ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

Commentaria in Secundam Partem MATTHÆI:

Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS. M D XCVI.

Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſsam, fratres.

A L P H O N S I
T O S T A T I

Epiſcopi Abulenſis.

COMMENTARIORVM IN EVANGELIVM MATTHAEI.

PARS SECVNDA.

CAPITVLVM V.

VIDENS autem Ieſus turbas aſcēdit in montem, & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, Et aperiens os ſuum docebat eos, dicens.

Deſcripſit Matthæus in præcedentibus populi cōgregationē per Chriſti prædicationem: Hic ſubijcit eius legiſlationem, quæ non debet dari, niſi populo aggregato. In lege autem qualibet tria conſiderantur ad hoc, quòd perfectum vigorē habeat, ſcilicet, quòd condatur ab eo, qui poteſtatem habeat: & ꝙ promulgetur eis, qui illam obſeruare debent, & ꝙ per illā poſtea iudicetur in omnibus occurrentibus. Iſta tria ponit Matthæus circa Chriſti legem. Et primò ponitur ipſa legiſlatio, vel legis inſtitutio per os Chriſti, qui eſt legiſlator noſter. Et ſecundo ponitur huius legis promulgatio facta per Apoſtolos, & diſcipulos miſſos ad prædicandum, infra 10. Conuocatis autem. Tertio ponitur iudicatio, quæ fieri debet ſecundum legem iſtam, ſcilicet, quando per eam in die iudicij omnes iudicabuntur, infra 24. ibi. *Et egreſſus Ieſus*. Prima pars diuiditur in duas, quia primò lex Euangelica explicatur: ſecundo ad implēdum eam populus incitatur infra 7. circa finem, ſcilicet, Omnis ergo, qui audit. Iterū prima in duas, quia primò lex datur: ſecundo oſtenditur qualiter obſeruetur infra 7 ibi, ſcilicet. *Petite, & accipietis*. Prima in duas, quia primò promittitur quædam breuis prçfatio: ſecūdo ſubditū ipſius legis explicatio, ibi. *Beati pauperes*.

An ea, quæ hic habentur, habeant ordinem continuum ad præcedentia, & an ſint facta magno tempore, vel pauco poſt illa. Quæſtio Prima.

QVAERITVR circa primum, an ea, quę habentur hic, habeant ordinem continuū ad prę-

A cedentia, & an facta ſint magno tempore, vel pauco poſt illa. Ad primum dicendum, quòd iſta quę habentur hic, poſſunt comparari ad omnia, quę habētur præcedenti cap. vel ad ea, quæ ſolum ponuntur in fine præcedentis cap. Si enim comparētur ad omnia, quæ habentur præcedenti cap. erit dubium: eo, quòd ibi ponitur de vocatione quatuor Apoſtolorum, & ſtatim ponitur de congregatione turbarum. Et tamen Luc. 5. poſtquam ponitur vocatio iſtorū

B quatuor Apoſtolorum, ponūtur multa alia, quæ habentur infra 8 & 9. cap. ſ. de Paralitico ſanato: & de ieiunio diſcipulorum Chriſti, de quibus dubium eſt, an fuerint facta hic: cum Lucas ponat omnia illa 5. & 6. cap. & poſtea ponit iſtum ſermonem: magis tamen dicendum, quòd Matth. tenuerit hic ordinem rectum, quàm Lucas. Si autem comparētur ea, quæ habentur hic, ad ea ſola, quæ habentur in finem prçcedentis cap. non erit dubium, quin ſit ordo conti-

C nuus: cum ibi habeatur de turbis congregatis, hic autem ponatur, quid ipſis congregatis Chriſtus prædicauerit. Et in hoc etiam Matthæus, & Lucas concordant: quia Luc. 6. ponitur congregatio iſtarum turbarum: & immediatè ſubijcitur iſte ſermo ſicut hic: ideo continuatio eſt in tempore. Ad ſecundum dicendum, quòd quaſi nullum tempus fuit inter ea, quæ habentur in fine præcedentis cap. & hic:

D quia ibi ponitur quomodo turba congregata fuit: hic autem dicitur, quomodo Chriſtus videns turbas cōgregatas cœpit eis loqui. Nihil ergo fuit medium inter illa, & illa cap. Circa primum dicitur. *Videns autem Ieſus turbas*. Iſtæ erant turbæ, quæ cōgregatæ fuerant de Galilęa, & de Decapoli, & Ieroſolymis, & Iudæa: & de trans Iordane: vt patet præceden. cap.

E Nam omnes ſequebantur Chriſtum: ſaltē enim pro tunc conuenerant ad eum ꝓ aliquas de cauſis expreſſis præcedenti cap. q vlt. *Aſcendit in montem*. In ipſo monte prædicauit, vt hic innuitur: licet videatur cōtrarium dici, Luc. 6 de quo dicetur infra in 1. q. *Et cum ſediſſet*. Chriſtus pręd icaturus omnia iſta ſedit. Nam longum ſermonē traxit, ſcilicet, vſque ad principium

cipiũ 8. cap. *Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Licet Chriſtus doceret nunc omnes turbas: tamen diſcipuli ſui magis appropinquauerunt ei, quam cæteri. *Et aperiēs os ſuum.* In hoc innuitur quædam excellentia nouæ legis: quia non per miniſtros data ſit: ſed per ipſum Chriſtum aperientem os ſuum. *Docebat eos.* Scilicet, omnia, quæ ſequuntur prædicans vſque ad principium 8 cap. Et hic non diſtinguitur inter docere, & prædicare, ſicut dicebatur præced cap.

An iſte ſermo, quem deſcribit hic Matthęus, ſit idem cum illo, qui habetur Luca 6. Quæſtio 11.

QVAERETVR, an iſte ſermo, quem deſcribit hic Matthęus, ſit idem cum illo, qui hr̃ Luc. 6. G

Prima rō. Dicendum, quod dubium eſt in hoc. Quidam enim aſſerunt, quòd non ſit idem ſermo: quia hic dicitur, quòd videns Ieſus turbas aſcendit in montem: & tamen Luc. 6. dicitur, quòd Ieſus deſcendens de monte ſteterit in loco campeſtri.

Secunda ratio. Item, quia hic innuitur, ꝙ in mõte prędicauerit: quia ibi ſedit: & tamen Luc. 6. innuitur, quod prædicauerit in loco campeſtri.

Tertia ratio. Itẽ, quia hic dicitur, quòd Chriſtus ſedit: & tunc docere cępit: & tamen Luc 6. dicitur, quòd ſteterit in loco campeſtri: & ſic ſtando prædicabat.

Quarta ratio. Item patet, quia hic prædicauit Chriſtus eiſdem turbis, quæ ponũtur præcedenti cap. & tamen Luc 6. videntur eſſe aliæ turbæ: quia ponũtur conueniſſe de alijs locis, quàm dicatur præced. cap.

Alia opinio. Alij dicunt, ꝙ ſermo iſte eſt idem cum illo, quem Luc. 6 cap. deſcribit,

Prima ratio. & patet ex rebus, quæ prædicãtur hic, & ibi, quia ſunt eædem.

Secunda ratio. Item, quia principiũ prædicationis eſt idem vtrobique, ſcilicet: beati pauperes ſpiritu.

Tertia ratio. Item finis prædicationis eſt idem, quia infra 7. in fine dicitur, quod ille, qui audierit verba Chriſti, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram: eadem tamen concluſio ponitur Luc. 6. ideo videtur, ꝙ ſit idem ſermo.

Dicendum, ꝙ illi, q̃i volunt dicere eundem ſermonem, dicunt, quòd Chriſtus aſcendit ad cacumẽ montis ad eligendum Apoſtolos, & ibi docuit eos ſedendo de aliquibus, ſicut dicit hic Matth. ſed poſtea deſcendit ad aliquam partem planiorem montis, quam vocat Lucas locum campeſtrem, vt ibi doceret multitudinem, quæ conuenientius ibi ſtare poterat. Hoc modo Nicolaus dicit fuiſſe eundem ſermonem, & ſic eſſent ablata inconuenientia. Dicunt tamen, quòd ſi aliquis vult tenere quòd ſint duo ſermones facti à Chriſto diuerſis temporibus de eiſdẽ rebus eodem modo incipientes, & deſinentes, nõ eſt inconueniens. Sic enim dicit ipſe Nicolaus. Luc. 6.

Opinio Auguſt. Auguſt. quoque in libro de concor. Euangeliſtarum dicit de hoc, ſcilicet: Mouet autem, quod Matth. in monte dicit hunc habitum eſſe ſermonem à Domino ſedente: Lucas autem in loco campeſtri Domino ſtante. Hæc itaque diuerſitas facit videri alium fuiſſe illum, alium iſtum. Quid prohibet enim Chriſtum alibi quædam repetere, quæ ante iam dixerat, aut iterum quædam facere, quæ ante iam fecerat? quãquam etiam illud poſſit occurrere in aliqua excellentiori parte montis, ſcilicet, primò cum ſolis diſcipulis Dominum fuiſſe, quando ex eis duodecim elegit: deinde cum eis deſcendiſſe, non de mõte, ſed de ipſa mõtis celſitudine in campeſtrem locum, id eſt, in aliquam æqualitatẽ, quę in latere montis erat, & multos capere poterat, atque ibi ſtetiſſe donec ad eum turbæ congregarentur: ac poſtea cum ſediſſet, acceſſiſſe propinquius diſcipulos eius, atque ita illis cæteriſq; turbis pręſentibus vnum habuiſſe ſermonem, quẽ Matthæus, & Lucas narrant diuerſo nar- F randi modo, ſed eadem veritate rerum. Ecce Auguſt. ponit illas duas opiniones. & potius vult, quod fuerit idem ſermo, quàm ꝙ fuerint duo. Et dicendũ eſt, ꝙ illud eſt veriſimilius: quia non eſt ſatis benedictum, ꝙ fuerint duo ſermones, cum res prædicatæ ſint eædem. Maximè quia licet nõ erat inconueniẽs Chriſtum repetere id, quod aliquãdo dixiſſet. Quod tamen referãt illud Euangeliſtæ tanquam repetitũ, non eſt ſatis conueniens, cum ipſi ſemper velint noua ſcribere, & talia, quę ſi non ſcribantur, non intelligentur. Et tamen etiam ſi idem pluries dictum ſit ſufficienter intelligetur, ſi ſolũ ſemel ſcribatur. Ideo non ſcriberent Euangeliſtę illud tanquã repetitum. Item etiam nõ eſt ſatis veriſimile, ꝙ Chriſtus ſermonem iſtum bis dixerit. Nam licet credi poſſet Chriſtũ ſæpe repetiuiſſe aliquid de eis, quæ aliàs dixerat: tamen, ꝙ aliquando repeteret vnum ſermonem totum, quem aliàs dixiſſet non erat ſatis veriſimile. Teneri tamẽ poteſt quidquid voluerimus: licet omnino veriſimilius ſit fuiſſe eundem ſermonem.

Ad argumenta patet reſponſio ex dictis Aug. Poteſt tñ dici ad primũ, ꝙ Chriſtus videns turbas aſcendit in montem, ſcilicet, quando vidit illas congregatas, & fuit in monte aliquanto tempore manens, & fortè orabat ibi, quia quando Chriſto aliquid ocij erat, ſolebat fugere in montes ad orandum, inf. 14. c. Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. Idem Ioan. 6. & Luc 6 dicitur, ꝙ pernoctabat in oratione Dei. *Ad primi rationẽ.* H Et poſtea deſcenderet de monte ad locũ campeſtrem, & ibi prædicaret tam diſcipulis, quàm turbis. Quòd autẽ Chriſtus nunc in monte Apoſtolos elegerit nõ apparet, vel an poſtea factum fuerit: licet Aug. hoc velit dicere. De hoc tamen magis dicetur infra 10. Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus prædicauit in monte. *Ad ſecundam.* quia locus campeſtris, quẽ nominat Lucas, mons eſt: licet ſit pars quædam planior montis, vt ait Auguſt. vbi ſupra. Loca autem cãpeſtria ſolent vocari in Scriptura illa, quæ non ſunt omnino excelſa ſicut mõtes, nec ſunt plana omnino. Sic innuitur Numeri 33 vbi ponitur quędã manſio Iſraelitarum in cãpeſtribus Moab: & alia ſequẽs ponitur in planioribus locis terrę Moab. Ex quo in- I nuitur, quòd loca campeſtria non erant plana; ſed ſunt quaſi quidã deſcenſus montium, vel latera mõtium: & ibi Chriſtus prædicaret. Talia autem campeſtria poſſunt vocari interdum mõs: quia ſunt partes planiores montiũ. Alio modo poſſet intelligi, quod Matthæus tacuerit hic aliquid: & dicetur, ꝙ nõ prædicauit Chriſtus in monte, ſed in loco cãpeſtri: Matthæus tamen poſuit, quomodo Chriſtus aſcenderit in montem, & fortè tacuit quõ deſcenderit ad locũ campeſtri ad prædicandum: præcedens tamen modus eſt veriſimilior. An verò Chriſtus docuerit diſcipulos in monte aliquid ſpeciale, quod nõ dixerit turbis, & poſtea in loco campeſtri prædicauerit turbis, K & diſcipulis, dicetur infra in 5. q. Semper tamen dicẽdum eſt, ꝙ Chriſtus prædicauit in monte: quia inf. 7. in fi. cõpletur iſte ſermo, & immediatè in prin. 8. cap. dicitur: Cunque deſcendiſſet de monte ſecutæ ſunt eum turbæ: ergo videtur, ꝙ in monte prædicauerat turbis: quia locus cãpeſtris. Luc. vocatur mõs à Matthæo. Ad tertium dicendum, ꝙ Chriſtus prædicauit ſedendo, & non ſtando quia fuit ſermo lõgus: *Ad tertiã.* quod tamen dicitur Luc 6. ꝙ ſteterit, nõ obſtat, quia ad hoc reſpondetur infra q 8. *Ad quartam.* Ad quartam cum dicitur, ꝙ non erant eædem turbæ iſtę, & illæ. Dicẽdum, quòd erant eædem, licet nominentur ibi aliquæ regiones, quæ non ponuntur hic. Quia conſuetudo eſt Euangeliſtarum, quòd nunquam vnus omnino narret ea, quæ alius dixit: ſed poſteriores addunt aliqđ ad priores:

res: vel ſubticent aliquid de his, quæ alij dixerunt. Et A ita fecit ibi Lucas, tacendo aliquid de eis, quę dixerat Mattheus, & aliquid addēdo ad illa. Et hoc eſt ſignū, ꝙ nullus Euāgeliſtarum complete dixit omnia, quæ pertinebant ad Chriſtum. Ex hoc ēt pōt reſponderi ad id, quod dicunt quidam. ſ. ꝙ non fuerit idem ſermo iſte, & ille quem ponit Lucas: quia multa habētur hic, quæ nō ponuntur ibi: & ē conuerſo. Nā modus Euangeliſtarū eſt, ꝙ nunq vnus referat omnino rem, ſicut alius, ſed aliquid addat, vel minuat.

Quare Chriſtus prædicauit iſta, mox vt vidit turbas congregatas. Quæſtio III.

QVAERETVR, quare Chriſtus prędicauit iſta mox, vt vidit turbas congregatas. Dicendū, ꝙ Chriſtus volebat hic dare legē, & lex non datur paucis, ſed multitudini: ideo cōgregata multitudine expoſuit illis mandata legis ſuæ. Sic dicit Chryſ. ſuper Matth. ſ. Oīs artifex ſecundum profeſſionem ſuā opportunitatem operis vidēs gaudet. Carpentarius. n. ſi viderit arborem bonam, cōcupiſcit eā præſcindere ad opus artificij ſui. Et ſacerdos cū viderit Eccleſiam plenā, gaudet animus eius, & delectatur, vt doceat. Sic & Dominus videns magnam congregationem populi excitatus eſt ad docendum.

Cum Chriſtus ante hoc prædicaſſet, quæritur quid prædicauerit. Quæſtio IIII.

QVAERETVR, Cum ante hoc Chriſtus prædicaſſet, quid prædicabat. Nam ipſe nō prædicaret præcepta legis veteris, quia non veniebat ad cōtinuandum illam, ſed ad imponendum ei terminū. Si autem dicat, quod pdicabat pręcepta legis nouæ non ſtabit: quia lex noua hic dari incępit: & ſic non videbitur quid prędicabat. Dicendum, quod Chriſtus ante hoc prędicabat pęnitētiam, & nūciabat regnum cęlorum. ſicut dr̄ præced. cap. ſ. Pęnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, & non predicabat aliqua pręcepta veteris teſtamēti. ſed totum, quod prædicabat pertinebat ad nouam legem. Nā annunciari regnum cęlorum nō pertinuit ad ſtatum veteris teſtamenti, vbi ſola terrena caprem. pmittebant: pęnitentiam agere ad oēm ſtatum pertinet, cum virtus pęnitētiæ ſit moralis, & pars qdam iuſtitię, & ſit de iure naturę: vt declaratum eſt ſup. 3. cap. r. 2 5. q. licet ſacramentum pęnitentię ſit ſolum legis nouę, vt ibidem oſtenſum eſt, Pœnitentiam tn̄ prædicari, vt appropinquet regnum cęlorum, ad ſolum ſtatū noui teſtamenti pertinet. Tamen dicit hic Chriſtum incępiſſe dare legē nouam, eo ꝙ ante hoc non expreſſerat aliqua mandata ſpecialia pertinentia ad nouum teſtamentum, ſicut hic multa poſuit, ſed ſolum annunciabat regnum cœlorum, & mutabat homines ad pœnitentiam.

An ea, quæ hic habentur, Chriſtus dixerit ſolum Apoſtolis, vel etiam alijs turbis. Quæſtio V.

QVAERETVR, an ea, quę habentur hic, dixit Chriſtus ſolis diſcipulis ſuis, vel dixit etiā ea turbis. Aliqui putāt, ꝙ diſcipulis ſolū iſta dicta ſunt, & alia dicta fuerunt poſtea populo, & hoc modo ſoluunt diſcordiam, quæ vr̄ hic, & Luc. 6. cum dicatur hic, ꝙ aſcēdit in montem: & ibi, ꝙ deſcendit de mōte, & ſtetit in loco campeſtri. Dicunt. n. ꝙ in monte (Prima ratio.) prædicauit diſcipulis: & poſtea in loco cāpeſtri prædicauit aliqua turbis: hoc vr̄ innuere Aug. lib. de cōcor. Euangeliſtarum, dicens, ꝙ pōt videri multas turbas vitare voluiſſe, & ob hoc aſcenderit in montē, vt ſolis diſcipulis loqueret. Itē patet, quia dicit̄ hic: & acceſſerunt ad eū diſcipuli eius, & aperiens os ſuū docebat eos, ergo ſolis diſcipulis iſta dicebat. (Secunda ratio.) Item Luc. 6 dr̄. Eleuatis oculis in diſcipulos ſuos dicebat: Beati pauperes: ergo ad eos ſolos loquebatur. (Tertia ratio.) Item Chriſtus prędicauit hic beatitudines, quæ dicūt magnam perfectionem, vt infra oſtēdetur in expoſitione literæ ſequentis, & inſ. q. 8 & 81. q. & m̄ talia non conueniebant turbis, cùm maior pars populi ſit de imperfectis: ergo talia Chriſtus nō prędicaret eis, ſed diſcipulis ſuis, qui tenebāt locum perfectionis, talia diceret. (Quarta ratio.) Item, quia dr̄ hic: beati eritis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum mentientes propter me. Illud tamen cōueniebat diſcipulis, (Quinta ratio.) B qui prędicaturi erant Euāgelium: & pp iſtud multa tolerarent pro nomine Chriſti: ſicut dr̄ Act. 5. ſ. Ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati: ergo dicebat illud diſcipulis, & non turbis. Et magis patet Luc. 6 cum dicitur: Beati eritis, cum oderint vos homines: & eiecerint nomē veſtrum tanquam malum propter filium hominis, ideſt propter Chriſtum. Item quia dr̄ infra: Vos eſtis ſal terræ. Et iterū. (Sexta rō.) Vos eſtis lux huius mundi. Iſtud tamen non pertinebat ad plebem: ſed ad prędicatores, & ad pręlatos. & huiuſmodi erant Apoſtoli: ideo non loquebatur populo, ſed diſcipulis.

C Dicendum tamen, ꝙ Chriſtus dixit omnia iſta coram populo, & non coram ſolis diſcipulis, ita, vt poſtea populo alia loqueretur: & patet, quia dicit̄ hic, ꝙ videns turbas aſcendit in montē, & ſic turbæ fuerunt ei cauſę prędicandi: ideo turbis etiā dixit iſtud. Item patet Luc. 6. quia dicitur, ꝙ deſcendens de mōte ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorū eius: & multitudo copioſa plebis: ergo non locutus eſt ſolis diſcipulis iſta: ſed etiam toti turbę. Nam cōgregata turba, & diſcipulis in loco campeſtri dicitur ibi, ꝙ cępit prædicare, dicens: Beati pauperes ſpiritu: ſicut hr̄ hic: ergo neceſſe eſt, ꝙ iſta etiam turbis prędicata fuerunt. Item patet magis, quia inſ. 7 in fin. vbi completur iſte ſermo, dicitur: Et factum eſt tn̄ cum conD ſummaſſet Ieſus verba hic, admirabant̄ turbæ ſuper doctrina eius: ergo turba audiebat doctrinam iſtam, quia alias non admirarent̄ de ea. Itē quia dr̄ ibi: admirabant̄ turbæ ſuper doctrina eius. Erat. n. docens eos ſicut poteſtatē habēs: ergo ipſos populares docebat. Itē patet, quia Luc. 7 in princ. vbi finitur iſte ſermo, dicitur: Cum autē impleſſet omnia verba ſua in aures plebis: ergo populus audiuit omnia verba iſta. Cum aūt dicitur, ꝙ Chriſtus prædicauerit diſcipulis in mōte prius iſta, & poſtea dixerit plebi aliqua alia, non ſtat: quia Luc. 7. dicitur: Et deſcendens cum diſcipulis de mōte, ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorū eius, & multitudo copioſa plebis. Et tunc ſequit̄ ibi, ꝙ Chriſtus eleuatis oculis dixit: Beati pauE peres, &c. Et ſic non dixit ſolis iſta diſcipulis in mōte, ſed dixit eis, & turbis ſimul in loco campeſtri. Cum autem dicit Auguſt. ꝙ aſcendit in montem, vt ſolis diſcipulis loqueretur, non intelligit, ꝙ locutus fuerit eis ea, quæ habentur hic, cum poſtea illa dixerit plebi, & diſcipulis in loco campeſtri, Luc. 6. ſed vult, quòd locutus fuerit eis de electione Apoſtolorū, quia in monte dicitur elegiſſe Apoſtolos, Luc. 6. Dicēdum ergo eſt quòd iſta omnia tam coram plebe, quàm coram diſcipulis dicta ſunt: & tamen Chriſtus dixit hic diuerſa, quæ pertinebant ad diuerſos ſtatus, ſcilicet, quædam ad prælatos, & quædam ad ſubditos, & quædam ad viros perfectos conſilia: & alia ad mediocres, ſiue ad omnes, vt præcepta: & ſic

quædam pertinebant ad ſolos diſcipulos, & quædã ad plebem: ſic enim quælibet prædicator facit: quia prædicat tam ſapientibus, quàm inſipientibus, cum omnibus debitor ſit, Ad Ro. 1. Ideo dicit quædam, quę pertinent ad ſapiẽtes, & alia ad ſimplices, vel ad omnes: ſimplices tamen audiunt ea, quæ pertinent ad ſapientes: & è contrario: & tamen quilibet accipit, quod ad ſe pertinet: & ita factum fuit hic. Ergo q̃n dicit Auguſ. ꝙ Chriſtus voluit vitare turbas, & ideo aſcendit in montem: dicẽdum ꝙ intelligi poteſt de aliquibus, quę voluit ſecretè loqui cũ diſcipulis: nõ tamen dixit eis ibi ea, quæ habentur hic, ſed eis, & toti multitudini congregatæ.

Ad primã rationẽ. Ad primam cum dicit: & aperiens os ſuum docebat eos. i. diſcipulos: dicendum, ꝙ non docebat eos ſolos, ſed etiam turbas: ipſos tamen principaliter: quia ipſi magis accedebant ad eum. Aliter poteſt dici, ꝙ dicitur: docebat eos. ſ. ſolos ipſos diſcipulos: quia illa, quæ in principio dicuntur ad ipſos ſolos pertinent. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ hic dicitur: docebat eos i. diſcipulos, & turbas: tamen de omnibus fit mentio. ſ. ꝙ vidit Chriſtus turbas, & ꝙ acceſſerũt ad eũ diſcipuli eius.

Ad ſecundam. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus dicitur eleuaſſe oculos ĩ diſcipulos: q̃a ipſi erant in circuitu eius, cũ dicatur hic, ꝙ acceſſerunt ad eũ diſcipuli eius: ideo licet doceret etiam turbas, oculos tamen non leuabat niſi ĩ diſcipulos. Aliter poteſt dici, ꝙ hoc dicitur ad modum prædicatorũ: quia q̃n ad prædicationem cõueniunt diuerſi ſtatus pſonarũ, & prædicator vult ſpecialiter inſtruere aliquos eorũ, cõuertit oculos ſuos ad homines illius ſtatus, vt videat de hos, ꝙ loquat̃, & attẽdant. Ita nunc Chriſtus cum iſta, quæ ĩ principio dixit ad ſolos diſcipulos dicebat: vel ad eos principaliter: conuertit, vel eleuauit oculos ſuos in diſcipulos.

Ad tertiũ. Ad tertium concedendum eſt, ꝙ illæ beatitudines, & quædam alia, quę ponuntur hic ad ſolos pfectos pertinebant, & non ad plebem, & tñ plebs audiebat hæc. Si autem omnia, quę dicuntur hic ad ſolos perfectos viros pertinerent, argueretur benè, ꝙ non prædicaſſet Chriſtus iſta corã plebe: quia tamẽ quędam pertinebant ad perfectos, & alia ad omnes, Chriſtus prædicare potuit conueniẽter omnia hæc coram plebe: tamen eſſent ibi viri perfecti, vel ad pfectionem anhelantes: ſicut ſup. diximus de prædicatore, qui ſimul prædicat ſapientibus, & inſipiẽtibus.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, ꝙ iſtud præcipuè cõueniebat diſcipulis, qui prædicaturi erant Euãgellum. Poterat tñ omnibus conuenire: quia oẽs, qui conuerſi ſunt ad Chriſtũ in Eccleſia primitiua pſecutionem paſſi ſunt, cum & cognati eorũ perſequerent̃ eos. ſ. filij patres, & patres filios: & erãt odioſi oĩbus hominibus, inf. 10. & quia Chriſtus p̃dicabat ea intẽtione, vt oẽs conuerterent̃ ad ipſum, benè poterat hoc cõuenire oĩbus de turba.

Ad quintum. Ad Quintũ dicendum, ꝙ illud ſolis diſcipulis, & alijs, qui habituri erant ſtatum plationis, conueniebat: & nõ turbis: & tñ dicebatur corã turbis: quia ibi erant aliqui, ad quos iſta ptinebant. Et hoc ſufficiebat, vt conuenienter iſta dicerẽtur, licet non cõuenirent omnibus.

Quare nunc Chriſtus aſcendit in montem. Queſt. VI.

QVAERITVR, quare Chriſtus nunc aſcẽdit in montem. Dici poteſt, ꝙ hoc potuit eſſe propter multa. Vnũ eſt ad orandũ; quia q̃cunq; Chriſto erat locus aſcẽdebat in montẽ ad orandũ inf. 14. Et ita fuit nunc: quia Luc. 6. vbi ponit iſtud, qđ habetur hic, dicitur, ꝙ Chriſtus aſcendit in montẽ, & mãſit pernoctans in oratione Dei: & dicitur, ꝙ cum eſſet dies factus, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duo F decim ex his. Secundum fuit, vt aliqui dicũt, ad euitandum turbas, quia Chriſtus viderat turbas & volens ab eis ſaltem modicũ ſequeſtrari, aſcẽdit in mõtem. Sic dicit Aug. lib. de Concor. Euangeliſtarum, ſcilicet. Poteſt videri multas turbas vitare voluiſſe: & ob hoc aſcendere in montem, vt non eſſet cũ turbis. Tertium fuit: quia mons erat locus conueniens ad prædicãdum, ꝙ in tali loco multi poſſunt ſimul audire: & ſic tenet Nicolaus. Quartũ fuit propter ſignificationem, & exemplum, vt innuatur, ꝙ quando de rebus magnis loqui debemus homo debet eſſe ſequeſtratus à locis publicis, in quibus poteſt perturbari ab intenta, & perfecta diſcuſſione rerũ. Sic dicit Chriſ. ſ. Per hoc autem, ꝙ nõ in ciuitate, & fo- (Hom. 15. in cap. 5. Matth. in initio.)

G ro, ſed in mõte, & ſolitudine ſedit, erudiuit nos nihil ad oſtentationem facere, & à tumultibus recedere, & maximè cum de neceſſarijs diſputari oporteat. Quintũ eſſe poterat: quia fortè Chriſtus voluit aſcẽdere in montẽ ad aliqualẽ recreationem. Quod interdum turbę ita comprimebant eũ, & occupabãt, ꝙ non erat ipſi locus ſaltem ad ſumendũ cibũ, Mar. 3. Et tunc propter aliqualẽ recreationẽ corporis interdum recedebat ad montes, vel ad deſerta loca, & ibi erat ſibi aliquale refugiũ, quouſque turba ſciret vbi erat, & tunc ibi inquirebant eũ. Sic patet. Mat. 6. ſ. Et ait diſcipulis: venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant, & redibant multi, & nec mãducandi ſpatium

H habebant. Sic dicit Remigius. Sciendum eſt, ꝙ tria refugia legitur Dñs habuiſſe, nauim, montẽ, & deſertum: ad quorum alterum quotieſcunque à turbis comprimeretur aſcẽdebat. Sextum eſt, vt aliqui volunt, ad implendum prophetiã, quia dicitur: Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Siõ. Iſa. 40. Et hoc de Chriſto intelligunt. Ideo dicunt, quòd debebat aſcendere in montem, licet iſtud nõ multum vrgeat. Septimum fuit ad erudiendum prædicatores, quales eſſe debeant, ſcilicet, quòd dicunt eſſe excelſi in virtutibus ſicut mõs. De his duobus dicit Chryſoſt. ſ. Aſcendit autem in montem. Aſcẽde & tu qui euangelizas Sion. Deinde vt oſtẽdat quoniam in altitudinẽ ſpiritualium virtutũ cõ

I ſiſtere debet qui docet Dei iuſtitiam, pariter & qui audit: nemo enim poteſt in valle ſtare, & de monte loqui, ſi in terra ſtas, de terra loquere: ſi autem de cœlo loqueris, in cœlo conſiſte. Octauum fuit ad oſtẽdendum excellẽtiam iſtius legis ſuper veterem. Sic enim dicit Auguſt. ſcilicet. Aſcendit in montem, vt ſignificet, quæ impoſita erant pręcepta iuſtitię, quę data erant per prophetas populo Iudæorum: maiora autem populo, quẽ charitate iam conuenerat liberari. Sed obijcitur, quòd non conueniat iſta applicatio: quia etiam lex vetus data eſt in monte Sinai. Exo. decimonono, & vigeſimo, & Deuteronomij quarto, & quinto. Dicendum, quòd Deus dans legem videbatur eſſe in monte, eo quòd fumus, &

K caligo, & lampades, & voces erant in monte, populus tamen, qui legem audiebat, non erat in monte: immo ſub pœna mortis prohibitus erat aſcenſus: immo etiam, quòd nemo accederet ad radicẽ mõtis Exo. decimonono. Hic autem tam Chriſtus prędicans, quàm populus audiens erant ſimul in monte, vt patet hic, & Luc 6. Ideo licet ille, qui dabat legem veterem, ſiue cuius nomine dabatur, non eſſet minor, quàm iſte, qui dabat nouam: cum eſſet idem Deus: & ob hoc vtraque eſt in monte: & vox formabatur in monte: tamen ſignificabatur, quòd perfectiores eſſe debebantur illi, quibus dabatur lex noua, quàm illi, quibus data eſt vetus: quia iſti accipiebant legem in monte, & alij non permittebantur.

saltem

ſaltem accedere ad radices montis. Omnes iſtæ rationes ſunt aliquales, & tamen magis literalis eſt: quia ille mons erat locus conueniens valdè ad prædicandum magno populo.

Quis fuit iſte mons, in quo Chriſtus prędicauit. Quęſtio VII.

QVAERITVR, qs fuit iſte mõs, in quo nunc Chriſtus prædicauit. Dicunt quidã, ꝙ fuit mõs oliueti: ſic dicit Hiero. ſuper Matth. Et tamen increpat illos, dicens: non nulli autem ſimpliciorum fratrum putant Dominum ea, quæ ſequuntur in oliueti monte docuiſſe. Quod nequaquam ita eſt. Et patet hoc, ꝙ mons oliueti eſt iuxta Ieruſalem ſolũ G diſtans per mille paſſus, ſiue dimidiam leucã, vt colligitur Actuum 1. cum dicitur, ꝙ habebat iter ſabbathi: & tamen iter ſabbathi eſt mille paſſus ſecundum Iudæos: quia non licet eis plus procedere: nũc autem erat Chriſtus in Galilæa, quæ multum diſtabat à Ieruſalem. Nam in Galilæa cęperat prędicare, & ibi turbæ iſtæ conuenerunt ad eum, & ibi aſcendit in montem oliueti. Item patet hoc: quia iſta prædicatio fuit in aliquo monte iuxta Capharnaum: & tamen Capharnaum eſt in Galilæa iuxta mare Galilææ, vt patet præced. cap. & diſtat valdè à Ieruſalẽ, ſcilicet Quaſi per quadraginta leucas, vt ibidem dictum eſt. Mons autem iſte erat apud Capharnaum, vt patet Lucę 7. quia totus ille ſermo, quem Chriſtus hic fecit, habetur Luc. 6. vſque ad ſi cap. & Luc. 7. in principio dicitur. Cũ autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis intrauit Capharnaum. i. immediatè, vt finiuit illum ſermonẽ intrauit Capharnaum. Et ſic innuitur, quòd ille mons, in quo prædicabat, erat iuxta Capharnaum: quia aliàs non poſſet immediatè poſt ſermonem intrare Capharnaum. Hoc etiam oſtendit Hieronymus ſuper Matth. d. Non nulli ſimpliciorum fratrum putant Dominũ ea, quæ ſequuntur in oliueti monte docuiſſe: quod nequaquam ita eſt. Ex præcedentibus, & ſequentib⁹ in Galilæa monſtratur eſſe locus, quem putamus eſſe, vel Cardi. vel quemlibet aliũ montem excelſum. Dicunt autem illi, qui deſcripſerũt ſitum terræ ſanctæ diſtare mõtem iſtum à Capharnao per duas leucas ſic enim dicitur. ſ. ſecundo milliario à Capharnao eſt deſcenſus montis illius, in quo Dominus ſermocinauit ad turbas, & īſtruxit populum, docẽs eos: in quo & leproſum curauit: de hoc in lib. de ſitu terræ ſanctæ. Dicit etiam frater Brocardus Theutonicus, qui ſitum terræ ſanctæ completiſſimè deſcripſit, ꝙ de caſtro Saphet ad duas leucas in deſcenſu montis contra orientem, ad iactum lapidis à mari Galileæ ſup viam, quæ ducit ad orientem, eſt aſcẽſus montis illis, in quem Dominus toties aſcendit: vbi fecit ſermonem illum longum. Matth. 5. & in quo ſaturauit quinque millia hominum de quinq; K panibus, & duobus piſcibus. Illuc etiam dimiſſa turba aſcendit ſolus orare: & fugit in ipſum, cũ vellent eum facere regem. Ibi docuit diſcipulos orare: ibi erat pernoctans in oratione: ibi Chriſto deſcendente orauit Centurio pro puero ſuo ægrotante, ibi ad eum venit multitudo languentium, & qui vexabãtur à ſpiritibus immundis: vt patet præceden capit. & de his Luc. 6. & Ioann. 6. & Luc. 11 & infra 14. Ibi enim tetigit leproſum, & ſanauit eum, ſcilicet, in deſcenſu montis, infra octauo. & Luc. 5. Ibi ſtetit in loco campeſtri cum diſcipulis, & turbis. Luc. ſexto. De iſto monte videtur totum mare Galilææ, & Ituræa, & Trachonitidis regio vſque ad libanum Vidẽtur etiam montes Seir, ſiue Sanir, & Hermon: & terra Zabulon, & Nephtalim & vſq; Cedar, & vniuerſa terra Cenereth: & vſque ad Dotaim, & Betuliam, & alia loco multa. Eſt autem mons iſte longus quaſi per duos iactus ſagittæ, & latus quantum erit iactus vnius lapidis, vel amplı⁹: & eſt herboſus: & amęnus, & aptus ad prædicandum. Et oſtenditur adhuc ibi lapis, in quo Chriſtus ſedit prędicans: & ſeſſiones Apoſtolorum. & vocatur mons iſte à Chriſtianis tabula ſiue menſa. Ad pedem autem montis illius iuxta mare ferè ad triginta paſſus oritur vnus fons viuus muro circundatus, quem venam Nili eſſe dicunt, qui vnum piſcem nomine cor gignit, qui non inuenitur alibi niſi ibi, & in Nilo. Ioſephus autem appellat fontem iſtum Capharnaum: quia totus cãpus, qui eſt ab iſto fonte vſque ad Iordanẽ per tres leucas Capharnaum appellatur. Diſtat autem terra iſta à terra Ieruſalem, quaſi per 40. leucas, & ſic apparet quis ſit mons iſte, in quo Chriſtus prædicauit.

Mons iſte erat in Galilæa.

An Chriſtus prædicauerit ſtando, vel ſedendo. Qō VIII.

QVAERITVR, an Chriſtus prædicauit ſtãdo, vel ſedendo. Nã hic videtur, ꝙ ſedendo prædicauerit: quia dicitur, ꝙ cũm ſediſſet acceſſerũt ad eũ diſcipuli eius, & aperiens os ſuũ docebat eos, & Lu. 6. videtur, ꝙ ſtando prędicauerit: quia dicitur, ꝙ deſcendit de monte, & ſtetit in loco campeſtri ipſe. & turba diſcipulorum eius. & multitudo copioſa plebis. H Et ibi ſequitur, quomodo prædicauit iſta, quæ habentur hic, & ſic videtur, ꝙ non ſedebat, ſed ſtabat. Dicendũ, ꝙ Chriſtus p̄dicauit ſedẽdo, ſicut hic Matthęus dicit: immo, & petra, in qua ſedebat oſtẽditur in ipſo monte, vt dictum eſt pręc. q. Cũ aũt dr̃ Lu. 6 ꝙ ſtetit in loco cãpeſtri, põt accipi latè ſtare, pro manere: ſicut nos vulgariter loquẽtes dicim⁹. ſ. ꝙ talis homo ſtetit in tali loco. i. fuit ibi, ſiue ſtaret, ſiue ſederet, ſiue iaceret. Et ita Chriſtus poterat dici ſtetiſſe in loco campeſtri. i. manſiſſe ibi, non procedẽdo ad vlteriora; ſiue ibi fuerit ſtando, ſiue ſedendo. Aliter poteſt dici, ꝙ accipiatur propriè ſtare: & dicemus, ꝙ Chriſtus fuerat in cacumine montis cum diſcipulis: & poſtea deſcendit vſque ad locum campeſtrem, I & ibi moratus eſt modicum expectando, vt turbæ congregarentur ad prædicãdum eis: & dum veniebãt ipſe ſtabat: poſtquam verò venerũt ipſe ſedit, & tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli: & aperiẽs os ſuum docebat eos, & ſic cõcordabunt ſibi Lucas, & Matth. Ita tenet Augu. lib. de concor. Euangeliſt. dicens. Quanq̃ etiam illud poſſit occurrere in aliqua excellẽtiori pte motis primo cũ ſolis diſcipulis Dominum fuiſſe, quando ex eis 12. elegit, deinde cũ eis deſcendiſſe non de monte, ſed de ipſa montis celſitudine ī campeſtrem locũ i. in aliquam ęqualitatẽ, quæ in latere montis erat, & multos capere poterat: atque ibi ſtetiſſe, donec ad eum turbæ congregarentur: K ac poſtea cum ſediſſet, acceſſiſſe propinquius diſcipulos eius, atque ita illis, cęteriſque turbis pręſentibus, vnũ habuiſſe ſermonẽ, quẽ Matthę⁹, & Lucas narrãt diuerſo narrandi mõ, ſed eadẽ veritate rerũ.

Chriſtus p̄dicauit ſedendo.

Quare Chriſtus ſedit ad prædicandum. Qō IX.

QVAERITVR quare dicitur, ꝙ Chriſtus ſedit ad prædicandum. Dicendum, ꝙ propter multa. Primò, quia ſermo iſte longus erat, & conuenientius poterat Chriſtus manere ſedens, q̃ ſtans. Et fortè etiam diſcipuli, & cęterę turbę ſederũt Nã ſic conſueuit fieri in ſermonibus apud nos Secundò factum eſt hoc ad ſignificandum Chriſti dignitatẽ ī doctrina. Nã, vt ipſe dixit Lu. 22. maior eſt, qui ſedit,

quàm qui recumbit. Ad oſtendendum ergo excellētiam doctrinæ ſuæ debuit ſedens docere: licet ipſe aliàs non venerat ad ſedendum: ſed ad miniſtrandū eod. c. Sic dicit Aug. ſ. ꝙ ſedens docebat pertinet ad dignitatem magiſtri: acceſſeruntq; ad eum diſcipuli eius. Tertiò dicitur hoc quaſi myſticè: quia ſedere eſt quædam humilatio corporis: quia ſua magnitudo tunc minor videtur, & iſta ſeſſio ſignificat Chriſti incarnationem, in qua ſe humiliauit: immo ſe exinaniuit formam ſerui accipiens. Ad Philipen. 2. Nā ſi non ſe humiliaſſet: nos nō poſſemus eum capere. Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. ſ. non autē ſtās, ſed ſedens loquitur: quia non poterant eum intelligere in ſua maieſtate fulgentem. Sic etiam dicit Rabanus. ſ. Myſticè autē incarnatio Domini ſeſſio eius dicitur: quia niſi Dominus incarnatus fuiſſet, humanum genus ad eū accedere non poſſet. Quarto Chriſtus ſedit ad ſignificandum conditionem legis nouæ, quam dabat, quæ erat in quadā quiete, & amore ad differentiam veteris legis, quæ fuit data cū magnis terroribus, tonitruis, & fulguribus: ita vt populus tremens, & mortem timens diceret, ꝙ non loqueretur eis Deus: ſed Moyſi. Exo. 20. & Deutero. 5. Iſtam differentiam iſtarum legum tāgit Apoſtolus latè ad Hebræ. 12. Vnde dixit ad Ro. 8. Non. n. accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum. q. d. in prima lege accepiſtis ſpiritum ſeruitutis, & timoris: nunc autem iterum non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis, & timoris. ſ. in lege noua. De differētia iſtarum duarum legum multa ſunt, de quibus fortè dicetur ad Galatas 3. & 4. & magis in lib. noſtro de quinque legibus. Quinto ſedit ad aſſignandum quandam maturitatem, & digeſtionem in lege iſta data: quia lex debet dari cum magna digeſtione ſicut innuitur in principio 6. lib. decretalium. ſ. hunc codicem cum magna maturitate digeſtum. Signatur autem maturitas per ſeſſionem. ſ. ꝙ non ſit ibi aliquis impetus, vel leuitas. Et iſta eſt cauſa, quare iudex ſedēdo iubetur ſententiam dare. ſ. vt non videatᷓ inconſultè data. Ideo fuit conueniens ſedendo hanc legem dari debuiſſe.

Quare hic dicitur, quòd acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Quæſtio X.

QVAERITVR, quare dicitur hic, ꝙ acceſſerūt ad Chriſtum diſcipuli eius. Dicendum, ꝙ tam turbę, quàm diſcipuli acceſſerūt ad Chriſtum, vt audirent. & quilibet accedebat quantum poterat. Et tamen diſcipuli fuerunt magis propinqui q̄ cęteri. Primo, quia iſti erant ei magis noti, & familiariter cum eo manentes: ideo iuſtum erat iſtos ei propinquiores eſſe. Et etiam nemo de turba auderet ꝓpinquius ad Chriſtum accedere, quàm diſcipuli eius. Et ob hoc Chriſtus dicitur eleuaſſe oculos in diſcipulos, quando nunc prædicabat, Luc. 6. ſ. quia illi erant ei loco propinquiores. Secundò, etiam competebat hoc ex cōditione dominorum. & miniſtrorū apud nos. Nam miniſtri dicūt eſſe apud Dominos, ſi quid opus fuerit, vt miniſtrent. Et maior eſt honeſtas Domino, ꝙ illi appropinquent, qui ei familiarius adhęrere ſolent. Tertiò fuit hoc: quia diſcipulis erant magis neceſſaria verba Chriſti, q̄ cęteris: eo ꝙ ipſi prędicaturi erant illa: cęteri aūt veniebant ſolū, vt audirent. Et ſic opus erat, ꝙ diſcipuli diligētius audirent quā cęteri: & ſic eſſent propinquiores loco. Sic dicit Aug. ſ. Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, vt audiendis verbis illius, hi eſſent etiam corpore viciniores: q̄ pceptis implendis, & aīo appropinquabant. Quarto fuit hoc: quia plurima de verbis Chr̄i dirigebant

F ad diſcipulos. Nā erāt hic multa, q̄ ad ſolos diſcipulos ptinebant. ſ. ea, q̄ dicuntur de vita contēplatiuorū, & ꝑlatorū: ſicut beatitudines, q̄ hic ponunī; & ꝯſimilia, q̄ ad plebē n̄ pertinebant. Ea vero, q̄ ad plebē pertinebant, etiam pertinebant ad diſcipulos. Et ſic valde magis ptinebat ſermo iſte ad diſcipulos, quā ad turbas: & ob hic videbatur Chriſtus eos ſolos docere, vel ſaltē ſpecialiter ipſos. Et pp hoc dr̄ ī litera, ꝙ aperiens os ſuum docebat eos, & Lu. 6. dicitur, ꝙ eleuatis oculis in diſcipulos, dicebat: Beati pauperes, &c. quaſi non attenderet ad alios, niſi ad ipſos. Quinto, & quaſi principaliter fuit hoc pp turbam, q̄ Chriſtū cōprimebat: vt diſcipuli non permitterēt turbis, p libito accedere ad Chriſtum, ne eum ſic cō- G primerent, & eſſet quidam modus inordinatus. Iſta cauſa innuitur Luc. 6. cum dicitur, ꝙ erat turba diſcipulorū eius, & multitudo copioſa plebis. Et omnis turba quærebat tangere illū: q̄a virtus exibat de illo, & ſanabat oēs. Et ſic diſcipuli fuerunt tūc apud Ieſum, vt eſſent ei quaſi pro muro, ne accederet turba ad ipſum. Sic. n. ſępe ſolebat turba comprimere Chriſtum deſiderantibus oībus tāgere ipſum: quia ſic curabantur ab infirmitatibus: ſicut fuit de muliere, q̄ paſſa fuerat fluxū ſanguinis per 12. annos, & acceſſit inter turbas ad Chriſtum, & tāgens veſtes eius ſanata eſt. Nā ipſa dixerat in corde ſuo. Si tetigero ſaltem fimbria veſtimēti eius, ſalua ero inf. 9. Et dicitur, ꝙ tunc Chriſtus comprimebatur à turbis. & di- H xit: quis me tetigit? Petrus autem dixit: præceptor, turbæ te coprimunt, & affligunt, & dicis, quis me tetigit? Luc. 8. Et iſta videtur eſſe cauſa pręcipua, quare diſcipuli acceſſerunt nūc ad Chriſtum: potiſſimè cū Lucas dicat, ꝙ nunc oīs turba q̄rebat tangere eū.

Quomodo Chriſtus aperuit os ſuum. Quæſt. XI.

QVAERITVR, quare dr̄ hic. & aperiēs os ſuū. Dicendū, ꝙ quandocunque Chriſtus docebat manifeſtū eſt, ꝙ os aperiret: & tn̄ pp ſpecialem cauſam dictū eſt, ꝙ aperuit os. Primò quaſi ad innuendū illud eſſe principiū prędicationis ſuæ: vel ſaltem legiſlationis. Nā licet Chriſtus ante hoc p̄dicauerit, non legiī dediſſe aliqua p̄cepta ſpecialia: ſed hic dici- I tur incœpiſſe dare legē, vt oēs aſſerunt. Et ſicut ille, q nōdū locutus eſt, tenet os clauſū: & cū primū loqui cœpit, os aperit, ita Chriſtus, cum ante hoc legē non dediſſet, & nunc dare cœpit, dr̄ os aperuiſſe. Secundò dicitur hoc ad ſignandum excellentiam iſtius legis. Nam lex vetus a Deo data eſt, non tamen per ſeipſum, ſed per Angelos ſicut dixit beatus Stepha. Act. 7. ſ. Moyſes fuit in ſolitudine cum Angelo, q loquebatur ei in mōte Sinai: & cum patribus veſtris, qui accepit verba vitę darę nobis. Et ſic Angelus erat ille, qui loquebatur Moyſi, & Iudæis in monte Sinai dando legem, quæ vocatur ibi verba vitæ. Et iterū, eod cap. dixit Stephanus: Accepiſtis legem in diſpoſitione angelorum, non cuſtodiſtis, id eſt, accepiſtis K legem per angelos, qui diſponebant. & faciebant omnia illa exteriora loquendo, & oſtendendo fumum, ignem, & caliginem, & tonitrua in monte Sinai in datione legis. Quæ omnia vocantur diſpoſitiones legis. Et Apoſtolus ad Gala. tertio: dicit. Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt ordinata per angelos in manu mediatoris, id eſt: Angeli dederūt legem Moyſi, qui vocatur mediator: quia ipſe dicit ſe fuiſſe medium, & ſequeſtrum inter Deum, & populum in datione legis. Deuteronom. quinto. Poſtea etiam omnia, quæ Deus illi populo mandabat p prophetas mādabat. Nunc verò legē nouā per ſeipſum dedit, & non p angelum, nec per prophetā: ſed ipſimet Chriſtus, qui eſt verus Deus, illā p ſe dedit.

Et

Et ſic dicitur aperuiſſe os ſuum. i. per os ſuum locutus eſt, & non per ora Prophetarum, nec Angelorũ. Sic dicit Grego. ſ. ſublimia præcepta autem Dominus in monte dicturus os ſuum aperuit: qui dudum aperuerat ora Popherarum. Idem dicit Aug. Et iſta eſt maxima dignitas noui teſtamenti ſuper legẽ veterem. Ideo inter omnes differentias, quas appoſuit inter legem Chriſti, & Moyſi fuit iſta prima, vt patet ad Hebr. c. 1. ſ. *Multifarie, multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio: quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula.* Tertiò fuit hoc ad ſignificandum quandam magnitudinem rerum dicendarum. Et ſic per hoc, quod dicitur, aperiens os ſuum reddit lectorem attẽtum, quaſi magna ſint, q̃ legit. Sic dicit Remigius, ſcilicet. Vbicunq; legitur Dominus aperuiſſe os inſpiciẽdũ eſt, quia magna ſunt, quæ ſequuntur. Quartò poteſt dici, ꝙ fuit ad oſtendendum diuerſos modos docendi, quos Chriſtus habet. Quia aliquaudo docet per verba, & aliquando per facta: cum omnis actio Chriſti ſit inſtructio noſtra, teſte Gregorio. Nunc autem verbo ſolo docebat, ideo dicitur os aperuiſſe.
Hom. 11. Sic dicit Chryſoſt. in quadam Hom. ſ. Hoc dicit, vt diſcas: quoniam nunc quidem docebat os aperiens in loquẽdo, nunc vocẽ verò ipſis operibus emittẽs.

Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnum cęlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mũdo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & pſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.

Beati pauperes. Hic ponit̃ iſtius legis explicatio: & q̃a intentio legiſlatoris eſt ciues bonos facere, teſte Ariſt. & hoc per aſſuefactionẽ bonorũ operũ: ideo primò in hac lege dirigit̃ pſectè humana operatio. Secũdo retificat̃ interior intẽtio: ſe. c. 2 ibi; & cũ oratis. Tertiò ordinat̃ humana affectio infra c. 7 ibi, nolite iudicare. Cõſiderãdũ circa primũ, ꝙ lex dat̃ de operibꝰ virtutũ, virtutes aũt q̃dã ſunt humanæ. i. humano modo, & mediocri ſe habentes. Aliç aũt ſunt excellẽtes valdè, quas heroicas, vel diuinas appellamꝰ: ſicut dicitur lib. 7. Ethi. Et ponitur ibi exẽplũ iuxta Homerũ de Hectore, qui pp excellentiã virtutũ videbat̃ quodãmodo Filius Dei: & non hoĩs mortalis. Lex aũt Euangelica eſt oĩum legiſlationũ excellentiſſima: ideo deſcribit virtutes ſm gradũ excellentiſſimũ, & q̃tum ad actus pſectiſſimos, vt inf. oſtendet̃. Et quia licet virtutes oẽs gratuitę. i. infuſę habeant inter ſe connexionẽ: tñ quædã earũ ſpecialius pertinẽt ad vnũ ſtatũ hominũ, q̃ ad aliũ. Quia dicimus eſſe quaſdã virtutes cõtẽplatiorũ: alias actiuorũ, alias A ſubditorum: alias p̃latorũ. Ideo primo deſcribũtur hic virtutes, q̃ perficiunt hominẽ in vita contemplatiua, quas vocamus beatitudines. Secundò virtutes, q̃ perficiunt in vita p̃latiua i. pręlatorũ, ibi. Vos eſtis ſal terræ. Tertiò virtutes, quæ perficiunt in vita actiua, & ſunt potiſſimè virtutes ſubditorum ibi: Audiſtis, quia dictum eſt antiquis. Prima in duas: quia primò deſcribuntur virtutes, q̃ perficiunt hoĩem ad bene agendũ. Secundò virtutes, q̃ perficiunt eũ ad bene patiendum, ibi: Beati, qui perſecutionem. Prima in tres: quia primò ponuntur illa, quæ perficiunt hominem reſpectu ſui. Secundò illa, quę perficiunt reſpectu proximi, ibi. *Beati, qui eſuriunt.* Tertiò illa, quæ perficiunt reſpectu Dei ibi. *Beati mundo corde.* Prima B in duas: q̃a primò ordinat̃ hõ reſpectu extrinſecorũ. Secũdò reſpectu motuũ intrinſecorũ, ibi. *Beati mites.*

Cõſiderandũ circa hoc, ꝙ hic de beatitudinibus agitur, de quibus quid ſint, & quare ſic vocentur, & de multis alijs circa ipſas inf. dicetur ĩ quęſtionibus. Et tñ nunc pro explanatione literę dicendũ, ꝙ beatitudo dupliciter accipit̃. Vno modo, ꝓut hr̃ in re. i. verè poſſidet̃: & ſicut erit in patria. Alio modo ſolũ in ſpe, & ſic habet̃ beatitudo in via à viris excellentibus in virtute, qui pp excellentiã virtutis vidẽtur vitã humanã traſcendere: & quodammodo ipſi beatitudini appropinquare. Et tales dñr quodammodo beati, q̃a quod parũ diſtat, nihil diſtare reputatur, vt dr̃ 2. Phi. Et hoc modo dñr pueri fęlices in ſpe: non, C ꝙ exerceant actus virtutũ, in q̃bus eſt fęlicitas, ſed quia habent ad hoc bonã diſpoſitionẽ. Et q̃a virtutes, quas Chriſtus ponit ſunt excellentes, q̃ faciunt hoĩem ſup. vitã humanã, & propinquũ beatitudini dñr beatitudines. Et dr̃. Beati pauperes ſpũ. Nõ laudauit Chr̃s paupertatẽ abſolutè, ſed paupertatẽ ſpiritus. Vnde ſciẽdũ, ꝙ prima iſtarũ beatitudinũ dicit̃ paupertas ſpũs: q̃ eſt excellens virtus, vt q̃dã volunt; vel actus virtutis, vt inf. dicet̃: & eſt, per q̃ benè ſe habet hõ ad bona fortunę, q̃ concupiſcunt ſ. diuitias, honores, poteſtatẽ, famã, & ſimilia circa iſta bene ſe habet homo modo humano, & mediocri, qñ nõ q̃rit talia vltra ꝯditionẽ ſtatus ſui: & meritũ ſuũ, ſed ſm condecentiã ſtatus, & pſonę. Et hoc facit virtus D politica, ſiue humana, q̃ his moderate, & mediocriter vtitur. Sed paupertas ſpũs, q̃ beatitudo dr̃, facit hoc excellentius, q̃a facit hoĩem oĩa bona fortunæ prorſus cõtemnere, & à ſe abijcere q̃tũ poſſibile eſt: vt liberius diuinę cõtẽplationi ĩhęrere poſſit. Quia ſicut dr̃ in lib. de Eccle. Dogmatibus: bonũ eſt facultates cũ diſpenſatione pauperibus erogare: ſed melius eſt cũ intẽtione ſequendi Chr̃m totũ ſimul; donare: & ablatum a ſolicitudine eũ Chr̃o egere. Ideo paupertas ſpũs facit cõtẽnere oĩa bona fortunę, ſiue bona exteriora, nõ tanq̃ mala ſimpliciter. q̃a his põt homo benè vti ꝑ virtutẽ politicã: vt dictũ eſt: ſed tãquã minora bona maioris boni ĩpeditiua: ſicut contemnit̃ matrimonium tanq̃ minus bonum pp virE ginitatẽ ſeruãdã. Dr̃ aũt paupertas ſpũs: q̃a paupertas abſolutè ſumpta non dicit aliquid excellens, vt eſt carẽtia ſolũ diuitiarum, & exteriorum bonorũ: q̃a iſta carẽtia nõ eſt aliq̃d bonum virtutis: cũ ſit ſæpè in malis hoĩbus: ſed dr̃ paupertas ſpũs. i. paupertas volũtariè sũpta, q̃ à ſpũ ꝓuenit, & nõ à rebus, & Hoc deſiderio ſequẽdi Chriſtũ. Et iſta eſt magna pfectio. Aliq̃ putãt vocari paupertatẽ ſpũs, qñ q̃s diues eſt in rebus: & tñ nõ amat q̃d poſſidet, ſed magis erogat: & ſic ĩ ſpũ pauꝑ eſt. Dicẽdũ, ꝙ excellẽtiã quandã dicit, & tñ non vocat̃ hic paupertas ſpũs, niſi abdicatio rerũ exteriorũ voluntariè aſſũpta: & ſic erat in Chriſto, & diſcipulis, qui nihil poſſidebãt: ſed potius, q̃a ſequi dẽbant Chr̃m oportebat, ꝙ venderent

omnia,& darent pauperibus,inf.19. De paupertate Chriſti,& diſcipulorum,qualis fuerit, dicetur infra. 10.aliquid. *Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Hic ponitur præmium pro iſta excellenti paupertate. Nã oẽs beatitudines,quas hic Chriſtus ponit,ſunt actus excellentes,& laborioſi:quaſi ꝯ ĩclinationẽ naturę: ſaltẽ naturę lapſę:& ideo nõ ſunt ſm̃ ſe appetibiles. Et ſic nemo vellet eas ſeq. Vt ergo velint homines ſequi illas,poſuit in ſingulis præmia ipſarum. Et ꝓpria datur regnum cęlorum.i.vita æterna. Et cõuenit ſibi iſtud præmium:quia eſt directè contra paupertatem. Nam per diuitias vult homo abundantiam,& per honorem,& potentiã vult quendam ſtatum glorioſum. In regno autem cęlorũ omnia iſta pleniſſimè habentur,magis,quàm ab homine cogitari poſſit. Et ſic dicitur,ꝙ pauperes ſpiritu ſ.illi,qui voluntariè diuitias contempſerunt pro Chriſto habebunt regnum cęlorum:in quo abundantius ſunt omnia bona,quàm hic homo habere poſſit:ideo abundantius,quàm deſiderare poſſit. Et ob hoc dixit Chriſtus,ꝙ qui propter ipſum aliquid hic dimitteret,centuplum acciperet.Mar.10. *Beati mites.* Iſta eſt ſecunda beatitudo,& perficit hominẽ reſpectu motuum intrinſecorum. Et diuiditur in duo:primò ꝑficitur homo circa motus partis iraſcibilis per iſtam ſecundam beatitudinem:ſecundo circa motus partis concupiſcibilis,ibi. *Beati qui lugent.* Circa primum conſiderandum,ꝙ circa paſſiones partis iraſcibilis benè ſe habet homo modo humano,& mediocri: quando eas frenat: ita,vt nõ minus impetuoſę ſint: nec multum excedant: Et hoc per virtutem politicam,quæ eſt manſuetudo. Sentit tamen homo adhuc quandam perturbationem ex eis,ideo excellentius ſe habet homo ad illas per beatitudinem,quæ vocatur hic mititas:quia reddit hominẽ totaliter tranquillum à paſſionibus partis concupiſcibilis, ſubijciendo eas totali regulæ rationis,& legi diuinæ: ideo dicitur. *Beati mites.*i. qui habent iſtam excellentem repreſſionem motuum iraſcibilis. Et non vocantur iſti manſueti,ſed mites:quia mãſuetudo eſt virtus politica,de qua Ariſt.4.Ethi.& per illam non extinguuntur,vel frenantur totaliter motus iræ,ſed mediocriter. Iſta autem beatitudo totaliter frenat illam. Ideo mites vocantur,qui illam habent,& nõ manſueti: niſi quis largè accipiat manſuetum pro miti. *Quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Iſtud eſt pręmiũ, quod promittitur pro iſta beatitudine. Et non intelligitur de terra iſta,ſed de terra viuentium,quæ eſt vita æterna:quia Chriſtus non promiſit bona tẽporalia pro actu virtutis. Sed de hoc inf. dicetur in 82.& 83.q. Et conuenit iſtud præmium huic beatitudini. Quia ira,& ferocitas in hominibus,ſecũdũ quas mouentur lites,& bella,vt communiter eſt,vt ipſi deuincant hoſtes,vt poſtea ſecuri,& ſoli terram poſſideant,nullo ſibi reſiſtente.

Ideo illis,qui pro Chriſto voluerint omnes motus iræ frangere,vt non contendant,nec litigẽt,ſed potius permittant perire,quæ poſſident,Deus dabit terram viuentium.i.dabit,ꝙ pacificè poſſideant terram viuentium,nullo ſibi reſiſtente. Et ſic ibi plura poſſidebunt,quàm hic per modum irę,& ferocitatem poterant acquirere. *Beati qui lugent.* Iſta eſt tertia beatitudo,ſecundum quam homo perficitur reſpectu motuum partis concupiſcibilis,quæ ſunt circa concupiſcibilia omnia,ſicut in delectationibus ciborum,& potuum,& venereorum,& in guſtu,& tactu,& ĩ delectationibus aliorum ſenſuum i.viſu auditu,& odoratu,vt eſt circa melodias,& ſpectacula,& odores. In his enim,& maxime in illis,quæ pertinent ad guſtũ,& tactũ,benè ſe habet homo modo

F cõmuni,& mediocri,moderatè talibus vtẽdo,& ſuperflua reſecando,& hoc per temperãtiam,quæ eſt virtus politica,de qua Ariſt.3.Aethi.vel per continẽtiam,quę eſt diſpoſitio ad temperantiam,& nondũ eſt habitus,de qua.7.Ethic. Sed excellentius ſe habet homo in iſtis per beatitudinem luctus,omnia huiuſmodi à ſe penitus abdicando,& luctum quaſi perpetuum in hac vita ſibi voluntariè aſſumendo,tam ꝓ peccatis commiſſis,quàm pro dilectione cęleſtis patriæ: quia quandiu hic ſumus,peregrinamur à Domino 2.Chorin.5. Ideo dicitur ibi,ꝙ ingemiſcimus,cupientes ſuperindui habitationem noſtram,quæ de cœlo eſt. Et ob hoc viri perfecti cupiunt ſolui de corpore. Ad Philip.primo ſ. Deſiderium habens diſ-
G ſolui,& eſſe cum Chriſto. Et etiam,vt hic magis mereamur cõfigurari Chriſto in hoc:quia ipſe nõ vſus eſt hic delectabilibus,& bonis ſeculi:ſed fuit hic quaſi peregrinus:ideo dicitur:Beati,qui lugent.i.qui ſibi voluntariè aſſumunt ſtatum luctus:quia illi,qui lugent abſtinent ab omnibus delectabilibus, Quoniã ipſi conſolabuntur. Iſtud eſt præmium pro hac beatitudine.ſ.ꝙ conſolationem recipient,& iſtam non in pręſenti,ſed in futuro,vbi eam debent expectare:nam hic non expectant,cum ipſi pręſentem conſolationem voluntariè à ſe abdicent:quia iſta cõſolatio competit omnibus mũdanis. Luc 6.ſ. Veh vobis diuitibus,qui habetis hic conſolationem veſtrã. Veh vobis,qui ſaturati eſtis:qa eſurietis. Veh vobis,
H qui ridetis nunc,quoniã lugebitis,& flebitis. Et propriè dicitur,ꝙ conſolabuntur ſ.cum Chriſto,& Angelis:quia conſolari eſt ſimul ſolari. Ideo qui cum Chriſto ſe afflixerunt:cum Chriſto conſolabuntur: quia ſicut fuerunt ſocij paſſionum: erunt,& conſolationum 2.ad Corinth.1. *Beati,qui eſuriunt.* Hic ponuntur virtutes,quæ perficiunt hominẽ reſpectu proximi. Et conſiſtit iſta perfectio in duobus. Primò in his,quæ habent rationem debiti. Secundò in illis,quæ habent rationem doni,ibi. *Beati miſericordes.* Circa primum conſiderandum,quòd in his,quæ habent rationem debiti,benè ſe habet homo reſpectu proximi,quando reddit vnicuiq; totum,quod ſibi debetur,non multum dilatando,vel retardãdo,quod
I debetur:etiam ſi non fiat cum intentione ardẽti ad hoc. Et hic fit per iuſtitiam,quæ eſt virtus politica: ſiue ſit commutatiua,ſiue diſtributiua. Nam legalis iuſtitia non eſt directè ad proximum,ſed eſt reſpectu legis:inquantũ homo complet omnia,quę ſunt in lege:quia debitum,& iuſtum eſt hominem obedire legi,cui ſubiectus eſt:ſiue illa dirigat hominem in Deum,ſiue in proximum,ſiue ordinet eum in ſeipſum. Hoc tamen fit excellentius per beatitudinem iſtam,quæ vocatur eſuries,& ſitis iuſtitiæ,ſcilicet,quia non ſolum facit homo totum,quod facere tenetur:ſed etiam illud cum magno ardore,& deſiderio facit:ſicut eſuriens,& ſitiens ardenter,& cum deſiderio comedit,& bibit. Et ſic dicitur. *Beati qui eſu-*
K *riunt,& ſitiunt iuſtitiam*,ideſt,ita feruenter deſiderant illam,ſicut eſuriens cibum,& ſitiens potum.

Aliter etiam poteſt intelligi eſuries,& ſitis iuſtitiæ.ſcilicet,quando aliqui dolent de omnibus,quæ malè fiunt,& deſiderãt valde,ꝙ in oĩbus iuſtitia ſeruaretur:etiam ſi cõtra illos eſſet. Nam iſta perfectio q̃dã eſt. *Quoniam ipſi ſaturabuntur.*ſ.in vita ęterna ſaturabuntur,vbi oĩa habebunt,q̃ deſiderauerunt:& abũdantius,q̃ deſiderauerunt. Rectè aũt promittit̃ ſaturitas:qa oẽs iſtę beatitudines dicunt hic quaſdam afflictiones,vel anguſtias animi:ideo ĩ primũ debent promitti bona oppoſita. Siti aũt,& eſuriei ſaturitas opponitur:ideo ipſa promittitur. Et iſta dabitur in vita æterna.ſicut dicitur Pſal.16.ſcilicet:Satiabor cũ

apparuerit gloria tua. Aliter poteſt intelligi, ꝙ ſit iſta ſaturitas iuſtitiæ. Nam ipſi deſiderauerunt hic iuſtitiam tanquam ſitientes, & eſurientes: Deus autem dabit illis perfectam ſaturitatem iuſtitiæ. Iſtud autẽ non fiet niſi in vita æterna: quia ibi nullum iniuſtũ erit: eo ꝙ illi, qui erunt in vita æterna, omnes boni erũt: & iuſtum erit eos ibi eſſe: qui verò erũt in infernali erunt: & merebuntur quicquid patientur: & ită nemo poterit alteri iniuſtè nocere, ſed omnia iuſtè fient. Et ſic qui deſiderat iuſtitiam ibi ſaturabitur: quia quicquid videbit iuſtum erit, & nullum iniuſtum videre poterit. Hic autem non contigit hoc, quia plurima iniuſta fiunt: & multa mala impunita euadunt. Ideo qui iuſtitiam deſiderat, quandiu viuit ſaturari non poteſt. *Beati miſericordes.* Iſta eſt quinta beatitudo, quæ eſt perficiens hominẽ reſpectu proximi, in his, quæ habent rationem doni. In talibus autem benè ſe habet homo modo communi, & mediocri per virtutẽ liberalitatis circa dona parua, vel mediocria, & circa dona magna, & excellentia per virtutẽ magnificentię: de quibus 4. Ethic. Perfectius tamen ſe habet homo in iſtis per beatitudinem quę vocatur hic miſericordia: quãdo homo non ſolũ alteri ſubuenit, ſed etiam defectum eius in ſe totaliter accipit. Vnde dicitur homo miſericors .i. cor miſerũ habens. ſ. quia miſeriam alterius in corde ſuo ſuſcipit. & ſic dicitur. *Beati miſericordes.* Scilicet, qui non ſolũ in opere miſerẽtur, ſed etiam corde cõpatiuntur alienas miſerias in ſe tranſumentes. *Quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Iſtud eſt præmium huius beatitudinis, ſ. ꝙ cõſequatur homo miſericordiã, quia miſericordiam fecit. Et ſatis conuenit hoc. ſ. ꝙ in eo præmium ſuſcipiat, in quo meruit. Et iſta miſericordia poteſt intelligi hic: quia illi, qui miſericordes ſunt, reperiunt hic miſericordiam: quia Deus facit, ꝙ alij miſereantur eorũ: qui autẽ crudeles ſunt, non inueniunt miſericordiã. Sic dicitur: Iac. 2. ſ. Iudiciũ ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiã. Vel poteſt intelligi de vita ęterna, quã Deus dabit ex miſericordia homini: quia licet homo aliquid mereatur: plura tamen Deus dat, quàm homo mereatur: & quantũ ad illã ſupererogationẽ eſt miſericordia. Sic dicit Apoſtolus ad Ro. 8. non ſunt condignæ paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Dicendũ tñ, ꝙ debet intelligi de miſericordia tã hic, quã in futuro. Quia etiã Chriſtus promiſit bona in hac vita. Mar. 10. ſ. Nemo eſt, qui reliquerit domũ ſuã, aut fratres, aut patrẽ, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me, qui nõ accipiat centies tantũ nunc in hoc tẽpore, & in futuro ſeculo vitã æternã. Credendũ tamen, ꝙ Chriſtus principaliter promiſit hic miſericordiã in futuro: quia ibi ſunt maiora bona, quã hic. *Beati mundo corde.* Iſta eſt ſexta beatitudo, & ordinat hic homo reſpectu Dei. Et primò quantũ ad intellectũ ipſum ſpeculando: ſecundò quantũ ad affectũ ipſum amãdo, ibi. *Beati pacifici.* Circa primũ dicẽdũ, ꝙ in ſpeculatione diuina bene ſe habet homo per virtutes intellectuales modo cõmuni, & mediocri: ſicut ſunt ſentẽtię ſpeculatiuæ, & potiſſimè ipſa Metaphyſica, quę docet proprietates diuinas cõſiderare ex creatis, vt patet 12. Meth. Vbi oſtẽdit eſſe vnicũ Deum æternũ, & purum actũ, viuentẽ vita nobiliſſima, ſempiterna, & optima, delectatione plenũ & vnica ſemper gaudentẽ delectatione. Iſta aũt haberi poſſunt ex conſideratione rerũ naturaliũ inferiorũ. Iſtud m̃ excellẽtius habebit per beatitudinẽ, quæ eſt mundicia cordis per quã mens humana Deo cõiũgit. Et ſic de diuinis, & occultis ſupra modũ humana illuſtrat. Sic fuit prius in Prophetis, & ſic poſtea: & abundantius in Apoſtolis, qui abſq; humano ſtu-

A dio fuerũt à Deo illuſtrati excellentiſſimè. Et ſic dr̃. *Beati mundo corde.* Põt intelligi iſta munditia quãtũ ad puritatẽ conſciẽtię: ita ꝙ nõ ſint aliqua vitia in corde hoĩs: nec aliqua deſideria mala. vel ſuperflua rerũ tẽporaliũ: etiã ſi tales res licitè deſiderari poſſunt. Et ſic intelligiť ſatis conuenienter, q̃a habẽtibus ſic cor purũ Deus ſe oſtẽdit: & fugit ab habentibus cor immundũ. Sic dr̃: Sap. 1. ſ. peruerſæ cogitationes ſeparãt à Deo: qm̃ in maleuolam aĩam non introibit ſapientia: nec habitabit in corpore ſubdito peccatis: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ. & auferet ſe à cogitationibus, quę ſunt ſine intellectu. Et tunc munditia cordis eſt actus excellens, & meritorius: & cõpetit ſibi priuilegiũ, qđ hic ponitur. ſ. *Qm̃*

B *ipſi Deũ videbunt.* Alio modo accipit mũditia cordis pro quadã puritate aĩæ abſtractæ non ſolũ à paſſionibus, ſed etiã à phantaſmatibus, vt deſinat iã intelligere per phantaſmata rerũ corporaliũ: & tunc incipit reuelatio diuina, per quã homo aliquid cognoſcit de Deo modo ſupernaturali. Et iſta eſt quaſi quædã fęlicitas inchoata. Et tũc beatitudo iſta nõ eſt meritũ aliquod, ſicut cæterę: ſed magis pertinet ad pręmiũ: quia ex gratia conferť homini à Deo talis immunditia cordis. Ideo prior modus eſt conueniẽtior. *Quoniam ipſi Deum videbunt.* Intelligitur iſtud de clara viſione, quæ eſt in patria: q̃a in præſenti obſcurè, & imperfectè Deũ videmus per ſolam fidẽ: in futuro autẽ clarè videbimus. Sicut dr̃. 1. ad Cori. 13.

C ſ. Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc aũt facie ad faciẽ. Et conuenienter iſtud præmiũ datur eis, q cor ſuũ in pręſenti mundũ habuerũt: quia mũditia tollit impedimenta ad intelligendũ, ideo ille, q quãtũ in ſe fuit per munditiã cordis diſpoſuit ſe ad Deum intelligendũ, dignum eſt, vt cum tẽpus aduenerit, illũ intelligat. *Beati pacifici.* Iſta eſt ſeptima beatitudo ordinans hominẽ reſpectu Dei quantũ ad affectum. Hoc autem modo mediocri, & cõi fieri põt per amorẽ naturalem: quõ homo diligit Deũ, ſicut ſuum primum principiũ, & cõſeruatiuũ. Sic etiam hoc licet quodãmodo excellentius per charitatem, quæ eſt habitus virtutis, ſecundũ quã homo diligit Deũ ꝑꝑ ſe, & ſuꝑ oĩa, & tñ præter ipſum diligit alia

D multa: Fit aũt adhuc oĩno excellentius hoc per beatitudinẽ, quæ vocať pax, et eſt qñ homo totaliter affectũ ſuum in Deũ dirigit, & ei totaliter coniungiť, & nihil aliud extra ipſum quę rit, ſed in ipſo quieta ť, & pacificatur: quia pax dicit quandã tranquillitatẽ, & ſecuritatẽ. Et ſic dr̃. *Beati pacifici.* Ideſt, qui animum ſuũ pacificum habent, ita ꝙ in eo nõ eſt multitudo deſideriorum repugnantiũ, vel in diuerſa tẽdentiũ: ſed oĩa in pace ſunt, inquantũ vnicum eſt, qđ deſideratur, & totus homo in iſtud tendit. Et tunc homo eſt pacificus, quia in ſeipſo; ſiue cũ ſeipſo pacem habet. Nã illi, qui diuerſa deſiderant ad ſeipſos pacẽ nõ habent, & ob hoc dicit: Ari. 9. Ethi. ꝙ ſoli boni poſſunt cõuiuere ſibiipſis, & ſibiipſis cõcordare: de quo

E latè diximus in li. noſtro de amore, & amicitia particula. 2. Aliomodo poteſt vocari aliquis pacificus ad alios. ſ. qui cũ omnibus pacem vult, & neminem inquietare cupit. Et hoc bonum quidem eſt, ſed perfectior eſt pax, quam homo habet ad ſeipſum: & illa vocatur hic beatitudo. *Quoniam filij Dei vocabuntur.* Iſtud eſt pręmium huius beatitudinis. Filiatio enim importat quandã perfectam aſſimilationem: cum filius ſit ſimilis patri in ſpecie. Filij ergo Dei vocanť illi, qui valde Deo aſſimilantur. Iſtud conuenit pacificis: quia illi valdè adhærent Deo: per qđ non ſolũ aſſimilanť ei, ſed efficiuntur etiã idem cum eo. 1. ad Corin. 6. ſ. qui adhæret Deò, vnus ſpiritus eſt cũ eo. Aliter poteſt intelligi, quia pacifici tendunt in Deũ

tota-

totaliter per amorem. Amor autem eſt vis vnitiua vniens amantē,& amatum:ideo transformat amātē in amatum:& cauſatur maxima ſimilitudo:& ſic pacifici ſunt Filij Dei, quia in ipſum iam tranſierūt. *Beati, qui perſecutionem.* Aliqui dicnut iſtam eſſe octauā beatitudinem. Alij autem ponunt, ꝙ non ſit beatitudo, ſed confirmatio beatitudinum, de quo inſ. dicetur q 86. Et tñ ſaltem largè põt vocari beatitudo,& eſt iſta beatitudo perficiens hoīem ad benè patiendum. Sicut enim ad virtutem pertinet benè agere, ita & benè pati. In hoc aūt benè ſe habet homo modo cõi,& mediocri: qñ tribulatione imminente non recedit à virtute: licet hoc ſuſtineat cum aliqua anguſtia,& dolore. Et hoc fit per fortitudinem, quæ eſt virtus politica. Fit tamen excellentius per beatitudinem illā, quæ licèt hic ſit innominata, poteſt tñ vocari virtus fortitudinis heroicæ, vel diuinæ: immo pluſquā virtus eſt. ſ. ꝙ non ſolum mala patiēter ſuſtinet, ſed etiā cum gaudio: ſicut Martyres, qui quā to magis cruciabant̃ in corpore, tanto magis gaudebant cum Dño. Act. 5. Ibant Apoſtoli gaudētes &c. abundantius ſibi per hoc placere putantes. Et dicit: Beati, qui perſecutionē patiuntur pp iuſtitiam. Debet intelligi, ꝙ iſta tribulatio ſit quodammodo voluntariè aſſumpta, ita ꝙ homo poſſet euitare illā, ſi vellet complacere ſeculo: vult tñ eam tolerare, vt à rectitudine non recedat. Et tunc ſiue ſit oīno voluntaria, ita ꝙ homo eligat tribulari pp Chriſtum, ēt ſi poſſet eſſe extra tribulationē, ſiue ſit partim voluntaria,& partim inuoluntaria, ſicut in eis, qui vellent tribulari,& euaderēt ſi poſſent: quia m̄ non poſſunt euadere, niſi contra rectitudinē agant: volunt tñ potius pati aduerſitatem, q̃ iniuſtum agere: ideo iſti quodammodo voluntariè patiuntur. Secūdum eſt ꝙ pp iuſtitiam patiantur. i. vt ſuſtineant illam, vel nō recedant ab illa:& hoc eſt pati iniuſtè, & pati pro iuſtitia. Qui aūt iuſtè patitur pro delictis ſuis, etiam ſi voluntariè patiatur, non habet iſtam beatitudinē, licet locum ſatiſfaciēdi, & merendi habeat patiēter tolerando, qđ meretur. Cum autem quis omnino inuoluntariè patitur, ita ꝙ non eſt in poteſtate ſua euitare illam paſſionem nō propriè pertinet ad iſtā beatitudinem: licet non patiatur pro delictis. Sicut, qui patitur ægritudinem,& ſimilia, quæ ſunt omnino inuoluntaria, & neceſſaria:& tñ aliquando ſuſtinet quis aliquid, qđ eſt totaliter inuoluntarium: tñ põt aliqualiter pertinere ad iſtam beatitudinem, vt ſi quis mala ſuſtineat à malis, non quidem, vt malū faciat, ſed quia aliquod bonum fecit, qđ illis diſplicuit,& in vindictam ſibi malum inferunt. *Quoniam ipſorū eſt regnum cœlorum.* Ideſt, pro hac tolerantia dabitur eis vita æterna, quæ vocatur regnum cęlorum: in qua conſolabuntur de omni malo, qđ paſſi ſunt hic. Qñ abſterget Deus oēm lachrymā ab oculis ſanctorū,& non eſurient, nec ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol aut vllus æſtus Apoca. 7. Et iſtud præmiū. qđ dabitur pro prima beatitudine. ſ. beati pauperes, quare autem hoc fiat, dicetur inf 81.& 84. qō. *Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines.* Iſta non, eſt beatitudo diſtincta à præcedēti, ſed eſt explicatio illius: quia ibi dicebatur de patientibus perſecutionem, & tñ, qui maledicuntur ab hominibus perſecutionem patiuntur. Et dr̃. *Beati eſtis.* Ideſt, eſtis diſpoſiti ad beatitudinem: quia qñ ſuſtinueritis maledici ab hominibus pp Deum, merebimini per hoc, & eritis propinqui ad beatitudinem. *Et perſecuti vos fuerint.* Hic ſignatur perſecutio realis. Nā maledictio erat perſecutio vocalis. Aliæ aūt ſunt perſecutiones reales, ſiue in damnis rerum, ſiue in iniurijs perſonalibus. Nam in quocunque genere harum perſecutionum

F eſt magnum meritum tolerantis. *Et dixerint omne malum aduerſum vos.* Ideſt, dixerint quodcunq; malum: quia ſunt multi modi iniuriandi, vel nocendi in verbo,& quicunque eorum pertinet ad iſtam beatitudinem. *Mentientes.* Iſtud dr̃ ad innuēdum, ꝙ ſi quis iuſtè maledicta toleret, ita ꝙ vera de eo dicãtur: licet mala ſint, & iniurioſa, tolerare illa etiam patienter nō pertinet ad beatitudinem, ſed oportet, ꝙ mentiant̃ illi, qui maledicunt ad hoc, ꝙ ſuſtinēs habeat ipſam beatitudinem, de qua hic. *Propter me.* Ideſt, debet tolerare pp me ille, qui tolerauerit. Nō refertur hoc ad illud participium, mentientes: quia nemo pp Deum mentitur: ſed ad verbum ſubintellectū. ſ. & paſſi fueritis pp me. Vel ad verbum pręcedens. ſ. & dixerint
G omne malum pp me i. quia diligitis me. ſ. pp hoc dicunt mala de vobis. Nam tunc eſt propriè iſta beatitudo cum pp Chriſtum homo patiatur. Si tñ inferens mala illa alicui, non inferat ea illi pp Deum. i. quia Deum colit, ſed pp aliam cauſam: ſi tñ ille, qui patitur non meretur mala iſta, & patienter tolerat pp Deum, qui tolerare iubet: habet iſtam beatitudinem, licet magis propriè illam habeat ille, cui propter Chriſtum mala inferuntur, & ipſe pp eum illa tolerat. *Gaudete, & exultate.* Iſtud eſt præmium pro hac beatitudine: & ponitur hic confortatio, vt homo non deficiat animo tolerando iſtas perſecutiones, cum dr̃. Gaudete,& exultate. i. non triſtemini: licet vobis mala infligantur, ſed potius gaudete, cum
H per hoc multa bona vobis danda ſint. Et dr̃: gaudere motus quidam letitiæ in animo. Exultatio autē eſt motus in corpore.& dr̃: exultatio, quaſi extra ſaltatio, ſ. qñ gaudium animi manifeſtatur exterius: ſic monebat Iaco c. 1. ſ. Omne gaudium exiſtimate fratres mei: cum in varias tentationes incideritis. i. habete gaudium interius:& exterius, qđ eſt omne gaudium. Et ideo hic ad innuēdum omne gaudium, & exultatio. *Quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* Ideſt, pro hac tribulatione, quam temporaliter ſuſtinetis, magna merces dabitur vobis in cęlis ſ. maior, quàm ſit labor, quem hic toleratis. Sicut dicitur ad Ro. 8. ſ. non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quia ma-
I lum, qđ hic patimur eſt breue,& enarrabile, bonum verò, qđ in futuro ꝓ hoc malo ſperamus, inenarrabile eſt, Iſai. 64. ſ. A ſeculo nō audierunt, nec auribus perceperunt. Oculus non vidit, Deus abſque te, quę præparaſti diligentibus te, & 1. ad Corin. 2. dr̃. Oculus non vidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. *Sic enim perſecuti ſunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* Inuitat Chriſtus nos ad iſtam tolerātiam per bonorum exēpla. Nā homo gaudet, qñ in aliquo videt ſe ſimilem viris excellentiſſimis, quia per hoc iudicat ſe digniorem: ideo Chriſtus poſuit exēpla prophetarum, quia illi inter Iudæos habebant̃ vt viri ſanctiſſimi: & qui eos imitaretur, ex hoc ſe honorabilem putaret. Et ſi
K quis pateretur ab iniuſtis non erubeſceret, ſi prophetę ſic paſſi fuiſſēt. Fuit enim ſic de multis prophetis. Nam Iſai. ſerra diuiſus eſt, de quo dictum eſt 4. Reg. 21. Ier. autem à populo lapidatus eſt, quia eos de idolatria arguebat, de quo dictum eſt 4. Reg. 25 Ita erat quaſi de omnibus prophetis: Nam Amos vecte trāſfixus per tempora occubuit, vt ait Iero. in prologo ſuper Amos. Ita de cæteris. Sic dixit: Beatus Stephanus Iudæis. Actu 7. Quem prophetarum non perſecuti ſunt patres veſtri,& occiderunt eos, qui prænūciabant de aduentu iuſti huius. Et ſic in hoc conſolarentur diſcipuli Chriſti: quia ſi aliquando paterentur, non paterentur, vt latrones, aut homicidæ, aut in cæteris criminibus: ſed vt prophetæ, vel viri religioſi.

gioſi,primo, Petri. quarto, ſcilicet. Nemo veſtrum patiat , quaſi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor, ſi autem vt Chriſtianus non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine.

Quid eſt beatitudo, & quid importatur per hoc nomen. Quæſtio X I I.

QVAERETVR hic de beatitudine, cum di-ctum ſit hic de beatitudinibus dubitandum erat circa illas, & quoniam iſtæ beatitudines vocantur ſic per comparationem ad illam, quam vocamus vltimum finem humanæ vitæ, de ipſa beatitudine primo agendum eſt. Et dubitatur primò, quid ſit beatitudo, vel quid importatur per hoc nomen.

Dicendum, quod Ari. 1. Ethi. dicit beatitudinem, vel fęlicitatem eſſe operationem ſecūdum optimā virtutē in vita perfecta. Quia tamen in diffinitione iſta non ſolum ponitur quid ſit beatitudo in generali, ſed etiam in quo conſiſtit, cum dicatur illam eſſe operationem ſecundum optimam virtutem, & ponuntur conditiones eius inquantum dicitur: in vita perfecta. Nunc non eſt curandum de illa, ſed poſtea ad eam reuertemur, cum agetur in quo conſiſtat beatitudo. Nunc verò ſolum in generali dicendum eſt, quid ſit beatitudo non tangendo in quo ſit, nec qualis ſit, nec de alijs conditionibus eius.

Aliqui dicunt hoc modo beatitudinem eſſe ſummum bonum. Sed iſtud non ſufficienter dicitur, quia ſummum bonum Deus eſt abſolutè ſumptus, beatitudo tamen eſt alicuius, cum dicimus aliquem beatum: ideo beatitudo debet denotari cuius ſit, vel quod alicuius ſit, quia beatus eſt beatus per aliquod bonum ſuum, ſiue quòd in ipſo. Ideo beatitudo debet importari non vt bonum abſolutè, quia ſic nullius bonum eſt, ſed vt bonum alicuius, quia nemo eſt beatus per id, quod ab eo ſeparatum eſt.

Deus autem abſolutè ſumptus nullius bonum eſt: ideo nec erit fœlicitas, niſi ſecundum quandam participationem, ita vt efficiatur bonum illius, qui fœlix dicitur. Et ob hoc, ſi quis velit dicere, quid ſit beatitudo humana, dicet quòd eſt maximum bonum humanæ vitæ, quia tamen beatitudo non eſt ſolius hominis, ſed etiam omnium rerum ratione viuentium poteſt dici, quòd beatitudo ſit maximum bonum naturæ rationalis. Sic dicit Boetius de Conſol. lib. ſecundo, proſa quarta, ſcilicet. Beatitudo eſt ſummum bonum naturæ ratione degentis, ideſt, viuentis. Includit enim beatitudo in ratione ſua maximum bonum. Et quia, quod maximum eſt, erit vltimum, & pleniſſimum, cum vltra maximum bonum nullum bonum ſit, & nihil illo plenius inueniri poſſit, vocabitur beatitudo vltimum, & pleniſſimum bonum. Et eadem ratione vocabitur finis humanæ vitæ, quia finis eſt, propter quem cætera ſunt. Et finis inquantum finis non eſt propter aliquid aliud. Et quia quod vltimum bonum eſt erit propter quòd cætera ſunt, & ipſum non erit propter aliquid, dicetur beatitudo finis humanæ vitæ, & ſecundum diuerſas proprietates competētes beatitudini, inquantum eſt maximum bonum poſſunt dari diuerſæ notificationes de ipſa.

Vnde Aug. decimonono de Ciuita. Dei, dicit beatitudinem eſſe finem humanum; & ſubdit. Non dicimus eſſe finem, eo quòd conſumatur, vt non ſit, ſed quod perficiatur, vt plenum ſit. Et ſic oportet, quod beatitudo impleat totum hominis apppetitum. Sic etiam poteſt notificari ex ratione vltimi. Sic dicit Boetius quarto de Conſola. proſa ſecunda, ſcilicet: Beatitudo eſt bonum, quo quis adepto, ni-
A hil vlterius deſiderari queat. Iſtud autem eſt, quia poſt vltimum nihil eſt. Si autem beatitudo non eſſet vltimum bonum, adhuc ea habita poſſet aliud vlterius deſiderari bonum. Poteſt etiā notificari beatitudo ex ratione maximi, & ſummi, ſic dicit Boetius eadē proſa, ſcilicet: Beatitudo eſt omnium ſummum bonorum, cunctaq; inter ſe bona continens.

Poteſt etiam notificari ex ratione plenitudinis, vt dicit Boetius eadem proſa, ſcilicet: Liquet beatitudinem eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum. Et ibi dicitur, quòd huic bono ſi quid abeſſet ſummum eſſe non poſſet: quoniam relinqueretur extrinſecus, quod poſſet optari.

His modis, & ſimilibus poteſt notificari ipſa bea-
B titudo quantum ad ſuam rationem generalem, nō oſtendendo in quo illa ſpecialiter conſiſtat.

An beatitudo talis, qualis dicitur ab aliquo poſſit haberi. Quæſtio X I I I.

QVAERETVR, an beatitudo talis, qualis dicitur: ab aliquo haberi poſſit ſaltem ab homine.

Aliqui dicunt, quòd non: quia iſta beatitudo eſt bonum vltimum, & tamen non eſt inuenire vltimum in bonis, ſed eſt in eis procedere in infinitum, ergo non eſt poſsibilis beatitudo. Patet hoc: quia bonum ſecundum rationem ſuam eſt ſui ipſius diffuſiuum, vt ait Dio. lib. de Diuinis nominibus ca. quar- *Primum argum.*
C to. Sed quod procedit ex bono, eſt bonum, & ex illo rurſus aliud bonum procedet, cum ſemper manet conditio boni, ſcilicet, quod ſit ſui ipſius diffuſiuum. Erit ergo proceſſus in infinitum in bonis. Et ſic nunquam perueniretur ad fęlicitatem, cum dictū ſit, ꝙ ſit ipſa bonum vltimum.

Item ea, quæ ſunt ſecundum rationem, poſſunt multiplicari in infinitū, ſicut in mathematicis quantitates augentur in infinitum, & ſpecies numerorū ſunt infinitæ, quia quolibet numero dato, intellectus poteſt excogitare maiorem illo, & ſic, ibitur in infinitum. Appetitus autem ſequitur apprehenſionem rationis, ideo poterit procedere in infinitum, ſicut ratio in infinitum procedit in apprehendēdo. *Secundū argum.*

D Item bonum eſt obiectum voluntatis, & finis eius: ſed voluntas poteſt infinities reflectere ſe ſuper ſe, & actum ſuum, quia poteſt aliquid velle, & rurſus poteſt velle ſe illud velle, & ſic ibitur in infinitum, & tamē ſemper proceditur per bonum, extra quod voluntas nō poteſt moueri, ergo erit proceſſus in infinitum in bonis. Et ſic non erit dare vltimum finē. *Tertium argum.*

Dicendum, ꝙ beatitudo eſt bonum vltimum, vltra qđ nullum bonum ſit, etiam vltra iſtud nihil deſiderari poſſit, nec eſt procedere in infinitum, quia proceſſus in infinitum nō ſolum repugnat cauſis finalibus, ad quas bonum pertinet, ſed etiam omni generi cauſarum. De efficientibus patet: quia in omnibus, quæ per ſe habent ordinem adinuicem, oportet
E ꝙ, remoto primo, remoueatur omnia, quę ſunt ad primū. Vnde Philoſophus probat. 8. Phy. ꝙ non eſt poſsibile in cauſis mouētibus procedere in infinitū, quia iam non eſſet primum mouens, quo ſubtracto, non poſſunt alia mouere, cū non moueant niſi per hoc, ꝙ mouentur à primo. Et patet, quia ſi eſt proceſſus in infinitum in motoribus, non eſt dare primum motorem: quia, dato primo, iam eſſet ibi ſtatus, & non procederetur vlterius, ſubtracto tamen primo motore, non poteſt dari à quo ſit virtus motus, quod fit ponendo proceſſum in infinitum: nam infinita non ſunt in actu, ſed in potentia. Sicut patet in magnitudinibus, & numeris. Virtus tamen mouendi non eſt ab ente in potentia, ſed ab ente

in

in actu, quia mouere eſt agere. Vnumquodque tamen agit ſecundum quod eſt in actu. Si quis ergo ponat proceſſum in infinitum in motoribus tollet omnem motum, quia non poterit dare aliquid, vnde virtus motus deriuetur. Et ſic ad ponendum motum, neceſſe eſt poni primum motorem, à quo ſit tota virtus mouendi. De cauſis materialibus magis apparet, quia materia diſtinguitur per propinquam,& remotam. Propinqua materia eſt illa, quæ eſt diſpoſita ſecũdum aliquas diſpoſitiones præuias ad formam introducendam, vel quæ debent manere cum forma introducta. Sic illa materia, quæ eſt diſpoſita per frigidum,& humidum,& rarum eſt propinqua materia aquę, quia iſtæ ſunt qualitates pręuię ad formam aquæ,& quę manent cum forma aquę. Sic in cæteris materijs diſpoſitis ad aliquam formã. Materia remota eſt illa, quę nihil habet de diſpoſitionibus pręuijs ad formã introducendam. Hanc verò vocamus materiam primam, quę eſt ſubiectũ omnis tranſmutationis naturalis, & ſecundum hoc nõ eſt determinata per aliquas diſpoſitiones. Quia cum diſpoſitiones ſint ad certam formã. ſi materia in ſua primitate eſſet determinata ſecundũ aliquas diſpoſitiones, nõ poſſet eſſe ſubiectũ omnis tranſmutationis, ſed alicuius tranſmutationis corporalis particularis. Iſtã autem materiam, quæ eſt ſubiectum tranſmutationis vocamus materiã primã, quia materia ſecundum ſe dicit potentialitatẽ, & tamen vltra purã poſitam nõ eſt aliqua poſitalitas: ſicut vltra purũ actũ nullus actus eſt: & tamen materia, quæ eſt ſubiectum trãſmutationis generaliter eſt pura poſitio, cũ non habeat aliquid de forma, vel actu alicuius ſpeciei, ſed ſit æqualiter ĩ poſitio ad omnes actus, vel formas: ergo vltra materiã, quæ eſt ſubiectũ omnis trãſmutationis, nõ eſt poſſibile dari aliquã materiã: immo nec poſſet intelligi, quid illud eſſet: ideo non eſt poſſibile ꝓcedere in infinitũ in cauſis materialibus. De cauſis formalibus idẽ eſt, quia aut accipitur forma ꝓpriè prout eſt forma intrinſeca, aut pro forma exemplari, aut pro ſubſtantijs immaterialibus, quales ſunt intelligẽtiæ, quales ſolemus vocare formas, vt forma diſtinguitur contra materiam. & vocatur forma omne, qđ nihil habet de materia. Et quia illæ nihil habent materiale, cum ſint puri intellectus: immo intelligentiæ poſſunt vocari formę. Hoc modo accipiendo, ſcilicet, pro intelligentijs formam non eſt proceſſus in infinitum in formis: cum iſtæ formę ſint motrices iuxta doctrinã philoſophorũ, qui non ponunt aliquam intelligentiam, niſi mouentem, de quo Ariſt. 12. Meta. & tamen in motoribus non eſt procedere in infinitum, vt ſupra probatum eſt. ergo in formis, quę ſunt intelligentiæ, non proceditur in infinitum. De formis exemplaribus dicendũ, ꝙ non apparet inter eas ordo eſſentialis, cum non ſit aliud forma exemplaris, niſi idea in mente artificis. Et tamen in eis, quæ non habent ordinem eſſentialem benę concedimus proceſſum in infinitum, cum actualiter ſe habeant: ideo contingere poterit infinitas gigni, & corrumpi, & multiplicari ſine numero: ſicut poſſunt multiplicari res, quarum erunt ideæ. Si accipiantur formę pro intrinſecis, poſſunt dupliciter accipi, ſcilicet, vel pro formis compoſitionis, cuiuſmodi ſunt omnes, quæ vocantur formæ partis, & quæ materiam actuant: vel pro formis prædicationis, cuiuſmodi ſunt ſuperiora reſpectu Inferiorum. Primo modo non eſt proceſſus in infinitum. ſed damus primam,& vltimã formam. Prima enim forma cõpoſitionis eſt forma compoſiti imperfectiſſimi, & ſic omnium formarum cõpoſitionis eſt prior forma elementi: quia ante elementum non damus aliquã

F ſubſtantiã compoſitam. Vltima forma compoſitionis eſt forma compoſiti, & mixti perfectiſſimi. Iſta eſt anima humana, quia homo eſt mixtum perfectiſſimum, & anima eſt forma eius, & vltra hominem non datur aliqua ſpecies ſubſtãtia compoſitę. Et patet hoc ex conditione ipſius animæ, quia inter intelligentias, quæ ſunt formæ ſeparatæ,& animam, quę eſt forma coniuncta, non eſt aliquis gradus formæ: ideo nõ eſt poſſibile vltra hominẽ eſſe aliquam ſpeciem compoſiti. Non eſt ergo proceſſus in infinitũ in formis compoſitionis, cum prima earum ſit forma electi, & vltima ſit anima humana. De formis prædicationis etiam dicendum, quòd non eſt in eis proceſſus in infinitum, ſiue ſint in genere ſubſtæ,
G ſiue ſint in generibus accidentium, quia illæ formæ ponuntur in coordinationibus prædicamentalibus, & in omnibus iſtis datur prima, & vltima forma. Prima eſt generaliſſimum illius prædicamenti, vt ſubſtantia, vel qualitas, cum ſupra prædicamenta nihil ſit, quia illa ſunt inter ſe primo diuerſa, & ens non prædicatur de eis, ſecundum rationem vnam primo Ethic. ꝙ autem vniuerſale, vel ſi poneretur ens vniuocè prędicari ſaltem prima forma eſſet ipſa forma entitatis, vltima forma eſt ſpecies ſpecialiſſima in quolibet prædicamento. quia vltra ſpeciem ſpecialiſſimam non eſt aliquid niſi indiuiduum,& in indiuiduis non eſt ordo aliquis eſſentialis, ſed per accidens. Et ob hoc benè conceditur in eis proceſſus in infinitum, licet non in ſpeciebus, quæ ſunt eſſen-
H tialiter ordinatæ. Et ob hoc dicit Porphyrius, quia deſcendentem à generaliſſimis vſque ad ſpecialiſſima ibi iubet Plato quieſcere, ſcilicet, quia non poteſt vltra deſcendi per ea, quæ habeant aliquem ordinem inter ſe. Nam omnia indiuidua habent immediatam habitudinem ad rationem ſpeciei, & nõ ordinatur vnum ad ſpeciem per alterum, ſicut ſpecies ſpecialiſſima ordinatur ad generaliſſimum prędicamenti per multa intermedia eſſentialiter ordinata, & ſic apparet, quòd in formis non ſit proceſſus in infinitum. De finibus eodem modo dicẽdum eſt, quòd nõ poſſet in illis in infinitum procedi, quia finis habet rationem boni, in bonis tamen non eſt proceſſus in infinitum. Nam dicit Ariſto. 2 Meta. ꝙ
I qui infinitum faciunt, auferunt naturam boni. Quod patet, quia in finibus habet ſe vltimus finis, ſicut in motoribus ſe habet primus motor, cum de ratione finis ſit eſſe poſterius. ſicut de ratione motoris eſt eſſe prius. Vnde ꝓpriè vltimus finis eſt primus. Quia ſicut in motoribus à primo incipit tota virtus motus, ita in finibus ab vltimo fine incipit tota virtus mouendi appetitum, & omnes alij fines medij mouent propter ipſum. Et tamen ſi tollatur primus motor procedendo in infinitum in motoribus tolletur omnis motus, vt ſupra probatum eſt: ita ſi tollatur vltimus finis, vel vltimum bonum, tolletur omne deſiderium, cum deſiderium ſit motus appetitus moti ab ipſo bono, quod eſt finis. Non ergo
K poteſt dari proceſſus in infinitum in bonis, vel finibus. Hoc autem magis manifeſtatur. Nam duplex eſt ordo, ſcilicet, ordo intentionis, & ordo executionis. Vocatur ordo intentionis habitudo quędam inter ipſa, quæ appetitus noſter intendit, vel in quæ fertur. Nam non fertur in omnia æqualiter, ſed in quædam plus, & in quædam alia minus, & ſecundum hoc eſt ordo intentionis. Ordo executionis eſt in operatione noſtra. Nam multa operantur, & non omnia ſimul, ſed ratio exigit quædam prius, & alia poſterius fieri, & ſic erit ordo exequẽdi in illis. In vtroque autem ordine iſtorũ oportet eſſe aliquid primum: illud enim, qđ eſt primum in ordine intentionis,

tionis, eſt quaſi principium mouẽs appetitum. Subtracto autem principio à nullo mouebitur appetitus: & ſic nullum erit deſiderium. Illud autem, ꝙ eſt primum in ordine executionis, eſt principium eorum, quæ ſunt ad finem .i. primum eorum, qđ fit inter omnia, quę fiunt ad aliquem finem: & eſt principiũ, vnde incipit operatio: quo ſubtracto, ceſſabit omnis operatio. Et ſic ex neutra parte eſt poſſibile procedere in infinitum: quia ſi non eſſet vltimus finis nihil appeteretur: nec aliqua actio terminaretur, nec etiã quieſceret intentio agentis. Si autem non eſſet primum in his, quæ ſunt ad finem, nullus inciperet aliquid operari, nec terminaretur conſilium, cũ ſit cõſilium de his, quæ ſunt ad finẽ. 3. Ethi. Et ſi in illis procedatur in infinitum, conſilium nunquam terminabitur: cum de infinitis conſulendum eſſet. Non ergo poterit procedi in bonis in infinitum: vel in finibus ſubordinatis per ſe. In illis autem, quæ per accidens coniunguntur, nihil prohibet procedi poſſe in infinitum: quia cauſæ per accidens indeterminatę ſunt. Et hoc modo poſſet aliquis per accidens abire in infinitum in finibus: & in eis, quæ ſunt ad finẽ: non quidem, ꝙ in finibus ſit infinitas per ſe in proceſſu: ſed quia per accidens ex deordinatione quadam poteſt quis facere proceſſum in infinitum in finibus. Nam per ſe fines ſunt ſic ordinati, ꝙ minus bonum eſt ad maius, & ſic communiter, & ita vſq; ad maximum bonum. Illud autem, ita eſt finis, ꝙ non poteſt in aliquem alium finem ordinari: ideo eſt ille finis ſimpliciter vltimus. Si quis tamen velit per errorem ſuũ ponere minus bonum finem maioris boni, vel vnũ bonum æquale finem alterius boni æqualis continget iſto modo abire in infinitum per circulũ, & variatione de minori in maius, & de æquali in ęquale. Sed iſte ordo eſt per errorem: ideo non eſt proceſſus in finibus, vel bonis in infinitum, ſed datur aliquod maximum bonum, vltra quod nihil eſt, quod deſiderari poſſit, & illud bonum vocamus vltimum finem, cum non poſſit ſubordinari alteri fini excellentiori, & iſtud vocamus beatitudinem. Et ſic apparet, quòd beatitudo poſſit haberi ab homine, cum non ſit proceſſus in infinitum, qui hoc impediat, ſicut aliqui putabant.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum, ꝙ non procedetur in bonis in infinitum. Et ad rationem dicendum, ꝙ bonũ eſt diffuſiuum ſui ipſius: & de ratione boni eſt, ꝙ aliquid ab ipſo effluat, vel effluere poſſit: non tamen, ꝙ ipſum ab alio procedat. Et ideo, cum bonum habeat rationem finis, & primum bonum ſit vltimus finis, non probat ratio iſta, ꝙ non ſit aliquis vltimus finis, ſed ꝙ ab vltimo fine ſuppoſito, quod eſt primũ bonum, procedatur, vel procedi poſſit in infinitum verſus inferius, ſcilicet, ad ea, quæ ſunt ad finem. Et ſic probat, ꝙ à primo bono poſſunt effluere infinita bona, ſed non probat, ꝙ poſt iſtud bonum ſit aliud bonum, & ſic in infinitũ, & ſic erit ſtatus in finibus, etiam ſi ab illo primo bono infinita bona fluerent. Et poſſent quidem fluere, ſi conſideretur ſolum virtus ipſius primi boni, quæ eſt infinita: quia tamẽ primum bonum eſt agens per intellectum, agit omnia ſecundum naturam intellectus. Et quia ad intellectum pertinet reducere omnia ad certum ordinẽ, et formam, non effluit virtus primi boni ſecundũ totum, quod poteſt, ſed ſecundum ordinem quẽdam determinatum ab intellectu. Sicut dicitur: Sap. 11. ꝙ Deus diſpoſuit omnia in numero, & pondere, & menſura. Et ſic non effluunt à Deo infinita bona verſus inferius, licet poteſtas ſua ad hoc ſufficeret.

Ad ſecun. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in his, quæ ſunt per ſe ordinata, ratio incipit à principijs naturaliter no-

A tis, & ad aliquem terminũ naturaliter progreditur. Vnde probat Ari. 1. Poſteriorum, ꝙ in demonſtrationibus nõ eſt proceſſus in infinitum, quia in demõſtrationibus attenditur ordo aliquorũ per ſe connexorũ ad inuicem, & non per accidens. Ideo, licet proceſſus demonſtrationũ ſit proceſſus rationis, non poteſt ratio procedere in infinitũ in eis. In illis aũt, quæ per accidens cõnectuntur, nihil prohibet rõnem ꝓcedere in infinitum. Sic autẽ eſt in mathematicis circa magnitudines, & numeros. Nã accidit alicui quãtitati inquantum eſt palmaris, vel bipalmaris, aut huiuſmodi ꝙ addatur ſibi alia quantitas, per quam fiat maior, & ita numero denario accidit, ꝙ addatur ſibi vnitas, & fiat numerus vndenarius. Sed obijcietur
B ex hoc contra regulam communem, quam nunc ſupra poſuimus, ſcilicet, ꝙ in eſſentialiter ordinatis non ſit proceſſus in infinitum: quia numeri ſunt eſſentialiter ordinati, cum quilibet numerus ſit vna ſpecies, & impoſſibile eſt ternarium eſſe ſine binario. Dicendum, ꝙ in numeris iam conſtitutis ordo quidam eſt per ſe, cum poſterior numerus non poſſit eſſe ſine primo, & tamen conſtitutio numerorum eſt per accidens, quia illa fit per additionem vnitatum: accidit autem cuicunq; numero ſecundum ſpeciẽ ſuam, ꝓ addatur ei aliquid ad conſtitutionem alterius numeri, cũ quælibet ſpecies in ſe ſit aliquid perfectum, & ſic non eſt ordo eſſentialis inter numeros quantum ad ſuã conſtitutionem: ideo in conſtituen
C do numeros eſt ꝓceſſus in infinitũ. Inter ſpecies aũt numerorũ conſtitutas eſt ordo per ſe, ideo in eis nõ eſt infinitas, quia nunquã dantur numeri infiniti: licet ꝓceſſus fieri poſſet in infinitũ. Ille tñ proceſſus ꝑtinet ad conſtitutionem numerorũ, quæ cõſtitutio eſt per accidens, vt dictũ eſt. Sed obijcietur, ꝙ ita eſt per accidens ad cãm ſuperiorem, ꝙ ab ea moueatur aliquid inferius, & tñ dicimus in motoribus eſſe ordinẽ eſſentialem. Dicendũ, ꝙ licet ſit accidẽtale cauſæ ſuperiori aliquid ab ea moueri, i. ꝙ non eſt hoc de eſſentia ſua, tñ non eſt ei oĩno accidentale, cum competat ſibi virtus ſecundũ naturã determinatã ad mouendum, & ẽt de intentione ipſarũ cauſarũ ſuperiorũ eſt mouere: ideo non eſt ibi per accidens, ſed ſm na-
D turæ exigentiã. & ſm intentionẽ ipſorum motorũ. In numeris aũt ſecus eſt, quia oĩno per accidens eſt vni ſpeciei numeri, ꝙ addat̃ ei aliqua vnitas, vt cõſtituat̃ alius numerus, immo potius dici poſſet, ꝙ eſt cõtra intentionẽ numerorum fieri additiones illas, ſi numerus haberet intentionẽ cum quælibet res deſideret ſe conſeruare: & tamen per tales additiones corrumpitur ſpecies præcedentis numeri, & conſtituitur noua ſpecies numeri. Et ſic omnino eſt per accidens numeris exiſtentibus, ꝙ fiat eis aliqua additio ad conſtituendũ alios numeros. Ad tertiũ dicẽ Ad tertiũ.
dũ, ꝙ multiplicatio in actibus voluntatis reflectentis ſe ſuper ſe, per accidens ſe habet ad ordinẽ finitũ. Qđ patet, quia circa vnũ, & eũdem finem põt volũ-
E tas ſe indifferenter reflectere bis, vel ter, vel millies, vel infinities, & nihil plus erit, vel habebitur, ꝙ voluntas reflectat ſe ter circa eandem rem, quam ꝙ ſe reflectat millesies. Et tamen ſi eſſet ordo aliquis per ſe in iſtis reflexionibus, neceſſe eſſet plus haberi per viginti flexiones, quam per duas, & tamen idem habetur, ſcilicet, eadem res, circa quam fit reflexio, & ſic bene conceditur, quòd in actibus voluntatis poſſit eſſe proceſſus in infinitum per reflexionem. Hoc tamen non probat proceſſus in infinitum in finibus, quia tunc oporteret, ꝙ actus ſequens reflexus eſſet finis actus præcedentis, & ita communiter de alijs. Hoc autem falſum eſt: quia tunc neceſſe eſſet, quòd actus ſequens reflexus eſſet perfectior,

quãm

quàm præcedens, cum ſemper finis poſterior ſit melior, quàm præcedens, vt patet in omnibus finibus ſubordinatis, dato, ꝙ aliquis vellet conſtituere vnum actum reflexũ finem alterius, illud eſſet per accidens, cum per ſe non ſit ordo in talibus. Et tunc nihil prohibet & in finibus eſſe proceſſum in infinitum, ſi ſint per accidens ordinati, vt ſupra dictũ eſt. De his Sanctus Thom. 1.2.q.1.artic.4.

An homo poſſit ſimul habere beatitudinem, & multos fines vltimos. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, an aliquis homo poſſit habere ſimul multas beatitudines, vel multos fines vltimos. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. Nã poſſibile eſt, ꝙ volũ- G tas alicuius hoĩs feratur ſimul in plura, ſicut in vltimos fines. Primum arg. Sic dicit Aug. 19. de Ciui. Dei, ꝙ quidam vltimũ finem hoĩs poſuerint in quatuor. ſ. in voluptate, & quiete, & in bonis naturæ, & in virtute. Illa tñ ſunt diſtincta, iõ poteſt aliquis habere multos fines vltimos, cum quilibet appeteretur tanq̃ finis humanę vitę. Secundũ arg. Itẽ illa, quæ non opponuntur ſibi inuicem, non ſe excludunt, ſed multa bona inueniunt, quorũ vnũ nõ opponitur alteri, ſi ergo vnum illorum acciperetur ab aliquo tanq̃ vltimus finis, adhuc poterit accipere aliud tanq̃ finem vltimũ, & ſic erũt duæ beatitudines. Tertium argu. Item voluntas ſua, ꝙ conſtituit ſibi vltimum finẽ in aliqua re, non perdit ſuã libertatem, ſed antequam cõſtitueret finẽ in illa poterat conſtituere finẽ ſuũ in aliqua alia. Sicut ille, qui cõſtituit ſibi finem in diuitijs, potuiſſet ſibi conſtituere finẽ in honore, vel voluptate. Cum ergo non periit libertas voluntatis, poſtquã iſte conſtituit ſibi finẽ in diuitijs, poterit ſibi cõſtituere finẽ in honore, & in voluptate, & ſic habebit ſimul tres beatitudines. Quartum arg. Item patet: quia Ariſt. ponit 1. Ethi. fęlicitatem in vita actiua, & 10 Ethi. ponit fęlicitatẽ ſpeculatiuã, q̃ cõpetũt ſecundũ diuerſa, q̃ in hoĩe ſunt: iõ poterit hõ ſimul hr̃e fęlicitatẽ ſpeculatiuã, & actiuã.

Dicendũ, ꝙ non põt homo hr̃e ſimul duas beatitudines: nec põt conſtituere ſibi beatitudinẽ in diuerſis rebus, ſed oportet, ꝙ in vnica tantũ ſit beatitudo cuiuſlibet. Patet hoc, quia illud, in quo quieſcit ali- I quis, ſicut in vltimo fine, quem vocamus beatitudinem, dominatur affectui hoĩs: quia ex eo totius vitę ſuę regulam accipiunt. Sic illi, qui in gula beatitudinẽ ſibi conſtituerunt ſeruos ſe effecerunt gulæ: ita ꝙ in oĩbus oportet, ꝙ ei obediant. Sic dr̃ ad Phil. 3 de guloſis. ſ. quorũ Deus venter eſt. ſ. quia delitiæ ventris ſunt ſibi, tanq̃ Deus, & Dñs. Et tñ nõ põt aliquis duobus Dñis ſeruire ſimul, ſi non ſint ſubordinati, ſed oportet alterum contemnere, inf 6. Beatitudo tñ eſt bonũ vltimum nulli ſubordinatũ: ideo non põt homo habere ſimul diuerſas beatitudines, quia quilibet illarum totum hoĩem ſibi vendicat. Aliàs.n. non reputabitur beatitudo, ſi non feratur homo in illã, ſecundum ſe totũ. Item patet hoc ex K rõne plenitudinis: quia beatitudo dicit quoddã bonũ plenũ, qđ in ſe oẽ bonũ continet, quod deſiderari poſſit. Sic & dicit Aug. 19. de Ciui. Dei ſ. finem hominum dicimus, non qđ conſumetur, vt nõ ſit, ſed quod perficiatur, vt plenũ ſit. Oportet ergo, quòd vltimus finis ita impleat totum hoĩs appetitum, ꝙ nihil extra ipſum appetendum relinquatur. Hoc tñ non eſſet ſi aliquid extraneũ ad ipſius perfectionẽ requireret. Ideo non poteſt eſſe, ꝙ duæ ſint beatitudines alicuius hoĩs. Quia tunc aut quælibet illarum appetitũ hoĩs ſatiat: ita vt extra illã nihil appetat, aut neutra ſatiat, ſed ambo ſimul. Si detur primũ, neceſſe eſt, ꝙ altera illarum ſit ſuperflua, vel ambo, F cum quælibet earum ſufficiat implere appetitum. Et non ſolũ eſt ſuperflua: immo non poteſt deſiderari, cũ vna illarũ appetitũ ſatiauerit. Si aũt neutra ſatiat, ſed ambę ſimul: neutra earũ erit beatitudo, cum non ſit bonũ completum, ſed extra illam aliquid quæritur. Sic dicit Boe. de conſol. lib. 3. proſa 2 ſ. Beatitudo eſt bonum, quo quis adepto nihil vlterius deſiderare queat, quod quidem eſt ſummũ omnium bonorum, cunctaq; intra ſe bona continens, cui ſi quid abforet, ſummum eſſe non poſſet: quoniam relinqueret extrinſecus, qđ poſſet optari. Itẽ, quia ſicut in ꝓceſſu rõnis illud eſt principiũ, qđ naturaliter primo cognoſcitur: ita & in ꝓceſſu rõnalis appetitus, qui eſt voluntas, oportet eſſe principiũ G iſtud, qđ naturaliter deſideratur. Iſtud aũt neceſſe eſt eſſe vnũ, quia natura nõ tendit in multa, ſed determinata eſt ad vnũ. Principiũ autẽ in ꝓceſſu appetitus rõnalis eſt vltimus finis, vt oſtẽſum eſt p̃ce. q. ideo oportet iſtud, in quod tẽdit volũtas tanquã in vltimũ finem, ſit vnum. Item actiones voluntariæ ſpeciem accipiunt à fine, vt ꝓbat S. Tho. 1.2.q.1. artic. 3. Illud aũt, quod ponit finis, neceſſe eſt, ꝙ det ſpeciẽ oĩbus, quæ ſunt ad finẽ. Ideo ſicut naturalia oĩa ponuntur in gñe ſecundũ vnã rõnem cõmunẽ naturæ: ita oĩa appetibilia voluntatis, inquantum appetibilia ſunt vnius gñis. Ideo neceſſe eſt finẽ vltimũ eſſe vnum, à quo accipiant vnitatẽ generis: maxime quia in quolibet gñe eſt vnum primũ princi- H pium: vltimus aũt finis habet rõnem primi principii, vt dictũ eſt præce. q. Sicut aũt ſe habet vltimus finis hoĩs ſimpliciter ad totũ humanum genus, ita ſe habet vltimus finis huius hoĩs ad iſtum hominẽ. Ideo oportet, ꝙ ſicut oĩum hominũ eſt naturaliter vnus finis, ita illius hoĩs neceſſario erit vnicus finis vltimus, & non poterit ſibi conſtituere multas fęlicitates. Ad primum dicendum, ꝙ illi conſtituerũt quatuor in fęlicitatem, non quidem, ꝙ ponerẽt illa quaſi quatuor fęlicitates, ſed quia nullum eorũ erat in ſe perfectum bonũ, ex his quatuor faciebant reſultare vnum bonũ perfectũ, qđ ponebãt eſſe fęlicitatem. (Primum arg.) Ad ſecundum dicendum, ꝙ multa bona eſſe poſſunt, quæ inter ſe nullã oppoſitionẽ ha- I beant ex conditione ſua. & tamen repugnat bono ſimpliciter perfecto, ꝙ aliquid ſit de perfectione, vel complemento, quod extra ipſum ſit: quia ex hoc appareret ipſum non eſſe ſummum, nec perfectũ, cum adhuc extra ipſum aliquid deſiderari poſſet. (Secundi arg.) Ad tertium dicendum, ꝙ non perdit voluntas libertatem conſtituendo ſibi vltimum finem, & tamen nunquã fuit poteſtas voluntatis, ꝙ ipſa poſſet facere oppoſita ſimul eſſe. Ergo repugnat duo poſſet appeti ab aliquo, tanquam ſumma, & vltima bona, ſi voluntas ſemel aliquid, vt bonum ſummũ ſibi conſtituerit, non poteſt ſimul ferri in aliud tanquam in ſummum bonum, quia iſtud includit contradictionem. (Tertium argum.) Ad quartum dicendum, quòd duæ K ſunt fęlicitates, ſcilicet, in vita actiua, & contemplatiua, vt ponunt aliqui, de cuius veritate infra videbitur. Et tamen dato, quòd ambę eſſent verę fęlicitates, non poterant eſſe fęlicitates eiuſdem hominis, ſed diuerſorum, quorum vnus ſummum bonum conſtituat in vita actiua, alius autem in contemplatiua. Quod tamen idem homo haberet iſtas duas tanquam fęlicitates, repugnat propter duo. (Quartum argum.)

Primò, quia non poteſt aliquis ſimul habere duo ſumma bona, vel cogitare illa, vt ſumma bona, ꝓpter cauſam ſupradictam, cum includant contradictionem. Secundò etiam, quia ſi non accipiantur, vt duo ſumma bona, ſed ſolum, vt bona, ipſa tamen vita actiua, & contemplatiua diſſonant,

ita

ita vt non poſſit aliquis ſimul. & pfectè habere vtrãque: licet poſſit habere aliquos actus vtriuſque. De his Sanctus Tho. pri. 2. q. 1. artic. 5.

An omnia, quæ homo deſiderat, propter beatitudinem deſideret. *Quæſt. XV.*

QVAERETVR an omnia, quæ homo deſiderat, deſideret propter beatitudinem.

Primum argum. Aliqui dicunt, ꝙ non: quia ea, quæ ordinantur in vltimũ finem, ſunt ex intẽtione, & ſerio facta: multa tñ ſunt iocò facta, & nõ vtilia ad aliquid: ideo nõ ordinantur ad beatitudinem. Item ſcientiæ ſpeculatiuę ſecundum Ariſt. 2 Meta. pp ſeipſas quærun- *Secundum argum.* tur, non tamen poteſt dici, ꝙ quælibet earum ſit vl- **B** timus finis, vel beatitudo: ergo multa appetuntur, quæ non ſunt pp beatitudinem. Itẽ quicunq; ordi- *Tertium* nat aliquid ad aliquẽ finẽ, cogitat de illo fine, multa tamen facimus, in quibus nihil de beatitudine cogitamus, ergo non oĩa deſiderãtur pp beatitudinem.

Dicendum, ꝙ oĩa, quæ homo deſiderat, pp beatitudine deſiderat: ſola aũt beatitudo per ſeipſam deſideratur: quia finis vltimus eſt, & extra eã nihil eſt, quod optari poſſit, ſic dicit Aug. 19 de Ciui. Dei, ꝙ iſtud eſt finis boni noſtri, pp ꝙ amanẽ cętera, & iſtud pp ſeipſum. Iſtud autẽ eſt multipliciter. Primò, q2 quicquid appetit homo, appetit ſub ratione boni: qđ idem ſi non appetitur, vt bonum perfectum, quod eſt vltimus finis, neceſſe eſt, ꝙ appetatur, vt tendens **C** in bonũ perfectum: quia ſemper inchoatio alicuius rei ordinatur ad conſummationem ipſius: cũ natura nõ deſideret imperfectũ pp ſe, ſed vt deducat ad perfectionẽ. Sic patet in omnibus, quæ ſunt à natura, & ab arte: quæ licet incipiant in imperfectione, ordinantur à natura, vel artifice ad complementũ: omne tamen bonum reſpectu beatitudinis hẽt rationẽ incompleti, cũ ipſa ſola ſit bonum iſtud, quo quis adepto, nihil eſt, quod vlterius deſiderari queat vt Boetius ait de conſol. lib. 3. pſa 2. In cęteris autẽ bonis eſt incõpletio, quia etiam ſi quis illa hẽat, aliquid reſtat, quod deſiderare poſſet, & ſemper deſiderat quouſque beatitudinem aſſequatur: ergo neceſſe eſt omnia appeti propter beatitudinem.

Secundò patet, quia idem erit de vltimo fine in appetibilibus, ſicut de primo motore in mouẽtib⁹, vt ſupra declaratum eſt præce. q. Et tamen in mouẽtibus tota virtus motus eſt à primo motore, & inferiores cauſæ non mouent, niſi in quantum mouentur à primo motore, quo ſubtracto, ceſſat oĩs motus, vt probatum eſt: ergo in appetibilibus omne, ꝙ mouet appetitum, habet virtutem mouendi ab ipſo vltimo fine, quæ eſt fęlicitas, & non mouente ipſa, non mouebunt inferiora bona appetitum.

Tertiò patet, quia ſi aliquid appeteretur, & nõ pp fęlicitatem, appeteretur propter ſeipſum, & tunc neceſſe erat, ꝙ iſtud haberet in ſe completam rationem boni, cũ moueret propter ſeipſum, & tamen **E** incompletum bonum non poteſt mouere, cum nõ habeat à ſe virtutem mouendi, ſed ab alio. Ideo nõ poteſt propter ſe appeti, ita ꝙ ibi ſiſtatur, ſed neceſſe eſt appeti propter alterum. Nullum tamen hẽt rationem completam boni, niſi beatitudo: ideo neceſſe eſt ipſam ſolam propter ſe deſiderari, & alia propter ipſam. Simile patet de motoribus: quia oĩs motor eſt imperfectus præter primum, quia nullus eorum hẽt à ſe virtutem mouendi, ſed à primo: idõ non poteſt aliquis eorum mouere, niſi primus moueat, quia aliàs ſecundus motor iam haberet à ſeipſo virtutem, & nõ penderet à primo: ergo bona imperfecta non poſſunt mouere appetitum, niſi inquã- **A** tum cõcurrit cum eis virtus perfecti boni. Iſtud autem eſt, ꝙ pp beatitudinem appetatur tanquã pducentia ad illam, & hoc eſt, ꝙ ſummum bonum dat virtutem bonis incompletis ad mouendum appetitum. ſ. ꝙ includatur in eis ratio ſummi boni, inquãtum pp iſtud deſiderantur: ideo non poteſt aliquod bonum deſiderari, niſi propter fęlicitatem.

Quartò patet, ꝙ ſi aliquod bonum, præter beatitudinem, poſſet pp ſeipſum amari, eſſet ibi principium mouendi appetitum, cum iſtud pp ſeipſum moueret, & non ſub ratione alterius boni, & tũc daremus diuerſa capita, & principia bonorũ: q2 qđlibet iſtorum eſſet principia, cũ non penderet ab aliquo altero. Et tunc oportebat, ꝙ non eſſet vnũ ge- **B** nus bonorum, vel appetibilium: cum in vnoquoq; genere ſit vnum primum, qđ eſt menſura aliorum. Et tamen vnum eſt genus bonorũ, & appetibilium: cum vnica ſit poſitio appetitiua, quæ in omnia appetibilia poteſt, ergo non poterit dari niſi vnum primum in iſto genere. Et tamen virtus boni eſt mouere appetitum. Solum ergo erit vnum bonũ, qđ pp ſeipſum mouere poſſit appetitũ. Cętera aũt nõ mouebunt, niſi pp iſtud quia aliàs non eſſet iſtud menſura aliorum, & tamen quandocunque aliquid deſideratur, illud mouet appetitũ, ergo neceſſe eſt, ꝙ non poſſit aliquid deſiderari, niſi ſub rõne beatitudinis i. pp beatitudinem. Et iſtud vr̃ multũ efficax.

Ad primum dicendũ, ꝙ oẽs actiones ordinantur *Reſpondetur ad primũ argum.* **C** in fęlicitatẽ, & etiam actus iocoſi; non tñ ordinanẽ ad aliquem finem extrinſecum, ſed ſolum ad bonũ ipſius ludentis, prout ſunt ei delectabiles, vel requiẽ præſtantes. Et ipſa requies rurſus deſideratur tanq̃ fęlicitas, vel ad fęlicitatẽ pertinens. Cũ aũt dicitur, ꝙ actus iocoſi non ſunt ſerioſi, nec vtiles, nec proficiunt: intelligendum eſt quantũ ad exteriora bona, ſecus autem eſt de bono quodam interiori ludentis. ſ. requie, vel delectatione, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſcientiæ ſpeculatiuę deſiderantur pp fęlicitatem, cum dr̃, ꝙ pp ſeipſas quæruntur, eſt ſenſus, ꝙ non quæruntur ppter aliquod bonum extrinſecũ, ſicut artes mechanicę, quæ ſunt pp res operatas. Speculatiuę aũt non ſunt *Ad ſecundum arg.* **D** pp rem operatã quia actus earũ eſt ſpeculari, & ſpeculari non tranſit in materiam exteriorem, cum ſit actus immanens, & rurſus ipſum ſpeculari quæretur pp fęlicitatem, vel conſtitueret in eo fęlicitas.

Ad tertium dicendum, ꝙ licet homo non cogitet de beatitudine, quando aliquid operatur, facit *Ad tertiũ argum.* illud tamen pp beatitudinem. Nec eſt neceſſe cogitare ſemper de beatitudine, vel de vltimo fine, quãdo aliquid deſideratur: quia virtus primæ intentionis, quæ fuit ad ipſam beatitudinem, manet in quolibet appetito rerum: ac ſi realiter quamlibet rẽ homo ordinaret in vltimũ finem cogitando, licet de illo nihil cogitemus. Sicut ille, qui mouetur per viã, tendit ad aliquem terminum, & tamen non opor- **E** tet, ꝙ in qualibet parte viæ cogitet de ipſo termino, ad quem vadit, ſed ſatis eſt, ꝙ quãdo incępit moueri, intenderet ire in talem locum: poſtea autem in toto motu manet virtus illius intentionis. i. quia pp illam primã intentionem, quam habuit, mouet per totam viam: licet dum mouetur actualiter, nihil de illo cogitet. Iſte modus eſt in oĩbus rebus, q̃ fiunt ad aliquem finem: quia non oportet ſemper manere actualem cogitationem de illo fine.

Et hoc eſt etiam in oĩbus ſacramentis, quæ intentionem miniſtri requirunt: ſicut in Euchariſtia, & in Baptiſmo: quia non requiritur, ꝙ, qui conficit habeat actualem cogitationem de volendo conficere: ſed ſufficit, ꝙ aliquando hoc voluerit. Ita in

baptizan-

baptizando. Illud autem dico ſufficere quãtum ad effectum ſacramenti: ſecus aũt quantum ad excuſationem miniſtri: quia talis negligentia eſſe poterat.ſ.non cogitando, vel aduertendo, qđ eum reum conſtitueret peccati, de quo non eſt ad præſens. De hijs S Thom. 1.2.quæſt 1.artic.6.

Sed obijciunt adhuc quidam non oĩa appeti pp beatitudinẽ: quia nullus delectationem pp aliquid vult 7. Ethi. & ridiculũ eſt peti ab aliquo, quare vult delectari. 10. Ethi. delectatio tñ non eſt ipſa beatitudo, vt oſtendetur inf. q. 14. & 23. ergo nõ omnia voluntus pp beatitudinem. Item illud, quod non eſt ad beatitudinem ordinabile, non poteſt propter beatitudinem deſiderari, ſed multi volunt aliqua, q̃ non ſunt ordinabilia in beatitudinem, ſed magis ab
G ea diuertunt hominẽ: ergo non omnia appetimus pp beatitudinem. Item, quod nullã ſpeciem boni in ſe habet, non poteſt deſiderari pp beatitudinem, cum beatitudo ſit maximum bonũ, & ad illam nõ perueniatur niſi per bonum, qđ eſt ſui generis: ſed quandoq; deſideratur aliquid, quod nullã ſpeciem boni habet, vt ait Aug. ſecũdo Confeſ. Furatus ſum id, quod mihi abundabat, & multo melius: nec ea re volebam frui, quam furto appetebam: ſed ipſo furto, & peccato, & ita quæro, quid me in furto delectauerit, & tamen in furto, ſecundum rationem furti, non eſt aliqua ſpecies boni: ergo aliquid poteſt appeti, quod non ſit ad beatitudinem. Item mors non videtur poſſe ordinari ad beatitudinẽ, niſi ſub
H ſpe vitæ futuræ conſequendæ poſt mortẽ: cum beatitudo non poſſit eſſe, niſi viuentis. Quidam tamen ſponte à ſeipſis, vel ab alijs occidi voluerunt nõ habentes ſpem, vitę futurę: ergo aliquid volebãt, & non propter beatitudinem. Item voluntas iudicatur recta ex hoc, q in rectum finẽ ordinatur: ſi ergo quicquid deſideratur propter rectum finem.i. beatitudinem deſideratur: omnis voluntas bona, & recta erit, quod falſum eſt.

Dicendum, q omnia, quæ appetimus, appetuntur pp beatitudinem, pp rõnes ſupra poſitas maximè, quia Dionyſius lib. de Diuinis nominibus ca. 11. dicit, q omnia pacem deſiderant, & q propter eam agunt, quæcunq; agunt: ſed pax ordinatur in beatitudinem, vt oſtendetur infra q. 30 ergo omnia ap-
I petuntur pp beatitudinem. Ad primũ dicendum, q licet delectatio non ſit ipſa beatitudo eſſentialiter, eſt tamen aliquid conſequens per ſe ad beatitudinem, tanquam per ſe accidens eius, vt oſtendetur inf. q. 24 iõ eodẽ appetitu appetiť beatitudo, & delectationi rebus, quæ beatificari põt. Et hoc eſt verũ de delectatione conſequente beatitudinem. In delectationibus aũt alijs, ſi ſint delectationes in ſenſu, dicendum, q appetitus ſenſitiuus per ſe appetit delectationem, & ipſam operationem appetit ppter delectationem: licet natura ordinauit delectationes ſenſibiles pter operationes, & non è cõtrario, vt oſtendetur infra q. 13. & 40. Et eſt ibi iſta diuerſi-
K tas: quia ſenſus, qui non poteſt habere beatitudinẽ, nec bonum ſimpliciter pertingere poteſt, peruenit ad delectationem tanquam ad ſummum bonum ſuum: ideo propter illam omnia appetit: licèt non ſit ipſa magis bona, quàm operatio, vt patet ead. q. Delectationes aũt, quę ſunt in operationibus partis rationalis deſiderantur eodem deſiderio, quo ipſę operationes, in quibus ſunt: ideo ſi illę ſunt beatitudo: appetitur propter ſe delectatio illarum, vt eſt aliquid non ſeparatum à beatitudine. Si aũt ordinantur operationes illę ad finem, ordinabuntur ſimul & delectationes ad finem. Vnde poteſt pars intellectiua appetere delectationẽ propter alterũ, ſcilicet,

Rñſio ad obiectionem.

F vt ſit maior facilitas in operando: ſenſus au[...] poteſt deſiderare delectationem propter al[...] quia eſt delectatio vltimum bonum eius.

Ad ſecundum dicendum, q ordinari aliq[...] beatitudinem contingit dupliciter. Vno mõ[...] id, quod quæritur ea intentione, vt per hoc ad b[...] tudinem perueniatur, vt ſicut aliquis vult op[...] opera virtutis, vt per hoc beatitudinẽ mereať h[...] Alio modo appetitur aliquid pp alterũ: idcõ[...] ordinetur ad aſſequendũ illud, ſed vt per hoc h[...] aliquam ſimilitudinem eius, & tunc voluntas, [...] deſiderium huius rei ex hoc habetur, vt habeat[...] aliqua ſimilitudo illius rei, quę principaliter deſide[...] ratur: licet per hoc haberi poſſit. Sicut ſi quis habẽ[...] deſiderium magnum regnandi, & ſciens non poſſe[...] hoc habere vult vſurpare, vel exercere quancunq; poteſtate potuerit ſuper aliquos: non quaſi ex hac poteſtate putans ſe poſſe aſcendere ad regnum, qđ deſperat ſe poſſe habere ex caſu, ſed quia exercendo iſtã poteſtatem gerit aliqualem ſimilitudinẽ potentiæ regnatiuę. Et hoc mõ qui peccata appetũt beatitudinem volunt: non q putent ſe peruenturos ad beatitudinem per iſtos actus, inquantũ ſunt peccata: ſed inquantum per hoc, quandam ſimilitudinem beatitudinis habẽt: quia Deum quodammodo imitantur in excellentia, vel poteſtate: aut aliquo alio bono, quod ſe per peccata habere putãt. Sic dicit Aug. 2. Confeſ. ſuperbia celſitudinẽ imitatur, cum tamen ſit vnus, ſuper omnia excelſus Ambitio quidem nihil niſi honores quærit, & gloriam: cum tamen ſit Deus prę cęteris honorandus. Et ita in cęteris peccatis inducit.

Ad tertium dicendum, q in peccato poteſt homini apparere aliqua ſpecies, vel ſimilitudo boni, ſicut Aug. dicit de furto illo eod. lib. ſ. Deſiderium libertatis, & oſtenſio cuiuſdam ſimilitudinis beatitudinis per hoc, q eſt eſſe liberum Nam lex aſtringit ad non furandũ, & vt non eſſet ſubdita alicui, ſi gauderet plenisſima libertate: ſicut Deus nulli ſubiect' eſt: volebat furari, ne per hoc legi ſubditum ſe faceret, aut teneret, vel reputaret. Vnde dicit: Quid ergo illo furto, ego dilexi, & in quo Deum meum perſè, atque vitioſè imitatus ſum? E ſoluit dicens: Aut libuit facere contra legem, quia potentatum nõ poteram, vt libertate captiuus imitarer: faciendo impunè, quod non liceret tenebroſa omnipotentiæ ſimilitudine.

Ad quartum dicendũ, q, & illi, qui ſine ſpe vitę futuræ mortem volunt, beatitudinem voluut. Poteſt.n quis dupliciter ſe exponere morti, vel appetere illam ſine ſpe futurę vitę. Vno modo propter operationem virtutis: ſicut illi, qui mortem elegerunt ſuſtinere, vt patriam ſaluarẽt: vel, vt inhoneſta vitarent, & hoc, ſm eorum exiſtimationem pertinebat ad beatitudinem, non quidẽ conſequendam poſt mortem, ſed in ipſo actu virtutis ſe beatitudinem aſſequi putabant: quia facere opus perfectum virtutis, ſicut ſuſtinere mortem pro patria, erat ab eis valde deſideratum, in quo beatitudinem eſſe putabant. Alio modo propter tędia miſeriarũ, quas ſuſtinet quis viuendo, & hoc moriẽdo ſolum vitare poſſe putat. Et, quia miſeria, & beatitudo ſunt cõtraria, vitare miſeriam eſt appetere beatitudinẽ, & ſic, qui mortem appetit, beatitudinem quærit.

Ad quintum dicendũ, q non eſt recta voluntas ex hoc ſolo, q vult aliquid propter beatitudinem, vel finem. Duo.n. ad voluntatis rectitudinem requiruntur. Vnũ eſt, q præſupponatur finis debitus. Aliud eſt, q id, quod ordinatur ad finẽ, ſit proportionatũ ipſi fini. Quanuis aũt omnia deſideria ad beatitudinem

nem referantur, ſub ratione cõi beatitudinis, tamen poteſt actus eſſe peruerſus, vel volũtas vtroque modo. Primo modo ſi appetatur beatitudo ibi, vbi nõ eſt, ſicut ſi quis eam in diuitijs, aut corporis voluptatibus quærat. Secundo quia dato, ꝙ quæratur beatitudo vbi eſt, tamen appetamus aliquid, quod nõ eſt proportionatum ad beatitudinem, ſicut, ſi quis vult furari, vt det eleemoſynam, quia finis bonus eſt, & tamen actus nõ proportionatur ad finem, & ſic nõ ſequitur, quòd omnis actus ſit rectus, ſi omnia propter beatitudinem appetuntur.

An omnium hominum ſit vna beatitudo, vel poſſint habere diuerſas. Quæſtio XVI.

QVAERETVR, an omnium hominũ ſit vna beatitudo, vel poſſint habere diuerſas. Dicunt (Prima ratio.) aliqui, ꝙ non eſt eadem, cum videamus quoſdam in diuitijs, alios in voluptatibus, & alios in alijs bonis beatitudinem ſibi conſtituere. Item ſi omnium ho- (Secunda ratio.) minum eſſet eadẽ fœlicitas, maximè videret̃, quòd iſta cõſiſteret in bono incommutabili, quia iſtud eſt omnibus excellentius. Videmus tamẽ plurimos hominum auerti ab illo, ſcilicet, omnes peccãtes: ergo (Tertia ratio.) non eſt eadem beatitudo omnium. Item ſecundum habitudinem ad fœlicitatem regulatur tota vita hominis; ſi igitur eſſet eadem beatitudo omnium, eſſet idem modus viuendi omnium: & tamẽ videmus diuerſitatem inter homines: ergò non tendunt in ea- (Quarta ratio.) dem beatitudinẽ. Item beatitudo eſt terminus oĩnm actionum noſtrarum: actiones aũt ſunt ſingulariũ: homines igitur, licet cõueniant in natura ſpeciei, cũ differant in multis conditionibus indiuidualibus, & actio ſit indiuidui, & non naturæ, poterit in diuerſis hominibus eſſe diuerſus finis, & diuerſa beatitudo. (Quinta ratio.) Item non ſolum diuerſorũ hominum poterunt eſſe diuerſæ beatitudines, inquantum poſſunt velle diuerſa bona, ſed ẽt vr̃, ꝙ ſit neceſſarium eſſe diuerſas beatitudines, quia beatitudo eſt bonum humanæ vitæ. Et tamen non eſt idem bonum oĩb. hominibus, ſicut non eſt idem bonum ſano, & ægro iuueni, & ſeni ſanguineo, & melãcholico: ergo ſecundum differentias hominum erunt diuerſæ fœlicitates.

Dicendum, ꝙ omnium hoĩum eſt eadem fœlicitas, ſicut dicit Aug. 14 de Ci. Dei, ſ. oẽs homines conueniunt appetendo vltimum finẽ, qui eſt beatitudo. Conſiderandũ tamẽ, ꝙ de beatitudine poſſumus dupliciter loqui. Vno modo q̃rum ad rationẽ eius, alio q̃um ad ſubſtantiam rei, in qua repetit̃ ratio beatitudinis. Eſt.n. ratio beatitudinis eſſe bonũ completũ, & vltimum ſummum, quæ oĩa ad idem pertinent: immo inter ſe conuertunt̃. Nam ſi ſummum eſt, vltimum eſt, cũ vltra ſummum bonum nullum bonũ ſit, nec optari poſſit, ẽt ſi ſummum eſt, completum eſt. Nã ſi completum non eſſet, ſummum non eſſet, cum excellẽtius bonum eſſet iſtud, quod cõpletum eſſet, ſubſtãtia rei, in qua eſt fęlicitas eſt ipſum, in quo iudicamus iſtã eſſe cõpletam rationem boni, ſiue ſit iſtud, ſiue illud, quia hoc per accidens eſt. Quantũ ad principium dicendũ, ꝙ omnium hoĩum eſt eadem fœlicitas, quia oẽs appetunt ſibi bonũ ſummum, & pfectum, & nõ ſolũ eſt eadẽ beatitudo, ſed ẽt eſt impoſſibile, ꝙ in hoc homines varient̃ur, ꝙ tunc poſſet aliquis deſiderare bonũ imperfectũ ſub rõne imperfecti, & nolle bonum perfectum ſub ratione perfecti: iſtud aũt eſt ꝫ naturam voluntatis, & includit contradictionẽ. De ſecundo dicendũ, ꝙ non oẽs homines cõſtituunt ſibi eandẽ fœlicitatẽ, ſed quidã in diuitijs, alij in alijs rebus, ſicut dicit Boe. de cõſol. li. 3. proſa 2. ſ. Oĩs mortaliũ cura, q̃ multipliciter ſtudio-

A rum labor exercet, diuerſo quidã calle procedit, ſed ad vnum tñ beatitudinis finẽ nititur puenire: & tñ iſtas diuerſas res, in quib. beatitudinẽ ſibi diuerſi homines cõſtituunt ſub eadẽ ratione appetũt, ſ. ſub ratione cõpleti boni, q̃ eſt ratio beatitudinis, ſed p errorẽ accidit iſta varietas. Vnde dicẽdum, ꝙ non ſolũ beatitudo eſt eadẽ, q̃tum ad rationem ſuã reſpectu oĩum hominũ, ſed ẽt quantum ad ſubſtãtiam rei, in qua eſt, licet non oẽs homines putent eſſe fœlicitatem in re illa, in qua eſt. Et patet hoc, quia fœlicitas eſt ſummum bonum humanæ vitæ. Non poſſunt tñ eſſe multa ſumma bona, vt ſup. probatũ eſt. Ideo vel erit vnita beatitudo oĩum hominũ, vel nulla: ꝙ aũt diuerſi hoĩes diuerſa appetant eſt pp errorem ipſo-

B rum, quia quilibet putat ſummum bonũ eſſe in eo, ꝙ deſiderat. Sic dicit Boet. 2. de conſol. proſa 3. ſ. Ad verũ bonum naturale ducit intẽtio, & ab eodẽ multiplex error abducit, & pp hoc quidã honores reputant maximum bonũ, alij famã, alij diuitias, alij potentiam, vt ait Boe. eo. li proſa 2. ſ. Eſt.n. mentib. hominũ veri boni inſerta cupiditas naturaliter, ſed ad falſa varius error abducit. Quorum quidem alij ſummum bonũ eſſe nihilo indigere credentes, vt diuitijs affluant, elaborant. Alij verò bonũ, ꝙ ſit digniſſimũ veneratione iudicantes adeptis honorib. reuerendi ciuibus ſuis eſſe nitunt̃. Sunt, qui ſummum bonum in ſumma potẽtia conſtituãt, hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantib. adhærere conat̃. Et ita eſt de alijs

C varijs ſentẽtijs circa beatitudinẽ. Iſti tñ licet variè ſẽtiant de beatitudine, nõ conſtituuntur pp hoc diuerſæ beatitudines, ſed vnica eſt beatitudo, quia opinio nr̃a rerum conditionem variare non põt. Et tamen vnicum eſt ſummũ bonum, ideo vnica eſt beatitudo, & qui illã adipiſcunt̃ verè beati ſunt: cæteros autem error confundit. Sic enim eſt in hominibus circa iudicium de delectabilibus. Nã omni guſtui delectabile eſt dulce, ſed quibuſdã eſt maximè delectabilis dulcedo vini: alijs autẽ dulcedo mellis: alijs verò aliæ dulcedines. Et hoc modo quidã iudicãt eſſe dulce id, quod verè dulcedinẽ nullam habet. Illud tamẽ vocat̃ ſimpliciter dulce, vel melius inter oĩa dulcia, & magis delectabile, in quo maximè delectantur il-

D li, qui optimum guſtum habent. Et ſic iſtud bonum neceſſe eſt verè completiſſimum, quod appetit tanquam vltimum finẽ ille, qui habet appetitum optimè diſpoſitum, & eſt ibi verè humana fœlicitas. In alijs autem nihil eſt, niſi quidam error ex quadam leui ſimilitudine. Ad primum dicendum, ꝙ illud non (Ad primã rationẽ.) probat, ꝙ non ſit eadem beatitudo omnium hominum, ſed ſolum, ꝙ non ſit eadem res, in qua omnes conſtituant beatitudinem: nam ſiue diuitias, ſiue honores, ſiue alia appetant, in quolibet eorum putant eſſe bonum completiſſimum, quod eſt ratio fœlicitatis. Res autem in qua eſt fœlicitas eadem eſt, licet in illa non cõueniant omnes propter errorem. Nullus tamen tãtus error eſſe poteſt, ꝙ homines diſcor-

E darent in ratione fœlicitatis, licet diſcordent in re. Ad ſecundum dicendum, ꝙ illi, qui peccãt auerten- (Ad ſecun.) do ſe à bono incõmutabili, in quo ſolo inuenit̃ verè ratio beatitudinis nõ auertunt̃ ab eo, tanq̃ à beatitudine, ſed potius putãt beatitudinẽ eſſe in alijs rebus, & in illis quærunt eã. Differt tñ, quia aliqui iſtorum diuertunt ab ipſo bono incõmutabili iudicantes nõ eſſe in eo beatitudinem, & credentes eam eſſe in delectationibus corporalibus, vel in alijs rebus. Et iſti peccant ex electione, ſicut intemperati, licet verè errent, & ille error eſt cauſa huius malæ electionis. Alij diuertunt à bono incõmutabili non ex electione, ſed ex paſſione: nam in ipſo iudicant eſſe verã fęlicitatẽ, & tñ ingruente paſſione offuſcat̃ eorũ iudi-

ciū,& non agunt perfectè ex electione,ſed magis ex **F** quadam perturbatione, qua ceſſante ſemper manet eis iudicium, quod in bono incommutabili ſit vera beatitudo. Et iſti ſunt, qui peccant per incootinen-

Ad tertiū. tiam. Ad Tertium dicendum,quòd diuerſi modi viuendi in hominibus non proueniunt ex hoc, ꝙ putent diuerſam eſſe rationem beatitudinis, ſed qa diuerſam putant eſſe ſubſtantiam rei, in qua eſt beatitudo,& quia aliter diuitiæ acquiruntur, & aliter delectationes, & aliter fama, neceſſe eſt diuerſos modos viuendi eſſe in eis,qui diuerſas ſibi conſtituerunt

Ad quartum. res,in quibus putatur eſſe ſummum bonū. Ad quartum dicendum,ꝙ licet actiones ſint ſingularium,qa ſingulare eſt ſuppoſitum:tamen principium agendi non eſt conditio indiuidui, ſed ipſa natura. Et quia **G** natura eſt eadem in omnib. hominibus,erit appetitus idē. Sicut diuerſi ſunt ignes particulares, omnes tamen calefaciunt,quia iſtius actionis eſt in eis principium natura,ſ.calor,qui conſequitur formā ignis. Ita appetitus rationalis eſt idem in omnibus hominibus, & iſte eſt principium paſſiuum ad deſiderium fœlicitatis ſ. quia mouetur ab ipſo bono completo. Ideo neceſſe eſt ꝙ in omnibus hominibus ſit eadem

Ad quintum arg. fœlicitas. Ad quintum dicēdum,ꝙ diſpoſitiones diuerſæ hominum accidūt magis circa corporalia: nā in viribus animæ non eſt in eis diuerſitas, niſi inquātum ex corpore anima conſequitur quandam inclinationem,vt talis ſit ſpecies,quale eſt corpus. Si autē beatitudo eſſet de quibuſcunque bonis,neceſſe eſſet **H** diuerſas eſſe beatitudines hominum, quia non ſunt eadem bona in ſenſu iſti,& illi. Beatitudo tamen nō eſt de quolibet bono,ſed de vltimo: ideo nō eſt illud ſecundū conditionem potentiarum,vt contrahunt inclinationes quaſdam ex corpore,quia iſtę nō ſunt reſpectu vltimi boni, cū operatio perfectiſſima hominis non ſit ſecundum iſtas potentias, ſed ſecundū illam,quę excellentior eſt. Illa autem eſt voluntas,nō quidem prout conſequitur inclinationem alicuius corporis, ſed prout eſt appetitus naturæ rationalis. Et illud eſt cōmune in omnib hominibus. Ideo neceſſe eſt fœlicitatem dari vnam omnium: maximè, quia bonum maximum,& vltimum ſolum eſt beatitudo. Iſtud autem eſt vnicum: ideo licet iſti videat **I** ſic,& alteri aliter,non variatur beatitudo,ſed manet eadem, licet bona ſecundum ſenſum ſint diuerſa in diuerſis hominibus. Bonum tamen ſenſus non eſt vltimum,& completum: ideo fœlicitatem nō variat. De his S. Th. prima ſecundæ, q. 1. art. 7.

An finis vltimus,qui eſt beatitudo,conueniat cæteris rebus.
Quæſtio XVII.

QVAERETVR, an finis vltimus,qui eſt beatitudo noſtra conueniat cæteris rebus. Quidā dicūt,ꝙ ſic. quia finis,& principium in rebus ſunt idē,

Prima rō. ſcilicet,primum principium,& vltimus finis,ſed primum principiū hominum,ſ. Deus eſt principiū om- **K**

Secunda ratio. nium aliarum rerum: ergo finis erit idem hominib. & alijs rebus. Item Dion dicit in lib. de diui. nom. ꝙ Deus cōuertit ad ſe omnia,tanq̄ ad vltimum finem, ſed Deus eſt beatitudo hōis, quia ipſo ſolo fruēdum eſt,vt ait Aug ſ. tres ſunt res,quib. fruimur, pr̄,filius, & Spūſan. ergo omnia alia cōcordabunt in beatitudine hominis,i. tendent in illam. Item finis vltimus, ſiue beatitudo eſt obiectum voluntatis,& obiectum voluntatis eſt bonum vniuerſaliter. cum volūtas ſit potentia non alligata organo:& ideo cum non correſpondeat ſibi bonum particulare ſecundum cōditionem organi, erit neceſſariò ad bonū vniuerſale, quod eſt bonum ſimpliciter, ſed bonum vniuerſale

F eſt finis omnium: ergo omnia tendunt ad beatitudinem hominis.

Dicendum, quòd vltimus finis hominis eſt beatitudo, & ad beatitudinem nullum animal peruenit, niſi homo. Cum beatitudo ſit ſummum bonum naturæ ratione degentis,vt ait Boetius de conſol. lib. 1. proſa quarta. Ariſt. quoq; 1. Ethi. dicit, ꝙ nemo dicit bouem eſſe fœlicem. Sic etiam Auguſt. dicit in libro octoginta trium quæſtionum,quòd non cadit in aliqua animalia rationis expertia, vt beata ſint. Conſiderandum tamen, quòd beatitudo eſt finis hominis vltimus. Poteſt autē finis dupliciter accipi,ſcilicet,pro ſubſtantia ipſius finis,vel pro acquiſitione,aut poſſeſſione eius. Et ſic Ariſt. 2. Phyſ. & 5. Meta. dicit eſſe du- **G** plicem finem,ſcilicet,cuius,& quo, cuius dicitur,q̄tum ad ipſam ſubſtantiam finis,ideſt,cuius rei,vel in qua re ſit: finis quo dicitur quantū ad vſum,vel poſſeſſionem,ideſt, quo res ſe habeat ad ipſam ſubſtantiam finis. Sic dicimus in naturalibus, ꝙ finis motus in rebus grauibus eſt locus infimus. Et poteſt intelligi, quod ipſe locus infimus, quantum ad ſubſtantiā ſuam ſit finis iſtius motus,vel quòd poſſeſſio iſtius loci,ſ. manere in eo,vel quieſcere ibi, ſit finis motus. Et iſte vocabitur finis quo: locus autem vocabitur finis cuius. Sic etiam dicimus,ꝙ pecunia eſt finis auari, & res delectabilis ſecūdum tactum, & guſtum finis intemperati,ſcilicet,quod pecunia in ſeipſa,quæ eſt q̄dā res, ſit finis auari,vel poſſeſſio,& vſus ſit finis eius, **H** ita, ꝙ res delectabilis ſit finis intēperati, vel vſus rei delectabilis. Si loquamur de fine hominis, q̄tum ad ſubſtantiam eius,dicēdum, ꝙ finis vltimus hominis conuenit omnibus alijs rebus,quia Deus,qui eſt finis hominum, eſt omniū aliarum rerum. Si loquamur de fine pro vſu,vel poſſeſſione,aut acquiſitione eius, non conuenit finis hominis vltimus alijs rebus,quia aliæ res non conſequuntur illum,ſicut homo. Conſequuntur quidem omnes res animatę,vel inanimatæ Deum, cum ſit finis ſuus, & ſi non conſequerent illum,eſſet hoc ex errore intelligētiarum,cum opus naturæ ſit opus intelligentiæ. Si ergo omnia inf homines deficerent à fine ſuo, intelligentiæ mouentes omnes res naturales errarent, & maximo quidē er- **I** rore, quia non pōt eſſe maior error, q̄, ꝙ res deficiat à ſuo fine vltimo, qui eſt totum bonum eius. Nulla ergo res poteſt deficere à ſuo fine,niſi homo,qui per libertatem agit, & ēt angelus: & tamen cæteræ res habent Deum pro fine: ergo conſequuntur Deum. Modus tn̄ conſequendi earum non eſt idem, quia, cum ratio vltimi finis ſit ratio completi, & ſummi boni, intantum aliqua res conſequitur de fine ſuo vltimo, quantum de perfectione poteſt ſuſcipere. Et quia res habent diuerſos gradus ſubſtantiales eſſendi,non poſſunt omnes participare Deum ſecundum eandem perfectioneō,ſed quędam ſolum in eſſendo: quædam verò in eſſendo,& in viuēdo & ſic de alijs gradibus participationum. Hoc tamē cōe **K** eſt, ꝙ quælibet res conſequitur vltimum finem, vel participat illum ſecundum id,quod in illa perfectiſſimū eſt, quia per hoc magis aſſimilatur vltimo fini, qui habet rationem completi boni. In homine autē perfectiſſimum,quod habet, eſt intellectus,& voluntas: ideo conſequitur homo Deum per actum intelligendi, & amandi. Nulla autem res inferior homine poteſt intelligere,& amare: ideo nulla poteſt conſequi,vel poſſidere Deum ſicut homo. Et ſic non eſt idem finis hominis, vel aliarum rerum, prout finis dicit acquiſitionem, vel vſum, vel poſſeſſionem finis. Eſt tamen idem finis homini, & alijs rebus, quantum ad ſubſtantiam finis, quia Deus eſt finis omnium, cum neceſſariò omnia debeant tende-

re

re in ipſum, tanquam in primum bonum, quod eſt primum in genere bonorum, & conſequenter eſt menſura omnium illius generis, ideſt, omnium bonorum. Si autem daretur aliud bonum, in quod aliqua res vltimatè tēderet, eſſent multæ menſuræ in genere bonorū. Et iſtud eſt impoſſibile, cū oīa bona ſint in vno genere bonorum, & in vno genere eſt dari vnicum primum, & vnicam menſuram. Et licet res vltimatè conſequantur aliquas perfectiones, quæ ſunt citra Deum, non dicuntur illæ perfectiones ſimpliciter finis vltimus ipſarum rerum, ſed modi participandi ipſo vltimo fine. Sicut in homine finis eſt ipſe Deus, & tamen perfectio, vel modus, quo homo Deum participat eſt beata viſio. Non tamen vocatur ſimpliciter illa viſio finis hominis: ſed ipſe Deus, quē participamus per viſionem. Et ita, cum ſingulæ res tam animatæ, quàm inanimatæ participant Deum ſecundum diuerſas perfectiones eis poſſibiles, ſecundum ſuas ſpecies, erit Deus finis ſimpliciter ipſarum rerum, & non perfectiones, quas vltimo conſequuntur ipſæ res. Quia illæ non ſunt finis, ſed modus participandi ipſum finem. De beatitudine autem dicendū, ꝙ nulla res inferior homine participat beatitudinem: quia beatitudo non dicit finē quantum ad ſubſtātiam ſuam, ſed modum participationis in ipſo fine. Et quia modus participandi in homine, ipſi Deo eſt per intellectum, & volūtatem; beatitudo conſiſtit in actu intellectus, & volūtatis. In hoc autem nullum animal communicat præter hominem, nullum ergo animal pręter hominē beatū eſt. Licet ergo diſtingui poſſet de fine vltimo, an cęterę res conueniant cum homine in vltimo fine: de beatitudine tamen diſtingui non poteſt: quia ſoli homini inter animalia competit, cum dicat modum ſpecialem participandi vltimum finem.

Ad primū argu. Ad Primum dicendum, quòd primum principiū, & vltimus finis ſunt eadem in homine, & in cęteris rebus, quantum ad ſubſtantiam principi, & finis, ſed non quantum ad modum conſequendi finem.

Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Deus ꝯuertit ad ſe omnia, tanquam ad vltimum finem, & tamen in illa cōuerſione concedit eis diuerſas participationes ſui, ſecundum gradus naturarum ſuarum.

Ad terti. argu. Ad tertium dicēdū ꝙ finis hominis eſt bonū ſimpliciter & iſtud idem eſt finis omnium rerum, & tamē non eodem modo perueniunt ad illum finem, nec illum participant eodem modo, ſed variè, vt dictum eſt. De his ſanctus Tho. 1.2.q.1.arti.8.

An beatitudo hominis poſſit eſſe in rebus exterioribus. Quæſtio XVIII.

Primum arg. QVAERETVR, an beatitudo iſta hoīs poſſit eſſe in rebus exterioribus, ſicut ī bonis fortunę, vel in rebus corporalibus. Et qm̄ inf. agetur de ſingulis ipſorum bonorū, an in eis fęlicitas eſſe poſſit, ſolum tangetur hic ſm̄ rationes generales competentes omnibus bonis exterioribus. Aliqui dicūt, ꝙ circa exteriora bona ſit beatitudo, quia id, quod à pluribus dr̄ impoſſibile eſt eſſe falſum totaliter, vt ait Commentator 4. de Anima. Ariſt. quoq; 7. Ethic. dicit, quod opinio non perdit, quam multi populi firmant. i. nō eſt falſa opinio: quia hoc eſt perire in illa ſ. quod falſa, & inutilis ſit. Maxima tamen hominū multitudo ad bona exteriora inclinatur, & illa tanquam finem vltimū quærit: ergo in illis eſt beatitudo.

Secūdum arg. Item ſm̄ Philoſophū 3. Phil. fęlicitas, & fortuna videntr̄ eſſe circa idē: bona tn̄ fortunæ ſunt exteriora bona, ergo in bonis exterioribus erit beatitudo.

Dicendum, quòd non poteſt eſſe beatitudo in bonis exterioribus, quia beatitudo eſt maximum bonum, & tn̄ exteriora bona non ſunt maxima, ergo non eſt in eis beatitudo, patet quia maiora ſunt bona animæ: quia bona exteriora pertinent ad conditionē corporis, & ad vſus eius ſed anima eſt excellē tior corpore, cum ſit forma, & actus eius, ergo bona animæ neceſſariò erunt maiora bonis corporis, nō ergo erit beatitudo in bonis exterioribus. Itē maius bonum eſt, quod auferri non poteſt, quàm quod aufertur, bona tamen exteriora auferri poſſunt, ergo non eſt in eis beatitudo. Item beatitudo eſt propriū hominis, cum in hoc non communicet cum eo aliquod animal, nec aliqua inferior res 10. Ethic. bona tamen exteriora ſunt cōmunia homini, & animantibus, Ideo non eſt in eis beatitudo. Item beatitudo eſt bonum manens cum homine, bona tamen exteriora non manent ſemper cum homine: quia ſaltē poſt mortem nō manent. Et ſic neceſſe eſſet omnes homines poſt mortem miſeros eſſe, cum per mortē beatitudine priuentur. Item patet, quod, cū beatitudo ab omnibus hominibus naturaliter deſideretur, erit humanæ vitæ finis. Finis autem cuiuſlibet rei, eſt ſua propria operatio, vel per operationem propriam ad ſermonem venit. Cum autem forma propria rei ſit in qualibet re operationis proprię principiū, forma aūt proprie hoīs, inquantū homo, ſit anima rationalis, oportet ꝙ, vel in ipſis actibus animæ rationalis beatitudo conſiſtat, vel in illis, ad quę homo per actus animæ rationalis comparatur, vel ꝑtingit, hęc autem ſunt bona animæ: Ideo neceſſe eſt poni beatitudinem in bonis animæ, & non in exteriobus. Quod autem aliqui de Philoſophis beatitudinem in exterioribus bonis poſuerint, hoc erat: qa ſeipſos quid eſſent ignorabant. Nam non cognoſcebant ſe, ſecundum iſtud, quod in eis melius eſt, & eſſe eorum formaliter complet: ſed aduerterunt, id, quod de eis exterius apparet. Et ſecundum hoc beatitudinem ſuam in rebus exterioribus poſuerunt.

Ad primū argum. Ad primum dicendum, quod opinio multorum hominum, licet communiter habeat aliquid de veritate, non tamen neceſſe eſt illam eſſe ſemper veram. Qui tamen ponebant beatitudinem in rebus exterioribus, licet verè fallerentur, non tamen omnino fallebātur, quia ipſi nulla bona maiora eſſe putabant, ideo iſta ſequebantur, ſicut dicit Ariſ. 7. Ethic. c. 16 de delectationibus, ſcilicet, quòd delectationes corporis non ſunt per ſe bonæ, & deſiderabiles, ſed ꝓpter has ſolas cognitas, eſſe has ſolas exiſtimabant, ſcilicet, eſſe delectationes, & has ſolas deſiderant.

Ad ſecundum arg. Ad ſecūdum dicendum, quòd fęlicitatem, & fortunam eſſe eorundem, vel in eiſdem poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quod ſit eorundem, ſcilicet ſubiectorum. Alio modo, quòd ſint eorundem, ſcilicet obiectorum. Primo modo verum eſt, quod fortuna, & fœlicitas ſolum ſunt in rebus rationabilibus: quia pecora non dicuntur beata, nec etiam habere fortunam, uel infortunium.

Secūdo modo falſum eſt, & impoſſibile, ꝙ ſint eorundem: quia fortuna eſt circa illas res, quę propter alterum aguntur, & deſiderantur. Et eſt in illis, quæ præter intentionem accidunt. Beatitudo autem eſt bonum maximum, quod propter ſeipſum deſideratur, & omnia propter iſtud, & ab omnibus intēditur, nec ordinatur ad aliquid aliud. Ideo ſi iſta exteriora ſunt bona fortunæ, non poterit in eis eſſe beatitudo, cum ex hoc ſit aliquid minus, quàm beatitudo.

Vocantur autem iſta exteriora bona fortunæ, qa circa illa maximè verſatr̄ fortuna, ideſt, mutabilitas præter intentionem noſtrā, & ſine cauſa apparenti.

Quod non ſit circa bona animæ, vt ſunt virtutes, & ſcientiæ, nec etiam circa naturalia bona corporis. Non ergo poteſt eſſe beatitudo in bonis exterioribus. De his Sanct. Tho. 4. Sen. diſt. 49. q. 1. art. 1.

An beatitudo ſit in diuitijs, *Quæſtio XIX.*

QVAERETVR nunc ſpecialiter de ipſis bonis exterioribus, an ſit in eis beatitudo, & primo de diuitijs. Dicunt quidam eſſe in eis beatitudinem, nam, cum beatitudo ſit vltimus finis erit maximè in illo, quod humano appetitui dominatur. Nã beatitudo dominatur affectui noſtro, quia beatitudinem non deſideramus ex electione, ſed per modum naturæ, cum electio ſolum ſit de eis, quæ ſunt ad finem. Iſtud autem eſt, quia beatitudo eſt tantum bonum, quod replet totaliter appetitum. Ideo reſpectu alius voluntas noſtra non habet libertatem ad volendum, vel nolendum, ſed ſubijcit ſe ei totaliter, tanquam bono ſuo, & perfectioni. Sic enim de guloſis, qui beatitudinem ſuam in delectationibus ventris poſuerunt, dicitur: quorum Deus venter eſt, ad Phili. 3 id eſt, totaliter dominatur eis, ſicut Deus. Nihil tamẽ eſt, quod ita dominetur generaliter appetitui humano ſicut diuitiæ, quia Eccleſiaſt. 10. dicitur, quod pecuniæ omnia obediunt: ergo in diuitijs erit beatitudo. (Primum arg.)

Item, vt ait Boetius de conſol. lib. 3 proſa 2. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, ſed nullum bonũ eſt, in quo tot bona aggregentur, ſicut in diuitijs, quia qui poſſidet diuitias, omnia bona poſſidere videtur, quia vt dicitur 5 Ethi. pecunia, vel nummus inuentus eſt, ſicut fideiuſſor habendi pro eo quidquid homo voluerit: ergo in diuitijs erit beatitudo. (Secundũ argu.)

Item deſideriũ beatitudinis, cum ſit antequam deficiat, videtur eſſe infinitum. Hoc autem diuitijs competit magis, quàm alijs bonis. Nam dicitur Eccleſiaſt. 5. Auarus non implebitur pecunia: ergo beatitudo erit in diuitijs. (Tertium arg.)

Dicendum, quòd non poteſt eſſe beatitudo in diuitijs. Pro quo ſciendum, quod duplices ſunt diuitiæ, ſcilicet, naturales, & artificiales, vt ait Ariſtot. 1, Politi. Naturales ſunt illæ, quib. directè, & immediatè ſubuenitur humanis defectibus, ſicut cibus, & potus, & veſtimenta, & domus, & vehicula, ſicut dicit Eccleſiaſt. 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem. Diuitiæ artificiales ſunt, quibus non poteſt directè, & immediatè ſuccurri humanis defectibus, ſicut ſunt denarij, quia nõ aſſumit illos homo ad aliquem vſum immediatum corporis ſui, ſed ars inuenit eos propter facultatem commutationis, vt ſint quaſi menſura quædam rerum venalium. Manifeſtum eſt autem, quod in diuitijs naturalibus non poteſt eſſe beatitudo hominis, quia illæ appetũtur propter alterum, ſcilicet, ad ſuſtentandum naturam hominis, ideo non poſſunt eſſe finis vltimus hominis, ſed magis ordinantur ad hominem, ſicut ad finem, & propter ipſum factæ ſunt. Vnde in ordine naturæ omnia huiuſmodi ſũt infra hominem, & propter hominem facta. Sicut dicitur, Pſalm. 8 Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Et intelligitur de diuitijs naturalibus, quia dicitur ibi: oues, & boues, & vniuerſa pecora campi. Iſtę autem ſunt naturales diuitiæ, quia ſunt ad ſuccurrendum multis defectibus noſtris, vt in cibo, & veſtibus, & calciamentis, & vehiculis, & terræ laboribus, & huiuſmodi: Diuitiæ autem artificiales multo minus pertinent ad fœlicitatem, quia non quæruntur niſi propter naturales. Nam pecuniæ non ſunt, niſi inquantum pro eis dantur nobis res venales: res autem, quæ venduntur ſunt ipſæ diuitiæ naturales, quæ proficiunt F immediatè ad ſuccurrendum neceſſitatibus noſtris. Ideo in iſtis impoſſibile erit conſiſtere beatitudinẽ, quæ propter ſe appetitur. Iſte autẽ, qui dictus eſt, eſt vſus pecuniarum, licet aliqui transferant eas ad aliũ vſum, ſcilicet, quia gaudent in earum poſſeſſione inquantum eis pulchræ videntur. Iſtud tamen vitium eſt, & propriè pertinet ad auaros, qui nõ poſſidẽt pecuniam ad finem, propter quem inuẽta eſt, ſ. vt ſit mediũ commutationis, 5. Ethi. ſed poſſident ad conſeruandum, & quodammodo colendum ipſam pecuniã: nam venerantur eam auari. Ideo dicit Apoſtolus ad Eph. 5. quod auaritia eſt idolorum ſeruitus. Et tamen ſecundum vſum ſuum pecunia ad alterum ordinat. Et ſic non poteſt eſſe in ea fœlicitas. Item iſtud, in cuG ius conſecutione eſt ſummũ bonũ hominis eſt oportet eſſe melius homine, cũ homo perficiatur per iſtud: diuitiæ tamen non ſunt meliores homine, ſed è contrario: ergo non eſt in eis beatitudo. Item ſummum bonum hominis fortunæ nõ ſubiacet, quia tunc nõ eſſet proprium bonum hominis, cum ei eripi poſſet: diuitiæ tamen maximè ad fortunam pertinent, quia in eis magnum locum habet fortuna: ergo nõ eſt in eis beatitudo. Item beatitudo non poteſt eſſe, niſi in homine bono, cum ipſa ſit ſummum bonum: diuitiæ tamen peſſimis etiam ad abundantiam eueniũt: ergo non eſt in eis beatitudo. Item diuitiæ deſiderantur, vt conferant ſufficientiã, ipſę tamen magis inopiam conferunt, quia qui multa poſſidet, magna fa-H milia indiget ad conſeruandum ea, quæ poſſidet. Item beatitudo beatum efficit hominem, per hoc, quod in eo eſt: diuitiæ tamen non reddunt hominẽ bonum per hoc, quod poſſidentur, ſed inquantum diſtribuuntur, quia effundendo melius lucent, quam coaceruãdo, cum largitas homines claros faciat, & auaritia odioſos. Non ergo erit in pecunijs beatitudo. Multas autem ſimiles rationes inducit Boet. de conſol. lib. 2. proſa 5. & libro 3 proſa 3. oſtendens de omnibus generibus diuitiarum, ſcilicet, de pecunijs, de veſtibus, de lapidibus pretioſis, de magna familia, & de poſſeſſione agrorum, quòd in nullo eorum ſit fœlicitas De his etiam Sanctus Thom. prima ſecundę, q. 2. ar. 1. & in ſumma contra Gentiles, lib 3. cap. 38.

I Ad primum dicẽdum, quod omnia corporalia, ſcilicet, venalia pecuniæ obediunt, quãtum ad opinionem multitudinis ſtultorum hominum, qui ſola exteriora, vel corporalia bona eſſe exiſtimãt. Et illa poſſunt pecunię temperari. Opinio tamen iſtorum nihil mutat de veritate rerum, quia iudicium de rebus humanis non debet ſumi ſecundum opinionem ſtultorũ, ſed à ſapientibus, ſicut iudicium de dulci non ſumitur per guſtum languentis, quia dulcia iudicabit eſſe amara. (Ad primũ argum.)

Ad ſecũdum dicendum, quod nullum de bonis corporalibus, vel exterioribus continet in ſe omniũ bonorũ aggregationem, cum potius ipſa bona non ſint, niſi ſub relationem ad finem, qui bonus eſt, vt ad illum finem poſſunt proficere quaſi quędam inſtrã. K Vnde in pecunia non poſſidentur oĩa bona, ſed ſolum bona venalia, quę abſolutè bona nõ ſunt: Bona aũt ſpiritualia, quę ſunt vera bona, non poſſidentur in pecunia, quia vendi non poſſunt, ſicut dr̃ Prouerb. 17. Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cum ſapientiam emere non poſſit? (Ad ſecundum arg.)

Ad tertiũ dicendum, quod appetitus diuitiarũ naturalium nõ eſt infinitus, quia ſufficiunt homini in certa menſura, & non põt homo comedere, nec bibere infinitum ad quod diuitię naturales ſunt: appetitus aũt diuitiarũ artificialiũ põt eſſe infinitus, quia ille nõ deſeruit directè, & immediatè neceſſitati, vel defectui naturali, ad quẽ pauca ſufficiebant, ſed deſeruit cõcupiſcentiæ inordinatæ, quę poteſt creſcere in infinitum, vt patet per Ariſt. 1. Polit.

Sed

Sed obijcietur, ꝙ etiam in naturalibus diuitijs ſit appetitus infinitus, quia deſiderat homo panem, vinũ, oleum, & pecora ad infinitam quantitatem. Dicendum, qđ illa poſſunt deſiderari dupliciter: vno modo inquantum ſunt ad ſuccurrendum defectib noſtris in cibo, & potu, & veſte, alio modo inquãtum valorem quendam cõtinet, quò poſſumus vti ad cõmutationem. Primo modo non poteſt eſſe appetitus iſtarum diuitiarum infinitus cum defectus, pro quibus deſiderantᷓ, ſcilicet, in cibo, & potu, & veſte, non ſint infiniti. Accipiendo ſecundo modo poteſt creſcere deſiderium iſtarum rerum in infinitum, qa iam non ſunt diuitiæ naturales, ſed artificiales, inquantum non deſiderantur, vt ſunt ad ſuccurrendum defectibus noſtris, ſed, vt continent quendam valorem, per quem poſſunt commutari pro pecunia, vel pro qualiber alia re. Et tunc ident iudicium eſt de iſtis, & de denarijs. Et tamen quandiu iſtę manent in genere diuitiarum naturalium, non poteſt creſcere appetitus earum in infinitum. Aliter etiã poteſt dici, quod licet deſiderium ſummi boni, & diuitiarum ſit infinitum, non eſt eodem modo infinitum, quia ſummum bonum deſideratur in infinitũ, eo quòd, quantò magis aliquis iſtud poſſidet, vel ei adhæret, tantò ipſum magis amat, ſic dicitur Eccleſiaſt. 24. f. Qui edunt me, adhuc eſurient, & intelligitur de eſu fruitionis ſummi boni, quo quanto magis fruemur, tanto ardentius deſiderabimus. Diuitię autem, & quęcunque bona corporalia è contrario ſe habent, quia quantò magis hñr, tanto magis contemnuntur, & concupiſcuntur alia, quæ nõ habentur, ſic dicitur Ioã. 4. Qui bibit ex hac aqua ſitiet iterum. Et ſignificabatur per aquam illam rerũ corporalium vſus, & poſſeſſio, quia qui poſſidet illa adhuc ſitit, ſcilicet, alia concupiſcendo Ratio differẽtiæ eſt, quia bonum cognoſcitur verè, cum habetᷓ, & non antequam poſſideatur. Cũ ergo aliquis nondum poſſederit corporalia bona, putat illa eſſe magna bona, quia nõdum expertus eſt defectus illorũ: cum autem poſſederit, inueniet incommoda, & anguſtias, quæ conſequuntur ad poſſeſſionem ipſorũ: & ꝙ non confertur per ea bonum, quod promittir, videbatur: & ſic appetitus incipit illa faſtidire, quaſi non inueniatᷓ in eis ratio boni. Et quia appetitus nõ põt manere, quin aliquid cõcupiſcat, quia per id, qđ concupiſcit ſperat perfici tãquam per bonum ſuũ: ideo incipit cõcupiſcere alia corporalia, vel exteriora bona, quorũ incommoda nondum expertus eſt ꝑ vſum, & poſſeſſorẽ ipſarum, & cũ illa expertus fuerit, iterum faſtidit, quouſq; omnia bona exteriora faſtidiat, & velit mutare naturã nihil inueniens, qđ appetitũ repleat, ſicut ponit exẽplum Boet. in lib. de Scholaſtica diſciplina de filio incõſtantię, qui oĩa genera vitę humanæ, & oẽs delectationum modos expertus eſt, & cũ in nullo requiem inueniret, tãdem omnia faſtidiẽs deſiderauit, natura mutata, in aſinũ cõuerti. In ſummo bono è cõtrario eſt, qa iſtud eſt verum bonũ, habẽs in ſe totius boni plenitudinẽ, & non põt cognoſci, niſi poſſideatur, ſic ẽt erat de bonis exterioribus. Ideo fit, vt illi, q ſummum bonum nondum poſſederint, vel ei nõ appropinquat iſtud eſſe deſiderẽt. Cum verò quis iſtud incęperit poſſidere cognoſcit bonitatẽ illiꝰ, & q̃to magis poſſederit, tãto magis iſtud cognoſcet. Ideo neceſſe eſt, vt tãto ardẽtius deſideretur, q̃to magis fuerit poſſeſſum.

An in honore conſiſtat beatitudo. Quæſtio XX.

QVAERETVR, an in honore poſſit conſiſtere humana beatitudo. Aliqui dñt, ꝙ ſic, quia beatitudo eſt virtutis præmium, vt dicitur 1. Ethic.
A & tamen honor eſt, q maximè videtur eſſe virtutis præmium, vt dicitur in eodem 1. Ethi. cap. 4. ergo in honore erit beatitudo. Item illud, ꝙ conuenit Deo, & hominibus, excellentiſſimis vr̃ eſſe beatitudo, cũ nemo Deũ beatum eſſe neget, & viros excellentiſſimos beatiores eſſe indicamus, q̃ minus excellentes: iſtis tamen honor cõpetit, quia, vt dicit Ariſt. Deos, & fœlices honoramus, & nõ laudamus. Etiam Apoſtolus dicit 1. ad Ethi. 1. Soli Deo honor, & gloria: ergo erit in honore beatitudo Item in illo videtur eſſe beatitudo, quod maximè ab hominibus deſideratur, cum ipſa beatitudo ſit maximè deſiderabilis, qa eſt bonum completum. Honor tamen maximè videtur deſiderari ab oĩb. hominibus, quia videmus,
B ꝙ homines patiuntur iacturã in diuitijs, & in omnibus alijs rebus, & etiam in bonis corporis, vt non incurrant detrimentum honoris: ergo in honore erit beatitudo.

Dicendum, quòd non eſt poſſibile beatitudinem in honore cõſiſtere, quia honor exhibetur alicui ꝑꝑ eius excellẽtiã, & ita eſt ſignum, vel teſtimonium illius excellentię, quæ eſt in honorato: excellentia autem hominis maximè attenditur ſecundum maximum bonum hominis, cum nõ dicatur aliquis excellens ꝑꝑ parua, ſed propter magna. Maximum tñ bonum eſt beatitudo: ideo ꝑꝑ beatitudinẽ maximè dabitur homini honor. Et ita non eſt poſſibile beatitudinẽ eſſe honorem, vel in honore, cũ honor ſit
C in teſtimoniũ beatitudinis, vel etiã virtutis, quæ eſt minus bonum, q̃ beatitudo. Item beatitudo eſt proprium bonum hominis, cum non dicatur aliqs beatus per id, quod in alio eſt, ſed per id, quod eſt in ipſo, ſicut non vocatur aliquis albus per albedinem, q̃ eſt in alio, ſed ꝑꝑ eam, quę eſt in ipſo Honor tñ non eſt in honorato, ſed in honorante, vt patet 1. Ethic. ergo non eſt in honore beatitudo. Item iſtud, quod eſt deſiderabile ꝑꝑ alterum, non poteſt eſſe beatitudo, cum beatitudo ꝑꝑ ſeipſam deſideretur, & oĩa ꝓpter ipſam. Honor tñ eſt ꝑꝑ alterum, quia quicunq; honoratur propter aliquod bonum, quod in eo eſſe putatᷓ, honoratur, cum ſit honor exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, 1. Ethi Et ꝑꝑ hoc homi-
D nes deſiderant magis honorari à magnis, & ſapientibus, q̃ ab inſipientibus, & vulgaribus inquãtum teſtimoniũ, quod exhibetur per honorem, ab illis impenſum firmius eſt, vt patet 8. Ethico. Non ergo erit beatitudo in honore. Item homines perueniunt ad beatitudinem per virtutem: operationes autẽ virtutum ſunt voluntariæ, quia aliás non eſſent laudabiles, 3. Ethico. Oportet igitur beatitudinem eſſe aliqđ bonum, ad quod homo per actus voluntatis perueniat: aſſequi tamen honorem nõ eſt in poteſtate hominis, ſed in poteſtate honorantium: ergo non eſt beatitudo in honore. Item melius eſt eſſe dignũ honore, quàm honorari, quia nemo poteſt eſſe dignus honore, niſi bonus: honorari tamen poteſt etiam
E malus: ergo potius deberet eſſe beatitudo in eſſe dignum honore, quàm in honorari, cum ipſa ſit bonũ ſummum. Item in bonis veris, quando quis habet illa, eſt dignus illis, eo quòd illa habent quandam naturalem reuerentiam, quam transfundunt in eos, q̃bus aduenerint, ſicut nemo eſt ſapiens, qui ſapiẽtia dignus non ſit, & ſic de alijs. Aliquis tñ eſt honoratus, qui honore dignus non eſt, ergo non eſt honor aliquod bonum, & conſequenter non eſt ibi beatitudo. Item maximum bonum in malo eſſe non poteſt, cum iſta omnino opponãtur, beatitudo autem eſt ſummum bonum: ergo non poterit eſſe in malis, honor tamen ſæpè eſt in malis: ergo non eſt bonum aliquod, nec fœlicitas. Item iſtud, quod poteſt

F per errorem aduenire, non eſt verum bonum: & tamen honor pôt alicui per errorem exhiberi, qa putat̃ eſſe bonus, & nõ eſt: vel putatur eſſe aliqua potẽtia: & nõ eſt illa: ergo nõ eſt honor bonũ hoĩs. Item ſi honor eſſet verũ bonum, oĩ tempore eſſet bonũ: ſicut albedo quãdiu eſt ſemper eſt albedo: aliquid tñ eſt, qđ nunc reputat̃ ad honorem: & alio tpe reputatur ad dedecus: ergo non eſt honor verũ bonum, ſed ſolũ in opinione conſiſtit. Item iſtud, quod naturaliter, & vere bonum eſt, vbique bonũ eſt: ſicut igni naturale eſt ardere, ideo ardet hic, & in Perſis 5. ſic dicitur ibi de iuſto naturali, quod iuſtum naturale eſt vbiq; iuſtũ, eo ꝙ iſtud eſt ſimpliciter iuſtũ: ipſum vero legale iuſtum, quia ſolũ pendet ex opinione, non eſt vbiq; iuſtũ. Ita aũt eſt in honore: quia apud quaſdam gentes reputatur aliquid ad honorẽ, qđ apud alias dedecus creditur. Non ergo eſt honor aliquod verè bonum, ſed ſolũ ex opinione. Beatitudo autẽ non eſt bonum ex opinione, ſed verũ, ideo non eſt in honore. Similes ratione alias ponit Boeti⁹ de cõſol. lib. 2. proſa 6. & li. 3. Proſa 4. De his etiam Sanct⁹ Tho 1.2. q 2. artic. 2. & in ſumma contra Gentiles li. 3. c. 26.

Ad primũ argum. Ad primum dicendum, ꝙ ſicut Philoſophus dicit 1. Ethi. honor nõ eſt p̄mium virtutis, ꝑꝑ quod virtuoſi operentur, ſed eſt præmium, quod accipiũt ab hominibus, vel vt melius dicatur, accipiunt iſtud loco præmij: non quidem ipſi, ſed alij hoĩes impendunt eis honorem, tanquam præmium. Non quidem, ꝙ putent honorem ſufficere in præmium virtutis, ſed quia nihil melius habẽt, quod dare poſſint: ſicut dr̃ 5. Ethi. de bonis rectoribus politiarũ, quod datur eis honor, & gloria in præmiũ: quia nihil melius habẽt politiæ, quod dare poſſent. Ipſi tñ virtuoſi non deſiderant, nec quærunt honorem, tanquam præmium virtutis, ſed beatitudinem, quæ eſt ꝓpriè præmium, & ſufficiens pro virtute. Si aũt honorẽ ꝑ virtutẽ quærerẽt, non eſſent iam virtuoſi verè, ſed magis ambitioſi.

Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, qđ honor debetur excellẽtibus, nõ quidẽ tanq̃ præmium bonæ operationis ſuæ, ſed in teſtimonium excellẽtiæ ipſorum. Et ſic honor non facit hominẽ excellẽtem, ſed eſt teſtimonium excellentię: ſicut teſtis, qui deponit de crimine alicuius, vel de actu bono nõ facit ipſum hominem ſceleratum, vel laudabilẽ: ſed oſtendit eum talem eſſe. Magis ergo erit beatitudo in bonis, per quæ aliquis eſt excellens q̃ in honore, q ſolum eſt teſtimonium illius excellentię, & eſt teſtimonium ab extra.

Ad tertiũ argum. Ad tertium dicendum, ꝙ homines non inclinantur cõiter ad deſiderandum honorem ꝑꝑ bonum, quod ſit in ipſo honore, ſed ex quodam naturali deſiderio beatitudinis, quã conſequit̃ honor. Et ſic homines deſiderant honorem, vt per hoc reputare ſe poſſint fęlices, non quidem per honorem exhibitum, ſed per beatitudinem, quam putent ſe habere, vt oſtenditur ex teſtimonio honorãtium eos. Et ob hoc maximè deſiderãt homines honorari à ſapientibus, quia per hoc firmius poſſunt de ſe putare, quòd beati, vel excellentes ſint.

An beatitudo hominis conſiſtat in fama, vel gloria hominis. Quęſt. XXI.

Primum arg. QVAERETVR, an beatitudo hominis conſiſtit in gloria, ſiue fama hominis. Dicũt quidam, ꝙ ſic. Nam in illo conſiſtit vera beatitudo, quod ſanctis redditur pro laboribus, quos pro Chriſto tolerauerunt. Iſtud autem eſt gloria, vt patet ad Ro. 8. f. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis: ergo in gloria conſiſtit beatitudo.

Secundũ arg. Item, vt ait Dionyſius lib. de diuinis nominibus, cap. 4. bonum eſt ſui ipſius diffuſiuum: Illud ergo erit maximum bonum, cui maximè competit ſe diffundere: per gloriam autem maximè ſe diffundit bonũ alicuius, cum perueniat ad notitiam aliorum: ergo beatitudo cõſiſtit in gloria.

Tertium argum. Item beatitudo eſt firmiſſimum omnium bonorũ, quoniam id, quod auferri poteſt, ad beatitudinem non pertinet: gloria autem eſt bonum valdè ſtabile, cum per gloriam, & famam homo quodammodo recipit quandam immortalitatem, & æternitatem eſſendi, vt ait Boet. de conſol. lib. 2. proſa 7. f. Vos verò immortalitatẽ ꝓpagare videmini, cũ futuri famã tp̄is cogitaris in fama: ergo, & gloria erit beatitudo.

Dicẽdum, ꝙ impoſſibile eſt noſtram beatitudinẽ
G conſiſtere in fama, vel gloria humana. Pro quo ſciẽdum, ꝙ fama, & gloria ad idem pertinẽt, quia ambæ ſignificant quandam nominis dilatationem. Addit tamen gloria ad famam, quia eſt gloria tanquã ſpecies famę. Nam fama ſolum dicit dilatationẽ nominis alicuius in bonum, & nihil vltra addit: gloria verò dicit prædictam dilatationẽ nominis cum quadam celebritate, vel laude exhibita nomini nr̃o ab eis, ad quos nomen noſtrũ peruenit. Addit ẽt quandam frequẽtiam, ſ. qñ nomen alicuius nõ ſolum ꝑuenit ad multos, ſed ẽt per ora eorum ſæpe frequentatur: vt ſic maior claritas nominis acquirat̃: & ſic gloria vocatur interdum nominis claritas, vel celebritas. Sic patet per Tullium dicentem, ꝙ gloria eſt
H frequens de aliquo fama cum laude. Ambroſius autem dicit, ꝙ gloria eſt clara notitia de aliquo cũ laude. Dicendum autem, qđ in neutro iſtorum eſt beatitudo: quia res cognitę aliter comparantur ad cognitionem humanam, & aliter ad cognitionẽ diuinã. Cognitio n. humana cauſat̃ à rebus cognitis, diuina aũt cognitio nõ cauſat̃ à rebus cognitis, ſed eſt cauſa rerũ, vt ſint: ſicut cognitio artificis de domo, non cauſat̃ ab ipſa domo iam exiſtente, ſed potius ꝑ cognitionẽ ſuã domus eſſe accepit. Nã ideo domus taliter facta eſt, qa artifex talẽ cognitionẽ habuit de ea ꝑ formã exẽplarẽ, vel idealẽ, q̃ mẽte pręcõcepit: cum ergo oẽs res à Deo, tanq̃ ab auctore, & artifice prodierint cognitio Dei de rebus nõ erit iam à re
I bus, ſed ꝑ illã res eſſe cęperũt. Vnde ꝑfectio humani boni, q̃ beatitudo dr̃, nõ pôt cauſari à notitia humana, ſed magis notitia humana de beatitudine alicui⁹ ꝓcedit quodãmodo, vel cauſat̃ ab ipſa humana beatitudine inchoata, vel iã perfecta. Ideo in ſama, vel gloria, q̃ homo habet ab hoĩbus, non pôt cõſiſtere beatitudo, cũ potius gloria, vel ſama à beatitudine nr̃a depẽdeat. Bonum aũt hoĩs depẽdet à diuina cognitione, tanq̃ ex cauſa. Et ſic ex cognitione Dei, & gloria. ſ. clara cognitione ipſius i. q̃ in ipſo eſt, dependet beatitudo nr̃a, ſicut ex ſua cauſa ſ. ꝙ ſi Deus cognoſcit nos, vt bonos, & beatos, ꝑ illam cognitionẽ efficimur beati. Nam, quia tales nos cognoſcere voluit, oportet ꝙ tales efficiamur. ſ. quia Deus habuit
K ideam de re taliter, vel taliter, neceſſe eſt rem talem prodire in eſſe, qualis eſt ſua forma exemplaris, quę in Deo eſt. Sic dicitur in Pſal. 90. f. Eripiã eũ, & glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, & oſtendam illi ſalutare meũ. Cõſiderandũ aũt aliud, ꝙ humana cognitio ſæpe fallitur: & pręcipuè in ſingularibus contingentibus, cuiuſmodi ſunt actus humani: ideo frequenter gloria, quæ ab hominibus datur, fallax eſt: quia non refert vera: gloria autẽ, q̃ eſt à Deo, ſẽp vera eſt: qa diuina cognitio falli nõ pôt. Iõ q à Deo laudat̃, vel glorificat̃, verè glorioſus eſt, ſicut dr̃ 2. Corint. x. f. Qui gloriat̃ in Dño glorieẽ i. nõ accipiat gloriam ab hominibus, ſed à Deo. Et ſequitur. Non enim q ſeipſum cõmendat, ille ꝓbatus eſt,

ſed

ſed quem Deus commẽdat, ideſt, qui laudaẽ à Deo. A Item homines volunt per gloriam, & famam innoteſcere alijs cum laude quadã, & claritate, vt ab eis, quibus innoteſcunt, honorentur. Nam gloria propter honorem quæritur, ſed honor non eſt ſummũ bonum: ergo multo minus gloria, vel fama poterit eſſe beatitudo. Item illa bona dicuntur eſſe laudabilia, per quæ homo ordinatur ad beatitudinem. Ipſa autem beatitudo non eſt laudabilis, ſed honorabilis, vt patet 1. Ethic. Non eſt ergo gloria, vel fama beatitudo, cum principaliter conſiſtat in laude. Item melius eſt cognoſcere, quàm cognoſci, quia in reb. nihil cognoſcit, niſi illud, quod eſt nobile: cognoſcũtur autem etiam ipſa infima; & tamen beatitudo eſt in maximis bonis: ergo magis erit in cognoſcere, q̃ B in cognoſci, ſed gloria, vel fama eſt in hoc, quòd homo ab alijs cognoſcaẽ: ergo non eſt in eis beatitudo. Item nemo deſiderat cognoſci, niſi in rebus bonis, in malis verò potius latere deſiderat Cognoſci ergo ab alijs non eſt bonum propter ſe, ſed propter bona, quæ de homine cognoſcuntur: illa ergo ſunt meliora, quàm ipſum cognoſci, nõ ergo erit beatitudo in cognoſci ab alijs, quod eſt gloria Item cum beatitudo quietet appetitum, oportet, quòd ſit bonum perfectum, quia aliàs non quietaret, ſed vltra ipſam alia bona quærerẽtur. Cognitio autem famæ, in qua cõſiſtit gloria, eſt imperfectum bonum, cum circa eam contingant multæ fallaciæ: ergo non eſt gloria beatitudo. Item beatitudo debet eſſe bonum maximũ C ſtabile in rebus humanis, quia aliàs non erit bonum perfectum, cum homines naturaliter deſiderẽt perpetuitatem, vel diuturnitatem in bono gloria autẽ, vel fama eſt valde inſtabilis, quia faciliter mutaẽ ex opinione humana Item gloria eſt paruum bonum, quia nõ poteſt dilatari valde nomen alicuius hominis, cum parua ſit terra, in qua debeat dilatari, & in ipſa tota propter diuerſitates hominum, & morum & alias cauſas non poterit dilatari. Si ergo in fama, vel gloria ſit hominis beatitudo, ꝓ maiori parte terrarũ erit homo miſer, quàm beatus, cùm plures gentes ſint, apud quas homo ſit incognitus, quàm apud quas nominis eius fama peruenerit. Item quãdo homines famam deſiderant, putant quodammodo, ꝑ D illam perpetuari in eſſendo. Sed poſt mortem fama ceſſat, cùm geſta magnifica multorum virorum nõ ſcribantur, ſed quamplurimos viros ſuis temporib. clariſſimos ſcriptorum inops deleuit obliuio: ergo non eſt beatitudo: immo paruum bonum eſt. Item non eſt verum bonum illud, quod per errorem euenire poteſt: & tamen fama, & gloria ſæpe per errorem aliquibus eueniunt, qui falſo laudantur. Vnde Boetius ait: plures enim magnum ſępe nomen falſis vulgi opinionibus abſtulerunt, quo quid turpius excogitari poteſt? nam qui falsò prædicantur, ſuis ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant. Item gloria non eſt verum bonum, cum non videatur conferre, niſi faſtum quendam, & inflationem dicente Tragico. E O gloria gloria in millibus hominum, nihil aliud fama, niſi aurium inflatio magna. Similes rationes alias ponit Boetius de conſolat. libro 2. proſa 7. & libro 3. proſa. 6. De his etiam Sanctus Tho. prima ſecundæ, quæſt. 2 art. 3. Et in ſumma contra Gent. libro 3. cap 27. Ad primum dicendum eſt, ꝙ illa gloria, quæ datur ſanctis pro laboribus, non eſt illa, de qua loquimur, q̃ ab hominibus habetur, ſed gloria, q̃ datur à Deo corã Angelis eius, & eſt perfectũ bonũ. Deiſta autem dẽ, infr. 16 Filius hominis vẽturus eſt in gloria patris ſui cũ angelis ſuis, & tũc reddet vnicuiq; ſecundum opera eius. Ad ſecundũ dicendum, ꝙ bonũ illius hominis, qui ꝑ famam, vel gloriam eſt A in cognitione multorum, ſi cognitio quidẽ vera ſit, oportet ꝙ deriueẽ à bono exiſtente in ipſo homine: & ſic præſupponit beatitudinem perfectam, vel inchoatam, ſ. per aliquam excellentiam virtutum, & tunc bonum illius hominis non eſt in eo, ꝙ cognoſcitur, ſed ex eo, qđ ſic eſt, ſic eſſe putatur. Si autẽ cognitio falſa ſit, nõ concordat rei, & ſic nullũ bonum eſt in eo, cuius fama eſt, ſed bonũ, quod non eſt, non põt ſe diffundere: ergo ipſa fama, ſcđm ſe beatitudinẽ non præſtat. Ad tertiũ dicendum, ꝙ fama non eſt bonum ſtabile: immo valde caducum, & mutabile, quia cum non conſiſtat in re, ſed in opinione, faciliter perire põt: ita, vt qui verè laudabaẽ ex facili cauſa, falsò infametur: putatur tamen ab ambitioſis, & B vanis, bonum ſtabile, inquantum poſt mortem manere poteſt, cum iam cætera perierint. (Ad tertiũ.)

An beatitudo poſſit eſſe in potentia. Quæſtio XXII.

QVAERETVR, an poſſit conſiſtere beatitudo in potentia. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. Oĩa. n. deſiderat aſſimilari Deo tanq̃ vltimo fini, & primo principio, hoĩes tñ, qui ſunt in poteſtatib. ꝑꝑ ſimilitudinẽ poteſtatis vñt Deo valde eſſe conformes. Vnde vocãtur Dij in ſcriptura. Exo. 23. ſ. Dijs non detrahes, i. iudicibus, vel potentibus: ergo in poteſtate beatitudo eſt. Item beatitudo eſt bonum perfectum, ſed perfectiſſimum eſt, ꝙ homo nõ ſolum ſeipſum, ſed etiam alios regere poſſit, & iſtud cõuenit eis, qui in poteſta C tib. cõſtitui ſunt, ergo in poteſtate eſt beatitudo. Itẽ beatitudo cũ ſit maximũ bonum, & maximè appetibile opponiẽ ei, qđ eſt maximè fugiendũ: homines aũt maximè fugiunt ſeruitutẽ, & ſeruituti opponitur poteſtas, ergo eſt poteſtas maximè appetenda, & conſequenter in ipſa conſiſtit beatitudo. (Prima ratio.) (Secunda ratio.)

Dicẽdum, ꝙ in poteſtate temporali, ſecundum q̃ aliquis pręeſt alijs, non põt conſiſtere beatitudo, qa poteſtas habet rõnem principij operatiui, vt patet 5. Meta. beatitudo aũt non habet rationẽ principij, ſed vltimi finis: ergo non eſt in ea beatitudo. Itẽ poteſtas ſe habet ad bonum, & ad malũ ęqualiter: beatitudo autem eſt bonum maximum, & perfectũ: & eſt proprium bonũ hominis: & nullo modo poteſt D ſe habere ad malum, cũ ſit maximum bonũ: quia facilius quodlibet aliud bonum poterat ad malũ conuerti, q̃ beatitudo: ergo non conſiſtet in potentia. Item circa potentiam humanam fortuna plurimũ habet locum, cum inſtabilis valde ſit, & malis ſæpe perueniat, & non ſubijciatur hominis volũtati: quæ oĩa beatitudini repugnãt: ergo nõ eſt beatitudo in poteſtate. Itẽ homo dẽ maximè bonus, ſm̃ ꝙ actualiter attigit ad ſummũ bonũ: inquãtum verò habet potẽtiã nõ, dẽ bonus, nec malus: nõ eſt. n. bonus oĩs ille, qui bona põt, nec malus eſt oĩs, q mala põt facere. Non ergo cõſiſtit beatitudo in poteſtate. Itẽ oĩs potẽtia eſt ad alterũ, & qa non eſt ꝓtãs, ſm̃ q̃ ſit homo aliquid in ſeipſo: ſed ſm̃ q̃ eſt ad aliquid: beatitu E do aũt nõ eſt aliqđ ad alterũ, ſed eſt in ipſo habente; ita ꝙ per illã verè beatus eſt, ẽt ſi ad alterũ non comparet: ergo beatitudo non eſt in poteſtate. Itẽ iſtud quo quis põt benè, vel malè vti, nõ põt eſſe ſummũ bonũ: quia melius eſt iſtud, quo nõ põt qs male vti, ſicut virtus eſt, qua nemo male vtitur ſm̃ Aug poteſtate aũt põt aliquis bene, vel male vti: qa poteſtates tẽales ſunt ad oppoſita, ergo nõ eſt in poteſtate beatitudo. Itẽ ſi aliqua poteſtas eſſet sũmũ bonũ oportebat illã eſſe ꝑfectiſſimũ, poteſtas autẽ humana eſt imperfectiſſima, quia radicatur in hominum voluntatibus, & opinionibus, in qbus eſt maxima incõſtãtia, & quãto maior reputaẽ poteſtas: tãto à pluribus dependet, & hoc ad eius debilitatẽ pertinet: quia id (Tertia rõ.)

quod à multis depēdet multipliciter deſtrui poteſt, F quod autem ab vnico pendet, non poteſt deſtrui niſi vno modo. ſ. per defectū ipſius ſolius: Non eſt ergo beatitudo in poteſtate. Item poteſtas humana reddit potius hominē impotētem: quia potens timet illos, quos terret, & ſtatus periculoſiſſimus eſt regius ſtatus, vt Dioniſ. Tyrannus Siculus deſignauit in gladio pendente ſupra verticem: & tamē ſtatus regius maximè potentiæ reputatur: etiam regnantibus adhærere ad poteſtatem quandam pertinet, & tamen his maiora pericula inſidiātur. Item omnis poteſtas humana parua eſt, cum homo ſupra corpus poſſit, animæ autem nullus imperare poteſt. Vnde iſtorum poteſtas timenda non eſt, dicente Chriſto: Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animā autem non poſſunt occidere, infra 10. Similes aliàs rationes inducit Boetius de conſol. libro ſecundo, proſa ſecunda, & libro 7. proſa quinta: Iſta autem, quæ enumerata ſunt, propriè ſunt bona fortunæ, quia ſunt extra animam & corpus noſtrum, & in eis eſt maxima mutabilitas, quæ ad fortunam pertinet, cum præter intentionem, & ſine cauſa apparenti ſæpe fiat. Et licet

Beatitudo eſſe non poteſt in bonis fortunæ.

datæ fuerint cauſæ generales ſupra quātum ad omnia iſta, quòd non ſit in eis beatitudo: & poſtea cauſæ ſpeciales de ſingulis: tamen rurſus poſſunt hic dari generales cauſę aliæ de his bonis ſimul, quòd non ſit in eis fœlicitas. Prima eſt, quia cum beatitudo ſit ſummum hominis bonum, non poteſt compati ſecum aliquod malum: omnia tamen prædicta bona fortunæ, ſcilicet, opes, potentia, fama, honor, poſſunt eſſe cum malis, ſcilicet, per iniquitatem acquiri, & poſſideri: & tamen per iniquitatem nemo bonus eſt: ergo non eſt in eis beatitudo. Secunda, quia de ratione beatitudinis eſt, quòd ſit per ſe ſufficiens, primo Ethi. Adepta ergo beatitudine, nullum bonum homini deeſt, quod optare poſſit: vt patet de conſol. libro tertio, proſa ſecunda: & tamen exiſtente quolibet iſtorum bonorum fortunæ, vel omnib. ſimul, adhuc multa bona homini deſunt, ſcilicet, ſapiētia, & ſanitas corporis, & tranquillitas animi, & ſimilia: ergo non eſt in eis beatitudo. Tertia eſt, quia cum ſit beatitudo ſummum bonum, nō poteſt ex ea poſſidenti aliquod malum euenire. Ex præmiſſis tamen fortunæ bonis ſæpe poſſeſſoribus mala proueniūt: ſicut de diuitijs dicitur Eccleſiaſtes quinto, quòd diuitiæ interdum conſeruantur in malū Domini ſui. Simile de poteſtate, & honore, & fama ſæpe euenit, ſcilicet, quod propter ipſa poſſeſſores patiantur. Quarta eſt, quia ad beatitudinem ordinatur homo: præcipuè per bona interiora, quæ ſunt propria hominis. Bona tamen fortunæ maximè habentur à cauſis exterioribus, ſcilicet, à fortuna: vnde vocantur bona fortunę: ideo non eſt in eis beatitudo. De his Sanctus Thomas, prima ſecundæ, quæſtione 2. artic 4. & in ſumma contra Gent. libro tertio, cap. 29.

Ad primū argum.

Ad primum dicendū, ꝙ non eſt de poteſtate humana, ſicut de diuina: quia diuina poteſtas eſt ſua bonitas, & eſſentia: ideo Deus poteſtate ſua nō poteſt, niſi bene vti, hoc autem non eſt in hominis poteſtate, quæ æqualiter ad bonum, & malum ſe habet. Ideo non ſufficit, ꝙ aſſimilet̄ homo Deo in poteſtate, niſi etiam ſimiletur ei in bonitate.

Ad ſecundum arg.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ poſſe alios regere, non eſt ſemper bonum, qa ſicut optimum eſt, ꝙ aliqs alios regat, ſi bene vtitur poteſtate in regimine eorum, ita peſſimum eſt ſi poteſtate abutatur. Ideo poteſtas de ſe ad malum, & ad bonum indifferens eſt.

Ad tertiū argum.

Ad tertium dicendum, ꝙ ſeruitus pręſtat impedimentum ad bonum vſum poteſtatis: & ideo naturaliter homines eam refugiunt. Non tā propter hoc ſequit̄, ꝙ in poteſtate ſit deter- F minatè bonum: ſed eſt indifferens ad bonū, & ad malū: ſeruitus verò determinatè à bono impedit: ideo melior eſt poteſtas, q̄ ſeruitus: licet non ſit priās ſemp bonum. Vnde non poteſt in ea conſiſtere beatitudo.

An beatitudo ſit in bonis corporis. Quæſtio XXII.

QVAERETVR, an beatitudo ſit in bonis corporis, cum determinatum ſit, quod non eſt in bonis fortunæ. Et ſciendum, ꝙ bona corporis non vocantur hic omnia, quæ in corpore poſſunt reputari bona, ſed ſolum illa, quæ dicunt quaſdam perfectiones naturales: ſicut ſanitas, pulchritudo, robur corporis, viuacitas ſenſuum. Nam delectationes corporales in tactu, & guſtu, & aliæ non vocantur hic G bona corporis. De illis ergo, ſcilicet, ſanitate, & cęteris nunc quæſtio eſt.

Primum argum.

Aliqui dicunt, quòd ſic: quia, Eccleſiaſt. 30. dicitur: non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis, ſed in eo, quod eſt optimum conſiſtit beatitudo: ergo eſt in corporis ſalute.

Secundū argum.

Item dicit Dioniſius libro de diuinis nominib. cap. 5. quòd eſſe melius eſt, quā viuere, & viuere melius, q̄ ea, quæ cōſequuntur, ſed ad eſſe, & viuere hominis requiritur ſalus corporis: cum ergo beatitudo ſit ſummum bonum hominis, videtur, quòd ſalus, per quam conſeruatur eſſe, quod eſt optimum, pertineat valde ad beatitudinem.

Tertium argum.

Item quanto aliquid cōius eſt tanto ab altiori principio dependet: quia quanto cauſa eſt ſuperior, tanto eius virtus ad plura ſe extendit, ſed ſicut H cauſalitas cauſę efficientis conſideratur ſecundū influentiam, ita cauſalitas finis conſiderat̄ ſecundū appetitum: ergo ſicut prima cauſa efficiens eſt, quæ in omnia influit, ita vltimus finis eſt, qui ab omnib deſideratur. Sed ipſum eſſe eſt, quod deſideratur ab omnibus, quia cū oīa participent in eſſe, omnia iſtud deſiderant: ergo in his, quæ pertinent ad eſſe hominis, ſicut eſt ſalus corporis conſiſtet maximè beatitudo.

Quartum argum.

Item quāto finis eſt magis vltimus in conſecutione, tāto eſt prior in intentione & appetitu: homo tamē potius appetit corporale bonum, quàm ſpirituale, cum ex amore rerum corporalium in amorem inuiſibilium manu ducatur: vt ait Grego. ergo bonū corporale eſt vltimus finis, & conſequenter in eo eſt bea I titudo.

Quintum argum.

Item quanto aliquod bonum eſt communius tanto eſt diuinius: vt patet primo Ethico. Bonū tamen corporale eſt communius, quàm ſpirituale, cum corporale ſe extendat ad viuentia, & non viuētia: ſpirituale autem ad ſola rationabilia: ergo beatitudo erit in bonis corporis.

Sextū arg.

Item beatitudo ponitur ab omnibus eſſe finis virtutis, ſed virtus habet finem ſuum, non ſolum in bonis ſpiritualibus, ſed etiam in corporalibus cum per virtutem tēperantiæ, & aliàs virtutes conſeruetur ſalus corporis, & cuſtodiatur homo à multis nociuis, ſecundum corpus: ergo nō ſolum erit beatitudo in ſpiritualibus, ſed etiā in corporalibus.

Septimū argum.

Item homo conſtat ex corpore & anima: ergo bonum hominis debet eſſe cōe corpori, & aīæ, K ſed bonū ſpirituale non pōt eſſe cōe corpori, & aīę: bonum aūt corporale pōt eſſe cōe aīę, & corpori, inq̄tū aīa in bonis corporis delectat̄: ergo beatitudo, q̄ eſt bonū hominis, magis erit in bonis corporis, q̄ aīę.

Dicēdum, ꝙ impoſſibile eſt cōſiſtere beatitudinē in bonis corporis, qa illius rei, q̄ ordinatur ad alterū, tanq̄ ad finem: impoſſibile eſt, ꝙ ſit finis vltimus eius conſeruatio ipſius in eſſe. Vnde gubernator nauis nō intendit conſeruationem nauis tanquām vltimum finem, quia tunc non nauigaret, cum magis ſic nauis conſeruaretur, ſed finis ſuus eſt in aliquo alio, cum nauis ordinetur ad nauigandum, ſicut ad finem. Sicut autem nauis committitur gubernatori ad dirigendum, ita homo recommiſſus eſt rationi ſuæ, & volun-

& voluntati: iuxta iſtud Eccl. 15. f. Deus ab initio cõ
ſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij
ſui. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ homo ordinatur ad aliqd,
ſicut ad finem. Non eſt.n. ſummum bonũ ipſemet.
Vnde impoſſibile eſt, ꝙ finis vltimus rationis, & vo-
luntatis humanæ ſit conſeruatio ſui eſſe. Item da-
to, ꝙ finis rationis, & voluntatis humanæ ſit conſer
uatio eſſe humani: non tamen poſſet dici, quod fi-
nis volũtatis eſſet aliquod corporis bonum: eſſe.n.
hominis conſiſtit in anima, & corpore: quamuis.n.
eſſe corporis dependeat ab anima: ipſa tamen ani-
ma non dependet à corpore. Eſt igitur corpus pro-
pter animam: ſicut materia propter formam, & in-
ſtrumenta propter agens, vel motorẽ principalem,
vt per ea ſuas actiones exerceat. Vnde omnia bona
corporis ordinantur ad bona animæ, ſicut ad finẽ:
& ſic impoſſibile eſt, quod in bonis corporis beatitu
do conſiſtat, cum ſit beatitudo vltimus finis homi-
nis. Item iſtud, quod conuenit homini, ſecundum
corpus, poteſt eſſe ſibi commune, & alijs animalib',
quæ participãt in corpore: ergo nõ eſt beatitudo in
bonis corporis. Item beatitudo eſt ſummũ bonum
hominis, ergo in maximis bonis quærenda eſt, ſed
bona animæ ſunt maiora, quàm bona corporis: cũ
anima ſit corpore nobilior, ergo beatitudo nõ erit
in bonis corporis. Item beatitudo eſt per ſe bonũ,
cũ ſit maximũ bonum, ideo quærenda eſt in per ſe
bonis. Et tamen bona corporis non ſunt per ſe bo-
na, ſed ſolum inquãtũ diriguntur ad aliquem actũ
virtutis: ergo in eis non eſt beatitudo. Item beati-
tudinem ſolis bonis attribuimus: bona tamen cor-
poris, vt pulchritudo, & robur, & ſanitas, & bonis,
& malis conueniunt, ergo in eis non eſt beatitudo.
Item beatitudo eſt maximum bonum hominis er-
go conſiſtet in eo, in quo homo excellit alia anima-
lia. & tñ in bonis corporis multa animalia excellũt
hominem, ſicut dicit Boetius. Num Elephantes mo
le, tauros robore ſuperare poterit? Num tigres ve-
locitate præibit? Et ita in ſingulis bonis corporis: nã
excellitur homo ab aliquibus animalibus. Et ſic eſ-
ſent aliqua animalia homine fęliciora: nullum ta-
men animal pręter hominem fęlicitamus. 10. Ethi.
quia nemo bouem fęlicẽm dixerit. 1. Ethi. ergo non
eſt beatitudo in bonis corporis. Item beatitudo eſt
bonum ſtabile, bona tamen corporis ſunt valde ca-
duca. Nam pulchritudo faciliter perit. ſ. per tridua-
nam febrem: robur corporis non pertinet ad om-
nem ętatem: viuacitas ſexuum in ſolis iuuenibus
eſt, & ſic eſſet beatitudo bonum valde inconſtans,
quod inconueniens eſt. Vnde 1. Ethi. Ariſt. dicit, qđ
non debemus dicere fœlicem eſſe debiliter firma-
tum, ſicut chamælon, qui faciliter mutat colorem:
non ergo erit beatitudo in bonis iſtis valde mutabi
libus. Similes rationes ponit Boetius de Conſol. li.
3. proſa 8. De his Sanctus Tho. prima ſecundæ q. 2.
arti. 5. & in ſumma contra Genti. lib. 3. cap. 30. & 4.
ſen. diſt. 49 q. 1. arti. 1. Ad primum dicendum, qđ
Ad primum argum. ſicut corpus ordinatur ad animam, ſicut ad finem:
ita bona exteriora ordinantur ad ipſum corpus, qđ
melius eſt, q̃ bona exteriora: ideo rõnabiliter bonũ
corporis quanto eſt intra hominem, ſiue in homi-
ne præfertur bonis exterioribus, quæ ſignificantur
per cenſum. Et ſic verum eſt, quod nullus cenſus i.
nullę diuitiæ ſunt tanti valoris, ſicut cenſus ſalutis
corporis i. ſicut ipſa ſalus. Et tamen non innuitur,
quod ſalus ſit melior, quàm bona animæ: quia de ip
ſis nihil loquitur ibi ſcriptura. Ad ſecundum di-
Ad ſecundum arg. cendum, quod eſſe aliquo modo eſt perfectius, quã
viuere, & intelligere, & cętera, & aliquo modo eſt
imperfectius. Eſſe.n. acceptum ſimpliciter, ſecundũ

A quod includit in ſe omnem perfectionem eſſendi;
excellit ipſum viuere, & omnia ſubſequentia: quia
dicit plures perfectiones, quàm quodlibet eorum,
& hoc modo Diony. loquitur. Si aũt conſideretur
eſſe ſolum, prout participatur in iſta re, vel in illa, q̃
non capiunt totam perfectionẽ eſſendi: ſed habent
eſſe imperfectum, ſicut eſt eſſe cuiuslibet creaturæ i
ſic manifeſtum eſt, quod ipſum eſſe eſt minus perfe
ctum, quàm viuere, & intelligere, & c. Et hoc modo
dicit Dionyſius ibidẽ, quod viuentia ſunt meliora
exiſtentibus, & intelligentia meliora viuentibus. Et
iſtud eſt generale, quantum ad habitudinẽ ſuperio-
rum, & inferiorum, vt animalis, & hominis. Nam ſi
animal accipiatur quantum ad totã perfectionem,
B quã ſub ſe includit, perfectius eſt animal, quàm ho
mo, quia animal dicit omnẽ pfectionẽ, quæ eſt ſub
hoc genere, cuius eſt quædam pars ipſa humana p-
fectio. Homo aũt ſolum dicit vnam perfectionem
vltra quã ẽſt perfectio cęterarũ ſpecierũ aĩalis, quã
animal includit, & homo nõ. Et ſic quanto aliquid
eſt ſuperius, tanto dicit maiorem perfectionem.
Si aũt animal accipiatur, vt eſt quædam eſſentia
participata in homine, & equo, animal dicit mino-
rem perfectionem, quàm homo, & equus, eo quod
animal nõ poteſt participare in aliqua ſpecie, ſecun
dum omnem modum animalitatis, quia tunc qđli-
bet animal haberet omnem modum eſſendi om-
nium animalium. Sed non põt participari animal
C in aliqua ſpecie niſi ſecundum vnum modũ eſſen-
di, & ob hoc differentiæ ſpecificę diuidunt genus:
quia non poteſt natura generis, ſecundum omnem
perfectionem, quam includit, participari in aliqua
ſpecie, & ſic inferiora ſemper ſunt perfectiora ſupe
rioribus: quia prætet naturam illam communem,
quam participant ſuperaddũt perfectiones aliquas
ſpecificas, quæ competunt eis ex differentijs, & ſic
aliquo modo. ſ. primo ſuperiora ſunt pfectiora in-
ferioribus, & ſecundo modo inferiora ſunt perfe-
ctiora ſuperioribus. Ad tertium dicendum, quod Ad tertiũ
finis reſpondet principio, & omnia deſiderant ip- argum.
ſum eẽ, qđ perfectũ eſt in ipſo primo principio. ſ. ſe
cũdum omnem modum, & perfectionem eſſendi,
D cum non ſit ibi aliquid, per quod limitetur eſſe ad
aliquem modum eſſendi. Iſtud eſſe conantur mura
ri omnia, ſed nihil iſtud poteſt participare intergrẽ:
ſed quęlibet res ſecundum ſuam capacitatem illud
participat: quædam ſolum eſſendo, alia viuendo,
alia intelligendo, & alia beatitudinem accipiendo.
Et ſic eſſe ſecundum totam ſuam perfectionem eſt
ſummum bonum ſecundum eſſentiam. Ad illud
tamen nemo peruenit, vt illud habeat, ſed ſolum p
aliqualem participationem, vt dictum eſt. Et tamẽ
ex hoc non innuitur, qđ in ſalute corporis ſit beati-
tudo: quia illa pertinet ad eſſe corporis, & tamẽ p-
fectius eſt eſſe animæ in quo magis beatitudo eſſe
poſſet. Ad quartum dicẽdum quod deſiderari bo-
E num incorporale magis, quàm ſpirituale contin- Ad quartum arg.
git p accidens: nr̃a n. cognitio ab vniuerſalioribus
ad ſpecialiora deſcendit 1. Phyſic. in prin. Ideo de fi
ne hoĩs à principio nihil cognoſcimus, niſi iſtud ge-
nerale. ſ. quod ille finis eſt quoddam ſummum, &
completum bonum. Si autem res cognoſcimus, ita
illas deſideramus. Ideo inter illa bona, quæ primò
occurrũt cognitioni exiſtimamus illud bonũ eſſe,
quod completum eſt. Bona autem, quæ cognitio-
ni noſtræ primò occurrunt, ſunt ſenſibilia: cum pri
mò ſit res in ſenſu, quàm in intellectu. Ideo in prin-
cipio exiſtimamus, ꝙ in illis ſenſibilibus bonis ſit
iſtud completum bonum, quod optamus, ſed in fi-
ne, quando cognitio noſtra perficitur, habemus di-
ſtinctam

ſtinctam cognitionem de fine hominis diſcernēdo **F** ipſum ab alijs, & tūc appetimus ſummum bonum in illis rebus, in quibus eſt. ſ. in ſpiritualibus. Argumentum autem procedebat quaſi ex ordine naturæ. i. ipſorum bonorum, deſiderium bonorum corporalium præcederet deſiderium bonorum ſpiritualium, & tamen falſum eſt: quia hoc fit pp defectum noſtrum, quia non pōt incipere cognitio noſtra niſi à ſenſu. Si tamen in principio cognitionis noſtræ, cū homo cognoſcere incipit, eēnt ſibi æqualiter nota bona animæ. & corporis, vel ſpiritualia, & corporalia. i. quodlibet eorum ſecundum ſuam perfectionem nō erat poſſibile, quod aliquis homo conſtitueret ſibi beatitudinem in bonis corporalibus. *Ad 5. arg.* Ad quintum dicendum, ꝙ dupliciter contin- **G** git aliud eſſe commune, vno modo per prædictionem. Et hoc modo non eſt aliquid commune idē numero repertum in diuerſis, ſed idem ſpecie, vel genere, & hoc modo non habet bonū corporis cōmunitatem: quia non reperitur aliquod bonū corporis idē numero in corpore, & anima. Alio modo eſt aliquid commune per participationē einſdē rei numero factam diuerſis. Et hoc modo bonum communius i. bonū particulare, quod pluribus pōt communicari eſt diuinius. Et ſic communitas huiuſmodi magis erit in bonis, quæ pertinent ad animam, quàm in his quæ ad corpus pertinent: quia p ipſam magis attingitur ad id, quod eſt cōmune omnibus rebus. Et ſic cum dicitur communius eſt di- **H** uinius, non intelligitur de communitate incluſionis, vel prædictionis: ſicut ſuperiora ſunt cōmuniora inferioribus: quia ibi non eſt aliquod vnum numero, quod ſit cōmune, & reperiatur in multis, & tamē nos quærimus de aliquo bono particulari, qđ dicatur communius altero, & hoc modo quælibet cauſa ſuperior eſt cōmunior inferiori: quia in plura influit, & tamen tam ſuperior cauſa, quàm inferior eſt vnum ens particulare. Hoc modo Deus eſt ens cōmuniſſimum: quia licet Deus ſit aliquid vnū non genere, nec ſpecie, ſed magis vnitate numerali: licet ēt hoc non propriè dicatur de Deo: tamen communicat ſe omnibus rebus: quia nihil eſt, quod non recipiat aliquā influentiam à Deo, cum nihil **I** poſſit eſſe, niſi à Deo vocaretur, & cōſeruaretī. Sap. 11. Et ob hoc dicimus, ꝙ bona cōmunia ſunt diuiniora i. bonū commune, quod pluribus pōt participari, eſt diuinius, quam id, quod non poteſt tot participari i. magis accedit ad Dei ſimilitudinem.

Hoc modo omnia bona animæ ſunt valde communiora bonis corporalibus. Nam idem cibus numero non poteſt prodeſſe niſi vni homini: quia nō poteſt idē cibus à diuerſis comedi: ita de potu, & veſte, & cęteris rebus, vni. n. proſunt ſolum, & tamen eadem ſapiā numero, quæ eſt in vno homine ꝓdeſt ſibi, & omnibus alijs, quia per eam poſsūt, oēs informari: ita de virtute, & cęteris bonis animæ, quodlibet. n. illorum eſt hoc modo bonum cōmune, & **K** bona corporis nō ſunt communia, & ſic magis debet eſſe beatitudo in bonis animæ, quàm corporis.

Alio modo poteſt accipi communitas in bonis, ꝑ ipſorum cōmunicabilitate, & multiplicatione. Sicut ſi in vno homine ſint omnes virtutes, & tota ſapientia poterit etiam eſſe in alijs hominibus ſapientia, & virtutes completæ, & ꝙ ab vno poſſideantur integrè nihil impedit ad hoc, quod etiam à quolibet alio poſſint integrè haberi: quia multiplicantur per ſingulos. Non eſt autem ſic de exterioribus bonis, & corporalibus, quia ſi vnus habet omnes diuitias, alij nihil habent, ſed neceſſe eſt eos eſſe pauperes. Idem de honore, poteſtate, & cęteris. Et hoc mo- **F** do Boetius dicit iſta eſſe bona imperfecta: quia non poſſunt communicari pluribus ſimul 2. de conſol. proſa 5. ſ. Ac ſi apud vnum quanta eſt vbique gentium pecunia congregatur, cęteros ſui inopes fecerit. Veſtræ vero diuitiæ niſi comminutæ in plures tranſire non poſſunt. Quod cum factum eſt pauperes neceſſe faciāt, quos relinquūt. O igitur anguſtas, inopeſq; diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quenlibet ſine cęterorum paupertate nō veniunt. Quomodocunq; ergo accipiatur communitas in bonis bona animæ ſunt cōmuniora, & ſic magis eſt in eis fęlicitas, quàm in bonis corporis.

Ad 6. arg. Ad ſextum dicendū, ꝙ ſanitas corporis, vel aliud bonum corporale nunquam eſt finis alicuius virtu- **G** tis. Pro quo ſciendum, ꝙ duplex eſt finis. ſ. finis intētionis, & finis operis. Finis intentionis eſt, quē operans intendit conſequi, finis operationis eſt, quem interdum contingit euenire ex operatione licet agens non intenderit illū, vel ſaltem non principaliter. Poteſt ergo ſanitas, vel aliquod bonum corporis eſſe finis i. terminus quidam operationis virtuoſæ, ita qđ ex ipſa operatione ſequatur, ſicut ex actu temperantiæ contingit ſequi ſanitatem, & ex actibus aliarum virtutum, vt fortitudinis, & manſuetudinis contingit interdū ſequi vtilitates aliquas, vel bona corporis. Nunquam tamen poſſunt iſta eſſe finis intentionis ipſius virtuoſi, quia cum virtus ſit nobilior corpore, eo ꝙ eſt perfectio animæ: nihil **H** ageret pp corpus, qđ eſt vilius, quia iſtud eſt contra naturam virtutis. *Ad 7. arg.* Ad ſeptimum dicendum, ꝙ licet homo conſiſtat ex anima, & corpore, tñ eſſe ſpecificum. i. ꝙ ſit in hac ſpecie, nō habet ex corpore, ſed ex anima: quia forma cuiuslibet rei eſt principium ſui eſſe ſpecifici. Beatitudo ergo hominis naturaliter eſſe debet magis in bonis animæ, quàm corporis, cum corpus ſit pp animam, ſicut res pp ſuum finem, vel ſicut materia pp formam. Ideo etiā bona corporis ordinabuntur ad bona aīæ: & non poterit eſſe beatitudo in bonis corporis: quia minora ſunt.

An beatitudo eſſe poſſit in delectationibus. Q. XXIIII.

I QVAERETVR, an beatitudo poſſit eſſe in delectationibus. Aliqui dicunt, quod propriè in corporis voluptatibus conſiſtit beatitudo. *Primum arg.* Nam eſt beatitudo vltimus finis, & propter ſeipſam deſideratī, & alia pp ipſam. Sic eſt de delectatione. Quia ridiculum eſt quærere ab aliquo propter quid velit delectari, vt dī 10. Ethi. Quaſi. d. qđ pp ſeipſam volumus: ergo maximè conſiſtet beatitudo in delectatione, & voluptate. *Secundū arg.* Item, cauſa prima vehementius imprimit in quemlibet effectum, quàm cauſa 2 & omnes poſteriores, vt dicitī in lib de cauſis. Finis autem mouet appetitum, & ſic efficacia ſui motus attenditur in hoc, ꝙ magis mouet ipſum appetitum efficacius imprimendo in eum. Iſtud autē eſt **K** maximè in voluptate, cuius ſignum eſt: quia delectatio in tantum abſorbet hominis voluntatem, & rationem, quia alia bona contemnere facit, ergo beatitudo maximè erit in voluptate. *Tertium argu.* Item cum appetitus ſit de bono. illud videbitur eſſe maximum bonum, quod omnia appetunt. Delectationem tamen appetunt omnia rationalia, & irrationalia, ſapientes, & inſipientes: ergo delectatio eſt optimū, & ſic in voluptate beatitudo conſiſtet.

Dicendum, quod delectationes corporales, ex eo quod pluribus notæ ſunt, aſſumpſerunt ſibi nomē voluptatum, vel delectationum abſolutè: quaſi nullæ aliæ ſint, vt dicitur 7. Ethi. propter has ſolas cognitas eſſe has ſolas exiſtimant. ſ. eſſe delectationes,

cum

cum ſint tamē aliç de[illegible]ones potiores, & tñ in delectatione beatitudo principaliter non conſiſtit, non ſolū delectatio rei corporis, de qua minus vr̄, ſed nec ēt in delectationibus animæ, vel quibuſcunque. Quod patet: quia in vnaquaq; re aliud eſt, qđ pertinet ad eſſentiā ſuā, & aliud eſt, qđ eſt ꝓpriū accidens eius. Sicut in hoīe aliud eſt, qđ eſt aīal rationale, aliud eſt, qđ eſt riſibile. Eſt ergo cōſiderādum, qđ oīs delectatio eſt quoddā propriū accidens, qđ conſequitur beatitudinē, vel beatitudinis aliq̄ partem. Ex hoc.n. aliquis delectatur, qđ habet aliquod bonū ſibi cōueniens, vel in re, vel in ſpe, vel ſaltem in memoria. Bonū aūt conueniens alicui, ſi ſit perfectum, eſt ipſa beatitudo. Sicut imperfectū eſt quçdam beatitudinis participatio.i. pars quædā, vel ꝓpinqua, vel remota, vel ſaltē apparens. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ nec ipſa delectatio, quæ conſequitur bonum perfectum, eſt ipſa eſſentia beatitudinis, ſed aliud cōſequens ad ipſum, ſicut per ſe accidēs eius. Voluptas autem corporalis non ſolum non eſt ipſum bonum perfectum, ſed etiam non poteſt eſſe ꝑ ſe accidens eius, quia voluptas corporalis conſequitur bonū apprehenſum per ſenſum, qui ſenſus eſt animæ virtus vtens corpore, ſiue corpori alligata.

Bonum autem, quod pertinet ad corpus, qđ apprehenditur per ſenſum, non poteſt eſſe perfectum hominis bonum. Cum enim anima rationalis excedat proportionem materiæ corporalis i. qđ non poteſt tota alligari corpori. ſ. ſecundum omnes potentias ſuas qa q ꝗdā ſunt, quorum actus non poſſunt eſſe per organa. Pars ergo animæ, quæ eſt ab organo corporeo abſoluta habet quādam infinitatē reſpectu ipſius corporis, & partium animæ concretarū, ideſt alligatarum corpori, ſicut immaterialia ſunt quodammodo infinita reſpectu materialiū, eo qđ forma per materiam quodammodo contrahitur, & finitatur. Vnde forma à materia abſoluta eſt quodāmodo infinita. i. quia non contrahitur nec finitatur per aliquid. Et ideo ſenſus, qui eſt vis corporalis i corpori alligata cognoſcit ſolum ſingulare, qđ eſt determinatū per materiam: ſicut ipſe ſenſus eſt vis animæ contracta per materiam. Intellectus aūt, qui eſt vis animæ abſoluta à materia cognoſcit vniuerſale, quod eſt abſtractum à materia, ideſt, cognoſcit naturam rei non contractam ad hoc, nec aliud per materiam, & continet ſub ſe infinita ſingularia.

Vnde patet quod bonum conueniens corpori, quod per apprehenſionem ſenſus delectationē corporalem cauſat, non eſt perfectum bonum hominis, ſed eſt minimum quoddam in cōparatione ad bonum animæ. Sicut dicitur Sap 7. omne aurum in comparatione ſapientiæ arena exigua eſt. Voluptas ergo corporalis nō poteſt eſſe beatitudo, nec aliquod accidens per ſe conſequens beatitudinem.

Item delectatio, quæ conſequitur operationem, eſt propter operationem, & non operatio propter delectationem: Si ergo operatio aliqua non eſt vltimus finis, à fortiori delectatio cōſequens illam nō erit finis vltimus. Operationes tamen corporales, quas conſequuntur voluptates corporales, non ſunt beatitudo: ergo nec ipſç delectationes, ſed ordinantur iſtç operationes ad aliquos confines manifeſtos. ſicut comedere ad conſeruationem corporis, & coitus ad conſeruationem ſpeciei. Delectationes tamen conſequentes cibum, & potum, & venerea ſunt à natura ingeniatæ, vt animalia moueantur ad iſtas operationes experiendo in eis iſtud irritamentum delectationis: ideo non poteſt in iſtis delectationibus eſſe beatitudo. Item beatitudo eſt proprium hominis bonum, in quo bruta non cō-

A municant: quia nemo bouem fçlicem dixerit primo Ethicorum. Et tamen iſtç delectationes corporales abundantius participantur à brutis, quàm ab hominibus: quia tota eorum intentio eſt ad implēdum ventris lacunā, vt ait Boetius, ergo in illis non eſt beatitudo. Item beatitudo eſt bonum valde iocūdum, quia nūllam moleſtiam gignit, nec malum aliquod ex ea ſequitur, & tamen corporales voluptates plenç ſunt anxietatis: quia deſiderium earū moleſtiam habet, & ſaturitas pœnitentiam, morbi, inſuper intolerabiles, & dolores ſçpe inde ſequuntur, de quibus Boetius de conſolatione lib. 3. proſa ſeptima. Item beatitudo eſt nobiliſſimū omnium, cum habeat rationem optimi, & tamen dele-

B ctationes corporis non competunt homini, ſecundum iſtud, quod in eo eſt nobiliſſimum, ſcilicet, ſecundum intellectum, ſed ſecundum ſenſum, ergo non eſt in eis beatitudo. Item iſtud, quòd non eſt bonum, niſi ſecundum quod ab aliquo eſt moderatum non eſt per ſe bonum, ſed accipit bonitatem à moderante. Vſus autem delectationum corporearum, etiam ipſi corpori, non eſt bonus, niſi ſecundum quod eſt moderatus. quia aliàs ipſç delectationes inuicem ſe impedirent, cum appetitus cuiuslibet earū ſemper ſit, vel ſaltem ſit tempore, quo eſt appetitus aliarū, & etiam oporteret perire animal, ſi ſequeretur abſolutè iſtas delectationes. Non ergo ſunt ſecundum ſe bonç. Illud tamen, quod eſt ſum-

C mum bonum, oportet, qđ ſit per ſe bonum, ergo beatitudo in delectationibus corporis eſſe non poteſt. Item rationem ponit Ariſt. in virtute ſeptimo Ethicorum, quòd illa, quæ ſunt per ſe bona, nō poſſunt habere ſuperabundantiam, ſed quanto plus de eis habeatur, tanto melius eſt, ſicut quanto qs plus hēt de virtute, vel ſapientia. tanto melius eſt, & nunquam in iſtis eſt exceſſus. In rebus autem, quæ nō ſunt per ſe bonæ, eſt exceſſus interdū, ſicut in amore filiorum, & parentum, quos aliqui tantū amant, quòd deſſipiunt, ſicut dicitur ibi de Niobe amante filios, & de Saryto Philopatore, qui tantum dilexit patrem, quod deſſipire videbantur, ſic eſt de delectationibus: ideo non ſunt ipſa per ſe bona, nec conſu-

D mata. Vnde non poterit in eis eſſe beatitudo. Item illa regula Ariſt. ſi ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ac maximè tenet in eis, quæ ſunt per ſe talia: ſicut ſi calidum calefacit, magis calidum magis calefacit, & maximè calidum maximè calefacit. Si ergò delectationes corporis eſſent ſecundum ſe bonç, vel ſimpliciter bonæ, vti eis eſſet bonum & magis vti eſſet magis bonum, & maximè vti eſſet maximè bonum. Sed hoc falſum, quia nimius vſus ipſarum reputatur in vitium, & etiā corpori noxius eſt, & ipſarū delectationum inuicem impeditiuus: ergo non ſunt per ſe bonæ, & conſequenter non eſt in eis beatitudo. Item actus virtutum ſunt laudabiles, inquantum ad beatitudinem ordinantur.

E Si ergo in corporis delectationibus beatitudo conſiſteret, laudabilius eſſet accedere ad has delectationes, quàm abſtinere, & tamen laudabilius eſt abſtinere, cum virtus temperātiæ faciat nos ab ipſis abſtinere: ergo non eſt in delectationibus iſtis beatitudo. Item conſtat Deum eſſe maximum bonum: erit ergo humana beatitudò in illo, per quod homo maximè accedit ad Deum. Et tamen per delectationes corporis homo valde diſtrahitur à Deo: quia etiam ſi non eſſet peccatum àliquod in eis, diſtrahunt maximè ab actu intelligendi, cum in quibuſdam earum impoſſibile ſit aliquid intelligere, ſcilicet in venereis, vt dicit Ariſt. ſeptimo Ethicorum. Et tamen per actum intellectus, quem iſtç impediunt

pediunt, homo appropinquat ad Deum. Nam ſecundum iſtam particulam, ſcilicet, intellectus, dicitur 10 Ethicorum, quod debet homo conari ad immortale, ergo nō eſt beatitudo in voluptatibus corporis. Ex his excluditur error Epicureorum, qui ponebant voluptatem maximum bonum. In quo multi de potentibus errant in his beatitudinem cōſtituentes: ſicut dicitur primo Ethicorum, ſcilicet, Multi eorū, qui in poteſtatibus ſunt ſimilia patiuntur Sardanapalo, qui fuit totus voluptuoſus, & mulieбris. In perſona enim iſtorum dixit Salomon Eccle quinto, ſcilicet. Hoc itaque viſum eſt mihi bonum, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lętitia ex labore ſuo, & hæc eſt pars illius. Sic etiam dixerunt inſipientes Sap. 2. ſcilicet. Venite, & fruamur bonis, quæ ſunt, vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequam marceſcant. Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra: vbique relinquamus ſigna lętitiæ: quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra. Ex hoc ēt tollitur error Cherinthianorum, qui fuerunt hęretici, qui inſurrexerunt tempore beati Ioannis Euangeliſtæ, qui dixerunt futuros eſſe mille annos in regno Chriſti poſt Reſurrectionē, in quibus homines viuerent ſecundum carnales ventris voluptates, & hoc reputauerunt eſſe fęlicitatem, & ob hoc vocantur in gręco Chiliaſti, id eſt, Millenarij propter iſtos mille annos, quos ponunt pro delectationibus: de hoc Aug. in libro de Nonaginta hæreſibus.

Tollitur etiam ex hoc error impudicorum Saracenorum, & plurimorum Iudæorum: qui totā retributionē pro bonis operibus dixerunt futuram eſſe poſt mortem in corporis delectationibus.

Conſiderandum etiam, quòd ſicut non poteſt eſſe beatitudo in voluptatibus corporis: ita nec poteſt eſſe in aliquo bono partis ſenſitiuę: quia omnia bona partis ſenſitiuę ſunt communia homini, & pecoribus, in quibus non poteſt eſſe beatitudo.

Item intellectus eſt melior, quàm ſenſus: ergo bona intellectus ſunt meliora bonis ſenſus, cum bonum alicuius ſit perfectio eius: ergo magis eſſet beatitudo in bonis intellectus. Item inter delectationes ſenſuum delectationes guſtus, & tactus ſunt maximè, ſcilicet, in cibo, & potu, & venereis: licet aliæ ſint puriores, & honeſtiores: ſicut delectatio in viſu, & tamen in prædictis non eſt beatitudo, vt oſtēſum eſt, ergo nō eſt in aliquo bono partis ſenſitiuę.

Item ſenſus diliguntur ſolum propter duo, ſcilicet, vtilitatem, & cognitionem. Nam per eos cauemus mala, ſicut per viſum pericula, & per auditum, & cęteros aliqua nociua euitamus, tota autem vtilitas eorum eſt ad conſeruationem corporis, & tamen corpus eſt minus, quàm anima, ergo ex hac parte non eſt beatitudo in ſenſu: cognitio autem, quæ per ſenſum habetur ordinatur ad cognitionē intellectiuam, cum illa ſit perfecta. Vnde animalia carentia intellectu non delectantur in ſciendo aliquid, niſi per comparationem ad vtilitatem prouenientem corpori ex hac cognitione. Vnde per cognitionem ſenſuum conſequuntur cibos, & venerea, & ad hunc finem ordinatur tota eorum cognitio, ſic dicit Ariſto tertio libro Ethicorum cap. de temperan. ſcilicet, quòd Bos, vel Leo non delectatur in odore, niſi quia comedet, id eſt, quia p odorem conſequetur id, quod comedere deſiderat. In homine autem delectatio eſt etiam in cognitione ſenſitiua, vt patet de ſenſu viſus, quem maximè diligimus: quia plurimas nobis rerū differentias oſtēdit primo Metha. hoc autem eſt, quia ordinatur

F cognitio iſta ad intellectum, cuius finis eſt intelligere, & non aliquod alius opus. Et ſic delectatur in intelligendo, cum ſit propria operatio, & finis: ideo cognitio ſenſitiua non poterit eſſe beatitudo, cum ordinetur ad intellectiuam cognitionem. Et ſic nō poteſt eſſe beatitudo in corporis voluptatibus, nec in aliquo bono ſenſus. De his Sanctus Thom. prima ſecūdæ. quæſt. ſecunda articulo ſextò, & in ſumma cont. gen. libro tertio, capit. 25. & 31.

Primum arg. Ad primum dicendum, quòd appetere bonum, & appetere delectationem eſt eiuſdem rationis, cū delectatio nihil aliud ſit, niſi quædam quietatio appetitus in re deſiderata, quæ bona eſt. Sicut enim ex eadem virtute naturæ prouenit, quòd graue feratur ad centrum, & quòd poſtquàm peruenerit, quieſcat ibi: G ita prouenit ex eadem ratione, ꝙ appetitꝰ bonum deſideret, & poſtquam iſtud fuerit conſecutus, quieſcat in eo, quod fit per delectationē. Ideo non poteſt eſſe diuerſus appetitus ad bonum, & ad delectationem, quæ conſequitur bonum: ſicut nō eſt diuerſus appetitus rei grauis eundi ad centrum, & quieſcendi in centro, poſtquam peruenerit. Ideo ſicut bonum propter ſeipſum appetitur, ita, & delectatio ꝓpter ſeipſam, & non propter aliud appetitur, ſi particula, propter, dicat cauſam finalem, ſcilicet, quod delectatio non appetitur ad aliquem finem, qui ſit extra eam. Si vero, Propter, dicat cauſam formalem, vel potius motiuam, ſic delectatio eſt propter aliud appetibilis, id eſt, propter ipſum bo- H num, quod eſt obiectum eius, & quod conſequitur, ſcilicet, quòd cauſa, quæ debet mouere appetitum ad opus, non debet eſſe delectatio conſequēs opus, ſed ipſum bonum, quod eſt in operatione. Et ſic bonum eſt principium delectationis. & dat ei cauſam, vt ipſa appetatur. Nam delectatio non appetitur, niſi inquantum eſt ipſa quies in bono optato, nec poteſt aliter appeti, & ſic ipſum bonū eſt cauſa motiua ipſius appetitus, & non delectatio.

Secundū arg. Ad ſecundum dicendum, quod vehemens impreſſio, quæ fit in delectationibus corporis, & magnus appetitus, quæ ad eas eſt, non arguit eas eſſe ſummum bonum, quia iſta vehementia impreſſionis non prouenit ſimpliciter ex magnitudine earū, I ita quod ipſę ſunt ſimpliciter maiores omnibus alijs delectationibus, ſed fit ex eo, quòd illę maximè pcipiuntur. Nam operationes ſenſuum, quæ ſunt principia noſtræ cognitionis, valde percipiuntur, ſicut principia in omnibus rebus ſunt magis cognita. Si autem delectationes ſpirituales eſſent ita perfectè cognitæ, ſicut corporales, erat impoſſibile, quòd aliquis homo in delectationibus corporis beatitudinem conſtitueret, ſed propter ſolas delectationes corporis cognitas eſſe has ſolas putant eſſe delectationes, vt dicitur ſeptimo Ethicorum.

Tertium arg. Ad tertium dicendum, quod eodem modo omnes appetunt delectationem, ſicut etiam omnes bonum appetunt, primo Ethicorum, delectationem K tamen appetunt ratione boni, ſcilicet, quia eſt gēs appetitus in bono, vt dictum eſt, & è contrario, ſcilicet, quia non appetitur bonum propter delectationem, & ſic non ſequitur, quòd delectatio ſit maximum bonum, ſed quod vnaquęque delectatio conſequatur ad aliquod bonum. Et aliqua delectatio erit, quæ conſequetur ad maximum bonum, & tamen nec illa eſt ſubſtantia maximi boni, ſed per ſe accidens maximi boni.

An beatitudo conſiſtat in aliquo bono animæ. Q. XXV.

Primum arg. QVAERETVR, an beatitudo conſiſtat in aliquo bono animæ. Dicunt aliqui, quod ſic: q͞a

bonum

bonum hominis diuiditur in tria, ſcilicet, in bona exteriora, & bona corporis, & bona animæ, & tamẽ ſupra oſtenſum eſt, quod non cõſiſtat beatitudo in bonis exterioribus, quæ ſunt bona fortunæ, nec in bonis corporis: ergo erit in bonis animæ. *Secundũ arg.* Itẽ iſtud, cui deſideramus aliquod bonum magis amamus, q̃ bonum, quod ei deſideramus: ſicut magis amo amicum, pro quo appeto pecuniam, quàm pecuniam, quam ei appeto: Sed vnuſquiſq; appetit quodcunque bonum ſibiipſi: ergo ſeipſum magis amat, quã omnia alia bona, quę ſibi deſiderat. Beatitudo tamẽ eſt bonum, quod maximè amatur, cum propter ipſam omnia alia appetantur: ergo beatitudo conſiſtit in aliquo bono ipſius hominis, qa aliàs amaret magis, quod eſt extra ſe, quàm ſeipſum. Et tamen non poteſt eſſe in bonis corporis, ergo in bonis animæ erit. *Tertium argu.* Item perfectio eſt aliquid ipſius rei, quæ perficitur, ſed beatitudo eſt perfectio hominis, ergo beatitudo eſt aliquid hominis, & tamen non eſt aliquid ipſius corporis: ergo eſt aliquid animæ, & ſic conſiſtet in bonis animæ. Dicendum, quod vt ſup. q. 17. oſtenſum eſt, finis dicitur dupliciter, ſcilicet, ipſa res quã conſequi optamus, vel acquiſitio, aut poſſeſſio, vel vſus rei. Si loquimur de vltimo fine hominis, quantum ad ipſam rem deſideratam, vt vltimũ finẽ, impoſſibile eſt, ꝙ vltimus finis hominis ſit ipſa anima eius, vel aliquid ipſius animæ. Ipſa n. anima in ſe conſiderata eſt, vt in potẽtia exiſtens: fit n. de potentia ſciente actu ſciens, & cum eſſet in potentia virtuoſa, efficitur actu virtuoſa. Cum autem potentia ſit propter actum ſicut materia pp formã, impoſſibile eſt ꝙ id, quod ſecundum ſe eſt in potentia exiſtens habeat rationem vltimi finis. Vnde impoſſibile eſt, qđ ipſa anima ſit vltimus finis, vel beatitudo ſui ipſius. Similiter etiam non poteſt dici, qđ aliquid ipſius animæ ſit vltimus finis eius, vel beatitudo, ſiue iſtud ſit potẽtia, ſiue habitus ſiue actus. Bonum n. quod eſt vltimus finis, eſt bonum completum i. imperfectum, & appetitum complens. Appetitus autem humanus, qui eſt appetitus voluntatis eſt de bono vniuerſali, ideſt, de bono ſecundũ naturam boni abſolutè, & non de bono ſecundum aliquam rationem ſpecialem boni, quæ ſit pars ipſius boni, vel participatum ab ipſa ſubſtantia boni. Tale autem bonum, licet ſit aliqđ ſingulare ſubſiſtens, vocatur bonum vniuerſale, ideſt, ſecundum rationem vniuerſalem boni. ſ. ſecundum ſuam totam latitudinem, & non ſecundum aliquam partem boni, ſicut vniuerſale, qđ eſt ſm intellectum, vocaẽ vniuerſale: quia non dicit naturam contractam in aliquo, vbi tota eſſe non poteſt, ſed dicit naturam non contractam. Et ſic tale vniuerſale dicit totam perfectionem naturæ ipſius, quia extra iſtud vniuerſale non relinquitur aliqua pars, vel perfectio ipſius naturæ. Sicut homo in vniuerſali dicit totã perfectionẽ ſpeciei, ſed homo Sortes dicit partẽ ꝑfectionis ſpeciei, cum Sortes non capiat totã perfectionẽ humanitatis, cum in multis aliis hominibus ſit humanitas perfectionem quandã dicens, quæ realiter in Sorte non eſt. Bonum ergo vniuerſale ſuperiori modo capiendo ſolum eſt bonum per eſſentiã, vel, vt melius dicatur, eſt ipſa ſubſtantia boni. Et ſic extra ipſum nõ relinquitur aliquis modus bonitatis, vel perfectionis, ſicut extra hominem in vniuerſali non relinquitur aliqua perfectio humanitatis, cũ homo ſic includat omnes humanitates particulares. Hoc ergo modo voluntas eſt de bono vniuerſali. i. de bono, quod eſt tota natura boni, & nõ pars boni: licet nõ ſit vniuerſale, ſicut ſpecies, & genus, ſed ſit verè aliquod ſingulare. Et patet hoc, qa ſi vo-

A luntas eſſet de aliquo particulari bono, & nõ de tota natura boni, hoc eſſet, quia limitareẽ voluntas ꝑ aliquid ad deſiderandũ certum modum boni, ſicut potentiæ alligatę organis determinantur ad cognitionem certi generis, ſicut auditus ad ſonos, & viſus ad colores. Intellectus aũt, qui non eſt alligatus organo, non limitatur ad genus aliquod cognoſcibilium, ſed extendit ſe ad omne cognoſcibile. Ita ergo, cum voluntas ſit de bono, & non ſit potentia cõtracta per organum, neceſſe eſt, quod ſe extẽdat ad totã naturã boni. Et hoc eſt, ꝙ volũtas ſit boni vniuerſalis, & ſic non poteſt adimplere voluntatẽ, niſi vniuerſale bonũ. i. illud, in quo cõtinetur tota natura boni, vel eſt ipſa ſubſtãtia boni. Quodlibet autem

B inhęrens ipſi aię, eſt aliquod bonũ participatũ, & ꝑ ꝯñs particulatũ. Vnde impoſſibile eſt, ꝙ aliquod eorum ſit vltimus finis hoĩs. Si aũt loquamur de vltimo fine hominis quantũ ad adeptionem, vel poſſeſſionem, ſiue quantũ ad vſum ipſius rei, quæ appetiẽ vt finis, ſic ad finẽ hominis vltimi pertinet aliquid ipſius hoĩs, ex parte animæ: quia homo per animã conſequitur beatitudinem. ſ. per actum aĩæ coniũgitur ipſi rei, in qua conſiſtit beatitudo. Res ergo ipſa, quæ appetiẽ, vt finis, eſt id, in quo beatitudo conſiſtit, & ꝙ beatũ facit, ſed huius rei adeptio, vel poſſeſſio vocaẽ beatitudo, & nõ ipſa res, in qua eſt beatitudo. Vñ dicendũ eſt, ꝙ beatitudo eſt aliquid aĩæ, ſed id, in quo cõſiſtit beatitudo, eſt aliquid extra animam.

C De his S. Tho. 1 2. q. 2. art. 7. Ad primum dicendum, ꝙ continentur ſub iſta diuiſione oĩa bona appetibilia ab homine, & ſic per bona aĩæ non ſolũ intelligimus potentias, & actus, & habitus, ſed etiã obiectum iſtarũ potentiarum, cui per actus potentiarum coniungimur. Et hoc modo, nihil prohibet dicere, quod id, in quo conſiſtit beatitudo, eſt quoddam bonum animæ: licet realiter extra eam ſit. *ad primũ argu.* Ad ſecundum dicendum, ꝙ quantũ attinet ad propoſitum, beatitudo eſt id, qđ maximè amatur tanq̃ bonum concupitũ. Amicus aũt eſt, qui maximè amatur, tanq̃ id, cui aliquod bonum cõcupiſcitur, & ſic etiam homo amat ſeipſum, non tñ eſt eadem ratio amoris vtrobiq;, cum vnus ſit amor amicorum, & *Ad ſecundum arg.*

D alius concupiſcẽtiæ. Et ſic beatitudo poterit eſſe in aliquo exteriori, & iſtud maximè amabitur. ſ. amore concupiſcentiæ. Et tñ non probat hoc, ꝙ tũc amaret homo aliquid, quod extra ſe magis, quàm ſeipſum: quia ſeipſum amat amore amicitiæ: beatitudinem autem non amat amore amicitiæ, ſed concupiſcentiæ. An tamen homo amet, vel amare debeat amore amicitiæ aliquid extra ſe magis, quàm ſeipſum ſicut in charitate, dicimus, quod homo dẽt magis amare Deum, quã ſeipſum. De hoc tamen non eſt nunc dicendi locus. Ad tertium dicendum, ꝙ ipſa beatitudo eſt aliquid aĩæ, cũ ſit perfectio eius, & tñ id, in quo beatitudo conſiſtit, & ꝙ hominem beatum facit, eſt aliquid extra animam, vt dictum eſt, *Ad tertiũ. arg.*

E & iſtud non eſt perfectio aĩæ, ſed eſt ꝑficiens ipſam.

An beatitudo conſiſtat in aliquo bono creato.
Quæſtio XXVII.

QVAERETVR, an beatitudo noſtra cõſiſtat in aliquo bono creato. Aliqui: dicunt, ꝙ ſic: dicit. n. Dionyſ. lib. de diuin. no. c. 7. quod diuina ſapientia coniungit fines primorum principiis ſecundorum. *Primum argu.* Ex quo patet, quod ſummum inferioris naturæ ſit attingere infimum naturæ ſuperioris. Sed ſummum bonum hominis eſt beatitudo, cum ergo Angelus ſit ſupra hominem ſecundum ordinẽ naturæ, beatitudo hoĩs erit aliquo modo in hoc, *Secundũ argu.*

quod

quod contingat ad angelum. Item vltimus finis F rei cuiuſlibet eſt in ſuo eſſe perfecto, vnde pars eſt pp totum, ſicut pp finem, ſed tota vniuerſitas creaturarũ quæ dr̃ maior mundus, comparatur ad hominem, qui 8. Phyſic. vocatur minor mundus, ſicut perfectum ad imperfectum, ergo beatitudo hominis conſiſtit in tota vniuerſitate creaturarum.

Tertium argu. Item per iſtud efficitur homo beatus, per quod eius naturæ deſiderium quietatĩ, ſed naturale deſiderium hominis non extenditur ad bonũ maius, quã quod ipſe capere poteſt, cum ergo homo non ſit capax boni, quod excedat limites totius naturæ, videtur, qđ per aliquod bonũ creatũ poſſit homo effici beatus. & ſic in aliquo bono creato erit beatitudo.

Dicendum, quod non eſt beatitudo in aliquo bo G no creato, ſed eſt in Deo, qui eſt bonum increatum. Dicit.n. Aug. 19 de Ciui. Dei, qđ ſicut vita carnis eſt anima, ita beata vita hominis Deus eſt: ſicut dicitur in Pſal. 143. Beatus populus, cuius Dñs Deus eius. Et dicendum, quòd eſt impoſſibile conſiſtere beatitudinem hominis in aliquo bono creato: eſt.n. beatitudo bonũ perfectum, quod totaliter quietat appetitum: alioquin non eſſet vltimus finis: quia adhuc reſtaret aliquid, quod deſiderari poſſet. De conſol. lib. 3. proſa ſecunda. Obiectum autem voluntatis, quæ eſt appetitus humanus, eſt bonum vniuerſale: ſicut obiectum intellectus eſt vniuerſale verum. Ex quo patet, quod nihil poteſt quietare voluntatẽ hominis, niſi vniuerſale bonum.i. bonum, H quod continet totam naturam boni, & non aliquã partem eius ſolum. Hoc autem non põt inueniri in aliquo creato, ſed ſolum in Deo: quia omnis creatura habet bonitatem participatã. Vñ ſolus Deus voluntatem hominis implere põt: ſicut dr̃ Pſal. 102. Qui replet in bonis deſiderium tuum. In ſolo Deo beatitudo hominis conſiſtere põt. Et iſta eſt cauſa, quare licet homo conſequatur omnia bona, quæ hic deſiderat, adhuc non ceſſat appetitus eius: quia nullum illorum, nec ẽt omnia ſimul, poſſunt implere appetitum. Si aũt beatitudo eſſet in pecoribus, cum appetitus ſuus ſit ſolũ ſenſitiuus, repleretĩ ſufficienter per quædã bona, quæ ſunt in ſenſu: ita qđ illis habitis, nihil vltra deſiderandum maneret.

Ad 1. arg. I Ad primum dicendum, quod ſuppremum in ratione noſtra contingit quidem infinitum naturæ angelicæ per quandam ſimilitudinem, non tamen ſiſtit ibi, ſicut in vltimo fine, ſed procedit vſq; ad ipſum vniuerſalem fontẽ boni, q eſt vniuerſale obiectum beatitudinis omnium bonorũ: tãquam infinitum, & pfectum bonum exiſtens. alia rñſio. Põt etiam aliter intelligi. qđ ſupremũ in rõne noſtra attingat id, qđ eſt infimũ naturæ angelicę.ſ. quantũ ad naturæ gradum, vel dignitatem. Secus aũt eſt quantum ad capacitatẽ paſſiuã, quia excellentius bonũ capere põt, & à maiori bono poteſt perfici. Ad 2. arg. Ad ſecundũ dicendum, qđ vniuerſitas rerum creatarũ non eſt beatitudo hominis, vel obiectum beatitudinis, licet ſit totũ K reſpectu hominis: quia ſi aliquod totũ non eſt vltimus finis, ſed ordinetur ad vlteriorem ordinem, vltimus finis partis non erit ipſum totum, ſed aliquid aliud. Vniuerſitas aũt rerum creatarum, ad quã cõparatur homo, vt pars ad totũ, nõ eſt vltimus finis, ſed ordinatur ad Deum tanquam ad vltimum finẽ, ideo bonũ totius vniuerſi non eſt vltimus finis hoĩs, ſed ipſe eſt Deus. Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, qđ bonũ creatum non eſt minus, quàm illud bonũ, cuius homo eſt capax, tanquam intrinſecè inhęrentis. Et tamen minus, quàm iſtud bonum, cuius homo eſt capax, vt obiecti, quod eſt infinitum. Bonũ autẽ participatum ab angelo, & à toto vniuerſo, eſt bonum finitum, & contractum ad certum modum bonitatis. Ideo non poteſt eſſe, in quo ſit fęlicitas hoĩs.

An beatitudo hominis ſit aliquid infinitum, & creatum.
Quæſtio XXVIII.

QVAERETVR, an beatitudo hominis ſit ad infinitum, & increatum. Dicũr, quidã, quod ſic, quia dicit Boe. 3. de conſol. quòd neceſſe eſt confiteri Deum eſſe ipſam beatitudinem: Deus tñ eſt aliquid increatum: ergo beatitudo eſt aliquid increatum. Primum arg. Item beatitudo eſt ſummum bonum, ſed eſſe ſummum bonum conuenit Deo, non ſunt aũt plura ſumma bona, ergo ſolus Deus eſt beatitudo, & ſic eſt aliquid increatum. Secundũ arg. Item beatitudo eſt vltimus finis, in quem naturaliter tẽdit humana voluntas, ſed in nullũ aliũ volũtas tẽdere debet, tanq in finem, niſi in Deũ, in quo ſolo fruendum eſt, vt Aug. dicit: Ipſe ergo eſt beatitudo. & ſic eſt icreata. Tertium argum.

Dicendum, quod ſicut dictum eſt præce. q. & in q. 17. finis dupliciter dr̃.ſ. ipſa res, quã cupimus adipiſci, ſicut auarus pecuniam. Alio modo dr̃ finis adeptio ipſius rei deſideratæ, vel poſſeſſio eius, aut vſus, vel fruitio ipſius, quæ deſideratur: ſicut ſi dicaĩ, qđ poſſeſſio pecuniæ eſt finis auari, & frui re delectabili eſt finis hominis intemperati. Primò modo finis hominis vltimus eſt aliquid increatum.ſ. Deus, qui ſolus per ſuam infinitam bonitatẽ poteſt humanã voluntatem perfectè implere. Secundò modo finis hominis vltimus eſt aliquid creatũ in ipſo exiſtens, quod nihil aliud eſt, quam adeptio, vel fruitio finis vltimi: vltimus autem finis vocatur beatitudo.

Si ergo conſideretur beatitudo quantum ad cauſam, vel obiectum, ſic eſt aliquid increatum. Si autẽ conſideretur quantũ ad ipſam eſſentiam beatitudinis eſt aliquid creatum. Si tamen ab aliquo quæratur abſolutè de beatitudine, an ſit aliquid creatum, vel increatum, dicendum, quod eſt aliquid creatum; quia res dr̃ eſſe talis, vel talis, quãtum ad id, qđ ipſa eſt in ſe. & tamen beatitudo quantũ ad eſſentiam ſuam eſt aliquid creatum, vt dictum eſt: ideo abſolutè dicetur, qđ beatitudo eſt aliquid creatum Cum ergo propriè loqui voluerimus, dicemus, qđ beatitudo eſt aliquid creatum, & tamen id, in quo, & de quo eſt beatitudo eſt increatum. Ad primum dicendum, quod Deus eſt beatitudo, & tamen põt intelligi dupliciter: quia vel abſolutè, vel quantum ad nos, ſi abſolutè eſt Deus beatitudo eſſentialiter, ideſt, ipſe eſt eſſe beatitudinis: quia ipſe eſt beatus, & tamen non per participationem, vel adoptionem: ergo eſt beatus per eſſentiam, ideſt, ipſa eſt eſſe beatitudinis. Sed quantum ad nos dicetur ipſe beatitudo, ideſt, faciens beatitudinẽ in nobis, & tamen non erit ipſe beatitudo noſtra formaliter, ſed aliquid ab eo factum, vel participatum nobis Homines enim non ſunt beati per eſſentiã, ſed per participationẽ, & illa participatio Dei eſt beatitudo: Nõ quòd nos aliquid de eſſe eius recipiamꝰ: quia tũc efficeremur Dij: ſed qđ ab eo perficimur ſicut potentia, ab obiecto: nihil tñ ſuſcipiendo de ſubſtantia obiecti. Rñſio ad argum.

Ad ſecundum arg. Ad ſecundũ dicendũ, qđ beatitudo dr̃ eſſe ſummum bonũ hoĩs: quia eſt adeptio, vel fruitio ſummi boni. Vnde loquendo propriè, non diceĩ beatitudo ſummũ bonũ abſolutè, ſed ſummum bonum hoĩs: quia non vocatur aliquid hominis, niſi ſit pars eius, vel in eo per inhęrentiam exiſtens Maximum aũt bonũ, qđ homini inhęrere põt, eſt ipſa beatitudo, q̃ tamen eſt aliquid creatũ. Nõ dicetur tamẽ abſolutè beatitudo hominis eſſe ſummũ bonũ, licet id, ã quo eſt beatitudo, ſit abſolutè ſummũ bonũ.ſ. Deus, & tamen ipſe non vocatur ꝓpriè beatitudo hominis

hominis, quia ipſe nõ eſt aliquid hominis, nec in homine per inhęrẽtiam, ſed ſolum eſt per modũ obiecti. Ad tertium dicendum, ꝙ beatitudo dicitur vltimus finis .i. participatio vltimi finis, vel poſſeſſio, aut fruitio eius. Vel dicitur vltimus finis intrinſecè, .ſ. de bonis, quæ haberi poſſunt intrinſecè ab homine: ita quod .in eo ſint, & ſint aliquid eius. Beatitudo autem eſt vltimum: & ſic eſt vltimus finis. De his S. Tho. prima ſecundæ, q. 3. artic. 1.

Ad tertiũ argum.

Aliqui adhuc obijciunt, quod beatitudo ſit aliqd increatum, quia quod per ſuperabũdantiam dicitur vni ſoli cõuenit, ſed Deus eſt ſummum bonum, cũ ſit omnis bonitatis cauſa: beatitudo autem eſt ſummum bonum, cum ab oĩbus tanquam vltimum, & completum bonum deſideretur: ergo beatitudo eſt ipſe Deus. Item iſtud, quod pp ſe deſiderabile tantum eſt, habet rationem boni fruibilis, vt patet per Aug. ſed beatitudo eſt per ſe tantum appetibilis, vt patet 1. Ethi. ergo beatitudine fruendum eſt: Deo tamen ſolo fruẽdum eſt, vt ait Aug. lib. de doct. Chriſtiana: ergo beatitudo eſt ipſe Deus. Itẽ de rõne beatitudinis eſt quòd in ea ſit ſufficientia, quia aliàs nõ compleret appetitum, ſed pręter ipſam ad vltra deſideraretur, vt ait Boe. de conſol. lib. 3. proſa 2. & tamen in ſolo Deo inuenit ſufficiẽtiam humanus appetitus, vt ait Aug. in lib. de confeſſ. ſ. Inquietum eſt cor meũ Dñe, donec veniat ad te: ergo ſolus Deus eſt ipſa beatitudo. Item omne, ꝙ eſt in nobis, vel eſſentialiter eſt in nobis, vel per accidens, ſed beatitudo non eſt de eſſentia hominis, quia omnis homo eſſet neceſſe beatus, & ſemper beatus, quia ea, quę eſſentialia ſunt ſemper inſunt: ergo oportet, quòd ſi ſit beatitudo aliquid in homine, quòd ſit accidens, ſed accidens non poteſt eſſe finis, cum ſubſtantia ſit nobilior accidente: ergo impoſſibile eſt beatitudinem eſſe aliquid in nobis, & conſequenter erit aliquid increatum, quod ſit extra nos.

Diſtinguendum eſt ſicut ſupra de fine, vel beatitudine. Sumendo enim beatitudinem pro eo, qđ nos beatos facit, eſt infinitum, & increatum, .ſ. Deus. Sumendo autem pro adeptione, vel poſſeſſione ipſius rei, quæ nos beatos facit, ſic beatitudo eſt aliqd creatum, .ſ. viſio Dei. Aliter poteſt dici, ꝙ de ratione beatitudinis eſt eſſe vltimũ finem. Eſt aũt finis duplex, .ſ. exterior, & interior: finis exterior hominis eſt per cuius appropinquationem homo beatus efficit: finis interior eſt ipſa appropinquatio ad illum. Primo modo beatitudo, vel finis, eſt aliquid increatũ, ſcilicet, Deus. Secundo modo eſt beatitudo aliquid creatum. Ad primum dicendũ, ꝙ Boet. accipit beatitudinem pro eo, quod nos beatos facit, & ſic eſt ipſa deitas, & eſt bonum increatum. Et ſic dicendum, ꝙ ſicut ipſe Deus eſt bonus per eſſentiam ſuam, & omnia alia ſunt bona per participationem eius, vt dicitur in libr. de Hebdomadibus: ita ipſe ſolus Deus dicitur beatitudo per eſſentiam ſuam: alij verò ſunt beati per participationem eius. Vnde beatitudo ipſa eſt quędam ſimilitudo, & participatio beatitudinis increatæ, non eſt tamen eſſentialiter beatitudo, quaſi faciẽs homines per eſſentiam beatos, & ſic intelligitur auctoritas Boetij. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ beatitudo increata, .i. Deus, eſt ſummum bonum ſimpliciter: beatitudo verò creata nõ eſt ſummum bonum ſimpliciter, ſed ſummum inter omnia bona humana: ideo debet vocari ſummum bonũ humanum, & hoc ſufficit ad hoc, ꝙ homo ſit per eam formaliter beatus: Nam etiam homo nõ eſt capax beatitudinis, quæ ſit bonum ſummum ſimpliciter, cum iſtud ſit infinitum. Ad tertium dicendum, ꝙ ſolo Deo fruimur, tanquam obiecto fruibili: beati- A tudine tamen creata fruimur, tanquam medio fruitionis, per quam formaliter aliquo fruimur.

Sciendum pro hoc, ꝙ eſt duplex diligibile. Vnũ, quod diligimus per modum beniuolentiæ, quãdo volumus bonum alicuius propter ſeipſum, ſic diligimus amicos, etiam ſi nobis ex eis nihil accideret. Aliud eſt, quod diligitur amore concupiſcentiæ, & hoc eſt, vel bonum, quod in nobis eſt, vel quia ex eo in nobis aliquod bonum ſit. Sicut diligimus delectationem, vel etiam vinum, inquantum facit delectationem. Quidquid autem diligitur dilectione cõcupiſcentiæ non poteſt eſſe vltimum dilectum, cum ad bonum alterius referatur, .ſ. illius, cui concupiſcitur, vel pro quo concupiſcit, ſed id, quod diligitur B amore amicitiæ, poteſt eſſe vltimum dilectum. Beatitudo ergo creata, quæ eſt in nobis, nõ diligitur, niſi delectione concupiſcentiæ, vnde eius delectionem referimus ad nos, & per conſequens referimus eam in Deum, cum etiam nos ipſos in Deum referre debeamus, & ita non põt eſſe vltimum dilectum. Eſt tamen vltimum concupitum ex hoc ipſo, quod eſt maximum bonum, quod nobis ex cõiunctione ad Deum prouenit: & ideo dr̃ propter ſe quęſitum, vel deſideratum. Vtrunque .n. importat aliquod vltimum bonum in his, quæ diliguntur. Amore etiam cõcupiſcentiæ Deus diligitur: & tamen idem eſt cõcupiſcere Deum, & concupiſcere maximum bonorum, quod nobis ex Deo prouenit, ſicut idem eſt C concupiſcere vinum, & vini dulcedinem, aut delectationem in eo.

Ad quartum dicendum, quòd in ſolo Deo per ſe ſufficiẽtia inuenitur, ſicut in principio omnis boni, quod quærit appetitus, ſed ex diuino munere inuenitur ſufficientia q̃tum ad bonum conueniens homini in beatitudine creata, per q̃ homo habet ſufficientiam omnium bonorum à Deo participatam. Vnde in Deo eſt omne bonum, quod eſt ipſa natura bonitatis. Beatitudo autem creata non eſt omne bonum, nec in ea eſt ſummum bonum: immo nec aliquod bonum, cum non accipiatur tanquã obiectũ, ſed eſt participatio omnis boni, id eſt, id quo formaliter percipimus omne bonũ, ſicut poſſidere pe- D cuniã, ſed eſt habere pecuniam. Ad quintum dicendum, quod beatitudo creata eſt aliquod accidẽs, & quamuis omne accidens inquãtum huiuſmodi eſt ignobilius ſubſtantia, tamen aliquod accidens q̃tum ad aliquid poteſt eſſe dignius ſubſtãtia. Põt enim accidens dupliciter conſiderari: vno modo ſecũdum quòd inhæret ſubiecto, ex quo habet rationem accidentis. Et ſic omne accidens eſt minus nobile, q̃ ſubiectum, cũ accidẽtis eſſe ſic ſit ſolũ ineſſe, 7. Met. & accidentia nõ ſunt ẽt niſi, quia entis, .i. quòd ſunt aliquid ipſius ſubſtãtię, quę eſt verè ens, 7. Met. Alio modo põt cõſiderari accidens q̃tum ad aliquid extra, & ſic aliquod accidẽs põt eſſe nobilius, q̃ ſubſtãtia inq̃tum per ipſum ſubſtantia coniungitur alicui E nobiliori ſe. Vel ſi comparetur ſubſtãtia ad accidẽs ſicut perfectibile ad ſuã perfectionem, erit accidẽs nobilius, quia perficit ſubſtantiam, tanq̃ quędã forma. Et hoc modo beatitudo, & gratia, & oĩs virtus, & ſimilia ſunt nobiliora, q̃ anima, in qua ſunt, & cui inhærent, quia anima ad illa comparatur, ſicut potentia ad actum. De his S. Tho 4. Sen. diſ. 49. q. 2. artic. 1. & prima ſecundæ, q. 2. art. 8.

An beatitudo ſit operatio, vel aliquid aliud. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR, an beatitudo ſit operatio, vel aliquid aliud. Aliqui dicunt, ꝙ non ſit operatio, ſed potius aliquid manens, quia dr̃ ad Rom. 6. Habetis fructum veſtrũ in ſanctificatione: finẽ verò

Primum argum.

vitam

vitam æternam, & ſic beatitudo eſt vita. Ipſa tamen vita non eſt operatio, ſed eſſe viuentium: quia viuere viuentibus eſt eſſe, ergo beatitudo non eſt operatio.

Secundū argum. Item dicit Boe. de conſol. lib. 3. proſa 2. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ſed ſtatus non dicit operationem, ſed potius quid manens, ergo beatitudo nõ eſt operatio.

Tertium argum. Item beatitudo dicit aliquid, quod eſt in ipſo beato, cũ ſit vltima perfectio hominis, operatio autẽ non ſignificatur, vt aliquid exiſtens in operante, ſed magis, vt ab ipſo procedens, ergo beatitudo non eſt operatio. Item beatitudo permanet in beato, operatio autem non manet, ſed tranſit, ergo beatitudo non eſt operatio.

Quartum arg. Item vnius hominis non ſunt plures beatitudines, ſed vnica, operationes tamen eiuſdem hominis ſunt multæ: ergo beatitudo non eſt operatio. Item beatitudo manet ſemper in beato ſine aliqua interruptione, humana tamen operatio frequenter interrumpitur per ſoporem, aut alias occupationes vel per quietẽ, ergo non eſt beatitudo ipſa operatio.

Dicendum, ꝙ præce. q. de beatitudine iam diſtinctum eſt, an accipiatᷣ pro ipſo obiecto beatitudinis, aut pro eſſe beatitudinis. Si primo modo, beatitudo non eſt operatio, ſed eſt ipſa diuina eſſentia. Si ſecundo modo. ſ. pro illo creato, quod eſt participatio vltimi finis, vel vſus, aut fruitio eius, dicendum erit, ꝙ beatitudo ſit aliqua operatio, ſic dicit Ariſt. 1. Ethi. quod fœlicitas eſt operatio ſecũdum optimam virtutem in vita perfecta. Itẽ patet hoc: quia beatitudo eſt vltima perfectio hominis. Vnunquodque autẽ in tantum eſt perfectum, inquantum eſt actus, Nam potentia ſine actu imperfecta eſt. Oportet ergo beatitudinem in vltimo actu hominis conſiſtere. Manifeſtum eſt aũt, qđ operatio eſt vltimus actus operantis. Vnde vocatur actus ſecundus ab Ariſt. 2. de Anima. Habens nanque formam poteſt eſſe in potẽtia operantis, & non in actu, ſicut ſciens eſt conſiderans in potentia. i. quod poteſt conſiderare, licet nõ cõſideret, & inde eſt, quod in alijs quoq; rebus vnaquæq; res dicitur ꝑꝑ ſuam operationẽ. i. eſſe in actu, vt dicitur 2 de cęlo, & mundo: Neceſſe eſt igiᷣ beatitudinem eſſe quandam operationem. An tamen ſit ſecundum optimam virtutem, vel ſᷣm aliquam virtutem, vt dixit Ariſt. inf. dicetur in alijs quæſtionibꝰ q 34 & 35.

Rñſio ad primũ ar. Ad primum dicẽdum, quod vita dicitur dupliciter, vno modo ipſum eſſe viuentis, & ſic beatitudo non eſt vita. Oſtenſum eſt enim quòd eſſe hominis, qualecunque iſtud ſit, non poteſt eſſe beatitudo ipſius hominis ſup. q. 23. quando quærebatur, an eſſet beatitudo in ſanitate, vel in alijs bonis corporis. Hoc. n. ſoli Deo conuenit, quod ſuum eſſe ſit ſua beatitudo, cum ſit beatus per eſſentiam. i. ipſe ſit eſſe beatitudinis Hoc autem non eſt beatus ꝑ eſſentiam, ſed per participationem, ideo non eſt poſſibile, quod eſſe eius, vel aliqua pars eius ſit beatitudo. Alio modo dicitur vita ipſa operatio viuentis, ſecũdum quam reducitur in actum ipſum principium vitæ. i. ipſum, per quod viuimus. Et ſic dicimus vitã actiuã, vel cõtemplatiuam, vel voluptuoſam. i. operationem actiuam, vel contemplatiuam, & non aliquod eſſe. Et hoc modo dixit, quod vita ęterna eſt finis noſter, prout vita eſt quædam operatio. Quod patet per id quod dicitur Ioã 17. ſ. hæc eſt vita ęterna, vt cognoſcant te, & tamen cognoſcere eſt operari, & nõ eſſe, ideo vita accipiᷣ hic pro operatione.

Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, quod Boetius diffiniẽdo beatitudinem, conſiderauit cõem rationẽ beatitudinis. Eſt. n. cõis ratio beatitudinis, quòd ſit commune bonum, & perfectum, & hoc ſignificauit, cum dixit quòd eſt ſtatus oĩum bonorũ aggregatione ꝑfectus,

F & non conſiderauit ſpecificam rationem beatitudinis. Ideo non curauit dicere, an conſiſteret in operatione, & ĩ qua operatione. Nam per hoc nihil aliud ſignificauit, niſi, quòd beatus eſt in ſtatu boni perfecti. Ariſt. autem conſiderauit in ſpeciali ipſam eſſentiam beatitudinis oſtendens per quod homo ſit in iſto ſtatu plenitudinis oĩum bonorum. ſ. quod ſit ꝑ quandam operationem, & ideo etiam ipſe 1. Ethic. oſtendit, quòd beatitudo ſit quoddam bonum perfectum.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, quòd ſicut dicitur 9. Meta. duplex eſt actio. Vna, quæ procedit ab operante in exteriorem materiã ſicut ſecare, & vrere. Et talis operatio non poteſt eſſe beatitudo: quia talis actio non eſt perfectio agentis, ſed magis ipſius

G patientis, in quo terminatur, & recipitur. Alia eſt actio manens in ipſo agente, vt intelligere, ſentire, & velle, & huiuſmodi, talis actio eſt pfectio & actus ipſius agentis, & in tali operatione poteſt eſſe fœlicitas, vel talis operatio poteſt eſſe fęlicitas.

Ad quartum arg. Ad quartum dicendũ, ꝙ cũ beatitudo dicat quãdam vltimam perfectionem, ſᷣm quam diuerſæ res ſunt beatitudinis capaces. per hanc ad diuerſos gradus pfectionis pertingere poſſunt. Et ſᷣm hoc neceſſe eſt, ꝙ beatitudo diuerſimodè reperiatur in eis. Nã in Deo eſt beatitudo per eſſentiam: quia ipſum eſſe ipſius eſt hæc operatio: quia nõ fruitur alio, ſed ſeipſo, & ſic non participat bonum ſuũ accipiẽdo iſtud ab alio: ſed habendo iſtud in ſe. Et quia bonum, qđ

H Deus habet, eſt natura, vel eſſentia ſua, diciᷣ eſſe beatitudo ſua per eſſentiam. i. in actu, qui eſt ſuum eſſe, & nõ in actu, quo participet aliquod extrinſecum, vel fruatur illo. In Angelis autem eſt beatitudo vltima perfectio ſecundum aliquam operationẽ, qua cõiungũtur bono ĩcreato. Et hæc operatio eſt in eis vnita, & ſempiterna, & ſic, licet non ſint beati per eſſentiam, ſed per participationem fruẽdo bono extrinſeco, illa tamen beatitudo eſt multum perfecta, quia eſt operatio vnica & ſempiterna, & nunquam interrupta. In hominibus autem beatitudo eſſe poteſt vel ſecundum ſtatum præſentis vitæ, vel futuræ, ſecundum ſtatum præſentis vitæ beatitudo ipſorum eſt vltima perfectio, ſecũdum operationẽ, qua

I homo coniungiᷣ Deo, ſed hic operatio non eſt continua, ſed ſępè interrupta, & conſequenter non eſt vnica: quia operationes per interciſionem, & interruptionem multiplicantur. Et propter hoc in ſtatu præſentis vitæ beatitudo perfectè haberi nõ poteſt: quia iſtud diminuit multũ de ratione beatitudinis, quæ debet eſſe bonum perfectum.

Vnde Ariſt 1. Ethic. ponens beatitudinem hominis in hac vita, dixit eam eſſe imperfectam. Et poſt multa concludens de ea dixit beatos dicimus, vt homines Quaſi dicat: Habẽtes iſtam beatitudinem vocamus beatos, non quidem ſimpliciter: quia non reperiᷣ in eis tota ratio beatitudinis, ſed vt homines. i. inquantum poſſibile eſt homini viuenti habere de

K bono, tantũ iſti habent, & ſic vocantur beati. Si conſideretur ſecundum ſtatum vitæ futuræ, ſic promittitur homini à Deo perfecta beatitudo, quando erimus in cœlo, ſicut angeli Dei inf. 22. vel æquales angelis Dei, vt dicitur Luc. 20. Quantum ergo ad beatitudinem illam, quæ erit poſt vitam: quia illa perfecta erit, vt dictum eſt, ceſſat tota obiectio: quia erit illa beatitudo actio vna, & continua, & ſempiterna, & mens hominis tunc Deo perfectè coniungetur. In præſenti autem vita, quantum deficimus ab vnitate, & continuitate talis operationis, tantum deficimus à perfectione beatitudinis, & ab ipſa beatitudine angelorum in perfectione. Eſt tamen nunc aliqua participatio beatitudinis, & quanto poteſt operatio

ratio eſſe, continua, & vna magis, tanto eſt ibi dē beatitudine. Et ideo in vita actiua, quæ circa multa occupatur, eſt minus de ratione, & perfectione beatitudinis, quàm in vita contemplatiua, quæ verſatur circa vnum tantum, id eſt, circa contemplationem veritatis, & ſi aliquando homo actu non operetur huiuſmodi operationem, quia tamen in promptu habet ſuper eam operari, & quia etiam ceſſat occaſione ſomnij, vel occupationis, vel alicuius alterius naturalis, quod ad ipſam operationem ordinatur, ſcilicet, vt melius, & perfectius poſtea eliciatur, videtur operatio ipſa, quaſi continua, & eadem, ſicut motus reducitur ad ſpeciē termini, quia propter ipſum eſt.

Ad quintum.

Ad quintum dicendum, quod vnius hominis nō eſt niſi vnica beatitudo: cum autem dicitur, quod habet operationes multas, dicendum, quod aut intelligitur de beatitudine quantum ad præſentē ſtatum, aut quantum ad futurum. Si quantum ad futurum, operatio hominis erit vnica, & ſimplex, non interrupta, quæ conſiſtet in ipſa diuina viſione, & ſecundum illā erit homo perfectè beatus. Si autem conſideretur quantum ad præſentem ſtatum, dicendum, quod ſunt in nobis aliquę operationes, quæ ad beatitudinem pertinent, & aliæ, quæ non pertinent ad illā directè, id eſt, non ſunt actus ipſius beatitudinis, cū beatitudo conſiſtat in actu perfectiſſimo, ſecundum id, quod in homine eſt excellētiſſimum. Et ſic eſt de operationibus ſenſitiuis, & de multis alijs, quæ nō vocantur humanæ, licet ab homine fiant. Et tales benè vocātur operationes beati, ſed non beatitudinis, ſcilicet, quia ab homine beato fiunt, ſed non per iſtud principium, ſecundum quod ipſe beatus eſt, & in talibus multitudo ipſarum operationum non arguit multas fęlicitates, cum ad beatitudinem non pertineant. Si vero loquamur de operationibus fęlicitatis, ſcilicet, quæ ſunt per illud, quod in homine eſt excellentiſſimum. Dicendum, quod nō ſunt tot fęlicitates, quot operationes, ſed omnes reddunt vnicam fęlicitatē, & tamen multiplicatio iſta operationum prouenit ex intercesſione, & diſcontinuitate, eo quod homo nō poteſt ſemper actu operari, & hoc diminuit aliquid de perfecta ratione beatitudinis, vt dictū eſt in præcedenti ſolutione.

Ad ſextum.

Ad ſextum dicendum, quod beatitudo ineſt beato ſine interruptione, quādo ipſa perfecta eſt. Et ſic erit in homine in patria, vbi erit ęqualis Angelis Dei. Hic autem ex conditione, vel ſtatu imperfecto naturę non poteſt homo eſſe continuus in operatione: ideo beatitudo eſt cum interruptione, & iſta interruptio diminuit de perfecta ratione beatitudinis, vt dictum eſt. Poteſt tamen dici, quòd non ſit operatio interrupta: quia, licet homo ceſſet interdum ab illa principali operatione, in qua conſiſtit beatitudo, quia tamē facit propter aliqua, quæ ordinātur in ipſam operationem beatitudinis, vt perfectius, & melius operatio illa producat, videtur ſuper manere eadē operatio, cum iſta, quę ordinantur ad aliquid reducātur ad genus rei, ad quā ordinantur.

Obijciunt alij quod non.

Aliqui tamen adhuc obijciunt, quod non conſiſtat beatitudo in operatione: quia nos ſumus cauſa, & principium operationum noſtrarum, ſi ergo eſſet beatitudo in operatione eſſet homo ſibi cauſa ſuæ beatitudinis, quod abſurdum eſt.

Secunda obiect.

Itē, quia ſi aliquid eſſet in nobis, quod eſſet beatitudo, iſtud eſt præcipuè id, quod nunquam propter aliud deſideratur, ſed propter ſeipſum. Sic autē eſt de delectatione, quia non quæritur propter aliud, ſed propter ſeipſam, cum ridiculum ſit quærere ab aliquo, quare vult delectari, vt dicitur 10. Ethi. ergo in delectatione conſiſtit beatitudo.

Tertia obiect.

Delectatio tamen non eſt actus, ſed paſſio, ergo beatitudo non eſt operatio. Item ab vno agente, & ſecundum vnum habitum poſſunt eſſe actus diuerſi, ſi ergo beatitudo eſſet actus, eſſent eiuſdem beati multæ beatitudines, quod eſt abſurdum. Itē beatitudo noſtra pręſens eſt ſimilitudo quędam beatitudinis patriæ, ſed beatitudo viæ non poteſt dici actus, quia tunc beati, quando dormirent perderent beatitudinem, ergo non eſt beatitudo in actu.

Dicendum, quòd beatitudo noſtra operatio quædam eſt, ſicut ſup dictum fuit, & apparet magis, quia vltimus finis rei eſt in ipſa re per hoc, quod cōiungitur res ſuo fini exteriori, qui eſt principium perfectionis eius. Et vocatur hic finis rei participatio quędam, ſecundum quā res participat ſuum finem. Et iſta participatio eſt aliquid inhærens rei, licet ipſe finis, quo B participat ſit aliquid extra hominem, per iſtam tamen participationem homo coniungitur ei. Poteſt autem res coniungi Deo dupliciter. Vno modo per aſſimilationem, vt ſic dicatur, illa res Deo eſt coniunctiſſima, quæ eſt ei ſimillima. Et ſecundum hoc iſtud oportet in vna quaque re eſſe vltimum finem eius, ſecundum quod maximè Deo aſſimilatur. Vnumquodq; autem ſecundum hoc ad Dei ſimilitudinē accedit, ſm quod actu eſt, recedit autē à Dei ſimilitudine per hoc, quod eſt in potentia. Et ideo illud, per quod res eſt maximè, in actu, eſt vltimus finis eius. Alio modo homo coniungitur Deo pertingendo ad ipſam Deum, quæ quidem coniunctio ſoli creaturæ rationali poſſibilis eſt, quæ poteſt coniungi Deo per C cognitionem, & amorē, eo quod Deus eſt obiectū operationis eius, & nō eſt obiectum operationis alicuius alterius creaturę. Quocunque autem modo conſideretur vltima perfectio hominis, quæ eſt finis eius, oportet eam ponere in genere actus. Si enim cōſideremus modum coniunctionis ad Deum, qui eſt cōis omnibus creaturis, cū res magis ſit actu, ſm quod eſt operans, quàm ſm quod eſt potēs operari, erit perfectio vniuſcuiuſq; rei ſua operatio perfecta, vnde res dr̄ eſſe propter ſuam operationē 2. de Cœlo, & mundo, Sed ſi cōſideremus coniunctionē ad Deū, quæ eſt propria rationali creaturę vltima perfectio hominis in operatione conſiſtit, habitus nanque non coniungitur obiecto niſi mediante actu, nec coniungit habentē D obiecto, niſi mediante actu, & ideo oportet, quòd beatitudo in genere actus ponatur. Iſta tamen ſecunda conſideratio coniunctionis propinquius deducit in cognitionem beatitudinis, quàm prima, quia beatitudo non eſt rationalis creaturę.

Ad primū obiect.

Ad primum iſtorum dicendum, quod in actu ſunt duo cōſideranda. ſ. ſubſtantia actus, & forma ipſius, à qua perfectionē habet actus, igitur ſecundum ſuā ſubſtātiam principium eſt naturalis potentia. i. potētia naturalis eſt cauſa, vel principiū, quantū ad ſubſtātiā actus, & nō indiget potētia aliquo habitu ad hoc, quod eliciat habitū ſolum quantū ad ſubſtantiam eius, Secus autē quantum ad aliquas perfectiones actus. Habitus autē eſt principium actus quantum ad for- E mam ſuā. Si igitur ille habitus, per quē actus producitur, ſit acquiſitus, nos erimus totaliter cauſa noſtri actus. Si verò ſit habitus infuſus, erit perfectio actus à cauſa exteriori, quę habitum cauſauit. Actus autē noſter nō poteſt eſſe beatitudo ex ratione ſubſtātiæ ſuę, ſed ratione ſuę perfectionis, ex qua habet, quod fini exteriori nobiliſſimè cōiūgat. Et ideo nos nō ſumus cauſa noſtrę beatitudinis, ſed Deus, qui infundit nobis habitū, in cuius actu beatitudo fit.

Ad ſecun.

Ad ſecundū dicendū, quod duplex eſt delectatio: vna, quę præcedit aſſecutionē finis, & iſta ordinabilis eſt in aliud. Poteſt enim ordinari ad perfectā operationē, in quantū illa, in quibus delectamur attentius agimus. Alia delectatio eſt, quæ conſequitur conſecutionem finis,

& iſta efficitur per operationem, qua homo fini con
iungitur. Et ideo hęc delectatio non eſt ipſa beatitu-
do, ſed quędã beatitudinis perfectio, vel quoddam
per ſe accidens eius, vt ſup. dictum fuit. quæſt. 24.

Ad tertiũ. Ad tertium dicendum, quòd multitudo actuum
ab eodem habitu, & reſpectu eiuſdem obiecti nu-
mero non poteſt cauſari niſi ex interruptione tem-
porum: & ideo in beatitudine perfecta, vbi non erit
alia interruptio, ſed continua operatio erit ibi vna
beatitudo ſimpliciter, ſic erit in patria, vbi actus no-
ſter nunquam interrumpetur, ſed erimus in conti-
nua Dei viſione. Nunc verò actiones noſtræ interrũ
puntur. Et ideo, licet beatitudo noſtra ſit vna, tamẽ
illa interruptio diminuit multum de eius perfectio
ne, vt ſup dictum eſt. quæſt. præcedenti.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, quod beatitudo præſen
tis ſtatus non eſt perfecta beatitudo, ſed quædam
participatio, ideſt. pars beatitudinis veræ, & ideo nõ
eſt ſemper actu, ſed aliquando in habitu. Vnde dor-
miens non poteſt vocari beatus quantum ad id, qđ
ipſe verè nunc habet, cum nihil operetur, ſed in quã
tum operatio eſt in eo habitu aliter, ideſt, eſt in virtu
te; habitus, cum poſſit produci per habitum quomo
docunque voluerit. Et hoc modo dicimus res ali-
quas in ſuis cauſis. De his ſanctus Thomas prima
ſecundæ. quæſtio. tertia, articu. 2. & 4. Sentent. di-
ſtin. 49. quæſtio. 2. articu. 2.

An beatitudo hominis ſit vita æterna. Quæſtio XXIX.

Primum arg. QVAERETVR, an beatitudo hominis ſit vita
æterna. Aliqui dicunt, quòd non, quia viuere vi
uentibus eſſe 2. de Anima, beatitudo tamen, vt patet
1. Ethic. non eſt in eſſendo, ſed in operãdo, ergo bea-
titudo non eſt vita æterna, nec aliqua alia vita. Item
Secundũ argu. ſecundum commentato. lib. de cauſis. ratio vitæ cõ
ſiſtit in motu, beatitudo tamen includit in ratione
ſua impermutabilitatem, quia nõ debet eſſe beatus
debiliter firmatus, ſicut Camęleon, vt dicitur pri-
mo Ethicor. ergo beatitudo non eſt in vita æterna,
nec in aliqua alia.

Tertium argum. Item beatitudo eſt communicabilis homini, æ-
ternitas tamen non poteſt ei communicari, quia
quod in tempore factum eſt, non poteſt eſſe ęternũ:
ergo vita ęterna non eſt ipſa beatitudo. Item qui-
Quartum argum. cunque in perpetuum durat quodammodo ęterni-
tatem participat, ſecundum quòd ęternum ſolet ac
cipi largè pro perpetuo: damnati tamen durabunt
in ęternum, cum Chriſtus mittat eos in ignem æter
num. inf. 55. Ipſi tamen non habebunt beatitudinẽ,
ſed maximam miſeriam, ergo non eſt beatitudo in
vita æterna.

Dicendum, quòd beatitudo ſit ipſa vita ęterna:
quia ſic dicitur ad Rom. 6. ſcilicet. Habetis fructum
veſtrum in ſatisfactione: finem verò vitam ęternã,
ideſt, finis videtur vltim⁹, qui vocatur beatitudo, eſt
vita æterna. Item, vt apparet ex pręcedentibus, bea
titudo conſiſtit in quadam participatione Dei facta
in homine, ſecundum quòd homo attingit Deum
per cognitionẽ, ſed iſta cognitio vocatur vita ęter-
na. Io. 17. ſcilicet. Hęc eſt uita ęterna, vt cognoſcant,
ergo beatitudo eſt vita ęterna. Conſiderandum ad
hoc, quòd ſicut ſup. dicebatur, vita dupliciter dici-
tur. Vno modo ipſum eſſe viuentis, quod non eſt
operatio alicuius potentię, ſed magis ipſius eſſentię
vel formę, ſic dicitur 2. de Anima, quòd viuere ſit eſ
ſe viuẽtium, ideſt, eſſe communicatum à forma rei
viuentis eſt viuere. Sicut in homine nihil aliud eſt vi
uere, quàm eſſe hominem. Et tamen eſſe hominem
non eſt aliqua operatio, cum non ſit ab aliqua poti-

F tio, ſed eſt ipſum eſſe totum communicatum mate
rię à forma. Et ex hoc dicitur aliquid viuens, quod
poteſt ſeipſum mouere ſecundum aliquam actio-
nem, vnde plantę dicuntur viuere ex hoc, quòd mo
uent ſe ſecundum augmentum, animalia autem di-
cuntur viuere in quantum mouent ſe per augmen-
tum, & ad locum, & ad ſentiendum. In homine au-
tem vltimus finis eſt vita, in quantum poteſt ſe mo-
uere ad volendum, & intelligendum: cuiuſlibet au-
tem potentię perfectio eſt ſuus actus. Et ſecundum
hoc nomen vitę, quod propriè ſignificabat eſſe vi-
uentium tranſlatum eſt ad ſignificandum operatio
nem, ad quam aliquis ſeipſum mouet, ſicut ſentire
dicitur vita animalis. Et ſecundum hunc modum,
G quilibet reputat illam operationem eſſe vitam ſuã,
cui maximè intendit, vt colligitur 11. Ethic. in fine.
Et ſic Epicurei dixerunt voluptatem eſſe vitam ſuã,
quia voluptati, quaſi totaliter intendunt. Operatio
autem nulla menſuratur tempore, niſi ſecundum,
quod eſt coniuncta motui. Ideo operationes illę,
quę non coniunguntur motui, ſed termino motus,
non menſuratur tempore, ſed inſtanti: vt patet de il-
luminatione. Et ob hoc, ſi aliqua operatio eſt omni-
no tranſcendens motum, talis operatio non men-
ſurabitur tempore, ſed alia menſura, quę eſt ſupra
tempus. Viſio autem Dei, quę ponitur eſſe beati-
tudo hominis, non poteſt eſſe actio tempore men-
ſurata ſecundum ſeipſam, cum non ſit ſucceſſiua
ex ſe, nec etiam ex parte videntis, nec viſi, cum v-
H trunque ſit extra motum. Vnde ſicut nec tempore;
ita, nec inſtanti propriè menſurari poteſt, quia in-
ſtans eſt terminus temporis: ſicut punctus lineę, &
non poteſt etiam menſurari propriè ęuo, quia ęuũ
ſecundum, quòd ab ęternitate diſtinguitur, perti-
net ad creaturas immobiles.

Hęc autem viſio excedit naturalem potentiam
creaturę, cum ad eam nulla creatura ex ſuis natura-
libus peruenire poſſit. Et ſic illius viſionis beatę tem
pus non erit menſura, nec inſtans, nec ęuum, ſed
ęternitas erit propria menſura eius, cum viſio iſta
ſit de obiecto, quod eſt æternum, & cauſat illam
quodammodo ſecundum conditionem ſuam, cum
naturaliter ad illam viſionem nemo pertingere poſ
I ſit. Et ſic propriè viſio Dei, quę eſt ipſa beatitudo,
vocabitur vita ęterna, quia ita eſt. Et ſic vocauit
eam Chriſtus, & Apoſtolus.

Ad primum, quaſi patet ex dictis, quòd viuere du- Ad primũ argum.
pliciter accipitur; ſcilicet, pro eſſe viuentis, & pro
operatione viuentis. Hic autem accipitur pro ope-
ratione viuentis, & ſic vtrunque eſt ſimul verum,
ſcilicet, quòd beatitudo ſit operatio, & etiam quòd
ſit vita æterna.

Ad ſecundum dicendum, quòd vita propriè non Ad ſecundum.
conſiſtit in motu. Nam quamuis vita primo ex
motu cognita fuerit, quia per motum viuentia à
non viuentibus diſtinguuntur, tamen nomen vitæ
etiam ad vlteriores operationes extenditur. quæ
K ſecundum ſe non conſiſtunt in motu, quia nõ ſunt
ab aliquo exteriori mouente, ſicut intelligere, & vel
le, & ſimilia. Et tamen ad huiuſmodi operationes
nomen motus aliquando transfertur, vt cum dici-
mus, quòd intelligere eſt motus intellectus, & vel-
le eſt motus voluntatis.

Poſſet dici aliter, quòd ipſa vita, prout eſt eſſe vi-
uentium, non eſt in motu, cum ipſum eſſe non ſit
per motum, ſed per actuationem materiæ à for-
ma. Viuere autem, prout eſt actus viuentium, ut
in pluribus, eſt in motu: ſicut augeri, nutriri, ſe-
cundum locum moueri, generare, ſentire. Ali-
quando autem eſt ſine motu, ſicut intelligere, &
velle.

velle. Tunc autem accipimus vitam æternam pro A operatione intellectus videntis Deum, quę vocatur viuere, & non eſt motus, nec fundatur in motu.

Ad tertium dicendum, quòd æternitas nō eſt homini communicabilis, ita quod ſit mēſura eius adæquata, vel alicuius, quod in ipſo eſt. Et hoc probat argumentum. Nam mutaretur natura rerū, ſi homo, vel aliqua pars hominis efficeretur æterna. Poteſt tamen communicari æternitas homini, ſecundum quādam participationē, vt ſicut homo particeps eſt diuinæ operationis in videndo, ita ſit particeps diuinæ æternitatis, qua diuina operatio menſuratur, ſcilicet, quòd non efficitur æternum aliquid, quod ſit in homine, ſed Deus perficit hominem per illuſtrationem intellectus, quam homo ſuſcipit. Et illa operatio Dei eſt ęterna, ideſt, menſuratur æternitate. Ideo B beatitudo hominis, quæ nihil aliud eſt, quā illa perfectio, vel illuminatio, quam à Deo ſuſcipit, dicetur æterna, & ſic vocatur æterna.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, quòd vita æterna, quam habebunt ſancti, vocatur æterna per participationē æternitatis, non quidem ſolum quantum ad carentiam finis in duratione, per quem modū in damnatis et pęna ęterna, vel ignis æternus, ideſt, nunquam deſiturus, ſed vocatur vlterius æterna, quantum ad remotionem omnis motus, & mutationis non ſolum in actu, quia iſtam mutationem etiam excludit ipſum æuum, ſed etiā in potētia, quia ſancti ex hoc, quòd adhærebunt Deo, habebunt ſtabilitatem ex diuino C munere, ita vt iam transmutari non poſſint. Et ſic excludetur mutatio, quantum ad actum, & quantum ad poſitionem quod facit æternitatem. Et hoc competit Deo ex natura: ideo ipſe per eſſentiā æternus eſt. Beatis autem competit per participationem, & ex munere: ideo dicuntur habere vitam æternā. Et ſic magis propriè dicuntur beati habere vitā ęternam, quàm dicantur damnati habere pęnam æternam, vt patet ex dictis. De his S. Thom. 4. Senten. diſtinct. 49. quæſt. 2. articu. 3.

An beatitudo hominis ſit pax. Quaſt. XXX.

Primum argum. QVAERETVR, an beatitudo hominis ſit pax. D Aliqui dicunt, quòd ſic, quia dicitur in Pſalm. 147. Qui poſuit fines tuos pacem, ſed fines ciuitatis illius, de qua loquitur ibi propheta, ſunt ipſa beatitudo, ergo beatitudo eſt pax. Secundū argum. Item dicit Augu. 19. de ci. Dei, ſcilicet. Poſſumus dicere finem bonorum noſtrorū eſſe pacem, ſicut, & æternam vitam. Sed vita æterna eſt beatitudo, vt dictum eſt præcedenti q. ergo beatitudo eſt pax. Tertium argum. Item iſtud, quod ab omnibus naturaliter deſideratur, & propter quod omnia alia aguntur, eſt hominis beatitudo, omnes tamen pacem deſiderant, & propter eam omnia agunt, vt dicit Aug. 19 de Ciui. Dei. & Dio. lib. de di. no. c. 11. ergo pax eſt ipſa beatitudo. Quartum argum. Item pax importat quandam quietem, ſed omnis mutationis finis eſt quies, cū res mo- E ta quęrat terminum, in quo quieſcat, vt patet in omnibus naturalibus, & ſic totius vitæ naturæ mutabilis finis eſt pax, & ſic pax eſt idem, quod beatitudo.

Dicendum, quòd pax non eſt ipſa beatitudo, licet ad beatitudinē pertineat, quia beatitudo eſt operatio quædam 1. Ethi. pax autem nō nominat actū, ſed quādam immutabilitatem, ergo pax non eſt ipſa beatitudo. Item, quia pax noſtra ad appetitum refertur, cum ſit quædam ipſius quietatio, beatitudo tamen pręcipuè conſiſtit in intellectu, vt inf. dicetur. quæſt. 33. ergo beatitudo non eſt ipſa pax.

Conſiderandum pro hoc, ſicut dicit Augu. 19. de Ciuit. Dei. Pax omnium rerum eſt tranquillitas or- A dinis. Ex quo patet, quòd ratio pacis aſſumitur, ex hoc, quod aliquid non impeditur à recto ordine. Tranquillitas enim perturbationem impetus excludit. Pax autem pręcipuè reſpicit illum ordinem, quo voluntas in aliquid ordinatur. Vnde tunc dicimus hominem pacem habere, quando nihil eſt, quod impediat ordinem voluntatis ad aliquid. Sic etiam dicimus pacem eſſe in ciuitate, quando nihil eſt, quod perturbet rectum ordinem ciuitatis, qui eſt ex voluntate gubernatoris ciuitatis: Et etiam ſecundum quòd inanimata appetitum naturalem habere dicunt, ponimus vnanquanque rem inanimatam pacem habere, inquantum non impeditur ab inclinatione, quam habet in ſuum finem, quem na- B turaliter appetit. Operatio autem, in qua beatitudo conſiſtit, neceſſe eſt, quòd ſit operatio non impedita, quia impedimentum tolleret aliquid de eius perfectione. Vnde delectatio, quę conſequitur operationem perfectam, cauſatur in operatione non impedita, ex eo, quòd non eſt impedita, vt patet 7. Ethi. Ideo ad beatitudinem requiritur pax, ſine qua non eſt beatitudo. Non quidem, quòd pax ſit ipſa ſubſtantia beatitudinis, ſed eſt quaſi quædam remotio eorum, quæ beatitudinem impedirent. Et quia ex hoc, quòd aliquid deſideramus appetitus noſter refugit contrarium eius, quod deſideramus: ideo ex hoc ipſo, quòd omnes naturaliter appetunt beatitudinem, neceſſe eſt, quòd naturaliter refugiant im- C pedimentum beatitudinis. Et quia iſtud non eſt ſine pace, cum pax ſit ipſa remotio impedimentorū, neceſſe eſt, quod omnes homines deſiderent quandam pacem, licet interdum bella ſpontè gerant, quia fortè putant illa bella eſſe quandam viam ad perfectam pacem, quam aliter fortè crederent ſe non poſſe habere.

Ad primum dicendum, quòd pax dicitur eſſe finem ciuitatis Dei, ideſt, quòd eſt quędam diſpoſitio propinquiſſima ad illam Ciuitatem, quę eſt beatitudo, non tamen eſt ipſa ſubſtantia beatitudinis, ſed pręcedit ad eam quaſi quędam diſpoſitio, & etiam manet ſemper cum ipſa, quia eſt aliquid multum ſimile beatitudini, & ita aliquid eſt, quod neceſſariò D ſequitur beatitudinem, & non eſt ipſa beatitudo, ſcilicet, delectatio, quia eſt per ſe accidens eius, cum conſequatur eam, inquantum quietatur appetitus in poſſeſſione boni illius, quod appetebat, & tamen non eſt delectatio ipſa ſubſtantia beatitudinis, vt ſupra quęſt. 24. oſtenſum eſt, cum ipſa non ſit aliquid, quod per ſe intendatur, ſed eſt per ſe conſequens ad id, quod intenditur. Ad 1. arg.

Ad ſecundum dicendum, quòd poſſumus dicere pacem eſſe finem omnium bonorum noſtrorum, non quidem, quòd pax ſit ipſum bonum, quod eſt finis noſter vltimus, ſed quòd eſt ei aliquid valde propinquum, vt dictum eſt. Cùm autem dicitur, quòd pacem poſſumus dicere finem bonorum noſtrorū, E ſicut vitam ęternam, dicendum, quòd ſimilitudo eſt aliqua, ſed non omnimoda, quia vita ęterna eſt finis omnium bonorum noſtrorum, quia eſt ipſa eſſentia beatitudinis. & tamen pax non eſt ipſa beatitudo, ſed aliquid ei propinquum. Ad ſecun.

Ad tertium dicendum, quòd omnia naturaliter pacem deſiderant, non tamen tanquam finem vltimum, ſed tanquam id, ſine quo finis haberi non poteſt, vel tanquam id, quod eſt fini valde cōiunctum. Ad tertiū.

Ad quartum dicendum, quòd vltimus finis rei nō eſt quies, ſed operatio rei, cuius perfectio eſſe nō poteſt, niſi re exiſtente perfecta. Motus autem eſt actus imperfecti. 3. Phi. Et ſic nō poteſt eſſe, niſi in re imperfecta, & ſic quies, ad quam terminatur motus, Ad quart.

eſt propinquior fini, quàm ipſe motus, & ita motus ordinatur in quietẽ, non tanquam in finem vltimũ, ſed tanquam in finem immediatum, finis autem vltimus ipſius motus, eſt forma, vel perfectio, quæ acquiri debet, & illa non habeẽ niſi in quiete, ſcilicet, motu deſinente in quietem. De his. S. Tho 4. Sent. d. 49. quæſt. 2. articu. 4.

An beatitudo ſit regnum Dei, vel regnum cœlorum. Quæſtio X X X I.

QVAERETVR, an beatitudo ſit regnũ Dei, ſiue regnum cęlorum: quia vtrunque idem eſt. Dicunt aliqui, ꝙ non, quia regnum à regendo dicitᷓ, & ideo ad gubernationem pertinere videtur: (Primum arg.) prouidentia autem conſiſtit in ordinatione ipſarum rerũ, quæ ſunt ad finẽ, dirigendo eas in finem, beatitudo autem non eſt de his, quæ pertinent ad finem, ſed eſt vltimus finis, ergo beatitudo non eſt regnum. Item (Secundũ argu.) dicit Dio. li. de di. no. c. 12. ꝙ regnum eſt omnis finis, & ornatus, & legis, & ordinis diſtributio. Iſta tamen diſtributio non pertinet ad ſolos homines, ſed generaliter ad omnes creaturas, quibus Deus prædicta diſtribuit, beatitudo tamen ad ſolam naturam rationalem pertinet, ergo beatitudo non eſt regnum. Itẽ (Tertium arg.) regnum non importat perfectionem aliquam, niſi in præſidente: in alijs autem magis dicit imperfectionem quandam, & ſubiectionem. Qui autem præeſt in regno vnicus eſt, & ideo vocatur principatus monarchicus 8. Ethi. ergo regnum Dei non dicet aliquam perfectionem, niſi in ipſo Deo. Beatitudo tamen dicit perfectionem, nõ ſolum in Deo, ſed etiã in omnibus beatis, ergo beatitudo non eſt regnum Dei. Item beatitudo non habet ſecum aliquam per- (Quartum argum.) mixtionem mali cum ſit perfectum bonum. In regno tamen Dei aliqua mala ſunt: quia inf. c. 13. dicitur Dei, quòd mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ergo beatitudo non eſt regnum Dei.

Dicẽdum. ꝙ beatitudo vocatur regnum Dei, vel regnum cęlorum, quia Aug in Enchi. dicit, ꝙ illa petitio in oratione dominica. ſ. adueniat regnum tuũ; ad futuram beatitudinem pertinet, ergo regnũ Dei eſt ipſa futura beatitudo. Item iſtud, qd promittitur ſanctis in præmium eſt beatitudo, ſed regnum Dei illis promittitur. ſup in litera. ſ. beati, qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam; quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum: ergo beatitudo eſt regnum cœlorum. In hoc conſiderandum, quòd nomen regni à regendo ſumptum eſt, regere autem eſt actus prouidentiæ. Vnde ſecundum hoc aliquis regnum habere dicitur, vel regimen, quia alios ſub ſua prouidentia habet. Et ſic ſecundum hoc homines dicunẽ eſſe in regno Dei, ꝙ eius prouidentiæ perfectæ ſubduntur. Prouidentiæ autem eſt ordinare in finem. In finem autẽ ordinare ea quæ diſtant à fine, inquãrum producuntur ad illum finem, & ea quæ iam aſſecuta ſunt finem, ſecundum ꝙ in fine conſeruanẽ, in ipſo fine ordinata eſſe dicuntur. Et cũ regula prouidentiæ ſit finis, illa quæ perfectè ſubijciuntur ipſi prouidentiæ ſunt illa, quæ iam in ipſo fine collocantur. Et ideo nihil poteſt in eis eſſe alienum ab ordine prouidentiæ. In illis autem, quæ adhuc diſtant à fine, ſecundum hoc magis, & minus diuinæ prouidẽtiæ ſubdita eſſe dicuntur, ſecundum ꝙ magis, & minus à fine elongantur. Propinquiſſimi autem ipſi fini ſunt illi, qui in via ad finem ſunt. Via autem perueniendi ad beatitudinem, eſt fides, & charitas, vel fides, quæ per dilectionem operatur, vt ait Apoſtolus. Vnde etiam regnum Dei dupliciter dicitur, ſcilicet,

F quandoque pro congregatione eorum, qui per fidem ambulant, & ſic Eccleſia militans dicitur regnum Dei: quandoque autem accipitur pro collegio illorum, qui iam in ipſo fine ſtabiliti ſunt, & ſic Eccleſia triumphans eſt regnum Dei. Et ſic eſſe in regno Dei, idem eſt, quòd eſſe in beatitudine. Nec differt ſecundum hoc regnum Dei à beatitudine, niſi ſicut differt bonum commune totius multitudinis, à bono ſingulari vniuſcuiuſque illius multitudinis quia regnum Dei dicit aggregationem omnium beatorum. Ipſa vero beatitudo dicit perfectionem vltimam, prout in quolibet eorum eſt, cum beatitudo cuiuslibet eorum ſit diſtincta à beatitudine alterius. Hoc etiã modo vocatur regnum cœlorum

G prout iſta congregatio beatorum, quæ regnum dicitur, eſt in cœlo. Nam licet beatitudo non determinet ſibi aliquem ſpecialem locum, quia ad illam nihil cõfert natura loci, cum ſolum ſit beatitudo in ipſa diuina viſione; quæ vbique poteſt eſſe, cum Deus vbique ſit, & poteſt ſe manifeſtare vbicunq; voluerit, quia tamen Deus elegit locum cœleſtem pro iſta cõgregatione electorum, vocatur beatitudo regnum cœlorum: quia ſolum eſt beatitudo in illis, qui a cœlo ſunt. Ad primum dicendum, quòd beatitudo eſt (Ad primũ argum.) regnum cœlorum, & non ſubeſt beatitudo prouidentiæ diuinæ: quaſi ipſa beatitudo ad finem ordinetur, cum beatitudo obiectiuè ſit ipſa ſubſtantia Dei, quæ ad nihil ordinatur, ſed omnia in ipſam.

H Dicitur tamen beatitudo eſſe ſub prouidentia, inquantum illi, qui ad beatitudinem ordinantur per actus diuinæ prouidentiæ illuc producuntur. Ad (Ad ſecun.) ſecundum dicendum, quòd Dio. ſufficienter tangit ea, quæ ad regnum exiguntur, prout regnum dicit multitudinem gubernatam per prouidentiam. Ad huiuſmodi vero actum tria requiruntur, ſcilicet, finis, & ordo ad finem, & regula ordinis. Iſta autem eſt duplex, vna eſt in ordinante, & hæc eſt lex, ex qua rectitudo ordinis procedit. Alia eſt in ipſo ordinato, per quam fit, vt rectitudo ordinis non deſeratur. Et hæc regula eſt id, quod cauſat ordinationem in finem, ſiue ſit forma, ſiue virtus, ſiue quicquid ad huiuſmodi. Et hoc appellat Dionyſius ornatum.

I Iſta autem quatuor licet ad omnem creaturam pertinere poſſint, quia omnia ſunt à Deo ordinata in finem, ſecundum ordinem, & legem æternæ ſapientiæ, & rebus omnibus datæ ſunt virtutes, quibus in finem tendant: ſpecialiter tamen ad rationales creaturas iſta pertinent, quæ ad ipſum vltimum finem modo nobiliſſimo natæ ſunt peruenire, & non ſolum ordinantur à Deo in finem, ſed etiam cognoſcunt ipſam rationem ordinis, & finis. Ad tertium dicendum, quòd regnum impor- (Ad tertiũ.) tat perfectionem in præſidente, & etiam in eo, qui ſubeſt, ſed in præſidente, ſicut in principio perfectionis, qui ſuam rectitudinem alijs imponit. In eo ve-

K rò, qui ſubeſt tanquam in accipiente perfectionem ab alio. Sancti autem, qui ſunt in vita ęterna, hoc modo diuinæ prouidentiæ ſubduntur, quòd etiam ipſi prouidentes, vel prouiſores efficiuntur, vel ſibiipſis, vel alijs, ſecundum quòd alia omnia erunt eis ſubiecta. Et ſic ad regnum Dei peruenient, non ſolum vt ſub rege exercentes, ſed etiam reges ipſi facti, qui tamen erunt ſub vno ſummo rege. Vnde dicitur: Apoc. 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram.

Dato tamen, quod illi, qui ſub ſunt in regno, ſolum ſint ſub rege, & non ſint ipſi reges, eſt perſecutio quædam: ipſum regnum, & ſubiectio illa non dicit imperfectionem, quia non debet eſſe ex neceſſitate, ſicut eſt in tyrannico principatu,

atu, ſed ex voluntate inquãtum magis vtile eſt eis, A qui reguntur regi ſubeſſe, quàm nullum habere regem. Et ita eſt in omni naturali principatu, qui eſt propter vtilitatem ſubditorum, & non per vtilitatem regentis. Et ſic ſeruitus naturalis eſt bona, vt patet 1. Politi. ſcilicet, in hominibus illis, qui robuſta corpora habent ad opus, & tamen non habent iudicium ad dirigendum. Iſtos nanque vocat ibi Ariſt. naturaliter ſeruos, & dicit eis melius eſſe ad vitam, ꝙ alicui ſubſint, quàm, ꝙ nulli ſeruiant, & pereant, neſcientes ſe dirigere. Sic etiam beſtijs melius eſt ſub humana poteſtate manere, quàm liberè vagari: quia homo eis in quibuſdam melius prouidet, quàm ipſi ſibi ꝓuidere poſſint. Et iſto modo manere ſub principatu regali, quando rex excellit ſubditos ſapiẽtia, B & virtute, non ſolum nõ eſt ſubiectio, immo eſt quędam pars beatitudinis, ſicut etiam dixit Plato; & refert illud Boe. de conſol. lib 1. proſa 4. ſcilicet, Beatas eſſe reſpublicas, cum eas à ſapientibus regi contingeret, vel earum rectores ſapientiæ ſtuderent. Et ſic dicit: Apoſtolus ad Rom. 13. ſcilicet: Ideo ſubditi eſtote principibus, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, ideſt, non ſolum propter timorem mali, quod vobis per iram inferre poſſent, ſed etiam propter conſcientiam, ideſt, quia bonum eſt illis ſubditos eſſe: Iſtud autem erit à fortiori in regno beatorum, quia illi nõ ſolum erunt ſub rege, ſed etiam erunt reges, vt nunc ſup. oſtenſum eſt. Ideo perſectio eſt illis eſſe in regno Dei.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, ꝙ vt ſup dictum eſt nũc regnum cęlorum aliquando accipitur pro Eccleſia triumphanti, & aliquando pro militanti. Primo modo nulla mala poſsũt eſſe in Eccleſia, vel regno Dei, vbi eſt plenitudo omnium bonorum. Accipiendo ſecundo modo in regno Dei ſunt multa mala, quæ vocantur ſcandala: ſic dicit Grego. ꝙ regnum cęlorum præſentis temporis Eccleſia dicitur, quia in illa beatitudine, vbi pax ſumma eſt, inueniri ſcandala non poterunt, quæ colligantur. De his ſanctus Tho. 4. ſent. diſt. 49. quæſt. 2. artic. 5.

An beatitudo aliquo modo conſiſtat in operatione ſenſus. Quæſtio XXXII.

QVAERETVR, an beatitudo aliquo modo conſiſtat in operatione ſenſus. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. (Primum argum.) Nulla enim operatio inuenitur in homine perfectior ſenſitiua, pręter intellectiuam, ſed operatio intellectiua dependet in nobis à ſenſitiua, quia intelligere non poſſumus ſine phantaſmate, vt dicitur 4. de Anima, cum ipſum phantaſma ſit obiectum intellectus, ergo beatitudo cõſiſtit aliquo modo in operatione ſenſitiua. (Secundũ argum.) Item Boe. de cõſo. lib. 2. proſa 2. dicit, beatitudinem eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perſectum, ſed quædam bona ſunt ſenſibilia, quæ per ſenſus attingemus ſ. per eorum operationes: ergo videtur, ꝙ operatio ſenſus requiratᷣ ad E beatitudinem. (Tertium argum.) Item beatitudo eſt bonum perſectũ, vt probatᷣ 1. Ethi. quia ſi eſſet imperfectum, non perficeretur homo abſolutè per eam: ergo oportet perfici hominem ſecundum vires ſuas, ſed per operationes ſenſitiuas quædam partes animæ perficiũtur, ergo operatio ſenſitiua requiritur ad beatitudinem.

Dicendum, ꝙ hic non dubitatur nunc principaliter, an beatitudo ſit aliqua operatio ſenſitiua, vel cõſiſtat in ea, quia probatũ eſt ſup. q 21. a 24. ꝙ non, ſed dubitatᷣ an operatio ſenſitiua pertineat ad beatitudinẽ, ita ꝙ exigatᷣ ad eam, vel neceſſariò pręſupponatᷣ. Pro hoc ergo dicendũ, ꝙ aliquid poteſt ad beatitudinẽ peruenire, vel pertinere tripliciter: vno modo eſ- A ſentialiter, alio modo antecedenter, tertio modo cõſequenter. Primo modo. ſ. eſſentialiter nõ poteſt pertinere operatio ſenſus ad beatitudinẽ. Nam beatitudo hominis conſiſtit eſſentialiter in cõiunctione hominis ad bonũ increatũ, qđ eſt vltimus finis, vt ſup. q. 26. & 27. oſtenſum eſt. Huic autem fini non poteſt coniungi per operationes ſenſitiuas, vnde ſup. 23. & 24. dictũ fuit, ꝙ in corporalibus bonis non poterat conſiſtere beatitudo: per ſenſus tñ operationes non poſſumus attingere, niſi bona corporalia, ergo ĩ operationibus ſenſitiuis beatitudo ſecundũ ſubſtantiã eſſe non poteſt. Poſſunt autẽ operationes ſenſitiuæ ꝑtinere ad beatitudinẽ antecedenter, & cõſequẽter. Antecedenter quidẽ, quantũ ad beatitudinẽ imperB fectã, qualis in hac vita haberi poteſt. Nam operatio intellectus pręexigit operationẽ ſenſus neceſſario: tñ beatitudo eſt ĩ operatione intellectus. Ideo operatio ſenſus ꝑtinet ad beatitudinẽ antecedẽter. Poteſt etiam pertinere conſequẽter operatio ſenſus ad beatitudinẽ etiam quantũ ad illã beatitudinẽ perfectã, quę erit poſt mortẽ: quia poſt reſurrectionem ex ipſa beatitudine perfecta animæ fiet quędã refluentia in corpus, & in ſenſus corporeos, vt in ſuis operationibus perficiantur, vt ait Aug in Epiſtola ad Dioſcorum. Et ſic operatio ſenſus proficiet ad beatitudinẽ, non tamen in ea erit eſſentia beatitudinis. Ad primum dicendum ꝙ argumẽtum iſtud probat, quòd operatio ſenſus requiritᷣ antecedẽter ad operationẽ (Primum argum.) C intellectus, & hoc ſolum quantum ad iſtam beatitudinem imperfectam, vbi intellectus dependet à ſenſu præexigendo illum. Et tamen adhuc iſta imperfecta beatitudo nõ eſt in ſenſu eſſentialiter, ſed in operatione intellectus. Quantum vero ad illam perfectam beatitudinẽ ſecus erit, quia nec erit ibi beatitudo in ſenſu eſſentialiter, nec etiã antecedenter, quia nõ præexigetur ibi operatio aliqua ſenſus ad cognitionem intellectus, ſecundum quam eſt beatus, cum ibi non ſit phantaſma aliquod, per quod intellectus intelligat, ſed coniungetur immediatè ipſi Deo, qđ erit videre ipſum per eſſentiam, de quo. inf. q 40. dicetur. Ideo nihil deeſſet de complemento beatitudinis, etiam ſi nulla operatio ſenſus ſibi eſſet, ſicut nũc D eſt in animabus, quæ ſunt in cœlo, quas plenè beatas dicimus, & tamen nullis ſenſibus vtuntur, cum ſint corporibus ſolutæ, pertinebit tamen ibi operatio ſenſitiua conſequenter ad beatitudinem per refluentiam poſt reſurrectionem vt nunc ſup. dictum eſt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ beatitudo perfecta, (Secundũ.) qualem habent Angeli, habet congregationem omniũ bonorum per cõiunctionẽ ad vniuerſalẽ fontẽ bonorũ i. ad Deũ, qui eſt tota natura boni vnitiuè, & cõpletè Et tamen non indigẽt bonis particularibus: quia in illo vniuerſali bono perſectius omne bonũ habent, quã congregatis omnibus particularibus bonis. In hac tamen beatitudine imperfecta, quæ eſt in pręſenti, cum non habeatur illud bonũ vniuerſale, E requiritᷣ congregatio tãta bonorũ particulariũ, quãta ſufficiat ad perſectiſſimã operationẽ huius vitę. i. pro iſto ſtatu. Ad tertium dicendum, ꝙ in futura beatitudine perficitur totus homo, ſed in inferiori par- (Tertium.) te per refluentiam à parte ſuperiori. In beatitudine autem imperfecta præſentis vitæ, cum nõ habeatur hic perſectum bonum ſicè contrario, ſcilicet, ꝙ ex perfectione partis inferioris proceditur ad perfectionem partis ſuperioris. Et quia bonum partis inferioris eſt bonum exterius, & particulare, requiritur congregatio quędam bonorum particularium ad beatitudinem huius vitæ, cum hic pars inferior non poſſit à ſuperiore perfici. De his. S. Thom. 1. 2. quæſt. 3. articu. 3.

An beatitudo conſiſtat in operatione intellectus, vel voluntatis. Quaſtio XXXIII.

QVAERETVR, cum non conſiſtat beatitudo in operatione exteriori, ſed in interiori, an conſiſtat in operatione intellectus, vel voluntatis.

Primum argum. Dicunt quidam, quòd magis conſiſtit in operationibus voluntatis, quàm intellectus, q̃a beatitudo eſt ſummũ bonum, ſed bonũ inquantum hmõi, eſt obiectũ voluntatis, & nõ intellectus, ergo magis cõſiſtet beatitudo in operatione volũtatis, q̃ intellect⁹.

Secundũ argum. Item delectatio requiritur ad beatitudinem, vt ait Ariſ. 7. Ethi. Vnde in Græco nomen beatitudinis à gaudio accipitur, delectatio tamen in voluntate, vel in appetitu eſt, ergo in voluntate eſt beatitudo. G

Tertium argum. Itẽ beatitudo cõſiſtit in operatione perfectiſſima virtutis 1. Ethi. ſed charitas eſt omnium virtutũ excellentiſſima, vt patet 1. Corin. 13. charitas autem in voluntate eſt, ergo beatitudo erit in voluntate.

Quartum argum. Itẽ ſicut anima imperat corpori ita volũtas imperat intellectui, & per conſequẽs eſt ſuperior, beatitudo tamen eſt magis in bonis animę, quã corporis, q̃a aĩa eſt ſuperior corpore. ergo erit beatitudo magis in voluntate, q̃ in intellectu, q̃a volũtas eſt ſuperior.

Quintum argum. Item beatitudo hominis conſiſtit in perfecta coniunctione ipſius ad Deum, ſed perfectius homo coniungitur Deo per voluntatẽ quàm per intellectum. Vnde dicit Hugo de S. Victo. 7. ca. Diony. lib. de cæleſti Hierar. ſuper illo verbo ſcilicet, mobile, & acutum, & c. ſ. Dilectio ſupereminet ſcię, & maior eſt intelligẽtia: plus enim Deus diligitur, quã intelligatur, & intrat dilectio, vbi ſcientia foris eſt: ergo magis conſiſtit beatitudo in dilectione, quàm in cognitione, & cõſequẽter magis in voluntate, q̃ in intellectu. H

Sextum argum. Item dicit Aug. 19. de ciui. Dei, ꝙ beatitudo hominis conſiſtit in pace: vnde Pſalm. 147. dicitur. Qui poſuit fines tuos pacem. pax autem pertinet ad voluntatem, & non ad intellectum, cum ſit quædam tranquillitas: ergo erit beatitudo in voluntate.

Septimũ argum. Item primo mouenti reſpondet vltimus finis, ſcilicet, ꝙ ſit idem primum mouens, & vltimus finis: ſicut vltimus finis exercitus eſt victoria, quæ eſt finis ducis, & ille eſt primum mouens, & totale exercitus, ſed primum mouens ad operandum eſt voluntas: quia ipſa mouet omnes alias vires, ergo ad ipſam pertinebit vltimus finis, ſcilicet, beatitudo. I

Octauum argum. Item ſi beatitudo eſt operatio aliqua, neceſſe eſt, quòd illa ſit nobiliſſima operatio hominis, nobilior tamen operatio eſt dilectio, quæ eſt actus voluntatis, quàm cognitio, quæ eſt actus intellectus: cum prima Corin. 13. dicatur, quòd charitas eſt maior fide, & tamen charitas pertinet ad dilectionem, fides vero ad cognitionem.

Nonum argum. Item Augu. dicit 13. de trin. quòd beatus eſt, qui habet omnia, quæ vult, & nihil mali vult. Et poſt pauca dicit: Appropinquat beato, qui bene vult, quæcunque vult: bona enim beatum faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ſcilicet, ipſam bonam voluntatem habet, ergo beatitudo conſiſtit in voluntate. K

Decimum argum. Itẽ vltima perfectio operationis eſt dilectio, quæ perficit operationem: ſicut pulchritudo iuuentutẽ vt 10. Ethi. dicitur: ſi igitur operatio eſt vltimus finis, videtur quòd magis ſit in operatione voluntatis, quàm intellectus: quia ibi magis erit delectatio, quàm in actu intellectus.

Vndecim. argum. Item delectatio ita propter ſe deſideratur, quòd nunquam propter aliud quæritur: quia ſtultum eſſet ab aliquo quærere: quare vult delectari 10. Ethi. Hęc autem eſt conditio vltimi finis, ſcilicet, vt propter ſe quæratur. Erit ergo beatitudo magis in actu voluntatis, quam intellectus: quia delectatio ad voluntatem pertinet. Item in appetitu vltimi finis omnes homines maximè concordant, cum ſit naturalis, vt ait Boe. lib. 3. de conſo. proſa 3. Plures tamen quęrũt delectationem, quàm cognitionem, magis ergo delectatio eſt beatitudo, quàm cognitio, & ſic erit magis in voluntate, quàm in intellectu. Duodeci. argum.

Dicendum, quòd beatitudo magis conſiſtit in intellectu, quàm in voluntate: immo non proprie cõſiſtit in voluntate: nam Ioan. 17. dicitur: Hæc eſt uita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & tamen vita æterna eſt beatitudo, vt ſup. quæſt. 29. oſtenſum eſt: ergo beatitudo eſt in intellectu. Beatitudo magis conſiſtit in intellectu q̃ in voluntate.

Item primo Corin. 15. ſuper illo uerbo, ſcilicet, cum tradiderit regnum Deo patri: dicit Glo. 1. Cum perduxerit credentes ad contemplationem Dei patris, vbi eſt finis omnium, requies ſempiterna, & gaudium. Iſta autem eſt beatitudo, ergo conſiſtit in contemplatione, quæ eſt actus intellectus. Item Ariſt. 10. Ethi oſtendit, quòd in cõtemplatione vltimi boni conſiſtat fęlicitas, ſed iſta contemplatio pertinet ad intellectum, ergo ibi eſt beatitudo. Item vt dicitur 1. Ethi. beatitudo eſt bonum per ſe ſufficiens: ergo iſtud, in quo reperitur magis per ſe ſufficientia, erit beatitudo: vel in eo erit beatitudo. Iſtud autem eſt in cognitione, quia Io. 14. dicitur: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis: ergo in intellectu erit beatitudo. Item patet hoc, quia impoſſibile eſt beatitudinem eſſe in uoluntate: cum enim beatitudo ſit bonum intellectualis naturæ, oportet ꝙ ſecũdum iſtud conueniat intellectuali naturæ, quod eſt ei proprium: appetitus autem non eſt aliquid proprium naturæ intellectualis, ſed omnibus rebus ineſt: licet ſit diuerſimodè in diuerſis, quæ tamen diuerſitas procedit ex hoc, quòd res diuerſimodè ſe habent ad cognitionem. Quæ enim omnino cognitione carent habent appetitum naturalem tantum. Quæ vero habent cognitionem ſenſitiuam habent etiam appetitum ſenſitiuum, ſub quo comprehenduntur concupiſcibilis, & iraſcibilis. Quæ vero habent cognitionem intellectiuam habent appetitũ proportionalem, ſcilicet, uoluntatem. Voluntas igitur, ſecundum ꝙ eſt appetitus, non eſt aliquid proprium naturę intellectualis, ſed ſolum, ſecũdum ꝙ ab intellectu dependet. Intellectus autem ſecundũ ſe, eſt proprius naturæ intellectuali. Nõ poteſt ergo conſiſtere beatitudo in actu uoluntatis, cum illa nõ ſit aliquid propriũ naturæ intellectualis, quia tunc non eſſet beatitudo proprium bonum naturæ intellectualis, ſed conueniret omnibus rebus habentibus appetitum. Hoc tamen falſum eſt, ergo in ſolo intellectu conſiſtit: qui ſolus eſt proprius ipſi naturæ rationali. Item in omnibus potentijs, quæ mouentur à ſuis obiectis, obiecta ſunt naturaliter priora actibus illarum potẽtiarum: ſicut motor naturaliter prior eſt, quã moueri ipſius mobilis. Talis autẽ potentia eſt uoluntas. Appetibile enim mouet appetitum, obiectum ergo uoluntatis eſt prius naturaliter, quã actus eius. Primũ igitur obiectũ ipſius pręcedit omnes actus eius. Non poteſt ergo actus uoluntatis eſſe prima res uolita, ſed beatitudo, quia eſt ultimus finis, eſt prima res uolita. Impoſſibile eſt ergo, ꝙ beatitudo ſit ipſe actus uolũtatis. Itẽ in omnibus potẽtijs, q̃ poſſunt reflecti ſuper ſuos actus, prius oportet, ꝙ actus illius potentię ferãtur in obiectũ potentię, & poſt modũ feratur ſuper ſuum actum. Et non eſt poſsibile, ꝙ aliqua potentia ferat̃ prius ſuper ſuũ actũ, quàm ſuper ſuũ obiectum. Si enim intellectus intelligit ſe intelligere, oportet dari, quòd intelligat prius rem aliquam, & poſtea intelligat ſe intelligere. Nã ipſum intelligere, quod intellectus intelligit alicu-

alicuius obiecti eſt: ideo oportet, quòd vel proceda-
tur in infinitum, vel ſi eſt deuenire ad aliquid primò
intellectum, quod hoc non erit ipſum intellige-
re: quia tunc aliquod intelligere erit ante omne in-
telligere, cum iſtud intelligere, de quo eſt intellige-
re, oportet ꝙ præexiſtat: quia aliter non poteſt intel
ligi, quia aliàs poneretur intelligere ante rem intel-
lectam, ideo non poterit intelligere eſſe id, quod pri
mò intelligitur, ſed qđ primò intelligitur eſt aliqua
res intelligibilis. Similiter oportet, ꝙ primò volitũ
non ſit ipſum velle, ſed aliquod bonum: primum au
tem volitum ipſius naturæ intellectualis eſt beatitu
do: nam propter illã volumus quicquid volumus:
impoſſibile eſt ergo beatitudinem eſſe in actu volũ-
tatis: ita, ꝙ ipſe actus volũtatis ſit realiter beatitudo.
Item vnumquodq; habet virtutem naturæ ſuę,
ſecundum illa quę conſtituunt ſubſtantiam eius, dif
fert enim homo verus à picto, per ea, quę ſubſtantiã
hominis conſtituunt. Vera autem beatitudo nõ diſ-
fert à falſa ſecundum actum voluntatis. Nam eodẽ
modo ſe habet voluntas in deſiderando, vel aman-
do quicquid ſibi proponitur vt ſummum bonum,
ſiue proponatur verè, ſiue falsè. Hoc autem differt
ex parte intellectus iudicantis, an ſit vera beatitudo,
vel non, beatitudo ergo magis conſiſtet eſſentiali-
ter in intellectu, quàm in voluntate.
Item ſi aliquis actus eſſet ſubſtantialiter ipſa fœ-
licitas, iſte actus aut eſſe, amare, aut deſiderare, aut de
lectari. Impoſſibile eſt autem, ꝙ deſiderare ſit reali-
ter ipſe vltimus finis: quia deſiderium eſt, ſecundum
quod voluntas tendit in id, quod non habet. Hoc au
tem repugnat rationi vltimi finis: quia non eſt pro-
pter aliud, ſed omnia propter ipſum: ergo non eſt de
ſiderare ipſa beatitudo. Amare quoque non poteſt
eſſe vltimus finis, quia bonum amatur non ſolum
quando habetur, ſed etiam quãdo non habetur. Ex
amore enim prouenit, quòd res non habita per deſi
derium quæratur. Et ſi amor rei habitæ perfectior
ſit, quam amor rei non habitæ, hoc cauſatur ex eo,
quod iam habet bonum amatum. Aliud eſt igitur
habere bonum, quod eſt finis, quàm amare, iſtud er-
go amare non eſt beatitudo, quia aliàs non differ-
ret habere rem amatam, vel non habere, ſi ipſum
amare eſſet beatitudo, cum poſt beatitudinem nihil
quæratur, & tamen ante habere eſt res non perfe-
cta, & poſt habere amatum eſt perfecta, ergo amare
non eſt ipſa beatitudo. Simililiter dicendum, quòd
delectatio voluntatis non ſit beatitudo: ipſum enim
habere bonum eſt cauſa delectationis, vel dum bo
num, nunc habitum ſentimus, vel dum prius habi-
tum memoramur, vel dum in futuro habendum
ſperamus. Non eſt ergo delectatio eſſentiatialiter
beatitudo, cum ipſa proueniat à bono, & bonum
non proueniat à delectatione, & ſic nullus actus vo-
luntatis poteſt ſubſtantialiter eſſe beatitudo.
Item ſi delectatio eſſet vltimus finis, ipſa ſecun-
dum ſeipſam eſſet appetenda, hoc autem falſum eſt.
Patet enim quòd delectatio appetatur ex eo, ad qđ
conſequitur ipſa delectatio. Nam ſi delectatio, quæ
conſequitur bonas, & appetendas operationes, ap-
petenda eſt, eſt bona, delectatio autem, quæ conſe-
quitur malas, & fugiendas operationes, mala, & fu-
gienda eſt, delectatio non habet à ſeipſa, quòd ſit bo
na, ſed ab alio, ſcilicet, ex eo, ad quod conſequitur,
ergo non poteſt ipſa eſſe beatitudo, cum beatitudo
ſit per ſe bona, & omnium bonorum maximum.
Item ordo rectus rerum conuenit cum ordine na
turæ, nam res naturales ordinantur in ſuum finem
abſque errore, in naturalibus tamen eſt delectatio
propter operationem, & non operatio propter de-

A lectationem: ſic ergo erit in operibus rationis. Patet
hoc, quia videmus in naturalibus, ꝙ natura illis ope
rationibus animalium delectationem appoſuit, quę
ſunt manifeſtè ordinatę ad finem neceſſarium, ſicut
in vſu ciborum, qui ordinatur ad conſeruationem
indiuidui, & in vſu venereorum, qui ordinatur ad
conſeruationem ſpeciei. Niſi enim delectatio eſſet
in his operationibus animalia ab iſtis vſibus neceſ-
ſarijs abſtinerent. Sic ergo in actibus naturæ rationa
lis, impoſſibile eſt, ꝙ delectatio ſit vltimus finis.
Item delectatio nihil aliud videtur eſſe, niſi quie-
tatio voluntatis in aliquo bono conuenienti, ſicut
deſiderium eſt inclinatio voluntatis in aliquod bo-
num conſequendum. Sicut autem homo per volun
B tatem inclinatur in finẽ, & quietatur in illo: ita cor-
pora naturalia habent inclinationem naturalem in
fines proprios, quæ quidem quæratur iam adeptis fi
nibus. Eſt autem ridiculum dicere, quòd finis motus
corporis grauis non ſit ad eſſe in loco proprio, ſed
quietatio inclinationis ſit finis: qua tendebat in locũ
proprium. Si enim natura principaliter hoc inten-
deret, ſcilicet, vt inclinatio quietaretur, non daret
eam, & ſic nõ oporteret aliquid fieri, vt quietaretur,
quia iſtud eſſet quærere ſuperfluas occupationes.
Sicut ſi medicus percuteret aliquem, vt haberet, quę
ſanaret, quia melius erat non percutere, nec ſanare,
cum vtrunque ſit ſuperuacuum. Natura tamen dat
corporibus inclinationem tendendi in loca pro-
C pria, ergo non dat illam, vt eam quietet, ſed vt per
eam corpora tendant in loca propria, quibus habi-
tis, quaſi conſecutis finibus ſuis ſequitur inclinatio-
nis quietatio, & ſic illa quietatio non eſt finis rei,
vel actus, ſed eſt concomitans finem.
Delectatio ergo non poterit eſſe vltimus finis,
ſed concomitans ipſum: ergo non poterit aliquis
actus uoluntatis eſſe ipſa beatitudo. Conſideran-
dum autem in hoc, quòd ad beatitudinem duo re-
quiruntur, ſcilicet, unum, quod eſt beatitudinis eſ-
ſentia, id eſt, realiter ipſa beatitudo, & aliud eſt quaſi
per ſe accidens eius, ſcilicet, delectatio coniuncta
ipſi eſſentiæ beatitudinis, vel concomitans eam.
Quantum ad eſſentiam beatitudinis impoſſibile eſt,
D quòd conſiſtat in actu voluntatis, id eſt, quòd aliquis
actus voluntatis ſit beatitudo. Nam manifeſtum
eſt ex dictis, quòd beatitudo eſt conſecutio finis vl-
timi, conſecutio autem finis non poteſt conſiſtere
in actu voluntatis: Quod patet, quia voluntas fertur
in ipſum finem, etiam abſentem, quando eum deſi-
derat, & in ipſum præſentem, vt quando in eo quie-
ſcens delectatur. Manifeſtum eſt autem, ꝙ deſideriũ
finis non eſt conſecutio finis, ſed eſt quidam motus
ad finem: delectatio autẽ aduenit uoluntati ex hoc,
ꝙ finis eſt pręſens, & non eſt finis pręſens ex hoc, ꝙ
homo delectetur. Oportet igitur actũ uoluntatis nõ
eſſe eſſentiã beatitudinis. ſ. ꝙ per illũ actum finis nõ
eſt pręſens: ideo oportet aliquid aliud præter actum
E uolũtatis eſſe ipſam beatitudinẽ, & hoc apparet cir-
ca fines ſenſibiles. Si enim conſequi pecuniã eſſet per
actũ uoluntatis, ſtatim cupidus cõſequeretur, uel cõ
ſecutus eſſet eã à principio quãdo vult eã habere, &
incipit deſiderare. Pecunia tamen à principio eſt ab-
ſens ei, conſequitur autẽ illam per hoc, ꝙ manu eã
apprehendit, vel per aliquod huiuſmodi, & tũc dele
ctatur iã in pecunia habita. Sic continget circa finẽ
intelligibilẽ. Nam à principio volumus conſequi ip
ſum finem intelligibilem, & tamen non habemus
eum, ſed conſequimur poſtea per hoc, quòd præ-
ſens eſt per actum intellectus, & tunc voluntas de-
lectatur, & quieſcit in ipſo fine iam adepto. Sic ergo
eſſentia beatitudinis conſiſtet in actu intellectus, ſed

ad voluntatem pertinet delectatio conſequens beatitudinem: ſic dicit Auguſt. 10. confeſſ. quod beatitudo eſt gaudiũ de veritate, quia ſcilicet ipſum gaudium eſt conſummatio beatitudinis, licet non ſit ipſa beatitudo. Aliter poteſt etiam hoc intelligi. Nam ꝙ beatitudo ſit in voluntate poteſt dupliciter accipi: Vno modo, quòd ſit in voluntate, ideſt, ꝙ ſit obiectũ eius, & ſic beatitudo, cum ſit vltimus finis, & ex fine eſt ratio boni. quod eſt voluntatis obiectum, oportet beatitudinem eſſe in voluntate: ſicut dicimus eſſe obiectum in potentia, cuius eſt obiectum. Alio modo, ꝙ ſit beatitudo in voluntate, ideſt, ꝙ ſit aliquis actus voluntatis, & ſic beatitudo non poteſt eſſe in voluntate. Nam beatitudo importat vltimum finem hominis. Vltimus autem finis hominis poteſt dupliciter accipi, ſcilicet, vnus in ipſo, & alius extra ipſum. Finis in ipſo eſt ſicut operatio rei, quæ dicitur finis eius, cum res omnis ſit propter operationem ſuam. Finis autem extra ipſum eſt id, ad quod per ſuam operationem pertingit. Non poteſt autẽ dici finis intra quælibet operatio, ſed illa quæ primo coniungit ipſam rem fini exteriori. Et hoc dicitur, quòd res habet finem extra ſe: tunc enim oportet, quod finis interior ad exteriorem ordinetur, vt ſic finis exterior ſit quaſi vltimus finis, & finis interior, qui eſt operatio, ſit ad illum ordinatus. Sic videmus, quòd res naturales per operationes, quas habent, pertingunt ſecundum aſſimilationem quandam ad diuinam bonitatem, quæ eſt finis exterior ipſarum. Non eſt autem poſſibile, quod ipſe actus voluntatis ſit vltimus finis alicuius propter actum reflexum, de quo ſupra nũc diximus, quia oportebit, quòd voluntas prius aliquid velit, quàm velit ſuum velle. Et ſic actus eius non erit primum obiectum ſuum, & tamen beatitudo eſt obiectum ſuum: ergo beatitudo non eſt aliquis actus voluntatis. Non poteſt etiam dici, quòd aſſecutio finis exterior ſit per actũ voluntatis immediatè. Intelligitur enim actus voluntatis eſſe ante aſſecutionem finis, vt motus quidam in finem: poſt aſſecutionem autem eſt actus voluntatis, vt quietatio quædam in fine. Non poteſt autem eſſe, quòd voluntas nunc quietetur in fine, in quem prius tendebat, niſi quia volens alio modo ſe habet nunc ad finem, quam prius. Illud ergo, quod facit volentem hoc modo ſe habere ad finem, vt voluntas quietetur in eo, cum prius ſolum deſideraret illum, eſt neceſſariò vltimus finis interior, qui primo coniungit voluntatem ipſi fini exteriori: Sicut ſi finis exterior alicuius ſit pecunia, finis interior eius erit poſſeſſio, per quam homo ſe habet ad pecuniam, vt in ea voluntas quietetur.

Cum ergo vltimus finis quaſi exterior ſit Deus, non poteſt eſſe, quòd aliquis actus voluntatis ſit interior finis, ſed ille actus erit vltimus finis interior, per quẽ homo primo ſe habet hoc modo ad Deũ, vt in ipſo quietetur. Hoc autem eſt ipſa viſio Dei per intellectum, cum res cognita ſit in cognoſcente, & fit ibi quaſi quidam contactus exercente re cognita in cognoſcẽte, ſecundũ ꝙ in corporibus, quia per tactum corporis ad delectabile corporeum inducitur quietatio appetitus. Cùm ergo ſit hic quaſi quidam contactus Dei ad intellectum, per hoc, ꝙ Ipſe eſt in intellectu, inquantum ab eo cognoſcitur, neceſſe eſt, quòd vltimus finis hominis ſit in actu intellectus, & ita beatitudo, quæ eſt vltimus finis hominis neceſſariò erit in intellectu. Et tamen iſtud, quod eſt ex parte voluntatis, ſcilicet, quietatio eius in fine, quod poteſt vocari delectatio, eſt quaſi quoddam formale complens beatitudinem, non ſicut forma ſubſtantialis complet rationem ſpeciei, ſed

F ſicut ornatus complet ipſam rem, quæ ornatur: ſicut pulchritudo iuuentutem. Et ita delectatio illa voluntatis ſuperueniens viſioni Dei, in qua eſt ſubſtantia beatitudinis, complet beatitudinem ideſt, ornat eam, & perficit, & eligibiliorem facit, & tamen ſine illa delectatione, vel quietatione ſuperueniente, erat iam tota ſubſtantia beatitudinis completa in viſione. Et ſic voluntati attribuitur prima beatitudo ad finem, inquantum appetit conſequi ipſum finem, & etiam attribuitur vltima beatitudo, inquãtum in fine iam habita quietatur, media tamen beatitudo, quæ eſt pertingere ad ipſum finem, vel facere eum præſentem amanti, non eſt voluntatis, ſed intellectus, & iſta conſecutio eſt beatitudo, quia G ipſa eſt, per quam coniungitur primo fini exteriori, & ideo ipſa eſt finis vltimus interior.

Ad primũ argum.

Ad primum dicendum, quòd illa ratio oſtendit, quòd beatitudo eſt in voluntate, ſicut obiectum in potentia, non tamen, quòd ſit actus eius, ſicut primum obiectum viſus non eſt ipſa viſio, ſed res viſibilis. Vnde ex hoc ipſo, quòd beatitudo pertinet ad voluntatem, tanquam primum obiectum eius, ſequitur, ꝙ non pertineat ad ipſam tanquam actus ipſius: ideo non erit beatitudo ipſe actus voluntatis.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dicendum, quòd delectatio requiritur ad beatitudinem, quaſi quædam forma completiua beatitudinis, non tamen ſubſtantialiter, vt dictum eſt, ſed perficit beatitudo operationem, vt H quidã finis ſuperueniens: ſicut pulchritudo perficit iuuentutẽ, quæ iuuenibus aduenit, ſic dicit 10. Ethi.

Ad tertiũ.

Ad tertium dicendum, quod charitas pro tanto dicitur eſſe maior virtus cæteris, quæ ſũt in via, quia ipſa eſt, quæ ordinat omnes alias. Hoc tamẽ non dat ei, ꝙ actus eius ſit ipſa beatitudo, ſed quod inclinatio quædam in finem, ſit ipſe actus charitatis: ſicut eſt in ſtatu viæ, vel quòd ſit quædam quietatio in ipſo fine, ſicut eſt in ſtatu patriæ. Nam ibi licet non attingatur Deus immediatè per actum charitatis, tamen cum eum attingimus per actum intellectus, quietamur in ipſo poſtea per actum charitatis. Vnde charitatis actus nullo modo poteſt eſſe ſubſtantia beatitudinis.

Ad quartum.

I Ad quartum dicendum, quòd non eſt eadem ratio comparationis, quia actus corporis non poteſt pertingere ad aſſequendum bonum animæ: ideo cũ anima imperet corpori, eſt corpus inferius. Intellectus tamen attingit ad aſſequendum, quod voluntas appetit: ideo poterit eſſe aſſecutio boni per actũ intellectus, licet deſiderium eius ſit per volũtatem, aſſecutio tamen illius boni eſt beatitudo, cum illud bonum ſit vltimus finis exterior, & ſic in actu intellectus erit beatitudo.

Conſiderandum tamen, quòd intellectus non attingit finem voluntatis ſub ea ratione, qua voluntas fertur in illum, quia iſtud erat impoſſibile. Nam voluntas fertur in illum in ratione boni, quæ eſt K ratio finis: ideo illa res ſolum pertinet ad voluntatem, vt finis. Intellectus autem fertur in rem illam, vt veritatem habet, vel vt eſt aliquid intelligibile. Et ſic conſequitur illam non ſub ratione boni, & finis, ſed ſub ratione veri, vel intelligibilis. Et tunc voluntas quietatur in illo iam acquiſito, tanquam in fine ſuo, quem ipſa per actum ſuum conſequi non poterat, ſed ſolum deſiderare illud ante conſecutionem, & frui ipſo poſt conſecutionem. Et quia in re illa reperitur vtrunque iſtorum complete, ſcilicet, ratio boni, & ratio veri. Ratio quidem boni, tanquam vltimi boni: ratio autem veri, tanquam primi, & altiſſimi veri. Ideo tam voluntas, quàm intellectus ſe habebunt ad eandem rem, & cuiuſlibet

eorum

eorum erit obiectum proprium. Et tamen ſub iſtis A
rationibus, quas nos communiter nominamus, ſci-
licet beatitudo, maximum bonum, vltimus finis: nō
eſt illa res obiectum intellectus: ſed ſolius volunta-
Ad quintum. tis. Ad quintum dicendum, quod per affectum dicitꝰ
homo perfectius cōiūgi Deo, quàm per intellectū,
inquantum coniunctio, quæ eſt per affectum ſuper-
uenit perfectę coniunctioni, quæ eſt per intellectū
perficiens, & decorans eā: oportet tamen, quod pri-
ma cōiunctio ad Deum ſemper ſit per intellectum
antequam per affectum. Affectus tamen, ſiue dile-
ctio prius inclinat in iſtam coniunctionem perfectā
appetendam, quàm intellectus perfectè coniungatꝰ
Deo: quamuis non inclinat ſimpliciter affectus in
iſtam coniunctionem antequam intellectus cogno B
ſcat eam, inquātum eſt poſſibile illam fieri: eo quòd
appetitus non poteſt eſſe de re omnino incognita.
Et ideo dicit Hugo, quod ſcientia foris manet, vbi
dilectio intellectus eſt, ſcilicet, quia ipſa dilectio per
modum quietationis vltimo aduenit poſt coniun-
ctionem animæ cum Deo per intellectum. Et ſic di
citur manere ſcientia foris. i. iam præceſſiſſe, quan-
do dilectio intus eſt. i. quando ipſa iam peruenit ad
hoc, quòd quietaretur in fine iam cōſecuto. Ad ſex
Ad ſextum. tum dicendum, quòd pax pertinet ad beatitudinē,
non, quòd ſit ipſa ſubſtantia beatitudinis: ſed quod
antecedenter, & conſequenter ſe habet ad ipſam.
Antecedenter quidem, inquantum ante perfectam
coniunctionem animæ cum Deo per intellectum C
ſunt remota omnia perturbantia, & impediētia ho
minem ab vltimo fine: & illa remotio vocatur pax:
vt ſupra q. 30. oſtenſum eſt. Et conſequenter etiam
pertinet pax ad beatitudinem, inquantum habito
vltimo fine manet totus homo iam pacatus quieta
Ad ſeptimum. to deſiderio ſuo. Ad ſeptimum dicendum, quòd fi-
nem primo apprehendit intellectus, quàm volūtas:
tamen motus ad finem incipit in volūtate: ideo vo-
luntati debetur id, ꝙ vltimo venit ad conſecutionē
ipſius finis. ſ. delectatio, vel fruitio, quæ conſequitur
finem. Et ſic intellectus eſt, qui ipſum Deum primo
attingit: & per intellectum ei coniungimur: ideo cō
ſecutio finis operatio eſt intellectus. Sed ad iſtā con
ſecutionem conſequitur neceſſariò delectatio, vel D
fruitio: & iſta debetur voluntati. Nam non dicimus
intellectum frui, ſed voluntatem. Et ſic, ſicut volun
tas fuit primus motor, ideſt, qui primus mouit ad fi
nem inclinādo: ita ad ipſam pertinet, ideſt, quod eſt
vltimum in fine, ſcilicet fruitio eius, vel delectatio,
aut quies in illo. Si tamen aliquis vellet dicere, quòd
voluntas prius totaliter ſe habeat ad beatitudinem,
quàm intellectus, falſum eſt: quia neceſſe eſt, ꝙ res
ſit præcognita ad hoc, quòd volūtas feratur in illā:
ſolum ergo præceſſit voluntas intellectum per mo-
dum inclinationis, & tendentiæ: non tamen per mo
Ad octauum. dum apprehēſionis, & cognitionis finis. Ad octauū
dicendum, ꝙ dilectio præeminet cognitioni in mo
uendo, ſed cognitio prior eſt dilectione in attingen- E
do, & in apprehendēdo. Non enim diligitꝰ aliquid, ni
ſi cognitum, vt ait Augu. 19. de Trini. Et ideo intelli
gibilem finem primo apprehendimus per operatio
nem intellectus, quàm voluntatis, ſicut ſenſibilē fi-
nem prius apprehendimus per actum ſenſus, ideſt,
per cognitionem eius, quàm per actum appetitus.
Et cum dicitur, ꝙ ſit excellentior operatio volunta
tis, q̄ intellectus inquantum eſt ſuperior, vel prior,
negandum eſt. Nā primo, & per ſe ītellectus mouet
voluntatem. Voluntas enim inquantum huiuſmo-
di mouetur à ſuo obiecto, quod eſt bonum appre-
henſum: voluntas autem non mouet intellectū, niſi
quaſi per accidens. ſ. inquantum ipſum intelligere

A apprehenditur, vt quoddam bonum: & ſic voluntas
deſiderat ipſum intelligere: & ſic intellectus volun-
tatem præcedit. Nunquam enim voluntas deſidera
ret ipſum intelligere, niſi prius intellectus apprehē-
deret intelligere eſſe bonum, iudicando iſtud eſſe bo
num. Et tunc voluntas cupit ipſum intelligere: &
mouet intellectum ad intelligendum, quaſi per mo
dum imperij. Et ſic intellectus eſt cauſa, vt voluntas
eum moueat. ſ. quia ipſe primo mouit voluntatem:
& ſi ipſe non mouiſſet voluntatem, nunquam volū
tas ei aliquid imperaſſet. Motus tamen primus ſim-
pliciter fit ab intellectu in voluntatem. Eſt etiā dif-
ferentia in motibus iſtis: quia voluntas mouet intel-
lectum ad intelligendum actualiter per modū, quo
B efficiens dicitur aliquid mouere. Intellectus autem
mouet voluntatem per modū, quo finis mouet ali-
quid. Nam bonum, quod intelligitur, eſt finis volū-
tatis: & iſtud non mouet voluntatem, niſi ſecundū
ꝙ ei oſtēditur, vel repreſentatur ab intellectu. Et ſic
motus intellectus, quem facit ſuper volūtatem, ali-
quo modo pertinet ad motum obiecti, & finis. Agēs
autem eſt poſterior in mouendo, quàm finis. Nam
agens non mouet, niſi propter finem. Et ſic apparet
intellectum eſſe ſimpliciter altiorem, & priorem
voluntate. Ipſam autem voluntatem eſſe priorem
ītellectus, ſolum per accidens: ideo operatio intelle
ctus erit excellentior. Cum autem dicitur, ꝙ actus
charitatis ſit excellentior, quàm fidei, &c. Poteſt di
C ci vno modo, ꝙ Charitas eſt perfectior fide, inquan
tum ipſa ſine gratia eſſe non poteſt: & facit hominē
Deo charū. Fides autem poteſt eſſe ſine gratia: ideo
charitas ex hoc excellentior eſt: & tamē ſimpliciter
non eſt actus charitatis ex genere potentiæ excellē-
tior actu fidei: licet propter imperfectionē actus fi-
dei. ſ. quia neceſſariò eſt cum quadam obſcuritate,
poterat eſſe actus charitatis excellentior: licet di-
cere, an charitas ſit maior fide: & in quo ſit maior:
non eſt pro nunc: ſed dicetur prima Corinth. 13.
Ad nonum dicendum, quòd ille, qui habet omnia, Ad nonū.
quæ vult, ex hoc eſt beatus, quòd habet ea, quæ vult:
qđ quidē cōtingit per aliquid aliud, quàm per actū
voluntatis: quia per voluntatem poſſumus deſide-
D rare, ſed non attingere: quia aliàs à principio, cum
incipimus deſiderare, haberemus rem deſideratam:
quod falſum eſt, vt nunc dictum fuit. Quod autem
dicitur beatum nihil male velle requiritur ad beati
tudinem: non quaſi ſit ipſa eſſentia beatitudinis, vel
aliquid eius: ſed quædam diſpoſitio ad beatitudinē:
quia nullus poteſt beatus eſſe, qui adhuc aliquid ma
le vult. Voluntas autem bona pertinet ad beatitudi-
nem, vt inclinatio ad beatitudinem: non tamen ſi-
cut motus reducitur ad genus termini ſui, vt altera-
tio ad qualitatem: & augmentatio ad genus quanti-
tatis. Ad decimum dicendum, quòd delectatio perfi Ad decimum.
cit operationem vltimatè: tanquam aliquid, quod
ſit finis operationis, ideſt quòd operatio ordinetur
E in ipſam: ſed perficit eam ſicut aliquid ſuperueniēs,
ſicut pulchritudo perficit iuuentutem. 10. Ethico.
& tamen pulchritudo non eſt finis iuuentutis, ideſt
ad quem ſit iuuētus: ſed magis à contrario: perficit
tamen eam quaſi quidam ornatus ſuperueniens.
Pro hoc autem conſiderandum, quòd non omne
iſtud, quòd rem aliquam perficit, eſt finis eius. Perfe
ctio enim alicuius dicitur dupliciter, vno modo vt
rei habentis ſpeciem, ideſt iam exiſtentis in ſpecie.
Alio modo, vt perfectio rei ad habendam ſpeciem.
Primo modo perfectio domus habentis ſpeciem. i.
iam exiſtentis eſt habitatio, quia ad iſtam ordinatur:
non enim fieret domus, niſi propter hoc. Perfectio-
nes autem ad habendam ſpeciem in domo dicūtur
eſſe

eſſe illa,quæ requiruntur ad hoc, quòd domus conſtruatur, & conſtituta bene ſe habeat. Et iſta ſunt triplicia,ſcilicet principia ad eſſendum, ſcilicet,partes materiales,& forma ſuperinducta:& ea quę ſunt ad cōſeruationem:ſicut appodiacula,quæ ſūt ad ſuſtentationem domus:& ea, quæ fiunt ad hoc, quòd vſus domus ſit conuenientior:ſicut eſt pulchritudo domus. Illa tria vocantur perfectio rei ad habendā ſpeciem. Illud autem, quod eſt perfectio rei, vt iam habentis ſpeciem,eſt ſimpliciter finis eius:ſicut habitatio eſt finis domus:quia eſt perfectio eius,vt iā cōſtitutę Et ita ī qualibet re ordinata ad aliquē vſum, ille vſus eſt finis ipſius vt habentis ſpeciem. Illæ autem perfectiones rei,quę ſunt ad habendam ſpeciē, non ſunt finis eius;ſed potius è cōtrario,ipſa res cō-G ſtituta eſt finis iſtarum perfectionū. Sicut in domo lapides,& ligna non ſunt finis domus,ſed domus eſt finis illorum,ita etiam de pulchritudine,& appodiaculis dicendum, ꝙ propter domum ſunt: & tamen habitatio non eſt propter domum, ſed domus propter habitationem:ideo habitatio eſt ſimpliciter finis:& ipſa eſt perfectio domus, vt habentis ſpeciem. Ita in naturalibus materia,& forma rei, ſunt perfectio eius ad habendam ſpeciem: & tamen nō eſt res propter materiam,& formā, ſed materia, & forma propter rem. Et ſi dicatur, ꝙ forma eſt finis, dicēdū, ꝙ eſt finis generationis,non tamen eſt finis rei genitæ,& habentis ſpeciē.immo propter hoc forma q̄ritur,vt ſpecies ſit completa:& tn̄ iſta duo ſunt perfe-H ctiones rei ad eſſendū. Sunt etiam perfectiones animalis ad conſeruandum in ſpē,vt ſanitas: & virtus nutritiua,& generatiua, & vires ſenſitiuæ, & motiuæ,& ſimilia, & tamen iſta non ſunt finis animalis: ſed potius animal eſt finis iſtorum: quia iſta quæruntur,vt anima conſeruetur: illa autem,quibus res diſponitur ad proprias operationes ſpeciei perficiendas,& ad debitum finem cōgruentius conſequēdū, etiam non ſunt finis rei,ſicut pulchritudo,& robur, & ſenſuum viuacitas,& ſimilia,q̄ quaſi organa quędam deſeruiunt fęlicitati:vt patet primo Ethic. ſed magis ipſa res.ſ.homo eſt finis iſtorum: quia omnia iſta ſunt perfectiones eius ad conſtituendam ſpeciē ſ ſubſtantialia conſeruatiua,& ad vſum bonū diſpo-I ſitiua. Perfectio autem hominis,vt habētis ſpeciem eſt ipſe Deus: ideo ille eſt ſimpliciter finis hominis: ſicut habitatio eſt finis domus. Delectatio autem eſt perfectio operationis non tanquam rei habentis ſpeciem i ꝙ ipſa operatio ſecundum ſpeciem ſuam ſit ordinata ad delectationem,ſed ordinātur operationes ad alios fines,ſicut comedere ordinatur,ſecūdum ſuam ſpeciem ad conſeruationem indiuidui, & coire ad conſeruationem ſpeciei Nō eſt ergo delectatio perfectio operationis, vt habentis ſpeciem: ſed eſt ſimilis perfectionibus,quæ ordinantur ad habendam ſpeciem: & eſt ſimilis illis, quæ faciunt ad meliorem vſum rei,ſicut pulchritudo facit ad cōue-K nientiorē vſum domus, ita delectatio in operatione facit,ꝙ attentius,& firmius inſiſtimus operationi,in qua ipſa eſt. Ideo dicitur 10. Ethi,ꝙ delectatio perficit operationem, ſicut decor perficit iuuentutem:& tamen decor non eſt finis hominis: nec ipſius iuuentutis,ſed potius è contrario,& tamen perficit eam:quia reddit ipſam magis gratam. Et hoc modo delectatio perficit beatitudinem, ſicut decor iuuentutem Et non eſt inconueniens, ꝙ aliquid perficiat beatitudinem,non quidem, ꝙ beatitudo ſit in ſe aliquid imperfectum, & debeat perfici ꝑ aliquid alterum,à quo ſuum bonum,& perfectionem ſuſcipiat:quia iſtud eſſet cōtra naturam beatitudinis:ſed dicitur perfici per aliquid ſuperueniens.ſ. ꝙ iſtud ad-F dit ei aliquid bonitatis,ſecundum quā ſit magis eligibilis,quàm prius:ita dicit Ariſt.1.Ethi. ꝙ beatitudo cum minimo bonorum ſuperaddito eſt eligibilior,quā prius. Et tamen dato, ꝙ non adderetur ſibi iſtud paruū bonum, erat beatitudo bonum quoddam per ſe ſufficiens. Iſtud autem verum eſt de beatitudine īperfecta,qualis eſt huius vitę,de qua Ariſt. loquitur. Secus autem de perfecta,quę eſt poſt mortem:quia minima bona illi addita non facerent eā eligibiliorem:immo etiam ſi omnia bona particularia,quæ hic ſunt,adderentur ipſi fęlicitati vitæ æternæ,nihil omnino in ea augerent: nec eſſet aliqualiter eligibilior,quàm prius. Ratio differentiæ eſt: quia illa beatitudo eſt per pręſentiā veriſimilis boni, quod G eſt eſſentia boni: & continet vnitiuè omnia bona: ideo cętera bona cum ipſo nihil addunt ſupra ipſum. Secus autē de beatitudine iſta imperfecta, quæ non fit per pręſentiam illius boni, ſed per quædam minora bona. Ideo illi bono,in quo eſt fęlicitas pręſens, quodlibet bonum particulare additum etiam ſi eſſet minimum aliquid ſuper adderet in bonitate, cum bonum iſtud,in quo ſit fęlicitas pręſens,nō cōtineat aliqua alia bona vnitiuē:ſed ſeipſum ſolum. Et ideo quodlibet bonum ei additum facit eam eligibiliorem:vt dixit Ariſt. Ad vndecimum dicendū, ꝙ delectatio non quęritur propter aliud, ſed ꝓpter ſeipſam. Et hoc non probat ſufficienter eam eſſe vltimum finem: quia licet non ſit vltimus finis, eſt ta-H men quoddam per ſe accidens eius concomitās ipſum:& ſic non poteſt propter alterū deſiderari, ſed eodem deſiderio deſideratur vltimus finis, & delectatio,quæ eſt in conſecutione eius,licet aliquo modo poteſt dici, ꝙ deſideretur delectatio propter operationem,in qua eſt:vt oſtenſum eſt ſup.in.q.24.qua quærebatur,an in voluptate ſit beatitudo. Ad duodecimum dicendum, ꝙ hoīes quærunt delectationem,& cognitionem:ſed plures quærūt delectationem,non quidem, ꝙ aliquis quærat magis delectationem, quæ eſt in intelligere, quàm ipſum intelligere: ſed potius è contrario, ſed quærunt homines delectationem.ſ.illā, quæ eſt in ſenſu circa res corporeas,potius quàm cognitionem intellectiuam,& I delectationem conſequētem ipſam cognitionem. Hoc autem non eſt quaſi melior ſit delectatio corporalis,quàm cognitio intellectus, ſed quia exteriora bona ab omnibus cognoſcuntur,cum apprehendantur per ſenſum. Ideo quidam ipſa ſola putant eſſe bona,& ea ſola eligunt:patet 7. Ethi. Si autem interiora bona eſſent ita ꝑfectè cognita,neceſſe erat, ꝙ ipſa magis quàm exteriora deſiderarentur. Ratio tamen non procedit: quia oportebat, ꝙ argueretur de operatione, & de delectatione ꝯſequente ipſam operationem. Et ſic videret̄,quid eorum magis deſideraretur:& quid eſſet finis ſimpliciter. Hic tamen procedit argu. de cognitione intellectus comparata K ad delectationem, quæ eſt in ſenſu. *De his ſanctus Tho.1.2.q 3.artic. 4.& 4 ſent.diſt.49.q.1.arti.2.& in ſumma contra Gen.lib cap 24.*

Ad duodecimum.

An beatitudo ſit in actu intellectus practici, vel ſpeculatiui. Quæſtio XXXIIII.

QVAERETVR,cùm determinatum ſit beatitudinem eſſe in actu intellectus,an ſit in actu intellectus practici, vel ſpeculatiui. *Dicunt quidam,* ꝙ conſiſtit in actu intellectus practici: quia quanto aliquod bonum eſt communius,tanto eſt diuinius. 1.Ethi ſed bonum intellectus ſpeculatiui eſt ſolum ipſius,qui ſpeculatur:bonum autem intellectus practici poteſt eſſe multorum, ſicut patet ī directione, (Primū ar.)

quæ

quæ ſit ꝑ virtutes:ergo magis erit beatitudo in actu practici, quàm ſpeculatiui. Item beatitudo eſt vltima perfectio hominis:ſed magis eſt ꝑfectio alicuius

Secundũ argum.

rei,ſecundum quod eſt cauſa alterius, quàm ſecũdum, quòd in ſe perfecta exiſtit. Vnde dicit Dyo lib. de cęleſt. Hierar. cap. 3. quod omnium diuinius eſt Dei cooperatorem fieri in directione aliorum. Per intellectum autem ſpeculatiuum homo habet perfectionem in ſeipſo, practicus autem intellectus eſt cauſa aliorũ: ergo beatitudo magis conſiſtit in intellectu practico, quàm ſpeculatiuo.

Tertium argum.

Item beatitudo eſt eis conformis, quæ ſunt ad beatitudinem: ipſa autem beatitudo eſt præmium virtutis: quia eſt, quod per virtutẽ vltimatè quæritur. 1. Ethi. virtutes tamen magis cõſiſtunt in operatione, quàm in cognitione: nam intelligere parum, vel nihil prodeſt ad virtutem: vt patet 2. Ethi. Nõ addiſcimus, vt ſciamus, ſed vt boni efficiamur: ergo beatitudo ad practicum intellectum

Quartum arg.

pertinebit. Item beatitudo hominis conſiſtit in eo, quod in homine nobilius eſt, ſed intellectus practicꝰ eſt nobilior ſpeculatiuo: quia ipſe imponit ei legem: cum per prudentiam legiſlatoris ſtatuatur, quod quilibet addiſcere debeat: & quanto tempore, & quas diſciplinas oporteat eſſe in ciuitate 1. Ethi. ergo beati-

Quintum argum.

tudo ad practicum intellectum pertinebit. Itẽ beatitudo eſt perfectum bonum hominis: ſed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, quã ſpeculatiuus, cum ſpeculatiuus ſolum ordinetur ad verũ: & ſecundum perfectionem intellectus practici dicimur boni, non autem ſecundum perfectionem intellectus ſpeculatiui, ſed ſecundũ eam dicimur ſciẽtes, vel intelligentes: ergo beatitudo conſiſtet in pra-

Sextũ arg.

ctico intellectu. Item beatitudo eſt quoddam bonum ipſius hominis. Intellectus autẽ ſpeculatiuus occupatur magis circa ea, quæ ſunt extra hominẽ, practicus autem occupatur circa ea, quæ ſunt ipſius hominis i. circa operationes, & paſſiones eius: ergo

Septimũ argum.

beatitudo erit potius in intellectu practico. Item vltimus finis cuiuſlibet creaturæ conſiſtit in aſſimilatione ad Deũ: magis tamen aſſimilatur homo Deo per practicum, quam per ſpeculatiuum: quia practicus intellectus eſt cauſa rerum intellectarum: ſicut patet in artifice: quia per hoc, quod domum præintelligit domum in eſſe producit. Sic etiam de moralibꝰ operationibus: quia per hoc, quod aliquid intelligimus faciendum, illud facimus: ſpeculatiuus autem intellectus non eſt cauſa rerum: ſed potius cognitio eius cauſatur à rebus, quæ mouent eum per modum obiecti: ergo beatitudo erit in intellectu practico.

Dicendum, quod beatitudo non poteſt conſiſtere in actu intellectus practici, ſed in ſpeculatiuo. Quia, cũ beatitudo ſit vltimus finis, deſideratur propter ſeipſam, & non propter alterum: cognitio tamen practica ordinatur ad alterum, tanquam in finem ſ. in ipſum opus 2 Meta. Speculatiua autem cognitio ꝑpter ſeipſam eſt. ergo beatitudo magis cõſiſtit in intellectu ſpeculatiuo, quàm in practico. Item beatitudo noſtra conſiſtit in coniunctione ad Deũ. Cõiungi tamen Deo non poſſumus per intellectum practicum, ſed per ſpeculatiuum: cũ in Deo non ſit aliquid, quod nos poſſumus facere: eſt tamen ibi, quod poſſumus ſpeculari, ergo conſiſtit beatitudo in ſpeculatiuo. Item ad rationem beatitudinis requiritur diuturnitas in operatione, & ſufficientia, & delectatio. Iſta autem ſimul magis ſunt intellectus ſpeculatiui actu, quàm in aliquo alio. Patet, quia in intellectu practico indigemus multis auxilijs exterioribus ad operationes: quia multa per amicos, & multa ꝑ diuitias, & potentiam tẽporalẽ ſunt operata 1. Ethi. Sufficientem autem eſſe in iſtis auxilijs difficile eſt.

A Ad actum verò ſpeculatiui intellectus non requirũtur exteriora per ſe, ſed magis remotio ab exterioribus, vt ſoli intellectioni vacemus. Ideo promptum eſt habere ſufficientia omnia ad ſpeculationẽ, quod non eſt in actione. Etiam eſt diuturnitas in actu ſpeculatiuo: quia nihil eſt, in quo homo poſſit ita diu perſiſtere, ſicut in contemplatione ſpeculatiua, propter remotionem à corporeis inſtrumentis, quorum debilitas laſſitudinem cauſat: & ceſſationem ab operatione. In practico autem cum requirãtur operationes exteriores, multæ difficultates ſequuntur. Ideo non eſt aliqua vna operatio, in qua homo poſſit diu manere, ſicut in ſpeculando. Delectatio etiã maior eſt in ſpeculatione, quàm in alijs rebus, eo quod ipſa eſt

B purior, cum nullum ei cõtrarium admiſceatur, nec poteſt habere aliquod contrarium. Aliquæ autẽ delectationes poſſunt eſſe corporeę, q̃ ſunt valde vehęmentes: & tamen etiam ſi licitæ eſſent, nõ eſſent ita perfectæ, ſicut ſpeculatio: eo quod propter impuritatẽ habent multum de contrario: & neceſſe eſt debilitari, & fatigari, & faſtidire ipſum, qui delectatẽ aliquando ꝑ tales delectationes, cum actio cõtrariorum ibi ſit interdum maior, q̃ ſit ſenſus delectationis. Ideo non poſſunt tales delectationes eſſe diuturnæ. Delectationes autem intellectus ſpeculatiui habẽt hoc ſibi propriũ, quod diuturnæ valde poſſunt eſſe: immo per ſe efficerentur perpetuæ, niſi per accidens, & fatigationẽ organi phantaſtici, & aliorum, quæ per ac-

C cidens læduntur in diuturna ſpeculatione, ſicut dicitur primo de anima, quod ex multum ſpeculari marceſſit animal corrupto quodam interius i. fit reſolutio quædam partium tenerarum in corpore per lõgam ſpeculationem. Sic etiam dicitur Sap 9. Corpꝰ, quod corrumpitur, aggrauat animam & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem i. cogit intellectum ceſſare ab intellectione. Amplius patet hoc: quia cũ vltimus finis hominis ſit Deus: & beatitudo noſtra ſit coniunctio ad illum per intellectũ, non poterit eſſe per intellectum practicum: quia ſi intellectus practicus coniungeret nos vltimo fini, neceſſe eſſet, quod res cognita per intellectum practicũ eſſet vltimus finis exterior noſter. Falſum eſt tñ, quod

D ſit finis intellectus practici eſt effectus exterior ſicut ipſum opus in arte: vel ipſa operatio circa moralia. Effectus autem quicunq; ſit, non poteſt eſſe finis noſter exterior: quia perfectio animæ non depẽdet ab effectu: ſed perfectio effectus à cauſa. Impoſſibile eſt ergo beatitudinem eſſe in actu intellectus practici: conſiſtet ergo in ſpeculatiuo. Et inde eſt, quòd omnis cognitio practica eſt propter aliud appetibilis, cognitio autem ſpeculatiua propter ſeipſam. Item patet, quòd cum beatitudo ſit operatio hominis, oportet quòd ſit optima operatio eius. Eſt autem optima operatio hominis illa, quæ eſt ab optima potẽtia: & reſpectu optimi obiecti. Optima autem potentia eſt intellectus: & optimum obiectum eſt

E ipſum eſſe diuinum, vel bonum eius: & hoc quidẽ non eſt obiectum intellectus practici, ſed ſpeculatiui: ideo in tali operatione, ſcilicet contemplatione diuinorum erit maximè beatitudo. Et quia vnuſquiſque videtur eſſe id, quod optimum eſt in eo: ſicut homo eſt maxime intellectus: quia ille eſt optimus in eo. 9 & 10 Ethi & iſta operatio erit optima, & maximè delectabilis homini: quia eſt per iſtud, quod maxime eſt ipſe homo. Item patet ex conditione beatitudinis, quæ propter ſeipſam quæritur. Actus enim ſpeculatiui intellectus propter ſeipſum eſt: actus vero practici intellectus non quæritur propter ſeipſum, ſed propter actionem, & actiones ordinantur ad aliquem finem: ideo non eſt poſſibile

in

in actu practici intellectus ſuam in vita actiua beatitudinem exiſtere. Item, quia in vita contemplatiua homo communicat ſuperioribus. ſ. Deo, & angelis, quibus per beatitudinem aſſimilatur, & in ea nõ aſſimilatur alicui animali. In his tamen, quæ pertinent ad vitam actiuam, alia animalia communicãt cum homine, licet imperfectè, ſicut aliqua animalia prudentiam habere dicuntur primo Meta. ergo beatitudo non erit in vita actiua, ſed in contemplatiua. Illud verum eſt de perfecta beatitudine, qualis eſt poſt mortem. Imperfecta autem beatitudo, qualis hic poteſt haberi, conſiſtit primò, & principaliter in contemplatione, & ſecundario in actu intellectꝰ practici ordinantis actiones, & paſſiones humanas 4. Ethi.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum, ꝙ bonum, cui intellectus ſpeculatiuus coniungitur per cognitionem, eſt communius, quàm bonum, cui coniungitur intellectus practicus, inquantum intellectus ſpeculatiuus magis ſeparatur à particulari, quàm practicꝰ: cuius cognitio in operatione perficitur, quæ in ſingularibus conſiſtit. Sed hoc eſt verum, ꝙ aſſecutio finis, ad quẽ peruenit intellectus ſpeculatiuus, inquãtum huiuſmodi, eſt propria aſſequenti. i. per intellectum ſpeculatiuum conſequitur ſpeculans cognitionem veritatis, quæ eſt quoddam bonum, & perfectio ſpeculantis. Aſſecutio autem finis, quem intẽdit intellectus practicus, poteſt eſſe propria & communis, inquantum per intellectum practicũ aliquis dirigit ſe, & alios in finẽ. Sicut patet de rectore multitudinis, ſed ſpeculans ex hoc, ꝙ ſpeculator ipſe ſingulariter dirigitur in finem ſuæ ſpeculationis. Ipſe tamen finis intellectus ſpeculatiui tantum præeminet, & excedit bonum intellectus practici, ꝙ aſſecutio finis ſpeculatiui intellectus, etiam pro viro ſingulariter excedit aſſecutionem finis intellectus practici, etiam ſi illa aſſecutio ſit pro multis. Ideo beatitudo maximè, & perfectiſſimè conſiſtet in actu intellectus ſpeculatiui.

Ad ſecun. Ad Secundum dicendum, quòd maius & perfectius eſt habere perfectionem aliquã, & transfundere eam in alterum, quam habere eam in ſolo ſeipſo. Non enim poteſt alio modo intelligi comparatio dictarum perfectionum, quia perfectio alicuius, vt eſt cauſa, nõ poteſt eſſe niſi ſimul ſit perfectio ipſa in re quæ eſt cauſa: & etiam transfundat eam in alterum per cauſalitatem. Transfundere autem & non habere eam aliquo modo eſt impoſſibile. Contingit autem maiorem eſſe perfectionem alicuius, prout in ſe perfectum eſt, quàm ſecundum, ꝙ eſt cauſa alterius, quando non eandem perfectionẽ communicat: vel non ita perfectè, ſicut habet, ſicut maior perfectio eſt, quæ conſideratur in Deo ſecundum, ꝙ in ſe conſiſtit, quàm ſecundũ ꝙ alia cauſat. Quia perfectio, ſecundum quàm Deus conſiſtit in ſe, eſt realiter infinita, perfectio tamen, quam transfundit, vel communicat rebus creatis, non eſt realiter infinita. Si tamen Deus perfectionem infinitam, quæ in ipſo eſt, in alia transfunderet, maior eſſet illa perfectio, ſecũdum quàm Deus in ſe conſiſteret: & quam in alijs cauſaret, quàm ipſamet perfectio infinita, ſecundum quam ſolum Deus in ſe conſiſteret. Nunc autem, quia non eſt eadem, vel non tota illa, in qua conſiſtit, & illa quã transfundit, Deus eſt perfectior inquantum non eſt cauſa, ſed in ſe conſiſtit, quàm inquantum eſt cauſa. Et ſic maior eſt pfectio ſpeculantis, ſecundum quam ſpeculans ſolum in ſe conſiſtit, quàm perfectio fabri inquantum facit cultellum. Eſſet tamen perfectior ille ſpeculãs, qui ſpeculando ſimul alios ſibi æqualiter ſpeculatores conſtitueret, quàm qui ſolum in ſeipſo poſſet ſpeculari.

Ad tertiũ. Ad tertium dicẽdum, ꝙ licet per virtutes habeatur

F beatitudo, non oportet pertinere beatitudinem ad practicum intellectum, ſicut virtutes: quia finis, & ea, quæ ſunt ad finem, non oportet, quòd oĩ nõ ſint ꝯformia, quaſi ſint vniꝰ generis, vel ſpeciei: ſed oportet eſſe ibi conformitatem cuiuſdam proportionis, ſcilicet, vt ea, quæ ſunt ad finem, ſint proportionata ad inducendũ finem. ſ. quòd per illa finis conuenienter inducatur. Sicut ſcientia eſt finis librorum, & tamen non pertinent ad idem genus: immo non conueniunt in aliquo vniuoco: quia ſciẽtia pertinet ad primam ſpeciem qualitatis: libri autem ad nullum genus prædicamenti pertinent: quia ſunt entia per aggregationem. ſ. quæ continent res diuerſorũ prædicamentorum: & tamen libri, & ſcientia habent ſe

G proportionaliter inquantum per libros ſcientia cõuenienter habetur. Hoc modo virtutes conformãtur beatitudini: quia ad beatitudinem perducũt per modum diſpoſitionis, & meriti, & hoc eſt de beatitudine perfecta, quæ eſt in futuro. Beatitudo aũt īperfecta, qualis eſt in præſenti, non habet aliquid præcedens, tanquam meritũ: ſed benè aliquid præcedens, tanquam diſpoſitionem. Et ita erunt morales virtutes reſpectu fælicitatis, quæ conſiſtit in actu intellectus ſpeculatiui: quia vitioſus moraliter non poteſt eſſe beatus etiam ſpeculatiuè, licet poſſit habere cognitionem, quæ materialiter eſſet beatitudo.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, quod intellectus ſpeculatiuus ſimpliciter eſt nobilior intellectu practico, cũ

H ſit propter ſeipſum, practicus autem propter opus. Etiam practicus intellectus non imponit legem ſpeculatiuo: Non enim dirigitur intellectus ſpeculatiuus in iudicio alicuius veritatis per legem poſitã ab intellectu practico: cũ intellectus practicus neſciat ſpeculari, quantomagis dare legem de ſpeculando. Lex tamen eſt regula directiua operationum. Si ergo aliqua lex poneretur intellectui ſpeculatiuo, neceſſe eſſet, vt per illam in actibus ſuis dirigeret: nullus tamen actus ſuus poteſt dirigi per practicum: ergo nõ põt practicus ei legem imponere: ſed intellectus practicus legem ponit propter intellectum ſpeculatiuum. ſ. in illis rebus, quæ ordinantur ad ſpeculatiuum: vt dicitur 6 Ethic. ſ. dum ordinat qualiter,

I vel per quæ media perueniat aliquis ad perfectionẽ intellectus ſpeculatiui. Ipſi tamen actus, de quibus prædictæ leges dantur, ſunt quædam operationes exteriores, quæ magis pertinent ad practicum, quã ad ſpeculatiuũ. ſ. quæ diſciplinæ debent eſſe in qualibet vrbe, & quanto tempore legi debeant. 1. Ethi. Operatio tamen ſpeculatiui intellectus non eſt aliquid iſtorum, ſed ſolum eſt in intellectu: & ſic practicus dat legem de operibus practicis, & non de ſpeculatiuis: licet iſtę practicę ordinentur ad ſpeculatiuas.

Ad quintum. Ad quintum dicendum, quòd intellectus practicus ordinatur ad bonum, quod eſt extra animam: ſpeculatiuus autem habet bonum ſuum in ſeipſo. ſ.

K contemplationem veritatis. Et ſi illud bonũ ſit perfectum, quod ſpeculamur, perficitur totus homo ex eo, & fit bonus: quodquidem intellectus practicꝰ non habet, ſed ordinat ad illud. Cum verò dicitur, quòd per actum intellectus ſpeculatiui dicimur ſolum intelligentes, & ſcientes, dicendum. quòd verum eſt quando ipſa ſpeculatio non eſt bonum perfectum: quia non poteſt perficere habentem ſimpliciter, ſed ſolum quantum eſt quoddam bonũ intelligibile, & reddit eum intelligentem, & ſapientem, quod eſt quidam modus perfectionis. Si autem ſpeculatio ſit bonum perfectum, vtpote de maximo bono clarè cognito, non ſolum faciet intelligẽtem, aut ſapientẽ, ſed faciet beatũ: quia ſicut per participationem

A pationem boni efficitur quis bonus, ita per participationem ſummi boni efficietur homo beatus. Illa autem ſpeculatio eſt, qua cõiungitur homo immediatè ipſi ſummo bono, ideo participabit ipſum perfectè, & erit beatus. Ad Sextum dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi ipſemet homo eſſet vltimus finis ſuus: tunc enim conſideratio actuum, & paſſionum ſuarum eſſet beatitudo eius, ſed quia finis vltimus hominis eſt aliquod bonum ei extrinſecum, vt oſtenſum eſt ſup. q. 27. ſ. Deus, ad quem per operationem intellectus ſpeculatiui attingimus: magis erit beatitudo hominis in operatione intellectus ſpeculatiui, quam practici. Ad ſeptimum dicendum, quòd maior ſimilitudo eſt homini ad Deum per intelle-

Ad ſextum.

Ad ſeptimum.

B ctum ſpeculatiuum, quàm per practicum: quia ſimilitudo prædicta intellectus practici ad Deum, eſt ſecundum quandam proportionalitatem. ſ. quòd intellectus practicus ſe habet ad ſuũ cognitum, ſicut Deus ad ſuum cognitum. ſ. vterque eſt cauſa cogniti. Intellectus autẽ ſpeculatiuus aſſimilatur Deo per vnionem, vel informationem quandam, quæ eſt multo maior aſſimilatio: & maxime quia, licet Deus reſpectu rerum habeat cognitionem practicam, reſpectu tamen eſſentiæ ſuæ, quæ perfectior eſt omnibus rebus, non habet cognitionem practicã, ſed ſpeculatiuam. Magis ergo aſſimilatur Deo intellectus ſpeculatiuus, quàm practicus. De his ſanctus Tho. prima ſecundæ quæſtione 3. arti. 5. & 4. Senten. diſtintione 49. quæſtione arti. 3.

Felicitas non pot. conſiſtere in actu prudentiæ.

C Ex his autem dici poteſt, quòd non poteſt conſiſtere fęlicitas in operatione prudentiæ: quia prudẽtia ſolum eſt circa ea, quæ ſunt moralium virtutũ, cum ſit habitus directiuus circa omne agibile, nõ eſt tamen beatitudo in actibus moralium virtutum, vt oſtenſum eſt ex nunc dictis: cum illæ pertineant ad partem practicam: ergo non erit beatitudo in actu prudentiæ. Item beatitudo hominis eſt in optima operatione eius: optima autẽ operatio hominis eſt, ſecundum illam potentiam, quæ homini eſt propria, & reſpectu optimi obiecti. operatio autẽ prudentię non eſt erga obiecta perfectiſſima intellect⁹. vel rationis, quia non eſt erga neceſſaria, ſed erga cõ-

D tingentia operabilia, ergo non eſt in actu prudentię beatitudo.

Item in eo, quod ordinatur ad alterum, ſicut ad finem, non eſt beatitudo, cum illa ſit propter ſe. Operatio autem prudẽtiæ comparatur ad alterum, ſicut ad finem, ad quem ordinatur, tum quia omnis cognitio practica, cuius eſt quædam pars ipſa prudẽtia, ordinatur, ad operationem, tum etiam quia prudentia facit hominẽ ſe benè habere in hijs, quę ſunt eligenda ad finem, vt patet 6. Ethi. nõ ergo erit operatio prudentiæ beatitudo.

Item animalia irrationabilia non participant aliquid fęlicitatis, vt probat Ariſt. 1. & 10. Ethi. participant tamen quędam ipſorum aliquid prudentię: vt

E patet per eundem. 1. Meta. ergo non eſt beatitudo in actu prudentiæ.

Eodem modo dicendum eſt, quòd non poſſit eſſe beatitudo in operatione artis, quia cognitio artis eſt practica, & ſic ordinatur ad finem, ideo tam cognitio, quã operatio artis nõ poteſt eſſe beatitudo.

Item in operationibus artis fines ſunt extrinſeci, ſcilicet, res artificiatæ, quæ non poſſunt eſſe fines vitæ humanæ, ſed potius homo eſt finis omnium artificiatorum, quia ad vſus eius omnia, conſtructa ſunt, ergo non poteſt conſiſtere beatitudo, in operatione artis. De his ſanctus Thomas in ſumma contra Gen. lib. 3. cap. 34 & 35.

A *An beatitudo conſiſtat in conſideratione per ſcientias ſpeculatiuas. Quæſt. XXXV.*

QVAERETVR, an beatitudo poſſit conſiſtere in conſideratione noſtra per ſcientias ſpeculatiuas. Dicunt quidam, quòd ſic, quia 1. Ethico. dicitur, quòd fęlicitas ſit operatio ſecundum perfectã virtutem: Ipſe tamen philoſophus diſtinguendo virtutes, non ponit, niſi tres ſpeculatiuas. ſ. ſciẽtiam, ſapientiam, & intellectum 6 Ethi. & iſtæ tres pertinẽt ad conſiderationem ſcientiarum ſpeculatiuarum: cum nulla illarum ſit practica, ergo erit beatitudo in conſideratione per ſcientias ſpeculatiuas. Item iſtud videtur eſſe humana beatitudo, quod vniuer-

Primum argu.

Secundũ argu.

B ſaliter deſideratur ab omnibus propter ſeipſum, ſic autem eſt de conſideratione ſcientiarum ſpeculatiuarum: quia vt dicitur 1. Meta. Omnes homines natura ſcire deſiderant, & poſt pauca ſubditur, quòd ſpeculatiuæ ſcientiæ propter ſeipſas quæruntur, ergo in ipſis conſiſtit beatitudo. Item beatitudo eſt vltima hominis perfectio viui, vnũ quodque autem perficitur ſecundum, quòd reducitur de potẽtia in actum. Intellectus autem humanus eſt in potentia fęlix, & reducitur in actus per conſiderationem ſciẽtiarum ſpeculatiuarum: ergo in conſideratione ſecundum illas erit beatitudo.

Tertium argum.

Dicendum, quòd beatitudo vt dicit bonum perfectum, non poteſt eſſe in actu ſcientiarum ſpecula-

C tiuarum. Sciendum tamen, quòd beatitudo eſt duplex, vt ſępe ſup. dictum eſt. ſ. vna perfecta, & alia imperfecta Dicitur autem perfecta beatitudo illa, quæ attingit ad veram beatitudinis rationem. Beatitudo autem imperfecta eſt, quæ non attingit ad perfectã beatitudinis rationem, ſed participat quandam particularem beatitudinis ſimilitudinẽ, ſicut perfecta prudentia inuenitur in ſolo homine, apud quem eſt omnium agibilium ratio. In quibuſdam autẽ brutis inuenitur imperfecta prudentia: quia ſunt in eis quidam particulares inſtinctus ad quædã opera ſimilia operibus prudentiæ. Perfecta autem beatitudo in conſideratione, quæ eſt per ſcientias ſpeculatiuas, non poteſt conſiſtere eſſentialiter, ita quòd ipſa ſpe-

D culatio ſit realiter beatitudo Ad cuius euidentiam conſiderandum, quòd conſideratio in ſcientijs ſpeculatiuis non ſe extendit vltra virtutem principiorum illarum ſcientiarum: quia in principijs alicui⁹ ſcientiæ tota ipſa ſcientia virtualiter exiſtit. Principia autem prima ſcientiarum ſpeculatiuarum accepta ſunt per ſenſum, vt patet 1 Meta. & 2 poſteriorum. Vnde tota conſideratio ſpeculatiuarum ſcientiarum, non poteſt vltra ſe extendere, quàm ſenſibilium cognitio poſſit deducere. In cognitione tamẽ ſenſibilium non poteſt conſiſtere hominis beatitudo, quæ eſt vltima perfectio eius: nõ enim poteſt aliquis perfici per aliquid inferius ſe, niſi ſecundum, quòd in illo inferiori eſt aliqua participatio alicuius ſupe-

E rioris ſe. Manifeſtum eſt autẽ, quòd forma lapidis, & cuiuſcunque rei ſenſibilis eſt inferior homine in perfectione Vnde per formam lapidis non poteſt perfici intellectus humanus, in quãtum talis forma eſt, ſed quantum in ea participatur aliqua ſimilitudo alicuius, quod eſt ſup. intellectum humanum. ſ. lumen intelligibile, vel aliquid huiuſmodi. Omne autem, quod eſt per aliud, reducitur ad per ſe, ſicut omne, quod eſt calidum per participationem, reducitur ad id, quod eſt calidum quaſi per eſſentiam. ſ. ad ignem. Vnde oportet, quòd vltima perfectio hominis ſit per cognitionẽ alicuius rei, quæ ſit ſupra ĩtellectum humanum, & ſic non poterit eſſe in conſideratione ſciẽtiarum ſpeculatiuarum, ſed ſicut in for-

mis

mis ſenſibilibus participatur aliqua ſimilitudo ſupe
riorum ſubſtãtiam. Item conſideratio ſcientiarum
ſpeculatiuarum eſt quædam participatio verę, & ꝑ-
fectę beatitudinis: ſed non eſt ipſa perfecta beatitu-
do. Talis autem eſt beatitudo præſens, quæ perfecta
eſſe non poteſt, & iſta ad plus habetur per ſcientias
ſpeculatiuas, vt colligitur libro decimo Ethi.

Ad primū argum. Ad primum dicendum, ꝙ non conſiſtit perfecta
fęlicitas in operatione alicuius habitus virtutis. Cū
autem dicitur 1. Ethi. ꝙ ſit operatio ſecundum per-
fectam virtutem, intelligitur de fęlicitate imperfe-
cta, quæ in præſenti haberi põt. Sed obijcietur, quo-
modo per virtutem perfectã poſſit eſſe fęlicitas im-
perfecta, cum potius deberet eſſe perfecta: quia à ꝑ-
fecto perfectum gignitur. Dicendum, ꝙ ſi eſſet ne-
ceſſaria conditio beatitudinis, ꝙ eſſet operatio vir-
tutis, eſſet per operationem perfectam beatitudo ꝑ-
fecta, & è contrario. Non eſt tamen naturaliter ipſa
beatitudo operatio virtutis, ſed valdè excellit virtu
tem, cū ſit operatio excellentiſſimæ potentię actua
tæ per obiectum altiſſimum ſibi ſemper præſens.
Quod autem beatitudo aliqua ſit operatio virtutis,
pertinet ad quandam diminutionem beatitudinis,
ideo non erit à perfecta virtute perfecta beatitudo,
ſed à perfecta virtute imperfecta beatitudo, & à vir
tute imperfecta nulla erit beatitudo nec perfecta,
Ad ſecundum. nec imperfecta. Ad ſecundum dicendum, quòd na-
turaliter deſideratur quæcunque beatitudo non ſo
lum perfecta, ſed etiam qualiſcunq; ſimilitudo, vel
participatio ipſius. Et ſic ſpeculatio per ſcientias ſpe
culatiuas, licet non ſit perfecta beatitudo, quia eſt
tamen aliqualis participatio eius ab omnibus natu-
Ad tertiū. raliter deſideratur. Ad tertium dicendum, ꝙ ꝑ cõ-
ſiderationem ſcientiarum ſpeculatiuarum reduci-
tur aliquo modo intellectus noſter in actum, nõ q-
dem in actum vltimum, & completum, ſed in actū
aliqualem. De his ſanctus Tho. 1.2 q.3. arti.6.

An in conſideratione ſubſtantiarum ſeparatarum conſiſtat beatitudo. Quæſtio XXXVI.

QVAERITVR, an in conſideratione ſubſtã
tiarum ſeparatarum conſiſtat beatitudo. Voca-
mus enim ſubſtãtias ſeparatas angelos, qui ſunt ſpiri
tus incorporei, & ita vocantur ſeparatę ſubſtãtię .ſ. à
materia: quia non ſunt ſpecies vnitę corporibus, ſi-
Primū ar. cut anima noſtra. Aliqui dicunt, ꝙ in iſtorum cõ-
templatione ſit beatitudo. Quia dicit Grego. in qua
dam homelia. Nihil prodeſt intereſſe feſtis homi-
num, ſi non contingat intereſſe feſtis angelorū, per
quæ feſta beatitudinē finalē deſignat, ſed feſtis an-
gelorum intereſſe non poſſumus, niſi per eorū con
templationem: ergo videtur, quòd in cõtemplatio-
ne angelorum conſiſtat hominis beatitudo. Item
Secundū arg. perfectio vltima cuiuſcunque rei conſiſtit in hoc, ꝙ
coniungatur ſuo principio, vnde circulus dicitur fi-
gura perfecta: quia habet idem principium, & finē.
Sed principium cognitionis humanæ eſt ab ipſis an
gelis, per quos homines illuminantur, vt dicit Dio.
de cęleſ. Hierar. c.4. ergo perfectio humani intelle-
ctus eſt in contemplatione angelorum.

Item vnaquęq; natura eſt perfecta, quando cõiū-
gitur ſuperiori naturæ, ſicut vltima perfectio homi
nis eſt, vt coniungatur naturæ ſpirituali: ſed ſup. in-
tellectum humanum ordine naturæ ſunt angeli: er-
go vltima perfectio intellectus humani erit, vt con-
iungatur angelis per contemplationem, & ſic erit
beatus in hoc.

Rńdet ad q̃ſitum.q. Dicendum, quòd non poteſt beatitudo hominis
conſiſtere in conſideratione ſubſtãtiarum ſeparata-
F rum: quia tunc oportebat, ꝙ homo cognoſcere poſ
ſet ſubſtantias ſeparatas, & non ſolum cognoſcere,
ſed etiam perfectè cognoſcere, & clare. Hoc tamen
non poteſt: quia anima noſtra non poteſt perueni-
re ad cognoſcendum ſubſtantias ſeparatas, ſiue ſint
corpori vnita, ſiue poſt mortem ſeparata, de quo lõ
ga quæſtio eſt, quam à præſenti conſideratione abij
cimus. De anima tamen coniuncta corpori, ꝙ non
poſſit intelligere ſubſtantias ſeparatas latè probat
ſanctus Tho. in ſum. contra Gen. lib.3. cap 39. vſque
44. & prima parte ſum. q 88. arti.1. & in quæſtionib⁹
ſuis de Anima q.16. De Anima ſeparata, ꝙ nõ poſ-
ſit intelligere ſubſtãtias ſeparatas, erat maius dubiū,
de quo idem ſanctus Tho. prima parte ſummæ. q.
G 89. arti.2. & in quæſtionibus ſuis de Anima q 17 Nõ
ergo beatitudo poteſt eſſe per contemplationē ſub-
ſtantiarum ſeparatarum. Item dato, quòd clare poſ
ſent cognoſci, adhuc nõ eſſet beatitudo humana in
earum cognitione: quia non poteſt eſſe perfecta bea
titudo in eo, quod eſt perfectio intellectus ſecundū
participationē alicuius: ſed in eo, quod eſt per eſſen-
tiam tale, ſcilicet in eo, quod eſt bonum, vel verum
per eſſentiam. Manifeſtum eſt autem, quòd vnun-
quodq; intantum eſt perfectio alicuius potentiæ,
inquantum ad ipſum pertinet ratio proprij obiecti
illius potentiæ: Proprium autem obiectum intelle-
ctus eſt verum: quicquid ergo habet veritatem par-
ticipatam contemplatum nõ facit intellectum per
H fectum vltima perfectione, cùm in illo non reperia
tur per ſe ratio veri: ſed per deriuationem, vel parti
cipationem. Cum autem ſit eadem diſpoſitio rerū
in eſſe, ſicut in virtute, ſicut dicitur 3. Methaph. quæ
cunq; ſunt entia per participationem, ſunt etiã ve
ra per participationem. Angeli autem habent eſſe
participatum, ideſt, ab alio acceperunt: quia ſolius
Dei eſſe ſuum eſt ſua eſſentia: ideo relinquitur, ꝙ ſo
lius Dei ſit veritas per eſſentiam: ideo eius contem-
platio faciet hominem perfectè beatum. Aliqualē
autem beatitudinem & imperfectam haberi poſſe
in contemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum nõ
eſt inconueniens: cum etiam in contemplatione, q̃
ſit per ſcientias ſpeculatiuas aliquo modo ſit beati-
I tudo: vt patet 10. Ethico. Et iſta eſt beatitudo, quæ
in præſenti haberi poteſt. Hæc autem ſola eſt pro-
pria operatio hominis, & in ea nullum aliorum ani
malium communicat. Hæc etiam ad nihil aliud or
dinatur, tanquam in finem: cum contemplatio ve-
ritatis propter ſe ſolam quæratur. Per hanc etiam
operationem homo ſuis ſuperioribus coniungitur
per ſimilitudinem quandam: quia de omnibus ope-
rationibus humanis nulla inuenitur in Deo, & an-
gelis niſi iſta. Per illam etiam operationem homo
attingit ſuperiora ſe, & quodammodo illis coniun-
gitur .ſ. cognoſcendo ipſa. Etiam in hac operatione
magis eſt homo ſufficiens ſibijpſi, quàm in omnib⁹
alijs: quia nulla operatio humana indiget pauciori-
K bus auxilijs exterioribus, quàm iſta, & hoc pertinet
ad rationem beatitudinis .ſ. eſſe per ſe ſufficientem.
Ad hanc etiam operationem omnes aliæ humanæ
operationes ordinantur, ſicut in finem. Ad hanc au
tem requirūtur aliqua exteriora .ſ. incolumitas, quę
eſt in corpore, ſine qua nemo poteſt ſpeculari. Et
ad iſtam incolumitatem ordinantur omnia artifi-
ciata ab hominibus: quod patet ex eorum vſibus,
quæ omnes ſunt ad conſeruationem humanę vitę.
Requiritur etiã quies à perturbationibus paſſionū,
quæ ſunt intra nos. Et iſta quies habetur per virtu-
tes morales, per quæ moderantur paſſiones, & per
prudentiam, quæ eſt quaſi quidam conſiliarius om
nium moralium virtutum. Requiritur etiam quies

ab exterioribus perturbationibus: quia iſtæ maximè tollunt ſpeculatiuam occupationem. Et ad tollendas iſtas perturbationes ordinatur totum regimen politicum humanarum legum. Et ſic ſi conſideren tur rectè omnes res humanæ, & diſpoſitio ipſarum, omnia videntur ſeruire ad contemplationem veritatis. Et ſic illa eſt operatio excellentiſſima humanę vitæ, cum ad eam ordinētur omnia alia, quæ ad homines pertinent. Et tamē hæc omnia adhuc ad beatitudinem imperfectam pertinent, qualis eſt hic, vt dictum eſt, cum illa non ſit completum bonum. De his ſanctus Thom. prima ſecundæ. q. 3. articu. 7. & in ſum. contra Gen. lib 3. cap 35.

Ad primum dicendum, quod in contemplatione hominis de angelis, non poteſt eſſe beatitudo. Cum autem dicitur de feſtis eorum: dicendum, quòd intererimus feſtis angelorum, non quidem contemplantes ipſos angelos, ſed contemplando Deum ſimul cum angelis. Nam etiam beatitudo angelorū eſt in contemplando Deum. Et ſi nos perueniam' ad hoc, quòd ſimul ſimus cum eis, & ſimul contemplemur Deum, dicemur intereſſe feſtis eorum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſecundum opinionem illorum, qui dixerunt animas creatas eſſe à ſubſtantijs ſeparatis, vt quidam Philoſophi voluerūt ſatis conueniens videtur, quod beatitudo hominis eſſet in contemplatione ſubſtātiarum ſeparatarum, quaſi in coniunctione rei ad ſuum principium. Sed hoc falſum eſt, quia nihil creatum eſt niſi à Deo, nec creari potuit, ideo vltima perfectio intellectus humani, quæ eſt beatitudo, non poteſt eſſe niſi in coniunctione eius ad Deum, qui eſt principiū eius creā do, cum ſolus eum creauerit, etiam illuminando: Nam licet angeli illuminent nos, hoc ſolum faciūt, ſicut miniſtri, qui ſuo miniſterio adiuuāt nos, vt perueniamus ad beatitudinem. Ipſi tamen non ſunt finis vltimus humanæ vitæ. Ad tertium dicendū, ꝙ natura ſuperior attingi poteſt ab inferiori dupliciter: vno modo ſecundum gradum potentiæ participantis. i. quòd potentia rei inferioris perueniat ad participandum ęqualitatem aliquam cum natura ſuperiori: & hoc modo ſupremum naturæ inferioris pertingit ad infimum naturæ ſuperioris: quia ęqualia ſunt ſupremum in inferiori, & infimum in ſuperiori: quia inter ea nullum eſt medium, eo quòd ſpecies ſunt ordinatæ ſicut numeri. i. quòd ſicut inter numeros non cadit aliqua vnitas media inter ſpecies ſubſtantiales Vnde ſicut, cuilibet numero ſi addatur vnitas reſultabit alia ſpecies numeri: ita cuilibet ſpeciei ſi addatur alius gradus ſubſtantialis reſultabit alia ſpecies. Cum ergo nihil ſit medium inter ſpeciem, & ſpeciem, neceſſe eſt, ꝙ infimum naturæ ſuperioris ſit coniunctum ſummo naturæ inferioris: quia aliàs daretur medium. Et ſi coniuncta ſunt æqualia ſunt. ſ. ꝙ vnum non excedit alterum in gradu perfectionis ſubſtantialis. Et hoc modo ſupremum naturæ humanæ, & infimum naturæ angelicæ ſunt idem, vel æqualia: quia inter hominē, & angelum non eſt ſpecies aliqua media, & ſic vltima, ſiue maxima perfectio hominis eſt ptingere ad hoc, quod homo poſſit contemplari, ſicut angeli. Alio modo attingit natura ſuperior ab inferiori, ſicut obiectum à potētia: & hoc modo ſupremum in natura qualibet eſt, vt pertingat ad illud, in quo inuenitur perfecta ratio obiecti ſui: & quia obiectum voluntatis humanę eſt bonum vniuerſale, ideſt ipſa natura bonitatis: & obiectum intellectus humani eſt ipſum primum verum, ſiue verum abſolutè, quod eſt ipſum, in quo reperitur tota veritas erit ſupremum in voluntate peruenire ad maximum verū.

A Vtrunq; autem eſt in Deo: ideo ſupremum in homine eſt peruenire ad contemplandum, ſicut angelus contemplatur: quod pertinet ad primum modum: non eſt tamen ſupremum in eo peruenire ad contemplandum angelum.

An beatitudo hominis conſiſtat in viſione Dei.
Quæſtio XXXVII.

QVAERETVR, an beatitudo hominis cōſiſtat in viſione Dei. Dicendum, ꝙ neceſſe eſt, ꝙ homo ſit maximè beatus per hoc, ꝙ poſſit coniungi Deo per intellectū: Nam beatitudo hominis eſt proprium bonum eius, cum non communicet ſecū B in ea aliquod de animalibus. 1. & 10. Ethic. Ideo neceſſe eſt, ꝙ illa ſit in actu potentiæ illius, quæ eſt homini propria. Iſta autem nō eſt niſi intellectus: quia in omnibus alijs concordat cum animalibus, ergo erit in intellectu. Et quia beatitudo eſt maximum bonum hominis, nō ſufficit, ꝙ ſit ſm iſtud, ꝙ homini eſt proprium, ſed etiam in illo, quod ſimpliciter eſt maximum bonum potens perficere hominem ſm id, quod eſt ſibi proprium: quia aliàs non perficeret hominem ſimpliciter, ideo non poterit eſſe hominis beatitudo, niſi in Deo; & hoc quidem ſolum in intelligendo, cum iſtud ſolum ſit hominī ꝓpriū: Dico autē ſolum. ſ. quātum ad iſtud, in quo eſt ſubſtantia beatitudinis. Nam voluntas ad beatitudinē C pertinet, cum ipſa gaudeat de ſummo bono acquiſito, & tamen iſtud gaudiū, vel delectatio non eſt ſubſtantia beatitudinis. Et hoc modo etiam operatio ſenſus pertinebit ad beatitudinem poſt reſurrectionem, inquantum ex bono animæ fiet quædam refluentia in corpus, vt ais Augu. in Epiſtola ad Dioſcorum. Et tamen in illo non eſt ſubſtantia beatitudinis, ſed eſt in ipſo actu intellectus: quia per eum Deum attingimus.

Conſiderandum pro hoc, ꝙ non eſt aliquis beatus, quandiu reſiſtat aliquid, ꝙ optare poſſit. Etiam beatitudo eſt in perfectione maxima hominis: pfectio autem attēditur ſecundum rationem ſui obiecti, obiectum autem intellectus eſt, quod quid eſt i. D eſſentia rei 3. de Anima. Vnde in tm procedit pfectio intellectus, inquantum cognoſcit eſſentiam alicuius rei. Si ergo intellectus aliquis cognoſcit eſſentiam alicuius effectus, per quam non poſſit cognoſci eſſentia cauſæ. ſ. vt ſciatur de cauſa quid eſt, non dicitur intellectus attingere ad cauſam ſimpliciter, quāuis per effectum cognoſcere poſſit de cauſa, an ſit. Et ideo manet adhuc homini naturaliter deſiderium ad cognoſcendum id, qd reſtat. ſ. quia cognoſcit effectum iſtum, & ſcit eum habere cauſam. Deſiderat ergo ſcire de cauſa illa quid ſit. Et iſtud deſiderium eſt cuiuſdam admirationis, & mouet hominē ad inquiſitionem, vt dicitur 1. Meta. in principio. ſ. propter admirari inceperunt philoſophari: Vt ſi ali E quis videns eclypſim ſolis, conſiderat, ꝙ ex aliqua cauſa procedit, de qua quia neſcit, quid ſit, admiratur, & admirando inquirit: & inquiſitio non ceſſat quouſq; perueniat ad cognoſcendū eſſentiam cauſæ. i quid ſit cauſa illius effectus. Si ergo intellectus humanus cognoſcens eſſentiā alicuius effectus cauſati à Deo non cognoſcat de Deo, niſi an eſt. i ꝙ De' eſt, nondū perfectè venit ad cauſam ipſius effectus: ſed remanet adhuc ei naturale deſiderium inquirēdi cauſam, & ſic nondum eſt perfectè beatus. Et ſic ad perfectam beatitudinem hominis requiritur, ꝙ perueniat intellectus vſque ad ipſam eſſentiam primæ cauſæ. i. Dei, & tunc perfectionem ſuam habebit per vnionem ad Deum. Si autem perueniat ad

Deum

Deum ſub quadam generali cognitione, nondum eſt beatus: quia adhuc manet ei deſiderium cognoſcendi diſtinctè. Si autē aliquam aliam rem homo perfectè cognouerit, per illam nondum eſt beatus, cum cognitio illius non poſſit eſſe ſummum bonū hominis, cum per ipſam cognitionem non coniungatur homo ſummo bono ſimpliciter. Non poteſt ergo eſſe beatitudo hominis niſi in perfecta cognitione Dei. Conſiderandum ergo pro hoc, ꝙ cum neceſſe ſit in ſolius Dei cognitione conſtitui hominis beatitudinem, & Deus diuerſimodè cognoſcatur: in quo modo cognitionis Dei erit beatitudo. Cognoſcitur autem Deus quadrupliciter. ſ. confuſè, & vniuerſaliter, qualis eſt cognitio vulgarium. Alia eſt cognitio per demonſtrationem, ſm quam aliqua de Deo Philoſophi tradiderunt. Alia eſt cognitio per fidem. Quarta eſt cognitio per eſſentiam. De prima cognitione dicendum, ꝙ iſta eſt quædam cognitio confuſa de Deo, in qua omnes cognoſcunt Deum eſſe, ſiue, quia Deum eſſe eſt per ſe notum, ſiue quia per rationem naturalem homo immediatè, in quādā Dei cognitionem peruenire poteſt. Videntes. n. homines res naturales currere ſecundum ordinē certum, cum ordinatio non poſſit eſſe niſi ab aliquo ordinatore, percipiunt quaſi communiter omnes homines aliquem eſſe ordinatorem iſtarum rerū, quas ſic ordinatas videmus. Quis autem ſit iſte ordinator naturæ, vel qualis, & an vnus, vel plures, & ſic de alijs dubijs, non habent immediatè homines certitudinem de his per illam cognitionem generalem. Sicut, cum videm' hominē moueri, vel aliquid aliud facere, percipimus in eo eſſe quandam cauſam iſtarum operationum, quæ in alijs rebus non ſit, cū videamus in eo operationes, quas nō videmus in alijs rebus. Et iſtam cauſam animam nominamus, non dum tamen per hoc ſcimus, an anima ſit corpus, vel virtus corporis, vel quomodo prædictas operationes faciat. Dicendum, ꝙ in iſta cognitione confuſa de Deo, nō poteſt eſſe beatitudo: quia beatitudo eſt perfectum bonum, & ſic non poteſt ibi eſſe defect^9^. In hac tamen cognitione ꝯfuſa, multi errores ſunt.

Errores diuerſi de ordinatore rerum.

Nam quidam credentes eſſe Deum ordinatorem rerum, putauerunt, ꝙ non erat aliquis alius ordinator rerum mundanarum, niſi cęleſtia corpora, & illa vocabant Deos. Et ſic patet Sap. 13. ſ gyrum ſtellarum, aut ſolem, aut lunam, rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Alij autem putauerunt, ꝙ ipſa elemēta erant Dij, videntes operationes eorū naturales, & non credentes, ꝙ erant ab aliquo alio ordinatore, ſed ab ipſiſmet, ſic patet Sap. 13. ſ Sed ignem aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut nimiam aquā Deos putauerunt. Alij autem non credentes actus humanos ſubiectos eſſe alicui ſuperiori cauſæ ordinanti, ſed ſoli humanę voluntati, dixerūt homines, qui præſunt alijs, Deos eſſe: quia eorum actibus pręſunt tanquā prima cauſa ſimpliciter ipſorū actuū. Et ſic multi alij errores ſunt circa iſtam confuſam cognitionem: Vnde non eſt in ea beatitudo, quæ eſt perfectum bonum. Item ſi in hac cognitione conſiſteret beatitudo, nemo eſſet, qui non eſſet beatus, cū omnes habeāt de Deo aliquam opinionem, ſaltem confuſam, nemo tamen dicet omnes homines beatos eſſe, ergo in iſta cognitione confuſa non eſt beatitudo. Itē beatitudo eſt finis actuum humanorum, ad quē ordinātur oēs operationes noſtræ, & tn̄ ad iſtā confuſam cognitionem non ordinatur aliquis act' noſter, cū à principio homini inſit, ergo in ea beatitudo non eſt. Item non vituperatur aliquis homo, licet nondum ſit fœlix, ſed potius laudantur illi, qui conantur peruenire ad beatitudinem. Si quis tamē F careat cognitione iſta cōfuſa de Deo vituperabilis eſt. Nam per hoc apparet homo valde inſipiens, & ſtolidus, ſi tam manifeſta Dei ſigna nō percipit. Sic ſtultus reputaret, qui videns hominem non cōprehenderet per hoc eum habere animam: ſic dicitur: Pſal. 13. & 52. ſ. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. i. ꝙ inſipiens fuit ille, qui in corde ſuo reputare potuit nullum Deum eſſe, cum tam manifeſta ſigna Dei in omnibus rebus cerneret. Item illa cognitio, quæ habetur de re ſolum in communi, & non ſecundum aliquid ſibi proprium, eſt imperfectiſſima. Sicut ſi quis ſolum cognoſcat hominē per hoc, ꝙ mouetur, eſt autem imperfectiſſima: quia nullus poteſt pauciora cognoſcere de re, quàm, qui eam ꝑ G ſola communia cognoſcit. Eſt etiam talis cognitio rei ſolum in potentia: quia res cognoſci dicitur: qñ cognoſcuntur ea, per quæ res eſt. 1. Phyſic. Et illa ſūt propria rei, per quæ res eſt in actu. Propria autem in communibus non ſunt in actu, ſed in potētia, ſicut effectus in cauſa, & concluſio in principijs. Per hoc ergo, ꝙ quis cognoſcit cōia rei nō cognoſcit ipſam rē in actu, ſed in potentia i ad quantum ad illa ſecūdum quod, res ſolum eſt in potētia. Beatitudo autē eſt operatio perfecta, & ſummum bonum hominis, ideo oportet eſſe ſecundum id, quod eſt in actu, & non ſecundum illud, quod eſt in potentia. Nā potētia per actum perficitur: quia in ſe imperfecta eſt. Per cognitionē nō ergo iſtā confuſam non pōt eſſe H in homine beatitudo. De his ſanctus Thomas prima ſecundæ quæſt. 3. articu. 8. & in ſumma contra Gen. lib. 3. cap. 36.

An in cognitione de Deo per demonſtrationem ſit beatitudo. Quaſt. XXXVIII.

QVAERITVR de ſecunda cognitione de Deo, ſcilicet ꝑ demōſtrationem, an in ea ſit beatitudo. Dicendum, ꝙ de Deo habetur quędam cognitio per demonſtrationem, quæ eſt magis perfecta, quā præcedēs, quæ erat oīno confuſa, cū per eam magis accedamus ad ꝓpriā cognitionē Dei. Et per illā mouentur à Deo multa, quæ ſunt in alijs rebus, ꝑ quo- I rum remotionem oſtenditur Deus differens ab alijs rebus. Sic enim demonſtratur Deum eſſe immobilem, & æternum, incorporeum, omnino ſimplicē, vnum, & alia multa, de quibus 12. Meta. & iſta habētur via demonſtrationis: quia rationibus neceſſarijs continentur. Iſta autem aliquo modo pertinent ad propriam cognitionem de Deo: quia ad cognitionem alicuius rei peruenitur non ſolum per affirmationes, ſed etiam per negationes: Sicut enim proprium eſt homini eſſe animal, & rationale, ita proprium eſt ei non eſſe inanimatum, & irrationale. Sed hoc differt inter cognitionē per affirmationes, & negationes: quia licet vtraque ſit propria, per affirmationes, tamen ſcitur, quomodo res ab alijs ſe- K paratur, & quid ſit. Per negationes verò ſcit, quòd res diſtinguatur ab alijs: quid tamen ſit adhuc manet innotum. Qualis autem eſt cognitio de Deo ꝑ demonſtrationes, quia, cum nos non cognoſcamus Deum, niſi per iſta corporalia: ad Ro. 1. & omnia iſta differunt à Deo: cognitio noſtra peruenit ad hoc, vt oſtendat, ꝙ Deus non eſt aliquid iſtorum, & ꝙ non conueniunt Deo conditiones iſtarum rerum, & tamen non peruenimus ad cognoſcendum, quid ipſe ſit, cum non ſit aliqua ſpecies perfectè reprę ſentatiua eius: nec aliquis effectus adæquans totam virtutem ſuam, per quàm cognoſcatur.

De iſta cognitione dicendum, quòd non ſufficit ad beatitudinem. Primò, quia non poſſunt omnes homines

Cognitio per demonſtrationē nō ſufficit ad beatitudinem.

homines venire ad talem beatitudinē, & ſi ad hoc conentur. Illa tamen, quæ ſunt alicuius ſpeciei perueniunt, vt in plurimum ad finem illius ſpeciei, & rarò deficiunt. Quia natura in paucis deficit à fine ſuo ꝑꝑ aliquā particularem corruptionē. Beatitudo autem eſt finis ſpeciei humanæ, cum omnes illam deſiderent: ergo erit quoddam bonum commune, ad quod poſſibile ſit omnibus hoībus peruenire: quia aliàs fruſtraretur intentio naturæ, vt colligitur 5. Ethi. Ad iſtam tamen cognitionem per demōſtrationē pauci perueniunt, nec poſſunt oēs peruenire: ideo non eſt ipſa beatitudo hoīs. Itē beatitudo eſt aliquod bonum, quod eſt totaliter in actu: quia perfectio entis in potentia eſt peruenire ad actum: beatitudo tamen perfecta eſt: ideo non poteſt conſiſtere in eo, ꝙ eſt in potentia: quia adhuc deſideraretur actus. Cognitio tamē, q̄ eſt de Deo per tales demonſtrationes eſt, vt in potentia, cum poſſibile ſit plura de eo cognoſci. Quod patet, quia poſteriores plura per has demonſtrationes, & excellentiori modo cognouerunt de Deo q̄ antiqui, ergo in hac cognitione non eſt beatitudo. Item beatitudo excludit omnem miſeriā, cum nō poſſit ſimul quis eſſe beatus, & miſer. Error tamen eſt magna pars miſeriæ, cum oēs hoīes illum naturaliter refugiāt. In prædicta tamen cognitione de Deo multiplex error accidere ſolet ſicut patet de multis, qui circa iſtas demōſtrationes ſequendo proprias æſtimationes inciderunt in errores grauiſſimos Non eſt ergo beatitudo in tali cognitione. Item cōſiſtit beatitudo in operatione perfecta. Ad perfectionē autē requiritur certitudo. Nam aliter ſcire nō dicimur niſi cognoſcamus de re, ꝙ impoſſibile eſt eam aliter ſe habere primo poſteriorum. Cognitio tamē iſta multum habet de incertitudine, qđ patet ex diuerſitate opinātiū īter illos, qui viam iſtam demonſtratiuā de Deo tenere voluerūt. Nam in rebus certis non ſunt opiniones inueſtigantium veritatem, ſicut patet in Mare. ergo non eſt beatitudo in hac cognitione.

Item ſi voluntas conſecuta fuerit finem ſuum vltimum ceſſat eius deſiderium, cum iam nihil relinquatur, quod deſiderari poſſit. Habita tñ cognitione iſta per demonſtrationem, adhuc manet hoī magnum deſiderium ſciendi alia, quæ per demonſtrationes illas nondū cognouimus. Non ergo poterit eſſe beatitudo prædicta cognitio: Sed ſi in cognitione eſt beatitudo: neceſſe eſt, ꝙ illa ſit talis, ꝙ, ea habita, nihil vltra ſcire deſideremus. Item non eſt beatitudo, vbi manet aliquod deſiderium, cum adhuc ſit ibi inopia: Et tñ habita tali cognitione, ēt per certitudinem manent adhuc hoī multa deſideria circa alias res, quas non habet, cum patiatur multos defectus ex parte corporis, qui non tolluntur per iſtā cognitionem demonſtratiuam: ergo non poteſt in ea conſiſtere beatitudo.

Item beatitudo eſt finis & finis rei exiſtētis in potentia eſt, vt educatur in actum, ſed per iſtam cognitionem demonſtratiuam de Deo non poteſt educi intellectus noſter totaliter in actū, ergo nō eſt beatitudo in iſta cognitione. Patet hoc, quia aliquid exiſtens in potentia poteſt reduci ſimul in actum totaliter, ſicut graue exiſtens extra medium eſt in potētia ad proprium vbi, & quādo deuenerit ad iſtud totaliter reducitur in actū. Aliquid autem eſt, qđ non poteſt ſimul reduci in actū totaliter, ſicut eſt de materia prima: nam per ſuum motum appetit ſucceſſiuè exire in actum omnium formarum, & propter diuerſitatem illarum non poteſt ipſa ſimul habere: ideo vult reduci in actum per ſucceſſionem. Sic eſt de intellectu, qui eſt in potentia ad omnia intelligi-

A bilia. Et quia nō poteſt aliquis ſimul intelligere duo actualiter, nō pōt reduci intellectus in actū ſimul, ſed licet reducatur in actum quorundam intelligibilium, adhuc eſt in potentia ad alia. Et ſic per talē cognitionem non poterit eſſe beatus, cum ſemper ſit in potentia. Sed huiuſmodi eſt cognitio, quæ habetur de Deo per demonſtrationē: quia illa habita, adhuc multa de Deo ignoramus: ergo non eſt beatitudo in tali cognitione. Sed neceſſe eſt, ꝙ ſi in aliqua cognitione ſit beatitudo reducatur intellectus totaliter in actum per vnum actum intelligendi qcunque ille ſit, ita ꝙ non maneat ei deſideriū ad intelligendum aliquid aliud, & tunc erit totaliter in actu. Hoc tamen non contingit per cognitionē de-
B monſtratiuam de Deo: ideo non poteſt in illa conſiſtere beatitudo. De his Sanctus Thom. in ſumma contra Gen. lib. 3. cap. 38.

An poſſit in cognitione Dei per fidem eſſe beatitudo. Quæſtio XXXIX.

QVAERITVR de tertio mō cognoſcēdi Deū, qui eſt per fidem, an poſſit in eo cōſiſtere beatitudo. Dicendum, ꝙ iſte modus aliqualiter excedit præcedētem, & aliqualiter ab eo exceditur. Nā quātum ad res cognitas, iſtè modus, qui eſt per fidē, eſt excellentior, quia quædam per fidē cognoſcimus, ad quæ propter ſui eminentiā ratio noſtra demon-
C ſtrando peruenire nō poteſt; licet ex parte modi ipſe præcedens ſit excellētior: quia demonſtratio cōuincit ſub ratione veri. Fides autem non cōuincit, cum per eam non oſtendatur manifeſtè verum eſſe, quod creditur. Dicendum autem ꝙ in cognitione fidei de Deo habita nō poteſt beatitudo cōſiſtere. Nam beatitudo eſt operatio perfectiſſima intellectus, operatio tñ intellectus ſecūdum fidē eſt imperfectiſſima, q̄tum ad id, quod eſt ex parte intellectus: licet ex parte obiecti ſit maxima: quia intellectus credendo nō capit illud, cui aſſentit: ergo non eſt ibi beatitudo. Item cognitio per fidem eſt obſcura, cū Apoſtolus vocet eā per ſpeculum, & in ænigmate: obſcuritas autem dicit imperfectionē: ergo
D non eſt beatitudo in tali cognitione.

Item probatum eſt ſupra q. 33. ꝙ beatitudo hoīs nō cōſiſtit principaliter in actu voluntatis, ſed in actu intellectus, cognitio tamē fidei principaliter ſe tenet ex parte volūtatis, quia licet credere ſit actus ſolius intellectus, tamen ipſe nō aſſentit eis, quæ ꝓponuntur ſibi credenda ex ipſa euidentia veritatis tractus, ſed quia voluntas imperat credere: ergo nō cōſiſtit beatitudo in tali cognitione, cū nō ſit principaliter actus intellectus. Item ille, qui credit, aſſentit illis, quæ proponuntur ſibi. Nam fides eſt magis ꝑ modū auditus, q̄ per modum viſus, cum fides ex auditu ſit, ad Ro. 10. Nō crederet tamē aliquis auditis, niſi putaret, ꝙ ille, qui dixit hēbat perfectionē,
E & magis certā cognitionē, q̄ ipſe, qui audit. Et tunc autē ita eſt in veritate, ꝙ hēt certiorē cognitionē ꝓponēs, q̄ audiens: aut ambo æqualiter incertā. Si ambo æqualiter incertam, erit ꝓceſſus in infinitum, & deciperetur homo in fide, cum non inueniret aliqua certitudo, & tñ credēs aſſentiebat rebus ꝓpoſitis, tanq̄ à ꝓponēte, vel ab aliquo alio certius cognoſcerent. Fides tamē nō poteſt eſſe falſa, nec inanis, ergo neceſſe eſt, ꝙ proponēs mediatè, vel immediatè habeat maiorem certitudinem, q̄ audiēs. Et ſic eſt, ꝙ Chriſtus, qui fidē à principio nobis propoſuit, clarè videbat veritatē rerū, quas nobis prædicabat. Et ſic habebat perfectiſſimam cognitionē de illis. Apoſtoli autem, qui poſtea prædicauerunt licet nō

videbant clarè veritatem iſtarum rerũ, quas prædicabant, acceperãt tamen illas immediatè à Chriſto, qui clarè omnia cognoſcebat. Et ſic fides ſemp dependet ab aliquo certiori. Hoc dato non poteſt eſſe beatitudo in cognitione fidei, cũ ſit imperfecta: eo ꝙ perfectius habetur, vel haberi reputatur à ꝓponente, quàm ab audiente, & in cognitione imperfecta non poteſt eſſe beatitudo, cum imperfectum ſit in potentia ad perfectum; ergo non eſt beatitudo in actu fidei. Itẽ, cum beatitudo ſit vltimus finis: neceſſe eſt, ꝙ illa habita quietetur naturale deſideriũ: cognitio tamen fidei nõ quietat deſideriũ, ſed magis ipſum incitat: quia vnuſquiſq; deſiderat cognoſcere clarè videndo ea, quæ credit: ergo non eſt beatitudo in cognitione, quæ eſt per fidem. Item beatitudo eſt vltimum bonũ hoĩs, in quantum per eam coniungimur vltimo bono ſimpliciter ſ. Deo, qui eſt finis oĩum rerũ. Per cognitionẽ tamen fidei res credita non fit intellectui præſens, ſed magis abſens. Et ſic non coniungitur homo Deo per fidem: ſicut dr̃ 2. ad Cor. 5. ſ. Quãdiu per fidẽ ambulamus peregrinamur à Dño. Fit tamen Deus aliqualiter prius voluntati noſtrę per fidẽ, in quantum voluntariè credens Deo aſſentit, ſicut dicitur ad Ephe. 4: ſcilicet, habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Non eſt ergo poſſibile, ꝙ conſiſtat beatitudo in cognitione fidei. De his Sanctus Thom. in ſumma contra Gen. lib. 3. cap. 38.

An cognitio Dei per eſſentiam ſit beatitudo hominis. Queſtio XL.

QVAERITVR de quarta cognitione Dei, q̃ eſt per eſſentiã, an in illa conſiſtat beatitudo.

Dicendũ, ꝙ nemo dubitat, an in tali cognitione poſſit conſiſtere beatitudo, eo ꝙ iſta eſt cognitio ꝑfectiſſima ex parte modi, & ex parte obiecti, qđ ſufficit ad faciendum operationem perfectiſſimam.

Primũ ar. Eſt tñ dubium quia quidã putant, ꝙ non ſit poſſibilis huiuſmodi viſio Dei per eſſentiã, quia Ioã. 1. dr̃ Deum nemo vidit vnquã. Et exponit Chryſo. ſcilicet: Etiã eſſentiæ celeſtes ipſa dico Cherubim, & Seraphim ipſum Deum, vt eſt, nunq̃ videre potuerũt. Videre tamẽ per eſſentiam eſt videre rem, ſicut eſt: ergo etiam angeli nunquã potuerũt videre Deum per eſſentiã. Sed homines in vita ęterna nõ cognoſcent plus de Deo, quàm angeli, quia nõ ꝓmittit eis niſi, ꝙ erunt ſicut angeli Dei infra 23. vel ꝙ erunt ęquales angelis, Luc. 20. ergo ſancti in patria nõ poterunt videre Deum per eſſentiã. Itẽ Diony. lib. de

Secundũ argu. di. no. c. 3. argumentando dicit, ꝙ cognitio non eſt niſi exiſtentium: omne aũt exiſtens finitum eſt, cũ ſit in aliquo genere determinatum. Et ſic Deus, cũ ſit infinitus eſt ſuper omnia entia: ergo eius cognitio eſt ſupra omnem cognitionem. Nemo ergo

Ad tertiũ argu. eum cognoſcere poterit. Item Diony. lib. de Myſtica Theologia oſtendit, ꝙ perfectiſſimus modus, quo intellectus Deo coniungi põt eſt inquantũ cõiungitur ei, vt ignoto. Illud tamẽ, qđ per eſſentiã vr̃ non eſt ignotũ; ergo intellectus noſter non põt pertingere ad cognoſcendũ Deum per eſſentiam.

Ad quartum arg. Item Diony. in Epiſtola ad Caium Monachũ dicit, ꝙ ſuppoſitæ Dei tenebrę, quas abundantiam lucis appellat cooperiuntur omni lumine, & abſconduntur omni cognitioni. Si quis ergo vidẽs Deum intellexerit, ꝙ aliquid vidit, non ipſum vidit, ſed aliquid eorum, q̃ ſunt eius. Qui tñ Deũ per eſſentiã videt, ipſum Deũ videt, & nõ ſolũ ea, quæ ipſius ſunt: ergo nullus poteſt videre Deum per eſſentiam.

Ad quintũ argu. Itẽ dicit Diony. in Epiſtola ad Dorotheũ. Inuiſibilis quidẽ Deus eſt exiſtens ꝓp excedentem claritatẽ. Sed claritas Dei ſicut excedit intellectũ nr̃m in via: ita ẽt excedit in patria, cum intellectus noſter ſemper ſit finitus hic, & in patria. Diuina autẽ lux ſemper ſit infinita: ergo ſicut hic non põt Deus videri per eſſentiam: ita nec in patria videri poterit.

Ad ſextũ argu. Item cum perfectio intellectus ſit ipſum intelligibile: oportet eſſe proportionẽ inter intellectum, & intelligibile, ſicut eſt inter viſum, & viſibile. Nulla tñ proportio eſt inter intellectum nr̃m, & Deum, cum diſtent in infinitũ: ergo nõ põt peruenire intellectus nr̃ ad hoc, ꝙ per eſſentiam Deum intelligat.

Septimum arg. Item magis diſtat Deus ab intellectu nr̃o, quàm intelligibile creatum à ſenſu, cum inter ea ſit diſtantia ſolum finita. Senſus tamen nunq̃ põt peruenire ad cognoſcendũ intelligibile ſpirituale: ergo intellectus nr̃ nõ poteſt pertingere ad cognoſcendũ Deũ per eſſentiã. Item q̃ncunq; intellectus nr̃ intelligit

Ad octauũ argu. aliquid in actu, neceſſe eſt, ꝙ informet̃ per ſimilitudinẽ rei intellectę, quæ eſt principium intellectualis operationis terminatę ad illud obiectũ, ſicut calor eſt principiũ calefactioni. Si ergo intellectus nr̃ Deum intelligat, oportet, ꝙ hoc fiat per aliquã ſimilitudinem ipſum informãtẽ. Hoc autẽ nõ poteſt eſſe: quia formæ, & rei formatæ oportet eſſe vnum eſſe. Diuina autẽ eſſentia differt ab ĩtellectu noſtro ſm̃ eſſentiã, ergo oportet, ꝙ forma, per quam informat̃ intellectus noſter intelligẽdo Deum, ſit aliqua ſimilitudo impreſſa intellectui noſtro à Deo. Talis autẽ ſimilitudo, cum neceſſariò ſit aliquid creatũ, nõ poteſt ducere in cognitionẽ Dei, niſi ſicut effectus in cãm: ergo nõ põt intellectus noſter Deum videre, niſi per effectum eius. Sed viſio Dei, quæ eſt per effectum, nõ eſt per eſſentiã: ergo nõ poteſt ĩtellectus nr̃ Deum per eſſentiam intelligere. Item di-

Ad nonũ argu. uina eſſentia plus diſtat ab intellectu nr̃o, q̃ quicunque angelus, vel ſubſtãtia ſeparata. Dicit tamẽ Auice. in ſua Meta. ꝙ intelligentia eſſe in intellectu noſtro, nõ eſt eam intelligere: quia ſic ſcientia, quã de intelligentijs haberemus, eſſet ſubſtãtia, & non accidẽs, & hoc eſt impreſſionẽ ĩtelligẽtiæ eſſe in intellectu nr̃o: ergo Deus nõ eſt in intellectu nr̃o, vt intelligatur à nobis, niſi inquantum impreſſionẽ quãdã facit in intellectu, per quã à nobis intelligat̃. Impreſſio tñ illa nõ poteſt ducere in cognitionẽ diuinę eſſentiæ: quia cum in infinitum intellectus nr̃ diſtet à diuina eſſẽtia degenerat ĩ aliã ſpeciẽ multo magis, q̃ ſi ſpecies illa degeneraret in ſpecie nigri: ergo ſicut ille, in cuiꝰ viſu ſpẽs albi degenerateret ĩ ſpeciẽ nigri ꝓp organi indiſpõ onem nõ dr̃ videre album, ſed

Ad 10. ar. nigrum: ita, cum Deus ꝑ iſtã impreſſionẽ intelligat̃ à nobis, non intelliget̃ per eſſentiã. Item ſicut dicitur 3. de aĩa in rebus ſeparatis à materia, idẽ eſt intellectus, & qđ intelligitur, ſed Deus eſt maximè ſeparatus à materia: ergo ſi intelligat̃ erit idẽ cum intellectu. Nõ põt tñ intellectus nr̃ peruenire ad hoc, ꝙ

Ad 11. ar. fiat eſſentia infinita, ergo nõ põt videre Deum per eſſentiam. Item omne infinitum in quantũ infinitũ eſt ignotũ. 1. Phy. Deus tñ eſt oĩbus modis infinitus: ergo Deus eſt oĩno ignotꝰ: vñ à nobis ꝑ eſſentiam

Ad 12. arg. videri nõ poterit. Item dicit Aug. in lib. de videndo Deũ. ꝙ Deꝰ eſt natura inuiſibilis: Ea tñ q̃ Deo inſunt ꝑ naturã, non pñt aliter ſe hr̃e: ergo impoſſibile eſt, ꝙ per eſſentiã videatur. Itẽ illud, qđ alio mo

Ad 13. ar. do vr̃, & alio modo eſt, non vr̃ ſm̃ illud, qđ eſt. Deus tamẽ alio modo eſt, & alio modo vr̃ à ſanctis in patria. Nã Deus in patria eſt per modũ ꝓprium ſibi, à ſanctis autem vr̃ per modum ipſorũ, quia neceſſe eſt intellectionẽ fieri ꝑ modũ intelligẽtis, cũ oĩs receptio fiat per modum rei recipiẽtis, & nõ ꝑ modũ rei receptę. Et ſic non videbitur à ſanctis ſm̃ id, qđ eſt, &

& conſequenter non videbitur per eſſentiam, maximè quia Deus in patria videbitur per lumen gloriæ, ſic dicitur Pſal. 35. ſcilicet: In lumine tuo videbimus lumen: ergo non videbitur per eſſentiam.

Item Deus videbitur in patria facie ad faciem, prima ad Corinth. 13. & tamen, quod videtur facie ad faciem videtur per ſimilitudinem ſuam, & non per ſubſtantiam: ergo Deus non poteſt videri à nobis per eſſentiam ſuam.

Dicendum, ꝙ beatitudo hominis conſiſtit in Dei cognitione, & nō poteſt conſiſtere in alio modo cognitionis: quia alij tres modi ſunt imperfecti, vt ſupra oſtenſum eſt in tribus quæſtionibus immediatè præcedentibus. Ideo neceſſe eſt conſiſtere beatitudinem in viſione Dei per eſſentiā. Et patet hoc: quia B 1. Ioan. 3. dr̄: Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eū ſicuti eſt: ergo videbimus ꝑ eſſentiam.

Item prima ad Corin. 15. ſuper illo verbo. cū tradiderit regnū Deo, & patri dicit glo. ꝙ in patria eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus Sācti videbit̄, quod ſolis mundis cordibus dabitur, quæ eſt ſumma beatitudo: ergo beati Deum videbunt per eſſentiā. Itē Ioan. 14 dr̄ Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eū, & manifeſtabo ei meipſum, ſed illud, quod manifeſtatur eſſentialiter vr̄: ergo Deus in patria à ſanctis videbit̄ per eſſentiā. Itē Exod. 33. ſuper illo verbo: nō videbit me hō, & viuet: Gregorius improbat opinionē illorū, qui dicebant, ꝙ in illa regione beatitudinis Deus in ſua claritate conſpi C ci poteſt: ſed in ſua natura videri non poteſt, dicēs, ꝙ non eſt aliud Dei claritas, & Dei natura: ergo videbitur Dei natura. Natura tamen eſt ipſa eſſentia, ergo Deus per eſſentiā videbitur. Itē deſideriū oīum ſanctorum non poteſt eſſe totaliter fruſtra, eſt tamē deſiderium cōe ſanctorum videre Deum per eſſentiam: Exo 34 ſ. Oſtende mihi gloriam tuam, & in Pſal 84 Oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Et Io. 14. Dn̄e oſtende nobis Patrē, & ſufficit nobis. Oſtendere tn̄ Patrem eſt deitatis ſubſtātiam apertè manifeſtare: ergo ſancti videbunt Deū per eſſentiā.

Dicendū, ꝙ de hoc non eſt dubium cōiter apud theologos: de modo tamen videndi, eſt difficultas, D & quoniam Philoſophi poſuerunt vltimā hominis fęlicitatem in intelligendo ſubas ſeparatas à materia ſecundum eſſentiā: ideo eadē difficultas eſt apud illos, quō poſſint ſubſtantiæ ſeparatæ cognoſci, & apud nos, quomodo poſſit Deus videri per eſſentiā. Et q̄q̄ quæſtionē de cognitione ſubarum ſeparatarum ſupra q. 36. omittere ꝓpoſueramus, hic tn̄ licet non ad plenum, ſaltem tamen in quantum facit ad præſens, pro cognitione Dei per eſſentiam, dicetur aliquid de illa Conſiderādum autē, ꝙ de iſta cognitione ſubſtantiarum ſeparatarū eſt difficultas apud Philoſophos Nam Ariſto. 3. de Anima promiſit ſe determinaturum illam, non reperitur tamē poſtea in libris ſuis determinata. Et hoc præſtitit cām, E vt ſequentes doctrinam eius variè ſentirent in hac quæſtione. Quidam. n. Philoſophi poſuerunt ꝙ intellectus noſter poſſibilis nunq̄ poteſt peruenire ad hoc, ꝓ intelligat ſubas ſeparatas, ſicut dixit Alpharabius in fine ſuæ Ethi. licet contrariū dixerit in lib. ſuo de intellectu, vt ait Cōmentator 3. de anima. Eodem modo quidā theologi dixerunt, ꝙ Deus nō poterat videri per eſſentiam ab intellectu nr̄o. Vtrique aūt inducti fuerunt ad hoc ꝓꝑ diſtantiam, quæ erat inter Deū, & intellectum nr̄m, & ſubſtantias ſeparatas & intellectum nr̄m. Cum n. intellectus in actu ſit quodamō vnum cum re intellecta in actu vr̄ valde difficile, quō intellectus creatus poſſit aliquo mō eſſe vnum cum eſſentia increata, vel cum

De mō vi-ſiõ Dei.

A ſubſtantia ſeparata. Et quia quidā iſtorum Philoſophorum poſuerunt intellectum poſſibilem eſſe generabilē, & corruptibilē. & eſſe virtutē dependentē à corpore, erit iſtis maior difficultas, ꝙ tunc erit maior diſtantia inter intellectū, & Deū, & inter intellectū, & ſubas ſeparatas, q̄ ſi eēt itellectus purus ſpūs, nō de natura materiæ, nec depēdēs à corpore, qa ſic hr̄et magnā ſimilitudinē cū ſenſu, qui eſt virtus dependēs à corpore. Et m̄ de ſenſu manifeſtū eſt, ꝙ nō eſt poſſibile, ꝙ cognoſcat aliquid ſpūale. Et ſic eſſet quaſi ſimilis difficultas de intellectu, ſi eſſet dependens à corpore. Quia m̄ iſtud falſum eſt omnittendum eſt, licet circa falſitatē eius non eſt nunc inſiſtendum, quia alterius negocij eſt. Illud tn̄, qđ dixerunt illi Theologi. ſ. Deum non poſſe videri ꝑ eſſentiam, falſum eſt. Nā repugnat ſcripturæ Canonicæ, vt ait Aug. in lib. de Vidēdo Deum. Itē quia cum intelligere ſit ꝓpria operatio hoīs, oportet, ꝙ in ea detur beatitudo hoīs, qn̄ fuerit iſta operatio perfecta. Eſt autē perfectio intelligētis ex ipſo intelligibili. Si ergo intellectus in ſua operatione ꝑfectiſſima non perueniat ad intelligendū Deū per eſſentiā, ſed aliquid aliud, oportebit dici, ꝙ aliquid aliud, q̄ Deꝰ ſit beatificans hoīem, & m̄ perfectio vltima cuiuſlibet rei ſit in coniunctione ad ſuum principium: ſequitur, ꝙ aliquid aliud ſit primū principiū hoīs, q̄ Deus: quia aliàs non poſſet aliquid aliud beatificare hoīem niſi Deus. Dicere m̄ aliquid ꝑter Deū eſſe primū principiū hoīs, eſt abſurdū, cum creatio ab ipſo ſolo ſit, & nihil præcedit eū. et eſt abſurdū ſm̄ Philoſophos, q ponunt aīas nr̄as a ſubſtātijs ſeparatis emanaſſe, vt in fine poſſimus intelligere eas, & ſit ibi beatitudo. Et ſic apud theologos eſt abſurdū dicere Deum nō poſſe videri per eſſentiā: quia ſic tolleret̄ beatitudo, & apud Philoſophos ē inconueniēs eſt negari, ꝙ homo intelligere poſſit ſubſtantias ſeparatas, quia etiam per hoc putant beatitudinē tolli. Dicendum ergo eſt, ſm̄ eos, ꝙ poſſint cognoſci ſubſtantiæ ſeparatæ ab intellectu, & tamen in modo eſt varietas. Quidam poſuerunt ſubſtantias ſeparatas non ſolum intelligi ab homine, ſed etiam, ꝙ ipſę erant obiectū propriū intellectus noſtri. Sic poD ſuit Plato introducens formas immateriales ſubſiſtentes, quas vocabat ideas, & illas dicebat intelligi ab intellectu nr̄o & eſſe propriū obiectū eius, & ꝙ homo ſolum intelligeret illas. niſi, quia intellectus nr̄ miſcebatur cū phantaſia, ad quā pertinet indui de ſenſibilibus Poſitio tn̄ Platonica de ideis per Ariſto. in Meta. multū reprobata eſt, & in iſtis ideis. ſ. in conſideratione earum Plato ponebat fęlicitatem. Quod etiam deſtruit Ariſto. primo Ethi. Nos autē, quando vocamus ſubſtantias ſeparatas, non intelligimus de ideis Platonicis: quia illę magis ꝓpriè vocarentur ſpecies ſeparatæ, vel vniuerſalia ſeparata, vt vocat Ariſto. quàm ſubſtantiæ ſeparatæ: cū iſtæ ideę ponantur eſſe ſpecies rerum materialium, & E ponuntur tā in ſubſtantia, quā in accidentibus: ſubſtantiæ aūt ſeparatæ, quas nos vocamus, ſunt quædam formę immateriales per ſe ſubſiſtens extra intellectū, quas ēt vocamus intelligētias: quia ſunt intellectus puri nō vniti corporibus, & ſunt cāæ ſecūdę horū inferiorū. Iſtas. n. Theologi vocāt Angelos. Et iſti nihil ptinent ad ſpecies rerū materialiū. Et ſic oēs Philoſophi, ꝑter. Platonē, accipiūt ſubas ſeparatas: de iſtis dnt, ꝙ pn̄t intelligi ab hoīe. Modus autem ad hoc ponitur per Alpharabiū, & Auicennā, qa ex hoc, ꝙ intellectus nr̄ intelligit q̄cunq; intelligibilia, pertingit ad intelligendum ſubſtantias ſeparatas, & hoc oſtēdunt duobus modis. Primus eſt, ꝙ ſicut natura ſpeciei eſt vna i oībus hoībus cū ſit

De ideis Platonices.

vna ſpecies, & non diuerſificatur in diuerſis indiuiduis, niſi per hoc, ꝙ ↄ̄hitur per principia indiuiduāria, quæ non ſunt eadē in diuerſis hoībus, ſic erit in formis intellectus ſ. ꝙ forma hominis intellecta ab iſto homine, & ab illo non diuerſificatur in eis, niſi ſ. n. ꝙ coniungitur diuerſis formis imaginabilibus. Nam illud, qđ intelligitur idem eſt, ſed ſpecies imaginabilis .i. Phātaſma, per quod homo intelligit nō poteſt eſſe idem numero in duobus hominibus, & tunc quando intellectus per actū ſuum ſeparat formam intellectuā à formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta ſolum: & illa tantū eſt vna, cū non poſſit in ea iā accipi diuerſitas ex parte formarum imaginabilium, quia ab eis ſeparata eſt. Talis autem eſt quidditas ſubſtātiæ ſeparatæ. Ideo qñ intellectus nř peruenit ad ſummā abſtractionē qddi tatis intelligibilis cuiuſcunq; rei intellectæ intelligit per hoc quidditatē ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ eſt ei ſimilis. Secundus modus eſt, quia intellectus noſter natus eſt abſtrahere quidditatē ab oībus habentibus quidditatē. Si ergo quidditas, quā abſtrahit à ſingulari, ſit habens quidditatē, abſtrahet iterū qddi tatem ab illa, quouſq; peruenerit ad intelligēdum quidditatem, quæ nō habet quidditatem, & eſt omnino ſimplex. Talis aūt eſt quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ. Et ſic intelliget noſter intellectus quidditatē ſubſtantiæ ſeparatæ, quia ſimilis eſt, cū illę qddi tates ſint ſubſiſtentes non habentes aliā quidditatē. Si aūt quidditas abſtracta à particulari ſit hñs quidditatē abſtrahet iterum intellectus noſter, & cū nō ſit ꝓcedere in infinitū, neceſſe eſt peruenire ad quidditatē, quæ non habet quidditatem, & per iſtā intellectus noſter intelliget ſubſtantias ſeparatas. Dicēdum tñ, ꝙ iſti modi non ſunt ſufficientes. Quia qdditas, quā intellectus abſtrahit à rebus ſenſibilibus, non eſt eiuſdē rationis cum quidditatibus ſubſtantiarum ſeparatarum. Et ſic intelligendo quidditatem abſtractam à re materiali, nondum poſſumus intelligere quidditates ſubſtātiarum ſeparatarum. Maximè aūt erit hoc circa diuinam eſſentiam, quę totaliter eſt alterius rationis ab oībus alijs quidditatibus. Item dato, ꝙ eſſet quidditas abſtracta à re materiali eiuſdem rōnis cum quidditatibus ſubſtantiarum ſeparatarū cognita qdditate rei cōpoſitę, non cognoſceretˀ adhuc quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ, niſi ſecundū genus remotiſſimū, qđ eſt ſubſtantia. Nec aūt cognitio eſt valde imperfecta, cū ſit per cōmunia, niſi deueniatur ad ea, quæ ſunt propria rei. Nam, qui cognoſcit hominē ſolū, in quantum eſt animal, non cognoſcit eum, ſm id, qđ eſt propriè, ſed ſ. n aliquid eius, & in potentia: quia hoc ſecundum, ꝙ aīal, non eſt neceſſariò homo: quia ſuperioribus accidunt inferiora. Et patet, qđ dictū eſt, quia qui abſtrahit quidditatē rei materialis vſq; ad qdditatem, q̄ non habet quidditatē, neceſſe eſt, ꝙ abſtrahat vſq; ad vltimū genus, quod nihil includit, & ſic quidditas rei materialis ſic abſtracta non pōt conuenire cū quidditate ſubę ſeparatę, niſi ad plus in rōne ſubæ, & ſic cognoſcetur ſubſtantia ſeparata hoc mō ſolum, vt ſubſtantia, & iſta eſt imperfectiſſima cognitio: qa ſi eſt imperfecta cognitio, qñ homo cognoſcit hoīem ſolū in quantum aīal, erit à fortiori magis imperfecta, ſi cognoſcat eum ſolū in quantū eſt ſubſtantia. Hoc aūt modo intelligere ſubſtātiam ſeparatā non eſt intelligere eius quidditatē, quæ eſt aliquid propriū ipſius ſubæ ſeparatæ, ſed erit intelligere ſubam ſeparatam imperfectè ꝑ aliquid, qđ eſt extra ipſam. Sicut intelligimus effectum per cām: talis aūt modus cognoſcendi Deum, vel ſubas ſeparatas nō ſufficit ad beatitudinem, quia eſt cognitio

Improbātur modi prædicti.

F multū confuſa, & potentialis: quia qui ſic intelligit, eſt adhuc in potentia ad intelligendum magis determinatè, per id, quod eſt ꝓpriū rei, & quia ſemꝑ manet deſiderium ad cognitionē magis perfectam, & iſta repugnant beatitudini, quia illa eſt operatio ꝑfecta, & poſt illam nihil deſideratur, ideo ēt ſi eēt beatitudo in cognoſcendo ſubſtātias ſeparatas nō poſſet homo eſſe beatus per modū cognitionis propoſitum. Alius modus cognoſcendi ſubas ſeparatas aſſignatur ab Auicenna in ſua Meta. ſ. ꝙ ſubſtantiæ ſeparatæ intelliguntur à nobis per intentiones ſuarum quidditatū, quæ ſunt quædā ſimilitudines earum, & non hñr ab eis per abſtractionē, cū ipſę qddi tates ſubſtantiatū ſeparatarum ſint ita ſimplices, ſi-

G cut iſtę intentiones. Et tñ in abſtractione ſemper id, qđ abſtrahitur eſt ſimplicius eo, à quo abſtrahiť, cū abſtrahere ſit qđdam ſeparare, ſed iſtę intentiones, vel ſimilitudines ſubarū ſeparatarū ſunt impreſſæ in aīa nřa, per operationē ipſarū ſubſtantiarū ſeparatarum. Sed iſte modus non ſufficit ad hoc, ꝙ hō videat Deum per eſſentiam, ſed videt per aliq̄ ſimilitudinē impreſſam intellectui: qa talis ſimilitudo imperfectè Deum repreſentat. Nam oē, qđ in alio recipiť, oportet recipi ad modū recipientis, & ideo ſimilitudo diuinę eſſentiæ impreſſa intellectui nřo erit per modū nři ītellectus, modus aūt nři intellectus eſt deficiens à perfecta receptione diuinę ſimilitudinis. Defectus aūt diuinæ ſimilitudinis in intel-

De ſimilitudine deficiente.

H lectu nřo pōt cōtingere tot modis, quot modis aliqua ſimilitudo inuenitur deficiens à perfecta repreſentatione. Primò modo eſt ſimilitudo deficiēs, qñ forma participať ſm eandem cōem ſpeciei, & tñ nō ſm eundē perfectionis, vel eſſendi modū. Sicut ſunt duo albi, & vnus hēat multū de albedine, alius verò paucum eſt deficiens ſimilitudo q̄tū ad modū eſſendi, vel perfectionē formæ albedinis: manent tñ in eadem ſpecie formę. ſ. in albedine. Alio modo eſt deficiens ſimilitudo magis. q̄ ꝓcedens, qñ in aſſimilatione nō peruenit ad eandē rōnē ſpēi, ſed ſolū ad eādē rōnē gñis. Sicut ſi vnus habeat albedinē, & alius nigredinē eſt ſimilitudo ſolū in gñe coloris, ſed non in ſpecie. Alio modo adhuc eſt magis deficiens ſi-

I militudo, qñ peruenitur ad idē genus, & tñ ſm analogiā, ſicut homo, & albedo ſimilantur ſolū in ente, quæ eſt rō vltimi generis, & tñ non prędicať eodem modo de vtroque, ſed de ſuba per ſe, & primò, quia ipſa eſt merè ens, de accidentibus aūt non ꝑdicať, niſi per analogiā ad ſubam ſ. in quantum ſunt aliquid entis .ſ. ipſius ſubæ, quæ eſt verè ens. Hoc mō omnis ſimilitudo, q̄ eſt inter Deum, & creaturā, eſt valde deficiens. ſ. cadens in analogiā, quia de Deo, & creatura non dr̄ ens, vel eſſe ſm eandem rationem, nec æque primò, ſed de Deo ꝓpriè, & de creatura inquātum hēt aliq̄ ſimilitudinē ad Deū, qui eſt verè ens.

Illud aūt non ſufficit ad cognoſcendū diuinam eſſentiam: quia ſimilitudines eius impreſſæ intelle-

K ctui nřo eſſent valde degenerantes. Ad hoc. n. ꝙ viſus cognoſcat albedinē, oportet, ꝙ recipiať in eo ſimilitudo albedinis, ſm rationē ſuę ſpeciei, q̄uis non ſecundum eundē modum eſſendi. Nam ſpecies albedinis, ſiue forma non pōt eſſe ſic in ſenſu, ſicut eſt in obiecto: quia tunc oporteret eam eſſe extenſam, & ēt ipſe oculus eſſet realiter albus, ēt competeret ei actio albedinis. ſ. diſgregare. Nihil tñ iſtorum eſt. Et tamen forma albedinis in oculo ſecundū eandē rōnē ſpeciei, ſecundum quā eſt in re alba: qa aliàs non oſtenderet eam omnino talem, qualis eſt, nec diceretur oculus videre albedinē, ſed aliquid aliud, cum oculus non videat per formā albedinis, q̄ eſt in obiecto, ſed ꝑ formā albedinis, q̄ eſt in ipſomet.

Sic

Sic etiam ad hoc, ꝙ intellectus intelligat aliquam quidditatẽ, oportet, ꝙ fiat ĩ eo ſimilitudo illius quidditatis eiuſdem rõnis ſm ſpeciem: quãuis nõ ſit idẽ modus eſſendi vtrobique. Et rõ eſt, quia forma exiſtens in re materiali, eſt principiũ eſſendi eius, ĩ quo eſt, & manet ibi, vt principium eſſendi. Forma autẽ exiſtens in ſenſu, vel in intellectu, nõ eſt ibi, vt principium eſſendi, cum non conſtituat aliquid cũ ſenſu, & intellectu, vel non det eſſe ſm illam ſpeciem: ſed ſolum eſt ibi, vt principium cognitionis. Nã forma albedinis exiſtens in re materiali dat ei eſſe albũ. Forma tñ albedinis exiſtens in oculo, vel in intellectu non facit eos eſſe albos, ſed facit cognoſcere album. Neceſſe eſt ergo, ꝙ alius modus eſſendi competat formę albedinis, vt eſt in materiali, & alius, vt eſt in ſenſu, & in intellectu: qa alius idẽ faceret vtrobique, qđ falſum eſt. Neceſſe eſt tamen quod forma albedinis ſecundum eandem rõnem ſpeciei, ſit in re materiali, & in ſenſu, & intellectu: qa ſi eſſet ſecundum aliam rõnem ſpeciei non magis forma illa albedinis in ſenſu, & ĩ intellectu repreſentaret rẽ albam, quàm rubeam, vel ſiluam aĩalis, cum ęqualiter non ſit in ſpecie albedinis, ſicut nec in ſpecie nigredinis, nec aĩalis. Et hoc ſufficit ad hoc, ꝙ forma, quæ eſt principiũ eſſendi, ſit principiũ cognitionis: licet per aliũ, & aliũ modũ. His datis apparet, ꝙ per nullã ſimilitudinẽ impreſſam intellectui nr̃o poſſimus cognoſcere eſſentiã diuinã: quia oporteret tunc, ꝙ forma illa, ſiue ſimilitudo impſſa nobis eẽt eiuſdẽ rõnis ſecundum ſpeciem cum eſſentia diuina licet non haberet eundẽ modũ eſſendi. Iſtud aũt eſt impoſſibile: quia talis ſimilitudo eſt aliquid creatũ, & tñ res creatæ non conueniunt cũ Deo in ſpecie, ſed nec ẽt in aliquo gñe, cum adhuc ens non dicatur de eis, niſi ſecundũ analogiã, vt ſup dictũ eſt, & ſic per tales ſimilitudines impoſſibile eſt, ꝙ homo cognoſcat ipſã eſſentiã diuinã qđ ſit, ſed ſolũ cognoſcat, ſicut cãm in effectu impfectè repreſentatã. Vñ qdã ponentes diuinã eſſentiã ſolũ poſſe videri hoc mõ: dixerunt, ꝙ ipſa eſſentia non videbitur, ſed quidam fulgor eius, quaſi quidã radius ipſius. Sed adhuc iſte modus non ſufficit, qa non vĩ tunc Deus per ſe, ſup aliquid eius, ſed per quendã effectũ. Et quia iſte effectus non adęquat totã virtutẽ Dei, nõ põt cognoſci ipſe Deus per illum effectũ, & fulgorem, ſed aliquid Dei. Alius ergo modus eſt, quẽ ẽt quidã philoſophi poſuerunt quantũ ad modũ cognoſcẽdi ſubſtantias ſeparatas, & eſt Alexandri, & Cõmentatoris 3. de Anima. Cum .n. in qualibet cognitione ſit neceſſaria aliqua forma, qua res cognoſcaĩ, vel videaĩ iſta forma, qua intellectus pficitur ad cognoſcendũ, vel uidendum ſubſtãtias ſeparatas, oportet, ꝙ ſit forma intellectus, & non eſt quidditas, quam intellectus abſtrahit à rebus compoſitis, vt dicebat poſitio Alpharabij. Nec eſt aliqua impreſſio relicta à ſubſtantia ſeparata, ſed eſt ipſa ſubſtantia ſeparata, quæ coniungitur intellectui nr̃o: licet in aſſignando modum coniunctionis, errauerũt Cõmentator, & Alexander vt inf. oſtendetur forte. Vnitur autẽ iſta ſubſtantia ſeparata intellectui nr̃o, & facit eum intelligere. & licet de alijs ſubſtantijs ſeparatis hoc pro nunc non aſſeramus, nec negemus, de Deo tamen ſaltẽ neceſſe eſt hoc aſſerere, & cum ipſe Deus ſe vniuerit intellectui nr̃o, faciet, ꝙ intellectus nr̃ illum intelligat, & iſta ĩtellectio, vel viſio vocabitur per eſſentiam, eo, ꝙ idem eſt hic res, quę intelligitur & mediũ intelligendi, & non eſt impreſſio aliqua, vel ſimilitudo in intellectu nr̃o p quã intelligamus, ſed ipſa ſola diuina ſubſtantia eſt, quæ per ſeipſam reducit intellectum ad intelligere eũ in actu. In alijs

Opin. Alex. & Comentatoris de cognitione ſubſtãtiarum ſeparatarum.

A autẽ rebus nõ dr̃, ꝙ aliqua earum intelligamus per eſſentiam, cum quãlibet ipſarum per ſpeciem aliq̃ accepiam à ſenſibus intelligamus. Ad intelligendũ aũt modum iſtius vnionis Dei ad intellectum nr̃m conſiderandum, ꝙ intellectus, & res intelligibilis in intelligendo ſunt quodamodo vnũ: Nam ſicut materia, & forma ſunt vnum in re compoſita, ita intellectus, & intelligibile circa intellectionẽ. Nam licet in qualibet re compoſita ſit materia, & forma, eſſe tamen rei compoſitæ vnicum eſt: quia aliàs res cõpoſita nõ eſſet vna per ſe. Et ſic, cum materia, & forma ſint in cõpoſito, neceſſe eſt illa eſſe vnũ, cum nõ habeant aliud eſſe in eſſe compoſiti, & illud ſit vnũ. Quod ſi haberent aliquod eſſe, præter eſſe cõpoſiti, B neceſſe eẽt eſſe in cõpoſito diuerſa eſſe, & ita cõpoſitum eſſet diuerſa entia, qa tot ſunt entia, quot ſunt eſſe, quia ens ab eſſendo dicitur. Ita autẽ eſt in intelligere, quia intellectus, & ſpecies intelligibilis ſunt vnum in intelligẽdo. Nã intelligere eſt vnus actus, & non fit per ſolum intellectum, quia intellectus ſine ſpecie intelligere non poteſt: ſpecies etiam nõ intelligit, ſed ambo concurrunt ad actum intelligẽdi. Nam per hoc, ꝙ ſpecies intelligibilis recipitur in intellectu ipſe intellectus intelligit actualiter, & ſic ſpecies, & intellectus faciunt rem vnam intelligentẽ, & illa vocatur à Philoſophis intellectus in actu, vel intellectus adeptus, & intellectus poſſibilis eſt ibi tanquam materia, & ſpecies intelligibilis tan- C quam forma, ex quibus reſultat intellectus in actu, qui eſt quaſi ipſum compoſitum.

Dicendum etiam, quod non ſolum intellectus poſſibilis, & ſpecies ſunt vnum in intelligendo, ſed etiam ſunt, ſicut materia, & forma. Nam ſicut materia p ſe ſolũ eſt in potẽtia, & p formam reducitĩ ad actum, vt habeat determinatẽ eſſe alicuius ſpeciei. Ita intellectus poſſibilis de ſe eſt in potentia ad oĩa intelligibilia, & tamen non poteſt intelligere aliqđ illorum ĩ actu quouſq; habuerit ſpeciem aliquam, & per illam determinatĩ ad intelligẽdum res illius generis, vel naturæ cuius eſt illa ſpecies: Etiam quia ſicut materia non habet aliquod eſſe, ſed forma dat ei eſſe in actu, ita ſpecies intelligibilis dat ĩtellectui, D ꝙ actualiter intelligat. Et ſicut communicat forma eſſe ipſi materiæ, ita ſpecies intelligibilis communicat realiter quandã pfectionẽ ipſi intellectui. Nõ eſt tñ intelligẽdum, ꝙ intellectus, & ſpecies ſũt verè materia, & forma: qa ĩtellectus nõ eſt materia cũ ſit ſpũs, ſed potius ex hoc habet ꝯditionẽ formę, & quia materia, & forma ꝯſtituunt verè aliqđ ens tertiũ, & tñ intellectus, & ſpẽs intelligibilis nihil ꝯſtituunt, nec faciũt verè aliq̃ expoſitionẽ, quia ſpẽs non vnitĩ intellectui ad dandũ eſſe, ſed ſolũ ad pficiẽdum, vt intelligat, & iſta nõ eſt cõpoſitio. Ex hoc videri põt, q̃ ſunt illæ, q̃ poſſunt perficere intellectũ p ſeipſas, qđ eſt cognoſci per eſſentiã Nã ſi aliqua rẽs p ſe ipſam põt intellectui vniri, & pficere eũ ad ĩtel- E ligendũ, illa per eſſentiã cognoſcereĩ: quia per ſeipſam, ſiue per id, qđ eſt, cognoſcitur. Ex hoc patet, ꝙ res materialis exterior non põt cognoſci p eſſentiã ab intellectu, nec à ſenſu: qa illa nõ põt realiter vniri ſenſui, vel intellectui, cũ non poſſit eſſe in eis: qa nõ capiĩ. Et dato, ꝙ caperetĩ, non immutaret, ſicut ptes materiales oculi intra oculũ ſunt, & tñ vñr: qa nõ eſt aliqua ſpẽs, q̃ repreſentet eas, & ipſę p ſe non pñt vniri potentiæ viſiuæ ad cauſandũ viſionẽ. Rõ eſt, qa ſunt partes naturales. Idem de intellectu eſt: quia ſpecies intelligibilis, licet non ſit verè forma, quę componat cum intellectu, vt ſupra dictum eſt tamen habet cõditionẽ formę, & cõicat pfectionẽ, quãdã intellectui, ſicut forma, & eſt verè forma ad

intelligendum licet non ad eſſendum. Illud tamen, quod eſt compoſitum habet materiam tanquã partem ſui: materia tamẽ nullius rei poteſt eſſe forma: ideo res cõpoſita non poteſt eſſe forma, ſiue in eſſendo, ſiue in intelligendo. Et pp hoc nulla res compoſita poteſt intelligi per eſſentiam, aut videri, ſed intelligetur per aliquam ſpeciem intelligibilẽ, quæ non eſt compoſita, ſed eſt forma, & poteſt perficere intellectum. Et ſi dicas, ꝙ licet res compoſita non poſſit perficere intellectum inquantum habet materiam partem ſui, poteſt tamen perficere inquantum habet formã quæ põt perficere, & cõmunicare eſſe. Dicendum, ꝙ non ſtat propter duo. Primo, quia in rebus compoſitis ſubſtantia rei non ſolum accipitur à forma, ſed à materia, & forma ſimul, idõ
G ſi debet cognoſci res, vt eſt in ſpecie ſua, non ſolum debet cognoſci ſub ratione formę, ſed ẽt quantum ad materiam, cum vtraque pertineat ad ſpeciem: materia tamen non poteſt eſſe forma alicuius. Secundo, quia dato, ꝙ ſola forma rei compoſitæ deberet pficere intellectũ, non poteſt: qa forma, quæ eſt in materia, eſt contracta, & limitata per illam materiam: ideo nulli alteri rei poteſt dare aliquod eſſe. Res ergo compoſitæ per eſſentiã cognoſci nõ poſſunt. In rebus autem ſimplicibus, quæ ſunt formę non exiſtentes in materia, vr̃ eſſe facile, ꝙ illę p ſe ipſas poſſint perficere intellectũ, tanquã formæ dãdo ei, quod intelligat. Et hoc verũ eſt, niſi ſint for-
H mæ contractę in ſeipſis, & limitatę: & ſic eſt de omnibus angelis, quos philoſophi intelligẽtias, vel ſubſtantias ſeparatas vocant. Nam licet non habet materiam partem ſui, quidditas tñ ſua eſt in ſeipſa cõtracta per terminos naturæ ſuæ. Ideo tales formæ nullam rem perficere poſſunt, ſicut formæ exiſtentes in materia, quia ſunt limitatæ per materiam. Et ob hoc angeli non poſſunt cognoſci ab intellectu noſtro per eſſentiã, quia non poſſunt ei vniri, vt forma perficiens ipſum in eſſe intelligibili. Manet autem ſola diuina natura, quam nihil perhibet cognoſci ab intellectu noſtro per eſſentiam, eo ꝙ, ipſa eſt forma maximè ſeparata à materia, etiam nõ eſt forma in ſe limitata p terminos naturæ ſuæ, ſicut qddi-
I tas angeli, cum ſit infinita, & illimitata, eo ꝙ nõ habet omne participatũ ab alio: ideo poteſt vniri intellectui noſtro, & perficere illum in eſſe intelligibili: ita, vt ex ea, & intellectu poſſibili fiat vnum in intelligendo ſ. intellectus in actu. Et hoc erit Deum intelligi per eſſentiam, cum idem ſit ibi, quod intelligitur, per qđ intelligitur, & iſtud non eſt aliquod inconueniens. Nam manifeſtum eſt, ꝙ aliquid per ſe vnitur intellectui noſtro, quod quidẽ per ſe mouet intellectum. ſ. ipſa ſpecies intelligibilis, quæ non intelligitur per aliquid aliud, ſed p ſeipſam. Deus aũt habet conditionẽ huius ſpeciei intelligibilis. Nam illa eſt forma pura non habens materiam partẽ ſui, & non limitata per materiam, nec in ſeipſa, & ſic
K poteſt perficere intellectũ. Deus aũt habet oĩa hęc, vt ſupra dictum eſt: ideo per ſeipſum poteſt perficere intellectum. Etiam illa ſpecies non habet aliud eſſe, niſi intelligibile: quia non habet eſſe naturale, quale hẽt in materia. Ideo põt perficere intellectum, Deus aũt eſt huiuſmodi, quia præter eſſe intelligibile, non habet aliquod aliud pp ſuam oĩmodam ſimplicitatem, nulla autem alia res habet hoc: quia præter quidditatẽ ſuã hẽt aliqd aliud. Ideo nõ habet ſolum eſſe intelligibile. Res tñ non poteſt eſſe in intellectu, niſi ſecundum eſſe intelligibile: ergo res, quæ habet aliud eſſe præter intelligibile non poteſt eſſe in intellectu. Et ſic apparet, ꝙ nulla res, ſecundum conditionẽ ſuæ naturæ poteſt intelligi per eſſentiã,

Angeli nõ pñt videri p eſſentiã & cur nõ.

F niſi ſolus Deus. De hoc, dicit S. Tho. 4. ſen diſt. 49. q. 2. ar. 1. ſ. in cognitione Dei per eſſentiam, oportet, ꝙ ſit eadẽ forma, quæ intelligitur, & per quam intelligitur: qa nulla alia forma poſſet res ducere in cognitionẽ eſſentiæ diuinæ: non dẽt tñ intelligi, ꝙ diuina eſſentia ſit vera forma ĩtellectus nři, vel ex ea, & intellectu nřo efficiat vnũ ſimpliciter ſicut in naturalibus ex materia, & forma. Sed quia proportio diuinæ eſſentiæ ad intellectum nřm eſt ſicut proportio formæ ad materiã. Quęcũq; n. aliqua duo ſunt, quorum vnũ eſt perfectius altero, & recipitur in eodẽ, vt in receptibili: ꝓportio vnius ad alterũ eſt. ſ. magis pfecti ad minus pfectum, ſicut formę ad materiam, ſicut lux, & color recipiunt̃ in diaphano, quorũ lux
G ſe habet ad colorẽ, ſicut forma ad materiam. ſ. proportionaliter, & non realiter. Ita, cum in anima recipiat̃ vis intellectiua, & ipſa eſſentia diuina ibi inhabitans, licet non per eundem modũ diuina eſſentia ſe habebit ad intellectum, ſicut forma ad materiã, & hoc ſufficit ad hoc, ꝙ intellectus per eſſentiã diuinam poſſit videri ipſam met eſſentiam diuinam, & poteſt ẽt hoc modo oſtendi: ſicut. n. ex forma naturali, qua aliquis habet eſſe, & materia efficit̃ vnũ ens ſimpliciter, ita ex forma, qua intellectus intelligit, & ipſo intellectu fit vnum in intelligendo. In rebus aũt res per ſe ſubſiſtens non põt eſſe forma alicuius materiæ, ſi illa res habeat materiam partẽ ſui: quia non poteſt eſſe, ꝙ materia ſit forma alicuius.
H Sed ſi illa res per ſe ſubſiſtens ſit forma tantũ, nihil prohibet effici formã alicuius materiæ, & fieri quod eſt ipſius compoſiti ſicut patet in anima. In intellectu autẽ oportet accipere ipſum intellectũ in potẽtia, quaſi materiam, & ſpeciem intelligibilem, quaſi formam, & intellectus in actu intelligẽs erit, quaſi compoſitus ex vtroque. Vñ ſi ſit aliqua res p ſe ſubſiſtens, quæ nõ habeat aliquid in ſe, põt id qđ eſt intelligibile in ipſa, talis res poterit eſſe forma, qua intellectus intelligit. Res autẽ quælibet eſt intelligibilis ſecundũ id, qđ habet de actu, & non ſecundũ id, qđ habet de potentia. Et huius ſignũ eſt qa oportet formã intelligibilẽ abſtrahi à materia, & oĩbus materię ꝓprietatibus, & idõ cũ diuina eſſentia ſit actus purus,
I poterit eſſe forma, qua intellectus intelligit, & hoc eſt, ꝙ videatur Deus per eſſentiã. Hoc n. tangit Magiſter. 2. ſen. diſt. 1. dicens, ꝙ vnio animæ ad corpus eſt quoddam exẽplum illius beatæ vnionis, qua vnitur anima Deo. De his etiã dicit S. Tho. in ſumma contra Gen. lib. 3. c. 49. ſ. quòd ſubſtantia, quæ eſt p ſe ſubſiſtens, vel eſt forma tãtum, vel compoſitum ex materia, & forma. Illud ergo quod eſt compoſitum ex materia, & forma non poteſt alteri eſſe forma: quia forma eſt in eo iam contracta ad illam materiam, ita vt alterius rei forma eſſe non poſſit. Illud aũt, ꝙ ſic eſt ſubſiſtens, vt ſolum ſit forma, poteſt alteri eſſe forma, dum tñ eſſe ſuum ſit tale, ꝙ ab alio participari poſſit, ſicut eſt de anima humana. Si au-
K tem eſſe ſuum ab altero participari non poſſit, nullius rei poteſt eſſe forma. Sic. n. per ſuum eſſe determinatur in ſeipſo, ſicut quæ ſunt materialia determinantur per materiam. Hoc aũt ſicut inuenitur in eſſe naturali, ita conſiderandum eſt in eſſe intelligibili. Cũ enim perfectio intellectus ſit verum, illud intelligibile erit, vt forma tantũ in genere intelligibilium, quod eſt ipſa veritas, & hoc ſoli Deo conuenit. Nam cum verum ſequatur ad eſſe, illud tantum ſua veritas erit, quod eſt ſuũ eſſe, & hoc ſoli Deo eſt ꝓprium. Alia aũt intelligibilia ſubſiſtẽtia non ſunt vt pura forma in genere intelligibiliũ, ſed vt habentia formã aliquam in ſubiecto. Eſt enim vnum quodque eorum, & non veritas, ſicut eſt ens,

Quo res ſit intelligibilis.

& non ipſum eſſe. Manifeſtum igitur, ꝙ diuina eſſentia pôt comparari ad intellectum creatũ, vt ſpecies intelligibilis, qua intelligit, quod non contingit de eſſentia alicuius alterius ſubſtantię ſeparatæ: non poteſt tamen eſſentia diuina eſſe forma alicuius rei, quantum ad eſſe naturale, quia ſequeretur, ꝙ ipſa ſimul iuncta, cum alia conſtituerent vnam naturã, qđ eſſe nõ pôt, cũ diuina natura in ſeipſa ſit perfecta, & tñ cõpoſitio non ꝑtinet niſi ad rem imperfectã. Species aũt intelligibilis vnitur intellectui noſtro, & nõ conſtituit cum eo aliquam naturam, ſed perficit ipſum ad intelligendum. Et hoc nõ repugnat perfectioni diuinæ naturæ. ſ. ꝙ perficiat aliquid non conſtituendo cum eo. De ſpecie autẽ intelligibili dicendum, ꝙ non ſolum non conſtituit cum intellectu aliquam naturam, ſed nec cõſtituere pôt, quia nulla res poteſt conſtituere, niſi ſm modum eſſendi, quem habet. Species tamen intelligibilis nõ habet in intellectu eſſe naturale, ſed ſolum eſſe intelligibile, ideo non pôt conſtituere naturam cum intellectu, ſed ſolũ perficit eũ ad intelligendũ. Et ipſa, & intellectus ſunt vnum in intelligendo, vt ſupra oſtenſum eſt nunc. De his S Tho. 4. ſen. diſt. 49. q. 5. ar. 1. Et prima ſecundę. q. 3. ar. 8. & in ſumma contra Gen. lib. 3. c. 49. Ad primum argumentum dicendũ, ꝙ illa auctoritas pôt tripliciter intelligi, vt patet per Aug. in lib. de videndo Deum. Vno mõ, vt excludatur per hoc viſio corporalis, qua nemo vidit vnquam Deum: nec aliquando viſurus eſt.

Ad primũ argum.

Secundo modo, vt excludatur intellectualis viſio de Deo per eſſentiã his, qui adhuc manent in vita mortali, & ſic dicitur Exo. 33. Nõ videbit me homo, & viuet. i. nullus homo dum viuit, videbit me per eſſentiam. De hoc tamen dicetur inſ. in 46. q.

Tertio modo, vt excludatur per hoc viſio comprehẽſionis ab intellectu creato. ſ. Deũ nemo vidit vnquã. ſ. comprehẽdendo ipſum: quia hoc non eſt poſſibile alicui ĩtellectui creato, ſiue in præſenti ſtatu: ſiue in futuro Sic dicit Chryſo. ꝙ notitiam huiuſmodi Euangeliſta dicit certiſſimã conſiderationem, & comprehenſionem, tantam, quãtam habet Pater de Filio, & iſte eſt ſenſus Euangeliſtæ Ioan. 1. ſcilicet Deum nemo vidit vnquam niſi vnigenitus Filius, qui eſt iñ ſinu Patris. ſ. nemo vidit Deum comprehendendo ipſum: ſed perſonæ inuicem ſe comprehendunt: quia ſunt ęquales inter ſe Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſicut Deus excedit oĩa entia, quæ hñt eſſe determinatum per eſſentiã ſuã infinitã, ita cognitio ſua, qua ſe cognoſcit, & cognitio, qua debet cognoſci, eſt ſupra omnem cognitionem: vnde qualis eſt proportio cognitionis noſtræ ad eſſentiã creatam, talis eſt ꝓportio diuinæ cognitionis ad eſſentiam ſuam. Ad cognitionem autem duo cõcurrunt ſ cognoſcens, & qđ cognoſcitur. Viſio autem illa, qua Deũ videbimus per eſſentiam, eſt eadem cũ viſione illa, qua Deꝰ ſeipſum videt ex parte eius, per quod videtur. Quia ſicut ipſe videt ſe per eſſentiam ſuam, ita & nos videbimus eum per eſſentiã ſuam Sed ex parte cognoſcentis inuenitur diuerſitas, quæ eſt inter intellectum noſtrum, & diuinum. In cognoſcendo autẽ id, quod cognoſcitur, ſequitur formam, per quam cognoſcimus. ſ. quia tale eſt cognitum, qualis eſt forma per quam cognoſcitur: ideo vbi eſt eadem forma, per quam fit cognitio, neceſſe eſt, ꝙ ſit eadem res cognita. Nam per formam lapidis vbicunque illa ſit, non poteſt cognoſci niſi lapis: efficacia tamen in cognoſcendo non tenet ſe ex parte formæ, per quã fit cognitio: ſed ex parte cognoſcentis, ſicut qui habet viſum debilem: licet habeat ſpeciem albedinis in oculo, non videbit illã

Ad ſecundum arg.

A albedinem ita diſtinctè, & acutè, ſicut qui habet viſum fortem. Et ſic nos videmus eſſentiam Dei, eũ habeamus eandem formam in cognoſcendo, quã Deus. ſ. ipſamet eſſentia, & tñ non videbimus eã ita efficaciter, ſicut ipſe Deus. ſ. comprehendendo: qa eſt dña ex parte intelligentis, quantũ ad illã efficaciam intelligendi. ſ. inter intellectum noſtrum, & ſuum. Ad tertium Dicendum, ꝙ Dionyſius loquitur ibi de cognitione illa, qua Deum in via cognoſcimus per aliquam formã creatã, qua informatur intellectus nr̃, ſed ſicut dicit Aug. Deus oẽm formã intellectus nr̃i ſubterfugit, quia quãcunq; formam intellectus nr̃ recipiat illa forma nõ pertingit ad rationem diuinę eſſentiæ. Et iõ ipſe non pôt eẽ prius

Ad tertiũ

B intellectui nr̃o, ſed in hoc ꝑfectiſſimè cognoſcimus eũ in ſtatu vię, qñ ſcimus eum eſſe ſup. omne illud, quod intellectus nr̃ concipere pôt, & ſic per altiſſimam cognitionem noſtram coniungimur ei, quaſi ignoto. In patria aũt videbimus ipſum per formã, q̃ eſt eſſentia ſua: & ſic coniungemur ei, quaſi noto.

Ad quartum dicendum, ꝙ Deus eſt lux, vt dr̃ inſ. Ioan. 1. Lumen aũt eſt impreſſio lucis in aliquo illuminato. Et quia eſſentia diuina eſt alterius modi, q̃ omnis ſimilitudo impreſſa in intellectu, ideo dicit Dionyſius: ꝙ tenebrę Dei operiũtur omni lumine, ſcillcet, eſſentia Dei, q̃ vocat tenebras ꝓꝑ exceſſum claritatis. ſ. quia ſicut tenebrę, vel res tenebroſę videri non poſſunt ꝓꝑ defectum totalis luminis, ita

Ad quartum.

C diuina eſſentia videri non poteſt ꝓꝑ exceſſum luminis, & ſic vocat tenebre, & iſta eſſentia manet indemonſtrata per impreſſionẽ factã in intellectu nr̃o. Et hoc ẽt innuitur, cum dr̃, ꝙ abſcõditur omni cognitioni. ſ. quia nullus cognoſcẽs pôt eã perfectè cognoſcere. Et ita quicunq; videndo Deum aliqd mẽte concipit, non eſt ipſa diuina eſſentia, quæ cõcipit quia ſic per ſe videretur, ſed eſt aliqua impreſſio facta à Deo, ꝑ quam intelligamus aliquid de ipſo: Et hoc ſignificat, cũ dicit, ꝙ qui putat ſe vidiſſe Deũ, non vidit eum. i. non vidit eſſentiã, ſed aliquid eorum, quæ ſunt eius. i aliquẽ effectũ diuinũ impreſſum intellectui nr̃o: vel aliqd de Deo vidit. i. aliquã perfectionẽ cognouit ꝑ id, quod intellectui impreſ-

D ſum eſt. Sed hęc vera sũt de cognitione vię, vbi Deꝰ non cognoſcitur ꝑ ſe, ſed per aliquid ſui: ſecus eſt in patria, vbi per ſeipſum videbitur. Ad quintũ dicẽdum, ꝙ claritas Dei, licet excedat oẽm formã, quæ nunc formatur in intellectu nr̃o ad cognoſcendũ ipſum, non tñ excedit ipſam diuinã, quæ erit quaſi forma intellectus nr̃i in patria, per quã Deũ videat. Claritas aũt diuina non eſt maior, q̃ eſſentia, qa idẽ eſt, ſed ſolũ importat claritas quandam excellentiã cognoſcibilitatis: ſicut n. in rebus, quæ vr̃, fit viſio per lumen, qđ etiam claritatem vocamus, & quanto aliqua res habet magis de claritate pôt ſeipſam, & alias magis manifeſtare, & oſtẽdere quouſq; perueniatur ad tantam magnitudinem claritatis, ꝙ iã

Ad quintum.

E viſus non poſſit ſm illam rem cognoſcere. Non qdem. ꝙ claritas impediat directè viſionẽ, cũ potius ipſa ſit neceſſaria ad hoc, ꝙ aliquid videatur, ſed impeditur operatio per accidens propter defectũ ſenſus. ſ. quia potentia viſiua non eſt tam perfectè cognitiua illius rei, quãtum illa ſe manifeſtare pôt, & ꝙ non pertingat ad ęqualitatem illius cognitionis eſt impedita in ſua operatione per exceſſum claritatis. Ita eſt in Deo. Nam quantum habet aliqua res de eſſe, tantũ habet de veritate, & conſequenter tãtum de cognoſcibilitate. Et quia eſſe Dei eſt infinitum, eſt cognoſcibilis Deus in infinitum: iſta autem excellentia cognoſcibilitatis vocatur claritas eius, & iſta nõ eſt maior, quàm eſſentia ſua: quia ſicut cla

ritas eſt infinita, ita, & eſſentia. Ideo licet nunc Deus ſit nobis inuiſibilis propter claritatem ſuam, eo ꝙ eſſentia ſua non eſt nunc forma intellectus noſtri, ꝑ quam eum videamus, quãdo tamen ipſa fuerit vnita intellectui, tanquam forma, vt per eam videam⁹, poterimus Deum videre, & non erit inuiſibilis.

Ad ſextũ. Ad ſextum dicendum, ꝙ licet finiti ad infinitum non poſſit eſſe proportio: quia exceſſus infiniti ſup. finitum, non eſt aliquid determinatum: poteſt tamẽ inter finitum & infinitum eſſe ꝓportionalitas quędam, quæ eſt ſimilitudo proportionum. Sicut.n. finitum æquatur finito, ita vt ab eo cognoſci poſſit, ita infinitum ęquatur infinito. vt cognoſci poſſit ab illo totaliter. Quandoque autem oportet eſſe ꝓportionem inter cognoſcentem, & cognitum: q̃a oportet virtutem cognitiuam rei adæquare cognoſcibilitati rei cognitæ, & tunc æqualitas proportio quędam eſt. Quandoque autem virtus cognoſcentis excedit cognoſcibilitatem rei cognitæ, ſicut cũ Deus cognoſcit iſtas res. Aliquando autem cognoſcibilitas rei cognitæ excedit virtutem rei cognoſcentis, ſicut quando homo cognoſcit Deum. In illis duob⁹ modis non oportet eſſe proportionem cognoſcentis, & cogniti. quia ſi Deus cognoſcit res: cognoſcẽs excedit cognitum in infinitum, & ſi hoc cognoſcit Deum: cognoſcens exceditur à cognito in infinitũ, & in iſtis duobus modis non eſt proportio cognoſcentis, & cogniti, ſed eſt quędam proportionalitas: quia ſicut ſe habet cognoſcens ad cognitum in primo iſtorum duorum modorum: ita ſe habet cognitum ad cognoſcens in ſecundo modo. Et iſta eſt ꝓportionalitas: quia ſimiles proportiones ſunt. ſ. quia in vtraque eſt habitudo infiniti ad finitum. Aliter poteſt dici, ꝙ proportio ſecundum ſuam inſtitutionem ſignificat habitudinem quantitatis ad quantitatem ſecũdum aliquem determinatum exceſſum, vel adęquationem. Et per hunc modum dicimus, ꝙ materia nõ habet proportionem ad formam: quia non eſt ibi habitudo quantitatis ad quantitatẽ. Iſtud tamen nomen iam tranſlatum eſt ad ſignificãdum quamcunque habitudinem duarum rerum inter ſe, & ſic verum eſt, ꝙ inter materiam, & formã eſt proportio quędam, quia materia eſt proportionata ad formam. Et hoc modo nihil prohibet dici, ꝙ intellectus noſter ſit proportionatus ad videndum diuinã eſſentiam, licet excedatur in infinitum ab ea, cũ aliquo modo ipſam videre poſſit, licet non comprehẽderet propter ſuam immenſitatem. Et hoc ſufficit ad hoc, ꝙ ſit proportio aliqua inter intellectum noſtrum, & Deum.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ ſimilitudo eſt duplex, & etiam duplex diſtantia. vna eſt ſecundum conueniẽtiam in natura: ſicut homo eſt ſimilis homini, & diſtat a pecore. Et hoc modo magis diſtat intellectus noſter ab eſſentia diuina, quàm intellectus, & ſenſus inter ſe: vel intelligibile, & ſenſus, eo ꝙ intellectus, & ſenſus, licet valde diſtẽt, ſunt tamen ambo creata, & conueniunt in quodam modo entitatis, quantum ad hoc, eſſentia autem diuina eſt increata, ideo non conuenit cum intellectu nr̃o in illo modo entitatis, in quo conuenit intellectus cum ſenſu. Alio modo accipitur ſimilitudo, vel diſtantia ſecundum proportionem, & ſic maior eſt diſtantia inter ſenſum, & rem intelligibilem, quã inter intellectum, & eſſentiam diuinam, cum intellectus noſter ſit aliquo modo ꝓportionatus ad cognoſcendum eſſentiam diuinam, licet imperfectè. Senſus autem nullo modo poteſt pertingere ad aliquid intelligendum. Et ſic maior ſimilitudo eſt inter intellectum noſtrum, & Deum, q̃ inter ſenſum, & intelligibile. Et iſta ſimilitudo requiritur inter cognoſcens, & cognoſcibile, & non prima. Qđ verum eſt

F tam in intellectu, q̃ in ſenſu. De intellectu patet: q̃a intellectus intelligit lapidem, & non aſſimilatur ei in natura, & intellectus eſt ſimilis in natura cuilibet alteri intellectui humano. Et tñ difficilius eſt intellectui noſtro iudicare de conditionibus cuiuſlibet intellectus, cum quo in natura conuenit, quam iudicare de lapide, cum quo non conuenit in natura. Eſt tamen ibi maior ſimilitudo proportionis: quia magis proportionatus eſt, & diſpoſitus itellectus nr̃ ad intelligẽdum de lapide, per id, quod accipit à ſenſu directè, quàm ad iudicandum de alio intellectu, cui⁹ formam non põt accipere à ſenſu. Idẽ patet in ſenſu: nam viſus nr̃ apprehendit mel rubeum, & fel rubeum, & non poteſt apprehendere mel dulce, & fel amarũ.

G Et tñ magis conuenit in natura rubedo mellis cum dulcedine eius, cum ſint accidẽtia eiuſdem indiuidui, q̃ rubedo mellis cum rubedine fellis, cum mel, & fel multum differant in natura. Et tñ viſus eſt proportionatus ad rubeum, & nõ ad dulce, ideo apprehendet rubeum ẽt in illis, quæ ſunt multũ diſtantia per naturam, & nõ apprehendet dulce, & rubeum in eis, quæ ſunt idem naturaliter.

Ad octauũ. Ad octauũ dicendũ, ꝙ licet in viſione, qua Deus videbitur per eſſentiam, ipſa diuina eſſentia eſt quaſi forma intellectus, qua intellectus intelligat, & tñ non oportet, ꝙ efficiantur vnum ſm eſſe ſimpliciter: ſed ſolũ, ꝙ fiant vnũ quantũ ad actum intelligendi. Et ſic ſit in

H omnibus ſpeciebus intelligibilibus: quia non cõponunt cũ intellectu: ita vt ex eis efficiatur vna natura: ſed ſolũ ſpecies perficit intellectum: & hoc eſt, q̃a non eſt ibi ſm eſſe naturale, ſed ſolum ſm eſſe intelligibile, vt ſup. oſtendimus.

Ad nonũ. Ad nonum dicendum, ꝙ dictum Auicen. non ſuſtinet in hoc: ſed contradicitur ei ab alijs philoſophis. Niſi forte velimus dicere, ꝙ Auicen. intellexit de cognitione ſubſtantiarũ ſeparatarum, ſm ꝙ cognoſcuntur per habitus ſcientiarum ſpeculatiuarũ: & ex ſimilitudinibus aliarũ rerum: vnde hoc introducit ad oſtendendum, quòd ſcientia in nobis non eſt ſubſtantia, ſed accidens: & tamen diuina eſſentia q̃uis plus diſtet ſm proprietatem naturæ ſuæ ab intellectu noſtro, q̃ intellectus

I angeli, tñ quia plus habet de ratione intelligibili, q̃ ſubſtantia angeli, eo ꝙ eſt actus purus, cui nõ admiſceť aliquid de potẽtia, qđ ſit in alijs ſubſtantijs ſeparatis. Et illa cognitio, q̃ habebimus de Deo ꝑ eſſentiã, ex parte eius, per qđ cognoſceť, non erit in genere accidentis, ſed ſolũ ex actu ipſius cognoſcentis, q nõ erit ipſa ſubſtantia cognoſcentis, nec intellectus eius. Cęterę aũt ſciẽtiæ nrę ſunt accidentia ex parte actus cognoſcentis, qui nunq̃ eſt idem cũ cognoſcẽte, & ex parte medij cognoſcendi: q̃a ſpecies intelligibilis eſt ibi medium, q̃ eſt quoddã accidẽs, & interdũ ex parte obiecti, vt qñ habemus ſcientiã de aliquo accidente. Oĩs aũt ſcientia Dei eſt ſubſtantia ex

K oĩ parte. ſ. ex parte actus cognoſcendi, q non eſt niſi ſubſtantia cognoſcẽtis, & ex parte medij, q̃ eſt eſſentia ipſa diuina, per q̃ cognoſcit, & ex pte obiecti: q̃a ipſamet diuina eſſentia eſt cognita. Vnde ſcientia Dei eſt ipſa ſubſtantia ſua.

Ad decimum. Ad decimũ dicendum, ꝙ ſubſtantia ſeparata à materia intelligit ſe, & intelligit alia, & vtroque modo põt verificari auctoritas Ariſt. Si.n. ſubſtantia ſeparata intelligit ſe, idẽ eſt ibi intelligens, & qđ intelligit: quia ſeipſam intelligit, & non intelligit ꝑ aliquid ſeparatũ, ſed ꝑ ſeipſam, quæ eſt intelligibilis in actu, eo ꝙ eſt ſeperata à materia. Non.n. intelligit homo ſeipſum, nec res naturales ꝑ ſeipſum, quia oportet ibi eſſe aliq̃ intentionẽ abſtractã à materia: cũ res materialis ſm ſe non ſit intelligibilis: q̃a materia, vel hñs materiã non põt eſſe for

ma intellectus. Ideo oportet p̄ actum intellectus abſtrahi à re materiali formam immaterialē, & p̄ illā intellectus poteſt intelligere. Et propter hoc res naturales nō ſunt intelligibiles in actu. i. quantum ad id, quod actualiter ſunt non ſunt intelligibiles, ſed oportet prius fieri abſtractionem ab eis.

Res autē immateriales dicuntur intelligibiles in actu, nō quidem, quòd intellectę iam ſint, ſed quod ita, ſicut ſunt, intelligi poſſunt, cum non oporteat fieri ab eis aliquā abſtractionem, immo nec fieri poſſit, quia ſimplices ſunt, & ſunt ſolum ipſæ quidditates. Si autem ſubſtantia ſeparata intelligat res extra ſe, vnum eſt intelligens, & quod intelligitur, inquantū forma rei intellectæ, per quam ſubſtantia ſeparata intelligit ſit forma ipſius intellect⁹ in actu. Et ſic ſpecies intelligibilis, & intellectus noſter ſemper ſunt vnum in intelligendo, licet non ſint vna res, vel vna natura ſimpliciter. Ita eſt ſubſtātia ſeparata, quia forma rei intellectæ nō fit cum intellectu ſuo vnum in eſſentia, ſed vnum in actu intelligendi. Sic dicit Auicēna in 6. Naturalium, ꝙ eſſentia intellectus manet vna ſub duabus formis, ſecundum quòd intelligit duas res ſucceſſiuè ad modum, quo materia prima manet vna, & eadem ſub diuerſis formis. Vnde etiā Commentator 3. de Anima comparat intellectum poſſibilem materiæ primæ, & ſic nō ſequitur, quòd intellectus noſter videns Deum, efficiatur ipſa eſſentia diuina, cum ipſa non componat cum intellectu, ſed ſolum perficit intellectum non inquantum forma naturalis, ſed inquantum forma intelligibilis.

Ad vndecimum. Ad vndecimum dicendum, ꝙ auctoritates iſtæ etiā omnes ſimiles intelligendæ ſunt de cognitione, qua cognoſcimus Deum in via, & ſecundū iſtam cognitionem homo non poteſt pertingere ad hoc, quod videat diuinam eſſentiam, vel, vt Deum cognoſcat, ſed manet Deus homini incognitus, & neſcit de eo

Ad duodecimum. quid eſt, ſed ſolum quid non eſt. Ad duodecimū dicendum, ꝙ infinitum accipitur aliquādo priuatiuè, & aliquando negatiuè. Primo modo dicitur infinitum per remotionem, vel carentiam complementi, & ſic infinitum pertinet ad materiam primā, vt patet 3. Phyſ. ſcilicet, quia illa inquantum prima caret omni forma, & tunc verum eſt, quòd infinitum eſt incognitū, quia materia prima ſecundum ſe eſt omnino incognita. Nam vnumquodque cognoſcitur ſecundum quòd eſt in actu, quia eſſe in actu, eſt eſſe ſimpliciter: materia autem prima nihil habet de eſſe in actu, quia tota eſt potētia ad eſſe: ideo ſecūdum ſe eſt omnino incognita, ſed ſolum cognoſcitur per reſpectum ad formam, ad quam eſt in potētia, tanq̄ ad proprium complementum. Accipiendo autem infinitum negatiuè, dicitur infinitum per remotionem materię limitantis, & terminantis formam: nā eſſe formæ per materiam contrahitur: ita, vt non ſe extendat eſſe eius, & virtus, & operatio, niſi ad illam materiam, & hoc modo omnes formas materiales prope finitas dicimus. Formæ autem immateriales ſunt quodammodo infinitæ, quia nō eſt ibi materia, quæ contrahat eſſe illarum. Et ſic accipiendo infinitum, non ſolum eſt cognoſcibile, ſed etiam maximè cognoſcibile. quia quod ſic eſt infinitum, habet magis de eſſe, & de actualitate: & tamen res cognoſcitˉ, ſecundum ꝙ eſt in actu, & ſic nihil eſt magis cognoſcibile, quàm De⁹, licet nihil eſt, quod minus cognoſcatur propter defectum intellectus noſtri, ſicut nihil eſt magis viſibile, quàm Sol, quia maximè ſe oſtēdit: & tamē nihil eſt, de quo minus videre poſſimus

Ad tertiumdecimum. propter defectum potentiæ noſtrę, & paſſibilitatem organi. Ad tertiumdecimum dicēdum, ꝙ loquitur Auguſt. de viſione corporali, qua nūquam Deus vi-

A ſus eſt, nec poterit aliquando videri, quod patet ex verbis, quæ pręmittit, ſcilicet, ſicut videntur iſta, quę viſibilia nominantur Deum, nemo vidit, nec videre poteſt etiā eſt natura inuiſibilis, ſicut, & incorruptibilis. Sicut autem ſecundum naturā ſuam eſt maximè ens, ita eſt maximè intelligibilis, quòd autem à nobis quandoque non intelligatur, ex defectu noſtro eſt, vnde quòd videatur poſtquam non viſus eſt à nobis, non eſt ex mutatione ſua, ſed ex noſtra.

Ad quartumdecimum. Ad decimumquartum dicendum, quòd Deus videbitur in patria a ſanctis ſicut eſt, ſi hoc referatur ad modū ipſius viſæ rei: videbitur enim Deus à ſanctis habere illum modum, quē habet. Si tamen referatur modus ad ipſum cognoſcendum, id eſt, ad conditionem co-

B gnitionis, non videbitur, ſicut eſt, quia non erit tāta efficacia intellectus creati ad videndum eum, quāta eſt efficacia diuinæ eſſentiæ ad hoc, ꝙ intelligatur.

Ad Quintumdecimū. Ad decimumquintum dicendum, quòd Deus videbitur aliqualiter ſine medio in patria, & aliqualiter poterit dici, quòd erit ibi medium. Triplex enim mediū inuenitur in viſione corporali, & ſpirituali. Primum medium eſt, ſub quo res videtur, ſiue per quod videtur, & hoc perficit viſum ad videndum ſolum in generali, ſcilicet, dans ei, quòd poſſit videre: non tamen dans, ꝙ videat determinatè iſtud obiectum, vel illud. Sic eſt lumen in viſione corporali, quia ſine lumine exiſtente in medio, nihil videri poteſt, cum non ſit medium actu diaphanū, & hoc mo-

C do lumen intellectus agētis perficit hominem in cognitione intellectiua, vt poſſit intelligere, licet non det ei, quòd intelligat hoc, vel illud, & ſic vocatur medium lumen intellectus agentis. Secundum medium eſt, per quod res determinatè cognoſcitur, ſicut in viſu ſpecies viſibilis determinat viſum ad album, vel nigrum, & in intellectu ſpecies lapidis determinat intellectum ad intelligendum lapidem, & non lignum. Et illud non poterat facere lumen intellectus agentis. Tertium medium eſt, in quo res cognoſcitur. Et iſtud eſt, per cuius inſpectionem viſus deducitur ad aliam rem. Sicut in inſpiciendo ſpeculum ducitur in ea, quæ in ſpeculo repræſentantur, & videndo imaginem, ducitur homo in cognitionē

D eius, cuius eſt imago, & ſic ſpeculum, & imago ſunt medium vidēdi. Hoc modo effectus eſt medium intellectui ad cognoſcendum cauſam, quia in effectu repræſentatur cauſa, & è contrario. In viſione autē Dei in patria non eſt tertium mediū, quia Deus non cognoſcetur ibi per ſimilitudines aliquas, quæ ſunt effectus ſui, ſed p̄ ſeipſum cognoſcetur. Et quia nunc cognoſcimus eum per effectus ſuos, dr̄, ꝙ cognoſcimus eum per ſpeculum, 1. ad Corint. 13. Non erit ēt in patria ſecundum medium, ſcilicet, ſpecies intelligibilis, quia diuina eſſentia non cognoſcetur per ſpeciem aliquam, quæ ſit in intellectu noſtro, ſed p̄ ſeipſam videbitur. Manebit tamen ibi primum mediū, ſcilicet, quoddam lumen proportionatum lumini

E intellectus agentis, ſcilicet, quòd ſicut lumen intellectus agentis facit nos nunc actu intelligere, cùm ſit ſufficiens lumen reſpectu cuiuſcūque materialis cognoſcibilis: ita in patria erit quoddam lumen intellectui noſtro à Deo datum, qđ eſt lumen creatum, & vocatur lumē gloriæ, & illud dabitur, vt intellectus noſter ſit aliquo modo capax Dei. Nam ſecūdum lumen intellectus agentis non ſufficeremus ad videndū aliquid de Deo perfectè, nec imperfectè. Et iſtud lumen eleuabit nos, vt poſſimus videre diuinam eſſentiam, licet non comprehendamus eam. Secunda duo media non erunt in patria, ſcilicet, in quo, & per quod, ſed erit ibi primum. Et tamē propter iſtud non dicetur homo videre per mediū, cum iſtud me-

dium

dium non cadat inter cognoſcẽs, & rem cognitam. Alia autem duo media cadunt inter cognoſcens, & rem cognitam: ideo talis viſio dicitur mediata. Dicitur cadere medium inter intellectum, & rem cognitam, quãdo eſt aliquid, quod prius intelligatur, ſicut ſpeculum, per quod videtur res, prius videtur, q̃ res in eo repreſentata, vel ipſum eſt, per quod res videt̃, ſicut ſpecies viſibilis: lumen autem reddẽs medium diaphanum actum non videtur, nec per ipſum res videtur, ſed diſponit ad videndum: ideo non cadit inter viſum, & rem viſam. Et ſic lumen intellectus agẽtis non cadit inter intellectum, & rem intellectam, ſed ſpecies intelligibilis cadit inter illa. Sic ergo ſi Deus cognoſceretur per creaturas, vel per ſimilitudinem aliquam, eſſet cognitio per medium, cum tñ cognoſcit̃ per lumen gloriæ non eſt cognitio mediata, quia lumen illud non eſt id, per quod cognoſcit̃, nec forma, per quam fit cognitio, ſed eſt adiuuans ad cognoſcendum eleuando intellectum noſtrum. Viſio ergo patriæ vocabit̃ immediata, quia non erit ibi aliquod medium, quod cadat inter rem cognitã, & cognoſcentem. Ad ſextumdecimum dicendum, quòd creaturæ corporales non dicuntur immediatè videri, niſi quando id, quod in eis eſt cõiungibile viſui, coniungitur ei. Non ſunt autem coniungibiles viſui per eſſentiam pp ſuam materialitatem, & ideo dñr tunc immediatè videri, quando earum ſimilitudo viſui coniungitur. Deus autem per eſſentiam ſuã coniungibilis eſt viſui, vnde non diceret̃ videri immediatè, niſi coniungeretur eſſentia ſua intellectui videnti. Et hæc vocat viſio immediata, & viſio facie, & prima ſimilitudo rei corporalis recipit ſecũdum eandem rationem in viſu, ſecundum quam eſt in re, licet nõ ſecundum eundem modum eſſendi: & ideo ſimilitudo illa ducit in illam rem directè. Non autẽ poteſt hoc modo aliqua ſimilitudo, quæ ſit in intellectu noſtro, ducere in Deum, vt ſupra oſtẽſum eſt, cum omnes tales ſimilitudines ſint in infinitum deficientes: Ideo Deus non dicitur videri facie ad faciẽ quãdo vr̃ per ſimilitudinem. Res autem corporales videntur facie ad faciem, ſi per ſimilitudinem ſuam immediatam videantur, quia iſta perfectè, & multum viuiuocè oſtendit illas.

An Sancti poſt reſurrectionem ſuam poterunt videre Deum oculis corporalibus. Quæſtio XLI.

QVAERITVR, an Sancti poſt reſurrectionẽ poterunt videre Deum oculis corporalibus.

Primum argum. Dicit quidam, quòd ſic, quia oculus glorificatus, eſt maioris vigoris, quàm non glorificatus: & tamẽ beatus Iob vidit Deum vidẽs oculis ſuis, Iob 42. ſcilicet, auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te: ergo a fortiori oculus glorificatus Deum videre poterit.

Secundũ argum. Item Iob 19. dr̃: In carne mea videbo Deum ſaluatorem meum. Viſio tamen fit per oculos corporales: ergo poſt reſurrectionem Deus videri poterit oculo corporali.

Tertium argum. Item Aug. 22 de Ciuitate Dei dicit de viſu oculorum glorificatorum Vis prępollentior oculorum erit illorum, non vt acrius videant, quàm quidem prohibent̃ videre ſerpẽtes, vel aquilæ: quanta licet enim acrimonia cernendi eadẽ animalia vigeant, nil aliud poſſunt videre, quàm corpora, ſed vt videant incorporalia: quocunque tamẽ potentia eſt cognitiua incorporalium poteſt eleuari ad videndum Deum: ergo oculi glorificati Deũ videre poterunt.

Quartum argum. Item quæ differentia eſt corporaliũ ad incorporalia eadem differẽtia eſt incorporalium ad corporalia, oculus tamen incorporeus poteſt corporalia videre; ergo oculus corporeus poteſt videre F incorporalia: nam intellectus cognoſcit corporalia, quod eſt ipſa videre.

Quintum argum. Item Grego. 5. Moralium ſuper illo verbo, Iob 4. ſcilicet: Stetit quidam, cuius nõ cognoui vultum, ſic dicit: Homo, qui ſi præceptum ſeruare voluiſſet carne ſpiritualis futurus erat, factus eſt peccando etiam carnalis mẽte. Sed ex hoc, quòd eſt factus carnalis mente, vt ibi dicitur: ſolum ea cogitat, quæ ad animam per corporis imaginationem trahit, ergo quando carne ſpiritualis erat, quod poſt reſurrectionem ſanctis promittitur, etiam carne ſpiritualia videre poterit.

Sextũ arg. Item homo in ſuo Deo beatificari poteſt, & tamen beatificatur non ſolũ quantum ad animam, ſed etiam quãtum ad corpus: ergo non ſolum per intellectum, ſed etiam oculis Deum G videre poterit.

Septimũ argum. Item ſicut Deus præſens eſt per eſſentiam ſuã intellectui, ita etiam præſens erit in ſenſu, quia erit tunc Deus omnia in omnibus, 1. ad Cor. 15. Videbitur tamen Deus ab intellectu, per hoc, ꝙ coniungitur ei ſua eſſentia, vt oſtenſum eſt præced. q. ergo poterit etiam videri à ſenſu.

Dicendum, quòd Deus non poterit videri corporeis oculis hic, nec in vita æterna, quia per nullã potentiam poterit eleuari oculus ad hoc, ꝙ Deum videat. Dicit enim Ambro ſuper Lucam, nec corporalibus oculis Deus quęritur, nec circunſcribitur uiſu, nec tenetur tactu. ergo nullo ſenſu corporis percipi poteſt. Item dicit Hier. non ſolum deitatẽ Patris, ſed nec Filij, nec Spiritus Sancti oculi carnis videre poſ-H ſunt, nec aſpicere, ſed oculi mentis, de quibus dicit̃: Beati mundo corde. Item dicit Hier. quod res incorporales corporeis oculis non vident̃. Nihil tamẽ eſt magis incorporale, quàm Deus, cum nihil ſit magis ſeparatum à materia, & conditionibus materiæ, pp quã accidit corporeitas: ergo oculo videri non põt. Item dicit Auguſt. in lib. de Videndo Deum. Deum nemo vidit vnquã, vel in hac vita, ſicuti eſt, vel angelorum vita, ſicut viſibilia iſta, quæ corporalia viſione cernunt̃. Vita autem angelorum dr̃ vita beata, q̃ erit poſt reſurrectionem: ergo etiam ibi Deus non videbitur oculo. Item ſecundum illud, homo dicitur factus ad imaginem Dei ſecundum ꝙ ipſum conſpicere poteſt, vt dicit Auguſt homo tamen eſt ad ima-I ginem Dei non ſecundum carnem, ſed in mente: ergo oculo corporali Deus videri non poterit. Conſiderandum pro hoc, quòd aliquid videri viſu corporali, vel ſentiri ſenſu dupliciter ſtat: vno modo p ſe, alio modo per accidẽs. Per ſe quidem ſentitur illud, quod per ſe paſſionem ſenſui corporali infert. Põt autem aliquid inferre paſſionem ſenſui inquantum ſenſui, uel inquãtum huic ſenſui: Infertur enim paſſio huic ſenſui quantum ad propria obiecta, ſicut uiſibile infert paſſionem uiſui, & uocantur omnia iſta ſenſibilia propria, ſicut color ad uiſum, & ſonus ad auditum, & ſic de alijs. Nam habent ſinguli ſenſus ꝓpria obiecta. Et quia ſenſus inquantum eſt ſenſus, unit̃ organo corporeo, non poteſt aliquid in eo reci-K pi, niſi corporaliter, id eſt, ſecundum conditionẽ corporum, quia omne, quod recipitur in altero, recipitur ſecundum conditionem rei recipientis, & non ſecundum conditionem rei receptæ: & ideo omnia ſenſibilia inferunt paſſionem ſenſui, in quantum eſt ſenſus, quia actio in corporibus non poteſt eſſe ſine paſſione. & quia ſenſui in quãtum ſenſus competit recipere modo corporali, cum recipiat neceſſario ꝑ organum: ideo ſenſui in quantum ſenſus eſt, competit recipere cum paſſione facta à ſenſibilibus. Inferunt autem ſenſibilia paſſionem ſenſui in quantum habent quandam magnitudinem. Et ob hoc magnitudo, & omnia cõſequẽtia, ſcilicet, motus, & quies, & numerus, & huiuſmodi dicuntur ſenſibilia cõia.

Aliquid

Aliquid autem ſentitur per accidens, ſcilicet, illud, quod non infert paſſionem ſenſui, in quantum eſt ſenſus, nec in quantum eſt iſte ſenſus, ſed coniungitur his, quę per ſe paſſionem inferũt, ſicut eſſe Petrum, vel Ioãnem filium huius, vel illius, amicum, vel inimicum, & ſimilia, quę per ſe quidem in vniuerſali cognoſci poterũt per intellectum: in particulari autem per virtutem cognitiuam; ſiue per æſtimatiuã ſicut in animalibus dicimus. Hoc autem modo ſenſus exterior dicitur ſentire, licet per accidens quando cognoſcit illud, quod pertinet ad virtutem cogitatiuam, ſi illud ſine diſcurſu apprehendat. Nam iſta eſt differentia, quia ſenſus exteriores nõ poſſunt per diſcurſum apprehendere, ſed ſimul informãtur per præſentiam formę in organo. Senſus autem interiores per diſcurſum quendam agunt, ſicut patet in æſtimatiua, & memoratiua, quia iam magis iſti recedunt a conditione materię, quam ſenſus exteriores. Si ergo id, quod pertinet ad æſtimatiuam, apprehendatur ſine diſcurſu, fit apprehẽſio per ſenſus exteriores. Et ſic videmus aliquem viuere ex hoc, quod videmus eum currere, vel loqui: quando ergo quis videns alium ſine vllo diſcurſu iudicat eum viuere, nõ ſolum videt iſte album, ſed etiam videt viuere, & tũc per accidens dicitur videri viuens, vel vita. De Deo autem dicendum, quòd nullo modo poteſt videri p ſe, nec per accidens, nec ſentiri aliquo ſenſu hic, nec in patria, niſi acciperetur ſenſus æquiuocè & tunc iam non eſt ſenſus. Nam ſi tollatur id, quod conuenit ſenſui, inquantum ſenſus iam nõ manet ſenſus, ſicut ſi remoueatur à viſu id, quod ad eum pertinet inquantum eſt viſus, nõ manebit viſus, ſed pertinet ad ſenſum, inquãtum eſt ſenſus, quòd percipiat magnitudinem, & ad viſum inquantum eſt viſus, pertinet recipere colorem. Impoſſibile eſt ergo, quòd viſus percipiat aliquid, quod non ſit color, & ſenſus percipiat aliquid, quod non ſit magnitudo, niſi ęquiuocè accipiatur ſenſus, & oculus. Omnes tamen ſenſus manebũt in corpore glorioſo eiuſdem rationis, cuius nunc licet habeant modum eſſendi perfectiorem. Non poterit ergo diuina eſſentia videri oculo corporali, cum ipſa non ſit color, nec aliquid coloratum. Poteſt tamẽ dici quòd videri poſſit eſſentia diuina valde per accidens, dum ex vna parte viſus corporalis tantã gloriam Dei aſpiciat in omnibus corporibus, & præcipuè in glorioſis, & maximè in corpore Chriſti, & ex alia parte intellectus noſter iã clarè videbit Deum, quod in rebus corporaliter viſis Deus percipietur, ſicut in locutione percipitur vita: quãuis enim intellectus noſter non videat tunc Deũ ex creaturis, ſicut hic videbat: videbit tamen eũ in creaturis corporaliter viſis. Iſte modus videndi Deũ per accidens eſt valde remotus, & tamen ponit eum Auguſt. 22. de Ciuitate Dei, vt patet intuenti verba eius: dicit enim ſic: Valde credibile eſt ſic nos viſuros tunc mundana corpora cœli noui, & terræ nouæ, & Deum vbique præſentem, vt vniuerſa corporalia gubernantem clariſſima perſpicuitate videamus, non ſicut nunc inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſed ſicut homines mox, vt aſpicimus, non credimus viuere, ſed videmus. De his Sanctus Thomas quarto Senten. diſtinct. 49 quæſt. 5. articulo ſecundo.

Ad primũ argum. Ad primum argumentum dicendum, quòd illud dictũ Iob non intelligitur de viſione per oculos carnis, ſed de intellectu, qui vocatur quidam viſus, vel oculus, 6 Ethi. Ad ſecun. Ad ſecundum dicendum, quòd iſta auctoritas Iob non intelligitur de oculis carnis, ſed eſt ſenſus, quòd homo poſt reſurrectionem in carne ſua, ideſt, exiſtens in carne quam prius trahebat,

A videbit Deum per intellectum. Vnde non dicitur: per carnem meam videbo Deum, ita, quòd caro, ſiue oculus carnis eſſet id, per quod videtur Deus, ſed in carne, ideſt, exiſtens in carne: vnde nihil ibi ſignatur, niſi quòd homines reſurgeũt in corporibus illis, quæ prius habuerunt. Ad tertium dicendum, quòd Auguſtinus loquitur in verbis illis inquirendo, & non diffiniendo, quod patet ex eo quod premittitur, ſcilicet: longè itaque alterius potentię erũt ſi per eos videbitur incorporea illa natura. Et poſtea ſubditur id, quod hic dicitur, ſcilicet: vis præpotentior: & poſtea determinat quomodo videbitur, ſicut ſupra dictum eſt. Ad tertiũ. Ad quartum dicendum, quod omnis cognitio fit per aliquam abſtractio- Ad quart.
B nem a materia: ideo quanto forma corporalis magis abſtrahitur à materia, magis eſt cognoſcibilis. Et inde eſt, quòd forma in materia exiſtẽs nullo modo eſt cognoſcibilis, ideſt, non eſt cognitionis principium, nec etiam viſui. Et magis apparet hoc in intellectu: nam ad hoc, quod forma ſit principium cognitionis in ſenſu, abſtrahitur à materia ſecũdũ eſſe, ſcilicet, quia illa, quæ eſt in materia non mutat: manet tamen in organo ſenſus forma illa cum conditionibus materiæ. Ad hoc autem, quòd cognoſcatur ab intellectu, non ſolum abſtrahitur à materia, ſed etiam à conditionibus materiæ: & ideo oculus ſpiritualis, à quo remouetur impedimẽtum cognitionis, poteſt videre rem corporalem, licet non vi-
C deat eam ſub conditionibus corporalibus. Non tamen ſequitur, quòd oculus corporalis poſſit attingere ad cognoſcendũ cognoſcibilia ſpiritualia, quia ſenſui deficit virtus cognitiua reſpectu immaterialium, cum ſit limitata virtus ſua circa materialia. Obiectum autem intellectus eſt omne, quod eſt, ſiue corporale, ſiue ſpirituale. Ideo ad hoc, quòd intellectus cognoſcat corporalia, non requiritur, quod aliqua virtus ei addatur, ſed ſolum, quòd tollantur impedimenta materialitatis, quod fit per abſtractionem. Ad quintum dicendum, quod quamuis mens Ad quintum. facta carnalis non poſſit cogitare, niſi accepta à ſenſibus: tamen cogitat ea immaterialiter. Et ſic oportet, quòd viſus illud, quòd apprehendit, ſemper ap-
D prehendat corporaliter: ſpiritualia tamen non poſſunt corporaliter apprehendi: ideo non poteſt ſenſus illa percipere. Eſt enim illa differentia, quòd licet corporalia corporaliter, & ſpiritualia ſpiritualiter percipiantur, tamen corporalia interdum poſſunt ſpiritualiter accipi, quia poſſunt effici ſpiritualia per abſtractionem, & ſic accipiuntur ab intellectu: ſpiritualia verò nunquam poſſunt effici corporalia, ideo ſenſus nunquam poteſt illa percipere. Ad ſextum dicendum, quòd beatitudo eſt perfectio Ad ſextũ. hominis, in quantum eſt homo, & quia homo non habet, quòd ſit homo ex corpore, ſed magis ex anima: corpus autem de eſſentia hominis eſt, inquantum per animam perficitur: ideo beatitudo non
E conſiſtit principaliter, niſi in actu animæ, & ex ea deriuatur ad corpus per quãdam redundantiam, vt ait Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum. Quædam tamen beatitudo corporis erit, in quantum videbit gloriam Dei in ſenſibilibus creaturis, & maximè in corporibus glorificatis, & potiſſimè in corpore Chriſti.

Ad ſeptimum dicendum, quòd intellectus noſter perceptiuus eſt rerum ſpiritualium, non au- Ad ſept. tem viſus corporalis: ideo intellectus poterit cognoſcere diuinam eſſentiam ſibi coniunctam: oculus autem eam percipere non poterit, etiam ſi in eo eſſet.

An

An Sancti in patria videndo diuinam eſſentiam comprehendant illam. Quæſtio XLII.

QVAERITVR, an Sancti in patria videndo diuinam eſſentiam, comprehendant illam.

Primum arg. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia 1. ad Corint. 9. dicitur: Sic currite, vt comprehendatis: curſus autem noſter eſt ad præmium: ergo comprehenſio Dei fiet per intellectum noſtrum, quia videre Deum eſt pręmium noſtrum.

Secundũ argu. Item dicit Auguſtinus in libro de videndo Deum, illud comprehenditur, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem. Si Deus tamen ab aliquo videtur, nihil ipſius latere poteſt vidẽtem, quia cum ſit ſimplex non poteſt eſſe, quòd aliquid eius videatur, & aliquid non: ergo Deus à quolibet vidente comprehenditur.

Tertium arg. Item Deus à videntibus eum totus videtur: ergo totaliter videtur, quia totus Deus non eſt niſi eius eſſentia: totaliter autem videre eſt videre omnes modos eius: quilibet autem modus ipſius eſt eſſentia eius: ergo qui eſſentiam eius videt, totum eum videt, & totaliter, & ſic ab omnibus videntibus comprehendetur.

Quartum argum. Item ſicut dicitur tertio de Anima. Intellectus eodem modo intelligit ſeipſum, & alia, ſed ſicut dicit Auguſt. in libro quadraginta trium quæſtionum, Omne, quod ſeipſum intelligit, comprehendit ſe: ergo omnis intelligens aliquid comprehendit illud, ſed quilibet vidẽs diuinam eſſentiam intelligit eam: ergo comprehendit ipſam.

Quintum argu. Item quantitas actionis eſt ſecundum quantitatem formæ, quę eſt actionis principium: ſecundum enim caloris quantitatem eſt quantitas calefactionis, ſed forma, quæ eſt cognitionis principiũ eſt illud, propter quod intellectus intelligit: ergo ſecũdum modum eius, per quod cognoſcitur, eſt modus cognitionis, ſed id, per quod Deus cognoſcitur, non eſt aliud, niſi ſua eſſentia, vt ſupra dictum eſt, quæſt. 40. Ipſa autem eſt infinita: ergo per eam fiet viſio infinita, & ſic comprehendetur diuina eſſentia, quia illa non eſt plus, quàm infinita.

Sextum argum. Item ſi diuina eſſentia non poteſt comprehendi, hoc non eſt, niſi propter exceſſum claritatis ipſius, ſed exceſſus cognoſcibilis impedit cognitionem, in quantum corrumpit potentiam cognitiuam, quod accidit ſolum circa potentiam ſenſitiuam, quæ habet organum: non autem circa intellectiuam: nam dicitur tertio de anima, quòd qui intelligit maxima, non minus poteſt intelligere minima, ſed magis, cuius contrarium in ſenſu accidit, ſed diuina eſſentia non videtur, niſi per intellectum: ergo exceſſus diuinæ claritatis non impedit comprehendi diuinam eſſentiam ab intellectu noſtro.

Septima arg. Item diuina eſſentia comprehenſibilis eſt ab aliquo intellectu, quia Deus ſeipſum comprehendit: ſi ergo ab intellectu humano non poſſit comprehendi, hoc eſt propter defectum intellectus: & tamen lumen gloriæ aufert omnem defectum intellectus, cum etiam per gloriam auferatur omnis defectus corporis: ergo ſic videntes Deum in gloria comprehendent ipſum.

Dicendum, quòd nullus poteſt Deum comprehendere, niſi ipſemet, qui eſt æqualis ſibi ipſi. Nam Deus eſt comprehenſibilis, in quantum eſſentia intelligibilis, & eſt intelligens, vt intellectus. Et tamen ſicut eſſentia diuina eſt infinita, & intellectus diuinus eſt infinitus: ideo æquantur ambo, & inuicem ſe comprehendunt. Et patet hic per Auguſtinum in libro de videndo Deum, ſcilicet, Non ſolum corporeis oculis, ſed nec ipſa mente quiſquam aliquando Deum comprehendit. Item ſicut dicit Auguſtinus in libro octuagintatrium quęſtionũ, Quod

F comprehendit ſe finitum ſibi eſt: ergo qui comprehendit Deum finitus ſibi eſt, ſed Deus non poteſt eſſe finitus alicui creato: ergo nullus intellectus poteſt comprehendere Deum.

Item omne, quod comprehendit aliquid, maius eſt illo, vel æquale eſt ei: ergo intellectus creatus non poteſt comprehendere ipſum.

Conſiderandum pro hoc comprehẽdere dicitur, quaſi ſimul præhendere, ideſt capere: ideo illud propriè comprehenditur, quod ſimul capitur, ideſt, cum omnibus, quę in eo ſunt. Vnde oportet, quòd omne comprehenſum includatur in comprehendente, includitur autem propriè contentum in continente. Ideo illud, quod ab aliquo contineri po- G teſt, comprehendi poteſt ab eo, quia comprehenſum contineri oportet in comprehendente. Dicitur autem corporaliter aliquid in alio contineri, quando vnum corpus includit aliud in ſe, ita, quòd contentum non excedit continens ex aliqua parte ſecundum quantitatem dimenſiuam, ſicut vinum dicitur in dolio contineri. Ita dicitur aliquid ab alio ſpiritualiter contineri, quod ſubſtat virtuti eius, ita, quòd in nullo excedit ipſum: & ideo tunc dicitur aliquid per cognitionem comprehendi, quando cognitum ſtat ſub actu virtutis cognoſcentis, & non excedit ipſum. Exceſſus autem quilibet eſt ſecundum aliquam quantitatem: ſecundum hanc autem quantitatem dicitur cognoſcibile excedere poten- H tiam cognitiuam, ſecundum quam cognoſcibile eſt ab ipſa: ſenſibile autem etiam cognoſcitur ſecundum quandam quantitatem dimenſiuam, propter hoc, quòd ſenſus in cognoſcendo vtitur organo corporali, & ſecundum hoc ratione huius cognoſcit omnia ſenſibilia, quæ reducuntur ad quantitatem dimenſiuam, & ſecundum quantitatem virtualem, vt patet in ſenſibilibus proprijs, quæ qualitates ſunt: & ideo comprehenſio ſenſus impeditur propter exceſſum quantitatis dimenſiuæ, ſicut impeditur oculus, ne comprehendat totam terram propter exceſſum quantitatis ipſius. Impeditur etiam, ne comprehendat propter exceſſum quantitatis virtutis, vt, quòd non poſſit videre clarita- I tem Solis, quia non eſt tanta virtus oculi ad cognoſcendum claritatem Solis, quanta eſt claritas Solis, quæ eſt cognoſcibilis. Intelligibile autem non cognoſcitur ab intellectu ſub ratione quantitatis dimenſiuæ, niſi per accidens, inquantum. ſcilicet, intellectus accipit à ſenſu, ex quo ſequitur, quòd intelligit cum continuo, & tempore, & ſecundum hoc intellectus impeditur à comprehenſione intelligibilis propter exceſſum virtualis quantitatis, ſicut impeditur à comprehenſione lineæ, vel numeri infiniti. Sed per ſe loquendo intelligibile comparatur ad intellectum ſecundum rationem quantitatis virtutis, eo quòd proprium obiectum intelle- K ctus eſt quid. Et ideo in his, quæ ſunt ſeparata ſenſu, non impeditur comprehenſio intellectus, niſi per exceſſum quantitatis virtualis. Et hoc eſt quando intelligibile eſt plus cognoſcibile, quàm intellectus poteſt cognoſcere, vel cognoſcat, ſicut ille, qui ſcit hanc concluſionem: triangulus habet tres, &c. per probabilem rationem, ſcilicet, quia ita communiter dicitur, non comprehendit ipſam, non quidem, quòd partem eius videat, & partem non videat, ſed quia modus, quo cognoſcitur, deficit à modo, quo eſt cognoſcibilis: eſt enim cognoſcibilis per demonſtrationem, & non cognoſcitur, niſi per probabilem rationem.

Ita etiam eſſentia diuina eſt cognoſcibilis per veritatem ſuam: intellectus autem cognoſcit illam

per

per lumen intellectuale, quod eſt in ipſo. Veritas autem diuinę eſſentiæ excedit lumen cuiuſcunque intellectus creati, ſiue lumen naturale, ſiue lumen gloriæ, quia etiam lumen gloriæ eſt creatum: ideo impoſſibile eſt, quòd intellectus noſter videat Deũ ita perfectè, ſicut ipſa diuina eſſentia eſt inuiſibilis, & ſic non poteſt eam comprehendere.

Item intellectus eleuatur per lumen glorię ad cognoſcendum diuinam eſſentiam: oportet ergo, ꝙ modus diuinæ viſionis commēſuretur virtuti illius luminis: lumen autem iſtud multo deficit in virtute à claritate diuini intellectus, quæ eſt infinita: lumen autem iſtud glorię finitum eſt, quia recipitur in ſubſtantia finita: impoſſibile eſt ergo, quòd intellectus creatus per lumen prædictum intelligat perfectè diuinam ſubſtantiam, ſicut ipſa perfectè viſibilis eſt. De his Sanctus Thomas quarto Sentent. diſtinctione 49. quæſt. quinta, articulo tertio, & in ſumma contra Gentiles, libro tertio, capit 53.

Ad primū argum. Ad primum argumentum dicendum, quòd Apoſtolus loquitur de comprehenſione gloriæ, & hanc comprehendimus, cum anima noſtra receperit in ſe omne, quod ad gloriam pertinet, quia iſtud eſt de ratione comprehenſionis, etiam ſi diuinam eſſentiam nunquam comprehenderit. Vel accipitur ibi comprehenſio pro peruentione ad habendum Deum ſecundum quod ſolet dici, quòd ſpeciei ſuccedit comprehenſio, & iſta magis vocatur apprehenſio.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicendum, quod Auguſtinus poſuit duo in diffinitione comprehenſionis, & per vnum eorum excluditur exceſſus cognoſcibilis ſupra virtutē cognoſcentis, qui eſt ſecundum quantitatem dimenſiuam. Et quantum ad hoc dicit, quòd ita videtur, quòd nihil eius lateat videntem. Per aliud autem excluditur exceſſus cognoſcibilis ſecũdum quantitatem virtutis. Et quantum ad hoc dicit. Aut cuius fines cit cunſpici poſſunt. Tunc enim fines rei conſpiciuntur, quando videns peruenit ad finem viſionis perfectę vidēdo. Primò modo Deus non eſt incomprehenſibilis, qnia nullam habet quãtitatem dimenſiuam. Secundò modo eſt incomprehenſibilis, quia ſecundum quantitatem virtutis excedit intellectum creatum in infinitum.

Ad tertiū. Ad tertium dicendum, quòd totam eſſentiam diuinam Sancti videbunt in patria, ſed non totaliter. Non ita, quod aliquis modus ſit in Deo, quem non videant Sancti, vel aliquis modus videndi ſit in intellectu ſanctorum, qui non conuertatur ad Deum, ſed quia modus, quo cōuertuntur ad Deum cognoſcendum, nō æqualis eſt modo, quo Deus eſt cognoſcibilis. Et hæc inæqualitas oſtenditur, cum dicitur, quòd eſſentia diuina non videbitur totaliter. Iſtud enim aduerbium, totaliter, non dicit modum videntis abſolutè, nec modum rei viſæ abſolutè, ſed modum vidētis per comparationem ad rem viſam. Hoc enim aduerbium determinat ipſam viſionem ſecundum ꝙ comparatur videns ad rem viſam.

Ad quart. Ad quartum dicendum, quòd quando aliquid intelligit ſe, idem eſt modus cognoſcentis, & cogniti: & ideo ſi intelligit ſe, comprehendit ſe. Non eſt autem idem modus cognoſcentis, & cogniti, quando intelligitur aliquid aliud à ſe. Ideo etiam ſi intelligat, non ſequitur, quòd comprehendat.

Ad quintum. Ad quintum dicendum, quòd eodem modo aliquis cognoſcit, quid eſt res, quæ cognoſcit eſſentiam rei, cum ipſa eſſentia ſit quidditas rei: & ideo ille ſolus comprehendit, quid eſt res, qui comprehendit eſſentiam rei: vnde Sancti ſicut videbunt diuinam eſſentiam, ſed non comprehendent ipſam, ita videbunt, quid eſt Deus, ſed non comprehen-

A dent quid eſt, & ita non videbitur Deus ab eis, ſicut videtur res per ſuam diffinitionem, cuius eſſentia comprehenditur, eo quòd termini poſiti in diffinitione claudunt eſſentiam diffiniti, & per hoc diſtinguitur finitum ab omnibus alijs.

Ad ſextū. Ad ſextum dicendum, quod actio non attribuitur formæ ſolum, quæ eſt actionis principium, ſed etiam ſubiecto formæ, ſiue compoſito, ſicut calefactio attribuitur non ſolum calori, ſed etiam calido. Ideo actio non ſolum debet menſurari ſecundum quantitatem formę, vel naturam eius, quæ eſt principium actionis, ſed ſecundum ſubiectum formæ. Eſt autem duplex forma, quę poteſt eſſe principium actionis in compoſito, ſcilicet, forma ſubſiſtens, & B forma non ſubſiſtens. Forma non ſubſiſtens eſt forma materialis rei, ſiue ſit ſubſtantialis, ſiue accidentalis. Nam etiam anima non eſt forma ſubſiſtens, cum non habeat per ſe eſſe, ſed eſſe ipſius eſt eſſe compoſiti. Forma ſubſiſtens eſt forma, quæ non eſt compoſiti, ſed poteſt vniri ei, vt principium actionis, ſicut diuina eſſentia vnitur intellectui noſtro tanquam forma intelligibilis, vt ſupra oſtenſum eſt, & eſt id, per quod intellectus intelligit. Formæ non ſubſiſtentes recipiuntur in compoſito, quia ſunt partes illius, & contingit recipi illas magis, & minus, ſicut quando ſunt accidentales, vt in vno corpore recipitur magis de calore, quàm in alio. Formæ autem ſubſiſtentes non dicuntur recipi in C compoſito, quia non ſunt partes eius, nec accidentia, ſed dicitur compoſitum ſubijci talibus formis, vt per illas operetur.

Vnde formæ non ſubſiſtentes non habent alium modum eſſendi in compoſito, præter modum eſſendi compoſiti: nam cum non habeant aliud eſſe, niſi eſſe compoſiti, non poterunt habere alium modum eſſendi, quia eſſe compoſiti vnitum eſt, & illud eſt eſſe materiæ, & formæ, & forma non habet eſſe in compoſito, niſi inquantum eſt actus illius compoſiti, vel ſubiecti. Ideo menſura formæ eſt menſura compoſiti.

Forma autem compoſiti habet duplicem modum eſſendi. Vnum inquantum eſt res quædam D ſubſiſtens, & alium inquantum eſt nunc actus, vel forma talis compoſiti. Et iſte modus accipitur, ſecundum quòd illud perfectibile pertingit, vt perficiatur per illam formam. Nam perfectibile, quod magis ei ſubſtat, vel coaptatur ſibi magis perficitur, & ex hoc menſuratur quantitas actionis, & non ex primo modo, ſecundum quòd illa res eſt in ſe. Diuina autem eſſentia eſt per ſe ſubſiſtens: ideo viſio, quæ fit in intellectu per eam non menſuratur ſecundum modum eſſendi ſuum in quantum eſt ſubſiſtens, quia ille eſt modus eſſendi infinitatis, & omnium perfectionum ſuarum, ſed menſuratur illa viſio quantum ad ſecundum modum, ſecundum quem intellectus ſubſtat diuinæ eſſen- E tiæ, vel coaptatur ei, vt per eam intelligat: hoc autem conuenit intellectui per lumen glorię, quod eſt aliquid creatum, communicatum intellectui beatorum, & ſi illud lumen eſt magnum coaptatur intellectus multum diuinę eſſentiæ ad intelligendum per eam. Et eſt hoc ſicut in naturalibus: nam omnes formę pręexigūt diſpoſitiones aliquas in materia, ſiue ſint formæ ſubſtantiales, ſiue accidentales: ſi ſint accidentales, quarum eſſe conſiſtit in magis & minus, participabuntur inæqualiter propter inæqualem diſpoſitionem, ſicut ab eodem tale faciente, magis cauſabitur de calore in re ſicca, quàm in humida. Si ſint formæ ſubſtantiales, non poſſunt recipi inæqualiter, cum eſſe illarum ſit in indiuiſibi-

li: & tamen quantum ad operatiões ſuas recipiuntur inæqualiter. Sicut apparet de anima humana, quia in diuerſis hominibus apparent operationes naturales, quæ ſunt ab anima inæquales, non quidem propter inæqualitatem animæ, ſed propter corporum diſpoſitionem.

Ita autem lumen gloriæ eſt in intellectibus beatorum diſpoſitio quædam, ad hoc, quòd eſſentia diuina vniatur eis tanquam forma intelligibilis, per quam intelligant. Nam ſine illo lumine gloriæ non poſſet fieri illa vnio. Ideo in quo fuerit magis de lumine gloriæ habebit eſſentiam diuinam magis ſibi coaptatam, vt per eam acutius, & fortè plura intelligere poſſit. Et quia iſtud lumen non participatur in omnibus æqualiter, ſed ſecundum differentiam meritorum, neceſſe eſt, quòd quidam clarius videant Deum, quàm alij, & ſit eorum gloria maior. Quantuncunque tamen ſit lumen glorię nunquam per illud poteſt homo peruenire, vt intellectus noſter vniatur diuinæ eſſentiæ, quantum ad modum eſſendi, quem habet in quantum eſt ſubſiſtens, quia tunc caperet intellectus eſſentiam diuinam ſecundum omnem perſectionem ſuam, quæ eſt infinita, & non eſt poſſibile. Et ſic, licet quilibet intellectus beatus per eſſentiam diuinam, tanquam per quandam formam intelligendi intelligat, quia tamen illa non participatur ei ſecundum omnem perſectionem ſuam non poteſt eſſe actio infinita, ita, vt ſit comprehenſio.

Ad ſepti. Ad ſeptimum dicendum, quòd claritas Dei dicitur veritas ſuæ eſſentiæ, per quam cognoſcibilis eſt, ſicut Sol per ſuam claritatem. Et quamuis claritas diuina non impediat comprehenſionem per corruptionem intellectus, impedit tamen ex ipſo exceſſu, quia non poteſt pertingere intellectus creatus ad cognoſcendum eſſentiam diuinam ita perfectè, ſicut ipſa cognoſcibilis eſt.

Ad octau. Ad octauum dicendum, quòd gloria perficiet naturam beatorum, non tamen deſtruet: ideo ſi aliqua imperfectio eſt de ratione naturæ non tolletur per gloriam, ſicut, quòd homo ſit ex nihilo. Nam hoc non poteſt tolli, & ex hoc intellectus creatus deficit à perſecta comprehenſione Dei, quæ non eſt ex nihilo, ſed eſt per ſe ens. Ideo quantuncunque adiuuetur homo per lumen gloriæ, nunquam poterit Deum comprehendere.

An omnes, qui Deum vident per eſſentiam, eum æqualiter videant. Quæſtio XLIII.

QVAERITVR, an omnes, qui Deum vident per eſsentiam, eum ęqualiter videant. Dicunt aliqui, quòd ſic, quia dicit Auguſtinus in libro octogintatrium quæſtionum: eandem rem, non poteſt vnus alio magis intelligere, ſed diuina eſsentia non videtur niſi per intellectum: ergo non videbit eam plenius vnus, quàm alius.

Primum arg.

Item tanto aliquid perfectius videtur, quanto expreſſior ſimilitudo rei ſit in vidente, ſed ſimilitudo Dei, qua videtur à beatis, non erit expreſſior in vno, quàm in alio, cum ab omnibus per eſsentiam videatur, quæ eſt eadem in omnibus: ergo non videbit vnus plenius, quàm alius.

Secundũ argu.

Item ille melius videt, à quo ſunt magis remota impedimenta videndi, ſed in nullo beato manebit aliquod impedimentum viſionis: quia omnia impedimenta, & imperfectiones tolluntur per gloriam, ergo non magis vnus, quàm alius videbit.

Tertium arg.

Quartum argum. Item omnes ſancti videbunt Deum ſicuti eſt, primo Ioan. tertio, ſed non poteſt aliqua res melius videri, quàm, vt videatur, ſicuti eſt: ergo omnes æqualiter videbunt.

F

Quintum argu. Item optimus modus cognoſcendi Deum eſt videre ipſum per eſsentiam, ſed optimo non poteſt dari melius: cum ergo omnes videant per eſsentiam non videbit vnus magis, quàm alius.

Dicendum, quòd Sancti inæqualiter vident Deũ. Nam viſio Dei pertinet eſſentialiter ad præmium beatorum: & tamen beati ſecundum inæqualitatem meritorum debent inæqualiter præmiari: ergo debet eis correſpondere iſta inæqualitas in præmio ſubſtantiali, ſcilicet, in viſione. Nam in præmio accidentali non poteſt hoc fieri, cum illud vocetur aureola, quæ non confertur omnibus beatis, ſed ſolis virginibus, & martyribus, & doctoribus: ergo neceſse eſt, quòd beati inæqualiter Deum videant. Item patet, quia homines in gloria aſsumuntur ad conſortium Angelorum: & tamen Angeli non cognoſcunt eum æqualiter, quia ſuperiores magis vident, quàm inferiores, vt ait Dionyſ. libro de celeſt. Ierarchia: ergo aliqui homines magis cognoſcent Deum, quàm alij.

G

Item nos confitemur in gloria quoſdam eſse beatiores alijs. Hoc tamen non poteſt eſse, niſi per inæqualitatem viſionis, quod non poteſt contingere ſemper per aureolam, vt dictum eſt: ergo non vident omnes æqualiter.

H Item Deus videtur à beatis per lumen glorię, Pſalmo trigeſimoquinto: In lumine tuo videbimus lumen. Quidam tamen Sancti replebuntur maiori lumine, quàm alij, quia ſicut differt ſtella à ſtella in claritate, ita erit in reſurrectione mortuorum. primo ad Corinth. 15. Iſta autem eſt claritas intellectus, potius quàm corporis. Vel ſi dicatur, quòd ſit claritas corporis, etiam ex illa arguetur claritas intellectus, cum ab omnibus concedatur, quòd beatitudo corporum erit per quandam redundantiam factam ab anima in corpus, vt ait Auguſtinus in epiſtola ad Dioſcorum: ergo non videbunt omnes æqualiter Deum.

Conſiderandum pro hoc, quòd cum principium

I actionis ſit forma, per quam agitur, oportet ex parte eius aſsumi menſuram actionis. Hoc autem aliter eſt in formis ſubſiſtentibus, quàm in non ſubſiſtentibus, vt diximus præcedenti quæſt.

Nam in non ſubſiſtentibus eſt quantitas actionis, ideſt, fortitudinis in actione ſecundum quantitatem eius, quod receptum eſt de forma in ſubiecto, ſicut de calore in re calida. Nam illud ſubiectum magis calefacere poterit, in quo magis de calore receptum eſt: in formis autem ſubſiſtentibus quantitas actionis eſt ſecundum quòd ipſum ſubiectum magis ſe ſubijcit, vel coaptat ipſi formæ.

Potentia autem cognitiua ſubijcit ſe formæ, per

K quam cognoſcit, ſecundum hoc, quòd habet virtutem cognoſcendi magis, vel minus. Illud enim, quod facit viſum potentem ad videndum, eſt, quòd facit eum receptiuum ſimilitudinis coloris: Iſtud autem poteſt eſse virtus naturalis ipſius oculi, ſecundum quam eſt diſpoſitus ad bene videndum, vel ipſum lumen exterius, ſine quo non ſit viſio, ita, quòd ſit benè proportionatum potentiæ viſiuæ.

Ita eſt in intellectu: nam intellectus poſſibilis efficitur potens ad intelligendum per lumen naturale intellectus agentis: nam per illud eſt cognitiuus omnium naturalium intelligibilium: per iſtud autem lumen non eſt homo cognitiuus diuinæ eſsentiæ, quia eſt lumen deficiens: ideo non poſsumus per illud vniri diuinæ eſsentiæ, ita, vt per eam, tanquam

quam

quam per formam intelligibilem poſſimus intelligere: ſuperadditur ergo aliud lumen, quod vocatur lumen gloriæ, & illud eſt aliquid creatum collatum intellectibus beatorum.

Et illud lumen poteſt vocari intellectus agens, quia idem officium habet, & proportionem ad obiectum. Nam ſicut ſe habet intellectus agens ad poſſibilem reſpectu omnium intelligibilium naturalium, ita ſe habet lumen gloriç ad intellectum poſſibilem reſpectu diuinæ eſſentiæ: eſt tamen intellectus agens lumen naturale: lumen autem gloriç eſt gratuitum.

Lumẽ gloriæ quid.

Et tamen ſicut nunquam poteſt intellectus poſſibilis reduci ad actualiter intelligendum aliquod naturale, niſi reducatur per intellectum agentem: ita nunquam poſſet reduci ad intelligendum Deũ, niſi per lumen gloriæ, cum intellectus agens non ſufficeret reducere intellectum poſſibilem ad intelligendum Deum, quia eſt paruum lumen, & quantumcunque ſit magnum, non ſufficit ad hoc, quòd per eum Deum videamus, quia pertinet quaſi ad alterum genus, quàm gloriæ, & ſic ſemper eſt neceſſarium lumen gloriæ.

Iſtud autem lumen gloriæ cum ſit gratuitum, non communicatur æquale omnibus, ſed pro voluntate Dei ſecundum merita. Et ſecundum quantitatem iſtius luminis eſt quantitas, vel modus, quo intellectus noſter ſe ſubijcit, vel comparat diuinæ eſſentiæ, vt formæ intelligibili: non quidem tanquam obiecto, ſed tanquam medio intelligendi, quia ſic ad intelligendum aliquid naturale non ſufficit lumen intellectus agentis, niſi ſit ibi ſpecies illius rei intelligibilis, quæ determinat intellectum reſpectu obiecti: ita lumen gloriæ non ſufficit ad intelligẽdum Deum nec aliquam aliam rem, cum per illud non determinetur homo ad aliquod genus obiecti intelligendum, ſed ſit potens actiuè intelligere quodcunque intelligibile: ſuperuenit ergo eſſentia diuina, quæ vnitur intellectui tanquam forma intelligibilis, & per eam tanquam per medium intelligitur ipſamet eſſentia diuina, tanquam obiectum. Cum ergo iſtud lumẽ gloriæ ſit inæquale, inæqualiter coaptabitur intellectus noſter eſſentiæ diuinæ, vt per eam intelligatur. Ideo licet eadem ſit principium viſionis in omnibus videntibus Deum; non tamen erit viſio æqualis in perfectione. Et ſic quidam Sancti clarius, quàm alij Deum videbunt. De his Sanctus Thomas quarto Sentent. diſtinctio 49. quæſtio quinta, articulo quarto, & in Summa contra Gentiles. libro tertio, cap. 56.

Ad primũ argum.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd vnus homo poteſt vnam rem magis alio intelligere, cũ tamen dicit Auguſt. quod non poteſt: illud aduerbium magis importat modum, qui eſt ex parte rei intellectæ, & tunc verum eſt: quia non eſt poſſibile, quòd aliquis intelligat rem, niſi intelligendo eam haberet modum illum, quem habet: ſi enim alium modum ei attribuat errat, & non intelligit. Et ſic quantum ad hoc, non eſt magis, aut minus intelligere, ſed rem oportet intelligere, vel nihil intelligere. Si tam illud magis dicat modum, qui eſt ex parte intelligentis, poteſt vnus homo melius intelligere eandem rem, quia cognitio vnius poterit eſſe limpidior de eadem re, q̃ cognitio alterius.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dicendum, quòd quanuis in intellectu vnius Sancti non ſit expreſſior ſimilitudo Dei, per quam ipſum intelligit, quàm in intellectu alterius: quia omnes eum per eſſentiam vident, quia tamen intellectus vnius perfectius ſubſtat, & coaptatur ipſi eſſentiæ diuinæ in quantum eſt forma intelligibilis, quàm intellectus alterius vnus magis intelligit, quàm alius.

Ad tertiũ.

Ad tertium dicendum, quòd intentio, ſecũdum quam aliquid dicitur magis, & minus non ſolum cauſatur per receſſum à contrario, ſed etiam per acceſſum ad terminum. Sicut patet in viſione lucis corporalis: ſic etiam lumen ſpirituale intenditur magis in vno beatorum, quàm in alio. Lux enim naturalis non habet aliquod contrarium poſitiuũ: ideo non poteſt eſſe lux maior, vel minor per receſſum à cõtrario, ſed per acceſſum ad terminum. Ita etiam lumen intellectuale non habet contrarium, ſed eſt maius, & minus per acceſſum ad terminum perfectionis ſuæ, id eſt, per maiorem aſſimilationem ad Deum, qui eſt ſuprema lux: immo eſt ipſa lux per eſſentiam, prima Ioan. 1. Deus lux eſt, & tenebræ non ſunt in eo vllæ.

Ad quart.

Ad quartum dicendum, quòd, cum dicitur, omnes Sancti videbunt Deum, ſicut eſt, illud, ſicuti, poteſt importare modum, qui eſt ex parte rei viſæ, vel ex parte videntis. Primo modo verum eſt, quia quilibet beatus videbit Dominum eſſe per illum modum, per quem eſt, & non erit in eo aliquis modus, quem quilibet beatus non videat. Secundo modo non eſt verum, quia non videbit quilibet Deum ſicuti eſt, ſcilicet, quòd non ſe habebit homo in videndo, ſicut Deus in eſſendo, quia Deus eſt infinitus, & infinitè: & tamen nullus cognoſcet eum infinitè, licet quilibet cognoſcat eum eſſe infinitum: etiam Deus eſt ſummè cognoſcibilis: nemo tamen eum cognoſcet ſumme, id eſt, per altiſſimam viam cognitionis. Quilibet tamen ſcit eſſe eum ſummè cognoſcibilem. Et ſic nullus modus eſſendi erit Dei, quem non cognoſcat quilibet beatus, cum illi modi. vt ſe tenent ex parte Dei, non vocantur propriè modi, ſed magis obiectum cognoſcibile. Nemo tamen habebit illos modos in cognitione ſua, quam Deus habet in eſſendo, & ideo vnus poteſt magis accedere ad illos modos, quàm alius, vt ſe tenent ex parte cognitionis, ſcilicet, quia licet nemo Deum cognoſcat infinitè: vnus tamen magis accedet ad iſtam perfectionem infinitatis, quàm alius, & ſic quilibet cognoſcet Deum ſicuti eſt, & tamen vnus magis alio.

Ad quintum.

Ad quintum dicendum, quòd videre Deum per eſſentiam, eſt perfectiſſimus modus cognoſcendi ſecundum genus cognitionis, & tamen intra iſtud genus poteſt vna cognitio eſſe perfectior alia, ſicut nullum animal eſt perfectius homine, ſcilicet, in ſpecie, & tamen vnus homo eſt perfectior alio intra eandem ſpeciem.

An videntes diuinam eſſentiam per ipſam videant omnia. Quæſtio XLIIII.

QVAERITVR, an videntes diuinam eſſentiam, per ipſam videant omnia.

Primum argum.

Dicunt aliqui, quòd ſic, quia vt dicit Iſido. in libro de ſummo bono, angeli in verbo omnia ſciunt, ſed ſancti erunt æquales angelis, Luc. 20. ergo ipſi videbunt omnia in verbo.

Secũdum argum.

Item Gregor. quarto Dialo. dicit, quòd illic omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt, quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt: Et dicitur de beatis, qui vident Deum per eſſentiam: ergo videntes Deum per eſſentiam, omnia cognoſcunt.

Tertium arg.

Item dicitur quarto de Anima. Intellectus, cum intelligit magis maxima, poteſt intelligere minima: Deus autem eſt maximum intelligibile, ergo maximè auget virtutem intelle-

ctus,

ctus, in intelligendo, & ſic intellectus eum videns F omnia videbit. Quartum argum. Item intellectus non impeditur ab intelligendo aliud, niſi inquantum illud ſuperat ipſum. Sed nulla creatura ſuperat intellectum videntem Deum, quia vt dicit Gregor. 2. Dialog. Animæ videnti Deum anguſta ſit omnis creatura: ergo videns Deum omnia videre poterit.

Quintum argum. Item omnis potentia paſſiua. quæ non eſt reducta ad actum, eſt imperfecta, ſed intellectus paſſibilis eſt in potentia ad cognoſcendum omnia; vt dicitur tertio de anima, ſcilicet: intellectus paſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, & intellectus agens, quo eſt omnia facere. Si ergo videntes Deum non viderent omnia, adhuc maneret eis potẽtia ad aliquid, & deſiderium, & ita eſſent imperfecti, quod eſt ab- G ſurdum. Sextum argum. Item, qui videt ſpeculum, videt ea, quæ in ſpeculo repræſentantur, quia ipſum eſt ratio, & ſimilitudo omnium: ſancti ergo, qui vident Deum per eſſentiam, quæ eſt ſpeculum omnium rerum cum in ea ſint omnia, videbunt omnia.

Septimũ argum. Item dicitur Prouerb. 12. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur, ſed ſancti deſiderant ſcire omnia, quia omnes homines naturaliter ſcire deſiderant, & iſtud deſiderium non tollitur per gloriam: ergo oportet, quòd ſancti cognoſcant omnia.

Oct. arg. Item ignorantia eſt quædam pœnalitas, ſed omnes pœnalitates tollentur à ſanctis per gloriam: ergo etiam ignorantia, ſed ſi non ſcierint omnia, adhuc manebit quædam ignorantia: ergo omnia H ſcient. Nonum argum. Item beatitudo ſanctorum per prius eſt in anima, quàm in corpore, ſed corpora ſanctorum conformabuntur corpori Chriſti in gloria, ad Philip. 3. ergo animæ beatorum conformabuntur animæ Chriſti. Sed anima Chriſti videt omnia in verbo: ergo ſinguli beati videbunt omnia in verbo.

Decimum argum. Item tam ſenſus, quàm intellectus cognoſcunt omnia illa, quorum ſimilitudinibus informatur; ſed diuina eſſentia expreſſius indicat quamlibet rem, quàm quæcunque alia ſimilitudo illius rei: cum ergo in gloria ipſa eſsentia diuina efficiatur quaſi forma intelligibilis intellectus noſtri, neceſſe eſt, quod ſancti videntes Deum omnia videant.

11 argum. Item dicit Commentator 3. de Anima, quod ſi I intellectus agens eſset intellectus potentialis, quòd intelligeremus omnia, ſed diuina eſsentia clarius repræſentat omnia, quàm intellectus agens: ergo per eſsentiam diuinam videntes Deum cognoſcẽt omnia. Duodeci. argum. Item angeli inferiores, quia nunc neſciunt omnia, illuminantur à ſuperioribus de rebus ignotis: poſt diem autem Iudicij vnus angelus non illuminabit alium, quia ceſſabit omnis prælatio, vt dicitur in glo. 1. ad Corinth. 15. ergo poſt diem iudicij angeli minores ſcient omnia, & eadem ratione ſcient illa omnes videntes Deum: nam in beatitudine æquales Angelis erimus, Luc. 20.

Dicendum quod, videntes Deum non ſciunt omnia ex hoc, quòd Deum vident. Dicit enim K Dionyſ. libro de celeſt. Ierarch. cap. ſexto, quòd ſuperiores angeli purgant inferiores ab ignorantia, vel neſcientia: angeli tamen inferiores vident diuinam eſſentiam: ergo videns diuinam eſſentiam poteſt aliquid ignorare: anima tamen non videt Deum perfectius, quàm angelus: ergo ſancti videntes Deum non videbunt omnia.

Item ſolus Chriſtus accepit ſpiritum non ad mẽſuram, Ioan. tertio, ſed Chriſto in quantum habet ſpiritum, non ad menſuram competit, quòd omnia in verbo cognoſcat. Nam dicitur ibidem, quòd pater omnia dedit ei in manus; nulli ergo alij competit videre omnia in verbo, niſi Chriſto.

F Item quanto aliquod principium perfectius cognoſcitur, tanto plures eius effectus cognoſcuntur per ipſum, ſed quidam de videntibus Deum per eſſentiam cognoſcunt eum perfectius, quàm alij: ipſe autem eſt principium omnium rerum: ergo quidam beati plura, quàm alij cognoſcent, & ſic non videbit quilibet omnia. Conſiderandum pro hoc, quod Deus cognoſcendo eſſentiam ſuam, cognoſcit omnia, quæ ſunt, & fuerunt, & futura ſunt. Et iſta vocatur notitia viſionis, quia eſt ad ſimilitudinem viſionis corporalis. Nam ſicut res non videtur, niſi præſens, ita Deus cognoſcit omnia iſta tanquam preſentia ſibi. Nam licet illa in naturis proprijs non ſunt præſentia ſecundum conditionem G temporis: Deo tamen ſunt præſentia, quia non ſunt ab eo elongata. Ipſe nanque per conditionem æternitatis ſuæ omnia complectitur, ita quòd nihil ſibi abſens eſt. Deus ẽt videndo eſſentiam ſuam cognoſcit omnia, quæ facere poteſt, quanquam nunquam illa fecerit, nec facturus ſit. Et hoc patet, quia quicunque cognoſcit perfectè aliquam potentiam, cognoſcit quantum eſt, quod illa poteſt facere cum virtus potentiæ ſit reſpectu effectus producibilis. Si ergo manerent aliqui effectus poſſibiles adhuc incogniti non eſſet cognita plenè illa potentia, ſcilicet, quanta ſit. Deus tamen cognoſcit ſe perfectè, quia aliàs non eſſet fœlix: ergo ſcit quantum eſt, quod ipſe facere poteſt. Iſta autem H poſſibilia ſunt infinita, quia cum potentia Dei operatiua ſit infinita, non finietur per actus finitos: ita, quòd ſit tota exhauſta, quia tunc finita eſſet, ſed ſemper poterit in plura, & plura, & ſic ibitur in infinitum: erunt ergo ea. quæ Deus poteſt, infinita, & omnia illa Deus cognoſcit.

Sèd obijcietur, quod non ſint illa poſſibilia cognita, quia quod cognoſcitur determinatur per intellectum, & ſic iam non eſt infinitum, cum ſit aliquid certum.

Dicendum, quòd id, quod per intellectum determinatè cognoſcitur, neceſſe eſt eſſe finitum, ſi intellectus ſit finitus: cum intellectus non poſſet aliquid maius ſe comprehendere. Si tamen intel- I lectus ſit infinitus poterit determinatè cognoſcere infinita. Et propter hoc res cognitæ non recipiunt in ſe aliquam limitationem, ſed ſolum in cognoſcente, in quo benè capiuntur. Et non propter hoc fiunt finita, quia ille, qui capit, infinitus eſt. Et ſic non eſt inconueniens Deũ actualiter cognoſcere infinita propter infinitatem ſui intellectus. Et ſic eſt de omnibus poſſibilibus à Deo fieri, quæ ſunt infinita, & iſta vocatur notitia ſimplicis intelligentiæ, & non viſionis.

Ratio differentiæ eſt, quia id, quod videtur, eſt tanquam præſens: res autem eſt præſens, in quantum eſt, & quia omnia præſentia, præterita, & futura à Deo eſſe recipiunt, & nihil ab eo elongatum K eſt, dicuntur præſentia, & per hoc dicuntur videri. Res autem poſſibiles fieri à Deo, quæ nunquam fient, non accipient eſſe aliquod à Deo: ideo non po eſt habere rationem præſentialitatis, cum hoc ſit per eſſe, quod habet res: quod autem non poteſt eſſe præſens, non poteſt videri: ideo poſſibilia non dicuntur à Deo videri, ſed cognoſcuntur notitia ſimplicis intelligentiæ, ideſt, quòd illa non habet aliquod eſſe, niſi intelligibile, cum Deus nunquam dabit eis eſſe reale: ideo reſpectu illorum eſt ſimplex intelligentia, ideſt, ſolum intelligere, & virtus operatiua, ſecundum quam Deus illis aliquando eſſe tribuat. Quæ autem præſentia, præterita, & futura ſunt, cognoſcuntur quidem à Deo

per intelligentiā, ſed non per ſimplicē intelligentiā, i. ſolā cum reſpectu illorū Deus non habeat ſolū intelligere, ſed etiam efficere, ideo propriè dicitur illa cognoſci notitia viſionis. Impoſſibile eſt autem, ꝙ aliquis intellectus creatus videndo diuinam eſſentiā cognoſcat omnia, quæ Deus facere poteſt. Quia quāto aliquod principium perfectius cognoſcitur, tanto plura ſciunt̄ in ipſo. Sic enim in vno demonſtrationis principio ille, qui eſt perſpicacis īgenij plures concluſiones videt, quàm alius, qui eſt tardioris ingenij. Cum ergo quantitas diuinæ potentiæ attendatur ſecundum ea, quæ Deus facere poteſt eadem eſſet quantitas perfectionis in intelligendo, quæ eſt quantitas potentiæ in producēdo effectus, & ita comprehēderetur diuina eſſentia, quod eſt impoſſibile intellectui creato. Illa autem, quæ Deus cognoſcit noticia viſionis aliquis intellectus creatus cognoſcit in Verbo. ſ. Anima Chriſti. De alijs autem videntibus Deum eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quòd omnes videntes Deum per eſſentiam, vident omnia, quæ Deus videt notitia viſionis. Hoc tamen repugnat dictis ſanctorum, qui aſſerunt Angelos aliquid ignorare: conſtat tamen ſecundum fidem omnes angelos videre Deum per eſſentiā, inf. 18. ca angeli eorum ſemper vident faciē patris mei, & tamen videre faciem Dei eſt videre eum clarè; quod eſt videre per eſſentiam. Alij autem dicunt, ꝙ alij beati præter Chriſtum, quamuis videant Deum per eſſentiam, non vident omnia, quæ Deus videt; eo quòd eſſentiam diuinam non comprehendunt. Non eſt tamen neceſſe, quòd cognoſcens cauſam cognoſcat omnes effectus eius, & maximè effectus poſſibiles, niſi totam virtutem cauſę comprehēdat, quod non cōpetit intellectui creato. Et ideo vnuſquiſque videntium Deum per eſſentiam, tanto plura in eius eſſentia cōſpicit, quanto clarius diuinam eſſentiam intuetur, & Inde eſt, ꝙ vnus beatus poteſt inſtruere alium: quia quilibet poteſt inſtruere alium de notis ſibi, & ignotis illi. Quilibet tamen beatus ſicut habet magis de lumine gloriæ, ita perfectius cognoſcit Deum: poteſt ergo inſtruere alium, qui tanta cognoſcere non poteſt propter minoritatem luminis gloriæ. Et ſic dicitur communiter, quòd in angelis, & in beatis poteſt augeri ſcientia vſque ad diem iudicij, & etiam alia pertinentia ad præmium accidentale, ſed poſt diem iudicij non erit proficere: quia ibi erit ſtatus rerum. Et de illo ſtatu dicunt doctores, quòd poſſibile erit, quòd omnes beati cognoſcant omnia tunc, quæ Deus cognoſcit notitia viſionis. De his ſanctus Thomas 4. Sent. diſt. 49. quæſt. 2. artic. quinto.

An beati videāt in Deo oīa poſſibilia.

Aliter poteſt dici circa cognitionem beatorum, ꝙ ipſi videntes Deum cognoſcunt ſimul omnia. ſ. diuina, naturalia, vt genera, & ſpecies, & conditiones, & ordines ipſorum, & cętera, quæ ad hoc pertinent, non tamen cognoſcunt ſimpliciter omnia, ſicut omnia, quæ Deus cognoſcit. Primum patet: quia quando homo peruenerit ad finem vltimum, appetitus eius quieſcit. Ideo appetitus intellectiuus ſubſtantiæ videntis Deum neceſſariò quieſcit, cum illa viſio ſit vltimus finis, eſt tamen naturalis appetitus intellectus humani, vt cognoſcat omnium rerum genera, & ſpecies, & virtutes, & totum ordinē vniuerſi, quod apparet ex ſtudio humano circa omnia iſta, quilibet ergo Deum videns omnia iſta cognoſcet: quia aliàs non quietaretur. Item ſenſus, & intellectus differūt in hoc, vt ſenſus, qui cognouit magna ſenſibilia debilitatur per hoc, vt poſtea minora cognoſcere non poſſit. ſ. quia paſſio facta ab illis nō immutat ſenſum aſſuetum immutari à magnis.

Videntes Deum cognoſcunt ſimul omnia.

A In-tellectus autem non corrumpitur per magna intelligibilia: quia etiam ſi magna intellexerit, poteſt poſtea parua intelligere. In quo eſt ſignum, ꝙ non debilitat̄ intellectus à magnis intelligibilibus, ſed confortatur. De hoc patet 3. de Anima. ſummum autē in genere intelligibilium eſt diuina ſubſtantia: intellectus ergo, qui per lumen gloriæ eleuatur ad videndum diuinam ſubſtantiam multo magis eodem lumine perficietur ad intelligendum omnia alia, quæ ſunt in rerum natura. Itē eſſe intelligibile eſt maioris ambitus, quàm eſſe naturale, intellectus enim natus eſt intelligere omnia, quæ ſunt in rerum natura. Intelligit etiam quædam, quæ non habent eſſe naturale, ſicut negationes, priuationes, & quæcunque B alia requiruntur ad perfectionem eſſe intelligibilis: quæcunque ergo eſſe requiruntur ad eſſe naturale requiruntur ad perfectionem eſſe intelligibilis, & etiam multo plura. Perfectio autem eſſe intelligibilis eſt in intelligibili, vel in intellectu, cum ergo intellectus peruenerit ad ſuum vltimum finem habebit perfectionē in eſſe intelligibili. Ideo omnia, quæ Deus perduxit ad eſſe vniuerſi intelliget. Item in videntibus Deū, licet vnus perfectius alio videat: quilibet tamen videt ita perfectè, ꝙ tota eius capacitas impletur. Naturalis autē capacitas eſt, vt homo intelligat omnia naturalia, cum ergo quilibet videns diuinam eſſentiam, videat omnia, ad quæ ſe extēdit ſua capacitas, & ipſa ſe extendit ad omnia genera re- C rum, & ſpecies ipſorum, & ordines, quilibet videns Deum iſta videbit. Et de hoc dicunt intelligi illud Exo. 33. cum Deus dixit Moyſi: Ego oſtendam tibi omne bonum ſ. bonum naturale, quod eſt bonum creatum. De hoc etiam intelligunt dictum Grego. ſcilicet. Quid eſt, quod non videant, qui videntem omnia vident? ſcilicet omnia, quæ pertinent ad perfectionem vniuerſi: quia etiam iſta pertinēt ad perfectionem eſſe intelligibilis. Vnde Aug. ſuper Gen. ad literam, dicit: Quæcunque facta ſunt per Dei verbum, vt in ipſa natura ſubſiſterent, fiebant in intelligentia angelica, vt ab angelis intelligerentur. De perfectione autem eſſentiæ naturalis ſunt naturæ ſpecierum, & earum proprietates, & virtutes: ad natu- D ras enim ſpecierum intentio naturæ fertur. Indiuidua autem ſunt propter ſpeciem, vt in illis conſeruetur: quia quidditas ſpeciei nō poteſt in ſe ipſa exiſtere in rebus compoſitis, cum non ſit forma ſimplex, ſed dicit etiam materiam: ideo per contractionem formæ in materia efficitur indiuiduum. Pertinet ergo ad perfectionem ſubſtantiæ intellectualis, vt omnium eorum ſpecies, & virtutes, & propria accidentia cognoſcat. Hoc igitur in finali beatitudine conſequetur per diuinæ eſſentiæ viſionem, vt, & etiam habeat cognitionem ſpecierum, & per ſpecies cognoſcantur indiuidua ſub ſpeciebus exiſtentia. Et hoc quilibet videns Deum habebit.

Hoc modo ante diem iudicij non erit neceſſe, E quòd beati cognoſcant omnia, quæ Deus cognoſcit per notitiam viſionis, cum multa adhuc ſint futura, quæ nondum pertinent ad perfectionem vniuerſi, & illa poterūt ignorari: poſt iudicium autem iam omnes res erunt præſentes, aut præteritæ: futurum autem propriè nihil erit: quia omnes res manebunt in æternum in ſtatu illo, qui eis illa die datus fuerit. Et tunc dicendum erit, quòd beati poſt iudicium cognoſcent omnia, quę Deus cognoſcit notitia viſionis: quia illa notitia eſt de præſentibus, præteritis, & futuris, beati autem præterita, & præſentia ſciebant, futura autem ſola ignorabant, & quia iam nihil futurum manet, nihil eſt, quod eos latere poſſit.

Et hoc eſt, quod ſanctus Tho. dixit, ſcilicet, quòd omnes beati poſt iudicium cognoſcent omnia, quę Deus cognoſcit notitia viſionis, licet non ante iudicium. Hoc eſt etiam, quod communiter dicitur, ſ. vſque ad diem iudicij proficiet ſciẽtia angelorum, & beatorum poſtea verò non, ſcilicet: quia ante iudicium ſemper eſt aliud futurum, & quãtum ad cognitionem illius proficiunt beati, poſt iudicium autem nihil erit futurum, ideo nihil erit, de quo eis noua cognitio accreſcere poſſit. Secundum erat, quod beati non cognoſcunt ſimpliciter omnia, ſiue omnia, quæ Deus cognoſcit. Et hoc apparet primo quantum ad poſſibilia, quæ Deus facere poteſt, & non fecit, nec vnquam facturus eſt. Hæc enim omnia cognoſci non poſſunt, niſi virtus cauſæ comprehenderetur: quia tanta eſt potentiæ virtus quãta eſt extenſio effectuum poſſibilium produci ab illa. Qui ergo omnes illos cognoſceret, potentiam ipſam totaliter cognoſceret, & ſic comprehẽderet, quod nõ eſt poſſibile alicui intelligibili creato, cum tanta ſit ei potentia, quãta eſſentia, ſcilicet, vtraque infinita. Hoc eſt, quod dicitur Iob. 11. forſitan veſtigia Dei comprehendes, & omnipotentem vſque ad perfectum reperies: quaſi dicat, reperiri poteſt, ſed nõ vſque ad perfectum, id eſt omnino, quod eſt per modum comprehenſionis. Et ſubditur ibi, cauſa excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior inferno, & non cognoſces, longior terra menſura eius, & latior mari. Hæc tamen non dicuntur de Deo ad literã, quaſi in eo ſint iſtæ dimenſiones, ſed per hæc negatur limitatio eſſentiæ, & virtutis eius ſcilicet, quòd quãto magis intelligitur, tanto magis intelligi poteſt; quia adhuc manet, ſecundum quòd poſſet intelligi, & quanto plura fecerit, tanto plura facere poteſt.

Bti nõ cognoſcunt oĩa, q̄ Deꝰ cognoſcit.

Secundo patet hoc in rebus factis, quantum ad rationes earum: quia licet omnes res factas à Deo comprehendere poſſit intellectus eleuatus per lumen gloriæ omnes tamen rationes ipſarum comprehendere non poteſt quia iſtæ rationes ſunt ſecũdum diuinã bonitatem ordinantes res in fines ſuos, & vltimatę in ſeipſam, & quia omne bonum eſt appetibile, & poteſt habere rationem finis, non poteſt aliquis cognoſcere omnes rationes rerum factarũ, niſi cognoſcat totaliter diuinam bonitatem, cum ipſa diuina bonitas ſit finis rerum diffundens ſe in eas. Nemo tamen poteſt cognoſcere iſtam latitudinem, quæ vocatur ratio finis: quia tunc cognoſceret omnia bona quæ in rebus creatis ſecundum ordinem ſapientiæ diuinæ prouenire poſſunt. Et hoc eſt cognoſcere perfectè ipſam Dei ſapientiam ordinantem, & bonitatem Dei, ad quam ordinatur, & bona poſſibilia prouenire ex rebus creatis, ſecundum habitudines earum ad ſuum finem. Iſtud autem non poteſt intellectus creatus: quia iſtud eſt cõprehendere Deum. Hoc eſt, quod dicitur Eccl. 8 intellexiſti, quòd omnium operum Dei non poſſit homo inuenire rationem. Tertio patet hoc, quãtum ad illas res, quæ ex ſola Dei voluntate dependent, etiam ſi iam ſint, ſicut prædeſtinatio, & electio, & iuſtificatio & huiuſmodi, quæ ad ſanctificationẽ pertinent. Hoc eſt, quod dicitur prima ad Corinth 2. Quæ ſunt in homine, nemo nouit niſi ſpiritus hominis, qui eſt in ipſo, ita, & quæ Dei ſunt, nemo nouit, niſi ſpiritus Dei.

Item patet prædicta: quia nulla virtus cognitiua cognoſcit rem aliquam, niſi ſecundum rationem proprij obiecti, non enim cognoſcimus aliquid viſu, niſi coloratum, proprium autem obiectum intellectus eſt quod quid eſt, id eſt, ſubſtantia rei, vt dicitur 3. de Anima: ergo quidquid intellectus cogno-

F ſcit de aliqua re, cognoſcit per cognitionem ſubſtantiæ illius rei, vnde in qualibet demonſtratione, per quam probatur, proprię paſſiones principium eſt, quod quid eſt, primo Poſteriorum. Si autem ſubſtantiam alicuius rei intellectus cognoſcat per accidentia, ſicut dicitur primo de Anima, quòd accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendũ, quod quidem eſt, hoc eſt per accidens, inquantum cognitio intellectus oritur à ſenſu, & ſic per ſenſibilium accidentium cognitionem oportet ad ſubſtãtiæ cognitionem peruenire: ideo non habet hoc locum in Mathematicis, ſed in naturalibus: quicquid ergo eſt in re, quod non poteſt cognoſci per cognitionem ſubſtãtiæ ipſius neceſſe eſt, quòd ſic intellectui ignotum, quid autem velit aliquis volens, non poteſt

G cognoſci per cognitionem ſubſtantiæ ipſius. Nam voluntas non tendit in ſua volita omnino naturaliter. Ideo non poteſt cognoſci per naturam voluntatis operatio. Nam propter hoc voluntas, & natura ponuntur duo principalia operatiua. Et ſic non poteſt aliquis cognoſcere quid velit volens, niſi forte per aliquos effectus, ſicut cum videmus aliquem voluntariè operantem, ſcimus quid voluerit aut cognoſcitur operatio volũtatis per cauſam, ſicut Deus cognoſcit voluntates noſtras, ſicut quoſlibet alios effectus ſuos per hoc, quòd ipſe eſt nobis cauſa volendi, aut per hoc, quod aliquis voluntatem ſuam alteri exprimit. Cum ergo multa ex Dei voluntate dependeant, & ſolũ ex voluntate intellectus crea-

H tus etiam ſi videat diuinam eſſentiam, non cognoſcet omnia, quæ Deus vult, cum talia volita nõ poſſint cognoſci per Deum, niſi ſicut cognoſcitur effectus per cauſam. Et quia non poteſt aliquis cognoſcere omnes effectus alicuius cauſæ, niſi totam virtutem illius cauſæ comprehendat, non poterit aliquis cognoſcere effectus Dei ex hoc ipſo, quòd ſubſtantiam cognoſcit, niſi illam comprehendat, quod eſt impoſſibile.

Sed obijcietur, quòd ſi quis diuinam eſſentiã clarè cognoſcit, quòd cognoſcat omnia, quæ Deus vult, & poteſt: quia ſubſtantia Dei eſt maior, quam omnia, quæ ipſe poteſt facere, & velle & intelligere non connumerando ipſum in his: ſed intellectus

I creatus diuinam ſubſtantiam clarè videre poteſt, ſicut patet in beatis: ergo ipſi poſſunt cognoſcere omnia, quæ Deus præter ſe ipſum intelligit, & vult, & facere poteſt. Patet hoc: quia ſubſtantia Dei ſine aliquibus rebus eſt infinita. Omnes autem aliæ res, pręter Deum, quas ipſe poteſt velle, aut intelligere, aut facere, nõ ſunt aliquid infinitum: ergo maius eſt cognoſcere Deũ, q̃ iſta. Dicendum, quod non eſt eiuſdem rationis, quòd aliqua res cognoſcatur in ſeipſa, vel in ſua cauſa. Nam multæ res ſunt in ſeipſis faciles ad cognoſcendum & tamen prout ſunt in cauſis ſuis ſunt difficillimæ ad cognoſcendum omnia enim naturalia antequam fiant ſunt in potẽtia materiæ, & in virtute agentis, & quando illa ſunt pro-

K ducta faciliter cognoſcuntur. Et tamen antequam producantur in eſſe, etiam ſi cognoſcamus materiam, & naturalia agentia, nõ poſſumus ſcire qui effectus particulares ſequantur inde, & ſic non poſſumus cognoſcere effectus prout ſunt in cauſis, & in ſeipſis faciliter cognoſcuntur. Ita omnia, quæ ſunt poſſibilia, vel intelligibilia, præter ipſum Deum, in ſeipſis nõ erat difficillimũ cognoſci, & tamẽ cognoſci illa, vt ſunt in Deo ſicut effectus in cauſa eſt difficillimũ. Et adhuc difficilius eſt cognoſci res ĩ Deo, vt effectum ĩ cauſa, q̃ cognoſci res naturales ĩ ſuis cauſis. Quia quãto medium, per quod cognoſcitur, eſt ſimilius rei cognoſcendæ, tanto ſit facilior cognitio

tio. Inter effectus autem naturales, & cauſas eſt aliqualis ſimilitudo: quia vniuocantur in aliquo genere. Deus autem, & res creata in nullo genere conueniunt. Et ſic eſt ſimilitudo ibi magis ſufficiens. Ideo facili⁹ eſſet cognoſcere per materiam omnia, ad quæ eſt in potẽtia, quàm cognoſcere per Deum ipſos effectus producibiles. Ideo dicendum, quòd maius eſt intelligere diuinam ſubſtantiam, etiam in ſeipſam ſolam, quàm ĩtelligi quicquid aliud eſt, aut eſſe poteſt intelligendo illud, vt eſt in ſeipſo, & non in Deo, maioris tamen cognitionis eſt cognoſcere diuinam ſubſtantiam, & in ea eius effectus videre, quàm cognoſcere diuinam ſubſtantiam, ſiue hoc, quòd cognoſcantur effectus in ipſa.

Sed obijcietur, quòd tunc diuina ſubſtantia cum effectibus, vt in ipſa ſunt, ſit maior, quàm diuina ſubſtantia abſolutè. Et hoc erit abſurdum: quia tũc nõ eſſet diuina ſubſtantia aliquid infinitum. Nam infinito nihil eſt maius, & ſi aliquid addamus infinito, non dicitur maius, quàm prius. Dicendum, quòd non eſt maius cognoſcere diuinam eſſentiam cum effectibus, quàm ſine effectibus, tanquam ipſa ſine effectibus ſit minor, quàm cum effectibus, ſed quia cognitio in ſe eſt difficilior. Ratio eſt, quia ſubſtãtia diuina in ſeipſa clarè videri poteſt ab intellectu creato eleuato per lumen gloriæ ſine aliqua comprehenſione, cognoſcere tamẽ diuinam eſſentiam cum omnibus effectibus poſſibilibus, & intelligibilibus prout ſunt ſolum in ipſa, vt effectus in cauſa, non poteſt fieri ſine comprehenſione, vt oſtenſum eſt, & iſta eſt cognitio infinita, quæ non eſt poſſibilis intellectui creato. Conſiderandum autem, quòd ea, quæ ſupra diximus, intelligit intellectus videndo diuinam eſſentiam, & omnia ſimul intelligit omnia præſentia, præterita, & futura, & genera, & ſpecies vniuerſi, & omnia indiuidua ipſorum, & intelligit illa per ſucceſſionem, transferendo ſe de vno ad alterum, ſed ſimul vnico intuitu, ſcilicet, videndo diuinam eſſentiam. Quod patet: quia quæcunque videntur per vnicam ſpeciem, neceſſe eſt illa ſimul, & vna viſione videri: principium autem viſionis, ſiue forma beato, eſt eſſentia diuina, per quam intelligit quicquid intelligit. Ideo neceſſe eſt omnia ſimul videri.

Qđ beati oĩa ſimul intelligũt.

Item beatitudo intellectus noſtri conſiſtit in Dei viſione, beatitudo autem non eſt in habitu, ſed in actu: quia primo Ethicorum dicitur, quòd eſt fœlicitas operatio ſecundum perfectam virtutem. Ea igitur, quæ videntur per viſionem diuinæ eſſentiæ, videbuntur actualiter, & non habitualiter, cum illa viſio ſit beatitudo. ſed in eodem actu intellectus non eſt prius, & poſterius, quod dico de actu viſionis, ſecus de actu inquiſitiuo, & diſcurſiuo, qui non erit in patria: ergo omnia ſimul vnico actu intelligemus. Item quælibet res, cum venerit in vltimum finem, quieſcit: quia motus eſt ad acquirendum finem, vltimus autem finis intellectus noſtri eſt viſio Dei: ergo videns Deum non mouebitur de vno intelligibili ad aliud: quia tunc nõ eſſet in fine, ſed adhuc tenderet in illum: ergo oportet, quòd per illam viſionem, quæ eſt vnicus actus, omnia videat.

Item in diuina eſſentia intellectus beatorum videt genera, & ſpecies omnium rerum, vt ſup. dictũ eſt, ſunt autem aliqua genera, quorum ſpecies ſunt infinitæ, ſicut ſpecies numerorum, & figurarum, & proportionum: ergo intellectus beatus in diuina eſſentia infinita videt. Qui autem videt infinita, neceſſe eſt, vt omnia ſimul videat: quia per ſucceſſionem nunquam poſſet illa videre. Nam requireretur tempus infinitum, & nunquam perueniretur ad

A hoc, quòd omnia eſſent viſa: quia infinita non contingit pertranſire. Neceſſe eſt ergo, quòd intellectus beatorum omnia, quæ intelligit, vnico actu intelligat, à quo nunquam diuertunt, nec mẽſuratur ſucceſſione, aut tempore, ſed ſortitur quãdam æternitatem non ſolum ex parte obiecti viſi, ſed magis adhuc ex forma intelligibili, per quam fit illa viſio, vt ſupra oſtendimus.

De his Sanctus Thomas quarto ſent. diſ. 49. quæſtione quinta, & arti. 5. in ſumma contra Gent. libro tertio cap. 54 & 57 & 58.

Ad primum dicẽdum, ꝙ illud ꝙ dicit Iſid. ꝙ Angeli ſciunt omnia in verbo antequam fiant, nõ poteſt intelligi quantum ad ea, quæ Deus ſcit ſcientia B ſimplicis intelligentiæ, ſed ad ea, quæ ſcit notitia viſionis. Et patet: quia aliqñ fieri pertinet ad res illas, quæ ſunt præteritæ, præſentes, aut futuræ, & de iſtis eſt cognitio, quæ vocatur notitia viſionis, vt ſupra dictum eſt. Et tamen intelligendum eſt, quòd non cognoſcunt hęc omnes angeli, ſed ſolum quidam ſuperiores qui etiam non cognoſcunt perfectè omnia. In vna enim re poſſunt multę rationes intelligibiles conſiderari, ſicut diuerſæ eius proprietates, & habitudines ad res alias, & poſſibile eſt, quòd eadem re ſcita communiter à duobus, vnus eorum plures rationes ex illa re pcipiat, ideſt, habitudines, vel proprietates, & alius accipiat illas ab illo.

Ad primũ argum.

Vnde dicit Dionyſius lib. de di. no. capit. quarto, C quòd inferiores angeli docentur à ſuperioribus rerum ſcibiles rationes, & ideo etiam angeli, qui omnes res cognoſcunt creatas, non oportet, quòd omnia, quæ in eis intelligi poſſunt, percipiant. Nam infinitæ rationes, & habitudines fortè poſſent percipi ex qualibet creatura. Ad ſecundum dicendum, quòd illud verbum Gregor. innuit, quòd in illa viſione beata eſt ſufficientia ad omnia videndum ex parte diuinæ eſſentiæ, quæ eſt medium, per quod videntur ea, quæ à beatis videntur, non tamẽ videntur beati omnia ex defectu ĩtellectus ipſorum, quæ diuinam eſſentiam capere non poſſunt. Et ſic dicetur, quid eſt, quod non videant, ideſt, quid eſt, quod videre non poſſint, licet non videant: quia ad om- D nia videnda medium habent. Nos autem non videmus, nec videre poſſumus omnia, cum videamus ſolum per ſpeciem ipſarum rerum. Et hoc modo dictum Gregor. intelligitur de omnibus ſimpliciter, ideſt, de omnibus, quæ Deus cognoſcit tam notitia viſionis, quàm ſcientia ſimplicis intelligentiæ: quia ad omnia illa ſufficiens repræſentatiuum eſt eſſentia diuina, per quam beati vident. Nam per ipſam ſolam Deus cognoſcit quicquid ſcit, ſiue ſcientia viſionis ſiue ſimplicis intelligentiæ.

Ad ſecundum arg.

Secundo modo poteſt intelligi de omnibus rebus, quæ ſunt partes naturæ, & quę pertinẽt ad perfectionem eſſe intelligibilis. Nam, ſicut ſupra dictum eſt, intellectus noſter eſt in potentia naturali E ad intelligendum omnia genera, & ſpecies rerum vniuerſi, & proprietates, & virtutes ipſorum. Ideo neceſſe eſt, quòd omnia ĩtelligat qui beatus eſt: quia aliàs maneret ei adhuc potẽtialitas quædam, & deſiderium, & non eſſet beatus. Et de hoc exponit auctoritatem iſtam S. Tho. ſum. cõtra Gẽti. lib. 3. c. 57.

Tertio modo poteſt intelligi de omnibus intelligibilius, quæ requiruntur ad integritatem gloriæ. Nam nihil deerit eis de iſta ĩtegritate viſionis, cum videant illum, qui videt omnia, ideſt, poteſt ei oſtendere in ſeipſo quidquid voluerit, cum ipſe omnia videat.

Ad tertium dicendum, quòd intellectus creatus non videt diuinam eſſentiam, ſecundum modum

Ad tertiũ argum.

ipſius eſſentiæ, qui eſt infinitam eſſe, ſed ſecundum modum proprium, qui eſt finitas, vnde non oportet, quod efficacia viſionis intellectus noſtri augeatur in infinitum ad cognoſcendum, licet augeatur ad cognoſcendum multa, quæ aliàs non cognoſcere, niſi diuinam eſſentiam videret.

Ad quartum dicendum, quod ſi intellectus creatus videret Deum, comprehendendo ipſum, nihil poſſet ſuperare eũ, ſed omnia videret, & tamen nõ videt comprehendendo. Vnde maius eſt, quòd cognoſcat omnes res in Deo, vt effectus in ſua cauſa, quam, quòd cognoſcat Deum ſolum, vt eſt in ſeipſo licet maius ſit cognoſcere Deum ĩ ſeipſo, quàm cognoſcere omnes effectus Dei, etiã poſſibiles prout ibi ſunt in ſeipſis, & non, vt in Deo, tanquam in cauſa, vt ſupra dictum eſt.

Cum autem dicitur, quòd animæ videnti Deum anguſta eſt omnis creatura, intelligitur de cognitione creaturarum in ſeipſis, & tũc valde minor eſt cognitio omnium creaturarum, quàm Dei.

Sed eſt dubium, quomodo illi, qui vident Deum per eſſentiam, non vident omnia, quæ in eo ſunt, & quomodo vnus poteſt videre plus, quàm alius, cum omnes clarè videant.

Quõ oĩb' beatis videntib' deũ clare põt eſſe in eis inæqualitas cognitionis, & vnde oriat.

Dicendum, quòd omnes beati Deum vident, & totum, quod eſt Deus, & etiam omnem modum eſſendi eius: quia, cum ſit ſimplex, totus videtur, vel nihil videtur, & quia omnes modi eſſendi Dei ſunt ipſa eſſentia diuina, qui illam clarè videt, neceſſe eſt, ꝙ omnes illos modos videat, ita ꝙ omnes beati cognoſcant ipſam ſubſtantiam Dei, & videant, quod eſt ſummè bonus, & infinitus, & omnipotens, & omnia ſciens, & ita de alijs perfectionibus eius.

Et tamen nullum iſtorum poſſunt beati ſcire ita perfectè, ſicut illud eſt, ſcilicet, ſciunt Deum eſſe infinitum, & tamen non cognoſcunt eum infinitè, ita quod infinitas ſit inde ex parte cognitionis, & tamẽ illud requirebatur ad cognitionem pleniſſimam de Deo: quia ſicut ipſe eſt infinitus, ita eſt in infinitum cognoſcibilis. Quouſque ergo intellectus adæquet ſe rei intellectæ, ita vt tantum eam cognoſcat, quantum ipſa eſt cognoſcibilis, nondum purè cognouit, & iſta eſt cognitio comprehenſionis.

Taliter autem Deus cognoſcit ſe: quia tantus eſt Intellectus ſuus, quanta eſt eſſentia. Ideo ſicut eſſentia eius eſt infinita, ita intellectus ſuus cognoſcit eã infinitè, & ſic ipſemet Deus comprehẽdit ſeipſum.

Nos autem Deum cognoſcemus in patria clarè, & tamen non comprehendemus, cognoſcemus enim clarè id, quod ipſe eſt, & quidquid eſt: quia nihil eius nos latebit, cum ipſe ſimplex ſit, & oportet totum cognoſci, vel nihil. Et ſicut eſſentiam ipſam cognoſcemus, ita & omnes modos eius, qui ſe tenẽt ex parte eſſentiæ, vt infinitum eſſe, omnipotentem eſſe, & ſic de alijs. Siquis enim aliquid iſtorum non videret Deũ clarè, non videret: quia non eſt in Deo, ſicut in nobis, cum in Deo modi eſſendi ſint realiter ipſa eſſentia, ideo vno cognito, clarè oportet reliquum cognoſci. in nobis autem differt id, quod ſumus, & modi eſſendi, vel perfectiones eſſentiæ, ideo poteſt vnum cognoſci, altero non cognito.

Errant ergo, qui putant, quòd aliquid de eſſentia diuina, ideſt, aliqua perfectio eius erit, quam aliqui beatorum non cognoſcant. Nam totum eſſe Dei oportet, quòd cognoſcant.

Dicendum tamen, quòd non ſequitur ex hoc, ꝙ beati ſciant omnia, quæ Deus ſcit, etiam ſi totum, quod eſt in Deo ſciunt: quia cognoſcens Deum, cognoſcit quidquid eſt in eſſentia, res tamen ſcitæ à Deo non ſunt ipſa eſſentia diuina, nec aliquid eius

F realiter, nec ſunt in eo ſecundum eſſe naturale, ſed ſolum ſecundum eſſe intelligibile. Qui autem cognoſcit eſſentiam, cognoſcit omnia, quæ naturaliter ſunt in ea: quia illa ſunt ipſa eſſentia, ſiue aliquid eius. Res autem ſcitæ non ſunt aliquid ipſius Dei. Scientia namque Dei eſt ipſa eſſentia eius, & actus intelligendi eſt etiam eſſentia, & medium etiam intelligendi, cum Deus omnia cognoſcat per eſſentiã ſuam, res tamẽ cognita, vt pote homo, vel lapis, nõ eſt ipſa diuina eſſentia, licet ipſæ res non cognoſcantur à Deo prout ſunt extra ipſum, ſed ſecundum, quòd ſunt in eo, vt effectus in cauſa.

Qui ergo Deum cognoſcit, neceſſe eſt, vt cognoſcat ſcientiam ſuam, quam habet de rebus, etiã me-

G dium cognoſcendi, & actum intelligendi, ideſt, ſcit omnia iſta inquãtum iſta realiter ſunt ipſa eſſentia, & tamen non oportet, quòd cognoſcat ſub iſtis rationibus, ſcilicet, vt eſſentia eſt ipſa ſcientia Dei, vel actus intelligendi: quia iſta ſunt quaſi per accidens ad Dei eſſentiam, inquantum eſſentia eſt. Ideo non oportet cognoſci iſtas rationes, vel reſpectus, ſicut qui perfectè cognoſcit aliquem hominẽ, non oportet, quòd cognoſcat omnes relationes, & habitudines, quæ poſſunt ei euenire, ſicut fit in accidentis fallacia. Nam qui cognoſcit Coriſcum, licet ille ſit veniens, non oportet, quòd cognoſcat venientem eſſe Coriſcum. De rebus etiam à Deo cognitis eſt eadem cauſa. Non enim oportet, quòd cognoſcẽs

H Deum cognoſcat omnia, quę Deus cognoſcit: quia cognita ab eo nõ ſunt in eſſentia eius realiter, ſed ſolum ſunt ibi, vt effectus in cauſa. Si enim ibi verè eſſent tanquam ipſum eſſe Dei, vel aliquis modus eſſendi, ſicut infinitum eſſe, & omnipotentem, neceſſe erat, quòd, qui Deum clarè cognoſceret, omnia, quæ ipſe cognoſcit, ſciret, licet non comprehẽdendo. Non eſt autem neceſſe, quòd cognita clarè aliqua cauſa, cognoſcantur effectus eius: ſicut ergo meipſum cognoſco, & tamen neſcio omnia, quæ feci, & volui, & à fortiori omnia, quæ voliturus, aut facturus ſum, aut quæ facere poſſum, omnia tamen iſta ſunt in me, ſicut effectus in cauſa.

Et patet etiam in effectibus naturalibus, ſicut qui

I videt aliquam terram, & perfectè cognoſcit eam, tam ad ſenſum, quàm ad intellectum, neſcit quot, aut quales herbas illa terra genuit, & genitura eſt, & tamen omnes iſtæ ſunt in ea, ſicut res in ſuo principio, vel ſicut effectus in cauſa. Et tamen facilius eſt cognita terra, cognoſci omnia poſſibilia produci de ea, quàm de eo clarè viſo cognoſci omnes effectus eius, cum magis eſſentia Dei ſit diſſimilis effectibus ſuis, quàm terra ſuis, vt ſupra dictum eſt. Et ſic nemo debet admirari, quòd clarè Deo cognito, & omnibus, quæ ad eſſentiam pertinent, non cognoſcantur omnia, quæ ipſe cognoſcit.

Multæ quoque rationes ſcibiles, vel habitudines poſſunt de Deo cõſiderari, quas non oportet, quòd

K cognoſcat quilibet clarè Deum videns, ſicut in creatura ſit, quàm ad reſpectus ſuos extrinſecos, & poſſibiles ei aduenire, vt ſupra dictum eſt. Cauſa autem quadrupliciter eſſe poteſt, quare videns Deum clarè nõ cognoſcat omnia, quę ille cognoſcit, & quòd vnus videns, magis de Deo cognoſcat, quàm alius.

Quare videns Deū clare ñ cognoſcat oĩa, q̃ Deus cognoſcat.

Prima eſt propter intellectum noſtrum finitum, quia licet ex gratia poſſit dari homini, quòd clarè Deum cognoſcat per lumen gloriæ, tamen non poteſt dari ei, quòd Deum comprehendat: quia hoc eſſet facere eum realiter infinitum, & hoc eſt impoſſibile, ſcilicet, quòd res facta ſit infinita, & tamen infinitum non poteſt capi, niſi ab Infinito. Et ſi obijciatur, quòd videt homo clarè diuinam eſſentiam,

quæ

quæ eſt infinita. Dicendum, quòd eſt diuina eſſentia intellectui beato mediũ intelligendi. Et quãtum ad hoc, non oportet, quod per diuinam eſſentiam habeat propter hoc aliquam infinitatem, inquantum tamen ipſa eſt, quæ videtur, vt obiectum, poterat tamen eſſe aliqua infinitas in homine, ſi illam caperet, & tamen non capit: quia non cognoſcit eam eo modo, quo ipſa eſt, id eſt, tantum, quantum ipſa eſt cognoſcibilis, vnde ille actus intelligendi eſt aliquid finitum. Dicendum tamen, quòd hoc non ſufficit ad aſſignandum omnes diuerſitates, quæ apparent in viſione beatorum. Nam ſi propter hoc ſolum, quòd non poteſt comprehendi, non intelligeret homo omnia, quæ Deo intelligibilia ſunt: intelligeret tamen ſaltem omnia vſque ad quæ poſſit ſufficere capacitas intellectus creati. Et tamen nullus beatus eſt, q non poſſit intelligere plura de Deo, quam intelligit, ſi Deus ei iſta reuelauerit. Itẽ, quia tunc non eſſet vnus homo beatior alio: quia intellectus vnius naturaliter nõ eſſet capacior ĩtellectu alterius, & tñ vnus videt in Deo plura, q̃ alius, & ſic videtur, quòd adhuc quilibet eſſet capax maiorum, quàm capiat: non ergo non intelligit beatus plura, quàm intelligit propter conditionem intellectus, quia plura capere poſſit, quàm capit, & intelligit, licet non poſſet peruenire ad capiendum infinitum. Secunda cauſa eſt: quia res, quæ cognoſcibiles ſunt, & quas Deus ſcit, non ſunt in eo ſecũdum proprias, & vniuocas ſimilitudines, quę vocantur ſpecies ſenſibiles, aut intelligibiles, ſed ſunt in eo ſolum, ſicut effectus in cauſa. Si enim eſſent in Deo omnes res exteriores ſecũdũ proprias ſimilitudines, ſicut ſunt in ſpeculo materiali, neceſſe erat, quòd quilibet beatus cognoſceret omnia pręſentia, præterita, & futura, & etiam poſſibilia, quæ nunquam fient, ſi omnia iſta haberent ſpecies ibi repreſentantes: quia ſpecies iſtæ diſtinctæ, & naturaliter ducerent hominem in cognitionem ipſarum rerum, quarum ſunt, ſicut de omnibus huiuſmodi apparet ſpeciebus exiſtẽtibus in intellectu noſtro, vel ſenſu. Et dato, quòd iſtæ ſpecies eſſent infinitæ adhuc homo cognoſceret illas diſtinctè in eſſentia diuina. & vnico actu. Nam neceſſe eſt concedi, quod beati intelligant infinita: quia aliàs non ſatiaretur intellectus eorum, qui naturaliter appetit cognoſcere omnia genera, & ſpecies vniuerſi, & ordines, & proprietates eorum. Sunt tamen quędam genera, quorum ſpecies ſunt infinitæ ſicut ſpecies numerorum, & figurarum, & proportionũ. Omnia tamen iſta beati vnico actu intelligunt, vt dicit Sanctus Tho ſum contra Genti. lib. 3. cap. 58.

Talis ergo infinitas non repugnaret intellectui beato, qui creatus eſt. quia non ſequeretur ex hoc, quod actus ille intelligẽdi eſſet realiter infinitus, nec requireret in potentia intelligente vigorem infinitum, cum nulla res illarum de ſe excedat intellectum. Ideo dum omnia repreſentari ſimul poſſint, quod fieret ex conditione diuinæ eſſentiæ repræſentantis illa. non eſſet aliquod inconueniens, quòd illa infinita ab intellectu creato intelligerentur. Nũc autem nulla res habet in Deo talem ſimilitudinem, ſed ipſa eſſentia diuina eſt ſimilitudo omniũ ęquiuocè, vel analogicè, ſicut cauſa eſt ſimilitudo ſui effectus. Et ſi non poteſt videns diuinam eſſentiã omnia videre, quæ ipſa videt: quia cum non ſint ibi per ſimilitudinem, ſed ſolum per rationẽ cauſalitatis, oporteret quòd, qui omnia à Deo poſſibilia fieri cognoſceret per Deum, cognoſceret totam virtutem cauſalitatis ſuæ: & illud erat comprehendere diuinam potentiam, quæ eſt realiter infinita, & non poteſt fieri, niſi ab intellectu infiniti vigoris.

A Dicendum, quòd iſtud verum eſt, ſed adhuc non ſufficit, quia ſi propter iſtam diſſimilitudinem repręſentandi homo non cognoſceret omnes res, quas Deus ſcit, non ſolum non cognoſceret omnes, ſed etiam nullam cognoſceret: quia ſicut omnes res ſimul non habent ſimilitudines vniuocas in Deo, ita nulla res habet: quia talis ſimilitudo non eſſet ipſa eſſentia diuina, ſed aliqua impreſſio facta in ea, ſicut intellectus noſter, vel oculus nullius rei viſibilis, aut intelligibilis habet ſimilitudinem vniuocam naturaliter, ſed imprimuntur ei ſpecies viſibiliũ, & intelligibilium, quæ ſunt vniuoca rebus, quarum ſunt. Deus tamen non poteſt ſe habere vniuocè cum aliqua re, ideo non poteſt eſſe in eo ſimilitudo vniuo-
B ca alicuius rei, ſed ſolum ſimilitudo per cauſam, vt dictum eſt. Et tunc beati nullam rem, cuius Deus cauſa ſit, per eſſentiam diuinam intelligerent, cum non ſit ibi ſimilitudo alicuius, & tamen intelligunt quaſdã, & alias non, ergo non prouenit ab iſta cauſa. Item, quia tunc nihil magis vnus beatus. quam alius ĩ Deo intelligeret de effectibus eius: quia cum in Deo non ſint tales ſimilitudines, nullus eas poterit ibi inuenire, vt per eas aliquid intelligat: ergo nõ eſt ibi tota cauſa. Tertia cauſa eſt propter lumen gloriæ, quod datur intellectui beatorum. Nam nullus poterat diuinam eſſentiam videre per lumen naturale intellectus, ſed ſuperadditur ibi lumen gloriæ, vt dicetur ſequenti quæſt. Iſtud autem lumen
C non datur omnibus æqualiter, ſed ſecundum differentiam meritorum. Ideo neceſſe eſt, quòd qui habuerit magis de illo lumine, plura in Deo, & per Deum intelligat. Patet hoc in lumine corporali reſpectu viſus: quia in magno lumine contemperato viſui, multa viſibilia manifeſtantur, quæ debilis lux occultat, vt dicitur lib. 1. Perſpectiuæ, vt ad ſenſum patet. Sic etiam eſt in intellectu, cuius lumine eſt intellectus agens: quia illud lumen efficacius habet, intelligit melius, & clarius ſingula.

Dicendum quod iſtud multum confert ad id, de quo quæritur, & tamen non eſt tota cauſa: quia diuerſitas luminis gloriæ non eſt directè ad hoc, ꝙ plura, aut pauciora videantur, ſed ad hoc, quòd ea,
D quæ videntur clarius, & efficacius videantur.

Patet hoc: quia iſtud lumen gloriæ habet ſe proportionaliter ad lumen corporale, per quod res videtur, & ad lumen intellectus agentis. Vnde propter hoc vocatur iſtud lumen gloriæ, vt dicetur ſequenti quæſtione: lumen autem corporale, & intellectuale eſt mediũ cognoſcendi. ſcilicet, diſponens, vt res cognoſci poſſit, & fortificans potentiam cognitiuam, non tamen determinat illam ad aliquod genus rei cognoſcibilis.

Sic patet in lumine corporali. Nam ſine illo non fit aliqua viſio, & tamen per lumen non determinatur potentia viſiua. vt videat album, vel nigrum hominem, vel lapidem, ſed hoc fit per ſpecies viſibi-
E les. Quod patet, quia exiſtente lumine in medio, ſi homo, vel lapis non ſit præſens, videri non poteſt, ſcilicet. quia non eſt ibi ſpecies viſibilis eius determinans potentiam viſiuam ad hominem potius, quàm ad arborem, & ita de cęteris. Ita eſt in intellectu. Nam ſine intellectu agente, quem vocamus lumen, non poteſt intellectus nr̃ poſſibilis aliquid actualiter intelligere, ſed intellectus agẽs facit oĩa illa, quæ erant in potentia ad intelligi eſſe actualiter intellecta, & tamen per intellectum agentem non determinatur homo ad intelligẽdũ potius lapidem, quã lignum, ſed ad omnia ſe habet indifferẽter intellectus agẽs, vt quodlibet intelligibile ĩ potẽtia faciat intelligibile in actu, ꝙ tamẽ determinet ſe ad

De intellectu agẽte, & poſſibili.

F ad intelligendum hominem potius, quàm lignum, hoc fit per ſpecies intelligibiles, quæ determinant intellectum ad illam rem, cuius ſunt. Et iſto modo phantaſmata ſunt neceſſaria ad intelligendum, dicēte Ariſt. 3. de Anima: debet intelligentem phantaſmata ſpeculari. Si enim intellectus agens determinare poſſit intellectum poſſibilem ad iſtam rem, vel illam intelligendā, omnino eſſent ſuperuacua phantaſmata, cum ponantur eſſe obiectum intellectus, 3 de Anima: lumen ergo corporale non facit pauca, aut multa videri, ſed ſolū clarè videri, & ſpecies faciunt pauca, aut multa videri. Lumen quoque intellectus agentis nō facit intelligi pauca, aut multa, iſta, vel illa, ſed hoc faciunt ſpecies intelligibiles, ſed ipſe facit, quòd iſta clarè, vel efficaciter videantur.
G Ita ergo lumen gloriæ, licet maius ſit in vno beato, quàm in alio, tamen non propter hoc intelliget de Deo, aut in Deo plura, quàm alius, ſed illa p̄fectius, & efficatius intelliget: & tamen quidam plura, quā alij intelligunt, & non eadem, ergo ab illa cauſa prouenit iſta diuerſitas. Item ſi propter lumen gloriæ hoc fieret neceſſe eſſet, quòd ille, qui haberet iſtud lumen, & per iſtud aliqua intelligeret, quòd intelligere poſſet omnia alia, quæ ſunt æqualia illis, vel eiuſdem generis, ſicut patet in lumine corporali, in quo manifeſtari poteſt aliquod viſibile: nam in illo poſſunt manifeſtari omnia æqualia illi. Si autem ſit aliud viſibile, qđ egeat maiori lumine ad ſui diſtin-
H ctam cognitionem, ſicut ad videndum diſtinctè res minutas egemus maiori lumine, quàm ad videndū res magnas, poſtea tamen omnia, quæ fuerint ęqualiter minuta, poterunt in eodem lumine cognoſci, & non indigent alio, & non egemus maiori lumine ad cognoſcēdum centum millia rerum ſimiliū, quàm ad cognoſcendum vnicam illarū, dum tamē illæ poſſint eſſe in diſtantia conuenienti. Ita etiam eſt de lumine intellectus agentis: quia ſicut p ipſum vnum intelligibile materiale, quod eſt potentiale, poteſt effici intelligibile in actu, ita efficiuntur omnia materialia, & eadē virtus ſufficit pro omnibus. Res tamen creatę ſaltem materiales ſunt ęqualesq́, ergo qui per lumen gloriæ vnam earum cognoſce-
I ret, omnes cognoſcere poſſet ſine vlla difficultate, & tamen beati intelligunt quædam futura, alia ſimilia eis non intelligunt, & tamen ſunt omnia futura contingentia ex hac parte æqualiter facilia, vel difficilia ad cognoſcendum, ipſi tamen cognoſcunt quædam, & non alia: ergo non prouenit hoc ex diuerſitate luminis gloriæ. Quarta cauſa eſt ex parte eſſentiæ diuinæ, quæ eſt ibi, tanquam forma intelligibilis determinans intellectū ad hoc, vel illud intelligendum. Vnde in beatis lumen gloriæ erit, ſicut eſt hic intellectus agens, & eſſentia diuina erit, ſicut eſt hic ſpecies intelligibilis: ideo ab eſſentia diuina prouenit, ꝙ pauca, vel multa intelligamus. Nam ſi nunc intellectus noſter haberet multas ſpecies intel-
K ligibiles poſſemus multa intelligere, ſi haberet paucas, non poſſemus, niſi in pauca. Ita ſi nunc eſſentia diuina voluerit oſtendere beatis in ſe rationes multas rerum, poterunt multa intelligere, ſi autem paucas rationes eis oſtenderit, etiam ſi haberent multū de lumine gloriæ, non poſſent intelligere, niſi pauca. Etiam quia eſſentia diuina non habet in ſe ſimilitudines rerum vniuocas, vt ſup. oſtendimus. Nullus videns Deum etiam clarè per hoc videret in eo aliquem effectum producibilem, niſi comprehenderet Deum, cum non ſit ibi illius effectus determinata ſimilitudo. Solum ergo homo cognoſcet illas res in Deo, quarum rationes Deus oſtendere voluerit, vnde eſſentia diuina non eſt naturale ſpeculum

F rerum quantum ad modum capiendi noſtrum, ſed voluntarium: oſtendit ergo ſolū, quod vult, & quomodo vult. Si autem ſimilitudines rerum diſtinctè, & vniuocè in Deo eſſent, neceſſe eſſet, ꝙ videns Deum clarè omnes res cognoſceret, quarum Deus cauſa eſt: quia eſſet repreſentatiuum naturale reſpectu illarum, ſicut eſt ſpeculum materiale, ſed inquantum eſt ſpeculum voluntarium prouenit tota diuerſitas. ſ. ꝙ quidam pauca videant, & alij multa, & quidam iſta; alij verò alia. Et ex hoc etiam prouenit, ꝙ quilibet videns Deum beatus ſit, & tamen plura poſſet videre, & beatior fieri, non tamen propter hoc eſt in eo inopia, nec appetitus, & tamen appetitus non eſt niſi ad illa, quæ replere poſſunt indi-
G gentiam noſtram. In omnibus autem beatis erit cōpletum deſiderium intellectus, cum intellectus nō deſideret niſi ea, quę complent potētialitatem eius, & tamen naturaliter hoc non eſt maior, quàm omnes res compoſitę ideo appetitus intelligendi in nobis non eſt naturaliter, niſi vt intelligamus omnia genera, & ſpecies vniuerſi, & ordinem, & habitudinem ipſorum, quo habito non manet in nobis defectus aliquis. Quidquid autem ſup addatur, fęlicitatem facit, & tamen eius abundantia nō cauſaret deſiderium. Poſtquam ergo aliquis beatus videndo diuinam eſſentiam omnia iſta viderit, etiam ſi nihil ei vltra reueletur, nihil deſiderat, & beatus ſemper manet, poteſt tamen adhuc ei aliquid ſupra dari, licet
H tamen non perueniatur ad infinitū, & ita beati erūt inæquales, ſinguli tamen beati erunt, & cognoſcet quilibet de alio, an beator ſit. Non tamen propter hoc deſiderabit illius beatitudinem: quia appetitus ſuus ſatiatus eſt, cum iſtud ſit proprium gloriæ ſ. ſaciare appetitum Pſal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Data autem ſaturitate, impoſſibile eſt eſſe deſiderium, cum deſideriū ſit motus ad apprehendendum aliquid, quod iudicatur eſſe perfectiuum deſiderantis, & ſic nullum inconueniens erit propter beatorum inęqualitatem.

Qđ beati pñt eſſe beatiores & tamen non deſiderant illud.

Si autem obijciatur, quòd quilibet beatus poteſt plura ſuſcipere, quàm ſuſceperit: ergo non eſt beatus: concedendum, quòd poteſt plura recipere dum
I tamen non perueniatur in infinitum. Et tamen nō ſequitur, quòd propter hoc appetat, aut non ſit beatus: quia deſiderium non eſt niſi ad ea, ad quæ naturaliter aliquis inclinatur: & quia tota naturæ capacitas erit repleta, non erit maius deſiderium. Eſt autem repleta capacitas naturalis intellectus, non ſolū, quando nihil poteſt recipi in intellectu, ſed quando omnia recepta ſunt, quæ recipi poſſunt, ſecundum conditiones ſpeciei. Et quia homo, non ſolum habet intellectum poſſibilem, qui eſt totaliter in potentia ad intelligibilia, ſed etiam habet ſecundū ſpeciem intellectum agentem, ſecundum quem reducitur ad intelligere in actu. Quando ergo homo intellexerit omnia illa, quæ intellectus agens ſecun-
K dum conditionem ſuam poteſt facere intelligibilia in actu, ad quæ poteſt reducere intellectum poſſibilem ad actum intelligendi, erit completum deſiderium intelligendi ſecundum humanam ſpeciem.

Illa autem intelligibilia ſunt ea, quæ pertinent ad vniuerſi conſtitutionem. ſcilicet, genera, & ſpecies, & virtutes, & ordines ipſorum, & hoc per ſe: Indiuidua autem iſtarum ſpecierum per accidens, cętera autem, quę ſunt vltra hęc, ſunt vltra deſiderium naturale homini ſecundum ſpeciem: Ideo iſtis habitis, non manet deſiderium. Licet ergo plura ſuperueniant, aut ſuperuenire poſſint, erit quidem ad maiorem fœlicitatem, & tamen deſiderium nullum manebit, cum iam ſemel fęlicitas habita ſit.

Sed

Sed obijciet aliquis, quòd hoc dato, felicitas poſſet homini peruenire naturaliter, etiam non videndo eſſentiam diuinam, cum omnia ſint intelligibilia naturalia, ad quæ intellectus naturaliter poteſt: omnes tamen dicunt, quòd homo non poteſt eſſe beatus ſine Dei viſione. Dicendum, quòd licet iſta naturaliter deſiderentur, & nullum eorum ſit ſupra facultatem intellectus humani ex conditione naturæ, ita, quòd intellectus natus eſt ex viribus ſuis iſta intelligere, ideſt, quodlibet eorum, nunquam tamē contingeret, quòd omnia iſta perfectè intelligeret propter multa impedimenta, & defectus, q ſunt ex parte hominis, tam propter organa, quàm propter vitæ breuitatem, & alia incommoda. Ideo quāquā homo ſecundum naturā natus ſit aptus omnia hęc intelligere, quia non ſunt ſuper conditionem intellectus, tamen impoſſibile eſt, quòd homo ex ſeipſo illa intelligat. In Dei autem eſſentia omnia iſta vnica viſione videntur, vt ſup oſtenſum eſt. Ideo etiam, ſi ſolum in cognitione iſtorum conſiſteret beatitudo, oportebat, quòd homo per viſionem diuinæ eſſentiæ eſſet beatus, vt ibi iſta videret, quæ alibi videre non poterat. Et ſic nemo poterat eſſe beatus naturaliter, ſed requiritur viſio diuinæ eſſentiæ, quæ ex gratia eſt. Aliter poteſt dici ad principales. ſ. ꝙ tota capacitas intellectus noſtri naturalis repletur, ſcilicet, quòd nō ſolum intelligemus omnia illa, ad quę intellectus agēs poterat nos reducere ad actū intelligendi, ſed etiam omnia illa, ad quæ intellectus poſſibilis pertingere poteſt recipiendo illa, vt potentia paſſiua intelligēt beati. Intellectus autem poſſibilis non eſt in potentia naturali ad ſuſcipiendū eſſe intelligibile, ſed ſolum illa, quæ intellectus agens poteſt facere eſſe actu intelligibilia. Vnde non eſt intellectus poſſibilis in potentia naturali ad intelligendum eſſentiam diuinam, ideſt, ad hoc, quòd paſſiuè ſuſcipiat eam tanquam formam intelligibilem, per quam intelligat. Quod patet, quia ad illa dicitur eſſe materia in potentia naturali, ad quæ poteſt habere diſpoſitiones naturaliter. Vndæ illæ formæ, ad quas materia non poteſt diſponi per aliquod agens naturale, non dicuntur eſſe de illis, ad quas materia eſt in potentia naturali, licet non repugnet materię recipere tales formas. Vnde ad hoc, quòd materia dicatur eſſe in potentia naturali ad aliquam formā non ſolum requiritur, quòd non repugnet illi ſuſcipere eam, ſed etiam, quod ſit aliquod agens naturale, qđ poſſit diſponere diſpoſitione vltima materiā ad illā formam: quia aliàs diceremus, quod reſurrectio mortuorum eſt naturalis, quod falſum eſt, & omnes Philoſophi negant. Vnde Philoſophi Athenienſes vocauerunt Paulum ſeminiuerbium, ideſt, ſeminatorem verborum, & annunciatorem nouorum dæmoniorum: quia prædicabat reſurrectionē mortuorū. Actuū 17. Quod aūt ſequatur, his datis, reſurrectionē mortuorū eſſe naturalem, patet: quia non repugnat materię recipere illam formam, quā prius habuit, ſi aliquod agēs fuerit, quod poſſit eam iterum reunire materiæ. Intellectus tñ poſſibilis nō poteſt per aliquod naturale agens diſponi ad recipiendum aſſentiam diuinam tanquam formā intelligibilem. Nā intellectus agens non ſufficit ad hoc, licet reducat eū in actum omnium aliarum formarū intelligibilium. Et ideo requiritur lumen gloriæ in beatis ad videndum diuinam eſſentiam, ꝙ diſponat ipſum intellectum poſſibilem, ſicut diſponit eū intellectus agens reſpectu aliorum intelligibilium: Et omnes ponunt illud lumen eſſe neceſſarium, vt magis oſtēdetur ſeq. q. ergo intellectus poſſibilis nō eſt naturaliter in potentia ad intelligendū diuinam eſ-

A ſentiam, quam intelliget quilibet beatus, & in hoc omnes erunt æquales: ideo hoc habito, non eſt intellectus in potentia ad plura intelligendum. Licet ergo Deus poſſit facere, ꝙ quilibet beatus intelligat plura, quàm intelligit, dando ei magis de lumine gloriæ: tamen intellectus ſuus non eſt in potētia ad maiora, & hoc ſufficit ad eſſe totaliter beatum. Habet tamen quilibet beatus hoc, quòd non repugnat intellectui ſuo recipere plura: licet non ſit in potentia naturali ad illa. Sicut non repugnat corpori reſoluto recipere iterum animam, quam prius habuit: & tamen non eſt in potentia naturali ad illam. Et iſte eſt modus, per quem quidam beati poſſunt intelligere plura, quàm alij: & tamen omnes ſunt beati.
B Et licet aliquis videat alium beatiorem ſe, non deſiderat illum gradū beatitudinis, eo quòd non eſt in potentia naturali ad illum: licet non repugnat ei recipere ipſum, ſi ſibi collatus fuerit.

Aliqui dixerunt, quòd diuerſitas intelligendi in beatis prouenit ex hoc, quòd Deus vult ea, quę in ipſo ſunt quibuſdam oſtēdere, & alijs occultare. Dicendum, quòd non ſtat, quia hoc innuit, quòd beati videntes diuinam eſſentiam poſſent videre omnia, q̃ in Deo ſunt, niſi Deus vellet quædam illorum occultare. Hoc autem falſum eſt, quia tunc quodammodo ex inuidia cum beatis Deus ſe haberet occultando eis illa, quæ per ſe videre poſſent, niſi ipſe illa occultaret. Item, quia hoc dato, ſequeretur, quod ho-
C mo non indigeret lumine gloriæ ad cognoſcendū diuinam eſſentiam: ſed per ſe illam cognoſcere poſſet, cum oporteret quòd Deus ſe occultaret ad hoc, quòd quilibet beatus non videret omnia, quæ in eo ſunt, & tamen Deus non poteſt videri ſine lumine gloriæ: ergo nō oportet, quod occultet aliquid beatis: ſed potius ad hoc, quòd videant aliquid in eo, neceſſe eſt, quòd eos adiuuet ſupernaturaliter per lumē gloriæ. Item patet: quia ſi quilibet beatus poſſet videre ea quę in Deo ſunt, niſi Deus illa occultaret, neceſſe eſſet, ꝙ in Deo eſſent ſimilitudines aliquæ diſtinctæ rerum, per quas beati intelligere poſſent: & tñ nullæ tales ſunt, vt ſupra oſtendimus. ſed ſolū debet cognoſci res in Deo, ſicut effectus in cauſa. Et
D ad hoc nemo poteſt peruenire: etiam ſi diuinam eſſentiam clarè videat, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo nō oportet quòd Deus occultet aliquid beatis, quod aliàs viderent, niſi Deus illis occultaret. Dicendum ergo, quòd Deus nihil occultat alicui beato, quia nihil occultari oportet, niſi id, quod aliàs videretur, ſi non occultaretur. Et tamen nullus videret aliquid de Deo: etiam ſi ipſe non occultet, niſi ipſe homini declarauerit: ergo nulli ſe occultat. Sed potius dicēdum, quòd quidam beati intelligunt plura, quā alij de Deo: non quidem, quòd quibuſdam Deus ſe occultet, & alijs non: ſed quia quibuſdam reuelat ſupernaturaliter aliqua, quæ alijs non reuelat per modos ſupra poſitos.

Ad quintum.

E Ad quintum dicendum, quòd quādo poſitio paſſiua eſt perfectibilis perfectionibus ordinatis: ſi perfecta ſit ſua vltima perfectione non dicitur imperfecta, etiam ſi aliquæ diſpoſitiones præcedentes ei deſint. Omnis autem cognitio, qua intellectus creatus perficitur, ordinatur ad Dei cognitionem, ſicut ad finem. Vnde vidēs Deum per eſſentiam, etiamſi nihil aliud cognoſceret, intellectum perfectum haberet. Nō eſt autem perfectior ex hoc, quòd aliquid aliud ex ipſo cognoſcat: niſi inquātum per illud forte Deū clarius videret. Vñ Auguſ. 5 confeſſionū ait. Infœlix homo, qui ſcit omnia alia, ſ creaturas, te autē neſcit: beatus aūt, q te ſcit, etiāſi illa neſciat: q vero te & illa nouit, nō pp illa beatior, ſed pp te brūs.

Ad ſextũ. Ad ſextum dicendum, quòd ſpeculum, quod eſt diuina eſſentia, eſt voluntarium, & ſic ſe oſtendit cui vult, ita in ſe oſtendet, quæ vult, & non eſt ſimile de ſpeculo naturali, in cuius poteſtate non eſt oſtendere hæc, vel illa. Aliter poteſt dici, quòd in ſpeculo naturali tam res, quàm ſpeculum videntur ſub forma propria. licet ſpeculum videatur per formam receptam à re, illa vero, quæ in ſpeculo ſunt, non vidẽtur per formam receptam à re, ſed per formam reſultantem à ſpeculo. Ideo ſicut cognoſcitur ſpeculum naturaliter, ita ea, quæ in eo ſunt naturaliter videntur. Et illa eſt formalis cauſa, quare videns Deũ non videt omnia, quæ in eo ſunt, aut quæ ille videt. Nam ſi in Deo eſſent diſtinctæ, & vniuocę ſimilitudines rerum, ſicut ſunt in ſpeculo naturali, neceſſe G eſſet, quòd quilibet Deum videns omnia videret, niſi ille vellet obfuſcare intellectum hominis. Nihil tamen eſt ſic in Deo, ſed ſolum ſicut effectus in cauſa æquiuoca. Ideo non oportet, ꝙ cognoſcens Deum cognoſcat omnia, quæ in eo ſunt, niſi ipſum cõprehendat, quia tunc ex virtute cauſę cognoſcentur determinatè omnes effectus, etiam poſſibiles: nemo tamen Deum comprehendit.

Ad ſepti. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ deſiderium ſanctorum, quo omnia ſcire deſiderant, implebitur per hoc ſolum, ꝙ Deum videbunt, etiã ſi nihil aliud in eo, niſi ipſummet videant, ſicut deſiderium eorum, qui omnia bona habere cupiunt, implebitur, per hoc ſolum, ꝙ Deum habebũt. Nam ipſe eſt tota natura bonitatis vniuerſę, & eſt bonum vniuerſale, cætera autem bona ſunt per participationem, & vocantur bona particularia: ideo qui H Deum habet, etiam ſi nullum iſtorum habeat, omne bonum habet, & nihil deſiderare poteſt, quia ipſe ſolus ſatiat appetitũ, ita ipſe eſt tota natura entitatis: ideo ipſe ſolus ſufficit intellectui ad perficiendum eum, ſicut dicitur Io. 14. Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis, id eſt, oſtende nobis deitatem.

Ad octau. Ad octauum dicendum, ꝙ ignorantia propriè ſumpta priuationem dicit, & eſt pęna quædã, & ſic ignorantia eſt neſcire quædam, quæ ſcire debitum eſt, & neceſſarium, vel vtile, & ad talia ſciendum homo inclinatus eſt, vel eſſe debet: Hoc modo in nullo beatorum erit ignorantia: quia quilibet ſciet id, quod ſibi vtile eſt: Aliquando accipitur ignorantia pro ſola I negatione ſcientię, & ſic verum eſt, ꝙ lapides habent ignorantiam, quia nihil ſciunt, licet propriè nõ dicamus eos aliquid ignorare. Et hoc modo ſancti, & beati haberent ignorantiam quandam, & tamen non eſt pœna aliqua, cum non ſit homini neceſſariũ, nec vtile omnia ſcire, nec ad illa inclinatus eſt.

Poſſet tamen vocari iſta ignorantia defectus quidam, non tamen oportet, ꝙ omnes defectus tollantur in beatis, quia eſſe ex nihilo defectus quidam eſt, & tamẽ ibi non tolletur, imo nec tolli poterit, quia tunc efficeretur, ꝙ creatura non fuiſſet creata, nec eſſet à Deo facta, ſed à ſeipſa habuiſſet eſſe, ſicut Deus. Sed aliquis dicet, ꝙ eſſe ex nihilo non eſt defectus in K creaturis, ſed eſt naturalis conditio. Dicendum, ꝙ etiam tunc non intelligere omnia, conditio eſt intellectus noſtri, qui ſecundum conditionẽ ſpeciei non poteſt intelligere omnia, ſed ſolum quædam, nec eſt naturaliter inclinatus ad intelligendum omnia, vt ſup. oſtenſum eſt. Et ſic non tollentur omnes defectus per beatitudinem, quia non repugnat illa omnibus defectibus, ſed ſolum miſeriæ, cui directè opponitur. Si autẽ aliquis dicere velit, ꝙ omnes defectus tollentur à beatis. Dicendum, ꝙ erit neceſſe accipi defectum pro priuatione, ſcilicet, quando homo nõ conſequitur totam perfectionem ſibi debitam, vel poſſibilem ſecundum conditionem naturæ, vel ſpe F ciei, & ad quam eſt inclinatus, ſed deficit à conſecutione eius. Nullus enim talis defectus manebit in electis, quia quilibet talis cauſat miſeriam, cũ maneat adhuc homini deſiderium ad id, quod nõ habet, qui autem deſiderat nondum eſt in fine vltimo, ſed mouetur ad illum, cum deſiderium ſit motus quidam appetitus in locum ſuum.

Ad nonũ. Ad nonum dicendum, quòd corpus noſtrum cõformabitur corpori Chriſti in gloria ſecundum ſimilitudinem, & non ſecundum æqualitatem, ſic & anima noſtra habebit gloriam ad ſimilitudinem animæ Chriſti, ſed non ad ęqualitatem, & ita habebit ſcientiam, ſic anima Chriſti, non tamen tantam, ſcilicet, vt ſciat omnia, ſicut anima Chriſti.

Ad 10. Ad decimum dicendum, quòd licet G eſſentia diuina ſit ratio totius cognitionis in beatis, non tamen cõiungetur omnibus intellectibus ęqualiter ſecundum modos diuerſitatis ſup. aſſignatos, Ideo non intelligent omnes ęqualiter, etiam nemo intelliget omnia ſimpliciter. Quia, licet eſſentia diuina ſit ratio omnium cognoſcibilium, non tamen coniungetur alicui intellectui creato, vt ratio omnium cognoſcibilium, ſed ſolum, vt ratio quorundam. Nullus enim intellectus capere poſſet diuinã eſſentiam, vt rationem omnium intelligibiliũ: quia tunc oporteret, vt comprehenderet eã, vt ſup. dictũ eſt, hoc tamen eſt impoſſibile.

Ad 11. Ad vndecimum dicẽdum, quòd intellectus agens eſt forma proportionata intellectui poſſibili, ſicut potentia agentis eſt proportionata potentię materiæ, ita quòd, omne, quod H eſt in potentia paſſiua materiæ ſupplet agens naturale, deducendo eam ad actum illius rei, ad quam eſt in potentia. Ita intellectus agens deducit intellectũ poſſibilem ad actum omnium formarum intelligibilium, ad quas eſt in potentia, ſcilicet, faciendo ſibi formas rerum eſſe actu intelligibiles, ſcilicet, abſtrahendo illas ab omnibus conditionibus materię. Nã formam non abſtractam omnino impoſſibile eſt, ꝙ intellectus poſſibilis recipiat. Ideo quandiu nõ eſt abſtracta, quia eſt in organo phantaſię vocatur intelligibile in potentia, id eſt, quia eſt in potentia, vt diſponatur ad hoc, ꝙ intelligatur, & tamen dum ſic manſerit, impoſſibile eſt illam intelligi, cum autem fuerit abſtracta efficitur intelligibilis in actu, non quòd I ſit intellecta actualiter, ſed ꝙ habet actualiter omnes conditiones, quæ requiruntur ad hoc, quòd ſit intelligibilis, & quia abſtractio fit per intellectũ agẽtem, ipſe dicitur reducere intellectum poſſibilem, inquantum facit ei omnes formas materiales intelligibiles in actu. Hoc modo dicimus ſubſtantias ſeparatas, & maxime ipſum Deum eſſe intelligibiles in actu, quia ad hoc, quòd intelligantur, non oportet fieri in eis aliquam abſtractionem: immo nõ eſt poſſibilis, quia abſtractio ſemper fit, vt abſtrahatur ſimplex de materiali, vel compoſito. & tamen ſubſtantię ſeparatę, ſunt immateriales, & ſimplices. Nulla ergo abſtractio ab eis fieri poteſt. Vnde circa illas non eſt neceſſarium actus intellectus agentis, ideo K dicuntur actu intelligibiles, quia nulla conditio eis deeſt ad hoc, vt intelligatur, etiam ſi nunquam intelligatur. Et hoc modo intelligitur dictum Commẽtatoris, ſ. ſi intellect⁹ agẽs fiat intellectus poſſibilis, i. fiat forma eius: ita ꝙ, vniatur ſibi intellectus poſſibilis, intelliget omnia, ad quę ſe extẽdit ſua capacitas, quia intellectus agẽs reducit eũ in actum omnium iſtorũ intelligibilium: eſſentia autẽ diuina nõ eſt forma naturaliter proportionata intellectui noſtro, ſicut intellectus agens: immo non vnitur intellectui noſtro ad illud, ad quod intellectus agens: quia intellectus agens perficit intellectum poſſibilem, non tanquã forma intelligibilis, & determinans, ſed tã-

quam

quam lumen diſponens ad intelligere, ſicut lumen A corporale ſe habet reſpectu oculi, vt ſupra declaratum eſt. Eſſentia autẽ diuina eſt intellectui noſtro, tanquã forma intelligibilis determinans nos ad intelligendum, & non tanquã lumen intellectus agẽtis: quia locum illius ſupplet lumen gloriæ, quod eſt quædam diſpoſitio ad intelligendum eſſentiam diuinam, ergo ſi etiam illa vnita intellectui noſtro fuerit, non oportet, ꝙ omnia intelligamus. Ad duodecimum dicendum, ꝙ nihil prohibet dicere, ꝙ poſt diem iudicij, quando gloria hominum, & angelorum erit penitus conſummata, ꝙ oẽs ſancti ſciant omnia, quæ Deus ſcit notitia viſionis, & non ſimplicis intelligentiæ, ita tamen, ꝙ non omnes videãt omnia in eſſentia diuina, ſed anima Chriſti ibi plenè B videbit omnia, ſicut nunc videt. Alij autem beati videbunt plura, vel pauciora in eſſentia diuina, ſecundum differentiam gradus, quo Deum cognoſcent, & ſic anima Chriſti de his, quæ ſup. alios videt ĩ verbo omnes beatos illuminabit. Vnde dicitur Apoc. 21. ꝙ claritas Dei illuminat Ciuitatem beatorũ, & lucerna eius, & agnus. Et ſimiliter angeli ſuperiores illuminabunt inferiores, non quidem noua illuminatione, vt ſcientia inferiorũ per hoc augeat̃, ſicut fit ante iudicium, ſed quadam continuatione illuminationis. Sicut ſi intelligatur, ꝙ ſol quieſcens illuminet aerem: quia ibi non eſt noua illuminatio, dum quieſcit, ſed continuatio quędam illuminationis. Eſt autem noua illuminatio per ortum, & oc- C caſum ſolis, cum aliquando illuminare deſinat, & rurſus illuminet. Et ſic dicitur Dani. 12. quòd qui ad iuſtitiam erudierint multos, fulgebunt ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. Cum autem obijcitur, quòd prælatio ceſſabit in Angelis poſt diem iudicij. Intelligendum eſt, quantum ad ea, quæ nunc circa nos operant̃ cuſtodiendo, & dirigendo: quia in hoc ſunt nobis præpoſiti. Et hoc non erit poſt diem iudicij: quia tunc nemo erit, qui dirigi poſſit, cum oẽs erunt in ſtatu, ſicut dicit Glo. prima ad Corinth. 15.

An intellectus creatus poſſit videre diuinam eſſentiam ex puris naturalibus. Quęſtio XLV.

QVAERITVR, an intellectus creatus poſſit videre diuinam eſſentiam ex puris naturalibus ſ. non facta ad hoc diſpoſitione aliqua ſupernaturali. Aliqui dicunt, ꝙ ſic: quia Angeli creati fuerunt in puris naturalibus, & mox, vt creati ſunt viderũt res in verbo, vt dicit Aug ſup. Gen. ad literã. Et iſta vocatur cognitio eorum matutina: ergo aliquis intellectus creatus poteſt videre eſſentiam diuinam ex puris naturalibus. (Primum argum.) Item angeli boni, & mali non cõmunicant niſi in naturalibus, mali tamen vident Deum per eſſentiam: quia Iob. 1. & 2. dicitur, ꝙ cum aſſiſterent filij Dei coram Domino, affuit inter illos etiam Satan. Aſſiſtentes tamen ſecundum Grego. vocantur illi, qui intima contemplatione perfruuntur: ergo angeli mali fruũtur hac contemplatione, & ſic angeli ex puris naturalibus videbunt diuinam eſſentiam. (Secundũ arg.) Item, qui intelligere poteſt illud, quod eſt minus intelligibile, poterit intelligere, quod eſt magis intelligibile, vt dicitur 3. de Anima. ſ. quia facilius eſt immutari à magnis ſenſibilibus, & intelligibilibus, quàm à paruis; eſſentia autem diuina eſt magis intelligibilis, quã iſta materialia, quæ non ſunt intelligibilia, niſi inquantum nos facimus intelligibilia actu, abſtrahendo, Deus autem, cum ſit omnino ſimplex, & à materia ſeparatus, eſt per ſe intelligibilis, nos tamen ex puris naturalibus intelligere poſſum⁹ materalia: ergo poterimus à fortiori videre diuinã A eſſentiam ex puris naturalibus, & iſta ratio etiã militat in angelis, qui iſta materialia intelligunt. (Tertium argu.) Item ſicut ſe habet viſus ad viſibile, ita ſe habet intellect⁹ ad intelligibile 3. de Anima. Viſus tamen nunquam impeditur à viſione, niſi vno de quatuor modis: ergo nec intellectus impeditur ab intelligendo niſi illis quatuor modis. (Quartum arg.) Primus eſt per corruptionẽ organi viſus, ſicut quando eſt aliqua macula in pupilla. Similiter corruptio non poteſt accidere in intellectu angelico etiam in puris naturalibus conſtituto, quia intellectus ſui ſunt ſpecula munda, & clariſſima, vt dicit Diony. lib. de diſt. no. cap 4. Secundus modus eſt per abundantiam rei viſibilis, ſine qua nõ fit viſio, hoc autem non conuenit in præſenti: quia B Deus eſt præſens omni intellectui tam bonorum, q̃ malorũ, & eſt intra ipſam ſubſtantiam animæ. Nulli ergo deeſt, vt intelligi poſſit. Tertius modus eſt, ſi viſibile non ſit viſibile in actu, ſicut quando colores ſunt in tenebris: non enim fiunt actu viſibiles, niſi ꝑ lucem, & eſt lux reſpectu colorum, ſicut intellectus agens reſpectu intelligibilium materialiũ, quia materialia ſunt intelligibilia in potentia, & nunquam poterunt intelligi in actu, quouſque abſtrahantur. Ita colores, quando ſunt in tenebris, ſunt viſibiles ĩ potentia, & tamen nunquam poterunt videri, dum ſic manſerunt quouſque lumine perfundant̃. Hoc autem non conuenit in propoſito: quia Deus ꝑ ſeipſum intelligibilis eſt: quia forma ſimplex eſt nõ indi C gens abſtractione, etiã quia ipſe lux eſt prima. Ioã. 1. Quartus modus eſt propter excellẽtiam obiecti, qđ corrumpit ſenſum 3. de Anima. Hoc tamen non cõuenit intellectui: quia excellens ĩtelligibile nõ corrumpit intellectũ, ſicut excellens ſenſibile ſenſum. 3. de Anima: ergo Deus licet ſit excellens intelligibile, non impedit intellectum aliquem. Et ſic ex puris naturalibus intelligi Deus poterit à quolibet intellectu. Item vnumquodque cognoſcitur per ſuã ſimilitudinem, ſed angelus ſecundum naturam propriam eſt ſimilitudo expreſſa Dei, vt ait Dio. lib. de di. no. c. 4. angelus eſt imago Dei manifeſtatio occulti luminis, id eſt diuini, ergo angelus per naturã propriam poterit videre eſſentiam diuinam. (Quintum argum.) Item dicit̃ D in libr. de cauſis, ꝙ omnis intelligentia intelligit id, quod eſt ſup. ſe inquãtum eſt cauſata ab eo, quilibet tamen intellectus creatus, ſecundum naturam ſuã eſt creatus à Deo, ergo per ſua naturalia poterit videre Deum per eſſentiam. (Sextum argum.) Item ad immenſitatem diuinæ largitatis pertinet, vt communicet creaturæ omne illud, cuius ipſa eſt capax, creatura tamen eſt capax huius doni. ſ. ꝙ per eſſentiam Deum videre poſſit ex proprijs naturalibus: quia poteſt peruenire quilibet intellectus ad videndum Deum per eſſentiam per lumen gloriæ, quod quidem eſt ſuperadditũ intellectui, & actuale ſibi: ergo poterat Deus facere, ꝙ eſſet alicui intellectui illud lumen naturale, & tunc ille intellectus ex proprijs naturalibus videret Deum per eſſentiam. (Septimũ argum.) Item dicit Commenta- E tor in principio nouæ Metaphyſicę, ꝙ ſi aliquod eſſet intelligibile à nullo intellectu, intellectum illud intelligibile eſſet fruſtra, abſurdum tamen eſt dici, ꝙ eſſentia diuina ſit fruſtra ĩtelligibilis: ergo aliquis intellectus poteſt eam ex puris naturalibus videre. (Octauum argum.)

Dicendum, ꝙ eſſentia diuina non poteſt intelligi ab aliquo creato intellectu ex puris naturalibus, ſed à quocunque intelligitur neceſſe eſt, ꝙ ex gratia fiat ſic dicitur Ro 6. & Gratia Dei vita æterna, & tamen vita æterna eſt videre Deum per eſſentiam, Ioã. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te, ergo ad videndum Deum per eſſentiam non poteſt aliquis peruenire niſi ex gratia. (Rñdetur quæſito.)

Item

Item non poteſt peruenire per naturalia ad illud,
quod datur charitati in præmium, cum etiam ipſa
charitas ſupernaturaliter habeatur, ſcilicet, per ſolã
infuſionem. Viſio tamen Dei, quæ eſt per eſſentiam,
datur in præmiũ charitati. Io. 14. Si quis diligit me,
diligetur à patre meo, & ego manifeſtabo ei me ip-
ſum, ergo ad videndum Deum per eſſentiam, quod
eſt videre manifeſtè, nemo poteſt peruenire natura-
liter, ſed ex charitate. Item natura cũ gratia fortior
eſt, quàm ſola natura, ſancti tamẽ in limbo exiſten-
tes, quamuis gratiam haberent, nõ viderunt Deum
per eſſentiam. Vnde in eorum perſona, dicitur illud
Thobiæ. 5. quale mihi erit gaudium, qui in tenebris
ſedeo, & lumen cęli non video, ergo à fortiori ex pu
tis naturalibus non poterit homo Deum videre.
Item ſecundum ordinem effectuum eſt ordo cauſa-
rum, nobilioris enim effectus eſt nobilior cauſa, &
tamen inter omnia, quæ poſſunt concedi puræ crea
turæ maximum eſt videre Deum per eſſentiam: er-
go non poterit præſtari homini niſi à Deo, qui eſt ſu
prema cauſa. Item illud, quod eſt proprium naturæ
ſuperioris non poteſt conſequi natura inferior, niſi
actione ſuperioris, cuius eſt illud proprium. Sicut
aqua non poteſt effici calida, niſi per actionem ignis,
cuius eſt proprium eſſe calidum. Videre autem Deũ
per eſſentiam, eſt proprium ipſi naturæ diuinæ, ergo
non poterit aliqua natura intellectualis ex proprijs
naturalibus Deum videre per eſſentiã, niſi ipſa natu
ra diuina, quia operari ſecundum propriam formã,
eſt proprium cuiuſlibet operantis. Et tamen eſſentia
diuina nullius eſt forma propria, niſi Dei. Nulli ergo
naturaliter competit per eſſentiam diuinam videre
Deum, vel aliquid aliud, niſi ipſi deo. Item forma
propria alicuius non poteſt effici forma alterius, ni-
ſi communicante eo. Nam agens facit alterum ſibi
ſimile, ſcilicet id, in quod agit, cõmunicando ei for-
mam ſuam, videre autem per diuinam eſſentiam eſt
impoſſibile intellectui, niſi ipſa eſſentia ſit forma in-
tellectus, id eſt id, quo intelligit, impoſſibile eſt ergo,
ꝙ aliquis intellectus creatus perueniat ad hanc viſio
nem, niſi Deus communicet ei, vt eſſentia ſua ſit illi
forma ad intelligendum, & ſic non erit naturaliter,
cum à Deo fiat. Item ſi aliqua duo copulari debent
ad inuicem, quorum vnũ ſit quaſi formale, & aliud
materiale, oportet ꝙ copulatio eorum fiat per actio
nem, quæ eſt ex parte eius, quod eſt formale, & non
per actionẽ eius, quod eſt materiale, quia forma eſt
principium agendi, materia autem patiendi, ſed ad
hoc, ꝙ intellectus creatus copuletur diuinę eſſentię,
ſit ipſa ſit forma eius, oportet fieri copulationẽ, quę
non poteſt fieri ex parte intellectus noſtri, qui eſt ibi
tanquam materiale, ſed ex parte Dei, qui eſt ibi tan-
quam formale, & ſic nõ fiet naturaliter. Item illud,
quod eſt per ſe tale, eſt cauſa eius, qđ eſt per alterum.
Intellectus autem diuinus per ſeipſum diuinam eſ-
ſentiam intelligit, cum intellectus ſit ibi diuina eſſẽ-
tia, vel ſubſtantia, per quam videtur ipſamet ſubſtan
tia. Intellectus autem creatus videt diuinam ſubſtã-
tiam per aliquid, quod eſt ab eo alienũ, ſcilicet, per
diuinam eſſentiam, quę eſt ab eo multum differens,
ergo non poteſt intellectui noſtro per ſeipſum com
petere, ꝙ videat diuinam eſſentiã, ſed à Deo ſibi pro
uenit. Item quicquid excedit vires alicuius naturę,
non poteſt illi conuenire, niſi per actionem alterius,
ſicut lapis non tendit ſurſum, niſi aliquo moueatur,
videre autem diuinam eſſentiam excedit limites cu
iuſlibet naturæ creatę, quia cuilibet naturæ intelli-
gibili creatę proprium eſt intelligere per modũ ſuæ
ſubſtantię, natura autem diuina non poteſt intelli-
gi ſecundum modum naturæ creatę, ſed per alium

F excellentiorem: ergo impoſſibile eſt, ꝙ aliquis intel
lectus creatus per ſeipſum perueniat ad iſtam viſio-
nem, niſi per operationem Dei, ſcilicet, per aliquam
influentiam diuinę bonitatis, ſecundum quam ele-
uetur intellectus creatus ſup. conditionem ſuam.
Nam non eſt poſſibile, quòd forma propria alicuius
rei fiat forma alterius, niſi res illa participet aliquã
ſimilitudinem illius, cuius eſt illa forma propria. Si-
cut lux corporalis non fit actus alicuius corporis, ni
ſi illud corpus participet aliquid de diaphano, quod
pertinet ad corpora, quę per ſe ſunt lucida, eſſentia
autem diuina eſt propriè forma intelligibilis intelle
ctus diuini proportionata ei. Nam hęc tria in Deo
vnum ſunt, ſcilicet, intellectus, & quo intelligitur,
G & id, quod intelligitur: impoſſibile eſt ergo, quòd ip
ſa eſſentia diuina fiat forma intelligibilis alicuius in
tellectus creati, niſi per hoc, quòd ille intellectus par
ticipet aliquam ſimilitudinem diuini intellectus. Et
hęc participatio eſt neceſſaria ad hoc, ꝙ videatur di
uina eſſentia, tanquam quędã diſpoſitio pręcedens.
Item nihil eſt ſuſceptiuum formæ ſublimioris, ni
ſi eleuetur ad capacitatem illius per diſpoſitionem
aliquam, quia forma nõ fit, niſi in materia propria,
id eſt, quæ eſt iam facta ei ſimilis, ſcilicet, per diſpoſi-
tiones. Nam aliàs non requiritur diſpoſitio aliqua
in materia ad formam, ſed quęlibet materia poſſet
recipere quancunque formã, quod falſum eſt, quia
aliæ diſpoſitiones requiruntur ad vnam formã, &
H aliæ ad aliam. Hoc autem non eſt niſi, vt inducatur
ſimilitudo quædam proxima inter materiã, & for-
mam ſuſcipiendam, ſine qua ſimilitudine, nulla for-
ma introducitur in materiam: eſſentia autem diui-
na eſt forma altior omni intellectu creato, ergo nõ
poteſt peruenire intellectus creatus ad hoc, ꝙ eſſen-
tia diuina fiat forma, ſiue ſpecies intelligibilis eius,
niſi eleuetur intellectus creatus per aliquas diſpoſi-
tiones aſſimilantes eum aliqualiter diuinæ eſſentiæ.
Item ſi aliqua duo fuerint prius non vnita, & poſtea
vniantur, oportet ꝙ hoc fiat per mutationẽ vtriuſ-
que, vel alterius eorum. ſi ergo ponatur, ꝙ aliquis in
tellectus creatus incipiat de nouo videre diuinam eſ
ſentiam, neceſſe eſt, ꝙ ipſa copuletur ei, vt ſpecies,
I vel forma intelligibilis, & tamen diuina eſſentia nõ
mouetur, ergo intellectus humanus ad iſtam vnio-
nem mouetur: quæ quidem mutatio non poteſt eſ-
ſe, niſi per hoc ꝙ intellectus creatus acquirat de no-
uo aliquam diſpoſitionem, per quam appropinquet
Deo. Idem autem erit, ſi detur, ꝙ aliquis intellectus
creatus à principio ſuæ creationis tali viſione frua-
tur. Nam, cum illa viſio excedat conditionem illius
intellectus, oportet aliquid ſuperadditũ eſſe illi na-
turæ, quod eſt extra propria naturalia. Et ſic non vi-
debit ex puris naturalibus. Nam ſi detur ꝙ illi natu-
ræ intellectuali nihil ſit ſuperadditum ad iſtam vi-
ſionem habendam, dabitur ꝙ illa viſio non excedat
limites illius naturæ, ſed conueniat ei per ſe, quod
K falſum eſt, quia nulli, niſi Deo hoc per ſe competit,
vt oſtenſum eſt. Item nihil poteſt eleuari ad opera-
tionem altiorem, quam habet, niſi virtus ſua opera-
tiua fortificetur. Dupliciter autem virtus fortificari
poteſt, vno, modo per ſolam intenſionem ipſius, ſi-
cut virtus actiua calidi, id eſt, virtus ad calefaciendũ
augetur, per intenſionem caloris in calefaciente, ita
vt vehementius iam calefacere poſſit. Alio modo
fortificatur virtus per nouę formę appoſitionem, ſi
cut virtus diaphani augetur ad hoc, quòd poſſit illu
minare per receptionem lucis de nouo in ipſo dia-
phano. Primus modus augmenti cauſat operatio-
nem in eadem ſpecie, licet fortiorem, ſicut res parũ
calida, & multum calida calefaciunt, & ambę cale-
factio-

Dupliciter fortificatur virtus actiua.

factiones ſunt in eadem ſpecie. Secūdus modus aug
menti facit operationem in altera ſpecie, quia dia-
phanum factum diaphanum in actu facit ad viſio-
nem, ad quam nunquam ſufficit diaphanum in po-
tentia, ſcilicet, ſine luce. Idem patet in ſpeciebus re-
rum materialium exiſtentibus in phātaſia, quia per
illas ſic vt ſunt fit actus phātaſticus, ſicut in ſomnijs,
& non ſufficiunt ad aliunt actum excellentiorem.
Si autem per intellectum agentem abſtrahantur à
conditionibus materiæ augetur virtus earū, & tunc
ſufficiunt ad cauſandum cognitionem intellectiuā,
quæ eſt alterius ſpeciei, quàm cognitio phantaſtica.
Sic ergo in præſenti virtus naturalis intellectus crea
ti non ſufficit ad videndum diuinam eſſentiā, opor-
tet ergo, quòd augeatur ei virtus. Ad hoc autem ꝙ
perueniat ad iſtam viſionem non ſufficit augmentū
primi modi, ſcilicet, per intenſionem virtutis natu-
ralis ipſius intellectus, ſicut ſi intendatur calor in ca
lido, quia talis augmentatio non facit actum in al-
tera ſpecie. Et tamen viſio diuinæ eſſentiæ, & per di
uinam eſſentiam non eſt eiuſdem rationis cum vi-
ſione naturali intellectus noſtri. Quod patet ex di-
ſtantia medij vidēdi, & ipſius obiecti, quod videtur:
ideo non poteſt ſufficere ad iſtam viſionem, quòd
lumen naturale intellectus noſtri quantuncunque
intendatur, ſed oportet, ꝙ fiat augmentum virtutis
intellectiuę per lumen alterius ſpeciei, quod non ſit
naturale. Ideo oportet opponi lumen extrinſecum.
Et iſtud vocatur lumen gloriæ. Nam in cognitionē
intelligibilium venitur ex cognitione ſenſibilium,
& ob hoc nomina cognitionis ſenſibilium transfe-
rimus ad cognitionem intellectiuam, & præcipuè il
la nomina, quæ ad viſionem pertinent: quia viſus in
ter cæteros ſenſus eſt nobilior, & ſpiritualior, & per
hoc intellectui propinquior. Et inde eſt, ꝙ intelle-
ctualis cognitio vocatur viſio 6. Ethico. Et quia vi-
ſio corporalis non completur ſine luce illa, per quā
viſio intellectualis perficitur, nomē lucis accipiūt,
vnde 3. de Anima Ariſto intellectū agentem luci cō
parat, ex eo, ꝙ intellectus agens intelligibilia facit in
actu ea, quæ erant intelligibilia in potentia, ſicut lux
corporalis facit res actu viſibiles. Illa igitur diſpoſi-
tio, per quam intellectus creatus eleuatur ad viſionē
intellectualem diuinæ ſubſtantiæ, congruè vocatur
lumen, vel lux gloriæ, nō propter hoc, ꝙ faciat Deū
intelligibilem in actu, ſicut facit intellectus agēs ſpe
cies rerum materialium, ſed per hoc, quòd facit in-
tellectum poſſibilem actu intelligere Deū. Eſt enim
ſimilitudo inter hæc, quia ſicut intellectus agens eſt
quædam lux, ſine qua intellectus poſſibilis non intel
ligit, ita ſine lumine gloriæ nemo Deum videt. Eſt
tamen differentia inter hæc: quia intellectus agens
nihil facit circa intellectum poſſibilem, ſcilicet, di-
ſponendo eum, aut eleuando ipſum ad intelligen-
dum, cū intellectus poſſibilis, & agens non ſint duæ
res ſeparatę, ſed vna ſubſtantia, ſed intellectus agens
habet operationem ſuam circa rem intelligibilem,
idest, circa phantaſmata abſtrahendo ea, per quæ
fiunt actu intelligibilia, & tunc intellectus poſſibilis
recipit illa, tanquam ei naturalia, & conuenientia,
& per ipſa intelligit. Ideo intellectus agens diſponit
intelligibilia, ſed non intellectū poſſibilem, ſicut qui
parat alteri cibos, non dat ei potentiam guſtatiuam,
vel appetitum, ſed ſolum diſponit cibum, quo non
exiſtente, nemo comedere poteſt. Lumen autem
gloriæ habet ſe è contrario: quia nihil diſponit cir-
ca ipſum intelligibile, ſed circa intellectum poſſibi-
lem. Nam ipſum intelligibile eſt ibi Deus, vbi nō de
bet fieri aliqua abſtractio ad hoc, ꝙ Deus ſit intelli
gibilis, cū Deus per ſe ſit ītelligibilis, & nihil eſt ma-

De lumine gloriæ.

Similitudo et differentia inter intellectū agentem & lumē gloriæ.

A gis intelligibile, quàm ipſe Deus, ſed lumen gloriæ
agit circa intellectum poſſibilem, eleuando eum vl-
tra conditionem ſuæ ſpeciei, vt intelligat illa, quæ
aliàs intelligere non poterat, & ſic non ſe habet om
nino ſicut intellectus agēs, ſed eſt magna ſimilitudo,
vt dictum eſt Iſtud lumen gloriæ eſt, de quo dicitur:
Pſal. 35. In lumine tuo videbimus lumen, ideſt, per
lumen tuum, quod eſt lumen gloriæ, videbimus lu-
men, ſcilicet, diuinæ ſubſtantiæ, quia ipſa eſt lumen,
quod illuminat omnem hominem venientem in
hunc mundum Io. 1 de hoc lumine Apoc. 21. Ciui-
tas beatorum non eget ſole, nec luna: nam claritas
Dei illuminabit illam, & Iſa. 60. dicitur: Non erit ti-
bi ſol amplius ad lucendum per diem, nec ſplendor
B lunę illuminabit te, ſed erit tibi Dominus ī lucē ſem
piternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Inde etiā
eſt, ꝙ Deus, qui eſt cauſa omnis intellectionis, & cui
idem eſt intelligere, & eſſe, vocatur lux prima Io. 1.
Deꝰ lux eſt, & non ſunt tenebræ vllæ in eo, vocatur
etiam lumen. Io 1. ſcilicet: Erat lux vera, quæ illumi
nat omnem hominem, & iterum ibi. Non erat ille
lux, ſcilicet, Ioan. Bap ſed vt teſtimonium perhibe-
ret de lumine, ideſt, de Deo. Et ob hoc etiam Deus
dicitur: circundatus lumine Pſal. ca. 3. ſcilicet: Ami-
ctus lumine, ſicut veſtimento. Et propter hoc tam
Deus, quā angeli in Sacra ſcriptura in figuris igneis
deſcribūtur: quia ignis inter omnia elemēta de luce
magis habet. Amplius prædicta patent, quia ad hoc,
C ꝙ nos intelligamus diuinam eſſētiam, & per ipſam,
oportet, ꝙ eſſētia diuina vniatur intellectui noſtro,
ſicut forma, ipſa tamen forma non vnitur materiæ
ſine diſpoſitionibus immediatis, vt ſup oſtētum eſt
præcedenti qō oportet ergo diſpoſitionem eſſe, per
quam diuina eſſentia intellectui noſtro vniatur. Hęc
autem diſpoſitio non poteſt eſſe naturalis alicui in-
tellectui creato. Nam vltima diſpoſitio ad formā, ſe
cundum eandem rationem recipitur in materia, ſe-
cundum quam forma: quia ſunt ſimiles forma & ip
ſum perfectibile, quia per vltimam diſpoſitionem
contingit formam: Forma autem, quæ eſt diuina eſ
ſentia excedit omnem facultatem naturalem: Ideo
oportet, ꝙ diſpoſitio immediatè ad recipiendum eſ
D ſentiam diuinam, tanquam formam in intellectu,
non ſit naturalis: quia aliàs forma, & diſpoſitio im-
mediata eſſent multum diſſimiles, & tamen debent
pertinere ad idem genus, quia potentia, & proprius
actus eius ſemper accipiuntur in eodem genere. Vn
de potentia, & actus diuidunt quodlibet genus en-
tis. 3. Phy. & ſic ad aliud pertinent. Et propter hoc fa-
cultas recipiendi ſiue potentia non ſe extendit, niſi
ad formam ſui generis. Oportet igitur, ꝙ, cum eſſen
tia diuina ſit extra omne genus, & excedat facultatē
rerum creatarum, ipſa diſpoſitio vltima, ſecundum
quam intellectus recipit eſſentiam diuinam, exce-
dat facultatem naturalem. Et ſic non erit diſpoſitio
naturalis, ſed ſupernaturalis, quam vocamus lumen
E gloriæ. Poteſt tamen intellectus creatus, ſecundum
facultatem naturalem peruenire ad cogonitionem
Dei per formas creatas intellectui inditas, vel acqui
ſitas, ſed illa cognitio non eſt viſio Dei per eſſentiā.
Vnde per eam non cognoſcitur de Deo quid ſit, ſed
quid non ſit.

Aliqui dicunt, quòd nullo modo poſſit homo ve
nire ad videndum Deum per eſſentiam, ſiue per lu-
mē naturale, ſiue per lumen glorię, quia nullum ab
extra adueniens poteſt eleuare viſum ad videndum
ea, quę naturalem eius facultatem excedunt: ſicut
per nullam potentiam poteſt viſus videre voces, vel
odores, aut aliquid, quod non eſt coloratum, ſed eſ-
ſentia diuina excedit capacitatem intellectus creati
magis

Opinio quorūdā Deū non poſſe videri per eſſentiā.

magis, quàm excedat intellectus ipſum ſenſum: ergo ſicut ſenſus non poteſt per aliquid ſuperueniens cognoſcere, quæ pertinent ad intellectum, aut vnus ſenſus, quæ pertinent ad alium ſenſum, non poterit intellectus creatus eleuari per aliquod lumen, vt diuinam eſſentiam videat. (F)

Secundũ argum. Item illud lumen gloriæ, quod in intellectu creato recipitur, eſt aliquid creatum, & ſic diſtat in infinitũ à Deo, qui eſt increatus: ergo per ipſum non poteſt diſponi intellectus creatus vltimata diſpoſitione ad videndum Deum.

Tertium argum. Itẽ ſi lumen gloriæ propter hoc, ꝙ eſſet ſimilitudo quædam diuinæ eſſentiæ poteſt hominem diſponere ad videndum Deum, cum omnis ſubſtantia intellectualis ex eo, ꝙ eſt intellectualis gerat ſimilitudinem diuini intellectus, vel ſubſtantiæ, quælibet ſubſtantia intellectualis per naturam ſuam ſufficiet ad videndum diuinam eſſentiam. (G)

Quartum arg. Item illud lumen gloriæ eſt creatum, nihil ergo prohibet poſſe illud eſſe conditionem naturalem alicuius intellectus, & tunc ille per ſeipſum diuinam eſſentiam videret: & tamẽ iſta non conceduntur: ergo nec illud lumen gloriæ ſufficiet intellectui noſtro ad videndum diuinam eſſentiam.

Quintum argum. Item infinitum, inquantum infinitum eſt incognitum, Deus tamen eſt infinitus, ergo cognoſci nõ poteſt à nobis etiam per lumen gloriæ.

Sextũ arg. Item oportet eſſe proportionem intellectus ad rem intellectã, & tamen nulla proportio eſt intellectus noſtri ad eſſentiam diuinam, etiam addito lumine gloriæ, quia ſemper manet diſtantia infinita, ergo etiam per lumen gloriæ Deus videri non poteſt. (H)

Dicendum, ꝙ eſſentia diuina cognoſci poteſt à quolibet intellectu creato, non quidem ex naturalibus viribus, ſed per lumen gloriæ, vt dictum eſt. Quia dato oppoſito tolleretur beatitudo omnis ſubſtantiæ intellectualis, cum illa eſſe non poſſit, niſi in vidẽdo eſſentiam diuinam, quæ eſt maxima perfectio intellectus: repugnat etiam hoc Sacræ Scripturæ, quæ aſſerit diuinam eſſentiam clarè videndam à beatis: ideo poſitio illa tanquam erronea abijcienda eſt.

Reſpõdetur rationibus præ dictis immediate. Ad primum dicendum, ꝙ ſenſus non poteſt peruenire ad intelligibilia, nec etiam ad ſenſibilia propria alterius ſenſus, quia iſta ſunt omnino extra naturam ſuam, ideo ſenſus per nullam potentiam poteſt ad hoc pertingere: (I) eſſentia autem diuina ad intellectum pertinet: quia eſt de numero intelligibilium, immo nihil magis eſt intelligibile, quàm ipſa. Non eſt ergo contra conditionem intellectus creati intelligere eſſentiam diuinã, ſed eſt ſupra facultatẽ ſuam. Ideo indiget confortari per aliquam diſpoſitionem, vt ad hoc perueniat. Et non eſt ſimilis comparatio facta de ſenſibilibus. Nam aliquid eſt, quod ſenſus non capit, ſcilicet, quia eſt extra naturam obiecti ſui: ſicut viſus non capit voces, & auditus colores, & generaliter nullus ſenſus capit purè ſpiritualia. Aliud eſt, ꝙ non capit ſenſus, quod ad naturam obiecti ſui pertinet, & tamen excellens valdè eſt, & propter ſuam magnitudinem nõ capitur, ſicut oculus humanus non poteſt clarè, & diu videre ſolis radios. (K) Ad primum, quod ſenſus non capit, nunquam poteſt peruenire per aliquam confortationem, eo ꝙ eſt extra ſuam naturam. Ad ſecundum autem peruenire poteſt, ſi confortetur. Quilibet enim oculus ſolem clarè videre poſſet, ſi confortaretur, ſicut quędam viſibilia ſunt, quæ ſani delectabiliter vident, & habentes oculos infirmos illa videre non poſſunt, propter excellentiam lucis. Deus autem ad intellectum creatum comparatur ſecundo modo, ſcilicet, tanquam intelligibile excellens, & non primo modo, cum Deus ſit aliquod intelligibile. Cum autem dicit, ꝙ magis excedit eſſentia diuina intellectum,

(F) quàm intellectus ſenſum, verum eſt quantum ad eſſe, ſed non quantum ad cognoſci. Vnde facilius erat peruenire ſenſum ad hoc, ꝙ eſſet intellectus, quàm ꝙ intellectus perueniat ad hoc, ꝙ ſit eſſentia diuina. Ideo non fit per lumen gloriæ, nec per aliquam aliã diſpoſitionem, ꝙ intellectus creatus ſit eſſentia diuina, ſed peruenit ad hoc, ꝙ intelligat eam. Et quantũ ad hoc magis excedit intellectus ſenſum, quàm eſſentia diuina excedat intellectum, eo ꝙ inter intellectum, & eſſentiam diuinam poteſt eſſe aliqua proportio, cum Deus ſit aliquid intelligibile. Inter ſenſum autem, & purè intelligibilia ſicut ſunt incorporalia, nulla proportio eſſe poteſt, & inter ea, quæ ſunt vnius ſenſus ad alterum ſenſum, quia iſtud eſt extra naturam ſenſus.

(G) Ad ſecun. argum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ lumen gloriæ eſt aliquid creatum, & tamen per illud poteſt homo peruenire ad videndum Deum, & non exaltat intellectum creatum ad Dei viſionem, tanquam ipſum ſit immediatum Deo, & indiſtans, ſed quia à Deo accipit virtutem ad iſtum effectum. Aliter poteſt dici, ꝙ iſtud lumen gloriæ diſtat à Deo in infinitum ſecundum eſſe: ideo per illud non poteſt intellectus creatus peruenire ad hoc, ꝙ ſit Deus, & tamẽ ſecundum intelligere eſt indiſtans à Deo, quia ſecũdum illud vnimur Deo immediatè, ita vt eſſentiam diuinam per ſeipſum intelligamus. Ita materia, & forma ſecundum eſſe diſtant immenſum, quia materia nũquam poteſt peruenire ad hoc, ꝙ ſit forma, & tamen ſunt immediata per proportionem, quia (H) vnum alteri vnitur, & diſpoſitiones illæ, ſecundum quas materia vnitur formæ, dicuntur facere formã immediatam materiæ, vel ſecundum illas materia contingit formam, licet differant in gradu eſſendi, & ſic lumẽ gloriæ eſt Deo immediatum, & facit nos ei immediatos in intelligendo, & non in eſſendo.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum ꝙ licet quælibet creatura intellectualis ſit ſimilitudo Dei, non tamen eſt perfecta ſimilitudo eius, ita vt per illam perueniat homo ad intelligendum Deum. Peruenit autem per illud lumen, quia iſtud non eſt ſimilitudo Dei, niſi inquantum facit nos aptos ad Deum intelligendum. Diuerſitas autem eſt propter ſimplicitatem Dei, & compoſitionem creaturarum. Eſt enim proprium Dei, (I) vt ſubſtantiam ſuam perfectè cognoſcat, lumen autem prędictum eſt ſimilitudo Dei quãtum ad hoc, ꝙ ad Dei ſubſtantiam videndam perducit. Et non eſt ſimilitudo Dei in eſſendo, per quam exprimatur id, quod in Deo eſt, ſicut imago exprimit rẽ, cuius eſt imago: quia eſt perfecta ſimilitudo eius. Nulla autẽ intellectualis ſubſtantia poteſt eſſe Dei ſimilitudo, ita vt per eam Deum intelligamus. Cum enim nullius ſubſtantię creatę ſimplicitas ſit ęqualis diuinę ſimplicitati, impoſſibile eſt, ꝙ totã ſuam perfectionem creata ſubſtantia habeat in eodem. Hoc enim eſt proprium Dei, qui purè ſimplex eſt, & ſecundũ idem eſt ens, & intelligens & bonus, & vnus, & viuens, & omnia alia. Quęcũque enim de Deo dicunt, (K) licet diuerſas rationes dicant, vnum tamen in Deo ſunt, ſcilicet ipſa Dei ſubſtantia. In creatura autem differunt hęc, quia homo ſecundum aliud eſt animal, & ſecũdum aliud intelligens, & ſecundũ aliud albus, & ſic de cęteris. Et ſic nulla res eſt omnino ſimpliciter, niſi Deus. Et ſic oportet, ꝙ aliud ſit in ſubſtantia intellectuali creata lumen, quo beatificatur in diuina viſione, & aliud ipſum lumen, quo in ſpecie ſuę naturę completur, & intelligit proportionaliter ad conditionem ſuę ſpecię. Ideo creatura intellectualis ſecundum eſſe ſuum, licet ſit quędam ſimilitudo Dei remota, non tamen poteſt eſſe ſimilitudo propinqua ad intelligẽdum Deum: ideo

opor-

A oportet lumen illud, per quod intellectus ſit propinquius Deo ad ipſum videndum eſſe aliud à lumine naturali ſuo. Ad quartum dicendum, ꝙ lumen glorię nõ poteſt eſſe connaturale alicui intellectui creato: eo ꝙ viſio diuina excedit capacitatem naturalẽ omnis creaturæ: ideo non poteſt eſſe naturale alicui creaturæ per ſe Deum videre poſſe. Et ſi dicatur, ꝙ illud lumen eſt creatum: ideo, ꝙ nihil impedit alicui creaturæ eſſe connaturale ſicut eſt accidentale. Dicendum, ꝙ multa poſſunt alicui accidentaliter aduenire, quę ſi eſſent ei ſubſtantialia mutarent ſpeciẽ ſuam: ſicut accidit aquæ eſſe calidam. Si autem eſſet ei naturale eſſe calidam, iam nõ eſſet aqua; ſed ignis, quia inter omnia corpora illi primò, & propriè cõpetit calidum eſſe. Ita accidit homini eſſe albũ, &

Ad quin-tum.

B tamen ſi eſſet ſubſtantiale homini eſſe album, non eſſet homo, ſed pertineret ad qualitatem, & ita in omnibus apparet. Sic igitur lumen gloriæ, per qđ Deus immediatè videtur accidentale eſt homini. Si autẽ eſſet homini naturale videre diuinam eſſentiam ſine vllo medio: iam non eſſet homo, ſed Deus, cui naturale eſt diuinam eſſentiam cognoſcere, & per ipſam ſe cognoſcere, & omnia alia, tãquam per formam ſuam. Sicut ergo non poteſt alicui corpori eſſe proprium eſſe calidum, ſcilicet, ſine participatione, niſi habeat formam ignis: ita non poteſt eſſe alicui naturale diuinam eſſentiam videre, niſi eſſentia diuina ſit forma ſua, poteſt tamen per participationẽ

C illius formæ videre diuinam eſſentiam, etiam ſi nõ ſit Deus, ſicut aliquod corpus poteſt calidũ eſſe per participationem, licet non ſit ignis. Iſta autem participatio diuinæ eſſentiæ dicitur lumen gloriæ, ideo nemo poteſt niſi accidentaliter Deum videre. Ad quintum dicendum, ꝙ infinitum priuatiuè dictum, eſt incognitum, ſicut materia per priuationem formæ eſt infinita, quia non habet formam, quæ determinet eam, & finitet in eſſendo, tale infinitum eſt incognitum: quia forma eſt principium cognitionis, ideo quod forma caret, eſt incognitum. Et ſic 3. Phy. Ari. infinitum ad materiam reducit. Et hoc modo quantitas non habens terminos dicitur infinita, & etiam iſta eſt incognita, quia terminus in quantitate

Ad quint. Quomodo infinitum eſt incognitum.

D pertinet ad figuram, quæ forma dicitur. Et ponitur in quarta ſpecie qualitatis, & iſta forma etiã eſt principium cognoſcendi. Aliquando dicitur infinitum negatiuè, non ꝙ careat, vel priuetur aliquo, per qđ limitari debeat, ſed quia nihil habet, quod ipſum cõtrahat, & finitet. Sic omnes formę immateriales vocantur infinitæ, & ſunt quodammodo infinitæ, cũ non ſit eſſe earũ contractum per materiam: hoc modo Deus infinitus eſt, quia eſt omnino immaterialis. Et ſic infinitum nõ eſt incognitum, ſed eſt maximè cognoſcibile, cum materia ſit, quæ impedit cognitionem intellectiuam, & res materiales non ſunt cognoſcibiles in actu, ſed in potentia ſubſtantiæ autẽ ſeparatę ſunt intelligibiles in actu, & ſic Deus, licet

Quomodo dicatur ſolus Deus infinitus & formę immateriales aliquo modo infinitę.

E ſit infinitus, eſt cognoſcibilis, immo quanto res eſt magis infinita, eſt magis cognoſcibilis, quia magis eſt ſeparata à conditionibus materiæ. Iſta infinitas cõpetit Deo, & omnibus ſubſtantijs ſeparatis. Habet autem Deus alium modum infinitatis, ſecundum quem ipſe ſolus vocatur verè infinitus, quia alię ſubſtantię ſeparatę, licet ſint formę non contractę, & finitæ per materiam, ſunt tamẽ in ſeipſis limitatæ per terminos ſuę naturę. Ideo non vocamus eas communiter infinitas. Deus autem non eſt limitatus terminis naturæ ſuæ. Ratio diuerſitatis eſt, quia in omnibus rebus creatis eſt eſſe receptum, & eſt aliud eſſe, & aliud eſſentia, cui participatur. Vnde neceſſe eſt eſſe participatum eſſe finitum, ſecundum modũ

A naturæ recipientis, cui participatur, Deus autem nõ recipit eſſe ab alio, ſed ipſemet eſt ipſa natura entitatis: ideo non eſt aliquid, per quod in Deo limitetur eſſe, cum limitatio, vel cõtractio non fiat, niſi ex modo recipiendi. Ideo neceſſe eſt Dei eſſe infinitũ eſſe. Et ob hoc dicimus Deum infinitum eſſe ſecundum eſſentiam. Et iſtud etiam non facit eum eſſe incognitum, imo magis cognoſcibilem, quia quanto res habet magis de eſſe, tanto eſt magis intelligibilis. Ad ſextum dicendum, ꝙ inter intellectum noſtrum, & Deum eſt proportio, licet non in eſſendo, ſed benè in cognoſcendo. Proportio enim ſecundum communem modum dicit commenſurationem duarũ quantitatum ſecundum æqualitatem, vel exceſſum

Ad ſextũ.

B determinatum. Transfertur tamen ad ſignandum habitudinem duarum rerum quomodocũque ſe habentium. Et ſic dicimus materiam proportionatam eſſe formę, & patiens proportionatum eſſe agenti, & tamen nõ accipitur ibi proportio primo modo: hoc modo Deus, & intellectus creatus habent proportionem, inquãtum intellectus noſter poteſt peruenire ad intelligendum Deum.

Reſpõdetur primis rationib'.

Ad primas autem rationes, quæ probabant hominem poſſe naturaliter videre Deum, eſt reſpondendum, & ad primam dicẽdum, quòd angeli in ſua prima conditione non viderunt Deum per eſſentiam, licet aliqui hoc crediderunt, ſed viderũt Deum per ſimilitudinem creatam. Et hoc neceſſe eſt dici, ſiue

Ad primũ argum.

C ponantur angeli creati in gratia, ſiue in puris naturalibus, cum nemo dicat angelis fuiſſe concreatam felicitatem, quia tunc nec illi potuiſsẽt cadere, nec iſti conformari cum beatitudo de ſe firmum bonũ ſit, ergo non fuerunt angeli creati in beatitudine, & tamen ſi in principio creationis ſuæ vidiſsẽt Deum per eſſentiam, fuiſſent creati beati, cum illa viſio ſit beatitudo, ergo nõ habuerũt eam in principio creationis. Et hoc innuitur per Aug. ſuper Gen. ad literam, vbi vocat viſionem matutinam cognitionem in verbo, id eſt, per eſsẽtiam diuinam, & veſpertinã, ea quę eſt in ſeipſis per ſpecies concreatas angelis. Et tamẽ cognitio veſpertina præceſſit matutinam: quia dicitur: factum eſt veſpere, & mane dies unus.

Angeli mox creati non viderunt diuinam eſſentiam.

D Ad ſecundum dicendum, ꝙ Diabolus non eſt de aſſiſtẽtibus Deo: quia hoc ad ſolos angelos bonos pertinet, & non ad omnes, ſed ſolum ad ſuperiores, & iſti per eſſentiam Deum vident. Dicitur autem Satan aſtitiſſe, nõ ꝙ Deum per eſſentiam viderit, ſed, ꝙ à Deo viſus eſt inquantum ad ipſum Dei prouidentia ſe extendit, ſicut ad bonos angelos. Et ſic Satan aſtitit Deo, quia præſto ei erat, vt Deus de ipſo faceret, quod vellet: ſicut nos dicimus illa nobis aſſiſtere, vel præſto eſſe, quæ noſtræ diſpoſitioni ſubiecta ſunt. Poteſt tamen dici, ꝙ Satan nõ dicitur Deo aſſiſtere, ſed aſtare. Nam omnia Deo aſtant, ſiue corporea, ſiue incorporea: quia omnia ei ſubiecta ſunt. Aſſiſtere autem ſolum dicũtur illi ſpiritus beati, qui

Ad ſecun.

E ab intima contemplatione nunquam recedunt, ut ait Grego. Dicitur tamen: aſtitit, quia eſt præteritũ æquiuocum de aſto, & de aſſiſto. Satan autem dicitur aſtitiſſe, quia aſtabat, & non quia aſſiſtebat. Ad tertium dicendum, ꝙ aliquid poteſt eſſe per ſe magis intelligibile, quod tamen eſt minus intelligibile alicui. Quod autẽ apparet in noſtro intellectu: quia facultas intellectus noſtri determinatur ad formas ſenſibiles, quæ per intellectum agentem fiunt intelligibiles in actu, eo ꝙ phantaſmata ita ſe habent ad intellectum noſtrum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum 3. de Anima. Ideo oportet, ꝙ ad omne illud, quod intellectus noſter intelligit naturaliter, manu ducatur per formas ſenſibiles, vt ait Dio. Et quia ſubſtantię,

Ad tertiũ.

ſepa-

ſeparatę, quæ ſunt per ſe maximè intelligibiles, excedunt genus formarum ſenſibiliū: ideo intellectus noſter eſt valde debilis ad cognitionem earum, ſcilicet, quia non poteſt manu duci directè, & immediatè in cognitionem earum per formas ſenſibiles: vnde dicitur 2. Metaph. ꝙ ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lumen ſolis, ita ſe habet intellectus noſter ad ea, quæ ſunt manifeſtiſſima in natura. Naturalis autem facultas intellectus angelici non eſt determinata ad formas ſenſibiles. ita vt per eas intelligere debeat, ſcilicet, accipiendo eas per ſenſum, & poſtea abſtrahendo per intellectum agentem, ſicut nos facimus. Nā iſte modus non competit angelis, eo quòd non ſunt corporei, nec habere poſſunt organa ſenſitiua. Eſt tamen facultas intellectus ipſorum determinata ad G formas creatas, per quas intelligunt: quia iſtæ non excedunt genus ipſorum, ſed ſicut angeli ſunt creati, ita iſtæ ſunt creatę. Ideo ſicut intellectus noſter habet ſe valdè debiliter circa cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum, quia excedunt genus formarum ſenſibilium: ita ſubſtantiæ ſeparatæ circa cognitionem diuinæ eſſentiæ deficiunt, quia illa excedit formas creatas, per quas naturale eſt angelis intelligere. Magis tamē deficit angelus ex proprijs naturalibus à cognitione diuinę ſubſtantię, quàm intellectus noſter deficiat à cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum, quia magis exceduntur ipſi à Deo, quàm nos ab angelis. Dictum autem Commentatoris intelligitur de intelligibilibus creatis, inter quę eſt propor H tio aliqua: diuina autem eſſentia excedit omnem in-

Ad quar. tellectum creatum in infinitum. Ad quartum dicendum, ꝙ intellectus creatus non impeditur ab hoc, ꝙ Deum videat per eſſentiam ex defectu diuinæ eſſentiæ, quaſi de ſe non ſit intelligibilis in actu, cum econtrario inter omnia ipſa eſt maximè intelligibilis, ſed eſt impedimentum ex parte intellectus creati. Primò propter defectum virtutis intellectiuę creatæ, cuius naturalis facultas eſt determinata ad ens creatum: hic tamen defectus in homine eſt, & in angelo, conſiderando naturalia eorum, & tamen non æqualiter: in intellectu enim angelico non inuenitur aliquis defectus, quantum ad ea, quæ ſunt ſui generis, ſed quantū ad ea, quæ ſunt ſupra genus. Eſt enim I intellectus angelicus creatus, & ſic omnia creata ſūt in vno genere. Et quantum ad iſta intellectus angelicus non deficit: quia omnia creata perfectè intelligit: deficit tamen quantum ad id, quod eſt extra genus intellectus ſui, ſcilicet, quantum ad Deum, qui ſupra omne genus eſt. Intellectus autem humanus deficit dupliciter ſcilicet, circa ea, quæ ſunt extra genus, ideſt, circa Deum, quem non intelligit, & circa ea, quæ ſunt in genere ipſius intellectus, ideſt, quæ ſunt creata. Nam nō intelligit perfectè omnes creaturas. Et hoc eſt, quia lux intellectus noſtri eſt obumbrata, ſicut dicit Iſaac, ꝙ ratio oritur in vmbra intelligentiæ, ideſt, intellectus noſter, qui vocatur ratio, K quia eſt diſcurſiuus, oritur in vmbra intelligentiæ, ideſt, habet ortum ibi, vbi intelligentia deficit à luce perfecta intellectuali, & incipit obumbrari. Secundò accidit defectus ex parte intellectus creati propter abſentiam intelligibilis, quia licet eſſentia diuina ſit pręſens cuilibet rei, non tamen eſt præſens cuilibet intellectui, vt forma intelligibilis, & tamen nō ſufficit, ꝙ ſit realiter in intellectu ad hoc, quòd intelligatur, ſed ꝙ vniatur ei, tanquam forma intelligibilis. Hoc autem nō accidit, niſi quando in intellectu eſt diſpoſitio ſufficiens ad hoc, ꝙ poſſit vniri eſſentiæ diuinæ, vt formæ intelligibili, quæ diſpoſitio ex naturalibus proprijs ineſſe non poteſt. Tertiò differt intellectus creatus à viſione Dei propter exceſſum

F claritatis diuinæ eſſētiæ ſupra formas illas, per quas intellectus creatus naturaliter intelligit. Et ſic intellectus creatus deficiet naturaliter à viſione Dei per eſſentiam: quamuis immenſitas diuinæ eſſentię intellectum non corrumpat, ſed magis confortet ad intelligendum. Ad quintum dicendum, quòd intellectualis natura eſt ſimilitudo Dei, inquātum etiam Deus eſt intelligens, ſed nō eſt ſimilitudo, per quam deueniatur ad cognoſcendum Deum per eſſentiā, vt ſup oſtenſum eſt. Quia tamē eſt aliqua ſimilitudo Dei, poteſt per aliquas ſpecies creatas, quæ ſint ſimilitudines Dei largè peruenire ad cognoſcēdū Deū. Iſta tamen cognitio non eſt per eſſentiam. Ad ſextum dicendum, ꝙ omnes intelligentię Deum intel G ligunt, inquantum à Deo creatę ſunt, non tamen per hoc vident eum per eſſentiam, quia hoc modo non poſſunt eum cognoſcere, niſi inquantum retinent in ſe quandam ſimilitudinē illius, ſicut cauſatum retinet ſimilitudinem cauſę. Iſta tamen ſimilitudo eſt multum diſtans, quia eſt in maximo gradu analogię: ideo nō poteſt cognoſci Deus hoc modo, niſi valde imperfectè, & quaſi argumentatiuè. Ad ſeptimum dicēdum, quod ſupra reſponſum eſt, ſcilicet, quòd lumen glorię poteſt eſſe accidentale intellectui, ſed non cōnaturale, quia illud, quod pertinet ad naturam ſuperiorem, tanquam proprium eius, non poteſt eſſe proprium naturę inferioris, niſi transferatur, vt ſit de ſpecie naturę ſuperioris, ſi- H cut diaphano poteſt lux accidere, non poteſt tamē ſibi eſſe naturale, quòd abſente corpore lucido luceat, niſi ipſum diaphanum efficiatur corpus lucidum, determinari autem ad intelligendum per formam increatam eſt proprium intellectus increati: non poteſt ergo eſſe naturale intellectui creato. Et ſic illud lumen, per quod vnitur intellectus creatus formæ intelligibili increatæ, ideſt, diuinæ eſſentiæ, communicari quidem poteſt accidentaliter intellectui creato. non tamen poteſt effici, ꝙ ipſe habeat illud naturaliter, niſi iam efficeretur intellectus increatus, ideſt, Deus, quod eſt impoſſibile. Ad octauū dicendum, ꝙ etiam ſi nullus intellectus creatus diuinam eſſentiam intelligeret naturaliter, aut per gra- I tiam, adhuc non eſſet diuina eſſentia fruſtra intelligibilis, cum ipſa ſe ſufficienter intelligat. Etiam dictum Commentatoris locum habet, ſi eſſet aliqua ſubſtantia in orbe, quæ ſolum eſſet, vt intelligeretur, & ſi non intelligeretur, eſſet fruſtra. Aliter etiā dici poteſt, quòd eſſe fruſtra dicit habitudinem ad finem, ſcilicet, in illis, quæ ſunt propter alterum, & non aſſequuntur finem illum, ad quem ſunt. Deus autem non eſt ad aliquid, ſed omnia ſunt ad ipſum, tanquam ad finem. Ideo etiamſi à nullo intelligatur, fruſtra eſſe non poteſt. De his, S. Thom 4. Sentē. diſtin. 49 quæſt 5. artic 6. Et in ſumma contra Gent. lib. 3. cap. 50. & 51. & 52.

Ad quin. (beside "Ad quintum dicendum"); Ad ſext. (beside "Ad ſextum"); Ad ſept. (beside "Ad ſeptimum"); Ad octau. (beside "Ad octauū")

K

An homo in ſtatu viæ poſſit videre Deum per eſſentiam.
Quæſtio XLVI.

QVAERITVR, an homo in ſtatu viæ poſſit videre Deum per eſſentiam. Aliqui dicunt, ꝙ ſic: quia Iſai. 6 dicitur: vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & plena erat omnis terra maieſtate eius. Et Michæas propheta dixit: Vidi Dominum ſedētem ſuper ſolium ſuum, & omnis exercitus cœli ſtabat à dextris, & à ſiniſtris. 3. Re. 22. & 2. Paralipo. 18. & tamen iſti duo Prophetæ viuebant, ergo viuens poteſt per eſſentiam Deum videre, & maximè apparet in Iſaia: quia ille, cuius maieſtate tota terra plena eſt, eſt Deus eſſentialiter, hic

Primum argum.

tamen

tamen vidit animas. Item videre Deum facie ad fa- A ciem, eſt videre ipſum per eſſentiã, prima ad Corin. 13. Nunc videmus per ſpeculum, tũc autem facie ad faciem, id eſt, in vita æterna, ibi tamen planum eſt, ꝙ Deus per eſſentiam videbitur. ſed Iacob in ſtatu viç exiſtens vidit Deum facie ad faciẽ Gen. 32. vidi Dominũ facie ad faciẽ, & ſalua facta eſt anima mea, ergo in ſtatu viç Deus per eſſentiã videri poteſt. Item Iob. 42 dicitur: Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Viſus autem eſt de rebus præſentibus, & auditus de abſentibus. Et ſic innuitur, ꝙ poſtquam Iob cognouerat Deum quaſi abſentem per auditum poſtea cognouit eum pręſentem ſibi, quod eſt videre, & ſic Iob vidit Deum per eſſẽtiam, quia aliàs ſemper Deus cognoſceretur ab eo, tanquã B aliquid elongatum, cum omnes cognitiones aliç de Deo fiant per quaſdam ſimilitudines in immenſum elongatas à Deo, & ſic Iob in ſtatu viæ Deum vidit per eſſentiam. Item Nume. 12 dicitur de Moyſe, ꝙ palam, & non per ænigmata Deum vidit. Ille tamẽ, qui videt Deum ſine ænigmate, videt ipſum per eſſentiam: quia iſtas duas viſiones diſtinguit Apoſtolus quaſi oppoſitas, prima ad Corin. 13. ſcilicet, per ænigmata, & facie, ad faciem ſcilicet, per eſſentiam, vnde cognitio nulla media eſſe poteſt, ergo Moyſes per eſſentiam Deum videbat, dum viueret. Item prima ad Corin. 12. ſuper illo verbo: Raptum vſque ad tertium cęlum: dicit Glo. ꝙ Deus oſtendit Apoſtolo vitam, in qua videndus eſt in æternum, illa tamen C eſt viſio beata. Etiam dicitur ibi, ꝙ ad hoc raptus eſt Apoſtolus, ꝙ ipſum Deum in ſe, & non in aliqua figura videret, & ita dicitur, ꝙ in tertio ordine Angelorum ſunt Throni, Cherubini, & Seraphini, qui vicinius Deum contemplantur, ad quorum ſimilitudinem Deum vidiſſe Apoſtolus dicitur. Iſtud autẽ eſt videre per eſſentiam. Ideo apertè apparet, quòd Paulus Deum per eſſentiam vidit, dum adhuc viueret. Item ſecundum Aug. 12. ſuper Gen. ad literam viſione intellectuali videntur ea, quæ ſunt in anima per eſſentiam, ſed viſio intellectualis eſt de rebus ipſis intelligibilibus, non per aliquas ſimilitudines, ſed per ſuas eſſentias, vt ipſe dicit: cum ergo Deus per eſſentiam ſuam ſit in anima cuiuſlibet viatoris, appa- D ret, ꝙ per eſſentiam ab eo videatur. Item affectus magis eſt corruptus in homine per peccatum, quã intellectus, quia peccatum eſt in voluntate, vt dicit Augu. Poteſt tamen voluntas diligere Deum immediatè in ſtatu vię, quod fit per charitatem. Nam non diligimus Deum per alia, ſed ei tanquam vltimo fini inhæremus, & alia propter ipſum diligimus: ergo etiam intellectus viatoris Deum immediatè videre poteſt, vel coniungi ei, & hoc eſt videre per eſſentiã. Item omne illud immediatè videtur, & per eſſentiã ab intellectu noſtro, ad quod intellectus noſter ſe cõuertit, non ſe conuertendo ad aliquid aliud: ſed intellectus viatoris poteſt conuerti ad Deum ſine hoc, ꝙ conuertatur ad aliquid aliud, ergo intellectus via- E toris poteſt per eſſentiam Deum videre. Item omne illud, per quod iudicamus de aliquibus, oportet ꝙ ſit nobis magis cognitum, quam illa, & tamen ſecũdum Aug. lib. de vera religione ſecundum veritatẽ increatam de omnibus iudicamus ipſam, de omnibus conſulentes, etiam in ſtatu viæ: ergo ipſam veritatem increatam magis cognoſcemus in via, quàm omnia alia. Et tamen iſta veritas eſt diuina eſſentia, ergo poteſt videri Deus hic ab homine per eſſentiã. Item propter vnumquodq; tale, & illud magis. ſed omnia, quę cognoſcimus hic cognoſcimus per lumen diuinum, qđ eſt ipſa diuina eſſentia: quia vt dicitur in lib. de ſpiritu, & anima: mens noſtra in actum

(margin: Secundũ argu. — Tertium argu. — Quartum argu. — Quintum argu. — Sextum argu. — Septimũ argum. — Octauum argum. — Nonum argum. — Decimũ arg.)

cognitionis exire non poteſt, niſi diuino lumine perfundatur: ergo ipſum Deum videmus per eſſẽtiam magis, quam aliquid aliud. Item ſecundum Augu. mẽs noſtra à Deo nulla interpoſita creatura formatur, in viſione autẽ immediata nihil interponitur: In viſione verò mediata ſemper aliquid interponit, ergo hic videmus Deum per eſſentiam, cum mens noſtra formetur à Deo, nulla creatura interpoſita. Item in qualibet ſcientia ſpeculatiua cognoſcitur de ſubiecto quid eſt, Deus tamen eſt ſubiectum, vel ſaltem pars ſubiecti alicuius ſciẽtię ſpeculatiuę, ſcilicet, Theologię, vel Metaphyſicę: quę de Deo ſunt, vt patet primo Metaphyſicę. ergo per aliquam ſciẽtiam ſpeculatiuam ſcitur de Deo quid eſt, & hoc eſt ipſum videre per eſſentiam: poſſumus tamen in via habere omnes ſcientias ſpeculatiuas, ergo poteſt homo viator videre Deum per eſſentiam. Item nihil impeditur, niſi à ſuo contrario, corruptio tamẽ corporis non repugnat directè diſpoſitioni intellectus, cum non ſint in eodem: ergo diſpoſitio intellectus non impeditur per corporis corruptionem, vel alterationem: Sed anima in corpore incorruptibili exiſtẽs videbit Deũ per eſſentiã ergo poterit etiã illũ videre exiſtẽs in corpore corruptibili, & hoc eſt in via.

(margin: Vndecim. argum. — Duodecĩ. arg. — Tertiũdec. arg.)

Dicendum ꝙ non poteſt Deus per eſſẽtiam videri propriè ab aliquo, qui eſt in ſtatu vię, quia Exod. 33. dicitur: Non videbit me homo, & viuet. Glo. dicit ibi: Quandiu in corpore viuet, videri per qualdã imagines Deus poteſt, ſed per ipſam naturę ſuę ſpeciem videri non poteſt. Item Io. primo dicitur Deũ nemo vidit vnquam. glo. dicit ibi: Nemo purus homo viuens in hoc corpore vidit Deum quid eſt. Item ſecũda ad Corin. 5 dicitur: Quandiu ſumus in corpore peregrinamur à Domino, per fidem ambulantes, & non per ſpeciem. Glo. dicit ibi: homini adhuc vitam corruptibilem agenti non poteſt contingere, vt remoto, atque diſcuſſo nubilo omnium phãtaſmatum corporalium ſereniſſima incommutabilis veritatis luce potiatur. Item eſſe viatorem & cõprehenſorem ſimul, nullius eſt, niſi Chriſti, ſed quicunque videt Deum per eſſentiam, dicitur comprehenſor, ergo nullus viator per eſſentiam Deum videre poteſt. Item poſita cauſa ſequitur effectus ſuus, ſed cauſa, per quã anima eſt beata, eſt diuina viſio, vt ſup. oſtenſum eſt. q. 40 ergo ſi aliquis poſſet in ſtatu vię Deum videre per eſſẽtiam, eſſet beatus in ſtatu vię, quod abſurdum eſt: ergo nullus viator Deũ per eſſentiam videre poteſt.

(margin: Deus non poteſt ꝓpriè videri ab aliquo in ſtatu viæ.)

Ad huius euidentiam conſiderãdum, ꝙ repugnat quodammodo, quòd ſit aliquis ĩ ſtatu vię, & videat Deum per eſſentiam, ſicut repugnat, ꝙ aliquis ſit in termino motus, & tamen adhuc moueatur. Nam viſio diuinę eſſentię eſt beatitudo cuiuſlibet intellectus, ſed beatitudo eſt finis vlterius: ergo qui habet illum, non mouetur ad aliquid. Via tamen dicit motum, quia eſt medium inter terminum à quo & terminum in quem, ergo quando aliquis in via eſt, nõ videt Deum per eſſentiam, vel ſi videt, iam non eſt in via. Et patet hoc magis, quia beatitudo quæ conſiſtit in operatione perfecta, habet ipſam operationem neceſſariò valde delectabilem. Non eſt tamen delectabilis operatio, niſi potentię diſpoſitę perfectè ad obiectum ſuum. Et quia beatitudo eſt de obiecto optimo, oportet potẽtiam eſſe diſpoſitam maximè. Et ſic ad hoc, quòd intellectus creatus ſit diſpoſitus ad Dei viſionem, oportet, quòd habeat aliquas diſpoſitiones ſibi inhærentes. Et iſtud dicimus eſſe lumen gloriæ. Iſtud autem lumen non habet aliqua creatura in ſtatu vię, ideo nullus viator poteſt videre Deum per eſſentiam. Quia per diſpo-

ſitio-

F ſitiones, quas homo habet in ſtatu viæ, non poteſt in aliquid maius, quam ꝙ intelligat omnia, quæ intellexerit per ſpecies acceptas à ſenſibus, & poſtea abſtractas per intellectum agentem, & tunc ſunt iſta phantaſmata intellectui noſtro, ſicut ſunt ſenſibilia ſenſui: ad iſta enim pertingit intellectus hominis viatoris. Angeli etiam habent, ꝙ ſint in ſtatu viç, & hoc à creatione ſua, vſqueqno quidam confirmati ſunt, & alij corruerunt, erant purè viatores, ſicut nos nunc ſumus. Sunt etiam nunc angeli beati ex aliqua parte viatores. Nam ex ea parte, qua vident res in verbo, beati ſunt, et comprehenſores, ex ea autem parte, qua cognoſcunt res in ſeipſis per ſpecies concreatas, quod eſt cognoſcere in proprio genere, viatores Domini, licet non ſint nunc ſimpliciter, vel ab-

Angeli poſt creationẽ ſuã erãt purè viatores.

G ſolutè viatores. Vtroque autem modo, quo Angeli dicuntur viatores competit eis hoc, quòd per diſpoſitiones naturales, quas habent, ideſt, per formas concreatas, vel per gratuitas, ideſt, aliquas de nouo impreſſas, vel infuſas, non poſſunt in aliquid amplius, niſi vt intelligant res ſemper ꝑ formas creatas, ad quas facultas ſua naturalis ſolum ſe extendit. Deus autem in eſſentia ſua non poteſt videri per aliquam formam à ſenſu abſtractam, nec per aliquam formam creatam, quia omnes iſtæ ſunt valde Deo diſſimiles. Nullus ergo intellectus creatus poteſt videre Deum per eſſentiam per aliquam diſpoſitionẽ ſibi inhęrentem. Contingit tamen, quòd aliquis in ſta-

H tu viæ Deum videat per eſſentiam miraculosè. & ad modicum tempus, & tunc, licet ſit in via, non manent ſibi conditiones viæ omnino, quantum ad illud tempus, in quo ſic Deum videt. Nam contingit aliquando diuina virtute, ꝙ aliqua res miraculosè perducitur in aliquid, in quod nullo modo poteſt per aliquas diſpoſitiones ſibi inhærentes ſicut, ꝙ virgo pariat, ꝙ ignis in aqua comburat, & ita miraculosè fiet, ꝙ intellectus viatoris non habens niſi diſpoſitiones viæ eleuetur ad uidendum Deum per eſſentiam. Ex iſta tamen viſione non poteſt vocari ſimpliciter beatus, ſed ſecundum quid, ſcilicet, inquantum communicat in actu beati, non tamen habet conditiones beatorum in ſeipſo: ſicut aliquod corpus in ſtatu grauitatis exiſtens poteſt miraculosè ha-

I bere actũ agilitatis, ſicut patet de Abacuch, qui, quaſi in momento temporis ductus eſt de Iudæa in Chaldæam, quæ inter ſe multum diſtant, Dani. vltim. Sic etiam fuit de tribus pueris proiectis in igne à Nabuchodonoſor, quorum corpora non fuerũt læſa, nec etiam veſtes, Dan 3 & habuerunt tũc actum dotis, quæ vocatur impaſſibilitas, & tamen nondum erãt corpora eorum glorioſa. Illa autem, quæ miraculosè fiunt, non dicuntur poſſibilia ſecundum conditionem naturæ rei, in qua fiunt, ſed ſolum ſecundũ virtutem agentis. Vnde propriè loquendo, non dicimus, quòd cæcus poſſit fieri videns, vel quòd mor-

K tuus reſurgere poſſit, ſed quòd Deus poteſt cæcum illuminare, & mortuum ſuſcitare. Ideo dicendum, quòd nulla pura creatura in ſtatu viç exiſtens poteſt videre Deum per eſſentiam, ideſt, non habet aliquã diſpoſitionem ſibi inhærentem, per quam poſſit Deum videre per eſſentiam, ſed Deus poteſt facere, quòd homo manens adhuc in ſtatu viæ videat diuinam eſſentiam, vel videat per eſſentiam, quia iſta idẽ ſunt. Non enim poteſt aliquis videre diuinam eſſentiam, niſi per ipſam eſſentiam, cum Deus non poſſit videri per aliquam ſimilitudinem creatam: quia per talem non videtur de Deo quid ſit, ſed quid non ſit, vt ſupra oſtenſum eſt. quęſtio 49. Etiam ſi aliquis per eſſentiam diuinam videat, ipſam eſſentiam diuinam videt: quia ipſa vnitur, vt forma intelligibilis intellectui eius, & quantum ad hoc videt per eſſentiam. Et quoniam ipſa non eſt forma intelligibilis alterius rei, ſed ſuiipſius, qui videt per eſſentiã, videt ipſam eſſentiam tanquam obiectum. Hoc autem, ſcilicet, videre per eſſentiam, vel videre ipſam eſſentiam diuinam, nulli homini in ſtatu viæ, nec etiam angelo contingere poteſt: quia illud excedit omnes formas creatas, per quas homo, & Angelus ſecundum ſtatum viæ cognoſcunt. Si autem aliquã do, vt ſupra nunc dictum eſt, eleuetur miraculosè intellectus viatoris ad illa, pro illo tempore non eſt propriè viator, ſaltem abſolutè viator, cum participet in actu beatorum. Ad primum dicendum, ꝙ Iſaias, & Michæas non viderunt eſſentiam diuinam,

Ad primũ argum.

G ſed aliquas Dei ſimilitudines, ſiue fuerit in viſione imaginarias, ſiue in reali, aut intellectuali. Dicit enim Diony. lib. de cœleſ. Hierar. capitu 4. quòd per hoc, quòd in ſcriptura dicitur, quòd aliquis ſanctus vidit Deum, ſicut quilibet alius non eſt intelligendum, quòd eſſentiam Dei, quæ eſt omnibus viatoribus occulta, viderit, ſed quòd oſtenſæ ſunt ei aliquę formæ, vel corporales, vel imaginatiæ, per quas manu ducebatur in Dei cognitionem. Et hoc fiebat miſterio angelorum, quorum illuminatione confortabatur intellectus prophetę ad perueniendum in aliqualem cognitionem diuinorum ex apparentibus formis. Et quia angelus non intendebat ducere Prophetam in cognitionem ſui, ſed in cognitio-

Deus nunquam locutus eſt, neq; apparuit, ſed angeli loquentes vocantur Deus.

H nem Dei principaliter, ideo in huiuſmodi viſis non dicebatur apparere angelus, ſed Deus, ex cuius perſona apparebat angelus, & ex cuius virtute efficaciam habebat ad illuminandum mentem. Et hoc uocatur apud gręcos, theophania, ideſt, Dei apparitio, vt Dio. ait. Aliquando autem Angelus dicebatur apparere, quia myſterium illud, quod foris gerebatur, angelo competebat. Vnde Grego dicit ſuper Exod. Angelus, qui Moyſi apparuit, aliquando angelus, & aliquando Dominus nominatur: quia dum exterius loquendo deſeruit angelus eſt, Dominus autem, qui interius prçſidens loquendi efficaciam tribuit. Et in hoc apparet contra aliquos, qui putant aliquando ipſum Deum uerè fuiſſe loquutum, & apparuiſ-

I ſe hominibus in aliqua effigie aſſumpta, nunquam enim hoc factum eſt, niſi per angelos, qui Deum ſe nominant ex cauſa dicta, ut expræſsè vult Diony. ubi ſupra, & Grego. Exod. 3. & Auguſt. 3. de Ciuita. Idem vult ſanctus Thom. 2. Sentent. diſtinct. 4. articu. ult. & 4. Sentent diſtinct. 49. quæſt. 7. articu. 7. de quo etiam dictum eſt. ſupra 3. in 89. quæſtio. De uiſione autem Michçç, quòd Deum non uiderit, ſed fuerit imaginaria uiſio, oſtenſum eſt. 3. Reg. 22. & 2. Paralipom. 18. Ad ſecundum dicendum, quòd Iacob non uidit Deum per eſſentiam, ſed fuit uiſio corporalis, uel imaginaria, licet ueritas eſt, quòd fuit corporalis, quia non ſolum uidit, ſed etiã

Ad ſecundum arg.

K cum ipſo, quem uidit, luctatus eſt. eo. cap. dicitur tamen uidiſſe Deum facie ad faciem, quia illa figura, in qua apparuit ei Deus, ideſt, angelus repręſentans Deum, fuit uiſa ab eo facie ad faciem, ideſt, clarè. Vnde dicit Glo ibidem, non quòd Deus uideri poſſit, ſed formam uidit Iacob, in qua Deus ei locutus eſt. In hoc tamen, quod dicitur: facie ad faciem, notatur quędam eminentia uiſionis. Dicit enim Rabi Moyſes diſtinguens gradus prophetię, quòd eminentior gradus prophetię eſt, quando apparet aliquid in uiſione uigilando, quàm ſi appareat in dormiendo. Et ſi fiat uigilando eminentior gradus eſt, quando ille, qui loquitur oſtenditur uiſui in aliqua figura, quàm cum ſolum loquitur, & non uidetur loquens, & quando loquens apparet, eminentior

gradus

gradus eſt ſi appareat in figura angeli, quàm in figura hominis, idest, figura repræſentãte angelum, quia angeli nullam figurã habent, cum ſint incorporei. Iacob habuit iſtam eminentiam viſionis nunc, quia non apparuit ei Deus dormiendo, ſed vigilando. Et non ſolum audiuit vocem loquentis, ſed etiam vidit ipſum loquentem. In figura quidem hominis, quia dicitur: apparuit ei vir, & tamen illum angelum intellexit.

Ad ſignandam autem iſtam eminentiam viſionis dicitur, quod vidit facie ad faciem, i. clarè, vel eminenter reſpectu aliorum videntium. Et quia viſio, quę eſt facie ad faciem, eſt magis clara in rebus corporalibus, facie ad faciem vidiſſe dicitur. Vel poteſt dici, vt ait Grego. ibidem, & glo. quòd hoc intelligitur de viſione ſpirituali, qua ſanctorum mentes purgatæ vitijs, in via Deum contemplantur, adiutæ diuino lumine, quo perfunduntur ſecundum q̃ viſionem quanuis diuina natura nõ videatur ſicut ipſa in ſe eſt, quia illud lumen receptum nõ eſt ſimilitudo ſufficienter repræſentans diuinam eſſentiam, vt ſupra qõ. 40. dictum eſt: tamen aliqua perfectior cognitio de Deo habetur, cum illud lumẽ ſit expreſſior ſimilitudo Dei, quã lumen naturale intellectus, aut ſenſus, ex quibus homo naturali cognitione ducitur in Deum: niſi enim illam, ſcilicet, veritatẽ increatam vtrunque inſpiceret, non eam non ſe conſpicere poſſe ſentiret, vt ibi dicit gloſ. *Ad tertium.* Ad tertium dicendum, quòd Iob non vidit Deum per eſſentiam, ſed poteſt intelligi dictum ſuum de viſione imaginaria, vel de viſione per fidem. Si intelligatur de imaginaria viſione, deſignatur perfectus Iob in gradu prophetiæ: cum enim prius nõ fuiſſet ei facta reuelatio niſi per auditum loquentis, non videndo loquentẽ, poſtea apparuit etiã ei ipſe loquens. Ideo dixit: nunc autem oculus meus videt te. Si autem intelligatur de viſione intellectuali, quę eſt per fidem oſtenditur profectus eius in fide, ſcilicet, quia de cognitione fidei deuenit in aliqualem cognitionem excellentem diuinorum, quæ vocatur donum intellectus. Et eſt aliquid excellentius fide. Habetur autem iſtud hic à ſanctis per cõtemplationem, quæ viſio dicitur: quia ſicut videndo aliqua cognoſcimus accipiendo ab ipſis rebus, ita ſancti in contemplatione accipiunt lumen ab ipſo Deo, per quod diuina cæteris altius cõtemplantur. Nos autem non viſa, ſed audita cognoſcimus aſſentiendo eis, qui ab ipſis rebus ſpecies acceperunt. Et hoc, quando audire dicimur, & non videre. Et ita cognitio per fidem, eſt quaſi audire Deũ loquentem, & nõ videre, quia fides ex auditu eſt, ad Rom. 10. cap. cum nos nihil viderimus, ſed audiuimus ab illis, qui ſe vidiſſe teſtati ſunt, & ſic adhæremus dictis Apoſtolorum, & prophetarum per fidẽ, quia illi immediatè Deum viderũt, ſcilicet, non ab alio accipientes, quam credendo, ſed à Deo ipſi illuſtrati ſunt. Cognitio autem, quæ eſt per contemplationẽ, ſiue donum intellectus eſt, quaſi videre Deũ, qui loquitur: quia iſta cognitio iam eſt apertior, & non accipit homo totaliter ab illo, quaſi credendo, ſed ipſe aliquid videt cum perficiatur, vt clarè cognoſcat ea, quæ prius ſolum credebat: quocunque autem modo iſtorum Iob videre potuit Deum, nõ erat viſio per eſſentiam. *Ad quartum arg.* Ad quartum dicendum. q̀ ſi quis velit contentioſus eſſe non poterit ſibi ſufficienter oſtendi, quòd Moyſes viderit Deum per eſſentiam, ſed quòd habuit quendam modum excellentiorem videndi Deum, quàm alij prophetæ. Et tamen tota iſta viſio erat citra viſionem diuinæ eſſentiæ: quia tamen tenetur communius, q̀ Moyſ. viderit Deum per eſſentiam, dicẽdum eſt, quòd per

A eſſentiam Deum aliquando viderit. Pro quo ſciendum, quòd Moyſes habuit duas præeminentias in viſione ſuper alios prophetàs. Prima eſt in illa viſione, quæ eſt citra viſionem diuinæ eſſentiæ, ſcilicet, quod altior gradus cognoſcendi erat Moyſi per illas ſimilitudines Dei creatas, quæ oſtendebantur ei, & alijs prophetis. Et ita innuitur Exod. 33. cum dicitur: Loquebatur Dominus Moyſi facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. Ex quibus verbis non poteſt haberi, quod viderit Moyſes Deum per eſſentiam, quia eo capitulo Moyſes petiuit à Deo dicens. Oſtende mihi gloriam tuã, & Deus non conceſſit, ſed dixit: faciem meam videre non poteris: & ideo dicit glo. ibidem ſecundum B opinionem populi loquitur ſcriptura, qui putabant Moyſem ore ad os loqui cum Deo: cum tamen per ſubiectam creaturam, ideſt, per angelum, & nubem ei loqueretur, & appareret. Iſta viſio, vel apparitio erat corporalis, licet poſſet aliquando eſſe imaginaria. Vnde dicit Auguſt. ſecundo de Trinitate. Locutio illa, quæ fiebat vocibus modificatur, tanquam ſi eſſet amici loquentis ad amicum. Poterat etiam eſſe iſta viſio intellectualis, quia intelligibilia diuina Moyſes inſpiciebat per intellectum, tanquam ſi illa audiret, ſicut dicitur in Pſalm. 83. Audiam quid loquetur in me Dominus, ideſt, in corde meo, quia non dixit, quid loquatur ad me, ſed, in me. Siue ergo fuerit viſio, & loquutio Dei ad Moyſes corporaC lis, ſiue imaginaria, ſiue intellectualis, erat excellentior, quàm in alijs prophetis, inquantum Deus ei familiarius ſua ſecreta reuelabat, quaſi amico, quia iſtud eſt proprium amicorum familiariter ſecreta cordis pandere, quia conuiuere eſt actus amicorum, 8. Ethicorum, & tamen conuiuere eſt mente, & verbo participare. ideſt, reuelando mentem per verbũ, vt patet 8 & 9 Ethicorum. & ſic Chriſtus dixit diſcipulis, Ioann 15. Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. Iſtud autem cõpetebat Moyſi reſpectu aliorum prophetarum: q̃a Deuteronomij 34. dicitur. Non ſurrexit vltra propheta in Iſrael, ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem. Secunda præeminentia Moyſi D ſuper alios prophetas erat, quòd ipſe vidit Deum per eſſentiam, quod alij prophetæ non viderunt, & hoc innuitur Nume. 12. cum Deus dixit. Non ſic Moyſes ſeruus meus ore ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Deum videt. Et hic fuit impleta petitio ſua, quæ habetur Exod 33. oſtẽde mihi faciem tuam, ſcilicet, quia ante mortem Deum per eſſentiam vidit, vt ait Auguſtin. duodecimo ſuper Geneſ. ad literam, & libro de videndo Deum. Et ideo ſignanter ore ad os loquitur ei, quod in Exodo dictum non fuerat: quia viſio Dei per eſſentiam non fit mediante aliquo ſpiritu ſuperiori, ſed ipſe Deus immediatè ſe oſtendit. Et hoc eſt loqui ore ad os. Non enim os corporis, ſed os menE tis intelligendum eſt, vt Auguſtinus dicit. Viſio autem viæ per contemplationem fit mediante illuminatione angelorum, vt dicit Dionyſius libro de cœleſt. Hierarchiæ, capitulo quarto. Et ideo non poteſt dici ſecundum iſtum modum viſionis loqui ore ad os, ſed loqui per internuncium.

Hæc tamen viſio, qua Moyſes vidit Deum per eſſentiam ante mortem ſuam, non fecit eum beatum ſimpliciter: quia non manſit in illa continuè, ſicut eſt in beatis, ſed ſolum ad aliquod tempus, quod in ſcriptura non determinatur. Et non fiebat iſta viſio per aliquam diſpoſitionem inhærentem intellectui Moyſi, ſed ex ſola virtute Dei, quaſi miraculosè, vt nunc ſupra dictum eſt.

Tunc tamen quando Moyſes per eſſentiam Deum videbat non habebat omnino conditiones viæ: ſed magis patriæ, quantum ad actum, licet habitualiter manerēt in eo, ſi eum videret Deum per eſſentiam, non poterat eſſe ſimul in actu viſionis viæ, qua anima naturaliter ſenſibilia percipit. Et ideo oportet in illo ſtatu animam vidētis omnino ab actu ſenſuū abſtrahi. Et ideo dicit Auguſt. 12. ſuper Gen. ad literā, quod Deum per eſſentiam nemo videre poteſt, niſi ab hac vita quodammodo moriatur, ſiue omnino exiens de corpore, ſiue auerſus, & alienatus à ſenſibus carnalibus & ſimile dicit in lib. de vidēdo Deū. Sic etiam dicit Grego. ſuper Exod. & habetur ibi in glo. quod à quibuſdam in hac carne viuentibus, ſed inæſtimabili virtute creſcentibus poteſt æterni Dei claritas videri: non tamen videbit eum, & viuet, quia qui ſapientiam, quæ Deus eſt, videt, huic mūdo funditus moritur. Ita eſt in actum cuiuſlibet alterius dotis: quia ſi communicatur alicui in vita, non poteſt habere actum contrarium dum habet actum dotis. Sicut quando Petro datū eſt quod ſuper aquas maris ambularet, non habebat ſimul actum grauitatis, ſecundum quem deorſum ferretur, licet haberet ipſam grauitatem habitualiter, quæ erat quædam naturalis qualitas ſibi innata. Ideo ceſſante actu dotis, quem habebat miraculosè, inciperet immediatè habere actum grauitatis per ipſam grauitatem, q̄ manebat ei habitualiter. Ita Moyſes, quando videret Deum per eſſentiam, non haberet actum cognitionis viæ p̄ figuras ſenſibiles, vel intelligibiles, ſed maneret ſibi potentia ad hoc habitualiter. Ideo ceſſante illa cognitione Dei per eſſentiā inciperet immediatè cognoſcere ſecūdum modū cognitionis viæ.

Ad quint. arg. Paul. vidit Deū per eſſentiam in raptu.

Ad quintum dicendum, quod Paul. in raptu vidit Deum per eſſentiā, ſicut vidit Moyſes, vt dicit Auguſtin. 12. ſuper Gen. ad literam, & in libro de videndo Deum, vt idem eſſet priuilegium, quod haberet Doctor gentium, & Magiſter Iudæorum. Quidam tamen dicunt, q̄ Paul. non vidit Deum per eſſentiam, ſed quadam contēplatione eminentiſſima viæ quæ eſt media inter viſionem patriæ, & viſionem viæ: verba tamen doctorum contrarium ſonant. Vnde cōmuniter tenetur, quòd diuinam eſſentiam viderit. Poteſt tamen dici illa viſio media inter cognitionē patriæ, & viæ: quia in hoc, quod vidit Deum per eſſentiam, fuit ſupra cognitionem viæ, quia tamen per illam viſionem nō factus eſt beatus, nec fuit manēs, ſed ad horam fuit infra cognitionem patriæ: de hoc tamen magis dicetur 2. ad Corin. 12.

Ad ſextū arg.

Ad ſextum dicendum, q̄ viſio intellectualis eſt de his, quæ ſunt in anima per eſſentiam: non quocunque modo ſint ibi per eſſentiam, ſed de his, quorum eſſentia eſt in intellectu noſtro, vt forma intelligibilis eius. Primo modo Deus eſt in aīa cuiuſlibet viatoris per eſſentiam, quia ibi realiter eſſentia diuina eſt: non eſt tamen ſecū lo modo Deus in intellectu viatoris, vt forma intelligibilis eius, ſed eſt ibi per quandam ſimilitudinem creatam. Cum autem dicit Auguſt. quòd viſio intellectualis eſt de illis rebus, quarum ſimilitudines non ſunt aliud, quàm ipſe, referendum eſt ad obiectum viſionis, & non ad medium, quo res videtur. Nam mediū, per quod lapis intelligitur, eſt ſpecies lapidis, quæ eſt in intellectu ſecundum ſubſtantiam, & tamen ſubſtantia lapidis non eſt in intellectu, ſed per ſpeciem lapidis intellectus peruenit ad cognoſcendū eſſentiam lapidis, quia obiectum intellectus eſt quid. Iſtud autem nō eſt circa Deum in uia, quia licet ſit in intellectu eſſentiæ Dei, non eſt tanquam forma intelligibilis, ſed eſt ibi quædam ſimilitudo Dei creata. Vnde quando Deus per illam cognoſcitur, non dicitur cognoſci per eſſentiam, quia ſimilitudo eius non eſt ipſe: ſi autem ipſa ſubſtantia eius eſſet, vt forma intelligibilis intellectus noſtri, tūc videretur Deus per eſſentiam. Et ſic poteſt peruenire intellectus ad hoc, quod cognoſcat aliquid per eſſentiam. In viſione autem corporali, vel imaginaria nunquam poteſt aliquid per eſſentiam videri: quia obiectum ſenſuum exteriorum, vel interiorum, nō eſt ipſa eſſentia rei, ſed accidētia eius, quæ foris ſunt, ſcilicet color, & figura, & huiuſmodi: cum ergo viſio intellectualis, quæ eſt in via, depēdeat ex viſione ſenſitiua, & imaginaria, quia per ea, quę in ſenſu precedunt intellectus cognoſcit, non oportet, quòd viſio intellectualis viatoris de Deo ſit per eſſentiā, ſed per quandam ſimilitudinem creatam, per quam nō ſcitur de Deo quid ſit, ſed potius quid non ſit. Vnde dicendum, quod Auguſt. 12 ſuper Gene ad literam, de quo loco ſumuntur verba illa gloſ 2 ad Corin 5. quæ allegata ſunt hic, inducit hoc ad oſtendendum differentiam viſionis intellectualis ad alias viſiones. Intellectus enim, vt dictum eſt, poteſt aliquid per eſſentiam videre, ſcilicet, ea, quæ ſunt per eſſentiam in ipſo: ſenſus autem, & imaginatio nihil poſſunt cognoſcere per eſſentiam. Non tamen ſequitur, quòd intellectus cognoſcat per eſſentiam omnia, quorū eſſentiæ ſunt in ipſo, quia non ſolum requiritur, q̄ in intellectu ſit eſſentia rei, ſed etiam, quòd ſit ibi, tāquam forma intelligibilis per quam intellectus intelligat.

Ad ſepti. argu.

Ad ſeptimum dicendum, quòd poteſt affectus vniri immediatè Deo, licet intellectus non cognoſcat Deum immediatè, id eſt, per eſſentiam. Eſt enim iſtud generale in omnibus potentijs adinuicē ordinatis, quòd vbi terminatur actus prioris potentiæ ibi incipiat actus ſecundæ. Vnde cum voluntas præſupponat intellectum, oportet, quòd feratur in id, in quod terminatur actus intellectus. Ipſe autem intellectus, licet Deum in ſtatu viæ non cognoſcat, niſi per effectus: tamen operatio eius terminatur in Deum, ſecundum quantulacunque cognitionem, quam de ipſo accipit. Et ideo affectus non indiget aliquo medio, ad hoc, quod feratur in Deum: cum iam intellectus illuc peruenerit. Et tamē intellectus non peruenit in Deū ſine medio: affectus autem nō indiget medio, eo quòd cognitio intellectus fuit ipſi affectui, quaſi medium, vt in Deum tēderet. Nam non potuiſſet affectus tendere in Deum immmediatè, niſi iam intellectus per media in Deum perueniſſet. Quod ergo intellectus per medium, & affectus ſine medio Deo vniatur non prouenit ex maiori perfectione affectus, vel quaſi minus corruptus ſit, quā intellectus, ſed ſit hoc, quia intellectus eſt potentia prior: ideo non poteſt vniri ſine medio.

Ad octau. argu.

Ad octauū dicendum, quòd aliquando videtur res per ſimilitudinē alterius rei. Et poteſt contingere tunc, quòd videns rem, vel cognoſcens per medium, cogitet de ea ſine medio. Nam differunt hæc, quia cognoſcere, vel videre ſine medio, eſt, quòd ipſa res ſit obiectum cognitionis, quæ eſt medium cognoſcendi. Cogitare ſine medio de aliqua re eſt, non quòd ad intelligendum eam intellectus non aſſumat aliqua media, ſed quòd ita intellectus cogitet de ipſa, quòd non conuertatur ad cogitandum de aliqua alia, tanquam de obiecto. Et tunc licet res cognoſcatur per mediū quod eſt ſimilitudo, vel ſpecies obiecti: intellectus nō cōuertit ſe ad illud in q̄ntum eſt quædā res, ſed in q̄ntū eſt ſimilitudo illius rei, de qua cogitat: & idem fit in vidēdo, & in omnibus ſenſibus. Idem ēt eſt in nobis intelligentibus Deum per ſimilitudines creatas, vel p̄ creaturas, quæ ſunt extra intellectum noſtrū, quia intellectus non conuertit ad iſtas creaturas,

A turas, vel imagines, inquantũ ſunt quædam res, ſed ſolum inquantum ſunt ſimilitudo Dei, & ſic immediatè de Deo cogitamus, licet non immediatè eum videamus, vel cognoſcamus.

Ad 9. ar. Ad nonum dicendum, quod veritas increata eſt, per quam omnia cognoſcimus effectiuè: ideo non oportet, quòd ipſa ſit maximè cognita, ſiue ꝑ eſſentiam. Dicit.n. Glo ſuper illud Pſalm 11. Diminutæ ſunt veritates à filijs hoĩum ſ. ab vna veritate increata reſultant multæ veritates in animabus noſtris. Sicut ab vna facie reſultãt multæ ſimilitudines in ſpeculo fracto, vel in multis ſpeculis. Et hæc veritas reſultans in intellectu noſtro, primo, & principaliter conſiſtit in primis principijs per ſe notis. Ideo qñ ꝑ ea de alijs iudicamus iudiciũ noſtrum eſt per primã B veritatẽ, cuius ipſa veritas primorum principiorũ eſt ſimilitudo. Nũ tamen oportet, quod ob hoc illa prima veritas ſit à nobis multũ cognita, ſicut veritas principiorum, q̃ ab illa reſultat, quia principia ſunt in intellectu naturaliter: illa autem veritas non eſt aliquo modo in ĩtellectu noſtro, niſi per ſuam ſimilitudinem. ſicut cauſa eſt in effectu.

Ad 10. ar. Ad decimum dicendum, quòd aliquid poteſt cognoſci per alterum dupliciter: Vno modo, quod ex cognitione vnius rei deueniatur ad cognoſcendum aliam, & ſic illud, per quod alterum cognoſcitur, eſt magis notum, quã illud, quod cognoſcitur ex ipſo, ſicut principia ſunt magis cognita, quàm cõcluſiones 6 Ethi. Alio modo cognoſcitur vnum per alterum: ita, quod aliquid ſit perficiens intellectũ ad cognoſcẽdum alterum, vel ſit forma, per quam illud cognoſcatur. C

Aliquid ſic cognoſci per alterum dupliciter.

De primo, ſicut lux corporalis perficit oculum ad viſionem colorum confortando viſum, & diſponendo medium, faciẽdo illud diaphanum in actu, ſic ẽt intellectus agens eſt lumen quoddam perficiens intellectum poſſibilẽ, abſtrahendo phãtaſmata, & faciendo illa intelligibilia in actum, cum prius ſolum eſſent intelligibilia in potentia. De ſecundo patet, ſicut ſpecies viſibilis eſt, per quã vr̃ res exterior, & ſpecies intelligibilis eſt, per quam obiectum intelligiſ. His modis non oportet, quòd id, per quod alterum cognoſcitur, ſit magis notum. Nam aliqñ eſt oĩno ignotum, ſicut per viſum res exterior videſ, ſed non vr̃ ſpecies viſibilis, ſed per illam res vr̃: vnde manet D oĩno incognita, niſi per intellectum, vel in actione reflexa, ſicut eſt in ſpeculo, in quo videnſ imagines. Sic ẽt eſt de ſpeciebus intelligibilibus, per quas omnia intelliguntur, & tñ ipſę non poſſunt intelligi directè: quia nullum medium eſt, per quod intelligantur, ſed ſolum intelliguntur per reflexionem. Et tñ actus reflexus poſterior eſt actu directo. Sic ẽt eſt de intellectu agente, qui eſt efficiens reſpectu intellectionis: & tñ ipſe non eſt magis cognitus, q̃ obiecta exteriora, quę per ipſum cognoſcũtur: immo apud plurimos eſt cognitus, cum ẽt quidam de ſapientib. non ponant intellectum agentem, & alij diſcrepent circa illũ, ponendo quid ſit. Ita de Deo eſt, quia licet per lumen diuinum omnia cognoſcamus, illud eſt E tanquam efficiens & non tanquã principium reſpectu concluſionis: ideo poterit eſſe Deus magis incognitus, q̃ alię res, licet per ipſum oĩa cognoſcantur.

Ad 11. ar. Ad vndecimum dicendum, ꝙ mens noſtra formaſ à Deo nulla creatura interpoſita: ita ꝙ, illa ſit cauſa efficiens minus principalis, vel inſtrumentum, quia Deus creat immediatè animam, ẽt in eſſe gratuito anima formaſ à Deo immediatẽ, dando ei gratiam, vel gloriam, & nullum efficiens medium eſt inter Deum, & animã ad cauſandum iſta Eſt tamen aliud medium inter Deum, & animã in genere cauſæ formalis, quia anima non perficitur à Deo formaliter A per ſeipſum, ſicut per habitum, ſed perficitur per habitum charitatis, & aliarum virtutum, quæ ſunt habitus creati. Ita etiam anima ad videndum Deũ in via, perficitur per quandam ſpeciem, vel ſimilitudinem creatam, quæ formaliter in ipſa anima eſt, per quam Deũ cognoſcit, licet illa ſimilitudo ſit à Deo effectiuè, vel non: quia in hoc nihil differt, & ſic non videbit Deum per eſſentiã, ſed per formam mediã.

Ad duodecimum dicendũ, quòd nulla ſcientia ſpeculatiua ſufficit ad ſciẽdum de Deo quid ſit. licet in hoc ſit varietas. Nam dixit Auẽ pace, quòd poterat homo intelligere ſubſtantias ſeparatas per ſcientias ſpeculatiuas, quas homo addiſcit ĩ vita. Sed hãc poſitionem improbat Commentator 3. de Anima, Ad 12. ar. B ex eo, ꝙ nondum ſunt inuenta aliqua principia, per quæ deueniatur ad hoc, quod etiã concedebat Auẽ pẽte, ſed dicebat poſſibile eſſe illa inueniri, licet non eſſent inuenta. Sed hoc nõ eſt probabile. quia ſi poſſet perueniri ad hanc cognitionem ſubſtantiarũ ſeparatarum, per aliqua principia ſcientiarum ſpeculatiuarum, quia iã aliquis perueniſſet ad hoc, cũ omnis humana cognitio ordinetur ad rẽ tam excellentem: nemo tamen ad talem cognitionem vnquam peruenit. Non eſt tamẽ probabile, quòd ſpecies humana deficeret totaliter à cognitione naturali. Ideo dicendum, ꝙ illa poſitio eſt impoſſibilis. Cuius ratio eſt, quia ſcientiæ humanæ accipiuntur ex principijs per ſe notis quę per ſenſum cognoſcuntur, vel acci- C piuntur ex his, quæ ſunt in ſenſu, 2. Poſteriorũ. Ideo non poſſumus naturaliter peruenire in cognitionẽ illarum rerum, quæ totaliter excedunt formas ſenſibiles, quia virtus principiorum acceptorum à ſenſibus non ſe extendit ad illa, quæ cum rebus ſenſibilibus nullo modo communicant. Et ſic non poſſumus naturaliter cognoſcere Deum quid ſit, nec qd ſint angeli, quia ſunt res omnino immateriales, & inſenſibiles. Et ſi dicatur, ꝙ Deus, & angeli ſunt pars ſubiecti in aliqua ſcientia ſpeculatiua. Dicendum, ꝙ in illa non cognoſcitur de eis, quid ſint, ſed potius quid non ſint per quaſdam ſimilitudines multũ remotas. Et ob hoc dicit Ariſt in principio Metaphy. quòd ſcientia de Deo non eſt humana poſſeſſio, id- D eſt, homo non poteſt poſſidere illam, ſicut alias ſpeculatiuas, quæ ſunt de rebus aliquo modo ſenſibilibus.

Ad 13. ar. Ad tertiumdecimum dicendum, quòd corpus non poteſt corruptibile eſſe, niſi quando anima nõ dominatur ei plenè. Nam ſi dominaretur ei plenè, cõferret ei ſuam incorruptibilitatem, ſicut faciet in vita æterna. Hic autem, cum anima non dominetur corpori, omnino neceſſe eſt, quòd aliquo modo ſequatur conditiones ipſius: ideo cognoſcet ſecundum exigentiam corporis, accipiẽdo à ſenſibilibus. Tali autem modo cognitionis Deus non poteſt videri per eſſentiam: ideo corruptio corporis aliquid impedit ad Dei viſionem. Dicendum tamen, quòd corruptibilitas non eſt præcipuum impedimẽtum, quia etiam ſi corpus hominis ſit incorruptibile, non E videbit Deum per eſſentiam, niſi fuerit ei datum lumen gloriæ, quia dæmones nunc ſunt omnino incorruptibiles, cum corpora non habeant: & omnes angeli boni ante confirmationem, & tamen neutri eorum videbant Deum per eſſentiam. Corruptio autem corporis impedit intellectum non ſolum à viſione Dei, ſed etiam ab iſta intellectione naturali, quæ fit per phantaſmata, quia Sapientiæ 9. dicitur. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animã. & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitãtem. De his Sanctus Thomas quarto Sentent. diſtinct. 49. quæſtio quinta, articulo ſeptimo.

An poſſit ab homine in hac vita haberi beatitudo. Q. XLVII.

Primum argum. QVAERITVR, an poſſit ab homine in hac vita haberi beatitudo. Aliqui dicũt, ꝙ ſic, quia ſupra in litera dicitur. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: ergo qui pauperes ſpiritu ſunt, iam beati ſunt, quia paupertas ſpiritus nõ erit in futuro ſæculo, ſed hic eſt. Secundũ argum. Item ſi beatitudo non poſſet eſſe in hac vita, nemo beatitudinem cognoſceret, niſi, qui de alia vita notitiam haberet. Multi tamen Philoſophi tractauerunt de beatitudine, qui futuram vitam penitus ignorabãt: ergo beatitudo poteſt eſſe in hac vita. Tertium arg. Item præſens vita hoĩs excellentior eſt, quàm vita præſens pecorum, ſed vita pecorum includit in ſe vltimum finem ipſorum: ergo vita præſens hoĩs includit in ſe vltimum finẽ ſuum & illa eſt beatitudo. Quartum argum. Item vnaquæque res naturaliter deſiderat finem ſuum: ex deſiderio autem finis naſcitur deſiderium eorum, quę ſunt ad finẽ, ſine quibus ad ipſum finem perueniri nõ poteſt. Si autem beatitudo hominis, quæ eſt finis eius, eſſet poſt vitam eſſet mors medium ad illam, & ſic deſideraretur mors naturali deſiderio, cum ſit ad finem: potius tamen fugimus illam naturali inclinatione. Sic etiã dicit Apoſtolus, 2 Corint 5. Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri: ergo beatitudo hoĩs non eſt poſt vitam. Quintum argu. Item Pſalmo 118 dicitur: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: ergo quandiu homo eſt in via poteſt eſſe beatus, & ſic ante mortem erit beatitudo. Sextum argum. Item participatio imperfecta ſummi boni non tollit rationem beatitudinis, quia alias non eſſet vnus homo beatior alio, cum vnus ſit imperfectè participans ſummum bonum reſpectu alterius. Poſſunt tamẽ homines in hac vita participare ſummum bonum, cognoſcendo, & amãdo, licet imperfectè: ergo in hac vita poteſt eſſe beatitudo. Septimũ argum. Item id, quod à pluribus dicitur, non poteſt eſſe omnino falſum, 7 Ethico. quia videtur eſſe naturale id, quod in pluribus eſt. Natura autẽ non poteſt totaliter deficere, vel errare licet interdum per accidẽs accidat error in operibus naturæ. Plurimi tamen ponunt beatitudinem in hac vita, Pſalm. 143 Beatum dixerunt populũ, cui hæc ſunt, ideſt, qui habet illa bona, quæ narrantur ibi, & tamen omnia ipſa ſunt in vita: ergo beatitudo poteſt eſſe in vita.

Dicendum, quòd beatitudo humana non poteſt eſſe in vita quia nullus poteſt eſſe beatus, qui non habet, quod benè vult. Sed quilibet beatus ordinatè vult non priuari beatitudine: nulli autẽ homini accidit in præſenti habere aliquod bonum, quo aliqñ non priuetẽ: ergo in præſenti non põt eſſe beatitudo. Item beatitudo eſt in cognitione Dei, vt ſupr. oſtenſum eſt, & non eſt in cognitione illa, quæ habetur de Deo confusè, nec in illa, quæ eſt per viam demonſtrationis, nec in illa, quæ habetur per fidem. Nõ poteſt tamen in hac vita homo habere de Deo altiorẽ K cognitionis modũ: ergo non põt eſſe hic beatitudo. Itẽ vltimus finis hominis terminat eius naturalem appetitum ita, quòd eo habito, nihil aliud quæritur: ſi autem adhuc mouetur ad aliquid aliud: nondum habet finem, in quo quieſcat: impoſſibile eſt autẽ homini in hac vita omnino quieſcere, quia quãto plus aliquis intelligit, tanto magis in eo deſiderium intelligendi augetur, quod eſt omnib. naturale, niſi aliqs forte eſſet qui omnia intelligeret, quod in hac vita nulli puro homini accidit, nec accidere poteſt, cum ſubſtantias ſeparatas in hac vita intelligere non poſſumus, vt ſupra, quæſ. 36. & 40. oſtenſum eſt: ergo nõ eſt hic beatitudo.

F Item omne, quod mouet̃ in finem, deſiderat naturaliter ſtabiliri in illo, & quieſcere, vnde à loco, ad quod corpus naturaliter mouetur, non recedit, niſi per motum violẽtum inde expellat̃, quod repugnat beatitudini. Eſt aũt beatitudo vltimus finis, quẽ homo naturaliter deſiderat: erit igitur naturale deſiderium hominis ad hoc, quod in beatitudine ſtabiliat̃: non enim põt beatitudinem habere, nõ aſſecuta ſtabilitate. Qui ergo nondum quieſcit, nõdum eſt beatus: omnes enim hoc concipiunt, ꝙ beatitudo ſtabilitatem quandam, & firmitatem importat. Vnde dicit Ariſto. 1. Ethicorum, ꝙ non æſtimamus fęlicem Camęleontem quendam, i. non putamus eum eſſe mutabilem, ſicut eſt Camęleon. In vita tamen iſta G nulla certa firmitas eſſe poteſt, quia cuilibet quantũcunque fęlix dicatur, ægritudines, & infortunia accidere poſſunt, per quæ impediatur operatio illa, q̃ eſt fœlicitas: ergo non poterit eſſe beatitudo in vita. Item inconueniens eſt, & valde irrationabile, quòd tempus generationis alicuius rei ſit magnum, & tẽpus durationis ipſius ſit paruum, quia ſequeretur, ꝙ natura in maiori tempore priuaretur fine ſuo quod eſt inconueniens, ſicut ſi fieret aliquod opus, in quo eſſent maiores expenſæ, & labor in faciendo, quam vtilitas in vſu eius, quod natura nõ permittit. Vnde videmus, quòd animalia, quæ pauco tempore viuunt, paucum tempus habent ad hoc, quòd perueniant ad perfectionem ſuam. Si autem beatitudo eſH ſet in hac vita, eſſet in operatione perfecta intellectuali, vel morali, quam impoſſibile eſt homini aduenire, niſi poſt diuturnum tempus. Et hoc maximè in ſpeculatiuis apparet, in quibus beatitudo hominis ponitur. Nam vix in vltima ętate ad perfectã ſpeculationem ſcientiarum poteſt homo peruenire, & tunc modicum reſtat de vita. Non põt ergo eſſe beatitudo in hac vita. Item beatitudo eſt bonum perfectum, quia aliàs non quietaret appetitum. Bonũ autem perfectũ caret omnino admixtione mali, ſicut illud eſt perfectè album, quod eſt omnino impermixtum nigro. Nõ poteſt autem homo in hac vita eſſe omnino immunis à malis non ſolum à corporalibus, quæ ſunt fames, ſitis, & dolor, & frigus, & huiuſ I modi, ſed etiam à malis animæ. Nemo enim inuenitur, qui non aliqñ inordinatis paſſionibus inquietetur, qui non aliqñ prætereat medium, in quo virtus cõſiſtit, in plus, vel minus, q̃ non decipiatur, ẽt in aliquibus, vel ſaltẽ ignoret ea, quæ ſcire deſiderat. aut etiam debili opinione concipiat ea, de quibus certitudinem habere vellet. Non eſt ergo hic beatitudo. Item homo naturaliter refugit mortem, & triſtatur de ipſa non ſolum, quando ipſam ſentit, ſed etiã cum illa recogitat. Hoc tñ, ſ. ꝙ homo non moriat̃, nemo aſſequi põt in hac vita: ergo nullus eſt hic bea.

Item beatitudo nõ conſiſtit in habitu, ſed in operatione, primo Ethico. Nam habitus propter actus ſunt: impoſſibile eſt tamen homini in hac vita continuè operari ſecundum aliquam operationem: ergo non eſt hic beatitudo.

Item quanto aliquid magis amatur: tanto eius amiſſio maiorem triſtitiam, & dolorem cauſat. Beatitudo autem maximè deſideratur, & diligitur, eius igitur amiſſio maximam cauſaret triſtitiam. Si tamen in hac vita eſſet beatitudo, certum eſt, ꝙ amitteretur, ſaltem per mortem, & non eſt certũ, an maneret vſque ad mortem, cum poſſibile ſit in hac vita accidere homini morbos, ꝑ quos totaliter ab operatione virtutis impediatur ſicut per freneſim, & ſimilia impeditur actus rationis. Beatitudo ergo, quæ eſſet in præſenti, ſemper eſſet cũ triſtitia, ſaltem ꝑ timorem amiſſionis. Ideo non eſt hic beatitudo.

Aliqui

Opi. Ariſ. [illegible]

Aliqui dicũt, ꝙ cum beatitudo ſit bonum quoddam intellectualis naturæ, erit perfecta beatitudo in illis, quibus natura intellectualis perfecta inuenit̃, ſ. in ſubſtantijs ſeparatis. In hominib autem dicunt, ꝙ inuenitur natura intellectualis imperfecta ſolum ꝑ modum cuiuſdam participationis: ad veritatem .n. intelligendam plenè non poteſt homo pertingere, niſi per quẽdam motum inquiſitionis, & ad ea, quæ ſunt ſecũdum naturam, maximè intelligibilia, omnino deficit humanus intellectus. Ideo dicũt, quòd beatitudo non poteſt hominibus accidere, ſecundũ perfectam rationem, ſed ſolum ſm quandam participationem particulæ eius, & hoc participant homines in hac vita. Iſta videtur fuiſſe intentio Ariſto. de fœlicitate. Vide 1. Ethi. vbi inquirit vtrum infortunia tollãt homini fœlicitatem, oſtenſo, ꝙ fœlicitas ſit in operationibus virtutis, quæ maximè permanẽtes in hac vita eſſe videntur: concludit illos, quib. talis ꝑfectio in hac vita adeſt, eſſe beatos, vt homines, q. d. non ſimpliciter, nec totaliter ad beatitudinem pertingentes, ſed modo humano. Iſta videbant̃ eſſe ſatis rationabiliter dicta pro eis, qui naturaliter ſolũ de beatitudine loquuntur. Nobis autem cõſtat beatitudinẽ non eſſe in vita, ſed poſtea: & tamen adhuc via naturali iſta non excludunt, quin beatitudo hominis debeat eſſe poſt vitã. Quia homo ſicut eſt inferior ſubſtãtijs ſeparatis: ita eſt ſuperior pecoribus: ergo perfectiori modo conſequet̃ finem ſuum vltimum, quàm pecora. Illa tamen, & cũctæ res irrationales cõſequuntur finem ſuum vltimum perfectè: ita ꝙ, nihil vltra quærũt. Graue .n. cum fuerit in ſuo fine vltimo, vbi quieſcit, & pecora, cum fruunt̃ delectationibus, ſm ſenſum, quietat eorum deſideriũ naturale: oportet ergo multo fortius, ꝙ cum homo peruenerit in ſuum finem vltimum, quietetur eius deſideriũ naturale. Niſi fortè dicatur, ꝙ pecora poſſunt peruenire ad vltimum bonũ, quod deſiderant: homines autẽ non. Iſte enim eſſet error grauiſſimus in natura, ſ. ꝙ melius prouidiſſet circa res infimas, & ignobiles q̃ circa nobiliſſimas, quod omnino abſurdum eſt: quia natura ſemper eſt magis ſolicita de cõſeruatione eius, quod melius eſt. Sicut ĩ corpore humano naturaliter omnia mẽbra ſe exponunt ꝓ capite etiam ſine deliberatione noſtra, quia caput cæteris melius eſt. Homo ergo oportet, ꝙ cõſequi poſſet aliquãdo totum, quod deſiderat, quod eſt peruenire ad vltimum finem ſuum, ſed hoc non eſt poſſibile in vita: ergo ſœlicitas non eſt in vita. Item impleb̃ile eſt, ꝙ naturale deſiderium ſit inane. Natura .n. nihil fruſtra facit: eſſet autem inane deſideriũ, ſi nunquam impleri poſſet: ergo deſiderium humanũ impoſſibile eſt, ſed non eſt poſſibile in vita: ergo erit poſt mortem, & ibi erit beatitudo. Item quãdiu aliquid mouetur ad perfectionem, nondum eſt in vltimo fine, ſed omnes hoĩes cognoſcendo veritatem ſemper ſe habent, vt moti, & tẽdentes ad perfectionem: quia poſteriores ſemper inueniunt aliqua, quę à prioribus non fuerunt inuenta, vt dicitur 2. Ethic. & 1. Metaph. ergo homines in inquiſitione veritatis nondum perueniunt ad vltimũ finem, cum adhuc ſint in motu inquirẽdi. In ſpeculatione tñ veritatis maximè vr̃ eſſe beatitudo hominis, vt Ariſto. oſtendit, 10. Ethic. ergo non eſt poſſibile hominem in hac vita beatitudinem habere.

Item illud, quod eſt in potentia, intendit exire in actum: quandiu ergo non exiuit totaliter in actu, nondum eſt in ſuo fine vltimo. Intellectus autẽ .ſ. eſt in potentia ad oẽs formas rerum cognoſcendas: reducit̃ autem in actum, qñ aliquam earum cognoſcit, ergo nõ erit totaliter in actu, nec in vltimo fine

A ſuo, quouſq; oĩa cognoſcat, ſaltem oĩa materialia, & naturalia: Iſtud tñ non põt habere perfectè ꝑ ſcientias ſpeculatiuas in hac vita, nec quiſquã ad hoc ꝑuenit: ergo non eſt beatitudo in vita. Propter iſtas rationes, & ſimiles Alex. & Cõmen poſuerũt beatitudinẽ hoĩs vltimam nõ eſſe in cognitione humana, q̃ eſt ꝑ ſcientias ſpeculatiuas, ſed in notitia, q̃ eſt ꝑ cõuerſationem, & cõtinuationem hoĩs, cum ſubſtãtia ſeparata, q̃ credebant eſſe poſſibilẽ homini in hac vita. Quia verò Ariſt. vidit, ꝙ nõ eſt alia cognitio hoĩs in hac vita, niſi ꝑ ſcientias ſpeculatiuas, poſuit hominẽ non conſequi perfectã fœlicitatẽ, ſed ſuo modo. In quo ſatis apparet q̃tam anguſtiã patiebant̃ hic, & inde illorum virorum clariſſima ingenia, volẽtium

Opi. Alexan. & Cõmen. de fœlicitate.

B conſtituere hoĩs verã fœlicitatem, ſed nõ potentiũ, cũ eã in vita conſtituere vellẽt. Nos tñ liberabimur ab illis anguſtijs pręſuppoſita immortalitate aĩæ, q̃ ẽt Philoſophi concedunt: ita, vt cõſtituamus homini poſt mortẽ ſuam beatitudinem. Conſiderandum amplius eſt, ꝙ ſicut in rebus naturalib. ſe habet motus ad terminũ, ita in rebus volũtarijs ſe habet appetitus eorum, quę ſunt ad finẽ, ad cõſecutionẽ ipſius finis. Ideo ſicut quando res naturalis peruenit ad terminum ſuum, ceſſat motus eius, ita voluntas, cum peruenit in finẽ ſuum, ceſſat appetitus conuerſus in amorem, & delectationẽ eius, quod q̃rebat. Beatitudo autẽ cum ſit finis, ad quẽ referunt omnia deſideria, oportet, ꝙ ſit talis, ꝙ illo habito, nihil vltra deſi-

C deret. Quilibet aũt deſiderat naturaliter permanere in bono illo, quod habet: ideo oẽs concedunt beatitudinem eſſe bonũ quoddam, quod in ſe immobilitatẽ, & perpetuitatem habeat, ſed de perpetuitate, & immobilitate beatitudinis variè ſentiũt. Quidam enim putãt, ꝙ requirat̃ ad beatitudinẽ perpetuitas, nõ quidem abſolutè, ſed reſpectu vitæ hoĩs, ſ. ꝙ ꝑ totam vitã duret. Et cum hac perpetuitate ponũt immobilitatem, nõ quidem illã, quę priuat potentiam ad motum, ſed q̃ priuat actualem mutationem, ſ. ꝙ licet beatus poſſit mutari de beatitudine ad miſeriã: tñ, ꝙ nunq̃ mutab.r̃, ita, ꝙ ſi mutaretur, nunq̃ fuiſſet beatus. Iſta fuit poſitio Platonis de beatitudine, vt tãgit Ariſ. 1. Ethi. Ponit .n. illum hoĩem eſſe beatum in

D hac vita, cuius beatitudo continuat̃ vſq; ad mortẽ ipſius. Quia tñ conditio hoĩs quantuncunq; perfecti in hac vita mutari põt, & de contingenti futuro nõ poſſumus habere certũ iudicium: ideo de nullo homine ante mortem ſcire poſſumus, an continuet̃ ei ſua perfectio vſq; ad mortẽ, ſed poſt mortẽ ſciri poterit, ſi per totã vitam cõtinuata eſt, & ita nullus põt dici beatus, niſi poſt mortẽ. Hanc poſitionẽ Solonis, quã quidam dñt eſſe Platonis improbat Ariſ. 1. Eth. dicens, ꝙ inconueniens eſt poni, ꝙ aliquis debeat dici beatus, quando non eſt, & ꝙ non poſſet dici beatus, quando eſt. Si ergo beatitudo eſt in hac vita erit homo beatus, quando viuit, & poſt mortem nõ eſt beatus, quia nõ eſt: magis ergo deberet dici beatus,

Opin. Solo. vel ſecũdũ quoſdam Platonis de beatitudine.

E quando eſt, quàm quando non eſt. Vnde Ariſto ponit ibi aliam ſententiã de beatitudine, ſcilicet, quòd beatitudo ſecundum perfectam rationem ſuam dicit perpetuitatem, & immobilitatem abſolutã. Sed non eſt poſſibile accidere beatitudinem homini ſecũdum ſuam perfectã rationem, ſed poſſibile eſt hominem habere aliquã modicam participationẽ beatitudinis, & ſm hanc dici beatum. Et ideo non oportet hominem beatum eſſe perpetuũ, & immutabilẽ ſimpliciter, ſed ſm cõditionem naturæ humanæ. Vnde ſubiũgit: beatos autem dicimus, vt homines. Accidit autem homini talis mutabilitas, quando in ipſo ſunt firmati habitus virtutum: ita, vt non de facili deflecti poſſit ab actu virtutum.

Improbatur opin. prædicta.

Sed iſta poſitio, vt ſupra nunc tetigimus, non eſt omnino rationabilis, quia ab omnibus conceditur, quod beatitudo ſit bonum intellectualis, & rationalis naturæ. Vbi ergo inuenitur natura rationalis per eſſentiam, poterit eſſe beatitudo per eſſentiã. In homine autem inuenitur natura intellectualis per eſſentiam, ſ. ipſa ſubſtantia intellectus, & nõ p participationem ſolam, ſicut eſt in quibuſdam brutis, quæ participant nobiſcum in aliquibus actibus intellectus, licet intellectum non habeant. In illis ergo poſſet poni beatitudo per participationem aliquam, & non per eſſentiam, ſicut eſt participatio intellectualis naturæ in eis, & non ipſa ſubſtantia intellectus. In homine ergo poterit eſſe beatitudo per eſſentiã, ideſt, ipſa eſſentia beatitudinis quantum ad omnia illa, quæ ſunt de perfecta ratione ſua, & non ſola participatio beatitudinis, alioquin daretur, ꝙ eſſet deſiderium naturale inane, & potẽtia inanis, ſi nunquã perueniret homo ad veram beatitudinem quam ſecũdum naturam deſiderat, & recipere põt. Perfecta tñ ratio beatitudinis non eſt poſſibilis homini in vita pp varias mutationes, & mutabilitates, quib homo ſubiacet. Ideo neceſſe eſt beatitudinem hominis eſſe poſt mortem. Hoc autem cõſonat omnibus illis Philoſophis, qui poſuerunt animam, quæ eſt forma hominis, eſſe intellectum per eſſentiã, & eſſe immortalem. Illi verò, qui poſuerunt animam, quæ eſt forma hoĩs, non eſſe intellectum per eſſentiam, ſed in ea eſſe quãdam refulgentiam intellectus ſeparati ab eo, quem dicebant eſſe vnum cõem omnib. hominibus & vocabant eum intellectum agentẽ, ſicut voluit Cõmentator, dixerunt animã, quæ eſt forma corporis eſſe corruptibilẽ: & ideo non poſſe peruenire ad beatitudinem. ſm perfectam ſuam rationẽ, ſed ſolum ad quandã participationem modicã beatitudinis, vt dictum eſt. Ponere autẽ animam hominis eſſe corruptibilẽ, & eſſe vnicum intellectũ agentem ſeparatum pro omnib hominibus, abſurda valdè ſunt: licet in his tunc inſiſtendum non ſit, quia p ſe magnũ diſcurſum exigunt. Concedi ergo oportet animã eſſe immortalem, & manere poſt corpus, & tunc manifeſtũ eſt, ꝙ poterit eſſe beata, vel miſera, qa ibi poterit eſſe perpetuitas, & immutabilitas ſimpliciter, quę eſt de ratione beatitudinis. Et patet, quia illi, qui ſequunẽ rectam philoſophiam, dicẽtes animã manere poſt mortem, aut cõcedent reſurrectionẽ corporum, ſicut nos ex fide habemus, aut negabunt. Verũ eſt autem, ꝙ Philoſophi cõiter eã negant, cum nulla potentia naturalis ad hoc ſufficiat. Vnde Paulũ irridebant Philoſophi Athenienſes, qa prædicabat reſurrectionem mortuorum dicẽtes eũ annunciatorem nouorum dæmoniorum, Act. 17. Si tñ concedant talem reſurrectionem, dicent beatitudinem hoĩs eſſe poſt mortem, quia ſicut reſurrectio fit per aliquod agens ſuperius ipſa natura, ita illud poterit diſponere corpora humana ſupra cõditionem naturæ ſ. vt iam ſint incorruptibilia, & non ſubijciant alicui mutabilitati. Et tunc manifeſtũ eſt, ꝙ ibi eſſet beatitudo ſm perfectam rationẽ, ſ. habẽs abſoluiè perpetuitatem, & immutabilitatem. Nam ex hoc Ariſto. non audet ponere fœlicitatem hoĩs perfectam in vita: quia eſt homo debiliter firmatus. Talem aũt beatitudinem nos ponimus, aſſerẽtes futuram reſurrectionem mortuorum. Si aũt non conceſſerint reſurrectionẽ, adhuc poterit eſſe beatitudo ſm perfectam rationẽ in anima ſeparata à corpore: quia ibi eſt perpetuitas abſoluta, cũ ponatur ipſa anima immortalis, & erit ibi neceſſariò immutabilitas, quia omnis mutatio peruenit à materia ſm doctrinã philoſophorum: aĩa ergo ſeparata à corpore erit

F ſicut vna de ſubſtantijs ſeparatis: ideo ſm Philoſophos impoſſibile eſſe mutationẽ aliq̃ fieri in aĩa. cũ non habeat, per quod moueaẽ. Rurſus aũt anima poterit ibi habere actũ intelligendi cõtinuum, cum non poſſit fatigari, quia fatigatio non accidit niſi in potentijs actiuis materialibus. Et tñ beatitudo eſt in actu intelligẽdi. Ideo eſſet ibi perfecta beatitudo, qa illam haberet aĩa ſemper ſm actum, & non in habitu ſolo. Hic autem non eſt poſſibile hoc, quia nõ poteſt homo continuè intelligere pp fatigationem, & corruptionem, quæ fit in organo, vt dicit Ariſt. primo de Anima: ex multum ſpeculari marceſcit aĩal, corrupto quodam interius, & pp iſtam corruptionem impediẽ anima ab actu intelligendi, Sa. 9. Cor-

G pus, quod corrumpiẽ aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Poſt mortem autẽ, ſeparata anima à corpore, non poſſet eſſe hoc, vt dictũ eſt: ideo ibi poſſet eſſe perfecta beatitudo. Talẽ ẽt beatitudinẽ nos ponimus in animabus ante diẽ iudicij, anteq̃ fiat reſurrectio. Sciendum tñ, ꝙ nulli Philoſophi poſuerũt talẽ beatitudinem, qualem nos ponimus. Nam quidam eorum dicebant animam eſse corruptibilem, & oportebat, ꝙ iſti dicerent beatitudinem eſse in hac vita, vel nullã eſse. Illi verò, qui poſuerunt animam immortalem negauerunt reſurrectionem, eo quòd non probari poteſt ex principijs naturæ, ſicut immortalitas animæ, & ſic non potuerunt concordare nobiſcũ omnino circa beatitudinẽ, cum nos etiã ponamus bea-

Quod nulli Philoſophi poſuerunt fœlicitatẽ poſt mortem ſicut nos ponimus.

H titudinem, & reſurrectionem. Manebat tamen illis in quo poſsent nobiſcum concordare, ſcilicet, ponendo beatitudinem in anima ſeparata poſt mortẽ corporis, in actu continuo intelligendi eius. Hoc tamen etiã non poſuerunt quia erat difficultas de modo intelligendi animæ poſt mortem, cum hic non intelligamus niſi per phantaſmata. Vnde phãtaſma dixit Ariſto. 3. de Anima, eſſe obiectum intellectus, & quia anima ſeparata non habet organa ſenſitiua, per quæ accipiat ſpecies ſenſibiles, & in quibus illas conſeruet, erat difficultas, an anima humana ſeparata intelligere poſset, & quomodo intelligeret. Ideo volentes euitare iſtam difficultatem, non ponebant expreſsè beatitudinem poſt mortem. Etiam, quia

I Philoſophi nõ videbant alium ſtatum hominis, niſi iſtum. Ideo licet poſſibile eſset beatitudinem eſse in anima ſeparata, tamen non audebãt illam aſserere, ſed præſentem ponebant fœlicitatem. Tertia ratio eſt, quia homo eſt quædam ſpecies perfecta, quæ eſt rationalis ſecundum naturam, & cum beatitudo ſit bonum naturæ rationalis, neceſse eſt, quòd homini detur aliqua beatitudo ſecũdum ſuam speciẽ. Et tamen poſt mortem non eſt homo, etiam ſi anima maneat immortalis. Vnde etiam ſi illa ſit beata, non eſt homo beatus, quia anima non eſt homo, ſed pars ſpeciei: & tamen homini, qui ſecundum ſuam ſpeciem eſt rationalis, eſt neceſse, ꝙ cõpetat aliqua beatitudo: & tamen iſta non poteſt eſse, niſi in hac

K vita, niſi fortè ponatur reſurrectio mortuorum, q̃ Philoſophi negabant. Ideo neceſſe fuit, quòd Philoſophi ponerent beatitudinem hominis in hac vita. Nam ponere animam poſt mortem eſse beatã, non erat ponere hominem beatũ. Et iſta fuit cauſa præcipua: immo quaſi totalis, quare Ariſto. & alij, qui rationabiliter in Philoſophia loquuti ſunt, poſuerunt beatitudinem hominis in hac vita, etiam ſi illam viderent eſſe imperfectam.

Alij aũt videntes beatitudinem eſse bonum perfectum, dixerunt illam eſse in continuatione hoĩs cum intelligẽtia ſeparata, quam dixerunt eſse poſſibilẽ in hac vita, licet hoc nunquam viderũt: immo

non

nõ apparebat aliquod motiuum veriſimile ad hoc.
Nemo tamen tã rationabiliter loqnutus eſt de bea-
titudine, ſicut Ariſt. licet eã imperfectam valde po-
ſuerit. Hoc tamen fuit, quia per rationes manifeſtas
non potuit aliquã maiorem beatitudinẽ oſtendere.
Si n̄ credidiſſent Philoſophi reſurrectionem mor-
tuorum futuram, nemo fuiſſet tam inſanus, qui nõ
poſuiſſet beatitudinem poſt hanc vitam, cũ ibi poſ-
ſet inueniri perfecta ratio beatitudinis, quam hic in-
uenire impoſſibile eſt. Nos aũt, quia futuram reſur-
rectionem credimus, poſt mortem ponimus beati-
tudinem: & non ſolum talem, qualem poſuerẽt Phi
loſophi, ẽt data reſurrectione, ſed ponimus viſionẽ
diuinæ eſſentiæ, in qua eſt oẽ bonũ, & ſaturitas appe
titus. Nã data reſurrectione mortuorum, & incor-
ruptibilitate corporum, manifeſtum eſt, quòd ille
ſtatus eſſet excellentior valde illo. Et tamen non
dum eſſet perfecta ratio beatitudinis, ſi diuinam eſ-
ſentiam non viderimus: tamen appetitus noſter ad-
huc deſideraret multa, quæ non haberet: & intelle-
ctus moueretur continuè ad intelligendum aliqua,
quæ non intelligit. Data aũt viſione diuinæ eſſentiç
ibi inuenit appetitus oẽ bonum, quod quærit, & in-
tellectus oẽ verũ, quod inueſtigat. Ideo neceſſe eſt,
ꝙ ſit totalis quies, & pax, & delectatio, & iſta eſt per-
fecta ratio beatitudinis. Hanc autem Chriſtus nobis
promiſit ſupr. in litera dicens: Beati mundo corde,
qm̄ ipſi Deum videbunt, ſ. clarè per eſſentiã. Et oſtẽ-
dit locũ, vbi eſſet dicens: Beati pauperes ſpiritu, qm̄
ipſorum eſt regnum cœlorum, ſ. ꝙ in cœlis eſſet iſta
beatitudo, & ad illos non peruenit homo, niſi poſt
mortem. Etiã oſtendit ſtatum, in quo maximè eſſet
iſta beatitudo, ſ. poſt reſurrectionẽ, inf. 22. & Luc 20.
ſ. filij reſurrectionis nõ nubent, ſed erũt æquales an-
gelis Dei, & iſta æqualitas erit in viſione Dei, quam
angeli ſemper vident, inf. 18. Angeli eorum ſemper
vident faciem patris mei. Iſta poſitio totaliter con-
cordat rationi: quia nihil eſſet, ꝑ quod ſatiaret̃ deſi-
derium naturale hominis, niſi ponẽdo talem beati-
tudinem, vt ſup oſtẽſum eſt, q 40. & poſtea in alijs, &
m̄ deſiderium naturale nunq̃ eſt inane. Talẽ autem
beatitudinem non poſuit Ariſt. poſt mortẽ, nec ali-
quis Philoſophorũ, quia ratione neceſſaria illã eſſe,
conuincere non poterant. Illi tñ cum loquerent̃, vt
ſapientes, quib non pręſtabatur auctoritas, niſi inq̃-
tum probarent: non voluerunt ponere talẽ fęlicita-
tem, quia illam probare non poterant, licet fortè il-
lam eſſe credebant, vel ſaltem ſuſpicabant̃: nemo tñ
illorum fuit, qui eam negaret, aut diceret nullã bea-
titudinem eſſe poſt mortẽ. In hac aũt vita nõ poteſt
eſſe perfecta beatitudo, pôt tñ eſſe aliqua eius parua
particula, ſm̄ ꝙ homo perfici poteſt principaliter ꝑ
ſciẽtias ſpeculatiuas, & ſecundario per virtutes mo-
rales. Et de tali beatitudine loquit̃ Ariſt. 1. & 4. Ethi.
De his S Th 4. Sent d 49 q 1. art. 4. & 1. 2. q 5. art. 4 &
Ad primũ argu. in Summa contra Gent. lib. 3. c 46. Ad primum arg.
dicẽdum, ꝙ beatitudines, de quib. dicitur ſup in lite
ra nõ ſunt perfecta beatitudo, ſed quædam inchoa-
tio eius per actus virtutum perfectarum, vel dono-
Ad 2. arg. rum, vt q 80. & 81. inf magis declarabitur. Ad ſecun
dum dicendum, quòd beatitudo ſm̄ ſuam perfectã
rationẽ, eſt poſt hanc vitam. Illi tñ Philoſophi, qui
non poſuerunt vitam futuram, locuti ſunt de bęati-
tudine, non ſm̄ perfectam rationem ſuam, ſed ſecũ-
dum quãdam paruam participationẽ eius, qualis in
Ad tertiũ argum. hac vita inueniri poteſt. Ad tertium dicendũ, quòd
pecora, & omnia animalia imperfecta poſſunt ha-
bere finem ſuum vltimum in hac vita, quia nullam
aliam, præter iſtam habent, nec habere poſſunt. Ho-
mo autem poſt iſtam vitam habebit aliã perfectio-

A nem, & quia beatitudo eſt maximum bonũ homi-
nis, neceſſe eſt, quòd ſit in alia vita, & non in iſta. Ali-
ter poteſt dici, ꝙ finis vitæ humanæ plus ſuperat fi-
nem vitæ aliorum animalium, quàm vita hominis
ſuperet vitam aliorum animalium. Ratio huius eſt,
quia vita animalium cęterorum eſt ſecundum illud
bonum, quod maximum in eis eſt, ideſt, per opera-
tionem ſenſus, quæ in eis eſt excellẽtiſſima. Vita au-
tem præſens hominis non eſt ſecundum illud bo-
num, quod maximum eſt in eo: eſt enim bonum ma
ximum ipſius hominis intellectus eius quantum ad
partem ſpeculatiuam, & nõ poteſt homo viuere in
ꝑſenti ſecundum actum iſtius potentiæ, quia ad hoc
corruptibilitas corporis, & multa alia impediunt, vt
B ſupra oſtenſum eſt. Viuit aũt homo hic maximè ſm̄
operationem ſenſuum, & per quandam rationem
practicam. Ideo neceſſe eſt, ꝙ beatitudo hominis ſit
in alia vita, in qua totaliter homo viuat ſecundum
actum intellectus ſpeculatiui, & illa vita eſt poſt iſtã,
quia illa ſolum conſiſtit in viſione diuinæ eſſentiæ,
quæ eſt maximum ſpeculabile continens in ſe totã
naturam veritatis, & ſic non poteſt finis vltimus ho
minis accidere ei in hac vita, ſicut cęteris animalib.
accidit. Ad quartum dicendum, quòd quanuis ho Ad quart. argum.
mo naturaliter deſideret finem, non deſiderat natu-
raliter ea, quæ ſunt ad finem, ſed per electionem Nã
voluntas, vt eſt quædam natura, vel mota ꝑ modũ
naturæ eſt de ipſo fine, electio autem, & conſilium
C eſt de his, quæ ad finem, vt patet 3. Ethic. Et ſic non
eſt inconueniens, ꝙ aliquid, quod ſecundum ſe eſt
malum, & odibile ſit appetibile, & eligatur inquan-
tum ad finem dirigit. Sicut ſectio membri, quam
natura refugit, eſt appetibilis ex electione propter
conſeruationem ſanitatis, & ſic dicitur ad Philip. 1.
Deſiderĩũ habens diſſolui & eſſe cum Chriſto, quaſi
dicat, ꝙ nõ deſiderabat abſolutè diſſolui, ſed ſolum
propter finem. ſ. vt eſſet cum Chriſto, quem videre
finis eſt. Si tamen potuiſſet ad hoc peruenire ſine
diſſolutione non deſideraſſet diſſolui, cum abſolutè
magis deſideraret manere in corpore, quàm diſſol-
ui, ſicut dicitur ſecunda ad Corin 5. Nolumus ex-
poliari, ſed ſuperueſtiri.

D Aliter poteſt dici, quòd mors naturæ eſt directè
ordinata ad fœlicitatem, ſed in pęnam: quia potuiſ
ſet homo habere beatitudinem, quam nũc ſeparat
non guſtando mortem, ſicut certiſſimè omnes ho-
mines habuiſſent, ſi Adam non peccaſſet. Ideo licet
omnia, quæ ordinantur ad beatitudinem, deſidera-
rentur naturaliter, non oportebat quòd mortem
aliquis deſideraret, cum ipſa non ordinetur per ſe
ad beatitudinem, ſed per accidens. Ad quintum di- Ad quintum arg.
cendum, quòd aliqui dicũtur beati in hac vita pro
pter ſpeciem beatitudinis adipiſcendæ in futura vi
ta, iuxta illud ad Roma. 8. Sçpè ſalui facti ſumus vel
propter aliquam participationem paruam beatitu-
dinis, qualis hic eſſe poteſt: vera autẽ beatitudo nõ
E poteſt eſſe hic. Ad ſextum dicendum, quòd parti- Ad 6. arg.
cipatio beatitudinis poteſt eſſe imperfecta duplici-
ter. Vno modo ex parte obiecti beatitudinis, ſcili-
cet, quòd non eſſet ſufficiens bonum ad beatifican-
dum naturam rationalem, & talis imperfectio tol-
lit rationem verę beatitudinis. Sicut ſi quis poneret
beatitudinem in diuitijs, aut in aliquo bono corpo-
rali, quod non ſufficit beatificare hominem. Alio
modo beatitudo eſt imperfecta ex parte ipſius par-
ticipantis, qui quicquid eſt ad ipſum beatitudinis
obiectum, ſcilicet, ad Deum pertingit: imperfectè
tamen per reſpectum ad modum, quo Deus intelli-
gibilis eſt, vel quo ſeipſo fruitur. Et iſta imperfe-
ctio non tollit rationem veræ beatitudinis: qa aliàs

non eſſet vnus beatior altero: maximè, quia beatitudo eſt operatio quædam, & determinatur ſecundum ſpeciem ab obiecto: participare autem magis, vel minus tenet ſe ex parte ſubiecti, à quo non recipit actio ſpeciẽ. *Ad ſeptimum arg.* Ad ſeptimum dicẽdum, quòd licet multi homines putent in hac vita eſſe beatitudinẽ, non eſt in ea beatitudo ſecundum ſuam rationem perfectam, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem, vel aliqualem participationem, vt nunc ſup. oſtenſum eſt. Et ſic non falluntur omnino in ſua exiſtimatione. Et hoc ſufficit, quia non requiritur, ꝙ id, qđ à multis aſſerit̃, ſit omnino verũ, ſed ꝙ non ſit oĩno falſum, ita ꝙ aliquid veritatis cõtineat, & ita eſt hic.

An ad beatitudinem requiratur delectatio. Qõ XLVIII. G

Primũ ar. QVAERITVR, an ad beatitudinem requiratur delectatio. Aliqui dicunt, ꝙ non: quia dicit Auguſt. primo de Trinitate, ꝙ viſio eſt tota merces fidei. Sed illud, quod eſt merces, vel premium virtutis eſt beatitudo, 1. Ethi. ergo nihil requirit̃ ad beatitudinem, niſi viſio: ergo nõ requiritur delectatio. *Secundũ argu.* Item beatitudo eſt bonum per ſe ſufficiẽs: ergo beatus nullo indiget, ſed beatitudo eſt in viſione Dei: ergo nõ requiritur delectatio. *Tertium argu.* Item oportet operationem beatitudinis eſſe non impeditam, 10 Ethi. nam aliàs non eſſet operatio perfecta: delectatio tñ impedit operationem intellectus, quia corrumpit ęſtimationem prudentis, vt dicitur 6 Ethi. c. de prudentia: H ergo delectatio non requiritur ad beatitudinem.

Dicẽdum, ꝙ beatitudo non eſt ſine delectatione nec eſſe poteſt, quia delectatio eſt quędam quietatio appetitus in bono præſenti, ſiue habito. Beatitudo aũt eſt maximum bonũ naturæ rationalis: ideo neceſſe eſt, ꝙ illa habita ſequatur maxima delectatio appetitus quieſcentis iam in ea. An tamẽ debeat dici, ꝙ requiratur delectatio ad beatitudinem. Conſiderãdum, ꝙ aliquid dicitur requiri ad alterum quatuor modis. Vno modo ſicut præambulum, vel pręparatorium ad ipſum, ſicut eruditio ad ſciẽtiam, & alteratio ad generationem, & generaliter diſpoſitio ad formam. Secundo modo ſicut perficiens rei, ſic anima requiritur ad vitam corporis, quia ipſa eſt, q̃ I vitam corpori tribuit, & potentia viſiua requirit̃ ad eſſe oculum quia illa eſt, quæ facit eſſe oculum, & generaliter oĩs forma reſpectu materiæ. Tertio modo ſicut adiuuans ab intrinſeco. ſicut amici, vel ſocij requiruntur ad aliquid agendũ. Quarto modo, vt aliquid concomitans ſicut calor ad ignẽ: nam non pficitur ipſum, ſed comitat̃ ipſum neceſſario ex conditione ſuæ naturæ. Et ſic omne accidens propriũ, vel cõe inſeparabile dicitur requiri ad illud, cuius eſt accidens. Delectatio aũt non requiritur primo modo, quia non eſt aliquid pręcedẽs beatitudinem, ſed potius conſequens. Etiam ſecundo modo non requiritur, quia non poteſt ipſa eſſe tãquam perficiens beatitudinem, quia tunc beatitudo non haberet perfe- K ctionem à ſeipſa, ſed expectaret, eam ab aliquo extrinſeco, ſicut materia à forma, & tũc nõ eſſet ſummum bonum. Etiam quia illud, quod perficit alterũ melius eſt, q̃ ipſum, quod perficitur, ſicut forma eſt melior, q̃ materia. & quia beatitudo eſt maximũ bonum, eſſet ipſa delectatio beatitudo. & non aliqd aliud. quod indigeret delectatione aliqua tanq̃ perficiente ipſum. Non ẽt tertio modo, quia delectatio nõ eſt aliquid extrinſecum ad operationem, in qua conſiſtit beatitudo, ſicut amici ab extra adiuuant, ſed eſt aliquid in ipſa beatitudine. Poteſt ergo dici, ꝙ requirat̃ delectatio quarto modo, vt aliquid concomitans beatitudinem, quia non põt beatitudo ſine

F illa eſſe, non quidẽ ꝙ beatitudo indigeat delectatione, ſed ꝙ ipſa cõſequat̃ beatitudinem ex natura ſua, ſicut ignis nõ indiget calore, vel homo non indiget riſibilitate, & tñ cõſequitur neceſſario riſibilitas hominem, ſicut proprium accidẽs eius, vel calor ignẽ, ſicut accidens cõe eius. Inſeparabile tñ. Eo ergo modo, quo poſſumus dicere riſibilitatem requiri ad eſſe hoĩem, dicemus requiri delectationẽ ad beatitudinem, cum ſit quoddã per ſe accidens eius, vt dicetur ſeq q. De his S. Tho. 1. 2 q 4. art. 1. *Ad primũ argu.* Ad primum dicendum, ꝙ viſio eſt tota merces; quia ipſa viſio eſt ſubſtãtia beatitudinis: ideo nõ requiritur aliquid aliud extra ipſam ad complemẽtum beatitudinis. Et tñ delectatio pertinet ad beatitudinem inquãtum neceſſa- G rio conſequit̃ ipſam viſionem, q̃ eſt beatitudo. Et tñ inquantum dr̃, ꝙ viſio eſt merces importat̃ ibi delectatio, quia merces eſt, qđ datur pro aliquo opere in pręmium, & ad qđ mouemur: & tñ habito eo, ad qđ mouetur appetitus ſequit̃ neceſſariò quies, quæ eſt delectatio. Vnde viſio inquantum eſt merces nõ ſolum importat cognitionẽ Dei, ſed ẽt delectationẽ conſequentem ex ipſa cognitione. *Ad ſecundum arg.* Ad ſecundũ dicẽdum, ꝙ beatus nulla re indiget, quia indigere eſt carere perfectione, quę eſt extrinſeca, & ad quam quis mouet̃: Beatus aũt delectatione nõ indiget, cum illa non ſit extrinſecum, quod ſuperuenire poſſit beatitudini, ſed neceſſariò cõſequitur eam. Vnde põt dici, ꝙ beatitudo requirit delectationem: non tñ indi- H get delectatione, nam ipſam ex ſe habet. Sicut non eſt verum, ꝙ homo indigeat riſibilitate, licet illa requirat̃ ad hoĩem, vt ſup. dictũ eſt nunc. *Ad tertiũ arg.* Ad tertiũ dicendum, ꝙ delectatio concomitans operationẽ intellectus non impedit ipſam, ſed potius cõfortat eã, vt dr̃ 10. Ethi. Quia illa. q̃ delectabiliter facimus attẽtius, & perſeuerãtius operamur. Vnde nulla delectatio conſequens aliq̃ operationem cuiuſcũq; generis impedit ipſam, ſed magis cõfortat. Delectatio autẽ extranea impedit operationẽ, vt delectatio in operatione ſenſitiua impedit operationem intellectiuã ex eo ꝙ delectatio facit operãtem intendere operationi illi, cuius eſt, & dum operãs intendit vni rei diſtrahit̃ ab alia. Et hoc eſt iudiciũ de delectatione ope- I rationis alicuius, ꝙ ſi quis delectatus in ea põt intendere alteri delectationi, vel operationi ſignum eſt, ꝙ delectatio illa erat parua, ſicut dr̃ 10. Ethi. ꝙ nõ ſunt boni agoniſtæ, qñ reſpiciẽtes ad eos poſſumus comedere legumina. Et ſic generaliter delectatio impedit delectationẽ, vel operationem extraneã. Et hoc dupliciter, ſ. vel inquantum extranea eſt, vel inquãtum eſt contraria. Primo modo delectatio in quacũque operatione impedit quacunq; aliam pp defectũ aĩæ noſtræ non potentis ſimul plurib. rebus intendere. Secũdo modo ex parte cõtrarietatis. Et iſtud eſt maius impedimẽtum. hoc modo delectatio, q̃ eſt in ſenſu, impedit æſtimationem prudentię, quę eſt intellectus practici, & nõ impedit æſtimationẽ intellectus K ſpeculatiui, vt dicit̃ 6 Ethi. c de prudentia, ſ quia delectatio, q̃ eſt in ſenſu põt eſſe cõtraria prudentię: & tñ nõ põt eſſe cõtraria iudicio intellectus ſpeculatiui. Si ergo beatus haberet delectationes alias, præter illam, quæ cõſequitur beatitudinem, poſſet per illas impediri, ſiue eſſent contrariæ, ſiue diſperatæ. Nihil autem tale habet beatus, à quo ſunt remota omnia, quę impedire poſſunt beatitudinem.

An in beatitudine ſit principalior delectatio, quàm viſio, vel è contrario. Quæſtio XLIX.

QVAERITVR, cum in beatitudine ſit viſio, & delectatio principalior, q̃ viſio, vel è cõtrario.

Dicunt

Primum arg. Dicunt quidã, ꝙ delectatio ſit principalior: quia delectatio eſt perfectio operationis, vt dr̃ x. Ethicorum: perfectio tamẽ eſt principalior, q̃ ipſum perfectibile, cum ſit melior, ergo delectatio eſt principalior in beatitudine, quàm viſio. Secundũ arg. Item illud, propter quod aliquid deſideratur, eſt principalius, q̃ ipſum, propter quod illud deſideratur. Et tamen pp delectationẽ deſiderantur operationes: vnde natura appoſuit delectationes operationibus neceſſarijs ad conſeruationem ſuam, vt propter illas non cõtemnerentur operationes: ergo principalius eſt delectatio, quàm viſio, quæ eſt operatio. Tertiũ ar. Item viſio correſpondet fidei: delectatio autem, ſiue fruitio correſpondet charitati: eſt tamen charitas excellentior, quàm fides 1. ad Corin. 13. ergo magis conſiſtit beatitudo in delectatione, quàm in viſione.

Quæſitũ arg. Rñdetur quæſito. Dicendum ꝙ iſtam q. tetigit Ariſt. 10. Ethicorũ, & aliquo modo reliquit eam inſolutam. Si tamen diligenter cõſideretur apparet manifeſtè beatitudinem magis eſſe in viſione, quã in delectatione, quia delectatio pertinet ad voluntatem: quia eſt quædã quietatio eius in bono deſiderato poſtquam pacificè tenetur: viſio autem pertinet ad intellectum, & tamen ſupra oſtendimus in 33 q. beatitudinẽ pertinere magis ad actum intellectus, quàm voluntatis.

Item eſſentia beatitudinis eſt in viſione. ſ. ꝙ ipſa viſio Dei eſt ſubſtantialiter, vel realiter ipſa beatitudo. Nihil aũt aliud eſt ſubſtantia beatitudinis, vel de ſubſtantia eius: ergo non eſt comparatio inter viſionem, & delectationẽ, & beatitudinẽ, niſi ſicut ſi qs diceret: qd eſt principalius ad eſſe hoĩem habere corpus, & animã, vel habere riſibilitatem. Nã corpus, & anima complẽt eſſentiam hominis: riſibilitas aũt eſt accidens proprium eius, quod ad eſſentiam nullomodo ptinet. Ita viſio Dei eſt ipſa ſubſtãtia beatitudinis. delectatio autem eſt quoddam per ſe accidens eius. Nã neceſſario ſequitur ad illã: quia cũ delectatio ſit quietatio appetitus in bono, quanto fuerit maius bonum, tanto magis ex neceſſitate conſequetur delectatio ad poſſeſſionem illius. Sed beatitudo eſt ſummum bonum: ideo ad ipſam maximè pertinet, ꝙ conſequatur eam delectatio. In ipſa autem delectatione non poteſt poni beatitudo, ſicut aliqui ad pauca aduertentes faciunt. Nam beatitudo eſt finis, & tamẽ delectatio nõ eſt finis, ſed potius ſequitur ex fine, cum ſequatur ex aſſecutione alicuius boni, quod deſideratũ, & ipſa delectatio non eſt ꝑ ſe aliquod bonũ, quod deſiderari poſſit, ſed cõſequitur ad bonum inquantum habet, vel inquãtum habendum certiſſimè putatur, vel inquantum iam habitum recordamur. Itẽ ſi delectatio per ſe pertinet ad beatitudinem ipſam, per ſe, & abſolutè eſſet deſiderabile. Sed falſum eſt. quia delectatio non eſt bonum niſi cõſequatur ad bonas operationes, quę autem ad turpem operationem cõſequitur mala eſt, & fugienda: ergo non poteſt in ea cõſiſtere beatitudo, cum non ſit bona niſi propter alterum, & tamẽ beatitudo eſt ſecundum ſe bona. Item ordo rationis eſt ſ'm ordinem naturæ. In naturalibus autẽ delectatio eſt propter operationem, & non operatio propter delectationem: ſicut ſupra diximus q 33. de operationibus neceſſarijs ad conſeruationem naturæ, quibus delectationes ſunt inſertæ, ne negligantũ: ergo natura poſuit ibi operationem tanquam maius bonum, q̃ delectationem: quia aliàs non ordinaſſet delectationem ad operationem, cum neceſſe ſit finem ſemper eſſe meliorem eis, quæ ſunt ad finem, niſi ſit error in ordinante aliquid ad finem. Natura autem non errat niſi rarò, & circa quædam particularia ergo iudicauit operationem eſſe finem, & eſſe

A meliorem delectatione. Item delectatio, vt dictũ eſt nunc, non eſt niſi quietatio appetitus in bono. Manifeſtum eſt tamen, ꝙ appetitus nõ mouetur in bonum propter quieſcere in illo, ſed mouetur propter ipſum bonum: quia ipſum perficit appetitum. Eſſet. n. ridiculum dicere, ꝙ moueretur ꝑpter quietem: ſed mouetur ꝑpter bonũ, ad quod peruenit, ſicut ſi aliquid mouetur ad formam, & habita illa quieſcit. Nemo autem dicit, ꝙ natura ingeniauit iſtum motum, vt mobile quieſceret, ſed vt haberet formam, quam per motum acquirit. Et patet hoc, quia natura ingeniauit motum propter perfectionẽ mobilis, cum motus ſit actus entis imperfecti. 3. Phyſico. mobile tamen non perficitur per quietẽ, *Inſeruit.*

B quam habet acquiſita forma: ſed per ipſam formã, quam acquirit. Et iſta eſt cauſa, quare non ceſſat motus quouſque acquiratur forma, & illa habita ceſſat. Patet etiam hoc, quia ſi quies, quæ eſt in forma acquiſita eſſet finis motus, & nõ ipſa forma, fruſtra eſſet omnis motus. Et melius eſſet, ꝙ nulli rei daretur deſiderium quieſcendi in forma acquirenda. & ſic nõ eſſet neceſſarius motus. Quia vero forma eſt finis, quem natura intendit, & non poteſt haberi ſine motu: natura ingeniauit motum. Nõ eſt ergo finis appetitus quieſcere ĩ bono, ſed ipſum bonum ſecundum ſe eſt finis eius: quia tamen bonum perficit appetitum, neceſſe eſt, ꝙ acquiſito bono quietetur appetitus in eo, & illud eſt delectari. Sic ergo eſt cir-

C ca beatitudinem: quia bonum maximũ, quod perficit appetitum noſtrum, eſt Deus, & in illo eſt beatitudo. Vñ neceſſe eſt, ꝙ ſi beatitudo eſt aliquis actus noſter, vel aliquid noſtrum, ꝙ ſit illud, per quod immediatius Deum attingimus. Iſtud autẽ eſt in actu intellectus. ſ. in viſione, quia per eam vnimur Deo. Per delectationem autem non vnimur. ſed ipſa cõſequitur ex eo, ꝙ ſemel vnimur ei per viſionẽ: ideo in actu intellectus conſiſtit beatitudo, & nõ in actu voluntatis. Vnde non ſolum viſio pertinet principalius ad beatitudinẽ q̃ delectatio, ſed ẽt nullo modo pertinet delectatio ad ſubſtãtiam beatitudinis, cum tota eſſentia beatitudinis conſiſtat in ſola viſione. Pertinet tamen delectatio ad beatitudinem

D inquantum neceſſariò conſequitur ad illam tanq̃ ꝑ ſe accidens eius, & decorat illam, ſicut pulchritudo iuuentutem, vt dicitur. 10 Ethi. Ad primum dicendum, ꝙ delectatio perficit operationem, non tanq̃ aliquid extrinſecum, ad quod ordinetur operatio, ſed ſicut quoddam condecorans eam, ſicut pulchritudo iuuentutem, vt dictum eſt, & tamen iuuentus non eſt propter pulchritudinẽ, ſed potius pulchritudo pp iuuentutẽ. Ita delectatio decorat fęlicitatẽ, & tñ delectatio ſequitũ ad fęlicitatẽ tanq̃ effectus eius, vel per ſe accidens eius. *Ad 1. arg.* Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſta ratio magis cõuincit in oppoſitum, qa ſi natura oppoſuit delectationem operationibus, vt non cõtemnantur, & dimittantur, ordinauit de- *Ad 2. arg.*

E lectationem ad operationem tãquam ad finem, & ſic iudicauit operationem eſſe meliorẽ delectatione. Dicendum tamen, ꝙ hic ſe habent fines ex oppoſito: quia natura poſuit operationem tanq̃ finem delectationis, & animalia ordinant operationem in delectationẽ: Et quia ordinatio naturæ ſine dubio eſt melior, cum ipſa non erret, putauerunt aliqui, ꝙ animalia in proſequendo operationes propter delectationem deuiabant ab ordine naturæ per quendam errorem, ſicut habens guſtum indiſpoſitũ male iudicat de ſaporibus. Dicendum tamen, ꝙ non errant: quia in omnibus animalibus iſtud eſt, & nõ contingeret error generaliter circa omnia animalia, & omni tempore: quia iſtud eſſet errare naturã:

quia

Qualiter ſe habent operatio, & delectatio inter ſe.

quia quod in omnibus eſt, naturale eſt. Item quia non vĩ hoc inſtituiſſe.ſ.apponẽdo delectationes, vt finẽ ipſis animalibus, propter quas proſequãtur operationes. Eſt ergo dicendum, ꝙ hic ſunt duo ordines naturæ inter ſe oppoſiti. Vnus eſt, quo delectatio ordinaĩ ad operationem, vt illa non negligatur. Alius, quo operatio accipitur ꝑ delectationem.ſ. ſolum inquãtum in operatione eſt delectatio q̃dã. Primus ordo eſt ipſius naturæ abſolutè. Secundus eſt datus animalibus à natura. De primo dicendum eſt, ꝙ ille eſt ordo ſimpliciter rectus.ſ. ꝙ delectatio ſit propter operationem cũ natura abſolutè iſtum obſeruet, & tamen natura eſt ipſa ſpiritualis ſubſtãtia dirigens opus naturę. Quoniã natura prout eſt virtus inſita rebus, ita vt ſit principiũ motus, & quietis eius, in quo eſt, nihil cognoſcit: ideo non poteſt finem præſtituere in operatione, nec ordinare aliqd ad finem: ſed dirigitur operatio iſtius naturæ ab intelligentijs ſeparatis. Sic dicit cõmentator, ꝙ opus naturæ eſt opus intelligentiæ. Finis ergo ab intelligentia dirigente naturam ꝓſtitutus erit rectè poſitus, quia ipſa iudicat de bono abſolutè. Finis autem qui conſtituitur ab animalibus, licet ſit à natura cõſtitutus, non eſt ita abſolutè bonus, ſed ſolũ inſtitutus eſt ſecũdum capacitatem ipſorum animalium, quæ moueri debent ad operationẽ. Finis enim neceſſe eſt, ꝙ ſemper ſit aliquod bonũ, & intelligẽtia, quæ naturam dirigit cognoſcens bonũ ſimpliciter, ponit ipſum, vt finẽ. Et ſic finis ſimpliciter eſt ipſũ bonum, quod eſt caput omnium rerum, in quo eſt tota natura boni, & ad illud ordinantur omnes partes vniuerſi inquantum participant illud ſecũdum diuerſos gradus, & diuerſimodè ei aſſimilantur. Ipſum ergo bonũ ſimpliciter eſt finis extrinſecus omnium rerum. Participatio aũt ipſius ſecundum vltimum gradũ bonitatis, ad quem quælibet res peruenire poteſt, ſecundũ capacitatẽ ſuæ ſpeciei eſt finis intrinſecus, ſicut finis vltimus hominis extrinſecus eſt ipſe Deus: finis autem vltimus intrinſecus eſt ipſa viſio Dei, ſecundũ quã homo participat Deo ſecundum gradum excellentiſſimum capacitatis ſuæ ſpeciei. Iſta autem participatio boni reperitur principaliter in ſpeciebus rerum, cum quælibet ſpecies dicat diuerſum modum participationis ipſius ſummi boni ab illa ſpecie. Indiuidua autem nõ dicunt diuerſos modos participationis bonitatis, vel perfectionis, quia eadem eſt perfectio omnium indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, niſi per accidens, & in eo, quod eſt accidentale vnum excedat alterũ. Indiuidua ergo non ſunt directè de intentione naturæ, ſed ſolum per accidens.ſ. inquantum ſpecies nõ poteſt manere niſi in indiuiduo. Multiplicatio autẽ indiuiduorum ſub eadem ſpecie eſt magis per accidens.ſ. propter corruptibilitatem ipſorum. Nã vbi indiuiduum poteſt perpetuari ſpecies ſolum cõſeruatur in vnico indiuiduo. Sicut patet de ſubſtantijs ſeparatis, quas ſecundum Peripatheticos, & veritatem, neceſſe eſt ſingulas poni diſtinctas ſpecie inter ſe. Et ſic dicunt eſſe ſpecies angelorũ tot quot ſunt angeli, cum ſit quilibet angelus perpetuus.

Patet etiam in corporibus vt in elementis: quia in qualibet ſpecie eſt vnicum. Patet etiam magis in corporibus cęleſtibus: quia vnicus ſol eſt, & vnica luna, & ſic de cęteris aſtris. Et tamen iſta concedũt omnes diſtincta eſſe in ſpecie. Quia tamen quodlibet iſtorum indiuiduorum eſt incorruptibile ſufficit eſſe vnicum in qualibet ſpecie, vt in illo contrahaĩ quidditas ſpeciei, quæ ſubſiſtere non poteſt, niſi indiuiduata. In ſpeciebus tamen, in quibus indiuidua ſunt corruptibilia, neceſſe eſt eſſe multa indiui-

F dua ſimul, vt quibuſdam pereuntibus, conſeruetur in alijs natura ſpeciei. Cum ergo indiuiduũ quodlibet ſit ꝑ ſpeciem conſeruandam, & ſpecies nõ poteſt cõſeruari, niſi exiſtente indiuiduo vltimus finis cuiuslibet indiuidui eſt participare naturam ſpeciei ſuæ in gradu perfecto, & manere ſemper in illo eſſe participato. Et omnia alia quę indiuiduũ facit, ſunt ad conſeruationẽ indiuidui, quia habere non poteſt illam perfectionem niſi quandiu fuerit. Et quia animalia ſingula ſunt corruptibilia, & deſiderant conſeruari, & non poſſunt ſeruari niſi per cibum, & potum in ſeipſis, & per coitum in ſibi ſimilibus producendis deſiderant cibum, & potum ſumere, & coire. Et non ſunt iſti actus finis quidam ipſorum ani-

G malium, ſed ad conſeruationem ipſorum ordinantur. Et quia animalia contemnerẽt iſtos actus, & perirent niſi eſſet aliquid, quod induceret illa ad ipſos, neceſſe erat, ꝙ ipſa animalia cognoſcerẽt iſtos act⁹ eſſe neceſſarios ad ſui conſeruationem, & ꝙ conſeruatio erat eis bonũ ſuum, & illam deſiderarent, & propter illam omnia agerent, & tunc nullo alio inducente ipſa animalia ex conſideratione finis, quẽ optimum iudicarent, omnia iſta facerent. Iſtud tamen non fuit poſſibile in animalibus alijs niſi in homine: quia cognoſcere aliquid ſub ratione boni, & ordinare alia in illud tanquam in finem ſolius naturæ rationalis eſt. Ideo oportuit dari animalibus aliquid aliud, quod ipſa induceret quaſi ex quadam

Quis ſit finis indiuiduorum.

No. de neceſſitate delectationis in animalibus.

H neceſſitate ad proſequẽdum ipſas operationes, per quas conſeruantur. Iſtud autem fuit ipſa delectatio. Et iſta competenter poſita eſt: quia per ſenſum iudicatur, & omnia animalia ſenſum habent. Et qa non habẽt omnia animalia omnes quinque ſenſus exteriores, & interiores, ſed quędam plures, & alia pauciores vſquequo veniatur ad imperfectiſſima animalia, quę ſolum habẽt ſenſum tactus, oportuit, ꝙ in quolibet ſenſu poſſit inueniri delectatio, & ita factum eſt. Vnde nullum animal eſt quantuncunq; imperfectum, ꝙ delectationes aliquas experiri non poſſit, & per illas ad operationem ſibi conuenientẽ moueatur. Et tunc animalia nõ mouẽtur in delectatione quaſi ex iudicio: ita, vt iudicent delectationẽ

I eſſe bonũ aliquod, vel ꝙ præſtituant eam ſibi tanquam finem: quia iſtud non poteſt facere niſi natura rationalis, ſed mouentur in delectationem: quia quaſi quidam laqueus quodammodo ex neceſſitate mouet ipſa animalia: quia nõ eſt aliud maius bonum ſenſui, quàm delectatio trahit ergo naturaliter ipſa animalia: quia bonum maximum ipſorum eſt, de quo iudicare poſſunt.i. experiri illud ſm ſenſum. Et quia conſeruatio animaliũ eſt per operationem tactus, & guſtus.ſ. in cibo, & potu, & coitu, poſuit natura maiores delectationes animalibus in guſtu, & tactu, quàm in alijs ſenſibus. Imo in alijs propriè non delectantur niſi referendo ad tactum, & guſtum, vt patet 3. Ethi. c. de temperãtia.ſ. ꝙ leo nõ

K gaudet videndo, vel audiendo, aut odorando bouẽ, niſi qa illũ comederet.i. qa deſiderat delectari in comedẽdo illũ. Et ſic poſitæ ſunt delectationes in animalibus tanquam finis ipſarum operationum. Nõ quidem, ꝙ melior ſit delectatio, q̃ operatio, ſed qa ſenſus non poteſt iudicare operationem eſſe meliorem, quàm delectationem. Ratio eſt, quia bonum, quod eſt in delectatione experitur quilibet ſenſus cum quilibet iudicet de triſtabili, & delectabili, & tamen bonũ, quod eſt in operatione, abſtracta delectatione, non poteſt iudicare ſenſus. Nam ſumere cibum, & potum, & coire ſi auferatur ab eis omnis delectatio non habent aliquod bonum, niſi, ꝙ proficiunt ad conſeruandum indiuiduũ, & ſpeciẽ.

Non

Non poſſunt tamen animalia cognoſcere quid ſit conſeruari indiuiduum, & ſpeciem, & quomodo iſti actus ordinētur ad illum finem: quia hoc ſolius naturæ rationalis eſt. Ideo neceſſe eſt, ꝙ pro his operationibus comedēdi, bibendi, & coeundi ponatᷣ ipſis animalibus alius finis, de quo ipſa iudicare poſſint, & ille debet eſſe aliquid, qđ poſſit per ſenſum agnoſci cum animalia non habeant, niſi iudiciū ſenſitiuum. Nihil autem aliud eſt, quàm delectatio, q̄ perficit ſenſum tanquā bonum quoddam, & poſſit maximè ſenſum allicere. Ideo neceſſe fuit delectationem poni omnibus beatis tanquam finem omnium operationum ſuarum, & tamen ſimpliciter delectatio non eſt finis illarum operationum, ſed magis operatio eſt finis delectationis. Natura tamē conſtituit animalibus delectationem, vt finem: quia non poterant iudicare de alio maiori bono, qđ magis haberet rationem finis, vt dictum eſt.

Hoc patet in paruulis, quos ad laborem literarū allicimus, vel ad alia bona opera, quæ ſunt eis laborioſa. Nam damus illis aliqua delectabilia ſecundū guſtum, vel pulchra ſecundum viſum, & ipſi illecti cupiditate harum rerum addiſcunt, vel aliquid laudabile faciunt propter illa bona ſenſibilia ponentes illa vt finem. Nos tamen è contrario facimus, quia damus eis delectabilia, vt addiſcant cōſtituentes ipſam diſciplinam finem iſtorum delectabilium.

Ratio huius diuerſitatis eſt, quia pueri non poſſunt iudicare de bono ſimpliciter, & poſſunt iudicare de delectabili, qđ eſt in viſu, & guſtu. Nā ſi ipſi ſcirent quale bonū eſt ſcientia, quæ acquiritur per diſciplinā, & quomodo diſciplina ordinetur ad ſciētiā, appeterent ipſum addiſcere non ordinādo illud ad delectabile, quod eſt in guſtu, & viſu. Quia tamē hoc non poſſunt iudicare, & eſt impoſſibile proſequi aliquam operationem niſi vt aliquod bonum, neceſſe eſt, quòd pueri ad addiſcēdum moueantur ex ſola violentia, vel inducti per aliqua bona ſenſibilia, quæ illi poſſunt iudicare bona. Et tamen ſimpliciter quærendo quid ſit melius, & quid habeat rationē finis, an delectabile guſtus, & viſus, vel ipſum addiſcere, manifeſtū eſt, ꝙ ipſum addiſcere, & iudicium puerorum non potuit mutare naturam rerū. Ita eſt in omnibus animalibus circa delectationē, & operationes. Nam operatio melior eſt, & ipſam conſtituit natura, vt finem, animalia autem conſtituunt delectationem, vt finem, quia aliter iudicare non poſſunt. Sed diceretur, quòd hic ſit quidam error, ſcilicet, ꝙ omnia animalia moueantur tanquā in maius bonum in illud, quod eſt minus bonum.

Dicendum, quòd non eſt error: quia error eſt in re, quando deficit, vel deuiat ab eo, quod ſibi naturale eſt, & ob hoc quia naturale eſt homini eſſe rationalem, & operari ſecundum rationem, quandocunque agit contra rationem, dicitur errare, vel peccare. Omnibus tamen brutis naturale eſt ſic iudicare, quia nō poſſunt de maiori bono iudicare, quàm ſit delectatio: ergo non eſt error, ꝙ propter illam omnia agant. Sicut non eſt error in homine, quòd intelligat per phantaſmata accepta à ſenſu, & ꝙ intelligat cū diſcurſu, licet melius ſit intelligere ſine phātaſmate, & ſine diſcurſu, ſicut ſubſtātiæ ſeparatę faciunt. Hoc tamen in homine non eſt error, quia cōditio naturæ eſt ſic intelligere: ſicut non dicimus de brutis, ꝙ ſit error in eis, vel peccatum, vel defectus comedere quęcunque appetunt. In homine tamen peccatum eſt hoc, quia ratio, quæ eſt natura hominis hoc vetat. Aliter poteſt dici, ꝙ animalia rectè iudicant appetendo delectationem ſuper omnia, quia licet ſit operatio maius bonū ſimpliciter, q̄ de-

A lectatio, tamen ipſis animalibus maius bonum eſt delectatio, q̄ operatio: quia magis perficit ſenſum ipſorum. Sed diceretur cum delectationes appoſitæ fuerint in operationibus, quia animalia nō poſſunt iudicare de fine ipſarum operationum, vt dictū eſt nunc quare natura poſuit eandem delectationem in ipſis operationibus humanis. Nam homo de fine iudicare pōt, & nō exiſtēte delectatione poſſet omnia facere ꝑꝑ finem. Et tunc iudicium hominis eēt magis rectum, & non falleretᷣ per delectationē à rectitudine rationis. Dicendum, ꝙ hoc fuit primo ex conditione naturę, quia licet in homine reperiatur natura intellectualis, ſecundū quā excedit cętera, eſt tn̄ verum animal, & perfectum habens oēs ſen-

Cōueniēs fuit delectionē inesse operibus hominis ſecundū ſensū.

B ſus interiores, & exteriores. Iō neceſſe fuit inueniri in eo oīa, quæ ſunt à natura ſenſuum. Eſt aūt conditio ſenſuum non iudicare niſi de bono particulari, & ꝙ delectatio ſit maximum bonum ipſorum. Iō neceſſe fuit, ꝙ etiam in homine iſtud eſſet, & ſic ipſe iudicaret ſecundum ſenſum delectationē eē maximum bonū, & per intellectū iudicaret operationē, vel aliquid aliud eſſe maximum bonum, & non delectationē, & illud proſequeretur tanq̄ bonū ꝓprium: quia vltima perfectio hoīs nō eſt inquātum eſt animal, ſed inquantum eſt homo. Secundò eſt hoc, quia aliàs periret natura, quia licet homo poſſet iudicare de fine cum ſit rōnalis, tamen non pōt homo facere niſi ſecūdū rationē aliqualiter iā per-

C fectam, qđ non contingit in oībus. Nā in paruulis hoc nō eſt, in quibus eſt intellectus imperfectus, cū perfectionem ſuam acquirat per doctrinam. Si ergo iſti non haberent delectationē, quæ eam moueret nunquam operarentur aliquid, cum finem nullum vitæ humanæ cognoſcant. Idem eſt de multis adultis, qui propter indiſpoſitionē naturæ, vel alias cauſas nunquam poſſunt peruenire, aut ſaltem nūquam perueniunt ad hanc perfectionem intellect⁹, vt cognoſcant finem humanæ vitę, & ſciant ordinare ſingula in ipſum. Cum ergo iſti parum à pecoribus diſtent, neceſſe fuit delectationes eſſe in operationibus propter illos. Tertiò fuit hoc conueniēs ad operandum promptius: quia dato, ꝙ omnis ho-

D mo cognoſceret finem, & ea, quæ ad finē ſunt tam pro conſeruatione in eſſe naturali, quàm pro perfectione humana ſecundum, ꝙ homo eſt: tamen non promptè moueretur homo ad operationes illas, ꝑ quas natura conſeruatur. Experimur.n. generaliter ꝙ promptius, & expeditius agit homo ea, ad q̄ naturaliter mouetur, q̄ illa, ad quæ mouetur ſolum ſecūdum rationem. Conueniens ergo fuit delectationē eſſe homini in operatione ſecundum ſenſum, ſicut cęteris animalibus, vt illa moueret eum, & eſſet finis ipſius ſenſus, licet homo non ſimpliciter conſtitueret eam in finē, cū in ipſo ſit aliud iudicium excellentius, q̄ ſenſitiuum. Ad tertium dicendum, ꝙ charitas eſt principalior, quàm fides, & tamen non correſpondet ei delectatio tanquam finis, ſed ma-

E gis ipſa viſio, quia voluntas mouetur in maximum bonum, ut ei vniatur. Intellectus autem iudicauit Deum eſſe maximum bonum tanq̄ obiectum, & vniri illi eſſe maximum bonum hominis, & ꝙ iſta vnio non poterat fieri niſi per viſionem: ideo voluntas ex neceſſitate voluit ipſam viſionem Dei tanq̄ ſuum bonum. Vnde neceſſe eſt dici, ꝙ voluntatis finis non ſit delectatio, ſed viſio. Niſi fortè diceretur, ꝙ delectatio erat maximum bonum, quod falſum eſt, vt oſtenſum fuit. q. 34. Sed ſummum bonū ſub ratione boni non poteſt eſſe, niſi obiectum voluntatis: ergo ſi viſio eſt ſummum bonū neceſſe eſt, ꝙ ipſa ſit obiectum voluntatis, & ſic ipſa correſpon-

An charitas poſſit magis appetere viſionē, quā delectationem.

det

det ei. Dr̄ tamen delectatio correſpondere voluntati inquantum eſt quędam paſſio eius, & non intellectus, & viſio correſpondet intellectui, & nō volūtati: quia eſt actus intellectus. Si ergo viſio cōſideretur, vt quidam actus, ſolius intellectus eſt. Si autem vt ſummum bonum, ſolius voluntatis eſt. Et qa ꝓprium voluntatis eſt fieri in aliquid tanquam in bonum magis proprium erit ſibi ipſa viſio, q̄ delectatio, quia in viſione eſt ſummum bonū, & nō in delectatione, licet delectatio ſit voluntatis non viſio.

Sed dicetur, ꝙ non poteſt aliquid ferri magis in bonū alienū, q̄ in ſuum, & tñ delectatio eſt ꝓpria voluntatis, & nō viſio: ergo magis ferretur in viſionē.

Dici poteſt vno modo, ꝙ voluntas ſit potētia animæ, & aīa eſt pars naturæ humanæ: ideo omnes operationes voluntatis ſunt ab ea nō inquātum ipſa in ſe eſt aliquid, ſed inquātum eſt aliquid hoīs. Et quia maior perfectio hominis eſt viſio Dei, q̄ delectatio, cōſequens licet eſſet propriū bonum volūtatis delectatio, & non viſio, ferretur magis in viſionē, quā in delectationē. Sic eſt de partibus corporis noſtri. Nam maius bonum eſt cuilibet rei conſeruatio ꝓpria, quàm conſeruatio alterius rei, & tamē quodlibet membrum naturali inclinatione ſine aliqua deliberatione noſtra exponit ſe ꝓ capite: quia maius bonū hominis eſt in capite, quàm in quolibet alio membro. Aliter poteſt dici, ꝙ voluntas fertur magis in viſione, quā in delectatione, nō ſolum inquantum eſt bonum hoīs, ſed etiam inquātum eſt bonū proprium voluntatis. Nam licet viſio non ſit actus voluntatis inquantum viſio eſt ſummum bonū, ad ipſam tamen ſolam pertinet moueri in aliquid tanquam in bonum, ergo proprium eſt ſibi ferri in viſionem magis, quā in aliquid aliud inquantum eſt bonū ſummum. Et cum dicitur, ꝙ viſio nō eſt actus voluntatis nō obſtat, quia actus non eſt proprium bonum potentiæ, ſed obiectum eius, & actus nō eſt neceſſarius potentiæ, niſi inquātum per eum potentia vnitur obiecto, vel pertingit ad illud. Quod patet, quia actus ſunt perfecti magis, vel minus in eadē potentia ſecundum, ꝙ obiecta ſunt perfectiora. Si tamen bonum potentiæ eſſet principaliter in actu, omnes actus eius eſſent ęqualiter perfecti, qđ eſt falſum. Obiectum autem volūtatis eſt bonum ſub ratione boni, ideo magis perficitur volūtas per illud quàm per proprium actum. Si ergo viſio eſt ſummum bonū, neceſſe eſt, ꝙ illa ſit magis propriū bonum voluntatis, quā delectatio, quæ eſt actus eius. Nam non eſt neceſſe, ꝙ obiectū voluntatis ſit actus eius, & iſtud ſummum bonum voluntas conſequitur per actum intellectus cuius eſt videre: quia per hoc, ꝙ intellectus videt Deum, qui eſt ſummum bonum voluntas eſt vnita ei. Sed dicetur eſſe inconueniens, ꝙ voluntas non aſſequatur bonum ſuum per ſeipſam, ſed per actum intellectus.

Quare voluntas per actum ſuū non cōſequitur bonum proprium.

Dicendum, ꝙ non eſt inconueniēs Nam voluntas per actum ſuum mouetur in ſummum bonum, & tamen non apprehendit illud per actum ſuum, ſed per actum intellectus. Et hoc, quia conditio voluntatis eſt tendere in aliquid, ſed apprehendere nō eſt actus eius: ideo non eſt imperfectio, ꝙ ipſa per ſe non apprehendat, cum ad hoc ſufficiat alia potētia. Sicut intellectus per ſe iudicat comedendum, & tamen comedere nō eſt actus intellectus. Ita de voluntate eſt, ꝙ actus ſuus ſolum eſt tendere, & nō apprehendere. Et tamen per hoc, quod bonum illud, in quod voluntas tēdit apprehenſum ſit per qđcūque apprehendatur gaudet voluntas in ipſo, tanq̄ in proprio bono, & ſic magis ferretur voluntas in viſione, quàm in delectationem, cum delectatio cō

F ſequatur ex ipſa viſione. Et ſic viſio pertinebit magis ad beatitudinē, q̄ delectatio. De his S Tho. 1. 2. q. 4. art. 2. & in ſumma contra Gen. lib. 3. cap. 24.

An ad beatitudinem requiratur comprehenſio. Qō L.

QVAERITVR, an ad beatitudinem requiratur comprehenſio. Dicunt quidam, ꝙ nō: quia dicit Aug ad Paulinū de Videndo Deum: attingere mente Deum magna eſt beatitudo: comprehendere autem impoſſibile eſt, ergo non requiritur comprehenſio.

Primum arg.

Item beatitudo eſt perfectio hominis ſecūdum partem rationalem, in qua non ſunt, niſi intellectus, & voluntas, ſed intellectus ſufficien-G ter perficitur per Dei viſionē, voluntas autē per delectationem, ergo non requiritur comprehenſio tā quam ad tertiū.

Secundū argu.

Item beatitudo conſiſtit in operatione. Determinantur autem operationes per obiecta. Obiecta verò generalia ſunt duo. ſ. bonū, & verum, reſpondet verum viſioni, & bonū delectationi. ergo vltra hæc non requiritur apprehenſio: quia non eſt aliquod obiectum ſpeciale, de quo ſit.

Tertium argu.

Dicēdum, ꝙ requiritur comprehenſio ad beatitudinem. Quia 1. ad Corinth. 9. dicitur: Sic currite, vt comprehendatis. Sed ſpiritualis curſus terminatur ad beatitudinē ſicut dr̄: Bonum certamen certaui, curſum cōſumaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię. i. beatitudo 2. ad Ti-H mo. 4. ergo comprehenſio requiritur ad beatitudinem. Conſiderandum pro hoc, ꝙ cum beatitudo conſiſtat in conſecutione vltimi finis ea, quæ requiruntur ad beatitudinem, debent conſiderari ex ipſo ordine hominis ad finem. Ordinatur autem homo ad finem intellectualem partim per intellectum, & partim per voluntatem. Per intellectum quidē inquantum pręexiſtit in intellectu quędam cognitio imperfecta de ipſo fine. Per voluntatem autem primò quidem per amorem, qui eſt primus motus voluntatis in aliud, ſecundò autem per realem habitudinem amantis ad amatum, & hæc pōt eſſe triplex.

Nam quandoque amatum eſt præſens amanti, & tunc iam non quæritur. Quandoque autem non I eſt præſens, ſed eſt impoſſibile illud haberi, & etiam non quæritur. Aliquando autē non eſt præſens, & eſt poſſibile haberi, ſed eſt eleuatum ſupra facultatē quęrentis, ita vt ſtatim haberi non poſſit. Et hæc eſt habitudo ſperantis ad rem ſperatam, & hæc ſola facit inquiri, quod non habetur.

Triplex beatitudo amātis ad amatum.

Iſtis autem tribus. ſ. intellectui aliqualiter cognoſcenti finem licet imperfectè, & voluntati amanti, & habitudini amātis ad amatum reſpondent alia tria in beatitudine. Nā cognitio perfecta ipſius finis reſpondet imperfectè cognitioni, p̄ſentia finis reſpondet habitudini ſpeciei, delectatio autē in fine iam præſenti ꝑtinet ad ipſam voluntatem, ſiue ad amorem. Ideo neceſſe eſt, ꝙ ad beatitudinem iſta tria concurrant. ſ. viſio, K quæ eſt cognitio perfecta finis intellectualis, & cōprehenſio, quæ importat præſentiam finis, & delectatio, vel fruitio, quæ dicit quietationē quandam in amato, poſtquam voluntas illud apprehendit, & hoc modo comprehenſio eſt neceſſaria ad beatitudinem De his S Tho 1. 2 q. 8 art 3. Ad primum dicendum, ꝙ comprehenſio dupliciter dicitur: vno modo, vt eſt incluſio comprehenſi in comprehendente, & ſic Deus poteſt attingi, ſed nō comprehendi, vt ait Aug. quia quod comprehēditur ab aliquo finito, neceſſe eſt eſſe finitū. Deus aūt infinitus eſt, & ipſe ſolus ſe hoc modo comprehendit. Alio modo comprehenſio eſt tentio, vel poſſeſſio rei, quæ principaliter habetur, ſicut aliquis conſequens aliquam

Ad primū argu.

rem

rem dicitur eam comprehendere poſtquam illam tenet. Et hoc modo comprehenſio eſt neceſſaria ad beatitudinem, quia ſummum bonum non beatificat nos, niſi poſtquam comprehenſum eſt. Et ita intelligit, qd dicebat Apoſtolus: ſic currite, vt cõprehẽdatis. i. vt pſentialiter ſ teneatis illud, qđ quæritis.

Ad ſecundum arg.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ beatitudo hominis non poteſt pertinere per ſe, niſi ad intellectũ, & voluntatem. Et tamen ad iſtas duas potẽtias pertinẽt iſta tria, viſio, comprehenſio, & delectatio. Quia cõprehenſio, & delectatio pertinent ſimul ad voluntatem: nam ſicut ad volũtatẽ pertinet ſpes, & amor, cum eiuſdem ſit amare aliquid, & intendere in illud nondum habitum: ita & ad voluntatẽ pertinet comprehenſio, & delectatio: quia eiuſdem eſt habe- B re aliquid, & quieſcere in illo. Comprehenſio tamẽ eſt ipſum habere: delectatio autem eſt ipſum quieſcere.

Ad tertium argum.

Ad tertium dicendum, ꝙ verũ, & bonũ ſunt obiecta generalia, ad quæ requiruntur diſtinctæ potentiæ. Et ſub ratione veri, & boni non poteſt haberi, niſi viſio, & delectatio. In quolibet tamen iſtorum poteſt fundari ratio præſentis, vel abſentis. Nam verum ſm ꝙ eſt abſens quæritur, & ſecundũ ꝙ eſt præſens tenetur. Si ergo verum conſideretur ſub ratione veri videtur, ſi aũt ſub ratione præſentis tenetur. Et iſta eſt comprehenſio. Et ſic ad intellectum pertinet viſio, & comprehenſio. Sic etiã de bono: nam bono, inquantũ bonum eſt, fruimur, & iſta eſt delectatio. Inquãtum verò præſens eſt, tene- C tur, & eſt comprehenſio. Viſio ergo determinatè ſe tenet ex parte intellectus, & delectatio ex parte voluntatis, comprehenſio aũt ex parte vtriuſque, licet magis propriè pertinet ad voluntatem, cũ cõprehenſio reſpondeat ſpei, quæ eſt in voluntate, & non in intellectu, vt eſt ſpes virtus theologica.

An ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis.
Quæſtio L I.

Primum argu.

QVAERITVR, an ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis. Quidam dicunt, ꝙ non, quia beatitudo conſiſtit eſſentialiter in operatione intellectus, vt oſtenſum eſt ſupra q. 33. & ta- D men ad perfectam operationem intellectus non requiritur aliqua rectitudo voluntatis, ſecũdum quã homines boni, & mundi ſunt: quia multi mali ſunt ſapientes. Vnde dicit Aug. in lib. retractationũ. Nõ approbo, quod in oratione dixi: Deus, qui non niſi mundos ſcire verum voluiſti. Reſponderi n. poteſt multos non mundos multa ſcire vera: ergo rectitudo voluntatis non requiritur ad beatitudinem.

Secundũ arg.

Item prius non dependet à poſteriori, ſed operatio intellectus eſt prior operatione voluntatis: ergo beatitudo, quæ eſt operatio intellectus, non dependet à rectitudine voluntatis.

Tertium arg.

Item illud, quod ordinatur ad aliud, tanquam ad finem non eſt neceſſarium acquiſito fine: ſicut nauis non eſt neceſſaria cõ- E pleta nauigatione. Rectitudo autem voluntatis, q̃ eſt per virtutem ordinatur ad beatitudinẽ tanq̃ ad finem: ergo habita beatitudine, non eſt iam neceſſaria rectitudo voluntatis.

Dicendum, ꝙ rectitudo voluntatis requiritur ad beatitudinem tanquam aliquid antecedens ad ipſam. & etiam tanquam conſequens eam.

De primò patet, quia rectitudo volũtatis eſt per debitum ordinem hoĩs ad finem vltimum. finis autem comparatur ad id, quod ordinatur ad finem, ſicut forma ad materiam. Vnde ſicut materia nõ poteſt conſequi formam, niſi ſit debito modo diſpoſita ad ſuſcipiendum illã, ita homo non conſequitur A finem ſuum, niſi debito modo ſit ordinatus ad ipſum. Et ſic nullus poteſt ad beatitudinem peruenire, niſi habeat rectitudinem voluntatis, quę ordinat ad beatitudinem. Sic dicitur ſupra in litera: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. i. per munditiam cordis peruenient ad videndum Deũ, quæ viſio eſt beatitudo. Sicut etiam dicitur ad Hebrę. 13. Pacem ſequimini cũ omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. i. ſi illam non habuerit non perueniet ad videndum Deum, & tñ ſanctimonia eſt munditia voluntatis, vel rectitudo eius. De ſecundo patet, ſcilicet, ꝙ requiratur rectitudo voluntatis, vt conſequens, vel concomitans beatitudinem: quia beatitudo conſiſtit in Dei viſio- B ne, vt probatum fuit ſupra q. 40. Eſſentia autem diuina eſt ipſa natura bonitatis. Et ita voluntas videntis Dei eſſẽtiã ex neceſſitate amat in ordine ad Deũ quidquid amat, ſicut voluntas non videntis diuinã eſſentiam quidquid amat, amat ex neceſſitate ſub ratione communi boni, quam nouit. Et hoc eſt, qđ facit voluntatem rectam, ſcilicet, quia amat, quidquid amat ſub ratione boni veri. Ita erit in beatitudine, quia amabuntur omnia, quæ Deus amat inquantum ipſe illa amat, qui eſt tota natura bonitatis, & eſt regula omnium diligendorum. Ideo neceſſe erit, ꝙ cum beatitudine ſit rectitudo voluntatis, non tanquam aliquid ſuperadditum, ſed tanquam aliquid per ſe conſequens eam ſicut delectatio per- C ſe conſequitur beatitudinem. De his S. Tho. prima 2. q. 4. arti 4.

Ad primũ arg.

Ad primum dicendum, ꝙ aliqua vera poſſunt cognoſci ſine rectitudine voluntatis. Verũ tamen, quod in ſe habet ſimul naturam totius veritatis, & bonitatis non poteſt cognoſci clarè ſine rectitudine voluntatis: quia ſicut in eo verum, & bonum idem ſunt, & vtrunque ſummum eſt, ita vidẽs illud non ſolum efficitur intelligẽs per illud, ſed ẽt efficitur bonus. Illud autem eſt in beatitudine, quæ eſt viſio Dei, in qua nõ poteſt aliquis eſſe intelligẽs, niſi etiam bonus ſit. Ideo requiritur ad viſionem illam rectitudo voluntatis. Et dato, quod eſſet poſſibile aliquem in habentem rectam volũtatem peruenire ad videndum Deum, neceſſe eſſet, quòd ſi- D mul in ipſa viſione cõſequeretur rectitudinem voluntatis, cum vniretur ipſi naturæ totius boni, & amaret eam, & dirigeretur per eam tanquam per regulam bonorum, & diligendorum. Et iſtud erat h[illegible] bere rectam volũtatem, cum rectitudo ſit per hoc, quòd regulatiuum conformatur regulæ.

In alijs autem rebus poteſt aliquis intelliger[illegible] verum non habens rectitudinem voluntatis, quia illa licet ſint ſimul vera, & bona, tamen non ſunt regula bonorum, ita vt per eorum adeptionem neceſſe ſit voluntatem eſſe rectam.

Ad ſecundum arg. De duobꝰ actibꝰ intellectus, & voluntatis circa fęlicitatem.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ omnis actus voluntatis præceditur ab aliquo actu intellectus, & tamẽ aliquis actus voluntatis eſt, qui præcedit aliquem E actum intellectus. Pro quo ſciendum, quòd intellectus habet duos actus circa beatitudinẽ. ſ. iudicare de obiecto eius, & quid eſt illud, in quo cõſiſtit beatitudo. Alius eſt attingere ipſum obiectum beatitudinis, per cognitionem. Voluntas etiã habet duos actus circa beatitudinem. ſ. tẽdere in illã per modũ amoris, & ſpei. & delectari in illa poſtquam habita eſt. Primus actus intellectus eſt ſimpliciter primus circa beatitudinem. ſ. quia ipſe ante omnia iudicat, ꝙ beatitudo ſit ſummum bonum, & in quo cõſiſtit. Poſt iſtum ſequitur primus actus voluntatis, quia mox, vt voluntas iudicante intellectu arguit beatitudinem eſſe ſummum bonum: amat illã, & tendit in eam, cũ ſolus voluntatis ſit tendere in aliquid

quid

quid vt in finem. Poſt iſtum ſequiť ſecundus actus E intellectus.ſ.attingere beatitudinem per viſionem, quia ſolus intellectus eſt, qui poteſt immediatè vniri Deo cognoſcendo ipſum. Nulla autem potentia noſtra eſt, cuius actus poſſit pertingere immediatè ad Deum. Poſt hunc ſuccedit ſecundus actus voluntatis, qui eſt delectari in ipſo ſummo bono iam habito per actum intellectus, & quieſcere in ipſo. Et ſic primus actus intellectus eſt ante omnem actũ voluntatis, & primus actus voluntatis eſt ante ſecũdum actum intellectus. Et tamen in ipſo actu voluntatis requiritur rectitudo eius.ſ. recta inclinatio in finem per media conuenientia ad finem. Et iſte actus voluntatis præcedit ſecundum actum intellectus, vt dictum eſt, & in iſto conſiſtit beatitudo, qa G ille eſt viſio, vt dictum eſt: ergo requiritur ad beatitudinem rectitudo voluntatis, tanquam aliquid p̄cedens.

Ad tertiũ arg. Ad tertium dicendum quod omne, quod ordinatur ad finem, ceſſat adueniente fine, ſed ſolũ quod ſe habet in ratione imperfecti, & motus, vel inſtrumenti, ſic habita forma ceſſat motus, & omnia inſtrumenta, p quæ aliquid fit. Facta re non ſũt neceſſaria, ſicut eſt in inſtrumentis ędificandi, facta domo. Rectitudo autem voluntatis dicit perfectionem. Ideo etiam habita rectitudine non ceſſat, ſed ibi perfectius habetur. Sicut quandiu res eſt in motu ad albedinem, habet albedinem imperfectã: quia cũ illa forma acquiratur ſucceſſiuè in qualibet parte motus illius, quæ eſt dealbatio, eſt aliquid albedinis, & illud non ceſſat adueniente perfecta albedi- H ne, ſed potius, quod erat prius imperfectum, tũc pficitur. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ ſi aliquid ordinať ſolum ad acquirendum finem habito fine ceſſat illud. Si tamen ſit non ſolum ad acquirendum, ſed etiam ad conſeruandum acquiſito fine, adhuc illud manet. De primo patet, vt in medicinis curatis, q̃ habita ſanitate, iam non miniſtrant. De ſecundo patet, vt in ſpeculari. Quia per ſpeculari efficitur aliqs ſapiens, & tamen habita ſapientia non ceſſat ſpeculatio, ſed tunc magis ſpeculamur: quia ſine ſpeculatione periret ſcientia per longã diſſuetudinẽ actus. Sic etiam patet generaliter de omnibus virtutibus moralibus, quæ gignuntur ex actibus, & poſtea genitæ eoſdem actus habent, vt patet 2. Ethi. Ita rectitudo voluntatis facit ad conſeruationem beatitudinis, ſicut ad acquiſitionem: ideo habita beatitudine, nondum ceſſat iſta rectitudo.

An habere corpus requiratur ad beatitudinem, vel an ſola anima manens poſſit eſſe beata. *Quæſt. LII.*

Quo modo corpus requiritur ad beatitudinem. Primum arg. QVAERITVR, an habere corpus requiratur ad beatitudinem, vel ſi poteſt anima ſola manẽs eſſe beata. Aliqui dicunt, ꝙ requiriť corpus, qa perfectio virtutis, vel gratiæ, aut gloriæ p̄ſupponit perfectionem naturæ, ſed beatitudo eſt perfectio virtutis, ſicut in morali, uel gratiæ, aut gloriæ, ſicut in viſione Dei: anima tamen ſine corpore non habet K perfectionem naturæ, cum ſit naturaliter pars naturæ humanæ, oĩs autem pars eſt imperfecta ſeparata à ſuo toto. ergo aĩa ſine corpore non põt eſſe beata.

Secundũ arg. Item beatitudo eſt operatio quædã perfecta, qa aliàs non eſſet in ea omne bonum: operatio tamen perfecta non eſt niſi entis perfecti, quia nihil operať niſi ſm, ꝙ eſt ens in actu. Cum ergo anima non hẽat eſſe perfectum, quando eſt à corpore ſeparata, ſicut nec pars ſeparata a toto, ſequiť, ꝙ anima non poteſt ſine corpore eſſe beata.

Tertium arg. Item beatitudo eſt pfectio hominis, & proprium bonum eius: anima tamen ſine corpore non eſt homo: ergo anima ſine corpore non põt eſſe beata.

Quartum argum. Item operatio, in qua conſiſtit beatitudo, debet eſſe nõ impedita ſm Ariſto. 10. Ethi. Operatio tñ animæ ſeparatæ à corpore eſt impedita, quia vt dicit Aug. 12. ſuper Gen. ad literam: ineſt ei quidã naturalis appetitus corpus adminiſtrandi, quo appetitu retardať quodammodo, ne tota intentione pergat ad illud ſummum cœlũ, id eſt, in viſionẽ diuinę eſſentię: ergo ſine corpore non erit beata.

Quintum arg. Itẽ beatitudo eſt bonum ſufficiens, & quietat appetitũ aĩę: aĩę aũt ſeparatę nõ competit quies: quia adhuc appetit adminiſtrare corpus, vt dicit Aug. ergo non eſt beata ſine corpore.

Sextum argum. Itẽ in beatitudine erũt homines ęquales angelis Luc. 20. & tamen anima ſeparata non põt eſſe ęqualis angelis: ergo non põt eſſe beata. Patet per Aug. vbi ſup.

Dicendum, ꝙ beatitudo eſt duplex: vna eſt imperfecta, qualis in hac vita hř: alia eſt perfecta, quæ conſiſtit in Dei viſione. Ad beatitudinem imperfectã huius vitæ manifeſtũ eſt, ꝙ corpus requiritur: quia non poteſt homo eſſe in hac vita niſi quãdiu aĩa in corpore fuerit. Etiam quia beatitudo huius vitę cõſiſtit in operatione intellectus ſpeculatiui, vel practici, ſed beatitudo ſpeculatiua, de qua Ariſt. 10. Ethi. conſiſtit in operatione intellectus ſpeculatiui: ſpeculari autẽ non fit ſine phantaſmate in hac vita. 3. de Aĩa.ſ. oportet intelligentẽ phãtaſmata ſpeculari: phãtaſma aũt nõ hř, niſi per organũ corporeũ: ergo beatitudo ſpeculatiua hui⁹ vitæ quodãmõ depẽdet à corpore. Eſt alia beatitudo imperfecta huius vitę, quæ conſiſtit in actu intellectus practici, & hoc eſt per virtutes morales ſ per actum optimarũ virtutũ, de qua 1. Ethi.ſ. operationes morales ſunt circa res exteriores: ergo iſta beatitudo adhuc magis dependet à corpore, q̃ beatitudo ſpeculatiua. Si autem loquamur de beatitudine perfecta quæ in Dei viſione conſiſtit, quidã dixerunt, ꝙ non põt eſſe beatitudo in anima ſeparata à corpore, & dicunt, ꝙ animæ ſanctorum quãdiu à corporibus ſeparatæ ſunt ad iſtã beatitudinẽ non pertingunt, ſed peruenient in die iudicij qñ corpora reſument. Iſtud patet eſſe falſum auctoritate. & rõne: auctoritate patet, quia Apoſtolus dicit 2 ad Corinth. 5. Quandiu ſumus in corpore peregrinamur à Dño. Et ſubdit ibi rõnem I huius peregrinationis dicens: Per fidẽ.n. ambulamus, & non per ſpeciem.i. nondum videmus, ſed ſolum credimus. Ex quo apparet, ꝙ q̃diu aliquis ambulat per fidẽ, & non per ſpeciẽ carens viſione diuinæ eſſentię nondum eſt Deo præſens per qđ homo beatus efficiť. Vnde ſubdiť eo. c. Audemus autẽ, & bonã voluntatẽ habemus peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Deũ. Et ſic innuit, ꝙ immediatè, vt hõ peregrinať à corpore poteſt eſſe præſens Deo. Sic manifeſtum eſt, ꝙ animę ſeparatę à corporibus ambulant per ſpeciem ſ. præſentes ſunt Deo, & ei⁹ eſſentiam clarè vident, quod eſt ambulare per ſpeciem, & non per fidem: ergo beatitudinem habent, cum in hac viſione ſit beatitudo. Item patet hoc K rõne, quia intellectus ad ſui operationẽ nõ indiget corpore, niſi propter phantaſmata, per quæ intelligit. Diuina tñ eſſentia non poteſt videri per phantaſmata, nec per aliquam ſimilitudinẽ creatã intellectualem. Quia quælibet talis diſtat ab ea in infinitũ, ſed per ſeipſam ſolum videri põt, ut oſtẽſum eſt ſupra q. 40. & tñ in hac viſione eſt beatitudo, ergo anima ſeparata à corpore põt eſſe beata. Conſiderandũ tamen, ꝙ ad perfectionẽ alicuius rei põt aliquid dupliciter ptinere. Vno modo ad conſtituendam eſſentiã rei, ſicut aĩa requiritur ad perfectionẽ hoĩs. Alio modo dicitur requiri ad perfectionẽ rei illud, quod pertinet ad bene eſſe ſuũ, & ſic ad perfectionem

ctionem hominis requiritur pulchritudo, & robur corporis, & viuacitas ſenſuum, & ſanitas, & ſimilia. Accipiendo primo modo non pertinet corpus ad beatitudinem perfectam, quia totum, quod eſt de ſubſtantia beatitudinis aĩa ſola habere poteſt. Accipiendo ſecũdo modo corpus pertinet ad perfectionem beatitudinis: cum n. operatio depẽdeat ex natura rei quanto anima perfectior erit in natura ſua, tanto perfectius habebit ſuam propriam operationem, in qua conſiſtit beatitudo. Corpus tamẽ pertinet aliquo modo ad perfectionẽ animæ: quia naturale eſt animæ eſſe in corpore, cum ſit forma illius, & ambo ſint partes ſpeciei humanæ: ideo perfectius habebit anima beatitudinem in corpore, quã extra corpus. Vnde Aug. 12. ſuper Gen. ad literam cum quæſiuiſſet vtrum ſpiritibus defunctorũ, ſiue corporibus poſſet ſumma illa beatitudo præberi: reſpõdet, quod non ſic poſſunt videre incõmutabilẽ ſubſtantiam, vt ſancti angeli videant ſine alia latentiori cauſa. Ideo quia in eis naturalis quidam appetitus eſt corpus adminiſtrandi. Et ob hoc licet animę ſanctorum beatę ſint, perfectior tamen erit earũ beatitudo poſt diem iudicij reſumptis corporibus, quàm nunc. De his S. Tho. 1. 2. q. 4. arti. 5. Ad primũ dicendum, quod beatitudo eſt perfectio animæ ex parte intellectus, ſecũdum quam partẽ tranſcendit corporis organa, & non eſt beatitudo perfectio eius, ſecũdũ, quod eſt forma corporis humani. Et ſic manet animæ ſua perfectio, ſecũdum quam poteſt eſſe beata. Si autem competeret ei beatitudo inquantũ eſt forma corporis, non poſſet illam habere, niſi in corpore, & eſſet tunc beatitudo ſolius compoſiti, & non animæ. Competit tamen ſibi ſecundum partem ſuperiorem, ſecundum quam abſoluta eſt a corpore, & quando in corpore eſt: ideo non indiget corpore ad beatitudinem. Ad ſecundum dicendum, quod operatio perfecta ſolius entis perfecti eſt: anima autem ſeparata à corpore eſſe perfectũ habet, quia habet totum eſſe cõpoſiti: licet. n. anima ſit pars hominis non ſe habet ad ſuum totum ſicut partes in alijs cõpoſitis. Quia generaliter in quolibet compoſito eſſe totius non eſt alicuius partis ſuæ. Nam materia non habet eſſe, ſed illud à forma ſuſcepit: forma autem etiam non habet eſſe, ſed eſt quo compoſitum eſt. Quod patet: quia poſt compoſitum non manet, & tamen ſi forma haberet eſſe, etiam diſſoluto compoſito maneret, cum non corrumpatur forma, ſed compoſitum. Et tamen non manet: ergo eſſe non fuit eius, ſed compoſiti. Ideo corrupto compoſito generaliter partes omnino eſſe deſinũt, ſicut in partibus animalis, quæ poſtea eſſe non habent tale, quale in compoſito: Ideo nec aliquod eſſe, quia anima animalis mortui nihil omnino ẽ corpus, ẽt illius nõ habet eſſe: quia tranſit ad alteram ſpeciem, & ſic materia, & forma illius nihil ſunt. Aliquando autem manent partes, & non ſecundũ idem eſſe. Sicut diuiſa linea maneant partes lineę: quia quælibet illarũ eſt linea, & tamen non habent idem eſſe: quia prius nulla earum erat linea, ſed pars: nunc autem quælibet earum eſt linea. Anima autem humana hẽt aliquid ſpeciale, quia ipſa habet totum eſſe cõpoſiti. Nam in homine eſt vnicum eſſe cum homo ſit vnica res, & illud eſſe eſt formę, quia anima per ſe hẽt eſſe & illud cõmunicat corpori, & eſſe hominis nõ eſt aliud, niſi per hoc, quod anima dans eſſe corpori facit reſultare vnam tertiã naturam, quæ eſt homo, & tamen tertia natura iſta non ſubſiſtit per aliud eſſe, quam per illud, quod habet anima. Quia aliàs daret, quod in homine eſſent duo eſſe ſ. vnum hoĩs, & alterũ aĩe, vel daretur, quod eſſe eſſet ipſius hoĩs, & anima non

Ad primũ arg.

Ad ſecundum arg. Anima ſola ſeparata habet eſſe, & quod homo nõ habet aliud eſſe niſi animæ.

A haberet eſſe, vtrunq; eſt falſum. Primum patet, quia tunc homo non eſſet vna res, ſed duę, quia ens dr̃ ab eſſe. Si ergo in hoĩe eẽnt duo eẽ eſſent hõ duo entia, qđ falſum eſt. Secũdũ patet, quia tũc hoĩe mortuo non poſſet manere aĩa eius, ſi non haberet eſſe & tamen manet: ergo ipſa dum erat in corpore, habebat eſſe. Et iſta eſt dr̃ia inter animam hoĩs, & pecorum: quia illę non habent eſſe in compoſito, ſed eſſe eſt ipſorũ pecorum: ideo mortuo pecore, impoſſibile eſt manere animã eius, cum nullũ eſſe habeat. Si autẽ haberet eſſe, neceſſe eſt, quod oẽs animæ pecorum manerent poſt mortem ipſorum, ſicut animæ humanæ. Anima autẽ hominis, quia dum erat in corpore habebat totũ eſſe compoſiti, nunc ẽt ſeparata B à corpore habet totũ eſſe hominis. Et ſic in anima ſeparata manet totum, & perfectum eſſe hominis: licet non maneat tota natura ſpeciei. Et ſic põt habere operationem perfectam, cum operatio conſequatur eſſe rei, & ſic habebit anima ſeparata beatitudinem, quæ eſt operatio perfecta. Ad tertium dicendum, quod licet anima ſeparata non ſit homo, põt tamen eſſe beata: quia beatitudo licet conueniat homini, non conuenit ei, niſi ſolum ſecundum intellectum: ideo ſeparato intellectu ab homine, poterit eſſe beatitudo in intellectu. Sicut Aethiops non eſt albus ſimpliciter, ſed ſecundum dentes: ideo dẽtes ſui euulſi, adhuc vocabuntur albi, & ipſe ſi maneret ſine dentibus iam nullo modo vocaret̃ albus, C nec ſimpliciter, nec ſecundum quid. Ad quartum dicendum, quod anima ſeparata habet operationẽ aliqualiter impeditã, & tamen illud impedimentum non ſufficit tollere beatitudinẽ. Pro quo ſciendũ, quod aliquid impedit̃ dupliciter: vno modo per modum contrarietatis, ſicut frigus impedit actionem caloris. Et tale impedimentum in operatione tolleret beatitudinem. Alio modo eſt impedimentum per modum cuiuſdam defectus, vel imperfectionis in operatione. ſ. quia res impedita non habet qđqđ deſiderat ad ſui perfectionem, & tale impedimentum non repugnat fęlicitati, ſed repugnat perfectioni totali fęlicitatis. Ita, quod non põt eſſe res totaliter fęlix, & tñ fęlix erit. Ita ſeparatio animæ à corD pore dr̃ retardare animam, ne tota intentione tendat in viſionem diuinæ eſſentiæ. Appetit. n. ipſa anima ſic frui Deo, quod etiam ipſa fruitio deriuet̃ ad corpus per redundantiã quandã eo modo, quo eſt poſſibile: quandiu ergo anima fruitur Deo ſine corpore appetitus eius ſic quieſcit in Deo, quod adhuc tamẽ vellet, quod corpus ſuum pertingeret ad hanc participationem. Ad quintum dicendum, quod beatitudo quietat appetitum, & appetitus animæ ſeparatæ quietatur, & tamen adhuc manet ei deſiderium, quod corpus perueniat ad illam beatitudinem.

Et cum dr̃, quòd beatitudo quietat deſideriũ, eſt ſenſus, quod beatitudo eſt perfectum bonum: ideo ipſa habita quieſcit appetitus. ſ. quia nõ quærit aliud boE num ſibi ſatisfactum eſſe videns. Et tamẽ adhuc poteſt deſiderare, quod ad iſtud bonum participandũ perueniant alij, ſicut ille, qui habet totũ, quod vult, beatus dr̃, & tamen adhuc deſiderat, quod amicus ſuus habeat partẽ illorum bonorũ, quę ipſe habet. Et iſte appetitus non repugnat beatitudini.

Vel poteſt dici alijs verbis, quod beatitudo quietat appetitum ex parte obiecti appetibilis. ſ. quia appetitus habet bonum, quod ei ſufficit, & tamẽ nõ oportet, quod quieſcat totaliter appetitus adhuc ex parte appetentis. ſ. quia fortè non poſſidet illud bonũ ſecundum omnem modum, quo poſſidere poſſet, & vellet, & ſic anima ſeparata fruitur Deo ſolũ per ſeipſam. Poſſet autẽ frui ẽt ſecundũ quandã redundantiam

Differẽtia inter hominum, & pecorũ animas.

Ad tertiũ argum.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

dantiam in corpus, ideo illam deſiderat, & ſic quan
do corpus reſumpſerit, creſcit beatitudo ſua, non
quidem intenſiuè, ſed extenſiuè .ſ. quia idẽ gaudiũ
erit, & de eadem re: nec aduenient aliquod bonum,
de quo anima nouiter gaudere poſſit, ſed extendet
iſta beatitudo, quia erat prius in anima, poſtea autẽ
Ad 6 arg. redundabit ẽt in corpus. Ad ſextum dicendũ, qđ
animæ beatorum, ſiue ante reſurrectionẽ, ſiue poſt
erunt ęquales angelis: quòd tamen non ſint ęqua-
les eis, vel non contemplentur ſicut angeli ante cor
porum reſumptionem poteſt intelligi ſecundum
ęqualitatem quantitatis, vel cuiuſdam proportio-
nis. Si primo modo, falſum eſt: quia multę animæ
ante corpora reſumpta erãt beatiores angelis, ſicut
anima beatę Virginis antequam reuniret corpori,
ſicut piè creditur reunita erat beatior oĩbus ange-
lis, & excellentius videbat diuinam eſſentiam, quã
illi, ſicut eccleſia cãtat de illa: Exaltata eſt ſancta Dei
genitrix ſuper choros angelorum ad cęleſtia regna.
Si ſecundo modo verum eſt, quia animæ ſepara-
tæ non contemplantur Deum ſicut angeli ex toto
conatu ſuo contemplantur Deum, cũ nihil hẽant,
quod eos retardet. Animæ autem ſeparatę retardã
tur aliquo modo propter deſiderium corporũ, vt
non toto conatu Deum contemplentur. Et ſic in-
telligit Aug. Hoc tamen non facit animas ſeparatas
minores angelis in beatitudine, cũ poſſint eſſe om-
nes ſimpliciter maiores quibuſdam angelis.

An ad beatitudinem perfectam requiratur aliqua perfectio corporis. Quæſtio LIII.

QVAERITVR, an ad beatitudinem perfe-
ctam requiratur aliqua perfectio corporis.
Primum argu. Dicunt quidam, quòd non: quia perfectio corpo
ris eſt quoddam corporale bonum. Fuit tamẽ oſtẽ-
ſum ſupra q. 23. ꝙ beatitudo non conſiſtat in bonis
corporalibus, ergo non requiritur ad beatitudinẽ
Secundũ argum. aliqua diſpoſitio corporis. Item beatitudo conſi-
ſtit in viſione diuinæ eſſentiæ, vt oſtenſum eſt ſup.
q. 40 & tamen ad iſtam viſionem corpus nihil con-
fert, quia ꝑ corpus nõ miniſtrãtur, niſi phantaſma-
ta intellectui. Sed iſta non erunt neceſſaria ad bea-
titudinem, vt oſtenſum eſt præcedenti q. ergo non
requiritur perfectio aliqua corporis ad beatitudi-
Tertium argum. nẽ. Item quanto intellectus eſt magis abſtractus à
corpore, tanto perfectius intelligit: beatitudo tamẽ
conſiſtit in operatione pfectiſſima intellectus: opor
tet ergo animam eſſe omnibus modis abſtractam
à corpore ad habendam beatitudinem.
Dicendum, ꝙ quando quæritur hic, an requiratĩ
perfectio aliqua corporis ad perfectã beatitudinẽ
non quæritur, an in aliquo bono, vel pfectione cor
poris poſſit eſſe beatitudo tanquam in obiecto. Qđ
oſtenſum eſt, ꝙ non poteſt eſſe beatitudo in bonis
corporalibus ſupra q. 23. ſed quæritur, an aliqđ bo-
num corporale requiratur tanquã diſpoſitio quæ-
dam ad conſequendum beatitudinem, vel ad perſe
ctè poſſidendum eam. Item cum quæritur hic de
bonis corporalibus, an pertineant ad beatitudinẽ,
non debent accipi largè bona corporis pro omni
bono, quod eſt extra animam, quia illa vocãtur bo-
na exteriora. Et ſunt corporalia, quædam ipſorum
non tamen ſunt bona corporis. Hic autem quæri-
mus ſolum de bonis corporis, & iſta ſunt quædam
perfectiones corporis, vt eſt ſanitas, pulchritudo, ro
bur corporis, viuacitas ſenſuum, agilitas membro-
rum, & ſimilia. Nunc dicendum quod, vt ſæpe di-
Duplex beatitudo. ctũ eſt, duplex eſt beatitudo: quædã perfecta, & alia
imperfecta. Si loquamur de imperfecta qualis ha-

F betur in hac vita, dicendum, ꝙ requiruntur aliqua
bona corporis, quia beatitudo iſta eſt duplex. ſ. q̃dã
ſpeculatiua, & quædã practica. Speculatiua beatitu
do indiget ſanitate: quia ęgri nõ poſſunt ſpeculari,
indiget ẽt bona diſpoſitione organorũ ſaltẽ phan-
taſticorũ. quia ex diſpoſitione bona, vel mala phan
taſiæ ꝓuenit, ꝙ quidã hoĩes ſint omnino rudes, alij
vero acutiſſimi, quod requiritur ad ſpeculari. Quia
licet quilibet quantũcunq; rudis agente labore, &
diſciplina peruenit ad aliquid intelligendum, nõ ta
men ſufficiet ad beatitudinem ſpeculatiuã: quia nõ
quælibet operatio cauſat fęlicitatẽ, ſed operatio ſe-
cundũ pfectam virtutẽ 1. Ethi. In hoĩbus autẽ, qui
ſunt naturaliter valdè rudes, eſt ſpeculatio cũ diffi-
G cultate, & ſic eſt operatio impedita, & non põt per-
uenire ad magnam excellentiã. Ideo non poterit eſ
ſe in talibus beatitudo ſpeculatiua ẽt ſecundũ præ-
ſentem vitã. Si autẽ loquamur de beatitudine pra-
ctica, ẽt requiritur ſanitas: quia cũ illa cõſiſtat in ope
ratione virtutis, & multæ ęgritudines ſunt, q̃ om-
nino tollunt vſum rõnis ſicut ſrenelis, & ſimiles, ne
ceſſe eſt ab his eſſe liberum hoĩem. Generaliter ta-
men oĩs ęgritudo, & ſi non tollat oĩno actum, virt⁹
tamen impedit valde, beatitudo tñ eſt operatio nõ
impedita. 10. Ethi. ſanitas ergo requiritur ad beatitu
dinem. Alia aũt corporis bona. ſ. robur, pulchritu-
do, & ſimilia, & ſi non ſint oĩno neceſſaria ad beati-
tudinem practicã, ſunt tamen valde conuenientia
H tanq̃ adiuuãtia, vel condecorantia. Et ſic ad beatitu
dinem requiruntur aliqua bona decorãtia, & ſic eſt
delectatio 10 Ethi. ſ. delectatio perficit operationẽ,
ſicut decor iuuentutem, & agitur ibi de operatione
fęlicitatis. Etiã patet hoc, quia licet beatitudo huius
vitæ principaliter cõſiſtat in operatione, cũ ſit ope-
ratio ſm virtutem pfectam. 1. Ethic. tñ & dicit quã-
dã aggregationẽ bonorũ, ſicut dicit Boetius de con
ſol. lib. 3. proſa 2. Beatitudo eſt ſtatus omniũ bono-
rum aggregatione perfectus. Bona tamen corpo-
ris. ſ. robur, pulchritudo, & ſimilia ſunt quędã bona.
Ideo ad beatitudinẽ iſtã aliquid faciunt, ſic dicit Ari
ſto. 1. Ethi. Non oĩno fęlix eſt, qui turpis faciei eſt, vel
ſine prole. Si autẽ loquamur de beatitudine perfe-
I cta, dicunt quidam, ꝙ nõ requiritur ad eam aliqua
corporis diſpoſitio, ſed potius requiritur, ꝙ anima
ſit oĩno ſeparata à corpore. Vnde Augu. 22 de ciui.
Dei. Introducit verba Porphyrij dicentis, ꝙ ad hoc,
ꝙ anima ſit bona omne corpus fugiendum eſt.
Sed hoc eſt inconueniens, quia naturale eſt ani-
mæ vniri corpori, cũ ſit forma eius, & pars ſpeciei,
non eſt autẽ poſſibile, ꝙ iſtud. quod eſt naturale ani
mæ, tollat perfectionem eius maximum. ſ. beatitu-
dinẽ, ad quam naturaliter inclinatur. Ideo dicen-
dum, ꝙ ad beatitudinẽ perfectam, quæ eſt in viſio-
ne Dei, non requiritur corpus, vt probatum eſt prę
cedẽti q. quia anima ſeparata poteſt Deum videre,
& iſta eſt ſubſtantia beatitudinis. Iſta tamen non eſt
K omnino perfecta beatitudo, qa vt ibi oſtenſum eſt,
anima ſeparata aliqualiter retardatur ab hoc, quòd
tendat in Dei viſionẽ toto conatu per hoc, ꝙ appe-
tit corpus adminiſtrare. Dicendum ergo ꝙ hrẽ cor
pus, & habere perfectiones eius requiritur ad beati
tudinẽ omnino perfectã tanq̃ antecedens, & tanq̃
conſequens. De primo patet, quia vt dicit Aug. 12.
ſuper Gen. ad literã ſi tale ſit corpus, cuius ſit diffi-
cilis, & grauis adminiſtratio, ſicut caro, q̃ corrumpi
tur, & aggrauat animã, auertitur mens ab illa viſio-
ne ſummi cęli. i. à viſione Dei. Vñ concludit, qđ cũ
hoc corpus iam nõ erit aĩale. ſed ſpirituale, tũc an-
gelis adęquabitur, & erit ei ad gloriã, qđ hic fuit ei
ad ſarcinã i. pficiet corpus illud ad gloriã, & ſic erit
quaſi

quaſi quoddam antecedens ad perfectam beatitudinem. De ſecundo patet, quia de batitudine aīæ fiet quædā redundantia in corpus, vt etiā ipſum corpus ſua perfectione potiatᷣ, ſicut dicit Aug. in epiſtola ad Dioſchorū, ꝙ tā potentis naturę Deus fecit aīam, vt ex eius pleniſſima beatitudine redūdet in inferiorē naturam incorruptionis vigor. Iſtud autē eſt valde conueniens, quia licet aīa per ſe poſſit eſſe beata, tñ ipſa non eſt homo. Vt ergo natura humana, quæ beatitudinis capax eſt, aliquando beatificetᷣ, oportet corpus eſſe vnitū aīę, & habere ꝑfectiones ſuas. Ideo Deus ad beatitudinē nō ſolū promiſit bona aīę, ſed ēt bona corporis: Iſa vlt. ſ. videbitis, & gaudebit cor veſtrū, & oſſa veſtra ſicut herba germinabūt: ergo in corpore erit perfectio aliqua in beatitudine. *Ad 1. arg.* Ad primū dicendū, ꝙ beatitudo non conſiſtit in aliquo bono corporali, quaſi in obiecto: requirit tñ quoſdā diſpoſitiones corporales ad habendū plenius beatitudinē, vel ad eā magis poſſidendū. *Ad 2. arg.* Ad ſm dicendū, qđ ad viſionē Dei, in qua conſiſtit eſſentia verè beatitudinis corpus nihil facit directè, & tñ requiritᷣ ad iſtā viſionē. quia ſi aīa nō haberet corpus, retardaretᷣ, ne totaliter tēderet in Deū, vt ſup. dictū eſt. *Ad 3. arg.* Ad tertiū dicendū, qđ ad operationē perfectā intellectus non requiritᷣ abſtractio à corpore ſimpliciter, ſed abſtractio à corpore corruptibili, qđ intellectū impedit. Nam corpus abſolutè nō impedit intellectū, ſed corpus, vt eſt corruptibile. Sap. 9. Corpus, qđ corrūpitᷣ, aggrauat animā. Corpus tamen poſt reſurrectionē erit incorruptibile, & ſpirituale. 1. ad Corin. 15. ergo tale corpus non impedit, ſed potius iuuabit beatitudinem. De his Sanctus Thom. prima 2. q. 4. articu. 6.

An ad beatitudinem perfectam requirantur bona exteriora. Quæſtio L I I I I.

QVAERITVR, an ad beatitudinem perfectā requirātur bona exteriora. *Primum argu.* Aliqui dicunt, ꝙ ſic: quia iſtud, qđ in præmiū ſanctis promittitur ad beatitudinem pertinet: ſanctis tamen promittuntur bona exteriora, ſcilicet, cibus, & potus, & regnū. Luc. 22. Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Et quia dicitur, quòd ſancti habebunt theſauros. ſequen. cap. Theſaurizate vobis theſauros in cęlis. 2. inf. 25. dicitur: Venite benedicti patris mei poſſidete regnum: ergo ad beatitudinem exteriora bona pertinent. *Secundū arg.* Item ſecundum Boe. 3. de conſo. proſa 2. beatitudo eſt ſtatus omnium bonorū aggregatione perfectus, exteriora tamen ſunt quædam hominis bona licet minima, vt ait Augu. ergo requiruntur ad beatitudinem. *Tertium argum.* Item ſup. in litera dicitur: merces veſtra copioſa eſt in cęlis, ſed eſſe in cęlis eſt eſſe in loco: ergo ſaltem locus exterior requiritur ad beatitudinem.

Dicendum, quod hic non quęritur, an bona exterior, quæ ſunt ꝓpriè bona fortunę pertineāt ad beatitudinē, ita ꝙ in eis ſit beatitudo tanquā in obiecto, quia oſtenſum eſt ſup. q. 19. & 20. & 21. & 22. ꝙ hoc eſſe non poteſt Sed quæritur an pertineant ad beatitudinē. i. aliquo modo ad illā faciant tanquā diſpoſitio neceſſaria, vel tanquā aliquid adiuuans. aut decorās. *Quæ bona requirantur ad ſpeculatiuā.* Cōſiderādū. ꝙ beatitudo eſt duplex, ꝑfecta & imperfecta, vt dictū eſt. Loquēdo de imperfecta, q̄ pōt haberi in hac vita, dicendū, ꝙ requirūtur bona exteriora ad illā, ſiue ſit beatitudo ſpeculatiua, ſiue practica. De ſpeculatiua patet, quia ad eā requiritur cibus, & potus, qui cōputantur inter bona exteriora, & tamen ſine illis nō eſt vita: Requiritur etiā veſtis, & domus. Iſta enim quatuor ponuntur eſſe neceſſaria ad

A vitam humanam. Eccl 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentum & domus protegēs turpitudinem. Aliqua etiam alia neceſſaria ſunt, licet pauca, ad beatitudinem ſpeculatiuam. Ad practicā autem beatitudinem requiruntur omnia prædicta, & multa alia Nam cum illa conſiſtat eſſentialiter in operatione virtutis, & ad iſtā operationem multa requiruntᷣ tanquā adiuuantia, et multa tanquā decorātia requirunt bona multa exteriora ad beatitudinē. Et ſic diuitię ad beatitudinē pertinent, qa vſus illarū optimū eſt ſecundū virtutē liberalitatis, & magnificētiæ, quas virtutes fęlix excellenter habet. Requiritᷣ ēt potentia tēporalis, quæ ad operationem virtutū multū confert, ſic dicit Ariſt. 1. Ethi Multa per amicos, & multa per potētiam temporalē operata ſunt. B Sic etiā dicit Boetius de conſo lib. 1. proſa 4. ſ. ꝙ tūc ſunt beatę respublicę, qñ ſapientes i. virtuoſi eas regunt. Et iſta eſt cauſa honeſta ad hoc, ꝙ virtuosꝰ deſideret potentiam temporalem. ſ. vt per eam virtutis actum exerceat, & prohibeat mala, quæ ſequerētur, ſi flagitioſi in poteſtatibus conſtituerentur. Hoc etiam modo honor, & fama ad beatitudinem requiruntur inquantum iſta multa conferunt ad virtutis actū, & maximè in docentibus, qui ſi fuerint magnę auctoritatis proficient, ſi autem viri cōtemptibiles, etiam ſi bona dicunt nihil proderunt. Requiruntur etiā ad beatitudinē quædam exteriora bona, quę nō adiuuant, ſed ſolum decorant, ſic habere filios, ſicut C dicitur 1. Ethic. Non omnino fęlix eſt, qui turpis facie eſt, vel ſine prole: ſic etiam Boetius 2. de Conſol. proſa 4. oſtendens, qđ beatitudo temporalis nunquā prouenit alicui tota, vel non diu conſiſtit, dicit. Ille vitam cęlibem deflet, & ille nuptijs fęlix orbus liberis, alieno cenſum nutrit hæredi. In hac ergo beatitudine practica requiruntur multa bona exteriora. In ſpeculatiua autem pauca. Ex quo apparet, quòd practica beatitudo habet minus de ratione verè beatitudinis quanto pluribus indiget. Nam vera beatitudo nullo indiget, ſed eſt per ſe ſufficiens, quæ autem paucis indiget, licet non ſit vera beatitudo, aliquo tamen modo ad illam accedit. Si autem loquamur de beatitudine perfecta, quæ eſt in Dei viſione D dicendum, quòd nullis bonis exterioribus indiget, eo quòd ipſa eſt per ſe ſufficiens, immo nulla exteriora bona habebit. Nam in vita æterna, vbi erit vera beatitudo nullæ diuitiæ temporales, nulla poteſtas mundana, aut huiuſmodi aliquod erit, nec etiam filios quiſquam vltra generabit tanquam ad beatitudinis decorem pertinentes, ſicut gētiles poetæ poſuerunt, quod in cœlis erant nuptiæ inter Deos, & Deas, & numeroſa Deorum proles quotidie creſcebat, vt ait Marcianus Capella lib. de Nuptijs Mercurij, & Phiſiologiæ Sic etiam rude vulgus putabat. Vnde quando Chriſtus prædicabat reſurrectionem mortuorum, Saducæi quæſierunt ab eo de illa muliere, quæ habuerat ſeptem viros, cuius il-E lorum eſſet in reſurrectione. Chriſtus autem hunc errorem repulit, dicens: Erratis neſcientes ſcripturas, nec virtutem Dei: in regno enim cœlorum non nubent, nec nubentur, ſed ſunt ſicut angeli Dei infra 22. & Luc. 20. De alijs autem bonis exterioribus, quòd non ſunt in illa beatitudine apparet, quia talia bona, aut ſunt neceſſaria ad corporis ſuſtentationem ſicut cibus, & potus, & veſtis, & domus: aut ſunt adiuuantia ad operationem virtutis, ſicut potentia temporalia, honor, & fama, aut condecorantia ſicut habere filios. Bona iſta prima non erunt ibi, quia corpus humanum erit iam incorruptibile, & ſpirituale, 1. ad Corinthiorum decimoquinto. Non indigens cibo, & potu ad conſeruationem ſuā.

F Secunda etiam non erunt: quia ibi non erit neceſſarius aliquis vſus virtutis, immo non manebit ibi aliqua virtus moralis quantum ad actū, quē nunc habet, nec ēt virtus theologica aliqua, niſi charitas, prima ad Corin. 13. Ideo nō erit neceſſaria potētia tēporalis, nec honor, nec diuitię. nec alia adminicula ad actū virtutis. Tertia ēt bona exteriora. quę sūt ad decorē ibi nō erūt, quia beatitudo ipſa erit per ſe ſufficiēs bonū, & nō indigebit aliquo extrinſeco bono, quia oīa illa ſunt minora bona, & ſunt in defectū veri boni. Nullū ergo iſtorū ibi erit, ſed ipſa viſio Dei ſola hominem beatificabit, ſic dixit Dauid. Pſal 72. Quid mihi eſt in cęlo, & à te quid volui ſuper terrā? Quaſi dicat: Domine ex quo ego habeo bonum in cœlo, quod tu mihi paraſti, nihil volo à te ſuper terram, id eſt, de bonis temporalibus exterioribus, & ſubdidit ibi cauſam, dicens: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt i. totum bonum meum volo, quòd ſit in adhærendo Deo, & iſtud adhærere eſt per viſionem. Non ſunt ergo aliqua bona exteriora conuenientia vere beatitudini. 3. De his ſanctus Tho. prima ſecundæ. q. 4 artic. 7 Ad primum dicendum ꝙ omnes illæ auctoritates loquuntur myſticè: quia in ſcriptura ſolent ſpiritualia intelligi per temporalia, vt ex his quę animus nouit, ſurgat ad incognita, quę non nouit, vt ait Grego. in quadam homilia. Et ſic per cibum, & potū intelligitur delectatio, quæ erit, in beatitudine. Mahometiſtæ tamen turpes, & inſipientiſſimi viri volunt poſt reſurrectionem beatitudinem futuram in delectationibus ciborum, & potuum, & venereorum Contra quos fortè dicetur in libello noſtro impugnatorio contra errores alcorani. Per diuitias autem, vel theſauros cœli intelligitur ſufficientia omnium bonorum. Per regnum autem, quod eſt maxima dignitas terrena, intelligitur maxima exaltatio hominis. quæ erit vſque ad coniunctionem cum Deo. Ad ſecundum dicendum, ꝙ bona iſta temporalia non erunt in illa vera beatitudine, quia iſta non ſunt bona ſimpliciter, ſed ſolum in defectū veri boni, & quia in præſenti verum bonū haberi non poteſt, iſta quærūtur tanquā quædā parua bona In beatitudine autē erit verū bonū ſ. Deus, qui eſt ipſa eſſentia boni, & eo præſente nullū aliud bonū poterit eſſe neceſſariū, & qui habet ipſum habet omnia bona ſimul, quia in eo ſunt oīa vnitiuè ſicut in ſuo fonte. In cęteris autem non eſt bonum niſi per participationem. Ad tertium dicendum, ꝙ ſecundū Aug. in li. de ſermone Domini in monte, nō dr̄ eſſe merces ſanctorū in cęlis corporeis, ſed per illos intelligitur altitudo ſpiritualiū bonorū. Nullus tamē niſi locus corporeus eſt, in quo ſit beatitudo. ſ. cęlū empyreū: & tn̄ non confert locus ille aliquid ad beatitudinem de neceſſitate tanquā in loco illo ſit aliqua virtus faciens aliquid ad beatitudinē, quæ non ſit in alijs locis, quia in quolibet loco poterat eſſe beatitudo, ſicut & in ſinu Abrahæ dicitur fuiſſe beatitudo per triduū mortis Chriſti, quo vſq: Chriſtus reſurgens eduxit ſecum inde animas ſanctorū Eſt tamen locus empyreus aptior ad beatitudinem: quia eſt locus altiſſimus, & in parte optima rerum corporalium omnino à motu ſequeſtratus.

Ad primū argum.

Secundū argu

Ad tertiū argum.

An ad beatitudinem requirantur amici.

Quæſtio LV.

Primum argum.

QVAERITVR, an ad beatitudinem requirantur amici. Dicunt aliqui ꝙ ſic, quia beatitudo futura in ſcripturis gloria ſolet appellari. Conſiſtit autem gloria in hoc, ꝙ bonum alicuius ad multorū notitiam deducitur, ſed bonum noſtrum nulli melius, quàm amico manifeſtari poteſt: ergo amici requiruntur ad beatitudinē. Item, dicit Boetius, ꝙ nullius boni ſine cōſortio eſt iucūda poſſeſsio. Ad beatitudinem tamen requiritur iucunditas, vel delectatio: nulli⁹ s tamen conſortium magis eſt delectabile quā amicorū, ergo requiruntur amici ad beatitudinem. Itē charitas noſtra perficietur in beatitudine, charitas autem extendit ſe ad Deum, & proximum, ergo proximi erunt neceſſarij ad beatitudinem, quod maximè conueniet in amicis

Secundū arg.

Tertium argum.

Dicendū ſicut ſup duplicē eſſe beatitudinē, dcim perfecta, dicendū ꝙ amici requiruntur ad eā, ſiue ſit ſpeculatiua, ſiue practica. De ſpeculatiua patet, quia duo ſimul exercentes magis aliquid poterunt intel-
G ligere quā vnius etiā quia amici cōuerſabuntur inter ſe in ipſo actu ſpeculationis, ſicut dicitur 9. Ethi. Et indiget amicis ſpeculatiuus etiam propter quandam delectationem, quæ in conuiuere ſequitur. De beatitudine practica idem eſt, quia illa conſiſtit in actu virtutum, & ad illum multū conferunt amici. Nam quæ poſſumus per amicos, per nos ipſos poſſe dicimur. 3 Ethico. Multa tamen poteſt homo efficere per amicos, quæ aliàs ſolus facere non poſſet, vt dicitur primo Ethi ſcilicet: Multa ꝑ amicos, & multa per potentiam temporalem operata ſunt, tamen ad beatitudinem magis ſunt neceſſarij amici, vt benefaciamus eis, & vt bonitatis eis cauſam præſtemus, quàm vt ab eis bonum recipiamus, vt dicitur 9 Ethico De amicis tamen, in quo conferant
H beatis, & an conueniant eis amici vtiles, vel delectabiles, aut honeſti, & an pauci, vel multi, & qualiter fœlix ſe habet ad amicos, & amici qualiter inter ſe habere ſe debeant declaratum eſt latè in lib noſtro de amore, & amicitia, parte a per multa capitula. De beatitudine autem perfecta, quæ in viſione Dei conſiſtit. Dicendum ꝙ non requiratur ad illam aliqua ſocietas amicorum de neceſsitate, cum ipſa diuiſio ſit per ſe bonum ſufficiēs, & qui illam habet. nullo alio bono indiget. Sunt tamen conuenientes amici illi beatitudini de quodam bene eſſe. Nam gaudet homo, quòd amicus ſuus participet bono illo, quo ipſe participat. Sic dicit: Aug. 7 ſuper Gen. ad literā, quòd creatura ſpiritualis ad hoc, quòd beata ſit non
I niſi intrinſecus adiuuatur ęternitate, veritate, & charitate creatoris. Extrinſecus verò ſi adiuuari fortaſſe dicenda eſt eo ſolo adiuuatur, quòd inuicem vident, & de ſua ſocietate gaudent in Deo. De his ſanctus Tho 1.2 q. 4 art. 8 Ad primum dicēdum, quòd gloria illa quę ad beatitudinem pertinet non conſiſtit in hoc, quod bonum hominis ab alijs cognoſcatur, ſed in hoc, quod à Deo cognoſcitur, quia cognitio hominum nihil confert ad beatitudinem, eo ꝙ eſt cauſata à bonitate noſtra ſi illa fama vera eſt Cognitio autē Dei confert ad beatitudinē, quia ab eius cognitione cauſat̄ beatitudo noſtra. vt oſtenſum eſt ſup. q. 21. Ideo gloria in conſpectu hominū nihil cōfert ad beatitudinē, ſed gloria noſtra in cōſpectu Dei
K ad beatitudinē eſt neceſſaria Ad ſ͠m dicendū, ꝙ iſtud dictū Boetij intelligitur de bonis imperfectis. quorū nullū per ſe ſufficiens eſt ad beatitudinem noſtram. Ideo ad hoc, ꝙ iſtud cauſet quandam iucunditatem neceſſe eſt ſuperaddi ei aliud bonum, & iſtud eſt ſocietas amicorum, quia ipſa de ſe iucunda eſt, vt patet 9. Ethico. Vera autem beatitudo, quæ eſt in Dei viſione per ſe ſufficiens eſt. Ideo non requiritur aliqua iucunditas ſuperaddita ei ex cōuerſatione amicorum. Ad tertium dicēdum, ꝙ perfectio charitatis eſt eſſentialis beatitudini, quantū ad dilectionē Dei, non quātum ad dilectionem proximi. Vnde ſi eſſet vna ſola anima videns Deum non habens proximū aliquem,

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

aliquem, quem diligeret, eſſet beata, dato tamen aliquo proximo ſequitur immediatè dilectio eius ex perfecta dilectione animæ ad Deum. Vnde quaſi concomitanter ſe habet amicitia ad beatitudinem perfectam, & non eſſentialiter.

An homo poſſit peruenire ad beatitudinem.
Quæſtio LVI.

QVAERITVR, an homo poſſit peruenire ad beatitudinem. Dicunt quidam, q non, quia ſicut natura rationalis eſt ſupra ſenſibilem, ita natura intellectualis eſt ſupra rationalem. Vt patet per Dionyſium lib. de Diuinis nominibus in multis locis, & tamen natura ſenſibilis non poteſt peruenire ad finē rationalis naturæ, .i. animalia non perueniunt ad finē hominis: ergo homo, cuius eſt natura rōnalis, nō poterit peruenire ad beatitudinē cum beatitudo ſit bonum naturæ intellectualis. Item beatitudo vera conſiſtit in viſione Dei, qui eſt pura veritas. Eſt tamē homini naturale veritates non per ſeipſas, ſed per phantaſmata intelligere. 3. de Anima. Non poterit ergo homo videre Deum, qui per phantaſmata non videtur, & ſic non poterit eſſe beatus. Itē, beatitudo conſiſtit in adeptione ſummi boni, ad qđ non poteſt aliquis peruenire, niſi tranſcendat omnia intermedia. Eſt autem inter Deum, & hominem natura angelica, illam tamen homo nō poteſt tranſcēdere, qa hō eſt minor angelo: ergo nō poterit hō eſſe beatus.

Primum argum. *Secundū argu.* *Tertiū ar.*

B C

Dicendū, qđ homo pōt peruenire ad beatitudinē, quia beatitudo ꝓpriè dicta nihil eſt, niſi adeptio ſummi boni, vel coniunctio ad iſtud. Ipſum enim ſummū bonum eſt, in quo cōſiſtit beatitudo noſtra, ſed non eſt ipſum beatitudo. Peruenire autē ad ipſum, vel vniri ei, per qđ participamus ipſo, eſt beatitudo. Quicunque ergo poteſt peruenire ad iſtud bonum, vel poteſt eſſe capax eius, poteſt eſſe beatus: homo autem capax eſt illius, ideo beatus eſſe poteſt. Nam q aliquis ſit capax ſummi boni nihil aliud eſt, niſi q poſſit iſtud velle, & poſsit ei vniri: vtrunque autē homo poteſt. Nam pecora velle non poſſunt ſummū bonum, homo autem poteſt. Eſt enim ſummum bonum vniuerſale bonū .i. habens totā naturam boni,

Cur homo poteſt eſſe beat⁹, & non.

D & non ſpecialiter aliquā particulam eius, vt declaratū eſt ſup q. 23. & 24. appetitus autem quilibet de bono eſt, & tamen ſi appetitus eſt limitatus, & contractus per materiam, vt pote ſi ſit virtus corporis non poteſt ferri in bonum ſub ratione boni, ſed in bonū, q eſt bonū illi corpori, cuius eſt appetitus. iſtud autem neceſſario eſt bonum particulare. Ideo impoſſibile eſt, q pecora, vel homo ſecundum appetitum ſenſitiuum appetant bonū vniuerſale, ſed ſolum bonū particulare, qđ eſt bonum ſecundum ſenſum, & tamen ſummū bonum nō eſt ſpecialiter bonum ſecūdū ſenſum, ſed eſt tota natura boni. Ideo pecora, & homo ſm appetitū ſenſitiuū nō poſſunt deſiderare ſummū bonū. & cōſequēter nec beatitudinē.

E Voluntas aūt noſtra eſt appetitus. Ideo eſt de bono, & quia nō eſt potentia limitata per organū, ſed totaliter abſoluta à corpore nō habet aliquid, per qđ limitetur ſpecialiter ad volēdū potius hoc bonū, quā iſtud. Et tñ vult bonū. ergo neceſſe eſt, q velit bonū ſub ratione boni. Et iſtud eſt velle bonū vniuerſale, qđ eſt tota natura boni, qđ quare vocetur bonū vniuerſale dictū eſt. q eo. Voluntas ergo vult directè ſummum bonū, & conſequenter vult beatitudinē, quā pecora velle non poſſunt. Poteſt etiā homo peruenire ad beatitudinē, quod eſt vniri ipſi ſummo bono. Iſtud autem nō poteſt eſſe, niſi per actū intellectus, quia ſummū bonū eſt bonū maximè intellectuale,

A & ſic per viā intellectus ad iſtud perueniendum eſt. Etiā, quia beatitudo cū ſit operatio debet neceſſariò eſſe operatio perfectiſſima, eſt aūt perfectiſsima operatio, quæ eſt à potentia nobiliſsima, & circa obiectū optimū nobiliſſima tñ potentia hoīs eſt intellectus: ideo per intellectū pōt homo vniri ſummo bono. Et hoc cōuenienter fit, quia ſummū bonū eſt bonū vniuerſale, & non pōt cognoſci niſi à potentia, quę poſſit apprehendere vniuerſale. Sic aūt eſt intellectus, qui nō pōt iudicare, niſi de vniuerſali. Et ob hoc phātaſmata, quæ ſunt materialia abſtrahunt per intellectū agentē, vt poſſit repręſentari rē vniuerſaliter. Poteſt ergo intellectus cognoſcere ſummum bonū, & hoc eſt vniri ei, & effici beatū. Pecora aūt nō poſsūt

B cognoſcere ſummū bonū, quia cū iudiciū ipſorū ſit per ſolas ſpecies, prout ſunt in ſenſu, vel vt ſunt phātaſmata reſeruata in imaginatione, & vtroq; modo repręſentāt rē particulariter. Bonū autē ſummū eſt vniuerſale, ideo de illo iudicare nequeunt & conſequēter non poſsūt beatū effici. Iſtud dicēdū eſt de vera beatitudine. Nā de imperfecta beatitudine, q̄ eſt in hac vita, nemo dubitat, qa ad beatitudinē ſpeculatiuā quilibet pōt peruenire, qui habet ſcientias ſpeculatiuas, cū ſpeculatio per illas .ſ. per altiſsimā cauſā ſit beatitudo. 10 Ethic. Ad beatitudinē etiā practicā quilibet pōt peruenire, cū illa conſiſtat in actu virtutis, quilibet tñ virtutē habere pōt, hoc verū eſt, niſi in illis, quos natura orbatos fecit, ſicut ſūt inſani, & ſi-

C miles, qui non poſſunt habere actū virtutis, nec ſpeculationis. Vnde dicit Ariſt. primo Ethi. q beatitudo eſt poſsibilis omnibus non orbatis ad virtutem.

Ad primum dicendum, qđ aliter excedit natura rationalis ſenſitiuam, & alius intellectualis rationalē. Natura enim rationalis excedit ſenſitiuā quantū ad obiectū cognoſcibile. Eſt enim obiectū intellectus quidditas vniuerſalis, ſenſus autē nō pōt cognoſcere vniuerſale, qđ rō cognoſcit. Natura aūt intellectualis excedit rōnalē non ex parte obiecti, qa vtrūq; intelligit vniuerſale, ſed excedit in modo intelligēdi. Quia natura intellectualis cognoſcit veritatē rei immediatè ſine vllo diſcurſu. Natura aūt rōnalis, ꝑ quēdā motū diſcurſiuū veritatē cognoſcit. Et quia bea- *Ad 1. arg.*

D titudo pertinet ad intellectū, & quidquid intelligit natura intellectualis pōt intelligere natura rōnalis, ſequitur, q ſi natura intellectualis intelligendo poteſt aſſequi beatitudinē, q etiā rationalis poterit illā aſſequi. Quia tñ differunt ex modo cognoſcendi, poterit natura intellectualis, quæ ſine diſcurſu cognoſcit peruenire immediatè ad beatitudinem. Natura aūt rationalis, ſ. homo, qa cū diſcurſu intelligit poſt multos actus ꝑueniet. Et ſic angeli ſtatim poſt principium ſuæ creationis, aſſecuti ſunt beatitudinem, homines autem per longum tempus ad eam perueniunt, natura autem ſenſitiua nūquam ad illam peruenire poteſt, qa ipſum bonū, in quo eſt beatitudo, eſt purè intellectuale, & nō poteſt eſſe obiectū alicu-

E ius potētię ſenſitiuę. Ad ſecundū dicendū, q beatitudo erit in viſione Dei per eſſentiā. Vnde per phantaſmata Deus videri non poterit, quia talis viſio eſt quædā cognitio imperfectiſsima, quę ad beatitudinē pertinere non pōt. Homini aūt eſt nunc naturale per phantaſmata intelligere, & tamen poſt hanc vitam dabitur ei ex gratia, q poſsit Deū videre per eſſentiam. Et etiam omnia alia, quæ intelligit pręter Deum, intelligit per Dei eſſentiam, & erit tunc ſibi modus ille naturalis intelligendi, & tamen quantum ad hoc angelus non excedit hominem: quia angelus per naturalem cognitionem nō poteſt eſſe beatus, quia non videt Deum per eſſentiam, ſed per quaſdam ſimilitudines intellectui ſuo inditas, vel *Ad ſecundum arg.*

creatas, quæ non faciunt videre qnid Deus ſit, ſed quid non ſit, vt dicetur.inf.quæſt 72. cum ageret de beatitudine angelorum. *Ad tertiũ argum.* Ad tertium dicendum, qđ homo debet tranſcendere angelos ad hoc, ꝙ ſit beatus, nõ quantum ad generãdum naturę, ſ. vt naturaliter ſit eis ſuperior, ſed quãtum ad gradum obiecti intelligibilis, ideſt, ꝙ id obiectũ, per cuius cognitionẽ homo beatificatur, eſt ſuperius angelis, & ad illud homo peruenit intelligendo, licet non in conformitate eſſendi. Quia tunc oporteret, ꝙ homo efficeretur excellentior ſecundũ naturam angelis. Non tamen etiã eſt putandũ, ꝙ debeat homo tranſcendere angelos intelligendo.i. qđ homo excellentius intelligat, quã angeli. ſed qđ obiectum, qđ homo cognoſcit eſt excellentius angelis in eſſendo, & tamen G illud etiam angeli intelligunt ita perfectè ſicut homines, immo perfectius ex conditione naturę licet ex gratia quidam homines ſint ſuperiores in cognoſcẽdo Deum omnibus angelis. De his ſanctus Thom. prima ſecundæ.quæſtio.5.articu.primo.

An homo per ſua naturalia poſſit aſſequi beatitudinem. Quæſtio LVII.

QVAERITVR, an homo per ſua naturalia poſſet aſſequi beatitudinem. *Primum argum.* Dicunt quidam quod ſic, quia natura non deficit in neceſſarijs, nihil tamẽ eſt homini magis neceſſarium, quàm habere iſtud, per quod perueniat ad beatitudinem, quæ eſt finis totius naturæ humanæ, ergo per ſua naturalia poteſt peruenire ad beatitudinem. H *Secundũ argum.* Item homo cum ſit nobilior creaturis irrationabilibus, debet eſſe ſufficientior ſibi in bono ſuo, quàm ille ſibiipſis. Et tamen irrationales creaturæ per ſua naturalia poſsũt conſequi fines ſuos, ergo homo per ſua naturalia poterit conſequi beatitudinem. *Tertium arg.* Item ſecundum Ariſto. 1. Ethi beatitudo eſt operatio perfecta. eiuſdem tamen eſt incipere & perficere, cum perfectũ & imperfectum pertineant ad eãdem ſpeciem, quia non viciant rationem ſpeciei. Sed ex naturali poteſtate homo poteſt facere operationem imperfectã dirigentem ad beatitudinem, cum ſit homo Dominus ſuorum actuũ, ergo poterit pertingere ad operationem perfectam, quæ eſt ipſa beatitudo.

I Dicendum, ꝙ aut loquimur de beatitudine imperfecta, aut de perfecta. Si de imperfecta, quæ eſt in hac vita, ſiue ſit ſpeculatiua, ſiue practica, manifeſtũ eſt, qđ homo peruenit ad illam ex puris naturalibus. De ſpeculatiua patet: nam iſta conſiſtit in operatione per ſcientias ſpeculatiuas, & maxime per ſapientiam, quæ eſt altiſſima, de qua 10. Ethic Scientiæ tamen ſpeculatiuę naturaliter haberi poſſunt. Vnde eodẽ lib dicit Ariſ ꝙ debet homo conari ad immortale per particulã intellectus noſtri, quę eſt immortalis, & in hoc conatu ponit beatitudinẽ. Si tñ non putaret hoc naturaliter poſſe haberi, fruſtra diceret homines ad hoc debere conari. Alij ẽt poſuerunt beatitudinẽ ſpeculatiuã in continnatione intellectus noſtri, & conuerſatione cum ſimilibus ſeparatis. ſ. commentator, & Alexander, & ẽt hoc aſſeruerunt poſſibile eſſe hoĩ in vita: ideo cõcedunt beatitudinẽ ſpeculatiuam haberi ex puris naturalibus. K De beatitudine practica etiam ſatis apparet, quod cum illa conſiſtat in actu virtutis, & quilibet ſe poſſet exercitare ad virtutes, cum ſit innatum omnibus poſſe ſuſcipere illas & perficiantur in nobis per exercitationem, vt dicitur: 2. Ethi. in principio poterit quilibet eſſe beatus practicè. Ideo Ariſto primo Ethic. non ſolũ dixit beatitudinem eſſe poſſibilem in vita, ſed etiam omnibus communem, ſcilicet, quòd beatitudo eſt poſſibilis omnibus non orbatis ad virtutem, ideſt,

F non habentibus impedimenta, ſicut eſt inſania incurabilis, & ægritudines ſimiles. Si autem loquamur de perfecta beatitudine. dicendum. ꝙ nõ poteſt homo peruenire ad illã per ſua naturalia, quia illa cõſiſtit in Dei viſione, vt oſtenſum eſt ſup.qõ 40 Nullus tñ homo, nec etiã creatura aliqua poteſt ex naturalibus pertingere ad Dei cognitionẽ, quia oĩs cognitio rei eſt ſecundũ conditionẽ ſubſtãtię eius, ſicut dr̃. in lib. de cauſis, ꝙ intelligẽtia cognoſcit ea, quę ſunt ſupra ſe, & ea, q̃ ſunt infra ſe ſm modũ ſubſtantię ſuæ. Omnis aũt cognitio, quæ eſt ſm modum ſubſtantię createę deficit à viſione diuinæ eſſentiæ, quæ in infinitũ excedit oẽm ſubſtantiã creatam. Vnde nec homo, nec alia creatura poteſt ex ſuis naturalibus Deũ videre, vt probauimus. ſup.q.45. In iſta tñ viſione cõſiſtit beatitudo cuiuſcunq; naturæ intelligentis. *Ad primũ argu.* Ad primum dicendum, ꝙ natura non deficit homini in neceſſarijs, & tamen non dedit ſibi omnia neceſſaria in actu. Quia non dedit ſibi arma, nec indumenta, nec domũ ſicut dedit omnibus beſtijs. Dedit tamen ſibi intellectum, & manus, quæ ſunt ſibi ſufficientia inſtrumenta prouiſiua ad omnia hæc, & quæcunq; alia neceſſaria. Ita circa beatitudinẽ, licet natura nõ dederit homini ipſam beatitudinẽ in actu, ſicut etiã nulli pecori dedit ſuum finem vltimum in actu. Dedit tñ homini aliquid, per qđ poſſit habere beatitudinẽ. Differt tamen in hoc inter hominem, & pecora, qnia licet pecora non habeãt ſuum finem vltimũ in actu, habent tamen aliquas potentias naturales, per quarum actum aſſequuntur directè, & immediatè fines ſuos Nam finis cuiuſlibet pecoris cõſiſtit in aliquo bono delectabili ſecundum guſtum, & tactum, aut in altero ipſorũ & per actus guſtus, & tactus cõſequuntur pecora illa delectabilia. Alię aũt irrationales cõſequuntur fines ſuos per naturales operationes, cũ finis cuiuſlibet rei irrationalis ſit quædã perfectio ei inhærens, quę eſt maxima ſecundum ſuam ſpeciem, & ad quam peruenire poteſt ex principijs ſpeciei. In homine autem natura nõ poſuit aliquod principium, per cuius actum directè, & immediatè aſſequatur beatitudinem, quia hoc non erat poſſibile naturæ. Nam oſtenſum eſt ſup.q.45 ꝙ lumẽ gloriæ, per quod videtur diuina eſſentia nulli creaturæ potuit eſſe connaturale. Dedit tamen ſibi liberum arbitrium, per qđ poſſet conuerti ad Deum, à quo haberet beatitudinem. Et quia illa, quæ homo poteſt per amicos dicitur poſſe per ſeipſum 3. Ethi dicẽ homo poſſe habere beatitudinẽ per ſeipſum, cũ Deus ſit homini promptus ſemper ad oĩa, quę petit magis, quã amicus amico, immo magis, quã pater filio. inf 7. & Luc. 11. vbi Chriſtus dicit: Quis ex vobis petit à patre panem, nunquid lapidem dabit illi? Si ergo vos cũ ſitis mali noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. *Ad 2. arg.* Ad ſecundum dicẽdum, quòd nobilioris conditionis eſt natura, quæ poteſt conſequi bonum perfectum, licet indigeat exteriori auxilio ad hoc conſequendum, quam natura, quæ non poteſt conſequi bonum perfectum, ſed conſequitur ſolum bonum imperfectum. licet ad eius cõſecutionem non indigeat exteriori auxilio ſicut dicit: Ariſ. 2. de Cœlo, & mun. Sicut magis diſpoſitus eſt ad ſanitatem, qui poteſt conſequi perfectã ſanitatem, licet hoc ſit per auxilium medicãtis, quam qui ſolum poteſt conſequi imperfectam ſine auxilio alicuius. Et ideo creatura rationalis, quę poteſt conſequi perfectã beatitudinem indigens ad hoc diuino auxilio nobilior eſt, quàm creatura irrationalis, quę nullo modo eſt capax beatitudinis, ſed conſequitur quoddam imperfectum bonum virtute naturę ſuę.

Ad

Ad tertiũ arg. Ad tertium dicendum, ꝙ qui facit operationẽ imperfectã poteſt facere perfectam, quãdo perfectũ, & imperfectum pertinent ad eandem ſpeciem, ſed nõ eſt hoc verum, quando pertinent ad duas ſpecies. Sicut diſpoſitio ad formam eſt operatio imperfecta, productio autem formæ eſt operatio perfecta. Ideo aliquid poteſt facere aliquam diſpoſitionem ad formam, quod non poteſt formam producere. Sicut agentia naturalia poſſunt diſponere corpus humanum ad ſuſcipiendum animam, & tamen non poſſunt animã producere. Sic etiam eſt circa materiæ diſpoſitiones, quia quædam agentia poſſunt cauſare diſpoſitiones remotas ad formam, quæ non poſſũt cauſare diſpoſitiones propinquas, quia vltima diſpoſitio eſt ſimilis formæ. Sic autem eſt in homine reſpectu beatitudinis, quia per hoc, quod eſt ſubſtantia intelligens eſt diſpoſitus ad beatitudinem, diſpoſitione remota, & hoc habet à natura, diſpoſitio autem vltima eſt lumen gloriæ, quod naturaliter homo non poteſt habere, & ſic operationem imperfectã, quæ eſt ſolum intelligere res materiales, vel creatas poteſt homo habere naturaliter, operationẽ autem perfectam beatitudinis, quæ eſt Deum per eſsẽtiam videre, non poteſt homo habere naturaliter, quia iſtę duæ operationes differunt in ſpecie ex parte obiecti, & ex parte medij, per quod cognoſcitur, & ex parte modi. Cum autem dicitur, quòd perfectum, & imperfectum non variant ſpeciem, verum eſt, quando ſolum differunt, vt perfectum, & imperfectum: ſicut duæ cognitiones intellectuę de eiſdẽ rebus creatis erunt inęquales in perfectione, quia vna poterit eſſe clarior, & firmior & perſpicacior. Et hoc non facit eas differre in ſpecie, cognitio tamen, quam habet homo de rebus creatis per phantaſmata abſtracta per intellectum agentem, differt à cognitione Dei, quæ non eſt per ſimilitudinem, ſed per eſſentiam pluſquam perfectum, & imperfectũ, & ſic differunt in ſpecie. De his S Tho. 1.2.q.5.art.5.

An homo poſſit effici beatus per actionem angeli.
Quæſtio L V I I I.

QVAERITVR, an poſſit homo effici beatus per actionem alicuius creaturæ ſuperioris ſcilicet, angeli. Primum argu. Aliqui dicunt, ꝙ ſic. quia duplex ordo reperitur in rebus. Vnus, qui eſt ipſarum partium vniuerſi adinuicẽ, & alius, qui eſt totius vniuerſi ad bonũ, quod eſt extra vniuerſum. Nã rector vniuerſi nõ eſt de vniuerſo, ſed ſuper vniuerſum, vel extra vniuerſum, vt dř. 12 Meta. primus ordo ordinaĩ ad ſecũdum tanquam ad finem, vt dř. 11. Meta. ſicut ordo partiũ exercitus ad ducẽ. Sed ordo partium vniuerſi adinuicem attenditur ſecundum, ꝙ ſuperiores creaturæ agunt in inferiores. Beatitudo autem hominis cõſiſtit in ordine eius ad bonum, quod eſt extra vniuerſum, qđ eſt Deus, ergo ordo creaturarum ſuperiorum ad inferiores proficiet ad iſtã beatitudinem. Poterit ergo homo eſſe beatus per actionẽ alicuius creaturæ ſuperioris, ſcilicet, angeli. Secundũ argu. Item, quod eſt in potentia tale poteſt reduci ad actum per id, qđ eſt in actu tale, ſicut id, quod eſt in potẽtia calidum per id qđ eſt calidum in actu, ſed homo eſt in potentia beatus, angelus aũt eſt beatus ĩ actu, ergo poterit homo effici beatus per actionẽ alicuius angeli. Tertiũ ar. Item beatitudo conſiſtit in operatione intellectus, vt probatũ eſt ſup quæſt 33. angelus autem poteſt illuminare intellectum hominis, cum poſſit vnus angelus purgare, perficere, & illuminare alium, vt dicit Dio. lib de cęleſti Ierar. ergo poterit angelꝰ beatũ facere hoĩem.

Ad 1. arg. Dicendum, ꝙ non poteſt homo effici beatus per

A operationem angeli, ſiue in beatitudine perfecta, ſiue in imperfecta. De perfecta manifeſtũ eſt, quia illa conſiſtit in viſione Dei: ideo angeli per hoc, ꝙ ſe notificent hominibus non faciunt eos beatos, quia angelus non eſt ſummum bonum, ideo in cognitione eius non poteſt conſiſtere beatitudo. Et de hoc etiã non quærebatur nunc, quia ſup probatum eſt. q. 36. ſ. an per actionem angeli poſſet homo effici beatus. Et de hoc dicendum ꝙ non: quia cum beatitudo cõſiſtat in clara viſione diuinæ eſſentię nemo poteſt facere alium beatum, niſi qui poteſt ei oſtendere diuinam eſſentiam. Hoc autem non poteſt facere angelus: quia diuina eſſentia non poteſt videri per aliquã ſimilitudinem creatam, ſed ſolum per ſeipſam, ſcili B cet, vt diuina eſſentia vniatur intellectui noſtro tanquam forma intelligibilis, vt oſtenſum eſt, ſup. q. 40. Nemo tamen poteſt diuinam eſſentiam vnire intellectui noſtro, niſi ipſe Deus: Angelus autem non poſſet intellectum perficere niſi cauſando in eo qualdã rationes intelligibiles, quæ ad beatitudinem non ſufficiunt. Item, angelus non ſolum non poteſt beatificare hominem per operationẽ ſuam, ſed etiam non poteſt diſponere eum immediatè ad beatitudinem. Ipſa enim diſpoſitio fit per lumen gloriæ, Angelus tamen nõ poteſt creare lumẽ gloriæ, ſed ſolus Deus, cum per lumẽ gloriæ eſſentia diuina efficiatur proportionabilis intellectui noſtro ad intelligendum, quę tamen aliàs diſtat ab eo in infinitum. Iſtam ergo C coniunctionem rerum diſtantium in infinitum nõ poterit facere niſi ens infinitę virtutis, ſcilicet, ſolus Deus: non ergo angelus beatificabit hominem. Item non ſolum angelus non poteſt beatificare hominẽ, immo neſcit ipſe quantum eſt bonum iſtud, in quo conſiſtit beatitudo hominis Iſa 64. A ſæculo nõ audierunt, nec auribus perceperunt, oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Solus ergo ipſe ſcit quantum eſt bonũ iſtud, quod quilibet futurus beatus habiturus ſit. Item, cum omnis creatura ſit ſubiecta naturæ legibus, cum habeat poteſtatem, & actionẽ limitatam, iſtud qđ excedit naturã creatam non poteſt fieri naturæ alicuius creaturæ. Ideo ſi aliquid fieri oporteat qđ ſit ſup. natu D rã, hoc fit immediatè à Deo, ſicut ſuſcitatio mortui, & ſanatio cęcorũ. Beatitudo autem eſt bonũ quoddam excedens naturam creatã: ideo impoſſibile eſt, ꝙ conferatur virtute alicuius creaturæ. Sed homo fit beatus ſolo Deo agente. Sic dř. Pſal 83. Gratiam, & gloriã dabit Dominus. i. ſolus Deus eſt, qui poteſt dare gloriam, & gratiam. Si autem loquamur de beatitudine imperfecta, dicendum, quòd etiam illa non poteſt conferri per angelos, quia ſiue ſit ſpeculatiua, ſiue practica conſiſtit in operatione. Angelus tamẽ non eſt principium operationis humanę, ſed homo habet in ſeipſo principium operationis ſuæ 6. Ethi. Vnde dicitur homo Dominus actuũ ſuorum, ideo ab anglis non confertur homini beatitudo etiã im E perfecta, licet ad illam poſſeat homines diſponere illuminando intellectum ad ſpeculatiuam beatitudinem, & ad practicam conferre poſſunt adiuuãdo in multis ad operationẽ, & conferendo bona cõuenienter, & tollendo impedimẽta: Ideo Ariſt. 1. Ethi. quærit, an beatitudo ſit homini ab aliqua cauſa ſuperiori. ſ. à Deo, licet in ſolutione huius non inſiſtat.

Ad primum dicendum, ꝙ contingit plerunque in potentijs actiuis ordinatis, ꝙ perducere ad vltimum finem pertinet ad potentiam ſupremam, inferiores verò potentię adiuuant ad conſecutionem vltimi finis diſponendo. Sicut vſus nauis pertinet ad artem nauigatiuam, quæ præeſt nauifactiuæ cum propter nauigationem ſit nauis. Ita in ordine

vniuerſi homo adiuuatur ab angelis ad conſequendã beatitudinem ſecundum aliqua præcedentia, licet non poſſint ſibi beatitudinẽ cõferre, nec diſponere hominẽ ad beatitudinẽ dãdo vltimatã diſpoſitionẽ. ſ. lumen gloriæ, vt nunc dictũ eſt: faciunt tñ alias diſpoſitiones magis remotas ſuggerendo nobis bona, & dirigendo in operationibus, & cuſtodiẽdo nos à nociuis. Nam ob hoc cuilibet homini datur vnus angelus ad cuſtodiam: immo hoc eſt officium ſuum, ſ. dirigere homines ad beatitudinẽ. Ad Hebræ. 1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Ad ſecundum dicendum, ꝙ angeli, licet ſint beati, non poſſunt beatificare homines, quia etiam tunc vnus homo, qui iã eſt beatus, poſſet beatificare alios, quia vterque eſt beatus in actu, ſed neuter eorum poteſt hoc. Cauſa eſt, quia quando aliqua forma eſt in aliquo actualiter ſecundum eſſe ſuum naturale, & perfectũ poteſt eſſe principiũ operationis in alterum, ſicut calidũ per calorẽ calefacit, ſed ſi forma exiſtat in aliquo nõ ſecundum eſſe naturale, vel ſi ſit ſecundũ eſſe naturale, & tñ non ſecundũ eſſe perfectũ, nõ poteſt per actionẽ ſuam cauſare ſe in alterũ, ſicut albedo eſt in oculo non ſecundũ eſſe naturale, ſed ſecundũ eſſe intentionale. Et ita ſpecies ſenſibiles in omnibus ſenſibus, & ſpecies intelligibiles in intellectu, cũ ibi ſolum habeant eſſe cognoſcibile, vel intentionale, & non eſſe naturale, ideo albedo in oculo, & aliæ formæ in ſenſu, vel in intellectu nõ habent aliquas operationes de illis, quas habent in ſubſtantijs ſuis, eo quòd in ſubiecto ſunt illæ formæ ſecundum eſſe naturale, & in ſenſu ſunt ſolum ſecundum eſſe intentionale. De ſecundo patet, quia ſi aliquid ſit calidum licet ſit ibi calor ſecundum eſſe naturale, quia eſt vt forma in ſubiecto, ſi tamen eſt calor imperfectus non poterit eſſe principium calefaciendi. Quod patet, quia tunc vna re calida exiſtente omnia, quæ ſunt in orbe eſſent calida, quia illa calefaceret aliam cõiunctam ſibi, & alia aliam. Et ſic nihil maneret, ꝙ nõ efficeretur calidũ. Qđ falſum apparet. Hoc autẽ eſt, quia calor nõ eſt principiũ calefaciendi niſi ſecũdũ ꝙ eſt perfectus in ſuo eſſe naturali. Et ita de actione cuiuſlibet formæ. Sic eſt de lumine gloriæ, quia illud lumen nulli eſt naturale, niſi Deo, cui proprium eſt videre ſeipſum per eſſentiã ſuã, quæ eſt ſibi naturaliter forma in eſſẽdo, & intelligẽdo. in cæteris aũt lumen gloriæ eſt per participationẽ, & etiã eſt in eis ſecundũ eſſe imperfectũ, & diminutum. Et ſic lumẽ gloriæ, qđ eſt in quolibet beato, eſt ſufficiens ſibi ad hoc, ꝙ ipſe ſit beatus. Et tñ non eſt ſufficiens ad hoc, ꝙ aliũ beatificare poſſit, quia ad hoc requirebatur maior perfectio, ſicut calor exiſtens in quacunque re, vt in ſubiecto, ſufficit ad hoc, vt ipſa res ſit formaliter calida, etiã ſi ille calor ſit qualiſcunq;. Et tamẽ nõ ſufficiet ad calefaciendũ aliam rem, niſi ſit ille calor perfectus. Ad tertiũ dicendum, ꝙ vnus angelus illuminat intellectũ alterius angeli inferioris, vel ẽt hominis quantum ad aliquas rationes diuinorũ operũ, ſ. ꝙ faciet cũ intelligere aliqua de diuinis operibus, quæ prius nõ intelligebat, non poteſt tamẽ illuminare intellectũ eius, ita ꝙ deducat ad immediatè intelligendum diuinam eſſentiam videndo illam. De his ſanctus Thom. prima ſecundæ. quæſt. 5. artic. 5.

Ad ſecundum arg.

Quomodo forma poteſt agere.

Ad tertiũ argum.

An requirantur aliqua opera hominis ad hoc quòd peruenire poſſit ad beatitudinem. Quæſtio LIX.

Primum argum.

QVAERITVR, an requirãtur aliqua opera hominis ad hoc, quòd peruenire poſſit ad beatitudinem. Dicunt aliqui ꝙ nõ, quia Deus eſt agens in-

F finitæ virtutis, & non præexigit in agendo materiã, tanquam ſubiectum, nec etiam diſpoſitionẽ aliquã materiæ, ſed poteſt totũ ſtatim producere. Opera autem hominis non poſſunt requiri ad beatitudinem tanquam efficiens cauſa eius. quia Deus ſolus eſt efficiens, vt oſtenſum eſt præcedenti. q. Non poſſunt ergo requiri, niſi ſicut diſpoſitiones. Deus tamẽ non pexigit diſpoſitiones aliquas in operãdo: ergo nõ requirũtur aliqua opera hominis ad beatitudinẽ eius. Itẽ ſicut Deus eſt actor naturæ, ita eſt actor beatitudinis. Deus tñ naturã immediatè produxit non præexigendo diſpoſitiones aliquas, etiam ſingulas res produxit in ſuo eſſe perfecto ſecundum ſuam ſpeciem: cum ergo beatitudo ſit perfectio hominis conferret G illam Deus homini ſine aliqua operatione ſua, ſicut ſingulis rebus contulit perfectionẽ naturalẽ ſine aliqua operatione ipſarum. Itẽ Apoſtolus dicit ad Ro. 4. beatitudinem eſſe hominis, cui Deus confert iuſtitiam ſine operibus, ergo non requirũtur aliqua opera ad conſequendum beatitudinem.

Secundũ arg.

Tertium argum.

Dicendũ, ꝙ ſi loquamur de beatitudine imperfecta, quæ habetur hic, ſiue ſit practica, ſiue ſpeculatiua requirit operatio hoĩs. Nã ipſa beatitudo in operatione conſiſtit. 1. Ethic. & illa operatio eſt hoĩs. Non ſolũ tamẽ requiritur ipſa operatio hoĩs, quæ eſt beatitudo, ſed etiam aliæ operationes humanæ præcedẽtes ad beatitudinẽ. quia beatitudo eſt operatio ſecundũ virtutẽ perfectam, eodẽ lib. Et tñ antequã ſit H in hoĩe virtus pfecta, oportet dari tẽpus, in quo virtutẽ non habeat, ſed ipſam ex operationibus acquirat, vt patet 2. Ethi. ſ. virtutes ſunt innatæ nobis ſuſcipere illas, perfectis autem per aſſuefactionẽ. & poſtquã fuerit in nobis habitus virtutum, neceſſe eſt. ꝙ prius ſint illæ virtutes imperfectæ, quàm perfectæ. Nam per operatiões ſuſcipiunt virtutes augmentũ, & perfectionẽ 2. Ethi. Et iſtæ omnes operationes præcedent ad operationem beatitudinis. Vnde qui beatus eſt ſpeculatiuè neceſſe eſt, ꝙ prius habuerit multas ſpeculationes imperfectas, quàm peruenerit ad ſpeculationem perfectã, in qua conſiſtit beatitudo: qui etiam habet operationẽ perfectã ſm virtutes morales, in qua beatitudo conſiſtit, neceſſe eſt, vt I prius habuerit multas operationes imperfectas aliquas ſine habitibus virtutũ, & alias cum habitibus. Si autẽ loquimur de beatitudine perfecta, quæ conſiſtit in Dei viſione. Dicẽdũ quod ad iſtã requirit rectitudo voluntatis, vt oſtenſum eſt. ſup. q. 51. Et iſta rectitudo poteſt eſſe cõſequens ad beatitudinẽ ex eo, ꝙ ille, qui videt diuinam eſſentiam, quæ eſt ſummũ bonũ neceſſe eſt, ꝙ oĩa, quæ diligit diligat ĩ ordine ad illã, vt probatũ eſt ibidẽ, & iſta rectitudo non dicit aliquã operationem præcedentẽ beatitudinem. Aliquãdo accipitur rectitudo voluntatis, vt quidam ordo debitus ipſius voluntatis ad beatitudinem, inquãtũ eſt vltimus finis. Et iſta rectitudo exigitur ad beatitudinẽ ſicut debita diſpoſitio materiæ ad conſecutionẽ formæ. Sed ex hoc non eſt neceſſe, ꝙ aliqua K operatio noſtra pcedere debeat beatitudinẽ, ita qđ ſine illa haberi nõ poſſit beatitudo. Poſſet enim Deus facere ſimul voluntatẽ rectè tendentẽ in beatitudinẽ, ſicut ſimul Deus diſponit aliquã materiã ad formã, & producit formã. Non facit tñ ſic Deus, ſed regulariter aliqua operatio ex parte hoĩs præcedit, per quã diſponat ad beatitudinẽ. Et hoc exigit ordo diuinæ ſapientiæ. Dicitur enim ſecũdo de cælo, & mũdo, qđ eorũ, quæ nata ſunt habere bonũ perfectũ, aliquid habet ipſum ſine motu, aliquid aũt vno motu, aliquid verò pluribus. Habere aũt bonũ pfectũ ſine motu ↄuenit illi, qđ naturaliter hẽt iſtud, habere aũt beatitudinẽ naturaliter ſoli Dei eſt, q̃a natura ſua eſt

Beatitudo in quibuſdam ſine motu, ī alijs p vnicum motũ in alijs per multos, & cur hoc.

bea-

beatitudo per eſſentiam. Ideo ſollus Dei propriū eſt, ꝙ ad beatitudinem non moueatur per aliqnam operationē præcedentē. Cum autem beatitudo excedat omnem naturam creatam, nulla pura creatura conſequitur conuenienter beatitudinem abſque motu operationis, per quā tendit in ipſam. Angelus tamē; qui eſt ſuperior ordine naturę conſecutus eſt beatitudinē ſecundū ordinē diuinę ſapientię vnico actu operationis meritoriæ, ut oſtendunt doctores. 2. Senten. Homines autem conſequuntur beatitudinem multis motibus operationum, quæ vocantur merita. Vnde rectè dixit Ariſ. primo Ethic. quòd beatitudo eſt præmium virtuoſarum operationum.

Ad primū argum. Ad primū dicendum, ꝙ nō requiritur aliqua operatio hominis pręcedens ad beatitudinē tanquā diſpoſitio quędam neceſſaria, ſine qua Deus non poſſit homini dare beatitudinem. Nam diſpoſitio ad introducendum formā in actionibus naturalibus nō requiritur niſi propter inſufficientiam agentis Quia ſi illud eſſet omnino ſufficiēs ſimul materiam diſponeret, & introduceret formam. Quia tamen non eſt tantæ virtutis pręexigit diſpoſitiones præcedētes in materia à ſe. vel ab alio agente factas, & tūc introducit formam Deus autem, qui eſt agens omnino ſufficiens ſimul poterit conferre homini beatitudinem, & diſponere eum ad illam non præcedente operatione aliqua ex parte hominis. Ordo tamen diuinæ ſapientię exigit, ꝙ aliquę operationes ex parte hominis pręcedant. quia licet homo per naturalia ſibi collata non poſſit aſſequi beatitudinē, vt oſtenſum eſt ſup q. 45. & 57. poteſt tñ ſe ex illis iuuare ad aſſequendā illā: iuſtū eſt ergo, ꝙ ſe adiuuet Et eſt iſte rectus ordo vniuerſi, & nulla virtus in toto vniuerſo manet otioſa. Maneret tñ ſi homo poſſet ſe adiuuare ex ſuis naturalibus ad conſequendā beatitudinē, & nō requireret, ꝙ ſe adiuuaret faciēdo aliquā operationem.

Ad 2. argu. Quare Deus beatit. res ſine diſpoſitione prima, & tamē nec creauit ſine diſpoſitione. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet Deus ſit inſtitutor naturæ, & collator beatitudinis, fuit iuſtū, immo neceſſariū, ꝙ ad naturę inſtitutionē non pręexigeret aliquā diſpoſitionē. Quia cū Deus oīa ex nihilo produxerit, non erat ibi aliquis, qui poſſet pręmittere aliquā diſpoſitionem, vt poſtea Deus operaret, nec etiā adhuc erat materia, quę reciperet diſpoſitiones. Nā omnes diſpoſitiones ad formā recipiunt in materia, & tñ materia non pręexiſtebat, ſed Deus eā produxit. Ideo neceſſe erat, ꝙ vel Deus nō ꝓduceret aliquid, vel ꝙ nō pręexigeret aliquā diſpoſitionē, ſed ſimul formam, & materiā. & diſpoſitiones in materia produceret. De beatitudine autem ſecus eſt, quia homo qui beatificabilis eſt, iā ſubſiſtens eſt, & habet virtutē naturalē. per quā poſſit ſe iuuare ad beatitudinē. ideo iuſtū eſt ꝙ ſe adiuuet. Cū autem dr̄, ꝙ Deus inſtituendo naturā produxit omnes res perfectas ſecundū ſpecies ſuas. Dicēdū ꝙ hoc fuit, quia Deus voluit, ꝙ per iſta indiuidua ſingularū ſpecierū, quę ipſe nūc produxerat conſeruaret natura ipſarū ſpecierū per generationē: & quia ad hoc, ꝙ aliqua res generet, vel agat nō ſufficit ꝙ ſit, ſed ēt requirit, ꝙ pfecta ſit, vt probatū eſt pręce. q in ſolutione ſecūdi art. Debuit Deus in creatione omnes res perfectas producere, quia aliàs periret tota natura ꝓducta in rebus generalibus, & corruptibilibus. cū nō poſſet cōſeruari ſine generatione, & tñ Indiuidua imperfecta generare non poſſent. Secus autē eſt de beatitudine, quia ēt ſi Deus voluiſſet dare homini beatitudinē, quę eſt pfectio ſua vltima tāquā aliquid ſibi naturaliter inhęrens fieri non potuiſſet: quia licet Deus ex gratia poſſit homini dare beatitudinem, non poteſt tñ effici, ꝙ beatitudo ſit homini naturalis, qa lumē gloriæ, per qđ eſt beatitudo non poteſt homini eſſe ꝯnaturale,

A cum ſolius Dei ſit proprium, vt oſtenſum eſt ſup. q. 45. Fecit tamen Deus hoc, ꝙ dedit vnum hominem creatum in vltima ſua perfectione, qui ab inſtāti ſuę conceptionis habuit totam ſuam beatitudinem, & ille fuit Chriſtus. Et hoc, quia ſicut per indiuidua naturæ creata in totali perfectione erat natura propaganda, ita à Chriſto in omnes hoīes beatitudo deriuanda erat. Iuxta iſtud ad Hebrę. 2. Qui multos filios in gloriā Dei adduxerat. Hoc aūt ſingulare fuit in ipſo, ſicut fuit ſingulare in eo, ꝙ ipſe ſolus in toto orbe eſſet ſimul Deus, & homo. Et ſic etiā beatitudo ſua nobis prodeſt. quia pueris baptizatis ſubuenit meritum Chriſti ad cōſequendā beatitudinē, quibus merita propria deſunt, eo ꝙ per baptiſmum effecti ſunt

B membra Chriſti. Ad quartū dicēdum, ꝙ Apoſtolus nō loquitur de beatitudine in re, ſed in ſpe. Et iſta habetur per gratiā iuſtificantē. Gratia autē iſta non eſt per merita pręcedentia, cū ſine gratia homo mereri nō poſſit. Et iſta beatitudo nō habet rationē finis ſicut beatitudo in re, ſed magis eſt qđdā principiū motus ad cōſequendā illā beatitudinē: Et patet, ꝙ intelligaī de beatitudine ſpei, quia dr̄ ꝙ beatus eſt homo, cui data eſt iuſtitia ſine operibus, ergo iſta beatitudo, de qua loquitur Apoſtolus cōſiſtit in iuſtitia. Beatitudo tamen vera, quę eſt beatitudo in re nō dicit iuſtitiam, nec aliquam virtutem, ſed ſolam Dei viſionem. Et ad iſtam rdquiruntur bene aliqua opera pręcedentia. De his. S. Thom. 1. 2. q. 5. artic. 7.

C

An omnes homines appetant beatitudinem. Quæſtio L X.

QVAERITVR, an omnes homines appetant beatitudinem. Dicunt quidam, ꝙ non. quia nemo poteſt appetere, quod ignorat, vt ait Aug in lib. de Trinit. Et hoc quia bonum apprehenſum eſt obiectum appetitus. 4. de Anima Multi tamen neſciūt quid ſit beatitudo, vt dicit Aug 13. de Trini. cū quidam poſuerint eā in voluptate corporis, alij in diuitijs, alij in virtute animi, & alij in alijs rebus, ergo nō appetunt omnes beatitudinem. Item eſſentia beatitudinis eſt viſio diuinæ eſſentiæ, vt oſtenſum eſt ſup. quæſt 40. Aliqui putant tamen impoſſibile eſſe Deum videri ab homine per eſſentiam, rationes quorum poſitæ ſunt. ſup. q 45 ergo illi ſaltē non deſiderabunt beatitudinē. Item dicit Aug. 13. de Trini. ꝙ beatus eſt qui habet omnia, quæ vult, & nihil mali vult. Aliqui tñ non volunt hoc, cū velint mala, & volunt illa ſe velle, ergo non volunt omnes beatitudinē. Item peccatum eſt, ſpreto bono incōmutabili, rebus mutabilibus adhęrere: beatitudo autem eſt incommutabile bonum: ergo qui peccant ſpernunt beatitudinem, & ſic nō volunt omnes beatitudinē.

Primū ar. — Secundū argu. — Tertiū ar. — Quartum argum.

D E Dicendum, quòd omnes creaturæ rationales, ſiue hoīes, ſiue angeli, & ēt dęmones beatitudinē volūt. Dicit enim Aug. 13. de Trin qđ ſi minus dixiſſet oēs beati eſſe vultis, miſeri eſſe nō vultis, dixiſſet aliquid qđ nullus in ſua nō agnoſceret uoluntate: ergo quilibet in voluntate ſua agnoſcit, qđ vult eſſe beatus. Item Boe. de conſol. lib. 3 proſa 2. dicit, qđ omnium mortaliū cura ad beatitudinis finem nititur peruenire, & proſa 3 dicit, qđ ineſt mentibus hominū veri boni inſerta cupiditas, ſed verum bonum eſt ipſa beatitudo, ergo omnes beatitudinem appetunt. Itē vnicuique appetibilis eſt ſua perfectio, ſed beatitudo eſt maxima pfectio hominis: ergo oēs homines appetunt beatitudinem. Conſiderandum pro hoc, quòd in omnibus motibus, & motoribus ordinatis, oportet ſecundos motores ordinari in finem primi motoris per diſpoſitionē eis impreſſam ab ipſo primo motore. Sic patet, cùm anima noſtra mouet

manum, & manus mouet gladium, & gladius percutit, quæ percuſſio eſt finis intentus ab anima. Et ſic anima eſt hic primus motor: manꝰ, & gladius ſūt ſecundi motores, & intendunt finē, quem anima intendit per ſolā impreſſionem, quā anima facit in eis mediatè vel immediatè. Iſta tamen eſt differentia inter motū naturalē, & violentū, quia in motibus violentis impreſſio relicta a primo motore in ſecundis motoribus eſt pręter naturā ipſorū. Et ideo operatio cōſequens ex tali impreſſione eſt eis difficilis, & laborioſa. Sed in motibus naturalibus impreſſio relicta à primo motore in ſecūdis motoribus eſt eis cōnaturale. Ideo operatio cōſequens iſtā impreſſionē eſt ſuauis, & quaſi delectabilis. Ideo dr̄: Sapiē 7. qđ ſapiētia Dei diſponit omnia ſuauiter. ſ. quia vnaquęq; G res ex natura ſibi diuinitus indicta intendit in iſtud, ad qđ per diuinā ſapientiam, & prudētiam ordinat̄, & ſm̄ exigentiā impreſsionis magnę vel paruę receptę in ea à Deo. Et quia oīa procedunt à Deo inquātū bonus eſt, vt dicit Dio. & Aug. ideo oīa creata ſm̄ impreſsionē à Deo in eis receptā inclinant̄ in bonū appetendū ſm̄ ſuum modū. Et ſic in omnibus rebus inuenit̄ quędā circulatio. ſ. quæ à bono procedunt, & in bonū tendunt, ſic dicit Boe. de conſol. li. 3. Met. 2. Repetunt proprios quæque recurſus. Reditūque ſuo ſingula gaudent, Nec manet vlli traditus ordo. Niſi qđ fini iunxerit ortum ſtabilēque ſui fecerit orbem .i. circulum. Iſta circulatio in quibuſdam creaturis inuenitur perfecta, in alijs autem eſt imperſe- H cta. Illę enim creaturæ, quæ non ordinantur vt pertingant ad iſtud primum bonū, à quo proceſſerunt, ſed ſolū ad conſequendam aliqualem eius ſimilitudinem qualēcunque non habent iſtā circulationem perfectā, ſed ſolum illę creaturæ, quæ ad ipſum primū principium aliquo modo pertingere poſſunt. ſ. ad ipſum ſecundū eſſentiam ſuā, & non ad aliquam eius ſimilitudinē. Et hoc ſolum eſt creaturarū rationalium, quę Deum ipſum ſecundū ſe aſſequi poſſūt per cognitionem, & amorē, in qua aſſecutione cōſiſtit earū beatitudo, vt ex dictis patet: ideo ſicut quælibet alia res naturaliter appetit bonū ſuum, ita quælibet creatura rationalis naturaliter appetit beatitudinem, quę eſt bonū proprium eius. Sciendū tamē, I qđ beatitudo dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum communē rationem beatitudinis, & ſic neceſſe eſt, qđ omnis homo velit beatitudinē. Ratio autē communis beatitudinis eſt, qđ ſit bonū perfectū in ſe omnia bona continens, ita vt extra iſtud nihil maneat, qđ deſiderari poſsit: vt ait Boe. de cōſ. li. 3. proſa 2. Cū autem bonum ſit obiectum voluntatis, bonū perfectum eſt id, qđ voluntati totaliter ſatisfacit. Vnde appetere beatitudinē ſecundum rationem communem beatitudinis nihil aliud eſt, quam appetere qđ voluntas ſatiet. & hoc quilibet appetit. Alio modo poſſumus loqui de beatitudine ſm̄ ſpecialē rationē. ſ. quantum ad id, in quo beatitudo cōſiſtit. Et ſic non omnes appetūt beatitudinē, quia nō K omnes cognoſcunt illā, cum multi neſciant, quę res eſt illa, in qua conſiſtit beatitudo. De his S. Tho. 1. 2. q. 5. art. 8 & 4. Sent. diſt. 49. q. 3. art. 1.

Ad 1. arg. Ad primum dicendū, qđ ſicut viſibile eſt duplex. ſ. viſibile per ſe, vt color, & viſibile per accidens vt homo, vel lapis. Ita etiā eſt duplex appetibile, per ſe, & per accidens, per ſe eſt obiectum voluntatis bonū in ratione communi boni, per accidens eſt obiectū eius iſtud bonū, vel iſtud. Et ſicut bonū communiter loquendo eſt per ſe obiectum voluntatis, ita ſummū bonum eſt vltimus finis, accipiendo ſummum bonū ſub hac ratione cōmuni. Sed hoc bonum, vel iſtud, in quo poteſt poni vltimus finis ab aliquo, eſt F vltimus finis, vel beatitudo per accidens, ſicut ergo dictum eſt beatitudo quantum ad rationem ſuā eſt per ſe obiectum principale voluntatis, & ab omnibus eſt cognita: quia omnes cognoſcunt rationem communē perfecti boni, ſcilicet, iſtud. qđ ita ſatiat volūtatem, quia nihil vltra deſiderari poſsit, & omnes tale bonum deſiderant, quando dicunt ſe beatitudinē appetere. Quòd autem iſtud perfectum bonū ponatur eſſe in diuitijs, aut voluptate, aut honore, vel alijs, eſt per accidens ad ipſam rationem perfecti boni, & tale bonum à multis eſt incognitum, & conſequenter non deſiderant iſtud. Ad ſecundū dicendum, quòd cum voluntas ſequatur apprehenſionem intellectus, ſiue rationis, ſicut contingit qđ G aliquid ſit idem alteri ſecundum rem, & tamen ſit diuerſum ab eo ſecundum rationem, vel conſiderationem rationis. Ita cōtingit, quod aliquid ſit idē ſecundum rem, & tamen ſecundum vnā conſideratione deſideretur, & ſecundū aliā non. Ita beatitudo poteſt conſiderari ſub ratione boni vltimi, & perfecti, quę eſt ratio cōis beatitudinis, & ſic naturaliter etiam ex neceſsitate voluntas tendit in beatitudinē. Poteſt autem conſiderari beatitudo ſecundum alias conſiderationes particulares ex parte operationis, quæ eſt ipſa beatitudo, vel ex parte potentiæ, cuius eſt operatio, vel ex parte obiecti, ad quod eſt, & ſic nō fertur ex neceſsitate voluntas in beatitudinem, ſicut dulce eſt ipſum mel, & aliquis appetit dulce, H qui non appetit mel, & forte non cognoſcit iſtud, quia dulcedini ſecundum rationem ſuam accidit eſſe in melle. Ad tertium dicendum, ꝙ illa diffinitio beatitudinis quam quidam poſuerūt. ſ. ꝙ beatus eſt, qui habet omnia, quę vult, vel cui omnia optata ſuccedunt, quodā modo intellecta eſt bona, & ſufficiēs, alio autē modo eſt imperfecta. Si enim intelligat̄ ſimpliciter de omnibus, quę homo vult naturali appetitu, ſic verū eſt, ꝙ qui habet omnia, quę vult, eſt beatus. Nihil enim ſatiat naturalē hominis appetitū, niſi bonū perfectū, qđ eſt beatitudo. Si verò intelligat̄ de his, q̄ homo vult modo, quocūq; velit etiā ſi non ſecundū apprehenſionē rationis, non eſt verū ꝙ habere oīa illa pertineat ad beatitudinē, ſed potius quę- I dā ipſorū faciunt hominē miſerum inquantū impediūt eū, ne habeat ea, quæ naturaliter vult, ſicut etiā intellectus interdū accipit aliqua, vt vera, quæ tamē impediūt eū à cognitione veritatis. Et propter hoc Aug. addit huic diffinitioni, ꝙ nihil mali velit, quāuis poſsit ſufficiēs diffinitio eſſe beatitudinis. Beatus eſt, qui habet omnia, quę vult ſi rectè intelligeretur. Ad quartū dicendū, qđ illi, qui peccant adhęrendo bonis mutabilibus tanquam fini, accipiunt ipſas res mutabiles tanquam ſummum bonum, vel perfectum bonum. Et ſic eis inhęrendo beatitudinem appetunt, licet non appetant id, in quo conſiſtit vera beatitudo, & ſic ſpernunt iſtud bonum, in quo eſt beatitudo: ipſam tamen beatitudinem ſecundum ra- K tionem non ſpernunt, imo propter eam bonum incommutabile ſpernunt, quia beatitudinem deſiderant, quam in alia re eſſe putant.

Ad 2. arg.

Ad tertiū argum.

Ad quartum arg.

An aliquis poſſit appetere miſeriam. Quæſtio L X I.

QVAERITVR, an aliquis poſſet appetere miſeriam. Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia potentię rationales ſunt ad oppoſita. 9. Meta. Voluntas autē eſt potentia rationalis, ideo poteſt velle oppoſita, ſed voluntas vult beatitudinem, ergo poteſt velle miſeriam, quæ ei opponitur. Item ſi non poſſet aliquis velle miſeriam, impoſsibile eſſet eam velle, ergo neceſſe eſſet, quòd non vellet eam, ſed neceſſitas

Primum arg.

Secundū arg.

tas importat coactionem, aut prohibitionem, vt dicit Anſelmus, & ſic voluntas poſſet cogi, hoc tamen repugnat eius libertati. Item ſicut beatitudo eſt ab omnibus appetibilis, ita eſſe eſt appetibile ab omnibus: quia eſt prima perfectio, quidam tamē appetunt non eſſe, ſicut patet de illis, qui ſe occidunt, ergo poſſunt aliqui velle miſeriam. Item voluntas eſt de fine, vt dicitur 3. Ethic. ergo poteſt deſiderare non ſolum bonum, ſed etiam apparens bonū, quantumcunque ergo miſeria mala ſit, cùm poſſit alicui bona apparere poterit eam appetere. Dicendū, ꝙ nullus poteſt miſeriam appetere: ſic enim Aug. in libro de Libero arbitrio oſtendit, quòd nullus poteſt velle eſſe miſer. Item ſicut ſe habet intellectus ad primum intelligibile, ita ſe habet voluntas ad **B** primum appetibile, ſed intellectus non poteſt aſſentire contrario primi intelligibilis, ſ. affirmationem, & negationem ſimul eſſe vera, vt oſtenditur 4. Meta. ergo non poteſt voluntas velle miſeriam, quę eſt cōtraria beatitudini, & illa eſt primum appetibile. Cōſiderandum autem pro hoc, quòd operatio cauſæ ſecundæ ſemper fundatur ſuper operationem cauſæ primæ, & præſupponit eam, nec poteſt facere aliquid contra illam. Ita ergo cū anima ſit vna de cauſis ſecundis, neceſſe eſt, quòd operatio eius procedat ex ſuppoſitione illius, quod indictum eſt ei ex impreſſione primi motoris, vel agentis .i. Dei. Et ideo videmus ex parte intellectus, quòd non poteſt procedere anima ad aliquid intelligendum, niſi ex ſup- **C** poſitione illorum quorum cognitio eſt ei innata, & ſic non poteſt aſſentire alicui, quod ſit contrarium principijs, quæ naturaliter intellectus cognoſcit: qa illa ſunt ei īdicta ex operatione primæ cauſę imprimentis ei lumen intelligibile, cum quo iſta ſunt immediatè cognita. Sic neceſſe eſt ex parte voluntatis. Vnde cū voluntati ſit indictum ex impreſſione Dei, quod bonum appetat, & nihil niſi bonum velit, & perfectum bonum tanquam finem vltimum velit, impoſſibile eſt, quòd contrarium huius appetat. Et ſic nemo poteſt velle malum niſi per accidens, nec miſeriam, niſi interdum ipſum, quod malum eſt, vel in quo miſeria conſiſtit tanquam bonum exiſtimās iſtud appetat. Et iſtud eſt per accidens malum velle. **D** Nam ſub ratione mali, aut miſeriæ iſtud non vult: ſed potius, quia bonū iſtud eſſe credit, & accidit malum eſſe id, quod appetitus tāquam bonum voluit. Item patet hoc: quia impoſſibile eſt aliquā potentiā ferri in aliquid, quod non eſt obiectum ſuum, nec pars obiecti. Diſtinguuntur enim potentiæ æternaliter propter diſtinctionem obiectorum. Nam ideo viſus, & auditus ſunt duæ potentiæ: quia color, & ſonus non ſunt eadem res. Si autem poſſent omnia obiecta apprehendi per eandem potentiam, vnica fuiſſet potētia, ſicut vnicus eſt intellectus: quia omne intelligibile per ipſum intellectum poteſt. Quia tamen obiecta non poterant omnia apprehēdi per eandem potentiam, fuit ex neceſſitate pluralitas po **E** tentiarum, & ex hoc conſequuntur duo. Primum eſt: quia vna potentia non poteſt habere actum alterius. Non enim poteſt oculus audire, vel auris videre, & voluntas non poteſt intelligere, & intellectus non poteſt velle. Secundum eſt, quòd vna potentia non poteſt habere actum ſuum circa obiectum alterius, non enim poteſt oculus videre voces, nec auris audire colores. Nam ſi poſſet vna potētia circa obiectum alterius, poſſet eadē ratione circa obiecta omnium, & tunc ſuperfluum eſſet dari multitudinem potentiarum. Item, quia ſi vna potentia poſſet circa obiectum alterius, poſſet habere actum illius: qa actus determinantur ex obiectis. Nam actus, qui eſt

A circa colorem .i. quo apprehēditur color eſt videre, cū actus potentiæ non eſt niſi id, quo potentia ptingit obiectū, ſi ergo auditus poſſet aliquid circa colorē poſſet auditus videre, cū color non attingatur niſi per viſionem. Apparet ergo eſſe impoſſibile, quòd vna potentia poſſit habere actum aliquem, niſi circa obiectum ſuum, obiectum autem voluntatis eſt bonum apprehenſum per intellectum 3. de Anima: impoſſibile eſt ergo, quod voluntas ferat̄ in aliquid niſi in bonum apprehenſum per intellectum, ſicut non eſt poſſibile, quod oculus videat voces. Quod ergo non eſt poſſibile ab intellectu apprehendi tanquam bonum, non eſt poſſibile à voluntate appeti: malum autem ſub ratione mali repugnat formali- **B** ter rationi boni, & ſic includit contradictionem, ꝙ intellectus iudicet malum ſub ratione mali eſſe bonum: & ſic erit impoſſibile, quòd malum ſub ratione mali appetatur. Miſeria autem formaliter importat rationem mali: & non ſolum mali, ſed maximi mali, ſicut beatitudo importat formaliter rationē maximi boni: ergo impoſſibile eſt, quod volūtas miſeriam ſub ratione miſeriæ appetat, aut beatitudinē ſub ratione beatitudinis oderit, vel ſpernat. Et licet aliquis dicat ſe odiſſe beatitudinem, vel eligere miſeriam non poteſt iſtud facere. De his ſanctus Tho. 4. ſenten. di 49 q. 3. arti. 2. **Ad primū argu.** Ad primum dicendum, ꝙ potentia rationalis habet ſe ad oppoſita quātum ad illa, quę naturaliter non ſunt ei impreſſa. Et qa intel- **C** lectui ſunt naturaliter impreſſa principia, nō poteſt aliquis intelligere, quòd ſimul ſit verum, ꝙ ille homo currit, & quod non currit. Ita naturaliter īpreſſum eſt voluntati bonum velle, cum bonū ſit obiectum ſuum, per quod à cęteris potentijs diſtinguitur. Ideo impoſſibile eſt, quòd malum velit ſub hac ratione. In illis autem, quæ non ſunt ſibi naturalia poteſt velle oppoſita: quia poteſt velle nunc cibum tanquam bonum, vel poteſt illum ſpernere cum cibus non dicat ipſam rationem boni abſolutè. **Ad ſecundum arg.** Ad ſecundum dicendum, quòd coactio non cadit in voluntatem, nec etiam omnis neceſſitas dicit coactionem: quia omnia, quæ ſunt in Deo ſunt neceſſe eſſe, & tamen non eſt aliqua coactio. Ita neceſſe eſt homi- **D** nem eſſe animal rationale, & tamē non cogitur homo ad hoc quòd ſit animal, ſed hoc eſt ſibi naturale. Ita voluntati naturale eſt ferri in beatitudinem, & non poſſe miſeriam appetere. Ideo neceſſe eſt eam ſic ſe habere: quia omnia naturalia ſunt ex neceſſitate, & non conſiſtunt in contingentia. Hoc tamen non diminuit aliqualiter libertatem arbitrij: quia libertas non opponit̄ directè inuariabilitati, ſed coactioni. Nam in Deo liberum arbitrium eſt, & maximè liberum, & tamen ibi nulla variabilitas. **Ad tertiū arg.** Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet aliquid, quod ſecundum ſe eſt appetibile adiuncto ſibi aliquo fieri non appetibile, & ſic eſſe quod ab omnibus per ſe deſideratur, & eſt ſecundum ſe bonum, adiuncto ali- **E** quo poteſt effici non appetibile, ſed magis odibile, vt ſi adiungatur ei triſtitia, vel miſeria. Et ſic non eſſe appetit per accidens, non quidem inquātum priuat, vel tollit eſſe, ſed inquātum tollit iſtud malum, quod erat coniunctum ipſi eſſe, & iſtud odioſum reddebat. Parere autem malo eſt quoddam bonū, ideoq; appetit non eſſe, appetit iſtud, vt bonū quoddam, putans ſe per hoc effugere iſtud, quod maximum malum eſſe credebat, quod nō poſſet eum affligere niſi haberet eſſe. Miſeria autem nunquam poteſt appeti vt bona: qa ipſa formaliter importat rationem mali. Vnde ſicut cōiungebatur aliquid mali ipſi eſſe, quod iſtud odioſum redderet, non poteſt adiungi aliquod bonum ipſi miſeriæ, quod eā amabilem

bilem reddat: quia quandiu manſerit miſeria ſub ratione miſerię manet malum ſub ratione mali. Ideo nullo adiũcto poteſt effici appetibile, niſi fortè iſtud adiũctum redderet ipſam miſeriam bonam, & iam non maneret miſeria ſub ratione miſeriæ, ſed ſub ratione cuiuſdam boni particularis. Secus autem eſt de eſſe: quia licet ipſum per ſe bonum ſit non tamen importat formaliter rationem boni: ideo adiũcto aliquo malo poteſt eſſe odibile, & ita eſt de illis, qui ſe occidunt: quia vitam ſuam laborioſam valdè ſibi reputant propter memoriam prçteritorum malorum, & malam ſpem futurorum, & præſentes triſtitias, & vellent ſeipſos fugere ſi poſſent, & quia non poſſunt interimunt ſe vt dicitur 9. Ethicor.

G Ad quartum dicendum, quòd non poteſt exiſtimari, quòd albedo ſit nigredo: quia iſtę ſunt formę contrariæ, ſed poteſt credi, ꝙ id, quod eſt album ſit nigrum. Ita poteſt credi, quòd aliquid, quod bonum eſt, malum ſit, vel è contrario, & tamen, ꝙ bonitas ſit malitia non eſt poſſibile credi. Ita ꝙ miſeria ſit bona non poteſt putari, cũm ipſa importet in ſe rationem mali, ideo non poteſt appeti.

An appetendo beatitudinem poſſit homo mereri.
Quæſtio LXII.

QVAERITVR, an petendo beatitudinẽ poſſit homo mereri. Dicunt quidam, quòd non: Primum arg. quia nullus meretur per ea, quæ ſunt purè naturalia. H Appetitus autem beatitudinis eſt omnibus purè naturalis, vt oſtenſum eſt ſup. q 60. ergo appetẽdo beatitudinem nemo meretur. Item cum meritum, & Secundũ. demeritum ſint circa idem, nemo meretur in illo, quod nullo modo vitare poteſt, ſicut nec etiam peccat in eo, vt ait Aug. Sed nemo poteſt non appetere beatitudinem, cum nullus poteſt appetere miſeriã, vt oſtenſum eſt præcedenti q ergo appetendo beatitudinem nemo meretur. Item nullus poteſt ex pu- Tertium. ris naturalibus mereri vitam æternam, vt aſſerebat Pelagius hæreticus, & tamen ex puris naturalibus homo deſiderat beatitudinem, ergo illam appetendo non meretur.

I Dicendum, quòd appetendo veram beatitudinẽ, ſcilicet, id, in quo conſiſtit vera beatitudo, meritum eſt licet appetere abſolutè beatitudinem nõ ſit meritum Nam illi, qui voluptates, aut diuitias tanquã ſummum bonum appetunt non merentur, ſed potius peccant, & tamen beatitudinem appetunt, quã in illis conſiſtere putant. Patet primum: quia deſiderare Deum, & beatitudinem idem eſt, ſi ergo appetendo beatitudinem non meretur, etiam nõ meretur appetendo Deum, quod eſt abſurdum. Item charitas eſt principium omnis meriti, charitas tamen principaliter reſpicit finem, ergo ex motu voluntatis in finem vltimum maximè merebimur, cũ K finis vltimus habeat magis rationem finis, quã quilibet alius. Conſiderandum pro hoc, quòd bonum, quod eſt obiectum voluntatis eſt in rebus, vt dicit Ariſto. 6. Meta Ideo neceſſe eſt, ꝙ motus voluntatis terminetur ad rem extra animam exiſtentem. Quãuis autem res prout eſt in anima poſſit conſiderari ſecundum rationem communem non conſiderando rationem particularem eius. Res tamen, quæ eſt extra animam, non poteſt ſubſiſtere in ratione cõi, & vniuerſali, ſed oportet habere rationem particularem. Et ſic neceſſe eſt, ꝙ cum voluntas feratur in bonum, quod eſt extra animam, feratur in bonum aliquod particulare, licet feratur in iſtud ſub ratione communi boni. Et ſic quando voluntas fertur in ſummũ bonum, neceſſe eſt, ꝙ feratur in hoc, vel

F in iſtud, quod ſummum bonum putat: habet ergo voluntas ex naturali inclinatione, ꝙ feratur in bonum ſub ratione cõmuni, & ſic naturaliter fertur ĩ beatitudinem prout eſt bonum perfectum, & vltimum, & ad hoc non eſt neceſſaria aliqua determinatio rationis. Quod tamen feratur in beatitudinẽ, quæ eſt in viſione Dei, vel in diuitijs, aut voluptatibus non eſt ex inclinatione naturæ, ſed ex determinatione rationis, quæ inuenit ſummum bonum in hac re, vel in illa conſiſtere. Et ſic quomodocunque aliquis appetit beatitudinem actualiter cõiũgit ibi appetitus naturalis, & rationalis. Ex parte aut appetit' naturalis ſemp eſt rectitudo, cũ ſit ad bonũ ſub ratione communi boni. Ex parte autem appetitus G rationalis eſt aliquando rectitudo, vt ſi appetatur ibi beatitudo, vbi verè eſt. Quandoque autem eſt peruerſitas ex parte eius, vt ſi appetatur beatitudo, vbi verè nõ eſt. Et ſic in appetitu beatitudinis poteſt aliquis mereri, vel demereri, non quidem inquantum naturaliter appetit bonum ſub ratione communi, ſed inquantum appetit ſummũ bonum ibi, vbi verè eſt. Et iſtud non eſt naturale, ſed per rationem determinatum, & voluntas ſequitur tũc rationem, & eſt ibi laus merendi, vel demerendi, inquantum per gratiam poteſt homo adiuuari ad rectè iudicandũ de eo, in quo eſt beatitudo, & ad abſtrahendum voluntatem à bonis ſenſibilibus, in quibus ſenſus iudicabat beatitudinẽ conſiſtere. De his ſanctus Tho. 4. H Sen. di. 49. q. 3. arti. 3. Ad primum dicendum, quòd Ad primũ arg. appetitus beatitudinis non eſt purè naturalis, ſed oportet ibi ſemper eſſe appetitum rationis coniunctum naturali, & ex parte appetitus rationis poteſt eſſe aliquid voluntarium non naturale: quia voluntas non determinatur naturaliter ad aliquod genus rei, ſed ſolum ad bonum ſub ratione communi, & ex parte appetitus rationalis poteſt eſſe meritũ, vel demeritum. Et non vocatur hic appetitus rationalis aliquid diſtinctum à volũtate, ſicut diſtinguitur ſenſitiuus appetitus ab ĩtellectiuo, nec etiam diſtinguuntur iſta, ſicut diſtinguimus volũtatẽ, & electionem: quia voluntas eſt de fine, & electio de his, quæ ad finem 3. Ethi. Nam tam appetitus naturalis, quã I rationalis vterque eſt hic de fine: quia ambo ſunt de beatitudine, quę eſt finis. Sed diſtinguuntur ſic: quia voluntas accipitur, vel appetitus naturalis pro ipſa inclinatione voluntatis, nõ præcedente aliquo actu intellectus. Nam iſtud, quod eſt naturale vni potentiæ non poteſt prouenire ei ab altera, & ſic ferri ĩ bonum ſub hac communi ratione eſt naturale voluntati, & non præexigitur ad hoc aliquis actus intellectus, ſed competit voluntati inquantum voluntas eſt, & ſic vocatur iſte propriè appetitus naturalis. Vocatur appetitus rationalis ipſamet inclinatio voluntatis in aliquod bonum, vt iam determinatum ab intellectu, ꝙ in illo conſiſtat ratio communis bo- K ni. Et circa iſtum appetitum ſecundum eſt meritũ in appetendo beatitudinem. Ad ſecundum dicen- Ad ſecundum arg. dum, quòd nemo poteſt euitare quin beatitudinem ſub ratione cõmuni deſideret, quod pertinet ad naturalem appetitum, & in hoc non eſt meritum. Poteſt tamen quilibet beatitudinem appetere, vt conſiſtentem in hoc, vel in illo bono. & ſic poteſt nõ appetere eam, vbi verè eſt: ideo appetere illam vbi verè eſt, meritum eſt. Ad tertium dicendum, quòd ad appetendam beatitudinem ſub ratione communi ſufficiẽs eſt homo ex puris naturalibus, & in illo appetitu non eſt meritum. Ad appetẽdum tamen beatitudinem in re illa, in qua verè eſt, non ſufficit homo ex puris naturalibus, ſed requirit Dei grãtia dirigẽs intellectum, vt iudicet eam ibi eſſe, vbi verè eſt,

&

& confortans appetitum, vt tendat in iſtud bonum quod tranſcendit ſenſum, & vltra naturalem facultatem eſt. Sic enim dicit Gl. 1. Corin. 5. ſuper illo verbo: qui efficit in nobis, hoc ipſum Deus eſt, id eſt Deꝰ eſt, qui facit nos veram gloriam appetere.

An beatitudo ſanctorum ſit maior futura, quàm nunc. Quæſtio LXIII.

QVAERITVR, an beatitudo ſanctorum ſit maior futura poſt reſurrectionem, quã nunc. *Primum argum.* Dicunt quidam, ꝙ non, ſed è contrario, ꝙ nunc ſit maior: quia quanto aliquid magis accedit ad Dei ſimilitudinem magis perfectum eſt, anima tamen ſeparata à corpore eſt Deo ſimilior, quàm eſt in corpore exiſtens: quia eſt purus ſpiritus ſicut Deus: Io 4. ergo erit perfectior, & conſequenter beatior, quàm poſt reſurrectionem, quando erit corpori vnita. *Secundū.* Itẽ virtus vnita eſt fortior, quàm diuiſa ĩ multa: anima tamen ſeparata à corpore eſt magis vnita: quia poteſt ſecundum totum ſuum conatum tendere in aliquid, quod non poteſt facere exiſtens in corpore: qa extendit vires ſuas ad informandum, & vegetandũ corpus: intenſius ergo poterit operari ſeparata exiſtens, & ſic poterit magis participare beatitudinem, *Tertium* quæ in actu conſiſtit. Item beatitudo conſiſtit in actu intellectus ſpeculatiui, vt oſtẽſum eſt ſup. q. 34. intellectus tamen in ſuo actu non indiget organo corporali, nec vtitur illo. Ideo corpus reunitum animæ poſt reſurrectionem nõ proficiet ſibi ad actum ſuum, in quo eſt beatitudo, ideo non erit tunc beatior. *Quartum.* Item infinito non poteſt aliquid eſſe maius, & ita ſi adiungatur finitum infinito, non ſunt amboſſimul maiora, quàm infinitum: anima tamen ſeparata ante reſurrectionem eſt beata per hoc, quod gaudet de bono infinito. ſ. de Deo: poſt reſurrectionem autem non habebit gloriam de aliquo alio, niſi de quodam bono corporis, quod eſt bonum finitum: ergo gaudium, quod erit poſt reſurrectionem non erit maius, quàm quod nunc.

Dicendum, quòd neceſſe eſt gaudium animarum reſumptis corporibus poſt reſurrectionẽ maius fieri, quàm nunc. Sic enim Apoc. 7. ſuper illo verbo: vidi ſub altare Dei animas interfectorũ dicit Glo. Modo animę ſanctorum ſunt ſub altari id eſt, in minori dignitate, quã ſint futuræ, ergo maior erit beatitudo earum poſt reſurrectionem. Item ſicut bonis redditur pro præmio ipſa beatitudo, ita malis ꝑ pęna ipſa miſeria: tamen malorum pęna poſt reſurrectionem erit maior, quàm nunc: quia ſimul ĩ corpore, & anima punirentur: ergo conformiter beatitudo ſanctorum maior erit poſt reſurrectionem.

Conſiderandum pro hoc, quòd aliquid poteſt augeri intenſiuè, vel extenſiuè. De beatitudine autem, quòd poſt reſurrectionem ſit futura maior extenſiuè, nemo dubitat: quia nunc ſolum eſt in anima: tũc autem erit in anima, & corpore, & tunc beatitudo animæ augebitur extenſiuè: quia non ſolum gaudebit de bono ſuo, ſed etiam de bono corporis. Quòd autem beatitudo animæ augeatur intenſiuè, ita ꝙ gaudium ipſius non ſolum ſit de poſſibilibus rebus, ſed etiam ſit maius dubitant aliqui, & tamen dici poteſt, quòd aliquo modo ſit maius. Et patet, quia poteſt conſiderari corpus hominis dupliciter, vno modo, vt eſt perfectibile ab anima ſolum, alio modo ſecundum quod eſt in eo aliquid repugnãs animæ in ſuis operationibus, vel impediens non perficitꝰ omnino per animam, nec ei corporaliter ſubijcitur.

Quantum ad primũ coniunctio corporis ad animam addit aliq̃ perfectionem ipſi animæ, in quantũ aĩa eſt pars ſpeciei humanæ, & pars non habet complementum ſuum niſi in ſuo toto, cum ad illud ſit naturaliter, vnde totum ad partes ſuas ſe habet, vt forma ad materiam: quia eſt cõpletiuum illarum ſicut forma materiæ. Nam ſicut deſiderium materiæ completur per formam, ita inclinatio naturalis partium, quæ eſt ad eſſe in toto completur pro hoc, ꝙ in toto ſunt, vnde anima perfectior eſt in ſuo eſſe naturali, quando eſt in toto. ſ. in homine coniuncto ex corpore, & anima, quàm quando eſt ſeparata. Si autem conſideretur corpus ſecundo modo, inquantum impedit animã in ſuis operationibus per vnionem ſuam, eſt corpus corruptibile, ſicut dicitur Sap. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam. Si ergo remoueatur à corpore omne iſtud, per quod impedit operationes animæ, erit anima ſimpliciter perfectior exiſtens in corpore, quàm ſi fuerit ſeparata: & tamen poſt reſurrectionem tolletur hoc, ideo erit tunc anima perfectior in ſuo eſſe. Sed quanto aliquid perfectiꝰ eſt, tanto poteſt perfectius operari: ideo anima vnita corpori incorruptibili perfectius operabitur, quàm ſeparata: tale autẽ erit corpus glorioſum, quod totaliter animę ſubijcietur. Ideo cum beatitudo cõſiſtat in operatione, erit perfectior beatitudo animæ reſumpto corpore, quã ante reſumptionẽ. Sicut enim anima ſeparata à corpore corruptibile poteſt perfectius operari, quàm coniuncta ei. Ita poſtquam fuerit coniuncta corpori glorioſo perfectior erit eius operatio, quàm quando erat ſeparata: omne autem imperfectum appetit ſuam ꝑfectionẽ: ita anima ſeperata naturaliter appetit corpori reuniri Et ꝑꝑ hunc appetitum ꝓcedentem ex imperfectione retardatur anima in operatione ſua, qua in Deum tendit, & eſt minus intenſa, quàm ſi corpori eſſet vnita: quia tunc nihil eſſet, ꝙ eam retardaret quin toto conatu in Deum tenderet. Et ſic ſaltem per accidens erit intenſiuè maior beatitudo animæ poſt reſurrectionem quàm nunc: quia tunc tota tendit in Deum, quod nunc non facit. Sic dicit Aug. 12. ſuper gene. ad literam. De his ſanctus Tho. 4. Sen. di. 49. q. 4. arti. primo. *Ad primũ argum.* Ad primum dicendũ, ꝙ anima coniuncta corpori glorioſo erit Deo magis ſimilis, quàm ſeparata exiſtens. In quantũ coniuncta habet eſſe perfectius, quàm ſeparata, & ſic accedit magis ad ſimilitudinem Dei, qui eſt ſimpliciter perfectus. *An illa q̃ ſunt Deo ſimiliora ſint magis perfecta.* Eſt enim error velle cõparare aliqua vel aſſimilare in perfectione, niſi in re illa, in qua eſt ꝑfectio ipſarum, & ſic aliquando res magis aſſimilantur per id, quod apparet in eis ęquiuocũ: quàm per id, quod videtur eſſe vniuocum. Sicut quia Deus eſt immobilis ſi comparetur ei aliqua res in immobilitate dicetur, ꝙ centrum terræ, vel terra, quæ eſt in centro eſt Deo ſimilior, quàm homo, & conſequenter ꝑfectior, ſed falſum eſt: qa homo eſt perfectior: quia accedit magis ad ſimilitudinem Dei ad iſtud, ĩ quo eſt vera perfectio Dei. Nam licet omnia abſoluta, quæ in Deo ſunt, ſint vnum, & ſic dicant perfectionem, tamen aliqua eorum ſunt, quæ ſi ſola conſiderarentur, non dicerent perfectionem, vel dicerent valde paruam, ſicut magnus, immenſus, infinitus: quia iſta ad quãtitatem pertinent: ſed perfectionem ſimpliciter dicunt eſſe viuentem, & intelligentem, & ſine defectu. Licet ergo elementa ſint Deo ſimiliora in ſimplicitate, quàm homo, non ſunt ex hac parte perfectiora: quia ſimplicitas elementorũ prouenit ex imperfectione, cum corpora mixta ſint perfectiora, ſimplicitas autem Dei prouenit ex maxima perfectione. ſ. quia eſt purus actus, & in eo omnia ſunt idem. Cum ergo Deus ſit ens ſimpliciter perfectum, quanto aliquid perfectius fuerit, tanto

erit

F erit ei ſimilius, licet non videatur ſimilari in aliquo particulari, vel eſſe ſimplicem, vel magnum, & in ſimilibus, & ita anima vnita corpori glorioſo, licet ſit magis Deo diſſimilis in ſimplicitate, quàm quando eſt ſeparata, eſt tamen ſimpliciter ei ſimilior, eo ꝙ abſolutè eſt perfectior.

Ad ſecundum arg.

Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ virtus, q̃ de natura ſua habet, ꝙ ſit in materia potentior eſt exiſtens in materia, quàm ſi eſt ſeparata, quanuis abſolutè loquẽdo virtus ſeparata à materia fortior eſt: quia ĩ ſe magis vnita eſt: animæ autem competit naturaliter eſſe in materia: ideo potentior eſt vnita corpori niſi per accidens impediretur ab illo, ſicut ſit in corpore corruptibili.

Ad tertiũ argum.

Ad tertium dicendum, ꝙ licet in actu ĩtelligendi anima non vtatur corpore, tamẽ perfectior G eſt actus intelligendi animæ coniunctæ corpori glorioſo, quàm actus intelligendi eius, quando ſeparata eſt: quia perfectio corporis quodammodo operatur ad perfectionem operationis intellectus inquantum ex coniunctione corporis anima erit pfectior in ſua natura, & per conſequens intenſior in operatione, & ſic bonum corporis cooperabitur inſtrumentaliter ad operationem illam, in qua conſiſtit beatitudo animæ, ſicut dicit Ariſto. 1. Ethic. ꝙ bona exteriora operantur inſtrumentaliter ad fęlicitatẽ.

Ad quartum arg.

Ad quartum dicendum, ꝙ licet finitum additũ infinito non faciat iſtud maius, facit tamen iſtud plus. Quia infinitum per ſe vnum eſt, finitum autem, & infinitum ſunt duo, & ſic extenſio gaudij non reſpicit maius, ſed plus. H Vnde extenſiuè augetur gaudiũ animæ ſecundum quòd eſt de Deo, & de gloria corporis reſpectu gaudij, quod erat ſolum de Deo. Gloria etiam corporis operabitur ad intenſionem gaudij, quod habet anima de Deo inquantum cooperabitur ad operationem perfectiorem: quia anima feretur tota in Deum, vt dictum eſt, & erit operatio delectabilior.

An ſancti erunt ęqualiter beati. Quęſt. LXIIII.

Primum argum.

QVAERITVR, an ſancti erunt ęqualiter beati vel omnibus, quibus beatitudo aduenit ęqualiter adueniat. Dicũt quidam quòd non poteſt vnus I homo beatior eſſe altero: qa beatitudo eſt præmiũ virtutis, vt dicitur 1. Ethi. Pro operatione tamẽ virtutum omnibus redditur ęqualis merces: quia inf. 20 dicitur, ꝙ omnes laborantes in vinea acceperũt ſingulos denarios. Et dicit Greg. ꝙ hoc eſt: qa æqualem vitæ retributionẽ ſortiti ſunt: ergo nõ eſt vnus beatior altero.

Secundũ arg.

Item beatitudo eſt ſummum bonũ, & vltimum, ſed ſummo bono nõ poteſt eſſe maius bonum, & quilibet beatus poſſidet ſummum bonũ: ergo vnus non eſt beatior alio.

Tertium argum.

Item beatitudo cum ſit bonum perfectum, & per ſe ſufficiens quietat hominis deſiderium: non quietatur tamẽ deſiderium, quãdiu aliquod bonum deeſt, quod ſuppleri poſſit. K Non poterit ergo vnus eſſe beatior altero, vel alias ille, qui eſt minus beatus, nõ erit beatus.

Quartum argum.

Item bonũ cuiuſlibet eſt alteri appetibile, ſi eſt bonum communicabile: ſi ergo vnus eſſet beatior altero, poſſet minus beatus appetere beatitudinem magis beati, & ſic nõ eſſet beatus, ſi non aſſequeretur eam. Quia vt dicit Augu. 13. de Trini. beatus eſt, qui habet omnia, quæ vult & nihil mali vult.

Dicendum, quòd beatitudo poteſt accipi ꝓ perfecta, vel imperfecta: ſi loquamur de imperfecta, quæ habetur in hac vita manifeſtũ eſt, quòd poſſunt homines eſſe inæqualiter beati: quia illa conſiſtit in ſpeculatione, vel operatione virtutum moralium: raro tamen homines ſunt omnino æquales in cognitione ſcientiarum ſpeculatiuarum: ergo vnus erit beatior altero ſpeculatiuè. De fęlicitate practica eodem modo dicendum eſt: quia illa conſiſtit in operatione virtutum, contingit tamen quoſdam homines eſſe magis diſpoſitos ad virtutes, quam alios, & quoſdam eſſe minus impeditos in operatione propter carentiam exteriorum impedimentorum, vel interiorum, ſicut ſunt ægritudines, aut alij defectus naturales. Contingit etiam quoſdam habere plura adminicula ad operationem virtutis, quæ ſunt diuitiæ, amici, poteſtas tẽporalis, honor, & ſimilia: quia omnia iſta conferunt ad vſum virtutis 1. Ethi. Alia quoque ſunt ad ſolum decorem fęlicitatis practicę, ſicut habere filios, & ſimilia: de quibus omnibus qõ. G 53. & 54. ſup dictum eſt. Ideo manifeſtum eſt, quod vnus poteſt eſſe fęlicior alio ſecundum hanc fœlicitatem imperfectam. Si autem loquamur de beatitudine perfecta, quæ eſt in Dei viſione, dicendum, ꝙ in beatitudine duo includũtur. ſ. ipſe finis exterior, qui eſt obiectũ beatitudinis, & ipſa adeptio, vel fruitio ipſius boni, quã formaliter vocamus beatitudinem. Quantum ergo ad ipſum bonum, quod eſt beatitudinis obiectum, & cauſa non poteſt vnus homo eſſe beatior alio. quia idem eſt ſummum bonũ, quo omnes fruũtur, & per cuius fruitionem ſunt beati. Quantum verò ad adeptionem iſtius boni poteſt aliquis eſſe beatior alio: quia quanto quis fruitur hoc bono, tanto magis beatus eſt. H Contingit aũt vnum hominem frui perfectius Deo, quàm fruatur alius ex eo, ꝙ melius diſpoſitus eſt, vel ordinatus ad eius fruitionẽ, & hoc modo vnus homo poteſt eſſe beatior altero.

De ipſa ratione operationum & beatitudinis.

Aliter poteſt dici, quòd beatitudo operatio quædam eſt 1. Ethi. Ideo quanto operatio iſta eſt perfectior, tanto habens eam erit beatior. Operatio autem poteſt eſſe perfectior vna altera ex parte potẽtiæ, vel ex parte obiecti, vel ex parte habit⁹. Nõ enim videntur alia concurrere ad operationem. De primo, vt perfectior eſt actus intelligendi, quàm videndi. De ſecundo, perfectior eſt actus intelligendi circa rem excellentem, vt Deum, vel angelum: quã intelligere lapidem, vel lignum. De tertio, vt perfectior eſt circa quancunque rem actus intelligẽdi ex I habitu perfecto procedens, quam actus procedẽs à potentia nuda, vel ab habitu imperfecto. Quartum poteſt addi de medio operationis, vt cum intelligimus aliquid per ſpeciem magis expreſsè repręſentãtem, & magis vniuocè ipſam rem perfectius intelligimus, cum poſſit res aliquando ſignificari per ſimilitudines multũ diſtantes ſicut apparet in cõceptionibus, quas ſinguli homines habent de Deo. Quia quidam verius, & perfectius de Deo ſentiunt, quàm alij: quia ſimilitudines, per quas intelligunt expreſſi⁹ aliquid repræſentant. In beatis autem non eſt differentia quantũ ad primum: quia in omnibus eſt beatitudo per actum intellectus. Nec etiam in ſecundo, K quia omnibus erit idem obiectum. ſ. ſummum bonum, quod eſt ipſe Deus. Nec etiam in quarta: quia medium intelligendi, ſiue forma intelligibilis, per quam omnes beati Deum intelligent, erit ipſa eſſentia diuina, quæ vnietur intellectui cuiuſcunq;: quia per nihil aliud Deus poterit videri, vt probatũ eſt ſ. q. 40. quantũ ad hæc beatitudo omniũ erit æqualis. Tertium autẽ erit in eis inæquale. ſ. habitus. Et non eſt putandum, quòd verè ſit ibi aliquis habitus, ſicut dicimus ſcientiam eſſe habitum concluſionis, ſed quodlibet manẽs poteſt vocari habitus, cum actus ſit aliquid tranſiens, & habitus dicat manſionẽ, vel immobilitatem. Et ſic lumen gloriæ, quod erit quędam qualitas creata in anima noſtra, ſecundum quã eſſentia diuina reddetur ei proportionalis ad hoc,

quòd

quòd poſſit Deũ intelligere, vocabit̃ habitus glorię.
Et quia illud lumen inęqualiter poterit communi-
cari beatis poterunt eſſe inęqualiter beati, ſicut nõ
ſunt æqualiter ſapientes in aliqua arte, qui non ha-
bent habitum eiuſdem artis æqualem. Ad primum
Ad primũ argum. dicendum, ꝙ beati habebunt æqualitatem beatitu-
dinis ex parte obiecti, ſed habebunt inæqualitatem
ex parte ipſius operationis propter inæqualitatem
luminis. Primum ſignatur per vnitatem denarij, ſe-
cundum ſignatur per multitudinem manſionum:
quia Ioan. 14 dicitur. In domo patris mei mãſiones
multæ ſunt. i. diuerſi gradus beatitudinis. Ad ſecun-
Ad 2. arg. dum dicendum. ꝙ ſi beatitudo accipiatur pro obie
cto, ad quod homo perueniendo beatus efficitur, eſt
ſummum bonum, & non poteſt eſſe aliquid maius B
eo. Si autem accipiatur pro adeptione, vel fruitio-
ne, aut poſſeſſione illius obiecti, nõ eſt beatitudo sũ-
mũ bonum ſimpliciter, ſed ſummi boni poſſeſſio:
ideo aliquid excellentius poteſt eſſe ipſa beatitudi-
ne. ſ. bonum, ꝙ poſſidetur, non tñ põt eſſe poſſeſſio
alicuius boni excellentior beatitudine. Aliter po-
teſt dici accipiendo beatitudinem pro poſſeſſione
ſummi boni quod nihil eſt excellentius illa, & tamẽ
vna beatitudo poteſt eſſe excellentior alia, ſicut nul
lum animal eſt perfectius homine, & tamẽ vnus ho
mo eſt perfectior alio. Et ſicut ignis eſt ſubtiliſſimꝰ
omnium corporum in ſpecie, vnus tamen ignis po
teſt eſſe ſubtilior alio intra eandem ſpeciem. Ita
beatitudo conſiderata ſecundum ſuam ſpecie eſt vl C
timum omnium deſiderabiliũ, & tamen nihil pro-
hibet beatitudinem vnius hominis eſſe excellentio-
rem beatitudine alterius. Beatitudo tñ cuiuſcunq;
eſt vltimum bonum ipſius: quia totaliter ſatiat ap-
Ad 3. arg. petitum eius, ita vt nihil vltra deſideret. Ad tertiũ
dicendum, ꝙ nulli beato deeſt aliquod bonum deſi-
derabile: quia poſſidet ipſum bonum infinitum, qđ
beatificat omnes beatos, vt dicit Augu. ſed dicit̃ vnꝰ
beatior alio ex diuerſa participatione illiꝰ boni. Ad-
ditio autem aliorum bonorum cum ipſo bono infi
nito non auget beatitudinem. ſic ait Aug. 5. cõfeſſio
num. Qui te, & alia nouit non propter illa beatior,
ſed propter te ſolum beatus, ſic reſpondet ſanctus
Tho. Sed ad hoc manet arg. quia per hoc, ꝙ vnus D
participat magis illo ſummo bono, quæ participa-
tio dicit perfectionem magnam, erit vnus beatior
altero, & perfectionem vnius poterit alius deſidera-
re. Sicut ſi ſint duo homines, quibus apponatur idẽ
cibus delectabilis, & quia vnus habet guſtum magis
diſpoſitum magis delectatur ĩ cibo illo, quàm alius
licet ęquale bonum eſt, de quo ambo delectantur.
Vnde poteſt ille, qui minus delectatur, deſiderare ha
bere guſtũ tam diſpoſitũ ſicut habet alius, vt ęquali
ter poſſet delectari. Ita in vita æterna licet idem bo-
num ſit fruibile omnibus: quia tamen non poſſunt
omnes illo æqualiter frui, poterit deſiderare vnus
fruitionem alterius. & tunc nondum erit beatus, ni
ſi illam aſſecutus fuerit. Dicendũ, quòd nullus bea- E
torum deſiderat pluſquam habet nec deſiderare po
teſt. licet ſciat, quòd alij ſunt beatiores eo, & quod ip
ſe poſſet ſuſcipere illorũ beatitudinẽ, ſi ei daretur.
Vnde autem proueniat hoc, ſunt quatuor quæ ſup.
Ad 4. arg. q. 44. declarauimus. Ad quartum dicit ſanctus Tho.
ꝙ in beatis erit perfecta charitas. Vnde quælibet plꝰ
ibi diliget Deum, quàm ſeipſum. Et ideo magis no-
let illud, quod Deo erit conuenientius, quàm id, qđ
ſibi eſſet melius, & ſic magis nolet diuinam iuſtitiã
ſeruari ĩ hoc, quòd ipſe minus habeat, quod eſt Deo
conuenientius, quã in hoc, ꝙ plus habeat, quod eſt
ſibi melius. Dicendum tamen videtur, ꝙ iſtud ma-
gis pertinet ad iuſtitiã, quàm ad fęlicitatem. ſ. ꝙ iſte

A nolit putat: quia diuinæ iuſtitiæ nõ competit, quòd
ſit per appetitum relatum, & tamen iſte non tollit
quin iſte videns beatitudinem illorum, quæ ſimpli-
citer eſt melior, quàm ſua non concupiſcat eam na
turaliter, licet non appetitu cognouit. Vnde ſi nihil
aliud eſſet non videretur hoc ſufficere ad beatitudi-
nem, in qua non ſolum appetitus regulatur, ſed ma
gis ſatiatur: qa regulare eſt actus virtutis, ſatiare eſt
conditio beatitudinis. Ideo dicendum, ꝙ nemo bea
torum deſideraret pluſquam habet, etiam ſi non eſ-
ſet hoc contra Dei iuſtitiam. Sed non deſideraret,
quia deſiderare non poteſt. Vnde autem proueniatꝰ
ꝙ non poſſit deſiderare, vide illa quatuor, de quib
dixi in ſolutione præcedẽtis argumenti. De his ſan
B ctus Thomas prima ſecundæ, quæſt. 5. articu. 2. & 4.
Sen. diſt. 49. q 4 artic 2.

An conuenienter vocentur manſiones diuerſi gradus beatitudines. Quæſt. LXV.

QVAERITVR circa gradus diuerſos gloriæ,
an cõuenienter vocent manſiones, ſicut ſup.
præcedenti. q. tractum eſt. Dicunt quidam, ꝙ non: qa Primum arg.
beatitudo importat rationem præmij: manſio autẽ
nihil dicit, quod ad præmium pertineat: ergo diuer
ſi gradus beatitudinis manſiones dici non debent.
Item manſio dicit locum, ſed locus quo beatificant̃ Secundũ
ſancti non eſt corporalis, ſed ſpiritualis ſ. Deus, qui
C vnus eſt: ergo non eſt niſi vna manſio beatorũ, ideo
diuerſi gradus gloriæ manſiones non dicẽtur. Item Tertium
ſicut in vita æterna ſunt homines diuerſorum me-
ritorum, ita ſunt in purgatorio, & fuerunt in ſinu
Abrahæ, & tamen in neutro iſtorum diſtinguũtur
manſiones: ergo nec in vita æterna debẽt diſtingui.
Dicendum, ꝙ diuerſitas meritorum, vel potius
præmiorum dicitur diuerſitas mãſionum, ſic enim
dicitur Io. 14 in domo patris mei manſiones multę
ſunt. i. in vita ęterna, quæ eſt domus Dei, ſunt diuer-
ſi gradus beatitudinis, qui vocantur manſiones ſe-
cũdum diuerſitatem meritorum, ſic exponit Aug.
Ita in qualibet ciuitate eſt manſionum diuerſitas or
dinata, ſed patria cęleſtis ciuitati comparatur Apo.
D 21. ergo ibi erit diſtinguere diuerſos gradus gloriæ,
qui manſiones dicentur. Conſiderandum pro hoc,
ꝙ motus localis eſt prior omnium aliorum motuũ:
ideo ſecundum Ariſt. nomen motus, & diſtantiæ, &
omnia, quæ competunt motui locali deriuata ſunt
ab ipſo motu locali ad omnes alios motus Finis au
tem motus localis eſt locus, ad quem cum quis pue
nerit ibi manet quieſcens, & conſeruat̃ in eo: & ideo
in quolibet alio motu ipſam quietationem mobilis
in fine motus manſionem vocamus, vel locationẽ.
Et ideo cum nomen motus extendatur vſque ad
actum appetitus, & voluntatis ipſa aſſecutio finis,
ad quem mouetur appetitus, dicetur mãſio, vel col-
locatio appetitus in fine. Et ſic diuerſi modi conſe-
E quendi finem vltimum dicentur diuerſæ mãſiones,
vt ſic ciuitas terrena reſpondeat ciuitati cœleſti. Et
ſic conuenienter dicitur: in domo patris mei mãſio
nes multæ ſunt. ſ. ꝙ vna ſit domus, & mãſiones mul
tæ intra illam domum. Accipiet̃ autem vnitas do-
mus ex parte obiecti beatitudinis: quia omnes eodẽ
bono fruuntur. & accipietur diuerſitas manſionum
ex parte graduum fruitionis, qui inæquales ſunt in
diuerſis beatis. Sic etiam eſt in naturalibus: qa vnus
locus eſt omnium leuium, ad quem naturaliter ten-
dunt, & tamen in illo loco eſt ſurſum, & deorſum,
ſecundum. quòd leuia ſunt inæqualia, & quædam
plus aſcendunt, alia autem minus. Vnde poſſet di-
ci, ꝙ leuia habent diuerſas manſiones in loco ſuo ſe

cundum

cundum differentiam leuitatis. De his ſanctus Tho. F 4. Senten. diſt. 49. q. 4 art. 3. *Ad primũ arg.* Ad primum dicendum, quòd manſio benè conuenit beatitudini: quia importat rationem finis, cũ ſit terminus motus, & tamen ratio finis eſt propria beatitudini: quia eſt vltimus finis. *Ad ſecundum arg.* Ad ſecundum dicendum, ꝙ accipiendo largè locum idem eſt locus, quo beatificãtur omnes ſancti, ſ. Deus, & iſte vocatur domus, & quia eſt vna, dicit: in domo patris mei: quia tamen diuerſimodè beati participãt hoc bono, illæ diuerſitates appropinquationis vocantur manſiones, vt dictum eſt. *Ad tertiũ arg.* Ad tertiũ dicendum quòd illi, qui erãt in ſinu Abrahæ, & qui nunc ſunt in purgatorio nondum peruenerunt ad finem ſuum vltimum, cum tendant ad patriã. Manſio autem dixit terminum motus, & quietem mo- G bilis. Ideo in ſinu Abrahe, & purgatorio manſiones aſſignari nõ poſſunt, ſed aſſignant in paradiſo, & in inferno. quia vterque eſt vltimus terminus motus.

Manſiones iſtæ per quod diſtinguantur. Q. LXVI.

QVAERITVR de mãſionibus iſtis per quod diſtinguantur. Solet enim dici, ꝙ diſtinguũtur *Primum* per diuerſos gradus charitatis. Aliqui autem dicũt, quod non: quia inf. 25. dicitur de patreſamilias, vel Domino, qui tradidit bona ſua ſeruis ſuis. Et dicit, quod dedit vnicuique ſecundum propriam virtutẽ vniuſcuiuſq;. Sed iſta eſt virtus naturalis, ſm quã aliquis poteſt plura, aut pauca: ergo dona gratię, & glo H riæ diſtribuuntur ſecundum diuerſos gradus virtu *Secundũ.* tis naturalis, & non ſecundum charitatem. Item dicitur in Pſal. de Deo: Tu reddes vnicuiq; iuxta opera ſua, ſed iſtud, quod datur eſt beatitudo: ergo non menſuratur per gradus charitatis, ſed ſecundum va *Tertium* rietatem operationũ. Item charitas eſt habitus: non debetur autem habitui pręmium aliquod, nec honor, ſed actui. Vnde primo Ethico. dicitur, quòd in olympiadibus non fortiſſimi coronantur, ſed agonizantes. & ſecunda ad Tim. 2. dicitur: non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit, ergo beatitudinis gradus non erunt ſecũdum diuerſitatem graduum charitatis. ſed ſecundum diuerſitatem operationũ. Sic etiam dicit Ariſt. 1 Ethicor. quòd beatitudo eſt I præmium virtuoſarum operationum: ergo non habituum: charitas tamen habitus eſt.

Dicendum, quòd ſecũdum diuerſos gradus charitatis fiet diuerſitas in gradibus gloriæ: quia quanto aliquis magis coniunctus eſt Deo, beatior eſt: ſed ſecũdum gradum charitatis eſt modus appropinquãdi ad Deum, cum ipſa charitas vniat nos Deo: ergo diuerſitas gradus beatitudinis ad charitatem pertinet. Item: quia ſecũdum regulam philoſophi ſi ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter, & magis ad magis. Sed ad habere charitatẽ ſequitur habere beatitudinem: quia nemo illam aſſequi poteſt, niſi qui in charitate decedit: ergo qui maiorem charitatẽ habet, K maiorem habebit beatitudinem. In hoc tamen conſiderandum. ꝙ principiũ diſtinguendi diuerſas mãſiones, vel diuerſos gradus gloriæ eſt duplex. ſ. ꝓpinquum, & remotum. Propinquũ eſt ipſa diſpoſitio, quæ erit in beatis. quando incipiũt eſſe beati, ex qua contingit in eis diuerſitas beatitudinis. Et iſta non erit lumen gloriæ: quia licet per iſtud diuerſimodè beati Deum videant, iſtud tamen pertinet ad præmium, & non ad meritum. Iſta tamen diſpoſitio ſecundum quam beatis dabitur diuerſus gradus beatitudinis, erit aliquid ex parte ipſorum, ꝙ pertinebit ad meritum, & vocatur Charitas patriæ. Principiũ autem remotum, quo conſecuti ſunt talem beatitudinem erit meritum. Principium diſtinctiuum vo- F catur charitas patriæ: quia quanto aliquis in patria maiorem habebit charitatem, tanto erit in maiori gradu gloriæ. Non erit tamen illa charitas, in qua homo deceſſit, ſed valde maior: quia neceſſe eſt, ꝙ quilibet beatus poſt mortẽ maiorem habeat charitatem, quàm viuens habuit. Etiam quia aliàs eſſet magnum inconueniens. quia aliquis eſt, qui decedit in magna charitate, & nũquam dum vixit, ſortè habuit charitatem niſi tũc. Alius erit, qui tota vita charitatem habens multa opera ex charitate fecit, & tamen decedit in minori gradu charitatis, quàm prædictus. Non eſt tamen dubium, quin ille habiturus ſit maiorem beatitudinem, quàm ille, & tamen nõ poſſet eam habere, ſi in patria haberet minorẽ chari- G tatem, quàm ille: ergo neceſſe eſt, ꝙ ille moriens in parua charitate habeat maiorem charitatem in patria; quàm ille, qui moritur in maiori charitate.

Fiet autem commenſuratio per Dei ſapientiam ſecundum opera, & gradus charitatis, qui præceſſerunt per totam vitam. Et iſtud pertinebit ad charitatem patriæ. quæ erit diſtinctiuum propinquũ graduum gloriæ. Principium autem diſtinguẽdi remotum erit ſecundum charitatem viæ. Nam actus noſter habet vt ſit meritorius, non ex ſubſtantia actus, ſed ex habitu virtutis, quo informatur. Tota autẽ vis merendi eſt ex charitate: quia aliæ virtutes ſecũdum ſe non ſunt meritoriæ, ſed per charitatẽ, ideo charitas vocatur mater. & forma aliarum virtutũ: H quia actus aliarum virtutum formantur per charitatem quantum ad eſſe meritorium. Et ſic ſecundum diuerſitatem charitatis eſt diuerſitas meriti, & conſequenter glorię. Ideo charitas eſt principium diſtinguendi, tam propinquum, quam remotum diuerſos gradus gloriæ. De his ſanctus Tho 4 Sen. diſ. 49. quæſt 4 articu. 4. Ad primum dicendum, quòd *Ad primũ argum.* non accipitur ibi virtus vniuſcuiuſque ſolum pro naturali capacitate eius, ſed pro naturali capacitate ſimul cum conatu ad habendam gratiam. Et tunc virtus ſic accepta erit quaſi diſpoſitio materialis ad menſuram gratiæ, & gloriæ ſuſcipiendæ. Et ſicut materia, quæ eſt perfectius diſpoſita eſt capax perfectionis formæ: ita qui habet virtutem natura- I lem maiorem, ſi habeat conatum ad gratiam iuxta magnitudinem ſuæ virtutis, eſt quaſi materialiter diſpoſitus ad ſuſcipiẽdam maiorem charitatem, & maiorem gloriam. Et tamen illud non ſufficit ad diſtinguẽdum gradus gloriæ: quia poterit eſſe, quòd aliquis habens minorem virtutem naturalem accipiat maiorem charitatem: quia magis ad illam conatur: vel quia Deus miſeretur, cui vult, ad Ro. 19. ideo virtus naturalis non diſtinguit gradus gloriæ, ſed diuerſitas charitatis patriæ, & viæ. Ad ſecundũ *Ad ſecundum arg.* dicendum, ꝙ pro operibus noſtris non daretur præmium gloriæ, niſi eſſent charitate informata, cum ſola charitas ſit principium merendi: ideo ſecundũ K gradus charitatis, & non ſecũdum operationes erit diuerſitas gloriæ. Non tamen eſt ſenſus, ꝙ quicunq; operatus eſt ex maiori charitate hic, habebit ibi maiorem gloriam. Quia ſi quis fecit mille operationes in charitate exiſtens in decem gradibus charitatis, & alius fecit ſolum 20. opera bona exiſtẽs in 30. gradibus charitatis, maiorẽ habebit qui ex minori charitate operatus eſt: quia ſępius ex charitate operatus eſt: quia multitudo pręualet ibi intenſioni. Nos tamen neſcimus menſurare iſtam differentiam: quia neſcimus de quolibet opere, in quo gradu charitatis fiat. Et dato, quod adhuc ſciremus adhuc neſciremus quantum cuilibet operationi reſponderet de præmio. Solus ergo Deus menſurator eſt.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis habitus

cha-

charitatis, aut alterius virtutis non ſit meritum, nec A debeatur ei præmium ſecundum ſe, eſt tamen tota ratio merendi in actu illa, ꝙ actus nõ eſt meritorius niſi propter charitatem, a qua elicitur, vel imperat. Ideo ſecundum diuerſitatem charitatis erit diuerſitas gloriæ. Aliquãdo tamen actus ex genere ſuo nõ inquantum informatur charitate, ſed inquantum pertinet ad tale genus, habet, ꝙ debeat ſibi præmiũ, ſed hoc non eſt de eſſentiali præmio, ſed de accidẽtali, ꝙ aureolam vocamus, quæ pro virginitate cõſeruata, & martyrio, & doctrina ſacræ ſcripturæ debetur: licet verum eſt, ꝙ etiam ſine charitate nunquam conſequetur quis illa præmia. Et tamen directè ipſa non debentur pro charitate magna, vel parua, ſiue pro aliquo actu informato charitate, ſed pro B actibus, vt ſunt in tali genere.

An beatitudo ſemel habita poſſit amitti. Qõ. LXVII.

QVAERITVR de beatitudine ſemel habita, an amitti poſſit. Aliqui dicunt, ꝙ ſic: quia beatitudo eſt perfectio hominis, ſed perfectio ineſt perfectibili ſecundum modum ipſius perfectibilis. Cum ergo homo ſecundum naturam ſuam ſit mutabilis, videtur, quòd beatitudo eius mutabilis ſit, & ſic poſſit perdi. Item beatitudo hominis conſiſtit in actu voluntatis, qui actus ſubiacet voluntati, ſed voluntas habet ſe ad oppoſitum, ergo poteſt deſiſtere ab operatione illa, per quàm beatificatur, & ſic peri- C bit beatitudo. Item finis reſpondet principio, ſed beatitudo hominis habuit principium: quia nõ fuit ſemper beatus: ergo aliquando habebit finem.

Dicendum, quòd ſicut ſæpè dictum eſt, poſſumus loqui de beatitudine perfecta, vel imperfecta. Si de imperfecta qualis habetur in hac vita, dixerunt quidam, ꝙ non poterat perdi, ſic enim voluit ſolutio. Et quia quælibet operatio hominis eſt mutabilis, nõ dicebat aliquem beatum eſſe quandiu viueret, ſed cum moreretur ſi manſiſſet in actu virtutis vſq; ad mortem, tunc incipiebat dici beatus. Et tunc beatitudo non poterat amitti: quia iſtud, ſecundũ, quòd dicebatur iſte beatus, iam tranſierat, & ſic erat inuariabile. De hoc 1. Ethi. circa finem. Hanc tamen po- D ſitionem ibi improbat Ariſt. vt diximus ſupra q. 47. Dicendum ergo eſt ſecundum Ariſto. ibidem, & eſt ratio manifeſta, ꝙ beatitudo huius vitæ amitti poteſt, & tamen nõ faciliter: quia beatus non vocatur qui habet vnam operationem virtutis: quia ibi dicitur, ꝙ ſicut vna hirundo non facit ver, ita nec vna operatio aut modicum tempus facit beatũ: ſed debet beatus multum aſſuetus eſſe operationibus virtutum. Et ſecundum hoc erit iam valde firmatus, ita vt non poſſit faciliter moueri à virtute. Vnde dicitur ibi, quòd non dicimus beatum debiliter firmatum: quaſi quendam Camęleontem, ſed oportet eũ valde firmatum eſſe. Et tamen adhuc perire põt iſta beatitudo: quia voluntas humana peruerti poterat degenerando à virtute in vitium: cum tamẽ in actu E virtutis conſiſtat beatitudo. Non eſt tamen putandum, ꝙ quælibet exterior mutatio in bonis fortuitis, aut circa corpus tollat fœlicitatem: quia tunc eſſet beatus debiliter firmatus, ſicut Camęleõ: qui ad quamlibet rem obiectam mutat colorem: ſed potius in ipſis aduerſitatibus fulget excellens virtus: & ipſe beatus tanquam verè virtuoſus omnia fortiter, & prudenter tolerans immobiliter ſe habet, & eſt ſicut thetragonus ſine vituperio, vt dicitur ibidem. De fœlicitate ſpeculatiua eodem modo dicẽdum, ꝙ non poteſt faciliter perire: quia pauciora habet conturbantia quàm fœlicitas practica, cum paucis exterioribus indigeat, vt oſtenſum eſt ſupra q. 53. & 54. Poteſt tamen perire, quia ipſa conſiſtit in actu conſiderandi per ſcientias ſpeculatiuas, & illę perire poſſunt per obliuionem: ſicut fit in quibuſdam grauiſſimis ęgritudinibus, in quibus læſo capite turbãtur, vel pereunt phantaſmata, quæ manebant in organo interiori, & ipſum organum diſponitur ad quæcunque phantaſmata poſtea ſuſcipienda. Ideo licet adhuc maneret habitus ſcientificus in intellectu, non ſufficeret ad conſiderationem ſciẽtificam: cũ oporteat intelligentem phantaſmata ſpeculari, vt dicit 3. de Anima. Poteſt etiam perire ſcientia per diſtractionem longi temporis ab actu conſiderandi propter occupationes incidentes. Et ſic quæcunq; beatitudo huius vitæ perire poteſt. Si autem loquamur de beatitudine perfecta, quæ eſt in viſione Dei poſt hanc vitam, putauerũt quidam, ꝙ adhuc illa ſemel habita poterat perire. Hoc tenuit Origenes ſecutus poſitionem erroneam quorundam Platonicorum. Sed hoc falſum eſt: & apparet primo ex ratione cõmuni beatitudinis, quæ eſt bonum perfectum, & per ſe ſufficiens. Ideo neceſſe eſt, ꝙ ſatiet deſiderium hominis, & quietet iſtud, atque omne malum excludat: naturaliter tamen homo deſiderat retinere bonum, quod habet, & cupit habere ſecuritatem de retinendo iſtud, ſi autem non eſt ſecurus de retinendo neceſſe eſt, ꝙ affligatur timore amittendi, ſi amiſſio incerta eſt, vel dolore, ſi amiſſio eſt certa. Requiritur ergo ad beatitudinem, ꝙ homo habeat certam opinionem, quod bonum, quod habet, nunquam amittet, quæ opinio ſi ſit vera conſequens eſt, quòd beatitudinem nunquã amittat, ſi autem falſa eſt opinio, per hoc ipſum infœlix eſt, vel ſaltem nondum fœlix, qui hanc habet opinionem. Quia ſicut verum eſt bonũ intellectus, ita falſum eſt malum eius 6 Metaph. Nõ ergo erit iam beatus ſi aliquod malum eſt, præcipuè in potentia illa, in qua beatitudo conſiſtit. Secundò apparet hoc ex ratione particulari beatitudinis, quia vt probatum eſt ſupra qõ 40 beatitudo conſiſtit in Dei viſione. Eſt autem impoſſibile, ꝙ homo videns diuinam eſſentiam vellit eam non videre. Quia ꝙ aliquis vellet carere aliquo bono iam habito, eſt vel quia bonum illud eſt inſufficiens & quæritur aliud ſufficientius loco eius: aut quia habet aliquod incõmodum annexum, propter quod in faſtidium venit. Nullum autem iſtorum eſt in viſione diuinæ eſſentiæ: quia ipſa replet animam omnibus bonis cũ coniungat eam fonti omnium bonorum: ſicut dicitur Pſal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et Sapien. 7 dicitur. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, ideſt cum contemplatione ſapientiæ, in qua eſt beatitudo. Et ſic viſio Dei eſt bonum per ſe ſufficiens. Etiam non habet ſecum aliquod incõmodum annexum, quia Sapien. 8 dicitur de contẽplatione ſapientiæ: Non habet amaritudinem conuerſatio eius, nec tędium conuictus eius. Et ſic apparet, ꝙ nullus beatus ex propria voluntate vellet ceſſare à Dei viſione. Et tamen etiam non poteſt illam perdere Deo ſubtrahente viſionem ſuam, quia cũ ſubtractio beatitudinis ſit quędam pęna non poteſt prouenire à Deo, qui eſt iuſtus iudex niſi pro aliqua culpa. Sed in culpam cadere non poteſt ille, qui videt diuinam eſſentiam, cum ad hãc viſionem ſequatur neceſſariò rectitudo voluntatis, vt probatũ eſt. ſup. q. 51. Et ſic Deus nunquam ſubtrahet hanc beatitudinem. Non eſt tamen aliquod aliud agens, vel etiam deſiderabile, ꝙ eam tollere poſſit: quia anima vnita Deo per beatitudinem ſupra omnia eleuatur. Nihil ergo eſt, quod violẽter ei ſubtrahat hanc beatitudinem. Non eſt ergo conuenienter dictum, ꝙ il-

la

la beatitudo poſſit perdi. Niſi fortè diceretur, quòd
per diuturnitatem temporum illa beatitudo per ſe
eſſe deſineret, & tranſiret homo ad miſeriam: quia
tales alternationes temporales non poſſunt eſſe niſi
circa illa, quæ ſubiacent tempori, & motui. Beatitu
do autem ex parte ipſius obiecti æternitatem quan
dam habet: vnde in ea non eſt aliqua viciſſitudo. Et
ſic non eſt poſſibile, quòd beatitudo vera ſemel ha-
bita perdatur. Amplius hoc oſtenditur: quia omne,
quod aliquando eſt, & non ſemper eſt, tempore mẽ
ſuratur. 4. Phy. Viſio autem, quæ creaturas beatas fa
cit, non eſt in tempore: ſed in ęternitate, vt oſten-
ſum eſt ſup. q. 29. Impoſſibile ergo eſt, ꝙ ex quo quis
Deum viderit videre deſinat quantum eſt ex parte
viſionis. Item creatura intellectualis non peruenit
ad ſuum vltimum finem, niſi quando eius deſideriũ
naturale quietatur. Sed ſicut deſiderat naturaliter
fœlicitatem, ita deſiderat perpetuitatem in ea. Cũ
enim in ſubſtãtia ſua ſit ipſa creatura perpetua, id
quod propter ſe deſiderauerit neceſſe eſt, vt deſide-
ret ad ſemper habendum. Non ergo erit fęlicitas vl-
timus finis, niſi in ęternum maneret: quia non habe
ret totum, quod deſideratur. Item omne, quod cũ
amore poſſidetur ſi ſciatur, quòd aliquando amitte
tur, triſtitiam infert: viſio autem, quæ beatos facit,
cum ſit maximè delectabilis, & maximè deſiderata,
à poſſidentibus eam maxime amatur: ergo impoſſi-
bile eſſet eos non triſtari, ſi ſcirent eam quandoque
ſe amiſſuros. Si autem non eſſet perpetua, ſperarent
neceſſariò, quòd eam amitterent: quia videndo di-
uinam ſubſtantiam vident ea, quæ naturaliter ſunt.
Vnde multo magis cognoſceret de illa viſione, an
futura eſſet perpetua, vel aliquando deſitura. Non
ergo eſſet iſta viſio ſine triſtitia, & ſic non eſſet bea-
titudo, quæ extra omne malum conſtituit hominẽ.
Item, quod mouetur naturaliter ad aliquid tanquã
in finem ſui motus, non remouetur ab illo, niſi per
violentiam, ſicut graue cum ſurſum proijcitur: con
ſtat autem, quòd omnis ſubſtantia intellectualis na
turali deſiderio tendit in illam viſionem: non ergo
deficeret ab ea, niſi per violentiam. Nihil autem tol
litur per violentiam alicui, niſi virtus auferentis ſit
maior, quàm virtus cauſantis rem in illo, à quo au-
fertur: viſionem autem iſtam cauſat Deus, & nihil
eſt maius Deo, ergo nihil poteſt aufere homini vi-
ſionem illam per violentiam, & ſic videbit in perpe
tuum. Item ſi aliquid deſinat videre, quod primò
videbat, aut hoc erit, quia deficit ei facultas vidẽdi,
ſicut cum quis moritur, vel excęcatur, aut aliquali-
ter impeditur, aut erit: quia non vult amplius vide-
re, ſicut quis auertit viſum à re, quàm viſus videbat:
vel quia obiectum ſubtrahitur, & hoc eſt commu-
ne tam in viſione ſenſus, quàm intellectus Subſtan
tiæ autem intellectuali videnti Deum non poteſt
deeſſe facultas vidẽdi Deum per hoc, quòd ipſa deſi
nat, quia perpetua eſt, nec ꝑ defectum luminis, quo
Deum videt: quia iſtud lumen incorruptibiliter re-
cipitur ſecundum conditionem recipientis, & dan-
tis. Nec poteſt ei deeſſe voluntas tali viſione fruen-
di, cum ſciat in ea conſiſtere beatitudinem. Sicut
non poteſt velle non eſſe beatus, nec etiam videre
deſinet per ſubtractionem obiecti: quia obiectum
iſtud, quod eſt Deus ſemper eodem modo ſe habet,
nec elongatur, niſi inquantum nos elongamur ab
ipſo Impoſſibile eſt ergo, quòd viſio Dei, quæ nos
beatos facit deſinat aliquando.

Item, vt ſupra tangebatur, impoſſibile eſt, quòd
quis à bono, quo fruitur diſcedere velit niſi ꝓpter
aliquod malum, quod in fruitione illius boni æſti-
matur, ſaltem propter hoc, quòd putatur eſſe impe

F dimentum maioris boni. Quia ſicut nihil deſiderat
appetitus, niſi ſub ratione boni, ita nihil fugit niſi
ſub ratione mali. Sed in viſione Dei non poteſt eſ-
ſe aliquod malum, cum ſit optimum, ad quod crea
tura intellectualis peruenire poteſt, nec etiã videns
Deum poteſt putare malum aliquod eſſe in hac vi-
ſione, vel quòd aliquid ſit melius, cum iſta viſio ex-
cludat omnem errorem, & fallaciam ab intelle-
ctu: ergo neceſſe eſt, quòd qui Deum videt nunquã
velit hac viſione carere.

Item faſtidium alicuius rei, qua quis prius dele-
ctabiliter fruebatur accidit propter hoc, quod res
illa facit aliquam mutationem in eo, cui faſtidium
fit corrumpendo, vel debilitando virtutem eius. Et
G propter hoc vires ſenſibiles, quibus accidit fatiga-
tio in ſuis actionibus propter immutationem orga-
norum corporalium à ſenſibilibus, à quibus etiam
ſi fuerunt excellentia corrumpuntur, faſtidiũt poſt
aliquantum tempus frui eo, quo prius fruebantur
delectabiliter. Et propter hoc intelligẽdo faſtidium
patimur poſt longam meditationem: quia fatigan-
tur potentię vtentes corporalibus organis, ſine qui
bus conſideratio intellectus noſtri compleri nõ po-
teſt. Diuina autem ſubſtantia non corrumpit,
ſed maximè perficit intellectum, nec ad eius viſio-
nem concurrit aliquis actus, qui per organa corpo-
ralia exerceatur. Impoſſibile eſt ergo, quòd aliquis
illam viſionem faſtidiat, qui prius illa delectabiliter
H fruebatur. Item nihil, quod cum admiratione con
ſideratur, poteſt eſſe faſtidioſum: quia quandiu ſub
admiratione eſt, adhuc deſiderium manet, diuina ſu
ſtantia à quolibet intellectu creato ſemper cum ad-
miratione videtur, cum nullus intellectus creatus
illam comprehendat. Impoſſibile eſt igitur, quòd
intellectus creatus illam viſionem faſtidiat, & ita
non eſt poſſibile, quòd ab ea ſponte deſiſtat.

Item ſi aliqua duo fuerunt prius vnita, & poſtea
ſeparentur, oportet quòd hoc accidat per mutatio-
nem alicuius eorum. Relatio enim ſicut non inci-
pit eſſe de nouo abſque mutatione alicuius eorum
de nouo eſſe deſiſtit. Intellectus autem creatus vi-
det Deum per hoc, quòd ei quodammodo vnitur,
I vt dictum eſt ſupra quæſt 40. Si ergo viſio iſta deſi-
nat deficiente hac vnione, neceſſe eſt, quod hoc fiat
mutatione diuinæ ſubſtantiæ vel intellectus eam vi
dentis, quorum vtrunque eſt impoſſibile. Nam diui
na ſubſtantia eſt immutabilis, ſubſtantia autem in-
tellectualis eleuatur ſupra omnem mutationem,
cum Dei ſubſtantiam videt. Impoſſibile eſt ergo,
quòd quis deſinat videre diuinam ſubſtantiam, quã
ſemel beatus exiſtens videt.

Item quanto aliquid eſt magis Deo propinquum,
qui eſt omnino immobilis, eſt minus mutabile, &
magis perſeuerans, ſed nulla creatura poteſt Deo vi
cinius appropinquare, quàm quæ eius ſubſtantiam
videt. Intellectus ergo Deum videns ſummã im-
K mobilitatem cõſequitur, & ſic impoſſibile eſt, quòd
aliquando ab illa viſione deficiat. Et ſic dicitur Pſal.
83. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſęcu
la ſęculorum laudabunt te. Et Pſal. 124. Non com-
mouebitur in eternum, qui habitant in Ieruſalem.
Et Iſa 33. Oculi tui videbunt Ieruſalem ciuitatem
opulentam, tabernaculum, quod nequaquam trãſ-
ferri poterit, nec auferentur claui eius in ſempiter-
num, & omnes funiculi eius non rumpentur, quia
ſolummodo ibi eſt magnificus Deus noſter.

Apparet ex his inſanam eſſe poſitionem Plato-
nicorum dicentium animas ſeparatas poſtquam fę
licitatem vltimam adeptæ fuiſſent, iterum ad cor-
pora incipere velle reuerti, & finita fœlicitate illius
vitæ,

Beatitudo eſt æterna.

vitę, iterum miſerijs huius vitę inuolui. Erat etiam Origines, qui dixit aĩas, & angelos poſt beatitudinẽ iterum poſſe ad miſeriam deuenire. Ad primum dicendum, ꝙ beatitudo eſt perfectio cõſummata, q̃ omnem defectum excludit à beato. Ideo abſq; mutabilitate conuenit habenti eam. Et hoc non fit ex parte hominis, ſed ex parte Dei ſubleuantis hoĩem ad quandã participationẽm ęternitatis transcendẽtis omnem mutationem, & mutabilitatẽ. Nam per beatitudinem homo participat diuinam bonitatẽ. Et quia totũ, quod in Deo eſt, ęternum eſt, neceſſe eſt, vt etiã ſimul participet ęternitatem, non ꝙ homo ſit realiter ęternus, ſed ꝙ ſequatur quædam cõditio ęternitatis in participatione illius boni, vt ſupra q. 29. oſtendimus. Ad ſecundum dicendum, ꝙ voluntas ſe habet ad oppoſita in illis, quæ ad finem ordinãtur, reſpectu quorum voluntas habet dominium, & libertatem. Et tamen ad vltimum finẽ voluntas non mouetur per modum libertatis, ſed naturæ: ideo ex neceſſitate mouetur, & ſic non poteſt homo velle non eſſe beatus. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ beatitudini hẽt principium conuenit ex cõditione participantis, ſed caret fine propter cõditionem boni participati, quod in ſe finem non habet durationis, & ęternitatem quandam confert ipſi in ſe participandum tribuit. Vera ergo beatitudo nunquam finietur. Et ſic Chriſtus promiſit infra 25. dicens iuſtis, ꝙ ibunt in vitam ęternam. Et tamen qđ ęternũ eſt fine caret. De his S. Tho. 1. 2. q. 5. arti. 4. & in Summa contra Gen. lib. c. 3. 60.

Ad primũ arg.

Ad ſecundum.

Ad 3. arg.

An Deus ſit beatus. *Quæſt. LXVIII.*

QVAERITVR nunc circa Dei beatitudinẽ, cũ in præcedẽtibus dictum ſit de beatitudine hominis, & eſt dubium, an Deus ſit beatus. Dicũt quidam, ꝙ beatitudo non poteſt eſſe in Deo, quia beatitudo eſt ſtatus omnium bonorũ aggregatione perfectus, vt dicit Boe. de conſol. lib. 3. proſa 2 aggregatio tamen dicit compoſitionem, quæ in Deo nõ eſt, ergo non eſt ibi beatitudo. Item beatitudo eſt præmium virtuoſarum operationũ, vt dicitur primo Ethi. in Deo tamen non eſt præmium, nec meritũ, ergo non eſt ibi beatitudo.

Primum arg.

Secundũ arg.

Dicendum, ꝙ Deus ſit beatus: ſic. n. teſtatur Apoſtolus 1 ad Tim. 6 dicens In aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem ſuis temporibus oſtẽdet beatus & ſolus Deus potens rex regum, & Dominus dominantiũ. Et patet hoc: quia beatitudo nihil aliud importat niſi bonum perfectũ naturæ intellectualis, cuius eſt ſufficientiã ſuam cognoſcere in bono quod habet, & cui competit ꝙ contingat ei aliquid benè, vel malè & ſit ſuarum operationum Dñs.

Iſta autem excellentiſſimè Deo conueniunt, ſcilicet, habere eſſe perfectum, & eſſe intelligentẽ, vnde beatitudo maximè Deo competit. Non tamen comparatur Deus ad bonũ ſuum, ſicut id, quod tendit in aliquid nondum habitum: quia hoc eſt proprium mobilis, quod eſt ens in potentia, & nondũ exiuit in actum ſuum, ſed Deus eſt ſicut ille, qui habet iam bonum ſuum, & non mouetur ad iſtud, & ſic Deus non deſiderat beatitudinem, ſicut nos, qui nondum habemus eam, ſed fruimur ipſa, & ſic eſt beatus. Item iſtud, quod eſt maximè deſideratum, vel volitum à natura intellectuali eſt perfectiſſimũ, in ipſa. Et hoc eſt beatitudo eius. Perfectiſſimũ autem in vnoquoq; eſt ſua perfectiſſima operatio. Nã potentiæ, & habitus non reddunt rem ſimpliciter perfectam, ſed potius ipſa perficiuntur per operationem. Vnde Ariſt. 1. Ethi dicit fęlicitatẽ eſſe ope-

A rationẽ perfectam. Perfectio autem operationis dependet ex quattuor. Primo ex ſuo genere. ſ. ꝙ ſit operatio manens in ipſo operante: quia iſta eſt operatio perfecta. Eſt autem operatio manens illa, per quam non fit aliquid aliud præter ipſam operationem, ſicut videre, & audire. Tales autem operationes ſunt propriè operationes eorum, à quibus fiũt. Et iſtę poſſunt habere rõnem finis vltimi, quia ſunt perfectiones ipſorũ operãtiũ, & non ordinantur ad aliquod aliud ꝑ ipſas factũ tanq̃ terminus, ꝙ ſit finis ipſorum. Operatio aũt, ſiue actio vocatᷓ nõ manẽs, quæ tranſit in exterius: ex qua ſequitur aliquid factum tanq̃ terminus vltra ipſam operationẽ. Et talis operatio non eſt perfectio facientis, ſed rei operatæ, & cõparatur ad ipſam, ſicut ad finem. Ideo ta-

Quadruplex perfectio operationis.

B lis operatio ſi fiat à natura intellectuali non põt eſſe beatitudo eius, cũ non ſit perfectio ipſius, ſed rei factę. Secundo accipitur perfectio operationis ex principio operatiuo. ſ. vt ſit altiſſimę potentiæ. Vnde in operatione ſecundum ſenſum non poteſt eſſe fęlicitas hoĩs: quia non eſt potentia altiſſima, ſed in operatione intellectus perfecti per habitum. Tertiò accipitur perfectio operationis ex obiecto eius, & propter hoc in nobis fęlicitas eſt in intelligendo altiſſimum intelligibile. ſ. Deum. Quartò ex forma operationis. ſ. vt perfectè, & faciliter, firmiter, & delectabiliter operetur: omnia hæc ſunt in operatione Dei, cum ipſe ſit intelligens, quæ eſt operatio im-

C manens, & ſui intellectus, & altiſſimę potentiarum & virtutum, & non indiget aliquo habitu: quia ipſe perfectus eſt in ſeipſo: etiam intelligit ſeipſum, qui eſt altiſſimum omniũ intelligibilium. Et intelligit perfectè & faciliter, & abſq; omni difficultate, & nimium delectabiliter. ideo neceſſario beatus eſt.

Item per beatitudinem quietatur totum deſiderium: quia ea habita nõ reſtat aliquid deſiderandũ, cum ſit altiſſimus finis: neceſſe eſt ergo beatum eſſe eũ, qui perfectus eſt q̃tum ad oĩa, q̃ deſiderare poteſt, cum propter hoc dicat Boe. ꝙ beatitudo ſit ſtatus oĩum bonorũ aggregatione perfectus. Talis eſt aũt diuina ꝑfectio, quæ ſub quadã ſimplicitate, & vnitate continet perfectiones oĩum rerũ: erit ergo Deus

D beatus. Itẽ q̃din alicui deeſt aliquid, quo indigeat: nondum eſt beatus, quia eius deſideriũ non eſt quietatum. Quicũq; ergo ſibi ſufficiens eſt, & nullo mõ indigens beatus eſt: Deus aũt eſt huiuſmodi, quoniã bonorum exteriorũ nõ indiget, Pſal. 15. Dixi Dño, Deus meus es tu, quoniã bonorũ meorũ non eges. Hoc autem eſt, quia perfectio ſua non dependet ab aliquo exteriori, & cum vult oĩa, quæ ſunt extra ſe ꝑꝑ ſe tanq̃ propter finẽ non vult ea tanq̃ illius indigeat, ſed quia ſic bonitati eius conuenit, ꝙ omnia ordinentur in ipſum tanq̃ in finem. Item Deus nõ poteſt velle aliquid, ꝙ ſit ſibi impoſſibile. Eſt autem impoſſibile Deo, ꝙ aliquid ſibi adueniat, quod nõdum habeat, cum ipſe non ſit in potentia, ſed eſt purus actus: ergo non põt velle habere, quod non hẽt.

E Quidquid ergo vult habet, & tamẽ nihil mali vult, cũ ipſe pura bonitas ſit: eſt ergo Deus beatus: quia ſibi conuenit diffinitio illa beati poſita cõiter. ſ. Beatus eſt, qui habet oĩa bona, q̃ vult, & nihil mali vult. Et quanto illæ conditiones beatitudinis magis cõueniunt Deo, q̃ alicui alteri, erit Deus beatior oĩbus. De his S Thom. 1. par. Sum. q 26. art. 1. & in ſumma contra Gen. lib 1. c. 100. Ad primum dicendũ. ꝙ in Deo eſt beatitudo, immo, vt magis ꝓpriè dicatur, ipſe eſt beatitudo. Et cũ dr̃, ꝙ beatitudo eſt aggregatio bonorũ, dicendũ, ꝙ nõ eſt de rõne beatitudinis eſſe aggregationẽ bonorũ, ſed eſſe ſtatũ ꝑfectũ in bono. Et patet hoc, quia ita Boe. dixit in recto, ꝙ beati-

Ad primũ arg.

tudo erat ſtatus perfectus, ꝙ aũt iſta perfectio perueniat ex aggregatione bonorum: per accidens eſt.

Quia tamē in rebus creatis non reperitur aliquod perfectum bonum, quod in ſe ſufficienter cõtineat totam materiam boni, & poſſit ſatiare appetitum quærimus iſtam plenitudinem ex bonis multis ſimul aggregatis, vt quod vni deeſt ſuppleatur per alterũ. Et tamen adhuc in omnibus iſtis bonis ſimul ſumptis non completur deſiderium appetitus, quin etiam oĩa ſimul ſumpta nõ æquiualent ipſa vni bono, quod continet in ſe totam naturam boni. Si autem illud habeatur per ſe poterit conferre beatitudinē, illud autē eſt Deus. Ideo per eius adeptionem beati efficimur etiam nihil aliud habētes, vt ait Augu. 5. Confeſſio. Sed Deus ſe pleniſſimè poſſidet, & in ſimplicitate ſuę eſſentiæ continet perfectiones omnium rerum eminentius, q̃ ſint in ipſis: ideo beatiſſimus eſt. Diffinitio aũt Boetij competit beatitudini, quæ in præſenti haberi poteſt, quæ ex aggregatione bonorum conſiſtit. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ eſſe præmium virtutis accidit beatitudini. Nam de ſubſtantia ſua non eſt, niſi eſſe perfectũ bonũ, & tamen inquantum à nõ habentibus acquiritur per operationes virtuoſas, dicitur eſſe præmium virtutis. Sicut eſſe terminum generationis accidit enti, vel formæ: inquantum tamen per generationē res exit de potentia in actu, vel de non eſſe ad eſſe, dicitˀ ipſa forma, vel ens terminus generationis, & tamen poteſt eſſe forma, vel ens ſine generatione.

Ad ſecundum.

Cum ergo Deus habeat eſſe, licet non generetˀ, ita habebit beatitudinē, licet eã nõ mereatˀ, aut acquirat.

An Deus ſit beatus per intellectum, vel per aliquid aliud Quæſtio LXIX.

QVAERITVR, an Deus ſit beatus per intellectum, vel per aliquid alterũ. Quidã dicũt, ꝙ non ſit beatus per intellectũ, ſed per eſſentiam: quia beatitudo eſt ſummum bonum. Bonum autem in Deo dicitur ſecundum eſſentiam, & reſpicit eſſe, ſcilicet, eſſentiam, vt ait Boetius lib. de Hebdomadibus: ergo beatitudo in Deo erit ſecundum eſſentiam. Item beatitudo habet rationem finis: eſt autem finis obiectũ voluntatis, ſicut bonũ: ergo beatitudo in Deo dr̃ ſm volũtatē, & non ſm ĩtellectũ.

Dicēdum, ꝙ beatitudo in Deo dr̃ ſm intellectũ. Nam dicit Greg. 22. moralium. Ipſe glorioſus eſt, q dum ſeipſo perfruitur accedentis laudis indigēs nõ eſt: eſſe autem glorioſum ſignificat eſſe beatũ, ſed nos fruimur Deo ſecundũ intellectũ, quia viſio eſt tota merces, vt ait Aug. ergo vr̃, ꝙ beatitudo Dei ſecundum intellectum dicatur. Et patet hoc, q̃a beatitudo ſignificat bonum intellectualis naturæ. Et inde eſt, ꝙ ſicut vnaquæque res appetit ſuam perfectionē, ita natura intellectualis appetit eſſe beata, illud autem, quod eſt perfectiſſimum in qualibet intellectuali natura eſt operatio ĩtellectualis. Et ratio eſt, quia ſecundum eã intellectus capit omnia, & eſt quodãmodo: omnia. Nam beatitudo perfectionē dicit. Quanto autem aliquid habuerit plures perfectiones tanto magis accedet ad naturã beatitudinis. Si quis ergo non ſolum ſuã, ſed etiam omnium rerum haberet perfectionē videretur ſimpliciter perfectus. Cum ergo aliqua res conſideratur ſolum in ſubſtantia naturæ ſuæ, habet ſolum perfectiones illius naturæ, quia non attingit aliquã aliam. Inquantum verò eſt operans circa aliquod obiectum, conſequitur perfectionem illius obiecti, ſi ſit operatio immanens. Sicut videns conſequitur perfectionē viſibilis, cum operatio coniũgat potentiã ipſi obie-

F cto: quia tamen obiecta iſtarum potẽtiarum, vt auditus, & viſus, & ſimilia ſunt quædam res determinatę, non poteſt conſequi homo per operationem illarum, niſi perfectiones illorum generum. Intellectus autem habet pro obiecto omne, quod hẽt entitatem: quia quod quid eſt, eſt obiectũ intellectus 3. de Aĩa. Cum ergo intellectus vniatˀ intelligibili, & conſequatur perfectionē eius, & ẽt efficiatur vnum per intellectum, conſequitur hõ perfectiones omnium rerum, & erit homo quodãmodo omnia: nulla ergo operatio eſt, per quã poſſit homo, vel quęlibet natura ĩtellectualis beatificari, niſi operatio intellectus, cum per eã oĩum rerum perfectionē cõſequatur. In Deo autē non differt eſſe, & intelligere

G ſm rē, ſed ſolũ, ſm rõnē: iõ beatitudo in Deo licet ſit ſm omnia, quæ in eo ſunt, quia oĩa idem ſunt: tñ non eſt ſm rationem oĩum, ſed ſolum ſecundum rationem intellectus, quia iſta eſt perfectiſſima ratio in eo. Vnde ſicut cęteris beatis attribuimus beatitudinem ſecundum intellectũ, & illi ſunt beati per aſſimilationem quandam ad Deum, ita & Deo beatitudinem attribuemus ſecundum intellectum. De his S. Thom. 1. par. ſum. q. 26 art. 2.

Ad primum dicendum, ꝙ ex illa ratione probat, ꝙ Deus ſit beatus ſecundum eſſentiam ſuã, non tñ, ꝙ conueniat ei beatitudo ſecundũ rationem eſſentiæ, ſed ſolum ſecundum rationē intellectus. Competit Deo beatitudo ſecundum eſsẽtiam, quia ipſe

H eſſentialiter eſt beatitudo, vel beatus. Et non eſt beatitudo ſua acquiſita ſibi, ſicut nobis, ſed eſt ſibi naturalis, & non eſt aliqua perfectio eius diſtincta ab ipſo, ſed eſt ipſa ſubſtantia eius, & tamen licet realiter eſsentia Dei ſit beatitudo. nõ eſt Deus beatus inquãtum ens, ſed inquantum habet actum intelligendi perfectiſſimum, vt oſtenſum eſt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ beatitudo cum ſit bonum eſt obiectum voluntatis: obiectũ autem præintelligitur ipſi actui potentiæ. i. ratio iudicat obiectum eſſe ante poſitionem, cuius obiectum eſt. Quia aliàs potentia nõ moueretur in obiectum ſuum, niſi illud pręexiſteret: ergo beatitudo, quæ eſt obiectũ voluntatis inquantum bonum pręexiſtit ante actum voluntatis, & ta

I men beatitudo eſt actus 1. Ethi. ergo neceſſe eſt, ꝙ ſit actus alicuius potentiæ prioris voluntate. Non eſt autem niſi intellectus. Ideo neceſſe eſt, ꝙ beatitudo Dei non ſit per actum voluntatis, ſed intellectus.

Item, quia volũtas circa beatitudinē habet hoc, ꝙ conquieſcit, & delectatur in ea inquantum eſt quoddam bonum habitum, ꝙ prius amabatur, & tamen neceſse eſt beatitudinem præexiſtere, quando quis in ea delectatur: ergo beatitudo non eſt per actum voluntatis, ſed intellectus, qui prior eſt.

An beatitudo Dei comprehendat in ſe omnes alias beatitudines. Quæſt. LXX.

K QVAERITVR, an beatitudo Dei comprehendat in ſe oẽs aliàs beatitudines. Dicunt quidã ꝙ non, quia quædã ſunt falſæ beatitudines per ſolum hũmanũ errorem introductę, & tamē in Deo nihil falſum eſt, ergo illas nõ cõprehendit, aut continet diuina beatitudo. Item beatitudo ſecundum quoſdam eſt in bonis corporis, & voluntatibus, aut in exterioribus bonis, vt in diuitijs, potẽtia, & honore, & iſta ſunt corporea: Deus aũt eſt incorporeus: ideo beatitudo eius non poteſt alias beatitudines cõtinere. Itē quia multæ ſunt, & aduerſę quodãmodo beatitudines poſitæ ab hoĩbus, in Deo tamē nõ eſt multiplicitas, nec aduerſitas aliqua, ideo beatitudo ſua non continet in ſe omnes beatitudines.

Primum arg.

Secundũ argu.

Tertium arg.

Dicendum, ꝙ beatitudo diuina continet in ſe

omnes

omnes beatitudines, quia quælibet illarum dicit ali- quam perfectionē. Diuina tamen perfectio cōplectitur in ſe omnem perfectionem. Ideo dicendū, ꝙ quidquid bonū, aut deſiderabile eſt in qualibet beatitudine vera, vel falſa, totum conſiſtit eminentius in diuina beatitudine .i. perfectius ibi reperitur, quā in ipſa beatitudine, cuius proprium bonum eſt.

Patet hoc de beatitudine ſpeculatiua, quæ eſt maxima inter humanas beatitudines: vnde in illa ſimpliciter poſuit Ariſt. 10. Ethi. conſiſtere bonum hominis. Illa nāque in Deo perfectius eſt, qui habet cōtinuam, & certiſſimā contemplationem ſui, & omnium aliorum cum, ab actu intelligendi nunquam ceſſet. De beatitudine etiam practica, quæ inter humanas poſt contemplatiuam dignior reputatur apparet, quia Deus habet gubernationem totius vniuerſi, & nulla excellentior actio eſſe poteſt.

De terrena fœlicitate, quæ putatur in diuitijs conſiſtere, voluptatibus, poteſtate, dignitate, & fama, ſecundum Boe. de conſol. lib. 3. proſa 2. habet Deus omnes iſtas fœlicitates excellentiſſimè. Pro diuitijs, quæ videntur præſtare beatitudinē, & non præſtāt, Deus habet omnimodam ſufficiētiam: quā diuitię nulli præſtare potuerunt. Pro poteſtate habet omnipotētiam: pro dignitate habet totius vniuerſi gubernationem. Pro fama habet omnis naturæ intellectualis admirationem. Nulla ergo beatitudo eſt, quam non contineat diuina beatitudo in ſe. Non tamen continet illam ſecūdum, ꝙ ipſa in ſe eſt, ſed continet eminenter, ſicut anima humana vna exiſtens continet perfectionem animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, quę in diuerſis rebus diuerſę animæ ſunt. Et iſtud vocatur continere per eminentiam, & non realiter: ſicut dicit Ariſt. 2. de Anima loquēs de iſtis gradibus animæ, quòd vegetatiuum continetur in ſenſitiuo, ſicut biangulus in triangulo: nam biangulus non eſt realiter in triangulo, ſed eminenter, vel ſecundum virtutem, quia triangulus continet qdquid biangulus continet, & inſuper plus. Ita beatitudo diuina continet perfectiones beatitudinum animarum noſtrarum, & inſuper infinitam perfectionem.

Ad primū argum. Ad primum dicendum, quòd beatitudo aliqua dicitur falſa, non quòd nihil boni cōtineat, ſed quia deficit à perfecto bono. Nam de ratione beatitudinis eſt eſſe perfectum bonum: ſi ergo bonum aliquod continet, & non perfectum erit falſa beatitudo, quia non eſt, qđ eſſe putatur. Inquantū ergo iſta eſt falſa beatitudo .i. deficiēs à perfecto bono nō continetur in diuina beatitudine, quia defectus nihil eſt. Inquantum tamen continetur ibi aliquod bonum qualecūque illud ſit, etiam ſi valde paruum, hēt ſimilitudinem aliquam cum beatitudine diuina, & continetur ab ea.

Secundū argu. Ad ſecundum dicendū, ꝙ perfectio bonorum corporalium reperitur in Deo incorporaliter: quia, vt dictum eſt, perfectiones omnium rerum cōtinentur in diuina perfectione eminenter .i. non ſecundū illum modū, quo ſunt in rebus, ſed ſecundum alium excellentiorē, ſicut biangulus in triangulo.

Tertium argum. Ad tertium dicendum, ꝙ perfectiones rerū, q̄ in eis ſunt multæ in Deo continenť vnitiuè, & quæ in rebus ſunt per modum compoſitionis ſunt in Deo per modum ſimplicitatis, & quę in rebus ſunt aduerſa in Deo ſunt oīno idem, & cōſonans. Totum hoc peruenit ex differentia modi eſſendi Dei, & creaturarum. Quia perfectio in qualibet re eſt neceſſario ſecundum modum eſſendi ipſius, quia eſt, vt menſuratum in menſura: Deus autem habet modum eſſendi ſub ſimplicitate, & vnitate. Ideo quidquid in eo eſt erit ſimpliciter, & vnitiuè. Et non eſt inconueniens aliquod, ꝙ eadem perfectio ſit diuerſimodè in diuerſis rebus, ſicut perfectio bianguli eſt in triangulo, & tamen aliter eſt in biangulo, & aliter in triangulo. De his S. Thom. 1. parte Sum. quæſt. 26. arti 4.

A B C D E (marginal section letters)

An diuina beatitudo ſit excellentior omni alia beatitudine. Quæſt. LXXI.

QVAERITVR, an diuina beatitudo ſit excellentior omni alia beatitudine. Dicendum ſine dubio, ꝙ ſic: quia in ea reperientur multa pertinentia ad dignitatē, quæ nō reperiuntur in alijs beatitudinibus: nam Deus eſt ſua beatitudo: in alijs autem rebus aliud eſt beatus, & aliud ſua beatitudo, q̄ eſt bonum quoddam acquiſitum. De Deo patet, ꝙ ſit ipſe ſua beatitudo: quia beatitudo eſt actus intelligendi, vt probatū eſt ſup. q. 33. In Deo tñ intelligere eſt ipſa ſubſtantia Dei, cum non dentur plura abſoluta realiter diſtincta: ergo beatitudo eſt eſſentia eius. Item cum beatitudo ſit vltimus finis eſt iſtud, quod maximè vult, quod beatus eſſe pōt: Deus autem principaliter vult eſſentiā ſuā: quia Deus vult ſe, & ea, q̄ extra ipſum ſunt, & magis vult ſe, q̄ quæ extra ipſum ſunt: ergo ipſa eſt ſua beatitudo.

Item quilibet ordinat omnia, q̄ vult in ſuā beatitudinē: quia ipſa eſt, ꝑꝑ quam omnia deſideranť in rebus, quæ volunt vnum ꝑꝑ alterū: cum ergo Deus velit oīa propter bonitatē ſuam, quæ eſt ſua eſſentia neceſſe eſt, ꝙ ſicut ipſe eſt ſua eſſētia, & ſua bonitas, ita ſit ſua beatitudo. Item impoſſibile eſt eſſe duo ſumma bona: quia ſi duo eſſent, vtrū deeſſet alteri, vel ambo eſſent vnum, ſi vtrunq; haberet id, quod habet alterum. Si verò deeſſet aliquid alicui eorū: iam nō eſſet perfectum, nec ſummum bonū: Deus autem eſt ſummum bonum, cū nihil maius eo nō ſolum eſſe, ſed ēt nec excogitari poteſt, beatitudo ēt eſt ſummum bonū, quia eſt vltimus finis: ergo beatitudo, & Deus idem ſunt: quia aliàs eſſent duo ſumma bona, & ſic erit Deus ſua beatitudo. Aliam excellentiam habet diuina beatitudo, quia Deus eſt ꝓpinquior ſuę beatitudini, q̄ aliquis beatus beatitudini ſuæ, & iſta eſt magna perfectio. Nam tantò aliqs beatior eſt, quanto beatitudini ſuæ magis coniunctus eſt. Nam ſi quis habeat ſpem quaſi certam de beatitudine vocatur beatus in ſpe, ſi autem conſecutus eſt iam beatitudinē vocatur beatus in re. Et differunt iſtę duæ beatitudines quaſi in immenſum, quia qui beatus eſt in ſpe, adhuc nihil eſt, qui autem eſt beatus in re, totum bonū habet, & tñ non differunt iſtæ duæ beatitudines, niſi per magis, & minus appropinquare. Quia qui eſt beatus in re totaliter appropinquat beatitudini, qui autem eſt beatus in ſpe, adhuc multū diſtans eſt. Deus aūt eſt ꝓpinquiſſimus ſuæ beatitudini, cum ipſe ſit ſua beatitudo, vt nunc dictum eſt, & hoc non conuenit alicui alteri, ergo Deus beatiſſimus ē, & alij vocabunť ſolū beati.

Itē in Dei beatitudine eſt maior delectatio, q̄ in alijs beatitudinibus delectatio .n. cauſatur ex amore. Quod patet, quia quanto res magis amatur antequam poſſideať, tanto maior delectatio cauſať in poſſeſſione eius. Quilibet tamen cōiter magis amat id, quod ipſe eſt, quam aliquid aliud. In Deo autem beatitudo eſt ipſe Deus. In alijs verò beatus aliud beatitudo, quàm beatus. Magis ergo Deus amabit propriam beatitudinem, quàm aliquis beatorum ſuam. Quia quòd Deus amet ſuam beatitudinem eſt amare ſeipſum, qui eſt ſua beatitudo, quòd autem alius beatus amet ſuam beatitudinem non eſt amare ſeipſum, ſed amare aliquid pro ſe. Magis ergo Deus amabit neceſſariò ſuam beatitudinē

quàm quilibet alius beatus, & conſequenter magis delectabitur in ea. Delectatio tamen facit ad quandam perfectionem beatitudinis, quia delectatio ꝑficit operationẽ, ſicut pulchritudo iuuẽtuẽ. 10 Ethi.

Item illud, quod eſt per eſſentiã maius eſt, eo qđ dicitur eſſe tale per participationem, ſicut natura ignis magis reperitur in igne, qui eſt ignis per eſſentiam, quam in aliquo alio, quod habebit naturam illam ꝑ participationem, id eſt, quandã perfectionẽ naturæ illius per participationem. Deus aũt eſt beatus per eſſentiam, quod nulli alteri competit, quia nullus alius poteſt eſſe ſummum bonum ſibi, nec alteri niſi Deus. Oportet ergo, quòd quicunque ſit beatus ſit per participationem beatitudinis diuinę: ſicut quodcũq; eſt calidũ per participationẽ erit calidũ ꝑ participationẽ eius, qđ eſt ꝑ ſe calidũ. Diuina ergo beatitudo cęteris erit maior, qa nõ eſt ꝑ participationẽ ſicut aliæ. Itẽ beatitudo cõſiſtit in oꝑatione perfecta intellectus. Nulla aũt operatio intellectus poteſt eſſe ęqualis intellectioni diuinæ: qa diuina intellectio eſt ſubſiſtens: quia in Deo nihil eſt inherens, vel accidentale. Intellectio aũt noſtra non eſt ſubſiſtens, ſed eſt ſubſiſtentis actus, & eſt inhęrẽs intellectui: ideo minus ꝑfecta eſt, quàm diuina intellectio. Item Deus per intellectionem vnicã intelligit perfectè ſeipſum, ſicut eſt, & omnia alia, quę ſunt, & quæ non ſunt bona, ſiue mala. In alijs autẽ intelligentibus non eſt ita perfectum intelligere, qa nemo poteſt perfectè Deũ intelligere, niſi ipſe De⁹, quia nullius rei eſſe eſt ita ꝑfectũ, ſicut diuinum eſſe, & tamẽ perfectio operationis non poteſt eſſe maior, quàm perfectio ſubſtantiæ operãtis: ideo nemo poterit perfectè Deum intelligere. Etiam nullus intellectus præter diuinum poteſt intelligere oĩa, quæ Deus facere poteſt, vt oſtẽſum eſt ſupra. q. 44. quia ſic comprehenderet diuinam eſſentiam.

Etiam illa, quæ intellectus noſter intelligit non cognoſcit per vnicam operationem, ſed per multas incomparabiliter: ergo diuinum intelligere eſt excellentius omni alio intelligere: cõſequenter beatitudo eius excellentior erit omni alia beatitudine, cum beatitudo ſit ipſum intelligere.

Item quanto aliquid magis vnicum eſt, tãto eius virtus, & bonitas perfectior eſt: operatio aũt ſucceſſiua ſecundum diuerſas partes temporis diuiditur. Non ergo poteſt comparari perfectio operationis ſucceſſiuę ad non ſucceſſiuam: potiſſimè, ſi operatio non ſucceſſiua non tranſeat in momento, ſed tota ſimul maneat in ęternum. Diuinum autẽ intelligere eſt abſque ſucceſſione totum ſimul ęternaliter exiſtens: noſtrum autem intelligere ſucceſſionẽ habet inquantum adiungitur ei per accidens continuum, & tempus ſ. quia homo intelligens habet eſſe per continuum, & tempus. Diuina ergo beatitudo excedit in infinitum quãcunque aliam beatitudinem, & maximè humanã, ſicut duratio ęternitatis excedit nunc tempus fluens, in quo homo eſt.

Item fatigatio, & occupationes varię, quibus neceſſe eſt contemplationem noſtram in hac vita interpolari, in qua contemplatione cõſiſtit præcipuè humana fęlicitas præſentis temporis, ſi aliqua eſt, & errores, & dubitationes, & caſus varij, quibus vita præſens ſubiacet oſtendunt nõ poſſe vllo modo humanam fęlicitatem diuinæ comparari, & maximè loquendo de fęlicitate huius vitæ.

Itẽ diuina beatitudo continet in ſe omnes beatitudines, & à nulla continetur. Nam continet contemplatiuã, & actiuam, & etiam terrenam fęlicitatem, quæ in voluptate, diuitijs, poteſtate, dignitate, & fama conſiſtit, vt oſtendimus præcedenti q. Eſt

F ergo iſta diuina ſingularis beatitudo, ita vt ipſa ſola propriè beatitudo nominari mereatur, & excedit in immenſum omnem aliam beatitudinem. De his S. Thom. contra Gen. lib. 06. 101. & c. 102.

In quo conſiſtat beatitudo angelorum. Quæſt. LXXII.

QVAERITVR nunc circa beatitudinẽ angelorum. Dicendum eſt, ꝙ non poteſt conſiſtere beatitudo angelorum in aliquo bono ſm̃ ſenſum, vt in voluptatibus, aut in alijs bonis corporis, quia angeli incorporei ſunt.

Item non poteſt conſiſtere in diuitijs, honore, vel poteſtate, & ſimilibus bonis fortunæ: quia iſta ſunt
G bona quædam hominum viuentium in corpore: angeli autem ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ nullo iſtorũ indigentes: immo nihil iſtorum poteſt eis proficere. Nam diuitiæ ſunt ad ſuſtentationem corporis, angeli autem tali ſuſtentatione vti non poſſunt, qa purè ſpiritus ſunt, honor aũt, poteſtas, fama, & ſimilia non ſunt bona, niſi per reſpectum ad eos, quibus cõmunicamus: angeli autem nõ communicant nobiſcum politicè: ideo nõ poſſunt eſſe bona eorum, quæ ſunt propriè bona politica. Item non poteſt beatitudo angelorum eſſe practica, quia illa cõſiſtit in operatione virtutum moraliũ, angelis autẽ non competũt morales virtutes, nec operationes earũ, quia illa ſunt circa quædã obiecta, circa quæ angeli
H nunq̃ operãtur. Patet qa oẽs virtutes morales ſũt circa paſſiones præter iuſtitiam, q̃ eſt circa actiones: in angelis autem non eſt moderari paſſiones, cũ nullas habeant, quia ſunt incorporei. Iuſtitia ẽt in eis non eſt, ſecundum, ꝙ eſt apud nos, prout eſt commutatiua, & diſtributiua, aut legalis 5. Ethi. quia cõpetunt pro humanis communicationibus, vel pro obſeruantia legis cui aliquis ſubiectus ſit. Angeli autem cum hominibus non communicant, nec etiã ſubditi ſunt alicui legi, cũ ſint in termino, & lex ordinet ad terminum: ideo angelis non cõpetit vſus alicuius virtutis moralis. Neceſſe eſt igitur beatitudine, angelorum eſſe contemplatiuã cum non maneat aliquid aliud, in quo poſſint eſſe fęlices dẽptis
I omnibus ſuperioribus: maximè autem, quia beatitudo eſt perfectio maxima beati: iſta tamen non poteſt eſſe, niſi in intellectu, cum intellectus ſit potentia excellentior. Non eſt tñ putandum, ꝙ conſiſtat beatitudo eorũ in conſideratione per ſcientias ſpeculatiuas, ſicut beatitudo noſtra in præſenti: nã angeli non acquirunt ſcientiam, ſicut nos, ſed ꝑfectionem totã ſuam ſine acquiſitione ſucceſſiua habent: maximè, quia angeli ſcientiã propriè nullã habent: cum ſcientia ſit habitus conditionis habitę ex diſcurſu principiorum, & ſit actus rationis, & nõ intellectus. In angelis autem non eſt diſcurſus, ſed ſimul cognoſcunt principia, & conditiones. Ideo non po-
K teſt eſſe ſua beatiudo per ſciẽtias ſpeculatiuas ſicut noſtra. Amplius non põt dici, ꝙ beatitudo angelorum conſiſtat in illa cognitione ſimultanea, quam hẽnt de oĩbus rebus, q̃ ſunt infra ſe, & ẽt de ſeipſis, quia ad beatitudinẽ requiritur operatio perfectiſſima, ad hoc aũt, ꝙ ſit perfectiſſima, nõ ſolum debet eſſe à potentia nobiliſſima ſed ẽt de obiecto optimo, quando tamen angelus intelligit res, quæ ſunt infra ſe, & ẽt ſeipſum non intelligit obiectum optimũ, qa iſtud eſt excellentius intelligibile. ſ. Deus. Iõ in hac ꝯſideratione nõ põt cõſiſtere btĩtudo angeli.

Dicendum ergo, quòd beatitudo angeli conſiſtit in intelligendo Deum. Angelus tamen intelligit Deum dupliciter, vel ſm̃ modum naturæ ſuæ, vel ꝑ ipſam diuinam eſſentiã. Eſt autẽ modus intelligẽdi

angeli

angeli ſui naturam ſuam, ꝙ intelligat Deũ per ſimilitudinem quandam, ſicut intelligitur cauſa per effectum, in quãtum relucet in eo perfectio cãę. Illud autem nõ poteſt facere angelos beatos, quia illa cognitio adhuc nõ eſt viſio Dei per eſſentiam, & tamẽ in illa ſola viſione conſiſtit beatitudo cuiuſcunque beati, vt oſtenſum eſt ſupra q. 40. Cum autem angelus cognoſcit Deum ſecundũ naturam ſuam, non videt ipſum per eſſentiam ſuam, ſed ſicut cauſam per effectum. Poteſt autẽ cognoſci cauſa per effectum multipliciter. Vno modo inquãtum effectus accipitur tanquã mediũ ad cognoſcendũ cauſam: ſicut fit cõiter in ſciẽtijs naturalibus, in qbus effect⁹ ſunt magis noti, q̃ cauſa, & ex eis arguimus cauſas.

Cauſa cognoſcitur ꝑ effectũ.

Velut ſi quis videns eſſe eclypſim Lunæ argueret, ꝙ B Sol, & Luna sũt in capite, & cauda draconis, vel iuxta: quia iſtud eſt cauſa Ecclypſis Lunæ, & ſic etiam ſi quis viderit, ꝙ aliquis generauerit aliũ, arguit eũ habere virtutẽ generatiuã. Secundo modo cognoſcitur cauſa per effectũ ita, ꝙ in ipſo effectu videat cauſa inquantum ſimilitudo cauſę reſultat in effectu, ſicut homo vr̃ in ſpeculo ꝑꝑ ſimilitudinẽ eius, quæ ibi eſt. Et differt iſte modus à primo, qa in primo ſunt duæ cognitiones, vna effectus, & alia cauſæ, & vna cognitio eſt cauſa alterius. Nam cognitio effectus eſt cauſa, ꝙ cognoſcatur cauſa eius. In ſecũdo autem modo eſt vnica cognitio, ſiue viſio, quia dum videtur effectus videtur cauſa. Idem. n. eſt videre hominẽ in ſpeculo, & ſimilitudinem eius, quę eſt C effectus ipſius. Nam habet viſus duas conuerſiones: vnam ſuper hoĩem, & aliã ſuper ſimilitudinẽ eius.

Tertiò modo cognoſcitur cauſa in effectu, ita ꝙ ſimilitudo cauſæ in effectu ſit forma, per quam cognoſcat effectus ſuam cauſam, ſicut ſi arca haberet intellectum, & per ſuam formã traditã ſibi ab arte à qua ꝓceſſit illa forma, tanquam à cã cognoſceret artificem, vel artem. Nullo autem modo iſtorũ poteſt cognoſci effectus per cauſam, ita, vt ſciatur qd eſt, niſi ſit effectus adęquatus cauſæ, in quo exprimatur tota virtus cauſæ. Angeli autem cognoſcunt Deum per ſeipſos, qui ſunt quidam effectus Dei: ſicut cognoſcitur cauſa per effectum. Non autẽ primo modo: quia cognitio eorum eſſet diſcurſiua, cũ D ibi ſint duæ cognitiones, & tamen cognitio angelorum eſt tota ſimul. ſed eſt ibi ſecũdus, & tertius modus. Nam angeli vident Deum in ſeipſis, ſicut aliquo modo videtur homo in ſpeculo, licet non ita perfectè, quia ſimilitudo hominis in ſpeculo eſt magis vniuoca, & magis determinans ad cognitionem hominis, quàm ſimilitudo Dei reſultans in angelo, vt in effectu ſuo. Tertio modo propriè angelus cognoſcit Deum, quia eſt effectus intelligens ꝓductus per artẽ diuinam, & per intellectum, qui eſt forma tradita ſibi ab arte diuina intelligit ipſam diuinam artem, à qua proceſſit tanquã effectus. Et tamẽ nulla iſtarum cognitionum adęquat virtutẽ Dei, ideo per nullum iſtorum modorum poteſt videri Deus E per eſſentiam ab angelo. Item ſimilitudo intelligibilis, per quam aliquid intelligitur, oportet, ꝙ ſit eiuſdem ſpeciei cum re, quæ intelligitur, vel potius ſit ſpecies eius ſicut forma domus, quæ eſt in mente artificis eſt eiuſdẽ ſpeciei cum forma Domus, quæ eſt fabricata, vel potius eſt ſpecies eius. Si autẽ differant in ſpecie id, quod intelligitur, & forma intelligibilis, non intelligetur vnum per alterum, ſicut nõ poteſt intelligi homo per ſpeciem intelligibilẽ de lapide, natura tñ ſubſtantiæ ſeparatæ non eſt eiuſdẽ ſpeciei: immo nec eiuſdem generis etiam generaliſſimi cum natura diuina. Ideo non poteſt ſubſtantia diuina intelligi per naturam angeli tanquã per

A formam eius intelligibilem. Itẽ omne creatũ pertinet ad aliquod genus, & ſpeciem, ſub quibus clauditur, & terminatur. Diuina autẽ ſubſtantia eſt infinita comprehendens in ſe omnẽ perfectionem totius eſſe, ſiue entitatis, ergo non põt per aliqd creatum tanq̃ per formã diuina eſſentia videri. Itẽ omnis ſpecies intelligibilis, per quam intelligitur qdditas, vel eſſentia alicuius rei comprehendit in ſignando totũ eſſe rei. Ideo voces ſignantes quid eſt res vocamus terminos, quia terminant. i. claudunt ſub ſe naturam rei. Ita vt nihil maneat de eſſe, vel natura rei, quod illis terminis non ſignificetur. Impoſſibile eſt autem, ꝙ aliqua ſpecies creata taliter Deum repræſentet: quia omnis ſpecies creata eſt alicuius generis B determinati: vnde non poteſt repręſentare, niſi naturã illius gñis, ſicut ſimilitudo hoĩs in ſpeculo nihil, niſi hoĩem repręſentat: Deus autẽ eſt extra omne genus, & continet eminenter eſſe, & ꝑfectionẽ omniũ generũ. Ideo nulla ſpecies creata eũ põt repræſentare. Nã repræſentare rẽ eſt perfectè cã ſm totũ eſſe ſuum oſtẽdere. Nã ſi aliquid repręſentaret manũ hoĩs aut pedes, non diceretur iſtud repręſentare hoĩem. Impoſſibile eſt aũt, ꝙ aliquid Deum repręſentet, niſi iſtud contineat eminenter eſſe, & ꝑfectiones omnium generũ, ſicut Deus cõtinet. Nulla aũt ſpecies creata poteſt hoc facere, cũ liceat eſſe determinatũ in aliquo genere. Ideo nulla forma, vel ſpecies creata poteſt Deum repræſentare. Item diuina ſubſtantia eſt ſuum eſſe, ſed eſſentia ſubſtantiæ C ſeparatę differt à ſuo eſſe: ergo ſubſtantia angeli nõ eſt conueniens mediũ ad cognoſcendũ diuinã eſſentiam, vel quid Deus eſt. Cognoſcit tñ angelus per ſubſtantiã ſuam de Deo quia eſt, & ꝙ eſt cã omniũ eminens ſup oĩa, & ſeparatus ab omnibus non ſolũ, quæ ſunt, ſed ẽt ab illis, q̃ mente cõcipi poſſunt. Ad illã autem cognitionem de Deo hõ naturaliter p̃t peruenire, licet non ita ꝑfectè, ſicut angeli. Scimus enim per effectus, quia Deus eſt, & ꝙ oĩum rerũ cauſa eſt, & finis vltimus, & ꝙ nõ eſt aliquid de his, q̃ videmus, aut intelligere poſſumus. Et illa eſt altiſſima cognitio, quam hõ in via de Deo habere p̃t, vt ait Diony. in lib. de myſtica theo. Dicendũ autẽ, ꝙ in D iſta cognitione de Deo non põt conſiſtere beatitudo angeli, quia nondum cognoſcit eum ꝑ eſſentiã, nec ẽt quieſcit deſideriũ angeli in hac cognitione: quia omne imperfectũ in aliqua ſpecie deſiderat cõſequi perfectionem illius ſpeciei. Et ſic, qui hẽt opinionẽ de aliqua re, quæ eſt notitia imperfecta illius rei, ex hoc ipſo incitatur ad habendam ſcientiã de ipſa, q̃ eſt notitia perfecta. Cognitio autẽ, quam angeli de Deo habẽt, non videndo eum per eſſentiam eſt modus imperfectus cognitionis, quia non putamus nos aliquid intelligere, niſi ſubſtantiam rei cognoſcamus, & ſic principiũ in cognitione alicuius rei eſt ſcire de ipſa quid eſt: ideo in hac cognitione imperfecta, quã habent angeli de Deo non poterit E quieſcere deſideriũ eorũ, ſed magis mutabitur ad vidẽdũ quid Deus eſt. Itẽ ex cõditione effectuũ incitatur deſiderium ad cognoſcendum cauſas, & hoc modo hoĩes vidẽtes effectus admirabiles rerũ incęperunt philoſophari inquirẽdo cãs ipſorũ. 1. Meta. ergo cũ ſubſtantiæ ſeparatæ cognouerint ſubſtantias oĩum effectuũ non quieſcet adhuc deſiderium ipſarũ, donec cognoſcãt ſubſtãtiã cãę, & hoc eſt videre Deũ ꝑ eſſentiã. Itẽ, nullum finitũ põt quietare deſideriũ intellectus. Qđ apparet, qa dato quocũq; finito, adhuc intellectus deſiderat maiora cognoſcere, vel aliqd vltra iſtud. Oẽ tñ, qđ eſt citra ſubam Dei eſt finitũ: ergo nõ poterit quietari ĩtellect⁹ nõ ſolũ angeli, ſed ẽt nec nr̃, niſi ꝑueniat ad videndũ Deũ. Itẽ

ſicut in omnibus naturis intellectualibus eſt natura
le deſideriũ ſciendi, ita ẽt eſt deſideriũ pellendi igno
rãt[illegible]:ſed angeli cognoſcentes ſe, & omnia, quæ
infra eos ſunt, cognoſcunt diuinam naturam eſſe
ſibi cognitam, & ſic deſideant pellere iſtam ignora-
ntiam cupiendo videre deum. Item quanto aliqd
eſt ꝓpinquius ſuo fini tanto maiori deſiderio moue
tur in illum Vnde videmus, quod motus naturalis
in fine eſt intenſior, quàm in principio: & tamen
angeli ſunt propinquiores Deo, quàm nos: ergo ma
gis deſiderabunt peruenire ad ipſum per cognitiõẽ,
quàm nos Et tamen intellectus noſter non qeſcit
etiam ſi cognoſcat alia quouſque perueniat ad Dei
cognitionem: ergo angeli hoc magis deſiderabunt
Apparet ergo, quod angeli non poſſunt eſſe fęlices
niſi videndo Deum per eſſentiam, cum deſiderium
eorum nunquam quieſcat quouſque perueniat ad
hoc. Beatitudo tñ ſatiat appetitũ: ergo non ſunt bea
ti niſi vidẽdo Deum. Hanc autem cognitionẽ nunc
habent angeli boni: dęmones aũt nunquam illam
habuerunt, quia aliàs eſſent beati. Manent ergo nũc
angelis duę cognitiones de Deo, & alijs rebus. Vna
eſt, ſecundũ quã cognoſcunt res per ſubſtantiã ſuã,
id eſt per ſpecies ſibi indictas, vel concreatas. Et iſta
ſolet vocari cognitio rerum in ꝓprio genere. Alia
eſt cognitio, qua per eſſentiam diuinã ipſum Deum
cognoſcunt, & omnia, quæ ſunt, ſm ꝙ in Deo eis re
pręſentãtur. Et iſta ſolet vocari cognitio in verbo:
ſicut per verbũ manifeſtatur conceptus mentis, ita
per viſionem diuinæ eſſentiæ manifeſtatur ipſa, &
omnia, quæ ſunt. Et iſta ſunt quaſi quædam ſecreta
in mente Dei, & ſic Apoſtolus ſecũda ad Corin. 12.
volens innuere, ꝙ vidiſſet diuinam eſſentiam dixit,
ꝙ raptus fuit vſq; ad tertiũ cęlũ, & audiuit arcana
verba, quæ non licet homini loqui. Primum iſta-
rum vocat Aug ſuper Gen. ad literã veſpertinam
cognitionẽ, & ſecundã cognitionẽ matutinã. Pri-
ma eſt veſpertina .i. obſcura, ſicut veſpere: ſecunda
eſt clara, ideo vocatur matutina: prima eſt natura-
lis, ſecunda eſt gratuita. Nam per ſecundam beatifi-
cãtur angeli. Nullus tñ hẽt beatitudinẽ naturaliter
niſi Deus, etiã, qa nulla creatura põt peruenire na-
turaliter ad videndum diuinam eſſentiam, vt pro-
bãtum eſt ſupra q 43. De his Sanctus Thom. in ſum
ma contra Gen lib. 3. c. 47. & 48.

An angeli fuerunt creati in iſta beatitudine.
Quæſtio LXXIII.

Primum argum. QVAERITVR, an angeli fuerunt creati in
iſta beatitudine. Dicũt quidam, ꝙ ſic, quia di-
cit Aug lib de eccleſiaſticis dogmatibus, ꝙ angeli
in illa, qua creati ſunt beatitudine perſeuerant, ſed
angeli boni habent nunc perfectã beatitudinẽ glo-
Secundũ argu. riæ, ergo videtur, ꝙ in illa creati ſunt. Itẽ tota ſub-
ſtantia beatitudinis conſiſtit in Dei viſione: ſic dĩ-
citur Io. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.
Angeli tamen in principio ſuę creationis Deum vi
derunt, quia aliàs non potuiſſent habere cognitio-
nem matutinam de creaturis, quæ eſt in verbo, & ta
men Aug. aſſerit eos habuiſſe iſtam cognitionem: er
Tertium argum. go in beatitudine creati ſunt. Item angeli in prin-
cipio ſuæ creationis habuerunt de Deo aliquã co-
gnitionem, illa tñ nõ fuit in ęnigmate: ergo fuit in
verbo: qa non datur mediũ inter eas, vt colligiẽ pri-
ma. ad Corinth. 13. Patet hoc, quia dicitur ibi: Vide
mus nunc per ſpeculum in ęnigmate, tunc autem
facie ad faciem, quod eſt videre diuinam eſſentiã,
vel cognoſcere in verbo. Quòd autem nõ cogno-
uerunt angeli in ęnigmate, patet, quia obſcuritas

F ęnigmatis eſt rationis obumbrante per continuũ,
& tempus inquantum à ſenſibus, & phantaſmati-
bus inquirendo cognitionẽ aſſumit. In angelo au-
tem non eſt ſenſus, nec phantaſma, conſequenter
nec ęnigma: ideo Deum clarè viderunt à principio
creationis, & ſic fuerunt beati.
Item, venire de poſterioribus in priora, & de cau Quartum argum.
ſatis in cauſas eſt inquirentis, & conferentis: ſed in-
tellectus angelicus non inquirit, nec diſcurrit, ſed
ſimul intelligit, ſicut nos principia ſine diſcurſu co
gnoſcimus: ergo non cognouerũt Deũ per creatu-
ras: qđ eſt diſcurrere, ſed p ſeipſum, & ſic fuerũt btĩ.
Dicendum, ꝙ angeli non fuerunt creati in beati
tudine, quia de ratione perfectę beatitudinis eſt ſta
G bilitas, & firmitas, ſicut dicit Boe. de cõſ. li. 1. Met. 1.
Quid me fœlicem toties iactaſtis amici.
Qui cecidit, ſtabilis non erat ille gradu.
Quaſi dicat. Non eram fęlix: quia non eram ſtabi-
lis: nam ſi fuiſſem ſtabilis non cecidiſſem. Angeli
tamen à principio creationis non fuerunt confir-
mati, cum quidam eorum caderet, ergo non erãt
beati. Si autem dicas, ꝙ aliqui eorum creati ſunt
confirmati, non ſtat, quia cum nulla culpa præceſſiſ
ſet in iſtis potius, quàm in illis, nõ cõfirmaſſet Deus
potius iſtos, quàm illos, ita vt iſti carerent benefi-
cijs, quæ conferebantur illis.
Item, ſimul angeli boni effecti ſunt beati, & ange-
li mali miſeri, non fuerunt tamen angeli mali crea-
H ti in miſeria, ergo nec angeli boni creati ſunt in bea
titudine. Conſiderandum pro hoc, ꝙ beatitudo
cuiuſcunque naturæ intellectualis, ſiue Dei, ſiue an
geli, ſiue hominis, conſiſtit in contemplatione altiſ-
ſimi obiecti, ſcilicet, Dei: vt oſtẽſum eſt ſupra q 40.
Non eſt autem poſſibile iſtam cõtemplationẽ repe-
riri ęqualiter in vnaquaq; natura intellectuali. Vn-
de beatitudo cuiuslibet conſiſtit inquantum attin-
git iſtam perfectionem operationis ſecundum mo
dum naturę ſuæ. Ideo diuerſimodè inuenitũ in Deo,
& in angelo, & in homine ſecundum eorum natu-
ralia conſiderata. Deus enim naturaliter ſeipſum
per eſſentiam ſuam videt, & non per aliquã ſui ſimi
litudinem. Intellectus autem angeli naturali cogni
I tione videt Deum per quandam ſimilitudinem il-
lius, quæ in ipſo eſt. Vnde in lib de cauſis dicitur, ꝙ
intelligentia cognoſcit id, quod eſt ſupra ſe, inquan
tum eſt cauſata ab ipſo. Vnde ſimilitudinem Dei Quo angelus naturaliter cognoſcit Deum, & qualiter homo.
habet angelus ſecundum eſſe proprij, cum non ha-
beat ſimilitudinem eius, niſi inquantum ab ipſo eſt.
Intellectus autem humanus naturaliter Deum in-
telligit, nõ quidem per eſſentiam, nec etiam per ſi-
militudinem Dei, quæ ſit in ipſo, ſed per ſimilitudi-
nem receptam, à creaturis. Ad Ro. 1. inuiſibilia Dei
per ea, quæ facta ſunt, &c. Si autem dicas quomo-
do intellectus noſter non cognoſcit Deum per ſi-
militudinem aliquam illius, quæ in ipſo ſit.
Dicunt aliqui, ꝙ hoc fit: quia non eſt ſimilitudo
K aliqua Dei in intellectu noſtro, ſed falſum eſt. Nam
magis propinquus eſt intellectus noſter Deo, q̃ res
materiales, & tamen in rebus materialibus eſt quæ-
dam Dei ſimilitudo, per quã intellectus nr̃ cogno-
ſcit Deum, ergo à fortiori erit in intellectu nr̃o: ma
ximè, quia homo dr̃ creatus ad ſimilitudinẽ, & ima
ginem Dei Gen. 1. quã imaginem, & ſimilitudinem
doctores ponunt in aĩa, & non in corpore. Dicendũ
ergo, ꝙ licet in intellectu noſtro ſit ſimilitudo q̃dã
Dei magis, quàm in rebus materialibus, tamen in-
tellectus noſter cognoſcit Deũ per ſimilitudinẽ re-
rũ materialiũ, & nõ per eã, q̃ eſt in ipſo: qa naturale
eſt intellectui noſtro nihil intelligere p ſeipſum, ſed
per ſpecies acceptas à ſenſu. Vnde ſeipſum non co
gnoſcit

gnoſcit, niſi per exteriora: per reflexionem quandam inquantum illa cognoſcit. Ideo ẽt ſicut intellectus non cognoſcit ſe per ſeipſum licet ſibi præſens ſit, ſed per exteriora: ita ẽt Deum nõ cognoſcit per imaginem illius, quam in ſe habet per quãdã ſimilitudinẽ eius acceptã a rebus materialibus.

De triplici viſione, & triplici reflexione. Differt aũt illa triplex cognitio de Deo ſupra poſita nunc ſm modum, qui eſt in viſione, ſicut oculus videt lucẽ exiſtentem in pupilla, non per aliquam ſimilitudinẽ eius, ſed per ſeipſam ibi præſentem. Et huic viſioni ſimilatur cognitio, qua Deus ſeipſum videt, quia non per ſpeciem aliquam, ſed per eſſentiam ſuam ſe videt. Eſt alia viſio, vt ſicut aliqs videt hominem reſpiciendo ipſum: nam videt tunc non per ipſam ſubſtantiam rei, ſed per ſpeciem acceptam immediatè ab ipſa re. Huic viſioni ſimilat̃ cognitio, qua angelus cognoſcit Deum. Nam non videt eum per eſſentiam, ſed per ſpeciẽ acceptam immediatè ab ipſo. Alia viſio eſt, qua vr̃ res per ſimilitudinem ſuam, quę eſt in ſpeculo, quãdo quis non reſpiciendo rem, ſed ſpeculum per imaginẽ rei, q̃ ibi eſt, videt ipſam rem: tunc non vr̃ res per eſſentiã ſuam, nec etiam per ſpeciem acceptam immediatè ab ipſa re, ſed per ſpeciem acceptam à ſpeculo. Talis autẽ eſt cognitio, qua homo naturaliter Deũ cognoſcit, quia non eſt per eſſentiam, nec etiam per ſpeciem impreſſam immediatè homini à Deo, ſed per ſpeciem acceptam à rebus, in quibus per quandam tenuem ſimilitudinẽ Deum cõſpicimus. Ideo propriè cognitio, quam habemus de Deo naturaliter vocatur cognitio in ſpeculo. 1. ad Corinth. 13. ſcilicet, quia Deum in creaturis, ſicut in ſpeculo cõſpicimus. De angelis autem dicendum eſt, ꝙ fuerunt creati in illa perfectione viſionis diuinę, q̃ eis naturaliter competit, ſcilicet, per ſimilitudines, quę in eis ſunt; & iſta poteſt vocari quædam beatitudo largè. Quia tamen iſta non ſatiat appetitum ipſorũ, vt oſtenſum eſt præcedenti. q. non eſt vera beatitudo, ſed conſiſtit ipſorum beatitudo in viſione Dei per eſſentiam, quam viſionem nulla creatura ex puris naturalibus habere poteſt, vt oſtenſum eſt ſupra. q. 45. Et iſta beatitudo ſicut non competit eis naturaliter, ita nec etiam habuerunt eam in principio ſuæ creationis, quia tunc ſolũ cõſecuti ſunt ea, quæ eis naturaliter competere poterant, & in hoc fuerunt ęquales omnes angeli, ſiue qui poſtea boni, ſiue qui mali facti ſunt. ſ. ꝙ nemo eorum creatus eſt in beatitudine, ſed poſtea cadentibus eis, qui ſponte mali facti ſunt, reliqui ex Dei gratia beatitudinẽ aſſecuti ſunt, quæ eſt in viſione Dei per eſſentiam. De his S. Thom. ſecundò Sen diſt. 4 arti. 1.

Ad primum argum. Ad primum dicendum, ꝙ Aug. accipit beatitudinem largè pro illa viſione Dei, quæ angelis competebat naturaliter. ſ. vt Deum in ſeipſis viderent per ſimilitudinem Dei in ſeipſis exiſtentem. Per hoc tamen non erant beati ſimpliciter, cum maioris perfectionis eſſent capaces, ſed ſecundum quid poterant dici beati. ſ. inquantum angeli, quia habebant iſtud, quod naturaliter ab angelis tanquam ſummũ haberi poterat. Et ſic 1. Ethi. dixit quoſdam beatos, vt homines i. non ſimplici, ſed ſecundum conditionem humanam. Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, quòd angeli viderunt verbum, & ita potuit eſſe cognitio matutina à principio ſuæ creationis. Et tamen non viderunt verbum in ſeipſo, quod eſt per eſſentiam videre, ſed viderunt iſtud in ſeipſis per ſimilitudinem Dei, quæ in eis eſt. Ad tertium arg. Ad tertium dicendum, ꝙ cognitio angelorum de Deo, quam naturaliter habent, non dicitur propriè in ſpeculo, quia non videbant Deũ, vt in ęnigmate, ſed per ſpeciem eius im-

A mediatam in ſeipſis exiſtentem, ſicut homo non dicitur videre iſtud in ſpeculo, cuius ſimilitudo immediatè eſt ĩ oculo ſuo, ſed iſtud, cuius ſimilitudinem in ſpeculo videt, & tamen angeli in ſeipſis habent ſimilitudinem Dei ab eo impreſſam, inquantum ipſi ſunt effectus eius, & per illam ipſum immediatè cognoſcunt: ſed cognitio illa, quam homo naturaliter habet, de Deo dicitur propriè in ſpeculo eſſe, vt patet ex dictis. Et ſic patet, quod cognitio, quã naturaliter angeli habent de Deo, non eſt in ſpeculo, & ęnigmate, & tamen non eſt viſio Dei per eſſentiam, vel quæ vocetur facie ad faciem. Cum autem dicitur, ꝙ inter iſtas viſiones non ſit medium. dicendum, quod verum eſt, quantum ad humanã B cognitionem, quam communiter de Deo habet, & tamen ſimpliciter bene datur medium. Nam viſio naturalis, quam habent angeli de Deo eſt media, ẽt ſi Deus imprimeret intellectui noſtro ſpeciem aliquam, per quam eum multum excellenter cognoſceremus non accipiendo aliquid à rebus: eſſet cognitio media inter illa, quæ eſt in ſpeculo, & eã, quę eſt facie ad faciem, cum illa ſpecies nõ acciperetur à rebus, ſed à Deo immediatè imprimeretur.

Ad quartum dicendum, ꝙ angeli naturali cognitione non cognoſcunt Deum diſcurſiuè, & inquirẽdo: quia in hoc ſunt multæ cognitiones, cũ diſcurratur de vna re ad alteram: ſicut in cognitione cõcluſionis ex principijs: nam vna cognitione fertur C intellectus in principia per ſe, & alia cognitione in concluſionem ex principijs. In rebus autẽ, quæ cognoſcuntur per ſpeciem immediatè acceptã ab ipſis, eadem cognitione fertur potentia in obiectum, & in ſpeciem. Sicut cum quis videt hominem præſentem videt eum per ſpeciem ipſius, quæ ad cultũ venit, & tamen oculus eadem viſione fertur in ſpeciem, & in rem viſam: ideo nemo dr̃ videre hominem præſentem ſibi per diſcurſum. Angeli autem naturaliter cognoſcunt Deum per ſpeciem immediatè ab eo acceptam: ideo non eſt cognitio diſcurſiua, ſicut nos cum videmus hominem præſentẽ.

Nunc autem dicto de beatitudine, dicendũ erit de dotibus, quæ ad beatitudinem pertinent, & au- D reolis, de iſtis tamen. ſ. aureolis dicet̃ infra 13. & de dotibus dicetur infra 17. Et quoniam frui eſt actus, qui ptinet ad beatitudinẽ, de fruitione dicendũ eſt.

Cuius potentiæ actus ſit fruitio. *Quæſt. LXXIIII.*

QVAERITVR primo de fruitione, cuius potentiæ ſit actus. Aliqui dicunt, ꝙ ſit intellectus, quia frui nihil aliud eſt, q̃ fructum capere, ſed fructum humanæ vitæ, qui eſt beatitudo capit intellectus, cum beatitudo conſiſtat in actu intellectus, vt oñſum eſt ſup. q. 33. ergo frui eſt intellectus. Primum argum. Itẽ frui eſt actus nobiliſſimæ potentiæ, cum frui ſit circa finẽ, & eſt perfectiſſimus actus hoĩs ponẽs eũ in ſuo fi- E nẽ, ſed ĩtellectus eſt potẽtia nobiliſſima in hoĩe, ergo ad intellectum pertinebit: Secundũ arg. Item Aug dicit, ꝙ viſio eſt tota merces, ſed merces operationis nr̃æ conſiſtit in fruitione diuinæ eſſentiæ: ergo fruitio eſt ipſa viſio: illa aũt ẽ ĩtellectus, iõ fruitio erit ĩ ĩtellectu. Tertium arg.

Alij dicunt, ꝙ fruitio ſit oĩum potentiarũ, ita ꝙ quælibet poſſet frui obiecto ſuo: quia quælibet potentia hẽt ꝓpriũ finẽ, qui eſt perfectio eius, ſicut viſus cognoſcere viſibile, & audit⁹ diſtinguere ſonos, finis tñ rei eſt fructus eius: ergo quælibet potẽtia poterit frui. Quartum arg. Item frui importat delectationẽ, ſed delectatio ſenſibilis pertinet ad ſenſum, qui delectatur in ſuo obiecto: ergo fruitio pertinebit ad potẽtias ſenſitiuas, quæ ſunt apprehenſiuæ. Quintum arg.

Sextum argum.

Item pater, quia pręmium rñdet merito, & tamẽ
homo meretur operando per omnes potentias: er-
go præmiabitᷣ in omnibus, ſed premium eſt fruitio,
ergo in omnibus potentijs erit fruitio. Item dicit
Aug. ſuper illud Io 10. Ingredietur, & egredietur, &
paſcua inueniet. ſ. homo inueniet paſcua interius
in deitate Saluatoris, & exterius in humanitate ei⁹,
& tamẽ videre humanitatẽ Chriſti pertinet ad ocu-
lum: ergo etiam oculus fruetur.

Septimũ argum.

Alij dicunt, ꝙ nullius potentiæ ſit frui, qa actus
denominatur ab illa potentia, cuius eſt, frui tamen
non denominatur ab aliqua, ſicut intelligere ab in-
tellectu, velle à voluntate ergo nullius eſt.

Dicendum, ꝙ frui propriè volũtatis eſt Pro quo
conſiderandũ, ꝙ fruitio, & fructus ad idẽ pertinẽt,
& vnum dr̃ deriuari ex altero. Et quoniã ſenſibilia
ſunt nobis naturaliter magis nota, accipitᷣ nomen
fructus ab eis, quæ ſunt in ſenſu. Fructus autẽ ſenſi-
bilis eſt vltimum, quod de arbore expectatᷣ, & cum
quadam ſuauitate percipitur, & ſic fruitio vr̃ perti-
nere ad amorem, & delectationem, quã aliquis ha-
bet de vltimo expectato: finis aũt eſt vltimum, qđ
expectatur, & finis habet rõnem boni: bonũ aũt ad
appetitum pertinet: ideo frui ꝓpriè pertinet ad po
tentiam appetitiuã. Aliter poteſt cõſiderari, ꝙ frui
tio ſecundũ, ꝙ nos accipimus conſiſtit in operatio-
ne perfectiſſima hoĩs, cum fruitio ſit vltima fęlici-
tas eius, ipſa autem fęlicitas eſt in viſione Dei, vt ꝓ-
batum eſt ſupra q 4. Ex viſione autem efficitur ip
ſum viſum quodãmodo intra videntem, cũ nõ fiat
viſio per ſpeciem aliquã, ſed per ipſam eſſentiam, q̃
vr̃, & per hoc, quod viſum eſt intra videntẽ eſt quę-
dam comprehenſio eius: quia qđ eſt intra aliqđ cõ-
comprehenſum eſt ab illo, & ſic per viſionẽ patriæ
fit comprehẽſio, quæ ſuccedit ſpei, quæ habetur in
via, ſicut in via ſpes quędam modo gignitur ex fide,
cui in patria reſpondet viſio. Et quia per viſionem
ipſum quod vr̃ receptum eſt intra videntẽ, fit quaſi
quædam penetratio mutua, vt vnum ſit in altero,
& alterũ in altero, ſicut dr̃. 1. Io 4. Qui manet in cha
ritate in Deo manet, & Deus in eo. Et per iſtam pe-
netrationem ſunt maximè vnita. Et quia ex vnio-
ne conuenientis ad id, cui conuenit in rebus perci-
pientibus cauſatur delectatio, neceſſe eſt ad iſtã vi-
ſionem diuinæ eſſentię, in qua eſt fęlicitas ſequi ma
ximam delectationẽ, quæ ad voluntatẽ pertinet ex
ſuo complemento. Nam delectatio dicit compla-
centiã quandam ſequentem ad coniunctionem cõ
uenientis cum eo, cui conuenit: ſentire autẽ aliqđ
eſſe conueniens alteri pertinet ad potentias appre-
henſiuas: complacentiam aũt habere de illa coniun
ctione pertinet ad ſolam appetitiuam. Fruitio ergo
in operatione perfectiſſima conſiſtit, quæ eſt fęlici-
tas, & eſt viſio Dei, non tamen eſt ipſa viſio forma-
liter fruitio, ſed inquantum eſt iſta operatio perfe-
ctiſſima quieſcit voluntas in illa, & complacet ſibi
de ea tanquam de proprio bono, & illa complacen
tia vocatur fruitio. Vnde formaliter fruitio actus
voluntatis eſt, & tamen non eſt propter aliquod bo
num, qđ in ipſo ſit, ſed propter bonum, quod eſt in
actu intellectus, quo fruitur voluntas tanquam ꝓ-
prio bono per complacentiã, quæ eſt actus eius. Et
ſecundum hoc poſſet dici, ꝙ fruitio cõſiſtat in actu
intellectus, quia eo fruitᷣ voluntas accepto ſub rõne
ſummi boni. Quia tamen ille actus eſt videre ſecũ-
dum ſe, & non delectari, licet ad illum ſequatur ne
ceſſario delectatio tanquam per ſe accidens eius, vt
oſtẽſum eſt ſupra q. 24 dicimus fruitionem eſſe vo-
luntatis actum, quia licet ad intellectum ſolum per-
tineat videre ipſum ſummum bonum, ad volunta

F tem tñ ſolam pertinet quietari in illo, vt in fine, cũ
ratio boni, & finis ad voluntatem pertineat. Et ſic
generaliter loquentes dicimus fruitionem eſſe vo-
luntatis. Sic.n. dicit Aug lib de doctrina Chriſtiana,
ꝙ fruimur optatis Et in li. de Trinitate dicit, ꝙ frui
eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam, & ta
men amare, & quieſcere in rebus cum delectamur
ad voluntatẽ pertinet. Ideo fruitio ad ipſam perti-
net. De his S. Tho. infra 2. q. 11. artic. 1 & 1. Sen. diſt.
1. arti. 1. Ad primum dicendum, ꝙ fruitio poteſt
pertinere ad intellectum materialiter, ſed formali-
ter ad voluntatem pertinet. Voluntas nanque ſo-
la propriè fruitur. Id tamen, quo fruitur ad intelle-
ctum ſolum petinet, ſed ipſa accipit iſtud tanquam

Ad primũ argum.

G bonum proprium. Nihil n. prohibet vnũ, & idẽ ſe-
cundum diuerſas rationes pertinere ad diuerſas po
tentias, & ſic ipſa viſio de Deo inquantum eſt viſio
eſt actus intellectus, inquãtũ verò eſt quoddã bonũ
eſt finis, & obm voluntatis, & ſic fruitᷣ illo. Vñ intel-
lectus conſequitur finẽ vitæ humanæ tanq̃ potẽtia
agens & ꝓueniens: voluntas autẽ ꝯſequitᷣ finẽ tanq̃
potentia mouens ad finẽ, & fruens ipſo iam adepto
quieſcendo in illo. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ frui-
tio eſt nobiliſſimę potentiæ. i. iſtud bonũ, quo frui-
mur pertinet ad potentiam nobiliſſimã, & ſic verè
pertinet ad intellectum, qui ſolus videt Deum, & ta
men frui iſto bono non oportet, ꝙ pertineat ad po
tentiã excellentiſſimã, ſed ad illam, quæ conſequitᷣ

Ad 2. arg.

H excellẽtiſſimã, & habet iſtud bonũ pro obiecto ſub
ratione boni, & iſta eſt voluntas: ideo ipſa fruitur,
licet nõ ſit ipſa nobiliſſima potẽtia. ſed intellectus,
vt oſtenſum eſt ſupra q 33. licet quidã velint ipſam
excellentiorẽ intellectu. Ad tertium dicendum, ꝙ
viſio eſt merces, & ideo tota delectatio, vel fruitio
eſt in viſione Dei, & tamen ipſa viſio non eſt fruitio,
ſed quietatio, & complacentia voluntatis in illa vi-
ſione eſt fruitio, & tunc fruitio formaliter ſumpta
non eſt merces, ſed eſt gaudium quoddam de mer-
cede habita. Ad quartum dicendum, ꝙ ad poten-
tias apprehenſiuas nõ pertinet frui ꝓpriè, ſed ad ap-
petitiuam: quia frui eſt de fine vltimo. Finis tamen
cuiuslibet potentiæ apprehenſiuę continetur ſub

Ad tertiũ argum.

Ad quartũ arg.

I obiecto appetitiuę, ſicut ꝓprium ſub cõi, vel parti-
culare ſub vniuerſali Perfectio tamẽ cuiuslibet po-
tentiæ, & finis eius inquantum eſt quoddam bonũ
pertinet ad appetitum, & ꝑꝑ hoc appetitus mouet
oẽs potentias ad fines ſuos: quia ipſe cõſequitur bo
num, quod reperitur in fine, vel obiecto cuiuslibet
potentiæ, & ſic ad ipſum pertinebit frui, qa ipſe ſo-
lus conſequitur fines oĩum potẽtiarum in rõne cu-
iuſdã boni, de quo eſt delectatio. Nulla aũt alia po-
tentia apprehendit obiecta in rõne boni, ſed ſub ali
qua alia rõne ꝓpria. Ad quintũ dicendũ, ꝙ in dele
ctatione duo ſunt, vt ſupra diximus. ſ. percipere cõ-
iunctionem conuenienter ad id, cui cõuenit, & de-
lectari, vel complacere ſibi de illa coniunctione. Pri

Ad quintum arg.

K mum eſt omnium potentiarũ apprehenſiuarũ: ſecũ
dum eſt ſolius potẽtiæ appetitiuę, & ſic denominatᷣ
fruitio à complemento ſuo, & ſic ſola volũtas frui
tur Si autẽ conſideraretᷣ fruitio q̃tum ad ſuum pri-
mum oẽs potentiæ apprehenſiuę fruerentur, & vo-
luntas non frueretur. Ad ſextum dicendum, ꝙ po
tentiæ inferiores appetitiuę non poſſunt frui, quia
non habent operationes circa vltimum finem, cum
illum non apprehendant, quia ſunt virtutes mate-
riales. Et tñ ſicut nunc intellectus perficitur accipiẽ
do à ſenſibus, ita in patria erit è ꝯrio: quia oẽs poten
tiæ inferiores accipiẽt à ſuperiorib⁹. Nã bonũ intel
lectus, & voluntatis redundabit in eas. Vñ Aug. dicit
in lib. de Spiritu & aĩa, ꝙ ſenſus vertetᷣ in rõne. ſ. in-

Ad ſextũ argu.

quantum

quantum ſua remuneratio à ratione emanabit.
Ad ſeptimum dicendum, quod humanitas Chri- Ad ſepti.
ſti non erat finis vltimus beatorum, ſed viſio diuinæ
eſſentiæ. Vnde in viſione humanitatis Chriſti non
erit propriè fruitio, ſed erit quoddā accidētale gau-
dium, ſicut in corpore excellentiſſimo totius vniuerſi.
Ad octauum dicendum, quòd quando aliquis actus Ad octau.
abſolute pertinet ad aliquam potētiam denomina-
tur ab illa, ſicut videre à viſu, ſed qñ eſt actus vnius
potentiæ non abſolutè, ſed in comparatione ad aliā
à nulla denominatur. Sicut ſcire eſt actus rationis ſe
cundum ordinem ad intellectum, ſcilicet, inquantū
deducit ex principijs concluſiones. Vnde non deno
minatur ab aliqua potentia. Sic frui eſt actus volun-
tatis inquantum conſequitur actum intellectus, ſci
licet, Dei viſionem. Ideo non denominatur ab ali-
qua potentia, licet ſit voluntatis, ſicut ſcire non de-
nominatur ab aliqua, licet ſit rationis.

Cuius habitus eſt actus fruitio. Quæſt. LXXV.

QVAERITVR, Cuius habitus eſt actus ipſa
fruitio. Dicendum, quòd charitatis, quia ſicut
frui eſt actus optimus, ita debet eſſe optimi habitus.
Et tamen charitas eſt excellentior inter omnes habi
tus, prima ad Corinth 13. ergo charitas eſt fruitio.
Item fruitio propriè erit in patria, & tamen ibi non
manebunt alij habitus theologici, ſcilicet, fides, &
ſpes, & multæ aliæ perfectionis viæ: de charitate au-
tem ſola dicitur, quod non euacuabitur, ſed mane-
bit in patria, eod. cap. ergo ipſius eſt fruitio. Itē frui
eſt amorem inhęrere alicui rei pp ſe vt ait Aug. 9. &
10. de Trinita. ſola tamen charitas amat aliquid pp
ſe: ergo fruitio ipſius eſt. Aliqui dicunt, ꝙ non perti-
net ad eam, quia ad fruitionem tria requiruntur, ſci
licet, perfecta viſio, plena comprehenſio, & inhęſio
amoris conſūmati. Iſta tamen pertinent ad diuerſos
habitus: ergo non ad ſolam charitatem. Itē per frui-
tionem homo Deo coniungitur: omnes tamē vir-
tutes coniungunt hominem Deo, cum virtus ſit di-
ſpoſitio perfecti ad optimum, 7. Ethicorum: ergo ad
omnes virtutes pertinebit fruitio.
Dicendum, quòd ſolius charitatis eſt, vt dictum
fuit. Et ad rationem primam dicendum, quòd quā-
uis iſta tria concurrant ad fruitionem, vt oſtenſum
eſt præcedenti quæſt. tamen cōſummatur fruitio in
vltimo, ſcilicet, in delectatione, & ab illa nominat.
Ad ſecundum dicendum, quòd omnes virtutes cō-
iungunt nos Deo per modum meriti cuiuſdam di-
ſpoſitionis: charitas autem coniungit nos ei per mo
dū perfectæ vnionis, ad quod nulla alia virtus per-
uenit. Quod patet: quia virtus quælibet coniungit
obiecto ſuo potentiam, cuius eſt, quia obiectum eſt
vltimum illius: omnium autē virtutum ſunt obie-
cta quædam res particulares citra Deum, vt in mo-
ralibus virtutibus, quarum obiecta ſunt paſſiones, &
actiones: charitas autem habet pro obiecto ipſum
Deum. Ideo proprium eius eſt vnire hominē Deo,
& ſic ipſa ſola fruitur. De his Sanctus Thom. 1. 2.
diſtinct. 1. artic. 1.

An ſolo Deo fruendum ſit, vel etiam alijs rebus. Quæſtio LXXVI.

Primum arg. QVAERITVR, an ſolo Deo fruendum ſit, vel
poſſumus alijs rebus frui. Quidam dicūt, quod
etiam alijs rebus fruamur, quia fructus eſt, quo quis
fruitur, ſed ad Galat. 5. dicitur, quòd fructus ſpiritus
Secundū argu. ſunt gaudium, pax, charitas, &c. ergo his frui poſſu-
mus, quæ non ſunt Deus, nec vltimus finis. Item

A actus voluntatis poſſunt reflecti ſupra ſeipſos, quia
volo me velle, & amo me amare, ſed frui eſt actus
voluntatis, per quem fruimur, vt dicit Auguſt. 10.
de Trinit. ergo poteſt quis frui ſua fruitione, & illa
non eſt Deus: ergo non ſolum Deo fruendum eſt.
Item hominibus fruimur. Sic enim dicit Paulus in Tertium
epiſtola ad Philemonem: Fruar te frater: ergo non arg.
ſolo Deo fruimur. Item vt dicit Auguſt. in libro de Quartum
doctrina Chriſtiana. Illis reb. fruimur, quæ nos bea- argum.
tos faciunt, beatitudo tamen creata, quæ eſt ei viſio
nos beatos efficit: ergo etiam illa fruimur. Item ope Quintum
ratione perfecta fruimur, cum ipſa ſit vltimus finis arg.
hominis, quia eſt fœlicitas eius: & tamen vltimo fi-
ne fruendum eſt, & ita eſt de operatione, quæ eſt fœ
B licitas, quia non quęritur propter aliud, vt dr̄ 1. Eth.
Item virtutibus, & quolibet bono honeſto frui poſ- Sextum
ſumus, quia fruitio eſt de eis, quæ propter ſe quęrū- argum.
tur, vt ait Auguſt. Tale autem eſt honeſtum quia vt
dicit Tullius: honeſtum eſt, quod ſua vi nos trahit, &
ſua dignitate nos allicit: ergo nō ſolo Deo fruimur.
Dicendum, quod frui propriè ſumptum de Deo
ſolo eſt: nam fructus ſecūdum rationem ſuam duo
dicit, ſcilicet, quòd ſit aliquid vltimū, quia fructus
eſt vltimum, quod de arbore expectatur, & etiā qđ
appetitū quietet quadam dulcedine, vel ſuauitate,
aut delectatione. Vltimum autem poteſt dici ali-
quid dupliciter, ſcilicet, ſimpliciter, aut ſecundum
quid. Simpliciter vltimum eſt, quod ad nullum re-
C fertur, vltimum ſecundū quod eſt vltimum aliquo-
rum, ſed non omnium. Illud autem quod eſt vltimū
ſimpliciter, eſt in quo, quis delectatur ſicut in vlti-
mo fine, & iſtud vocatur propriè fructus, & hac re di
cemur frui. Illud autem, quod in ſeipſo non eſt dele
ctabile, ſed ſolum appetitur propter aliud ſicut po-
tio amata propter ſanitatem nullo modo poteſt di-
ci fructus. Illud autem, quod in ſe habet quandā de-
lectationem, ad quam aliqua referuntur poteſt vo-
cari fructus aliquo modo, ſed non ſecundum perfe-
ctam rationem. Vnde & illo poſſumus dici frui. ſed
largè. Nam dicit Auguſt. 10 de Trinit. quòd fruimur
cognitis, quibus mens delectata quieſcit, & tamen
ipſa non quieſcit ſimpliciter, niſi in vltimo: quia
D quandiu aliquid expectatur, adhuc manet motus
mentis in ſuſpenſo, licet ad aliquam partem eius,
quod optat iā peruenerit, ſicut in motu locali totū
medium inter terminum, à quo, & in quem eſt ali-
quid, ad quod optatur peruenire: ideo quælibet per-
tranſita voluntas aliquo modo quietatur, & tamen
non ſimpliciter quouſque peruenerit ad terminū,
quem ſibi vltimum conſtituit. Et ſic ſolo Deo, ſiue
vltimo fine, quod idem eſt, frui poſſumus, quia iſtud
eſt ſimpliciter vltimum, in quod appetitus mouet.
Conſiderādum etiam, quod poſſumus dici largè lo-
quendo de fruitione frui aliquo tanquam obiecto.
Et ſic fruimur Deo tā quam vltimo fine, & propriè.
Largè autem loquendo quibuſdam alijs bonis infe
E rioribus frui poſſumus. Alio modo fruimur aliquo
tanquā medio fruendi, & ſic fruimur fruitione, quę
eſt medium fruendi obiecto. Fruimur etiam habitu
eliciēte operationē illam, & ſic fruimur charitate.
Alio modo fruimur aliquo tanquam inſtrumento
fruitionis. & ſic fruimur voluntate, quæ eſt poten-
tia eliciens fruitionem, ideſt, quòd per ipſam frui-
mur, & non quòd ipſa tanquam bono quodā frua-
mur. De hoc S. Th. 1. 2. q. 11. ar. 3 & 1. Sēt. d. 1. q. 3. ar. 1.
Ad primum dicendum, quòd fructibus ſpiritus ſan Ad primū
cti non fruimur, nec vocantur fructus quaſi eis frua arg.
mur. Pro quo ſciendum, ꝙ fructus aliter comparan
tur ad arborem producētem, & aliter ad hominem
fruentem. Nam reſpectu arboris nō dicitur fructus
quaſi

quaſi arbor fruatur illo, ſed quia eſt vltimũ, ꝙ arbor
producit, & comparatur ad eam fructus, vt effectus
ad cauſam: comparatur autem ad hominem fruen-
tem, ſicut vltimum expectatum & delectans; & ſic
illa, quæ numerat Apoſtolus ad Gal. 5. dicuntur fru
ctus, ſcilicet, ſancti, quia ſunt quidam effectus eius
in nobis. Vnde vocantur fructus, non, quod eis frua
mur tanquam vltimo fine, ſed quia in nobis à ſpiri-
tu ſancto cauſati ſunt. Vel poteſt dici ſecundũ Am-
broſium, ꝙ vocantur fructus, quia habent in ſe ali-
quid, propter quod appetantur, ſcilicet, quandam
ſuauitatem, ſecũdum quam nobis placere poſſũnt,
& tamen hoc non tollit quin ad vltimum finem re-
Ad ſecundum. ferantur. Ad ſecundum dicendum, quòd fruitione
G poſſumus aliquo modo frui. Nã finis dicitur duplici
ter, ſcilicet, ipſa res, quæ propter ſe quæritur, & ade-
ptio, vel poſſeſſio ipſius rei. Et iſti nõ ſunt duo fines,
ſed vnus finis. & tamen vnus applicatur alteri, quia
res eſt finis per ſe: adeptio autem eſt finis, inquãtum
nos coniungit ipſi rei. Deus ergo vltimus finis eſt, ſi-
cut res, quæ propter ſe vltimo quæritur. Fruitio au
tem eſt finis, quia eſt adeptio huius finis vltimi. Sicut
ergo non eſt alius finis Deus, & fruitio Dei: ita non
non eſt alia ratio, qua Deo fruimur, & qua fruimur
diuina fruitione. Poteſt tamen dici, ꝙ fruimur Deo
tanquam obiecto fruitionis, ipſa autem fruitione
fruimur formaliter, & nõ obiectiuè, quia eſt id, per
qđ fruimur tanquam per medium, & non quo frui
Ad tertiũ. mur tanquam obiecto. Ad tertium dicendũ, quòd
H ſicut dicit Auguſt. 3. de doctrina Chriſtiana, ſi Apo-
ſtolus dixiſſet fruar te, & nõ addidiſſet, in Domino,
videretur poſuiſſe finem dilectionis in homine, ſed
quia addidit, in Domino, ſignauit, quòd in Deo finẽ
poneret, & eo frui ſe intelligeret, & ſic dixit ſe frui
homine non tanquam termino, ſed tanquã medio.
Hoc autem eſt quantum ad homines iuſtos, qui poſ
ſunt repræſentare Deum, qui eſt obiectum fruitio-
nis propter ſimilitudinem gratiæ, ſecundum quam
Deus habitat in ſanctis. Peccatoribus autẽ non poſ-
ſumus frui etiam in Domino, quia nõ eſt in illis gra-
tia, quæ faciat Deum habitare in eis, & quę eſt exem
plar illius ſummæ bonitatis Dei, qua fruendum eſt.
I Et à fortiori non poſſumus frui creatura irrationa-
bili, ideſt, quòd fruamur Deo in ea, quia minus illa
habet de ſimilitudine Dei, quàm homo peccator.
Ad quar. Ad quartum dicendum, quòd fruimur illis rebus, q̃
nos beatos efficiunt, ſcilicet, effectiuè, & eſt ſolus
Deus, ſiue tres perſonæ diuinæ, quod idem eſt. Ipſa
autem beatitudo, quæ eſt viſio Dei, & aliquid crea-
tum non efficit nos beatos effectiuè, ſed formaliter,
ſicut albedo facit hominem album formaliter, ſed
non effectiuè. Aliter poteſt dici, ꝙ Deo fruimur tan-
quam obiecto fruitionis: beatitudine autẽ fruimur
Ad quintum. tanquam medio fruendi. Ad quintum dicendum,
quòd fruitio propriè eſt finis, operatio autem nun-
K quam habet rationem finis vltimi ſimpliciter, etiam
ſi ſit immanens, cum ipſa ſit de aliquo obiecto, &
iſtud perficit, & terminat eam. Quia tamen obiectũ
non aſſequitur, niſi per operationem, idem eſt appe-
titus ad obiectum, & ad operationẽ. Et ſic fruimur
aliqualiter operatione inquantum ipſa coniungit
nos Deo, quo verè fruimur, & tunc eadem fruitio-
ne fruimur Deo, & ipſa fruitione, vel operatione.
Ad ſextũ. Ad ſextum dicẽndum, ꝙ propter ſe appeti dicitur
dupliciter. Vno modo, ꝙ non appetitur pp aliud, &
hoc modo virtutes, & omnia bona honeſta nõ appe
tuntur propter ſe, cum appetãtur propter alterum.
Nam virtus propter actum appetitur, cum ſit quidã
habitus. Alio modo dicitur appeti propter ſe aliqd,
ideſt, non per accidens, & ſic virtus, & honeſtum pp
F ſe appetuntur, quia habent in ſe aliquid, propter qđ
appetantur, ſcilicet, dignitatem ſuam, etiam ſi nihil
aliud eſſet, ad quod ordinarẽtur. Et ſic poſſumus ali-
quo modo frui virtutibus, & tamen quia ipſę ordi-
nantur ad beatitudinem non fruimur eis abſolutè,
ſcilicet, tanquam obiectis fruibilibus, ſed ſolum, vt
medijs, vel inſtrumentis ad vltimum finem, qui
eſt fruibilis.

An fruimur Deo tribus fruitionibus, vel vnica.
Quæſtio LXXVII.

QVAERITVR, cum fruitio ſit ꝓpriè de Deo,
& Deus ſit tres perſonæ æqualiter bonæ, & per
G fectæ: an fruamur Deo trib. fruitionibus, vel vnica.
Quidam dicunt, ꝙ tribus, quia actus diſtinguuntur Primum arg.
per obiecta: obiecta autem ſunt tres perſonæ. Sic n.
dicit Auguſt. ꝙ tres ſunt res, quibus fruimur, Pater,
Filius, & Spiritus ſanctus, & iſtæ nos beatos efficiũt:
ergo tribus fruitionibus fruemur. Itẽ operatio ani- Secundũ argum.
mæ, quæ terminatur ad aliquod commune non eſt
perfecta, niſi deſcendat ad propria illius communis,
ſicut cognitio generis non perficitur, niſi per cogni-
tionem differentiæ. & multo minus poterit amor
perfici in communi, ſed in particulari. Fruitio autẽ
eſt operatio perfecta: ergo non fruemur eſſentia di-
uina ſolum, quæ eſt communis tribus perſonis, ſed
etiam ipſis perſonis, & proprietatibus earum, & ſic
H erunt tres fruitiones. Item quicquid habet filius ad- Tertium argu.
patrem referre ſolet tanquam ad id, à quo habet. ſi-
cut dicitur Io. 5. Mea doctrina non eſt mea, ſed eius,
qui miſit me. Si ergo bonitatẽ accipit filius à patre,
& eſſentiam, & omnia alia naſcẽdo, vt ait Hilarius,
ergo fruitio bonitatis filij refertur in fruitionem pa
tris: vnde æqualiter fruemur Patre, & Filio, & con-
ſequenter non erit vna fruitio, ſed multę.
Dicendum, quòd Deo fruimur, & etiam tribus
perſonis fruimur, vt Auguſt. dicit: fruitio tamen ꝓ-
priè eſt de aliquo tanquam de vltimo bono, in quo
mens delectata quieſcit: licet ergo tres perſonę ſit
Deus, & ſint æquales, & quęlibet earum ſit in infini
tum bonum, non tamen ſunt tria bona, ſed vnũ bo-
I num, ſicut eſt vna eſſentia trium, & non diſtinguun
tur perſonæ, niſi per ꝓprietates relatiuas, & illę non
habent rationem boni, nec fruibilitatis, quia ſunt re
lationes, quæ perfectionem non dicunt. Id autem,
quod dicit perfectionem vnum eſt in tribus perſo-
nis; ideo vnica fruitione illis fruimur. Item, ſicut di-
ctum eſt, fruitio eſt de vltimo fine, ſed tres perſonæ
diuinæ ſunt vnũ bonum primum omnium rerum,
& vnus creator: ita ergo erunt vnus finis, & ſic non
poterunt eſſe de illis multæ fruitiones. Item fruitio
eſt de nobiliſſimo obiecto, cum ſit fœlicitas, & fœ-
licitas eſt circa optimum, ut dicitur 10 Eth. nobiliſ-
ſimum autem vnum tantum eſt, quia quod per ex-
K cellentiam dicitur vni ſoli conuenit. Nõ ergo pote-
rit eſſe fruitio, niſi de vno & tñ fruimur tribus perſo
nis: ergo vnica fruitione illis fruemur inquãtum ip-
ſę tres ſunt vnicum, & idem ſummum bonum.
Alij etiam dicunt, quòd neceſſe eſt vnicam fruitio-
nem ex parte proprietatum perſonalium, quæ ſunt
relatiuæ, quia qui nouit vnum relatiuorum, nouit,
& reliquum, vt dicit Ariſt. in Prædicamentis. Cum
ergo fruitio oriatur ex viſione, qui fruitur vno rela-
tiuorum inquãtum huiuſmodi eſt, fruitur reliquo.
Et ſic eadem fruitione fruemur omnibus cũ in frui-
tione vnius contineatur fruitio omnium. Rationes
tamen præcedentes magis conuincunt, quàm iſta.
De his S. Thom. 1. Sent. diſtinct. prima, artic. primo.
Ad primum dicẽdum, quòd quanquam tribus per-
ſonis,

ſonis fruamur, non ſunt tria obiecta fruitionis, quia obiectum fruitionis eſt bonum: perſonæ autem nō diſtinguuntur per bonum, quia omnes tres ſunt vnū, & idem bonum, ſed diſtinguuntur proprietatibus relatiuis, quæ ad fruitionem non pertinent, & ſic eadē fruitione eis fruemur. Ad ſecundum dicendū, quod proprietate cuiuſlibet perſonæ fruemur inquantum ipſa eſt idem realiter cū eſſentia, vel bonitate diuina, & differens ratione, & tamen non erunt tres fruitiones, quia tres proprietates ſunt idem realiter cum eſſentia, vel bonitate diuina, quia per ſe fruimur. Ad tertium dicendum, quod reductio eorum, quæ habet filius in patrem ponit gradum inæqualitatis inter eos, ſed ſolum ordinem naturæ, vel originis, & ideo manet vna, & æqualis fruitio trium perſonarum.

An fruitio ſit de vltimo fine ſolum habito, vel etiam de non habito. Quæſtio LXXVIII.

QVAERITVR, an fruitio ſit de vltimo fine habito ſolum, vel etiam de non habito: Dicunt aliqui, quòd ſolum fine habito fruimur, quia dicit Auguſtin. 10. de Trinitate, quòd frui eſt cum gaudio vti non adhuc ſpei, ſed iam rei. Sed quandiu non habetur vltimus finis, non eſt gaudium in re, ſed in ſpe: ergo non erit fruitio niſi de ſine habito.

Item fruitio eſt de fine vltimo inquantum quietat appetitum. & tamen ipſe non quietat appetitum, niſi quando iam habetur: ergo non eſt fruitio de fine, niſi quando habetur. Item frui eſt de fructum capere: & tamen nō capitur fructus de re niſi quando habetur: ergo nemo poteſt frui fine, niſi quando hr̃.

Dicendum, quòd frui importat quandam comparationem voluntatis ad finem vltimum, ſecundū, quòd voluntas habet aliquid de illo. Pōt autem dupliciter haberi finis, ſcilicet, perfectè & imperfectè: habetur autem perfectè quando non ſolum in intētione habetur, ſed etiam realiter poſſidetur: imperfectè autem quando habetur ſolum in intentione, vel eſt facta aliqua diſpoſitio ad illum, licet nōdum poſſideatur. Et vtroque modo eſt fruitio. Sed quando finis perfectè habetur eſt perfecta fruitio: quādo
D autem habetur ſolum in intentione, eſt imperfecta fruitio. Et tamen illa adhuc vocatur fruitio a doctoribus, cum homo exiſtens in via, dicatur frui Deo. Et ſic Apoſtolus dixit Philemoni: Fruar te in Domino, id eſt, fruar Domino in te: & tamē Apoſtolus adhuc erat in via. Patet etiam, quia Auguſ. dicit, quod frui eſt amore inhærere alicui rei propter ſe, & tamē exiſtentes in via Deum propter ſeipſum diligimus: ergo hic Deo fruimur.

Ad primum dicendum, quòd Auguſt. loquitur ibi de fruitione perfecta, quæ non eſt in ſpe, ſed in re. Secundo dicendū, quod quies voluntatis dupliciter impeditur. Vno modo ex parte obiecti, ſcilicet, quia non eſt vltimus finis, & ſic voluntas nō poteſt in eo
E quieſcere, ſed adhuc appetit aliud. Alio modo ex parte appetentis, qui non quieſcit ex eo, quod nondum conſecutus eſt finem. Obiectum autem dat ſpeciē actui, ſed modus, ſiue cōditio actus, vt ſit perfectus, vel imperfectus peruenit ab agente ſm modū perfectionis. Primo modo non poteſt eſſe quies, nec fruitio aliqua cū obiectum non ſit fruibile, quia non eſt vltimus finis. Secūdo modo fruitio eſt; quia obiectū eſt vltimus finis & tamen eſt imperfecta fruitio ꝓꝑ imperfectionem agentis, ſcilicet, quia nondum poſſidet finē, & ſic habet ſe imperfectè ad illum. Ad tertium dicēdum, quod fructus non capitur, niſi de re, quę habetur: & ſic finis licet non habeatur realiter, habetur in intētione, quod eſt in parte habere: & ſic frui-
A tio eſt imperfecta, & tamen fruitio eſt. De his Sanct. Thom. 1. 2. quæſt. 11. artic. 4.

Cui conueniat frui an ſoli homini, vel etiam alijs rebus. Quæſtio LXXIX.

QVAERITVR, cui conueniat frui, an ſoli homini, vel etiam alijs rebus. Quidam dicunt, quod etiā ad alia animalia pertineat fruitio, quia fruitio dicit quietationem deſiderij in fine ſed omnis creatura deſiderat naturaliter aliquem finem ēt inſenſibilis. Cum ergo contingerit peruenire ad illum finē, fruetur eo: & ſic etiam inſenſibilis creatura fruetur. *Primum argum.*

Item bruta, quęrūt aliqua, in quibus delectentur, &
B non referunt illa ad alios fines, qui carēt ratione ordinante: ergo fruentur illis delectabilibus. *Secundū argu.* Item videtur, quod ex ſola naturali inclinatione poſſit aliquis frui, quia contingit aliquem naturali dilectione diligere Deum ſuper omnia, cum naturaliter cognoſcatur eſſe ſummum bonum, ſed fruimur eo, quod ꝓꝑ ſe amamus: ergo hominem exiſtentem in puris naturalibus continget Deo frui. *Tertium argum.* Item poterit aliquis exiſtens in peccato mortali Deo frui. quia exiſtēs in peccato pōt conſtituere Deum vt finem ſuum, non referēdo eum ad aliquid aliud, hoc aūt eſt frui, ideo peccator poteſt Deo frui. *Quartum argum.* Aliqui dicunt, quod iuſti non poſſunt frui dum ſunt in via, quia fruitio eſt in illis, in quibus mens delectata quieſcit, vt ait Auguſt. &
C hoc nō eſt in via: ideo frui non erit cuiuſcunq. hoīs. *Quintum arg.*

Aliqui dicunt, quod etiam iuſti in patria non fruant̄ Deo, quia omne, quod fruitur alio, indiget illo, ſed quidquid indiget aliquo, caret illo: cū ergo beati nō careant Deo, quia ipſum habent, vr̄, quod non fruantur eo. Et eadē ratione dicunt, quod Deus non fruitur ſeipſo, quia non indiget ſe. *Sextum arg.* Alij dicunt, quod fruitio ſit hominis: dicunt tamē, quod non competit brutis, quia dicit Auguſt. 1. de doctrina Chriſtiana quod nos ſumus, qui fruimur, & vtimur: ergo pecora nō fruuntur. Item frui eſt vltimi finis, pecora tamen non cognoſcunt finem vltimum, nec poſſunt ad eum peruenire, vt probatum eſt, ſup. 56. ergo pecora non fruuntur. *Septimū argum.*

Dicendum, quod frui eſt actus potentiæ appetitiuæ.
D Nam non eſt actus potentiæ peruenientis ad finem, ſicut exequentis, vel agentis, ſed potentiæ imperantis executionem: appetitiua autem eſt, quæ imperat alijs potentijs: ideo illius eſt frui: In rebus enim carētibus cognitione inuenitur aliqua potentia, pertingens ad finem ꝑ modum exequentis, ſicut grauitas eſt, qua graue deſcendit, & leuitas, qua leue aſcēdit. Et in locus eſt finis naturaliter deſideratus à corporibus leuibus, & grauibus. Non tamen inuenitur in eis aliqua potentia, quæ iubeat tendere in iſtum finem, ſed hoc reperitur in aliqua ſuperiori ſubſtātia, quæcunque illa ſit, quæ mouet totam naturam corporalem per imperium, ſicut in habentibus cognitionē appetitus mouet alias potentias ad ſuos actus:
E ideo manifeſtum eſt, quod in rebus carentib. cognitione, licet ad fines ſuos peruenire poſſint, non inuenit̄ fruitio ſed in habētibus cognitionem. Cognitio autem eſt duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta eſt, qua non ſolum cognoſcitur id, quod eſt finis, & bonum, ſed etiam vniuerſalis ratio finis, & boni. Talis autem cognitio ſolum eſt in habentibus rationem. Imperfecta autem cognitio eſt, qua cognoſcitur aliquis particularis finis, aut bonū. Et talis cognitio eſt in brutis. Vnde virtus eorū appetitiua non imperat liberè, ſed ſolum ſm naturalē inſtinctum ad ea, quæ apprehendunt, mouent̄. Et ſic fruitio ſm rationem perfectam cōperit ſoli naturæ intellectuali, ſ. Deo, angelis, & hoībus. Nam Deus ſeipſo fruitur, qui eſt

ſua

ſua beatitudo, vt dictum eſt ſupra q.71. angelus autẽ
Deo fruitur, & etiam homo Deo, quia vtriuſq; bea-
titudo in Deo eſt: fruitio autem ſecũdum rationem
imperfectam eſt in brutis. In rebus autem in ſenſibi-
libus nõ reperitur fruitio perfecta, nec imperfecta.
Et quia hoĩes in parte ſenſitiua cõicant cum brutis,
dñr etiam interdum frui delectabilibus illis, quib. pe
cora fruuntur quando in illis finem conſtituunt. Sic
dicitur Sap. 2. Venite, & fruamur bonis, q̃ ſunt. i. bo-
nis, quæ apparent in præſenti, & Eccle. 2. dicitur Nõ
prohibui cor meum, quin omni o delectatione frue
retur. Et ſic delectationibus, q̃ ſunt in ſenſu fruetur.
Sic etiam dicitur Gen. 38. Quid mihi dabis, vt fruaris
concubitu meo? Perfecta tamen ratio fruitionis in
Ad primũ arg. illis non eſt, vt ſupra dictum fuit. Ad primum di-
G ccndum, quod quãuis omne deſiderium conſequa-
tur aliquam cognitionem: deſiderium tamen rerũ
inſenſibilium non ſequitur cognitionem exiſtentẽ
in eis, ſed cognitionẽ ipſius motoris totius naturæ
corporalis quicunque ille ſit, & ille ordinat vnum-
quodque in ſuum finem, ideo delectationem habe-
re non poſſunt: quia delectatio non eſt ſine cognitio
Ad ſecundum. ne, & ſic fruitio non erit in eis. Ad ſm dicendum, ꝙ
quamuis pecora delectentur in ſuo fine, tamen ille
non eſt vltimus, ſed eſt relatus ad alium finem, non
ab ipſis, ſed ab ordinatore totius creaturæ. Nã om-
nia pp ſe operatus eſt Dominus, Prouer. 16. Et ſic cũ
non delectetur in vltimo fine non cõpetet eis frui
Ad tertiũ. propriè, ſed largè. Ad tertium dicẽdum, quod dele-
H ctatio conſequitur operationem perfectam. Eſt au-
tem perfecta operatio, quæ procedit ab habitu. Ha-
bitus autem naturales, vel acquiſiti nõ poſſunt per-
ficere operationem immediatè, & proximè ad bea-
titudinem patriæ: ideo ſine habitu gratuito non po
teſt eſſe talis delectatio, quæ ad fruitionem ſufficiat.
Vel poteſt dici, quod delectatio naturalis non ponit
aliquam operationem in actu, ſed ſolum quandam
naturalem inclinationem, quæ reducitur in actum
per habitum charitatis. Qui ergo eſt in puris natura
libus non poteſt frui Deo, nec in via, nec in patria,
cum ad vtrãque fruitionem requiratur charitas, ad
vnam charitas viæ, & ad aliam charitas patriæ. Quæ
autem ſit charitas patriæ, ſup queſt. 66. oſtendimus.
Ad quart. Ad quartum dicendum, ꝙ exiſtens in peccato mor
I tali non poteſt frui Deo, quia non inhæret ei pp ſe
per amorem, cum habeat aliquid, quod habitualiter
magis diligit, quàm Deum, ſcilicet, ipſam rem, cui
inhæret per peccatum mortale. Et dicitur illi inhę-
rere habitualiter, quia poſtquam quis cõmiſit pecca
tum mortale quouſque doleat de illo ſemper inhę-
ret illi rei, ad quam per peccatũ mortale motus eſt,
licet nunc actualiter illum actum non repetat, ſed
habitualiter diligit, quia ab illo obiecto recedere nõ
vult. Ideo iſte non poteſt frui Deo, quia non ſolum
non habet charitatem, quæ eſt neceſſaria ad fruen-
dum, ſed potius habet aliquid oppoſitum charitati,
per quod fruitũ creatura, cui per peccatum mortale
adhęſit quouſq; diſpliceat ſibi de peccato. Et ſic in-
K terim non ordinat oĩa in Deum tanquam in finem,
Ad quint. ſed in creaturam illam, q̃ fruitur. Ad quintum dicẽ
dum, ꝙ fruẽs Deo in hac vita quieſcit: eſt tñ duplex
quies, ſ. quies deſiderij, & quies motus. Quies deſide-
rij eſt qñ deſiderium alicuius quieſcit in aliquo ſiſtẽ
do ibi, ita ꝙ non deſideret rem illam propter aliud,
ſed oĩa pp ipſam quietem habet anima iuſti in via,
quia deſiderium ſuũ quieſcit in Deo, & vltra ipſum
nihil quærit, ſed oĩa ad ipſum ordinat. Quies motus
eſt, qñ peruenitur ad terminum quęſitum, & ceſſat
oĩno motus. Et iſta quies non eſt hic, cũ voluntas no
ſtra ſemp aliquid velit: quia quandiu hic manemus
F multa nobis deficiũt, quę deſiderare poſſumus: in pa
tria aũt erit iſta quies. Nam cum voluntas habuerit
Deũ ſibi pręſentem, q eſt ſummum bonum, nihil ei
deficiet: ideo nihil deſiderabit. Prima qes facit frui-
tionẽ imperfectam: ſecunda facit fruitionẽ pfectã.
Ad ſext. Ad ſextum dicendum, ꝙ aliquid dr̃ egere altero du
pliciter: vno modo ſicut eo, à quo depẽdet eſſe ſuũ,
& hoc modo oĩs creatura indiget Deo omni tpe, q̃a
vt ait Greg. oĩa in nihilũ tenderent, niſi ea manus cõ
ditoris teneret, cũ Deus non ſolum ſit cauſa rerum
in fieri, ſed ẽt in facto eſſe, & cõſeruari. Et hoc modo
ẽt beati indigent Deo, quia ſi nõ conſeruaret eos, nõ
ſolum beatitudo, ſed ẽt natura ipſorũ rediret in ni-
hilum. Alio modo dr̃ quis egere eo, quod nõ habet,
G & illud eſt conueniens ſibi, & ſic beati non indigent
Deo, cũ eum pſentem habeãt, & ad nutũ poſſideãt.
Quod aũt dicebaĩ de Deo, ꝙ ſeipſo egeat, dicendũ,
ꝙ indigere non eſt, niſi in reb. diſtinctis ſm eſſentiã.
Deus ergo ſeipſo indigere non põt, quia à ſe diſtin-
ctus nõ eſt: ſe tñ fruitur: immo tanto plenius fruiĩ ſe
quãto magis ſibi idẽ eſt. Sic dicit Greg ſuper Iob, ꝙ
Deus glorioſus dum ſeipſo perfruiĩ accedentis lau-
dis indigens nõ eſt. Ad ſeptimũ dicendum, ꝙ loquiĩ Ad ſepti.
Aug. ibi de fruitione perfecta, q̃ non põt conuenire
pecoribus: fruitio tñ imperfecta eis cõuenit. Sic di-
cit ipſemet Aug libr. 83. q. Frui quidẽ cibo, & potu,
& qualibet corporis voluptate nõ abſurdè exiſtimã
tur & beſtię. Ad octauum dicendũ, ꝙ ad hoc, ꝙ ſit Ad octa.
fruitio pfecta, oportet, ꝙ ſit vltimus finis: põt tñ frui-
H tio eſſe aliqua de quocunq; fine, qui ponaĩ vltimus
ab aliquo, ẽt ſi non ſit verè vltimus: cum ergo peco-
ra habeant voluptatẽ corporis pro vltimo fine põt
dici frui illa, licet ſit fruitio imperfecta. De his S. Th.
1.2.q.11.art.2.& 1.Sent.d.1.q 3 art 1. Dicto in pręce
dẽtib. de beatitudine in generali, & de his, quæ per-
tinent ad eam, nunc dicendum eſt de iſtis beatitudi-
nibus, quæ ponuntur in litera.

*Quare beatitudines, quæ ponuntur in litera, dicuntur beati-
tudines. Quæſtio L X X X.*

QVAERITVR, quare beatitudines, quę po-
nuntur in litera vocanĩ beatitudines, & an ſint
I beatitudines. Aliqui dñr, ꝙ non ſunt beatitudines, Primũ ar.
quia multæ ſunt. Nam beatitudo eſt ſummum bo-
num, & vltimus finis, & tñ non ſunt plura ſumma
bona, nec vltimi fines: ergo non ſunt iſtę beatitudi-
nes. Nam ſiue accipiatur beatitudo pro ipſo fine ex-
teriori, qui eſt obiectũ, ſiue pro interiori, qui eſt poſ-
ſeſſio, vel fruitio illius boni ſemper eſt vnica beati-
tudo. Item de ratione beatitudinis eſt eſſe vltimum, Secũdũ ratio.
ita, ꝙ pp nihil quæratur, ſed omnia propter ipſum,
vt dr̃ 1. Ethi. & tamen iſtę beatitudines non ſunt pp
ſe cum cuilibet earum ponaĩ pręmium, vt patet in
litera: beatitudo tñ non eſt ad præmium, ſed potius
ipſa eſt præmium virtuoſarum operationũ, 1. Ethi.
ergo non ſunt beatitudines. Itẽ aut eſſent vera bea- Tertiũ.
K titudo, & perfecta, aut imperfecta: non perfecta, q̃a
iſta eſt poſt mortem: iſtę autem beatitudines ſunt in
vita, non etiam imperfecta, quia tales beatitudines
aſſignatæ ſunt à philoſophis, qui poſuerunt actiuã,
& contemplatiuam, vt patet 1. & 10. Eth. vel aſſigna
tæ ſunt à carnalibus hominibus, qui in voluptatib.
diuitijs, & ſimilibus beatitudinem conſtituerunt.
Primum non conuenit, quia iſtę beatitudines tra-
ditæ ſunt à Chriſto, qui nouam doctrinam dabat,
& non eam, quam introduxerant philoſophi.
Secundum etiam non conuenit: quia Chriſtus om-
nia talia bona ſæculi fugienda, vel contemnenda
ſaltem eſſe docuit: ergo non pertinent ad illas bea-

titu-

Quarta ratio. titudines imperfectas. Item beatitudo dicit omnimodam ſufficiẽtiam, quia eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, vt dicit Boet. de Conſol. lib. 3. proſa 2. & tamen quædam beatitudo ponitur hic, quæ eſt paupertas, & ſignat inopiam. ergo non ſunt illæ beatitudines. Quinta ratio. Item beatitudo dicit quietationem deſiderij, quia beatitudo eſt ſummum bonũ, quo habito nihil eſt vltra quod deſiderari queat, vt ait Boet. vbi ſupra: & tamẽ ponitur hic quædam beatitudo in eſurire, & ſitire, quod eſt deſiderare: ergo non ſunt beatitudines. Sexta ra. Item beatitudo importat neceſſario ſupremam delectationem, quæ eam conſequitur tanquam per ſe accidẽs eius, vt probatum eſt ſupra quæſt. 24. hic tamen ponitur quædam beatitudo in triſtitia, quia dicitur: beati, qui lugent. ergo non ſunt iſtę beatitudines.

Dicendum, ꝙ beatitudo eſt vltimus finis, & nõ eſt niſi vnus conſiſtens in Dei viſione. quam homo naturaliter aſſequi nõ poteſt, ſed ſolum ex Dei gratia, & non habetur in hac vita, ſed poſt mortem, vt oſtẽſum eſt ſupra quæſt. 47. & de hac beatitudine Chriſtus non loquitur hic connumerando eam cum aliqua iſtarum: licet illa ponatur, vt præmium iſtarum beatitudinum. Dicitur autem homo beatus ſecundum quòd aſſequitur illum vltimum finem, qui eſt beatitudo. Beatitudo in re, & in ſpe. Habet autem illum homo dupliciter, ſcilicet, in re, vel in ſpe, & ſic vocamus aliquos beatos realiter, ſicut ſunt ſancti poſt hanc vitam, Apoc. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur, ideſt, illi ſunt beati realiter. Et reſpondit ibi cum ponatur immediatè conditio vna beatitudinis, quæ eſt quietare deſiderium, & motum: & ſic dicitur ibi. A modo dicit ſpiritus, vt requieſcãt à laborib. ſuis. Alij dicuntur beati in ſpe pp aliquam ſpeciem certam, vel veriſimilem, quam homo habet de beatitudine habenda. Sic enim 1. Ethic. Ariſt. dicit, ꝙ pueri vocanĩ beati pp ſpeciẽ, ſ. ꝙ qñ videmus aliquos pueros bonæ indolis, qa veriſimile eſt tales peruenire poſſe ad beatitudinem vocamus eos in pueritiam beatos. Sic ẽt dr̃ ad Rom 8. Spe ſalui facti ſumus, i. licet nõdum aſſecuti fuerimus ſalutem, quæ eſt in liberatione ab omni malo, quæ ſolum hr̃ in vita æterna, tñ dicimur ſalui facti, quia ſpem habemus de illa ſalute. Spes aũt de conſequẽdo finem inſurgit in homine ex eo, ꝙ conuenienter mouetur ad illum, & appropinquat aliqualiter ei. Hoc aũt fit per operationem virtutis. Nã ipſa beatitudo dr̃ præmium virtuoſarũ operationũ, 1. Ethi. Cum ergo aliquis habuerit operationes virtutis, ad beatitudinem cõuenienter mouetur. Et qñ beatitudo eſt operatio perfectiſſima, 10. Ethi. & eſt ſm perfectam virtutem, 1. Ethi. quanto aliquis habuerit operationes magis perfectas, tãto magis appropinquabit ad beatitudinẽ, & poterit vocari beatus. Sic Chriſtus dixit Io. 13. Beati eritis ſi feceritis ea. Propter hoc ergo operationes illæ, quæ ſunt excellentiſſimæ vocari poſſunt beatitudines. Ita Chriſtus nunc in principio legiſlationis ſuę poſuit ſeptem operationes perfectiſſimas. quæ ẽt procedunt à perfectiſſimis habitibus, ſ. à donis, vt ſeq. q. dicet, & iſtas vocauit beatitudines ſeptem, quia p eas appropinquat homo valdè beatitudini, & habet firmam ſpeciem. Etiam appropinquat ſm rationẽ meriti, quia cum ſint actus excellẽtes, meretr̃ homo per illos excellentius beatitudinẽ, q̃ per aliqd aliud. Etiã appropinquat homo ipſi verę beatitudini per iſtas ſm quandam propinquitatem naturę, quia qui habet iſtas incipit in hac vita habere quãdam deguſtationem, licet imperfectã beatitudinis, quæ eſt videre Deũ, vt dicetur inf. q. 82. & illud etiam facit vocari illas adhuc magis immediatè beatitudines.

A Ad primum dicendum, quòd beatitudo vnica eſt: Ad primũ arg. iſtę autem non ſunt realiter illa beatitudo, ſed beatitudines dicuntur, quia dirigunt, vel quia appropinquare faciunt ipſi verę beatitudini. Et tũc obſtat eſſe plures, quia licet ſit vnicus finis: media tñ perueniendi ad illum finem ſunt multa, i. actus multiplicati, vnde ad eſſe beatum nõ ſufficit vnica operatio aut paruum tempus, ſed multæ operationes ſicut dicit 1. Ethi. ꝙ ſicut vna hirundo non facit ver, ita nec paruum tempus, aut vnica operatio beatum efficit. Et ſic conueniens fuit beatitudines iſtas multas eſſe. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ipſa beatitudo vera, q̃ eſt vna, eſt vltimus finis. Ad ſecundum. Et quæritur pp aliud iſtę tñ non dñr beatitudines, niſi quia in illam dirigũt, vel B appropinquare illi faciunt. Ideo pp aliud ſunt, & cõuenienter eis præmia aſſignantur. Ad tertium dicẽdum, ꝙ non ſunt iſtæ perfecta beatitudo, nec ẽt imperfecta eo modo, quo philoſophi, & vulgares poſuerunt: quia illas beatitudines imperfectas finẽ vltimum ſimpliciter conſtituunt, eo ꝙ maiora bona non inueniunt. Ad tertiũ. Nos autem non ponimus iſtas beatitudines tanquam finem, ſed vt ordinant in illã beatitudinem, quæ eſt ſimpliciter finis vltimus. Quod patet: quia cuilibet earum Chriſtus aſſignat prę miũ, quod habet magis rationem finis. Poſſent tamẽ aliquo modo pertinere iſtę beatitudines ad practicam beatitudinem, quam illi poſuerũt in operationem ſecundũ perfectam virtutem, 1. Ethi. Et ſic iſtę beatitudines ſunt actus perfectiſſimarum virtutũ ſ. donorum C. Et tamen non omnino conuenit cũ intentione eorum cum ipſi ponant ipſam practicam beatitudinem finem ſimpliciter. quod non cõuenit illis beatitudinibus, vt dictum eſt. Ad quartum dicendũ, Ad quar quòd vera beatitudo habet omnimodam ſufficientiã, quod in viſione Dei ſit. Iſtę tñ non ſunt ipſa beatitudo, ſed ordinant ad illam. Ideo pñt habere contrarietatem materialiter, ſcilicet, ꝙ per egeſtatem dirigamur in omnimodam ſufficientiam. Et hoc conueniens eſt. Nam beatitudo illa eſt ſummum deſiderabile. Si quis autem magno deſiderio inhęreret rebus huius ſęculi non poſſet ardenter amare illam futuram beatitudinem, cum ſit impoſſibile appetitũ D noſtrum multa amare ſummè, ſed ſi vnum ſummè amat, cętera amat remiſsè. Ad amandum ergo ardẽter illam beatitudinem verã neceſſe eſt remiſsè amari bona huius ſæculi, quo nemo remiſſius amat, quã qui penitus contemnit: ſic autem eſt pauper ſpiritu: ideo paupertas ſpiritus ponitur inter beatitudines. Conſiderandum etiam, quòd omnes iſtæ beatitudines habẽt quandam difficultatem, & duritiem in actu: & hoc conueniens eſt, quia ponuntur, vt meritum reſpectu præmij. Si autem præmium ſit arduum neceſſe eſt meritum habere aliquam difficultatem. Nam per delectationes, & iocunditatem ẽt in ſęculo nemo meretur honorem, aut excellentiã, ſed per aſpera, & difficilia homo iſtud conſequitur. E Conuenit etiam ex conditione medicinæ: nam ordinatur medicina ad ſanitatem, quæ eſt res iocũda: medicina tamen eſt aliquid amarum, & triſte. Ita ergo beatitudines, quæ ſunt merita ad illam beatitudinem, oportet, quòd ſint habentes durum aliquid. Ad quintum dicendum, ꝙ in beatitudine vltima eſt quies, & tamen iſtę ordinant ad illam: ideo habenti eas non conuenit quieſcere, ſed adhuc moueri deſiderando illam beatitudinem, & quia etiam ad perueniendum in illam multa requiruntur in hac vita, oportet illam deſiderare, & illud eſt ſitire, & eſurire iuſtitiam. Ad quintum. Ad ſextum dicendum, ꝙ beatitudo vera delectationem ſummam dicit: iſtę autem, quę ordinant ad illam, non dicunt delectationem, ſed potius Ad ſextũ.

aliquid

aliquid difficile, & triſte propter cauſas dictas. Et ſic Deus voluit, quòd per huius ſæculi triſtitias acquiratur æterna iocunditas. Et qui voluerit in hoc ſeculo gaudere, ꝙ æternam ſuſtineat triſtitiam, ſicut dicitur Lucæ 6. Væ vobis diuitibus, qui habetis hic cõſolationem veſtram. Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.

An beatitudines differant à donis, & virtutibus, vel ſint aliquid ipſorum. Quæſtio LXXXI.

QVAERITVR de iſtis beatitudinibus, an differant à donis, & virtutibus, vel ſunt aliqd ipſorum. Dicunt quidam, quòd ſunt dona, vel virtutes: nam Gl. ſuper illud verbum, purgatum ſeptuplum, Pſalm. 11. dicit in ſermone Domini ſeptem præmittuntur virtutes, quæ beatitudines dicuntur, quia ꝑfectos, & beatos faciunt. Item Auguſt. in lib. de ſermone Domini in monte beatitudines ſeptem, quas Mattheus enumerat, attribuit ſeptẽ donis ſpiritus ſancti. Ambroſius verò ſuper Lucã 4. beatitudines à Luca poſitas quatuor virtutibus cardinalibus attribuit: ergo non differunt beatitudines à donis, & virtutibus. Item humanæ voluntatis ſolum ſunt duæ regulæ, ſcilicet, ratio, & lex æterna. Quantum ad rationem regulatur volũtas noſtra per virtutes. In ordine autem ad regulam æternam regulatur homo per dona, quæ ſpecialiter à Deo ſunt, & nõ ſunt plures regulæ hominis, cum non poſſit homo regi, niſi à ſeipſo, quod fit per rationem, vel à Deo, quod fit ꝑ regulam æternam: beatitudines tñ regulant humanam volũtatem, cum per eas benè ſe habeat homo in quibuſdã actibus: ergo vel erunt virtutes, vel dona. Itẽ inter beatitudines ponitur hic iuſtitia, & mitiras, ſiue manſuetudo, & miſericordia, q̃ ſunt virtutes morales; ergo beatitudines ſunt virtutes.

Primum arg.

Secundũ.

Tertium.

Quartũ.

Dicendum, ꝙ aliqui putauerunt beatitudines eſſe habitus perfectiores virtutibꝰ, & donis, quia ſicut ſunt dona perfectiora virtutibus, ita, ꝙ eſſent beatitudines perfectiores donis. Vnde dñt, ꝙ virtutes ꝑficiunt hominem ad actus primos: dona aũt ad actus ſecundos, & beatitudines ad tertios. Sed non eſt cõuenienter dictum, quia illi non aſſignant tantã differentiam inter actus iſtos, ꝙ ſufficiat ad differentiam habituum. Nam virtutes, & dona differunt ex perfectione actuũ, & ex modo, quia licet virtutes, & dona ſint circa eadem obiecta, tamen ſunt habitus diſtincti ſpecie ex modo operationis, quia virtutes dirigunt hominem modo communi, & plano: dona autem dirigunt circa eadem obiecta modo excellẽtiori, & quaſi diuino Sicut apparet in fide, quę eſt virtus. Nam per eã credit homo ea, quæ credenda ſunt ſolum aſſentiendo illis, & non videndo veritatẽ eorum. Et iſte eſt modus planus, quia omnes hoĩes cognitionem iſtam habere potertnt. Donum autẽ intellectus correſpõdet virtuti fidei, & eſt circa idem obiectum: & in haber ſe circa illud modo excellentiori, & diuino Nã non ſolum aſſentit eis, quæ credenda ſunt, ſed ẽt incipit habere quãdam cognitionem illorum claram, licet non ita perfectè, & clarã, ſicut erit in patria Et iſte modus nõ eſt cõis, & humanus, ſed ex ſola conceſſione Dei alicui competit Et ideo vocatur donũ, quia à Deo ſpecialiter donatũ eſt Sic de fortitudine, quæ eſt virtus. Nam per illam ſuſtinet homo terribilia, licet cum difficultate quadam, vt non deſerat rectitudinem rationis Per fortitudinem autem, quę eſt donum, nõ ſolum homo ſuſtinet dura, ſed etiam gaudet, quia ſuſtinet, & prõptiſſimè ſuſtinet: Sicut dr̃ Actuum 5. ꝙ ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et ita applicari poteſt de omnibus donis reſpectu virtutum. De hoc Sanctus Thom. 3 Sentent. diſt. 34. ar. 1. Et ſic dona ſunt habitus diſtincti ſpecie à virtutibꝰ, licet ſint circa eadem obiecta, & actus iſti differunt inter ſe, ſicut magis excellẽs & minus, & ſic diuinũ, & humanum. Quomodo tamen beatitudines ſint habitus diſtincti a donis, ſi ſint circa eadem obiecta ſicut eſt neceſſe poni, non poteſt apparere, quia dato ꝙ eſſent excellentiores operationes beatitudinum, quàm donorum, non ſufficeret quæcunque excellentia ad faciendum differentiam in habitibus, ſicut diuerſi homines habentes virtutem temperantiæ, vel fortitudinis non operantur per eas æqualiter, ſed vnus poteſt valde excellentius alio operari, & tamen illę virtutes ſemper erunt in eadem ſpecie. Sed excellentia actuum, quæ facit differẽtiam in habitibus, non ſolum debet eſſe in gradu operationis, quia ſic perfectum, & imperfectum non diuerſificãt ſpeciem. ſed debet eſſe excellentia in modo, vt potè, quia alius ſit modus operandi per vnum habitũ, & alius per alium, ſicut diximus de donis, & virtutibus, & per virtutes operamur modo plano, & humano, & per dona modo diuino. Et in illo modo humano poteſt eſſe differentia in excellentia actuũ, quia quidam excellentius alijs operantᷣ. Et hoc non facit differre habitus in ſpecie, cum tamen peruenerit aliquis ad operandum modo diuino Nam habitus, per quem operatur, differt ſpecie ab habitibus, per quos prius operabatur. Sic patet 7. Eth. vbi Ariſ. diſtinguit virtutem moralem ab heroica. Et diſtinguũtur ſpecie, & tamen ſunt circa idem obiectum. Quia tamen heroica virtus eſt diuina, ideſt, operans modo diuino: & moralis eſt humana differunt non ſolum in gradu operationis, ſed etiã in modo. Ideo differunt habitus in ſpecie Nunc autem ſupra dona non poſſunt eſſe aliqui habitus excellentiores, quia per donum operatur homo modo diuino, vt declaratum eſt: & tamen ſupra modum diuinum nullus modus excellentior eſt. Ideo ſicut ſupra virtutes heroicas non eſt poſſibile eſſe aliquod genus virtutum excellentiorum, ita nec ſupra dona poterũt eſſe aliqui habitus excellentiores. Vnde licet ab eodem dono in eodem homine, vel in diuerſis fiant operationes inæquales in excellentia, non differret habitus in ſpecie, quia ſemper manet idem modus operandi, ſcilicet, diuinus, non maneat idem gradus operationis. Et ſic beatitudines non poſſunt eſſe habitus perfectiores donis, cum ſint circa eadem obiecta.

Dicendum ergo, quòd beatitudines differunt à donis, & virtutibus, non tanquam habitus diſtincti ab eis, ſed ſicut operatio differt ab habitu. Vnde neceſſe eſt dici beatitudines, eſſe operationes quaſdam, & non habitus, & ſunt operationes virtutum perfectarum, vel ipſorum donorum. Virtutes enim morales, licet ſint perfectæ in genere ſuo, tamen non dicuntur ſimliciter perfectę quando ſolę manent. Si autem adiungantur eis dona erunt magis perfectę, ſ. ſi idem homo habeat virtutes, & dona. Quia cum ſint dona, & virtutes circa eadem obiecta, & operationes donorum ſint perfectiores perficientur virtutes morales adiunctis donis, ita vt habeant iam operationes excellentiores: & talium virtutum ſic perfectarum volunt quidam ipſas beatitudines eſſe operationes. Dicendum tamen ſecundum quod tenetur cõiter, quòd beatitudines non ſunt operationes virtutum perfectarum, ſed ipſorum donorum, niſi quis fortè æquiuocè loquens ipſum donum appellet virtutem perfectam. Et patet hoc, quia beatitudines

F

G

H

I

K

tudines ſunt actus perfectiſſimi facti modo diuino, ad quē non pertingit homo ex modo cōmuni: quales ſunt actus donorum: & tamen virtus moralis quantuncunque ſit perfecta nūquam poteſt peruenire ad perfectionem doni, cum differant in ſpecie, vt nunc oſtenſum eſt, ſicut virtus ipſa moralis nunquam poteſt peruenire ad perfectionem virtutis heroicæ, quia differunt ſpecie. Et ſic nunquam pōt virtus aliqua moralis quantuncunque perfecta habere actum tam perfectum, ſicut donum: & tamen beatitudines ſunt operationes perfectiſſimæ: ergo non poſſunt eſſe virtutum moralium quantuncunque perfectarum per adiūctionem donorum, ſed neceſſe eſt eſſe operationes donorum, quia aliàs oportebit eſſe aliquas operationes perfectiores beatitudinibus, ſcilicet, operationes donorum, quod tamen nemo cōcedit. Et ſic dicemus beatitudines eſſe operationes donorum, vel virtutum perfectarum accipiendo æquiuocè virtutem perfectam pro dono. Aliquando tamen doctores ſancti uocant ipſas beatitudines virtutes, ſed debet intelligi, quòd ſunt virtutes, id eſt, actus virtutum, ſicut nos dicimus, ꝙ dare eleemoſynam eſt virtus, id eſt actus virtutis. Illud ēt conuenit doctrinę Chriſti, quia inter beatitudines ponit aliqua, quæ manifeſtè ad donum, & ad virtutes pertinent. Hoc idem videtur velle magiſter ex modo ſuo tractandi. Nam in 3. Sentent. fecit tractatum ſpecialem de virtutibus, & poſtea de donis, ſed de beatitudinibus nihil locutus eſt innuens per hoc beatitudines pertinere ad dona, vel ad virtutem, qa aliàs de eis per ſe tractatum feciſſet ſicut de donis, & virtutibus. Etiam conſonat hoc doctrinæ philoſophorum, qui ponunt beatitudinem eſſe operationē ſecundum perfectam virtutem, 1 Ethic. Cum ergo nos vocemus iſtas beatitudines, conuenientius eſt, ꝙ ſint operationes, quàm quòd ſint habitus. Nā beatitudo in habitu poni non poteſt, & ſicut beatitudo eſt operatio perfecta, ita eſt à virtute pfecta, & hoc etiā conuenit in præſenti, cum iſtę beatitudines ſint operationes donorum, quæ ſunt habitus perfectiſſimi. Pro quo ſciendum, ꝙ virtus pōt dici tripliciter perfecta. Vno modo ſecundum ſpeciem, & ſic prudentia, quæ eſt in intellectu eſt perfectior omnibus moralibus virtutibus, quę ſunt in appetitu, ſcilicet, in parte inferiori, ſicut etiam ſapientia eſt perfectior omnibus ſpeculatiuis, quia eſt per cauſas altiores, 6. Eth ideo in iſtis duabus tanquam in habitib perfectiſſimis ponuntur ſecundum philoſophos duę beatitudines. Nam beatitudo ſpeculatiua ponit̄ in actu ſapientiæ, vt colligitur 10. Ethic. beatitudo autem practica ponitur in operatione prudentiæ principaliter. Secundo virtus aliqua dicitur eſſe perfecta quā tum ad ſtatum. Et hoc conuenit virtuti inquantum eſt quidam habitus, qui poteſt magis firmari in ſubiecto, & recipere intēſionem perfectionis per multiplicationem operationum, & hoc etiam pertinet ad beatitudinem, ꝙ ſit operatio ſm virtutem perfectam, i. ſecundum virtutem, quę eſt perfecta ex ſpecie ſua, ſed ēt debet eſſe perfecta per diuturnitatem temporis, & multiplicationem operationum. Vnde dr̄ 1. Ethi. ꝙ vna operatio, aut paucum tp̄s non efficit beatum, ſicut vna hirundo non facit ver. Tertiò dr̄ aliqua virtus perfecta quātum ad modum. Nam licet ſint duæ virtutes, quę habeant idem obiectum ſi vna illarum habet modum excellentiorē operandi illa eſt ſimpliciter perfectior. Et ſic virtus heroica eſt pfectior, quàm virtus moralis ex ſolo modo operandi: quia vna modo diuino, alia modo humano operatur. Ideo ſi poſſet homo quilibet conſequi virtutem heroicam, non poneretur aliqua beatitudo

A humana à philoſophis, niſi in actu virtutum heroicarum, & tūc beatitudo eſſet operatio ſm virtutem perfectam, quæ eſſet perfecta oībus iſtis trib. modis perfectionis. Quia tamen non eſt in poteſtate hominis cuiuſlibet modo communi, & humano conſequi virtutem heroicam ponuntur beatitudines in operatione virtutis perfectæ per duos primos modos perfectè. Sic autem eſt circa dona, & virtutes. Nam dona ſunt habitus excellentiſſimi, ſicut virtutes heroicæ ſuper morales; ideo conuenientius eſt poni beatitudines eſſe operationes donorum, quæ poſſunt vocari virtutes tertio modo, ſcilicet, ex parte modi. Vel poterat dici hoc tertio modo virtus aliqua perfecta ex adiunctione ad alias virtutes per-
B fectas, quia ſi aliquis habēs virtutem vnam, recipiat alias virtutes perficietur virtus præcedens ex adiunctione ſequentiū potius, quàm ſi ſola eſſet. Vel melius ſi quis habeat ſimul multas virtutes, & quædam illarum ſint minus perfectæ aliis ex conditione ſpeciei conſequentur iſtę perfectionē in actibus ſuis ex adiunctione ad virtutes perfectiores, & ſic virtutes morales perficiuntur in homine ex adiunctione ad dona, & hoc modo poterat dici, ꝙ beatitudines illæ eſſent operationes virtutum perfectarum, ſ. virtutū moralium perfectarum ex adiunctione donorum. Dicendū tamen eſt, ꝙ ſunt beatitudines potius operationes donorum, q̄ virtutum moralium quantuncunque perfectarum ex adiunctione donorum pp
C rationes ſupra poſitas. Ad primum dicendū, ꝙ beatitudines vocantur virtutes, non ꝙ ſunt habitus virtutum, ſed ꝙ ſunt operationes virtutum, ſicut dicimus, ꝙ dare eleemoſynam eſt virtus, i. virtutis act⁹. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Ambro. & Augu. attribuunt beatitudines donis, & virtutibus, ſicut actus attribuuntur habitui, licet actus non ſit habitus, & ſic ſunt actus donorum, vel virtutum. Sunt tamen actus donorum in veritate, & non actus virtutum. Auguſt. tamen, & Amb. attribuerunt diuerſimodè. Nam Auguſt. in ſermone Domini attribuit ſeptem beatitudines, quas ponit Matthæus, quas dicunt prędicatas Apoſtolis ſeptem donis, quia verè ſunt actus ipſorum donorum ipſis ſeptem donis conueniunt.
D Ambro. autem attribuit eas quatuor virtutibus cardinalibus, quia Ambroſius expoſuit Lucam, & Lucas ſolū ponit quatuor beatitudines, vt patet Luc 7. & quia conueniunt quatuor virtutibus moralibus propter numerum nō attribuit eas donis, quę ſunt ſeptē, ſed virtutib. cardinalibus, quæ ſunt quatuor. Alij dicunt, quòd Auguſtin. accepit ſeptē beatitudines, quę ſunt perfectiores, & prædicatę fuerūt Apoſtolis à Chriſto ſupra in litera. Ambroſ. autem accepit beatitudines minus perfectas, ſcilicet, quæ prædicatæ fuerunt turbis, Luc. 6. Et quia dona ſunt excellentiora virtutibus, vt ſupra dictum eſt, attribuit Auguſtin. beatitudines donis, & Ambroſ. attribuit virtutibus cardinalibus. Ad tertium dicendum, ꝙ il-
E la ratio probat, quod non ſint alij habitus dirigentes voluntatem, niſi virtutes, & dona. Et hoc concedendum eſt. Sunt tamen beatitudines actus, & ſic nō ſunt dona, & virtutes, ſed ſunt actus donorū. Ad quartum dicendum, quòd licet ponātur hic aliqua nomina virtutum non debent accipi pro habitibus, ſed pro actibus. Vnde mititas, vel manſuetudo accipitur pro actu manſuetudinis, & iuſtitia, & miſericordia prout ſunt actus iuſtitiæ, & miſericordię, non prout vſunt virtutes morales, ſed prout quibuſdam donis competunt iſti actus, qui ſunt ſimiles actibus quarundam virtutum moralium. De his Sāctus Thomas tertio Sentent. diſtinct. 34. art. 4. & prima ſecundæ, quæſt. 69. artic. 1.

An

An prima beatitudo competat ad hanc vitam, vel futuram. Quæſtio LXXXII.

QVAERITVR, cum ſingulis beatitudinib. aſſignentur ſingula præmia, vt patet in litera. An iſta præmia pertineant ad hanc vitam, vel ad futuram. Aliqui dicunt, ꝙ ſolum ad futuram, quia homines dicũtur hic beati in ſpe, & non in re, obiectũ tamen ſpei eſt beatitudo futura: ergo præmia iſta, q̃ ſpes reſpicit, in vita futura erunt. Item Luc. 6. vbi ponuntur illę beatitudines, ponuntur quædam pœnæ per oppoſitum ad beatitudines, cum dicitur: Vę vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis, væ vobis, qui ridetis, nunc quoniam lugebitis, & flebitis. Illę tñ pœnæ non intelligũtur in hac vita, quia ſępe homines mali in hac vita non puniuntur, ſicut conqueritur propheta, Pſal. 72. In labore hoĩum non ſunt, & cũ hominib. non flagellabuntur, & Iob 21. dicitur: Ducunt in bonis dies ſuos: ergo conſequenter pręmia iſta non pertinent ad hanc vitã. Item in prima beatitudine, ſcilicet, paupertatis ponitur pro pręmio regnum cœlorum: & illud eſt beatitudo cœleſtis, vt dicit Auguſt. 21. de Ciuitate Dei. Aliud præmiũ eſt, quoniam ipſi ſaturabuntur: & tamen plena ſaturitas niſi in futura vita haberi non poteſt, iuxta illud Pſalm. 16 Satiabor cum apparuerit gloria tua: & tñ ẽt ſacietas ponitur hic pro pręmio. Etiam ponĩ hic vt præmium, ꝙ filij Dei vocabũtur: & tamen homo non erit filius Dei, niſi in vita æterna, cum filius dicat aſſimilationem ad patrẽ, quod habebimus in futuro, ſic dicitur 1. Io. 3. Nondũ apparuit, quod erimus: ſcimus autẽ quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt, & ſic pręmia iſta non poſſunt ad hanc vitam pertinere. Dicendũ, ꝙ circa iſta pręmia vr̃ aliqua diuerſitas inter doctores Sacrę Scripturę. Quidam. n. referunt omnia iſta pręmia ad futuram beatitudinem. Sic ponit Amb. ſuper Lucam. Auguſ. autem in lib. de ſermone Dñi in monte dicit, ꝙ oĩa pertinent ad præſentem vitã. Chryſ. autem in quibuſdam homilijs dicit quædam iſtorum pertinere ad præſentem vitam, & alia ad futuram. Pro quo conſiderandum, ꝙ illę beatitudines vocantur ſic, quia ſm̃ illas eſt homo in ſpe ad futurã beatitudinem, vt dictum eſt ſupra quæſt. 80. Eſt autẽ in hoĩe ſpes futuræ beatitudinis ꝓꝑ duo. Vno modo ꝓꝑ aliquam diſpoſitionem, vel pręparationem, quę ſit in nobis ad futuram beatitudinem per modũ meriti ſolum, alio modo per quandam inchoationem futuræ beatitudinis, qualis habetur in hac vita in viris ſanctis. Cui autem cõceſſa eſt inchoatio alicuius rei põt ſpem habere de complemento eius concedendo. Sed non eſt ſpes vtrobique æqualis, ſicut nõ eſt vtrobique æqualis appropinquatio Nam primo modo ſolum eſt ſpes de beatitudine ꝓꝑ meritum: ſecũdo modo non ſolum eſt meritũ. ſed ẽt quædã inchoatio beatitudinis: & ſic eſt maior ſpes. Sicut aliter homo hẽt ſpẽ de fructu arboris, qñ fructus naſci incipit, q̃ qñ frondes pullulant. Primo modo beatitudo eſt in omnibus viris bonis cum mereantur illam. ſecundo modo eſt in viris ſanctis, qui habent ꝑfectionem magnam in hac vita. Nam hic ſępe incipiunt guſtare, q̃ dulcis eſt Dñs Conſiderandum ẽt, ꝙ in iſtis beatitudinibus ponĩ aliquid per modũ meriti, & aliquid per modũ præmij Primum eſt in ipſis beatitudinibus, quæ ſunt diſpoſitiones ad futuram beatitudinẽ. Et de iſtis non eſt dubium, quin oẽs ſint in hac vita. Nã in futuro nulla earum erit, cũ dicant quaſdã operationes laborioſas, vel afflictiuas: de pręmijs autem, quæ eis correſpondent conſtat, quod

Q. oẽs ſeptem beatitudines ſunt i hac vita, ſed de ꝓmio ẽ dubium.

F non ſunt diſpoſitiones ad aliquid merendum, cum dicant quaſdam perfectiones delectabiles, & ſine aliquo labore, vt habere regnum cœlorum, & videre Deum, & ſaturari, & ſic de cæteris. Et de iſtis eſt rationabiliter dubiũ, an ſint in hac vita, vel in futura. Et dicendum eſt, quòd quædam illorum dicunt ipſam eſſentiã beatitudinis futuræ, ſicut videre Deũ, & habere regnum cœlorum, & iſta non poſſunt haberi perfectè in hac vita, ſed ſancti viri habent aliquando hic aliquam inchoationem illius beatitudinis, quia aliquo modo vident Deum, licet non per eſſentiam, quia non legimus, niſi de Moyſe, & Paulo, vt declaratum eſt ſupra quæſt. 46. ſed per quendam modum excellentem, qui non eſt omnino per G ſpeculum, & in ænigmate. Et talis viſio reficit mentem eorum omni gaudio. Habent etiam aliquid de regno cœlorum, quia aliquam participationem habent bonorum cœleſtium. Alia ſunt præmia, quæ non dicunt ipſam eſſentiam beatitudinis, licet aliquo modo pertineant ad beatitudinem, vt conſequi miſericordiam, & vocari filium Dei, & conſolari. Et iſta poſſunt adhuc perfectius haberi à viris ſanctis in hac vita. Vnde poteſt dici, quòd quædam illorum poſſunt hic haberi perfectè, alia autem ſecundum inchoationem. Et hoc modo concordabuntur dicta doctorum. Nam Auguſtin. vult, quod habeantur omnia præmia in hac vita. Quod verum eſt ſaltem ad quandam inchoationem: quia nullum H iſtorum eſt quantuncunque perfectum, cuius partem aliquantulam non guſtent ſancti in hac vita. Nam maximum eorum eſt videre Deum, & tamẽ illud multis cõceditur: immo omnibus ſanctis perfectis in hac vita, vt doctores volũt, cum etiam gradus ille ſummus viſionis, ſcilicet, per eſſentiam quibuſdam ſanctis hic ad horã collatus fuerit, ſcilicet, Paulo, & Moyſi. Ambroſius autẽ dicit omnia pertinere ad futuram vitam. Quod verum eſt quãrum ad perfectionem ipſorum. Nam licet in viris ſanctis ſint hic quædam deguſtationes iſtorum pręmiorum: in nullo tamen conſummantur, cũ in hac vita non debeat eſſe perfectum bonũ hominis. Chryſoſtom. dicit quædam illorum haberi hic, & quæ-I dam in futuro, quia quædam eorum, quæ non dicunt ipſam eſſentiam beatitudinis, habentur quaſi plenè in præſenti, ſicut miſericordiam cõſequi: & vocari filios Dei: alia autem ſcilicet, quæ dicunt ipſam eſſentiam beatitudinis dicuntur nõ haberi hic, quia pro minima parte habentur. Aliter poteſt dici, & adhuc magis planè, quòd tota illa diſcordia prouenit ex diuerſo modo exponendi præmia beatitudinum. Nam vno modo exponẽdo poſſunt hic haberi omnia præmia etiam plenè: alio modo exponendo nullum eorum habebitur in præſenti. Exponendo autem, medio modo, ſcilicet, miſcendo illas duas expoſitiones habebuntur hic quædam, & alia non. De prima expoſitione patet. Nam pri-K mum præmium eſt habere regnum cœlorum: & illud ſecundum quaſdam ſignificat initium perfectè ſapientiæ. Ita Auguſt. exponit: & communiter Doctores dicunt, quòd aliquando accipitur regnum cœlorum pro intellectu Sacræ Scripturæ Sic accipitur quando Chriſtus dixit Iudæis, infra 21. cap. Auferetur à vobis regnum cœlorum, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius, ideſt, auferetur à vobis intellectus Sacræ Scripturæ: quia non vultis eam intelligere, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius, ideſt, quæ impleat illam iuſtè, ſicut intelligi debet. Hoc modo regnum cœlorum in præſenti haberi poteſt, quia multis viris bonis Deus dat hic initium verę ſapientię plenè, ideſt, plenè habent initium ſapientię

Pręmia beatitudinũ i hac vita diuerſimode hĩt pñs.

pientię, licet non habeant plenè ipſam ſapientiam. A

Secundum præmium eſt, quòd poſſidebunt terram, & poteſt intelligi de poſſeſſione terræ ſecundum literam, ſicut dicitur Pſal. 36. Manſueti autem poſſidebunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Et intelligitur etiam de præſenti ſtatu. Vel poteſt intelligi poſſidere terram, id eſt, pacificum habere deſiderium, & iſtud homini in præſenti conuenire poteſt. Tertium præmium eſt conſolari, & poteſt intelligi pro conſolatione, quam homo accipit per ſpiritum ſanctum in omnibus, in quibus Deum inuocat, cum ipſe dicatur paracletus, id eſt, conſolator, Ioan. 14. & hoc etiam in præſenti habetur.

Quartum præmium eſt ſaturari, & poteſt intelligi de ſaturitate illius cibi, de quo Chriſtus loquebatur quando dixit: meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei. B Et hanc ſaturitatem homo habet quando gaudet, quòd voluntas Dei impleatur: quia hoc petimus in oratione dominica, dicentes: fiat voluntas tua, ſequenti capit. Quintum præmium eſt, miſericordiam ſuſcipere. Et hoc ſatis conuenit in præſenti, quia ſemper nobis Deus miſeretur.

Sextum præmium eſt videre Deum, quod etiam contingit hic in viris ſanctis, qui purgato oculo mētis Deum vident: licet non videant ſicut in vita ęterna videtur. Septimum præmium eſt vocari filium Dei. Quod etiam homo hic habere poteſt: quia filius habet ſimilitudinem patris. Et quia ad Deum pertinet pacem ponere in omnibus rebus vniuerſi. C Iuxta illud Iob 25. Qui facit pacem in ſublimibus ſuis. Qui ergo ad ſimilitudinem Dei hic pacem habet, & alios ad pacem reducere conatur, filius Dei vocari poteſt. Per iſtum modum exponendi, & ſimiles poſſunt omnia iſta præmia haberi in via. Et ſic exponit ea Auguſt. in lib. de ſermone Domini. Et ſanctus Tho. poſt eum: dicens, quòd regnum cœlorum poteſt intelligi perfectę ſapientiæ initium, ſecundum, quod incipit in eis ſpiritus regnare. Poſſeſſio etiam terræ ſignat affectum bonum animæ requieſcentis per deſiderium in ſtabilitate hæreditatis perpetuæ per terrā ſignatæ. Conſolantur etiam in hac vita per ſpiritum ſanctum, qui paracletus, id eſt conſolator dicitur. D Saturantur etiam illo cibo, de quo Dominus dicit: cibus meus eſt vt faciam voluntatem patris mei. Miſericordiam etiam in hac vita conſequuntur. Hic etiam purgato oculo per donum intellectus Deus quodammodo videri poteſt. Et in hac vita, qui motus ſuos perficiunt ad Dei ſimilitudinem filij Dei vocantur. Hoc modo neceſſe eſt dici iſta præmia in hac vita habita fuiſſe à multis viris ſanctis. Sic dicit Aug. in lib. de ſermone Domini in monte. Iſta quidem præmia in hac vita compleri poſſunt, ſicut completa fuiſſe in Apoſtolis creduntur. Nam illa omnimoda in angelicam formam mutatio quæ poſt hanc vitam promittitur nullis verbis exponi poteſt. Alio modo poſſunt iſta præmia exponi. E Primum eſt regnum cœlorum, quod ſignificat manſionem in cœlo empyreo, vbi ſancti regnant cum Chriſto in æternum, Apoca. 5. Et hoc non poteſt eſſe in vita. Secundum eſt poſſidere terram non intelligendo de hac corruptibili, in qua homines moriuntur, ſed de illa, de qua dicit Pſal. 114. Portio mea Domine ſit in terra viuentiū, id eſt, in terra, in qua ſemper viuitur, quę eſt vita æterna, & hic haberi non poteſt. Tertium eſt conſolari, quod non ſignificat imperfectam conſolationem, ſed illam, cui nō ſuccedit aliqua anguſtia, vel luctus, de quo homo indigeat iterum conſolari, & hoc contingit poſt hanc vitam Apoc. 7. Ante thronum Dei ſunt die, ac nocte, & qui ſedet ſuper throno habitat ſuper illos non eſurient, nec ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, nec vllus æſtus, quoniam agnus, qui in medio throni eſt, teget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. Hoc tamen manifeſtum eſt, quòd non erit niſi poſt mortē, cum dicatur, quòd iſti ſunt die, ac nocte ante thronum Dei. Quartum eſt ſaturari. Et de hoc planum eſt, quòd plena ſaturitas in hac vita haberi non poteſt, ſed poſt mortem. Pſalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Quintum eſt conſequi miſericordiam: eſt autem perfecta miſericordia cum miſer omnino liberatur à miſeria, quod in hac vita non contingit, ſed poſt mortem, quando Deus abſterget omnem lachrymam ab oculis ſanctorum. Apoc. 7. miſericordia autem, quæ hic eſt, quia adhuc cum miſeria mixta manet nomen miſericordiæ plenè non conſequitur. Sextum eſt Deum videre, quod hic non contingit: quia Exodi 33. dicitur. Non videbit me homo, & viuet, id eſt, non videbit me homo quādiu viuit. Et ſic quantumcunque viri ſancti per donum intellectus eleuentur hic ad cognoſcendum Deum, non vident Deum, ſed aliquam Dei ſimilitudinem, quæ eſt effectus eius. Sic dicit Diony. in Epiſtola ad Caium monachum, quòd qui putauerit ſe hic Deum vidiſſe, non vidit Deum, ſed aliquid diuinorum. Nam altiſſima cognitio, quam homo poteſt hic habere de Deo: eſt, quod coniungatur homo ei quaſi, vt in noto, vt ait Diony. lib. de myſtica theologia. Septimum eſt vocari filium Dei. Habet autem filius expreſſam patris ſimilitudinem: non videbitur tamen quomodo habeat homo Dei ſimilitudinem quouſque ipſe Deus videatur, & tunc apparebit quomodo filij Dei ſumus, nunc autem nō apparet. Sic dicitur 1. Ioan. 3. Nondum apparuit, quod erimus. ſcimus autem quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus videbimus eū ſicuti eſt. Ergo nemo eſt, de quo hic apparere poſſit, quomodo ſit filius Dei: quia nondum apparuit quod erimus, maximè quia nunc non poſſumus eſſe ſimiles ei, quouſque appareat quod erimus. Hoc modo omnia iſta præmia pertinent ad vitam futuram. Et ſic poſuit Ambro. & valdè conſequenter. Tertiò modo poſſunt exponi iſta præmia mixtim, partim ſequēdo vnam expoſitionem, & partim aliam. Et tunc omnia, quæ fuerint expoſita per primum modum, pertinebunt ad vitam præſentem, & omnia, quæ per ſecundum pertinebunt ad futuram. Et ſic expoſuit Chryſo. in ſuis homilijs, dicens, quædam præmia pertinere ad præſentem vitam, & alia ad futuram. De his ſanctus Thomas 1. 2. quæſt. 49 art. 2. Ad primum dicendū, quòd ſpes non ſolum eſt de beatitudine, ſed etiam de gratia, per quam peruenitur ad beatitudinem, & de omnibus medijs perueniendi. Vnde dicitur homo ſperare à Deo adiutorium in anguſtijs præſentibus. Pſalm. 15 Conſerua me Domine, quoniam ſperaui in te. & Pſal 21. In te ſperauerunt patres noſtri, & liberaſti eos. Vel poteſt dici, quòd ſpes eſt de beatitudine. Et dicitur aliquis beatus in ſpe propter beatitudinem illam, quæ eſt in futuro. Iſta tamen præmia, quæ ponuntur in iſtis beatitudinibus ſecundum modum exponendi Aug. poſſunt haberi in hac vita, vt ſup. oſtendimus. Et ſic per iſta pręmia non dicet aliquis beatus in ſpe, ſed in re: quia realiter illa habet, & tamen beatitudo oīum perfecta. Et ſic non arguitur conuenienter, ꝙ præmia iſta ſint in futuro: q̄a ſumus nūc beati in ſpe, cū beatitudo in ſpe non ſit quæ habetur per iſta præmia, ſed per viſionem Dei. Ideo poterunt eſſe præmia iſta in præſenti volendo tenere modum exponendi Auguſtini.

vindicamus quarto Ethic. qui autem per actum doni à paſſione iræ tranquilius redditur nihil habet quod vindicet. Ideo circa hoc ponitur ſecunda beatitudo, ſcilicet, beati mites, & eſſe mitem eſt magis, quàm eſſe mãſuetum, licet aliqui putant eſſe idem. Ne tamen aliqui errarent, cum hic non ponant virtutes morales, nec actus earum ſed actus donorum, qui ſunt valde excellentiores, non dictum eſt: beati manſueti, ſed beati mites, eo quòd manſuetudo nomen virtutis moralis eſt. In parte etiam concupiſcibili ſunt paſſiones, quas ſequuntur voluptuoſi, ſcilicet delectationes in guſtu, & tactu, & cęteris ſenſib⁹. Circa iſtas autem decenter ſe habet quis per temperantiam, quæ eſt virtus moralis vtendo eis vel abſtinendo, ſicut ratio ſuadet. De quo Ari. 4. Ethi. c. de tẽperantia, ſed excellentius ſe habet circa eas per actũ doni omnino eas reprimẽdo, & abſtinendo ab illis, immo & luctum volũtarium in hac vita ſibi imponendo, quod fit abſtinendo ab omni delectatione: ſicut dicitur 1. Pe. 2. Obſecro vos tãquam aduenas, & peregrinos à carnalibus deſiderijs abſtinere. Et tamen omnis delectatio ſenſitiua eſt carnale deſiderium: Ob hoc eſt tertia beatitudo. ſ. beati qui lugent, & hoc fit abſtinẽdo à delectabili, quia qui in aliquo delectantur non lugent. Iſtę tres beatitudines diſponunt hominem ad veram beatitudinem tolendo omnia illa, quæ pertinent ad beatitudinem voluptuoſam, quæ à vera beatitudine diſtrahit. Manet autem practica beatitudo, quæ conuenienter ordinatur ad veram beatitudinem, & conſiſtit in operatione virtutis, & maximè circa illa, in quibus quis cum proximo conuerſatur. Ea vero, in quibus cõuerſamur ad proximum poſſunt interdum habere rationem debiti, & interdum eſſe ſpontanea. In eis verò, quæ debita ſunt, habet ſe quis decenter ad proximum, vt ea illi reddat non fraudando in aliquo ius proximi, quod fit per iuſtitiam commutatiuam, & diſtributiuam, de quibus 5 Ethico. Excellentius tamen ſe habet quis circa hoc per actus doni, ſcilicet, quòd non ſolum proximo ſua reddat, ſed etiam cum ardenti deſiderio illa det, ſicut eſuriens, & ſitiẽs ardenti deſiderio cibum, & potum capit. Ideo 4. beatitudo eſt: beati, qui eſuriũt, & ſitiũt iuſtitiam, id eſt, ardenter illam amant. Circa illa autem, quæ ſunt ſpontanea benè ſe habet quis per virtutem moralẽ donando amicis, & cognatis, & alijs nobis coniunctis per virtutem liberalitatis, aut magnificentiæ. Donum tamen excellẽtius ſe habet in his, ita, quòd non ſolum amicis, vel coniunctis ex hoc intuitu aliquid demus, ſed etiam extraneis pauperibus propter ſolam Chriſti reuerentiam liberaliter tribuamus. Nam ſi ſolum dederimus amicis, & coniunctis noſtris nihil ſpeciale facimus, ſi autem omnib⁹ propter Chriſtum damus eſt excellentius, & in hoc Deum imitamur, inſ in litera: ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quàm mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantũ quid amplius facitis? Ideo perfectionem ponebat ibi Chriſtus, quòd diligeremus omnes, etiam inimicos, & oraremus pro eis. Hoc etiam eſt: quia qui dat amico, vel cognato poteſt expectare retributionem, qui autem pauperi extraneo propter Chriſtum, dat nihil inde ſperat. Et ſic eſt actus excellentior. Vnde dicitur Luc. 14 cum facis prandium, aut cœnam noli vocare amicos, aut fratres tuos, ſed voca pauperes, & debiles, &c. qui non habent retribuere tibi. Vel põt intelligi, quòd in ſpontaneis habet ſe quis decenter per virtutem erogando non ſolum coniunctis, ſed etiam extraneis. Et tamen excellentius ſe habet per donum non ſolum dando,

A do, ſed eorum miſeriam in ſe tranſumendo, ſcilicet condolendo eis, quòd miſeriam patiantur. Et ſecundum hoc ponitur beatitudo quinta: beati miſericordes, id eſt, qui miſeris tribuunt, vel miſerorum anguſtiam in ſe accipiunt. Nam diuitibus tribuere, vel amicis non dicitur miſericordia, ſed liberalitas, vel magnificentia. Contemplatiua autem beatitudo poteſt accipi, vt perfecta vel imperfecta.

Si perfecta ſic eſt eſſentialiter ipſa beatitudo futura. Nam non dicitur perfecta contemplatio, vel ſpeculatio, niſi quando eſt actus intellectus optimè diſpoſiti, & circa obiectum optimum. Iſtud autem non contingit niſi quis viderit Deum per eſſentiã. Nam tunc erit obiectum optimum, ſcilicet Deus,
B & intellectus optimè diſpoſitus: quia clarè videbit, & perficietur per ipſam diuinã eſſentiam, quæ vnietur ei tanquam forma intelligibilis, vt per eam Deũ intelligat, vt oſtẽſum eſt ſupra quæſtione 40. Et iſta eſt beatitudo eſſentialiter infra quam non eſt aliqua ſpeculatio perfecta. Hoc autem non poteſt haberi in hac vita, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 47.

Si autem ſit contemplatio imperfecta eſt quædam inchoatio beatitudinibus: ideo inter iſtas beatitudines non poteſt aliqua correſpondere ſpeculatiuæ beatitudini. Et patet hoc, quia iſtę beatitudines dicunt quędam merita, cum ſint quædam actiones difficiles, vt eſſe pauperem ſpiritu, & lugere, & habere cor mundum, & ſic de cęteris, beatitudo autem
C contemplatiua, ſi eſt perfecta, eſt totum præmium. Si autem eſt imperfecta eſt quædam pars præmij. Ideo pro beatitudine contemplatiua nõ poteſt hic reſpondere aliqua beatitudo. Sed reſpondent prę mia beatitudinum, & poſſunt reſpõdere omnia præmia, quæ ponuntur hic, cum omnia habeantur perfectè in beatitudine æterna, quæ eſt Dei viſio; ſpecialius tamen reſpondent præmia duarum beatitudinum ſequentium, ſcilicet ſextæ & ſeptimæ.

Præmiũ ſextę eſt: quoniam ipſi Deum videbunt, & iſte eſt proprius actus beatitudinis contemplatiuæ. Reſpondet etiam præmium ſeptimæ. ſcilicet, filij Dei vocabuntur. Nam filius dicitur per ſimilitudinem patris. Et nos tunc propriè erimus filij
D Dei: quia ei ſimiles erimus. Et iſtud ſolum erit quãdo eum videbimus 1. Ioan 3. Nondum apparuit q̃d erimus. Scimus, quoniam cum apparuit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et ſic licet non reſpondeant beatitudines iſtæ beatitudini contemplatiuæ, reſpondent ei præmia earum.

Iſtæ autem duæ beatitudines reſpondent beatitudini practicæ, quę ad ipſam contemplatiuam diſponit. Et quia ad videndum Deum, q̃ eſt præmium requiritur munditia intellectus, ſicut ad videndum colores requiritur munditia oculi: ponitur ſexta beatitudo: beati mundo corde, & iſta munditia cauſatur in homine per actus virtutum moralium, quæ rectificant appetitum noſtrum, & tunc dicitur eſſe cor mundum.

E Poteſt etiam applicari iſta beatitudo ſequens, ſicut expoſuimus eam ſupra in expoſitione literæ.

Septima etiam beatitudo pertinet ad beatitudinem practicam, quæ dirigit hominem ad proximũ in hoc, quòd caueat ei mala inferre, vel conturbare ipſum. Et hoc eſt per pacem, quam habet ad ipſum. Et ſic ſeptima beatitudo ponitur: beati pacifici. De his ſanctus Thomas prima ſecundæ, quæſtione. 69. articulo 3. Ad primum dicendum, quòd beatitudines ſufficienter enumerantur hic: quia neceſſe eſt omnes beatitudines, quæ narrantur in ſacra ſcriptura eſſe aliquas de iſtis, vel reduci ad iſtas quantum ad ipſas beatitudines, quæ ſunt me-

rita quædam, vel quantum ad earum præmia, quia neceſſe eſt, quòd omnes beatitudines quęcunque ſint pertineant ad vitam actiuam, vel ad contemplatiuam. Nam ad voluptuoſam nulla beatitudo pertinet de iſtis: quia ipſa eſt falſa beatitudo. Et ponuntur hic tres beatitudines ad excludẽdum eam, ſcilicet tres primæ, vt dictũ eſt, quatuor ſequẽtes pertinent ad vitam actiuam, cum ad contemplatiuam pertinere nulla poſſit propter cauſam ſupra dictam. & competunt illę quatuor ſic, quia aut conſideratur actus beatitudinis actiuę in quantum dirigit ad contemplatiuam, vel in quantum dirigit hominem, vt benè ſe habeat ad proximum. Si primo modo cõpetit vna beatitudo, ſcilicet, munditia cordis, vt dictum eſt. Si ſecundo modo aut homo benè ſe habet ad proximum in non nocendo ei, aut benefaciendo ei, quantum ad primum competit beatitudo ſeptima. ſcilicet, beati pacifici, quia per pacẽ non conturbamus proximos. Quantum ad ſecundum, aut ſe habet benè homo in eis, quæ habent rationẽ debiti, & ſic eſt beatitudo quarta, ſcilicet, beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Aut in eis, quæ ſunt ſpontanea, & ſic eſt beatitudo quinta, ſcilicet: beati miſericordes. Et hoc modo in iſtis ſeptem habetur ſufficientia beatitudinum. Et omnes aliæ ad iſtas reduci poſſunt. Et quando dicitur: beatus vir, qui corripitur à Deo, pertinet ad beatitudinem luctus, quia qui corripitur à Deo amonetur ab eo pœnitentiam facere de peccatis. Nam propter peccata corripitur, & tamen pœnitentia eſt præterita mala plangere, vt ait Iſidorus Cum autẽ dicitur: Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, pertinet ad beatitudinem ſextam, quæ eſt cordis mũditia, quia qui nunquam abijt in conſilio impiorum cor mundum habet. Cum autem dicitur: Beatus, qui inuenit ſapientiam à Deo, non reducitur ad beatitudinem aliquam: ſed ad præmium ſeptimæ beatitudinis. Nã qui ſapientiã à Deo inuenit filius eius vocatur. Nã ex eo, quòd dat ſibi ſapientiam cognoſcit eum vt filium, & ex eo, quòd iſte ſapientiam accipit à Deo aſſimilatur ei, quia per iſtam ſapientiam agnoſcit Deum, & per hoc, ꝙ Deum agnoſcimus eius filij ſumus, cum ei tunc aſſimilentur. 1. Ioan. 3. cum apparuerit, quod erimus tunc ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt. Cùm autem dicitur. Beatus vir, qui inuentus eſt ſine macula, ad ſextam beatitudinem pertinet. ſcilicet cordis munditia, quia qui maculam non habet, mundus corde eſt. Cum verò dicitur: Beatus vir, qui ſuffert tentationem poteſt pertinere ad beatitudinem luctus, quia quamdiu tentamur in luctu eſſe debemus ſoliciti ne aduerſarius præualeat contra nos, vel poteſt pertinere ad munditiam cordis, quia qui ſuffert tentationem nõ ſuccumbit alicui peccato, & ille eſt mundus corde. Ideo huic promittitur præmium ſicut in iſtis beatitudinibus, quia dicitur, ꝙ cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Iaco. 1 Et hoc modo poſſunt reduci quæcunq; aliæ ad iſtas beatitudines. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Lucas poſuit quatuor beatitudines, & Matthæus poſuit hic ſeptem. Et dicũt aliqui, ꝙ hoc fit, quia iſte ſeptem, quæ habentur hic prædicatæ fuerunt diſcipulis, qui debebant eſſe perfecti. Ideo continentur hic omnes perfectiones. Illę autẽ quatuor, quas ponit Lucas prædicatę fuerunt turbis. in quibus non requiritur tanta perfectio: ideo prædicatę fuerunt illæ quatuor, quæ inter omnes iſtas ſunt minus perfectæ: & ſpecialiter eſt cauſa ad hoc, quia populus, vt communiter, ſequitur vitam voluptuoſam: coſꝙ delectationes corporis ſunt ab eis ſolum cognitæ. 7. Ethico. Ideo prædicatę fuerũt

F eis iſtæ quatuor beatitudines, quæ excludunt omnia illa, quæ pertinere videntur ad beatitudinem voluptuoſam, & terrenam: & ſunt quatuor bona. Primum eſt abundantia bonorum exteriorum, ſ. diuitiarum, honorum, & potentię. Et iſtud excluditur inquantum dicitur, beati pauperes ſpiritu. Secundũ eſt, ꝙ homini ſit benè, & delectabiliter quantum ad bona corporis, quę conſiſtunt principaliter in cibo, & potu & ſimilibus. Et iſtud excluditur per ſecundã beatitudinem ibi poſitam ſcilicet, beati qui eſuritis. Tertium eſt, ꝙ homini bonum eueniat quãtum ad cordis iocunditatem, quia ſine iocunditate omnia bona corporis nihil valent. Et hoc excluditur per tertiam beatitudinem ibi poſitam, ſcilicet, beati qui

G fletis. Quartum eſt, ꝙ homo habeat fauorem temporalem, & conſiſtit in hoc, ꝙ diligatur à multis. Hoc excluditur per quartam beatitudinem ibi poſitã, ſcilicet, beati eritis, cum vos oderint homines. Iſta ergo Lucas ſolum poſuit, quia pertinebant ad turbas. Et ob hoc Ambroſ. ſuper Lucam attribuit iſtas quatuor beatitudines quatuor virtutibus cardinalibus, quæ ſunt minores donis. Dicit enim, ꝙ paupertas pertinet ad temperãtiam, quæ illecebras non quærit. Eſuries ad iuſtitiam: quia qui eſurit cõpatitur, & compatiendo largitur: fletus ad prudentiam, cuius eſt flere caſus noſtros, pati odium hominum ad fortitudinem, quæ omnia aduerſa tolerat. Sic reſpondet ſanctus Thom. Dicendum tamen, ꝙ iſta reſponſio præſupponit fuiſſe alium ſermonem

H Domini eum, qui habetur hic, & alium, qui ponitur Luc. 6. & tamen à multis aſſeritur contrarium, cum veriſimilius ſit fuiſſe eundem ſermonem, de quo diximus ſup quæſtio 2. Ideo poteſt dici, quòd eædem beatitudines prædicatæ ſunt turbis, & diſcipulis, & tamen Matthęus expreſſit eas hic plenè: Lucas autem non, ſicut in multis alijs conſuetum eſt, quòd vnus euangeliſta rem vnam plenè narret, & alius eam decurtet, & ſic conueniunt iſtę beatitudines, & illę quia nihil contrarium ponit Lucas Matthæo, & hoc ſufficit ad eorum concordiam. Nam ad hoc, quòd duo auctores concordent, non requiritur, quòd eadem penitus dicant, ſed quòd vnus alteri in nullo aduerſetur, & ita eſt hic. Si autẽ obij-

I cias, quòd Lucas non plenè enarrauit beatitudines. Concedẽdum eſt, & non ſequitur ex hoc, quòd inconuenienter narret, cum non teneatur vnus euangeliſta dicere quidquid alius dixit, immo non eſſet hoc conueniens quia tunc vnus euangeliſta ſufficere videretur. Et tamen an conueniens fuerit, quòd quilibet eorum omnia integrè referret, vel fuit conueniens eſſe aliquam differentiam inter eos declaratum eſt ſupra in prologo noſtro q. 16. & 17 & 22.

Si tamen aliquis dicere velit, quòd non fuit idem ſermo iſte, qui habetur hic, & qui habetur Lucæ. 6. adhuc non poteſt dicere, quòd iſte fuerit factus ſolis diſcipulis, & ille ſolis turbis: quia de illo conſtat, quòd etiam diſcipulis aſtantibus prædicatus eſt Lu.

K ſexto. De hoc autem eodem modo dicendum videtur, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione quinta.

Sed diceretur, quòd fuerunt duo ſermones facti diuerſis temporibus. & vterque factus eſt præſentibus turbis, & diſcipulis, & tamen in vno prædicauit Chriſtus multas beatitudines: in alio paucas. Et ſic Matthæus poneret vnum ſermonem, & Lucas alium, & vterque plenè referret. Magis tamen tenendum eſt, quòd fuerit idem ſermo à Matthęo plenè, & Luca non plenè relatus.

Ad tertium dicendum, quòd beatitudines attribuuntur donis, & ſicut ſunt ſeptem dona, ita ſunt ſeptem beatitudines. Illa aũt, q̃ ponitur octaua, non

eſt per ſe beatitudo, ſed potius eſt confirmatio quędam præcedentium beatitudinum. Quod apparet, quia promittitur in qualibet earum præmiũ diſtinctum à præmio alterius. Et tñ in iſta octaua ponitur præmium, quod fuerat poſitum in prima. ſ. regnũ cœlorũ, vt per hoc innuatur, ꝙ iſta confirmat cęteras, ideo reddit ad primam, & dr̃ cõfirmatio earum: quia per hoc, quòd quis in omnibus illis benè ſe habet, & firmiter eſt ſufficiens ad tolerandũ perſecutionem propter iuſtitiam. Verum eſt tamen, quòd vna ponitur apud Lucam, ſcilicet, quarta, quę ſi computetur, vt beatitudo neceſſe eſt, quòd Matthæus contineat nouem beatitudines, ſcilicet: Beati eritis, cum vos oderint homines, & tamen iſta ponitur quarta apud Lucam, & eſt hic nona.

Dicendum tamen, quòd beatitudines ſolum ſunt ſeptem, vt communiter aſſeritur. Et iſtæ duæ vltimæ non ſunt beatitudines, ſed ex præcedentibus reſultant. An verò dicendę ſunt quatuor beatitudines eſſe apud Lucam, vel tres tantum, dicetur infra quæſtione octogeſimaſexta.

An conuenienter aſſignentur pręmia beatitudinibus. Quæſtio. LXXXIIII.

QVAERITVR de iſtis præmijs beatitudinũ, an conuenienter aſſignentur ipſis beatitudinibus: nã cuilibet beatitudini aſſignatur hic præmiũ.

Primum argum. Dicunt aliqui, quòd non aſſignantur conuenienter: quia primæ beatitudinis præmium ponitur regnum cœlorum, quod eſt vita æterna, in qua continentur omnia bona, ergo poſito regno cęlorũ non oportuit poni alia præmia. Secundũ. Item regnum cœlorũ ponitur vt præmiũ in prima beatitudine, & in octaua, ergo eadem ratione potuit poni in omnibus, & ſic inconuenienter aſſignantur. Tertium. Itẽ in beatitudinibus proceditur aſcendendo, vt dicit Augu in lib. de ſermone Domini in monte, & tamen in præmijs proceditur deſcendendo: ergo eſt ordo incõueniẽs. Patet hoc, quia beatitudo prima eſt minor ĩter omnes, & ſecunda eſt maior perfectione, & ſic conſequenter ſicut dicit Aug primum tamen præmium eſt maius, quàm ſecundum: quia primum eſt regnũ cęlorum, ſecundum eſt poſſidere terram.

Dicendum, quòd præmia conuenienter reſpondent hic beatitudinibus, conſiderata conditione earum. Nam primæ tres beatitudines, quæ erant contra vitam voluptuoſam, retrahunt ab his, in quibus conſiſtit beatitudo vitæ voluptuoſæ, in qua homo errat: quia id, quod homo naturaliter deſiderare debet, ſcilicet, beatitudinem, quęrit in rebus, in quibus non poteſt inueniri, cùm verè non ſit niſi in Deo.

Præmia ergo iſtarum trium beatitudinum accipienda ſunt ſecundum illa, quę aliquis quærit in voluptuoſa beatitudine. Qui enim volunt diuitias ſufficientiam appetunt, qui verò honorem, & potentiam volunt quandam excellentiam. Ambo autem importantur per regnum cœlorum. Nam ibi omnium rerum ſufficientia eſt, & excellentia maxima: quia ibi homo adhæreret Deo. Feroces autem in terrena beatitudine quærunt ſecuritatem Nam per hoc bella agunt, vt finitis bellis, & deſtructis aduerſarijs, ſecuritatem habeant, & ipſi pacificè ea, quæ deſiderant, poſſideant. Iſtud autem importatur per poſſidere terram, ideſt, pacificè habere terram viuẽtium, vbi plura bona homo habebit, quàm hic deſiderare ſciat. Vel etiam intelligitur poſſeſſio terræ iſtius, quam Deus tribuit manſuetis, deſtructis iracundis, & ſuperbis. Et ſic conuenienter in his duobus beatitudinibus præmia aſſignantur. Nam pauperibus in pręmium promittitur regnum cœlorũ, vbi eſt omnis abundantia, & mitibus poſſidere terram, quod ſignat ſecuritatem in bono deſiderato.

Quærunt autem homines voluptates corporis, vt in eis habeant quandam conſolationem contra præſentis vitæ triſtitias, & moleſtias: ideo in tertia beatitudine promittitur lugentibus cõſolatio, quia ipſi ſpreuerunt ꝓ Chriſto pręſentis vitæ conſolationes, de quo Chriſtus increpat omnes terrenos, Luc. 6. dicens: Ve vobis diuitibus, qui habetis hic conſolationem veſtram.

Aliæ quatuor beatitudines pertinent ad vitã actiuam, quæ conſiſtit in opere virtutis, & maximè in eis, quæ ſunt ad proximum. Diſtrahitur autem homo à benefaciendo proximis propter duo. Primò propter amorem inordinatum, quem homo habet cupiendo omnia pro ſe, & nihil volendo dare proximo. Et contra hoc Deus dat præmium quartæ beatitudini, dicens, quoniam ipſi ſaturabuntur, & illi, qui abſtinent à bonis, quæ concupiſcunt, & dant illa proximis: quia eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, ſaturabuntur, ideſt, habebunt plura bona, quàm hic deſiderauerunt. Diſtrahunt etiam ſua homines pro bonis operibus impendendis proximo, vt eſt miſereri, ne per hoc ſe immiſceãt miſerijs alienis. Et his promittitur, quòd ipſi miſericordiam conſequentur, ideſt, ab omni miſeria liberabuntur, & eſt pręmium quintę beatitudinis. Aliæ vltimæ duæ beatitudines quantum ad præmia pertinẽt ad beatitudinem ſpeculatiuam, & quantum ad merita pertinent ad actiuam. Nam munditia cordis, quæ eſt ſexta beatitudo, cauſatur per virtutes morales, quæ pertinẽt ad actiuam beatitudinem, & huic propriè datur in præmium videre Deum: quia ſicut munditia oculi diſponit ad clarè videndum, ita mũditia cordis pertinet ad Dei viſionem, diſponendo ad illam per modum meriti. Septima beatitudo pertinet etiam ad actiuam vitam, ſcilicet, pacificum eſſe, ideſt in ſe pacem habere, & inter alios pacem conſtituere. Cui præmium conuenienter aſſignatur vocari filium Dei, cum per hoc ſit Dei imitator, qui eſt actor pacis, & inter omnia entia pacem conſtituit: quia aliàs non poſſet vniuerſum durare in ſuo ordine, & ſtatu. Et iſta aſſimilatio imperfecta ſatis conuenit in pręſenti, vt eſt præmium beatitudinis actiuæ Et tamen ſimilitudo perfecta erit in patria, ſicut dicitur infra Ioa 3. Cùm apparuerit ſimiles ei erimus: quaſi dicat, prius non poterimus ei aſſimilari, & tunc ſimilitudo illa pertinebit ad beatitudinem ſpeculatiuam: quia per viſionem Dei reddemur ei ſimiles. Et ſic omnia præmia ſunt conuenienter aſſignata beatitudinibus.

Ad primum dicendum, quòd præmia ipſarum beatitudinum poſſunt exponi vno modo, vt pertineant ad iſtam vitam. Et tunc præmia iſtarum beatitudinum ſunt diſtincta, & per regnum cœlorum non intelliguntur omnia alia præmia, nec etiam habito illo, habentur omnia. Quia tunc regnum cœlorum ſignificat initium perfectæ ſapientiæ, vt ait Auguſt. in libro de Sermone Domini, & hoc differt à cęteris. Alio modo poteſt intelligi, quòd omnia iſta præmia pertineant ad futuram vitam, vt declarauimus ſupra quęſtione 82. & tunc regnum cœlorum ſignat totam ipſam beatitudinem. Nam interdum ſolet ipſa beatitudo futura vocari regnum cęlorum, vt oſtendimus ſupra quæſtione 31. Et tunc dicendum, quòd regnum cœlorum eſt pręmium omnium beatitudinum, & omnia alia, quæ promittuntur hic, ſunt ipſum regnum cœlorum; quia in beatitudine oĩa hæc habentur. Quia tñ nos

non ſufficimus intelligere omnia per vnum nomẽ F ponuntur multa nomina, vt ſub diuerſis rationibus intelligamus diuerſas rationes boni, quæ ſimul erũt in illo bono, quod eſt vita æterna

Sic etiam in Deo omnia abſoluta dicunt vnam rem: quia tamen nos non poſſemus intelligere omnes perfectiones ſub vno nomine, dicimus Deum eſſe, viuere, & intelligere, infinitum, omnipotentem, immenſum, bonum, & ſic de cæteris. Et tamen omnia iſta eadem res ſunt in Deo. Sic dicit Chryſoſt. in quadã homilia. ſ. per hæc vniuerſa nihil aliud, quã regnum cœlorum inſinuat, vt nihil ſenſibile expectes: quia non eſt beatus, qui in his coronatur, quæ cum præſenti vita diſcedunt. Ad ſecundum dicendum, quòd pro octaua beatitudine non ponitur ſpe G ciale præmium, ſed præmium primæ beatitudinis; quia iſte non eſt per ſe beatitudo, ſed eſt cõfirmatio quædam omnium beatitudinum. Ideo redditur ad præmium primę. Si autem eſſet diſtincta beatitudo ab aliis diſtingueretur ei præmium diſtinctum ſicut aliæ ſeptem in præmijs ſuis non coincidunt. Aliter dicit Ambroſius ſuper Lucam, quòd regnum cœlorum nõ promittitur eadem ratione pro prima beatitudine, & octaua, ſed pro prima. ſ. pauperibus ſpiritu datur regnum cęlorum quãtum ad gloriam animæ, ſicut beatitudo iſta in ſpiritu eſt, octauæ autem datur regnum cœlorum quantum ad gloriam corporis: quia perſecutio, quæ fit propter iuſtitiam, vt plurimum, toleratur in corpore, & in bonis exte- H rioribus, quæ ad corpus reducuntur, ideo in vtroq; gloria promittitur. Ad tertium dicendum, quòd præmia habent ſe aſcendendo, ſicut beatitudines: quia ſecundum ſemper eſt maius, quàm primum. Et hoc fit per incluſionem, cùm quodlibet eorum includat omnia præcedentia. Et tunc maius eſt poſſidere terram, quàm habere regnum cœlorũ: quia habere regnum cęlorum dicit ſolum habere ipſam beatitudinem, quæ in cœlis eſt, poſſidere autem terram ſignificat habere regnum cœlorum cùm quadam firmitate, & ſtabilitate ſignificata per poſſidere. Et ita quælibet alia addit ſuper præcedentẽ: quia quælibet includit omnes, vel ſaltem quælibet inclu I dit primam, vt declarabitur inf. 89. q.

An beatitudines reducantur ad dona. Qõ. LXXXV.

QVAERITVR de beatitudinibus, an reducantur ad dona. Nam dicitur communiter, quòd attribuuntur beatitudines donis. Dicunt quidam, quòd non attribuuntur, nec conueniunt eis: quia in via non poteſt eſſe beatitudo ĩ re, ſed ſolum in ſpe, quilibet tamen actus meritorius facit ſperare beatitudinem, cum ſpes proueniat ex meritis, vt dicit Mag. 3. Sen. diſtin. 26. ergo quælibet virtus pertinebit hoc modo ad beatitudinem. Et ſic nõ oportebit, quòd reducantur beatitudines ad dona: quia illa ſunt excellentiora virtutibus, & perficiunt ho- K minem modo diuino, vt ſup. quæſ. 81. oſtenſum eſt.

Opinio quorundã q; nõ attribuantur donis.

Prima rõ.

2. ratio. Item beatitudines ponuntur geminatæ, cum in qualibet ponatur meritum, & præmium, vt patet ſupra in litera. Dona autem ponuntur ſimplicia, idest, quodlibet per ſe. ſcilicet, donum timoris, ſapiẽtiæ, fortitudinis, intellectus, cõſilij, pietatis, ſcientię, vt patet Iſaiæ. 11. ergo non reſpõdent beatitudines

3. ratio. donis. Item inter dona primò computatur ſapientia, Iſaiæ. 11. Sed ſapientiæ non reſpondet beatitudo prima paupertatis, ſed alia, ſcilicet pax, quæ eſt ſeptima: ergo non reſpondent ſaltem conuenien-

4. ratio. ter beatitudines donis. Item dona ſunt ſeptem, Iſa. 11. beatitudines autem ſunt octo, vel nouem, vt patet hic in litera: ergo non reſpondent dona beatitudinibus. Item inter dona ponuntur quatuor pertinentia ad cognitionem, ſcilicet, ſcientia, ſapientia, intellectus, conſilium: in beatitudinibus autem nulla pertinet ad cognitionem, niſi fortè diſpoſitiuè ipſa ſexta beatitudo, ſcilicet, cordis munditia, per quã nihil cognoſcitur, ſed ad cognoſcendum homo diſponitur: ergo non reſpondent beatitudines donis. 5. ratio.

Item beatitudines ſunt virtutes, vt dicit Glo. quod ſunt ſeptem virtutes, quæ beatitudines dicuntur, & tamen ſingulæ virtutes non reſpondent ſingulis donis, cum ſint plures virtutes, quam dona, ergo nec reſpondebunt beatitudines donis. 6. ratio.

Item ad beatitudinem actiuam non ſolum pertinent dona exequentia, ſed etiam dona dirigentia, ſicut ſunt ſcientia, & conſilium, & tamen inter beatitudines nihil reſpondet ſcientiæ, & conſilio, ergo non reſpondent beatitudines donis. Item inter dona exequentia in vita actiua põnitur ad paupertatẽ pertinere timor, pietas autem videtur pertinere ad miſericordiam, vel ad eſſe mitem: nulla autem beatitudo pertinet ad fortitudinem, ergo non reſpondent dona beatitudinibus. 7. ratio. 8. ratio.

Dicendum, quòd dona, & beatitudines inter ſe conueniunt, & ideo doctores ſacræ ſcripturæ attribuunt beatitudines donis. Et prima attributio eſt, quia ſicut ſunt ſeptem dona, ita ſunt ſeptem beatitudines, & reducuntur iſta ad illa. Secundò conueniũt ex parte obiecti, quia ſicut virtus, & dona conueniunt ex parte obiecti: quia circa idem ſunt, licet dona habeant actus excellentiores, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 81. Ita beatitudines ſunt circa eadem obiecta. Et ſecundum hoc doctores attribuunt ſingulas beatitudines ſingulis donis ſecundum, quòd conueniunt in obiecto, vt infra dicetur. Tertia attributio eſt ex parte motiuorum: quia idem mouet ad beatitudines, quod ad dona. Et iſto modo Aug. in lib. de ſermone Domini in monte reducit beatitudines ſingulas ad illa dona, cũ quibus conueniunt in motiuis, vt inf. dicetur. Quarta attributio, & magis conueniens eſt, quia ſicut reducitur actus ad habitum tanquam ad id, à quo eſt, ita beatitudines reducuntur ad dona, quia ſunt actus donorum.

Aliqui enim voluerunt beatitudines eſſe habitus, & tamen ſupra quæſtione 81. oſtẽſum eſt, quòd erant actus donorum, ideo neceſſe eſt reduci ad dona. Eſt tamen varietas in reducendo: quia quidam reducunt iſtas beatitudines ad dona, ſecũdum quòd concordant in ſimilitudine obiecti. Et tunc dupliciter: quia poſſunt reduci ad dona dirigentia, vel ad exequentia. Dirigentia ſunt duo, ſcientia, & conſilium, quæ pertinent ad vitam actiuam. Et ad iſta reducentur quinque primæ beatitudines, quæ pertinent ad iſta dona inquantum dirigunt. Duæ beatitudines vltimæ reducuntur ad alia duo dona, quæ pertinent ad intellectum ſecundum partem ſpeculatiuam, ſcilicet, ſexta, quæ eſt munditia cordis, reducitur ad donum intellectus, & ſeptima, ſcilicet, eſſe pacificum ad donum ſapientiæ reducetur, quorũ cauſæ infra ponentur. Et quantum ad iſtas duas vltimas beatitudines non eſt diuerſitas in reducendo, quia omnes reducunt eas ad dona ſupra dicta. Quinque tamen primæ beatitudines poſſunt adhuc comparari ad dona exequentia, quæ ſunt tria, ſcilicet, timor, pietas, & fortitudo. Et tunc eſuries, & ſitis iuſtitiæ, quæ eſt beatitudo quarta, & miſericordia, quæ eſt quinta beatitudo reducuntur ad donum pietatis: quia concordant in obiecto, cum pietas ſit, ſecundum quam ſe habet quis benè ad alterum, & tamen eſuries, & ſitis iuſtitiæ eſt, per quã quis be-

nè ad

nè ſe habet ad proximum in eis, quæ cadunt ſub
debito, per miſericordiam autem benè ſe habet
quis ad proximum in eis, quæ ſunt ſpontanea.
Secunda beatitudo, ſcilicet: beati mites perti-
net ad donum fortitudinis, quia in his, quæ homo
debet tolerare vincendo iram ſuam benè ſe habet
fortitudo, vt dicit Ambroſius ſuper Lucam, ꝙ for-
titudinis eſt iram vincere, indignationem cohibere.
Et eſt ipſa fortitudo circa paſſiones iraſcibiles, ſicut
eſſe mitem. Prima beatitudo, & tertia, ſcilicet pau-
pertas, & luctus reducũtur ad timoris donum: quia
per timorem retrahit ſe homo à concupiſcẽtijs de-
lectabilium. quas cauet luctus, & à cupiditate diui-
tiarum, quas fugit paupertas ſpiritus. Et hoc modo
reducuntur quinque beatitudines ad tria dona. Et
vterque modus iſtorum ſiue attribuendo beatitudi
nes quinque donis dirigentibus, ſiue donis exequen
tibus fit reductio per conuenientiam obiecti.
Alio modo poſſunt reduci beatitudines ad do-
na per ſimilitudinem motiuorum. Et ſic perti-
net ſecunda beatitudo, quæ eſt mitem eſſe ad pie-
tatem: quia ad vtrunque inclinat reuerentia Dei.
Secunda beatitudo reducetur ad timorem, quia
propter timorem Dei, quo homo ſubijcitur ei, ca-
uet magnificari in alijs rebus, quàm in Deo, & ſic fu
git bona ſæculi. Tertia beatitudo, ſcilicet luctus, re-
ducitur ad ſcientiam: quia ad lugendum mouetur
homo per hoc, ꝙ cognoſcit defectum in rebus crea
tis, quibus per amorem inhærebat. Cognoſcit etiã
defectus ſuos, de quibus lugendum eſt, & ſic ſciẽtia
dat luctum, Eccleſiaſtes primo. Qui addit ſcientiam
addit laborem, & illud cognouit, ꝙ in multa ſcien-
tia ſit multa indignatio. Quarta beatitudo. ſ. eſurire,
& ſitire iuſtitiam pertinet ad fortitudinem: quia for
titudo animi mouet ad deſiderãdum opera iuſtitiæ.
Quinta beatitudo ſ. miſericordia pertinet ad conſi-
lium: quia ad miſerendum mouetur homo præci-
puè per conſilium Dei. Daniel. 4. Conſilium meum
regi placeat, peccata tua eleemoſinis redime, & ini-
quitates tuas miſericordijs pauperum. Sexta beati-
tudo. ſ. munditia cordis pertinet ad donum intelle-
ctus: quia per munditiam diſponitur homo ad intel
ligendnm, & videndum Deum. De ſeptima beatitu
dine eadem cauſa eſt, quæ ſupra poſita fuit, ꝙ requi-
ratur ad donum ſapientiæ. Iſtum modum reducen
di tenet Auguſtinus in libro de ſermone Domini ĩ
monte. Et ſic etiam dat modum reducendi ſanctus
Tho. prima ſecundæ q. 69 artic. 3. Singula autem do
na, & beatitudines concordat inter ſe in ſecunda ſe
cundæ, & arguit de ſingulis, an cõueniant de prima
beatitudine. ſ. paupertate, patet ſecunda ſecundæ q.
19. arti. 12. De ſecunda: beati mites quomodo redu-
catur ad pietatem, patet ſecunda ſecundæ. q. 121. ar-
tic. 2. De tertia beatitudine. ſ. luctu, ꝙ reducatur ad
ſcientiã, ſecunda ſecundæ. q. 9. artic. 4. De quarta bea
titudine. ſ. eſurire, ꝙ pertineat ad fortitudinẽ, ſecun
da ſecundæ. q. 139 art 21. De quinta beatitudine, ꝙ
ad conſilium pertineat, patet ſecunda ſecũdæ. q. 52.
arti. 4. De ſexta beatitudine, ideſt cordis munditia,
ꝙ pertineat ad intellectum, ſecũda ſecũdæ. q. 8. arti.
7. De ſeptima beatitudine. ſ. pace, ꝙ attribuatur ſa-
pientiæ, ſecunda ſecundæ. q. 45. art. 6. Amplius autẽ
cõſiderandũ, ꝙ beatitudines, vt diximus, ſunt actus
donorum, dona autem manẽt hic, & in patria, ideo
habent quoſdam actus hic, & alios in patria, vt oſtẽ-
dit Magiſter Sen. diſt. 34. & ſic habebunt dona duos
actus. Et quia beatitudines ſunt actus donorum, in
qualibet beatitudine ponuntur duo, & vnum perti
net ad præſentem vitã, & aliud ad futurã, & iſta duo
ſolemus vocare meritũ, & præmium. Nã ĩ qualibet

A beatitudine ipſum, quod vocatur beatitudo, eſt me
ritũ: quia eſt quidam actus laborioſus, vt eſſe paupe
rẽ ſpiritu, & lugere, & iſti ſunt actus donorum, qui
competũt eis pro hac vita. Illud aũt, quod vocatur
præmiũ in ſingulis beatitudinibus eſt actus, qui cõ-
uenit donis in patria. Et rectè vocatur præmiũ: quia
in patria non erit aliquis actus laborioſus, & nõ erit
ibi iam locus merendi, ſed gaudẽdi de eo, quod hic
meruimus. Vnde totũ, quod ibi eſt, pertinet ad præ-
mium, & actus donorum erunt ibi pręmia. Iſta fuit
cauſa, quare beatitudines ſunt geminatę. ſ. quia in
qualibet earum ponuntur duo actus competentes
cuilibet dono, vnus viæ, & alius patriæ. Hoc modo
poſſumus reducere beatitudines ad dona attribuen
B do cuilibet dono duos actus beatitudinis. Et vt ſup.
dictum eſt. tres beatitudines primæ erant ad exclu-
dendum vitam voluptuoſam, & alię quatuor perti
nebant ad beatitudinem, vel vitam practicam, licet
duę illarum. ſ. 6. & 7. poſſunt ptinere aliquo modo
ad vitam contemplatiuam. Finis autem vitę actiuę
non eſt cognitio, ſed operatio 2. Ethico. Ideo actus
conſilij. & ſcientię, quę ſunt dona, & dirigũt in hac
vita non computantur inter beatitudines principa
liter, ſed computãtur actus donorum exequentiũ,
vt patet hic in Glo. Prima autem beatitudo ptinet
ad donum timoris. Nam ad timorem pertinet om-
nia bona temporalia ex reuerentia diuinę maieſta-
tis deſpicere, quorũ quędam ſunt extrinſeca, ſicut
C diuitię, honor, & potẽtia. Et contemptus iſtorũ per-
tinet ad primam beatitudinem, quę eſt paupertas.
Habet autem iſta paupertas ſpiritus duas partes, vt
dicit Glo. ſ. rerum abdicationem, & ſpiritus ſuper-
bię contritionem. In patria autem non erit actus ti-
moris circa contemptum bonorum temporalium:
quia ibi nulla erunt, ſed actus eius circa illud, quod
erat motiuum contemnendi iſta temporalia. ſ. deſi-
deriũ æternæ abundantię. Ideo in hac beatitudine
ponitur actus ſenſus, qui pertinet ad ſtatum patrię. i.
dominium regni cęlorum, in quo diuitię, & hono-
res, & potentia cęleſtis comprehenduntur, ex quo-
rum conſideratione iſta temporalia contẽnebant. ¶
Et primus actus pertinet ad hanc vitam, & eſt eſſe
D pauperem ſpiritu. Secunda beatitudo, ſcilicet, eſſe
mitem pertinet ad donum pietatis: quia ad ipſam
pertinet perficere hominem in his, quæ ſunt ad alte
rum. Aliquis autem benè ſe habet ad alterum dupli
citer. Vno modo in tolerando, & faciendo, ꝙ non
inferat moleſtias, etiam ſi alius prius intulerit ei, &
hoc pertinet ad ſecundam beatitudinem, ſcilicet,
beati mites. Et iſte eſt primus actus doni pietatis in
hac beatitudine, vt dicit Glo. ſcilicet: qui cedunt im
probis, & vincunt in bono malum.
Eſt autem ſecundus actus in hac beatitudine per-
tinens ad patriam. ſ. poſſidere terram, per quam ſi-
gnificatur terra viuentium, quæ eſt vita æterna, in
qua pacificè poſſidebunt omne bonum illi, qui hic
mites fuerunt tolerando iniurias illatas, & compri
E mendo irã inſurgentem, vt proximis non nocerẽt.
Tertia beatitudo pertinet ad donum ſcientiæ.
Et iſta eſt in contẽptu bonorum temporalium in-
trinſecorum, ſcilicet, delectationum corporis. Cu-
ius eſt primus actus lugere abſtinendo ab omni de-
lectabili huius vitæ, Secundus actus eſt, qui pertinet
ad ſtatum futurum ſ. conſolari. Quia illi, qui hic lu
gebant abſtinendo ab omni delectatione, in futuro
replebuntur omni delectatione, & per hoc con-
ſolabuntur.
Quarta beatitudo, ſcilicet: eſuries, & ſitis iuſtitiæ
pertinet ad donum fortitudinis, cuius eſt omnia dif
ficilia cum gaudio ſuſtinere.

Eſt autem duplex difficultas, vna in labore opera
tionum, alia in tolerãdo moleſtias. Prima pertinet
ad iſtam quartam beatitudinẽ. ſ. Beati, qui eſuriunt.
Cuius primus actus in via eſt ſuſtinere difficultates
operationum deſiderando iuſtitiam ſenſus actus fi-
nis ĩ patria eſt ſaturari. Et competit ibi directè, cum
ſaturitas opponatur fami, & per ſaturitatem intelli-
gitur omne illud, quod laborantes poteſt recreare,
nam in patria omnis recreatio erit. Alia difficultas
eſt in tolerandis moleſtijs, & perſecutionibus, quæ
ab extra inferuntur, & ad iſtam pertinet octaua bea
titudo, quæ non ſolet vocari beatitudo, ſed confir-
matio omnium beatitudinum. Et tamen vocando
eam beatitudinem poſſumus ea reducere ad dona ſi
cut cæteras beatitudines, & pertinebit ad donũ for-
titudinis, cuius eſt omnia aduerſa fortiter & iocun-
dè tolerare. Et ſunt duo actus eius, vnus in via. ſ. to-
lerare aduerſa propter iuſtitiam, & alius ĩ patria. ſ.
habere regnum cœlorum, quod ſignificat abũdã-
tiam omnium bonorum. Vnde præmium primæ
beatitudinis ei attribuitur hic. Nam, cum ipſa ſit ma
giſtratiua omnium aliarum beatitudinum, compe-
tit ei præmium omnium beatitudinum. Et illud eſt
præmium primæ, qđ in omnibus intelligitur, ideſt,
omnia præmia illud præſupponunt. Quinta beati-
tudo. ſ. miſericordia pertinet ad donum conſilij, qđ
eſt de donis dirigentibus. Huius ſunt duo actus: pri-
mus hic. ſ. miſereri impendendo proximo id, quod
non eſt ei debitum. Secundus eſt actus patriæ, & eſt
conſequi miſericordiam, per quod ĩtelligitur, quòd
ex Dei miſericordia recipiat hoc in vita æterna abũ
dantiam bonorum magis, quàm mereatur, & quia
benè facere eſt difficilius, quàm cauere à nocendo,
quod pertinet ad ſecundam beatitudinem. Donũ
dirigens competit quintę beatitudini. ſ. conſilium,
& donum exequens ſecundæ beatitudini. ſ. pietas.
Nam dona dirigentia ſunt excellentiora donis exe-
quentibus. Sexta beatitudo. i. munditia cordis pri-
net ad donũ intellectus, cuius eſt ſpiritualia appre-
hendere, & actus eius in patria eſt pertingere ad eſ-
ſentiam diuinam videndo, ſicut hic ad intellectum
pertinet cognitio principiorum, quæ videntur, &
non ſciuntur per aliquem diſcurſum. Et iſte actꝰ po
nitur hic in præmio. ſ. quoniam ipſi Deũ videbunt.
Alius actus eſt eius in via, & quia in via Deum ma-
gis cognoſcimus intelligendo, quid non ſit, quàm
quid ſit. Ideo hic non eſt videre actus doni intelle-
ctus, ſed ponitur actus pertinens aliquo modo ad vi
tam actiuam, in qua per actus virtutum diſponitur
homo meritoriè, vt poſſit peruenire ad videndum
Deum. Et hoc vocatur munditia cordis i. puritas
ab omni ſorde peccati, & operationum illecebris.
Alia eſt munditia, quæ pertinet ad intellectum, ſe-
cundum ꝙ intellectus mundatur ab erroribus, & à
Phantaſmatibus, quæ ſunt ſpecies materiales, per
quas hic intelligit, & etiam à formis creatis ſpiritua
libus: quia omnia iſta oportet tolli ad hoc, quòd ho-
mo perueniat in Dei viſionem, qui non poteſt vide-
ri niſi per eſſentiam, vt oſtenſum eſt ſu. q. 40. Et ideo
Diony. in ll. de myſtica theologia docet purgari in-
tellectus ab omnibus his per illos, qui volunt ad di-
uinam contemplationem accedere. Septima bea-
titudo reſpõdet dono ſapientiæ, & habet duos actꝰ.
Nam ad ſapientiæ donum pertinet ſpiritualia, quę
intellectus apprehendit, iudicare, ſiue ordinare, &
approbare infallibiliter. Et rectè iudicabit de om-
nibus, quę ei ſubducuntur, ſiue ſint apprehenſiones,
ſiue deſideria, ſiue operationes. Et ſecundum hoc
apparet ſimilitudo Dei in homine: quia Deus à indi
cando, & prouidendo nomen accepit. Et ſic compe

F titiſti dono ſecundum actum ſuum perfectum aſ-
ſimilati valde Deo rectè, & infallibiliter de omni-
bus iudicando. Et quia ſimilitudo maxima eſt inter
patrem, & filium, conueniet homini per actum hu-
ius doni vocari filium Dei: ideo præmium ſeptimę
beatitudinis eſt: quoniam filij Dei vocabuntur. In
via autem actus doni ſapientiæ magis eſt in diſpo-
nendo ad illum actum perfectum, qui erit in patria,
quàm in agendo aliquid: diſpoſitio autem ad ſapiẽ-
tiam fit maxime per quandam trãquillitatem: quia
iuxta Ariſt. anima in quieſcendo fit prudens, & ſa-
piens. Ideo primus actus in hac beatitudine eſt paci-
ficum eſſe. Et iſtud pertinet ad ſapientiam, ſecundũ
ꝙ ipſa eſt diſpoſitiua ad actum futuræ ſpeculatio-
G nis. Poteſt tamen iſta beatitudo ꝑtinere aliquo mo-
do ad vitam actiuã ſecundum, ꝙ dirigitur homo ad
ꝓximum pacificè conuerſando cũ eo, vel proximos
ad pacẽ reducendo. Nã homo in hoc quãdam ſimi-
litudinem Dei gerit, qui totum vniuerſum ex rebꝰ
diſſimilibus conſtans in pace cuſtodit fęderе perpe-
tuo. Ad primum argu. dicendum, ꝙ hic eſt beatitu- Ad primã rationem.
do quædam non ſolum in ſpe, ſed in re, ſed eſt ĩper-
fecta, & habetur in præmijs iſtarum beatitudinum,
quod non cõtingit in virtutibus: quia beatitudines
ſunt actus donorum, quæ ſunt habitus perfectiſſi-
mi, ideo actus ſui ſunt valdè perfecti, quibus in prę-
ſenti competit quædam beatitudo inchoata: virtu-
tes autem ſunt habitus minus perfecti, ideo actus ea
H rum non faciunt in præſenti aliquam beatitudinẽ
inchoatam. Aliter poteſt dici loquendo ſolum de
beatitudine in ſpe. ſ. ꝙ virtus perfecta. i. donum fa-
cit ſperare beatitudinem futuram non ſolum me-
rendo ipſam, ſed etiam aſſimilando hominem ipſi
beatitudini. ſ. quia in actu doni præcedit aliquid, qđ
inuenitur poſtea magis perfectum in beatitudine.
Vnde actus donorum ſunt quædam beatitudo in-
choata, virtutes autem morales, aut quælibet aliæ
faciunt ſperare beatitudinem ſolum merendo, ſed
non aſſimilando nos ipſi. Ideo in actibus virtutum
non reperitur aliqua beatitudo perfecta, nec in con
ſummata. Ad ſecundum dicendum vno modo, ꝙ Ad ſecun.
beatitudines ſimplices ſunt ſicut dona: dicuntur ta-
I men beatitudines geminatę, quia cum qualibet ea-
rum ponitur præmium eius & illud vocatur beati-
tudo. Aliter poteſt dici, ꝙ beatitudines ſunt actus
donorum: dona autem: quia ſunt habitus eadẽ ſunt
hic, & in patria, actus verò donorum nõ ſunt ijdem
hic, & in patria, ſed cuilibet dono competunt duo
actus, vnus ĩ via, & alius in patria. Ideo quęlibet bea-
titudo eſt geminata, & primus actus eiꝰ eſt actus vię,
& ſenſus eſt patriæ, vt ſupra oſtendimus. Ad tertiũ Ad tertiũ.
dicendum, ꝙ licet beatitudines competant donis,
tamen non eodem ordine computantur beatitudi-
nes, & dona, licet dona computantur incipiendo à
perfectioribus: quia ipſa conſiderantur ſecundum,
quòd habentur in nobis per donationem Dei, bea-
K titudines autem computantur incipiendo à minus
perfectis, eo quòd beatitudines cõſiderantur aliquo
modo vt ſunt à nobis inquantum ſunt actus no-
ſtri, vt ait Augu. in lib. de Sermone Domini in mon
te. Ad quartum dicendum, quòd beatitudines ſunt Ad quart.
ſeptem ſicut dona. Illa autem duo, quæ videntur
hic eſſe beatitudines, non ſunt, vt oſtendetur quæ-
ſtio. ſe. Ad quintum dicendum, quòd in donis ſunt
aliqua pertinentia ad intellectum, beatitudines au- Ad quint.
tem non ponuntur pertinentes ad intellectum.

Ratio eſt, quia ipſa beatitudo ſi eſt conſumma-
ta, eſt quæ habetur in patria, & ſic actus donorum
ſpeculatiuorum, ſcilicet, intellectus, & ſapientiæ,
ſi eſt conſummatus eſt ipſa beatitudo patriæ. Et

quia ad illam dirigit præſens beatitudo, omnes beatitudines pertinent ad vitam practicam, & in ſpeculatiua non ponitur aliqua, ſed ſolum ipſum pręmiũ ſextę beatitudinis, ſcilicet, quoniam ipſi Deum videbunt. Ad ſextum dicendũ, ꝙ beatitudines non ſunt virtutes, ita ꝙ ſint habitus, ſed dicuntur virtutes eo modo, quo actus virtutis vocatur virtus, & tamen vere ſunt actus donorum. Ad ſeptimum dicendũ, ꝙ in his, quæ pertinent ad vitam actiuam, cognitio non quęritur propter ſeipſam, ſed propter operationem ſicut dicitur 2. Ethi. Ideo quanquã poſſent beatitudines iſtæ reduci ad actus donorum dirigentiũ, ſcilicet, ſcientiæ, & conſilij, vt ſup. reduximus, tamẽ principaliter ponuntur hic actus donorum exequẽtium. Ideo conſilio, & ſcientiæ attribuuntur hic beatitudines quędam non principaliter quãtum ad actum dirigendi, id eſt, quantum ad actum, qui eſt ſcire, & conſiliari, ſed quantum ad actum conſiliatum, & per donum ſcientiæ directum. Et ſic dono ſcientiæ competit tertia beatitudo, ſcilicet, luctus, quia per ſcientiam mouemur ad lugẽdum defectus noſtros. Quinta beatitudo pertinet ad donum conſilij, non ꝙ ſit actus conſiliandi, ſed quia per conſilium mouemur ad miſerendum, quod eſt ipſa 5. beatitudo.

Ad 8. Ad octauum dicendum, quòd ad donum fortitudinis pertinet aliqua beatitudo, ſcilicet, quarta, quæ eſt eſurire iuſtitiam, & tamen attributio in donis poteſt fieri dupliciter, ſicut ſup. diximus, ſcilicet, per cõuenientiam obiecti, vel propter rationem motiui. Si accipiatur per modum obiecti non eſt aliqua beatitudo, quæ directè pertineat ad donum fortitudinis niſi fortè poneretur octaua beatitudo, quia illa directè pertinet ad fortitudinem. Si autem fiat attributio propter conuenientiam motiui pertinebit quarta beatitudo ad donum fortitudinis, vt ſupra oſtendimus. Vel poſſunt dici, quòd beatitudines attribuũtur donis, ita quod non ſit aliqua beatitudo, quæ nõ attribuatur alicui dono, ſed nõ eſt neceſſe, quòd cuilibet dono competat vna beatitudo. Et tamen præcedens reſponſio eſt melior. De his ſanctus Tom. 1. 2. quæſt. 69. artic. 3. & 3. Sent. diſtin. 34. artic. 4.

An ſint ſeptem, vel plures beatitudines. Quæſt. LXXXVI.

QVAERITVR de beatitudinibus, an ſint ſeptem vel plures. Quidam dicunt, quòd ſint ſolum quatuor. Alij dicunt, quòd ſint plures, quia hic ponuntur nouem beatitudines, vt apparet ex litera: quia ſupra ſeptem, quas narrauimus ponuntur duę: ſcilicet, beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, & alia, ſcilicet, Beati eritis, cum maledixerint vobis homines. Item confirmatur, quòd ſint iſtæ beatitudines, quia aliàs Luc. 6. non ponerentur quatuor beatitudines, cũ ponatur ibi quarta ea, quæ ponitur hic 9. Item patet quia Augu. nominat octauam beatitudinem dicens: Octaua beatitudo tanquã ad caput redit, quia conſummatũ perfectumq; oſtendit. Et ita in prima, & in octaua nominatum eſt regnum cœlorum.

(Primum argum. — Secundũ. — Tertium.)

Dicendum, quòd beatitudines ſolum ſunt ſeptẽ, vt communiter aſſeritur. Ita aſſerit hic Glo. dicens eſſe ſeptẽ virtutes, quas beatitudines vocamus, quia beatos homines faciunt. Etiam Augu. in lib. de ſermone Domini in monte dicit eſſe ſeptem beatitudines, & ponit eas eſſe ſeptem gradus conuenientes ſeptem donis Spiritus ſancti: Iſtud autem communiter tenetur, nec aliqua ratio ſufficienter mouet ad hoc, quòd dicamus eſſe plures beatitudines, ſed omnes quotquot ſunt in ſacra ſcriptura, aut ſunt iſtæ ſeptem, aut reducuntur ad iſtas ſeptem, ſicut de multis alijs oſtendimus ſup. q. 83. reducendo eas ad iſtas.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum, quòd licet Lucas ſolas quatuor nominauit, non negauit eas eſſe ſeptem ſicut Matthæus ſcripſit, quia locus ab auctoritate non tenet negatiuè. Ad 2. Ad ſecundum dicendum, quòd non ſunt nouem beatitudines, ſed ſolum ſeptem, de 8. dicetur inf. in ſolutione ad 4. ſed de nona dicendum, quod non poteſt poni eſſe beatitudo: nam dato ꝙ eſſet beatitudo, non diſtingueretur ab alijs, ſed eſſet eadem cum 8. quia 8 eſt: Beati qui perſecutionẽ patiuntur, & 9. eſt de eodem, ſcilicet, Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint. Etiam ad idem donum reduceretur, ſcilicet, ad fortitudinem, ideo non poſſet poni tanquam beatitudo diſtincta. Item, quia omnes beatitudines ponũtur ſub clauſulis generalibus, non loquendo de aliquo, ſcilicet: Beati pauperes, & beati mites. In nona autem dirigit iam Chriſtus ſermonem ad eos, qui præſentes erant, & maximè ad apoſtolos dicens. Beati eritis cum maledixerint vobis &c. Ideo non ponitur tanquam aliqua beatitudo, ſed tanquam quædã applicatio præpoſitæ beatitudinis ad propoſitũ ſuũ. Nam dixerat Chriſtus ante hoc, ꝙ beati erant, qui paterẽtur perſecutionem propter iuſtitiam, & quia Apoſtoli coram quibus iſta dicebantur maximè paſſuri erant propter iuſtitiã, id eſt, pro Chriſti lege prædicanda, quæ erat iuſtiſſima, & neceſſaria conuertit Chriſtus ſermonem ad eos, dicens: beati eritis cum maledixerint vobis homines, &c. id eſt: iſta beatitudo vobis conueniet, ꝙ propter iuſtitiam patiamini. Sic dicit Raba. ſuper verbo iſto, ſcilicet: Superiores ſententias generaliter dirigebat iã incipit loqui pręſentes compellãs prædicens eis perſecutiones, quas pro nomine eius paſſuri erant. Et ſic non differt iſta à præcedẽti beatitudine, niſi quia illa generaliter ponitur hic autem applicatur ad præſentes. Hoc autẽ non facit diſtinctã beatitudinem, cum non ſit diſtincta ſententia, ſed diſtinctus modus loquendi. Vnde ſi, deberet eſſe iſta beatitudo, non eſſet diſtincta à pręcedenti, ſed eſſet eadem, quia idem vtrobique ponitur, & reducuntur ad idem donum, vt dictum eſt. Etiam quia idem præmium ponitur, quia in præcedenti, ſcilicet, 8. dicitur: quoniam ipſorum eſt regnũ cęlorum. Et hic idẽ dicitur, ſcilicet: Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cęlis. Idẽ autem eſt cœlum, & regnum cęlorum, & tamen in duabus beatitudinibus coniunctis nunquam ponitur idem præmium, vt patet in omnibus præcedentibus. Si autem obijcias, ꝙ idem præmium ponitur in prima a. 8. dicendum, quòd non ſunt beatitudines coniunctæ, ſicut octaua, & nona, maximè, quia non ponitur ibi pręmium quaſi octaua ſit per ſe beatitudo, ſed quia eſt confirmatio omnium beatitudinum. Vnde dicendum, quòd iſta nona eſt beatitudo diſtincta à præcedentibus, nec dubitauit vnquam aliquis de illa. Nam quidam ſunt, qui voluerunt ponere octo beatitudines: nemo tamen vult ponere nonam, quia non apparet aliqua cauſa dubitãdi de nona, ſicut de octaua. Nã potuiſſent hoc modo eſſe ſexdecim beatitudines: quia quælibet præcedentium octo ponitur in tertia perſona nõ dirigendo ſermonem ad aliquem. Octaua autẽ replicatur, quia poſtquam fuit poſita in tertia perſona generaliter ponitur in ſecunda dirigendo ſermonem ad præſentes. Ita potuiſſet quælibet aliarum replicari dirigendo ad illos, cum conſtet, quòd Apoſtoli, qui præſentes erant, habuerunt omnes iſtas octo beatitudines, vt ait Auguſtinus in libro de Sermone Domini. Replicatio ergo iſta non cauſat nonam beatitudinem. Voluit tamen Chriſtus potius replicare iſtam, quàm

aliquam

aliquam aliarum: quia iſta erat difficilior. ſ. tolerando mortem, & pericula. Ideo Chriſtus voluit cōfortare diſcipulos ſuos ad iſtam tolerantiam, dicēs eos futuros beatos in hoc, & annunciās futura præmia, ſcilicet, ꝙ merces eorum copioſa eſſet in cœlis: non eſt ergo iſta nona beatitudo per ſe, ſed eſt eadem cū octaua. Ad confirmationem dicendum, ꝙ aliqui volunt non fuiſſe eundem ſermonem iſtum, & illum, qui habetur Luc. 6. & dicunt, quòd iſtę ſunt beatitudines, & quatuor, quæ vocantur ibi, non ſunt beatitudines, ſed ſunt quædam virtutes. Ita vult Ambr. ſuper Lucam, qui attribuit ipſas quatuor beatitudines quatuor virtutibus cardinalibus, & tunc non eſſet aliqua obiectio, non ponendo illas quatuor eſſe beatitudines. Si autem dicatur fuiſſe idem ſermo, dicendum, ꝙ ibi non ponuntur omnes beatitudines, quæ habentur hic, ſed ſolum tres. Nam quarta earum non eſt beatitudo propter cauſas ſupra poſitas. Et hoc vult Nicolaus ſuper Lucam: aſſerens, ꝙ tres ſint ibi beatitudines: quarta autem non eſt ibi beatitudo, ſed cōfirmatio trium beatitudinum, ſicut octaua eſt hic confirmatio ſeptem præcedentiū. Et vult Nicolaus ꝙ illa, quæ ponitur Luc. 6. ſit hic octaua. Et tamen conſtat, ꝙ eſt nona, quia eadem verba, & eodem modo, ſcilicet, in ſecunda perſona ponuntur in ipſa quarta, & in iſta 9. Et tamē rectè dicit Nicolaus, quia iſta 9. eadem eſt cum octaua, cum non ſit niſi replicatio eiuſdem ſentētiæ per diuerſos modos loquendi, vt dictum eſt, & ſic illa quarta, quæ eſt eadem cum iſta nona in verbis, & in modo loquendi, eſt eadem cum octaua iſta præcedenti in ſententia, & hoc tenendum eſt. Nam non ęſt inconueniēs

Ad tertiū. dicere illas quatuor non eſſe beatitudines. Ad tertium dicendum, ꝙ octaua poterat vocari aliquo modo beatitudo: quia eſt ſententia poſita generaliter, ſicut ſeptem præcedentes, vnde aliquando vocatur beatitudo. Dicendum tamen, ꝙ non eſt beatitudo diſtincta à præcedentibus, ſed magis eſt quædam confirmatio præcedentium. Sic dicit Aug. in lib. de ſermone Domini, octaua beatitudo conſummatū, perfectumque oſtendit, & probat. Et apparet hoc: quia in cęteris beatitudinibus ponūtur diſtincta præmia, in octaua autem ponitur prima. ſ. regnum cęlorum.

Iſtam rationem inducit Auguſt. in lib. de Sermone Domini, vbi aſſerens ſeptem beatitudines dicit octauam eſſe confirmationem præcedentium, & ꝙ propter hoc in ea redditur ad caput. i. ad præmium primæ. Etiam iſta poteſt reduci ad aliquam de ſeptē. ſcilicet, ad quartam, ſcilicet, quia qui eſurit, & ſitit iuſtitiam, eſt paratus pro ea perſecutionem pati, ne illam deſerat, quam tam ardenter deſiderat. Et pertinet etiam ad idem donum, ad quod quarta, ſcilicet, ad fortitudinem: quia ſicut propter fortitudinē tolerat homo quæcunque aduerſa, ne virtus pereat, ita propter beatitudinem perſecutiones ſuffert, & ſic ſolum manent beatitudines ſeptem.

Quare Chriſtus in principio ſuæ beatitudinis poſuit iſtas beatitudines. Quæſt. LXXXVII.

QVAERITVR, quare Chriſtus in principio prædicationis ſuæ poſuit iſtas beatitudines. Nā videtur, quòd non debuiſſet ponere: quia iſtę beatitudines ſunt operationes multum perfectę cū ſint actus donorum, & dona ſint habitus perfectiſſimi. Vnde beatitudines iſtæ ſunt actus excellentiſſimi inter omnes operationes, vt oſtēſum eſt ſupra quæſt. 81. Et tamen in principio doctrinę non debēt tradi pręcepta fortiſſima, ſed minora, ſicut ſunt rudimenta in doctrina paruulorum. Sic enim dicitur,

F 1. ad Corin. 3. tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis potum, & non eſcam. Nondum enim poteratis, ſcilicet, capere eſcam. Et vocat ibi lac pręcepta rudium: vnde paulo ante hoc prima ad Corin. 2 dixit: Sapientiam aūt loquimur inter perfectos, ſcilicet, pręcepta magna legis, quę vocātur ſapientia inter perfectos dicenda ſunt, & non paruulis, & rudibus. Sic etiam prima Petri. 2. Sicut modogeniti infantes rationabiles lac concupiſcite, vt in eo creſcatis. q. d. qui paruuli ſunt in Chriſto, ideſt, nouiter conuerſi, vel venientes ad eius doctrinam non deberent erudiri in præceptis altiſſimis, ſed in paruis. Et tamē nunc Chriſtus incipiebat prædicare turbis, & diſcipulis. Ideo videtur, quòd non conueniebat, quòd in

G ciperet à beatitudinibus. Dicūt quidam, quod Chriſtus prædicauit in monte iſtas beatitudines diſcipulis, & non turbis, diſcipuli autem erant perfectiores turbis, quibus talia audire conueniebat. Dicendum, quòd non ſtat. Nam præſupponunt falſum, quia totum hoc ſuit dictum tam coram diſcipulis, quàm turbis, quia infra 7. in fine, vbi iſte ſermo finitur, dicitur. Cum conſummaſſet Ieſus verba hæc admirabātur turbæ ſuper doctrina eius: ergo turbæ audierant omnia iſta, & admirabantur, quia erat doctrina excellens. Item dato, quòd iſte ſermo factus eſſet ſolis diſcipulis, adhuc manet inconueniens, quia Luc. 6. vbi Chriſtus prędicauit turbis, vt habetur ibi, & omnes hęc aſſerunt, incępit à beatitudinibus, ſicut hic:

H ergo oportet dici, quòd etiam in ſermone ad turbas incęperit à beatitudinibus. Item dato, quòd ſolis diſcipulis prędicaſſet ea, quę habentur hic, tamen ipſi erant noui in doctrina Chriſti, cum nunc legem dare cępperit. Ideo licet ipſi eſſent perfectiores turbis, vel eſſe deberent, tamen adhuc competebant eis prius rudimenta ipſorum, quàm perfectiones. Nam licet vnus ſtatus ſit perfectior alio, nullus tamen eſt, in quo non ſint aliqua rudimenta. & tamen beatitudines erant perfectio magna etiam in ſtatu apoſtolorum: ideo videtur, quòd non debebat incipere à beatitudinibus. Eſt ergo dicendum, quòd iſta, quę habētur hic, fuerunt prędicata pręſentibus diſcipulis, & turbis ſimul, vt oſtenſum eſt ſup. q. 5. & tamen Chri-

I ſtus voluit incipere à beatitudinibus: quia in omni operatione humana pręſupponit finis, propter quē operemur, & ille eſt principium in actionibus, ſicut principium in ſpeculatiuis 7. Ethic. & maximè competit hoc beatitudini, quę eſt vltimus finis. Vnde nihil eſt, quod homo deſideret, niſi propter beatitudinem, & omnia, quę appetimus qualitercunque appetamus, ſunt propter beatitudinem, vt oſtendimus ſupra. q. 15. Et quia Chriſtus incipiebat nunc dare legem, in qua multa pręcepta continebantur, quę in ſe habent difficultatem, vt homo inclinaretur ad ſeruanda illa, voluit Chriſtus ponere finem vltimū, ad quem ordinabantur, & ad quem perducebāt iſta mandata, & iſta eſt beatitudo. Ideo poſuit beatitudi-

K nes in principio Sic dicitur infra 19 Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata, & dicitur ibi de vita ęterna, quæ eſt beatitudo. Et iſtam cauſam aſſignat Augu. in lib. de ſermone Domini, dicens: Nulla autem eſt cauſa philoſophandi, niſi finis boni, & ideo à beatitudine incipit dicens: beati pauperes. Iſte modus tradendi doctrinam moralem eſt conueniēs. Sic enim Deus daturus legem Iudæis, prius promiſit eis bonum, quod habituri erant obſeruādo legem, & erat illud finis obſeruationis. Exo. 19. ſcilicet: Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum eritis mihi in peculium de cūctis populis: mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Sic etiam philoſophi tradentes do-

ctrinam

ctrinam moralem à beatitudine incęperunt: ſicut ſe cit Ariſto 1. Ethic. vbi ante omnem virtutem dixit de beatitudine, & poſtea ſecundo Ethic. cæpit agere de virtutibus: quia tamen finis ſicut eſt prior in intentione, ita eſt poſterior in executione, ponitur beatitudo in principio, & in fine. Nam 1. Ethi. & 10. tractat de beatitudine, & inter iſtos tractat de virtutibus, ſcilicet, à 2. vſque ad 9. Hoc autem eſt, quia primum, ꝙ operans deſiderat, eſt beatitudo, & ipſa eſt vltimum quod aſſequitur. Et quia ad eam venitur per virtutes, ponitur ipſa ante virtutes, & poſt virtutes. Beatitudo tamen vt eſt in intentione habet eſſe imperfectum, vt autem eſt in re, habet eſſe perfectũ: ideo Ariſto. 1. Ethic. tractauit de beatitudine imperfectè magis, ſcilicet, de beatitudine practica, quàm de ſpeculatiua & tamen 10. Ethic. tractauit de ea ſecundum rationem perfectam ponens eam in contemplatione rerum altiſſimarum. Iſta duo Chriſtus tenuit in doctrina ſua, nam tractauit de beatitudine in principio, & in fine doctrinæ. Hic enim poſuit eã tanquam principium inclinans nos ad operandum, cum ſit primum, quod deſideramus & inf. 25. poſuit eam iterum prout ad eam vltimò peruenitur: vnde ibi agitur de die iudicij, & de gloria bonorum in regno cęlorum, quod eis paratum eſt, & ibi eſt finis doctrinæ Chriſti. Nam ſequen. c. ſcilicet, 26 non ponitur doctrina Chriſti, ſed paſſio eius. Vnde cætera, quæ ſequuntur vſque ad finem nõ pertinent ad doctrinam, ſed ſunt quędam relatio geſtorum Chriſti. Secundum etiam Chriſtus tenuit: quia ſicut finis in re eſt perfectior, quàm in intẽtione, vel in ſpe: ita poſuit beatitudinẽ hic à principio minus perfectè, quã inf. 25 quia iſtę ſeptem beatitudines, & præmia ſua ſunt quædam inchoationes futuræ beatitudinis in hac vita, quæ in ſanctis viris habentur, vt dicit Aug. in lib de ſermone Domini, & oſtendimus ſup. q. 82. Et ſic ſunt minus perfectæ, quàm illa beatitudo, de qua inf 25. quia illa eſt beatitudo conſummata, ſcilicet, quãdo ſancti percipient regnũ, qđ eis paratũ eſt.

Quare Deus dando legem Moyſi non poſuit in principio beatitudinet, ſicut ponit hic Chriſtus. Quæſt. LXXXVIII.

QV'AERITVR. quare, cum Deus dederit legẽ Moyſi in principio eius non poſuit beatitudinẽ, ſicut ponit hic Chriſtus, & ponunt philoſophi in doctrinis ſuis moralibus. Dicunt quidam, ꝙ hoc fuit, quia obſeruatores legis Moyſi nõ perueniebant per eam ad beatitudinem. Sed illud falſum eſt, quia licet ſacramenta illius gratiam non conferrent generaliter, ſicut ſacramẽta noui teſtamenti, nec perfectum reddebant hominẽ ſicut dicitur ad Hebræ. 7. neminem ad perfectum deduxit lex, tamen obſeruantes eam ex deuotione, quia lex Dei erat, aſſequebantur beatitudinem vitæ æternæ, ſicut nos. Et dato ꝙ per eam non eſſet aliqua virtus perueniendi ad vitam æternam, tamen ſaltem poſſet poni aliqua beatitudo, ſicut philoſophi non putauerunt eſſe beatitudinem vitæ æternæ ſicut nos ponimus, poſuerunt tamen quãdam beatitudinem, quę eſſet finis operationum humanarũ. Talem ſaltem potuiſſet Deus ponere in lege Moyſi, etiam ſi ipſa ſecundũ ſe non perduceret homines ad vitam æternam. Dicendum, ꝙ Deus non debuit ponere in lege aliquam beatitudinem, niſi beatitudinem vitæ æternæ, quia beatitudo eſt maximum bonum naturæ rationalis Si ergo aliquis ſciens eſſe vitam æternam poſſibilem homini aduenire, conſtitueret beatitudinem in aliquo minori bono, erraret ponendo beatitudinem, quia vel let loqui contra conditionem eius, cum ſit de ratio-

A ne beatitudinis eſſe ſummum bonum. Philoſophi autem, quia non cognouerunt diſtinctè bonum aliquod hominis poſt mortem poſuerunt beatitudinẽ eius in aliquo bono, quod eſſet in vita, ſiue in ſpeculatione, ſiue in operatione virtutis. Deus autem ſciebat maius bonum eſſe hominis poſt mortem: ideo ſi beatitudinem ponere vellet, nullam deberet ponere, niſi vitam æternam, & tamen in lege Moyſi non debuit poni in principio beatitudo vitæ æternæ, nec in fine, quia dabatur lex illa hominibus multum imperfectis, & rudibus, qui talia bona nunquam audiebant, nec eſſe putabant, & dato ꝙ eis annunciarentur non inclinarẽtur ad illa, quia erant omnino carnales. Debuit ergo Deus ponere quædam alia bona,
B per quæ eos alliceret ad obſeruantiam legis, & non beatitudinem, niſi fortè illa bona, quæ conſtituebat eis, vt incitatiua vocaret beatitudinem. Et hoc non decebat, quia tunc Deus eſſet actor erroris, & cauſa innuẽs hominibus, ꝙ in talibus bonis cõſiſteret beatitudo, licet ergo mouerentur Iudæi per ſe ad illa bona, quæ Deus promittebat eis, & non ordinarent ea ad alterum, non dicebantur per hoc habere beatitudinem. Nam pecora faciunt omnia propter quoddam bonum, quod eſt delectatio, & tamen non dicuntur eſſe beata, cum beatitudo non ſit niſi in ſummo bono ſimpliciter. Illud autem non poſſunt beſtiæ cognoſcere, nec deſiderare, nec conſequi, vt oſtẽſum eſt ſup. 39. Deus ergo potuit conuenienter ali-
C qua bona temporalia promittere Iudæis pro obſeruatione legis, non tamen debuit illa uocare beatitudinem: & ſic factum eſt. In noua autem lege non ponebantur aliqua bona temporalia incitatiua ad legis cuſtodiam. ſcilicet, vita æterna, quæ eſt verè ipſa beatitudo: ideo potuit hic conuenienter incipi legiſlatio à beatitudine, ſicut factum eſt.

De ordine beatitudinum inter ſe. Quæſt. LXXXIX.

QVAERITVR de ordine beatitudinum inter ſe. Conſiderandum pro hoc, quia tria ſe conſequũtur hic, ſcilicet, dona, beatitudines. & pręmia, ex eo quòd dona ſunt habitus, & beatitudines ſunt
D actus eorum, & cuilibet beatitudinum correſpondet præmium, vel potius ipſum præmium ſit actus ſecundus doni: qui cõpetit ei in ſtatu patriæ, vt oſtendimus ſup. q. 85 Ideo neceſſe eſt iſta ſe conſequi, & habere ſimilitudinem quandam ordinis, ſicut habẽt ſimilitudinem numeri. Nam ſeptem ſunt dona, & ſeptem beatitudines, & ſeptem pręmia: De donis tamen dicit Aug. in lib de Sermone Domini, ꝙ incipiunt à magis perfecto vſque ad minus perfectum deſcendendo, de beatitudinibus, & pręmijs dicit, ꝙ aſcendunt ſemper à minus perfecto vſque ad perfectiſſimum. De donis patet: quia ſunt ſeptem, & quatuor eorum, ſcilicet, ſapientia, & intellectus, ſciẽtia, & conſilium, pertinent ad cognitionem. & tria reli-
E qua, ſcilicet, fortitudo, timor. & pietas ad operationem. Et inter illa omnia, quæ pertinent ad cognitionem ſunt perfectiora eis, quæ pertinent ad operationem: ſicut intellectus eſt excellentior in nobis viribus executiuis: & ideo ponuntur prius iſta quatuor, ſcilicet, ſapientia, intellectus & c. Iſai 11. Et inter iſta, quæ pertinent ad cognitionem quędam ſunt purè contemplatiua, quia nullo modo pertinent ad actiones, ſcilicet, ſapientia, & intellectus. Nam intellectus appręhendit ſpiritualia, ſapientia autem ordinat illa, & iudicat de omnibus eis rectè, & infallibiliter. Alia duo, ſcilicet, ſcientia, & conſilium pertinẽt ad dirigendum actiones. ſicut facit prudentia in moralibus. Et iſta duo ponũtur poſt prima duo. Illa enim

ponun-

ponuntur prima, quia ſunt perfectiora, & quia de il-
lis duobus ſapiẽtia eſt perfectior intellectu, quia per
fectius eſt iudicare, quàm apprehendere, ponitur ſa-
pientia prior omnibus, vt patet Iſa. 11. Iſte eſt ordo
donorum. Et ratio huius eſt, quia dona conſideran-
tur in nobis ſolum inquantum à Deo donata ſunt.
Nam ex hoc dona vocantur. Ex parte autem noſtra
nihil habent, quia nos nihil facimus in collatione ip
ſorum. Ideo debent ordinari à perfectiſſimo vſque
ad imperfectũ, quia à perfectiſſimo, ideſt, à Deo do-
nantur nobis, & deſcendunt in nos, qui ſumus im-
perfecti, quia ſicut dicitur: Iaco. 1. omne donum per
fectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum.
De beatitudinibus dicendum, ꝙ eſt ordo cõtrarius,
quia incipiunt à minus perfecta, ex eo ꝙ beatitudi-
nes aliquo modo ſe tenent ex parte noſtra, q̃a ſunt
actus noſtri principati per dona, quæ in nobis ſunt.
Iſtam rationem differentiæ tangit Aug. in lib de ſer
mone Domini in monte. Ordo autem beatitudinũ
conſideratur à minus perfecto ad magis perfectum,
& ab exterioribus, ad interiora. Sic dicit S. Thom. 3.
Sent. diſt. 34. artic. 4. ſcilicet: ordo beatitudinum acci
pitur ſecundum ꝙ ab exterioribus homo ad interio
ra progreditur: quia maximè extrinſeca ſunt bona
temporalia, poſt hoc autem proximus, poſt hoc paſ-
ſiones innatæ, poſtea operationes propriæ exterio-
res: poſtea compoſitio interior. deinde apprehenſio,
poſtea ordinatio. Paſſio vero illata ponitur vltima
omnium, quaſi aliorum manifeſtatiua. Et ſic vult
bona tẽporalia eſſe maximè exteriora: & circa hoc
eſt prima beatitudo, ſcilicet, paupertas ſpiritus, per
quam contemnuntur diuitiæ, honor, & potentia ſæ
cularis Secundo loco eſt proximus, & in habendo ſe
ad eum bene non nocendo ſibi per paſſionem irę in
nobis inſurgentes, vel tolerando offenſam ab eo il-
latam conſiſtit beatitudo ſcilicet, beati mites. Ter-
tio loco ſunt paſſiones innatæ, ſcilicet, deſideria de
lectationum, quæ ſunt in ſenſu. Et circa iſtas in con
temnendo eas, & abdicando conſiſtit tertia beatitu-
do, ſcilicet, beati, qui lugent, quia qui luget in nul-
lo delectatur quandiu luget. Quarto loco ponuntur
operationes noſtræ exteriores, ſecundum quas ope
ratur quis bonum ad proximũ, vel abſolutè inquan
tum eſt iuſtum & in hoc conſiſtit quarta beatitudo,
ſcilicet, beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Quin-
to loco ponuntur cõpaſſio interior, ſecundum quã
quis miſeretur alteri. Nã licet miſericordia prodeat
in actum exteriorem benefaciendo ei, cui miſere-
mur, tamẽ miſericordia ſecundum ſe dicitur, vt eſt
quidam motus interior compaſſionis ad proximũ,
& in hoc cõſiſtit beatitudo quinta. ſcilicet, beati mi-
ſericordes. Sexto loco, ponitur apprehenſio, quæ per
tinet ad intellectum, & ad alias potentias iudicati-
uas. Et in hoc ſtat ſexta beatitudo, cuius ſecundus
actus eſt videre Deum, ſcilicet, quoniam ipſi Deum
videbunt, & eſt actus intellectus: quia Deus per intel
lectum videtur, ipſa autem beatitudo, ideſt, primus
actus eius conſiſtit in quadam diſpoſitione ad hoc,
ſcilicet, in purificatione cordis, quod facit videre
Deum. ideo dicitur beati mundo corde. Septimo
loco poniſ ordo, qui eſt quædam habitudo homi-
nis ad proximum, vel proximorum inter ſe, & iſta
eſt pax, ſecundum quam omnia benè componũtur,
& in ea conſiſtit 7 beatitudo, ſcilicet, beati pacifici.
Octauo loco ponitur iniuria illata ab altero, & cir-
ca hoc conſiſtit 8 beatitudo, quæ non propriè voca-
tur beatitudo, ſed quædam confirmatio beatitudi-
num, vt oſtenſum eſt ſup. q. 86. Poteſt etiam conſide
rari iſte ordo ſecũdum ꝙ vna beatitudo exigit aliã,
ſicut eſt in via doctrinæ: quia poſtquam quis cogno

F uerit vnam concluſionem, ordo eſt, vt cognoſcat
aliam, quæ ſequitur ex ea tanquam ex principio. Ip-
ſum autem primum principium non præſupponit
aliud prius. In beatitudinibus prima eſt contemnere
temporalia bona. Nam quando quis incipit viã per-
fectionis, primum, quod occurrit ei, eſt cõtemnere,
& abrenunciare temporalibus bonis. Vnde cũ Chri-
ſtus oſtendiſſet cuidam viam planam eundi in vitã
æternam, quæ erat per cuſtodiam mandatorum, &
ille dixiſſet, hęc omni cuſtodiui à iuuentute mea,
Chriſtus dixit: Si vis eſſe perfectus, vade, & vende vni
uerſa, quæ habes, & da pauperibus. & veni, & ſeque-
re me. Et ſic innuit, ꝙ ad incipiendum ſequi Chri-
ſtum per viam perfectionis primum eſt contemne-
G re res temporales, & abrenunciare eis. Iſta ergo eſt
prima beatitudo, ſcilicet, paupertatis Sic enim dicit
Chryſo. ꝙ in paupertate ponitur quoddam ſtabile
fundamentum, quia ſubiecta alia ſuper hędificẽtur.
Et Ambroſius dicit ſuper Luc. ꝙ inde incipit beati-
tudo diuino iuditio, vbi ęrumna exiſtimatur huma-
na, ſcilicet, homines ſolent putare maximam infęli-
citatem eſſe paupertatem: ideo Chriſtus poſuit eam
beatitudinem primam. Eſt autem ſecunda beatitu-
do, beati mites: quæ conuenienter ſequitur poſt pri-
mam, quia per illam exterioribus abrenunciamus,
per iſtam vero nos circa noſtra deſideria, & paſſio-
nes dirigimus. Vnde Ambro. ſuper Luc dicit: Cùm
ſimplicitate contentus fuero inops, ſupereſt mores
H vt meos temperem. Quid enim mihi prodeſt carere
temporalibus. niſi fuero mitis? Tertia beatitudo cõ-
uenienter ſequitur, ſcilicet, luctus, quia cum quis in-
cęperit interiores paſſiones ſuas dirigere, tunc pecca
ta, quæ per eas perpetrauit agnoſcens, luget. Sic dicit
Ambro. ſuper Luc. Cum hæc feceris, ſcilicet, vt ſis
pauper, & mitis, q̃a peccator es, lugeto peccata tua.
Quarta beatitudo conuenienter ſequitur, ſcilicet:
Iuſtitiã eſurire, quia qui peccata defleuit, incipit vir-
tutum opera deſiderare. quæ non deſiderat, qui ad-
huc in peccatis manet. Sic dicit Ambro. ſuper Luc.
Poſtquam delicta defleui eſurire incipio, & ſitire iu-
ſtitiam. Aeger enim quando in graui morbo eſt non
eſurit Quinta beatitudo poſt hanc ſequitur, ſcilicet,
I miſericordem eſſe, quia qui virtutum opera deſide-
rat proximis miſereri vult. Maximè quia iuſtitia, &
miſericordia coniunctæ ſunt Vnde dicit Glo. Iuſti-
tia, & miſericordia ita cõiũctę ſunt, vt altera debeat
temperari. Iuſtitia enim ſine miſericordia crudeli-
tas eſt: miſericordia autem ſine iuſtia eſt diſſolutio.
Sexta beatitudo ſequitur, ſcilicet, cordis munditia,
ſcilicet quia iuſtitia, & miſericordia ex corde mun-
do fieri debent. Vnde Ambro. dicit: Qui miſericor-
diam defert, amittit, niſi mundo corde miſeretur.
Nam ſi iactantiam quærit nullus fructus eſt. Vel di-
citur, ꝙ munditia cordis, quæ in homine ablata erat
per culpam, per opera iuſtitiæ, & miſericordię refor
matur, vt iterum homo mundus corde eſſe incipiat,
K & ſic ad videndum Deum diſponatur. Septima bea
titudo ſequitur, ſcilicet, pax, quia poſt omnia prædi-
cta ſupereſt, vt homo pacem in ſeipſo, & ad proxi-
mos ſeruet. Vnde Ambro. ſuper Luc. dicit: cum inte
riora tua vacua feceris ab omni labe peccati, ne diſ-
ſenſiones, contentioneſque ex affectu tuo prodeant *Quomodo intelligatur paupertas ſpiritus.*
à te: pacem incipis, vt alijs pacem feras. Conſideran-
dum autem, ꝙ prima beatitudo, ſcilicet, paupertas
ſpiritus poteſt intelligi dupliciter. Vno modo pro
humilitate. Nam ſpiritus ſecundum primam ſui ori
ginem ſignificat ventum, vt Pſal. 4. ſpiritus procella
rum pars calicis eorum, ideſt, vẽtus impetuoſus erit
pœna, vel tormẽtum ſuum, & Pſal. 148 ſpiritus pro
cellarum, quæ faciunt verbum eius, ideſt, venti im-
petuo-

pertioſi obediunt Deo. Et ſecundum hoc homines ſuperbos ſolemus dicere habentes multum de ſpiritu, quia multum inflati ſunt propter ſuperbiam, & iram. Sic accipitur Iſa. 2. Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius: quia excelſus reputatus eſt ipſe. Illi ſunt ſuperbi, qui ſe excelſos reputant, & ſpiritus, ideſt, inflatio ſuperbiæ, & iræ eſt in naribus eorũ: quia promptum eſt eis iraſci, & ſuperbire. Et ſic homines humiles dicentur habere modicum de ſpiritu, ideſt, de inflatione, & quia pauper parum habet vocabuntur pauperes ſpiritu: qui modicum, vel nihil habent de inflãmatione cordis. Sic enim accipit Augu. dicens: præſumptio quidem ſpiritus audaciã, & ſuperbiam ſignat. Vulgo enim magnum ſpiritũ ſuperbi habere dicuntur, & rectè. Nam ſpiritus ventus eſt, quis verò neſciat ſuperbos inflatos tanquam vento diſtentos? Quapropter rectè intelligũtur hic pauperes ſpiritu humiles, & timentes Deum nõ habentes ſpiritum inflatum. Alio modo poteſt accipi ſpiritus pro voluntate, vel delectatione. Et dicuntur pauperes ſpiritu, qui voluntariè temporalia contẽpſerunt. Et hi beati ſunt: nam qui ex neceſſitate pauperes ſunt ad hanc beatitudinem non pertinent. Sic enim dicit Chryſo. ſuper Matthęum, ꝙ ſunt pauperes ſpiritu, qui mendici dicuntur, vel qui voluntariè humiles ſunt, & non ex neceſſitate. Beatitudo ſecunda eſt: beati mites. Et dicuntur mites, qui in ſe iram cohibent, ne inſurgat, vel ſi inſurrexerit, frenãt. Vnde Augu. dicit: Mites ſunt, qui cedunt improbitatibus, & non reſiſtunt in malo, ſed vincunt in bono malum. De hoc etiam Ambro. dicit: Mitiga affectũ tuum, & non iraſcaris: aut certè iratus ne peccaueris. Præclarum eſt enim motum temperare cõſilio. Nec minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam, quàm omnino non iraſci, cum plurimum iſtud leuius, & iſtud fortius æſtimetur. Beatitudo 3. eſt luctus, qui conſiſtit in abdicatione delectationum carnis, ita vt voluntarium luctum aſſumamus. Poteſt etiam accipi pro luctu peccatorum, quo peccata deflemus: Sic dicit Hilarius: lugentes hic dicuntur non orbitates, aut contumelias, aut damna merẽtes, ſed peccata vetera flentes. Et non ſolũ pertinet ad hanc beatitudinem peccata propria flere, ſed etiam cum noſtra fleuerimus, aliena lugere, quod ad perfectiores pertinet. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthęũ. Qui ſua quidem peccata lugent beati, ſed mediocriter: beatiores autem ſunt, qui aliena peccata lugent, & tales eſſe omnes doctores. Sic enim Samuel fleuit peccata ſaulis, pro quibus Deus illum abiecerat. 1. Reg. 15. & 16. & Paulus fleuit eos, qui poſt immunditiam pęnitentiam non fecerunt, vt dicit Hie. ſuper Matth. Et iſte luctus non ſolum dat lugenti veniam peccatorum, ſed etiam magnum gradum meriti tribuit, & conſolationes multas in hoc ſęculo affert. Vnde Chryſo. in quadam homilia dicit: Licet talibus ſufficiat venia frui non terminat retributionẽ in remiſſione peccatorum, ſed etiam multarum facit participes conſolationum, & hic, & in futuro. Sẽper enim maiores laboribus Deus dat retributiones. Beatitudo 4. eſt eſurire iuſtitiam, quod intelligitur, ꝙ non ſolum iuſtitiam deſideremus, ſed etiam ꝙ ex magno affectu. Intelligitur etiam per hoc, ꝙ nemo putet ſe ſufficienter iuſtum eſſe, ſed ſemper iuſtitiã deſideret, quaſi adhuc nullam habeat. Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. Non nobis ſufficit velle iuſtitiam, niſi iuſtitiæ patiamur famẽ, vt ſub hoc exercitio nunquam nos ſatis iuſtos, ſed ſemper eſurire iuſtitiæ opera intelligamus. Et accipitur iuſtitia hic pro iuſtitia legali, quæ eſt omnis virtus, vt dicitur 5. Ethi. Nam qui illam habet, ſimpliciter iuſtus eſt, cũ

A omnem virtutem habeat, quia lex actum omnium virtutum iubet. Et iſto modo ſolet accipi communis iuſtitia in ſacra ſcriptura. Vel poteſt accipi pro iuſtitia particulari diſtributiua, vel commutatiua, & tunc opponitur ſpeciali vitio. Nam commutatiua opponitur auaritiæ, diſtributiua autem pluribus vitijs opponitur, & maximè acceptioni perſonarum. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. ꝙ iuſtitiam hic vocat vniuerſalem virtutem, vel particularem auaritiæ cõtrariam. Quia enim de miſericordia dicturus erat oſtendit qualiter miſereri oporteat, ſcilicet, non ex rapina, nec ex auaritia. Beatitudo 5. de miſericordia, quæ conſiſtit in hoc, ꝙ proximis ſine debito aliquid elargimur: & maximè quãdo miſerias eorum in nos
B tranſferimus compatiẽtes eis. Sic enim dicit Remigius, ꝙ miſericors dicitur, habens miſerum cor: quia alterius miſeriam quaſi ſuam reputat, & de malo alterius quaſi de malo ſuo dolet, & non ſolum aliquis miſeretur alteri quando ei circa temporalia ſubuenit, ſed etiam ſi eius defectus tolerat patienter. Sic dicit Hie. ſuper Matth. miſericordia hic non ſolum in eleemoſinis intelligitur, ſed in omni peccato fratris ſi alter alterius onera portemus. Beatitudo 6. eſt cordis munditia. Et iſta eſt quando quis ab omni vitio cauet. Ita vt in corde eius nulla peccati ſordes ſit. Vel dicitur munditia circa temperantiam, quia per intemperantiam maximè cor polluitur, & ipſa ad videndum Deum valdè impedit. Sic dicit Chry-
C ſoſt. in quadam homilia, ꝙ mundos corde hic dicit eos, qui vniuerſalem virtutem habent, & nullius ſibi mali conſcij ſunt. Vel eos, qui circa temperantiã conſiſtunt, quæ maximè neceſſaria eſt ad videndum Deum, ſicut dixit Paulus. Pacem ſequimini cũ omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deũ ad Hebræ. 12. Beatitudo 7 eſt pax, quæ dicit quandã tranquillitatem ordinis, vt ait Augu. 19 de Ciu. Dei. Et iſta trãquillitas poteſt eſſe in homine ad ſeipſum in eo, ꝙ pars inferior, ſcilicet, ſenſitiua rationi obediat. Et iſta eſt maxima pax, ſecundum quam aliquis verè bonus eſt. Nam nihil prodeſt, ꝙ quis inter alios pacem conſtituat, ſi in ſe pacem non habet, & poſtquam in ſe habuerit inter alios eam conſtituet. Nã
D vtrunque ad iſtam beatitudinem pertinet. Sic dicit Hie. ſuper Matth. ꝙ pacifici dicuntur qui primum in corde ſuo deinde inter fratres deſidentes pacem faciunt. Quid enim prodeſt alios peccati tua pace, cum in tua anima ſint bella vitiorum? Ob hoc igitur præcipua pax eſt, quam homo in ſeipſo conſtituit. Sic dicit Aug. in lib. de ſermone Domini in mõte: pacifici in ſeipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes: & ſubijcientes rationi carnales concupiſcentias habentes edomitas fiunt regnum Dei, in quo ita ſunt ordinata omnia, vt quod eſt in homine præcipuum, & excellens imperet cæteris reluctãtibus, quæ ſunt nobis, & beſtijs communia. Eſt autẽ verum, ꝙ ad iſtam pacem, quam diu viuimus perue-
E nire ſufficienter non poſſumus, quia ſemper aliqua repugnantia manent, vt merendi locus ſit. Sic enim dicit Aug. in lib. retractationum, nõ tamen cuiquã prouenire poteſt, vt lex repugnans legi mentis omnino non ſit in membris Sed hoc nunc pacifici agũt domando concupiſcentias carnis: vt ad pacem pleniſſimam quandoque veniatur. Iſtas beatitudines ſecundum iſtum ordinem aſſignat Augu. in lib. de ſermone Domini, & attribuit eas ſingulis donis, dicẽs: Attendendus eſt diligẽter numerus harum ſeptem ſententiarum His enim quaſi ſeptem gradibus conuenit ſeptiformis operatio Spiritus ſancti quam Iſaias deſcribit. Sed ille à ſummo hic ab imo, quia ibi daretur filius Dei ad ima deſcenſurus. Hic homo de

Comparatio: ſeu aſſignatio beatitudinũ ad dona Spiritus ſancti.

imis

imis ad Dei ſimilitudinem aſcenſurus. In his primò eſt timor, qui cōgruit humilibus, de quibus dicitur: beati pauperes ſpiritu, ideſt, non alta ſapientes, ſed timentes. Secunda eſt pietas, quæ conuenit mitibus: qui enim piè viuere quærit, honorat, & tamen reprehendit, & non reſiſtit quod eſt mitem fieri. Tertia eſt ſcientia lugentis, quæ conuenit lugētibus, qui didicerunt quibus malis nunc iuncti, quæ quaſi bona appetierunt. Quarta eſt fortitudo, quę conuenit eſurientibus, & ſitientibus, quia deſiderantes gaudiū de veris bonis laborant à terrenis cupientes auerti. Quinta eſt conſilium, quæ cōuenit miſericordibus: quia vnum remedium eſt de tantis malis erui dimittere alijs, & dare. Sexta eſt intellectus, & conuenit mundis corde, qui purgato oculo poſſunt videre, qđ oculus non vidit. Septima, ſcilicet, ſapientia conuenit pacificis, in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed obtemperant ſpiritui. Nunc autem de præmijs beatitudinum dicendum, ꝙ conuenienter aſſignantur, & ſecundum ordinem aſcendendo ſemper, ſicut & ipſę beatitudines, quibus reſpondent ſemper aſcendunt. Et quia primum videtur eſſe maius alijs dicendum eſt vno modo, ꝙ primum intelligitur in omnibus, ideſt, ꝙ præſupponitur in quolibet præmio, & nunc neceſſe eſt quodlibet eſſe maius primo, cum addat aliquid ſuper illud. Sic enim innuit Chryſoſt. in quadam homilia, ſcilicet, ꝙ per hæc omnia regnū cœlorum intelligitur, & nihil terrenum expectandum eſt. Eſt ergo primum præmium regnum cęlorum, per quod vita æterna abſolutè ſignificatur, & quodlibet aliud præmium ſpecialiter exprimit aliquam perfectionem, quę non intelligitur per regnū cœlorum generaliter dictum. Alij dicunt, ꝙ quodlibet pręmium non ſolum præſupponit primum, ſed etiam omnia præcedentia, communiter autem regnum cœlorum pauperibus promittitur, quia vt dicit Aug. ſuperbi appetūt regna terrarum, quia humilium eſt regnum cœlorum. Et conuenit etiam, quia qui patitur paupertatem pro Chriſto ab eo diuitias ſuſcipere debet. Vnde Glo. dicit: pauperibus in præſenti conuenienter promittuntur diuitiæ cęli. Conuenit etiam: quia paupertas ſpiritus eſt humilitas. Et quia ſuperbia deducit ad inferos, humilitas deducit ad cęlum, vt ait Chryſo. ſuper Matth. ſcilicet. Cætera vitia deponunt ad inferos, maximè tamen ſuperbia, ſic & omnes virtutes inducunt in regnum cœlorum, ſed maximè humilitas, quia proprium eſt, vt qui ſe humiliat exaltetur. Secundum præmium eſt poſſidere terram, ideſt, regnum cœlorum. Et illud eſt maius, quàm præcedens, quia illud ſolum dicit habere cœlum, iſtud autem firmitatem addit per hoc, quod dicit, poſſidebunt. Sic dicit Glo. mites, qui ſeipſos poſſident, hęreditatem patris in futuro poſſidebunt. Plus enim eſt poſſidere terram, quàm habere regnum cœlorum. Multa enim habemus, quæ ſtatim amittimus. Tertium pręmium eſt cōſolari. Et iſtud maius eſt, quàm poſſidere, quia poteſt eſſe aliqua poſſeſſio ſine iucunditate. Sic enim dicit Glo. Maior eſt retributio lugentis quàm pauperis, & mitis. Plus eſt enim gaudere in regno quàm habere, & poſſidere illud: multa enim cum dolore poſſidemus. Et eſt conueniens premium, vt qui in hoc mundo lugebunt in futuro conſolentur. Et nō ſolum quando lugent peccata ſua, ſed etiam quando peccata aliorum, & contingit ꝙ illi pereant, dolent nimiū, qui pro eis lugendo laborauerunt. Poſtquam verò Deum viderunt, agnoſcent, ꝙ non ſine cauſa illi perierunt, & tunc conſolabuntur de præterito dolore. Sic dicit Chryſ. ſuper Matth. Qui aliena peccata lugent, conſolabuntur: qui cum in ſęcu-

F lo illo prouidentiam Dei agnouerint, & intellexerint, ꝙ qui perierunt non fuerunt Dei, de cuius manu nemo rapere poteſt, de eis luctu derelicto in ſua beatitudine lętabuntur. Quartum præmium eſt ſaturari, & maius eſt, quàm præcedens, quia aliqui gaudent, vel conſolantur, quibus gaudium ad abundantiam nō prouenit. Et propriè erit iſta ſaturitas, quia ſancti plura habebunt, quàm deſiderauerunt. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. Saturabuntur largitate remuneratis Dei, quoniam maiora erūt præmia Dei, quàm deſideria ſanctorum. Quintum præmium eſt miſericordiam cōſequi, & iſtud eſt maius, quàm præcedens, quia poteſt aliquis ſaturari recipiendo, quod meretur, miſericordiam tamē conſequi eſt vltra meritum recipere de ipſis bonis vitæ æternę. Vnde glo.

G dicit: miſericordibus merito miſericordia impenditur, vt plus recipiant, quàm meruiſſent, & ſicut plus recipit ille, qui vltra ſaturitatem habet, quàm qui ſolum habet ad ſaturitatem, ita maior eſt retributio miſerentis quàm omnium præcedentium. Et iuſtè hoc præmium datur, vt pro miſericordia reddatur miſericordia. Etiam fit hoc, quia Deus valde delectatur in miſericordia. Vnde ſolis miſericordibus promittit miſericordiam, qui verò miſericordiam non habuerit, illam nunquam recipiet: Iacobi. 2. iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam. Sic etiam Hilarius dicit, ꝙ intantū Deus beneuolentiæ noſtrę in omnes delectatur affectu, vt

H ſuam miſericordiam ſit ſolis miſericordibus præſtaturus. Sextum præmium eſt videre Deum, & maius eſt, quàm pręcedentia, quia nihil maius eſſe poteſt, quàm videre Deum. Sic dicit Glo. Maiorem remunerationem habent mundo corde quàm omnes primi. Sicut qui in curia regis vident faciem eius, maiores ſunt, quàm qui ſolum in curia plaudent. Nam videre faciem regis, ideſt. poſſe videre eam quandocunque voluerit quis, magnam excellentiam oſtendit. Et ſic Eſther. 2 ad oſtendendam excellentiam ſeptem ducum Medorum, & Perſarum: dicitur ꝙ iſti videbant faciem regis, & primi poſt eum reſidere ſoliti erant. Illud autem maius eſt, quàm miſericordiā conſequi. Quia poteſt quis miſericordiam cōſequi

I recipiendo vltra id, qđ meretur, qui tamen ad hanc excellentiam, quæ eſt videre Deum, non eleuetur. Septimum præmium eſt vocari filium Dei. Et iſta eſt maxima dignitas, quia filius patri acceptiſſimus eſt. Qui ergo filius Dei eſt, non ſolum eum videt, ſed etiam excellenter ei adhæret. Vnde Glo dicit: maximam dignitatem habent pacifici. Sic et qui filius regis dicitur, in domo regis ſummus eſt: Hæc autē beatitudo ſeptimo loco ponitur: quia in ſabbatho verę requiei dabitur vera pax, ſex ætatibus tranſactis.

Dicto autem de beatitudinibus, de fructibus, & de donis, dicendum erat, quia iſta ſe conſequuntur per quādam ſimilitudinem, & propinquitatem, ſed

K de fructibus dicetur inf. 13 & ad Gala. 5. de alijs fructibus, qui ſunt virtutes: de donis autem Iſaiæ 11.

Vos eſtis ſal terrę: quod ſi ſal euanuerit, in Luc. 19 g
quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt Mar. 4 g
mittatur foras, et cōculcetur ab hominibus.

Vos eſtis. Supra poſitæ fuerunt beatitudines, quę perficiunt hominem in vita cōtemplatiua, licet plurimæ earum præſupponantur ex vita actiua, quæ præcedit ad contemplatiuam: hic agitur de virtutibus prælatorum, qui excellere debent tam in vita actiua, quàm in contemplatiua. Et quia pręlati ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, licet iſta dicerentur immediatè Apoſtolis, pertinent tamē ad prælatos, qui

Apo-

Apoſtolorum vitam imitari tenentur: vnde virtutes præcedentes, ideſt, beatitudines, quas vocamus interdum virtutes, præſupponi debent ad iſtas virtutes, de quibus hic dicitur: quia illę ſunt generaliter pro quolibet viro perfecto: iſtę autem ſpecialiter pro prælatis, qui perfecti viri eſſe debent. Et ponuntur hic aliqua, quæ ſpecialiter ad eos pertinent. Et primò quantum ad eorum vitam: ſecundò quantum ad ipſorum doctrinam, ibi. *Nolite putare.* Debet autem vita prælatorum eſſe excellens in multis, & principaliter in quatuor. Primò vt ſint diſcreti in agendis, ſecundo, vt ſint ſufficientes in ſcripturis intelligendis, tertio, vt ſint cõſtantes in oppreſſoribus ouium ſuarum reprimẽdis, quartò, vt ſint idonei in bonæ vitæ exemplis præſtandis, & iſta quatuor tanguntur hic, ſecundum, ibi. *Vos eſtis lux.* Tertium, ibi. *Non poteſt ciuitas.* Quartum, ibi. *Nec accendunt lucernam.*

Circa primum dicitur. *Vos eſtis ſal terrę.* Ad ſolos Apoſtolos, ſiue Chriſti diſcipulos iſta verba dirigebãtur, licet præſentibus turbis omnia hæc Chriſtus prędicaret. Sed faciebat ſicut nunc prędicatores faciunt, qui pręſentibus viris doctis, & plebe prędicãt, & quando ſubtilia dicunt ad doctos ſe conuertunt: cũ vero minora omnibus communiter loquuntur. Et dicitur. *Vos eſtis ſal terræ.* Ideſt, eſtis condimentum, & diſcretio. Nã ſicut ſal omnibus cibis ſaporẽ dat: ita & prudẽtia omnes actus noſtros modificat, & ſapidos reddit. Vnde ſapientiã vulgariter ſal appellare ſolemus: Et ſic dixit Apoſtolus: Omnis ſermo videt ſale conditus ſimul, i. omnia verba veſtra cũ diſcretione proferãtur. Sic & dicitur Mar. 9. Habete in vobis ſal. i. habete diſcretionẽ in operibus veſtris. Et cũ multę virtutes ad prelatos pertineant, diſcretio maximè neceſſaria eſt, quia actus prælatorũ eſt regere, & ordinare alios. Et tamen iuxta Ariſt. ſapientis eſt ordinare: ideo ſapientia, i. prudẽtia eſt prima, & propria virtus pręlati. Ideo ante cęteras virtutes Chriſtus dixit hic, ꝙ Apoſtoli, & pręlati debebãt eſſe ſal. i. prudentiã habentes. Et non ſolũ ad pręlatos, ſed etiã ad quencunq; hominem: nam prudentia eſt prima virtus, eo ꝙ ad ipſam ſolã pertinet dirigere actus omnium virtutũ moralium, & ſine ea virtutes non proficient. Immo interdũ deterius erit habere virtutes naturales, i. inclinationem ad virtutes, quàm nõ habere: quia exiſtentibus iſtis inclinationibus ſi non adſit prudentia moderatrix, errabitur grauiter circa iſtarum inclinationum actus, & quantum fuerit vehementior inclinatio erit maior occaſio errandi: quia tanto magis ibitur ad extremum: cum non ſit ibi prudentia, cuius eſt medium conſtituere. 2. Ethi. Et ponitur exemplum Ariſt. de hoc 6. Ethi. in fine dicens, ꝙ habentibus naturales virtutes ſine prudentia cõtingit id, quod accidit in corpore fortiter moto ſine lumine: quia quanto fuerit motus fortior tãto erit grauius periculum impingendo in aliquid, vel cadendo. In prælatis tamen iſtud potius eſt: quia non ſeipſos ſolum, ſed plurimos regere debent. Et ſi ſeipſos neſcirent regere, à fortiori alios non regerent. Ideo Apoſtolus, quando oſtendit virtutes epiſcoporum dixit, ꝙ haberent ſcire regere bene domos ſuas, vt ex hoc argueretur, ꝙ eſſent apti ad regẽdum Eccleſiam. Sic dicitur prima ad Timo. 3. Oportet epiſcopum domui ſuę eſſe benè præpoſitum: ſi quis enim domui ſuę præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit. Quaſi dicat: Non poteſt eſſe. Et propter hoc Chriſtus nõ ſolum dixit hic. *Vos eſtis ſal.* Sed. *Vos eſtis ſal terræ.* Ideſt, non ſolum pro vobis debetis habere ſal, ideſt, diſcretionem, ſed pro tota terra: quia totus mundus prælatis diuerſis ſubditus eſt: ideo ipſi pro tota terra diſcretionem habe-

A re debent. *Quod ſi ſal euanuerit.* Euaneſcere eſt virtutem amittere, & tunc ſal euaneſcit, quando virtutẽ non habet ad ſaliendum, ideſt, ad condiendum res, quibus fuerit aſperſum. Sic dicitur: Marci 9. Bonum eſt ſal, quod ſi ſal inſulſum fuerit, ideſt, non habuerit virtutem ſalis. *In quo ſalietur?* Poteſt teneri iſtud verbum, ſalietur, imperſonaliter, & eſt ſenſus. *Si ſal euanuerit.* Ideſt, virtutem amiſerit. *In quo ſalietur?* Ideſt, cum quo condientur res? quia nihil eſt aliud, quod poſſit dare illum ſaporem condimenti niſi ſal. Vel poteſt teneri paſſiuè, & tunc ſuppoſitum ſuum eſt ſal, & eſt ſenſus, ſi ſal amiſerit virtutem. *In quo ſalietur?* Ideſt, cum qua re ipſum ſal poterit recuperare virtutem ſalis, quod eſt ſaliri? Nam ſi aliæ res perdãt

B virtutem ſaporis, appoſito ſibi ſale condiuntur: ſi autem ſal perdiderit virtutem condimenti, non ſupereſt aliquid, quo appoſito recuperet virtutem ſaliendi. Et ſecundum hoc poteſt intelligi dupliciter de prælatis. Vno modo, ꝙ ſi diſcretio defuerit in eis nihil eſt, per quod cęteri dirigantur in operationibus ſuis, cum directio eſſe deberet per prudentiam, & legem poſitam à prælatis. Secundo modo, ꝙ ſi diſcretio defuerit in prælatis, & peccauerint per indiſcretionem, nemo ſupereſt, à quo corrigantur, quia ſupra prælatos nullus eſt. Vterque ſenſus conueniẽs eſt, & tamen litera potius vult ſecundum, ſcilicet, ꝙ ſal ſi euanuerit non poteſt recuperare virtutem condiendi per aliquid aliud, & ita expreſsè poſuit Mar.

C dicens: bonum eſt ſal, quod ſi ſal inſulſum fuerit, in quo condieris iſtud? ideſt, per quid recipiet virtutem cõdimenti ipſum ſal? Quaſi dicat, per nihil. Et ſic in iſto ſecũdo ſenſu debet applicari prælatis, ſcilicet, ſi aliquis de ſubditis diſcretione caruerit, poterit per pręlati prudentiam regulari, ſicut cum aliqua res caret ſapore, recipit illum à ſale: ſi tamen ipſum ſal ſapore careat, à nullo poteſt illum recipere, & ſic quãdo prælatus indiſcretus fuerit, per nullum poteſt dirigi. Et in hoc oſtẽditur magnum periculum, quod eſt, ſi prælati indiſcreti fuerint. Et iſtum ſenſum tenet Hiero. dicens: ſi doctor euanuerit, quo alio doctore emendabitur? Quaſi dicat: nullo: quia doctor inquantum eſt doctor, non habet alium doctorem,

D ſed inquantum eſt diſcipulus habet. Sic dicit Augu. Si vos, per quos populi condiendi ſunt metu perſecutionum temporalium amiſeritis regna cęlorum, qui erunt homines, per quos uobis error auferatur? Quaſi dicat: Nulli: Quia prælatum peccãtem nemo corrigit per modum iuriſdictionis, ſed potius exemplum eius ſubditi ſequuntur. Vnde cum ipſe peccat ſubditos delinquere faciet. Sic dicitur Leui 4. Si peccauerit ſummus ſacerdos delinquere faciens populum. Quaſi dicat: Quando ipſe peccat populus delinquit: quia ſequitur eum delinquentem. *Ad nihilum valet vltra.* Scilicet, ſal poſtquam euanuerit, ideſt, virtutem amiſerit, ad nihil vltra valet: quia totus vſus ſuus erat ad condiendum cibos. Si ergo virtutem

Lib. 1. de Sent. Domini in mõte cap. 10. Tom. 4.

E condiendi amiſerit, ad nihil iam prodeſt. Ita cum prælatus ad nihil ſit, niſi vt per eum ſubditi dirigantur, cum indiſcretus fuerit, ita vt per eum nemo poſſit dirigi, ad nihil valet. *Niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Scilicet, ſal quandiu prodeſt ad condiendum ſeruatur in domo, quia vſus eius vtilis eſt. Cum autem ad nihil prodeſt, ſuperfluum eſt iſtud conſeruari. Ideo iam non ſeruatur, ſed proijcitur extra domum, & tunc conculcatur ab hominibus. In quo ſignatur ſua inutilitas: quia id, quod inutile eſt, & vile cõculcatur: ſicut lutum platearum, quod ad nihil prodeſt, conculcatur, & ſtercus, quod inutile eſt, conculcatur. Sic enim dicitur de muliere fornicaria: Quaſi ſtercus in via conculcabitur. Eccl. 9.

Ita

Ita eſt de prælatis, qui ſi carent diſcretione, cum non ſint vtiles ad aliquid debent proijci foris, id eſt, deponi de dignitate, & conculcari ab hominibus, id eſt, ꝙ efficiatur iam ſubditus, & contemptibilis, qui neſciuit eſſe prælatus. Et tunc tales non ſolum à prçlatis, qui vocantur homines, id eſt, rationem habentes conculcabuntur, id eſt, ſubijciētur, ſed etiam ab aliis, quos prius ſubditos habebant, conculcabantur, quia ab eis contemnētur. Et ſic Deus iubet, ꝙ prçlati, qui diſcretionem, & ſapientiam abiecerint, de dignitate repellantur Oſeę 4 Quia tu ſciētiam repuliſti, repellam te ne ſacerdotio fungaris mihi Sic enim Glo. dicit hic, ꝙ poſtquam illi, qui capita ſunt aliorum, abiecerunt diſcretionem, & defecerunt: nulli vſui apti ſunt, niſi ad hoc, ꝙ mittantur foras ab officio docendi: Et idem dicit Hilarius. Sed Luc. 14. uidetur aliqualiter litera contraria, ſcilicet, ſi ſal euanuerit, in quo condietur: nec in terra, nec ſterquilinium vtile eſt, ſed foras mittetur. Et ſic innuit, ꝙ etiam non eſt bonum ad hoc, ꝙ proijciatur in terram. Dicendum, quod ſal nullum vſum habet directè, niſi condire: habet tamen virtutem deſiccandi, & conſeruandi, quæ conſequuntur ad condire. Et quandiu manſerint iſtę virtutes, manet vis condiēdi. Cùm autem illa perierit omnes perierunt, & propter illas virtutes interdum ponimus ſal ad alios vſus, vt ad aliquid deſiccandum, & conſeruādum, & ſic ſal poteſt prodeſſe interdum ad terram, id eſt, ad deſiccandum virtutem germinatiuam terræ. Vnde quando aliqui victores irati vrbibus volunt eas in æternum inhabitabiles reddere, aſpergunt eas ſale, ſic fecit Abimelech, quando accepit vrbem Sichem. Iudicum 9. ſic etiam de alijs locis factum legimus. Sic dicit Hiero. legimus in ſcripturis vrbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas, vt germen nullum in ipſis oriretur. Et ſic ſal poteſt eſſe vtile ad terram, id eſt, ad deſiccandum terram, & ſterilem eam reddendum. Poſtquā vero euanuerit, nec prodeſt ad condimentum, nec etiam eſt vtile in terram, id eſt, ad aliquem vſum in terra faciendum. Et ſimiliter poteſt eſſe vtile ad aliquem vſum faciendum in ſterquilinio, & quandiu virtutem habet ad hoc conſeruatur in domo, cum verò ad nihil horum prodeſt: tunc foras mittitur, & conculcatur.

Quare prçlati vocantur ſal. Quæſtio XC.

QVAERITVR, quare prçlati vocātur hic ſal. Dicendum, quòd iſtud eſt, quia eis conueniunt proprietates ſalis, non ſolum quantum ad condimētum, per quod ſignatur diſcretio: vt ſup. dictum eſt, ſed etiam quantum ad alia Nam ſal habet vim mordicatiuam, & mordet res molles. Voluit autē Chriſtus per hoc dicere Apoſtolis, ne curarent ſi alios maledicentes ſibi audirent, ſed illa negligerent. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. Si alios mordentes mala audiatis gaudete Hoc enim eſt opus ſalis mollia mordicare, quaſi aliorum maledictio nihil vobis noceat. ſed teſtimonium eſt veſtræ virtutis. Conuenit etiam quantum ad hoc, quòd ſal habet conſeruare res, ne putreſcant per longum tempus. Ita & Apoſtoli veniebant prædicaturi doctrinam, per quam homo non putreficeret in ſordibus peccatorum. Sicut dicitur: Ioelis 1. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Sic dicit Hilarius, quòd hæc eſt proprietas, & officium Apoſtolorum, quod ex ſale quęrēdum eſt. Hoc enim in omnem vſum humani generis incorruptionem corporibus, quibus fuerit aſperſum, tribuit, & ad omnem ſenſum condiri ſaporis aptiſſimum eſt. Apoſtoli autem ſunt rerum cœleſtium prædicatores, & velut æternitatis ſeminatores: merito ergo ſal terræ nūcupati ſunt, quòd per virtutē doctrinæ quaſi ſalientes æternitati corpora ſeruant. Conuenit etiam hoc quantum ad modum generationis ſalis, & virtutem eius, quæ Apoſtolis conueniunt. Vnde Remigius dicit: Sal per aquam, & per ardorem ſolis, & per flatum venti in naturam alterā commutatur, ſic & Apoſtolici viri per aquam baptiſmi, & ardorem dilectionis, & flatum ſpiritus ſancti in ſpiritualem regenerationem mutati ſunt. Sapientia etiam cœleſtis per Apoſtolos prædicata exſiccat humores carnalium operum, aufert fętorem, & putredinem malę conuerſationis, & vermem libidinoſæ cogitationis, & alia multa ſal facit, quæ Apoſtolis conueniunt.

Proprietates ſalis cōueniunt prælatis.

F (margin letter beside "meritò ergo ſal terræ")

G Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico Luc.16.d
H vobis, donec tranſeat cęlum, et terra, iota vnum, aut apex vnus non præteribit à lege, donec omnia fiant.

Vos eſtis lux mundi &c. Hic ponitur ſecundum, qđ pertinet ad prælatos, ſcilicet, ꝙ excellāt alios in ſcripturis ſanctis intelligendis. Nam ſicut tenentur eſſe diſcreti vt ſe, & alios regant, ita, & intelligentes in ſacris ſcripturis eſſe debent, quia tenentur docere alios nihil occultando, aut ſubtrahendo de eo, quod pertinet ad inſtructionem vitæ. Sicut dicebat Apoſtolus Epheſijs. Vos ſcitis quomodo nihil ſubtraxerim vobis vtilium quominus annunciarem vobis, & docerem vos publicè. Et hoc eſt ita neceſſa-
I rium, quod ſi prælato non docente aliqui propter defectum doctrinæ pereunt, ipſe reus eſt ſanguinis illorum, & non poterit excuſari, quin ſit reus, niſi annunciauerit omnia, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem ſubditorum, ſicut ibidem dixit Paulus. Conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium veſtrum. Non enim ſubterfugi, quominus annunciarem omne conſilium Dei vobis. Act. 20. Pendet tamē doctrina neceſſaria ſalutis in ſacra ſcriptura, quam prędicare non poteſt qui ignorat: ideo oportet, ꝙ prçlati illā intelligant, & non ſolum mediocriter, ſicut cęteri, ſed eminenter, quia tenentur eā defendere per rationē, ſicut dicitur 1. Petri. 3 ſanctificate Chriſtū in cordib⁹ veſtris, parati ſemper ad
K ſatisfactionē omni poſcēti vos rationi de ea, quę in vobis eſt, fide, & ſpe. Et quantū ad hoc vocantur cōmuniter lux, quia ipſa eſt, per quā omnia manifeſtantur: Ad Ephe. 4. Omnia, quæ arguūtur à lumine manifeſtantur. Omne enim, qđ manifeſtatur lumē eſt. Et quia per ſapientiā prçlatorū cęteri debent liberari ab ignorantia, ſicut per lucem liberamur à tenebris: conuenienter prçlati lux appellati ſunt. Et ꝓ hoc ipſi in ſua promotione, i. in conſecratione profitentur ſe habere ſcientiā ſacrarum ſcripturarū vtriuſq; teſtamenti, in quo continetur omne, qđ ad vitā humanā dirigendā à Deo traditū eſt. De hoc Chry. ſuper Matth. dicit, ꝙ ſicut doctores propter bonam

con-

conuerſationem ſunt ſal, quo populus conditur. Ita propter verbum doctrinæ ſunt lux, qua ignorantes illuminantur. Prius eſt enim benè viuere, quàm benedocere: & ideo poſtquam Apoſtolos dixerat ſal, conſequēter eos vocat lucē. Aliā ēt cauſam allegat, dicens: Sal in eo ſtatu tenet rē, ne ad deterius mutetur: lux ēt ad melius perducit illuminādo *Non pōt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita.* Hic ponit tertium, in quo vita prelatorū excellere debet, ſ. in repriměndis lupis oppreſſoribus ouium. Debet. n. eſſe prelatus conſtās ne timore perdēdi lucrum, aut fauorem tpalē ſubtrahat aliquid de officio paſtorali permittens oues ſuas opprimi à potentib aliquibus, iuſtitiā denegando pp fauorem tēporalium dñorum, aut doctrinā neceſſariam tacendo, per qđ ſubditi lęduntur. Nam iſte mercenarius eſt, & nō paſtor, quia videns lupum venientem ad occidendum grege, fugit. Similes autē Chriſtus valde increpat, Io. 10 dicēs: Nihil pertinere ad eos de ouibus, cum ſola tpalia lucra quærant. Quod Grego. exponens, ait: Lupus n. ſuper oues venit cū quilibet iniuſtus fideles quoſq;, atq; humiles opprimit. Sed is, q paſtor videbatur eſse, & non erat, reliquit oues, & fugit, quia dū ſibi ab eo periculum metuit, reſiſtere iuſtitię non pręſumit. Fugit autem non mutando locum, ſed ſubtrahendo ſolatium Et ob hoc paſtor bonus. qui tenet animam ſuā ponere pro ouibus, Io 4. ſimilatur turri fortiſſimæ cōſtitutę in alto, q̄ homines à longinquo vident, & ad eam tāquam ad locum ſecurum refugiunt. Iſta duo pręlatus bonus habet, ſ. quia fortis eſt, ſicut turris reſiſtendo oīb. iniquis vſq; ad mortē, & eſt in alto loco poſita, quia officium prelati debet eſſe oīb patens, vt quilibet oppreſsus poſſit pręlatum adire remedium petens anguſtiæ ſuæ Et ille omnib. cōicari debet, ne ſit pſonarum acceptor, quia oībus debitor eſt, magnis, & paruis, ſapientibus, & inſipientibus, ſicut ſe Apoſtolus dicebat debitorē ad Ro 1 Et tunc oēs ſubditi tanquam ad turrē, & ciuitatem in alto poſitam, quę abſcondi non pōt, & firmū pręſidium pręſtat ad eā confugiētibus veniēt. Signatur ēt per hoc officium pręlatorū, q non debet eſse in abſcōdito. ſed oīb publicari. Per hoc ēt ſignari pōt conſtantia, quā habituri erāt Apoſtoli pręditādo nomē Chriſti: quia licet domini tēporales iuberent eis pręedicare in nomine iſto cōmminando pę nas, non debebant terreri, ſed cōſtanter prædicare. Sic n fuit qñ principes Iudæorum, & ſacerdotes inſerunt Petro, & Ioanni, ne docerent publicè in noīe Chriſti. Et illi dixerunt. Si iuſtum eſt vos potius audire, quàm Deum: non. n. poſſumus quę vidimus, & audiuimus non loqui, Act. 4. Iterum ēt cum principes Iudæorū iuberent Petro, & Apoſtolis tacere nomen Chriſti, illi dixerūt: obedire oportet magis Deo, q̄ hominibus. Et admirabātur Iudæi conſtantiam Petri, & Ioannis ſcientes, q viri idiotæ eſsent, & ſine literis, Act 4. & 5. Hoc idem in omnibus pręlatis eſse debet. Nam doctrinam neceſſariam ad ſalutē ſubditorum nullius poteſtatis timore ſubticere debēt, ne officiū prælati in aliquo minuatur, vel ſubtrahant aliquid eorū, ad quę tenentur. *Neque accendunt lucernam.* Iſtud eſt quartum, quod ptinet ad pręlatos, & eſt ſanctitas vitæ in exemplis dandis: Nā pręlatus non eſt vnicus homo, ſed multi, quia ipſe eſt oēs ſubditi ſui. Vt ergo prelatus bonus ſit, non ſufficit eum in ſe bonum eſse, ſed ēt omnes ſubditos bonos eſse Hoc autem prælatus realiter efficere non poteſt, cū quilibet ſit ſuæ mentis arbiter. Sed tūc prælatus omnes ſubditos bonos facit, quando ſufficientem cauſam ex ſe præſtat, vt omnes boni ſint. Iſtud autem eſt ſi prælatus totum, quod eſt officij ſui, impleat. Et quia non poteſt bonus eſse ad

Alph. Toſt. ſuper Matth.

A ad alios, qui in ſe bonus non fuerit, oportet primò prælatum bonum eſſe quantum ad virtutes, quæ vnum ſingularem bonum faciunt: deinde debet eſſe bonus ad alios habendo proprias virtutes prælati. Nam pręlatus, vt prælatus nōn eſt ad ſe, ſed ad alios: ideo virtutes, quæ prælatum bonum efficiūt, non ſunt, per quas bene ſe habeat in ſe, quia iſtę iam præſupponuntur ad eſſe bonum hominem, ſed illæ, per quas benè ſe habeat ad alios. Et huiuſmodi ſunt iſtæ quatuor, quæ ponuntur hic. Et eſt vna de præcipuis exemplis dare, quia prælati debent eſſe quaſi quoddam ſpeculum mundum, in quo ſubditi poſſint contemplari omnes actus ſuos per conformitatem ad actus prælati, ſicut aſpiciendo in ſpecu-

B lum agnoſcit homo maculas vultus ſui. Et propter hoc figuraliter Deus iuſſit, quòd ſacerdotes veteris teſtamenti lauarent ſe in labro æneo facto de ſpeculis. Exodi 38 vt innueretur, quòd ſacerdotes debebant lauare vitam ſuam, vt illa eſſet nitida, & poſſet eſſe ſpeculum plebis. Ad hoc autē requiritur, quòd non inueniatur aliquod vitium apparens in prælato, quod populus poſſet imitari, & ſic fiet irreprehēſibilis. Vnde Apoſtolus prima ad Timothę. 3. cum deſcriberet omnes virtutes Epiſcopi. poſuit primā dicens. Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. Et tamen quandiu aliquod peccatum apparere poteſt in eo, eſt adhuc reprehenſibilis. Ideo neceſſe eſt, quòd pręlatus non habeat aliquod manifeſtum pec-

C catum. Ad hoc autem requiritur honeſtas, per quā quantum ad exteriora benè quis habet ſe. Vnde licet ex fragilitate humana contingat prælatum peccare. cauere ſummè debet, ne peccata ſua veniant ad aures, aut conſpectum plebis Quia generaliter in omnibus tam eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus grauiora ſunt peccata inquantum alijs præſtant exemplum, & ſcādalum. Et aufertur prælatis auctoritas, & rigor corrigēdi peccata aliena, quamquā ſint peccata ipſa in ſe. Nam peccantibus prælatis populi ſequuntur peccata eorum, & dicunt ipſi facere, quòd populus delinquit, Leu. 4. Si peccauerit ſummus ſacerdos, delinquere faciens populum. Etiam iſtis peccantibus, qui alios docere debent, doctrina Dei, & *De peccatis manifeſtis pręlatorum.*

D nomen eius blaſphematur. Sic enim Apoſtolus dicit ad Rom. 2. ſcilicet: Per vos enim nomen Dei blaſphematur inter gentes. Et loquitur contra doctores dicens: Qui alium doces, teipſum non doces: qui prædicas non furandum, & furaris. Et apparet hoc in Dauid, qui ſæcularis princeps erat, & cùm peccaſſet fornicando cum Bethſabee, & occidēdo virum eius Vriam, remittebat ei Deus peccatum quātum ad ſe, & tamen inquantum fuit ſecutum inde malum exemplum, & blaſphemia Dei remittere noluit. Nam cum dicente Nathan propheta pœnas, quas Dauid paſſurus eſſet ille dixiſſet: peccaui Domino: dixit Nathan: Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris: veruntamen quo-

E niam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi morietur, 2. Reg. 12. Et ſic grauior fuit viſa Deo blaſphemia ſecuta ex peccato, & ſcandalum, & exemplum quàm ipſum peccatum in ſe. Grauiſſima ergo ſunt peccata prælatorum, quando taliter fiunt, vt poſſent venire in aures plebis.

Hoc ergo eſt, quòd Deus commendauit hic Apoſtolis, & prælatis omnibus dare rectum exemplum per bonitatem operum ſuorum, quæ omnibus nota eſſe debent, & quantum ad hoc pręlati vocantur lucerna, quia ſicut illa poſita eſt, vt illuminet omnes. q in domo ſūt, ita & pręlatus p vitæ ſuæ excellentiā omnib. benè viuendi lucens exemplum tribuere debet.

Et dr̄. *Non accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio.* Ideſt, lucerna non accenditur, vt ponatur ſub modio, ideſt, ſub aliquo vaſe claudente lumen eius. *Sed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Ideſt, ponitur lucerna ad lucendum. Ideo debet poni in loco alto, & patenti, ſcilicet, ſuper candelabrū, vt omnes, qui in domo ſunt, videre poſſint per lumen eius. Ita prælatus lucerna quædam eſt, & nō debet poni in abſcōdito, ideſt, non debet operatio ſua eſſe abſcondita, ſed patens omnibus, vt omnes poſſint inde exēplum capere. Vnde prælati non debent occultare bona opera ſua, ſed magis illa publicè facere, vt ſubditi ad ſimilia moueantur, & intendere hoc eſt eis valde virtuoſum. Aliter poteſt intelligi iſta litera de prædicatione prælatorum, & eorum do- G ctrina, quod non debeat eſſe occulta. Si enim prælatus, qui ſapiens eſſe debet, & docere tenetur, occultauerit doctrinam, erit ſicut lucerna poſita ſub modio, cuius lucem nemo videt: & tamen contra naturam eſt, ꝙ lumen ponatur in abſcondito, cum iſtud ſit ſolum ad illuminādum. Sed Mar 4 dicitur: Nunquid venit lucerna, vt ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Et idem eſt, quia per hoc innuitur, quòd lucerna non debet poni in loco, vbi lumen eius non videatur: & tamē poni ſub modio, vel ſub lecto eſt poni in loco clauſo. quia lectus ſecundum conſuetudinem terræ Chanaan ex omnibus quatuor lateribus vſque ad pauimentum clauſus erat, ſicut & apud nos ſæpe fit, & ibi lucerna poſita videri non po- H terat. Ita etiam ſub modio videri non poteſt lumē. Eſt enim modius menſura lignea ex omnibus partibus, præterquam à ſuperiori clauſa: ſi ergo conuertatur ſupremum ad infra, erit vndique clauſus modius, & ita lucerna ibi poſita videri non poterit. Aliqui putant ex induſtria fuiſſe hic poſitum modium ad ſignandum deſiderium rerum temporalium, qn̄ prælatus propter tēporalia commoda officium ſuū exercet, quia tunc corpus præponitur ſpiritui, ſicut pars inferior modij ſupra eleuatur ad claudendum lumen lucernæ. Vel quādo propter temporalia bona, quę ſunt pauco tempore durantia, & velut ſub quadam menſura coarctata prçlatus prædicat, & officium ſuum exercet. Sic dicit Auguſ quod modius I ſignificat, vt hoc ſit lucernam ſub modio ponere, ſuperiora facere corporis commoda, quaſi prędicationem veritatis. Sub modio ergo lucernā ponit quiſquis lucem doctrinæ bonæ commodis temporalib. obſcurat, & regit. Et benè modius dicitur res corporalis, ſiue propter retributionem menſuræ, quia ea quiſque recipiet, quæ geſſit in corpore, ſiue quia temporalia bona, quæ in corpore peraguntur certa dierum menſura inchoantur, & tranſeunt, quā modius ſignat. Aeterna verò, & ſpiritualia nullo tali fine coercentur. Super candelabrum verò lucernam ponit, qui corpus ſuum verbi miniſterio ſubijcit, vt ſuperior ſit prędicatio veritatis, & inferior ſeruitus K corporis. Vtroque modo poteſt intelligi litera iſta, ſed magis intelligitur de bonis operibus prçlatorū, per quę exemplum præſtant, quàm de doctrina ipſorum, cum dicatur immediatè. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona.* Et ſic magis conuenit operibus, quę videntur, quàm doctrinæ, quę vna eſt. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus.* Poſuerat ſupra Chriſtus, quòd opera prçlatorū debeant eſſe manifeſta, & quia ex hoc viderentur quęrere gloriam ab hominibus, & incidere in periculū inanis gloriæ, quę mala ſunt, vel ſaltem tollunt virtutē merendi, Chriſtus oſtendit quomodo debeant iſta opera manifeſtari, ſcilicet, non ea intentione, vt per hoc apud homines glorientur de operibus ſuis,

F cum ab eis nihil boni ſit, quin à Deo prouenerit, ſed quòd pro hoc ſolus Deus gloriam habeat, qui homini confert benè velle, & perficere. *Et glorificent patrem veſtrum, qui in cęlis eſt.* Ideſt, cum hac intentione debetis opera veſtra in publico ponere, vt homines illa videntes glorificent patrem veſtrum, ideſt, Deum, qui eſt pater omnium per creationem, Deuteronom. 32. Nonne ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, fecit, & creauit te? Et dicitur eſſe in cœlis hic, & ſequen. cap. non, quòd ibi ſolum ſit, quia vbique eſt, & omnia implet, Ierem. 23 Et cœlum, & cœli cęlorum eum capere non poſſunt, 3. Reg. 8. & 2. Paralipom. 2. & 6 Sed ſecundum opinionem humanam, & maximè ſimplicium putatur Deus in cęlo habi- G tare, tanquam ibi ſolū habitet. Et ſic etiam ſcriptura loquitur Pſalm. 113. Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filijs hominum, ideſt, Deus accepit cœlum pro ſe ad habitādum, & terram dedit hominibus ad manendum. Et tamen non eſt ſic, ſed cū Deus vbique ſit, & pars excellentior orbis ſit cœlū, dicitur Deus eſſe principaliter in cęlo: ideo vocatur cœlum firmiſſimum habitaculum Dei, 3. Reg. 8. & 2 Paralipom. 6. Ad veritatem tamen Deus non eſt propriè in aliquo, ſcilicet, nec in cœlo, nec in terra, quia eſſe in loco ſolis corporibus competit. De Deo quomodo dicatur eſſe in cęlo, vel in aliqua re, & de ipſis cœlis quare tales ſint, dictum eſt 2. Paralipo. 2. & 6. in quibuſdam quæſtionibus. Dixit ergo Chri- H ſtus, vt glorificent patrem veſtrum, quaſi ſequatur, quòd homines glorificabunt Deum, quando viderint alios benè agentes. Et hoc verum eſt, quia hominibus vtentibus ratione inſitum eſt omnia bona noſtra à Deo eſſe, ſicut dicitur Iacobi 1 Omne datum optimum, & omne bonum perfectum deſurſum eſt deſcendēs: Cum ergo viderit quis alium benè facientem, credet, quòd iſtud à Deo ſibi prouenit. Nam ſic Chriſtus dixit, Ioann 20. Sine me nihil poteſtis facere, ideſt, nullum bonum. Et tunc homo vidēs retribuet gratias ipſi actori bonorum, ſcilicet, Deo, & non homini operanti Et iſtud eſt glorificari Deum per opera noſtra Hic dicendum erat de p̄latorum ſtatu, & ſcientia, & prudentia eorum, & p̄- I fectione, & exēplis, & de his, quę facere tenent̄ pro ſubditis: De iſtis tn̄, & alijs multis pertinentib. ad eorum ſtatum dicetur Io. 10. & partim, 1. ad Timot. 3. vbi Apoſtolus cōditiones epiſcoporum ponit. An vero liceret prælatis, & alijs quibuſcunq; bona opera ſua publicè facere, & an teneantur ad hoc, & ſi nō tenentur, an ſit melius in publico, vel in ſecreto, dicetur ſeq c. circa principium in quibuſdam quæſtionibus de hoc. *Nolite puta. c.* Hic oſtenditur eminentia prçlatorum in doctrina. Et primò ponitur quantum ad modum docendi ipſi Chriſto proprium: ſecundo quantum ad modum, quo debet Chriſto cō- firmari doctrina prçlatorum, ibi. *Qui ergo ſoluerit.* Cir- K ca primum dicendum, ꝙ Chriſtus ponit hic quandā excuſationem contra aliqua, quæ poſſēt ei dici, aut putari de eo. Nam una lex nō ponitur de nouo, niſi tollendo pręcedentem legiſlationem, & ceſſat lex pręcedens per aduenientem. Cum ergo nunc Iudęi viderent Chriſtum incipientē prædicare legem nouam, putarent, ꝙ ipſe diceret legē veterem eſſe malam, vel non eſſe ſeruandā, & ꝙ vellet eam deſtruere. Ipſe autem tollit hanc cogitationē, dicens. *Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem.* i legem Moyſi, q̄ vocauit legē abſolutè, quia iſta erat lex Dei, & nulla alia pro tunc erat: Chriſtus autem non venit ſoluere eā, ideſt, deſtruere Nam quòd legiſlator velit deſtruere aliquam legem, poteſt communiter fieri ꝓp duo. Vnum eſt ſi illa lex ab alio legiſlatore poſita ſit, quē

ipſe

ipſe oderit, & velit eius memoriam, & facta tollere, vel potius vult honorem ſuum potius, quàm alterius exaltare, tollit legem illius, & introducit ſuā de nouo. Aliud eſt ſi fortè lex malè poſita eſt, & eſt nociua ſtatui politico, vtile eſt illam tollere introducēdo aliam. Nullum autem iſtorum erat nunc in lege Moyſi, propter quod Chriſtus eam tollere vellet: & ideo nolebat illam ſoluere. De primo patet, quia lex Moyſi fuerat introducta ab eodē Deo, à quo lex noua. Sed differebat, quia lex Moyſi data fuit à Deo per angelos, Act. 7. & ad Galat. 3. lex autem noua fuit à Deo data per ſeipſum, id eſt, per filium Dei, qui Deus eſt. Iſtam differentiam oſtēdit Apoſtolus ad Hebr. 1. dicens: Multifariè, multiſque modis Deus loquens olim patribus in prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in filio. ſcilicet, dando legem nouam per filium. Et ſic quantum ad hoc Chriſtus legem à ſe datam reuocaret, ſi reuocaret legem Moyſi. Secundum etiam non erat, quia lex Moyſi bona erat, cùm à Deo, qui bonus eſt, data eſſet. Ideo etiam ob hoc nō erat nunc reuocāda, & ſic nō veniebat Chriſtus illam ſoluere. An verò aliç cauſæ eſſent ad reuocandum legem aliquam, & an Chriſtus reuocauerit legem Moyſi, dicetur infra, in quibus quæſtionibus. *Aut prophetas.* Ideſt, non veni ſoluere prophetas. Nā ſicut lex iubebat aliqua, ita & prophetç iubebāt. Si ergo lex reuocaretur, etiam prophetæ reuocarentur quantum ad ea, quæ iuberent. Quia quando aliqua ſe habent conſequenter vno ceſſante, vel ſublato, cætera tolluntur. Sic arguit Apoſtolus ad Heb. 7. ſcilicet, tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt legis trāſlatio fiat. Et iſte etiam modus eſt arguendi in iure humano extra de conſtitutionibus, cap. tranſlato. Et tamen lex, & prophetæ ſe habent conſequenter, quia eiuſdem iubentis præcepta continent. Si ergo lex tollitur, & prophetæ tolluntur quantum ad illa, quæ iubent: ſecus autem quantum ad ea, quç prçnunciant, quia illa non conſiſtunt in obſeruari, vel nō obſeruari, ſed in eſſe vera, vel non: Ideo Chriſtus expreſſit de lege, & prophetis, vt nō putaretur, quòd vtrunque, vel alterum eorum tollere volebat. *Non veni legem ſoluere, ſed adimplere.* Confirmat ergo ſententiam ſuam auferens dubium, ſcilicet, quòd non venit ſoluere legem. Dicit enim Chryſo. ſuper Mat. quod propter duas cauſas Chriſtus dixit, quòd non venit ſoluere legem. Primum, vt diſcipulos ſuos his verbis ad ſuum prouocaret exemplum, vt ſicut ipſe omnem legem implebat, & ſic & illi ſtuderēt implere. Deinde, quia futurum erat, vt calumniarentur eum Iudæi, quaſi legem ſoluentem, & prius, quā incurrat calumniam ſatisfacit calumniæ. Et dixit. *Sed adimplere.* Ideſt, quòd ipſe legem Moyſi impleuerit, quod intelligi poteſt multis modis, de quibus infra dicetī quæſt. 96 Et tamen ſenſus proprius eſt, quòd Chriſtus venerat adimplere omnia, quæ erāt in lege, ideſt, quòd quandiu viueret obſeruaret prçcepta legis, & quidquid in lege, & prophetis prçnunciatum eſſet aliquando debere compleri compleretur in eo, & nō poſſet per alium, niſi per eum impleri, cum de eo lex, & prophetç locuti eſſent. Et tamē qñ omnia eſſent impleta, neceſſe erat, quòd ceſſaret lex, & pphetæ, quia poſt complementū rei nihil de illa ſupereſt. Et iſtum ſenſum probat litera ſequens, in qua Chriſtus aperit magis intentionē ſuā dicens. *Donec tranſeat cç'um, & terra, iota vnum, aut apex vnus non prçteribit à lege donec omnia fiant.* Ideſt: Nō eſt poſſibile, quòd aliquid à lege maneat, quod non compleatur. Et manifeſtè loquitur de his, quç prçnunciata erāt, quia leges prçceptorum quotidie implebanē à toto populo. Et tñ Chriſtus innuit hic multa manere, q̄

Quo intelligatur, q Chriſt' ſe ipſo, aut prophetas impleuerit.

A nondum erant completa. Ideo loquitur ipſe de eis, quç prçnunciata erant. Et iſta non poterant cōpleri, niſi per eum, quia de ipſo ſcripta erant. Et ſic qñ dicit, ꝙ venit legem implere, intelligitur propriè de complemento eorum, quç prçnunciata erant, quia illud ſoli Chriſto conueniebat: Obſeruare autem legem quantum ad prçcepta, non ſoli Chriſto, ſed oībus Iudæis cōueniebat. Ideo licet ipſe legem obſeruauerit, non intelligebatur, quòd impleuerit obſeruando, ſed quòd impleuerit in ſe complendo, & recipiendo omnia, quæ in lege, & prophetis p̄nunciata erāt. Et iſte ſenſus innuit Luc. 16. Lex, & prophetç vſque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei euangelizatur, i. lex & prophetç non durauerunt niſi vſque

B ad Ioannem Baptiſtam. Et ex tunc euangelizatur, i. annunciatur regnum Dei, i. nouum teſtamentum, quod vocatur regnum Dei, vel regnū cçlorum: ergo neceſſe eſt legem, & prophetas recepiſſe complementum tpe Ioannis Bapt. quia aliàs non diceretur fuiſſe vſq; ad Ioannem, & poſtea non: cum Chriſtus dicat hic, quòd non poteſt tranſire aliquid de lege, ſed neceſſe eſt omnia impleri. Et ſic erit ſenſus, quòd Chriſtus, qui fuit tēpore Ioannis bap. impleuit legē, ſ. in ſeipſo oſtendendo, & recipiendo oīa, quç lex, & prophetç prædixerant. Et ex hoc innuitur, ꝙ poſt hoc lex non erat duratura, quia poſt complementū rei nihil de ipſa manet. Quod tamen dicitur, quòd lex, & prophetç fuerunt vſque ad Ioannem, non eſt

C ſenſus, quòd ibi omnino ceſſauerint, quia vſque ad paſſionem Chriſti totum vigorem ſuum tenuit lex Moyſi proficiendo, & obligando, ſed dicitur, fuiſſe vſque ad Ioannem, quia tempore Ioannis apparuit ille, in quo lex impleta eſt, ſcilicet, Chriſtus. Nam Ioannes oſtendit eum populo in Baptiſmo, Ioan. 1. quia ad oſtendendum eū principaliter Ioannes miſſus fuit, eod. cap. Vel intelligetur, quòd ante Ioannem lex Moyſi ſola currebat, nec apparebat aliqua alia lex: tempore autem Ioannis cœpit prædicari lex Chriſti, licet nondum obligaret. Et adhuc iſte ſenſus magis conuenit illi literæ, cum dicatur lex, & prophetæ vſque ad Ioannem, & ex tūc regnum Dei euangelizatur, ideſt, prædicari incœpit. *Amen*

D *quippe dico vobis.* Modus cōfirmationis eſt, & aliqualiter æquiualet iuramento quantum ad firmitatem, licet non ſit iuramentum. *Donec tranſeat cælum, & terra iota vnum, aut apex vnus non prçteribit à lege, donec omnia fiant.* Hic declarat Chriſtus intentionem ſuam, ſcilicet, quomodo implet legem, & quō non eſſet ſoluenda, ſ. ꝙ ea, quæ promiſſa erant in lege implerenē, & non caderet, aut deficeret aliquid de illis, quin impleretur. Nam lex poterat impleri quantum ad cuſtodiam mandatorum, vel quantum ad impletionē promiſſorum. Quantum ad primū quotidie lex implebatur, quia omnes Iudæi illam obſeruabāt. Et ſic etiam ſi amplius non obſeruaretur, iā impleta erat. Quantum ad ſecundum nō erat impleta, quia in le-

E ge, & prophetis multa bona promiſſa erant, quorū nullum apparuerat. Et iſtud erat præcipuum in lege, cū lex ordinaretur ad iſtas promiſſiones, & propter iſtas ſeruaretur à Iudæis. De iſta ergo impletione ſolum Chriſtus loqui voluit dicens, quòd omnia, quæ promiſſa erant in lege, & prophetis, implerenē. Et tamen ſi Chriſtus vel aliquis alius intendiſſet ſoluere illam legem, debebat eam ſoluere in eo, quod principale erat, ſcilicet, oſtendēdo, quòd ea, quæ lex promiſerat, & finis, ad quem ducebat nunquam haberi poſſent. Inquantum tamen dixit, quòd omnia iſta implerentur, nec poſſet aliquid deficere de eis, oſtendit ſe eſſe maximum obſeruatorem legis, qui omnia, quç lex promiſerat, realiter p̄ſtiturus eſſet,

& in hoc conſiſtebat tota virtus legis, ſicut totū bonum rei conſiſtit in fine, ad quem ordinatur. Et dicitur cœlum, & terra tranſeat, ſcilicet, deſinendo eſſe, quàm quod aliquid de lege maneat non completū. Aliqui exponunt affirmatiuè, ſcilicet, quòd debeat tranſire cœlum, & terra, non quidem quòd realiter tranſeat, ſed quòd quantum ad aliquid immutētur. Sic dicitur 1. ad Corinth 7. Præterit figura huius mūdi, ideſt, tranſit mundus quantum ad figuram, vel conditionem, ſed non quantum ad ſubſtantiam. Illud verum eſt, ſed non eſt ad propoſitum, quia tūc eſſet ſenſus, quòd non tranſiret aliquid de lege, donec cœlū, & terra tranſirēt, & tū poſtea forte trāſiret. Eſt verū, ꝙ poſſet exponi in ſano ſenſu, quòd nihil tranſibit de lege, donec tranſeat cœlum, & terra, & hoc erit in die iudicij, quando omnia immutabunt. Si ergo vſque ad tempus illud, nihil de lege trāſibit, manifeſtum eſt, quòd poſtea tranſire non poterit, quia nulla lex poteſt durare, niſi quandiu mundus durat in iſta cōditione mortalitatis, quia poſtea nulla lex erit, ſed finis omnium legum, ſ. beatitudo. Aliter ergo exponitur, & melius, ſcilicet, donec trāſeat cœlum, & terra, &c. ideſt, cœlum, & terra non poſſunt tranſire deſinendo eſſe, & tamen facilius eſſet, quòd iſta deſinerent eſſe, quàm quòd non impleretur id, quod in lege ſcriptum eſt. Et iſte ſenſus ponitur planè, Luc. 16. ſcilicet: Facilius eſt terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere. Et iſtum modum loquendi ſæpè tenet Chriſtus, ſicut dixit: cœlum, & terra tranſibunt: verba autem mea non præteribunt, infra 24. & Luc. 21. ideſt, magis poſſet tranſire cœlum, & terra eſſe deſineret, adhuc tamen verba mea non tranſirent ſine effectu. Et dicitur. *Iota vnum, aut apex vnus non præteribit*. In quo innuit, quòd nihil de lege, & prophetis manebit incompletū, nec etiam minima pars. Quod oſtēditur per iota, & apicem, quia inter literas Hebræas nulla minor eſt, quā iota, quam ipſi vocant Iod. Nos tamen modo Græco vocamus eam iota. Apex autē non eſt litera, ſed eſt punctus poſitus ſupra literam, qui dat aliquid ſignificare literis, & in modo ſcribēdi Latino vtimur iſtis punctis, ſiue apicibus propter abbreuiationem ſcripturæ, & fiunt diuerſimodè ex diuerſis cōſuetudinibus, nec eſt aliqs certus modus in illis. Inter Hebræos autem ſunt quinque apices, ſiue puncta, quæ habent locum quinque vocalium, quia nulla litera apud Hebræos habet determinatum ſonum, & vim vocalis, ſicut apud Latinos vocales literę in ſono, & poteſtate, & figura à cęteris diſtincta ſunt. Illa ergo puncta, ſiue apices ponūtur ſupra literas, & per hoc habetur ſonus vocalium, & ſine illis poſitis, vel ſubintellectis eſſet impoſſibile aliquid ſonare apud Hebræos, ſicut apud nos omnes literæ ſimul præter vocales nihil ſonabunt. Illi apices ſunt minus, quàm litera cum Iudæi interdum ſine illis legāt, quia ſubintelligunt eos. Vnde minus nihil eſſe poteſt in ſcriptura Hebręorum, quàm apex. Dicēdo ergo, quòd nec apex, nec iota tranſibit, innuitur, quòd non poterit tranſire de lege quantumcūque paruum ſit, ſed omnia indubitatè implebuntur. Nam etiam ſi literæ tranſirent non tranſiret lex, quia iſtud quod tranſire poteſt, eſt aliqua ſententia perfecta affirmatiua, vel negatiua: literæ autem per ſe, aut ſyllabę, aut ſolæ dictiones nihil perfectum ſignificant, ideo tranſire non poſſunt. Sed Chriſtus locutus eſt de eis, quia iſtę ſunt partes minimę, vt per hoc oſtendatur etiā, quòd nec partes minimę tranſire poſſunt de lege, quin impleantur. Et dicitur: Donec omnia fiant. Non eſt ſenſus, quòd non tranſibunt, donec fiant, & poſtea quòd tranſibunt. Nam poſtquam factum

F fuerit id, quod in lege promittitur non poteſt tranſire, quia dicitur tranſire aliqua promiſſio, quando non completur. Nam pro eodem accipitur trāſire, & cadere. Poſtquam tamen completum eſt promiſſum non poteſt non eſſe completum. Ideo iam non poteſt tranſire. Et ſic dicitur: non tranſibunt donec omnia fiant, ideſt, nunquam poterunt tranſire, quia poſtquam facta fuerint iam non poſſunt tranſire. Vnde magis apertè dictū eſt, Luc. 16 Facilius eſt cœlū & terram tranſire, q̄ vnum apicem de lege cadere.

Quomodo accipiuntur lex, & prophetæ. *Quæſt. XCI.*

QVAERITVR, quomodo accipiūtur hic lex,
G & prophetæ, de quibus dicitur, quòd non ſoluit illa Chriſtus. Dicendum, quòd lex poteſt accipi tripliciter. Vno modo pro toto contextu librorum Sacræ Scripturæ veteris teſtamenti. Et tunc includebantur ibi tam libri legales prophetales, quàm ſapientiales, & hiſtorici. Et hoc modo non diſtinguitur lex à prophetis, ſed includuntur prophetæ in lege. Et iſto modo ſolemus nos dicere, legem Iudæorum, vel legem veterē omnes libros, qui ſunt in Sacra Scriptura, pręter libros noui teſtamenti. Et ſic ipſe Chriſtus accepit, Ioan. 15. quando dixit, vt impleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt, quoniam odio habuerunt me gratis. Et tamen iſtud non eſt ſcriptū in lege, ſed in Pſalmis, & habetur proſa 108.
H & ſic Pſalmi vocantur ibi lex. Secundo modo accipitur lex ſolum pro lege Moyſi, quæ continetur in quinque libris veteris teſtamēti, quos nos vocamus Pētateucum more Græco, ideſt, quinque libros legis, & Hebręi vocāt illos Thorath, ideſt, legē, vel humas, ideſt, quinarium, ſcilicet quinque libros. Ita accipitur cōmuniter apud Iudæos lex, & ponunt illos quinque libros p ſe in primo ordine canonis, & vocant eos legales, vt dicit Hieron. in prologo Galeato ſuper librum Regum: & Incipit: Viginti duas literas. Sic accipitur Malach 4 ſcilicet: Mementote legis Moyſi ſerui mei. Et illo modo etiā Chriſtus accipit Luc. 24 dicens: Oportebat impleri omnia, quę ſcripta erant de me in lege, & prophetis, & Pſalmis.
I Hoc modo lex, & prophetæ diſtinguunt, ſicut Chriſtus diſtinctè nominauit legem, & prophetas. Tertio modo accipitur lex ſpecialiter pro lib. Deutero. qui vocatur lex ſecunda, & propriè dicitur lex Moyſi: quia iſta fuit quædā explanatio legis facta à Moyſe. Sic dicitur Deuteron. 1. cap. quòd cœpit Moyſes explanare legem. Et continetur in breui quaſi tota virtus legis, quæ in alijs libris præcedentibus habetur. Et dicitur iſte liber eſſe lex diſtincta à lege, quę fuit data in monte Synai, quoniam iſta data eſt in campeſtribus Moab. Sic dicitur Deuteronom. 29. Hæc ſunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi, vt feriret cum filijs Iſrael in terra Moab, pręter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Oreb, ideſt,
K in monte Sinai. Et hoc modo raro accipitur lex. Et tamen aliquando ſic accipitur. Ita patet 4. Reg 22. & 2. Paralipom. 17. Nam vtrobique vocatur liber legis Deuteronom. vt ibi declaratum eſt. Duo primi modi ſunt magis vulgati. Chriſtus autem accepit hic legem duobus primis modis. Nam quādo dixit. *Nolite putare, quòd veni ſoluere legem, aut prophetas*. Accipitur lex ſecundo modo, ſcilicet, pro quinque libris Moyſi. Quod patet, quia lex diſtinguitur ibi à prophetis: & tamen primo modo accipiendo lex, & ꝓphetæ non diſtinguuntur. Cum aūt dixit. *Iota vnum, aut vnus apex nō præteribit à lege, donec oīa fiāt*. Accepit legē primo modo, ꝓut includit prophetas, qa alias dixiſſet: non præteribit iota vnum à lege, aut prophetis,

Lex, & ꝓphetæ accipiuntur tribus modis.

tis, donec omnia fiant. Quia ea, quę tranſire poterant magis erant in prophetis, quàm in lege: cum ergo non expreſſit prophetas, oportet, quod comprehenderit illos nomine legis, ſicut Ioann. 15. vbi Pſalmos vocauit legem, vt ſupra dictum eſt.

Quomodo accipiuntur hic prophetæ. Quæſtio XCII.

QVAERITVR, quomodo accipiuntur hic prophetæ. Dicendum, quod prophetæ accipiuntur aliquando ſtrictè, & ſic vocãtur prophetæ illi libri, in quibus continentur aliquæ prænunciationes futurorũ, & ſunt principaliter ſcripti de eis. Et iſto modo dicimus quatuor prophetas maiores, & duodecim minores eſſe prophetas, & libros eſſe libros ſuos prophetales. Alio modo vocamus prophetas illos, qui non prænunciant futura, ſed ſolum canunt diuinas laudes facientes pſalmos, & cantica. Ita dicitur de leuitis cantoribus. Eman, & Ethan, & Aſaph, quòd prophetabant coram Domino in citharis, & alijs vaſis muſicis, 1. Paralipom 25. Et illud prophetare non erat, niſi cantare diuinas laudes, quia eodẽ cap. dicitur: quia omnes iſti erant doctores, & ſapientes ad melodiam in cantu Domini. Et habentur aliqui Pſalmi, quos ipſi fecerint in lib Pſalmorum, & 1. Paralipom. 16. cap. ponuntur duo Pſalmi, quos cãtauerant in portatione arcæ. De iſtis prophetis erat Dauid. Nam non erat ipſe propheta, qui prænunciaret futura, ſicut Ieremias, Iſaias, Elias, & Eliſæus. Sed potius quãdo aliqua occulta ipſe volebat ſcire à Domino conſulebat eum per ſacerdotes, ſicut bis conſuluit eum per Abiathar ſacerdotem magnum, primo Reg. 23 & 30. Etiam quãdo Deus volebat ei aliquid notificare, nõ notificabat ei per ſeipſum, ſicut notificabat prophetis, ſed per aliquem prophetam ei notificabat, ſicut bis factum eſt per Nathan. Ipſe enim notificauit ei, quòd non ędificaret templum Domino, 2. Reg 7. & 1. Paralipom. 17. Iterum etiam peccante Dauid Nathan notificauit ei pœnas infligendas, 2. Reg 12. Sic etiam propter prophetã Gad denunciauit ei peſtem futuram ſuper populũ, & poſtea ceſſaturam, 2. Reg. 24. & 1. Paralipp. 21. Et tamen Dauid ſolet vocari à nobis propheta per excellẽtiã. Et intelligendũ eſt, quòd ipſe erat excellentior omnibus prophetis qui cantabant Pſalmos, quia plures Pſalmos ipſe fecit, quàm oẽs alij prophetę ſimul, vt patet ex lib Pſalmorum ex titulis ipſorum, & tamẽ non eſt propheta de illis, qui prænunciabant futura. Sic innuit 2. Reg 23. ſ. Hæc ſunt verba nouiſſima, quæ dixit Dauid egregius pſaltes in Iſrael, i. excellentiſſimus omnium cantorum in pſalterio, & in faciẽdo pſalmos: de his magis dictum eſt 1. Reg 10. & 19. & 1. Paralipom. 21. & 25. Iſti tamen prophetæ aliquñ prædicebant futura aliqua canendo, & loquebatur tunc Deus per illos. Vnde in pſalmis aliquæ prænunciationes futurorum ponũtur, ſicut Chriſtus dixit: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in pſalmis de me, Luc. 24 Et iſto modo præcipuè loquebatur Deus per Dauid inſpirãdo ei aliqua futura, quę prędiceret in Pſalm. maximè de eis, quæ pertinebãt ad Meſſiam, ſicut dicitur 2. Reg 23 Hæc ſunt verba, q̃ dixit Dauid egregius pſaltes in Iſrael. Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam. Etiam ibi dicitur: Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob, ideſt, vir, cui reuelatum eſt de Chriſto, ideſt, de meſſia Dei Iacob i. qui mittendus eſt à Deo Iacob. Et loquitur Dauid de ſeipſo. Et ſic innuit, quòd ſibi reuelata fuerant aliqua de Meſſia. Tertio modo vocamus prophetas, vel prophetę tales libros illos, de quibus conſtat, quòd ſcri-

A pti fuerunt à prophetis, etiam ſi in eis non contineãtur aliquę prænunciationes futurorum, nec cantica diuinæ laudis, ſed ſolæ hiſtoriæ geſtarum rerum, & hoc modo liber Ioſue, & Iudicũ, & Ruth, & quatuor libri regum vocantur prophetales, vel ꝓphetę. Sic patet per Hieron. in prologo Galeato, vbi dicit, quòd in canone librorum veteris teſtamenti. Secundus ordo eſt prophetarum continẽs libros octo: primus eſt Ioſue: ſecundus Iudicum, & Ruth: tertius, duorum librorum primorum Regum, quos Iudæi vocant librum Samuelis: quartus eſt liber Regum, ideſt, duo libri vltimi Regũ, ſcilicet, tertius, & quartus. De quibus etiam dictum eſt ſup. in prologo noſtro quæſt 4. Quarto modo poſſunt diſtingui aliter B prophetæ, vel libri prophetales, vt dicamus, quod ſint quidam prophetæ gentilium alij prophetæ Iudæorum, alij prophetę Chriſti, vt patet in lib Auguſtin. contra Fauſtum Manichæum. Et introducit iſtam diſtinctionẽ Fauſtus, quę vera eſt. Prophetæ Iudeorum ſunt omnes, de quibus locuti ſumus in tribus modis pręcedentibus. Prophetę gentilium ſunt illi, qui inter Gentiles futura prædixerunt. Nam etiam inter eos fuerunt aliqui veri prophetæ, vt patet de Balãam, qui non fuit de gente Iudęorũ, ſed de Ammonitis ſiue de Syria, & venit cõtra Iudęos, vt malediceret eis, Numeri 22. & 23 & Deuteronom. 23. & tamen fuit iſte verus propheta, prophetiam cuius ſcripſit Moyſes Numeri 24 Fuerũt etiam Sybil- C læ inter Gentiles, quæ multa futura, & certa prędixerunt, vt ait Auguſt. 18 de Ciu. Dei, & ſic apud multas gentes fuerunt prophetę. Ita apud Cretenſes ꝓphetę fuerunt Gẽtiles, & de quodam eorum allegat Apoſtolus ad Titum primo, dicens. Dixit quidam ex illis proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemp mendaces, malę beſtię ventris pigri. Et ſequitur ibi: teſtimonium hoc verum eſt. Et hoc ẽt per Fauſtum allegatur contra Auguſt Alij fuerũt prophetę Chriſti, de quibus ipſe dixit. Ecce ego mitto vos prophetas, & ſapientes infra 23. Et iſti ſunt, quorum multi erant in Eccleſia, Act. 11. Et iſti erant partes Eccleſię ſicut Apoſtoli & Euangeliſtę, quia Deus poſuerat illos in Eccleſia, 2 Corin 11. & ad Philipp 4. Et de iſtis D dat doctrinã Apoſtolus, quomodo prophetare debent in Eccleſia, & quando loqui, & quando tacere, 1. ad Corinth. 14. Nunc dicẽdum eſt, de quibus iſtorum intelligatur, quòd Chriſtus nõ venit hic ſoluere prophetas. Dicendum, quòd ſaltem non poteſt intelligi de prophetis vltimis, qui fuerunt in nouo teſtamento, quia iſti prophetę, de quibus Chriſtus hic loquitur, fuerunt illi, qui aliqua prędixerunt futura eſſe Iudęis, quę Deus illis promittebat, & maximè loquendo de Meſſia, quia in eo erat totum bonum, quod Iudęi ſperabant. Prophetę tamen, qui fuerunt in nouo teſtamento nihil dixerunt de Meſſia, quia iam ille venerat, & impleuerat omnia, quę de eo ſcripta erant, Luc. 14. ergo non intelligitur de E iſtis. Etiam non intelligitur de prophetis gẽtilium, quia illi prophetauerunt Gentilibus, & non Iudæis. Sed obijcietur, quòd prophetę Gentilium multa dixerunt de Chriſto, vt patet, maximè de Sibylla Erithrea, cuius viginti ſeptem verſus ponit Aug. 18. de Ciui. Dei, qui omnes ad Chriſtum pertinent, vt ipſe ibi oſtendit. Et ob hoc leguntur in die natalis Domini in quodam ſermone beati Auguſ. qui incipit: Inter varias ſolicitudines, & verſus incipiunt:

Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcet.

Sic etiam Balaã aliqua de Chriſto dixit, vt iſtud. Orietur ſtella ex Iacob. Numeri 24. de quo magis dictum eſt ſupra 2. cap. cum quęreret de Magis adorãtibus Chriſtum, qui erant, & quò, & vnde venerunt.

Et omnia iſta, quæ de Chriſto prædicta fuerant verè
impleta ſunt. Ideo oportet intelligi ẽt de prophetis
gentilium. Dicẽdum verum eſſe, quòd omnia, quæ
prophetæ quicunque verè de Chriſto prædixerunt
in ipſo completa ſunt, & non differt an Iudæorum,
vel Gẽtilium illi prophetæ fuerint, cum ſpiritus ſan
ctus per omnes loqui poſſit, quia non eſt alligata po
teſtas eius ſolis Iudæis, cum Deus nõ ſit ſolum Deus
Iudæorum, ſed ẽt gentilium, ad Rom. 3. & quando-
cunque ſpiritus ſanctus loquatur, & per quencunq;
loquatur, verum eſt, & infallibile, qđ loquitur. Ideo
neceſſe eſt compleri. Hic tamen Chriſtus non loqui
tur, niſi de prophetis Iudæorũ, quia loquitur de im-
pletione eorum, quæ ſcripta erant: Iudæi tamẽ ne-
ſciebant alia ſcripta de Meſſia, vel de eis, quæ perti-
nerẽt ad ipſos, niſi per prophetas ſuos, ideo de eis ſo-
lis loquitur. Item, quia impletio eſt de promiſſo: &
tñ non fuerat facta promiſſio aliqua Iudæis à Deo,
niſi per legem, & prophetas ſuos: ideo non poterat
ipſi ſperare complendum eſſe aliquid, quod dictum
eſſet per prophetas gentilium. Sed obijcietur, quòd
Iudæi ſperabant cõplẽda eſſe ea, quæ per Balaam
prophetam prænunciata fuerant pertinẽtia ad Meſ-
ſiam, quia in lege ſcripta erant. Dicendum, ꝙ expe-
ctarent illa non quidem tanquam prænunciata per
Balaam qui erat Gentilis, ſed tanquam ſcripta per
Moyſen, qui erat maximus prophetarum ſuorum.
Et nõ ſcripſiſſet Moyſes illa in lege, niſi illa vera eſ-
ſe ſciret, & tanquam vera aſſereret. Et ſic Iudæi illa
ſperabãt, non, vt dicta à Balaã, ſed vt ſcripta à Moy-
ſe. Sic & nos obſeruamus aliquas de legibus iudicia-
libus, quas Deus dedit Iudæis: Nam aliquę earũ ha-
bentur extra de iniurijs, & damno dato, & de fur-
tis & de adulterijs, quæ leges ponuntur, Exod 21. &
22. & tamen non obſeruamus illas tanquam datas
Iudæis in veteri teſtamẽto, cum iam omnia illa ceſ
ſauerint, ſed tanquam de nouo inſtitutas ab Eccle-
ſia quaſi vtiles noſtræ politiæ. Debet ergo intelli-
gi, quod Chriſtus loquitur hic de prophetis Iudęo-
rum, qui pertinent ad tres modos primos: & tamen
nullus illorum per ſe ſufficit. Quia ſi accipiamus ꝓ-
phetas primo modo, non comprehẽduntur pſalmi
nomine prophetarum, & tamen aliqua erãt in pſal-
mis de Chriſto, quę oportebat impleri, ſicut ipſe di-
xit, quod oportuit impleri omnia, quæ ſcripta erant
de ipſo in pſalmis, & prophetis, & lege, Luc. 24 Si au
tem accipiantur prophetę ſecũdo modo ſolus liber
pſalmorum intelligetur vt oſtẽſum eſt, cum in hoc
modo non ſint prophetæ, qui prænunciant futura:
& tamen illi plura dixerunt de Chriſto, quàm ſint in
Pſalmis ſcripta: ideo non ſufficit iſte modus. Si acci-
piantur prophetæ tertio modo, etiam non ſufficiũt,
quia non ponitur inter eos liber Pſalmorum, ſed in
tertio ordine canonis librorum inter hagiographa
ſecundus ponitur, vt patet in prologo Galeato Hie-
rony. ſuper librum Regum, qui incipit: Viginti duas
literas: & tñ in Pſalmis multa ſunt de Chriſto ſcri-
pta quę impleri oportebat, Luc. 24. Etiam hoc mo-
do liber Danielis non ponitur inter prophetas, ſed
in tertio ordine canonis inter hagiographa ponit̃,
vt patet in dicto prologo Galeato. Et tamen Daniel
valde multa de Chriſto dixit, vt de lapide pretiſo ſi-
ne manibus, & de vnctione ſancti ſanctorum, & de
ſeptuaginta hebdomadibus, & alia multa. Dicendũ
ergo, quod neceſſe eſt accipi hic prophetas quodam
modo magis generali copulando primum, & ſecũ-
dum modum, vt ſcilicet, tam illi, qui futura prædi-
xerunt ſolum, quàm illi, qui Pſalmos cantabãt pro-
phetæ vocentur, & apud vtroſque aliqua ſcripta
erant, quæ per Chriſtum impleri oportebat.

F *Quomodo ſit verum, quòd facilius ſit cęlum, & terram tran-*
ſire, quàm perire vnum iota de lege. Q̃ò XCIII.

QVAERITVR, quia dicitur hic: Donec tran-
ſeat cœlum, & terra, iota vnum non præteribit
à lege, & intelligatur, quòd facilius ſit cœlum per-
tranſire, quàm iota vnum de lege perire, vt dicitur
Luc. 16. quõo ſit verum, quod facilius ſit cęlum perire,
quam iota vnum de lege. Aliqui intelligunt, quod
cęlũ, & terra non peribunt ſubſtantialiter, ſed ſolũ
quantum ad quandam immutationẽ, vt dicit Hila-
rius: cęlum quidem & terram maxima elemẽta nõ
arbitramur abſoluenda: Et Remigius dicit, quòd
manebunt cęlum & terra eſſentialiter, ſed tranſibũt
per renouationem, & tunc dicunt iſti, quòd cęlum,
G & terra tranſire poſſunt. ſ. per renouationem, & tñ
non poteſt aliquid de lege perire: ergo facilius eſt
cęlum, & terra tranſire, quàm iota vnum de lege ca
dere. Dicendum, quòd non ſtat, quia non eſt hic cõ
paratio conueniens. Nam quando dicimus facilius
eſt hoc fieri, quàm illud, neceſſe eſt, quod vtrunque
habeat aliquam difficultatem, aliàs nõ eſt cõparatio
propria, cum non ſit in vniuoco, ſicut ſi diceretur,
quod nix ſit albior coruo. Hic tamen non ſolũ non
eſt difficile cælũ, & terram tranſire, ſed eſt omnino
neceſſarium, cũ prænunciatum ſit, quòd iſta immu-
tatio fieri debeat. Ideo non rectè cõparentur ſic. Di-
cẽdum ergo quod intelligitur hoc quãtum ad ſub-
ſtantiam cæli, & terræ, quod facilius ſit perire ſubſtã
H tiam cęli, & terrę, quam cadere vnum apicẽ de lege.
Sed tunc dicetur quomodo ſtat hoc, q̃a neceſſarium
eſt cęlum, & terrã manere, & poſt quam aliquid eſt
ſimpliciter neceſſariũ non poteſt aliquid aliud eſſe
magis neceſſarium quam iſtud. Eſt ergo dicendum,
quod põt fieri comparatio inter iſta tripliciter Vno
modo quãtum ad eſſe, quod in ſeipſis habẽt, vel quã-
tum ad eſſe, quod habent in voluntate Dei determi
nãte illa ad eſſendum, vel ꝙ vnũ accipiatur quãtum
ad eſſe naturale, & aliud quantum ad eſſe quod ha-
bet in voluntate Dei. Primo modo facilius eſt cade
re vnum apicem de lege, immo totã legem perire,
quàm perire cęlum & terram: quia cęlum, & terrã
in eſſe naturali, quod habent perpetua ſunt, cum ni
I hil ſit per quod poſſint corrũpi: lex autem tota quã-
tum ad promiſſiones ſuas eſt de rebus purè cõtingẽ-
tibus, quę non habent aliquam cauſam determina-
tam ad eſſendum: Ideo pñt ęqualiter eſſe, vel non
eſſe quantum eſt ex ſeipſis. Secundo modo accipiẽ-
do æqualiter difficile eſt cęlũ, & terra tranſire, ſicut
apicem, vel iota de lege cadere Nam vtrunq; deter-
minatum eſt in volũtate diuina quantum ad eſſe ꝑ-
petuum Nam Deus vult ꝙ terra maneat in ęternũ,
Eccl. 1. Generatio tranſit: terra aũt in ęternum ma-
net, & Pſal. 103 Qui fundauit terram ſuper ſtabilita-
tem ſuã, non inclinabit̃ in ſæculum ſæculi De cęlo
aũt magis manifeſtum eſt, cũ vita ęterna, & regnum
cęlorum ſint idem. Ita ẽt Deus vult infallibiliter, ꝙ
K oĩa prænuntiata in lege, & ꝓphetis cõpleant̃. Vnde
vtrũque neceſſariũ eſt, & ęqualiter difficile, ꝙ ꝑeat.
Si aũt tertio modo cõparent, ſ. ꝙ cęlũ, & terra conſi
derent̃ q̃tum ad eſſe naturale qđ habent, & lex ꝯſide
ret̃ q̃tum ad eſſe, qđ habet in volũtate Dei determi-
nante eã ad hoc, vt cõpleatur, eſt vera lr̃a, ſ. ꝙ diffici-
lius eſt iota vnũ cadere à lege, q̃ cęlũ, & terrã trãſire.
Cũ cęlum q̃tum ad eſſe naturale, licet ſit ꝑpetuũ: tñ
aliquo modo poterat deſinere eſſe, ſ. deſinente Deo
cõſeruare: & tñ res prout eſt à Deo volita, ꝙ ſit, non
põt deſinere eſſe, q̃a in Deo nihil mutabile eſt. Et ſic
lr̃a intelligẽda eſt. Et poſuit Xp̃s de iota, & apice, q̃a
iſtę sũt partes minimę ſcripturę, vt innuat̃, ꝙ nec ẽt
minimum aliquid de ſcriptura perire poteſt.

Quomodo

Quomodo ponatur hic, iota, quæ eſt litera Græca.
Quæſtio XCIIII.

QVAERITVR, quomodo ponitur hic iota, quę eſt litera Græca. Dicit Rabanus, quòd ponitur iota Gręcum, & non Iod Hebręum, quia iota in numero decem ſignat, & Decalogum legis oſtendit cuius perfectio, & apex eſt euangelium. Dicendum tamen, quòd hic non poſuit Chriſtus iota Græcum; ſed Iod Hebręũ, quia Chriſtus Hebræus erat, & Hebræo idiomate vtebatur. Non ergo poneret literã Gręcam, ſed Hebræam. Item & efficacius, quia Chriſtus, licet eſſet Hebræus, potuiſſet Græco idiomate vti, vel quocunque, quia nouerat omnia, & tamen loquebatur Hebręis, qui non nouerant niſi idioma Hebræum: potiſſimè cum loqueretur turbis, in quibus ſunt homines tam imperiti, ꝙ frequenter proprium idioma plenè neſciunt: non loqueretur ergo Chriſtus, niſi in Hebræo, & poneret literam Hebræam. Item patet maximè, quia dixit: Iota vnum, aut apex non pręteribit de lege, ergo neceſſe erat, ꝙ lex eſſet ſcripta per Iota, & apices: & tamen conſtat, quòd in lege Iudęorum non erat aliqua litera Gręca, ſed omnes Hebrææ: ergo non erat ibi iota Græcum, ſed Iod Hebræum. Hierony. tamen & tranſlatores poſuerunt iota, ſcilicet, illi, qui tranſtulerunt in diuerſas linguas. Nam ſicut Chriſtus dixit Iod, & non Iota: ita Matthæ. ſcripſit Iod, cum ipſe in Hebræo ſcripſerit, vt patet per Hieron. in prologo, qui incipit: Beatiſſimo Papæ Damaſo, & habetur ſup. & per Auguſt. lib. 1. de concord. Euange. Quando tamen poſtea verſum eſt euangeliũ Matthæi de Hebræo in Latinum Hieron. non poſuit Iod, ſed iota: quia proprietas literarum latinarum non patitur, vt poſſimus dicere Iod, ſed neceſſe eſt dici iotha, licet nos volentes conſonare modo loquendi vulgari introduxerimus literam quãdam, per quam poſſimus dicere Iod. Quia tamen Latina proprietas non tolerat, voluit dicere Hieronym. iota, & quia non eſt talis modus terminandi dicens apud Latinos addidit ſibi literam, a, quę eſt litera terminalis, & dixit: iota. Sic etiam patet de multis alijs literis Hebraicis, quarum vigorem nõ poſſumus ſupplere in Latino, nec eas per aliquas literas noſtras ſcribere, aut voce reſonare. Ideo ſi aliquando ſcribenda ſunt, impropriè ſcribuntur quantum ad proprietatem Hebraicam, & tamen propriè inquantum Latina proprietas tolerare poteſt. Sicut apparet in alphabetis ſcriptis in lib. Threnorum Iere. vbi per ſingulos verſus ſingulæ literæ Hebraicæ accipiũtur, à quibus in Hebræo verſus illi incipiunt. Sic etiam fit communiter in omnibus dictionibus Hebręis, quia vix aliqua earũ apud nos ſcribitur, ſicut apud eos, ſicut inſ. 27. dicitur, quòd vocatus eſt ager alchedemach: & tamen in Hebręo dicitur: accedema, id eſt, ager ſanguinis & tñ, vt correſpondeãt literæ noſtrę aliqualiter in vigore literis Hebræis huius nominis: melius eſt, & congruentius apud Latinos, ſcribi alchedemach, ꝙ̃ ſcribi accedema. Sic ẽt inf. 27. dr̃: Eli Eli lamazabactani, & tñ in Hebræo ſcribitur: lamazaaphtani. & tamen ſi quis nouerit proprietatem literarum Hebręarum, quæ ſunt in hac dictione, & proprietatem literarum Latinarum, quæ eis correſpondere põt, ſciet, ꝙ non debet ſcribi in Latino lamazaaphtani, licet in voce magis cõſonet cum prolatione Hebraica, ſi quis dicat: lamazaaphtani. Et ob hoc apparet quoſdam eſſe valde imperitos, qui cum credant ſe aliquid noſſe de Hebræo idiomate, cum viderint apud Euangeliſtas, & in alijs locis ſcripta eſſe nomina

A Hebraica non eo modo, quo apud Hebręos calumniantur, aut irrident quaſi hoc ex ignorantia prouenerit, & conantur alio modo ſcribere, qui magis videatur conuenire Hebraicę prolationi. Sed iſti ſeipſos neſciũt ignorantes adhuc vim literarum Latini idiomatis, ſcilicet, quid per eas ſcribi poſſit. Falluntur etiam, quia aliud eſt aliquid nos poſſe proferre, & aliud poſſe ſcribere. Nam manifeſtum eſt in noſtro idiomate Hiſpanico multa eſſe, quę literis Latinis ſcribi nequeunt: & ideo aliter ſcribimus, & aliter proferimus, quod adhuc magis accidit apud Germanos, & Barbaros quoſcunque. Cum ergo illi videãt dictionem aliquam Hebraicam in prolatione conſonare literis quibuſdam noſtris ſcribunt eam per il-B las, & errant: quia non conſiderant quas literas habeat dictio illa apud Hebræos, & quæ literæ Latinę poſſint illis magis conſonare in vigore. Hoc tamen conſiderauerunt qui apud nos prius aliquas dictiones Hebræas Latinis literis ſcripſerunt. Vnde ipſi ꝓpriiſſimè ſcripſerunt ſecundum quòd Latino idiomati cõueniebat. De hoc tamen nemo iudicare poteſt, niſi, qui vtriuſq; linguę proprietatem nouit, & & maximè ipſius Latinę, cuius literis dictiones Hebręę ſcribuntur. Et ſic licet Chriſtus dixerit, Iod: & Matthęus ſic ſcripſerit in Hebręo, quando primum euangelium illud in Latinum verſum eſt ſcriptum eſt, iota, & ſic etiam in Græco factum eſt, & propter cauſam ſupraſcriptam. Cum autem dicit Rabanus, C quòd ſcribitur, iota Gręcum, & non Iod, non attendit ad modum loquẽdi Chriſti. Et fuit facilè ipſum decipi, cum apud Gręcos ſit litera, quę dicitur, iota: & apud Hebręos litera, quę dicitur, Iod. In Latino tamen non ſcripta fuit, Iod, ſed iota: licèt per iota, quod ſcribimus, & legimus, non iota Gręcum, ſed Iod Hebręum intelligamus.

Quare Chriſtus dixit: Non veni ſoluere legem.
Quæſtio XCV.

QVAERITVR, quare Chriſtus dixit hic: Non veni ſoluere legem. Dicendum, ꝙ iſtud fuit conueniens ipſum dicere quaſi in principio huius ſer-D monis propter multa. Primò quaſi ad continuandum dicenda pręcedentibus, & reſpõdendum quęſtioni tacitę, quę ſuboriri poterat ex pręcedentibus. Et ſic Auguſt. exponit in libro de ſermone Domini in monte, dicens: Poſtquam hortatus eſt audientes, vt ſe pręparent ad omnia ſuſtinendum pro iuſtitia, & vt non abſconderent, quæ accepturi erant; ſed ea beneuolentia dicerent, vt cæteros docerent, incipit eos informare quid doceant, tanquam ſi quærerent, quid eſt hoc, quod non vis abſcondi, & pro quo vis omnia tolerari. Nunquid aliquid dicturus es contra ea, quę in lege, & prophetis ſcripta ſunt. Et Chriſtus tunc reſpondet eorum dictis, dicens: Nolite putare, quòd veni ſoluere legem, aut prophe-E tas, quaſi dicat. Ea, quę prædicare vobis iubeo, non ſunt contra legem, & prophetas, ſed potius ſunt ad implendum ea, quæ in lege, & prophetis ſcripta sũt. Secundò fuit hoc, vt doceret diſcipulos ſuos non eſſe contemplatores legis, ſed ſeruarent eam, cum ipſe, qui erat magiſter illorum, ſeruaret illam. Nam ipſe volebat, vt qualia ipſe faceret, talia & ipſi facerent, Ioan. decimotertio Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita, & vos faciatis. Tertiò fuit hoc ad tollendum calumniam, quia aliqui poſſent calumniari, quòd ipſe ſoluebat legem, ſicut ſæpe Iudæi calumniati ſunt dicentes quòd non obſeruaret ſabbathum, nec legem quia ſanabat ęgros in ſabbatho, Ioann. 5. & 9 Sic etiam Luc. 13. & 14.

Et quia iſta calumnia magna futura erat ꝯtra eum, voluit antequam inſurgeret, reſpondere ei, vel excuſare ſe, dicens: non veni ſoluere legem. Iſtas duas cauſas proximas tangit Chryſoſtom. ſuper Matthę. dicẽs, quod propter duas cauſas voluit Chriſtus hoc dicere. Primum, vt diſcipulos ſuos his verbis ad ſuũ prouocaret exemplum, vt ſicut ipſe omnem legem implebat, ſic & illi ſtuderent implere. deinde, quia futurum erat, vt calumniarentur eum Iudæi tanquam legem ſoluentem. Prius quàm ergo incurrat calumniam, calumniæ ſatisfacit. Quartò fuit ad tollendum falſam ſuſpitionem de mentibus aliquorũ: quia quando aliqua lex noua introducitur, ſolent abrogari vetus. Et quoniam Chriſtus inceperat hic nouam doctrinam prædicare, quæ nunquam audita fuerant, ſcilicet, de beatitudinibus, & alijs ſupra poſitis, quam turbæ vocabant nouam doctrinam, Marci primo, ſcilicet: Quæ nam doctrina hæc noua; crederent veriſimiliter multi de turba, quòd voluntas Chriſti eſſet legem Moyſi tollere: & ea, quæ per prophetas dicta erant, & introducere nouitates. Iſtud autem erat contra intentionem Chriſti, cùm ipſe veniſſet ſolum ad implendum ea, quæ in lege, & prophetis ſcripta erant, & per nullum aliũ impleri poterant. Ideo dixit: non veni ſoluere legem, ideſt: Nemo putet, quòd propter hoc, quòd introduco noua, velim tollere vetera. Quintò fecit hoc Chriſtus ad tollendum ſcandalum, & vt animaret ſibi Iudæos ad audiendum verbum ſuum. Nam Iudæi erant nimis firmati in lege Moyſi, in qua non licebat, nec declinare ſaltem ad dexteram modicum, neque ad ſiniſtram, nec addere vnum verbum, aut diminuere, Deuteronom. quarto, & duodecimo. Et ſiquis vellet introducere eis aliam legẽ tollendo iſtam reputarent eam tanquam hoſtem Dei, & quaſi induceret homines ad colẽdum Deos alienos. Vnde nullo modo audiretur, vt patet Deuteronom. 2. Si autem Chriſtus prædicans noua mãdata, vellet reuocare legem Moyſi, Iudæi ſcandalizarentur contra ipſum, & non audirent eum. Ideo fuit neceſſarium in principio prædicationis ſuę, cũ noua mandata dare inciperet, quòd diceret ſe nolle tollere legem, vt per hoc conciliaret ſibi animos Iudæorum.

Quid intendebat Chriſtus ſuadere Iudæis per hoc, quod dixit, non veni ſoluere legem. *Quæſtio XCVI.*

QVAERITVR, quare dixit, quòd veniebat legem implere, & quid intendebat per hoc ſuadere Iudæis.

Dicendum, quòd hoc fuit Chriſto conueniens. Pro quo ſciendum, quòd lex dupliciter impletur. Vno modo faciendo ea, quæ in ea ſcripta ſunt. Alio modo implendo ea, quæ per eam ſunt promiſſa, vt dicit Auguſtin. in libro contra Fauſtum, ſcilicet: Impletur ergo lex, vel cùm fiunt ea, quæ ibi pręcepta ſunt, vel cum exhibentur, quæ prophetata ſunt. Chriſtus autem dicebat ſe venire ad implendum ea, quæ in lege promiſſa erant, ſcilicet, in ſeipſo illa oſtendendo. Et hoc apparet, quia dixit, quòd venit implere legem. Nam ſi intelligeretur de obſeruatione eorum, quæ præcepta ſunt: nemo poteſt venire ad implendum legem. quia nullus naſcitur ad hoc, quòd obediat præceptis legis, vel ſecundum eam viuat, quia hoc non habet rationem finis, ſed omnis lex ordinatur ad aliquem finem, ſcilicet, ad bonum quoddam, quod intendunt homines conſequi per obſeruationem illius legis. Item, quia ſi aliquis poſſet ad hoc naſci, vt viueret ſecun-

F dum legem: competeret hoc omnibus hominibus, qui ſubditi ſunt legi. Et ſic non eſſet aliquid ſpeciale in Chriſto, quòd ipſe veniret ad implendum legem, ideſt, ad obſeruandum eam. Et tamen ipſe nihil loquebatur ſine cauſa. Oportet ergo, quod intelligatur de aliqua impletione, quæ alijs non competeret. Et iſta erat, quòd implerentur in eo omnia, quæ in lege promiſſa erant. Et ad hoc conuenienter poterat aliquis mitti, vel naſci, quia iſta habebant rationem cuiuſdam boni magni, & finis ad quod omnes Iudæi tendebant. Ideo ad hoc exhibendum conueniens erat aliquem magnum naſci, vel mitti. Hoc ſuppoſito fuit conueniens Chriſto, quod diceret ſe veniſſe ad implendum legem. Pri-

G mò, quia per hoc oſtendebat ſe eſſe Meſſiam. Nam nullus erat, per quem poſſent compleri omnia promiſſa in lege, & prophetis, niſi Meſſias quia iſta erat totum bonum Iudæorum, cum nihil aliud adhuc hodie licet per ignorantiam deſiderent, & erat etiã totum bonum Gentilium, Gene. 49. ſcilicet: Donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Dicendo ergo, quòd ipſe impleret legem dicebat ſe eſſe Meſſiam, quia ad hoc veniebat, vt ſe Deum, & Meſſiam oſtenderet. Nam Ioannis quarto, quando mulier Samaritana dixit, quòd veniebat Meſſias dixit ei Chriſtus: Ego ſum, qui loquor tecum. Secundo proficiebat hoc, vt Iudæi ſequerentur Chriſtum. Nam ſi ſcirent eum eſſe Meſ-

H ſiam, cum nullum aliud bonum expectarent ſequerentur eum. Tertio erat hoc, quia cum diceret ſe impleturum ea, quæ in lege, & prophetis promiſſa erant, Iudæi ſequerentur eum deſiderio illorũ promiſſorum, & non ſcandalizarentur quicquid ille facere vellet, etiam ſi mutare vellet obſeruantiam legis Moyſi: quia Iudæi non obſeruabant legem iſtam propter ſeipſam tanquam in obſeruatione eius ſecundum ſe aliquod bonum eſſet, ſed obſeruabant eam, quia data erat à Deo cum promiſſionib. multorum bonorum: magis ergo deſiderabant illa bona, quàm legis obſeruationem. Si ergo Chriſtus illis daret bona promiſſa in lege, & prophetis, etiam ſi vellet mutare obſeruationem legalem, non cura-

I rent. Vnde nihil erat, per quod magis Chriſtus Iudæos poſſet ſibi applicare, quàm per hoc ſi inciperet iſta oſtendere realiter. Quartò erat hoc, vt manifeſtè Iudæi viderent, quòd etiam ſi Chriſtus mutaret obſeruationes legis Moyſi, non eſſet inconueniens, quia Deus prędixerat legem aliam nouam eſſe dandam, Ierem. 31. Iſta autem dari deberent completa lege Moyſi: illa autem, & prophetæ complebantur adueniente Meſſia, quia nihil aliud promittebatur in lege, & prophetis: ergo non erat aliud tempus, in quo potius mutari deberet obſeruatio legis Moyſi in aliam, quàm quando impleta eſſent, quæ in illa promittebantur. Cum ergo Chriſtus diceret ſe veniſſe ad implendam legem: manifeſtè oſten-

K debat, quod licebat ei mutare obſeruationem legalem, nec deberent Iudæi ex hoc ſcandalizari.

An lex Moyſi ſoluta fuerit. *Quæſtio XCVII.*

QVAERITVR, an lex Moyſi ſoluta fuerit. Dicendum, quòd ſolui aliquid ſignificat iſtud deſtrui, res autem deſtruitur, quando tollitur vigor eius. Eſt autem duplex vigor legis. Vnus eſt in obligando ſubditos ad ſui obſeruationem. Et iſte eſt inquantum comparatur lex ad ſubditos. Alius eſt in deducendo ad ipſum finem, ad quem ordinatur, quia nulla lex eſt propter ſeipſam, ſed propter finem aliquem, vt dictum eſt præcedent. quęſtio.

Et

Eſt iſte eſt præcipuus vigor: quia primus ordinatur ad iſtum. Nam non habet propter aliud lex virtutē obligādi, niſi vt determinatè, & directè deducat homines in finem. Quod facere non poſſet, ſi non haberet vim obligatiuam, quia pauci eam ſeruarēt, & ſic non peruenirent homines ordinatè ad finem ipſum, quem lex intendit. Si loquamur de vigore ſecundo legis Moyſi, qui eſt perducere in finem, non fuit ſoluta, ſed impleta: quia finis ſuus erant illa bona, quæ in ea promittebantur. Oĩa tamen illa completa ſunt: quia Chriſtus omnia illa exhibuit realiter. Et de hoc intelligitur, quod ipſe dixit, ꝙ venit legem implere. ſ. exhibendo promiſſa, & non ſolū completa eſt, ſed etiam vſque ad vnguē fuit impleta: quia nō defecit de ea, nec vnum iota, aut apex: ſi- B cut Chriſtus dixit hic: donec tranſeat cœlum, & terra iota vnum non præteribit à lege, donec omnia fiant, id eſt, ꝙ facilius eſt cęlum, & terram tranſire. i. deſinere eſſe, quàm iota vnum, aut apicem de lege cadere. Luc. 16 Si loquamur quantum ad obſeruationem mandatorum, iam ſoluta eſt lex Moyſi, quia ceſſauit, cum iam non ſolum non obſeruetur, immo non liceat obſeruari ſed peccatum eſt obſeruare illam. Primū patet, quia Act. 15. c. Apoſtoli diffinierunt in conſilio generali non obligari conuerſos de gentilitate ad obſeruationē legis. ſ. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum ſuper ceruicem diſcipulorum, quod nec nos, nec patres noſtri ferre potuimus, ſed per gratiam Domini noſtri C Ieſu Chriſti credimus ſaluari. Et ibidē Iacobus Epiſcopus Ieruſalem quaſi præſidens concilij nomine totius Eccleſiæ diffiniuit, dicens: Propter quod ego iudico non quietari eos, qui ex gentibus conuerrūtur ad Deū. Et iterū ibi ex nomine totius Eccleſię. Viſū eſt ſpiritui ſancto, & nobis congregatis in vnū nihil vltra oneris imponere vobis, niſi vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, &c. Et ſic Eccleſia ſimul cum ſpiritu ſancto iudicauit non obligari conuerſos à Gentilitate ad obſeruādum legē Moyſi, & ꝙ ſolum erat ſalus per Chriſti fidem. Secūdum patet, quia ad Gala 5 dixit Apoſtolus: ſi circuncidimini, Chriſtus vobis nihil prodeſt. Et iterum dicit, ꝙ qui in lege putat ſe iuſtificari à Chriſto excidit. i. non ha- D bet partem aliquam cum Chriſto. Et tamen nō poteſt aliquis perdere vtilitatem mortis Chriſti, niſi ꝑ peccatum mortale: maximè poſtquam cęperit fieri particeps eius, ergo obſeruare legem peccatum mortale erat. Item ad Gala. 4 dicitur: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. i. quia obſeruatis iſta, labor meus, quo laboraui prædicando vobis fidem Chriſti, & conuertendo vos ad eū, erit in vobis inutilis. Et hoc erat propter obſeruationem feſtiuitatum legis. ſ. quia obſeruabant dies i. dies Sabbathorum. & menſes. i. feſtum Kalendarum. Nam prima dies cuiuſlibet menſis erat feſtum apud Hebræos, & vocatur dies Kalendarum, Numeri 29. & E 1. R. 20. & 4. R. 4. vel dies Neomenię, Pſal. 80. & Iſa. 1. Et tempora. ſ. alias feſtiuitates, quæ ſunt per diuerſa tempora anni, ſcilicet, feſtum azimorū, & Penthecoſtes, & Clangoris, & Propitiationis, & Tabernaculorum, ſiue Scenophegiæ, de quibus Leui. 23. & Numeri 28. & 29. Et annos. ſ. annū ſeptimum remiſſionis Exo. 21. & Deut. 15. & annū 50. Iobeleі. Leui. 25.

Festa Iudæorum.

Et ſic obſeruare iſta peccatum erat, cum per ea periret fructus fidei, & tamen non poteſt perire fructus fidei, niſi per peccatum mortale: ergo peccatū mortale erat obſeruare legem Moyſi. Etiam quia Apoſtolus dicit ad Gala. 6 ꝙ Circunciſio in Chriſto nihil prodeſt, ſicut nec præputium, ſed noua crea- A tura. i. ꝙ innouetur homo in mente per Fidem, & Charitatem. Et tamen de præputio manifeſtū eſt, ꝙ nihil prodeſt, ergo nec proderit circūciſio. Et eodem modo omnia alia legalia. Nam maioris excellentiæ erat circunciſio in veteri teſtamento, quàm omnia legalia. Nam legalia nihil proficiebant ad conferendum gratiam: circunciſio autem auferebat circunciſis peccatum, & gratiam conferebat, vt ait Aug. & Beda, & oēs Generaliter, & patet 4. Sen. diſt. 1. ergo ſi ceſſauit circunciſio, omnia alia ceſſauerunt. Et ſic dicendum, quòd lex Moyſi non fuit ſoluta quantum ad promiſſa, ſed fuit ſoluta quātum ad obſeruationem: ita quòd nec obligat ad obſeruandum, nec obſeruari debet. Aliqui tamē dicūt, B ꝙ adhuc lex Moyſi obligat: quia ea, quæ eccleſia inſtituit obligant, & tamen Eccleſia inſtituit obſeruari quaſdā cęremonias legales Act. 15. viſum eſt ſpiritui ſancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quā hæc neceſſaria, vt abſtineatis ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. Et tamen duo iſtorum erant purè legalia, ſcilicet, abſtinere à ſanguine: quia iuſſum erat, ne quis ſanguinē comederet. Leui. 17. Et iuſſum erat nō comedi ſuffocatū: quia oĩa ſuffocata ſunt morticina, & tū morticina vetita erāt Leui. 11. Dicendū, ꝙ lex Moyſi non durat quantum ad aliquid. Nam nec tota ipſa manet, nec aliquid ſui, ꝙ obſeruare obligemur, cum obſeruare peccatum ſit, vt dictum eſt.

An legalia in noua lege obſeruare ſit peccatū.

C Dicunt ergo quidam, ꝙ non obligamur abſtinere ab illis, quæ ponuntur Act. 15. Nam dicunt, ꝙ nō fuit præceptum, ſed permiſſio quædam. Dicendū tamen, quod nō ſtat, quia neceſſe eſt dici, ꝙ erat pręceptum, cùm dicatur: Nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: ergo neceſſe erat iſta obſeruari. Et tamen, ꝓ obligat ad obſeruationem pręceptum eſt. Etiam Gl ibidem dicit, ꝙ iſta neceſſaria erant: ergo erant præcepta, cum neceſſarium ſit iſtud, ſine quo non poteſt haberi ſalus, & talis nō eſt permiſſio, ſed præceptum. Item dato, ꝙ eſſet ꝑmiſſio adhuc eſſet inconueniens: quia ſequeretur, ꝙ licet non obligaret lex Moyſi: tamen liceret eam conſeruari, ſi erat permiſſa. Et tamē Apoſtolus hoc D negat, dicens: Euacuari à Chriſto eos, qui per legem putant ſe iuſtificari: ad Gal 5. ergo etiam non eſt ꝑmiſſio. Alij dicunt, ꝙ iſtud fuit præceptum ab Apoſtolis poſitum, & tunc obligauit, & tamen poſtea reuocatum eſt per Paulum, prima ad Timo 4. Nihil reijciendum eſſe, quod cum gratiarum actione accipitur. In quo oſtendit non eſſe faciendam aliquā differentiā in cibis, ſed omnis creatura Dei bona eſt, & omnia licet in cibum ſummi. Dicendum, ꝙ hoc non ſtat: quia Paulus nō poterat reuocare iſtud pręceptum, quod per totam Eccleſiam datum fuerat, in qua conuenerant Apoſtoli, & ſeniores Auctoritas autem Eccleſiæ eſt ſupra auctoritatem omniū hominum, & congregationum, vt oſtendimus la- E tiſſimè in lib. noſtro Defenſorio trium concluſionum: ergo non poterat Paulus reuocare diffinitū per Eccleſiam: maximè, quia Paulus erat ſubditus Eccleſiæ, & ipſe obediuit ei. Nam Eccleſia miſit eū cum iſto decreto in Antiochiam, dicens: Miſimus Barnabam, & Paulum chariſſimos nobis Et innuitur ibi. ꝙ Eccleſia poſſet imperare Paulo, ergo non poterat ipſe decretum eius reuocare. Alij dicunt, ꝙ iſtud præceptum poſitum ab Apoſtolis obligauit ad obſeruationem, & etiam nunc obligat, cum ſit præceptum Eccleſiæ. Et ita voluerit, ꝓ teneamur adhuc obſeruare illa duo legalia. ſ. abſtinere à ſanguine, & ab animali morticino, ſiue ſuffocato.

Opinio quorunda reijcitur.

Aliorum opinio refellitur.

Sed hoc non ſtat, quia Apoſtolus oſtendit non

eſſe

eſſe neceſſe fieri aliquã diſtinctionem in cibis dicẽs, quod nihil rejciẽdum eſt, ſed omnis creatura bona eſt, & poteſt cum gratiarum actione ſumi in cibum prima Thimo. 4. Et dicitur etiam ibi, quòd homines recedentes à fide, & intendentes doctrinæ Demoniorum prohibent nubere, & abſtinere à cibis: ergo iniquum eſt talem doctrinam dare. Itẽ ad Ro. 14. dicitur nihil eſſe commune, aut immundũ p Chriſtum ei, qui nihil putat eſſe immundum: ergo nullo modo cibus immundus eſt. Lex tamen non iubet abſtinere ab aliquo cibo, niſi inquantum eſt immũdus, ergo credenti in Chriſtum non eſt neceſſe ab aliquo cibo abſtinere. Itẽ cętera legalia ablata sũt, vt circuncíſio, & obſeruationes feſtorum: ad Gal. 4. Dies obſeruatis, & tempora, & c. ad Gal. 5. Si circuncidimini Chriſtus nihil vobis prodeſt: ergo iſta duo
G
ſcilicet abſtinere à ſanguine, & ſuffocato nõ magis manerẽt, quàm illa. Nam legalia omnia ſunt ęqualis auctoritatis cum ſolum habeant auctoritatem à Deo inſtituente, & non habeant naturaliter aliquã obligationem. Si ergo aliquod illorum ceſſauit omnia ceſſauerunt, cùm nullum eorum ceſſare poſſet, niſi ceſſante auctoritate, & vi obligatiua tradita eis à legiſlatore. Niſi fortè dicatur, ꝙ iſta duo præcepta habeant aliquam vim obligandi naturaliter. Quod falſum eſt. Ceſſantibus ergo alijs, ceſſare debuerunt iſta. i. non habuerunt aliquam vim obligãdi. Item ſi aliqua legalia manere debuiſſent: illa potius manerent, quæ eſſent alicuius efficaciæ. Et ta-
H
men inter omnia ſacramenta veteris teſtamenti, & cęremonias nihil erat, quod peccatum poſſet auferre, & conferre gratiam, niſi circuncíſio, vt ſupra dictum eſt: ergo iſta potiſſimè deberet manere. Et tamen ablata eſt. ad Gala 5. & 6 ergo nullum cęremoniale de alijs manet. Alij dicũt, ꝙ iſtud præceptum Eccleſiæ ſuit obligatorium, & tamen intellectus in ſenſu morali ſ. per ſanguinem intelligitur homicidium, à quo homines cauere debent. Nam homicidę ſolent vocari viri ſanguinum i. ꝙ ſanguinem fuderunt, & iſtud præceptum naturaliter eſt obligatorium. Per ſuffocationem intelligunt oppreſſionẽ factam in pauperibus à potentibus, & etiam iſta eſt vetita de iure naturæ, & in hoc ſenſu dicunt iſtud
I
præceptum Eccleſiæ ſemper manere, & obligare.

Aliorum opinio improbatur.

Dicendum, ꝙ non ſtat, quia neceſſe eſt intelligi præceptum iſtud quantum ad literam, ſicut ipſa litera ſonat. Vnde Hiero ſuper Ezech. 18. cap. ponit quaſdam expoſitiones morales, & poſt illas ponit literalem, dicens, ꝙ Apoſtoli intellexerũt iſtud præceptum literaliter, ita quòd à ſanguine, & à ſuffocato abſtinendum eſſet. Alij dicunt, ꝙ intelligenda erat litera iſta ſicut iacet, & tamen dicunt, quod nõ fuit præceptum, ſed ſolum fuit quædam prouiſio, ad obſeruandam pacem, & communem vitam inter Iudæos, & Gentiles. Quod fieri non poterat, niſi Iudæi, & Gentiles cõuenirent in hoc, & ſimul ab-
K
ſtinerent à ſanguine, & à ſuffocato. Iſtam poſitionem videtur ſequi S. Tho. Et quantum ad hoc, quòd dicunt fuiſſe factam prouiſionem, vt teneretur vita communis inter Gentiles, & Iudæos, & eſſet pax inter eos verum eſt. Et tamen inquantum dicunt, ꝙ fuit quædam prouiſio noluit concedere, ꝙ fuerit præceptum, ſed quaſi quidam modus concordãdi Gentiles, & Iudæos, & tunc non obligaret. Et eſſet inconueniens, quia multi nolent obſeruare, ſi ſcirent ſe non eſſe obligatos, & tunc non maneret pax Gentilium, & Iudæorum. Ideo oportebat, ꝙ obligaret iſta promiſſio, & tunc eſſet verè præceptum, quia propter nihil aliud vocatur præceptũ, niſi quia eſt quædam diffinitio de actibus humanis

Opinio D. Thom.

F
obligans ad ſic, vel ad ſic agendum, vel non agendum. Et maximè patet hoc, quia Act. 15. dicitur, ꝙ iſta erant neceſſaria. ſ. Placuit nobis nihil vobis imponere oneris, q̃ hæc neceſſaria, vt abſtineatis, & c. Oportet ergo quod eſſet præceptum: etiã quia ibi vocatum onus, cum eſſet liberum ſeruare, vel non obſeruare. Dicendum ergo, ꝙ iſtud fuit præceptũ obligans tunc omnes de Eccleſia, & cauſa fuit propter pacem communem conuerſorum ad Chriſtũ de Gentilitate, & Iudaiſmo: quia nihil magis neceſſarium erat inter eos, q̃ obſeruari pacem communẽ, vt non diuiderentur in ſchiſmata, & hæreſes, & ne impediretur profectus conuerſionis gentiũ ad legem Chriſti. Et ſic Apoſtoli nõ iuſſerunt cauere ab
G
his duobus tanquam bonum, aut vtile eſſet obſeruari legem Moyſi, vel haberet adhuc aliquam obligationem, cum ipſi oſtenderint, quòd per ſolam fidem Chriſti poterant homines ſaluari: Act. 15 ſed quia ceſſante tota obſeruatione legalium non poterat manere pax inter vtroſque iuſtum eſt abſtinere ab his, non quòd per hoc innueretur conuerſis de Iudaiſmo iſta cęremonialia habere aliquam virtutem, vel obligationem, ſed ſolum, quia ipſi magis abhominabantur homines vtentes his, quã facientes contra alias cęremonias legis. Et ſunt hic tria cęrimonialia. ſ. abſtinere ab immolatis ſimulacrorũ, & ſuffocato, & ſanguine. De prima ratio vetandi fuit, quia Iudæi valdè abhominabãtur idola, & quid-
H
quid tangebat illa. Vnde aurum & argẽtum, quod erat ſuper ipſa idola accipere non poterant, ſed fugere debebant illud tanquã ſordes, & immunditiã: Deut 7. Et ob hoc valde fugiebant comedere de cõſecratis ſimulacrorum. Exo 34 & Deut. 7. Et ſic abhominarentur Gentiles conuerſos ad Chriſtum, ſi viderent eos manducare de conſecratis ſimulacrorum. Etiam per hoc haberent quandam ſuſpitionẽ, ꝙ adhuc Gentiles illi deſiderarent idola, quæ prius colebant. De ſanguine, & ſuffocato cauſa fuit propter errorem. Nam Iudæi propter longam conſuetudinem horrebant manducare ſanguinem, vel res morticinas & ſuffocatas. Et ad hoc, quòd viuerent amicabili vita cum Gentilibus neceſſe erat, quod
I
vtique cauerent à talibus cibis. Sicut etiam quotidiè fit quòd ille, qui vult viuere amicabiliter, & iocundè cum alio, oportet, quod abſtineat ab omnibus, quæ ille deteſtatur. Conſiderandum autem, ꝙ licet iſtud præceptum obligaret cum pro tunc eſſet neceſſarium: tamen non fuit datum ab Apoſtolis, cum intentione ſemper obligandi, & manendi, ſed ſolum, quòd maneret vſque ad aliquantum tẽpus, in quo per aſſiduam conuerſationem mores Gentilium, & Iudæorum concordaret. Et tunc conuerſi de Iudæis comederent quidquid comedebant Gentiles. Et non eſſet neceſſe abſtinere ab aliquo cibo. Ideo cum aliquanto tẽpore durauiſſet iſtud decre-
K
tum in Eccleſia concordatis iam Gentilibus, & Iudæis ceſſauit obſeruatio eius, ſicut & nunc non obſeruatur, nec ligat. Et ſi aliquis putaret ſe ligari illo decreto, peccaret errando in fide. Eſt autem credendum, quod tempus illud, quo decretũ iſtud ceſſare debuit: determinatum eſt per Apoſtolos, & ſeniores Eccleſiæ, ſiue per Eccleſiam congregatã. Nã ſicut per Apoſtolos, & Eccleſiam factum eſt decretum iſtud propter pacem, ita plenè reformata pace, per eos ceſſare iuberetur, ne poſteri haberent occaſionem errandi putantes aliqua cęremonialia legis Moyſi adhuc obligare. Iſtud autem licet ſcriptũ non inueniatur, eſt ſatis veriſimile. Quia ſicut iſtud decretum fuerat poſitum per Eccleſiam, ita nõ poterat tolli, niſi per Eccleſiam, cum iuriſdictio ſua ſit

Propria Auctoris opinio.

ſupra

ſupra omnes homines, & ſupra omnes congregationes, & nullus prælatus poſſet reuocare, vel interpretari leges ab ea conditas, cum de iure æqualis poteſtatis ſit iura condere, & interpretari, & ad eundẽ pertineat. Cum ergo in decreto illo non poneretur aliquod tempus, in quo deberet ceſſare, vt ipſo iure ceſſaret, oportebat, ꝙ ad hoc, ꝙ ceſſaret, Eccleſia iſtud diffiniret. Et ſic credendum eſt fuiſſe factũ, licet non ſcribatur, quia non omnia geſta Apoſtolorum, & Eccleſiæ illius temporis ſcripta ſunt. Et credendum eſt, ꝙ pauco tempore manſerit decretum iſtud, quia neceſſe eſt dici, ꝙ viuente Paulo fuerit reuocatum, cum ipſe prima ad Timo. 4. dixerit, ꝙ omnis creatura bona eſt, & nihil eſt reijciendum de cibo, quod cum gratiarum actione perciperetur. Ergo iam nec ſanguis, nec ſuffocatum, nec immolata ſimulachrorum cauenda erant. Nam ſi obligaſſet decretum illud Eccleſię, Paulus nullo modo auſus fuiſſet dicere nihil eſſe reijciendum, cum per decretum iſtud tria illa reijciẽda eſſent, maximè, quia nõ ſolum dicit nihil reijciendum eſſe, ſed increpat tanquam recedentes à fide eos, qui aſſerebant abſtinendum eſſe ab aliquibus cibis. Et ſic patet, ꝙ ceſſauerit lex, ita ꝙ non maneat obligatio eius quantũ ad aliquid. Sed obijcietur, ꝙ adhuc aliquid maneat de lege: quia multæ leges iudiciales de his, quæ habentur Exo. 21. & 22. obſeruantur ab Eccleſia nunc, & ponuntur inter leges Eccleſiæ, vt patet extra de furtis, & adulteris, & de iniur. & damno dato. Dicendum, ꝙ iſtę leges manent nunc nõ tanquã partes legis Moyſi: nec vt à Deo datæ, ſed vt inſtitutę de nouo ab Eccleſia, quæ vidit illas eſſe vtiles politiæ ſuæ. Et ſicut poſſet accipere leges barbarorum, ſi et vtiles viderentur, & daret eis nouam auctoritatem, tanquam legibus à ſe cõditis, ita accipere potuit leges aliquas de datis à Deo in veteri teſtamento. Iſtud tamẽ fuit in legibus iudicialibus, in cęremonialibus autẽ nulla manet. Iſtud autem decretum, quod Eccleſia fecerat de abſtinendo à ſanguine, & ſuffocato, & immolatis ſimulacrorũ erat purè cæremoniale, ideo iam non manet, nec ex auctoritate veteris teſtamẽti, nec Eccleſiæ de nouo inſtituentis. Et ſic dicendũ eſt, ꝙ Eccleſia põt conuenienter aliquas de legibus iudicialibus veteris teſtamenti nunc obſeruare, nõ tanquam à Deo datas, ſed tanquã per eam nouiter inſtitutas: Leges autem cęremoniales nullo modo obſeruare licet nec tanquam ab eo inſtitutas, aut nunc de nouo inſtituendo. Ratio differentiæ ponetur infra q 99. De his S. Thom. 4. ſen. diſt. 1. in ſubdiuiſione diſtinctionis q 5. arti. 4.

Per quem lex Moyſi ſoluta eſt. i. ceſſauit. Q̃ *XCVIII.*

QVAERITVR, per quem lex Moyſi ſoluta eſt. i. ceſſauit. Aliqui dicunt, ꝙ per Apoſtolos, & Eccleſiam. Nam congregati diffinierunt legalia non eſſe neceſſaria ad ſalutem, ſed poſſe hominem per ſolam Chriſti fidem ſaluari. Act. 15. Ideo ibi denunciauerunt abſolutos cõuerſos ad Chriſtum ab obſeruatione legalium. Alij dicunt, quòd lex ſoluta eſt per Paulum, quia ipſe expreſsè de iſtis locutus eſt oſtendens nihil proficere obſeruationes illorum in lege Chriſti. Nam dixit ad Gala 6. quòd in Chriſto. i. in lege Chriſti, vel in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, nec circunciſio aliquid valet, nec preputiũ, ſed noua creatura. Et oſtendit obſeruationem legalium repugnare nouo teſtamento, ad Gala. 4. & 5. & vt oſtenſum eſt præceden. quæſt.

Dicendum, quòd lex Moyſi propriè non fuit ſoluta per Apoſtolos, nec per Eccleſiam, ſed per Deum, A ſiue per Chriſtum, quod idem eſt. Et putant aliqui, ꝙ hoc eſt, quia Apoſtoli, & Eccleſia non habebant iuriſdictionem ad hoc, & rectè putant. Nam lex nõ poteſt tolli, niſi per eum, à quo cõdita eſt, aut per ſuperiorem, aut per ęqualem ſibi ſuccedentem in eadem iuriſdictione. Apoſtoli autem, & Eccleſia non condiderunt legem Moyſi, quia Deus illam condidit, nec habent æqualem poteſtatem, nec etiam ſuccedunt Deo in iuriſdictione, quia Deus ſemper manet: ideo nõ poterat Eccleſia tollere legem Moyſi.

Sed obijcietur, quòd poſſet, quia à Chriſto accepit poteſtatem tãtam, quantam ille habebat, vt homo Io. 20. Sicut miſit me pater, ita ego mitto vos. ſ. in poteſtate illa, quam mihi pater dedit ego mitto B vos cõcedendo eandem. ſ. vt poſſitis ad vtilitatem, & ſtatum fidei facere quidquid ego facere poſſem per commiſſionem dei datis: ſicut ergo Chriſtus poterat reuocare legem Moyſi, ita poſſet Eccleſia, & Apoſtoli. Dicendum, quòd poteſtas Eccleſiæ, & Apoſtolorum tradita à Chriſto, licet dicatur ęqualis poteſtati Chriſti in his, quæ pertinent ad regulandum ſtatum fidei, tamen tradita eſt in certa forma, ſcilicet ad conſtruendum, & non ad deſtruendum. Sicut dicitur 2 ad Corin. 10. & 13. Tollere tamen legem aliquam à Deo poſitam erat deſtruere, quæ ille conſtruxerat: ideo ex hac commiſſione generali nõ habebat poteſtatem Eccleſia ad tollendum legẽ Moyſi, & ſimili modo oſtenditur ſupra in prologo C noſtro q. 29. quod Eccleſia non poterat diſpenſare circa Euangelium, licet habeat ęqualem poteſtatẽ cum Chriſto, ſiue eandem. Ideo per hanc generalem poteſtatem non poterat tollere legem Moyſi, niſi Deus ſpecialiter hoc Eccleſiæ conferret, vel inſpiraret. Dicendum, quod lex Moyſi propriè ſoluta eſt per Deum, ſiue per ſeipſam. Dico autem per Deum: quia ipſe prænũtiauerat per prophetas ſuos, ꝙ illa lex ceſſatura eſſet. Iere. 31. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus veſtris in die, qua comprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti pactum, quod irritum fecerunt, ſed hoc erit pa- D ctum, quod feriam cum domo Iſrael: poſt dies illos dabo legem meam in viſceribus eorum & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erũt mihi in populum. Iſtud manifeſtè intelligitur de lege Chriſti, quæ vocatur lex noua, ſicut hic dicitur feriam fœdus nouum. Et illud initum fuit cum domo Iuda & Iſrael. id eſt, cum Iudæis, qui vocantur domus Iuda, & Iſrael inquantum erant de diuerſis tribubus. Et hoc fuit in lege Chriſti: Nam ipſe eam prædicare cœpit Iudæis, & non ibat ad Gentiles, nec volebat facere miracula inter eos, vt patet de muliere Chananæa infra 15. & etiam iubebat diſcipulis non ire in viam gentium, nec ad ciuitates Samaritanorum, infra 10. Dicitur etiã, quòd lex iſta E daretur in viſceribus Iudæorum, & ſcriberetur in corde eorum. Et conuenit legi Chriſti. Nam non fuit tradita in ſcriptis, ſicut lex Moyſi, quæ in tabulis lapideis à Deo tradita eſt Exod. 32. & 34. Lex autem Chriſti tradita eſt in ſola voce. Nam aperiens os ſuum docebat aſtantes de regno Dei ſupra in litera. Et ſic iſta lex non ſcribebatur, niſi in corde, quia non lapidibus, nec in membranis. Vnde nunquam fuit ſcriptum Euangelium, nec aliquid de lege Chriſti eo viuente, ſed aliquanto tempore poſt mortẽ ſuam, vt oſtenſum fuit ſupra in prologo 1. Hiero. quæſt. 2. Et ſcripſit illud Matth. cum vellet tranſire ad gentes Aethiopum Nubianorum, vt patet eodẽ prologo in litera, & q. 3. eiuſdem. Dicitur autem

conue-

conueniẽter lex iſta ſcripta in corde: quia homines
quãdo eam à principio acceperunt cum magno fer
uore deuotionis acceperunt, & ſic imprimebatur
cordibus eorum. Et per hoc, quòd Deus vocauit
legem iſtam nouam innuit, quòd lex Moyſi aliquã-
do ceſſatura erat. Nam id, quod inueteraſcit prope
interitum eſt, & ſic aliquando finem habet.

Iſtã auctoritatẽ Iere. 31. introducit Apoſtolus ad
Hebrę. 8. & exponit eã aliquo modo, & ex illo ver-
bo, ſcilicet. Teſtamentum nouum, vel pactum no-
uum oſtendit, quòd lex Moyſi ceſſatura erat, cũ ait:
Dicendo autem nouum veterauit prius, quod autẽ
antiquatur, & ſeneſcit prope interitum eſt. Deus
autem, qui dixit teſtamentum aliud nouum eſſe dã
dum, per quod iſtud inueteraſceret, prænunciauit,
quòd illud ceſſaturum eſſet. Et cum iſtud teſtamen
tum nouum dandum eſſet per Deum, ſicut ipſe di-
xit Iere. 31. apparet, quòd per ipſum auferẽda eſſet,
vel ſoluenda lex Moyſi. Itẽ patet hoc, quia Apoſtoli
quando denunciauerunt conuerſos ad Chriſtũ nõ
obligari ad legalia probauerunt hoc ex quadam au
ctoritate, quam introducit Iac. Act. 15. & ex illa cõ
cluſit diffiniendo, quòd non inquietarentur cõuer-
ſi ad Chriſtum ſuper obſeruatione legalium.

Item lex Moyſi per ſeipſam ceſſauit, quia quãdo
peruenitur ad finem alicuius rei naturaliter ipſa res
ceſſat. cum, habito termino, ceſſet motus. Lex au-
tem Moyſi ordinabat ſolum ad Meſſiam tanquam
ad finem, quia ipſe exhibiturus erat bona illa, quæ
Iudæi ſperabant. Cum ergo Meſſias veniret, & cõ-
pleret omnia, quæ in lege, & prophetis ꝓmiſſa erãt,
ad quæ lex ipſa ordinabat iam erat contra rationẽ
manere ipſam legem, cum haberetur totalis finis
ſuus. Chriſtus autem exhibuit omnia, quæ in lege,
& prophetis promiſſa erant. Ideo poſt eũ non de-
buit durare lex Moyſi. Et hoc ipſe innuit dicens, ꝙ
venerat legem implere, & quòd non transiret iota
vnum, nec apex à lege, donec omnia fierent: ergo
factis omnibus illis, lex manere non debebat. Et ſic
quantum ad hoc lex per ſeipſam ceſſabat tanquam
habito fine ſuo. Item lex per ſeipſam ceſſabat, quia
obſeruatio ſua ſibimet repugnaret. Nam per cere-
monias legales ſignificabatur Chriſtus venturus, &
paſſurus, & facturus alia pro redemptione noſtra, ſi
ergo factis omnibus his, adhuc obſeruaretur lex Moy
ſi, nihil aliud erat dicere, quàm quòd iſta nondũ fa-
cta erant, & ſic eſſent ſigna fallacia, & repugnantia
ſibi ipſis. Sic patet per Augu. in lib. contra Fauſtũ,
ſcilicet, ſi Chriſtus legem, & prophetas non ſoluiſ-
ſet, adhuc promitteretur naſciturus, paſſurus, reſur-
recturus, cum ideo magis hoc non ſoluerit, ſed ad-
impleuerit: quia iam non promittitur naſciturus,
paſſurus, reſurrecturus, quod illa ſacramęnta quod-
dammodo perſonabant, ſed annunciatur, quòd na
tus ſit, paſſus ſit, & reſurrexerit. quod hæc ſacramen
ta, quæ iam à Chriſtianis peraguntur, perſonant. Et
ſic ipſa lex Moyſi per ſeipſam ſoluta eſt, id eſt. ceſſa-
tionem inducebat. vt non eſſet iam ſignum fallax.

Amplius dicendum eſt, quòd etiam per Chriſtũ
lex Moyſi ſoluta eſt. Nam ipſe impleuit legẽ Moy-
ſi exhibendo omnia in ſeipſo, quæ in ea, & in ꝓphe-
tis promiſſa erant, vt ipſe dixit ſupra in litera. Et ta-
men impletis omnibus, ad quæ lex ordinabatur, nõ
poterat ipſa amplius manere. Ergo Chriſtus, qui
impleuit eam, fecit eam ceſſare, quam ſi non impleſ
ſet neceſſe erat, quòd vſque hodie duraret, vel in ꝑ-
petuum, quouſq; exhiberentur, quæ in ea promiſſa
erant: quia verbum Dei non poterat eſſe irritum.

Item Chriſtus ſoluit eam auferrendo aliquid de
præceptis, vel permiſſionibus eius. Nam ſecũdum

F legem Moyſi licebat dare libellum repudij: Chri-
ſtus autem vetuit infra in litera, & infra 19. Licebat
etiam ſecundum legem Moyſi dare ad vſuram ex-
traneis. Chriſtus autem iuſſit mutuari ſine vlla ſpę
vſuræ. Luc 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes.
Etiam licebat proſequi inimicitias ſecundum legẽ
Moyſi ex deſiderio vindictę. Nume. 35. Chriſtus au
tem vetuit etiam iraſci alicui infra in litera. Et ita
multas permiſſiones abſtulit de lege Moyſi. Et ta-
men omnes illę habebant vim à legiſlatore: ergo
Chriſtus diſſoluit vim legis Moyſi.

Item patet, quia Apoſtolus ad Gala 5. dicit, quòd
Chriſtus nihil prodeſt eis, qui circunciduntur, & qđ
euacuatur à Chriſto, qui per legem putant ſe iuſtifi
G cari: ergo Chriſtus eſt, qui facit ceſſare iſtas cæremo
nias. tanquam iam ſibi repugnantes. Itẽ patet hoc
circa diſtinctionem ciborum, quæ erat cęremonia
legis Moyſi, ſecundum quam iudicabantur aliqua
animalia munda ad cibum, & alia immunda. Leui.
11. & Deuteronomij 14. Chriſtus autem oſtendit
Petro nullum cibum eſſe immundum mittens dę
cœlo in viſione vas magnum diuerſis quadrupedi-
bus plenum, quorum quædam ſecundum legẽ erãt
immunda, vel potius, vt innuitur, omnia erant im-
munda. Et vox ad Petrum dixit: ſurge Petre, occi-
de, & manduca. Et Petrus dixit: Abſit à me. Domi-
ne, quia nunquam manducaui commune, & immũ
dum. Et vox iterum ad eum. Quod Deus purifica-
uit. tu ne commune dixeris. Act. 10. Et ſic Chriſtus
H ſoluebat hic legem Moyſi faciendo nullum cibum
eſſe immundũ, ſed cõcedendo generaliter vti omni
bus cibis tanquam mundis. Ipſe ergo legem ſoluit.

Apoſtoli etiam, & tota Eccleſia in concilio con-
gregata ſoluit legem Moyſi. Quia cum ante hoc du
bium eſſet, an legalia adhuc obligarent conuerſos
ad Chriſtum, diffinitum eſt non eſſe eos obligatos,
ſed per ſolam Chriſti fidem poſſe ſaluari.

Paulus autem per ſe legem Moyſi nõ ſoluit pin
cipaliter, nec etiã determinando conuerſos ad Chri
ſtum eſſe ab ea abſolutos, ſed ipſe ſicut cęteri Chri-
ſtiani expectauit determinationem generalem Ec-
cleſiæ: quam omnes Apoſtoli ſecuti ſunt. Ipſe ta-
men Paulus de hac quæſtione plura dixit, nuã aliqs
I aliorum, cum alij non ſcripſerint multa. ſicut Pau-
lus, & ipſe in omnibus, quæ dixit de ceſſatione lega
lium, & quomodo obſeruatio eorum repugnabat
legi Chriſti: ſecutus eſt intentionem Eccleſiæ, quã
ipſe vidit, cũ ĩterfuerit illi cõcilio generali: Act. 15.

Lex ergo Moyſi ablata eſt per Deum diffinientẽ
tempus, & durationem eius, & dantem aliã legem,
per quam ipſa tolleretur. Fuit etiam ſoluta per ſe- Apoſtoli, & tota eccleſia in concilio congregata ſoluit legem Moyſi.
ipſam, quia peruenerat ad finem ſuum. & ſic natu-
raliter ceſſabat. Soluta fuit etiam per Chriſtum tã-
quam per complentem omnia, quæ in ea promiſ-
ſa erant, & deducentem eam ad ſuum finem, & dã-
tem aliam legem nouam. Fuit autem ſoluta per
Eccleſiam, inquantum oſtendit. quòd non eſſet vo
K luntas Dei illam obſeruari. Et hoc patet ad id, qđ
dicebatur in principio, ſcilicet, quòd Eccleſia ſoluit
legem Moyſi. Concedendum, ꝙ ſoluit, non quidẽ
per modum purę poteſtatis, tanquam videretur ſi-
bi melius eſſe nõ obſeruari legem Moyſi, quàm ob-
ſeruari, & ob hoc, quòd ex poteſtate ſua iuberet il-
lam non obſeruari, ſed ſolum ſoluit eam oſtenden-
do ex ſacra ſcriptura, quòd iam non erat obſeruan-
da, quia Deus volebat illam ceſſare. Et patet hoc,
quia in illo concilio duo ſoli leguntur determinaſ-
ſe, ſcilicet. Petrus, & Iacobus, & ambo vſi ſunt au-
ctoritatibus ſacræ ſcripturæ, vel exemplis oſtendẽ-
tibus Dei voluntatem circa hoc: Actuum, 15.

Si

Si tamen ex pura poteſtate agerent, non allegaſſent aliquid, ſed dicerent: Placuit ſpiritui ſancto, & nobis non inquietari conuerſos ad Chriſtum ſuper obſeruatione legalium. Cùm autem dicitur de Paulo, dicendum, ꝙ nec ipſe ex poteſtate legalia abſtulit, quod Deus fecit, nec determinauit tanquam iudex, quid Deus ſuper hoc vellet: quia iſtud fecit Eccleſia, ſed ſolum oſtendit quid obſeruandum eſſet per Eccleſiæ determinationem circa legalia. Nam cum ipſe interfuiſſet illi concilio, & vidiſſet plenè intētionē Eccleſię, potuit in omnibus dubijs occurrentibus, & quandocunque accederent, oſtendere quid Eccleſia ſuper hoc determinaſſet: non tanquã ipſe determinans, ſed tanquam Eccleſię determinationem oſtendens. Licet ipſe latius, quàm Eccleſia locutus fuerit: quia ſciebat, quæ fuerat intentio Eccleſiæ diffiniendo. Et ſic in ſolutione legis Moyſi Deus fuit tanquam legiſlator: Eccleſia tanquam iudex: Paul. tanquam oſtendens ſententiam iudicis. Primus habet auctoritatem abſolutam nō dependentem ab aliquo, ſed ſolum, quia vult. Secundus habet poteſtatem limitatam, ſcilicet, iudicandi ſolũ per legem, quæ tamen poteſtas quædam eſt, quia nō licet cuilibet in alterum ius dicere per leges, ſed ſolum ei, qui iuriſdictioni pręeſt. Tertius nō habet iuriſdictionem aliquam quãtum ad iſtum actum, ſed ſolum habet vicē doctoris, cui creditur quantũ ad ea, quæ probat, & ita Paulus quantum ad ea, quæ ꝑ Eccleſiam diffinita erãt, nullam iuriſdictionē habebat, niſi ſolum, quòd inducebat ea ad intentionem ſuam probandam. Et ſic variè dici poteſt, quòd lex Moyſi ſoluta eſt à Deo, vel à Chriſto, vt erat Meſſias, vel ab Eccleſia.

Quare lex Moyſi ſoluta eſt. *Quæſt. XCIX.*

QVAERITVR quare lex Moyſi ſoluta eſt. Nã videtur, ꝙ non debuiſſet ceſſare, cũ bona eēt, & data à Deo, qui bonus erat. Manichæi autem putant legem veterem à Deo malè traditam eſſe, & ſic non eſſe obſeruandam. Vnde nec ipſi obſeruabant illam. Contra quos latè diſputat Augu. in lib. cõtra Fauſtum Manichæum. Iſta tamen eſt inſania, cum conſtet vnicum, & eundem Deũ eſſe à quo lex Moyſi tradita eſt, & à quo lex noua: qa Deus, qui loquebatur olim patribus in prophetis dando, ſcilicet, legem Moyſi, locutus fuit poſtea in filio ſuo dando. ſ. legem nouam, ad Hebrę. primo, Bonus ergo Deus illam dedit. Dicendum, quòd lex Moyſi bona erat, quia à bono auctore tradita erat, & ad bonum finē dirigebat, ſcilicet, ad Meſſiam, per quem remiſſio peccatorum, & omnia bona nobis tradenda erãt. Fuit tamen conueniens eam ceſſare propter multa. Primò propter imperfectionem ſuam: quia licet eſſet bona, nō erat tamen bona abſolutè, ſed bona pro hominibus imperfectis. Sicut aliquid eſt bonum paruulis, quod non eſt bonum viris. Et ita ad Gala 3. & 4 lex Moyſi comparatur pedagogo regēti pueros per timorem, lex autem Chriſti viris plenę ętatis, qui iam viuunt in libertate. Et quia non conuenit homini ſemper manere in pueritia, ſed peruenire ad virilem, & robuſtam ętatem, ad quam ordinatur, non conueniebat homini manere ſemper ſub lege Moyſi, quæ continebat quaſi quædam rudimenta puerilia per obſeruationem cęremoniarum, quæ in ſe inutiles erant, ſed aliquando iuſtum erat peruenire ad legem perfectioris vitę, in qua nō eſſent iſta rudimenta cęremonialia.

Manichęorum opinio.

Secundò fuit hoc, quia lex Moyſi mala quædã continebat. Nam licet omnia, quæ in lege erant licita erant, quia Deus illa iuſſerat, vel permiſerat, q̄dam tamen illorum nō erant ſimpliciter bona, qa melius erat ſuum oppoſitum. Sicut dare ad vſuram non erat bonum in ſe, ſed ſolum erat licitũ ex permiſſione. Nam non dare ad vſuram erat bonũ ſimpliciter. Sic etiam libellũ repudij dare, & perſequi inimicos deſiderio vindictę non erat bonum ſimpliciter, ſed oppoſitum ſuum, ſcilicet matrimoniũ eſſe indiſſolubile, & non habere vllas inimicitias, nec rancorem contra proximum. Iſtę autem omnes imperfectiones tolli debebant ad hoc, ꝙ eſſet lex perfecta. Et quia natura ſemper intendit perfectum, niſi per accidens facit aliquid imperfectum, ita agens per rationem perfectum intendit. Deus ergo, qui legiſlator erat, & quilibet alius legiſlator intendit ſemper legem perfectã imponere, niſi inquantum perfectio legis repugnat poteſt ſtatui politiæ, vel quia non poſſunt exiſtentes in politia illa propter ſuam imperfectionem tolerare legem tam perfectam. Ita ergo Deus à principio dediſſet Iudæis legem ſimpliciter bonam, & perfectam: quia tamen erant viri imperfecti valde, & non poſſent illam ſuſtinere, non dedit eis legem perfectã, ſed cõtinentem imperfectiones aliquas. Aliquando tamen homines futuri erãt diſpoſiti ad tolerandum legem perfectam, ideo conueniēs erat, quòd eis tũc daretur, & ceſſaret illa, quæ cõtinebat imperfectiones, & ita ceſſare debuit lex Moyſi.

Tertiò fuit hoc, quia ipſa lex ex ſeipſa importabat, ꝙ aliquando ceſſatura eſſet. Quia omnis res, q̄ habet aliquem terminum adueniente illo ceſſat. Lex tamē Moyſi fuit ordinata, ad quendam finem certum, ſcilicet, vt per eam perueniretur ad ꝓmiſſiones illas, quæ in ea, & in prophetis habebantur. ſ. de aduentu Meſſiæ, & de bonis conferendis per illum. Meſſias tamen venit, & exhibuit omnia, quæ ꝓmiſſa erant in lege, & ꝓphetis: ergo lex ceſſare debuit.

Nam aliàs diceremus, ꝙ lex Chriſti, quam nunc habemus debeat obſeruari à nobis, quando fuerimꝰ in Paradiſo: quia finis legis iſtius eſt vita æterna, inf. 25. Si ergo adueniente fine legis non ceſſaret lex, ſequeretur, quòd in vita ęterna legem iſtam obſeruaremus, quod fatuum eſt, vt ſi quis diceret, ꝙ mouebatur non intendens aliquem terminum. Etiã quia ſequeretur, quòd in vita ęterna eſſet nobis q̄dam labor. Nam obſeruatio legis laborioſa eſt, cum vocetur iugum, infra vndecimo. Tollite iugũ meũ ſuper vos, ideſt, obſeruate legem meam, vt infra 7. dicitur, quod arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Et iſta eſt via legis, ſiue mandatorũ, per quæ quis ingreditur ad vitam, infra 19 Si vis ingredi ad vitã ſerua mandata. Et tamen in vita ęterna nullus labor erit, nec luctus nec clamor, Apoc. 7. qa aliàs non eſſet ibi beatitudo, quæ dicit præſentiam oīs boni, & abſentiam omnium malorum: ergo lex non obſeruabit̃ ibi. Iſtud autem eſt, quia peruenitur ad finem ſuum: ergo etiam lex Moyſi ſeruari non debuit poſtquam Chriſtus compleuit omnia, quæ in ea, & in prophetis promiſſa erant. Vnde lex Moyſi non poterat durare in ęternum. Lex autem Chriſti propriè habet quòd duret in ęternum, ideſt, vſque ad finem ſęculi: quia finis ſuus non eſt aliquod bonum quod poſſit haberi in hac vita, ſed vita ęterna, infra 25. ſed q̄diu non peruenitur ad terminũ ſemper manet motus: ergo lex Chriſti ex ſe habet, quòd duret vſq; ad finem ſęculi, & ſic non ſuccedet ei alia lex.

Lex Chriſti durat in ęternum.

Quartò fuit hoc, quia ſi lex Moyſi ſemper ſeruaretur implicaret in ſe quandam repugnantiam. Nã cęremonialia eius erant introducta propter ſignificationem. Omnia enim ſignificabant Meſſiam, &

ea,

ea, quæ Meſſias facturus erat. Sicut dicitur ad Hebrę. 10. Vmbram futurorum bonorum lex habet. Et prima Corinth. 10. dicitur, quòd omnia in figura contingebant illis. Si ergo nunc obſeruarentur cęremonialia illa oſtenderetur, quòd adhuc expectabamus illa omnia, vt futura: quia cęremonialia erãt ſigna prænoſtica. Et ſic eſſent falſa ſigna, cum tam omnia, quæ ſignificantur per illa præterita ſint, & ſic repugnat ſtatui noui teſtamenti poſtquã Chriſtus mortuus eſt, quòd cęremonialia illa ſeruentur, quia ſignificarent Chriſtũ non eſſe natum, nec mortuum, & nondũ impleuiſſe ea, quæ in lege, & ꝓphetis ſcripta erant, ſed adhuc ſperarentur tanquam futura, quòd erat valde inconueniens. Sicut quando vinum venditur in domo ſignum pendet. G Si vero cum vinum non venditur, vel iam illo vendito, ſignum pendeat, fallax ſignum eſt, & errare facit homines. Deus autem, qui veritas eſt errorem auferre debet, ideo nõ debuit permittere, ꝙ impletis omnibus, quæ in lege, & prophetis promittebantur, maneret obſeruatio ipſorum cęremonialium.

Sic innuit Apoſtolus ad Coloſſen. 3. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut Neomenię, quæ ſunt vmbra futurorum. Et ſic Apoſtolus non vult, quòd iſta obſeruẽtur ex eo, quod eſſent ſigna falſa. i. quia erant ſigna futurorum, ideſt, eorum, quæ quondam fuerunt futura: nunc autem præterita ſunt. Eandem rationem tangit Augu. in H lib. contra Fauſtum dicens: Si Chriſtus legem, & ꝓphetas non ſoluiſſet, adhuc promitteretur naſciturus, paſſurus, reſurrecturus. Cum ideo magis hoc non ſoluerit, ſed adimpleuerit: quia iam non promittitur naſciturus, paſſurus, reſurrecturus, quod illa ſacramenta quodammodo perſonabant. Sed annunciatur, ꝙ natus ſit, paſſus ſit, reſurrexit, qđ hęc ſacramenta, quæ nunc à Chriſtianis aguntur, iam perſonant. Quintò fuit hoc, quia nunquam debet aliquis ſe implicare rebus inutilibus, cũ vix vacet homini ſe implicare in rebus vtilibus. Cęremonialia tamen veteris teſtamenti in ſeipſis erant inutilia, niſi ergo aliqua cauſa eſſet, ſecundum quam eſsẽt vtilia fieri non deberent. Tempore autem legis Moyſi I fuit conueniens illa obſeruari: tum propter ſignificationem, & principaliter: quia per iſta ſignificabãtur bona illa, quæ Iudæi expectabãt. Ad Hebrę. 10. & ad Coloſſen. 3. cum quia Iudæi implicare ſit debebant aliquibus ritibus cultus diuini. Erant tamen ipſi carnales, & non poſſent Deum colere ſpiritualiter, ſicut ipſe colendus erat: Ideo fuit eis cõueniẽs tradi occupationes cęremoniales, quibus ſe implicarent. Nobis autem non conuenit aliquid iſtorũ. Nam iam non ſunt aliqua bona expectanda, quæ ſignificari poſſint per tales cęremonias, quia omnia tranſierunt. Etiam modus colendi Deum conuenientior eſt noſter, quàm ille: quia ſicut Chriſtus dixit Ioan. 4. Deus ſpiritus eſt, & qui eum adorant, K oportet in ſpiritu adorare, ideſt, non colere principaliter per cęremonias corporales, per quas cũ Deo nihil conuenimus, ſed in ſpiritu, ideſt, per opera ſpiritualia, quia in hoc Deo ſimulamur. Vnde rectè Deum colimus per fidem, ſpeciem, & charitatem, vt dicit Auguſt. in Enchiridion, non ergo ſunt iam vtiles cęremoniæ legales: ideo ceſſare debuerunt.

Si obijceretur, quod adhuc lex Moyſi obſeruet, cum quædã leges eius iudiciales obſeruentur ab Eccleſia. Dicendũ, ꝙ lex Moyſi omnino ſoluta eſt, & ſic non manet nec quantum ad totum, nec quantum ad partem aliquam: Iſtę leges manent nunc nõ quidem tanquam partes legis Moyſi, vel tanquam à Deo datę, ſed tanquam ab eccleſia nouiter inſtitu-F tæ. De cęremonialibus autem nulla manet, nec vt pars legis Moyſi, nec vt ab Eccleſia inſtituta: immo omnes tales prohibitæ ſunt obſeruari. Pro quo ſciendum, quòd in lege Moyſi erant præcepta triplicia, ſcilicet moralia, iudicialia, cęremonialia. Prima ſunt ea, quæ naturaliter habent aliquam rationem debiti, & ſunt ad mores regulandos. Sicut decalogus, & multa ſimilia præcepta, quæ erant in lege, & prophetis. De iſtis dicendum eſt, quòd nullum ceſſauit per legem Chriſti, quia illa nõ pertinebant ad legem Moyſi ſpecialiter, ſed ad legem naturalẽ, cum inſint rationi noſtræ, & ideo manent omnia.

Alia ſunt iudicialia. Et iſta ſunt, quæ pertinẽt ad dirigendum actiones forales, ſicut leges pro contractibus, & delictis, furtis, adulterijs, homicidijs, & ſimilibus, de quibus Exo. 21. & 22. & in multis alijs locis. Iſtę leges non ſunt naturales, quia non inſunt intellectui noſtro, nec reſultant directè tanquã concluſiones ex principijs intellectus practici, ſed magis pendet ex voluntate legiſlatoris, & vigor obligandi in iſtis eſt ipſa poteſtas legiſlatoris. Iſta non dabantur in veteri teſtamento ad aliquid ſignificandum, ſed ſolum ad regulandum humanas operationes, licet interdum poſſent aliquid ſignificare. Iſta ablata ſunt adueniente nouo teſtamento, quæ cum ceſſauerit ſtatus veteris teſtamenti, totum, quod illius erat, ceſſauit. Alia erant cęremonialia, & iſta pertinebant ad ritum colendi Deum, ſicut ſunt ſa-H crificia, & libamina, & omnes cęremoniæ ſacerdotum, & leuitarum, quantum ad ea, quæ pertinebãt ad ſanctuarium. Sic etiam varię purificationes quãtum ad immunditias, & abſtinentiæ à cibis ad ritũ colendi Deum pertinebant inquantum per illa homo videbatur reddi mundior ad Deum colẽdum. Et per hunc modum omnia cęremonialia veteris teſtamenti pertinebãt ad ritum diuini cultus, quia ad illum diſponebant homines. Et de iſtis dicendũ, ꝙ ẽt omnino ceſſauerint cum propriè pertinerent ad ſtatum veteris legis. Eſt tamen differetia inter iſta, & iudicialia: quia licet neutra obligent, tamen iudicialia poſſunt obſeruari, cum Eccleſia multas leges de iſtis inter ſuas annumerauerit, vt patet ex-I tra de furtis, & de adulterijs, & de homicidio, & de iniurijs, & damno dato. Sic etiam poteſt quilibet princeps ſæcularis quancunque legem illarum, vel omnes facere obſeruari in terris ſuis, non tanquam obligantes ab antiquo, ſed tanquam ab eo nouiter vim accipientes. In cęremonialibus autem non licet hoc: quia nulli Domino, vel prælato licet reducere cęremonialia legis veteris ad obſeruationem, vt obſeruare diem Sabbathorum, & aliorum feſtorum, & circuncidi, & abſtinere à cibis. Quia faciẽs iſta elongarentur omnino à Chriſto. Ad Gala. 4. & 5. ideſt, Chriſtus non prodeſset ei aliquid, ſed efficeretur tanquam infidelis.

Ratio differentiæ eſt: quia iudicialia præcepta nõ K erant ad aliquam ſignificationem futurorum, per quam repugnarent ſtatui noui teſtamenti. Cęremonialia autem erant ad ſignificandum Chriſtum futurum, & ea quæ facturus erat, ad Coloſſ. tertio, & ad Hebręos quarto Et propter hoc ſeruare iſta directè eſſet contra ſtatum noui teſtamenti: quia per hoc quaſi aſſereremus Chriſtum nondum veniſſe, ſed quod illum expectabamus. Quod eſſet errare in fide. Ideo tanquam peſtifera cauenda ſunt cęremonialia. Iuditialia autem nihil præiudicant nouo teſtamento in hoc, quia nihil ſignant.

Differẽtia inter iudicialia, & cęremonialia pręcepta.

Item cęremonialia nunc nullam vtilitatem nobis afferre poſſunt, ſed potius impedire à ſpiritualibus occupationibus, cum ipſe ſint quædam occu-

patio-

pationes corporales. Apoſtolus tamen dicit, quòd nos exerceamus circa pietatem: quia exercitatio corporalis ad nihil vtilis eſt, vel ad modicum. Iudicialia autem poſſunt eſſe nobis vtilia: quia aliquibus politijs poſſunt proficere, & conuenire, ſicut cõueniebant genti Iudæorum. Ideo obſeruare ceremonialia nullo modo licet. Iudicialia autem ſeruari licitum eſt, ſi de nouo inſtituantur obſeruari. Et ſic patet quomodo lex Moyſi, quanquam bona fuit nuoc obſeruari oon debeat.

Quomodo dicitur, quòd Chriſtus impleuerit legem, & prophetas. Quæſtio C.

Oppoſitio primo. QVAERITVR, quomodo dicitur, ꝙ Chriſtus impleuerit legem Moyſi, & prophetas: qa videtur, quod potius ſoluerit. Nam ipſe ſoluebat cuſtodiam Sabbathi curans ęgros in Sabbatho, & iubens curatis portare grabatum die illa. Ioan. 5.

Oppo. 2. Item iudicialia videtur non impleuiſſe: quia mulierem deprehenſam in adulterio, quæ per legem lapidari iubebatur, impunitam ire permiſit. Ioan. 8.

Oppo. 3. Item cęremonialia de abſtinentia ciborum prohibitorum in lege videtur non ſeruaſſe: quia dixit infra 15. Quod intra per os, non coinquinat hominem, ſed quæ ipſe dicebat alijs facienda, ipſe faciebat: ergo non abſtinebat à cibis immundis.

Ñi.Nicol. de lyra ad ſimm. q. Dicendum, quod Nicolaus in hoc ponit longam diſtinctionem oſtendendo, quòd Chriſtus impleuit legem, & prophetas. Dicit enim, quòd in lege, & prophetis erant quædam per modum præcepti, & alia per modum promiſſi ipſis obſeruantibus legem. Et vtraque Chriſtus adimpleuit.

Triplicia præcepta. Circa præcepta diſtinguit dicens: quædam eſſe moralia alia cęremonialia alia iudicialia. Moralia impleuit Chriſtus ea obſeruando, & ad obſeruationem eorum alios incitando, infra 19. Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata. Secũdò ea impleuit ſanum intellectum eorum declarando, & errorẽ Iudæorum circa hoc auferendo, vt patet infra in litera. Tertiò adimpleuit ea conſilia apponendo, quæ faciunt ad perfectionem mandatorum obſeruantium. Nam perfectius obſeruat mandatum de non occidendo, qui cauet ab ira inordinata, quàm qui ſolum cauet ab interfectione. Secunda præcepta erant cęremonialia, & iſta diuidebantur in tria: quia quædam pertinebant ad ſacramenta, ſicut circuncilio quantum ad omnes homines, vnctio quãtum ad Reges, & Pontifices. Chriſtus autem non aſſumpſit ſtatum ſacerdotis legalis: quia non fuit de Tribu ſacerdotali, ad Hebrę. 7. nec habuit ſtatum regis terreni: immo dixit coram Pilato, quòd regnum ſuum non erat de hoc mundo. Ioan. 18. Sed fuit vnctio ſua ſpiritualis. Nam vnctus eſt à Deo patre plenitudine gratiarum. Pſal. 44. Vnxit te Deꝰ tuus oleo letitiæ præ conſortibus tuis.

Circuncilionem autem, quæ erat Sacramentum commune, Chriſtus adimpleuit. Primò, illam in ſe ſuſcipiendo. Secundò melius, & efficacius, & generalius ſacramentum inſtituendo loco ipſius, ſcilicet baptiſmum, in quo magis confertur, quàm in circunciſione, & confert tam viris, quàm fœminis.

Alia erant cęremonialia pertinentia ad ſacrificia ſicut immolatio agni Paſchalis, & iuge ſacrificium, & ſimilia. Iſta autem erant ſigna alterius ſacrificij perfectioris, ſcilicet, Chriſti immolandi pro nobis in Cruce. Ideo Chriſtus impleuit iſta. Vno modo corporaliter patiendo, alio modo Sacramentum efficacius, vel ſacrificium, ſcilicet, Euchariſtiam inſtituendo. Cęremonialia etiam quædam pertinebant ad ſacramenta, vel potius ſacra. Et de talibus erant præcepta prohibitiua aliquorum ciborum, & circa aliquas purificationes. Iſta Chriſtus obſeruauit, & ſic impleuit, & etiam obſeruationem aliã meliorem oſtendit, ſcilicet, abſtinere ab immunditijs ſpiritualibus, quæ ſignabantur per immunditias corporales, & etiam ea, quæ immunda iudicabantur, purificauit, vt iam munda ſint. Ideo cum Petrus diceret commune, & immundum nunquã intrauit in os meum, dixit ad eum vox de cœlo. Quod Deus purificauit tu ne commuoe dixeris, ſed reddidit omnes cibos mundos: quia iam nihil eſt immundum, quod cum gratiarum actione ſumatur, prima ad Thimo. 4. Alia erant præcepta iudicialia: & iſta Chriſtus impleuit rigorem eorum per miſericordiã tẽperãdo, in quibuſdam per ſeipſum, & in alijs dimiſit poteſtatẽ prælatis Eccleſiæ, & principibus ſęcularibus, vt de his ordinent, ſicut eis videbitur pro veritate temporum, locorum, & perſonarum, expedire. Et iſtud non fuit legem ſoluere, ſed implere, quia ſic ordinauit ad meliorem modũ obſeruationis iuſtitiæ. Sicut non deſtruitur puer quando efficitur vir, quia licet tranſeat pueritia, manet melior, & robuſtior ætas. Ipſa enim lex vetus habuit modum pueri. Ideo dicebatur pedagogus, ad Gala 3. Lex autem noua habet locum viri perfecti. Pueri autem per timorem in bonum ducuorur: viri autem per amorem. Ideo in lege veteri pœnę debuerunt eſſe duriores, quàm in noua. Impleuit autem Chriſtus ea, quæ erant in lege, & prophetis per modum promiſſi. Et primo ea, quæ erant in lege. Promittebant enim lex bona temporalia, & excellentiam in honore. Deuteron. 26. Cuſtodias omnia præcepta eius, & faciet te excellentiorem cunctis gentibus. Chriſtus autem promiſit obſeruatoribus legis nouę bona ſpiritualia & ęterna.

Sic etiam adimpleuit prophetas. Nam prophetę principaliter locuti ſunt de Chriſto, & de omnibus pertinentibus ad eum. Iſta autem ipſe impleuit naſcendo, moriendo, & cętera faciendo, quæ de ipſo prænunciata erãt. Sic ipſe dixit Luc. 24. Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt de me in lege, & prophetis, & Pſalmis. Et ſic omnia Chriſtus impleuit, quæ in lege, & prophetis ſcripta erant. Et ſic vult Nicola. Chriſtum impleuiſſe legem.

Ad primum dicendum, quòd Chriſto licuit curare die Sabbathi: quia non erat hoc contra obſeruantiam Sabbathi, vt ipſe probauit, Luc. 13. & 14. & etiam quòd portaret curatus grabatum ſuum: licet aliàs eſſet contra obſeruationem Sabbathi: licuit fieri propter diuinum honorem, vt per hoc appareret quomodo ille curatus fuerat miraculosè die illa. Et hoc fieri licebat: quia Chriſtus poterat diſpenſare, vt fieret hoc die illa, quia ipſe erat Dominus Sabbathi, infra duodecimo, ſcilicet Dominus eſt filius hominis Sabbathi. Ad primũ arg.

Ad ſecundum dicendum, quòd non arguitur ex hoc Chriſtum feciſſe contra iudicialia non puniendo mulierem deprehenſam in adulterio: immo ſic melius fecit, quàm aliter: quia ad hoc, quòd aliquis alium condemnet non ſolum requiritur, quòd ille deliquerit, ſed etiam, quòd iſte habeat iuriſdictionem. Chriſtus autem licet omnia poſſet, quia Deus erat: tamen non habebat iuriſdictionem temporalem eo modo, quo homines habent. Vnde nõ apparebat, quòd liceret ei exercere tales condemnationes iudiciales. Sic enim ipſe dixit Luc. 12. cum quidam peteret ab eo: Domine, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. Dixit Chriſtus: O homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorẽ inter vos? Ad ſecundum arg.

vos? Quaſi dicat: Non habeo talem iuriſdictionẽ, quia nemo illam mihi dedit. Et ſic ſuper iſtã adulteram non videbatur habere iuriſdictionem ad cõdemnandum eam. Item quia ad hoc, vt aliquis cõdemnetur de crimine, non ſufficit, quòd iudici cõſtet de delicto, ſed quòd conſtet iudicialiter, ſcilicet per accuſationem, & teſtificationem, vel inquiſitionem, aut alios modos iuris. Nunc autem mulier iſta non conuincebatur per teſtes: ideo non accuſabatur ab aliquo. Ideo etiam ſi Chriſtus fuiſſet iudex temporalis non poterat eam legitimè condemnare. Et patet, quod ad hoc ipſe aduerterit. Nam poſtquam receſſerunt Iudęi, qui duxerunt eã ad Chriſtum dixit ipſe. Mulier quis te accuſat, & illa ait: Nemo Domine. Chriſtus verò dixit: Nec ego te condemno. In quo innuitur, quòd Chriſtus non condemnabat eam, eo quòd illa non accuſabatur de crimine, nec conuincebatur deſiſtentibus accuſatoribus. Ideo rectè fecit, quia etiam ſi eſſet iudex per humanam poteſtatem idem faceret.

Ad tertiũ arg.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus non violauit legem de diſcretione ciborum. Nam quando dixit, quòd illud, quod intrat in os non coinquinat hominem, non locutus eſt contra abſtinentes à cibis vetitis in lege: ſed contra illos, qui accuſabãt diſcipulos Chriſti manducantes manibus lotis: tanquam eſſet neceſſarium illud obſeruari: Chriſtus autem oſtendit, quod non erat neceſſarium.

Opi. Nic eſt incõueniens literæ.

Dicendum, quod modi iſti, quibus ſecundum Nicola Chriſtus dicitur impleuiſſe legem, & prophetas ſatis conuenientes ſunt: quia implere poſſet accipi diuerſis modis, & tamen intentio Chriſti, & litera iſta non conuenit illis. Sed implere legem poteſt accipi dupliciter: vno modo faciendo, quod in ea iubetur: alio modo exhibendo, quod in ea promittitur. Sic dicit Auguſtinus in libro contra Fauſtum, ſcilicet: Impletur lex, cum fiunt, quę ibi pręcepta ſunt: vel cũ exhibentur, quæ prophetata ſunt.

Secundum hoc poſſumus accipere ſoluere legẽ, quia ſoluere eſt deſtruere, & tunc lex deſtruitur, quando vigor eius auſertur. Habet enim lex vigorem in duobus, ſcilicet, quia aliquid fieri iubet, & aliquid ad exhibendum promittit. Promiſſum eſt principale in lege, cũ propter illud lex obſeruetur.

Dicitur autem res manere, quando manet ſecundum illud, quod in ea principale eſt, & deſtrui ſimpliciter quando deſtruitur ſecundum id, quod eſt principale eius. Si ergo lex annihilaretur quantum ad promiſſa ita quod ea, quę promiſſa erant, nunquam exhiberentur, diceretur lex ſolui. Si autẽ promiſſa in lege omnino exhiberentur, diceretur lex ſimpliciter impleri. Hoc modo Chriſtus locutus eſt dicens: Non veni ſoluere legem, ideſt, euacuare promiſſa eius, ita, quod non exhibeantur, ſed implere, ideſt, illa exhibere realiter. Et hoc verum eſt, quia præter ipſum nemo impleuit legem, cum ipſe fuerit totum bonum, quod promittebatur in lege. Et per hoc, quod venit, & prædicauit, & paſſus eſt, impleuit legem, quia nihil aliud in lege promittebatur. Accipiendo legem quantum ad id, quod iubet, lex impletur quãdo ei obeditur faciendo, quod in ea iuſſum eſt, & lex ſoluitur quando contra eam aliquid fit.

Hoc modo non dixit Chriſtus veniſſe ad implendum legem, quia nemo ad hoc poteſt venire, ideſt, naſci, vt ſub lege viuat, quia viuere ſub lege non eſt finis, ſed ad finem. Et tamen venire ad implendum legem eſt venire ad aliquid tãquam ad finem.

Etiã, quia hoc modo Chriſtus nihil ſpeciale egiſſet: quia non impleuit ipſe ſolus legem, ſed omnes

F Iudæi. Et ideo non dixiſſet, quòd venerat legem implere, & tamen rectè diceretur, quòd veniebat implere legem, ideſt, exhibere, quæ in ea promiſſa ſunt. Quia iſtud erat maximè dignitatis, cum omnes Iudæi hoc ſperarent, & nemo illud poſſet efficere, niſi Meſſias. Legem autem quantum ad obſeruationem aliqualiter Chriſtus impleuit, quia per eam cõuerſatus eſt quandiu vixit. Et tamen non omnino impleuit eam ad literam, ſicut Iudæi, quia aliquid ſoluebat de literali obſeruatione. Sicut quando iuſſit, quòd curatus de ęgritudine in Sabbatho portaret grabatum ſuum. Ioan. quinto. Hoc tamen fieri non licebat Sabbatho.

Etiam incępit ſoluere legem tollendo permiſſio
G nes eius, quia dixit non eſſe dandum libellum repudij: quem tamen lex permittebat: infra in litera, & infra decimonono. Ideo hoc modo potius Chriſtus ſoluit legem, quàm impleuit.

Ideo dicendum, quòd Chriſtus impleuit legem complendo omnia, quæ in ea promiſſa erant, nõ tamen impleuit quantum ad ea, quæ iuſſa erant, ſed potius quantum ad hoc ſoluit.

Qui autem voluit dicere, quòd Chriſtus impleuit legem dando aliam meliorem obſeruationem, & temperando rigorem eius per alias leges meliores, & quòd hoc ſit perficere legem, ſicut puer non deſtruitur, quando de pueritia tranſit in iuuentutem, ſed potius perficitur, vt dicit Nicola. non poſſunt
H omnino applicare ad literam: nam iſto modo lex ſoluitur. Verum eſt enim, quòd populus, qui habebat legem, melius ſe habet, quando meliores leges ei dantur, & ſtatus eius perficitur, & tamen ipſa lex totaliter perit introducendo aliam meliorem, per quam ipſa tollatur. Et quod dicunt de puero idem eſt. Nã quando puer tranſit de pueritia in iuuentutem, ipſe quidem non perit, ſed perficitur: ętas tamen puerilis omnino perit. Ita Iudæi, quibus data eſt lex Chriſti, quæ erat melior acceperunt perfectiorem ſtatum, & tamen ipſa lex Moyſi, quã prius habebant, totaliter ſoluta eſt per legem Chriſti. Et ſic non poteſt propriè dici, quòd Chriſtus non ſoluerit legem iſto modo. Etiam quando dicitur, quod
I fecerit additamenta ad legem, non eſt intelligendũ de lege Moyſi, ſed de quibuſdam præceptis decalogi, quæ habentur hic, vt patet ex litera. Lex autem Moyſi, quæ conſiſtebat in cęremonialibus, & iudicialibus totaliter perijt, & ſic ſoluta eſt quantum ad obſeruationem. Chriſtus ergo nihil aliud intellexit, niſi quòd ipſe non veniebat ad euacuandum promiſſa legis, ſicut ſi vellet nouam legem dare, & nouas promiſſiones, quia iſtud eſſet omnino ſoluere legem, ſed venit ad implendum, quia perfecit omnia, quæ promiſſa erant in lege, & prophetis.

Et hoc conſonat literæ inquantum dicitur: Non veni ſoluere legem, & prophetas: quia ſi intellexiſſet de ſolutione, quæ eſt non obſeruare, ſolum di-
K xiſſet: non veni ſoluere legem: quia ibi ſunt præcepta quæ obſeruari, vel ſolui poſſunt.

Prophetæ autem promiſſiones continent, & nõ mandata: ideo non poſſunt hoc modo ſolui, ſed ſoluuntur ſi dicatur, quòd promiſſa per prophetas nunquam euenient. Implentur ſi exhibeatur, quod in eis promiſſum eſt: ergo de iſta impletione Chriſtus intellexit. Item conſonat hoc verbis ſuis, quia quando dixit: non veni ſoluere legem, &c. ſubiunxit. *Donec tranſeat cœlum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Hoc autem neceſſe eſt intelligi de impletione promiſſorum, quia intelligendo impletionem de obſeruantia mandatorum: quotidiè implebatur lex à Iudæis, qui eam

obſer-

obſeruabant ad vnguem. Item hoc conſonat verbis Chriſti Luc. 24. neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & Pſalm. de me. Et ſic impletionem poſuit pro cõpletione promiſſorum, & non pro obſeruatione legis. Quomodo autem per hoc ſatisfaciebat Iudæis auferendo ſcandalum, quod poſſet oriri contra eum, & quid intenderet per hoc ſuadere oſtenſum eſt ſupra quæſtione 96. Sic ergo litera ſecundum intentionem Chriſti exponenda eſt, & nulla erit tunc calumnia, nec oportebit inquiri ſupplicationes diuerſas, & ſubterfugia. Verum eſt tamen, quòd doctores variè exponunt. Vnde Chryſo. ſuper Matt. dicit: Hic duplex eſt ſenſus. Nam adimplere legem, aut eſt addendo aliquid, quod minus habet, aut faciendo quod habet. Vterque modus poſſet aliqualiter applicari Chriſto: etiam tamen non conuenit literæ: quia non poteſt intelligi implere, id eſt, facere qđ lex iubet, quia non eſt tunc ad propoſitum, quod Chriſtus ſubiunxit. *Donec tranſeat cœlum, & terra, iota vnum non præteribit de lege.* Non poteſt etiam accipi pro additamento facto, quia etiam non cõuenit hoc verbis Chriſti prędictis. Maximè, quia per hoc Chriſtus non placaret Iudæos, ſed potius exacerbaret eos, quia ſicut erat contra legem non facere, quod iuſſum erat. Ita erat contra eam, immo grauius addere aliquid. Nam Deus hoc vetuerat Deuteron. 4. Non addetis quicquam ad verbum, quod loquor vobis, nec minuetis ex eo. Alio modo dicit ipſe Chryſo. in homil. quadam, quòd Chriſtus impleuit prophetas complendo, quæ per ipſos dicta fuerant. Legem autem compleuit nihil de ea tranſgrediendo, ſecundò iuſtificando per fidem, quod lex per literam facere nõ poteſt. De prophetis rectè dictum eſt, quòd Chriſtus impleuerit in eis promiſſa. De lege tamen, quòd impleuerit eam iuſtificando per fidem, non eſt ſatis ad propoſitum Chriſti. Quia ſi lex manſiſſet cum fide Chriſti, & iuſtificaretur poſtea homo per ipſam legem, per quam prius iuſtificari non poterat, eſſet verè ſibi datum aliquod complementum, ſiue perfectio, & tamen adueniente iuſtificatione, quæ eſt per fidem, ceſſauit lex, vt Apoſtoli oſtenderunt Actuum 15. ergo non fuit tunc completa lex, ſed magis ſoluta. Et redit hoc ad quod ſupra dicebatur de puero, qui efficitur vir. Auguſt. exponit alio modo dicens, quod Chriſtus effectus ſacerdos impetrat nobis indulgentiam de peccatis contra legem, quam difficile erat obſeruare etiam exiſtentibus in gratia. Alio modo exponit implere, ſcilicet, addendo aliquas declarationes, cum ait: Puto etiam ſic eſſe accipiendum, quod dicitur: Non veni ſoluere legem, ſed implere. Hijs, ſcilicet, additamentis, quæ ad expoſitionem pertinent antiquarum ſententiarum ad conuerſationem in eis. Ponit tamen aliam expoſitionem in lib. contra Fauſtum, ſcilicet: Impletur lex cum fiunt, quæ ibi præcepta ſunt, vel cum exhibentur, quæ prophetata ſunt. Et iſta ſola eſt, quæ omnino conuenit literæ, & intentioni Chriſti, ſcilicet, quòd lex impleta ſit exhibendo, quæ in ea promiſſa ſunt. Sed dicetur, quòd prophetæ hoc modo poſſunt impleri, ſed non lex. Dicendum, ꝙ lex propriè continet præcepta, & tamen inter pręcepta ponuntur illa promiſſa, ad quæ ordinabatur lex, & propter quæ obſeruabatur, & iſta poterãt impleri. Sed adhuc obijcietur, quòd lex à Chriſto non ſit impleta ſic: quia completio legis eſt per charitatem ad Gala. 5. Omnis enim lex in vno ſermone impletur: diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Dicendum, quòd perfectio accipitur ibi pro fine quodam, non quidem pro fine vltimo operantis, ſed pro

A quodam fine intento à legiſlatore. Nam lex cum non ſit propter ſeipſam, ordinatur ad quandam fęlicitatem obſeruantium. Et propter hoc obſeruatur, & tamen legiſlator intendit per legem introducere quandam bonam habitudinem inter ſubditos, ſcilicet, vt obſeruando legem, non ſe offendant. Quod neceſſe eſſet ſi nulli legi ſubiecti viuerent. Et per hoc legiſlator intendit quandam pacem, vel amicitiam procurare inter ciues, quæ per legem introducetur, inquantum ipſi conuerſando rectè ſecundum legem non ſe offendent mutuo. Et iſta pax, vel amicitia eſt quidam finis intentus à legiſlatore. Sic dicitur. 8 Ethicorum, quòd legiſlator magis intendit facere ciues amicos, quam iuſtos, ſi poſ-

B ſet inter eos perpetuam amicitiam introducere. Et tamen adhuc iſta amicitia, vel pax non eſt vltimum donum, quòd homines expectant per obſeruationem legis, ſed iſta pax immediatè ordinat ad illud bonum, & poterat eſſe quædam pars eius. Sic intelligitur quod Apoſtolus dixit: legem impleri in vno ſermone, id eſt, Totum, quod lex intendit per diuerſa præcepta, non eſt, niſi, quòd homines inter ſe charitatem habeant, vt magis inducit ad Rom. 13. Et tamen non eſt iſte finis vltimus legis, ſicut pax, aut amicitia non eſt finis in politia vltimus. Ideo completio legis ſimpliciter non eſt per iſtam pacẽ, vel amicitiam ciuium, ſed per hoc, quod aduenerit illa fęlicitas politica, ad quam ordinatur lex. Iſtud

C autem eſt, quod in lege promittitur: quia ibi vltimum bonum ponitur, ad quod mouetur operans obſeruando legem. Et iſtud Chriſtus impleuit, quando exhibuit in ſe omnia, quę in lege promiſſa erant. Et ſic eſt iſta magis propria completio legis, quàm introducere charitatem: quia charitas adhuc eſt quidam finis intra legem, id eſt, qui habetur in ipſa obſeruatione legis. Promiſſa autem per legem ſunt aliquid extra legem, id eſt, quæ non habentur in actu obſeruationis legis, ſed dabuntur obſeruantibus, & ſic Apoſtolus locutus eſt de completione legis, quæ non eſt totaliter terminus, ſed manet homo adhuc in aliqua obſeruatione legis. Chriſtus autem loquitur de impletione, quæ eſt totaliter terminus: ideo

D verbum Apoſtoli non poteſt totaliter applicari ad præſens. Hic dicendum erat de tempore, quo legalia ceſſauerunt, & de alijs dubijs circa hoc, de quibus dicetur ad Gal 4. & 5. quia ibi eſt locus eorum.

Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Dico autem vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & phariſæorum, non intrabitis

E in regnum cœlorum.

Qui ergo ſoluerit. Hic ponitur qualis debeat eſſe doctrina prælatorum, ſecundum quam Chriſto ſe conforment. Et conſiderandum, quòd triplex eſt modus doctorum circa moralia: quidam enim malè viuunt, & malè docent circa legem, cuiuſmodi ſunt hæretici, vel infideles. Alij ſunt, qui benè docent, & benè viuunt, vt boni doctores catholici. Alij ſunt, qui benè docent, & tamen prauè conuerſantur ſicut catholici doctores, iniqui tamen. Iſtos tres modos doctorum ponit hic Chriſtus. De ſecundo, ibi. *Qui autem fecerit.* De tertio, ibi. *Dico autem vobis.* Circa primum dicitur. *Qui ergo ſoluerit vnum de man-*

Triplex modus doctorũ circa moralia.

F *datis iſtis minimis*. Inſtruebat hic Chriſtus Apoſtolos, qui futuri erant doctores totius orbis, ideo oſtendebat eis conditionem doctorum. Bonus autem doctor debet recta docere, & ſecundum illa conuerſari: ſicut de Chriſto dicitur: Act. 1. quòd cœpit Ieſus facere, & docere. Poteſt autem deprauari aliquis circa hoc totaliter, ſcilicet, falſa docendo, & malè operando. Et quia qui falſa docet in moralibus, prius ipſe illa agit, & in excuſationẽ ſuæ vitæ ſic docet, quia vellet alios ſibi ſimiles facere, dicitur primo. *Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis*. Soluere mandatum eſt facere contra illud. Quia cum mandatum nihil aliud habeat, niſi vim obligandi, cum quis non obſeruauerit illud, deſtruit totum vigorem eius, & ſic ſoluit illud. Et dicitur. *De mandatis iſtis minimis*. Ideſt, de man-
G datis iſtis, quæ ego prædico. Et dixit: minimis. Quaſi dicat, non ſolum incurret pęnam, quam ego prænuncio illi, qui violauerit aliquod mãdatum de magnis, ſed etiam qui minimum omnium ſoluat punietur. *Et docuerit ſic homines*. Ad hoc quod homo puniatur ſatis eſt, vt ſoluat mandatum aliquod legis, & nõ requiritur, quòd etiam doceat homines ſic facere. Quia tamen Chriſtus loquebatur hic de doctoribus, quorum opus eſt docere, dixit: Et docuerit ſic homines. Ponitur etiam hoc propter pœnam, quæ ſubiungitur, ſcilicet, minimus vocabitur in regno cœlorum: quia iſta pęna ſolum eſt eorum, qui malè viuunt contra legem agendo, & prædicant ſic agendũ eſſe. Qui autem legem ſoluerint, & tamen non do-
H cuerint homines illam ſoluere, punientur, ſed non erunt minimi in regno cœlorum. Et dicitur. *Minimus vocabitur in regno cęlorum*. Ideſt, in Eccleſia erit minimus: quia non poteſt eſſe deterior, q̃ qui prauè viuit, & peruersè docet. Chriſtus autem intendit per hoc inducere homines ad obſeruãdum omnia, quæ ipſe hic prædicauit, ſcilicet, vt præcepta obſeruent, & contra illa non doceant. *Qui autem fecerit, & docuerit*. Ideſt, qui impleuerit mandatum quoddam, & docuerit homines illud obſeruare prædicando eſſe obſeruandum, vel hortando ad obſeruationem, & illi ſunt recti doctores, qui duplici honore digni ſunt, quia rectè viuunt, & rectè docent. Prima Corin. 5. *Hic magnus vocabitur in regno cœlorum*. Ideſt, vocabitur
I magnus in Eccleſia militanti, quæ eſt regnum cœlorum. Et hoc, quia habet duplicem magnitudinẽ, vnam bonæ vitæ, & aliam, ſanæ doctrinæ. Vel in regno cœlorum, ideſt, in vita æterna: quia qui benè docet, & rectè viuit, non ſolum vitam ęternam habebit, ſed etiam magnam excellentiam habebit in illa: ſicut dicitur: Daniel. 12 Qui docti fuerint, fulgebũt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et ſic vocabuntur magni in regno cœlorum, quia non ſolum habebunt præmium eſſentiale commune cum cæteris, quod eſt videre Deum, ſed etiã præmium quoddam accidentale vltra cæteros, quod vocatur aureola, & competit doctoribus ſacræ ſcri-
K pturæ. De aureolis autem dicetur. inf. 13. *Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm ſcribarum, & phariſæorum*. Iſtud eſt tertium quantum ad illos, qui benè docent, & malè viuunt. Nam non ſufficit eis ad eundum in vitam æternam illud docere. Huiuſmodi autem erant phariſæi, & ſcribæ. Nam iſti prædicabant inter Iudęos. Sicut dicitur inf. 7. ꝙ mirabantur turbę in doctrina Chriſti: quia erat docens: ſicut poteſtatem habens, & non ſicut ſcribę eorum, & phariſę. Iſti autem, vt iuſti viderentur, prædicabãt ea, quę iuſta ſunt: immo & vltra neceſſaria addebant aliquid, vt ſtrictioris vitæ, & maioris ſanctitatis viderentur, & tamen non obſeruabant ęa, quæ

F prædicabant, vt patet inf. 23. ſcilicet. Super cathedrã Moyſi ſederunt ſcribæ, & phariſæi Omnia quæcunque vobis dixerint, ſeruate, & facite, ſecundum vero opera eorum nolite facere: dicũt enim, & non faciunt: alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem ſuo volunt ea mouere De iſta iuſtitia dicit Chriſtus, quòd non ſufficit homini ad intrandum in regnum cęlorum Scribæ vocantur ſapientes, quia in ſcripturis eruditi ſunt. Quid autem ſint phariſæi, & de ritibus eorum, & de quatuor ſectis Iudæorum, ſcilicet, phariſæorum, Saduceorum, Eſenorum, & de 4. philoſofia latè dictum eſt. ſup. 3. cap q 43. Dicitur hic, niſi abundauerit iuſtitia veſtra, ideſt, niſi fuerit ma-
G ior. Quaſi dicat: Phariſæi, & ſcribæ iuſtitiam quandam habent, ſed non ſufficientem. Eſt enim iuſtitia duplex, ſcilicet, recta facere, & recta docere. Nam iuſtitia dicit quandam rectitudinem, & vtrobique eſt rectitudo. Rectè viuere etiam ſi nihil doceamus ſufficit homini: rectè tamen docere, niſi rectè viuamus non ſufficit. Scribę autem, & phariſæi habebãt vnam iuſtitiam illarum, ſcilicet, rectè docere, ſed nõ viuere: ideo non ſufficiebat eis ad vitam æternam. Chriſtus igitur dixit: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, &c. ideſt, niſi fuerit maior. Ita, ꝙ non ſolum recta doceatis, ſicut phariſæi, & ſcribæ, ſed etiam rectè viuatis non habebitis vitam æternam. Totum hoc dirigebatur ad doctores noui teſtamẽti, quibus opus erat tam in vita, quàm in doctrina habere rectitudi-
H nem. *Non intrabitis in regnum cœlorum*. Ideſt, in vitam æternam. Nam hic non poteſt accipi pro Eccleſia militanti: quia in ea erant iſti ſcribæ, & phariſæi, qui recta docebant. & malè viuebant, ſed beatitudinem nunquam aſſequerentur ſic faciendo.

Iuſtitia duplex recta facere, & recta docere.

Quæ ſunt mandata iſta minima, de quibus Chriſtus hic loquitur. Quæſtio C I.

QVAERITVR, quæ ſunt mandata iſta minima, de quibus hic Chriſtus loquitur. Putant quidam, quòd ſunt mandata veteris teſtamẽti: quia illa ſunt minima, eo ꝙ ſunt minora mandatis noui teſtamenti: quia minus conſerunt. Et ſic innuit Au-
I guſt. dicens: Vel è contrario illa quæ præcepta ſunt in lege dicuntur minima, quę autem Chriſtus dicturus erat, ſunt maxima mandata. Et tunc oportet cõtinuari iſtam literam præcedenti. Quia Chriſtus dixerat ſup quòd donec tranſeat cęlum, & terra non præteribit iota vnum, aut vnus apex de lege. Ideo ſubdit quaſi inferendo. *Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis*. Quaſi dicat, quia de lege non poteſt aliquid cadere, nec etiam vnum iota, aut apex, quæ ſunt partes minimæ legis. Ille qui uoluerit ſoluere aliquid de lege etiam ſi ſit mandatum minimum, peccabit grauiter, & vocabitur minimus in regno cęlorum. Ille ſenſus ſatis conuenienter videbatur adaptari, & tamen non uidetur conſonare in-
K tentioni Chriſti: quia per hoc videretur innui, ꝙ Chriſtus hortaretur doctores prædicare mandata legis veteris, & obſeruare illa promittendo præmiũ, ſcilicet. *Qui autem fecerit & docuerit ſic, magnus vocabitur in regno cœlorum*. Chriſtus tamen non prædicauit mandata legis ueteris, nec etiam Apoſtoli, ſed mandata legis nouæ. Et Chriſtus non hortatus eſt homines obſeruare legem Moyſi, cùm potius diſſuaderet quædam, quæ erant in lege ſicut dare libellum repudij: dicens iam eſſe illicitum, ut patet inf. in litera. Et ipſe incępit ſoluere legem quantum ad obſeruationem, licet compleuerit quantum ad promiſſiones, ut oſtenſum eſt in præcedenti quæſtio.

ergo

ergo non intendebat de præceptis veteris legis, quia videretur ſibi repugnare. Itē quidquid Chriſtus mādauit, ſemper manſit. Si igitur ipſe dixiſſet, quòd prædicatores deberent prædicare iſta mandata veteris legis, & viuere per illa, vt intraretur in regnum cęlorum, ſemper hoc obligaſſet: ergo non loquebatur de mandatis legis Moyſi. Sed dicendum, quòd loquebatur de mandatis legis nouæ, quam ipſe introducere incipiebat: quia iſta neceſſe erat obſeruari. Sed tunc dicetur, quomodo dicetur de præceptis iſtis minimis? Dici poteſt vno modo, ꝙ omnia præcepta noui teſtamenti vocātur minima, ſcilicet, in peccato, ſi homo illa tranſgrediatur. Pręcepta legis Moyſi ſunt minima in actu, ideſt, minimus labor eſt in obſeruando illa, & ſunt minima in retributione, quia ſunt parua in labore, ſunt tamen magna in peccato, quia qui peccauerit in eis, cum poſſit faciliter cauere, eo quòd non ſit difficile obſeruare talia mandata, peccabit grauiter: quia cæteris paribus tanto peccatum eſt maius, quanto peccandi occaſio eſt minor: quia tunc eſt tota cauſa ab intrinſeco, ſcilicet, ab iniquitate hominis. Mandata autem Chriſti ſunt magna in actu, quia laborioſum eſt cauere concupiſcentiam, & cauere iram magis, quàm cauere ipſum homicidium reale, & adulterium. Etiam magna ſunt in retributione, quia eſt magna difficultas in obſeruando illa. Sunt verò minima in peccato: quia facere contra illa minus peccatum eſt, quàm contra mandata legis Moyſi. Minus enim eſt iraſci, quàm occidere, & minus concupiſcere, quàm fornicari. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. Et ita erit ſenſus, quòd qui ſoluerit aliquod de mandatis minimis, ideſt, de mandatis noui teſtamenti erit minimus in regno cœlorum. Aliter poteſt intelligi, & melius, quòd mandatum minimum non dicatur hic ſpecialiter pro mandatis noui, aut veteris teſtamenti: quia in vtroque teſtamento ſunt mandata quædam magna, & quædam minima, ſed dicuntur hic minima comparando ipſa mandata noui teſtamēti inter ſe. Quaſi dicat: non ſolum qui ſoluerit aliquod mandatum magnum de his, quæ prædico, erit minimus in regno cœlorum, ſed etiam qui ſoluerit minimū. Quia quando quis docet ſcienter contra aliquod mandatum noui teſtamenti eſt hæreticus, vel infidelis. Et ad hoc, quòd ſit hæreticus, ita ſufficit, quòd prędicet contra mandatum minimum ſicut contra maximum. & quod prædicet contra vnum, ſicut ſi prædicet contra multa Et iſto modo debet litera intelligi conuenienter. Sed tunc dicetur: quomodo litera iſta dependet à præcedēti, cùm dicatur hic: Qui ergo ſoluerit, quod eſt continuatiuum vel illatiuū? Dicendum, ꝙ intelligitur ſic: quia Chriſtus dixerat, ꝙ venerat ad implendum legem, & prophetas, ideſt, ad implendū omnia promiſſa in eis, ita ꝙ non trāſiret aliquid de lege, ſed ꝙ omnia fierent, ideſt, cōplerentur in eo, per qđ oſtendebat ſe eſſe meſſiā, quia nemo alius poterat implere promiſſa in lege. Et tamē meſſię obediendum erat in omnibus, quæ iuberet, cū ad eum pertineret dare mandata quęcunque vellet, cum finem daret legi pręcedenti, & per hoc pertinebat ad eum introducere aliam: vt oſtenſum eſt, ſup q. 98. & ſic neceſſe erat obediri omnibus præceptis eius. Qui ergo ſoluerit aliquod de mandatis, q̃ ipſe introducebat, vocaret minimus in regno cęlorū.

Quomodo poſſit vocari minimus in regno cęlorum, qui minima mandata tranſgreditur, & ita docet, cum talis non poſſit eſſe in regno cœlorum. Quæſt. C I I.

QVAERITVR quomodo poterat vocari minimus in regno cęlorū, qui ſolueret mādatum, Alph. Toſt. ſuper Matth.

A & prædicaret contra illud: quia iſte non poſſet eſſe in regno cęlorum, & ſic non eſſet ibi minimus, nec maximus. Dicendum, ꝙ poterat intelligi, ꝙ vocaretur minimus in regno cęlorum, ſcilicet, per reputationem, quia quandiu homo hic manet bonum, vel malum operans à Deo reputatur ſecundum opera ſua. Ideo qui rectè operatur reputatur à Deo dignus vita æterna, & etiam dicitur eſſe in lib. vitæ ſecundū pręſentem iuſtitiam. Qui autem malè operatur, reputatur à Deo dignus morte æterna, & ita à tota curia cęleſti. Et ita qui ſoluit mandatum, licet non ſit in regno cęlorum, reputatur minimus in regno cęlorum. Et hoc ſatis conuenit literæ: quia nō dicitur hic: minimus erit in regno cœlorum, ſed minimus
B vocabitur in regno cœlorum, ideſt, apud illos, qui ſunt in regno cęlorum vocabitur minimus, licet ipſe non ſit ibi. Aliter poteſt dici, quòd regnum cęlorum multipliciter accipitur. Aliquando enim pro illa vita beata, quæ erit poſt hāc vitā: quia ibi ſancti regnabunt in cęlo cū Deo. Et ita Chriſtus dixit: Ego diſpoſui vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnū, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Luc. 22. Aliquando accipitur pro iſta Eccleſia militanti, ſic dicit: Grego. in quadam homilia. Aliquando accipitur pro tempore reſurrectionis generalis, in quo ſinguli percipient, quæ fecerunt in anima, & corpore. Primo modo neceſſe eſt accipi, quando dicitur: non intrabitis in regnum cęlorum. Nam
C in Eccleſia militanti nemo eſſe prohibetur, & intrare in eam. Etiam ad reſurrectionem omnes peruenient boni, & mali, ſed ad beatitudinem non omnes peruenient. Ideo ipſa vocatur hic regnum cęlorū. Et tamen quando dicitur, qui ſoluerit &c. & ſequitur minimus vocabit̄, poteſt intelligi in tribus modis. De primo exponendo ſicut ſup. ſcilicet, ꝙ non erit in regno cęlorum, ſed apud eos, qui ibi erunt, reputabitur minimus, ſcilicet, minimus omnium hominum in valore, & hoc erit vocari minimum. Tertio modo intelligitur, in regno cęlorum, ideſt, tempore reſurrectionis erit minimus: quia minimus gradus boni dabitur ſibi, ideſt, maximus gradus pœnę, vel mali. Et ſic exponit Chryſoſto. in quadam homi
D lia dicens. Cum audieris minimum in regno cœlorum, nihil aliud ſuſpicare, quàm ſupplicium, & gehennam. Regnum enim non dicit vtilitatem regni, ſed etiam dicere conſueuit tempus reſurrectionis, & aduentum Chriſti terribilem. Secundo modo exponendo intelligitur, ꝙ in regnō cœlorum, ideſt, in Eccleſia militanti minimus vocabitur, ideſt, minimus erit ille, qui ſoluerit mandatum, & docuerit ſic homines, quia reputabitur hęretic⁹, & præſcindetur ab Eccleſia. Et hoc eſt minimum in Eccleſia fieri. quod eſt tale fieri, vt iam pars eius eſſe, aut in illa eſſe non debeat. Sic accipit Grego. in homilia quadam, ſcilicet, Per regnum cœlorum præſens Eccleſia accipienda eſt, in qua doctor, qui ſoluerit manda-
E tum minimus vocatur, quia cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur. Et iſtud eſt inquantum ſoluit præceptum: quia tunc contemnitur: ſi tamen doctor non ſolum præceptum ſoluit, ſed etiam alijs ſic faciendum eſſe dicit: iam non ſolum contemnitur, ſed etiam hæreticus reputatur. Sic etiam dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ꝙ regnum cœlorum Eccleſia præſens eſt, & ita cauendum eſt, quia non accipitur ſemper eodem modo regnum cœlorum etiam in eodem contextu. De prædicatoribus quantum ad eorum officium, & poteſtatem, & an peccent prædicando, ſi mali ſunt, dicetur fortè Ioan. 10. cap.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo: Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.

Audiſtis quia dictum eſt. Deſcripſit ſup. Matthæus, virtutes contemplatiuorum, & prælatorum, in quibus conſiſtit iuſtitia abundaus ſuper communem iuſtitiam, ſcilicet, iuſtitiam vitæ, & doctrinæ, hic deſcribit conſequenter virtutes actiuorum, in quibus conſiſtit iuſtitia ſufficiens ad ſalutem, quæ eſt iuſtitia rectę vitę. Pro quo conſiderandum, quòd ad habendum vitam æternam ſufficit homini obſeruare mandata: ſic dicitur infra 19. Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata, ſcilicet, moralia, quæ ſunt in Decalogo, & ſimilia. Et ob hoc Chriſtus volens dare homini viam quandam planam ad ſalutem, non dedit alia præcepta moralia, ſed replicauit ipſa præcepta Decalogi: quaſi innuens, quòd nunc etiam in lege ſua obſeruanda erant. Induxit ergo homines ad obſeruandum illa verum intellectum ipſorum declarando, & errores Iudæorum circa hoc ortos excludendo. Et diuiditur in tria: quia primò dat Chriſtus intellectum aliquorum præceptorum moraliū. Secundò aliquorum præceptorum iudicialium, ibi. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, oculum pro oculo.* Tertiò ponit intellectum cuiuſdam præcepti de dilectione proximi, in quo fundatur tota lex, ibi. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: diliges proximum tuum.* Prima in duas, quia primò ponit intellectum quorundam præceptorum ſecundę tabulę, quę ordinant hominem ad proximum. Secundò ponit intellectum cuiuſdam præcepti primæ tabulæ ordinantis hominem in Deum, ibi. *Iterum audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non periurabis.* Prima iterum in duas, quia primò declarat vnum præceptum: ſecundò declarat duplex correlarium, ibi. *Si offers munus tuum.* Circa primum conſiderandum eſt, vt infra declarabitur, quòd quidam Iudęorum putabant in præceptis negatiois legis ſolum prohiberi opera exteriora, & non affectionem animi. Sicut quòd prohiberetur adulterium, & tamen non deſiderium adulterandi, & homicidium prohiberetur, ſed non ira, quæ incitat hominem ad homicidium, cum ſit appetitus vindictæ, & ſic vetaretur furtum, & non deſiderium furandi, & ita de ſimilibus. Chriſtus autem voluit oſtēdere, ꝙ non ſolum opera exteriora, ſed etiam affectus animi caueri debet circa præceptum negatiuū, & ponit hic aliqua iſtorum. Et primo ponit de homicidio, in quo Iudęi quidam ſolum putabant eſſe peccatum, ſi quis realiter occideret alium. Chriſtus autem oſtendere vult, quòd deſiderium etiam occidendi ſit peccatum. Et nō ſolum hoc, quod pertinet ad iram deordinatam, & magnam, ſed etiam oſtendit, ꝙ leuis ira, ſiue ſit in ſolo animo, ſiue in animo cum quibuſdam verbis contumelioſis peccatum ſit. Et ſic dicitur. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis.* Iſti ſunt Iudæi, qui fuerunt in deſerto, quibus data eſt lex. Nam eis dictum eſt: non occides. Et vocātur antiqui, quia iſti fuerunt primordia populi Iudaici, cum ipſi de nouo aſſumpti fuerunt à Deo in populum per modum cuiuſdam pacti: Exo. 19. & ipſis lex tunc de nouo data eſt: Exo. 20. & Deute. 5. *Non occides.* Iſtud erat

Lex Chriſtū actum, & volūtatē peccandi interdicit.

F mandatum ſecundum ſecundæ tabulæ in mandatis pertinentibus ad proximum. Et quantum ad literā videtur intelligi de ſola occiſione reali. Et tamē manifeſtum eſt, quòd qui vetat homicidium, non permittit membrorum mutilationem, aut percuſſionem, quæ homicidio proxima ſunt, nec etiam contumelias, aut iram, cum iſta ſint occaſio homicidij, & ex his ſoleat induci. Prohibito ergo homicidio, omnia iſta prohibita erant. Sicut qui prohibet concupiſcentiam omne malum prohibet, eo quòd omnia mala ſequuntur ex concupiſcentia, extra de conſtitutionibus. cap. Nam & concupiſcentiam. Et tamē propter rudes Chriſtus voluit explicare, quomodo ira, & contumelia, & omnia pertinentia aliqualiter ad homicidium ſint prohibita. Ideo dixit.
G *Ego autem dico vobis.* &c. *Qui autem occiderit, reus erit iudicio.* Ideſt, qui occiderit hominem ſpontè non habens legitimam cauſam occidendi, erit reus iudicio, ideſt, de eo iudicabitur, quòd occidatur, & erit reus mortis pro ſanguine effuſo. Iſtud autem fuerat dictum antiquis: non quidem inter præcepta moralia in Decalogo, quia ibi nulla pœna apponitur, ſed inter præcepta iudicialia, in quibus taxantur pęnæ, Exo. 21. Qui percuſſerit hominem volens occidere, mortē moriatur. Et iterum dicitur: Si quis de induſtria occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur, ſcilicet, non ſolum morietur, ſed etiam nulla locorum immunitas ei proderit. Nam etiam ſi ad altare confugerit, & ap-
H prehenderit cornu altaris. Inde euelletur, vt trahatur ad mortem. *Ego autem dico vobis.* Hic ponuntur ea, quę Chriſtus videtur addere ad iſtud mandatum, ſcilicet, cauere ab ira, & contumelia, quæ non ſunt verè addita, vt ſup dictum eſt, cum in ipſo mandato intelligerentur, ſed ponuntur per modum declarationis propter ſimplices, qui putabant ſe teneri ſolum ad ea, quæ litera exprimebat. Chriſtus autem dicit: Ego dico vobis: quaſi diceret, non putetis, quòd ſolum ſit peccatum in occidendo, ſicut putare ſoletis, quia ego dico vobis, quòd etiam iraſci peccatū eſt. *Quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo.* Chriſtus dixit: iram eſſe peccatum, quæ eſt aliquid præcedens ad homicidium. Et ponit hic tres gradus iræ, quorum
I quilibet peccatum eſt. Primus eſt per iram in ſolo corde. Secundus per iram expreſſam per vocem, quod ad contumeliam pertinet. Eſt tamen vox confuſa, quæ non ſignificat aliquid determinatè, vel eſt aliquid valdè leue. Tertius gradus eſt in ira expreſſa per vocem, quando determinatè contumelia ſignificatur. De primo dicitur. *Qui iraſcitur fratri ſuo.* Ideſt, qui iraſcitur per ſolum motum animi appetendo ei aliquod malum, vel deſiderando aliquam vindictam nihil exprimendo. Et intelligendum eſt in omnibus iſtis tribus gradibus iræ, quòd non ſequatur aliquis effectus exterior vltra vocem contumelioſam. Quia ſi ſequeretur mutilatio membri, aut percuſſio, aut damnum quodcunque illatū
K rebus, iam peccatum exiret ſpeciem iræ, & non diceretur ſolum peccare per iram, ſed haberet nomē, & ſpeciem. Vt ſi quis per iram violenter auferret alteri bona, vocaretur præda, vel rapina, ſi clā vocaretur furtū. Vel ſi per iram, vt infamaret eum cognoſceret vxorem vel filiam, nō pertineret ad iram, ſed ad adulterium, vel raptum, aut violentiam. Et ſic in omnibus alijs damnis, vel offenſis, quæ ex ira prouenire poſſunt. Nam propria nomina, & ſpecies accipiunt ſecundum varietates ſuas. Cum autem ira ſiſtit in animo, vel in ſola voce habet nomen irę. Ideo Chriſtus poſuit hic gradus in ira prout eſt in animo, uel in uoce terminatur. Non aūt prout ex ea ſequit

aliquid

aliquid in rebus extra. *Reus erit iudicio*. Sicut ponuntur tres gradus peccati iræ. Ita ponuntur tres gradus per habitudinem hominis, qui condemnatur ad pœnam. Nam primus ſtatus eius, qui condemnari debet, eſt diſcuſſio cauſæ, & quòd ei detur locus defenſionis, & excuſationis. Secundus eſt poſtquam per diſcuſſionem aliquis conuincitur de crimine, manet ei, quòd condemnetur, licet nondum ſit condemnatus. Tertius ſtatus eſt, quòd poſtquam quis per ſententiam fuerit condemnatus, tradatur ſententia executioni. Iſti gradus habent ſe per additionem mali. Quia primus eſt minimus in malo: nam licet malum quoddam ſit, quòd homo de crimine accuſetur, & diſcutiatur cauſa eius, & neceſſe ſit ei ſe defendere, tamen eſt adhuc paruum malum, quia B manet homini locus defenſionis. Et hoc poteſt eſſe, quòd non condemnetur. Secundus gradus eſt condemnatio, poſtquam conſtito de crimine, & non exiſtente aliqua defenſione legitima ex parte rei, fertur condemnationis ſententia in ipſum. Et iſte eſt deterior gradus, quia iam homo de iure determinatus eſt ad pœnam. Tertius gradus eſt executio. Et iſte eſt peſſimus omnium. Nam in præcedenti adhuc poterat manere aliquod remedium de iure, ſcilicet, per appellationem ſuſpendentem effectum ſententiæ, & poterat contraria ſententia fortaſſis poſtea haberi per aliqua legitima documenta, quæ apparent. Et dato quòd non eſſet aliquod remedium de iure, ſaltem poterat aliquod eſſe de facto, ſcilicet, C euadere ne traderetur ſententia executioni. Cum tamen ſententia iam executioni traditur, nullum remedium de iure, nec de facto manet, & eſt peſſimus gradus mali. Primus gradus vocatur hic eſſe reum iudicio, ideſt, teneri ad reſpondendum in iudicio de crimine, de quo accuſatur, cum adhuc locus eſt liberę defenſioni. Et non poteſt eſſe minor gradus in via ad condemnationem pro delicto. Et correſpondet hic irę, quæ eſt in ſolo animo. Et eſt intelligendum, quòd ſit leuis ira: nam poterat eſſe, quòd ira, quæ in ſolo animo eſt ſit multo grauior ea, quæ in voce exprimitur, vt cum quis ex odio deliberauit alterum occidere, licet hoc occultum maneat in animo grauius eſt, quàm cum quis ex leui ira verbum aliquod D contumelioſum alteri dicit, nihil vltra mali intendens. Et quia regulariter ira, quæ in ſolo animo eſt minor eſt ea, quæ per vocem exprimitur, minimus gradus pœnæ attribuitur ei. *Qui autem dixerit fratri ſuo: Racha.* Iſte eſt ſecundus gradus iræ, quando quis extra verbum aliquod contumelioſum profert. Quod tamen ſit leue, aut non ſignificans determinatè contumeliam aliquam, ſed confusè. Tale autem eſt Racha. Eſt enim Racha dictio hebraica nihil ſignificans per modum conceptus, ſed ſolum per modum affectus. Sicut ſunt interiectiones apud nos: licet poteſt ſignificare hominem vanum, vel ſine cerebro, de quo magis dicetur. inf. Et poteſt per hoc ſignificari quælibet irriſio, vel contumelia apud nos E facta per ſigna aliqua ſine voce, quæ ſigna æquipolent vocibus non ſignificatiuis, vt eſt in motu capitis, vel aliorum membrorum ſecundum diuerſam hominum conſuetudinem. Vel irriſio facta per voces non ſignificatiuas, quæ etiam apud diuerſos homines diuerſę ſunt. *Reus erit concilio.* Iſta eſt pœna, vel aliquid, per quod ſignificatur proportio pęnę debitę iſti gradui irę. Eſt autem concilium quando diſcuſſione facta, quæ coram iudicibus fit, & comperto crimine, congregantur tam iudices, quàm populus ad ferendum ſententiam cōdemnationis. Et ſic erat inter Iudæos, quia omnes, qui aſtabant condēnabant reum. Et ſic dicitur de Chriſto, quòd ſacer-

Racha quid ſit.

Concilium quid ſit.

A dotes, & concilium totum condemnabant eum. Et tamen diſcuſſio cauſæ eius non fiebat per omnes, ſed per ſolos iudices. *Qui autem dixerit: fatue.* Iſte eſt tertius gradus irę, quando quis iraſcitur alteri, & dicit verbum contumelioſum determinatè ſignificās opprobrium aliquod, & ſic eſt, qui dicit alteri, fatue. Et idem intelligendum eſt de ſimilibus offenſis. Aliqui intelligunt, quòd fatue ſit aduerbium, & eſt ſenſus, quòd aliquis dicat alteri, fatuè ideſt, loquatur ei ſtultè, vel inſipienter dicens aliquid contumelioſum, quod non diceret ſi prudenter ſe haberet. Quia tamen fatuè loquitur dicit ea, quæ ſtulta ſunt: ponens contumelias. Nam ad ſtultos pertinet dicere contumelias, dicēte Salomone ꝙ inter ſtultos ſem- B per ſunt iurgia, ideſt, contentiones vocales, quæ ad contumelias pertinent. Vir autem ſapiens ab illis abſtinet. Primus tamen ſenſus eſt melior, quia aliàs nō eſſet diſtinctio iſtorum graduum, ſicut ſolet aſsignari per doctores, ſcilicet, de contumelia in voce ſignificatiua, & in non ſignificatiua. Quia etiam quando quis dicit alteri Racha, quę eſt vox ſignificatiua, fatuè loquitur, cum contumeliam dicat. Ponetur ergo fatue, quod ſit vocatiuus, & erit contumelia determinata. *Reus erit gehennæ ignis.* Iſta eſt pœna correſpondens iſti gradui iræ, & ſignificatur per hoc executio ſententię, quando realiter ipſa pœna infertur: quia gehenna ignis eſt infernus, vel locus, vbi aliqui comburuntur. Vnde autem ortum aſſumpſerit, inf. C dicetur: quia non eſt aliquis gradus deterior in ira vocali, ponitur ei ſtatus peſſimus hominis condemnati, ſcilicet, quod ſententia executioni tradatur.

Quod ſit homicidium. Queſtio CIII.

QVAERITVR nunc circa ea, quæ dicta ſunt hic de homicidio, & ira. Et primo circa homicidium quid ſit. Dicendum, quòd homicidium dicit mortem hominis, ideſt, occiſionem eius. Eſt autem occiſio auferre vitam rei viuenti. Et quia vbicunque eſt anima, eſt vita, quia ipſa anima eſt vita corporis animati in omnibus rebus animatis poteſt eſſe occiſio. Vnde arbor, quia viuit, ſi præſcindatur, D aut à radicibus euellatur, quoniam verè moritur, poteſt dici, quòd occiditur. Licet iſte modus apud plurimos non ſit conſuetus in locutione. Quidam tamen in tantum aſſueuerunt huic locutioni, quia non ſolum præciſionem, aut euulſionem, aut quamlibet deſtructionem plantę occiſionem eſſe dicunt, ſed etiam peccatum eſſe aſſerunt, vt dicetur ſequē. quæſt. & ita Manichæi tenuerunt. In beſtijs autem, vbi non ſolum eſt vita, ſed etiam multæ operationes vitales, & motus apparentes ſimiles noſtris motibus, dicimus pecora occidi. Et tamen, an licitum ſit ea occidi, dicetur ſequen. quæſt. Iſta tamen occiſio adhuc non ſufficit ad rationem homicidij, ſed oportet hominem eſſe, qui occiditur. Aliquando E tamen deſtruitur aliquis, ne ſit homo, non tamen eſt homicidium, ſicut ſi aliqua mulier cogatur pati abortum, quando non eſt puerperium formatum. Nam per hoc impeditur, ne ſit homo illę conceptus, qui formabatur ad humanam ſpeciem. Si tamen nondum erat anima infuſa, homicidium non eſt: quia non aufertur vita, ſed impeditur, ne ad vitam perueniat. Sic Hieronymus, & habetur in Decre. diſtin. 56. cap. naſci. An uero mutilatio membrorum, aut percuſſio, vel voluntas occidendi, aut propinatio veneni, & ſimilia vltra ipſam realem occiſionem dicantur aliquando homicidium, infra dicetur.

An occidere pecora, vel plantas abſcindere peccatum ſit.
Quæſtio C I I I I.

QVAERITVR, an occidere pecora, vel plantas peccatum ſit. Quidam dicunt, ꝙ ſic, quia (Primum argum.) reſiſtere diuinæ ordinationi peccatum ſit, cum pro iſta reſiſtentia debeatur condemnatio. ad Rom. 13. Qui diuinæ ordinationi reſiſtit, ipſe ſibi damnationem acquirit: Omnia tamen viuentia conſeruantur per diuinam ordinationem, vt viuant, & ab ea producũtur, vt ſunt: ipſa nanque de his omnibus curam habet. Nã inf. ſeq. ca. dicitur: ꝙ lilia agri Deus ſic veſtit, & etiam fęnum. Et dicitur de paſſeribus, ꝙ non cadũt in terrã ſine Deo. i. ſiue prouidentia eius. Et Pſal. 147. dicitur: Qui producit in montibus fœnum, & dat iumentis eſcã ipſorum, ergo occidere non ſolũ pecora, ſed etiam plantas, quod minus eſt peccatum erit. (Secundũ.) Itẽ homicidiũ eſt peccatũ, quia per illud homo priuatur vita: eſt tamẽ vita cõis hominibus beſtijs, et plãtis, ergo eadẽ ratione auferre vitã illis erit peccatũ. (Tertium.) Itẽ non datur pęna aliqua ſpecialis in lege Dei, niſi pro peccato, & tamẽ occidenti bouẽ, aut ouẽ, vel animal quodcunq; alterius datur pęna Exo. 23. ergo occiſio pecorũ peccatum etiã erit. Dicendũ, ꝙ circa hoc fuit error multorũ, & primo circa plãtas: Nam aliqui in tantã inſaniã venerunt, ꝙ etiã plantas euellere peccatũ eſſe putabãt, quia per hoc vita eis tollebatur. Ita Manichei tenebant. vt Aug. de Ciuit. Dei aſſerit dicẽs: Quãdo audimus: nõ occides: virgultũ euellere ſecũdũ Manicheũ errorẽ nephas ducimus. Hoc autem ſolũ faciebant, quia nullum viuens deſtruere licere putabant: etiam ſi viuat vita imperfectiſſima, (Quartum.) ſicut plantæ. Alij errabant in hoc aſſerentes non generaliter, ſed circa quaſdam plantas illicitum eſſe illas præſcindere, aut ramos tollere, vel quicquã mali inferre. Et hoc quia putabant arbores conſecratas dijs Gẽtilium. Quaſdã enim Iunoni, alias Ioui, & ſic de cęteris dijs conſecratas eſſe dicebant. Et ſic laurus eſt conſecrata Phebo. Iſta fuit poſitio gentilium quorundam, & maximè poetarum. Nã dijs ſuis reuerentiã debebant: ideo hijs arboribus ſpecialiter cõſecratis illis venerationem quandam exhibebant, ſicut (Quintũ.) nos locis ſacris ad cultũ Dei dedicatis. Alij putabãt illicitum eſſe arbores quaſdam cędere, ſcilicet, ſi ſub illis cultus Deorum fieri ſolebat: vel etiam cultus veri Dei. Nam gentiles conſueuerant in mõtibus, vbi erat arborum dẽſitas, & vmbra, aras ad cultum idolorum cõſtituere, & maximè fiebat hoc propter cultum Priapi. Vbi expletis ſacrificijs idoli vertebantur homines ad vacandum libidini rupto omni fœdere matrimonij, aut conſanguinitatis, ſed ſicut cuilibet occurriſſet fęminam aliquam de cõuenientibus ad ſacrificium accipere, & propter huius rei verecundiã ſcelus iſtud in tenebris agebatur, vel in vmbra. Et ad hoc erat conueniens denſitas arborum, vel ſi non eſſet locus arborum fiebat ſpecus ſubterranea, in qua in tenebris nephandum iſtud opus patrabatur. Aliquando autem tam arbores, quàm ſpecus ſimul erant. Sic dicitur. 3 Re. 15 de rege Aſa, ꝙ deſtruxit ſpecum ſubterraneam Priapi, & lucum eius. Et matrem ſuam Maacha, quę pręerat cultoribus Priapi, depoſuit de regali honore. Patet 2. Parali. 15. Propter hoc autem Deus iubebat non plantare arbores aliquas, nec lucos apud altare ſuum. Deut. 16. ſed iubebat, ꝙ Iſraelitę deſtruerent lucos gentilium, & ſtatuas idolorum, Deutero. 7. Et vbicunque iubet ſtatuas deſtrui præcipit ſuccidi lucos, ſcilicet, ne eſſet Iſraelitis occaſio colendi idola in locis illis, in quibus Gentiles coluerant ea. In omnibus his eſt error. Nam abſtinere à plantis, ne deſtruamus vitam ipſo-

F rum eſt omnino irrationabile: quia bonum cuiuſcunque rei eſt finis ſuus, plantæ tamen factæ ſunt, vt eſſent animantibus in cibum, ergo bonum ipſarum eſt, ꝙ ſumantur in cibum ab homine, & à pecoribus, cum naturaliter ad hoc ordinentur. Deus etiam ſic expreſsè ſtatuit. Gen. 1. dicens ad primos parentes. Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus. Item ſi non liceret deſtrui plantam, quia viuens eſt, non liceret occidi pecus, quia plures perfectiones viuentis habet, & ſic nullum viuens liceret occidi, & tunc non poſſet homo viuere: quia animal nõ poteſt manere, niſi per cõtinuam nutritionem propter quotidianam reſolutionẽ. Cibus tamen non eſt, niſi de re-
G bus viuentibus, ſcilicet, de plãtis, & pecoribus. Nam res, quæ nunquã vitam habuerunt non nutriunt, ſaltẽ non ſunt conuenientis nutrimenti, ſicut terra, & lapides, & alia mixta imperfecta, quæ ad vitam non pertingunt. Et tamen homo, & pecora creata ſunt, vt viuerent, ergo oportet nutriri de viuentibus. Sed ad nutritionem neceſſe eſt viuens occidi, cum alimẽtum conuerti debeat in ſubſtantiã aliti. Ideo licitũ eſt homini occidere plantas viuentes: immo, & neceſſariũ eſt. Nam in ſtatu perfectæ iuſtitiæ Deus iuſſit homini comedere de omnibus lignis, quæ erant in Paradiſo, Gen. 2. Non ergo fuit pietas quædam iſta Manicheorum, ſed potius fatuitas neſcientium vti re ad finem ſuum. Secundi etiam errauerunt, &
H grauius: quia motiuum ſuum erat ex iniqua cauſa, ſcilicet, quia Deos plures conſtituebant, & tales illos faciebant, quibus arbores cõuenirent, & dicerentur ipſi diligere eas: ſicut Phębus dicebatur diligere laurũ, vt ait Ouidius 1. Meta. & Minerua, ſiue Pallas oliuã diligere dicebatur: quia iſta ad eã pertinebat: vt oſtẽdit Aug. 18. de Ciuitate Dei. Sicut ergo malum erat tales Deos colere, aut illos eſſe Deos putare, ita erat iniquum obſeruare reuerentiam aliquam circa plãtas propter eos. Deus autem, qui verè Deus eſt, talis eſt, qui cum corporę nullam affinitatem habet, & ideo corpora propter ſe non diligit, vel principaliter. ſed propter ſpiritus, & ipſe non vult corporaliter ſolum coli, ſed potius ſpiritualiter. Ioan 4. Deus
I ſpiritus eſt, & qui adorant eũ, oportet in ſpiritu adorare. Et ſic nõ eſſet peccatum tales arbores præſcindere, ſed potius ſicut idolatriam deſtruere per ſe bonũ erat, ita tales arbores pręſcĩdere, quę ad idolatriã pertinent, meritorium eſt. Tertij eodem modo errabant, & magis determinatè, quia arbores illas ad cultum idolorum, & ad turpes concubitus occultandos ſeruabant, vt dictum eſt. Et ideo erat valdè meritorium, ꝙ quis illas arbores præſcinderet, & Deus ſæpè iubebat lucos præſcindi. Deut 7. & Nume. 33. Gentiles tamen iſtos lucos in magnũ honorem ſeruabant, ſicut rem valde ſacram. Et ſi quis vellet tangere lucos omnes inſurgebant in eum tanquam in
K hoſtem deorum, & euerſorem boni publici. Sic patet Iudi. 6. de Gedeone, qui ex mãdato angeli ſubſciſurus erat lucum Baal, qui erat in ciuitate Ephra. Et dicitur, quòd non auſus eſt per diem facere timens homines loci ipſius. Vnde per noctẽ ſurgens ſubſcidit lucum, & euertit aram Baal. Mane autem facto homines vrbis venerunt ad Ioas patrem Gedeonis principem vrbis dicentes: produc filium tuum huc, & moriatur, quia deſtruxit aram Baal, & ſubſcidit nemus. Dixit autem Ioas: nunquid vltores eſtis Baal, vt pugnetis pro eo? Qui aduerſarius eſt eius moriatur antequam lux craſtina veniat. Gedeon autem valdè fuit laudatus pro iſto opere. Vnde Deus tradidit Madianitas, & omnes populos orientales in manus eius. Iudic. ſeptimo. Alij etiam fuerunt, qui

erraverunt circa plantas quaſdam dicentes non eſ- A
ſe præſcidendas, quia ibi viuebant aliqui homines.
Nã dicebãt fuiſſe mutatos aliquos homines in arbo-
res,vt 1. Meta.de illa fœmina,quam ſequebatur Phe-
bus,mutatã dicit in laurũ. Et ſorores Phetõtis apud
Eridanũ fluuium dicũtur mutatę in vlmos.2.Meta.
Et ob hoc dicit, ꝙ electra,quę fluũt de vlmis,& indu
rantur,ſint lachrimę ſororũ Phetontis,q̃ adhuc flẽt
fratris interitũ. Multa ſimilia aſſerit Ouidius, & alij
poetę: quę licet ab aliquibus eorũ vt fabulę narren-
tur, à multis tamẽ gentiliũ hęc tanquã vera credita
ſũt, & ſub quadã religione obſeruabãt illis arborib⁹
quãdã reuerentiã, & pietatẽ exhibere. Hęc quoque
ex puro errore procedũt. Ideo cauere à pciſione ar-
borũ propter hoc illicitũ valde erat. Nullũ nãq; cor B
pus humanũ in arborẽ vnquã verſum eſt. Et ſi ver-
teretur nõ maneret viuẽs,ſed eſſet iã arbor,& nõ ho
mo.Sicut vxor Loth,quę verſa eſt in ſtatuã ſalis.i.in
lapidẽ habentem ſaporẽ ſalis,Gen.19. cuius veſtigia
adhuc manẽt,vt dicitur in li.de Situ terrę ſanctę. Si-
cut ergo frãgere illũ lapidem iã non erat vulnerare
corpus vxoris Loth, ita ſi quis pſcinderet arborẽ, in
quã aliquod corpus humanũ verſum eſſet nõ lęde-
ret corpus,nec oporteret aliquã reuerentiã circa hu
iuſmodi arborẽ fieri.Sicut ſcim⁹ corpora defuncto-
rũ verſa eſſe in terrã,quę eſt in locis ſepulcrorũ,et ta
men illã terrã ſicut reliquã conculcamus. Nõ eſt er-
go abſtinendũ ab occiſione plãtarũ:quia ſuperſtitio
ſum & erroneũ hoc eſſet. Circa occiſionẽ brutorũ C
adhuc erat maior cauſa dubitandi: quia in his appa-
rẽt operationes vitę manifeſtè,& in multis nobis ſi-
milantur,ita vt interdũ quadã naturali miſeratione
eis compatiamur. Aliqui igitur putauerunt,ꝙ illici
tũ erat pecora occidere propter magnam ſimilitudi
nẽ vitę. Et fuit iſta poſitio Manicheorũ propter cau
ſam ſupra poſitã.ſ.quia iſta erãt viuentia,& erat cau
ſa magis apparẽs: quia poterat homo ſine animaliũ
occiſione de ſolis plãtis viuere. Alij autẽ putauerũt
illicitũ eſſe pecora occidere, & magis eſſe illicitũ il-
la in cibũ ſumere. Et hoc Pytagoras phiſicus tenuit,
qui ſuadebat hominibus perſimoniã ſeruare,& fru-
galitatẽ abſtinendo à carnibus. Et allegabat multa
oſtendens, ꝙ iniquum eſſet pecora occidere, maxi- D
mè illa, quæ vitam ſimplicem habent, & nos viuen-
do iuuant,ſicut boues,& oues. Præcipua tamen cau
ſa ſua erat, quia aſſerebat animas defunctorum ho-
minum trãſire in corpora beſtiarum, vel in aliquod
aliud corpus quodcunque aptius inuenirent exeun
tes de corporibus ſuis, & ſic contingebat aliquando
tranſire animã hominis in corpus alterius hominis,
qd nunc formabatur, & aliquando in corpus peco-
ris ſicut magis diſpoſitũ inueniret. Vnde aſſerit ani-
mam ſuam fuiſſe prius in Euforbio milite occiſo in
bello Troiano. De his latè Ouidius.15.Meta. Idem
etiam multi alij poetæ tenuerunt. Vnde Ennius poe
ta dixit animam ſuam fuiſſe animam Pythagoræ,
& eãdem fuiſſe animam Homeri per ſucceſſionem E
temporum, & etiam fuiſſe illam in quodam pauo-
ne,vt ait Perſius in Satyra,quæ incipit: Rem populi
tractas dicens: Cor iubet hoc Enni poſtquam deſti-
tuit eſſe Meonides quintus, pauone ex Pytagoreo,
ideſt,Ennius dixit: ſe eſſe quintum Meonidem,ideſt,
quintum Homerũ, ſcilicet, ꝙ habuerat animã eius
quinto loco,& fuit illa anima in pauone pytagoreo,
i.fuit in Pytagora,& etiã fuit in quodã pauone. Pro
pter hoc ergo videbatur eſſe inconueniens Pytago-
rę,& quibuſdã philoſophis pecora occidere:quia po
terat cõtingere, ꝙ ibi eſſent animæ patrũ,vel cogna
torũ ſuorum. Et occidendo pecora præiudicabant
animalibus, quas de ſuis domicilijs excludebant, &
videbantur occidere patres ſuos: quia occidere pa-
trẽ nihil aliud eſt, quàm animã eius de corpore ex-
cludere. Etiã videbãtur comedere carnes patrũ ſuo-
rum, quia comedebant corpora, in quibus fuerant
animę patrum ſuorũ. Et iſta videbantur eis ſatis ne-
ceſſaria tã ad abſtinendũ ab occaſione quorumcũq;
animaliũ,& à ſumendo carnes eorum in cibum. Di-
cendum tamen, ꝙ abſtinere à carnibus animaliũ,&
ab eorũ occiſione non eſt aliquid laudabile propter
cauſas prędictas: quia ſecundũ ſeipſum licitũ eſt car
nes comedere,& animalia occidere, quia nullus pec
cat ex hoc, ꝙ vtitur aliqua re ad illũ finẽ, ad quẽ eſt.
Et tamẽ in ordine naturali rerũ imperfecta ſunt ꝓ-
pter perfectiora, & minus pfecta ſemper ordinãtur
ad magis perfecta. Et ſunt pp illa. Sicut in via genera
tionis natura ab imperfectis ad perfecta procedit. Et
inde eſt, qđ in generatione hominis prius eſt viuum,
quã animal,& animal quã homo. Ita illa, quę ſolũ vi
uũt, vt plantę ſunt cõiter pp omnia animalia, & ani
malia ſunt pp hominẽ. Ideo ſi vtat̃ homo plantis ad
vtilitatẽ propriã, & vtat̃ homo animalibus ad vtili-
tatẽ ſui ipſius, nõ eſt aliquid illicitũ. Vt patet etiã per
philoſophũ.1.Politi. Sed inter vſus humanos nõ eſt
aliquis magis neceſſarius, quã ſumere cibũ, & ita in
animalibus. Ideo cõueniens erit animalia vti plantis
in cibũ,& hominẽ vti animalibus ſimul,& plãtis. Et
quia nõ poteſt eſſe aliquid cibus, niſi mortificet̃, cũ
debeat trãſmutari quouſq; trãſeat in ſubſtãtiã rei nu
tritę, licitũ eſt homini occidere plãtas,& pecora. Iſta
prędicta ſunt etiã ex Dei expreſſa ordinatione, quæ
homini, & pecorib⁹ ſimul dedit plãtas in cibũ, Gẽ. 1.
Ecce dedi vobis omnẽ herbam,& vniuerſa ligna,vt
ſint vobis in eſcam, et cũctis animantibus. Vſum etiã
carniũ Deus homini conceſſit: & tamẽ non ita cito
carnes cõceſſę fuerũt. Nã à principio non legit̃ Deus
expreſsè conceſſiſſe homini in cibũ ipſas carnes, ſed
ſolũ herbas cõceſſit, vt dictũ eſt. Et etiã in Paradiſo
de vniuerſis lignis Paradiſi manducare iuſſit, Gen.2.
de animalibus autẽ nihil locutus eſt. Et tamẽ homo
veſcebatur tunc herbis vſque ad diluuium. Et poſt
illud à Domino accepit ſpecialem poteſtatem co-
medendi carnes Gen 9. Nam Noe,& filijs eius egreſ
ſis de arca Deus dixit: Omnes piſces maris manui ve
ſtræ traditæ ſint, & omne, quod mouetur, & viuit,
erit vobis in cibum, ideſt, licebit vobis comedere de
illo, ſi volueritis. Et ſequitur: Quaſi olera virentia
tradidi vobis cuncta, excepto, ꝙ carnem cum ſan-
guine non comedatis, ideſt, ſicut licebat vobis ante
hoc comedere quæcunque virentia, & reputabat eſ
ſe cibos mundos, ita de cætero omnia animalia erũt
vobis in cibum ita mundum ſicut olera. Et tunc cæ-
perunt homines comedere generaliter de animali-
bus. Prius tamen poteſtatem habebant comedendi
de eis, cum naturaliter propter ipſos eſſent. Sed non
vtebant̃ hac poteſtate, fortè quia Deus non expreſſe
rat eis hoc,& non videbãt aliquã neceſſitatẽ mandu
candi carnes. Sed ait Ambr. in ſermone de ieiunio,
& habetur in Decret diſt.36.c. Sexto die, ſcilicet. Se-
xto die beſtiæ creatæ ſunt,& cum beſtijs eſt orta edẽ
di poteſtas, & vſus eſcarum vbi cibus eſſe cæpit. Di-
cendum tamen, ꝙ licet homines in prima ętate nõ
mãducarent carnes, tamẽ animalia occidebant pro
pter vſum pelliũ ad veſtimenta, vel ꝓpter alios vſus.
Vnde Lamech venator fuit, & ſagittando animalia
occidit Cain, vt innuit̃ Gen.4. Et ſic vſum animaliũ
in occidendo ſemper homines crediderunt ſibi eſſe
licitum. Apparet planius in Abel, qui paſtor fuit,&
offerebat Domino de animalibus ſuis, ſcilicet, de ꝓ-
genitis pecorũ in holocauſtũ, Gen.4. Licet ergo ho-
mini occidere animalia. Manichei aũt multũ in hoc

errabant dicentes: non debere aliquam rem viuen-
tem occidi. Quos Augu. increpat primo de Ciu. Dei
dicens: Cum audimus: Non occidas, non accipimus
hoc dictum eſſe de frutetis, quia nullus eſt eis ſenſus,
nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis
ratione ſociãtur, ſed de hominibus reſtat vt hoc in-
telligamus, quod dictum: non occides. Ipſe tamen
Aug. aliquando tenuitur errorem iſtum Manicheo-
rum aſſereus peccatum eſſe fruteta euellere, & ꝙ fi-
cus plorabat quando euellebantur ei folia, vt patet
in lib. confeſſionum, ſed illum errorem poſtea abie-
cit. Irrationabiliter ergo valdè Manichei mouẽtur.
Alij verò, qui non occidebant pecora, nec comede-
bant carnes eorum propter tranſitum animarum ir-
rationabilius mouentur. Nam impoſſibile eſt ani-
mam hominis tranſire per varia corpora, ita vt illa
animet. Maximè quidem per corpora beſtiarum.
Quia ſi aliquod corpus animaretur anima humana,
neceſſe erat corporeum reſultans eſſe hominem,
quia forma determinat ſpeciem, & non materia:
quę eſt pura potẽtia, & actus eius eſt forma: ideo ſem
per ratio differentiæ à forma accipitur. Etiam, quia
non poterant cõuenire corpora beſtiarum in diſpo-
ſitionibus ſuis animæ humanæ, ad hoc quòd poſſit
illis vniri, & ibi manere: Et non ſolum poterat tran-
ſire per corpora beſtiarum, ſed etiam anima vnius
hominis nunquã poterit eſſe in corpore alterius ho-
minis dando illi eſſe, quia cum acceperit indiuidua-
tionem per vnionem ad materiaam, non poterit eſ-
ſe niſi in corpore illo, in quo accepit eſſe, & indiui-
duationem. De hoc magis dictum eſt, in quodam li-
bello noſtro de ſtatu animarum corpore ſolutarum.
Error ergo iſte erat hominum pauca ſcientiũ de na-
tura animæ. & vniuerſaliter de natura rerum. Non
ergo eſt propter hoc cauendum ab occiſione anima
lium. Licet ergo cuilibet homini occidere pecor ad
quoſlibet vſus ſuos tanquam aliquid, quod omnino
ſui iuris eſt, & ſibi ad nutum conceſſum. De ijs ſan-
ctus Thom. ſecunda ſecundæ. quæſ. 64. artic. primo.
Ad primũ arg. Ad primum dicendum, ꝙ vita animalium cõſerua-
tur ex ordinatione diuina, & etiam eſſe omnium re-
rum, quia non poterat aliquid eſſe, niſi à Deo voca-
retur, & conſeruaretur. Sapientiæ. 11. Et dependet
eſſe omnium rerum à Deo non ſolum tanquam à
cauſa efficiente, ſed etiam vt à cauſa actualiter con-
ſeruãte, vt ait Grego. ꝙ niſi manus Domini omnia,
quæ creauit manu teneret, in nihilum omnia redu-
cerentur. Non tamen conſeruat Deus omnia ad eũ-
dem finem, vel eodẽ modo, ſed ſicut propter ſe crea-
uit omnia. Proue. 16. Eo ꝙ ipſe eſt ſummum bonũ:
ita ſecundum differentiam bonitatis in rebus crea-
uit vnam rem propter alteram, ſcilicet, ad vſus eius.
Ita ergo vita plantarum conſeruatur propter vitam
animalium, & vita brutorum propter vitam homi-
num: Ideo homini licet vti eis, quæ propter ſe Deus
creauit: immo ſi iudicaret eſſe illicitum vti illis, nega
ret diuinum ordinem in rebus. Sicut ſi quis diceret
illicitum eſſe bibere de aqua fluminum: quia non eſt
noſtra, quod eſſet fatuũ, & tamen ſicut aqua ad vſus
noſtros eſt, ita & omnia, quæ ſunt inf. humanam ſpe
ciem ſunt ad vſum hominis: quia naturaliter ſunt
minus perfecta, quàm ipſe. Omnes autem homines
ſunt in eadem ſpecie, & non excedit vnus alterum
naturaliter: ideo non eſt vnus ad vſum alterius, niſi
per accidens ex culpa vel aliàs, vt dicetur ſeq. q. Vn-
de Aug. 1. de Ciuit. Dei dicit, ꝙ iuſtiſſima ordinatio-
ne creatoris vita & mors pecorũ noſtris vſibus ſub-
Ad ſecundum arg. ditur. Ad ſecundum dicendum, ꝙ animalia bruta,
& plantæ non habent vitam rationalem, per quam
à ſeipſis moueantur, ſed mouentur quodam natura

F lis inſtinctu, quod indicat illa nõ eſſe naturaliter pro
pter ſe, ſed ad alterum eſſe ordinata. Iuſtè tamen res
in vſum accipitur, quãdo illi vſui accomodatur, ad
quem ea natura inſtituit. Et cum dicitur, ꝙ auferre
vitam erit peccatum, eadem ratione in pecoribus,
& hominibus, dicendum, ꝙ non eſt eadem ratio.
Nam in eis, quæ propter ſe viuunt, peccatum eſt vi-
tam auferre. In illis tamen, quæ propter alterum vi-
uunt, nõ eſt peccatum, ꝙ vita eis auferatur per illũ,
propter quem viuunt, maximè ſi ad hoc principali
ter viuunt, vt occidantur, & ita de plurimis pecori-
bus eſt, quia vſus præcipuus noſter in illis eſt ſumere
ea in cibum. Ad tertium dicendum, ꝙ occidere bo- Ad tertiũ arg.
uem, vel ouem alicuius non eſt peccatum, inquantũ
G eſt bos, vel ouis, ſed inquantũ ad aliquem pertinent,
cui damnum irrogatur, vel iniuria, ꝙ animal ſuum
occidatur: ideo non continetur iſte actus ſub pecca-
to occiſionis, ſed ad rapinam, vel furtum, vel ad aliã
ſpeciem delicti pertinebit, ſm ꝙ variè poteſt occidi.

An ſit licitum occidere homines peccatores. *Quæſtio C V.*

QVAERITVR, an ſit licitum occidere homi- Primum arg.
nes peccatores. Dicunt, quidam ꝙ nõ: quia inf.
13. in parabola, quam Chriſtus poſuit de tritico, &
zizanijs, dixit non extirpanda eſſe zizania. Et tamẽ
zizania ſunt homines mali, vt dicit ibi. Glo. et etiã
Chriſtus oſtendit, ſed quod à Deo prohibitum eſt,
H peccatum eſt fieri, occidere autem malos eſſet extir
pare eos de terra, ergo non licet illos occidi. Item in- Secundũ.
ſtitia humana conformatur diuinæ iuſtitiæ: quia il-
la eſt regula ſimpliciter rectitudinis. Et tamen ſecũ-
dum diuinam iuſtitiam peccatores nõ occiduntur,
ſed reſeruãtur ad pęnitentiam, Ezechielis. 18 Nolo
mortem peccatoris ſed magis vt conuertatur, & vi-
uat: ergo etiam nos non debemus eos occidere, ſed
permittere vt viuant, & poſſit conuerti. Item illud, Tertium.
quod ſecundum ſe eſt malum, nullo fine, vel inten-
tione fieri poteſt bonum, vt 2. Ethic. de quibuſdam
actibus, de quibus dicit Ariſto. ꝙ nullo modo boni
eſſe poſſunt, quia mox nominati malitia ſunt inuo-
luti, & ponitur ibi adulterium, homicidium, & ſimi-
I lia. Idem patet per Auguſtinum in Libro contra mẽ
dacium: occidere autem homines eſt de ſe malum:
quia ad omnes debemus ſeruare charitatem, quod
eſt illos fieri nobis amicos: amicos tamen volumus
eſſe, & viuere, nono Ethico. ergo omni homini hoc
velle debemus: peccatũ ergo erit velle occidere ali-
quem. Item ſicut nõ licet alicui vti niſi re, quę iuris Quartum.
ſui eſt, ita à fortiori non licebit occidere aliquem, ni
ſi pertineat ius ipſius. Et tamẽ nullus homo pertinet
ad ius alterius, ſicut Apoſtolus increpabat eos, qui iu
dicabant alios propter diſcernere, vel non diſcerne-
re cibos. Ad Rom. 14. ſcilicet. Tu quis es, qui iudicas
alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat, aut cadit. Et di-
cit ibi, Deum eſſe ſolũ Dominum omnium, & vnũ
K hominem non poſſe per alterum iudicari: ergo à
fortiori non poterit vnus per alterum licitè occidi
quantuncunque eſſet malus.

Dicendum, quòd licitum eſt occidi homines ma
los: immo laudabile valde eſt, quando fit ſicut fieri
debet. Homo autem malus ſecundum, quòd malus
eſt ordinatur ad mortem. Nam ſicut homo, inquan
tum eſt natura quædam rationalis, capax ſummi bo
ni, ordinatur naturaliter ad beatitudinem, ita inquã
tum malus eſt ordinatur ad pœnam. Quia malitia, ſi
ue culpa eum in ſe dicat defectum, vel deuiationem
à bono, non poteſt ordinari reducendo ad bonum,
niſi per pęnam. Inquantum homini per culpam ex-
cedenti limites rationis, competit ſecundum ratio-
nem

nẽ pęna pro illo exceſſu. Et ſic quod erat extra ratio nẽ reducitur ad rationem per pęnã, quę eſt quoddã bonum inquantum ſecundũ rationem limitata eſt.

Et non eſt aliquod bonum, quod poſſit malũ culpæ corrigere niſi pęna: quia omnes actus rationis fugiunt culpam, & malitiã, ſola autem pœna eſt, quæ directè ad culpam eſt: Et ſic ipſa eſt quoddam bonum, quod eſt ad ſolum malum. Et ſic rectè dicitur, ꝙ culpa, quæ eſt malum purè, reducitur in bonum per pœnam, quæ eſt in genere boni inquantum eſt determinata à recta ratione, & habet eſſe propter ſolam culpam. Nam ſi nulla fuiſſet culpa, nulla vnquã fuiſſet pœna. Et ſic quoddam bonũ factum eſt propter malum ſolum, id eſt, vt ſuppleat defectum boni, quem introducebat malum in vniuerſitate rerũ. Et quia malum ſicut dicit diuerſos modos deficiendi à bono, ita variè debet reduci ad bonum. Propter quod neceſſe eſt pęnas diuerſas eſſe tam ſecundum ſpeciem, quàm ſecundum quantitatẽ pro varijs peccatis. Et quia aliquando actus noſter totaliter deficit à bono, quod eſt ſecundum rationem eligibile, iuſtum eſt, vt pro tali defectu auferatur nobis bonum quod à nobis eſt maximè deſiderabile, & iſtud eſt vita: quia nihil eſt, quod magis homines, & res ſingulę deſiderent, quàm eſſe, & viuere. Aliquando ergo ꝓ peccatis noſtris quando talia ſunt eſt ſecundum rectam rationem nobis debita mors. Omnia tamẽ iuſta ſunt, quæ recta ratio ordinat: quia ipſius eſt ponere medium in omni actione 2. Ethico. ergo licitum eſt homines malos interdũ occidi. Amplius ad hoc, quòd aliquid iuſtè fiat oportet, quòd agens habeat poteſtatem ad rem illam, & res illa in ſe bona ſit, & bona intentione fiat. Qđ maximè conuenit in actibus iudicialibus. Et tamen occidẽdo hominem malum iſta tria poſſunt concurrere, ergo erit iuſta occiſio. Patet hoc quãtum ad poteſtatem: quia communitas quælibet habet poteſtatem naturaliter ſuper eos, qui ſunt partes illius communitatis: quia ſicut imperfectum naturaliter eſt propter perfectum. ita pars propter totum: quia pars non habet perfectionem aliquam niſi in toto. Sicut ergo in corpore naturali quęlibet pars eſt propter totum corpus, ita in corpore myſtico, vel figurali, quod eſt communitas, vniuerſitas, vel collegium, quilibet homo eſt ꝓpter totam communitatem. Sic ergo in corpore naturali, quando aliquod membrum eſt morbidum iuſtè præſcinditur vt ipſum ſolum pereat, ne eius ĩfectio tranſeat ad cetera, & ſic totum corpus pereat. Ita in corpore myſtico, homo, qui malus eſt, poterit ꝑ ſuã nequitiam corrumpere totam communitatem, & totam deſtruere in breui ſi libere permittatur agere ſecundum ſuam iniquitatem, ergo licebit communitati hominem illum à ſe abſcindere occidendo, ne totum corpus communitatis pereat. Et ſic communitas iuriſdictionem habet ad occidendum iſtũ, qui ordinatur ad illam, tanquam pars ad totum.

Etiam cauſa iuſta eſt: quia iſte homo eſt membrũ morbidum, & ſicut iuſtũ eſt ſanari morbida, quod interdum fieri non poteſt ſine reſecatione eorum, & amputatione à ſolido, ita iuſtum eſt iſtum hominem malum abſcindi à corpore ſano communitatis. Etiam intentio bona eſt. ſ. ne inficiat cętera mẽbra ſana communitatis: quia licet ſolus ſit, communitatem tamen totam peruertere poteſt, cum modicum fermentum totam maſſam corrumpat, prima ad Corin. 5. Erit ergo iſta occiſio ſimpliciter iuſta.

Etiam bonum eſt homini malo, quòd occidatur, vt oſtendit Boetius de Conſol. lib. 4. quia culpa, vel peccatum eſt deterius, quàm pœna, cum peccatum ex eo, quòd tale ſit totaliter malum: pœna autẽ bo- A na eſt, quanto autem aliquis habet plus de malo, tãto deterior eſt, & quanto plus de bono tãto melior. Vnde dicit Böec. ibidem, quòd melius eſt malis pro peccatis puniri, quàm impunitos euadere. Et maximè autem fit hoc, ſi malus occidatur: quia tunc nõ ſolum malum corrigitur per bonum, ſed etiã malo tollitur poteſtas vlterius male faciendi. Et eſt conſtituere eum impeccabilem, quod bonum eſt: Miſeretur ergo malis, qui eos occidit, ne deteriores efficiantur, ſicut miſeretur ægris, qui eorũ curat languores, ne corrupti ægritudine pereant. Iuſtum igitur eſt malos occidere, dum tamen per eos occidantur, ad quos de iure hoc facere pertinet. Et non ſolũ non eſt malum, ſed laudabile eſt. Nam Phinees à Deo lau B datus eſt, & accepit promiſſionem ſacerdotij in æternum: quia zelo Dei occidit virum Iudæum cocuntem cum ſcorto Madianitide: Num. 25 & 1 Machabęorum 2. Deus etiam ſic fieri iubet, & ipſe iudices inſtituit, vt malos per mortem de terra exterminẽt. Vnde dixit ad Moyſem, & ad omnes iudices: Maleficos non patieris viuere, Exo. 22. Et omnes iudices ad hoc à Deo inſtituti ſunt, ad Roma. 13. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt vindex in iram ei, qui malum agit. Et prima Petri ſecũdo dicitur. Subiecti eſtote omni creaturę &c. ſiue ducibus tanquam à Deo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Et Deus ſępè mãdabat occidi aliquos malos, ſicut omnes gẽtes Cha- C nanæorum, ita, ꝙ nulli miſerentur: Deutero no. 20. Et increpantur aliquando valdè, qui nolebant occidere iniquos. Vnde Saul propter hoc priuatus eſt regno in poteſtate ſua, & abiectus eſt à Deo: quia non occidit Agag regem Amalecitarũ, & reſeruauit pecora, primo regum 15. Bonum ergo eſt malos occidere, & meritorium valdè. Ad primum dicendum, ꝙ Domin⁹ iuſſit abſtinere ab eradicatione zizaniorum, non propter ſe, ſed propter triticum, qđ adhuc tenerum erat, & euelleretur ſimul cum zizanijs, ſed iuſſit expectari vſque ad meſſem, quando vtrũque euelli debebat. Et tunc cremari mandauit zizania: triticum verò in horreo reſeruari. Ita ergo malis aliquando parcendum eſt, ne occidantur. Non quidem propter ſe, ſed propter bonos, vt ipſi occidi nõ D poſſunt, quin aliqui boni ſimul occidantur. Et hoc quia latent mali inter bonos, ita vt non ſit facilè diſcerni, vel qa multos ſequaces habent, ita, quòd ſine periculo bonorum mali occidi nõ poſſent. Nõ erat tamen rectè factum, ꝙ boni ſe exponerent periculo pereundi, ita vt neceſſe ſit aliquos eorum perire, vt malos exterminent. Quod verum eſſet niſi mali conarentur bonos exterminare: quia tunc iam non eſſet voluntas occidendi, ſed neceſſitas: quia oportebat aut indefenſum occidi, aut ſe defendẽdo dubiæ ſe ſorti exponere. Cum tamen mali quieſcunt cautius eſt bonis permittere eos viuere, ſi ſine ſuo periculo eos occidere non poſſunt. De hoc dicit Auguſ. E contra Permenianum. Dominus docet magis eſſe ſinendum malos viuere, & vltioni reſeruandũ vſq; ad extremum iudicium, quàm ꝙ boni ſimul occidantur. Quando vero ex occiſione malorum bonis periculum nõ ĩminet, ſed magis ſecuritas quædam, & ſalus mali, tunc occidendi ſunt, ſicut zizania iuſſa ſunt eradicari, & comburi tempore meſſis, quando ex eorum eradicatione periculum nullum tritico parabant. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt idem ordo Deo ſemper agendi quantum ad ea, quę nos conſiderare poſſumus de actionibus eius. Nam nec ſemper malos ad pęnitẽtiam expectat, nec ſemper eos occidit, cum peccant, ſed interdum ſecundum ordinem ſapientiæ ſuæ malos diuturnè expe-

ctat,

Ad primũ argum.

Ad 2. arg.

ctar, vt conuertantur, & viuant, & cum cõuerſi fuerint, habeat cauſam iuſtam miſeredi eis. Iſa 40. Ideo expectat nos Deus, vt miſereatur noſtri. Aliquando autem occidit eos mox, vt peccãt: quia forte bonis ad periculum eſſet ſi diutius viuere ſinerentur. Ita etiam quodammodo iuſtitia noſtra diuinam in hoc iuſtitiã imitatur: quia quoſdam peccatores lex humana ad pęnitentiam reſeruat. ſ. eos, qui ita peccant, vt corrigibiles videantur, vel vt eorum vita in periculum eorum, inter quos viuunt, nõ cedat, alios verò, quos plenè malos, & rei publicę periculoſos videt, ſtatim morti damnat. Sed obijciet, ꝙ nullus deberet occidi quando corrigibilis eſt, cũ mors non debeat dari niſi pro extremo, & maximo peccato, & iſtud eſt incorrigibilitas vel obſtinatio in malo, & tamẽ quandiu homo viuit adhuc corrigibilis eſt: quia nunquam de aliquo viuente quantuncunque ſit malus deſperandum eſt, ergo ſemper expectandum eſt, quouſque ipſe moriatur: quia adhuc emendationi loc⁹ ſupereſt, & ſic nõ licebit occidere quẽquam, ſed ſolum inferre alias pęnas. Dici põt vno modo, ꝙ mors infligiĩ malis, q incorrigibiles ſunt: quod innuitur: quia regulariter pro primis peccatis non infligitur pœna homini, ſed pro frequentatis, quæ frequentatio oſtendit eum incorrigibilem. Et cum dicitur, ꝙ non eſt deſperandum vſq; ad mortẽ.

Dicendum, ꝙ corrigibilitas hominis prouenit ex aliquo principio mouente eum ad bonum, poſtquã ſemel malus eſt. Iſtud autem eſt duplex. ſ. ab intra, & ab extra. Ab intra eſt ipſa ratio. Nam aliquando homo peccat propter vehemẽtiam paſſionis offuſcãtis rationem, vel propter ignorantiam, aut aliàs. Et ceſſante paſſione ratio ĩcrepat ſeipſam, & dolet, ꝙ conſenſerit prauo deſiderio, ſicut fit in incontinẽtibus 7. Ethic. Principium ab extra eſt duplex; quoddam ex parte hominum, aliud ex parte Dei: Ex parte hominum eſt verecundia, & timor. Nam aliqui, quorum ratio eſt deprauata in deſiderio delictorũ, aliquando, ad bonũ redeũt per increpationes maiorum, vel per verecũdiam, aut per deprecationes minorum, vel per timorem potentum. Ita dicitur primo Ethi in fin., ꝙ appetitus iræ ſenſitiuus participat ratione aliqualiter, ſecundum ꝙ eſt exaudibile vel audibile, & demonſtrat hoc increpatio, & deprecatio. Aliud eſt principium à Deo, & iſtud eſt duplex ſ. per ſe, & per miniſtros ſuos. Deus enim mouet cor noſtrum quocunque vult, Prouerb. 21. Cor regis in manu Domini, & quocunque voluerit vertet, illud. Poterit ergo inclinare cor hominis quandocunque voluerit. Miniſtri autem Dei ſunt angeli deputati nobis in cuſtodiam. Nã ſunt omnes iſti in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, ad Hebrę. 1. Iſti autem proficiunt nobis principaliter bona ſuggerendo. Et quoniam in virtute Dei agunt, vt miniſtri eius, ſunt multum efficaces in opere ſuo. Et ſic iſti cõuertunt nos ſæpe de prauo deſiderio in bonum ſuggerendo à malo declinare. Secundum iſta omnia poteſt homo dici incorrigibilis. ſ. primo modo erit incorrigibilis ille, q à ratione ſua nõ vincitur, ſed ex electione declinat in vitia. Iſto modo ſoli incontinentes inter peccatores ſunt corrigibiles. Quia licet tempore paſſionis magnæ agrediantur à recta opinione, & peccent, tamen poſtea ratio ſoluta paſſione reducit eos ad medium, & bona volunt, & bona agunt 7. Ethic. Ideo Ariſt. ibidem dicit. Incontinentes eſſe malos: qa malus nominat habitum. Iſti autem non ſunt mali ex habitu, ſed ſolum ex violentia paſſionis. Ideo Ariſ. 7. Ethic. in principio ponit tres diſpoſitiones in malo, vel in fugiendo: dicens tres ſunt ſpecies fugien-

F dorum circa mores, incontinentia, malitia, beſtialitas. Intemperati autem dicuntur iſto modo incorrigibiles: quia iſti mouentur ad delectabilia tactus, & guſtus propter ſe, non quidem vrgente paſſione, ſed ex electione, & habitu: Ideo ipſi procurant ſibi paſſionem. cum non eſt. Sicut qui non deſiderantes bibere, eo ꝙ vino pleni ſunt, delectantur tamen in dulcedine vini, comedunt res ſalſas, vt ſibi bibendi deſiderium, generent, vt Ariſt. dicit. Iſti propriè intemperati ſunt. Iſtos autem impoſſibile eſt per ſeipſos corrigi: quia iam ratio eorum deprauata eſt, cũ propter ſe iudicent bonum eſſe proſequi delectabile. Sunt m̃ adhuc iſti corrigibiles à principio extrinſeco. ſ. per timorem, & verecundiam, quoniam aliqui
G per vehementem timorem perdunt omnia deſideria, quæ ſunt contraria. Iſtud enim naturale eſt, ꝙ illa paſſio, quę vehementior fuerit, moueat hominẽ. Ideo ſi fuerit in homine maior timor mortis, vel perdendi bona temporalia, quàm deſiderium delectationum, propter timorẽ abſtinebit à delectationibus. Idem de verecundia: ſi quis enim iudicat verecundiam, & publicam confuſionem eſſe ſibi maiorem pęnã, quã ſit delectatio, vel gaudium in proſequutione delectabilium abſtinebit à delectabilibus pp verecundiam. Efficitur tamen homo incorrigibilis interdum quãtum ad iſtud principium exterius: vt quando ſpreta verecundia, & contempto timore, currit in facinus: Manet tamen adhuc hõ
H iſte corrigibilis quantum ad diuinum principiũ mouere potens, quia non poſſet eſſe tanta inclinatio, & deſiderium in homine ad aliquã rem, quin Deus facillimè, & in pũcto poſſit mutare volũtatẽ hominis ad totũ oppoſitũ: Sed q̃tum hoc principiũ nunq̃ homo poſſet effici ĩcorrigibilis ſimpliciter, eo quòd illud ſemper eſt potentius, quàm malitia humana: Et tamen efficitur homo aliquando incorrigibilis etiam quantum ad iſtud principium. Et hoc fit per mortem in hominibus malis. Quia mox vt homo moritur conſtituitur in ſuo termino. Ideo ſi in malo finiuit dies, in malo manebit in æternũ, vt innuitur Ecc. 11. Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.
I Caſus autẽ iſte eſt mors hominis, vt Glo. dicit. Ideo in quocunq; ſtatu homo moritur, in eo ſemper manet. Ideo ſi in malo moritur, in malo manet in ęternum. Et hoc eſt eſſe incorrigibilem, non quidem, ꝙ nullo modo iſte poſſet corrigi: quia adhuc voluntas ex ſeipſa mutabilis eſt, & Deus ſemper eſt potẽs mutare eam: quia ſicut Deus mutabat voluntatem viuẽntis, ita & voluntatem mortui mutare poſſet, cũ ipſa per mortem non acquiſierit in ſe aliquam difficultatem ad motũ. Sed eſt incorrigibilis quia Deus nunquam volet mutare voluntatem mortui, eo ꝙ tã natura, quã ratio mouet rem vſque ad terminũ, quo habito, mouere ceſſat. Sed per mortem homo conſtituitur in termino: quia aliàs nunquam eſſet
K dare finem in progreſſu hominis. Ideo cum Deus ſit mouens ſecundum rationem non mouet voluntatem mortui, ſed finit eam in eo, in quo erat cũ mortuus eſt. Si igitur ad malum conuerſa erat, neceſſe eſt iam manere in æternum conuerſam ad malum, cũ ſine Deo non poſſit ad bonum redire, ſicut Chriſtus dixit Sine me nihil poteſtis facere. Ioan. 15. Ille tamen nunquam concurret cum ea, ideo in ęternũ manebit in malo. Et ſic eſt ĩcorrigibilis ſimpliciter: quia iam non manet aliquid, per quod corrigatur.

Et iſta eſt cauſa, quare dicitur, ꝙ ante mortem de nullo deſperãdum eſt. ſ. quia adhuc Deus poteſt mutare voluntatem eius, qui conſueuit cum homine concurrere vſque ad mortem. Poſt mortem verò Ante mortẽ de nullo eſt deſperandũ.

ſeparati

ſpetari non debet de malo: quia iam ad bonũ verti
non poteſt propter cauſam dictam. Nunc ſecundũ
hoc apparet, quando homo ſit corrigibilis. Et dicẽ
ꝙ licet homo vſq; ad mortem ſit corrigibilis quan-
tum ad principium corrigibilitatis, quod eſt à Deo,
vel ab angelo inquantum operatur virtute diuina:
quia idem de vtroque iudicatur quantum ad præ-
ſens: tamen non eſt homo corrigibilis quantum ad
principium intrinſecum, vel quantum ad extrinſe-
cum, quod eſt ab alijs hominibus. Iſtud autem lex
rationabiliter iudicat ex eo ꝙ aliquis, ſpreto timore
pœnarum comminatarum per legem, & abiecta ve
recũdia poſt increpationes, & aliquas pęnas, adhuc
in vitium currere non deſinit. Et ſic nõ debet expe-
ctare mortem ad iudicandum aliquem eſſe incorri-
gibilem, ſed per paucos actus videre poteſt. Nã cõ-
ſuetudo cauſat fortiſſimam impreſſionem. Et licet
quantum ad Deum poſſibile ſit iuſtum reuocare ad
bonum, tamen quantum ad homines non eſt ſatis
poſſibile, vel ſaltem non eſt facilè. Quia ſicut ea, quę
naturaliter cogunt non poſſunt priuari illa inclina-
tione, & operatione, vt ignis in calefaciẽdo, & lapis
in deſcendendo quantuncunque impediantur, ita
conſuetudo cauſat fortiſſimam impreſſionẽ, & mo
uet determinatè ſicut natura, cum ipſa ſit altera na-
tura 7. Ethic. & ſic non videtur quaſi poſſibile mo-
do humano ſic aſſuetos ad bonum ſe vertere. Sic di
citur Iere. 13. Si poteſt Aethiops mutare pellem ſuã,
& pardus varietates ſuas, & vos poteſtis facere bo-
num, cum didiceritis malum. In Aethiope autem
mutare pellem. i. pellis nigredinem impoſſibile eſt,
& in pardo varietates, in aſſueto autem ad malũ ſi-
mile eſſe dicit, licet non ſit tanta impoſſibilitas: quia
illa eſt impoſſibilitas ſimpliciter, iſta autem eſt diffi-
cultas quædam. Poſtquam ergo lex videt eſſe aliquẽ
incorrigibilem modo humano, occidit eũ tãquam
incorrigibilem. Expectare autem mortem hominis
eſſet expectare corrigibilitatẽ, quæ eſt reſpectu Dei,
& non quæ eſt reſpectu ſui, & reſpectu hominum,
quod non conuenit: quia lex humana non debet at
tendere conditionem operationis diuinæ p omnia.
Quia tunc etiam pro quolibet peccato occideret ſi-
cut Deus pro quolibet peccato punit æternali-
ter: iuſtiſſimum ergo eſt, quòd lex humana tunc ali-
quem iudicet ſimpliciter incorrigibilem: quando
ſecundum modum humanum incorrigibilis eſt, &
tunc eum puniet, vt incorrigibilem occidendo. Sed
obijcietur, ꝙ non obſeruet hoc lex humana: qa ſæ-
piſſimè pro grauibus peccatis ſine aliqua iteratione
occidit hominem & ſic non eſt ibi aliqua incorrigi
bilitas, quæ iudicari poſſit per aſſuetudinẽ, quæ nul-
la eſt: quia vnicus actus conſuetudinem non cauſat.
Dici poteſt, ꝙ lex iudicat incorrigibilem cũ, qui val
de grauia facinora etiam ſemel fecerit. Nam dicitur
aliquis incorrigibilis, per hoc, ꝙ à deſiderio mali p-
hiberi non poteſt. Illud autem eſt quando ſe totali-
ter, aut valde intensè cõuertit ad malum. Iſta autẽ
conuerſio perfecta, ſiue in bono, ſiue in malo fit re-
gulariter per multitudinem actuum, eo ꝙ quilibet
actus addit aliquid de perfectione ſuper alterũ, cũ
præceſſerit alter, vt diſpoſitio quædã reſpectu eius.
Poteſt tamen interdum vnus actus eſſe tam vehe-
mens, ꝙ ipſe cauſet conuerſionem perfectam. Sicut
dicimus communiter de generatione habituum. ſ.
ꝙ habitus gignitur ex actibus multiplicatis, vel ex
vno perfecto: quia ille poteſt tantam perfectionẽ
cauſare, ſicut multi. Et propter hoc etiam dicimus,
ꝙ in ſcientijs demonſtratiuis habitus concluſionis
cauſatur ex vnico actu demonſtrationis. Et quòd
vnica demonſtratio ita clarè, & ſufficienter probat

A veritatem concluſionis, ꝙ infinitę demõſtrationes,
ſiue infinicies facta demonſtratio eadem non ma-
gis probaret, quàm demonſtratio ſemel facta. Li-
cet in audiente demonſtrationem magis radicaretur
demonſtratio, vt firmius teneretur, quàm ſi ſemel
facta eſſet. Iſtud tamẽ iam eſt extra conditionẽ ſciẽ
tiæ demonſtratiuæ, cuius ſolum eſt oſtendere veri-
tatem, ſiue mente retineatur, ſiue non. Ita ergo ali-
quis poteſt per vnicum actum totaliter conuerti in
malum, ſicut fieret per multos. Et ita fuit in angelis:
quia per primum peccatum fuerũt totaliter ad ma-
lum conuerſi. Et ſic lex humana iudicat aliquem eſ-
ſe incorrigibilẽ ſi aliquod grauiſſimum facinus cõ-
miſerit, etiam ſi ſemel tantum faciens: quia incorri-
B gibilitas eſt perfecta conuerſio ad malum. Iſte autẽ
conuerſus fuit ad magnum malum, ideo iudicatur
voluntas ſua totaliter conuerſa ad malum propter
magnitudinem malitiæ, & eſt valde rationabile iu-
dicium. Ideo in grauiſſimis delictis non oportet ex-
pectare frequentationem ad probandam incorrigi-
bilitatẽ. Aliter poterat dici ad principale, ꝙ lex hu-
mana cum non ſit vnius hominis ſed politiæ, reſpi-
cit bonum publicum, & non vnius principaliter. Cũ
ergo quis commiſit graue facinus, licet lex iudica-
ret eum poſſe emendari, tamen non eſt de hoc cer-
ta. Poſſet ergo ille iterum committere ſimilia. Ipſi
autem communitati melius eſt iſtum ſemel peccan
tem grauiter de medio tollere, quàm manere in ti-
C more, ꝙ poſtea ſimilia committat, & ſuſtinere ma-
lum ſi poſtea talia realiter commiſerit. Et dato, ꝙ
poſſet eſſe certa lex, ꝙ iſte nunquam poſtea ſimilia
committeret, vt poteſt ſi eum perpetuo carceri man-
ciparet, vbi non eſſet delinquendi facultas, non de-
beret eum tolerare viuẽtem. Quia, hoc dato, ſeque-
retur impunitas in omni ſcelere: quia quilibet ſimi
lia faceret ſciens, ꝙ propter primum delictũ quan-
tuncunque grauiſſimum, non damnaretur morti.
Et ita oporteret perire in breui totam communita-
tem, aut quancunque congregationem. Ideo legi
humanæ fuit valdè conueniens, ꝙ delinquentes in
grauiſſimis facinoribus aut valde ſcandaloſis p pri-
mo actu occideret. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ lex
D humana non habet ſimile cũ Deo quantum ad ex-
pectationem delinquentium, nec eſt iuſtum, ꝙ expe
ctet illos diuturnè, ſicut De[9] peccatores diutius ex-
pectat: quia nõ eſt ſimilis comparatio peccatoris ad
Deum, & delinquentis ad politiã. Nam homo quã-
tuncunque peccet nihil poteſt nocere Deo: quia ſi-
cut bona noſtra non poſſunt ſibi prodeſſe: quia illis
non eget Pſal. 15. ita & mala noſtra illi non poſſunt
obeſſe propter excellentiam naturæ ſuæ, quæ à nul-
lo pati poteſt, ſicut dicitur Iob. 35 ſi peccaueris, quid
ei nocebis? & ſi multiplicatę fuerint iniquitates tuę,
quid facies contra eum? q. d. nihil. Ideo poteſt Deus
ſecurè expectare peccatores, nullum malum ſibi p-
uenturum timens per iniquitates illorum. Commu
E nitas autem ſiue politia humana cõſtituitur ex par-
ticularibus hoĩbus: ideo ſicut quilibet põt prodeſſe
politiæ benè operans, ita poteſt nocere delinquẽs.
Et magis poteſt nocere, quàm prodeſſe: quia iſta eſt
conditio noſtra, & cuiuſcunque creaturę, quòd fa-
cilius ſit ſibi malum magnum agere, quàm paruum
bonum efficere. Ideo politia habet iuſtam cauſam
timendi hominem delinquentem. & poteſt deſtrue
re totum bonum illius, & ſic rectiſſimè eũ occidet.
Et imprudenter ageret eum tolerans expectando
emendationem eius: quia iam non occidit eũ prin-
cipaliter malum ipſius punire intendẽs, ſed ſeipſam
ab illo ne deſtruatur, defendere volens. Ideo nõ de-
bet expectare longo tempore conuerſionem illius,
ſicut

Ad 3. arg. ſicut Deus expectat peccatorem. Ad tertium dicen
dum, ꝙ homo peccãdo ab ordine totius boni, & ra-
tionis receſſit: ideo de ſua dignitate cecidit, & ĩcidit
in quandam ſeruitutem ita, vt iam de illo poſſit iudi
cari, ſicut de beſtijs, & fieri, quòd conuenit ipſi poli-
tiæ. Nam ſicut beſtiæ occidi poſſunt iuſtè pro vtilita
te hominis, quia ſubditæ ſunt ei, ita homo per pecca
tum cum amiſerit dignitatem aliorum hominũ po
teſt occidi, vt beſtia ad vtilitatem politię. ſ. vt nõ no
ceat ei, & vt non inficiãtur cęterę partes eius ab eo.
Cum autem dicitur, ꝙ occidere hominem eſt ſecũ-
dum ſe malum, dicendum ꝙ homo dicit quandam
naturam perfectam, quæ propter ſe eſt, & quantum
ad hoc occidi ipſum eſt irrationabile: qa natura non
ordinauit eum ad alterum, cui vita ſua, vel mors ꝓ-
deſſe deberet, ſicut vitam, & mortem peccatorũ hu
manis vſibus ſubiecit, vt ait Aug primo de Ciuitate
Dei. In quantum tamen homo peccator efficiť per-
dit hanc dignitatem, velut ſi tranſiret in alterã ſpe-
ciem, q̃ eſſet naturaliter homini ſubdita. Sicut enim
corpus ſanum percutere, aut membra ſana de cor-
pore abſcindere humano per ſe malum eſt, & tamẽ
membra corporis humani morbida pręſcindere, ne
inficiãt reliquum corpus, bonum eſt. Nam per hoc,
ꝙ effecta ſunt morbida, perdiderunt dignitatẽ, quã
habebant in hoc, ꝙ erant membra humana. Magis
tamẽ deprimit malitia hominem infra humanam
dignitatem, quàm morbus membra corporis infra
dignitatem humanorum membrorum. Ideo iuſtũ
eſt malos occidi. Cum autem dicitur, ꝙ omnes ho-
mines diligendi ſunt ex charitate, dicendum, quòd
charitas per ſe ducit nos in Deum, qui eſt bonũ ma-
ximum, quod eſt finis: In cętera autem mouemur ꝑ
charitatem ſecundum, ꝙ participare poſſunt iſto fi-
ne, ſicut & nos participamus. Et quia omnis homo
ex eo, ꝙ eſt ſubſtantia intelligens, eſt capax Dei: quã-
diu non peruenit ad terminum ſuum, cum ſit in po
tentia ad agẽdum diuinam participationem debet
diligi ex charitate ad illam participationem, qui au
tem in malo finierunt iam non poſſunt peruenire
ad hanc participationem, ideo dicimus damnatos,
& Dæmones non debere diligi ex charitate, cęteri
autem quandiu in via ſunt, ſiue boni, ſiue mali ſint,
quia ad Deum peruenire poſſunt ex charitate dili-
gendi ſunt. Quidquid ergo eſt omnino contra chari
tatem hoc nulli poſſumus velle, etiã nec malis, ideo
quantuncunq; aliquis ſit malus, non licet nobis ap-
petere, ꝙ pereat æternaliter propter mala illa, quæ
facit, occidi tamẽ ſecundum corpus non repugnat
fini charitatis, cum potius per mortẽ perueniat ho-
mo ad beatitudinem, ad quã ex charitate proximos
diligimus. Poteſt ergo homo deſiderare alicui mor
tem corporalem, & diligere eum ex charitate. Li-
cet iſtam mortẽ non liceat nobis deſiderare inquan
tum per eã proximus noſter perdit eſſe naturale, ſed
inquantum per eam deſinit eſſe malus, & ceſſat læ-
dere, & turbare partes politiæ: quia ita homo ſibi-
met vult mortem, nõ vt per eam eſſe deſinat, ſed vt
per eam ad Chriſtum perueniat. Sicut dixit Apoſto
lus deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto:
Ad quartũ arg. ad Philip. 1. Ad quartum dicendum, ꝙ homo natu
raliter liber eſt: quia natura ad nihil ordinauit homi
nem, niſi ad beatitudinem. Et quia beatitudo eſt ip-
ſe Deus, omnia ſunt propter Deũ, & etiam ipſe ho-
mo. Prouerb. 16. Omnia propter ſeipſum operatus
eſt Dominus. Homo tamen poſtea per peccatum
perijt, ita vt hanc beatitudinem non ſolum habere
non poſſet, ſed etiam morti æternæ obligatus eſſet,
à qua per Chriſtum liberatus eſt. ideo homo factꝰ
eſt ſeruus Chriſti, non ſolum inquantum Deus, ſed

F inquantum homo eſt: quia ſicut ille, qui emitur ab
alio propriè ſeruus eius eſt, ita cũ Chriſtus nos eme
rit per ſanguinem ſuum omnes ſerui eius effecti ſu-
mus, Actu. 20. c attendite vobis, & vniuerſo gregi, in
quo ſpiritus ſanctus poſuit vos epiſcopos regere ec-
cleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Iſta ergo
eſt ſeruitus generalis ad omnem hominem, ſed iſta
non eſt ſeruitus ſubiectionis ſed libertatis. Nulla au
tem alia ſeruitus homini manet, niſi quam per acci
dens incurrere poſſit. Et ſic quidam homines efficiũ
tur naturaliter ſerui aliorum hominum: quia natu-
raliter ea, quæ minus perfecta ſunt, ordinantur ad
magis perfecta. Et quoniam quidam homines ſunt
in vſu rationis valdè imperfecti, ita vt in eis quæ ꝑ-
G tinent ad vitam ſibiipſis prouidere neſciant, licet ha
beant vires corporis ſatis efficaces ad exequendum
quicquid eis conueniens eſſet. Iſti naturaliter ſunt
ſerui aliorum hominum: qui eis prouidere poſſint
dirigendo eos in eis, quę ſibi ad vitã neceſſaria ſunt.
Et iſta ſeruitus etiam ad vtilitatem ipſorum eſt: qa
ſi per ſe, & liberi relinquantur peribunt neſcientes
ſibiipſis prouidere: cum autem ſeruierint alijs, qui
eos dirigere ſciant, habebunt, quod eis ad vitam ne
ceſſarium eſt. Hanc naturalem ſeruitutem ponit
Ariſto. 1. Politic. dicens ꝙ homines habentes corpo
ra robuſta, & deficientes in intellectu ſunt naturali-
ter ſerui eorum, qui habent corpora gracilia & ad
laborem impotẽtia: vigent tamẽ intellectu ad diſpo
H nendum ſingula. Aliæ autem ſunt ſeruitutes, quæ
non naturaliter, ſed per culpam effectæ ſunt: ſicut
de iure gentium illi, qui capiuntur in bello, ſunt ſer-
ui, ſcilicet quia faciendo bellum iniuſtum peccaue-
runt: & ſi capiantur propter iſtud peccatum ſerui ef
ficiuntur. In politia autem qualibet homo pars il-
lius eſt, inquantum tendit ad bonum, quod intẽdit
illa politia, ad quod bonum peruenitur per vſum
rationis ſecundum leges rectas. Siquis ergo contra
rectitudinem rationis, & leges iuſtiſſimas conturba
uerit aut partes eius lęſerit, cum eſſet pars politiæ
propter illud peccatum efficitur ſeruus politiæ, ita
vt politia poſſit de eo iam ordinare ſicut de ſeruo.
Et quia ſeruitus illa, quæ naturaliter accidat homi-
I ni propter defectum intellectus, euenit ſine culpa,
licet efficiatur homo ſubditus alteri, manebit tamẽ
ſemper in humanæ ſpeciei dignitate, inquantum il
lius capax eſt. Ideo nõ licebit eum occidi, nec infer-
ri ſibi aliquod malum, ſed potius miſereri, ſicut par-
uulo patienti defectum ætatis, in hoc tamen ſerui-
tutem patietur, ꝙ nõ permittetur agere ex arbitrio
ſuo, & imponentur ei labores corporales, per quos
tam ſibi quàm Domino prouideatur. Seruitus au-
tem, quam incurrit malus homo, eſt per culpã, quæ
conſtituit eum inf dignitatẽ humanam, & facit be-
ſtijs æqualem. De beſtijs autem homo poteſt diſpo-
nere ſicut ſibi vtile eſt, ita ergo politia poterit de ho-
mine malo. Et quia illum occidi vtilius eſt politiæ,
K quàm viuere, inquantum vita ſua turbat politiam,
licet ei occidere illum, ſicut licet homini occidere
beſtias. Cùm autem reprehenditur homo iudicans
alios, qui non ſunt ſerui ſui, dicendum, ꝙ apoſtolus
ibi loquebatur de ſeruitute. qua oẽs tenentur Chri-
ſto inquantum redemit nos. Tali autem ſeruitute
nullus homo tenetur alteri, ideo quantum ad ope-
ra, quæ pertinent ad hanc ſeruitutem, nullus homo
poteſt iudicare alterum. Ita ibi Apoſtolus loqueba-
tur agens de obſeruatione legis Chriſti. ſ. an liceret
diſcernere cibos, vel non. Et quãtum ad hoc nullus
homo poterat iudicare aliũ, cùm nullus eſſet ſeruus
alterius. Poteſt tamen effici vnus homo ſeruus alte-
rius, vel ſeruus politiæ quãtum ad hoc, ꝙ debeat ei
vitam

vitam ſuam, vel labores ſuos, ideo quantum ad hoc poteſt quilibet iudicare de ſeruo ſuo, vt Dominꝰ de ſeruo emptitio, qui debet ei omnes operas ſuas, & politia de delinquente, qui debet ei vitam ſuam. Iuſtè ergo poteſt iudicare illum occidẽdo. De his ſanctus Tho. ſecunda ſecundæ q.64. arti.2.

An liceat cuilibet perſonæ priuatæ occidere peccatorem. Quæſtio CVI.

QVAERITVR, an liceat cuilibet pſonæ priuatæ occidere peccatorem. Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia nihil illicitum iubetur in lege diuina. Sed (Ad primũ arg.) quãdo peccauerunt Iſraelitę faciendo vitulũ, Moyſes dixit leuitis: ponat vir gladium ſuper femur ſuũ, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum. Exo.32. Iſti autem erant perſonę priuatę, & fecerunt hoc, & laudantũ: quia idolatras occiderunt, ergo priuatis perſonis licet occidere peccatores. Itẽ (Secundũ.) homo peccator comparatur beſtiæ, vt præced. q. dictum eſt, licet tamen cuilibet perſonæ priuatæ occidere beſtias, maximè ſylueſtres, ergo licebit occidere peccatores. Item laudabile eſt, ꝙ quæcunq; pſona (Tertium.) priuata operetur id, quod eſt bonum publicum, & tamen occidere peccatorem eſt vtile politiæ, ergo (Quartum.) licebit cuilibet priuato illud facere. Item Moyſes erat perſona priuata, ipſe tamen occidit Aegyptium peccatorem, qui percutiebat quendam Hebræum: Exo.2. erat tamen Moyſes perſona priuata. Nam ibi cum alio die increparet quendam Iudæũ percutientẽ alium, dixit ille: Quis te conſtituit principem, & iudicem inter nos? Et Moyſes non vituperatur de hoc, ſed potius laudatur. Actuum 7. ergo (Quintũ.) pſonæ priuatæ licet occidere peccatorem. Itẽ patet de Samuele, qui occidit Agag regem Amalech, erat (Sextum.) tamen perſona priuata 1. Re.15. Item Phinees occidit Iudæum virum coeuntem cum ſcorto Madianitide Numeri 25. & ibi laudatur: erat tamen perſona priuata. Sic etiam fuit de Mathathia patre Machabæorum, qui occidit Iudæum immolantem ſuper aram idolis. 1. Machabæorum. 2. Et erat perſona priuata, ibi tamen laudatur.

Dicendum, ꝙ non licet alieni occidere peccatorem quantuncunque ſit peccator, niſi habeat poteſtatem aliquam publicam ad illud faciẽdum. Nam non licet hominem occidi niſi inquantum vita ſua eſt contra legem, vel in damnum reipublicæ. Non poteſt ergo occidi niſi per illum, qui habet auctoritatem à lege, vel ab ipſa republica. Si autem aliquis ſit omnino priuata perſona, nõ competit ei aliqua adminiſtratio per legem, nec auctoritate reipublicę, ideo ad eum non pertinet occidere quenquam. Hoc enim eſt actus iuriſdictionis, vel actus illius, cui à lege aliqua poteſtas traditur, licet non per modũ iuriſdictionis, ſed per modum defenſionis. Sicut qui occidit alterum ſe defendendo, licet ſit perſona priuata, quia tamen lex tribuit ei auctoritatem ſe defendendi non imputatur ei ſi alterum occiderit, ſed lex iudicat benè factum eſſe. Qui autem eſt omnino perſona priuata nullo modo habet auctoritatẽ occidendi, cum etiam in rebus foralibus ciuilibus, quæ minores ſunt, auctoritatem non habeat: ideo peccabit ſi occiderit quenquam propter hoc, ꝙ malus eſt: quia ad eum non pertinet. Sic dicit Aug 1. de Ciui. Dei. Qui ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum interfecerit, velut homicida iudicabitũ. Et tanto amplius, quanto poteſtatem à Deo ſibi nõ conceſſam vſurpare non timuit. Iudices autem, & principes ſunt illi, qui habent publicam adminiſtrationem, & alij, quibus illi cõmiſſerint, ideo ad iſtos

A pertinebit occidere malefactorem. Aliquando autem ſpecialiter competit alicui à Deo, vel à lege poteſtas occidendi aliquos, qui aliàs perſona priuata erat, & tunc iſti licebit occidere. Et quamuis iſte ſimpliciter ſit perſona priuata, eo ꝙ nulli iuriſdictioni præeſt: quia tamen in iſto caſu ſpecialiter ſibi competit poteſtas à Deo, vel à lege, licebit ei occidere peccatorem. Sic eſt de omnibus militibus, & de omnibus euntibus ad bellum iuſtum. Quia licet iſti ſint perſonæ priuatæ, cum tamen fungantur auctoritate principis, vel communitatis alicuius potentis indicere bellum, poterunt occidere quoſlibet hoſtes, qui peccatores reputantur, eo ꝙ contra eos bellum iuſtum gerunt. Ita eſt de ſe defendentibus, vel de il-
B lis, quibus Deus inſpirauit, ꝙ ſeipſos, vel alios occidant, vel quibus ex parte Dei mandatum eſt. Nam tenentur occidere quoſcunque eis deſignatos, & ſi non faciant peccant. Sicut patet de Michęa propheta, qui dixit cuidam viro ex parte Dei, ꝙ percuteret ipſum gladio, & noluit, dixitque ei Michæas, ꝙ leo percuteret ipſum, & ſic factum eſt. Dixit autem alteri: percute me, & percuſſit eum 3. Re.20. In his ergo licet homini occidere alium, & in ſimilibus: quia iã non eſt priuata perſona, quãdiu tamen eſt purè priuata perſona non licet ei occidere quẽquam. Sicut cum Pilatus dixit Iudæis, ꝙ iudicarent Chriſtum ſecundum legem ſuam, ipſi autem dixerunt: non licet nobis interficere quenquam, Ioã.18. Et ſic licet
C Chriſtum aſſererent malefactorẽ, & legẽ haberent, ſecundum, quàm dicebant eum morte dignum, tamen dixerunt non licere ſibi illum occidere ob defectum iuriſdictionis. De his ſ. Tho ſecunda ſecundæ, q.64 artic.3. Ad primum dicendum, ꝙ iſti Iudęi, (Ad primũ argum.) qui occiderunt idolatras, nõ erant priuatæ perſonę. Nam miniſter iudicis, qui eſt merus executor occidit delinquentes, & non peccat: quia auctoritate legis facit, cũ faciat auctoritate iudicis Ita nunc Moyſes erat iudex in populo Iſrael, & mandauit leuitis, ꝙ occiderent omnes idolatras. Ideo iam non agebant, vt priuatæ perſonæ: quia ille aliquid facit, cuiꝰ auctoritate illud fit, vt ait Diony. li. de Celeſ. hierar. ca.13. & Aug. de Ciui. Dei lib.1. dicit. Non enim ipſe
D occidit, qui miniſterium debet iubenti, ſicut adminiculum eſt gladius vtenti. vt habetur in Decretis 23. q.5 c. ſi non licet. Cum ergo iſti leuitæ fecerint auctoritate Moyſi, qui erat iudex, videtur ipſe Moyſes feciſſe. Ad ſecundum dicendum, ꝙ homo malus eſt (Ad 2. arg.) ſicut beſtia, immo deterior milleſies, quàm beſtia, vt dicit Ariſ.7. Ethi. & primo Politicorũ. Eſt tamẽ homo ſecundum naturam: ideo non penitus eſt idem iudicium de eo, ꝙ de beſtia: quia beſtia eſt inf. humanam ſpeciem, & eſt propter hominẽ. Ideo ad hoc, ꝙ quis licitè occidat beſtiam non requiritur iudiciũ alicuius, niſi fortè illa pertineat ad ius alicuius: quia tunc non licebit eam occidi, non quidem, quia beſtia eſt, ſed quia alicuius eſt, cui damnum, aut iniuria
E fieret occidendo illam, eo inuito. Occidendo autem feram omnino ſylueſtrem, vel aues cęli: quia illę nullius ſunt, illicitum nõ eſt. Nec ad hoc requiritur poteſtas, vel iudicium alicuius ad diffiniendum, an tales beſtiæ ſint occidendę. Homo autem, qui malus eſt, quandiu eſt adhuc pars politiæ eſt, ideo ad occidendum eum requiritur iudicium eius, qui habet adminiſtrationem publicam, vt diffiniat, an expediat politiæ illum occidi. Ad tertium dicendum, ꝙ (Ad tertiũ arg.) facere vtilitatem politiæ poteſt cõtingere nulli nocendo, vel nocendo alicui. Primo modo licet cuilibet proficere politiæ, & non requiritur ad hoc iudicium alterius. Secundo modo non licet cuilibet, ſed oportet iudicari an illud, quod putatur eſſe vtile politiæ,

F litiæ,ſit vtile. Et hoc fieri debet per eum, qui habet adminiſtrationem publicam. Aliàs enim tota pax politica tolleretur, ſi cuilibet liceret occidere peccatorem ſed omnia eſſent confuſa,& turbata. Etiã quia interdum contingeret falli hominem credendo,ꝙ quis mortem mereretur,& fortaſſis non mereret. Non licet ergo priuatæ perſonæ hoc facere. Ad quartum dicendum, ꝙ Moyſes occidit Aegyptiũ iuſtè: quia ipſe erat iudex. Sciebat enim ſe accepiſſe à Deo quandam poteſtatem ad liberandum Iſraelitas de oppreſſionibus Aegyptiorũ: quia Deus ei inſpirauerat hoc, licet Iſraelitis non conſtaret. Ipſe tamen non ſolum ſciebat ſe habere talem poteſtatẽ, ſed etiam credebat, ꝙ Iſraelitæ hoc intelligebant.

Ad quartum arg.

G Vt dicitur Act.7.d. Cum vidiſſet quendam iniuriam patiẽtem fecit vltionem ei, qui iniuriam ſuſtinebat percuſſo Aegyptio. Et ſequitur: Exiſtimabat autem intelligere fratres quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis,& illi non intellexerunt. Non ergo fuit Moyſes perſona priuata, ſed iudex, non quidem ab hominibus conſtitutus, ſed à Deo. Ad quintum dicendum, ꝙ Samuel licet alias eſſet perſona priuata: quia nulli iuriſdictioni præerat, tamen in caſu iſto à Deo accepit poteſtatem per ſpecialẽ inſpirationem: erat enim propheta Domini, & increpabat Saulem: quia non occiderat Agag regem Amalecitarum 1.Re.15 & tunc Samuel facto in ſe ſpiritu Domini iuſſit adduci Agag coram ſe, & occidit illum, & innuitur, ꝙ occiderit ex inſpiratione Dei: H quia dicitur ibi: & in fruſta concidit eum Samuel corã Domino in Galgalis,i. Deo iubente, vel ad placandum Deum. Etiam oſtenditur ibi, ꝙ Samuel fecerit quaſi iudex retribuens ipſi Agag pœnam pro peccatis. Nam dixit ei: ſicut fecit abſq; liberis mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter mulieres mater tua. Etiam apparet manifeſtè, ꝙ liceret Samueli occidere Agag: quia Deus iuſſerat omnes Amalecitas occidi,& ſic cuilibet Iſraelitæ licebat iã occidere regem Agag, & quoſcunque alios Amalecitas. Peccauerunt autem Iſraelitæ: quia non occiderãt Agag regem, occiſis cæteris Amalecitis. Ideo licebat nunc compleri mandatum illud, quod nondum erat completum,& ita Samueli licuit occidere I Agag. Ad ſextum dicendum, ꝙ Phinees non fuit perſona priuata: quia licet ipſe non eſſet iudex fecit tamen auctoritate iudicis.ſ.Moyſi. Nam Numeri.25.dicitur: Dixit Moyſes ad iudices Iſrael: occidat vnuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Belphegor. Iſte tamen Iudæus Zamri, qui coibat cum Madianitide ſcorto, immolauerat Beelphegor, & in cõtemptum Moyſi, & totius populi introiuit ad ſcortum, vt dicitur eo ca. ideo Phinees occidit illũ, non vt priuata pſona. Aliter põt dici: quia ẽt ſi Moyſes, q erat iudex, ñ iuſſiſſet hoc licuit hoc, facere Phinees: quia fecit quadam inſpiratione diuina, quæ tribuit homini auctoritatem. Sic dixit Deus eodem K capitulo Phinees filius Eleazari auertit iram meam à filijs Iſrael quia zelo meo commotus eſt ↄtra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ etiam ſi iudex nihil iuberet, videbatur Phynees feciſſe hoc de voluntate iudicis: quia Moyſes prohibebat Iſraelitas commiſceri mulieribus alienigenis,& colere deos illarum: quia tamẽ erat multitudo peccantium, non audebat Moyſes inſurgere ↄtra illos ſed ipſi peccantes potius in ↄſpectu Moyſi in contemptum eius peccabant, ſicut dicitur eo c. Ecce vnus de filijs Iſraelis intrauit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem, vidente Moyſe, & omni turba filiorum Iſrael, qui flebant ante fores tabernaculi. Iſte fletus erat: quia non poterant, vel nõ

Ad 5. arg.

Ad 6. arg.

audebant punire peccantes. Et tunc Phinees coram omnibus ingreſſus eſt poſt virum illum Iudæum,& occidit eum coeuntem cum Madianitide. Videtur ergo feciſſe ex cõſenſu Moyſi, & totius populi.ſ.exponendo ſe periculo occidẽdo illum Iudæum, quẽ nemo alius audebat aggredi. Et ſic non videbat agere, vt priuata perſona, ſed ex auctoritate publica.

Cùm autem dicitur de Mathathia, dicendum, ꝙ ille non erat perſona priuata, ſed potius princeps populi. Nam omnes Iudæi, qui tunc erant, fideles erãt ſub poteſtate Mathathię: quia cum haberet zelum legis, recurrerunt ad eum omnes, & ipſe pugnabat pro eis ↄtra infideles,& conſtituit filios ſuos in principes poſt mortem ſuam.1.Machab.1.& 2. Etiam iſte erat ſummus ſacerdos, vel pertinebat ad genus ſummorum ſacerdotum. Nam filij ſui fuerunt ſummi ſacerdotes omnes tres Machabęi,& poſteri eorum, & tamen inter Iudæos ſummi ſacerdotes erãt principes quaſi communiter poſt captiuitatem Babylonis vſque ad Chriſti aduentum, vt oſtenſum eſt ſupra 2 c q. vlti & ſic non erat perſona priuata Mathathias, ſed iuriſdictionem habebat ad hoc. Licuit ergo ſibi trucidare Iudæum illum colentem idola.

Ad 7. arg.

An diſpenſari poſſit per Papam, quòd aliquis occidatur, & occidens non incurrat culpam. Quæſt. CVII.

QVAERITVR, an diſpenſari poſſit per Papam,ꝙ aliquis occidatur,& occidens nõ incurrat culpam homicidij. Dicunt quidam,ꝙ non: quia Exo. 20.dicitur. Non occides, quod eſt præceptum negatiuum: ipſa autem negatiua obligant ſemper, & ad ſemper: ergo non cadit diſpenſatio in eis. Itẽ ſicut dictum eſt: non occides, ita dictum eſt. Nõ furtum facies, nec mæchaberis, & tamen non põt per Papam diſpenſari,ꝙ aliquis furetur licitè, ergo nec poterit diſpenſari, ꝙ aliquis occidat alium ſine culpa. Item triplex reperitur vnio in nobis.ſ.aĩæ cũ corpore, vxoris cum viro, animæ cum Deo. Nõ poteſt tamen diſpenſari per hominem.ꝙ ſeparetur anima à Deo: quia iſtud ſemper eſt peccatum. Nec etiam, ꝙ ſeparetur vxor à viro, quia Chriſtus dixit infra 19. quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Ergo in tertia vnione, ſ. animæ cum corpore non poteſt diſpẽſari,ꝙ ſeparetur. Iſtud autem fit per homicidiũ, ideo non eſt diſpenſabile. Item diſpenſatio non eſt de per ſe malis, ſed ſolum de eis, quæ ſunt mala ex eo ꝙ à iure vetita ſunt, in quibus princeps legis poteſt relaxare obligationẽ legis pro aliquo caſu, vel perſona particulari, vt ibi licitè non obijciuetur illa lex, ſicut licitè fieret contra illam, quando nondũ erat inſtituta. Quando tamen eſt aliquid determinatè malum, ſicut non licet legem facere, ꝙ illud malum fiat. Ita non poteſt contra legem prohibentem illud malum diſpenſari. Nam ſicut non licet conſtitui legem, ꝙ liceat homini adulterari: quia iſtud eſt per ſe malum, ita in lege vetante adulterium diſpenſari non poteſt, vt licitè aliquis adulteretur. Homicidium tamen eſt de per ſe malis: quia 2. Ethic dicitur ꝙ quædam mox nominata cum malitia ſunt inuoluta, vt furtum, adulterium, homicidium, gaudium de malo, in quibus non ſolum exceſſus, ſed etiam ipſa ſecundum ſe mala ſunt, ita ꝙ ſecundum nullam circunſtantiam fieri poſſunt bona. Non ergo licebit diſpenſari contra homicidium.

Primũ ar.

Secundũ.

Tertium.

Quartũ.

Dicendum, ꝙ diſpenſari per Papam in homicidio poteſt intelligi dupliciter: vno modo in homicidio facto, alio modo in faciendo. In facto etiam poteſt dupliciter intelligi, vno modo diſpenſare.i. abſoluere à peccato homicidij. Et iſto modo non

eſt,

eſt dubium: quia omne peccatum eſt remiſſibile in
foro pœnitentiæ. Et quia Papa eſt maximus eorum,
qui præſunt foro conſcientiæ, non eſt dubiũ, quin
per eũ poſſit homicida abſolui ab homicidio quan-
tumcunque grauiſſimo. Nam non ſolum per eum,
ſed & per minores interdum homicidæ abſoluunt.
Alio modo poteſt accipi diſpenſari in homicidio .i.
diſpenſari in irregularitate contracta per homici-
dium, ita ꝙ non obſtante illa poſſit aſcendere ad or
dines ſacros, vel miniſtrare in ſuſceptis. Et iſtud eſt
propriè diſpenſari in homicidio. De hoc dicendum,
ꝙ Papa cum difficultate diſpenſat in homicidio: qa
hoc iuri contrarium eſt, vt patet in decretis diſtin.
50.c. Miror: & tamen manifeſtum eſt, ꝙ diſpenſare
poteſt, & ſæpè diſpenſat. Quia cum irregularitas nõ
ſit aliquid proueniens de iure naturali, nec de lege
euangelica, ſed magis à iure poſitiuo, vel à mandato
apoſtoli. Et tamen in his poteſt Papa diſpenſare po-
terit in irregularitate. Nam ea quæ apoſtoli ordina-
uerunt, ſi non ſint de iure naturali, vel nõ pertineãt
ad doctrinam Chriſti, diſpenſabilia ſunt per Papam,
ſicut cęremonialia aliqua, quæ inſtituerent apoſtoli
circa conſuetudines eccleſiarum, de quo dicitur 1.
ad Corin 11. Si autem quæratur, an diſpenſari poſ-
ſit in homicidio fiendo. Dicendum, ꝙ diſpenſatio
eſt relaxatio iuris, & fit per quandam iuriſdictionẽ.
Ideo poteſt quilibet diſpenſare in lege, quam ipſe
condidit, vel in condita ab inferioribus ſuis. In lege
autem ſuperioris nemo diſpenſare poteſt. Papa au-
tem eſt ſuperior omni homine, ideo in omni iure
poſitiuo diſpenſare poteſt: quia poſitiuum ius ab ho
minibus conditum eſt, non poteſt autem diſpenſa-
re in lege Dei: quia ille eſt ſuperior. Eſt autẽ lex Dei
duplex. Quædam naturalis, & alia ſcripta. Nam legẽ
naturalem Deus impreſſit cordibus hominum na
turaliter. ſ. faciendo eos homines. Ideo in lege hac
diſpenſari nullo modo poteſt, maximè quia iſta lex
continet puram rectitudinem. Ideo ſecundum ſe
eſt indiſpenſabilis: quia eſſet diſpenſare, ꝙ peccatũ
fieret, vel ꝙ iniuſtũ eſſet iuſtum. Alia eſt lex ſcripta.
Et iſta fuit quædã lex Moyſi quę à Deo tradita erat.
Et tunc quandiu manebat per nullum hominẽ di-
ſpenſari poterat in ea. Etiam ſi Papa tunc fuiſſet cũ
Deus multum ſtrictè, & ſub magna obligatione iu-
beret eam ſeruari, dicens, ꝙ non adderent verbum
ad eam, nec minuerent, Deutero. 4. Nunc vero non
oportet in ea diſpẽſari: quia iam totaliter ablata eſt.
Diſpenſatio tamen eſt relaxatio iuris obligantis. Et
ſicut non poterat diſpenſari cõtra eã, quandiu erat,
ꝙ in aliquo non obſeruaretur, ita nec nunc nõ po-
teſt diſpenſari poſtquàm ceſſauit, ꝙ in aliquo obſer
uetur, & hoc in cęremonialibus. Hoc enim fuit ꝓhi
bitum per apoſtolum, & oſtentum ad Gala. 4 & 5. ſ.
ꝙ circuncidenti ſe Chriſtus non poterat prodeſſe.
Idem ſi obſeruaret dies feſtos Iudęorum, aut alia cę
remonia. Rationes horum poſuimus ſupra q. 99.
In hoc autem non poteſt diſpenſari, cùm oſtẽdatur
hoc eſſe contra intentionem Chriſti. Alia lex poſiti
ua, vel ſcripta Dei eſt. ſ. euangelica, & iſta non eſt di-
ſpenſabilis: quia eſt lex ſuperioris. Eſt enim Chriſtus
ſuperior omni homine. Et licet dicatur, quòd ha-
buerunt apoſtoli eandem poteſtatem, quam Chri-
ſtus: quia ipſe dix: ſicut me miſit pater, ita ego mit-
to vos, ſ. in eadem poteſtate. Et ſic ſicut Chriſtus
poterat diſpenſare in lege ſua, cùm ipſe condidiſſet
eam, ita poſſent in ea apoſtoli diſpenſare, & conſe-
quenter Papa qui non eſt minor apoſtolis, poſſet di
ſpenſare. Dicendum, quòd poteſtas data apoſtolis
fuit limitata, ſcilicet, quod non haberent poteſtatẽ
ad deſtruendum ſed ſolum ad conſtruendum 2. Co

De poteſtate quã Chriſtus dedit ap.

A rint. 13. Diſpenſare tamen contra legem Chriſti eſ-
ſet deſtruere: quia tollerẽt aliquo modo vigor eius,
ideo in illa nullus poteſt diſpenſare. Etiam prima
Corin. 3. dicitur. Fundamentum aliquod nemo po-
nere poteſt præter id, quod poſitũ eſt, quod eſt Chri
ſtus Ieſus. Ergo nemo poteſt tollere aliqua de his,
quę Chriſtus poſuit diſpenſando in eis: quia iam po
neret aliquod fundamentum præter id, immo con
tra id, quod poſitum eſt. Et ſic oſtenſum eſt ſupra in
prologo noſtro q. 29. quòd in euangelio non poteſt
per eccleſiam diſpenſari. Quidquid autem eſt extra
iſtas duas leges, ſcilicet, extra naturalem, & diuinã,
diſpenſabile eſt per Papam. Fieri autem homicidiũ,
vel non fieri pertinet ad legem naturalẽ, cuius præ-
B ceptum eſt Non occides. Ideo in hac non poteſt di-
ſpenſari generaliter per Papam, nec per aliquem, ꝙ
poſſit fieri homicidium abſolutè. Et ſicut contra il-
lud pręceptum negatiuum: non occides, nõ poteſt
introduci præceptum affirmatiuum, ꝙ debeat occi
dere homo proximos ſuos: quia eſſet directè tollere
legem naturalem, ita nec poteſt diſpenſari abſolutè
ꝙ aliquis occidat homines: quia illud eſſet facere
homicidium ſecundum ſe eſſe licitum. Quia tamẽ
aliqui caſus ſunt de iure naturali, in quibus homici-
dium licitum eſt, ideſt, non eſt malum, quòd homo
occidat alterum, ſi illi caſus reſtringãtur de iure poſi
tiuo poterit fieri diſpenſatio in eis. Sicut naturaliter
iuſtum eſt, quòd delinquentes occidantur per eum,
C qui habet adminiſtrationem publicam. Quia tamẽ
aliquis, qui alias non habebit adminiſtrationem pu-
blicam poſſit occidere malefactorem erit diſpenſa-
bile: quia ille, qui præeſt iuri concedendo alicui, ꝙ
poſſit occidere malefactorem tribuit ei quandam
adminiſtrationem publicam quantum ad hoc dan
do ſibi auctoritatem à lege, quam alias ipſe non ha-
bebat. Et ſi occideret malefactorem ſine hac aucto-
ritate, peccaret quia occideret vt priuata ꝑſona, vt
oſtenſum eſt præced q. Et ſic hoc modo diſpẽſatio
poteſt fieri per Papam circa homicidium in omni-
bus illis caſibus, in quibus homicidium ſecundum
ſe non eſt malum. Ponit autem Aug lib. 1 de Ciuit.
Dei quatuor caſus, in quibus homicidium licitum
D eſt, & habetur in Decretis 23. q 5. c. ſi non licet. Pri-
mus eſt quãdo aliquis, Deo auctore, iuſta bella gerit
hoſtes occidendo non tranſgreditur diuinum man
datum. Et etiam hoc generale eſt, quod in bello iu-
ſto non ſolum geſto Dei mãdato, ſed etiam iure hu-
mano indicto licitum eſt occidere hoſtes, quandiu
bellum iſtud iuſtum eſt. Poſſunt autẽ principes bel-
la indicere, & communitates, & generaliter illi, qui
adminiſtratione temporali non ſunt alijs ſubiectis.
Et tunc in bello iuſto tam prædas agere, quàm occi-
ſiones licet, & non vocabuntur propriè homicidia
cum licitè fiant: quia homicidium nomen delicti
eſt. Secundus caſus eſt in iudicibus, qui publica po-
teſtate funguntur. Nã occidendo malefactores pec-
E catum homicidij non incurrunt, ſed potius ſunt mi
niſtri Dei, ad Ro. 13. Et non ſolum licet eis occidere
malefactores, immo obligantur: qa Deus illos obli-
gauit Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. i. non
permittes viuere, ſed occides. Si autem non volunt
occidere eos denegant officium ſuum, quod per le-
gem humanam, & etiam per Dei voluntatem iudi-
cibus competit. Ad Ro 13. Dei enim miniſter eſt in
bonum. Si autem malefeceris, time. Non enim ſine
cauſa gladiũ portat: Dei enim miniſter vindex eſt in
iram ei, qui malum agit. Etiam leges humanæ, &
principes ad hoc conſtituunt iudices, vt malefacto-
res puniãt prima Petri. 2. Subiecti eſtote omni crea
turæ humanæ propter Deum, ſiue regi quaſi præ-

cellenti, ſine ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Tertius caſus eſt ex iuſſu expreſſo Dei, ſicut Abraham voluit occidere filium ſuum Iſaac, & multi reges, & principes Iudæorum ex mandato Dei occidebant aliquos. Et in hoc nõ eſt dubium: quia Deo eſt ſubiecta mors, & vita oĩum viuẽtiũ, & ſicut gratis vitã conceſſit, ita poteſt illã repetere quãcũq; voluerit, & pquodcunq; voluerit, & cuicunq; ab eo imperet̃ occidere alium, vel percutere obediendum manet. Sic patet de illo, cui Michæas dixit ex parte Dei, quod percuteret ipſum, & noluit. Nam leo percuſſit eum: quia inobediens fuit mandato Dei per prophetam. 3. Re. 20. Quartus caſus eſt in illis, qui ſpeciali conſilio ſpiritus ſancti ſeipſos, vel alios occiderunt. Sic dicit de Samſone, qui ſe occidit, quòd nõ peccauit: quia ſpiritu ſancto mouente egit propter vindictã hoſtium Iud. 16. Sic etiam dicit de Iephte Galaadite, qui occidit filiam ſuam volens eam Domino immolare. Vult etiam eum ſpiritu Domini motum egiſſe. De Samſone omnes conſentiunt, quòd non peccauerit. De Iephte autem multi repugnant ſcientes, quod peccauit, & ita vult Hierony. dicens quod indiſcretè promiſit, & impie ſoluit. De quo quid tenendum ſit, diximus Iudi. 11. Alij caſus eſſe poſſunt ſimilis præcedentibus, & qui ad eos aliquo modo reduci poſſunt. Sicut miles bella gerens ex mandato principis ſui iuſtè homicidium facit: immo tenetur illud facere: q̃a alias crimine imperij deſerti puniet̃, vt patet in Decretis 23. quæſt. 5. cap. miles. Debent tamen facere hoc milites non deſiderio occidendi, vel crudelitate quadam ſed ſolum propter obedientiam: quia aliàs peccabunt. Sic dicitur de Abrahãm, quod volendo occidere Iſaac ex obedientia ſit laudabilis, & ſi hoc deſideraſſet vel aliàs de hoc ſibi placeret, eſſet exerabilis. Sic dicit Augu in quæſtionibus Exo. & habetur 23 quæſt 5 c. lex æterna. Idem etiam Aug in quæſtionibus ſuper Mat. & habetur 23. quæſtione 5. capit. officia ſ. officia vindictæ poſſunt impleri boni bono animo, quomodo iudex quomodo lex. Alius caſus eſt in miniſtris iudicum, qui ex mãdato iudicum occidunt delinquẽtes, aut quoſcunque damnatos per iudices, vt ait Auguſt. in quæſtionibus Exo & habetur in Decretis 23. quæſt. 5. ca cum miniſter: debet etiam iſte facere non deſiderio occidendi, aut crudelitate quadam, ſed ſolum propter obedientiam debitam iudici: quia aliàs homicida vocabitur eod ca. & c. lex æterna, & cap. officia. Similes caſus eſſe poſſunt, in quibus per iura aliqui accipiunt poteſtatem occidendi alios iuſtè, ſicut etiam eſt de ſe defendẽte, & de illo, qui deprehendit vxorem in adulterio. Nam ſaltem ſecundum iura humana illud licitum eſt. An verò ſimpliciter ſit licitum dicetur inf q 113. Hoc ergo modo homicidium diſpenſabile eſt: quia licitè fieri poteſt. In caſu autem, in quo homicidium malum eſt ſecundum ſe diſpenſabile nunquam eſt. Ad primum dicendũ, ꝙ non prohibetur lege naturali, vel lege Dei ſimpliciter homicidium, ſed iniuſtum: quia aliàs lex ipſa ſibi repugnaret, quæ iubet malos occidi Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Occiſio ergo iſtorum poteſt quidem vocari occiſio, ſed non homicidiũ propriè: quia homicidium eſt nomen delicti Aliter etiã poteſt dici, ꝙ non licet hominem occidere, & tamẽ maleficum licet occidere Nam quandiu homo manet in dignitate ſpeciei humanæ, ita ꝙ non deuiet à ratione, in qua eſt tota dignitas humana, non eſt licitum occidi ipſum, ſi tamen efficitur maleficus iã inf. hominem eſt, quia decidit ab illa dignitate, ideo tanquam maleficum licet eum occidere, & non eſt

Ad primũ argum.

F homicidium. Ad ſecundum dicendum, ꝙ furtũ nõ eſt diſpenſabile per hominẽ, eo ꝙ includit in ſe malitiam quandam, cum dicat quandam fraudem Nõ poteſt ergo diſpenſari in eo per hominem, licet fieri poteſt, quod id, quod aliàs eſt furtum permittente lege, vel iudice non ſit furtum. Sic cum lex alicui iubet auferri bona, vel princeps, quæ aliàs nõ poſſunt tolli, niſi clam propter potentiam illius: quia reſiſteret, poſſunt miniſtri iudicis eo iubente clam bona illius tollere, quod aliàs vocaretur furtum, ſi iudice iubente non fieret: quia tamen ex iuſta cauſa, & iubente lege, vel iudice, fieri poteſt, non erit furtum. Ita illud furtum, quod fecerunt Iſraelitæ non fuit peccatum: quia Deus, qui poterat iubere, mãdauit eis hoc

Ad 2. arg.

G facere Exo. 3. Ad tertium dicendum non poſſe diſpenſari, ꝙ anima ſeparetur à Deo: quia illud non poteſt fieri niſi per peccatum, aliàs enim ſemꝑ Deus nobis cõiunctus eſt, ſed per iniquitatem ſolam à nobis elongatur Iſaiæ 59 Iniquitates veſtræ diuiſerũt inter vos, & Deum veſtrum. Et Pſal. 118 longe à peccatoribus ſalus. i. Deus, qui eſt ſalus noſtra longe eſt à peccatoribus. Iuſtis autem ſemper eſt propinquus Pſal. 144 Prope eſt Dominus omnibus inuocãtibus eum in veritate. Diſpenſari ergo ꝙ anima poſſit ſeparari à Deo eſſet diſpenſari, ꝙ peccatum inquantum peccatum fieret licitè, & nihil poteſt magis habere rationem iniuſti, quam hoc. Separari autem vxorem a viro eſt contra mandatum Dei, ideo nul-

Ad tertiũ argu.

H lo modo licet. Occidi tamen hominem in aliquo caſu bonum eſt, & à Deo imperatum. Ideo iſta ſeparatio animæ à corpore eſt diſpenſabilis, maximè quia non poteſt fieri ſeparatio animę à Deo, vel vxoris à viro, niſi per peccatum De primo dictum eſt, de ſecundo patet: quia non poteſt ſeparari vxor à viro etiam quātum ad torum, vel cohabitationẽ niſi ꝑ fornicationem eius præcedentem inf. 19. Anima autem à corpore auferri poteſt ſine peccato. i. nõ propter peccatum præcedens, ſicut in paruulis, qui moriuntur in innocentia. Et ſic poterit in hoc diſpenſari, cùm aliquando poſſit fieri ſine peccato, ſecus verò in alijs duabus ſeparationibus. Ad quartum dicendum, ꝙ homicidium propriè ſumptum eſt no-

Ad quartum arg.

I men delicti. & importat iniuſtam occiſionem, quæ iniuſta eſt propter defectum cauſæ ſufficientis, vel iuriſdictionis, vel intentionis bonæ mouentis, & ſic verum eſt. ꝙ homicidium eſt ſemper malum, & ita accepit Ariſt Et ſic non eſt diſpenſabile. Aliquando tamen accipitur homicidium materialiter ſolum pro occiſione hominis facta ab homine Nam ſi fiat abruptè non eſt homicidium, ſed ſolum occiſio. Et iſto modo homicidium poteſt eſſe iuſtum, & iniuſtum, & ſic erit diſpenſabile in caſu, in quo potuerit eſſe iuſtum.

K

An per aliquem minorem Papa poſſit fieri diſpenſatio in homicidio. Quæſtio CVIII.

QVAERITVR, an per aliquem minorem Papa poſſit diſpẽſari in homicidio. Dicũt quidam, ꝙ non. Quia ſi poſſet per aliquem diſpenſari iſte eſſet epiſcopus, & tamen epiſcopis vetita eſt diſpenſatio in homicidio. Nam occidens clericũ, vel ſacerdos occidens alium quemcunque non poteſt recipere diſpenſationem per epiſcopum, vt eſt vulgatum per totum titulum de homicidio, & de clericis pugnãtibus in duello. Itẽ per homicidiũ ſeparatur homo à tota eccleſia militante, ergo non poteſt diſpenſari cum eo niſi per illum, qui præeſt toti eccleſiæ militanti: iſte eſt ſolus Papa, ergo per epiſcopum non poteſt diſpenſari in homicidio.

Primum argu.

Secundũ.

Item

Tertiū ar. Item in Decretis. 50. diſt. c. Miror, & c. de his cleri-
cis prohibetur fieri diſpenſatio cum homicidis: er-
go Epiſcopus non poteſt cum eis diſpenſare. Nam
ibi dicitur, ꝙ poſt quantacunque pęnitentiam non
poteſt diſpenſare cum eis, quia eſt Eccleſiaſticæ di-
ſciplinæ contrarium.

Dicendum, ꝙ iuditium iuris, & iudicis differt: quia
iudicium iuris. i. legis eſt inuariabile: quia licet ſit de
rebus particularibus, eſt tamen de eis vniuerſaliter
conſideratis non applicando ad iſtam materiā, vel
ad illam. Vniuerſalia autem ſunt inuariabilia, ideo
iuditium legis ſemper ſe habet vno modo. Iuditiū
autem iudicis eſt circa res particulares, & particula-
riter conſideratas. Nam iudex nunquā profert ſen-
tentiam, vel ventilatur coram eo cauſa de furto, vel
homicidio abſolutè, ſed de illo furto, vel illo, & de
illo homicidio, vel illo, & quia ipſa particula ēt inf.
eandem ſpeciem variantur ſm multas circunſtan-
tias non poterit eſſe iuditiū iudicis inuariabile, ſed
neceſſe eſt variari ſecundum conditionem circun-
ſtantiarum occurrentiū. Sicut autem dictū eſt de
iuditio, ita dicendum eſt de diſpenſatione, quia ſup
illis, quæ in iure conceduntur, vel prohibentur nō
cadit diſpenſatio, ſed manent immobilia, niſi per il-
lum, qui eſt conditor iuris, qui aliàs poterat tollere
ius. Iſte autem eſt Papa reſpectu iuris Eccleſiæ, ideo
quādo de iure canonico inuenitur prohibita diſpē-
ſatio in aliquo homicidio, non poterit fieri diſpen-
ſatio in eo per Epiſcopum, ſed per ſolum Papā, quia
qui aliquid in lege vetuit, voluit illud nulli licere.

Nulli ergo inferiori ad ipſum condentē licet il-
lud facere, ipſi aūt condenti licet: quia per ſuam le-
gem prohibitiuā non ligauit ſeipſum, quia obliga-
tio per legem non fit niſi ſuper ſubiectum. Maior
autem, vel ęqualis obligari non poteſt, conditor ta-
men legis maior eſt lege, ideo nō poteſt per eā obli-
gari, & ſic manet ſibi, ꝙ poſſit diſpenſare non obſtā-
te lege à ſe condita. In caſibus autē, qui de iure non
reperiuntur prohibiti, diſpenſatio pertinet ad Epi-
ſcopos, qui in illis, quæ non ſunt prohibita de iure,
poſſent ipſi ſtatuere, & à fortiori poſſent diſpenſa-
re. Et quoniā in multis homicidijs non inuenitur
diſpenſatio prohibita Epiſcopis in iure, dicendum
eſt, ꝙ licet eis diſpenſare. Poſſet tamen diſtingui ſi-
cut diſtinguebatur præcedenti. q. ſ. diſpenſari in ho
micidio poteſt eſſe, vel in facto, vel in faciendo. Si
in faciendo, dicendū, ꝙ non licet Epiſcopo diſpen-
ſare: quia non poteſt tradere alicui poteſtatem ex-
preſſam ad occidendum. Nā ſicut Epiſcopo non li-
cet occidere quenquam, quia eēt irregularis: ita nec
licet iubere, aut expreſsè committere poteſtatē ad
hoc, licet in generali poteſt committere hanc pote-
ſtatem. Sicut Epiſcopi, qui ſunt Domini terrarū ha-
bentes iuriſdictionem ſęcularem committunt iudi-
cibus ſuis cōem poteſtatem in ciuilibus, & crimina-
libus cauſis, in qua commiſſione datur ptās proce-
dendi contra malefactores, & occidendi eos. Hoc
tamen non exprimitur, nec debet exprimi: ideo Epi-
ſcopus non poteſt in homicidio iuſto, nec iniuſto di-
ſpenſare, vt fiat. Si autem accipiatur diſpenſatio
in homicidio facto, poteſt hoc intelligi in foro pę-
nitentiali, ſcilicet abſoluere à peccato, vel quātum
ad aliquam notam irregularitatis, quæ ex homici-
dio ſequitur. Et dicēdum de vtroque, ꝙ Epiſcopus
diſpenſare poteſt in homicidijs quantum ad vtrun-
que. ſ. abſoluendo, & faciendo ne per hoc impediat
quis ad ſacros ordines, vel miniſtrare in illis, ſi iam
eos ſuſcepit. Et hoc in homicidijs illis, quorū diſpen-
ſatio de iure non eſt prohibita. In prohibitis antē
ad ſolum Papam pertinet diſpenſatio. Quia tn̄ Epi-

A ſcopus eſt iudex ordinarius, & iudicat de caſibus par-
ticulariter ſm circunſtantias occurrentes ēt in ipſis
homicidijs, quorum diſpenſatio ſibi de iure nō eſt
interdicta diſpenſare non vult. Vnde interdum cō-
ſueuerunt Epiſcopi diſpenſare cū homicidijs: inter-
dum etiā conſuetum eſt homicidas pro ſolutione,
vel diſpenſatione ad ſedem Apoſtolicā remitti ēt
in caſibus, qui de iure prohibiti nō inueniuntur. Et
fit hoc propter enormitatem delicti, aut ad terrorē
aliorum, ne ſimilia fiant, vel pp maiorem pœnā ip-
ſorum homicidarum, vt ipſa remiſſio ſit eis quędā
pars ſatisfactionis pro crimine. Ad primum dicen-
dum, ꝙ homicidij diſpenſatio non eſt ꝓhibita ſim-
pliciter Ep̄o, ſed ſolū in quibuſdam homicidijs gra-
B uibus ſicut, cum quis occidit clericū, vel enormiter
percutit. Nā ad ſedē Apoſtolicā remittitur. Etiam
quando quis conſtitutus in ſacris occidit aliquē, ſi-
ue clericum, ſiue laicum: nā hoc ad ſolum Papam
pertinet. Qui autem ſunt caſus homicidij, in qbus
Epiſcopi poſſint diſpenſare, & in quibus non, dicet
1. Cor. in. 3. vbi de irregularitate agetur. Ad ſecun-
dum dicēdum, ꝙ licet per quodlibet homicidiū ſe-
paretur homo à tota Eccleſia militante, poteſt ta-
men habere iſtud homicidium aliqn̄ cām valde ag-
grauantem, & aliqn̄ cām alleuiantem, & ſecūdum
hoc poteſt interdum diſpenſatio pertinere ad Epi-
ſcopum, & interdum eſſe ſibi prohibita. Nam valde
grauia homicidia Papæ reſeruata ſunt, vt in eis di-
C ſpenſare ſolus poſſit. Ad tertiū dicendum, ꝙ illa iu-
ra, & ſimilia loquuntur de homicidio facto a conſti-
tuto in ſacris, & diſpenſatio in his regulariter perti-
net ad Papam ſolum: immo & ipſe cū magna dif-
ficultate in his conſueuit diſpēſare, ſicut dicitur in
eo. c. Miror nimis doctam ſcientiā tuam ſacerdotē
putare poſt perpetratum homicidium poſſe in ſa-
cerdotio miniſtrare. Et loquitur ibi Papa cuidā Epi-
ſcopo. Et ſequitur, immo, qđ ineptius eſt nobis ſua-
dere velle, vt tali præſumptioni præberemus aſſen-
ſum. Quis n. tam demens tanquam peruerſi ſenſus
tale quid æſtimaret, vel poſt quantācunque pœni-
tentiam concedendum. Cum. n. ſit diſciplinæ cano-
nicę contrarium Ep̄i: ergo in talibus nihil poſſunt.

D

An licitum ſit inuaſorem interficere ſe defendendo.
Queſtio CIX.

QVAERITVR, an licitum ſit alicui occide-
re alterum, ne occidatur ab eo. ſ. ſe defendēdo
ita, ꝙ non ſit reus ſaltē in foro conſcientię. Dicunt Primū ar.
quidam, ꝙ non licet hoc modo quēquā occidere:
quia dicit Aug in Epiſtola ad Publicolam, & habeť
in Decretis. 23. q. 5. c. de occidendis. ſ. de occidendis
hoībus, ne ab eis quiſquā occidatur, nō mihi placet
conſiliū, niſi fortè ſit miles, aut publica functione te-
neatur, aut non pro ſe hoc faciat, ſed pro alijs acce-
pta legitima poteſtate, ſi eius congruat perſonæ: qui
tamen ſe defendendo alium occidit, ideo eum occi-
E dit, ne ab eo occidatur: ergo erit illicitum. Itē Aug. Secundū arg.
lib. 1. de Libero arbitrio dicit quomodo apud diui-
nam prouidentiam à peccato liberi ſunt, qui ꝓ his
rebus, quas contemni oportet humana cęde pollu-
ti ſunt. Dicit aūt illas res eſſe cōtemnendas, quas ho-
mines inuiti amittere poſſunt, vt ibidē apparet. In-
ter iſtas aūt computať vita corporalis, quia eam in-
uiti amittimus: ergo non licet alicui occidere alte-
rum ſe defendendo. Itē dicit Nico. Papa. & habeť Tertium argu.
in Decretis diſt. 50. c. de his clericis pro quibus con-
ſuluiſti. ſ. qui ſe defendendo paganum occiderunt,
ſi poſtea p pęnitentiā emendati poſſunt ad priſtinū
gradū redire, aut altiorē aſcēdere ſcito nos nullam

occaſionem dare, nec vllam tribuere licentiam eis
quenlibet hominũ quolibet modo occidendi, ſed
ad præcepta moralia ſeruanda tenentur tam cleri-
ci, quàm laici: ergo ſicut clericis non licet occidere quẽ-
quã ſe defendendo; ita nec licebit laicis, ideo nulli
Ad 4. arg. homini licebit. Itẽ homicidium eſt grauius pecca
tum, quàm ſimplex fornicatio, vel adulterium, ſed nulli
licet committere ſimplicem fornicationẽ, vel adul
terium, aut quodcunq; peccatum mortale pro con
ſeruanda vita propria, quia ſpiritualis vita præferen
da eſt corporali: ergo nulli licet defendẽdo ſeipſum
occidere alium, ne ab eo occidatur, vel vt vitam cõ
Ad 5. arg. ſeruet. Itẽ quicunq; arbor mala eſt, fructũ bonũ p-
ducere non pōt, inf. 7. ſed defenſio ꝓpria videtur eſſe
aliquid malum: quia prohibetur ad Rom. 12. Non
vos defendentes, ſed dantes locum iræ: ergo occi-
ſio hominis inde procedens erit illicita.
Dicendum videtur, ꝙ liceat homini ſeipſum de-
fendendo alium occidere, ita ꝙ non habeat aliã in-
tentionem niſi ſe defendere, quia ius naturale non
poteſt eſſe iniquum. Sed de iure naturali eſt, vim vi
repellere licet, vt ait Iſidorus, vt habetur in Decre-
tis diſt. inf. c. ius naturale: ergo ſi repellendo, vim qs
occiderit volentem vim inferre, & realiter inferen
tem non erit illicitum. Item quidquid homo pōt
facere pro vita ſeruanda iuſtè poteſt, & iuſtè facit ſi
illud fecerit. Dicit tamen Aug. lib. 1. de Libero arbi
trio, ꝙ iuſta eſt lex, quæ dat poteſtatẽ viatori, vt la-
tronem occidat, ne ab eo occidatur. Si ergo in tali
caſu latro occidatur, non videtur eſſe illicitum.
Item quilibet tenetur prius ſe diligere ex charita
te, quã diligere proximum. Suppoſito ergo, ꝙ non
poſſit quis ſimul ſaluare vitã ſuam, & proximi, ſed
oportet alterum perire, potius debet ſuã ſaluare vi
tam, quàm alienã: & tamen in caſu dato, cum quis
me inuaſerit volens occidere videtur neceſſarium,
ꝙ aut ipſe me occidat, aut ego occidam eum. Vide
tur ergo, ꝙ potius debeam eum occidere, quã ꝑmit
tere me ab ipſo occidi, quia aliàs diligerẽ magis vi-
tam alienam, quã meam. Eſt dicendũ, ꝙ circa hoc
non eſt concors ſententia inter doctores. Volũt n.
quidam, ꝙ liceat homini ſe defendendo occidere al
terum, quãdo non poteſt ſe aliter defendere, & iſta
eſt ſententia S. Tho. 2. 2. q. 64. arti. 7. Vbi dicit, ꝙ nihil
prohibet vnius actus eſſe duos effectus, quorũ alter
ſit in intentione, alterum verò præter intentionẽ.
Morales verò actus recipiunt ſpeciem ſm id, quod
intenditur, non autem ab eo, quod eſt præter intẽ-
tionem, cum illud ſit per accidens. Accidentalia au
tem nunquã poſſunt conferre ad ſpeciem illius rei,
cui accidentalia ſunt: quia hoc eſt contra naturam
accidentis, cuius eſt aduenire poſt eſſe rei. Ex actu
igitur alicuius defendentis ſeipſum duplex effectus
ſequi poteſt, vnus quidem conſeruatio propriæ vi-
tæ, alius verò occiſio inuadentis. Actus igitur, per
quem intenditur conſeruatio ſolum propriæ vitæ
non habet rationem illiciti, cum ſit cuilibet natura
le, ꝙ ſe conſeruet in eſſe quantum poteſt. Item quia
cum aliquis actus ex bona intentione proueniens
debet reddi illicitus, hoc eſſe nõ poteſt niſi, quia nõ
eſt proportionatus illi fini, ad quẽ intenditur: ideo
ſi aliquis ad defendendum propriam vitam vtatur
maiori violentia, quàm oporteat, erit illicitum. Si
verò moderatè violentiam repellat, erit licita de-
fenſio. Nam ſecundum iura, vim vi repellere licet
cum moderamine inculpatæ tutelæ. Nec eſt neceſ-
ſarium ad ſalutem, vt homo actum moderatæ tute-
læ prætermittat ad euitãdum occiſionem alterius:
quia plus tenetur homo vitæ ſuæ prouidere, quàm
alienæ. Sed quia occidere hominem non licet, niſi

F habenti publicam auctoritatem, qui occidit ho-
minem, vt eſt bonum reipublicæ, & iſti non peccãt
ſicut milites, qui pugnant contra hoſtes: non licet
ergo ſe defendẽtibus habere intentionem occiden
di, ſed ſolum defendendi. Alij autẽ tenent, ꝙ etiã
hoc modo non licet, ſic tenet Aug. de Ancona lib.
ſuo de poteſtate Eccleſiaſtica q. 52. artic. 3. dicens, ꝙ
occiſio poteſt fieri aliquando nocendi, vel vlciſcen
di cupiditate, & eſt generaliter prohibita. Exod. 20.
Non occides. Aliquando iuſtitiæ æquitatis. Et iſta
vniuerſaliter præcipitur Exo. 22. Maleficos non pa
tieris viuere. Aliquando ineuitabili neceſſitate, &
iſta permittitur Exo. 22. Vbi lex permittit noctur-
num latronem occidi, & non diurnum. Cùm ergo
G permiſſio fiat de minori malo ad euitãdum maius,
vt ait Auguſt. lib. 1. de Libero arbi. dicit, ꝙ putat, ꝙ
non poſſit eſſe ſine culpa, quòd quis occidat alium,
ne ab eo occidatur quantacunque neceſſitate ineui
tabili fiat: quia animam proximi plus debeo dilige
re, quàm corpus meum, quod inuitus perdere poſ-
ſum. Et dicit, planum eſt autem, ꝙ anima proximi
perditur ex quo in actu iniuſtè occidẽtis per me oc
ciditur, ſcilicet, quia erat actualiter in peccato mor
tali volendo me occidere iniuſtè, quando ego occi
di eum. Et ad hoc dicit, ꝙ eſt auctoritas Aug. 1. lib.
de Libero arbi. ſcilicet. Lege inculpata illi homines,
qui alios occidũt, ne ipſi occidantur, quomodo in-
culpati eſſe queant non video. Et aſſignat rationem
H dicens: quidquid erepturus erat ille, qui occiditur
totum in noſtra poteſtate non erat: quia vita ani-
mæ nullo pacto aufertur, dum hoc corpus interimi
tur quapropter legem quidem non reprehendo: quia
tales permittit interfici, ſed quo pacto illos defen-
dam, qui interficiunt, non inuenio. Idem etiã Au-
guſt. ad publiculã, & habetur. 23. q. 5. de occidẽdis. ſ.
de occidẽdis hominibus, ne ab eis quiſquã occidatur,
nõ mihi placet conſiliũ. Dicit etiã, ꝙ non valet dictũ
quorundam dicentiũ, ꝙ Aug. loquitur in caſu, quo
quis occidit volentem eum occidere ex neceſſitate
euitabili, & ex vitæ præſentis amore inordinato oc-
ciſurus eum, quem occidit, etiam ſi non crederet li
cere, quia Auguſ. dicit, quòd qualiter inculpati eſſe
I queant occidentes alios ne illi occidantur non vi-
deo, & qualiter excuſari poſſint à culpa, non inue-
nio. Et ſecundum hoc idem Augu. de Ancona re- Opi. Aug. Triumphi de Ancona.
ſpondet ad tres rationes, quas induximus ſupra ad
probãdum, quod liceat occidere volentem nos oc-
cidere. Dicit. n. ad primã ſoluendo per id, quod habetur
ad Ro. 12. in Gl. vbi Gl. exponit illud verbũ dicẽs, ꝙ
vim licet repellere, quia inferenda eſt vis motui ani
mi noſtri, cum moueatur ad illatas iniurias repellẽ-
das. Hoc eſt. n. de iure naturali talẽ vim inferre ani-
mo noſtro, vt non moueatur contra ordinẽ chari-
tatis iniurias illatas repellere. Nam ſecundum na-
turam ſenſitiuã, in qua communicamus cũ beſtijs,
verum eſt, ꝙ inclinamur repellere vim per vim, ſed
K ſecundum naturam intellectiuã diuina iuſtitia, &
charitate informatam plus mouemur diligere ani-
mã proximi, quã corpus noſtrum, quod inuiti perdere
poſſumus. Ad ſecundũ dicit, ꝙ quidquid homo po
teſt iuſtitia præcedente, & ſuadente debet facere ꝓ
vita ſua ſeruanda: ſed non quidquid poteſt iuſtitia
permittente. Latronem autem occidi à viatore lex
permittit, & non iubet. Vnde Aug. dicit in dicto li-
bro. Legẽ quidem ſatis video eſſe inimicã cõtra hu
iuſmodi accuſationem, quæ in eo populo, quem re
git in moribus malefactis, ne maiora committerẽ-
tur dedit licẽtiã. Multo. n. minus malũ eſt occidi eũ,
qui alienæ inſidiatur vitæ, quàm eũ, qui ſuã tuetur. Ad ter-
tiũ dicit, ꝙ licet homo prius tenetur diligere animã
ſuam,

ſuam, quàm proximi, prius tamen tenetur diligere animã proximi, quàm corpus ſuum. Dicit aũt, ꝙ planũ eſt, ꝙ occiſio volentis me occidere non eſt ſine periculo damnationis animę proximi. ideo concludit, ꝙ non ſolum perfectis viris, ſed etiam cuilibet perſonæ priuatæ magis licet ſeipſum permittere occidi, quàm occidere aliũ, ne ab eo occidatur. Vtraque iſtarum poſitionũ videtur aliqualiter rationabilis, maximè cum iſta ſecunda aliqualiter videatur eſſe de intentione Aug. Communior tamen poſitio eſt, ꝙ liceat occidi hominem in propriam defenſionem, & videtur eſſe rationabilior. Pro quo ſciendum, ꝙ cum homicidium ſit delictum in operatione, quod maximè turbat pacem politicam, de eo pertinebit iudicare in triplici foro ſ. in ſęculari, ad quem propriè pertinet vindicare talia crimina, vt detur pax reipublicę, quę maximè per talia delicta turbarẽ. Sic. n. dicit ad Rom. 13. ꝙ iudices, & principes, qui occidunt malefactores miniſtri Dei ſunt in iram. i. ad inferendum pœnã, quæ videtur procedere ex ira, licet ex miſericordia procedat, vt ait Hieron. ſuper Iſaiam. & habetur. 23. q. 5. c. non eſt crudelis. Eſt autem proprium regum, & iudicum tẽporalium punire corporaliter iſtos malefactores, vt ait Cyprian. & habetur ibidem. c. Rex debet, &c. Sunt quædam enormia Et per hoc miniſtri Dei ſunt, vt patet ibidem c. Qui malos. Et ſecundum iſtam legem humanam. i. quantũ ad omnem conditionem legiſlationis humanæ licitum eſt ſe defendendo quencunq; inuaſorem occidere, nulla quippe lex humana punit tales occiſores. Secundus forus, in quo de illo homicidio agi poteſt, eſt iuditium eccleſiæ ſicũ quãtum ad forum contentioſum. Tertius forus eſt forus conſciẽtiæ, qui etiam vocatur forus eccleſiaſticus: quia Eccleſiæ miniſtri ſunt iudices in eo ſ. ſacerdotes. Vocatur etiam forus diuinus, quia ibi rõ redditur de omnibus illis de quibus Deo ratio reddenda eſt. In ſecundo foro iſtorum ſ. eccleſiaſtico contentioſo poteſt dupliciter de homicidio cauſa agi.

Vno modo directè quãtum ad hoc, ꝙ inferatur pœna occiſori. Alio modo indirectè, in quantum propter homicidiũ impeditur occiſor ab aliquo bono, vel honore, quem aliàs poterat aſſequi, vt quòd impediaẽ ad ſacros ordines, vel ꝙ deijciatur ab honore habito, vt po: è. ꝙ priuetur beneficio, ſi qđ habet, & impediatur miniſtrare in ſacro ordine, quem iam ſuſceperat. Quantum ad primum occidẽs aliũ defendendo ſe adhibendo diligẽtiam, quam debet de iure etiam ſecundum ius canonicum non punitur pro homicidio directè ſ. ſi illi, ad quos pertinebat agere pro occiſo, accuſarẽt occiſorem Nã non teneretur ad aliquid, quia lex eccleſiaſtica permittit tale homicidium Simile patet extra de homicidio. c ſi perfodiens: & eſt dictũ Auguſtini ſup Exo. ſcilicet, ꝙ latronem nocturnum licet occidi, diurnum vero non licet occidere, niſi cũ telo venerit, ꝙ vero liceat occidere nocturnum, cauſa ibi exprimitur. ſ. quia neſcitur, an ad occidendum, vel furandum veniebat. A fortiori ergo apparet, ꝙ ſi certum eſſet eum veniſſe ad occidendum, ꝙ poterat occidi impunè. Et iſta eſt lex eccleſiaſtica: ergo huiuſmodi occiſor non poteſt ad aliquid condemnari directè pro hoc crimine, & ſi de hoc ab aduerſarijs accuſetur in foro eccleſiaſtico. Si autem accuſetur quãtum ad pœnã indirectam, quę eſt in priuari honore habito, vel impediri ad habendum per notam quãdam irregularitatis. Dicendum, ꝙ conſtitutus in ſacro ordine habẽs voluntatem occidendi aliquem, etiam ſi ſe defendendo illum occidat, irregularitatem incurrit, & impeditur miniſtrare in ſuſcepto

A ordine, & ad ſuperiores aſcendere, vt patet l. diſt. c. de his clericis. Illi tamen paganum quendam ſe defendendo occiderũt, & non arguitur ex hoc, ꝙ aliquo modo peccauerint occidendo, licet irregularitatem incurrant: quia irregularitas ſine culpa cauſatur: immo & aliquando pro bona opera. Nam iudices ſęculares non peccant occidendo malefactores, vt ait Aug. lib. de Libe. arbi. & habetur 23. q. 5. c. ſi homicidium. immo ſi noluerint hoc facere peccant, maximè ſi nolunt occidere impugnatores eccle. quia admoniti tertiò, ſi non ſatisfecerint quęrelis eccleſiæ procedendo cõtra impugnatores eius ſunt priuari communione Eccleſiæ, vt patet ibidẽ. c. adminiſtratores, & tamen occidendo illos, aut

B dando ſententiam in cauſa ſanguinis, irregulares efficiuntur, & non poſſunt ad ſacros ordines promoueri. Idem patet de bigamia, quæ facit irregularẽ, & tamẽ ſine peccato contrahitur. licet ergo iſti nõ peccent occidendo aliquos in ſuam defenſionem, adhuc poterunt contrahere irregularitatem.

Dicendum tamen, ꝙ ſi verè ſe aliquis defendat non habens animum occidendi, & credit ſe aliter non poſſe euadere mortem, niſi occidendo inuaſorem, ſicut iſte non peccat occidendo, ita neque incurrit irregularitatem, vt patet in clemen. ſi furioſus. de homicidio. ſ. Si furioſus, aut infans, aut dormiens hominem mutilet, vel occidat nullã ex hoc irregularitatem incurrit. Idem cenſemus de illo,

C qui mortem aliter vitare non valens ſuum occidit, vel mutilat inuaſorem. In tertio foro ſ. conſciẽtiæ, vel diuino eſt forum dubium, vel diuerſitas doctorum an, ſ. erga Deum reus homicidij ſit, qui alium ſe defendendo occiderit. Et videtur dicendum, ꝙ nihil peccet, ad hoc tñ oportet eſſe aliquas conditiones. Primo, ꝙ ille, qui occidit alium, ſit propriè defendens ſe. Nam ſi aggrediatur, & occidat alium & ſi ſit mutuo pugna, non eſt dubium quin teneaẽ: quia etiam ſecundum legem humanã tenereẽ. Etiã ſi aggreſſus eſt, & alius cępit pugnare, & aggreſſor vellet iam ceſſare, & alius non vult, ſed pugnat, vt occidat aggreſſorem vlciſci cupiens, aut nocere, & tunc aggreſſor, vt non occidatur defendit ſe, etiam

An in foro diuino peccat. q ſuũ inuaſorẽ occidit.

D ſi cum moderamine inculpatę tutelę ſe defendat, & non potens aliter ſe defendere aduerſarium occidat adhuc tenebitur tanquam reus homicidij, & ſecundum leges humanas: quoniam aggreſſor fuit, & dedit cauſam immediatam ad homicidiũ voluntariũ, quod poſtea ipſe patrauit: licet quando patrauit iam non intenderet occidere. In iudicio etiam Dei reus erit homicidij, ſed non ita grauiter, ſicut ſi ſemper habuiſſet voluntatẽ occidendi, vt habuit à principio quando fuit aggreſſor. Secunda conditio eſt, ꝙ homicidiũ cõmittatur tunc, quando actualiter ſe defendit, nõ autem poſtea Vtpotè, ſi aggreſſor videns ſe deficere viribus fugiat, & inſequatur eũ aduerſarius, & occidat, non dicitur eum occidiſſe ſe

E defendendo, quia repellere vim ad hoc, ꝙ licitũ ſit debet fieri ſtatim, & ſine interuallo, vt patet extra de ſen. excõ c Si verò. & de homicidio. c. ſignificaſti.

Tertia conditio, ꝙ fiat defenſio moderatè. ſ. ꝙ tã tũ homo ſe defendat quantũ neceſſariũ ſibi eſſe putat ad euaſionẽ de periculo. Nam ſi Inuaſor ſit debilis, vel malè armatus, & inuaſus credat ſe ſuperiorẽ viribus, vel armis, & poſſet eũ faciliter occidere, ſi occidat potens ſe defendere nõ occidendo eũ, reus eſt etiam ſecundum humanam legem: quia iura humana dicunt defenſionem fieri debere cum moderamine inculpatæ tutelæ. extra de homicidio. cap. ſignificaſti. & de reſtit. ſpolia. olim. Dicitur autem tutela inculpata, quando in defendendo non exce

Inculpata tutela quę ſit.

dit modũ defenſionis, vt ĩ caſu poſito, vel ſi aggreſ-
ſor fortè laſſus, vel nolens percutere iam ceſſaret,
& defendens ſe percutiat eum non eſt inculpata tu
tela, ſed ad iniuriam pertinet. Vocatur autem in-
culpata tutela, quando quis ſolum illud facit, quo
omiſſo, non poſſet repellere violẽtiam, vt dicit Glo.
in d.c. ſignificaſti. qui autem modum excedit in de-
fendendo non ſolum in foro conſcientiæ, ſed etiã
ſecũdum leges humanas tenetur, cum hoc ad iniu-
riam pertineat, vt dicitur in eadem Glo. Et iuſtum
eſt teneri hunc de homicidio, quia licet velle vitam
conſeruare ſit finis honeſtus, iſte tamen actus, q̃ eſt
defendere ſe immoderatè non eſt proportionatus
iſti fini: ideo error eſt. Nam in moralibus non ſo-
lum eſt peccatum per hoc, ꝙ aliquis conſtituit ſibi
malum finem in actionibus, ſed etiam ſi conſtitu-
to bono fine vtatur medijs incõuenientibus ad prin-
gendum ad illum finem. Sicut, qui conſtituit ſibi fi-
nem dare eleemoſinam, & ad ꝙ poſſet illam dare,
vult furari. Vel qui vult eſſe ſapiens, vt poſſit prædi
care, & poſſit eſſe ſapiens habet pacta, vel colloquia
cũm Dęmonibus. Quarta conditio eſt, ꝙ ſe defen-
dens nullo modo intẽdat occidere inuaſorem. Nã
etiam ſi nõ ſit ſibi poſſibile euadere, niſi occidat in-
uaſorem, nunquam tamen debet habere intentio-
nem occidendi, ſed ſolum ſe defendendi. Nam ẽt
data neceſſitate ineuitabili, ita, vt quis ſciat non eſ-
ſe poſſibile euadere, niſi occidat inuaſorem hoc in-
tendere nunquam debet ſed ſolum intẽdere ſe de-
fendere quomodocũque ſit ſibi neceſſarium ſe de-
federe, & hoc modo non erit aliqua culpa. Si autẽ
occidere intendat etiam ſi non poſſit euadere, niſi
occidendo, homicidij reus eſt ſaltem in foro cõſciẽ
tiæ. Sed dicetur, quid differt inter hæc. Nam cum
qui ſcit ſe non poſſe euadere, niſi alterum occidat,
& vult ſe defendere neceſſe eſt, ꝙ velit alterum oc-
cidere. Quod ergo differt, ꝙ velit ſe defendere, & oc
cidat, vel ꝙ velit occidere ſtante eodem caſu, & oc-
cidat. Dicendum, ꝙ multum differt: nam in mo-
ralibus cum actiones principientur ab intellectu,
& voluntate, & quantum ad hæc principia dican-
tur humanæ operationes, vt patet 6. Ethi. accipient
ſpeciem ab eo, quod intenditur, & non ab eo, quod
eſt omnino præter intentionem. Si ergo aliquis in
actu ſuo ſolum habeat intentionem ſe defendẽdi,
licet ibi accidat homicidium adhibita moderata, &
inculpata tutela, non reputabitur homicidium mo
raliter, cum ſit omnino præter intentionem, & nõ
poteſt actus accipere ſpeciem ab eo, quod eſt omni-
no per accidens. Si autem intendat occidere, vt ſe
defendat, actus iſte accipiet ſpeciem ab eo, quod in-
tenditur, & ſic erit propriè homicidium, licet non
ſit ita graue, ſicut alia homicidia. Item ſi quis inten
dit ſolum defendere ſe, etiam ſi inde ſequatur homi
cidium actus iſtius nunquã poteſt eſſe malus. Quia
ſi eſſet malus, hoc accideret, quia vel malum inten-
debat, vel quia per inconueniẽtia media ad illud p-
uenire volebat. Non ſtat primum, cum detur, quòd
iſte ſolum intendat ſe defendere, quod non ſolum
eſt honeſtum, ſed etiam neceſſarium, & naturale, ita
vt ſi quis committeret defenſionem permittens ſe
indefenſum mori, non diligeret ſe ex charitate, &
tamẽ tenetur homo tam corpus ſuum, quã animã
ex charitate diligere. Non etiam datur ſecundum,
cum præſupponatur, quòd iſte ſe defendat, cũ mo-
deramine inculpatę tutelę: ergo non eſt poſſibile
iſtum actum eſſe malũ, cum nihil ſit, per quod poſ-
ſit eſſe malus. Si tamen ponatur, ꝙ iſte intenderet
occidere iam malum intendebat, quia occidere ho-
minem ſecũdũ ſe malum eſt, niſi cum occiditur in

F vtilitatem reipublicę, & per eum, qui habet admi-
niſtrationem publicam, quia iſti licet velle occide-
re directè. Nunc autem non intenditur bonum pu
blicum, ſed priuatum, ideo non licet velle occide-
re, quia malum eſt, ſed licet velle defendere me, q̃a
hoc bonum eſt. Ideo ſi iſte voluerit occidere hoſtẽ,
quia putat non poſſe ſe defendere iam malũ vult,
& reſpectu mali finis nullum modum perueniendi
eſt bonum, ſicut ſi quis intendit fornicari quidquid
permittat ad illud non poteſt eſſe bonum: quia ea,
quæ ſunt ad finem non habent bonitatem, nec ma
litiam, niſi ſecundum habitudinem ad finem.

Item poteſt multum prodeſſe iſta intentio, quia
dato, ꝙ aliquis conſtitutus in neceſſitate putet non
G eſſe poſſibile euadere, niſi occidat hoſtem, eſt tamen
poſſibile hoc, quia fortè hoſtis cadet, vel timere in-
cipiet: aut Deus impediet eum. Et ſic poterit iſte
euadere non occidendo hoſtem. Si tamen intendo-
rit occidere, vel ſe defenderet, etiã ſi poſtea iſta acci
dant, & non occiſſo hoſte euadat, iam manet ei pec-
catum, ꝙ occidere aliquando intendit. Melius er-
go fuiſſet nunquam intendiſſe occidere, & ſic non
eſſet aliquid, de quo poſſit iſte culpari ſm conſcien-
tiam. Item quando dicitur, ꝙ iſta non differunt. ſi
ꝙ iſte velit ſe defendere ſufficienter, vel ꝙ velit oc-
cidere in caſu, in quo nõ poteſt ſe defendere niſi oc-
cidendo aduerſarium. Dicendũ, quòd non eſt idẽ,
eo ꝙ caſus iſte non eſt ſimpliciter concedendus: q̃a
H licet iſte putet, ꝙ non eſt poſſibile ſibi defendere ſe,
niſi occidendo hoſtem, tamen poſſibile eſt, quia po
teſt hoſtis ſponte ceſſare, aut fugere, vel cadere, vel
à Deo impediri, & ſic præſupponitur falſum in ca-
ſu. Aliter poteſt dici, ꝙ etiam ſi verum eſſet, ꝙ iſte
non poſſit euadere niſi occidendo hoſtem, nõ erat
idem velle ſe defendere, & velle occidere hoſtem,
quia hic eſt fallacia accidentis. Vt ſi dicatur co-
gnoſcis Corriſcum? & Corriſcus eſt veniens, ergo
cognoſcis venientem. Nam accidit Corriſco veni-
re. Ita nunc ſi dicatur tu vís te defendere ab iſto
homine, & nõ potes niſi occidas illum, ergo vis oc-
cidere illum. Non tenet, quia non poſse me defen-
dere ſine occiſione iſtius accidens eſt ad me defen-
I dere, cum eſſet poſſibile ſimpliciter loquẽdo, quòd
me defendã ab iſto, non occidendo eum. Et ſic ille,
qui ſe defendit non debet habere intentionem oc-
cidendi aduerſarium in quantacunque neceſſitate.

Declaratio dubij, q̃ licet inuaſoré interficere.

His ſuppoſitis videtur dicendum, ꝙ nõ peccet il-
le, qui ſe ſic defendendo occidit alium, quia aliàs ne
ceſse eſſet, ꝙ homo deberet permittere ſe occidi,
quandocunque alius inuaderet eum: nam maniſe-
ſtum eſt, ꝙ me defendendo ſemper poteſt accide-
re occiſio hoſtis, ſi me grauiter impugnat, quia iſte
non potero me defendere, niſi acriter reſiſtam, &
reſiſtendo acriter eſt manifeſtum periculum de oc
ciſione: oportet ergo, ꝙ me indefenſum occidi per-
K mittam. vel liceat mihi occidere me defendendo
inuaſorem meũ. Quòd aũt me relinquam indefen-
ſum videtur eſse inconueniens. Primò, quia vide-
tur, ꝙ non diligo me ex charitate, ſi nõ defendo vi-
tam meam cum honeſte defendere poſſim. Secun
dò, quia ſic periret tota reſpublica. Nam ſi non lice
ret alicui occidere alium ſe defendẽdo, viri mali aſ-
ſumpta occaſione in breui oẽs bonos occiderent, &
ſic periret omnis reſpublica, & cultus Chriſti, q̃ in
ſolis bonis conſeruat. Nã mali non tolerantur in
Eccleſia, niſi quia inter bonos ſunt, vt patet, inf. 13.
in parabola de tritico, & zizanijs. Sicut fuit de Iu-
dęis tpe Machabęorũ. Nam venerunt hoſtes, & pu
gnabant contra eos diebus Sabbathorũ. Ipſi aũt vt
nõ violarẽt Sabbathũ, noluerũt ſe defendere, dicẽ-
tes:

tes: Moriamur in ſimplicitate noſtra. Et occiſi ſunt de illis vſque ad mille animas. 1. Macha. 2. Et tūc dixit Mathatias, & omnes Iudęi: Si omnes fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt, & non pugnauerimus aduerſus gentes pro animabus noſtris, cito diſperdent nos de terra. Ideo dicitur ibi, ꝙ diffinierūt bella facere defendēdo ſe ab hoſtibus etiam diebus Sabbathorum. Iſtud autem eſſet maximum inconueniens: ergo licitum eſt homini ſe defendere occidēdo aduerſarium, ſi aliter ſe non poteſt defendere.

Tertiò patet, quia illud eſſet dare maximam occaſionem viris peſſimis ad peccandum. Nam ſi ſcirent nō licere homini occidere aduerſarium ſe defendēdo ſecuri de ſua impunitate omnes bonos trucidarent. Et tunc dato, ꝙ non aduerteretur ad dānum, quod inferebant reipublicę occidēdo omnes viros bonos, & legi Chriſti occidēdo omnes obſeruatores eius ſaltem deberet haberi reſpectus ad periculum animarum iſtorum homicidarū: quia ꝓpter iſtam impunitatem peccarēt, & eſſet locus eis ad pereundum ęternaliter. Quod non fieret, ſi liceret homini occidere hoſtē ſe defendendo: quia tūc illi timentes periculum ſuum, non auderent effrenatè bonos viros trucidare. Tenemur tamen cauere quantum in nobis eſt, ne proximis locum peccādi tribuamus: ergo non eſt conueniens, vel ſaltem non eſt neceſſarium, ꝙ homo ſe indefenſum occidi permittat, ne occidat inuaſorem. Quartò patet, quia quando res publica, vel habens adminiſtrationem eius occidit aliquem per leges ſuas iuſtè agit. Et tamen quando quis occidit alium ſe defendendo modo prædicto ſunt ibi omnia, quæ faciunt licita eſſe occaſionem, quæ fit à republica: ergo licitū erit iſtud occidere. Patet, quia in occiſione, quę fit per auctoritatem publicam, eſt iuriſdictio. Quia quilibet homo eſt pars reſpectu reipublicę. Et ob hoc illa habet auctoritatem ſuper eum. Ille autem, qui occidit hoſtem defendendo ſe, licet non haberet directè iuriſdictionem ſuper hoſtem, ſuſcipit tamen poteſtatem à lege, cum lex tam humana, quā Eccleſiaſtica iſtam occiſionem approbet. Et hoc ſufficit ad hoc, quod ſit legitimè facta. Quia miniſter iudicis, cui ſolum mandatur aliquem occidere nullam habet iuriſdictionem & tamen licitè agit, vt ait Auguſt. in quæſtionibus Exod. & habetur 23. quæſt. 5. cap. cum miniſter. Et hoc eſt, quia accipit auctoritatem a iudice. Ita ergo occidens alium ſe defendēdo cum habeat à lege auctoritatem ad hoc nō peccabit propter defectum poteſtatis.

Rurſus autem reſpublica occidit malefactorem, quia ipſe turbat bonum publicum & tamen ſi non liceret alicui ſe defendendo occidere hoſtem, magis lęderetur reſpublica, quā alias lędi poſſet. Ergo vt non ſequatur ſaltem hoc malum in republica, licebit cuilibet ſe defendere modo dicto, ne per eiꝰ mortem pereat vna pars reipublicę. Et ita in ſingulis fiet, ne omnes partes reipublicę pereant.

Quintò patet hoc, quia lex diuina hoc permittit. Nam furem nocturnum occidi permittit Exo. 22. eo, quòd neſcitur, an ad furandum, vel occidendum venerit. Et ſic occidere permittit volentem occidere. Aliquis fortè dicet, quòd hoc non tenet: quia iſta erat lex iudicialis veteris teſtamenti, & in illis legibus multa permittebantur, quæ non erant ſimpliciter bona ſicut libellum repudii, & vſura, & deſiderium vindictę, & multa alia, quę in nouo teſtamento mutata ſunt. Ita ergo poteſt eſſe de iſto.

Dicendum, quòd non ſtat, quia iſta non ſolum fuit lex veteris teſtamenti, ſed etiam Eccleſia approbauit illam, & poſuit eam inter leges ſuas, vt patet

Alph. Toſt. ſuper Matth.

A extra de homicidio cap. ſi perfodiens: ergo iudicauit eſſe licitum, quòd occideret quis hoſtem ſuum ſe defendendo. His ſuppoſitis reſponderi poteſt ad poſitionem Auguſt. de Ancona dicentis, quòd potius homo deberet permittere ſe occidi, quā occidere alium. Ad auctoritatem Auguſt. in qua dicitur lege inculpata illi homines, qui alios occidunt, ne ipſi occidantur, quomodo inculpati eſſe queant non video. Dicendum, quòd intelligit quando qs non poteſt aliter ſe defendere, vult occidere alium. Nam tunc non poteſt eſſe inculpatus, quia malum vult: qui tamen occidere nullo modo vult, ſed ſolum ſe defendere, & accidit, quòd occidat, nullum malum intendit. Ideo de iſtis ſatis poteſt apparere B quomodo inculpati ſint, quia nihil mali volunt, & nihil mali directè efficiunt. Et iſta eſt intentio Sancti Thomæ. Lex tamen humana permittit in tali caſu, in quo quis alio modo non poteſt ſe defendere, non ſolum occidere, ſed etiam velle occidere, nec iudicat illud eſſe malum, cum putet eſſe neceſſarium. Et vocatur lex illa inculpata, id eſt, ſine culpa, ſcilicet iuſta. Quia licet lex humana in maleficijs conſideret intentionem, tamen non conſiderat intentionem, niſi propter factum. Nam vbi ſola eſt intentio faciendi malum, & nullo modo prodit ab extra ſecundum legem humanam nō habet culpam, quia vt dicitur ff de pœnis. l. cogitationis. & de pœn. diſt. 1. cap cogitationis: ſcilicet, cogi- C tationis nemo pœnam meretur. Lex autem diuina cōſiderat magis intentionem, quàm opus. Ideo lex humana, quando putat neceſſarium eſſe, ꝙ quis occidat alium ad ſe defendendum, ita, quòd aliter ſe defendere non poſſit etiam adhibito omni moderamine inculpatæ tutelæ non curat, an velit occidere hoſtem ſe defendendo, vel an ſolum velit ſe defendere, & defendendo ſe ex neceſſitate occidat hoſtem, quia cum opus ſit neceſſarium nō curat de intentione, & ſic poteſt eſſe aliquis inculpatus ſecūdum legem humanam, de quo non poterit videri, quomodo ſit inculpatus ſecundum legem Dei, ſcilicet, quia intentionem habuit occidendi.

Opi. Aug. Triumphi de Ancona refellitur.

Ad aliud dictum Auguſt. ad publicolam, ſcilicet D de occidendis hominibus ne alij ab eis occidantur, non mihi placet conſilium. Dicendum, quòd debet intelligi, ſicut ſupra, quando occidens habet voluntatem occidendi, non ſimpliciter, ſed vt ſe defendat, quia videtur innui ex verbis ſuis, cum dicat conſilium de occidendis hominibus. Et tunc verum eſt, quòd etiam, vt ſe defenderit in neceſſitate ineuitabili non debet habere voluntatem occidendi alium: quia ſi hoc vult iam peccat in quantacunque neceſſitate ſit, ſed ſolum debet habere intentionem defendendi ſe moderatè. Et tunc ſi ſequatur inde mors, eſt præter intentionem eius, & non eſt in vlla culpa. Et tamen Auguſtinus dicit hic: cōſilium de occidendis hominibus, id eſt, non eſt ſanum conſilium, quòd quis velit occidere alterum, E ne ab eo occidatur.

Ad dictum, quod Auguſt. de Ancona dicentis, ꝙ non valet dictum quorundam dicentium, ꝙ Aug. loquatur in caſu, quando quis occidit volentem eū occidere ex neceſſitate euitabili, & ex vitæ præſentis amore inordinato occiſurus hoſtem, etiam ſi non crederet licere.

Dicendum, quòd hoc nolumus, ſed ponimus, quòd neceſſitas ſit ineuitabilis, id eſt, quòd putetur ineuitabilis ab eo, qui ſe defendit: quia alias ſi putaret poſſe ſe defendere non occidendo hoſtem, ſed percutiendo ſolum, vel ſuſtinendo, & occideret, non eſſet inculpata tutela, nec cum moderami-

ne, quia maiorem violentiam appoſuit in ſe defen-
dendo, quàm neceſſariam eſſe credebat. Oportet
ergo, quod ſit neceſſitas ineuitabilis, ideſt ꝙ ſic cre-
datur ab eo, qui alterũ occidit ad hoc, ꝙ excuſet à
culpa. Nec etiã ponimus, ꝙ fiat hoc ex amore inor
dinato vitæ, ſed ex dilectione neceſſaria charitatis,
cum teneatur quilibet ſe diligere ex charitate, &
corpus ſuum: quia nemo vnquã carnẽ ſuam odio
habuit, ſed nutrit, & fouet, ad Philip. 5. ſed magis
eſt neceſſaria defenſio, quàm nutrire, & fouere: er-
go licitè, & ex amore ordinato defendere ſe quis po
terit. Diceretur amor inordinatus viuendi ſiquis vi
tam corporis tantum deſideraret, ꝙ præferret eam
vitæ animę, & non dubitaret ꝓ ea conſeruanda qđ-
cunque illicitum facere. Vel ſi quis tam delectabi-
liter vellet viuere, quòd præeligeret proximos pati
quancũque calamitatem, aut mortẽ, quàm ipſum
ſuſtinere paruam moleſtiam. Iſte autẽ non ſic vult,
quia amat corpus ſolum quantum debet, cũ ipſum
moderatè defendat. Non etiam cõcedimus, ꝙ iſte
occiſurus etiam hoſtem crederet non licere. Quia
illud ponit duo, ſcilicet velle occidere, & velle etiã
in caſu, in quo non licet. Et tamen nos vtrunq; ne-
gamus, quia non ſolum in caſu illicito, ſed etiam in
caſu maximę neceſſitatis non concedimus, ꝙ liceat
iſti velle occidere alterum, quia ſi quomodocunq;
occidere intendat, etiam, vt ſe cõſeruet, iam peccat,
ſed ſolum debet intendere ſe conſeruare, ſiue ſequa
tur inde mors, ſiue non: quia ad ea, quæ ſequuntur
nihil attendit ſe defendens niſi ſolum, ꝙ moderatè
ſe defendat. Ad aliud dictum Aug. ſcilicet qualiter
inculpati eſſe queãt occidẽtes alios, ne ipſi ab eis oc-
cidantur, non video, & qualiter excuſari poſſint à
culpa non inuenio.

Dicendum, quòd intelligit, vt ſupra, ſcilicet in vo
lentibus occidere alios defendendo ſe, ne ipſi occi-
dantur ab eis: quia iſto modo non poſſunt eſſe incul
pati: ſecus autem ſi non intendant. Sed fortè dice-
tur, ꝙ hoc non ſatisfacit dicto Aug. cum dicat: quo-
modo inculpati eſſe queant nõ video. Si tamen nõ
intendendo occidere, & defendendo ſe poſſent eſ-
ſe inculpati, inueniret Aug. aliquem modum: quo-
modo poſſent eſſe inculpati: ergo videtur, ꝙ adhuc
in iſto caſu non putabat eos eſſe liberos à culpa.

Dicendum, quod Auguſt. nõ loquutus eſt de iſto
caſu, quia ipſe ſolum reſpondebat in caſu ſibi ꝓpo-
ſito, ſcilicet, in eo, qui intendit occidere alium quan
do putat aliter non poſſe mortem euadere. Et hoc
ſuppoſito verum eſt, quòd non poteſt inueniri quo
modo iſte poſſit eſſe inculpatus. Ad reſponſionem
primam, quam dabat Auguſt. de Ancona contra
fundamentum probationis noſtrę, ſecundum Glo.
ad Rom. 12. ſcilicet, quòd licet repellere vim, ideſt,
quòd licet inferre vim motui animi noſtri, vt non
moueatur ad iniurias illatas repellendas. Dicendũ,
quòd non ſtat: quia expoſitio eſt totaliter aliena ab
intellectione literę: nec licet Glo. aut cuicunque fa
cere talẽ expoſitionem in hoc dicto: quia in dictis
ſacrę ſcripturę licet nobis facere allegorias, & tro-
pologias propter conſuetum modum exponendi
doctorum, dumtamen non recedatur à ſenſu lite-
rali. In dictis tamen aliorum non licet dare ſenſus
myſticos, ſicut ſi quis vellet auctoritatem Ariſt. vel
alicuius philoſophi intelligere in ſenſu myſtico, &
ſic totaliter recederet ab intentione illius. Idẽ eſt
circa verba legis humanæ: quia non ſunt intelligẽ-
da in alio ſenſu, niſi in quo lex intelligit. Hoc tamẽ
ſcilicet, vim vi repellere licet, non eſt dictum ſacræ
ſcripturæ, ſed legis humanæ, quia habetur in Decre
tis diſt. 1. cap. ius naturale, & extra de ſen. excom. c.

F ſi verò. & ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. vim vi. & ff. ad leg.
Acquil. l. ſcientiam. §. qui aliter. ergo non poſſunt
intelligi iſta verba, niſi eo modo, quo intelliguntur
in iuribus iſtis, à quibus habentur originaliter, & ma
ximè in iuribus ciuilibus: quia ibi prius fuerunt.

Manifeſtum eſt tamen, quòd ibi nõ agitur de vi;
quam inferre debet homo motui appetitus ſenſiti-
ui per rationem: quia lex de hoc non curat, ſed ſo-
lum de reſiſtentia, quæ fit hoſti. Ideo non eſt con-
ueniens illa expoſitio ꝓ iſta auctoritate. Vnde ſem-
per manet, ꝙ ſit de iure naturali repellere vim vi, &
ſic non erit contra ius. Cum autem dicitur, ꝙ illa
repulſio ſit de iure naturali, prout eſt inclinatio qđ-
dam partis ſenſitiuę, nõ autem prout eſt inclinatio
G partis intellectiuę informatę charitate, & diuina
iuſtitia. Dicendum, quod etiam intellectiua natu-
ra inclinet ad hoc. Nam inclinatio partis ſenſitiuę
eſt in bonum particulare non habito aliquo mode-
ramine, vel diſcretione, ſed indiſtinctè: dumtamen
ſolum perueniatur ad id, ad quod inclinamur. Mo-
ueri autem ad illud moderatè non eſt opus naturæ
ſenſitiuę, ſed intellectiuę: ideò etiam ſi inclinatio
reguletur ſolum etiam partis ſenſitiuę: quia tamen
ratione regulatur non poterat eſſe illicita.

Etiam non eſt verum, quòd ſolum pars ſenſitiua
inclinet ad repellendam vim, quia tũc ſequeretur,
ꝙ pars intellectiua non inclinaret hominem ad ſe
conſeruandum, cum conſeruatio fieri nõ poſſet in-
H terdum ſine repulſione obſtantiũ, & ſic homo ſecũ
dum, ꝙ homo non inclinaretur ad ſe conſeruandũ:
quod eſt inconueniente dictum. Quia quanto ali-
qua natura perfectior eſt, tãto magis deſiderat ſe cõ
ſeruare: quia habet bonum, quod magis conſeruan
dum eſt, & tamen natura hoĩs eſt ipſa ratio: quia ſm
hanc diſtinguitur per ſpeciem à pecoribus. Neceſſe
eſt igitur, ꝙ etiam ſm partẽ intellectiuã inſit homi
ni deſiderium ſe conſeruandi, & repellendi vim vi.
Id tñ, quod eſt purè naturale, non eſt ꝯ charitatem,
nec contra iuſtitiã diuinã: quia aliàs charitas naturã
deſtrueret, quod falſum eſt: quia gratia, & virtus na-
turam perficiunt, & nõ deſtruunt, ideo nõ erit hoc
cõtra charitatẽ, & diuinã iuſtitiam, & ſic licitũ erit.

I Cum autẽ dr̃, ꝙ ſm charitatem homo magis dili
git animam proximi, quàm corpus proprium, & ta
men periculum manifeſtum eſt ſiquis occidat vo-
lentem ſe occidere, ergo debet potius permittere
ſe occidi. Dicendum, ꝙ animam proximi magis di
ligere debeo, q̃ corpus meum, & ideo ſi neceſſe eſſet
perire animam proximi per iſtam defenſionẽ meã,
& ego præſtarem directè cauſam ad hoc, & permit-
tendo me occidi, non periret mihi, niſi corpus meũ
deberem potius permittere me occidi, quã occide-
re proximum, ſed omnia hæc dubia ſunt. Nam cũ
dicitur planum eſſe, ꝙ anima proximi ſit in pericu-
lo, quia occiditur in peccato mortali. Dicendum, ꝙ
non eſt neceſſe mori in peccato mortali eum, qui
K ſic occiditur, quia licet inferẽdo vim peccet: tamẽ
poſtquam percuſſus eſt ad mortem poteſt ſaluari, &
conteri: quia contritio longum tẽpus non exigit,
ſed ſubito fieri poteſt, cum ſolũ ſit quidam motus
deteſtationis, ſm quem voluntas mouetur ad dete-
ſtandum mala, quæ prius voluit. Et iſtam deteſtatio
nem legimus fuiſſe in aliquibus quaſi in ipſo pũcto
mortis: ita, ꝙ occidebantur in peccato mortali, &
tamen in ipſo puncto ſaluabantur, & nõ moriebã-
tur in ipſo peccato, eo quòd aliquid diſtabat inter
percuti, & mori, in quo quantuluncunque ſit con-
tritio haberi poteſt. Sicut ponit Bernardus libro a.
Speculi virginum de quoddam clerico, qui intra-
uit occultè clauſtrum monialium, dum dicerentur

matutinæ

matutinę laudes expectans aduentum monialis cuiuſdam, cuius lecto illa neſciente incubuerat. Qui dum ibi iaceret in hoc nefando propoſito à Dęmone ſuffocatus eſt. Et dicitur, ꝙ poſtea apparuit monialibus aſſerens ſe ſaluum eſſe, quia in ipſo ſuffocationis puncto de peccatis ſuis quomodo potuit, doluit. Sic etiam patet per Hieronymum ſuper prophetam Naum, & habet 4 ſen. diſt. 15 quòd Aegyptij, & Sodomitę ad horã à Dño puniti ſunt, ne in ęternum punirentur. Et ſic innuit illos ſaluos eſſe, vel ſaluari potuiſſe, & tamẽ cõſtat, ꝙ ipſi in ipſo actu peccati mortui ſunt maximè de Aegyptijs, quia dũ actualiter perſequerẽtur Iſraelitas per mare rubrũ ſtantibus aquis vtrinque pro muro conuerſę ſunt ſuper eos aquę, & ſubito mortui ſunt. Et tamen dum ipſi pſequebãt Iſraelitas in peccato mortali erant, cum pro illa perſecutione Deus occiderit eos. Et tamen in actu proſequendi erãnt, quando conuerſæ fuerunt aquæ ſuper eos. Ideo in breui puncto conuerſionis aquarũ de peccatis ſuis dolere potuerunt, & ſaluari. A fortiori ergo ille, qui occiditur. Ideo non eſt neceſſe, ꝙ ſi quis occiditur volendo occidere alium iniuſtè, ꝙ moriatur in peccato mortali: licet periculum ſatis magnum ſit, & præſumptio ſit potius contra eum, q̃ pro illo. Iſtud tamen non ſufficit, cum non ſit neceſſe ſimpliciter, ſic morientem mori in paccato mortali. Item, quod dicitur. ſ ꝙ debeat homo potius pati ſe occidi, quàm ꝑ occidat alium, quia non poteſt ille tollere nobis, niſi vitam corporalem, vt dicit Aug lib 1. de libe arbi. quidqd erepturus erat ille, qui occiditur totũ in noſtra poteſtate non erat, quia vita animę nullo pacto aufertur dum hoc corpus interimitur.

Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ pereunte corpore nõ eſt neceſſe perire vitã ſpiritualẽ. Et tñ forte homo eſt in peccato mortali, & propter inſtantia pericula turbatus non conuertitur ad Deum, licet conuerti poſſet. Et ſic non erit ſecurus. Ideo magnum periculum etiã eſt ei, qui ſe occidi permitteret. Nemo tamẽ ſe debet exponere tanto periculo: ideo tutius eſſe videretur in caſu, in quo vrget mors repentina occidere alterum non intendendo occidere, q̃ permittere ſe occidi ab alio. Secus autem eſt in mortibus deliberatis, quia ibi turbatio non aufert perfectam deliberationẽ, & conuerſionẽ, quam homo põt habere ad Deum, cum ibi nihil ſit repentinum. Ideo non eſt hic periculum animæ, ſicut cum quis ſubito præueniẽ ab hoſte, ita vt oporteat illũ occidere, vel ab eo occidi. Ad ſecundã reſponſionẽ dicti Augu. ſcilicet, ꝙ id, quod fit per legẽ iuſtã fit iuſtè, ꝙ intelligatur iuſtitia præcipiente, & ſuadente, ſecus autem quando iuſtitia permittẽte fit, quia poteſt tunc eſſe illicitum. Dicendum, quòd hæc eſt permiſſio, eo ꝙ circa talia leges nunquam præcipiunt; licet iſta, q̃ fiunt ſint licita. Primò, quia quandocunque aliqd in fauorem alicuius introducitur, ponitur per modum permiſſionis & nunquam per modum præcepti. ſicut in omnibus, quæ pertinent ad priuilegiũ: quia licitè quis vtitur priuilegio ſibi iuſtè conceſſo per eum, qui poterat, & tamen priuilegia nunquã ſunt per modum præcepti, ſed permiſſionis quædã ſunt, eo quòd ſunt in fauorem eorum, quibus conceduntur. Et ſic non oportet poni præceptum, ſed permiſſionem in eis, quæ fauorem concernunt. Et ſic eſt in præſenti quòd liceat alicui occidere volentem ſe occidere: ideo nõ oportet, ꝙ iubeatur, ꝙ occidat volentem ſe occidere, ſed, quòd permittatur.

Secundo patet, quia non ſolum in eis, quæ conceduntur, ſed etiam in eis, quæ interdum ſunt neceſſaria lex præceptiua non ponitur, ſi ad illa homo inclinatus naturaliter ſit. Sicut homo obligatur diligere ſeipſum & plus, quã proximum, & tamen ponitur præceptum de diligẽdo proximum, & nõ de diligendo ſeipſum, eo, ꝙ homo naturaliter eſt inclinatus ad ſe diligendum. Et ſi de hoc poneretur præceptum incitarẽtur homines ad diligendũ ſeipſos, plus quã iuſtum ſit Summus autẽ amor ad ſeipſum peccatum eſt, ſicut dicitur 2. ad Thimo. 3. Erunt homines amãtes ſeipſos cupidi, elati, ſuperbi. Ita eſt in propoſito, quia hoĩes ſunt multum inclinati ad ſeipſos defendendum. Si ergo poneretur præceptum de ſe defendendo incitarentur per hoc ad magis ſe defendendum, quàm oporteret, ita vt non ſeruaretur moderamen, nec tutela inculpata, & tunc eſſet homo reus homicidij. Ideo licet ſit licitum occidere hoſtem ſe defendendo in caſu poſito, nõ debuit hoc præcipi, ſed permitti. Ad tertiam reſponſionem ſuam patet per prædicta: nam aſſerit, ꝙ debet homo potius permittere ſe occidi, q̃ occidere, vt diligit magis animam proximi, quã corpus ſuũ: tamen contra hoc iam dictum eſt ſupra in prima reſpoſitione. Ideo dicendum videtur, ꝙ omnino liceat homini ſe defendere cũ conditionibus ſupra poſitis, ita, vt nunquam intendat occidere, & tunc licet ſequatur inde occiſio nulla erit culpa, ſic hoc poteſt reſponderi ad argumenta prima facta in oppoſitum. Et ad primum iam reſponſum eſt. ſ ad auctoritatem Aug lib de libe arbi. & ad publicolam, ꝙ intelliguntur in caſu, quo quis pp defenſionem ſuam intendit alium occidere putans, ꝙ aliter non poſſet euadere. Et illud manifeſtè ſignificant verba Aug. vt aſſerit S. Tho ſi quis illa cõſideret. Et tamẽ velle occidere nõ licet etiam pro defenſione neceſſaria. Ad ſecundum dicendum, ſicut ad primum, ꝙ eſt verum de illis qui pro rebus contemnendis, ſiue pro vita ſeruandi occidere volũt aliquem, & tamen volendo ſe ſolum defendere, etiam ſi mors inde ſequatur culpam nullam habet. Ad tertium dicendum ſicut fuit ſupra dictum, ꝙ licet iſti clerici defendendo ſe de paganis, & occidendo eos, ſi aliter defendere ſe non poterant, non peccarent: tamen vt aliqui putant irregularitatem incurrebant, quæ ſæpe incurritur, vbi nullũ peccatum eſt, ſicut eſt in iudice, qui iuſtè & meritoriè maleficos interficit, & tñ irregularis efficitur, & multę alię irregularitates ſine peccato contrahuntur, ſicut patet in bigamia, ſed ſupra oſtẽdimus, ꝙ nec iſti irregularitatẽ incurrunt. Ad quartũ dicendũ, ꝙ ꝑ conſeruãda vita nõ debet quis fornicari, aut facere aliqd peccatũ mortale, eo, ꝙ fornicatio, vel adulteriũ non ordinantur neceſſariò ad vitę conſeruationẽ, ſicut defenſio ꝓpria: ideo defenſio licita, eſt fornicatio aũt non. Et eñ dato, ꝙ ſciret qs ſe verè occidendũ, vel alìàs moriturũ niſi cõmitteret adulterium nõ deberet committere: qa tunc eſſet facere malũ, vt habeat bonũ, qđ nunq̃ faciẽdũ eſt. Quia etiã ſic eſt de homicidio: vt ſi diceretur alicui, ꝙ occideret aliquẽ aliàs, ꝙ ipſe occideretur, potius debebat permittere ſe occidi, quàm occidere aliũ, vel percutere ſaltẽ. Secus autẽ eſt in defenſione, quia defendens ſe nihil agit, ſed ſolum patitur, & repellit contrariam actionem. Iſtud autem de ſe bonum eſt: ideo non fit illicitũ qdquid inde ſequatur, dummamen teneatur moderamen.

Ad quintum dicendum, ꝙ Apoſtolus prohibet defenſionem, non quidem ſimpliciter, ſed ſolum illam defenſionem, quæ fit zelo vindictę. Et maximè quando fit in contentionibus verborum, & tamen, ſiue ſit in rebus, ſiue in verbis quidquid zelo vindictę fit malum eſt. Et apparet, quòd ſic intelligatur, quia dicitur non vos defendentes cha-

Quare nõ ſit poſitũ ꝑceptum, ꝙ hõ diligat ſeipſũ.

Ad primũ arg in oppo.

Ad ſecundum argu.

Ad tertia ratio.

Ad quarta ratio.

Ad quintã ratio.

riſſimi, ſed date locum irę: ſcriptum eſt enim mihi vindictam, & ego retribuam. Et ſic videtur quomodo mouebantur iſti ex ira, cum dicatur: ſed date locum irę, & m̃ ex ira agere nunq̃ licet, quia illud eſt magis velle nocere & vlciſci, q̃ ſe defendere: etiã quia dicitur: mihi vindictam, & ego retribuam. Ex quo innuitur, ꝙ ſolũ deſiderium vindictę ibi prohibetur, & non defenſio vitę. Etiam Glo dicit hoc ibidem. i. non vos defendentes. i. non ſicut referientes aduerſarios. Nam repercutere eſt reddere malum pro malo, quod non eſt ſe defendere, ſed vindicare. Et hoc iam ad iniuriam pertinet. Nam ſi inuaſor iã nolebat amplius percutere, & defendẽs ſe repercuſſit non eſt defenſio, quia non ſeruatur moderamen cum vltra neceſſitatem defenſionis aliquid fiat, vt dicit Glo. extra de homicidio. c. ſignificaſti.

An liceat alicui pro defenſione rerum ſuarum aliquem occidere cum moderamine, &c. *Quæſt. C X.*

QVAERITVR, an liceat alicui pro defenſione rerum ſuarum occidere alterum ſeruato moderamine, & omnibus, quæ præcedenti. q dicta ſunt. Dicendum, ꝙ latro interdum vult auferre illas res nihil mali inferẽdo perſonę: aliquando autẽ vult poſſidẽtem occidere, vt ſecurius res auferat, & non ſit, qui eas repetere poſſit, vel latronem accuſare. Si ſecundo modo, iam non eſt defenſio rerum, ſed defenſio perſonæ, cum latro intendat poſſeſſores occidere, licet nõ principaliter, ſed propter res. Et tunc eſt idem dicendum, quod præcedenti. q. ſ. ꝙ ſeruato moderamine, & omnibus cõditionibus occidi poteſt latro ſine culpa tam ſecundum legẽ humanam quã diuinam. Si autẽ latro intendat res auferre nihil amplius nocendo, & tamen ſi poſſeſſor velit defendere res latro pugnabit contra eum, & occidet poſſeſſorem, eſt dubiũ, an defendere liceat, occidendo latronem. Et dicendum, quòd licet poſſeſſori tentare defenſionem rerum ſuarum repellẽdo latronis violentiam, ſi defendere poteſt non occidendo illum. Si tamen acriter inſtat, ita vt defendi non poſſint res ſine occiſione latronis: dicẽdum, ꝙ ſecundum legem humanam manifeſtum eſt, ꝙ licet occidere eum, & etiam habendo voluntatẽ occidendi. Diſtinguit. n. lex in latrone nocturno, & diurno. Nocturnum abſolutè concedit poſſe occidi, quia neſcitur, an veniat ad furandum, vel occidẽdum. Diurnum verò latronem occidi non permittit, niſi cum telo ſe defenderit: quia iam plus eſt, q̃ latro, vt patet extra de homicidio. ca. ſi perfodiens. Et ſic non ſolum, ſi latro inſtat agendo, vt poſſeſſor dimittat ei res, & ad hoc impugnat cum armis, ſed etiam ſi latro non aggrediatur cum armis, ſed ipſo poſſeſſore incipiente eum percutere, ne auferat res ſuas latro defendat ſe ab eo cum telo, licet ipſi poſſeſſori occidere eum ſecundum humanam legẽ. Et ſic poſſeſſor non ſolum ſe defendit, ſed etiam directè agit ad occidendum latronem, quem aliter repellere non poteſt, niſi occidendo. Et hoc innuitur in dicto cap. Si perfodiens. ſ. in antiquis legibus ſęcularibus inuenitur impunè occidi nocturnũ furem, quoquomodo diurnum ſi ſe telo defenderit. Iſtud ergo ſecundum legem humanam licet. De foro autem conſcientiæ, ſiue lege diuina, dicendum, quòd non licet alicui occidere furem defendendo res ꝓprias, ſi conſtet ei, quòd fur nõ intendit, niſi auferre res, quia non licet idem facere homini pro defenſione rerum, quod licet facere pro defẽſione vitæ. Nã corpus noſtrũ tenemur diligere ex charitate, vt ait Auguſt. lib. de Doctrina Chriſtiana. Et magiſter 3.

Rñdo ad quæſitum quæſtionis.

F Sententiarum diſt. 28. res autem poſſeſſas, non ſolũ tenemur diligere ex charitate: immo ſi quis ſic diligeret, mortaliter peccaret. Ideo pro illarum conſeruatione nunquam licet occidere proximũ. Iſtud clarè dicit Auguſt. lib. 1. de Libero arbi. Quomodo apud diuinam prouidentiã à peccato liberi ſunt, q pro his rebus, quas contẽni oportet, humana cęde polluti ſunt? Et adhuc magis innuit hoc in eodem lib. dicens: Legem quidem ſatis video eſſe inimicã contra huius accuſationem, quæ in eo populo, quẽ regit, in moribus malefactis, ne maiora committerentur, dedit licentiam. Ibi etiam de latrone loquitur. Nam lex permittit occidi latronem, ne auferat res, & tamen dicit legem illam inculpatam eſſe, ſed
G illos, qui occidunt latronem ex illa permiſſione legis, dicit non poſſe excuſari à culpa, ſcilicet, iuſta eſt lex, quæ dat poteſtatem viatori, vt latronẽ occidat, ne ab eo occidatur. Chriſtus quoque apertè nobis illud oſtendit infra in litera, non ſolum dimittere res poſſeſſas, ſi oporteat propter illas occidere aliquando, ſed etiam ſi oporteat ſolum contendere in iudicio. ſ. Qui vult tecum in iuditio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Licet iſtud in iuditio non ſit neceſſarium quãtum ad omnes homines, vt infra dicetur loco ſuo: ſaltem tamẽ Chriſtus iudicauit nobis quid eſſet expediens.

Qui ergo occiderit furem defendendo res ſuas, etiam ſi aliter eum repellere non poſſet, in foro cõ
H ſcientiæ homicidij reus eſt: etiam in foro eccleſiaſtico reus quidem erit non quantum ad hoc, ꝙ poſſit ab eo aliquid peti, ſed quantum ad irregularitatem, quam incurret: ex quo percutere voluit, & ex iſta percuſſione ſecuta eſt mors. Nam etiam ſi quis percuſſus fuit à latrone, & ipſe percuſſit eũ, & mortuus eſt: irregularitatem incurrit. extra de homicidio. cap. Significaſti. cum ſecundum iura antiqua ẽt pro defenſione perſonæ occidendo quenquam adhibito omni moderamine adhuc incurratur irregularitas, vt habetur 50 diſt. c. de his clericis. Nunc verò irregularis non eſt. qui ſe defendendo occidit alterum, vt in clemen ſi furioſus. de homicidio.

I *An iuſta ſit lex, quæ permittit viatorem interficere furem ſe inuadentem.* *Quæſt. C X I.*

QVAERITVR incidẽtaliter circa iſtam legẽ, de qua Aug. loquitur, quæ permittit latronẽ occidi à viatore, & occidi inuaſorem ab eo, qui inuadit eum, & dicat non inueniri modum, per quẽ excuſentur iſti, qui tales occidũt: an ſit iuſta talis lex.

Aliqui dicunt, ꝙ eſt iniuſta: quia ſi iuſta eſſet operando per illam ea intentione, qua ipſa vult peccatum nullum eſſet. Dicendum, quòd lex iſta permittens iuſta eſt. Sic enim dicit Auguſt. libro primo de libero arbi. lege inculpata iſta homines, qui alios occidunt, ne ab alijs occidantur, quomodo incul-
K pari eſſe queant, non video. Et ſic dicit eſſe legem inculpatam, id eſt, non culpabilem, licet permittat hoc, in quo homo culpam incurrit.

Item ipſe dicit ibidem: Qua propter legem quidem non reprehendo, quia tales permittit interfici, ſed quo pacto illos defendam, qui interficiunt, non inuenio. Si tamen lex eſſet iſta iniuſta reprehẽdi deberet: ergo lex bona eſt, licet permittat iſta, quæ mala eſſe videretur. Intelligendum autem eſt, quòd lex permittat non ſolum ſe defendendo occidere hoſtem, vel latronem, ſed etiam velle occidere, quando putatur, quòd aliter homo ſe defendere non poteſt. Nam tunc malum eſt, ꝙ quis alium occidat, & tamen lex permittens hoc iuſta eſt.

Ratio

Ratio eſt, quia iſta eſt iuſta in foro ſuo, & actus eſt
iniuſtus, non ſolum in foro, in quo lex eſt iuſta, quia
ibi tã actus, quàm lex iuſti ſunt, ſed in foro conſcien
tiæ, ad quem lex iſta non pertinet. Si autem dicatur,
cur homines Chriſtiani, qui tenentur ad forum cõ-
ſcientiæ, non tollunt iſtas leges repugnãtes conſciẽ-
tiæ. Dicendum, quòd non ſunt tollendę: immo pec-
catum eſſet, & contra forũ conſcientiæ tollere eas,
& facere ipſas ſimiles legibus fori conſcientiæ. Quia
lex eſt ad finem, cum ſemper lex detur in aliqua po-
litia, vt per ipſam legem conuerſando perueniat ho
mo in finem, vel bonum politicum. Ea autem, quæ
ad finem ſunt, non ſunt bona niſi inquantum con-
ſonant illi fini, ad quem ſunt. Politiæ autem huma-

De lege Chriſti, & politicis.

nę, & quęlibet communitates plurium commoran
tium in vno loco, vel vrbe non ſunt ad cultum Dei
procurandum principaliter, & immediatè, ſed finis
proprius earum eſt poſſe habere ſufficiẽtiam eorũ,
quę ad vitam ſunt, quam ſufficientiã nullus homo
ſolus, aut pauci ſimul manẽtes habere poſſunt: ideo
oportuit fieri magnas congregationes, in quibus eſ-
ſent tot homines, quot ad inuicẽ ſufficere poſſent
ſibi in omnibus. Talis autem cõmunitas eſt ſola po-
litica, quę ſola per ſe habet ſufficiẽtiam, vt patet pri-
mo Politi. cap. 1. Et hoc eſt propter multitudinem
partium differentium tam numero, quàm officio,
vel ratione, & ita cum ſinguli habeant particulam
quandam boni omnium aliorum habebunt omnes
ſimul ſufficientiam. Nam qui coriarius eſt, non pro
ſe, ſed pro omnibus coriarius eſt. Idem de fabro, &
piſtore, & macellario, & ſingulis alijs, qui cum in v-
num conuenerint, facient vnum corpus per ſe ſuffi-
ciens. Iſta eſt cauſa congregationum politicarum, vt
innuit Ariſt. 3. Politic. Cum ergo finis politicus ſit p
ſe ſufficientia, & illa haberi non poſſit, niſi omnib,
iſtis partibus ſimul manentibus, & ipſę manere non
poſſunt ſimul ſine pace, neceſſe fuit, ꝙ oẽs leges po-
litiæ tales eſſent, quæ conuenirent paci politicæ. Si
tamen ponerentur leges in politia tales, ſicut in fo-
ro conſcientiæ nulla pax poſſet inter homines con-
ſeruari, niſi eſſent valdè perfecti. Nam ſi non liceret
occidere volentem rapere, mali viri omnia raperẽt
quęcunque à bonis poſſidentur, cum ſcirent ſe per
hoc ab eis non lædendos, & ſic non poſſet durare ali
qua communitas, nec per diem. Idem eſſet ſi volen-
tẽ me occidere, non liceret velle occidere, quia diſ-
ficile eſſet ſolum volendo me defendere, poſſe eua-
dere percuſſorem. Promptius enim euaditur, quan-
do licet alicui laxare habenas furori, quia tũc ex im
petu hoſtis repellitur, & non audet impugnare.
Si autem ſolum ei reſiſtatur tepidè ad euadẽdum, &
non ad occidendum, dabitur ſibi audacia ad acrius
inſiſtẽdum, quia timiditas vnius depugnantibus vi-
res alterius apponit ad grauius agẽdum. Ideo lex hu
mana in tali caſu debuit permittere velle occidere.
Ita eſt de multis alijs legibus politicis, quæ ſi reduce-
rentur ad formam legum fori conſcientiæ, oporte-
ret politiam perire. Et ſic malæ eſſent tunc, quia nõ
conuenirent fini politico, ad quem perducendum
inſtitutę erant. Et non ſolum eſſent malę, ſed etiam
eſſent contra forum conſcientię velle reducere iſtas
leges ad ſimilitudinem fori conſcientiæ, quia de fo-
ro conſcientię eſt conſeruare debere politias, quia il
lis non manentibus, periret totus mundus, quãtum
ad ſtatum, quem habet, & periret totus cultus Chri-
ſti. Politia tamen conſeruari non eſt poſſibile, niſi
datis talibus legibus: ideo auferre politiæ tales leges
eſt contra forum conſcientiæ. Item patet hoc, quia
eſſet ſtultus legiſlator, qui poneret aliquã legem, ad
quam ſeruandum ſciret nullo modo ſufficere ſub-

A ditos ſuos, qui ſunt partes politiæ. Si tamen ponerẽ
tur leges ſimpliciter bonæ vetantes omne malum à
legiſlatore, quales ſunt in foro conſcientię, nulla po
litia eas poſſet tolerare, quia nũquam eſt aliqua cõ-
munitas, quæ tota, & ſemper conſtet ex viris perfe-
ctis. Lex tamen politica communis eſt ad omnes,
& etiam pro omni tempore: ergo non debẽt dari le-
ges perfectæ vetantes omne malũ in politia. Sed di-
cetur, ꝙ tunc lex Chriſti fuit valdè incõueniens, qa
ipſa vetat omne malum non permittens etiam mi-
nima. Dicendũ, quòd lex Chriſti eſt bona, & quietiſ-
ſima, licet omne malum vetet. Primò, quia iuſtè lex
Chriſti vetat omne malum, quod non poteſt vetari
per legem humanam, quia ad euitandum omne ma
B lum homo nõ ſufficit ex puris naturalibus, quia tũc
ſufficeret homo ad reſiſtendum omni tentationi ſi-
ne charitate vlla, quod falſum eſt: quia etiam parua
charitas non ſufficit ad reſiſtendum omni tentatio-
ni, ſed requiritur magna charitas, vt tenent docto-
res, & eſt ſententia Sancti Tho. 3. Sentent. 31. quę-
ſtio 5. artic 1. ergo non poteſt homo euitare omnia
peccata ſine gratia. Si tamen lex perfecta detur de-
bent vitari omnia peccata: ergo non debet dari lex
vetãs omnia peccata, niſi ab illo, qui dare poteſt gra
tiam, vel modum perueniendi ad illam. Chriſtus au-
tem ſolus eſt iſte. Nã nullus legiſlator humanus po-
teſt gratiam dare: ergo nullus debuit dare legẽ perfe
ctam, niſi Chriſtus. Secundo fit hoc, quia cum lex po
C litica ſit via deducens hominem in bonum iſtud, qđ
eſt finis politicus, ſi diuerſi finis intendãtur in diuer-
ſis politijs, neceſſe eſſet diuerſas eſſe leges in illis, ſi-
cut alię leges ſunt in politia, quę cõſtat tota ex mer-
catoribus, vel principaliter, quam in politia, quę to
ta conſtat ex agricolis. Omnes autem politiæ ordi-
nantur ad quoddam bonum ſenſibile, quod haberi
poteſt hic. Ideo leges politicæ nõ oportet, ꝙ ſint ex-
cellentiores, quàm vt poſſunt ſufficienter deducere
in illum finem, quia totũ, quod vltra eſſet, ſuperua-
cuum eſſet, & fortè impediret. Sicut ſi quis habens
arma ferrea conuenientis roboris ad ſuſtinendum
ictus & vt fortiora eſſent multũ groſſa illa faceret, il
la fortitudo eſſet iam ſuperuacua, & eſſet per acci-
D dens impeditiua, inquantum neceſſe eſſet illa eſſe
grauia valde, & difficilia ad motum. Ita ſi leges poli-
ticæ darentur, quę vetarent omne malũ, iam eſſent
maioris perfectionis, quàm requireretur ad perue-
niẽdum in finem, & iſtud eſſet valde inordinatum,
quia apponeretur labor magnus in vacuũ, & res ma
gis perfecta ſubordinaretur rei minus perfectę. Po-
litia autem eccleſiaſtica, quę eſt congregatio omniũ
hominum communicantium in lege Chriſti ordi-
natur ad quoddam bonum excellẽtiſſimum, quod
eſt vera beatitudo, & conſiſtit in hoc, quòd homo ve
rè vnitur Deo vidẽdo eum per eſſentiam. Sed iſtud
eſt bonum ſimpliciter, & immaculatum. Ideo opor
tet venire ad iſtud per omnimodam puritatẽ vitę.
E Talis ergo vita debuit dirigi per leges, quæ oẽ malũ
vetarent, quia aliàs nõ eſſet totalis puritas, ergo lex
Chriſti debuit eſſe vetans omne malum. Secus autẽ
eſſet ſi lex Chriſti deberet nos dirigere in bonũ po-
liticum, quia tunc fuiſſet valdè irrationabile, quòd
omnia mala vetaret. Tertio patet, quia etiam exiſtẽ
tibus omnibus iſtis, ſi lex Chriſti ꝓhiberet leges po-
liticas damnãdo illas, ita, vt per eam deberemus gu-
bernari quantum ad actiones politicas, eſſet incon-
uenienter poſita, quia tunc cogeret omnes homines
viuentes politicè ad perfectè viuendum, quod poli-
tia non tolerat, cum conſtet ſemper ex bonis, & ma
lis. Non ergo damnauit leges politicas iubens illas
tolli, ſed permiſit eas quaſi pertinentes ad alterũ fo-
rum:

rum: & tamen ſingulis hominibus inquantũ in ipſam tendunt impoſuit ab omni malo abſtinere, qđ non erat impoſſibile, cum ipſe cuilibet petenti gratiam det, & ad perueniendum in eum talem puritatem nos obſeruare oporteat. Et ſic manet conueniẽter lex Chriſti cum politica. Non tamen damnando illam, ita vt tollat, nec etiam approbando eam, tãquam per leges ipſius politię peruenire poſſit ad bonum, quod Chriſtus promittit, ſed relinquit eam tanquam à ſe diuerſam. Si aut lex politica eſſet ad ordinandum hominem in vltimam fœlicitatem, ad quam lex Chriſti ordinat, damnaſſet Chriſtus leges politicas tanquã inconuenienter poſitas, & improportionaliter ſe habẽtes ad finẽ, quem intendũt, quia tamen ad alium finem tendunt, in quem ſufficienter dirigũt, Chriſtus eas intactas reliquit. De iſta differentia legum humanarum, & Chriſti dicetur in libro noſtro de quinque legibus, & dictũ eſt aliqualiter quantum ad iſtud dubium in libro noſtro Defenſorio trium concluſionum.

An liceat alicui ſeipſum quacunque ex cauſa occidere.
Quæſtio C X I I.

QVAERITVR, An liceat alicui ſeipſum pro aliqua cauſa, vel ſine cauſa occidere.

Primum argum. Aliqui dicunt, quòd ſic: quia homicidium eſt peccatum, inquantum eſt contrarium iuſtitię, ſed nullus poteſt ſibi ipſi iniuſtum facere, cum ſit volẽs, vt oſtenditur, 5 Ethi cap. vltimo: ergo non facit iniuſtum qui ſe occidit, & ſic non peccat. Secundũ argu. Item occidere malefactores licet habenti publicam poteſtatẽ, ſed quãdoque ille, qui eſt iudex, vel habet publicam poteſtatẽ eſt malefactor, & meretur mortem ſecundum leges humanas: ergo licet ei occidere ſeipſum. Tertium argum. Item licitum eſt homini ſubire minus periculum ſpontaneè, vt maius periculum euitet; ſicut licitum eſt alicui amputare ſibi ipſi aliquod mẽbrum putridum, ne totum corpus pereat, ſed quãque quis occidendo ſeipſum vitat maius malum. ſ. miſeram vitã, vel turpitudinem alicuius peccati, qđ cõmitteretur in eo: ergo licet homini occidere ſeipſum. Quartum argum. Item peccatores non computantur inter ſanctos: Samſon tñ occidit ſeipſum, Iudi. 16 & computatur inter ſanctos ad Heb 11. vbi ponit eum Apoſt. in cathalogo ſanctorũ: ergo licitum eſt hoĩ ſeipſum occidere. Quintũ argum. Item aliqui laudãtur, quia ſe interfecerunt inter Gẽtiles, ſicut Cato, & Lucretia nobilis Romana, vt ait Titus Liuius: immo quidam philoſophi dixerũt, ꝙ mors optima eſt illa, quã quis ſibi infert, & proxima huic eſt illa, quam ab alio fortiter tolerat: ergo licet hoĩ ſe occidere. Sextum argum. Item actiones, quæ ſunt ad finem, ſortiũtur bonitatem à fine: & tamen aliqui ſe occidunt pp bonum finem, ſicut quidam pp deſideriũ fœlicitatis ſe occiderunt cognita immortalitate animę: ergo ſe occidere ſic bonum erat. Septimũ argum. Item non ſolum in hiſtorijs gentium, ſed etiam in ſacra ſcriptura aliq laudantur quia voluerunt potius nobiliter mori ſe occidendo, quã viuere, ſicut laudatur Razias 2 Macha. 14 eligens notabiliter potius mori, quàm ſubditus fieri peccatoribus, & cõtra natales ſuos indignis iniurijs agi, ſed quod fortiter, & notabiliter fit, illicitum non eſt, ergo aliquũ licet homini ſeipſum occidere. Dicendum, quòd illicitum eſt ſeipſum occidere, cum ſit cõtra pręceptũ Dei. ſ. nõ occides, Exo. 20 & Deute 5 Et hoc intelligitur de hoĩe, quia non eſt vetita occiſio plantarum, & pecorũ, vt probatũ eſt ſupra q. 104. & dicit Aug primo de Ciu. Dei. Reſtat, vt de homine hoc intelligatur: nam de fructetis accipi non poteſt, quia nullus in eis ſenſus eſt.

F Nec etiam de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur. et tamẽ quia ſeipſum occidit, nihil aliud quàm hoĩem occidit, vt ibi dicitur ergo illicitum eſt. Et tanto grauius erit homicidiũ iſtud homicidio, quod in alios perpetratur, quanto magis homo ſe diligere tenetur, quàm alios. Nam homicidium, ideo malum eſt, quia cõtra charitatẽ eſt: & tamẽ magis homo ſeipſum diligere tenetur, quàm alios: ergo magis peccabit ſeipſũ occidendo, quàm cæteros. Si quis enim fratrem ſuum, aut patrẽ, aut mrẽm occideret, multo grauius iſtud eſſet quàm ſi aliquem omnino extraneum occideret, qa magis quam quoſlibet extraneos diligere tenetur. Magis tamẽ quilibet ſeipſum diligere tenetur, quã

G mrẽm, & patrem, ergo grauius peccabit, ſi ſe, quã ſi patrẽ, aut mrẽm occiderit Eſt ergo illicitũ valde ſeipſum occidere, & hoc triplici ratione. Prima qa naturaliter quælibet res ſeipſam amat. Quod oſtẽditur, quia quælibet ſeipſam conſeruat in eſſe, & corrumpentibus reſiſtit in quantum poteſt. Ideo quòd ſe quis occidat, cõtra naturalem inclinationem eſt: quod verò contra naturam penitus eſt, malum eſt, quia naturæ ordo à Deo inſtitutus eſt, & non pẽdet ab electione, nec ab opere noſtro: quęcũque autem à Deo facta ſunt, bona ſunt, Geneſ. 1. Etiam eſt contra charitatem, cum ſe quilibet diligere teneatur: & ideo non inferre malum, ſed nullum malum maius poteſt eſſe, quam occiſio: ergo peccatum mortale

H erit ſe occidere tanquam contra naturalem legem, & charitatem exiſtens. Secunda, quia magnam iniuſtitiam homo facit ſe occidendo illi politiæ, cuius pars eſt. Nam totum, quod pars eſt, ipſius totius eſt, quia pars nõ habet perfectionem ſuam, niſi in toto: homo autem cõmunitatis alicuius pars eſt: ideo id, quod eſt, cõmunitatis eſt. Quia verò ſe occidat ſubtrahit communitati aliquid, quod habet, ſcilicet, id quod eſt, ergo communitati facit iniuriam ſe interficiens. Sicut domino damnum faceret ſeruus, qui ſeipſum occideret, quia priuat propria poſſeſſione dominum, quia ſeruus eſt organum animatum exiſtens alterius, 1. Politic & 8. Ethic. Et eſt pecunia domini ſui, Exod 21. Hoc innuit Ariſ 5. Ethic. cap. vlt.

I dicẽs propter quod & ciuitas damnificatur Probat etiam hoc, quia occidentes ſe ipſos quaſdam pœnas inhonorantium à ciuitate recipiunt, ſcilicet, quòd corpore relinquantur inſepulta, vel tradantur beſtijs. aut aliud huiuſmodi Sic dicitur ibidem, ſ. quòd quædam inhonoratio adeſt ſeipſum corrumpenti; id eſt, occidenti, vt ciuitati iniuſtitiam facienti Tertia eſt, quia vita eſt quoddam donum homini diuinitus attributum, & eius poteſtati ſoli ſubiectum, qui viuificare, & mortificare poteſt Homo autem occidere poteſt, ſed non viuificare: ideo, qui ſe occidit, peccat faciendo Deo iniuriam. Sicut qui alienũ ſeruũ interficit peccat in dominũ eius, quia ſubtra-

K hit ei ſeruum. Ita quilibet homo Dei ſeruus eſt, qa poſſeſſio eius eſt: Pſalmo 103 Omnia in ſapientia feciſti impleta eſt terra poſſeſſione tua: Peccat ergo ſe occidendo, quia quantum in ſe eſt per hoc ſe Deo ſubtrahit, ne iam in eum dominium habeat: Peccat ergo, ſicut qui vſurpat ſibi poteſtatẽ ſuper rem, quæ non eſt ſui iuris. Nam cum ſolus Deus ſit, qui vitam donare poteſt, ad eum ſolum pertinet iudicium de morte, & vita, Deuterono. 32. Ego occidam, & ego viuere faciam. Qui autem ſe occidit vſurpat ſibi poteſtatem ſuper vitam ſuam: ergo iniuſtè agit cõtra Deum, & peccat. De his Sanctus Thom ſecunda ſecundæ, quæſt. 64 artic. 5. Ad primum dicendum, ꝙ homicidium eſt illicitum, non ſolum, quia iniuſtũ eſt, ſed quia contra charitatem eſt: omne tamen, qđ eſt Ad primũ argum.

eſt contra charitatem, peccatũ eſt. Aliter poteſt dici, quod iuſtitia poteſt accipi pro particulari, ſ. commutatiua, vel diſtributiua, & etiam ita occidere ſe, quia non eſt ad alterũ, non eſt iniuſtũ. Vel poteſt accipi pro iuſtitia legali, & ſic eſt omnis virtus. 5. Ethi. Et tunc quidquid fit contra legem, non licet contra diſtributiuam, vel commutatiuam. Aliter poteſt dici, quòd occidens ſe non facit ſibi iniuſtitiam ſimpliciter, quia ciuitati iniuſtum facit, 5. Ethic. Et eſt iſta iniuſtitia particularis, quę opponitur Iuſtitiæ particulari commutatiuæ, eum ſit quidam cõtractus inuoluntarius ſecundum modum loquendi Ariſtot. 5. Ethic. Si autẽ ad ſeipſum comparetur nõ dicetur iniuſtum agens, ſed contra charitatem faciẽs, quam ad ſeipſum habere tenetur. Sed dicetur ſi aliquis homo ſit, qui ad nullam communitatem pertineat, vt poté, quia parentibus ſuis peregrinantibus in deſertis natus eſt, & poſtea nunquam manſerit in aliqua vrbe, ſed etiam in deſertis ſe occiderit non videbitur feciſſe iniuſtum alicui ſe occidendo Dicendum, quod licet non fecit iniuriam ſpecialiter alicui politiæ, quia nullius ſpecialiter pars erat: fecit tamen iniuriã toti ſpeciei humanæ, quia omnes homines habent inter ſe quandam ſocietatem naturalem, & ſe mutuo diligunt, vt dicit Ariſt. 8. Ethic. Huius autem cõmunitatis ſpecificæ iſte pars eſt: ideo toti naturæ humanæ iniuriam facit cum ſe occiderit. Nã ſicut partes cõmunitatis cuiuſlibet particularis sũt bonum ipſius communitatis, quibus pereũtibus cõmunitas perit, ita & quilibet homo habet in ſe bonum quoddam naturalis communitatis, quoniam in ipſo conſeruatur natura ſicut in quolibet indiuiduo, & per ipſum etiam propagari põt, ꝙ ergo ſe occidat ſubtrahit toti naturæ humanæ bonum iſtud, quod in ipſo habebat, & ſic toti iſti cõmunitati humanæ iniuriam facit. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ille, qui habet publicam poteſtatem, occidere poteſt malefactorem tanquam iudex, ſed ipſum non occidat tanquam iudex: ergo peccat. Patet hoc, quia iudex etiam ſi cognouerit aliquem peccaſſe, non poteſt ei pœnam inferre, niſi de illo delicto ei per viam iuris conſtet: aliàs homicida eſt. Et tñ de delicto ſuo non conſtat ei per viam iuris, quia nec per accuſationem, nec per inquiſitionem, nec etiam ſententia vlla profertur. Ideo tãquam à priuato fit occiſio: ideo illicita eſt. Sed dicetur: nunquid iudex poteſt peccatum ſuum iudicialiter punire contra ſeipſum ſentẽtiando ſecundum legem. Dicendum, quòd non: qa etiam ſi publicè confiteretur peccatum ſuum in loco iudicij, & ſententiam proferret contra ſe, quam miniſtris iuberet exequi, eſſet illicita occiſio, tam ex parte eius, quàm miniſtrorum. De ipſo patet, quia non habet iuriſdictionem ad ſeipſum condemnandum. Nam ſi par in parem non habet imperium, à fortiori, nec idem in ſeipſo. Ideo contra ſe diffiniendo peccare, & etiam tradẽdo ſe miniſtris, vt exequerentur ſententiam peccaret, quia illi non habebant aliquam iuriſdictionem ad hoc faciendum, quia ipſe non poterat eam dare illis tanquam iudex: ideo perſonis priuatis ſe traderet occidendum De miniſtris patet, quòd ſi velint exequi ſententiam, peccarent, quià erat lata à perſona priuata, quæ quãtum ad hoc non præerat iuriſdictioni, & etiam notoriè erat contra formam iuris. Ideo ipſi quoq; eſſent homicidæ Sicut ſi quis diceret alteri: occide me, & ille occideret eum: manifeſtũ eſt, quòd eſſet homicida. Sicut patet 2. Regũ 1. de illo iuuene Amalecita, qui confeſſus eſt ſe occidiſſe Saulem eo iubente. Nã Dauid iuſſit illum occidi tanquam reum homicidij dicens: ſanguis tuus ſuper caput tuum. Os enim tuum

Ad ſecundum.

A locutum eſt aduerſum te, dicens: ego interfeci Chriſtum Domini. Sed obijcietur, quod liceat alicui ſe de peccato ſuo iudicialiter condemnare ſentẽtiam proferendo. Sic patet in Decretis, diſt. 21. cap. Nunc autem diuina. Vbi cum Marcellinus Papa obtuliſſet idolis ſacrificium, congregato cõcilio epiſcoporum multorũ inquiſitione facta de delicto ipſe confeſſus eſt, & nullus epiſcoporum auſus eſt proferre ſententiam, ſed dixerunt ei: Tuo ore iudica cauſam tuam. Et iterum: Noli audiri in iudicio noſtro, ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam. Et iterum: Ex te iuſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Dicendum, quòd ſeipſum nemo poteſt iudicialiter condẽnare. Hi autem epiſcopi dixerunt Marcellino, quòd

B ipſe ſe iudicaret, non quidem indicando per modũ auctoritatis, ſed denunciando ſententiam, in quam ipſo iure incurrerat. Nã per hoc, quòd coluerat idola, ſi in hoc mãſiſſet, ipſo iure erat priuatus Papatu, etiam ſi nemo contra eum iudicialiter procederet. Hanc autem ſpeciem pœnæ, quam ipſo iure incurrerat, epiſcopi propter honorem ſedis Apoſtolicæ nolebant proferre, ſed dicebant ei, quòd ipſe proferret. Ad hoc etiam faciebat, quòd Papa nõ habet aliquem ſuperiorem, qui poſſit de delicto eius aliquo quantuncunque grauiſſimo iudicare, niſi cõcilium generale congregatum legitimè, quod eccleſiã vniuerſalem repræſentat, cuius Papa filius eſt, & poteſt de illo iudicare. Iſti tamẽ epiſcopi licet multi eſſent,

C non faciebant concilium generale. Ideo etiam ſi eſſent omnes epiſcopi totius eccleſiæ ſi conciliariter non conuenirent non poſſent de Papa iudicare: qa non repræſentarent eccleſiam vniuerſalem, quæ ſola ſupra Papam eſt. Secus autem in iudicibus alijs, quia omnes alij poſſunt habere ſuperiorem in temporalibus, vel ſpiritualibus ſaltem. Ideo non iudicabunt ipſi de cauſa ſua. Et ſic patet quòd contra ſe nemo poſſet proferre ſententiam ſanguinis: & ſi ſecũdum leges mereretur illam. Sed ſi iudex vellet ꝓ peccato ſuo pati, ſecundum legem: poteſt depoſita dignitate, vel non depoſita ſubijcere ſe poteſtati aliorum iudicum, qui de eo legitime iudicarent. Ad tertium dicẽdum, quòd homo conſtituitur dominus

Ad tertiũ.

D ſuijpſius per liberum arbitrium: & ideo licitè poteſt homo de ſeipſo diſponere quantum ad ea, quæ pertinẽt ad hanc vitam, quæ hominis arbitrio regitur. Et tamen quantum ad corpus ſuum, vel vitam arbitrium non habet. Quia nemo eſt Dominus mẽbrorum ſuorum. Ideo propter aliqua mala, quæ timentur, vel propter bona, quæ ſperari poſſunt, non eſt homo iudex vitæ ſuæ Nam dominium noſtrum eſt per operationem liberi arbitrij. Ideo non poteſt per iſtud quis niſi in ea, quæ ſunt poſteriora, & ſunt minora eo. Natura tamẽ eſt prior operatione: ideo nõ eſt homo dominus corporis ſui, nec animę ſuæ, nec alicuius potentiæ ſuæ, quę naturaliter ſibi inſit, quia omnia iſta ſunt priora libero arbitrio. Ideo nõ licet

E per arbitrij libertatẽ diſponere de eſſe, vel vita, quæ eſt naturalis, nec de aliquo membro, ad hoc ꝙ liberè poſſit præſcindi, niſi fortè ſubeſſet cauſa, ſcilicet, ne totum corpus periret, quia tunc non ex libertate, ſed ex neceſſitate fit. Oportet ergo anguſtiam, vel quæcunque alia mala tolerare, & non vſurpare nobis dominium vitę noſtræ occidẽdo nos, cum illius nunquam poſſimus eſſe domini. Ad quartum dicẽdum, quòd ſicut dicit Auguſt. 1. de Ciuita. Dei Non aliter excuſatur Samſon, ꝙ ſeipſum occidit, cũ hoſtes ruina domus oppreſſit, niſi quia latenter ſpiritus hoc iuſſerat, qui per illum miracula faciebat. Satis eſt hoc rationabile, quia Deus inſtituerat Samſon in iudicem, vt perſequeretur Philiſthinos.

Sicut

Sicut dicitur Iudi. 14. quòd quærebat dominus occa
ſionem contra Philiſthijm: & ideo fecit, quòd Sam-
ſon acciperet vxorem de Philiſthinis, vt ſic haberet
initium inſerendi eis mala. Nunc autem Sam-
ſon moriens occidit plures, quàm viuẽs occiderat.
Iudi. 16. Ergo videtur, quòd Deus ſpecialiter voluit,
quòd iſtud Samſon faceret, vt perirent Philiſthini.
Et ſic non peccant. Et maximè patet, quia quando
hoc facere voluit orauit ad Dominum, eodem cap.
Et ſic Deo inſtigante faciebat. Ad quintum dicen-
Ad quintum. dum, quòd inter Gentiles licet virtus aliquo modo
cognoſceretur, non tamẽ erat cognita vera virtus,
eo quòd vera fœlicitas, ad quã virtus dirigebat, non
erat cognita. Et quia beatitudo finis eſt, in quẽ om-
nes actiones noſtræ tẽdunt, ſicut variè homines poſ
ſunt æſtimare de fœlicitate, ita variè mouentur in
illam, & per diuerſas operationes. Sic dicit Boet. de
Conſol. libro 3. proſa 2. Et quia quidam de Gentili-
bus fœlicitatem conſtituebant in ſolo honore, vel
fama. neceſſe erat, quòd omne iſtud, quod ad hono-
rem dirigeret, virtutem eſſe putarent. Alij autẽ per-
fectam libertatem pro bono ſummo habebãt, ideo
quidquid ad hoc deduceret tãquam virtutis actum
laudabant. Et quoniam quibuſdam vita interdum
non poterat eſſe, niſi cum aliquali infamia, vt hanc
euaderent, ſe occidebant. Sic fuit de Lucretia, quæ
ne putaretur cõſenſiſſe adulterio, quod Sextus Tar-
quinius cum ea commiſerat, prius patre, & marito,
& cognatis præſentibus proteſtata innocentia ſua
fleuit, ordine geſtorum plenè narrato. Deinde ne
aliqua ſuſpitio delicti, vel conſenſus manere poſſet,
ſeipſam gladio, quem occultum tenebat. potenter
transfodit. Nõ ergo fuit in Lucretia deſiderium ve-
ræ virtutis, ſed deſiderium famæ. Nam cum à prin-
cipio Sextus Tarquinius ei nudo gladio minaretur,
niſi ei commiſceri conſentiret, interrita manſit.
Cum ergo dixit, quòd occideret eam non conſen-
tientem, & poneret ſeruum quendam occiſum iux
ta eam in lecto, & aſſereret, quòd eos coeuntes occi
diſſet, ingemuit tunc Lucretia vidẽs, quod per hoc
vita, & fama ei periclitabantur Conſenſit ergo faci-
nori, & ei commixta eſt. Poſtea verò notificato rei
ordine cum nihil falſum ei apponi poſſet, vt nulla
ſceleris opinio remaneret, ſeipſam occidit. Si tamẽ
Lucretia veram caſtitatis virtutem amaſſet, potius
occidi elegiſſet, & cum ea poni ſeruum occiſum in
lecto. quia per hoc nihil ſibi niſi honeſtatis opinio
deperibat: Vera autem virtus inconcuſſa manebat:
Ne tamen per hoc verum facinus commiſiſſe puta-
retur, potius committere voluit, quàm credi iſtud
commiſiſſe. Quo facto cum iam irremediabile opus
eſſet, nec morte poſſet expiari, vt ſolam famã incõ-
cuſſam teneret ſe elegit occidere. Errauit ergo ni-
mis Lucretia: quia non virtutẽ, ſed virtutis opinio-
nem, vel famam proſecuta eſt. Ideo increpabilis ni-
mis fuit actus ille. Romani tamen, qui etiam tũc de
virtutibus non benè ſentiebant, factũ iſtud ſummis
laudibus extulerunt, Lucretiam caſtitatis Roma-
nę matrem appellantes. Et licet iſta non eſſet virtus
vera: tamen ad virtutem præſtabat occaſionẽ alijs
matronis conſeruandi pudoris deſiderium augens,
cum Lucretia eum coacta perdens ſe impunitam
non permiſit. Alij autem Gentiles libertatem pro
ſummo bono habentes, quælibet mala. vt libertate
non carerent, tolerabant. Sic enim fuit de omnibus
tenentibus quartam ſectam, vel philoſophiam Iu-
dæorum, de quo Ioſephus 18. Antiquitatum, & di-
ximus de illa ſupra 3. cap. quæſt. 63. Talis autem Ca-
to fuit, qui nolens Iulio Cæſari ſubeſſe ſeipſum occi
dit, prius quàm in eius poteſtatẽ veniret. De Lucre-

F tia patet primo de Ciuitate Dei, cap. 19. & de Cato-
ne, cap. 18. Neuter tamen eorum veram virtutem
ſecutus eſt, licet vtrunque plurimi laudant maxi-
mè Catonem, qui pro euadendo ſeruitutem quan-
dam, ne cogeretur corã Cæſare humiliari ſeipſum
occidit. Ad Sextum dicendum, quòd licet fœlici- Ad ſextũ.
tas ſit ſummum bonum, & deſiderium illius nõ po-
teſt eſſe malum, poteſt tamen homo peccare in mo
do perueniendi ad illam. Nam ſicut poteſt quis erra
re conſtituendo fęlicitatem in eo, in quo non eſt, ve
lut ſi in diuitijs, aut corporeis voluptatibus eam eſſe
putet: ita & conſtituta vera fœlicitate poteſt cona-
ri peruenire ad illam per media inconuenientia. Ve
lut ſi quis conſtituens ſibi pro bono facere eleemo-
G ſynam, vellet furari, vt inde abundanter eleemoſy-
nam facere poſſit, ita de beatitudine vera eſt, quæ li-
cet poſt iſtam vitam ſit: tamen non eſt medium con
ueniens perueniendi ad eam per hoc, quòd quis ſe
occidat. Nam non eſt in poteſtate noſtra aſſequi bea
titudinem, nec ideo quis beatitudinem ſtatim aſſe-
quitur, quia de vita iſta exit, quia tunc aſſequeremur
eam naturaliter. Si autem hoc eſſet, ſatis eſſet conue
niens, quòd homo ſe occideret, vt ei pateret aditus
ad iſtud bonum, ad quod per huius corporis clauſtra
pertingere impediebatur. Sed falſum eſt, quia beati-
tudinem ſolus Deus ex munere concedit. Ideo non
eſt aliter conandum ad eam peruenire, quàm ſicut
ipſe determinauerit. Iſtud autem non eſt per hoc, ꝙ
H aliquis ſe occidat: ergo non licet ei ſe occidere. Qui
autem deſiderio immortalitatis ſe occidebant, fal-
ſam habebant opinionem de fœlicitate. Nam putã-
tes per hoc fœlicitatem acquirere, æternam miſe-
riam incurrebant. Nec etiam licet alicui ſe occide-
re ad euitandas miſerias huius ſæculi. Nam vltimũ
malorum huius vitæ eſt, & maximè terribile mors,
vt patet 3. Ethi. Et ita inferens ſibi mortem ad vitan
das miſerias huius vitæ, inferret ſibi maius malum
ad minoris mali euitationem. Etiam ſi de futuris
malis nihil cogitetur. & iſtud eſt valde irrationabile.
Ad ſeptimum dicendum, quòd ſicut fuit inter Gẽ- Ad ſeptimum.
tiles, ita etiam inter Iudæos aliqui falſam habuerũt
opinionem de fœlicitate, & miſeria huius vitæ, & ẽt
I de veritate virtutis. Et quoniã fortitudo eſt, quędã
virtus laudabilis, errauerunt aliqui transferentes eã
ad actum. in quo non eſt. Et ſic actus illos laudantes.
Nam fortitudinis eſt, quòd quis mortem pati nõ re-
fugiat ab alio, quãdo virtus hoc ſuadet, ſ. propter ho
neſtatem cautę, & vitetur peccatum, ſi aliter vitari
non põt. Quod autem aliquis mortem ſibi inferat,
vt vitet mala pœnalia huius vitæ, habet quandam
ſimilitudinem fortitudinis, inquãtum ſibi ipſi mor-
tem infert. Non eſt tamẽ vera fortitudo, ſed potius
mollicies, & quædam remiſſio cordis, ſ. ꝙ homo ha-
bens cor molle, & impotens ad tolerandum exterio
ra mala tanquam ſuccumbẽs illis occidit ſe, vt ſe ab
illis ſubtrahat Sicut qui, viſo hoſte, putans ſe nõ poſ
K ſe reſiſtere ei, fugit. Talis fuit iſte Razias, quia impo-
tens ad tolerandum mala, quæ putabat ſibi inferen-
da ab hoſtibus, voluit ſe occidere, ne aliquid vile pa-
teretur, quòd non deceret ſecundum dignitatem
ſui generis. Scriptura autem non approbat factum
ſimpliciter, quia non fuit bonum, ſed loquitur de
motiuo Razię, ſicut faciunt hiſtoriographi: ideo nõ
eſt tale exemplum imitandum.

An liceat alicui occidere filiam, vel vxorem inuentam in adulterio. Quæſtio CXIII.

QVAERITVR, An liceat alicui occidere filiã
ſuam, vel vxorem inuẽtam in adulterio, cum
lex

lex hoc permittat, ita quòd ſecundum cõſcientiam liber ſit à culpa homicidij. Dicunt quidam quòd ſic quia id, quod per iuſtam legem fieri poteſt, ſine culpa fit. Lex tamen concedens patri occidere filiam deprehenſam in adulterio eſt iuſta, quia alias non eſſet lex, vt ait Auguſt. primo libro de Libe. arbitrio: ergo licet illam occidere. Item lex ſancta eſt, & mandatum ſanctum, quod Deus dedit, vt patet ad Ro 7. Et tamen permittebatur Iudæis occidere filios, quãdo erant proterui & luxurioſi non obedientes monitis parentum: Deuterono. 31. ergo à fortiori licebit filiam deprehenſam in adulterio occidere. Item dicit Iuriſconſultus, quòd ideo patri, & non marito permiſſum eſt occidere filiam, vel virum adulterum, quia plerunque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit. Mariti verò calor, & impetus facilè decernentis refrenãdus fuit: indultum eſt ergo patri, & non marito mulierem deprehenſam in adulterio occidere.

Primum argum. *Secundi arg.* *Tertium argum.*

Dicendum eſt, quòd lex permiſit patri occidere filiam deprehenſam in adulterio, & etiam viro aliquando occidere vxorem deprehenſam in adulterio: & tamen hoc non ſufficit ad hoc, quòd nõ peccent in hac occiſione, ſed ſolum, vt ſecundum legem humanam puniri non poſſunt. Dicit enim Auguſt. primo de Libe. arbit. quòd lex malefactis minoribus, ne maiora committerentur licentiam dedit. Et quia adulterium erat crimen, quod maximè turbaret rempublicam, ſi aliqualiter relinqueretur impunitum, conceſſit lex, quòd quando inueniretur filia à patre in adulterio poſſet occidi cum adultero. Et cauſa fuit, quia ſi inuento ſic adulterio nõ liceret patri, aut marito occidere filiam, vel vxorem adulterium quodammodo committeretur impunè. Nam fortè poſtea probari non poſſet, & ſic oporteret manere impunitum ſi iudicialiter agendum eſſet. Secundo, quia nihil eſt, quod amarius, & durius viro videatur, quàm ſi actualiter inueniat vxorem ſuam cum alio in adulterio, vel pater inueniat filiam. Vnde in talibus non poſſunt iram temperare. Permiſit ergo lex, quòd occiderent impunè, quia etiam ſi non permitteret plurimi occiderent, ſicut inuentos in adulterio, & tunc oporteret occidi patres, & maritos. Et illud erat maius incõueniens, quàm occidi deprehenſos in adulterio. Tertiò, quia ſi quis inueniret alium cum vxore ſua adulterantem, vel cum filia, & occidere non liceret, & poſtea non poſſet iudicialiter adulteriũ probare, maneret ei iracundia perpetua, & deſiderium ad occidendum adulterum, ex quo ſuſcitarentũ multa bella, & quotidianæ ſeditiones: ideo lex permiſit occidi ſic deprehenſos tanquam minus malum ipſi reipublicæ exiſtens, quàm ea, quæ inde ſequerentur, non data hac permiſſione. Et permiſſio iſta fit principaliter propter iracundiam magnam, quam quam pater, & maritus vix temperare poſſent: occiſio iuſta non eſt, ita, vt à culpa homo liber ſit in foro conſcientiæ, ſed tenebitur reus homicidij. Nam non licet alicui occidere alium habens animum occidendi regulariter, niſi quando habet adminiſtrationem publicam, & facit ſolum pro bono publico. Vnde defendens ſe, ſi habet voluntatem occidendi, etiam ſi ſit neceſſitas ineuitabilis, peccat, vt probatum eſt ſupra quæſt. 109. Iſti autem, qui filias, vel vxores occidunt in adulterio deprehenſas non habent adminiſtrationem publicam directè, ſed ſolum in hoc caſu permiſſum eſt ſibi iſtud agere, propter iracundiam, quam tolerare non poſſunt. Et ſic non agunt iſti pro bono publico, ſed pro vindicta, cum iracundia nihil ſit, niſi vindictæ deſiderium.

A Ideo in foro conſcientiæ rei ſunt homicidij, qui talia committunt. Quòd autem propter ſolam iracundiam permittatur occidere filiam ipſi patri, deprehenſam in adulterio pater, quia lex Iulia de adulterijs permittit patri occidere filiã ſic deprehenſam cum quatuor conditionibus. Prima eſt quòd pater ſit tunc præſens quando adulterium committitur, id eſt, quod inueniat eos in adulterio. Nam ſi poſt adulterium perpetratum inuenerit adulterum, vel adulteram, & occiderit, nõ eſt immunis à culpa homicidij etiam ſecundum legem ciuilem. Secunda conditio, quod adulterum, & adulteram ſimul occidat. Nam occidens ſolum adulterum non liberatur à pœna homicidij. Tertia, quòd non vbique,

B ſed ſolum ſi pater in domo ſua, vel in domo mariti filiæ ſuæ inuenerit adulterum cum ea, quia tunc lex non ſolum adulterium, ſed etiam iniuriam maiorem computat. Ideo ibi, & non alibi inuentos occidere licet. Quarta, quòd incontinenti inconſulto dolore, dum eſt pater in actu acerbi doloris filiã, & adulterum occidat. Nam poſtea non licet, vtpotè ſi pater inueniens filiam cum adultero in ipſo actu adulterij teneret, & eos poſt aliquantum tempus, vtpotè vnam, vel duas horas excogitata pœna aliqua occideret illos, non liceret ſecũdum legem, ſed tunc ſolum quando dolor inconſultus eſt, id eſt, quando magnitudo doloris ſubitò inſurgẽtis compeſci non poteſt, ſcilicet, in ipſa præſentia criminis.

C Apparet igitur ex omnibus his, quòd lex non permittit iſtam occiſionem tanquam iuſtam, ſed ſolum propter iram, quæ frenari non poteſt. Et iſta cauſa exprimitur. C. de adulterijs. l. Gracchus. Dicitur enim, quòd tam iuſtum dolorem compeſcere non potuit. Scilicet: inuenit adulterum cum vxore ſua, & occidit illum, & lex excuſat factum eius propter iuſtum dolorem. Manifeſtum eſt tamen, ꝙ quidquid fiat ex vindictæ deſiderio ſecundum legem Dei, peccatum eſt. Ideo non licet patri occidere filiam ſic deprehenſam, nec marito vxorem. In legibus autem communibus, permittebatur hoc patri generaliter, & non marito, eo quòd maritus erat magis inclinatus ad puniendum adulte-

D rium, quàm pater, qui pro liberis ſæpe conſilium capit, & tolerat eorum crimina propter naturalẽ pietatem. Conceſſit tamen lex marito occidere adulterum, & adulteram quando adulter eſt vilis conditionis, vt ſi ſit ſeruus. Et videtur eſſe motiuum propter magnitudinem iniuriæ inſurgentis ex magno contemptu. Et tamen nunc ſecundum leges particulares multarum gentium, generaliter licet viro occidere vxorem adulteram, & adulterum ſimul deprehenſos cuiuſcunque conditionis ſint. Et non ſolum ſecundum legem diuinam, ſed etiam ſecundum canonicam puniuntur tales homicidæ. Nam irregularitatem incurrunt, quia ſunt homicidæ voluntarij, & inſuper non effugiunt pœnam iuris, licet non ſit tanta pœna in iſtis, ſicut in illis, qui

E aliàs occiderũt, lege nulla permittente. Et idem eſt in foro conſcientiæ: nam non eſt eis tanta pœnitentia imponenda, ſicut alijs homicidis. Ad primum dicendum, quòd lex humana iſta permittens iuſta eſt, quia attendit vtilitatem reipublicæ, quæ periret, niſi in talibus fieret permiſſio, vt ſupra dictum eſt. Et tamen non operatur iuſtè, quicunque per legem iuſtam operatur: quia poteſt iniqua intentione agere. Et tunc manifeſtum eſt, quòd actus malus eſt. Et ita iſti ex ſola iracundia occidunt: ideo peccant licet per legem agant. Ad ſecundum dicendum, quòd licet filij delinquant, non habent patres omnimodam poteſtatem ſuper eos ad puniendum *Ad ſecundum.*

eorum

oppreſſa, vel apprehenſa carne ſua exerceatur, vel expleatur libido non ſua? eod. cap. & quæſt. cap. Ita ne. Item Augu. ad Honoratum dicit: Magis timeamus ne ſenſu interiore corrupto, pereat caſtitas fidei, quàm ne fœminæ conſtuprentur violenter in carne, quia violentia non violatur pudicitia, ſi mente ſeruatur. Quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis turpiter carne non vtitur. Sed ſine conſenſione tolerat, quod alius operatur. Et habetur eod. cap. & quæſt cap. magis timeamus. Item Auguſt. primo de ciuitate Dei, & habetur 23. quæſt. 5. cap. Si non licet: dicit, quòd non licet alicui ſe occidere ipſum. Inquiens: Hoc dicimus hoc aſſerimus, hoc omnibus modis approbamus: neminem ſpontaneam ſibi mortem inferre debere, velut fugiendo moleſtias tẽporales, ne incidat in æternas. Neminem etiam propter peccata aliena, ne per hoc ipſum incipiat habere proprium grauiſſimum peccatum, ne in eo perpetretur alienum. Neminem propter ſua peccata prætexta, quę magis in hac vita opus eſt, vt poſſit pœnitendo ſanari. Neminem velut deſiderio melioris vitæ, quæ poſt mortẽ ſperatur, quia reum ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit. Et ſic nullum caſum reliquit, in quo homini liceat ſeipſum occidere. Idem ergo in virginitate conſeruanda dicendum eſt, quia iſtum caſum tetigit Auguſt. cum dixit: neminem propter peccata aliena, ne per hoc incipiat habere proprium grauiſſimum. Nam virgo volens fugere corruptorem, vult fugere peccatum alienũ, quia non eſt peccatum ſuum, cùm ipſa non conſentiat, ſed eius, qui illam violare deſiderat. Si ergo ne violetur, ſeipſam occidat incipit habere proprium peccatum, ſcilicet, homicidium ſpontè irrogatum. Quod eſt grauius, quàm ſtuprum, quod euitare volebat. Et facit hoc, vt peccatum alienum euitet, ſcilicet, violationem inuoluntariam, quæ eſt in corruptore peccatum eſt, quia voluntaria eſt. Etiam non decet, quòd virgo timens non conſentiat in violatione ſeipſam occidat. Quia etiam ſi ſit difficile experienti venereum actum non conſentire, tamen confidere debet in Domino, quòd cum ipſa hoc à principio deteſtetur, quod præſeruabit eam, ne conſentiat. Et non eſt certum virgini an conſentiet in violatione. Certum eſt tamen ſibi, quòd ſi ſe occidit malum facit. Ideo potius debet vitare malum certum, quàm incertum. Maximè, quia etiam ſi conſentiret in violatione, manebat ſibi locus pœnitendi, quanuis peccatum nullum committendum ſit, interdum intendendo, quòd poſtea pœnitebit. Si autem ſe occidat, non manet locus pœnitendi. Ideo iſtud eſt peccatum grauiſſimum.

Non erret autem aliquis circa cõſenſum, qui eſt in violatione: quia aliud eſt virginem violatam delectari in actu venereo: aliud eſt conſentire ipſi delectationi. Nam ea, quæ purè naturalia ſunt, nec ſub poteſtate noſtra cadunt, ad peccatum non pertinent. Sicut applicito igne, quòd quis calefiat non eſt in libertate eius. Ita quòd experiens actum venereũ non delectetur non eſt in poteſtate eius: ideo ex hoc peccatum non eſt, quia iſtud non eſt delectationem appetere, ſed delectationem pati. Sed ſi ante deflorationem ſemper virgo fuit inuoluntaria, & deteſtans actum, & patrato illa nunquam conſentiret, ſed magis de hoc triſtaretur, ita quòd non gauderet ſe fuiſſe expertam hanc delectationem non eſt conſenſus in defloratione. Ideo licet integritas carnis, quæ ad virginitatem materialiter pertinet ſublata ſit, virginitatis meritum manet. Et ideo aureola, quæ ſolis virginibus datur, ſic defloratæ, & non

A conſentienti dabitur: immo erit maius præmium eius, ſcilicet, quia virginitatis propoſitum per tantam aduerſitatem inconcuſſum ſeruauit, & inſuper iniuriam magnam patienter ſuſtulit. Sic dicit Lucia, quòd non inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Et ſi me in vitã violari feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Quanto magis, quod virgo, quæ firmam intentionem ſeruandi virginitatem habet confidere debet in Domino, quòd liberabit eam, ne tradatur in manus corruptoris. Etiam ſi videatur eſſe in poteſtate illius. Sicut patet de Lucia, quam homines, & iuga boum multa ſimul mouere de loco non potuerunt, vt ad lupanar portaretur. Sic etiam de beata Agnete, quæ in lupanari

B poſita fuit, & tamen angelus Domini cuſtodiuit eam, & qui primus ad illam auſus eſt ingredi occiſus ab angelo expirauit. Sicut etiam de alijs virginibus Chriſtianis actum eſt, quas legimus opinatiſſimis corruptoribus per integras noctes traditas, vt ludificarentur, & ipſi, qui corrumpere intendebant, ab angelo excęcati grauiſſimum timorem, & pœnas duras ſuſtinuerunt, ita vt nec aſpicere virgines eis locus eſſet. Ita igitur Deus cuilibet virgini confidenti facere poteſt, eam à corruptoribus liberando, quia non eſt abbreuiata manus Domini, Iſa. 59. Si tamen Deus iudicio ſuo occulto permiſerit virginem tradi in poteſtate corruptoris ad ſolam pœnam hoc pertinebit. Sicut cum olim ſanctos viros ſæpe carnificum manibus laniari permiſit.

C Ad culpam autem non pertinebit: quia Deus dabit fortitudinem, ne delectationi venereæ conſentiat, quia potens eſt ab omni tentatione nos liberare. Sic dicit Auguſtin. ad Victorianum, & habetur 32. quæſtio 5. cap. Ad Deum, ſcilicet: Ad Deum ingemiſcentibus omnino ſuis aderit, qui ſuis adeſſe conſueuit. Et aut nihil earum caſtiſſimis membris libidini hoſtili perpetrari permittit, aut ſi permittit cum earum nulla conſenſionis turpitudine maculatur, & carnem ſuam defendunt à crimine, quidquid in ea carne non commiſit libido patientis, ſed ſolius erit culpę facientis. Omniſque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur. Tantum ènim valet in mente

D integritas, vt illa inuiolata, nec in corpore poſſit pudicitia violari, cuius membra ſeparari potuerunt. Sed obijcietur, quòd quædam virgines ſe occiderunt, ne à corruptoribus deflorarentur tempore perſecutionum, quarum memoria in Eccleſia celebratur, vt ait Auguſtinus primo de Ciuitate Dei. Dicendum, quòd iſtud factum creditur ſpeciali inſtinctu ſpiritus ſancti, ſicut Samſon excuſatur, quòd ſe occiderit conſilio Dei occulto. Et ita ibidem dicit Auguſtinus. Aliæ autem fœminæ quæ propter virginitatem ſeruandam ſe occiderunt habẽtur tanquam peccatrices, & iuditio eccleſiaſtico punientur. Nam non traduntur ſepulturæ eccleſiaſticæ, ſic patet extra de ſepulturis, cap. ex parte parentum.

E De quadam muliere. quæ vidẽs ſibi in quodam ponte inſidias poſitas, vt eam caperent cum ſæpe de ſtupro ſolicitata fuiſſet volens effugere manus inſidiarum, caſu in flumen cecidit, & ſuffocata eſt. Et dicitur ibi, quòd non ſe præcipitauit ſpontè, ſed cùm putaret ſe poſſe effugere, accidit, quòd caderet in fluuium, ſepeliẽda eſt. Ex quo innuitur, quòd etiam ſi pro euaſione de manibus inſidiarum, quas aliter putabat ſe non poſſe effugere, elegiſſet ſe præcipitare in aquam non deberet ſepeliri. Et ſic nec pro euitanda defloratione, nec pro aliqua alia cauſa cuiquã ſe occidere licet. Et eſt generale hoc propter radicem charitatis. Tenetur enim quilibet in ſe dilige-

re

re duo ex charitate, ſcilicet, ſalutem animæ, & corporis, vt ait Auguſtin. in libro de doctrina Chriſtiana. Ex ordine tamen charitatis ſalutem animæ pluſquam ſalutem corporis diligere debet tam affectu, quàm effectu. Affectu quidem, quia cum anima melior ſit, amor ad ipſam maior habendus eſt. Effectu autem, quia plura facere debemus pro conſeruanda ſalute animæ, quàm corporis. Ex hoc autem prouenit, quòd ſi homo poteſt, tenetur ſeruare ſalutem vtriuſque. Si autem non poteſt, tenetur ſalutem corporis pro ſalute animę exponere. Salutem uerò animæ ſemper ſeruare poteſt, ſcilicet, ne auferatur à ſe, & etiam ne auferatur ab alio. Nemo enim poteſt alteri ſalutem animæ tollere, cum ſalus animæ nunquam tollatur, niſi per peccatum, & illud nõ poteſt committi niſi voluntariè. Nemo tamen voluntatem alterius cogere poteſt: ergo nemo poteſt alteri auferre ſalutem animæ. Salutem autem corporis conſeruare poteſt homo, ne auferatur à ſe, ſed non poteſt conſeruare, quin ab altero auferatur. Ideo nemo tenetur, ne ab altero occidatur, quia hoc nõ eſt in poteſtate ſua. Ex hoc ſequitur, ꝙ nunquam licet homini ſeipſum occidere ꝓ conſeruanda ſalute animæ. Nam ſi interdum ſalus animæ ſeruari non poſſet, niſi quis ſe occiderit, tenetur ſe occidere, cum ſalutem animæ pluſquam ſalutem corporis diligere teneretur, & conſeruare. Poteſt tamen ſeruare vtrãque cum nemo ſibi poſſet auferre ſalutem animæ. Nam ſi aliquis poſſet nobis illam auferre, ad hoc, ꝙ non auferret, teneretur homo pręuenire occidẽdo ſe, ne ille aliquid contra nos committere poſſet, per quod ſalutem animæ nobis auferret. Illa tamen nõ poteſt auferri ab aliquo, niſi à nobis, vt nunc probatum eſt: ergo peccabit homo ſi ſe occiderit, cum ſine cauſa ſe occidat quia ſimul ſalutẽ animæ, & corporis ſeruare poteſt. Et ita nullus caſus eſt, in quo homini ſe occidere liceat, vt dicit Auguſ. primo de Ciuitate Dei, & ſupra tactum eſt, niſi Deus hoc iubeat expreſsè, vel quodam familiari conſilio, ſicut fuiſſe de Samſon credimus. Et tamen in hoc ſolicitè attẽdendum eſt, ne quis faciliter talibus cogitationibus aſſentiat, ſed probet diligenter, an à Deo ſint. Sicut dicitur 1. Ioã 4. Nolite adhuc credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, an à Deo ſint. Et hoc, quia etiã Satanas ſæpè transfigurat ſe in angelum lucis, 2. Corint 11. Et maximè vbi ſuadẽtur homini res tam periculoſæ, ſicut eſt ſe occidere. Nullum enim peccatum grauius eſt, nec eſſe poteſt, ſaltem quantum ad damnum, quia in cæteris manet homini pœnitẽtię locus, cum vita ſuperſit, in hoc autem iam pœnitẽdi locus non eſt. Et ideo prima facie quicunque talem cogitationẽ habet debet credere eam à dæmone eſſe, quia Deus non vult mortem peccatoris, ſed magis, vt conuertatur, & poſt conuerſionem viuat. Ezechielis 18. Mortẽ etiam iuſtorum nõ vult, quia vita illorum ſibi acceptiſſima eſt, & toti mundo vtilis, quia iuſtis ſublatis de medio, nihil niſi fęces rerũ manent. Et ſi Deus velit aliquãdo mortem iuſtorũ, vt eis pro laboribus retribuat; non vult illam à ſeipſis inferri ſed ab alijs fortiter, & patienter illatam tolerare, vel ipſemet naturæ legib illos de corpore abſoluet: Etiam attendenda erit cauſa, pro qua ſuadetᷓ homini ſeipſum occidere, quia non poterat eſſe, niſi magna, quia effectus magnus eſt, & illam non debet quiſquam plus approbare, ſed conſilijs ſtare pluximorum. Credendum eſt autem, quòd ſi Deus alicui iuberet ſeipſum occidere, quod rariſſimum eſt, ꝙ ita manifeſtè oſtenderet ei intentionem ſuam, ꝙ nõ poſſet dubitare ſe à Deo moueri, ſicut nemo dubitat ſe eſſe hominem. Si autem cogitatio ambigua ſit, à dæmone introductam eſſe credendum eſt, ideo ſumme eam deteſtari debemus. Ad primum dicendum, ꝙ melius eſt homini mori, quàm vt gloriam ſuam quis euacuet, ideſt, gloriam innocẽtiæ, vel virginitatis. Et tamen non propter hoc ſe debet occidere, ſed pati ab alio occidi pro innocẽtia, vel virginitate ſeruanda. Nam nõ dicitur melius eſt homini ſe occidere, quàm vt gloriã eius quis euacuet, ſed, melius eſt homini mori, i. mortem pati. Ad ſecundum dicendum ẽt, ꝙ pro virginitate ſeruanda non licet alicui ſe occidere. Ad dictum autem Hieronymi dicebant quidam, quod verum erat abſolutè, ſ. ꝙ vbi caſtitas alicuius impugnatur poteſt ſe propria manu occidere, & tñ Augu. in epiſtola ad Donatum, & habetur 23. q. 4. c. Diſplicet: dicit, ꝙ in nullo caſu licet homini ſe occidere, inquiens: Quanquam in iſta morte, quam tu ipſe tibi voluiſti inferre, non ſolum ad tempus, ſed etiam in æternum morereris, quia & ſi non ad ſalutem, non ad eccleſiæ pacem, nõ ad corporis Chriſti vnitatẽ, ſed ad mala aliqua cogereris, nec ſic tibi mortem inferre debuiſti. Et ſic patet, ꝙ etiam ſi quis vellet cogere alterum ad aliquod peccatum, quod ipſe putaret ſe non poſſe reſiſtere propter pœnas, quæ ei infligerentur, non licet ſeipſum occidere, vt non conſentiat illi peccato, ad quod eũ deducere volunt, quia tunc quando infideles perſequebantur Chriſtianos volentes cogere ad colendũ idola, licuiſſet Chriſtianis ſeipſos occidere, vt nõ cogerẽtur ad idolatriã, ſi putarent ſe inducẽdos ad idolatriã, timore pęnarũ. Et tñ hoc nunq̃ licuit, ſic dicit Aug. ibidem, ſ. Cõſidera ſcripturas diuinas, & diſcurre quãtum potes, & vide vtrum hoc fecerit aliq̃s aliquis iuſtorum cum ab eis tanta mala perpeſſi ſunt, q eos ad interitum cogebant, i. ad idolatriam, quę eſt mors æterna. Dicendum ergo, ꝙ in auctoritate Hieronymi illa dictio, abſque, non excludit, ſed includit: ita vt nõ intelligatur iſte caſus eſſe exceptus, ſed eſſe in lege incluſus. Et eſt ſenſus. In perſecutionibus nõ licet propria perire manu abſque eo, vbi caſtitas periclitatur, ideſt, etiam quando caſtitas periclitatur non licet propria perire manũ, licet in iſto caſu maximè videretur, quòd liceret alicui ſe occidere. Sic dicitur Canti. 4. Pulchræ ſunt genæ tuæ abſque eo, quod intrinſecus latet, ideſt, etiã iſtud, quod intrinſecus latet pulchrũ eſt: immo volebat dicere, quòd iſtud pulchrius erat. Sic exponit Glo. 23. quæſtio 5. cap. Non noſtrum: & Sanctus Tho. in quodam quolibeto. Ad tertium dicendum quòd licet homini liberare ſe ab iſto corpore: non tamen modo indebito. Et tamen per mortem ſe liberare eſt modus incõueniens: quia cum homo velit effugere anguſtias corporis, quæ ſunt temporales, incidit in perpetuas anguſtias, quæ deteriores ſunt, vt ait Auguſt primo de Ciuitate Dei, & habetur 23. quæſt. 5 cap. Si non licet. Sed modus conueniens liberandi ſe à paſſionib. corporis eſt per regulam prudẽtiæ, quia multas moleſtias huius vitę poteſt homo euitare, ſi viuat prudenter, & temperatè, licet omnes euitare impoſſibile ſit, quia hoc ad beatitudinem pertinet. Eſt autem valde irrationabile, quòd aliquis velit totaliter abſolui à conditione naturę, cum naturale ſit homini paſſibilem eſſe.

F — G — H — I — K

Ad primũ argum. — Ad 2. arg. — Ad 3. arg.

An occidere aliquem caſu ſit peccatum. *Quæſtio CXV.*

QVAERITVR, an occidere aliquẽ caſu peccatum ſit. Dicunt quidam, quòd ſic, quia Geneſis 4. dicitur de Lamech, quòd cum eſſet ſagittator putans occidere beſtiam, occidit hominem, ſcilicet Cain, & reputatum eſt ei in culpam. Quia dicitur: (Primum argum.)

Septuplum

Septuplum vltimo dabitur de Cain, de Lamech autem ſeptuagies ſepties: & tamen non daretur pœna niſi iudicaretur peccaſſe. Item dicitur Exo. 21. quãdo viri rixantur inter ſe, ſi percuſſerit quis mulierem prægnantẽ, & aborſum fecerit, ſi mors eius ſubſecuta eſt, reddet animam pro anima. Hoc tamen ſine intentione fieri poterat, ergo caſuale homicidium eſt peccatum. Item in iuribus, & maxime in decretis 50. diſtinct. per totũ inducunt multa homicidia caſualia, & iudicant ibi eſſe peccata.

Dicendum, quòd homicidium caſuale, quod omnino caſuale eſt non imputatur ad pœnam, nec eſt aliquod peccatum. Pro quo ſciendum, quòd cauſalia à caſu nominantur, ita quod caſus eſt ibi agens. Eſt autem ſecundum Ariſt. 2. Phy. ipſe caſus cauſa agens præter intentionem. Et ideo ea, quæ caſualia ſunt propriè loquendo, non ſunt intenta, nec voluntaria. Et quia omne peccatum eſt voluntarium ſecundum Auguſt. conſequens eſt, quòd mala caſualia inquantum huiuſmodi nõ ſunt peccata. Contingit tamen, quòd id, quod non eſt per ſe, nec actualiter volitum, & intẽtum ſit volitum per accidens. Sicut ille, qui non remouet diſpoſitiones ad aliquid dicitur velle facere ea, quæ ſequuntur ex illo. Vnde ſi quis non remouet ea, ex quibus ſequitur homicidium, dato, quòd nolit homicidium actualiter, ſi tamen ſequatur, dicetur voluiſſe homicidium. Ad hoc, quòd aliquis ſit omnino immunis ab homicidio, quod ipſe facit, vel quod ſequitur ex actu ſuo ſine intentione eius requiruntur duo. Primum eſt, quod det operam rei licitæ. Secundum eſt, quòd adhibeat omnem diligentiam conuenientem. Dicitur autem aliquis dare operam rei illicitè quando id, quod facit, malum eſt, vel ſi bonum eſt, facit quando non debet, vel vbi non debet. Et ſic de aliis circunſtantiis: quia tunc ſi ſequatur homicidium, etiam ſi nõ ſit de intentione facientis, tenetur pro homicidio. De primo patet, vt ſi aliquis furabatur, & eiiciebat extra domum aliquas res, quas furabatur, & cõtingit aliquid de illis rebus, quod graue eſſet cadendo interficere aliquem, tenebitur de homicidio, licet non intenderit occidere aliquem. Sic etiam eſt ſi rei licitæ operam dabat in loco illicito. Vt ꝙ quis erudiatur ad artem ſagittariam, vel ad alias exercitationes corporis per actus earum licitum eſt. Si tamen in loco publico, per quem multi tranſire ſolent ſagittas iaciat, licet præter eius intentionem ſit, quòd aliquis occidatur tenebitur de homicidio. Sic etiam, quando fit aliquid tempore non conuenienti, ita ꝙ aliquid factum in vno loco vno tempore licitè fieri poterat, eo quòd tali tẽpore damnum nullum inferre poterat, tamen alio tempore poterit fieri, in quo damnum ſequatur ex cõditione temporis. Et tunc tenebitur. Vt ſi quis volens cremare malas herbas in agro ſuo incendit illum in die aliqua ventoſa: quia veriſimile erat, ꝙ ignis poterat tranſire ad agros vicinos. & concremare illos, tenebitur de damnis ſequentibus ex igne. Et non teneretur ſi adhibuiſſet omnem diligentiam, vt pote non faciẽdo ignem in die ventoſa. De his, & ſimilibus habes exempla extra de homicidio c. Dilectus. & ca. Ex literis. & ca. Significaſti. Secundũ erat, quòd adhibeat operans omnem diligentiam, quam debet, vt ſi ille actus, quem facimus ſit talis, de quo poſſit ſequi mors alicuius: tenemur cauere quantum ſufficimus diligenter inſpiciendo, ne ſequatur inde homicidium. Sicut qui deponebat fœnum de curru in loco, per quem non ſolebant homines tranſire, & reſpexit diligenter an aliquis ibi A eſſet, & neminem videns fenũ depoſuit, & quendã puerũ interfecit proiiciendo lignũ, quod ſuper currum erat, quẽ puerum prius videre non potuerat, licet diligenter inſpexiſſet. Iſte enim de homicidio non tenetur. nec irregularitatem incurrit extra de homicidio. c. ex literis. His duobus obſeruatis: licet ex actu noſtro ſequatur homicidium, non peccabimus: quia iſtud erit omnino inuoluntariũ. Quod autem in rebus bonis, quas aliquis facit, & recta intentione, & cũ omnium moderatione neceſſaria, aliquid inde ſequens imputetur homini, omnino eſt irrationabile, & contra Dei legem. Sic dicitur Exo. 21. de illo, qui interfecit aliquem, non intẽdẽs occidere: quia nõ occidit homo illum: ſed Deus. ſ. B Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus tradidit illum in manus eius: conſtituam ſibi locũ, quò fugere debeat. Quaſi dicat: nolo, ꝙ iſte moriatur: ſed dabo locũ, ad quem fugiat, & ibi ſaluabitur. Nec licebit alicui ibi eum occidere: & datur ibi cauſa ſ. Ego tradidi eum in manus eius, i. Ego volui ꝙ occideretur, & poſui illũ tanquam miniſtrũ huius occiſionis, eo non intẽdente. Et ſic eſt, ſi quis ſcindebat ligna, & euadens ferrum de manubrio percuſſit aliquẽ, & occidit. Nã nõ tenebitur: quia omnino eſt iſtud caſuale, & non poterat præuideri. Sic dicitur Deutero 19. Sic etiam dicit, ꝙ ſi quis lapidem fecerit fortuitu, & abſq; odio, vel lignum proiecerit, & inde ſequatur homicidium: non erit reus qui fecerit. Nume. 35. Quidquid omnino eſt caſuale, nullo modo pertinet ad nos, niſi ſicut ad cauſam omnino p accidens, ideo imputari non debet. C Sic dicit Augu. ad Publicolam. Abſit, vt ea, quæ propter bonum, & licitum facimus, ſi propter hoc præter noſtram voluntatem quidquam mali acciderit nobis imputetur. De his S. Tho ſecunda ſecundæ q. 64. ar. 8.

Ad primũ arg. — Ad primum dicendum ꝙ Lamech fuit reus homicidii, quia non adhibuit ſufficientem diligentiã ad vitandum homicidium. quia fortè potuerat habere ex conditione loci, vel temporis ſuſpicionem de Cain, vel de aliquo alio, ne lateret inter illa fruteta, inter quæ ipſe perſequebatur feras. Maximè quia cognitũ erat, ꝙ Cain erat vagus, & profugus D ex Dei maledictione, quia Deus dixerat ei: Vagus, & profugus eris ſuper terram. Gene. 4. Et ita vagabatur, & omnes hoc videbant. Ideo cùm Lamech ſagittauit eum, etiam ſi putaſſet eſſe feram, peccauit, quia non conſiderauit, an eſſet Cain, cum veriſimiliter poſſet hoc credere. Vel fortè fuit aliqua alia negligentia. Nam neſcimus modum determinatè, quo Lamech occidit Cain, ſed ſolum ſcimus ꝙ occidit eum: & quod peccauit occidendo. Gene. 4. Vnde fortè eſſet maior negligentia, aut dolus, ita ꝙ intendiſſet occidere Cain. Vnde non conſtat nobis an fuerit iſtud homicidium purè caſuale.

Ad ſecundum. — Ad ſecũdum dicendũ, ꝙ tenetur de homicidio in hoc caſu, vel de percuſſione, eo ꝙ fuit in culpa, E vt cum rixarentur viri inter ſe aliquis eorum indiſcretè ſe habens, percuſſit mulierem prægnantem. Poterat autem occidi mulier prægnans dãdo operam licitæ rei, & adhibita omni diligentia, & tunc non teneretur occidens: ſicut etiam nõ teneretur occidendo virũ, aut mulierẽ nõ prægnantẽ. Sed differentia in muliere prægnante eſt propter puerperium, ſiue ſit formatum ſiue non, quia etiam ſi mulier non moriatur, poteſt percutiens teneri de homicidio, vt dicetur infra in quæſtione 119.

Ad tertium dicendum ꝙ licet homicidia, de quibus ibi dicit, ſint caſualia: quia tñ non dabatur opera rei licitæ, vel quia nõ adhibebatur omnis diligẽtia neceſſaria, tenentur de homicidio facientes.

An occidere aliquem pertineat ad ſacerdotes in caſu, in quo iuſtum eſt aliquem occidere. Quæſtio C XVI.

QVAERITVR, an occidere aliquem ex intẽtione pertineat ad ſacerdotes, ſcilicet, in caſu, in quo iuſtum eſt aliquem occidi. [Prim. arg.] Dicunt quidam ꝙ ſic: quia malefactores poterunt occidere ſacerdotes: quia Apoſtolus dicit, imitatores Dei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Et hoc maximè pertinet ad ſacerdotes, & Pontifices, qui ſunt medij inter Deum, & populum. Ad Hebræ. 5. Deus tamen, quem imitari debemus, occidit peccatores, vt patet i Aegyptijs, & in Iſraelitis, quos ſępe occidebat in deſerto, quando tentabant eũ. Et etiam viri ſancti hoc faciebant: quia Moyſes, & Leuitę occiderunt viginti tria millia de idolatris: quia colueruut vitulum: Exo. 32. Samuel quoque vir ſanctus occidit Agag regem Amalecitarum 1 Regum 15. Phinces etiam ſummus ſacerdos occidit Hebræum coeuntem cum ſcorto Madianitide, & nõ fuit prohibitus à ſacerdotio, ſed potius per hoc fuit ſibi promiſſum ſacerdotium in ſempiternum: Numeri: 15. Et Elyas occidit ſacerdotes Baal 3. Regum 18. Et Mathatias ſacerdos occidit Iudęum colentem idola. 1. Machabę. 2. In nouo ẽt teſtamento Petrus occidit Ananiam, & Saphirã Act. 5. & 23. q. 9. c. occidit Phinces. Itẽ poteſtas ſpiritualis maior eſt temporali, & magis deo appropinquans, & tamen poteſtas temporalis, ſecundum quã iudices occidunt malefactores, eſt à Deo, & vocantur per illam miniſtri Dei: ad Ro. 13. & 23. q. 5. c. qui malos: ergo magis conueniet ſacerdotibus, & alijs clericis habere poteſtatem ad occidendum malos.

Secundũ arg. Item quicunque licitè aſſumit aliquod officium, licitè exequi poteſt omnia, quæ pertinẽt ad illud, ſed officium principis terræ eſt malos punire, & occidere per ſe, & per iudices ab eo miſſos 1. Petri 2. ſubditi eſtote omni creaturę propter Deum, ſiue regi tãquam præexcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malorum, ſacerdotibus tamen competit principatus terrarum: quia ſępe habent iuriſdictionem temporalem, vt patet in epiſcopis, & in omnibus locis ſubiectis eccl. ergo prælatis illis conueniet occidere malefactores. Dicendum, quòd

Rñdet ad quæſitũ q. non conuenit ſacerdotibus, & generaliter omnib' conſtitutis in ſacro ordine quenquam occidere per iuſtitiæ adminiſtrationẽ in caſu, in quo malefactor occidi poterat per eum, qui gerit publicam adminiſtrationem. Nam in alijs caſibus non licet alicui habere intentionem occidendi, cùm ſit perſona priuata. Ideo de illis non eſt dubium. Sed in caſu, in quo licet alijs hominibus occidere quenquam non licet conſtitutis in ſacro ordine, & etiam eis, qui ad ſacrũ ordinem aſcendere volunt. Nam ſi laicus ſpõte aliquem occiderit, quantuncunque ſit cauſa legitima, non licebit ei aſcendere ad ſacros ordines: quia irregularitatem contraxit cum voluerit aliquem occidere, & occiderit, & ideo in exiſtentibus in ſacro ordine eſt prohibitum quenquam occidere, aut mutilare, & iſtud eſt de iure diuino: quia apoſtolus prima ad Timo. 3. deſcribens conditiones epiſcopi, & omnium ſacerdotum dixit, ꝙ oportebat eum eſſe non percuſſorem. Per quod non ſolum homicidium, ſed etiam membrorum detruncatio intelligitur. Poſtea etiam omnia iura eccleſiaſtica vetuerunt ſacerdotes occidere quenquam, generaliter inhibentia iſtud eis, & omnibus in ſacro ordine conſtitutis, & qui homicidium commiſerit nõ permittitur ad ſuperiorem aſcendere ordinem, nec in ſuſcepto miniſtrare, qui verò nullum adhuc ſuſcepit, ad nullum

F aſcendere poteſt. Cauſa huius duplex aſſignatur. Prima, quia omnes, qui in ſacro ordine ſunt conſtituti, ad miniſterium altaris electi ſunt, in quo paſſio Chriſti repręſentatur, prima Corinth. 11. Quotieſcunque feceritis, mortem Domini annunciabitis Chriſtus autem cum percuteretur non percutiebat, & cum pateretur non comminabatur: prima Pet. 2. Ideo non conuenit miniſtris ſuis, quòd percutiant, aut occidant, ſed debent eſſe valde manſueti, & non ſolum ab occiſione, ſed etiam à contentione abſtinentes, ſicut de Chriſto fuit. Iſa 42. & allegatur inſra 12. ſcilicet. Ecce puer meus, quem elegi dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Et ſequitur. Non contendet, nec clamabit, nec au-

G diet quiſquam in plateis vocem eius. Ipſum autem Chriſtum imitari debent miniſtri altaris: quia eccleſiaſtici 10 dicitur, ſecundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Secunda cauſa aſſignatur: quia clericis committitur adminiſtratio nouæ legis in qua non ponitur aliqua pœna corporalis occiſionis, vel mutilationis, ſicut ponuntur in legibus humanis, & lege veteri. Ideo clerici in ſacris ab occiſione, & mutilatione abſtinere debent, vt poſſint eſſe conuenientes miniſtri altaris. Aliàs cauſatur in eis irregularitas, quæ eſt quædam nota, vel macula, ſecundum quam redduntur inepti ad miniſtrandum in ſacro ordine. Et vocatur illa macula irregularitas inquantum cauſatur per hoc, quòd agitur contra regulam

H eccleſiaſticę diſciplinę. De qua irregularitate dicetur 1. Timo 3. De his ſanctus Tho. ſecunda ſecũdæ. quæſt 64. arti. 4.

Ad primum dicendum, quòd licet Deus occidat malos, ſacerdos non debet occidere illos, etiã ſi ſit miniſter Dei. Omnes nãq; bona facientes miniſtri Dei ſunt, cum nullũ bonum eſſe poſſit, quod in homines à Deo non deſcẽdat: Iacobi 1. Et ſic ſunt oẽs inquantũ bonum faciũt quidam miniſtri, vel inſtrumenta Dei. Agens autem principale operari poteſt per diuerſa inſtrumenta, & non ſunt omnia ad vnũ, ſed ad diuerſa opera. Sicut apparet in fabro, & carpentario, & generaliter in quolibet artifice. Sacerdos ergo licet miniſter Dei ſit, non tamen ad om- Ad 1. arg.

I nia opera Dei, ideo multa alia erunt, quę ei non cõuenięt. Et ita eſt de occiſione malorũ, i quo laici miniſtrant Deo cõuenięter, & nõ ſacerdotes. Sicut ſacerdotes ɔuenięter miniſtrãt Deo in altari, in quo laici conuenienter non miniſtrarent. Etiam ſi viri iuſti eſſent, & magnæ dignitatis, ſed repelli deberẽt ſi hoc facere vellent. Sicut quando rex Ozias aſſumpto thuribulo miniſtrare voluit ſuper altare, Azarias ſacerdos magnus, & octoginta ſacerdotes ingreſſi poſt eum reſtiterunt ſibi, dicentes: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum filiorum Aaron, egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam 2. Paralipom 26. Sacerdotibus ergo ſolum cõ-

K petit miniſterium inter Deum, & populum, & non occidere, nec percutere. Cùm dicitur de Moyſe, & Leuitis, quòd occiderũt idolatras: dicendum, quòd fęcerunt ex mandato Domini: quia Moyſes erat propheta, per quem Deus loquebatur, & ipſe quaſi ex parte Dei iuſſit Leuitis occidere malefactores: Exo. trigeſimoſecundo, ſcilicet. Si quis Domini eſt, iungatur mihi: Et tunc dixit, quòd vnuſquiſque occideret idolatras illos.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ ẽt ſi Deus nihil mãdaſſet ſpẽliter, nec generaliter, iſtud fuiſſet licitum. Moyſes nanque erat princeps totius populi Iſrael, & ipſe iudicabat de omnibus cauſis eorum: Exo 18. & Deuteronomij 1 ideo ad eum pertinebat punire om-

omnes delinquentes, quales nunc erãt iſti idolatrę. A Et quia Moyſes per ſe non poterat exequi ſententiam ſuam poterat conſtituere miniſtros, quos vellet, & miniſter iudicis licitè occidit, quem iudex pręcipit, vt ait Auguſt. in quæſtionibus Exo. & habetur 23. quæſtione 5. cap. Cum miniſter.

Quare nõ erat irregularitas i veteri teſtamento ſicut in nouo.

Potuit ergo mandare iſtis leuitis illud facere, qui non erant prohibiti. Nam irregularitas inducitur p legem, & tamen apud illos non erat aliqua lex de contrahendo irregularitatem. Et erat hoc rationabile: quia miſterium noui teſtamenti eſt multo excellentius miniſtratione veteris teſtamẽti. Ideo debuerunt quædam pertinentia ad perfectionem eſſe in miniſtris noui teſtamenti, quæ non eſſent in ſacerdotibus veteris legis. Etiam quia potiſſima cauſa ir- B regularitatis accipitur in nouo teſtamẽto per hoc, ꝙ ſacerdotes, & alij miniſtri altaris debent eſſe ſimiles Chriſto, qui non percutiebat, licet percuteretur. Sacerdotes tamen veteris teſtamenti nõ habent aliquem, quem imitarent, propter quem debeant abſtinere ab occiſione maleſactorum: ideo non fuit inter eos irregularitas. Alia etiam eſt cauſa potiſſima ſ. quia ſacerdotes veteris legis erant miniſtri ipſius legis, & in illa ponebãtur pęnę corporales: ideo licebat eis occidere, & mutilare. In nouo autem teſtamento nulla pęna corporalis ponitur, ideo ſacerdotibus noſtris irregularitas eſt occidere, vel mutilare. Et per hoc patet ad id, quod dicitur de Phinees, qui fuit ſacerdos magnus, & etiam de Mathathia. Non enim erit vetita eis occiſio maleſactorum inquantum ſacerdotibus. Cum autem obijcitur de Sa C muele dicendum, quòd ipſe non erat ſacerdos, ſed leuita ſolum, vt oſtenditur 1 Paralipo. 66. Ideo etiã ſi ſacerdotibus veteris teſtamẽti poſſet competere irregularitas, non ideo competeret Samueli, q erat leuita, & tamen, vt oſtenſum eſt, nec ſacerdotibus, nec leuitis accidebat irregularitas in lege. Cum autem dicitur de Elia; dicendum, ꝙ de illo non apparet, an eſſet ſacerdos, vel leuita: immo magis creditur, quòd eſſet laicus. Et ſic nulla irregularitas in eo eſſe poterat. Nam dato, quòd ſacerdotes, & leuitæ veteris teſtamẽti poſſint eſſe irregulares, laici tamẽ non poterant irregularitatẽ contrahere ſicut nunc. D Ratio eſt, quia nunc laici poſſunt effici ſacerdotes aſcendendo ad ordines ſacros. Si verò homicidium commiſerint antequam prouocantur inhabilitanẽ per hoc ad ordines ſumendos Et iſta inhabilitas vocaẽ irregularitas. In veteri aũt teſtamento laici non poterant effici ſacerdotes, nec leuitæ. cum ſacerdotes, & leuitę eſſent ibi de certa progenie. Et ſi quis de alia conarentur miniſtrare inter ſacerdotes, & leuitas occidi debebat. Numeri 3. & 16 & 18. & ira magna Dei erat ſuper populum, ſi hoc permitteret: Numeri 10. Ideo Elias non erat ꝓhibitus occidere ſacerdotes Baal. Si quis autẽ dicat, quòd Elias erat ſacerdos: quia fecit ſacrificium holocauſti Domino 3. Regum 18. Dicendum, quòd non probatur ex hoc: E quia iſtud licuit ſibi, vt prophetæ à Deo inſpirato ad faciendum iſtud. Nam ſi ſacerdos fuiſſet, & obtuliſſet ſecundum legem ſacerdotum, ſolum obtuliſſet holocauſtum in templo ad hoſtium tabernaculi, aliàs eſſet reus mortis. Leui. 17 Et tñ obtulit ſacrificium in monte Carmeli, & ſeruauit ibi alias cęremonias. ſ. fundere aquã ſuper altare, & ſuꝑ carnes ſacrificij. 3. Regũ 18. quod ſacerdotibus nullo modo facere liceret: quia omnes cęremoniæ holocauſti erãt determinatę. Leui. 1. & ad illas nihil licebat addere Deutero. 12. Ergo non apparet ex hoc Eliã fuiſſe ſacerdotem: quia non obtulit ſacrificiũ, ſicut ſacerdos, ſed ſicut habens ſpecialẽ poteſtatẽ à Deo. Et Alph. Toſt. ſuper Matth.

A tunc etiam non ſacerdotibus licebat hoc facere, ſicut apparet de Moyſe, qui non erat ſacerdos, cũ nõ eſſet de progenie Aaron, & etiã filij ſui non fuerunt cõputati inter ſacerdotes, ſed inter leuitas 1. Parali. 23. Ipſe tamen ſacrificia faciebat quando conſecrauit Aaron, & filios eius Exo. 29. & Leui. 8. Cum autem obijcitur de Petro. Dicendum, ꝙ ipſe neminẽ occidit. Nam Ananiã, & Saphirã non occidit ipſe, ſed Deus, ipſe verò prænunciauit mortẽ illorũ per ſpũm ſanctũ Act. 5. Tale aũt opus homicidiũ non vocat: quia homicidiũ, ꝙ impedit promotionẽ, vel executionẽ ordinis, factũ requirit, & m̃ Petrus nec per ſe homicidiũ fecit, nec conſiliũ de faciendo dedit, aut imperauit. Ita, ꝙ ex eius imperio vel conſilio B ſequeretur homicidiũ, ideo opus iſtud ad irregularitatẽ non pertinebat. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. homilia 19. & habetur 23. q. 8. c occidit Phinees. ſ Petrus geminum homicidium fecit: fuit tñ opus ſpirituale, qđ factũ eſt: ergo non potuit eſſe irregularitas per iſtũ actũ Petri, ẽt ſi fuiſſet ſubiectus legibus nr̃is eccleſiaſticis, quæ nũc ſunt. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ ſicut maior eſt, & melior poteſtas clericorum, quã laicorũ. ita cõpetunt ei meliores adminiſtrationes, q̃ occidere, & percutere. ſ. ſpũales miniſtrationes. Ad 2. arg. Ipſę aũt corporales ad laicos potius pertinent tanq̃ minores, q̃ vt ad ſacerdotes pertinere debeant. Cũ autem dr̃, ꝙ clerici ſunt aliquando Dñi terrarum: dicendum, ꝙ competit eis iuriſdictio puniendi maleſactores, & tñ per ſeipſos non puniunt, nec ſententiant condemnando. Nã cauſa ſanguinis oĩo prohi C bita eſt clericis. ſ. ꝙ non poſſunt eã pronunciare, nec dictare, nec eſſe notarij eius, nec intereſſe debent ei, nec aduocare ĩ illa: extra, ne clerici, vel mo. c. ſentẽtia ſanguinis. Committere poſſunt autem iuriſdictionis executionem laicis: quibus cõueniet in cauſis criminalibus procedere, & tunc nulla irregularitas eſt ipſorum committentium: quia ipſi neminẽ iubent occidi, nec etiam conſulunt de aliquo, ꝙ occidatur, ſed quando tribuunt, vel committunt poteſtatem iuriſdictionis committunt omnia, quæ ꝑtinent ad criminales cauſas: ſiue aliquis ſit aliquando occidendus, ſiue nunquam: in nullius ergo mortem D conſentit, qui in generali iuriſdictione delegat. Sicut etiam legiſlator dando legem, ꝙ homicidæ, vel alij criminoſi occidantur, non committit irregularitatem, etiam ſi poſtea per legem multi occidantur: quia non eſt intentio ſua, ꝙ aliquis occidatur, ſed magis, ꝙ timore legis omnes caueant à delictis. Et poterat eſſe, quòd nullus occideretur per talem legem, & tamen irregularitas factum requirit, Ideo etiam ſi aliquis expreſsè mandaret aliquem occidi, vel mutilari, & non fieret, irregularitas nulla erat, ideo per legis conditionem legiſlator irregularitatem incurrere non poteſt: quia nullius mortem pręcipit ſpecialiter, nec etiam intendit in generali mortem alicuius, ſed magis, ꝙ timore legis abſtineant à E delictis. Si autem aliquis criminoſus poſtea poſt illam legem occidatur, non fuit directè intentio legiſlatoris de occiſione iſtius, quam non potuit pręcogitare. Nec etiam de occiſione alicuius in generali: quia potius ipſe vellet, ꝙ timore legis nemo peccaret, & nemo occideretur, quàm quòd peccaret, & occideretur. Sic tenent iuriſtæ, & nota aliqualiter Glo. in Decre. diſtin. 3. cap. vlti.

An liceat iudici, vel alteri aliquando occidere innocentem. Quæſtio CXVII.

QVAERITVR, an liceat iudici, vel alteri homini aliquando occidere innocentem. Dicunt

Prima ra. quidam, ꝙ aliquando licet. Nam non poteſt laudari A aliquis in ſcriptura niſi de bono opere, & tñ Abraham laudatur Gen. 22. & ad Hebræ. 11. quòd voluit occidere filium ſuum Iſaac innocentem ex mandato Dei: ergo occidere innocentem licet aliquando.

2. ratio. Item quod fit ſecundum ordinem iuſtitiæ peccatũ non eſt, ſed iudex quandoque cogitur ſecundum ordinem iuſtitiæ occidere innocentem, vt pote quando per falſos teſtes conuincitur de crimine, & iudex ſecundum legem cogitur eum condemnare. Miniſter quoque iudicis innocentem ex mandato iudicis occidit, & iuſtè agit obediendo: ergo innocens iuſtè occiditur.

Reſpõdet ad qſitum quæſtionis. Dicendum, quòd occidere hominem realiter malum eſt: quia homo eſt aliquid propter ſe, cuius vita B non eſt ad aliquem vſum alterius rei, ſicut peccora, & plantę ſubijciũtur nobis, & vita, & mors eorum eſt in arbitrio noſtro. Non eſt autem ſic de homine, ideo nunquam eſt iuſtum hominem occidi, niſi ſecũdum quòd aliqua vtilitas poteſt prouenire reipublicę ex occiſione alicuius hominis, qui pars eſt ei⁹. Eſt autem homo aliquis peccator, & aliquis innocens. Occiſio autem peccatoris etiam ſecundum ſe bona non eſt: quia homo eſt, & naturam bonam in illo diligere tenemur: ſed inquantum vtile eſt reipublicę illum occidi ne corrumpat, vel lędat ſtatum eius, iuſtum eſt iſtum occidi per eum, qui habet auctoritatem publicam, & ſolum hac intentione, vt non lædat rempublicam. Homo autem innocens C eſt vtilis politiæ: quia vita iuſtorum auget, & conſeruat rem publicam: ideo abſolutè innocẽtis occiſio nunquam licita eſt: quia non poteſt conuenire reipublicæ. Aliàs autem priuatis occidere neminem licet, niſi ſe defendendo. Et tamen tunc qui iuſtè ſe defendendo aliquem occidit: non innocentem, ſed nocentẽ occidit: quia non eſſet iuſta defenſio iſtius, ſi ille iuſtum iuſtè perſequeretur. De his S. Tho. ſecũda ſecundæ. q 64 artic. 6.

Ad primã rationem. Ad primum dicẽdum ꝙ Abraham laudatur: nõ quia voluit occidere Iſaac, ſed quia ex Dei mandato hoc voluit: nam aliàs volens fuiſſet execrabilis, vt ait Auguſ. in quæſtionibus Exo. & habetur. 23. q. 5. ca. lex æterna. Deo autem tenetur obedire omnis D homo. Ideo cum de mandato eius conſtiterit, non eſt diſtinguendum quid iubeat: quia quidquid ipſe iuſſerit, iuſtum eſt. Etiam occidere Iſaac non erat occidere ſimpliciter innocentem: quia licet hominibus eſſet Iſaac innocens, Deo tamen non erat innocens: quia apud Deum nullus per ſe innocens eſt Exo. 34. Ideo pro aliquo tenebatur Iſaac Deo ad mortem, & poterat illam petere Deus, quando vellet, & per quencunque vellet. Aliter etiam poteſt dici, quòd Deus occidit non ſolum peccatores, ſed etiam iuſtos. Et hoc ſibi licitum eſt. Nam etiam ſi nũquam peccaſſet quiſquam originaliter, nec Adã actualiter, poterat Deus nos iuſtè occidere: quia poterat vti ſicut re ſita ad arbitrium ſuum: quia homo E eſt poſſeſſio eius, & non poteſt dicere ei: cur me feciſti ſic, ſicut nec vas figulus, ad Ro. 9. Maximè quia p mortem poterat nos ordinare ad meliorem ſtatũ, ſicut nunc facit: quia per mortẽ tranſit homo ad vitam æternam. Miniſter aũt tenetur obedire iudici, etiam ſi iniuſtum mandaret, dum tamen non eſſet error intolerabilis: quanto magis quando iuſtum mandat? Deus tamen nihil iniuſtum agere poteſt, quia ex eo, quòd ipſe iubet, iuſtum eſt: ideo à fortiori tenebitur quilibet obedire ei, cũ omnes ſint miniſtri eius, & ſerui.

Ad ſecun. Ad ſecundum dicendum de iudice, quòd cum innocens falſis Teſtibus conuincitur, aut hoc conſtat iudici. ſ. quòd teſtes iſti ſint falſi: quia A ſcit hoc tãquam perſona priuata, aut nullo modo. Si nullo modo conſtat, iudex non dicetur occidere innocẽtẽ, quia hoc neſcit: imo potius conſtat ei, vt iudici eum eſſe reum criminis, & tunc nullum dubiũ eſt. Et etiam ſi ſententia tradita executioni conſtet iudici tanquam perſonæ priuatę, vel etiam tanquam iudici, quòd ille erat innocens: nullum ſcrupulum habere debet de occiſione illius: quia omnino eum iuſte occidit. ſ. habens auctoritatem per iuſtam legem, & oſtenſa iuſta cauſa, & iuſta intentione. Cum ergo ipſe diligenter ſe habuerit in procedendo ſecundum viam iuris, nihil ſibi timendum eſt: quia non poterat ipſe de occultis diuinare. Si autem antequam ſententia feratur, iudici con B ſtat tanquam priuatæ perſonæ illum eſſe innocentem, & falſos eſſe teſtes, dicit S. Tho ꝙ debet diligentius examinare teſtes, vt inueniat aliquam cauſam liberandi innocentem: ſicut fecit Daniel. Nam iam condemnata Suſana ex depoſitione ſeniorum, Daniel ſubtiliter inquirendo à teſtibus ſigillatim, fecit eos variare. Danielis 13. Ita iudex ſi diſcretus eſt, poteſt diuerſa petere in examinatione ipſorum, ſecundum quæ cogat eos variare: quia falſitas nõ eſt faciliter defenſabilis. Ideo cum conſtet iudici eos falſa dicere, tãdiu inquiret ſigillatim ab eis quouſq; faciat eos in dictis ſuis eſſe varios, vel ſingulares. Et ſic habebit occaſionẽ liberandi innocentem. Si aũt hoc non poteſt remittet eũ ad ſuperiorẽ, potius eli- C gens, ꝙ per alterũ liberetur, vel condẽnetur. Si autẽ hoc non poteſt, vtpote quia non habet ſuperiorem poterit ſubdelegare cauſam, & erit idem. Si autẽ ſuperiorem habet, & ille non recipit deuolutionem cauſæ, ſed cogit eum iudicare, tenebitur ſecundum allegata, & probata condemnare eum. Et tunc non condemnat innocentem, ſed nocentẽ: quia talẽ eũ iudici conſtat per teſtes Et ſi conſtet vt perſonæ priuatę eſſe innocentẽ, non poteſt eũ abſoluere: quia perſona priuata iuriſdictionẽ non habet. Et tunc iudex non interficit innocentem, ſed teſtes, qui eũ nocentem teſtati ſunt. De hoc aũt. ſ. an iudex teneatur ſequi allegata, & probata ex neceſſitate, etiam vbi contrarium ſibi conſtat, dicetur magis Luc. 12. vbi D de iudice agetur, & tamen iſtud, quod dictum eſt ſatis rationabile videtur: licet alij contrarium ſentiãt, de quibus ibi dicetur. De miniſtro aũt dicendũ, ꝙ aut conſtat ei de innocentia condemnati, vel non. Si non conſtat, nullus ſcrupulus eſt, ſicut in iudice. Si autem conſtat, tenetur iudici obedire, niſi ſententia importet intolerabilem errorem. Quia tunc nõ eſt obediendum, vt ſi iudex mandaret aliquem occidi: quia vir bonus eſt, vel quia eſt de tali, aut tali loco, ita ꝙ ipſa cauſa expreſſa in ſententia nullo modo faciat ad condemnationem: quia aliàs illi, qui occidebant martyres ex mandato iudicum, non peccaſſent, quod falſum eſt. Sed dicendum, ꝙ peccabãt, qa ſententiæ latæ contra martyres continebant er- E rorẽ intolerabilem. Ideo.n. condemnabantur: quia Chriſtum adorabant, qui erat verus Deus apertiſſima miracula faciens. Et ob hoc ſæpe ipſi miniſtri iudicum recuſabant martyres punire, ſed potius ipſi cum eis pati volebant, quando autem ſententia nõ continet errorem intolerabilem, miniſter exequi tenetur: quia non pertinet ad eum iudicare de ſententia iudicis, cum nudũ miniſteriũ ei competat.

Quod ſit maius peccatum, occidere iuſtum, aut peccatorem. Quæſtio CXVIII.

QVAERITVR, quod ſit maius peccatum, occidere virum iuſtũ, aut peccatorẽ. Aliqui volũt ꝙ ſit grauius occidere peccatorem. Quia peccatum tunc

A tunc videtur eſſe maius quando per iſtud maius nocumentum infertur ei, in quem infertur. Et tamen occiſio magis nocet peccatori, qui perit in corpore & anima, quã viro iuſto, quem de miſeria huius vitę liberat, & tranſire facit ad æternum bonum.

Dicendum, quod aut conſideratur hic grauitas peccati ſecundum ſe, aut conſideratur damnum, qđ per peccatum infertur. Si grauitas, dicendum, quòd grauius eſt occidere virum bonum, quàm peccatorem, & Chriſtianum magis, quàm paganum. Nam occiſio peccatum eſt inquantum eſt contra charitatem. Et ſic quanto fuerit magis contra charitatem, erit tanto deterior. Tenetur tamen quilibet cęteris paribus magis diligere iuſtum, quàm peccatorem: quia plus habet de eo, propter quod diligibilis eſt. B Chriſtianus etiam magis, quàm paganus diligendus eſt, ſicut dixit Apoſtolus, quòd operemur bonũ ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei ad fideles. Erit ergo magis contra charitatem occidere iuſtum, quàm peccatorem, & Chriſtianum quàm paganum, & ſic erit peccatum maius, aſſignat autem quatuor cauſas ad hoc ſanctus Tho. ſecunda ſecundæ. q. 64. arti. 6. Prima eſt, quam nunc diximus: quia plus nocet ei, quem plus diligere debet. Secunda quia ĩfert iniuriam ei, qui minus dignus eſt iniuria. Nam vir bonus non eſt dignus iniuria aliqua, & ſic magis contra iuſtitiam agit. Tertia, quia priuat communitatem maiori bono, & tamen nocere communitati eſt peccatum graue: quia ſicut bonum commune eſt diuinius, & amabilius, quàm bonum particulare 1. Ethic. ita nocere communitati peius eſt, q̃ C nocere priuatis. Quarta, quia Deum magis contẽnit: Luc. 6. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Et loquitur de apoſtolis, qui erant viri boni. Si autem loquamur de damno, quod per peccatum infertur, dicendũ, ꝙ maius damnum eſt occidere peccatorem, quàm iuſtum, cum peccator pereat, iuſtus autem ſaluetur. Sic innuit Auguſt. & habetur 24. q. 3. c. ſi habes. Vbi dicit, quòd grauius damnum eſt, ſi vna anima ꝑ peccatum infidelitatis pereat, quã ſi mille corpora martyrum de eccleſia extrahantur, & interficiantur. Et ob hoc ad cautelam maior pœnitentia imponitur occidenti paganum iniuſtè, quàm Chriſtianũ. D Sed in hoc diſtinguendum eſt: quia aut erat paruulus paganus, aut adultus, ſi paruulus, maior pœnitentia imponitur occidenti eum, quàm Chriſtianum paruulum, vel adultum, eo quod de cõuerſione paruuli iſtius poterat ſperari nunc autem cõſtat, quod omnino perit. Si autem ſit adultus, videtur eſſe maius damnum occidere Chriſtianum adultum, quàm paganum adultum, eo quòd de pagano adulto iam forte erat pauca ſpes conuerſionis, maximè ſi erat in ætate prouecta, & tamdiu conuerti noluerat. Etiam quia ille adhuc poterat ſaluari: quia cum eſſet adultus, poterat in morte dolere de peccatis. & maximè, quia ſtetiſſet ſemper in ſtatu illo damnato, & ſic poterat ſaluari. Et ob hoc grauius damnum E eſt occidere paruulos paganorum, quàm adultos: tum quia paruuli adhuc conuerti poſſunt, tum q̃a in morte pęnitere non poſſunt, ad hoc, quòd ſaluentur. Iſtud autem eſt quantum ad damnum, peccatũ tamen maius eſt bonum virum occidendo. Ad argumentum dicendum, quòd in operationibus, & quibuſlibet rebus ſemper debet cõſiderari id, quod eſt per ſe, & non quod eſt per accidens. Quia ſicut iſtud non conſtituit ſpeciem actus, ita nec dat directe maiorem, aut minorem bonitatem actui bono, nec grauitatem actui malo. Eſſe igitur iuſtum, & bonum eſt conditio perſonæ, quæ aggrauat delictum per ſe. Quòd autem pereat aliquis ęternaliter, vel

A ſaluetur, non pertinet directè ad occiſorem. Nam ꝙ iuſtus ſaluetur non eſt ex eo ꝙ Deus vult eũ propter bona opera ſaluare. Quòd etiam peccator pereat æternaliter non pertinet hoc ad occiſorem, ſed ad Dei iudicium, ideo illa non ſunt conſideranda quantum ad aggrauationem delicti. Et ſic abſolutè erit maius delictũ occidere virũ bonũ, q̃ peccatorẽ.

An illi, qui procurant aborſum mulieris ſint cenſendi homicidę. Quæſtio CXIX.

QVAERITVR circa illos, qui puerperium deſtruunt. ſ. cogentes fœminam ad aborſum percutiendo vel venena tribuendo, & de illis, qui venena B tribuunt, vt conceptus non fiat, an illi iudicent̃ homicidæ. Dicendum, quòd homicidium nunquam eſt niſi cum homo occiditur ab homine, & quoniã in aborſu non contingit ſemper occidi hominem, aliquando erit ſine homicidio. Pro hoc ſciendum, ꝙ ille, qui per uulnera, vel venena, aut alia deſtruxit conceptum, ſiue fecerit permittente muliere, quæ conceperat, aut ea inuita, non differt quantũ ad hoc, ꝙ eſt eſſe homicidiũ, vel nõ, ſed ſolum quantum ad eſſe maius peccatum, vel minus. Nam non conſentiente muliere, manifeſtũ eſt eſſe maius peccatũ cũ non ſoli fœtui, ſed etiam matri iniuria irrogetur. Si autem ipſa conſentit, iniuria ei non fit: quia nolens non poteſt iniuſtum pati 5. Ethic. Sed tunc fit iniuria patri fœtus, & ipſi legi, & fętui, ſi animatus eſt. Dicendum igitur, ꝙ aut manifeſtum eſt fœtum eſ- C ſe animatum aut manifeſtum eſt quòd non eſt animatus, aut eſt dubium. Primo modo homicidium eſt: quia homo occidit, vt dicit Hierony. & Auguſt. & habetur 4. Sen. di. 31. Et ideo qui ſic occidit, irregularis eſt tamquàm homicida. Et etiam ſecundum legem humanam tenetur occidens puerperium ſicut homicida per legem Aqu. licet illa diſtinguat crimina in multa capita. Iſtud autem non vocat homicidium, ſed ruptum. Vnde ſic occidens tenetur de rupto, & non de occiſo. Et tamen quantum ad nos non eſt differentia aliqua: quia homicidiũ iſtud vocamus, & pœnitentia imponitur ſecundum le- D ges eccleſiaſticas, ſicut pro homicidio. Si autem cõceptus nondum erat animatus, homicidium non eſt: vt ait Hiero. & habetur 56. diſt. c. a naſci. Nec etiã eſt irregularis hoc faciens. Et tamen quantum ad pęnitentiam, quæ ſecundum canones iniungitur, habetur ita tanquam homicida, vt habetur 25. diſtinc. c. criminis. Si autem dubium erat, an eſſet cõceptus formatus ſi probabiliter creditur, ꝙ erat formatus, debet abſtinere tanquam irregularis ab adminiſtratione in ſacro ordine, nec debet aſcendere ad ſuperiores, quandiu manſerit in illa crudelitate. Si autẽ illam depoſuerit poterit miniſtrare, & tamen ipſe iudicari non poteſt tanquam homicida, cum nõ cõſtet puerperium fuiſſe animatum. Si autem mulier E ſibiipſi venena tribuit, vel procurat aborſum diſtinguendum eſt ſicut ſupra. Nam ſi erat formatus fœtus, ſecundum leges humanas occiditur. ff. de pęnis. l. ſi quis aliqua. Si autem non erat formatus conceptus, vel erat dubium, non occiditur, ſed in exilium mittitur ff. ad l. Cornel. de ſicaris. l. ſi mulier. De his autem, qui dant venena, ne conceptus fieri poſſet, ſiue mulier ſibi tribuat, ſiue aliquis alius mulieri, homicidium non eſt. Cum nondum ſit formatus fœtus: immo nullus fœtus eſt ſed impeditur, vt nõ ſit. Et quãquã iſtud crimen ſit magnum, tamen homicidiũ maius ẽ. Et ẽt ꝓcurare aborſum maius eſt, ẽt nõdũ formato fœtu. Si tñ iã formari cęperat: q̃a qñ q̃s tribuit venena, ne ſequat̃ ↄceptus, pòt eſſe, ꝙ illa ve-

nena nihil proficiant: quia fortè mulier illa, cui tribuuntur aliàs non erat côceptura. Cum verò fœtus etiam nondum animatus occiditur, maius eſt: quia iam aliquid factum erat, & certum eſt, quòd ibi homo naſceretur, niſi per venena impediretur: graue ergo peccatum eſt vtrunque, ſed maius quando deſtruitur puerperium. De iſtis dicit Aug. quòd ſi ambo coniuges procurant non naſci prolem, non ſunt coniuges, ſed fornicatij, ſi iſta intẽtione à principio conuenerunt. Si autem vir ſolus hoc vult iam non maritus, ſed adulter eſt. Si vero ſola vxor ipſa non vxor, ſed meretrix eſt, & patet 4 Sen. diſtin. 31. Vnde dicit ſanctus Tho. ibidem iſtud eſſe peccatũ pluſquã beſtiale: quia beſtię ex coitu prolẽ expectant, ꝙ ergo velit q̃s prolẽ non habere cũ coire velit, & procu-
G ret non habere illam, peior quàm beſtia efficitur, & tamen nondum eſt homicidium: quia non erat fœtus formatus. De pœna homicidiorum, quoniam vt in plurimum irregularitas eſt pœna, de qua dicetur prima Timo. 3.

De ſpeciebus homicidij. Quæſtio CXX.

QVAERITVR de ſpeciebus homicidij. Dicendum, quòd cum homicidium ſit hominis occiſio, ſolum erit homicidium quando homo realiter occiditur, & ſic eſſet homicidium reale. Scriptura tamen ſacra, & etiam iura accipiunt aliquando homicidium interpretatiuè, & per quandam ſi-
H militudinem. Et ſecundum hoc diſtinguitur homicidium in ſpirituale, & corporale. Spirituale homicidium vocatur quando quis ſpiritualiter, & quadam iuris fictione occiditur. Et hoc fit quinque modis. ſ. odiendo, detrahendo, male conſulendo, nocendo, victum ſubtrahendo. De primo dicitur prima Ioan. 3. qui odit fratrẽ ſuum homicida eſt. Et de iſto, & alijs tribus modis ſequentibus habetur de Pœni. diſt. 1. c. homicidium, & c. Omnis iniquitas & c. Nolite putare. In primo iſtorum poteſt intelligi, quod dicitur Ioann. 8. de Diabolo, quod à principio homicida erat, id eſt, deſiderium habens occidendi hominem propter odium, & inuidiam. De 5. ſcilicet, de ſubtractione victus habetur 86. diſtin. capitu. Paſce
I fame: ſcilicet, Paſce fame morientem, quòd ſi non paueris occidiſti. Quilibet modus iſtorum eſt peccatum mortale, licet non ſit ita graue ſicut homicidium corporale. Leges autem humanæ de talibus homicidijs non loquuntur, nec pro eis ponunt pœnas ſimiles pœnis homicidarum. Nam iſta ſunt peccata mentis, lex autem humana de actu interiori non curat, niſi prodeat in actum exteriorem. Etiã ſecundum legem eccleſiaſticam non imponitur pęna pro iſtis, ſicut pro homicidio. Etiam irregularitas, quę conſequitur ad homicidium voluntarium, nunquam cauſatur ex iſtis, ſed ſolum in corporali homicidio. Corporale autem homicidium committitur duobus modis, ſ. facto, & lingua. Per linguã
K enim tribus modis committitur. ſ. præcepto, conſilio, defenſione, vt patet diſt. 50. c. Si quis viduam, & de pe. diſt. 1. c. Periculoſe. Quodlibet verò iſtorum peccatum mortale eſt, & ſequitur irregularitas aliquando ex eis, quando poſt iſta ſequitur homicidiũ reale. Facto cõmittitur homicidium quatuor modis. ſ. iuſtitia, neceſſitate, caſu, voluntate. Iuſtitia, vt cum ille, qui præeſt iuriſdictioni ſeculari reum condemnat, & miniſter illum occidit. Tunc enim iuſtè fit niſi iudex in iudicando ex liuore moueatur, vel fortè delectetur in occiſione hominis ex quadam crudelitate. Et idem in miniſtro ſi gaudeat, quòd ſibi committitur aliquem occidere, ſiue quia cũ exoſum habet, ſiue quia in ſanguinis effuſione delectatᷣ, vt colligitur 23. q. 5. c. cum miniſter, & c. lex æterna. Hoc autem verum eſt, qñ iudex ſeruato ordine totaliter iuris ordine proceſſit: quia aliàs etiam ſi condemnet eum, qui reus mortis eſt, peccat, cũ ipſe non habeat iuriſdictionem, niſi à iure. Cum autem omittit formam iuris quodam modo efficitur perſona priuata, & ſic peccat, aliàs autem iuſtè agit: quia miniſter Dei eſt occidendo malos ad Ro. 13. & 1. Petri 2. & 23. quæſ. 5. Qui malos. Secundo modo facto cõmittitur homicidium neceſſitate. Et hic diſtinguitᷣ, quia aut eſt euitabilis, aut ineuitabilis. Si primo modo. ſ. quia poterat euadere non occidendo, vtpote ſugiendo, vel moderatè ſe defendendo, peccat ſi occidit, & tenetur tam ſecundum legem Dei, quàm canonicã, & humanã de homicidio. Si autem ſecũdo modo. ſ. quia occidit hominem ſine odio, & deſiderio, immo cum dolore: quia noluiſſet occidere, ſi potuiſſet ſe liberare non occidendo illum, differt: quia aut occidit pro defenſione ſua, aut rerum ſuarum, ſi pro ſua ſecundum nullam legem tenetur, ſi adhibuit moderamen in ſe defendendo, & omnes illas conditiones, de quibus dictum eſt ſup. 109. Si autem pro defenſione rerum, dicendum, quòd ſecundum legem Dei tenetur de homicidio, & in foro pœnitẽtiali imponetur ſibi pœnitentia, licet non ita grauis ſicut pro homicidio omnino voluntario, quid autẽ ſit ſecundum legem canonicam, & humanã in hoc caſu, dictum eſt ſupra q. 110. Caſu committitur ho-
H micidium cum quis non intendens quenquam occidere, faciendo aliquid occidit hominem. Et iſtud reputabitur homicidium, niſi qui hoc fecit daret operam rei licitè, adhibens omnem diligentiã, ne ſequeretur malum aliquod ex actu ſuo. His obſeruatis non erit homicidium, de quo dictum eſt ſupra q. 115. Voluntate committur homicidium, quando quis ſpontè vult aliquem occidere, ſiue offenderit eum, ſiue non. Et tunc ſemper eſt peccatum mortale, & graue, vt 50. diſt. c. ſi quis voluntariè.

An ſi occiſor ſuperueniat cadaueri occiſi, cadauer ipſum emanet ſanguinem, & propter quid. Q. CXXI.

I QVAERITVR, an, mortuo aliquo, ſi perueniat occiſor ad præſentiam eius plagæ emanent ſanguinem: & ſi fiat propter, quid ſit. Aliqui dicunt, ꝙ non effluat ſanguis: quia mortuo nulla manet actio, quia non manet ibi anima, quæ eſt principium omnium actionum hominis. In contrarium aſſertio philoſophorum eſt ſe hoc vidiſſe teſtãtium, ſed nobis expertum nunquam fuit. Conſiderãdum ad hoc intelligendum, ꝙ aliquis poteſt dici dupliciter mortuus: vno modo per ſolam apparentiam, ſ. quia non ſentitur in eo pulſus, vel motus propter nimiam debilitatem, vel aliam cauſam, & tamen eſt anima in corpore. Alio modo ꝙ ſit verè mortuus, anima ſeparata à corpore. Si primo modo dicatur
K quis mortuus, facile eſt quòd plagæ eius fluant ſanguine ad præſentiam occiſoris. Poteſt enim accidere ꝙ propter vulnera, & multitudinem ſanguinis effuſi ſit quis ita debilitatus, & infrigidatus, ꝙ non appareat in eo eſſe ſenſus aliquis, nec motus: non tamen eſt adhuc mortuus. Vnde poteſt eſſe, ꝙ ſic ſe habens aliquam turbulentam & fuſcam notitiam habeat de venientibus ad eum: licet non poſſet vocẽ emittere, nec ſe mouere. Vnde ſi tunc contingat percuſſorẽ venire ad ipſum poterat vulneratus aliquam turbulẽtam notitiam habere de ipſo: ex qua notitia ſequitᷣ timor, & ex timore tremor in membris, & ſic poterit fluxus ſanguinis excitari. In homi

ne

ne autem verè mortuo hoc fieri eſſet admirabile. Sed credi poteſt, ꝙ ex mortuo ſecundum apparentiã, qui tamen poſt pauca verè moreretur facto hoc fluxu ſanguinis: aliquando prouenit iſta fama, quæ apud multos quaſi pro generali ponitur. Si autem ſit verè mortuus, & hoc fiat, licet non conſtet nobis an aliquando factum fuerit, tamen cauſa quærenda eſt vnde fieri poſſet. Aliqui dicunt, ꝙ ex ſanguine remanente in veſtibus, aut cultello occiſoris fiat attractio quædam ſanguinis de corpore occiſi, & hoc fiat propter ſimilitudinem. Sed hoc non ſtat: quia quãdo fit attractio à ſimili, hoc eſt, quia imperfectũ trahitur à perfecto ad ipſum, ſicut trahitur ferrum à magnete, hoc eſt quia aliqua virtus eſt in magnete perfectè, quæ in ferro imperfectè eſt, & hunc tractũ vocãt aliqui à tota ſpecie. Vnde Auicen. diſtinguit triplicẽ tractũ, vnũ à calido, & iſte fit à natura elementali. Secundum à vacuo, qui videtur fieri à natura cœleſti. Tertium à tota ſpẽ, quæ videtur reduci ad naturã mixti. Formaliter enim calida ſunt ſola elementa, & elementata, vt participant naturã elemẽtorum. Et quia mixta poſſunt habere aliquas virtutes vltra qualitates, quas videmus in elemẽtis, quoniam illam virtutem nominare neſcimus, dicimus eam eſſe à tota ſpecie. Sed an ſemper tractus à calido ſit per naturam elementabilẽ, & à vacuo per naturam cœleſtem, & à tota ſpecie per virtutem aliquam conſequentem formam mixti, non oportet nunc diſcutere: quia longum eſſet, nec omnino nobis pro iſto dubio neceſſarium. Sed ſupponendum eſt, ꝙ actio, & paſſio nũquam fit in eis, quæ ſunt omnino ſimilia: Nam quando ſunt omnino ſimilia, tũc ceſſat motus: vt Ariſt. primo de Generatione habitibus præſentibus in materia ceſſat motus. Et eodem lib. dicitur ꝙ agens, & patiens in princ. actionis ſunt diſſimilia, & in fine autem ſunt ſimilia. Ideo ſi ſimule agit in ſimile, vel attrahit iſtud non ſunt omnino ſimilia, ſed vnum erit vt actus, aliud vt potentia, vel vnum vt perfectum, & alterum vt imperfectum.

Et quia perfecta ratio ſanguinis, & etiam virtus actiua magis ſaluabitur in ſanguine manente in corpore, quàm in eo, qui eſt in veſtibus aut cultello, potius ſanguis, qui eſt in veſtibus vel cultello ibit ad ſanguinem, qui eſt in corpore, quam è contrario. Et hoc ponẽdo vnum ſanguinem perfectiorem alio. Si autem dicas, ꝙ ſunt omnino ęqualis perfectionis, neuter ab altero attrahetur, ideo dictum illud vanũ eſt. Item patet, quia ſi fluxerit alicui ſanguis de naribus, aut alia parte corporis, & manſerit ſemper in loco ſanguinis fuſi, nõ attrahetur ſanguis fuſus à ſanguine corporis, nec è contrario, & tamen maior virtus eſt in ſanguine hominis viuentis, quàm mortui. Item ſi quis percutiat aliquem, qui viuat, & percuſſus aſperſus ſanguine veniat ad pręſentiam eius, nulla fit attractio à ſanguine corporis, nec à ſanguine veſtiũ, licet iſtud quotidie videatur, & tũ maior motus eſt in viuentibus, quàm in mortuis. Item in pecoribus occiſis ſanguis eſt ſimilis ſanguini noſtro, & tamen præſente carnifice perfuſo, aut aſperſo ſanguine pecoris recenter occiſi nulla fit attractio.

Item ſicut fit in ſanguine, ita fieret in partibus corporis, ſi præſcinderetur aliqua à corpore, & poſtea ponatur circa corpus, nulla fit hinc, aut inde attractio, aut mutatio. Idem in ramis arborum præciſis patet: ergo ridiculum eſt iſtud dictum.

Alij dicunt, quòd fit hoc à ſpiritibus manentibus. Nam cum aliquis ab altero occiditur cum quodam rancore, & toruis oculis occiſor reſpicit eum, quem occidit, & ille occiſorem, dum occiditur, propter quod aliqui vapores, vel ſpiritus exeunt ab occiſo

A in occiſorem dum viuebat, & è contrario. Et quia naturale eſt, quòd pars redeat ad ſuum totum, aliqui vapores, & ſpiritus à corpore occiſoris ad occiſum redeunt, qui prius fuerant in occiſo, & è contrario. Et quia ex reditu vaporum fit quædam commotio in corpore occiſi, conſequens eſt, quòd inde manet ſanguis. Sed iſtud non ſtat: quia iſti conantur dare cauſam naturalem, & nos videmus contrarium in naturalibus. Semper nanque fit aliqua reſolutio à corporibus naturalibus, & maxime à corporibus viuentium. Vnde indigent viuentia alimento, & reſtauratione. Id tamen, quod reſoluitur, non redit ad corpus, de quo eſt reſolutum, ſed aliũde oportet procurare reſtaurationem, ſcilicet, per alimen-

B tum. Ideo ſpiritus, & vapores non redeunt. Item non attrahit natura niſi id, quod ſibi bonum eſt, vel bono adiunctum, & tamen vapores, aut ſpiritus reſoluti de corpore non ſunt aliquatenus vtiles corpori: ideo non attrahit illos. Item ſi attraheret corpus ea, quæ ſunt de natura ſua, potius attraheret ſanguinem, qui aliquando fluxit de vulneribus, vel ſine vulnere, maximè quando recenter fluxit, & tamen nihil tale fit, ergo iſtud eſt irrationabile. Dicendum, quòd ſi à corporibus verè mortuis ſanguis pręſente occiſore, fluat, aut interdum fluxerit, poteſt eſſe ex triplici cauſa, ſcilicet. Ex Dei prouidentia, ex dęmonum fallatia, & ex caſuali contingentia. De primo patet: quia Deus ſępè volens non manere ſcele-

Rñſio auctoris ad principaliter quæſitũ qõnis.

C ta impunita, & incognita, oſtendit mirabiliter eorũ patratores, qui aliàs cognoſci non poterant. Et ita aliquando Deus volens punire iniuſtam mortem alicuius oſtendit occiſorem per iſtum modum, vt puniretur. De ſecundo patet, quia Dæmones procurant fallere nos, & volunt inducere aliquos ad credendum, quòd animæ mortuorum maneant circa corpora, quouſque de occiſoribus fiat vindicta, vt aliqui poetæ putauerunt. Ideo interdum procurant fieri motum aliquem in corpore occiſi præſente occiſore, ita vt ſanguis fluat. De tertio patet: quia defluxio ſanguinis fit de corporibus vulneratorum, occiſorum naturaliter, & interdum poſtquam videbatur ceſſare fluere, iterum fluit, & iſtud fit, ſiue

D aliquis præſens ſit, ſiue nemo. Et quia quando fit iſte fluxus ſanguinis naturaliter interdum contingit percuſſorem eſſe præſentem, vel tunc venire, putatur à ſimplicibus fieri ex aduentu illius, cum tamen fiat purè per accidens, ſicut ſi Sorte intrãte domum, corruit aliqua pars domus, nõ fuit Sortes cauſa ruinæ, ſed accidens fuit eum venire, quando domus naturaliter ruitura erat. Non eſt tamen putandum, quòd ſit aliqua cauſa naturalis determinata ad hoc faciendum, quia tunc ſemper adueniẽte occiſore ad pręſentiam occiſi fieret talis effluxio, & falſum eſt. Nam cum iugulatur quis decreto iudicis, & executor recedat à iugulato, & poſtea appropinquet, nõ fit effluxio aliqua ſanguinis, ſed ex euentu

E aliquo particulari propter aliquam de tribus cauſis præpoſitis hoc accidit, & putatum eſt ſemper, & naturaliter accidere. De his Egi. Romanus in quadam quæſtione de quolibet tangit.

An ira ſit aliqua paſſio ſpecialis diſtincta ab alijs paſſionibus. Quæſtio CXXII.

QVAERITVR nunc circa iram cum Chriſtus dixerit hic, quòd non ſolum peccatũ erat occidere hominem, ſed etiam iraſci. Et quoniam ira non eſt habitus, nec potentia animæ, ſed quædam paſſio, quæritur, an ſit aliqua paſſio ſpecialis diſtincta ab alijs paſſionibus.

Primũ ar. Dicunt aliqui, ꝙ nõ, quia potẽtia iraſcibilis denominatur ab ira, & tamen in iraſcibili nõ eſt paſſio vnica, ſed multæ paſſiones, vel motus ſunt, ergo nõ eſt Secundũ. ira paſſio ſpecialis. Item cuilibet paſſioni ſpeciali eſt aliquod contrarium, ſicut audaciæ opponitur timor, & ita in cęteris paſſionibus iræ, tamen non eſt aliqua paſſio ſpecialis ꝯtria, ergo ira non eſt ſpecialis Tertium. paſſio. Item vna paſſio ſpecialis non includit alias: quia tunc non diſtingueretur contra eas, ſicut genus non diſtinguitur contra ſpeciem. Ira tamen includit triſtitiã, & ſpem, & alia: ergo non eſt ſpecialis.

Rñdet ad quęſitũ q. Dicendum ꝙ ſi ira non eſſet paſſio ſpecialis, cum conſtet eam eſſe paſſionẽ, eo ꝙ non eſt habitus; quia non habetur per acquiſitionem, nec eſt potentia naturalis quia non ſemper ineſt, ſed motus quidam factus in nobis, quod ad paſſionem pertinet, neceſſe eſſet ipſam eſſe paſſionem generalem. Eſſe autem generale dupliciter dicitur, vno modo per prædicationem ſicut genus ad ſpecies, alio modo ſecundũ cauſam: & ſic ſol dicitũ eſſe aliquid generale ad omnia, quæ generantur & corrumpuntur in inferioribus, id eſt, in tota natura elementali. Vt dixit Ariſto. 2 de Generatione, ꝙ per acceſſum, & receſſum ſolis in circulo obliquo ſit generatio, & corruptio in terram, & Dion. idem dicit lib. de Diuinis nominibus, cap. 4 Sicut enim genus continet multas differẽtias poteſtate ſecundum ſimilitudinẽ materię, ita agens continet multos effectus ſecundum virtutem actiuam, & ideo vtrunque generale vocari poteſt. Contingit autem aliquem effectum produci ex concurſu diuerſarum cauſarum. Et quia omnis cauſa aliquo modo manet in effectu cauſæ, erũt multæ cauſæ per concurſum in eodem effectu. Et ſic poterit tertio modo effectus eſſe generalis qui cõtinet multas cauſas quodã modo. Accipiendo generale primo modo, ira non eſt paſſio generalis quia nõ continet ſub ſe aliquas paſſiones, de quibus prædicetur: ſicut genus, ſed diuiditur contra aliquas paſſiones, ſicut vna de ipſis Secundo modo etiam ira non eſt paſſio generalis: quia non eſt cauſa aliarum paſſionum ſed magis poſſet hoc modo dici amor eſſe paſſio generalis qui eſt cauſa omnium, vt dicit Auguſt. Ira ſi cauſat ſine ni bus paſſionibus. 14 de Ciuitate Dei Amor enim eſt prima radix omnium paſſionum. Sed tertio modo poteſt dici ira eſſe paſſio generalis, inquantum eſt effectus multarũ paſſionum. Nam multis concurrentibus in vnum inſurgit ipſa Oportet enim tres ſaltem paſſiones eſſe ad hoc, ꝙ ira ſit ſ. triſtitiam, ſpem, & deſiderium. Nam nunquam inſurgit motus iræ, niſi propter aliquam triſtitiam illatam, & ſit ibi deſiderium vindictæ, & habeat ſpes de vindicãdo: quia vt dicit Philoſophus 2 Rheto. iratus habet ſpem puniendi: Habet enim appetitum vindictæ, vt ſibi poſſibilis. Vnde ſi perſona inferens nocumentum fuerit nimium excellens, de qua non poſſit ſperari vlla vindicta ſuſcipiens iniuriam non iraſcitur, ſed triſtitiam habet. vt dicit Auicen. lib. de Anima. Erit ergo iſto modo paſſio generalis. i. ex concurſu multarum inſurgẽs. Et tamen ipſa proprię vna paſſio eſt diſtincta cõtra alias: quia ipſa nõ eſt triſtitia, nec ſpes, nec deſideriũ.

Ad primũ arg. Ad primũ dicendum, ꝙ potentia iraſcibilis nominatur ab ira, non quidem, ꝙ ad ipſam potentiam ipſa ſola paſſio pertineat: quia aliæ multæ ſunt in ea, iſta tamen manifeſtior eſt omnibus. Et propter hoc ab ea ſola nomen aſſumptum eſt, ſicut multæ ſunt delectationes præter corporales, & tamen quia illę magis manifeſtæ ſunt propter ipſas cognitas eſſe, ipſas ſolas delectationes vocant appropriato ſibi hoc nomine, vt ait Ariſt. 7 Ethic. Ira autem non ſolum manifeſtior eſt alijs paſſionibus, q̃ ſunt in parte iraſcibili, ſed etiam generaliter eſt manifeſtior omni paſſione. Quæ magis manifeſta eſt, quam concupiſcentia, quæ eſt de paſſionibus notiſſimis. Et propter hoc dicit Ariſt. 7. Ethi. eſſe concupiſcentiam vituperabiliorem, quàm iram. ſ. Adhuc iniuſtiores magis inſidiantes, iracundus quidem nõ inſidiator, nec ira, ſed manifeſtius, concupiſcentia autem doloſa. Ad 2. arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ira habet aliquam contrarietatem. Non quidem, ꝙ aliqua paſſio ſit ſibi contraria, ſed ꝙ ipſa cauſatur ex contrarijs paſſionibus. Nam ibi eſt ſpes, & iſta eſt de bono, & eſt triſtitia, quę eſt de malo. Etiam ibi eſt deſiderium, quod de bono eſt. ideo contrarietatem habet in cauſis ſuis, licet nõ in ſeipſa reſpectu alterius. Et hoc ſufficit. Sic enim eſt in medijs coloribus, in quibus non eſt contrarietas ſecundum ſe, ſed eſt contrarietas ſimplicium colorum, ex quibus cauſantur. Ad tertium dicendum, Ad 3. arg. ꝙ vna paſſio ſpecialis non includit alias tãquam genus ipſarum, & tamen poteſt includere ſicut cauſa effectum, vel effectus cauſam. Ira autem continet paſſiones aliquas, vt effectus cauſas ſuas, vt ſupra dictum eſt. Et ideo poteſt ſic vocari paſſio generalis. Ipſa tamen in ſe vnica eſt. Sic enim ponunt philoſophi tanquam ſpecialem paſſionem, & ira ponit Tullius. 4. lib. Tuſculanarum quæſtionum, & ẽt Damaſcenus. De his S. Tho. 1. ſecundæ q. 46. artic. 1.

Quid ſit obiectum iræ. Quęſtio CXXII.

H QVAERITVR circa obiectum iræ, quid ſit. Aliqui dixerunt, ꝙ malum ſit obiectũ eius. Di- Primũ ar. cit enim Gre. Niſſenus, quòd ira eſt armigera cõcupiſcentiæ inquantum. ſ. impugnat id, quod impedit concupiſcẽtiam. Nam ſicut per amorem mouetur homo in bonum, quod concupiſcit, ita per iram reſiſtit omni volenti impedire in bono illo. Omne tamen impedimentum habet rationem mali: ergo ira reſpicit malum tanquam obiectum. Itẽ ira, & odiũ Secundũ. quantum ad effectum conueniunt: quia vtrunque infert nocumentum, & tamen odium reſpicit malum, vt obiectum: ergo etiam ira. Itẽ vt dicit Ariſt. Tertium. 7 Ethico. Ira cauſatur ex triſtitia. Nam ipſa ita operatur cum triſtitia: triſtitia autem de malo eſt: quia I de eo ſolo triſtamur, quod nobis malum videtur: ergo pertinet ira ad malum.

Dicendum, ꝙ ira eſt quidam motus factus in potentia appetitiua, & quia appetitiua non cognoſcit, neceſſe eſt, ꝙ oĩs motus factus in potentia appetitiua ſequatur aliquem actum virtutis apprehenſiuæ, quæ eſt cognitiua. Vis autem apprehenſiua dupliciter apprehendit Vno modo per modum incomplexi, vt cũ intelligimus quid ſit homo. Alio verõ ꝑ modo cõplexi, vt cũ intelligimus hominem eſſe albũ. Vtroque modo ipſa vis appetitiua poteſt tendere in bonum, & in malum. Per modum enim ſimplicis & inconplexi, vt cum appetitus ſimpliciter inhæret bono, vel refugit malum. Et tales motus ſunt circa K bonum deſiderium, & ſpes. & delectatio, circa malum autem triſtitia. & dolor & ſimilia. Per modum autem complexi mouetur aliquando appetitus. ſicut cum appetitus fertur in hoc, ꝙ aliquid boni, vel mali fiat alicui, vel inſit ei, & hoc tendendo in iſtud, vel fugiendo ab eo, ſicut manifeſtè apparet in amore, & odio. Amamus enim aliquid inquantum volumus bonum ineſſe illi, intelligendo de amore ad extraneum, qui vocatur amor amicitiæ. Sic etiam odimus aliquid, ſiue aliquem, inquantum volumus ei malum ineſſe. Iſtud autem eſt in ira, quia quicunque iraſcitur alicui quærit vindictam de eo. Et ſic motus irę duo quærit, vel in duo tendit, ſcilicet,

in

in ipſam vindictã, quã appetit, & ſperat ſicut quoddam bonum. Et quantum ad hoc ira habet quandã delectationem, quia bonum delectationem cauſat, & ſic quando iratus cõſequitur vindictam quaſi adeptus bonum, quod intendebat, delectatur de eo. Fertur ira etiam in id, de quo quærit vindictam tanquam in quoddam malum, & nociuum. Et hoc pertinet ad rationem mali. Et ſic ira ſemper fertur in duo, & ideo motus iræ eſt motus appetitus: prout conſequitur vim apprehenſiuam apprehendentem aliquid cõplexè. Et ſic eſt de omnibus paſſionibus, quæ ſunt in iraſcibili, quia ſemper ſequuntur apprę henſionem complexam. Nam ſic etiam de ſpe, quæ ponitur in iraſcibili. Eſt autem ad hoc duplex differẽtia iræ ad odium, & ad amorem, & alias paſſiones, ad quas comparatur.

B Prima eſt, quia ira ſemper reſpicit duo obiecta, ſcilicet, bonũ, & malum vt oſtenſum eſt. Amor autem, & odiũ aliquando reſpiciunt vnum obiectum, aliquando duo. Nam amor diſtinguitur in amorẽ concupiſcentię & amicitię. Amor concupiſcentię ad vnicam rem eſt, ſcilicet, quando aliquam rem ſub ratione boni volumus, quam pro nobis volumus, & tamen amor ad ipſam rem terminatur. Et ſic dicitur aliquis amare equum, vel vinũ: quia pro ſe illa vult, & tunc accipitur amare pro cõcupiſcere 8. Ethic. Alio modo accipitur amor pro amore amicitiæ, & tunc eſt ſimul ad duo bona, ſcilicet, ad illud, quod volumus, & cui volumus. Et ſic dicimur amare amicum, quia bonum quoddam ei volumus, & hoc modo ponitur amor in diffinitione amicitię 8. Ethic. ſcilicet, amicitia eſt amor non latens in contrapaſſis.

Differentiæ iræ, odij, & amoris.

C Secunda differentia eſt, quia accipitur vtrunque obiectum ex parte amoris, vt bonum, & ex parte odij vtrunque, vt malum, ex parte autem iræ vnum vt malum alterum vt bonum. De amore patet: quia vult aliquis bonũ alicui per amorem, & ipſum, cui vult vt bonum reputat: quia amicus eſt bonum amici, cum ſit quoddam conueniens ſibi. Sic dicitur 8. Ethi. quod amicus factus bonũ eſt ei, cuius eſt amicus. Sic etiam in odio. Nam malum homo vult alicui tanquã malo, quia cum quis oderit alterum, reputat eum tãquam malum ſibi, ideſt, aliquid ſibi inconueniens, & etiam illi malum vult.

D Ira autem mouetur in vnum ſecundum rationem boni, quia vindictam appetit, vt quoddam bonum, quæ non ſolum iudicat bonum inquantum iratus quietatur in ea tanquam in quodam bono, ſed etiã eſt bonum, ideſt, iuſtum quoddam, quia licet vindicta ſit ſæpiſſimè iniuſta tam ex parte deſiderij, quã ex parte rei deſideratæ, ſcilicet, quia deſideratur alicui de malo pluſquam oportet, tamen ille, qui mouetur per iram, reputat ſibi iniuriam factam, & appetit vindictam tanquam quoddam iuſtum ſibi apparens iuſtum. Reſpicit autem ira aliud vt malum, & nociuum, ſcilicet, iſtud, de quo vindictam quęrit, quia iſtud, quod nociuum eſt, licet ſimpliciter malũ non ſit, tamen ei, cui nociuum eſt, malum eſt, & reputauit iſtud, vt malum.

E Et ſic ira eſt paſſio quaſi cõpoſita ex duobus contrarijs, non in ſe, ſed ex parte obiecti, quia licet ira in ſe ſit vnicus motus qui ſimul fit, tamen ad duo eſt. Ad primum dicendum, quòd ira de malo eſt tanquam de eo, quod deſiderat. Vnde inquantum ipſa reſiſtit impedienti delectationẽ mouetur impediens tãquam in malum, & nociuũ, & fertur in ipſam vindictam de illo tanquã in quoddam bonum, quod putat mereri ipſum impediens: quia tamen bonum eſt principalius, quàm malum, licet ira reſpiciat ſimul bonum, & malum, denominatur à bono: ideo dicitur, quòd ira eſt appetitus vindictæ, vt dicitur primo de Anima. Et Aug. 2. confeſſio

Ad 1. arg.

A num dicit, quòd ira vindictam appetit. Poteſt tamẽ in diffinitione iſta vtrunque intelligi: quia ſi vindicta appetitur, de aliquo appetitur: iſtud autẽ, de quo appetitur, malum eſt, ideſt, vt malum reputatur. Ad ſecundum dicendum, quod ira, & odium conueniũt in effectu: quia vtraque paſſio nocumentum infert, & tamen non ſecundum eandem rationem, quia odium reſpicit vtrunque ſub ratione mali, ſcilicet, ipſum quod deſiderat & iſtud, cui deſiderat. Et dato, quòd illud malum, quod quis cupit alteri ex odio, ſit ei debitum: quia ipſe meretur iſtud, & quãtum ad hoc iſtud eſſet bonum, ideſt, iuſtum, tamen ex paſſione odij non volumus illud vt debitum, & iuſtum, ſed ſolum inquantum eſt malum quoddam nociuum.

Ad 2. arg.

Comparatio & differẽtia iræ, & odij.

B Et propter hoc odium ſemper eſt deteſtabile, cùm non poſſit eſſe ſub ratione boni. Et tamen odium eſt ad hominem, qui ſaltem ſecũdum naturam bonus eſt. Et ideo nulli homini licet aliquid velle pro altero, niſi vt illud eſt bonum, vel iuſtum, ideſt, ſiue ſit bonum illi homini, ſiue ſimpliciter. Sicut puniri vitia eſt ſimpliciter bonum: quia malum culpæ reducitur ad ordinem boni per pęnam regulantem ipſam. Licet ergo puniri ſit afflictiuum eius, qui punitur, tamen poteſt quis deſiderare, quòd alius puniatur: inquantũ punitio ſua eſt ſimpliciter bona, quia ille malus eſt, vel inquantum vtilis eſt reipublicæ, vt alij formident, ſiue vt mali abſcindantur de republica, ne noceant ei. Et iſtæ duæ conſiderationes deberẽt haberi principaliter in qualibet punitione peccatorum.

C Sic dicitur Deutero. 21. de filio contumace, & luxurioſo, ſcilicet: Lapidibus obruet eum populus ciuitatis, vt auferatis malũ de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat. Ira autem infert materialiter eundem effectum, quem odium, ſcilicet, nocumentum ei, cui infertur, & tamen non ſub eadem ratione, ſed potius ſub ratione boni. Immo non poteſt ira inferre nocumentum ſub ratione mali: quia ira eſt appetitus vindictæ, ipſa autem vindicta eſt retributio quædã, & ideo ex natura ſua dicit quoddam iuſtum. Nam ſic iudex adæquat, ſcilicet, illi, qui gauiſus eſt mala inferendo proximo, iudex infert malum, vt tantum iam habeat iſte de malo, quãtum ille.

D Et ſicut indebitè accepit bonum, ſcilicet, gaudens in malo, quod alteri intulit: ita debitè accipiat malum, in quo triſtetur pluſquam volebat, & pluſquam alias triſtari debuiſſet, ſi non intuliſſet malum. Iſta enim eſt adæquatio iudicis 5. Ethicor. Cùm ergo ira moueatur in vindictam, ſub ratione boni mouetur. Poteſt tamen iſtud eſſe malum, ideſt, non proportionatum, vel regulatum: quia retributio debet fieri ſecundum quãdam commenſurationem iniuriæ. Iratus autem vt communiter plus vult retribuere, quam paſſus eſt. Ideo ira non eſt malum ex parte eius, quod cupit: nec iratus peccat ex hoc, ſed peccat iratus principaliter in duobus, ſcilicet, generaliter. Primum, quia non commenſurat retributionem, ſed communiter plus infert, quàm paſſus fuerit.

In quo peccat ira, & in quo rectè, vult.

E Secundo peccat in modo, quia iuſtitia retribuit peccanti malum, & tamen ſine aliqua concitatione animi, ſed cum quadam tranquillitate iudicij, ira autem ſemper facit cum quadam perturbatione vt dicitur 7 Ethic. Nam licet ira incipiat audire rationem quantum ad hoc, quòd cognoſcatur iniuria eſſe facta, tamen poſtea non audit, ſed præuolat propter ſuam velocitatem ad retributionem. Et ex hoc poteſt ſequi error circa omnes circunſtantias, ſcilicet, quia interdũ iraſcetur homo de eo, de quo non debet iraſci, vel vbi non debet, vel quando non debet, aut quantum non debet. Et de hoc ponit exẽplum Ariſt. 7. Ethic. dicens, quòd ira eſt ſicut miniſtri

velo-

veloces, qui antequam audiant totum, quod eis Do- F
minus iubet, currunt ad actionem, & poſtea peccãt
in actione, neſcientes qualiter facere debeant, quia
non audierunt totum mandatum Domini, per qđ
dirigi debebant in agendo. Dicit etiam, quòd ſunt
irati, vel ipſa ira ſicut canes. Eſt enim canis valde ve
lox ad motum, quia concitatur ſpiritus eius: ideo cũ
audierit portam pulſari, latrat: non diſtinguens quis
pulſet, & poſtea ſi viderit eſſe Dominum, vel homi-
nem notũ tacet. Prius tamen debuiſſet, vt rectè age-
ret, videre, quis ſonitum fecerat, & tunc latrare. Ira
irati audiunt rationem aliqualiter, ſcilicet, ſolum, vt
oſtendat iniuriam eſſe factam, & poſtea non audiũt,
an illa debeat vindicari, vel non, vel qualiter debeat
vindicari, aut vbi, & quomodo, & ſic homo iratus G
peccabit per omnia hæc, vel peccare poterit, quia ra
tionem non audit. Et ſic interdum homo iraſcitur
contra amicum ſuum, vel pro re illa, de qua erube-
ſcit poſtea fuiſſe iratum. Et hoc eſt, quia ira non au-
diuit planè determinationem rationis. Et dicit Ariſ.
ꝙ hoc eſt propter caliditatem, & velocitatem natu-
ræ, ſcilicet, quia eſt ira per coleram, quæ eſt calida, &
velox. Ex his patet, ꝙ ira aliquando poteſt eſſe bona.
Nam ira ſecundum ſe propter bonum mouetur,
ſcilicet, propter retributionem eius, quod debetur
alicui tanquam pœnale propter malum, quod intu-
lit. Si ergo ira audierit rationem, ita vt appetamus
retributionem, cui debita eſt, & quantum eſt debi-
ta, & vbi, & quomodo, & ſic de alijs, erit ira totaliter H
bona, & ſic non ſolum eſt aliquando bona, ſed etiã
interdum eſt neceſſaria, ſicut eſt de illa, quam voca-
mus iram per zelum, quæ maximè conuenit præla-
tis, de qua inf. dicetur. Odium autem nunquam po-
teſt eſſe bonum, quia eſt de malo, & inquantum ma
lum eſt. Ideo ſi odium fuerit ad hominem, vel ad ali
quam naturam, quæ aliquo modo bona eſt, ſemper
erit malum, quia cum in qualibet natura ſemper re
periatur aliquid boni, nunquam licet ei velle malũ
ſub ratione mali. Si autem poſſet haberi odium ad
aliquid quod ita eſſet malum, ꝙ nihil de bono habe-
ret, eſſet iuſtum odium, & ſic poſſumus, immo debe
mus odiſſe peccata, quia peccatum malum eſt, & to
taliter malum, ita quod nihil boni dicit, ſed ſolã bo- I
ni priuationem. hominem autem, aut aliquam crea
turã odiſſe non licet, & tamen licet iraſci contra ho
minem. Et ſic poteſt ira eſſe bona, odium autem nõ
poteſt eſſe bonum ſecundum quòd ad proximũ eſt.
Ideo non eſt ſimile de ira, & odio. De his ſanctus
Thom. prima ſecundæ. quæſt. 46. artic. 2.

Odiũ nunquã eſt bonũ, ſed ira aliquãdo eſt bona.

In qua potentia ſit ira. Quæſtio CXXIIII.

Primũ ar.

QVAERITVR circa ſubſtantiam iræ, nam ip
ſa eſt paſſio quædam, & omnes paſſiones ſunt
in potentijs: ideo eſt dubium, in qua potentia ſit. Di-
cunt quidam, quòd in cõcupiſcibili: quia vt ait Tul-
lius 4. lib. Tuſculanarum quæſtionum: Ira eſt libido K
quædam: libido tamen ponitur in concupiſcibili, er
go etiam ira. Item dicit Aug. in regula, ꝙ ira creſcit
in odium, & Tullius lib. eo. dicit ꝙ odium eſt ira in-
ueterata. Et ſic non differt ira ab odio niſi per augmẽ
tum, ſcilicet, inquantũ creſcit ira in odium, vel per
tempus inquantum odium eſt ira inueterata, & ta-
men differentia temporis, vel augmenti, & diminu-
tionis non variat ſpeciem, ergo pertinebunt ad ean-
dem ſpeciem ira, & odium. Sed hoc non eſt poſſibi-
le, ſi ſint in diuerſis potentijs: quia paſſiones, & habi-
tus diuerſarum potentiarum inter ſe ad minus dif-
ferent ſpecie, vt patet in habitibus intellectus, & vo
luntatis: odium tamen eſt in potentia concupiſcibi-

Secundũ arg.

li, ergo etiam ira. Item Damaſcenus, & Grego. Niſ-
ſenus dicunt, ꝙ ira componitur ex triſtitia, & deſide-
rio: iſta tamen duo ponuntur in concupiſcibili, cum
deſiderium ſit de bono, quod delectat, & triſtitia ſit
de malo oppoſito: ideo neceſſe eſt pertinere ad ean-
dem potentiam, ſcilicet, ad concupiſcibilem, ergo
erit ira in concupiſcibile.

Tertiũ ar.

Dicendum, ꝙ ira ponitur in potentia, uel ui ira-
ſcibili. Nam ab ipſa nominatur uis iraſcibilis, ideo
non poteſt pertinere ad concupiſcibilem. Pro quo
ſciendũ, ꝙ in iraſcibili ponuntur multæ paſſiones,
licet ipſa nominetur à ſola ira, quia ipſa eſt magis co
gnita, & differrent omnes iſtæ paſſiones potentiæ ira
ſcibilis à paſſionibus potentiæ concupiſcibilis: quia
obiecta paſſionum concupiſcibilis ſunt bonum, &
malum abſolutè: paſſiones autem uis concupiſcibi-
lis ſunt ad bonum, & malum ſub quadam eleuatio-
ne, & arduitate, & ſunt paſsiones illę ad iſta obiecta
ſub ratione magni, vel ardui, & eleuati. Dictum eſt
autem, ꝙ ira reſpicit duo obiecta, ſcilicet, uindictã,
quam appetit, & in hanc fertur, ut in bonũ, & iſtud,
de quo uindictam appetit, & in hoc fertur ut in ma-
lum, & nociuum. Vtrunque autem habet quandam
arduitatem. Nam ira non inſurgit niſi circa aliquã
magnitudinem, id eſt, propter aliquid, quod putatur
multum nociuum, vel multum iniurioſum. Quæ-
cunque autem ſunt ualdè parua nõ exiſtimamus eſ-
ſe digna ira. & de illis non iraſcimur, ut philoſophus
dicit in Rheto. Cum ergo ira requirat magnitudinẽ
tam in bono, quam in malo, ſcilicet, in illis rebus, ad
quæ eſt, manifeſtum erit, quod ira ſit in potentia ira
ſcibili, cuius paſsiones in arduum tendunt. Paſsio-
nes autem concupiſcibilis non tendunt in aliquid
arduum, uel ſub ratione ardui. Quia licet interdum
accidat difficile eſſe id, quod per concupiſcibilẽ quæ
ritur, id eſt, quòd ſine magna difficultate non poſſet
haberi. Iſtud tamen eſt per accidens. Nam delecta-
tio tactus, & guſtus, circa quam eſt concupiſcibilis,
non eſt aliquid magnum. Non poteſt ergo ira per-
tinere ad concupiſcibilem. De his S. Thom. 1. 2. q.
46 art. 3. Ad primum dicendum, ꝙ ira libido quędã
eſt, ut Tullius dicit: Et tamen accipitur ibi tunc lar-
gè libido, ſcilicet, pro appetitu cuiuſcunq; boni non
habiti, ſed futuri, non habita cõſideratione, an ſit ar-
duum, uel non arduum. Et ſic libido eſt nomen ge-
nerale ad multas paſsiones tã in concupiſcibili, quã
in iraſcibili. Nam ira appetitus quidam boni eſt, ſci-
licet, uindictæ. Ad ſecundum dicendũ, quòd ira cre-
ſcit in odium, non ꝙ eadem paſsio numero, quæ eſt
ira, ſit odium, ſed per hoc, ꝙ ira creſcit, creatur odiũ.
Nam ex parua ira non gignitur odium. & ſic nõ dif-
ferunt ira. & odium, ſicut paruus lapis, & magnus la-
pis, ſed ſicut aliqua, quæ habent diſtinctas magnitu-
dines, quæ non poſſunt competere eidem ſpeciei.
Nam non poteſt reperiri forma hominis ſub tã ma-
gna quantitate, ſicut una turris. & ita de differentia
omnium ſpecierũ inter ſe, quia quęlibet forma ſpe-
cifica, quæ eſt corporis organici, determinat ſibi cer
tam magnitudinem, & nõ poteſt eſſe in quacunq;
ita odium habet quendam ſtatum incrementi ſuper
iram, ad quem ira peruenire non poteſt, & ſic ira ma
gis ſe habet ad odium per cauſam, quàm materiali-
ter. Sic etiam cum dicitur, ꝙ eſt odium ira inuetera
ta, non eſt intelligendum, quòd ipſamet ira ſit odiũ,
ſed ꝙ per diuturnitatem quandam ira cauſat odiũ,
& non efficitur ipſa odium, ſicut deſiderium, triſti-
tia, & ſpes ſimul iram cauſant, & tamen nulla iſtarũ
eſt ipſa ira. Ad tertium dicendum, quòd ira dicitur
componi ex triſtitia, & deſiderio, non tanquam ex
partibus conſtituentibus: quia quælibet paſsio eſt qui-
dam

Differentia paſſionũ potentię concupiſcibilis, & iraſcibilis.

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Quomodo creſcit ira in odiũ.

Ad 3. arg.

A dam motus ſimplex, vel forma ſimplex pertinẽs ad qualitatem: ideo non poteſt eſſe compoſita ex duabus formis, maximè quia non erat poſſibile coniungi duas qualitates, vt aliquid vnum conſtituerent, & quandocunque aliquid componitur, vel cõſtituitur ex duobus, aut pluribus, neceſſe eſt alterum eſſe, vt potentiam, & alterum, vt actum, & tamen duæ qualitates ſunt, & duo actus: ideo non eſt poſſibile ex eis ſolis aliquid componi, vel conſtitui. Sed dicitur cõponi ira ex iſtis, id eſt, quòd ex concurſu iſtarum tanquam cauſarum reſultat ipſa ira tanquam quidam effectus. Et tũc dicemus, quod ira ex tribus componitur, ſcilicet, ex triſtitia, deſiderio, & ſpe. Triſtitia enim prior eſt, quia eſt de malo inflicto nobis, & propter iſtud homo mouetur ad retributionẽ, & iſtud

An ira ſit compoſita ex tribus paſſionibus.

B moueri eſt deſiderare. Etiam eſt ibi ſpes, quia ſi non ſperaremus poſſe retribuere nocumentũ iniurianti, non moueremur ad irã, ſed ſolũ triſtaremur tanquã malum patientes, quod repellere non poteramus.

An ira ſit cum ratione. Quæſtio CXXV.

QVAERITVR, an ira ſit cum ratione. Aliqui dicunt, quod non. Nam ira eſt paſſio quędam in appetitu ſenſitiuo, appetitus tamen ſenſitiuus nõ ſequitur apprehenſionem rationis, ſed partis ſenſitiuæ, ergo ira non eſt cum ratione, nec eam ſequitur.

Primũ arg.

Item animalia bruta non habent rationem, in eis tamen ira eſt: Sapien. 7 ſcilicet, ꝙ ſapientia nouit iras

Secundũ arg.

C beſtiarum, ergo ira non eſt cum ratione. Item ebrietas ligat rationem, & tamen adiuuat iram, ergo non eſt ira cum ratione, quia tunc in ſolis habentibus rationem ſolutam eſſet ira.

Tertium argum.

Item patet, quia ſi ira eſſet cum ratione, vbi eſſet magis ratio, eſſet magis ira, & tamen ratio ſiue intelligentia perfectius eſt in Deo, & in angelis, quàm homine, ergo eſſet ibi magis ira. Sed falſum eſt, quia in Deo, & in angelis nulla ira eſt.

Quartum arg.

Item in ipſo homine, in quo eſt ratio, & ira, quanto eſſet ratio magis vigens, eſſet tanto ira maior, ſed falſum eſt: quia quanto aliquis magis viget in actu rationis, tãto minus de ira, & alijs paſſionibus in eo eſt, cum per rationem omnia moderentur. In illis aũt,

Quintum argum.

D in quibus eſt paucus vſus rationis eſt multa ira, ideo dixit Salomon, quod inter ſtultos ſemper ſunt iurgia ſapiens autem cauet illa, ſcilicet: quia illi, qui ſtulti ſunt neſciunt moderari iram, & ideo ſemper ſunt in contentionibus: non eſt ergo cum ratione.

Dicendum, ꝙ ira aliquo modo eſt cum ratione. Nam ira audit rationem, vt manifeſtet eſſe iniuriam factam: quia aliàs nullus eſſet motus. Et in hoc dicit Ariſt. 7. Ethic differre iram à concupiſcẽtia: quia ira aliquo modo audit rationem, licet non perfectè audiat: concupiſcentia autem nullo modo ſcilicet, ira quidem conſequitur rationem aliqualiter, concupiſcentia autem non: ideo concludit, ꝙ eſt concupiſcentia turpior. Hoc autem apparet magis: quia ira

Differẽtia iræ, & concupiſcentiæ.

E eſt appetitus vindictæ de aliquo, quod exiſtimatur intuliſſe damnum, vel iniuriam. Iſta autem apprehenſio eſt complexa, quia apprehenditur hic ipſum quod iniuriam intulit, & ipſa iniuria illata, & etiam vindicta debita pro illa iniuria: & illud colligit quaſi per modum ſyllogizantis, & diſcurrentis. Nã ratio arguit ſic: Iſte iniuriam intulit, & tunc inſurgit motus iræ, quaſi ſyllogizans: ergo impugnanda eſt, & non expectat vltra mandatum rationis, & ſyllogizare: tamen eſt opus rationis, ergo ira cum ratione eſt aliqualiter. Sic dicitur Ethi 7. ſcilicet, ratio quidem, vel phantaſia quoniam iniuria vel contemptus manifeſtauit, hoc autem quemadmodum ſyllogizans, quoniam oportet talem oppugnare, & poſtea dicit:

A quare quidem ira cõſequitur rationem aliqualiter. Iſtud autem ponitur ad oſtendendam differentiam inter iram, & concupiſcentiam. Nam ira non inſurgit ſine ratione iudicante: concupiſcentia autem nõ expectat ad rationem iudicantem, nec eſt ab ea principium ſui motus: ideo ira eſt paſſio nobilior, quàm concupiſcentia, quia ad rationẽ magis pertinet, quo modo autem ira ſyllogizet dicetur. inf. quæſt. 145.

Ad primum dicendum, ꝙ motus virtutis appetitiuæ poteſt eſſe dupliciter cum ratione. Vno modo vt à ratione præcipiente, & ſic voluntas eſt cum ratione, quia ipſa ſequitur intellectum determinantem, & ob hoc vocatur appetitus rationalis, & eſt rationalis per eſſentiam, vt patet 1 Ethic in fine. Alio mo-

Ad primũ argum.

B do dicitur appetitus cum ratione, id eſt, cum ratione denunciante aliquid factum eſſe, licet non plenè determinante Et ſic ira eſt cum ratione Nam ſi eſſet cum ratione diffiniente, & ſequeretur eam per omnia, eſſet ira aliquis motus factus in uolũtate, & pertineret ad partem rationalem ſecundum eſſentiam. Dicit autẽ Ariſt. lib. de problematibus, quòd ira eſt cum ratione, ſed vt manifeſtante iniuriam. Appetitus enim ſenſitiuus immediatè rationi non obedit, ſed mediante voluntate & ideo rationem nõ auſcultat perfectè. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in animalibus brutis eſt ira: quia licet non habeãt intellectũ, habent tamẽ naturalem inſtinctum ex diuina ratione eis indictum, per quem habẽt motus interiores,

Ad 2. arg.

C & exteriores ſimiles motibus noſtris Etiam licet nõ ſit in eis intellectus, eſt phãtaſia, & imaginatiua, quę colligit intẽtiones particulares, & exiſtimatiua, quæ rationes inſenſatas accipit à ſpeciebus ſenſatis, id eſt, rationem amicitiæ, vel inimicitiæ nocumenti, vel delectationis Et hoc ſufficit ad hoc, ꝙ ſit ira. Quoniam illa nõ ſolum eſt cum ratione, ſed etiam cum phantaſia, vt patet 7. Ethi ſcilicet: ratio quidem, vel phantaſia, quoniam iniuria vel contemptus manifeſtauit. Eſt autem phantaſia in beſtijs, quæ erit loco rationis ideo ibi poterit eſſe ira. Ad tertium dicendũ, ꝙ ira audit rationem aliqualiter, ſcilicet, vt denunciantem iniuriam, vel contemptum factum fuiſſe 7. Ethi licet non audiat vſque ad finem rationem de-

Ad 3. arg.

D terminantem, ſcilicet, an retributio ſumi debeat, & qualiter, & quantum Et ſic non obſeruat regulam rationis omnino, ſed peccat. Vnde ad iram requiritur actus aliquis rationis præcedens. Et etiam eſt ibi impedimentum rationis ſequens propter iram Vnde dicit: Ariſto. lib. de Problematibus quòd illi, qui ſunt multũ ebrij, ita ꝙ nihil habeant de iuditio rationis non iraſcuntur: quia eſt in eis totaliter ligata ratio, ſicut etiam dormiens non iraſcitur, ſed quando non ſunt ita perfectè ebrij, ſunt magis prompti ad iram, ex eo ꝙ in eis impeditur magis ratio ſequi rationabile, quàm in alijs hominibus, cum ſit aliqualiter ligata. Et tamen non eſt ita ligata quin poſſit nunciare factam eſſe iniuriam, quia ad hoc quantũ-

Ebri⁹ quãdo iraſcit, & quãdo non.

E cunque parua apprehenſio rationis ſufficit. Et tamẽ eſt ligata aliqualiter, & non ſufficit iudicare quomodo vindicandum ſit. Et ſic ira non poteſt audire rationem, tunc ad obediendum, ideo ſequitur homo magis iram, quaſi non ſit aliquid, quod eam frenare poſſit. Si autem ratio ſit omnino ligata, non ſolum non poterit iudicare qualiter vindicandum eſt, aut quando, & vbi, & quantum, ſed etiam non apprehendet an iniuria, vel contemptum factum ſit: Et quia ira non fit ſine apprehenſione rationis denunciantis hoc, non poterit homo, qui ebrius eſt, omnino iraſci. Ad quartum dicendum, ꝙ ira licet ſit cũ ratione, eſt tamen quidam motus factus in parte iraſcibili. Iſta autem non eſt, niſi in animalibus, quæ

Ad 4. arg.

habent

habent partem rationalem, & partem ſenſitiuam. Deus autem, & angeli ſunt intellectus puri non habentes partem ſenſitiuam, ideo non eſt in eis ira, licet ſit multum de ratione, vel intellectu.
Ad 5 arg. Ad quintũ dicendum, quòd ſi ira eſſet cum ratione tanquã pręcipiente, ſcilicet, obediẽdo ſibi in omnibus, quæ pręcipiet, ſicut voluntas naturaliter ſequitur intellectũ iudicantem, eſſet verum, ꝙ homines habentes plus de vſu rationis haberent plus de ira. Ira tamen rationem non audit perfectè, ſed audit, vt denunciantẽ iniuriam eſſe factam, poſtea autem nõ audit, ſed perturbat eam, ita vt nõ benè iudicet, ſicut dicit Cato.

Ira impedit animum, ne poſſit cernere verum.

Ideo non eſt plus de ira in hominibus habentibus plus de vſu rationis: immo quãto plus habẽt de vſu G rationis, tanto minus de ira habent: quia vbi rationis vſus eſt perturbatus non poteſt eſſe magnus ergo vbi fuerit multum de ratione, erit paucum, vel nihil de ira, & de alijs paſſionibus: quia totum hominem ſibi vendicabit ratio: ita ꝙ nullus motus in eo ſit, niſi per rationem, & in tali homine vocabuntur omnia rationalia, ideſt, non erit aliquid factũ in homine per aliquod principium, quàm per rationem. Sic dicit: Ariſ lib. de Bona fortuna, quòd vbi eſt multus intellectus eſt pauca fortuna, & vbi eſt multa fortuna eſt paucus intellectus, ſcilicet, vbi eſt intellectus multus, ideſt, homo omnia dirigit per intellectum, non poterit ei quaſi accidere veriſimiliter aliquid, quod non ſit præcogitatum. Ideo quidquid euenerit ſiue bonum, ſiue malum non vocatur fortuna, quia præcogitatum eſt. Fortuna autẽ eſt de his, quæ cogitata non ſunt, ſicut caſus. Et ita è contrario homini tunc eſt multa fortuna, quando omnia quaſi fortuito ſibi eueniunt. Et iſtud eſt, ſi nihil ab eo præcogitatum eſt, quia tunc quidquid acciderit, fortuitum erit. Et ita beſtijs omnia ſunt fortuita. Ita circa paſſiones eſt, quia vbi eſt magnus uſus rationis ratus, uel nullus actus paſſionis eſt, ſed omnia per rationẽ moderata. De his S. Tho. 1. 2. q 46. artic. 4.

An ſit naturalior ira homini, quàm concupiſcentia. Quæſtio CXXVI.

QVAERITVR circa iram, an ſit naturalior homini ira, quàm concupiſcentia.
Primũ ar. Dicunt quidam, ꝙ concupiſcentia ſit naturalior: quia propriũ hominis eſt, ꝓ dicatur animal mãſuetum, ſed ira opponitur manſuetudini, ut patet 4. Ethi. & 2. Rheto. ergo ira non eſt naturalior, quàm concupiſcentia, ſed potius uidebitur totaliter contra hominis naturam.
Secundũ. Item ratio diſtinguitur contra naturam, quia dicimus quædam agere ſecundum rationem, & alia agere ſecundum naturam, ſed ira eſt cum ratione, & concupiſcentia non, ut patet 7. Ethico. & dictum eſt præceden q. ergo concupiſcentia eſt naturalior, quã ira, & ipſa ira non uocabitur propriè naturalis.
Tertium. Itẽ ira eſt appetitus uindictæ, concupiſcentia autem eſt appetitus delectabilium ſecũdum tactum, & guſtũ, ſcilicet, uenereorum, & ciborum, & potuum. Hæc autem ſunt magis naturalia homini, quàm ira: quia faciunt magis ad conſeruationem eius: ergo concupiſcentia erit naturalior, quàm ira.

Dicendum quòd ira naturalior eſt, quàm concupiſcentia: naturale tamen dicitur, quod cauſatur à principijs naturæ, ut dicitur 1. Phyſi. ideo illa paſſio, quæ magis cauſatur à principijs naturæ, erit naturalior.
An ſit ira natura-lior, quã concupiſcentia. Sunt autem duo principalia cuiuſlibet paſſionis, ſcilicet, obiectum, & ſubiectum. Obiectum eſt id, ad quod paſſio mouet: quia omnis paſſio eſt quidam motus factus ad aliquid fugiendum, uel proſequen-
F dum, uel huiuſmodi, ſubiectum autem paſſionis eſt potentia aliqua. Nam fundantur omnes paſſiones in potentijs duabus, ſcilicet, concupiſcibili, & iraſcibili. Si autem conſiderentur concupiſcentia, & ira ex parte obiecti, erit naturalior concupiſcentia, quã ira, quia concupiſcentia eſt circa delectabilia guſtus, & tactus, ſcilicet, cibos, & potus, & venerea. Et iſta ſunt maximè neceſſaria, cũ cibus, & potus ſit iſtud, per quod indiuiduum conſeruatur. Venerea autem ſunt ſolus ipſe modus, quo conſeruatur ſpecies. Et quia conſeruari ſpeciem, & indiuidua eſt maximè neceſſarium, erit maximè naturale. Ira autem eſt circa vindictam, vt obiectum, & circa eum, de quo vindicta appetitur. Nullum autem iſtorum eſt ita natu-
G rale, ſicut ea, quæ in cibo, & potu ſunt. Si autem conſiderentur ira, & concupiſcentia ex parte ſubiecti, ira eſt naturalior, quàm cõcupiſcentia. Poteſt enim cõſiderari natura alicuius ex parte generis, ſcilicet, inquantum animal eſt, vel ſecũdum naturam ſpeciei, ſcilicet, inquantum eſt homo, vel quantum ad complexionem propriam indiuidui, quæ aliquo modo vocatur natura indiuidui. Si conſideretur natura generis, quæ eſt eſſe animal, erit naturalior concupiſcẽtia, quàm ira: quia ex ipſa natura communi animali ſatis habet homo quandam inclinationem ad conſeruandum, & appetendum ea, quæ ſunt conſeruatiua vitæ. Huiuſmodi ſunt cibus, & potus, & venerea. Ideo tunc non ſolum ex parte obiecti, ſcilicet cibi,
H & potus, & venereorum, quæ ſunt ſecundum ſe magis naturalia, dicetur concupiſcentia naturalior, ſed etiam ex parte appetentis, ſcilicet, quia magis inclinatur homo inquantum animal ad cibum, & potũ, quàm ad vindictam, & tamen appetens eſt ſubiectum ipſius paſſionis. Si autem conſideretur natura hominis ſecundum ſpeciem, vel ſecundum complexionem indiuidui propriã, erit ira magis naturalis, quàm concupiſcentia: quia natura hominis eſt eſſe rationale, ira tamẽ ſequitur magis rationem, quàm concupiſcentia: quia aliquo modo eſt ira cum ratione. concupiſcentia autem nullo modo: erit ergo ira naturalior. Etiam actus iræ eſt magis naturalis homini, ſecundum ꝙ homo eſt, quàm actus concupiſcen-
I tiæ. Vnde dicitur 4. Ethic. ꝙ humanius eſt magis punire quod ad iram pertinet, quàm manſuetum eſſe, quia vnunquodque naturaliter inſurgit contra cõtraria, & nociua. Si autem conſideretur natura indiuidui ſecundum propriam complexionẽ, etiam erit ira naturalior, quàm cõcupiſcentia, ſcilicet, quia habitudo naturalis ad reſiſtẽdum facit magis promptè in quolibet homine ſequi iram, quàm habitudo ad concupiſcendum faciat ſequi concupiſcentiam, ſcilicet: Si aliquis homo eſt multum diſpoſitus ad irã, & aliquis multum diſpoſitus ad concupiſcentiam, facilius mouebitur ad iram, qui ad eã diſpoſitus eſt, quàm moueatur ad concupiſcentiam, qui ad illam eſt diſpoſitus, etiam exiſtente diſpoſitione æquali.
K Ratio eſt, quia homo diſponitur ad iram ſecundum ꝙ habet colericam complexionem, colera autem inter cæteros humores facilius mouetur: quia magis aſſimulatur igni: ideo qui diſpoſitus eſt ſecundum complexionem naturalẽ ad iram facilius iraſcitur: quàm qui diſpoſitus naturaliter eſt ad concupiſcentiam concupiſcat. Vnde licet homo ad vtrunque ſit diſpoſitus, quia vtrunque naturæ ſuæ competit: erit tamẽ naturalior ſibi ira inquantum cæteris paribus ad eam facilius mouetur. Et ſic Ariſto. 7. Ethic. dicit iram eſſe naturaliorem, quàm cõcupiſceotia: & propter hoc facilius dari veniam ire quàm concupiſcẽtię, ſcilicet, adhuc naturalibus magis veniam ſequi appetentibus, ira autem naturalis. Oſtendit etiam ibi, Quomodo ira deriuet à parẽtibus in filios.

ibi,quod propter hoc ira magis deriuatur à parentibus in filios,quàm concupiſcentia. Et tamen ea,quę per generationem deriuantur naturalia ſunt. Nam percutiens patrem ſuum ex ira,quæſitus quare eum percuteret,dixit: Etenim ille eum,qui fuit ipſius, & ille eum, qui fuit ipſius,& puerum oſtendens dixit: & iſte me cum vir fiat, percutiet: Connatum enim nobis eſt. Et tractus à filio quieſcere iuſſit apud oſtia, & enim ipſe traxerat patrem vſque huc. Et ſic deriuabatur ira à parentibus in filios, & ſicut vnus filius percutiebat patrem: ita ipſe cum pater fieret percutiebatur à filio ſuo,& ille ab alio. Et ſic cum quærere tur quare hoc faceret,qui percutiebat dixit: connatum eſt nobis,ideſt,naturale eſt omnibus de iſta progenie percutere patres ſuos,& ideo putauit,ꝙ etiam omnes poſteri hoc facerent. Vnde cum percuteret patrem oſtendit filium paruulum ſuum, dicens: iſte percutiet me,quando fuerit factus vir. Et etiam iſti, qui hoc patiebantur putabant hoc eſſe quodammodo iuſtum inquãtum naturale erat: ideo cum pater percuteretur à filio,& traheretur per terram, vt de domo educeretur cum perduceretur ad oſtia: pater dixit filio volenti eum educere de domo: Iam ceſſa, quia ego quãdo patrem meum percutiebam ſolitus eram percutere,& trahere eum vſque ad oſtia. Concupiſcẽtia autẽ non conſueuit deriuari à parentibus in filios per tantam ſimilitudinem, ideo ira naturalior eſt. Maximè enim quia concupiſcẽtia non ſolũ ſequitur diſpoſitionẽ naturalem ad cõcupiſcendũ, C ſed ſæpè ſequitur formã apprehenſam. Vnde cõtingit eos interdum, qui non ſunt diſpoſiti multum ad cõcupiſcendum intẽſius aliquid concupiſcere, quã eos qui diſpoſiti ſunt ad concupiſcendũ. Et hoc quia concupiſcẽtia iſtorum non ſequitur diſpoſitionẽ naturæ: ſed aliquam certam formam apprehenſam, ad quã mouentur intenſiſſimè, & non mouerentur ad alias formas,quia propriè fit in quibuſdam amantibus. Et talis concupiſcẽtia eſt periculoſa,quia poſſunt incidere homines in maniã,vel amẽtiam,& vocatur cõcupiſcẽtia illa,vel paſſio apud medicos amicos amor heroos. Ira autẽ in homine maximè ſequitur cõplexionem. Nam cęteris paribus magis iraſcũtur multũ colerici, quã flegmatici: ideo naturalior D eſt ira concupiſcentia.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum,ꝙ homini eſt aliqualiter naturale eſſe manſuetum: & aliqualiter naturale vindictam petere. Pro quo ſciendũ, ꝙ in homine conſiderari poteſt naturalis cõplexio ex parte corporis:& poteſt cõſiderari ipſa ratio, cõplexio autem naturalis hominis eſt maximè temperata: ideo naturaliter homini cõuenit ſecundum ſpeciem ex parte ſuæ complexionis,ꝙ nõ habeat excellentiam aliquam in aliqua paſſione, ſcilicet, nec iræ, nec audatiæ, nec timoris, & ſic de cęteris: quia iſtę paſſiones competunt animalibus perfectis, & variãtur in eis ſecundum modũ complexionis ipſorũ: ideo animalia illa quę ad medium temperamẽti deueniunt: oportet ꝙ habeant omnes paſſiones magis E ęquales, ita ꝙ in nulla earum notabiliter excedant. Animalia verò,quæ multum recedunt à medio tẽperamenti neceſſe eſt, ꝙ conſequantur paſſiones aliquas multum in extremo: Et quia nõ poteſt aliquod animal deuiando a medio temperamenti declinare niſi ad vnam extremitatem,non poterit habere excellentiam niſi in vna paſſione, quę competit illi modo determinato complexionis. Sic enim leo excellit in audatia,& lepus in timiditate,canis in ira,& ita de cęteris. Homo autem cum ſit naturaliter temperatiſſimus, quia eſt in medio temperamẽti totius complexionis naturæ animalium, non habebit exceſſum ſpecialem in aliqua paſſione,ſed omnes erũt A in eo quaſi moderatè ſe habentes. Et ſiquis ad vnam paſſionem ſit determinatus naturaliter multum excellẽter ſuper omnes alias paſſiones, iſte recedit multum à medio tẽperamenti cõplexionis.

Quid ſit magis naturale homini, manſuetudo an ira.

Ex hac parte igitur competit homini mãſuetum eſſe,quia quibuſdam beſtijs propter extremitatem cõplexionis competit magna ferocitas, quas vocat ſapientia iras beſtiarum Sapientię 7 Homo autem cum non habeat extremitatem in complexione, ſed ſit naturaliter in medio temperamenti non habebit magnitudinem iræ. Et hoc eſt ei manſuetum eſſe naturaliter: Ex parte autem rationis competit hominem iraſci, & manſuetum eſſe, ſecundum quod ratio quodammodo cauſet iram inquantum nunciat cauſam irę, B & quodammodo ſedat iram, inquantum iratus nõ totaliter audit imperium rationis. Quia tamen principium iræ eſt per hoc, ꝙ putatur iniuria,vel contẽptus factus 7. Ethi. & 2 Rhero. hoc autem ipſa ratio indicat, vel apprehendit 7. Ethi. ergo ipſa facit hominem iraſci,quia ſine ea ira non eſſet. Ipſa tamen facit iram eſſe paruam: quia ſi non eſſet ratio in homine, eſſet ira eius indomabilis. Eſſe autem hominem mãſuetum non eſt non habere iram, ſed habere irã paruam,& hoc fit partim ex complexione,& partim ex ratione. Ideo homini tam iraſci,quàm manſuetum eſſe naturale eſt. Abſolutè tamen loquendo magis naturale eſt homini iraſci,quàm manſuetum eſſe,vt dicitur 4 Ethic. ſcilicet: Humanius eſt magis punire, C quod pertinet ad iram, quàm manſuetum eſſe, quia vnunquodque naturaliter inſurgit in ſua cõtraria, & nociua.

Ad 2. arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ agere ſecundum naturam, & ſecundum rationem diſtinguuntur in eis, in quibus ſunt tanquam principia diſtincta, ſcilicet, quia in quibuſdam eſt natura, in quibus non eſt ratio. Illa tamen,quibus ratio eſt natura ſua, agere ſecundum rationem eſt agere ſecundum naturam. Ita de homine eſt, ꝙ ratio eſt ſibi natura: ideo cum ira aliquo modo ſequatur rationẽ, dicetur ira naturalis homini. Et hoc modo non diceretur naturalis eſſe ira alicui alteri animali, quia nulli alteri rationem habere naturale eſt. Aliter poteſt dici, ꝙ diſtinguitur agere ſecundum rationem, & ſecundum D naturam: quia quæ agunt naturaliter habent ſe determinatè ad vnum,quę verò ſecundum rationem, agunt per libertatem,ideo non ſunt determinata ad vnum,ſed poſſunt in oppoſita. Sic dicit Ariſt 9. Meta. ꝙ potentiæ naturales ſunt determinatæ ad vnũ, rationales verò poſſunt ad oppoſita. Et hoc modo etiam ira poſſet dici naturaliter,quia licet ipſa ſequatur rationem tanquam denunciantem iniuriam eſſe factam,non tamen audit poſtea quid ratio præcipiat, ſed ſecundum ſe determinata eſt ad vindictam, & non poteſt moueri in oppoſitũ. Ideo naturalis eſt, & tamen magis dicitur naturalis primo modo. Et ſecundo modo dicetur ira naturalis inquantum non ſequitur determinationem rationis: quia tunc ſicut E per rationem poteſt homo oppoſita iudicare, ita per iram poſſet homo moueri aliquando ad vindictam, & aliquando non, quod falſum eſt. Et non dicetur eſſe ira per rationem, ideſt, ſequens rationis determinationem, vel præceptum, ſicut ſequitur iſtud voluntas, quæ etiam eſt ad oppoſita, ſicut intellectus. Ira tamen non eſt ad oppoſita, nec aliqua paſſio, & ſic poteſt dici naturalis, & tamen hoc modo quælibet paſſio eſt naturaliter: quia nulla eſt ad oppoſita, nec ſequitur determinatè rationem. Sed dicetur naturalis primo modo, quia ſequitur aliqualiter rationem, quæ eſt natura propria hominis.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, quòd cibus, & potus, & venerea ſunt magis naturalia homini, quàm vindicta, & iſta ſunt obiectũ,

& ſic conceſſum eſt concupiſcentiam eſſe naturaliorem in ira ex parte obiecti, ſed non ex parte ſubiecti. De his ſanctus Tho. prima ſecundæ. quæſt. 46. art. 5.

An ira ſit grauior, quàm odium. Quæſtio CXXVII.

Primum argum.

QVAERITVR, an ira ſit grauior, quàm odiũ. Aliqui dicũt, ꝙ ira ſit grauior, quia dicitur Prouerb. 27 Ira non habet miſericordiam, nec erumpẽs furor: odium autem aliquando habet miſericordiã, ergo ira grauior eſt, quàm odium.

Secundũ.

Item grauius eſt malum pati, & de malo dolere, quàm ſolum malum pati: qui autem oderunt aliquos, ſatis cõtentantur, ꝙ illi malum patiantur, etiam ſi non ſentiant: irato autem non ſufficit hoc, ſed maximè cupit, quòd mala patiens ſentiat illa, & putet ſibi venire in retributionem, vt dicit Ariſto. 2. Rheto. ponens differentiã iſtam inter iram, & odium: ergo ira grauior eſt, quã odium.

Tertium.

Item quanto plura concurrunt ad conſtitutionem alicuis, tanto illud ſtabilius eſſe videtur, ſicut habitus eſt permanẽtior, qui ex pluribus actibus cauſatus eſt, ſed ira cauſatur ex tribus paſſionibus, ſcilicet, triſtitia, deſiderio, & ſpe, vt oſtenſum eſt. ſup. qõ. 122. odiũ autem eſt vnica paſſio ſimplex, quę nõ cauſaẽ ex alijs, ergo ira erit ſtabilior, & grauior, quã odiũ.

Dicẽdũ, ꝙ licet eſſe paſſionũ ſit à duobus, ſcilicet, à ſubiecto, & obiecto, vt dictũ eſt pręce. q. tamẽ propriè ſpecies paſſionis, & ratio ipſius accipitur ab obiecto Nam potẽtia eſt ad multum generale, cum in eadem potentia ſint multę paſſiones, & tamen reſpectu eiuſdem obiecti vnico modo ſumpti eſt vnica paſſio. Ideo non poteſt accipi ſpecies paſſionis à ſubiecto, ſed ab obiecto, & ſecundum hoc conſiderari poterit, deinde magnitudo, vel grauitas paſſionis.

Odiũ eſt deterius ira, ſed ira eſt impetuoſior.

Eſt autem obiectum iræ, & odij idem materialiter, ſcilicet, nocumentum, quod inferendũ eſt. Nam ſicut, qui odit aliquem, appetit ei malũ: ita iratus malum appetit ei, cui iraſcitur, ſed differt obiectũ iſtud ſecundum rationem: quia odiẽs appetit malum ei, quem odit inquantum illud malum eſt: iratus autẽ non appetit malum inimici, quando ei iraſcitur inquantum malum eſt, ſed inquantum habet quandã rationem boni, & iuſti, ſcilicet, inquantum æſtimatur ab irato eſſe iuſtum ad retribuendum ei pro malo, quod fecit. Nam vindicta retributionem dicit: Ideo impoſſibile eſt illam deſiderari, niſi ſecundum quandam rationem iuſti. Et ſic odium eſt per applicationem mali ad malum, quia odiens reſpicit tanquam malum, vel diſconueniens ſibi eum, quẽ odit, quia aliàs nõ odiſſet eum. Et ſic applicat malum malo, id eſt, malum, quod vult illi malo, cum malũ vult. Iratus autem applicat bonum malo, quia illum, de quo vindictam quærit reſpicit vt malum, & nocentem, ipſam autem vindictam applicare vult ei ſub ratione boni, & iuſti. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ ira minus habet de ratione mali, quàm odium, quia odiũ vult malum ſimpliciter: ira autem bonum vult, licet contingat illud eſſe malum Et tamen poterit eſſe bonum: quia poſſumus alicui ſecũdum iuſtitiam velle nocumentum inquantum ipſe illud meruit, & ita iratus vult: ideo ira bonum quoddam dicit: Sed peccat iratus inquantum non plenè audit rationẽ, & ob hoc excedit modum illius. Apparet ergo, ꝙ odium ſit malũ grauius, quàm ira: quia odium ſemper eſt malum, ira autem aliquãdo eſt bonum. Iſtud autem eſt quantum ad grauitatem mali. Secus autẽ de grauitate impetus: quia ira eſt impetuoſior odio, & alijs paſſionibus partis concupiſcibilis, quia mouet ad retributionem, & propter malum ſuſceptũ. Odium autem mouet ſine deſiderio retributionis,

F cum cauſetur odium etiam in illo, qui nunquã malum paſſus eſt. Sicut aliquis odit omnes ſarracenos, licet nunquam eos viderit, & ita quis odit omnes latrones, licet ab eis nullum malum vnquã paſſus ſit.

Ad 1.

Ad primum dicendum, ꝙ in ira, & odio duo poſſũt conſiderari, ſcilicet, ipſum, quod deſideratur, & intenſio deſiderij. Quantum ad ipſum, quod deſideratur, ſcilicet, nocumẽtum, ira magis habet miſericordiam, quàm odium. Nam qui odit deſiderat malum alicui ſecundum ſe, id eſt, non propter aliquod malum, quod fecit, quaſi volẽdo ei retribuere, ſed vult ei malum, quia talis eſt, ſcilicet, inquantum putatur ſibi eſſe diſconueniens. Et ideo nullus terminus eſt in volendo malum, ſi vult malum in infinitum: quia

G ea, quæ propter ſeipſa aliquis vult, ſine mẽſura vult, ſicut dicitur. 1. Polit. Et ſic diuitias auari ſine menſura volunt: quia non eas ad vſum, ſed propter ſeipſas volunt, vt ibidem dicitur: Et ſic dicitur de odiente, ſiue inimico Eccle. 12. Inimicus ſi inuenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine, id eſt, faciet malum quantum potuerit, iratus autem vult malum ei, in quem iraſcitur, non propter ſeipſum, ſed inquantum iuſtum ad retribuendum pro malo, quod ille fecerit. Ideo ſi iratus retribuerit tantum, quantum ipſe putat iuſtum eſſe inferri pro malo, quod paſſus eſt, placatur, & miſeretur. Vnde dicit Ariſt. 2 Rheto. ꝙ iratus ſi fiant multa miſerebitur, id eſt, ſi fiant tanta quanta ei videantur ſufficere ad vindictam. Et ſequitur ibi:

Quis magis miſeretur odiens vel iratus.

H Odiens autem pro nullo miſerebitur, id eſt, etiam ſi multa mala inferantur ei, quem odit, adhuc non miſerebitur, ſed ſemper plura vellet. Si autem conſiderentur ira, & odium quantum ad intenſionem deſiderij, ira magis excludit miſericordiam, quàm odiũ excludat eam, ſcilicet, quia motus iræ eſt feruẽtior, & ideo quouſque putauerit iratus ſatisfactum eſſe pro iniuria illata non ceſſabit, & erit impetus fortis magis, quàm odij. Hoc autẽ eſt, vt ſup. diximus, quia ira mouetur ad retributionem, odium autem non eſt ad retribuendum, cum ſit odium in illis, qui etiã nunquam paſſi ſunt iniuriã, nec ſe paſſos exiſtimãt. Alia cauſa eſt, quia motus iræ eſt per motum, & inflammationem coleræ. Eſt autem ipſa velocior in

I motu ſuo, & impetuoſior, quàm alij humores. Ideo odiũ, qđ magis pertinet ad melãcholicum humorẽ nõ ita eſt velox, nec impetuoſum in motu, ſicut melãcholicus humor ad motũ eſt pigrior. Et hoc ſignificatur in eadẽ auctoritate, ſcilicet. Ira nõ habet miſericordiã, nec erumpens furor. Et ſequitur: Impetũ autẽ cõcitati ſpiritus ferre quis poterit? Quaſi dicat, difficile eſt. Ideo quando durat ille impetus, ita non recipit miſericordiã, ſed illo ceſſante miſeretur.

Ad 2. ar.

Ad ſecundũ dicendum qđ ira non appetit malũ alicuius inquantũ malum eſt, ſed inquantũ habet rationẽ iuſti retributiui. Vindicta autẽ fit, vel retributio per inflictionẽ pęnę.

De conditionibus pœnę.

Pęna autẽ de ratione ſua habet, ꝙ ſit contraria voluntati, quia ſi eſſet omnino volita,

K nõ eſſet pęna, ſed potius mercẽditas, habet etiã de ratione ſua, ꝓ ſit pro aliqua culpa, quia malũ, qđ infertur ſine cauſa poteſt vocari malũ, vel nocumentũ, ſed non pęna. Eſt etiã de ratione eius, ꝙ ſit afflictiua, quia ſi non affligit, pęna nõ eſt. Iſta tria ſunt de ratione pęnę: ideo oportet ꝙ ille, qui punitẽ, ſentiat: quia aliàs non eſſet pęna afflictiua, cum afflictio ſit ſenſus nocumenti Etiam non eſſet inuoluntaria, cum non poſſit voluntas alicui repugnare, niſi recognoſcatur: vt non conueniens. Et quia pęna etiam debet eſſe pro culpa, vult iratus, ꝙ punitus ſentiat ſe puniri pro malo, qđ fecit: quia aliàs quantũ ad eum non haberet rationem pęnę, & ſic iratus vult, ꝙ punitus ab eo pro retributione ſentiat ſe puniri, inquantum pę-

na eſt

na eſt inuolontaria, & doleat de punitione: inquantum pęna eſt afflictiua, & cognoſcat ſe hoc recipere pro iniuria, quā intulit inquantum pęna eſt pro culpa: & ſic iratus non ſolū vult, ꝙ ille, contra quē iraſcitur, malū patiatur, ſed etiā, qđ iſtud ſentiat. Odiēs autē vult, ꝙ ille, quem odit malū patiatur Et nō curat an ſentiat iſtud, vel non, ex eo, ꝙ non vult malū alicui in ratione pęnæ, vel vindictæ, ſed ſolū, vt malū. Quod autem deterius ſit iſtud, qđ homo patitur, & de quo dolet, quàm id, qđ ſolū patitur, & non dolet, falſum eſt: quia maius malū eſt inſipientia, & fatuitas, & iniuſtitia, quā malum quod ſentitur in corpore, & tamē nemo triſtatur de ſua fatuitate, aut iniuſtitia. Quia qui fatuus eſt, non ſentit ſe eſſe fatuū: qui autē iniuſtus eſt, licet ſe cognoſcat iniuſtū, quia B tamen nō eſt hoc ſibi inuoluntariū, non triſtatur de eo, & ſic aliqua ſunt maiora mala, quæ ſuſtinentes non triſtantur, quā alia, de quibus triſtamur, ſic dicit

Ad 3. arg. Ariſt. 2. Rheto. Ad tertium dicendū, ꝙ ſi aliquid cauſat ex pluribus cauſis erit ſtabilius, ſi omnes illę cauſæ accipiantur vt vnius rationis. Sicut habitus cauſatus ex pluribus actibus cęteris paribus eſt firmior, quā ille, qui ex paucis cauſatus eſt: quia omnes actus ad cauſandū habitū ſe habent ſub eadē ratione, cū quilibet eorū ſit naturaliter cauſatiuus habitus. Secus quando conueniunt plures cauſę ſub diuerſis rationibus, & tunc poterit eſſe ſtabilius id, qđ ex paucioribus eſt. Immo ita eſt in naturalibus: quia iſtud, qđ habet plures partes diuerſarum rationum conſti- C tuentes ipſum facilius deſtrui poteſt, cū per deſtructionem cuiuſlibet earū poſſit deſtrui: quæ autē ſimpliciora ſunt, magis diuturna ſunt. Patet differentia vt in homine, & in lapidibus. Idem eſt in artificiatis, quia artificiata, quæ conſiſtunt ex multis partibus variè ſe habentibus facilius pereunt, & deordinantur. Ita de ira eſt, quia ipſa habet tres cauſas diuerſarum rationum, ſcilicet, triſtitiam, deſiderium, & ſpem, vt oſtenſum eſt. ſup q. 122 odium autem habet vnicā cauſam, ſcilicet, diſſimilitudinē, vel diſcōneniētiam ad id, de quo eſt odiū, & ſic poteſt eſſe permanentius. Quod odiū prouenit ex cauſa permanētiori, quàm ira. Quia ira prouenit ex quadam mutatione animi propter iniuriā factam, vel æſtimatam, D odium autem prouenit ex aliqua diſpoſitione, quæ in homine eſt, ſecundum quam reputat ſibi nociuū, & diſconueniens eſſe id, qđ odit. Et ideo ſicut paſſio, quæ eſt quidam motus citius tranſit, quàm habitus, vel diſpoſitio: quia habitus habet magnam firmitatē in ſubiecto, diſpoſitio habet aliqualem, paſſio autem nullam habet, cū ſit quidam motus, ideo ira nō poteſt eſſe permanens ſicut odium: maximè quia diſpoſitio accipitur hic non pro habitu imperfecto, ſed pro quacunque qualitate habitualiter manente, ſiue ſit naturalis, ſiue acquiſita, ſiue ſit habitus, ſiue diſpoſitio. Et ob hoc dicit Ariſ. 2. Rheto. ꝙ ira ſanari poteſt. odium autem eſt magis inſanabile. Si autem E dicatur, ꝙ odium etiam eſt paſſio, ideo faciliter tranſibit ſicut ira. Dicendum, ꝙ tam ira, quàm odium In quantum ſunt paſſiones quædam tranſire poſſunt. Quia tamen effectus manet quandiu conſeruatur à ſua cauſa conſeruante, erit permanentius odium, quàm ira: quia cauſa odii eſt permanentior, vt dictū eſt. De his S Thom. 1. 2. q 46. art. 6.

An ira ſit ſemper circa illos, ad quos poteſt eſſe iuſtitia.
Quæſtio C X X V I I I.

Primum arg. QVAERITVR de ira, an ſit ſemper circa illos, ad quos poteſt eſſe iuſtitia. Dicunt quidam, ꝙ non, quia interdum eſt ad ea, cum quibus iuſtitia nobis eſſe non poteſt. Quia non eſt iuſtum aliquid homines ad rem irrationalem, ſicut dicitur 5. Ethi. ꝙ nō eſt iuſtum hominis ad poſſeſſionē ſuam, & tamē homo iraſcitur interdū rebus irrationabilibus, & etiā non ſentiētibus, ſicut quis iraſcitur gladio ſuo, quia non bene ſcindit, vel calamo, qui non bene ſcribit, & deſtruit eum, irrationabilia etiam inter ſe iraſcūtur, & ſe percutiunt, vt taurus aurum: & tamen inter ea iuſtū nullum eſſet poteſt, quia hoc ſolū eſt inter homines, qui poſſunt ſub lege aliqua viuere: ergo non eſt ira ſolū ad illa, ad quæ poteſt eſſe iuſtitia.

Itē patet, quia non poteſt eſſe iuſtitia hominis ad ſe ipſum, nec ad illa, quæ ipſius ſunt, vt dicitur 5. Ethi. & tamen aliquando homo iraſcitur ſibiipſi, & percutit ſe, & ſic illi, qui pęnitent ſibiipſis iraſcuntur: quia peccauerunt. Etiā homo iraſcitur manibus ſuis interdum, vel pedibus: quia nō poteſt agere, quæ vult per ea, & percutit ipſa: ergo non eſt ira ſolum inter ea, ad quæ iuſtitia eſt. Secundū argu.

Item poteſt eſſe alicui iuſtitia, vel iniuſtitia ad aliquod genus totum aliquorū hominum, vel ad vnam communitatem totam, vt pote cum ciuitas aliquem iniuſtè læſit: Ita tamen non eſt ad aliquod totum genus, ſed ad aliquod ſingularum, vt dicitur 2. Rheto ira non eſt ſolum ad illos, ad quos iuſtitia, & iniuſtitia eſt. Tertium argu.

Dicendum, ꝙ ira non poteſt eſſe propriè, niſi inter illos, inter quos iuſtitia, & iniuſtitia eſſe poteſt. Et inquantum inter eos magis propriè, vel minus inueniatur iuſtitia, vel iniuſtitia, tanto magis propriè, vel C minus propriè erit ibi. Nam ſicut dictum eſt quæſtione pręcedenti, ita non appetit malum alicui ſub ratione mali, ſed ſub ratione iuſti vindicatiui, vel retributiui. Ideo neceſſe eſt, quod ſit inter illos, inter quos poteſt eſſe retributio, quæ eſt quædam commenſuratio pęnæ pro culpa. Nam lædere aliquem iniuſtum eſt: retribuere autem pro illa læſione iuſtum eſt, ſi ſecundum legem retribuatur. Ideo tam ex parte motiui ipſius iræ, quæ eſt lęſio facta, vel contemptus, aut iniuria facta, quàm ex parte vindictæ, quā appetit iratus, pertinet ira ad illos, inter quos eſſe poteſt iuſtitia, & maximè ex ratione vindictæ, quæ dicit retributionem. Secus autem eſt de odio: quia qui odit non vult malum alicui tanquam re- D tributiuo in malo, quod ille fecit, quæ retributio ad iuſtitiam pertinet, ſed ſolum inquātum malum eſt, & nocet illi, cui malum volumus Et ideo poteſt eſſe odium ad illos, inter quos non poteſt eſſe iuſtitia, & iuſtitia. Et ſic aliquis poteſt odiſſe mortuos, & tamen inter mortuum, & viuentem iuſtum nullum eſſe poteſt, cum mortui non ſint. Et etiam quantū ad id, quod de eis eſt, nō eſt iuſtitia inter mortuum, & viuum: quia propriè iuſtitia eſt inter illos, qui poſſunt ſub eadem lege viuere tanquam duæ partes ſeparatæ æqualiter participantes legem. Et iſtud vocatur iuſtum politicum 5. Ethi. Cætera autem iuſta non ſunt ſimpliciter iuſta, ſed quaſi per quandam metaphoram, vt iuſtum paternum, & iuſtum domi- E natiuum. & hominis ad ſeipſum, vt patet ibidem. Ira igitur propriè ſumpta ad illos eſt, cum quibus iuſtitia eſſe poteſt. Ad 1. arg. Ad primum dicendum, ꝙ ira quanuis ſit cum ratione, poteſt tamen eſſe in animalibus brutis: non quiē, ꝙ bruta rationem habeant ſed inquantū naturali inſtinctu per imaginationem mouentur ad quædā opera ſimilia operibus rationis. Et ſic inquantum motus ille inſurgit in eis per apprehenſionem imaginationis, dicitur ita ſequi rationē. Aliter poteſt dici, ꝙ motus iræ dupliciter poteſt inſurgere in homine. Vno modo ex apprehenſione iniutię, vel paruipēſionis, alio modo ex ſola apprehēſione læſionis, vel nocumenti. Ira autem propriè eſt motus ille inſurgens ex apprehenſione iniuriæ, vel

par-

paruipenſionis indebitè inflictę. Et iſte motus nõ poteſt inſurgere, niſi ratione iudicãre, quia ipſa ſola indicat aliquid eſſe iuſtũ, vel iniuſtũ, & eſſe honorẽ, vel deſpectũ. Sic accipit irã Ariſ. 2. Rhet. dicens, ꝙ ira eſt appetitus ſub triſtitia punitionis per apparentẽ paruipenſionẽ non conuenienter factã. Accipiendo ſecundo modo, ira inſurgit ex apprehenſione imaginationis, quoniã ipſa poteſt apprehendere rationẽ nocumenti, licet non apprehendat rationẽ debiti, vel indebiti, qđ ad ſolã rationẽ pertinet. Et etiã non apprehendit paruipenſionẽ, vel contumeliam. Iſtos duos modos ponit Ariſt. 7. Ethic. dicens: Ratio quidẽ, vel phantaſia, quoniã iniuria, vel contẽptus manifeſtauit: quẽadmodum ſyllogizans, quoniã oportet talẽ oppugnare, iraſcitur confeſtim. Et ſic ponit irã inſurgere per apprehenſionẽ rationis, vel phantaſię. Poterit ergo eſſe in beſtijs ad inuicẽ ira: quoniã per phantaſiã poſſunt apprehẽdere rationẽ nocumenti. Etiã poteſt homini ad beſtias eſſe ira inquantum ſe apprehendit ab eis lęſum, & tamẽ non eſt iſta ira propriè ſumpta, ſicut illa, quæ eſt hominis ad hominẽ: inquantũ non eſt iuſtitia pecori ad pecus, nec homini ad pecus, quia eſt poſſeſſio ſua, niſi accipiatur iuſtitia largè per metaphorã. Hominis autẽ ad res inſenſibiles omnino non poteſt eſſe ira, nec etiã ad mortuos, vt ait Ariſt. 2. Rheto. quia inter hęc non ſolum non poteſt eſſe iuſtitia, ſed etiã iſta nihil ſentiunt de malo, qđ nos inferre poſſumus. Et tamen præcipuũ, qđ quærit iratus inferendo vindictã eſt, ꝙ ille, cui infertur, ſentiat pęnam, & putet illã ſibi inflictã eſſe ex hac cauſa. Cũ ergo dicitur, ꝙ homo iraſcitur gladio, vel calamo, non propriè eſt ira: cũ ſciamus, ꝙ iſta nõ poſſunt nobis iniuriã facere, nec inferre nocumentũ quomodocunq;. Sed dicimur iraſci illis, ideſt, deteſtari ea inquantum non ſunt nobis conuenientia ad operationẽ noſtram. Et ſic magis ea abijcimus, quã puniamus. Ad ſecundum dicendũ ꝙ homo non ira propriè iraſcitur ſibiipſi, ſicut alicui alteri, eo ꝙ non eſt ira iuſtitia, aut iniuſtitia homini ad ſeipſum ſicut ad alterũ. Et tamen homini ad ſeipſum eſt quædã iuſtitia per metaphorã. 5. Ethi. Nam iuſtitia propriè eſt inter duos, qui eadẽ lege poſſunt participare æqualiter. Et viuendo ſub illa lege vnus poteſt benè, vel malè ſe habere ad alterũ. Homo autem vnus eſt in ſeipſo: ideo eiuſdẽ ad ſeipſum iuſtitia propriè eſſe nõ poteſt. Homo tamen quilibet eſt quodãmodo duo homines. Nã habet partẽ rationalem, ſecundum quam poteſt iudicare, & velle, habet etiã ſenſitiuam, ſecundum quã poteſt apprehendere, & appetere. Quia ergo homo propter deſideriũ partis ſenſitiuę, quæ rationali ſubdita eſſe debebat, peccauit ei rebellando: poſtea pars rationalis vindictã de ea ſumit affligẽdo illã, ita vt tantum habeat de triſtitia debitè, quantũ indebitè de gaudio ſumpſit. Et ſic pęnitens dicitur ſibi iraſci aliqualiter, propriè tamẽ non. Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ Ariſt. 2. Ethi. aſſignat vnã differẽtiam inter irã, & odium, ſcilicet, ꝙ odiũ poteſt eſſe ad aliquod vnũ genus totum, ſicut homo odit totum genus latronũ. Ira autem non poteſt eſſe ad aliquod vnũ genus, ſed ad ſingularia aliqua de aliquo genere. Cuius ratio eſt: quia odium cauſatur propter diſconueniẽtiã apprehenſam, ſcilicet, ꝙ homo iudicat iſtud, qđ odit, habere aliquã qualitatẽ diſconuenientem ſibi. Poteſt autem iſta qualitas eſſe in generali, vel particulari: ſicut poteſt aliquis odiſſe omnes latrones, quia omnes iniuſti ſunt, vel omnes ſarracenos, quia omnes infideles ſunt. Ira autẽ cauſatur ex hoc, ꝙ quis reputat ſe eſſe lęſum indebitè per alterius actũ. Omnes autẽ actus ſunt circa ſingularia: ideo non poteſt eſſe ira, niſi circa aliquod ſingulare. Cum autem dica-

Ad 2. arg. — Ad 3. arg.

F tur, ꝙ ad totã communitatem poteſt eſſe alicui iuſtitia, vel iniuſtitia. Dicendum, ꝙ etiam poteſt eſſe ira ad illam. Et tamen non eſt ira ad eam, vt eſt cõmunitas, ſed inquantũ omnia ſingularia de communitate conuenerunt in faciendo iniuriam alicui: quia tunc ſicut poterat quis iraſci vni qui iniuriam intulit, ita poterat iraſci omnibus de communitate: quia omnes ſimul iniuriam intulerunt tanquam vnũ ſingulare. De his S. Thom. 1. 2. quæſt. 46. art. 7.

An ira ſemper inſurgat homini propter aliquod, quod factum ſit contra ipſum. Quæſtio CXXIX.

QVAERITVR, an ira ſemper inſurgat homini propter aliquid, qđ contra ipſum factum eſt. Primum argu.

G Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Deus iraſcitur cõtra nos, iuxta iſtud: iratus eſt Dominus furore in populum ſuũ. Et iſtud: cũ iratus fueris minime recordaberis, homo tamẽ non poteſt facere aliquid contra Deũ, quia ſi aliquid contra eũ faceret iſtud eſſet peccãdo, & tamẽ etiã ſic nihil facit cõtra Deũ Iob 35. Si multę fuerint iniquitates tuę, quid facies cõtra illũ? Q. d. Nihil facere poteris. Itẽ ira eſt appetitus vindictę. Secund. Interdũ tamen appetit homo vindictam facere de his, quæ facta ſunt contra alios, etiã ſi illi nihil pertineãt ad eũ, ergo non eſt ſemper ira propter aliquod, qđ eſt contra nos factũ. Item dicit Ariſt. 2. Rheto. qđ homines præcipuè iraſcuntur, quãdo alij contemnũt ea, circa, quæ ipſi ſtudent. Tertium. Sicut qui ſtudent in phiſi-

H ca iraſcuntur eis, qui deſpiciunt phiſicam, & ſic de alijs. Qui tamen deſpicit ſcientiam non nocet ſtudẽti in ea: ergo non ſemper iraſcimur propter aliquid contra nos factũ. Quartum. Item dicit Chryſo. qđ ille, qui tacet alio dicente, ſibi cõtumelias magis illũ prouocat ad iram. Sed tacens nihil facit cõtra contumeliantẽ: ergo nõ iraſcimur ſemper pp aliquid cõtra nos factũ.

Dicendũ, qđ ira ſemper eſt propter aliquid cõtra nos factũ. Ariſt. n. 2. Rhet. ponẽs differẽtiã inter irã, & odiũ, qđ ipſe vocat inimicitiã dicit: qđ ira ſemper fit ex his, quę ad ſeipſum: inimicitia autẽ etiam ſine his, quæ ad ſeipſum. Si enim putemus eſſe talẽ odimus. Eſt ſenſus, qđ ſi ſit aliqua qualitas in aliquibus, quam putamus nobis eſſe diſconuenientẽ, etiam ſi illi no-

I bis nihil nocuerint, habemus eos, vt inimicos, & in quocũq; putauerimus talẽ qualitatem eſſe, odimus eũ. Sicut quis dicitur: odiſſe omne genus latronum. Ideo de quocunq; putauerit, qđ eſt latro, odit eũ, & ſic iram vult eſſe propter iſtud, qđ contra nos factũ eſt, licet odiũ ſit nullo facto contra nos. Item patet hoc, quia ira dicit appetitũ vindictę. Vindictã appetere eſt appetere pœnã pro aliquo inquantũ illa eſt retributiua pro malo, qđ ille fecit. Nã aliàs non vocaretur vindicta, ſed nocumentũ, ſi ille, qui patitur, malũ non fecit, & non inferretur ſibi pro malo, qđ feciſſe putatur. Oportet ergo eſſe iniuriã ſaltem exiſtimatã ad hoc, qđ ſit ira. Iniuria tamen omnis non prouocat ad irã, ſed ſolum illa, quę pertinet ad illũ, qui vin-

K dictã appetit. Nã ſicut naturaliter vnuſquiſq; appetit propriũ bonum, ita naturaliter repellit malũ proprium. Iniuria autẽ facta ab aliquo non pertinet ad aliũ, niſi ille fecerit aliquid, qđ ſit aliquo modo contra ipſum. Ideo motiuum iræ ſemper eſt per hoc, qđ aliquis reputat contra ſe aliquid factũ: aliàs autẽ nõ mouebitur. Sicut videmus, qđ nõ mouetur homo ad irã pro iniurijs illis, quę inferuntur aliquibus gentibus, ad quas nullã habet conuerſationẽ. Ad primum dicendum, qđ Deus dicitur iraſci peccantibus largè, Ad 1. arg. non ſecundum paſſionẽ animi, quia non poteſt eſſe in eo, cũ non ſit animal. Et etiã, quia iſta paſſio eſt afflictiua eius, in quo eſt, quouſque retribuerit 4. Ethi. In Deo autem afflictio nulla eſſe poteſt, ſed dicitur

eſſe

eſſe ira in eo ſm̃ effectum,ſ. qa punit nos, ſicut Iudex A
vr̃ crudelis eſſe latroni, quẽ ſuſpendit: & tñ non eſt
crudelis,vt ait Hier.ſup Iſa. & hr̃ 23.q.5.c.Nõ eſt cru
delis.Dr̃ ergo Deus hoc modo nobis iraſci, & hoc ꝑ
aliquo facto ꝯ ſe,de quo ipſe vindictam vult facere.
Peccator.n.peccãdo nihil põt nocere Deo effectiuè,
tñ ex parte ſua dupliciter agere vr̃ ꝯ Deũ.Primò,qa
contẽnit eum,mãdata eius trãſgrediendo. Secundò
inq̃tum infert nocumentũ alicui exiſtẽti ſub diuina
prouidẽtia, & tutela,ſiue ſibi ipſi,ſiue alteri. Sicut dr̃
aliquis offendere aliũ,ſi offendat aliquẽ de eis,q̃ ad fa
Ad 2. arg. miliam ſuã pertinent. Ad ſm̃ dđm,ꝙ iraſcimur ꝯ il-
los,q nocent alijs,& vindictã appetimus,inq̃tum illi,
quib.nocẽt,ſunt aliquid noſtrum,i.ad nos ꝑtinentes
cõſanguinitate,vel affinitate,amicitia,vel familiari- B
tate, vel alijs modis, aut ſaltem ꝑ ſolã naturę cõica-
tionẽ. Nam ẽt ſm̃ hanc quilibet homo eſt aliquid al-
terius,quia vnicuiq; mandauit Deus de ꝓximo ſuo.
Et ꝑ hanc cõicationem hoĩes inuicem ſunt amici,&
benefaciunt ſibi. Vt patet in errorib. viarum, vt dici-
tur 8.Ethi. Et ſic iniuria cuiuſcunq; aliquo modo ꝑti
net ad quẽcunq; alium:ideo põt de illa iraſci. Ad ter
Ad 3. arg. tium dđm, ꝙ iſtud, in quo ſtudemus,maximè puta-
mus eſſe bonum noſtrũ Ideo amici,qui inter ſe ꝯue-
niunt in maximis bonis ſuis cõuiuunt in eis,q̃ maxi
mè ſtudẽt,vt poetę in ꝯpoetizando,& venatores in-
ſimul venãdo,vt dr̃ 9. Ethi.in fi Et ſic qñ deſpicit̃ ma
ximum bonum noſtrum,putamus nos deſpici:& ex
hoc arbitramur nos læſos,& ſic iraſcimur, quaſi pro
Ad 4. arg. iniuria. Ad 4.dicendũ,ꝙ eum quis alteri cõtumelias
dicit ex magna ira ſi ille taceat vr̃ contemnere iram C
eius,cũ nõ reſpiciat ad dicta illius,quaſi nihil eſſẽt,&
ex hoc putãt ſe paruipẽdi. Et iſta paruipẽſio eſt aliq̃d
factũ ꝯ ipſũ, ꝑꝑ qđ iraſcit̃. De his S.Th. 1.2.q.48 ar.1.

An ſola paruipenſio, vel deſpectus alicuius moueat ipſum. Quæſtio C X X X.

QVAERITVR. an ſola paruipenſio, vel deſpe
Primum arg. ctus alicuius moueat ipſum ad iram: Dñt quidã
ꝙ non:quia aliqñ ira fit cum homo non exiſtimat ſe
paruipẽdi. Dicit.n.Damaſc. ꝙ iniuriam paſſi,vel exi-
ſtimãtes pati,iraſcunt̃:interdum tñ homo iniuriã pa
titur,& nulla paruipãſio eſt, ſicut ſi ꝑ vim magnę po D
teſtatis inferr̃ ſibi nocumentum, non dicet̃ contẽni,
Secundũ arg. ſed iniuriã recipere. Itẽ dolere de ꝯtemptu,vel parui
penſione pertinet ad illũ, cuius eſt honorẽ appetere:
bruta tñ honorem nõ appetunt,quia nec intelligũt,
nec apprehendunt q̃d ſit honor: ideo nõ triſtabũtur
de paruipẽſione,& tñ bruta mouent̃ ad iram, cũ per
cutiunt̃,vt dr̃ 3.Ethi.ergo nõ inſurgit ira ex ſola par
uipẽſione. Item Ariſt. 2.Rheto. ponit ẽt alias cauſas
irę,ſcilicet, obliuionem, & exultationem in aduer-
ſis, & denunciationem malorum, & eufortunijs, &
impedimentum conſequendi propriam voluntatẽ:
ergo non eſt ſolum motiuum irę paruipenſio.

Dicendum,ꝙ ſic ſ̃.dict.eſt,q.128 ira põt accipi du
pliciter, vno modo ꝑ appetitu vindictæ iniurię, vel E
ꝯtemptus indebitè facti. Alio modo, vt eſt appetitus
retribuendi pro lęſione,vel nocumento inflicto,aut
æſtimato. Accipiendo ſecundo modo iram,eſt ma-
gis largè ira,& tunc nõ reducit̃ oĩs ira ad paruipẽſio-
nem propriè ſumptam tanq̃ ad motiuum:qa homo
iraſcit̃ beſtijs,à quib.non contemnit̃, nec putat ſe cõ
temni,niſi ſit oĩno inſanus. Etiã iraſcitur brutum al-
teri bruto,ſed neutrũ ab altero contemnit̃,nec con-
temni ſe putat. Accipiendo autẽ iram primo modo
eſt propriè ſumpta, & tunc oĩs ira pertinet ad parui-
penſionem tanq̃ ad motiuum. Et ſic accipit Ariſtot.
2.Rhet.dicẽs,ꝙ ira eſt appetitus ſub triſtitia punitio-
nis ꝑꝑ apparentẽ paruipẽſionẽ non conueniẽter fa-
A ctam. Et licet multę cauſę ponant̃ aliæ magis ſpecia
les irę, tñ non reducunt̃ ad paruipenſionem,ſ.ꝙ ꝑꝑ
hoc homo ſm̃ eas iraſcit̃,quia in eis reperit̃ paruipen
ſio aliqua. Ponũtur aũt ſm̃ Ari.2.Rheto. tres ſpecies
paruipenſionis,ſ. Deſpectus, vt cũ quis alterum pro
nullo reputat,& epireaſmus,i. impedimentũ conſe-
quẽdi ꝓpriam voluntatẽ, & contumeliatio,i. verba
contumelioſa dicere. Et poſtea ad iſta tria pñt magis
reduci in ſpeciali oĩa motiua irę,& iſta tria ad parui-
penſionẽ immediatè reducunt̃. Hoc põt̃ dupl̃r intel
ligi:vñ modo,quia ira appetit nocumẽtum alterius,
inquantũ habet rõnem iuſti vindicatiui: ideo in tñ
q̃rit vindictã,inq̃tum putat̃ eſſe iuſta ab eo,q lęſus ẽ.
Vindicta aũt non fit iuſtè,niſi de eo, qđ iniuſtè factũ
B eſt,quia aliàs non eſt vindicta. Et ideo ꝓuocatiuũ ad
iram ſemper eſt aliq̃d inflictũ ſub ratione iuſti. Vnde
dicit Ariſt. 2 Rhet. ꝙ ſi putauerint hoĩes eos,qui lęſe-
runt eſſe iuſtè paſſos, non iraſcuntur. Nõ.n.fit ira ad
iuſtum,i.ſi ille,qui lęſus eſt putauerit eos,qui læſerũt
eũ eſſe iuſtè paſſos,i. ꝙ tm̃ malum receperunt,q̃tum
intulerũt,qđ eſt iuſtè pati,ſ.ꝑ cõmenſurationẽ, q̃ iu-
ſtitia facit,5.Ethi. non iraſcunt̃ eis,i.amplius nõ deſi-
derãt de illis vindictam ſumere. Et ſubdit cauſam,ſ.
Nõ.n.fit ira ad iuſtũ,i.non iraſcit̃ aliquis alicui qñ iu-
ſtum putant. Et tñ poſtq̃ lędens tm̃ paſſus eſt, q̃tũ in-
tulit,iã iuſtus eſt,qa nihil debet legi,nec homini,nec
põt ei quicq̃ mali iuſtè infligi. Contingit aũt triplici-
ter nocumentũ alicui inferri.ſ.ex paſſione,ex ignorã
tia,& ex electione, vel ĩduſtria, ſiue ex certa malitia.
Tunc.n.aliquis maximè iniuſtũ facit qñ ex induſtria
C nocumentũ infert alteri, vt dr̃ 5.Ethi. ideo maximè
iraſcimur ꝯ illos,quos putamus ex ĩduſtria nobis no
cuiſſe. Si.n.putemus aliquos ex paſſione, vel ex igno
rantia nobis intuliſſe nocumentũ,vel nõ iraſcimur
ꝯ eos,aut valde minus,q̃ ſi ex electione egiſſe putare
mus. Agere.n.ex paſſione,vel ignorãtia diminuit rõ-
nẽ iniurię.& eſt quodãmõ ꝓuocatiuũ miſericordię,
& venię. Qui aũt ex induſtria nocumentũ intulerũt
ex cõtemptu peccare vñr:ideo ꝯ eos maximè iraſci-
mur. Vnde dicit Ariſ.2.Rheto. De his,q ꝑꝑ irã aliq̃d
ꝯ nos fecerunt, aut non iraſcimur,aut minus iraſci-
mur. Non.n.vñr ꝑꝑ paruipenſionẽ egiſſe. Secũda rõ
D eſt,qa paruipenſio excellentię hoĩs opponit̃. Illa.n.q̃
hoĩes putant nullo bono eſſe digna, paruipẽdunt, vt
vt dr̃ 2.Rhet.in oĩb.autẽ bonis nr̃is,& ex illis excellẽ
tiã q̃dam q̃rimus Et ideo quodcũq; nocumentũ no-
bis inferat̃ inq̃tum excellẽtię derogat, vr̃ ad paruipẽ
ſionem ꝑtinere. Ideo oĩa nocumẽta nobis ab aliq̃b.
volũtariè inflicta ſufficiẽter ad irã mouent, inq̃tum
in eis inuenit̃ q̃dam rõ paruipẽſionis. Et ſic paruipen
ſio eſt ꝓprium motiuũ irę. Ad 1.dđm,ꝙ ex quacũq; Ad 1. arg.
cauſa alia p̃ter contẽptum nocumentũ inferat̃ ali-
cui iniuria minuit̃: ſolus aũt ꝯtemptus,vel paruipen
ſio irã auget,qa ipſe ſolus eſt cã irę propriè dictę. Cũ
aũt dr̃, ꝙ põt qs recipere iniuriã à magna poteſtate,
& nõ dicet̃ contẽni. Dđm,qđ non iudicabit̃ iſte con
E tẽptibilis ꝑꝑ hoc, ꝙ paſſus eſt, ẽt ſi nõ vindicet iſtud,
qa à magna ptãte paſſus eſt,& tñ poteſtas,q̃ ſibi nocu
mentũ indebitè intulit, nõ intuliſſet niſi aliqualiter
eũ contẽneret, non reputãdo eum potentẽ ad ſe de-
fendendũ,aut ad inferendũ ſimilia. Et ſic neceſſe eſt,
ꝙ in oĩ nocumento volũtariè, & indebitè alicui in-
flicto cõtemptus q̃dam ſit. Ad 2.dđm, ꝙ licet aĩalia Ad 2. arg.
bruta nõ apprehendãt ꝓpriè honorẽ,& ꝯtumeliam,
aut paruipenſionẽ:tñ in eis eſt appetitus naturaliter,
ad q̃dam excellentiã materialiter, i. q̃ nõ cognoſcũt
ſub rõne excellẽtię, & oĩb. volentib᷒ tollere illã ex-
cellentiẽ iraſcunt̃. Aliter põt dici,ſicut ſ̃.dict.eſt,ꝙ in
beſtijs nõ eſt ira ita ꝓpriè dicta, ſicut in hoĩe. Ideo in
eis ſufficit apprehẽdi nocumẽtũ eſſe inflictũ ad hoc,

ꝙ moueanꝰ ad irã, licet nõ ſit ibi paruipẽſio, nec illã F
Ad tertiũ argu. appͦnendãt. Ad 3. dđm, ꝙ oẽs illę cauſæ particulares,
q̃ oo iũtur à Ar. 2. Rhe. vt motiuę ad irã, reducunꝰ ad par
uipẽſionem. Ad ipsã n. obliuio ptinet, qa ſiquis ſuſce
perit à nobis bona, & obliuiſcaꝰ eo͞r, vr̃ nos cõtẽnere,
qa ea. q̃ magna putamus, memorię iofigimus. Sic ẽt
exultatio in aduerſis Nã ille, q exultat nobis pñtibus,
cũ oos triſtamur, non vr̃ curare de malo nr̃o, ſed cõ-
tẽnere iſtud: iõ putamus nos paruipẽdi Sic ẽt annun
ciatio malorũ in euſortunijs, qa parũ de nobis curat,
& cõtẽnit boonũ nr̃m ille, q oobis exñtib. in delecta-
tione anoũciat aduerſa, de qb triſtemur, & ſic parui-
pẽdit nos. Impedimentũ ẽt proprię voluotatis nobis
ꝑitans non pp aliq̃ vtilitatẽ ſuã, ſed ſolũ, qa vult no-
bis nocere, cõtẽnit nos. cũ tollat bonũ nr̃m ſine cã.
Et ſic oĩa iſta ꝓuocaot irã inquantũ in omnib. eis in-
ueniꝰ q̃dam paruipenſio. De his S. Th. 1. 2. q. 47. ar. 2.

An excellentia alicuius ſit cauſa, vt facilius iraſcatur.
Quæſtio CXXXI.

Primum argu. QVAERITVR de cauſa motiua irę. ſ. an excellen
tia alicuius ſit cauſa, vt facili⁹ iraſcaꝰ. Aliqui dñt,
ꝙ non: quia potius paruitas eſt cauſa ad hoc. Dicit. n.
Ariſ. 2. Rhe. ꝙ maximè aliq iraſcunꝰ cum triſtanꝰ, &
infirmi, & egeni, & qui non hñt quę cõcupiſcunt, oĩa
tñ hęc ad defectũ ptinent: ergo defectus in hoĩe facit
Secũdum argu. ipsũ magis prõptũ ad irã, q̃ excellẽtia ꝓpria. Itẽ Ariſ.
eo li dicit, ꝙ aliqui tũc maximè iraſcunꝰ, qñ in eis cõ
tẽniꝰ iſtud, de quo põt eſſe ſuſpitio, qđ eis nõ inſit, vel
inſit eis debiliter, ſed cũ putant ſe multum excellere
ĩ illis, in qb. deſpiciuoꝰ oõ curãt. Prędicta tñ ſuſpitio
ex defectu ꝓuenit: ergo defectus eſt magis cã alicui,
Tertium argu. ꝙ iraſciꝰ, q̃ excellentia. Itẽ ea, quę ptinẽt ad excellẽtiã
faciũt hoĩem gaudere, & nõ iraſci, ſicut dicit Ariſto.
2. Rhet. ꝙ in ludo, ĩ riſu, in feſto, & ꝓſperitate, in ɔſu-
matione operũ, in delectatione non turpi, & in ſpe
optima homines non iraſcuntur. Omnia autem hęc
pertinent ad excellentiam quãdam: ergo excellentia
non ſolũ non facit iraſci, ſed potius iram prohibet.
Dicendũ ꝙ, vt ſ. habitũ eſt, ira fit pp paruipẽſionẽ ap
parẽtẽ, pręc. q. Tãto ergo aliquis ad iraſcendũ eſt faci
lior, q̃to in eo paruipẽſio magis apparere põt. Et hoc I
eſt, qñ paruipẽſio indebitè fit. Et qa illi, qui ſunt in ali
qua excellẽtia magis indebitè paruipendunꝰ, q̃ alij, ſi
paruipẽdanꝰ in eo, in quo excellũt. Ideo q̃to fuerint
aliq excellẽtiores, tãto ad irã proniores ſunt. Qui aũt
non habent tantã excellẽtiam non pñt tã iniuſtè cõ
temni, qa bonũ, quod in eis ɔtemnit non eſt tã excel
lens: ideo non hñt cauſam, vt tã grauiter, & tã prom
ptè iraſcanꝰ, ſicut pr̃, & benefactor, & amicus habẽt
cauſam, vt magis iraſcanꝰ ſi non amenꝰ, vel ſi ɔtriſte-
mus eos inq̃tum debitũ noſtrum ad illos maius eſt, q̃
ad alios, & ſic excellẽtia eſt cauſa irę. Ita dicit Ariſ. 2.
Rhe. qđ qui excellẽtiã hñt facilius, & magis iraſcunꝰ.
Ad 1. arg. Ad 1. dđm, ꝙ tam excellentia, q̃ defectus reddũt ho-
minem promptũ ad iraſcẽdum. Et hoc inq̃tum iſta K
duo extrema facilius ſe hñt ad paruipenſionẽ, q̃ me-
dius ſtatus, ſ. nec multũ deficiens, nec multum excel-
lens. Põt. n. accipi cauſa irę in eo, q iraſciꝰ, dupliciter.
Vno modo ſm habitudinem ad motiuum irę. Et ſic
excellentia alicuius eſt cauſa, vt de facili iraſcaꝰ. Mo
tiuum. n. iræ eſt indebita paruipenſio, vt dictum eſt.
Et, tñ quanto aliquis excellẽtior eſt, tãto iniuſtius cõ-
temnitur in eo, in quo excellit. Ideo q in aliqua ex-
cellentia ɔſtituti ſunt, maximè iraſcunꝰ ſi contẽnan
tur in eo, in quo excellũt. Sicut ſi diues in pecunia ɔ-
temniꝰ, vt innuat pecuniã ſuam nihil eſſe, aut nihil
valere. Aut ſi robuſtus circa robur ɔtemnaꝰ innuen-
do, ꝙ ſit debilis, & ſic de alijs. Alio modo põt cõſide-
F rari cauſa iræ in eo, qui iraſcitur ex parte diſpoſitio-
nis, q̃ in eo relinquitur ex tali motiuo. Eſt autem mo
tiuum ad irã nocumentum, qđ contriſtaꝰ licet iſtud
nocumentũ accipiaꝰ ſpecialiter ſub ratione paruipẽ
ſionis. Ea aũt, q̃ ad defectũ ptinẽt, maximè ſunt con-
triſtãtia. Ideo hoĩes ſubiacentes defectib facilius ira-
ſcunꝰ, quia plura ſunt, in quib. ɔtriſtari poſſint, q̃ alij,
& qa defectus illi ſunt grauiores, & tãto maiorẽ tri-
ſtitiã cauſantes inq̃tum grauiores ſunt, ſed ira opera-
tur cũ triſtitia, qa eſt appetitus puniẽdi cũ triſtitia,
vt dr̃ 2. Rheto. ergo deficiẽtes circa aliquid magis tri
ſtabunꝰ, & iraſcẽtur. Et ſic tã excellentia, q̃ defectus li
cet ſint inter ſe oppoſita, ſũt cauſę mouentes ad irã,
& nõ ſtatus medius Ad 2. dđm ꝙ ille, q deſpicitur in Ad 2. arg.
G eo, in quo manifeſtè excellit, nõ reputat ſe pati aliqđ
malum, ideo nõ habet vnde iraſcat, qa ira ſp̃ ꝓſuppo
nit triſtitiã, & triſtitia eſt de malo: q ergo putat ſe nõ
hr̃e malum, non põt iraſci. Et ſic q multũ excellunt
nõ iraſcunꝰ ſi contemnanꝰ in eo, ĩ quo manifeſtè ex-
cellũt. Hoc verũ eſt, niſi fiat ɔtemptus ille ex inuidia,
vel malo aĩo, ex intẽtione deſpiciẽdi bonũ, quod ille
habet, qa tunc tanto grauius qs iraſceꝰ, q̃to in maiori
excellẽtia exñs cõtẽnitꝰ. Et ob hoc cũ quis eſt mani
feſtè robuſt⁹, ſi dicaꝰ de eo, ꝙ eſt debilis, & fiat irriſio,
nõ curat, qa ſcit manifeſtum eſſe ſe eſſe robuſtũ Si tñ
crederet, ꝙ robur ſuũ cognitum inq̃tum eſt talis ex-
cellẽtia ɔtemneretꝰ, quaſi nihil valeret, vel nullo bo-
no dignũ eſſet, haberet maximã cauſam iraſcẽdi, qa
H non poterat eſſe maior paruipẽſio. q̃ cum totum bo-
num eius contemnebaꝰ. Et ita eſt de ſingulis excellẽ-
tijs, ſ. qa excellẽtes non putãt ſe irrideri verè, licet ir-
rideaꝰ, quia irridenꝰ quaſi non habẽtes excellẽtiam.
Et cũ ipſi videant, ꝙ illa oĩb nota eſt, non putant ſe
verè, ſed iocosè irrideri. & ſic non iraſcunꝰ. Si tñ pu-
tent ſe verè irrideri, ita ꝙ crederet eos nõ habere bo
nũ, quod hñt, vel ſi cognitũ contemneret tanq̃ nihil
valeret. nulli grauius iraſcũtur, q̃ excellentes in eo, in
quo excellũt. Si qs aũt ſit, de quo ſuſpitio haberi poſ-
ſit, ꝙ nõ habeat bonum iſtud, de quo irrideꝰ, vel ha-
beat iſtud debiliter, aut quod habeat malum, de quo
irridetur, etiam ſi non verè contemnaꝰ, iraſcitur, qa
ſp̃ ſe putat verè contemni. Et iſta eſt dr̃ia, quam vul-
I gariter dicimus inter verum ludum, & iocoſum Nã
ludus iocoſus eſt ad gaudium: ludus autem verus irã
ſuſcitat. Ad tertium dicendum, ꝙ oĩa illa impediũt
hominem iraſci inquantum impediũt triſtitiam, qa
oĩa hęc important quandã lætitiam. Et cum qs lętaꝰ
non habet, de quo triſteꝰ. Ira tñ fit ſine triſtitia: ideo
iſti non iraſcunꝰ. Si tñ iſti putent ſe ɔtemni verè q̃tũ
ad bona illa, in quib. gaudent, ſ. ludus ſuus, aut riſus,
feſtum, & proſperitas, & operum cõſumatio grauiſ-
ſimè iraſcenꝰ, quia putabunt ſibi inuideri, & ſubſana
ri in bono, quod habent, & ex odio contemni in bo
no, quod habent. Et tunc tanquam excellentes con-
temnantur de excellentia ſua grauius iraſcuntur.
De his Sanct. Thom. 1. 2. quæſt. 47. artic. 3.

An paruitas alicuius, vel defectus ſit cauſa, vt contra aliquem iraſcamur. *Quæſtio* CXXXII.

QVAERITVR de cauſa iræ ex parte eius, con-
tra quem iraſcimur, ſcilicet, an paruitas alicu- Primum argu.
ius, vel defectus ſit cauſa, vt contra eum iraſcamur.
Aliqui dñt, ꝙ non: qa potius defectus ꝓuocat ad mi
ſericordiam, q̃ ad iram. Dicit. n. Ariſ. 2 Rheto. Qđ in
his, q confitenꝰ, & pęnitent, & humilianꝰ non iraſci
mur, ſed magis ad eos miteſcim⁹ ſicut canes nõ mor
dent eos, q reſident, i. eos, qui nõ reſiſtunt ſibi, ſed ceſ-
ſant quaſi victi ſint. Hæc tamen ptinent ad paruita-
tem, ꝙ cõfiteaꝰ quis ſe peccaſſe, & pęniteat, & humi-
lietur,

liceṫ:ergo paruitas,& defectus nõ eſt cauſa irę, ſed miſericordię. Itẽ nullus eſt maior defectus,q̃ mori,quia mortuus nullo mõ manet in ſeipſo:mortuis aũt nõ iraſcimur,ſed deficit ira ſi aliquã ꝯ eos habebam⁹:ergo defectus iram nõ prouocat,ſed potius aufert. Itẽ nemo putat aliquẽ eſſe paruũ,vel defectuoſũ ex hoc ꝙ amicus eius eſt. Et tñ ſi amicus oſtenderit, vel non adiuuerit,iraſcimur ꝯ eum magis,q̃ ꝯ alios, Pſ 44.Si inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtiq;: tu verò homo vnanimis dux meus,& notus meus,i. Quia homo,qui erat mihi vnanimis maledixit mihi ſuſtinẽdum nõ eſt: ergo nõ cauſaṫ ira pp defectum, vel paruitatẽ alicuius. Dicẽdum,ꝙ defectus alicuius põt eſſe cauſa,vt ꝯ eum grauius iraſcamur. Non quidem,ꝙ alieni iraſcamur ex eo, ꝙ defectuoſus eſt, qa ex hoc magis miſeremur ,ſed ꝙ ſi aliqs defectuoſus nos lęſerit, vel ꝯtempſerit grauius iraſcemur. Nam ꝓuocatiuum irę eſt paruipenſio iniuſtè facta. Et qa paruitas eius,cui iraſcimur auget magnitudinẽ contemptus,iraſcemur tãto grauius illi, q̃to fuerit defectuoſior. Sicut.n.q̃to aliqs excellẽtior eſt tãto iniuſti⁹ ꝯtemniṫ,ita q̃to qs defectuoſior eſt,tãto iniuſtius, & indignius deſpicit alterũ . Et ob hoc valde iraſciṫ ſapiens ſi ꝯtemnatur ab inſipiẽte,& nobilis,ſi ꝯtemnatur à ruſtico, & diues ſi deſpiciaṫ à paupere.Sic dicit Ariſt.2.Rhet. ꝙ diues iraſcitur ꝯ pauperẽ ſi cũ deſpiciat, & principans ꝯ ſuum ſubiectum. Ad primũ dicẽdum, ꝙ aliqñ paruitas, & defectus miſericordiam ꝓuocat,& aliqñ maiorẽ ſuſcitat irã. Iſtud aũt eſt,ſm ꝙ ſe habet diuerſimodè paruitas defectus ad ipſã paruipenſionẽ.Nam,vt dictum eſt, paruipẽſio indebitè facta eſt cauſa irę.Quãto ergo fuerit maior paruipenſio,& magis iniuſtè facta,erit ira maior,q̃to verò paruipẽſio minor fuerit, erit ira minor. Paruitas aũt,& defectus aliqñ facit ad augmẽtum paruipẽſionis. Et tunc eſt ꝓuocatiuũ irę . Nam q̃to minor eſt,q deſpicit aliũ,tãto deſpectus maior eſt.Sicut tãto aliqs habet minores vires, q̃to à minore ſuperaṫ . Etiam q̃to minor eſt, q deſpicit:tãto eſt iniuſtior deſpect⁹. Quia q eſt in aliqua excellẽtia habet vnde gloriet,& vnde alios deſpiciat, q autẽ defectuoſus oĩno eſt, nihil habet vñ glorieṫ, et vnde alios deſpiciat, ſed potius vñ deſpiciatur.Si ergo alios iſtè paruipenderit, erit iniuſtiſſima paruipẽſio, & ſic defectus eius,cui iraſcimur eſt cauſa irę,ſ. maioris irę . Aliqñ aũt paruitas, & defectus deſpectũ minuit.Nam nõ eſt paruipenſio,niſi fiat aĩo paruipendẽdi,ſicut non reputaṫ iniuria, quæ nõ fit aĩo iniuriandi. Et qa viri ſimplices,& ignorantes ſi interdum ꝯtemnãt aliquem excellentẽ, faciũt fortè hoc, qa neſciunt an ꝯtemnunt. cum ignorent in quo ꝯſiſtit contẽptus,qa ad hoc oportebat,ꝙ ſcirẽt,in quo ꝯſiſtit honor debitus illis,quos ꝯtemnũt, non curabiṫ de contẽptu illorum , qa paruitas eorũ diminuit rõnem contẽptus,quia neſciunt qd faciũt. Et ſic ſi pueri prauè loquanṫ,& irrideant aliquos, nõ aduertit ad hoc , qa paruitas illorum minuit rõnem paruipẽſionis,nec propterè faciunt aĩo paruipendendi,ſed qa gaudent in his leuitatibus. Et ira interdum cũ aliq ſunt,qui nihil boni, aut mali inferre poſſint, & ſi aliquẽ contempſerint non aduertiṫ ad eos, quia tales ipſi ſunt , ꝙ per eorũ actum nemo ſe iudicaret cõtemni , ſed potius eſſet dedecus ad tales reſpicere. Hoc modo ad eos,qui ꝯfitentur ſe peccaſſe,& pœnitent,& humilianṫ,miteſcimus,quia iſta paruitas eorũ minuit rationẽ ꝯtemptus.Quia ſicut per retributionẽ, & ſatisfactionem tolliṫ tota iniuria , & dãnũ, Ita cũ ex parte fuerit ſatisfactum alleuiatur iniuria. Paruipenſio autem eſt ex eo, ꝙ aliqs alium ꝓ paruo, vel nullo reputat. Directè ergo ſatisfactio eſt ꝙ iſte,q in nullo reputauit aliũ, vt ſe in aliquo reputaret,ſeipſum in nullo,vel in paruo reputet, vt aliũ in magno reputet. Ita cũ quis alterũ ꝯtempſerit, vel ei iniuriã intulerit, ſi ꝯfitetur ſe malũ feciſſe,& dolet, & veniã petit,ſeipſum in paruo reputat,quia ſic corã illo,quẽ contempſerat.humiliat,& illũ reputat in magno,qa aliàs coram eo non humiliareṫ,nec veniã peteret de iniuria illata.Et ſic iſta paruitas, vel potius paruificatio alleuiat iniuriã , & reddit nos mites, vt iã minus iraſcamur, Prouerb.15. Sermo mollis frãgit iram,i. mitigat illam, & ſic paruitas aliqñ prouocat iram,& aliqñ mitigat eam.

Secundũ. — Tertium. — Ad 1. arg. — A — B — C — D — E

Ad 2.dicendũ,ꝙ mortuos põt aliquis odiſſe,nemo tñ illis iraſcitur. De ira cauſa eſt duplex. Prima,qa mortui non pñt dolere,cum nõ ſentiant mala,q̃ nos eis inferre volumus,& tñ iratus infert malũ, & vult,ꝙ ſentiãt iſtud ille, q patiṫ, & ſciat hoc ſibi inferri pro malo,qđ fecit.Secunda cauſa eſt, quia iratus nõ infert malum,niſi inq̃tum eſt retributiuum ꝓ malo,qđ factum eſt. Qđ pertinet ad rationẽ iuſtitię. Ideo rõ vindictę nõ eſt,ꝙ reddaṫ alicui malũ ſine menſura,ſed ꝙ reddatur tantum q̃tum putatur ſufficere in recõpẽſatione mali, qđ intulit. Vnde qñ irati putãt iniuriantes ſufficiẽter punitos non iraſcũtur amplius,vt dr 2.Rheto. Defuncti aũt habent maximũ malorum,ſ.qa totũ eſſe perdiderunt. Ideo pro qualibet iniuria ſufficiẽs vindicta eſt q̃tum ad ipſum inferentẽ,ꝙ moriatur. Nõ quidem ꝓ quãtitate afflictionis,q̃ ſuſcipit in hoc,qđ moriṫ, ſed pro malo, qđ incurrit p mortem. qa peruenit ad terminum malorũ, ita, qđ iam maius malum ei eſſe non põt: ideo ꝯ defectũ ira ceſſat. Iſta aũt intelliguntᷓ de defuncto q̃tum ad ſeipſum, quia ſic oĩno eſſe ceſſat, licet partes ſuas maneãt ſeparatę, & iterũ redibit ad eſſe. Ipſe tñ q̃diu mortuus eſt nihil eſt. Etiã iſta intelliguntur q̃tũ ad noſtrã cognitionem ſenſitiuã , & cõem exiſtimationẽ . Nam ſm fidei veritatem ſcimus mortuos nõ oĩno perire,ſed mutare ſtatũ ,cum ad meliora poſtea ꝑuẽturi ſint, niſi eorũ indignitas hoc excludat, & tñ ad ſenſum iſta non cognoſcunṫ, quia ſicut mortuos amplius non videmus,nec aliqd eorũ apud nos manet ,ita reputamus eos tanq̃ nullo modo exiſtentes. Ira aũt eſt motus paſſionalis pertinens ad partẽ inferiorẽ hoĩs, ſ. ſenſitiuam, ſm quam ſola ſenſibilia hõ cognoſcit,& ea ſola deſiderat,vel refugit. Ideo ſicut non põt eſſe amor paſſionalis, vel delectatio,aut deſideriũ de illo bono,qđ nullo mõ eſt ſenſibile, Ita nec põt eſſe ira,niſi ꝯ iſtud malum,qđ habet aliquod eſſe in ſenſu. Defuncti autẽ nullum eſſe hñt ſm ſenſum, qa inter nos nec vñr,nec ꝯuerſanṫ:ideo ad eos ira eſſe nõ põt.Habent tñ defuncti aliqđ eſſe in ſenſu nr̃o, ſ.in imaginatione,non ſm ſe, ſed ſm ꝙ manẽt in nobis ꝑ cogitationem,& imaginationem,q̃ de eis habemus. Et q̃tum ad hoc põt qs amare defunctos,vl deſiderare illos,aut odiſſe eos. Nã & hoc modo dicimus eis poſſe accidere bona, vel mala ex eufortuniis, vel infortuniis ꝓnepotum, & amicorũ, vt dicit Ariſt.1. Ethi.c.ꝓnepotũ, aut fortunas. Ad ipſos tñ ẽt ſic manẽtes ira eſſe nõ põt,quia iratus deſiderat, ꝙ punitus pœnã ſentiat, & putet ꝓ hoc ſibi inferri, vt dictũ eſt. Mortui tñ, ꝓut ſunt in opinione nr̃a,malum nõ ſentiũt,licet malũ eis accidere poſſit: iõ ira nõ ẽ ad eos. Ad 3.dđm, ꝙ amici ſi nocuerint ꝓuocãt magnã irã, quia tanto iuſtius aliqs iraſciṫ q̃to ab eo offendiṫ,qui eũ magis amare tenebaṫ. Et ſic de amico eſt. Vñ non oportet,ꝙ ſolus defectus, vel paruitas ex parte alicuius ſit cauſa,vt magis iraſcamur, ſed multæ aliæ sũt, ſ.oẽs illę, quę pñt facere augmẽtum in paruipẽſione, pp quam eſt directè ira. Et qa amicum eſſe auget paruipenſionẽ,ſi ab eo amicus contemnatur:ideo ẽt ſi amicũ eſſe nõ dicat paruitatẽ, cauſat irã maiorẽ,ſi contẽnit,vel nõ adiuuat. De his S.Th.1.2.q.47.art.4.

Ad 2. arg. — Cauſa duplex quare non iraſcimur mortuis. — Ad tertiũ argu.

An ira cauſet delectationem. *Quaſt.* CXXXIII.

QVAERITVR de ira q̃tum ad effectum ſuum. ſ. an ira cauſet delectationem. Dñt aliq, ꝙ non: (Primum argu.) q̃a delectatio excludit triſtitiam, cũ ſint oppoſita. Ira tñ ſemper eſt cũ triſtitia, 2. Rhet. ſ. ira eſt appetitus cũ triſtitia, & 7. Eth. dr̃, ꝙ quicunq; aliquid ꝑ iram facit, (Secundũ argu.) triſtatus facit: ergo ira delectationem nõ cauſat. Itẽ dicit Ariſt. 4. Ethi. c. de mãſuetudine, qđ irati punitio quietat impetum irę, delectationem pro triſtitia faciens. Ex quo patet, ꝙ delectatio ꝓuenit iratis ex punitione, ſiue retributione. Punitio aũt tollit irã, quia ceſſat ira cũ retribuerit iratus, 4. Ethi. ergo adueniẽte delectatione tollit̃ ira. Et ſic nõ eſt delectatio effect⁹ irę, q̃a tunc maximè maneret cum ira tanq̃ cum ſua (Tertium argu.) cauſa ↄſeruatiua. Itẽ nullus effectus impedit ſuã cauſam, cũ ſit ſuę cauſę ↄformis. Sed delectationes impediũt irã, vt dr̃ 2. Rheto. q̃a magnę delectationes ſunt medicina triſtitię: ergo delectatio nõ eſt effectus iræ.

Dicẽdum, ꝙ ira q̃dam delectationẽ cauſat, & tñ diuerſimodè. Pro quo ſciẽdum, ꝙ delectationes ſenſibiles, qñ maximę ſunt medicinę ſunt ↄ triſtitiam. Et ſic q̃to ꝑ delectationem ↄ maiorem triſtitiam p̃ſtat̃ remedium, tãto delectatio magis percipit̃, & dulcius ſentit̃, quàm ſi nulla ſibi triſtitia aduerſaret̃. Sicut potus dulcis eſt hoĩ, quia eſt aliqd ſibi conueniens ad naturę ↄſeruationem, & tñ ſi non ſitit, paucã dulcedinẽ habet. Si verò fuerit ſitis grauiſſima, erit poti⁹ maximè delectabilis. Ex hac ergo cauſa in ira cauſat̃ magna delectatio, inq̃tum apponit̃ aliqua delectatio, vt remediũ triſtitię, ex qua ira cauſata eſt. Nam ira non põt cauſari, niſi ꝑ illationẽ nocumẽti, quod ↄtriſtat. Remediũ aũt huius triſtitiæ eſt vindicta, inq̃tum eſt retributiua ꝓ malo inflicto. Et q̃to fuerit maior triſtitia inflicta, maior delectatio cauſabit̃ per vindictã. Si ergo fuerit vindicta pñs, realiter ſequit̃ delectatio, & illa perfecta eſt, cũ nihil vltra deſideret̃, ſed ſolum vindicta, q̃ iam hr̃. Cũ ergo eſſet motus ad vindictã, neceſſe eſt, ꝙ pñte vindicta ceſſet totaliter ira, q̃a habito termino ceſſat mot⁹. Et ſic dr̃ 4. Eth. ꝙ irati ceſſant cum retribuerint, vel quieſcũt, ſ. ceſſant ab ira. Si aũt vindicta nõ ſit pręſens, põt adhuc delectare ipſum iratum, inq̃tum põt ſibi dupliciter eſſe præſens. I Vno modo ꝑ ſpem. Nã res illa, q̃ aliquis ſperat, i. confidit ſe habiturũ, aliquo modo ſibi pñs eſt, & in cogitatione illius ſm ꝙ eſt in ſpe, vel ſolũ in ſperãdo delectatio q̃dam eſt. Ita ẽt in ira: nullus. n. iraſcit̃, niſi qui vindictam ſperat, i. ↄfidit ſe poſſe hr̃e, quia q̃ putat ſe nõ poſſe hr̃e illam nõ iraſcit̃, ſed triſtat̃, vt dicit Auic. in libr. de Aĩa. Si ergo ſperat, gaudet. Et q̃a neceſſe eſt iratum ꝑ iram gaudere. Alio mõ vindicta fit pręſens ipſi irato ꝑ cogitationẽ. Nam ea, q̃ aliquis ↄcupiſcit vult ſꝑ cogitare, & gaudet immorari in cogitatione illorum. Sicut cũ quis ↄcupiſcit valde aliquid: dũ tñ non putet ſibi eſſe impoſſibile iſtud hr̃e, gaudet cogitãdo in illo, & in hoc vellet ſꝑ manere. Sic dicit Ari. 2. Rhet. ꝙ ꝑꝑ hoc imaginationes ſomniorũ ſunt hoĩ K delectabiles, & vellet homo manere in eis. Et quod ſomniũ longo tp̃e duraret. & cũ intercipit̃ ꝑ euigilationẽ, vel aliàs eſſe ceſſat, quodãmodo cõtriſtat̃ hõ. Hoc aũt eſt, q̃a contingit hoĩ in ſomnijs euenire delectabilia in cogitatione, de quib homo valde gauderet hñdo. Ideo gaudet ĩ cogitãdo, ſicut dicit Quintil. in cauſa, vel declamatione de ſepulchro incãtato introducẽs matrẽ, cuius filius mortu⁹ erat, & veniebat in ſomnium ei ꝑ noctem tanq̃ ſi viuẽs eſſet. Vñ ipſa loquit̃ ad maritum dicẽs. Gaude inq̃t marite, gaude, fortaſſe filiũ nocte ꝓxima videbis, illum, quẽ crudelib flãmis exuſſiſti, ex quo cineres, & oſſa ſuperſunt, iuuenẽ videbis. Ego certè totis noctib. mr̃ ſũ, video F fruor. Ecce dicebat, ſe matrẽ totis noctib. i. ꝑ ĩtegras noctes, q̃a durabat ei ſomniũ de p̃ſentia filij ꝑ totam noctẽ. Et dicebat, video, & fruor, i. maximè delector, quia frui eſt delectari in aliqua re, q̃ ꝑꝑ ſeipſam amamus, vt Aug. dicit. Et ſic ſunt delectationes magnæ in cogitationib quorundã ſomniorũ. Et hoc ſolum eſt, q̃a accidit hoĩ ibi cogitare delectabilia, quę poſſidere deſiderat. Ita ergo cũ iratus maximè deſideret vindictã, tanto magis delectabit̃, q̃to magis in ea cogitauerit, & q̃to fuerit ira maior, q̃a maior vindicta deſiderat̃ maior erit delectatio in cogitatione illius. Ira ergo delectationẽ cauſat, non q̃dem, ꝙ ipſe motus irę in ſe delectabilis ſit, cũ potius ſit amarus, vt dicet̃ ſeq. q. ſed eſt delectatio ꝑ habitudinẽ ad vindictã, G q̃ per irã deſiderat triſtatus. Sicut ſitis in ſe nõ eſt delectabilis, ſed potius afflictiua. Et tñ ei, qui vult delectari in bibẽdo, ſitis iocũda eſt, inq̃tum ꝑ eam potius dulcis efficit̃. Vnde ꝑꝑ hoc hoĩes interdũ ſibi ſitim ꝓcurant, & tñ non ꝓcurarent ſi ipſa in ſe delectabilis nõ eſſet, aut delectionẽ non cauſaret aliquo modo. Qđ aũt dictum eſt irã eſſe cum delectatione, verũ eſt de illis, q̃ laxãt habenas irę ꝓponẽtes vindictã ſumere. Nã eis delectationem cauſat ira ꝑ cogitationem vindictæ. Sic. n. dixit Ariſ. 1. & 2. Rheto. inducẽs quoddã ꝓuerbium, ſ. Ira multũ dulcior melle diſtillãte in pectorib. virorũ creſcit. Ira aũt eſt in pectore ꝑ cogitationẽ, quia q̃ in aĩa nr̃a ſunt dicimus eſſe in pectore. Sicut Papa dr̃ habere oĩa iura in ſcrinio pectoris ſui, H i. in intellectu ſuo, & nõ in mẽbranis. Et ſic ira prout eſt in cogitatione eſt dulcior melle diſtillãte. Si q̃s tñ ꝓponat non exigere vindictã, ira eſt ſibi multũ amara, & affligit̃ valde quouſq; in ſe motũ illum digerat. In quo indiget tp̃e. Et dum digerit̃ hoĩes ſunt moleſtiſſimi ſibi ipſis, & amicis, ſicut dicit Ariſt. 4. Ethi. de amaris. q̃ ſunt difficiliter ſolubiles ab ira. Si q̃s aũt ꝑꝑ virtutẽ voluerit irã ĩ ſeipſo occultare, ne ſit alijs moleſtus, tanto erit ſibi moleſtior. Nã ira ꝑ hoc, ꝙ oñdit̃ euaporat, ſicut ignis, q̃ clauſus erat ꝑ euaporationẽ facilius extinguit̃ ſi aperiat̃: ſi aũt clauſus mãſerit lõgo tp̃e durabit. Et iõ in iſtis iratis delectatio nulla ẽ, eo ꝙ ipſi nitunt̃ reſiſtere irę. In illis verò, q̃ eã adiuuãt delectatio eſt ſicut ſ. diximus. (Ad 1. arg.) Ad 1. dcm̃, ꝙ delectatio, q̃ perfecta eſt excludit iram cũ excludat oẽm triſtitiã. Iratus tñ. q̃ ſimul habet triſtitiã, & delectationẽ non triſtat̃, & gaudet de eodẽ, ſed triſtat̃ de iniuria illata: gaudet autem de vindicta cogitata, vel ſperata. Vel qñ realiter habebit̃ gaudebit de illa, ſicut de effectu ꝓducto ꝑ irã. Nã nõ gauderet q̃s de vindicta. niſi triſtitiã habuiſſet, & ꝑ hoc fuiſſet iratus. Vñ triſtitia ſe habet ad irã ſicut principiũ: delectatio aũt ſicut finis, vel terminus. (Ad 2. arg.) Ad 2. dcm̃, ꝙ delectatio adueniens facit ceſſare triſtitiã, qñ delectatio eſt pñs, & eſt perfecta. Nã tunc ira non manet. Secus aũt de delectatione, q̃ eſt in ira ꝑ ſpeciem vindictę, & ꝑ cogitationem de illa: q̃a iſta delectatio manet ſimul cũ ira, & cauſat̃ & ↄſeruat̃ ab ea. Delectatio autem ꝑfecta, quę hr̃ ꝑ K realem vindictã, etiam eſt effectus irę. Et cũ dr̃, quod deberet manere cum ira, dicẽdum, quod nõ ſequit̃, q̃a hoc eſſet ſi ira eſſet cauſa efficiẽs, & ↄſeruans illius delectationis. Põt aũt eſſe ſolũ efficiens, & tunc non eſt incõueniens, ꝙ ceſſet ira adueniẽte delectatione, ſicut motus eſt aliquo mõ cauſa termini in deducendo ad ipſum, & tñ habito termino ceſſat oĩs motus. (Ad tertiũ argu.) Ad tertium dicẽdum, ꝙ delectatio impedit triſtitiã, ſ. illa delectatio, quę eſt ante triſtitiam, & conſequẽter impedit irã, ne cauſari poſſit q̃diu manet delectatio. Ipſa tñ delectatio, quæ eſt de ſpe vindictę, eſt poſt iram. Et iſta nõ impedit̃ per iram: immo ꝑ hoc, ꝙ eſt, ira eſt delectatio ſperata, & cogitata, i. in ſperãdo vindictã, & cogitando de ea. De his S. Th. 1. 2. q. 48. art. 1.

An

An feruor ſit effectus iræ, & ei conueniat propriè. Quæſtio CXXXIIII.

QVAERITVR, an feruor ſit effectus irę, & con-
ueniat ei propriè. Aliqui dñt, ꝙ nõ: quia feruor *Primum argu.*
ptinet ad amorẽ, qui eſt principium, & cauſa omniũ
paſſionum. Sed cauſa eſt potentior, q̃ effectus ſuus: er-
go cum amor faciat feruorẽ, ira non faciet maximè
feruorem. Item illa, quæ de ſe excitãt feruorem per *Secundũ argu.*
tpis diuturnitatem magis creſcunt, ſicut amor diu-
turnitate cõualeſcit: ira tñ temporis lõgitudine mi-
nuitur, & debilitatur. Dr̃ enim a Rheto. ꝙ tp̃s quie-
tat iram: ergo ira nõ propriè cauſat feruorem. Item *Tertium argu.*
ſi feruor addatur feruori augmentat eum, ſicut quã-
titas addita quantitati. Ira tñ magna ſuperueniens fa-
cit iram præcedentem mitiorem eſſe, vt dr̃ 2. Rheto.
ergo ira feruorem non cauſat. ſed potius minuit.

Dicendum, ꝙ ira cauſat magnũ feruorem, qui vo-
cat̃ inflammatio, vel accẽſio. Vnde dicit Damaſc. ꝙ
ira eſt feruor, qui circa cor eſt ſanguis factus ex eua-
poratione fellis. Pro quo ſciendum, ꝙ in oĩb. paſſio- *De generatione iræ, & habitudine eius ad amorẽ.*
nib. aĩæ fit aliqua trãſmutatio in corpore, licet in q-
buſdã ſit multum ſenſibilis: in alijs aũt parum, vel ni-
hil. Et illa mutatio exterior corporalis proportiona-
tur neceſſario motui appetitus, cũ ex illo fiat. Nã in
oĩ paſſione modus generationis eſt, ꝙ prius virtus ap-
prehẽſiua, ſ. phantaſia, vel imaginatiua apprehendit
aliquid ſub rõne boni, vel mali. Et tũc appetitus ſen-
ſitiuus mouetur ad proſequendum, ſi bonum eſt, vel
ad repellendum, aut fugiẽdum. ſi malum eſt. Ex iſto
autẽ motu appetitus ſequit̃ quędam trãſmutatio in
corpore, cũ vis appetitiua ſit virtus quędã affixa cor-
pori, quę principaliter, & determinatè cõſiſtit in q-
buſdam partib. corporis. Ideo ad motũ ipſius appeti-
tus, qui eſt motus ſpiritualis ſequit̃ motus realis. ſiue
naturalis in corpore, maximè in partib. illis, in quib.
eſt illa vis appetitiua. Et tunc neceſſe eſt, ꝙ ſm differẽ-
tiam motus in appetitu in magno, & paruo ſit dr̃ia
transmutationis corporalis. i. ꝙ qñ motus appetitus
fuerit valde intẽſus, erit trãſmutatio, q̃ fit circa cor-
pus valde magna. & è ɔ̃rio. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ qli-
bet appetitus nõ ſolum aĩalis, qualis eſt in ſentiẽtib⁹,
ſed ẽt naturalis, q eſt in rebus inſenſibilib. fortius tẽ-
dit in ɔ̃rium ſibi, qñ præſens eſt, quã tendit in actum
ſuum ſm ꝙ mouetur in bonũ ſuum, ſiue opus ſuũ.
Et ſic aqua calida fortius congelatur q̃ aqua frigida,
eo ꝙ calor repugnat frigori. Et licet videat̃ facilius
rem frigidam cõgelari, q̃ rem calidam, eo ꝙ eſt pro-
pinquior huic diſpoſitioni: tñ calida aqua magis cõ-
gelatur, i. fit durior, q̃ q̃ frigida erat. Quod nõ eſt, niſi *Aqua calida citius congelat.*
quia frigus intenſius egit in eã, q̃ in aquam frigidam,
cum à magnitudine virtutis agentis ſequat̃ magni-
tudo in effectu, & non egit intenſius pp aliud, niſi qa
moueretur ex deſiderio repellendę ɔ̃rietatis. Et ſic
apparet ꝙ quęlibet res intẽſius mouetur. i. cum ma-
iori intentione ad repellẽdum ɔ̃rium ſuum, q̃ ad pſe-
quendũ bonum ꝓprium, licet bonum propriũ perfi-
ciat, & ɔ̃rium non perficiat, ſed deſtruat, & repulſio
ɔ̃trij nõ fit. niſi pp poſſe frui bono, ꝑ quod pficimur.
Ita ergo eſt in ira, & amore: nam ꝑ amorem moue-
mur ad fruendum bono, in quo perficimur: ꝑ iram
vero mouemur ad repellẽdum nocumentum ɔ̃rie-
tatis: ideo ipſe motus iræ debet eſſe violentior, q̃ alij
motus. Cum igr̃ ira cauſet̃ ex iniuria illata, quaſi ex
quodam ɔ̃rio nobis obſiſtẽte, appetitus vehemẽtiſſi-
ma intentione tendit ad repellendum iniuriam per
deſideriũ vindictæ. Et ex hoc ſequit̃ magna vehemẽ-
tia, & impetuoſitas in motu irę. Et qa ira non eſt per
modum fugę, vel retrahẽtis, cui ꝓportionat̃ frigus,

A qd̃ ɔſtringit, ſed eſt magis ꝑ modũ inſecutionis, cui
ꝓportionatur calor, q nõ reſtringit, ſed extẽdit, & in
alterũ mouet: erit ɔ̃ñter motus irę cauſatiuus cuiuſ-
dã feruoris ſanguinis, & ſpirituum circa cor, qa cor
eſt inſtr̃m paſſionis aĩę. Vnde cor eſt, qd̃ maximè tur-
bat̃ in ira. Et pp hoc ex turbatione cordis apparẽt in
hoĩb. iratis multa ſigna exterius in plurib. mẽbris, ſi-
cut dicit Greg. 5. Moraliũ, ſ. Irę ſuæ ſtimulis accẽſũ,
cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe impedit, facies
igneſcit, exaſperant̃ oculi, & nequaq̃ cognoſcuntur
noti. Ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quid
loqtur ignorat. Et ſic inflãmationem q̃dam cauſat,
& feruorẽ maximum: quia oĩa ſigna, q̃ exterius appa-
rẽt, ex feruore, qui circa cor accidit, excitant̃. Ex quo
B apparet, ꝙ non ſit aliqua paſſio ita impetuoſa, ſicut
ira. qa ipſa cauſat feruorẽ maximum, & plura ſigna
apparẽt exterius in hoĩe irato, q̃ in habẽte q̃libet aliã
paſſionẽ. Exteriora n̄ ſunt ab ĩterioribus cauſata: ideo
cum fuerint exterius vehementiora ſigna, neceſſe eſt
interius eſſe impetuoſiorẽ tranſmutationem. An tñ
ex hoc ſit maior ira, & efficacior oĩb. alijs paſſionib⁹,
nõ oſtendit̃, ſed dicet̃ de hoc. J. ɔ̃parando irã, & amo-
rem. Ad primũ dicendum, ꝙ feruor ad amorem pti- *Ad primũ argu.*
net, & ẽt ad irã, & tñ in amore regulariter non ſenti-
tur, ẽt ſi magnus ſit. In ira aũt ſentitur. Et verum eſt
de amore, ꝙ ſiue magnus, ſiue paruus ſit nõ ſentitur
feruor eius, niſi pp indigentiã, ſ. qñ indigẽtia illũ de-
monſtrauerit, vt dicit Augu. 10 de Trin. Hoc aũt eſt,
qñ quis priuat̃ re amata, vel alius conat̃ impedire eũ
C in illa, qa tunc inſurgit violẽtiſſima vis amoris, & ſẽ-
tit̃ feruor eius, & ardẽtius murat̃ cor ad remouendũ
impedimentum in re amata, & tñ tunc feruor amo-
ris adiuuatur ꝑ irã, ſm quam mouet̃ ɔ̃ impediens, &
ẽt ipſe amor in ſe maior apparet. Sic apparet in amã-
tibus, q habent cõpetitores in amato. Nã violentius
amãt. Etiam patet in illis, qui priuati ſunt re amata,
qa licet poſſidẽtes eam viderent̃ non amare, aut val-
de remiſſè, poſtq̃ carere cęperunt efficit̃ amor fortis,
ita vt quieſcere nõ poſſint, quouſq; denuo poſſideãt
quod amabãt. De his latè diximus in li. de Amore, &
amicitia. Differt tñ feruor in amore, & in ira, qa fer- *Quare feruor amoris nõ ſentitur.*
uor amoris, licet magnus ſit, non ſentit̃, cum in ſe ſit
dulcis, eo ꝙ ille eſt ad fruẽdũ, & q̃to amor maior eſt
D ſi res amata pacificè hr̃ tanto eſt trãquillior, & magis
dulcis ipſe amoris feruor. Vñ aſſimilat̃ feruor amo-
ris calori aeris, & ſanguinis, q eſt calor tẽperatus, &
cum quadã dulcedine, & lenitate: ideo ſanguinei ma-
gis amatiui ſunt, qa amor cõpetit calori ſanguinis.
Etiam dr̃, ꝙ cogit amare iecur. i. iecur mouet nos ad
amandum. Hoc aũt eſt, qa in iecore fit generatio q̃-
dam ſanguinis, & ille aſſimilat̃ amori, & eſt ɔueniẽs
inſtr̃m eius. Feruor aũt irę nõ eſt tẽperatus, & dulcis,
ſed cũ quadã amaritudine, & exuſtione ad ɔſumen-
dum. Et hoc eſt, qa ira tendit ad malũ, ſ. in nociuum,
vt illud repellamus. Ad nociuum aũt mouet̃ homo
ſub intẽtione deſtruendi. Ideo motus irę debet eſſe
amarus, & aſper. Et aſſimilat̃ calori ignis, qui eſt con-
E ſumptiuus oĩum: ideo ira ad coleram ptinet, quia ira
aſſimilatur calori in cõplexione, quia illa eſt calida
exceſſiuè, & ad motum facilis, & ad exurẽdum. Ideo
dicit Damaſcen. quod ira procedit ex euaporatione
fellis, à quo inflammatur ſanguis. Et ideo ira fellea
nuncupatur, quaſi à felle ortum trahens. Et ſic dicen-
dum, quòd licet feruor amoris poſſit eſſe maior, quã
iræ, non poteſt eſſe cauſa apparẽs, quia diuerſo mo-
do mouetur, cum amor moueatur ad fruendum, &
quanto fuerit res magis amabilis, & magis pertinens
ad fruitionem, tanto erit amor ſuauior, & tranquil-
lior, quia res ipſa totum amantem abſorbebit, & eũ
ad ſe trahet, cum totum eius deſiderium compleat.

Et ſic ceſſantibus omnibus motibus ad alias res in amante, erit feruor amoris illius vniti maximus. Et tunc minimè apparebit cum potius ipſa res, quæ ſic amat abſorta, & carens oĩ operatione videatur. Quod aũt exiſtẽte cõpetitore in re amata, vel ablata illa, appareat feruor amoris, q prius non apparebat, p accidẽs eſt. Nam nõ incipit amor tũc eſſe maior, ſed per adiunctionẽ iræ maior appatet. Nam neceſſe eſt maiorẽ eſſe amorem eius, q fruitur re optima pacificè, ſi illã cognoſcit, q̃ eius, q rem paruã amat, in qua cõpetitorem habet. Et tñ in habente cõpetitorẽ magis apparet amoris feruor. Et ideo ſępè dicim⁹, ꝙ habentes cõpetitorem in amato, vel priuati illo magis amant, i. magis amorẽ ſuum oſtẽdunt, licet nõ oporteat ſemper eſſe maiorem in illis, q̃ in oĩb. alijs, in qb.
G
Ad 2. arg. non tñ manifeſtat. Ad 2. dicẽdum. ꝙ oẽ iſtud, quod depẽdet ab aliqua cauſa, q̃ per tp̃s diminuit, neceſſe eſt p tempus diminui, & debilitari. Ita eſt in ira, quia ipſa pendet ex memoria iniuriæ, cũ moueat quis ad
De ira, & amore an p tempus creſcant, vel minuãtur.
vindictam pp iniuriam inflictã Quandiu ergo manſerit memoria iniuriæ poterit eſſe deſiderium vindictę. Ceſſante aũt memoria, non eſt poſſibile vindictã appetere, cũ nihil ſit, ꝙ ad appetẽdum moueat: Memoria tñ tempore minuit. Qđ oẽs experimur, qa ea, q̃ vetera ſunt facilius de memoria excidũt. Cuius cã eſt, quia ſpecies reſeruatę in organis acceperunt eſſe ab obiectis exteriorib⁹. Quãto ergo fuerit magis elõgatę ab illis, tãto magis debilitabitur virtus earum: iſtã autem diſtantiã facit tp̃s: ideo neceſſe eſt memo
H
riã rerum, q̃ aliqñ nobis fuerunt pręſentes per tẽporis diuturnitatẽ debilitari. Et ſic cũ memoria iniurię debilitet, ipſum quoq; deſiderium vindictę debilitabitur, quouſque aliqñ tollat totaliter. Et ſic iniuria à principio ſentit grauius, & tunc eſt maximus appetitus vindictæ: paulatim aũt decreſcit exiſtimatio iniuriæ ſm ꝙ magis receditur à pręſenti ipſius iniuriæ ſuſceptæ. Et ita aliqñ finietur exiſtimatio. Interdum tñ exiſtimatio iniuriæ, q̃ perierat redit, qa reducit ad pñs ipſe iniuriãs, vel aliquę de circunſtantijs iniurię, & tũc quaſi de nouo mouet quis ad vindictã, qa format noua æſtimatio antiquę iniurię. Idẽ de amore eſt, ꝙ per tp̃s minuitur ſi obiectũ amatum recedat in pñtia ſenſus, & ſolũ maneat in memoria. Vnde dicit
I
Ariſ. 8. Ethi. ꝙ ſi diuturna fiat amici abſentia, vr amicitię obliuionẽ facere, & ſic paulatim minuit quouſque oĩno pereat. Et tñ reducto amico ad pñtiam redibit amoris memoria, & exiſtimatio, licet fortè nõ ira vehemens ſicut à principio. Et hoc eſt niſi fuerit magna mutatio in amicis ex parte ſtatus, vel p alios modos. Vtpotè accipiendo alios amicos de nouo, q multum diſſonent cõuerſationi prioris amici, quia ẽt in amicis pſentib. talis mutatio amicitiã tolleret. Si aũt amatum ſp maneat in pſentia, nõ facta mutatione ex parte alterius, neceſſe eſt, ꝙ p temporis diuturnitatẽ non minuat, ſed potius creſcat. Quia ſicut cauſa amicitiæ vr eſſe maior p hoc, ꝙ maiori tpe durat; ita &. ipſe amor maior erit. Idẽ eſt in ira, quia ſi
K
cauſa irę maneat ſp in pñtia, ira ſemp magis creſcit. Sicut qñ quis ſępè videt inimicũ à quo iniuſta paſſus eſt, creſcit valde ira eius, ita, vt tolerare nequeat: ideo q̃tum ad debilitari, vel augeri vires ęquale eſt in ira, & amore. Quia tñ ira cito cõſumat pertinet ſpecialiter ad magnitudinẽ feruoris eius, qa ex eo, ꝙ feruens eſt non põt diu durare in illo feruore, ſicut magnus ignis non põt diu durare in illa magnitudine, qa materiam totã cito exurit, & ſic ipſe ſimul perit. Ita & ira eſt p quãdam inflãmationem ſanguinis factã per euaporationẽ fellis. Si autẽ fortis euaporatio eſt, neceſſe eſt cito totam materiã euaporare. Si aũt parua eſt, & lenta poterit diu durare. Ita dr 4. Ethi. c. de mã-
F
ſuetudine, ꝙ acrocoli, i. acuti, q ſunt in prima ſpecie iratorũ, cito quieſcunt, ex eo, ꝙ ira eorum valde acuta eſt apparens, & ſic cito ſoluit. Amari aũt cum irã retineãt in ſe longo tpe, iraſcunt, quia non eſt ira eorum ita acuta, & ita intenſa. Etiã generale eſt ad omnẽ paſſionem, ꝙ ſi valde magna eſt in illa intenſione diu durare non põt, quia vel deſtrueret ſubiectũ, vel ipſa deſtrueretur. Sic eſt de luctu, & dolore. Ob hoc igitur ira q̃tuncunq; ſit de aliqua magna iniuria nõ põt ſemper ęqualis manere, qa à principio valde magna eſt, & ſi diu durare deberet, nullus eã poſſet tolerare. Ideo dixit Ariſ. 4. Ethi. ſpecialiter in c. de mãſuetudine, dicens de iracũdia, ꝙ nõ peccat aliquis in ea per oẽm modum, i. plus, q̃ debet iraſci, & cui non debet, & maiori tpe, q̃ debet, & qñ nõ debet, & pro quo nõ debet, & ſic de alijs. Subdit autẽ cauſam: quia malum ſeipſum deſtruit, & ſi pfectum ſit, intolerabile eſt, i. ira ſi ex oĩ parte fuerit excedens, neceſſariò eam poterit tolerare. Ad tertiũ dicendum, ꝙ ira, aduenie- Ad 3. arg.
re alia maiori ira, minuit. Qđ quidem fit ex cõditione potẽtię noſtræ, quia oĩs virtus finita q̃to in plura diuidit minor fit ad ſingula, cum non creſcant vires, & creſcant occupationes. Si ergo homo alicui iraſcit, & poſtea ſuperuenit alia ira, cũ prius totaliter intẽderet alteri irę, erat æſtimatio illius magna: cum verò nunc intẽdat in duas iniurias, non põt q̃libet earum ſummè intẽdere, ſicut ſi vnica eſſet. Ideo neceſſe eſt minui exiſtimationem cuiuſlibet earum. Alia cauſa
H
eſt ex cõparatione ipſarum iniuriarum. Nã ſi quis ſuſceperat vnam iniuriam, pro qua mouebatur ad irã, & ſuperuenerit alia maior, ex cõparatione ſecundæ, prima vr eſſe parua, quia comparatio oppoſitorum facit videri ſingula an parua, vel magna ſint. Et ſic illa iniuria, q̃ ſola exiſtens reputabatur magna, collata ad alteram parua videbit. Ideo neceſſe erit, ꝙ iam minor ira ſit p illa, quàm prius. Si autem iniuria ſecunda non ſit tã grauis, ſicut prima, adhuc prima nõ videbitur nunc tam grauis ſicut prius, licet videatur grauior, q̃ ſecunda. Ratio eſt, quia prius tota mens itẽdebat in vnicam iniuriã, nunc verò cum in duas tendat, ad q̃libet minus intendet, q̃ ſi ſola eſſet. Sicut dicit Greg. 1. dialog. Mirum eſt, ꝙ mẽtem pręlati cura-
I
rũ denſitas deuaſtat, quę cum in plura diſtrahit minor fit in ſingulis. De his S. Tho. 1. 2. q. 48. art. 2.

An ira rationem impediat. *Quaſt.* CXXXV.

QVAERITVR, an ira rationem impediat. Dñt aliqui, ꝙ non impedit: quia quod cum ratione eſt rationem non impedit: ira autem rationẽ ſequit, vt patet 7. Ethi. ergo rationem non impedit. Primum arg.
Item quanto magis impeditur ratio, tãto magis minuitur manifeſtatio rerum, q̃ ad rationem pertinet. Secundũ.
Sed 7. Ethi. dr, ꝙ iracundus nõ eſt inſidiator, ſed manifeſtus: ergo ira non impedit vſum rationis, qa aliàs iracundus non eſſet manifeſtus. ſed potius concupi-
K
ſcentia, quę inſidiatrix eſt, videbitur impedire, vt dicitur ibidem. Item iudicium rationis fit manifeſtius Tertium
ex comparatione contrariorum, quia contraria poſita iuxta ſe, quæ magna, & quę parua ſint magis eluceſcunt, vt patet 2. Elencho. Sed in ira etiam fit hoc, quia ſicut dicitur 2. Rheto. homines magis iraſcunt, ſi contraria pręexiſtunt, ſicut ſi honorati dehonorarentur. Et ſic de ſimilibus: ergo ira, & iudicium rationis ex eiſdem creſcunt, & adiuuãtur, ſcilicet, ex iuxta poſitione contrariorum: ergo ira rationem non impediet, ſed videbit ei ſimilis, quia ex eiſdẽ confortat.
3 Dicendum, ꝙ ira impedit animũ, i. rationem. Sic dicit Greg. 5. Moralium, ꝙ ira intelligentię lucẽ ſubtrahit, cũ mentem pmouendo cõfundit. Conſiderã-
dum

A dum p hoc, φ aĩa quantum ad partẽ rationalem nõ vtiť aliquo organo corporali in actu ſuo, ita φ p aliquod organũ intelligamus, aut velimus. ſicut p aliquod organũ videmus, & audimus. Presupponit tñ actus organorũ ad actum ſuum cũ ſpecies intelligibiles accipianť à phantaſmatibus, 3. de Aĩa: Oportet intelligentẽ phantaſmata ſpeculari. Actus verò iſtorum organorũ impediunť corpore pturbato: ideo neceſſe eſt, φ corpore pturbato p accidẽs aliquo modo rationis iudiciũ impediatur. Sic patet in ebrietate, & ĩ ſomnio, in quib. ceſſant aliq actus ſenſitiui, vel perturbanť, & maximè in ſomno, vbi ceſſant oẽs: Et ſic nullus põt intelligere quidquã in ſomno. Qđ nõ fieret ſi intellectus eſſet potẽtia purè ſeparata à materia, vel non præexigeret aliquos actus organicos ad B operationẽ ſuam Hoc ſuppoſito neceſſe eſt dici, φ p oẽs paſſiones impeditur ratio in actu ſuo, quia quælibet paſſio facit aliquã tranſmutationem corporalem, vt oſtenſum eſt in præc. q. Ex qualibet aũt corporali tranſmutatione turbatis aliqualiter organis turbať, vel impediť rationis iudiciũ: ideo neceſſe eſt p quãlibet paſſionem rationem aliqualiter impedire. Quia tñ ipſa ira eſt impetuoſior alijs, magis vr̃ turbare. Ideo de ipſa ſpecialiter dicitur, quòd rationem turbat, vel impedit. Sic dixit Cato,

Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum,

ſicut etiam dicitur in Pſal. 30. conturbatus eſt in Ira oculus meus, ideſt, ira turbauit intellectum, qui vocatur oculus, 6. Ethico.

C Ad 1. arg. Ad primum dicẽdum, φ ira impedit rationẽ. Nã à principio ratio denunciat iniuriã eſſe factam, ante qđ ira non ſurrexerat, & qa expectat, φ ratio ſibi denunciet iniuriã, dr̃ rationem aliquo modo ſequi, vel audire: non tñ totaliter audit, quia nõ expectata determinatione rationis an vindicandũ ſit, & qũo mouet immediatè ad vindictam pp velocitatem caloris impellentis, & ſic turbat tunc rationẽ, quia nõ permittit eã finire iudicium ſuũ in tranquillitate. Facta aũt iſta turbatione, ratio nõ põt rectè iudicare: & ſic impediť per irã: & ſic à principio ira eſt cũ ratione, Ad 2. arg. & in fine impedit eã. Ad ſm dicendum, φ iracundus põt dici manifeſtus, quia ſigna exteriora apparent in D ira magis, q̃ in concupiſcentia, & in alijs paſſionibus. Et ſic ira non eſt inſidiatrix, ſicut concupiſcentia, qa manifeſta ſigna ſui oſtendit, per quæ homo ſeipſum Quare ira eſt manifeſta, & cõcupiſcentia velatur. iratũ cognoſcere põt, & alij etiã eum cognoſcẽt. Et illud ptinet ad quãdam alleuiationem mali. Quia ſi quis ex inſidijs alium percutiat, vituperabilis eſt: ſi veto palã faciat hoc ei oñdens, vituperabilis minus eſt. Cõcupiſcentia autẽ non ita palam agit, qa paulatim inſurgit: ira, vt plerunq; homo illam habens putet ſe moueri ſm rationẽ, & moueť à cõcupiſcentia: ideo vocať inſidiatrix, 7. Ethi. & furať intellectum ipſiſè ſapientis, i. decipit hominẽ multum intelligentem. Aliter põt intelligi, φ iracundus eſt manifeſtus, non φ manifeſtũ ſit ſibi qd facere debeat, ſed quia palam operať, non quęrens aliq̃ occultationem. Et iſtud puenit ex duob⁹. Primò, quia ratio eſt impedita. q̃ nõ põt diſcernere qd ſit occultandũ, & qd manifeſtandum, nec ẽt põt cogitare occultandi vias. Ideo irati ſępe denudãt aliqua ſecreta, q̃ poſtea dolent reuelaſſe, ſed p iram modũ tenere neſcierunt. Secundò fit hoc ex ampliatione cordis facta p dilationem ſpirituũ, & inflãmationem, quod ad magnanimitatem ptinet. Et hic ira facit. Vñ de magnanimo dicit Ariſ. 4. Ethi. φ eſt manifeſtus oditor, & amator, & manifeſtè dicit, & operať, ſ. quia pp ampliationẽ cordis neminem timet. Cõcupiſcentia aũt q̃rum ad hæc duo nõ eſt manifeſta, quia concupiſcens quęrit occultari, ſicut dr̃ Iob 24. Oculus adulteri obſeruat caliginẽ,

A dicẽs. Nõ me videbit oculus, & operiet vultum ſuũ. Etiam qa concupiſcens ſaltẽ à principio non habet rationem tam turbatam, ſicut iratus: ideo põt q̃rere modos occultationis. Quantũ ad ſm etiam non eſt manifeſta, qa ea, quę cõcupiſcimus ſm ſenſum, vt in plurimũ ſunt delectabilia habentia q̃dam turpitudinem, & molliriẽ, in quib. homo vult latere: quia nõ ptinet ad virilitatẽ iſta pſequi, ſicut deſtruere aduerſantem. Ideo in ira, q̃ virilitatem q̃dam oſtẽdit vult homo eſſe manifeſtus. Cõcupiſcentia aũt inſidiatrix eſt, & totaliter occulta latere volẽs, quaſi de ſua turpitudine erubeſcẽs. Ad 3 dicendum, φ motus irę incipit à ratione. Et qa in hoc cõcordat cũ ratione põt Ad 3. arg. idẽ eſſe, qđ adiuuet rõnem, & iram, ſ. iuſta poſitio 9riorum. B Vnde q̃n aliqs habet honorem, vel diuitias, & poſtea incurrit detrimentũ alicuius iſtorum, iſtud detrimentũ apparęt maius ex vicinitate iſtorũ, ſ. qa Imediatè ante hoc fuerat diues, & nũc ſubito factus eſt paup. Vel pp inopinatũ eſſe qa bona, vel mala ex inopinato venientia augent triſtitiam, vel lętitiam. Et ſic eſt maior triſtitia per hoc, φ fuit ante hoc magna lętitia, de quo non ſperabatur cito tranſeũdum eſſe ad triſtitiam. Et ſic oppoſitorum iuſta poſitiõ auget iram. De his S. Th. 1. 2. q 48. artic. 4.

An ira in homine cauſet taciturnitatẽ. Quęſtio CXXXVI.

QVAERITVR, an Ira cauſet in hoĩe taciturnitatem. Dñt qui. ã, φ nõ, quia locutioni opponiť Primum argu. C taciturnitas, ſed ira p crementũ peruenit ad locutionẽ, ergo ira non cauſat taciturnitatẽ. Patet hoc, quia ſ. in litera ponunť tres gradus iræ Primus in ſola aĩa, ſcđs oñſus in voce cõfuſa, vt q dicit fratri ſuo: racha: tertius in voce determinatè ſignificatiua, vt q dicit fratri ſuo: fatue. Itẽ homo prumpit in verba inordinata p hoc, φ rõ non obſeruat qd dđm ſit, Pſ. 38 Poſui cuſtodiã ori meo, dum cõſiſteret peccator aduerſum me. Sic ẽt dr̃ Prouerb. 15. Sicut vrbs patẽs abſq; murorũ ambitu, ita vir, qui non põt cohibere in loquendo ſpiritum ſuũ. Sed ira maximè impedit iudiciũ rationis, vt in p̃c. q. dictum eſt: ergo ira faciet maximè hoĩem in verba prorumpere, & ſic non cauſabit taciturnitatem. Item infra 12. dr̃. Ex abundantia Secũdum argu. Tertium argu. D cordis os loquitur, ſed in ira maximè pturbať cor, vt dictum eſt ſ. q. 134. ergo non cauſabit taciturnitatẽ.

Dicendum, φ ira nõ ſe habet vniformiter, qa contingit illam eſſe magnã, & paruam. Ideo ſm diuerſos ſtatus 9perunt ei diuerſi effectus. Aliqñ. n. ira reddit hoĩem pauca loquentẽ, aliqñ verò multa effrenatẽ, aliqñ aũt turbat aliqualiter ſenſus, ita, vt homo nõ poſſit oĩa proferre, q̃ vult: interdũ verò hoĩem quaſi mutum, & elinguẽ reddit. Ira. n à princip. qñ adhuc Qñ irati ſũt clamoſi, & qñ tacent. parua eſt, vel ſi nõ fuerit valde magna, pmittit ſecũ quendã rõnis vſum. Et tunc ira facit, φ hõ abſtineat à quibuſdã verbis inordinatis oñdentib. deſiderium vindictæ, vt p hoc maneat locus cõuenientior ad vindictam. Nam qñ iratus in vocẽ emittit totum ſpiritũ ſuum, non manet ei poſtea vigor ad puniendum, E nec ẽt deſiderium vindictæ, niſi remiſſũ. Nam ira p Ira euaneſcit p lachrymas, & voces. voces minuiť, quia euaporať. Sicut ẽt p lachrymas. Nam illi, q vindictã appetunt ſi non pñt confeſtim reddere, plorãt, & euaneſcit ſibi ira in lachrymas: & ſic fit in pueris, & mulieribus. In vocib. ẽt aliqualiter fit ſic, quia clamare iniurioſè q̃dã pars vindictę eſt. Et ſic ira minuiť quaſi habita quadã retributione, & digeriť, & ñ manet poſtea hoĩ impetus deſiderij vindictæ: q ergo in retribuẽdo gaudet, & deſiderat retribuere, & nolet, φ Ira ſibi ceſſaret quouſq; ſe vindicaret, ſicut videmus quoſdam hoĩes, q nolẽt, φ ira periret in eis, ſed φ maneret, vt p hoc gauderẽt ſumendo vindictã. Et qa ſciunt, φ ſi clamauerint, ira euane

ſcet quaſi ex quodam iudicio rationis tacent, vt maneat eis ira ſua integra, & ſic poſſint retribuere. Vel vt per vocem non inſtruant aduerſarium, & ſic impediatur vindicta, quam ipſi intendunt. De hoc Grego. 5. Moralium dicit: Aliquando ira perturbato animo quaſi ex iudicio ſilētium indicat. Alius ſtatus iræ eſt, in quo quis vehemēter clamat, & in cōminationes, & iniurioſa verba prorumpens Et hoc eſt, quia iā ira magis ligauit vſum rationis, & neſcit iratus, à quibus verbis abſtinere debeat ex turbatione rationis, vel magnitudine iræ cohibere non poteſt, licet per hoc ira ſibi ipſi repugnet. Et de iſto ſtatu intelligitur, Prouerb. 25. Sicut vrbs patens abſque murorum ambitu, ita vir, qui nō poteſt cohibere in loquendo ſpiritum ſuum, ideſt, qui nō poteſt ſe frenare à verbis iniurioſis propter iram. Sicut etiam dicitur Prouer. 27. Impetum concitati ſpiritus quis poterit ſuſtinere, ideſt, quis poterit ſuſtinere impetum irę, vt non loquatur, quando inſurgit ſpiritus iræ. G Et iſte eſt ſtatus communior in iratis. Sunt enim cōmuniter clamoſi. Tertius ſtatus eſt quando ira magis creſcente, & quaſi non manente iudicio rationis prorumpere vult homo in quæcunque verba, & tamen ira eſt tam vehemens, quòd non ſolum rationem impedit, ſed etiam ſenſuum officia turbat, & non poteſt homo loqui quęcūque voluerit, ſed turbatè nimium, & quaſi non intelligibiliter, & per ſententias interciſas, & imperfectas loquitur. De hoc dicit Grego. 5. Moralium, ꝙ iræ ſuæ ſtimulis cor acceſum palpitat, corpus tremit, lingua ſe impedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcūtur voce. Ore quidem clamorem format; ſed ſenſus quid loquať ignorat. Et ſic in iſto tertio ſtatu non poteſt homo iratus loqui omnia, quæ vult, quia lingua ſe impedit, & ipſa, quæ loquitur adhuc ab eo plenè non intelligūtur. Quartus ſtatus irę eſt, quando vehementia irę in tantum proceſſit, ꝙ non ſolum rationis vſus, ſed officia mēbrorum inquantum à ratione reguntur omnino ceſſant. Et quia nō eſt aliquod organum magis expreſſiuum rationis, q̃ lingua, quia ipſa ſola indicat, quid ratio velit turbata oīno ratione, ceſſabit omnis actus linguæ Et ideo qui maximam iram patiuntur loqui nihil poſſunt. Sic. n. interdum fit in dolore, quia aliqui habētes dolorem pro malis, quę patiuntur, lugent. Interdū autem dolor tantus eſt, ꝙ hominem totum ſibi abſorbet, & reddit eum quaſi ſtupidum, ita vt lugere, aut doloris ſigna exterius oſtendere non poſſit. Quia ad hoc, ꝙ iſta poſſint oſtendi, oportet rationem manere ſolutam, vt dirigat organa ad repręſentationem doloris. Cum vero dolor valde magnus fuerit, abſorbebitur ratio, & non poterit dirigere organorū actus ad tales repræſentationes. Et ſic ille, qui intenſius doluerit, dolorem ſuum oſtendere non poterit. Hoc ergo modo ira hominem taciturnum reddit
Ad 1. arg. prę magnitudine. Ita vt loqui nihil poſſit. Ad primū dicendum, ꝙ augmentum iræ variè ſe habet, ſicut nunc dictum eſt. Nam aliquando impeditur officiū linguæ per iram, & aliqñ cohibetur totaliter, aliqñ vero datur locus ad magis loquendum, ſ. ratione nō compeſcente linguā, & procedit ratio iſta de ſecundo ſtatu iræ, in quo ratio non regit iram, & prorum-
Ad 2. arg. pit iratus in verba Ad ſecundum dicendum eodem modo, ꝙ ratione nō abſorta, nec impeditis oīno organis, ſed ſolū impedita aliqualiter ratione profluit homo in verba inordinara, ſicut ciuitas patens ſine murorum ambitu, & pertinet ad ſecūdum ſtatū irę.
Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, ꝙ perturbatio cordis aliqñ pōt ad hoc venire, ꝙ ſolum ceſſet à rectè dirigendo organa exteriora: & tunc illa nō ceſſabunt ab actib.
F ſuis, ſed inordinatè agent. Et tunc iratus prorumpit in verba inordinata ſm ꝙ dictat ei appetitus iræ nō cohibente ratione. Aliqñ aūt in abundantia cordis in ira in tantū procedit, ꝙ organorū officia à ratione directorum oīno ceſſant. Et ſic eſt officiū linguę. Vnde reddunť homines taciturni. Et ſic dicendum, ꝙ nō eſt proprius effectus irę reddere hoīem loquētem, aut taciturnum. ſed ſm diuerſos ſtatus eius cōpetunt ſibi diuerſi effectus, ſ. aliquādo hominem loquacem facere, & aliquando taciturnum. De his Sāctus Thom. prima ſecundę, quæſt. 48. artic. 4.

An tres ſpecies irę, quas ſignant Damaſcenus, & Greg. Niſſenus, ſint ſpecies irę. Quęſtio CXXXVII.

QVAERITVR circa ſpecies iræ, & qm̃ aliqñ accipitur, vt paſſio, & aliquādo vt peccatum, dicetur nunc de ſpeciebus irę, vt paſſio eſt, & poſtea de ſpeciebus eius, vt peccatum, infr. q. 145. Et eſt dubium an illę tres ſpecies irę, quas aſſignat Damaſcenus, & Grego Niſſenus, ſ. fel, maniam, & furorē, ſint conueniētes ſpecies iræ. Aliqui dicunt, ꝙ non: quia ſpecies generis alicuius nunq̃ diuerſificātur ꝑ iſtud, quod eſt totaliter accidētale. Iſta tñ tria in ira diſtinguuntur per aliqđ accidens irę, ergo nō ſunt ſpecies eius. Patet hoc, quia principio motus iræ vocať fel: ira autem manens dť mania, furor aūt eſt ira obſeruans tp̄s ad vindictam Iſta autem ſunt accidētia irę. Lib. 2. c. 16. Primum arg.
H Itē Tul. in 4. lib. Tuſculanarum qōnum dicit, ꝙ ira, q̃ Latini vocant excandeſcentiam, apud Gręcos dť ſciſmis, & eſt ira modo naſcens, modo deſiſtēs, & tñ ſm Damaſc ſciſuroſis: idem eſt ꝙ furor. Nō ergo eſt verum, ꝙ furor quęrit tp̄s ad vindictam, ſicut dicit Damaſc. ſed tempore deficit: ergo non cōuenienter aſſignātur ſpecies illę. Item Greg. 21. lib. Moralium ponit tres gradus irę, dicēs eſſe quandam irā ſine voce, & aliam cum voce non expreſsè ſignificante, & aliam cum voce determinatè ſignificāte, ſicut diſtinguit hic Chriſtus in litera, ſcilicet: Qui iraſcitur: Et q dicit, racha, & qui dicit, fatue: ergo non ſufficienter diſtinxit Damaſcenus ſpecies iræ, cùm nihil in ea aſſignauerit prout ipſa in voce eſt. Secundū argu. Tertium argu. Cap. 1.
I Dicendum, ꝙ ſpecies irę, quas Damaſc. & Grego. Niſſenus aſſignauit, ſumūtur ex illis, quę dant aliqđ incrementum in ira. Nā ira vnica paſſio eſt, ideo nō eſt in ea perfecta diſtinctio ſpecierū: & tñ pōt ſumi ſm ꝙ ſe habet ira diuerſimodè recipiendo augmentum quoddā. Hoc aūt cōtingit tripliciter. Vno modo ex facilitate motus irę, & iſtā vocat Damaſc. fel, ſ. quia cito accendiť, ſicut fel cito moueť. Alio modo cōſideratur ira ex parte triſtitię cauſantis ea, quę diu durat in memoria, & manet, & ꝑꝑ hoc lōgo tp̄e manet: iſta vocať mania, q̃ dť à manendo, quæ quaſi infixa eſt ex eo, ꝙ triſtitia manet, ꝑ quam ira cauſata eſt. Tertio modo pōt cōſiderari ira ex parte eius, qđ iratus appetit, ſ. ex parte vindictæ. Et hoc ꝑtinet ad
K tertiā ſpeciem, ſ. furorem, qui nunq̃ quieſcit quouſque puniat. Iſtas tres ſpecies quaſi ſub eiſdem motiuis diſtinguit Ariſt. 4. Ethi. c. de manſuetudine dicēs: Quoſdā eſſe acutos in ira, quia cito iraſcūtur, alios vero eſſe amaros, quia diu retinent iram, alios autē difficiles vocat, qa nunq̃ quieſcunt, niſi punierint retribuēdo. De iſtis tribus ſpeciebus magis declarabiť inf. q. 145. cum dicetur de ſpecieb. iræ inquātū peccatū eſt. Ad primū dicēdum, ꝙ iſtæ tres ſpecies iræ non diſtinguunť per aliquod accidēs, quia illa, q̃ ꝑtinent ad aliquam perfectionē rei, non ſe habent omnino per accidens ad ipſam. Ira aūt ſuſcipit quandā perfectionem per iſta tria: ideo non ſunt accidentalia ei: & ſic poterūt ſpecies eius aſſignari ꝑ hæc tria. Cap. 5. to. 5.

Ad

Ad ſecundum dicendum, ꝙ excandeſcentia, quā ponit Tullius videtur magis pertinere ad primam ſpeciem iræ, quæ eſt in illis, qui faciliter iraſcuntur magis, quàm ad furorem, qui appetit retributionem. Nihil tamē prohibet, quòd ſciſmoſis in Græco, qđ Latinè dicitur furor vtrunque importet, ſcilicet, velocitatem ad iraſcēdum, & firmitatem propoſiti ad puniendum, primo modo accipit Tullius, ſecundo

Ad 3 arg. modo Damaſce. Ad tertium dicendum, quòd iſti tres gradus iræ deſignati à Chriſto ī litera diſtinguūtur ſecundum diuerſos effectus iræ, & non ſecundū diuerſas perfectiones eius, quia ab ira eodem modo ſe habāte poſſunt iſti tres effectus prodire. Damaſcenus autem diſtinxit iram magis per ea, quę tangunt rationē ſpecificam, quia illa pertinent ad perfectionem iræ ſecūdum diuerſam habitudinem ſuam, & non ad aliquos effectus eius. De iſtis tribus gradibus aſſignatis hic à Chriſto dicetur infra in quæſt. 142. De his Sanctus Thom. prima ſecundę, quæſ 66 at. 8. Hic dici poterat de comparatione iræ ad incontinētiam, & de proprietatibus iræ: quoniam tamē multa iſtorum non ſolum conueniunt iræ, vt paſſio eſt, ſed etiam, vt peccatum eſt, dicetur nunc de ipſa, vt eſt peccatum: poſtea verò ſubiungentur iſta dubia.

An aliquando ſit licitum iraſci, vel ſemper ſit peccatum.
Quæſtio CXXXVIII.

Primum arg. QVAERITVR, an aliquando ſit licitum iraſci, vel ſemper ſit peccatum. Dicunt quidam, quòd ſemper ſit per peccatum, quia Hieronym. ſuper Matth. exponens ſupra illam literam: qui iraſcitur fratri ſuo, &c. dicit: In quibuſdam codicibus additur ſine cauſa. Cæterum in veris definita ſentētia eſt, & ira penitus tollitur: ergo nullo modo licet iraſci

Secundū. ſi penitus ira tollitur, ideſt, prohibetur. Item malum animæ nō eſt niſi eſſe ſine ratione, vt dicit Dionyſ. libr. de diuin. nominib. cap. 4. Et tamen ira ſine ratione eſt, quia non perfectè audit rationem, vt dr̄ 7. Ethi. & Grego. 5. Moralium: dicit, ꝙ cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſamque perturbat. Et Caſſianus dicit in li. de Inſtit. cęnobiorum. Qualibet ex cauſa motus efferuens iracundiæ excæcat oculū cordis: ergo ſemper erit iraſci illicitum, quia ſemper ſine ratione eſt,

Tertium. & eam turbat. Item ira eſt appetitus vindictæ, vt dicit gloſſ. ſuper Leuit. 9. & idem innuitur, 2 Rheto. Appetere tamen vindictam nō eſt licitum, ſed Deo dimittendum eſt, cùm ſibi proprium ſit retribuere pro peccato quolibet tempore debito, Deutero. 32. Mihi vindictā, & ego retribuam: ergo iraſci ſemper

Quartum. erit malum. Itē iſtud, quod nos retrahit, & remouet à Dei ſimilitudine eſt malum, ſed iraſci ſemper nos retrahit à ſimilitudine Dei quia Deus oīa cum tranquillitate iudicat, Sapientiæ 12. Iratus autem cum perturbatione omnia facit: ergo iraſci illicitum eſt.

Dicendum, ꝙ ira non eſt ſemper illicita. Eſt. n. ira paſſio quędam, & naturaliter inſurgens Si ergo ipſa ſm̄ ſe peccatum eſſet, vel ſemꝑ eſſet illicitum iraſci, cogeretur homo interdū peccare, ſ. qñ ira in eo naturaliter inſurgeret. Et hoc eſt inconueniens, & nō ſolum ſi eſſet peccatum inſurgendo, ſed ēt in ꝑmanendo Et ideo dicendū, ꝙ ira accipit̄ aliquando, vt motus quidam inſurgēs in nobis, cuius principium non eſt omnino in poteſtate nr̄a. Et tunc manifeſtū eſt, ꝙ ira nō eſt peccatum, quia nihil eſt peccatū, niſi ſit volūtarium. Alio modo accipit̄ ira prout manet ex cōſenſu rationis iudicātis iſtud faciendum ad qđ ira mouet. Et dicendū, ꝓ ēt iſto modo non eſt ſemꝑ illicitum iraſci. Quia iſtud eſſet ſi ira ſecundū ſe mala eſſet, & nunq̃ rationi conſentiret illi', cum nūquā debeat conſentire alicui malo. Et tñ ira non eſt ſemper mala. Pro quo ſciēdum, ꝙ in paſſionibus poteſt inueniri malū dupliciter. Vno modo ſm̄ ſpeciē paſſionis, quę accipit̄ ex obiecto ſuo, tunc dr̄ paſſio mala, qñ obiectum ſm̄ ſuam rationē dicit aliquid malum. Et hoc modò inuidia ſm̄ ſuam ſpeciem importat aliquid mali, cum ſit inuidia dolor quidā de bono aliorum. Et hoc ſm̄ ſe repugnat rationi, quia de bono nō eſt triſtitia, nec dolor, ſed de malo. Ideo inuidia iſto modo ſemper mala eſt. Ita dicit Ariſtot. 2. Ethi. ꝙ quędā mox nominata cum malitia ſunt inuoluta, & nominat ibi inuidiam. Hoc etiā mō odiū ſm̄ ſe dicit malum, quia per odiū appetimus alicui malum, ſm̄ ꝙ malum eſt, & tñ malum ſecundum ſe non eſt appetibile. Hoc modo non inuenit̄ malitia in ira, quia ira licet de malo quodam ſit, quia intēdit inferre nocumētum, vel punitionem, tñ ſemper eſt ſub ratione boni, & iuſti, quia ira eſt appetitus vindictę. Dicit aūt vindicta retributionē inquantum reddit malum aliquod punitiuum alicui pro malo, qđ fecit, & iſtud iuſtum eſt. Alio modò accipitur malū in paſſionibus ex quantitate ipſius paſſionis, i. ex abūdantia, & defectu, ſicut triſtitiæ, & delectationes tactus, & guſtus paſſiones ſunt, & ex ſe non dicunt malum, ſed exceſſus in delectationibus tactus, & guſtus malus eſt. Etiam exceſſus in triſtitijs malus eſt, vt ſi quis oīno abſtinet à delectationib. tactus, & guſtus, quia tunc natura nō poterit cōſeruari, cum requirat quaſdā iſtarum delectationum ad ſui conſeruationem. Nō eſt ergo malum ſm̄ ſpeciem in delectationibus, & triſtitijs tactus, & guſtus, quia tunc oīs talis delectatio eſſet mala, qđ falſum eſt, ſed eſt malū earum in q̃titate. i. in ſuperabundantia, & defectu. Sic eſt in timore, & audacia, & ferè oībus paſſionibus. De ira idem eſt. Nam exceſſus in iraſcendo malum quoddam eſt, defectus ēt in iraſcendo malus eſt. Vt ſi quis nulli, & pro nulla cauſa iraſcatur. Nā tunc peribit doctrina, & correctio, quia criminoſi non poſſunt conueniēter increpari in verbo, niſi ſit ibi aliqua ira, qa aliàs oīa fierent remiſsè. Vñ aliqua ira eſt, quę nō ſolum eſt licita, ſed ēt eſt neceſſaria, ſ. ira per zelum, vt dicet̄ ſeq q. Et ita Ariſt. 4. Ethi. increpat illos, qui nunq̃ iraſcunt̄, dicens: Iniuriantē autem ſuſtinere, & familiares deſpicere ſeruile eſt, i eſt conditio ſeruilis, & miſera. Et iterum dicit. Non iraſci, in quib. oportet, inſipientis eſſe vr̄. Et non ſentire omnino, nec triſtari. Cū ergo ira fuerit moderata, licita erit. Et neceſſe eſt. ꝙ in aliquo caſu ſit bona, quia cū ipſa ſm̄ ſpeciem ſuam non ſit mala, vtendo ea debitè, bona erit, quia oīa, quę veniūt in vſum rationis, ēt ſi aliàs eſſent in differentia nō habentia aliquam rationem boni de ſe, per hoc ꝙ à ratione regulant̄, efficiunt̄ bona, & laudabilia Et ita in ira eſt. Ad primum dicendum, ꝙ circa paſſiones locuti fuerūt aliter Stoici, q̃ Peripatetici Nam Stoici voluerunt auferre oēs paſſiones, dicentes, oēs paſſiones eſſe quoſdam effectus exiſtentes præter ordinem rationis. Et ideo dicebāt iram, timorem, audaciā, & cęteras paſſiones malas eſſe. Quia neceſſe erat, ꝙ cōfiterent̄ aliqñ hominem benè ſe habere in timore cauēdo à quibuſdam, q̃ nullo modo homo ſuſtinere pōt, vel ſuſtinere non debet: dicebant tūc non eſſe timorem, ſed eſſe cautelam, & eſſe actū rationis Ita ēt in alijs paſſionibus aſſignabant. Peripatetici autem dixerunt paſſiones non eſſe malas, ſed exceſſus, vel defectus in illis. Et ſic quodammodo concordant in ſententia, licet nolint admittere Stoici modum loquendi Peripateticorum. Nam ipſas paſſiones, vt ſunt à ratione regulatæ, nolunt vocare paſſiones.

Ad 1 arg

Vt verò excedunt rationis regulam deuiãtes ab ea
in plus, vel in minus. vocant eas paſſiones: & tũc ue-
rum eſt, quòd ſemper ſunt malæ. Rationabilior ta-
mẽ eſt poſitio Peripateticorum. Nam neceſſe eſt, ꝙ
idem motus ſecundum ſubſtãtiam ſit iræ, vel timo-
ris, quando eſt maior timor, quàm debet, & minor,
quàm debet, & quando eſt quantum debet, cũ iſtæ
ſint circunſtantiæ accidentales, quę non variãt ſub-
ſtantiam rei. Si ergo ira, vt eſt in exceſſu, vel defectu
eſt paſſio, ẽt ipſa vt erit in medio erit paſſio: & tñ dif
ferret, quia vt eſt in medio eſt regulata, vt verò ſup-
abundans, vel deficiẽs non eſt regulata. Et tñ regula
ri, vel non regulari. eſt ſibi poſterius, & accidentale.
Ideo poſitionem Peripateticorum tanq̃ rationabi-
liorẽ magis approbauit Aug. 9. de Ciuit. Dei. Et quia
ita, timor, audacia, & ſimilia ſunt noĩa paſſionũ, nõ
imponunť iſta noĩa à Stoicis, nec conceduntur, niſi
qñ ipſę paſſiones ſunt in extremo. Vnde ſi timor ſit
regulatus nõ cõcedent, ꝙ ille debeat vocari timor,
ſed vocãt eum cautelam. Ita ſi fuerit ira regulata ſe-
cundum rationem nõ permittent vocari iram, ſed
quando eſt in extremo. Ideo ſecundum eos ſi dicať,
ꝙ aliquis habuit irã, vel iratus eſt, non oportet, ꝙ di
catur bene. vel malè, aut iuſtè, vel iniuſtè, quia ex eo,
quod dř fuiſſe iratus, intelligitur, ꝙ iniuſtè iratus eſt.
Et ſic Hier vř loqui cum Chriſtus dicat hic: qui ira-
ſcitur fratri ſuo, & ira ſignificet exceſſum, & ideo ꝙ
nunquam poſſit eſſe, niſi mala, & tunc verum eſt, ꝙ
nõ oportet dici, qui iraſciť fratri ſuo iniuſtè, quia ex
eo, ꝙ dicebatur: Iraſciť: intelligebatur, quòd iniuſtè.
Ideo dixit, ꝙ erat ſententia diffinita, i. certa, & termi
nata non indigens aliquo ſupplemento. Dicendum
tñ, ꝙ quidquid ſit de differentijs, quibus inter ſe utũ
tur Stoici, & Peripatetici, conſtat, ꝙ Chriſtus non te
net viam loquendi Stoicorum, ſed magis viam vul-
gatem. Vulgus autem vocat iram, timorem, auda-
ciam, & cæteras paſſiones, ſiue ſint in exceſſu, ſiue in
defectu, ſiue in medio. Et ita Chriſtus accipit, & ſa-
cra ſcriptura. Nam Chriſtus aliquem timorem lau-
dat, & aliquem vituperat, infr. 10. ſ. timere Deum, &
non timere homines. Etiam ira laudatur aliquãdo,
& aliquando increpatur: ergo nõ accipitur ſemper
pro extremo, quia tunc nunquam laudaretur. Ideo
dicẽdum, ꝙ Chriſtus accepit hic iraſci, prout eſt paſ-
ſio generaliter ſumpta, & poteſt eſſe regulata, vel ſi-
ne regula. Quia tñ totũ iraſci, qđ Chriſtus increpuit
malum eſt, oportet dici ꝙ in iſtis tribus modis, ira di
cat exceſſum, & tñ poterat aliquis iraſci quãtum de-
Ad 2. arg. bebat, & non eſſe licitum. Ad ſecundum dicẽdum,
ꝙ ira licet nõ ſit totaliter cum ratione, eſt tñ aliqua-
liter cum ratione, vt dř 7. Ethi. ideo nõ oportet item
per eam eſſe malam. Aliter põt dici, ꝙ ira poteſt cõ-
ſiderari, vt motus inſurgens in nobis nõ ex imperio
rationis, ſed naturaliter: & tunc non eſt laudabilis,
nec vituperabilis, ſicut nec aliæ paſſionęs. Alio mo-
do poteſt accipi, vt ira per voluntatem acceptať, vel
repellitur. Primo modo ira non eſt bona, nec mala,
quia bonum. & malum in actibus cauſať per ratio-
nem regulantem. Et tñ tunc adhuc ira eſt cũ quadã
ratione, quia non poteſt inſurgere, niſi ratio prius iu
dicauerit iniuriam eſſe factam, 7. Ethi. Secundo mo
do ira põt eſſe bona, vel mala ſecũdum ꝙ à ratione
regulať, vel non regulatur. Nam ſi reguletur, bona
eſt, & tunc non dř eſſe ſine ratione. Si nõ reguletur
mala eſt, quia excedet in quantitate, vel circa aliam
circunſtantiam, & tunc mala eſt. Aliter poteſt dici,
ira poteſt ſe habere ad rationem dupliciter, ſ. antece
denter, & conſequenter. Si n. ira rationem antece-
dat, ita, ꝙ moueatur ratio ad agẽdum id, qđ ira ſua-
det, trahet rationem à ſua rectitudine. Et tunc ira

F erit ſemper mala, quia non videtur poſſibile, ꝙ ira
ſibi ipſi relicta actionem aliquam bene regat. Cum
ſemper inclinet ad plus vindicandum, quàm opor-
tet. vel nõ qualiter oportet. Alio modo poteſt ſe ira
habere conſequenter ad rõnem, ſ. ꝙ ſit inſtrumen- Quia ira p zelum eſt bona licet aliquo modo turbet rationem.
tũ rationis. Nam ſicut ratio uult vitia increpare, ita
per appetitum ſenſitiuum fieri poterit ſi reguleť ip-
ſe à ratione, & vtatur ratio ipſa ira tanquam inſtrõ.
Nam ratio per ſeipſam non increparet ſatis efficaci-
ter, nec puniret aliquod vitium. Et ſic ira non impe
dit rationem, ſed ſequiť eam. Et iſta vocatur ira p ze
lum, qua mouetur prę latus ad puniendum interdũ
aſperè, & obiurgandum vitia ſubditorũ. Et licet iſta
ira per zelum, quandiu manet, non permittit ratio-
G nem liberè iudicare, ſicut ſi nulla ira eſſet, nõ eſt pp
hoc vituperabilis: quia non oportet, ꝙ omni tpe ho
mo per rationem deliberet de actibus ſuis, ſed ꝙ ali-
quo tpe exequatur id, quod ſemel deliberatum eſt,
quia aliàs ipſa ratio ſeipſam magis impediret ſi ſem-
per deliberare vellet. Nam nũquam ſequeretur ali-
quis effectus ſi ſemper deliberaret. Sicut etiã ars im-
pediretur in ſuo actu, ſi dum debet operari delibera-
ret de agendis. Cum ergo ſemel per rationem diffi-
nitum eſt, quòd aliquid faciẽdum eſt contra aliquẽ,
etiam ſi ira inſurgat iam nõ impedit, licet poſtea nõ
poſſit haberi deliberatio, obſtante ira, quia iam non
eſt tempus deliberandi, ſed exequendi. Ad tertium Ad 3. arg.
dicendum, quòd appetere vindictam propter ma-
H lum eius, qui punitur. peccatum eſt. Sed appetere il-
lam ad correctionem peccatorum conſeruandum
bonum iuſtitiæ laudabile eſt. In hoc autem poteſt
moueri appetitus ſenſitiuus quãtum à ratione mo-
uetur. Et ſic vindicta fiet rectè per iram, quæ impe-
rata eſt iuſtè per rationem. Nam ſicut quando iudex
aliquem licitè condemnat, miniſter licitè illum oc-
cidit, ita cum rationis miniſter ad punitionem ſit ip
ſa ira, licitè per iram aget aliquis puniendo alium, ſi
ratio prius determinauit illum eſſe puniẽdum. Pro Qñ eſt licitum deſiderare vindictam, & qñ non.
quo ſciẽdum, quòd vindicta ab aliquibus accipitur
valde ſtrictè, ita, vt ſemper mala ſit. Dicendũ tamen
quòd propriè vindicta ſignificat retributionẽ in pœ
nis, vt ſi quis malum intulit, quòd detur ei pęna de-
I bita pro peccato illo eſt vindicta. Hoc modo quan-
docunque aliquis punitur pro delictis etiam nemi-
ne accuſante eum, nec deſiderante mortem illius di
citur fieri vindicta de eo. Et ſic quando quis deſide-
rauerit, quòd mali puniantur ſecundũ leges, vt pro-
pter impunitatem non turbetur tota reſpublica di-
citur vindictam deſiderare, quia deſiderat pœnam
debitam infligi peccatis malorum. Sic accipiendo
manifeſtum eſt, quod deſiderare vindictam non eſt
peccatum, ſed potius laudabile. Nam omnis iudex
vindictam deſiderat, & vindictam infligit, quando
pro peccatis delinquenti ſufficientes pœnas reddit.
ſic dicitur ad Rom. 13. Nõ enim ſine cauſa gladium
portat: Dei enim miniſter eſt vindex in iram ei, qui
K malum agit, ideſt, iudex eſt vindicator Dei in omni-
bus malis, ideſt, vindicat Deum de malis infligendo
illis pœnas. Et iſta vindicta per iram eſt, ſaltem quã-
tum ad executionem. Vnde dicitur iſti. Vindex in
iram, ideſt, per iram vindicat, licet per iram non iu-
dicetur, ſed ratio, & legis neceſſitas eum impellunt.
Hoc etiam modo viri iuſti vindictam deſiderant, &
gaudent de illa, Pſalmo 57. Lætabitur iuſtus, cum
viderit vindictam, ideſt, cũ viderit puniri malos iu-
ſtè pro ſceleribus ſuis. Alio modo accipitur vindi-
cta pro gaudio quodam, quod homo habet in infli-
ctione pœnarum in illo, qui lęſit eum, vel aliquem
alterum. Et tunc vindicta eſt ſemper mala, quia
deſideraretur ibi pœna alterius ſolum, vt eſt quod-
dam

dam malum ipſius. Sed deſiderare malum alicui ſub ratione mali ſemper peccatum eſt. Et quia tale gaudium non ordinatur ad bonum illius puniri nec alicuius alterius, ſed ſolum fruitur homo illo, & ad illud gaudium habendum deſiderat pęnas alterius, erit ſemper deſideriũ vindictę peccatum. Et ita conſueuit accipi communiter: ideo rectè prohibetur deſiderium vindictę ſic accipiendo.

Ad quartũ dicendũ, ꝙ poſſumus aſſimilari Deo, Ad 4 arg. & debemus in appetitu boni: ita ꝙ ſemper bonum appetamus, quia ſemper bonum ille appetit: in modo tamen appetendi Deo non poſſumus aſſimilari: quia in eo nõ eſt appetitus ſenſitiuus, ſicut in nobis, qui debet regulari per rationẽ: ideo oportet, ꝙ nos faciamus aliquid per appetitum ſenſitiuum tanq̃ per miniſtrum ad hoc, ꝙ ratio firmiter operetur. Sic dicit Greg. 5. Moralium. ꝙ tunc ratio contra vitia robuſtius erigitur, cum ira ſubdita rationi famulatur. Et ideo in homine agere per iram interdum eſt laudabile, in Deo autem eſt impoſſibile. Ideo licet ira diſtrahat nos à ſimilitudine Dei, non propter hoc eſt mala cum iſta diſſimilitudo competat nobis ex natura, & non ex voluntate. Et dato. ꝙ omnia poſſet homo agere per ſolum imperium rationis, nullo motu irę inſurgente, non eſſet bonum, quia tales actiones non poſſent eſſe vehementes, ſed remiſſę eſſent, cum non apponeret eis homo totum vigorem ſuum. Perfectius ergo eſt in homine agere, cũ ira in quibuſdam, & per hoc Deo aſſimilari in natura, quàm velle omnia ſine ira agere, quia non eſt idem eſſe perfectum in Deo, & in homine. Et quod in Deo dicit perfectionem, in homine dicit imperfectionem. Nam Deo eſſe purum ſpiritum perfectio eſt, in homine autẽ, ꝙ maneret purus ſpiritus. ſ. ꝙ maneret ſola anima. non eſſet perfectio: quia tolleretur integritas naturæ. De his S. Thom. ſecunda ſecundæ. quæſt. 158 arti. 1.

An ira ſit peccatum. *Quæſtio* CXXXIX.

Primum arg. QVAERITVR. an ira ſit peccatum. Dicunt quidam, ꝙ nõ, quia per peccatum homo demeretur, per iram autem nõ poteſt demereri, quia ira eſt paſſio, & propter paſſiones non laudamur, nec vituperamur 2. Ethi. ergo ira non eſt peccatũ.

Secundũ arg. Item in omni peccato eſt conuerſio ad aliquod bonum commutabile, cum in peccato cõmiſſionis ſemper ponantur auerſio, & conuerſio: in ira autẽ non fit conuerſio ad aliquod bonum commutabile, ſed ad malum alicuius. ſ. pœnam eius, quã iratus Tertium arg. appetit, ergo ira non eſt peccatum. Item nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt: ira tamen nõ põt vitari, ſicut dicit Glo ſuper Pſal. 4. Iraſcimini, & nolitę peccare. Motus irę non eſt in poteſtate hominis. Et hoc innuit Ariſt. 7. Ethi. dicens, ꝙ iratus cum triſtitia operatur, & tamen triſtitia contra voluntatem eſt. Item omne peccatum eſt contra naturã, Quartum arg. vt ait Dama. lib 2. Iraſci tamen naturale eſt, cum ſit actus potentiæ iraſcibilis, quæ eſt naturalis. Hiero. quoque dicit. ꝙ iraſci hoĩs eſt i. eſt conditio hoĩs.

Dicendum, ꝙ ira propriè nominat quandam paſſionem Eſt autem paſſio in appetitu ſenſitiuo quę autem ſunt in appetitu ſenſitiuo, non ſunt bona, nec mala, niſi ſecundum, ꝙ à ratione regulãtur: q̃a bonum, & malum in homine accipiuntur ſecundũ ea quæ ſunt propria homini. Hoc autem eſt ipſa ratio: ideo motus appetitus ſenſitiui quandocunque fuerit regulatus à ratione bonus erit. Si autem regulam rationis excludat, malus erit. Poteſt autem ira ordinari à ratione dupliciter. Vel quantũ ad ipA ſum appetibile per iram, vel quantum ad modum appetendi. Appetibile autem in ira eſt ipſa vindicta, quæ ſi accipiatur ſolum pro retributione pœnarum debita alicui, poteſt eſſe licita in aliquo caſu, vt dictum eſt præced. q. Vnde ſi alquis appetat, ꝙ fiat vindicta de aliquo relinquente ſecundũ ordinem rationis, eſt laudabilis appetitus irę. Et vocatur iſta ira per zelum. Si autem aliquis appetat; ꝙ fiat vindicta qualitercunque ſ. inferendo alicui pęnas, ſiue ſecundum ordinem rationis, ſiue cõtra ipſum, puta ſi appetat puniri illũ, qui nihil meruit, vel plus quàm meruit, vel ꝙ puniatur non ſecundum legitimum ordinem iuris, nec propter finem debitum. ſ. propter conſeruationem iuſtitiæ, ſeu propter aliq̃d B aliud, erit peccatum in hoc deſiderio vindictę. Et vocatur iſta ira per vitium. Alio modo comparatur ira ad ordinem rationis quantum ad modũ iraſcendi. ſ. vt motus iræ non immoderatè ferueſcat, nec interius, nec exterius in ſignis apparentibus. Et iſtud etiam eſt neceſſarium, quia ſi omittatur peccatum erit, etiam ſi homo iuſtam vindictam appetat, quia modus iſte iraſcendi aliqualiter repugnat charitati, cum vehementius quis mouetur in pœnã alterius. Conſiderandum circa iram per zelum, quod eſt laudabilis, & eſt neceſſaria omni homini, Quid ſit ira per zelũ, & quid ſit zelus, & ꝙ ẽ neceſſaria. ſiue inquantum eſt perſona priuata, ſiue inquãtum eſt præſidens. De perſona priuata patet: quia ira per zelum nihil aliud eſt, quàm appetitus punitionis in C aliquibus, quia mali ſunt, ſiue faciendo contra honorem Dei ſiue contra ſtatum publicum, vel priuatorum. Qui autẽ non deſiderant talia puniri inquantum iniuſta ſunt, & deſtructiua boni, malus eſt, aut remiſſus valdè. Pertinet autem ad quandam perfectionem hominis deſiderare iuſtitiã, ſicut dicitur ſupra in litera. Beati, qui eſuriunt, & faciunt iuſtitiam. Qui tamen non deſiderant malos puniri, non deſiderant iuſtitiam: quia nihil iuſtius eſt, q̃ puniri malos, qui deſtruunt ſtatum publicum, & ſunt hoſtes legum. Qui ergo dolet de legibus violatis, & de honore Dei diminuto, & de ſtatu publico collabente, zelat pro ipſo, vt non pereat. Et hoc eſt deſiderare, vt puniantur, qui talia faciunt. Non cuD rare de iſta violatione legum, aut diminutione cultus diuini eſt non diligere Deum, nec bonum publicum, quod peccatum eſt: ideo zelare pro omnibus iſtis omni homini incumbit, & conſequenter Qđ ira per zelũ pertinet ad priuatos. dolere de diminutione, aut dãno inflicto in his omnibus neceſſarium eſt. Et ſic appetere puniri illos, qui iſta violant. Iſte autem appetitus dicitur ira per zelum, & Deus valde laudat, & diligit talem appetitum: quia eſt ſignum magnę dilectionis, ꝙ quis zelet pro Deo ſicut amicus zelat pro amico. Et ſic laudatur Elias zelans pro Domino. 3. Re. 19. Zelo zelatus ſum pro Deo Iſrael. Altaria tua ſuffoderũt, & ſacerdotes tuo occiderunt. Erat tamen perſona priuata Elias, & laudatur valde pro iſto zelo 1. Machabę. 2 ſ. Elias dum zelatet zelum Dei: receptus E eſt in cœlum. Et ſic innuitur, quòd propter meritũ zeli receptus eſt viuens in cœlum. i. in paradiſum terreſtrem. Sic etiã Phinees priuata perſona erat, & tamen zelãs pro cultu Dei, occidit Iudæũ coeuntem cum ſcorto Madianitidę. Et hoc fecit per motum irę, quæ erat zelus, & Deus laudauit ipſum, Numeri 25 ſcilicet: Phinees filius Eleazari auertit irã meam à filijs Iſrael: quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem eos in zelo meo Et laudatur valde. 1. Machabę 2. Iſtum zelum debẽt habere omnes perſonæ priuatæ pro lege quia tenẽtur diligere Dei legem, & conſequenter tenentur iraſci omnibus præuaricantibus eam. Quia naturaliter

liter ita eſt, quòd eodem deſiderio res mouetur ad
aliquid proſequendum tanquam bonum ſuum, &
ad repellendum omne impediens, & aduerſans in
illo. Ideo Mathathias zelans pro lege Dei clamauit
ad oēs Iudæos habentes zelū legis Dei, dicens: Om
nis, qui zelū habet legis exeat poſt me. 1. Machabę. 2.
Et dicitur ibi: tunc deſcenderunt multi quærentes
iuditium, & iuſtitiam in deſertum, & ſic innuitur,
ꝙ illi, qui quærunt iuditium, & iuſtitiam, ſunt, qui
zelum legis habent. Alij autem nec iuſtitiam quæ-
runt, nec iuditium. Non quærere tamen iſta dam-
nabile eſt. Ideo tenentur omnes zelare ꝓ lege Dei,
& iuſtitia. Et ita dicebat Dauid Pſal. 68. Zelus do-
mus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantiū
tibi ceciderunt ſuper me. i. quia ego zelabam ꝓ le-
ge tua, & pro templo tuo vrebar intra me, quando
videbam, ꝙ aliqui facerent contra legem tuam, &
quando aliqui exprobrabant tibi, opprobriam eo-
rum ceciderunt ſuper me. i. ita durè ferebam, ſicut
ſi contra me dicerentur. Et ob hoc illi ſoli dicuntur
eſſe aliquid Dei. i. pertinere ad ipſum, qui habēt ze-
lum eius, & dolent de cōtemptu ipſius. Sic dr̄ Exo.
32. cū dixit Moyſes leuitis: Si quis eſt Domini, iun-
gatur mihi. i. ſi aliquis eſt, qui pertineat ad Deum, &
doleat de iniuria eius, iungatur mihi. ſ. ad puniendū
aduerſarios Dei. Illud autem pertinet ad iram, quæ
eſt per zelum, quia ex eo, ꝙ iſti iraſcebātur violato-
ribus legis, puniebant eos. In prælatis autem ad-
huc magis neceſſaria eſt ira per zelum; quia ipſi non
ſolum tenentur bonū deſiderare, & dolere de præ-
uaricatione legis Dei, ſed etiam punire eos, qui præ
uaricantur eam. Quia non ſufficit prælato, ꝙ ipſe
non faciat contra legem, ſed ꝙ puniat violatores
eius. Sic patet extra de ſimo. ca. Licet Heli. Dicitur
enim, quòd licet Heli ſūmus ſacerdos in ſe bonus
exiſteret, quia tamen non puniuit peccata filiorum
ſuorum, corruit de ſella, & fractis ceruicibus, expira
uit. Ira eſt in quolibet prælato, quia ſi non correxe-
rit vitia ſubditorum efficaciter, ipſe ꝓ illis peribit.
Vnde dicitur ibi. Ad corrigendos igitur ſubditorū
exceſſus tanto debet diligentius prę latus aſſurgere,
quanto damnabilius eorum offenſas delereret in-
correctas. Ad iſtam autem correctionem dēt habe
re prælatus quendam motum animi, ſecundū quē
vehementer fertur contra peccantes. Et iſte voca-
tur ira per zelum. Et ſi non obſeruetur aliqualiter
iſte rigor irę in correctionibus, & obiurgationibus,
quas prælati faciunt, omnia remiſsè fierent, & cor-
rectio eſſet modicum efficax. De hoc Greg. lib. 19.
& 20. Moralium, & habetur 45. diſt. cap. Diſciplina,
& c. Sunt nāque & c. Vera iuſtitia. & c. Sed iſtud nō
ocioſe. Ibi dicitur, ꝙ prælati ex zelo indignātur pec
cantibus, & tamen indignari actus irę eſt. Si autem
pereat iſta ira per zelum, peribunt omnia bona, quę
prelati facere poſſunt. Sic dicit Chryſoſ. ſuper Mat.
Qui ſine cauſa iraſcitur, reus erit, qui verò cum cau
ſa non eſt reus. Nam ſi ira non fuerit, nec doctrina
proficit, nec iuditia ſtant, nec crimina compeſcun-
tur. Debet tamen iſta ira ſubſequi ad rationem, ad
hoc, ꝙ propriè dicatur ira per zelum. Quia ſi ratio
non præcedit, ira nihil deſiderabit, niſi vindictam,
& excedet modum. Si autem ira ſubſequatur ratio
nem tanquam miniſtrans, omnia benè fient. Sic
dicit Greg in 5. Moralium. Curandum ſummope-
re eſt, ne ira, quæ vt inſtrumentum virtutis aſſumi-
tur menti dominetur: ne vt domina pręeat, ſed ve-
lut ancilla ad obſequiū parata à rationis tergo nun
quam recedat. Ira ergo, quæ per zelum eſt, valde
laudabilis eſt. Et licet habens illam ſentiat ſe aliqua
liter turbatum in ratione, non debet exiſtimare il-

De ira per zelū qualis dēt eſſe in prælatis.

F lam iram eſſe malam, cum aſſumatur, vt inſtrumen
tum rationis ad executionem pro illo tēpore, quo
iam deliberatio rationis non requiritur. Nā ſi ante-
quam iudicetur, quid agendum ſit, ita intenderit, &
ſequimur eam, omnia confusè fient: quia ratio im-
pedietur iudicare. Et ſic apparet, ꝙ ira aliquando
eſt bona, ſcilicet, quando eſt ira per zelū. Poteſt autē
eſſe zelus reſpectu cuiuſcunque boni, vt conſeruet:
& ſic ira poterit eſſe per zelum contra omnes, qui
præuaricantur contra aliquod bonum, ſiue iſtud ſit
cultus Dei, ſiue bonum publicum, ſiue bonum pro-
ximi, quod ex charitate diligitur. Ideo in omnibus
his iraſci, & vindictam appetere ſub hac ratione, &
non vt nos delectemur in poenis alienis, erit lauda-
G bile. Ad primum dicendum, ꝙ paſſio poteſt eſſe re- Ad 1. arg.
gulata à ratione, vel non regulata. Ideo ſecundum
quòd paſſio abſolutè accipitur non eſt laudabilis,
nec vituperabilis, nec importatur ibi ratio meriti,
vel demeriti, ſed ſecundum, ꝙ eſt regulata à ratio-
ne eſt laudabilis, & poteſt ibi eſſe meritum. Secun-
dum autem, quòd recedit à regula rationis erit vi-
tuperabilis, cum teneatur homo omnia, quæ in ſe
ſunt, ſecundum rationem regulare, quæ eſt bonū
proprium eius. Ideo dicit ibi Ariſt. ꝙ licet iraſci ab-
ſolutè non ſit vituperabile: vituperatur tamen qui
aliqualiter iraſcitur. i. aliquis modus eſſe poteſt, ſe-
cundum quem iraſci ſit vituperabile, vt ſi quis ira-
ſcatur contra rationem. Ad ſecundum dicendum, Ad 2. arg.
H ꝙ qui iraſcitur alteri, vindictam appetit, quæ licet
ſit malum quoddam i. pęna eius, cui infertur: tamē
non deſideratur ſub ratione mali, ſed inquantum
eſt bonum quoddā. ſ. iuſtum retributiuum. Et rur-
ſus iſta retributio poteſt deſiderari, vt bonū quoddā
noſtrum. ſ. ꝙ nos delectemur in poenis illius, qui lę-
ſit nos. Et tunc conuertimur in bonum commuta-
bile indebitè: ideo poteſt ira aliquando eſſe pecca-
tum. ſ. inquantū vindicta, quæ appetitur, vt quoddā
bonum poteſt appeti indebitè multis modis. Ad 3. arg.

Ad tertium dicendum, quòd ea, quæ nullo mo-
do ſunt in poteſtate noſtra, non poſſunt nobis im-
putari in peccatum. Eſt tn̄ homo Dominus actuū
ſuorum per liberum arbitrium. Ideo motus illi, q
I præueniunt iuditium rationis non ſunt in poteſta-
te noſtra. Et ſic motus paſſionales in generali ꝓut
inſurgunt ſine ratione. i. ratione non præueniente
non ſunt peccatum. Et tamen poſtquam inſurre-
xerunt poſſunt rationi ſubijci. Quæ ſi non ſubijciat
eos conſentit eis, cum ad eam pertineat illos regula
re, & tunc peccatum eſt. Aliter poteſt dici, ꝙ non
eſt in poteſtate noſtra, quòd nullus motus paſſiona-
lis inſurgat in nobis: eſt tamen in poteſtate noſtra
quemlibet eorum ſpecialiter imprimere, ne inſur-
gat. Et ſecundum hoc dicitur, ꝙ motus irę non eſt
in poteſtate noſtra. ſ. ꝙ nullus inſurgat. Quia tamen
in poteſtate hominis eſt aliqualiter cōprimere quē-
libet eorum ne inſurgat, vel poſtquam inſurrexe-
K rit: illum regulare aut compeſcere, non eſt ſine pec
cato iraſci, quando indebitè fit. Cum autem dicit.
7. Ethi. ꝙ iratus agit cum triſtitia, non eſt intelligē-
dum, ꝙ triſtetur de illo, quod agit: immo cum dele
ctatione operatur, quando retribuit, & etiam quan
do iram habet delectationem quandam habet pro
ſpe vindictę, & cogitando de illa, vt oſtenſum eſt,
ſupra q. 13 2. ſed dicitur triſtatus de malo, quod ſibi
inflictum eſt, & propter iſtud inſurrexit ira, ꝑ quā
appetitur vindicta. Ad quartum dicendum, quòd Ad 4. arg.
ira eſt in potentia iraſcibili, & ipſa iraſcibilis in ho-
mine naturaliter ſubijcitur rationi. Et ideo actus
eius in tantum erit homini naturalis, inquantum
erit ſecundum rationem. Inquantum verò contra

rationem

rationem erit contra naturam hominis, & ſic peccatum in quacunque materia ſit,& cuiuſcunq; potentiæ contra naturam eſt: quia contra rationem eſt, quæ eſt natura hominis,& actus omniū virium intantum erunt homini naturales inquãtum regulantur à ratione,cum ſint regulabiles. Secus autem de virtute vegetatiua,quę pertinet ad nutrire,& generare. Quia licet iſtę vires ſint in homine,nō vocã tur humanæ,eo ꝙ nullo modo ſunt rationales,nec per eſſentiam,nec per participationem. Omnia autem,quæ ad appetitū ſenſitiuum pertinent,rationalia ſunt per participationem: quia rationem audiūt: primo Ethi.in fine. De his Sanctus Thom. ſecunda ſecundæ quæſt.158.arti.2.

An in ira, quæ poteſt eſſe peccatum, ſit peccatum mortale. Quæſtio CXL.

QVAERITVR, an ira, quæ poteſt eſſe peccatum, ſit peccatum mortale. Dicunt quidam omnem iram eſſe peccatum mortale. Nam dicitur Iob.5.virū ſtultum interficit ira. Et intelligitur de interfectione ſpirituali, à qua nominatur peccatū mortale. Nam dicitur mortale, quia ad mortē ęternam ſpiritualiter obligat. Item nihil eſt, propter quod homo mereatur mortem ęternam,niſi peccatum mortale. Ira autem meretur ęternam damnationem,quia dicitur ſupra in litera:qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iuditio. Vbi dicit Gl. ꝙ per iſta tria, quæ tanguntur hic.ſ.iuditium,conſilium, & gehennam, tanguntur tria, quæ pertinent ad manſiones diuerſas damnationis: ergo ira peccatum mortale eſt. Item quicquid contrariatur charitati eſt peccatum mortale,ira autem contra charitatē eſt, vt dicit Hierony.ſuper Matt.ſuper verbo:qui iraſcitr̄ fratri ſuo reus eſt: dicit,quòd hoc eſt, quia ira eſt cōtra dilectionem proximi.

Prima ratio. Secunda ratio. Tertia ratio.

Dicendum,quod ſicut ſupra habitum eſt, ira aliquando licita eſt:immo laudabilis.ſ.ira per zelum, & tamen quando non eſt illicita, nō eſt ſemper peccatum mortale, ſed aliquando veniale: ſicut Gloſ. Pſal.4.ſuper verbo: Iraſcimini,& nolite peccare. Venialis eſt ira,quando non perducitur ad effectum.

Pro quo conſiderãdum, quod motus iræ eſt peccatum quando eſt inordinatus. Contingit autē dupliciter eſſe ordinatum, vel inordinatum, vt dictū eſt præced.q. Vno modo ex parte appetibilis, ſicut cum quis appetit iniuſtam vindictam. Et ſic ira peccatum eſt ex genere ſuo i omnis ira, in qua quis appetit vindictam iniuſtam eſt peccatum. Dicitur autem iniuſta vindicta, ſi quis velit vindictam accipere de eo, qui nihil meretur, vel maiorem vindictã, quã mereatur, aut vult eam ad finem indebitum.ſ. non propter bonum publicum, vel correctionem eius,qui peccauit, ſed vt delectetur in pœna illius, & ſic de ſimilibus. Hoc modo ira peccatū eſt, & eſt mortale,quia repugnat charitati,& iuſtitiæ.

Poteſt tamen eſſe iſte appetitus, ꝙ aliquando nō ſit peccatum mortale, ſed veniale. Et hoc propter imperfectionem actus. Iſta autem imperfectio põt attendi ex parte appetentis ſ.cum motus iræ pręuenit iuditium rationis:quia tunc actus ille habet minus de ratione voluntarij. Ideo minus de ratione peccati. Vel poteſt attendi ex parte appetibilis, vt cum quis appetit vindictam in aliqua re valde parua,quæ quaſi pro nihilo reputanda eſt, ſicut in leui verbo non cauſante iniuriam, vel in leuiſſimo dãno. Et ponit exemplum S.Tho. vt ſi quis modicum trahat puerum per capillos, & ſimilia. Alio modo poteſt motus iræ eſſe inordinatus quantum ad mo-

A dum iraſcendi, vt ſi quis nimis feruēter interius iraſcatur, vel ſi exterius magna ſigna irę oſtendat,quia hoc non erit ſine peccato. Et tamen nō habet iſtud rationem peccati mortalis. Poteſt tamen interdū eſſe peccatum mortale, vt ſi per vehementiam iræ homo decidat à dilectione Dei,vel proximi. ſ. quia intenſo animo pœnam proximi deſiderat.

Ad primum dicendū, ꝙ ex illa auctoritate non habetur iram eſſe ſemper peccatū mortale, ſed ꝙ ſtulti per iram ſe interficiunt.ſ.quia non refrenãtes motum irę incidunt in aliqua peccata mortalia.ſ. in blaſphemiam Dei, vel iniurias proximi.

Ad ſecundum dicendum, quòd verbum Chriſti hic non intelligitur de quacunque ira, ſed ſolū de B illa,qua quis appetit vindictam de proximo: inferē do ei iniuriam aliquã. Et videtur hoc eſſe conueniens,quia Chriſtus poſuit hic de ira faciendo quandam additionem ad iſtud præceptum:non occides. Et innuit,ꝙ nō ſolum occidere,ſed etiam velle occidere peccatum eſt: hoc autē pertinet ad iram,per quam quis vult mortem alterius, vel inferre ei dãna: ſic vult S Tho.Et tamen, an aliter poſſit hoc intelligi dicetur infra. q.156. Ad tertium dicendum, ꝙ in nullo caſu irę eſt peccatū mortale, niſi in quo repugnat charitati. Sępe tamen homo iraſcitur ſeruata charitate. Nam in ira per zelum iraſcitur homo ei,quem diligit,vt ait Grego.10. moralium. Et habetur 45.diſt.cap.Diſciplina. Et illa ira eſt merito C ria.Et non ſolùm in iſta, ſed etiam in ea, quæ nō eſt per zelum poterit homo agere contra rationem in ira,quia in aliquo paruo excedit. Et tamen nondū excludit iſtud totam charitatem, & ſic non erit peccatum mortale,ſed veniale,ſicut in exemplis ſupra poſitis. De his S.Thom.2.2.q.158.arti.3.

An quando ira eſt peccatum mortale, ſit grauiſſimum peccatum. Quæſt. CXLI.

QVAERITVR, quando ira eſt peccatū mortale,an ſit grauiſſimū omnium peccatorum.

Dicunt quidam,ꝙ ſic: quia dicit Chryſoſ. Nihil eſt turpius viſu furentis, & nihil deformius ſeuero viſu. Et hoc in ira eſt:ergo maior deformitas erit in D ira,q̃ in cęteris peccatis. Item quanto aliquod peccatum eſt magis nociuum,tanto vr̄ eſſe grauius, qa dicit Aug.in Enchiridion, ꝙ aliquid vocatur malū, quia nocet ira autē maximè nocet: quia aufert homini rationem,per quam eſt Dñs ſuiipſius: ergo ira eſt maximè nociua. Vnde dicit Chryſoſ. ꝙ irę, & inſanię nihil eſt medium,& ꝙ ira eſt quidã Dęmon temporalis,immo eſt aliquid difficilius habēte Dæmonem. Et ſic videt̄,ꝙ ira ſit grauiſſimū peccatū.

Primum argu. Secundū argu.

Item motus interiores diſtinguūtur ſm exteriores effectus:quia per illos cognoſcuntur: effectus autem irę eſt homicidium, quod videtur, peccatum grauiſſimum: ergo ira erit grauiſſimum peccatum.

Tertium argu.

E Dicendum, ꝙ ira poteſt eſſe magna, vel parua p accidens ex circunſtantijs, ſicut homicidium,ꝓpter circunſtantias põt eſſe paruæ, vel magnæ culpæ, & de his non poteſt dari regula. Conſiderando tamē Iram ex genere ſuo, dicendum,ꝙ ipſa non eſt peccatum grauiſſimum, quia alia ſunt deteriora.ſ.odiū, & inuidia. Vnde corporatur ira ad odium, ſicut feſtuca ad trabem: ſic dicit Aug in regula. Ne ira creſcat in odium,& trabem faciat de feſtuca. Pro hoc ſciendum,ꝙ ira eſt peccatum inquãtum eſt motus inordinatus: poteſt autem eſſe irę inordinatio dupliciter.ſ.quantum ad appetibile,quod eſt vindicta, vel quantum ad modum appetendi. Quantum ad primū ira vr̄ eſſe minimū omnium peccatorū. Nã cętera vitia

Comparato iræ ad odium, & inuidiã,& cęra vitia.

peccata,

peccata,quæ ſunt per paſſiones,vel ſunt ad aliquod malũ,vel ad aliqđ bonũ. Ad malũ ſunt,vt odium, & inuidia.ad bonũ,vt cõcupiſcentia in tactu, ꝙ pertinet ad luxuriã, vel in guſtu, quæ pertinet ad gulã. Omnibus aũt his ira minor eſt in grauitate. Nã cõuenit cum his:quia vult bonum,& malum. ſ. malũ inquantum eſt pœnale ei,cui infligit, & bonum inquantum ſub ratione iuſti,& retributiui appetitur.

Comparando ergo iram ad peccata,quæ malum appetunt.ſ.odium,& inuidiam,minor illis eſt: quia odium appetit malum ſub ratione mali. Nam qui odit non vult alteri pœnam inquantum illa eſt retributiua,cum ſępe quis oderit alterum, à quo nulla vnq̃ mala ſuſcepit. Et ſic impoſſibile eſt vindictã appetere vbi nunquam putatur præceſſiſſe iniuria. G Sed odium appetit malum alteri inquantum malum eſt illius. Appetere autem malum ſub ratione mali videtur eſſe iniuſtum. Ira aũt appetit malum ſub ratione boni.ſ.inquantum eſt vindicatiuũ, vel intuitiuum malorum,quæ quis fecit. Etiam ira eſt minus grauis, quàm inuidia,quia inuidus deſiderat malum alicui ſub ratione mali. ſ. propter deſideriũ propriæ gloriæ. Vnde inuidi volunt malum eis,qbꝰ inuident, vt non poſſent ęquari eis, vel vt deſinant eſſe ſuperiores, & per hoc ipſi magis glorient̃. Deterius tamen eſt appetere malum alterius propter propriam gloriam, quã ſub ratione iuſtæ vindictæ.

Ex hoc autem apparet,ꝙ odium eſt maius,quàm inuidia,& inuidia,quàm ira:quia odium propter ſo- H lum malum mouetur: inuidia autẽ ꝑꝑ bonũ quoddam. Et tamen eſt bonum proprium iniuſtè deſideratum. Et patet hoc ſi quis occiderit hominem ſolum,vt illi noceat,vel ſi occiderit,vt ſpoliaret eum, grauius eſt primum. Inuidia autem peior eſt,quàm ira, quia inuidia appetit malum ꝑꝑ bonũ propriũ. Ira autem ſub rõne boni ſimpliciter.i. iuſti. Etiam eſt ira minus grauis,ꝙ̃ illa peccata, quæ ſunt ad bonum ſicut luxuria,& gula. Quia licet ſit malum materialiter inquantum eſt pœnale ei,cui infertur: tamen quia appetit iſtud ſub rõne iuſti, bonũ quoddã eſt. Et ſic comparatur ad peccata, quæ propter ſolũ bonum mouentur. Concupiſcentia tamẽ, ad quã pertinet luxuria,& gula,mouetur ad aliquod bonũ particulare,quod non eſt bonum honeſtum, ſed eſt delectabile,ſicut in luxuria,& gula, vel vtile ſicut in auaritia. Ira autem mouetur ſub rõne boni honeſti.ſ iuſti,licet nõ oportet,ꝙ iratus ſemper ſit iuſtus, motiuum ſuum tamen ad iuſtum eſt, & ex hac parte actus eſt minus vituperabilis. Sic dr̃.7.Ethi.c. 8. ꝙ incontinens concupiſcentiæ eſt turpior, quã incontinens irę.

Cap.6.t.5.

Si autem conſideretur inordinatio iræ quantum ad modum, ira habet quandam excellentiam ſuper omnia peccata ꝑꝑ vehementiã, & velocitatem ſui motus iuxta iſtud Prouerb. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor. Et ſubditur: impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit? q d difficile eſt. Ideo Grego 5. Moralium: poſuit K perturbationẽ maximam in ira tam interius, ꝙ̃ exterius. Et oſtenditur ipſa magnitudo motus interioris per ſigna exteriora. Et iſta ſunt maiora in ira,quã in aliqua alia paſſione. Nã cor palpitat, corpus tremit,lingua ſe præcipitat,& impedit,facies inflãmatur,oculi redduntur atroces,& clamoſitas ſequitur in verbis ſine vlla rõne prolatis. Et quãtum ad hoc ira maior eſt alijs paſſionibus: conſequenter peccatum in ira erit grauius alijs peccatis quantũ ad modum.ſ.vehementiæ & impetus. Hoc tamen non arguit maioritatem ſimpliciter in ira ad alia peccata, quia talis maioritas magis conſiderat̃ ex parte obiecti,& alijs circunſtantijs, quã ex modo. Ideo multa F alia peccata ſunt maiora, quã ira, niſi per accidens ſequatur aliquis effectus multũ inordinatus,& grauis ex ira,ſicut homicidium, & ſimilia.

Ad primum dicendum, ꝙ nihil eſt turpius viſu furentis.i.ira quãtum ad geſtus exteriores, & ſigna apparentia. Et tamen quantum ad grauitatẽ peccati multa alia ſunt grauiora, licet exterius non appareant aliqua ſigna tantę grauitatis,& deformitatis. Ad 1. arg.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ira nocet maximè rationi,non quidem ex ipſa re operata.i.ex obiecto deſiderato,ſed ex modo ſui motus. Poteſt autẽ omne nocumentum eſſe maius.i.magis impeditiuum, vel maius.i.magis directè opponitur rationi. Primò modo eſt in ira magis nocumentum cõiter,ꝙ̃ in alijs paſſionibus,& peccatis: quia eo tẽpore, quo homo poſſidetur ab ira,magis ratio impedit̃,quã ꝑ aliquod aliud peccatum. Et hoc fit ꝑꝑ vehementiã irę cauſantis turbationem in corde,& in alijs partibus corporis. Secundò modo non eſt maius nocumentum per iram, quã per alia peccata, quia ꝑ alia fit aliquid,quod magis repugnet rationi, quàm qđ fit per iram,licet in actu iudicandi minus impediatur per alia,ſicut per odium ſine magna mutatione cordis,& organorũ aliquis cupit occidere alterũ,& proſequitur iſtud. Per iram autem, ꝙ ſolum ꝗs dicat alteri verbum iniurioſum, erit maior turbatio in corde, quã per odium volendo alterum occidere: ideo nocumentum ſecundo modo ſumptũ vocatur ſimpliciter maius. Et ſic alia peccata inferrẽt rationi maius nocumentum, quàm ira. Ad 2. arg.

Ad tertium dicendum, ꝙ homicidium ſequitur aliquando ex ira,non tamen ſemper:quia aliquando ſequitur ex odio, & aliquando ex inuidia. Et qñ fit ex iſtis eſt deterius, quàm ex ira, quia iratus, qui occidit alterum mouetur ad hoc ſub ratione iuſti, ſcilicet inquantum eſt debita iſti quædam retributio pro malo,quod fecit,licet de hoc iratus non bene iudicet. Odium autem, & inuidia non mouent̃ ſub ratione talis boni,vt ſupra dictum eſt: ideo etiã in eodẽ effectu.ſ homicidij,vel mutilationis,aut cuiuſcunque iniurię minus peccat, qui agit ex ira,ꝙ̃ qui ex odio,vel inuidia. Et ſic ipſa non eſt grauiſſi- I mum peccatum omnium peccatorum. De his Sanctus Tho.ſecunda ſecundæ.q.158.arti. 4. Ad 3. arg.

An ira ſit vitium capitale. *Quæſt, CXLII.*

QVAERITVR, an ira,ſit vitium capitale.

Aliqui dicunt, ꝙ non debeat aſſignari, vt capitale, qa ira naſcitur triſtitia. 2. Rhetorico.ſ.ira eſt appetitus cum triſtitia,& 7.Ethi. Qui ex ira agit: triſtatus agit. Triſtitia tamen ponitur inter capitalia: nam ipſam vocamus accidiam: ergo non debẽt poni ira,& accidia tanquam duo capitalia. Primum argu.

Item odium eſt grauius, quàm ira, vt oſtenſum eſt præceden.q.& tamen odium non ponitur inter K vitia capitalia: ergo nec ira debet poni. Secundũ argu.

Item non ponitur inter capitalia iſtud vitiũ, qđ eſt cauſa omnium vitiorum,quia non poteſt connumerari cõtra illa. Ira autẽ eſt cauſa omniũ: Prouerbio 19.ſuper verbo illo: iracundus prouocat rixas: dicit Glo. Ianua eſt oĩum vitiorum iracundia, qua clauſa,virtutibus intrinſecus dabitur quies: illa autem aperta,ad omne vitium armabitur animus: ergo non debet poni ira inter capitalia. Tertium argu.

Dicendum,ꝙ ira eſt vnum de ſeptem capitalibus vitijs,vt cõiter aſſignatur. Et ſic Grego.31.Moraliũ: ponit eam vnum de capitalibus. Pro quo ſciendũ, ꝙ capitalia vitia vocantur illa ſeptem, quæ vulgariter loquentes vocant ſeptem peccata mortalia, Cap.31.

Et

Et non debet dici ſeptem mortalia quaſi nulla alia morralia ſint. Nam valde multa ſunt ſi ſigillatim diſtinguantur,& cõirer. Sed debent dici ſeptem capitalia,quia ſunt quaſi ſeptem capita peccatorũ mortalium,quæ ſub ſe continent multa alia peccata.

Ad hoc autem, quòd aliquod ſit peccatum capitale,debet eſſe generale.i.ꝙ ſit principiũ alijs, & cõmune ad illa. Nam ſicut genus ſub ſe ſpecies multas continet,ita & capitale vitium cõtinet ſub ſe multa particularia. Vocatur autem magis propriè capitale,quàm generale, quia genus prædicatur de contentis ſub eo ſecundum rationem vnã: vitium aũt capitale nõ prædicatur ſemper de vitijs ſub eo contẽtis. Sicut homicidium, quod poteſt poni ſub ira, vel odio,aut inuidia. Nullum tñ iſtorum de eo ꝓdicatur. Quia non eſt verũ, ꝙ homicidium eſt ira, vel inuidia,vel odium, ſed eſt cauſatum ex aliquo iſtorum. Et ſic vitia particularia reducuntur magis ad vitium capitale tanquam ad cauſam,vel originem, quàm ad genus,& ſic competit ſibi nomen capitis: quia à capite omnia membra deriuãtur,& recipiũt influentiã ſenſus. De nullo tamen membro caput prædicatur,ſed eſt cauſa,& origo illorum. Ita eſt de peccatis iſtis capitalibus. Nam ira eſt cauſa homicidij,mutilationis,clamoris,& iniuriarum, & de nullo iſtorũ prædicatur, ſed præſtat cauſam ad omnia hæc. Ideo reſpectu talium debet dici capitale magis,ꝙ̃ generale, licet poſſint vocari vitia iſta generalia,vel cõia,ſed melius capitalia dicta ſunt. Ex hoc ſequitur vna conditio vitij capitalis,ſcilicet,ꝙ dẽat eſſe origo multorum. Nam vitium particulare nõ poteſt vocari capitale, cũ caput dicat rationẽ principij,& originis: vitium aũt totaliter particulare ſicut homicidiũ,nullius cauſa eſt, ſed ab alijs cauſatũ eſt: ideo capitale non dicetur. Secunda conditio eſt,ꝙ non debet eſſe vitium ſimpliciter generale ad omnia. Nam licet tale poſſit dici capitale ex eo, ꝙ caput eſt, tamẽ quia omnium caput eſt,non poteſt connumerari contra alia capita, ſicut primũ principium eſt ſimpliciter vnum, quia non eſt aliud ęque primum, cui cõnumeretur. Capitalia tamen ponũtur multa:ergo non poterit eſſe de vitijs capitalibus illud,quod eſt cauſa omnium. Et ſic amor inordinatus non poteſt poni inter vitia capitalia:quia omnium malorum caput eſt. Nã amor ſimpliciter ſumptus eſt cauſa prima omnium paſſionũ, vt dicit Augu.14.de Ciuitate Dei. Et ſic amor eſt origo omniũ paſſionum deordinatarum,quia omnia vitia ſequũtur ex aliquibus paſſionibus, erit amor inordinatus omnium peccatorum cauſa. Ideo dicit ibidem Augu.ꝙ duo amores fecerunt ſibi duas ciuitates, ſcilicet,amor Dei ciuitatem Dei cõſtituit, & amor ſuiipſius conſtituit ciuitatem Diaboli. Et tamen in ciuitate Diaboli ſunt omnia peccata, quia extra illã nullum peccatũ eſt: ergo inordinatus amor eſt origo omnium peccatorum: ideo non poteſt poni tanquam vnum de capitalibus vitijs. Et ex hac cauſa cupiditas non poteſt poni inter capitalia, quia ipſa etiam eſt radix omnium peccatorũ. 1. ad Thimo.6. Radix eſt omnium malorum cupiditas. Tertia cõditio eſt,ꝙ vitium capitale habeat cauſam multum appetibilem ſ.finem multum deſiderabilem.

Quid ſit vitium capitale.

Tres conditiones vitij capitales.

Ratio eſt,quia vitium capitale eſt origo multorũ peccatorum, vt ſupra patet tanquam cauſa illorũ. Deſiderium autem mouetur propter aliquid, quod eſt appetibile,& quanto magis fuerit appetibile,tanto in iſtud magis mouetur,& plura ꝑpter iſtud mouebuntur. Si ergo alicuius peccati finis ſit multum appetibilis fient multę præuaricationes ꝑꝑ deſiderium illius finis. Et ſic vitium,quod habuerit talem

A finem erit propriè capitale: quia poterit eſſe origo multorum vitiorum, quæ committentur propter finem ipſius. Iſtę tres conditiones competunt iræ. Nam ipſa non eſt peccatum particulare, ſed habet quandam communitatem cauſalitatis, quia multis particularibus vitijs poteſt præſtare cauſam, vt homicidio,vulnerationi,cõtentioni verborum, & ſic de ſimilibus. Competit etiam ſibi, ꝙ non ſit ſimpliciter generale: nã ira non eſt generalis ad omne deſiderabile: quia ea, quæ pertinent ad delectationem tactus, & guſtus, & ſimilia nullo modo pertinẽt ad iram: ideo poteſt connumerari ira contra illa, vt ſit vnum de capitalibus. Competit etiã irę finis multum deſiderabilis: nam obiectum ſuum habet quã-

B dam rationem boni,& iuſti.ſ.vindictam, quæ eſt retributio pœnalis facta alicui pro culpa commiſſa. Dare autem pœnam pro culpa ad iuſtitiam ꝑtinet, quia iſte eſt actus iudicis. 5. Ethi. Et ſic habet rationem honeſti finis ipſius irę Honeſtum autem ſua vi nos trahit,& ſua dignitate nos allicit,vt ait Tullius, ideo multi mouebuntur ꝑꝑ iſtum finẽ. In quo motu,quando fuerit inordinatus, multa vitia cauſabũtur, & ita ira erit caput illorum. Alio modo etiam ita poteſt præſtare cauſam multis vitijs inquantum per ſuum impetum mentem pręcipitat,& illa deordinata,quodlibet malum ſequi poteſt,cum nihil ſit in homine,quod poſſit mala cohibere, niſi rectitudo rationis. Eſt ergo propriè ira vitium capitale.

C Ad primum dicẽdum,quòd ira ex triſtitia gignitur. Sed iſta differt ab illa triſtitia, quã vocamus accidiã:quia triſtitia cauſans iram eſt paſſio,quæ ſequitur in homine propter malum ſibi illatũ:& iſta non connumeratur contra iram inter capitalia. Triſtitia aũt,quæ pertinet ad accidiã non cauſatur ex malo inflicto,ſed aliunde prouenit. Ideo illa poteſt poni capitale diſtinctum contra iram. Ad ſecundum dicendum,ꝙ licet odium ſit grauius ira,non tamen eſt vnum de capitalibus. Quia ad rationem vitij capitalis nõ requiritur grauitas,ſed illa tria,quæ ſupra poſita ſunt. Odio autem non conuenit, ſaltẽ tertiũ illorum ſ.quia non habet finem multum appetibilem. Nã odium eſt de malo ſub ratione mali, cum

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

D per iſtud velimus alicui malum ſolum inquantum malum eſt,& non inquantum retributiuũ pro peccato aliquo. Malum autẽ ſub ſua rõe non eſt appetibile. Ideo non contingit ita generaliter appetij finẽ odij,ſicut finem irę,qui habet rationem iuſti, & boni, vt dictum eſt. Ideo non poteſt eſſe odium cauſa multorum peccatorũ diſtinctorũ ſpecie,ſicut ira,& ſic non erit odium vitium capitale,ſicut ira. Qđ autem ſit grauius nihil facit ad eſſe capitale, qa homicidium grauius eſt,ꝙ̃ ira ſimpliciter ſumpta,& tñ ira ponitur,vt capitale,& homicidium non: immo generaliter eſt per contrariũ ſ. ꝙ vitia particularia sũt grauiora,ꝙ̃ capitalia,eo,ꝙ continent totam grauitatem capitalium, & inſuper aliquam grauitatẽ par-

E ticularem,quæ pertinet ad ſpeciem ipſorum. Sicut quælibet ſpecies eſt perfectior ſuo genere:quia continet perfectionem generis, & inſuper perfectionẽ differentiæ conſtitutiuæ. Idem de indiuiduis ad ſpeciem,licet non addant perfectionem aliquã ſubſtantialem ad ſpeciem. Ad tertium dicẽdum, ꝙ ira dr̃ eſſe ianua omnium peccatorum per accidens. Põt enim peccatũ aliquod eſſe ianua, vel cauſa aliquorum peccatorum per ſe.ſ. quando oĩa illa communicant in obiecto eius:nam obiectum eſt,quod dat ſpeciẽ habitui bono,vel vitioſo: ideo diſtinctio, vel eſſe acceptum ex obiecto eſt diſtinctio, vel eſſe per ſe. Hoc modo amor inordinatus eſt omniũ cauſa peccatorum: quia obiectum amoris inordinati eſt

Ad 3. arg. Amor inordinatus eſt cã omnium peccatorum.

obiectum

obiectum omnium peccatorum. Et ſic etiam cupiditas erit radix, vel ianua omnium peccatorum, quia nullum peccatũ eſt, quod habeat obiectum, niſi ipſum, ꝙ amari, vel cõcupiſci poteſt. Alio modo peccatum vnum eſt ianua aliorum non ex parte obiecti, ſed ex parte modi. ſ. quia modus ſuus præbet occaſionem ad alia peccata, licet obiectum ſuum non ſit generale. Primò modo peccatum impeditur eſſe capitale: ſecundo modo non. Ira autem non eſt cauſa omnium peccatorum per ſe, quia obiectum ſuum non eſt generale omnibus peccatis, ſicut obiectum amoris, vel cupiditatis. Secundò modo eſt cã omnium. ſ. per accidens ex modo ſuo remouendo prohibens. Nam rectitudo rationis impedit peccata fieri, per irã autem propter ſuam vehementiam turbatur nimium ratio, & tunc nullus actus noſter regulari poteſt ex defectu regentis. Ideo locus eſt ad omne vitium. Hoc tamen per accidens eſt, quia id, qđ per ſe eſt in habitu, accipitur ex obiecto, & nõ ex modo. Ideo nõ vocabitur ſimpliciter ipſa ira cauſa omnium peccatorum, ſed poteſt vocari ianua illorum, & ita vocatur in Glo. allegata.

Ratio eſt, quia cauſa confert eſſe: ianua autem ſolum impedit intrare, vel exire volentes, cum clauſa eſt. Aperiri ergo ianuam non eſt dari alicui virtutẽ ingrediendi, vel exeundi, quia troncatus pedes etiã non intrabit ianua aperta, ſed ſolum rollitur prohibens: cauſa autem dat eſſe: ideo ire non competit eſſe cauſam omnium peccatorum, quia non dat illis obiectum, à quo accipitur eſſe, & ſpecies habitus, ſed ſolum remouet prohibens, quod pertinet ad ianuę aperitiones. Amor autem inordinatus vocabitur cauſa omnium peccatorum, quia obiectũ illis dat, & incentiuum. Ideo conceditur, ꝙ eſſe cauſam omnium peccatorum tollit peccato eſſe de capitalibus, quia non poteſt connumerari contra reliqua. Eſſe aũt ianuam non tollit eſſe capitale, cũ poſſit contra reliqua connumerari, quia obiectũ ſuum non eſt generale. Ira ergo capitale eſt, quia non eſt cauſa omnium peccatorum, ſed quorũdam ſpecialium, quæ filiæ ſuæ vocantur, de quibus dicetur ſequenti q. Nam illis obiectum dat, & etiam motiuũ, ſcilicet, quia ira ſtimulante, illa peccata fiunt. Aliorum autem non eſt cauſa, vt luxuriæ, vel gulæ: quia non communicat cum eis in obiecto. Etiam non præſtat eis incentiuum, quia qui fornicatur, vel inebriatur nõ mouetur ex ira, ſicut qui occidit alium, vel contendit. De his S. Tho. 2. 2. q. 158. arti. 6.

Quæ ſint, & quot ſint filiæ iræ, & an ſex eius filię hic benè connumerentur. *Quæſtio CXLIII.*

QVAERITVR de filiabus irę. q̃ ſint, & quot, & an conuenienter aſſignentur ſex filiæ iræ ſ. rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia. Aliqui dicunt, ꝙ non aſſignentur conuenienter: quia Iſidorus dicit blaſphemiam eſſe filiam ſuperbię: ergo non eſt filia iræ, cum ſuperbia, & ira ſint diſtincta capitalia. *Primum argu.*

Item, vt dicit Aug. odium naſcitur ex ira: ergo debet poni inter filias irę: ſed non ponitur: ergo nõ aſſignantur conuenienter. *Secũdum argu.* Item tumor mentis ad ſuperbiam pertinet: ſuperbia tamen diſtinctum capitale eſt: immo videtur eſſe mater omnium capitalium, vt dicit: Grego. 31. Moralium: ergo non pertinet ad iram tumor mentis. *Tertium argu.*

Dicendum, quòd filiæ iræ vocantur omnes ſpecies peccatorum, quę pro obiecto habent vindictã, quæ eſt obiectum iræ, & actus eorum fiunt ſtimulãte ira. Iſtę autem ſpecies ſi accipiantur particulari- F ter erunt multæ. Accipiendo tamen aliquantulum generaliter, ita etiam vt ſub eis aliæ ſpecies inueniri poſſint erunt ſolum ſex. Et ita aſſignat Grego. 31. Moralium illas ſex filias iræ, quas ſupra nominauimus. Et tamen ſub qualibet earum poſſunt alię ſpecies magis particulares accipi. Vt ſub rixa intelligũtur omnia bella, & ſeditiones, & quæcunque lites, quæ non conſiſtunt ſolo verbo, & ſub his eſt homicidium, & vulneratio, & omnia damna realiter inflicta, quæ ex ira proueniant. Vt exuſtio agrorum, domorum deiectio, & ſimilia. Ita de aliis ſpeciebus dici poteſt. Et tamen, viſis iſtis ſex, poterimus de quibuſlibet alijs videre, ad quas iſta reducuntur. Nam iſtę ſex filię ſunt, quaſi ſex ſpecies immediatè conſtitutę G ſub ira, licet non ſint verè ſpecies, & deinde ſub illis diſtinguuntur aliæ ſpecies, ſicut dicimus in prædicamento qualitatis, quòd per quatuor ſpecies diuiditur, & rurſus quælibet illarum diuiditur non ſolum in ſpecies alias, ſed etiam in genera. Tenendo autem iſta ſex filias immediatas irę ſufficientia earum poteſt accipi ſic. Ira enim aliquando conſiſtit in ſolo animo, aliquando per verba exprimitur, & ibi ſiſtit, aliquando verò vſque ad factum progreditur. *Sufficientia filiarũ iræ.* Primo modo poſſunt duo vitia conſiderari in ira, quorum vnum accipitur ex parte eius, cui iraſcimur. Et iſtud vocatur indignatio inquantum contra illum, cui iraſcimur, mouemur quodam motu fero intra cor noſtrum, cum illum reputemus, vt H quoddam malum, & nociuum. Et vocatur indignatio, quia indignũ iudicamus, quòd ille nobis iniuriam intulerit, ſiue quia non merebatur, ſiue quia ille non erat talis, qui poſſet iniuriam inferre: vtpotè, ſi erat paruę, aut vilis cõditionis, vel quia erat talis, à quo non iniuriam, ſed beneficium expectabamus, vt ſi erat amicus, vel nobis coniunctus ſanguine, aut à nobis bona paſſus, & ſimilia, propter, quæ indignum homo iudicat ſe recepiſſe iniuriã ab alio. Et iſtud eſt motiuum maioris irę. Vnde non tã grauiter iraſceremur, ſi alius iniuriam intuliſſet: Pſal. 54. Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſẽ vtique: tu verò homo vnanimis Dux meus, & notus meus: q. d. Si inimicus feciſſet iniuriam non haI berem cauſam iraſcendi, quia ſuum erat nocere: qa tamen amicus, & vnanimis mihi nocuit, tolerandum non eſt. Inquantum ergo iſte motus iracũdię exacerbatur propter aliquam indignitatem, quam homo reputat, vocatur indignatio. Aliud vitium in ira poteſt accipi in corde ex parte ipſius iraſcentis, & iſtud eſt, ſecundum quod cogitat diuerſas vias vindictę contra eum, qui ſibi nocuit, & talibus cogitationibus animus ſuus impletur. Et ſicut quãdo aliquas res nõ habens ſpiraculum vento impletur: tumida redditur. Ita animus cogitationibus impletus, cum nõdum illę in actum exierint, tumidus eſt, vel dicitur habere tumorẽ, ſicut dixit Eli: ad Iob plenus ſum ſermonibus, & coarctat me ſpiritus vteK ri mei. En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Loquar, & reſpirabo paululum. Iob 34. de iſto tumore mẽtis dicitur: Nunquid ſapiens implebit ardore ſtomachum ſuũ. Iob 15. Et vocatur ibi ardor tumor mentis, quia quando homo varia cogitat in vindictam contra alium. ipſemet per iram ſuam ardet.

Secundo modo conſideratur ira prout oſtenditur in ore. Et ſic eſt duplex deordinatio. Vna, ſecundum quam homo in locutione oſtendit iram ſuã per verbum non ſignificans aliquid determinatè, & tamen ex modo loquẽdi irati ſignat indignationem aliquam, vel contemptum, aut quomodocunque ad iniuriam dicitur. Sicut Chriſtus dixit in litera

tera, qui dixerit fratri ſuo: racha, quæ apud hebręos A eſt dictio nihil ſignificans. Et quantum ad hoc vna ſpecies irę ſumitur, quæ dicitur clamor inquantū ex ira aliquis clamat emittens voces cōfuſas, ſed ſolum exprimunt iram mentis, & appetitū vindictę, vel quærelam. Alio modo exprimit quis iram per vocem ſignificatiuam. Et tunc ſi fuerit vox iſta cōtra Deum, cum homo interdum iraſcitur vocabitř blaſphemia. Si autem fuerit contra proximum vocabitur contumelia. Et ſic ſunt tres filiæ iræ in voce. Tertiò modo conſideratur ira, vt exterius prorumpit in factum, & quantū ad hoc accipitur vna filia irę, quæ dicitur rixa. Et per hanc intelliguntur omnia nocumenta, quæ realiter proximo inferuntur ex ira, & ideo cōtinet ſub ſe iſta multas alias ſpe B cies, ſecundum varios modos nocendi.

Ad primū arg. Ad primum dicendum, quòd blaſphemia tam ad iram, quā ad ſuperbiam pertinere poteſt. Nam ira procedit animo turbato, & ideo ſi quis contra Deū ex turbatione animi protumpat in verba, quæ inducant aliquam irreuerentiam, erit blaſphemia ptinens ad iram. Superbia autem non procedit ex animi turbatione, ſed ex elatione. Ideo ſi quis deliberato animo ſine illa turbatione protūpat in verba cōtra Deum, eſt blaſphemia pertinens ad ſuperbiam. Et eſt tunc grauiſſimum vitium, quia tunc ſe homo contra Deum erigit directè. De hoc Eccl. 10. Initiū ſuperbiæ hominis eſt apoſtatare à Deo, ideſt, recedere à veneratione eius. Quod valde fit per blaſphemiam, ſecundum quam non ſolum receditur ab eius veneratione, ſed ēt expreſsè irrogaī ei iniuria. C

Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, quod odium non habet determinatam cauſam. Nam aliquando naſcitur ex ira, & aliquando non, & tamen quādo ex ira naſcitur non habet ipſam iram tāquam cauſam primam, ſed propriè oritur à triſtitia. Et quia etiam à triſtitia oritur poteſt dici oriri odium ab ira. Aliqñ tamen oritur odium à triſtitia, vbi ira nulla eſt, ſicut cum quis triſtatur de aliquo malo ex eo, quòd eſt ſibi diſconueniens poterit odiſſe iſtud licet non iraſcatur. Sicut ille, qui odit latrones, à quibus nihil vnquam paſſus eſt, quia tamen reputat latrones aliquid malum eſſe, & diſconueniens ſibi triſtatur de D illis, quia ſunt, & ſequitur odium ex hoc, ſcilicet inquātum vellet illos perire, vel incidere in multa mala, & tamen non poteſt iraſci illis, cum nō putet ſibi aliquando fuiſſe inflictum aliquod malū ab eis. Ob hoc ergo ponitur triſtitia tāquam propria cauſa odij, & nō ipſa ira. Et quia accidia eſt triſtitia quędam fuit conuenientius, quòd poneretur odiū ſub accidia, quàm ſub ira.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, quòd tumor mentis non eſt ipſa ſuperbia, nec aliqua filia eius, ſed eſt quidam conatus, vel audacia hominis tentantis aliqua magna facere ad inferendum vindictam, & pertinet iſte tumor mentis aliquo modo ad audaciam, quæ eſt vitium oppoſitum fortitudini. De his Sanctus E Thom. ſecunda ſecundæ. q. 158. arti. 7.

An ira habeat aliquod vitium, quod ſibi opponatur per modum defectus. *Quęſt. CXLIIII.*

Primum arg. QVAERITVR, an ira habeat aliquod vitiū, quod ſibi opponatur per modum defectus. Dicunt aliqui, quòd non, quia non vocatur vitioſum iſtud, per quod homo aſſimilatur Deo, ſed qui eſt omnino ſine ira Deo ſimilatur, qui cum trāquillitate omnia agit, & ſuauitate quadam. Sapientiæ. 7. Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Secundū arg. Item non eſt vitioſus defectus illius rei, quæ ad nihil vtilis eſt, quia ſolus defectus boni eſt vitioſus, ſed motus irę ad nihil vtilis eſt, vt probat Seneca in lib. de ira: ergo defectus iræ non erit vitium. L. 1. c. 10. Item malum hominis, vt ait Dionyſius, eſt eſſe ſine ratione, ſed ablato omni motu iræ: adhuc manet homini integrum iuditium rationis: ergo defectus irę non eſt vitium. Tertium arg. De diuin. no. c. 4.

Dicendum, quòd effectus iræ eſt aliquando vitiū ſicut dicit Chryſoſ. ſuper Matth. ꝙ qui cum cauſa non iraſcitur peccat. Hom. 4. Patientia enim irrationabilis vitia ſeminat, negligentiam nutrit, & non ſolū malos, ſed etiam bonos inuitat ad malum. Pro hoc cōſiderandum, quòd ira poteſt accipi dupliciter, ſcilicet pro paſſione, vel pro peccato. Ira dupliciter accipitur. Ira nāque ſecundum primam ſignificationem nominis paſſionem ſignat, vt dicitur 4. Ethi. cap. de manſuetu. ſ. Paſſio quidem eſt iracundia, facientia autem multa, ideſt, illa, quæ faciunt, ſiue prouocant iram, multa ſunt. Si autem accipiatur ira pro paſſione, non habet ipſa vitium aliquod oppoſitum, ſed in ipſa accipitur magis, & minus, & vtrunque eſt vituperabile. Nam defectus, & ſuperabundantia in moralibus ſemper dicunt aliquid vituperabile, paſſio tamen ſecundū ſe non eſt laudabilis, nec vituperabilis, vt dicitur. 2. Ethi. Ideo ipſa non habet vitium oppoſitum, ſed in ipſa ira poterit accipi magis, & minus ſicut dicitur 2. Ethi. de omnibus paſſionibus, ꝙ in eis inuenitur ſuperabundantia, & defectus. Si autē accipiatur ira pro peccato habebit aliquod contrarium, ꝙ ſit defectus, ſicut in qualibet paſſione aſſignamus duo extrema, quæ habent nomen vitij inquantum ſunt ſuperabundantia, & defectus. Et tunc ira, vel iracundia ſimpliciter non eſt nomen extremi, vel peccati, cum ira ſolum dicat motum iraſcendi. Sed iraſci quando non oportet, vel plus quàm oportet, aut maiori tempore, quàm oportet, eſt nomē extremi.

Alterum extremum eſt in defectu, & iſtud eſt cōmuniter innominatum, ex eo, quòd pauci repetiūtur habentes iſtud extremum: vocatur tamen per quādam ſuppletionē iraſcibilitas, vel inſenſibilitas, vt dicitur 4. Ethi. Et datur ibi cauſa, ſcilicet. Nō iraſci enim in quibus oportet videtur eſſe inſipientis, D & qui non iraſcitur, vt oportet, nec quando oportet, nec quibus oportet, videtur non ſentire, nec triſtari. Iſtud autem vituperabile eſt, ſicut aliquod extremum, quod eſt ſuperabundanter triſtari. Vnde dicitur ibi: Iniuriantem autem ſuſtinere, & familiares deſpicere ſeruile, ideſt, conditio ſeruilis eſt, & vituperabilis ſuſtinere omnem iniuriam. Nam ſuſtinere aliquam poteſt eſſe iuſtum. Quia tamen aliquę ſunt iniurię, quas ſuſtinere iniuſtum eſt, velle illas ſuſtinere non pertinet ad manſuetudinē, quæ eſt virtus circa iras, ſed ad quandā remiſſionem naturalē, & timiditatem, ſecundum quam non audet qs inſurgere contra alium. Nam cum ira ſit appetitus vindictę ſurgit in aliquid tanquam in arduum, qui E autem nullo modo iraſcitur, videtur hoc habere ex magno defectu cordis, quod pertinet ad ſeruos, qui ſunt ſubiecti Dominis in omni timore, quos oportet pati nihil retribuentes. Ideo qui nunquam iraſcuntur, rectè ſeruiles appellantur.

Iſta duo extrema, ſcilicet ſuperabundanter iraſci, quod ſolemus vocare iracundiam, licet non ſit nomen paſſionis, & inraſcibilitas, quæ eſt defect⁹, opponūtur manſuetudini, quæ eſt virtus circa iras. Et tamen dicitur 4. Ethi. ꝙ manſuetudo magis opponitur ſuperabundantiæ, quàm defectui. Et datur cauſa, ſcilicet: quia naturalis eſt, & humanius magis ipſum punire, quàm remittere iniuriam. Et in eo, ad quod quis naturaliter inclinatur magis peccabit,

bit, quàm in eo, ad quod nõ inclinabitur. Et ꝓpter hoc debet dari virtus ad reſtringendũ iſtud naturale deſiderium, ne ſit nimis inordinatum per ſuperabundantiam. Sic patet circa delectationes tactus, & guſtus, in quibus inclinatur homo magis ad ꝓſequendum eas, quàm ad fugiendũ. Ideo temperãtia, quæ eſt medium circa illas, opponitur magis intemperantiæ, quæ ſuperabundat in delectationibus, quã inſenſibilitati, q̃ deficit, quia illa non eſt naturalis.

Alia cauſa ẽt tangitur 4. Ethi. ſ. ꝙ irati ſunt difficiles, & ad vitam deteriores .i. Licet vtrunque extremum circa iram ſit vituperabile, tamẽ deterius eſt, & difficilius, & magis impediens humanã communicationem ſuperabundantia iraſcendi, q̃ defectus. Quia per ſuperabundantiam iræ offenduntur omnes, quibus communicamus, per defectũ autem nemo directè offenditur, niſi ipſemet, qui non iraſcit, & aliquando familiares ſui, & ipſi, qui pertinent ad eum, cum iniurias eorum non vindicet qñ oportet, nec quomodo oportet. Et in hoc maximè eſt vituperabilis ipſe iniraſcibilis. Nam remittere propriã iniuriam, vel nõ aduertere ad eam vr̃ ad quandam cordis magnitudinem pertinere. Remittere tamẽ iniuriam familiarium, vel pertinentiũ ad nos, quaſi non aduertendo ad illam, eſt vituperabile. Sicut dicitur 4. Ethi. ꝙ iniuriãtes ſuſtinere, & familiares deſpicere, ſeruile eſt. Et ſic eſt vituperabile, & tamen modicum nocet eis, quibus communicamus. Superabundanter autem iraſci valde nocet, & perturbat pacem politicã. Ideo deterior eſt ſuperabundãtia, quã defectus. Amplius manifeſtatur hoc, qa circa defectum iræ non aſſignantur aliquæ ſpecies, & tamen circa ſuperabundantiam aſſignantur ab Ariſt. tres ſpecies .ſ. acuti, difficiles, & amari. In quo innuitur, ꝙ totum malum irę eſt circa ſuperabundantiam: quia aliàs aſſignaret aliquas differentias, vel ſpecies mali in defectu irę, ſicut aſſignat tres ſpecies, vel differentias circa ſuperabundantiam. Dicit autem philoſophus ibidem, ꝙ licet ſuperabundãs, & deficiens ſint vituperabiles circa iram, non eſt tamen difficile determinare quibus, & qualiter, & in quanto tempore iraſcendum ſit, & quantum, qui iraſcitur peccat, vel rectè facit, & quando dicetur deficere in ira. Ideo aliquando ipſos ſuperabundãtes, qui modicum ſuperabundant, laudamus vocãtes eos viriles, & potẽtes principari .i. aptos ad principatum, & videntur habere animum. Deficientes etiam modicum interdum laudamus tanquam mãſuetos, qui autem multum deficit, vel multum excedit vituperabilis eſt, & manifeſtus eſt. Iſtud aũt eſt accipiendo iram in ſeipſa, ſecundum ꝙ eſt paſſio quædam, quia in ea datur maius, & minus, ſed ipſa non habet contrarium, quia idem non contrariatur ſibiipſi nec partibus ſuis. Extrema tamen in illa, ſecundum, ꝙ conſtituunt habitus vitioſos cõtrarietatem habent. Et tunc ira non dicitur eſſe contraria alteri paſſioni. Nam iniraſcibilitas non eſt contrarium irę, quia aut iniraſcibilitas dicit puram negationem, vel priuationem omnimodam irę: aut defectum in ira. Si primo modo non eſt contrariũ iræ, quia contraria ſemper ſũt poſitiua. Maximè, quia ſi aliqua paſſio contrarietatem habet, oportet, ꝙ alia paſſio ſit ſibi contraria: quia cõtraria ſemper ſunt ſub eodem genere. Et tamen negatio, & affirmatio non pertinent ad aliquod genus, & ſic nõ erunt contraria. Idem de poſitiuo, licet priuatiuũ dicat aliquo modo genus ratione formę, cuius eſt priuatio, & tamen non ſufficit hoc ad naturã cõtrarietatis: quia ita contraria ſunt ſub aliquo genere, quod prædicatur genus de illis, vel inuenitur in eis

F quiditas illius generis. Si autem accipiatur iniraſcibilitas pro defectu in ira .ſ. quia non eſt tanta, quanta debet eſſe, vel non tanto tempore, quãto debet, erit iniraſcibilitas ira quædam parua. Magnum autem, & paruum non variant ſpeciem, ideo ira magna, & parua dicunt eandem ſpeciem paſſionis. Et non eſt contrarietas in eis: ſicut nemo dicit albedinem trium graduum eſſe contrariam albedini cẽtum graduum: Licet ſint vt magna, & parua albedo. Inquantum ergo ira paſſio eſt contrarietatẽ nõ habet, licet aliquę paſſiones ſolum inquantum ſunt paſſiones habent contrarietatem, vel delectatio, triſtitia, timor, audacia, amor, & odium. In ira tamen, quæ eſt paſſio aſſignabitur contrarietas, non quòd **G** ipſa contrarietur alteri paſſioni, ſed ꝙ in ipſa .ſ. intra eius latitudinem inueniantur extrema, quæ ſibi contrarientur: qa defectus, & ſuperabundantia ſemper contrariantur. Et tamen tunc non accipiuntur illę extremitates, vt ſunt partes iræ, ſed per comparationem ad rationem, per quam aliquid iudicatur excedere vltra id, quod rectũ eſt, & aliquid deficit ab eo, quod rectum eſt. Et tunc accipitur ira, vt peccatum, & non vt paſſio: quia ira, ſiue iracundia dicit iraſci plus, quã oportet, vel quomodocunque excedere. Iniraſcibilitas dicit defectum quendã in ira .ſ. iraſci minus, quã recta ratio iudicet. Quidquid autem eſt contra rationem, vt huiuſmodi peccatũ eſt, quia eſt contra naturam hominis. Si tamẽ iſtud, **H** qđ materialiter eſt ſuperabundantia, vel defectus in ira accipiatur ſine comparatione ad rationem: non poterit vocari defectus, nec ſuperabundantia. Vt ſi dato aliquo caſu iraſci in illo, vt viginti gradibus ſit ſuperabundantia, & iraſci ſolum in duobus ſit defectus: hoc eſt, quia ratio iudicat vltra duos gradus eſſe iraſcendũ, & ad viginti gradus non eſſe ꝑueniendum. Si autem tollatur ratio, nulla erit cauſa, quare iraſci in viginti gradibus ſit ſuperabundãtia, nec iraſci ſolum in duobus ſit defectus. Nam extrema dicuntur per habitudinem ad medium, omnes autem partes eiuſdem paſſionis ſunt eiuſdẽ rationis, ideo non poteſt in illis medium aſſignari, niſi ſecundum rationem. Ideo neceſſe eſt etiam extrema **I** accipi per comparationem ad rationem. Et ſic in ira erit contrarietas, vt in ea inuenitur peccatum, ſed non inquantum eſt paſſio. Nam ira inquantũ paſsio poteſt dici magna, vel parua, ſed non ſuperabundans, vel deficiens: quia iſta ſunt à ratione, ſecũdum quam inuenitur rectè agere, vel peccare in paſſione. Et tunc dicendũ, ꝙ omnis exceſſus in ira eſt peccatum, & omnis defectus etiam eſt peccatũ, ſcilicet, non iraſci quantum oportet, vel non tanto tẽpore, aut non tam vehementer. Et hoc verum eſt tam ſecundum legem Chriſti, quæ circa hoc videtur eſſe ſanctiſsima, quàm ſecundum doctrinã philoſophorum, vel quancunque traditionem humanam. Etiam ſi lex Chriſti dicat orandũ eſſe pro ini**K**mico, & benefaciendum ei, infra in litera: tamẽ adhuc ſecundum eam aliquando homo iraſci debet ꝑ iram, quæ eſt paſsio: quia debet habere iram per zelum contra peccantes: quæ maximè neceſſaria eſt prælatis, vt oſtendimus ſuprà q. 139. Non habere autem iram in tali caſu peccatum eſt, quia ſine ipſa peribit omne bonũ, ſicut dicit Chryſoſ. ſuper Mat. Si ira non fuerit: doctrina non proficit, nec iudicia ſtãt, nec crimina compeſcuntur. Ipſe etiam dicit, ꝙ qui non iraſcitur cum cauſa peccat: quia patientia irrationabilis vitia ſeminat, & negligentiã nutrit. Differentia tamen ſtat in aſsignando ſuperabundantiam, & defectum, quia aliquis ſecundũ doctrinam philoſophorũ, qui magis indulget irę iudi-

Ho. 11. in Math. in ope imp.

cabitur

bitur deficiens circa iram, quæ ſecundum legem A
Chriſti dicetur eſſe in medio, & habere mãſuetudi-
nem. Et aliquis dicetur manſuetus ſecundũ philo-
ſophos, qui ſecundũ legem Chriſti vocabitur ſupe-
rabundans in ira. Nulla tamen lex eſt, niſi omnino
irrationabilis eſſet, quæ non concedat ſuperabun-
dantiã, & defectũ in ira, quia aliàs ſi oĩs ira eſſet pec-
catum, eſſet oĩs ira ſuperabundans, & tunc eſſet na-
tura malè ordinata, quia eſſet aliqua paſſio natura-
lis, cuius actus nunquam poſſet eſſe bonus. Iſtud au-
tem eſt falſum, & valde irrationabile, quia inducen
do per omnes paſſiones naturales quantũcunq; ac-
cidat actus illarum fieri aliquando turpes: tñ nulla
eſt, cuius actus in aliquo caſu licitus eſſe non poſſit.
Dico autẽ paſſionibus naturalibus, quia aliquę sũt B
non naturales, vt inuidia, & odium. Ideo licet actus
iſtarum nunquã ſint boni, non eſt inconueniẽs ma-
ximè in inuidia, de qua dr̃ 2. Ethi. ꝙ mox nominata
malitia eſt inuoluta, & loquitur de inuidia, quæ eſt
gaudiũ de malo. Ira aũt. & concupiſcentia ſunt paſ
ſiones purè naturales: ideo dicere, ꝙ ira in nullo ca-
ſu eſſet licita, eẽt dicere, ꝙ Deus creauit in nobis ali-
qđ malum. Et hoc eſt blaſphemia. Etiã diceremus,
ꝙ creauit aliquid omnino ſuperuacuum, cũ in nul-
lo caſu poſſemus licitè vti ira. Ideo dicendum eſt,
ꝙ neceſſe eſt communem legem quantũcunq; bo-
nam permittere, immo iubere iram in aliquo caſu.
Qui autem in illo caſu non iratus fuerit, peccabit ꝑ
defectum. Ergo neceſſe eſt ſm omnẽ legem accipi-
ſuperabundantiam, & defectum in ira, & vtrunque
ſit peccatũ. Omnia prædicta intelliguntur de ira, q̃
paſſio eſt, quia in ea inuenitur peccatum modo de-
clarato ſupra. Aliter poteſt dici, ꝙ ira dupliciter po
Ira dupliciter accipitur. teſt accipi. Vno modo prout eſt actus ſimplex vo-
luntatis, quo aliquis non ex paſſione, ſed ex iuditio
rationis pœnã infligit, & tũc defectus irę nihil aliud
eſt, niſi non habere voluntatẽ de puniendo aliquẽ
quantum ratio iudicat, vel non tanto tempore, &
ſic de alijs circunſtantijs, & hoc modo manifeſtum
eſt, ꝙ defectus irę ſemper eſt peccatũ. Et ira aliquan
do accipiunt doctores ſacri. Sic.n. dicit Chryſoſ. ꝙ
iracundia, quæ cum cauſa eſt, non eſt iracundia, ſed
iuditium. Poteſt tamẽ intelligi hoc dupliciter. Vno
modo, ꝙ ſit in aliquo voluntas puniendi alium ſo-
lum ꝑꝑ rationẽ, & non inſurgat in eo aliqua com-
motio animi paſſionalis, quæ præcedat rõnem, nec
ẽt quæ ſequatur, & tunc propriè dr̃, ꝙ eſt iuditium,
& non iracundia. i. ſola ratio, quæ iudicat facit ibi
pœnas appeti, & non iracundia aliqua. Alio modo
poteſt intelligi, ꝙ ratio iudicet alicui debere inferri
pœnas pro malo cõmiſſo, & ad iuditium inſurgat
iracundia, tanquã miniſter exequens determinatũ
à ratione. Et tunc etiam dicetur eſſe non iracũdia,
ſed iuditium, quia res nominatur ab eo, quod in ea
principale eſt, & tamen in iſto actu ratio fuit tanq̃
dirigens, paſſio autem tanquam miniſter. Et ẽt iſto
modo propriè dr̃, ꝙ iracundia, quæ eſt cum cauſa, E
non eſt iracundia, ſed iuditium. i. quia iuditium ſo-
lum mouet, & non iracundia. Alio modo accipitͬ
ira pro motu appetitus ſenſitiui, qui eſt cum paſſio-
ne, & tranſmutatione corporali. Et iſte motus vide
tur ſequi ex neceſſitate in homine ad motum ſim-
plicem voluntatis. ſ. ꝙ ex hoc, ꝙ aliquis eligit ſecun
dum rationis iuditium alteri pœnas inferre ꝓ ma-
lo, quod fecit, ſequitur neceſſariò motus appetitus
ſenſitiui, qui eſt inferior, appetitum rationalem, qui
eſt ſuperior, cum naturaliter ordinetur, vt inſtru-
mentum eius. Et ſic licet interdum homo, qui ꝓ-
pter ſolam rationem diffinientem vult alterum pu
nire, putet ſe nullam habere iram: aliquam tamen

A habet conſequentem ad determinationem ratio-
nis. Sed illa poterit eſſe tam parua, ꝙ non ſentiatur.
Et tunc dicimus nullam omnino eſſe iram, qa nul-
lo modo apparet. Et ita intellige, quod ſupra dixi-
mus de ſimplici motu voluntatis ad puniendum.

Aliquando aũt ad rationem determinantem pę
nas inferendas ſequitur ira tanquam miniſter, quæ
eſt manifeſta, & aliquando eſt ſatis magna ſecundũ
determinationẽ rationis, & tunc dicimus eſſe mo-
tum voluntatis cũ paſsione. Et hoc modo ira neceſ
ſaria eſt, licet ſit paſsio, & defectus in ea ſemꝑ eſt pec
catũ. Quia cum ipſa conſequatͬ ad rõnem hoc mo-
do nõ poterit eſſe defectus, niſi ſit defectus in rõne,
& ſic erit tunc iniraſcibilitas, q̃ eſt extremũ deficiẽs,
B vt ſupra diximus. Aliqñ autem accipitur iracun-
dia, ſiue ira pro quadam cõmotione animi appeten
tis vindictã non expectato iuditio rõnis, & tunc ne-
ceſſe eſt, ꝙ in ira ſit peccatum, quia cum non expe-
ctauerit ille motus iuditium rationis agit ꝯ rationẽ
volendo punire quem nõ debet, vel qñ non, vel ma
iori tpe, & ſic de alijs. Agere tamen ꝯtra rõnẽ ſem-
per eſt peccatum in eis, quę pertinent directè ad mo
res humanos. Et iſto modo ſolemus vocare cõiter
irã. ſ. quando ipſa per ſe non expectata rõne homi-
nem mouet, & ideo ſolemus in actione diſtinguere,
ꝙ aliqua agimus ſm iram, vel ex ira, & aliqua ſecun
dum rationem. Hoc modo ira non ſolũ eſt paſſio,
ſed ẽt eſt extremum ſuperabundans, quod pertine-
C bit ad aliqua de tribus ſpeciebus iracundorũ, de qbꝰ
4. Ethi. c. de mãſuetudine, & hoc mõ apparet quo-
modo habeat contrarietatem in defectu.

Ad primum dicendum, ꝙ homo per hoc, ꝙ non
iraſcitur, aliquo modo ſimilatͬ Deo, q nec hẽt actũ
iræ nec paſsionẽ ipſam, nec potẽtiã iraſcibilẽ. Et tñ
non imittatur eum quantum ad actũ, quia Deꝰ in-
fligit pœnas ex iuditio rõnis, homo tamen, qui non
iraſcitur ẽt ſecundum rõnem pœnas non infligit,
quia ſi ſequeretur rõnem, aliquando iraſceretͬ. Etiã
iſta ſimilitudo ad Deum eſt magis diſſimilitudo, qa
Deus non iraſcitur, eo ꝙ eſt ſibi ꝯtra naturam, cum
non habeat potentiam iraſcibilẽ, ſicut eſt ſibi ꝯ na-
turam comedere, & bibere, quia non eſt animal. Si
D tñ Deus haberet potentiam iraſcibilem, aliquando
iraſceretur, cum nihil in eo fruſtra ſit. Qđ ergo ho-
mo hẽat vim iraſcibilem, & nunquam iraſcatur, ꝯ
naturam agit, quæ nihil ſibi fruſtra dedit. Ad ſecun
dum dicendum, ꝙ motus iræ, & omnes alij motus
appetitus ſenſitiui ſunt vtiles homini ad hoc, quòd
promptius exequatur ea, quæ ratio dictat. Sicut vi-
demus in omnibus rebus, ꝙ facilius illa agimus, ad
quæ naturaliter inclinamur, quã ea, ad quæ inclina
mur ex ſola ratione. Et quia motus appetitus ſenſi-
tiui ſunt aliquid naturale in nobis, quando qs vſus
fuerit eis, velut inſtrumentis in operatione ſua, ve-
hementius inclinabitur, cum natura adiuuet ratio-
nem. Nã ibi mouebitur ſenſitiuus apetitus ad obie
E ctum ſuum tanquam in quoddam bonum, non vt
eſt determinatũ à rõne, ſed vt eſt obiectũ ſuum, qa
appetitus ſenſitiuus non poteſt percipere ſe moue-
ri à rõne. Et quia mouetur ab obiecto ſuo ſub rõne
boni, & finis, & non vt alterum ordinatur, mouebitͬ
delectabiliter. Sicut quando alicui homini iubetur,
vt faciat id, in quo delectatur: quia tunc vehemen-
ter agit. Si.n. ageret aliquid ſolum inquantum ſibi
iubetur: fortè eſſet ſibi difficile, cum non appareret
ibi ratio aliqua perfectionis, ſed ſolũ ſubiectionis.
Cum autem agit aliquid, in quo delectatur, moue-
tur ſub ratione perfectionis, quia ab obiecto perfici
tur. Ideo mouetur vehementer, vel intenſe. Iſta eſt
ergo cauſa, quare ſi operetur quis ex rõne ſimul cũ

paſſione operatur vehementer. Si autem ex ſola ratione remiſſius, & difficilius operatur. Ideo valde ꝓfuit, & bene ordinatum fuit, ꝙ darentur motus paſſionales tanꝗ inſtrm̄ rationi ad operādum circa aliquid, & ideo non ſunt inutiles, & ſic defectus eorū ſunt vitioſi. Sed dicetur, ꝙ non eſt conueniens rationē operari per paſſionē, quia cum quis operatur ad finem illum, ad quem paſsio ordinat ſub ipſa ratione, non rectè agit. Et tn̄ paſſio ſemper mouetur in obiectum ſuum ſub ratione finis, & nō vt eſt imperata à ratione: ergo erit inconueniens per illā operari. Dicendum, ꝙ ſi paſſio eſt principale mouēs, & non regulatur ratione, peccatum eſt. Quando tamē ratio eſt principale mouens, ꝙ paſſio ſit instrumentum ſuum, non eſt irrationabile. Nam licet ipſa paſſio non moueatur ſub rōne inſtrī obedientis rōni, & voluntati, hoc eſt, quia ipſa paſſio nō pōt percipere ſe moueri à rōne per modum inſtrumenti, nec alio modo. Sufficit igiṫ rationi, ꝙ ipſa moueat paſſionem per modum inſtrumenti, licet ipſa ſe moueri neſciat velut artifex mouet inſtrumenta, & deducit per ea effectum, & ipſa neſciuit ſe moueri, & tamen nihilominus effectus deducitur.

G

Ad tertium dicendū, ꝙ eſſe ſine ratione eſt malū hominis, & tamen qui omnino eſt ſine ira, ēt ſine ratione eſt aliquando, cum interdum ſit neceſſariū iraſci. Nam in eo, qui ordinatè agit iuditium rationis, non ſolum eſt cauſa ſimplicis motus volūtatis, ſed etiam appetitus ſenſitiui. Nam ſicut ad iuditiū rationis ſequitur naturaliter motus voluntatis, ita ad motum voluntatis ſequitur naturaliter motus paſſionis, ſi voluntas moueatur circa aliquid, quod ſit obiectum alicuius paſsionis, & ſic interdum eſſe ſine ira eſt eſſe ſine ratione, ſcilicet, quando requiritur, ꝙ homo iraſcatur, ſicut interdum requiritur, vt ſupra dictum eſt. Et ſic ſicut remotio effectus eſt ſignum remotionis iuditij rationis. De his Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 158.

An ſpecies iræ poſitæ ab Ariſtotele ſint benè poſitæ.
Quæſtio CXLV.

QVEARITVR de ſpeciebus iræ, quas aſſignat Ariſt. 4. Ethi. ponēdo tres ſpecies. ſ. acutos, amaros, difficiles, an ſint bene aſſignatæ. Dicunt quidā,

Primum argu.

ꝙ non, quia dr̄, ꝙ amari ſunt, quorum ira difficiliter ſoluitur, & multo tp̄e manet. Hoc autem ad circunſtantiā tp̄is pertinet. Poſſent ergo ſm̄ alias circūſtantias iræ aſsignari aliæ ſpecies eius. Et ſic erūt plures, quàm tres. Itē dr̄ ibi, ꝙ irati difficiles, ſiue graues di-

Secūdum argu.

cuntur, quorum ira non cōmutatur ſine cruciatu, & punitione: hoc autem ꝑtinet ad indiſſolubilitatē iræ, & tn̄ iram non ſolui faciliter pertinet ad amaros. Idē ergo hn̄t amari, & difficiles: & ſic non bene aſſignabuntur iſtæ ſpecies. Item ira hēt ſuperabun-

Tertium argu.

dantiā, & defectū, & vtrūq; eſt vituperabile. 4. Ethi. ergo in vtroq; debēt aſsignari aliquæ ſpecies iræ. Et tn̄ iſtæ tres pertinent ad ſuperabundātiam, & in defectu non aſſignantur aliquæ ſpecies, ergo non aſsignantur conuenienter ſpecies iræ. Itē Chriſtus aſ-

Quartum arg.

ſignauit ſupra in litera tres gradus iræ. ſ. qui iraſcitur fratri ſuo, & qui dixerit: racha, & qui dixerit: fatue, & non conueniunt iſti gradus cū ſpeciebus aſsignatis ab Ariſt. ergo non conuenienter aſsignantur.

Dicendum, ꝙ iſtæ ſunt tres ſpecies iracūdorum, quas aſſignat Ariſt. & pertinent ad ſuperabundātiā. Nā licet iracundia ſit paſſio, tn̄ quando pro peccato accipitur ſemper dicit ſuper abundantiā, & ipſe defectus dr̄ iniraſcibilitas, de qua nullas ponit ſpēs.

Prima ſpecies iracūdorum.

Prima ſpēs iracundorū eſt eorum, qui vocant acu-

F

ti, qui iraſcuntur quibus non oportet, & magis, ꝗ oportet, & velocius, & maiori tp̄e, & qn̄ non oportet, & ſic de alijs circunſtantijs: licet nō cueniāt oīa iſta ſimul, ſed ꝑ partes: quia malū nunꝗ eſt integrū: nā eſſet intolerabile. Iſti ſicut iraſcuntur velociter, ita velociter irā dimittunt retribuendo eis, qbꝰ iraſcuntur, vel oſtendendo eis irā ſuā, & tūc quieſcūt. Iſti autē licet in multis peccent præcipuè peccant, quia velociter iraſcuntur. Et ob hoc vocantur acuti. in extremo. i. multū prompti ad iram. Sicut corpora acuta faciliter penetrant. Et ex hoc ſequitur alia proprietas. ſ. ꝙ iraſcātur de oībus, quæ poſſunt aliquo modo contriſtare. Dr̄ autem, ꝙ iſti quieſcūt velociter: quia cum ira ſit appetitus vindictæ, habi-

ta illa naturaliter ſequiṫ quies. Acuti tn̄ retribuunt, vt dictum eſt, ideo quieſcūt. Et dato, ꝙ non poſſint retribuere, ſaltem oſtendūt irā ſuam exterius. ſ. ꝑ vocē clamando, vel contumelias dicendo, vel in geſtu. Et per hoc ira aliquo modo euaporat, & cito conſumitur. Nā ira quandam inflāmationē facit in ſanguine per euaporationē fellis, & cum illa inflāmatio, & fumoſitas euaporet per voces, illi qui clamāt, vel qui contumelias dicunt, irā perdunt, quia illam ꝑ hoc conſumunt. Dicitur ēt, ꝙ iſti velociter iraſcuntur. Hoc. n. fit ꝑꝑ naturæ velocitatē. Omnis. n. ira habet quandam velocitatem, eo ꝙ fit per motū coleræ. Non eſt autē aliquis humor ita faciliter mobilis, ſicut colera, ideo oportet iram velocem eſſe.

H

Sic dicitur 7. Ethicorum, ꝙ ira propter caliditatē, & velocitatem naturæ audiens non plenè præceptum rationis, mouet confeſtim ad punitionem.

Quia tamen quidam ſunt magis colerici, quàm alij, adhuc eſt differentia in velocitate motus ad irā: quia illi, q ſunt calidiores, & ſicciores velocius mouentur ad iram. Et propter hoc 4. Ethicorū de acutis ſolis, dicitur, ꝙ habent velocitatē in ira, ſcilicet, quia excellentius illam habent licet cæteri irati velocitatem habeant. Secunda ſpecies eſt eorum, qui

Secunda ſpēs iracū dorum.

dicuntur amari, de quibus dicit Ariſto. ꝙ ſunt difficilè ſolubiles ab ira, & retinent illam in ſe. Multo. n. tempore iraſcuntur, & tunc quieſcunt ab ira quando retribuerint. Si autem non potuerint retribue-

I

re habent in ſe quandam grauitatem, & afflictionē, & ſunt moleſti ſibiipſis, & amicis. Iſti dicuntur amari ab amaritudine, ideſt, triſtitia, quam habent. Quia ira eſt triſtitia in animo, ſicut amaritudo in guſtu. Fit autem iſtis amaritudo, quia triſtitia pro iniuria inflicta grauat eos, quandiu non retribuunt. Et q̄a ſi contingit eos longo tempore tenere iram affligūtur valde per triſtitiam, quam ſemper habent: ideo amari vocantur. Iſti enim ſunt difficile ſolubiles: quia non poſſunt ſolui, ideſt, perdere iram niſi retribuant, vel digeratur ira in eis. Si enim retribuerint, non ſolum ira ceſſat, ſed conſequitur delectatio, ſicut dicit Ariſto. Punitio enim quietat impetum iræ, declarationem pro triſtitia faciens. Si autem

K

non retribuunt, nō poſſunt ſolui ab ira, niſi ꝑ hoc, quòd in eis digeratur: nam dicitur, quòd retinent eam in ſe. Nam ſi oſtenderent eam: etiam ſi non retribuerent, euaporaret cito, & ceſſaret. Et tamen per hoc, quòd manet abſcondita habet vires ad manendum longo tempore, ſicut ignis, qui eſt abſconditus lōgiori tempore manere poteſt. Sic dicit Gregorius 5. Moralium, quòd ira per ſilentiū clauſa intra mentem vehementius æſtuat. Et propter hoc dicitur 4. Ethi. ꝙ acuti velociter ſoluuntur ab ira, & quieſcūt, quia reddunt, vel manifeſti ſunt, i. quia retribuunt puniendo, vel manifeſtant iram in verbis, & vtrunque eam minuit, aut ceſſare facit. Amari autem non oſtendunt eā, ideo non pōt tolli, niſi per

hoc,

hoc,quòd in eis digeratur. Et tamen ad digeſtionem
intra animum indiget longo tempore. Sic dicit ibi
Ariſ. In ipſo autem digeri iram tempore indiget, id
eſt,longo tempore. Et dicitur etiam ibi,ꝙ non ſuade
bit ipſis aliquis,ideſt,nemo poterit ſuadere eis, quòd
ab ira recedant. Et hoc fit, quia non ſunt manifeſti,
ideſt,non oſtendunt iram ſuam exterius. Et cum ne-
mo illam coguoſcat uemo illis ſuadebit eam dimit
tere. Etiam quia ipſi habent triſtitiam continuatam,
& propter iſtam habent iram. Ideo quandiu triſtitia
manſerit nõ poterit auferri ira. Et tamen triſtitia nõ
poteſt auferri, niſi per delectationem contrariam,
quæ fit per vindictam, ſicut ibi dicitur, quòd puni-
tio quietat impetum iræ delectationem pro triſtitia
faciens. Vel ſi non eſt iſta delectatio, oportet iram,
& triſtitiam per ſeipſam deficere, & hoc eſt per dige
ſtionem eius. Iſtis enim duobus modis aliqua res de-
ficit, vel à contrario ſuo, vel ex defectu principiorũ
ſuorum, ſicut calor extinguitur per frigus, vel per
defectum materiæ, in qua conſeruatur. Iſta autem
digeſtio iræ, & triſtitiæ propriè dicitur, quia aliquid
corporale eſt, quod digeritur, ſcilicet, quædam in-
flammatio facta in ſanguine per euaporationem fel
lis, vt dictum eſt. Iſtud autem longo tempore fit, &
etiam cum difficultate magna. Ideo dicitur, ꝙ iſti
ſunt moleſtiſſimi ſibi, & amicis. Nam cum habeant
intra triſtitiam continuè non poſſunt gaudere in ali
quo exteriori. Ideo vltra hoc quòd affliguntur à tri
ſtitia, ipſi etiam ſe affligunt inquantum ex vna tri-
ſtitia, quam habent fit eis occaſio ad habẽdum mul-
tas alias. Etiam ſunt moleſti amicis, quia actus ami-
corum eſt delectabiliter conuiuere, vt patet octa-
uo, & nono Ethicorum. Iſti autem cum ſint intra ſe
triſtes, cum amicis lætari non poſſunt, ſed potius eis
triſtias inferunt, quia amici triſtãtur de triſtitijs ami
corum, nono Ethicorum. Tertia ſpecies eſt eorum,
qui dicunt difficiles, & iſti habent multas conditio-
nes amorum, de quibus diximus. Nam iraſcuntur
de quibus non oportet, & magis, quàm oportet, &
maiori tempore, & etiam, quando nondum retri-
buerint triſtantur ſicut amari. Sed differunt ab eis,
quia iſtis, etiam ſi ira longo tempore manſerit, nun-
quam ſoluitur, niſi retribuerint. In amaris autem
aliquando tollitur ira ſine retributione, ſcilicet,
quando digeritur per longum tempus. Ratio dif-
ferentiæ eſt, quia amari habent iram propter triſti-
tiam, & principaliter reſpiciunt triſtitiam, & non
appetũt vindictam principaliter, ſed ſolum, vt quie-
tent triſtitiam inflictam, ſcilicet, auferendo eam, ſi-
cut dictum eſt, quòd punitio quietat impetum iræ
delectationem pro triſtitia faciens. Si ergo contin-
gat tolli triſtitiam, ſine vindicta, non curant de vin-
dicta. Contingit tamen iram digeri tempore, & hoc
eſt tolli triſtitiam: ergo poſſunt quietari ab ira ſine
retributione. Difficiles autem attendunt principa-
liter vindictam, & non ipſam triſtitiam. Ideo etiam
ſi contingeret tolli triſtitiam, vel fieri digeſtionem
per longum tempus non tolleretur ira cum ipſi di-
rectè appetant vindictam. Ideo motus eorum non
poteſt quietari, niſi per vindictam. Et tamen pro-
priè loquendo in difficilibus non degeritur ira, ipſi
enim habent deſiderium vindictæ principaliter.
Cum ergo iſtud maneat, ira non minuitur. Secus au
tem in eis, qui retributionem non deſiderant prin-
cipaliter: quia cum ad eam non attendant minuitur
pauliſper impetus irę. Dicitur autem ira digeri quã
tum ad duo. Vnum eſt, quòd ipſa inflammatio, &
commotio interius facta, cum fuerit quidam feruor
corporalis pauliſper ceſſat, ſicut olla feruens, ſi au-
feratur ignis totus pauliſper reſidet quouſque tota

A ebullitio, & calor auferatur. Secundum eſt ipſam
triſtitiam, quæ durat per memoriam iniuriæ, per
ipſius obliuionem deleri. Nam cum tam triſtitia,
quàm ira ſint propter iniuriã illatam, vel exiſtima-
tam, quandiu manſerit apud aliquem memoria in-
iuriæ, & reputauerit eſſe iniuriam, manebit deſide-
rium vindictæ. Si autem memoria iniuriæ totali-
ter auferatur, non poterit manere deſiderium vin-
dictæ. Si autem non tollatur poteſt diminui, quia
in præſentia rei exiſtimatur ipſa maior, quàm in ab-
ſentia. Ideo quando quis actualiter ſuſcipit iniu-
riam, maiorem eſſe exiſtimat eam, quàm poſtea ſuc-
cedente tempore, eo quòd minuitur exiſtimatio
B per abſentiam, & diuturnitatem temporis. Sicut
amicitia minuitur propter abſentiam amicorum
diuturnam, immo aliquando tota perit, ſicut dici-
tur 8. Ethicor. quòd abſentia ſi diuturna ſit obliuio-
nem amicitiæ facere videtur. Etiam ira, & exiſtima-
tio iniuriæ maior eſt in præſentia iniuriantis. Vt pa
tet in eo, qui à longo tempore ſuſcepta iniuria, nũc
de nouo videat iniuriantem. Nam turbatur magis,
& reputat iniuriam maiorem, quàm paulo ante
hoc reputabat. Non quidem, quòd aliqua iniuria
de nouo inferatur, ſed quia memoria per pręſentiã
rei fortificatur, quæ per diuturnam abſentiam fue-
rat debilitata. Iſtæ ergo ſunt tres ſpecies iracundo-
rum quas Ariſtoti. aſſignat.

C Alij etiam ſimiliter aſſignant, ſcilicet: Damaſce- Dam. li. 2.
nus, & Grego. Niſſenus, dicentes eſſe tres ſpecies irę, Or. fi. c. 16.
ſcilicet, felleam, & maniam, & furorem. Dicunt fel- Gre. Niſſ.
leam eſſe principium iræ, cum ira à felle principium li. 4. de Vi-
habeat, cùm ſit quædam inflammatio ſanguinis ex rib. animę
euaporatione colerę, vt dicit Damaſcenus. Et iſta cap. 16.
attribuitur illis, quos actus vocat Ariſto. quia illi ha
bent principium iræ per hoc, quòd veloces ſunt ad
iraſcendum. Mania eſt quam nos vocamus inſaniã,
& dicitur à manendo, quia longo tempore manet,
ita vt tranſeat in vetuſtatem. Et iſta eſt iracundia il-
lorum, quos Ariſto. amaros vocat. Nam dicit, quòd
iſti ſunt difficilè ſolubiles, & multo tempore iraſcũ-
tur: quia ad hoc, quòd ira digeratur in eis tempore
indigent. Furorem autem dicunt eſſe iram, quæ
D ſupplicium deſiderat, & tempus ad illud obſeruat.
Et iſta ira conuenit illis, quas Ariſtoti. difficiles vo-
cat, qui nunquam ſoluuntur ab ira, niſi retribuerint.
Conſiderandum, quòd ira, vt ſupra dictum eſt po-
teſt conſiderari, vt paſſio, vel vt peccatum. Et vtro-
que modo competunt eis iſte ſpecies, & tamen dif-
ferenter. Nam vt eſt paſſio conſiderantur ſpecies in
ea ſolum, vt addũt quãdam magnitudinem, in qua
aſſumitur aliqua differentia cõſtituens iſtas ſpecies.
Et tunc ſi conſideretur ira in ordine ad principium
ſuum, ſic eſt ſpecies amarorum. Nam ira oritur ex
triſtitia. Ex hoc enim, quòd quis triſtatus eſt per in-
iuriam illatam deſiderat vindictam. Et iſta triſtitia
conſideratur in amaris, qui non cruciantur prin-
E cipaliter propter deſiderium vindictæ, ſed propter
afflictionem, quam triſtitia eis infligit in manen-
do ſibi. Si verò conſideretur quantum ad id, ad quod
ira mouetur, ſic eſt ſpecies difficilium. Nam ira mo-
uetur ad vindictam, quia nihil iratus deſiderat in-
quantum huiuſmodi, niſi vindictam, hæc autem
difficilibus conuenit, quia nunquam commutan-
tur ab ira, niſi retribuerint. De his dictum eſt ſupra
quæſtio. 137. Si autem conſideretur ira, vt eſt pec-
catum, accipientur ſpecies in ira, inquantum va-
riè contingit per iram recedere à rectitudine ratio-
nis. Receditur autem per ſuperabundantiam, &
defectum. Ipſe tamen defectus non eſt propriè no-
minatus, licet largè vocetur inraſcibilitas: ideo

in eo non inueniuntur nomina aliquarũ ſpecierum. Vnde etiam ſi aliquæ ſpecies iræ reperirentur in defectu, nõ haberemus nomina pro illis. Illa cauſa eſt, quia defectus in ira eſt, quaſi contra naturam, retribuere autem, & vindictam appetere eſt naturale, vt dicitur 4. Ethi. ſcilicet, humanius enim punire, ſcilicet, quàm remittere. Pauci ergo, & rariſſimi in hoc peccant: ideo ſpecies non ſunt conſtitutæ pro illis. Nã ſpecies in iracundijs conſtitutæ ſunt per aliquas differentias manifeſtas. Et hoc quia circa iracundiã multi peccant, & ſæpiſſimè. In defectu autem rari peccant, & rariſſimè, ideo non ſunt manifeſtæ differentiæ peccantium. Vnde non potuerunt conſtitui ſpecies in defectu, nec nomina inueniri, ſed ſolum ipſe defectus vocatur inraſcibilitas: Iſtam rationẽ **G** tangit Ariſto. 4. Ethi. Si autem conſideremus ſuperabundantiam in ira multis modis contingit aliquos peccare, circa irã tamen præcipuè peccatur per tres

Peccata ex ceſſus iræ modos. Vnus eſt, ſi quis facilius, aut velocius iraſcatur, quam debet, ſiue iraſcatur quibus debet, ſiue quibus non debet, ſiue maiori tempore, ſiue non, & ſic de alijs circunſtantijs. Et iſta facilitas in eis modus peccandi generalis, ſecundum omnes circũſtantias. Et ab iſta facilitate, vel leuitate iraſcendi accipitur nomen primæ ſpeciei, ſcilicet, acutorum: quia ſicut corpora acuta faciliter penetrant, ita iſti faciliter, & ex quacunque leui cauſa iraſcuntur. Alius modus eſt peccandi per durationem iræ. Quia per hoc, vt aliqui ex triſtitia iraſcuntur maiori tempore, quàm **H** debent retinent iram, ſiue iraſcantur quibus debẽt, ſiue non, & quantũ deberent, vel pro qua re debent, & ſic de alijs circunſtantijs. Eſt enim iſte modus quidam peccandi, quia vltra omnes alias circũſtantias eſt iſte ſpecialis modus cõſideratus circa iram. Ideo ſiue in illis, qui iniuſtè iraſcuntur, ſiue in eis, qui iraſcuntur iuſtè, retinere iram longo tempore, ſcilicet, maiori, quàm oportet peccatum eſt, & prouenit eis, vt dictum fuit ex triſtitia, quæ in eis eſt, & quouſque illa ceſſauerit, non poſſunt ab ira ſolui. Tertius modus peccandi in ira eſt per obſtinatum animum vindictæ. Et iſte modus poteſt adiungi cum omnibus circunſtantijs, ſiue quando quis iuſtè iraſcitur, ſiue quando quis iniuſtè. Nam vtroque modo illicitum **I** eſt habere animum obſtinatum ad vindictã. Et maximè quando quis iraſcitur iniuſtè. Et iſtud pertinet ad difficiles, qui non commutantur ab ira, niſi retribuerint. Et ſic conuenienter diſtinctę fuerũt iſtę tres ſpecies in ira, ſiue vt eſt paſſio, ſiue vt eſt peccatum.

Ad 1. arg. Ad primum dicendũ, ꝙ amari non accipiunt principaliter per circunſtantiam temporis, ſcilicet, per hoc, ꝙ longo tempore iraſcuntur, ſed per quandam firmitatem, quam habent in ira ex cauſa ſua permanente, ſcilicet, ex triſtitia. Et cum dicitur, ꝙ per omnes circunſtantias poſſint diſtingui ſpecies iræ, dicẽdum ꝙ non conſideratur aliqua ſpecies iſtarum per aliquam de circunſtantijs generalibus, quæ poſſunt **K** eſſe circa actum, ſcilicet, quando, & vbi, qualiter, & propter quid, & ſic de alijs, de quibus patet 3. Ethic. Sed conſiderantur ſpecies iſtæ per habitudinẽ ad aliquos modos ſpeciales iræ, ſcilicet, quantum ad principium ſuum, vel ad cauſam, vel ad obiectum, vt ſupra dictum eſt. Et hoc inquantum eſt illa paſſio, vel inquantum eſt peccatũ per alios tres modos ſpeciales

Ad 2. arg. peccandi in ira, vt ſupra dictum eſt. Ad ſecundũ dicendum, ꝙ amari, & difficiles habent inter ſe aliqua communia, differrent tamen ex motiuo. Nam amari retinent iram longo tempore propter triſtitiam, quæ eſt cauſa irę, & manet in eis diu. Difficiles autem retinent iram ex deſiderio vindictæ, quæ eſt obiectum irę. Ideo quouſque retribuerint, non ceſ-

F ſat ira, vt dictũ eſt. Ad tertium dicendum, ꝙ in ira reperitur ſuperabundantia, & defectus, ſpecies tamen Ad 3. arg. iræ ſolum ponuntur in ſuperabundantia, quia in defectu rarò contingit hominem peccare, & ſic peccata ſunt ibi innominata, vt ſupra dictum eſt. Ad quar Ad 4. arg. tum dicendũ, ꝙ Chriſtus aſſignauit in ira potius tres gradus, quàm tres ſpecies. Et conſiderantur non ex parte modi, vel conditionis alicuius irę, ſed ex parte effectus. Vnde diſtinxit eam quantum ad hoc, quòd ira aliquid facit in animo, & aliquid in voce aliquãdo diſtincta, & aliquando indiſtincta, quare autem in plures gradus non diſtinxerit cum ex parte rei, nõ poſuerit iram, dicetur infra q. 155. Species autem aſſignatę per Ariſt. aſſumuntur ex conditionibus quibuſdam iræ: ideo conuenienter aſſignatæ ſunt.

An vituperabilior ſit ira, quàm concupiſcentia.
Quæſtio C X L V I.

QVAERITVR de comparatione iræ ad concupiſcentiam, an vituperabilior ſit ira, quàm concupiſcentia, vel è contrario. Dicendum, ꝙ tam ira, quàm concupiſcentia ſunt paſſiones, & ſecundum ſe non ſunt vituperabiles, quia aliàs quandocunque homo concupiſceret, vel iraſceretur, eſſet vituperabilis. Quod falſum eſt, vt patet 2. Ethi. Vituperantur autem deficientes, & ſuperabundantes circa eas. Et tunc eſt dubium in qua earum eſt homo **H** magis vituperabilis. Eſt dicendum, quòd poſſumus conſiderare paſſiones iſtas per accidens, ideſt, quia accidit actus earum eſſe aliquando multum vituperabilis, & aliquando paucum. Et hoc modo poterit eſſe turpior interdum ira concupiſcentia, & interdũ è contrario, ſecundum quòd variè contingit peccari per eas, quia tamen hoc eſt per accidens, nõ eſt aliqua certitudo. Conſiderando autem iſtas paſſiones ex ſeipſis, ſiue ex conditionibus proprijs ipſarum, dicendum quòd concupiſcẽtia eſt turpior, quàm ira, vt probat Ariſto. 7. Ethic. cap. 8. inducens quatuor rationes ad hoc. Prima eſt, quia ira audit aliqualiter rationem, & conſequitur eam, concupiſcentia autem non audit. Et tamen audire rationem aliqualiter eſt **I** laudabile: nam in paſſionibus non eſt aliquid vituperabile in magis, aut minus, niſi inquantum recedit à ratione. Illud ergo, quod magis rationem audit, erit minus vituperabile, quia minus recedit ab ea. Hoc autem oſtendit, quia ira audit rationem à principio, ſcilicet: quia ipſa manifeſtat iniuriam, vel contemptum fuiſſe factum. Et tunc ira concludit quaſi ſyllogizando, quòd oppugnandus eſt ille, qui iniuriam intulit, non tamen audit ira totaliter rationem propter velocitatem naturæ, quia antequam ratio determinet, an iraſcẽdum ſit pro iniuria illata, vel quo modo, aut quantum, vel quanto tempore, ira mouet ad vindictam, & ſic peccatur in operę non audi- **K** ta ratione. Nam ſi eam audiret omnino, iam non eſſet paſſio. Et ponit exemplum ad hoc de miniſtris velocibus, qui antequam audierint totum præceptum Domini, mouentur ad operandum, & peccãt in operatione, ideſt, errant: quia neſciunt modum operandi, cum nõ audierint totum pręceptum Domini. Exemplum etiã ponit de canibus, qui propter velocitatem naturæ ad iraſcendum mox, vt ſonitũ audierint, latrant, & poſtea errant: quia inueniente eſſe Dominum, vel aliquem notum, qui ſonitum fecit, latrare ceſſant. Concupiſcentia autem non audit rationem aliquo modo, ſed mox vt audierit per rationẽ, vel per ſenſum eſſe aliquid delectabile mouet ad fruitionem. Sed dicetur, quòd in hoc non magis audit ira rationem, quàm concupiſcentia;

quia

quia mox vt ratio, vel phantaſia dixerit contemptū
eſſe factum, ira mouet ad oppugnandum. Et ſic con
cupiſcētia cum fuerit dictum per rationem, vel ſen
ſum eſſe aliquid delectabile mouet ad illud. Dicen-
dum, ꝙ ira audit rationem, quia licet ira moueatur
Immediatè: vt ratio dixit eſſe factum contemptum
non mouetur, niſi vt adiuuans rationem, & quaſi cō
plens ſyllogiſmum eius: ideo dicitur 7. Ethi. ꝙ ratio,
vel phantaſia monetur, quoniam iniuria, vel con-
temptus manifeſtauit Hoc autem quemadmodum
ſyllogizans, quoniam oportet talem oppugnare cō
feſtim iraſcitur, quaſi dicat: Syllogiſmus ſic fieri de-
bebat; qui iniuriam infert oppugnandus eſt. Ratio
enim oſtendit iſtam propoſitionem minorem, ſcili-
cet: Iſte iniuriam intulit. Maior autem de ſe conſtat,
concluſionem autem nō adiunxit, ſed ipſa ira com-
pleuit eam incipiens moueri contra illum, qui iniu-
riā intulit, quaſi per hoc diceret: ergo iſte oppugnā
dus eſt. Vnde ira non per ſeipſam mouetur, ſed qua-
ſi in ſubſidium rationis, & continuando ſyllogiſmū
eius Concupiſcentia autem non adiuuat rationem,
nec conſequitur eam quaſi ſyllogizans, ſed mox, vt
audierit eſſe aliquid delectabile mouet ad fruitionē.
Et ex hoc, ꝙ mouet ad fruendum apparet ꝙ nō mo
uet, vt obediens rationi, nec vt adiuuās eā, ſed vt de-
ſiderās finem ſibi proprium, eo ꝙ delectabile habet
rationem fruibilis, & concupiſcentia, quādo mouet
in illud mouet ſub ratione finis, & non quaſi ſubſer-
uiens rationi volenti ad illud adducere. Secus autē
in ira: quia obiectum ſuum non eſt aliquid fruibile,
ſed potius nociuum. Ideo non mouetur in illud ita,
quaſi propter ſeipſam, cum non habeat aliquid frui
bilitatis in ſe, ſed videtur, ꝙ agat vt rationi obediēs,
quę mouet ad repellendum nociuum. Et hoc magis
oſtenditur, quia ira ſemper mouet ſub ratione iuſti.
Et Impoſſibile eſt aliter mouere. Nā ira appetit vin-
dictam, & illa eſt quædam retributio pro malis fa-
ctis. Retribuere autem pęnam pro culpa ad iuſtitiā
pertinet 5. Ethico. Et ſic ſub ratione iuſti ita appetit
vindictam, licet aliquando erret, ſcilicet: quia non
eſt iuſtum illam appetere, vel in tanta quantitate ap
petere Et apparet hoc magis, quia dicitur 2. Rheto.
cap. 2. quod ſi irati putent nocentes ſibi fuiſſe ſuffi-
cienter paſſos pro malis, quæ intulerunt, amplius nō
iraſcuntur. Et ſic apparet, quòd irati mouentur ad
inferendum alicui pęnam, ſolum inquantum putāt
eſſe debitam. Item patet hoc, quia iratus non deſide
rat pęnam in immenſum, ſed aliquando ſatiatur 2.
Rhero cap 2. Et tamen ſi non deſideraret eam ſub
ratione iuſti, non poneret in ea aliquam menſuram,
ſed quanto eſſet pęna grauior, tāto magis iratus gau
deret in ea, & moueretur ad ipſam. Quia quando ali
quid propter ſeipſum appetitur ſine menſura appe-
titur, vt dicitur 1. Politico. Et ponitur exemplum in
auaris, qui pecunias propter ſeipſas appetunt inquā
tum videtur eis bonæ & pulchræ, etiam non habita
relatione ad aliquem vſum. Ideo in immenſum di-
ligunt pecuniam. Et quanto fuerit copioſior pecu-
nia, tanto eam plus appetunt, & vellent infinitam ſi
habere poſſent. Vnde Salomon dicit: Auarus non
implebit pecunia. Eccleſ 5. Iratus tamen non appe-
tit pęnam in quacunque magnitudine, quia etiam
ſi poterit multum nocere, quando putauerit ſatiſ-
factum eſſe, ceſſat ira, & iam miſeretur 2. Rhero. er-
go non mouetur iratus ad pœnam inferendam pro
pter ſe, ſed inquantum pęna iuſta reputatur. Et ta-
men eſſe aliquid iuſtum, vel iniuſtum menſuratur
per rationem: ergo ira non mouetur ad vindictam,
niſi vt obediens rationi, licet ipſa neſciat ſe obedire,
cum non ſit virtus perceptiua. Concupiſcentia autē

A non mouet ad delectabile tanquam ſequendo ratio
nem, quia tunc moueret ad illud inquantum iuſtū
eſt delectari, & non moueret ſub ratione finis. Mo-
uet tamen concupiſcentia in delectabile ſub ratio-
ne boni, & finis proprij, cum dicatur 7. Ethic. quòd
mouet ad fruitionem. Quod tamen ad fruendum
mouetur non propter alterum mouetur, ſed pro-
pter ſeipſum, ideſt, propter ipſam rem, qua fruitur,
cum frui ſit amore alicui inherere propter ſeipſum,
vt ait Augu. lib. de doctrina Chriſtiana, & libro de
Trinitate. Concupiſcentia ergo non mouetur in de
lectabile propter rationem iubentem, vel oſtenden
tem bonū eſſe moueri in illud, ſed propter ſeipſam
B mouetur, ideſt, propter ſuum delectabile, quod eſt
perfectio eius. Item patet, quia cōcupiſcentia ſi mo-
ueretur ad delectabile, vt obediens rationi: mouere-
tur ad illud ſub ratione boni, & iuſti, cum ad ratio-
nem pertineat ponere modum in omnibus rebus.
Et tunc moueretur concupiſcentia ad quaſdam de
lectationes mediocres, inquantum tales poſſent ra-
tioni conuenire, & tamen non mouet ſic, ſed potius
In delectationem quanto fuerit maior, tanto magis
mouetur concupiſcentia. Ex quo apparet, quòd pro
pter ſe ipſam mouetur, quia quod ſine menſura ap-
petitur propter ſe appetitur primo Politicor. ergo
non mouetur concupiſcentia ad delectabile pro-
pter rationem, licet delectabile poſſet eſſe conue-
C niens rationi cum moueatur ad illud ſub quacun-
que magnitudine. Delectabilia tamen, quæ ſunt in
ſenſu non conueniunt rationi, niſi inquantum ſunt
moderata, quia aliàs rationem impediunt, & homi-
nem deſtruunt 7. Ethic. cap. de delectatione. Ira au-
tem non mouet ad pœnam infinitam, ſed ad deter-
minatam, ideo iſta mouetur obediens rationi, ve-
lut audiens eam aliqualiter. Ideo rectè dicitur, quòd
ira mouetur quaſi ſyllogizans, ideſt, quaſi complēs
ſyllogiſmum, quem ratio inchoauit, ſed non fini-
uit, quia ita propter ſuam velocitatem non permi-
ſit ſyllogiſmum compleri per rationem, ſed ipſa
eum compleuit. Et ideo ſub ratione boni, & adiu-
uantis rationem mouetur cum compleat opus eius.
D Et tamen cum tanta promptitudine vult exequi de
terminationem rationis, quod peccat in executio-
ne, ſicut miniſtri veloces, vt dictum eſt. Concupiſcē-
tia autem non complet ſyllogiſmum rationis, quia
non mouet, vt obediens rationi iubenti proſequi de
lectabile, ſed inclinatur in delectabile, tanquam in
finem ſuum ad fruendum. Cum autem dicitur,
quòd mox vt ratio, vel phantaſia oſtendit, quoniam
iniuria, vel contemptus factus eſt, ira mouetur, in-
nuitur quòd ita audit rationem, vel phantaſiam.
Quod poteſt dupliciter intelligi: vno modo, quòd
ira inſurgat aliquando per phantaſiam iudicantem
iniuriam, ſiue nocumentum factum, ſicut in beſtijs
inſurgit ira, & tamen non eſt in eis ratio, ſed phan-
taſia iudicans nocumentum factum. In homine
E etiam poſſet interdum per phantaſiam iudicare no
cumentum factum, ſicut quis rei inſenſibili iraſci-
tur, quæ nec iniuriam infert, nec inferre poteſt,
aut vult. Aliter poteſt intelligi, quòd tam ratio,
quàm phantaſia reſpectu hominis accipiantur, ſci-
licet, quando aliquis iudicat factam eſſe iniuriam.
Et verum eſt, quòd ad rationem pertineat. Si autem
iudicat eſſe factam, & non eſt, pertinet ad phanta-
ſiam, ſcilicet: quia eſt ibi quædam apparentia iniu-
rię, ſed non fuit vera iniuria. Secunda ratio eſt, quia
appetitus, qui ſunt magis naturales, ſunt minus tur-
pes, etiā ſi aliquando ſint contra rationem. Ira tamē
naturalior eſt, quàm concupiſcentia: ideo eſt minus
turpis. Primū patet, quia appetitibus naturalibus da

mus quandam veniā, ſ. Si quis peccauerit in eo, ad qđ multū natura inclinat magis cum habemus pro excuſato, quàm ſi peccaret in eo, ad qđ nō inclinatur naturaliter. Iram tamen dicit Ariſ. eſſe naturaliorē concupiſcentia. Quod oſtendit, quia eſt magis hæreditaria à parentibus in filios, ponens exemplum de illo, qui patrem percutiebat. Nam cum increparetur de hoc, dixit iſtum percuſſiſſe eum, qui ſui ipſius, & illum eum, qui ſui ipſius, ideſt, ille percuſſit patrē ſuum. & pater illius percuſſit patrē ſuum. Et ſic erat iam ille quartus in progenie illorum, qui patres percutiebant. Et oſtendens filium ſuum paruulum dixit: Et iſte me cum vir fiat, ideſt, iſte me percutiet, vt factus fuerit vir. Et ſubdit cauſam, ſcilicet: Connatū enim nobis, ideſt, iſtud eſt cōnaturale generi noſtro: ideo in omnibus deſcendentibus de hac progenie erit. Et nō ſolum ille dixit hoc eſſe naturale, ſed etiā oſtendit illud quaſi iuſtum ex eo, ꝙ veniebat naturaliter. Vnde non ſolum quilibet percutiebat patrem ſuum, ſed tantum vnuſquiſq; percutiebatur à filio ſuo, quantum ipſe patrem ſuum percuſſerat. Vnde dicitur, ꝙ tractus à filio quieſcere iuſſit apud oſtia. Et enim ipſe ſolitus erat trahere patrem vſque huc, ſcilicet, pater illius, qui percutiebatur à filio, cum filius eum traheret per terram intra domum, & vellet producere extra domum, iuſſit pater filio quieſcere apud oſtia, ideſt, non trahere amplius. Addens cauſam, ſcilicet, quia ipſe conſuetus fuerat patrem ſuum percutiendo vſque ad locum illum trahere. q. d. ꝙ vſque ad locum illum trahendo iuſtè ageret, & quaſi naturaliter, eo ꝙ patrem ſuum vſque ad locū illum trahebat. Si verò vlterius trahere vellet, peccare videbatur, quia iam excedebat id, quod naturale erat. Quod autem ira ſit naturalior, quia magis hæreditaria eſt conuenienter dicitur: quia à parētibus ſolū habemus ea, quæ naturalia ſunt, & quæ ſunt magis determinata in natura. Quanto ergo aliquid magis ſolet deriuari à parentibus in filios tanto eſt magis naturale: ſicut magis naturale eſt homini habere pedes, quam eſſe flegmaticum, vel ſanguineū. Ideo vt ſemper filius recipit à patre habere pedes, & tamen non ſemper filius habet à patre eſſe ſanguineū, vel flegmaticum, ſicut pater eſt. Si ergo ira magis deriuatur à parentibus in filios, quàm concupiſcentia, erit naturalior. Quod autē deriuetur ira potius, quā cōcupiſcentia, cum vtraque ſit paſſio naturalis, cauſa eſt: quia ira habet magis cauſam vniformem, quā concupiſcentia: nam ira ſequitur motum colere. Nam dicitur 7. Ethic. ꝙ ſit ira velox propter naturæ velocitatem, & caliditatem. Et vtrūque pertinet ad coleram, & ſic homines fieri multū colericos, aut paucum, aut ſecundum determinatum modū complexionis, eſt fieri eos multum, aut parum iracūdos, filios autem colericos naſci à parentibus colericis, licet non ſemper accidat, eſt tamen multum naturale. Q tamen aliquis ſit concupiſcens non habet vnitatem cauſæ: quia aliqui ſunt cupidi circa guſtū, quidam in potu, alij in cibo. Et ſecundum diuerſa genera ſaporum, ita ſunt diuerſæ concupiſcentiæ. In venereis etiam idem eſt, quia quidam mouentur ex ſola apprehenſione formæ ſine aliqua diſpoſitione naturali ad concupiſcendum: quia tamē efficacius mouētur, quàm omnes alij, ſunt multo magis diſpoſiti naturaliter ad concupiſcendum. Illi etiā, qui ex naturali diſpoſitione mouentur, non vniformiter mouentur, nec ad idem delectabile venereum, ſed plurimę differentię ſunt. Et ſic circa concupiſcentiam non eſt vnitas cauſę mouentis ad concupiſcendum. Circa irā autē eſt vniformitas. Et quia illa, quæ ſunt magis determinata ad vnum ſunt magis naturalia,

F cum natura determinetur ad vnum 1. Politic. naturalius deriuabitur iracundia à patribus in filios, quā concupiſcentia. Tertia ratio eſt, quia quando aliquis nocet alteri tanto vituperabilior eſt, quāto magis ex inſidijs agit, concupiſcentia tamen eſt magis inſidiatrix, quàm ira: ergo turpior, & vituperabilior eſt. Primum patet, quia homicidas ex inſidijs magis vituperamus, & grauius punimus, quàm non inſidiantes. Secundum patet, quia ira manifeſta eſt ſicut dicit Ariſt. iracundus non inſidiator, ſed manifeſtus eſt, concupiſcētia autem doloſa. Iratus enim eſt manifeſtus, quia apparent in eo ſigna exterius, quæ irā oſtendunt. Non eſt enim aliqua paſſio, quæ tot ſigna exterius oſtendat: quia iratus propter rationis

G perturbationem neſcit ſe occultare, & propter animi dilationem non timet, & ſe occultare non curat, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 135. Concupiſcentia autem doloſa eſt, quia ex inſidijs agit. Inſurgit enim pauliſper, ita vt vix percipiatur quouſque totum hominem poſſiderit. Ita dicit Ariſt. ſecundum Homerum, quòd venus Cyprigena, ideſt, genita de inſula Cypro furata eſt intellectum ſpiſsè ſapientis, ideſt, decepit homines multum ſapientes. Quod autem id, quod eſt manifeſtius, & ſine inſidijs ſit minus turpe, & maximè inter paſſiones conuenit ex multis. Primò, quia ea, quæ turpiora reputamus magis occultamus: propter hoc, quærentes delectationem in venereis ſe maximè occultant; quia reputant ibi

H eſſe magnam turpitudinem. Iob. 24. Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum ſuum. Concupiſcentia autē generaliter ſe occultat magis, quàm iracundia: ideo ſe ex hoc turpiorem oſtendit. Secundò, quia quando aliquis agit ex inſidiis, & in occulto reputat ſibi minus licere id, quod agit, ſicut qui alteri nocet in occulto, hoc facit, quia erubeſceret in publico illud facere. Si autem crederet ſibi licere non erubeſceret in publico facere. Qui ergo in occultis agit, ex hoc ipſo minus iuſtum iudicat. Concupiſcentia ergo iniuſtior eſt, quàm ira, quæ publicè ſe oſtendit. Vnde Ariſ. 7. Ethico. non ſolum dixit: concupiſcentiā eſſe turpiorem ira, ſed etiam iniuſtiorem. Tertiò,

I quia quanto aliquid eſt magis manifeſtum poteſt ei magis occurri ſi nociuum ſit. Ita ergo iræ, quæ ſe manifeſtat poteſt magis ſubueniri, quàm concupiſcentiæ, quæ ſe occultat: ideo minus vituperabilis eſt ira, quàm concupiſcentia in hoc, quòd ſe manifeſtat. Quarta ratio erat, quia ille, qui facit aliquod malum ſolum ex triſtitia vrgente minus vituperabilis eſt, quàm qui omnino ſponte agit, ſicut dicit ibi Ariſ. quòd ille, qui iratus alicui iniuriam facit, non reputatur iniuriam facere, vel modicam reputatur facere. Sed ille, qui cum delectatione iniuriatur reputatur facere iniuriam. Iratus autem ſemper operatur cum triſtitia, quia ira eſt appetitus cū triſtitia, vt dicitur 2. Rhetorico. qui autem concupi-

K ſcit ſponte concupiſcit, cum delectatio eum moueat, & non triſtitia aliqua. Ideo concupiſcentia turpior eſt, quàm ira. De his Ariſ. 7. Ethic. cap. 8.

An ira ſit fortior concupiſcentia, & alijs paſſionibus.
Quæſtio C X L V I I.

QVAERITVR circa concupiſcentiam, & irā, an ira ſit fortior concupiſcentia, & alijs paſſionibus. Dicendum, quòd ira eſt vnica paſſio. Concupiſcentia autem non eſt vna, quia ſunt multæ concupiſcentiæ. Nam alia in cibo, alia in potu, alia in venereis, & aliæ in multis alijs rebus. Ideo non poteſt comparari concupiſcentia iræ, ſecundā

ratio.

rationem vnam, niſi fortè diceremus, an omnes cō-
cupiſcentiæ ſint fortiores, quàm ira. Et quoniam
poſſet eſſe, quòd aliqua ſpecies concupiſcentiæ eſſet
debilior, quàm ira, & alia eſſet fortior, accipiatur
concupiſcentia pro maxima concupiſcentia, ſcili-
cet, an illa ſit fortior, quàm ira. Dicendū, ꝙ licet ſint
multę paſſiones, iſtę duę ſint fortiores reliquis, & ta
men ipſe inter ſe poſſunt comparari in fortitudine
quantū ad id, qđ poſſunt facere, vel quantum ad mo
dum faciendi. Primus modus eſt conueniēs compa-
randi aliqua duo in fortitudine. Nam fortitudo per
ſe non apparet quanta ſit, ſed quia ipſa eſt ad opus,
apparet magnitudo, vel paruitas eius ex re operata.
Quantū adhoc autē dicendum eſt concupiſcentiā, ſi
ue amorē eſſe maiorem omnibus paſſionibus gene-
raliter, quia plura poteſt, & ſpecialiter eſſe maiorem
ira. Et nunquā homo melius apparere poteſt, quàm
cū duæ paſſiones ſimul aliquē tenēt. quę aliquo mo
do ſibi repugnant. Nam illa, quæ excluſerit aliā, po-
tentior eſt, amor tamen, ſiue cōcupiſcentia captiuat
paſſiones: ideo omnibus maior eſt. Sic dicit Ber. ſu-
per Cantica ſermone 85. O amor pręceps vehemēs,
flagrās impetuosè, qui præter te aliquid cogitare nō
ſinis, faſtidis cętera, cōtemnis omnia præter te, te cō
tentū reddis, cōfundis ordinē, diſſimulas vſum, mo-
dū ignoras totū, qđ rationis, quod opportunitatis,
qđ pudoris, qđ iudicij, qđ conſilij, vt videtur trium-
phas de teipſo, & in captiuitatē redigis. Et idem Ber-
nard. ſuper Cantica ſermone 80. dicit: Amor reuerē
tiā neſcit. Ab amando quippe, & non ab honoran-
do amor dicitur: honorat ſanè qui horret, qui ſtu-
pet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia pe-
nes amantē, amor ſibi abundat, ſibi vernat: omnes
traducit, & captiuat affectus. Ad irā quoq; idem fa-
cit amor, quia eā ſpecialiter ſuperat: vnde cum quis
fuerit iratus ſi ſuperuenerit amor, qui excludere de-
beat iram, vel impediri ab ea, potius ipſe iram exclu
det. Sicut dicit Seneca tragedia 4. carmine 3.

Vendicat omnes natura ſibi.
Nihil immune eſt.
Odiumque perit cum iuſſit amor.
Vetereſque cedunt ignibus iræ.
Quid plura canam?
Vincit ſęuas ira nouercas.

Item Ariſt. facit ſpecialē mentionem de concupi
ſcentia quantum ad fortitudinē ſuam, ꝙ ſit difficile
cōtra illā pugnare, qđ non dicit de ira, nec de aliqua
alia 2. Ethic. c. 3. ſcilicet: Adhuc autem ex puero om
nibus nobis connutritur, propter qđ difficile eſt cō-
terere hanc paſſionē contemporaneam vitæ. Et ta-
men tanto difficilius eſt cōteri hanc paſſionē, quan-
to fortior eſt: ergo ſignificatur cęteris fortior. Item
expreſsè dicit: Ariſt. eo. c. Difficilius homini pugna-
re contra concupiſcentiam quàm cōtra iram, cùm
ait: Adhuc autem difficilius voluptati pugnare, quā
iræ: ideſt, difficilius eſt pugnare contra voluptatem,
ideſt, concupiſcentiam voluptatum, quàm contra
iram, quemadmodum ait Heraclius: ergo ſimplici-
ter fortior eſt amor, vel concupiſcentia, quàm ira.
De poteſtate, & violentia, & conditionibus amoris
cæteris, ſiue concupiſcentiæ, quando ſolus eſt, ſiue
quando cum alijs paſſionibus, latiſſimè dictū eſt lib.
noſtro de amore, & amicitia parte prima, per totū.
Concupiſcentia autem, ſiue amoris libidinoſi con-
ditiones multæ ponuntur 2. Reg. 13. circa fi. Si autē
conſideretur amor, & ita quantum ad modum, vide
tur ipſa ira eſſe fortior, quia ipſa vehemētior eſt alijs
paſſionibus. Dicendum tamen, ꝙ ipſa ferocior eſt,

A eo ꝙ mouet ad malum, ſcilicet, vt repellat, amor au
tem mouet ad bonum ſub ratione fruitionis. Ideo
non poteſt eſſe motus eius ita ferox, & turbans: ſi-
cut motus iræ: immo quanto fuerit amor vehemē-
tior, erit magis tranquillus, niſi aliquod impedimen
tum in aſſecutione, vel paſſione rei amatę. Et pro-
pter iſtam ferocitatem, & turbationem maiorem,
quàm videmus in ira, quam in alijs paſſionibus di-
cimus eam vehementiorem, vel fortiorem alijs ex
parte modi. Et tamen ſic conderetur effectus huius
ferocitatis, apparebit vehementiorem eſſe motum
concupiſcentiæ, non ſolum ex parte obiecti, ſed etiā
ex parte modi. Nam ira propter ſuam ferocitatem,
& vehementiam in motu turbat rationem, ita vt re
B ctè iudicare nō poſſit circa iram, nec circa alias res.
Concupiſcentia tamen propter vehementiam ſui
motus non ſolum turbat rationem impediendo,
ne bene iudicet, ſed etiam interdum totaliter tollit
actum rationis, ita vt nihil intelligere poſſit benè,
aut malè, ſicut eſt in venereis, ſic dicitur 7. Ethi c. de
delectatione, ſcilicet: Adhuc impedimentum ei. qđ
eſt eſſe prudentem delectationes faciunt, & quanto
magis gauder. puta eam, quæ venereorum: nullum
enim vtique poſſet intelligere aliquid in ipſa. Ex om
ni, ergo parte concupiſcentia fortior eſt, quàm ira, li
cet ira ſit ferocior, & magis extra apparens. Quod
concupiſcētie repugnat ex natura ſua, cum ipſa mo
ueat ad fruendum, ira autem ad deſtruendum. Fun-
damentum horum eſt quia poteſtas, vel violētia paſ
ſionis ſimpliciter accipitur ab obiecto ſuo, & quia
C non eſt obiectum aliquod magis potens mouere,
quàm obiectum concupiſcentiæ, eo ꝙ illud com-
prehenditur ſub ratione boni fruibilis, neceſſe eſt
amorem, ſiue concupiſcentiam eſſe fortiorem ira,
& cæteris paſſionibus.

An ira ſit magis permanſiua, quàm concupiſcentia.
Quęſtio CXLVIII.

QVAERITVR, an ira ſit magis permanſiua,
quàm concupiſcentia, vel è contrario. Dicen-
dum, ꝙ concupiſcentia ſimpliciter permanentior
D eſt, quàm ira. Nam ira habet modicam cauſam per-
manendi, quia ira non eſt, niſi appetitus vindictæ, &
ſic iratus mouetur ad vindictam. Habito tamen ter-
mino neceſſario ceſſat omnis mot⁹, ideo habita vin
dicta ceſſat ira. Item, qui iratus eſt conatur, vt nō ſit
iratus, quia conatur habere vindictam, per quam ira
ceſſabit, ſicut qui mouetur, ideo mouetur, vt non
moueatur, ſcilicet, vt perueniat aliquando ad termi
num, in quo quieſcat. Et ſic cum ira non ſit propter
ſe, ſed ſit via ad alterum, non eſt multum manſiua.
Tertiò patet, quia interdum perit etiam ſine vindi-
cta, vt quando quis oſtendit iram ſuam in verbis,
etiam ſi non conſequatur vindictam, ceſſat ira per
hoc. Sicut patet de prima ſpecie iracundorum, qui
E vocantur acuti, de quibus dicitur 4. Ethicor. cap. de
manſuetudine. quòd velociter iraſcuntur, & veloci-
ter quieſcunt, & datur cauſa, ſcilicet, quia reddunt,
vel manifeſti ſunt, ideſt, retribuunt vindictam, vel
oſtendunt iram, & vtrunque facit ipſam quieſcere.
Et ſic in iſtis modicum manet. Quartò, quia aliquan
do ira ceſſat per hoc, quòd digeritur ſecundum tem
poris longitudinem, ſicut fit in ſecunda ſpecie ira-
cundorum, qui vocantur amari, vt dicitur 4. Ethic.
Quintò patet, quia obiectum iræ eſt malum quod-
dam, ſcilicet, nocumētum quod infertur proximo,
licet inferatur ſub ratione iuſti, & ſic non habet ra-
dicē ad perſeuerandū: quia non eſt bonum aliquod,
in cuius fruitione manere velit. Nā omnia faciliter

homo faſtidit, niſi ſint valde bona, vel ſic reputen-
tur. Sextò patet, quia iræ propter ſuã vehementiam
repugnat diu manere: quia qñ eſt aliqua paſſio val-
de impetuoſa, neceſſe eſt ex hoc ipſo cito deficere.
Sicut ignis valde magnus cito conſumitur, eo ꝙ pro
pter ſuam magnitudinem conſumit totam mate-
riam, in qua eſt, & conſequenter ipſe deficit. Ita
ira magna digerit cito totam euaporationem, & ſic
cito deſinet eſſe. Septimò patet, quia ira continuè
minuitur per tempus, quia ſicut minuitur per hoc,
quòd paulitper digeritur. Ita etiam ſi nulla digeſtio
fieret minueretur per diminutionem memoriæ. Nã
ira eſt appetitus vindictæ propter iniuriam, vel par-
uipenſionem exiſtimatam. Quando autem fit recen-
ter. eſt exiſtimatio iniuriæ magna: quia ſpecies noua
eſt in phantaſia, & vehementius ſignat: cum vero tẽ
pora fluunt ſpecies remiſſè repræſentant: quia elon-
gantur à ſuis cauſis, ſcilicet, ab omnibus imprimen-
tibus in ſenſum, & tanto magis debilitantur, quãto
magis diſtant, & hoc eſt quanto maius tempus tran
ſiuit ab impreſſione facta. Et iſta eſt cauſa, quare ſi ali-
quanto tempore reſidentibus nobis ab ira poſt iniu
riam illatam, ſi appareat coram nobis iniurians rur-
ſus iniuria iudicatur maior, quàm ante hoc, ſcilicet:
quia fit noua impreſſio in veteribus, ac ſi nunc noui
ter ſpecies iniuriæ imprimeretur phantaſiæ: ideo ve
hementer repræſentat. Ita etiam eſt, cum quis refert
nobis iniurias, quas paſſi fuimus, quia imprimiť qua-
ſi de nouo ſpecies iniuriæ, & mouet vehementer.
Cùm ergo continuè veteraſcat in nobis ſpecies ſu-
ſceptæ iniuriæ, quotidie minuitur. Et ſic deueniet
aliquando ad hoc, quòd omnino pereat: ergo non
poteſt diu manſiua eſſe ita. De concupiſcentia autẽ
non eſt ſic: quia licet ipſa ex eo, ꝙ paſſio eſt, & habe-
tur cum quadam tranſmutatione corporali nõ poſ
ſit manere longo tempore, ſaltem ſecundum eun-
dem ſtatum: tamen permanẽtior eſt, quàm ira: quia
accidit ei contrarium, quàm iræ in omnibus ſupra
poſitis. De primo patet, quia concupiſcentia nõ eſt
tanquam via ad terminum, ſed magis eſt, vt aliquid
manens cum termino. Per amorem tamen moue-
tur quis in ipſum delectabile, & habito illo non ceſ-
ſat amor. ſed potius augetur: ideo habet è contrario
cauſam permanendi. Vnde per totam vitam manet
alicui concupiſcentia circa aliquid, ſcilicet, circa ci-
bum, vel potum, & circa alia. Iſta enim incipit cum
hominis vita, & durat vſque ad mortem: ſic dicitur
2. Ethi. ꝙ difficile eſt conterere hanc paſſionem tan-
quam connutritam nobis à puero, & contempora-
neam vitę. Ira autem nulli poteſt manere homini tã
longo tempore, quia ipſe periret: ſic dicitur 4. Ethi.
quòd ira nunquam poteſt habere errorem ex omni
parte, ſcilicet, quòd iraſcatur homo, cui non debe-
ret, & plus quam debet, & quando non debet, & ma
iori tempore, & ita de alijs circunſtãtijs. Et ſubditur
ibi cauſa: quia malum ſeipſum deſtruit: & ſi integrũ
ſit intolerabile eſt: ergo ira eſt intolerabilis ſi con-
currerent defectus ex omni parte in eam. Patet etiã
hoc in amaris, qui retinent iram longo tempore.
Et dicitur ibi, quòd iſti ſunt ſibi moleſtiſſimi, & etiã
amicis. Nemo ergo poſſet iram longo tempore to-
lerare: quia cum triſtitia manet ſemper cum ira: ho-
mo ſeipſum fugeret propter triſtitiam, quam ſem-
per haberet, & nollet viuere ſi ſemper, vel diu ma-
nendum eſſet. Sicut dicitur 9. Ethi. de illis, qui pro-
pter abundantem malitiam triſtati de ſeipſis, & non
potentes ſe tolerare occidunt ſeipſos. Non eſt ergo
permanſiua ſicut concupiſcentia. De ſecundo pa-
tet, quia concupiſcentia nõ eſt ſolum vt motus, ſed
vt quaſi quædam forma imperfecta, & in motu nõ
F perit forma imperfecta habito termino, ſed perfi-
citur. Sic amor ad rem non habitam mouet, & cũ
habita fuerit, magis amatur, & delectať in ea amans.
Ideo ex hoc etiam manſiua eſt concupiſcentia. Vn-
de ſi ratio non obſtaret, & fatigatio organorum in-
deſinẽter immaneret aliquis delectationi ſenſitiuę,
ad quam ſemel moueretur. Ratio tamen iudicat nõ
eſſe bonum talibus delectationibus diu immanere,
& ſic impedimur. Sicut fit in incontinentibus, qui li
cet aliquando vincantur à paſſione, poſtea tamẽ per
rationem recedunt ab illa. Aliquando autem impe-
ditur quis in delectatione propter fatigationem or-
ganorum ſicut in videndo, audiendo, & in cæteris
ſenſationibus. Nam licet delectabiliter quis audiat,
G & videat aliquid, faſtidit poſtea propter fatigationẽ,
quę fit in organo, vt dicitur 7. Ethi. circa finem. Et
eſt hoc generale, ꝙ quanto aliqua delectatio ſenſiti-
ua magis eſt appetibilis, magis circa illam fatigantur
organa, id eſt, minori tempore poteſt quis manere
in actu illarum delectationum, quàm aliarum. Si-
cut inter ſenſitiuas delectationes, quæ ſunt in tactu,
& guſtu ſunt maiores, & tamen organa in iſtis citius
fatigantur, quàm in alijs, & laborioſior fatigatio ac-
cidit quãto delectationes iſtę magis materialiter per
cipiũtur. Ob hoc ergo nullus homo poteſt velle ſem
per eandem delectationem ſenſibilem quantuncun
que magna ſit, ſed cùm aliquantulum perceperit il-
lam faſtidit. Et iſta eſt cauſa, quare gaudemus in mu-
H tationibus rerum, ſcilicet: quia eadem res poſt modi
cum tempus venit in faſtidium, cum autem fiat mu-
tatio continua, nihil poteſt in faſtidium venire, vt
dicitur 7. Ethi. in fi. Et ſic circa eandem delectationẽ
ſenſibilem fit mutatio: quia cum ſemel quis faſtidie
rit eam, derelinquit eam ad tempus quouſque orga
na iterum fortificentur. Et tunc denuo incipimus
deſiderare delectationem illam, hoc modo concu-
piſcentia poteſt homini manere per totã vitam: con
tinuè autem manere ſine mutatione non eſt poſſibi
le ſaltem per vnam diem. Ira autẽ nec continuè ma
net, nec etiam conſumitur ſicut cõcupiſcentia: ideo
minus mãſiua eſt. De tertio patet: quia ira poteſt pe
rire per verba ſine effectu vindictæ, amor autem nõ
I perit, cum quis non peruenerit ad amatum, ſed ſem
per fortius amat quouſq; peruenerit. Ratio eſt, quia
amans mouetur propter obiectum, ideo quouſque
peruenerit nõ ceſſat motus. Iratus autem mouetur
interdum principaliter ad habendum vindictam, vt
patet de amaris, & difficilibus. ſup. qõ. 145. Et amari:
quia non quęrunt principaliter vindictam, ſed vt ex
cludant triſtitiam, quam habent, perdunt aliquãdo
iram ſine retributione, ſcilicet, quia triſtitia ceſſat.
Difficiles autem: quia vindicari principaliter petũt
non cõmutãtur ab ira quouſq; retribuerint 4. Ethi.
Concupiſcens autem nihil attẽdit principaliter, aut
minus principaliter, niſi ipſum delectabile: ideo quo
K uſq; aſſequitur illud non ceſſat. Concupiſcentia er-
go ex hac parte permanẽs eſt. De quarto patet, quia
amor non poteſt digeri ſicut ira, quia ira dicit inflã-
mationẽ quandam ſanguinis factã, qua ceſſante ita
requieſcit. Et quia illa inflammatio eſt aliquid cor-
porale poteſt digeri, & ceſſare. Amor autem licet ſit
cum quadã tranſmutatione corporali non conſiſtit
præcipuè in tranſmutatione illa, ſed in hoc, quòd
tendit in obiectum. Ideo per digeſtionem non ceſ-
ſat. De quinto patet, quia cõcupiſcentia manet ſub
ratione cuiuſdã boni fruibilis, qđ propter ſe appeti-
bile eſt ſecundum ſenſum: ideo niſi organũ fatigare
tur, vel ratio prohiberet ſemper duraret delectatio,
eſſetque concupiſcentia manſiua in ęternum, cum
obiectũ ſemper maneat fruibile, vt ſup. dictum eſt.

Et

Obiectū autem irę cū non ſit aliquod bonū, ſed potius nocumentū inferendum, nō habet in quo hominē oblectare poſſit, vt ſemper in ira manere poſſit. Et ex hac parte eſt maxima differentia inter concupiſcentiam, & iram. Quia concupiſcentia eſt de bono delectabili mouente ad fruitionem, quod quanto fuerit maiori tempore pręſens, tanto ex ſeipſo maiorem cauſat delectationem, cum ſemper addatur aliquid delectationi præcedenti per continuationem. Ideo ſemper maior eſſe deberet, & ſic verè eſſet ex parte obiecti, niſi fatigaretur organum, vel ratio prohiberet, vt dictum eſt. Ira autem cum ſemper habeat triſtitiam præſentem, quæ eſt malum quoddam, quanto magis durauerit, tanto maior eſſet ex ſeipſa, niſi per accidens minuatur, & quanto eſſet deterior, tanto eſſet intolerabilior, vt dicitur 4. Ethi. ſic apparet in amaris, de quibus dicitur ibi, ꝙ retinent in ſe ipſis iram longo tempore. Et ob hoc ſunt moleſtiſſimi ſibi, & amicis. Et ſic ira non habet radicem ad manendum, concupiſcentia autem habet radicem magnam ex parte obiecti. De ſexto patet, quia iræ propter ſuam magnitudinē repugnat diu manere, non autem concupiſcentiæ. Aliquis autē dicet, ꝙ etiam concupiſcentia magna eſt: quia maior eſt quàm ira, vt oſtenſum eſt ſup. q. præced. & q. 134. Dici poteſt vno modo, quòd cōcupiſcentia fortior eſt, quàm ira, eſt tamen tranquillior. Ira autem non conſumitur cito ex eo ſolo, ꝙ magna eſt, ſed ex eo ꝙ eſt magna ad conſumendū, ſicut patet in exemplo de igne poſito. Nam ignis eſt conſumptiuus, & quanto fuerit maior, tanto magis conſumptiuus. Ideo quando fuerit ignis valde magnus, cito conſumet materiam in qua eſt, ideo quanto fuerit maior, tanto citius deſinet eſſe. Ita in ira: quia ipſa eſt quædam inflammatio facta in ſanguine circa cor, vt dicitur 1. de Anima: Ideo quanto fuerit maior calor, tanto citius euaporabit materia illa inflammata. Et ſic ira quanto fuerit maior, tanto citius deſinet. De concupiſcentia ſecus eſt: quia licet ſit fortior, quàm ira, eſt tamen dulcis, & blanda: quia non monet ad conſumendum, ſed ad fruendum: ideo non oportet, ꝙ quanto fuerit maior, tanto citius deſinat. Et hoc verum ex ſeipſa: quia immo quanto eſſet maior, tanto deberet magis durare, licet per accidens propter fatigationem organi non poteſt ſemp manere, vel diu delectatio intenſa, ſed oportet eam minui incipiente organo faſtidire, vel perire ſi omnino organum fatigetur, & tamen ſemper erit magis pmanens quàm ira, cum ira non ſolum per accidens, ſed etiam ex ſeipſa habeat, ꝙ pereat, delectatio autem licet per accidens pereat, vel minuatur, ex ſeipſa i. ex parte obiecti haberet, ꝙ ſemper maneret. De ſeptimo dicendum, quòd ira deficit interdum per hoc, ꝙ minuitur ęſtimatio iniurię, vel perijt memoria eius propter diuturnitatem temporis, & abſentiam iniuriantis. De amore autem, ſiue concupiſcētia non eſt omnino ſimile: quia licet propter abundantiam amicorum interdum fiat obliuio quædā amicitiæ, vt dicitur 8. Ethi. tamen facilius fit obliuio iniuriæ, quàm amicitiæ: quia natura magis inclinatur ad retinendum memoriam boni, quod eſt ſibi connaturale, & conſeruatiuum, quàm eius, quod nociuum eſt. Amicus autem bonum quoddam eſt ipſi, cuius amicus eſt 8. Ethi. Ira autem licet ſit bonū ipſius, cuius eſt. ſ. ad vindictam: habet tamen ſecum malum quoddam. ſ. triſtitiam, quæ naturæ inimica eſt: ideo homo naturaliter facilius obliuiſcitur iræ, quàm amicitiæ, niſi per accidens aliud fiat. Et ſic ira eſt minus permanſiua, quàm concupiſcentia.

A

Quid ſit ira, & eius multæ ponuntur diffinitiones. Quæſtio CXLIX.

QVEARITVR nunc circa generationem, & corruptionem iræ, & per hoc quæritur primo quid ſit ipſa ira. Dicetur, ꝙ de ira multæ dantur diffinitiones. Quidam enim dicunt, ꝙ ira eſt appetitus contrarij doloris: ſic dicitur primo de Anima. Alij dicunt, ꝙ ira eſt appetitus vindictæ. Alij dicunt, ꝙ ira eſt accenſio ſanguinis circa cor, vel ipſe ſanguis accenſus circa cor. Et ſic diffinitur 1. de Anima. Alij dicūt, ꝙ ira ſit appetitus cum triſtitia punitionis apparentis: propter apparentem paruipenſionem ipſius, vel eorum, quæ circa ipſum ſunt inconuenienter factam, ſic diffinit Ariſt. 2. Rheto. c. 2. Alij dicunt,
B ꝙ ira ſit quidam motus factus in anima ad vindictā propter paruipenſionem apparentem.

Conſiderandum circa hoc, quòd ſicut dicit Ariſt. j de Anima, in dandis diffinitionibus differt: quia aliter diffinit Phyſicus, & aliter Dialecticus; Phyſicus enim diffinit per materiam, Dialecticus autem per rationem, vel ſpeciem. Ratio huius eſt, quia conſideratio Phyſici eſt circa materiam, & motum, ideſt, circa corpora mobilia. Ideo cum debeat diffinire aliquid ſecundum genus artis ſuæ, oportet ꝙ materiā conſideret, & per illam diffiniat. Dialecticus autem non eſt artifex realis, ſed rationalis: ideo non conſiderat res, ſed rationes rerum, à quibus accipitur ſpecies. Ideo ſi debet diffinire ſecūdum genus artis ſuæ
C non poteſt diffinire per materiam, nec per cauſas extrinſecas: quia ipſe nihil horum cognoſcit, nec conſiderat, ſed diffiniet per rationē, ſcilicet, per illa, quæ reddunt rationem ſpeciei, ſcilicet, per genus, & differentiam, quæ ſunt rationes quædam ſumptæ à rebus, & non ſunt res. Et ponit ibi exēplum de domo, quam aliter naturalis diffinit, & aliter Dialecticus. De ira idem eſt: quia poteſt diffiniri modo naturali, & ſic ponetur materia in diffinitione, vel modo Dialectico, vt ponatur ratio, vel ſpecies. Dicit tamē Phyloſofus ibi, ꝙ iſtę diffinitiones non ſunt perfectæ, ſed perfectiores diffinitiones erunt circa res naturales illæ, quæ tangunt vtrunque. Ita autem in diffinitionibus iſtis ſunt quædam ſolum naturales, aliæ ſolum
D Dialecticæ, & aliæ cōplectuntur vtrunque. Naturalis diffinitio eſt hic, vt dicit Phyloſofus j. de Anima, illa, ſcilicet: ira eſt accenſio ſanguinis circa cor, vel ſanguis accenſus circa cor. Nam iſta eſt materia irę: quia in ira fit propriè tranſmutatio in ſanguine, qui accenditur circa cor ex euaporatione fellis. Et hic nō tangitur aliquid de ratione, vel ſpecie ipſius irę: quia non tangitur propriè quid ſit ira, ſed in quo ſit, vel in quo gignatur, & de hoc dicetur magis ſeq. q. Alię diffinitiones erant dialecticæ, & eſt vna, quam ponit Ariſto 1. de Anima, ſcilicet, Ira eſt appetitus contrarij doloris Hic tāgitur totum, quod pertinet ad rationem, ſiue ſpeciem iræ. Et non tāgitur cauſa materialis, in qua ſit tranſmutatio iræ. Nā ad rationē ſpeciei conſtituendā requiritur genus, & differen- 1. diffinit
E tia, & vtrūq; ponitur hic. Nā inquantū dicitur appetitus tāgiť genus: quia appetitus eſt genus ad omnes paſſiones tā partis iraſcibilis, quā cōcupiſcibilis. Per hoc, qđ dicitur cōtrarij doloris, differētia tangiť, ſm quā, ira ab omnibus paſſionibus differt. Nā quędam paſſiones mouēt ad bonū, vt amor, & deſideriū, aliæ ad malū, vt inuidia, & odiū. Et per hoc, qđ diciť doloris, ſignať ꝙ ira eſt de paſſionibus, quę ſunt ad malū, cū dolorem appetat, qui quoddā malum eſt. Nam ira deſiderat nocere ei, cui iraſcitur. In quantū diciť cōtrarij diſtinguitur ira ab alijs paſſionibus, quę ſunt de malo, ſcilicet, odio, inuidia, triſtitia, & ſic de alijs.

Nam quędam paſſiones ſunt de malo inquantum
malum eſt, ſicut odium: quia per odiũ deſideramus
malum alicui. vt ſolum ei malum ſit. Triſtitia etiam
de malo eſt, inquantum malum eſt, ſcilicet, inquan-
tum eſt nociuum nobis inflictum. Idem de dolore.
Ira autẽ eſt de malo in ratione boni, ſcilicet, inquan
tum pęna, vel nocumentum illud datur loco culpæ
commiſſæ. Et hoc innuitur, cũ dicitur contrarij do-
loris, ſcilicet, ꝙ ſi aliquis dolorẽ intulit cogatur to-
Quid eſt iuſtitia ſecundũ legem contrapaſſi. lerare dolorem. Et hoc pertinet ſpecialiter ad iuſti-
tiam ſecundum legẽ contra paſſi, ſcilicet, oculũ pro
oculo, dentẽ pro dente, liuorem pro liuore: Exo. 21.
Quę lex ponitur ibi, tanquã iuſta, licet de ea diſputet
Ariſt. an ſit ſimpliciter iuſta 5. Ethi. c. 8. Et verum eſt,
ꝙ in quibuſdã eſt iuſta, non tamen ſimpliciter. Alio-
modo intelligitur cõtrarij doloris, vt pertineat hoc
ad iuſtitiam ſimpliciter. Nã reddere pęnam pro cul
pa ad iuſtitiam pertinet, ſiue ſit talis pęna qualis fuit
culpa, vt in contra paſſum, ſiue non, ſicut ille, qui fu
ratus eſt, flagelletur, vel occidatur: quia nõ datur pę
na per contra paſſum ibi. Vtrobiq; tamen eſt cõtra-
rius dolor, ideſt, dolor, quem pęna inducit eſt cõtra-
rius culpæ ſecundum quandam rationẽ generalem,
ſcilicet: quia in commiſſione culpæ, vt in furãdo ga-
uiſus eſt plus, quàm debuit accipiendo alienũ: In pę-
na debet dolere magis, quã voluit, & magis, quàm
aliàs doleret. Et ſic eſt iſte dolor cõtrarius, quia ſicut
gauiſus eſt in ſuperabundantia, ita triſtatur in ſuper-
abundantia reſpectu triſtitiæ, quã habiturus eſſet, ſi
non furatus fuiſſet, ſcilicet: quia non habuiſſet tunc
illã triſtitiam, ſed ſolũ eas, quę naturaliter accidunt.
Nunc autẽ habet iſtã ſponte inflictam ſuper eas, quę
aliàs accidunt. Et ſic eſt directè contrarietas, ſcilicet,
inter gaudiũ in extremo, & triſtitiam in extremo. Ta
lem autẽ triſtitiam, vel dolorem appetit inferre ira-
tus. Ideo eſt appetitus contrarij doloris ipſa ira. Hic
tamen non tangitur materia iræ: quia non dicitur
cuius eſt, vel in quo eſt, vel quid tranſmutetur in ge
neratione iræ: ideo eſt iſta diffinitio purè dialectica.
2. diffinit. Alia diffinitio etiã erat dialectica, ſcilicet: ira eſt ap-
petitus vindictę, & eſt eadẽ cum pręce. quia ponitur
hic appetitus ſicut in illa, & inquantũ dicitur: vindi-
ctæ, eſt differentia, & idẽ eſt, ꝙ cõtrarij doloris: quia
vindicta eſt dare nocumentũ pro nocumẽto Et ſic
datur in ratione cõpenſationis, qđ pertinet ad ratio
nẽ iuſtitiæ, ſiue accipiatur ſpecialiter ſicut in contra
paſſis. ſiue generaliter pro omni inflictione pęnę ſe
cundũ legem. Et etiã hic non tangitur materia, vel
ſubiectũ iræ, qđ pertinet ad Phyſicũ. Ideo iſta diffini
3. diffinit. tio eſt dialectica Aliæ duæ diffinitiones ſunt plenæ:
quia tangunt aliquid, qđ pertinet ad dialecticũ, ſcili
cet, rationẽ, vel ſpeciẽ, & aliquid, qđ eſt ad Phyſicũ,
ſcilicet, materiã vel cauſas extrinſecas. Et prima eſt,
quę ponitur 2. Rhet. Et dicitur: ꝙ ira eſt appetitus. Et
quantũ ad hoc eſt dialectica: quia tangit genus. Dici
tur etiã, cũ triſtitia, & quantũ ad hoc eſt aliqualiter
naturalis, quia tangunt cauſę generationis. Ira nãq;
neceſſariò habet tres paſſiones cõcurrẽtes ad ſuã ge-
nerationẽ, ſ. triſtitiã, deſiderium, & ſpẽ, vt oſtendet
ſeq. q triſtitia autẽ prima eſt, quia non iraſcit aliquis
niſi, quia triſtatus eſt de malo, qđ ſibi inflictũ eſt. Vn
de ſi aliquando alicui malũ infligat, & non triſtet, vt
pote quia ſpõte tolerat, vel vult ſibi inferri, aut nõ
iudicat iſtud eſſe malũ, non iraſcet infligenti. Et tri-
ſtitia non ſolũ eſt cauſa in generatione iræ, ſed etiã
permanet ſemper cũ ea Nã ſi aliquãdo ceſſet eſſe tri
ſtitia in iniuriã paſſo, ceſſabit ira Sed iſta triſtitia ſem
per manens mouet ad appetitũ vindictæ: quę poſtea
tollet per vindictã, ſicut dr 4. Ethi. ꝙ punitio quietat
impetũ iræ delectationem pro triſtitia faciẽs. Vnde

F Ariſ. potius poſuit hic triſtitiã, prout eſt cauſa cõſer
uans irã, quã prout requirit ad eius generationẽ, ga
dixit: Ira eſt appetitus cũ triſtitia. i. manẽs cũ triſtitia.
Et non dixit appetitus ex triſtitia i. natus ex triſtitia.
Dr etiã punitionis. i. ꝙ non eſt appetitus ad punitio-
nẽ. Et hoc pertinet ad differentiã, per quã oſtẽditur,
ꝙ ira eſt de illis paſſionibus, quæ ſunt ad malũ, quia
punitio quoddã malum pęnale eſt Dr etiam apparẽ
tis, & hoc pertinet magis ad rationẽ iræ: quia per ap
petitũ punitionis conuenit ira cum odio, & inuidia.
Odium tñ non quærit ſpecialiter, an ſit punitio ap-
parens, vel occulta: quia ſolũ quærit malum alicui:
& ideo quomodocunq; malũ ſit non curat, niſi per
accidens ex hoc, ꝙ eſt punitionẽ eſſe manifeſtam, ſit
G maius malũ: quia tunc per odiũ magis vellet quis pu
nitionẽ manifeſtam, quã occultam inferri ei, quem
odit. Iratus autẽ ſpecialiter vult punitionem appa-
rentem, non inquãtum maius malũ eſt, ſed quia per
hoc directè ſatisfit ei. Nã ipſe vult inferre pęnam ei,
cui iraſcitur. De ratione aũt pęnę eſt, ꝙ ſit ſenſibilis,
& inuoluntaria, & afflictiua. Si autem punitus non
ſentiret malum, qđ ſibi infertur, nõ eſſet pęna. Ideo
iratus vult, ꝙ ille ſentiat, & non ſolũ, ꝙ ſentiat, ſed
etiam ꝙ credat iſtam pęnã ſibi infligi in retributio-
ne culpæ. Et tunc ſufficit irato, vel ſatisfit, de hoc di-
ctum eſt. ſup. q. 127. Hoc autem eſt eſſe punitionem
apparentem, ideſt, quę appareat ipſi punitio, & ꝙ ap
pareat ſibi, ideſt, conſtet iſtã pœnam inferri pro cul-
H pa commiſſa. Et hoc eſt, qđ dicitur: punitionis appa-
rentis. Nam ꝙ de iſta punitione alijs, quàm ipſi per-
cuſſo conſtet, non curat iratus, ſed inquantum per
hoc appetit quandam gloriã apud alios fortè ad tol
lendum aliquam ignominiam. quam ſuſceperat, vel
vt appareat ipſum eſſe potentem, aliàs autem de ap-
parentia punitionis ad alios non curat. Dicitur: pro-
pter apparentem paruipenſionem. In hoc tangitur
motiuum irę, qđ pertinet aliquo modo ad. cauſam
efficientẽ. Nam iratus nõ iraſcitur propter quodcũ-
que malũ, ſed ſolum propter paruipẽſionẽ. Vnde in
ſolis illis, in quibus reperitur aliqua paruipenſio. ira
cauſari poteſt. Et quia ſunt multæ ſpecies paruipen-
ſionis, ſunt multę cauſæ iraſcendi: De hoc dictũ eſt.
I ſup. q. 130. Et dicitur: Propter apparentem, ideſt, exi
ſtimatã. Nam interdũ cauſatur ira, vbi non eſt vera
paruipenſio, ſed putauit ſe aliquis paruipendi, & in-
terdum quis paruipenditur: & quia non putat ſe par
uipendi non iraſcitur. Dicitur etiã: ſui vel eorũ, quæ
ſua ſunt, vel ad ipſum pertinent. Nam non iraſcitur
quis de quacunq; paruipẽſione, ſed ſolũ de illa. quæ
ad ipſum pertinet aliquo modo. Quia de illis, quę ad
nos nullo modo pertinent, non curamus, an benè,
vel malè ſe habeant: & quia ſiue quis in perſona ſua
paruipenditur. ſiue in eis. quę ad ipſum pertinent, ip
ſe vtroq; modo paruipẽdit ex vtroq; ira orit, vt oſtẽ
ſum eſt. ſup. q. 129. Dicitur etiã: non conuenienter fa
K ctam, i. ꝙ paruipenſio nõ fiat iuſtè ſ. ꝙ putet non fie
ri iuſtè. Nã ſi ille, qui paruipenſus eſt, putaret ſe iuſtè,
paruipẽdi non iraſceret: ſed quia credit indebitè fie
ri, iraſcitur. Qđ patet, quia iratus appetit vindictam.
qđ eſt appetere retributionẽ in pęnã pro malo, qđ
alius fecit. Et iſtud eſt appetere pęnã, inquantum iu
ſta eſt: quia aliàs iratus appeteret pęnã in infinitum,
qđ falſum eſt. Qui tñ ſcit, vel putat ſe iuſtè paruipen
di, ſcit ꝙ nõ poteſt iuſtè appetere malũ paruipendẽ
ti: ergo nõ poteſt vindictã appetere, qđ eſt appetere
malũ ſub ratione iuſti. Et ſic nõ poteſt iraſci, qđ eſt
vindictã appetere. Iſta diffinitio Ariſ. eſt cõpletiſſi-
ma, quia tangit pulchrè cõditiones irę, ſ. tam efficiẽ
tẽ, quã finalem, & generationẽ eius, & etiã rationẽ
dialecticam. Alia autẽ diffinitio eadem eſt cum iſta, 5. diffinit.
&

Diffinitio quinta. & non tangit tot proprietates iræ, licet videatur eſſe tradita formalius ſecundum modum diffiniendi cõmunem. Et cum dicitur, ꝙ ira eſt motus, tangitur genus: quia omnis paſſio eſt quędam tranſmutatio, vel non ſine tranſmutatione. Etiam in hoc tangitur modus diffiniendi phyſicus, quia phyſicus conſiderat de motu. Vnde ſicut dicere, ꝙ ira eſt accẽſio ſanguinis, eſt dicere ſubiectum irę, & motum ipſum: ita dicendo, ꝙ ira eſt motus, aliquo modo tangitur ſubiectũ, licet non in ſpeciali. Dr̃ etiam animæ, ſ. ſenſitiuæ, qa in ea eſt iſte motus appetitus, & per ipſum fit quędã vera tranſmutatio corporalis, & illa fit in ſanguine, qui inflammatur, ſicut dicebatur in diffinitione data à phyſico. Dicitur etiam propter vindictam, & tãgitur obiectum, vel cauſa finalis: quia id, ad quod iratus mouetur eſt vindicta. Dr̃ autem propter apparẽtem paruipenſionem, & tangitur cauſa motiua, quę pertinet aliquomodo ad efficientẽ. Hoc modo poſſet quis dare diuerſas diffinitiones de ira naturales, vel dialecticas, vel ex vtroque commixtas, ſed plenisſima omnium eſt illa Ariſt. 3. Rhetoricorum. Cap. 2.

De generatione, & corruptione irę. Quæſtio CL.

De modo generationis iræ. QVAERITVR nunc de generatione, & corruptione iræ. Dicendum, quòd ſicut dictum fuit ſupra quęſt. 122. ad iram conueniunt tres paſſiones, ſcilicet, triſtitia, deſiderium, ſpes: modus autem eſt, quia ira cauſatur ex paruipenſione exiſtimata. Fit autem paruipenſio multipliciter, ſicut dictum eſt ſup. quæſt. 130. & dicetur ſequenti quęſtione. Qñcunque autem putatur fieri aliqua paruipenſio, ratio iudicat paruipenſionem eſſe factam, vel ipſa phantaſia, vt dicitur 7. Ethi. c 8. Ergo qa paruipenſio exiſtimatur malũ quoddam, & eſt præſens cum nobis illata ſit ſequitͣ triſtitia: qa triſtitia naturaliter ſequitur ad omne malum pręſens. Et tunc per triſtitiam mouetͣ homo ad vindictam inq̃tum vellet homo abijcere triſtitiã tanquã inimicum naturę. Et directè non põt abijci, niſi per ↄ̃triam delectionẽ vellet triſtatus delectari. Et iſta lætitia eſt in hoc, ꝙ ipſe inferat pęnã illi, qui ſibi intulit. Et hoc eſt vindicta. ſic dr̃ 4 Ethic ꝙ punitio quietat impetum iræ, delectationem pro triſtitia faciens. Surgit ergo poſt triſtitiam deſiderium cum iſto deſiderio debet eſſe ſimul ſpecies, quia nõ deſideraret qs vindictam ſi deſperaret ſe poſſe habere illam, ſic dr̃ 2. Rheto ſcilicet: delectabile quidem exiſtimare adipiſci ea, quæ appetuntur. Nullus autem ea, quæ apparent ſibi impoſſibilia, appetit. Iratus autem appetit ſibi poſſibilia. Et ſic ſunt ſimul triſtitia, deſiderium, & & ſpes. Deſiderium autem pertinet propriè ad ipsã iram. & prædicatur de ea, cum dicimus iram eſſe appetitum. Cauſatur autem iſtud deſiderium in iraſcibili potentia ex ſolo iuditio rationis, vel phantaſiæ. Nam cum iudicatum eſt iniuriam factã eſſe, ſtatim inſurgit appetitus irę quaſi ſyllogizas oppugnandũ eſſe eum, qui iniuriam, vel paruipenſionem fecit, vt patet 7. Ethi. cap 8 & declaratum eſt ſupra quęſ. 141. Iſte autem motus iræ quantum ad hoc eſt ſolum q-dã motus appetitus: & ideo non eſt niſi motus aĩalis. Quia tñ vis iraſcibilis, cuius eſt iſte appetitus, eſt ſpecialiter alligata alicui parti corporis ad motum animalem factum in ipſa, ſequitur quędam tranſmutatio in partibus illis, in quib. eſt. Et quoniã principaliter ſunt iſtę virtutes in corde ipſum cor valde turbatur, ira vt in nulla paſſione tanta turbatio ſit. Et quia iſti motui competit calor tanquam inſtr̃m, eo ꝙ homo non coarctatur intra ſeipſum, quod pertinet ad frigus, quod fit in timore, ſed dilatatur, & extẽditur ad inſequẽdum. Et quia motus iræ eſt ad reſiſtendũ,

A & deſtruendũ rem nociuã, nõ debet eſſe calor leuis, & blandus, ſicut eſt calor ſanguinis, quia talis ptinet ad paſſionem amoris, ſed calor vehemens diſtẽperatus, & conſumẽs qualis eſt calor colerę. Ideo in motu irę primum, qđ mouetur eſt colera. Et competit hoc, qa colera eſt valde calida, & facilis ad motũ ſuper cęteros humores. Et ꝑꝑ hoc nõ eſt aliqua paſſio tantam velocitatẽ habens in motu ſuo, ſicut ira. Sic dr̃ 7. Ethi. c 8. ꝙ ꝑꝑ calorem, & velocitatem naturę iratus non perfectè audit rõnem, ſed mox vt rõ. vel phantaſia manifeſtauerit, ꝙ facta eſt iniuria ira mouet ad oppugnandum, non expectata determinatione rõnis, ſ. an appetẽda ſit vindicta, & qualiter, & q̃tum, & quanto tpe iraſcendum ſit. Sed dr̃, ꝙ eſt ira,
B ſicut miniſtri veloces, & ſicut canes latrãtes. Per motũ colerę mouetͣ ſanguis: nã colera eſt calidior ſanguine, & cũ ipſa fuerit mota, ſanguis caleſcit, & inflãmatur: non autẽ quilibet ſanguis, ſed iſte, qui eſt circa cor, quia vt dictum eſt ſubiectum paſſionum animæ principaliter eſt cor, & ſic in ſanguine, qui eſt circa cor fit iſta inflammatio. Et hoc eſt, quod dicit primo de Anima Ariſt. iram eſſe ſanguinem accẽſum circa cor, vel accenſionẽ ſanguinis circa cor. Et qa ſanguis non inflammatͣ immediatè, cũ ipſe non ptineat directè ad iram, ſed ad amorem inflammatͣ ꝑꝑ coleram. Et hoc eſt, quod dicit Damaſc. ſanguinem accendi in iratis ex euaporatione fellis, ideſt, coleræ, quæ eſt amara. Et propter hoc ſm eum prima ira fel-
C lea appellatur, quia à felle ortũ habet. Et iſte eſt modus generationis iræ, ꝑꝑ quod homines magis colerici, & habẽtes ſanguinem magis inflammabilem, facilius iraſcuntur. Circa corruptionem, vel ceſſationem irę dicẽdum, ꝙ multis modis ceſſat vel mitigatur, vt magis dicetͣ ſeq q. Generaliter tñ dicẽdum, ꝙ ira vno modo ceſſat per retributionẽ. Iſte n. eſt modus directus ceſſationis irę. Nam ira eſt quidã motus ad vindictã: omnis autem motus ceſſat habito termino ideo retributione habita, eſt neceſſe iram ceſſare, ſic dr̃ 4. Ethi. ꝙ punitio quietat impetum irę delectationẽ pro triſtitia faciens. Et non eſt alius modus ita naturalis ceſſandi iram. ſicut iſte, cum ira ſm ſe non ordinetͣ ad aliud, niſi ad vindictã. Alij aut modi ceſ- Primᵘˢ modus ceſſationis irę.
D ſandi ſunt quaſi per accidẽs, ſicut ↄ̃tingit in alijs motibus, interdum ceſſare motũ non habito termino, ſed iſtud ꝑ accidens eſt. Nã per ſe motus nõ vult, niſi terminũ: ſi aũt ex defectu mobilis, aut virtutis mouentis, aut ex impedimẽto ab extrinſeco ceſſet motus nondũ habito termino, eſt ceſſatio per accidens. Alius modus eſt ꝑ oſtenſionem, ſ. qñ quis nõ habens in prõptu poſſe retribuere, oñdit iram ſuã in verbis, & motib. exterioribus, ira ꝑ hoc ceſſat. Et iſte modus eſt in prima ſpecie iracũdorum, q̃ dñr acuti. De quibus dr̃ 4. Ethi ꝙ velociter iraſcuntͣ, & velociter quieſcunt, qa reddũt, vel manifeſti ſunt, i. quia retribuũt puniendo, vel manifeſti ſunt oſtendendo iram exterius. Et ſic ponitͣ vterq; modus in eis quaſi ꝑ vtrunq; Secundus modus.
E ira ceſſet cito. Et ratio eſt, qa iſta oſtenſio irę facit eã euaporare. Nã ira, q̃ non oſtenditͣ in verbis, nec in aliquo geſtu exteriori diuturnius manet, ſicut ignis, q eſt opertus tardius extinguitͣ, ſicut dicit Greg. 5. Moralium, ꝙ ira ꝑ ſilentiũ clauſa intra mentẽ vehementius æſtuat. Tertius modus eſt ꝑ digeſtionẽ lõgi tpis. Nam cũ ira faciat inflãmationem quandam colerę, & ſanguinis, non ceſſabit ira quouſq; iſte motus inflãmationis reſideat, & extinguatur. & ad hoc fit digeſtio q̃dã, i. ꝙ pauliſper cõſumitͣ inflãmatio, ſicut olla bulliẽs abſtracto igne, pauliſper ceſſat à bullione, quouſq; penitus reſideat. Et iſte modus eſt tardior, q̃ præcedẽs. Nam p̃cedens eſt quidã modus vindictæ. Nam ex eo, ꝙ quis ex ira clamat, & oſtenſiones exte- Tertiᵘˢ modus.

rius

rius facit quodammodo ſe vindicat, licet nō ſit vindicta directa ſicut in retribuendo. In iſto autem modo, qui eſt per digeſtionem tardius ira ceſſat. Conſueuit tamen digeri, & euaporare facilius in eis, qui propter iram plorant, ſicut fit in paruulis, & mulieribus. Nam fumoſitas inflammationis interioris reſoluitur in lachrymas. Et illa eſt quædam digeſtio iræ, & euaporatio. Et ſignum eſt, quia illi, qui ex ira plorant lachrymas habent magis calidas, quàm alij, quod fit ex inflammatione ſanguinis, & motu colerę in interioribus. Videmus etiam, ꝙ qui plorauerint propter ſuſceptam iniuriam perdunt vim iræ. Vnde poſtea non iraſcuntur, etiam ſi agēdum ſit ad punitionem iam non poſſunt habere impetum fortem: quia euaporauit per lacrymas. Vnde mouentur remiſſè ad vindictam, ſicut illi, qui non patiunt̄ motum iræ. Quando autem nihil iſtorum eſt, ira lōgo tempore indiget ad digeſtionem. Sic fit in amaris, qui ſunt in ſecunda ſpecie iracūdorum, de quibus dicitur 4 Ethi. ꝙ iram retinent longo tempore, & nemo eis poteſt ſuadere: quia non ſunt maniſeſti, & dicitur, ꝙ ad digeri iram in eis tempore indiget .i. longo tempore, & tamen aliquando completur iſta digeſtio, & ceſſat omnino ira. 4. modus Quartus modus eſt per obliuionem. Si quis enim ex aliqua cauſa obliuiſcatur iniuriæ ſibi inflictæ neceſſe eſt iram ceſſare, quoniam ira eſt deſideriū vindictæ propter apparentē paruipenſionem, & appetitur pœna tanquam ſatisfactiua pro culpa. Et tamen ſi obliuio fiat iniuriæ nihil eſt, pro quo poſſit peti pœna ſatiſfactoria, ideo facta obliuione iniuriæ non eſt poſſibile manere iram: quia non appeteretur tunc vindicta cum non eſſet, de quo appeteretur. Iſti ergo ſunt quatuor modi valde generales ceſſandi iram, ſcilicet per retributionem, per oſtenſionem, ſiue euaporationem, per digeſtionem, per obliuionem.

De proprietatibus iræ magis apparentibus. Q. C L I.

QVAERITVR de proprietatibus iræ. Et licet illæ multæ ſint, tangentur tamen aliquę earum, quæ magis apparentes ſunt. Prima eſt, ꝙ ira gignitur concurrentibus tribus paſſionibus. ſ. triſtitia deſiderio, & ſpe: ſunt enim paſſiones aliæ quædam ſimplices, quæ non exigunt paſſionē aliquā præcedere adhoc, ꝙ ipſe ſint ſicut eſt amor, & ſimiles, ira tñ ſine iſtis tribus non fit. Nam oportet prius triſtatum eſſe per iniuriam ſuſceptam eum, qui debet iraſci, deinde ſperare, ꝙ poſſit vindictam habere, & poſtea illā deſiderare, vt declar. eſt præcedē. q. Vnde ꝯ illos, de quibus non ſperamus vindictā habere poſſe nō iraſcimur, ſed timemus, vel triſtamur, vt dr̄. 2. Rheto. Et ob hoc ira vocat̄ paſſio generalis. ſ. qa ad eius generationē multæ ꝯcurrunt, vt oſtensū eſt ſu. q. 122. 2. proprietas. Secunda ꝓprietas eſt, ꝙ ira hēt duplex obiectū. ſ. vnū bonū, & aliud malū. Sunt. n. quædam paſſiones habentes vnicū obiectū, ſicut amor delectatio, fuga, & ſimiles. Aliæ aūt habent duo obiecta, vt odium, & inuidia. Nā odiū malū vult, & alicui illud vult. De inuidia idē eſt, ſic ēt circa irā: qa iratus vult pęnā alicui inferre, & ſic tā pęnā, q̄ ipſum, cui infert reſpicit. Differt tñ ira ab alijs: quia q̄dā ſunt, q̄ habēt duo obiecta bona, & q̄dā duo mala. Ira aūt vnū bonū, & alterū malū. De primo patet, vt de amore amicitiæ. Nā ſi ſit amor concupiſcentię vnicū obiectū habet. ſ. bonū concupiſcibilę. Si aūt ſit amor amicitiæ, duo habet. ſ. eum, quem amat, & illud, quod pro eo amat, vel vult: quia amicus bonum vult amico, ſ. eſſe & viuere, & quæcunque alia bona, vt patet 8. Ethic. Hic autem vtrunque bonum eſt. Nam ami-

F cus eſt bonum quoddā amico ſuo, vt dicitur 8. Ethi. Amicus factus bonum eſt ei, cui amicus eſt circa qđ amico volumus bonū eſt. De ſecundo patet, vt de odio. Nam per odium malum volumus alicui, & ipſum vt malum reputamus. Nam ipſum, ad quem odium eſt iudicamus diſconuenientem eſſe, & hoc eſt malum ei: etiam malum volumus inquantū malum eſt. De tertio patet: nam in ira ille, cōtra quem iraſcimur, reputatur, vt quoddam malum nociuū nobis. Id aūt, quod volumus, licet videatur malum inquantum eſt pęna, tamē volumus ſub ratione boni. ſ. inquantum iuſta eſt. Et ideo vindicta vocatur, quæ ſignificat retributionem. Et in hoc ira ſpecialiter differt ab odio: quia tam ira, quàm odium idem G volunt materialiter, & tamen odium vult malum alicui ſolum, vt malum illi ſit. Ira autem non vult malum niſi inquantum eſt iuſtum. Pertinet enim ad iuſtitiam ꝑęnā pro culpis retribuere. De his oſtēſum eſt ſup. q. 122. Tertia proprietas eſt, ꝙ ira ſequitur aliqualiter rationem. 3. proprietas. Conſiderandum aūt, ꝙ nulla paſſio ſecundum ſe ſequitur rationem totaliter niſi à ratione comprimatur. Quod fit propter virtutem moralem: quia aliàs paſſiones eſſent rationales ſecundum eſſentiam, ſi eſſet eis naturale totaliter conſequi rationem, ſicut voluntas eſt appetitus rationalis per eſſentiam: quia ſequitur naturaliter rationem, & eſt impoſſibile repugnare ſibi. ſ. eligendo ꝯrium eius, quod ratio iudicauerit. Et hoc facit H voluntas, non quidem tanquam à ratione cōpreſſa, ſicut ponunt̄ paſſiones, ſed qa naturale eſt ſibi hoc facere. Ideo dr̄ 1. Ethi ĩ fine, ꝙ eſt appetitus qdā rationalis: quia rōnem ſequit̄, eſt aut appetitus alius irrationalis, & tñ aliquo modo rationi obedit, ſicut sūt paſſiones, dicit tñ ꝙ appetitus, qui eſt volūtas, habet rōnem principaliter, paſſiones aūt tanq̄ audibile, & exaudibile. i. qa audiunt, & exaudiunt rōnem, cū aūt de ira dr̄, ꝙ rationē ſequit̄ aliqualiter, non intelligit̄ inquantū per virtutem regulatur: quia tunc generale eſt oĩ paſſioni, ꝙ poſſit regulari per virtutē, & rationē ſequet̄. Etiā nō diceret tunc, ꝙ ira aliqualiter ſequit̄ rationē, ſed quia totaliter ſequit̄. Nā qñ per virtutē regit̄. in oĩbus rōnē ſequit̄: quia aliàs quantū I ad illa, ĩ quibus non ſequit̄ rationē peccatū eſſet, & inordinatio: ſed intelligitur de ira q̄tum ad ſuā originē, ꝙ ſequit̄ aliqualiter rationē. i. ꝙ eſt poſt rōnē, quia non pōt ira inſurgere niſi prius rō annunciauerit paruipenſionē eſſe factā. Et tunc ira quaſi ſyllogizans concludit eſſe oppugnandum eū, qui iniuriam vel paruipenſionem intulit, vt dicitur 7. Ethico. c. 8. Concupiſcentia aūt, & cęterę paſſiones nō ſyllogizant nec ſequunt̄ rōnē, ſed mox vt annunciatū fuerit eis de ſuis obiectis, mouent̄ in ea, qđ maximè facit concupiſcentia mouens ad fruitionē, vt ibi dr̄. Iſtud fuit ſatis ſup. declar. q. 146. Quarta proprietas 4. proprietas. eſt, ꝙ ira nō appetit pęnā infinitā, ſed determinatā. Qui n. iraſcit̄ deſiderat vindictā, & iſtud eſt, ꝙ retri- K buat̄ pęna ꝓ culpa qđ pertinet ad quādā cōmēſurationē. Ideo nō appetit iratus magis de pęna. q̄ putat mereri ipſum iniuriantē. Vnde irati aliqñ flectūtur ad miſericordiam. ſ. qñ putauerint, ꝙ iniuriantes eis ęqualia paſſi fuerint, vt dr̄ 2. Rheto. Aliæ aūt paſſiones ſunt, quę volunt ĩmenſum in obiecto ſuo, ſicut ꝯcupiſcētia eſt ad delectationē. Et q̄to fuerit maior aliqua delectatio tāto illā magis appetit vſquequo perueniatur in infinitum. Ratio huius eſt: quia quādo aliquid ꝑꝑ ſe appetit̄, ſine menſura appetitur, vt dr̄ 1. Polit. Ideo auarus pecuniā ĩfinitā vult: qa eā ꝑꝑ ſeipſam, & nō ꝑꝑ vſum principaliter amat. Et ĩ hoc differt inter irā, & odiū: qa licet vtrūq; velit pęnā, ſiue malū, odiū tñ vult malū alicui, ſolū vt ei malū ſit.

Ira

Ira autem vult malum alicui. i. pœnā inquantum A
iuſtè infligitur. Ideo non vellet ira pœnam in infini
tum, ſed ſolum quouſq; putetur accedere ad cōmē-
ſurationē. Odium autem vult malum alicui in infi
nitum, cum nō velit propter aliquem alium finem.
Sic dicitur Eccle.12. inimicus ſi inuenerit tēpus non
ſatiabit ſanguine. Et vocatur inimicus qui ex odio
malum vult, & nō qui ex ira. Vnde dicitur 2. Rhet.
ꝙ iratus ſi fiant multa miſerebitur odiens autē pro
nullo.i. Si multæ pœnæ inferantur ei, cui aliquis ira-
ſcitur incipiet miſereri, odiens autem pro nullo mi
ſerebitur, quantæcunq; pœnæ infligantur: ſed ſemp
volet plus de malo. De hoc dictū eſt ſup. queſt. 123.
5. proprietas. Quinta ꝓprietas eſt, ꝙ ira eſt magis naturalis, quàm
concupiſcentia. Nam magis ſequitur in hominibus B
per ſucceſſionem hæreditariam, vt dicitur 7. Ethi.
c. 8. vt declaratum eſt ſup q. 1-6 Sexta proprietas, ꝙ
6. proprietas. ira eſt magis apparens, quàm cæteræ paſſiones. Nam
propter velocitatem naturæ, & caliditatem non au
dit perfectè rationem: ideo neſcit ſe occultare ſicut
aliæ paſſiones, quæ magis rationem audiunt Etiam
ira habet ſigna exterius magis manifeſta, quàm quæ
cunq; alia paſſio: quia omnia membra turbantur in
ea. vt dicit Grego. 5. moraliū, & maximè ipſum cor:
& per iſta exteriora iudicamus manifeſtè aliquē ira-
tum, quod in alijs paſſionibus non fit Ideo dicit Ari
ſtoti. 7. Ethi. ꝙ iratus manifeſtus eſt, & nō eſt inſidia-
tor, ſicut concupiſcentia, quæ doloſa eſt, & occulta.
7. proprietas. Septima proprietas, ꝙ ira minus turpis eſt, quā con-
cupiſcentia: quia licet rationem impediat, tamen in C
multis eſt magis excuſabilis, de quo ponit quatuor
rationes Ariſt. 7. Ethi. cap. 8. Et de his dictum eſt ſup.
q. 146. Octaua proprietas: quia ira non eſt tam mala
8. proprietas. ſicut odium. In paſſionibus enim non inuenitur bo
num, & malum niſi ſecundum, quòd ſe habent ad
intellectum. ſ. ꝙ paſſio, quæ minus eſt ordinata per
rationem habet magis de malo, & è cōtrario. Odiū
tamen magis repugnat rationi, quàm ira: quia odiū
vult malum pro aliquo inquantum malum eſt. Ira
vero non vult malum inquantum malum, ſed in-
quantum iuſtum. Et ſic conſonat cum iuſtitia: quia
etiam iuſtitia vult pœnam alicuius, quæ eſt quoddā
malum inquantum eſt iuſta. Et ſic odium erit omni
no iniuſtum. Nam velle malum vt malum eſt, ratio D
ni repugnat. Etiam ira nō excedit tantum in malo,
ſicut odium: quia odium vult malum ſine menſu-
ra, ideo nunquam ſaturatur pœna, vt ſupra dictum
eſt. Ira autem pœnam infligit ſolum, vſquequo cre
dat eſſe ſatisfactum per commenſurationem retri-
butionis. De his dictum eſt ſupra. 127. Sed dicetur,
quomodo poteſt velle odiens malum ſub nomine
mali: quia hoc includit contradictionem: quia ma-
lum, vt huiuſmodi non eſt obiectum voluntatis, aut
alicuius appetitus? Dicendum, ꝙ odiens vult malū
inquantum malum eſt. ſ. illi, quem odit, & illud non
eſt malum ſibiipſi, ſed potius reputat vt bonum: qa
cum iudicet eum, quem odit eſſe ſibi quoddam ma
lum, & diſconueniens iudicat bonum eſſe ſibimet E
velle malum illi ſub ratione mali. ſ. vt omnino pe-
reat. Sit tñ ꝙ quis velit ſimpliciter aliquid ſub ratio
ne mali, vel ſibimet ſub ratione mali, non eſt poſſibi
9. proprietas. le. Nona proprietas eſt, ꝙ ira eſt vehementior oī paſ
ſione. Nam licet ex parte obiecti concupiſcentia ha
beat maiorem fortitudinem, quā ira, & aliquando
eam ſuperet, tamen in modo eſt ipſa ira vehemen-
tior. i. ferocior, & feruētior. Et ob hoc eſt min' man
ſuæ: quia pp ſuā magnitudinē ad conſumendū non
pōt diu manere, ſed dum eſt nulla tantam ferocita-
10. proprietas. tē oſtendit, vt patet ex ſignis exterioribus. De quo
ſup. q. 135: & 147. Decima proprietas, quòd ira non
eſt ita nō eſt fortis, ſicut ꝯcupiſcētia, qm̄ ꝯcupiſcētia
vincit omnē paſſionē, & captiuat, & etiā ipſam irā,
& eſt difficilius pugnare contra concupiſcentiam,
quàm contra iram: quia nemo poteſt omnino con-
temnere concupiſcentiam: De hoc ſup. q. 147. Vn- 11. proprietas.
decima proprietas eſt, ꝙ ira eſt modicū manſiua, &
minus, quàm concupiſcentia. quia nō habet aliquā
radicē ad manendum. De quo ſup. 148 Duodecima 12. proprietas.
proprietas eſt, ꝙ ira ſemper eſt propter aliquid factū
contra nos, vel contra ea, quæ ad nos pertinent. Nā
ira inſurgit propter paruipenſionem nō tamen pro
pter quancunque, ſed inquantum illa ad nos perti-
net. Quia quod omnino alienum eſt, nō grauat nos,
& quia ea, quæ ad nos pertinēt, ſunt quodammodo
idem nobiſcū paruipendendo illa videmur nos par
uipendi. Sic dicitur 2. Rheto ꝙ ira fit propter appa-
rentem paruipenſionem eorum, qui in ipſum, aut in
ipſius aliqua, ideſt, quando paruipenduntur ea, quæ
ſunt in homine, quod eſt ipſum paruipendere, aut
paruipendendo aliqua ipſius, ideſt, quæ homo poſſi-
det, vel quæ ad ipſum pertinent. Et iſtud ſemper eſt
aliquid factum cōtra nos: quia eis, quos putamus no
bis benefacere nunquam iraſcimur. De hoc ſup. q.
119. Tredecima proprietas, ꝙ ira non ſolum eſt pro 13. proprietas.
pter ea, quæ facta ſunt contra nos, ſed oportet ꝙ il-
la habeat rationem paruipenſionis. Nam ſi aliquid
contra nos fiat, quod nullo modo putetur factū ex
paruipenſione, ira non curabit, cum iſta ſit ratio pro
pria motiua iræ. Et in omnibus illis, quæ iram mo-
uent neceſſe eſt quandam inueniri, vel reputari par-
uipenſionem. Sunt autem tres ſpecies paruipenſio-
nis, vt dicitur 2. Rhet ſcilicet, deſpectus, epireaſmus,
ideſt impedimentum conſequendi propriam volū-
tatem, & contumelia. Eſt autem paruipēſionis actus
opinionis circa id, quod nullo videtur eſſe dignum,
ideſt quod non meretur, vt aliquis aduertatur ad il-
lud: nam ea, quæ vidētur eſſe alicuius dignitatis, vel
magnitudinis, ſiue bona, ſiue mala ſint, non paruipē
dimus, ſed ad ea aduertimus. Nam mala, quæ magni
tudinem habent, timemus: bona autem habētia ma
gnitudinem optamus. Quod autem non videtur eſ-
ſe alicuius magnitudinis, nec in bono, nec in malo,
non timetur, nec optatur, nec aduertitur ad illud ac
ſi non eſſet. Et iſtud eſt paruipendi. Huius poſitæ ſunt
tres ſpecies, & prima eſt deſpicere, ſcilicet, quādo iu-
dicamus aliquem non eſſe dignum aliquo honore.
Et propter hoc non honoramus eum, non inferen-
tes ei aliquod aliud malum dicimur illum deſpice-
re. Secunda ſpecies erat epireaſmus, ideſt, impedimē
tum propriæ voluntatis. Et iſtud eſt cum quis impe-
dit alium, ne cōſequatur id, quod deſiderat. Et iſtud
debet eſſe ſine deſiderio alicuius vtilitatis. Nā ſi quis
impediat alium à conſecutione alicuius rei, quia ip-
ſe vult illam conſequi potius pro ſe, vel impediēdo
eum intendit habere aliquam vtilitatem inde, non
dicitur paruipendere. Cum verò ſine deſiderio alicu
ius vtilitatis impedit alium, manifeſtum eſt, ꝙ deſpi-
cit eum. Nam ſi timeret illum, putaret ſibi prouētu-
rum nocumentum ex hoc, & non impediret, vel ſi
putaret illum dignum, eſſe aliquo honore ſaltem
vellet eſſe amicus eius, & non offenderet ſine cauſa.
Offendere ergo ſic impediendo ſine deſiderio alicu-
ius vtilitatis ſignum eſt magnæ paruipenſionis, vt di
citur 2. Rheto. Tertia ſpecies eſt contumelia. Et iſta
eſt in voce, quando voce aperta loquitur quis con-
tra alterum verba iniurioſa. Et nos ſolemus vocare
contumeliam omnem vocem iniurioſam determi-
natè ſignificantem aliquid quocunque animo pro-
feratur. Ariſto. tamen 2. Rheto dicit contumeliam
eſſe ſolum, quando quis dicit alteri verba iniurioſa,
vt

vt cõtriſtet eum, vel vt ſibi noceat. Et ſunt talia, quę
dicuntur, de quibus erubeſcat valde ille, contra quē
dicuntur, & proferens non dicit propter aliquam
cauſam, niſi quia delectatur dicendo. Nam ſi quis
dicat ex ira reddendo vocem iniurioſam pro voce
iniurioſa, vel aliàs ſe vindicando, vt qui non poteſt
rebus ſe vindicare verbis vindicet, dicit non eſſe cõ-
tumeliam, ſed punitionem, vel vindictam. Et rectè
dictum eſt Nam nos ponimus cõtumeliam: vnam
de ſex filiabus iræ, vt dicit Grego. 31. moralium, &
oſtenſum eſt ſup. q. 143. Et quia cõtingit hominem
ex ira proferre contra proximum verba iniurioſa
dicitur contumelia prolatio talium verborū quo-
cunque animo dicantur, & potiſſimè cum animo
vindictæ. Ariſt autem 2. Rheto. ponit contumeliam
ſpeciem paruipenſionis, & non iræ. Ideo tunc ſolū
eſt contumelia illo modo quãdo quis iniurioſa ver-
ba dicit alteri ſolum deſpiciendo eum. Et ſic non di
cit, vt iratus, ſed ſolum propter delectationem. Nã
deſpicere, & iraſci multum repugnant. Quia deſpi-
cere eſt in eo, quòd nullo bono reputatur dignum,
ſiue ad bonum, ſiue ad malum, iraſci autem ſemper
eſt de rebus magnis Vnde obiectum iræ habet ratio
nē ardui, & eleuati, & de rebus, quas reputamus par
uas nõ iraſcimur, vt oſtēſum eſt ſu. q. 123. ꝙ ergo cõ-
tēnit nõ eſt iratus, ſed delectatur: ideo contumelia
apud nos ex modo cõmuni ex oppoſito accipitur.

Qui ſunt qui cõtumelias inferunt.

Cauſa autem delectationis in eis qui deſpiciēdo cõ-
tumelias inferunt ſecundum Ariſto. eſt, quia putãt
ſe per hoc eſſe excellentes. ſ. ꝙ liceat eis agere malum
impunè. Et ob hoc dicit, ꝙ illi, qui conſueuerũt ma
gis appetere excellentiam, ſunt potius contumeli-
zantes Hi ſunt iuuenes, & diuites. Iuuenes quidem
propter ętatem excellentes videri volũt: diuites ve-
rò propter pecuniam, cũ qua credunt ſe omnia poſ
ſidere, & credunt iſti excellere illos, quibus contu-
meliam inferunt. Et propter deſiderium oſtenden-
di iſtam excellentiam contumelizantes ſunt. Illi au
tem, qui contumeliam patiuntur, iraſcũtur ex hoc,
& putant ſe paruipendi inquantum per contume-
liam auferrur eis honor. Et iſtud eſt paruipendi: nã
non ſolum qui auferr, ſed etiam qui non impendit

14 proprietas.

honorem videtur deſpicere. Quartadecima pro-
prietas eſt: quia ira ſemper eſt circa aliquod ſingula-
re, & non circa communitatem, vt eſt multitudo,
nec etiam circa aliquod genus. Sic enim dicit Ariſt.
2. Rheto. Neceſſe eſt eum, qui iraſcitur ſemper ſin-
gularium alicui puta Cleoni, ſed non homini. i. nõ
iraſcit aliquis toti ſpeciei humanæ q̃d eſt iraſci ho-
mini ſecũdũ rationem hominis, ſed iraſcit Socrati,
vel Cleoni. Et in hoc differt ira ab odio: quia odium
poteſt eſſe tam circa ſingularia, quã circa commu-
nitatem. De ſingularibus notum eſt: quia qui vult
malum alicui nõ vt retribuat pro iniuria ſuſcepta,
vel pro malo quod ille fecit: dicitur eum odiſſe. De
communitate patet: ſicut poteſt quis odiſſe omne
genus latronum, ſicut odit etiam quis omnes ſerpē-
tes, & omne venenum. Ratio differētiæ eſt: quia ira
eſt appetitus vindictæ propter malum, quod factũ
putatur. Nam vbi non putatur factum eſſe malum
impoſſibile eſt vindictam appeti. Actus vero ſunt
in ſingularibus 2. Ethic. & quia commune cum nõ
ſit aliquid vnum ſubſiſtens, non competit ei opera-
ri, ideo ſolum poterit eſſe ita contra illos, in quibus
poteſt eſſe operatio, hęc ſunt ſingularia. Odium au-
tem eſt ad aliquid, non pro malo, quod fecit, ſed
inquantum putatur eſſe nobis diſconueniens. Di-
ſconuenientia autem eſt propter aliquam contra-
riam quantitatem in nobis ad rem illam, qualitas
autem nõ ſolum particulari poteſt ineſſe, ſed etiam

F alicui ſpeciei, vel communitati toti. Ideo poteſt eſſe
odium ad communitatem, vel ſpeciem. Si autem
dicatur, ꝙ etiam ira interdum eſt ad communitatē,
vt cum quis toti vni ciuitati iraſcitur. Dicendum,
ꝙ tunc ita non eſt contra ciuitatem, vt contra com
munitatem, ſed vt contra ſingularia, vt ſi omnes de
ciuitate nocuerunt alicui, vel ex determinatione ci
uitatis nocumentum illatum eſt, cum iſte actus nõ
competat ciuitati, niſi vt ſingulari: quia per ſingula
ria, quæ ſunt partes ſuæ, ei competit, iraſcitur quis
ciuitati, ſicut Sorti, vel Platoni. De his patet ſup. q. 15. proprie. iræ.
128. Quintadecima proprietas, ꝙ ira cauſat quandã
delectationem, nec eſt ſine delectatione. Et patet
quia ira ordinatur ad vindictam: cum autem vindi-
G cta realiter fuerit habita, erit vera delectatio, cum
autem nondum habetur inquantũ ſperatur eſt dele
ctatio quædam, & maxime in quantum cogitatur
de ipſa: quia cogitatio illius rei, quam deſideramus,
eſt nobis delectabilis, & vult homo diu immanere il
li cogitationi. Nihil tamen eſt, de quo tantum gau-
deret iratus, ſicut de vindicta: ideo cogitando de illa
delectatur. Sic dicitur 2. Rheto. Ad omnem irã ne- Delectatio incognita ratione iræ.
ceſſe eſt ſequi aliquam delectationem à ſpe punien-
di: delectabile quidem exiſtimare adipiſci ea, quę ap
petuntur, propter quod bene dictum eſt de ira, quæ
multo dulcior melle diſtillante in cordibus virorũ
creſcit. Aſſequitur enim delectatio quędam, & pro-
pter hoc demorantur in puniendo mente. Quæ igi-
H tur tunc ineſt phantaſia delectationem facit, ſicut
quæ ſomniorum. i. in omni ira ſequi delectatio. Et
dicit iſtam eſſe propter ſpem puniendi, dicit etiam,
ꝙ eſt propter cogitationē delectabilem. Et ob hoc
irati demorantur puniendo mente. i. habent longas
cogitationes circa pœnas, quas putant ſe inflicturos
eis, quibus iraſcũtur dicentes, ꝙ ſic, vel ſic punient.
Et dicitur, ꝙ Phantaſia, quæ tunc ineſt eis, cauſat de-
lectationem. i. cogitatio, vel oſtenſio. quæ fit in ima-
ginatione ſua de illis pœnis infligendis cauſat illam
delectationem: nam ſicut ſi realiter iratus inferret
pœnam delectaretur, ita cum per cogitationem il-
la inflictio pęnę fiat ſibi quodammodo prçſens, de-
lectatur in ea. Sicut in ſomnijs eſt, vbi per ſolã phan
I taſiam de re delectabili cauſatur delectatio. De hoc
ſup. q. 133. Decimaſexta proprietas eſt, ꝙ ira nũquã 16. propriet. iræ.
eſt in homine, ſine ſpe vindictæ Nam ſi quis crede-
ret ſe nunquam poſſe conſequi vindictam, nunquã
illam appeteret: quia appetitus non eſt de impoſſibi
libus, iraſci tamen eſt appetere vindictam: ergo ſem
per eſt cum ſpe. Sic dicitur 2. Rheto. Sequi delecta-
tionem ad omnem iram à ſpe puniendi Et ſequit.
Nullus autem ea, quæ apparent ſibi impoſſibilia, ap-
petit. Vnde ſi īterdum inflicta iniuria credat aliquis
nunquam poſſe cõſequi vindictam propter magni-
tudinem iniuriantis, non iraſcitur, ſed triſtatur, vt
dicit Auicē. lib. de Anima. Nam eis, quos timemus,
nunquam iraſcimur: impoſſibile eſt enim ſimul ira-
K ſci, & timere reſpectu eiuſdem, vt dicitur 2. Rheto. 17. proprie. iræ.
Decimaſeptima ꝓprietas eſt, ꝙ ira fit maximè, quã-
do quis deſpicitur in eo, quo excellit, vt ſi deſpiciat
ſapiens in ſapientia, & diues in pecunijs & nobilis in
generoſitate. Quia iſtud non eſt deſpicere leuiter,
ſed maxime deſpicere quando quis in eo, quod ꝓ-
prium bonum reputat deſpicitur. Et tamen ille, qui
ĩ aliquo excellit, putat illud eſſe bonum ſuum, ideo
non poteſt grauius deſpici. Sic dicitur 2. Rheto. non
conuenire autem putant magnipendi à minoribus
ſecundum genus, ſecundum potentiam, ſecundum
virtutem, & totaliter in ipſo, in quo excedunt mul-
tum, vt in pecunijs diues pauperem, & in loquendo
rethoricus impotentem loqui, & principans ſubie-
ctum

ctum, & arbitraтus dignus ad principandum eum, qui dignus eſt ſubijci. [18 Proprietas iræ.] Decima octaua proprietas, ꝙ exiſtentes in excellẽtia aliqua facilius & grauius iraſcuntur. Nã ira eſt propter paruipenſionẽ non conuenienter factam. 2. Rheto. & tamen nõ eſt, q minus conuenienter deſpici poſſit, q̃ qui excellẽs eſt: quia magis contra rationem eſt deſpicere illum, q̃ alios non excellentes, ergo grauius iraſci põt ille, tanquam de maiori iniuria ſibi illata, & ideo facilius eſt ſibi iraſci, quã alijs inquantum quælibet paruipenſio qualitercunq; ſit reſpectu eius eſt magna. Sic dicit̃. 2. Rheto. Indignantur enim pp̃ excellentiam. i. ipſi, qui habẽt in ſe aliquam excellentiã indignant̃ propter ipſam fortius ſi deſpiciant̃. De hoc ſupra q̃one. 130. [19 Proprietas iræ.] Decimanona proprietas eſt, ꝙ ira potiſſimè inſurgit qñ quis iniuriam recipit vnde ſperabat beneficium recipere. Et iſta ira eſt valdè grauis ꝑpter duo. Primo propter valde iniuſtam retributionẽ. Non enim poteſt eſſe magis iniuſta retributio, quàm ꝙ reddat̃ malum pro bono, quæ in nullo conueniunt. Secundo, quia iſtud eſt valde inopinatum, ſcilicet, ꝙ vnde q̃s veriſimiliter, & ex debito beneficiũ expectabat malum eueniat omnino inopinatũ eſt. De hoc 2. Rhet. dicitur. Adhuc autem indignat̃ à quibus aliquis putat debere bene pati. Iſti autẽ ſunt, quibus benefecit, aut facit, aut ipſe, aut aliquis ſuorum, aut per ipſum volitum eſt, aut nolitum fuit. Non ſolum enim dicitur aliquis bona debere expectare ab illis, quib⁹ benefacit actualiter, ſed etiam ſi aliqñ benefecit, & nõ ſolum ipſe, ſed ẽt ſi aliquis de pertinentibus ad eum, vt de cognatis, vel amicis benefecit illi: quia omnia, quę fiunt per eos, qui ad nos pertinent dicuntur per nos fieri. Sicut dicitur aliquis poſſe facere ſimpliciter ea, quæ per amicos facere poteſt 3. Ethi. Ideo per illa acquiretur nobis aliquod debitũ retributionis, ſicut ſi per nos facta eſſent, licet nõ æqualiter: ſed ſecundum maiorem, vel minorem attinẽtiam ad eos, qui iſta fecerunt. Et dicitur, ꝙ non ſolum aliquis poteſt ab altero expectare beneficium pro bono quod alteri facit, aut fecit: ſed etiam pro bono, quod facere vult, aut aliqñ voluit, licet aliàs fuerit impeditũ, ſcilicet præter intentionem volentis: quia ſi ille, qui ſemel voluit, poſtea non vult, non ſecuto demerito, aliqua ex parte illius, cui volebat: non eſt aliquod debitum ad ei benefaciendum, nec habet ius iraſcẽdi, ſi non retribuatur ſibi. [20 Proprietas.] Viceſima proprietas eſt, ꝙ ira nõ ſolum eſt, ſi quis alteri malum fecerit, ſed etiam ſi facere voluit, dato ꝙ non fecerit: vt patet 2. Rhet. ſcilicet. Iraſcitur aliquis, quia aut in ipſum, aut in aliquem eorum, quæ ipſius aliquid fecit, aut facturus erat. Et ratio eſt, quia licet malum, vt eſt nocumentum, ſit in rebus extra tñ in quantum eſt alicui imputabile, à voluntate dependent. Nã ea, quæ nullo modo ſunt volita, vt purè caſualia, ſiue bona, ſiue mala ſint non imputantur alicui ad pęnam, nec ad laudẽ, quia & ſecũdum leges humanas, voluntas, & propoſitum diſtinguũt maleficia. Et licet hoc ſit generale, quantũ ad omnia maleficia, ſeu mala, quæ alteri inferuntur: pręcipuè tamen eſt quãtum ad iram, quia ira eſt propter paruipenſionem. Et tamen paruipenſio eſt actus opinionis, vt dicitur 2. Rhet. Ergo conſiſtit paruipenſio maximè in voluntate alicuius, ſcilicet, in hoc ꝙ voluit aut noluit paruipendere. Nam quidquid aliquis faciat, ſi non intendit paruipendere, non paruipendit: ergo per hoc ꝙ aliquis voluit alteri malum facere: etiam ſi non fecerit, iam paruipẽdebat eum: q aliàs hoc non intendiſſet. Ideo ex hoc etiam ira gignitur. Patet etiã quia ex hoc, ꝙ aliquis voluit alteri benefacere, etiam ſi non fecerit: poteſt iuſtè ab eo expectare beneficium: & ſi nõ reddat, iu-

A ſtè iraſcitur: vt dicitur 2. Rheto. & ſupra dictum eſt. Ita ergo qui voluit malum facere, etiam ſi non fecerit, ex hoc erit dignus ira. [21 Proprietas. Qui ſunt qui iraſcũtur.] Viceſimaprima eſt, ꝙ ira maxime accidit in hominib⁹ paſſionatis, & defectuoſis: vt in amantibus, & ęgris, & debilibus: & in nõ potentibus conſequi ſpem ſuam. Nam iſti maximè iraſcuntur ex eo ꝙ ſunt faciles ad patiendum propter defectum, quem habent: & putant ꝙ omnes eis malum faciant, ſicut in ægris apparet, quos ipſa ægritudo ad iram diſponit. Idẽ in non conſequentibus ſpẽ ſuam, nam ex hoc ſunt defectuoſi, & ſi quis in modico obſtiterit eis, vel non adiuuerit, iraſcuntur. Sic dr̃ 2. Rheto propter quod infirmi, & egentes, amantes, ſitientes, totaliter concupiſcentes iracundi ſunt, &

B facile. i. omnes quicunq; ſunt in paſſione quacunq; ſunt iracundi. i. diſpoſiti ad iram, & facile. i. faciliter mouentur ad iram. [22 Propriet.] Viceſimaſecunda eſt, quòd non ſolum paſſionati, & defectuoſi ſunt ad iram faciles, ſed iraſcuntur maximè cum aliquis impedit eos circa paſſiones ſuas. Vt ſi quis ſitientem impediat circa potum, & ęgrotantem circa, quę pertinent ad ſalutem conſequendam, & amantem circa rem amatã. In iſtis eſt ſecunda ſpecies paruipenſionis, quæ dicit̃ epireaſmus. i. impedimentum conſequendi propriã voluntatem. Et quia omnis, qui eſt circa aliquid paſſionatus intendit illud conſequi, qui illum impedit dicitur paruipendere. De hoc dicitur 2. Rheto. Maximè quidem ad præſentes paruipendentes. i. licet

C paſſionati, & defectuoſi ſint diſpoſiti ad iram ſecundum ſe: tamen maximè iraſcuntur quãdo ſunt pręſentes paſſiones, & in eis paruipenduntur. Et ſubdit̃ exẽplum. ſ. Puta laborans ei, qui ad ęgritudinẽ, egentes autem eis, qui ad egeſtatẽ, bellans autem eis, qui ad bellum, amans autem eis, qui ad amorem. i. quilibet iſtorum quando impeditur in eo, in quo ipſe eſt paſſionatus maximè triſtatur. [23 Proprietas iræ.] Vigeſimatertia ꝙ paſſionati, & deficientes circa quæcunq; iraſcuntur, in quibus aliquo modo poſſunt paruipendi. Paſſionati autem propter paſſiones ſuas diſponuntur, vt faciliter iraſcantur. Vnde nõ ſolum circa paſſiones iraſcuntur. ſ. ſi impediantur in illis, q̃ pertinent ad eas: ſed etiam in quibuſcunque alijs. Sic dicitur ſecun-

D do Rhetori. Similiter autem & alij, ſi autem non, & quodcunq; aliquid paruipendat quis. Præparatur enim vnuſquiſq; ad vniuſcunq; iram ab inexiſtente paſſione. i. non ſolum ſi impediantur, aut paruipendantur in paſſionibus ſuis, ſed etiã in quocunq; alio paruipendantur præparantur ad iram. i. diſponũtur pp̃ inexiſtentem paſſionem, quam habent circa aliã rem. Sicut videmus ꝙ ſi quis ſit iratus alicui homini propter quãcunq; cauſam, & quicunq; alius loquatur ei, iraſcitur: non tamẽ propter aliquam cauſam nouæ iræ, ſed quia per præcedentem erat diſpoſitus ad irã. [24 Proprietas iræ] Vigeſimaquarta eſt, ꝙ homines valde iraſcuntur qñ circa aliquid inopinatum paruipendũtur. Vt ſi quis nunc erat diues, & ſubito quis efficiat eũ pau-

E perem, maximè iraſcitur. Nam qui multum diues erat non putabat, ꝙ in breui poſſet ad paupertatem venire: quanto ergo eſt malum magis inopinatum, tanto deterius iudicat̃, ideo de eo grauius iraſcimur. E contrario autem fit in bonis, ſi alicui eueniat bonum inopinatũ, & poſt ſpem ſuam, magis gaudet, quàm ſi prius cõcupiuiſſet bonum illud, & putauiſſet ſe illud habere poſſe, quia quanto eſt magis inopinatum, erat tanto magis diſtans a nobis: & ſic magis excedens nos: ideo magis deſiderabile. Bonũ autem, quod aliquo modo erat deſideratum, & ſperatũ per hoc homo videbatur habere quandam commenſurationem cum eo, & non longe ab ipſo diſtare. Ideo quando euenerit non erit de eo tam excellens gaudium,

dium, quia iam non indicatur bonum tam excedẽs
nos. Hoc autem verum ẽ, niſi qñ quia longo tempo-
re, & ſolicitè pro aliqua re laborauit ĩ aſſecutione il-
lius valdè gaudet, quia illa eſt propriè ſua pp labores
multos, quos expendit ad eam. De primo patet. ſe-
cundo Rheto. Adhuc autem ſi contraria extiterit ſu
ſcipiens: contriſtat enim magis quod multum ino-
pinatum, ſicut & delectat quod multum inopinatũ
ſi fiat, quàm quod volitum eſt. De ſecundo patet, qa
dicitur 4. Ethic. c. de liberalitate, φ accipientes pecu
nias per ſucceſſionem hęreditatiam: vel aliàs ſine la
bore ſunt liberaliores, quàm acquirentes pecunias
per labores ſuos. Et ponitur cauſa: qa illi, qui acqui-
ſierunt magis diligũt: ideo conſeruant: qui verò ſine
labore habuerunt parum diligunt: ideo expendũt,
25 Proprietas iræ. & effundunt. Vigeſimaquinta eſt, φ iraſcitur maxi-
me deriſoribus, & ſubſanatoribus, & conuiciatorib.
Quid ſit deriſor, conuiciator & ſubſanator. ſ. illis, qui hoc habent in officium: vel libenter iſtud
faciunt. Deriſor eſt qui per verbũ, vel geſtum aliquẽ
deſpicit: non tamen dicendo aliqua verba, quę ſpe-
cialiter pertineant ad iniuriam: quia tunc coincide-
ret cum conuiciatore, ſed quando ex modo loquen
di, vel ex geſtu apparet, φ paruipendit. Subſanator
eſt abũdans deriſor. ſ. qui torto naſo, vel rugato, aut
per aliquas magnas mutationes geſtus deridet Con-
uiciator eſt, qui vitia alterius improperat ei, dicẽdo
ea, de quibus homo valde confunditur. Et incidit cõ
uiciator cum faciente contumeliam, de quo ſupra
dictum eſt, & iraſcimur maxime, quando iſti faciũt
hoc ex ſtudio: quia magis videntur tunc deſpicere:
quàm ſi aliàs fieret. De hoc 2. Rhetor. ſ. Iraſcuntur
autem deridentibus, & ſubſanantibus & conuician
tibus: contumeliam enim inſerũt. i. iſti videntur in-
ferre contumeliam, quæ eſt tertia ſpecies paruipen-
ſionis. Intelligendum autem eſt, φ iſta fiant non ad
vindictam, nec ad aliquam vtilitatem: ſed omnino
ſine cauſa, ſolum quia placet contumelizanti. quia
ſi propter aliquam vtilitatem hoc fieret nõ pertine-
ret ad cõtumeliam, ſed ad iram, vel alterum genus,
& nõ eſſet paruipenſio, vt dicitur ibi. Neceſſe eſt au-
tem talia eſſe. quæ nec pro aliquo, nec proficua faciẽ
26 Proprietas iræ. tibus i. non proficiant ei ad aliquid. Vigeſimaſexta
eſt, quia iraſcimur maximè quando paruipendimur
circa illa, de quib⁹ eſt nobis præcipua cura. Vt ſi quis
maxime curet de philoſophia: & contẽnatur ab ali-
quo philoſopho, vel ſi quis de pulchritudine maxi-
me curet, & illa deſpiciatur ſimpliciter. Vt ſiquis di
cat, φ turpe eſt viro velle videri pulchrum: vel ſaltẽ
ſi cõtemnatur in eo: vt ſi dicatur, φ ſua pulchritudo
nihil valet Sic dicitur 2. Rheto. ſ. Et obloquentibus,
& deſpicientibus ea, circa quæ ipſi maxime ſtudent.
i. curant; puta qui in philoſophia amant honorari: ſi
quis in philoſophiam. i. cõtempſerit eos, qui autem
in ſpecie i pulchritudine: ſi quis in ſpeciem. i. ſi quis
deſpexerit pulchritudinem illius. Poteſt autem du-
pliciter accipi hoc Vno modo, φ quis deſpiciat ea,
in quibus nos ſtudemus i. laboramus, etiã ſi non ad-
uerterit ad nos, vt ſi quis deſpiciat philoſophiam, &
nihil dicat ſpecialiter contra aliquem ſtudentem in
philoſophia. Nam tunc quilibet philoſophiæ ſtudẽs
poterit iraſci tãquam deſpiciatur: quia illud, in quo
ſtudemus eſt bonum noſtrum præcipuum, φ ergo
quis illud deſpiciat eſt deſpicere nos. Ideo iraſcimur
tanquam paruipenſi. Et redit ad illud, quod ſupra di
ctum eſt: & habetur 2. Rheto. ſ. Quando quis deſpici
tur in eo, in quo excellit, vt diues in pecunia, & Rhe
tor in eloquentia. Nã quilibet ſtudens in aliquo ex-
cellit cęteros non ſtudentes in illo quantum ad ip-
ſam rem, in qua ſtudet. Alio modo poteſt intelligi,
φ non contẽnatur ipſum, in quo ſtudemus, ſed nos

F ipſi contemnamur in illo. Vt ſi aliquis ſtudens circa
philoſophiam dicatur nihil ſcire in philoſophia, vel
ſi aliquis habens curam de pulchritudine deſpiciatẽ
in pulchritudine, ita quòd dicatẽ turpis faciei. Et iſtũ
ſenſum magis facit litera Ari. quia dicit puta, qui in
philoſophia amant honorari, ſi quis in philoſophiã,
idest, ſi quis circa philoſophiã eos deſpexerit. Vtrũ-
que tamen verum eſt. Iſti tamen ſecũdi iraſcuntur,
quia deſpiciuntur in eo, in quo maxime honorẽ cu-
piũt Nam qui in philoſophia ſtudet, maxime cupit
honorem in philoſophia, & ita de pulchritudine &
cæteris. Vigeſimaſeptima eſt, quando deſpicimur in 27 Proprietas iræ.
bonis illis, in quibus cupimus honorari, vt dictũ eſt
in pręced. proprietate: & hoc quando talia bona pu
G tanẽ nobis non ineſſe, vel debiliter ineſſe. Illud enim
magnam iram cauſat, quia qui in aliquo non eſt fir-
matus eſt infirmus, & defectuoſus, & maximè ſi vult
videri aliquid habere, quod non habet. Et tamen in-
firmi, & defectuoſi ſunt maximè diſpoſiti ad iram,
vt ſupra dictum eſt. Aliud eſt, quia ſi quis irrideatur,
in eo, quod ſibi firmiter ineſt, putat non eſſe irriſio-
nem. Si tamẽ irrideatur in eo, in quo defectuoſus eſt
putat eſſe veram irriſionem. & dolet: immo interdũ
homines, qui circa aliquid defectuoſi ſunt tam faci-
les ad ſuſpicandum ſunt, quòd etiam vbi quis nõ co
gitauerit de illis putant ſe irrideri quãto magis ſi tal
tem leuiter locutus quis fuerit eis de eo, quod ad de
fectum ſuum pertinet. Alio modo poteſt hoc intel-
H ligi, eo φ iſti timent per talem paruipenſionem mi-
norari in bono, quod habent, vel omnino illud per
dere. Vt ſiquis velit honorari in philoſophia quaſi
magnus philoſophus, cum paruus ſit: ſi multi eũ de-
ſpexerint, perdet aliquid de eo, φ habebat nõ quidẽ
philoſophiam, quam habet ſed opinionem, quæ ha
bebatur de eo, φ magnus philoſophus eſſet. Interdũ
autem totum perditur. vt ſiquis ſibi falsè nomen a-
licuius virtutis, vel ſapientiæ aſcripſerit, cuius nihil
habebat. & propter hoc ab aliquibus honoretur, ſi
multi eum circa hoc deſpiciant peribit totaliter opi
nio de eo, & ſic nihil manet ſibi. De hoc dicit ſecun-
do Rheto. Hoc autem multo magis ſi ſuſpicati fue-
rint non exiſtere ipſis, aut totaliter, aut nõ fortiter,
I aut non videri i. φ totaliter non habẽt illud, de quo
ſe iactant. ſ. nullo modo habent: vel nõ fortiter. i. nõ
tantum habent quantum ſe iactant, vel non videri,
idest, cum putant illam probitatem, de qua ſe iactãt
non videri. i. non manifeſtã eſſe aliis, ita vt de ea du-
bitare poſſint. Vigeſimaoctaua eſt, φ non iraſcimur,
etiam ſi paruipendamur in illis, quæ in nobis totali-
ter, & firmiter ſunt, & de quibus nullus dubitat, φ
in nobis ſint. Vt ſi de aliquo conſtet, φ inter cęteros
eſt corpore robuſtiſſimus, & irrideatur tanquam de-
bilis corpore, non iraſcitur, quia credit. φ hoc nõ di
catur animo deſpiciendi, ſed ludendi, cum omnibus
de robore ſuo conſtet, idẽ in ſapientia & cæteris eſt.
De hoc 2. Rheto. dicitur. Sed cum valdè putent exi-
K ſtere in his, in quibus ſubſanantur, non curant. Sed
obijcietur, quia ſupra dicebatur, φ viri excellentes
maximè iraſcuntur ſi deſpiciantur, & potiſſimè qñ
deſpiciuntur in eo, in quo excellunt. Dicendum φ
iſti, qui ſunt manifeſtè excellentes non iraſcuntur ſi
irrideantur circa ea, in quibus excellunt, eo φ non
putant ſe irrideri, ſed ludũ eſſe Si tamen putent fieri
hoc ex odio, & verè ſe deſpici, magis iraſcuntur, quã
alij homines in quantum ipſi iniuſtius, quàm cæteri
contemnũtur. & potiſſimè, quia in eo, in quo excel-
lunt, deſpiciũtur Vigeſimanona eſt, φ maximè ira-
ſcimur amicis, quàm alijs hominibus, ſi ab eis deſpi-
ciamur. Ratio eſt, quia ira fit propter iniuſtã paruipẽ
ſionem, & tamẽ iniuſtius paruipẽdimur ab amicis,

quàm

quàm à cæteris. cū ipſi nos magis diligere deberent.
Si ergo deſpiciant grauius iraſcimur. Sic dicitur ſe-
cundo Rheto.& amicis magis q̄ non amicis: arbitrā
tur enim conuenire magis ab ipſis bene pati, q̄ non.
Sic dicitur Pſalmos 54. Si inimicus meus maledixiſ-
ſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiq;: tu verò homo vnanimis
.i. quia ille, q eſt mihi vnanimis maledicit mihi, non
eſt ſuſtinendum. Alia rō poteſt eſſe: quia tanto aliq̄d
putatur eſſe maius malum, quanto eſt magis inopi-
natum, vt dr̄ 2. Rhet. ſ. contriſtat enim magis, quod
multum inopinatum. Et tamen inopinatum eſt, ꝙ
quis ab amicis ſuis deſpiciatur, cū potius debeat ho-
norari. Ideo grauius malum putabat deſpici ab eis, q̄
ab alijs. Trigeſima eſt, ꝙ iraſcimur illis, qui conſue-
uerūt honorare nos, & curare de rebus noſtris: ſi po-
ſtea hoc non faciant. Nam per hoc videntur nos de-
ſpicere, cum minus de nobis nunc curent, q̄ prius cu
rabant. Qui autem non conſueuerāt honorare nos:
etiam ſi nunc non honorent, non videntur deſpice-
re, quia nihil contra cōſuetudinem ſuam agunt. De
hoc dicitur 2. Rheto. ſ. & his, qui cōſueuerunt hono
rare, aut curare, ſi iterum non ſe habeāt, & etiam ab
hijs putāt deſpici: eadem enim vtiq; facerent. i. ſi nō
deſpicerent nos nunc de nouo exhiberent honorē,
quem ſoliti erant exhibere. Trigeſimaprima eſt, ꝙ
iraſcimur illis, qui non retribuunt nobis pro ſuſce-
ptis, vel non retribuunt æqualiter. Iſti enim vidētur
deſpicere nos. Nam ille, qui nihil retribuere vult, de-
ſpicit nos, quia non iudicat dignum eſſe, ꝙ teneatur
nobis ad contrapaſſum, ſiue viciſſitudinē. ſed ꝙ tan-
quam excellenti ſeruire debeamus ei ex debito, qui
aūt retribuunt, ſed non æqualiter etiam deſpiciunt
nos iudicantes ſe digniores nobis, ita vt indignū pu
tēt nobiſcum ad æqualia cōparari. De hijs 2 Rhet. ſ.
& hijs, qui non contra benefaciunt, nec ęquale retri
buunt, & his qui cōtraria faciūt ipſis ſi minores fue-
rint: deſpicere. n. omnes tales vidētur. i. Illi, qui nihil
retribuunt, & qui non æqualiter retribuunt deſpi-
ciunt, hi quidem vt minores, hi autem vt compara-
tione minores. i. illi, q nihil retribuunt iudicant ſim-
pliciter minores eſſe eos, quibus nihil retribuūt, qui
verò aliquid ſed non ęquale retribuunt iudicant mi
nores in comparatione ad ſeipſos: ideo non debere
æquari cum eis in retribuendo æqualia. Trigeſima-
ſecunda eſt, ꝙ iraſcitur quis valdè, ſi deſpiciatr̄ à mi-
noribus, cuius rō eſt, quia iraſcimur propter paruipē
ſionem inconuenienter factam. Et tamē quanto ali
quis minor eſt, tanto magis iniuſtè deſpicit alium cū
nihil habeat ipſe, de quo glorietur, ideo valde iraſce-
tur deſpectus. Ratio etiam eſt, quia maiores volunt
honorari ſemper à minoribus, vt à paupere diues, &
Rhetoricus à neſciente loqui, & principans à ſubie-
cto: vt dicitur 2. Rheto Si ergo ab iſtis contemnātur
deſpicientur in eo, in quo honorari volunt, & hoc
maximè fit, quando deſpiciētes ſunt valde minores
deſpectis, ita ꝑ non ſe habent in aliqua proportione
ad eos. Nam tanto erit maior cōtemptus, quāto fue
rit maior inęqualitas. De his 2. Rheto. dicitur: Et his,
qui in nulla proportione ſunt, ſiquidem paruipen-
dant, magis ſupponitur enim ira paruipenſionis ad
non conuenientes. Conuenit autem minoribus non
paruipendere. i. ſuppoſitum fuit ſupra, ꝙ ira eſt pro-
pter paruipenſionem inconuenientem, & tamē mi
noribus non competit aliquem paruipendere, ideo
paruipenſio ſua eſt valde iniuſta. Trigeſimatertia eſt,
ꝙ iraſcimur amicis, ſi non dicant bonum de nobis,
& laudēt nos in tēporib' opportunis. Et differt iſtud
ab alia proprietate ſupra poſita, quia illa ītelligitur
de ira, quæ eſt contra amicos, ſi deſpiciant nos, iſta
verò de ira, quæ eſt contra eos non ſolū ſi deſpiciāt,

A ſed etiam ſi bonum non dicant, vel ſi fauorem non
pręſtēt, quia interdum cū opportunitas ſe offert nō
benedicere, & laudare eſt contemnere, quia non cu
ratur de rebus amici. De hoc dr̄ 2. Rheto. Amicis au
tem ſi non bene dicant, vel faciant, & adhuc magis ſi
contraria. i. iraſcimur, ſi non benedicant, nec benefa
ciant nobis, magis tamē iraſcimur, ſi malum dicūt,
vel malum faciunt, & ſi nō intendunt indigētibus,
paruipenſionis enim non intēdere ſignum, ea enim,
quæ curamus non latent. i. ꝙ aliquis nō attendat ad
alium conſiderans an bonum, vel malum habeat ſi-
gnum, paruipēſionis eſt: quia ea, de quibus curamus
non latent nos. ſ. quia q̄rimus qualia ſunt & ſcimus,
quæ autem ignoramus contemnimus. Trigeſima-
B quarta eſt, ꝙ iraſcimur gaudētibus in infortunijs no
ſtris. Nam, qui gaudet in hoc, aut inimicus eſt. ſ. quia
odit, & ideo gaudet in aduerſis noſtris, vel contēnit
nos non curans de bonis noſtris, vel malis. Vtrunq;
autem eſt deſpicere, ſed magis propriè ſecundum.
Primum tn̄ eſt maioris iniquitatis. ſ. quādo ex odio
fit. De hoc ſecundo Rhet. dr̄: Et exultantib' in infor-
tunijs, & totaliter his, qui boni animi in ipſorū in-
fortunijs, aut inimici aut paruipendentis. i. exulta
re in iſtis non pertinet, niſi ad inimicum, vel ad par-
uipendentem nos. Trigeſimaquinta eſt, ꝙ iraſcimur
his, qui annunciant nobis mala aliqua, quando gau-
demus, ſiue illa mala pertineant ad nos, ſiue ad alios,
ita vt de illis triſtari poſſimus. Iſtud enim eſt deſpice
C re nos Nam paucū curat de bono, aut malo noſtro,
qui non curat, an conturbet bona noſtra. Poteſt hoc
pertinere ad epircaſmum. i ad impedimentum pro-
prię voluntatis. ſ. qa qn̄ gaudemus deſideramus frui
bono, quietando appetitum noſtrum in illo, qui ve-
rò annunciat nobis triſtiā impedit nos à conſecutio
ne finis, quia interrūpit gaudium noſtrum, inducēs
męrorem pro lętitia Hoc autem eſt, ſiquis non ani-
mo vindictæ, vel aliàs pro alia vtilitate ſua annūciat
nobis iſtud, ſed ſolum, vt impediat nos à cōſecutio-
ne, & conſumatione gaudij noſtri, & tunc pertinet
ad epircaſmum, vel ſi ſolum fiat ex eo, ꝙ aliquis nō
curat de nobis, ſiue gaudeamus, ſiue triſtemur, & an-
nunciat nobis triſtitiam quando gaudemus & tunc
D eſt deſpicere, quia nō reputat nos dignos aliquo bo-
no, & pertinet ad primam ſpeciem paruipenſionis.
De hoc 2 Rhet. dr̄, & his, qui non curant ſi contriſta
uerint propter ꝙ mala annunciantibus iraſcuntur.
Et poteſt intelligi, ſiue quando ſumus in lętitia, ſiue
aliàs, quia vtroq; modo eſt contēptus, quidē annun
ciare alicui id, de quo triſtetur, ſi hoc fiat ſine neceſſi-
tate, vel vtilitate eius, cui annunciatr̄. Maximè tamē
fit, hoc cum annunciantur mala gaudētibus. Trige-
ſimaſexta eſt, ꝙ iraſcimur his, qui audiunt malū dici
de nobis ab alijs, ſi ſponte audiunt, vel ſi dicentibus
non reſpondeant excuſando nos, aut ſi videant tra-
ctari malum noſtrum, & non reſpondeāt, vel impe-
diant. Nam qui libenter audit, vel vidit malum nr̄m
E inimicus eſt, ſi verò non libenter, ſed nō reſpōdeat,
vel non excuſet nos deſpicit, quia nō aduertit ad bo
num, vel malum noſtrum. De hoc 2. Rhe. dr̄. Et his,
qui audiunt de ipſis aut inſpiciunt ea, quæ ipſorum
mala. Trigeſimaſeptima eſt, quātum ad illos, qui ꝑti
nent ad nos, quia ſi deſpiciantur illi, nos deſpici vide
mur, vt ſi deſpiciantur illi, à quibus cupimus hono-
rari, ſicut dicitur 2. Rheto. ſimiles paruipendentibus
illis, ad quos ſunt in amore honoris. i. à quibus amār
honorari. Et hoc eſt, quia honor, tāto eſt maior, quā
to à maioribus exhibetur. Et propter hoc dr̄ 8. Ethi.
ꝙ cupimus honorari à ſapientibus, & viris potenti-
bus. ſ. quia iſti magni ſunt. Et tamen ſiquis contem-
nitur, ex hoc minor efficitur in honore, qui ergo cō-
temnit-

temnit eos,à quibus nos cupimus honorari,deſpicit
nos,quia quanto fuerit minor honor illorum,à qui-
bus honorari cupimus,tanto erit minor honor,quē
nobis poterunt exhibere. Alio modo poteſt intelli-
gi,ꝙ iſti, à quibus nos cupimus honorari, ſunt quaſi
res noſtræ cum bonum nobis honoris impendant.
Iraſcimur ergo ſi contemnantur,quia nos videmur
deſpici. Trigeſimaoctaua eſt,ſiquis deſpicit illos à q-
bus ſumus in admiratione: illi.n.qui volũ gloriā ab
hominibus non ſolum volunt honorari, quod eſt p
reuerentiæ exhibitionem,ſed etiā volunt eſſe in ad-
miratione aliorum , ita vt reputent eos viros excel-
lentiſſimos circa aliquid licet nullam reuerentiā eis
exhibeant,quia in iſta admiratione gaudent,& quia
quanto quis habet maiores admiratores,tāto admi-
rabilior videtur,ideo vt de ſe firmet opinionem ma
gnitudinis, vult haberi in admiratione apud viros
magnos,& graues. Et eſt eadem rō,quæ eſt de cupiē-
tibus honorari à viris ſapientibus . 8. Ethi. ſ.vt ꝑ hoc
firment opinionem de ſeipſis.ſ.credentes, ꝙ illi viri
ſapientes poſſunt cognoſcere eos, & ꝙ non honora
rent eos,niſi viderent in ipſis aliquam excellentiam.
Siquis autem contēnit admiratores noſtros minuit
admirationem, quę de nobis habetur . Quia, qui eſt
in admiratione apud imperitos,& ruſticos, & nulli⁹
honoris viros admiratio ſua parua eſt. Iraſcimur er-
go ſiquis iſtos deſpiciat. Trigeſimanona eſt,ſiquis de-
ſpicit eos,apud quos volumus haberi in admiratio-
ne. Et eſt eadem cauſa,quę in præcedenti: quia licet
nondum habeamur in admiratione apud aliquos:ſi
tamen haberi cupimus minuit bonum nr̄m.i.admi
rationem,quam intēdimus habere. Et ſic iraſcimur:
quia per hoc putamus repugnari in iudicio noſtro.
nemo.n.vult haberi in admiratione , niſi apud illos,
quos putat eſſe aliquid : q̄a apud omnino ſimplices,
& nullius dignitatis eſſe in admiratione ridiculū eſt.
Siquis ergo deſpiciat eos, à quibus cupimus haberi ī
admiratione repugnat iudicio noſtro,quia iudicat il
los nihil eſſe,quos nos aliq̄d eſſe arbitramur. Et hoc
eſt,quodammodo deſpicere nos. Quadrageſima eſt,
ſiq̄s deſpicit eos,quos nos timemus,aut veneramur.
Nam timor non eſt,niſi de aliquo malo,quod habet
rationem magni,& ardui:quia rem, quam paruā pu
tant nemo timet. Et ob hoc circa timores eſt fortitu
do. Siquis ergo deſpiciat illos,quos nos timemus. Iu
dicat nos eſſe parui cordis,& timere illud, q̄d timen
dum non eſt. Nam nihil deſpicitur niſi res,quæ nullo
digna reputatur in bono,aut in malo: vt dr̄ 2. Rhet.
Et iſtud eſt multum cōtemnere nos. Idem eſt ſiquis
contēnat,quos nos veneramur : quia veneratio ex-
hibetur ꝑ aliqua virtute,vel dignitate,qui ergo con
temnit eum,quem nos veneramur, iudicat eum nō
eſſe dignum illa veneratione,& ſic oſtendit nos erra
re venerando. Quadrageſimaprima eſt,ꝙ iraſcimur
ſiquis deſpicit eos,à quib⁹ timemur . Qui enim vult
timeri , cupit reputari tanquam magnus potens in-
ferre malum ſi voluerit , qui autem contemnit eos,
à quibus timemur dicit illos nullius eſſe dignitatis
nec honoris : à talibus autē timeri nullus honor eſt,
velut ſiquis timeri velit à paruulis,quia ibi nullus ho
nor eſſet. Minuit ergo opinionem noſtram, qui cō-
temnit eos, à quibus timemur, & ſic iraſcimur, tan-
quam deſpiciamur. De his quinque proprietatibus,
ſimul dr̄ 2. Rhet. Similes autem paruipēdentibus ad
quinq;,ad quos ſunt in amore honoris,ad quos ſunt
in admiratione, à quibus volunt in admiratione ha
beri,ad quos verecundatur : aut in confundentibus
ipſos. Per hoc autē poteſt intelligi de timore, vel re-
uerentia. Nā de illis verecundamur, quos timemus,
vel quibus reueremur, ita & illi verecundant̄ de no-

F bis,ſiue confunduntur,quod idem eſt,qui timēt nos
vel reuerentur nobis,& ſubditur. In his ſiquis parui-
pendat iraſcuntur. i.conſueuerunt homines iraſci,
non ſolum ſiquis paruipendat eos,ſed etiam ſi parui
pendat iſta quinque genera hominum, quæ vident̄
ad eos pertinere . Quadrageſimaſecūda eſt,ſiquis cō-
temnit eos,quibus nō poſſumus auxilium noſtrum
denegare , vel ſubtrahere ſine magna turpitudine
noſtra. Vt ſiquis deſpiciat patrem noſtrum, aut ma-
trem,aut fratres,aut filios,& ſimiles,qui ſunt multū
coniuncti, quia deſpiciendo iſtos nos videmus deſpi
ci propter magnam coniunctionem ad eos. De hoc
2. Rhet. dicitur: Et his,qui in talibus paruipendũt,in
quibus turpe eſt ipſis non auxiliari: puta parētes,pue
G ros, vxores . Quadrageſimatertia,quia iraſcimur nō
reddentibus gratiam pro beneficio . Et differt iſtud,
ab alia proprietate ſupra poſita de illis , qui nihil re-
tribuunt pro ſuſcepto, vel non æquale retribuunt:
quia ibi ītelligitur de retributione reali in ſimili, vel
in alio beneficio:hic autem intelligitur de his,qui in
verbo gratiarū actiones nō exhibent , nec in quodā
famulatu impendendo reuerentiam . Nam recipiēs
beneficium iuxta Ariſt. tenetur retribuere & famu-
lari. Nam pro ipſo beneficio, quantum ad rem datā
debetur retributio, quantum verò ad voluntatē be-
nefaciendi in eo,qui prior incipit benefacere , cum
prius non teneret̄ alteri,debetur famulatus, vel gra-
tiarum actio. Illi autem, qui hoc non rependit iraſci
H mur:ſicut ſi nihil retribueret pro beneficio, vel non
æquale. De hoc 2. Rhet dicitur: Et gr̄am non reddē-
tibus præter conueniens paruipenſio.i.paruipenſio
fit præter conueniens i non conuenienter à nō red
dentibus gratiam , ideſt, gratiarum actiones, vel fa-
mulatum. Quadrageſimaquarta eſt,ꝙ iraſcimur il-
lis,qui non benefaciunt nobis,ſi benefaciunt omni-
bus alijs. Nam per hoc videmur deſpici, cum ad nos
ſolos non reſpiciant,reſpiciendo cęteros. De hoc 2.
Rhet. dicitur: Et his,qui ſunt alijs benefacturi,ſi non
& ipſi etenim deſpectiuum non dignificare ipſum
q̄bus omnes . Quadrageſimaquinta eſt, ꝙ iraſcimur
propter obliuionem aliorū de nobis. Vt ſiquis obli-
uiſcatur nomē noſtrum , & nominādo alios neſciat
I nos nominare in laudando, vel benefaciēdo, aut in
eis,quæ ad fauorem pertinent: quia qui nomen no-
ſtrum obliuiſcitur, videt̄ nos deſpicere, & parum ad
nos aduertere cum rem tam paruam.ſ.nomen nr̄m
obliuiſcatur. De hoc dr̄ 2. Rhet. Factiuum aũt iræ,&
obliuio velut nominū exiſtēs circa modicum.i.obli
uio noīs facit irā cum obliuiſcat̄ quis rem modicā.
quaſi diceret.ſi obliuiſceretur quis lōgam orōnem,
vel cōtextū putaretur, ꝙ erat ex defectu memoriæ,
cum tñ quis obliuiſcitur vnicum nomē paruum ſa
tis apparet, ꝙ non ſit obliuio ex defectu memoriæ ,
ſed ex deſpectu:quia qui nō aduertit ad rem,obliui-
ſcitur illam: vnde dr̄ ibi: paruipēſionis enim videtur
obliuio ſignum eſſe ꝑꝑ incuriā , quidē obliuio fit in-
K curia aut paruipenſio. Quadrageſimaſexta eſt,ꝙ ne-
mo iraſcit̄ honorāti eum,& curanti de ipſo . Rō eſt,
quia ira fit ꝑꝑ paruipēſionem,qui tñ honorat,& cu-
rat non paruipendit. De hoc 2. Rheto. dr̄ & ſtudioſis
ad ſtudioſos . Videtur enim habere in pretio,ſed nō
deſpici.i.ſtudioſi honorant ſtudioſos,ſiue illi,qui ſtu-
dent circa alios,vīr eos habere in pretio & honora-
re,ideo non eſt ibi cā irę aliqua Quadrageſimaſepti-
ma eſt,ꝙ nō iraſcit̄ quis non ſubſanatoribus,nō irri-
ſoribus,nō conuiciatoribus. Rō eſt,q̄a iſtis maximè
iraſcimur,quia vīr maximè paruipēdere . Qui ergo
ſubſanator eſt alicuius, vel aliorū ſibi ſimilium odio
hr̄ à nobis,vel iraſcimur ꝫ eum. Siq̄s autē iſta facere
nunq̄ aſſueuerit,& ſi interdum vr̄ paruipendere nos

non

non iudicaremus eſſe paruipẽſionẽ. De hoc 2. Rhet. dicitur: Et non contumeliatoribus, nec ſubſannatoribus, nec contemptoribus, aut in nullum, aut nõ in bonos, aut non in tales, quales ipſi. ſ. iſtis non iraſcimur. Et dr̃, aut in nullum. i. ꝙ nullũ conſueuerit paruipendere bonum, nec malum, ꝙ iſtis minus iraſcemur. Dicitur: aut non in bonos. i. dato ꝙ cõſueuerit quis deſpicere malos, ſi bonos non deſpicit, non iraſcimur ei. Vel ſaltem ſi non ſolet contẽnere ſimiles nobis, quia ẽt tunc ſi nos deſpexerit, putabimus non deſpici, cũ ſimiles nobis nunquam ille deſpicere cõſueuerit. Quadrageſimaoctaua eſt, qa nemo iraſcit̃ alicui quẽ timet, quãdiu timet. Rõ eſt, quia ira ſemper eſt cum ſpe vindictæ, vt ſupra dictum eſt, & habetur 2. Rheto. q verò timet aliquem, putat ſe valde minorem illo, & non potentem ſibi reſiſtere: quia ſi putaret ſibi reſiſtere poſſe, nõ timeret. A fortiori ergo non audebit eum impugnare, & tñ qui iraſcit̃ alteri; in quantum iraſcitur. i. tpe illo, quo iraſcitur, nõ põt timere eum, cui iraſcitur, licet in diuerſis tpibus hoc accidere poſſet. Siqs enim alium timuerit, etiã ſi ab eo mala ſuſcipiat, non iraſcetur, ſed triſtabitur, & lugebit. De hoc 2. Rhet. dr̃. Et quos timent, aut verecundantur, donec. n. ſic habeant non iraſcunt̃ i. quãdiu timent non poſſunt iraſci. Et ſubditur: Impoſſibile. n. eſt ſimul iraſci, & timere. Quadrageſimanona eſt, ꝙ non iraſcimur faciẽtibus nobis malum ex ira. Nã ira eſt pp paruipenſionem, qui autẽ iraſcit̃ alteri non paruipẽdit eũ, ſed potius reputat eum magnũ: qa ira ſemper eſt circa aliquid arduum. Ad illa verò, q parua reputamus, nunq̃ iraſcimur, vt oſtẽſum eſt ſupra q. c. 23. & c. 32. & ſic dr̃ 7. Ethi. ꝙ iratus non facit iniuriam. ſ. licet malum alicui inferat, ſed iniuriã facit, q ſponte, & cum delectatione facit contra aliquem. Ira tñ non eſt, niſi pp paruipenſionẽ, vel iniuriam, in quantũ pertinet ad paruipenſionẽ: ergo facienti malum ex ira non iraſcimur, vel minus iraſcimur, q̃ faciẽtibus ex odio. ſiue ſponte: qa qui agit ex ira cum triſtitia agit, & ipſa triſtitia eũ mouet, vt dicitur 7. Ethi. ideo minus culpabilis, ſicut dicit̃ 2. Rhe. & his, qui pp iram fecerunt, aut non iraſcuntur, aut minus iraſcunt̃. Non enim pp paruipenſionem videntur egiſſe. Nullus. n. qui iraſcit̃ paruipendit. Paruipenſio quidẽ ſine triſtitia, ira autẽ cum triſtitia. i. q iraſcitur non paruipendit, ſed aliqnid magnum reputat eſſe eum, cui iraſcitur, & ꝓpter quid iraſcitur. Quinquageſima eſt, ꝙ nõ iraſcimur in ludo, & in riſu, & in feſto, & in ꝓſperitate, & directione, & cõſummatione operũ, & in delectatione non cõtumelioſa, & in ſpe optima. i. hoĩes exñtes in iſtis nõ ſunt diſpoſiti ad iram: quia iſta diſponunt ad oppoſitum. Nam ira eſt pp triſtitiam 7. Ethi. & ẽt eſt ſemper cũ triſtitia 2. Rhe. Qui autẽ habet iſta gaudens eſt, qa omnia iſta dicunt quandam ꝑfectionem, & lætitiam, de quibus non eſt triſtitia. Nam in ludo, & riſu, & feſto, & proſperitate gaudium eſt. In directione etiã. ſ. qñ negocia alicuius diriguntur in bonũ, vel eueniũt ſm intentionem ſuã non triſtatur. In cõſummatione etiam operũ gaudet homo, cauſa autẽ, quia opus fit, vt percipiatur fructus de eo, tñ nõ poteſt percipi fructus niſi de re cõſummata. Aliter põt dici, ꝙ gaudiũ eſt de bono, & tñ ratio boni eſt ratio conſummati, vel integri: quia bonum ſuper ens non addit, niſi integritatẽ, vel conſummationẽ. Ideo bonum fit ex integra cauſa, vt Dio. ait, malum autẽ fit ex quolibet defectu alicuius partis boni. Et ob hoc dr̃ 2. Ethi. ꝙ peccare contingit infinitis modis, facere autẽ bonum non niſi vno modo. ſ. concurrẽtibus oĩbus circunſtantijs particularibus. Ideo de cõſummato propriè eſt gaudiũ; de re autẽ inconſummata, quia nõ-

A dum habet propriè rationẽ boni, non eſt gaudium. Et dr̃ ꝙ totaliter in nõ triſtitia. i. in quolibet opere, vel re excludente triſtitiam efficit̃ homo diſpoſitus ad non iraſcẽdum, eo ꝙ triſtitia eſt cauſa iræ. Dicit̃ etiam, in delectatione nõ cõtumelioſa: quia aliquæ delectationes ſunt turpes, in quibus cõtingit hominem triſtari, quia delectatus eſt, eo ꝙ egit ſtimulãte paſſione: & ratio de hoc pœnitet, & deteſtatur illud. Vel dicitur hoc, qa licet quis fruatur interdum delectatione contumelioſa, nolet hoc ab alijs ſciri, quia reputaretur ſibi ad turpitudinem, & poſſet ſibi illa delectatio obijci in vituperium: & de illa tunc triſtaretur, & iraſceretur. Quando tamen eſt delectatio ꝑ ſe bona, ſicut in ſpeculari, vel in actu virtutis nõ eru-

B beſcit homo de ea, nec poteſt inde contumeliam recipere, ſed potius gloriabitur: ideo in tali delectatione non iraſcetur. Dicit̃ etiam, in ſpe optima. i. ꝑ hoc, ꝙ quis eſt in ſpe ad rem optimã, & eſt in ſpe propinqua, vel certa: nam qui ſperat rem turpem nõ habet vnde glorietur, ſed põt ſibi obijci in vituperiũ, ſicut eſt de delectatione cõtumelioſa. Quia ſicut quis turpis eſt, eo ꝙ delectatur in turpibus, ita etiam per hoc ꝙ ſperat, & cõcupiſcit turpia: ideo circa talia poteſt iraſci. Etiam debet eſſe ſpes propinqua, quia ſpes longa triſtitiam prouocat, dicente Salomone: ſpes, quæ differtur, affligit animam. Sed obijciet̃, ꝙ iſti iraſcantur, quia iſti ſunt in lætitia, & tñ ſiquis annunciauerit mala exiſtentibus in gaudio iraſcuntur, vt ſupra di-

C ctum eſt. Dicendum, ꝙ iſti aliquando iraſcuntur, vt in caſu allegato, vel ſi videant, ꝙ aliquis contemnit gaudium illorum, quia iraſcimur, qñ quis deſpicit nos in excellentijs noſtris: vt diuitem circa pecuniã, & rhetoricum circa eloquentiam, vel qñ deſpiciunt̃ ea, in quibus nos ſtudemus, vt ſi deſpiciatur philoſophia, vel pulchritudo ei, qui circa philoſophiam & pulchritudinem ſtudet, vt dicitur 2. Rhe. iſti tamen, qui gaudent in his, habent iſta tanquã propria bona pro illo tempore, quo habent, ideo iraſcentur, ſiquis deſpiciat illa, quia deſpicit etiam illa, circa q̃ ipſi ſtudent. Et ſimiliter ſi exiſtentibꝰ eis in gaudio aliqs mala annunciet, itã deſpicit eos, ſicut ſupra dictũ eſt. Dicuntur tñ iſti non iraſci. i. ꝙ ſunt diſpoſiti ad non ira-

D ſcendum, eo ꝙ non hñt triſtitiam, qa ea, quæ prouocant triſtitiã ꝓuocant irã, & pp hoc dr̃ 2. Rhe. ꝙ defectuoſi, & ægri, & paſſionati, & qui nõ conſequunt̃ ſpẽ ſuam ſunt gñaliter iracundi, eo ꝙ triſtant̃ pp defectus ſuos, ideo habent prõptitudinem ad irã: & habẽt in quo qs faciliter poſſit eos offendere, & ex hoc iraſcent. Qui aũt ſunt in gaudio, & bonis ꝑfectis non habent aliqd, vnde eis ira inſurgat. Ideo licet aliqua fiant contra eos, ꝓ tunc non iraſcentur, q̃ ſi aliàs fierent, iraſcerentur, niſi expreſsè appareãt illa facta ad paruipenſionem eorum, quia tunc iraſcentur. Et tñ ſm ſe non ſunt diſpoſiti ad iram: ſicut dicit̃ 2. Rhet. Palam ꝙ mites ſunt hñtes contrarium ei, qđ eſt iraſci: puta in ludo, in riſu, in feſto, in ꝓſperitate, in dire-

E ctione, in ꝯſummatione operũ, in nõ triſtitia totaliter, & delectatione non contumelioſa, & in ſpe optima, & in ſimilib. Quinquageſimaprima, ꝙ nõ iraſcimur mortuis. Rõ eſt, ꝙ mortui hñt tñ malum, quod putat̃ ſufficere ꝓ malo, qđ nobis intulerũt. Et qa ira vindictã inferre cupit, mortuis aũt à nobis malũ inferri non põt, vt patet infra 17. ꝓprietate ceſſationis iræ: ideo nõ iraſcimur. Quinquageſimaſecũda, ꝙ ira non fit ad non ſentientes, vt non iraſcant̃ lapidibus, quia ira ſolum eſt ad eos, ad quos poteſt eſſe iuſtitia, & iniuſtitia, vt oſtenſum eſt ſupra q. c. 27. & tamẽ iuſtitia non eſt, niſi hominis ad hoĩem ad non ſentiens non eſt iuſtũ. Secundò, ꝙ iratus vult retribuere pœnã quantã ſentiat punitus: qa aliàs non habet ꝑfectã

rationem pęnę: vt oſtenſum eſt ſupra q.c.27. ad non ſentiens autem non eſt pęna: ideo nec ira. Tertiò qa ira ſit pp paruipenſionem. 2. Rhet. ca. 2. non ſentiens autem non põt paruipendere: qũo autem iraſcitur interdum homo rei irrationali nõ ſentienti, vt ſcriptor calamo, dictũ eſt ſupra q. ca. 28. Cauſa tñ potiſſima eſt, quia nõ põt dolere, quod appetit iratus, qa ad hoc pęnam infert, vt punitus doleat. 2. Rhe. c. de manſuetudine. ſ. quare, nec alijs quicunq; non ſentiunt iraſcuntur: nec mortuis adhuc velut paſſis extremum: & non doliturus, nec ſentientibus: qđ irati appetunt propter quod de Hectore mortuo poeta quietare volens Achillem ab ita ſurdam vtiq; terrã cruciat irat⁹. Quinquageſimatertia, φ irat⁹ vult pob iurgati. i. anteq̃ puniat ip vult loqui, & dicere punito, φ punit eum pp talia, quæ fecit, de quib⁹ iſte iratus eſt. Rõ eſt, qa iratus vult pęnã ſentiri à punito, & φ ſciat eſſe vindictã. quia ſub hac rõne appetitur, nõ tñ ſciet hoc punitus niſi dicat̃ ei, ideo iratus ſemper vult præobiurgari, vt dr̃ 2 Rhet. c. de manſuetudine. Multa alia accidunt circa iraſci, & non iraſci. Et ex cognitione iſtorum põt homo ſcire, qui ſunt hoĩes iracundi, & quibus tp̃ibus, & in quibus ætatibus, & propter quas res: cum ſupra dictum ſit, quæ ſunt illa, de quibus homo iraſcitur, & qui hoĩes ſunt magis diſpoſiti ad iram, & q non ſunt diſpoſiti. Et ſic ſciemus an iuuenes, vel ſenes ſint magis iracundi. Nã apparet ex dictis ſenes eſſe iracundiores cęteris parib⁹, quia defectuoſi ſunt. Etiam ægros iracundiores eſſe ſanis. Etiam per hoc ſcietur, quæ tp̃a ſunt, in quibus homo ad iram magis promptus ſit, ſm̃ φ cognouerimus prędicta ineſſe ſibi vno tempore, vel alio. Sic dr̃ 2 Rhet. Propter quod & tempora, & horę, & diſpoſitiones, & ætates ex his manifeſtè, & q facilè mobiles ad iram, & quando, & vbi, & quod quando magis in his ſunt magis facilè mobiles. Nunc dicẽdum eſt, de aliquibus conditionibus irę, quantum ad hoc φ ceſſet. ſ. quãdo, vel pp quid ceſſet. Et in hoc prima conditio eſt, φ ira ceſſat ad eos, qui vñr nõ paruipendentes, vel non voluntariè. Nam ita fit propter paruipenſionem. Siquis igit̃ alicui fuerit iratus putãs ſe ab eo paruipenſum, & poſtea conſtet, φ ille non intendit paruipendere, vel fecit hoc oĩno inuoluntariè, ceſſat ira: quia etiam eis, qui nobis nocent ex ira, non iraſcimur, vel minus iraſcimur, vt ſupra dictũ eſt. de hoc 2. Rhe. Secunda eſt, qñ quis vult ꝯtrarium eius, qđ prius voluit. Nã ſiqs paruipendit nos, & poſtea nolet paruipendiſſe, ſed dolet de hoc, ceſſat ira ĩ nobis, cum hoc conſtiterit, quia velle cõtraria eſt nobis quædam vindicta. Ideo neceſſe erit iram ceſſare, vel minui ſaltẽ. quando hoc conſtiterit. De hoc dicitur 2. Rhe. Si igit̃ paruipendentibus iraſcuntur, paruipenſio eſt voluntarium, manifeſtũ φ & his, q nihil horum faciunt, aut voluntariè faciunt, aut apparentibus talibus mites ſunt. dñr nihil facientes, de quib⁹ conſtat, φ non paruipẽderunt, licet putauerimus aliquando, φ paruipendiſſent: dicunt̃ tales apparentes illi, ex quorũ diſpoſitione apparet, φ non ſunt ſubſannatores, nec deriſores, aut contumeliatores, qa etiã ſi interdum aliquid ſimile deriſoribus fecerint iudicabuntur non feciſſe aĩo paruipendendi, & ſic ceſſat ira ad illos. Tertia eſt quando aliqui tales ad ſe ſunt, quales ad alios, quos videntur paruipendere. Vt ſiqs fecerit aliqd contra nos, ex quo iudicemus nos paruipendi. Si ille faciens contra ſeipſum ſolet talia facere, non iudicabimur paruipendi, quia nemo ſeipſum intendit paruipendere. Ideo quando fecerit erga alios ea, q̃ facit ad ſeipſum, non videbitur feciſſe animo paruipendendi: ſed potius ex amore, vel ſaltem ex ignorantia. Quia cum qs alijs facit, q̃ ſibiipſi

F facit amare illos dr̃: quia amicabilia, q̃ ad alterũ venerunt ex amicabilibus, q̃ ad ſe ipſum 9 Ethi. Sic dr̃ 2. Rhe. Et volentibus contraria eorũ, q̃ fecerunt, & his, q ad ſeipſos tales. Nullus. n. ſeipſum videt̃ paruipendere. Quarta eſt in eis, qui confitentur peccatum ſuum, qa ſi aliqui malo animo nos paruipẽderint, & poſtea cõfiteant̃ nobis ſe in hoc malũ feciſſe, ita ceſſat, vel impunit̃: qa fit hic quędã curatio triſtitiæ ex oppoſito. Nam q contriſtauit nos, & cui iraſcimur paruipendit nos, & ſeipſum excellentiorem ex hoc oſtẽdebat. Si verò peccatum ſuum nobis confiteat̃ ſeipſum deſpicit minorẽ reddendo, & nos magnipẽdit, quibus ſe humiliat peccatum confitendo, & tamen medicinæ in morbis dant̃ ex oppoſito. vt dicit̃
G 2. Ethi. ideo conueniens modus eſt iſte tollẽdi iram. De hoc 2. Rhe. ſ. & his q confitent̃, & pęnitent. Tanq̃ enim ſatisfactoriũ id, qđ eſt triſtari de factis. Et oſtendit hoc per exemplum de ſeruis, quãdo flagellamus eos, quia ſi confiteant̃, miſeremur: ſi verò negent id, qđ nos ſcimus eos cõmiſiſſe, durè agimus. Vnde ait: ſignum autẽ in ſeruorum caſtigatione negantes quidem, & contradicentes magis flagellamus: ad cõfitẽtes aũt iuſtè flagellari quietamur ab ira. Cauſa autẽ, qa irreuerentia eſt manifeſta negari, irreuerẽtia aũt paruipenſio, & deſpectus. Quos. n. multum deſpicimus non reueremur. Quinta eſt in eis, q deprecãtur, & ſe excuſant quadam excuſatione non pertinaci, ſed alleuiatiua. Nam cum iniuriam faciens depreca
H tur ſibi non retribui, confitet̃ peccatum, & humiliat ſe: ideo ceſſat ira, vel minuit̃: vt patet ex duabus p̃cedentibus ꝓprietatibus. Sic etiam eſt in ſe excuſantibus. Eſt tamẽ q̃dam excuſatio, quę eſt lenitiua & placatiua offenſi. Velut ſiquis dicat, ignoranũa feci: vel ſi quis dicat, non conſideraui: vel non putaui nocere: aut non feci malo animo, & ſimilia: quia iſta placãt animum iracundi. Prouerb. 15. Rñſio mollis frangit iram. Aliquæ tamen ſunt excuſationes, q̃ magis pũgunt, & exacerbant ipſos iracundos. Vt ſiquis dicat, ego feci hoc. Tamen licuit mihi facere, vel vos meruiſtis, φ ego facerem hoc, & ſimilia, quæ per duritiã ſuam non ſolum non placant, imò maiorẽ iram ſuſcitant: Prouerb. 15. Sermo durus ſuſcitat furorem.
I De his etiam 2. Rhet. Sexta eſt in eis, q humiliantur, & non contradicunt. Siqs enim offendit nos & poſtea humilietur, & nõ neget ſe malum feciſſe, ceſſat ira: vel minuit̃. Cauſa eſt, quia qui humiliatur, ſeipſum deſpicit, & nos honorat, quia non humiliatet̃, niſi iudicaret nos honorabiliores. Et iſtud eſt tolli iniuriam per contrariam cauſam: ſicut ſupra dicebat̃. In non negantibus ẽt peccatum patet cauſa, ſicut diximus de caſtigatione ſeruorum: qa quietamur ab ira, quando peccatum confitentur. Si autem negent id, quod eſt nobis manifeſtũ, eſt irreuerentia, & paruipẽſio, & ideo ſemper magis iraſcimur: qa additur paruipenſio ſuper paruipenſionem. De his 2. Rhet. dr̃: Et humiliantis ad ipſum, & non cõtradicentibus,
K & ſubdit̃ ibi cauſa. ſ. Quia per hoc ſe minores nobis faciunt, & ſic timent nos. Et ſic tunc apparet, φ non deſpiciunt, ſic apparet in canibus, quia ſi contra aliquem iraſcantur, & ille ſedeat, vel cadat in terrã dimittunt eum canes: vnde dr̃: videntur enim confiteri minores eſſe, qui autem minores timent, timens autem nullus paruipẽdit. Quod autem ad humiliatos ceſſat ira: & canes manifeſtant non mordentes eos, q reſident. Septima eſt, φ facta retributione ceſſat ira. Iſte modus eſt magis directus ad ceſſandũ irã, quàm omnes alij: quia ira nihil eſt niſi appetitus vindictæ, & motus quidam ad illam: habita ergo vindicta neceſſe eſt ceſſare iram, ſicut habito termino, ceſſat motus. Sic dicitur quarto Ethi. Punitio quie-

tat

tat impetum itę delectationem pro triſtitia faciẽs. Sic etiam dr̃ 2. Rheto. Octaua eſt per maniſeſtationẽ iræ. Nam ſiquis vindictam non conſequatur, oſtẽdit tñ iram ſuam in verbis minuit̃ ira, & aliqualiter ceſſat. Sic fit in acutis, qui pertinẽt ad primam ſpeciem iracundorum. Nam dicitur de eis 4. Ethi. ꝙ velociter iraſcuntur, & cito quieſcunt, quia reddunt, aut manifeſti ſunt. i. retribuunt pęnam, vel manifeſtant iram. Noua eſt, ꝙ ira ceſſat, vel minuitur per diuturnitatem temporis. Sic dr̃ 2. Rhet. Adhuc autem qui à longo tempore, & non de nouo iraſcentes: quietat enim iram tp̃s. Cauſa eſt, quia ira fit pp̃ paruipenſionem, ſiue iniuriã, quæ poſtq̃ trãſit non manet niſi in memoria. Ideo ſi memoria retineret ſemp̃ ęqualiter iniuriã, eſſet æqualis exiſtimatio eius ſemper, & æqualiter omni tp̃e homo iraſceret̃, quouſq; pp̃ aliquam cauſam, ceſſaret ira. Memoria tñ non repræſentat æqualiter ea, q̃ de nouo impreſſa ſunt: & ea, q̃ ab antiquo, qa ſpecies veteres minuunt̃ in viribus repræſentandi quouſq; oĩno deficiant, & ſic nõ poterit eſſe ęqualis exiſtimatio iniuriæ ſemp̃: & cõſequẽter nec appetitus ſurgit ęqualiter ad deſideriũ vindictæ. Alia ẽt cauſa eſt. ſ. quia ira tp̃e digerit̃. Nã ira fit cum quadã inflãmatione ſanguinis circa cor, & ad hoc ꝙ ceſſet ira, oportet mitigari illã inflãmationẽ quouſq; oĩno reſideat, & hoc eſt per digeſtionẽ quãdam illius materiæ inflammatæ: & iſta digeſtio continuò fit: ideo neceſſe eſt pauliſper ira digeri quouſq; oĩno pereat. Sic dr̃ 4. Ethi. De amaris, q̃ ſunt in ſcda ſpecie iracundorũ longo tp̃e retinentes irã. ſ. in ipſo aũt iram digeri tp̃e indiget. Decima eſt, ꝙ ita ceſſat p obliuionẽ. Cauſa eſt, qa, vt dictũ fuit, ira eſt pp̃ iniuriã ſuſceptam. Si ergo homo non recordet̃ ſuſcepiſſe aliquã iniuriam, non erit poſſe, ꝙ iraſcat̃. Etiam qa ira ſemp eſt cum triſtitia 2 Rhet. Et pp̃ iſtam triſtitiã. mouet̃ hõ ad vindictam, eo ꝙ vindicta dat delectationem oppoſitã illi triſtitiæ: vt innuit̃ 4. c. 7 Ethi. Si quis ergo non recordet̃ ſe ſuſcepiſſe aliquã iniuriam nõ põt hr̃e triſtitiã: quia nihil eſt, de quo illam hẽat, cum triſtitia ſp̃ ſit de malo pñti in re, vel in intentione. Ideo neceſſe eſt nullam eſſe iram qñ obliuio iniuriç acciderit. De his quatuor proprietatibus ĩmediatis dictũ eſt pręced. q. Vndecima eſt, ꝙ ira tollit̃ p maiorem irã ſuperuenientẽ, vel ſaltẽ minuit̃. Rõ eſt, qa ſiquis iraſcebatur ſolum vni, intẽdebat totus ad vindictam de illo. Si verò alia ira inciderit, q̃ maior ſit, intendet homo ad illud, quod maius eſt, & ſic ceſſabit intentio ad minorẽ: Vnde neceſſe erit, ꝙ illa omnino pereat, vel ſaltem minuat̃. Sic dr̃ 2. Rhet. Quietat autem & alterius ira maior. i. ira maior ſuperueniens quietat irã p̃cedentẽ. Duodecima eſt, ꝙ nõ ſolum ira maior, ſed ẽt quęcunque ſuperueniens facit præcedentẽ iram minui, vel ceſſare. Nã ſi maior eſt poterit facere ceſſare minorem. Si aũt fuerit minor ſaltem diminuet maiorẽ p̃cedentem: quia cum ſit animus noſter potentia finita ſi ad plura ſimul intendat, neceſſe eſt in quolibet eorum minorem eſſe, q̃ ſi totaliter ad vnum intenderet. Vnde interdũ ſuperueniente vna ira, tantũ illi intendimus, ꝙ venit precedens in obliuionẽ, vtriq; autẽ ſi ſimul intẽdamus ad vtranq; erit parua intentio: & maximè qñ ſubſequens eſt maior, qa tunc præcedens non ſolum minuitur p hoc, ꝙ animus nr̃ ſimul in duo tendit: ſed etiã quia minor ex cõparatione maioris ſemp̃ videt̃ minor, q̃ aliàs videret̃ etiã ſi compararetur aliis ęqualibus, qa contrariorum iuxta poſitio facit illa maiora, aut minora videri. Decimatertia eſt, ꝙ ira ceſſat interdum recepta punitione ab aliquo alio, vtpote ſiqs erat iratus multis, ſiue pro eadẽ cauſa, ſiue p diuerſis, & de vno illorum vindictã accipiat ira illius

A totaliter mitigat̃: ita ꝙ propter gaudium illius vindictæ non recordatur de alijs iniurijs: Vel exiſtimatio illarum minuitur. Ideo taliter irato animequã ſumat vindictã de aliquo fortè non auderet loqui qſquam. Poſtq̃ verò de vno vindictam aſſumpſerit: ẽt alij, contra quos iratus ſuerat, poterunt facilius eũ inuenire placatum, & loqui ei ſecurius. Sic dr̃ 2. Rhe. ſ. Et ab alijs recepta punitio prius. ſ. quietat irã. Et ponit ibi exemplum de Philocrate, cui dixit quidam: Quare non rñdes populo irato. ſ. contra eum? Et ille dixit nondum eſt tp̃s, ſed dum videro alterum punitum. Et ſubdit̃ ibi cauſa: mites enim fiunt cum in alium irã expenderint. Hoc maximè tenet, qñ cõtra plures eſt ira pp̃ eandem cauſam. Cùm vero eſt pro-

B pter cauſas diuerſas non ęqualiter prodeſt. Et tamẽ multum prodeſt: qa ira minuitur propter gaudium ſuperueniens, & animus totaliter intentus gaudio nullam iniuriam põt tunc multum æſtimare. Decimaquarta eſt, ꝙ ira ceſſat qñ abſorbetur. Iſtud autẽ eſt, qñ ſuperuenit aliquod malum, qd̃ non pertineat ad iram, ſed ad quandã triſtitiam. Vt ſuperueniente magno diſpendio, ſiqs perdat maxima de eis, q̃ diligit: vel incidat in aliquã calamitatẽ, irę leues, ſi prius erant pereunt̃: quia abſorbentur ex aduentu cuiuſdam magni mali, quod totum hominẽ trahit ad ſe. ſicut paruus ignis abſorbet̃ à magno igne. Sic dicit̃ 2. Rhet. Et ſi non abſorbeatur. i. ira p̃ſeuerat niſi abſorbeat̃. ſ. per magnum malum. Decimaquinta eſt, ꝙ ita ceſſat. qñ putatur iniuriantem ſufficienter pu-

C nitum eſſe. Et differt iſte modus ab alio ſupra poſito. ſ. per retributionem, quia illud eſt, qñ quis per ſeipſum, vel alium noĩe eius vindictam ſumit de iflicta iniuria. Hic aũt eſt, quando iniurians ab aliquo alio paſſus eſt ſi putauerit paſſus iniuriam, ꝙ maiora mala nunc ſuſtinuit, qui iniuriã intulerat q̃ ea, quę egerat. Et verũ eſt, ꝙ iratus vult, ꝙ ille, cui iraſcitur, ſentiat ſibi mala inflicta eſſe pro malo, qd̃ fecit, vt innuitur. 2. Rhe. c. de amore, & odio. Tamẽ interdum irati ſatiantur pęnis aduerſariorum ſuorum, ſi viderint eos paſſos ab aliquo. Et tamen tunc maior pęna reqritur, q̃ illa, q̃ quietaret animũ irati, ſi per eum infligeret̃. De hoc 2. Rhet. c. de manſuetudine dr̃, & ſi maius malum paſſi fuerint, q̃ iratis intuliſſent, Velut. n.

D accepiſſe punitionem exiſtimantur. q. d. Non eſt punitio, q̃ directè vocetur vindicta, cum non inferatur ab iniuriam paſſis: tamen reputant eam, vt vindictã, quia per alios inflicta eſt. Decimaſexta eſt, ꝙ ira ceſſatu, qñ iratus putat, ꝙ iniuſtum eſt retribui. Rõ huius eſt: quia ira nõ appetit pęnam: niſi ſub ratione iuſti, vt ſupra oſtenſum eſt. q. c. 28. Et 2. Rhet. dr̃, ꝙ ira eſt propter paruipenſionem non cõuenienter factam: cum ergo intellexerit iratus iniuſtũ eſſe retribui, nõ deſiderabit vindictam: quia iam deſideraret eã ſub ratione iniuſti, & tunc non eſſet vindicta, q̃ dicit rationem cõmenſurationis: & m̃ ira non eſt niſi appetitus vindictę. Sed dicet̃: quõ ergo iraſci potuit, cum putaret iniuſtum eſſe retribui? Dicendum. ꝙ à prin-

E cipio iratus appetiuit vindictã ſub rõne iuſti, ira tamen eſt p̃uolãs, ſicut veloces miniſtri, & canes, vt dr̃ 7. Ethi. ideo propter velocitatem ſuã non audit imperium rationis, & ſic appetit tanq̃ iuſtum, qd̃ iniuſtum eſt. Poſtea verò quietato aliqualiter illo motu agnoſcet fortè iratus ſe iniuſtè fuiſſe iratum, & non vult retribuere. Et ſic ceſſat ibi ira formaliter. i. appetitus vindictæ, qui eſt motus q̃dam ſp̃ualis potentiæ iraſcibilis, ipſa tñ tranſmutatio corporalis, q̃ eſt inflãmatio ſanguinis adhuc nõ ceſſat oĩno, ſed pauliſper digeritur: qa illud eſt purũ naturale, ſicut calefieri, & frigefieri. Ideo licet inſurgat illa trãſmutatio corporalis ad motum appetitus, non põt ei obedire

omnino, vt ceſſet ceſſante appetitu. De hoc dicit̃ 2.
Rhetoro. c. de manſuetudine: Et ſi iniuſtum facere pu-
tauerint, & ipſi iuſtè pati. Non facit enim ira ad iu-
ſtum. Non enim præter adhuc conueniens putant pa
ti: ira aũt hæc erat. i. nunc non putant iam, ꝙ præter
conueniens. i. inconuenienter paſſi fuerint, ſed iuſtè:
& tñ ira non erat, niſi quia putabãt à principio ſe in-
iuſtè pati. Decimaſeptima eſt, quod ira ceſſat ad mor
tuos. Dato n. ꝙ quis grauiter iratus fuiſſet contra ali
quem ceſſat omnis ira: licet odiũ poſſet manere ad
mortuos. Ratio huius eſt, quia iratus appetit vindi-
ctam, quam credit eſſe poſſibilem, quia aliàs non ſpe
raret eam. 2. Rheto. c. de ira. Et tñ mortuis nihil mali
inferre poſſumus, & ſic non eſt vindicta poſſibilis ad
eos, ideo nec manebit ira. Secunda ratio eſt, quia ira-
tus vult ꝙ ille, cui iraſcit̃, ſentiat malum ſibi inferri:
& tamen mortui nihil poſſunt ſentire, eo ꝙ non ma
nent ipſi, licet animæ eorum maneant. Tertia cauſa
eſt, quia iratus quietatur aliqñ quando ſciuerit iniu-
riatorem maiora paſſum eſſe quam intulerit: & ta-
men mortui habent extremum malorum ſecundũ
cogitationem vulgarem, & ſenſibilẽ, cum nihil de-
terius poſſit alicui accidere, quàm ꝙ nihil omnino
ſit: ideo etiã ſi poſſemus eos punire ceſſaret ira ad il-
los, cum venerint in tam miſerabilem ſtatum. Mul-
ta ſimilia de conditionibus iræ dici poterant, ſed
hæc ſuffecerint.

Quid ſint iſta tria, quę poſuit hic Chriſtus, ſcilicet, iraſci, dicere, racha: & fatue. *Quæſtio* CLII.

QVAERITVR circa iſta tria, quæ ponit hic
Chriſtus de ira, ſ. iraſci, & dicere racha, & dicere,
fatue, quid ſint. Dicendum ꝙ Grego 31. Moralium
dicit eſſe tres gradus iræ. ſ. Ira, quę ſine voce inquan-
tum dr̃: qui iraſcitur fratri ſuo: & ira cum voce non
determinatè ſignificante, cum dr̃: qui dixerit fratri
ſuo: racha: & ira cum voce determinatè ſignificãte,
cum dr̃: qui dixerit: fatue. Hoc ẽt Aug dicit. ſ. In hoc
primo eſt vitium in ira ſola. In ſecundo autẽ ſunt duo
. ſ. ira, & vox, quæ iram ſignat. In tertio autẽ ſignant̃
tria, ira, & vox, quę iram ſignat, & in voce vitupera-
tionis expreſſio. Dicendum de primo, quod per ira-
ſci ſolum ſignificatur motus animi appetentis vin-
dictam. Et ſi non prodierit iſte motus foris per ali-
quid vocatur ſolum ira: ideo Chriſtus nõ impoſuit
ei aliquod nomẽ, ſed ſolum dixit: qui iraſcitur, quia
non habet aliquod nomen ſpeciale, per quod limi-
tetur. De ſecũdo ſ. racha dubitatur: nam quidam di-
Quid ſit racha. cũt, ꝙ racha ſit vox determinatè ſignificatiua. Et di-
cunt, ꝙ ſignificat hoĩem pannoſum. i. vilem, vel cõ-
temptibilem. Sic refert Auguſ. dicens: Nonnulli de
Gręco voluerunt trahere interpretationẽ huius vo
cis, racha, putantes pannoſum dici racha: quoniam
gręcè dr̃ pannus rachos. Iſti tñ errant: vnde Auguſt.
improbat eos. Etiam patet, quia iſti putant racha eſ-
ſe nomen Græcum. Et tñ conſtat eſſe dictionem He
bręam. Nã Chriſtus nihil loquebatur in Græco, ſed
in Hebræo. Ideo etiã ſi iſta dictio inueniretur in Gręco non ponerei hic pro ſignificato, quod correſpon
deret ei in Gręco, ſed pro eo, quod ſignificat in He-
bręo. Sicut ſæpe eadem dictio eſt in diuerſis idioma
tibus & diuerſa ſignificat. Sicut, Leuaui, in Latino
ſignificat eleuare. & in Hebræo ſignificat, Cor meũ.
Ideo etiam ſi racha apud Græcos ſignificaret pãno-
ſum, non poneretur hic pro pannoſo: quia nõ ſigni-
ficat hoc in Hebræo. Maximè quia racha non inue-
nitur in Græco. Sed aliqui volebãt formare iſtud no-
men per deriuationem ab iſto noĩe, rachos, quod eſt
Græcum: & ſignificat pannum. Alij dicunt, ꝙ eſt di-
F ctio ſignificatiua. & eſt ſecundæ perſonæ, vt dicatur
racha. i. tu. & eſt dictio Syrorum. Sic dicit Chryſoſt.
in quadam homilia. Racha eſt verbum paruipenſio
nis. Sicut enim nos vel famulis, vel minoribus iniun
gẽtes dicimus: vade tu: dic illi tu. Sic & qui Syrorum
vtuntur lingua racha dicunt pro, tu. Alij dicũt ꝙ ra-
cha eſt dictio ſignificatiua, & ſignificat hominem va
cuum, vel ſine cerebro. Sic dicit Hiero ſuper Matt.
racha verbum Hebręum eſt: & dicitur inanis, aut va Homi 17. in Matt. c.
cuus, quem nos poſſumus vulgata iniuria abſq; ce- 5. To. 5.
rebro nuncupare. Idem vult Chryſoſt. ſuper Mat. di
cens indignum eſſe dicere hominem vacuũ, qui ha-
bet in ſe ſpiritum ſanctum. Alij dicũt, ꝙ racha eſt di-
ctio nihil ſignificans expreſſè, ſed ſolum ex affectu
G loquentis, vel ex modo loquendi: ſicut ſunt interie-
ctiones apud Latinos: ſic. n. dicit Augu. Probabilius
autem eſt non eſſe vocem ſignantem aliquid, ſed in-
dignantis animi motum exprimentem: has autẽ vo
ces grammatici interiectiones vocant, velut cũ dici
tur à dolente, heu. Omnia hęc vera ſunt, & ſatis con
cordãt. Nam dixit Chryſoſt ꝙ ſignificabat tu, in lin-
gua Syriaca, & ſic poteſt eſſe ꝙ in Hebræo ſit dictio
non ſignificatiua: & apud Syros aliquid ſignificet, ſi-
cut fit in multis idiomatibus: quia quędã prolata in
quibuſdam linguis nihil ſignificant, ſed ſunt interie
ctiones illarum linguarum, & in alijs linguis ſignifi-
cãt aliquid. Cum autẽ dicit Hiero. racha in Hebræo
ſignificat vacuum poterit eſſe vtrunq;. ſ. ꝙ dictio ex
H origine ſua ſit ſignificatiua, & ex modo cõi loquẽdi
accipiatur vt interiectio. Hic tñ dicendum, ꝙ acci-
pitur pro interiectione, quia aliàs racha idem ſignifi
caret, ꝙ fatue, cùm ſignificet hoĩem ſine cerebro. Et
tñ Chriſtus ponit iſta in duos gradus diſtinctos. Ideo
cõiter tenetur ſm Aug. & Greg. ꝙ racha accipiatur
pro interiectione: & ſic erunt tres gradus diſtincti à
Chriſto in ira. De tertio dicendum, ꝙ fatue ponitur
hic pro ira expreſſa in ſignificatione, vt dicatur: ò fa
tue, vel inſipiens: & per hoc ſignificatur omne genus
contumelię qualecunque illud ſit, cum pertineat ad
iram, cũ diximus ſupra q ca 43. de filiabus. Sed dicet̃,
quõ poterunt poni hic gradus diſtincti accipiendo
racha pro voce ſignificatiua. i. ſine cerebro ſicut dice
I bat Hier & etiam Chryſoſto. Dicendum, ꝙ ponunt̃
diſtincti gradus: non ſicut nos ponimus: ſed ꝙ racha
ſit qñ quis dicit alteri verbum iniurioſum, non ex a-
nimo turbato, ſed ex quadam leuitate contentioſa,
& dicatur. fatue, qñ dicitur iniurioſum cum animo
iracundo: & vtrunq; eſt verbum ſignificatiuum. Sic
dicit Chryſoſt. ſuper Matt. ſ. Si racha idem eſt, ꝙ va-
cuus quantum ad ſenſum verbi, vnum eſt dicere fa-
tue, & racha: ſed differunt quãtum ad dicentis pro-
poſitum. Racha n. verbũ vulgare erat apud Iudæos:
quod non ex ira, nec ex odio, ſed aliquo motu vano
dicebant magis fiduciæ cauſa, q̃ iracundiæ. Sed tunc
arguit dicens: ſed ſi iracundię cauſa nõ dr̃, quare pec
catum eſt? Rñdet, quia contentionis cauſa dicitur, &
K non ędificationis. Si enim nec verbum bonũ dicere
debemus. niſi pro ædificatione: quanto magis illud,
quod in ſe naturaliter malum eſt? Dicendum tamẽ
ꝙ communior & rationabilior poſitio eſt, ꝙ racha
accipiatur pro dictione non ſignificatiua, ſed ſolum
ſignificet iram ex affectu loquentis, & ſic erunt tres
gradus diſtincti in ira in iſtis verbis Chriſti.

Quomodo Chriſtus aſſignauit hic tres ſpecies iræ. *Quæſtio* CLIII.

QVAERITVR, quomodo aſſignauit Chriſtus
hic iſtas tres ſpecies irę. Nã diſcordat à philoſo-
phis in iſto modo aſſignandi: Ariſt in 4. Ethi. tres ſpẽs
poſuit iracundorum. ſ. acutos, amaros, & difficiles.
Grego.

Gregor. autem Niſenus .' & Ioannes Damaſcenus
ponunt alias tres ſpecies ſimiles, ſcilicet, iram fel-
leam, maniam, & furorē, vt patet ſupra quæſt. ca. 37.
Dicendum, ꝙ Christus non concordauit cum illis,
quia illi voluerunt diſtinguere ſpecies irę per condi
tiones eius: Christus autē voluit diſtinguere per effe-
ctus. Quō autem ſpecies illę conueniant iræ, ſiue in-
quantum eſt paſſio, ſiue vt eſt peccatum, ibidem di-
ctum eſt. Christus autem voluit diſtinguere iram ex
parte effectus. ſ. quid ſequit̄ ex ira. Et quia aliquando
ipſa terminatur, & ſiſtit in actu interiori, aliquando
verò terminatur ad vocē confuſam, & aliquādo ad
vocem expreſsè ſignificantem, per illos tres effectus
diſtinxit Christus tres modos in ira Si autem quæra-
tur quis modus aſſignandi magis conueniat ad con-
ſtituendum ſpecies in ira, dicendum, ꝙ modus aſſi-
gnatus à philoſophis, vnde licet non ſint propriè ſpe
cies iræ differentes eſſentialibus differentijs iſtæ tres,
ſicut differunt ſpecies ſub generib. ſubſtantię: tamen
magis accedunt ad naturam ſpeciei, q̃ tres aſſignati à
Christo, eo ꝙ ſpecies conſtituitur per aliqua priora.
Hic autem ſpecies aſſignatæ à philoſophis in ira con
ſtituuntur per aliquos modos iræ, modi autem aſſi-
gnati à Christo conſtituuntur per effectus iræ. Effe-
ctus autem poſterior eſt, q̃ modus rei, quia modus cō
ſequitur rem, & nō ſeparat̄ ab ea Effectus aūt eſt po-
ſterior tempore, & ſeparatus à re: Ideo ꝑ modos iſtos
conſideratos ex parte effectuum minus hr̄ ratio ſpe-
ciei, q̃ per ſpecies aſſignatas à philoſophis. Et maxi-
mè patet, quia ſpecies participāt genus æqualiter: iſti
tn̄ modi aſſignati à Christo habent ſe inæqualiter, &
ob hoc magis vocantur gradus, q̃ ſpecies. Sic.n. dicit
Aug. ſ. Gradus itaque ſunt in iſtis peccatis. Et iterum
dicit: In quibus quoſdam gradus factos admonet à
leuioribus ad grauiora. Ideo non vocantur propriè
tres ſpecies irę iſtæ aſſignatæ à Christo, ſed tres gra-
dus, vel tres modi diſtincti in ira.

Quare Christus non diſtinxit tres ſpecies iræ ſicut philoſophi.
Quæſtio CLIIII.

QVAERITVR, quare Christus non diſtinxit
tres ſpecies iræ, ſicut philoſophi diſtinxerunt.
Dicendum, ꝙ diſtinctio fit ſm̄ intentionem eius, qui
diſtinguit. Nam ſicut res pōt variè ordinari ad finē,
ita variè pōt diſtingui de illa, ſicut de eodem obiecto
ſunt diuerſæ conſiderationes ſm̄ ꝙ à diuerſis accipi-
tur, & ad varium finem Sicut de lapide aliter cōſide-
rat Phyſicus, aliter Alchimiſta, & aliter ædificator,
vel politor, & de recto aliter cōſiderat Geometra, &
aliter teſtor. Philoſophi aūt conſiderabant de ira ad
dādam ſcientiā de ea eo modo, quo in moralib. pōt
dari ſcientia de aliqua re Ideo diſtinxerūt ſpecies irę
eo modo, quo magis cōuenit ad ſcientiam, ſ. per ali-
quos modos ipſius iræ. Christus aūt non intendebat
tradere cognitionē de ira per modum artis, qa non
erat artifex inquiſitiuus, ſed legiſlator. Ideo de ira tra
dere volebat cognitionē, ſm̄ ꝙ in ea peccatū eſt ma-
ius, vel minus. Et tn̄ peccatum in ira maius eſt ex par
te effectus, q̃ ex parte circunſtantiarum, vel aliorum
modorum, vt ꝙ ira ſit multum permanſiua, vel mo-
dicum, vel vt reſpicit triſtitiam, aut vindictam, per q̃
Ariſto ſpecies diſtinguebat in ira: ideo Christus ma
gis diſtinxit ſpecies iræ per effectus, quā per modos.
Secunda cauſa eſt, quia Christus voluit diſtinguere
gradus in ira, ita quod eſſent modi iræ diſtincti per
magis, & minus. Iſtud autem fieri non poterat, ſi
acciperetur diſtinctio penes modos, & circunſtan-
tias. Nam per illas tres ſpecies aſſignatas ab Ariſto-
tele, non apparet, quando ſit maius peccatum, &

A quando minus, quia aliquando in vna, & aliquando
in alia, poteſt eſſe peccatū maius. In iſtis tamen mo-
dis aſſignatis à Christo ſemper eſt maius peccatum
in ſecundo, quàm in primo, & in tertio, quàm in ſe-
cundo: vt patet ex gradibus pęnę correſpōdētibus.
Ideo fuit Christo conuenientius aſſignare illos mo-
dos in ira, quam ſicut aſſignauit Ariſto. Tertia cauſa
eſt, & pręcipua quia Christus loquebatur hic de ira
ad exponendum legem antiquam ſ. non occides, &
tollendum quendam errorem Iudęorum circa illā,
qui aſſignabāt peccatum ſolum in opere exteriori.
Ideo Christus debuit ibi loqui de ira quantū ad alios
actus ſuos, an in eis reperiatur peccatum, & qn̄o. &
ſic nō potuit diſtinguere ꝯuenienter. i. nō debuit ſpe
B cies irę per modos eius ſicut philoſophi, ſed ꝑ actus.

Quare potius Christus diſtinxit iram per actus in voce po-
tius, quàm per actus in re. Quæſt. CLV.

QVAERITVR, cum Christus diſtinxerit irā
per actus exteriores & interiores, & interius nō
ſolum correſpondeant iræ actus in voce, ſed etiam
in re, quare non diſtinxit gradus in iram prout eſt
in re. Nam cum intenderet dare cognitionem de
ira inquantum eſt peccatum grauius, cum & etiam
pluribus modis peccatur per iram in re, quam in
voce, vt in bellis, & litibus, occiſionibus, & vulne-
rationibus debuit potius hic dare diſtinctionem de
ira quantum ad rem, quàm in verbo, & tamē in ver-
bo poſuit duos gradus iræ. ſ. racha, & fatue: ergo de-
C buit ponere aliquem in facto, vel in re.
Dicendum, ꝙ non debuit Christus ponere alios
gradus irę in re, ſed valde prudenter hoc factum eſt.
Nam Christus non loquebatur hic tanquam volens
dare cognitionem principaliter de ira: Nam tunc di
ſtinxiſſet eam præcipuè ex parte rei, vel facti, ſed lo-
cutus eſt de ira incidentaliter, inquātum faciebat ad
excluſionem erroris cuiuſdam Iudęorum, qui dice-
bant homicidium eſſe peccatum, & alia nocumēta,
quæ inferuntur realiter, vt percutere, & mutilare: a-
ctus verò interiores non eſſe peccatum, vt velle oc-
cidere, & percutere. Et quoniam occidere, vt cōiter,
D prouenit ex ira, licet etiam poſſit prouenire ex odio,
& inuidia: Christus oſtendit, ꝙ non ſolum occidere,
quod eſt actus exterior iræ, eſt peccatum, ſed etiam
quicunq; alius actus iræ. Ideo diſtinxit oēs alios act⁹
iræ pręter illum, qui eſt in re, ſiue in facto, de quo Iu
dæi non dubitabant eſſe peccatum. Et iſte actus ꝑter
eum, qui eſt in re, nō poteſt ſe habere, niſi dupliciter.
Quia vel eſt in corde, vel in voce. Si ī corde, eſt vnus
modus. ſ. qui iraſcit̄. Si in voce duo modi. ſ. vnus cū
voce nō ſignificatiua, vt, racha, & alius cum voce ſi-
gnificatiua, vt qui dicit: fatue: & ſic non debuit Chri
ſtus ponere aliquē alium gradum iræ: quia non erāt
plures, de quibus ipſe poſſet loqui, eo ꝙ de ira, prout
eſt in opere, loqui nō debebat: ſed pręſupponere de-
E bebat, cū de illa Iudęi non dubitarent peccatū eſſe.

An ira quantum ad iſtos gradus ſit ſemper peccatum.
Quæſtio CLVI.

QVAERITVR, an ira quantum ad iſtos gra-
dus, qui ponuntur hic, ſit ſemper peccatum. Di-
cendum, quòd ira non poteſt eſſe, niſi iſtis modis aſ-
ſignatis in litera: vel in actu exteriori. Ira tamen in
actu exteriori eſt deterior, quàm in corde, & in vo-
ce. Ideo ſi peccatum ſit in modis aſſignatis hic. à for
tiori erit peccatum in ira, quæ procedit in factum.
Vnde ſi dicatur, quòd ſemper eſt pc̄m in iſtis tribus
gradibus hic aſſignatis, ſequit̄ ꝙ nulla ira poſſit eſſe,
quæ non ſit peccatum: quia nulla poteſt eſſe minor,

quàm gradus aſſignati hic. Si ergo omnes iſti gradus
Declaratio φ nõ omnis ira eſt peccatum. ſunt peccatum, omnis ira erit peccatum. Eſt autem
dicendum, quod non omnis ira eſt peccatum, quia
in eo, quod ſecundum rationem eſſe poteſt non eſt
peccatum: quandiu ſecundum rationem fuerit: ira
tamen poteſt eſſe interdum tota ſecũdum rationẽ,
vtpotè, φ inſurgat ratione iubente, ad exequẽdum
imperata à ratione, vel ſi inſurrexit ante rationẽ φ
compeſcatur per rationem: ergo nõ erit ira ſemper
peccatum. Item ira eſt minus turpis, q̃ concupiſcen
tia, vt dr̃ 7. Ethi. c. 8. & tñ concupiſcentia aliqñ eſt li-
cita. Vt cum homo concupiſcit aliquas voluptates
naturales ſine alicuius præiudicio, q ad finem bonũ
ordinari poſſint: ergo ira poterit à fortiori eſſe lici-
ta. Item quanto aliqua paſſio eſt naturalior, tãto eſt
magis venialis. i. minus culpabilis 7. Ethi. c. 8. ſ. adhuc
autẽ naturalibus appetitibus veniam damus, ibi tñ
dr̃, φ ira eſt naturalior concupiſcentia, qa eſt magis
hæreditaria & transfundit̃ à parentibus in filios: er-
go eſt magis licita. & tñ concupiſcentia ſæpe eſt lici-
ta, ergo etiam ira. Item patet, quia ſi ira ſemper eſſet
peccatũ, haberemus aliquid naturaliter, quod ſemp
eſſet malum. Nam ira paſſio naturalis eſt. Et tamen
nihil purè naturale eſt malum, quia diceremus tunc
Deum malè ordinaſſe naturã, qui aliquid totaliter
malum in ea poſuit, quod abſurdè dictum eſt: Maxi
mè autem quia dicitur, quòd omnia, quæ Deus fe-
cerat, erant valde bona: Geneſ. j.

Dicendum igitur, φ ira nõ eſt ſemper peccatum:
Quando ira ſit peccatum: & qñ non. ſed tunc ſolum peccatum eſt, quando rationi non
obedit: vt oſtenſum eſt. ſupra. q. ca. 39. & c. 40. Hic tñ
fuit introducta iſta qõ propter iſtos tres gradus irę à
Chriſto poſitos. Dicendum ergo quòd ira aliquãdo
non ſolum non eſt peccatum: ſed eſt bona, & neceſ-
ſaria: ſicut ira per zelum, quę eſt in pręlatis aliquãdo
eſt bona, licet non ſit omnino neceſſaria, ſicut ira p
zelũ, quę eſt in perſonis priuatis reſpectu aliquorũ
peccatorum, quorum punitio, & conſideratio perti
net ad ſolos pręlatos: & tamen priuati habendo zelũ
illum bene agunt & laudabiliter. Sic fuit de Phinees
ſacerdote, qui occidit Iudęum coeuntem cum ſcor-
to Madianitide: Numeri 25. Nam non obligabatur
ad hoc determinatè Phinees, cum nõ eſſet iudex ple-
bis, nec etiam fuerat ſibi imperatum à iudice, pmit-
tente tñ iudice, ipſe fecit, & licuit ſibi facere: ideo re
ſpectu eius fuit iſte actus ſupererogationis: & tñ per
tinebat ad iram: quia ex zelo occidit Phinees Iudęũ
illum. Aliquando ira eſt illicita, & tamẽ eſt venialis:
vt qñ quis iraſcitur aliqualiter pręter rationem, &
tamen modicum excedit rationẽ, ita φ non ſit con-
tra charitatem, ſiue ex parte magnitudinis vindictę,
ſiue tp̃is, quo durat ira, ſiue modi, vt qa eſt aliquãtu-
lum feruentior, q̃ eſſe deberet, licet ſit pro re iuſta: &
ſic de alijs circunſtantijs: & ita non eſt peccatũ mor-
tale, ſicut dr̃ Pſal. 4. Iraſcimini, & nolite peccare. i. li-
cet iraſcamur, admonemur, ne peccemus ſ. morta-
liter: ergo nõ ſemp eſt ira per ſe mortale pctm̃: ita dr̃
ibi in Glo. Aliqñ ira eſt mortalis, vt qñ quis agit con-
tra charitatem. ſiue in ſola ira animi: vtpote quia ali
cui mortẽ deſiderat nõ pp bonum cõe, ſed propter
particularem vindictã, ſic ẽt in voce eſt mortale pec
catum, vt cum malo aĩo aliquorum conuitia profe-
rimus, ſiue in voce ſignificatiua: ſiue non: & ſic ira nõ
eſt ſemper peccatum, & qñ eſt peccatum nõ eſt ſem
per mortale. Conſiderandũ tñ circa hoc propter ali-
quos modos loquendi doctorum circa irã: quia qui
dam vidẽtur dicere irã eſſe ſemper malam, & alij di-
cunt eam interdum eſſe bonam. Prouenit autẽ hoc
ex duabus poſitionibus philoſophorũ. Nam Stoyci
dicunt omnes paſſiones eſſe malas, & cõtra rationẽ:

F Peripatetici autẽ dicunt paſſiones inquãtum ſunt re-
gulatæ à ratione bonas eſſe, cum verò excedunt ra-
tionem eſſe malas, & non pertinere ad ſapiẽtem. Sic
dicit Aug. 9 de Ciuita. Dei. Duę quidem ſunt ſenten
tię philoſophorum de animi paſſionibus. Stoyicis. n.
non placet huiuſmodi paſſiones cadere in ſapientẽ:
Peripatetici verò has paſſiones in ſapientem cadere
dicunt, ſed moderatas, rationique ſubiectas, ſicut cũ
ita præbetur miſericordia, vt iuſtitia conſeruetur.
Quidam autem de catholicis doctoribus ſequentes
Stoycos in modo loquendi, paſſiones volunt eſſe ma
las. Et ita Hier. dixit iram ſemper eſſe malam. Vnde
ſuper Matthę. dicit, φ in quibuſdam codicibus addi-
tur hoc, qui iraſcitur ſine cauſa. Cęterum in veris diſ
G finita ſententia eſt, & ira penitus tollitur. Cum iube-
mur. n. orare pro perſequentibus, omnis iræ occaſio
tollitur, iraſcendum eſt ergo ſine cauſa, quia ira viri
iuſtitiã Dei non operatur. Aug. autem, & alij dicunt
iram nõ ſemper eſſe peccatum, & debere hic intelli-
gi ſine cauſa. Vnde dicit 9. de Ciuit. Dei, approbando
ſententiam Peripateticorum: in doctrina. n. Chriſtia
na non cauſa quærit̃ vtrum pius animus iraſcat̃, aut
triſtetur, ſed vnde. i. ex qua, & ſic ex cauſa põt eſſe ira
bona. Sic ẽt dicit Aug. in lib. de ſermone Dñi, in iſtis
tribus ſententijs ſubauditio verborum intuenda eſt.
Habet. n. prima omnia verba neceſſaria, qui, inquit,
iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa. In ſecunda verò, cum
ait, qui dixerit fratri ſuo; racha, ſubaudit̃, ſine cauſa.
H Nam in tertia, vbi dr̃: Qui dixerit: fatue, duo ſubau-
diuntur, & fratri ſuo. & ſine cauſa. Et probat per exẽ
plum, ſ. & hic eſt, vnde defenditur, φ Apoſtolus Gala
thas vocat ſtultos, quos ẽt fratres nominat. Non. n.
id faciat ſine cauſa. Idem dicit Chryſoſ. ſuper Matth.
ſcilicet: qui enim ſine cauſa iraſcitur, reus erit: qui ve
rò cum cauſa, non erit reus. Nam ſi ira nõ fuerit, nec
doctrina proficit, nec ſtant iudicia, nec crimina com
peſcuntur. Itaque qui cũ cauſa non iraſcitur peccat.
Patientia enim irrationabilis vitia ſeminat, & negli-
gentiam nutrit. Dicendũ tamen, φ in ſententia non *Concordatur ſententia doctorum & philoſophorum.*
diſcordant doctores iſti, nec etiam philoſophi. Nam
oẽs volunt, φ aliquando actus iræ ſit bonus, vt puni-
re peccatorem, & ſic de alijs paſſionibus, & tñ quan-
I do fuerit paſſio rationi ſubiecta non vocant paſſio-
nem, ſed rationem, ſicut timorem iuſtũ non vocant
timorẽ, ſed cautelam, & irã iuſtam iuſtitiam vocant,
& non iram. Peripatetici autem ſiue iuſtam, ſiue iniu
ſtam vocãt iram, & timorem, retinentes ſemper no-
men paſſionis: quia idem motus ſemper manet ma-
terialiter, ſiue ratione regat̃, ſiue non. Et hoc modo
nunq̃ vocabunt Stoyci paſſionẽ, niſi cum mala fue-
rit, i. non ſubdita communi, & ſic non dicẽt iratum,
aut timentem, niſi eum, qui pręter rationẽ iraſcitur,
aut timet. Hoc modo rectè dicit Hiero φ non opor-
tet addi, iraſci ſine cauſa, quia cum Chriſtus intendat
loqui de ira, quæ eſt irrationabilis, manifeſtum eſt, φ
ſemper eſt ſine cauſa, & mala. ſicut qđ noĩa ſunt ſolu
K ta, vt Deus, & ratio, q̃ non egent adiectionis ad deter
minationem ſuã. Nam ſi ratio eſt, bona eſt: ideo ſup-
uacuũ eſt dici aliq̃ rationẽ eſſe bonam. Ita de ira, & de
omni paſſione Stoici dñt, φ ſunt noĩa ſoluta, & φ nõ
indigeant adiectionibus, vel limitationib. loco adie-
ctiuorum, ſ. cum cauſa, vel ſine cauſa. Alij autẽ, qui ſe
quuntur viam Peripateticorũ, cum videant, φ Chri
ſtus loqnat̃ hic de ira, quæ eſt peccatum, dñt φ debet
intelligi de ira ſine cauſa. Et ſic Aug. dicit, & Chryſo.
Vnde Chryſ. aliquo modo cõcordat cum Hieron di
cens, φ ira, quę cum cauſa eſt, non eſt iracundia, ſed
iudicium. Iracũdia enim propriè intelligit̃ commo-
tio paſſionis. Qui autem cum iraſcitur ira illius non
eſt cum paſſione iudicare dr̃, & non iraſci, & ſic oẽs

Iſti volunt, ꝙ hic ira accipiatur in malum. Et tamen Hiero. non vult addere ſine cauſa: quia irā per ſe malam dicit eſſe. Aug. aũt & cæteri ſequentes viam Peripateticorum cũ aſſerant iram non eſſe malam ſecundum ſe, addunt hic. ſ. ſine cauſa ad hoc ꝙ intelligatur eſſe mala. Aliter poterant concordari. ſ. ꝙ verum ſit, ꝙ non oporteat hic addi ſine cauſa, eo ꝙ dicitur hic: qui iraſcitur fratri ſuo. Nũquam aũt licet iraſci fratri. Quia ſi aliqñ iuſtè iraſcimur peccatis iraſcimur, & non homini, quem ex charitate diligere debemus. Ideo non oportet addi: cum cauſa, vel ſine cauſa. quia iraſci fratri propriè ſumptũ ſemper malum eſt. Et hoc etiam Aug. ſemper confitetur: vt patet in lib. retractationũ. ſ. Illum dicimus iracũdum, qui fratri ſuo iraſcit̃: qm̃ non fratri iraſcitur, qui peccato fratris iraſcitur. Et ita ira, qñ eſt propter peccata alicuius ira iuſta eſt. Et nõ iraſcitur fratri ſicut ibi dr̃: qui fratri iraſcitur, & nõ pcõ, ſine cauſa iraſcitur. Et in 14. de Ciui. Dei dr̃: Si fratri iraſcitur, vt corrigatur, nullus ſanę mentis reprehendit. Hmõi. n. motus de amore boni, & de ſancta charitate veniẽtes vitia dicenda non ſunt, cùm rectam rationem ſequãtur. Aliter etiã concordari pñt, ꝙ ira prout eſt ex deliberatione ad malum, peccatum eſt. Et tñ prout eſt motus paſſionalis nõ eſt ſemper peccatũ. Ideo qui ex deliberatione iraſcit̃ alicui appetendo ei malũ peccat, & non oportet ibi poni, ſine cauſa, qui autem iraſcit̃ paſſionaliter, non ex hoc peccat, qa non eſt in poteſtate hoĩs ſimpliciter nullam eſſe in eo irã. Sic dicit Chryſo. ſuper Matt. ſ. Puto aũt: nõ de iracundia carnis loquitur Chriſtus, ſed de iracundia animæ: Caro enim non põt obedire, vt non conturbetur. Qñ ergo homo iraſcitur, & non vult facere, quod ira compellit caro eius irata eſt, animus aũt eius non eſt iratus. Iſta autem dicta ſunt ad concordiã modi loquẽdi doctorum. Ipſam autẽ iram conſtat non ſemper eſſe peccatum. cum aliqñ ſit ſubiecta rationi. Et hoc tam ſtoici, q̃ Hierony confitentur. Tunc tamen eam iram vocare nolunt: ſed iuſtitiam Peripatetici autẽ, & cæteri doctores cõmuniter vtrobiq; iram vocãt, & ſic aliquando erit bona, & aliqñ mala Iſte modus loquendi magis conuenit ſcripturæ, vbi ſæpe ponit̃ ita, & non eſt peccatum: & ita vulgariter loquimur tam iuſtam, quàm iniuſtam iram vocantes.

An iſti gradus, quos poſuit Chriſtus, ſemper ſint peccatum.
Quæſtio CLVII.

QVAERITVR nunc ſpecialiter circa iſtos gradus iræ, quos hic poſuit Chriſtus, an ſint ſẽper peccatum. Dicendum, ꝙ accipiẽdum iram, quęcunq; ſub iſtis gradibus includi poteſt nõ eſt ſemper peccatum, vt innuebatur in principio pręcedẽtis q. Nã Chriſtus diſtinxit iram, quæ eſt in animo, & quæ in voce manifeſtatur. Et tñ vltra iſtam non eſt alius modus iræ, niſi in facto & ille eſt grauior, quàm ĩ ſolo animo. Quia ſicut grauior eſt ira in voce, q̃ in animo, vt Chriſtus innuit, ita erit grauior in facto, quã in verbo. Si ergo ira in animo ſemper peccatum, ira in verbo ſemper erit peccatum; & etiã ira in facto, & cõſequenter oĩs ira erit peccatũ, qđ falſum eſt, vt dictum eſt pręcedenti q. Dicendum tñ, ꝙ licet non ſit peccatum oĩs ira, quæ põt includi in iſtis gradib⁹ à Chriſto aſſignatis: tamen Chriſtus voluit iram eſſe peccatum in omnibus iſtis gradibus, in q̃bus ipſe diſtinxit irã. ſ. ꝙ ira animi, de qua ipſe locutus eſt, peccatum mortale eſt, & à fortiori ira in verbo. Et patet hoc, quia Chriſtus aſſignauit hic gradus pęnarũ pro iſtis gradibus iræ: Et tamen tales gradus non debent̃ pro peccato veniali. Quod patet, quia quando pęna A debetur æqualis, pro aliquibus duobus peccatis illa ſunt æqualia, vel pertinebunt ad idem genus. Nam peccato veniali, quantumcunq; ſit, non eſt poſſibile reſpondere eandem pęnã, quæ reſpondet pro mortali, quantuncunq; ſit paruum: nam pro mortali, quãtuncunq; paruo debetur pęna æterna: pro nullo autem veniali, quantumcunq; magno debet̃ ęterna, ſed temporalis Et tamẽ pro ira, quę eſt in animo ponit hic Chriſtus talem pęnã, ſicut pro homicidio. Nam dr̃. qui occiderit reus erit iudicio. Ego autẽ dico vobis: qui iraſcit̃ fratri ſuo reus erit iudicio. Et accipitur pro ira cordis ſolum, vt dictum eſt: & tamen homicidium, quod facit hoĩem reũ iudicio, eſt pec- B catum mortale: ergo iraſci in corde, pro quo datur eadẽ pęna, erit peccatum mortale. De alijs autẽ duobus magis patet, qa grauius eſt iraſci in verbo ſimul, & aĩo, q̃ in ſolo animo Si ergo in ſolo animo peccatum eſt, à fortiori erit qñ in verbo. Patet ẽt: quia pęnę grauiores ponuntur. ſ. eſſe reum concilio, & eſſe reum gehennæ ignis, q̃ ſunt maiora, q̃ eſſe reum iudicio, vt dicet̃ ſeq q Item quia dr̃: qui dixerit. fatue, reus erit gehennæ: & tamen gehennam nos ſemper vocamus pęnam æternam, quæ eſt cum diabolo, & angelis eius. inf. 25. Et illa nunquam eſt niſi pro pcõ mortali: ergo Chriſtus intellexit peccatum mortale eſſe in omnibus iſtis gradibus. Secũdo patet, quia Chriſtus tollebat hic errorem Iudæorum, qui dice- C bant ſolum eſſe peccatum in actu exteriori, vt in occiſione: Chriſtus autem dicit, ꝙ non ſolum in ea, ſed etiam in ira interiori, & in verbo iracundo: ergo neceſſe eſt eſſe peccatũ in ira animi, & verbi: quia aliàs falsè, & fruſtra loqueret̃ Chriſtus Et non ſufficit dici, ꝙ ſit ira pcm̃ veniale: quia nunq̃ datur lex prohibitiua circa id, quod veniale eſt: qa aliàs daret̃, ꝙ tranſgrediendo p̃cepta legis peccaret homo aliqñ venialiter ſolum, quod falſum eſt. Quia omnis trãſgreſſio legis maximè in legem Chriſti obligat ad mortẽ æternam: Ideo peccatũ mortale eſt, quia aliàs ꝑ illud ſolum obligarent̃ ad pęnam tpalem Etiã quia tunc obſeruatio pręceptorum non eſſet de neceſſitate ſalutis. quia iſtud eſt de neceſſitate ſalutis, quo omiſſo, D non põt eſſe ſalus. Et tñ peccando venialiter nõ impeditur ſalus ęterna. Ideo ſi tranſgreſſio legis induceret aliqñ ſolum veniale, nõ eſſet ſimpliciter obſeruatio præceptorum de neceſſitate ſalutis. Quod falſum eſt: ideo mortale peccatũ eſt in ira cuiuſcunq; gradus hic prohibiti à Chriſto ea intentione, qua ipſe prohibuit. Tertiò patet, quia Chriſtus dixit iſta de ira ad excludendum errorem Iudæorum volẽtium in ſolo actu exteriori peccatum conſiſtere. Chriſtus autem oſtendit, ꝙ etiã in interiori conſiſtit. ſ. in volẽdo actum exteriorẽ. Et ẽt peccatum eſt inquantum voluntas aliquo modo ꝓrumpit exterius, licet non in factum. Vt cũ quis iracũdia verba dicit malo aĩo. Manifeſtum eſt tñ, ꝙ velle mortem alicuius ĩ caſu, E in quo non licet illum occidi, peccatũ mortale eſt. Quia vbi non eſt licitus actus exterior, nec etiam interior: ſicut iſta dr̃, ꝙ ſicut non licet męchari, ita nec licet videre mulierẽ ad cõcupiſcendum eã. Et vtrũque ponit mortale: Iudęis tñ erat vetitum homicidium in caſu, in quo erat malum ergo appetere homicidium in illo caſu mortale eſt. Chriſtus autẽ loquitur de ira iſto modo. ſ. prout per iram deſiderat quis mortẽ alterius: quia aliàs non loqueret̃ ad propoſitum ad excludendũ errorem Iudęorũ, ideo dicẽdum, ꝙ intelligit: qui iraſcit̃ fratri ſuo. i qui ex ira deſiderat ei mortem. vel aliquod nocumentum exterius: & qui dicit: racha: vel fatue. i. qui ex ira, per quam malum alteri appetit, prorumpit in verba ex amaro animo dicta. Et ſic manifeſtum eſt, quòd

In lege Xpi nõ vetantur venialia.

vtrobiq; peccatum mortale eſt. In oībus ergo iſtis gradibus, quos Chriſtus aſſignauit, voluit eſſe peccatum mortale. Nec etiam prohibuit ipſe iram, niſi in caſu, in quo eſt peccatum mortale. In multis tñ caſibus incluſis ſub generalitate iſtorum graduum erit ira, & non erit peccatū mortale nec veniale, ſed potius erit interdum laudabilis. Nam ſicut aliquando licet homini occidere alterū, & eſt laudabile: iſtud tamen non fit ſine ira, ſaltem ſine illa, quæ eſt zelus; ideo nō eſt ſemper peccatum mortale. Et ſi ira in facto non eſt peccatum, à fortiori nec in verbo, nec in animo. Chriſtus tamen locutus fuit in caſibus ſpecialibus, in quibus tam ira animi, quàm verbi & facti peccatum mortale ſit. Aliqui tamen dixerūt, quòd ira vt diſtinguitur hic à Chriſto nō erat ſemper peccatum mortale, & cum dicitur eis, ꝙ opponuntur hic pęnę debitę peccatis mortalibus, dicunt iſtud eſſe dictum parabolicum. Et tamen Chryſoſt. in quadam Homilia increpat eos innuens, ꝙ ſit peccatum mortale, dicens: Multis autem hoc graue videtur, ſi pro ſolo verbo tātam patiemur pęnam: propter qđ quidam dicūt, hoc parabolicè eſſe dictū. Sed timeo, ne verbis noſmetipſos hic decipientes illic operte vltimum ſupplicium patiamur. Aſſignat autē cauſam huius. ſ. quia ira in voce non eſt paruum peccatum, cum ex ea maxima mala interdum ſequantur, cū ait. Nō exiſtimes hoc eſſe oneroſum. Plures enim pęnarum, & peccatorum à verbis habent principiū. Etenim parua verba multoties homicidium pepererunt, & ciuitates integras ſubuerterunt. Nec enim paruum exiſtimes fratrem ſtultum dicere, auferens ei prudentiam, & intellectum, quo homines ſumus, & ab irrationabilibus diſtamus. Voluit ergo Chryſoſt. in his conſiſtere peccatum mortale. Intelligendum eſt autem non generaliter: quia aliqñ fratrem ſtultū poſſumus appellare, & aliquid grauius, ſicut ille, qui increpat, vt erudiat, & à peccatis retrahat: ſed intellexit in caſibus, in quibus Chriſtus loquebatur, quia ibi iraſci, & dicere fatuum, ſemper eſt peccatum mortale.

Quid intelligatur per iſtos gradus hic à Chriſto aſſignatos. Quæſtio CLVIII.

QVAERITVR circa iſtos gradus pęnę aſſignatos hic à Chriſto, quid intelligat per eos. Dicendum, ꝙ Chriſtus voluit oſtendere inæqualitatem peccatorū in ira. Et hoc ex ipſa pęna. Quia quātitas culpæ in ſeipſa non cognoſcitur planè, niſi per rationem Et etiam ratio ad hoc nō ſufficit, vt agnoſcat de quolibet peccato, quantum habeat grauitatem, & quātum ſit vnum grauius altero. Et hoc eſt, quia reputatio grauitatis non pendet à iudicio noſtro, ſed ab illo, contra quem peccatum committitur, quantum ipſe graue illud exiſtimet, ſicut eſt de peccatis, quæ committuntur in vrbibus. Nam exiſtimatio grauitatis culpæ in illis nō pertinet ad quēlibet, ſed ad legiſlatorem, qui pro ſingulis pęnas ſtatuit. Chriſtus ergo, qui erat legiſlator noſter inquantum nos habemus benè, vel malè ad Deum debuit ſolus exiſtimare grauitatem peccatorum, inquantū ſunt contra Deum. Et quia non poterat hoc apparere conuenienter, niſi per pęnā, quæ datur pro culpa, diſtinxit gradus peccati in ira per differentiā pęnarum correſpondentiū. Et quia omnes gradus iræ aſſignati hic ab eo continent pcm̄ mortale, vt dictū eſt præce. q. pro omnibus correſpōdet pęna æterna. Et quia illa non pōt eſſe nobis nota, quātum ad ſuā acerbitatem, cum nemo nr̄m illam experiat̃, voluit Chriſtus oñdere dr̄iam pęnarum in eſſe malum, & de-

Reſpō. ad quæſitum quęſtio

F terius per tres ſtatus, quos pōt homo hr̄e, cōtra quē de peccato agit̃. Primus eſt, ꝙ de peccato accuſet, & tunc diſcurit cā ſua Secundus eſt, ꝙ pro peccato cōdemnet̃ ſn̄ialiter. Tertius eſt, ꝙ pęna determinata in ſn̄ia tradat̃ executioni. Primus ſignatur inquantum dr̄ reus erit iudicio, ſecūdus ꝑ conſiliū, tertius per gehennā ignis. Nā in iudicio licet ſit malus ſtatus hoīs, eo ꝙ de pcō accuſat̃, & oportet ſe legitimè defendere, aliàs cōdēnabitur: tñ iſte eſt minimus ſtatus in malo, qa cuius cauſa in iudicio agit̃, locū habet defendēdi, & excuſandi ſe, qđ ſi fecerit, nihil patiet̃. Secūdus ſtatus eſt deterior. ſ. conſiliū: qa iſte eſt qñ diſcuſſa cā alicuius cōperto, ꝙ verè peccauit iudices inter ſe cōſiliant̃, qua pęna eū afficient, vel congregant ad hoc

G concilium. i. multitudinē, vt oēs de pęna inferenda deliberēt, & iſte ſtatus eſt peior: qa iam accuſatus nō habet locum defenſionis, cū cōſtet de crimine & ꝙ iniuſtè patratum eſt. Tertius ſtatus eſt gehenna ignis, & eſt deterior, qa eſt ipſa executio ſn̄iæ. Non pōt autem eſſe deterius alicui, q̄ cum ſn̄ia executioni traditur. Nā cum cauſa in cōcilio eſt, licet de crimine cōſtet, poſſunt iudices ex miſericordia, vel aliàs liberare reum: ſicut ꝑꝑ cōſuetudinē feſtorum, vt apud Iudæos erat conſuetudo, ꝙ per feſtum Paſchę vnus de reis ad mortē dimitteret liber. Io. 18. vnde petierunt Iudæi Barabā ſibi dimitti, & Chriſtū occidi. Vel pōt reus effugere impunitus: qui tñ iam realiter patit̃ ſententiæ executionē nullum remediū habet, & ſignifi

H catur executio ſn̄iæ ꝑ gehennam ignis: quia gehenna eſt locus ignē continens, vbi rei pro delictis cremantur. Vnde dicit Rabanus: gehennā hic ſaluator inferni cruciatum noīat, quam nomē traxiſſe putāt à valle idolis conſecrata. q̄ eſt iuxta Ieruſalem repleta olim cadaueribus mortuorū: quam & Ioſiam cōtaminaſſe in lib. Regū legimus. De hoc diximus ſupra in expōne lēę. Sic etiam exponit Aug. dicens: In quibus quoſdam gradus factos admonet à leuiorib⁹ ad grauiora. Nā in iudicio adhuc locus defenſionis dat̃: ad concilium aūt pertinere vr̄ ſententiæ prolatio, qñ inter ſe iudices cōferunt quo ſupplicio damnari oporteat, in gehenna verò ignis certa eſt dānatio. Alij exponunt aliter putātes, ꝙ gehenna ſolum

I ſit pęna mortis ęternæ: quia ita nos ſolemus dicere oēs decedentes in mortali pcō dānati in gehēna. Et qa reū eſſe in iudicio, & conſilio eſt minus, q̄ eſſe reū gehennę: dicunt ꝙ iſtæ ſunt quædam pęnæ temporales. Et iſtā poſitionem recitat Chryſoſto. in quadā homil. dicens: vel iudicium, & conciliū ſunt pęnę in præſenti. Gehenna autē pęna futura eſt. Ideo autem iræ iudiciū appoſuit, vt oſtendat ꝙ non eſt poſſibile hoīem totaliter eſſe ſine poſitionibus, ſed refrenare eas poſſibile eſt, & propterea determinatā pœnam, ne videret̃ totaliter prohibere iram. Iſta ſn̄ia non eſt Chryſoſto. ſub certitudine, ſed magis ſub dubio, vel recitando aliorū dicta. Nam cōſtat, ꝙ iſtę duæ pęnæ

K pertinent ad futurum, quia ſunt pro pcō mortali, vt oſtēſum eſt ꝑced. q. & tñ pro peccato mortali pęna æterna directè debet̃, quę futura eſt. Patet ēt, qa dr̄: qui occiderit reus erit iudicio, & tñ pro homicidio prohibito à lege pęna æterna debetur: ergo reū eſſe iudicio ad æternam pęnā pertinet. Item quia dr̄, irā non fuiſſe hic à Chriſto totaliter prohibitā: verū eſt, ꝙ ira in tota ſua latitudine nō eſt prohibita, quia ſępe iraſci iuſtum eſt: immo neceſſariū, vt dictum eſt pręced. q Chriſtus tñ nō locutus fuit hic de ira, niſi in caſu, in quo erat pcm̄ mortale, vt ibi oſtēſum eſt. Nam aliàs non pertineret ad propoſitū ſuū, ſed magis eſſet contra eum: quia Iudæi volebant, ꝙ ira non eſſet pcm̄: niſi inquātum procedebat ad opus. Si aūt allegaret hic aliquos caſus, in quibus ira eſſet bona,

vel

vel permiſſa, iſti non ſolum eſſent impertinentes ad A intentionem eius, ſed ẽt aliquo modo eſſent aduerſi ſibi. Ideo licet in aliquib. caſibus ira eſſet licita, Chriſtus nõ debuit nunc loqui de illa, ſed ſolũ de caſibus illis, in quib. eſſet ira illicita, quia illi faciebant cõtra Iudęos. Alij dicunt, ꝙ dr̃ aliquis reus concilio, ideſt, reus ſicut illi, qui fuerunt in concilio eorum, ꝗ Chriſtus crucifixerunt, ſic dicit Chryſoſt. ſuper Matthæ. Alij dicunt, quòd dicitur: reus concilio, quia qui iraſcitur fratri vocans eum: racha, ideſt, vacuum: cum tamen ille ſit plenus ſpiritu ſancto, reus erit concilio, ſ. ſpiritus ſancti, & ſanctorum, quia pœna ſua taxabitur ad conſilium ſanctorum, qui erunt cõiudices, ſicut de Apoſtolis dicitur, ꝙ ſedebũt ſuper duodecim ſedes cum Chriſto iudicantes duodecim trib. Iſrael, B infra 19 ſic exponit Hila. Dicẽdum, ꝙ iſtæ expoſitiones conuenientes ſunt per applicationes: tamen intentio Chriſti nõ fuit iſta. Quod patet: quia Chriſtus loquebatur iſta diſcipulis ſuis, & toti populo in principio prædicationis ſuæ, vt patet ſupra, & Lucæ 6. & ſup. quæſt. 5. oportebat ergo, ꝙ populus poſſet intelligere iſta, quę Chriſtus dicebat: ſaltem quãtum ad ſenſum verborum, quia aliàs fruſtra loqueretur eis, & tamen non poſſent ipſi intelligere ſi loqueretur de cõcilio eorum, qui occiſuri erant ipſum, quia Chriſtus nihil dixerat adhuc de morte ſua, nec de peccato eorum, qui occiſuri erant eum. Ideo non poterat intelligere populus, & ſic non loqueretur de hoc. Eadem ratio eſt de conſilio ſpiritus ſancti, & ſanctorum: qa C Chriſtus adhuc nunquã declarauerat, quomodo peccatores iudicandi eſſent per Deum, & per ſanctos cõiudices, ſed poſtea declarauit infra 19. ergo nõ loquebatur de hoc. Item nõ cõpetebat hoc Chriſto, quia ipſe intendebat hic aſſignare gradus culpæ in ira per differentiam pœnarum. Si tamen acciperetur reum eſſe concilio, ſicut dictum eſt, nõ aſſignaretur gradus in pœnis: quia omnes peccatores condemnabuntur æternaliter per Deum, & per ſanctos, ſibi aſſidẽtes in iudicio: ergo non eſſet differentia in iſtis peccati gradibus, quia omnes, qui peccarent per iram, & in quocunque peccato eſſent hoc modo rei concilio. Item cum dicitur, ꝙ eſſent rei, ſicut illi, qui fuerunt in cõcilio eorũ, qui Chriſtum condemnauerunt, non conuenit. Quia iſtud fuit peccatum valde graue, quod di D gnum eſt gehenna. Ideo non diſtingueretur in gradu per hoc ab illis, qui ſunt rei gehennæ, immo eſſet deterius: quia iſte ſecundus gradus videretur eſſe deterior, quàm tertius, quia qui Chriſtum condemnauerunt non ſolum ſunt digni morte ęterna, ſed etiam ſpecialem pœnæ acerbitatem merentur. Chriſtus tamẽ volebat hic aſſignare gradus aſcendẽdo à leuioribus ad grauiora, vt dicit Auguſt. in lib de ſermone Domini in monte: ergo non conueniunt illę expoſitiones. Dicendum ergo, ꝙ illę verę ſunt, & tñ Chriſtus non intẽdebat id, qđ illę dũt. Sicut ẽt verum eſt, ꝙ oẽs peccantes per iram puniren̄ ęternaliter: tamẽ Chriſtus nõ intendebat hoc dicere, ſed aſſignare gradus in ira tam in peccato, q̃ in pęna, & dato, ꝙ Apo- E ſtoli dicerẽt, ꝙ qui iraſcit̄ fratri ſuo erit reus, ſicut ille ꝗ Chriſtum condẽnauit, aut fuit in ↄcilio condẽnantiũ, ſicut aſſerit Chryſ eos in ſuis canonicis dicere: m̄ non innuitur ex hoc, quòd Chriſtus quãdo dixit hic aliquem eſſe reum concilio, quòd intelligeret de illo concilio, ſed debet intelligi ſicut ſupra expoſuimus ſm̃ Aug. ſ. ꝙ ſint gradus peccati, & pœnæ peccati.

Quomodo aſſignatio pœnæ in iſtis gradibus ſtare poſſit. Quæſtio C L I X.

QVAERITVR circa iſtam aſſignationem in iſtis gradibus pęnæ quomodo poſſit ſtare: nam A videtur habere inconuenientia. Primo patet, quia dicitur hic, ꝙ qui iraſcitur reus erit iudicio, & etiam dicitur, ꝙ qui occiderit, reus erit iudicio, & ſic cõſtituitur æqualis gradus pœnæ pro homicidio, & pro ira interiori: & tñ manifeſtum eſt, ꝙ homicidiũ eſt multo grauius. Primum arg. Secũdò patet, quia dr̃, ꝙ qui dixerit: fatue, reus erit gehennæ ignis, & eſſe reum gehennæ eſt maius, q̃ eſſe reum iudicio, cum ponantur hic gradus in iſtis pœnis, vt Augu. dicit, & ẽt colligitur ex litera, & ſic maior pęna erit pro ira, quę cõſiſtit in voce, q̃ pro homicidio, quod manifeſtè falſum eſt. Secũdum argu. Tertiò patet, quia oĩs ira poſita hic à Chriſto prohibetur, & ſic eſt peccatum mortale, & oẽ mortale punitur in gehenna: ergo oĩbus iſtis gradibus cõpetit gehenna, & non B ſpecialiter tertio gradui. Tertium argu. Quartò patet: quia homicidium, quod dr̃ hic vetitum à lege mortale peccatũ eſt: ergo deberetur pro illo gehenna. Dr̃ tñ, ꝙ qui occiderit, reus erit iudicio: ergo non eſt conueniens aſſignatio. Quartum argu. Aliqui dixerunt, ꝙ iſta aſſignatio graduum non eſt ſm̃ veritatem, ſed debet parabolicè intelligi, ex parabolis aũt, & metaphoris nõ licet argui, vt ait Dio in lib. de myſtica theologia, & Ariſt. 2 Poſter.

Dicendum, ꝙ hoc non ſtat: nam hic parabola nulla eſt: Chriſtus nanq; loquebatur hic ad excludendũ errorem Iudæorum, vt oſtenderet non in ſolo actu exteriori conſiſtere peccatum. Et ad hoc aſſignauit gradus peccati in ira, & pęnæ correſpondentis. Si tamen intelligerentur iſta parabolicè, nihil eſſet ad ꝓpoſitum: quia Chriſtus non innueret iſtos gradus irę C eſſe peccata diuerſa, & pęnas varias eis competere, & ſic nihil diceretur ꝯ Iudęos. Oportet ergo intelligi literaliter, ꝙ in iſtis gradibus irę ſint peccata, & correſpondeant eis pœnę inæquales, ſicut litera exprimit. Item Chryſoſt. improbat poſitionem iſtorum, dicẽs: multis hoc graue videtur ſi pro ſolo verbo tantã patiantur pœnam. Propter quod dicunt hoc parabolicè eſſe dictum: ſed timeo ne verbis nos meipſos hic decipiẽtes illic opere vltimũ ſupplicium patiamur. Alij dicunt, ꝙ iſti ſint gradus diuerſi pęnę: & tñ duo primi pertineant ad pœnam temporalem, & tertius ad æternam, qui gradus vocatur gehenna ignis. Sed iſtud non ſtat, vt oſtenſum eſt præc. q. Nã iſti tres gradus à Chriſto aſſignati ſunt peccatũ mortale, & mor D talia habent pęnã æternam. Item non ſatisfacit hoc, quia in litera dr̃, ꝙ qui occiderit, reus erit iudicio: & tñ homicidium peccatum mortale eſt, & punitur in gehenna. Ideo iſte gradus pœnę ſignatus per hoc, qđ dicitur: reus iudicio, ad futuram pœnam pertinet. Dicendum, ꝙ Chriſtus aſſignauit hic tres gradus irę, & in omnibus eſt peccatum mortale, vt oſtenſum eſt ſup. q. 156. & 157. ideo neceſſe eſt, ꝙ oĩb. reſpondeat pœna æterna: Chriſtus autem non ſolũ voluit oſtendere pęnam æternam correſpondẽtem eis, ſed principaliter voluit oſtendere differẽtiam grauitatis. Et quia non poterat hoc oſtendi in præſenti vita, quia pęna æterna non ſentitur à nobis in pręſenti, voluit Chriſtus hoc oñdere per tres gradus eius, qui de pec- E cato condẽnandus eſt, ſm̃ quos malè, & peius, & peſſimè ſe habet, vt oſtenſum eſt pręc. q. Ideo nõ eſt credendum, ꝙ pro aliquo iſtorum peccatorum det̄ pęna, i. gehenna, & pro alijs non, ſed pro omnib. ibi dat̄ pęna ſi homo in illis decedat: & tñ gehenna nõ accipit̄ hic, vt dicit infernum, vel pęnam ęternã, vt ſolemus cõiter accipere, ſed prout dicit executionẽ ſententiæ, quæ fiebat inter Iudæos in gehenna, ſiue gehennon, q̃ erat vallis quædam iuxta Ieruſalẽ, vbi corpora cremabant̄, vt Rabanus dicit: Chriſtus aũt accepit exẽplum ↄueniẽs eis, quib. ꝓdicabat: qa oẽs nouerãt illum locũ, & qđ ibi fieret, velut ſi diceret: reꝰ erit patibuli, qa ibi eſt locus vbi latrones ſuſpenduntur.

Conſi-

Conſiderandum etiam, ꝙ in peccatis nō ſunt ſolum
tres gradus differentiæ in culpa, & in pęna, ſed mul-
Declaratio. tiplicantur in infinitum. Quia ſicut peccare fit infini
tis modis, vt dicitur 2. Ethi. ita, & contingit vnū pec-
catum excedere alterū in grauitate infinitis modis,
& ita in pęna correſpondenti peccatis cum iuſtè in-
feratur, & ab eo, qui ſcit moderari pęnam ſm̄ diffe-
rentiam culpæ poterit variari pęna in infinitum pro
peccatis diuerſis. Ideo non eſt poſſibile dari gradus
tot, quot ſunt differentiæ pęnarum, & peccatorum,
cum non ſint modi determinati, quib. peccata, & pę
næ ſe excedant adinuicem. Nec poſuit hic Chriſtus
tres gradus pęnę, quaſi non eſſent plures, ſed quia po
ſuit tres gradus peccatorū inęqualiū poſuit tres gra-
dus pœnę corrn̄dentis. Et ſi voluiſſet ponere multa
peccata poſuiſſet plures gradus diuerſitatis pœnæ.
Cōſiderandum ēt, ꝙ non ponunt̄ hic iſti tres gradus
pœnæ, quaſi dicant aliquam pęnā, quia nullam pęnā
dicunt correſpondentem peccato: nam eſſe reū iudi
cio nulla pęna eſt, & eſſe reum concilio: eſſe autem
reum gehennæ ignis non eſt pœna, ſed obligatio ad
pęnam. Et tamen ſi accipiatur pro ipſa pęna adhuc
non eſt pęna correſpondens alicui peccato, quia ge-
hēna, vt Chriſtus hic accipit, dicit pęnā tēporalem,
quę non dat̄ à Deo pro peccato mortali, ſed ęterna.
Sunt tn̄ tres modi mali ſtatus, quos habet homo, cō-
tra quē de crimine agitur, & quia iſti tres modi erāt
manifeſti apud Iudæos, & ſciebāt quantum mali ad-
debat vnus modus ſuper alterum, poſuit eos ad ſi-
gnandum tres gradus inæquales pœnæ correſpon-
dentis tribus gradibus iræ.

Ad 1. arg. Ad primum dicēdum, ꝙ eſſe reum iudicio non eſt
aliqua pœna, ſed voluit Chriſtus deſignare per hoc
quendam gradum pęnæ correſpondentem iræ, quæ
in ſolo animo conſiſtit. Et dicēdum, ꝙ non eſt æqua
le peccatum ira animi, & homicidium, & maior pę-
na debet̄ pro homicidio. Et tn̄ ponit̄ hic de vtroque,
ꝙ erit reus iudicio, quia non accipitur eodem modo
eſſe reum iudicio. Nam cū dicitur: qui occiderit, erit
reus iudicio, intelligebatur de iudicio temporali. Nā
eo ipſo, ꝓ quis occidebat alium, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè
occideret, reus erat iudicio, quia cum iſte actus de ſe
eſſet malus tenebatur reſpondere homicida in iudi-
cio, ſeipſum defendendo, ꝙ iuſtè egiſſet, alioquin oc-
cidebatur. Teneri aūt ad ſe defendendum in iudicio
erat eſſe reum iudicio, & accipiebatur ibi propriè, &
ſine metaphora. Cum autem dr̄, ꝙ qui iraſcitur, reus
eſt iudicio, accipitur per metaphoram, vt ꝑ hoc deſi-
gnetur quædam pęna determinata ꝓ iſto peccato, q̄
non eſt eſſe reum iudicio, ſed iam tolerare executio-
nem ſententiæ. Habet ſe tn̄ proportionaliter iſta pę
na ad pœnas correſpondētes duobus peccatis ſequē
tibus, ſicut ſe habet eſſe reum iudicio ad eſſe reū con-
cilio, & eſſe reum gehenna. Nam ſicut eſſe reum iu-
dicio eſt minimum malum inter hæc tria, ita mini-
mū peccatorum horum trium eſt iraſci ſolū in aīo,
& minima pęna triū pęnarū eſt q̄ iſti peccato debet̄.

Ad 2. arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ēt accipitur æquiuo-
cè eſſe reum iudicio & eſſe reum gehenna, cōparan-
do iram, q̄ eſt in verbo ad homicidium. Si.n. compa-
retur ira in verbo ad iram in ſolo aīo, & iram in ver-
bo ſignificatiuo ad iram in verbo non ſignificāte ali
quid determinatè eſt cōparatio vniuoca: quia in om
nibus iſtis trib. accipitur iudicium, concilium, & ge-
henna per metaphoram. Ideo ſicut ſi literaliter, & ſi-
ne metaphora acciperentur, hoc eſſet maius eſſe reū
concilio, q̄ iudicio, & maius eſſe reum gehenna, quā
concilio. Ita nunc cum accipiantur per metaphorā
in omnibus eis erit deterius eſſe reum concilio, quā
iudicio, & eſſe reum gehenna eſt deterius, quàm eſſe

F reum concilio, cum tamen eſſe reum iudicio in ho-
micidio accipiatur ſine metaphora, vt oſtenſum eſt.
Et in iſtis tribus accipiuntur iudicium concilium, &
gehenna per metaphoram. Poterit eſſe grauius eſſe
reum iudicio, vt competit homicidio, quàm eſſe reū
gehenna, vt competit iræ verbali. Quod autem acci
piatur per metaphoram iudicium, concilium, & ge-
henna in his tribus apparet. Quia qn̄ propriè aſſumū
tur iſta non poſſunt competere diuerſis peccatis, ſed
eidem peccato: quia iſta non dicunt diuerſas pœnas,
vel diuerſos modos procedendi in delictis, ſed diuer
ſos ſtatus eiuſdem cauſæ, quia pro eodē delicto prin-
cipio fit diſcuſſio, quod eſt iudicium: deinde ſentētia
fert̄, quod ad concilium pertinet, ad extremum exe-
G cutioni traditur, quod gehennam ignis ſignificat.
Cuilibet ergo delicto iſta tria competunt, & tamen
hic aſſignantur tribus delictis: ideo comparatio eſt p
metaphoram. Homicidio autem omnia competūt,
quia qui occidit à principio, reus eſt iudicio antequā
conſtet an iuſtè, vel iniuſtè homicidium patratū eſt.
Poſtquam verò conſtiterit, incipit eſſe reus concilio:
quia iam ſuper ſententia concilium fit, ſcilicet, qua
pœna punietur, hac verò prolata, nihil niſi executio
manet, & ſic eſt homicida reus gehenna. Dicitur ta-
men hic, ꝙ qui occidit reus eſt iudicio, quia ipſo iure
reus eſt iudicio, id eſt, tenetur ad ſe defendēdum in iu
dicio, ne condemnetur. Non eſt tamen homicida ip
ſo iure reus concilio, nec gehenna. Quia etiam ſi ho-
H micidium notoriè commiſſum eſt adhuc audiri de-
bet homicida in iudicio, quia poteſt eſſe, ꝙ iuſtè ege-
rit. Et tamen quantuncunque iuſtè egerit ſemꝑ tene
tur ſe defendere in iudicio, cum occidere hominem
materialiter ſit delictum quoddam. Ideo rectè dictū
eſt, ꝙ, qui occidit eſt reus iudicio, & non dictum fuit,
ꝙ eſt reus concilio, vel gehenna. Et tn̄ vtroque reus
erit ſi de peccato conſtiterit. Accipiendo autē in eo
caſu, in quo homicida eſt reus gehenna, & qui dicit
fratri ſuo: fatue. eſt reus gehenna. Dicendum, quòd
adhuc non accipitur gehenna eodem modo, quia
in homicida accipitur propriè pro ipſa executione
ſententiæ. In eo autem, qui dicit: fatue, accipitur per
metaphoram, vt ſupra dictum eſt. Et dato, ꝙ in quo-
I libet iſtorum trium graduum irę acciperemus iudi-
cium, concilium, & gehennam, adhuc non eſſent æ-
qualia homicidio, ſcilicet, quia quodlibet iſtorū eſt
delictum, vt iraſci fratri ſuo, non poſſet eſſe reus iu-
dicio, qui iraſcitur, & poſtea idem eſſet reus cōcilio,
& deinde gehenna, & tamen gehenna debita iſti non
eſſet æqualis gehennæ debitę homicidæ. Hoc innuit
Auguſt. in lib. de ſermone Domini in monte, dicēs:
Quis autem dixerit quo grauiori ſupplicio punitur
homicidium, ſi gehenna ignis punitur conuitium?
Quaſi dicat: conuitium, ſiue iniuria verbalis, vt dice-
re alicui: o fatue, punitur gehenna, & per hoc ſigna-
tur pœna grauiſſima: quid ergo erit grauius ſuppli-
cium, quo puniatur homicidium? Quaſi dicat: nō fa-
K cilitet apparet. Ideo reſpondet dicens: Cogit intelli-
gi eſſe differentiam gehennarum, id eſt, ex hoc cogi-
mur ponere eſſe diuerſas gehennas, id eſt, diuerſas pę
nas, & inęquales ſignificatas per gehēnam: quia aliàs
non poſſemus dare quomodo cōuitium & homici-
dium, quę ſunt peccata inęqualia puniantur inę-
qualiter à Deo. Aliter poteſt dici, ſicut ſupra diceba-
tur, ꝙ illud argumentum ſublatum eſt, quia in homi
cidio, vel in alio delicto, quod legibus humanis puni
tur, eſſe reū gehenna, accipitur propriè prout eſt exe
cutio ſententiæ: in eo autem, qui dicit: fatue, accipit̄
per metaphoram. Cum autē dr̄, ꝙ in quolibet iſtorū
trium poſſunt diſtingui iſta tria. Dicendum, ꝙ ꝓpriè
non poſſunt. Nam iſta tria ſignificant tres ſtatus eiuſ
dem

Tertium arg. dem cauſæ iudicialis, vt dictum eſt. Et hoc non competit, niſi iudicio humano, in quo fit diſcuſſio, & ſententia. In diuino autem iudicio non fiunt iſta, quia peccata ſunt ibi cognita, & ſententia iam lata eſt per ipſam legem Dei. Ideo ex hoc, quod homo moritur ſententiam habet abſolutoriam, vel cõdemnatoriam: ideo non reſtat, niſi executio. Secus autem in iudicio humano, vbi crimina nõ ſunt nota. Ideo iſti tres ſtatus non competunt, niſi illis criminibus, de quibus iudicatur in iudicio humano. Et tamen de iſtis tribus, ſcilicet, iraſci, & dicere, racha. & fatue, non fit iudicium humanum, ſaltem de primo, quia non peccat cõtra legem humanam quis per hoc, quod habet prauam cogitationem, vel malum affectum, quia ſecundum leges humanas peruerſæ cogitationis nemo pœnã meretur, vt patet ff de pœnis. l. cogitationis. In iudicio autem Dei puniuntur iſta tria peccata. Et tamen ibi nõ eſt iudicium concilium, & gehenna, ſed ſolũ executio. Ideo non poſſunt adaptari alicui illorum triũ, ſcilicet, iraſci, & dicere racha, & fatue iſta tria ſimul, ſ. iudicium, concilium, & gehenna: ſed cõpetunt homicidio, eo quod eſt crimen, de quo agitur in iudicio humano: ideo nullum iſtorum trium, quæ Chriſtus poſuit poteſt comparari homicidio quantum ad iudicium, concilium, & gehennam. Ad tertiũ arg. Ad tertium dicendum, quod iſti tres gradus iræ à Chriſto poſiti dicunt peccatum mortale, & pro eis eſt pęna æterna, inęqualis tamen, quia ipſa ſunt peccata inæqualia. Ideo dicendum, quod accipiendo gehennam pro inferno omnib. tribus competit. Et tamen Chriſtus non accepit ſic, ſed eſt metaphora ſumpta à tribus ſtatibus cauſæ criminalis, quorum peſſimus eſt gehenna ignis, quę importat executionem ſententiæ. Et illa gehenna propriè non competit alicui iſtorum trium graduũ irę, quia non agitur de eis in iudicio humano, vt in ſolutione pręced. articu. dictum eſt: Chriſtus autem pręſuppoſuit hic, quod peccata in iſtis trib. gradibus puniri debebant æternaliter, & tamen non voluit principaliter oſtendere pœnam debitam eis, ſed differentiam, ſiue inæqualitatem in pœna. Et ad hoc aſſumpta eſt iſta metaphora de tribus ſtatibus cauſę criminalis, vt Ad 4. arg. dictum eſt ſup. & etiam pręce. quęſt. Ad quartũ dicendum, quod pro homicidio eſt quis reus iudicio, & eſt gehenna. Poteſt tamen gehẽna accipi dupliciter. Vno modo pro inferno, alio modo pro executione ſententię in cauſa criminali. Et vtrunque competit homicidio. Nam inquãtum eſt peccatum mortale punietur homicida pro eo in inferno: & inquantũ de eo agitur in iudicio humano poſtquam conſtiterit de delicto feretur ſentẽtia, & executioni traderur. Quod eſt eſſe reum gehenna. Cum autem dicitur, quod qui occiderit erit reus iudicio: non ſolum iudicio, ſed etiam concilio & gehenna reus erit. Et tamen dicitur: reus iudicio, quia ipſo iure occiſor eſt reus iudicio, & non eſt reus concilio, nec gehenna, quouſque fiat diſcuſſio cauſæ, vt ſupra in iſta quæſt. oſtenſum eſt.

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum.

Si ergo offers munus tuum. Supra fuit poſita declaratio Chriſti ad quoddam diuinum præceptũ, ſ. de homicidio: hic autem infertur duplex correlarium. Primum reſpicit placationem diuinæ offenſæ. Secũ-

A dum reſpicit euaſionem pęnæ infligendæ ibi: Eſt cõſentiens. Circa primum dicitur. *Si offers munus tuum*. Chriſtus oſtenderat iram eſſe peccatũ quõcunque, ſiue in animo, ſiue in verbis, ſiue in facto. Et quia contingit hominẽ ſępe peccare contra proximum per iram, & per hoc tenetur ad ſatisfactionem, & quia opera facta ab hoĩe in peccato mortali, non ſunt promeritoria vitæ æternæ, Chriſtus dat nobis conſilium, quod faciamus opera noſtra bona ſemper in charitate. Et quia ſi quis offendit proximum per irã tenetur ei reconciliari, & ſatisfacere, & quandiu non vult ſi põt, manet in peccato: ideo Chriſtus inferendo illud correlarium dat cõſilium, dicens, quod ſi quis offendit proximum ſuum in aliquo, & vult offerre muneta ſua Deo ad altare, B ad hoc, quod illa offerantur in charitate, & ſint meritoria debet dimittere muneta apud altare ſi recordetur tunc de offenſa, quam proximo intulit, & ire ad proximum, & reconciliari ei, & tunc veniet ad offerendũ: eritque in charitate, & proficiet ei oblatio, quod nõ faceret ſi maneret adhuc in odio fraterno: dicitur ergo. *Si offers munus tuum ad altare*. Id eſt, munus voluntariũ. Loquitur enim Chriſtus de oblationibus ſecundum cõſuetudinem veteris teſtamenti. Erãt autem ibi quędam oblationes ex neceſſitate, ſicut pro peccatis fiebant oblationes, & ſacrificia, Leuitici 4. & 5. etiam pro cõſummatione votorum ſicut in Nazaręis, qui in fine voti offerebant ſacrificia, quãdo erat votum tẽporale. Numeri 6. Etiã quãdo Nazaræus pollueretur, & deberet votũ reincipere e.c.c. Sic etiam quãdo quis incurrebat immunditiam lepræ ſi ſanaretur offerebat poſtea ſacrificia, C Leuit 14. Ideo Chriſtus leproſo à ſe mundato, dixit, quod oſtenderet ſe ſacerdotibus, & offerret pro ſua mundatione munus, quod in lege præcipiebatur, infra 8. Etiam ſi mundaretur vir fluens ſemine, vel mulier fluens ſanguine extra tempora menſtruorum offerebant ſacrificia, Leui. 15. Mulier etiam poſt partum offerebat ſacrificia, Leuit. 12. ſicut fecit Domina noſtra, Lucæ 2. ſacerdotes etiam quãdo conſecrabantur ſacrificia offerebant, Exo. 29. & Leuit. 8. & ſic de ſimilibus. Iſtę erant oblationes perſonales, quę fiebant ex neceſſitate legis pręter alias, quæ erãt cões, & fiebant in tẽplo pro toto populo, ſ. ſacrificia quotidiana, & oblationes, & ſacrificia feſtiuitatũ, Nu. 28. 29. & Leu. 16. D & 23. Erant etiam aliæ perſonales, de quib. ſupra diximus ſicut offerre decimas, & primitias, & redimere primogenita hominum, & pecorum, Num. 18 alię erãt oblationes ſpontaneę, quãdo quis volebat ex voto, & ſine voto offerre aliquid Dño. De voto patet Leui. 27. & Num. 34 oblationes autẽ ſine voto erant aliquãdo de aĩalibus, & vocabantur ſacrificia, quę erant triplicia, ſ. holocauſtum, hoſtia pacifica & hoſtia pro peccato. De ritu holocauſtorum patet Leui. 1. De ritu hoſtię pacificæ, Leui. 3. de ritu hoſtiæ pro peccato, Leuit. 4. & 5. & 6. Si non erant animalia, ſed panis, vel farina erant multi modi oblationes, ſ. de clibano, de craticula, & de ſartagine, de quib. Leuit. 2. Hæc enim offerebãt Iudæi ſecundum legem. De oblationibus autem quibuſcũque, E ad quem pertinerẽt an ad ſacerdotes, vel ad ſanctuarium, & quæ ad ſacerdotes, & quomodo diuidebantur inter eos, & an aliquid pertineret ad leuitas, declaratum eſt Nu. 5. & Leui. 6. Dicitur. *Ad altare*. Quia oblationes Iudæorum ſemper fiebant ad altare, niſi ipſę decimæ, quę à Leuitis colligebãtur, & ad ipſos ſolos pertinebant Nu. 18. Et intelligendum eſt hoc de omnibus illis oblationibus, quarum pars poterat in altari cremari. Nam quãdo animalia offerebantur, ipſa, vel aliquid eorum cremabantur in altari, aut ſaltem occidebantur apud altare, & fundebatur ſanguis eorum ibi. Quod dicitur propter ſacrificium pro peccato oblatum pro ſummo ſacerdote, vel pro populo, pro qui-

bus

bus offerebatur vitulus, & adeps cremabatur in altari. Totum autem corpus cremabatur extra caſtra. Quæ autem cerimoniæ circa hoc fierent in ſingulis ſacrificijs, patet Leuit. 1 & 3 & 4. Si autem offerretur panis, vel farina quocunque modo aliqua particula illius cremabatur in altari, & reliquum pertinebat ad ſacerdotes, Leu. 2. & 6. Si autem offerretur pecunia, vel aliquid, cuius nulla pars poſſet cremari in altari, non oportebat offerri ad altare, & tamen conſuetudo erat, quòd offerretur ad altare. Pro hoc conſiderandum, quòd Iudæi quando offerebant, aut volebant, quòd eſſet oblatio pro miniſtris templi, vel pro ipſo templo ad vſus eius. Si autem pro templo, non offerebãt ad altare, nec dabant manibus ſacerdotum, ſed mittebant munera in quandam arcam templi, quæ vocabatur gazophylatium, id eſt, conſeruatrix pecuniarũ, 4 Reg. 12. & de illa arca nihil accipiebant ſacerdotes, aut Leuitæ in vſus ſuos, ſed omnia expendebant ad vſus templi in reſtaurando vetera, & reficiendo, quæ corruerant. In illud gazophylarium mittebant Iſraelitæ munera, quando veniebant in templum. Vnde dicitur Luc. 21. quòd Chriſtus reſpiciens in templum vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylatiũ, & approbauit munus viduæ, quod ex meliori intentione erat, & ex maiori paupertate. Si autem offerẽs volebat, quòd eſſet munus ad vſus ſacerdotũ offerebat illud manibus ſacerdotis ad altare. Ratio huius eſt, quia ea, quæ offerebantur ad manus ſacerdotis pertinebant ad ſacerdotes, Num. 5 ſcilicet: omnes primitiæ, quas offerunt filij Iſrael ad ſacerdotem pertinẽt, & quidquid in ſanctuarium offertur à ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis ipſius erit. Et dicitur ad altare, quia cõiter offerebantur munera ad altare, quę in vſum ſacerdotis cedere debebant, vt dictum eſt. Et intelligitur de altari holocauſtorum: nam ad altare thymiamatum non fiebat aliqua oblatio. Erant. n. iſta duo altaria in ſanctuario, ſ. altare thymiamatũ, quod erat paruum. ſ. vnius cubiti in longitudine. & alterius in latitudine, & duorum cubitorum in altitudine, & erat veſtitum laminis aureis, Exod. 3. & ſic erat totum opertum auro: ideo aliquando vocatur altare aureum. Illud erat intra ſanctuarium ante vallum ſancta ſanctorũ, & ibi ſacerdotes cremabãt thymiama bis ĩ die mane, & veſpere. Exo. 30 Et ad iſtud altare nunquam laici accedere poterãt, quia erat intra ſanctuarium, ad quod laici non ingrediebantur: immo non licebat eis, nec leuitis videre illud altare nudum, & alia vaſa, quia morerentur, Num. 4. Aliud erat altare holocauſtorum, quod erat ad hoſtium tabernaculi intra atrium. & illud erat maius factũ de lignis ſethim, & opertum laminis ęneis vſq; ad quãdam partem ſuam, & vocabantur illæ laminæ craticula ænea. In hoc altari cremabantur omnia ſacrificia, & oblationes Iſraelitarum, & ad iſtud accedebãt ipſi. Nam quando quis offerebat ſacrificium aliquod iubebatur accedere ad illud altare. & ibi ſacerdotes ſuſcipiebant munera de manu eis Leui. 1 3 & 4 & vocabatur illud altare holocauſtorum, quia in eo holocauſta, & cætera ſacrificia cremabantur, inter quæ holocauſta erant præcipua, & aliud vocabatur altare thymiamatum quia in eo bis in die cremabãt thymiama, Exod. 30 Chriſtus autem vocauit hic altare ipſum altare holocauſtorũ quaſi nullum aliud eſſet. Et hoc, quia de alio nullum dubium erat, cum ſuper illud nunquam fierent ſacrificia, nec accedere poſſent vnquam laici illuc ad offerendum, nec ad videndũ illud. *Et ibi recordatus fueris*. Si autem offerens munus nõ recordatur ſe debitorem eſſe proximi in aliquo, & ob hoc non petit reconciliari cum bona conſciẽtia munus offert. Si tamen recordetur ſe debitorem

F eſſe, debet recõciliari. quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, id eſt, aliquis homo: Nam omnis homo vocatur frater, qui proximus eſt. Omnes autem proximi ſunt, & ob hoc omnes homines inter ſe fratres ſunt. Sic dixit Chriſtus infr. 24. oẽs vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram, q. d. Deus eſt pater omnium veſtrum. Et dicitur: habet aliquid aduerſum te, id eſt, habet obligationem contra te, quia tu ei aliquid debes, ſ. quia iniuriam intuliſti, & es debitor, ſ. obligatus ad ſatisfaciendum. *Relinque ibi munus tuum ante altare*. Ex hoc appparet, quòd ipſa recordatio erat, quando homo iam offerebat munus. Si autẽ in domo ſua recordaretur antequam ferret munus in ſanctuarium, nõ oportebat relinqui munus ante al-
G tare, ſed antequam portaretur in ſanctuarium recõciliari fratri: Nunc verò, quia recordatio fit, quãdo quis iam offert munus debet illud relinquere ante altare nondum oblatum, ſed poſtea illud offerret. *Et vade prius reconciliari fratri tuo*. Id eſt, reduci cum eo in charitate, & concordia, cum prius eſſetis diſcordes, vel ſaltem ille, qui recõciliari debet erat alterius debitor, & per illud debitum manebat in peccato mortali quouſque ſolueret, vt infra dicetur. *Et tunc veniẽs*. Scilicet, poſtquam reconciliatus fueris. *Offeres munus tuum*. Scilicet, quod reliqueras ante altare, & tunc ibi proficiet, quia reductus es in charitatem cum proximo tuo.

H *Qui tenentur ad iſtam reconciliationem. Quæſt. C L X.*

QVAERITVR, qui tenentur ad iſtam reconciliationem. Aliqui dicunt, quòd oẽs illi, qui ſunt in aliqua diſcordia, vel inimicitia tam offendẽtes, quàm offenſi, quia mutuo iraſcuntur. Et patet hoc, quia iſtud dependet à præcedenti tanquam correlarium: Chriſtus autem dixerat ſup. quòd iraſci fratri faciebat hominem reum iudicio, id eſt, erat peccatum: ideo quãdiu maneret homo in illo erat in malo ſtatu. Et ad hoc, quòd proficiant opera bona tunc facta, oportet relinqui peccatum mortale, & ad hoc, qui iratus eſt debẽt irã deponere, & reconciliari fratri, & tamen iraſcitur homo cõtra illum, qui offendit ipſum, cum ira ſit appe- *Primum argu.*
I titus vindictę, vt in precedentib. dictum eſt: ergo ad illum, qui offenſus eſt ẽt pertinebit iſta lex, ſ. vt reconciliari debeat anteq̃ munus offerat: alioquin non videreẽ hoc conſonare literę quę tractauit de peccato iræ. Itẽ patet, quia dicit Aug. in lib. de ſermone Dñi. Si iraſci non eſt fas fratri, aut dicere: racha, aut, fatue: multo minus in animo tenere aliquid, vt in odiũ indignatio conuertatur. Et ſic innuit, quòd iſta recõciliatio ſit quædam depoſitio iræ: & tamen iraſcitur, qui offenſus eſt, & non qui iniuriam intulit: quia potius pœna inflicta quietat impetum iræ delectationem pro triſtitia faciens, 4. Ethi. ergo ad illum, qui offenſam recepit, etiam pertinebit iſta reconciliatio. Item Hier. dicit: nõ dixit: ſi tu habes aliquid aduerſum fratrem *Secundum argu.* *Tertium argu.*
K tuum, ſed ſi frater tuus habet aliquid aduerſum te, vt durior tibi reconciliationis ponatur neceſſitas. Ecce manifeſtè vult, quòd non ſolum ille, qui iniuriam intulit, debet reconciliationem petere ab eo cui intulit, ſed ẽt paſſus iniuriam debet reconciliationem petere ab eo, qui ſibi intulit illam. Et iſta vocatur durior lex reconciliationis. Nam quòd ille, qui aliquem læſit reconcilietur ei, nõ eſt durum, quia qui iniuriam fecit humiliari debet, & remiſſionem petere. Quòd tamẽ qui iniuriam paſſus eſt recõciliationem petat ab eo, qui ſibi illam intulit, eſt durius: ideo vocatur durior reconciliationis neceſſitas.

Dicendum, quòd iſtud intelligitur de illo, qui iniuriam intulit, vel aliquo modo tenetur alteri, ita, vt *R. ad ſi. argum.*

charitas

charitas inter eos non ſeruetur ex parte vtriuſque, A vel ex parte alterius eorum. Qui autem iniuriā paſſus eſt, vel cui aliquid debetur non tenetur ad petendam recōciliationem, quia nemo obligatur propter bonum opus ad aliquid, & maximè quando eſt pœnale, quia tunc grauaremur propter bonum. Etiam non obligatur, qui malum paſſus eſt, quia tunc eſſet addere pœnam pœnæ, quod eſt inconueniens. Sed ſolum tenetur ille, qui iniuriam intulit, vel q debet. Ert rō eſt, quia iſta reconciliatio fieri iubetur, vt exeat quis de peccato mortali, de quo exire non poſſet nō faciendo eam. Si tamen quis paſſus eſt iniuriam non peccauit, ideo non tenetur petere recōciliationem. Et dato, ꝙ pro iniuria ſuſcepta iratus fuerit, vel oderit inferentem, non tenetur petere reconciliationē, B quia poteſt de peccato exire ſine reconciliatione petita. Nam licet odium ſuum, vel ira eſſet peccatum mortale, vtpotè, quia deſideraret pœnam proximi, vt ipſe gauderet in ea, & placaretur cor eius; quia tamen ipſe nihil mali intulit proximo, ſed ſolum paſſus eſt poteſt per ſolam deteſtationem odij, vel irę dimittere peccatum mortale, & tunc erit in gratia. Et tamen lex reconciliationis imponitur, vt tollatˉ peccatum mortale: ergo ſolum intelligitur in illis, qui iniuriam intulerunt, vel qui ad aliquid tenentur, & non in eis, qui paſſi ſunt, ſic dicit Augu lib. de ſermone Domini in monte. Et hoc eſt, quod dicit litera: *Si frater tuus habet aliquid aduerſum te.* Id eſt, habet aliquid, quod poſſit tibi iuſtè obijcere: iſtud autem nō C habet niſi ille, qui paſſus eſt, vel cui debetur: ideo non tenetur ad recōciliationem niſi iſte, qui debet aliqd,

Ad 1. arg. ſiue iniuriam fecit. Ad primum dicendum, ꝙ iſtud hic dictum dependet ex præcedentibus de ira dictis: & tamen non intelligitur de illo, qui contra alium iram habet, ſcilicet, qui offenſus eſt ab eo, ſed de illo, qui intulit iniuriam: nā ſicut ille, qui offenſus eſt iā iram habet, ita ille, qui iniuriam intulit, iram, vel odium habebat contra eum, cui intulit, & propter hoc intulit, & ſic conuenienter ponitˉ hic quaſi correlarium ex dictis de ira, q. d. Per iram, quam homo concipit contra fratrem ſuum offendit eum, dicendo, racha, vel fatue, aut realiter nocendo, & ex hoc illata eſt iniuria fratri. Ideo ille, qui intulit eam commotus ira debet reconciliationē petere, & nō alius. D

Ad 2. arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non licet habere odium contra fratrem, ſed dimitti. Quod etiam poteſt intelligi de eo, qui iniuriam intulit, quia ſæpe tam inferens, quàm ei, cui illata eſt, ſe mutuo oderunt: & tunc petenda eſt reconciliatio ab iſto, qui iniuriam intulit, ne lōgo tempore ſic maneat: quia ira diuturna dicitur tranſire in odium. Et hoc eſt, quando qui iniuriam intulit credit ſe benè egiſſe, vel etiam ſi nō credat, non vult alteri humiliari, ſed vult ei malum, vt pereat, & tunc tranſit ira in odium, & ne hoc fiat

Ad tertiū argu. petenda eſt reconciliatio. Ad tertium dicendum, ꝙ non tenetur petere reconciliationē, qui aliquid paſſus eſt, quia iſtud eſſet omnino irrationabile obligare E hominem ad talia, ſed loquitur Hieron. de perfectione, quia magna perfectio eſt, quòd ille, qui iniuriam ſuſcepit, reconciliari petat ei, qui ſibi illam intulit, de neceſſitate tamen non tenetur, quia eſſet iniuſtum. Et cum dicitur, quòd frater noſter habet aliquid aduerſum nos, poteſt dupliciter intelligi: vno modo, quòd habet aliquid. ſ. ꝙ iuſtè poſſit obijcere contra nos ſic dicit Aug. Tunc enim ipſe habet aduerſum nos, ſi nos eum in aliquo læſimus, ſcilicet, q habet ius querelę, & petendi ſatisfactionem de malo, quod intulimus. Et ita propriè accipitur, quòd frater noſter habeat aliquid aduerſum nos. Alio modo, quòd ipſe fecit aliquid contra nos, ſcilicet, iniu-

A ſtè, & hoc habet contra nos, id eſt, hoc habuit, ſiue fecit. Et iſtum modum accipit Hieron. Et non eſt iam conueniens ſicut modus, quem accipit Auguſ. Et tamen verum eſt, ꝙ dicit Hieronymus, non tamen de neceſſitate, ſed de perfectione. Chriſtus autē loquebatur de eo, quod tenebamur facere ad euitandum peccatum mortale, vel aliqua magna inconuenientia: ideo intelligitur de iniuriā paſſo, qui habet aliqd contra iniuriatorem. Sic dicit Auguſt. in libro de ſermone Domini in monte. Tunc enim ipſe habet aduerſus nos, ſi nos eum in aliquo læſimus. Nam nos aduerſus illum habemus, ſi nos in aliquo læſerit, vbi non eſt opus pergere ad reconciliationem. Non n. veniam poſtulabis ab eo, qui tibi fecit Iniuriam, ſed B tātum dimittas, ſicut dimitti à Domino cupis, quod ipſe commiſeris. Ecce manifeſtè apparet, quòd iniuriam paſſus non tenetur reconciliationem petere. Si autem velit petere, eſt magna perfectio. Sic dicit Chryſoſt. ſi autem ille te læſit, & prius rogaueris, magnam habebis mercedem. Hoc autem eſt non propter ſeipſum, quia qui iniuriam ſuſcepit reconciliari non indiget, quia proximo nihil debet. Etiam in corde ſuo ſecurus eſt, cum poſſit eſſe ſine peccato, ēt non petēdo reconciliationem, ſed hoc facit propter proximum, quia ille eſt extra charitatem, quando reconciliationem non petit, cum teneatur eam petere. Et ſic, qui petit reconciliationem ab iniuriatore, lucratur animam illius. Qui facit eum reduci ad C charitatem, qui aliàs ad eam non reduceretur, vt dicit Chryſoſt. in quadam Homilia.

Quare iubetur fieri reconciliatio, & quomodo pertineat iſtud ad præcedentia. Quæſtio CLXI.

QVAERITVR, quare iubetur fieri reconciliatio, & quomodo pertineat iſtud ad pręcedētia. Dicendum, quòd Chriſtus iuſſit fieri reconciliationem, vt opera noſtra bona non pereant: nam quando quis facit bona opera in mortali exiſtens, illa pereunt, quia non ſunt meritoria vitæ æternæ, vt dicetur inf. quæſt. 171. Chriſtus autem volebat, quòd omnia opera noſtra bona proficerent nobis ad augmē- D tum meriti: ideo poſuit ad hoc viam, ſcilicet, ꝙ recōciliemur fratribus. Et eſt iſtud remedium ſpeciale, q̃tum ad vnum cauſatum, ſ. quando quis peccauit cōtra alterum, & eſt in peccato quādiu non ſatisfacit, vel quandiu manet charitas perdita per peccatum commiſſum, & tunc requiritur reconciliatio, quia per illam redit charitas, quæ perierat. In alijs autem peccatis, in quibus non peccatur cōtra proximum, ſed contra ſolum Deum, non eſt reconciliatio faciēda, de qua hic dicitur: quia iſta ſolum fit ad hominē. Ideo in alijs peccatis ſolum requiritur, ꝙ homo recedat ab eis abijciendo ea à propoſito ſuo. Et ꝑ hoc incipiunt opera ſequentia eſſe meritoria tanquam facta in charitate, & ſic principaliter per iſtam recon- E ciliationē tollitur diſcordia, & inimicitia hominū. Deus autem exaudire eos non vult quandiu ſic manent. Ideo hortatur eos ad reconciliationem, vt iuſtè ipſos exaudire poſſit. Sic dicit Chryſ. ſuper Matt. Ecce à diſcordantibus Deus ſacrificiū accipere non vult. Hinc ergo perpendite quantum ſit malum diſcordię, ꝓꝑ quod illud abijcitˉ, per quod culpa relaxatur, id eſt, abijcitur ſacrificium, per quod Deus ſolet homini remittere peccatum. Et ſequitˉ: vide autē miſericordiam Dei, qñ vtilitates noſtras amplius aſpicit, q̃ ſuos honores. Plus enim diligit concordiam fidelium, quàm munera. Quandiu. n. fideles homines aliquam diſſenſionem habuerint, munus eorum nō ſuſcipitur, oratio non exauditur. Nemo enim inter

duos

duos inimicos poteſt eſſe fidelis amicus amborum.
Ideo Deus non vult eſſe amicus fidelium, quandiu
inter ſe fuerint inimici: hoc autem licet ſit præcipuè
ad tollendam inimicitiam, tamen interdũ eſt recon-
ciliatio, vbi non eſt inimicitia, ſed ſolum debitum,
quod tollit charitatem, vt dicet̃ inſ q 170. Cum aũt
dr̃, qũo pertinet iſtud ad præcedentia: dicendum, ꝙ
infertur ex illis quaſi correlarium. Nã præcipuè fit
reconciliatio ad tollendam inimicitiam cauſatam
per iniurias illatas. Et hoc fit præcipuè per iram, quia
ex ira, & odio, & inuidia homo nocet alteri. Maniſe
ſtiores autem iniuriæ fiunt per iram. Ideo cum dictũ
ſit ſupra de ira, quæ eſt in corde, & in voce, dicit̃ hic
de reconciliatione, ſcilicet, quia ex ira iniuriæ ſequũ-
tur, de quibus reconciliatio petenda eſt.

An iſtud, quod dicitur de reconciliatione, ſit præceptum, vel conſilium. Quæſtio CLXII.

QVAERITVR, an iſtud, quod dr̃ de reconci-
liatione ſit præceptum, vel conſilium. Dñt qui-
dam, ꝙ eſt præceptum, quia exire de peccato mor-
tali præceptum eſt, & tamen qui tenetur ad reconci
liationem petendam, quandiu illam non petit, ma-
net in peccato mortali: ergo præceptum eſt reconci
liari. Item nihil eſt, per quod Deus non exaudiat nos
niſi per peccatum mortale. Nam mortale peccatũ
diuidit inter hominem, & Deũ. Iſaiæ 59 Non eſt ab-
breuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat, nec ag-
grauata auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates
veſtræ diuiſerunt inter vos, & veſtrum Deum. Et ta-
men non petens reconciliationem non exauditur,
& ſacrificium eius non ſuſcipitur, vt dicit Chryſoſt.
ergo præceptum eſt de reconciliatione: quia pecca-
tum eſt non reconciliari.

Dicendum, ꝙ reconciliari proximo ſimpliciter
præceptum eſt, reconciliari tamen ei quando offeri
mus munera ad altare conſilium eſt. Primum patet,
quia illud, quod eſt de neceſſitate ſalutis pertinet ad
præcepta. Exire autem de peccato mortali eſt maxi-
mè neceſſarium, & tamen per recõciliationem exit
de peccato mortali ille, qui prius erat in odio fratet-
no, vel qui in aliquo erat ei debitor contra charita-
tẽ. Talis autem reconciliatio neceſſaria eſt: ideo ali-
quando recõciliari eſt neceſſarium, & ſub præcepto
cadit, ſicut dimittere aliquando peccatum mortale.
Secundum patet, ſcilicet, quia reconciliari fratri qñ
offerimus munus ad altare nõ eſt de neceſſitate: ideo
nõ cadit ſub præcepto, ſed ſolum proficit ad hoc, vt
opera noſtra Deo accepta ſint. Et iſto modo põt vo-
cari de neceſſitate, ſcilicet, ſub conditione ad hoc, ꝙ
opera noſtra ſint accepta, quæ nullo modo accepta-
buntur, niſi facta reconciliatione: & tñ aliàs non eſt
neceſſarium, nec eſt præceptum, quia tunc ſi quis of
ferret munus, & non reconciliaretur fratri, per hoc
peccaret mortaliter, quod falſum eſt. Nam ſolum
perdit mercedem ſuam, ſed non peccat. Quod patet
quia ſi peccaret iſte, qui non reconciliaretur fratri,
aut hoc eſſet, quia non reconciliari ei eſt peccatum,
vel quia nec reconciliari ei obligabatur. Primũ non
ſtat, quia tunc quocũque tempore peccaret homo,
qñ maneret in peccato mortali, quia non exibat de
illo. Et quia nulla pars temporis eſt, in qua homo de
peccato exire non poſſit, nulla pars temporis eſſet
poſtq̃ homo peccauit, in qua non ſemper peccaret,
ſi nõ exiret de peccato. Iſtud eſt inconueniens, quia
eſſent infinita peccata hoĩs, & neſciret homo quot
peccata haberet, & dormiẽdo homo peccaret, ideſt,
qñ dormiret, qa etiam tempore illo poterat exire de
peccato. Iſtud autẽ falſum eſt, quia poſtq̃ quis pecca-
F uit, ſiue per cõmiſſionẽ, ſiue per omiſſionem, vſque-
quo exeat de peccato, vel moriatur in illo, peccatũ
vnum eſt: manere tamẽ in illo maiori tempore, vel
minori aggrauat: quia eſt circunſtantia actus, & non
multiplicat actũ in numero, ſ. ꝙ per hoc, ꝙ quis ma-
net in peccato maiori tempore, plura peccata agere
dicatur, ſed ſolum illud vnũ eſt grauius, quàm aliàs,
ſcilicet, manendo pauco tempore in illo. Secũdum
etiam non ſtat, quia non eſt tp̃s determinatũ, in quo
homo debeat exire de peccato, qñ offert munus ad
altare: ideo non peccabit etiam ſi non reconcilietur
tunc. Item patet, quia ſi tunc non offerret munus,
non peccaret, etiam ſi pro ipſo tempore non recon-
ciliaretur: ergo ſi offerat munus, non peccabit: quia
G tũc bonum opus cauſaret in homine peccatum, qđ
non eſſet ſi non faceret illud bonũ opus. Et iſtud eſt
irrationabile, quia tunc melius eſſet non offerre mu
nus ad altare quàm offerre, quod eſt abſurdũ. Quia
ſic ceſſaret homo ab omni opere bono, quãdiu eſt in
mortali, & hoc eſt inconueniens: non ergo peccat, q
offert munus, & non reconciliatur, ſed ſolum per-
dit vtilitatem muneris, ita ꝙ non meretur vitã æter-
nam per illud, ſicut Chriſtus dixit ſeq c. de illis, q ora
bant, vel faciebant eleemoſynas, vt viderẽtur ab ho-
minibus. Nam vetuit Chriſtus hoc fieri. Et poſtea di
xit: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam,
i. pro bono opere, quod fecerũt non manet eis mer-
ces in futuro, ſed perdiderunt opus ſuum. Ita, qui of-
H fert munus ad altare, & non reconciliatur fratri ꝑ-
dit munus, & tamen non peccat offerẽdo, quia aliàs
melior eſſet cõditio ceſſantis ab omni opere bono.
Ideo dicendum, ꝙ non eſt præceptum reconciliari
fratri quando offerimus munera, ſed eſt conſilium,
quia Chriſtus voluit, ꝙ non expenderemus labores
noſtros in vacuum, quod tamen fieret ſi offerremus
munera nolentes reconciliari. Si tamen eſſet præce-
ptum de reconciliatione peccaret mortaliter offe-
rens munera, niſi prius reconciliaretur, ergo non eſt
præceptum: reconciliari tamen aliquando non præ-
finito tempore præceptum eſt, ſicut exire de pecca-
to non obligatur homo pro quocunq; tempore de-
terminato. exire tamen aliquãdo de peccato eſt ho-
I mo obligatus ſimpliciter.

An reconciliatio fratris fieri debeat ſolum, quando offerimus munera, vel etiam in alijs operibus. Quæſt. CLXIII.

QVAERITVR, an iſtud, quod dicitur hic de
reconciliatione debeat fieri ſolum, quando of-
ferimus munera, vel etiam in alijs operib⁹. Dicendũ,
ꝙ ante quæcunq; bona opera debet fieri reconcilia-
tio in eo, cui neceſſaria eſt. Ratio eſt, quia Chriſtus di-
xit illud hic, vt nos non perderemus fructũ operum
noſtrorũ faciendo illa ſine reconciliatione, & tñ præ
ter oblationẽ, q̃ eſt ad altare, ſũt multa alia opera bo
K na: ideo ad hoc, ꝙ illa fructuoſè fiant, oportet, ꝙ ho-
mo anteq̃ operet̃ reconciliet̃. Sic dicit Auguſ. lib. de
ſermone Dñi in mõte. Itaq; ſpiritualiter munus oẽ,
qđ offerimus Deo, ſiue doctrina, ſiue oratio vel qd-
quid aliud Deo acceptum eſſe nõ poteſt, niſi fide ful-
ciat̃, i. niſi fiat cum bona conſcientia, & charitate. Et
ſequit̃: Si ergo fratrẽ in aliquo læſimus pergendum
eſt ad reconciliationẽ. Et ſic innuit, ꝙ ſiue orare ſiue
prædicare, vel quodcunq; alterum bonum opus fa-
cere velimus, pergere debemus ad reconciliationẽ,
ſi fratrẽ offendimus. Poſuit tñ Chriſtus exẽplum in
vno bono opere loco oĩum, quia non poterat de ſin
gulis dicere particulatim, ꝙ tñ poneret potius exem
plum in hoc, q̃ in aliquo alio bono opere, fuit ꝓpter
multa. Primò, qa iſtud opus videbat̃ eſſe excellẽtius,

&

& magis priuilegiatū. Quia illa, q̃ ad cultum diuinū pertinent, maiorem fauorem habere debent, quàm quęcunq; alia. Oĩa aũt opera bona pp Deum ſunt, quia eius intuitu principaliter fiunt. Et tñ non ſunt ſolum pp Deum, cum ēt propter proximum fiãt, vt patet in eleemoſyna. Offerre aũt ſacrificium ad altare eſt pp Deum, & ēt eſt propter ipſum ſolum, qa ſoli ſibi ſacrificium offerẽ. Et in hoc ſibi ſpecialiter diuinus honor impendiẽ, quia ſacrificiũ nulli niſi Deo fit: ideo eſt iſtud opus priuilegiatum. Si igitur pp reconciliationem proximi iſtud opus ad tempus omittendum eſt, à fortiori quęcunque alia opera, quæ pp proximum eſſe poſſunt, vel pp Deum, & non tam directè omitti debent ad tempus pp proximi reconciliationem. Secũdò, quia iſtud opus erat maximè laudatum apud Iudęos. Nam phariſæi dicebant, ꝙ melius erat homini offerre quęcũq; velit in tẽplo Dñi, q̃ dare patri, & matri. Et tñ videbatur maximè neceſſitatis, & debiti: ideo putabant oblationem, q̃ fiebat Deo, eſſe maioris meriti, q̃ cætera bona. Hoc innuiẽ inf. 15. & Mar. 7. Si dixerit homo patri, aut matri, corbam, quod eſt donum, quodcunq; ex me eſt, tibi pderit, & vltra non dimittis eum quicq̃ facere patri ſuo, aut matri. Corbã in Hebræo ſignificat ſacrificium. Et eſt ſenſus, ꝙ patres exiſtẽtes in neceſſitate, aut paupertate peterent à filijs, & illi dicerent corbam, i. qđ tibi daturus eram magis volo dare in ſacrificium, & proficiet tibi, & mihi. Et ſic non permittebant phariſæi hoĩbus bene facere patri, aut matri, ſ. dicẽtes, ꝙ erat melius offerre ſacrificium, q̃ ſubuenire parentibus, diſtrahebant hoĩes à ſubuentione parentũ. Hoc autem Chriſtus improbat ibi. Iudæi tamen hoc opinabantur. Cum ergo maneret adhuc iſta opinio inter eos, cum Chriſtus nõdum illam improbaſſet, voluit ponere exemplum in opere, qđ reputabatur ſanctiſſimum, vt videaẽ, ꝙ ſi illud omittendum erat pp reconciliationem proximi ad tempus, à fortiori cætera opera, q̃ minora iudicabantur omittẽda eſſent. Tertiò, qa iſtud opus conueniebat valde in præſenti pp applicationem, q̃ Chriſtus facere volebat. Ipſe n. volebat innuere, ꝙ homo volẽs facere bonum opus ſcilicet, anteq̃ faceret qñcunque etiam ſi eſſet proximus operi recordareẽ ſe teneri ad recõciliationem, omittere debebat opus, & ire ad petendam reconciliationem. Iſtud aũt poterat magis in hoc opere explicari planè, q̃ in alijs, cum dicatur, ꝙ ſi volens munus ſuũ, & iam exiſtens apud altare recordaretur ibi de reconciliatione dimitteret ibi munus, & iret ad illam, & tñ non poterat eſſe quis magis propinquus operi, q̃ volens offerre, & iam exiſtens cum munere apud altare. Ideo iſtud exẽplum ſpecialiter poſuit, cum potuiſſet ponere de quolibet alio bono opere.

Quare dicitur, quòd relinquatur munus apud altare, & iret ad reconciliationem fratris, & poſtea munus offeratur.
Quæſtio CLXIIII.

QVAERITVR, quare dr̃ hic, ꝙ dimitteret munus ſuũ apud altare, & iret ad reconciliationẽ, & poſtea veniens offerret. Dicendum, ꝙ hoc dr̃, vt opus meritorium ſit. Nã ſi fieret ante reconciliationem, ēt ſi poſtea homo reconciliareẽ, non prodeſſet ei iſtud opus ad vitam æternã, quia in mortali factũ eſt, & talia opera nunq̃ reuiuiſcũt, vt diceẽ inf. q. 72. Si aũt reconciliatus fuerit anteq̃ offerat proficiet ad meritum. Aliquis dicet, ꝙ nõ ſtat, quia actus accipit mereri, vel demereri ab ipſa intentione, & nõ ab exteriori opere, quia ēt in moralib. actus virtutis magis eſt in voluntate, q̃ in opere exteriori: ideo virtus dr̃ eſſe habitus electiuus, 2. Eth. & nõ habitus operatiuꝰ,

A vel executiuus. Et tñ iſte, qui ad offerendũ venit intẽtionem operis habuit anteq̃ veniret in templum, & antequam recõcilietur: ergo recõciliatio ſubſequẽs non proderit, quia non poterit actum præcedentem facere meritorium eſſe. Sicut qui dolet de peccato mortali non reſtituitur per hoc ſibi, vt actus boni, quos fecit dum erat in peccato mortali, proficiant ſibi ad vitam æternam.

Dicendum, ꝙ reconciliatio non poteſt reformare actus pręcedẽtes, vt ſint meritorij, ſi, aliàs non erãt meritorij, & tñ ſi fiat reconciliatio, erit iſte actus offerendi meritorius, quia totus integer manet, ſ. intẽtio, & executio, cũ poſt reconciliationẽ ſit voluntas
B offerendi, & ipſa realis oblatio. Cum autem dr̃ de voluntate præcedenti, dicendũ, ꝙ illa ſi fuiſſet in peccato mortali nõ poterat reformari, vt eſſet meritoria ꝑ reconciliationẽ iſtam, ſed manebat poſt recõciliationem actus integer, ſ. intentio, & executio. Ideo ꝑ hoc iſta oblatio eſſet nunc meritoria ꝑ bonam intentionem tunc habitam, qñ homo erat ſine peccato mortali. Intentio aũt illa, q̃ præceſſit reconciliationem nõ eſſet meritoria, qa tñ poſt reconciliationem erat iterum intentio de offerendo, manebat ipſa oblatio, q̃ fieret meritoriè. Et tñ in caſu præſenti ēt illa voluntas de offerendo non priuatur merito, quia illa fuit anteq̃ homo recordareẽ, ꝙ frater ſuus habebat aliquid contra eum. Et tunc erat ex bono aĩo ſi-
C ne conſcientia criminis: ideo erat meritoria intẽtio, ac ſi nihil haberet, de quo reconciliari tenereẽ. Sicut qui obliuiſcitur peccatorum ſuorum, & ob hoc nõ confitetur. Nam ſi agẽs quantum põt non recordaẽ remiſſa ſunt ei, ac ſi cõfeſſus eſſet illa: dũ tamen confiteatur culpam ſuã, ſ. ꝙ ex negligentia. vel dilatione cõfeſſionis incidit in obliuionem Si aũt poſtq̃ recordaretur de iniuria illata fratri, & anteq̃ proponeret ire ad reconciliationem faceret aliquid de pertinentibus ad oblationem, ſ. accipere munus, & ire ad templũ ille totus labor peribat, quia nõ erat meritorius. Si tñ illico, vt recordatus eſt propoſuit reconciliari, ēt ſi fecerit aliqua diſpoſitiua ad obligationem anteq̃ reconciliareẽ, oĩa illa ſunt meritoria: dũ tñ recon-
D cilietur ante oblationem, quia iam ex propoſito cõſtituitur iſte in bono ſtatu. Si tñ proponens reconciliari non poſſit immediatè hoc facere, & velit prius offerre, q̃ reconciliari, non prodeſt ei oblatio. Nã debuerat dimittere munus ad ire ad recõciliationem. Aliàs autem non diceretur hic, ꝙ dimittaẽ munus ante altare, & eatur ad reconciliationem, ſed diceretur, quòd proponeret reconciliari, & offerret munus, & poſtea reconciliaretur.

Qualiter agenda ſit iſta reconciliatio. Quæſt. CLXV.

QVAERITVR de iſta reconciliatione qualiter agẽda ſit. Aliqui dñt, ꝙ ſufficit facere illam
E in corde, ſ. ꝙ qui recordatus fuerit ꝓximũ aliquid habere aduerſus ſe doleat de hoc, & ſic recõciliatus eſt, & põt offerre munus Sic vr̃ dicere Augu. libr. de ſermone Dñi in mõte. ſ. Ideo prorſus intra ad ſpiritualia refugere cogimur. Itaq; ſpiritualiter fidẽ accipere poſſumus, munus oẽ, quod offerimus Deo acceptũ eſſe non põt, niſi fide fulciaẽ. Si ergo fratrem in aliquo læſimus pergendum eſt ad recõciliationem, non pedib corporis, ſed motibus animi. Et ſic ſpiritualiter faciẽdum eſt hoc, & nõ ibimus realiter ad petendũ reconciliari proximo. Dicendum, ꝙ iſta recõciliatio realiter facienda eſt, & vocaliter petẽda, niſi impoſſibilitas obſtet, vt dicetur ſeq. q. Nam Chriſtus realiter illã fieri iuſſit, cũ dixit munus relinquẽdum eſſe apud altare, & eundũ ad recõciliationẽ, & tunc

recon-

reconciliatus veniens offeret munus. Iſta aũt mani-
feſtè debēt intelligi de exteriori reconciliatione, niſi
quis inuerecũdè proteruire velit dicendo, quòd in-
telligatur ſpiritualiter. Item in peccato, quod com-
mittitur contra Deum, ſolum ſufficit recõciliari in
ſolo animo, eo quòd ad Deum non pertingimus ni-
ſi per ſolam cognitionem, & amorem: foris autem
eum non videmus, vt cum de recõciliationem allo-
qui poſſimus. In peccato autem, quod contra proxi
mum cõmittitur, cum non offendatur ſolus Deus,
oportet, non ſolũ Deo in mente reconciliari, ſed ẽt
proximo. Et tamen proximo non poteſt recõciliari
quis per ſolum animum, quia nemo intelligit, quæ
ſunt in animo alicuius, niſi ipſe, & Deus, 1. Corint. 2.
Quis enim ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus ho-
minis, qui eſt in eo: ergo requiritur expreſſio in vo-
ce, vt per hoc conſtet de intentione.

Item patet, quia reconciliatio debet fieri corre-
ſpondens offenſæ. Sed aliqñ proximum lædimus
verbo, & aliqñ opere, ideo nõ ſufficit, ꝙ fiat reconci-
liatio ꝑ ſolum animũ. Item patet, qa principale, per
qđ fit reconciliatio, eſt, vt proximi reducant̃ ad mu-
tuam charitatem, & ceſſet inter eos diſcordia, & ini-
micitia. Sic innuit Hilarius dicẽs: Recõciliata aũt hu
mana pace reuerti in diuina iubet in charitatẽ Dei
de hoĩum charitate trãſituros. Sic ẽt dicit Chryſ. ſup
Matth. ꝙ Deus diligit plus concordiã fidelium, q̃ mu
nera. Quandiu n. fideles diſſenſionẽ aliquam habẽt,
munus eorum non ſuſcipit̃, & oĩo non exauditur.
Et tñ nõ poteſt fieri reformatio pacis, aut charitatis
perditæ inter proximos, niſi mutuo ſibi exponãt vo
luntatem, ſ. ꝙ in alterum amorẽ redire velint: ergo
verbo debet reconciliatio fieri. Et ſic qui læſit alium
tenet̃ ad eũ ire, & reconciliationem petere. Dicẽdũ
igr̃, ꝙ reconciliatio nõ ſufficit, ſi fiat ſemper ſolo aĩo.
Conſiderandum tñ, ꝙ reconciliatio cũ proximo fie-
ri debet ſup ea re, in qua quis proximũ offendit, aut
offendere voluit, vel charitatẽ cum eo mutuam per-
didit. Hoc aũt fit aliqñ in reb exterioribꝰ, aliqñ in ſo
lo aĩo, non procedente cogitatione ad effectum, nec
ad verbum, nec ad aliquod ſignũ. Vt ſi quis incœpit
odiſſe proximum, deſiderãdo ei malũ euenire, vel ꝑ-
ponendo ei nocere. Et ſi iſta cogitatio amplius non
ꝓcedat, in ſolo aĩo manere dr̃. Et tñ charitas ad ꝓxi-
mũ iam perdita eſt. Neceſſaria eſt igitur recõciliatio,
cum reconciliatio fiat ad reformandũ pacem, & cha
ritatem, quæ hic perierant, quia tñ hoc omnino oc-
cultum eſt, reconciliatio debet eſſe in ſolo aĩo, ꝑ quã
homo directè reconciliat̃ Deo, quẽ ita offendit ma-
nifeſtè, ſicut ſi exterius prodiſſet cogitatio. Etiam ꝑ
iſtam reconciliationem ẽt proximo dr̃ reconciliari.
Nã ſoli Deo fieret reconciliatio, ſi ſolum Deũ offen-
diſſemus, & tñ ẽt proximum offendere parabamus:
ideo ẽt proximo recõciliatio facienda eſt, ſed qa ꝓxi
mus nõ nouit, nec noſcere potuit malũ, quod ei para
bat̃, ſoli Deo, q illud nouit, recõciliatio loco ſui, & lo
co ꝓximi facieñda eſt. Ipſe nanq; realiter offenſus eſt,
ꝓximus aũt & ſi nõ offenſus eſt: offendit tñ parabat̃.
Si aũt offenſio, vel debitũ ſit exterius, aut erit in vo-
ce, aut in rebꝰ. Si in voce, neceſſe eſt, ꝙ ꝑ vocem fiat
reconciliatio, petẽdo reconciliationẽ. Si aũt in rebꝰ
debet fieri recõciliatio in voce petendo illã, promit
tẽdo realiter ſatisfacere, vt iuſtũ fuerit, vel poſſibile.
Sic dicit Chryſ. ſuper Matt. Qualis aũt p̃ceſſit offen-
ſio, talis debet ſequi recõciliatio. Si cogitatu offendi-
ſti, cogitatu reconciliare, ſi verbis offendiſti, verbis re
cõciliare, ſi operibꝰ offendiſti, operibus reconciliare.
Oẽ. n. peccatum, quo modo cõmittit̃, eodẽ modo &
de ipſo pœnitentia agit̃. Hoc cõſonat regulæ iuris. ſ.
oĩs res ꝑ quaſcũq; cauſas naſcit̃, per eaſdem diſſoluit̃

F extra de reg. iur. c. oĩs. Nõ ergò ſufficit in oĩ caſu fieri
reconciliationem per ſolum animũ. Ad auctoritatẽ
Aug. dicendum, ꝙ Aug non voluit, ꝙ in omni caſu
ſufficeret reconciliationem fieri animi motibus, ſed
ſolum quando non erat poſſibile, vel erat difficilè re-
curri ad proximum offenſum, vt patet in eadem au
ctoritate. Nam cum dicitur: pedibus corporis, ſed
motibus animi, ſequitur: Ita enim & ſi præſens ſit,
poterit eum non ſimulato animo linire, veniam po
ſtulando, atque inde veniẽs ad id, quod agere cœ-
perat munus offerat.

An interim, quòd offerre volens munus iret ad reconciliandum fratrem, ſacerdotes poſſent accipere illud, & offerre.

G *Quæſtio* CLXVI.

QVAERITVR, quia dicitur in litera, ꝙ iret,
& reconciliaretur fratri, qui memor erat of-
fenſæ relicto munere apud altare, & poſtea veni-
ret, & offerret illud, an interim ſacerdotes pote-
rant accipere munus relictum apud altare, & vti eo
iure ſuo. Aliquis dicet, quòd ſic, quia ea, quę por-
tantur in templum, ad hoc portantur, vt Domino
offerantur. Cum ergo ibi relicta fuerint, videtur
qđ ſacerdotibus liceat applicare munera illa ad fi-
nem, ad quem ſunt. Dicendũ, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ ali-
quod donum relinquebatur circa altare, non cõſta-
bat pertinere ad ius ſacerdotum, vel ad cultum Dei,
H quia munus ſolum tranſibat in Dei cultum, ſm ꝙ of-
ferebatur, quia per iſtam traditionem offerens deſi-
nebat eſſe Dñs, & tranſibat ius in tẽplum, vel ſacer-
dotes, aut diuinum cultum. Prius autem, q̃ offerre-
tur munus, cum offerens nondum deſineret eſſe Do
minus, quia nondum tradebat rem, non poterat res
trãſire in ius ſacerdotum, vel cultus Dñi. Et ſic licet
dimitteretur munus circa altare, non licebat ſacer-
dotibꝰ accipere illud ad vſus ſuos, vel cultus Dei. Et
patet hoc, quia Chriſtus dicit hic, ꝙ dimitterent mu
nus apud altare, & poſtea redeuntes offerrent. Si ta-
mẽ liceret ſacerdotibus accipere munera ſic relicta,
acciperent ea immediatè, quia nihil ex negligentia
dimitterẽt de eo, qđ ad vtilitates prouenire poterat,
I cum potius interdum ſacerdotes violẽter agunt cõ-
tra offerentes, accipientes plus, quã eis competat, vel
prius quàm competat. Sic patet de duobus ſacerdo-
tibus filijs Heli, qui in templo Domini in Silo mitte
bãt puerum ad omnes offerẽtes hoſtiam pacificam,
dum coquerentur carnes, habebatque puer fuſcinu
lam tridẽtem in manu, & mittebat in caldariam, &
quidquid leuaret fuſcinula, tollebat ſibi ſacerdos, pri
mo Reg 2. Dr̃ etiam, ꝙ antequam adolerẽt adipem
veniebat puer ſacerdotis, & dicebat immolanti: Da
mihi carnem, vt coquam ſacerdoti. Non. n. accipiã
à te carnem coctam, ſed crudam. Dicebatq; illi im-
molans. Incẽdatur primum hodie adeps iuxta mo-
rem, & tolletur quantuncũque deſiderat anima tua,
K & dicebat puer ſacerdotis: nũc enim dabis, alioquin
tollam vi. Et ſic peccabant iſti ſacerdotes in duobꝰ:
primò, quia accipiebant plus, quàm eis competebat,
quia de hoſtijs pacificis habebat ſacerdos ſolum pe-
ctuſculum, & armum dextrum: Leuitic. 7. iſti autem
tollebant quidquid leuaret fuſcinula de caldaria.
Secundò, quia conſuetudo erat, quòd ſacerdos reci-
peret carnem poſtquam coqueretur, & volebat eã
prius recipere. Et in hoc rurſus erat duplex peccatũ.
primum, quia cum deberent ſuſcipere carnem co-
ctam ab offerentibus, volebant eam recipere crudã,
vt ipſi poſſint veſci ea delectabilius aſſando, vel fa-
ciendo alios modos cibi de ea. Vnde dicebat puer ſa
cerdotis, non accipiam à te carnem coctam, ſed cru-
dam.

dam. Secundo, quia conſuetudo erat, vt prius cremarentur adipes, quàm ſacerdotes, vel offerentes comederent de carnibus ſacrificijs. Vnde offerens dicebat puero ſacerdotis: incendatur primum hodiè iuxta morem adeps, deinde tolle quantum deſiderat anima tua. Nunquam ergo ſacerdotes ex negligentia omitterent aliquid de eo, quod poterat eis prouenire, ſed potius ex ſuperabundanti diligentia violenter raperent ab offerentibus. Si igitur munera relicta apud altare eo ipſo ad ſacerdotes, vel ad ius tēpli pertinerent illico ea raperent, & nō inuenirent illa, qui offerre vellent de reconciliatione redeuntes. Et tñ Chriſtus innuit, ꝙ illa inueniēt, cum dicat, ꝙ poſtea redeūtes offerrent munera ſua: ergo non pertinebant ad ſacerdotes, eo ipſo, ꝙ relinquebantur apud altare. Itē patet, quia ēt ſi ſacerdotes vellēt munera accipere, neſcirent ad quē vſum illa pertinere deberent. Nam animalia, quæ cōmuniter offerebantur ad altare, poterant offerri in holocauſtum, vel in hoſtiam pacificam, aut pro peccato, & erant diuerſę ceremonię iſtorum ſacrificiorū. Leui. 1. & 3. & 4. & diuerſa iura pertinebant de iſtis ſacrificijs ad ſacerdotes, & ad Deū, vt innuitur Leui. 5 & 8. & 7. Hoc autem pendebat ex mente offerentis, quod genus ſacrificij inde fieri vellet: ideo ſacerdotes non poterant accipere munera relicta apud altare quouſque offerens illa realiter traderet. Alia etiam cauſa erat, quia iſta abſentia offerentis non erat diuturna, vt dicetur ſequenti quæſtione, ita vt dubitari poſſet de munere offerendo, vel ſacerdotes illud accipere vellent antequam ſibi traderetur.

De oblatione eccleſiæ relicta q̃ dicet.

Nunc autem ſecus videtur in obligationibus, q̃ feruntur in eccleſiam: quia iſtę communiter ſunt magis determinatę, de quibus dubitari nō poſſit ad quem vſum ſint: quia nunc non ſunt diuerſa genera ſacrificiorum, ſicut in veteri teſtamento, ſed omnia, quæ portantur ad offerendum in Eccleſiā portantur pro miniſtris Eccleſiæ: ideo etiam ſi non offerantur: dumtamen relinquantur, accipientur tāquam realiter oblata ſint. Et hoc verum eſt in abſentia offerentium. quia in præſentia offerentis accipere non licet, nec petere quouſque ille tradat tanquam iam debitam oblationem. Quia etiam ſi qs portauerit oblationem ad Eccleſiam non cogitur relinquere ibi, ſed poteſt reducere in domum: maximè, quia aliqua ſunt, quæ interdum offerri ſolent: & interdum in domum reduci, ſicut candelæ. Etiam debet obſeruari, ꝙ res illa, quæ offerri poteſt, & relicta inuenitur, ſit talis, quæ communiter ſolet ferri in Eccleſiam ad offerendum, & rarò ad aliqd aliud, ſicut eſt panis, & vinum, & candelę. Secus autem ſi quis pecuniam in Eccleſia dimiſerit, ſiue multam, ſiue paucam, quia pecunia non ſolet ferri ſemper ad Eccleſiam ad offerendum, ſed ſępe ad alium vſum. Ideo etiam ſi miniſtri Eccleſię inueniant pecuniam paucam, aut multam relictam in Eccleſia, non licet eis accipere illam ad vſus ſuos, licet fortè ad hoc portata fuiſſet, vt offerretur, cum hoc eis non conſtet. Si autem relinquantur ea, quæ communiter offerri ſolent, vt panis, & vinum, veriſimiliter præſumendum eſt, quòd animo offerendi relicta ſunt: ideo accipi poſſunt de miniſtris ad vſus ſuos.

An iſta reconciliatio facienda ſit omni tempore, & in omni caſu. Quæſtio CLXVII.

QVAERITVR, an reconciliatio iſta faciēda ſit omni tempore, & in omni caſu. Aliquis di- A cet, quòd ſic, quia Chriſtus generalem regulam tradit: maximè, quia cauſa videtur eſſe generalis, ſcilicet, vt homo faciat bona ſua ſine peccato mortali, & tamen, ſi non reconciliatur videtur eſſe in peccato.

Dicendum, ꝙ intelligitur hoc, qñ haberi poteſt proximus, cui offenſa facta eſt. Nam ſi ſit diſtans in alia regione, non oportet hoc fieri: immo non eſt poſſibile, quia Chriſtus dixit hic, ꝙ relinquat munus apud altare, & vadat, & recōcilietur, & rediens offerat munus, & tamē ſi in alia regione eſt hoc fieri non poteſt. Etiam ſi ſit in eadem vrbe, & tamen oporteret immorari circa petendam reconciliationem non oportet relinqui munus, ſed tunc ſolum B proponet homo reconciliari, quàm citius habuerit opportunitatem, & hoc ſufficit ad hoc, ꝙ ſine peccato, & acceptabiliter offerat Deo munus ſuum. Sic enim dicit Auguſtinus libro de Sermone Domini in monte. Si autem id, quod hic dicitur accipiatur ad literam, fortaſſe aliquis credat ita fieri oportere, ſi frater ſit præſens. Non enim diutius differri poteſt, cum munus tuum relinquere ante altare iubearis. Et ſic vult Auguſtinus intelligi hoc, quando proximus offenſus eſt, & offerens poteſt eum videre, ſcilicet in eodem templo, vel Eccleſia: ita vt facile ſit veniam peti. Si autem extra Eccleſiam ſit etiam in eadem vrbe, non oportet pro tunc illum quæri pro reconciliatione. Nam alias ſeque- C retur magna abſurditas, ſed in animo reconciliationis propoſitum erit. Sic dicit Auguſt. ibidem. Si verò, quod fieri poteſt de abſente, & trans mare conſtituto aliquid tale in mente veniat abſurdum eſt credere ante altare munus relinquendum, quod poſt terras, & maria pererrata Deo offeras. Et ideo prorſus intra ad ſpiritualia refugere cogimur, vt qđ dictum eſt ſine abſurditate poſſit intelligi. Et exponit ibi ſpecialiter dicens. Altare itaque ſpiritualiter fidē accipere poſſumus. Munus .n. quod offerimus Deo, ſiue doctrina, ſiue oratio, vel quidquid aliud Deo acceptum eſſe nō poteſt, niſi fide fulciatur. Si ergo fratrem in aliquo lęſimus, pergendum eſt ad reconciliationem non pedibus corporis, ſed motibus D animi, vt te humili affectu proſternas fratri in conſpectu eius, cui munus oblaturus es. Ita .n. ſi pręſens ſit, poteris eum non ſimulato animo linire, veniam poſtulando, & inde veniens .i. intentionē reuocans ad id, quod inceperas, offeres munus tuum. Sed dicetur: quid, ſi aliquis ex negligentia, vel iniquitate, quando potuit, noluit fratri reconciliari, & poſtea volens offerre non habeat eum præſentē ad reconciliationem, an ſufficiat propoſitum de reconciliādo? Aliquis dicet, ꝙ nō: quia ille fuit in culpa, vel in dolo: ideo imputabitur ſibi id, qđ inde ſequitur, & ſic non fiet remiſſio nunc, cum potuerit prius recōciliari, & noluerit.

Dicendum, quòd ſecundum iura humana noce- E ret iſta negligentia, vel dolus ad hoc, quòd homo non ſatisfaceret proximo: etiam ſi ſatisfacere vellet: quia facultatem ſatisfaciendi, ideſt, locum & tēpus ſua culpa perdidit. Secus autem eſt reſpectu Dei, quia nulla iniquitas, vel culpa tam grauis eſſe poteſt, quæ per voluntariam contritionem nō tollatur. Ideo ſicut ipſum peccatum principale, ſcilicet, offenſionem proximi Deus remittit per contritionem, ita etiam remittit negligentiam de reconciliando ei, ſi aliquando doleamus, quòd ei reconciliari neglexímus. Ratio diuerſitatis inter iudicium humanū, & diuinum eſt, quia per ius humanū ſolū attēditur rigor, ita ꝙ ſemper tenetur qs alteri quouſq; ęqualiter ſoluerit dānū, vel iniuriā illatā. In iu-

dicio autem Dei fit nunc remiſſio per Dei benigni-
tatem: ideo nulla culpa, vel negligentia poteſt eſſe
tam magna, ꝙ impediat hominem conſequi remiſ
ſionem à Deo, quando petiuerit. Verum eſt tamen,
ꝙ ſi quis ex negligentia, vel iniquitate omiſerit re-
conciliari fratri, ēt de hoc punietur in iudicio Dei
ſufficienter, & tamen remiſſio peccati quantum ad
maculam non impedirut per hoc. Sicut fit in pœni
tentia, vbi omnia peccata remittuntur, & tamē ma
net homini reatus ad pœnā purgatoriā, vel tpalem.

An iſta reconciliatio obliget omnes homines, & quantum ad offenſam factam omni homini. *Queſt. CLXVIII.*

QVAERITVR, an iſta reconciliatio obliget
omnes homines, & quantum ad offenſam il-
latam cuicunque homini.

Dicendum, quòd qui offenſam intulit obligatur
iſtam reconciliationem petere quātum ad omnes
illos, qui vocantur fratres, cum dicatur hic: ſi recor-
datus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduer-
ſum te, & tamen omnes homines vocantur fratres:
ergo ad omnes homines debemus reconciliationē
quærere. Patet hoc, quia licet frater, & proximus
ſint nomina cognationis ſignantia ſanguinis ꝓpin-
quitatem: tamen ex modo loquendi ſcripturę ex-
tenduntur ad omnes homines. Nam proximi om-
nes dicuntur quicunq; in naturali ratione nobiſcū
participant. Vnde non ſolum homines, ſed etiam
angeli boni proximi noſtri dicuntur. Dęmones au-
tem, & homines damnati, licet proximi dici poſſint
ſecundum naturam, tamen charitas, quæ ad proxi
mum eſt, eis non debetur, quia non poſſunt partici
pare in illo bono, ad quod homo ex charitate dili-
gendus eſt. De hoc Auguſt. lib. de Doctrina Chriſtia
na, & Magiſter tertio Sen. diſt 28. Ita de fratre dicē-
dum eſt, ꝙ omnes homines vocantur fratres, ſicut
dixit Chriſtus infra 23. Omnes vos fratres eſtis, & pa
trem nolite vocare vobis ſuper terram, ergo ad om
nes homines reconciliatio extenditur. Item patet:
quia reconciliatio fit, vt charitas, & pax quæ inter
proximos perierant per recōciliationem reformē-
tur, vt innuit Hilarius, & Chryſoſt. ſuper Matth. er-
go ad omnes illos, cum quibus charitas haberi po-
teſt, & perdi, reconciliatio quærenda eſt. Charitas ta
men ad omnes homines habēda eſt, quādiu viuūt,
ſiue ſint mali, ſiue boni, ſiue fideles, ſiue infideles: qa
omnes ſunt in potentia ad participandum diuino
bono, ad quod homo ex charitate diligendus eſt,
vt ait Auguſtinus, & Magiſter, vbi ſupra: ergo ad om
nem hominem poteſt haberi charitas, & perdi. Et
ſic quemcunque offenderimus cū per offenſam pe-
reat charitas, placare tenebimur reconciliationem
petendo. Vnde etiam ſi quis infideles exoſos nomi-
ni Chriſtiano offenderit eis tenebitur reconciliare:
quia ad eos tenetur ſeruare charitatem, quæ per of
fenſam perijt. Et non ſolum tenemur ſeruare chari
tatem ex affectu ad infideles, ſcilicet, deſiderando, ꝙ
conuertantur ad Dominum, vt ſaluentur, ſed etiā
in effectu, ſcilicet, realiter ſubueniendo eis in neceſ-
ſitatibus: ſaltem in extremis: licet magis in hoc fide
libus; quàm infidelibus ſuccurrēdum ſit, ſicut dixit
Apoſtolus. Dum tempus habemus operemur bo-
num ad omnes, maximè ad domeſticos fidei, idest,
ad Chriſtianos, qui morantur in fide. ad Galat. 6.

Item patet, quia reconciliatio fit ex quodam de-
bito, ſcilicet, quia quis aliū iniuſtè lęſit: ergo ad om
nem illum, quem lędere poſſumus iniuſtè reconci-
liatio eſt neceſſaria. Patet, quia qui lęſerit aliū, ſem-
per ei tenetur quouſque ſatisfecerit, & tamen recō-
F ciliatio eſt quædam pars ſatisfactionis, ideo ſub de-
bito cadit, & ſic ſoluēda eſt, quia Apoſtolus ad Ro.
13. admonet conandū eſſe ad ſoluendum omne de-
bitum, ita ꝙ nullum debitū nobis maneat, niſi cha-
ritatis, quod nunquam tolli poteſt dicens. Nemini
quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. i. om-
nia alia debita cito conamini ſoluere, vt nō maneā-
tis obligati, niſi in debito diligendi, quia iſtud eſt ꝑ-
petuum, & ſoluendo nunquam tollitur. Poſſumus
tn̄ tam fidelibus, quā infidelibus iniuriam facere, ſi-
ue agendo contra legem naturalem, quæ omnibus
communis eſt in præiudicium eorum, ſiue agendo
contra legem politicam, in qua nobiſcum interdū
communicant, vt quia ſunt partes eiuſdem politię:
G ergo tenebimur illis reconciliari, quando eos lęſe-
rimus. Sed obijcietur, ꝙ reconciliatio, vt ſupra di-
ctum eſt fit ad reintegrandā charitatem; quæ perie-
rat per offenſam, & tamen infideles nō poſſunt ha-
bere nobiſcum mutuam charitatem quantūcunq;
nobis benigni videantur, quia charitas eadem eſt, ꝑ
quam Deus & proximus diliguntur, & qui in chari
tate eſt, eſt dignus vita ęterna. Infidelis tamen ad eā
nunquam poterit peruenire: ergo non poteſt infide
lis habere charitatem. Dicendum, ꝙ licet infidelis
charitatem nō habeat ad aliquem: nec ad ſeipſum
tamen nos ad ipſum charitatem habere debemus,
quia poteſt participare nobiſcum in beatitudine. Si
ergo nos lęſerimus eum, cum per hoc pereat chari-
H tas, quā ad eum habere debemus, obligamur iſtam
reintegrare. Quod autem ex parte eius eſſe non poſ
ſit: nihil ad nos: quia ſatis nobis eſt, vt nos ſoluamus
debita noſtra: quia ſicut obligamur eum diligerē
ex charitate, licet ipſe ad nos charitatem non poſ-
ſit habere, ita obligamur ſemper habere charitatē
ad eum, ſed non poteſt haberi poſtquam ſemel pe-
rijt per offenſam, niſi per reconciliationē: ergo tene
mur infideli reconciliari, quem lęſimus. Aliter pōt
dici, ꝙ ſicut reintegratio charitatis eſt quædam cau
ſa reconciliationis, ita ēt cōſeruatio iuſtitiæ, vel de-
bitū iuſtitię. Quia ſicut ex iuſtitia obligatur quis nē
minē lędere, ita & obligaī ei, quē lęſerit ſatisfacere
in offenſis: tn̄ non fit ſatisfactio ſine quadam recon
I ciliatione, ideo tenemur ad reconciliationem, ſcili-
cet, vt offendens dicat fideli, vel infideli offenſo, ꝙ
ipſe offendit eum, & quòd veniam petit paratus ꝑ-
ſto ſatisfacere in eo, in quo lęſit. Ad iuſtitiam au-
tem mutuam tenendam obligantur omnes homi-
nes, cum omnes ſaltem communicent in lege na-
turali, ideo, qui ſecundum illam offenderit alterū:
tenebitur ad ſatisfactionem, & iſta eſt recōciliatio,
ſiue reconciliatio eſt pars eius. Sed dicetur: nunquid
debet quis reconciliari hoſti? Dicendum, ꝙ nemi-
ni Chriſtiano licet propriè habere inimicum. Nam
inimicus eſt, cui malum volumus: non licet tamen
velle alicui malum, cum teneamur omnes ex chari
tate diligere: vnde licet aliquis malus ſit, & ꝑſequa-
K tur nos, non licet nobis odiſſe illum, ſed peccata il- *Rñdetur*
lius poſſumus deteſtari, & illius correctionem ama *inſtantiæ.*
re tenemur, & ſalutem ęternam ei optare. Sicut di-
cit Leo Papa Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, & ha-
betur in Dec. diſt 86. c. odio, ſcilicet. Odio habean-
tur peccata, non homines. Dicimur tamen largè
habere inimicos, ſcilicet, quia illi nos verè oderūt,
vel quia nos iuſtè illis mala quædam optare poſſu-
mus. non quidem ęterna, ſed temporalia. Et iſta nō
quidem inquantum ſunt mala illius, ſed inquantū
ſunt iuſta, & nobis neceſſaria. Sicut ſi quis iniuſtè ve
lit nos perſequi ad mortē, nec velit deſiſtere ab hoc
deſiderio licitè poſſumus ei velle malum, ne poſſit
nobis malum inferre, quod optat.

Et tunc dicendum de inimicis, quòd ſi ſint inimici, contra quos iuſtam cauſam pugnandi habemus: non tenemur eis recõciliari, ita vt deſiſtamus à malo, quod eis inferre volumus: quia illud iuſtè optamus. Reconciliatio tamen non eſt, niſi quando quis alium iniuſtè læſerit: qui tamen iuſtam cauſam pugnandi habet, iuſtè nocet: ideo non tenetur reconciliari ei, cui nocet: ita vt per hoc à nocumento deſiſtat. Si tamen loquamur de inimico, quem iniuſtè lędimus, tenemur ei ad reconciliationẽ: ſicut tenemur ad ſatisfactionem, licet quanto aliqui inter ſe minus communicant: eſt reconciliatio minus neceſſaria: ideo generale eſt, quod quencunque poſſumus offendere tenemur ad ipſum reconciliationẽ habere. Si quęratur an quilibet teneatur ad petẽdum iſtam reconciliationem.

Dicendum, quòd ſicut ad quenlibet, cui nocemus iniuſtè tenemur ad reconciliationem petendam, ita quicunque alteri poteſt iniuſtè nocere, tenetur ſibi ad reconciliationem petendam. Et quia nemo eſt, qui nocere non poſſit: nemo eſt, qui non poſſit teneri ad reconciliationem aliquãdo, & iſtud maximè eſt inter ęquales, vel inter minores ad maiores. Prælati autem, & Domini, ad quos pertinet ex officio corrigere aliquos, licet corrigendo eos offendant, ſcilicet, quia ſupra iuſtum eos puniunt, nõ tenentur petere veniam ab eis, ſed à ſolo Deo veniam petent, ne per hoc, quòd à ſubditis veniam petunt, apud eos contemnantur, & ſic diſciplinę rigor pereat. Vt dicit Auguſtinus de Vita clericorũ, & habetur 86 diſt. capit. Quando neceſſitas, ſcilicet. Quando neceſſitas diſciplinę moribus coercẽdis dicere vos dura verba compellit, ſi etiam vós ipſi modum exceſſiſſe ſentitis, nõ à vobis exigitur, vt à ſubditis veniam poſtuletis, ne apud eos, quos oportet ſubiectos eſſe, dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, ſed tamen petenda eſt venia ab omniũ Domino, qui nouit eos, quos plus iuſto fortè corripitis quanta beneuolẽtia diligatis. Et ſic intelligitur iſtud de prælatis, vel quibuſcunq; habentibus curam de dirigenda vita aliorum. Nam oportet regentem quandam ſemper habere auctoritatem penes ſubditos, quæ ſi defuerit, nihil fieri poterit, nec habitudo aliqua conſtabit. Debet etiam intelligi, quando fuit exceſſus in corrigendo, ita ꝙ bono animo mouebatur præſidens ad corrigendũ ſubditos, ira tamen coegit eum modum excedere, & illa ira tunc eſt peccatum veniale, ſicut innuitur. 33. quæſt. 4. cap. Qui peccat. Et iſtud eſt ſicut in aliis venialibus, vt qui pauperem modicum exaſperat, vel qui aliquid modicum remiſſius agit, quàm debeat, & ita de ſimilibus, vt patet 25. diſtin. cap. vnum. §. criminis. & §. aliàs autem. & de his Grego. & habetur 4. diſt. cap. qualis hinc.

Si autem præſidens moueretur interdum malo animo, ſcilicet, vt non corriperet, ſed vt noceret, teneretur veniam petere. Quod etiam in hoc caſu cõtra eum fieri poſſet iniuriarũ actio, & teneretur de iniuriis. Sic dicit Glo in allegato capitulo, quando neceſſitas. Et vera ſunt hęc, ſiue quis excedat in verbis corrigendo, ſiue in factis: quia vtroque modo corripere dicitur: dum tamen intentio corripiendi teneatur. In cęteris autem caſibus ſemper offendens tenetur veniã petere, & reconciliari proximo.

An teneatur petere veniam per nos ipſos, vel ſufficiat per alium petere. Quæſt. CLXIX.

QVAERITVR, an teneatur quis per ſcipſum veniam petere, vel ſufficiat per alterum peti. Alph. Toſt. ſuper Matth.

A Dicendum, quòd dum ille, qui alterum offendit verè habeat animum ad reconciliationem dolens de offenſa illata, non refert, an per ſeipſum, an per alterum veniam petat. Nam reconciliatio ſolum tendit ad hoc, vt charitas, quæ perierat, reintegretur, & ſatisfiat ei, qui offenſam paſſus eſt. Et quia vtrunque fieri poteſt: etiam ſi per alterum petatur reconciliatio: ſufficit per alterum peti. Immo interdum cautius eſt per alterum peti, quàm per ſeipſum: quia fortè offenſus indignaretur magis ipſi offendenti, ſi adiret eum. Quod potiſſimè fit in offenſis recentibus. Et ſic non ſolum reconciliatio non haberetur, ſed potius irritaretur magis ipſe offenſus: quia cum his, qui diſplicet ad intercedendum B mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, vt ait Gregorius in Paſtorali, & quadrageſimo nono diſtin. capit. Ecce à quibus. Vel ſi fortè alius eſt mediator, qui magis poſſit placare offenſum, eo quod ei magis gratus eſt. Nam cautius eſt talem pro petenda reconciliatione poni.

Etiam interdum, vt non contemnatur auctoritas offendentis, ſicut in caſu præcedentis quęſtionis, ſi præſidens animo corrigendi offenderet ſubditum, non tenetur veniam petere, ne regendi frangatur auctoritas. Si autem contingeret eũ ex odio, aut aliàs non animo corrigendi offendere ſubditũ ad reconciliationem petendam tenetur: quia tamẽ ſi per ſeipſum reconciliationem peteret, magis vileſceret C regendi auctoritas, cum per hanc offenſam adhuc non tollatur, quin iſte ſit præſidens, & ille ſubditus: melius erit per alterum veniam peti. Vbi tamen nihil iſtorum obſtaret, magis mereretur ſi quis per ſeipſum veniam peteret, quia magis ſe humiliaret, & magis ſatisfieret offenſę, quia naturaliter ira ceſſat, vel minuitur ad illos, qui ſe nobis humiliant peccatum confitentes, vt dicitur ſecundo Ethicorum, capitulo de manſuetudine. Et tamen ad hoc, quòd ſatisfaciamus intẽtioni Chriſti, & maneamus in charitate ſufficit nobis reconciliationẽ, ſiue per nos, ſiue per alios petere, dumtamen vero animo petatur, ea intentione, vt ſatisfaciamus lęſis in eo, in quo offendimus.

D

An in omni offenſa teneamur reconciliationem petere. Quæſtio CLXX.

QVAERITVR, an in omni offenſa teneamur reconciliationem petere.

Dicendum, quòd offenſa multipliciter fit. Aliquando ſolo corde, interdum in opere. Si ſolo corde fiat offenſa, ita quòd nec in voce, nec in facto, nec in ſigno foris oſtendatur, reconciliatio petenda non eſt. Vt cum quis propoſuit in animo ſuo alteri nocere. Nam per hoc non ſolum Deum offendit, qui in quolibet peccato noſtro offenditur, E ſed etiam aliquo modo proximum, cum ad offenſionem illius iſta cogitatio ordinaretur. Quia tamẽ realiter proximus non fuit offenſus, nec iſta cognitio ad eum peruenit, non dicitur communiter offendi, quia non eſſe, & non apparere, pro eodem reputantur. Non ergo tenebitur tunc ad reconciliationem petendam à proximo, ſed à ſolo Deo. Et ſicut in ſolo corde fuit offenſa, ita in ſolo corde ſufficit fieri reconciliationem, vt ait Chriſoſtomus ſuper Matth. Qualis autem præceſſit offenſio, talis debet ſequi reconciliatio. Si cogitatu offendiſti, cogitatu reconciliare. Et in hoc caſu non ſolum non eſt neceſſarium reconciliationẽ petere, ſed etiã malum eſt. ſ. quia per hoc hõ ſeipſum perdit, vitia ſua mani-

manifeſtando, quod malum eſt. Nam ſicut quis tenetur famam aliorum non lędere, ita & à fortiori ſuam conſeruare tenetur, quia ſeipſum magis diligere debet. Ideo cum nulla cauſa ſuppetit vtporè petendi conſilium, vel aliàs, quòd quis peccata ſua alteri denudet illicitum eſt.

Secundò, quia occaſionem delinquendi alijs tribuit de ipſo male iudicando, non ſolum in hoc, ſed etiam in multis alijs. Quoniam cùm quis ſemel malus eſt, pręſumitur poſtea malus, niſi multum de contrario conſtet. Et in iſta cogitatione ſępe homo delinquit iudicando deteriora de alio, quàm liceat. Ideo, qui ad talia occaſionem præſtat etiam peccat, & iſte eſt, qui peccata propria denudat.

Tertiò, quia ille, à quo recõciliatio petitur, ꝑ hoc fortè ad iracundiã prouocabitur, & efficietur inimicus, ſi viderit contra ſe fuiſſe praua cogitata. Et tamen dare alicui talem occaſionem ſine neceſſitate, peccatum eſt, cum ſibi periculi, alijs verò occaſionẽ peccati miniſtret. Si autem offenſa ſit in facto poteſt eſſe in voce, vel in ipſa re, vel in aliquo ſigno exteriori, quod etiam ad factum pertinet. Si loquamur de ſigno, vt puta, quia aliquis ſe alteri oſtendit tanquam iratum, vel deſpicientem, aut ſimilia, in quibus quis non nocet, nec intentionem nocendi hẽt, ſed oſtenditur ſignum nocumẽti, ſi in culpa eſt oſtendẽs talia ſigna, tenetur veniam petere, quia in iniurijs parum deberet videri alicui iniuriam illatã: aut verè eſſe illatam: immo interdum grauius ſit, quantum ad patiẽtem, videri iniuriam eſſe illatam, quam verè eſſe illatam. Quia poterit eſſe illata iniuria, & quòd non ſentiatur, & quia mala pœnalia nõ ſunt pœnalia, niſi inquantum ſentiũtur, & ſunt inuoluntaria, iniuria quando non ſentitur, non habebit locum iniurię. Si verò putatur illata eſſe, & ſi nõ ſit, tanta erit, quanta eſſe putatur. Maximè autem, quia quædam iniuriæ conſiſtunt ſolum in apparere, ſicut deſpici, vel paruipendi. Nam ſi apparet, ꝙ aliquis paruipendatur, verè iudicabitur paruipenſus. Si autem non appareat apud aliquos, etiam ſi quis alium paruipendat, non dicetur eſſe paruipenſus, eo quod paruipenſio eſt actus opinionis, vt dicit Ariſto ſecundo Rheto. cap. de ira. Qui ergo ſigna iniuriæ alteri oſtendit, licet realiter non offenderit, nec offendendi animum habuerit, ſi in culpa fuit oſtendendo talia ſigna tenebitur veniam petere. Et iſtud erit excuſare oſtendendo innocentiam ſuam, ſcilicet, quòd non intenderit offendere. Si tamen ſine culpa talia ſigna oſtenderit, per quæ alius putaret eum velle ſibi iniuriam facere, aut realiter facere ſaltem teneretur ex charitate oſtẽdere, quòd nõ habuerit animum nocendi, eo quòd nemo debet eſſe alteri cauſa ſcandali, nec occaſio. Si quis vidẽs quòd alius ſcandalizatus eſt ex ſignis, quæ ipſe oſtẽdit, cum tamen ipſe non habuerit animum ad malum, ne per hoc charitas proximi vulneretur tenebitur indicare intentionem ſuam, qui ſigna iniurię oſtendit. Alioquin contemnit ſalutẽ proximi permittendo, quòd ille charitatem perdat, cum poſſet ipſe prouidere. Ideo hoc ſine peccato non eſt.

Si autem ſit offenſa in facto, aut erit in voce, aut in rebus. Si in voce petenda eſt reconciliatio in voce. Et de iſta pręcipuè Chriſtus locutus fuit hic: qa ſupra dixerat de peccato illius, qui iraſcebatur fratri ſuo, aut dicebat ei: racha, aut, fatue. Hic autem dicit, quòd ſi proximus noſter habet aliquid contra nos, ſcilicet, quia offendimus eum dicendo: racha, vel, fatue, debemus ei reconciliari. Et propriè litera intelligitur de hoc: quia iſtę ſunt iniurię leues, & ita dicit Chriſtus innuẽs, quòd dimittat munus ſuũ

F apud altare, & vadens reconciliaretur fratri, & tunc veniens offerat munus. Et ſic iſta reconciliatio fit leuiter, vel præſupponitur, quòd leuiter fieri poſſet. Si tamen eſſent graues iniuriæ, ſicut mutilatio, vel percuſſio, aut ſimilia, non præſupponeretur, quòd leuiter poſſet fieri reconciliatio. Vnde licet iſtud dictum Saluatoris extẽditur ad omnem offenſam: præcipuè tamen locutus eſt de leuibus offenſis, quæ in verbo erant. Iſtud autem eſt, quando quis offendit alterum in faciendo ei verba contumelioſa.

Si autem dixit iſta in abſentia eius alijs audientibus, aut poterunt ex talibus ſequi incommoda aliqua ei, contra quem dicuntur. Vt ſi ad infamiam eius pertineant, vel non ſunt ad infamiam, ſed ad
G contumeliam. Sicut ex ira quis iniurioſa verba cõtra alios loquitur, in quibus non aſſerit eos aliquid mali egiſſe, aut habere, quod ad infamiã pertineat.

Si primo modo videtur neceſſarium vnũ de duobus, ſcilicet, quòd aut iſte dicens veniam petat ab eo, contra quem locutus eſt, vel coram illis, quibus dixit verba infamãtia teſtetur poſtea ſe ex ira dixiſſe, vel aliàs, & non eſſe verum, quod aſſeruit.

Si ſecundo modo non videtur omnino neceſſarium veniam petere, niſi fortè in generali, vt quòd dicatur, quòd de verbis communibus, quæ homines loqui ſolent ex ira ſine infamia tamen aliqua ſibi venia concedatur.

Si autem ſit offenſus in rebus. Aut hoc eſt, quia
H realiter quis damnũ, aut iniuriam intulit, vel quia fecit aliqua præparatoria.

Si ſolum fecit præparatoria ad iniuriam, aut fuerunt illa manifeſta, aut occulta. Si occulta, non tenetur petere reconciliationem, ſed à ſolo Deo veniam petet. Sicut quando quis ſolum cogitauit alteri nocere, & nihil fecit. Nam licet hic cogitatio non extiterit in terminis ſuis cum extra prodierit: quia tamen nihil mali proximo illatum eſt realiter, nec in uoce, nec ad eius peruenit notitiam, ita vt ex hoc indignari poſſet, iudicandum eſt, ac ſi omnino cogitatio fuiſſet in ſolo animo, ad extra non procedendo. Vnde non tenebitur veniam petere, niſi à Deo in corde ſuo. Et non ſolum non eſt neceſſe ve-
I niam petere, ſed etiam nõ eſt bonum, quia per hoc homo ſeipſum proderet vitia ſua denudando, & proximum offendet, quem prius non offenderat, ſicut diximus ſupra de cogitatione.

Si autem iſta præparatoria fuerint manifeſta ei, contra quem fiebant, iam per hoc iniuria quædam illata eſt: ideo ſicut ſi realiter fieret, venia petenda eſt: quia malum aggredi, & perficere non deberent in ratione mali, ſed ſolum in ratione magni, & parui. Et tamen de quacunque offenſa facta, de qua ꝓximo conſtet, & reputet ſe offenſum, vel reputare poſſit, venia petenda eſt. Si autem realiter fiat offenſa, iam dubium nullum eſt, quin recõciliatio ſit nunc neceſſaria. Quod ſemper intelligitur, quando
K iſta iniuſtè fiunt, quia quod quis iuſtè patitur, non vocatur offenſa, vel iniuria, nec etiam damnum, niſi largè dictum. Conſiderandum etiam, quòd ſicut pro offenſis eſt neceſſaria reconciliatio, ita etiã pro debitis tenetur interdum homo reconciliationem petere. Pro quo ſciendum, quòd quædam debita cauſantur ex offenſa, vt cum quis alteri damnum intulit nocendo in rebus ſuis, vt rapiendo, vel furando, vel alios lædendo, vt ſuccendendo domum, vel lædendo agrum, pro quibus tenetur ad ſatisfactionẽ. Alia cauſantur ex voluntarijs contractibus. De primis dicendum, ꝙ aut ſunt manifeſta damna, & cognoſcit ꝑſona faciens, & tũc tenetur recõcilationẽ petere ſi poteſt ſecurè per ſe, vel

per

per alium petere offerendo ſe ad ſatisfactionem. Si-
autem ſunt damna occulta, aut ſaltem perſona fa-
ciens ignoratur non tenetur petere reconciliatio
nem: immo non debet, ne ſeipſum prodat denu-
dando vitia ſua, & ponat ſe in periculo. Sed tenetur
tacitè per aliquem ſatisfacere de damnis illatis. Et
per hoc fit ſufficiens reconciliatio, cũ ipſe incipiat
diligere ſatisfaciendo eum, quem oderat nocendo:
læſus autem, quia neſcit ſe ab iſto læſum, non ha-
bet cauſam perdendi charitatem, cõtra ipſum: ideo
nec iſte tenetur præſtare operam, vt charitas illius
erga ipſum reformetur. In offenſis autem manife-
ſtis principaliter fit reconciliatio propter hoc, vt ꝑ
hoc, quòd nos veniam petimus, lęſus, qui erga nos
charitatem perdiderat, illam recuperet, vt ſicut lę-
dens cauſam perdendę charitatem dedit, ita & re-
ſtituendę cauſam tribuat. Si autem debita cauſan
tur ex contractibus voluntarijs, vt ex mutuo, vel
commodato, præcario, emptione, & venditione,
depoſito, locato, & ſimilibus, dicendum, quòd aut
quis manet debitor ex voluntate, vel permiſſione
creditoris, aut contra voluntatem, vt puta, quia ela
pſus eſt terminus, in quo ſolutio fieri debebat, &
debitor non ſoluit, ſiue ex iniquitate ſiue ex impo-
tẽtia. Primo modo debitum non repugnat charita
ti, nec offenditur creditor, ideo non oportet peti re
conciliationem aliquam, quia neminem offendit,
qui taliter debitor eſt. Secundo modo offendit cre
ditorem per hoc, quòd eo inuito retinet rem illi de
bitam. Et tunc reconciliatio faciẽda eſt, ſcilicet ſol
uendo debitum, & pro offenſa elapſi temporis, vel
pro damno veniam petendo, aut damnum ſolueu
do, ſi talis eſt res, in qua ſecundum ius ęſtimatio dã-
ni recipiatur. Si autem ex impotentia non ſoluit,
petenda eſt venia, & longior expectatio quouſque
potens fiat. Iſte eſt modus generalis recõciliationis.
Cauendum tamen eſt, vt cautè reconciliatio fiat:
quia interdum ex reconciliatione petita maior of-
fenſa cauſatur directè, vel per accidens, ſcilicet, ꝓ-
pter tempus. Vt quia non petit quis reconciliatio
nem tempore conuenienti, vt cum iniuria fuit ma
gna, & eſt valde recens, ſi petatur immediatè recon
ciliatio: fortaſſe magis irritaretur, qui læſus eſt. Nã
videretur magis contemni, ſi inflicta iniuria mox re
conciliationem petant tanquam nihil egerint. Ideo
ſi per hoc creditur exaſperandus, qui lęſus eſt, debet
ſuſtinere quouſq; putet lędens opportunum eſſe ꝑ
ſe, vel per alium veniam petere, & omnia opera, quę
interim fecerit proderunt ei tanquã ſi fierent poſt
petitam, & oppetentam reconciliationem.

Et nõ oportet, ꝙ ibi dimittatur munus apud al-
tare, vt petatur reconciliatio: quia illud intelligitur
quando putatur tempus eſſe opportunum ad impe
trandum reconciliationem.

Quod apparet, quia Chriſtus innuit reconciliatio
nem, de qua loquitur fieri poſſe leuiter, cum dicat:
munus dimittendum eſſe apud altare, & petendã
eſſe reconciliationem, & illa habita, quòd offeratur
munus. Aliàs autem obſeruandum eſſet, ſi quis pu
taret longo tempore opus eſſe ad veniam impetrã-
dam, & poneret munus apud altare, & poſtea ve-
niens offerret illud. Iſtud enim abſurdum eſſet. Et
cum in præcepto Chriſti nulla debet eſſe abſurdi-
tas, vt dicit Auguſtinus libro de Sermone Domini
in monte, & tamen eſſet maxima abſurditas, quòd
præcepta Chriſti, quæ pro charitate introducta sũt;
contra charitatem militarent. Nam tota lex eſt ꝓ-
pter charitatem infra vigeſimoſecũdo, ſcilicet hic
eſt lex, & prophetæ, ideſt, lex & ꝓphetæ nihil conti-
nent, niſi diligere Deum, & proximum. Et ſpeciali-

A ter præceptum, ſiue conſilium iſtud de reconcilia-
tione propter charitatem reformandam introdu-
ctum eſt. Si quis ergo crederet, quòd petendo recõ-
ciliationem, magis proximus iraſceretur, qui lęſus
eſt debet ſuperſederi quouſque conuenienter peta
tur. Et ita de rebus illis, quæ nullo modo ſunt no-
tę ipſi lęſo, reconciliatio nulla petenda eſt: quia tũc
ille, qui prius non iraſcebatur nec charitatem per-
diderat, nouiter iraſceretur, & perderet charitatẽ.
Et ſic reconciliatio eſſet directè contra finem illũ,
ad quem inſtituta eſt: non ergo peteretur, ſed ſolum
fiet ſatisfactio occultè per alium, quantum ad ea,
in quibus proximus offenſus eſt.

Alius caſus ſimilis eſt etiam in iniurijs illis, quæ
B aliquo modo ſunt manifeſtè, ſi petendo reconcilia
tionem in illis ſequatur aliquod inconueniens non
videtur petenda eſſe. Vt ſi quis contendens con-
tra aliquem iniquum virum, interdum excederet
inferendo ei mala, bono tamen animo, vel etiam
interdum malo, & perdita charitate. Si tamen pe-
tendo veniam præiudicaretur fortaſſis alicui nego-
tio honeſto, quod vir bonus proſequebatur con-
tra iniquum, non oportet petere veniam, ſi certiſ-
ſimè de hoc timeatur: potiſſimè quando non ſunt
ita manifeſtę iniuriæ, quin ſub prætextu proſecu-
tionis iuſtitiæ poſſint excuſari: quia tunc ſatisfactio
fiet occultè in eo, in quo quis ſe teneri putabat, ſed
reconciliatio petenda non erit, ne ex hoc periculũ
honeſti negotij ſequatur. Ita & in multis alijs par-
C ticularibus circũſtantijs occurrẽtibus iudicare po
terit vir prudens qualiter, & quando reconciliatio
petenda ſit, & an petenda ſit.

An opera facta ab aliquo non exiſtente in charitate proſint, vel ad quid proſint. Quæſt. CLXXI.

QVAERITVR occaſione præcedentium. Nã
Chriſtus iuſſit fieri reconciliationem antequã
offerremus munera Deo, vt eſſent opera noſtra il-
li accepta, quæ non eſſent ſi non maneremus in cha
ritate, ideo nunc dubium eſt de operibus factis à nõ
exiſtente in charitate, an proſint, & ad quid proſint.

Dicẽdum, quòd aut quærimus, an proſint ad me
D rendum, vel ad ſatisfaciendum. Nam quodlibet
opus iſta duo habet, ſcilicet, quòd per illud mereri
poſſumus, & etiam quòd ſatisfacere poſſumus de
aliquo debito. Si intelligatur de ſatisfactione, di-
cendum, quòd opera bona facta in peccato morta-
li ſatisfactoria ſunt. Eſt autem ſatisfactio duplex,
quædam pro aliquo onere, quod nobis ſpecialiter
incumbit, alia eſt pro obedientia generali, qua te-
nemur. Prima eſt, vt ſi alicui in pœnitentia impo-
ſitum eſt ieiunare, aut aliquid facere, vel tenetur ex
officio illud facere, ſicut beneficiatus, vel ordinatus
in ſacris dicere horas, & ſic de omnibus alijs, quæ ex
officio incumbunt, vel ex onere ſpeciali. Et de iſtis
dicendum, quòd in peccato mortali poteſt homo
E ſatisfacere. Vnde cui impoſitum eſt à Sacerdote
ieiunare, aut eleemoſynam dare in pœnitentia, &
ſi in mortali conſtitutus iſta compleat, ſatisfacit, ita
quòd non tenetur iterum illa facere, nec etiam con
fiteri quaſi pœnitentiã iniunctam non impleuerit.
An verò dicens in peccato mortali orationem ei
impoſitam ſatisfaciat, nunc nihil curo, ſed in cęte-
ris generale eſt, quòd ſatisfacit.

Ratio huius eſt: quia iſta opera non imponuntur
pœnitenti principaliter, vt per ea mereatur, ſed ſo
lum, vt ſatisfaciat inquantum ſunt laborioſa, vel
inquantum ſunt debita, ſicut quòd aliquis reſti-
tuat ea, quæ abſtulit. Nam, ſiue in charitate, ſiue

in peccato reſtituat, non eſt dubium quin ſatisfaciat. Et quia & ille, qui in peccato mortali eſt ieiunando, & peregrinando laborat, dando eleemoſynam minuitur in facultate ſicut ſi eſſet in gratia, ſatisfactio erit cõmunis exiſtenti in peccato, & in gratia: dum tamen exiſtens in peccato agat iſta ea intẽtione, qua ſibi impoſita ſunt. ſ. ad ſatisfaciendũ. Idẽ eſt de eo, qui tenetur ad horas, & dicit eas in peccato mortali. Nam & ſi non mereretur, de quo infra dicetur, tamen non eſt dubium quin ſatisfaciat: quia horę ſunt impoſitæ in quoddam onus pro beneficio, vel pro ordine ſuſcepto, ideo dum illę complete dicantur ſatisfit iuri imponenti illas, alioquin erit homo in perplexitate. ſ. quia tenebitur dicere horas, & dicendo non ſatisfaceret, & ſi non diceret peccaret: nunquam tamen perplexitas danda eſt, vt dicit Grego. in moralibus, & habetur in Dec. diſt. 13. c. Verũ. in tex. & Glo. ideo ſatisfaciet dicendo: ita vt non teneatur iterum illas dicere, nec etiam debet confiteri tanquam horas omiſerit. Sed dicetur, quod non eſt perplexitas, quia iſte poteſt exire de peccato mortali pro quacunque hora, & ſic dicet officium in charitate & ſatisfaciet. Dicendum, quod hoc non ſufficit, quia poſtquam quis peccauit, non peccat ex hoc, quod manet in peccato mortali. i. ex hoc, quod non conteritur. ſ. quod non eſt peccatum nouum non exire de peccato, & ſic non obligatur homo pro quocunq; tẽpore exire de peccato mortali ſub pœna peccati mortalis: ergo ſacerdos, qui nunc peccauit mortaliter, etiam ſi immediatè non exeat de peccato, non peccat per hoc: licet aggrauatur peccatum, quod fecit quanto fuerit diuturnius, cũ tãto ſint grauiora peccata, quanto diutius infęlicem animam detinent alligatam. Sed iſte ſacerdos, ſi in charitate eſſet, non eſt dubium, quin ſatisfaceret dicendo horas: ergo etiam ſatisfaciet cum fuerit in peccato mortali, cũ per hoc, quod eſt in peccato mortali non peccat mortaliter, nec etiam inducitur aliqua obligatio de nouo. Aequaliter ergo ſatisfaciet dicens horas in peccato mortali, & in charitate, licet in charitate manẽs mereatur, & alius perdat fructum laboris ſui. Et patet hoc, quia non obligatur aliquis per legem, niſi quãtum ad ea, quæ lex dicit. Et tamen lex de dicendo horas ſolum iubet horas dicere, & non iubet, quod dicantur in charitate: ergo dicens illas in peccato ſatisfacit: ita quod non punitur hic, nec in futuro tanquã tranſgreſſor illius legis de dicendo horas. Eadem ratio eſt in eo, qui agit aliquid ex voto, ſcilicet ieiunare, vel peregrinari, aut orare: quia etiam ſi in peccato mortali illa faciat, ſatisfacit, ita vt non dicatur tranſgreſſor voti nec puniatur pro eo. Vtilitas tamen ex hoc labore quanta erit infra dicetur. Hoc verum eſt, niſi quis expreſsè vouiſſet ſe facturum talia in charitate, quia tunc non ſatisfaceret, ſi in peccato mortali illa ageret, eo quòd non implebat conditionem voti. Sicut ſi quis vouiſſet ieiunare quatuor diebus, & ieiunaret ſolum duobus, faciẽdo tamen votum ſine aliqua expreſſione, non intelligit obligari niſi ad implendum illa, quæ vouet, ſiue in peccato, ſiue in charitate. Si autem loquamur de onere generali, ſcilicet de obſeruantia legis tã Chriſti, quàm naturalis. quia ad vtranque omnes tenẽtur dicẽdũ, quod nõ tenemur ex charitate, ſiue in charitate exiſtentes implere quæ iubentur, ſed ſatisfacimus, ſi impleuerimus quocunque exiſtendo in peccato mortali. Sic eſt ſententia cõis, & tenet hoc Sãctus Tho. 3. Senten. diſt. 36. arti. vlti. & prima ſecundæ quæſt. 100. articu. nono. Et ſicut ſupra dicebatur de his, quæ pertinent ad aliquem ex onere ſpeciali, ita dicendum eſt de religioſis quantum ad obſeruationem votorum ſuorum, & quantum ad cęremonias ordinum ſuorum, quia omnia hæc tenentur obſeruare, & tamen obſeruando in peccato mortali ſatisfaciunt.

Si autem quæratur, an proficiant ad merendum, dicendum, quòd meritum propriè dicitur reſpectu præmij: vocamus autem præmium operationum noſtrarum vitam æternam, ideo operationes illæ, quæ non ſunt meritoriæ huius præmij, dicuntur ſimpliciter non eſſe meritoriæ, & ſic dicendum, quod opera bona facta in peccato mortali non ſunt meritoria. Patet hoc, quia vita æterna non poteſt haberi ex merito alicuius operationis, ſecundum ſeipſam, ſed habetur ſolum ex acceptatione Dei. Nã aliàs oporteret eſſe operationem aliquam tam bonam, quantum eſt vita ęterna, quæ pro illa daretur: quod falſum eſt, quia nulla operatio, immo omnes operationes noſtræ ſimul ſumptæ non ſunt ęquales in bono ad vitã ęternam. Sic dicitur ad Romanos octauo. Exiſtimo, quòd nõ ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et ſic ſi vitam ęternam meremur, non dicimur mereri ex condigno, ſed ex congruo, ſcilicet, quia Deus acceptat operationem noſtram, & reputat illam dignam vita ęterna: non quia verè digna ſit, ſed quia placet ei tanquam dignam acceptare. Iſtud autem eſt, quia Deus acceptat operantem. Nam opera non placent Deo propter ſe ipſa principaliter, ſed propter operantem. Gen. 4. Reſpexit Deus Abel, & ad munera eius. Ecce prius dixit reſpexiſſe ad Abel, quàm ad munera. Hoc autem placet Deo inquãtum eſt amicus eius, quòd fit per charitatem, per quã homo diligit Deũ propter ſeipſum, & ſuper omnia.

An bona facta in mortali ſint meritoria.

Ideo non erunt opera noſtra Deo accepta, nec meritoria quantumcunque ſint laborioſa, & etiam ſi propter Deum fiant niſi habeamus charitatẽ, prima Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil ſum, ideſt, nihil valeo in conſpectu Dei, ſed reputat me, tanquam nihil eſſem. Et tamen non poteſt eſſe opus aliquod difficilius, quàm tradere corpus, vt ardeat: ergo nullum opus ſine charitate meritoriũ eſt. Ipſa autem eſt, quæ nos Deo gratos efficit, & in vitam æternam perducit. & ibi nobiſcum manet cum cęteris pereuntibus: eo. cap. Ideo Apoſtolus dixit iſtã eſſe cęteris excellentiorem, eod. cap. ſcilicet. quia cęterę ſimul non faciunt hominem Deo gratum, & iſta efficit. Et quantum ad hoc dicit Auguſt. charitatem eſſe matrem omnium virtutum. & formam earum, ſcilicet, quia dat eis pulchritudinem, & dat potentiam ad merendum. Cum tamen opera bona ex genere, vt dare eleemoſynam, ieiunare, & ſimilia habeant quandam naturalem bonitatem, licet non ſufficiant ad reddendum hominem Deo gratum, neceſſe eſt, vt per ea homo aliquid mereatur, quod ſit minus vita ęterna: quia aliàs aliquod bonum maneret irremuneratum, quod repugnat ordini diuinę prouidentiæ.

Ideo communiter dicitur, quòd opera ſic facta in mortali ſunt meritoria ad hoc, quòd habeat homo minus ſupplicium in inferno. Sic dicit Auguſtinus in libro de Pœnitentia, & habetur de pœnitentia, diſtinctio. 3. capit. ſi quis. Si quis autem non habens charitatem in aliquo ſchiſmate cõſtitutus, ne Chriſtũ neget, patitur tribulationes, vel beſtias, vel ipſam Crucem timore gehennæ nullo modo iſta culpanda ſunt. Non enim dicere poterimus melius ei fuiſſe, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt, ſed exiſtimandum eſt

fortaſſe

fortaſſe tolerabilius ei futurum iuditium, quàm ſi Chriſtus negando nihil iſtorum pateretur. Aliq aũt intelligunt hoc, quòd prodeſt ad minus ſupplitium feciſſe bona opera non per ſe, ſed p accidens.ſ. quia tempore illo, quo bona opa fecit, nõ faciebat mala, pro quibus pateretur ſi illa feciſſet. Sed dicendum quòd hoc non ſtat, quia tunc non eſſet melius facere bonum opus exiſtendo in mortali, quàm nihil facere. Quia ſi nihil faceret, nihil pateretur. Abſurdũ tamen eſt dici aliquod opus bonum nihil magis valere, quàm nullum, quia tunc manebit bonum irremuneratum, & hoc modo dabitur homini occaſio ad nunquam faciẽdum bonum, cum ſępe ſit in mortali. Dicendum ergo, ꝙ directè prodeſt ad minus ſupplitium ſubeundum, vt intelligatur, ꝙ ſi qs B commiſit decem mortalia: pro quibus merebatur acerbitatem pœnæ ęternæ inferni in centum gradibus poterit facere tot bona exiſtens in mortali, ꝙ ſolũ hẽat nonaginta gradus acerbitatis, & ſic plus, aut minus. Si autem nullum bonum feciſſet, dum erat in mortali: nihil minueretur de centum gradibus acerbitatis. Sed obijcietur, ꝙ hoc modo tantum poſſet alicui minui de pœna debita per bona opera, quæ faceret exiſtẽs in mortali, ꝙ tota pœna inferni tolleretur, & ſic ſine charitate moriens poſſet liberari à pœna inferni. Dicendum, ꝙ quantũcunque bona opera quis faciat exiſtens in mortali, non poterit auferri tota pęna inferni: quia illa tam acerba eſt, ꝙ ea, quæ minuuntur per bona opera, q̃ hic fiunt reſpectu partium manentium, ſunt quaſi nihil. Ideo nũquam peruenietur ad hoc, ꝙ tota auferatur. C Vnde licet aliquis ſolum committeret vnũ peccatũ mortale, & poſtea ſemper operatur bonũ, & omnia opera quæcunque fieri poſſunt ab omnibus hominibus non exiſtentibus in charitate eſſent opera illius, non ſufficerent ad tollendam totã pœnam ſi in peccato mortali decedat. Aliqui volũt, ꝙ hoc ſit: quia pro mortali peccato debetur pœna ęterna. Et tamen omnia opera ſine charitate facta ab omnibus hominibus ſimul non merentur infinitum, ideo pro eis non tolleretur pœna infinita.

Dicendum, ꝙ hoc non conuenit, quia pœna dãnatorum non eſt infinita quãtum ad acerbitatem, D ſed ſolum quantum ad durationem. Nam ẽt ſi omnes pœnæ tam Dęmonum, quã damnatorum iungerentur, vt efficerent vnam pœnam, illa non eẽt infinita in acerbitate. Accipiendo ergo totam latitudinem acerbitatis pęnæ alicuius damnati, illa eſt finita: ideo ſi per vnum bonum opus tollitur certa pars illius, & per aliud alia pars ęqualis faciẽdo multa opera bona poterit perueniri ad hoc, vt nihil maneat de illa pœna, ſicut omne finitum per continuã diminutionem poterit totaliter auferri, & ſic peruenietur ad hoc, ꝙ aliquis manens in inferno nullã pœnam ſenſus habeat. Dicendum, ꝙ hoc non eſt poſſibile: quia omnes ibi exiſtẽtes pœnas ſatis acerbas habent. Et argumentum non tenet, quia acer- E bitas debita pro minimo peccato actuali eſt maior, quàm poſſit tolli per omnia bona, quæ fieri poſſent ab omnibus hominibus manentibus ſine charitate. Ideo licet per quodlibet bonum opus aliquid minuatur de illa pœna, quæ aliàs deberetur: nunquam peruenitur ad hoc, ꝙ ſit totaliter exhauſta.

Ad qđ p̄ſit bona facta in peccato mortali.

Dant autem doctores modum ſatis conuenientem: ita, ꝙ per continuam diminutionem non tollatur tota pœna, quia dicunt, ꝙ non fit diminutio per partes ęquales propter ęqualia bona opera, ſed per partes eiuſdem proportionis.i. iſto modo in infinitum procedit diuiſio. Sicut patet in quolibet cõtinuo, ſi diuidatur in duas medietates, & quælibet A illarum in alias duas: nũquam peruenietur ad hoc, ꝙ ſit totaliter diuiſum, ſic ꝙ nihil maneat diuidendum. Nam ſemper manet aliquid, cum ſit in infinitum diuiſibile, vt patet 6. Phy. Et ſic per quodlibet bonum opus minuitur aliquid de pœna debita, nõ tamen poteſt finiri, vt aliquando ſit tota ablata.

Secundum eſt, ꝙ meremur temporalia per bona facta in peccato: ſic dicit Aug. & idem Greg. dicens de obſtetricibus Aegyptiorum, ꝙ per mendatium obtinuerũt ſibi fieri domos à Deo, quia dicitur, ꝙ ędificauit Deus illis tabernacula. Exo. 1. & habetur 22.q.2.cap. Si quælibet culpa. Et idem Grego. in homilia de diuite, & Lazaro, & hr̃ de pœni. diſt. 3. cap. Cauendum nobis, vt ſi fortè aliquod bonũ egimus B in præſenti ſęculo remunerationem accipiamus, ne fortè dicatur nobis: mercedem ſuam receperũt. Niſi.n. diues iſte aliquod bonum egiſſet, de quo in præſenti remunerationem aliquam accepiſſet, nequaquam diceret ei: recepiſti bona in vita tua.

Tertium eſt, ꝙ homo meretur, vel diſponit ſe, vt per iſta opera in mortali facta Deꝰ illuſtret cor eius, & citius exeat de peccato. Sic.n. dicit Grego. & habetur de pœni. diſt. 5. c. falſas pœnitentias. vbi loquẽs de eo, qui eſt in peccato mortali, de quo nondum exit, dicit: ne tamen deſperet: interim quidquid fecerit boni, vel facere potuerit hortamur vt faciat, vt omnipotens Deus cor illius illuſtret ad pœnitentiam. Iſta tria bona ponuntur communiter: vnde eſt verſus.

Quæ cum peccato fiunt dant bona terrena.
C *Cor faciunt humile, ſubleuant tormenta gehennæ.*

Quartum eſt, ꝙ per illa bona aſſuefit homo ad bonum, & poterit inde gigni bonus habitus: Nã quilibet actus naturaliter eſt ageneratiuus habitus, vt colligitur 2. Ethi. ideo etiam ſi in mortali ſit homo, & exerceat opera bona: inde gignetur bonus habitus moralis, & quando redierit ad gratiam habebit magnum adiutorium ad bene operandum, & multa interdum fiunt, quæ licet in ſe non perficiãt, fiũt vt diſponant ad aliquod bonũ, ſicut baptiſmus Ioãnis in ſe non proficiebat, & tamen homines aſſumebant illum, vt per eum aſſuefierent ad baptiſmum D Chriſti, ſicut dicitur de conſecra diſt. 4. c. Non regenerabantur. Quintum eſt, ꝙ licet homo ſit in peccato mortali Diabolus habebit minorem poteſtatẽ ſuper ipſum quanto plura bona fecerit, ſicut refert Grego. in dialogo de Iudæo, qui muniuit ſe ſigno Crucis. Et ideo Dęmones non potuerunt ei nocere, ſed Diabolus, qui eum inuenit dixit principi Dæmonum: inueni vas vacuum, ſed ſignatum.

Sed obijcietur, ꝙ ad nihil poſſint p̄ficere bona facta in peccato mortali. Quia 1. Corin. 13. dr̃. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Item Ezechi. 18. dicitur: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia, & fecerit iniquitatem nunquid viuet? Omnes iuſtitias eius, E quas fecerat non recordabũtur, in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria iuſtitiæ, quas fecit. Item Grego. ſuper Ezechielem dicit: Cum mala cõmittimus ſine cauſa, ad memoriam tranſacta bona reuocamus: quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.

Dicendum, ꝙ meritoria ſunt bona facta in mortali ad ea, quæ diximus.

Ad primum dicendum, ꝙ nihil prodeſt tradere corpus, ita vt ardeat ſine charitate.ſ. ad hoc, ꝙ conſequamur vitam ęternam, & tamen prodeſt ad minus ſupplicium ſubeũdum, & ad alia ſuprapoſita. Sic ſoluit Aug. lib. de pœnitentia Et habet de Pę. diſ. 3. c. ſi quis antẽ. Dicens illud, qđ ait Apoſtolus. Si tradidero

didero corpus meum, &c. nihil prodeſſe intelligā
ad regnum obtinendum: non tamen ad extremi iu
dicij tolerabilius ſuplicium ſubeundum. Rectè ta-
men Apoſtolus dixit: Nihil mihi prodeſt, vel nihil
ſum: quia res dicitur ſimpliciter nihil prodeſſe quā-
do non prodeſt ad illum finem, ad quē eſt: quia om-
nia opera noſtra debent eſſe ad vitam ęternam ha-
bendam, quia illa eſt finis: opera, quæ ad hoc nō ꝓfi
ciunt, dicentur ſimpliciter nihil prodeſſe, licet ad ali
quid aliud ꝓficiant. Ad ſecundū dicendū, ꝙ Deus
non recordabitur iuſtitiarum eius, qui in peccato
mortali moritur, aut viuit quantum ad hoc, quòd
pro illis det ei vitam ęternam: benè tamen recorda
tur ad hoc, ꝙ alia bona det: vt non maneat bonum
aliquod omnino irremuneratum. Sic ſoluit Magi-
ſter 4. ſen. diſt. 15. circa finem, vbi tangit illā quæſtio-
nem. Ad tertium dicendum, quòd non debet ho-
mo habere fiduciam aliquam in bonis præteritis,
poſtquam eſt in peccato mortali ad hoc, ꝙ habeat
vitam ęternam per illam, quādiu ſic manſerit, ſed
per illa Deus magis illuminabit eum, vel etiā dabit
ei bona aliqua temporalia. Dicendum tamen, ꝙ
iſta duo argumenta poſtrema non ſunt directè con
tra bona, quæ fiunt in peccato mortali, ſed contra
illa, quæ facta ſunt in charitate, & poſtea mortificā-
tur per mortalia ſuperuenientia. Et tamen idē con
fitemur de bonis factis in charitate, & poſtea ſuper-
ueniat peccatum, & de bonis factis in peccato mor
tali, ſi vtroque modo moriatur homo in mortali.
Nam proficient ſibi ad minus ſupplicium ſubeun-
dum, vt dictum eſt, & tamen de bonis, quæ fiunt in
peccato mortali eſt etiam dicendum, ꝙ nulla confi-
dentia cum eis habenda eſt quaſi poſſimus vitā ęter
nam per illam habere, ſed ſolum poſſumus habere
confidentiam de placando Deum, qui etiam placaē
per eleemoſynas factas ab exiſtentibus in peccato
mortali, vt citius eos conuertat ad ſe, vt innuit Au-
guſt. in Enchiridion, & habetur de pœn. diſt. 3. c. ſa-
nè cauendum. Sed circa hoc, quod dictum eſt ꝓdeſ
ſe bona facta in mortali ad minus ſupplicium ſoluē
dum. i. ꝙ per illa mereamur diminutionē aliquorū
graduum pœnę in inferno, qui erant debiti pro pec
cato mortali, dicendum, ꝙ eſt iſta poſitio commu-
nis, & tamen non eſt vera, vt alibi oſtendetur.

An bona facta in peccato mortali, redeunte homine ad charitatem, viuificentur. Quæſt. CLXXII.

QVAERITVR circa opera facta in peccato
mortali, de quibus diximus, an poſtea redeun-
te homine ad charitatem, ſint meritoria vitæ ęter-
næ: ita vt per hoc viuificentur: nam prius cum fie-
bant in mortali proficiebant ad illa quinque, quæ
dicta ſunt præced. q. adueniente gratia videntur iā
eſſe meliora, & ſic, ꝙ proficiant ad meritū vitę ęter
næ. Aliqui dicunt, ꝙ ſuperueniente gratia reuiui-
ſcunt, quia bona opera magis appropinquant gra-
tiæ, & charitati, quàm bonum naturale, quia bona
opera ex genere ſunt actus virtutum moralium, &
aſſimilantur valde operibus charitatis, ſed quando
gratia aduenit ei, qui erat in peccato, perficiuntur
naturalia: ergo opera bona ex genere facta in mor-
tali à fortiori proficientur.

Itē cauſa, quare opera bona facta in mortali non
proficiebant ad vitam ęternam, erat defectus cha-
ritatis: ergo cū fuerit charitas reſtituta, qđ fit ſaltē
in hominibus per pœnitentiā, nō erit defectus cha-
ritatis, & erunt iſta opera meritoria vitæ ęternæ.

Dicendum, ꝙ opera facta in peccato mortali ſi-
cut tunc non ſunt meritoria vitæ æternæ: ita nec

F etiam poſtea charitate adueniente, quod fit per pœ
nitentiam: quia pœnitentia ſecūdum ſe ordinatur
ad remotionem mali. Vnde ꝙ aliqua bona reſtituā
tur per pœnitentiam non eſt, niſi per accidens, in-
quantum pœnitentia remouet prohibens. i. pecca-
tum, per quod fit diuiſio inter hominem, & Deum:
Iſa. 59. Iniquitates veſtrę diſeruūt inter vos, & Deū
veſtrum. Cauſa autem, quæ remouet prohibēs non
inducit per ſe aliquem effectum: quia ſolum prohi-
bet impedimentum effectus: ideo ſi effectus debet
induci neceſſe eſt, ꝙ detur alia cauſa per ſe reſpectu
effectus, ſicut aperiens ianuam remouet prohibens
ad ingreſſum domus. Et tamen ſi nullus fuerit ad
portam, vel fuerit aliquis omnino Paralyticus ne-
G mo intrabit. Hoc eſt, quia præter remouere prohi-
bens requiritur cauſa per ſe reſpectu huius effectus,
qui eſt intrare domum, ſcilicet potentia greſſiua.

Viuificationis autem operum factorum in pec-
cato mortali non poteſt poni aliqua cauſa per ſe,
quia vita operum dependet ex vita operantis: nam
opera non dicuntur viuentia, aut vitalia, niſi quia
à viuente fiunt. Et quia homo viuit in eſſe ſpiritua
li per charitatem, & gratiā: opera habebunt, ꝙ ſint
viuentia à charitate operantis. Ideo opera, quæ fa-
cta ſunt in peccato mortali, non poterunt viuere ꝑ
charitatem, & gratiam poſtea ſuperuenientem: quia
habitus non poteſt perficere, vel formare actū non
procedentem ab eo, ſed illi actus non proceſſerunt
H ab iſta charitate, quæ nunc eſt: ideo per eam non
poſſunt viuificari.

Ad primum dicendū, ꝙ potentię naturales ſunt
magis propinquę charitati, & gratiæ quantū ad rē,
quàm actus virtutum moralium, eo ꝙ potentię ſunt
ſubiectum gratiæ, & charitatis. Actus tamen mora
lium virtutum ſunt propinquiores charitati, & gra
tiæ quantum ad ſimilitudinem ſpeciei. Ideo quādo
charitas, & gratia nunc ſuperueniunt perficiunt na-
turales potentias, quia in eis fundantur: eo ꝙ illę
manent: actus verò boni facti in peccato non ma-
nent, quia tranſierunt: ideo non poſſunt perfici, &
firmari per ſuperuenientem charitatem.

Ad ſecūdum dicendum, ꝙ cauſa, quare opera fa-
I cta in mortali non ſunt meritoria eſt, quia non fue
runt facta ex charitate. Nunc licet charitas ſuper-
ueniat non poteſt conferri iſtis operibus, ꝙ ex chari
tate facta ſint. Ideo etiam ſi nunc manere poſſent
non perficerentur, nec redderētur meritoria per ſu
peruenientem charitatem, quia à charitate facta nō
fuerunt, de his D. Tho. 3 Sen diſt. 14. q. de effectu pœ-
nitentiæ arti. 3. ſub artic. primo.

An opera facta in charitate per ſuperuenientem maculam peccati mortalis mortificentur. Quæſt. CLXXIII.

QVAERITVR de operibus factis in charita-
te poſtea adueniente mortali peccato, an mor
K tificentur ita, ꝙ non proficiant ad vitam ęternam.
Quidam dicunt, ꝙ nō poſſunt mortificari: quia qđ Primum
non eſt, nō poteſt mortificari. Nam nihil moritur, argu.
niſi quod viuens erat, & tamen opera facta in cha-
ritate iam tranſierunt, quando ſuperuenit peccatū
mortale: ergo non poſſunt per illud mortificari.

Item pœna nunquam debet excedere culpam, Secūdum
ſed ſi aliquis multa bona fecit ex maxima charita- argu.
te, & committeret vnum paruum mortale, fortè
ex ſurreptione, vel pauca aduertentia, perderet om
nia bona præterita, & excederet pœna ſua ad cul-
pam: quia plura fuerunt bona, quàm mala, quæ fe-
cit: ergo non mortificantur opera facta in charita-
te per peccatum ſuperueniens.

Item

Item, quod mortuum eſt nõ poteſt habere actum A
Tertium argu. vitę reſpectu alicuius,ſed opera in charitate facta ab
aliquo ipſo mortaliter peccante viuunt in alijs San-
ctis,ſicut dicitur Apoca.2. tene, quod habes ne alius
accipiat coronam tuam,ideſt,ne opera tua,quæ tibi
promeruerunt coronam, proficiant alteri ad coro-
nam,& tu perdas illa,quod fiet ſi non tenueris,quod
tenes,ideſt,ſi perdideris charitatem:ergo viuunt iſta
opera in aliquo alio. Et ſic illa,quæ per peccatum ſu
perueniuntur, non videntur mortificari.

Dicendum, ꝙ per peccatum ſuperueniens opera
bona præterita mortificantur, ſicut dicitur Ezech.
18.Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,& operatus fue
rit iniquitatem,omnes iuſtitiæ eius non recordabũ-
tur,in peccato ſuo morietur,& nõ erunt in memo- B
ria iuſtitiæ,quas fecit. Sed non eſſe in memoria Dei
opera noſtra bona eſt illa eſſe mortificata, ideo per
peccatum ſuperueniens mortificantur. Item Gre-
go. dicit ſuper Ezechie. cum mala committimus ſi-
ne cauſa bona præterita ad memoriam reuocamus,
quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſ
ſe fiducia bonorum præteritorum. Item vita operũ
eſt ex vita operantis, ſed per peccatum mortale ille,
qui prius fecerat opera bona mortificatus eſt: ergo
opera,quæ fecerat in charitate mortificantur.

Pro hoc autem conſiderãdum,ꝙ opera dici mor-
tua, vel viua eſt loqui æquiuoce de vita, ſecundum
ꝙ in eis reperitur vita per attributionẽ. Illud enim
viuere dicitur, & viuere apparet, ꝙ ex ſe aliquẽ mo- C
tum habet:quia nomen vitæ ad omnia illa trahitur,
quæ ex ſe habent aliquam operationem ſine princi-
pio aliquo extrinſeco, ſicut illa, quæ intelligunt, ſen-
tiunt, mouentur, appetunt, & nutriuntur. Et inde
eſt, ꝙ nomen vitæ tranſmittitur ad illa, quæ habent
debitam operationem, & effectum ſecundum con-
ditionem ſuam. Illa autem, quæ carent iſta opera-
tione,vel priuantur ea,dicuntur mortua, & ſic dici-
mus aquam viuam,& aquam mortuam. Proprius
autem effectus humanorum actuum eſt,ꝙ per illos
perueniat homo ad vltimum finem vitæ humanæ,
cum homo ſit agens per rationem intendens finem.
Illi ergo actus,vel opera dicuntur viuere ſiue viuen-
tia, quæ hominem ad vitam æternã perducere poſ- D
ſunt. Illa autem dicuntur opera mortua,quæ facien
di homo non habent poteſtatem. Illa verò dicuntur
mortificari,quæ iſtam poteſtatem prius habuerunt,
& poſtea iſtam amiſerunt. Propter hoc ergo ope-
ra bona facta in charitate in illo, qui adhuc in chari-
tate manet, viua sũt:quia poſſunt eum perducere ad
vitam æternam, ſi in hoc ſtatu decedat. Opera autẽ
facta ſine charitate in eo, qui manet ſine charitate
dicuntur mortua, quia ſic exiſtens nunquam perue-
niet ad vitam æternam. Etiam ſi ſuperueniat ei gra-
tia,illa opera ſemper ſunt mortua,quia per eam nũ-
quam meretur vitam æternam, vt oſtenſum eſt præ
cedenti.q. In illo autem,qui fecit opera bona in cha
ritate,& poſtea gratiam perdit,dicuntur opera mor E
tificata:quia peccatum ſuperueniens impedit homi
nem ire ad vitam æternã per illa opera,aut per quæ-
cunque alia: quia extra charitatẽ eſt rectè ergo mor
tificata dicuntur:quia pro tunc priuata ſunt poteſta
te perducendi hominem ad vitam æternam.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum, ꝙ opera bona præterita
tranſeunt quantum ad actum,manent quantum ad
rationem merendi in Dei memoria,ſicut opera ma
la tranſeunt quantum ad actum, & manent ſecun-
dum reatum, ideſt, ꝙ Deus reputet illa obligatoria
ad pęnam. Et quantum ad illud eſſe,quod opera bo
na meritoria habent in Dei reputatione dicuntur
mortificari,quia prius Deus reputabat illa digna vi-
A ta æterna, & ꝙ per illa homo poſſet introduci ad vi-
tam æternam: nũc autem reputat ea inepta ad hoc:
ideo mortificari dicuntur. Et hoc innitur Ezechie-
lis 18.ſcilicet: Et nõ erunt in memoria iuſtitiæ,quas
fecit. Non quidem, ꝙ aliquid poſſet excidere à Dei
memoria,ſiue intellectu,ſed cadunt à memoria per
reputationem: quia prius reputabat illa viua, & po-
tentia introducere ad vitam æternam. Et nunc re-
putat illa non habere poteſtatem ad hoc. Ad ſecun- *Ad 2. arg.*
dum dicendum, ꝙ nunquam eſt pęna alicuius ma-
ior,quàm culpa ſua, & tamen per ingratitudinẽ me
retur perdere omnia bona pręterita. Et quia per pec
catum mortale quantumcunque paruum ſit homo
efficitur Deo ingratus,perdit omnia bona,quæ fece
B rat quantum ad fructum ipſorum, qui erat perduce
re in vitam æternam,& priuari omnibus his non eſt
maior pęna, quàm fuerit culpa ſua ingratitudinis.
Sicut ſi quis per opera bona, & multa obtinuiſſet à
principe magnos honores.& poſtea commiſſo con-
tra eum delicto digno morte,ſi priuaretur omnibus
honoribus,quos à principe ſuſceperat, & non occi-
deretur, non eſt pęna maior,quàm culpa,ſed è con-
trario. Aliter poteſt dici,ꝙ iſte,qui fecerat multa bo
na,& poſtea moritur in vno peccato mortali paruo,
non perdidit aliquid de bonis,quæ prius fecerat,etiã
per ingratitudinem, ſed ſolũ perdidit diuinam ami-
citiam, quæ perditur per quodlibet peccatum mor-
tale,inquãtum per illud charitas perit. Pro quo ſciẽ
C dũ, ꝙ quibus libet operibus bonis meritum cõpetit
dupliciter, ſcilicet, vel ex Dei acceptatione, vel ex
quadam æquiualẽtia naturali. Primum eſt per hoc,
ꝙ homo eſt in charitate, & eſt amicus Dei, reputat
Deus opera eius, tanquam facta ab amico ſuo:,ideo
acceptat ea in plus, quàm ipſa aliàs valere poſſent.
Secundum eſt,ꝙ cuilibet operi bono ex genere ſuo,
& ſecundum ſuam magnitudinem, & circũſtantias
& labores in eo impenſos competit quædam ęqui-
ualentia pręmij ex naturali dignitate etiam ſine ali-
qua acceptatione amicitiæ. Primum iſtorum per-
ditur quando quis charitatem perdit:quia deſinit eſ
ſe amicus Dei:ideo Deus non reputat opera eius,tã-
quam amici ſui. Et quia reputare opera noſtra digna
D vita ęterna excedit naturalem æquiualentiam ope-
rum ipſorum,ſicut dicitur ad Rom.8 Non ſunt cõ-
dignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriã,
quę reuelabitur nobis,prouenit iſta reputatio meri-
ti ex eo,ꝙ homo eſt amicus Dei:& Deus vult ſic re-
putare opera eius. Poſtquam verò mortaliter pecca
uerit deſinit eſſe amicus Dei. Ideo Deus non reputa-
bit opera iſta iam digna vita ęterna, nec per hoc di-
citur homo perdere aliquid de merito operum ſuo
rum: quia opera ſua non erant ſecundum ſe digna
vita æterna, ſed ſolum quia Deus illa ſic reputabat
per hoc,ꝙ iſte erat amicus eius Nunc autem reputa-
te non placet,& etiam non eſt iuſtum,cum ſit inimi
cus illius. Manet tamen operibus iſtis meritum ſecũ
E dum quòd eſt per naturalem ęquiualẽtiam. Et iſtud
nunquam perit,etiam ſi quis peccauerit ſępe morta
liter. Nam tantum minuitur,ſeu minuetur propor-
tionaliter de pęna debita iſti in inferno, quantũ iſta
opera valent ſecundum naturalem æquiualentiam
de pęna, quàm alias habiturus erat, ſi iſta bona non
feciſſet. Nihil ergo perdit homo de merito operum
ſuorum per peccatum mortale,licet non habeat vi-
tam ęternam. Ad tertium dicendum,ꝙ ſi aliquid ſit *Ad 3. arg.*
in ſe mortuum verè non poteſt actum vitę exerce-
re reſpectu ſui, nec reſpectu alterius, accipiendo ta-
men viuum, & mortuum metaphoricè, vt dictum
eſt, nihil prohibet illud,quod eſt in ſe viuũ,eſſe mor-
tuum reſpectu vnius, & reſpectu alterius eſſe viuũ:
quia

quia reſpectu vnius habet operationem ſuam, & reſpectu alterius non habet propter indiſpoſitionem eius. Sicut lux oculis ægrotum nociua eſt, & oculus ſanorum grata eſt. Et tamen ipſa in ſe non habet iſtas duas qualitates oppoſitas, ſed propter diſpoſitiones diuerſas eorum, in quibus operatur competit ei hoc. Et ita opera bona facta ab aliquo in charitate, qui poſtea charitatem perdit non proficiũt ei ſi moriatur in peccato illo, quantum ad ingratitudinem gloriæ, quam habiturus erat, & proficiunt alijs ſanctis, & ita dicunt alij accipere coronã eius. De hoc S. Tho. 4. Sẽt. d. 14 q. de effectu pęnitẽtię art. 4. ſub art. a.

An opera facta in charitate mortificata per peccatum mortale poſtea ſuperueniente gratia iterum viuificentur.

Quæſtio C L X X I I I I.

QVAERITVR circa opera facta in charitate, quæ per peccatum ſuperueniẽs mortificata fuerunt, ideſt, non proficientia ad vitam æternã. ſi poſtea ſuperueniat gratia, an viuificentur, ideſt, competat eis ille gradus meriti, & pręmij, qui correſpondebat antequam per peccatum mortale mortificarentur. Dicunt quidam, ꝙ non, quia tunc fieret hoc

Primum arg. per penitentiam, per quam liberatur homo de peccato. Et tamen pęnitentia nõ poteſt hoc facere, quia dicit Hugo de S. Victore, ꝙ nemo debet in ſpe correctionis peccare, quia qđ ſemel amittitur ipſum amplius non recuperatur, ſed opera facta in charitate per peccatum ſuperueniens fuerunt ſemel amiſſa, quia mortificata fuerunt: ergo nunquam poſtea re-

Secundũ. cuperabuntur ad hoc, ꝙ viuant. Item nihil viuificatur, niſi quod natum eſt habere vitam: vita autẽ non eſt operum. ſed ipſius operantis: ergo opera nunquã viuificabunt. Item viuere præſupponit eſſe: ideo qđ

Tertium. non eſt viuificari non poteſt. Sed opera, quæ per peccatum mortale fuerunt mortificata, iam nõ ſunt: er-

Quartum. go non poſſunt viuificari. Item illud, quod moritur non ſolum perdit vitam, ſed etiam potentiam viuẽdi, quia principia vitę corrumpuntur in eo, ſine quibus non eſt potentia ad vitam, opera tamen pręcedentia in charitate facta fuerũt mortificata per peccatum ſequens: ergo non manet in eis potẽtia ad vitam, & ſic non poſſunt viuificari.

Dicendum, ꝙ opera, quę bona fuerunt, & in charitate facta, ſicut per peccatum mortificata fuerunt, ita vt per illa homo non poſſet habere vitam ęternam, ita ſuperueniente gratia viuificantur, vt iã ſint in ſtatu priori, in quo facta ſunt. Nã tunc erãt digna vita ęterna. Sic enim dicit Glo. Ioelis a. ſuper illud: Reddam vobis annos, ſcilicet: Nõ patiar perire vbertatem, quam cum perturbationibus animi amiſiſtis. Sed vbertas illa fuit multitudo bonorum operũ ſanctorum in charitate: ergo per peccatũ ſuperueniens licet fuerint turbata non peribunt. Item patet hoc, quia ille qui dolet de peccatis, & ſuperuenit illi gratia reſtituitur in ſtatum priorem. Sed ſi iſte maneret in priori ſtatu, quãdo opera iſta fecit ex charitate, eſſent ſibi iſta opera meritoria ad vitã ęternam. Poſtea autem ſuperueniente peccato impedita fuerunt, ita vt per illa nõ poſſet homo peruenire ad vitam ęternam. Cum ergo per pęnitentiam tollatur totũ malum, quod per peccatum introductum fuerat, neceſſe eſt, quòd maneãt illa opera ita meritoria, ſicut prius erant, cum ex ſeipſis meritoria eſſent. Item patet, quia ſicut dictum eſt opera facta in charitate, licet tranſeant actu, manent tamen quantum ad rationem meriti in diuina reputatione, vel memoria. Et quandiu ſic manent habent efficaciam quantum in ipſis eſt inducendi facientem ad vitam ęternam,

F & ſic dicuntur viua remanere. Iſtum effectum non habent in peccatore: quia per accidens impediũtur propter peccatum ſuperueniens, quod facit peccatorem indiſpoſitum ad recipiendum fructum meritorum pręcedentium, non tamẽ tollitur aliquid de ſubſtantia, vel quantitate illorum meritorum: quia operibus in ſua origine, ideſt, tunc quãdo facta ſunt, & ex principio, à quo facta ſunt, ideſt, à charitate cõpetebat illa quantitas meriti: ideo impoſſibile eſt, ꝙ per aliquid extraneum tollatur eis quantitati illius meriti, ſed ſolum homo impeditur habere aliquod bonum per illa. Vnde poſſet homo illa perdere quãtum ad totalem fructum ipſorum principalem, ſcilicet, vitæ æternæ, ipſis tamen operibus de quantita-

G te meriti ſibi correſpondentis nihil tollitur. Manet tamen homo impeditus participare fructum illorũ operum propter peccatum, ablata igitur indiſpoſitione à peccatore per pęnitentiam, opera illa pręcedentia incipiunt habere effectum ſuum totum in ipſo, cum nihil in eis diminutum fuerit, & ſic dicũtur viuificari, ideſt, reduci in ſtatum illum, in quo prius erant, quando facta ſunt, tunc tamẽ viua erant. Simile patet, ſi quis habens bona habebat ſimul adminiſtrationem, & fructum ipſorum: quia ſua erant. Si autem efficiatur furioſus datur ei curator, & iam nihil poteſt adminiſtrare de bonis. Et tamen propter hoc in bonis ſuis nihil minuitur, ſed integra manẽt. Ipſe tamen propter furorem incidentem indiſpoſi-

H tus eſt ad adminiſtrandum: ideo nihil de adminiſtratione participat. Si tamen redierit ei mens ſana, ad plenum reſtituentur ei bona ſua omnia integrè, & illorum adminiſtratio, quia ablata fuit indiſpoſitio illa, ſcilicet, furor, per quam impediebatur adminiſtrare. Ita ergo erit in operationibus bonis factis in charitate, & mortificatis per peccatum, ꝙ per gratiam rurſus ſuperuenientem viuificabuntur redeũdo in priorem ſtatum. Aliqui dicunt, quòd non viuificantur per pœnitentiam ſequentem, & gratiam ſuperuenientem non ex defectu gratiæ, vel pœnitentiæ: ſed quia illa non manent, vt viuificari non poſſint. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia hoc modo omnia confunderentur, quia etiam ſi quis maneat in charitate

I opera, quæ iam fecit, iam tranſierũt. Si ergo per hoc non manerent viua, nullum meritum homini eſſet ex iſtis, quod falſum eſt: quia ſic non haberet homo præmium in vita æterna, niſi pro vltimo opere bono, in quo moritur. Sic etiam eſſet de peccatis, quia omnia illata tranſeunt: ideo homo non puniretur pro illis: quia iam nihil ſunt, ſed ſolum pro vltimo peccato, in quo moritur: iſta autẽ falſa ſunt. Ideo dicendum, ꝙ licet iſta tranſeant actu: manent tamen inde reputatione quantum ad rationem meriti, vel demeriti ſicut ſi realiter ſemper eſſẽt. Ideo bona opera viuificabuntur, quæ in charitate facta fuerunt, & per peccatum mortale ſuperueniens fuerant mortificata ſi poſtea ſuperueniat gratia.

K Ad primum dicendum, ꝙ Hugo non intelligit de Ad 1. arg.
bono facto quod per peccatum mortificatur, ſed de bono omiſſo. Nam tempore, quo peccat, non facit bonum, & illud tempus perdit. Iſtud autem nunquã poteſt poſtea recuperari: quia etiam ſi homo poſtea multa bona faciat, tamen bona, quæ facere poterat in illo tempore, in quo peccauit iam nunquam fieri poſſunt: quia ſi in alio tempore fiant ea, quæ tunc fieri deberent impediunt tempus iſtud: quia in iſto poſſent fieri alia: etiam ſi tempus præteritum non fuiſſet ocioſum. Ideo non eſt poſſibile recuperari iacturam temporis pręteriti. Ideo Seneca dicit, ꝙ temporis iactura eſt grauiſſima. Bona autem per peccatum mortificata recuperãtur, quia illa integra manebãt,

&

& de illis non loquitur Hugo. Ad ſecundum dicen-
Ad 2 arg. dum, ꝙ vita propriè viuentis eſt, & non operũ. Sed dicuntur opera viuentia per analogiam ad viuentẽ producentẽ, ſicut arma dicuntur militaria, & equus militaris: quia ad militem iſta pertinẽt. Et ideo modo, quo dicuntur opera viuentia propter viuentem, poſſunt dici viuificari, quia homo illa operans viuebat, ſcilicet, per charitatem, quãdo illa fecit, & poſtea per peccatum mortuus eſt. Rurſus verò per gratiam ſuperuenientem viuit. Ideo ipſa opera etiam viuent propter ipſum viuentem: quia à viuente producta ſunt, qui nunc etiam viuens eſt, quod dicitur ꝑpter opera bona facta ab homine in peccato mortali: quia licet ipſe poſtea per gratiam viuificetur, nõ viuificantur opera, eo ꝙ non fuerunt ab eo producta, quando viuens erat. Aliter poteſt dici, ꝙ operãs propriè viuere dicitur. Opera autem dicuntur viuere metaphoricè inquantum competit eis proprius effectus, ſicut diximus præcedenti q. Et quia effectus ille, qui competebat operibus factis in charitate, ſcilicet, poſſe perducere hominem ad vitam æternam competit eis nũc, homine reducto in gratiam: ideo etiam dicũtur viuificari metaphoricè ſicut prius viuere metaphoricè dicebantur.
Ad 3 arg. Ad tertium dicendum, ꝙ quanuis non maneant in actu, manẽt in diuina reputatione. Sicut etiam peccata, quæ actu trãſierunt, manent in Dei reputatione, qui per illa reputat homines obligatos ad pœnam æternã.
Ad 4 arg. Ad quartum dicendum, ꝙ ſi opera in ſeipſis morerentur, id eſt, efficerẽtur, ꝙ non competeret eis ille gradus meriti, qui competebat quando facta ſunt, nunquã poſſent poſtea reſtitui in vitam, & tamẽ opera bona per peccatum non moriuntur, nec aliquid perdunt, vt oſtenſum eſt, ſed ſolum impeditur operans pro illo ſtatu participare fructum illorum: ideo ablato iſto impedimento dicentur iſta opera viuere, ſiue viuificari, ſcilicet: quia poteſt operans per illa deduci ad vitam æternam, ſicut prius, quãdo in charitate illa operatus eſt. De his S. Tho. 4. Sent. d. 34. art. vltimo.

Eſto conſentiens aduerſario tuo cito dum es cum eo in via, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, nõ exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantẽ.

Hic ponitur ſecundum correlarium ad euaſionẽ pœnæ infligendæ. Et iſta litera multipliciter exponi poteſt: vno modo poteſt exponi ſecundum quoſdã, ꝙ Chriſtus admoneat homines hic nõ litigare in iudicio, quia quanuis liceat homini litigare, pertinet tamen ad quandam imperfectionem, quoniam iudicia ex peccatis oriuntur. Si enim nemo peccaret iudicium nullum forasse eſſet. Sed quia aliquis vult tenere, quod ad ipſum non pertinet, vel quia aliquis vult petere, quod ad ipſum non pertinet, iudicia fiunt. Et ſic ex iniquitate rei, vel actoris prouenit, ꝙ iudicia ſint neceſſaria. Sic dicit Apoſtolus 1. Corin. 6. Iam quidem omnino delictum eſt in vobis: quia iudicia habetis inter vos, id eſt, ex peccato prouenit, ꝙ iudicia habeatis. Ad perfectionem autem non ſolum competit vitare, quod malum eſt, ſed etiam illud, quod ex malo oritur, vel ex quo malum oritur: ideo vitare iudicia cuiuſdam perfectionis eſt. Iſtud autem non poteſt fieri, niſi per hoc, ꝙ homo conſentiat aduerſario ſuo: quia ſi non conſenſerit ei, ille peret in iudicio, & ſic oportebit litigari. Ad hoc ergo dicebat hic Chriſtus. *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Id eſt, da ei, quod petit, vel quod retinere vult, & ſic nun-
A quam litigabis. Sic dicitur inf. in litera. Qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium, id eſt, dimittas ei quod vult, & etiam plus quàm vult, & nunquam erit lis. Sic etiam dicit Apoſtolus 1. Corin. 6. Delictum eſt in vobis, quia iudicia habetis inter vos: quare non magis fraudem patimini, id eſt. Potius deberetis ſponte permittere priuari rebus veſtris, quod eſt illis fraudari, quàm litigare. Et ſecundum hoc poſſet applicari litera. Sed iſta expoſitio non tenetur cõmuniter, quia ponit hic illud quaſi quoddã correlarium deductũ ex illis, quæ dicebantur ſup. de ira. Et tamen ſi ponatur hic illud tanquam admonitio quædam ad perfectionem, non eſt vt correlarium dependens ex ira.
B Secundo patet, quia tunc poneretur hic ſuperfluè iſtud dictum, vel illud, quod habeĩ inf. in litera, ſcilicet: & qui vult tecum contendere in iudicio &c. Nã exponẽdo illud modo dicto nihil aliud importatur per hoc, quàm per illud. Ideo oportet aliter iſtud intelligi. Tertiò patet, quia ſi Chriſtus admoneret hic iudicia vitare propter perfectionem, eſſet homo quãtum ad illos, qui haberent iuſtam cauſam litigandi. Nam qui ſcit ſe iniquam fouere litem, peccat litigãdo: Chriſtus tamen loquitur hic de illo, qui habet iniquam cauſam, cum dicat. *Ne tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex miniſtro, & in carcerem mittaris.* Et tamen non mittitur in carcerem, niſi qui iniquus eſt, vel cõputatur. Maximè, quia Chriſtus dixit. *Non exies inde,*
C *donec reddas nouiſſimum quadrantem.* Et ſic ipſe aſſerit, ꝙ iſte erat debitor, quem ipſe admonet. Vitare autem iudicium in eo, qui ſe cognoſcit debitorem, non eſt perfectionis, ſed neceſſitatis: quia aliàs mortaliter peccat litigando, vt non ſoluat illud, quod ſcit ſe debere: ergo Chriſtus nõ loquitur hic de perfectione, quæ eſt in vitando iudicia. Quartò patet, quia dicitur hic non exies inde, donec reddas nouiſſimũ quadrantem. Et ſic Chriſtus aſſerit tanquam certum, ꝙ ille, quem admonet mittetur in carcerem, & nõ exibit inde donec ſoluat. Ex quo apparet, ꝙ non loquitur de iudicio præſentis ſæculi: quia in illo non ſemper iniuſtè litigantes mittuntur in carcerem, & ſoluunt, ſed ſæpiſſimè per iniquitatem iudicum, & alio-
D rum miniſtrorum iudicij condemnantur, innoxij, & abſoluuntur, qui rei ſunt: ergo non poteſt intelligi de vitando iudicio in præſenti propter perfectionem vitæ. Secunda expoſitio eſt ſecundum quoſdã, ꝙ intelligatur quaſi quoddam conſilium pro litigatoribus. Ita ꝙ Chriſtus admoneat eos, qui putant ſe non habere iuſtam litem ante quam litigent cõcordari cum aduerſarijs. Vnde dicitur. *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Scilicet, dando ei, quod petit, cum ſcias ipſum iuſtè petere. *Cito dum es in via.* Id eſt, antequam incipiat lis. Et eſt præſuppoſitio, ꝙ deberent ire actor, & reus de vno loco ad alterum ad iudicium, & ꝙ antequam perueniãt ad illum locum, dum ſunt in via debeat ille, qui reus eſt, conſentire aduerſario. Nam
E ſi peruenerit ad locum iudicij incidet in multa alia inconuenientia: quia nõ ſolum ſoluet, quod debet, ſed etiam punietur, & ſoluet expenſas iniuſti, & temerarij litigatoris. *Ne forte tradat te aduerſarius iudici.* Scilicet, accuſando te, vel petendo: quia per hoc ſi reus fueris iudici traditus es. *Et iudex tradat te miniſtro.* Scilicet, cognoſcens te eſſe reum obiecti criminis, vel rei petitæ, tradat te miniſtro, id eſt, executori. *Et in carcerem mittaris.* Scilicet, per executorem. Et hoc fortè: quia timebam de fuga iſtius. Ideo vt maneret debitum ſecurum mittitur in carcerẽ. *Non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.* Id eſt, iuxta rigorem exigetur à te debitum, ita vt non remittatur tibi nec minima pars ſignata per quadrantem, qui erat mo-

neta

neta minuta. Et non ſolum hoc, ſed etiam expenſas, F
& multa alia ſolues. Ideo melius eſt cito conſentire
aduerſario, & concordari cum eo. Iſta expoſitio vi-
detur conuenire literæ aliqualiter magis, quàm præ
cedens. Quia ſic exponendo differt iſta litera ab illa,
quæ habet inf. ſcilicet: Et qui vult tecum in iudicio
contendere: quia illa intelligetur de vitatione litigij
propter perfectionem, & iſta de vitatione litigij pro
pter incommoda, quæ ſequi poſſunt ex iniqua lite.
Sed dicendum, quod illa expoſitio etiam non conuenit
totaliter: quia non poteſt intelligi de iudicijs, quæ
fiunt in præſenti ſæculo, cum hic interdum per ini-
quitatem liberentur iniuſti, & cõdemnentur inſon-
tes. Vnde licet aliquis ſit reus criminis, non eſt hic
certum, quod condemnabitur in iudicio. Chriſtus ta- G
men aſſerit tanquam certum, quod iſte mittetur in car-
cerem, ſi non conſentiat aduerſario ſuo: ergo intelli
gitur de iudicijs futuri ſæculi, in quibus eſt certitudo
omnimoda, & qui reus eſt ſemper condemnatur.
Ob hoc ergo omnes ſacri expoſitores exponunt de
futuro iudicio, & carcere futuro, & tamen eſt diffe-
rentia in expoſitione propter aduerſarium, ſcilicet,
quis ſit iſte aduerſarius. Dicit enim Augu. lib. de Ser-
mone Domini in monte. Sed videamus quis eſt ad-
uerſarius, cui iubemur eſſe beneuoli. Aut enim dia-
bolus eſt, aut homo, aut caro, aut Deus, aut præce-
ptum. Et ideo de iſtis quinque, vel de aliquo iſto-
rum neceſſe eſt intelligi.

Tertia ergo expoſitio eſt, quod aduerſarius ſit diabo- H
lus, cui iubemur conſentire, dum ſumus in via. Sed
huic expoſitioni repugnat Aug. 4. lib dicens: Sed dia
bolus non video, quomodo iubemur eſſe beneuoli,
aut concordes, aut conſentientes: Vbi enim concor
dia, & beneuolẽtia, ibi amicitia. Nec quiſquam dixe-
rit amicitiam cum diabolo eſſe faciendam, nec con
cordare cum illo expedit, cui ſemel renunciãdo bel-
lum indiximus. Nec conſentire illi oportet, cui ſi nũ
quam cõſenſiſſemus, nunquam in iſtas incidiſſemus
miſerias. Hierony. tamen ſuper Matth. vult quod poſſit
exponi hoc de diabolo, & ponit quorundam inten-
tionem, dicens: Quidam dicunt à Saluatore præci-
pi, vt ſimus beneuoli erga diabolum, ne faciamus pœ
nam ſuſtinere pro nobis, quem dicunt pro nobis eſ- I
ſe torquendum, ſi vitia ei ſuggerenti cõſenſerimus.
Sed iſta expoſitio non conuenit: quia tũc videretur
Chriſtus principaliter intendere hic bonum diabo-
li, & non noſtrum ſcilicet, vt ille non puniatur pro-
pter peccata noſtra, & tamen falſum eſt, quia pro-
pter nos Chriſtus iſta dicit, vt euitemus tradi iudici,
& mitti in carcerem. Item non eſt homo conſentiẽs
diabolo, ſed potius diſſentiens, ſi ſuggeſtiones eius
nõ recipiat. Itẽ Hierony. poſitionem iſtã improbat.

Quarta ergo expoſitio eſt, quod intelligatur de dæmo
ne, cui homo dicitur conſentire per hoc, quod obſeruat
pactum factum in baptiſmo de abrenunciando dæ-
moni. Sic dicit Hierony. ibidem. Quidam cautius di K
ſputant in baptiſmate. Singulos pactum inire cum
diabolo ei abrenunciando. Si ergo ſeruauerimus pa
ctum beneuoli, & conſentientes ſumus aduerſario,
& nequaquam in carcere recludendi. Sed dicendũ,
quod iſta expoſitio non tenet: quia homo non iniuit pa
ctum cum dæmone, ſed potius pactum cum Deo
contra dæmonem de abrenunciando Satanæ, & põ-
pis eius: ideo non conſentimus ei ſeruando pactum.
Item diabolus nollet, quod illud pactum ſeruaremus,
ſed ideo nos tentat, vt non ſeruemus, ſi ergo conſen
tientes ei eſſemus, non ſeruaremus illud. Item non
conuenit, quia diabolus eſt hic miniſter iudicis, cui
peccatores ad puniendum à Deo tradendi ſunt, nõ
eſt ergo ipſe aduerſarius, qui tradit nos iudici.

Quinta expoſitio eſt, quòd intelligatur de carne,
quæ rectè eſt aduerſarius noſter. Nam ad Gala. 5. di-
citur, quod ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, & ca-
ro aduerſus ſpiritum. Hæc enim inuicem ſibi aduer-
ſantur. Sed quomodo cõſentiendum eſt ei: quia po-
tius per hoc, quod homo conſentit ei peccata, ſicut dici
tur: Iaco. 1. Vnuſquiſque tentatur à concupiſcen-
tia ſua abſtractus, & illectus, ideſt, à concupiſcentia
carnis. Ideo dicit Apoſtolus, quòd qui ambulant ſe-
cundum carnem mortui ſunt, ſcilicet, quòd non cõ
ſequantur regnum Dei. ad Gala. 5. Poſſet autem in-
telligi, quòd conſentiret aliquis aduerſario ſuo, id-
eſt, carni non quantum ad id, quod illa appetit, ſed
quantum ad id, quod ipſi bonum eſt. Eſt autem bo-
num carni non peccare: quia ſic habebit vitam æter
nam ſimul cum anima. Sed iſta expoſitio multum
eſt extorta: ideo Augu. non conſentit illi lib. de Ser-
mone Domini, dicens: Carni verò multo minus vi-
deo quomodo conſentientes eſſe iubeamur. Magis
enim peccatores ei conſentiunt: qui verò eam ſer-
uituti ſubijciunt, non ei conſentiunt, ſed eam ſibi
conſentire cogunt. Item non tenet iſtam expoſitio-
nem Hieronymus ſuper Matthæum, dicens: Quo-
modo etiam caro mittenda erit in carcerem, ſi ani-
mæ non conſenſerit?

Licet hoc poſſet pertinere ad aliam expoſitionẽ
ſextam, ſcilicet, quod anima dicatur aduerſarius, quia
aduerſatur carni. Ad Gal 5. cap. & accipiatur homo
pro carne, & deſiderijs eius, ſicut Apoſtolus ſæpe ac-
cipit. Et tunc bonum eſt conſentire aduerſario no-
ſtro, ſcilicet, animæ. Et quantum ad hoc magis con-
uenit iſta expoſitio, quàm quinta præcedens, tamen
obſtat: quia tunc aduerſarius debet tradere nos iudi
ci, anima tamen nõ tradet carnem, ſed ipſa cum car
ne tradetur. Item homo mittitur in carcerẽ, & non
aduerſarius eius, qui ipſum iudici tradit, & tamen
tam anima, quàm caro peccatoris ſimul mittentur
in carcerem: ideo non vocatur anima aduerſarius.
Item non poteſt omnino vocari anima aduerſarius
carnis, quia aduerſarius agit aliquid, propter quod
alius ſuus aduerſarius offenſus tradit illum iudici.
Caro tamen non poteſt aliquid facere ſine anima:
ideo non poteſt anima tãquam aduerſarius eius tra-
dere ipſam coram iudice. Iſta omnia tangit Hieron.
ſuper Matth. dicens: Quomodo etiam caro mitten-
da erit in carcerem, ſi animæ non conſenſerit? cum
anima, & caro pariter recludendæ ſint? Nec quid-
quam poſſit caro facere, niſi quod anima imperaue
rit, aut Spiritus ſanctus habitans in nobis carnẽ, vel
animã repugnantes iudici tradere, cũ ipſe ſit iudex.

Et etiam iſtud vltimum pertinet ad ſeptimam ex
poſitionem: quia dicunt aliqui Spiritum ſanctum eſ
ſe aduerſarium noſtrum. Et iſta expoſitio etiam cõ-
uenit plus quàm præcedentes. Nam aduerſatur no-
bis Spiritus ſanctus inquantum nos contraria ei vo-
lumus: quia caro, & anima, vt eſt infixa carni incli-
nant contra Deum, vt non ſequamur ea, quæ Deus
iubet. Et ſi in via ideſt, quandiu viuimus concorda-
mur Deo, nõ mittemur in carcerem poſt mortem,
alioquin erit pœna æterna. Iſtam expoſitionem ali-
qualiter ſequitur Auguſ. lib. de Sermone Domini in
monte, dicens: Fortaſſis enim iubemur Deo conſen
tire, à quo peccando receſſimus, vt aduerſarius no-
ſter dici poſſit dum nobis reſiſtit. Deus enim ſuper-
bis reſiſtit. Et hoc modo Deus aduerſarius noſter eſt,
& iudex eſt Chriſtus homo. Nam ei traditum eſt om
ne iudicium Ioan. 5. Pater non iudicat quenquam,
ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorifi-
cent filium. Et ſic quaſi deitas accuſat nos coram ho
mine Chriſto de traſgreſſione ſuorum præceptorũ,

&

& à Chriſto tradimur miniſtro, quia ab ipſo condẽnabuntur mali, vt eant in ignem cum diabolo, & angelis eius, inf. 25. Et hoc dicit Augu. eo lib. ſcilicet: Quiſquis ergo in hac vita non fuerit reconciliatus Deo per mortem, filio eius tradetur iudici, cui pater dedit iudicium facere. Iſta expoſitio aliqualiter poteſt ſtare, ſed non omnino conuenit. Vnde Hieron. non ſuſcipit eam, dicens: Aut quomodo ſpiritus ſanctus habitans in nobis carnem, & animam repugnãtes dicetur iudici tradere, cum ipſe ſit iudex? Dato tamen, ꝙ dicamus iudicium eſſe datum Chriſto homini, Deus tamen non vocabitur accuſator, nec aduerſarius: quia ipſe neminẽ accuſat, licet ſit ipſe iudex, & teſtis, Iere. 39. Ego ſum iudex, & teſtis, dicit Dominus. Accuſatorem autem eſſe Deo non competit: quia dicit quendam ſtatum imperfectum, & deſiderium ad pœnam alterius, quam per ſeipſum inferre non poteſt, ſed per alterum inferri petit, quod Deo non competit. Si ergo Chriſto ſecundum, ꝙ homo nõ competit accuſare homines, ſicut ipſe dixit: Ioã. 5. Nolite putare, quia ego accuſaturus ſim vos apud patrem, eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis, à fortiori non conueniet Deo ſecundum naturam diuinam accuſare homines. Et ſic non intelligetur de hoc. Vnde nec Auguſt. manet totaliter in hac expoſitione.

Octaua expoſitio eſt, ꝙ intelligetur de præcepto diuino, quod vocatur aduerſarius noſter, qui aduerſatur iniquitatibus noſtris, & compeſcit illas, & praua deſideria noſtra, quæ aduerſantur legi, ad Rom. 7. Hinc aduerſario debet homo in via conſentire, id eſt, operari iuxta omnia, quę diſponuntur in diuinis præceptis, & ſic conſentientus ei in via, id eſt, dum viuimus. Si autem viuentes ei non cõſentimus, quod eſt cito conſentire, poſt mortem non poterimus ei conſentire: quia iam non erit tempus operandi ſecũdum legem, ſed iudicandi homines ex lege. Ideo dicitur, ne fortè tradat te iudici aduerſarius, id eſt, pręceptum ipſum, quod transgreſſi ſumus hic accuſabit nos apud Deum: quia nihil eſt vnde teneamur rei niſi ex lege nobis impoſita, quam non ſeruauimus. Et hoc conſonat verbis Chriſti Ioan. 5. Nolite putare, ꝙ ego accuſaturus ſum vos apud patrem, eſt qui accuſet vos Moyſes. Videtur autem Moyſes accuſaturus Iudęos: quia de tranſgreſſione legis accuſabuntur, quæ lex per Moyſen data eſt, & tunc iudex tradet vos miniſtris: quia qui fuerit poſt mortem inuentus reus de tranſgreſſione legis tradetur diabolis à Deo, vt puniatur ęternaliter. Iſtã expoſitionem poſt omnes tenet Augu. lib. de Sermone Domini, & in hac manet, dicens: Quomodo autem poteſt rectè dici eſſe homo in via cum Deo, niſi quia Deus vbiq; eſt. Aut ſi non placet dici impios eſſe cum Deo, qui vbique præſto eſt, ſicut non dicimus cęcos eſſe cum luce, quæ eos circunfundit. Vnum reliquum eſt, vt hic aduerſarium præceptũ Dei intelligamus, quod aduerſatur peccare volẽtibus, & datum eſt nobis ad hanc vitam, vt ſit nobiſcum in via, cui oportet nos cito conſentire legendo, præaudiendo, deferendo ei culmen auctoritatis, vt quod aliquis intelligit non oderit propter hoc, ꝙ aduerſatur peccatis ſuis, ſed magis diligat propter correctionem. Quod vero obſcurum eſt oret, vt intelligat.

Nona expoſitio eſt, quæ eſt communior, & concordat magis literę, quod intelligatur de aduerſario, id eſt, de illo, quem offendimus, & à quo debemus reconciliationem petere. Huic enim magis applicantur omnes partes literæ, & etiam conuenit pręcedẽtibus. Quia ſupra dicebatur de ira, deinde dicebatur de reconciliatione, quam homo facere debet cum

A proximo, quem offendit per iram, vel aliàs, & quia ſi aliquis vellet reconciliari próximo, & nolet ſatiſfacere ei, non fieret reconciliatio, oportet ꝙ ſatisfaciat, & iſta ſatisfactio eſſe debet ſecundum voluntatem aduerſarij læſi, id eſt, ſecundum ꝙ poteſt velle iuſtè, & quantum ad hoc debemus ei conſentire. Si autem non conſenſerimus dum viuimus, damnabimur, quia poſt mortem non eſt locus reconciliationis. Iſtum ſenſum poſt omnes tenet Hierony. ſuper Matth. dicens: Ex pręcedentibus manifeſtus eſt ſenſus, ꝙ Dominus nos ad concordiam proximi hortatur. Nã ſupradictum eſt: vade recõciliare fratri tuo. Et hic modo applicat litera, ſcilicet. *Eſto conſentiens*
B *aduerſario tuo.* Id eſt illi, quem offendiſti. Et poteſt intelligi vno modo, ꝙ loquatur illis, qui nolunt reconciliari eis, quos offenderunt. Supra enim iuſſerat, ꝙ recõciliaremur fratribus, & quia aliquis fortè hoc cõtemneret, ponitur quædam inductio ad iſtud, ſcilicet: quia ſi homo noluerit hic reconciliari, in futuro ſęculo damnabitur. Et iſte eſt conueniens ſenſus, & eſt iſtud dictum, quaſi quædam particula præcedentis, quia ibi ponebatur mandatum, & hic ponitur pęna non facientis. Aliter poteſt intelligi, ꝙ loquatur de ſatisfactione, ſcilicet, aliquis init ad petendum reconciliationem, & læſus petit ſatisfactionem offenſæ: fortè iſte non vult præſtare, ſed credit ſatis eſſe, ꝙ reconciliationem petat. Chriſtus autem dicit, ꝙ pe-
C tens reconciliationem debet conſentire aduerſario ſatisfactionem petenti: quia aliàs in futuro condemnabitur. Aliter poteſt intelligi, ſcilicet, qđ Chriſtus loquatur de offenſo, ſcilicet, ꝙ propter legem præcedentem offendens petiuit reconciliationem ab eo, quem lęſarat, ille autem fortè non vult veniam dare. Tunc offendens non tenetur amplius, ſed offenſus peccat, quia noluit ei reconciliari. Et contra iſtũ loquitur Chriſtus dicens *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Id eſt, ſi aduerſarius tuus, qui te læſit, petit à te veniã, eſto conſentiens illi, id eſt, da veniam ſicut ille petit: quia aliàs condemnaberis. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matthęũ. Tradet te Chriſtus conuincens te reum, ſi prius rogauerit: qui enim prius rogat inimicum, reũ
D facit eum ante dominum, ſcilicet, ſi noluerit ei recõciliari. *Cito dum es in via.* Iſti tres ſenſus pręcedentes ſunt conuenientes, & per eundem modum applicatur litera omnibus. Ideo poſtea niſi replicantur, & dicitur. *Dum es in via.* Id eſt, dum viuis: quia dum manemus in corpore nunquam peruenimus ad terminũ, ſiue ſtatum beatitudinis, aut miſeriæ, ſed quotidie variare poſſumus in bonum, & in malum. Ideo hic eſt locus lugendi peccata, quoniã in futuro non erit locus cõuerſionis, ſed punitionis, & iudicij. Ideo dum homo eſt in via non traditur iudici, ſed reconciliari poteſt, poſt viam autem non eſt locus reconciliationis, ſed tradetur reus iudici. Et dicitur: cito: quia rei poſt mortem conuerti vellent, ſi locus eſſet,
E & tamen iam locus non erit, ſed pęnitentia eorum infructuoſa erit. Sapientię 5. Videntes impij turbabuntur, & dicent intra ſe pœnitentiam agentes: hij ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum. Cum autem homo viuit, & in quacunque parte vitę vſque ad vltimum vitę momentum ſemper cito eſt, quia conuerſionis locus ſemper eſt. Quod ſignificauit paterſamilias conducens operarios in vineam ſuã, inf. 20. Nam omni hora diei operarios conduxit vſq; in finem diei, ſcilicet, horam vndecimam, & iam non reſtabat de die, niſi hora vna, & fortè iſta vndecima erat vltima hora ſecundum modum computandi, quorundam, qui computant horam vndecimam, poſtquam pulſata eſt vndecima. Et ſatis apparet: quia eodem c. dicitur, quòd iſti nouiſſimi hora vna

fece-

fecerũt, ſcilicet,hora duodecima.Ita ergo in vita eſt,
vſque ad finem vitæ ſemper eſt cito. Vnde abſolutè
nominauit hic viam, non excludens aliquam partẽ
viæ. In quo innuit, ꝙ omni tempore eſt locus con-
uerſionis, niſi poſtquam quis eſt coram iudice: quia
tũc aduerſarius tradit reũ iudici. Sic exponit Chry-
ſoſt ſuper Mattheũ,dicens: Feſtinat Dominus,vt ad
amicitiam feſtinemus inimicorum noſtrorum quã
diu viuimus in hac vita, ſciens quàm periculoſum
eſt, ſi vnus de inimicis pace nõ facta mortuus fuerit.
Aliter poteſt intelligi, ꝙ via, & cito ſint duæ condi-
tiones reconciliationis,ſcilicet,ꝙ in via facienda eſt,
quia poſt vitam fieri non poteſt. Etiam cito facien-
da,'quia nõ eſt diu expectandum, ſed mox vt homo
potuerit reconcilietur fratri ſuo,& hoc ſatis innuit
Chriſtus ſup.in litera,dicens: munus relinquendum
eſſe apud altare,& eundum ad reconciliationem pe
tendam. Hoc modo exponit Hilarius dicens: ꝙ nul-
lum tempus vacuũ affectu placibilitatis Dominus
eſſe permittit:cito in vitę noſtræ via nos aduerſario
noſtro recõciliari pręcipit. Ratio huius eſt,quia quã
diu quis nõ habet affectum reconciliationis, manet
in odio fraterno, & totum iſtud tempus perit: quia
homo eſt in peccato mortali. Ideo cito recõciliatio
petenda eſt,vel deſideranda, ne infructuosè nobis tẽ
pora effluant. *Cum eo.* Ideſt, dum ambo aduerſarij vi-
uitis reconciliatio facienda eſt,quia poſt mortem al
terius reconciliatio ab illo peti non poteſt. Non ta-
men eſt putandum,ꝙ mortuo illo,à quo petenda eſt
venia,nõ poſſit quis reconciliationem habere, quia
licet non poſſit eam habere à proximo,habebit eam
à Deo. Magis tamen punietur ſi ex negligentia, vel
iniquitate omiſit veniam petere ab aduerſario viuẽ
te.ſed quia nullum peccatum eſt,quod remitti non
poſſit,etiam iſta negligentia,vel iniquitas per pœni-
tentiam purgatur. Augu. autem nolebat iſtam ex-
poſitionem tenere propter iſtam particulam.Vnde
dicit in lib.de Sermone Domini in monte: Non vi-
deo quomodo accipiam ab homine nos iudici tra-
di,vbi Chriſtum iudicem intelligo. Et etiam ſi occi-
dendo quis nocuerit homini, non erit iam tempus,
quo concordet cum eo in via, ideſt, in hac vita, nec
tamen ideo non ſanabitur pęnitẽdo quaſi dicat: im
mo ſanabitur. Dicendum,ꝙ iſta expoſitio eſt con-
ueniens propter cauſas ſup dictas,& à Hiero.iſta ſo-
la tenetur. Nicolaus etiam iſtam ſolam ponit,& cõ-
muniter omnes ſequuntur eam. Quod autem dicit:
Auguſ poſſe ſaluari eum, qui non reconcilatur fra-
tri hic,verum eſt,& tamen tenetur reconciliari ei vi
uenti,ſi poteſt, & ſi non poteſt, ſufficit Deo recon-
ciliari. Sicut in eo,qui alterũ occidit,ſicut ipſe dicit:
Nam non poteſt reconciliari ei, ſed etiam quando
potuit,& noluit ei reconciliari, poteſt poſtea per pę
nitentiam ſanari, vt dictum eſt. *Ne forte tradat te ad-
uerſarius iudici* Iudex erit Chriſtus,cui pater dedit om
ne iudicium facere: Ioan 5. Sic dicit Auguſ.vbi ſup.
iudicem intelligo Chriſtum. Pater enim omne iudi
cium dedit filio. Aduerſarius eſt ille,quem lęſimus.
Qui dicitur tradere nos iudici, quia propter pecca-
tum, quod in eum commiſimus, de quo noluimus
reconciliari ſibi, trademur iudici. Sed propter hoc
etiam Auguſ.nõ recipiebat iſtam expoſitionem di-
cens: Non autem video quomodo accipiam ab ho-
mine nos iudici tradi,vbi Chriſtum iudicem intelli-
go, ante cuius tribunal omnes exhiberi oportet.
Quomodo ergo iudici traditus eſt, qui ante iudicẽ
exhibetur pariter? Dicendum autem,ꝙ non exhibe-
bit vnus homo alium, tãquam ipſe accuſet eum,ſed
dicetur exhibere,vel accuſare: quia peccata cuiuſcũ
que, quæ commiſit in aduerſarium ſuum eum accu

F ſabunt. Sic accipitur Ioan.5.Nolite putare,ꝙ ego ac
cuſaturus ſum vos apud patrem.Eſt qui accuſet vos
Moyſes. Nõ eſt ſenſus, ꝙ Moyſes potiuſquam alius
deberet accuſare Iudęos, ſed peccata, quę ipſi com-
miſerunt contra legem Moyſi, accuſabunt eos. Sic
exponit Hilarius ſuper Matth. dicens: Aduerſarius
tradit nos iudici,quia manens in eum ſimultatis no
ſtræ ira nos arguit,ideſt,Ira,quam habuimus contra
eum,quæ adhuc manet,accuſabit nos. Et eſt ſenſus.
Aduerſarius tradat te iudici,ideſt, accuſet te apud iu
dicem modo prædicto, vel tradat te, ideſt, propter
eum tradaris, ſcilicet, propter peccata in eum com-
miſſa. Aliter enim vnus homo non poteſt tradere
alium Deo, quia non habet vnus poteſtatem ſuper
G alium poſt hanc vitam, ſed omnes ſunt immediatè
ſubiecti Deo, & ita verum eſt verbum Auguſ. ſcili-
cet: quomodo iudici traditurus eſt, qui ante iudicẽ
pariter exhibetur.Quaſi dicat.Non poterit vnus ho-
mo exhibere alterum Deo,ſed omnes ibi exhibebũ-
tur, ſcilicet, per angelos, qui congregabunt omnes
homines.inf.13.vbi dicit,ꝙ meſſis eſt conſummatio
ſęculi, & meſſores ſunt angeli, qui colligent triticũ
in horreum, ideſt, ponent bonos coram Deo in re-
gno cęlorum præſentantes eos iudici, vt ab eo lau-
dem accipiant,& non ſententiam. Et dicitur,fortè,
& non ponitur per modum dubitandi, ſicut aliquã-
do in Sacra ſcriptura fortè ponitur,& nullam dubi-
tationem inducit,ſic Gen.3.ne fortè moriamur. Et
H tamen nulli dubium erat, quod certiſſimè morere-
tur homo ſi comederet de ligno vetito,& ita hic nõ
importat dubitationem, & melius inſ. 7. nec mitta-
tis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè concul-
cent eas pedibus ſuis. Et tamen nulli dubium erat
quin conculcaturi eſſent illas pedibus, & ita fortè
nõ dicit hic dubitationem aliquam: quia certiſſimè
tradetur iudici, qui non fuerit aduerſario reconci-
liatus. *Et iudex tradat te miniſtro* Sententia lata contra
reum tradetur executioni, & ad hoc tradetur reus
miniſtro, ideſt, executori, vt puniat eum: Aug.dicit,
ꝙ iſte miniſter eſt angelus,quia angeli miniſtrabant
Chriſto: præce.c. Acceſſerunt angeli, & miniſtrabãt
ei.Et dicit hoc eſſe,quia credimus Chriſtum ventu-
I rum cum angelis ſuis ad iudicandum,& hoc verum
eſt:quia inf.16.dicitur:filius hominis venturus eſt in
gloria patris ſui cum angelis ſuis,& tunc reddet vni
cuique ſecundum opera eius. Tempus tamen iudi-
cij erit ſecundum ꝙ vnicuique reddetur pro operi-
bus ſuis. Melius tamen intelligi poteſt,quòd mini-
ſter ſit diabolus,quia mali traduntur puniendi.Et ta
men non puniuntur per angelos bonos,ſed per ma-
los,& cum eis mittuntur,inf.25.Item maledicti &c.
cum diabolo, & angelis eius. Iſti ſunt miniſtri Dei
ad inferendum malum, ſiue miniſtri ad iram, ſicut
dicitur ad Rom.13. de iudice. Dei enim miniſter eſt
vindex in iram ei, qui malũ agit. Ita,& diaboli ſunt
miniſtri Dei in iram: quia per illos mittit Deus irã
K ſuam ſuper peccatores. Pſal.77. Miſit in eos iram in-
dignationis ſuæ immiſſiones per angelos malos. Et
ſic exponit Chry.ſuper Matth.dicens: Miniſtro,id-
eſt,angelo pœnarum crudeli,& iſte eſt diabolus. Bo
ni enim angeli nulli pęnam inferunt,maximè in in-
ferno: quia ibi pęna non eſt ad emendationem, ſed
ad ſeueritatem. *Et in carcerem mittaris*. Scilicet,diabo-
lus mittit condemnatos in carcerem,ideſt, in gehe-
nam,quia ibunt in ignem æternum cum diabolo,&
angelis eius inf.25. Poteſt etiam vt dicit Chryſ. acci-
pi carcer pro tribulationibus huius ſæculi, in quas
plerunque peccantes mittuntur à Deo. Hoc verum
eſt,quia etiam ſæpè hic pro peccatis punimur,& ta-
men nõ accipitur conuenienter pro pęna tẽporali,
quia

A quia hic ſemper eſt locus reconciliationis, & tamen quando quis tradetur iudici, non erit locus reconciliationis. Vnde nec ipſe manet in hac ſententia, ſed intelligi debet vt ſup. *Amen dico tibi: non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem*. Dixerat peccatorem mittendum in carcerem, & quia fortè aliquis iſtum carcerem contemneret putans aliquid leue eſſe, poſuit grauitatem eius dicens, ꝙ homo non exiret inde, ſcilicet, nunquam exiet: quia in inferno redemptio nulla eſt. Dicitur autem: donec reddas quadrantem nouiſſimum, ideſt, donec ſoluas vltimum denarium, quem debes. Eſt enim quadrans monetę genus valde minutæ. Sic dicit Hierony. ſuper Matth. Quadrans genus nummi eſt, quod habet duo minuta. B Hoc eſt ergo, quod dicit: non egrediens de carcere, donec etiam peccata minuta perſoluas.

Quomodo intelligatur: non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem, cum de inferno nullus exeat.
Quæſtio C L X X V.

Opinio quorundam. QVAERITVR quomodo dicitur hic: nō exies inde, donec &c. cum de inferno nullus vnquam exeat. Quidam dicunt, ꝙ non intelligitur de pęna infernali, ſed de pęna pręſentis temporis. Nam Chryſ. ſuper Matth. dicit: vel anguſtiæ huius mundi appellantur carcer: in quas plerunque peccātes mittimur à Deo. Et etiam hoc modo dici poteſt, ꝙ iudicium, quod hic agitur eſt iudicium pręſentis temporis, ſcilicet, quando homines coram iudice litigant. C Sic dicit Chryſo: ſuper Matth. ſcilicet: Vel loquitur hoc de iudicibus, qui ſunt in mundo iſto, vt non ſolùm à futuris, ſed à pręſentibus auditorem inducat, quæ ſunt ante oculos, & magis conſueuerunt mouere, ſicut & Paulus dicit: Si malè feceris, time poteſtatem Non enim ſine cauſa gladium portat. Dicendum tamen, ꝙ non conuenit iſta expoſitio huic literæ, quia tam iudicium, quàm pęna neceſſe eſt, ꝙ intelligantur ad futurum pertinere. Ad Chryſ. autem dicendum, quòd ipſe non manet in hac poſitione, ſed exponit, quòd ante mortem debet fieri reconciliatio, & ꝙ miniſter, cui traditur reus eſt angelus crudele pęnarum, vt patet ſup. D Iſta autem poſuit ſub dubio recitando intentionem aliorum: Ideo in vtroq; poſuit, vel, quod ſignificat eum non manere in hoc. Alij dicūt, quòd intelligitur de futuro iudicio, & de pęna inferni, & tamen ponunt. quòd in illa erit aliquando remiſſio expletis pęnis pro omnibus peccatis, ſcilicet, poſtquam ſoluerint vſque ad nouiſſimū quadrātem, vt hic dicitur: Iſta fuit poſitio Origenis. Dicendum, quòd iſtud hęreticum eſt, quia pęna dānatorum æterna eſt, inf. 25. Ite maledicti in ignem æternum. De cauſa huius æternitatis pęnę: magis ibi *Reſponſio auctoris.* dicetur. Aliter ergo dicendum, quòd iſtud non ponitur hic ad ſignificandum aliquē terminum, quo trāſacto damnati exituri ſint de inferno, ſed eſt modus E loquendi ad ſignificādum quòd nunquam inde exibunt; Vt ſi dicatur: iſte bibit vſque ad fęces, vel donec veniret ad fęces; non eſt ſenſus, quòd poſt fęces aliquid bibendum maneat, ſed eſt ac ſi diceretur, iſte bibit totum. Sic dicit Aug. lib. de Sermone Domini in monte. Vſque ad nouiſſimum quadrantem pro eo ponitur, quòd nihil relinquit impunitum. Sicut cum velimus exprimere aliquid ita exactum ab eo, vt nihil relinqueretur: dicimus vſque ad fęces, ideſt, factum eſt vſque ad fęces, vel totum factum eſt. Et ſic per hoc principaliter ſignificatur, quòd nihil manebit impunitum, & ſignificatur ſecundariò, quòd iſta pęna nunquā finietur. Alio modo exponit Aug. myſticè quod dictum eſt de quadrante, dicens: quòd

A ſignificātur per hoc peccata terrena, quia terra quarta eſt pars elementorum, & eſt nouiſſimum elementum, & ſic ſignificantur vltima peccata. Quaſi dicat, quòd vſque ad vltima peccata punietur homo pro ſingulari. Aliter poſſet dici, ꝙ iſta dictio donec: non ſemper ſignat aliquem terminum actus, ſed aliquando ponitur cum eo, quod nunquam habet finem, & nullus actus poſtea ſuccedit. Sicut dicitur Pſal. 109. Sede à dextris meis, donec ponā inimicos tuos ſcabellum pedem tuorū. Et tamen non eſt ſenſus, quòd Chriſtus ceſſaret ſedere à dextris Dei, poſtquam ponerentur inimici ſui ſub pedibus eius: immo tunc melius ſederet quaſi peccatis omnibus, & nullo exiſtente, qui turbet. Sic dicit Auguſ. vbi ſup. In hoc ꝙ B dicitur: donec ſoluas, ſignatur pęna æterna, ſicut poſitum eſt: ſede à dextris meis &c. Non enim cum fuerint inimici ſub pedibus eius poſiti regnare deſinit. Ita & hic accipi poteſt: non exies inde donec ſoluas, ideſt, nūquam exies. Eodem modo in alijs locis ſcripturæ, vt ſup. 1. ſcilicet: Ioſeph non cognouit Mariā donec peperit ei filium ſuum progenitum. Et tamē non eſt ſenſus, ꝙ poſtquam peperit primogenitum cognita fuerit à Ioſeph. Nam nunquam fuit cognita. Aliter poteſt dici, ꝙ accipiatur propriè donec, ſcilicet: non exies inde donec ſoluas nouiſſimum quadrantem, ideſt, poſtquam ſolueris, exibis inde. Et tamen nunquam ſolues nouiſſimum quadrantē: quia in eo, quod eſt infinitum nunquam peruenitur ad finem: pęna autem inferni infinita eſt in duratione. Ideo nunquam venitur ad finem eius. Ideo licet ali- C quis ſemper ſoluat, nunquam peruenit ad vltimum quadrantem, ſed ſemper ſoluendo eſt, & nunquam peruenit ad finem ſolutionis. Sic accipitur Pſal. 71. Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna, ideſt: Durabit pax iſta, quæ inducetur per Meſſiam, donec auferatur luna, ideſt, deſinet eſſe in cęlo, & tamen nunquam deſinet eſſe ibi: ideo pax illa nunquam deficiet. Quocunque autem modo intelligatur, ſemper iſta pęna durat in infinitum. Aliter poteſt dici, quòd ponitur iſte modus loquendi ad ſignificandam grauitatem conditionis, quam incurrimus per hoc, ꝙ noluimus hic aduer- D ſarijs reconciliari. Quia qui vellet hic reconciliari poſſet leuiter habere remiſſionem peccatorum, qui verò diſtulerit ad futurum ſęculum habebit grauē conditionem ſolutionis: quia nulla remiſſio ei fiet, ſed cogetur ſoluere vſque ad vltimum quadrātem. Sic exponit Chryſ. ſuper Matth. dicens: Vel ſi quidē in hoc ſæculo pacem feciſſes etiam grauiſſimi operis poteras habere indulgentiam. Si autem ſemel cōdemnatus fueris, & miſſus in carcerem nō ſolum de grauibus peccatis, ſed etiam de verbo ocioſo, quod poteſt ſignari per quadrantem exigentur à te ſupplicia. Et ſic pęna iſta æterna erit. Ponitur tamen hoc ad ſignandos diuerſos modos, vt dictum eſt. Sed nō obſtantibus pręcedentibus dici poſſet, ꝙ accipiatur E hic pro iuditio, quod agitur corā iudice in vita hac. Et tunc iſta litera habebit ſimul duos ſenſus litterales. Vnus erit de præſenti iudicio, & alius de futuro, & non eſt hoc inconueniens: quia ſic multæ partes ſunt in Sacra ſcriptura, quæ habent duos ſenſus literales ſimul, & vnus eſt principalior, alius minus principalis, vt lattiſſimè probatum fuit: Ioſue 11. c. Et ita hic erit ſenſus principalis ille, quem litera non tam expręſsè facit, ſcilicet, de reconciliatione cum proximo, & ꝙ alias trademur pęnę infernali. Et iſte eſt, quem ſup. tenuimus, & quem communiter omnes expoſitores tenent. Et ob hoc dicunt, ꝙ non poteſt accipi de iudicio coram iudice in hac vita, ſcilicet: quia non eſt iſte ſenſus principalis, quem Chriſtus inten-

Intendit,ſed ille,quem poſuimus.Quia magis ille curat de futuris,quàm de præſentibus.Nā ꝙ quis mittatur hic in carcerem,non eſt apud Chriſtum inconueniens, quia per hoc non perditur charitas. Etiam non eſt inconueniens, ꝙ quis ſoluat aduerſario, vel creditori vſque ad nouiſſimum quadrantem. Immo hoc eſt, quod Deo placet,quod reddamus ſingulis debita ſua,ſiue Deo,ſiue Cęſari,inf 22.c.Et ad hoc Apoſtolus hortatur ad Rom.13 cap Nihil cuiquam debeatis,niſi vt inuicem diligatis, & tamē poſuit hic Chriſtus pro inconuenienti, vel damno,ſcilicet:Nō exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Ideo dicendum, ꝙ ſenſus principalis eſt ille; quem poſuimus de reconciliatione, & tamen eſt alius ſenſus literalis minus principalis, & iſte eſt de iudicio tēporali, & vtrunque Chriſtus voluit ſignari per literam,licet non æqualiter. Et tunc applicabitur litera plane,ſcilicet: Eſto conſentiens aduerſario tuo,id eſt, creditori, quia aduerſarius dici poteſt inquantū aduerſatur nobis petēdo à nobis.quod nos dare nolemus, vel aduerſabitur magis,quādo nos iudici tradiderit, & dicitur: eſto conſentiens aduerſario tuo, id eſt,ſi debitor in aliquo es.& creditor petit à te debitum,eſto cōſentiens,id eſt,ſolue quod petit,in quo voluntati ſuæ conſenties. Dicitur: cito, ſcilicet,antequam contendat tecum coram iudice, quia tunc etiam ſi conſentire ei velis,tarde eſt. Nam non ſufficiet tunc, ꝙ reddas debitum, ſed & ſolues expenſas, & fortè mitteris in carcerem, & pœnas lues. Dicitur: dum es in via, ſcilicet, dum ambo itis ad iudiciū antequam compareatis coram iudice. Nam quando aliqui habent voluntatem litigandi,non habent ſtatim iudicem præſentem. Sed oportet, ꝙ vadant ad locū, vbi ipſe ſolet ſedere pro tribunali, & loquitur ſecundum cōſuetudinem Iudæorum, qui de loco ad locum ibant ad iudicium,ſicut Samuel iudicabat totum Iſrael in tribus locis. 1.Rom. 7.c. Et ad illa loca de tota terra Iſrael confluebant homines ad iudicium. Additur.Ne forte tradat te aduerſarius iudici. Quaſi dicat. Si non conſenſeris aduerſario dum es in via, ille tradet te iudici, id eſt, accuſabit te corā iudice petens debitum, & per hoc eris traditus iudici.quia faciet iam ille de te,qđ voluerit. Et ſtat tunc propriè: Ne fortè, vt importat dubium: quia etiam ſi non conſentit quis aduerſario in via non eſt certum,ꝙ tradetur iudici:quia poterit hoc impediri ex miſericordia creditoris, qui nolet, ꝙ debitor tanta damna patiatur. Vel quia debitor fugiet,& non cōparebit in iudicio. Vel fortè iudex per iniquitatem agens nolet exercere poteſtatem ſuper debitorē admittendum eum in carcerem. Dicitur:& iudex tradat te miniſtro,ſcilicet, executori. Intelligitur hoc, quia fortè ille erat in fuga,vt non fugeret. Vel intelligitur, quòd conſtito de debito, cum debitor nondum ſolueret, traditus eſt miniſtro ad hoc,quòd eū cuſtodiret. Additur: Et in carcerē mittaris,ſcilicet, per miniſtrum. Hoc erat ſecundum conſuetudinē gētis illius.Nam qui debitor erat mittebatur in carcerem. Et non ſolum hoc,ſed etiam vendebatur homo pro debito,& vendebātur filij ſui, ſicut Chriſtus dixit inf. 18.c. de illo,qui debebat Domino ſuo decē millia talenta Nā iuſſit Dominus vendi eum,& vxorem,& filios. & non ſolum erat hoc in illa gente,ad quam extendebatur parabola illa,ſed etiam inter Iudæos pro debitis patris vendebantur filij, vel efficiebantur ſerui.Sic patet,4.Rom.4.c.vbi mulier,quędā de vxoribus prophanarum conqueſta eſt Eliſæo petens,vt miſereretur ei:quia creditor veniebat,vt tolleret duos filios ſuos ad faciendum eos ſeruos pro debito patris. Sequitur: Non exies inde, donec reddas

F nouiſſimum quadrātem,id eſt, poſtquam miſſus fueris in carcerem pro debito iſto,non exibis inde, donec ſoluas vſque ad nouiſſimum quadrantem.Quia quadrans eſt moneta minutiſſima. Eſt ſenſus: nihil tibi remittetur, quod forte actum fuiſſet ſi concordaſſes cum aduerſario in via: quia ille aliquid fortè remitteret, ne cogeretur litigare. Cum autem miſſus fueris in carcerem, nihil tibi remittetur, ſed ſolues vſque ad nouiſſimum quadrantem, id eſt, vſque ad minimum denarium. Sic dicitur inf. 18. c. vſque ad nouiſſimum quadrantem. Et tunc ponitur propriè, donec reddas: quia poſtquam reddideris, id eſt, ſolueris totum debitum,& expenſas iudiciales, exibis de carcere,cum non tenearis pro delicto,ſed pro

G debito pecuniario non dependente ex aliquo delicto.Et iſto modo accipiendo,erit litera manifeſta,& ſine calumnia, & habebit duos ſenſus literales ſicut illa litera.Os non comminuetis ex eo.Exo.12.& Io.19.quod latè probauimus Ioſue 11.c. Alij dicunt,ꝙ ſolum ſit vnus ſenſus literalis hic, & ideo hoc totū, quod ſignatur in cortice literæ de iuditio temporali ſit metaphora,& ſenſus hiſtoricus ſit de reconciliatione,& pęna gehennę,ſicut ſup.expoſuimus,& tūc aliquę partes huius literæ non totaliter applicabuntur. Et iſtud non videtur conuenire propter duo. Primò, quia iuxta hunc ſenſum non applicantur conuenienter omnes partes literæ,ſicut illa pars,ne fortè,& quædam aliæ,vt dictum eſt. Secundò,quia iſta

H litera ſecundum ſe facit hunc ſenſum, & nō illum, qui eſt de reconciliatione, & euitatione pœnarum gehennæ, & cum poſſit recipere iſtum ſenſum, quē populus intelligeret,& non intelligebat alium,conuenientius videtur dictum,ꝙ vterque ſenſus importetur à Chriſto,licet non æqualiter. Et non ſtat,ꝙ dicatur ſenſus metaphoricus iſte,quem videtur facere litera in ſuperficie, quia quod ad metaphoram pertinet, nullo modo eſt ſenſus literæ,neque intenditur ab eo,qui dixit, vel ſcripſit id, quod ſcriptura continet, & tamen id, quod habet litera iſta in cortice,eſt tale, quod à Chriſto intenditur, & pertinet ad directionem morum noſtrorum,ut ſtatim dicetur:ergo non pertinet ad metaphoram, ſed aliquo modo ad

I ſenſum literalem,licet non ſit principalis ſenſus literę. Aliqui dicunt,ꝙ ſenſus literalis huius literæ ſolū eſt ille, quem litera facit, ſcilicet, ꝙ Chriſtus admoneat nos non contendere iudicialiter, ſed antequā contendamus cōcordemur cum aduerſario noſtro dando ei,ꝙ petit, vel aliquid eius,aut faciēdo aliquo modo,quod ille vult,ne oporteat iudicialiter litigare. Et dicunt, ꝙ iſte ſolus eſt ſenſus, quia non eſt neceſſe poni aliquem alium, cum ille poſſit eſſe intentus à Chriſto, & ſatis ad propoſitū eius. Et erit iſtud non quidem ad perfectionem dandam,quia pręſupponitur hic, ꝙ iſte, ad quē fit ſermo,ſit verè debitor, cum dicatur: non exies inde,donec ſoluas,& tamen ſoluere non eſt perfectionis,ſed neceſſitatis,& debi-

K ti, ſed eſt ad procurandum pacem, & conſeruandā charitatem, ne pereat: quia per litigia turbatur inter eos pax,& charitas aufertur, cum ipſi litigantes incipiant ſe odiſſe.quia contraria volunt, & proſequūtur. Chriſtus tamen vtrunque directè & principaliter intendit ponere inter fideles ſuos. De pace patet, quia dixit. Pacem meam do vobis,pacem meam relinquo vobis.Ioan.14.ca.De charitate patet,quia dixit: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, quaſi iſtud ſolum ſit præceptū eius, vel principale præceptum.Ioan.15.c.Ideo ea,quę faciunt ad conſeruationem pacis, & charitatis Chriſtus mandaret,vel conſuleret,quale erat iſtud de nō contēdendo iudicialiter,ſed cōſentiēdo aduerſario.

Item

Item hoc ſatis cõuenit: quia Chriſtus ſimilia poſtea dixit de euitatione litium, & iudiciorũ. ſ. Si quis vult tecũ contendere ſuper tunica, vel auferre à te tunicam, da ei & pallium. Etiam apoſtolus arguit Corin. q̃a iudicia, & lites inter ſe habebant. 1. Corin. 6. Et ita ſuadet iudicio non cõtendere, ſi cõmodè vitari pt. Etiam in hoc ſenſu videt̃ litera iſta depẽdere ex ꝓcedenti; egerat.n. Chriſtus ſupra de reconciliatione cũ proximo facienda, q̃ principaliter fit de offenſis, q̃n aliq̃d in eum peccanimus: addit hic de reconciliatione quantũ ad debita inquantũ dicit: ego conſentiẽs aduerſario tuo. i. concordare ei faciẽdo q̃d ille vult: vel ſoluẽdo quod petit, & ita procurabit̃ pax, & cõſeruabit̃ charitas per talẽ concordiã, vel conſenſionem hoĩs cum aduerſario: ſicut ꝑ recõciliationem factã ſuꝑ offenſis. Sed dicendum, ꝙ non ſtat conuenienter, ꝙ iſte ſit ſolus ſenſus literalis, & Chr̃s nihil aliud intẽdat in lr̃a iſta: q̃a iſta fuit prima expoſitio, q̃ ſupra poſuimus: & tñ vt cõiter nullus doctorum ſanctorũ, neq; aliorũ expoſitorũ tenet eã. & poſuimus quatuor rationes ibi, ꝓꝑ quas non ſtet, intelligẽdo, vel ſubaudiendo ſi iſte ſolus ponat̃ ſenſus literalis: eſt ergo conuenienter dicendũ, q̃d ſupradiximus .ſ. ꝙ iſta lr̃a habeat duos ſenſus literales à Chr̃o intẽtos. Vnus, quem facit lr̃a in cortice, & alius eſt de euitatione pęnarũ gehennæ, & ſecũdus eſt principalis, & alius minus principalis. Vterq; tñ facit ad intentionẽ Chr̃i: & tunc non militabunt rationes poſitæ ſupra cõtra primam expoſitionem. Quia illud eſſet, ſi diceremus ſolum ſenſum Chriſti fuiſſe hic eum, quẽ facit litera: & tamen non aſſerimus nunc iſtud.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non męchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcẽdum eã, iam męchatus eſt eã in corde ſuo.

Audiſtis, quia dictum eſt. Chriſtus poſuerat ſupra intellectum vnius ꝓcepti negatiui, in quo ꝓhibet̃ nocumentũ in ꝑſona propria: ꝑ hoc quod dicebat̃: Nõ occides: hic ponit̃ intellectus alterius ꝓcepti negatiui ꝓhibentis nocumẽtũ in ꝑſona cõiuncta. i. in vxore, & eſt: Nõ męchaberis, & iſte intellectus eſt ad excludendũ errorem Iudæorũ circa iſtud, & agit duo, q̃a primò ponit huius ꝓcepti intellectũ, ſcd̃o infert quoddã correlariũ, ibi. *Si ergo oculus tuus.* Circa primũ dr̃. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis* ſ. Iudæis illis, q̃ fuerunt in exitu de Aegypto, q̃bus data eſt lex in deſerto Sinai. Nã illi fuerũt antiqui reſpectu tꝑis Chriſti: & ẽt ſimpliciter reſpectu totius ſtatus populi Iudaici, q̃a iſti fuerunt primi Iudæi, quos Deus accepit in populũ peculiarẽ, & fecerunt pactũ cũ eo. Exod. 19. *Non męchaberis.* i. non facies adulteriũ. Propriè.n. męchia adulteriũ eſt, & ſimplex fornicatio non vocat̃ męchari. Et tñ ꝑ vnã ſpeciem fornicationis expreſſam oẽs intelligunt̃, eo ꝙ oẽs illæ malæ ſunt, & vna vetita, oẽs vetant̃. Principaliter tñ Deus vetuit adulteriũ Iudęis: nõ ꝙ ſit maius oĩbus ſpeciebus fornicationis: q̃a multæ aliæ ſunt deteriores, vt dicet̃ infrà q̃n aget̃ de illis ſpeciebus: expreſſit tñ iſtam: quia poterat eſſe cõior inter Iudęos. Nã totus populus erat coniugatorum: & id, in quo cõius poterat peccari, erat, ꝙ quis cognoſceret vxorem alterius. *Ego autem dico vobis.* ſ. Non ſolum non męchari: ſed ẽt non cõcupiſcere, quia concupiſcere ẽt ſine actu exteriori pcm̃ mortale eſſe poteſt. *Quoniam omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam.* Intelligit̃ non ſolum de coniugata, cum qua cõmittitur adulterium, ſed ẽt de quacunq; alia, q̃ non ſit propria vxor, q̃a cum oĩbus talibus pcm̃ mortale eſt, ẽt ſi non ſit adulterium.

A Etiam intelligit̃, ꝙ non ſolum in cognoſcendo, ſed in cõcupiſcendo ſit męchari. Dr̃: q̃ viderit mulierẽ ad concupiſcendum eã. i. q̃ viderit, & concupiuerit. Nam videre ſolum non eſt pcm̃, ſed cõcupiſcere. Et intelligit̃ de cõcupiſcentia, q̃ eſt deliberata, & cui cõſentit̃. Nã concupiſcẽtia, q̃ eſt motus paſſionalis: cui nondũ ꝯſentit̃, ſed potius reſiſtit̃, ẽt ſi in nobis inſurgat, non eſt pcm̃, q̃a non eſt in poteſtate nr̃a, ꝙ nulla talis paſſio inſurgat. Vel dr̃: ad concupiſcendũ eã. i. q̃ voluerit videre ſolum, vt ꝯcupiſcat: vel ad hanc intentionẽ, vt cõcupiſcat: ſicut in quibuſdã, q̃ ideo videre volunt pulchritudinẽ fęminarũ, vt in videndo delectent̃, & ꝑ hoc ad cõcupiſcentiã magis moueantur. Nã iſti non ſolum patiunt̃ à concupiſcentia, ſed **B** ipſi illam procurant, & pcm̃ ipſorũ grauius eſt vtroque tñ modo. ſ. ſiue videat & cõcupiſcat, ſiue videat ad cõcupiſcendũ pcm̃ eſt. *Iam męchatus eſt in corde ſuo.* i. licet in opere non cõmiſerit pcm̃: tñ in corde iam commiſit adulterium. Ideo tenetur reus adulterij: licet non eſt ita graue peccatum, ſicut ſi opere perpetraretur: quia operatio exterior addit quandam grauitatem ſupra voluntatem malam ſolam.

An peccatum conſiſtat in ſolo actu exteriori, vel etiam in actu interiori. *Quæſtio CLXXVI.*

QVAERITVR, quare Chriſtus dixit: Qui viderit mulierem, &c. an peccatum cõſiſtat in ſo**C**lo actu exteriori, vel etiam in interiori. Conſiderandum, quòd totũ hoc, quod Chriſtus hic dicit, eſt ad tollendum falſum intellectum Iudæorum, qui putabant peccatum conſiſtere in ſolo actu exteriori. Vnde ſolum coitum dicebãt eſſe peccatum propoſitum de coeundo cum vxore aliena, vel aliàs non putabant eſſe peccatum. Chriſtus aũt oſtendit iſtud eſſe falſum dicens, ꝙ etiam concupiſcere ſit peccatum. Et quoniam iſtud dependet ex quodam fundamento cõi. ſ. ꝙ lex vetus non prohiberet animum: ſed ſolam manum. i. operationem exteriorem, eſt circa hoc dubium. De quo principaliter dicendum erit in libro noſtro de quinque legibus. Quia iſtud ꝑtinet ad differentiam legis nouæ, & veteris: & ẽt ia**D**ctum fuit. Exo. 20. Quia tñ differentia oĩum illorum præceptorum, & additionum, quas Chriſtus facit videtur pendere ex hoc, erit dicendum de illo. Et dicẽdum ꝙ Iudæi, aut ſaltem plurimi ipſorum tꝑe Chriſti putabant, ꝙ peccatum cõſiſteret in ſolo actu exteriori, & ipſa ꝓcepta Dei de ſolo exteriori actu intelligebãt. Quod apparet ex omnibus additionibus, quas Chriſtus hic facit. Nam putabant homicidium eſſe pcm̃, ſed non iram, aut deſiderium occidẽdi. Ita adulterium pcm̃ eſſe dicebãt, ſed non deſideriũ adulterandi, aliàs ſuperfluè Chriſtus faceret hic additiones iſtas, ſi ipſi intellexiſſent præcepta Dei non ſolũ de actu exteriori, ſed ẽt de interiori. Item patet, quia non ſolum ſic putabant, ſed ẽt increpabant eos, qui **E** aliter crederent. Sic enim Ioſephus. 12. Antiqui. increpat Polibium hiſtoriographum aſſerentem voluntatem peccandi eſſe pcm̃, dicens: Vnde miror Polibium megapolitam, ꝙ vir bonus exiſtẽs dicit, ideo periſſe Antiochum, quia voluit templũ Dianæ in Perſide deuaſtare. Et ſubdit cauſam dicẽs: Nã q̃ nullatenus egit pcm̃. licet tñ cogitauit nullo reatu tenetur. Idem aſſerit Auguſt. ſupra Exodum fuiſſe antiquam poſitionem, quod lex Moyſi cohibebat manum, & non animum. Circa hoc oſtendendum eſt primò, quòd peccatum non ſolum in actu exteriori, ſed etiam in interiori conſiſtit: deinde quòd lex Moyſi etiam animum prohibebat in ſequẽti quæſt. De primo patet quia virtus, & vitium diſtinguunt̃ ex op-

Peccatum eſt in actu iteriori, & exteriori.

ex oppoſito. Ideo in quocunq; pōt eſſe actus virtu-
tis. poteſt eſſe actus vitij, et tñ actus virtutis eſt actus
interior, & nō exterior: ergo actus vitij interior eſt.
Patet: nam in diffinitione virtutis. 2. Ethi dr̃, ꝙ vir-
tus ſit habitus electiuus: & tñ electio eſt actus inte-
rior, & nō dr̃ ꝙ virtus eſt habitus exterius operatiu⁹.
Ita ergo vitium eſt habitus electiuus: ergo actus vitij
conſiſtit in electione. Item Ariſt. 2. Ethi. ponit quæ-
dam, quæ oĩno ſunt mala, & non poſſunt fieri bona
per aliquā circunſtantiā, & primum ipſorum eſt gau
dium de malo, & deinde inuidia, & tñ iſta duo conſi
ſtunt in actu interiori: ergo pcm̃ in actu interiori cō
ſiſtet. Item 4. Ethi. c. de manſue. diſtinguit Ariſt tres
ſpecies iracundorum, & dicit oēs iſtos ſic iracundos
eſſe vituperabiles. Nā eum, q modicum excedit, vel
G deficit à medio, nō increpat: excedentes autē, vel de
ficientes manifeſtè vituperabiles dicit: & vituperari
aſſerit ibi, & 2 Ethi. Vituperium tñ nō eſt niſi de pec
cato, ſicut laus eſt ſolum de actu virtutis: ergo ī actu
interiori eſt peccatū. Itē actus exterior ſine interiori
nullo modo eſt pcm̃: & cum illo eſt pcm̃, ergo ratio-
nem peccati accipit ab interiori, & ſic interior actus
erit magis pcm̃. Patet hoc: quia ea, q̄ dormientes fa-
cimus nullus dixit eſſe pcm̃. Etiā illa, q̄ ſunt oĩno ca-
ſualia: quia nullo modo ſunt à nobis volita, peccata
non dicunt̃, nec imputantur nobis. Si autē ſint volū
taria imputant̃: ideo pp interiorem actum pcm̃ eſt
ibi. Item peccatū, & opus laudabile ſunt cōditiones
H operis humani: nam pecora nō dñr peccare, nec be-
ne agere. Et m̃ nos non differimus à pecoribus, niſi p
actum intellectus, & voluntatis, & non per actū exte
riorem: quia oēs actus hñt nobiſcum cōes, vt in ci-
bo, & potu, & venereis, & cæteris actibus: ergo non
eſt pcm̃ in actu exteriori, niſi pp ĩteriorē: qa aliàs pe-
cora peccarent, ſicut & hoīes. Item cum peccare ſo-
lis hoībus conueniat inter aīalia, neceſſe eſt, ꝙ hoc
ſibi cōpetat ſm principia propria. Sūt autē tria prin
cipia operationum nr̃arum. ſ. intellectus, appetitus,
& ſenſus. 6 Ethi. & dr̃ ibi, ꝙ ſenſus nullius operatio-
nis humanæ eſt principium: & dat̃ cauſa. ſ. Manife-
ſtum eſt, ꝙ beſtiæ ſenſum quidē habent, actum autē
non cōicant. Manent ergo duo principia, q̄ faciunt
I propriè operationē humanam ſ intellectus, & appe
titus: ergo nō poterit eſſe pcm̃ in ope, niſi ſm actū in
tellectus, & appetit⁹: & tñ iſti duo actus ſunt interio-
res: ergo pcm̃ ꝯſiſtit in actu interiori. Itē pcm̃ dr̃ eſſe
in operatione ſm ꝙ eſt ꝯ̃ rectitudinē rōnis, et tñ hoc
totū eſt in actu interiori: quia eligere quod malū eſt:
aut concupiſcere malum ꝯ̃ rationem eſt: ergo in in-
teriori pcm̃ eſt. Operatio autem exterior non habet
aliquā rationē boni aut mali niſi ſm, ꝙ eſt ab ĩterio-
ri, & eſt quaſi aliquid additum, & aggrauans: quia vr̃
eſſe magis volitum, qñ procedit in exteriorem ope-
rationem, q̄ qñ conſiſtit in ſolo actu interiori. Sicut
ſi aliquis in eodem genere peccati maius nocumen-
tum inferat: aut maiori tpe illud operet̃, erit illa ope
K ratio deterior. Ita qñ fuerit opus exterior ſimul cū
interiori. Qui autē putauerunt in ſolo exteriori cōſi
ſtere pcm̃ non cognouerunt hoīem ſecundum ſeip
ſum: ſed ſecundum ꝙ eſt extremum cōicationis ali-
cuius. Nam qđ interior operatio non ſit pcm̃ per ſe,
& exterior ſit pcm̃, non poterat ex alio ꝓuenire, niſi
quia exterior operatio pōt eſſe alicui nociua, vel vti
lis: interior autē ſola nulli nocet. Et qm̃ in cōicatio-
nibus ſolum attendit̃, ꝙ quis non inferat alteri ma-
lum, quod non debet, & vt præſtet bonum, ad quod
tenet̃, & illud ſolum eſt bonum, vel malum alterius,
inquantum eſt exterius: putauerunt nihil eſſe bonū,
vel malum, niſi ſecundum ꝙ eſt exterius. Et ſic iſti
ſolum conſtituunt hoīem extremum alicuius cōi-
F cationis. Si tñ conſiderarent hoīem ſm ſeipſum, in-
uenirent, ꝙ in actibus interioribus ſit pcm̃: quia pec
catum eſt, per qđ homo malus eſt: homo autē nō eſt
malus niſi per id, qđ ſibi ꝓprium eſt: iſtud tñ totum
eſt interius. ſ. intellectus & voluntas: ergo pcm̃ prin-
cipaliter eſt in actu interiori, & nullo modo eſſet in
exteriori, niſi inquantum ille eſt imperatus per inte-
riorem. Per iſtam ergo extenſionem cōicatur ſibi ra
tio peccati. Oportet ergo, ꝙ in aliquo reperiat̃ ratio
peccati per ſe: qa cum in aliquo inuenitur aliqđ nō
per ſe, neceſſe eſt ꝙ referat̃ ad aliquid, quod eſt p ſe:
qa non eſt poſſibile eſſe ſtatum per accidens. Sicut ſi
aliqđ eſt calidum non per ſe, neceſſe eſt ꝙ reducatur
ad aliqđ, qđ eſt per ſe calidum, & per iſtud ſibi cōpe-
G tat: & ſic calidum in elementis & elemētatis ad ignē
reducit̃. Sed operatio exterior non eſt per ſe pcm̃: qa
aliàs eſſet pcm̃, vbicunq; talis inueniret̃: ergo opor-
tet ꝙ eſſe pcm̃ competat alicui actioni per ſe. Et iſta
erit actio interior, cui competet eſſe pcm̃ non per al
terum, ſed inquantum immediatè inuenit̃ in ea eſſe
ꝯ̃ rationem: & eſt actus, q deberet immediatè dirigi
à rōne, vel cui p ſe cōpetit à ratione dirigi. Ioſephus
autem, & alij Iudæi non ſatis cōſiderauerunt hoīem
ſm ſuam proprietatē, vt philoſophi conſiderāt, ſed
velut politicus, vel legiſta, q cōſiderant ſolum de ha
bitudine ciuium inter ſe, q̄ eſt in actibus exteriori-
bus: ideo non putauerunt actum interiorem perti-
nere ad peccatum, & ſic errauerunt.

H

An lex vetus prohibebat actum interiorem.
Quæſt. CLXXVII.

QVAERITVR pro ſcđo, an lex vetus prohi-
beat aīum. Et dicendum ꝙ ſic, quia concupiſce
re eſt actus interior: & tñ prohibet̃ à lege. Vt cū dr̃:
non concupiſces vxorē proximi, & iterum, non cō-
cupiſces aſinum, aut bouem. Exod. 20 & Deutero. 5.
Item Leuit. 19. prohibentur aliqui actus interiores.
Nam dr̃: non oderis fratrem tuum in corde tuo: ſed
publicè argue, ne habeas ſuper illo peccatū. Ecce ibi
vetat̃ odium cordis, & etiam dr̃ ꝙ pcm̃ eſt. Etiam di
citur: Non memor eris iniuriæ fratrum tuorum: &
tñ eſſe memorem pertinet ad ſolum actum interio-
I rem: ergo iſte vetat à lege. Item illa lex, q̄ ordinat ho
minē ad virtutem animi præcipiendo debet cohibe
re vitium animi: quia non pōt eſſe virtus animi, niſi
excludat̃ vitium animi: & tñ lex Moyſi ordinat ani-
mum ad virtutē: Deute 6. Diliges dñm Deum tuum
ex toto corde tuo: ergo &c. ergo ēt ꝓhibet vitia ani-
mi. Itē patet, qa lex Moyſi non eſt minoris pfectio-
nis, q̄ lex humana: & tñ lex humana dirigit aīum ad
virtutem. Quia vt dicit Ariſt. 1. Ethi. intentio legiſla
toris eſt facere ciues bonos, & obauditores legum.
Boni autē non ſunt ſine virtute, q̄ in animo eſt: ergo
oportet, quòd etiam lex humana prohibeat actus
interiores malos. A fortiori ergo lex Moyſi.

Dicendum, ꝙ Auguſ. ſup Exo. aſſeruit antiquam
K eſſe poſitionē, ꝙ lex cohiberet manum. & nō aīum:
euangelium autē cohiberet manū, & aīum. Ipſe tñ
dicit, ꝙ ēt in lege ꝓhibet̃ aīus: & ponit exemplum in
duob⁹ p̄ceptis de non cōcupiſcendo Exo. 20. Soluit
ergo ipſe tripliciter, dicens, ꝙ intelligit̃ vno modo. ſ.
ꝙ lex cohibebat manum gñaliter, & tñ animum nō
cohibebat: niſi in moralib⁹, in ceremonialib⁹ aūt nō.
Alio mō dicit, ꝙ intelligit̃ de gñali ꝓhibitione. ſ. qa
in euangelio ꝓhibet̃ gñaliter oĩs cōcupiſcentia cu-
iuſcunq; rei illicitæ. In lege autē Moyſi ſolū ꝓhibet̃
cōcupiſcentia vxoris alienæ, & rei poſſeſſæ: aliarū au
tē rerū cōcupiſcētia nō vetat̃. Tertiò dicit, ꝙ pt ĩtel-
ligi hoc q̄tū ad paruū ĩtellm̃ Iudæorū. ſ. ꝙ lex Moyſi
cohibebat manū, & aīum verè: & tñ Iudæi ĩtelligebāt
ſolam

ſolam manum eſſe cohibitam, & ſin eorum intellectum dicebatur ſolum lex prohibere manum. De iſto tertio dicendum eſt, ꝙ verū, quòd Iudæi falsè intelligebant ſolam manum eſſe prohibitam. Nā non ſolū in his, ſed etiam in quibuſdā alijs errabāt, quia dicitur infra in litera: diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuū. Et dicitur ibi, quòd dictum eſt antiquis hoc. Et tamen Deus nūquam p̄cepit hoc Iudęis, ſed potius vetuit. Ideo nō dicebatur dictum eſſe antiquis ſecundū veritatē, ſed ſecūdum falſam exiſtimationē Iudęorū, qui ſic exponebant ſcripturā, vt inf. dicet. Et ſic verū eſt, quòd ſecūdum intellectū falſum Iudęorum erat ſola manus prohibita. Alię duę ſolutiones Aug. quas ēt ponit Mag. 3. Sen. diſ. 40. ſunt calūniabiles. De prima patet, qa prohibere, vel non prohibere concupiſcentiā ſolum pertinet ad p̄cepta moralia, & iudicialia: quia iſta ſūt præcepta de actionib' humanis: in cęremonialibus aūt nec poterat man' cohiberi, nec animus: qa ibi nulla cōcupiſcētia, aut actus malus exterior diſſuadeſ, ſed ſolum ponūtur cæremoniæ diuini cultus. Et ſi ponerentur aliqua prohibentia manū, aut animū noſtrū, iam non eſſent pręcepta cęremonialia, ſed moralia, vel iudicialia. qa iſta actiones humanas dirigūt. Pōt excuſari iſta ſolutio vt dicaſ, ꝙ cæremonialia cohibebant manum & non animū i. imponebatur pęna in eis ꝓ peccatis manus, & non aī, quia iubebat Deus ꝓ peccatis quibuſdam ſacrificia offerri, & tñ nūquā iubebatur fieri ſacrificium ꝓ pctō, quod eſſet in ſolo aīo, ſed ꝓ eo, qđ eſſet in re. & ſic manus cohibebaſ. i. puniebantur actus exterior. Sed hoc modo melius adhuc diceretur, quòd lex vetus quantū ad moralia ꝓhibebat manum & animum, & tamen quantum ad iudicialia ſolam manū prohibebat. De ſecunda ſolutione patet: nam per iſta duo pręcepta de non cōcupiſcendo vetatur omnis concupiſcentia. Nam omne, quod concupiſcimus, aut eſt vtile, aut delectabile, aut honeſtum, quia iſta ſunt ſolum tria genera bonorum, vt patet 3. Ethi. Concupiſcentia aūt bonorū honeſtorum nunq̄ eſt prohibita, ſed quāto aliquis illa magis concupiuerit, tanto eſt laudabilior, quia q̄to de illis plus habuerit, tāto erit melior: ideo in illis nullus eſt exceſſus, vt dicitur 7 Ethi. Circa delectabilia autem, & vtilia pōt concupiſcentia eſſe mala. Et ideo iſta prohibetur interdum. Delectabilia. n. pp ſeipſa concupiſcunſ, quia ſunt ad fruendum eis, & iſta prohibenſ in illo p̄cepto, ſ. non concupiſces vxorē proximi, quia vxor non concupiſciſ ad poſſidendū, ſed ad fruēdum. Vtilia autem concupiſcimus pp alterum: quia in ſeipſis nō ſunt bona, ſed ſolū inquantum ꝓficiunt ad quēdam vſum. Et iſta ſunt oīa, quæ poſſidētur, vel quaſi poſſidētur. Et iſta prohibenſ cōcupiſci in illo p̄cepto: non concupiſces ſeruum, non ancillam, non bouē, non aſinum, nec oīa quę illius ſunt. Et inq̄tum dr̄ de ancilla pōt intelligi ancilla, vt mulier, vel vt res poſſeſſa. Si concupiſcat, vt mulier erit ad fruēdum, & pertinet ad illud mandatū. Non concupiſces vxorem, &c. quia licet nō ſit vxor cōcupiſcitur ad id, qđ vxor, & ſic licet nō ſit eadē ſpecies peccati, eſt tamen idem genus ſ. fornicatio. Si concupiſcatur vt res poſſeſſa pertinet ad illud p̄ceptū: Nō concupiſces ſeruū. Et quia ancilla ſecūdum ꝙ ancilla dicit rem poſſeſſam, & non ſexum pertinet ꝓpriè ad præceptum de rebus proximi nō concupiſcēdis, & non de vxore. Et ſic omnis cōcupiſcētia vetatur ꝑ iſta duo pręcepta, cū nō ſit aliquid, quod poſſit malè concupiſci, niſi res delectabilis, aut vtilis. Poterat tñ excuſari iſta ſolutio dicendo, ꝙ licet implicitè ꝑ iſta duo p̄cepta prohibeantur omnia, quę malè concupiſcuntur, tamen explicitè, ſicut ad rudes attinet, non

A prohibentur niſi quędā genera rerum. In euangelio autem. i. in toto nouo teſtō generaliter prohibentur omnia mala. quæ ad animum pertinent, qūocumq; quis malè concupiſcat, ſiue in delectabilibus & vtilibus, de quibus dicendum eſt, ſiue ꝙ quis velit malū proximo, vt per odium, & iram: omnia n. hæc vetita ſunt. Aliter autem dicit San. Tho 3. Sen. diſt 40. articul. 2. ſcilicet, quòd lex vetus prohibebat manum, & animum generaliter, & tamen ſolam manum cohibebat, vel comprimebat: lex autem Chriſti manū, & animū prohibet, & cohibet. Eſt. n prohibere vetare, vel diſſuadere cum auctoritate ſ. quando pōt hoc facere ille, qui iubet, & obligate eum, cui iubet obſer-

B uandum hoc. Cohibere eſt pęnā apponere pro tranſgreſſione mādati, & iſtud eſt cogere, vel comprimere. Primū facit lex Moyſi, q̄ prohibet cōcupiſcentiā, & odium, quæ ſunt mala animi, & tamen non cohibet iſta: quia non punit ea, ſed ſolū punit peccata exteriora, quæ dicuntur peccata manus. Euangelium aūt omnia prohibet oſtendendo peccatum eſſe, tam in actu interiori, quā exteriori. Et etiā omnia cohibet: quia pęnam æternam comminatur ꝓ omnibus peccatis tam cordis, quàm operis. Sicut dicitur ſupra in litera, quòd qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio. Ratio iſtorum eſt ſecundum Sanctum Tho. ibidem quòd coactio legis ſecūdū philoſo. 10. Ethi in fi. eſt neceſſaria ad hoc, vt illi, qui perſuaſionibus ad bonū

C non inclinātur per pęnas cogantur. Vnde cohibitio legis tantū ſe extendit, quantū pęna inflicta per legē ſe poteſt extendere, ſicut autem lex vetus infirmis animis non niſi terrena promittebat, ita etiā ꝓ peccatis pęnam tp̄alem infligebat. ſ. oculū ꝓ oculo, dentem pro dente, &c. Pœnæ autem tp̄ales non pn̄t infligi pro peccatis animi, niſi inquantum in actū exteriorem exeūt. Aliàs aūt ab homine de eis iudicari nō poteſt, & ideo lex vetus manū, & non animū cohibere dicebaſ. Lex aūt Chriſti bona ęterna ꝓmittit, & comminatur peccatoribus pęnam ęternā: pęna aūt æterna infligitur ab illo iudice, qui eſt ſcrutator cordis, ideo nō ſolū manū, ſed etiā animū cohibet: quia Deus ita nouit animū ſicut manū, & iſtud verū eſt.

D Aliter tamen dici poteſt, & videtur, quòd ſit adhuc magis ſine calumnia. ſ. ꝙ lex vetus propriè ſumpta nec prohibebat, nec cohibebat animum, ſed ſolam manū: lex aūt Chriſti manū, & animū ſimul ꝓhibet, & cohibet. Patet hoc; quia non vocaſ lex vetus totū iſtud, quod ſcriptum eſt in libris veteris teſta. Nam multa ſūt ibi, q̄ ad hiſtoriā pertinēt, vt tota Geneſis, & magnæ partes aliorum librorum: lex tamen ſolū continet p̄ceptum & prohibitionē, & permiſſionē, vt ait Iſido. 5. Etymo. & idem legiſconſultus aſſerit. Sed adhuc omnia præcepta, & prohibitiones, quæ ſunt in libris illis nō ſunt veteris teſtamēti, ſiue legis. Nā tota lex vetus abijt, & tñ multa pręcepta de illis manēt, vt totus decalogus & multa alia. Etiā p̄cepta

Opinio auctoris de differētia ꝓhibitionum veteris, & nouæ legis circa manū, id eſt, operationē, & animū. i. voluntatem.

E veteris legis ſolū incęperunt obligare per hoc, ꝙ inſtituta ſunt a legiſlatore ipſius legis: ille aūt fuit Deus, qui eam dedit in monte Synai, Exo. 19. & Deuter. 5. Multa tamen præcepta, quæ ſunt in libris illis obligabant à principio ſęculi, vt decalogus, & alia multa: ergo illa nō pn̄t vocari præcepta legis veteris, ſiue legis Moyſi, licet in libris ipſis ſcripta ſint, & etiā licet tūc per Deū data fuerint. Sicut ſiquis legiſlator politicus ſcriberet in legiſlatione aliquod de præceptis euangelicis, nō efficeretur propter hoc iſtud p̄ceptū legis politicę, quia ſemper maneret p̄ceptū legis euāgelicæ. Vnde ēt ſi tota illa legiſlatio politica periret maneret iſtud p̄ceptū inſertum illi legiſlationi: quia erat euangelicū. Hoc ergo modo non reperirent aliqua p̄cepta, quæ ſint ꝓpriè de lege veteri, vel de lege

Moyſi, niſi præcepta cæremonialia, & iudicialia.
Iſta n. antequam darentur per Deum, non obligabāt
quęquam, & nouiter data ſunt Iudæis Et ob hoc qñ
ceſſauit lex Moyſi, itroducta lege Chriſti, oīa illa ceſ-
ſauerunt, & non ceſſauerūt moralia. quia licet eſſent
ſcripta in lege veteri, non erat tamen de lege veteri,
De iſtis dicendum, ꝙ in eis non prohibebat animus,
ſed ſola manus, & conſequēter nec cohibebatur. qa
cohibitio nunquam eſt, niſi ꝑꝑ transgreſſionē Et ap-
paret hoc, quia ſiquis q̄rat ſolicitè omnia cæremo-
nialia, & iudicialia, non inueniet aliquod, quod ani-
mum prohibeat, ſed ſolū actum exteriorem prohi-
bent, vel animum ſimul cum actu exteriori, & tunc
non prohibetur animus ꝑꝑ ſe, ſed inquantum actus
exterior principatur ab interiori. Lex autem Chriſti
propriè dicta prohibet, & cohibet aīum, & manum:
quia lex Chriſti oē malum prohibet. Ideo tam in ma
nu, q̄ in animo ēt omnia cohibet, quia pro oī pecca-
to mortali cōminatur pœnam æternam. Ratio diffe
rentiæ pōt eſſe ſicut aſſignabatur ſup. per S. Tho. ſ. qa
lex vetus infligit pœnas tēporales, quæ ꝑ iudicē im-
ponuntur, & ille non cognoſcit aīum, ſed factum:
lex aūt Chriſti pęnā æternam comminatur, quæ in-
fligit̄ per ſolum Deum, & ille nouit animū. Iſta cau-
ſa vera eſt, & tñ vr̄ eſſe præcipua cauſa, quia ēt ſi iu-
dex humanus cognoueritaīum, non puniet illum.
Rō eſt, quia iſtud excedit genus conſiderationis ſuæ,
Nā leges politicæ ſunt ad finē politicum, quę eſt trā-
quillus, & abundans ſtatus ciuium. Ad hoc aūt requi
ritur, ꝙ vnus nō noceat alteri, & ēt, ꝙ in quibuſdam
ſe adiuuent, quia ad hoc cōuenerunt in vnū corpus
politicum, ſ. quia vnicuiq; adiacet particula boni al-
terius, 3. Poli. nocere aūt hominem homini, aut ad-
iuuare ipſum non fit, niſi per actū exteriorem: qa ſo-
lum velle in nobis non habet efficaciā: in Deo autē
habet, quia per hoc, ꝙ ſolum vult rem fieri, ipſa fit,
Pſal 32. & 148. ſ. Ipſe dixit, & facta ſunt, i. ipſe voluit,
ꝙ fierent, & facta ſunt. Ideo lex humana non debuit
vetare operationē interiorem, qa iſtud excederet ge
nus artis ſuæ. Sicut ſi geometra ex eo, ꝙ tractat d̄ ma
gnitudine, vellet tractare de quacunq; magnitudine,
& tractaret de magnitudine ſubiecta motui, qd̄ ꝑti-
net ad aſtrologum. Nam excederet genus artis ſuæ,
ita de legiſlatore eſt: nam conſideratio ſua nō debet
excedere finē ſuum. Et ſi exceſſerit, iam tranſgredit̄
genus artis ſuæ Vnde ēt ſi conſtet iudici, vel legiſla-
tori rectiſſimo de mala volūtate alicuius, nō puniet
eum, ſic dr̄ ff. de pęnis. l. cogitationis, & de pęn diſ. 1.
c. cogitationis. quod pueriæ cogitationis nemo pœ
nā meretur; ergo ſi non meret̄ non ceſſat infligi, qa
non cognoſcit̄, ſed quia nō eſt iuſtum, ꝑ illa infligi pę
nam. Lex aūt Chriſti prohibet actum interiorē ma-
lum, nō ſolum qa Deus cognoſcit actum interiorē,
ſed quia ꝑ legem Euangelicā ordinat̄ homo in Deū,
q eſt ſimpliciter bonus. Vt poſſimus participare eo,
& habere in illa participatione fœlicitatē veram, q̄
eſt ſup. facultatem naturæ, & qa coniungimur ibi ve
ro bono & puro. oportet nos eſſe puros. Iſtud aūt eſ-
ſe non pōt, niſi ꝑ hoc, ꝙ omne malum ſimpliciter ca
ueamus, & tñ malum conſiſtit non ſolū in actu exte
riori, ſed ēt in interiori principalius, vt dictum eſt
prçc. q. ideo lex Chriſti debuit vetare oē malum Nul
la autem alia lex debuit manum, & animum vniuer
ſaliter cohibere, quia nulla eſt, quæ ordinet hoīem
ad aliquod bonum ſimpliciter, niſi lex Chriſti. Et ſic
lex Moyſi non ſolum non prohibuit oē malum inte
rius, ſed etiam nec exterius, de quo dicetur infra 19,
qñ agetur de libello repudij. Amplius cōſiderandū,
ꝙ lex Moyſi, & etiam leges humanę non vetant ani-
mū, quia licet actus animi poſſit eſſe peccatū ſimpli-
E citer, tñ nō pōt eſſe peccatum q̄rātum ad illas leges.
Patet, quia peccatum dicit quādam deuiationem à
rectitudine. Rectitudo aūt dicit quendam ordinem,
vel habitudinē: ideo in illis operationib. conſiſtit ſo-
lum rectitudo, quæ ordinatur ad aliquē finem. Ipſe
autem finis nō dicitur rectus, ſed bonus: ideo in ope-
ratione dicetur eſſe peccatum, ſecundum ꝙ deuiat à
fine ſuo. Et quia fines ſunt diuerſi, nō habent oēs ope
rationes eandem rectitudinem Finis autem in legi-
bus politicis, & tota cōuicatione politica eſt tranquil-
litas, & abundantia. Nihil ergo dicet̄ deuiare, vel eſſe
obliquum in operationib politicis, niſi inq̄tum re-
pugnat tranquillitati, aut abundantiæ, vel generali-
ter bono ſtatui politico: & ideo nihil aliud eſt pecca
G tum politicū, niſi quod ab his deuiat. Praua tñ cogi-
tatio, ſi nō procedat in opus, nec aliquo modo foris
oſtendat̄, non repugnat tranquillitati, nec bono ſta-
tui politico: ideo praua cogitatio non eſt peccatum
politię, & ſic non debet puniri per legem politicam.
Vnde ſi nō eſſet alia lex ſuperior, & obligaret lex po
litica, non ſolum in foro contentioſo, ſed ēt in foro
cōſcientię, adhuc mala cogitatio, & voluntas nō eſ-
ſet peccatum. Et ēt Deus ſi puniret in nobis oīa pec-
cata facta ꝯ ſtatum politicum, & legem politicam, q̄
iudices non puniuiſſent, non puniret nos ꝑ mala vo
luntate, ſed ſolum pro malo opere exteriori. Nunc
aūt non ſolum faciendo ꝯ legem politicā iuſtā, ſed
ēt deſiderando facere, peccamus mortaliter. Non q̄-
H dem inq̄tum per hoc agimus ꝯ legem politicam, ſed
quia agimus ꝯ legem diuinam, & contra legem na-
turalem, quæ omne malum vetat: & ideo punimur
à Deo, ſed non a legiſlatore, etiam ſi de hoc pecca-
to conſtaret.

Ad argumenta, per quæ induximus, ꝙ lex vetus
prohibebat animū, dicendum eſt, ꝙ accipitur ibi lex
vetus generaliter. pro oībus preceptis contentis in li
bris veteris teſtamēti, & tñ omnia illa præcepta, quę
ibi prohibebant animū, erant de iure naturali, & nul
lum eorū erat iudiciale, aut cæremoniale, quę ſunt
propriè pręcepta legis veteris, vt ſup. oſtēdimus. Hu-
I ius autem ſignum eſt. quia in præceptis legis natura-
lis nulla pęna ponit̄, vt patet in præceptis decalogi,
& in oīb alijs moralibus. quæ ſunt in libris veteris te
ſtamenti. In iudicialibus aūt apponunt̄ pęnæ, & etiā
in cæremonialib. ſi omitterent̄. Rō differentię eſt, qa
præcepta de lege naturali non ſunt ſpecialiter alicu-
ius gentis, vel politię, ſed ſunt oīum hominum & qa
non conuenit idē modus pœnarum oīb. gentibus,
nō debuit apponi pœna aliqua in legib. naturalibus.
Iudicialia autem, & cæremonialia pertinebant ſpe-
cialiter ad gentem Iudæorum, quę erat quædā gens
per ſe, & competebat illis vnus modus viuēdi, & pę-
narum. Ideo fuerunt pœnæ appoſitæ præceptis cæ-
remonialibus, & iudicialibus. Alia cauſa. & præci-
K pua eſt, quia pœna legis debet infligi tranſgreſſori le
gis per iudicem, vel executorem legis. Lex autem
naturalis eſt ad omnes homines, & illi non habent
aliquem vnum iudicem. vel dominum, nec vnquā
habuerunt, aut habituri ſunt. Ideo nemo poteſt eſſe
executor legis naturalis. Vnde fruſtra eſſet apponi
pœnam in ipſa. Alia cauſa eſt, quia de lege naturali
eſt nō ſolum regulare actus exteriores, ſed etiam in-
teriores. Qui licet aliquando poſſint eſſe noti iudici-
bus, & puniri: tamen regulariter non ſunt noti. & ſic
eſſet fruſtra legi naturali pœnam apponi, licet iſta ra
tio minus vrget, quàm pręcedētes. Alia eſt, quia ſpe
cialius tangit radicem differentiæ legis naturalis ab
alijs legibus, quia lex naturalis non eſt, niſi quædam
determinatio iuſti, & debiti ſecūdum rationem pra-
cticam ad agēdum, vel cauendū. Appoſitio aūt pęnæ

Quare in præceptis naturę nulla pęna ponit̄, ſed ponitur ꝯ iudicialibus, & cęremonialibus.

non poteſt cõpetere legi ſm ꝙ eſt directiua, ſed ſolum ſm ꝙ eſt ab aliquo poſita. Nā eſſe hoc debitū, aut rectum, aut alterū poteſt eſſe ſm prin. rõnis practicę, quæ eſt nobis naturalis: pœnā tñ talē, aut talē ꝓ tali trāſgreſſione debere dari, nõ eſt naturale, nec eſt poſſibile eſſe naturale: quia non habet ita manifeſtè rõnē debiti talē pœnā, vel talē dari debere pro hoc crimine, vel illo, ſicut iſtud factum eſſe iuſtum, vel iniuſtū. Non eſt ergo pœna determinata ſm rationē naturalē ſicut lex, ſed eſt pœna aliquid appoſitū legi ex poteſtate habentis iuriſdictionē. Idõ non poteſt cõpetere legi alicui habere pęnā adiunctam, niſi inquātū illa lex ab aliquo eſt data, & tñ legi naturali, vt eſt naturalis repugnat eſſe datā, vel poſitā, ſed eſt innata. Nam ab hoc naturalis dr̄, vt innuitur ad Rom. 2. ergo non habent præcepta legis naturalis aliquā pœnā adiunctā, ſed ſolum præcepta iuris poſitiui, & ſic cęremonialia, & iudicialia, quæ ſunt poſitiua, habent adiunctas pœnas, & non præcepta iuris naturalis. Sed obijcietur, ꝙ pro tranſgreſſione præceptorum legis naturalis datur pœna ęterna.

Dicendum, ꝙ pœna datur pro omni peccato, qa iuſtum eſt omne peccatum puniri, cum malum culpę non poſſit reduci in bonum, niſi per pœnā, quæ eſt quoddam bonum inquantum eſt iuſtè inflicta, & ſolum eſt ad reducendū malum in bonum. ſ. ad ſupplendum defectū ordinis cauſatum per malum culpę. Ideo dicēdum, ꝙ ſicut eſt de lege naturali eſſe iuſtum hoc vel iſtud, quod ipſa rõ determinat ex principijs ſuis, ita eſt de lege naturali deberi aliquā pœnā cuilibet peccato, quia iſtud eſt innatum principijs rõnis practicę, & nemo, qui conſiderat aliqd eſſe iuſtum, vel iniuſtū, poteſt dubitare, an pœna ſit debita pro peccato, & tñ an ſit talis, vel talis pœna debita, non eſt rationi innatum, nec deducitur manifeſtè ex principijs rationis practicę: ideo ꝙ ꝓ tranſgreſſione præceptorum legis naturalis aliqua pœna debeatur, ad legē naturalem pertinet: qđ tamen debeatur pœna ęterna, vel aliqua alia non eſt ex ipſis principijs rationis practicę, ex quibus lex naturalis habet rationem debiti, ſed ex Dei ordinatione. Ideo non debet apponi pœna aliqua præceptis legis naturalis inquantum talia ſunt, nec etiā poteſt.

Quare Chriſtus appoſuit pœnam æternam pro tranſgreſſione iſtorum præceptorum. Quæſt. CLXXVIII.

QVAERITVR, quare Chriſtus appoſuit pœnā ęternā pro tranſgreſſione iſtorū præceptorū: quia vt cõiter, omnia præcepta, q̃ ſunt in lege Chriſti obligant de iure naturali: quia non ſunt ibi cęremonialia, & iudicialia ſicut in lege Moyſi. Et ꝓ trāſgreſſione iſtorum ponitur pœna ęterna.

Dicendū, ꝙ pro tranſgreſſione præceptorū legis naturæ, inquantum talia ſunt, nõ cõpetit aliqua appoſitio pœnæ: immo nec fieri poteſt. Si tamen illa efficiantur tanquā præcepta alicuius legis poſitiuę, poteſt ibi pœna apponi ſicut in lege poſitiua. Lex autem Chriſti eſt quædam lex poſitiua, quia ab eo data eſt, licet ſit generalior omni alia lege, eo ꝙ obligat oēs homines, & ibi ponuntur pręcepta legis naturæ tanq̃ propria præcepta iſtius legis, quia omne, quod ratio recta dictat obſeruandū, Chriſtus vult obſeruari. Chriſtus ergo potuit ponere pœnā, quia legiſlator erat, & poſuit pœnā ęternā. Et tñ adhuc non ponitur ꝓpriè in lege Chriſti pœna ęterna tanquā pœna tranſgreſſorum, quia pœna appoſita legi infligitur tranſgreſſoribus ꝑ miniſtros legis: nullus tamen de miniſtris legis Chriſti iſtam pœnam põt infligere, ſed ipſe ſolus. Ideo pœna ęterna non

A apponitur legi Chriſti tanquam tranſgreſſori infligenda quandiu lex durauerit, ſiue quādiu homo durat ſub lege, ſed annunciatur tanquam infligenda poſt iſtam vitā poſtquam homo deſierit eſſe ſub lege. Et apparet differentia: quia certę pœnę legū per ipſos executores legum infliguntur. Non ergo hēt iſta rationem pœnę legis, ſed eſt quædā pœna quaſi pertinens ad alium forum. Item apparet hoc, qa ſi pœna iſta apponeretur in lege, aut apponeretur ꝓ nobis ſ. vt nos inferremus eam peccantibus, vel ꝓ Deo ſ. vt ipſe illam inferret. Non pro nobis, qa non poſſumus illā inferre. Non ēt pro Deo, quia pro ipſo non eſt lex neceſſaria, quia ipſe nõ dirigitur lege poſita, ſed potius ipſe eſt lex omnium rerum, ergo
B pœna ęterna non fuit poſita in lege Chriſti ꝓpriè tanquam pęna, ſed ſolū vt denunciatio quædā, ne homines temerè peccarēt, putantes ſe impunè euaſuros: pronunciatur ergo, vt timeant, & caueant.

An Iudæi peccarent per actum interiorem tranſgrediendo legem. Quæſt. CLXXIX.

QVAERITVR, cum Iudęi ſm legē Moyſi ſolū prohiberētur quātum ad exteriora, & non in actu interiori: an peccarent per actum interiorem. Et putabit aliquis, ꝙ non, quia ſolum tenebātur obſeruare legē ſibi datā, & illa aīum non prohibebat, ſed manum. Dicendum, qđ licet lex vetus propriè
C ſumpta non ꝓhiberet aīum, tñ Iudæi peccabant ēt mortaliter in aīo licet actus non egrederetur foras, quia Iudęis non ſolū erant data præcepta iudicialia, & cęremonialia, ſed ēt erant data præcepta naturalia, vt patet in decalogo, q ante oīa eis datus eſt, immo iſtū ſolū Deus dedit ꝑ ſe. ſ. ꝑ angelos, cętera aūt ꝑ Moyſen. Exo. 20 & Deut. 5. Idõ licet non eſſent iſta p̄cepta naturalia propriè de lege Moyſi, nec de aliqua lege particulari obligabāt Iudęos, quia eis data erant. Immo ēt ſi non fuiſſent data, obligarent, & anteq̃ darentur, obligabāt. Nā toto tp̄e p̄terito ante legē datā obligabant̄ Iudęi, & oēs gentes ad totū decalogum, quia aliàs non peccaſſet Cain occidendo fratrem ſuum Abel, cum nõdū eſſet data lex de
D nõ occidēdo, & tñ ipſe dixit ſe peccaſſe grauiſſimè, ſcilicet. Maior eſt iniquitas mea, q̃ vt veniā merear: Ge. 4. Iudęi ergo peccarēt faciēdo ꝯ legē naturalē, & tñ ratio naturalis nõ ſolū dicit eſſe peccatum in actu exteriori, ſed ēt in interiori: ergo peccarent ꝑ actum interiorē. Item peccarent Iudæi quantū ad p̄cepta cęremonialia, & iudicialia eligēdo facere ꝯtra illa, quia licet illa nõ ꝓhiberent aīum, tñ contra ea volendo peccarent inquantū iſta erant ſpecialiter data à Deo qui non ſolū reſpicit exteriora, ſed magis cor. 1. Reg. 16. Etiam quia volendo ꝯtra illa, licet non facerent ꝯtra p̄cepta poſitiua, faciebāt cõtra præcepta legis naturalis: quia velle ꝯ bonam legē eſt malū velle, & tñ de iure naturali nõ ſolum eſt
E vetitū malū facere, ſed ēt malū velle, quia vtrunq; eſt ꝯtra rectā rõnē. Et hoc idē dicimus circa leges politicas: qa licet legiſlator non poſſit nos obligare ad peccatū mortale, ſed ſolū ad pœnā quandā, nos tñ facientes ꝯ leges rectas politicas, non ſolū obligamur ad pœnā legis, ſed ēt mortaliter peccamus, & dato, ꝙ peccatū ſit occultū, & nõ poſſit puniri ꝑ legē, mortaliter peccamus. Hoc tñ nõ prouenit ab ipſa lege poſitiua, q̃ non põt inducere obligationē ad peccatū mortale: ergo apparet, ꝙ agēs ꝯ legē poſitiuam ēt agit ꝯtra legē naturalē, vel diuinā, qa iſta ſola inducit obligationē ad mortale. Sicut ergo trāſgrediēdo legē poſitiuam mortaliter peccamus, ad qđ non potuit nos obligare lex poſitiua: ita volēdo

aliquid contra ipſam: licet contingat iſtud nõ fieri: peccabimus quãuis ipſa nõ obliget nos, niſi ad actũ exteriorẽ. Quia tñ agendo contra eam agimus ↄ legem naturalẽ, & diuinã, q̃ omne malũ vetat, & qa iſta non ſolum ꝓhibet actum exteriorẽ, ſed ẽt interiorẽ, non ſolũ peccabimus agendo cõtra legẽ poſitiuã ſed ẽt volendo agere cõtra ipſam. Quod aũt dictũ eſt. ſ. ꝙ ſit pcm̃ mortale agere ↄ legẽ poſitiuam, licet de hoc dicendum ſit late in li nr̃o de quinq; legib', tñ dicendum ꝓ nunc, ꝙ nõ eſt hoc gn̄ale, ſed ſolum qñ lex poſitiua cõtinet aliqd, qđ eſt naturaliter debitũ determinatè, vel non determinatè, ita ꝙ ipſa lex poſitiua importat quoddã iuſtũ, q̃ ẽt ſi nõ eſſet poſitũ à lege, rõ dictaret obſeruari, eſt peccatũ mortale trãſgreſſio legis. Et hoc maxime eſt, qñ trãſgreſſio legis eſt directè in ꝑiudiciũ alicuius, qa nulli nocere eſt de iure naturali: nocere ergo alicui ↄ ius naturale eſt. Quanq̃ ergo modus nocumenti nõ determinet de iure naturali, ſed p legẽ poſitiuã, cum i illo cõſtet ꝓximũ lędi, erit ↄ ius naturale iſtud facere, & ſic erit pcm̃ mortale. Et dixi: determinatè, vel ĩdeterminatè: qa aliqñ ea, q̃ sũt de iure poſitiuo ꝑtinẽt manifeſtè ad ius naturale: ſicut leges poſitiuę vetãt homicidia & furta, q̃ exꝑſsè sũt ↄ ius naturale: ideo ĩ talibus agẽdo ↄ ius poſitiuũ determinatè agit̃ ↄ ius naturale: ideo nõ eſt dubiũ, qn ſit pcm̃ mortale. Dr̃ aũt: indeterminatè: vt qñ aliqd non hẽt ĩmediatè euidẽtiã ex his principijs rationis, ſed p quaſi iã lõgas deductiones, q̃ hñt ex experientia, vel ex cõi exiſtimatione, ſimul cũ quibuſdã principijs vniuerſalibus iuris naturalis deducit̃ iſtud eſſe ↄ ius naturale. Sicut de iure naturali eſt nemini eſſe nocendũ, modi tñ nocumentorũ nõ hñt ex iure naturali: qa iſti ſunt magis particulares, ſed ex experiẽtia vel ex opĩone cõi, aut multorũ hẽtur, ꝙ facere hoc, vel iſtud ſit nocere proximo. Et tũc vt iſti modi ſint certi determinant̃ p legẽ poſitiuã; vt patet de modis iniuriarũ in verbis & in rebus qa ꝙ iſtud verbũ, vel iſtud ſit iniurioſum: vel tale ſignũ, aut tale, ſolũ hẽtur ex cõi exiſtimatione oĩam, vel ꝑ multorũ. Si ergo qs fecerit ↄ aliquẽ caſum iſtorũ determinatorũ in lege de modis nocendi, peccabit mortaliter: niſi ſit valde leue factum. & hoc, qa iſte agit ↄ ius naturale. Et deducit̃ ſic: oẽ nocumentũ alicuius vitandũ eſt, & malũ eſt, ſed facere hoc vel iſtud aſſignatũ eſt nocumentũ inferre. ergo faciendũ nõ eſt, & ſi fiat malũ eſt. Minor eſt vẽ documentũ iuris naturalis, minor eſt habita p experientiã, & opinionẽ cõem, & determinata p legem, & ſic inducit̃ iſtud eſſe malũ, & ↄ ius naturale. In talib' dr̃ qs agere indeterminatè ↄtra ius naturale, qa nõ põt induci ex vtraq; ꝑmiſſa iuris naturalis iſtud eſſe malum, vel cõtra ius naturale. Sed ex altera ipſarũ cum quadã particulari cognitione, vel opinione multorum, q̃ eſt citra ius naturale. Et ideo ẽt in talibus agẽdo, ↄ ius poſitiuũ erit pcm̃ mortale, vel eſſe poterit. Quod dico, qa aliquis caſus poterit eſſe iã leuis, vel ſuperuenire poterunt multę circũſtantiæ, q̃ faciant nõ eſſe pcm̃ mortale. Alia aũt sũt, q̃ nõ deducunt̃ ex iure naturali determinatè, nec ĩdeterminatè, niſi fortè remotiſſimè. Et sũt talia, q̃ ſolum cõſiſtunt in quibuſdã cęremonialibus, ſeu in quibuſdã cęremonijs, quarum omiſſio nulli facit ꝑiudicium, & omittens habet pœnã à lege. Sicut sũt ordinatoria iudiciorũ, vt ꝙ formetur libellus aptus, vel ineptus, & ita de ſimilibus: nã in his nulli præiudicium generatur directè, vel immediatè, & delinquens in his habet pęnã à lege. Ideo facere contra tales leges non eſt peccatum mortale, qa non eſt facere contra ius naturale. Verum eſt hoc, niſi fiat in cõtemptum legis qa iſtud eſt cõtra ius naturale. Quia ſicut eſſe ſubditum legi

F eſt iuſtum naturaliter, qa ſine lege poſitiua nõ poſſent homines benè viuere: ita contemnere legẽ, vel legiſlatorẽ contra ius naturale eſt. Apparet ergo ex dictis, ꝙ Iudęi peccabant per actum interiorem ſed lex Moyſi ꝓpriè ſumpta nõ vetabat actũ interiorẽ.

Quomodo Iudęi poterant putare, quòd lex non prohiberet actũ interiorem, cum eſſent duo præcepta, quæ ſolum pertinent ad actum interiorem. Quæſt. CLXXX.

QVAERITVR, quõ Iudæi poterant putare, ꝙ lex nõ prohiberet animum: cum eſſent data iſta duo ꝑcepta de non concupiſcendo, q̃ ſolum pertinent ad actum interiorem. Dicunt quidam, ꝙ hoc erat: qa iſta non erant præcepta legis Moyſi, ſed na-
G turalis. Lex aũt propria ipſorum erat lex Moyſi, ſiuè lex vetus, q̃ animum non ꝓhibebat: vt oſtenſum eſt ſupra q. 177. Dicendum, ꝙ hoc non ſtat. Quia aut Iudæi ſcirent diſtinguere, q̃ erant propriè pręcepta legis Moyſi, & q̃ præcepta legis naturalis, aut neſcirẽt. Si neſcirent, crederẽt oĩa propriè ꝑtinere ad legem ipſorum, & ſic crederent animũ ꝓhiberi p legẽ ſuã, q̃ continebat iſta duo ꝑcepta de non concupiſcẽdo. Immo putarent ſe teneri magis ad iſta, q̃ ad cætera: qa iſta, & totus decalogus per Deũ datus eſt, audiẽte populo, cętera autẽ p Moyſen. Exo. 20 & Deuter. 9. Si autem ſcirent diſtinguere, cognoſcerẽt vires iſtorum præceptorũ naturalium, & ſic ſcirẽt ſe obligatos ad illa: & gn̄aliter qũocunq; dicat̃, neceſſe erat,
H ꝙ Iudæi putarent ſe obligatos ad iſta præcepta, cùm ſcirent illa ſibi data à Deo, & tñ ipſe nihil fruſtra dedit, ideo hoc non ſtat. Dicendũ ergo aliter, ꝙ Iudæi ſciebant ſe obligatos ad iſta ꝑcepta, & tñ non putabant, quod per iſta prohiberet̃ animus, ſed ſolũ manus. Sic. n. dicit Augu. lib. contra Fauſtũ: phariſæi putabant tñmodo corporalẽ cum fęmina illicitã commixtionem vocari mœchiam. Demonſtrauit autem Deus totalem concupiſcentiã eſſe mœchiam, dicẽs: Qui viderit mulierem, &c. & ſubdit: Quod autẽ lex præcipit: non concupiſces vxorem proximi tui, videbatur Iudæis intelligendum de ablatione, & non de concubitu. Et ſic vocabant ablationem concupiſcentiã: quia illud auferre erat ex concupiſcentia, &
I etiã ſi non ſequeret̃ coitus, peccatum eſſe putabant iſtam ablationem. Aliter poteſt intelligi, ꝙ Iudæi intelligebant per concupiſcere ſigna exteriora concupiſcentis, vt oſculari, & amplecti, & tangere impudicè. Talia enim prohibita eſſe dicebant. i. ſic exponebant; non cõcupiſces i. non facies ſigna concupiſcẽtis. Et ita Nicolaus dicit, & cõmuniter aſſerit̃. Erat tamen iſte error, ideo Chriſtus eum abſtulit.

Ad quid Chriſtus poſuit hic ſpecialiter iſtud ſupplementum, qui viderit mulierem. &c. Quæſt. CLXXXI.

QVAERITVR, ad quid Chriſtus poſuit hic ſpecialiter iſtud ſupplementum. ſ. qui viderit
K mulierem, &c. Nam in alijs iuſtũ erat apponi, ſicut ſupra in præcepto de nõ occidendo: quia ibi expreſſè vetabatur homicidium, ſed expreſſè non vetabatur ira. Ideo conuenienter ibi ponitur: qui iraſcitur fratri ſuo, &c. & alia ſupplementa, hic tamen in lege expreſſum erat concupiſcere mulierem eſſe peccatum: Ideo videtur fruſtra eſſe, ꝙ Chriſtus hic dixerit: qui viderit mulierem, &c. Dicendum, quòd Chriſtus dixit hoc propter errorem Iudæorum. Quia licet lex vetaret concupiſcentiam animi, Iudæi tamen putabant non vetari illam, vt dictum eſt præceden quæſtione. Vt autem tolleretur error, debuit hoc dici. Aliter poteſt dici, quòd fuit hoc ad addendũ aliqd, quod ex lege non apparebat expreſſè,

etiam ſi bene intelligeretur, quia ibi dicitur: non cõcupiſces vxorẽ proximi. Per qđ ſolum vetatur concupiſcentia adulterij: quia cũ vxore proximi adulteriũ eſt, & non alia ſpecies luxuriæ. Quia tñ inter ſpecies luxuriæ non eſt ſolũ adulterium peccatum, non ſolum erat illicita cõcupiſcentia adulterij, ſed ẽt cuiuſcunq; fornicationis. Et quia hoc non apparebat expreſsè ex illa lege, etiã ſi bene intelligeretur, Christus voluit tollere errorẽ Iudęorũ, qui putabãt ſolum deſideriũ adulterij eſſe peccatũ. Et ſic debuit ponere illud ſupplementũ. Vñ iſta duo motiua erroris tetigit Christus in iſto ſupplemẽto. De primo patet, quia dixit: Iam mœchatus eſt in corde ſuo. Et non dixit ſimpliciter: Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ, iam mœchatus eſt, vt innuat, ꝙ non ſolum in coitu, aut in ſignis exterioribus concupiſcentiæ B ſit peccatũ, ſed ẽt in ſolo corde concupiſcẽdo mœchari eſt. De ſecũdo patet, qa dixit Christus hic: Qui viderit mulierẽ, & non dixit: qui viderit vxorẽ ꝓximi: nã vxor dicit coniugiũ, mulier dicit ſexũ. Cum vxore aũt proximi ſolũ adulterium cõmittitur, cũ muliere aũt oẽs ſpecies fornicationis .ſ. inceſtũ, ſtuprũ, adulterium, raptus, fornicatio ſimpliciter, & ẽt innaturalis: ſicut dř ad Ro. 1. ꝙ fœminę eorũ mutauerunt vſum naturalẽ in eũ, qui ꝯ naturã eſt. Et ſic dicendo mulierem innuit oẽm ſpeciem fornicationis eſſe vetitã. Conuenientiſſimè ergo Christus fecit iſtud ſupplentũ, vt oẽm fornicationẽ, & deſiderium eius oſtenderet eſſe peccatum. Verum eſt aũt, ꝙ alij modi fornicationis ſunt, qui non ſunt cũ fœmina, & tñ vt Christus honeſtius loqueretur, expreſſit ſolum de fœmina. Quia ſatis ex hoc inueniebař, C ꝙ ſi contactus fęminę, q̃ naturalior eſt, peccatũ eſt: oĩs alius erit grauior, rõ nõ fuit opꝰ amplius dicere.

Conſiderãdũ circa eã, q̃ dřr hic de mœchia, & cõcupiſcentia, ꝙ motus ad libidinẽ, aut delectationẽ venereã aliqñ eſt ſolum paſſio, & aliqñ peccatum in actu. Qñ eſt peccatũ ſolemus illum vocare luxuriã, quia luxuria eſt nomen peccati, & ſignificat peccatũ put eſt in opere. Qñ aũt conſideratur, vt paſſio ſolũ, aut eſt ſolũ ad experiendã delectationẽ illã, ad quã natura mouet abſolutè, non determinando modũ, nec obiectũ, vel determinãdo modũ, & obiectum in gñali, vt ꝙ ſit ad fœminã, aut eſt oĩno modus determinatus, vt ad hãc fœminã potius quã ad aliã. Primo modo ſolemus vocare concupiſcentiã. Secundo modo vocamus amorẽ. Et iſtę noĩationes ſunt quãtũ ad modũ aſſuetũ a nobis: ſecus aũt de diſtinctione eorũ ſm philoſophos, de qua nunc nõ eſt intẽdẽdũ. Et rõ huius diuerſitatis eſt, quia qui mouetur ad delectationẽ venereã in gñali, nõ cõſiderãdo modũ iſtum, vel illũ mouet ex deſiderio experiendi delectationẽ illã: ideo dř cõcupiſcere, vel concupiſcentia. Si aũt moueat ad obiectũ determinatũ potiuſquam ad aliud, nõ vř agere ꝑcipuè ex deſiderio experiendi delectationẽ venereã, ſed quia obiectũ mouet ipſum ad ſe ꝑꝑ quoddã bonũ, qđ in ipſo iudicatur. Ideo ſic motus amãs dř: quia ꝑꝑ amatũ mouetur ad libidinem, de vtroq; iſtorũ prout eſt paſſio nunc dicendũ non eſt. Dictũ fuit .n. aliquid 2. Reg. 13. & magis latè li. noſtro de amore, & amicitia. parte prima, & fortè dicetur aliquid ad Ro 7. De Luxuria prout peccatum eſt in actu conſiſtens nunc dicendum eſt. Et eſt primo dubium de Luxuria quãtum ad nomen ſuum, & ad materiam.

An luxuria dicatur ſolum de concupiſcentijs venereis, vel etiã de alijs delectationibus, Quæſt. CLXXXII.

QVAERITVR, an luxuria dicatur ſolum de concupiſcentijs, & delectationibus venereis, Alph. Toſt. ſuper Matth. A vel de aliquibus alijs delectationibus, aut paſſionibus. Aliqui dicunt, ꝙ de multis rebus dicatur, quia dicit Aug. lib. Confeſſionũ, qđ luxuria abundantiã, & ſatietatẽ ſe vocari cupit. Satietas tñ ꝑtinet ad cibos, & potus: quia idẽ eſt, ꝙ ſaturitas: abundãtia aũt ad diuitias, quia diues ſolus eſt, qui temporaliter in omnibus abundat: eo ꝙ cętera bona continẽtur in diuitijs, quia pecunię oĩa obediunt: Eccl. 10. ergo luxuria nõ eſt ſolũ circa cõcupiſcentias, & delectationes venereas. Itẽ vř, ꝙ dicatur luxuria de ebrietate: quia Prouer. 20. dř: Luxurioſa res eſt vinũ, & tamen vinũ ꝑtinet ad delectationem potus, & cibi, in quo peccatur ꝑ ebrietatẽ: ergo maximè diceretur luxuria de cibo, & potu. Item luxuria dř eſſe libidinoſę voluptatis appetitus. Sed voluptas libidinoſa non ſolũ eſt in venereis, ſed ẽt in multis alijs: ergo nõ eſt ſolũ luxuria circa venereas đlectationes, & ꝯcupiſcẽtias. Primum argu. Lib. 2. c 6 Secundũ argu.

B

Dicendũ, ꝙ luxuria à luxu dř. Eſt .n. luxus ſuperfluitas, vel ſolutio. Ideo luxurioſus dř ſolutus, vel ſuperabundans. Vñ Iſid. lib. Etymo. dicit: luxurioſus aliquis dř quaſi ſolutus in voluptates. Nihil tñ eſt, qđ magis hoĩem ſoluat, quàm delectationes venereę: quia illę maximè ſubtrahunt hoĩem à quadam rõnis conſiſtentia. Ideo circa venerea luxuria pręcipua dř: licet ẽt de multis alijs rebꝰ dici poſſit, & interdũ dicař. Vñ Auguſ. loquens de luxurioſis lib. de vera religione dicit, qđ qui ſeminat in carne ſua, de carne metet corruptionẽ, ſed ſeminatio carnis fit ꝑ voluptates venereas: ergo ad iſtas maximè pertinet luxuria. Vñ obtinuit vſus, ꝙ abſolutè ꝓlato iſto noĩe ſolę venereę delectationes, & concupiſcẽ C tiæ intelligant, ex adinuentione aũt poterit accipi pro multis alijs. Lib. 10. cap. 11. Ad primum dicendum, ꝙ ſicut tẽperantia conſiſtit principaliter, & ꝓpriè circa delectationes tactꝰ, & guſtus, & maximè adhuc circa delectationes tactus, vt dř 3. Ethi. c. de tẽperãtia, & deinde per quãdã ſimilitudinẽ trahiř temperantia ad quãdã alias materias, vt ad delectationẽ, q̃ eſt in videndo, & audiẽdo & odorando, vt ibi dř. Et tamen oſtendiř ibi, ꝙ nõ ꝓpriè intẽperatus dicatur homo ſm iſtas: quia temperantia eſt circa delectationes illas, in quibus cõ cãmus cũ beſtijs, & tñ beſtię in ſolo tactu, & guſtu delectanř. Nã viſus, & odoratus, & au D ditus non cauſant in eis delectationẽ per ſe, ſed inquantũ ad cõſequendũ delectabile guſtus, & tactus ordinantur. Ita ergo luxuria de multis dř, ſed principaliter conſiſtit in venereis voluptatibus, eo ꝙ in his maximè homo reſoluitur ab ipſa virili firmitate, & ſtatu quodã in rõne. Secundariò aũt dř luxuria de quibuſcunq; alijs ad ſuperabundantiã ꝑtinẽtibus. Vñ ad Gala. 5. cum enumeranř fructus carnis ponitur luxuria ibi, & dicit glo. ꝙ luxuria eſt quęlibet ſuperfluitas. Ad 1. arg. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ vinũ diciř res luxurioſa vno modo in quantũ ꝑtinet ad ſuperabundantiã: qa facile eſt hoĩem excedere in vino, & capi ab eo ꝑꝑ dulcedinẽ ſuã. Ideo admonemur nõ reſpicere ad illud, dicente Salomone: Ne intuearis E vinum cũ flaueſcit, & reſplẽdet in vitro color eius: ingreditur blande, ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber: Prouer. 23. Vel dř luxurioſum, quia ad luxuriam cauſam præſtat. Quia licet multa ad luxuriã moueant, vinum eſt de potiſſimis. Et iſto modo magis propriè intelligitur, ꝙ vinum ſit res luxurioſa. Ita enim Hiero. accipit dicẽs: Venter mero ęſtuans facile deſpumat in libidinẽ, & habetur 16. diſt. c. venter. Et Proſper dicit, ꝙ luxuriã facit, & nutrit vini ꝑceptio nimia, & non natura ca. diſt cap. Luxuriam. Hoc innuit Apoſtolus ad Eph. 5. nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria .i. ex illo ſequitur luxuria. Ad 2. arg. Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ licet voluptas libidinoſa inueniař, Ad 3. arg.

& dicatur in alijs materijs, hoc tamen nomen præcipuè venereæ delectationes accipiunt: quia in eis ſpecialiter dicitur eſſe libido, ſicut delectationes ſunt in omnibus ſenſibus, & adhuc maiores in intellectu. Et tamen propter cognitas eſſe à vulgaribus ſolas delectationes corporeas, & illas maximè percipi, has ſolas delectationes eſſe putant, vt dicitur 7 Ethi. circa finem.
Cap. 15. & 10. Libido autem maximè inuenitur in venereis, vt dicit Aug. 14. de Ciui. Dei. In eis igitur luxuria magna eſſe dicitur: De his S. Tho. q. 153. art. 1. in 2 2.

An omnis actus luxuriæ ſit peccatum. Quæſt. CLXXXIII.

QVAERITVR circa luxuriã, an omnis actus
Primum argu. luxuriæ ſit peccatum. Quidam dicunt, ꝙ non poſſit eſſe aliquis actus luxuriæ ſine peccato: quia nihil videtur impedire rationem, niſi peccatum. Omnis tamen actus venereus maximè virtutem impedit: ergo ſemper peccatum eſt.
Lib. 1. ca. 10. Sic dicit Aug. lib. ſoliloquiorum: nihil eſſe ſentio, quod magis ex arce deiciat animum virilem, quàm blandimenta fœminea, corporumque ille contactus. Hoc tamen inuenitur in quolibet actu venereo quantumcunque illum honeſtare velimus: ergo nullus venereus actus ſine peccato erit.
Secũdum argu. Item vbicunque inuenitur aliquid ſuperfluum, per quod receditur à bono rationis, iſtud vicioſum eſt, quia virtus corrumpitur per ſuperabundantiam, & defectũ, quæ ſunt extremitates. 2. Ethic.
Cap. 6. Et hoc, quia ipſa virtus conſiſtit in medio, vt patet ibidem. Rationi autem medij extremũ opponitur. In quolibet tamen actu venereo ſunt ſuperabundãtiæ delectationis abſorbentis rationem, vt dicitur 7.
Cap. 11. Ethi. c. de delectatione. Quod impedimentum ei, qđ eſt eſſe prudentem delectationes habere, & quanto magis gaudet, ſcilicet, magis impeditur à virtute. Et ponitur exemplũ ibi. ſcilicet, Puta ea, quæ venereorum: nullum enim vtique poſſe intelligere in ipſa. Iſtud autem eſt maximè diſtrahere à ratione, quia in cæteris vitijs rationis actus manet, & ſi paruus, in venereis autẽ nullus.
Referen. 32 q. 2. c. cõnubia. Vnde Hiero: dicit, ꝙ in illo actu, ſpiritus prophetiæ non tangebat corda prophetarũ. In quo innuit, ꝙ in cibo, & in potu, & cęteris actib⁹ ſolebat Deus tangere corda prophetarum, ita vt dũ illa facerent illuſtrarentur à Deo, & prophetarent, & tamen in actu venereo non tangebat corda illorum. Per quod innuitur, ꝙ delectatio venerea maximè tollit vſum rationis. Peccatum tamen ſolum eſt ex hoc, ꝙ eſt contra rectam rationem: ergo in quolibet venereo actu erit peccatum.
Tertium argu. Item cauſa eſt maior, quàm effectus ſuus, ſed peccatũ originale in paruulis trahitur à concupiſcentia, & tamen actus venereus ſine concupiſcentia nunquam eſſe poteſt, vt ait Aug. lib. de nuptijs, & concupiſcentia: ergo à fortiori venereus actus non erit ſine peccato.

Lib. 1. cap. 34. Dicendum, quòd non eſt verum, ꝙ omnis actus venereus ſit peccatum. Nam circa venerea eſt materia temperantię, nam temperantia potiſſima eſt in delectationibus tactus, quæ ad venerea pertinent. Et tamen in qualibet materia virtutis moralis eſt dare benè agere, & malè agere, cum ſit ibi medium, & extrema: ergo non ſemper erit peccatum in venereis. Amplius cõſiderandum, ꝙ peccatum in actibus humanis eſt id, quod contra rationem eſt, habet autem ordo rationis, vt ordinet quamlibet rem in ſuum finem conuenientem ſibi. Ideo non eſt peccatum ſi homo vtatur per rationem rebus aliquibus ad finẽ, ad quem ſunt modo, & ordine conuenienti, dum tamen finis ille ſit aliquid verè bonum. Hoc autem dicitur: quia etiam circa malos fines præſuppoſitos cõtingit inueniri media, quę directè deducantur in il-
F los fines, & iſta deductio, & ordinatio per actum rationis fit, quia ſola ratio ordinat. Et ſic pertinet aliquo modo ad prudentiam. Vnde tales vocat Ariſ. 6. Ethi in fine aſturos, licet non propriè prudẽtes: quia prudentia non eſt ſine virtute. In eadem tamen vi animæ ſunt prudentia, & aſtutia. Iſti ergo licet ordinent res in finem ſuum, & conuenienti modo ſecũdum exigentiam illius finis: quia tamen finis ille nõ eſt aliquid bonum peccatum eſt in opere. Si tamen finis ſit aliquid verè bonum ordinando in ipſum id, quod ad ipſum eſt modo conuenienti, non eſt peccatum. Sic autem eſt de actu venereo: nam ſicut bonũ eſt, ꝙ conſeruetur natura vnius indiuidui, ita bonũ, immo melius conſeruari naturam ſpeciei totius hu-
G manę: quia quanto bonum eſt magis vniuerſale, tanto eſt amabilius, & diuinius. 1. Ethi. Indiuiduum autem conſeruatur per cibum, & potum. Et propter hoc ſumere cibum, & potum inquantum competit ſaluti corporis non eſt peccatum. Ita ad conſeruationem ſpeciei eſt vſus venereorum determinatus, nec eſt alia via. Ideo vſus venereorum inquantũ ordinatur ad conſeruationem ſpeciei obſeruato debito modo, & ordine, & cæteris circunſtantijs ſuis ſine peccato erit. Item ſi vſus venereorum eſſet ſemper malus, creaſſet Deus aliquid, quod eſſet verè malum. Quod falſum eſt, quia omnia ab eo facta erant valde bona: Gen. 1. Deus tamen potentiam, & organa, & inclinationem, & materiam, & ſingula alia ad
H venerea dedit: ergo venerea ſecundum ſe non ſunt mala. Et ſic aliquando eſt vſus venereorum ſine peccato. Aliàs daretur aliquid totaliterocioſum in natura, quod non conuenit, & maximè in homine, qui eſt ſpecies perfecta. Item Deus formauit fęminam, vt daret eam in adiutorium viro, dicens non eſſe bonum hominem eſſe ſolum. Et tamen fęmina nõ ordinabatur principaliter nisi ad generationem. Nam ſi ad aliam ſocietatem vitæ, vel cogitationẽ fuiſſet formata, non formaretur fęmina, ſed alius vir, qui magis conueniret cum Adam, & eſſet perfectior ſecundum naturam. Et tamen formata eſt fęmina: ergo fuit propter generationem per concubitum. Nã fęmina in eo, ꝙ talis ad nihil aliud eſt, quia quodli-
I bet aliud poterat fieri per ſolos viros, niſi iſtud. Et tamen ſi nõ fuiſſet neceſſitas fęminę aliqua in vniuerſo potius Deus creaſſet omnes viros, & nullam fęminam, & tamen creata fuit: ideo ad procreationem prolis fuit. Et hoc ſignificatur ex verbis Dei, Gen. 2. Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, ideſt, adiutoriũ ad procreandum, quod vir ſolus non poſſet. Et ob hoc dicit Ariſt. 1. Politi. c. 1. ꝙ fęmina non eſt pars alicuius communicationis, niſi naturalis, quæ eſt propter ſimile tertium derelinquere, ideſt, ad gignendũ. Vnde improbat poſitionem illorum, qui dixerunt fęminam eſſe extremum communicationis deſpoticę, ponentes fęminam eſſe ſeruum. Dicit autem
K Ariſ. ꝙ non: quia natura fecit vnum ad vnum, & nõ vnum ad plura, ſicut ars faciens gladium delphicũ pro paupere, qui erat ad ſcindendum, & ad ſerrandum, ſed fęmina eſt ad communicationem naturalem: ergo non eſt naturaliter ad communicationẽ deſpoticam, ſcilicet, vt ſit ſeruus naturaliter. Deus ergo fœminam formauit ad procreationem prolis, quę eſt per coitum. Et ſic non erit peccatum ſemper in venereis, cum Deus hoc inſtituerit. Item uiro, & fęminæ à principio conditis Deus dixit: creſcite, & multiplicamini & implete terram: Gen. 1. Hoc autem non poterat eſſe, niſi per cõcubitum procreãdo prolem: ergo non ſolum concubitus erat homini licitus, ſed etiam erat neceſſarius & ſub pręcepto. Aliquis dicet, ꝙ hoc uerum fuit pro temporeillo,

quo

quo homo mãſit in innocentia, quia tũc fuiſſet coi-
tus ſine concupiſcẽtia, & nuptię honorabiles, vt Au
guſt. dicit, nuoc verò totum è contrario agitur pro-
pter peccatum hominis. Nam coitus ſine concupi-
ſcentia magna noo fit, & iam nõ honorabilis, ſed ni-
hil magis iu rebus humanis erubeſcendũ eſt. Et hoc
eſt, quod homines maximè occultant, quia de hoc
maximè erubeſcunt tanquani de re inhoneſta: ergo
iam nõ erit coitus ſine peccato, licet ante peccatum
Adæ eſſe potuiſſet. Dicendum, ꝙ ſicut aute peccatũ
fuiſſet concubitus ſine peccato, & ita & nunc eſt: ꝗa
concubitus nũquam fuit, nec eſt bonus, niſi propter
neceſſitatem prolis præcipuè, & tñ poſt peccatum
Adæ fuit tanta neceſſitas procreandi prolẽ ſicut an-
te peccatum: ergo etiam poſt peccatum erit coitus
licitus. Ipſum ergo peccatum Adæ nõ fecit coitum
eſſe illicitum, ꝗa eodem modo faceret, ꝙ vſus cibo-
rum, & potnum eſſet illicitus, cum ipſe in cibo pec-
cauerit, & hoc falſum eſt. Solum ergo fecit pecca-
tum Adæ, & coitus non eſſet ita honeſtus, & mun-
dus, ſicut ſi manſiſſet homo in innocentia, non ta-
men fecit, quòd omnis coitus eſſet peccatum.
Item patet: quia ſicut aute peccatum Adæ Deus di-
xerat ei, & fœminæ: creſcite, & multiplicamini, Ge-
neſ. 1. Ita & poſt peccatum, immo & poſt plurima
peccata hominum, propter quæ Deus penè omnẽ vi
uens deleuerat, Deus dixit homiuibus: Creſcite, &
multiplicamini, Gen. 9. quod fuit poſt diluuium: er-
go concubitus tunc non ſolum erat licitus, ſed etiã
ſub præcepto. Item patet: quia Deus inſtituit matri-
monium, cuius actus eſt carnalis copula, dicens oſtẽ
ſa fœmina. Propter hanc reliquet homo patrem, &
matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in car
ne vna, Gen. 2. Illud tamen non intelligebatur ante
peccatum Adę, quia nullum matrimonium pro tunc
futurum erat cum homo ipſa die, qua creatus eſt, de
innocẽtia cecidiſſe dicatur: ergo poſt peccatum erat
licitus coitus. Item patet: quia Chriſtus approbauit
matrimonium, & reprobauit libellum repudij, &
adulterium, & fornicationẽ, infra in litera, & inf. 19.
Si tamen omnis coitus malus eſſet, etiam ipſum ma
trimonium eſſet malum: quia ad hoc ordinatur: er-
go coitus non eſt malus. Item Apoſtolus 1. Corin. 7.
dicit. bonum eſſe virgineni manere in virginitate, &
etiam bonum eſt eam tradere nuptui. Etiam dicitur
ibi, ꝙ vnuſquiſq; habeat vxorem ſuam propter for-
nicationem, ſcilicet, vitandam, & quod coniuges nõ
ſe fraudent debito, & tamen ſi coitus eſſet de ſe ma-
lus, & malum eſſet tradere virginẽ nuptui, & vxorẽ
habere, ei debitũ reddere: ergo malus non eſt coitus.
Item propter hoc Manichæi inter cætera condẽna-
ti ſunt, quia nuptias condemnauerunt dicentes, nul
lum poſſe ſaluari, niſi in virginitate manentem: Ec-
cleſ. autem diffiniuit virgines, & viduas, & coniuga-
tas, & oẽs ſtatus communiter poſſe habere vitã ęter-
nam. Vt patet extra de ſumma trinit. cap. firmiter.
§. virgines quoque: ergo coitus licitus eſt. Item ſi eſ-
ſet coitus illicitus, hoc eſſet, quia vel eſſet contra na-
turam, vel contra rationem, vel contra conſuetudi-
nem, quia non ſunt alij modi, quibus aliquid ſit illi-
citum. Coitus tamen non eſt cõtra naturam: immo
natura maximè inclinat ad ipſum propter ſuam cõ-
ſeruationem. Non eſt etiam contra rationem: quia
ratio dictat debere conſeruari naturam, quæ tamen
non poteſt conſeruari ſine coitu: ergo iudicat debe-
re eſſe coitum. Non eſt etiam contra conſuetudinẽ,
quia nihil tam conſuetum eſt, quam cibus, & potus,
& venerea, non ſolum apud homines, ſed etiã apud
omnia animantia perfecta. Sic dicit Auguſt. in lib. de
bono coniugali. Satis reſponſum eſt hæreticis, ſi tñ

A cupiunt non eſſe peccatum, quod nec contra natu-
ram committitur, nec contra mortem, nec contra
præceptum. Et loquitur ibi de actu venereo non ſo-
lum ſimpliciter, ſed etiam quantum ad multas vxo-
res, quas ſancti patres habuerunt, ſicut Abraham, &
& Iacob, & Dauid. Et idem eſt dicere eſſe contra prę
ceptum, & contra rationem: quia omne, quod con-
tra præceptum eſt, contra rationem eſt, quia ratio di
ctat debere obedire præcepto.
Ad primum dicendum, quod licet actus venereus Ad 1. arg.
rationis vſum aliquo modo impediat, nõ eſt propter
hoc illicitus. Quia impedire virtutem, ſiue actum ra
tionis ſtat dupliciter, aut quantum ad ſtatum cõmu-
nem, aut quantum ad ſtatum perfectum. Impedire
B quãtum ad ſtatum communem eſt facere, ꝙ virtus
nullo modo poſſit eſſe, impedire quantùm ad ſtatũ
perfectum eſt facere, quòd virtus non habeat totalẽ
perfectionem, & tamen quòd maneat in aliquo eſ-
ſe, ſaltem in communi ſtatu. Primo modo non põt
impediri virtus, niſi per peccatum; quia eſt ſibi oppo
ſitum, & hoc modo actus venereus non impedit vir
tutem, cum homo poſſit manere in charitate, & in
quacũque alia virtute, vtendo actu venereo cũ vxo-
re ſecundum regulam rationis. Secundo modo po-
teſt impediri virtus per aliquid, quod non eſt pecca-
tum, ſed eſt minus bonum, quàm ipſa virtus: Quia
ſępè ſunt aliqua bona diſperata, quę non poteſt ho-
mo ſimul proſequi, ſed vnum proſequendo oportet
C alterum dimitti. Et quia vnum illorũ eſt minus bo-
num, quàm alterum, ſi homo vnũ proſequatur, di-
mittit alterum, vel impeditur in eo. Et ſic vnum bo-
num impedit alterũ. Hoc modo actus venereus im-
pedit virtutem, ſcilicet, non quòd illam tollat, ſed ꝗa
non permittit eam eſſe in gradu excellentiſſimo. Sic
enim dixit Auguſti. Nihil eſſe ſentio, quod magis ex
arce animũ deiciat, i. ex perfectione virtutis, vel con
templationis, & non dixit, quòd deiciat animũ à vir-
tute, ſed ab arce, per quam ſignificatur eminẽtia vir-
tutis, & altitudo, & ſic bonũ virginitatis, quod ma-
ius eſt, impeditur per bonum matrimonij, quod eſt
minus, & bonum vitæ contemplatiuæ impeditur ꝑ
bonum vitæ actiuæ, quod minus eſt. Sic dicit Augu.
D in lib. de bono coniugali. Sicut bonũ erat, quod Mar Cap. 8.
tha faciebat occupata circa miſterium virorum ſan
ctorum, ſed melius, quod Maria audiens verbũ Dei.
Ita etiam bonum Suſannæ in caſtitate coniugali lau
damus, ſed bonũ viduæ, & magis Mariæ virginis an-
teponimus. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in venereis Ad 2. arg.
eſt magnitudo delectationis ſenſibilis potiuſquam
in alijs actibus ſenſitiuis, & tamen non propter hoc
eſt maior ſuperabundantia hic, quàm in alijs, quia ſu
perabundantia dicit vitium, cum dicat exceſſum à
medio, in quo eſt recta ratio. Et omnis talis exceſ-
ſus malus eſt. Pro quo ſciendum, quod ſuperabun-
dantia, & defectus accipiuntur per habitudinem ad
medium: ipſum verò medium non accipitur ſecun
E dum æqualitatem quantitatis. Quia ſicut medium
in calceis non eſt ſecundum æqualitatem quantita-
tis, quia tunc pro omnibus hominibus eſſent cal-
cei æquales, ſed ſecundum proportionem ad pe-
dem cuiuſlibet hominis, ita, vt quidquid eſt vltra
pedem ſit ſuperabundantia, & quidquid citra pe-
dis magnitudinem ſit defectus.
Ita & in omnibus paſſionibus, & operabilibus mo
ralibus Nam in cibo non eſt idem medium omnib⁹
hominibus, ſed cuilibet ſecundum proportionem
exigentiæ corporis ſui. Sic dr̃ 2. Ethi. ꝙ non eſt idem
medium Miloni, & Trierarchæ. i. magiſtro nauium:
vel ẽt magiſtro gymnaſiorum: quia Milo abundan-
tiſſimè comedebat, ꝗa corporis ſui qualitas hoc exi-
gebat

gebat. Trierarchæ propter leuitatem corporis paucus cibus ſufficit. Et quia illa proportio cōſideratur ſolum ſecundum rationem, quia nulla alia potētia ſenſitiua hoc cognoſceret, dicitur medium in moralibus eſſe ſecundum rationem, & non ſecundum quantitatem .i. ꝙ ſola ratio determinat quid eſt, quod medium eſt, & conueniens in qualibet materia & operatione. Et ita licet delectatiu venereorū ſecundum quātitatem excedat omnes delectationes ſenſitiuas, tamen ſecundum habitudinem rationis, nō ſemper excedit .ſ. quādo fuerit actus venereus regulatus à ratione. Nam tunc magnam, aut paruam delectationem ſequi: per accidens eſt, & non repugnat rationi: quia aliàs fęlicitas vitæ æternę, in qua eſt maior delectatio, q̄ cogitari poſſit, vitium eſſet propter G exceſſum. Et tamen falſum eſt, cum ibi ſit ſummum bonum: & licet ſit delectatio maxima non eſt cōtra rationem. Ita in venereis: nam nō pertinet ad rationem, quantum ſenſus exterior in venereis delectet, ſed quantum appetitus interior ad huiuſmodi delectationes afficiatur. Et hoc etiam prouenit: quia nō eſt in poteſtate noſtra quantū ſenſus delectetur, ſed prouenit ex diſpoſitione corporis. Sicut etiam eſt in cibo, & potu, quia aliqui magis, & aliqui minus delectantur ſecundum ꝙ habent guſtum magis, vel minus diſpoſitum: quod autem nō ſubijcitur rationis imperio, & poteſtati: ad peccatum non pertinet, nec ad meritum. Eſt tñ ſpeciale circa venerea: quia licet propter corporalem diſpoſitionem quidam magis, H & quidam minus delectentur, ſicut fit in guſtu: tñ in omnibus hominibus eſt concupiſcentia, & delectatio venereorum cum quadam rebellione ad rationem, magis quàm guſtus, aut aliquis alius ſenſus. Et hoc ex pęna conſequente omnes homines propter peccatum Adæ conuenit inquantum ratio rebellis Deo meruit carnē ſibi habere rebellem, vt dicit Auguſt. 13. de Ciuit. Dei. Et hoc ſpecialiter circa venerea factum eſt: nam guſtui nō fuit data talis rebellio. Vnde manet ſemper hoc, ꝙ etiam ſiquis per ſolam rationem impellatur ad venerea, vtpote in viro, q ſolum vult reddere debitum vxori, qñ ipſa concupiſcētia inſurrexerit, quam in actu venereo neceſſe eſt ſemper eſſe, mouetur cum quodā furore: ac ſi nulla I ratio præceſſiſſet, & hoc eſt quia concupiſcentia illa in actu ſuo nō poteſt regi. Vnde pōt cohiberi ne inſurgat: vel ſi inſurrexerit poſſumus ei non conſentire. Et tamen ſi permiſimus ſemel ipſi concupiſcētię operari, impoſſibile eſt, ꝑ eam moderemur, quantūcunque fuerit quis vir excellentiſſimus in virtute. Quia illud eſt iam naturale cōcupiſcentiæ venereorum. Ideo nō eſt poſſibile hoc auferri, niſi per eum, qui iſtud in pęnam nobis inflixit. Quod autem in delectatione venerea tollatur omnis actus rationis, ita ꝙ nihil ibi quiſquam intelligat, non oſtendit iſtam delectationem eſſe contrariam virtuti: quia non eſt contrariū virtuti, ꝙ actus rationis aliquando intermittatur. Alioqnin nūquam homo dormiret, quia K ibi omnino ceſſat actus rationis, ſed peccatum non eſt: ita & in venereis ceſſat actus rationis propter vehementiam concupiſcentiæ, quæ cum furore quodam mouet, vt dictum eſt. Et cum homo ſe vni rei intenſę tradiderit non poteſt alteri intendere. ſicut dicitur 10. Ethi. ꝙ delectationes ſeipſas impediunt. Ideo ſiquis vni intendat, non poteſt alteri intendere niſi valde remiſsè. Vnde dicitur, ꝙ nō ſunt boni agonizantes, quando aſpicientes eos poſſunt comedere legumina. Quaſi dicat. Si eſſet magna delectatio aſpiciendo agonizantes non poſſet aſpiciens intendere alteri delectationi, maximè iā paruę, ſicut eſt in comedendo legumina: quia totus abſorberetur à dele-

F ctatione videndi agonizātes. Si ergo poteſt delectabiliter legumina comedere, modicum delectatur in videndo agonizantes. Ita eſt de venereis, quia ibi eſt vehemens delectatio ſenſitiua: ideo non pōt in preſentia eius intendere quis ad aliam. Et tamen, ꝙ ita vehemens videatur non ꝓuenit ſibi omnino ex conditione obiecti, ſed potius ex pęnalitate quadam nobis inflicta: ita vt concupiſcentia iſta moueatur cum quodam furore, & inobedientia ad rationē. Ad tertium dicendū, ꝙ licet ex concupiſcentia proueniat peccatum originale, non eſt ſemper peccatū in coitu: in quo ſemper eſt concupiſcentia, cum illa ſit prę ter intentionem noſtram, nec poſſumus ei dominari: ideo non imputatur nobis: ſic dicit Aug. 13. de Ci- G uitate Dei, ꝙ ex cōcupiſcentia carnis, quæ regnatis non imputatur in peccatum, tāquam ex filia peccati proles naſcitur originalis obligata peccato. Vnde nō ſequitur, quòd in illo actu ſit ſemper peccatum, ſed quòd in eo ſit ſpecialiter aliqd deriuatum à peccato primi parentis. De his ſanctus Tho. 2. ſecundæ quæſt. 153. artic. ſecundo. — *Ad 3. arg.*

An aliquando actus venereus poſſit eſſe peccatum.
Quæſtio CLXXXIIII.

QVAERITVR, an aliquando actus venereus poſſit eſſe peccatum. Dicunt quidam, quòd nunquam eſt peccatum, quia per actum venereum mit- H titur ſemen, quod eſt ſuperfluum alimenti: vt patet per Ariſt. lib. de generatione animalium: in emiſſione tamen aliarum ſuperfluitatum nullum eſt peccatum: ergo nec in actu venereo erit. Item quilibet poteſt licitè vti eo, ꝙ ſuum eſt: ſed in actu venereo homo non vtitur niſi re ſua, niſi fortè in adulterio, vel raptu: ergo non erit peccatū in luxuria, niſi in adulterio, & raptu. Item omne peccatū habet aliud peccatum oppoſitum: quia vt dicitur 2. Ethi. tres ſunt diſpoſitiones .ſ. medium, & duo extrema, & vtrunq; extremum eſt vitium. Et opponuntur extrema ipſa medio, & etiam inter ſe. Et ſic cum omne peccatum opponatur alicui virtuti, ēt opponitur alicui pecca- I to. Luxuriæ tamē nullum peccatum opponitur, qa defectus circa luxuriam nō eſt peccatum: immo potius eſt laudabile abſtinere ab ea omnino: ergo luxuria non eſt peccatum. — *Primum argu.* — *Secundū argu.* — *Tertium argu.*

Dicendum, quòd licet actus venereus interdum ſit licitus, vt oſtenſum eſt præce. q. tamen luxuria ſemper nominat peccatum, eo ꝙ luxuria dicit exceſſum, & diſſolutionem quandam. Et ſciendum, ꝙ quanto actus venereus eſt circa res magis neceſſarias, tāto poteſt in eo eſſe grauius peccatum, ſi ordo rationis nō ſeruetur. Ratio huius eſt, quia quanto aliquid eſt magis neceſſarium maiori deſiderio ferimur in iſtud, & magis de illo cupimus. & ſic magis continget ibi eſſe ſuperabundantiam, ſiue in quātitate ex parte obiecti: quia accipimus plus de illo, quàm debemus: ſi- K ue ex parte deſiderij: quia ferimur deſiderio feruentiori, quàm debemus: ſuperabundantia tamen peccatum eſt. In rebus autem non neceſſarijs, aut non tam neceſſarijs non ferimur tāto deſiderio: ideo nō contingit ibi fieri ſuperabundantia, ſicut in rebus multum neceſſarijs. Ideo in eis erit maius peccatū, ſi nō attendatur ordo rationis. Sic eſt in venereis, quæ ſunt maximæ neceſſitatis propter conſeruationem ſpeciei. Ideo debet attēdi maximè ordo rationis circa vſum venereorum, ne fiat ibi aliquid, quod ſit cōtra ordinem rationis, quia iſtud erit vitioſum. Pertinet igitur ad rationē ordinare modum in venereis circa quantitatem, & aliàs circunſtantias: ergo ſi omittatur erit peccatum. Et maximè apparet hoc: qa

etiam

etiam ſi non ſit reſpectus aliquis ad legem Dei prohibentem interdum venerea, ſed ad ſolam rationem apparet manifeſtè peccatum ſępè eſſe in venereis. Nam venerea ad nihil aliud ſunt naturaliter, niſi ad procreationem prolis, cum ergo venerea interdum taliter exerceantur, quòd ſit impoſſibile inde prolē generari, ſicut patet in mollitie, & in quibuſdā alijs coitibus: ergo ibi peccatum erit, quia contra intētionem naturę fit. Et tamen quandocunque erratur cōtra naturam in quocunque genere vitij grauiſſimū peccatum eſt, eo quòd natura eſt regula magis certa, & inuariabilis, quàm ratio humana. Etiam quia ille, qui contra naturam agit, non ſolum conditiones rationis deſtruit, ſed etiā principia: quia ratio aſſumit principium ex eis, quæ ſecundū naturam ſunt, quia illa ſunt pręſuppoſita, & prçexiſtentia, & habentur ſine inquiſitione, & tamē error circa principium in ſpeculatiuis eſt valde grauior, quàm circa conditiones. Ita etiā in moralibus. Ideo contra naturam agere peccatum graue eſt, ſiue in venereis, ſiue in alijs. Item in ipſo coitu, qui poteſt eſſe ad prolis procreationem, ēt poteſt accidere error contra intentionē naturæ. Nam natura inclinat ad hoc pro cōſeruatione ſpeciei, & tamen ſæpè aliqui propter deſiderium delectationis venereę procurant non gigni prolem. Sicut patet de illis, qui cognoſcentes fœminas fundunt extra vas humorem ſeminalem, vt non ſequatur conceptus. Sicut dicitur Gen 38. de Onam filio Iudę, qui ſemen fundebat in terram. Alij autem venena ſterilitatis procurant, vt ſemper liceat frui delectabili venereo, & iſta eſt libido crudelis. Alij etiā propter abundantiam coitus pereunt. Et ſic per id, ꝑ qđ deberet conſeruari ſpecies, pereunt indiuidua, & conſequenter perit ſpecies, quę in ſolis indiuiduis exiſtit. Et ſic in iſtis, & ſimilibus peccatur in venereis contra naturam. Ideo ēt ſola ratione naturali exiſtēte abſque diuina lege, & humana contingeret multa peccata eſſe in venereis, & ſic in luxuria peccatum eſt. Immo propriè accipiēdo, luxuria ſemper peccatum eſt: quia ex modo accipiendi noſtro ſemper dicit Luxuria exceſſum quēdam ad rectam rationem. Ideo licet venerea non vetentur generaliter in ſcriptura. Luxuria tamen ſemper vetatur. Vnde ad Gala. 5. luxuria ponitur inter opera carnis, & dicitur ibi, quòd qui talia agunt regnum Dei non conſequentur, & tamen non impeditur homo à conſecutione regni Dei, niſi per peccatum mortale: ergo luxuria innuitur ibi ſemper eſſe peccatū mortale, & ob hoc non ſolum in ſacra ſcriptura ipſa vetatur, ſed etiam id, quod ex cauſa eius eſt. Sic dicitur ad Ephe. 5 Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria i. quòd ꝓpter cauſam luxuriæ. Et ſic ebrietas licet mala ſit, non prohibetur ibi principaliter propter ſe, ſed magis ꝑꝑ luxuriam, cui cauſam pręſtat.

Ad 1. arg. Ad primum dicendum, ꝙ ſemen nō eſt ſimpliciter ſuperfluum: immo eſt ſummè neceſſarium, cum ſine eo nō fiat procreatio ꝓlis. Vnde magis neceſſarium eſt ſemē, quàm cibus: quia cibus conſeruat indiuiduum directè, licet per accidens conſeruet ſpeciem, Semen autem directè conſeruat ſpeciem: & tamen bonum commune maius eſt bono particulari: primo Ethi. Apparet ēt, ꝙ circa ea, quæ ſunt ſuperflua natura nullam curā facit, niſi vt illa expellat tanquam ſibi contraria, & nociua, & tamen circa ſemen facit magnam curam in generatione illius. Et patet: quia maior perfectio requirit ad generationem ſeminis, quàm ad generationē ſanguinis, in quo eſt pręcipuè vita animalis Nam ad generationē ſanguinis ſufficit quęcunque potentia digeſtiua: ad generationem autem ſeminis nō ſufficit, ſed requirit potētia digeſtiua adiuta calore perfecto.

Semen eſt perfectius ſanguine, & qualiter natura de illo curat.

A Vnde temporibus illis, quibus in homine incipit calor perfici, & procreātur pili, qui ſunt ſigna abundātis caloris, incipit in maſculo generatio ſeminis, & ī fœmina generatio menſtruorum, quę ſunt ei loco ſeminis, & ob hoc ortus pilorum atteſtatur potētiam generandi: & ideo vocantur puberes, in quibus illa ſigna apparent, vt ait Iſid. 11. Etymo. & extra de ſpō impub cap. Puberes: & ſic perfectior calor requirit ad generationē ſeminis, quàm ſanguinis. Maior ergo cura eſt naturæ circa ſemen, quam circa ſanguinem, & ex hoc ſequitur, quod ſemen erit perfectius, quàm ſanguis: quia quod requirit cauſam perfectiorem ad ſui productionem, perfectius eſt, quàm id, qđ B ſufficit produci à cauſa minus perfecta. Superfluum tamen non eſt aliquid perfectum, ſed imperfectum, & quod natura reſpuit: ergo ſemen nō eſt aliquid ſuperfluum. Item, ſi eſſet ſemen aliquid totaliter ſuperfluum non debilitaretur natura in emiſſione illius, ſed magis confortaretur, quia non perderet aliquid quod ad eum pertineret, ſed quod ei nocebat, ſicut in depoſitione vrinæ, & ſtercoris: & tamen debilitatur natura generaliter in emiſſione ſeminis. Nā plus debilitaſ in emiſſione ſeminis, quam ſanguinis pluſquàm quadrageſies, vt ait Auicenna Non eſt ergo ſemen aliquid ſuperfluum. Eſt ergo ſemen aliquid neceſſarium ſimpliciter, & tamē vocatur ſuperfluum, nō ſimpliciter, ſed ſuperfluum alimenti. Nam totū, C quod ſuſcipitur ad ſeminis generationem eſt ſuperfluum reſpectu alimenti, ſcilicet: quia non conuertitur in ſubſtantiam animalis ſicut alimentum, vel eſt ſuperfluum reſpectu conſeruationis indiuidui, licet non ſit ſuperfluum reſpectu ſpeciei. Nam ita poſſet vocari sāguis ſuperfluus reſpectu ſpeciei, ſicut ſemē, reſpectu indiuidui. Et tamen, quia eſt in indiuiduo, cui eſt neceſſarius, & ſemen non eſt neceſſarium indiuiduo inquantum eſt indiuiduum, dicitur ſemen ſuperfluum; & ſanguis non. Et ſic dicendum, ꝙ non eſt idē de emiſſione ſeminis; & aliarū ſuperfluitatū: qa ſemen eſt ſuperfluū quoddā, quo indigemus, qa eſt ſuperfluum ex eo, quod eſt reſiduū operationis virtutis nutritiuæ: eſt tamen neceſſarium reſpectu vir- D tutis generatiuę. Aliæ autē ſuperfluitates nullo modo ſunt neceſſariæ: ideo non differt quomodocunque emittantur: ſalua tamen honeſtate, & decentia conuictus humani, quia poteſt homo ſe turpiter habere in emiſſione illarum, & tunc peccare poterit ꝑ accidens inquantum per hoc offendit proximos, qđ euitare poteſt. In emiſſione autem ſeminis, quia eſt valde neceſſarium, poteſt peccatū multipliciter cōmitti, vt puta ſi emittatur ad alium finem, quàm ad eum, ad quem natura iſtud gignit, vt ſupra dicebaſ. Vel ſi per hoc nō conſeruetur ſpecies, ſed magis pereat, vt in illo, qui immoderata vtitur emiſſione, & ſic de multis alijs modis, licet poterat eſſe quædam cauſa generalis in hoc: quia in emiſſione cęterarum E ſuperfluitatum nō eſt perturbatio aliqua ordinis rationis: in hoc autem propter vehementem delectationem, quæ in emiſſione cauſatur, proſequunt interdum homines vſum emiſſionis huius tanquā fœlicitatem quandam. Et in hoc peruertitur totus ordo rationis, quia adheret homo iſti delectationi, tanquam ſummo bono, contempto ipſo ſummo vero bono. & tamen peccatum in hoc ſolo cōſiſtit, quod turbetur ordo rationis, vnde Aug. dicit, quòd tota ꝑuerſitas eſt vti fruendis, & frui vtendis. Et quia ꝑꝑ vehementem delectationem cōmuniter homines carnales, qui non nouerunt maiora bona, conſtituunt ſuam fruitionem in hac emiſſione: nō eſt aliquid, in quo, vt communiter peccata ita multiplicentur, ſicut circa venerea. In alijs autē ſuperfluitatibus emit-

Semē quo ſe hēat ad alias ſuperfluitates.

tendis

tendis nõ eſt aliqua delectatio, aut eſt parua: ideo nõ F ſequuntur homines illas emiſſiones tanquam aliqd bonum. Vnde non eſt aliqua occaſio peccãdi in eis, niſi per accidens, vt dictum eſt, inquantum indecenter, & in præiudicio proximorum emitti poſſunt.

Ad 2. arg. Ad ſecundum dicendum, quòd licet in luxuria vtatur homo re ſua tamen peccat, quia contra rationẽ vtitur illa, ſcilicet, conſtituendo finem in eo, quod non eſt verum bonum, & mutando ordinẽ dilectionis. Quia cum teneatur homo diligere Deum ſuper omnia, qui ſequuntur venerea propter ſe diligunt, aut cõcupiſcunt delectationem venereorum ſuper omnia, & illam Deo præponunt, in quo ei magna iniuria fit, cum aliqua res parui valoris ei præfertur, & ſic contemnatur ipſe. Aliter poteſt dici, quòd nul- G lus homo eſt ſui ipſius, nec eſt Dominus corporis ſui, ſed omnes ſunt ſerui Chriſti, quia ab eo empti ſunt, 1. Corinth. 6. vbi Apoſtolus loquens contra luxuriã dicit: Empti eſtis ptio magno, ſcilicet, ſanguine Chriſti, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro, i. ſanctificate corpus veſtrum per caſtitatem, & munditiam, vt portetis ibi Deum, ideſt, ſit corpus veſtrũ tanquam quoddam templum mundum Dei. Nam Deus in immundis non habitat. Eſt ergo corpus noſtrum templum Dei, 1. Corinth. 3. Neſcitis, quia templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? & 1. Corinth. 6. An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt? quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri. Ex hac ergo parte ho- H mo peccat per luxuriam dupliciter Deo præiudicãdo. Vno modo, quia vtitur re non ſua contra volũtatem illius, cuius eſt. Et tamen nos non ſumus noſtri, ſed Dei, vt Apoſtolus dixit. Non licet ergo nobis vti corpore noſtro ad voluntatem noſtram, ſed ad voluntatem Dei. Deus tamen deteſtatur omnẽ immunditiam: ideo præiudicat Deo, qui luxuriatur, qa rem illius eo inuito contractat: erit ergo furtum, vel rapina. Sic dicit Auguſt. lib. de decem cordis. Dominus, qui gubernat ſeruos ſuos ad vtilitatem illorum non ſuam, hoc præcipit, ne per illicitas voluptates corruat templum eius, quod eſſe cœpiſti. Secundò peccat, quod excludit habitatorem de habitaculo. Nam Deus habitat in corpore noſtro, quod elegit ſi- I bi tanquam templum, 1. Corinth. 3. & 6. Sicut ergo iraſcitur ille, qui expellitur de habitaculo, ita Deus iraſcitur nobis ſi eum expellamus: nemo aũt Deum poteſt virib. à ſe expellere, ſed indirectè expellit, inquantum ſeipſum immundũ reddit, cum Deus non poſſit in immundis habitare, quia ipſe mũdus eſt, & ſic comminatur eis, qui templum ſuũ polluunt, aut violant, 1. Corin. 3. Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? ſi quis autem templum Dei violauerit diſperdet illum Deus: templũ enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

Ad 3. arg. Ad tertium dicẽdum, quòd luxuria habet vitium oppoſitũ, & eſt quidam defectus venereorum, & hoc non eſt in abſtinẽdo ſimpliciter à venereis, qa iſtud potius eſt lau- K dabile, & pertinens ad virginitatem, ſcilicet, nunquã experiri delectationem veneream. Sed defect⁹ eſt in eo, qui ex conditione ſtatus tenetur aliquando experiri, ſicut coniugatus, qui tenetur reddere debitum vxori. Si quis ergo coniugatus non deſiderio placendi Deo, ſed quia deteſtatur mulieres, vel actũ venereũ, nullo modo velit ſaltem reddere debitum, peccat per defectum. Et iſtud eſt vitium oppoſitum luxuriæ. Eſt tamen rariſſimum: quia vt communiter omnes peccant per ſuperabundantiã actus, aut deſiderij. Et ſic eſt vitium iſtud innominatum. Poteſt tñ vocari inſenſibilitas quædam. Et ſic communiter in moralibus quando aliquod vitium eſt rarum, vel in-

F cognitum, innominatum eſt. Sic patet de oppoſito iracundiæ, ſ. de defectus iræ. Non enim habet nomẽ, quia rarum eſt, vt patet 4. Ethi. cap. de mãſuetudine, ſed poteſt vocari iniraſcibilitas, ſic etiam oppoſitum intemperantiæ innominatum eſt, quia rari peccant per defectum proſecutionis delectationum tactus, & guſtus. Sed poteſt vocari inſenſibilitas, quia videtur nihil ſentire, qui proſequitur eas minus, quàm opus eſt, vt patet 3. Ethic. cap. de temperantia. De his Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 153. art. 3.

An luxuria ſit vitium capitale. *Quæſtio CLXXXV.*

G QVAERITVR, an luxuria ſit vitium capitale. Dicunt quidam, quod nõ: quia luxuria videtur Primum arg. eſſe idem, quòd immunditia, vt dicit Glo. ad Ephe. 5. Et tamen immũditia eſt filia gulæ, vt dicit Greg. 31. Cap. 31. Moralium. Et tamen vnum vitium capitale non eſt pars alterius, vel filia eius, ſed ſunt capitalia vitia inter ſe, quaſi quædam capita diuerſa: ergo luxuria nõ erit vitium capitale. Item vnum vitium capitale nõ Secundum arg. oritur ex alio, cum ſint æquè prima, & tamẽ luxuria oritur de ſuperbia, quia vt dicit Iſido. de ſummo bo- Lib. 2. c. 41. no, ſicut p ſuperbiam mentis itur in proſtitutionẽ libidinis, ita per humilitatem mentis ſalua fit caſtitas carnis: ergo non eſt luxuria vitium capitale. Item lu- Tertium arg. xuria cauſatur ex deſperatione, iuxta illud ad Epheſ. 4. Qui deſperantes ſeipſos tradiderunt impudicitiæ, i. H propter hoc, ꝙ deſperant, efficiuntur impudici, i. luxurioſi. Et tamen deſperatio non eſt vitium capitale, ſed eſt filia accidiæ, vt Grego. dicit: ergo multo minus luxuria erit vitium capitale.

Dicendum, quòd luxuria ſit capitale vitium: nam ponit eam Gregor. inter capitalia 31. Moralium. Cap. 31. Et patet hoc, quia vt dictum fuit ſupra quæſtio. 142. Ad hoc, quod vitium ſit capitale, tria requiruntur. Primo, quòd non ſit vitium purè particulare, ſed ꝙ ſit origo multorum, ſicut caput multorum mẽbrorum, & ob hoc capitale dicitur. Secundum eſt, quòd non ſit origo omnium vitiorum, quia tunc non cõnumeraretur inter capitalia, cũ capitalia multa ponantur, & tamen quod ſimpliciter eſt caput omniũ I vitiorum nõ põt diſtingui contra alia capita, ſed neceſſe eſt ipſum ſolum eſſe primũ. Tertium eſt, quòd iſtud habeat finem valde appetibilem, quia propter hoc multa peccata ſunt ſub vno, vel cauſant ex eo, quia finis illius eſt multum deſiderabilis: ideo multi mouentur propter eum, & ſic peccant in multis. Primum cõpetit luxuriæ, quia multi modi ſunt, & ſpecies luxuriæ, & etiam multa alia peccata ex luxuria cauſantur, quæ non ſunt partes luxuriæ, nec cõmunicãt in obiecta eius, ſicut cæcitas, inconſtantia, odiũ futuri ſæculi, & alia, de quibus dicetur ſequen. quæſt. Secundum etiam conuenit luxuriæ, quia non eſt ſimpliciter caput omnium vitiorum: multa enim ſunt, quæ nec communicant in obiecto cum luxuria, nec K etiam oriuntur ex ea, ſicut illa, quæ pertinent ad inuidiam, & iram, & ſuperbiam. Ideo bene diſtinguitẽ contra alia capitalia vitia. Tertium etiam competit ei, & iſtud excellentius, quàm cuilibet alteri vitio. Nam obiectum luxuriæ eſt appetibilis obiectis aliorum vitiorum, vt communiter, eo quòd delectatio vehementior, & perceptibilior in eo eſt. Ideo ex hoc eſt occaſio, vt plures habeat filias. Et quantũ ad hoc ſolet dici, quòd luxuria eſt fomes, & nutrix omniũ vitiorum propter hoc etiam cõmunius omnes homines peccant in hoc vitio, quàm in alijs, quia delectabile huius eſt commune omnibus. i. ab omnibus exiſtimatur delectabile. Delectationes autem, quæ ſunt circa alia vitia non reputantur ab omnibus de-

lectationes,

A lectationes, ſed variè opinantur homines de illis ſecundum varietatem diſpoſitionis. Et ſic dicit Greg. quòd pauci homines inueniuntur ſine carnis luxuria, & habetur in Decret. diſtin. 50. cap. Tua ſanctitas. Etiam luxuria maiori tempore poſſidet hominem, quàm alia vitia. Nam licet aliquando tepeſcat propter laſſitudinem organorum, aut propter alias cauſas: ruſſus tamen fortior reſurgit. Ideo dicit Grego. quòd eſt luxuria velut ſcabies iugis, quia ſemper dominatur, & hr̃ in Decre diſtin. 49. cap. Hinc & enim. Sic etiam dicit Auguſt. quòd ſi luxuria in factum proceſſerit, videtur ſatiari, & extingui cupiditas, ſed poſtea cum ſuggeſtio repetitur, maior attenditur delectatio, quę adhoc minor eſt, quàm illa, quæ in cõſuetudinem vertitur, quam vincere difficile eſt. Et ob hoc luxuria peruertit plures ſtatus hominum, quàm B aliquod aliud peccatum. Nam ſapientes infatuat, ſicut patet in Salomone, qui de ſumma ſapientia ad tãtam venit fatuitatem, vt idolis concubinarum, & vxorum templa ędificaret, 3. Reg. 11. & 4. Reg. 23 ſic hr̃ 32. q. 4. cap. Salomon. & 3. q. 7. c. ſal infatuatum. Viri etiam ſancti per luxuriam decepti ſunt, vt patet in Dauid, q erat maximus cultor Dei, de quo Deus dixerat ſe inueniſſe virum iuxta cor ſuũ, 1. Reg. 13. Quod de alio non legitur dictum ſaltem in regibus, ſed fornicatus eſt cum Bethſabee, 2. Reg. 11. Fortiſſimi etiam per illam perierunt ſicut Samſon, quẽ Dalila Philiſthinis tradidit, Iudic. 16. Hęc autem omnia ſunt propter maximam delectationem, quæ exiſtimatur ab omnibus hominibus in hoc vitio. Fit etiã propter magnam connaturalitatem, quia ſicut cuilibet eſt naturale ſumere cibum, & potum, vt ſeipſum C conſeruet, ita eſt ei inditum ſpeciem cõſeruare. Quod per venerea fit. Ideo omnibus naturalis appetitus eſt ad venerea, & quia illa, quæ ſunt naturalia nobis difficile eſt à nobis ſeparari, eſt difficile reſiſtere luxurię, aut excludere omnino deſiderium eius. Sic enim dicitur 2. Ethic. quòd difficilius eſt voluptati pugnare, quàm irę. i. pugnare contra delectationem, quàm contra iram. Et iterum dicit: Malus autem peccans eſt maximè circa delectationem. Cõmunis enim hæc animalibus, & omnibus, qui in ſui electione ſequuntur, id eſt, eſt communis hominibus & brutis, & propter hoc eſt magis naturalis. Et ſubditur ibi. Adhuc D autem ex puero omnibus nobis committitur, ꝓpter quod difficile eſt totaliter excludere à nobis deſiderium iſtud, quia per totam vitam nobiſcum eſt. Eſt igr̃ luxuria capitale vitium, cui propriiſſimè competit eſſe capitale. Ad primum dicendum, quòd immunditia, quæ eſt eadem cum luxuria, non eſt filia gulæ, quia illa, quæ eſt filia gulæ, eſt quædam immunditia corporalis. Neceſſe eſt enim eos, qui ſuperabundanter replentur cibis, & potibus, immunditias aliquas corporales incurrere, quæ ſequuntur magis iſtud vitium, quàm alia. Nam iſtud, & luxuria ſunt vitia corporalia: cætera autem ſunt magis ſpiritualia. Sed immunditia, quæ eſt eadem cum luxuria, alia eſt: poteſt E tamen dici aliquo modo luxuria eadem illi immunditię, quæ pertinet ad gulã inquantũ materialiter luxuria cauſatur ex gula, ſicut dixit Apoſt. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ad Ephe. 5. & Terentius dixit: Sine cerere, & bacho algeſcit ven⁹ i. ſine cibo, & potu perit deſiderium venereum. Hoc tamen non pertinet ad rationem cauſę finalis ſecundum quam pręcipuè dicunt aliqua vitia oriri ex vitijs capitalib. ideo licet luxuria orit̃ materialiter ex gula, cũ nõ ſit idem finis, nec obiectũ vtriuſque, non dicit̃ luxuria eſſe filia gulę, ſed erit ꝑ ſe vitiũ capitale. Ad ſecundũ dicendum, ꝙ ex ſuperbia benè poteſt aliquo modo oriri luxuria: & tamen non oritur ſecundum ratio-

A nẽ finis, quia non eſt idem finis, nec obiectũ luxurię, & ſuperbiæ. ſed per accidens quodãmodo ex ſuperbia oritur luxuria, & etiam oĩa vitia, inquantum ſuperbus eleuatur in animo ſuo, & dedignatur alicui ſubici: vnde nec vult ſubici legi, ſed agit quidquid ipſe vult, & ob hoc ſuperbia dicitur origo omniũ vitiorum capitalium: & tamen diſtinguitur ſuperbia ab alijs vitijs quantum ad obiectum, & finẽ, quę eſt propria diſtinctio ipſorum. Ad tertiũ dicendum, quod de- Ad 3. arg. ſperatio non eſt propriè mater luxurię, quia ad hoc oporteret, ꝙ luxuria tenderet in finem deſperationis. Obiectum aũt deſperationis eſt bonum arduum eleuatum ſupra facultatem deſiderantis, ita vt nullo modo credat ſe illuc poſſe peruenire. Obiectũ autem luxuriæ eſt delectatio venerea. Ideo non oritur B luxuria ex deſperatione directè, ſed per accidens, inquantum remouet prohibens. Nam cum obiectum luxuriæ ſit aliquid ſecundum ſenſum valde delectabile, omnes fortaſſis ſe quærerent illud, niſi aliquid obſtaret. Omnes tamen, qui ab eo abſtinent, hoc faciunt, vt conſequantur vitam æternam. Nam ſciũt, ꝙ eſſet impoſſibile conſequi vitam æternam ſequẽdo luxuriam, & opera carnis, ſicut dicitur ad Gal. 5. & ob hoc, vt habeant regnum cœlorum, abſtinent, ſic dixit Chriſtus infra 19. aliqui ſunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, i. vt aſſequãtur iſtud. Si ergo aliquis deſperauerit ſemel ſe poſſe habere iſtud, tradet ſe omni vitio volens frui omnibus bonis præſentibus, cum nõ putet ſe habiturum futura: ſic enim dixerunt inſipientes, vt patet Sapientiæ 5. Ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquã C ſi non fuerimus. Et poſtea dicit: Venite ergo, & fruamur bonis, quæ ſunt, vino pretioſo & vnguẽto nos impleamus, & non pertranſeat nos flos temporis noſtri: coronemus nos roſis, antequam marceſcant, & nullum ſit pratum, quod non pertrãſeat luxuria noſtra. Hoc modo non ſolum luxuria, ſed etiam ira eſt cauſa, & origo omnium vitiorũ. Sic dicit Glo. Prouerb. 29 Ianua eſt omnium vitiorum iracundia, qua clauſa virtutib⁹ intrinſecus dabitur quies, &, ea aperta, ad omne facinus armabitur animus. Hoc autẽ eſt, quia cum per iram perturbetur valde ratio, & ſola ratio ſit, quæ cohibet omnia praua deſideria, erit lo- D cus omni vitio aperta ianua irę. Et tamen non eſt ipſa origo omnium vitiorum, quia non tendunt omnia ad obiectum, & finem eius. De his Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 153. artic. 4.

An filię luxuriæ conuenienter aſſignentur. Q. CLXXXVI.

QVAERITVR, an filiæ luxuriæ conuenienter aſſignentur. Dicuntur enim eſſe iſtę cæcitas mẽ- Primum argu. tis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſęculi, horror, & deſperatio futuri. Dicunt aliqui, quod non aſſignentur conuenienter, quia cæcitas mentis, & inconſideratio, & præcipitatio pertinent directè ad imprudẽ- E tiam, quæ eſt cum omni vitio, quia vt dicit̃ 6. Ethi. in fi. non eſt prudentia ſine virtute, ſ. morali, nec virtus ſine prudentia: ita omne vitium erit cum imprudentia: quia aliàs aliquod vitium eſſet cum prudentia, quod falſum eſt, quia prudentia non eſt ſine virtute, vt ibi dicitur, & hoc etiam innuitur, 4 Eth. cum dicitur, quod omnis malus eſt ignorãs: ergo filiæ imprudentiæ non dicunt ſpecialiter poni tanquã pertinẽtes ad aliquod vitium, cum ad omnia pertineãt. Item conſtantia eſt pars fortitudinis: luxuria tamen Secundũ argu. non opponitur fortitudini, ſed temperantiæ: ergo inconſtantia non erit filia luxuriæ. Item amor ſui po- Tertium argu. nitur tanquam filia luxuriæ, quod non conuenit, qa

amor

amor ſui non eſt aliquod ſpeciale vitium, ſed origo omnium vitiorum Nam dicit Augu. 14 de Ciuitate Dei, ꝙ duo amores fecerũt ſibi duas ciuitates, amor ſui vſque ad contemptum Dei proueniens fecit ciuitatem diaboli, & tamen in illa eſt omne vitium, ergo amor ſui eſt origo omnium vitiorum, & non erit filia luxuriæ. Item Iſido. ponit quatuor filias luxuriæ, quæ nõ concordant cum iſtis ſ. turpiloquia, ſcurrilia, ludicra, ſtultiloquia, ergo non conuenit enumeratio filiarũ luxuriæ, ſed erit aliqd ſuperfluũ.

Quartum argu.

Dicendum, quòd conuenienter numerantur prędictæ octo filiæ luxuriæ. Pro quo ſciendum, ꝙ quando vires inferiores afficiũtur vehemẽter ad ſua obiecta, neceſſe eſt vires ſuperiores deordinari. Nam nõ poteſt aliquis ſimul intendere multis delectationibꝰ niſi ſint multũ remiſſæ, vt dicitur 10 Ethi. Cum aũt vires inferiores afficiuntur ad obiecta ſua eſt quãdo cauſatur delectatio magna in eis, quia aliàs non afficerentur. Et tunc propter vehementiam delectationis in obiectis iſtarũ potentiarum non poteſt homo ſecundũ alias potentias delectari, vel attentum eſſe. Et ideo ſecundum potentias ſuperiores nõ poterit quis attendere. ſ. per rationem, & voluntatem, & tñ qñ ratio non attendit, vel ſufficienter non attendit turbantur ipſa & voluntas in actibus ſuis: ideo ſi circa aliqua obiecta potentiarum valde afficiatur homo, neceſſe eſt turbari ibi actum rationis, & voluntatis. Ita eſt in concupiſcentia venereorum, quia afficitur nimis ibi potentia tactus ad obiectum venereorum propter vehementiam delectationis, quæ ibi ſentitur. Et quia homo eſt, qui afficitur per potẽtiam tactus ad iſtam delectationem non poterit ipſemet per intellectũ, & voluntatem attentus eſſe ad regulãdum opa iſtius obiecti, nec aliarũ, & maxime iſtius. Et qa ad rationem, & voluntatem pertinet præcipere, & dirigere actus oĩum potentiarum, quando non pręcipiunt debitè, turbantur. Et hoc facit attentio magna, quam quis habet ad delectabile venereũ. Et ſm hoc perturbationes, quæ accidunt in ratione, & voluntate diſtinguũtur filiæ luxurię. Sunt autem quatuor actus rationis in reb. agibilibus Primus eſt ſimplex intelligentia, qua apprehendit aliquem finem, vt bonum, quia oportet prius conſtitui finem quã habere aliquas operationes, cũ finis ſit primũ in moralibus, & finis ſimplici appræhẽſione apprehenditur. Illa intelligentia, qua finis boni appræhenditur, turbatur, ſi quis decipiatur in conſtitutione finis, vt ſi quis conſtituat ſibi tanquam finem id, quod nõ eſt bonũ, vel eſt paruum bonum putans eſſe magnũ. Hoc aũt fit maximè in luxuria, in qua homo decipitur ex obiecto, vt tanquam finem fruibilem conſtituat ſibi id, quod eſt paruum bonũ: immo id, quod eſt ſæpe malum. Sic dicitur Daniel 13. de iudicibus ſenioribus, ſpecies decepit te. i. pulchritudo, quę mouet in venereis, & illa decepit iudicem, faciens, vt conſtitueret ſibi fornicationẽ illam tamquam bonum fruibile. Et quantum ad hoc ponitur cęcitas mentis prima filia luxuriæ. ſ. quia mens humana eſt tanquam cęca non videns bonum Et ſic conſtituit ſibi finem in eo, quod non eſt bonum per quandam deceptionem. Secundus actus eſt conſilium de his, quæ sũt ad finẽ. Nam ſuppoſito fine dũ ille non poſſit haberi immediatè habetur per aliqua, quę ordinant in ipſum. Et de illis eſt conſilium, prout conſilium dicit quãdam inquiſitionem, & progreſſionem ad inueniendũ media, per quę veniatur ad finem. Et ſi quis non cõſilietur diligenter, errat in operatione. Vnde dicitur 6. Ethi. quòd oportet diu conſiliari, quia per diuturnum cõſilium certius inueniuntur media cõuenientia. Illud autem impeditur in libidine: quia ardens

Quo turbatur ratio propter delectationem vehementem.

F deſiderium delectationis non patitur conſilium habere. Sed vt cito, & quoquõ perueniatur in delectationem Libido ergo conſilium non habet. Sic dixit Terẽtius in Eunucho loquens de amore libidinoſo. Quæ res in ſe nec conſilium, nec modum habet vllũ eam conſilio regere nõ potes, q d ipſa repugnat conſilio, quia conſilium eſt cum quadam attentione, & eſt diuturnum. Vtrunque repugnat libidini. Nam dum ibi poſitio afficiatur valde ad obiectum nõ permittit alteri rei intendere. Etiam propter vehementiam deſiderij non patitur moras, ſed illico vult prouenire. Ideo nõ poteſt eſſe conſilium diuturnũ. Subitaneum tamẽ conſilium nihil eſt, quia eſt contra cõditionẽ conſilij. Ideo naſcitur ex hoc alia filia luxu-

G rię. ſ. pręcipitatio, quæ eſt velocitas in conſilio, quando non ſufficienter inquiſitis medijs, adhæretur iſti, vel illi rei tanquam conuenienti medio ad finẽ Vnde velocitas, vel ſubtractio conſilij ſunt idem. Quia qui velociter conſiliatur non cõſiliatur. Tertius actꝰ eſt iudicium de agendis. Et iſtud eſt de eis, quæ pertinent ad finẽ i. de medijs proueniẽdi. Et differt iſtud à cõſilio: quia conſilium cum dicat inueſtigationem dicit quandam inuẽtionem mediorum ad finẽ. Poſt inuentionem autem oportet iudicari an illa media conueniẽtia ſint. Et eſt iſte alius actus vltra conſiliũ: Et propter hoc diſtinguũtur partes prudẽtię 6. Ethi. Nam quædam eſt inuentio medij, alia eſt iudicium de illo Nam interdum non ſe offert aliquid homini

H bonum, vel malum, per quod putet ſe poſſe peruenire in finem optatum. Inquirere ergo quouſque inueniatur medium, per quod putemus poſſe peruenire, conſilium eſt. Quia tamen medium inuentũ poteſt eſſe incõueniens reſpectu finis, oportet iudicari circa iſtud, an cõueniens, vel inconueniens ſit. Et quia libido propter ſuam vehemẽtiam non attendere ꝑmittit ad alia, non ſinet fieri iudiciũ de medijs qualia ſint. Et ex hoc naſcitur alia filia luxuriæ ſ. inconſideratio. i. non cõſiderare, an media ſint conuenientia, vel nõ conuenientia ad finẽ. De hoc dicitur Dan. 13. de ſenibus luxurioſis, quod auerterunt ſenſum ſuum, & nõ viderunt cœlum, nec terram, nec recordarentur iudiciorum iuſtorum. i. non habuerunt conſiderationem

I aliquã circa hoc, quod faciebãt. Quartus actus eſt pręceptum rationis. i. determinatio eius de eo, quod faciendũ eſt Nam inuento medio, & iudicato, quòd ſit conueniens diffinitur, ꝙ ſit eligendum. Et iſtud diffinire vocatur præcipere ipſius rationis, quia aliàs ratio non poſſet præcipere, cum hoc potius ad voluntatem pertineat. Et iſtud pręceptum rationis impeditur per libidinem quantum ad ſuã executionem. Quia quamuis eſſet aliquid bene iudicatum propter inconſtãtiam libidinis nõ ſiſtitur ibi, vt iſtud fiat, ſed trãſit ad alias electiones Et ꝓp hoc dicit Ariſ. 6. Ethi. ꝙ diu conſiderandum eſt, & poſtquam conſiliatum fuerit, cito agendum. ſ. vt non impediatur exe-

K cutio diffiniti à ratione per aliquid ſuperueniens. Et iſtud maximè contingit circa libidinem propter magnam inconſtantiam. ſ. quòd non maneatur in eo, quod determinatum eſt. Et quantum ad hoc eſt alia filia luxurię. ſ. inconſtantia, ſic dicit Terẽtius in Eunucho, de quodam, qui dicebat ſe receſſurum ab amica. Hæc verba vna falſa lachrymula reſtringit. i. diffinitio amantis de recedendo tolleretur, ſi amica vnam lachrimulam emittat. Hoc autẽ eſt eſſe inconſtantem in eo, quod ſemel diffinitur. Ex parte autem voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus ꝑ libidinem, quorum vnus eſt appetitus finis. Et quantum ad hoc ponitur amor ſui, ſcilicet, quantum ad delectationem, quam inordinatè homo appetit ibi tãquam finem. Et hoc prouenit: quia homo inordinatè

natè ſeipſum amat,& vult ſibi complacere in omnibus deſiderijs:& ſic amor ſui eſt filia luxuriæ. Et conſequentet naſcitur alia huic oppoſita. ſ.odium Dei. Nam non poteſt aliquis ſe inordinatè amare, niſi ſimul Deum oderit. Quia Deus reſiſtit prauis deſiderijs noſtris: & ipſe prohibet delectationes venereas inordinatas. Ideo neceſſe eſt,quòd ille,qui nimis afficitur ad venerea Deum oderit Quia omnis res naturalis per potentiam,qua tendit in id, quod eſt bonũ ſibi illud proſequendo tendit in omne contrarium, & prohibens illud odiendo,& repellendo. Qui autẽ afficitur ad venerea, tendit in illa per inordinatum, & ſuperabundãtem amorem, qui dicitur amor ſui. Ideo oportet ꝙ tendat in Deum prohibentem delectationem veneream odiẽdo illum, vt prohibentẽ, & repellendo eum à ſe. Nam mali valde Deum à ſe repellere cupiunt nolentes audire monita eius: Iob 21. Qui dixerunt Deo:recede à nobis,ſcientiam viarum tuarum nolumus. Alius eſt actus voluntatis circa ea,quę ſunt ad finem. Et quãtum ad hoc deſiderat libidinoſus omnia illa, per q̃ iocundè fruitur delectatione libidinis: & quia iſtud eſt per ſuperabundantiam temporalium,& iocunditatem, & diuturnitatem:quia nihil eſt,quod magis contriſtet eum,q delectatur,quàm terminus delectationis:conſiderat ergo ſuperabundanter libidinoſus iſtud ſęculum.i. præſentem vitam,quia ſolum dum hic viuitur, erit locus libidini. Deſiderat etiam iuuentutem abundãtiam,& iocunditatem,& cętera bona huius ſæculi: quia per hoc delectabiliter fruitur ipſa libidine, & ex hoc inſurgit alia filia luxuriæ ſ.amor huius ſęculi. Et ex oppoſito naſcitur alia filia luxuriæ ſ.odium, aut horror,ſiue deſperatio futuri ſęculi. Nã qui iocundè fruitur rebus huius ſęculi valde horret audire vitam futuram. vel mortem, per quam trãſitur ad illam. Quia omnis homo horret ſeparari ab amato, & quia amatum à libidinoſis poſſidetur in hoc ſęculo,& poſt mortem ſciũt ſe non habituros iſtud, horrent valde mortem, & totum ſtatum futuri ſæculi:ſic dicit̃ Eccleſ.41. O mors,quàm amara eſt memoria tua homini iniuſto, & pacem habenti in ſubſtantijs ſuis,viro quieto, & cuius viæ directę ſunt in omnibus. Hoc conuenit libidinoſis quando poſſident amatum, quia nullam aliam quietem putant, quàm frui ſine perturbatione eo,qd amant. Habent etiam libidinoſi deſperationem de futuro ſæculo.ſ. quia ſciunt per hæc,quæ faciunt, ſe nõ poſſe peruenire ad iſtud, & quia eſt aliquid eleuatum ſupra facultatem eorum, cum ad iſta terrena ſolum afficiantur,& conſequenter faſtidiunt id, quod ſibi non cõuenit, & ſe non poſſe habere putant. & ſecundum hoc conuenienter aſſignantur octo filiæ luxuriæ ſuprapoſitæ. Ad primum dicendum verum eſſe, ꝙ in omni vitio eſt imprudentia: quia tamẽ conditiones imprudentiæ nulli vitio magis conueniunt,quã libidini:appropriant̃ ſibi tanquã filiæ, & non alijs vitijs. Vnde licet in alijs homo ſit imprudens, non peccat tamen per tot modos imprudẽtiæ ſicut in libidine: quia ibi tollitur vera exiſtimatio de fine per cęcitatem mentis, ſubtrahitur conſilium, vel non finitur propter præcipitationem:iudicium de rebus inuentis per conſilium non fit propter inconſiderationẽ, & ſic in omnibus modis imprudentiæ peccat libidinoſus. Et nõ eſt hoc ſibi per accidens ſicut in alijs vitijs,in quibus aliquando peccat̃. Vno modo per imprudentiam,& interdum alio mõ, ſed per ſe conueniunt omnia iſta libidini propter ſuam vehementiã deſiderij.ſ.quia non permittit alteri rei attendere,& non patitur moras, quæ omnia directè repugnant prudentiæ, vt dictum eſt. Et ob hoc dicitur.6.Ethi.ꝙ

A intemperantia maximè corrumpit prudentiam: nã falſa opinio de triangulo, vt ibi dr̃, non corrumpit prudentiam, ſed intemperantia, quæ eſt circa delectabile: & maximè in venereis corrumpit prudentiam potius quàm alia vitia propter maiorem vehementiam deſiderij,& delectationis,vt dictum eſt In cęteris autẽ fines non ſunt ita deſiderabiles, quia nõ eſt tanta delectatio in obiectis eorum. Et ſic non afficientur potentiæ tam vehementer ad ea. Vnde non poterit ſequi tanta cęcitas mẽtis,& præcipitatio: & inconſideratio ſicut in libidine Et tamẽ illa tria corrumpunt prudentiam, quia ſunt partes imprudentiæ:potiſſimè duo eorum. Et iſta eſt cauſa,quare nulli tam grauiter, & tam irrationabiliter errant ſicut

B amantes Nam licet vitium amãtium ex genere ſuo non ſit maximum omnium vitiorum,nullũ tamen eſt,in quo tam manifeſti errores ſequantur. Quod etiam viri ualde prudẽtes, & excellentiſſimi ſi ſemel ſe huic uitio dederint incident in errores tã graues, & ita apertos, vt nec paruuli in illos inciderent. Et cum cæteri videant eos,ipſi ſoli illos non uident. Et hoc eſt,quia quanto fuerit amor vehementior,tanto minus de prudentia ſecum relinquet: quia ad nihil niſi ad ſeipſum attendere permittit amor, & cęteros vincit, & captiuat affectus. Ideo dixit Seneca, ꝙ ſi quis in amore modum tenere velit,idem eſt, ac ſi cum ratione inſaniat. Et tamen includit contradictionem cum ratione inſanire, quia ratio de ſingu-

C lis rectè iudicat: & inſaniens de ratione nihil habet. Ideo non eſt poſſibile amãtem tenere modum, ſi ſe amori permiſerit:ſed ſi modũ tenere cupit: neceſſe eſt vt amorem comprimat. Sed obiicitur,ꝙ ira magis habeat omnia iſta uitia imprudentię,quàm luxuria,eo ꝙ ira maximè impedit rationem. Dicẽdum, ꝙ ira propter velocitatem ſuam eſt impetuoſior,& ferocior,quia mouetur ad deſtruendum: et ideo eſt magis manifeſta,vt dr̃ 7.Ethi.cap.8.& tamen minus impedit rationem,quàm cõcupiſcentia:quia ibi dr̃, ꝙ ira audit rationem à principio,licet non integrè, quia non auſcultat finem determinationis,ſicut miniſtri veloces,& tamen ipſa mouetur quaſi imperata à ratione,quaſi ſyllogizans,vt dicitur ibi. Concu-

D piſcentia aũt nullo modo audit rationem, ſed mox vt aliquid audierit eſſe delectabile,mouetur ad fruẽdum. Ipſa ergo magis repugnat rationi, potiſſimè, quia obiectum iræ nõ eſt aliquid deſiderabile per ſe, quia eſt malum alterius: quod ſolum appetitur inquantum iuſtum eſt pro iniuria,quã intulit. Et ideo ſi aliquo modo oſtendatur irato non eſſe iuſtum id, quod appetit ceſſat appetitus vindictæ:cũ non poſſit deſiderari,niſi vt iuſtum:ſic dr̃.2 Rheto.c.de manſuetudine,ꝙ homo ceſſat ab ira, quando putat non eſſe iuſtum retribui. Concupiſcentia autem mouet̃ ſub ratione fruibilis & non ſub ratione iuſti:ideo nõ eſt modus,quo ei perſuadeatur ceſſare, ſicut perſuadetur iræ Maximè,quia licet videatur ira paſſio intẽ-

E ſior propter ſuam velocitatem, intenſior tamen eſt concupiſcentia, vt oſtenſum eſt ſupra q.143. Ideo concupiſcentia venereorum magis turbat rationẽ, quàm ira. Et ſic partes imprudẽtiæ magis conſequũtur luxuriam,vt filiæ eius, quàm iram, vel aliud vitium. Ad ſecundum dicendum,ꝙ inconſtantia poteſt eſſe oppoſita fortitudini, & pertinebit ad timorem. Poterit etiam pertinere ad luxuriam. Sed non eſt eadem inconſtantia, ſicut nec eadem conſtantia oppoſita. Nam conſtantia,quæ eſt in ſuſtinendo ardua, & terribilia i. ꝙ propter eorum difficultatẽ nõ recedatur à propoſito,pertinet ad fortitudinem, cõſtantia autem,quæ eſt in non recedere ab honeſtate morũ, licet ſuſtineamus triſtitias oppoſitas delectationibus Ad 2. arg.

tionibus tactus, & guſtus: pertinet ad temperãtiam, & inconſtantia ei oppoſita pertinet ad intemperantiam, ſecundum quam ſæpe homo mutat bonũ propoſitum, vt non ſuſtineat triſtitias, quæ accidunt in abſtinendo à delectationibus tactus & guſtus. Illa inconſtantia eſt filia luxuriæ, cum luxuria ſit pars intẽperantiæ. Et tamen inconſtantia, quæ opponiẽ fortitudini, naſcitur ex inconſtantia pertinente ad luxuriam. Nam luxuria emollit cor hominis, & effœminat eum, ita vt nulli ſint debilioris animi, & minus apti ad aggrediendum, & ſuſtinẽdum terribilia, quàm qui venerea ſequũtur. Nam & ſi circa corpus

Amantes ſunt timidiores alijs hominibus.

actus iſte ſit, magis tamen animum, quàm corpus emollit & debilitat: ita vt nihil virilitatis maneat: ſed propriè effœminati dr̃, qui fẽminam ſequitur: quia iam fœmina, & non vir eſt. Et hoc verum eſt, niſi eſt quis impedit amantem in amato: quia tunc amans armatur ad omne facinus. Sed nec iſtud facit ex magnitudine animi, ſed ex furore ſimulante. Et tunc quidem, quia ira adiuuat: nã aliàs ſolus amor nihil arduum, & durum aggrederetur. Et etiam alia cauſa, quare amantes & poſſidentes amatum ſunt timidiores cęteris hominibus. ſ. quia vehementer amãt, & ſeparari oderunt. Et qa per pericula ſeparari pñt timent pericula, & fugiunt ea: qui autem non amãt cum nihil habeant, quod trahat eos, non formidant aggredi, & ſuſtinere terribilia, quia per hoc nullo bono ſe priuari putant. Et ſic dicit Vegetius lib de re militari, ꝙ minus mortem metuit, qui minus delitiarum nouit in vita. Apud amãtes autem maximæ delitiæ ſunt ſecundum ſenſum, & illi putant eas eſſe maximas ſimpliciter: ideo ipſi maximè mortem timent. Si autem dicatur, ꝙ inconſtantia, quæ pertinet ad terribilia, non poteſt eſſe filia luxuriæ: quia non communicat in eadem materia, dicendum, ꝙ interdum filiæ vitiorum capitalium non communicant cum eis in materia, ſed in fine, vel alia cauſa; vt dicetur infra q. 188.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, quòd amor ſui poteſt accipi generaliter pro omni inordinato amore: nam amor ſui ſemper in uitium accipitur. Et ſi generaliter accipiatur amor ſui eſt omnis amor inordinatus, & ab ipſo procedit omne vitiũ. Quia quidquid homo vult, ſub ratione boni vult, & non ſub alia ratione niſi vt eſt bonũ ei. Quia iſtud, ꝙ nullo modo poteſt eſſe bonũ nobis etiam ſi alijs bonum ſit, amare nõ poſſumus. Omne ergo bonũ, quod facimus, prouenit ex hoc, quòd aliquod bonũ ſecundum rationem nobis amamus. Malum autem omne exinde prouenit, quia aliquid contra rationem, vt bonum nobis amamus. Iſtud autem eſt: quia ſuperabundanter noſipſos diligimus. Et ideo volumus nobiſmet bonum pluſquam oportet. Neceſſe eſt igitur omne peccatum ex amore ſuiipſius prouenire. i. ex amore inordinato. Et hoc modo amor ſui non eſt filia luxurię, ſed eſt paſſio generalis, ſiue vitiũ generale, quod eſt origo omnium uitiorũ. Et ita dicit Auguſ. quòd amor ſui conſtituit ciuitatem diaboli, in qua eſt aggregatio omnium vitiorum. Et dicit amorem iſtum ĩcipere in hoc, quòd eſt amor ſui & peruenire vſque ad contẽptum Dei. Eſt enim iſte gradus in amore. Quia cum fuerit iſte amor valde intenſus, neceſſe eſt, quòd homo omnia pręter ſe cõtẽnat. Nemo enim poteſt multa ſimul intensè amare ſicut non poteſt in multis ſimul intensè delectari. 10. Ethi. Nec etiam poteſt ſimul in uno delectari intenſiſſimè, & in alijs remiſsè, ſed ſi in uno intenſiſſimè delectatur, in nullo alio delectabitur, nec intensè, nec remiſsè, ſed totus in delectatione illa abſorbebitur, vt dr̃. 7. Ethi. de venerea delectatione, in qua aiunt intelligere nihil poſſe. Idem eſt in amare. Siqs

F enim intenſiſſimè vnum amat non poteſt aliquid aliud intensè, aut remiſsè amare, niſi inquantum in illo amato includitur. Et ſic qui ita amat, oportet vt cætera contemnat. i. vt illa non amet. Et ita qui ardẽtiſſimè Deum diligunt, omnia cõtemnunt: & nihil, præter Deum diligunt, licet proximos diligãt, quia nõ diligunt eos, niſi ut amor proximi in amore Dei includitur, cùm etiam tales non ament ſeipſos, niſi inquantum ad Deum ſunt, & propter Deum. Ex oppoſito ergo, qui ſeipſum intenſiſſimè amat, neceſſe eſt, vt nihil niſi ſeipſum amet, & ſic omnia alia contemnat: quia omnia contemnere dicimur, quę non amamus, ſi illa amore digna ſunt. Et ſi talis aliquid aliud amet, nihil niſi ſeipſum amat: quia illa non a-

G mat, niſi inquantum ſeruiunt ad amorem ſuiipſius: Sicut qui amicam ad libidinem ámat, nihil niſi ſeipſum amat, quia propter ſe ſolum amat. Et ſic amor iſtorum non eſt diſtinctus ab amore ſuiipſius: quia vbi vnum propter alterum vtrobiq; tantum vnum. Et ſic iſti omnia præter ſe contẽnunt, & conſequenter Deum contemnunt: maximè quia Deus nõ poteſt includi in amore illius, qui ſeipſum intenſiſſimè amat, ita vt Deum amet ad ſeipſum: ſicut amat amicam ad ſeipſum, quia Deus non poteſt ſeruire ad aliquem talem amorem. Vnde in amante ſeipſum nihil eſt, quod magis contemnatur, quàm Deus, quia nihil eſt, quod minus poſſit ꝓdeſſe huic ámori, quã Deus. Nam omnia temporalia, ſiue vtilia, ſiue dele-

H ctabilia poſſunt in aliquo ſeruire, & facere ad amorẽ ſuiipſius: Deus autem ad hoc non prodeſt, quia taliter ſe amantibus nõ fauet, & ipſi ſciunt, quòd Deus eis ad hoc non prodeſt: quia uel omnino ſunt carnales, & imprudentes: & tunc Deum nõ nouerunt, an ſibi noceat, vel proſit, ideo quòd nõ nouerunt, amare non poſſunt. Si autem ſunt uiri intelligẽtes, & ſeipſos ordinatiſſimè ament, ſciunt Deum ad hoc nõ prodeſſe, ſed potius obſtare, ideo ut ſeipſos amẽt, cõtemnunt illum. Aliud etiam motiuum eſt grauius, quia non ſolum ſciunt Deum nihil prodeſſe ad hũc amorem, ſed etiam ſciunt, ꝓ valde repugnat inquãtum prohibet talem amorem, & ipſe etiam vult pro ſeipſo hunc amorem. ſ. ꝙ ipſe ſolus ſuper omnia a-

I metur, & etiam punit inordinatè amantes ſeipſos. Et quantum ad hoc taliter amans non ſolum contemnit, ſed etiam odit: quia odium eſt ad contrariũ: contemptus eſt ad id quod non prodeſt, nec nocet. Iſte ergo amor ſui conſtituens ciuitatem diaboli eſt principium omnium vitiorum, & ſic non eſt filia luxuriæ. Alio modo dicitur amor ſuiipſius, quo quis inordinatè cupit delectabilia carnis, vt eis fruatur. Nam hoc facit ſeipſum, quia inordinatè amat: & licet in quolibet vitio hoc ſit: quia tamen in libidine eſt maior deordinatio quantum ad vehemẽtiam amoris: ſpecialiter attribuiẽ amor ſuiipſius luxuriæ, vt ſit filia eius, ſicut præcipitatio, & incõſideratio, & cæcitas mentis, quæ ad imprudentiam pertinent, li-

K cet omnibus vitiis conueniant, quia cum omnibus eſt imprudentia: attribuuntur tamen luxuriæ tanq̃ filiæ eius, quia ei ſpecialius conueniunt, vt ſupra dictum eſt. Et tamen amor ſuiipſius magis ſolet poni, vt uitium generale: ſic ponit Apoſtolus. 2. Timo 3. vbi ponens omnia vitia temporũ periculoſorũ primum poſuit, ꝙ erunt homines amantes ſeipſos: & hoc fecit, quia omnia oriunẽ ex hoc, quæ ibi, & vbicunque alibi ſcribuntur: licet poſſet poni ibi amor ſui tanquam unum ſpeciale uitiũ, & tunc pertineret ad luxuriam. Melius tamen eſt, ꝙ ſit uitium generale, quia poſtea ibi in ſpeciali ponitur luxuria, cũ dr̃: voluptatum amatores magis, quàm Dei. Iſtud ẽt adiuuat ſupra poſita. ſ. ꝙ amor ſuiipſius ſpecialius

inuenia-

A inueniatur in luxuria, quàm in alijs, quia in hoc ſolo dixit apoſtolus, magis quàm Dei, in quo ſignificatur vehementiam amoris ad voluptates, & propter hoc ſpecialius dr̃ amator ſuiipſius cupiens venerea, quàm aliquid aliud inordinatè. *Ad quartum argu.* Ad quartum dicendum, ꝙ illa quatuor, quæ ponit Iſidorus ſunt quidã inordinati actus ad luxuriã pertinentes, & non ſunt per ſe filiæ luxuriæ diſtinctę ab alijs, ſed potius includuntur ſub prædictis. Et ſunt iſta quatuor pręcipuè in locutione hominis libidinoſi, in qua ordinatur quadrupliciter. Vno modo pp materiam, de qua loquitur, quæ talis eſt, ꝙ de ea nihil honeſtum dici poteſt, ſed quidquid ibi eſt, turpe eſt. Ideo omnes collocutiones libidinoſorum vocantur quantum ad hoc turpiloquia. id eſt, de turpibus. Nam ex abundantia **B** cordis os loquitur, inf. 12 & Luc 6. & cor libidinoſi eſt plenum turpibus concupiſcentijs. Ideo quandocunque loquitur, de turpibus loquitur, ſiue quia tota materia libidinis talis eſt, ſiue ea, quæ ipſi concupiſcunt, talia ſunt. Secundo cõtingit hoc ex parte cauſæ. Luxuria enim, vt ſupra dictum eſt, præcipitationem, & inconſiderationem cauſat. Qui autem non conſiderat verbum ſuum, non poteſt loqui rem grauem, aut magni miſterii, ſed leues, & nullius importantiæ. Et quantũ ad hoc luxurioſi dicunt ſcurrilia: quia ſcurra eſt, qui multiplicat verba leuiter, & inconſideratè dicta. Et hoc neceſſe eſt, ꝙ faciat luxurioſus, vel ꝙ nihil loquatur, quia intendere nihil poteſt niſi in id, quod amat, ſi verè amat, & amori laxauit habenas. **C** Tertiò ex parte finis: luxurioſus enim delectationem in omnibus quærit, cum luxuria pp delectationem habeatur. Ideo verba ſua omnia ad delectationem ordinat, & ſic prorumpit in verba ludicra: quia ludus pp delectationem petitur, vt patet 7. Ethi. Quartò quantum ad ſententiam verborum inordinatur luxurioſus. Nam luxuria pp cęcitatem mentis, quam cauſat, vt dictum eſt, peruertit ſententiam verborum. Et quantum ad hoc prorumpit luxurioſus in ſtultiloquia fatua loquens, & contra rationem laudando delectationes ſuas, & præponẽdo bonis aliorum: quia iſta pp mentis cæcitatem putat maiora bona, & etiam interdum cum alij res ſerias, **D** & vtiles loquentur, luxurioſus inter ponit res venereas, tanquã de his loqui melius ſit, & vtrunque ſtultiloquium eſt. Aliqua iſtorum ponit Apoſtolus ad Ephe. 5. ſcilicet, ſtultiloquium, & ſcurrilitas. De his S. Tho. 2.2. q 153. art. 5.

Quæ ſint, & quot ſpecies luxuriæ. *Quæſt. CLXXXVII.*

QVAERITVR nunc de partibus, vel ſpeciebus luxuriæ, vt dicetur ſequenti q quot ſint. Nam dr̃, ꝙ ſunt fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & vitium contra naturã, & an conuenienter aſſignẽtur. Quidam dicunt, ꝙ non, *Primũ argumentũ.* quia diuerſitas materiæ non diuerſificat ſpeciẽ, aſſi**E**gnatio tñ præcedens ſumitur ſm̃ diuerſitatem materiæ. ſ. vt quis virgini, vel coniugatę cõmiſcetur, vel mulieri alterius conditionis, ergo non diſtinguẽtur per hoc ſpecies luxuriæ. *Secundum argu.* Item ſpecies vnius vitij nõ diſtinguuntur inter ſe per ea, quæ pertinẽt ad alterũ vitium, quia illa ſunt eis accidentalia, & per accidentalia non conſtituitur ſpecies. Adulterium tamen, & ſimplex fornicatio non differunt niſi per hoc, ꝙ accedit quis ad eam, quæ alterius eſt, vel quæ nullius eſt. Et tñ accipere rem alienam, vel vti ea ad iniuſtitiam pertinet, ergo luxurię nõ dicetur eſſe pars adulterium, ſed iniuſtitiæ. *Tertium argu.* Item ſicut contingit, ꝙ quis commiſceatur mulieri, quæ eſt alteri viro per matrimonium coniugata, ita etiam contingit, ꝙ commiſceatur mulieri obligatæ Deo per votum: ſicut ergo ponitur adulterium ſpecies luxurię, ita debet poni ſacrilegium, quod cõmittitur cum ea, quæ vouit caſtitatem ſpecies luxuriæ. *Quartum argu.* Item ſicut ille, qui coniugem habet nõ ſolum peccat, ſi ad aliam accedat, ſed etiam ſi vxore ſua inordinatè vtatur, & hoc ad luxuriam pertinet, ergo debet poni, vt vna ſpecies luxuriæ. *Quintum argu.* Item Apoſtolus dicit. 2 Cor. 13. Ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & lugeã multos ex his, qui ante peccauęrunt, & non egerunt pęnitentiam ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam geſſerunt, ergo debẽt poni immunditia, & impudicitia ſpecies luxuriæ, ſicut ponitur fornicatio. *Sextum argu.* Item diuiſum nunquã condiſtinguitur diuidentibus, id eſt, nunquam connumeratur illis, ſicut genus nunquam cõnumeratur differentijs condiuidentibus iſtud: quia cum qualibet earum eſt, ſed luxuria, cuius dicuntur eſſe iſtæ partes, connumeratur eis: nam dr̃ ad Gala. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria: ergo non diſtinguitur conueniẽter luxuria per iſtas partes, quia condiſtinguitur eis.

Dicendum, ꝙ luxuria conuenienter diſtinguitur per iſtas ſex partes. Et ſic patet 36. q. 1. per totum & maximè in c. lex illa. Licet alij ponant plures partes, & tñ illę reducũtur ad iſtas, vt infra dicetur. Pro hoc conſiderandum, ꝙ peccatũ luxuriæ conſiſtit in hoc, ꝙ aliquis fruitur delectatione venerea, non ſm̃ rectam rationem, quod dupliciter cõtingit. Vno modo ex parte materiæ, in qua delectationem iſtã quęrit. Alio modo ſm̃ ꝙ materia debita exiſtente, non obſeruantur aliæ conditiones, vel circunſtantiæ requiſitæ ad hoc, ꝙ actus ſit licitus. Et quia circunſtantia inquantum huiuſmodi non dat ſpeciem actui, morali, eo ꝙ circunſtantia dicit aliquod, quod circunſtat, id eſt, circum adiacet rei id eſt, accidentale ei eſt: nam quod eſſentiale eſt non circunſtat, ſed intra rem eſt. Non accipietur ſpecies luxurię à circunſtantia ſed ab obiecto, quod eſt materia actus: ideo oportet ſpecies luxuriæ aſſignari ex parte materiæ, vel obiecti inquantum non conuenit rectè rationi. Poteſt autem materia venereorum non conuenire rectè rationi dupliciter. Vno modo, quia habet repugnantiam ad finem venerei actus. Nam actus venereus naturaliter nõ ordinatur niſi ad prolem, actus ergo venereus, ex quo non poteſt ſequi proles, vitiũ eſt, & dr̃ contra naturam, quia eſt contra inclinationem eius. Et iſta eſt vna ſpecies luxuriæ. Rurſus autem natura nõ inclinat ad generationem prolis, niſi vt proles genita conſeruetur, & per eam cõtinuetur eſſe ſpeciei, hoc autem non fit ſine educatione, quia aliàs proles periret. Vnde ſicut natura prouidit dando animalibus potẽtiam generatiuam, & deſideriũ generandi, ita dedit eis ſolicitudinem nimiã ad educationem prolis. Ille ergo coitus, qui repugnat educationi prolis eſt contra naturam, & talis eſt coitus vagus, vt dicetur infra q. 189. Et iſte coitus vocatur fornicatio ſimpliciter. Ideo ẽt fornicatio ſimplex eſt pars luxuriæ, quia ꝫ naturalem inclinationẽ eſt. Alio modo conſideratur materia, in qua exercetur libido, ꝙ poteſt eſſe non conueniẽs rationi rectè per comparationẽ ad alios homines. Et hoc dupliciter: primò ex parte ipſius fœminæ, cui quis commiſcetur. ſ. quia ei honor debitus non ſeruatur. Et ſic eſt alia ſpecies luxuriæ. ſ. inceſtus, qui conſiſtit in abuſu mulierũ cõſanguinitate, vel affinitate coniunctarũ. Nam ꝑ hoc debebatᷣ eis quidã honor, q tollitᷣ cognoſcendo eas carnaliter: quia reuelatᷣ turpitudo carũ. Et ob hoc Leuit. 18. vbi ponuntur oẽs gradus vetiti ad matrimoniũ pp conſanguinitatẽ, & affinitatẽ dr̃

ſemper. Turpitudinem non reuelabis matris, aut ſororis, aut ourus, &c. quia turpitudo reuelaẽ cognoſcendo illas. Secundo modo ex parte eius, in cuius poteſtate eſt fœmina. Et ſi ſit in poteſtate viri, eſt adulterium, quod eſt alia ſpecies luxuriæ: ſi autem ſit in poteſtate patris, & puella volens cognoſcitur, vocatur ſtuprum, & eſt ſpecies luxuriæ. Si autẽ nolens, vocatur raptus, & eſt alia ſpecies luxuriæ. Diſtinctio iſta habetur ex parte fęminę, & non ex parte viri. Ratio eſt, quia in actu venereo, cum fęmina ſit patiens habet ſe per modum materie, & obiecti, in actionibus autem ſpecies accipitur ab obiecto, & non ab agente. Quod eſt cauſa extrinſeca, niſi rarò, & per accidens. Et adhuc non eſt propriè ſpeciẽ dare, ſicut dicitur, ꝙ occidi iſtum hominem iniuſtè eſt homicidium, occidi tamen illum à filio ſuo eſt parricidium, quod ſpeciem facit, & accipitur ab agẽte. Dicendum tamen, ꝙ adhuc hic non accipitur propriè ſpecies ab agente, ſed à patiente: quia licèt eſſe patrem aliquem, & alium eſſe filiũ ſimul ſit, & idem ſit Sortem eſſe patrem Platonis, & Platonem eſſe filium Sortis: tamen Platone occidente Sortem, non dr̃ parricidium, quia Plato eſt filius Sortis, ſed quia Sortes eſt pater Platonis. Et ſic à parte patiente accipitur ſpecies, & ita eſt in inceſtu: qa ſi Sortes cognoſcat ſororem ſuã non eſt inceſtus, quia frater cognouit ſororem, ſed quia ſoror cognita eſt à fratre: licèt vtrunque idem ſit, & tamen ratio, vel ſpecies actus accipitur à patiente. Et ita generaliter eſt in moralibus: ideo nulla ſpecies luxuriæ accipitur ex parte viri, ſed ex parte fęminæ, quę patiens eſt.

Sed obijcietur, ꝙ ſint alię ſpecies luxuriæ pręter iſtas. Nam mollities ad luxuriam pertinet, & nulla iſtarum eſt. Idem de coitu pecorali. Etiã ſi quis peccet inhoneſtè contingendo vaſa venerea, ad luxuriam pertinet, & tñ non ponitur inter iſtas ſpecies. Item ſi fęmina fęminã contingat per abuſum quẽdam, ſiue facta defloratione, ſiue nõ, ad luxuriã pertinet, & non ponitur inter hæc. Item ſi vir fęminam cognoſcat in vaſe indebito, ad luxuriã pertinet, ſed nihil eſt de prędictis. Itẽ ſi modo non conſueto hoc fiat, quod multipliciter accidit. de quo inf. aliquid dicetur. q. 226. & 227 & 228. & 229. luxurię peccatum eſt, ſed in prædictis non ponitur, & ſic de ſimilibus. Dicendum, ꝙ iſtę ſex ſpecies luxurię ſufficiẽter continent omne peccatum luxuriæ, & tñ non ſunt ſpecies omnino ſpecialiſſimę: quia ſub iſtis poſſunt eſſe, aut ſunt alię ſpecies ſpecialiſſimę. Et ſatis eſt per diuiſionem generalem contineri omne peccatum luxurię ſub iſtis ſpeciebus. Sicut dicimus eſſe quatuor ſpecies qualitatis, ſub quibus oẽs ſpecies qualitatis continentur, ſiue oẽs qualitates continentur, & tõ non ſunt ipſę ſpecies ſpecialiſſimæ: quia ſub qualibet earum ſunt multę ſpecies, immo multa genera qualitatis. Ad primum iſtorum dicendum, ꝙ mollicies pertinet ad peccatum contra naturam, eo ꝙ natura ingenerauit coitum pp prolem: in mollicie aũt eſt actus venereus, in quo non poteſt ſequi proles: quia non eſt ibi fęmina ſuſcipiens, niſi per accidens aliter fieret, vt in incubis patet, ſicut infra dicetur q. 230. Nos tñ vulgariter ſolemus vocare ſodomiticũ ſolum vitium ꝯ naturã, eo ꝙ natura inclinat ad fęminam ſpeciei humanæ, & ibi eſt ad virum, & ideo ſm cõſiderationem ſpecialem iſtud dr̃ ꝯ naturam, & tñ adhuc propriè loquẽdo omnis actus venereus qualiſcũque ſit, ex quo proles ſequi non poteſt, ꝯ naturam eſt, & ita eſt de mollicie. Ad ſm dicendum, ꝙ ẽt coitus pecoralis reducitur, vel pertinet directè ad vitium ꝯ naturam, quia ex tali non ſequitur proles, vel ſaltẽ ſequeretur aliquid multum ęquiuocum, & F monſtruoſum pp magnam diſtantiam ſpecierum. Talia aũt monſtra natura non deſiderat: immo nullum monſtrũ vult, qa natura ſemper appetit rẽ perfectã. Ad tertium dicendũ, ꝙ ille actus pertinet ad luxuriã, nõ ꝙ perfectè ſit ſub aliqua ſpecie luxurię: quia tangere ſic indecẽter vaſa venerea nõ eſt actus venereus, & tñ ordinatur ad actũ venereũ, ſicut imperfectũ ad pfectũ, & ſicut inchoatũ ad conſummatũ: ideo ad eandem ſpeciẽ pertinẽt, ſicut potẽtia, & actus pertinẽt ad idẽ genus, & diſpoſitio, & habitus. Sciendum tñ, ꝙ talis actus põt fieri cũ intẽtione experiendi delectationẽ venereã, vel ſine intentione, ſi ſine intentione, non dr̃ tactus indecens: niſi fortè eſſet indecens per accidens, vtpote non obſeruata hu G mana verecundia: velut cũ quis iſta nõ erubeſceret alijs pateſacere, aut eis cernentibus contingere, quia tunc licèt actus non eſſet ſm ſe malus, quia tñ ſcandalizatur proximus, vel offenditur, peccatũ eſſet, & tñ non pertineret ad aliquã ſpeciẽ luxuriæ, ſiue aliquẽ offendat, ſiue nullũ. Si aũt fiat cũ intẽtione experiendi delectationẽ veneream põt dupliciter accidere. ſ. quia vel intendit quis ex contactu procedere vſque ad cõplementum actus venerei, vel ſolũ intendit delectari in contactu illo vltra nõ procedendo. Si primo modo, dicendum, ꝙ pertinet ad ſpeciẽ molliciei, ẽt ſi contingat non expleri actũ, ſiue quia ante iſtud agentẽ pęnituit de actu ſuo, vel incidente aliquo impedimẽto, contingit rẽ incompletã relin H qui. Nam vtroque modo ad molliciẽ pertinet, licèt quantũ ad grauitatẽ peccati multũ differt ex pęnitẽtia omittere, vel ex caſu impediẽte. Si ſecũdo modo, dicendũ, ꝙ ẽt pertinet ad molliciẽ, ſed non ita ſicut in præcedenti caſu, ſed ſolũ per quandã reductionẽ magis remotã. Et tñ peccatũ ſatis graue eſt, cum ibi velit qs frui, & fruaẽ realiter quadã delectatione ꝯ rationẽ, & fruaẽ eo, quo vtendũ eſt. Iſtud tã ad fęminam, quã ad virũ pertinet quantũ ad eſſe peccatũ: licèt ex parte termini actus differat, qa in fęmina nunquã põt eſſe p hunc modũ complementũ actus venerei. Ratio ſatis manifeſta eſt. Pertinet ergo iſtud peccatũ ad vitium ꝯ naturam, cũ pertineat ad molliciẽ, & mollicies ſit quædã ſpecies vitij ꝯ naturam. I Ad quartũ argumentũ de fęmina cõtingente fęminã ẽt dicendũ, ꝙ pertinet ad vitiũ ꝯ naturã. Non tñ propriè, ſed per quandam reductionẽ. Nam in tali contactu non eſt actus venereus, quia nihil emittiẽ, nec conſequitur ibi delectatio venerea, quæ cõſiſtit in emiſſione, & ſuſceptione, dr̃ tñ peccatum ꝯ naturam ſicut imperfectũ ordinatur ad perfectũ, qa iſte actus ordinaẽ à facientibus ad finẽ experiendi delectationẽ illam. Et licèt illa nõ ſequatur, ſequitur aliquid, quod ptinet ad illud genus: quia ſaltẽ eſt ibi aliqua delectatio, & cũ illa ſit ꝯ ordinem rationis, peccatũ eſt. Non põt aũt reduci ad alterũ genus, niſi ad luxuriã: licèt natura neget poſſibilitatẽ, ideo peccatũ luxuriæ erit: qa tñ ſit ꝯ naturæ inclinationẽ, cũ ex K tali cõtactu nihil ſeq poſſit, erit peccatũ ꝯ naturam. Ad quintũ dicendũ ẽt, ꝙ eſt peccatũ ꝯ naturã, qa cognoſcere fęminã in vaſe indebito nõ põt deducere effectũ prolis, ideo ſicut ſi vir cognouerit virũ eſt ſcelus ꝯ naturã, qa nihil inde ſequitur, ſiue gignitur, ita ẽt ſi vir cognoſcat fęminã in vaſe indebito, vnde rectè vocabitur hoc vitiũ ſodomiticũ. Sed an ſit æqualis culpæ virũ cognoſcere, aut fęminã in vaſe indebito, dicetur inf. q. 225. Ad ſextũ dicendũ, ꝙ mutatio modi cõſueti aggrauat vitium, vel facit vitium vbi non erat. Et tamẽ non dat ſpeciem determinatam; quia propriè pertinet iſtud ad circunſtantiam, quæ ſecundum quòd eſt circunſtantia non dat ſpeciem. Vnde ſi quis cognouerit vxorem alienam in vaſe

debito:

debito: modo tamen non conſueto, adulterium ſolum eſt, & tamen grauius eſt, quàm alias eſſet adulterium ſimpliciter commiſſum, ita ſi cognoſcat ſolutam, eſt fornicatio ſimplex, ſi tamẽ modo non cõſueto, erit grauior fornicatio, quàm aliæ ſimplices. Si autem vxorem ſuam modo inconſueto cognoſcat inquantum vxor erat: nullũ peccatũ erat, quia tamen modus non conſuetus eſt, peccatum eſt. Et poteſt dici, ꝙ pertinet ad peccatũ contra naturam, quia ad nullam aliam ſpeciem poteſt reduci, ad iſtã autẽ propriè reducitur. Quia ſicut natura dedit certum finem, & ſexum, & organum, & ſpeciẽ in actu venereo, ita & ad certũ modum inclinat: quia quidã modus eſt, quo generatio per coitũ fieri conuenienter poteſt, alij autẽ modi non ſunt ita cõuenientes. Ideo quia ſunt contra inclinationẽ naturæ, dicẽtur peccatum contra naturã. Eſt tñ leuiſſimum eorum vitiorũ, quæ contra naturã fiunt in coitu. Nã grauius eſt mutare ſpeciẽ, vt in pecorali, vel ſexum, vt in ſodomitico, vel vas, vt aliquando in fœmina, quàm modum, quia modus licet ſit ex inclinatione naturæ, non tamen tã determinatè ſicut ſpecies, ſexus, & organũ. An vero liceat viro in vxore aliquãdo modũ mutare cõſuetũ ſine peccato, dicetur inf. q.225. & vſq; ad 228. Cæteri autẽ errores facti circa venerea, ſcilicet, quantũ ad tempus, & locũ, & cauſam, & ſimiles circunſtantias, licet ſint contra rationẽ, non tamen ſunt cõtra inclinationẽ naturę. Ideo non reducuntur ad vitiũ contra naturã, ſed pertinent ad aliquas de alijs ſpeciebus. Vel dicunt ſolum quandã grauitatẽ ſupra quanlibet ſpeciem, in qua ſunt, & tamen ſpeciẽ nullam conſtituunt. Nunc reſpondendũ ad argumenta prima, quæ fiebant in cõtrariũ.

Ad primũ argum. Ad primũ dicendum, ꝙ diuerſitas iſtarũ ſpecierũ accipitur à materia: non ſecundum rationem materię, ſed vt inuenitur ibi ratio obiecti. Nã materia ſolũ non faceret differre, niſi in magnũ, & paruũ, rarum, & denſum, vnũ, & multa, & ſimiles differentias, quæ ſunt intra eandẽ ſpeciẽ. Et tamen non confertur per materiã differentia ſpecifica, ſed ſolũ à forma. Ratio autẽ obiecti facit diſtinctionẽ in ſpecie, quia eſt ratio formalis, ſicut in omnibus habitibus moralibus, & ſpeculatiuis ex obiecto accipitur ſpecies. Materia autẽ hic accipitur, vt obiectũ vitij: ideo poſſunt diſtingui vitia in ſpecie per materiam.

Ad ſecundum argu. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ non eſt inconueniens in aliquo vno vitio reperiri deformitates vitiorũ diuerſarũ ſpecierũ. Et ſic adulteriũ habet rationẽ luxurię inquantũ cum fœmina volente eſt. Habet tñ rationẽ iniuſtitię inquantũ illa fœmina eſt alligata alicui, cui fit iniuria per illũ coitũ. Et tamen non diſtinguitur omnino adulteriũ ab alijs ſpeciebus luxurię, inquantũ ibi eſt aliquid iniuſtũ, ſcilicet, contra proximũ. Quia etiã ſi non cõſideraretur iniuria proximi, eſſet ibi adulteriũ. Vtpote ſi vir traderet vxorẽ ſuã alteri cognoſcendã, & ipſa ſpõte hoc pateretur, nulli eorum fieret iniuria, quia volenti non fit iniuſtũ. 5. Ethic. Et tamen adhuc eſſet hic adulteriũ, quia non poſſet dici, ꝙ eſſet fornicatio ſimplex, quia eſt cõiugata. ergo adulteriũ non diſtinguitur ſpecie ab alijs ſpeciebus luxuriæ per iſtud, qđ in ipſo inuenitur de iniuſtitia, ſed ſolũ ex parte obiecti, ſcilicet, inquãtũ mulier illa eſt in quodã ſtatu, cui repugnat, & prę iudicat iſte coitus, & ſic non accipitur differẽtia iſtarũ ſpecierũ luxuriæ ex eis, quæ pertinent ad alia vitia. Aliter dicit S. Tho. ſcilicet, ꝙ nihil prohibet in eodẽ actu diuerſorũ vitiorum deformitates cõcurrere. Et hoc modo adulterium continetur ſub luxuria, & ſub iniuſtitia, nec deformitas iniuſtitiæ omnino per accidens ſe habet ad luxuriã. Oſtẽditur enim

A luxuria grauior, quæ in tantũ concupiſcentiã ſequitur, ꝙ etiã ad iniuſtitiã ducat. Non tñ eſt ſenſus, ꝙ ſolũ eſt maior grauitas propter hoc, ꝙ trahit ad iniuſtitiã, quia tunc non faceret differentiã in ſpecie, cum etiã vna fornicatio ſimplex ſit grauior alia, & vnũ adulteriũ altero. Sed eſt grauitas, quæ ſecũ ſimul habet differentiã in ſpecie.

Ad 3. arg. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ mulier vouens caſtitatem perpetuã contrahit ſpirituale matrimonium cũ Deo, ideo violatio, aut ſacrilegiũ, qđ committitur in violatione talis mulieris, eſt quoddã ſpirituale adulteriũ, ſicut eſt ſpirituale matrimoniũ. Ideo non oportet, ꝙ ſacrilegiũ ſit ſpecies per ſe diſtincta luxuriæ, ſed ad adulterium pertinet. Aliqui autẽ dicunt pertinere ſacrilegiũ ad inceſtũ,
B quia inceſtus eſt qñ in violatione fœminę non ſeruatur ei honor debitus propter conſanguinitatẽ, & affinitatẽ, ita cũ quis cognoſcit eã, quæ Deo obligata eſt per votũ, non ſeruat ei honorẽ debitum pro tali ſtatu, quẽ tenet. Sed dicendum, ꝙ melius eſt, ꝙ reducatᷣ ad adulterium, quia aliàs qñ quis cognoſceret dominã ſuã, vel ſeruus liberã eſſet inceſtus. Quia his ſtatibus debetᷣ honor quidã, & tñ nemo vocat iſtũ eſſe inceſtũ. Ideo non dr̃ inceſtus cũ conſanguinea, & affini ex eo ſolũ, ꝙ ei non ſeruetur honor, ſed quia nõ ſeruatᷣ honor debitus pp cognitionẽ, & affinitatem. Et quia honor non eſt idẽ debitus ad oẽs, ſed alius ad patrem, alius ad dominũ, alius ad ſapientem, & virtuoſum, alius ad ſenẽ, & ſic de alijs: vt dicitur. 9.
C Ethico. non erit eadem ſpecies vitij in ſubtractione honoris debiti, vel præuaricatione ad omnes: ideo quantum ad cognatos, & affines debetur quidã honor in abſtinendo à mutuis commixtionibus, à quibus ſi non caueatur eſt inceſtus. Ad alios verò non eſt talis honor debitus, ideo ſi non deferatur eis honor in carnali commixtione non erit inceſtus.

Ad 4. arg. Ad quartũ dicendum, ꝙ vir poteſt peccare cum vxore, non ſecundum materiam indebitam, ſed ſecundũ alias circunſtantias. Et aliquando erit ſpeciale peccatum. Velut ſi non ſit in vaſe indebito. Et tunc pertinebit ad vitiũ contra naturã, qđ eſt vna ſpecies luxuriæ. Si autem erretur in modo, aut in alijs circunſtantijs nõ mutatur ſpecies, vt fiat aliquod peccatũ
D ſpeciale, ſed eſt aggrauatio quædam eius, quod aliàs peccatum eſſet, ſi in vxore non fieret.

Ad 5. arg. Ad quintum dicendum, ꝙ immunditia, & impudicitia non ponuntur ibi pro peccatis dictis à prædictis ſpeciebus luxuriæ, ſed dicit ibi Glo. ꝙ immunditia eſt vitium contra naturam, impudicitia eſt cum mulieribus liberis à viro. & poteſt pertinere ad ſtuprum, fornicatio autem accipietur pro ſimplici. Vel dicit, ꝙ impudicitia pertinet ad quoſdam actus circunſtantes actum venereum, vt amplexus, & oſcula, & ſimilia, quæ impudicè fiunt, quia indebitè fiunt. Et tunc impudicitia non ponitur in aliqua ſpecie determinata luxuriæ, ſed ponitur tanquam quoddam principium eorum, quæ ponuntur in genere luxuriæ. Si-
E cut materia, & forma ponuntur in genere ſubſtãtię & angulus in prædicamento qualitatis, & vnitas in quantitate, quia omnium, vel multorum de illis generibus iſta ſunt principia, ſcilicet, angulus figurarũ rectilinearum, & vnitas numerorum, & materia, & forma ſubiectarum corporalium, ita tactus, & oſcula ſunt principia, vel accidentia quædam coitus in qualibet ſpecie, vel in multis.

Ad 6. arg. Ad ſextum dicẽdum, ꝙ luxuria, cuius ſunt iſtæ partes non cõnumeratur eis, ſed accipitur ibi luxuria pro qualibet ſuperfluitate, vt dicit Glo. Et poteſt pertinere ad cibum, & potum, & multa alia. Et ſic diſtinguetur contra illas ſpecies fornicationis. De his ſanctus Thom. 2.2. quæſt. 154. artic. primo.

An filiæ, & partes luxuriæ differant. Quæſt. CLXXXVIII.

QVAERITVR, Cum ſupra dictum ſit de filiabus luxuriæ, & de partibus eius, an differant, & in quo differant. Dicendum, quòd differunt, vt oſtendunt nomina impoſita partibus, & filiabus. Et ſic eſt in omnibus alijs vitijs capitalibus: quia partes eorum ſępe differunt à filiabus: Sic patet in ira: nam filiæ iræ ponuntur, rixa, tumor mentis, clamor, indignatio, blaſphemia, vt ait Gregor. 31. Moralium. Et tamen ſpecies, vel partes irę ponũtur ſolum tres, ſcilicet, amari, difficiles, & acuti, vt patet quarto Ethico. cap. de manſuetudine, & ſupra declaratum eſt, cum dicebamus de ira. quæſt. 137. & 143. & 145. Ratio autem huius eſt, quòd partes alicuius vitij ſemper communicant in obiecto eius, filiæ autem non ſemper communicant. Nam vitium eſt genus ad ſpecies ſuas, ideo oportet totam naturam, ſiue eſſentiam generis inueniri in qualibet ſpecie ſua. Filiæ autem alicuius vitij capitalis non ſemper communicant in obiecto, vel materia, & ideo non vocantur ſpecies, vel partes, ſed filiæ, quia filius habet ſe ad patrem, ſicut ad cauſam efficientem: etiam reſpectu filiarum vitium dicitur capitale, ſcilicet, quia habet reſpectu vitiorum, ſicut caput reſpectu membrorum, ſubſtantia autem capitis non inuenitur in membris: quia aliàs quodlibet membrum eſſet caput, ſicut quilibet homo eſt animal: ſed inuenitur ibi aliqua cauſalitas, ſcilicet, quia membra habent originem à capite, & recipiunt influentiam ab ipſo, licet non ſint ipſum caput. Sic etiam filiæ alicuius vitij capitalis originem quãdam habent à vitio per modum alicuius cauſalitatis, non tamẽ ſunt ipſum vitium capitale. Ex hoc ſequitur alia proprietas, ſcilicet, quod vitium capitale prædicatur de partibus ſuis, ſed non de filiabus. Ratio eſt, quia partes eius ſunt partes ſubiectiuę, ſicut ſpecies alicuius generis, ideo de eis neceſſariò prædicatur, filiæ autem non ſunt ſpecies, nec partes vitij: ſed aliquid habens originem ab ipſo, ſicut membra à capite. Et ſicut non prædicatur caput de membris, ita nec vitium de filiabus. Fundamentum iſtorum eſt, quia partes vitij communicant in obiecto vitij, à quo accipitur ſpecies, vel natura habitus, filiæ autem non communicant ſemper in obiecto. Nam aliquæ ſunt filiæ irę, quæ ſunt ira, nec pertinent ad obiectum irę, & ita in luxuria, ſed oriuntur ab eis tãquam à cauſa efficienti, vel conueniunt cum ipſis in fine. Patet de filiabus luxuriæ. Nam cæcitas mentis, præcipitatio, inconſideratio, inconſtantia non ſunt luxuria, nec communicant in obiecto luxuriæ: quia non ſunt circa delectationem veneream, ſed potius ſunt quidam defectus rationis, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 186. & oriuntur à luxuria, in qua excæcatur mens propter vehementiam deſiderij, & præcipitatur conſilium, & iudicium tollitur propter inconſiderationem, & fit homo inconſtans non exequens, quod ſemel bene determinatũ eſt à ratione propter concupiſcentiam trahentem in contrarium. Et ſic pertinent ad luxuriam iſtæ filiæ tanquam aliquod efficiens. Aliæ autem, ſcilicet, amor ſui, & contemptus Dei, & deſiderium præſentis ſæculi, & horror futuri, pertinent ad luxuriam tanquam ad finem, quia ſicut illa tendit ad delectationem, ita amor ſuiipſius, & amor ſæculi, & propter iſta ſequetur contemptus Dei, & deſperatio, & horror futuri ſęculi, quæ etiã ad luxuriam pertinent, ſcilicet, ad finem eius per oppoſitum. Nam ſicut pertinet ad luxuriam tendere in finem ſuũ, ita & reſiſtere ei, quod opponitur ſuo fini, vel cui ſuus opponitur, ſic autem eſt Deus, & fu-

F turum ſæculum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt 185. De filiabus irę idem eſt: quia tres ſunt ſpecies iræ, ſcilicet, acuti, amari, & difficiles quarto Ethico. cap. de manſuetudine, & oſtenſum eſt ſupra quæſt. 186. & 145. & tamen filię eius ſunt ſex, ſcilicet, blaſphemia, indignatio, contumelia, rixa, tumor mẽtis, clamor, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 143. Et non eſt quælibet iſtarum ſpecies iræ, nec eſt ira, ſed pertinent ad eam, quia ad finem eius tendunt, ſcilicet, ad vindictam, quam ira appetit, vel ab ea efficiũtur. Nam clamor non eſt ira, ſed iræ effectus: quia irati interdum in clamorem prorumpunt. Nam ſi eſſet clamor ira, eſſet vindictę appetitus, & tamẽ non eſt, ſed eſt actus quidam appetentis vindictam. Sic etiam de rixa:
G nam rixa eſt exterior contentio, ſcilicet, bellum, & ſimilia, quod non eſt ira, ſed ex ira prouenit. Nam ira paſſio quædam animi eſt, bellum autẽ dicit operationes multas, & apparatus exteriores. Et ita apparet de qualibet filia iræ, quia non eſt ſpecies eius, ſed oritur ab ea velut ab efficiẽte, vel tendit in finẽ eius.

An ſimplex fornicatio ſit peccatum mortale. Quæſt. CLXXXIX.

QVAERITVR nunc circa ſpecies luxuriæ. Et quoniam inter eas fornicatio ſimplex prima eſt, dubium eſt de illa, an ſit peccatum mortale. Dicunt quidam, quòd non, quia ea, quæ ſimul nu- *Primũ argumentũ.*
H merantur vnius rationis ſunt, ſed fornicatio connumeratur quibuſdam, quæ non ſunt peccata mortalia. Actu. 15. ſcilicet. Abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato. Et tamen comedere ſanguinem, & rem ſuffocatam, & immolata ſimulachris peccatum non eſt: cum nullus cibus ſit vetitus, aut immundus. primo Timot. quarto. Nihil eſt reijciendum, quod cum gratiarũ actione ſuſcipitur. Et ad Rom. 14. dicitur: Nihil eſſe commune per Chriſtum ei, qui nihil putat eſſe commune, id eſt. Nullus cibus immundus eſt, nec vetitus, niſi ei, qui putat eſſe immundum, & vetitum: ergo fornicatio non erit peccatum mortale, ſicut vſus iſtorum non eſt peccatum mortale. Item peccatũ mor- *Secũdum argum.*
I tale nunquam cadit ſub præcepto, ſed potius ſub prohibitione. Et tamen Oſee primo præcipitur ipſi prophetæ, quòd accipiat mulierem fornicariam, & faciat filios fornicationis: ergo fornicatio non eſt ſemper mortale. Item omne peccatum mortale re- *Tertium argum.* pugnat charitati, cum per nihil poſſit homo æternaliter perire, niſi charitatem perdat. Fornicatio tamen ſimplex non opponitur charitati. Nam non opponitur dilectioni Dei, eo quod non eſt ſemper contra dominum: quia in omni peccato conuertimur ad creaturam fruendo illa. Poteſt tamen quis fornicari accedendo ad mulierem ſolum: deſiderio liberorum, & non libidinis principaliter, quod natura deſiderat. Etiam non erit contra proximi dile-
K ctionem, cum fuerit fornicatio cum ea, quæ libẽter hoc patitur: ergo nullo modo eſt cõtra charitatem, & conſequenter nec peccatũ mortale. Item omne *Quartum argum.* peccatũ mortale ad mortem æternã obligat. Nam ad hoc mortale dr̃: fornicatio aũt ſimplex non obligat ad mortẽ æternã, quia 1. ad Tim. 4. ſuper illo verbo: Pietas ad omnia vtilis eſt, dicit Gloſ. & eſt beati Ambroſij: Omnis ſumma diſciplinæ in miſericordia, & pietate conſiſtit, quã aliquis ſequẽs, ſi lubricũ carnis patiatur, ſine dubio vapulabit, ſed nõ peribit: ergo fornicatio ſimplex nõ eſt peccatum mortale. Item idẽ eſt de cibo, & potu, quod de coitu: quia, vt *Quintum argum.* dicit Auguſt. in lib. de bono coniugali, quod eſt cibus ad ſalutem corporis, hoc eſt concubitus ad ſalu-

tem

A tem generis. Et tamen non eſt peccatũ mortale omnis inordinatio in cibis, & potibus: ergo nec omnis inordinatus cõcubitus. Hoc autem maximè erit de fornicatione ſimplici, quia illa eſt minor inter ſpecies luxuriæ.

Reſpōdetur ad quæſtionem.

Dicendum, quòd fornicatio ſimplex ſemper eſt peccatum mortale. Pro quo conſiderandum quid ſit fornicatio ſimplex: & dicendum, quod iſtud nomẽ, fornicatio, accipitur vno modo, vt eſt genus ad omnem concubitum: alio modo ſpecialiter pro vſu viduarum, vel cõcubinarum, aut meretricum, vt patet 36. q. 1. c. lex illa. Accipiendo primo modo vocatur fornicatio abſolutè, eo ꝙ eſt genus. Et tunc poſſet reſponderi vno modo quando quæritur: an fornicatio ſit peccatum, quia cum fornicatio habeat B multas ſpecies, ſicut luxuria, non erit idem modus culpæ, & grauitatis in omnibus. Accipiendo ſecundo modo vocatur fornicatio ſimplex, & ponit̃ iſta adiunctio ſimplex, ad diſtinguendum ab omni alia ſpecie luxuriæ, & tunc dicitur fornicatio ſimplex cõcubitus quidam vagus inter virum, & fœminam, qui nullo matrimoniali fœdere iuncti ſunt. Debent tamen illi eſſe tales, inter quos aliàs poſſet eſſe matrimonium: quia ſi non poſſit eſſe matrimonium ſecũdum legem, non erit fornicatio ſimplex, ſed alia ſpecies luxuriæ grauior. Et ob hoc ſi quis cognoſcat cõſanguineam, vel affinem ſuam vtroque ſoluto exiſtente, non eſt fornicatio ſimplex, ſed inceſtus: quia inter eos non poterat conſtare matrimonium impe C diente conſanguinitate, vel affinitate. Vel ſi alter eorum ſit coniugatus, ſiue coniugata cognoſcatur à non coniugato, ſiue coniugatus cognoſcat non coniugata: ſiue ambo ſint coniugati, & non in eodem matrimonio, non eſt fornicatio ſimplex, ſed adulterium: quia nõ poſſunt matrimonio ſimul iungi perſonæ iſtæ: quia altera earũ, vel ambæ alijs matrimonijs tenentur. Hoc modo nunquam aliquis ordinatus in ſacris poterit committere fornicationem ſimplicem: etiam ſi accedat ad non coniugatam, quia inter eos nõ poteſt matrimonium conſtare, quia vir tenetur ad continentiam: vnde non vocatur fornicatio ſimplex, ſed ſacrilegium. Idem quandocunq; monialis ab aliquo cognoſcatur, quicunque ille ſit, D non poteſt eſſe ſimplex fornicatio, quia illa tenetur ex voto ad continentiam. Et eſt ibi adulterium ſpirituale, ſiue ſacrilegium. Nam non poteſt inter has perſonas matrimonium conſtare. Secunda cõditio eſt, ꝙ fœmina, cum qua fornicatio eſt, ſponte cognoſcatur. Nam ſi violenter cognoſcitur, non vocatur fornicatio ſimplex, ſed raptus: vt quando puella de domo patris rapitur, & cognoſcitur: quia licet aliàs poſſet inter raptorem, & raptam cõſtare matrimoniũ, non vocabitur fornicatio ſimplex, ſed alia ſpecies luxuriæ, ſcilicet, raptus. Tertia cõditio eſt ꝙ fœmina, cum qua fornicatio fit iam à viro cognita ſit, quia cum illa, quæ eſt incognita, non committitur forni- E catio ſimplex, ſed ſtuprum. Vt quando puella virgo cognoſcitur in domo patris, & nulli erat deſponſata. Nam licet vterque conſenſerit, & poterat matrimonium conſtare inter eos, non vocatur fornicatio ſimplex, ſed ſtuprum: quod per ſe ſpecies luxuriæ eſt. Cum his tribus conditionibus vocabitur concubitus aliquis fornicatio ſimplex. Cum autem communiter dicitur, ꝙ fornicatio ſimplex ſit concubitus ſoluti cum ſoluta, non ſufficienter diffinitur, niſi ſubintelligantur omnes iſtæ cõditiones: quia per hoc ſola prima intelligitur: cum ſolutus, & ſoluta dicantur illæ perſonæ, inter quas matrimonium eſſe non prohibetur de iure. Et ob hoc dicitur 36. q. 1. ca. lex illa, ꝙ fornicatio ſpecialiter accipitur pro vſu meretri-

A cum, vel concubinarum, aut viduarum: quia cum iſtis licet cuilibet contrahere, qui non ſit aliàs impeditus conſanguinitate, vel affinitate, aut voto, vel ordine ſacro obſtante. Et nõ poteſt eſſe fornicatio ſimplex, niſi cum iſti tribus. Cũ vidua enim fornicatio ſimplex eſt, & non adulterium, quia ſoluta eſt a lege viri per mortem. ad Ro. 7. & 1. Corin. 7. Cum concubina eodem modo, quia ſi propriè concubina eſt, talis debet eſſe, cum qua aliàs matrimonium conſtare poſſet viro non impedito. Si enim conſanguinea, vel affinis eſt, aut monialis, concubina propriè non erit, licet ad concubinatum aſſumatur: ſed erit inceſtus, aut ſacrilegium. Et ſolum diſtinguitur cõcubina ab vxore per hoc, quia cum ea nulla matrimonialia fœ B dera exſtant, licet eſſe poſſent: vt dicetur infra q. ſequenti & 191. & 192. De meretrice idem patet, quia nullum impedimẽtum ſpeciale debet eſſe inter meretricem, & eum, à quo meretricio affecta cognoſcitur. Quia aliàs pluſquam meretrix eſt, ſcilicet, erit inceſtus concubitus: vt ſi meretrix cognoſcatur ab aliquo cognato ſuo. Vel ſi fuerit monialis & ſe huic turpitudini expoſuerit, de quo magis dicet̃ inf. 190. & 193. Et ſic in his includuntur omnes modi fornicationis ſimplicis: quia cum qualibet iſtarum poſſũt inueniri tres conditiones fornicationis: & cum nulla alia omnes tres inueniri poſſunt. Sed obijcietur, ꝙ ſit interdum fornicatio ſimplex cum illa, quæ nõ eſt de iſtis tribus. Vt ſi quis mulierẽ non viduam, nec C meretricem, defloratam tamen, cognoſcat, quam tamen non habeat in concubinam. Nam hic non erit alia ſpecies luxuriæ, niſi fornicatio ſimplex ſuppoſitis conditionibus tribus ſuperioribus. Dicendum, ꝙ neceſſe eſt pertinere ad vnum de iſtis tribus modis, quia aut talis mulier iam deflorata ab iſto ſolo cognoſcitur, aut etiam ab alijs. Si ab iſto ſolo, concubina dicitur: quia ei ſoli commiſcetur, ſine fœdere tamen matrimoniali. Si autem etiam ab alio, vel alijs cognoſcatur, licet non ſe proſtituat publicè, meretrix dicitur, quoniam multorum libidini patet, etiã ſi hoc occultum ſit, licet vulgariter eam meretricem appellemus, quæ publicè ſe proſtituit, & pro mercede hoc facit: à quo nomen accepit. Hoc ſuppoſito, D dicendum, ꝙ fornicatio ſimplex peccatum mortale eſt. quia Tobię 4. dicitur: Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam, non patiaris crimen ſcire. Et ſic dicit vitandum eſſe omnem concubitum, qui fit cum aliqua, præterquam cum vxore: quod non fieret, ſi non eſſet peccatum mortale. Etiã quia dicitur, quòd crimen eſt omnis concubitus, qui præterquam cum vxore fit. Crimen tamen dicitur eſſe peccatũ mortale: & eſt tale, de quo poteſt accuſari, qui committit. Ergo fornicatio ſimplex peccatum mortale eſt. Item non excluditur homo ab ingreſſu vitæ æternæ, niſi per mortale peccatum. fornicatio tamen ſimplex excludit à vita æterna. Ad Gala. 5. vbi poſita fornicatione, & alijs peccatis ſubdi E tur: Qui talia agunt, regnum Dei non cõſequentur. Si autem dicatur, quòd accipitur ibi fornicatio generaliter pro omni luxuria, intra quam ſunt multi modi peccandi, & non pro fornicatione ſimplici: dicendum, quòd oportet accipi pro ſimplici fornicatione: quia ibi ponuntur quædam aliæ ſpecies luxuriæ, ſcilicet, immundicia, & impudicitia. Ideo neceſſe eſt fornicationem accipi pro ſpecie quadam luxuriæ, ſcilicet, pro ſimplici fornicatione. Item 22. q. 1. cap. Prædicandum. dicitur talem de periurio imponi pœnitẽtiam debere qualẽ de adulterio, & fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo, & de cæteris criminalibus vitijs: ergo fornicatio ſimplex peccatum capitale, ſiue mortale eſt. Nam oportet ibi

Fornicatio ſimplex eſt ſemper mortale peccatũ.

accipi pro ſimplici fornicatione: cum diſtinguatur ibi contra adulterium. Item ad Hebr.6.dicitur. Fornicatores,& adulteros iudicabit Deus,ideſt,cõdemnabit. Nam non accipitur iudicatio ſimpliciter, quia aliàs non ſolum fornicatores, & adulteros,ſed omnes homines boni,& mali à Deo iudicandi ſunt. De iſtis ergo dicitur,ꝙ iudicabuntur,ideſt,condemnabuntur,ſicut dicitur de iniquis. Pſal.108.Cum iudicatur,exeat condemnatus. Item patet,quia fornicatio ſimplex eſt contra Chriſti legem: ergo eſt mortale peccatum. Nam ſupra in litera dicitur: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mechatus eſt in corde ſuo. Et intelligiẽ de omni muliere,quæ matrimonialiter iuncta nõ eſt. Si ergo illam concupiſcere peccatum eſt,à fortiori erit cõmiſceri ei. Et tamẽ poteſt eſſe fornicatio ſimplex in multis: ergo etiã illa peccatũ eſt. Pro hoc conſiderandum, ꝙ fornicatio ſimplex peccatũ mortale eſt,quia mortale dicitur id,quod mortẽ inducit:quia contra charitatem militat: ſic autem eſt de fornicatione, quia importat quandam deordinationem,quæ vergit in nocumentum illius, qui ex tali concubitu naſcitur, aut naſci poteſt. Eſt enim fornicatio ſimplex concubitus vagus,ideſt,non cum muliere certa. Nam certitudo eſt per matrimoniale fœdus,quo vir, & fœmina adinuicem aſtringuntur, ita vt alteris ſe copulare non liceat. Vbi autẽ non eſt aliquod fœdus nõ aſtringitur vir ad aliquam fœminam: nec è cõtrario. Ideo ſi liceret accedere ad vnam, liceret accedere ad omnes, quod valde repugnat proli naſcituræ quantum ad educationẽ:quia educatio in ſpecie humana fit à patre, & matre: quia neuter eorũ per ſe ſufficit,ſicut in animalibus quibuſdã, in quibus ſola fœmella non ſufficit ad fœtus educationem, manent ſimul maſculus, & fœmella vſque ad perfectam educationem filiorum.ſ. quouſque per ſe viuere poſſint, vt dicetur ſeq. q.Fornicatio autem ſimplex cum ſit concubitus vagus tollit iſtud bonum. Nam cum non obligetur vir manere cum fœmina,nec è contrario, non prouidebitur ſufficiẽter natis.Quia tam patris,quã matris cura longo tempore neceſſaria eſt: Cum ergo fornicatio ſimplex inquantum huiuſmodi tollat iſta,peccatum erit,de quo magis dicetur ſeq.q. De hoc ſanctus Tho.2.2.q.154.art.2.

Ad primũ argum. Ad primum dicendum, ꝙ fornicatio non eſt eodem modo prohibita,quo comedere ſuffocatũ, vel ſanguinem,aut immolatum idolis. Sed illa poſſunt eſſe ſine peccato,ſed non fornicatio. Vnde S.Tho dicit, ꝙ licet iſta non ſint eiuſdem culpæ,prohibentur ſimul, quia poterant inter Iudæos, & conuerſos de gentilitate diſcordiam facere.Nam gentiles non reputabant fornicationem ſimplicem eſſe peccatum. Iudæi autem inſtructi in lege Dei tenebant eam, vt peccatũ,& abhominabãtur gentiles pp illam. Iſtud ſatis conueniẽter ſtat. Nam verum eſt,ꝙ illud decretum Apoſtolorum non fuit impoſitũ, niſi ad tollendam diſcordiam cõuerſorũ ad Chriſtum de Iudæis, & de Gentilibus.Nam cum Iudæi vellent obſeruare legem Moyſi ſimul cũ lege Chriſti, volebant ꝙ etiã conuerſi de Gentilibus eam obſeruarẽt: in quo grauabantur gentiles.Quo diſcuſſo, diffinitũ eſt non teneri cõuerſos de Gentilitate obſeruare legẽ Moyſi. Act.15. & conſequenter non teneri ad aliquã cæremoniam, quia ſi vna ceſſat, omnia ceſſant: cũ nulla illarum ex ſe obliget, ſed ex poſitione legiſlatoris. Cum ergo ceſſat obligare vna lex pp legiſlatorem.ſ. quia ipſe aliquas perſonas obligare non voluit, aut iam non vult,peribunt oẽs leges ſuæ. Et ſic nõ tenebantur conuerſi de Gentilibus ad aliquam cæremoniam. Quia tamen Iudæi erãt multum aſſuefacti ad

F non comedendum ſanguinem, nec ſuffocatum,nec immolata idolis horreſcerẽt,ſi quis iſta comederet: non quidem quaſi eſſent legi cõtraria,ſed quia erãt eis ad horrorem. Vnde nõ poſſent delectabiliter cõmunicare cum tali. Et iſtud eſt cauſa magnarum diſcordiarum in eccleſia,quod peſſimum erat potiſſimè in exordio naſcentis fidei. Ideo eccleſia per ſpiritum ſanctũ diffiniuit teneri gentiles ad abſtinendũ à ſanguine,& ſuffocato: & immolatis ſimulachrorũ. Act.15.Ex quo apparet,ꝙ non præcipiebãtur iſta ſeruari tanquã eſſent de lege Moyſi, quia tunc abſtineretur ab omnibus cibis vetitis in ea Leuit.11.& Deuter.14 quod non factũ eſt. Sed pp horrorem Iudæorum iſtud fiebat,qui non poſſent delectabiliter con-

G uiuere eis, qui talia facerent. De hoc dictum eſt. ſup. q.98.De fornicatione idem vult S.Tho. Et verũ eſt, ꝙ apud Gentiles erat multum frequẽtata quaſi non eſſet peccatum,quod apud Iudæos non fiebat, & tñ non eſt aliquid, de quo apud Iudæos poſſet cauſari horror in cõicatione,niſi forte Gentiles vellent fornicari cum vxoribus,aut filiabus conuerſorũ de Iudæis. Quod iam non pertineret ad ſimplicem fornicationem.ſed ad adulterium,vel ad aliam ſpeciẽ luxuriæ. Et tñ ſatis conuenienter ſtare poteſt, ꝙ fortè pp aliquod ſcandalum prohiberetur. Aliter dici poteſt,ꝙ eccleſia voluit nunc ordinare totum ſtatũ eccleſiæ quantũ ad conuerſos de gentilitate. Et primo ordinauit eos ad mutuam pacem cum conuerſis de

H iudaiſmo per hoc, ꝙ conſotinarẽtur eis in cibis abſtinendo à ſanguine,& ſuffocato,& immolatis ſimulachrorũ. Erant ẽt ordinandi quantum ad bonam vitam ſimpliciter per hoc,ꝙ cauerent ab omni peccato mortali obſeruãdo omnia præcepta. Apoſtoli tñ noluerunt nunc replicare omnia præcepta legis, quia ſuperuacuũ erat: ſed admonuerũt Gentiles de eo, in quo maximè ad peccandum prompti erãt, & hoc erat in ſimplici fornicatione, qa Gentiles quaſi non reputabant eam eſſe peccatũ, vt innuit.1 Pet.4. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatẽ gentium conſumandam, quæ ambulauerũt in luxurijs, & deſiderijs. Quaſi dicat: non eſt iam tp̃s vacare libidini,ſicut fuit ante hoc, cũ Deus permiſit gentes er-

I rare circa luxuriã, & deſideria ſua, vt dicetur ſeq. q. in reſponſione ad ſm arg.Ob hoc igitur fuerunt ſæpius admonendi conuerſi de gentilibus abſtinere à fornicatione potius,ꝙ ab alijs vitijs,ad quæ non erãt tm̃ inclinati,& aſſueti. Ideo hoc ſolum vitium Apoſtoli nunc eis vetuerunt, licet omnia alia vetita eſſe intelliguntur. Et ſic fornicatio ſimplex peccatũ eſt mortale. Et illa,cũ quibus ponitẽ, non erant peccata mortalia de ſe,niſi ſolũ inquantũ prohibita p eccleſiã eo tp̃e, quo durauit iſta prohibitio, de qua dictũ eſt ſup q.98. Poſtea aũt fuerunt licita ſemper, ſicut nunc ſunt. Fornicatio aũt ſemper manſit illicita,qa nõ erat mala ex eo, ꝙ ab apoſtolis prohibita fuerat, ſed qa de ſe aliàs erat mala. Ad ſm dicendum,ꝙ for- Ad ſecundum arg.

K nicatio eſt peccatũ inquantũ eſt ꝯ rectam rationẽ. De fornicatione Oſee. Eſt aũt ratio hominis recta ſm, ꝙ regulatẽ à voluntate diuina, quæ eſt prima regula ſimpliciter, & ideo iſtud,quod hõ facit ex voluntate Dei obediẽdo eius pcepto,nõ eſt ꝯ rectã rõnẽ, licet videatẽ eſſe ꝯ cõem ordinẽ rõnis. Sicut nõ eſt ꝯ naturã, quod miraculoſè fit diuina virtute, quãuis ſit ꝯ cõem curſum naturæ. Et ideo ſicut Abrahã nõ peccauit volendo occidere filiũ ſuũ innocentẽ, qa in hoc Deo obediebat, quamuis hoc ſit cõiter ꝯ rectitudinem rationis: ita ẽt Oſee non peccauit fornicando ex præcepto diuino, nec talis concubitus propriè fornicatio dici poteſt,licet ſic appelletur referendo ad curſum cõem. Lib.3. c.8. parũ poſt prin. to.1. Vnde dicit Augu.3.confeſſionum, quòd cum Deus

contra

A contra morem, aut pactum quodlibet aliquid fieri iubet, & ſi nunquã factum eſt, faciendum eſt. Et dat cauſam huius, dicens: Sicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus. Et ex hoc innuitur, quod etiam ſi eſſet iſta fornicatio Oſeæ, quia tamen Deus illam iuſſit, non eſſet peccatum. Sic reſpondet ſanctus Tho. 2. 2. q. 154 art. 2. Ipſe tamen. 3. Sen. diſt. 37. q. 4. reſpondet ad idem argumentum dicens, ꝙ lex humana poteſt interdum facere, ꝙ furtum non ſit peccatum, & etiam omnes habentes auctoritatem à lege, rem, quæ vnius eſt ex cauſa alteri conferendo, & per hoc mutatur dominium, & iuſtè auſertur res alicui, & poſſidetur ab altero. De Deo autem dicit, ꝙ poteſt mutare conditiones rerum, B quod homo facere non poteſt. Sicut ab ea, quæ non eſt matrimonio coniuncta, poteſt auferre hanc conditionẽ, ſcilicet, non eſſe ſuam ſine hoc, ꝙ vxor plenariè fiat. Et ſic accedere ad eam non eſt contra decalogum, & ita innuit potuiſſe fieri in Oſee. Poteſt tamen dici, quòd Oſee non fornicatus eſt, quia dicitur: accipe vxorem fornicationum. id eſt, accipe in vxorem illam, quę fornicaria eſſe ſolebat. Et cũ iam accipiatur in vxorem, peccatum nullum eſt: immo eſt charitatis opus, ꝙ quis accipiat meretricẽ in vxorem, vt reuocet eam ab errore ſuo. extra de ſponſa. c. inter opera. Quomodo tamen intelligendum ſit: dicetur Oſee. 1. Sed quomodocunque accipiatur, ſemper dicendum eſt, ꝙ Oſee non fornicatus eſt: ſiue hoc acciderit ex lege communi, ſiue ex ſpeciali, C ſcilicet, per diuinum pręceptum, quod poteſt conditionem rerum mutare. *Ad tertiũ argum.* Ad quartum dicendum, ꝙ per opera pietatis ille, qui patitur lubricum carnis, non liberabitur à morte ęterna, ſi in hoc vitio decedat. Sed dum hic manet proficiunt ei opera pietatis, quia per hoc diſponitur ad gratiam, ſcilicet, vt Deus facilius illuminet cor eius, & recedat à vitio, & ſic liberabitur. Et per huiuſmodi opera pietatis aliquo modo ſatisfaciet de lubrico carnis commiſſo, & ſic manet ei minor pœna purgatoria: ſi pęnitens deceſſerit, & eſt hoc vapulare, id eſt, leuiter percuti pœna purgatoria. Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt ſimile de cibo deordinato, vel potu, & de coitu deordi- D nato, quia ex quolibet coitu fornicario poteſt naſci proles, & contra bonum illius eſt iſte concubitus inquantum obuiat educationi illius. Ideo fornicatio ex ipſo genere actus peccatum mortale eſt: etiam ſi non conſideraretur inordinata cõcupiſcentia. Non eſt autem ſic de cibo inordinato, quia ex vna comeſtione inordinata nõ impeditur bonum totius vitæ hominis. Et ideo actus gulæ ex ſuo genere nõ eſt peccatum mortale. Eſſet tamen ſi quis ſcienter comederet cibum aliquẽ, qui totam vitæ eius conditionem mutaret. Sicut fuit de Adam: ideo aliqua inordinatio poteſt accidere in cibo, quæ non ſit peccatũ mortale. In fornicatione autem ſimplici ſemper eſt peccatum mortale. Cum autẽ dicitur, ꝙ fornicatio ſim E plex eſt minimum omnium peccatorũ, quæ aſſignatur ſub luxuria. Dicendum, ꝙ falſum eſt: nam licet inter ſpecies ſuprapoſitas, quæ cõmuniter aſſignantur, fornicatio ſimplex ſit minoris culpæ, multi tamen coitus ſunt inordinati, & minoris culpę, quàm fornicatio ſimplex, ſicut coitus, qui fit cũ vxore ad ſolam libidinem ſaturandam: ideo facilius iſti coitus poſſent excuſari, quàm fornicatio ſimplex.

An habere concubinam ſit contra legem naturæ. **Q. CXC.**

QVAERITVR Autem: dictum eſt preced. q. fornicationem ſimplicem ſolum cõmitti cum concubinis, & viduis, & meretricibus: eſt dubium, an

A habere concubinam ſit cõtra legem naturæ. Aliqui *Primũ argumentũ.* dicunt, ꝙ non: quia lex naturalis non prohibet, quin illud, quod datur ſimpliciter, poſſit dari ad tempus, & ſecundum quid. Sed mulier, quæ ſoluta eſt, poteſt dare alicui ſoluto poteſtatem ſui corporis in perpetuum, vt vtatur ea licitè, cum voluerit: ergo nõ erit contra legem naturæ ſi dederit ei poteſtatem ſui corporis ad horam, vel ad tempus paucum. Item ius po- *Secũdum.* ſitiuum, vt Tullius dicit, à iure naturali perfectũ eſt, & tamen ius poſitiuum non prohibet fornicationẽ, ſed interdum illam infligit in pœnam: ergo habere concubinam non eſt contra legem naturalem, quia aliàs ius poſitiuũ inde profectum illam prohiberet. Item quicunque vtitur re ſua quomodo vult, nemi- *Tertium.* B ni facit iniuriam: ſed ancilla eſt res domini: ergo ſi dominus vtatur ea ad libitum, non peccat. Et ſic potetit tenere eam in concubinam, & non erit contra legẽ naturalẽ. Item quilibet poteſt dari alteri quod *Quartum.* ſuum eſt. vxor tamẽ habet poteſtatem ſuper corpus viri. 1. Cor. 7 ergo ſi voluerit vxor, poterit vir accedere ad aliam ſine peccato. Confirmatur hoc, quia Liæ dixit Rachel Dormiat tecũ hac nocte vir meus pro mandragoris filij tui. Gen. 3. Vnde nõ ſolum tradidit poteſtatem viri ſui alteri, ſed etiã pro mercede vendidit. Ideo filius inde conceptus vocatus eſt Iſſacar, quod ſignificabat mercedem, vel mercenarium. Vnde dixit Lia: dedit Deus mercedem mihi, appellauitq; nomẽ eius, Iſſacar. Et etiam ad ipſum Iacob C dixit Lia Ad me intrabis, quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei co.c.

Dicendum, ꝙ fornicatio ſimplex eſt contra naturam. Primò, quia iſtud, quod eſt cõtra finẽ, ad quem natura inclinat dicitur eſſe contra naturam: fornicatio autem eſt huiuſmodi. Nam natura non ingenerauit coitum, niſi ad generationem: in illis autem, in quibus nõ poteſt eſſe cognitio finis, vt in pecoribus, non eſt motus ad generandum, ſed ad experiendum delectationem, quæ eſt in coitu. Ideo natura poſuit delectationes in coitu, vt animalia, quæ nõ poterãt habere conſiderationem de fine, & operari pp iſtud, mouerentur pp delectationes: quia erant quædã bona in ſenſu, vt oſtẽſum eſt ſup. q. 49 Homo autẽ per D rationẽ apprehẽdit finem: ideo debet regulare actũ ad finem, ad quem naturaliter eſt. Et tñ coitus non ordinatur naturaliter ad delectationẽ, ſed ad generationem: immo potius delectatio ordinatur ad coitũ vt ea q. dictũ eſt. Quod ergo aliquis homo velit coitum pp ſolam delectationem, cõtra naturam vult, ideo fornicatio, quæ ordinatur ad delectationẽ, eſt contra naturã. Et ita eſt de concubinis Nam ad hũc vſum accipiũtur. Nam qui vult ſolum filios, vel principalius illos vult, q̃ delectationem, non accipit concubinam, ſed vxorem: quia filij nobiliores naſcũtur ex vxore: cum illegitimi, qui ſunt ex concubinis in multis patiantur defectum honoris ſm leges humanas, quod non fit in filijs legitimis. Etiam certiores fi- E lios quis gignere põt ex vxore, q̃ ex concubina. Qui ergo filios intendit vxorem accipit qui verò accipit concubinam, realiter ſolam libidinem intendit, vel ipſam principaliter. Ideo matrimonium, quod cum vxore eſt, nominatur ab ipſa prole. Quia dr̃ matrimoniũ à matre, quaſi nihil aliud optetur principaliter per illã copulã niſi, vt mulier illa mater efficiatur. ſ. prolem gignendo. Concubina aũt à concubitu dr̃, quaſi nihil in ea quæratur, niſi ipſe concubitus, id eſt, delectatio, quæ hr̃ in concubitu: ideo concubinatus ex hac parte ꝯ naturam eſt. Secundo eſt ꝯ naturam, quia ẽt eſt ꝯ bonũ prolis, quod natura intẽdit. Nam ſicut natura per coitũ intẽdit, ꝙ fiat generatio: ita ẽt intẽdit, ꝙ proles genita educet, qa aliàs nõ viuerent.

Si ergo generatio non ſit propter ſe, ſed eſt via ad rem genitam, & natura intendit complemētum in vnaquaque re, & non poteſt complementum iſtud animalibus aduenire, niſi per cibum, qui ab eis quæri non poteſt, quando paruula, & tenera ſunt: ordinauit naturam ipſam educationem, ſcilicet, ꝙ animalia paruula nutriantur à genitoribus, quouſque efficiantur ſolida, & perfecta ad per ſe cibum acquirendum. Quidquid ergo eſt in coitu, quod obuiet educationi prolis naſcituræ, eſt cōtra intentionem naturæ: ſicut quidquid eſt in coitu, per quod coitus ille non poſſit ad generationem pertinere. Et apparet hoc amplius, quia ſicut natura omnibus perfectis animantibus deſiderium ad coitum tribuit: tanquam hac ſola via ſpecies conſeruari poſſit, ita & omnibus inclinationem magnam tribuit ad educationem natorum. Videmus enim in animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris, & fœminæ, quòd in eis non eſt vagus concubitus, ſed matis ad certam fęminam vnam, vel plures, ſicut patet, vt communiter in auibus. Nam quidam maſculi auium determināt ſibi vnicam fęmellam, ſicut de turturibus dicitur: alij autem determinant plures, ſicut galli. Et tamen in omnibus eſt concubitus certus, & etiam manet in eis communis cura educationis. Tam maſculus enim, quàm fęmella ſimul de quærendo cibo laborant. In animalibus autem, in quibus ſolius fęmelle cura ſufficit ad educationem eſt concubitus vagus, ſicut communiter fit in omnibus quadrupedibus. Nā maſculi ibi de quærendo cibo nihil laborant: ſed ſola fęmella prouidet, ideo concubitus vagus, & indifferens in illis eſt. In hominibus ad conuenientē prolis educationem requiritur maior cura, quàm in alijs animalibus, inquantum homo valde pluribus indiget, quàm cæteraanimalia. Et ſic non ſufficit ibi ſola mater, ſed etiā pater: vtrique ergo de educatione cura eſt. Non tamen poteſt fieri educatio conueniens ſi concubitus vagus ſit, ita quòd indifferenter vir poſſit accedere ad iſtam, & ad illam, quia tunc cum nulla earum tenebitur manere. Et ſic incumbet ſoli fœminæ educatio liberorum, ad quam non ſufficeret. Turbaretur ergo naturæ intētio, ſi coitus humanus vagus eſſe deberet. Oportet ergo maſculum in ſpecie humana determinari ad certam fœminam, cum qua maneat ſemper: aut longo tempore, vt ſimili generationi vacent: & natos inde liberos educent: Fornicatio autem ſimplex eſt concubitus vagus, & habere concubinam ſimiliter: quia poteſt quaſcunque voluerit habere. Illa quoque cum non ſit ei alligata, poteſt quencunque alium recipere. Ideo etiam concubinatus obuiat educationi liberorū, & ſic eſt contra intentionem naturæ. Item patet hoc, quia maſculis in ſpecie humana ineſt naturaliter inclinatio ad educationem: nam habent viri ſolicitudinem magnā de certitudine prolis, quia ſiue genuerit de vxoribus, ſiue de concubinis, ſemper deſiderāt ſcire, an proles ſuę ſint. Et quanto magis cognoſcūt per certitudinem, tanto magis diligunt. ſic dicitur 4. Ethico. quòd ideo mater magis diligit filium, quàm pater, quia magis certa eſt quis ſit filius eius, quàm vir. Non deſiderant tamē hoc ſcire maſculi, niſi propter educationē, ſcilicet, vt ſi ſui fuerint allegat eos: ſi vero alieni contemnant illos. Si tamen nulla ſolicitudo naturalis ineſſet maſculis de educatione filiorum, nihil potius curarent, qui eſſent ſui, quàm qui eſſent alieni, cum circa neutros laborandum eſſet, ſicut videmus in maſculis quadrupedum, qui non curant diſtinguere, qui ſint ſui, & qui alieni: & tamen fęmelle diſtinguūt, quia ejs ineſt ſolicitudo, & onus

F educandi: ergo ſola ſolicitudo facit habere curam de cognoſcendo qui ſunt ſui. Iſtud tamen deſideriū ineſt viris, ergo incumbit illis naturaliter cura educandi genitos: & ſic concubitus vagus, qui eſt fornicatio, & eſt contra educationem, eſt contra inclinationem naturę. Amplius conſiderandum, quòd homo cum ſit naturaliter rationalis in potētia exiſtentes ad actum rationis, oportet ipſum erudiri: quia intellectus eſt ſicut tabula raſa, vt dicitur. 3. de Anima: Eruditio autem fit per illum, qui eſt actu vtens ratione: ergo oportet non ſolum educari paruulos in ſpecie humana, ita vt viuant, ſed etiam vt intelligant: qui aliàs neſcirent ea, quæ ad vitam ſunt neceſſaria procurare: ſicut cætera animalia, quibus na-
G tura indidit perfectam cognitionē eorum, quæ ſibi neceſſaria ſunt, & non oportet illa erudiri. Ad illam autem eruditionem magnum tempus neceſſarium eſt: ideo natura inclinat, vt pater, & mater longo tempore manere debeant: quia alias proles nō perficietur: ideo concubitus vagus multum repugnat intentioni naturæ: ſed oportet eſſe determinationem matis, & fœminæ, qui ſimul longo tempore maneant. Sic dicitur 8. Ethic. quòd filij recipiunt à parentibus eſſe, & educationem, & inſtructionem, pro quibus tenentur eis ad honorem, & reuerentiā. Educatio tamē, & inſtructio longo tempore fiunt, ideo oportet marem, & fœminam ſemper, aut longo tempore manere: iſta autem ſocietas ad commu-
H niter viuendum propter hunc finem vocatur matrimonium. Ideo de iure naturæ eſt non debere aliter conuenire marem, & fœminam niſi per matrimonium: ſed concubinatus eſt contra hoc: ergo eſt contra legem naturæ habere concubinam.

Sed obijcietur contra præcedentia, ꝙ interdum concubinatus non ſit peccatum, vel alia fornicatio: quia poteſt quis adhærere concubinæ intentione gignendi liberos, & non propter delectationem, ſicut legitur de Abraham. Gen. 16. Dicendum, quòd licet contingeret aliquem propter ſolum deſiderium gignendi filios cognoſcere fęminam aliquam: tamen non ex hoc excuſatur actus: quia natura non ſolum deſiderat gignere, ſed etiam conſeruare genitum.
I Ideo concubitus illi, qui obuiant educationi, ſunt contra naturam: & ita eſt de coitu cum meretrice, & de omnibus illi, cum quibus non eſt longa manſio viri. Nam repugnat educationi. ideo peccatum ſunt. Sed obijcietur, quòd aliquis eſt coitus fornicarius, in quo poteſt educatio conuenienter fieri: ſicut ſi quis accipiat concubinam, cum qua proponat manere per totam vitam. Nam ibi poterit fieri educatio liberorū, ſicut accipiendo vxorē, & ſic non erit peccatum. Dicendum, quod homo eſt animal vtens ratione, & nō inſunt ei perfectè in actu omnia, quæ ſunt ſibi naturalia, ſicut cęteris animalibus, quę non poſſunt per iudicium inquirere ea, quæ ſibi non inſunt, ſcilicet, inquirere, an bona, vel mala ſint: homi-
K ni autem ratiò eſt natura, quia eſt ſibi ſubſtantialis, ideo non ſunt ſibi omnia neceſſaria, cum per rationem poſſit illa acquirere. Quidquid ergo iudicat ad vitam conueniens eſſe, vel ad benè viuere, eſt naturale homini. Et quia naturaliter eſt homo animal ciuile, 1 Poli. & ea, quæ ſunt communia, oportet regi per communem determinationem. quæ eſt lex: eſt naturale homini, quòd opera eius ſecundum quòd poteſt ſe habere ad alterum, ordinentur per legem. Lex autē circa humanos concubitus, vt fierent conuenientius ad naturæ intentionem, matrimonium inſtituit, per quod vir, & fœmina ſimul manent, & inuicem ſunt obligati quantum ad actum generandi, ne poſſint alijs commiſceri: & etiam quantum ad

actum

actum educandi, & inſtruendi liberos, vt propter hunc ſemper maneant ſimul, vel tempore longo ſecundum illas leges, quæ libellum repudij permittebant. Quòd ergo aliquis manere velit in concubinatu: etiã ſi velit educare prolem, eſt contra legem determinatam ſecũdum rationem naturalem: ideo ſic manere peccatum eſt, & concubinatus ſemper eſt peccatum. Licet ergo velle liberos bonum ſit, tamen velle eos eo modo, quo ratio, & lex non permittunt, malum eſt. Ideo deſideriũ iſtius boni cum aliter poſſet haberi, ſcilicet, accipiendo in vxorem, quam accipit in concubinam, non excuſat actum. Sed obijcietur, quod quis interdum habẽs vxorem non poteſt ex ea gignere: quia forte ſterilis eſt, & vt gignat, vult accipere concubinam, nunquid erit illicitum: nam hoc Abraham fecit. Dicendum, quòd malum eſt: quia etiam ſi bonum ſit liberos gignere: melius eſt tamen ſine illis mori, quàm eos ex illicito concubitu gignere, vt ait Auguſt. libro de bono coniugali. & habetur 32 q 4. c. Sicut ſatius eſt. Et tamen malum eſt liberos velle gignere contra legem: ergo non licet habere concubinam, vt inde habeatur proles etiam in caſu, quo non poteſt vir gignere ex vxore. De Abraham vero an peccauerit ſic accipiendo ancillam ad concubitum, dicetur infra q. 191. Eſt ergo ſemper concubinatus illicitus. Item patet, quia ſecundum omnes leges humanas filij nati ex concubinis ſunt vituperabiles, & nõ ſuccedunt in bonis paternis: etiam ſi patres nullos filios legitimos habeant: etiam ad honores paternos non admittuntur, nec ad alios quoſcunque honores publicos eccleſiaſticos, vel ſæculares: hoc autem eſt, quia lex deteſtatur talem concubitum, & propter hoc punit proles inde natas: vt per hoc homines diſſuadeantur à tali concubitu. Hoc autem non eſſet ſi lex non iudicaret concubitum illum illicitũ: ergo concubinatus ſecundum ſe malus eſt, quia aliàs leges diuinæ, & humanæ generaliter non deteſtarẽtur eum ſi malus non eſſet: cum non ſit in præiudicium alicuius. Etiam quia eſt matrimonium de lege naturæ, concubinatus tamen non poteſt eſſe ſine præiudicio matrimonij: ideo non poteſt eſſe concubinatus quin ſit contra naturam, & ſic peccatum. Conſiderandum tamen, quòd cum dicimus fornicationem eſſe multipliciter contra naturam, non eſt eo modo contra naturam ſicut quædam alia, quæ dicimus eſſe contra naturam, quia licet in coitu contingat multipliciter eſſe aliquid contra naturam: iſtud tamen dicitur per excellentiam contra naturam, quod principaliter eſt contra intentionem naturæ. Intentio autem eius præcipua eſt gignere: ideo ille concubitus, ex quo nullo modo poſſit ſequi generatio: dicitur eſſe contra naturam abſolutè: cæteri autem modi non dicuntur contra naturam abſolutè. Et ſic fornicatio non dicitur ſimpliciter cõcubitus contra naturam, quia ex illa poteſt ſequi proles. Et ideo vitium contra naturam abſolutè loquendo dicitur ſolum illud in concubitu, quando nihil poteſt gigni ex coitu. Fornicatio autem quando debet dici contra naturam, dicitur cum determinatione, vt ſupra declaratum eſt, ſcilicet, quia natura inclinat ad generationem, & ad educationem, & fornicatio eſt contra iſta: maxime contra educationem.

Ad primũ argumentum.

Ad primum dicendum, quòd licet poſſet quis dare rem ad tempus, quã poteſt dare ſimpliciter, quando eſt contra legem non poterit hoc facere: ſi dare ſit contra legem. Ita nunc dare poteſtatem alicui corporis ſui ad tempus: non affectu coniugali, contra legem eſt, quæ matrimonium inſtituit: ideo peccatum eſt. Et poteſt dare fœmina viro, vel è contrario poteſtatem

A corporis ſui ad ſemper: quod lex non prohibet, & non poteſt dare ad tempus prohibente lege.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ leges humanæ fuerunt datæ ad humanam communicationem, in qua homines viuunt per hoc, quòd mutuo ſibi benefaciũt, & non nocẽt: lex autem humana ſola illa prohibet, in quibus homo poteſt præiudicare alteri, & per quæ turbabitur pax publica. Ea vero, quæ non turbant pacem publicam, nec poſſunt eſſe in præiudicium alterius directè, aut indirectè, lex humana non prohibet, licet ſimpliciter mala ſint: immo prohibere nõ debet, vt oſtenſum eſt, ſupra q. 187. & q. 188. Ita autem eſt de concubinatu, qui poteſt fieri ſine præiudicio alicuius, & non præiudicat etiam reipub. Ideo
B leges humanæ non vetuerunt illam: immo dicendum, quòd fuit neceſſarium, ꝙ non vetarent. Quia ſi lex humana vetaret omnem fornicationem puniendo illam: facilè erat omnia matrimonia periclitari, aut ſuſpecta reddi propter libidinem hominum imperfectorum quæ frenari non poteſt. Vnde ex hac cauſa non ſolum leges humanæ ante Chriſti aduentum, ſed etiam nunc leges catholicorum fornicationem cum meretricibus non puniunt, ne libidinibus turbent ſtatum publicum. Sic dicit Auguſt. lib. de libero arbitrio. Aliter poteſt dici, quòd leges gentilium non vetuerũt concubinatum, nec fornicationem aliquam ſimplicem, quia illam non iudicabant eſſe peccatum. Et nõ ſolum legiſlatores, ſed

De fornicatione apud gentiles.

C etiã nec philoſophi, qui de moralibus tractauerunt, voluerunt fornicationem ſimpliciter eſſe malam: immo & ipſi cum de virtutibus excellentibus agerent, fornicari ſimpliciter non erubeſcebant, vt de quibuſdam eorum legitur. Et ob hoc omnes gentiles huic vitio dediti erant tanquam rei licitæ, quę in nullius præiudicium vergebat. Sic dicitur 1. Pe. 4. Sufficiat tempus præteritum ad voluntatem Gentium conſumandam, quæ ambulauerũt in luxurijs, & deſiderijs ſuis, quaſi dicat, quòd hoc habebant gentes quaſi quoddam commune. Et ob hoc cũ in principio legis Chriſti cęperunt chriſtiani multum abſtinere ab hoc vitio, mirabantur Gentiles, quomodo poterant abſtinere, & nolebant ſe ſic affligere. Vnde
D dicitur eo. cap. in quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionẽ blaſphemantes. id eſt, Gentiles mirabantur quomodo Chriſtiani non fornicabantur, ſicut ipſi, & blaſphemabãt de eis. Ideo dicitur ibi: Qui reddent rationem ei, qui paratus eſt iudicare viuos, & mortuos, id eſt, Gentiles pro hac fornicatione reddent rationem Deo. Ex quo innuitur, quod fornicatio ſimplex ſit peccatũ. quia aliàs nõ redderetur ratio Deo de illa. Nam non agitur ibi de alia fornicatione niſi de ſimplici, quia adulterium, & aliæ fornicationes puniebãtur apud gentiles. Putabant autem gentiles fornicationem ſimplicem non eſſe peccatum: quia ratio eorum offuſcata erat propter contrariam conſuetudinem,
E quia in omnibus gentibus, & in omni tempore fornicatio fuerat in cõſuetudine, & nulla lex eam prohibuerat. Ea verò, ad quæ quis ſemper aſſuetus eſt, bona ſibi videntur, quia effecta ſunt ſibi quaſi naturalia per conſuetudinem, quæ eſt altera natura. 7. Ethic. ea autem, quę naturalia ſunt, bona ſunt. Alia etiam cauſa fuit, quia Deus permiſit eos obfuſcari propter iniquitatem ſuam. Et potiſſimè fuit hoc in viris excellentibus apud gentiles, ſcilicet, in prophetis, qui cum præclariſſima de virtute: & de ſapientia dicerent circa fornicationẽ errauerunt. Et hoc fuit propter ſuperbiam. Quia cum cognouiſſent Deum, non coluerunt eum, ad Ro. 1 ſcilicet. Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut

gratias

gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,& obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Propter quod tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & in immunditiam, & ponuntur ibi multa de delictis carnis. in lege autē Chriſti reuelata fuit veritas, ideo ibi fuit prohibita fornicatio ſimplex,& concubinatus, & omnia, quæ ſub fornicatione intelliguntur.

Ad tertiū. De coitu domini cū ancillis.

Ad tertium dicendum, ꝙ vtendo re ſua poteſt quis facere iniuriam alicui: licet nō faciat iniuriam proximo. Sicut qui ſe occidit iniuſtum facit: nō tamen facit ſibi iniuſtum. 5. Ethic. c. vlt. Pro quo ſciendum, quod iniuria opponitur iuſtitię: ideo quandocūque quis iniuſtum facit iniuriam facit. Et quia quicūque agit contra legem naturalem facit contra iuſtum: quia lex naturalis eſt ſimpliciter iuſta, dicitur iniu- G riam facere, qui cōtra illam facit. Fornicatio tamen ſimplex quæcunque, & ipſe concubinatus, qui eſt pars eius, contra legem naturę eſt, vt oſtenſum fuit, ideo vtendo ancilla ad coitum, licet vtatur quis re ſua, iniuriam facit alicui, ſcilicet, legi. Maximè quia non eſt verum ſimpliciter, quòd quis vtendo re ſua non facit malum: quia qui comedit de rebus ſuis,& crapulatur, vel inebriatur, peccat, licet rebus ſuis vtatur. Item nōn eſt verum ſimpliciter, quòd vtens ancilla ad coitum vtatur re ſua, quia ancilla non eſt ſimpliciter alicuius quantū ad totum, quod ipſa eſt, ſed ſolum quantum ad ſeruitium. Totum ergo ſeruitium, quod illa pręſtare poterit licebit domino ab ea exigere: coire tamen nō eſt opus ancillæ, ſed mu- H lieris, ſiue fœminæ: ideo ancilla non debet exhibere corpus ſuum ad coitum, ſed ſolum ad ſeruitium. Et ſic licet ei recuſare, ſi dominus hoc ab ea petierit: imo ſi potuerit potius debet mori, quàm hoc permittere. Cum ergo dominus ancillam cognouerit, non vtitur quantum ad hoc re ſua, ſed aliena, quia quantum ad coitum aliena eſt: cum ſui iuris ſit illa, licet ſi aliquid ancilla conceperit, à quocunque conceperit, pertinet ad dominum, quia ſecundum leges humanas partus ſequitur ventrem. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ non ſolum ancillæ facit dominus iniuriam, ſi cognoſcat eam: cum ſit quantum ad hoc iuris ſui, ſed etiam proli inde naſcituræ iniuriam facit, quia impeditur educatio eius: cum ancilla & dominus I non pertineāt ad talem communicationem, in qua conuenienter educari poſſint nati: quia hoc fit per quandam ſocietatem maris,& fęminæ. dominus tamen.& ancilla non habent ſocietatem, quia illa ſolum ſeruit,& ille ſolum imperat. Hoc tamen poſſet aliqualiter tolerari ſi nihil aliud obſtaret, cùm domini poſſint accipere totum onus educandi, vel faciendi educari natos, vel poſſent releuare ancillas quantum ad hoc, vt poſſent eos educare. Sed obijcietur, quòd domino liceat vti ancilla ad omnem modum. Quia ancilla eſt ipſius domini per omnem modum, ideo qualitercūque vtatur ea, vtitur re ſua, quia dicitur. 1. Polit. cap. 2. quòd ſeruus eſt organum K animatum homo exiſtens ſimpliciter alterius, ideſt, totaliter alterius, ſcilicet, domini. Dicendum, quòd eſt totaliter eius, ideſt, quòd omnis operatio ſua eſt ad vtilitatem domini, & nō ad vtilitatem ſuiipſius. Et hoc modo verum eſt, ꝙ dominus poteſt vti ſeruo quocunque modo voluerit, ideſt, ad quencunque actum, vel opus. Non eſt tamen ſeruus ipſius domini quantum ad vitam ſuam, vel quantum ad membra ſua. Vnde non licet domino mutilare ſeruum, vel occidere eum: immo Exo. 21. dicitur, quòd qui percuteret ſeruum, vel ancillam, & luſcos eos faceret, debebat eos dimittere liberos: ſi tamen eſſet ſimpliciter ipſius domini vita ſerui, vel membra eius, poſſet vti illis ad libitum ſuum. Ita eſt de coitu quan- F tum ad ancillam, quia eſt vſus organorum generatiuorū, qui non pertinet ad obſequia, vel opera, quæ ſeruus debet domino. Ideo quantum ad hoc quilibet ſeruus eſt ſui iuris. Dicendum tamē, quòd apud Gentiles bene liceret domino accipere ancillam in concubinam, etiam ea inuita: quia fornicatio apud eos non iudicabatur eſſe peccatum. Nunc verò fornicatio peccatum iudicatur: ideo nō licet domino habere ancillam in concubinam.

Ad quartum.

Ad quartum dicendum, quòd mulier non poteſt tradere alteri mulieri ius in corpus viri ſui, quia ipſa non habet poteſtatem ſimpliciter in corpore viri ſui: ſed ſolū quantum ad actum matrimonialem, vt poſſit debitū exigere. Dare autē alteri poteſtatem corporis eius non G ſolum non poteſt, immo iſtud eſt maximè contra matrimonium, in quo debet ſeruari fides ab alterutro. Sicut ergo vir non poteſt tradere vxorem alteri cognoſcendam, ita nec vxor poterit alteri mulieri dare poteſtatem in corpore ſui viri. Ad confirmationē dicendum, quòd non eſt ſimile, quia tam Lia, quàm Rachel erant vxores Iacob, & cum qualibet earum licitè poterat Iacob coire. Cùm ergo Rachel dedit poteſtatem Liæ ſuper Iacob, nō dedit niſi ius, quod ei cōpetebat pro illa nocte. Cum enim Iacob haberet iſtas duas vxores præcipuas, vt non eſſet inter eas diſcordia ſuper debito exigēdo,& reddendo, determinauerat fortè eis Iacob tempora, in quibus apud quamlibet earū manere deberet, quia eo tem- H pore non licebat alteri exigere debitū. Ita erat quando Ruben filius Liæ attulit mandragoras de agro: nam eo tempore tenebatur Iacob manere apud Rachel,& habebat ipſa ius petendi debitū tunc,& non Lia. Potuit autem hoc ius transferre in Liam: quia in hoc nō præiudicabat matrimonio, quia vtraque erat vxor. nec etiam ipſi Iacob, qui tenebatur reddere debitū Racheli, & poſſet reddere idem Liæ: ideo iſtud fuit licitum. Secus autem eſt, quòd vxor det licentiam viro coeundi cum aliqua, quæ nō ſit vxor, vel det alicui mulieri ius petendi ab eo coitū. Nam hoc repugnat legi matrimonij, ideo eſt illicitum. De hoc ſanctus Thom. 4. ſenten. diſtin. 33. articu. 3. ſub articu. primo.

I

An accedere ad concubinam ſit verè peccatum mortale. Quæſtio CXCI.

QVAERITVR, An accedere ad concubinam ſit verè peccatum mortale. Dicunt quidam, ꝙ non: quia maius peccatum eſt mendacium, quàm fornicatio ſimplex, cum Iudas non horruerit committere fornicationem cum Thamar, recuſauit tamen mendatium mittens ſibi edum,& dicens: Certè nos mendacij arguere non poterit. Gen. 38. Mendatium tamen non eſt ſemper peccatum mortale: ergo concubinatus, qui eſt fornicatio ſimplex, non erit ſemper peccatum mortale. *Primū argumentū.*

K Item, lex vetus non puniebat coitum cum concubina pęna mortis, nec etiam aliam fornicationē ſimplicem, ideo non erat peccatum. Solum enim prohibebat meretrices,& ſcortatores: pœnam tamen apponebat Deuteron. 23. ergo non eſt peccatum mortale. *Secūdum argum.*

Item, vt ait Gregor. Peccata carnalia ſunt minoris culpę, quàm ſpiritualia: ſed ſuperbia, & auaritia, quæ ſunt ſpiritualia non ſunt ſemper mortalia peccata: ergo nec concubinatus, aut aliqua alia fornicatio erit mortale. *Tertiū argumentū.*

Item vbi eſt maius incitamētum ad peccandum eſt minus peccatum: quia magis peccat, qui ex minori tentatione ad fornicationem inducitur, quàm qui ex maiori. Concupiſcentia tamen vehementius inclinat ad venerea, quàm ad alia delectabilia, ſcilicet, *Quartum argum.*

ad ci-

ad cibum, & potum, & plus quàm aliæ paſſiones ad ſua obiecta, & tamen actus gulæ non eſt ſemper peccatum, licèt fiat à minori incitatiuo: ergo nec fornicatio quælibet erit peccatum. Et ſic nec concubinatus, qui non addit aliquam grauitatem ſuper ſimplicem fornicationem.

Dicendum, ꝙ fornicatio ſemper eſt peccatũ mortale, & ſic concubinatus ſemper erit peccatum mortale: nam ſemper eſt contra legem naturæ, vt oſtenſum eſt præced. q. lex tamen naturæ ſemper obligat, vt innuitur ad Rom. 2. Item concubinatus, & quæcunque fornicatio ſemper eſt contra legem Dei. 1. Corin. 6. Fugite fornicationem: ergo nunquam erit quin ſit peccatum. Item patet, quia quandocunque aliquis actus eſt malus ex genere ſuo ſemper eſt peccatum mortale. Sunt autem mala ex genere ſuo illa, per quæ totaliter fędus inter hominem, & hominem, & inter dominum, & hominẽ. Nam ad vtrunque charitas habenda eſt. Et iſtud, per quod charitas tollitur ſemper malum eſt. Fornicatio autem, ſiue ſit in concubinatu, ſiue aliàs, ſemper eſt in præiudicium prolis gignendæ, quia nõ poteſt illa debitè educari. Et eſt proles illa proximus quidam: ideo non eſt dubium, quin fornicatio ſimplex ſiue in concubitu, ſiue alias ſemper ſit peccatum mortale. Sed obiicietur, quòd aliquis habens concubinam velit ſemper cum ea manere, & prolem educare, ſicut ſi eſſet illa vxor. Dicendum, quòd licèt hoc velit, non tollitur, quin ſit peccatum, quia ſemper manet deordinatio reſpectu prolis gignendæ. Quia licet velit eam educare manendo cum cõcubina, ſicut cum vxore, non eſt obligatus manere cum illa ſicut ſi eſſet vxor. Et ſic ex conditione ipſius ſtatus cõcubinalis poteſt impediri educatio prolis, quod non fieret exiſtente matrimonio, cum matrimoniũ ad hoc ordinetur. Sed obiicietur, quòd interdum realiter aliquis maneat cum concubina per vitam, ſicut cum vxore, & proles ſuſceptas educet ſicut ſi legitimæ eſſent: tũc non videbitur eſſe peccatum, quia nihil differt ibi copula concubinalis à coniugali quantum ad prolem. Et tamen iſta erat cauſa, quæ faciebat fornicationem illicitam. Dicendum, ꝙ ſtatus concubinalis de ſe malus eſt, quia repugnat educationi prolis, vt dictum eſt. Si autem per accidens interdũ ſequatur idem effectus in fornicatione, qui in matrimonio, nõ excuſat fornicationem, quia quod per accidens eſt nõ ratificat actum. Et ideo lex, quæ conſiderat iſtud, quod eſt, vt communiter generaliter damnauit cõcubinatum, ita vt ſemper inde proles natæ conſequantur ignobilitatem quandam, & dedecus: ideo quomodocunque ſit, ſemper erit malus concubinatus. Maximè quia ipſa ratio naturalis ordinãs humanum ſtatum induxit matrimonium generaliter tãquam ſtatum conuenientem proli educandæ, & vetuit generaliter concubinatum, ſiue damnauit proles inde natas: ergo ſemper erit concubinatus peccatum. Et ob hoc Sapie. 4. laudantur proles natæ, ſcilicet ex matrimonio, ſcilicet. O quàm pulchra eſt caſta generatio, id eſt, proles nata ex caſto concubitu, ſcilicet, matrimoniali. Et vituperantur proles natæ ex concubitu non matrimoniali. Vnde dicuntur proles iniquorum, ſcilicet. Ex iniquis enim, qui naſcuntur, omnes filij teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes. Sic inducit Ambro. in quodam ſermone. & habetur 32 q. 4. c. Dicat aliquis. Ecce ergo natos ex concubitu, vel ex quolibet coitu præter matrimonialem dicit natos ex iniquitate. Et dicit, teſtes eſſe nequitiæ aduerſus parentes. Eſt ergo concubinatus, & quæcunque fornicatio ſemper mala.

Ad primũ argum. Ad primum dicendum, ꝙ ille actus Iudæ nõ probat mendacium eſſe deterius **A** fornicatione, quia Iudas non eſt regula operationũ, cum conſtet eum in aliquo peccaſſe. Et in peccantibus videmus, ꝙ interdum quidam homines cauent quædam peccata parua, & cõmittunt quædam grauia: hoc autẽ eſt, quia ſunt inclinati ad illa magna, & non iudicant ea mala. Ad parua autem non ſunt inclinati, vel parum inclinati, ideo illa vitant. Et ſic interdum vitat quis peccatum veniale, qui nõ cauet à mortali. Et ita fuit de Iuda, qui fortè erat ad fornicationem inclinatus, & non ad mendacium, ideo vitauit mendacium, & nõ fornicationem. Dicendum tamen, quod hic tam mendacium, quàm fornicatio mortalia erant. Nam promiſſio mercedis facta fuerat pro concubitu, & tenebatur Iudas dare promiſ- **B** ſum: quia licet meretrix turpiter lucretur, ſcilicet, ex turpi actu, tamẽ verè acquirit ſibi quod pro mercede datur, & defraudans mercede promiſſa ſpoliat proximum iure ſuo, & ſic eſt peccatũ mortale. Ideo Iudas ſoluendo ei promiſſum, benefecit, & vitauit mortale peccatum: licet cognoſcendo eam, & promittendo mercedẽ, vt ſe permitteret cognoſci, peccauerit.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicendum ꝙ licet non puniatur fornicatio pœna mortis in lege veteri, erit peccatum mortale: quia non dicitur mortale, pro quo mors temporalis infligitur, ſed pro quo datur mors æterna: quia plurima alia ſunt, quæ morte non vindicantur, & ſunt mortalia: immo lex non imponit aliquam pœnam niſi pro peccato, quod regulariter **C** mortale eſt. Nam peccatum veniale eſt ita leuis culpa reſpectu legis humanæ, & etiam veteris, quæ erat quaſi humana, eo quòd dabatur hominibus imperfectis, ideo non puniuntur ibi aliqua pęna etiam leui: niſi ea, quæ communiter ſunt peccata mortalia.

Ad tertiũ. Ad tertium dicendum, quòd peccata ſpiritualia ex genere ſuo ſunt maiora, quàm peccata carnalia. Et tamen interdũ ea, quæ carnalia ſunt, mortalia erũt, & ſpiritualia erunt venialia: ſicut aliquis motus ſuperbiæ eſt qui erit venialis. Ita etiã poteſt eſſe aliquis motus ad libidinem venialis, ſicut reſpectu vxoris. Ipſa tamen fornicatio ſimplex actualiter nõ poteſt eſſe ſine peccato: ex genere tamen ſuo minor eſt, ꝙ ſuperbia, & alia ſpiritualia. Vnde erunt multi actus **D** ſuperbiæ valde grauiores, quàm quæcunque fornicatio ſimplex.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, ꝙ peccatum ſicut accipit ſpeciem ab obiecto, & nõ à circunſtantia inquantũ eſt circunſtantia, ita & magnitudinem accipit ab obiecto potius, quàm à circunſtantia. Et quando accipit aliquam magnitudinẽ à circunſtantia, accipit ab illa potius, quæ magis appropinquat ad ſpeciem peccati, ſcilicet, ad rationẽ obiecti. Agere autẽ ex magno incitatiuo, vel paruo, circunſtantia quædam eſt in fornicatione dans magnitudinẽ, vel paruitatem reſpectu aliorum peccatorum. Et tamen magis habet differentiã magnitudinis ex obiecto. Et ſic gula, & fornicatio magis differunt ex obiecto, quàm ex vehementia appetitus mouentis ad il- **E** la. Fornicatio autem eſt circa ea, quæ pertinent ad fędus humanæ ſocietatis, & habet ſe per eam homo malè ad alterum, ſcilicet, ad prolem gignendam, cuius educatio perturbatur per coitum fornicarium: gula autem pertinet ad ea, per quæ corpus fouetur. Maius autem eſt nocere homini, quã nocere ſolum corpori: Ideo ex obiecto etiam fornicatio quæcunque eſt deterior, quã gula: licet per accidens ſit gula interdum grauior, quã fornicatio. Et ſic licet ex minori tentatione impellatur quis ad peccatum gulæ, erit minus, quàm peccatum fornicationis, ad quod ex maiori incentiuo homo impellitur. Et ſic interdum actus gulæ inordinatus erit peccatum veniale, & fornicatio nunquam eſt niſi mortale.

An aliquo tempore licuerit habere concubinam.
Quæſtio CXCII.

QVAERITVR, an aliquo tempore licuit habere concubinam. Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia habere vnam vxorem de lege naturæ eſt, & tamen interdum habuerunt viri ſimul multas licitè: igitur idem licebit aliquando habere concubinam, vel licuit. (Prima ratio.) Item patet, quia Abraham habuit concubinas: nam Agar concubina eius fuit, & etiã Cetura. Gen. 25. Non tamen vituperatur, quia habuit: ergo licuit ſibi habere concubinas. Dauid quoque concubinas multas habuit. 2. Reg. 1. & 1. Paralipo 3. Et tamen de ijs non accuſatur: nec videtur peccaſſe, quia dicitur 3. Reg. 15. quòd Dauid non declinauit ab omnibus, quæ præceperat dominus cunctis diebus vitæ ſuæ excepto ſermone Vriæ Hethei. Et ſic habendo concubinas non peccauit. (Secunda ratio.) Item non poteſt aliqua ſimul eſſe vxor, & ancilla ſecundum legem: quia ex hoc ipſo, quòd in vxorem accipitur libera reddebatur. Abraham tamen, & alii habuerunt ancillas ad concubitum, & manebant tunc ancillę: ergo non erant vxores, ſed concubinæ. Patet, quia Agar ſemper vocatur ancilla: licet cognita fuerit, & conceperit de Abraham, Gen. 16 & 21. (Tertia ratio.) Item illa, quæ in matrimonium ducitur, non poteſt eijci, quia vxor eſt. Et tamen Abraham eiecit Agar, & filium eius, vt non eſſet hæres Gene. 21. ergo non erat Agar vxor Abrahæ, & tamen cognoſcebat eam: ergo erat concubina, & ſic licebat concubinam habere. (Quarta ratio.) Item non ſolum tunc licuit, ſed etiam nunc generaliter videtur licere cuilibet chriſtiano habere concubinam. Sic dicit Iſidor. in lib. de diſtantia noui, & veteris teſtamenti, & habetur 34. diſtin. c. Chriſtiano, id eſt, Chriſtiano homini non dicã multas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi vnam tantum, aut vxorem: aut loco vxoris, ſi coniunx deeſt, cõcubinam. Idem ea. diſt. c. Si quis, ſcilicet. Si quis non habet vxorem, & pro vxore habet concubinam à cõmunione non repellatur: tantum vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ ſit coniunctione contentus. Si tamen habere concubinam eſſet peccatum, manens publicè in concubinatu deberet excommunicari. Iubetur tamen, quòd non priuetur communione, ergo non eſt peccatum habere concubinam.

Dicendum, quòd ſicut quidam volunt, ante tempus legis Moyſi, fornicatio ſimplex non erat peccatum. Et hoc tenet Rabbi Moyſes probans ex hoc, ſcilicet, quia Iudas concubuit cum Thamar.

Dicendum falſum eſſe: quia cõcubinatus, & quęcunque fornicatio eſt contra legem naturalem, vt oſtenſum eſt ſupra q. 190. Lex tamen naturalis ſemper obligauit: ergo ſemper fuit peccatũ habere concubinam, aut quomodocunque fornicari. De Iuda dicendum, ꝙ ipſe peccauit cognoſcendo Thamar, & peccatum eius plus erat, quã fornicatio ſimplex, quia erat inceſtus, eo ꝙ cognoſcebat nurum ſuam. Quia tamen Iudas neſciuit eſſe nurum: ſed putauit eſſe meretricem, cum ſederet in biuio fornicatus eſt ſimpliciter, ſicut ſe credidit fornicari. Et non oportet excuſari Iudam ab hac fornicatione, de qua, Gene 38. quia neceſſe eſt confiteri eum peccaſſe in venditione Ioſeph, quia ipſe fuit auctor venditionis, Gene 37. Etiam de crimine peſſimo accuſauit eum, & cæteros fratres ſuos Ioſeph. eo c. Non oportet ergo excuſare a ſceleribus eos, qui peccabant in grauiſſimis. (Determinatio auctoris.) Eſt igitur tenendum, ꝙ ſicut nunc concubinatus, & fornicatio quæcũque peccatum eſt: ita ſemper fuit: cum ſit contra legem naturæ, vt dictum eſt. Licet aliquando apud antiquos: maximè inter gentiles propter conſuetudinem ad iſtud vitiũ, & quia lex iſtud non prohibebat, reputabatur quaſi nõ eſſet vitium, & ita habebatur tanquam licitum habere concubinam, ſicut habere vxorem. Nunc autem manifeſtatum eſt per legem Chriſti omnem fornicationem eſſe peccatum, & generaliter eſſe fugiendam. Ideo nunc non poteſt ab aliquo haberi tanquam licita: Quicunque ergo habuit aliquando concubinã, peccauit, quia faciebat contra præcepta decalogi, ſcilicet: non mœchaberis, quod eſt indiſpenſabile.

(Ad primum argum.) Ad primum dicendum, ꝙ habere duas, vel plures vxores fuit aliquando licitum, quia non videtur eſſe contra naturam: de quo dicetur infra 19. Habere autem concubinam eſt ſemper contra legem naturæ, quia ſecundum ſe ille concubitus ſemper impedit, vel turbat educationem prolis, vt oſtenſum eſt ſupra q. 190 & 191. Ideo habere concubinam nunquam fuit licitum. (Ad ſecundum argu. Concubina, & vxor qualiter accipiuntur.) Ad ſecundum dicendum; quòd Abraham non habuit aliquam concubinã, ſed vxores multas, quia ſimul habebat Saram, & Agar, & poſt iſtas habuit Cethuram. Gen. 25. Et quando dicitur, quòd erant iſtæ cõcubinæ: dicendum quòd non erant: ſed veræ vxores: ſcriptura tamen vocat eas interdum concubinas, quia non erant aſſumptæ ſecundum ritum vxorum. Eo quòd vxor ad hoc, ꝙ legitimè duceretur debebant intercidere pacta dotalia, & legalia inſtrumenta: alias etiam ſi mulier eſſet vnica, & acciperetur affectu coniugali, concubina, & non vxor vocaretur: ſic dicitur 34. diſt. c. concubina, ſcilicet. Concubina intelligitur ea, quæ ceſſantibus legalibus inſtrumẽtis, vnica eſt, & coniugali affectu accipitur. Hanc coniugem facit affectus: concubinam tamen lex nominat. Quia tamen ad matrimonium verum nihil requiritur niſi conſenſus mutuus inter perſonas non prohibitas de iure contrahere, etiam ſi nihil aliud interueniat: nec ſit ibi dos, vel donatio propter nuptias, nec dotalia inſtrumenta, verum matrimonium erit, & non debet dici concubina, quæ ſic accipitur. Lex tamẽ voluit illam ſic vocare. Quia quandocunque non apparent iſta ſecundum leges humanas, ſi perſonæ ipſæ ſint inæquales non præſumitur matrimonium, ſed concubinatus. Vt patet. c. de nup. l. imperialis. Secus autẽ quando perſonæ ſunt pares: quia etiam ſi iſta non appareant: lex præſumit eſſe matrimoniũ. ff. de ritu nup. l. In libere. Quando tamen conſtat omnino, ꝙ iſta non interuenerunt: etiam ſi conſtet coniugali affectu mulierem ductam, non vocat eam lex vxorem, ſed concubinam. 34. diſt. c. concubina, ſcilicet. Hanc coniugem facit affectus: concubinam tamen lex nominat. Modo autẽ non vtimur tali nomine, ſed coniugem vocamus vbicunque verum matrimonium intercidit: licet apud antiquos in eccleſia, & apud viros ſanctos erat iſtud nomen, vt patet ex geſtis concilij Toletani. 34. diſt. c. Si quis, & idem Iſidor. lib de diſtantia noui, & veteris teſtamenti, & habetur ead. diſt. c. chriſtiano homini. Nunc autem tam nos vulgariter, quã ipſa iura canonica vocamus matrimonium vbicunque legitimus conſenſus eſt. Et tamen quantum ad præſumptionem eccleſia ſemper præſumit fornicationem niſi cõſtiterit de matrimonio, quando non apparent legales ſolemnitates, vt patet 30. q. 5. c. aliter. Ad talem autem concubinam, qualem lex vocat accedere, peccatum nõ eſt, quia vxor vera eſt. Sic autem erat in illis, quæ vocantur concubinæ ſanctorum patrum, quia erant verę coniuges, & vocantur concubinæ propter cauſam dictam. Et ad oſtendendum hoc ſcriptura aliquando vocat eas concubinas, & aliquando vxores: patet de Agar, de qua Gen. 16. dicitur: tulit Agar Aegyptiam, & dedit

cam

Quomodo Abraham, Iacob: & Dauid habuerint concubinas.

eam viro ſuo vxorem. De Cetura patet Gen. 25. ſcilicet: Abraham vero aliam duxit vxorē nomine Ceturā. Et iſtę duæ vocantur poſtea concubinę eo. cap. ſcilicet: dedit Abraham cuncta, quę poſſederat Iſaac: filijs autem concubinarum largitus eſt munera. Et vocat filios concubinarū filios Agar, & Ceturæ. Ibi enim vocauit eas ſcriptura concubinas ex eo, ꝙ filij earum non ſequebantur equale ius in hereditate paterna, ſicut Iſaac, q erat filius Sarę. In quo innuitur, quod Agar, & Cetura quātum ad leges humanas nō erant ita vxores propriè: ſicut Sara: quia filij earum non ſuccedebant, ſicut Iſaac filius Saræ: ſed ſolū munera acceperunt: eo quòd Sara erat vxor accepta ſecundum ſolennitates legis humanæ, ſcilicet cum legalibus ſolennitatibus, & pactis dotalibus. Et ob hoc B Sara nunquam vocatur concubina Abrahę, ſed ſemper vxor. Agar autem, & Cetura indotatę, & ſine ſolennitatibus datæ fuerant. Ideo licet eſſent vxores ex affectu coniugali, vocantur tamen interdum cōcubinæ. Ideo vbi de ipſa coniūctione corporali agitur, quæ nō poteſt excuſari niſi per matrimonium, vocantur vxores. Et hoc eſt à principio, quando accipiuntur, vt ſi quis legeret Agar, & Ceturam concepiſſe de Abraham, & non legeret eas vxores: non putaret Abraham fornicatum. Poſtea verò cum de iure ſuccedendi ageretur: quod ius per leges humanas limitatur, & datur, vocantur illę concubinę, quarū filijs ex iure cōperit ſucceſſio. Quia ſicut in eis non interciderunt ſolēnitates viris, per quas vocatur aliqua vxor, ita proles ex eis natę non habent ius ſuccedendi, quod ex humana lege natis ex vero matrimonio ſecundum legis cęremonias conceditur.

Et ſic non oportet excuſare Abraham de concubinis: quia non fuerunt concubinę, ſed vxores: accipiendo, vt nos accipimus concubinam. Idem dicendum de Iacob, qui dicitur habuiſſe concubinā Gen. 35. ſcilicet: abijt Ruben, & dormiuit cum Bala cōcubina patris ſui, ſcilicet, Iacob. Iſta. n. verè fuit vxor, qa Gen. 30. dicitur dedit Rachel illi Balā in coniugium, ideſt. in coniugem, & tamen ſcriptura vocauit eam coniugem, & concubinam. Coniugem quidem à principio, vt non putaretur fuiſſe fornicatio: poſtea D autem Gen 35. vocatur concubina ad excuſandum, vel minuendum infamiam. Nam infamia erat Iacob, ꝙ filius ſuus cognoſceret vxorem eius, & tamē minor infamia erat, ſi eſſet illa vxor minus principalis, quàm ſi eſſet præcipua, ſcilicet. ducta ſecundū ſolennitatem legis. Ideo ibi, vbi de fornicatione Balę cum Ruben agitur, vocauit illam ſcriptura cōcubinam. Et iſte modus loquendi de vxore, & de concubina eſt in ſacra ſcrip. multum frequētatus. Sic. n. iudicum 19. dicitur, ꝙ Leuita accepit vxorē de Bethlehem Iuda, & eadem vocatur ibi ſępè vxor, & ſępè concubina. ſ. quia non erat accepta ſecundum legales ſolennitates. Et iſtud in Iacob fuit quantū ad D Balam, & Zelpham, quia erant ancillę vxorum ſuarum, & non accepit eas, niſi ad preces vxorū. Gen. 30. Ideo accepit eas indotatas, & ſine aliqua legali ſolennitate Vnde vocantur concubinę ſ. ſine ſolennitate ductę: licet eſſent verę coniuges ex affectu, & ita eas ſcriptura nominat. Nos quoque illas non cōcubinas, ſed vxores dicimus: ſic dicit Ambro. lib. de Patriarchis. Obijciuntur Iacob quatuor vxores, qđ quando mos erat, crimen non erat, & habetur 32. q. 4. c. obijciuntur. Sed obijcietur, quòd filij iſtarū duarum vxorum Iacob, quæ non erant legaliter ductę ſucceſſerunt in bonis paternis ęqualiter, quia factæ sūt eis ſortes terrę cuilibet tribui vna ſors, Ioſue 18. & 19. & tamen filij vxorum nō ductarum legaliter non ſuccedunt, ſicut dictum eſt de filijs Agar, & Ceturę.

A Dicendum, quòd iſtud eſt verum ſecundū leges humanas: ſecus autem ſecundum Dei voluntatem. Succeſſio tamen illa, & diuiſio ſortium fuit ſecundum Dei diſpoſitionem, quia ipſe iuſſit quibus terra diuideretur, & qualiter, & per quos, Nu. 26. & 34. & Ioſue 14. De hoc Aug. ſuper Ioan. & habetur 32. q. 4. Recurrat animus: dicit factum eſſe ad miniſterium, vt ſignetur Chriſtum habere bonos filios, & ſucceſſores, aliquando natos de libera. i. iſtructos, & baptizatos per bonos: aliquando per ancillam. i. per hereticos, cum dicitur: Non illis obfuerunt natales ancillarum, ſed prçualuit ſemen paternū. Sic quicunque per malos baptizantur tanquā de ancillis videntur nati. Sed quia tamen ex ſemine verbi Dei na B ſcuntur, quod ſignatur in Iacob; ſimul hæreditatem cum filijs poſſidebunt. Aliter poteſt dici, ꝙ illud eſt verum de ſucceſſione in bonis paternis, quæ ſunt ꝓpriè paterna. Secus autem eſt hic: quia terra, quæ diuiſa eſt filijs Iacob, non erat ipſius, quia non acquiſiuit eam: nec tempore ſuo acquiſita eſt, ſed Deus illā dedit eis. Vnde magis recipiebant eam à Deo, quàm ſuccederent patri ſuo in iure eius. Ideo debebat iſta diuiſio fieri, non ſicut in bonis, in quibus filij ſuccedunt patri, ſed ſicut diſponeret ille, qui terram eis dabat, & ille fecit eam diuidi ęqualiter inter eos, nō cōſiderata diſparitate natalium. Nume. 26. De filijs Abrahę ſecus erat, quia ſuccedebant in bonis eius, quæ ipſe poſſederat, & acquiſierat. Ideo Iſaac, qui ſo C lus erat natus de matrimonio legaliter cōtracto, ſucceſſit in omnibus: alijs autem filijs dedit Abraham munera. Gen. 25. Ad hoc etiam adiuuabat diuina diſpoſitio: quia ſicut Sara dixerat: ejce ancillam, & filium eius: non n. erit hęres filius ancillę cum filio meo Iſaac: ita Deus cōfirmauit iubens ejci ancillā, & filium, dicens: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Et qa progenies Abrahę erat tota nominãda per Iſaac, iuſtum erat, ꝙ Iſaac ſuccederet, & non alij. Etiam ſi nō haberet aliud ius ſuccedendi niſi iſtam diuinam diſpoſitionem. Quia etiam ſi fuiſſet Iſaac filius ancillę, & Iſmahel filius liberę, ex Dei diſpoſitione potuiſſet priuari ſucceſſione Iſmahel, & ſuccedere Iſaac. Nam ſic factum eſt in filijs Iacob, quia Leui erat fi D lius Lię. Gen. 29. quæ erat vxor principaliter, & legaliter ducta eod. c. & priuatus eſt ſucceſſione, quia Leuitæ nullam habuerūt poſſeſſionem inter Iſraelitas. Num. 18. & Deut. 14. Filij autem ancillarum, ſ. Balę, & Zelphę, quæ non erant vxores legaliter ductę, habuerunt hæreditatem, quia datę fuerunt eis ſortes, & hoc, quia diuina diſpoſitione factum eſt.

Ad illud quod obijcit de Dauid, dicendum, quòd non habuit concubinas propriè dictas, ſicut nos accipimus, ſed habuit vxores: illę tamen vocantur cōcubinę: quia non erant legaliter ductę: ita vt eſſent reginę, ſed erant minoris ſtatus, affectu tantum coniugali accipiebantur. Quod patet: quia 2. Reg. 20. di D citur de decem concubinis Dauid, quas cognouerat Abſalom, quòd fecit eas manere Dauid in viduitate. Et tamen non dicerentur viduę, ſi maritum haberent, quia vidua dicitur, cuius maritus mortuus eſt poſt copulam carnalem, vt ait Hiero. ad Sabiolā, & habet 34. diſt. c. vidua. ſ. Vidua eſt, cuius maritus mortuus eſt, & ea. diſ. c. Vidua verò intelligenda eſt, quæ interueniēte morte, à viro ſuo diuiſa eſt, ſi autē concubina relinquatur non dicitur manere vidua.

Ergo iſtę concubinę Dauid non erant propriè cōcubinæ, ſed vxores: licet concubinę vocentur propter cauſam dictam: ideo non oportet excuſari Dauid de eis. An vero poſſet dici factum per diſpenſationem, ita ꝙ eſſent verè concubinę. Aliqui volunt, ſed non eſt oīno firmum: de quo dictum eſt. 2. Re. 5.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd ancilla, ſi accipiatur in vxorem efficitur libera, cum à Domino ſuo accipitur. Et tamen ancillæ aſſumptæ ab Abraham, & Iacob in vxores non efficiebantur liberę: eo ꝙ apud antiquos erant duo modi habendi vxorem, ſcilicet, legaliter, & ſine cęremonijs legis. Iſto ſecundo modo poterat ancilla accipi à Domino in vxorem, & quod maneret ancilla: ita erat de Agar: licet ſi vellemus dicere, ꝙ per hoc liberę efficiebãtur, poſſet aliqualiter tolerari, & tamen verum eſt, ꝙ non efficiebantur liberę. Nam poſtquam Agar accepta fuerat ab Abraham in vxorem, & conceperat, & conquęreretur Sara dicens: dedi ancillam meam in ſinu tuo, quæ videns, quòd conceperit deſpectui me habet, dixit Abraham: ecce ancilla tua in manu tua eſt: vtere ea, vt libet Gen. 16. Et etiam angelus Domini vocauit eam tunc ancillam, quando apparuit ei, dicens: Agar ancilla Sarai vnde venis? Et etiam ipſa ſe ancillã confeſſa eſt poſt matrimonium dicens: à facie Sarai Dominæ meæ ego fugio. eo. cap.

Dicendum tamen, quòd cum ancilla poterat eſſe matrimoniũ. Nam duplex actus eſt in matrimonio. Vnus eſt copula carnalis ad generationem ordinata manens ad ſemper, vel longo tempore. alius eſt quædam ſocietas vitæ ſecundum quam vir, & vxor conferunt ſimul ad educationem prolis.

Primum poteſt eſſe inter ancillam, & Dominum quamdiu ancilla eſt: ſecundus non poteſt eſſe: quia ſocietas dicit quadam ęqualitatem: quæ non eſt inter Dominum, & ancillam. Quia tamen actus præcipuus matrimonij poteſt eſſe inter Dominum, & ancillam, poterit inter eos eſſe matrimonium. Et ita fuit inter Abraham, & Agar. Aliàs non licet alicui ancillam cognoſcere, etiam intentione habendi filios, ſi eam in vxorem non accipit: vt ait Ambro in quodam ſermone, & habetur 32. q. 4. cap. dicat aliquis. Et aſſignat cauſam peccati Ambro. i. quia poterat accipi ancilla in vxorem, & naſcerentur inde filij, ſicut ſi eſſet concubina dicens. Mulier tua ſi talibus moribus prædita eſt, vt mereatur conſortiũ, mereatur, & nomen vxoris, præſta cõcubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris: ne tu adulter potius ſis, quàm maritus.

Ad quartum dicendũ, quòd Agar, quæ erat vxor Abrahæ, non poterat eijci, ex eo, quòd erat vxor, ꝗa licebat ei petere debitum ſemper, quãdiu maneret vxor. Diſpenſatione tamen Dei factum eſt. Nã ipſe iuſſit eijci illam: quia aliàs nolebat eijcere illã Abraham, etiam conquerente Sara, quouſque Deus dixit: Non tibi durũ videatur ſuper puero, & ancilla tua: Omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius. Aliter poteſt dici, quòd poterat Abraham eijcere Agar, etiam ſi eſſet libera, & hoc per libellum repudij: cuius vſus erat apud gentes, vt oſtendetur infra 19. Et tamen non eiecit eam, niſi propter mandatum Dei. Et hoc erat ad ſignificandum myſterium, quod Apoſtolus ad Gala 4 explicat: quia etiam filius ille hęres non fuit: ad Ro 9. Aliquando tamen filij ancillarũ retinentur, ſicut filij Iacob ex ancillis, & liberis nati ęquales fuerant, vt ſupra dictum eſt. Et hoc, quia dicit Aug ſuper Io. & habetur 32. q 4. ca. Recurrat animus, ꝙ Chriſto naſcuntur filij in baptiſmo, & hæredes tam per bonos miniſtros, quos liberę ſignificant, quàm per malos, qui per ancillas ſignificantur. Iſta enim ſunt myſteria allegorica. Et tamen cauſa literalis fuit mandatum Dei, ſiue fuerit datum, propter aliquod myſterium futurorum, ſiue non.

Ad quintum dicendum, ꝙ nulli licet habere concubinam, cùm omnis fornicatio ſit vetita: accipitur tamen concubina in allegato cap. ſi quis, & c.

F Chriſtiano pro muliere non ſolenniter ducta, cum qua tamẽ mutuus conſenſus interuenit, vt dicit ibi Glo. & patet ca. diſ. c. concubina. ſ. Coniugali affectu habetur, & hanc coniugem facit affectus, concubinã verò lex nominat, vt ſupra expoſitum eſt. Aliter aũt habere concubinam, cũ qua non ſit conſenſus coniugalis, nulli licet, vt ait Ambro. lib. de Patriarchis. Quidquid in eam, quæ non ſit legitima vxor cõmiſſum fuerit, adulterij damnatur crimine. Nulli licet ſcire mulierem. præter vxorem. i. cognoſcere aliquã mulierem, præter vxorem. Et habetur 32. q 4. c. nemo ſibi. Vnde dicit Ambro. lib. eo ꝙ ſi ꝗs licitè vult accedere ad cõcubinam, accipiat eam in vxorem. ſ. præſta concubinę tuæ nomen vxoris 32. q. 4. Dicat

G aliquis. Accipiendo ergo concubinam, vt nos accipimus: nulli homini licet habere concubinam: etiã ſi leges humanæ iſtud vitium non puniant: quia punit illud lex diuina. Vnde dicit Ambro. ibidem: Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum: non licet viro, quod mulieri non licet: eadẽ a viro, quę ab vxore debetur caſtimonia. i. Tantam caſtitatem tenetur ſeruare vir, ſicut vxor. Et licet lex humana non puniat fornicationem, nemo debet ſibi de illa blandiri, idest putare ex hoc ſe apud Deum excuſabilem, ſauẽdo ſibijpſi, quia non excuſabitur. *De his S. Tho. 4. Senten. diſt. 33. q 1. art 4. ſub art. 3.*

H

An fornicatio facta cum meretrice ſit peccatum.
Quæſtio CXCIII.

QVAERITVR circa ſecundum modum fornicationis ſimplicis, quæ fit cum meretrice, an ſit ſemper peccatum. *Primũ argumentũ.* Aliqui dicunt, quòd non: ꝗa Iudas, qui fuit vnus de duodecim Patriarchis putãs Thamar eſſe meretricem, cognouit illam. Gen. 38. ergo non eſt. *Secũdum argu.* Item lex humana catholicorum principum permittit meretrices, & tamen ſi malum eſſet non permitteret: ſicut non permittit furta, nec adulteria: ergo fornicatio, quæ cũ meretrice eſt, peccatum non eſt. Confirmatur hoc, quia B. Petrus dixit: ſufficit tempus præteritum ad voluntatem gẽtium conſummandã, qui ambulauerunt in Luxu-

I rijs ſuis: prima Pe. 4. Et ſic licet ſecundũ Gentiles videretur Luxuria aliqua eſſe licita: nunc iam non eſt licita: nec debet putare aliquis ſibi licere. Et ſic legiſlatores Catholici non debent permittere Luxuriam, quando fuerit mala, ſicut permittebant legiſlatores Gentiles. Et tamẽ Chriſtiani legiſlatores permittunt meretrices: ergo non eſt illicita fornicatio cum eis. *Tertiũ argumentũ.* Item omne peccatum mortale excludit à regno Dei, ſiue vita ęterna: & tamen meretricatus non excludit, quia infra 21. dixit Chriſtus meretrices: & publicani præcedent vos in regnum Dei, ergo meretricium non eſt illicitum. *Quartum argu.* Item patet, quia Deu 23. dicit Glo. quòd prohibetur acceſſus ad illas, quarum venialis eſt turpitudo: ergo non eſt pecca-

K tum mortale, ſed veniale cum meretrice.

Dicendum, ꝙ cognoſcere meretricem fornicatio eſt. Omnis autem fornicatio peccatum mortale eſt. Vnde ſcriptura ſæpè vetat hoc. Sic dicitur Deu. 23. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael. Non tamen prohiberetur ibi, niſi eſſet peccatum mortale, cum etiam aliqua, quæ aliàs eſſent peccata mortalia permittantur in lege, vt dare ad vſuram, & vindictam expetere: hoc etiam deteſtatur lex noui teſtamenti. 1. Cor. 6. Neſcitis quoniã corpora veſtra membra ſunt Chriſti: Tollens ergo membra Chriſti facies membra meretricis? Abſit. Non tamen diceret. abſit, niſi eſſet aliquid deteſtabile: ergo meretricem tangere peccatum eſt.

Item

Item patet, qnia extra de deſponſa.c. Inter opera: dicitur eſſe opus pietatis reuocare errantem ab errore. Et ob hoc eſſe meritum ei, qui meretricẽ acceperit in vxorem, vt liberetur ab errore: ergo peccatũ eſt in ſtatu illo manere. Item non prohiberentur ſuſcipi oblationes à meretrice, ſi illa eſſet in bono ſtatu. Et tamen prohibentur Deut. 23. non offeres mercedem proſtibuli in domum Dei tui, quoniã abhominatio eſt: ergo peccatum eſt. Quia Deus nihil abhominatur, niſi peccatũ: quia omnia alia ab eo creata ſunt. Item Auguſt. dicit in qnæſtionibus Deut. & habetur 32 q. 4 c. meretrices. Meretrices eſſe, & ad meretrices accedere prohibet Dominus. Et ibidem dicit, ꝙ omnis illicitus concubitus, & membrorum illorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi. Ideo accedere ad meretricem non ſolum eſt peccatum, ſed eſt magnum, vt dicit Hiero. & habetur. 32 q 4. c. In eo fornicator. ſ. Fornicator eſt maioris criminis, quia tollit membrum Chriſti, & facit mẽbra meretricis. Eſt ergo meretricium peccatum, ſicut & cęteri modi ſimplicis fornicationis. Aliqui dicunt, ꝙ meretricium erat peccatum ſecundum legem Moyſi, & non concubinatus, nec fornicatio aliqua ſimplex. quia Deut. 33. prohibetur. Dicendum quòd omnis cõcubitus præter matrimonialẽ erat peccatum, etiam in veteri teſtamento: nam ibi erat præceptum: Non męchaberis. Exo. 20 Per quod dicit Auguſt. prohibitum eſſe omnem vſum illegitimum membrorum Gentilium, & omnem concubitum illicitum in lib. de quæſtionibus Deut. & habetur 32. q 4. cap. Meretrices. Et tamen illa precepta decalogi erãt data Iudęis: ergo tenebãtur Iudæi abſtinere ab omni fornicatione. Quod autem dicitur meretricium expreſſius prohibitum, quàm alij modi ſimplicis fornicationis, quanquam aliqui non intelligunt de meretrice, ſed de contractu matrimonij cõtra legem, vt ꝙ aliqua Iudæa acciperet aliquẽ Gentilem in virũ, vel aliquis Iudæus acciperet mulierem Gentilem manentem in Gẽtilitate. Et ita accipit litera Chaldaica, & vocat meretricem Iudęã, quæ contrahebat cum Gentili, & ſcortatorem vocat Iudęũ accipientem vxorem manentem in Gentilitate: quia talis contractus non eſt licitus, ſed eſt fornicatio. Alij exponunt de coitu ſodomitico, & vocant meretricem eã, quę ſe exponit ad illam paſſionem, & ſcortatorem vocant eum, qui agit ſodomiticè. Vel, vt volunt alij, ſcortator eſt, qui exponit aliquos publicè paſtutos talem libidinẽ. & iſta erant vitia grauiſſima. Sed iſtud non conuenit, quia ibi nõ erit meretrix de filiabus Iſrael. nec ſcortator de filijs Iſrael. Deut 23. ergo neceſſe eſt intelligi de fœmina. Dicendum ergo, quòd intelligitur de meretricio: quia Deus vetuit meretrices eſſe inter Iſraelitas de progenie ipſorum: non quidem principaliter inquantum erat peccatum fornicationis, ſed inquantum erat quædam indignitas, vel turpitudo populi. Nam Deus poſuit ibi multa, quæ pertinebãt ad populi excellentiam, & puritatem vetans matrimonia cum quibuſdam gentibus: etiam cum illis, qui erant ignobiles omnino, cum dicitur: Nõ ingredietur manzer Eccleſiam Domini vſque ad decimam generationem. i. nõ accipiet vxorẽ de filiabus Iſrael, qui Iſraelitæ vocantur Eccleſia Domini. i. multitudo aggregata pertinens ſpecialiter ad Deum. Ita ẽt dicitur de eunucho, & de illo, qui habet amputatos, vel attritos teſticulos. e. cap. Sed manifeſtum eſt, ꝙ iſta non pertinent niſi ad quandam puritatẽ, & excellentiã populi ſecundum carnem: quia iſta Deus voluit multũ cuſtodire inter Iudæos. Vnde de ſummo ſacerdote dixit, ꝙ virginem duceret vxorem:

[margin: ...ſſent / ...ri. / ...a ve. / ...ſt.]

A non viduam nec repudiatam, ſed puellam. Et ſequitur: non cõmiſceat ſtirpem generis ſui vulgo gentis ſuę. Leui. 21. Iſtud tamen non pertinet niſi ad carnalem nobilitatem. Et quia eſſe meretrices eſt magna turpitudo, cum ſe omnibus venales exponãt, ad nobilitatem illius gentis, ſecundum carnem pertinebant, quòd non eſſent meretrices de genere ipſorũ. Ideo Deus nõ vetuit abſolutè meretrices, ſed dixit, quòd non eſſent meretrices de filiabus Iſrael, ideſt, nulla Iudæa de genere eſſet publica meretrix.

De conuerſis autem ad Iudaiſmum de Gentilitate nõ vetabatur ibi eẽ meretrices, licet in hoc Deus non approbaret meretricium tanquam eſſet licitũ, ſed non prohibebant illud quantum ad conuerſos B de Gentilitate: quia in illis Deus non attẽdebat nobilitatem generis ſecundum carnẽ, ſicut in Iudæis ex genere. Et ſic meretricium non erat ibi vetitum tanquam peccatum, ſed tanquam ignobilitas, licet in quantum peccatum erat vetitum per legẽ decalogi. ſ. Non męchaberis, per quã omnis illicitus coitus prohibetur. Non eſt autem intelligendũ, quòd Deus vellet Iudęis ſimpliciter ꝓhibere meretriciũ, quia tunc ſequerentur multa ſcandala in matrimonijs, & ſuſpectiones, ſicut dicit Auguſt. Tolle meretrices de ciuitate, & omnia libidinibus conturbabis. Iudæi tamen erant minus perfecti, quã nunc Chriſtiani, cum multa eis permitterẽtur, quæ nũc lex humana non permittit: ergo non eſt intelligendũ ſim C pliciter vetitum fuiſſe meretricium, ſed modo prædicto. Et erat quaſi ſuaſio quædam ad excellentiam populi conſeruandam ſecundum carnem. Non appoſuit autem Deus pœnam aliquam in hac lege. Iõ aliquę meretrices erant in Iſrael: licet eſſet vetitũ, & Deus præſupponebat, ꝙ aliquę futurę erant. Nã Leui. 21. dicitur de ſacerdotibus minoribus. Scortũ, & vile proſtibulum non ducet vxorem, nec eã, quæ repudiata eſt à marito. Etiam dicitur de ſummo ſacerdote. Virginem ducet vxorem: viduam & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem nõ accipiet. Ergo præſupponit Deus, ꝙ meretrices futuræ erãt in populo: quia aliàs fruſtra diceret, quòd non acciperentur in vxores, ergo non erat vetitum meretri D cium ſimpliciter, ſed ſolum quantum ad filias Iſraelitarum. Secus de filiabus conuerſorum Etiam in illis, quibus erat prohibitum non apponebatur pœna: ideo contingeret interdum fieri tranſgreſſionẽ legis. Iudęi autem non prohibebantur accedere ad meretrices, licet filiæ eorum prohibebantur eẽ meretrices. Ratio eſt, quia iſtud fiebat propter populi nobilitatem ſecundum carnem. Eſſe autem meretricem eſt magna turpitudo, & ignobilitas, cognoſcere autem illam non eſt ignobilitas ſecundũ exiſtimationem hominum, licet malũ ſit. Et quia Deus ſolum intendebat ibi deducere Iſraelitas ad tenendum iſtam nobilitatem carnis, vetuit meretrices de genere ipſorum, & non vetuit eis accedere ad mere E trices. Vnde non dixit ibi, ꝙ nemo accederet ad meretricem, ſed ꝙ non eſſet aliquis ſcortator de filijs Iſrael. Dicitur ſcortator, qui ſcortum. i. meretricẽ cuſtodit, & defendit, & ab ea mercedem accipit. Nã iſtud dicit magnam turpitudinem. Ideo vetitũ erat Iſraelitis, ſed non conuerſis de Gentilitate ad Iudaiſmum: cum lex dicat non erit ſcortator de filijs Iſrael: ergo iſta lex nullum alium obligat. Accedenti tamen ad meretricem, ſiue Iſraelitæ, ſiue conuerſo de Gentilitate pœna nõ imponebatur. Patent ẽt prædicta: quia Leui. 19. dicitur: Ne proſtituas filiam tuam, & contaminetur terra, & impleatur piaculo, ideſt. iniquitate, vel immunditia. Et loquitur ad ſolos Iſraelitas. Sed obijcietur, ꝙ Phinees occidit Zã-

bri

bri Iudæum coeuntem cum ſcorto Madianitide, & Deus laudauit eum, quia illum occiderat. Et ibi hoc ciſi fuerunt vſque ad viginti quatuor millia illorũ, qui acceſſerant ad meretrices. Num. 25. Dicendũ, quod illi non fuerunt occiſi ſolum, quia cognouerunt meretrices, ſed principaliter, quia coluerunt Idola: nam meretrices ad nihil aliud venerãt, niſi vt ſeducerent Iſraelitas pſuadendo eis ſacrificare. Nu. 25. ſ. fornicatus eſt populus cum filiabus Moab. quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. Et illi comederũt, & adorauerunt Deos earum: & propter adorationẽ Deus valde iraſcebatur. Alia cauſa erat, quia illę mulieres erant Gentiles manebant adhuc in Gentilitate, & non licebat alicui Iudæo accipere ad cognoſcendum aliquam talem, ſed oportebat, ꝙ prius cõuerterentur ad Iudaiſmum. Vnde quando in bello capiebantur aliquę mulieres Gentiles à Iudæis: non licebat eis cognoſcere aliquã illarum. Sed ſi concupiſcerent aliquam propter pulchritudinẽ, debebãt tenere eam duobus menſibus, & factis quibuſdam cęremonijs, erat tunc licitũ illam cognoſcere. Deu. 21. Ideo fuit hic plus, quã meretricium, ꝑꝑ quod occiſi fuerunt iſti Iudæi. Si autem fuiſſet ſimplex meretricium non licuiſſet Phinees occidere Zãbri, nec ſcortum Madianitidem. Ex prædictis apparet, ꝙ ad meretricem accedere peccatũ mortale eſt, & ſemper fuit: quia eſt contra legem naturæ, cum ſit fornicatio ſimplex. Ideo etiam ipſis Iudæis fuit ſemper illicita. Non tamen vetabatur per illud, quod habetur Deu. 23. ſed per præceptum decalogi. ſ. Nõ mæchaberis. Conſiderandum, ꝙ licet meretrix accipiatur pro illa, quæ ſe exponit ad fornicandum ꝓ mercede, & etiam ꝙ publicè ſe exponit, vt dicit Aug. & habetur 32. q. 4. c. Meretrices. ſ. Ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè venalis eſt turpitudo, & Hie. ad Fabiolã dicit. Meretrix eſt, quæ multorum libidini patet, & habetur 34. diſ. ca. Vidua. Tamẽ meretrix interdum accipitur ꝓ quacunque muliere, quæ etiam occultè plures, quàm vnum ad coitum recipit, ſiue mercedẽ inde petat, ſiue non. Nam ẽt mulieres, quæ nihil recipiunt, ſed potius aliquid dant amatoribus, meretrices vocantur, ſicut dicitur in vita beatę Luciæ. ſ. Patrimoniũ tuum cum corruptoribus expediſti, & nunc quaſi meretrix loqueris. Iſto modo accipimus meretricẽ, quando diſtinguimus ſimplicem fornicationem in tres partes. ſ. in vſu meretricium, & viduarum, & cõcubinarum. Sic dicitur 36. q. 1. c. Lex. ſ. Spetialiter intelligitur fornicatio in vſu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Quocunque tamẽ modo accipiatur pertinet ad fornicationem ſimplicem, & prohibetur, & eſt peccatum mortale ſemper.

Ad primũ argu. Ad primum dicendum, ꝙ non arguitur ſufficienter, eo ꝙ præſupponitur Iudam non peccaſſe, & tamen peccauit in hoc meretricio, & etiã in alijs grauioribus. ſ. in crimine peſſimo, de quo Ioſeph accuſauit omnes fratres ſuos. Gen. 37. & in venditione ipſius Ioſeph e. cap. *Ad Secundũ argu.* Ad ſecundum dicendum, quod licet lex humana non prohibeat fornicationem, nõ ſequitur, ꝙ non ſit illicita. Etiã non ſequitur ex hoc quod eam approbent, ſed dicitur eam permittere, quia non prohibet. Nam non expedit, quòd prohibeat: immo peccatum eſſet legiſlatori catholico ꝑ legem prohibere meretrices, & punire accedentes ad eas, vt oſtenſum eſt ſupra q. 111. Non tamen dicitur propriè permittere meretricium: quia non permittit expreſsè, ſed ſub diſſimulatione nihil de illo dicendo. Si autem expreſsè permitteret, legem faciẽdo de eo, eſſet aliquo modo magis approbare.

Aliter dicendum, quòd permittit. i. non punit: quia F non poſſet punire, quin turbaret totam rem publicam omnia libidinibus confundendo, vt dicit Auguſ. Et tamẽ ad legiſlatorẽ quantũcunque ſit catholicus, pertinet conſeruare pacem rei publicę, & bonum ſtatum eius. Ideo non debet aliquid facere, per quod deſtruatur. Quod eſſet ſi meretrices prohiberet, & puniret. Non tamen ex hoc ſumitur, ꝙ non ſit peccatum, quia non permittitur impunitum, niſi ex neceſſitate, vt dictum eſt. Ideo Deus, per cuius legem omnia mala prohibentur, puniet hoc. Sic dicit Augu. lib de libe. arbi. Lex iſta, quæ regendis ciuitatibus poſita eſt, multa impunita relinquit: quæ Dei iudicio puniuntur. Et propter hoc dicebat Ambro. li. de Patriarchis, & habetur 32. q. 4. c. nemo, ſcilicet, G Nemo ſibi blandiatur de legibus hominũ. i. licet leges hominum non puniant ſimplicem fornicationem, non putet aliquis, ꝙ impunitus erit apud Deũ. Nec de hoc blandiatur ſibi. i. faueat in peccatis: putans ſe per leges hominum excuſari. Cum autẽ dixit Petrus: ſufficit tempus præteritum ad voluntatẽ gentium conſummandã, qui ambulauerunt in Luxurijs ſuis: non innuitur ex hoc, quòd omnino Luxuria ſit prohibenda à legiſlatoribus catholicis, ſed eſt differentia: quia apud Gentiles nõ prohibebatur fornicatio ſimplex, nec putabatur communiter eſſe peccatum: licet recta ratio naturalis poſſet conuincere eſſe peccatum. Apud catholicos autem legiſlatores licet non prohibeatur, tamen ſcitur eſſe H peccatum, & non prohibetur, ne omnia libidinibus conturbentur. Aliter poteſt dici, ꝙ B Petrus explicabat præcepta legis Chriſti, ſecundum quã omnis fornicatio eſt vetita Et quantum ad hoc dixit, ꝙ nõ erat iam ambulandum in luxurijs gentiũ, ſ. ꝙ nulla luxuria erat licita, licet Gentiles putarent aliquã licitam. ſ. ſimplicem fornicationem.

Ad tertiũ argu. Ad tertium dicendum, ꝙ coitus meretricius excludit à regno Dei, quia coire cũ ea eſt fornicari. Et tamen fornicatores, & adulteri iudicantur à Deo. i. condemnantur, ad Hebr 6 & ad Gala. 5. dicitur Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, & immunditia &c. Et poſtea dicitur: Qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt. De meretricibus autẽ I Chriſtus dixit, ꝙ præcedebant Phariſęos in regnum Dei. Non quidem manentes in meretricio, ſed quia pœnitentiam egerunt. Et ſic habent regnũ Dei, patet. Matth. 21. ſ. Venit ad vos Ioan. in via iuſtitiæ, & non crediditis ei. Publicani autẽ, & meretrices crediderunt ei, vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis. vt crederetis ei: ideo dicit ibi. Amen dico vobis, publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. i. prius ibunt, quàm uos: immo vos non ibitis niſi pœnitentiam agatis, & credatis. Aliter poteſt intelligi, ꝙ accipiatur regnum Dei pro ſtatu noui teſtamenti. Sic dicitur Matth 21. Auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti facienti fructus eius, ideſt, Auferetẽ a vobis ſtatus Eccleſiæ, & intellectus K ſacræ ſcripturæ, & dabitur alteri genti, ſcilicet, Gentilibus conuerſis ad Chriſtum. Nam ibi non poteſt accipi regnum Dei pro vita ęterna: quia illa nũquam auferetur ab aliquo, qui illam habet, ſed accipitur ſacra ſcriptura ab aliquo, ſicut fuit ablata à Iudęis, & tranſlata in gentem Chriſtianorum. Io. autẽ incępit diſponere ad ſtatum noui teſtamenti, ſiue ad regnum cœlorum: ideo illi, qui conuertebantur ad prædicationem Ioan. dicebãtur venire ad regnũ cœlorum. Patet clarè Lucę. 16. ſcilicet, Lex, & prophetæ vſque ad Ioannem ex eo regnum Dei Euangelizari, ideſt, vſque ad Ioan. durauit lex, & prophetæ, & ex tempore Io. cœpit Euangelizari, ideſt, prædicari regnum cœlorum, vel Dei, ideſt, nouum teſta-

prędicari regnum cęlorum, vel Dei.i. nouum teſtamentum. Et quia publicani, & meretrices crediderunt prius Ioanni prædicanti, & conuerſi ſunt, quã Phariſęi: dicebantur præcedere Phariſæos, & ſacerdotes in regnum Dei. Et tunc non innuitur aliquid de meretricio an ſit peccatũ, vel non: ſed potius innuitur, quòd ſit peccatum q d. publicani, & meretrices, qui ſunt publicè peccatores præcedunt vos in opere iuſtitiæ: qui putatis vos eſſe iuſtos.

Ad quartum dicendum, quòd coitus cum meretrice eſt peccatum mortale. et cum dicit Glo. quòd eſt turpitudo venalis: debet dici, quòd eſt corrupta litera, quia patet bene, quod eſt turpitudo venalis. Et hoc propriè competit: quia meretrices ſe pro B mercede proſtituunt. Sic patet per Aug. lib. de quæſtionibus Exod. & 32. quæſt. 4. cap. Meretrices: vbi dicitur, ꝙ Dominus prohibet accedere ad eas, quorum turpitudo venalis eſt. Eſſe autem venalem nõ peccatum minuit, ſed magis infamat.

An cum viduis fornicari ſit peccatum. Quæſt. CXCIIII.

QVAERITVR de tertio modo fornicationis, ſcilicet, cum viduis. Aliqui dicunt, quòd concubitus earum non eſt peccatum, quia ad Romanos ſeptimo dicitur, quòd mortuo viro mulier ſoluta eſt à lege viri: ergo iam non obligatur continere. Pro hoc conſiderandum, quid dicatur vidua, & vocatur vidua mulier tradita viro, ſi vir moria- C tur conſummato matrimonio, vt ait Hieronymus ad Fabiolam, & habetur 34 diſt. cap. Vidua, ſcilicet, Vidua eſt, cuius maritus mortuus.

Si autem contracto matrimonio, & non conſummato moriatur vir: licet illa fuerit verè vxor eiꝰ nõ dicitur vidua per mortem eius. 34 diſt. §. Vidua, & cap. ſequenti. Ideo, qui accipiunt in vxores tales nõ prohibentur promoueri: quia non ſunt bigami cũ accipiant vxores virgines, vt dicitur ibidem.

De viduis propriè dictis dicendum, quod cũ poſt mortem virorum maneant liberę: concubitus ipſarum pertinet ad fornicationem ſimplicem quantũ eſt ex parte ipſarum: quia nulli legi alligatę ſunt, ideo ad Roma. 7. & prima ad Corinth. 7 dicitur, ꝙ D mulier, mortuo viro, ſoluta eſt à lege eius, & nõ vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro. Ideo iſtis licet nubere. 1. ad Thimo. quinto, ſcilicet. Volo viduas iuniores nubere filios procreare. Et ſic idẽ eſt in vidua, quod in ea, quæ nunquam habuit virum. Et tamen virgo non eſt quare cum vtraque eſt ſimplex fornicatio. Sed obijcietur, quòd ſit plus, quàm ſimplex fornicatio, quia 1. ad Thimo. quinto videtur Apoſtolus dicere, quòd viduis non liceat nubere, & quòd velle nubere in eis ſit damnabile, cũ ait: Adoleſcentiores viduas deuita: cum enim luxuriatę fuerint in Chriſto nubere volunt habentes damnationem: quia prima fidem irritam fecerunt, & ſic E deſiderium nubendi in eis damnabile dicit Apoſtolus. Et ſic exponit Auguſt. & habetur 27. q. 1. ca. Nuptiarum. Et tamen fornicatio ſimplex non eſt, niſi inter perſonas, quæ poſſent legitime cõtrahere matrimonium inter ſe, vt oſtenſum eſt ſupra q. 189. ergo cum viduis eſt plus quàm fornicatio ſimplex.

Dicendum, quòd viduę generaliter nubere poſſunt ſi nihil aliud impediat: quia ſolutę ſunt à lege virorũ. Ad Roma. 7. & 1. Corinth. 7 immo interdũ Apoſtolus conſulit, quòd nubant: potius quàm, ꝙ obſeruent caſtitatem, ſcilicet, quando ſunt iuuenes, & timetur de earum incontinentia. 1. ad Thimo. 5. Volo viduas iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſa-

A rio maledicti gratia, ideſt, non dare locum, volentibus maledicere, & infamare eas dicendo, quòd non ſeruent caſtitatem Nam tales facilè eſt infamari, cũ ſint ſuſpectę propter iuuentutem. Etiam, vt nõ detur occaſio aduerſario, ideſt, diabolo, qui eſt aduerſarius noſter. 1. Per. 5. ſcilicet. Aduerſarius veſter diabo. tanquam leo rugiens circuit, datur ſibi occaſio per hoc, quòd aliquis vult ſeruare continentiam: quia in eo, qui habet coniugem non eſt occaſio tentandi: quia habet id, ad quod tentari poteſt. Sed quando abſtinet eſt locus tentationi. Sic dicitur 1. ad Corinth. 7. Coniugibus abſtinẽtibus ad tempus ab opere carnis propter orationem, quòd rurſus redeãt in idipſum non tentet eos Satanas propter incontinẽ B tiam ſuam. De viduis autem, quibus erat damnabile velle nubere, dicendum, quod nõ erant ſolum viduę, ſed viduitate promiſerant ſeruare caſtitatem. Quia erat tempore Apoſtoli quidam ordo viduarũ ſicut nunc eſt monialium, quæ profitebantur ſe obſeruaturas caſtitatem. Et ad hoc non recipiebãtur omnes: etiam ſi vellent profiteri iſtam caſtitatẽ, ſed eligebantur per eccleſiam illę, quæ iam non eſſent ſuſpectę propter ętatem, & ẽt ꝙ vita præcedens earum eſſet plena bonis operibus. Et iſtis Eccleſia prouidebat de victu: quia ſpecialiter vacabãt operibus ſãctitatis, ſicut fit nunc in ſacris monialibus. Apparet hoc 1. ad Thimo 5. Quia dicitur: vidua eligatur, & ſic nõ pertinebat hoc ad quãlibet viduam, ſed ad il- C lam, quę per Eccleſiam eligeretur. Et dicitur: nõ minus ſexaginta annorum. Hoc dicitur ad tollendam ſuſpectionem futuræ incontinentię, quæ poſſet accidere propter ętatem. Et ob hoc dicitur: adoleſcentiores viduas deuita. i. non eligas eas ad tenendum iſtum ordinem. Et ſubditur cauſa: cum. n. luxuriatę fuerint in Chriſto nubere volunt. i. poſt votum de continentia ſeruanda luxuriantur aliquando propter incontinentiam ętatis. Et tunc volunt nubere in Chriſto i. volunt habere licentiam ad nubendũ licitè, & publicè ſecundum legem Chriſti. Et de iſtis dicitur: Habentes damnationem quia primã fidem irritam fecerunt. i. damnabiles ſunt, quia nubere volunt, & fecerunt irritam primam fidem. i. promiſſio D nem, quam fecerunt Deo de ſeruando caſtitatem.

Ordo viduarum in eccleſia primitiua.

Et ſic apparet, ꝙ iſtę viduę non manebant ſimpliciter in ſtatu viduitatis, ſed tranſibant ad ſtatũ religionis vouentes caſtitatem. Et iſtis non licebat nubere ſicut nunc non licet nubere monialibus. Et de iſtis viduis habetur 27. q. 1. c. nuptiarũ, & c. ſicut bonum, & ibi per totum Alijs autem viduis, quæ nõ vouerant caſtitatem, licebat nubere: quia non tenebantur ad aliquid. Et iſtę quã diu ſic manebant non nubentes: quia erant abſolutę à lege virorum, ſi qs cognoſceret illas erat fornicatio ſimplex, quę committitur cum ſoluta. Sicut ſi nunquam habuiſſet virum. Et tamen non eſſet virgo, quia cum virgine E nulli alligata eſt plus quàm fornicatio ſimplex, ſcilicet, ſtuprum.

Ad argumentum Dicendum, ꝙ viduę non ſunt ſolutę à lege ſimpliciter, ita ꝙ non teneantur ad caſtitatẽ ſeruandam: quia obligantur per legẽ. vel nubere, vel continere. ſicut innuitur 1. Corinth 7. ſcilicet. Vnuſquiſque habeat vxorem ſuam propter fornicationem, ſcilicet, euitandam. Et ſubditur cauſa, ſcilicet. Quia melius eſt nubere, quàm vri. q d. ꝙ nõ poteſt aliquis euitare fornicationem, ſi non habens vxorem velit ad aliquam accedere, ſed vidua ſoluta eſt à lege viri, quem habuit, ita ꝙ non vocabitur iam adultera, ſi inuenta fuerit cum alio viro, ſicut ſi inueniretur viuente viro ſuo. Erit tamen fornicatio ſimplex, licet non ſit adulterium.

Ad argu.

Quæ ſit grauior modus fornicationis, cum vidua, concubina, vel meretrice. *Queſt.* CXCV.

QAERITVR circa iſtos tres modos fornicationis ſimplicis, ſcilicet, cum vidua, concubina, & meretrice, quis eorum ſit granior.

Aliqui dicunt, quòd cum meretrice. Quia iſtum modum videtur magis deteſtari Apoſtolus. 1. Corinth 6. tollens membra Chriſti facies membra meretricis, abſit. Dicitur autẽ facere membra ſua mẽbra meretricis, qui fornicatur cum meretrice, vt ibi dicitur. Et ſic iſtum modum deteſtatur.

Item, quia Hieronymus dicit, quòd in eo fornicator eſt maioris criminis, quia tollit membra Chriſti, & facit membra meretricis. Et habetur 32. quæſt. quarta, cap In eo fornicator: ergo quantum ad hoc eſt grauitas maxima fornicatonis. Et tamen facere membra Chriſti membra meretricis, eſt per coitum cum meretrice: ergo iſte coitus eſt grauior alijs.

Dicendum. quòd ex hoc non apparet de grauitate iſtius modi ad alios. Nam in omni fornicatione auferuntur membra Chriſti à Chriſto, & efficiuntur membra mulieris fornicariæ: quia Chriſtus vult membra noſtra ad omnem caſtitatem, & munditiã ſeruandam, quia fugit immundos Et quã diu continentiam ſeruamus. membra noſtra ſunt membra Chriſti. Cum verò fornicamur auferimus ab eo mẽbra ſua, ideſt, corpora noſtra, quæ erant membra ſua per hoc, quòd copulamur fornicariæ. Et in omni copula etiam fornicaria coeũtes efficiuntur vna cato. 1. Cor. 6. An neſcitis, quoniam qui adheret meretrici vnum corpus efficitur, ſcilicet, cum ea Ideo nulla fornicatio eſt, in qua non auferantur Chriſto membra ſua, & non potius cum meretricibus, quã cum alijs. Accipitur autem hic meretrix generaliter pro omni fornicaria, quæ ſine fœdere matrimoniali alicui copulatur. Nam in omni coitu, efficitur illud, ſcilicet, quòd membra Chriſti efficiantur membra fornicariæ, niſi in coitu cum vxore. Ideo oportet accipi ibi meretricem generaliter.

Et ſiquis vellet accipere ſpecialiter pro meretrice, adhuc non probaret ex hoc fornicationem cũ meretrice eſſe grauiorem alijs, quia in qualibet fornicatione auferũtur membra Chriſti ab eo, ſed poſuit exemplum in meretrice, quia erat vnus modus fornicationis, ſicut potuiſſet dicere de concubina, vel vidua.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud magis adiuuat, quia Hierony. dicit. quòd fornicator in eo eſt maioris criminis, quia tollit membra Chriſti. Et tamen omnis, qui cognoſcit per ſimplicem fornicationem eſt fornicator, & aufert membra Chriſti, i. membra ſua, quæ deberent ſeruire Chriſto in caſtitate. Eſt ergo ſenſus, quòd in fornicatione eſt multiplex grauitas. Et tamen maxima eſt propter iniuriam, quæ fit Chriſto, ſcilicet, quia auferuntur mẽbra eius, quæ tenebantur ei ſeruare ad caſtitatem. Et in hoc iniuſtum quoddam committimus contra ipſum: auferendo ei rem ſuam. Quia quanto eſt excellentior ille, cui iniuria irrogatur. tanto eſt iniuria maior: ita iniuria, quæ fit auferendo Chriſto membra ſua, valde erit magna, & non eſt alia maior grauitas in fornicatione. Quod autem membra Chriſti ablata ab eo efficiantur ſpecialiter membra meretricis. vel concubinæ, non eſt principaliter grauitas, ſed in hoc, quod auferuntur à Chriſto. Et tamẽ illud eſt commune omni fornicationi, & non ſolũ fornicationi, ſed etiam omni ſpeciei luxuriæ: quia in qualibet auferuntur membra Chriſto.

Dicendum ergo, quòd ex hoc non conſtat, qui
F modus iſtorum ſit grauior. Poſſumus tamen conſiderare grauitatem iſtorum modorum per ſe, aut per accidens. Si conſideretur per accidens, non poterit dari regula: quia quæcunque fornicatio quantuncunque parua per aliquas circunſtantias poterit tantum aggrauari, quòd ſit maior quacunque alia fornicatione, quæ etiam eſſet maior in ſpecie.

Sicut generaliter homicidiũ eſt peius, quàm furtum, & tamen aliquod homicidium poterit dari, quod ſit minoris culpæ, quàm aliquod furtum, licet vtrunque ſit crimen, ſcilicet, propter magnitudinẽ furti, vel rapinæ. Sicut minoris culpæ eſt occidere vnum hominẽ iniuſtè, quàm prædari omnia, quæ ſunt in vno regno: etiam nullum occidendo.

G In talibus ergo non poteſt dari regula. Sed ſi volumus comparare peccata in grauitate, neceſſe eſt comparare ea, ſm ſpeciem ſuam. Et quia peccatum manet ſemper in ſpecie ſua, licet varietur in magnũ, & paruum per circunſtantias, poterit ſemper comparari per ſpeciem vnum peccatum alteri, & manebit ſibi, quòd illud peccatum, quod ſemel eſt grauius alio ſemper eſt grauius.

Et quantum ad hoc poteſt dici, quòd fornicatio cum concubina ſit minoris culpæ, quàm cum meretrice, quia in vtroque eſt peccatum, quia eſt fornicatio. Illud ergo, quod habet magis de natura fornicationis, erit grauius. Ita eſt in meretricio: quia inueniuntur ibi ea, propter, quæ eſt fornicatio peccatum
H potius. quàm in cõcubinatu. Fornicatio enim generaliter eſt peccatum, quia vt cõmuniter eſt ad experiendam delectationem veneream potius, quã ad prolem. Et quia coitus à natura ordinatur ad ꝓlem, eſt fornicatio peccatum. Hoc autem inuenitur magis in meretrice, quàm in cõcubina, quia ad meretricem nemo accedit, niſi propter momentaneã delectationem, & non intendendo gignere: quia nec eſt meretrix ad hoc diſpoſita. Qui autem ad concubinã accedit: poteſt animo gignendi facere potius, quàm delectationis: quia aliqui habent præcipuè cõcubinas, vt ex eis prolem ſuſcipiant: quam aliter ſuſcipere non poſſunt. Ideo in hoc minor eſt concubinatus meretricio, quia magis concordat intentio
I ni naturæ. Alia cauſa eſt propter educationem: & iſta eſt magis generalis, quàm præcedens, eo quòd omnis fornicatio eſt concubitus vagus: quia non obligatur manere maſculus cum fœmina, quã cognoſcit. Et tamen ad educationem prolis requiritur, quòd maſculus, & fœmina per totam vitã, vel longo tempore ſimul maneant.

Fornicatio cũ cõcubina eſt minus peccatum, quàm cum meretrice.

Hoc autem inuenitur magis in concubinatu Nã cum meretrice nemo diu manet: nec manere intẽdit: quia illa multorum libidini patet, ſed vult ad horam experiri delectationem veneream. Et ſi aliquã do longo tempore manere vellet cum meretrice, iam non haberet eam meretricem, ſed vt concubinam Cum concubina autem manet quis longo tẽ
K pore. & ſi cõtingat paruo tempore manere, hoc eſt per accidens: quia ſtatus ille ſm ſe eſt ad manendum longo tempore: dato, ꝙ naſceretur proles ex concubinatu, & ex meretricio: magis obſtat educationi ꝓlis meretricium, quàm concubinatus: quia in meretricio maſculus, & fœmina non manerent ſimul, niſi ad horam: concubinatus autem eſt ad longo tempore manendum: ideo minus habet de grauitate fornicationis. Tertia cauſa eſt, quia magis accedit meretricium ad vitium ꝯ naturã, ꝗ̃ concubinatus. Quia vitium ꝯ naturam propriè dr quando ex actu venereo non põt ſequi ꝓles, & tñ meretriciũ magis repugnat ꝓli ꝯcubinatus. Difficile eſt. n. meretricẽ concipere, ꝗ̃ à multis cognoſcit, quia ſemina mutuo ſe impediunt

pediunt, & indiſponitur locus conceptionis, ſcilicet, meretrix. In concubinatu autẽ ita poteſt ſequi proles, ſicut in matrimonio: quia eſt vnus ad vnam. Ideo minus pertinet ad vitium contra naturam, quam meretricium.

Quarta cauſa eſt, quia inter concubitus nullus eſt licitus, niſi matrimonialis cęteri ſunt illiciti, & quãto aliquis illorum magis acceſſerit ad conditionem matrimonij, erit minus culpabilis. Illud autem fit in concubinatu, quia ſicut in matrimonio ſeruatur fides, vel ſaltem eſt obligatio ad ſeruandum, ita & in concubinatu fides ſeruatur, vel ſeruari poteſt ex conditione ſtatus, quia vnius ad vnam eſt: In meretricio autem nihil ſeruatur, quia meretrix omnibus patet. Item quia matrimonium eſt vnius ad vnam, & ſic concubinatus, meretricium autem eſt vnius ad omnes, vt ait Hierony. & habetur 34. diſt. cap. vidua. Item, quia concubinatus poteſt eſſe ex quadam delectatione, ſicut matrimonium. Et ideo habet modicum de turpitudine. Meretricium autem eſt propter lucrum. quæ eſt turpitudo venalis, vt dicit Auguſt. in quæſtionibus Deuteronomij, & 32. quæſt. 4. cap. meretrices. Et ſic ſunt duo vitia in meretricio, ſcilicet fornicatio, & auaritia. Vnde meretrix magis eſt auara, quàm intemperata. Sic dicit Ariſto. de illo, qui accedit ad aliquam fœminam ꝓpter quęſtum, quem intendit, quòd magis eſt iniuſtus ſiue auarus, quã intemperatus vel incontinens.

C Et hoc eſt ex parte meretricis. Nã ex parte fornicantium cum ea ſola delectatio intenditur, & ideo illi ſoli ſunt intemperati, vel incontinentes. In cõcubinatu autem ex vtraque parte eſt maior honeſtas, quia non intenditur ibi lucrum, ſed delectatio, vel proles, quod meretrix non facit.

Item, quia ſicut matrimonium longo tempore manet, ſic & concubinatus. Et in multis alijs conueniunt, quod non fit in meretrice. Vnde interdum concubinatus tantum accedit ad matrimonium, ꝙ non differt ab eo, niſi per differentiam conſenſus, & obligationis, ſcilicet, quia in matrimonio conſentitur, vt in coniugem. In concubinatu autem, vt in fornicariam, etiam quia matrimonium obligat ad ſemper: concubinatus autem poteſt quotidiè diſſolui. Ex his ergo concubinatus videtur minoris culpę, quàm meretricium. Et tamen per accidens concubinatus erit deterior meretricio.

D Primò, quia quanto aliquod peccatum longiori tempore durat, grauius eſt, extra de conſue. c. Cum tanto Cõcubinatus tamen ad longum tempus eſt: quia concubina non accipitur ad vnam horam, vel ad vnum diem: etiam ſi contingat immediatè diſſolui. Meretricium autem ad horam eſt, quia nemo accedit ad meretricem, niſi propter momentaneã delectationem experiendam: etiam ſi poſtea contingat ex hoc ſępe ad illam accedere: ideo ex hoc fornicatio cum meretrice minor eſt.

E Secundo, quia quanto aliquod vitium committitur ex maiori tentatione, tanto minus eſt: quia fit ex minori libertate. Qui autem accedit ad meretricem facit hoc victus concupiſcentia, qui autem ad concubinam facit ex conſuetudine, vel quaſi officio, etiam ſi libido non pungat. Et ſic qui cognoſcit meretricem eſt quaſi incontinens: qui verò concubinam quaſi intemperatus: quia ex electione agit proponendo manere in illo delectabili, tanquam in quodam bono. Et tamen intemperatus deterior eſt incontinente. vt patet 7. Ethi. Ideo ex hoc concubinatus deterior videtur meretricio. Et ſic apparet quomodo ſe mutuo excedãt, & excedantur concubinatus, & meretricium. De fornicatione cum vi-

A dua nihil dictum eſt, quia idem eſt, quod de meretricio, & concubinatu: quia vidua poteſt cognoſci vt meretrix, & vt concubina. Et ſic iudicabit ſicut de illis. Si autẽ vidua cognoſcatur, vt ſemel: & ab vno non eſt meritricium, nec concubinatus: & tamen habet ſimilitudinem quantum ad grauitatem peccati cum cõcubinatu. & ſic poſſunt comparari mutuo iſti modi fornicationis ſimplicis.

An fornicatio ſit grauiſſimum omnium peccatorum. Quæſtio CXCVI.

QVAERITVR, an fornicatio ſit grauiſſimum omnium peccatorum. Dicunt quidam, ꝙ ſic. Primũ argumentũ

B Quia peccatum tanto videtur grauius eſſe, quanto ex maiori libidine fit: ſed maxima libido eſt in fornicatione: dicitur enim prima Corint. 7. in Glo. ꝙ ardor libidinis in luxuria eſt maximus: ergo videtur, ꝙ fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

Secũdum argu. Item tanto aliquis peccat grauius, quanto in re magis ſibi coniuncta delinquit. Sicut grauius peccat, qui percutit patrem, quàm qui extraneũ: & tamen qui fornicatur, in corpus ſuum peccat, prima Corinth. 6 & corpus eſt homini coniunctiſſimum, quia eſt pars Ideo erit maxima grauitas. Et inducit hoc Apoſtolus ad grauitatem oſtendẽdam, dicens: Omne peccatũ quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autẽ fornicatur in corpus ſuum pec-

C cat, quaſi dicat, magis peccat in hoc, quàm in alijs.

Tertiũ argumentũ. Item quanto bonum illud, contra quod peccatum committitur, eſt maius, tanto peccatum eſt grauius. Peccatum autem fornicationis eſt contra totum bonum humani generis, ſcilicet, contra generationem, & educationem, vt patet ex præcedentibus, & ſunt iſta maxima bona humani generis. Eſt etiam peccatum illud in iniuriam Chriſti. primo Corinth. ſexto, ſcilicet. Tollens membra Chriſti, facies membra meretricis? Abſit. Quaſi dicat: magna iniuria eſt Chriſti: Ideo abſit hoc fieri: eſt ergo fornicatio maximum peccatum.

Dicendum, quòd aut quæritur hic de fornicatione, prout eſt ſpecies luxuriæ, ſcilicet de ſimplici for-

D nicatione, vel de fornicatione, vt genus ad omnem coitum: vt dicitur 36 quæſtione 1. cap. lex illa.

Si primo modo, certum eſt, quòd non eſt grauiſſimum peccatum fornicatio: quia quælibet alia ſpecies luxuriæ de communiter nominatis eſt maior.

Si autem accipiatur pro omni luxuria, tunc dicendum, quòd aut comparatur luxuria per ſe ad alia peccata, aut per accidens, ſi per accidens contingit interdum luxuriam eſſe maiorem alijs, & interdum minorem ſecundum differentiam circunſtantiarum, & ideo in hoc non poteſt dari regula quando ſit maior, aut quando ſit minor.

Si autem per ſe, dicendum, quòd luxuria non eſt maior alijs, quia vt ait Gregorius, peccata carnalia

E ſunt minoris culpæ, quàm ſpiritualia: & tamen luxuria eſt peccatum carnale. Sunt tamen peccata carnalia maioris infamiæ, quã ſpiritualia, eo quòd magis cognoſcitur in eis deuiatio à ratione, & enormitas facti. Sicut in delectationibus licet ſint multæ præter delectationes corporales, & excellentiores eis: tamen propter delectationes corporales cõmuniter ſolas eſſe cognitas putantur iſtæ ſolæ delectationes. ſeptimo Ethicorum. Ita circa iſta peccata propter cognita eſſe, maiora putantur: ſpiritualia autem non cognoſcuntur communiter, nec apparet quanta ſit in eis deuiatio à ratione: ideo nõ iudicantur eſſe cõmuniter valde magna. Cõſiderando tamẽ grauitatẽ in peccatis ſecũdum ſe, cõſidera-

tur ſ[illegible] ſecundum rationem ſuę ſpeciei, quę accipitur reſpectu boni, cui opponitur illud vitium. Et ſicut opponitur vnum vitium maiori bono, quàm alterum, ita eſt maius. Ob hoc ergo furtum eſt minus, quàm luxuria, & luxuria minor, quàm homicidium, & homicidium minus, quàm idolatria. Quia furtum eſt cōtra bonum poſſeſſum, quod eſt minus homine: luxuria autem eſt contra hominē, quia interdum fit iniuria proximo per luxuriam, ſicut in adulterio, & raptu, & ſtupro. Interdum autem ipſi proli naſciturę, ſicut in fornicatione, per quam impeditur educatio prolis naſciturę, & in vitio contra naturam, per quod tollitur generatio prolis, quæ aliàs naſceretur. Et ſic ſemper eſt luxuria contra hominem, & ſi non cōtra alium, ſaltē contra ſeipſum eſt: quia omne peccatum, quod homo facit extra corpus eſt, qui autē fornicatur in corpus ſuum peccat. 1 Corinth. 6. Homicidium autem eſt maius, quia eſt magis determinatè contra hominem futurum, ſcilicet, in pręiudicium prolis naſciturę, vt non conuenienter educetur. Homicidium autem ſemper eſt contra hominē exiſtentem, ideo maius eſt, etiam quia licet vtrunq; ſit contra hominē exiſtentem, magis directè eſt homicidium contra bonum hominis, quia auferr ei totum eſſe, quàm luxuria, quę ſolum cauſat quandam iniuriam. Idolatria autem eſt maior, quàm homicidium, quia eſt directè contra Deum. Et ſic iſta peccata ſe habent per ordinem ex additione ſpeciei. Et tamen interdum furtum, vel homicidium, aut luxuria eſt maius vitium, quàm idolatria. Nam grauius eſt occidere multos homines ſimul, quàm facere aliquam cęremoniam pertinentem ad idolatriā, ſecundum quam dicimur peccare in idolatria. Ideo dicendum, quòd luxuria ſecundum ſe, non eſt maius peccatum omnibus alijs, quia eſt minus, quā ſpiritualia omnia ex genere & etiā eſt minus quibuſdā carnalibus, ſcilicet, minus quàm homicidium, & tamen per accidens poteſt eſſe grauius, vel leuius ſecūdum varium concurſum circunſtantiarum. De his S. Thom. 2 2 quęſt. 154. art 3.

Sed obijcietur, quod dicit Iſido. & habetur. 32. q. 7 c. Non ſolum. Inter cętera ſeptem vitia fornicatio maximum ſcelus eſt. Dicendum, quòd non eſt maius ſimpliciter, ſed quantum ad hoc, quòd per nullū vitium ita violatur templum Dei, ſicut per iſtud. Et ita exprimit ibi Iſidorus dicens: quia per carnis immundiciā templum Dei violatur. In alijs autem nō fit hoc. Sed de hoc magis dicetur infra q. 233.

Ad primũ argu. Ad primum dicendum, quòd libido in peccato poteſt eſſe duplex, ſcilicet, vna, quæ eſt in inclinatione voluntatis ad aliquid faciendum, & alia, quę eſt in appetitu ſenſitiuo, ſecundum quam magis incitatur, & vehementius tendit in aliquem actum, quàm in alium. Prima libido facit ad magnitudinem peccati, quia quanto ex maiori deſiderio peccatum cōmittitur, tanto maius eſt. Secunda diminuit peccatum: quia quanto ex maiori paſſione, & tentatione quis ad peccādum impellatur, tanto minus peccat. Primo modo non eſt maior libido in luxuriam, quā in alijs: quia interdum mouemur ad alia maiori deſiderio, & ad luxuriam non ex deſiderio, ſed ex impotentia tolerandi tentationem. Sunt enim aliqui, qui non mouentur ad venerea: etiā habitis opportunitatibus ex bono, quod putent eſſe in venereis. Sed quia inſurgit paſſio, & affligit nimium eos, ſi non cōſenſerint, vt autem nō cogantur diu hanc afflictionem tolerare, conſentiunt: quos Ariſto. vocat molles 7. Ethico. cap. 4. Iſti enim ex parua libidine, ideſt, inclinatione voluntatis agunt. Eſt tamen in fornicatione, ſiue luxuria quæcunque libido magna ex

F parte ſenſus. Nam vehementius inclinatur homo ex natura ſenſitiua ad venerea, quàm ad aliqd aliud.

Ideo dicit Auguſtinus libro de Agone Chriſtiano, quòd inter certamina Chriſtianorum duriora ſunt prælia caſtitatis: vbi eſt quotidiana pugna, ſed rara victoria. Et Iſidorus dicit libro de Summo bono, quòd magis per carnis luxuriam humanum genus ſubditur diabolo, quàm per aliquid aliud, ſcilicet, quia vehementiam huius paſſionis difficilius eſt vincere, quàm aliarum.

Ad ſecundum argu. Ad ſecundum dicendum, quòd quanto aliquis peccat in rem magis coniunctam, peccatum eius maius eſt, ſi contra rem illam poſſit eſſe peccatum. Nam interdum non eſt peccatum agendo contra
G rem coniunctam, ſicut ſi quis deſtruat bona proximi, peccat, ſi autem aliquid, quod ſui ipſius eſt, nō oportet, quòd ſemper peccet: quia non eſt peccatum directè contra rem coniunctam: quia illa non poteſt ſuſcipere iniuſtum, ſed eſt peccatum contra ſeipſum, ita corpus, quod eſt pars noſtra, non poteſt ſuſcipere iniuriam, aut malum, ſed dicitur peccare aliquis in corpus ſuum, ideſt, in ſeipſum. Et ſic poſſet eſſe minus peccatum, quod aliquis faceret contra ſeipſum, quàm contra alium.

Quando tamen dicit Apoſtolus, quòd qui fornicatur, in corpus ſuum peccat: intelligitur, ideſt, corpori ſuo nocet, quia illud inquinat, & indebitè reſoluit, & turpitudinibus commiſcet, quod in
H alijs vitijs non fit. Et ſic ſeipſum torquet homo in luxuria, & infert ſibi contumeliam ad Romanos primo. Propter quod tradidit illos Deus in deſiderio cordis eorum in immundiciam, & contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis. Et poſtea dicitur: turpitudinem operantes, & mercedem, quā oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſic innuit, quòd luxuria non ſolum eſt peccatum, ſed etiam pœna quędam, & contumelia, quam homo ſibi infert.

Alij dicunt in corpus ſuum peccat, ideſt, quòd opus luxurię eſt in corpore, & delectatio conſequēs ex ea, & in corpore eſt. Sed hoc non ſtat: quia Apoſtolus dicit, quod omne peccatum, quòd homo fe-
I cerit, extra corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Et tamen peccatum Gulæ, per corpus exercetur, & etiam delectatio eius in corpore eſt. Et tamen dicitur eſſe peccatum extra corpus. Ideo debet accipi ſicut ſupra, quia illud ſoli luxurię competit inquinare ſeipſum per illam, & indebitè reſoluere, & contumeliam ſibi inſerre.

Quando tamen dicitur, quòd ex hoc ſit maximū peccatum luxuria, non ſequitur: quia per luxuriam agit homo contra ſeipſum, in quantum eſt corporeus, per vitia autem ſpiritualia agit contra ſeipſum inquantum eſt natura rationalis. Ratio tamen pręualet corpori in homine, quia ex ratione eſt ſpecies hominis, & non ex eſſe corporeo, ergo illud pec-
K catum, quod fuerit magis contra rationem, erit ſimpliciter maius: etiā ſi non ſit maximè cōtra corpus.

Ad tertiũ argu. Ad tertium dicendum, quòd luxuria eſt contra bonum ſpeciei humanę: inquantum impedit generationem futuri hominis, vt in vitio contra naturam, vel educationem eius, ſicut in fornicatione ſimplici: homicidium autem eſt contra hominem exiſtentem. Et quia magis pertinet ad naturam ſpeciei qui eſt actualiter homo, quàm qui ſolum in potentia, cęterę etiam ſpecies luxurię licèt ſint contra hominem exiſtentem, ſunt tamen ſolum ad quandam iniuriam, ſicut adulterium, & raptus, no tamen tollunt omne bonum hominis. Homicidium autem tollit totum bonum hominis,

cùm

cùm tollat eſſe: ideo homicidium eſt grauius omnibus ſpeciebus luxuriæ ex genere ſuo. Bonum autem diuinum eſt maius bono humano: ideo peccata, quæ ſunt directè contra Deum, ſiue ſolum contra ipſum, ſunt maiora quàm homicidiũ, ſicut idolatria. Hoc modo omne peccatum, quod eſt magis cõtra rõnem, eſt magis contra Deum: non, quòd homo intendat directè offendere Deum, ſed quia facit aliquid, quod ſcit eſſe offenſam Dei. Et quia ratio noſtra eſt, per quam magis Deum imitamur, quãto fuerit peccatum magis contra rõnem, magis facimus contra ipſum Deum. Nã ſi mẽbra noſtra ſunt membra corporis Chriſti. 1. Cor. 6 & ob hoc dẽnt cuſtodiri ĩ quadam ſanctificatione, & caſtitate. Ita & ratio noſtra, vel ſpiritus eſt vnum cum ipſo Deo. eo. cap. Qui adhęret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Et propter hoc peccatum, quod fuerit magis cõtra rationem, facit nos magis recedere à Chriſto, quàm quod eſt minus contra rationem, licet ſit magis cõtra corpus. Sicut deterius eſt deſinere eſſe vnum ſpiritũ cum Deo: quàm deſinere eſſe membrum corporis Chriſti. Nam licet idem ſit realiter, tamẽ ſub ratione maioris boni importatur eſſe vnum ſpiritum cum Deo, quàm deſinere eſſe membrum corporis Chriſti. Et ex hoc ſequitur, quòd peccata ſpiritualia ſunt ſecundum ſe maiora, quam carnalia, quia ſpiritualia ſunt directè cõtra ſpiritum, per quem vnum ſumus cum Deo, carnalia autem ſunt directè contra corpus. Et res, quæ circa corpus ſunt, ſcilicet, ad res poſſeſſas: ideo minora ſunt peccata carnalia: quia per carnem ſolum ſumus membra corporis Chriſti, & non vnus ſpiritus cum eo.

An in oſculis, amplexibus, & tactibus impudicis ſit peccatum mortale. Quæſt. CXCVII.

QVAERITVR circa quædam accidẽtia coitus, ſcilicet, oſcula, amplexus, & cęteros impudicos tactus, an in iſtis conſiſtat peccatum mortale. Dicunt quidã, quòd non: quia Apoſtolus ad Ephe. 5. dicit: Fornicatio, & omnis immundicia, nec nominetur in vobis, ſicut decet sãctos, & ſequitur: aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas. Et dicit ibi Glo. turpitudo, ſcilicet, in oſculis, & amplexibus, aut ſtultiloquium, vt blanda verba, aut ſcurrilitas, quæ à ſtultis curialitas .i. iocularitas dicitur. Poſtea ſequitur. Hic enim ſcitote intelligẽtes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, nõ habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei. Et hic non replicat de turpitudine, aut ſtultiloquio aut ſcurrilitate, quæ prius dixerat: ergo videtur, quòd iſta non excluduntur à regno Dei, & conſequenter non ſunt peccata mortalia. Item fornicatio ſimplex dicitur eſſe peccatum mortale ex eo, quòd per eam impeditur bonum prolis generãdę, & educandę: oſcula tamen, amplexus, & tactus impudici nihil ad hoc faciunt: ergo non eſt in eis peccatũ mortale. Item illa, quæ ſecundum ſe ſunt peccata mortalia, nunquam poſſunt bene fieri: ſed oſcula, & tactus poſſunt fieri ſine peccato, vt in vxore, & interdum in alijs, vt infra dicetur: ergo non conſiſtit in eis peccatum mortale ſecundum ſe.

Primũ argumentũ. Secũdum argu. Tertium argu.

Dicendum, quòd in tactibus, & oſculis, & verbis libidinoſis poteſt interdum conſiſtere peccatum mortale. Nam minus eſt aſpectus libidinoſus, quàm tactus, vel amplexus, aut oſculum, & tamen aſpectus libidinoſus eſt peccatum mortale, vt dicitur ſupra in litera, ſcilicet: Qui viderit mulierem ad concupiſcendũ eam iam mœchatus eſt: ergo à fortiori oſculum libidinoſum. Item Cyprianus de virginitate ad Pomponium dicit: Certe ipſe concubitus, ipſe cõplexus, ipſa confabulatio, & coniacentium duorũ turpis, & fœda dormitio quantum dedecoris, & criminis confitentur. Et habetur. 27. quæſt. 1. cap. nec aliqua: ergo peccatum eſt in iſtis, quia crimen eſt, & dedecus. Conſiderandum tamen ad hoc, quòd aliquid dicitur eſſe peccatum mortale dupliciter: vno modo ſecũdum ſpeciem ſuam, & hoc modo oſcula, amplexus, & tactus corporum, quos impudicos vocamus, ſecundum rationem ſuam, non ſunt peccatum mortale: quia poſſunt iſta abſque libidine fieri propter conſuetudinem patrię, vbi eſt conſuetũ, quòd viri aduenientes de foris oſculentur omnes, qui ſunt in domo, ſiue viros, ſiue fœminas. Et cum ſola conſuetudo mouet ad hoc libido nulla eſt. Sic etiam eſt alicubi, quòd cognati ad inuicem, ſiue maſculi, ſiue fœminæ, qui multũ propinqui ſunt, ſe oſculentur in ſignum cuiuſdam amoris conſequentis cognationem. Aliquãdo etiam poteſt fieri propter aliquã neceſſitatem, aut rationalem cauſam: non mouente ad hoc libidine. Si autem libido moueat: etiam ſi conſuetum ſit, ſic fieri peccatum eſt.

Alio modo dicitur eſſe aliquid peccatum mortale ex ſua cã, ſicut ſi aliquis ieiunaret, vel daret eleemoſynã, vt propter hoc faueret hęreticis, vel quia per hoc intendit introducere aliquã hęreſim mortale peccatum eſt propter intẽtionem corruptam. Ita autem circa tactus, & oſcula eſſe poteſt. Nam non ſolum conſenſus in actum peccati mortalis eſt peccatum mortale, ſed etiam conſenſus in delectatione talis peccati, quàm delectatio poſſit eſſe ſine actu illius peccati. Et ob hoc cum fornicatio ſimplex: & à fortiori omnes aliæ ſpecies luxuriæ ſint peccatum mortale, neceſſe eſt, quòd non ſolum actus luxuriandi ſecundum quamlibet ſpeciem illarum ſit peccatum mortale, ſed etiam conſenſus in delectationem illius ſpeciei luxuriæ. Et quia oſcula, amplexus, & tactus impudici reducuntur ad illam ſpeciem luxurię, cuius ſunt præambula, quia ſunt ad conſequendum vberius delectationem illius actus, neceſſe eſt, quòd ipſa ſint peccata mortalia. Et ſic vocantur omnia iſta libidinoſa. Ideo inquantum ad libidinem ordinantur, peccata mortalia ſunt. Poteſt tamen accidere in libidine iſta fieri ſine mortali, ſcilicet, quando ipſe actus venereus eſt licitus, vt in vxore. Nam licet actus ille non poſſit fieri ſine concupiſcentia delectatione abſorbente rationem, & illud non facit illum coitum eſſe mortalem. Ita oſcula, & amplexus, quæ ad libidinẽ pertinent, non oportet ibi eſſe mortale peccatum, niſi interdum propter magnam deordinationem viri contingeret eſſe peccatum mortale in coitu, cum vxore: contingeret etiam oſcula, & amplexus fieri mortalia, aliàs autem non, de quo infra dicetur.

Ad primum dicendum, quod illa tria, ſcilicet, turpitudo, ſtultiloquium, & ſcurrilitas peccata mortalia ſunt, quando ſunt libidinoſa. Et vt talia reprobauit ea Apoſtolus. Et tamen quando dixit: non habent hæreditatem in regno Chriſti, & Dei non repetebat illa: quia intelligebantur per pręcedentia, vel quia iſta non habent per ſe ſpeciale nomen peccati: ſicut ſpecies luxuriæ, ſed ordinari poſſunt ad quamlibet ſpeciem. Ideo dicendo de ſpeciebus luxuriæ, quod non habent partem in regno Dei, intelligitur de illis, quæ ordinantur ad illas. Ad 1. arg.

Ad ſecundum dicendum, quòd oſcula, & tactus impudici licet, ſecundum ſe, non impediant generationem, nec educationem, ordinantur tamen ad illum actum, per quem impeditur generatio, & educatio: ideo ſunt peccatum mortale. Sicut ille actus, Ad 2. arg.

vel ſunt mortale inquantum ex libidine procedunt, ideſt, ex voluntate deordinata; quæ peccatū mortale conſtituit.

Ad 3. arg. Ad tertium dicendum, quòd ex illo probatur tactus, & oſcula non eſſe peccata mortalia, ſecundū ſe, ideſt, ſecundum ſpeciem ſuam: quia tunc ſemp eſſent mortalia, nō tamen tollitur ex hoc, quin aliquando ſint mortalia, ſcilicet, quando à voluntate deordinata, & libidinoſa procedunt.

An adulterium ſit ſpecies luxuriæ determinata diſtincta ab alijs ſpeciebus. Quæſt. CXCVIII.

QVAERITVR circa adulterium, quod ponebatur eſſe ſpecies luxuriæ, an ſit ſpecies determinata luxurię, & diſtincta ab alijs. G Primum argu. Aliqui dicūt, φ non: quia quædam Glo. ſuper Exodum dicit, φ adulterium dicitur, ex eo, quod quis accedit ad aliā præter, quàm ad ſuam, Aug. l. q. ſuper Exo. q. 71.10.4. ſed mulier, quæ eſt alia à ſua poteſt eſſe diuerſarum conditionum, ſcilicet, φ ſit virgo, vel corrupta in poteſtate alterius, vel non: meretrix, vel vidua. Et iſta pertinent ad diuerſas ſpecies luxuriæ, & ſic de omnibus alijs conditionibus mulierum, ſecundum quas ponimus differre ſpecies luxuriæ: ergo adulterium non differt ab alijs ſpeciebus, ſed eſt generale ad multas. Secundū argu. Item dicit Hierony. & habetur 32 q. 4. cap. Origo. Nihil intereſt ex qua cauſa quis inſaniat. Vnde Xiſtus Pythagoricus in ſummis ſuis dicit. Adulter eſt in ſuā vxorē ardētior amator: ergo pari ratione amor nimius, & ardens ad quālibet mulierem vocabitur adulterium, ſed in omni luxuria eſt amor ardētior debito: ergo adulterium inuenitur in omni luxuria, & non debet poni ſpecies luxuriæ. Tertium argu. Item vbi eſt eadem ratio deformitatis, ibi non videtur eſſe alia ſpecies peccati: ſed in ſtupro, & adulterio eſt eadem ratio deformitatis, quia vtrobique violatur mulier alienæ poteſtati ſubiecta: ergo adulterium non eſt ſpecies luxurię diſtincta ab alijs.

Dicendum eſt, quòd adulterium eſt ſpecies luxurię ab alijs diſtincta, & eſt præcipua inter omnes, & de qua humana iura magis curauerunt: quia per iſtā maximè turbatur res publica, eo quòd viri ſunt zelātiſſimi amatores circa vxores. Vnde licet aliæ quædam ſpecies luxuriæ ſint grauiores, de nulla tamen iura humana curauerunt: quia aliæ nō ita grauiter turbant rem publicam. Eſt autem adulterium, ſicut dicitur 36 quæſt. 1. cap. lex illa alieni thori violatio. Vnde dicitur adulterium quaſi ad alterius thorum acceſſio. Et Leo papa dicit, quòd adulterium committitur cum propriæ libidinis inſtinctu, vel alienę conſenſum cum altero, vel altera contra pactū coniugale committitur. Iſtud autem fit, ſiue coniugatus cognoſcat coniugem alterius, ſiue coniugatus non coniugatam, ſiue nō coniugatus coniugatam. Primo modo eſt duplex adulterium, quia ex vtraq; parte eſt adulterium. Et etiam quilibet grauius peccat. Nam coniugatus grauius peccat cognoſcendo coniugē alterius, quàm ſolutam: quia ſi cognoſcit ſolutam ſoli coniugi ſuę præiudicat, ſi verò coniugatam præiudicat vxori, & viro illius vxoris, quam cognoſcit: & etiam ſecundum leges humanas multum iſtud differt. Quia primo modo non punitur adulterium in viro ſcilicet, cognoſcendo ſolutam; ſi verò coniugatam capite punitur. Si coniugatus cognoſcat non coniugatam, licet minus peccet; tamen adulterium committit, & non ſolum ipſe, ſed etiam mulier, quam cognoſcit: quia permittit ſe ſponte cognoſci à coniugato. Vnde licet ipſa ſoluta ſit, tamen quia accedit ad illum, qui eſt coniugatus F committit tale crimen, ſicut ille, quia aliàs eſſet fornicatio ſimplex, & tamen non eſt, quia illa eſt ſoluti cum ſoluta. Et tamen minus peccat mulier ſoluta cum commiſcetur coniugato: quàm coniugata, quæ ei commiſcetur. Nam adulteriū eſt illa commixtio, & non propter fœminam, ſed propter virum. Et tamen quando aliquid competit vni per accidens, & alteri per ſe, maius eſt in eo, cui per ſe in eſt, quàm in eo cui per accidēs. Sicut ignis calidior eſt in ſe, quàm ea, quæ per ignem calefiunt. Aliquis forte putabit, φ mulier ſoluta cognita à coniugato non committit adulterium, & tamen falſum eſt, quia committit illud. Motiuum autem in contrarium eſt: quia adulterium punitur in muliere ſecundum legem humanam. Et tamen ſi cognoſcatur ſoluta à coniugato non punitur ſecundum legē. G Dicēdum, quòd adulterium eſt, quia ſi ſoluta cum coniugato non committeret adulterium, etiam non committeret adulterium ſolutus cum coniugata: cum ipſe non ſit pars alicuius matrimonij. Et tamen adulterium eſt, & capitale ſecundum legem humanam, ergo idem erit ſi ſoluta cognoſcatur à coniugato.

Ad motiuum dicendū, φ lex humana punit adulterium inquantum per illud iniuria fit alicui. Et tamen quando non coniugata cognoſcitur à coniugato, illa nulli præiudicat, quia nulli legi tenetur: ergo nō punitur ſm legem humanā. Aliō modo, & H melius dicendum, φ licet tam vir, q̄ vxor adulteriū committant, quādocunque alijs ſe commiſcent, tñ lex punit adulteriū in vxore & non in viro. Et illud fecit lex humana propter aliquas cauſas, de quibus infra dicetur. Et quia quando coniugatus cognoſcit non coniugatam illa non committit adulteriū, niſi propter ipſum, & ille non punitur, ſecūdum legem: à fortiori non punietur ipſa, quæ non peccat, niſi propter coniugatū, cui commiſcetur. Et tamen iniuriam facit mulier, quæ commiſcetur coniugato vxori illius. Nam ſubtrahit eum ſibi quia ſi nulla fœmina vellet illi commiſceri, quia coniugatus eſt non poſſet ipſe alicui, niſi vxori ſuę cōmiſceri. Vnde ſicut ſolutus, qui cōmiſcetur coniugatæ volenti p̄iudicat viro illius, ita ſoluta, quę cōmiſcetur coniu- I gato iniuriam facit vxori eius, ſed non punitur ſecūdum legem. Erat tertius modus quando ſolutus cōmiſcetur coniugatę, & vterque committit ibi adulterium: quia vterque capitaliter punitur. Vir tamē minus peccat, quam mulier: quia ipſe non eſt adulter propter illam, quia ipſe non tenetur alicui ſeruare fœdus: vxor autem tenetur viro, pœna tantum, ſecundum legem ęqualis eſt. Iſtud crimen eſt valde contra rem publicam non ſolum propter perſonalem iniuriam, vt ſupra dictum eſt, ſed etiam ꝓpter bonum publicum. Adulteriū quot mala habet. Quia per adulterium redduntur proles incertę, & degeneres, quibus non competūt honores. Et ſi multi tales fuerint in ciuitate, ipſa ciuitas minuitur in honore. K Amplius, aut adulterium eſt malum ex parte eius, qui accedit ad mulierē alienam, quia accedit ad illam, quæ non eſt ſibi matrimonio copulata. quia illud eſt contra bonū prolis ſuę: quia cum deberet gignere filios legitimos, gignit adulterinos, & ignobiles. Eſt etiam contra educationem prolis: quia filij indegeniti non poſſunt educari à parentibus, cum adulter non poſſit manere cum adultera in mutua ſocietate ſemper: aut longo tempore timore legum, vel ſaltem non obligetur cum ea manere, quod requiritur ad educationē prolis. Nam propter hoc fornicatio ſimplex erit principaliter peccato, ſcilicet, quia erat coitus vagus, & non obligabantur fornicarij ſimul manere,

Eſt

Eſt etiam malum adulterium in quãtum accedit ad mulierẽ alteri coniugatã, & ſic impedit bonũ ꝓlis alienę. Quia cum adulter accedit ad adulteram, impedit fieri generationem in ea à viro ſuo. Sicut enim in meretrice, quia multi ad eam accedunt, indiſponitur ad concipiendum: ita in coniugata impeditur cõceptus vnius viri per alterum, quia vnus per ſe gignere poſſet, & duo, & non gignẽt. Vel intelligitur melius hoc de adultera poſtquam concepit: quia mulier poſtquam cõcepit, nunquam poteſt cõcipere à quibuſcunque, & quodcunque cognoſcat quouſq; pariat, vel aborſum fecerit. Et ſic ſi adultera conceperit non poterit toto tempore, quo habet in vtero, concipere ex viro ſuo. Et ſic impedit prolẽ ipſius, quam ipſe alià s gignere poſſet, ſi illa de alio non concepiſſet. Et hoc fecit adulter, qui cognouit eam. Eadem ratio eſt in coniugata, quæ per adulterium corrũpitur, ſiue a coniugato, ſiue à non coniugato. Vnde dicitur Eccle. 23. Omnis mulier relinquens virum ſuum peccabit. Hoc autem eſt. Primò: quia in lege Dei peccat, quia Deus vetuit adulterium. Secundò: quia præiudicat viro ſuo. Nã magnus dolor eſt viro, quòd vxor ſua ab alio cognoſcatur. Tertiò: quia facit contra fœdus matrimonij: nã in matrimonio tacitè permittitur fides vtrique ſeruanda, ita vt neuter copuletur alieno. Et hoc violatum eſt per adulterium. Quartò: quia vxor fallit virum dando ſibi filios ex alieno matrimonio, ſiue ex alieno coitu. Et tamen viri afficiũtur ad filios ſuos, & ſi ſcirent eos extraneos, odiſſent. Quinto quia aufert viro poſſeſſionem: Nam cogit eum laborare in educatione filiorum alienorum, & relinquere eis bona ſua tanquam, ſi eſſent veri filij. Sextò: quia præiudicat alijs filijs legitimis, ad quos de iure pertinet tota hæreditas paterna, & iſti tanquam ſint legitimi ſuccedunt ex ęquali cum legitimis. Hæc tanguntur aliqualiter Eccle. 23. ſcilicet, mulier omnis relinquens virum ſuum peccabit, & ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio.

Mulier adultera multipliciter peccat.

Primo enim in lege altiſſimi incredibilis fuit, & ſecundo virum ſuum dereliquit, tertio in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi. Primũ iſtorum inuenitur in omni peccato, ſcilicet, facere contra legem Dei, vel eſſe incredibilem in ea. Cętera omnia pertinent ſpecialiter ad adulterium. Et tamen quãdocunque reperitur in aliquo actu ſpecialis ratio deformitatis ab alijs peccatis, neceſſe eſt, ꝙ illud ſit peccatum diſtinctum ſpecie ab alijs. Et ſic adulterium, in quo reperiuntur iſtæ deformitates, quæ non ſunt in aliqua alia ſpecie luxuriæ, erit per ſe ſpecies luxuriæ ab alijs diſtincta. De grauitate autem iſtius peccati in viro, & fœmina, & de differẽtia pœnę, & alijs circa hoc infra dicetur. De his Sanctus Tho ſecunda ſecundæ quæſt. 154. art. 8.

Ad primum arg.

Ad primum dicendum, quod ille, qui habet vxorem ſi accedit ad aliquam aliam mulierem, peccatũ eius poteſt denominari ex parte eius, vel ex parte mulieris, ad quam accedit. Si primo modo vocatur adulterium generaliter, quia ipſe violat fidem datam vxori. Si autem ſecundo modo poſſunt eſſe diuerſa peccata ſecundum diuerſas conditiones mulierum, ad quas accedit. Si enim ſit illa coniugata, erit etiam ex parte eius adulterium. Si verò ſit puella in virginitate, nec deſponſata erit ſtuprum, & ſic poterit aliquando eſſe inceſtus, & aliquando raptus, & ita de alijs modis. Et tamen verum eſt, quòd ſemper eſt adulterium in illo actu propter virum, & ſic intelligit illa glo. Species tamen luxuriæ non diſtinguuntur per virum, ſed per habitudinem ad fœminam, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione

A 186. Ideo licet ſit adulterium propter virum nõ nominabitur adulterium, ſed tale, quale denominari poteſt propter mulierem.

Ad ſecundum arg.

Ad ſecundum dicendum, quòd matrimonium ſpecialiter ordinatur ad bonum humanæ prolis, qa nullus modus eſt coitus conueniens ad generationem, & educationem prolis ſicut matrimonialis. quia vir, & vxor habẽt mutuam ſocietatem ad ſemper. Adulterium autem ſpecialiter repugnat matrimonio inquantum violat fidẽ matrimonij, quã quis debet coniugi. Et quia ille, qui ardentior amator eſt vxoris, facit contra bonũ matrimonij vtens inhoneſtè licet fidem non violet: ideo poteſt aliqualiter adulter nominari etiam magis, quàm ille, qui B ardens amator eſt alicuius mulieris non coniugatę: quia ille non facit ibi contra aliquod bonum matrimonij, quia nec ille, nec ipſa ſunt in aliquo matrimonio, ideo non poſſunt eo abuti.

Aliter poteſt dici, quòd accipitur adulter, ideſt, fornicator: quia aliquando iſta nomina permutantur. Et verum eſt, ꝙ aliquando contingit virum fornicari cum vxore ſua: quia cõtingit mortaliter peccare aliquo modo eam cognoſcendo. Et tamen actus matrimonialis quando fuerit peccatum mortale, iam non eſt actus matrimonialis, ſed fornicarius, vel meretricius: quia matrimonium, ſecundũ ſe, honeſtatem quãdam dicit. Vel poteſt dici, quòd ardens amator eſt adulter in ſua vxore, ſcilicet, facit C id, quòd adulter. Nam matrimonium inſtitutum eſt ad prolem, & qui vtitur matrimonio ad finem ſuum vtitur eo ad prolem. Agere autem propter finem pertinet ad rationem, quæ ordinat, & dirigit aliquid in finem. Ideo qui matrimonialiter ſe habet non vtitur coitu, niſi in quantum ratio iudicat illũ neceſſarium, aut conuenientem ad prolem gignendam. Qui autem propter rationem agit nunquam eſt vehemens in actu: quia ratio non eſt impetuoſa: ideo coiens matrimonialiter nõ eſt ardens amator. Adulter autem non appetit coitum cum adultera propter prolem, quia non poteſt conuenienter inde haberi proles, ſed magis ex vxore propria: ſed ꝓpter concupiſcentiam delectationis mouetur adul- D ter, & ſic eſt ardens amator. Et quanto aliquis amat rem magis illicitam, & periculoſiorem, & nititur in eam, tanto eſt ardentior amator. Cum ergo aliquis cognoſcat vxorem propriam ſolũ propter deſiderium libidinis non attendens prolem, mouetur ex vehementi concupiſcentia, & ſic eſt ardens amator vxoris. Vocatur adulter vxoris, quia ea intẽtione accedit ad eam, qua adulter ad ipſam accederet. Et hoc tangit Hieronymus ibidem dicens: Sapiens iudicio debet amare coniugem, non affectu. Non regnat in eo voluptatis impetus, nec pręceps fertur ad coitum. Dicit autem Glo. 32. quæſtione quarta, cap. Origo, quòd amator ardens vxoris dicitur adul- D ter non à reatu illius capitalis criminis, ſed à ſimilitudine adulterinę libidinis. Sicut enim adulter in adulteram ardet, ita iſte in propriam.

Ad 3. arg.

Ad tertium dicendum, quòd nõ eſt eadem ratio deformitatis in puella, & in coniugata quando cognoſcuntur ab aliquo illicitè: quia vxor eſt in poteſtate viri, ſicut ei matrimonio copulata: puella autem eſt ſub poteſtate patris, ſicut per eum alicui in matrimonio copulanda. Et ideo alia ratio eſt ſtupri, quod committitur cum puella, quæ eſt in poteſtate patris, & alia cum vxore alterius, quæ in poteſtate viri eſt. Ideo adulterium, & ſtuprum ſunt duæ ſpecies luxurię.

An inceſtus ſit ſpecies luxuriæ diſtincta à cæteris. Quæſt. CXCIX.

Primum argu. QVAERITVR de inceſtu, quæ eſt alia ſpecies luxuriæ, an ſit ſpecies diſtincta ab alijs. Dicunt aliqui, quòd non: quia inceſtus dicitur per priuationem caſtitatis inceſtus, ideſt, non caſtus, ſed caſtitati vniuerſaliter opponitur luxuria: ergo inceſtus non erit aliqua ſpecies luxuriæ, ſed totum ipſum genus luxuriæ. Secundũ. Item 36. q. 1. cap. Lex illa, dicitur quòd inceſtus eſt in conſanguinearum, vel affinium abvſu: vnde inceſtuoſi dicuntur, qui conſanguineis, vel affinibus ſuis abutuntur, & tamen affinitas, & conſanguinitas non ſunt idem vinculum: ergo inceſtus non erit vna ſpecies luxuriæ, ſed plures. Tertium. Item illud, quod non importat aliquam ſpecialem rationem deformitatis non conſtituit aliquam ſpeciem vitij determinatam, accedere tamen ad conſanguineas, vel affines ſecundum ſe non eſt illicitum: quia aliquo tempore licuit, ſcilicet à principio humani generis, cũ fratres mutuo contrahebant: ergo inceſtus non eſt aliqua ſpecies determinata luxuriæ.

Dicendum, quod inceſtus eſt ſpecies luxuriæ diſtincta ab alijs. Quia ſpecies luxuriæ diſtinguũtur ſecundum conditiones mulierum, quibus aliqui abutuntur, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 187 Sed in inceſtu importatur ſpecialis conditio mulierum, quia inceſtus eſt abuſus conſanguinearum, vel affinium: ergo eſt inceſtus determinata ſpecies luxuriæ. Primò hoc conſiderandum eſt, quod neceſſe eſt inueniri ſpeciem determinatã luxuriæ vbicunque aliquid repugnans debito vſui venereorum, in inceſtu autem, ideſt, in concubitu cum conſanguineis, & affinibus eſt quędam inordinatio contra debitum vſum venereorum: ergo erit ſpeciale peccatum, quòd vocatur inceſtus. Deordinatio multiplex in inceſtu. Iſta deordinatio patet in multis: Primò, quia naturaliter homo debet quandam honorificẽtiam parentibus, per quos eſſe accepit, & conſequenter alijs cõſanguineis, qui ab eiſdem parentibus de propinquo originem trahunt. Et ob hoc dixit Valerius maximus, quòd apud antiquos non erat fas filium cum patre ſe ſimul balneare: ne ſe inuicem nudos conſpicerent. Et hoc pertinebat ad honorẽ. In actibus autem venereis conſiſtit magna turpitudo, quę maximè eſt cõtraria honorificentiæ, quia homines non putant ſe honorabiles in eo, de quo verecundantur. Actus tamen venereus eſt, de quo maximè homo verecundatur: ideo turpitudo actus venerei maximè repugnat honori. Et ſic non licebit cum illa habere coitum, cui honor debet obſeruari. Ad parentes ergo, & conſanguineos immediatos non debet eſſe permixtio coitus, quia illis debetur honor. Et iſta cauſa exprimitur Leuit. 18. In omnibus alijs gradibus, in quibus prohibetur matrimonium contrahi, ſcilicet: turpitudinem matris tuæ non reuelabis, & ita dicitur de ſorore, & de cæteris gradibus prohibitis, quaſi dicat, coeundo cum iſtas dehonoras illas, quia reuelas turpitudinem earum. Secundò eſt hoc, quia neceſſe eſt perſonas valde coniunctas ſanguine adinuicem multum conuerſari. Vnde ſi homines non prohiberetur à commixtione venerea cum illis, daretur hominibus nimia opportunitas ad venerea propter ſimul cõuerſari. Et ſic animi virorum multum emolleſcerent, & effeminarentur per luxuriam, quod erat magnum inconueniẽs. Et ob hoc Deus in lege Moyſi inter illas perſonas vetuit concubitum, quas neceſſe eſt ſimul commorari, vt patet Leuit. 18 In omnibus gradibus ibi prohibitis. Tertiò eſt hoc, quia per talem commixtionem conſanguineorum impediretur multiplicatio

F amicorum. Dum enim homo accipit vxorem extraneam, iunguntur ſibi quadam ſpeciali amicitia omnes conſanguinei vxoris, ac ſi eſſent conſanguinei eius, & conſanguinei viri coniunguntur ipſi mulieri tanquam conſanguinei eius. Si autem acciperet homo vxorem de cognatione ſua non extenderetur amicitia pluſquam naturaliter ſe extendebat. Nunc verò per talem acceptionem vxoris dilatatur amor ad extraneos: ideo fuit conueniens non licere eſſe commixtionem inter cognatos, vt extenderetur amor ad extraneos. Sic dicit Augu. 3. de Ciuitate Dei: habita eſt ratio rectiſſima charitatis, vt homines, quibus eſſet vtilis, atque honeſta concordia diuerſarum neceſſitudinum vinculis necterentur: G ne vnus in vno multas haberet, ſed ſingulę ſpargerentur in ſingulos. Quartò fit hoc, vt ait Ariſtoteles ſecundo Politicorum, quia homo naturaliter diligat conſanguineam ſuam. Si adderetur huic amori ille amor, qui eſt ex commixtione venerea, fieret nimius ardor amoris, & eſſet maximum incẽtiuum libidinis. Quod repugnat caſtitati, quia in his, ad quæ natura multum inclinata eſt, non debet ratio aliquid addere, ſed minuere. Et ſic manifeſtum eſt, quòd ad conſanguineas accedere debet ſpecialem rationem vitij, quòd vocatur inceſtus. Iſtę rationes aſſumuntur de iure naturali. Quinta ratio poteſt haberi ex iure poſitiuo, ſcilicet, quia coniunctio matrimonialis eſt ad habendum prolem, & tamen apud H Romanos expertum fuerat, quòd ex coniunctione conſanguineorum nõ multiplicabatur proles. Ideo eccleſia ſtatuit certos gradus conſanguinitatis, in quibus matrimonia non iungerentur. Sicut dicit Grego. ad Auguſtinum Epiſcopum Anglorum, & habetur 35. q. 3. c. Quædam lex. Inceſtus ergo peccatum quoddam eſt ſpeciale circa luxuriam. Eadem ratio eſt circa affines, quia licet illi non ſint ſibi coniuncti conſanguinitate, coniunguntur tamen mediantibus perſonis pertinentibus ad conſanguinitatem. Quia omnes conſanguinei alicuius efficiuntur affines illius mulieris, quam cõſanguineus ipſorum in vxorem ducit, & è contrario de conſanguineis fœminæ: nam efficiuntur affines viri illius. Et iſtis I eſt debita quædam reuerentia iam propter conſanguinitatem, ex qua cauſatur affinitas inter eos. Nam ipſa affinitas eſt iam quoddam vinculum amicitiæ inter ipſos, & non oportet per contractum matrimonij quęri amplius amicitias, ſed potius extendi ad alios, cum quibus nulla neceſſitudo eſt, ideſt amoris vinculum, vel cauſa, vt dicit Augu. 15. de Ciuitate Dei. Iſte modus accipiendi inceſtum eſt communis. Et tamen aliquando accipitur pro violatione virginum ſacrarum, vt ſi quis cognoſcat monialem, quæ Deo caſtitatem vouit, inceſtus eſt tam in ea, quàm in cognoſcente illam, vt dicit Hierony. & habetur 27. diſtinct. cap. Virgines. Hoc etiam intelligendum eſt, ſi nõ ſint virgines dum tamen caſtita- K tem vouerint Deo: quia vtrobique fit pręiudicium Deo: quia accipitur ea, quæ ad ipſum pertinet, vt patet 27. q. 1. c. virginibus. Vnde dicuntur iſtę adulterium, & inceſtum committere, vt ait Hieron contra Iouinianum. Et habetur in allegato c. virgines, ſcilicet, virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ, quàm inceſtę ſunt. Dicuntur inceſtæ, quia iſte coitus multum repugnat caſtitati: cum ea, quæ Deo alligata eſt non erubeſcat hominibus commiſceri. Et dicitur adulterium: quia ſicut vxor quando ab alio cognoſcitur, adultera eſt, quia contra fœdus matrimonij agit, ita cum inter vouentem caſtitatem, & Deum ſit quoddam matrimonium ſpirituale, facere contra illud eſt adulterium

terium ſpirituale. Et hoc ſiue in virginé, ſiue in vidua. De viduis patet 27. q. 1. c. viduę, & cap. viduam, & cap. nuptiarum. Vnde Apoſtolus dicit de viduis quando fornicantur, vel nubere volunt, ꝙ habent damnationem: quia primam fidem irritā fecerunt, ideſt, fidem, quam promiſerunt Deo de caſtitate. 1. Tim. 5. Et intelligitur de ſolis viduis, quę caſtitatem

Ad primũ argu. nouerunt, alijs autem nubere licet. Ad primum dicendum, quod inceſtus dicitur, quòd eſt contra caſtitatem, & ideo omnis corruptio caſtitatis, ſiue omnis luxuria poteſt dici inceſtus: ſpecialiter tamen dicitur inceſtus illud, quod militat ſpecialius contra caſtitatem, & eſt in coitu cum conſanguineis coniunctiſſimis. Quia ſi cum iſtis daretur facultas coeũdi propter magnam opportunitatem familiaritatis B eſſet magna occaſio ad libidinem, & ſic maximè periret caſtitas, vt ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum argu. Ad ſecundum dicendum, ꝙ tam abuſus conſanguinearum, quàm affinium eſt inceſtus, & nõ ſunt duę ſpecies criminis, ſed vna, quia ex eodem principio pendent. Nam in cognatis eſt per ſe illicitus vſus venereorũ propter cauſas aſſignatas ſupra. In affinibus autem eſt illicitus coitus propter conſanguinitatem: quia affinitas naſcitur ex conſanguinitate, ſcilicet, quando perſona pertinẽs ad conſanguinitatem aliquorum commiſcetur alicui carnaliter eſt affinitas inter omnes cognatos eius, qui commiſcetur ad illam, cui commiſcetur, & è conuerſo. Et ſic affinitas ex conſanguinitate pendet per copulam carnalem cauſata, & C rurſus ex affinitate cauſatur conſanguinitas: quia ex illis, qui coniunguntur carnaliter, per quorum coniunctionem erat affinitas naſcitur proles, quæ habet et conſanguinitatem ad vtroſque, ſcilicet, ad cognatos matris, & patris. Vna eſt ergo ſpecies inceſtus, quia propter conſanguinitatem eſt, & non propter affinitatem: niſi in quãtum affinitas pendet ex conſanguinitate. Et debent ſibi mutuo affines quendam honorem, cui repugnat ipſa commixtio carnalis, vt ſupra dicebatur.

Ad tertiũ argu. Ad tertium dicendum, quòd in commixtione perſonarum coniunctarum conſanguinitate aliquid eſt, quod ſecundum ſe eſt indecens, & repugnãs rationi: ſicut quòd fit commixtio inter parentes, & filios, quorum eſt per ſe immedia- D ta cognatio. Nam filij immediatè debent naturaliter honorem parẽtibus, cui repugnat coitus. Et non ſolum iſte honor in hominibus ſeruari debet, ſed etiam in quibuſdam pecoribus ſeruatur, in quibus natura oſtendit aliquid de rectitudine, & reuerẽtia ad parentes. Vnde dicit Ariſto. 8. de Animalibus, ꝙ quidam equus deceptus fuit, vt matri commiſceretur. Quod cum agnouiſſet ſe ipſum præcipitauit quaſi pro errore, eo quòd animalibus ineſt naturalis reuerentia ad parentes. Vnde animalia illa, quæ non perdunt cognitionem parentum nunquam illis commiſcentur. In alijs autem poſtquam tranſit tempus neceſſarię educationis parentes obliuiſcuntur filios, & è contrario, & non ſe agnoſcunt. Et tũc E miſcent cõcubitus adinuicem ſicut ſi eſſent alieni. Quandiu tamen manet in eis iſta cognitio non fit commixtio. Alię autem perſonæ, quæ non coniunguntur per ſe ipſas, ſed per habitudinem ad vnum principium, ſcilicet, ad parentes non ita indecenter coniunguntur, ſed variatur circa hoc decentia, vel indecentia ſecundum neceſſitatem, & conſuetudinem, & legem humanam, vel diuinam. Nam à principio ſæculi licuit fratribus ſororibus commiſceri, eo quòd non erant alię fœminæ, ad quas eſſet commixtio. Sed cum fuit humanum genus multiplicatum, ceſſauit iſta commixtio fratrum, cum poſſet haberi ad alios. Et hoc per legem tam diuinã, quàm

A humanam ordinari debuit, ſcilicet, qui gradus, & quot prohibeantur: quia vſus venereorum ordinatur ad bonum cõmune, ſcilicet, multiplicationem indiuiduorum, in quibus cõſeruetur ſpecies, & maneat ſemper cõmunicatio politica. Omnia autem, quæ ſunt cõmunia per legem ordinari debent: quia lex eſt aliquid communitatis, & iſta lex de gradibus inſtituit, in quibus liceret, vel non liceret contrahere, vt dicit Augu. 15. de Ciuitate Dei, ſcilicet, commixtio ſororum, & fratrum quanto fuit antiquior compellente neceſſitate, tanto fuit poſtea facta damnabilior religione prohibente, ideſt, ſacra lege. De his S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 9.

B *De pœnis peccati inceſtus.* *Quæſt. CC.*

QVAERITVR circa inceſtum de pęnis huius criminis. Et dicendum, quòd inceſtus licet propriè dicatur eſſe in conſanguineis, & affinibus: aliquando tamen eſt in non conſanguineis, ſcilicet, qui vouerunt Deo caſtitatem, vt dicitur de monialibus 27. diſt. c. virgines, & 27. q. 1. cap. virginibus. Et idem in viduis vouentibus, vt dictum eſt præcedenti quæſt. Idem intelligendum eſt de viris, qui Deo caſtitatem vouerunt, ſiue expreſsè, ſicut faciunt religioſi, qui expreſſum votum emittunt de caſtitate ſeruanda, ſiue tacitè fiat votum, ſicut in ſuſcipientibus ordinem ſacrum, quia per ordinem ſacrum di- C citur votum caſtitatis ſolennizari, licet votum non emittatur, vt patet de voto, & voti redemptione li. 6. cap. Quod votum. Sicut ergo ſi monialis commiſceatur cuicũque, ambo committunt inceſtum, ita ſi religioſus commiſceatur alicui, etiam ſolutæ fœminę, inceſtus eſt vtrinque: quia nihil plus vouit monialis, quã religioſus, & idem in promoto in ſacris, quia eandem obligationem habet ex iure. Et ideo etiam fœminæ ſolutæ coeuntes cum iſtis inceſtum committunt. Grauius tamen peccant hic viri, quia ipſi ſunt obligati ex voto ad caſtitatem, fœminæ autem non, ſed propter eos dicuntur inceſtum committere. E contrario autem ſi ſolutus coeat cũ moniali videtur plus peccare monialis, quia ſolutus nõ D committit inceſtum, niſi propter eam, quæ voto alligata eſt. Alio modo inceſtus eſt propter publicæ honeſtatis iuſtitiam, vbi non eſt conſanguinitas nec affinitas, nec votum. Sicut ſi quis ſponſam habuit, & non cognoſcens eam mortuus eſt, non licet fratri eius accipere illam in vxorem. 27. q. 2. c. Si quis deſponſauerit. Et hoc intelligitur in ſponſa de præſenti: quia in ſponſa de futuro cum non ſit vxor non contrahitur affinitas. Tamen etiam in ſponſalibus de futuro cauſatur impedimentum propter publicæ honeſtatis iuſtitiã. Et eſt verum ſi fuit facta ſponſatio poſt ſeptennium, ſecus ſi prius, facta ſponſatione antequã puella eſſet ſeptennis, mortuus eſt ſponſus: quia tunc nunquam fuerunt valida ſponſalia: E nam poteſt duci puella illa, à quolibet de cognatione mortui, aliàs autẽ non poteſt. Et tamen hic non obſtat affinitas, quia nulla eſt. Nam non eſt affinitas niſi vbi perſona commiſcetur perſonæ carnaliter, ſed vocatur publicæ honeſtatis iuſtitia. Et eſt quoddam impedimentum iuris ad non contrahendum, ſicut ſi eſſet affinitas. Ideo ſicut ſi affines cõmiſceantur, ita iſti, inter quos eſt publicę honeſtatis iuſtitia.

De pœna inceſtus. De pœna inceſti coitus ſecũdum legem humanam dicendum, quòd eſt pœna capitalis, ſicut pro adulterio, & hoc quando ſcienter committitur. Quando autem ignoranter per ignorantiam facti, vel iuris interdum pœna tota tollitur, & interdum mitigatur, eccleſia tamen, quæ pęnam mortis non infli-

git

git excommunicat iſtos inceſtuoſos, vt patet 35.q.
3.cap.de his. Et hoc verum eſt in inceſtu propriè di-
cto, ſcilicet, abutendo cõſanguineis, & affinibus. Et
tamen etiã inceſtuoſis, ſcilicet, accedentibus ad mo
niales, & ipſis monialibus excommunicatio impo-
nitur, & non dantur eis ſacramenta quo vſque di-
gnè pęnituerint. 27.q.1.c. virginibus. Alia pœna eſt,
ꝙ inceſtuoſi non poſſunt matrimonium contrahe-
re, etiam nec cum aliqua muliere, cum qua aliàs lice
ret contrahere: quia iſte, qui illicitè acceſſit ad ali-
quã, punitur, vt ad nullam accedere poſſit, ad quam
etiam aliàs potuiſſet licitè accedere, ſic patet 32.q.7.
c. Qui dormierit, & 34 q. vltima, c. In lectum, & cap.
vlt. Hoc verum eſt quantum ad matrimonium con
trahendum, ꝙ impeditur. Si tamen de facto con-
traxit, tenet matrimonium, & non dirimitur, vt pa-
tet extra de eo, qui cognouit conſanguineam vxo-
ris ſuæ c. Tranſmiſſæ. Iſte tamen punitur, quia nun-
quam licet ei petere debitum. Et ſi aliquando petie-
rit peccat mortaliter, ſed ſi vxor petierit, tenetur
reddere. eo.c. Et hoc cum dolore, & gemitu, vt ibi
dicitur. Et ſi moriatur illa vxor, quam habet, nõ de-
bet vltra contrahere eodem cap. Intelligendum ta-
men, quòd ſi contrahat quòd tenet cõtractus, ſicut
fuit in primo matrimonio, quod tenuit nõ obſtan-
te inceſtu. Et tamen non licebit ei petere debitum
etiam in ſecundo matrimonio ſicut erat de primo,
immo poterit ei imponi alia pœna grauior, quia iã
bis contempſit eccleſiam contrahendo contra ius.
Iſtud verum eſt de illo, qui poteſt continere, vt pote
quia eſt in ætate, in qua non eſt difficile continere.
Secus ſi eſt iuuenis, & eſt ſuſpectus de incontinẽtia.
Quia tunc per eccleſiam poterit ſibi dari licentia, ꝙ
poſſit petere debitum, ne ſit occaſio ad deterius, vt
innuitur 32.q.7.cap. Qui dormierit. Excuſantur ta-
men illi, qui per ignorantiam facti commiſerũt in-
ceſtum, ſicut ille, in cuius lectum intrauit ſoror vxo
ris ſuæ, & putans eam eſſe vxorem cognouit: nam
licet ei manere in matrimonio ſuo, & petere debi-
tum, & reddere. Et tamen, quæ ſe illi commiſcuit
ſcienter, non licet matrimonium contrahere, vt pa
tet 34 q.2.cap. In lectum. Iſtud eſt, quando omnino
ignorauit. Si autem aliquo modo eſſet ſciens, vel eſ-
ſet in culpa ignorantiæ haberet locum pœna. Alia
pœna eſt, ꝙ nati ex inceſtu non ſuccedunt parenti-
bus, non ſolum illis, quorum filij non ſunt, ſed illis,
qui eos per inceſtum genuerunt, vt dicit Auguſt. in
quæſtionibus ſuper Leuiticum Et patet 35.q.7.cap.
vnico. Alias etiam pęnas incurrunt, quoniam ſunt
infames, & non poſſunt teſtamentum condere, &
pęnæ eorum ſunt grauiores pęnis adulterorum 33
q.2.c Hoc ipſum. §. hoc autem quamquam. Vnde.
non poſſunt teſtificari, nec accuſare, quoniam infa-
mes ſunt 3.q.4.c. conſanguineorum, & 3.q.5.c. Con
ſtituimus, & 6 q.1.c. infames.

An ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ ab alijs diſtincta.
Quæſt. CCI.

QVAERITVR de alia ſpecie luxuriæ, ſcili-
cet, ſtupro, an ſit ſpecies diſtincta ab alijs. Dicũt — Primũ argumentũ.
aliqui, ꝙ non diſtinguatur conuenienter ſtuprum
ab alijs ſpeciebus luxuriæ, quia ſtuprum dicit deflo-
rationem virginum illicitam. 36.q.1.c. Lex illa. &
tamen hoc poteſt eſſe ſoluti cum ſoluta, quòd per-
tinet ad ſimplicem fornicationem, ergo non debet
poni ſtuprum diſtinctum à fornicatione ſimplici.
Item Ambro. lib. de Patriarchis, & habetur 32.q.4. — Secũdum argu.
c. Nemo dicit, Nemo ſibi blandiatur de legibus ho-
minum. Omne ſtuprum adulterium eſt, & tamen
F adulterium eſt ſpecies luxuriæ, ergo ſtuprum non
erit ſpecies luxuriæ diſtincta ab adulterio, & alijs:
quia ſpecies, quæ ad inuicem diſtinguũtur non ſub-
alternantur, vt cõtineatur vna ſub alia. Item alicui — Tertiũ argumentũ.
iniuriam inferre non pertinet ad luxuriam, ſed ad
iniuſtitiam, qui tamẽ committit ſtuprum iniuriam
facit alteri, ſcilicet, patri puellæ, qui ſtatim debet ad
animum reuocare, & tunc agere actione iniuriarũ.
36.q.1 c. lex illa §. Cum ergo, ergo ſtuprum non de-
bet poni ſpecies luxuriæ.

Dicendum, quòd ſtuprum pertinet ad luxuriam,
quia cõſiſtit in actu venereo, quo virgo defloratur,
luxuria tamen eſt circa venerea, ergo ſtuprum eſt
ſpecies luxurię. Pro quo conſiderandum, ꝙ vbicun
G que circa naturam alicuius vitij occurrit aliqua ſpe
cialis deformitas, debet ibi poni ſpecies determina-
ta illius vitij, Luxuria autem eſt peccatum circa ve-
nerea exiſtens: in virgine autem exiſtente ſub cuſto-
dia patris ſi corrumpatur eſt ſpecialis deformitas,
ideo eſt ibi ſpeciale peccatum, quod ſtuprum dici-
tur, & hoc eſt tam ex parte puellæ, quæ corrumpi-
tur, quàm ex parte patris. Debet autem præſuppo-
ni, quòd puella non corrumpatur violenter: quia
tunc eſſet raptus, quod eſt crimẽ grauius, ſed volun
tariè corrumpitur. Et tamen hoc eſt, quia ſeducitur
ab amatore, & aſſentit, quia facile eſt puellam virgi-
nem ſeduci, & inclinari ad libidinẽ: fit ergo quod-
dam præiudiciũ puellæ, quia violatur nulla pactio-
H ne coniugali præcedente. Secundò, quia impeditur — Mala ſtupri.
per hoc a legitimo matrimonio contrahendo. Ter
tiò, quia ponitur in via meretricandi, & præſtatur
ſibi magna occaſio ad hoc. Quartò, quia cognita eſt
ab vno, & iam erit ſibi difficilius continere. Quintò,
quia nullus volet eam accipere in vxorem in eo ſta
tu, & honore, in quo aliàs fuiſſet aſſumpta, ideo mul
tum ei per hoc præiudicatur. Item ex parte patris
eſt præiudicium: quia puella eſt ſub cuſtodia patris,
& ſolicitudine, vt ipſe eam tradat copulandam le-
gitimo matrimonio, qui autem puellam ſeducens
cognoſcit cuſtodiã patris aufert, & annihilat. Etiam
quia per hoc pater infamatur, & minuitur honor
eius. Eccl. 42. Super filiam luxurioſam confirma cu-
I ſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire
inimicis. Ideo ſpeciale peccatum luxuriæ eſt in ſtu-
pro, quia nihil iſtorum inuenitur in fornicatione
ſimplici. Ad primum dicendum, quòd non ſufficit — Ad tertiũ argu.
ad fornicationem ſimplicem eſſe perſonas ſolutas:
quia tres conditiones requiruntur, vt oſtenſum eſt
ſupra q.189. Aliter patet, quòd puella virgo non eſt
ſoluta, quia licet ſit ſoluta à vinculo matrimonij,
non tamen eſt ſoluta à poteſtate paterna, & ideo
acceditur ad mulierem non ſolutam. Sed obijcie-
tur quaſi ſi ſit puella virgo, quæ ſub nullius poteſta
te ſit, vt mortuis parentibus, & ipſa exiſtente in æta
te, in qua nec tutorem, nec curatorem habeat, quia
tunc erit ſimpliciter ſoluta. Dicendum, ꝙ in ſtupro
K eſt ſpeciale peccatum luxuriæ propter deformita-
tem inuentam, tam reſpectu patris, quàm reſpectu
puellæ, ideo etiam ſi pater non ſit, nec aliquis loco
patris, id eſt, nec tutor, nec curator, non eſt deformi
tas reſpectu patris. Et tamen manet deformitas re-
ſpectu puellæ: quia nulla pactione coniugali præce
dente corrumpitur, vt quia impeditur à legitimo
matrimonio contrahendo, & ponitur in via mere-
tricandi. Nam puella quandiu virgo eſt, habet ſpe-
ciale impedimentum contra fornicarium concubi
rum, ſcilicet, ipſum ſignum virginitatis, quod non
debet auferri niſi per matrimonium. In fornicatio-
ne autem ſimplici nulla ſpecialis grauitas eſt ex par
te perſonarum, ſed ſolum ex parte prolis gignendę,

vel

vel educandæ, vt oſtenſum eſt ſupra q. 189. Ideo ſtuprum nõ eſt ſimplex fornicatio, ſed eſt ſimplex fornicatio cum mulieribus iam corruptis. ſ. cũ viduis, concubinis, & meretricibus. Ideo 36 q. 1. c. Lex illa. §. Cum ergo: dicitur, ꝙ fornicatio eſt abuſus cũ cõcubinis, & meretricibus, & viduis. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Ambroſius accipit ſtuprum largè ꝓ fornicatione quacunque. i. pro omni peccato luxuriæ.

Ad ſecundum argu.

Vnde accipit ſtuprum ibi pro coitu viri coniugati, cum quacũque muliere pręter ſuã: Cùm dicat: omne ſtuprum adulterium eſt. i. omnis coitus viri coniugati cũ quacunq; muliere, quæ nõ eſt ſua, eſt adulterium, ſicut omnis coitus coniugatę cum quocunque viro, qui non ſit ſuus, eſt adulterium. Vnde dicit immediatè, nec viro licet, ꝙ mulieri non licet. i. ſicut non licet vxori accedere ad alium, quàm ad virum ſuum, ita non licet viro accedere ad aliã, q̃ ad vxorem ſuam. Et ſic omne ſtuprum erit adulteriũ i. quicunq; coitus viri coniugati cum ea, quæ nõ eſt vxor. Sic etiam coitus coniugatę cum eo, qui non eſt vie ſuus, vocatur interdum ſtuprũ numeri 5. ſ. Si latet adulterium. & teſtibus argui non poteſt: quia non eſt inuenta in ſtupro i. quia mulier non fuit inuenta cum adulterio. Vnde licet propriè ſtuprũ ſit virginum illicita defloratio, non præcedente coniugali pactione 36 q. 1. cap. Lex illa: tamen ſtuprũ aliquando accipitur pro cognitione viduarum. & pro cognitione ſodomitica puerorũ. Vnde dicitur ſtuprum cõmitti in vidua, vel virgine, vel puero. ff. de adulte. l. inter liberas §. 1. & de verb. ſigni. l. inter ſtuprum. Et aliquando ſtuprũ eſt adulterium, ſicut 36. q. 4. nemo, & 28. q. 1. c. idolatria. Et aliquando dicitũ committi cũ virgine, vel vidua, vel puero, vel muliere ſoluta, quæ non habetur loco vxoris, nec concubinę. ff. de adult. l. ſtuprũ, & dicit Glo. hoc 32. q. 4. c. nemo. Et ideo diuerſimode inuenietur ſtuprũ: q̃a tñ eſt ſpecies luxurię accipitur pro ſola virginũ defloratione.

Ad tertiũ argu.

Ad tertium dicendũ, ꝙ non eſt incõueniens vnum vitium recipere deformitatem quandam ex adiunctione alterius vitij. Sicut nunc peccatum luxuriæ ex adiunctione iniuſtitię. Et tamẽ iſta iniuſtitia non conſiſtit in eo, in quo eſt propria materia iniuſtitiæ, ſed in materia venereorum, & pertinet hoc ad luxuriam magis inordinatam, quia concupiſcentia eſt inordinatior, quæ à delectabili non abſtinet, vt iniuriã vitet. Quod autem dicitur, ꝙ pater debet reuocare iniuriam ad animum, hoc verũ eſt ad hoc, ꝙ poſſit agere actione iniuriarum ad pœnam contra ſtupratorem. Si tamen non vult agere, non oportet reuocare iniuriam ad animum, & tamen non tolletur per hoc, quin ſit ſtuprum iſta defloratio, & ſpeciale peccatum, ſi tamen non reuocat iniuriam ad animum, ceſſat actio iniuriarũ poſt annum. Vt patet inſtituta de iniurijs. §. vlti. & tenet hoc glo. 36. q. 1. c. Lex illa. § cum ergo.

De pœna ſtupri ſecundum legem diuinam, & humanam, & canonicam. *Quæſt. CCII.*

QVAERITVR circa pœnam ſtupri. Et dicẽdum, ꝙ alia eſt ſm leges humanas, & alia eſt ſecundum legem diuinam, & canonicam. Secũdum legem humanã, qui deflorat virginẽ, ſi fuerit vir honeſtus i. non de genere ignobili, vel minoris conditionis, quàm fœmina pars dimidia bonorum eius publicatur. i. applicatur fiſco. Si autem ſtuprator ſit infimæ conditionis minoris, quàm fœmina relegatur, & punitur corporaliter, vt patet Inſtituta de publi. iudi. §. item lex Iulia. Et intelligendum ſemper ꝙ ſit propriè ſtuprũ. i. non inferatur violentia virgi

Pœnæ legis humanæ.

A gini: quia tunc eſſet pœna capitalis, quia eſt raptus, vt Inſti. de publi. iudi. § Sin autem. Si verò tutor ſtupraret virginem, cuius tutor eſt, magis punitur. ſ. quia deportatur, & bona eius publicantur, vt patet. C. Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit. l. vnica. Nã hic eſt ſpecialis deformitas. ſ. quia ille, qui cuſtodire debebat, lęſit. Eodem modo ſi fœmina ſtupretur à ſeruo ſuo, quia illa hoc procurat ſecundum legem humanam, capitaliter punietur, & bona eius ad cognatos peruenient, vel applicabuntur fiſco. C. de bonis dam. l. fi. ſeruus autem non poteſt manumitti. i. de ſeruitute liberari. C. de colli. dete. l. 1. immo cõburi præcipitur, vt C. de mulie. quæ ſeruis proprijs ſe immiſcuerunt l. vnica. Et hoc verum eſt, ſiue do-

B mina, quę commiſcetur ſeruo eſſet virgo, ſiue non: nam largè vocatur ſtuprum. Accipiendo autem ſtuprum pro concubitu cũ vidua, non habet aliquam pœnam ſpecialem ex lege: quia eſt fornicatio ſimplex, niſi eſſet aliqua alia deformitas inſuper, vtpotè ꝙ cõmiſceretur ſeruo ſuo, vel quia alicui cognato, aut affini, ꝙ pertineret ad inceſtum, & ſic de alijs ſpeciebus luxuriæ. Et tamen quandiu cognoſcitur ſolum, vt vidua pœnam nullam habet à lege. Si autem accipiatur ſtuprum in pueris, ſicut accipitur. ff. de adulte. l. inter liberas § 1. licet accipiatur largè ſemper punitur capitaliter. Et hoc ſiue volente, ſiue inuito eo, q cognoſcitur fiat, vt patet. C. de adulte. l. cum vir. Si autem conſideretur pœna ſecundũ

Pœna legis diuinæ.

C legem diuinam Moyſi: qui deflorabat virginem ſe ducens eam, accipiebat eam in vxorẽ, ſi pater puellę, conſentire vellet. Si autem noluerit dare, cogebatur ſtuprator dotare eam ſm cõſuetudinem patrię, ideſt, ꝙ daret ei tantam pecuniam, cum quanta poſſet virgo ſui ſtatus virum habere, Exo. 22. Quando tamen pater volebat eam dare in coniugem ſtupratori, ſemper tenebatur eam accipere in vxorem, & non poterat eam repudiare tota vita ſua Deu. 22. Et hoc erat viro impoſitum in pœnam. Nam ſecũdum legem Moyſi erat viris illa libertas, ꝙ ſi nõ placerent eis vxores, repudiarent illas, etiam ſi non haberent aliam cauſam, niſi quòd placerent eis, vt patet Deutero. 34 & magis Mala. ſecundo. Iſte autem

D vir priuabatur hoc iure. ſ. quia nũquam poterat eã repudiare, etiam ſi ei non placeret. Et dicit Auguſt. in quæſtionibus Deutero. quòd hoc erat, ne videatũ ludibriũ feciſſe. i. illuderet puellam, & parẽtes eius, ſi poſſet eam repudiare. Illud autem eſt quando vir deflorabat virginem in ciuitate, vbi poterat ipſa clamare. Si autem in agro inuenit puellam non deſpõſatam, & cognouit eam non ſolum cogitur accipere in vxorẽ, & non repudiare, ſed etiam tenebatur dare quinquaginta ſiclos patri puellę. Et hoc erat pro iniuria, quam patri puellæ intulerat. An verò repudiare defloratam eſſet pœna ſolius deflorantis in agro, vel etiam ſi in ciuitate defloraſſet, diximus Deuteronomij 22. Si autem conſideretur pœna ſe-

Pœna legis canonicæ.

E cundum legem canonicam, dicendum, quòd concordat aliquo modo cum pœna legis Moyſi, quia illa lex: Exo. 22. Si ſeduxerit quis virginem, eſt canonizata per Eccleſiam, & habetur extra de adult. & ſtupro c. Si ſeduxerit: licet illud, quod Deutero. 22. de non repudiando, & de ſoluendo quinquaginta ſiclos abolitum eſt, quia iam ex nulla cauſa licet repudiare vxorem. Dicendum ergo, quòd deflorãs virginem aut poteſt cum ea contrahere, aut non, vt ſi eſſet coniugatus, vel conſanguineus eius, aut religioſus, vel ordinatus in ſacris. Nam tunc non accipiet eam in vxorem, licet ſi ſit conſanguineus, erit iam magis, quàm ſtuprũ, quia erit inceſtus. Ideo erit pœna ſicut pro coitu inceſtuoſo, vt dictũ eſt ſupra quæſt. 100.

quæſt. 100. In alijs autem non erit hęc pœna. Sed qa
non poſſunt accipere defloratam in vxorem tenen
tur dotare eam, quia cùm iſti nō poſſint primum fa
cerę, tenentur ad ſecundum. Nam ſi poſſent contra
hęre, tenebantur ad duo. ſ. ad dotandum, & ad acci-
piendum in vxorem: ergo cum non poſſint vtrun-
que, tenētur ad id, quod poſſunt. Quia cū quis obli-
gatur ad duo copulatiuè, vel alternatiuè ſi alterum
facere non poteſt, tenetur ad alterum. ff. de cōtrahē.
emp. l. Si emptionem, & 22. q. 5. c. Faciat homo. Si au
tem eſt talis, qui poteſt puellam accipere in vxorē
aut cōſentiunt omnes in hoc, ſcilicet, deflorator, &
puella, & pater eius, aut non. Si omnes conſentiunt
accipiet eam deflorator in vxorē: extra de adulte.
capitulo. Si ſeduxerit. Et tunc duo faciet, ſcilicet, ac
cipiet in vxorem, & dotabit eam, quia litera dicit:
dotabit eam, & habebit vxorem. Et tamen tunc eſt
dubium de dotatione: quia quidam intelligunt, do
tabit, id eſt, dabit ei donationem propter nuptias. Et
iſta reddit ad cognatos viri, ſoluto matrimonio, ſi
non maneant liberi. Alij dicunt, dotabit eam, id eſt,
dabit ei dotem, ſcilicet, ꝙ pecunia data in dotem p-
tinet ad mulierem. Et habebit illam etiam ſi matri-
monium ſoluatur, quia dos ſemper reddit ad fœmi
nam, ſoluto matrimonio. Niſi fortè in aliquo delin
queret, propter quod deberet perdere dotem: extra
de donatione inter virum, & vxorem. c. mulieres, &
per totum. Nam reipublicę intereſt mulieres ſemp
eſſe dotatas, vt matrimonia ſemper inueniri poſ-
ſint, per quę fiat liberorum multiplicatio. ff. ſoluto
matrimonio. Quemadmodum dos petatur. l. 5. Et
tamen, ſi iſta pecunia fuiſſet propriè dos mulieris,
deberet redire ad eam: ergo cum nunc ſit ei aſſigna-
ta in dotem per legem propter defloratores redibit
ad eam, ſoluto matrimonio. Aliqui autem volunt,
ꝙ non ſit dos, ſed donatio propter nuptias: Quia qñ
deflorator non accipit defloratam in vxorem, dat
ei dotem, ſecundum conſuetudinem patriæ, quam
ipſa retinet: extra de adulte. c. 5. Si autem acciperet
eam in vxorem, ꝙ ſimul etiam teneretur dare do-
tem, eſſet duplex pœna: ideo videtur, ꝙ tunc nō da-
bit dotem, ſed donationem propter nuptias.

Dicendum, ꝙ accipitur propriè, dotabit. i. dotem
dabit: etiam ſi eam acceperit in vxorē, & ita tenet
Glo. eo. c. Cùm autem obijcitur, ꝙ quando non ac-
cipit eam in vxorem, dat dotem. Dicendum, quod
regulariter tenebatur deflorator ſecundum legem
Moyſi puellę ad duo, ſi pater conſentiret. ſ. ad acci-
piendum eam in vxorem. & ad dandum dotem. Si
autem pater nō vult eam dare in vxorem, manebit
vna pœna iſtarum, & ꝙ ibi ſit minor pœna, non eſt
inconueniens: quia hoc non fit tanquam ius velit
alienare defloratorem, ſed quia pater puellę non cō
ſentit. & ita renunciat iuri ſuo. Quia etiam poſſet re
nunciare iuri recipiendi dotem, ſi vellet: dum tamē
puella haberet aliàs vnde ſufficienter dotaretur. Et
ſic quando conſentit deflorator, & puella, & pater
eius in matrimonium, fit matrimonium, & tenetur
ad dotem. Si autem nō conſentiunt omnes, differt
ſecundum legem Moyſi, & ſecundum legem cano-
nicam: quia ſecundum legem Moyſi tenebatur de-
florator accipere defloratam in vxorem, ſi pater il-
lius vellet eam dare, etiam ſi vellet ipſe eam accipe-
re, & non ſolum tenebatur accipere, ſed etiam non
repudiare. Deutero. 22. Nunc verò ſi deflorator nō
conſentit eam accipere, nō cogetur accipere: quia
nunquā matrimonium contrahitur, niſi per liberū
conſenſum: extra de ſponſ. cap. cum locum. ſed te
nebitur tunc deflorator dotare puellam: extra de
adulte. c. Si ſeduxerit, & inſuper punieſ, quia excō-

F municabitur, & caſtigatus corporaliter in monaſte-
rium retrudetur, vt agat ibi pœnitentiam, & mane
bit ibi ad arbitrium iudicis: extra de adulte. c. Peruе
nit, & quādiu ibi fuerit, erit excommunicatus, non
quidem quantum ad communionem fidelium, ſed
priuatus perceptione ſacramentorū, vt dicit ibi glo.
Si tamen deflorator, & deflorata matrimonium cō
traxerint etiam patre nolente, tenet matrimoniū:
licet non teneret ſecundum legem Moyſi: quia in
poteſtate patris erat tradere puellā defloratori, vel
non. Vnde tunc ſolus patris conſenſus requireba-
tur: nunc autem conſenſus eius nō requiritur prin
cipaliter, ſed puellę, & ſtupratoris. Si autem ſtupra-
tor velit eam accipere, & puella nolit, licet pater cō
G ſentiat, non habebit eam vxorem: quia non poteſt
cōtrahi matrimonium ab inuitis, ſed dotabit eam,
vt poſſit tranſire ad aliud matrimonium. Et tamen
ſecundum legem Moyſi, ſi pater, & ſtuprator cōſen
tirent, immo etiam ſi ſolus pater vellet, matrimo-
nium contraheretur: quia ſtuprator iam tenebatur
ex lege eam accipere: Deuteronomij 22. In puella
autem non requirebatur, quem ipſa vellet in virū,
ſed cui pater eā dare voluerit. Ideo Exo. 22. Solius
patris voluntas ponitur, vel diſſenſus, ſcilicet. Si ve-
rò pater virginis dare noluerit, &c. Et quando dici-
tur, ꝙ dabit ei dotem iuxta modum dotis, quam ac-
cipere ſolent virgines: intelligendum eſt de virgini-
bus ſtatus ſui, & conditionis. Et intelligunt iuriſtæ,
H quòd non ſolum dabit ei tātum, quantū accipiunt
aliæ virgines, ſed dabit tantam dotem, vt inueniat
virum tantę conditionis, & ſtatus quanti inueniret
ſi maneret in virginitate. Nam oportet valde ma-
iorem dotem dari ad hoc, quòd accipiatur in tanto
ſtatu, ſicut aliàs acciperetur, ſi maneret in virginita-
tē. Et hoc rationabile eſt, quia aliàs non redderet iſte
tantum, quantum intulit damni, ſicut in iniurijs. Si
quis dedit alapā, & non eſt ſufficiens ſatisfactio iniu
riæ, ꝙ ipſe ſuſcipiat alapam, patietur maiorem pœ-
nam. 5. Ethi. c. de contra paſſo, vt tantam pœnā reci
piat, quantam iniuriam intulit. Fiet autem iſta æſti-
matio dotis per arbitrium boni viri. i. iudicis.

I *An raptus ſit ſpecies luxuriæ.* *Quæſt.* CCIII.

QVAERITVR de alia ſpecie luxuriæ. ſ. de ra-
ptu, an ſit ſpecies luxurię diſtincta ab alijs.
Dicunt quidam, ꝙ non, quia coincidit cum ſtu- *Primū argumentū.*
pro. Dicit. n. Iſidorus. 2. Ethimolo. & 32 q. 2. cap. Ra
ptus eſt illicitus coitus à corrumpendo dictus: vnde
qui raptu potitur ſtupro. fruitur. i. raptus eſt rapere
fœminam ad ſtuprum, quia frui de fine eſt: ergo nō
ponitur raptus ſpecies diſtincta luxuriæ à ſtupro.
Item raptus importat violentiam quandam. 36. *Secūdum argu.*
q. 1. cap. Lex illa. § cum ergo. ſ. raptus admittitur cū
puella violenter a domo patris ducitur, vt corrupta
in vxorem habeatur. Sed quòd violentia inferatur
K alicui per accidens ſe habet ad luxuriam, quæ per
ſe reſpicit delectationem cōcubitus: ergo raptus nō
debet poni ſpecies determinata luxuriæ.
Item peccatum luxuriæ cohibetur per matrimo *Tertiū argumentū.*
nium. 1. Corinth. 7. vnuſquiſque ſuam habeat pro-
pter fornicationem. Raptus tamen impedit matri-
monium ſequens. quia dicitur 26. quæſt. 2. cap. Si au
tem, quòd hi, qui fœminas rapiunt, vel furantur, vel
ſeducunt eas, nullatenus habeant in vxores, quanuis
poſtmodum nuptialiter cùm conſenſu parentum
ſuorum ſuſceperint: ergo non eſt raptus ſpecies lu-
xurię determinata diſtincta à ſtupro.
Item poteſt aliquis cognoſcere ſponſam ſuā abſ-
que peccato luxuriæ. Sed raptus poteſt committi, ſi

aliquis

aliquis violenter ſponſam ſuã auferat de domo parentum, & eam carnaliter cognoſcat, ergo non erit raptus ſpecies luxuriæ, cum ſine peccato luxuriæ fieri poſſet.

Dicendum, quòd raptus ponitur ſpecies luxuriæ, & conuenit aliquo modo cum ſtupro, & neceſſe eſt, quòd ſit peccatum ſub genere luxuriæ. Quia dicit Iſidorus, quòd raptus eſt illicitus coitus. 36.q.1. cap. Raptus. Omnis tamen coitus illicitus eſt ſub luxuria, ergo raptus eſt ſpecies luxuriæ. Non tamen eſt omnino raptus idem cum ſtupro, licet cum illo cõueniat, quia ſtuprum ſolum eſt ad virgines incognitas dum manent in poteſtate patris, aut aliàs, non tamen violenter. Raptus autem importat ſemper aliquam violentiam. Et accipitur aliquando ſtrictè, & ſic raptus ſemper eſt cum ſtupro, ſcilicet, quando puella in virginitate de domo patris rapitur, & corrumpitur, vt corrupta in vxorem habeatur, vt dicitur 36 q.1.cap lex illa. Et iſto modo accepit Iſidorus raptum 2.Etymo.& 36 q.1 cap Raptus, ſcilicet. Qui rapto potitur ſtupro fruitur, ideſt, quicunque raptũ committit, propter ſtuprum facit. Aliquando accipitur raptus magis largè pro omni violenta ablatione mulieris de domo propria, ſiue ſit mulier in poteſtate patris, & ſit virgo, ſiue ſit mulier, quæ in nullius poteſtate eſt, & non eſt virgo ſicut vidua, ſiue ſit mulier in poteſtate alicuius ſuperioris conſtituta in loco ſacro, ſicut moniales, ſiue mulier in poteſtate domini conſtituta, vt ancilla. Et ſic raptus poteſt cõmitti in puella virgine, aut in vidua, vel moniali, & in ancilla, & in puero. Sic accipitur 26.q.2. c. Raptores, & c Si quis non dicam, & c. Si quis virginem, ſcilicet. Raptores viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur, & in cap. Si quis non dicam, prohibetur raptus ſacrarum virginum, ideſt, monialium, ſiue ſint virgines, ſiue non, dum tamen caſtitatem vouerint. De ancilla patet in authentica de mulieribus, quæ proprijs raptoribus nubunt. §. ſancimus col. 9. Pueri quoque ſi ad illicitum vſum rapiãtur ad crimen raptus pertinet. Et totum eſt ſub luxuria, quia eſt deformitas quædam ſub luxuria, ſiue in ipſa luxuria. Poteſt tamẽ interdum raptus eſſe ſimul cum ſtupro, & interdum ſtuprum ſine raptu, & interdum raptus ſine ſtupro. De primo patet, quia quãdo quis infert violentiam rapiendo virginem ad eam illicitè deflorandam. Et iſta violentia aliquando infertur tam patri, quã virgini, ſcilicet. Quia puella non eſt cõſentiens, ſed violenter tollitur, & pater hoc neſciuit, vel defendere non potuit. Aliquando autẽ ſoli patri infertur violentia, vt ſi puella fuit conſentiens, quòd de domo patris raperetur, & cognoſceretur patre neſciente, vel inuito. Primo modo eſt raptus proprijſſimè dictus, licèt poteſt in ipſo diſtingui: quia aliquando puella violenter rapta eſt, & tamẽ poſtea conſentit cognoſci, ſiue matrimonialiter, ſiue fornicariè. Et vterque modus eſt raptus, licèt non ſit culpa æqualis. Etiam quando puella voluntariè rapta eſt parentibus, tamen non conſentientibus, vel reclamantibus, raptus eſt. Licèt iſte habeat adhuc minorẽ culpam: quia tamen in his omnibus eſt quædam violentia, ſaluatur ratio raptus, & eſt ſtuprum in omnibus iſtis modis: Quia puella rapta illicitè defloratur & ſic eſt ſtuprum cum raptu. De ſecundo patet, vt ſi, quis rapiat de domo patris puellam corruptam, vel rapiat viduam, aut monialem, quæ non eſt virgo. Nam in omnibus his raptus eſt. 36.q.2. c. Raptores, & c. Si quis non dicam. Et ſic eſt hic raptus ſine ſtupro, cum rapta non ſit virgo, & tamẽ ſtuprum ſemper eſt in virgine. De tertio patet, ſcilicet, quòd ſit

A ſtuprum ſine raptu, vt quando quis in domo patris cognoſcit puellam virginem, vel extra domũ non tollendo eam ad alium locum, ſed ipſa conſentiente cognoſci: quia tunc eſt ſtuprum, quia puella virgo eſt, & non eſt raptus: quia nulla violentia ei, nec parẽtibus illata eſt. Eſt ergo raptus ſpecies quædam luxuriæ ab alijs diſtincta. De his Sanctus Thomas, 2.2.quæſt.154.artic.7.

Ad primum dicendum, quòd raptus aliquando appellatur ſtuprum, eo ꝙ concurrit cum ſtupro, & tamen non eſt tunc raptus ſolum ſtuprum, ſed addit ſemper violentiam, quam nunquam importat ſtuprum. Vnde tunc melius dicitur, quòd raptus ſit cum ſtupro, quàm ꝙ raptus ſit ſtuprum, ideo Iſido-
B rus dixit: qui rapto potitur, ſtupro fruitur, ideſt, habet ſimul raptum, & ſtuprum. Et tamẽ ſæpe differt raptus à ſtupro, vt quando vidua, vel corrupta rapitur, ideſt, ſpecies diſtincta eſt luxuriæ à ſtupro.

Ad ſecundum dicendum, quòd licet iniuria abſolutè ſumpta pertineat ad iniuſtitiam particularem, tamen iniuria prout procedit ex cõcupiſcentia pertinet ad luxuriam. Quia ex magnitudine concupiſcentiæ procedit, quòd aliquis non fugiat pericula, & violentiam inferre velit, vt aſſequatur concupitum: Et modus iſtius concupiſcentiæ ad ſpeciem luxuriæ pertinet, prout dicit ſpecialem modum deformitatis in luxuria.

Ad tertium dicendum, quòd aliquando rapiun-
C tur puellæ, quæ ſunt deſponſatæ, vel quæ ſunt Deo dicatæ per votum, & aliquando illæ, quæ nulli obligatæ ſunt, ſicut viduæ, vel puellæ virgines, aut corruptæ de domo paterna. Primo modo raptæ nunquam poſſunt contrahere matrimonium cum raptoribus, quia obligatæ erant primo matrimonio, vel ex voto caſtitatis, ideo reſtituendæ ſunt patribus, vel ſpõſis, aut locis ſacris, de quibus raptæ ſunt. Et de iſtis poſſet intelligi illud. cap. Si autem. Si verò ſecundo modo, reſtituendæ ſunt patribus, vel reddendæ in libertatem ſuam locis, in quibus erant. Et tunc de voluntate parentum poſſunt eas raptores accipere in vxores. Vel poſtquam ipſæ redditæ fuerint plenè libertati, ſi ſunt ſui iuris, ſicut viduæ con-
D trahere poterunt cum raptoribus. Si autem raptor contrahat cum rapta nondum reſtituta in poteſtatem patris, contra ius contrahitur matrimonium: quia tenebatur raptor reſtituere, quã rapuerat, ideo prohibetur cõtrahere cum ea, antequam reſtituat. Si tamen cõtraxerit, non dirimitur matrimonium. Si verò in iſto caſu intelligatur c. Si autem. dicetur, quòd hoc fuit poſitum in deteſtationem iſtius criminis. Et tamen poſtea fuit abrogatum. Vnde Hieronymus dicit, & habetur 36.q.2. Tria quòd tria legitima coniugia in ſcripturis leguntur. Primum legitimum eſt virgo caſta in virginitate viro data legitimè. Secundum eſt virgo in ciuitate deprehenſa
D à viro, & illi, ꝑ vim copulata, ſi voluerit pater eius, dotabit eam iſte vir quãtum iudicauerit pater. Tertium autem eſt quãdo aufertur ei, & alteri traditur de voluntate patris. Si tamen velimus dicere, quòd non eſt abrogatum. c. illud, dicetur, quòd intelligitur de raptis, quæ erant ſponſatæ, vel ſacræ virgines.

Ad quartum dicendum, ꝙ ſponſus rapiens ſponſam non propriè committit raptum: Nam ſponſus ex ipſa deſponſatione facta per verba de præſenti habet ius quoddam in ſponſa. Ideo quanquam inferat violentiam ducendo eam de domo patris nõ committit crimen raptus, licet peccat, hoc verum eſt in ſponſa de præſenti, quæ eſt vxor. Secus autem in ſponſa de futuro, quia illa poſſet accipere alium virum, & tamen propriè raptus eſt quando puella,

quæ

quæ nec eſt ſponſa, nec vxor, rapitur. 36. q. 1. c. Lex, ſcilicet: Lex illa præteritorũ principum ibi raptum dixit eſſe commiſſum, vbi puella, de cuius ante nuptijs nihil actum fuerat, videatur abducta.

An ſacrilegium ſit aliqua ſpecies luxuriæ.
Quæſt. CCIIII.

Primum argu. QVAERITVR de ſacrilegio prout pertinet ad luxuriam, an ſit aliqua ſpecies luxuriæ. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia non poteſt inueniri eadem ſpecies ſub diuerſis generibus nõ ſubalternatim poſitis, ſicut homo inuenitur ſub animali, & ſub corpore, & tamen lapis non inuenitur ſub ſubſtantia, & quantitate. Sacrilegium tamen eſt ſpecies irreligioſitatis: quia eſt cõtra cultum diuinum. ergo non eſt ſpecies luxuriæ. Secũdum. Item 36. q. 1. c. Lex. §. Cum ergo, enumerantur omnes ſpecies luxuriæ, & tamen ibi non ponitur ſacrilegium, ergo non eſt ſpecies luxuriæ. Tertium. Item ſicut contingit per luxuriam male ſe habere circa aliquam rem ſacram, ita per alia genera vitiorum, & ſic poneretur ſacrilegium in quocunque genere vitij, & tamen nõ ponitur, ergo nec debet poni in luxuria. G

Dicendum, quòd ſacrilegium ad ſpeciem quandam luxuriæ pertinet, quia dicit quandam deformitatem circa luxuriam. Dicit enim Auguſt. 15. de Ciuitate Dei, ꝙ ſicut iniquum eſt auiditate poſſidendi tranſgredi limitem agrorum, ita iniquum eſt libidine concubendi ſubuertere limitem morum. Tranſgredi limitem agrorũ in rebus ſacris eſt peccatum ſacrilegij, ergo pari ratione ſubuertere limitem morum libidine concubendi circa rem ſacram faciet vitium ſacrilegij. Et hoc ad luxuriam pertinet, & ſic eſt ſpecies eius. Et non eſt inconueniẽs ſacrilegium pertinere ad luxuriam, quia quando actus vnius virtutis, vel vitij ordinatur ad finẽ alterius, aſſumit ſpeciem illius, ſicut furtum, quod propter adulterium cõmittitur, pertinet ad ſpeciem adulterij. & ſi quis fornicatur propter lucrum, pertinet ad auaritiam, & non ad intemperantiam, vel luxuriam. Manifeſtum eſt autem, ꝙ caſtitatis obſeruatio ſecundum quòd ordinatur ad cultum Dei, eſt actus religioſitatis, ſic in illis qui vouent virginitatem, & obſeruãt, vt patet per Augu. lib. de Virginitate. Et ſic luxuria inquãtum violat aliquid, quod pertinet ad cultum diuinum, pertinet ad irreligioſitatem. Et ſic ſtabit, quòd ſacrilegium ſit ſpecies irreligioſitatis, & etiam luxuriæ, inquantum iſta ſunt aliquo modo genera ſubalternata. H I

Sacrilegiũ inuenitur i quatuor generibus p. ccatorum. Conſiderandum autem, quod ſacrilegium cũ ſit quædam irreligioſitas, & repugnet cultui diuino, inuenietur in omnibus illis vitijs, quæ ſunt contra religioſitatem, vel cultum diuinum. Vt eſt quędam cęremonia, vel obſeruãtia facta propter Deum, ſpecialiter tamẽ repetitur in tribus, vel quatuor generibus vitiorum, ſcilicet, in luxuria, & furto, homicidio, & gula. Primũ ſacrilegiũ. De primo patet, vt cum quis cognoſcit virginem ſacram quamcunque, quæ votum caſtitatis emiſerit. Nam iſta obſeruatio caſtitatis eſt quidam ritus ſpecialis colendi Deum. Qui autem cognoſcit fœminam obſeruantem ſic caſtitatem ex voto tollit iſtam religioſitatem, ideo ſacrilegium committit. Et non differt an voluntariè, vel inuita talis fęmina cognoſcatur, quia vtroque modo cognoſcẽs ſacrilegium committit, licet grauius eſt, quando violenter cognoſcitur: quia tunc cognoſcens non ſolum ſacrilegium, ſed etiã raptum quendam committit. Et ſic ſi aliqua fęmina velit cognoſciã viro religioſo, vel ordinato in ſacris etiam ipſa ſacrilegium committit: quia ſemper maſculus, K

F & fœmina peccant eodem genere delicti in coitu, licet non ſint eiuſdem conditionis, vel ſtatus. Sicut ſi ſolutus cognoſcat cõiugatam ambo adulterium committunt, licet fœmina teneatur ibi ſeruare fidem alicui, vir autem nulli: quia ſolutus eſt. Ita ergo hic cum vir ſit religioſus, & cognoſcendo quamcunque fœminam, quantum eſt ex parte ſua, eſt ſacrilegium, quia res ſacra violatur, ſcilicet, continentia Deo promiſſa, ſed fœmina ad hoc concurrit, ergo licet ipſa non vouit Deo caſtitatem, ſacrilegium committit, ſicut ſi fœmina eſſet religioſa, & vir ſolutus nemo dubitaret, quin ambo ſacrilegium committerent. Vocatur etiam iſtud delictum inceſtus, vt patet 27. q. 1. c. Virginibus, & 27 di. c. Virgines. Et G tamẽ magis propriè ſacrilegium dicitur, quàm inceſtus, cum inceſtus ſit proprium nomen vitij conſiſtentis in abuſu cõſanguinearum, & affinium 36. q. 1. cap. Lex illa. § cum ergo. Vocatur etiam adulterium: quia dicit Hieronymus contra Iouinianum, quòd virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerũt non tam adulteræ, quàm inceſtę dicuntur, & habetur. 27. di. cap. Virgines. Secũdum ſacrilegiũ. De ſecundo patet, nam ille, qui accipit rem ſacrã vſurpando illam ad poſſidendum, ſiue clam accipiat, quòd furtum dicitur, ſiue palam, quòd dicitur rapina ad ſacrilegium pertinet. Et hoc fit tripliciter, ſcilicet, Quando quis accipit rem ſacrã, & de loco ſacro, ſiue violenter, & palam, ſiue occultè. Alio modo quando accipitur res ſacra H non de loco ſacro, ſed inueniatur in loco nõ ſacro aliquod de vaſis ſacris, vel de rebus pertinẽtibus ad cultum diuinum, quæ omnes ſacræ dicuntur. Tertio modo, quando quis accipit rem non ſacram de loco ſacro, vt qui intra eccleſiã furatur aliquid proximo ſuo, quod non eſt ſacrum. In his tribus modis ſacrilegium eſt, quia iniuria fit rei ſacræ. Et primus eſt grauior: quia eſt ſacrilegium tam ex parte rei, quàm ex parte loci. Et ſic fit magna irreuerentia religioni. Secundus eſt minor: quia ſolum irrogatur iniuria rei, ſed non loco, quia non eſt ſacer. Tertius eſt adhuc minor, quia ſoli loco irrogatur iniuria, vel propter ſolum locum irrogatur iniuria religioni. Et quia locus eſt circunſtantia aliqualiter extrinſeca actui, & obiectum eſt, ꝙ dat ſpeciem, grauius I peccatum eſt, quando accipitur ſacrum de non ſacro, quàm cum accipitur non ſacrum de ſacro. De his omnibus. 17. q. 4. § Sacrilegium. Et dicitur ſacrilegium: quia fit contra religioſitatem. Nam eſt religio, id eſt, cæremonia cultus diuini, quod tales res, & talis locus diuino cultui applicentur, quòd ergo aliquis illas res accipiat, vt iam nõ poſſint prodeſſe ad cultum diuinum, vel ipſi loco iniuriam inferat, in quo diuina miniſtrantur, contra religionem eſt. Et ſic ſacrilegium eſt. Et ob hoc grauius eſt, cum res ſacra aufertur, ſiue de ſacro, ſiue non de ſacro, quàm cum de loco ſacro res non ſacra aufertur: quia magis præiudicatur religioni primo modo, quã ſecun- K do. Nam ſecundo ſolum committitur quædam irreuerentia circa diuinum cultum, ſed primo modo committitur irreuerentia, & etiam tollitur ipſe cultus, cum non poſſit applicari ad cultum diuinum. Et prædicto modo ſunt ſacrilegi, qui de locis ſacris extrahunt confugientes, ita vt non proficiat eis immunitas locorum ſacrorum: quia tollitur non ſacrum de ſacro violenter. Modo etiam prædicto dicitur cõmittere ſacrilegium, qui publicos redditus, vel officia publica Iudæis committit q. 17. § Sacrilegi, & cap. Conſtituit. Et dicitur ſacrilegium, quia omnia publica vocantur ſacra, vt plateæ ciuitatis, & męnia, & portæ, & viæ: quia nullius priuatorum ſunt, vt patet Inſtit. de rer. diuiſ. § Sacræ quoque res.

Iniuria

Iniuria ergo facta rebus iſtis publicis vocabitur ſacrilegium. Sed fit iniuria eis, quando committũtur indignis, ideo redditus publicos, & officia publica committi Iudæis ſacrilegium eſt. Etiam qui alienat aliquas res eccleſiæ. e q. c. Omnes eccleſiæ, & intelligitur de alienatione indebita: quia aliquãdo poteſt ſecũdum iura alienari res eccleſiæ. Etiam qui dedit aliquid eccleſiæ & poſtea reuocare attentat ſacrilegus eſt, e q. c Sunt qui opes. Etiam qui aufert eccleſiæ ea, quæ relicta ſunt ei ab alijs, ſacrilegus eſt, e. q. c. Sacrilegium eſſe. Sacrilegus etiam eſt, qui eccleſiæ pecuniã rapit. e. q. e. Qui rapit. De tertio patet, quia quando quis percutit clericum, ſiue ſit in ſacris, ſiue non, aut ſaltem manus violentas ei apponit ſacrilegium incurrit. 17. q. 4. c. Si quis ſuadente, & c. Sicut qui eccleſiam. Et vocatur ſacrilegium: quia clerici ſunt perſonæ electæ ad cultum diuinum, & ideo vocantur clerici à cleros, quod eſt ſors: quia ad ſortem domini pertinet, vt ait Iſidorus 7. Etymo. & 21. di. c. cleros. Eſt ergo religioſitas illos eſſe applicatos ad ceremonias diuini cultus. Quòd ergo quis cõtra illos committat irreuerentiam aliquam iniurioſam ſacrilegium eſt. Et ita determinatur per iura, ſcilicet, quando manus violentæ eis apponuntur, ſiue percutiendo, ſiue non, & per modos ſimiles. De quarto patet. Nam poteſt aliquis rem ſacrã, quæ ad cibum pertinet indebitè aſſumere, & erit ſacrilegus. Sicut in veteri teſtamento carnes ſacrificiorum erant ſacræ ex eo, quòd animalia offerebantur Deo. Et generaliter nulli immundo licebat comedere de illis. Nam etiam Phaſe non comedebant immundi. Numeri 9. Si ergo immundus aliquis comederet de illis ſacrilegus erat. Sic etiam aliæ carnes pertinebant ad ſolos ſacerdotes maſculos vt quędam hoſtię pro peccato Leuit 6 & 10. Si autem alius comederet de illis, erat ſacrilegium, & ita etiam multi modi delinquendi erant manducando cibos ſacros. Et in omnibus erat ſacrilegium: quia fiebat contra cęremonias religionis, ideſt, diuini cultus. Sic etiam Euchariſtia eſt cibus ſacer. Si quis ergo ſine honore, & non ſolum ſine charitate, ſed contra eccleſiæ ritum Euchariſtiam manducaret quaſi contemnens, ſacrilegus eſſet, quia rem maximè ſacram contemnebat. Quintus modus eſt circa fidem, quia fides eſt res maximè ſacra, ſine qua Deo nemo placere poteſt, & ipſa fides eſt exordium totius religioſitatis, ideſt, diuini cultus. Si quis ergo contra fidem errauerit factus hæreticus ſacrilegium cõmittit, quia rem maximè ſacram tollit, vel offendit. Et ſic omnis hæreticus eſt ſacrilegus. In multis alijs peccatis poteſt homo offendere diuinum cultum, ſed non nominantur ſacrilegia, eo quòd ſub iſtis modis dictis ſacrilegij includuntur, vel reducuntur ad eos, vel non ſunt ita principales modi ſicut iſti, vt apparet in eis præuaricatio religioſitatis determinatè. Ad primum dicendum, quòd quando vnum vitium, vel virtus ordinatur ad finem alterius vitij, vel virtutis accipit ſpeciem illius. Et ita licet luxuria ſit quoddam genus peccati, & quælibet pars luxurię ſit aliqua ſpecies, tamen inquantum ordinantur ad finem alterius ſpeciei vitij poterunt pertinère ad illam, & tamen luxuria, vel aliqua ſpecies eius ordinatur interdum ad finem irreligioſitatis, ideo ſacrilegium, quod dicit irreligioſitatem poterit pertinere ad luxuriam ita, ꝙ aliqua ſpecies luxurię ſit ſacrilegium, licet abſolutè accipiẽdo quælibet ſpecies luxuriæ intra genus ſuũ habeat certum modum, & nomen. Ad ſecundum dicendum, quòd ibi enumerantur ſpecies luxuriæ inquantum ſunt modi luxuriæ, & non vt cõparantur ad aliquem finem extrinſecum. Et tunc omnes

A ſpecies luxurię ponuntur ibi, & non eſt ſacrilegium ſpecies luxuriæ. Sed dicitur ſpecies luxuriæ inquantum eſt contra aliquam rem ſacram Et tamen ſacrilegium, quòd eſt in luxuria pertinet ad aliquam de alijs ſpeciebus luxuriæ, vel ad multas. Quod non fieret, ſi eſſet ſacrilegiũ abſolutè ſpecies luxuriæ: quia nunquam ſpecies vna inuenitur ſub alia. Vnde ſacrilegium inuenitur concidere cum alijs ſpeciebus luxuriæ. Si quis enim abutatur perſona coniuncta ſibi ſecundum ſpiritualem cognationem, vt eſt in cognatione ſpirituali eſt ſacrilegiũ ad modum inceſtus Nam ſacrilegium eſt ibi inquantum ſpiritualis cæremonia cognationis introductæ per baptiſmum violatur: quia fit ibi contra cæremonias diui-

B ni cultus. Nam cæremonia diuini cultus eſt in baptiſmo cognationẽ quandam cauſari, cõtra quam qui agit, dicitur agere contra rem ſacram, eſt ideo ſacrilegium. Et eſt per modum inceſtus. Quia inceſtus eſt abuſus cognatarum, & affinium. 36. q. 1. cap. Lex illa. §. Cum ergo. Hic autem eſt ſpiritualis cognatio, ideo eſt ſpiritualis inceſtus. Si quis autem cognouerit virginem Deo ſacratam, aut quamcũque aliam, quæ votum caſtitatis emiſerit, inquãtum eſt ſponſa Chriſti, eſt ſacrilegium per modum adulterij. Nam ſacrilegium eſt: quia contra virginem ſacram eſt, & eſt per modum adulterij: quia adulteriũ eſt cum vxore, vel ſponſa de præſenti. Virgo tamen dedicata Deo ſponſa eius eſt, ideo adulterium ſpiri-

C tuale committit ſi contempto Chriſto, alicui viro adhæreat. 27 diſt c. Virgines, ſcilicet: Virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ. Si quis autem abutatur virgine ſacra inquantum eſt ſub cuſtodia patris ſpiritualis, eſt ſacrilegium per modum ſtupri. De ſacrilegio patet, quia virgo ſacra eſt, de ſtupro etiam, quia ſtuprũ eſt, quando quis virginem ſub poteſtate patris manentem nulla præcedente matrimoniali pactione illicitè deflorat. 36. q. 1. c Lex illa. §. cum ergo. Et tamen quælibet virgo ſacra eſt ſub cuſtodia alicuius patris ſpiritualis ideo inquantum ei iniuria fit cum præter eius conſcientiam cognoſcatur virgo ab eo cuſtodita ſtuprum eſt ſpirituale. Si verò rapiat quis

D virginem ſacram ad abutendum, ea eſt ſacrilegium per modum raptus. Et iſte raptus reputatur grauiſſimus alijs, & infligitur pro eo maior pœna. Quia non ſolum ſi quis realiter rapuerit virginẽ ſacram, ſed etiam ſi rapere tentauit capitali ſententia punitur, vt imperator iubet, & habetur. 36 q. 2 c. Si quis non dicam, ſcilicet. Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodo matrimonij iungendi cauſa ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali ſentẽtia feriatur. Et ſic ſemper ſacrilegium pertinet ad aliquam de alijs ſpeciebus luxuriæ, quod non fieret ſi ſacrilegium directè pertineret ad genus luxurię, ſed ſolum pertinet ad eam inquantum luxuria ordinatur ad finem alterius vitij, ſcilicet, irreligioſitas. Ad

E tertium dicendum, ꝙ ſacrilegium in re ſacra committitur, & quia per plura vitia poſſumus offendere in re ſacra, inuenitur ſacrilegium in multis generibus vitiorum: quia res ſacra poteſt eſſe perſona ſacra quæ ad concubitum concupiſcitur. Et ſic ſacrilegium ad luxuriam pertinet. Vel res ſacra concupiſcitur ad poſſidendum, & ſic pertinet ad iniuſtitiam, ſicut cum aufertur res ſacra, aut aliquid de ſacro: quia cõmittitur quædam iniuſtitia contra rem ſacram, vel pertinet ad iram, vt ſi quis ex ira percutiat perſonam ſacram. Et ſic eſt ſacrilegiũ, cum quis manus violentas apponit clerico. Et interdum pertinet ad gulam, vt cum quis indecenter cibo ſacro veſcitur, vt in exemplis ſupra poſitis. Specialius tamen

Ad tertiũ argu.

men ſacrilegium inuenitur in luxuria, quæ opponi tur caſtitati, quæ obſeruatur à quibuſdam, vt cæremonia religioſitatis, ideo ſacrilegium magis ponimus in luxuria, quàm in alijs ſpeciebus vitiorum.

Qualis ſit pœna raptoris. Quæſt. CCV.

Multipliciter rapt⁹ ſumi poteſt.

QVAERITVR nunc circa pœnam raptoris qualis ſit. Dicendum, quod raptus accipitur dupliciter modè, aliquando largiſſimè, aliquando largè, aliquãdo ſtrictè. Primo modo raptus accipitur pro omni illicito coitu ſicut cõmuniter dicunt Doctores iuriſtæ, vt Hoſtien. in ſumma titulo de raptorib. Et videtur haberi ex verbis, vel intentione Iſidori ſecundo Etymologiarum, & in Decretis. 36.q.1.c. raptus quoque, & hoc modo dicendum, quòd non poteſt deſignari certa pœna raptoris, vel raptus, ſed omnis pęna omnium illicitorum concubituum eſt pęna raptus, ideo hoc modo nemo cogitur aſſignare pęnam raptus. Nam iſte modus non accipitur ſecundum ius: quia iura diſtinguunt illicitos coitus, inter quos ponunt raptum, quod non eſſet ſi omnis illicitus coitus vocaretur raptus, ſic accipitur. 36 q. 1.§.cum ergo. ſcilicet, ſed nõ omnis illicitus coitus, nec cuiuſlibet illicita defloratio raptus appellatur, aliud enim eſt fornicatio, aliud ſtuprum, aliud adulterium, aliud inceſtus, aliud raptus. Sic etiam diſtinguuntur diuerſi tituli in decretalibus pro his: quia alius eſt de adulterijs, & ſtupris alius de raptoribus. Adiecto autem, vel excluſo iſto primo modo, manent alij duo modi accipiendi raptum, & pro hoc dicendum, quòd raptus importat quandam vim, & ideo raptus pertinet aliquomodo ad res, & eſt nomen delicti, vt latrocinium, aliquando autem pertinet ad luxuriam, vt hic accipitur, & vocabitur tunc raptus omnis ille concubitus, in quo interuenit violentia, & hoc eſt proprium ipſius raptus, & quia iſta violentia addit ſpecialem deformitatem coitui fit noua ſpecies diſtincta ab alijs ſpeciebus illicitorum coituum. Et tunc dicendum, ꝙ eum cuilibet perſonę, cum qua eſt coitus, poteſt inferri violentia ad coitum, poterit eſſe raptus ad omnes perſonas, cũ quibus eſt illicitus coitus, & ita cõmuniter raptus cum puella virgine nondum deſponſata, vel deſponſata ſecũdum l.quandam, & cum vidua, & cum ſanctimoniali, & cum vxore aliena, & cum puero ad abuſum tracto: quia cuilibet iſtorum poteſt inferri violentia, & iſte eſt modus loquendi iuris, licet ſit accipiendus raptus largè. Nam dicitur committi raptus in vidua, virgine, & ſanctimoniali. 36.q.2. c.raptores, & c.Si quis non dicam, ſcilicet, raptores viduarum, vel virginum ob inmanitatem tanti facinoris deteſtamur. In muliere etiam coniugata raptus quoque committi poteſt, ſi illa violenter trahatur, vt cognoſcatur: quia tamen delictum committitur cum aliena vxore in quantum præiudicat viro ſuo, ſiue illa volente, ſiue non volente perpetrentur, habet nomen ſpeciale: quia vocatur adulterium. Non imponitur ei, vt communiter nomen raptus, nec ita iura vocant raptum, cum coniugata committi ſicut cum alijs. Et tamen propriè, ideſt, verè cum illa committitur raptus in quantum violentia illi fit, & abduci de domo viri ad hoc, vt cognoſcatur addit quandam deformitatem ſuper adulterium. In pueris quoque committitur raptus ſi adducatur ad ſtuprum, ideſt, ad abutendum eis, nam ſi volentes cognoſcantur vitium ſodomiticum eſt, & beſtialitas ſolum, ſi autem violentia adiungatur vocabitur raptus, & ſic accipitur.l.humanæ. C.de adulterijs.l.cum vir.& ff.de ſicarijs.l.3.§.qui libidinis. Ali-

Quid importet raptus.

Rapt⁹ ſtrictè ſumptus tantũ committitur ĩ puella virgine.

F quando autem accipitur ſtrictè raptus, & ſic ſolum committitur in puella virgine nulli deſponſata, aut copulata, aut ſanctimoniali, quæ ideo de patris domo, vel parentum, aut tutorum, aut curatorum trahitur, vt cognoſcatur. Et ad hoc concurrere debent duo. Primum eſt, quòd ille, qui rapit puellam, ideo faciat, vt poſt quam cognouerit, accipiat in vxorẽ, nam ſi alio modo hoc fiat violẽtia quidem dicitur, ſed raptus ſtrictiſſime non vocatur, ſic accipitur. 36. q.1.§. cum ergo, ſcilicet, raptus committitur cum puella à domo patris violenter abducitur, vt corrupta in vxorem habeatur. Secundum eſt, quãdo non interuenerint aliqua ſponſalia de præſenti cũ puella: quia tunc licet puella inuita trahatur, vel ſaltem G inuitis parentibus, & cognoſcatur, non eſt raptus: quia illa eſt vxor, ſic dicitur extra de rapto cap.cum cauſa, ſcilicet, reſpondemus, quòd cum ille raptus dicatur committi vbi nihil ante de nuptijs agitur. iſte raptor dici non debet, cũ habuerit mulieris conſenſum, & prius eam deſponſauerit, quàm cognouerit licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuiſſe. Hoc autem verum eſt ſecundum canones, & iura moderna, nam ſecundum leges etiam in ſponſa propria committitur raptus, ſi eam ſponſus inuitam, aut ſaltem inuitis parentibus de domo ipſorum abduxerit, & cognouerit. C.de raptu virginum.l. vnica ad medium. Et tamen: quia canon in hac parte præiudicat legi, vt extra de rapto. c.cum H cauſa in glo. vocatur ſolum raptus in puella nondũ deſponſata ei, nec alteri. Suppoſitis his, dicẽdum eſt de pęna raptorum, & primo ſecundum legem Dei veterem, deinde ſecundum legem ciuilem. & canonicam. Et quia raptus, vt dictum eſt, fit cum virgine, & coniugata, & vidua, & ſanctimoniali, & puero ad abuſum adducto, de omnibus dicetur. De primo, ſcilicet, ſi accipiatur puella. dicendum, ꝙ aut illa eſt deſponſata alicui alteri, aut non. Si non eſt deſponſata alteri, nec raptori putant quidam, ꝙ pœna ſit, ꝙ raptor dotet raptam, & accipiat eam in vxorem, ſi pater virginis eam dare voluerit Exo.22 Sed dicendum, quòd hoc non ſtat: quia illud eſt ſolum in ſtupro, ideſt, quando cõmittitur ſtuprum ſolum, I & non raptus, vt patet: quia dicitur: Si ſeduxerit quis virginem, nec adhuc deſpõſatam, dormieritq; cum ea, & ita non dicitur coacta, ſed ſeducta, vnde ſignificatur, quãdo illa conſenſit copulæ, & ita non dicitur rapta. Et hoc idem patet ex intentione iuris, quia cum illa l. ponatur nunc in decretalibus in iure eccleſiaſtico, ſi intelligeretur de raptu, poneretur ſub titulo de raptoribus, ponitur tamen ſub titulo de adulterio, & ſtupro, & eſt ibi. c.10 ergo non intelligitur illud de raptu. Dicendum primo, quòd pęna raptoribus ſecundum. l. Moyſi erat triplex, primo quod acciperetur ipſe raptor ipſam raptam in vxorem, & teneretur ad hoc, etiam ſi illa eſſet minoris dignitatis, quàm vir. Hoc tamen ſi pater dare vellet K illi in ſponſam, ſicut erat in ſtupro, vt dicitur Exo. 22. nam pœna erat pro raptore, & non pro puella, nec pro patre puellæ, cum potius eſſet in fauorem eorum, ideo non tenebatur pater dare raptam, tenebatur tamen raptor eam accipere in vxorem ſi pater dare vellet. Secundum erat, quod nõ poſſet eam repudiare tota vita ſua, & iſta erat magna pęna: quia priuilegium, immo lex erat omnibus Iudæis, quòd poſſent repudiare vxores quomodocunque eis placeret. Deutero. 24. quòd ergo priuaretur quis hoc priuilegio lege magna pęna erat inter Iudæos. Tertium erat, quòd daret patri puellæ ipſe raptor quinquaginta ſiclos argenteos, & hoc pro iniuria, quam intulerat puellæ, & conſequẽter ipſi patri violenter cogno-

Pœna raptoris virginem.

cognoſcendo filiam eius. Hæc omnia patent Deu-
teronom 22. ſcilicet. Si inuenerit puellam vir virgi-
nem, quæ non habeat ſponſum, & apprehendens
concubuerit cum ea, dabit patri puellæ quinqua-
ginta ſiclos argenteos, & habebit eam in vxorem:
quia humiliauit eam, nec poterit dimittere illam
cunctis diebus vitæ ſuæ, & ſatis apparet, quòd acci-
piatur de raptu, & non de ſtupro: quia ponuntur
verba violentiæ, cùm dicitur: apprehendens concu-
buerit cum ea, illa apprehenſio eſt violentia, vel ra-
ptus. Secundò, quia ſi intelligitur lex illa de ſtupro,
& non de raptu ſuperflueret lex illa, quæ habetur
Exod. 22. cum ambo eſſent de ſtupro. Tertio, quia
verba vtrobique faciunt diuerſitatem: nam Exod.
22. dicitur, quod ſi ſeduxerit, vbi ſignificatur conſen-
ſus, & tollitur violentia, ſed Deuteronom. 22. dici-
tur apprehendens concubuerit, ſignificat violētiam
pertinentem ad raptum. Quarto, quia ponuntur
vtrobique pœnæ diuerſæ. Nam maiores pœnæ po-
nuntur Deuteronom. 22. quàm Exod. 22. ergo ne-
ceſſe eſt non intelligi de eodem delicto, ſed de alio,
& alio, & eſſe grauius delictum, de quo agitur Deu-
teronom. 22. quàm id, de quo habetur. Exod. 22. &
tamen Exod 22. agitur de ſtupro, vbi non eſt violen-
tia: ergo Deuterono. 22. agetur de raptu, vbi eſt gra-
uius delictum. Sed conſiderandum, quòd cum dici-
tur Deuterono. 22. accipiat eam in vxorem, ſubin-
telligitur ſi pater puellæ raptæ dare eam voluerit,
quia aliàs pœna daretur potius patri puellæ, & ipſe
puellæ raptæ, quàm raptori, quod eſt inconueniēs.
Quintò ſequeretur aliud maius malū, ſcilicet, quòd
daretur incentiuum ad rapiendum ſemper puellas:
potiſſimè nobiles, & diuites, vt raptores eas haberēt
in vxores, quas aliàs non rapiendo non poſſent ob-
tinere in vxores. Item quia minus delictum eſt ſtu-
prum, quàm raptus, cum raptus includat ipſum
ſtuprum, & addat violentiam, quæ eſt delictum, &
tamen in ſtupro cogebatur ſtuprator accipere puel-
lam ſi pater eam dare voluerit, & non aliàs, vt patet
Exod. 22. ergo à fortiori in raptu tenebitur accipere
raptor ipſam raptam in vxorem, ſi pater eius dare
voluerit. Si tamen non voluerit dare non tenebitur.
Sed dicetur, quod ſi non voluerit dare eam illi, tene-
bitur eam raptor dotare iuxta conſuetudinem pa-
triæ, & patet: quia ſtuprator tenetur dotare ſtupra-
tam, quando non dat eam illi pater puellæ Exo. 22.
à fortiori ergo raptor, qui magis delinquit, tenebi-
tur dotare, & tunc manet adhuc maior pœna ra-
ptoris, quàm ſtupratoris: quia ſtuprator ſolum do-
tat puellam, quando non accipit, vel etiam ſi acci-
pit, raptor autem dotat eam, & inſuper dat quin-
quaginta ſiclos patri puellæ, vt patet Deuteron. 22.
& iſtos ſiclos non dat ſtuprator, quia non intulit tan
tam iniuriam puellæ, nec patri eius quantā raptor.
Sed dicendum, quod omnia ſupradicta de raptu in-
telliguntur, quando raptor non abduxit puellā de
domo patris, ſed inuenit eam in agro, vel alibi, & op-
preſſit: Ita ſignatur Deutero. 22. cum dicitur: Si in-
uenerit vir puellam virginem, & non dicitur: ſi ab-
duxit, vel traxit: vnde dicendum videtur, ꝙ ſi de do-
mo patris violenter traheretur, ſiue ea inuita, ſiue pa
rentibus, & maximè inuitis vtriſq;, erat maior iniu-
ria, & ſic deberet raptor condemnari maiori pęna,
tum quia parentibus intulit valde maiorem iniuriā,
tum quia fuit maior voluntas delinquendi Nam ta-
lis raptor, & ſtudio agit, & præcogitatione: ille autē,
de quo dicitur Deuteron. 22. non præhabuerat ani-
mum rapiēdi, nec ad hoc operam dederat, ſed cùm
vidiſſet puellam in agro, inſurrexit ei cupido fruen-
dæ veneris, & apprehendens tenuit puellam, quòd

Cur variæ pœnæ fuerint conſtitutæ.

A patet, quia dicitur: Si inuenerit, in quo innuitur,
quòd non quærebat illam, ſed accidit, quòd tran-
ſiens per agrum vidit illam, quòd erat inuenire. Si
autem de domo patris inuitis parentibus, & puella,
rapuiſſet eam multo grauior pœna eſſe debebat, &
fortè eſſet capitalis, & condemnaretur vir ad mor-
tem. Si autem non eſſet capitalis, condemnare-
tur à parentibus, nō ſolum in quinquaginta ſiclos,
ſed ad maiorem ſummam, & tamen quidquid eſſet
non ponitur pœna expreſſa in l. Moyſi. Nam præter
illas iudiciales leges, quæ habentur in libris Moyſi,
certum eſt, quod habeant multas alias: quia illæ non
ſufficiebant ad omnia negotia foralia, nec in ciuili-
bus, nec in criminalibus. Si autem quis raperet
B propriam ſponſam, & duceret eam de domo pa-
rentum, eis inuitis, & fortè etiam illa inuita, non di-
ceretur propriè raptus iuxta canonica iura. extra de
rapto. c. cum cauſa, quia ſecundum legem ciuilem
iudicatur raptus. C. de raptu virginum. l. vnica. Et
Iudæi ſequebantur in foralibus pro magna parte
leges gentium, quæ tunc erant, ſicut ex alijs patet,
fortè apud Iudęos reputaretur iſte eſſe raptus, & im-
poneretur aliqua pęna pro eo. conſtat tamen, quod
in l. Moyſi nulla expreſſa fuit, ſed fortè eſſet aliqua
pœna talis, qualis eſſet apud gentiles, & fortè talis,
qualis ponitur. C. de raptu virgi. l. vnica. Si autem
eſſet raptus in puella deſponſata alteri per verba de
præſenti, idem eſt, quòd in cōiugata, quia vera vxor
C eſt: licet nondum cognita, & tunc ſiue coniugata,
ſiue deſponſata ſit, infertur pœna adulterij: quia ve-
rè committitur ibi adulterium, cum violetur alie-
nus thorus, pœna eſt adulterij lapidatio. Leuiti. 20.
ſi mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adul-
terium perpetrauerit cum vxore proximi ſui mor-
te moriantur mœcus, & adultera, & iſta mors erat
lapidatio Deutero. 22. & Ioannis. 8 Et tamen dicen-
dum, quòd in præſenti non morientur ambo, quia
præſupponitur, quòd ipſa fuit coacta, & ita dicitur
rapta, ſed vir tantum lapidabitur. Aliqui putant, ꝙ
maior pœna ſit inferenda, quia raptus addit ſuper
adulterium ſimpliciter perpetratum, & tamen pro
adulterio ſimpliciter perpetrato lapidatio infereba-
D tur, quando ambo conſentiebant in actum. Deute.
22. ergo quando mulier raperetur videtur, ꝙ maior
pęna imponeretur. Dicendum, ꝙ licet grauius pec-
catum ſit, tamen lex non impoſuit maiorē pęnam,
quia pro ſingulis differentijs grauitatum in delictis,
non inueniuntur differentię pęnarū æqualiter pen-
dentes. Et ita fuit nunc nam de vero raptu. ſ. quādo
vir in agro compreſſit puellam deſpōſatam: dicitur
Deute. 22. ꝙ puella non peccauit, ideo nihil mali pa-
titur, vir aūt ſolus lapidatur. Et non eſt incōueniens,
ꝙ ſit pœna ęqualis pro peccatis inæqualibus ſecun-
dum legem foralem, quia certum eſt, ꝙ puella, quæ
ante deſpōſationem cognita fuit ſecretè ab aliquo,
E & poſtea deſponſata inuenta eſt à viro non habere
virginitatē, non peccauit grauiter, ſicut mulier con
iugata, quæ ſponte concubuit alteri viro: quia pri-
mum eſt fornicatio ſimplex, vel ſtuprum Secūdum
eſt adulterium, & tamen pro vtroque infligitur la-
pidatio. Deutero. 22. ita poterat eſſe hic in raptu. Si
tamen accipiamus. quòd fuerit ſponſa, uel uxor ra-
pta de domo patris, uel de domo uiri, inuito pa-
tre, & uiro, & ipſa inuita, ſatis poſſet dici, quod
infligetur grauior pœna, ſi inueniri poſſet, eo quòd
hic eſt maius delictum, & non fuit iſte caſus ex-
preſſus in lege Moyſi, ſed ſolum quando in agro
opprimebatur uirgo deſponſata, nec mulier con-
iugata, immo non concedit lex ibi, quòd puel-
la potuit in urbe cogi. Sed ſpontanea fuit, quia

Adulterio q̇ pęna conſtituatur.

Eadem pęna ſtupro, & adulterio conſtituitur, q̄uis vnum ſit altero grauius.

non clamauit, Deuterono. 22. ſi tamen conſtaret uerè fuiſſe illatam uiolẽtiam tam uiro, quàm uxori tam parentibus, & ſponſatę puellæ, uel alicui illorũ, & potiſſimè omnibus erat grauius delictum, & non expreſſit l. aliquid de hoc: ideo põt dici, ꝙ eſſet pęna, quæ habetur in alio caſu, Deute. 22. & ꝙ eſſet aliqua

Quę pęna illi eſſet infligenda, qui viduã rapuiſſet.

grauior, quæ ibi non eſt expreſſa. Si aũt rapiatur vidua, dicẽdum ꝙ in l. Moyſi nil de hoc expreſſum eſt, quaſi hoc rarum eſſet: nam puellæ ſunt, quæ potius rapiuntur, quia illæ magis cõcupiſcuntur à viris. Et ideo poteſt dici, ꝙ idem iudicaretur apud Iudęos, qđ apud gentiles circa hoc: quia in multis circa foralia ſequebantur Iudæi leges gentium, ſed tñ nullo circa cęręmonialia, Deutero. 22 Aut poteſt dici, quòd iſta vidua, quæ rapiebatur. i. opprimebatur, ſiue in agro, ſiue in domo ſua trahebatur, aut erat talis, quæ obligata erat ad contrahenda cum aliquo, aut non. Dicitur iſtud, quia quædam viduæ erant, quæ obligabantur accipere aliquos in viros, etiam ſi non eſſent deſponſatæ, nec coniugatæ, ſicut illæ, quæ relictæ erant, mortuis viris, quæ non habuerant prolem. Nam ſi defuncti mariti illarum habebant fratres, & illi tenebantur ſuſcitare ſemẽ ipſorum. Deutero 22. talibus autem viduis nõ erat liberum poſt mortem virorum contrahere cum quibus vellent, ſed tenębantur requirere fratres, & cognatos virorum defunctorum iuxta modum poſitum. Deutero. 25. & Ruth. 4. an velit eas accipere in vxores ad ſuſcitandum ſemen defunctorum, & quouſque illi dicerẽt, ꝙ non volebant eas recipere non erat liberum illis copulari alijs viris. De talibus viduis dicendum, ꝙ ſi raperẽtur ab aliquibus, non poterant accipi ab alijs in vxores, ita ꝙ per matrimonium ſequens purgaretur vitium raptus, ſicut ſi acciperẽtur per raptum ſponſæ, vel vxores alienæ: quia illæ non poterãt eſſe vxores raptorum: ſed ſicut rapiens ſpõſam, vel vxorem alienam, nec ſpontaneam cognoſcens lapidabatur. Deute 22. ita qui huiuſmodi viduas raperet, quia illæ non erant iuris ſui, quouſque cognati defunctorum dicerent, ꝙ eas accipere non volebant. Si autem eſſent viduæ nullis obligatæ, ſed quibus liceret nubere in domino quibus vellent: videtur ꝙ raptores talium tenebantur eas in vxores accipere. ad ſimilitudinem virginum oppreſſarum, ſi illæ vellent eos accipere in viros, & non poterant eas repudiare in tota vita ſua. Deute. 22. De quinquaginta ſiclis ſoluendis patris non videtur ratio ita manifeſta, ſicut in puella, eo ꝙ illa eſt ĩ poteſtate patris: & ideo quia fit ei iniuria ſoluitur ſumma ſiclorum. Vidua autem non videtur ita eſſe in poteſtate patris determinatè ſicut puella. Sed ad hoc conſiderandum ꝙ aut vidua, mortuo viro, habebat filios ſuperſtites ex viro, aut nõ: ſi habebat pertinet illa ad familiam viri

Mos filiarum ſacerdotũ apud parentes poſt quã viduæ ſuperfuerãt.

defuncti, & non ad familiam patris, & gaudet priuilegio familiæ viri, & non familiæ patris: ſi aũt vidua maneret ſine filijs pertinebat ad familiam patris, & gaudebat priuilegijs familię eius. Sic patet Leui. 22. cum dicitur de filia ſacerdotis. ſ. cum filia ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit de his, quæ ſanctificata ſunt. Et de primitijs non veſcetur. Si aũt vidua, & repudiata, & abſq; liberis reuerſa fuerit ad domũ patris ſui, ſicut puella conſueuerat; aletur cibis patris ſui: videtur hoc dicendum: quia ſi vidua rediret ad familiam patris, eſſetque in eius poteſtate pro iniuria, quam raptor faceret patri, ſolueret quinquaginta ſiclos, ſi autem non rediret ad familiam patris, vtpotè quia filios haberet de viro defuncto: & ſic non eſſet in poteſtate patris non deberentur patri aliqui ſicli. Iſta autem ſunt, quando vidua rapta conſentire vellet raptori, vt eum in virum acciperet, ſi

F autem liceret ei accipere, quem vellet in virum, & tamen nolet accipere raptorem, ſed accuſare eum pro iniuria ſibi illata, videtur quod raptor capite plectendus eſſet, licèt de hoc nihil exprimatur in tota lege Moyſi, & tamen ſi mulier vellet commutare pœnam illam in pecuniam videtur, quòd fieri poterat, quia in alijs quibuſdam ibi determinatis mors erat debita. Si autem ille, in cuius fauorẽ erat mors alteri inferenda, vellet commutare pœnam mortis in pecuniam poterat. Et tunc reus mortis tenebatur dare quantum ab eo fuiſſet poſtulatum, ſicut dicitur. Exodi. 22. Si fuerit bos cornupeta ab heri, & nudiuſtertius, & conteſtati ſunt dominum

De rapta monialiũ.

eius, nec recluſit eum dominus, occideritq; uirum,
G aut mulierem bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident, quòd ſi pretium ei impoſitum fuerit dabit pro anima ſua quidquid fuerit poſtulatum. Ita ergo nunc ſi rit raptor, accuſante rapta, teneretur reus mortis, & illa uellet, quòd commutaretur pœna mortis in pecuniam tenebatur dare pro anima ſua quidquid illa poſtularet. Si autem dicatur

Caſtitaſ abhorrut lex moſta.

de raptu ſanctimonialis, non habebant locum in veteri teſtamento; quia tunc non erant moniales, ideſt, virgines Deo ſacratæ, quia nulla fœmina vouebat caſtitatem, ſed potius erat in properium, vel maledictio, ſi aliqua fęmina maneret ſterilis, & non conciperet, & tamen benedictio erat in pariendo. Geneſi 30. & Deuterono. 7. & potius iudicabant
H ſe infœlices mulieres, quæ manebant in virginitate, & non genuerant prolem, hæc patent de filia Iephte Galaditis. Cum fuit occidenda, petiuit à patre, vt fleret duobus menſibus ſuam virginitatem ſuper montes Iſrael cum ſodalibus ſuis, & ita factum eſt. Iudic c. 11. & ſic illa lugebat, quia mortua eſt in virginitate, ideſt, antea quam haberet prolem, & ita non erant tunc mulieres habentes propoſitum virginitatis, quæ poſſent rapi: Domina autem noſtra fuit prima, quæ in veteri teſtamento voluit ſeruare virginitatem, ideo de illa dicitur ſola, ſine exemplo placuit Domina Chriſto, ideſt, non habens aliã priorem, quam imitaretur in hoc propoſito virginitatis. Sed quòd ſupradiximus de raptu virginum intel-
I ligendum eſt verum eſſe, ſi illæ eſſent liberæ: ſecus ſi ancillæ quantumcunque nobiles: quia cum ancilla dormiens, ſiue violentiam inferendo, ſiue illa conſentiente non ſuſtinebat eandem pœnam, quam ſi cum libera. Leuiti. 18. homo ſi dormierit cum muliere coitu ſeminis, cum ſit ancilla etiam nobilis & tamen pretio non redempta, nec libertate donata vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera. Sic etiam eſt circa vindictam ſanguinis, quia ſeruitus mutabat pœnam. Nam ſi quis occideret liberum occidebatur; ſi autem ſeruum non, ſic patet de boue cornupeta occidente liberum. Nam occidebatur dominus, & bos. Et ſequitur, ſi ſeruum, ancillanque inuaſerit triginta argenteos ſiclos reſti-
K tuet domino, bos verò lapidibus obruetur Exod. 22. Manet autem dicendum, ſi raperet quis puerum ad ſtuprum, ideſt, ad abuſum. Nam ſi iſtud fieret uolente eo, qui patitur: erat enim nefas abhominabile, quod uocatur uitium ſodomiticum. Leuiti. 18.

Quę pęna aſſignatur ſodomiæ.

Sed cum maſculo non commiſceberis coitu fœmineo, quia abhominatio eſt, & inferebatur pro hoc pœna mortis Leuiti. 19. ſcilicet: qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo uterque operati ſunt nefas morte moriantur ambo. Sed ſi aliquis inuitus raperetur ad hanc turpitudinem grauius erat, & peccabat magis raptor, & ſic pœna durior fieret: & licet non poſſet eſſe niſi mors, tamen illa aſperior eſſet; quàm ſi ambo ſponte cõmitterent turpitudinem,

nem, & iſtud faciebant hoſtes, quando veniebant in terram Iudæorum, & illud maximè Chaldæi fecerunt in rapina Ieruſalem, quod inter cætera deflet Ieremias. Threno 4 adoleſcentibus impudicè abuſi ſunt. ſ. ſodomiticè. Iſta dicta ſunt de pęna raptus ſm legem Moyſi. Dicendum eſt nunc de pęna raptoris ſecundum legem humanam, ſiue ciuilē. Conſiderandum autem ſecundum legem humanam, raptus cōmitti dr̄ in virgine, & vidua, & ſanctimoniali, vt C. de raptu virgi. vidua. & ſanctimo. in rubro, & nigro. tñ interdum dr̄ eſſe raptus puerorum ad abuſum, & raptus coniugatorum, licet non ſit hoc ita ſolitum. Conſiderandum aūt primo, ꝙ in qualibet muliere pōt committi raptus, ſi ſit honeſta, & non ſeruiat libidini multorum: nam & in his nō committitur raptus, vt colligitur. C. de raptu virgi. l. vnica. In prin. & de furtis. l. verum eſt: nam quædam perſonę ſunt, quę pp vitæ vilitatem nō ſunt dignæ obſeruatione legum. C. de adult. l. quæ adulterium. Et licet in omnibus honeſtis mulieribus pōt cōmitti raptus, tñ propriiſſimè vocaī raptus in puella virginæ, quæ de domo paterna, vel tutorū abducitur, vt cognoſcatur, & cognita in vxorem habeatur. 36 q. 1 § cum ergo. De hoc ergo raptu primo dicamus. Eſt aūt dicendū, ꝙ in virgine cōmittitur raptus, ſed dicendum, ꝙ aut illa eſt libera, aut ancilla, vel libertina. ſi libera, reputatur graue delictum: quia ablata eſt virginitas, quæ reparari non poteſt C. de rapto. virgi. l. vnica: ideo raptoris talium virginum damnātur morte, cum à crimine homicidij huiuſmodi raptores nō ſint vacui, vt patet ibidem. Et quantum ad hoc, ꝙ raptor incurrat pęnā mortis, non oportet diſtingui, an rapta cōſentiat, vel nō, ſed iſta diſtinctio prodeſt ad aliud. Poteſt quidem aliquando in raptu committi violentia tripliciter. Primo contra ſolam virginem, vt ſi illa non habeat parentes, nec tutores, aut curatores. i. in nullius poteſtate erat, vel parētes, aut illi, in quorum poteſtate erat, cōſenſerūt raptori. Secundo pōt violentia ſolis parētibus, aut illis, in quorum poteſtate virgo eſt, vt ſi illa cōſenſit raptori, & ad hoc operam dedit. Tertio modo infertur violentia vtriſque, vt ſi tam virgo, q̄ parentes fuerunt inuiti. 36. q. 1. §. cū ergo. Tertius modus raptus eſt grauior alijs, & primus grauius ſcđo ſi aūt rapiatur virgo libera. ſ. ingenua inuita ipſa, vel inuita ipſa, & parentibus, raptor damnatur ad mortē, & omnia bona eius mobilia, & immobilia, & ſe mouentia applicātur puellæ raptæ, vt inde doterur. C. de raptu virgi l. vnica. §. ſi autem ingenua. Si autē conſenſerit rapta raptori, erit raptor reus mortis, & bona applicabuntur parentibus, quibus violentia eſt illata, vt quidam putant, & modus pęnæ erat, ꝙ ſi raptor poſſit capi à parentibus, vel à tutoribus, vel à cognatis flagrante delicto, occideretur ab eis impunè, ſi autē ceſſante iam delicto. ſ. poſt aliquantum tempus caperetur non per iſtos, ſed per iudices vindicta exercēda erat. l. ea. & iſta pęna mortis non ſolum competebat contra raptores, ſed etiā contra omnes illos, qui auxilium præbebant tpe raptus, & inuaſionis ſ. vt per parentes, vel cognatos cū ipſis raptoribus occiderētur, vel poſtea per iudices, & etiam bona omnia illorum, ſicut & raptorum applicantur virgini raptæ, vt inde habeat vnde dotetur. Vel cędant quomodolibet in iura eius. Et hoc verum eſt de illis, qui tempore raptus comitati fuerunt raptorem ei auxilium præbentes. Cæteri verò, qui mediatores, aut miniſtri huius ſceleris fuerint, vel receptauerint raptorem, & ſocios, vel quātumcunque opem tulerit, ſiue viri, ſiue fęminæ ſint, & cuiuſcunque dignitatis ſubijciātur capitali pęnæ, & tamen bona eorum non applicantur virgini raptæ.

De pœna raptoris ſecūdum legem ciuilem.

Quę pęna infligetur his, qui raptori auxilium præſtiterint.

Alph. Toſt. ſuper Matth.

A vt patet. l. eadem. §. pęnas autem, & iſta pęna adiutorum, vel conſociorum, vel quorumlibet opem ferentium intelligitur, quando fuerint liberi, qui hoc faciunt. Si autem fuerint ſerui, ſiue viri, ſiue fęminæ acrius puniuntur: quia cremantur, vt patet ibidem. Tenentur autem parentes puellæ raptę proſequi raptorem, & fautores ad hoc, ꝙ ſuſtineant iſtas pęnas. Si autem negligentes fuerint, vel dolorem hunc remiſerint deportationis pęna plectuntur. Erat autem alia pœna: quia puella ſic rapta poterat nubere cui vellet, & tamen non raptori, etiam ſi ad hoc accederet conſenſus parentū: nam generaliter puellæ non poterant contrahere ſine licētia, & conſenſu parentum, & aliter nō reputabatur legitimū coniugium,
B vt patet ibidem, & tñ in hoc caſu etiam de conſenſu parentum non poterat puella nubere raptori, & tamen ſi de facto puellæ nuberent raptoribus, dato, ꝙ teneant matrimonia ſm ius canonicum, perdent tamen bona raptorum, quæ non applicabuntur eis, & tamen applicarentur illis, ſi non nuberent raptoribus. De hoc in authentica de mulieribus, quæ proprijs raptoribus nupſerūt. §. ſancimus. colla. 9. Quando autem contra huius criminis reos proceditur, & condemnatur non relinquitur eis appellationis locus: quia neque audiuntur appellantes. C. de raptu virgi. l. vnica, §. ſi autem poſt commiſſum. Si autem puella rapta ſit ancilla, vel libertina raptor morte damnatur, & tamen non applicantur bona ſua puel-
C læ raptæ, ea. l. § ſi autem poſt cōmiſſum. Cætera autem locum habent, vt in raptu puellæ ingenuæ, ſcilicet, quòd liceat dominis, aut cognatis & parentibus ipſius raptæ proſequi raptorem, & etiam in flagrāte interficere eum cum omnibus, qui tunc actualiter opem præſtant in raptu, & in inuaſione, & etiā conſcij, & mediatores, & quomodolibet opem ferentes occiduntur ſicut ſupra, niſi, ꝙ bona eorum nō applicātur raptæ. Etiam verum eſt, ꝙ ipſa puella ancilla, vel liberta ſine conſenſu domini, vel patroni ſui nō poteſt nubere raptori, vt patet. l. ea & tamen domini, & patroni non tenentur ſic perſequi raptorem, & alios reos criminis ad pęnam, ſicut tenētur parentes pro raptu filiæ: quia non dicunt ancillæ ipſi, & li-
D bertinæ domini, & patroni eandem affectionem, quam parentes filiabus. Item ſolis parentibus non petētibus vindictam pœna deportionis imponitur. l. e. §. pen. ſi autem rapta ſit vidua, iudicatur crimen raptus graue, ſed minus graue, quàm cum puella virgo rapitur: quia virginitas perdita reſtitui nō poteſt. ea. l in prin. & tamen quantum ad pęnas in nullo diſtinguitur, ſed ſolum an eſſet vidua ingenua, vel libertina, aut ancilla: quia ſi ancilla, vel libertina, fiet idē, quod diximus de virgine ancilla, vel libertina, ſi autem vidua ſit ingenua, fiet omnino, quod de virgine ingenua quantum ad omnia dicta, tam de raptore, quàm de alijs in hoc peccātibus, & ad bona eorum: quia lex in nullo diuerſificat ea. Et ideo ſi ipſa vidua
E nubere voluerit, poterit cui voluerit, niſi raptori: q̄a lex interdicit ei hoc, ſicut & virgini raptæ. Si autem illa, quæ rapitur, ſit ſanctimonialis, aut virgo, aut vidua, ſi virgo, reputatur aliqualiter grauius crimen: quia corrupta virginitas reſtitui non poteſt, & tamē quantum ad pęnas omnino idem eſt, quod de vidua Deo dicata, vel ſanctimoniali: q̄a lex non diſtinguit in pęnis, & tamen cum raptus poſſit committi tam in virgine, quàm vidua, quàm coniugata, quàm ſanctimoniali, grauius iudicatur in ſanctimoniali, quā in cæteris, eo quod ibi nō ſolum fit iniuria homini, ſed & Deo, & hoc ſiue virgo, ſiue vidua ſit Deo dedicata, vt patet. l. ea. in prin. ſ. raptores virginum honeſtarum, ſiue ingenuarū, ſiue iam deſponſatæ fuerint,

Raptorib⁹ poſtquam dānati fuerint null⁹ appellationis locus relinquitur.

Eadem pęna debetur pro raptu virginū ſanctimonialiū, & viduarum.

ſiue non in quarumlibet uiduarum fęminarũ, licet libertinæ, uel ſeruę alienæ ſint peſſima crimina peccantes capitis ſupplitio plectendos decernimus, & maximè ſi Deo fuerit uirgines, uel uiduæ dedicatæ, quod non ſolum ad iniuriam hominum, ſed ꝑplius Dei omnipotentis irreuerentiam committitur. Sed dicendum, qđ licet in raptu illud iudicetur peſſimũ, tñ pęna non imponitur maior, q̃ ſi virgo non dicata Deo, vel vidua rapiatur: quia. l. non diſtinguit aliã, & aliam pęnam, cũ non poſſit pro ſingulis dr̃ys peccatorum ponere differentes pœnas: ideo fit idẽ oĩno, qđ in raptu virginis non dicatæ Deo, vt prius diximus. Si aũt rapiatur mulier coniugata, vel deſpõſata virgo per verba de præſenti, licet cõiter nõ ſoleat vocari raptus, quia habet proprium nomen delicti, ſ. adulterium, tñ verè raptus eſt, & ſi dr̃ de muliere deſponſata, vel cõiugata: quia vtraq; eſt vxor, & cũ vtraque committitur adulterium, & dicendũ ꝙ hic concurrunt duo delicta. ſ. adulterium, & raptus, & idem raptus eſt grauior, q̃ cum virgo, aut cum vidua rapitur, eo ꝙ duo grauia crimina concurrunt, ſicut cum rapitur virgo Deo dicata tria concurrunt. ſ. ſacrilegiũ, ſtuprũ, & raptus, & ꝑꝑ hoc cũ rapit̃ deſponſata, vel coniugata habẽt locũ oẽs pęnæ adulterij, & inſuper oẽs pęnæ, quæ in raptu virginũ inferuntur, vnde licet. C. de rapt virgi. non ponatur in titulo de raptu coniugatarũ, tñ poſtea in l. vnica eo. ti ponit̃ tã de puellis deſponſatis, q̃ de mulieribus cõiugatis. Nã dr̃. Et quæ ittulto magis contra eos obtinere ſancimus, qui nuptas mulieres auſi ſunt rapere, qa dupli ci crimine tenentur tã adulterij, q̃ rapinę, & oportet acerbius adulterij crimen ex hac adiectione puniri. Et tũc ſi ipſa coniugata, vel deſponſata ſit ingenua, bona oĩa raptoris, & oĩum aliorũ, qui in ipſo crimine raptus tp̃e inuaſionis eunt comitantur, tunc applicantur raptę. De quo maritus curã hr̃e debet. l. ea. §. ſin aũt ingenuã, in oĩbus aũt alijs pertinentibus ad pęnas raptoris, & ſociorũ, & fautorũ idem oĩno fit, qđ in raptu virginis, & iura humana ciuilia in tñ deteſtata ſunt crimen raptus, ꝙ non ſolũ cũ quis rapit mulierẽ ad ſe nõ pertinentẽ puniunt raptorẽ, ſed ẽt ſi qs rapuerit propriam ſponſam, q̃ tñ adhuc tenetur in pŧãte parentum, & eis inuitis, abduxerit eã de domo illorũ teneri voluerunt oĩbus pęnis, qbus tenentur alij raptores, & hoc maxime obtinet, qñ iã puella deſponſata, q̃ parentes eius inuoluntarij fuerit in illa eductione, licet puella deſpõſata fuiſſet prius in deſponſatione, ſic patet. ea. l. vnica. cũ dr̃: Quibus cõnumerauimus eum ẽt, qui ſaltẽ ſponſam ſuã ꝑ vim rapere auſus fuerit. Sed iſte rigor hodie non tenet, qa tẽperatus eſt de iure canonico ſ. ꝙ rapiẽs ſpõſam propriam non cõmittat raptum, ẽt ſi parẽtes in hoc non conſentiant, extra de rapto c cũ cã, vt dicetur ſtatim cũ agẽt de pęna raptoris ſm̃ canones. Manet vltimus raptus modus. ſ. qñ rapit̃ puer ingenuus ad abuſum. Nam hic ſunt duo crimina, primũ vitium beſtiale ſodomiticũ: ſm̃ raptus. ſ. ſi puer, aut qcunq; homo inuitus ad hoc trahitur. Primũ ẽt ſi ſolũ ſit, eſt grauiſſimũ ſuper cętera ſcelera, & nõ ſufficit aliqua pęna ordinaria in vindictã huius criminis, ſed exqri debent variæ pęnæ. Sic patet. C. de adul. l. cũ vir. ſ. iubemus inſurgere leges armari iura gladio vltore, vt exquiſitis pęnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel futuri ſunt rei. Secundum eſt raptus, & hoc addit grauitatem ad vitium ſodomiticum ſimpliciter ſumptum: ſicut raptus addit grauitatem ad adulterium, quando rapitur coniugata. C. de rapto virgi. l. vnica. & tamen voluerunt leges exquiri ſupplicia maiora pro ıllis, qui pueros raperent, & incluſos fame, & verberibus cogerent ad ſuſtinendum abuſum, vt patet.

Nota leges ſanctiſſ. qui proprias vxores rapiũt, inuitis parentibus.

In raptu pueri duo ſubiugunt grauiſſima crimina.

F ff. de vi publi. l. qui cepit. & l. & eum qui. Sed diſtinguunt leges, an ſit iſte raptus ingenuus, vel ſeruus, aut libertinus: nam circa ingenuos iſtas pœnas impoſuerunt in prædicta lege, & eum, qui natura dicitur & eum, qui puerum ingenuum rapuerit &c. De non ingenuis autem, ideſt, de ſeruis libertinis non poſuerunt iſtas pœnas, quia multa tolerantur à ſeruis, & libertinis propter conditionem ſeruilem, quę non tolerantur in ingenuis, ſicut multa tolerantur in mulieribus inhoneſtè vitæ, quas leges expellunt à ſua obſeruantia, quæ non tolerantur in mulieribus honeſtis C. de adulte. l quæ adulterium, & ſicut dicitur de pueris ad hoc raptis, ita eſt intelligẽdum de maſculis cuiuſcunque ætatis. Nam inter- G dum viri rapiuntur ad abuſum, ſicut quando duo angeli in figura virorum venerunt in vrbem Sodomæ Nam conuenit totus populus à puero vſque ad ſenem, & petiuerunt à Loth, vt daret eis viros ad abutendum eis Geneſis. 19. ca. Et non ſolum qui rapiunt pueros, & abutuntur eis, tenentur hac pœna mortis, ſed etiam qui pueros caſtrauit ad libidinem, ideſt, ut iam magis apti ſint ad libidinem ſodomiticam ſuſtinendum, etiam ſi non abutantur eis incurrunt pœnam. l. Corneliæ de ſicarijs. ff de ſicarijs. l. eiuſdem legis. §. qui hominem. Prædicta autem accipiuntur quando homo rapit fœminam, uel puerum ad abuſum, quid autem ſi fęmina rapiat uirum ad hoc, quod cognoſcatur ab eo. Dicendum, quod H iſtud raro accidit: eo quòd fœmina non poteſt ſic cogere uirum directè ad cognoſcendum eam ſicut uir infert uim fœminæ: & tamen ſi contingat, erit omnino eadem pęna contra fœminam rapientem uirum, ſicut ſi uir rapiat fœminam, ut. C de rapto. uirgi. in gl. Etiam ſi illa mulier rapiat ſponſum proprium, & tamen non ſolet uocari raptus, niſi cum uir rapit fœminam, ut 36 q. 1. cap. raptus & cap. lex illa, quia non cogitauit lex, quòd fœmina unquam raperet uirum. Si autem quęratur de pœna raptoris ſecũdum canones, dicendum, quòd licet raptus ſtrictè accipiatur cum puella de domo patris educitur, ut cognita in uxorem habeatur 36. q. 1 § cum ergo: tamen raptus uerè erit etiam ſecundũ canones om- I nibus modis, quibus ſupradiximus ſ. in uirgine, uidua, moniali, coniugata, & puero rapto ad ſtuprum. De primo dicendum, quòd raptores pœnam mortis merebantur quamcunque rapuiſſent ſecundum leges humanas: canones autem non infligunt hanc pęnam, immo ſi raptor cum rapta ad Eccleſiã confugerit priuilegio Eccleſiæ mortis impunitatem habet: rapta tamen ſtatim de manibus ſuis eripitur. 36. q. 1. §. cum ergo, & c de raptoribus. Si autem iſta, quæ rapitur, puella ſit, ideſt, in uirginitatis ſtatu manens, aut eſt deſponſata, aut non: ſi non eſt deſponſata, aut raptor eſt clericus in ſacris, aut laicus, ſi eſt clericus, cadit à proprio gradu, ideſt, deponitur 46. q. 2. c. cos, & c. de puellis. Si autem eſt laicus, debet K anathematizari. ea. q. c. cos, & c. de puellis Sed adhuc conſiderandum eſt, quod raptus iſte iudicatur crimen grauiſſimum, & ob immanitatem huius facinoris iura perſequuntur auctores eius. C de rapin. uirginum. l. unica, in prin. & 36 quæſt. 2. cap. raptores. Sed eſt diſtinguendum, an iſta puella uiolenter rapta fuerit, an raptori conſenſerit, inuitis tamen parentibus. Si primo modo, raptor efficitur ſeruus raptæ, ita ut illa poſſit tenere ad ſeruitium ſuum, uel alteri uendere, & hoc uerũ eſt, niſi ille ſe uoluerit, & potuerit redimere. 36 q. 1. c. de raptoribus. Si aũt illa rapta cõſenſit raptori, inuitis parentibus, raptor nõ efficitur ſeruus raptæ, qa illa conſenſit: ſed efficitur ſeruus patris raptę, cui iniuria illata eſt, aut ſe redimet,

Quę pęna committit mulier, q̃ vir. rapit vt cum eo delectet.

Secũdum canones q̃ ſit raptoris pęna.

met,& pretium applicabitur patri. eo. c.de raptoribus. ipſa verò puella, licet cōſenſit raptori in raptu, non permittetur in poteſtate eius, ſed reducetur in poteſtate patris p(ro)(?) ęſtita impunitate eo c.de raptoribus,& tñ pater poterit eam punire,licet à iudice nō puniatur.ſ.ꝙ pater poterit filiam talem exhęredare ſi vult.C.de inoffi teſt.l.ſi filiam.& hoc verū eſt,niſi filia eſſet maior a 5. annis. & pater diſtuliſſet eam tradere alicui in matrimonium: quia tūc ſi adhęſit illa alicui,remanebit cum illo,ēt inuito patre & nō poterit eam exhęredare, vt in authentica, vt cū de appellatione cognoſcitur. §.cauſam, & tñ ſi filia etiā inuito patre adhęſit alicui,dum tñ matrimonialiter ſi dignum ſibi elegit,pater tenetur eam dotare.ff.de ritu nup.l.qui liberos,vt tenet glo.in all.c.de raptoribus. Sed quia circa iſtos raptores leges humanę ponunt alias pęnas,vt C.de raptu virgi l.vnica. Conſiderandum, ꝙ pęnæ capitales,quæ ibi ponūtur,non habent locum de iure canonico, cęteræ aūt locum habent, quia manent leges in ſuo vigore, ēt in foro eccleſiaſtico, cum non repugnent iuri canonico, & iſtę ſinunt, ꝙ ſi rapta eſt ingenua tam raptor, ꝗ omnes, qui inueniuntur cū eo in ipſo raptu, & in inuaſione, auxilium ei præſtantes perdant omnia bona tam mobilia,ꝗ immobilia,quàm ſe mouentia.C.de raptu virgi.l.vnica.§.ſin autem ingenuam. Et iſta pęna tenet de iure canonico, quia non eſt pęna criminalis,& ſic applicabūtur omnia iſta bona ipſi raptæ, ſi aūt illa conſenſerit in raptu,& fuerit violentia inflicta parentibus,vī ꝙ parentibus, ꝗ applicentur bona raptoris,& comitantium ipſum, argumēto.c.de raptoribus 36.q 1. Nam ibi dr̄,ꝙ raptor efficitur ſeruus raptæ, ſi illa inuita fuerit,ſi aūt volens non efficitur ſeruus eius.ſed ſeruus patris ſui, ita ergo applicabuntur bona raptoris, & ſociorum patri raptæ, qñ rapta non eſt capax illorum, quia conſenſit raptui.

Iura antiqua raptori tres pęnas impoſuit diuerſas.

Conſiderādum tñ,ꝙ iura antiqua raptori imponūt tres pęnas diuerſas: nam ſm quædam iura efficitur ſeruus,niſi ſe redemerit. 36.q.1. c.de raptoribus,alia iubent, ꝙ anathematizetur. e.cauſa q.2. c.eos. & c. de puellis. & c ſi quis virginē, & c.nullus alia aūt iura imponunt raptori,ꝙ agat publicam pęnitētiam, vt 27.q. 2.c.raptor. Circa quas pęnas conſiderādum, ꝙ duæ illarum habent locum ſimul,ſed nō omnis: pro quo ſciendum,ꝙ in raptu conſiderantur duo.ſ. ipſa immanitas criminis in ſe. 36 q.2. c.raptores, & iniuria facta homini,ſi puellæ raptæ, ſiue mulieri,& parentibus eius.C de raptu virgi.l.vnica.pro ſecūdo competit tertia pęna.ſ. ꝙ efficiatur ſeruus, vel ſeipſum redimat,ſi pōt,pro primo competit altera duarum pęnarum.ſ excōicari. Vel publicam pęnitētiā agere, eſt tñ in optione raptoris.quā pęnam ſubeat: nam ſi vult agere pęnitentiā publicam non anathematizabitur. Immo pena directa eſt, ꝙ imponatur ei agere pęnitētiam publicam,vt 27 q. 2.c.raptor. Si aūt iſtā agere noluerit, priuabitur cōione.ſ. anathematizabitur.ſic tenet glo.36 q.2 c.eos. Et nō ſolum raptor punitur, ſed ēt comitantes eum in raptu, & oēs quomodolibet fauentes, & miniſtri, & conſcij. iſti tñ ſm legem humanam capite plectuntur. C.de raptu virgi.l vnica. & adduntur ibi aliæ pęnæ,ſed qa pęnę capitales non habēt locum, relinquūtur alię, vt perditio bonorum, & tñ ſm legem humanā ſoli illi,qui inueniūtur præſtare auxilium ipſi raptori in raptu,& in inuaſione, bona perdunt applicanda raptę,vel patri eius. Et hoc qñ rapta eſt ingenua in.all. l vnica.§.ſin aūt ingenua. Cæteri aūt miniſtri,& fautores nō habent iſtam pęnam,ſed ſolum capite puniuntur. Et quia iſta non habet locum in foro eccleſiaſtico. cōmutatur in aliam.ſ.ꝙ anathematizantur

A oēs iſti participes criminis 36.q 2.c.de puellis. & c ſi quis virginē. Cum aūt rapta mulier non eſſet ingenua, ſed ancilla. vel libertina. neque raptor, neque adiutores perdebant bona, ſed ſolum capite plectebantur. C.de raptu virgi.l.vnica. §.ſin aūt ingenua. & §.pęnas. Et quia hoc non habet in foro eccleſiaſtico locum Omnes tñ adiutores,vel adiuuantes in ipſo raptu,quàm quomodolibet aliàs pręſtantes fauorem,vel conſcij anathematizātur. Additur aūt alia pęna ſm antiquos canones, ꝙ rapta non poſſet contrahere cum raptore.nam.C de raptu virgi. dicebatur,ꝙ nunquam poterat eſſe legitimum raptę cum raptore matrimonium. Et ꝙ ad hoc nunquam concederetur licentia ēt ſi parētes puellæ illud vellent,

B & antiqui canones illud voluerunt, vt patet.36.q.1. c de puellis.& c.ſi autē,& c.placuit. Sed circa hoc dicit Gratianus,ꝙ iſtud ſit verū quamdiu manet vitiū raptus,ſed purgato vitio raptus.ſ.cum illa patrię poteſtati reſtituta fuerit,& raptor ſuæ rapinæ pęnitentiam egerit,& voluntas parentum raptę,& raptoris in hoc conuenerit, non prohibetur rapta copulari raptori.36 q.2.§.prohibetur igitur,& allegat Gratianus ad hoc auctoritatē Hieronymi, & habetur. 36. q.2.c.tria legitima. Sed poſtea ꝯ hoc obijcitur,ꝙ habetur in concilio Melden. ea.cauſa, & q c.placuit.ſ. placuit,vt hi,qui rapuerint fęminas, vel furātur,aut ſeducunt eas.nullatenus habeant vxores,quāuis eis poſtmodū conueniunt,aut eas dotauerit,vel nuptia

C liter cum conſenſu parentū acceperint. Et ita apparet ea hoc,ꝙ vitium raptus nō poſſit purgari per aliquem conſenſum ſuperuenientem ad hoc, ꝙ liceat raptori accipere raptā in vxorē. Sed Gratianus non potens aliter ad hoc reſpondere dicit, quòd illud. c. placuit non tenet: quia placuit ei auctoritas Hieronymi.in allegato c.tria legitima,quia dicit ꝙ Hieronymus fundat ſe ſuper auctoritate diuinæ legis, vbi dicit,ꝙ raptor poſt pęnitētiam peractam poterit legitimè copulari raptę.niſi pater puellę illam raptori detrahere voluerit.36.q.2.§ hęc auctoritas. Sed obijcitur ꝯ Gratianum, quia expoſitiones, vel cōmēta doctorum quantūcunque ſint ſancti non præferuntur decretis pontificū, vnde in expoſitione ſcriptu-

D rarū magis creditur doctoribus, ꝗ pontificibus, qa maiori ingenio, & peritia vigent. in decidendis tñ cauſis magis ſtatur decretis pontificum,ꝗ dictis ſanctorū, Auguſtini, Hieronymi, & quorūlibet aliorū, vt patet.20 di §.decretales, & c de libellis comentarijs. Et tñ hic agitur de cauſarū deciſionibus ſ.an teneat matrimoniū inter raptam,& raptorē, vel non. Item præponi debet auctoritas concilij Meldeñ dictis Hieronymi ſed Glo. dicit aliter,in all.c placuit, ꝙ illud intelligitur,qñ rapta erat vxor, vel ſponſa alterius: nam tūc nunquā licet raptori eam habere in vxorē. Dicendum,ꝙ iſta relatio erat multū ſufficiēs ſi eſſet veriſimilis,tñ nō eſt veriſimilis,quia de ſponſa,aut vxore alterius certum eſt,ꝙ nō loqueretur ca

E non. Nam illam nemo pōt habere ēt ſine raptu, qa eſt adulteriū: multominus ergo licebit, qñ ſuperadditur raptus qui eſt vitium,ſed dicēdum, ꝙ illi canones intelligūtur de rapta,quę illius erat ſponſa,ſicut dr̄ ea.cauſa.q.2.c.de puellis,& tñ antiqua Cōcilia voluerunt tenere rigorē,quem tenuerunt leges humanæ.ſ. ꝙ raptæ non liceret nubere raptoribus ſuis, & ꝙ nunquā ad hoc licentia daretur, vt C.de raptu virgi.l.vnica, & ita ēt canones antiqui nō permittebāt raptis contrahere cū raptoribus in deteſtationē criminis, & vt tolleretur ſpes, & deſideriū raptoribus, cū ſcirent raptas nunquā poſſe ſibi peruenire in coniuges,ſed poſtea iſte rigor tēperatus fuit, cū aūt Gratianus dicebat ꝓferri Hieronymi auctoritatē cōcil.

Melden̄ & c.placuit. dicit glo. hoc verum eſſe: quia Hieronymus fundatur ſuper auctoritate diuinæ legis. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat: quia ſi auctoritas illa, in qua ſe fundat Hieronymus eſſet talis, quæ teneret, nulla ordinatio concilij, neque ſummorum pontificum in contrarium valeret; quia poteſtas eccleſiæ in conſtructionem non in deſtructionem. 2. Cor. 10. & 13 c ſi autem auctoritas eſt talis, quæ iam ceſſauit nulli præponitur, talis erat iſta de coniugijs: quia erat de præceptis iudicialibus, & omnia illa ceſſauerũt. Item dictum Hieronymi non præponitur concilio Melden̄. & prædicto c. placuit: quia nõ adiuuatur ab illa auctoritate, ſed dicendum, ꝙ veritas eſt, quod raptori licet nunc contrahere cum rapta, ſi illa conſentiat in eum: quia iura noua hoc conceſſerunt, & ideo etiã ſi parentes reclament, ſi illa conſentiat efficietur matrimonium legitimum, extra de rapto. c. accedens. ſ. rapta puella legitimè contrahit cum raptore, ſi prior diſſenſus tranſeat in cõſenſum, & quod prius diſplicuit poſtea incipiat cõplacere. Et tunc non erit verum, quod dicit Gratianus. 36. q. 2. § prohibetur, & § hic auctoritas. ſ. ꝙ non poterit raptor contrahere cum puella, niſi pater puellę conſenſerit, aut parentes amborum, quia iam nõ requiritur niſi conſenſus raptę, ẽt reclamantibus parẽtibus, ſed tunc dicendum, ꝙ ſi rapta vellet cõtrahere cum raptore, perdebat ſm̃ leges illa bona, quæ aliàs pertinebat ad ipſam ſ. bona raptoris, & eorum, qui adiuuerunt eum in raptu, quæ applicabãtur raptæ. C. de raptu. virgi. l. vnica. §. ſin autẽ ingenuam. Nam hęc bona dicit lex, ꝙ amittit, ſi nubet raptori ſuo, vt in Auth. de raptu mulierũ, quę proprijs raptoribus nupſerunt. colla 9 Dicendum. ꝙ illa lex hodie non tenet, ſed eſt abrogata per canones, & habebit mulier omnia illa bona, quia canones in fauorẽ matrimonij omnes iſtas pęnas tollunt, vt tenet Glo. 36 q. 2 c. de puellis, & Hoſti in ſumma tit. de rapto corporum. §. 1. ver. ſed nũquid ſi puella. Nam ſicut canon abſtulit interdictum, ꝙ rapta non contrahet cũ raptore, ita ẽt abſtulit pęnam contrahentis de interdicto. Verum eſt, niſi rapta fuiſſet ſponſa alterius: quia tunc non poteſt contrahere cum raptore. 27. q. 2. c. ſtatutum. Si autem rapta ſit vidua. Dicendum, ꝙ ẽt cõmittitur raptus, nam ſicut leges dicit fieri raptũ in vidua. C de raptu. virgi. l. vnica. in prin. ita & canones ſimul ponunt raptum virginũ, & viduarum. 36. q 2 c. eos. & c. ſi quis virginẽ. & c. nullus. & vtriuſque raptum dicit canon eſſe deteſtabile crimen ea. cauſa & q e. raptores. ſ. raptores viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur. Dicendum tamen, quod raptus virginis reputatur aliqualiter grauius vitium cęteris paribus, inquantũ virginitas corrupta reſtaurari nõ poteſt. C. de raptu. virgi l. vnica. in prin. circa pęnas tñ raptoris, & comitum eius, & circa matrimoniũ viduę raptę cum raptore omnino idem dicendum eſt, ſicut in raptu virginis, quia canon non diſtinguit aliquid in hoc ſicut neque l. diſtinxit, vt ſup. diximus hoc ſtatutum eſt: quia in vidua cũ non maneat in poteſtate parentum ſicut puella rapta, cõſtat, ꝙ non requiritur conſenſus aliquis parẽtum ad hoc, ꝙ poſſit contrahere cum raptore. Sicut de puella dubitari poterat, ſi autem ipſa rapta ſit vxor alterius, dicendum, ꝙ raptus committitur cum ea, & ſunt hic duo delicta. ſ. adulterium, & raptus. Item illud adulteriũ aggrauatur magis ex adiectione raptus, & eſt iſte raptus grauior alijs, vt in l. vnica. C. de raptu. virgi. Dicẽdum ergo, ꝙ erũt hic duplices pęnæ ſ. oẽs illæ, quæ competunt de iure canonico contra adulterum, & ẽt quæ competunt de iure ciuili citra pęnam corporis, ẽt infli-

F gentur omnes pęnæ, quæ ſunt pro raptu, de quibus ſupra diximus de raptu virginis vnde ẽt bona raptoris, & comitum eius applicabuntur mulieri raptæ, ſi illa ingenua eſt. In al. l. § ſin autem ingenuã. ſi verò mulier cõſenſit adultero, tũc ipſa punietur, vt adultera, & bona raptoris, & comitum eius applicabuntur viro, & raptor efficeretur ſeruus viri, cuius fuit vxor rapta. arg. c. de raptoribus 36. q. 1. ſi aũt rapta ſit puella deſponſata, aut eſt deſponſata raptori, aut alteri, ſi alteri ſit deſponſata, fit idem, quod de vxore alterius: quia ſponſa de præſenti eſt vxor, ideo non põt nubere raptori. 27. q 2. c. ſtatutum, cum ẽt puella, quę nulli eſſet deſponſata ſm̃ rigorem canonum antiquorum non permitteretur nubere raptori. 36.

Iuris canonici diſcrepátia de rapto cum legibus humanis.

G q. 2 c. de puellis. Si autẽ rapta ſit ſponſa raptoris, & inuita ea, & parẽtibus, trahit de domo parentum. l. humana iudicat eſſe raptum, & ponit eaſdẽ pęnas, quas in rapiẽte alienam ſponſam. C. de raptu. virgi. l. vnica Et tñ de iure canonico nõ iudicatur raptus, & quędam leges humanę hoc iudicauerunt, 36. q. 1. c. lex Lex illa prætentorum principum ibi raptum dixit eſſe cõmiſſum, vbi puella, de cuius nuptijs ante nil actum fuerat, videatur abducta. Hoc aũt magis definitum extitit poſtea per iura noua. extra de rapto. c. cũ cauſa. ſ. Cum raptus ibi admitti dicatur, vbi nihil ante de nuptijs agitur, iſte raptor dici non debet, cum habuerit mulieris conſenſum, & prius eam deſponſauerit, quàm cognouerit, licet parẽtes

Quo raptor appellari nõ poſſit, qui puellã nuptus parẽtibus, abduxerit.

H reclamarent, à quibus eam dr̃ rapuiſſe. Dicendum ergo, quòd cum iſte non poſſit vocari raptus, non punietur in aliquo iſte raptor, nec etiam iſta rapta, ſi poſtea ea conſenſerit.

Si autem rapiatur puer, vel quicunque homo ad abuſum, dicendum, ꝙ eſt grauiſſimum facinus, & ſi ſolum ſit. i. ſine violentia, vocatur beſtialis, vel ſodomiticum vitiũ, & de iure canonico grauis pęna pro eo imponitur. Nam clerici in hoc vitio laborantes eijciuntur à clero. i. deponuntur, & priuantur beneficijs eccleſiaſticis, & inſuper includuntur in monaſteria arcta ad pęnitẽtiam agendam. Si aũt laici ſint excõicantur, & à cętu fidelium omnino fiũt alieni. extra de exceſ. prælat. c. clerici. Cum autẽ quis rapit

I alium ad hoc aggrauatur inde delictũ: quia ſunt ibi duo crimina. ſ. abuſus, & raptus, ideo pęnę erũt atrociores, ſicut qñ raptus concurrit cum adulterio aggrauatur delictum, & ſunt maiores pęnæ, vt C. de raptu. l. vnica, quia tamen illæ pęnæ non ſunt ſtatutæ à iure, iudex exquiret eas, & imponet, & ita attigimus ex præcedentibus, quæ ſit pęna raptoris.

An peccatum contra naturam conuenienter ponatur ſpecies luxuriæ. Quæſt. CCVI.

QVAERITVR nunc de alia ſpecie luxurię. ſ. de peccato contra naturã. an conuenienter ſit ſpecies luxuriæ. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia 36. q. 1. c. Lex illa. §. cum ergo, vbi enumerantur ſpecies luxu-

K rię non ponitur vitium contra naturã, ergo non eſt ſpecies luxuriæ Item luxuria opponitur virtuti, & ita inuenitur ſub malitia, quæ opponitur virtuti. 7. Ethi. c 1. Etiam tñ vitium contra naturam non inuenitur ſub malitia, ſed ſub beſtialitate. 7. Ethic. c 7. & beſtialitas eſt quoddam genus vitij diſtinctum à malitia. 7. Ethic c. 1. ergo vitium contra naturã non eſt ſpecies luxuriæ Itẽ luxuria cõſiſtit circa actus ordinatos ad humanã generationẽ, & tñ vitiũ ꝯ naturã ꝯſiſtit in actibus, ex qbus nõ põt ſequi generatio, qa iõ vocaĩ vitiũ ꝯ naturã, ideo nõ eſt ſpẽs luxuriæ.

Primũ argumentũ.

Secũdum argu.

Tertiũ argumentũ.

Dicendum, ꝙ ſit ſpecies quædam luxuriæ: quia 1. Corin. 12. connumeratur alijs ſpeciebus luxuriæ cũ dicitur: Non egerunt pęnitẽtiam ſuper immunditia,

tia. & fornicatione, & impudicitia, vbi Glo. dicit, ꝙ immunditia dicitur vitium contra naturam. Item vitium contra naturam in coitu ponitur ab Ariſto. inter mores fugiendos ab homine 7. Ethi. c. 7. ergo oportet, ꝙ pertineat ad aliquod genus vitij, & nullum aliud eſt, niſi luxuria. Amplius patet hoc: quia vbicūque inuenitur ſpecialis ratio deformitatis circa aliquod vitium, ibi eſt ſpecies determinata illius vitij, & quia in vitio contra naturam reperitur ſpecialis ratio deformitatis, quàm in cæteris partibus luxuriæ, ergo ibi eſt ſpeciale vitium, ſiue ſpecies luxuriæ. Dicitur autem aliquid eſſe in luxuria contra naturam dupliciter. Vno modo: quia repugnat rationi rectę, quæ eſt natura hominis. Et hoc competit omni ſpeciei luxuriæ: quia quælibet illarum eſt contra rationem. Et ſic dictum eſt ſupra q. 189 & q. 190. ꝙ fornicatio ſimplex eſt contra naturam, id eſt, contra rationis rectitudinem. Alio modo, quia non ſolum rationi repugnat, ſed etiam ordini naturali actus venerei, qui cōpetit ſpeciei humanæ. Et iſtud propriè vocatur vitium cōtra naturam in luxuria, ꝙ pluribus modis accidit. Vno modo abſque omni concubitu, ſicut eſt in immunditia, quā aliqui molliciem vocant, quæ cauſa delectationis venereæ explendæ ſine concubitu fit. Alio modo ſi fiat per concubitum ad rem non eiuſdem ſpeciei, vt ad pecora, & iſta vocatur propriiſſimè beſtialitas. Alio modo ſi fiat per cōcubitum indebiti ſexus intra eandem ſpeciem, vt viri ad virum, fęminæ ad fęminā. Alio modo ſi fiat mutatio organi, manēte ſpecie, & ſexu, vt ſi fęmina in vaſe non indebito cognoſcatur. Alio modo quātum ad monſtruoſos concumbendi modos, qui licet ſint in vaſe debito eſt in eis deformitas, quæ facit eſſe cōtra naturam. De his tangetur infra ſigillatim, & ſic vitium cōtra naturam propriè ſumptum ſpecies quædam luxuriæ eſt.

Eſſe cōtra naturā dupliciter dicitur.

Ad primum dicendum, ꝙ in illa enumeratione ſpecierum luxuriæ ponuntur omnes modi humanæ luxurię. Vitiū autem cōtra naturam non eſt humanæ luxuriæ, ſed potius beſtialis. Ideo non ponitur ibi: Quia tamen contingit in hac homines delinquere, neceſſe eſt, ꝙ ſit ſpecies quędam luxuriæ: quia ad alterum vitium non poſſet reduci.

Ad primū argu.

Ad ſecundum dicendum, quòd beſtialitas differt à malitia: quia malitia opponitur humanæ virtuti, & beſtialitas dicit quendam exceſſum ſupra humanam malitiam, vt patet 7. Ethi. c. 1. Et ſic poteſt reduci ad humanam malitiam, inquantum homines contingit in ea peccare, licet ipſa ex genere, vel ex magnitudine non ſit humana, vt dicetur infra q. 209.

Ad ſecundum argu.

Ad tertium dicendum, quòd luxurioſus non intendit in venereis generationem, ſed delectationem: quia mouetur à cōcupiſcentia. Ipſa autem cōcupiſcentia pro obiecto habet delectationem. Moueri autem ad gignendum eſt moueri ſub ratione finis conuenientis. Et iſtud pertinet ad rationem ordinantem actus, & nō ad concupiſcentiam. Et quoniam poteſt quis experiri delectationem veneream in actibus non pertinentibus ad humanam generationem erit vitium contra naturam ſpecies luxuriæ, quæ fit in actibus venereis nō ordinatis ad generationem. De his S. Tho. 2-2. q. 15. art. 11.

Ad tertiū argu.

De beſtialitate, quæ eſt ſpecies luxuriæ, & an beſtiæ poſſint habere aliquod vitium. *Quæſt. CCVII.*

QVAERITVR nunc circa beſtialitatem, qm̄ dictum eſt, & dicendū eſt amplius de vitio contra naturam, ꝙ ad beſtialitatem pertinet, quid ſit ipſa beſtialitas. Et qm̄ beſtialitas à beſtijs dr̄, videndum eſt, an beſtiæ vitium aliquod habere poſſint. Dicendum, ꝙ non: quia vitium, & virtus in moralibus opponuntur, & ſunt circa idem obiectum, virtus quidem, vt medium, vitia autem, vt extrema, vt patet 2. Ethi. ergo cuicunque poteſt ineſſe vitium, poteſt ineſſe virtus, beſtiæ tñ virtutem habere non poſſunt: quia virtus eſt habitus electiuus conſiſtens in medietate determinata à ratione. 2. Ethi. Beſtię autem rationē non habent. 7. Ethi. c. 9. ergo non eſt in eis virtus, & conſequēter nec vitium. Item ſi beſtijs ineſſet vitium, aut virtus, poſſent eſſe fęlices, cum fęlicitas ſit operatio ſm virtutem. 1. Ethi. Beſtiæ tñ non poſſunt eſſe fęlices. 10 Ethi. ſ. Signum autem, & nō participare reliqua animalia fęlicitate. Et iterum dr̄: Aliorum aūt animalium nullum fęlix eſt. ſ. præter hominem. Item patet: quia virtus, & vitium ſolum ſunt hominis, eius aūt ꝙ eſt ſupra hominē, vel infra hominem, nec virtus, nec vitium eſt. Ideo Deus, qui ſupra hominē eſt, virtutem non habet, nec vitium, & beſtiæ, quæ ſunt infra hominem, non habent virtutem, nec vitium. 7. Ethi c. 1. ſ. Etenim quemadmodum nec beſtię malitia, nec virtus, ſic, nec Dei, id eſt, nec in Deo, nec in beſtia inuenitur virtus, & vitiū. Item patet: quia vbi inuenitur vitium, & virtus, inuenitur maximè temperantia, aut intemperantia: quia id, circa quod maximè peccāt homines, eſt intemperātia ꝑꝑ delectationes tactus, & guſtus, circa quas eſt, & ad quas homines maximè inclinātur. Beſtiæ tñ inclinantur vehemēter ad has delectationes, qm̄ ad eas ſolas inclinantur. 3. Ethi c. de temperātia. Ideo ſi beſtiæ vitiū aliquod habere poſſent iſtud eſſet maximè intemperātia: quia circa delectationes, intemperātiæ videntur maximè excedere. Et tñ beſtias nō dicimus temperatas, nec intemperatas, niſi ſm metaphoram, vt patet 7. Ethi. c. 9. ergo nō eſt in eis vitium, nec virtus. Item virtus moralis nunquā pōt eſſe ſine prudentia, nec vitium ſine imprudētia, vt patet 6 Ethi c. 17. Et tñ beſtiæ prudentiam nō habent: quia iſta ſolius hominis eſt. Et licet dicemus quaſdam beſtias habere prudentiā: quia habent rationem prouiſiuam ad vitam, vt dr̄ 1. Meta. non dicuntur propriè habere prudentiā, ſed aliquid ſimile valde imperfectū, ꝙ magis pertinet ad artem, q̄ ad prudentiam, ergo non erit virtus, nec vitium in beſtia. Vnde 6. Ethi prudētia ſolum ponitur in eis, quę agunt ꝑꝑ finem, & in quo eſt intellectus, in beſtijs aūt intellectus non eſt, ideo nec habent prudētiā, & conſequēter nec virtutem. Item ad hoc, ꝙ ſit virtus, & vitium in aliquo, oportet in eo eſſe opinionē vniuerſalem, & cognitionem particulariū: quia ſm hæc fit continentia, & incontinētia, & temperātia, & intemperantia. 7 Ethi. Beſtiæ tñ non habent opinionem vniuerſalem, ſed cognitionem quandā de particularibus. Nam dr̄ ibidem ꝑꝑ hoc beſtias non incontinenter agere, qm̄ non habent vniuerſalem opinionem, ſed ſingularium phantaſiam, & memoriam. 7. Ethi. c. 5. Non ergo habent beſtiæ vitiū, nec virtutem, cum iſtud ſit ſupra naturam earum, nec habent ſcientiam ſpeculatiuam, aut practicam.

Quid ſit beſtialitas. *Quæſt. CCVIII.*

QVAERITVR, hoc ſuppoſito de beſtialitate, quid ſit dicendum, ꝙ beſtialitas à beſtijs dr̄, & nomen vitij eſt. non ꝙ ſit vitium aliquod exiſtens in beſtijs: quia nullum habent, vt oſtenſum eſt in præceden. q. ſed dr̄ eſſe beſtialitas vitium, ꝙ hominibus accidit non ſm conditionem humanam, ſed ſecundum ſimilitudinem ad beſtias. Pro quo ſciendum, quòd Ariſto. 7. Ethico. cap. 1. dicit tres eſſe mores fugiendos, ſcilicet, incontinētiam, malitiam, & beſtialitatē, id eſt, iſta ſunt tria mala fugienda in moribus.

Incontinentia dicitur, quę non eſt malitia perfecta. Malitia autem dicitur humana peruerſitas. Beſtialitas autem peruerſitas maior, quàm humana, quam vocamus beſtialem. Et quia incontinẽtia, & beſtialitas dicũtur per comparationem ad malitiam, debent cognoſci per eam. Eſt autem malitia peruerſitas quælibet humana. Et ideo eſt genus ad omne vitium humanum, vel peruerſitas non quidem, ꝙ naturæ humanæ conueniat. Quia cum natura humana ſit rationalis, & actus ſuus ſit viuere ſecundum rationem non erit ei naturale vitium, quod eſt contra rationem. Immo ex hac parte vitium omne in homine dicitur eſſe contra naturam, vt oſtendit S. Thom. 1.2.q.72 artic. 2. Sed dicitur eſſe malitia, vel peruerſitas humana: quia eſt circa obiecta actuum humanorum, & in magnitudine non excedit modum humanum. Nam homines habent alia genera delectationum, & obiecta, quàm beſtiæ, ſicut ſunt diuerſæ naturę, & complexiones hominis, & beſtiarum. Ita & delectabilia ſecundum naturam neceſſaria ſunt eis diuerſa. Quod appatet ex cibis: quia alios cibos homines habent. & alios beſtię. Et etiam ipſe beſtiæ inter ſe habent diuerſa genera ciborum ſecundum diuerſitatem naturarum ſuarum. Ita & in alijs delectabilibus. Cũ ergo homo peccauerit circa delectabilia humana appetẽdo de eo magis, quã oportet, & ſic de alijs circunſtantijs, erit peccatum humanum, id eſt, naturale homini, non quod ſit homini naturale vitium aliquod, cũ omnia ſint ei contra naturam, vt dictum eſt. Sed quia naturale eſt homini circa illud obiectum ferri, & delectationes tales appetere, & poſſet bene ſe habere circa illas, ſi ſecundum virtutem ageret, etiam dicitur eſſe humanum vitium, quando circa obiecta humanæ operationis non eſt exceſſus in peccato immoderatus ſupra conditionem humanam. Nam licet ſolius virtutis ſit rectè agere circa omnia obiecta humanæ operationis, & homo ex deſiderio delectationum excedat interdum rectitudinem rationis, ſecũdum quod delectabilia videntur ei bona, tamen naturæ humanæ non competit exceſſus nimius, quia cum natura humana ſit in medio temperamenti inter omnes complexiones animalium, competit ei delectabilia appetere, vt in medio: quia exceſſus eorum corrumperet naturam exiſtentem in quodam temperamento. Beſtiæ autem habẽt complexiones declinantes ad diuerſas extremitates, ideo competũt eis naturaliter magni exceſſus ſecũdum diuerſa delectabilia, vel abſtinẽtia immoderata à quibuſdam. Cum ergo homo appetiuerit delectabilia aliqua humana, in quibus cum beſtijs communicat, & exceſſerit in eis ad magnitudinem deſiderij beſtiarum, licet ſit peccatum circa obiectum humanæ operationis, non eſt peccatum humanum, ſiue malitia humana: quia talis exceſſus in delectabilibus eſt maior exceſſu, qui competit naturæ humanæ, ideo tale vitium non dicitur humanum, ſiue malitia, ſed beſtialitas: quia ſequitur homo extremum in delectabilibus ſecundum quantitatem conueniẽtem naturæ beſtiali. Duo ergo requiruntur ad hoc, quòd ſit malitia, ꝙ ſit vitium per abundantiam, vel defectum circa obiectum humanę operationis, & quòd in magnitudine non excedatur modus humani vitij, vel exceſſus in appetendo delectabile. Et iſtud vocatur malitia: quia malitia eſt habitus electiuus ex corruptione rectæ rationis ad ſuperabundantiam, vel defectum. Ideo malitię opponitur virtus generaliter, vt dicitur. 7. Ethico. ſcilicet: quia virtus eſt habitus electiuus circa obiecta humanæ operationis ſecundum rectam rationem. 2. Ethico. Incontinentia autem,

Ad malitiam duo requiruntur.

F tem, quę erat aliud malum, vel ſpecies fugiẽdorum eſt circa ea, quæ eſt malitia: quia ſicut malitia eſt ſolius hominis, ita & incontinentia. Nam beſtiæ non ſunt incontinentes, vt dicitur 7. Ethico. c. 5. ſcilicet. Propter hoc beſtias non incontinenter agere, quoniam non habent vniuerſalem opinionem, ſed ſingularium phantaſiam, & memoriam. Sed differt incontinentia à malitia, ſicut diſpoſitio ab habitu. Nã non dicitur incontinentia malitia, & incontinens non dicitur malus, nec prauus. 7. Ethico. Ratio eſt: quia malitia eſt corruptio principij operationum. 7. Ethico. In homine autem principium operationis eſt intellectus, ſiue ratio. 7. Ethico. c 9. Quando ergo corrumpitur exiſtimatio intellectus circa operabilia, ita vt iudicet determinatè eſſe aliquid bonum, quod eſt contra rationem, eſt malitia, ſi iſta determinatio ſit ex habitu, & propter iſtam moueatur homo ad operationẽ. Sicut ille, qui iudicat ſimpliciter delectabile tactus, & guſtus eſſe bonum, & tanquam bonum debere illud proſequi eſt malus, & dicitur intemperatus: quia iam neceſsè eſt iſtum malè agere cum iudicium de agibili ſit corruptum in eo. Et illud eſt in omnibus habentibus habitum vitij. Sic enim eſt in auaro, ſic in iniuſto, & in cæteris. Incoontinentia eſt autem, quando non eſt corruptum principium operationis, ſcilicet, iudiciũ, ſed habet aliquis rectum iudicium de operabili, & tamẽ interdum adueniente paſſione, corrumpitur, ſiue offuſcatur. Sicut qui iudicat malum eſſe fornicari, & inebriari, & tamen poſtea adueniente forti concupiſcentia inebriatur, & fornicatur. Iſte autẽ differt ab intemperato, quia licèt ſint circa eadem delectabilia, tamen incontinens nunquã peccabit, niſi adueniente forti paſſione. Quandiu autẽ paſſio nulla inciderit ſemper bene aget. Intemperatus autem nõ indiget paſſione, nec expectat eam, ſed ipſe poſt illam prouocat, vt vtens ea tanquam inſtrumento poſſit peruenire ad delectabilia, quæ appetit tanquã finem, ſicut dicit Ariſto. de illis, qui per ſe appetunt delectationem, quę eſt in potu vini. Et quia non eſt delectatio in potu, niſi ſit ſitis, etiam ſi nõ ſitiant ſibi ſitim præparant quædam ſalſa comedendo. Et in hoc eſt intemperatus ſimpliciter malus. Secundum eſt, quia intemperatus, ſiue quando peccat actualiter proſequendo delectationes, ſiue quãdo non peccat ſemper habet iudicium corruptum. Incontinẽs autem non, quia ante paſſionem habet rectum iudicium, & non perturbatum. In paſſione autem turbatur iudicium, & malè iudicat. Ceſſante autẽ paſſione: quia iudicium non fuerat ablatum, ſed ſolum obfuſcatum redit, ſicut prius erat, ita vt bene iudicet. Et dicitur tunc incontinens ſolui ab ignorãtia. 7. Ethico. c. 5. ſcilicet. Qualiter autem ſoluitur ignorantia, & rurſus fit ſciens incontinens eadem ratio eſt, quæ de vinolento, & dormiente. Ideo intemperatus peccat, & malus eſt. Incontinens autẽ peccat, ſed non eſt malus. Eſt enim adhuc ſanabilis cum integrum maneat in eo principium operationum, ſcilicet, rectitudo iudicij. Intemperatus autem eſt inſanabilis: quia corruptum eſt in eo operationis principium, ſicut quando deficit, & in aliquo virtus naturalis non poteſt ſanari per medicinam. Differt etiam incontinentia à malitia: quia malitia eſt circa omnem operationem humanam, in qua contingit errare ex falſa opinione de ipſo operabili. Incontinẽtia autem propriè ſolum eſt circa delectationes, & triſtitias tactus, & guſtus. Vnde dicitur eſſe circa concupiſcentias, vt patet 7. Ethico. Et ſic quantum ad obiectum coincidit cum intemperantia, ſed differt in eis, quæ ſupra dicta ſunt. Incontinontiæ autem

tem

tem continentia opponitur, quę nō accedit ad perfectam rationem temperantiæ, & habet continens rectum iudicium de operabili, ſicut temperatus incontinens. Hij enim tres rectum iudicium habent, ſed differunt: quia continens, & temperatus bene agunt, incontinens vero peccat. Differt rurſus incontinens à continente: quia vterque paſſiones habet fortes. Et tamen incontinens vincitur ab eis, & malè iudicat, & peccat. Ideo dicitur incontinens egreſſiuus ab opinione. 7. Ethico. i. non manet in opinione, quam habebat ante paſſionē. Quia ante paſſionem iudicabat nō eſſe fornicandū, nec inebriandum, exiſtente antē paſſione forti iudicat fornicandum, & fornicatur. Continens autem ſuſtinet concupiſcentias fortes, & non ducitur ab eis. Ideo non egreditur ab opinione, quā habebat ante paſſionē, licet affligatur valde ſuſtinens. Et ſic dicitur non egreſſiuus ab opinione. 7. Ethico. Differt tamen continens à temperato: quia licet vterque bene agat, tamen temperatus agit ex habitu, & inclinatione, & electione. continēs autem non agit ex habitu: quia nondum habet illum, ſed ex conſideratione finis: quia iudicat valde bonum eſſe abſtinere à delectabilibus turpibus. Et ideo abſtinet, nondum tamen habet habitum: quia habitus facilitat ad agendum, & reddit operationes delectabiles. 2 Ethico. Quia, vt ibi dicitur, nondum eſt iuſtus, qui non gaudet operibus temperantiæ. Continens tamen non abſtinet à concupiſcentijs cum gaudio, & faciliter, ſed cum magna triſtitia, & difficultate duriciem ſuſtinens in reſiſtendo concupiſcentijs 7. Ethico. & ad Rom. 7. vbi Apoſtolus conqueritur de fortitudine concupiſcentiarum, & cum magna difficultate reſiſtebat eis, & vocabat eas mortem quandam dicens. Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et quia nimis affligebatur ter orauit Deum, vt auferret ei iſtas cōcupiſcentias, ſed non fuit exauditus. 2. Corint. 11. Non ergo habet continēs adhuc habitum. Temperatus autem habitū habet, & non eſt ſibi difficile reſiſtere alicui tētationi, ſiue propter bonitatem naturæ, ideſt, complexionis ſuæ inclinatæ potius ad virtutem, quàm ad paſſiones, ſicut dicit Ariſto. 6 Ethico. cap. 17. de habentibus virtutem naturalem. Et ſic etiam dicit Chriſtus infra 19. de Eunuchis, qui ab vtero matris ſic nati ſunt, ideſt, nō inclinati ad venerea. Ita, ꝙ non inſurgit eis aliqua paſſio ad hoc. Et iſtis facile eſt eſſe temperatos, ſiue vt aliquādo accidit propter longam aſſuetudinem, ſcilicet, quia aliquis longo tempore paſſionibus reſiſtendo perdomuit iſtas, ita vt iam debiliter inſurgant in eo. Et ſi fortes inſurgerent, propter magnitudinem habitus exiſtentis ex longo tēpore, & creſcentis quotidie per conſuetudinem, facile eſt reſiſtere illis, immo eſt iam quaſi naturale propter aſſuetudinem, quia conſuetudo eſt altera natura. 7. Ethi. & primo Rhetorum, & gaudium cauſatur in eo, quod iam connaturale eſt propter aſſuetudinem. Aliquando autem cauſatur iſta facilitas reſiſtendi ex Dei gratia, vel priuilegio, ſicut eſt in ſanctificatis in vtero, in quibus fomes totaliter aufertur, vel debilitatur. Et ſic in Domina noſtra erat temperantia perfectiſſima: quia non ſolum abſtinebat ab omni delectabili turpi, immo ad nullam eorum inclinabatur propter non habere fomitē. Et ideo nec mortaliter, nec venialiter vnquā peccauit: quia nullum ad peccandum incentiuum habebat quomodocunque. Et iſta gratia ei prouenerit, ſiue per ſanctificationem præuenientem, ſi non inciderit in originale, ſiue per purificationem, & ſanctificationem ſequētem, ſi ponatur ab aliquo incidiſſe in originale,

Cōtinēs & temperatus quō differunt.

A Hoc ergo modo continentia, & temperantia differunt. Ex hoc autem ſequitur, ꝙ continentia non eſt virtus: quia virtus eſt habitus electiuus. 2. Ethic. continentia autem non eſt habitus, vt oſtenſum eſt, ſed eſt quædam diſpoſitio ad temperātiam. Item patet, quia ſi eſſet virtus, nullo modo differret à temperātia, eo ꝙ idem eſt obiectum vtriuſque, ſcilicet, delectatio tactus, & guſtus. Ideo ſi eſſet continentia habitus, ſicut temperātia, eſſet omnino idem habitus, & tamen differunt: quia 7. Ethico ponuntur differre continētia, & virtus, vt duo mores eligendorum, ſicut incontinentia, & malitia, vt duo mores fugiendorum. Sunt ergo temperantia, & continentia, vt habitus, & diſpoſitio. Temperātia quidem habitus,
B continentia vero diſpoſitio ad temperātiam. Et ſic continentia non eſt virtus, & tamē laudabilis, quia ſecundum rectam rationem operatur.

Continētia nō eſt virtus.

Beſtialitas autem dicitur per reſpectum ad malitiam. Nam ſicut incontinētia eſt prauitas quædam minor, quàm malitia, vt oſtenſum eſt, ita & beſtialitas eſt quædam prauitas maior, quàm malitia. Et differt à malitia per illas duas conditiones malitiæ ſuprapoſitas. Eſt enim malitia prauitas humana. Beſtialitas autem prauitas beſtiæ, vel ad ſimilitudinem beſtiæ. Et quia beſtiæ non habent omnino eadem delectabilia. quæ homines natura eſt eis appetere alia delectabilia, quàm appetant homines. Cum ergo aliquis appetiuerit delectabilia, quæ beſtiæ ap-
C petunt, & non conueniunt naturæ humanæ, eſt vitium beſtialitatis, ſicut dicitur. 7. Ethico. c. 7. de eo, qui delectatur comedēdo carnes crudas, & qui præcidit prægnantes, vt extrahat fętus de vtero, & comedat, & de illo, qui delectatur comedendo carbones, & terram. Sic etiam circa venerea, qui delectatur in eis, quæ ſunt extra humanam ſpeciē, vt cum pecoribus. Ad iſta enim non eſt concupiſcentia humana: quia ſunt extra cōditionem ſpeciei. Ideo qui habuerit talia deſideria, & per hæc operatur, beſtialis dicitur, & non malus: quia non eſt prauitas humana, ideſt, circa obiectum operationis humanæ. Alius modus beſtialitatis eſt circa ea, quæ homini competunt ex genere obiecti, tamen non compe-
D tunt in quacunque magnitudine, ſicut cibum ſumere, & venereis delectari competit homini ex ſpecie. Quia tamen complexio hominis eſt in medio temperamenti reſpectu complexionum aliorū animalium, competit ſibi non ſumere multum de delectatione in cibo, aut potu, aut venereis. Beſtiæ verò quia habent extremitatem in complexionibus appetūt delectabilia quædam in extremo, vt multum comedere, aut multum coire, & hæc quidem reſpectu ipſarum nō ſunt extrema, ſed media: quia quantitas delectabilium ſuorum commēſuratur naturæ eorum, ſed reſpectu humanæ complexionis dicuntur extrema. Quia ſicut complexio beſtiarū habet extremum reſpectu humanæ complexionis, ita &
E quantitas delectabilis beſtialis eſt extremum reſpectu quātitatis delectabilis humani. Si ergo quis imitetur beſtias in magnitudine cibi, & potus, vel in multitudine venereorū, beſtialitas eſt. Quia exceſſit non ſolum rationem, ſed etiam cōditionem humanam. Nam malitia, ideſt, intemperantia in delectabilibus excedit rationem. Beſtialitas tamen non ſolum rationem, ſed etiam quantitatem delectabilis homini conuenientis. Sic patet. 7. Ethic. c. 9. vbi ponuntur delectationes quædam humanæ generæ, & magnitudine. Ex quo apparet, ꝙ non ſolum eſt beſtialis, qui proſequitur delectabilia differentia obiecto, ſiue ſpecie delectabilibus humanis, ſed ēt ꝗ proſequitur delectabilia humana differentia in magni-

tudine

tudine ab humanis delectationibus.i. qui proſequitur delectabilia humana in maiori quãtitate, quã natura humana illa exigat, quæ vſque ad certã quãtitatẽ ſolum exigit delectationem. Opponitur autem beſtialitati virtus heroica, quæ eſt quædam virtus diuina. Nam heroes dicuntur aerei.i.dij, qui ſunt eleuati ſuper nos ſecundum naturam, & habent locũ excellentiorem, ſcilicet, in cœlo, quem homines putãt eſſe aerem. Et ſicut beſtialitas eſt malitia excedẽs ſuper humanam malitiam, ita virtus heroica eſt ſuper humanam virtutem. Nam homines illos, quos excellentiores putamus cęteris hominibus quaſi iam pertinentes ad aliquid excellentius, quàm ſit humana ſpecies in Deos transferimus Sicut Homerus introduxit Priamum dicentem de Hectore, quòd nõ erat filius hominis mortalis, ſed Dei, & hoc propter virtutis excellentiam, vt dicitur 7. Ethi.c. 1. Ita in illis, qui habent virtutem excellentiorẽ, quàm ſit humana virtus, dicimus eſſe virtutem diuinã, quę eſt virtus heroica, ſiue cęleſtis, aut aerea, quòd idem eſt.

An beſtialitas, & humana malitia differant ſecundum naturam, vel ſecundum exceſſum. *Quæſt.* CCIX.

QVAERITVR, an beſtialitas, & humana malitia differant ſecundum naturam, vel ſolum ſecundum exceſſum. Dicunt quidam, ꝙ ſolum ſecundum exceſſum: quia cum beſtialitas, & humana malitia ſint circa eadem obiecta, non poſſunt differre ſecũdum ſpeciem, niſi ex potẽtijs, in quibus ſunt. Sicut prudentia eſt circa omnia obiecta, circa quæ ſunt omnes virtutes morales. Quia omne, quòd eſt eligibile per virtutem moralem, eſt cõſiliabile, & diffinibile. 3. Ethi. Cum conſilium præcedat electionẽ: prudentia tamẽ eſt, quæ cõſiliatur, & diffinit 6. Ethi. ergo ipſa eſt circa omnia, q̃ ſunt virtutes morales. Differt tamẽ ab eis, q̃a ipſa eſt in intellectu: morales autem virtutes in concupiſcibili, & iraſcibili, aut in voluntate. Ita ergo oportet beſtialitatem differre à virtute humana per potentiam, ſi ſpecie differt, cum in obiecto conueniat. Et tamen ipſa eſt habitus, vel diſpoſitio inclinatiua, ſicut moralis virtus: ideo non poteſt poni in intellectu, ſicut prudentia. Quia inclinatiua eſt, & non iudicatiua. Erit ergo in iraſcibili, & concupiſcibili, ſicut moralis virtus. Si autem fuerit in iraſcibili, & concupiſcibili humana non poterit differre in ſpecie à morali virtute, quę eſt in eiſdẽ potentijs. Oportet ergo poni eam in iraſcibili, & cõcupiſcibili beſtiali, ſi differre debet ſpẽ à virtute morali. Et tamen non ponitur vitiũ aliquod in beſtijs, vt oſtenſum eſt ſupra q 207. ergo non erit, niſi in potentijs humanis, & ſic non differt ſpecie à morali vitio, vel virtute, ſed ſolum ſecundum exceſſum.

Item 7 Ethi.c.9 dicitur, quòd beſtiales delectationes differunt magnitudine ab humanis, & circa illas eſt beſtialitas. Magnitudo tamen non facit differẽtiam in ſpecie: quia vna tẽperantia eſt maior alia, & vna intemperantia eſt maior altera: quia non cõſiſtit vitium, nec virtus in indiuiſibili: ergo non differunt in ſpecie. Item illa, quæ ſolum differunt per excellentiam quandam, non differunt ſpecie. Ita tamen eſt de beſtialitate ad humanam malitiam, & de virtute heroica ad virtutem moralem. 7. Ethi.ca.1. ſcilicet. Quemadmodum ex hominibus fiunt dij propter virtutis ſuper excellentiam, talis quidẽ erit beſtialitati oppoſitus habitus. Patet etiã, quia dicitur ibi, ꝙ propter admirationem ſolemus vocare aliq̃d diuinum. Ita etiam propter admirationem malitiæ vocamus aliquem beſtialem. Admiratio tamen fit propter inſolitam magnitudinem alicuius rei; ergo

F beſtialitas non differt à morali malitia, niſi in magnitudine. Dicendum, ꝙ beſtialitas differt ſecundum ſpeciem, ſiue naturam à morali vitio, & virtus heroica à virtute morali. Non eſt tamen putandum, ꝙ beſtialitas ſit vitium, & beſtiarum, & malitia vitium humanum, quia beſtię vitiũ nullum habent, vt oſtẽſum eſt ſupra q.205 Et tamen differt beſtialitas a vitio morali, vel humano in ſpecie Quia. 7. Ethi c.1, dicitur, quòd circa mores fugiendorũ tres ſunt ſpecies, malitia, incontinentia, beſtialitas: ergo ſaltem ſpecie differunt. Item patet: quia 7. Ethi.c.7. dicitur, ꝙ habere ſingula horum extra terminos malitię eſt quemadmodum beſtialitas. Et ſic dicit, quòd delectabilia illa, circa quæ beſtialitas eſt, de quibus ibi lo-

G quitur, ſunt extra terminos malitiæ. Quod tamen eſt extra terminos malitię non pertinet ad ſpeciem malitiæ, ſed ad alia ſicut quod eſt extra terminos naturæ humanæ non pertinet ad ſpeciem humanam. Nam licet in ſpecie humana; & omnium animaliũ reperiatur magnum, & paruum, totũ tamẽ eſt intra terminos ſpeciei: quia ad tantam magnitudinẽ poſſet peruenire aliquod indiuiduum in natura humana, quòd iam non poſſet anima vegetare illud corpus: ſicut ſi eſſet aliquis homo cẽtum cubitorũ, impoſſibile eſſet illum viuere. Nam viuere eſt per hoc, ꝙ anima vegetat omnia membra: nulla tamen anima humana poſſet vegetare tantam molem, ideo non poſſet viuere: quicquid ergo viuit in ſpecie hu-

H mana, ſiue magnum, ſiue paruum, totũ eſt intra terminos ſpeciei: beſtialitas tamen eſt extra terminos humanæ malitiæ, ergo differt in ſpecie. Item eodẽ cap dicitur, quòd habentem deſideria beſtialia ſuperare illa, vel ſuperari ab eis non eſt ſimpliciter incõtinentia, ſed ſecundum ſimilitudinem. Sicut malè ſe habentem circa iras incontinentem dicimus, & non ſimpliciter, ſed incontinentem irę. Conſtat autem, quòd iracũdia, vt nominat vitium oppoſitum manſuetudini, ſecundum quòd male ſe habet homo circa iram differt ſpecie ab incontinentia, quæ circa delectationes eſt: ergo etiam differret ſpecie beſtialitas à malitia humana Item patet: quia beſtialitas opponitur virtuti heroicę, & illa eſt in eo, q̃ nul-

I lam virtutẽ habet, ergo ex oppoſito beſtialitas erit in eo, quòd nullam habet malitiam. I heroica virtus in Deo, qui virtutem nullam habet, & beſtialitas ad beſtiam pertinet, quæ nullum habet vitium. 7. Ethi. c.1 ſ. Et quemadmodum nec beſtiæ malitia nec virtus, ſic nec Dei. Et tamen dicitur ibi, quod heroica virtus ad Deum pertinet, & beſtialitas ad beſtias. Erit ergo heroica virtus quædam virtus differẽs ſpecie ab humana virtute, & beſtialitas peruerſitas quędam differens ab humana malitia. Item patet, quia eodem. c. dicitur. Sed hoc quidem honorabilius virtute: hoc autem alterum quoddam genus malitiæ, id eſt, virtus heroica eſt aliquid honorabilius omni humana virtute. Et ſic pertinet ad ſpeciem ſuperio-

K rem. Beſtialitas autem eſt quoddam alterum genus malitiæ. i. malitia diſtincta à malitia ſecundũ genus. Item, ſi beſtialitas eſſet eadem in ſpecie cum humana malitia, cum plures homines ſint mali, quàm boni, eſſent plurimi homines beſtiales, & tamen beſtialitas rara eſt in hominibus, niſi in illis, qui quodammodo declinant à conditione ſpeciei, ergo non eſt beſtialitas eadem in ſpecie cũ malitia humana. Patet hoc 7. Ethi c. 5. Beſtialis autem in hominibus rarus eſt, maximè autem fit in barbaris Et tamẽ inter eos, qui habent conditionem humanam, reperiuntur plurima vitioſa: ergo beſtialitas ſpecie differt ab humana malitia. Item ad hoc, quòd homo habeat malitiam humanam, Ariſtoteles nõ aſſignat aliquã

cauſam,

cauſam, quaſi hoc facile ſit homini per inclinationem naturalem. Et tamen ad hoc, ꝙ habere poſſit beſtialitatem, aſſignat tres cauſas, quæ hominẽ multum ſeparant ab humana conditione. ſ. pernitioſas naturas, & ęgritudines, vel ęgritudinales paſſiones, & peruerſas conſuetudines: vt patet 7. Ethi. cap. 1. & 7. de quibus dicetur infra. q. 109. ergo beſtialitas differt ſpecie ab humana malitia. Dicendum autẽ eſt ꝓ hoc, quod beſtialitas poteſt dupliciter accipi: vno modo pro conditione beſtiali, vt in beſtia eſt. Alio modo pro ſimilitudine quadã hominis ad beſtiam in deſiderio, & operatione. Primo modo beſtialitas non eſt vitium, quia in beſtijs nullum vitium eſt nec eſſe poteſt, vt oſtenſum eſt ſupra q. 205. Sed eſt in eis natura: quia naturale eſt beſtijs ſic inclinari, & appetere, & nunquam agunt aliquid contra naturã ſuã: quia vnicum principium habent apprehẽſiuum, & appetitiuum. ideo non poſſunt per aliud apprehendere, aut appetere, & tamen illud eſt eis naturale. ſ. ſenſus ad apprehendendum, & vis iraſcibilis, & concupiſcibilis ad appetendum: ideo impoſſibile eſt beſtiam agere contra naturam. Homo autẽ habet duplex principium appetitiuum ſ. voluntatem, & partem concupiſcibilem cũ iraſcibili, & duplex apprehenſiuum. ſ. intellectum, & ſenſum: ideo eſt quilibet homo quaſi duo homines. Nam poteſt apprehendere per intellectum, & appetere per voluntatem, vel apprehendere per ſenſum, & appetere per iraſcibilem, & concupiſcibilem. Et quia homini ſecundũ, quod homo eſt natura ineſt intellectus, eo quod homo eſt rationalis, eſt naturale homini apprehendere, & iudicare per intellectum, & appetere, & eligere per voluntatem: quando ergo homo ſecutus fuerit apprehenſionem ſenſus, & appetitum cõcupiſcibilem, aut iraſcibilem aget contra naturã: quia aget contra rationem, cum ſenſus, & ratio quantum ad appetibilia diſcordent: immo vt in plurimum, contrarientur, quam contrarietatem Apoſtolus nominauit ſub nomine ſpiritus, & carnis ad Galath. 5. dicens: Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum. Et eſt iſta contrarietas in apprehendendo, & appetendo. Sicut ſi quilibet homo eſſet duo homines diſtincti, & ſeparati, & ob hoc Apoſtolus vocat interdum in nobis hominem interiorem, & hominem exteriorem, & hominem nouũ, & hominem veterem, quod idem eſt. Quia homo exterior eſt homo vetus ſ. homo, vt ſequitur apprehenſionem ſenſus, & appetitum iraſcibilis, & concupiſcibilis. Nam iſte homo vocatur exterior, qa ſenſus exteriores ſunt, & de ſolis exterioribus iudicamus per eos, & per appetitum conſequentem eos, ſcilicet, iraſcibilem, & concupiſcibilem ſola exteriora appetimus, quæ ſunt bona materialia, & ſenſibilia. Et iſte eſt homo vetus: quia ab antiquo homo habet iſtam apprehenſionem, & appetitum. ſ. à principio ſęculi ferè omnes homines iſtam apprehẽſionem, & appetitum ſequuntur. Dicitur etiam vetus homo reſpectu cuiuslibet noſtrum: quia in nobis à principio ętatis incipit apprehenſio per ſenſum, & appetitus per concupiſcibilem, & iraſcibilem, & nõ regimur per rationem. Vnde dicitur 2. Ethi. c. 3. loquendo de concupiſcentia delectationum: Adhuc autem ex puero omnibus nobis connutritur. ſ. concupiſcentia. Et ſequitur: Propter quod difficile eſt eo ſrercere hanc paſſionem contemporaneam vitæ.

Dicitur autem apprehenſio ſecundum rationem, & appetitus voluntatis homo interior: quia intellectus & voluntas intra nos ſunt, & nõ ſunt exterius, ſicut ſenſus in organis corporeis. Etiã quia per intellectum iudicamus tam de his, quæ extra, quã de his, A quæ intra nos ſunt, & ipſemet intellectus de ſeipſo iudicat. Senſus autem de ſolis exterioribus iudicat, & de ſeipſo non: quia non poteſt habere actum reflexum. Dicitur autem homo nouus, quia iudicare per rationem, & ſequi illam in appetendo non accidit hominibus à principio ſęculi, ſed Chriſtus adueniens reformauit omnia, & reduxit hominem ad ſequendum regulam rationis in omnibus. Et ideo per eius aduentum homines inceperunt eſſe noui. Ideo dixit Apoſtolus induite nouum hominem: quod per Chriſti fidem, & mores, quos introduxit, dicit in nobis fieri. Ad Coloſſ. 3. Spoliantes vos veterem hominem, & induentes nouum: eum, qui renouatur in agnitione Dei. Dicitur etiam nouus homo reſpectu cuiuſlibet noſtrum: quia homo non incipit operari ſecundum rationem à principio ętatis: quia tũc non ſequitur rationem, ſed paſſionem. 1. Ethi. ca. 3. ſcilicet. Non eſt proprius auditor politicę iuuenis paſſionum ſecutor exiſtẽs. Cùm autem homo peruenit ad ętatem robuſtiorem, ſecundum rationem poteſt operari: quia tunc magis cognoſcit ſingula, & ſic poteſt cohibere paſſionem. Ex his autem apparet, ꝙ homo poteſt operari contra naturam, eo ꝙ quilibet homo eſt quaſi duo homines. Beſtiæ autem non poſſunt operari contra naturam, quia habent vnicum principium operandi, & ſic nõ poteſt eſſe peccatum in beſtijs, ſicut in hominibus.

Dicendum tamen, ꝙ iſta beſtialitas, prout eſt conditio beſtiarum differt in ſpecie, vel in genere ab humano vitio. Quia ſicut homo, & beſtia differunt, ita & proprietates hominis, & beſtię. De hac beſtialitate ad nos nihil attinet, quia in moralibus de beſtijs nullus ſermo eſt, ſed ſolum de hominibus. Iſti etiã beſtialitati non opponitur virtus heroica, quia virtus, & vitium circa idem ſunt, ſed beſtia virtutẽ nullam habet 7. Ethi. c. 1. ergo non habet virtutem heroicam, nec habere poteſt. Et ſic nõ opponitur beſtialitati heroica virtus. Alio modo accipitur beſtialitas pro ſimilitudine hominis ad beſtiam. Hoc autẽ poteſt eſſe in duobus, ſcilicet, in genere appetibiliũ, ita quòd appetat illa delectabilia, quæ beſtijs ſecũdũ naturam competunt, & non hominibus, vel in magnitudine, ſcilicet, quòd appetat eadem delectabilia, quæ homines, & tamen in maiori quantitate, q̃ homines appetere ſolent, ſicut beſtiæ appetũt, vt dicitur ſeptimo Ethicorum ca. 9. Et tunc beſtialitas homini competit. Et eſt quædã ſuperabundans malitia. Huic autem opponitur virtus heroica, quia ſicut virtus heroica eſt diuina, & eſt quoddam bonũ ſuperexcellens. Ita & beſtialitas eſt quædam malitia ſuperexcedens malitiam humanam. Et vocatur beſtialitas, quia non eſt talis malitia, qualis hominũ: ſed qualis eſt conditio beſtiarum. De iſta beſtialitate dicẽdum, ꝙ differt in ſpecie ab humana malitia: quia interdum differt ab ea in obiecto, vt quãdo eſt circa delectabilia, quæ differunt genere à delectabilibus humanis 7. Ethi. c. 7. & 9. & tamen quicunque habitus differunt per obiectum, differunt ſaltẽ ſpecie. Aliquando autem differunt in ſola magnitudine, & tamen etiam tunc differunt in ſpecie: quia appetere delectabilia in tanta quantitate excedit conditionem humanam, ideo non pertinet ad malitiã humanã taliter appetere, ſed neceſſe eſt, ꝙ differant ſicut malitię diuerſarum ſpecierũ. Nam ſicut ſi beſtiæ poſſent peccare differẽt peccata earum in ſpecie à peccatis humanis propter differentiam ſpecificam hominis, & beſtiæ, & principiorum operatiuorum in vtriſque, ita & nunc, cũ homo habuerit malitiam talem, ſicut beſtia: differret illa à malitia, quã habet ſecũdum, ꝙ homo. Et hoc eſt, quod ſupra ꝓbatum

Margin notes: Beſtialitas duplex. — Quid vetus homo, & nouus, homo interior, & exterior. — Homo interior. — Dupliciter accipit beſtialitas

batum fuit. Et non ſolum differunt ſpecie beſtiali-
tas,& malitia humana, ſed etiã genere: quia 7. Ethi.
cap. 1. dicitur de beſtialitate: Hoc autem quoddam
alterum genus malitiæ. i. differt beſtialitas in genere
malitiæ a malitia humana. Et apparet hoc: quia ma
gis differt vitium beſtiale ab humano, quàm vnum
humanum ab altero. Et tamen differt vnum vitiũ
humanum ab altero in ſpecie, ſicut intemperantia
ab auaritia: ergo beſtialitas,& humana malitia diffe-
Ad primũ argu. runt pluſquam ſpecie. ſ. in genere. Ad primum in
contrarium dicendum, quod beſtialitas, & malitia
humana aliquando differunt obiecto, & aliquando
magnitudine. 7 Ethi c 9. Quando obiecto differunt
manifeſta eſt differẽtia earum in ſpecie, vel genere.
Quando etiam differunt magnitudine, differunt ẽt
ſpecie: quia non differunt ſola magnitudine manẽ-
te intra terminos eiuſdem ſpeciei. ſ. humanæ ſicut
vna intemperantia eſt maior altera. Et tamen non
differunt ſpecie: quia ambę ſunt per exceſſum ſu-
pra rectam rationem: qui tamen exceſſus competit
naturæ humanæ. Beſtialitas autem excedit in ma-
gnitudine, quæ competit naturæ humane. vt dicitũ.
7. Ethic. c 7. Habere quidem ſingula horũ extra ter-
minos eſt malitiæ quemadmodum beſtialitas i Be-
ſtialitas eſt extra terminos naturæ humanæ: & appe
titus illarum rerum, circa quas eſt beſtialitas, eſt in
quadam magnitudine, quę excedit terminos huma
ni deſiderij. Cũ autem dicitur de differentia in po-
tentijs: dicendum ꝙ ſi acciperetur beſtialitas pro cõ
ditione beſtiæ, differret per potentiam ab illis poten
tijs, in quibus eſt humana malitia, ſicut differunt po
tentia humana,& beſtialis. Accipitur tamen beſtiali
tas pro ſimilitudine hominis ad beſtiam: & ſic ſunt
beſtialitas,& malitia humana in eadem potentia nu
Ad ſecundum argu. mero: ideo non differunt ex potentijs. Ad ſecundũ
patet per nũc dicta. ſ ꝙ magnitudo intra terminos
eiuſdem ſpeciei non facit differre ſpecie. Et tamen
magnitudo extra terminos ſpeciei differre facit. Et
ſic eſt in beſtialitate, & malitia humana: vt dictum
Ad tertiũ argu. eſt nunc. Ad tertium dicendum, ꝙ differre per ex-
cellentiam poteſt eſſe differentia in ſpecie: aliquan-
do,& aliquando non. Nam excellentia magnitudi-
nem dicit: & tamen illa magnitudo eſt aliquando
in aliquo æquiuoco, vel analogo, ſicut bonitas Dei,
& hominis. Vnde excellentia eſt inter bonitatem
diuinam,& humanam. Et tamen differunt pluſquã
ſpecie. Aliquando autem excellentia eſt in aliquo,
quod habetur vniuocè inter excellens & exceſſum.
Et tunc excellentia non facit differre ſpecie: ſicut ſi
comparentur duo in excellentia albedinis. Inter be
ſtialitatem autem.& malitiam humanam eſt prim⁹
modus: quia comparantur in aliquo, quod æquiuo
cè habetur inter ea. ſ. ineſſe malitiam: quia non ſunt
Ad quartũ argu. idem genus malitiæ. Ad quartum dicendum, ꝙ ad-
miratio fit propter aliquam magnitudinem, vel po
tius propter rem inſolitam. Poteſt autem res inſoli
ta eſſe eiuſdem ſpeciei cum eis, quæ cõmuniter ha-
bentur: ſed differt ſola magnitudine: quia in tanta
magnitudine non conſueuit res illa haberi. Sicut
admiramur ſi viderimus aliquem hominem maio-
ris roboris, quàm vnquam viderimus ante hoc. Nã
tunc ſola magnitudine differt id, de quo admira-
mur. Aliquando autem ſpecie differt. Vt ſi id, quod
videtur, ſit quoddam animal alterius ſpeciei, quàm
quæ apud nos habentur. Nam tunc eſt iſtud magis
inſolitum, & de eo admiramur. Ita eſt de beſtialita-
te,& heroica virtute. Nam cum aliquem tam excel
lentem viderimus, ꝙ non ſolũ excellat alios, vt ho-
mo, ſed etiam perueniat ad ſtatum, in quo videatur
habere virtutes, vt Deus, admiramur eum tãquam

F de re pertinẽte ad alteram ſpeciem: velut ſi quis ali
quod genus nouę artis, vel ſcientię introduceret.
Sic etiam de beſtialitate. Nam beſtiales admiramur
tanquã in extremo malos. i. extra terminos huma-
nę malitię. 7. Ethi & c. 7. & ſic tanquam habeant ma
litiam alterius ſpeciei eos admiramur.

De beſtialitate circa quæ ſit. *Quæſt.* CCX.

QAERITVR de beſtialitate circa quæ ſit. Di-
cendum, ꝙ beſtialitas genus quoddam mali-
tię eſt diſtinctum ab humana malitia, vt dicitur 7.
Ethi. ca. 1. Et ideo determinat ſibi genus, vel genera
multa obiectorum, circa quæ ſit. Quia beſtialitas nõ
G eſt vnicum vitium ſolũ, ſed multa, ſicut malitia hu-
mana non eſt vnicus habitus malus, ſed multi. Dif-
fert autem beſtialitas ab humana malitia, & p hoc
videri poteſt circa quid eſt. Differt. n. dupliciter, ge- Humana malitia,& beſtialitas differunt dupliciter.
nere,& magnitudine 7 Ethi c. 9. Aliquãdo eſt beſtia
litas circa obiecta, quę differũt genere, vel ſpecie ab
obiectis malitiæ humanę. Aliquando autẽ ſola ma-
gnitudine. i. obiectum malitiæ humanæ, & beſtiali-
tatis eſt idem,& tamen beſtialitas accipit illud, vt in
magnitudine exceſſiua. De primo dicendum, ꝙ be-
ſtialitas contingit fieri circa quatuor genera virtu-
tis,& malitiæ humanæ, ſcilicet. circa prudentiam, tẽ
perantiam. fortitudinem, & manſuetudinem. Nã
licet beſtialitas cõmuniter dicatur circa delectatio-
H nes, tamen his quatuor inueniri poteſt, ſicut dicitur
7. Ethi. c. 7. Omnis. n. ſuperabundans malitia, & inſi-
pientia,& timiditas,& intemperantia,& crudelitas:
hę quidem beſtialitas. i. in his homo vocatur beſtia-
lis. De prudentia patet, quia ad omnem virtutem re
quiritur cum non ſit virtus moralis ſine prudentia.
6 Ethic circa finẽ. Eſt aũt prudentia habitus iudica-
tiuus, & cõſiliatiuus cũ recta rõne circa ea, quę ad
totã vitã ptinent. 6. Ethi Circa hoc contingit fieri
hominem imprudẽtẽ errando à rectitudine rõnis,
quia difficile eſt in omnibus benè conſiliari,& rectè
iudicare. Et iſta eſt imprudentia, quę eſt vitiũ huma-
num. Inſipientia tamen eſt, ſi aliquis omnino igno-
ret ea, quæ pertinent ad humanam vitam, non qui-
I dem per ſolam inexperientiã, ſed pp habere diſpo-
ſitionem contrariam ad malè iudicandum, & igno-
rantem eſſe humanorũ agibiliũ. Nã iſtud non voca-
tur imprudentia, ſed quędam inſipientia, quę eſt ex-
tra conditionem naturę humanę, & nõ inuenitur,
niſi in hominibus, qui multum recedunt ab huma-
na perfectione, ſicut in quibuſdam barbaris ſic dici-
tur. 7 Ethi. c. 7. ſ. Et inſipiẽtũ hi qdẽ ex natura irrõna
les, & ſolũ ſenſu viuentes beſtiales quẽadmodũ ge-
nera barbarorum. Et ſic differt ſecundum ſpeciem
iſta ignorantia ab imprudentia humana: quoniam
videntur differre ex principijs, ſcilicet, quia homi-
nes tam prudentes, quàm imprudentes per intelle-
ctum iudicant: ſed hi quidem rectè, hi autem non.
K Beſtiæ autem ſolo ſenſu iudicant. Ideo etiam ſi fie-
ret ab homine,& à beſtia apprehenſio, vel iudicium
de eadem re differt in ſpecie propter diuerſa princi-
pia. Sic autem & barbari quidam ſolo ſenſu iudicãt,
ſicut beſtiæ, velut ſi non haberent potentiam ratio-
nalem. Ideo inſipientia eorum circa agibilia differt
ſaltem ſpecie ab imprudentia hominum. qui non
rectè iudicant de agibilibus, tanquam ſint in diuer-
ſis potentijs. Et non differunt ſolum vt imprudẽtia
maior, & minor: ſicut quidã homo magis errat per
intellectum circa agibilia, quàm alius. Quod etiam
in ſpeculatiuis fit: Ibi autem ſola magnitudine im-
prudentia differt, quia ambo ſecundum intellectũ
iudicant de eodem genere rei, ſcilicet: De humano
agibili

agibili, et ambo erant, ſed vnus plus, alius minus. Barbari autem per ſolum ſenſum iudicant. Ideo etiam ſi interdum bene iudicarent, differret iudicium eorum à noſtro in ſpecie, & ita etiam quando errant: quia per aliud principium errant, quàm nos.

Beſtialitas eſt circa timiditatẽ.

Circa timiditatem etiam eſt beſtialitas, quia quidã ſuperabundanter timent omnia, & talia quidem, quæ à nullo timenda ſunt. Et hoc ſecundum conditionẽ beſtiarum: ſicut illi, qui timent mures, & ſimilia. Sic dicitur 7. Ethi. c. 7. Hic quidem natura talis, qualis timere omnia, & ſi ſonum faciat mus ſecundum beſtialem timiditatem timidus. Hic autem muſtelam timuit propter ægritudinem. Iſta eſt timiditas ſpecie differens ab humana: quia timor eſt homini de terribilibus, & alicui plus, & alicui minus ſecundũ variam diſpoſitionem naturæ, & conſuetudinem. Timere tamen omnia non eſt humanum, ſed extra ſpeciem humanam: ſicut ad bruta pertinet, quæ ad omnia vila timore concutiuntur. Et hoc innuitur, cum dicitur: Hic quidem natura talis, qualis timere omnia ſecundum beſtialem timiditatem. q. d. Non competit hoc humanæ timiditati, ſed beſtiali.

Beſtialitas eſt circa intemperantiam.

Circa intemperantiam etiam beſtialitas eſt, vt quia alicui ſunt delectabilia in tactu, & guſtu ea, quæ non ſunt delectabilia ſecundum ſpeciem humanam. Nã in vtroque iſtorum, id eſt, guſtu, & tactu ſunt homini, & beſtijs diſtincta delectabilia. Alij enim cibi ſũt hominum, & alij beſtiarum. Si quis deſideret beſtiarum cibos, vt herbas, vel carnes crudas, & ſimilia beſtialis eſt: quia talia nõ ſunt homini delectabilia. Sic dicitur 7. Ethi. ca. 7. Dico autem beſtiales, puta eum hominem, quem dicunt prægnantes recidentẽ pueros deuorare: vel qualibus gaudere aiunt quoſdam ſilueſtrium circa pontum. Hos quidem crudis, hos autem hominum carnibus, hos autem pueros commodare adinuicem in conuiuium: omnia hæc beſtialia ſunt. Nam deſiderare comedere fœtus adhuc exiſtentes in vteris matrum, & ad hoc recidere ventres earum, vt inde fœtus extrahatur, non eſt humanum delectabile: carnibus etiam crudis veſci humanum nõ eſt. Quia repugnat complexioni humanę, quæ eſt in medio temperamenti comedere carnes crudas. Nam non poſſet eas digerere. Ad beſtias autem, quæ habent extremum in cõplexione, & ſunt voraces, & magnę digeſtionis cõpetit hoc: homini autem, cui natura dedit poteſtatem ad diſponendũ cibos: vt ſibi eſſent conuenientes coquẽdo, & aſſando, & alijs modis dedit complexionem mediã, cui competerent cibi illi ſic medio modo diſpoſiti. Animalibus autem cæteris natura non dederat poſſe diſponere cibos aſſando, & coquendo, ideo dedit illis complexionem, cui competeret crudis carnibus veſci. Velle ergo carnes crudas non eſt humanum delectabile, ſed beſtiale. Quod etiam dicit quoſdã humanis carnibus veſci beſtiale valde eſt: quia natura non inclinat ad tale delectabile. Nam vt in plurimum cæteris animantibus, quæ carnes vorant, etiã ſi valde voracia ſint: tamen non competit comedere carnes animalium ſpeciei ſuæ, ſed illas horrent, aliorum autem animalium carnes vorant. Magis ergo hominibus horridum eſt ſpeciei ſuę carnibus veſci. Nam ſi natura homini deſiderium ad veſcendum humanis carnibus dediſſet, etiam deſiderium homines occidendi: vt ſic eorum carnibus veſceretur, quod aliter fieri non poterat: et ſic natura humana inclinaret ad ſeipſam deſtruendam, ꝙ falſum eſt. Eſt autem adhuc inhumanius, ꝙ ibi dicitur barbaros commodare adinuicem pueros ad conuiuium, id eſt, ꝙ vnus commodabat alteri filium ſuum ad faciendum conuiuium ſolemne occidendo illum, &

A rurſum ipſe petebat ab alio filium commodatum ad cõuiuium, cum ipſe conuiuium aliquod paraturus eſſet ſolemniter. Sicut qui carnes electas, aut cibos optimos peterent pro aliquo conuiuio. Dicit etiam, ꝙ quidam ſacrificauit matrem, & comedit epar conſerui ſui, id eſt, ſocij ſui. Alios etiam dicit delectari in corroſionibus vnguium, & euulſione pilorum, & comeſtione carbonum, & terræ. Nihil tamen illorum eſt humanum delectabile, ſed omnia beſtialia. Hæc autem in guſtu ſunt. In tactu quoque, id eſt, circa venerea contingit fieri aliquos beſtiales.

Beſtialitas eſt circa venerea.

Nam cuilibet animali naturaliter eſt determinatus coitus ad femellam ſuę ſpeciei: nec aliter regulariter coeunt, licet humana induſtria cõiunxit anima- B lia diuerſarum ſpecierum faciendo ea ſimul coire, vt inde proles æquiuoca naſceretur. Quod Deus deteſtatur Leui. 19. Ita ergo hominibus ad mulierẽ coitus determinatus eſt extra hanc quidquid fuerit beſtiale eſt. Sic dicitur 7. Ethi. c. 7. ꝙ deſideria venereorum ad maſculos beſtialia ſunt: quia hoc nõ eſt ex appetitu naturæ, ſed ex aliquo errore, de quo dicetur infra q. 214. Et adhuc videntur magis beſtialia deſideria coitus ad pecora: non quidem, ꝙ ſit maioris criminis, aut minoris, quia de hoc nunc nihil aſſeritur: ſed ꝙ ſit magis propriè beſtiale inclinari ad pecora: quia beſtia ad beſtiam inclinatur. Si ergo pariter homo ad beſtiam inclinetur beſtialis eſt: quia eſt id, quod beſtia agit: & tamen non tetigit Ariſto. C quidquam de coitu iſto: fortaſſis, vt non infirmaret naturam. Hoc modo circa tactum beſtiales homines fiunt.

Beſtialitas eſt circa manſuetudinẽ.

Circa manſuetudinem etiam beſtialitas contingit. Eſt enim manſuetudo circa iram 4. Ethi. cap. de manſuetudine. In ira autem homo eſt valde temperatus in comparatione ad alia animalia. Nã complexio ſua eſt media: ideo omnes inclinationes ſuæ ſunt medię, & temperatę. Non enim inclinatur nimis ad aliquid. Vnde minus habet de ira, quã beſtiæ: ideo vocatur homo animal naturaliter manſuetum, non quidem, ꝙ nullam iram habeat, ſed quia ſecundum exigentiam corporis ſui, & prudentiæ ad ſciendum inferre vindictam, vel ad poſſe nocere nullum animal eſt tam paucæ iræ. Beſtiæ au- D tem habent magnam iram propter ferocitates earum, & extremitates complexionum. Ideo dicitur Sapientiæ 7. quòd ſapientia nouit iras beſtiarum: quaſi dicat, quòd iræ beſtiarum valde magnæ ſunt. Et iſtæ iræ tranſeunt in crudelitatem, ſcilicet: quia nihil miſerentur, ſed etiam ſine commotione iræ omnia lacerant: & deſtruunt, & in hoc gaudent. Homini autem, quia pauca ira naturaliter cõpetit, non conuenit crudelitas: beſtijs autem conuenit. Si quis ergo tranſeat in crudelitatẽ, ita vt delectetur in pęnis hominum beſtialis eſt: quia crudelitas beſtiarum eſt, & hominum. Et ad hoc pertinet, quod dicitur 7. Ethicorum. c. 7. quoſdam reſcidere prægnãtes, & E extrahere fœtus de vtero. Nam velle comedere fœtus exiſtentes in vtero eſt beſtialitas circa intemperãtiam. Non horrere tamen aperire vteros prægnantium ad crudelitatem pertinet. Sic fecit Nero aperiens vterum matris ſuę, vt videret locum, in quo fuit in vtero. Et cum videret matrem lacerari nullas lachrymas fudit, nec leui miſericordia motus eſt, ſed tanquam nihil iſtud eſſet iudicare potuit de pulchritudine eius dicẽs: Verè pulchra fuit, vt ait Boe. de Conſo. lib. 2. Metro 6. Sic etiam de illis, de quibus dicitur 7. Ethi. ꝙ pueros i. filios ſuos mutuo commodat ad conuiuia facienda de carnibus eorum, quia nulla miſericordia mouentur ſuper filijs ſuis. Sic etiã dicit ibi quendam ſacrificaſſe matrem ſuam i. immolaſſe eam ſuper altare ſicut pecora immolabantur,

&

& alius comedit epar conſerui ſui, ſcilicet, occidit,
vt comederet epar, in quibus potius eſt beſtialis cru-
delitas, quam intemperantia, licet vtrunq; ſit ſimul.
Circa alia autem genera vitiorum, & virtutū non
contingit fieri beſtialem, vt circa liberalitatem, ma-
gnificentiam, magnanimitatem philotimiam, eu-
trapeliam, veritatē, & iuſtitiam, & reliquas: quia in
his non contingit fieri in hominibus aliquas inordi-
nationes excedentes humanum vitium, vt beſtiales
dicantur: etiam quia beſtiæ in materijs iſtarum vir-
tutum, & vitiorum non communicant nobiſcum,
ſicut in prędictis. Alius modus, quo fit beſtialitas eſt
per magnitudinem circa ea, in quibus ſolemus de-
lectari, vt homines. Nam ſi quis peccat in illis ex-
cedendo plus quā humanę naturę conueniat, beſtia-
lis eſt. Natura enim humana, quia ſecundum ſe eſt
in medietate temperamenti reſpectu aliorum ani-
malium oportet, quòd conſeruetur per ea, quę con
ſiſtunt temperatè. Exceſſus ergo in quibuslibet re-
bus deſtruunt complexionem humanam Sic.n. Ari
ſto. dicit lib Problematum parte 1. in principio pro-
pter quid exceſſus, & defectus ęgritudinales. i. exceſ
ſus in delectabilibus cauſat ęgritudinem, & etiā de-
fectus. ſcilicet, quando non ſumitur quantum natu
ræ opus eſt, & redditur cauſa, quia natura, vel com-
plexio humana conſiſtit in medio, & corrumpitur
ab extremis. Repugnat ergo complexioni humanę
appetere nimium de aliqua re. ſed temperatè. Si qs
ergo circa delectabilia, quæ propria homini ſunt in
cibo, & potu, & venereis exceſſerit immoderatè, nō
erit malus, ſed beſtialis: quia malus excedit ad rectā
rationem, non tamen excedit ad humanam inclina
tionē. Qui aūt excedit humanā inclinationē plusq̄
malus eſt, & beſtialis efficitur: quia beſtiæ proſequun
tur magnitudinē exceſſiuam in delectabilibus, ſiue
in cibo, ſiue in venereis. Iſte modus beſtialitatis mi-
nor eſt, quā præcedentes: quia minor eſt differentia
ſn magnitudine, quam in obiecto, licet vtraque in
præſenti ſit differentia ſaltem in ſpecie ab humana
malitia.

Ex quibus cauſis beſtialitas cauſetur in hominibus.
Quæſtio CCXI.

QVAERITVR ex quibus cauſis beſtialitas cauſe
tur in hominibus. Dicendum, quòd cum be-
ſtialitas ſit conditio beſtiarum, & non ſit homini na
turale habere conditionem beſtię, ſed potius cōtra
naturam, ſi aliquando acciderit, neceſſe eſt proueni-
re ex aliqua cauſa ſpeciali: ideo Ariſto. 7. Ethi. de ma
litia humana, & incontinentia cauſam non quęrit,
quia iſtę duę peruerſitates non excedunt conditio-
nem naturæ, ſed aliquo modo ſunt naturales. Nam
appetitus ad ea, quæ cōueniunt homini ineſt ſibi na
turaliter: menſura autem pro appetibili determina-
tur à ratiòne Et ideo excedere rationem eſt malitia
humana, vel incontinentia circa delectabilia. Si ta-
meñ iſte exceſſus non ſit tantus, ꝙ excedat naturæ
proportionem, quæ conſiſtit in medio temperamē-
ti, erit humanus error, quia erratur in eo, quod natu
ra bene ſe habēs appetere poteſt. Ideo circa hoc cau
ſa petenda eſt, quare quis malus ſit: quia conſtat eū
malum eſſe propter ſequi naturale deſideriū, & nō
regulare illud ſecundum rationem. Si quis tamen
appetat delectabilia beſtialia differētia genere ab hu
mano delectabili 7. Ethi c 9. vel appetat delectabilia
humana in maiori quantitate, quàm competat na-
turæ, non prouenit ex naturæ inclinatione, & erro-
re rationis non regulando deſiderium naturale, ſed
ex aliqua alia cauſa non naturali: ideo pro beſtialita

F litate cauſæ petendæ ſunt. Eſt autem dicendum, ꝙ
tres ſunt cauſæ beſtialitatis, aut altera earum, vt pa-
tet. 7. Ethi. c. 1. ſ. Paſſiones, ſiue ęgritudines, & prauę
conſuetudines, & peſtiferoſæ naturę. Primū eſt in *Tres ſunt*
paſſionibus, quæ non vocantur ſimpliciter paſſio- *cauſę be-*
nes, ſed potius ęgritudines, vel paſſiones ęgritudina *ſtialitatis.*
les Nam paſſiones homini naturales ſunt, vt concu
piſcentia, & ira, & alię: illę tamen non ſunt ægritu-
dines, quia non diſponunt hominem contra natu-
rę conditionem. Paſſiones autē, quę ſimul ſunt ęgri
tudines alterant naturę ſtatum, ſicut amētia, furor,
mania, & ſimiles. Nam priuant actum rationis. Ve-
lut ſi eſſet homo ſolum pecus, & in talibus ſequunt
deſideria beſtialia, & operationes. Et hoc, quia ratio
G non nouit in eis quid agat. Et poteſt talis paſſio cau-
ſare beſtialitatem ſecundum modos poſitos præce.
q. ſ. quantum ad imprudentiam. Quia cū illi habeāt
paſſiones tollentes omnem vſum rationis, fiet ope-
ratio totaliter inordinata propter defectum princi-
pij regulatiui, & non erit aliquod malum quantūcū
que graue, quod homo appetere, aut facere nō poſ-
ſit, cum nihil ſit quòd eum cohibeat, quia ſola ratio
eſt, quæ illicitos motus cohibet, qua non exiſtente
nihil eſt, quod fieri non poſſit, aut appeti de malo.
Etiā pertinere poteſt ad timiditatem: quia nō exiſtē
te ratione, quæ iudicet verum poterit apparere eſſe
terribile, quòd non eſt terribile. Et maximè fit hoc,
quia in talibus paſſionibus indiſponitur cerebrum,
H & turbantur organa ſpecierum. Vnde conceptio-
nes per illas ſpecies fiunt multum differentes à ve-
ris, & poteſt videri aliquid maximè eſſe timendum,
ꝙ nihil omnino eſt. Circa intemperantiam etiā per
hunc modum fit beſtialitas: quia deficiente vſu ra-
tionis, poterit iudicari aliquid eſſe valde delectabi-
le, quod tamen nullo modo eſt delectabile, & aliqd
eſſe triſte, quod iocundum eſt. Et ſic incidet homo
in delectabilia beſtialia, quia naturæ deſiderium eſt
ſecundum conditionem ipſius. Neceſſe eſt ergo, ꝙ
cū alicuius natura fuerit alterata in deterius ꝙ deſi-
deria deteriora efficiantur. Et ſic incidet homo in
id, quod eſt infra ſe, ſcilicet, in beſtiale delectabile:
immo & aliquando tanta fit peruerſitas ex his paſ-
I ſionibus, ꝙ aliquid appetat homo, quòd non eſt etiā
delectabile beſtijs, ſicut dicitur 7. Ethicorū. c. 7. de il-
lo, qui terram comedit, & carbones. Nam etiam be
ſtiæ non delectantur in his. Iſtud autem non proue-
nit ex alteratione naturę, ſed ex alteratione appre-
henſionis. Nam ſi fieret ex naturæ mutatione: decli
naret homo ad aliqua delectabilia, quæ ſunt aliquo
modo delectabilia, ſicut ſunt beſtialia delectabilia.
Nam beſtijs illa naturalia ſunt, quia eis cōueniunt.
Ita ergo poſſet homo alterari à ſua naturali cōple-
xione ad alteram, in quo ſtatu non eſſent ſibi verè
conuenientia delectabilia humana, ſed alia. Sicut be
ſtijs non ſolum ſunt grata delectabilia humana, ſed
etiam nec conueniunt eis ad naturæ eorum conſer
K uationem, ſcilicet, equo non conuenit comedere
carnes coctas ad conſeruationem ſ[illegible]am. ita & homi
ni alterato ad aliam complexionem non naturalē
erit aliquid verè conueniens ſecundum illam com-
plexionem ad conſeruandum eum in illa, ſi ibi con
ſeruandus eſſet, & illa erunt ei delectabilia, quod ta-
mē nullo modo eſt delectabile, nulli poteſt eſſe de
lectabile. Delectatio in guſtu eſt propter aliquod ge
nus ſaporis: vbi autem nullus ſapor inuenitur, dele
ctatio eſſe nulla poteſt. Maximè, quia delectatio gu
ſtus eſt in eis, quæ poſſunt ſumi in cibo, & potu ad
conſeruationem naturæ. Illud autem, quod nullo
modo poteſt nutrire, non poteſt eſſe cibus, nec habe
re delectationem ſecundum guſtum. Sic autem eſt
de

de carbonibus, & terra: quia non nutriunt. Nulli ergo poſſunt eſſe delectabilia. Quod ergo aliquibus beſtialiter diſpoſitis ſint delectabilia illa, non eſt quaſi realiter eis ſint delectabilia, aut conuenientia, ſed ſolum fit per apprehenſionem, ſcilicet: quia corrupta phantaſia per alterationem nõ naturalem fiunt apprehenſiones multum diuerſæ ab eo, ꝙ conueniens eſt. Circa crudelitatem etiam efficiuntur homines hoc modo beſtiales: quia exiſtentes in talibus paſſionibus crudelia exercent. Et hoc, quia videntur eis illa tanquam bona, & delectabilia: quia propter defectum rationis non iudicant de malo, quod faciunt, nec miſerentur, vel propter apprehenſionem phantaſiæ turbatæ illa eis bona videntur. Sic dicitur. 7. Ethic. c. 7. ſcilicet. Hi autem propter ægritudines, & maniam quemadmodum matrem ſacrificans, & comedens conſerui epar. Sic etiam dicitur de Hercule furente, quòd filios occiderit, vt ait Seneca tragędia prima, quæ dicitur Hercules furens.

Quo efficiuntur homines beſtiales circa crudelitatem.

Secunda cauſa eſt propter conſuetudines prauas. Quia conſuetudo eſt altera natura. 7 Ethi. & primo Rheto. Et ſicut homini cuilibet animali à natura determinantur delectabilia, ita & conſuetudo naturæ vim habens determinat hominem ad quodcunque genus delectabilium fuerit aſſuetus, & etiam ad magnitudinem delectabilium humanorũ, quæ non competit naturæ humanæ. Sic dicitur. 7. Ethi. c. 7. Hi autem ex conſuetudine puta pilorum euulſiones, & vnguium corroſiones adhuc autem carbonum, & terræ, ideſt. Quidam fiunt beſtiales propter conſuetudinem, & aſſuefiunt ad euelendum pilos, ſcilicet, vt mordeant carnem ſuam, & pilos dentibus euellant, & in hoc delectantur, & ſi quis eos cohibuerit, triſtantur, velut in contrariũ naturæ ſuæ eos moueat. Alij etiã gaudent rodendo vngues, & mordendo manus, & alia membra, quod ſola aſſuetudo facit. Iſti etiam interdum gaudent comedendo terram, & carbones, non tanquam aliquam delectationem verè in hoc experiãtur. Quia non videtur poſſibile hoc alicui corpori, potiſſimè humano conuenire, ſed quia aſſuefacti ſunt, gaudent, mouente eos ad hoc impreſſione quadam relicta ex aſſuetudine, ſicut natura monet per formam impreſſam rei. Hoc autem maximè fit, quando aſſuetudo iſta fit ex pueritia. Omnia enim, quæ ſunt à pueritia, faciunt fortiſſimam impreſſionem, ſiue quãtũ ad intellectum, ſiue mores, ſiue naturam. De intellectu patet: quia ea, quæ ingenijs paruulorum imprimuntur, ſemper manent, ſicut dicit Aug. primo, de Ciuit. Dei, quod pueri Romanorum in pueritia Virgilij libros addiſcebant, vt velut egregius poetarum teneris imbibitus annis non poſſet facile aboleri. De moribus patet: quia quos mores quis ſuſceperit à parua ætate, tenebit factus adultus. Et ob hoc recta diſciplina in moralibus eſt pueros aſſuefacere confeſtim in parua ætate ad rectè triſtandum, & rectè gaudendum, vt dicitur. 2. Ethic. cap. 1. ſcilicet, non parum differt ex iuuene confeſtim aſſuefieri, ſed multum, magis autem omne, ideſt, non modicum refert, ſed multum, magis autẽ omne, ideſt, potius totum. ſ. bonum hominis eſt in aſſuefieri ad bonum à parua ætate. De natura patet: quia delectabilia, & triſtabilia fiũt cuilibet animali ſecundum conueniẽtiam ad naturam ſuam. Si tamen aſſueſcat à parua ætate ad delectabilia illa, quæ non ſunt ſibi naturalia, appetet poſtea illa tanquam naturalia ſint. Et ſic eſt in aſſuetis ad comedendum carnes crudas, vel aliquid ſimile, quod ad beſtias pertinet. Nam efficitur iſte appetitus homini, quaſi naturalis, & delectabile naturale. Sic dicitur 7. Ethic. c. 7. His autem ex conſuetudine acci-

A dunt puta aſſuefactis ex pueris, ideſt, à pueritia. Tertia cauſa eſt propter peruerſas naturas, ideſt, quando complexio, & diſpoſitio tota corporis humani à natiuitate ſua eſt multum peruerſa. Quod cõtingit ex errore naturæ. Nam determinatus eſt homo ſecundum naturam ad certam figuram, & numerum certum membrorum. Contingit tamen interdum per naturę errorem monſtra fieri in abundantia, vel defectu membrorum, aut in variatione figuræ, ita & circa complexionem natura humana determinata eſt ad medium temperamenti reſpectu complexionum aliorum animalium, poteſt tamẽ per errorem naturæ accidere extremitas in complexione hominis, ita vt declinet ad conditionẽ complexionis alicuius

B beſtiæ, licet nõ in totum: quia hoc eſſet impoſſibile. Et tunc erunt iſti homini delectabilia eadem, vel quaſi eadem, quæ beſtijs. Hoc autem poteſt fieri ex aliquo errore particulari naturæ, vel ex conditione regionis: quia patria eſt principiũ generationis. Ideo genitus conſequitur aliquid de complexione patrię. Et quia regiones quædam excedunt à temperamento in magnitudine caloris, & alię in alijs qualitatibus. Complexio autẽ humana conſiſtit in temperamento, neceſſe eſt, ꝙ in talibus regionibus corpora hominum declinent aliquo modo à temperamento naturalis complexionis, & ſic diſponuntur ad beſtialitatem. Quarta cauſa poteſt eſſe ſecundum Ariſto. ægritudo, & differt iſta à prima, ſcilicet, à paſ-

Beſtialitatis vitium inducit ægritudo.

C ſione ægritudinali: quia illa eſt quandiu aliquis manet in paſſione, vt in amentia, vel mania, furore, & ſic de alijs: quia tunc beſtialiter agit. Iſta quarta intelligitur ceſſante paſſione: quia ceſſantibus talibus paſſionibus relinquuntur interdum quædam diſpoſitiones, ſecundum quas inclinatur homo ad delectabilia beſtialia, vel contra naturam. Et tamẽ tunc nulla paſſio eſt, nec ægritudo, ſed diſpoſitiones manent ex ægritudinali paſſione. Alia differentia eſt: quia interdum cauſatur diſpoſitio beſtialis ex ægritudine, ſiue paſſione, ita ꝙ non fuerit amentia, nec furor, aut aliquid tale, ꝙ non ſolum ægritudinem, ſed etiam paſſionem nominamus. Sed quæcunque alia ægritudo magna. Nam videmus in eis, qui ſuſti-

D nuerunt grauiſſimas ægritudines, & curati ſunt manere diſpoſitiones contrarias ad priorem ſtatum, ita quòd non delectantur iam in eis, in quibus primo delectabantur, nec eadem appetunt. Et hoc, quia alteratæ ſunt diſpoſitiones corporis. Ita interdũ poſſunt per ægritudinem tãtum alterari diſpoſitiones naturales, quòd perueniat homo ad aliquas diſpoſitiones ſimiles beſtialibus, & appetat delectabilia beſtialia, & iſtud erit cauſatum ex ſola ægritudine, & manens poſt ægritudines. Dicit autẽ Ariſto 7. Ethi. c. 1. quod beſtialitas accidit interdum propter orbitates, & coincidit cum tertia cauſa ſuprapoſita, ſcilicet, propter pernicioſas naturas. Dicitur enim orbitas defectus aliquis eorum, quæ naturaliter ineſſe

E debent. Sicut ſi quis à natiuitate careat oculis, vel manibus, aut altero organo, & hoc modo dr̃ homo orbatus à natura, qñ ex cõplexione naturali aufertur homini rectus vſus rationis, ita ꝙ non ſit poſſibile taliter exiſtentem rectè iudicare. Et ſic dicit Ariſt. 1. Ethi. ꝙ fęlicitas eſt poſſibilis omnibus non orbatis ad virtutẽ, ideſt, non carentibus naturaliter eis, quæ ſunt neceſſaria ad vſum virtutis, cuius eſt ipſe vſus rationis. Iſtud autem eſt verè prauitas naturæ: ideo ad eandem cauſam reducuntur.

An beſtialitas ſit deterior, quàm malitia. *Quæſt.* CCXII.

QAERITVR vlterius circa beſtialitatem, an ſit deterior, quàm malitia. Aliqui dicunt, ꝙ ſic,

ſic,quia ſicut heroica virtus excedit humanam vir-
tutem, ita neceſſe eſt beſtialitatē, quę ei opponitur,
excedere humanum vitiū. Item quia dicitur 7.Ethi
corum cap.1. quòd ſuper excedentes in malitia in-
famamus,& beſtiales vocamus. Item quia 7 Ethi.c.
9.dicitur,ꝙ delectabilia beſtialia differunt genere,&
magnitudine à delectabilibus humanis. Et tamen
peccatum intemperātiæ eſt,quando quis excedit re-
ctam rationem circa delectabile: ergo quanto ma
gis exceſſerit in magnitudine,tāto erit maius vitiū,
& ſic erit beſtialitas maior. Item 7.Ethi.c 7. dicitur
ꝙ beſtialitas eſt extra terminos malitię, ſed malitia
eſt peccatum,quia eſt extra terminos rationis:beſtia
litas autem eſt etiā ſupra terminos malitiæ:ergo ma
gis eſt extra terminos rationis,& ſic erit deterior.

Dicēdum,quòd vt dicitur 7.Ethi.c.1 tria ſunt fu-
gienda in moribus.ſ.incōtinentia,malitia, & beſtia-
litas. De incontinentia dicendum eſt, ꝙ eſt minor,
quàm malitia: nam incontinens non vocatur ma-
lus,quia non agit malum ex electione, ſed ex paſſio-
ne,intemperatus autem ex electione, & habitu. Etiā
incontinens rectam rationem habet licet aduenié-
te paſſione offuſcatur: intemperatus autem corru-
ptum habet id,quod optimum eſt.ſ.iuditium rōnis.
7.Ethi c 9 ideo peior eſt malitia,quā incontinentia.
De malitia,& beſtialitate dicendum, ꝙ aut beſtiali-
tas accipitur pro conditione beſtiæ, vel pro ſimilitu
dine hominis ad beſtiam. Si primo modo,deterior
eſt malitia,quàm beſtialitas: quia beſtiæ vitium nul-
lum habent, vt oſtenſum eſt ſupra q. 205. & beſtias
non dicimus temperatas,nec intēperatas, quia non
excedunt conditionem naturę ſuę, niſi fortè ſecun
dum ſimilitudinem comparando vnam beſtiam ad
alteram,quia quædam ſunt voratiores alijs, & cru-
deliores. Et ſic quantum ad omnem modum beſtia
litatis,& maximè in exceſſu delectationum,quæ p-
tinent ad temperantiam. Item,quia beſtiæ rationē
non habent,ideo non poteſt corrumpi in eis princi-
pium operationum, ſicut in homine corrumpitur
iuditium, & totum malum hominis eſt in peruerſi-
tate rationis. Item comparare malitiam ad beſtia-
litatem eſt, ſicut comparare inanimata ad animata
in malitia. Nam inanimata non poſſunt dici habe-
re malitiam,vel malum facere, animata autē malū
facere poſſunt,eo quòd inanimata non habent prin
cipium ad volendum malum,aut faciendum. Ani-
mata autem habent illud. Sic de homine reſpectu
beſtiarum:quia beſtia non habet rationē,à qua ope-
ratio dicitur bona,vel mala,non dicitur,quòd inno
centior eſt prauitas non habentis principium.i.non
habentis intellectum: intellectus enim principium
eſt. Item comparare beſtiam ad hominem eſt ſicut
comparare iniuſtitiam ad hominem iniuſtum. Nā
deterior eſt homo iniuſtus,quia iniuſtus habet intel
lectum,& poteſt bene,vel male agere.Ideo vitupera
bilis eſt,cum male egerit. Iniuſtitia autem nō habet
intellectum:quia ipſa eſt quidam habitus, & non eſt
in ptāte ſua benè.aut male facere: immo ipſa iniuſti
tia eſt determinata naturaliter ad malum, quia ne-
ceſſe eam inclinare ad malum, ſicut iuſtitia natura-
liter ad bonum inclinat. Licet ergo homo iniuſtus
ſit iniuſtus per iniuſtitiam, deterior tamen eſt iniu-
ſtus,quā iniuſtitia. Item deterior dicitur, qui plura
mala facit,& tamen homo malus faciet decies mil-
lies plura mala,quàm beſtia:ideo deterior eſt, quàm
beſtia. Hæc omnia ponit Ariſto.7.Ethi.c 9. Ideo cō-
cludit ibi,quòd beſtialitas eſt terribilior, quàm mali
tia,& tamen malitia eſt deterior, quàm beſtialitas.
Dicitur autem terribilior, quia ex genere ſuo eſt ad
aliqua peiora,& magis inordinata,quàm ſit malitia,

F & quando coincidit in genere obiecti cum malitia,
eſt ad maiora mala beſtialitas,quàm malitia. Ex par
te tamen principij beſtialitas perdit rationem mali,
quia non eſt à ratione, à qua eſt bonum.& malum
in operatione. Si autem accipiatur beſtialitas pro
ſimilitudine hominis ad beſtiam.dicēdum,ꝙ eſt de-
terior valde beſtialitas,quàm malitia, ſicut probant
argumenta facta in principio q. quæ vera ſunt, &
patet magis,quia maior pœna datur pro maiori vi-
tio,& tamen tam Deus, quàm leges humanæ infli-
gunt grauiorem pœnam pro peccato beſtiali, vt ꝓ
ſodomitico per intemperantiam, quæ eſt humana
malitia,ergo deterior eſt. Item beſtialitas reperitur
in coitu,vt patet 7. Ethi.ca. 7. & nos vocamus illud
G vitium cōtra naturam. Et dicitur eſſe deterius quo
libet alio coitu,vt dicit Auguſ.in lib.de Adulterinis
coniugijs,& lib 1.contra Iouinianū, & habetur 32.
q 7.c.Adulterij & c vſus naturalis. Erit ergo beſtia-
litas deterior,quàm malitia. Dicendum tamen, ꝙ
ad hoc conſiderandum eſt malitiā, & beſtialitatem
poſſe comparari vniuocè. ſ. ꝙ beſtialitas in illo ge-
nere,in quo eſt,comparatetur ad malitiam, quæ eſt
circa illud genus. Nam 7.Ethi.c.7.dicitur, ꝙ beſtia-
litas ſit circa prudentiam, fortitudinem,temperan-
tiam,& manſuetudinem,cum dicitur. Omnis ſupe-
rabundans malitia,& inſipientia,& timiditas, & in-
temperantia, & crudelitas beſtiales.i. ſunt beſtiales.
Poterit ergo comparari iſta beſtialitas ad malitiam
H humanam huius generis ſ imprudentiam,timidita-
tem,intemperantiam,& iracundiam. Alio modo,
ꝙ comparetur generaliter beſtialitas ad malitiam.
Si ſecundo modo,poteſt intelligi, quòd abſolutè lo
quendo peior ſit in homine beſtialitas, quàm mali-
tia Et tamen aliqua malitia humana eſſe poterit, ꝗ
ſit peior omnibus beſtialitatibus, ſicut poteſt acci-
dere circa diuinam blaſphemiam,& idolatriam, in
quibus poſſunt excogitari peccata infinitę grauita-
tis. Maximè,quia peccata iſta cum ſint ꝯ Deū vidē-
tur deteriora,ꝗ peccata beſtialia, quia illa ſunt con-
tra proximum, vel ſunt quædam præuaricatio ordi
nis ipſius naturę. Qui ordo licet à Deo ſit, non tñ ita
directè militat cōtra Deum pręuaricatio eius, ſicut
I idolatria.vel blaſphemia. Si autem primo modo,di
cendum,ꝙ in beſtialitate aliquando manet homini
ratio,per quam iudicare poteſt ſe malum agere, li-
cet inclinationes ſint ad malum beſtiale,& aliquan
do non. Quando manet rationis vſus eſt deterior be
ſtialitas,quàm humana malitia. Et hoc modo intel-
liguntur omnia, quæ dicunt vitium contra naturā
eſſe maximum aliorum, & grauius puniri. Si antē
non maneat vſus rationis, tunc vitium beſtiale nō
reputatur. Quia ſicut in beſtia non eſt iniquitas, q̄a
non habet intellectum,vt dicitur 7.Ethic.c.9.ita &
qui non habet vſum rationis, non habet intellectū
quantum ad hoc,quòd poſſit ei prodeſſe.Ideo actus
ſuus non dicetur bonus,nec malus. Ex hoc patet,ꝙ
K beſtialitas inquantū prouenit ex peruerſitate natu-
ræ,& praua cōſuetudine,& pręcedentibus ęgritudi
nibus eſt deterior, quàm malitia humana,& tamen
in quantū prouenit ex ęgritudinali paſſione, dū ma
net ipſa paſſio minus mala eſt,quàm humana mali-
tia. Iſti ſunt quatuor modi, ex quibus prouenit be-
ſtialitas 7.Ethi.c.7.& vt declaratū eſt ſupra q.210.&
præcedenti. q. & in tribus primis manet vſus rōnis,
licet maneāt fortes inclinationes ad delectabile be
ſtiale.Nam iſtę non excuſant peccatum,ſicut incō-
tinens habet fortes paſſiones,& tamē nō excuſatur,
quin peccet,cū habeat vſum rōnis: immo circa ip-
ſam beſtialitatem,dñr aliqui continētes, vel incon-
tinentes. Qui.n.ſuperantur à beſtiali deſiderio incō-

tinentes

tinentes ſunt, qui autem non ſuperantur continen-
tes. Non tamen dicuntur ſimpliciter continentes,
vel incontinentes beſtialitatis, vel incontinentes be-
ſtialitatis. Sicut circa iram non dicitur aliquis ſim-
pliciter continens, vel incontinens, ſed cũ adiectio-
ne, ſcilicet, continentes, vel incontinentes iræ. Circa
concupiſcentias autem delectationum, & circa tri-
ſtitias dicitur ſimpliciter continens, vel incontinẽs.
7. Ethico. cap. 7. Qui verò habentes ęgritudines paſ-
ſionales, ſcilicet, maniã, vel amẽtiã, quæ omnino au-
ferunt vſum rationis, beſtialia agunt, non vituperã-
tur, ſicut nec ipſæ beſtiæ: quia hominis exiſtentis in
tali ſtatu non eſt bene, nec male operari: quia deficit
in eo vſus rationis, à qua operatio bona, vel mala di-
citur. In tribus tamen modis, quibus beſtialitas pec-
catum eſt, vt diximus, vituperabilior eſt, qui per cõ-
ſuetudinem cauſatus eſt: quia ibi fuit principiũ om-
nino liberum. In prauis autem naturis, & in accidẽ-
tibus ſequentibus ex ęgritudine non fuit libertas in
cauſando talem diſpoſitionem. Ideo minus culpa-
biles ſunt, quanto minus liberi ſunt. Conſiderandũ,
quòd licet his quatuor modis dicantur homines be-
ſtiales, propriè tamen beſtiales ſunt, qui propter pni-
cioſas naturas. Nam ſicut beſtia ex natura habet be-
ſtialitatem, ita iſti ex natiuitate. Ideo Ariſto. iſtos vo-
cat ſimpliciter beſtiales 7. Ethico cap. 7. Reliquos au-
tem cum additione, ſcilicet, ex ęgritudine, vel cõſue-
tudine, aut in paſſione: ideo iſtos primos dicit eſſe
beſtiales, alios autem dicit fieri beſtiales quaſi vnum
ſit naturale, & aliud accidentale. Cum ait: hi quidẽ
beſtiales, hi autem propter ęgritudines fiunt, & ma-
niam, & quemadmodum matrem ſacrificantes. Hi
autem ęgritudinales, vel ex conſuetudine, ideſt, illi
primi ſunt, quia non fiunt per aliquid, quòd eis ac-
cidat, ſed per naturã, hi autẽ fiunt per iſta accidẽtia.

De vitio beſtiali ad virum, quod dicitur ſodomiticum.
Quæſtio CCXIII.

DICTO In generali de vitio beſtiali, quod in-
troductum fuerat propter vitium ſodomiticũ,
vel contra naturam, nunc ad illud redeundum eſt.

Conſiderandum autem, quòd vitium contra na-
turam multis modis fiebat, ſcilicet, quinque, vt di-
ctum eſt ſupra quæſt. 188. & vnus illorum erat in coi-
tu ſodomitico. Et iſte etiam multipliciter dicitur,
ſed nunc dicendum eſt de illo, qui eſt ad virum. Nã
iſtud Ariſto. vocat beſtiale ſpecialiter ſeptimo Ethi-
corum, capi. 7. Dicendum, quòd iſtud vitium pro-
priè contra naturam dicitur. Accidit tamen ſibi vo-
cari ſodomiticum propter regionem, in qua illud
prius legimus punitum, ſcilicet, in Sodoma Gen. 19.
Nec ſolum ibi fuit, ſed etiam in tota terra Chanaan
erat, vt innuitur Leui. 18. vbi ponuntur omnia vitia
carnis, & cum eis ſodomiticum, & concluditur.
Ne polluamini in his omnibus, quibus contamina-
tę ſunt gentes, quas ego eijciam ante conſpectum
veſtrum. Et iterum dicitur: Omnes execrationes
iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, &
polluerunt eam. Deus tamen non deleuit totam ter-
ram Chanaan, quando deleuit Sodomam. Quia nõ-
dum erant completæ iniquitates eorum, ſicut ſodo-
morum ad hoc, quòd delerẽtur. Sicut dicitur Gen.
15. Nec dum enim cõpletæ ſunt iniquitates Amor-
rhęorum vſque ad præſens tempus. Dicitur hoc, ꝙ
Deus dixit Abrahę: Peregrinum erit ſemen tuum
in terra non ſua quadringentis annis: generatione
autem quarta reuertentur huc. Et ibi ſequitur:
Nec dum enim completæ ſunt iniquitates Amor-
rhęorum, & eſt q. d. Non dabo ſemini tuo immedia-
A tè terram iſtam, ſed poſt quadringentos annos. Quia
ſi nunc darem oportebit, ꝙ delerem Chananęos,
& hoc fieri non erat iuſtum niſi propter iniquitates
eorum, & tamen nondum ſunt completę iniquita-
tes eorum, ita vt pro eis deleri debeant: ergo nõ da-
bo ſemini tuo terram hãc vſque ad quadringentos
annos. His finitis peccata Amorrhęorum, ideſt, om-
nium Chananęorum erant completa, & tunc Deus
iuſſit occidi illos magnos, & paruulos, viros, & fę-
minas, Deuterono. 20. Et terra dicebatur clamare
contra eos, & euomere illos, quia polluerant eam.
Leui. 18. Nũc autem quando ſodomitæ puniti fue-
runt non erant completa peccata aliorum Chana-
næorum, ideo ipſi ſoli puniti ſunt. Non tamen ſola
B ciuitas ſodomorum, ſed etiã aliæ tres cum ea, Deu-
terono. 29. vbi nominantur Sodoma, & Gomorra,
Adama, & Eboim. Quinta autem, ſcilicet, Segor nõ
fuit tunc ſubuerſa ad preces Loth Gen. 19. & man-
ſit poſtea illa ciuitas: licet aliqui volunt, quòd fue-
rint quinque ciuitates ſubuerſę, vt dicitur extra de
exceſ. præla. cap. clerici. Et dicunt quidam, ꝙ tres ci-
uitates illarum combuſtę ſunt propter peccatũ ſuũ,
& duæ propter vicinitatem. Non fuit tamen vitiũ
illud nominatum ab omnibus iſtis ciuitatibus, ſed
à Sola Sodoma, quæ erat præcipua in crimine, &
maximè, quia ibi fuit facta maior enormitas, quàm
in alijs. Nam cum intrauerunt angeli Domini in eã
omnes viri ciuitates à puero vſque ad ſenem conue-
C nerunt, vt eos ſtuprarent, Gen. 19. Quod in hac ſola
vrbe factum eſt. Ideo ipſa fuit increpabilior. Etiam
videbatur præter hoc peccatum ſodomitarum ma-
ius peccatis aliarum vrbium. Vnde de hac ſola di-
citur, Gen. 13. Homines autem ſodomitæ peſſimi
erant, & peccatores coram Domino nimis: de alijs
vrbibus nihil dicitur: ideo ab ea iſtud vitium nomẽ
accepit. Eſt autem iſtud vitium valde graue. Nam
præter hoc, quòd eſt contra naturam, ideſt, quod nõ
põt ſequi generatio ex eo, eſt valde infamatiuũ na-
turæ. Et dicitur per illud violari ſocietas, quàm hoc
habet cum Deo, vt dicit Auguſt. 3. Cõfeſſionum, &
32. quæſt. 7. cap. flagitia. ſcilicet. Violatur quippe ipſa
ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadẽ
D natura, cuius ipſe auctor eſt, libidinis pueruerſitate pol-
luitur. De iſto etiam dicit Auguſt. lib. eo. quòd ita
eſt vitium apertum, quòd nulla auctoritate excuſari
poteſt, nec multitudine peccantium. In quibuſdam
alijs ſecus eſt, quia etiam, ſi aliqua viderẽtur aliquo
modo eſſe mala, dum tamen ab omnibus tenerentur
tur in conſuetudinem, non punirentur. Iſtud autẽ
etiam ſi ab omnibus hominibus exerceatur, omnes
punientur 32. quæſt. 7. capit. flagitia, ſcilicet. Flagitia,
quæ ſunt contra naturam, vbique, ac ſemper repu-
dianda, atque punienda qualia ſodomitarum fue-
runt. Quæ ſi omnes gentes facerent eodem crimi-
nis reatu diuina lege tenerentur, quæ non ſic fecit
homines, vt illo ſe vterentur modo. Simile idẽ Au-
E guſtinus lib. 1. contra Iouinianum, & cap. viſus. De
grauitate iſtius delicti in comparatione ad reliqua
dicetur infra, quæſt. 134. Deus autem valde iraſci-
tur propter iſtud delictum. Vnde de iſto dicitur, ꝙ
pro illo venit ira Dei in filios diffidẽtiæ, extra de ex-
ceſ. præla. cap. clerici. Et propter illud Deus dicitur
mittere tempeſtates, & peſtilentias, vt inducit im-
perator in authentica, ne luxurientur homines cõ-
tra naturam. col 6.

De cauſa iſtius vitij ſodomitici. Quæſt. CCXIIII.

QVAERITVR de cauſa vitij iſtius. Nam eſt
contra naturam, ideo oportet eſſe aliquã ſpe-

cialem cauſam eius, ſicut oſtendimus de peccato be
ſtiali ſupra quæſtione 209.
Dicendũ, ꝙ cum ſit peccatum beſtiale, poſſunt aſ-
ſignari in eo eędem cauſæ, quæ aſſignabantur gene-
raliter in peccato beſtiali. q. eadem. Eſt tñ dicẽdum,
vt videatur magis particulariter, quod pôt proueni-
re ex multis cauſis. Primò ex aſſuetudine a parua ęta
te, quæ cauſat in homine inclinationem. q. natura-
lem 7. Ethic. & hoc generaliter, ſiue in bono, ſiue in
malo. Et hoc videtur fuiſſe in ſodomitis, quia cum
aliqui peſſimi introduxerint à principio vitiũ iſtud
in vrbe illa poſtea omnes ... & paruuli à tenera
ætate exercebant illud, ſicut dicitur Gen. 19. Viri ci-
uitatis vallauerunt domum Loth à puero vſque ad
ſenem omnis populus ſimul & dixerunt: vbi ſunt
viri iſti, qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc,
vt cognoſcamus illos. Hoc autem erat, quia adulti
abutebantur paruulis à tenera ętate, & per hoc inci-
tabant eos ad contrariam actionem, cum potentes
fierent. Sicut dicit Ouidius Metam. quod Orpheus
exoſus omne genus mulierum docuit amorem in
teneros mutare mares, citraque iuuentam ætatis
breue ver, & primos carpere flores. Et iſte modus eſt
peſſimus omnium; quia eſt communior, & magis
ex libertate introductus. Secundò modo accidit
hoc ex prauitate naturæ: quia aliqui homines na-
ſcuntur ad hoc vitium diſpoſiti. Nam ſicut natura
errat interdum in corpore humano in figura, & nu-
mero membrorum, ita etiam errat interdum circa
diſpoſitionem, & complexionem humanam, & fa-
cit aliquos homines inclinatos ad beſtiales delecta-
tiones, quarum iſta vna eſt: Iſtas duas cauſas tangit
Ariſtot. 7. Ethic. cap 7. ſcilicet. Adhuc autem, quæ
venereorum in maſculis, id eſt, inclinatio ad coitum
cum maſculis. His enim natura, his autem ex con-
ſuetudine accidunt: puta aſſuefactis ex pueris, id eſt,
à pueritia. Et apparet hoc, quia videmus maximè
illud vitium apud quaſdam gentes barbaras, ſicut
apud Tartaros, qui illud pro vitio non habent. Bar-
bari tamen ſunt maximè beſtiales propter pernicio-
ſas naturas 7. Ethic cap. 7. Tertio modo accidit hoc
ex cœleſti influentia. Et poteſt iſte modus reduci ad
præcedentem, quia aſtra operantur naturaliter in
generatione ſuper homines, & omnia animalia, &
attenditur maximè operatio aſtrorum ex habitudi-
ne eorum in aſcendente natiuitatis, & in tempore
conceptionis, & per aſtra iudicatur de inclinatione
hominis ad venerea. Sic dicit Ptolomeus in Cen-
tiloquio verbo octogeſimo, ſcilicet. Cum Venus
incorporabitur Saturno in natiuitate, fueritque ei-
dem in ſeptimo dignitas, erit natus immundi coi-
tus. Et dicit Hali ibi in commento, quòd Venus eſt
principalis cauſa coitus, & præcipuè cum præ fuerit
ſeptima, quæ eſt domus coniugij. Cùm ergo iuncta
fuerit corporaliter Saturno incitabit natura, vt prę-
ferat ſtuprum poſteriorum anteriori, & in exercita-
tione ſpermatis cum manu, ſed ſi fuerit Orientalis
Saturnus diliget cõfricationem cum pueris, & præ-
ponet nigros albis, & flauis. Quòd ſi fuerit infor-
tuniũ ex incorporatione Martis ſignificabit, quòd
non ſit zelotypus, & coeat cum plurimis pueris, qui
etiam coeant cum illo, & vxore ſua, & perueniet ad
hoc, vt fornicetur cum proprijs filijs.
Quartò accidit hoc ex ægritudine. Quia ex ma-
gnis ægritudinibus etiam ſi curentur relinquuntur
diſpoſitiones in hominibus multum oppoſitæ præ-
cedentibus, vt nos ſolemus videre in his, qui longo
tempore ægrotauerunt, & curati ſunt. Et quia om-
nis magna ægritudo alterat valde naturam, relin-
quuntur etiam poſt illam curatam aliquæ diſpoſi-
F tiones contrariæ præcedentibus in corpore ipſius
hominis. Si autem fuerint ægritudines, quæ valde
indiſponunt cerebrum, vt mania epilepſia, & ſimi-
les communiter incidunt homines ex talibus ægri-
tudinibus in beſtiales diſpoſitiones, quæ manent in
eis poſtquam curati ſunt 7. Ethic cap 7. cum dicitur.
Hi quidem ex natura irrationales, & ſolo ſenſu vi-
uentes quemadmodum quædam genera barbaro-
rum. Hi autem propter ægritudines puta epilepti-
cas, vel manias ægritudinales, id eſt, quidam efficiun-
tur beſtiales naturaliter, vt barbari. Alij autem
propter ægritudinem epilepſiam, vel maniam, & ſi-
miles. Ratio huius eſt, quia beſtialia deſideria in
homine cauſantur communiter ex prauitate ap-
G prehenſionis, & iudicij. Non enim fit ſemper be-
ſtialitas ex hoc, quòd ſit facta tanta naturę alteratio,
quòd illa delectabilia beſtialia efficiantur homini
delectabilia, & conuenientia ſibi, ſicut patet de co-
medere terram, & carbones 7 Ethico. cap 7 quòd
nulli poſſunt eſſe verè delectabilia in guſtu, & con-
uenientia nutritioni eius, ſed ex prauitate apprehen
ſionis iudicantur delectabilia ea, quæ nullo modo
ſunt delectabilia. Apprehenſio autem, & iudicium
delectabili fit per ſpecies exiſtentes in organis phan-
taſmaticis. Si ergo ſpecies illæ turbantur, neceſſe
eſt apprehenſionem fieri inconuenienter. Sicut ap-
paret in oculis patientibus ophtalmiam. Nam om-
nia iudicantur ſubalba per illos. 9. Ethicor. Et hoc
H eſt propter corruptionem apoſtematis exiſtentis in
oculis. Sic & in lingua ſi fuerit perfuſa colera red-
ditur iudicium perturbatum de ſaporibus, quia om-
nia etiam dulcia iudicantur amara. Et ſic ex cor-
ruptione, vel indiſpoſitione organi turbatur iudi-
cium, & apprehenſio, quæ fit per ipſum organum,
id eſt, per potentiam organicam ſecundum ſpecies
exiſtentes in organo. Et ſic ſi organa phantaſtica
læduntur, neceſſe eſt per ſpecies receptas in eis pra-
uam apprehenſionem, & iudicium fieri. Et quia
mania epilepſia, & ſimiles ægritudines corrumpũt,
aut alterant multum diſpoſitionem cerebri, neceſſę
eſt, quod curatis his ægritudinibus propter indiſpo-
ſitiones manentes, in cerebro fiat praua apprehen
I ſio per ſpecies ibi exiſtentes. Et quia ad apprehen-
ſionem ſequitur appetitus, ſicut eſt praua apprehen-
ſio, ita & prauus appetitus. Et hoc modo contingit
in talibus manere inclinationem ad beſtialia dele-
ctabilia: immo & ad aliqua, quæ nulli delectabilia
ſunt, ſed per errorem phantaſiæ ſic exiſtimantur, &
quia vna de beſtialitatibus eſt in venereis ſodomiti-
cis poteſt ex talibus ægritudinibus manere homini
diſpoſitio ad talia delectabilia beſtialia.
Quintò fit hoc ex ocio, quia nullum malum eſt,
quod non doceat ocioſitas. Eſt enim prompta na-
tura humana ad inueniendum diuerſa genera vi-
tiorum. Et diabolus ſemper tentat hominem de
rebus nouis, ut per has facilius vincat, eo quòd na-
K tura noſtra gaudet ſemper nouitatibus, & mutatio-
nibus, ſeptimo Ethico. cap. vltimo. Et ſic etiam in
ipſis uitijs vult ſemper varietatem, quia non ſunt
ſemper eadem delectabilia, ſed per aſſuetudinem
faſtidiunt homines, & oportet tranſire ad alia.
Diabolus autem ſciens humanam conditionem
immittit ei ſemper cogitationes nouorum vitio-
rum, quibus ſuſcipiendis ſi homines prompti ſunt
incident in noua vitia. Promptitudo autem ad ſu-
ſcipiendum eſt maxime ipſa otioſitas, quia nihil a-
gens attendet cuicunq; cogitationi incidenti. Ideo
qui otioſi ſunt diuerſa genera uitiorum inueniunt,
& in illa incidunt.
Sextò poteſt accidere hoc ex abundantia bonorũ
tempo-

temporalium in cibo,& potu Nam iſta venereis cõ iuncta ſunt & ſuperabundantia in guſtu exigit ſuperabundantiam,& varietatem quãdam in venereis. Iſtę duę cauſę peccati Sodomorum ponuntur Ezechielis 16 i.Hæc fuit iniquitas Sodomę ſororis tuę: ſaturitas panis,& ocium. i.Quia habebant abundantiam delectationum in cibis,& potibus,& ociabantur inuenerunt iſtam iniquitateam concubitus, & erant ei dediti.

De Sodomia mulierum, cum fœmina fęminam cognoſcit. Quæſtio CCXV.

QVAERITVR de alio vitio contra naturam ſimile huic,quòd etiam per mutationẽ ſexus. Et eſt ſi fœmina cognoſcatur à fœmina. Nam & tale vitium eſt ,ſicut dicitur ad Roma. 1. Nam & fœminę immutauerunt naturalem vſum in eum , qui contra naturam eſt. Similiter aũt & maſculi relicto naturali vſu fęminę, exarſerunt ſe in deſiderijs ſuis inuicem maſculi in maſculos turpitudinem operãtes i.ſicut viri reliquerunt vſum naturalem , vt non accederent ad fœminas, ſed viri in viros exardeſcerent,ſic & fœminę mutuo in ſeipſas exardeſcebant. Et iſtud erat mutare vſum naturalẽ in eum , qui eſt ꝯ.Nam ſicut dicit Aug. 3. Confeſſionum, & 32.q.7. c.flagitia. Sicut Deus non condidit homines,vt hoc modo ſeipſi ab vterentur,ſic nec fecit fœminas, vt in ſeipſas exardeſcerent,ſed maſculum ad fœminã , Gen.2.ſ.faciamus ei adiutorium ſimile ſibi . Et fecit fœminã. Et ipſe vir dixit:ꝑꝑ hanc relinquet homo patrem,& matrẽ,& adhęrebit vxori ſuę Et ad Ro. 1.Similiter & maſculi relicto naturali vſu fœminę, & ſic naturalis vſus erat maſculi ad fœminam,fęminę ergo exardeſcentes in ſe ipſas per hoc mutabant vſum naturalem. De hoc Auguſt.in lib.ꝯtra Iouinianum,& 32.q.7.c.Vſus naturalis. Vbi dicitur, ꝙ Sanctus Apoſtolus in fęminis , & in maſculis arguebat vſum ꝯ naturam . Illud vitium vocatur ꝯ naturam ad Ro. 1. fœminæ eorum mutauerũt vſum naturalem Et Aug vbi ſupra dicit , ꝙ Apoſtolus iſtũ coitũ contra naturã in maſculis & in fœminis arguebat . Et non eſt intelligẽdũ. ꝙ arguebat coitũ maſculi ad fęminam,quia iſte non eſt ꝯ naturã , ſed maſculi ad maſculũ ,& fœminę ad fęminam. Et propter hoc dixit in maſculis, & in fęminis , ꝙ ſignificat teneri copulatiue.i.arguebat iſtũ vſum in maſculis, & arguebat iſtum vſum in fœminis. Si autem intelligeretur de aliquo coitu maſculi ad fœminam , diceretur, ꝙ Apoſtolus argueqat iſtum vſum in maſculo. & fœmina,vt inueretur eũdem eſſe coitum maſculi , & fœminę. Cùm dixit tamen in maſculis,& fœminis, innuit per ſe in fœminis, & per ſe in maſculis increpari. Etiam,quia dato,ꝙ poneretur in plurali ꝓpter multos peccantes,diceretur tam in maſculis,& fœminis,vt teneretur copularim, & eſſet idẽ coitus maſculorum , & fœminarum.i. maſculorum ad fœminas. Sed ponitur in maſculis,& in fœminis, & ſic tenetur copulatiuè , vt cuilibet per ſe intelligatur cõpetere coitus,& increpatio . Item patet magis , quia neceſſe eſt intelligere literam Apoſtoli ad Ro. 1. de iſto coitu contra naturam. Ideo neceſſe eſt.ꝙ fœminę ſolę facerent iſtum coitũ : aut ſi viri cũ fœminis eſſet etiam contra naturam, vt in mutationem vaſis,aut modi concubendi . Sed neutro modo iſtorũ poreſt intelligi : quaſi peccaretur mutato vaſe iam viri mutabant principaliter.& non fœminę,qa volebant eas cognoſcere non in conſueto vaſe. Et tamen dicitur,ꝙ fœminæ mutauerunt vſum naturalem in eum , qui eſt contra naturam : ergo non põt

Vſus carnalis fęminę ad fœminam eſt peccatum contra naturam.

A intelligi de hac mutatione , quia tunc viri dicerentẽ mutaſſe, quia non eſt in poteſtate patiẽtis quid , aut quomodo,vel vbi patiatur, ſed in poteſtate agentis. Agens ergo mutat modum actionis, patiens autem non, ſed tolerat hanc mutationẽ, vel patitur illam. Item non poteſt intelligi de modo coitus mutato.ſ. ꝙ fœminę ſupergrederentur viris,vt aliqui voluut intelligere. Nam hoc non eſt in poteſtate fœminæ , ſed viri,vt patet conſiderato modo actionis. Iõ non diceretur, ꝙ fœminæ mutauerunt vſum naturalẽ , ſed viri. Item quia dicitur:ſimiliter autem & viri relicto naturali vſu fœminæ.i.ꝙ viri peccauerũt,ſicut peccauerant fœminæ relinquendo vſum illarũ : ergo fœminæ peccauerant ſic.ſ.ꝙ accederet fœmina B ad fęminam ſicut vir ad virum,& ſic erat coitus cõtra naturam per mutationem ſexus. Vocatur etiam vitium illud ſodomiticũ,quia ſicut ſodomitę mutabant ſexum fœminam relinquentes, ita & iſtæ fœminæ virum relinquebant ſaltem quantum ad iſtũ coitum,& tamen communiter non vocamus eum ſodomiticum.quia ſpecialiter accipimus illum eſſe maſculi ad maſculum.

De cauſa, & grauitate huius peccati fœminarum. Quæſt. CCXVI.

QVAERITVR de cauſa, & grauitate huius criminis. Dicendum , ꝙ etiam illud beſtiale C eſt:ideo poſſet habere aliquas de cauſis,quas aſſignauimus in vitio beſtiali ſupra q. 110.etiam in vitio ſodomitico ſupra q. 124. non tñ oportet poni ad illud ſpecialẽ cauſam, quia inclinatio naturalis eſt ad aliqũ delectationem conſequendam, & tamen non habetur ibi terminus eius,ꝙ natura deſiderat : ideo videt hoc fieri ex ſuperabundanti appetitu venereorum, nõ data opportunitate ad ſexum virilem, vel impediente verecundia, quæ non erit fęminæ ad fęminã. Ad iſtud quoque genus pertinere poteſt , quod fœmina ſeipſam corrumpat Melius tamen reducitur ad molliciem,vt dicetur infra.q.130.ideo non videtur aſſignanda aliqua naturalis cauſa.niſi ſuperabũdans deſiderium. Si tamẽ videretur aliquam fœmi- D nam habẽrem opportunitatem,& copiam venereorum gaudere in confricatione , quæ ad fœminã fit , oporteret aſſignari aliquam cauſam ad hoc , & eſſet aliqua de pertinentibus ad vitium ſodomiticum , vel beſtialitatẽ in generali , vt dictũ eſt ſupra. q. 211. vel q 214 De iſto coitu ſcriptura non inuenitur ita ſępe facere mentionẽ,ſicut de alijs extraordinarijs, & non naturalibus coitibus Ratio eſt, qa rarior eſt, & etiã huius cauſa eſt:quia non conſequitur ꝑ eũ id, quod per alios. Et tñ,quia in hoc aliquãdo peccabatur, Apoſtolus illud tetigit ad Ro 1. De grauitate huius criminis dicendũ, ꝙ magna eſt , quia ꝯ naturam eſt. Et tñ vitia ꝯ naturã maiora ſunt alijs modis forni- E candi,vt ait Aug.lib.de Adulterinis coniugijs , & lib. 1. cõtra Iouinianũ,& habetur 32.q 7.c. adulterij, & c.vſus naturalis. Nõ eſt tñ ita graue , ſicut ſodomiticum vitiũ,ꝙ viri ad virum eſt. Nam maior eſt permutatio ordinis naturæ in ſodomitico , quã in iſto , quia in illo vir cognoſcitur , qui non eſt extraneum ad paſſionẽ : hic autem fœmina, quæ ad paſſionem apta eſt licet non ſit conueniens agens. Secundò,qa in illo perficitur coitus, & imago Dei deturpatur, in iſto autẽ impoſſibile eſt fęminas ſeipſas polluere. Sed ſolum deordinatur voluntas earum,& ideo ex parte voluntatis nõ poteſt eſſe deterior diſpoſitio , quia conſentiunt in libidinem , & vehementiſſimo deſiderio illam proſequuntur. Nõ poſſunt tñ eam ſic cõſequi,& etiam ipſe ſciunt , ꝙ hoc nõ conſequentur.

Tertiò, quia per ſodomiticum magis repugnatur intentioni naturæ, quæ eſt ad gignēdum, cū ibi perficiatur coitus, ex quo aliàs poſſet proles ſequi.

In iſto autem nihil impeditur, quia nihil perditur cum fœmina non poſſit alteram polluere.

Dicendum tamen, ꝙ peccatum graue eſt ꝓpter nimiam deordinationem voluntatis earum, & iſta eſt, quæ maximè attenditur in peccato. Quia quanto quis ex maiori deſiderio peccat, magis peccat. Eſt etiam contra naturā, quia eſt talis coitus, ex quo non poteſt ſequi generatio. Eſt etiam omnino contra naturam, & rationem, quia non ſolū generatio, ſed etiam nullus effectus libidinis inde ſequi poteſt, ſed potius ipſa ſe libido incitat, & continuo per hoc creſcat, & maiorem ſemper eſſe neceſſe eſt, niſi ali- G ter expleatur. In alijs autem coitibus ſecus eſt, quia licet turpiſſimè, tamen in eis expletur, ꝙ appetitur, & ipſa libido ſaltem ad tempus reſidet. In hoc autē cum non expleatur, reſidere non poteſt, ſed maiorē fieri neceſſe eſt. Ideo illud non ſolū eſt vitium, ſed ēt eſt occaſio grauiſſima ad vlteriora vitia, cum magis ſit incitatio ad venerea poſt talem actum, quā prius. Eſt etiam pœna grauis ipſorum peccantium. Nam in venereis vna cauſa, & pręcipua, propter quā aliqui peccant, eſt ꝑꝑ non tolerare triſtitiā, ſi non conſentiatur concupiſcētiæ venereę. Quanto ergo fuerit maior concupiſcentia, tanto maior erit triſtitia ſuſtinendo illam, & difficilius erit reſiſtere ei. Hoc ergo peccatū pœna grauis eſt. H Vnde rectè dicitur ad Roma. 1. de ſimilibus coitibus. Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum, & in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora ſua. i. in ipſis peccatis puniunt ſe ipſos inferendo ſibi contumelias, & pœnas, quòd etiam ad omne peccatum contra naturam conuenire poteſt.

De pœna peccati ſodomitici. Quæſt. CCXVII.

QVAERITVR de pœna peccati ſodomitici. Dicendum, ꝙ tam maſculi ad maſculum, quā fœminę ad fœminam ſodomiticū vocatur, vt conſueuerunt Doctores nominare. Sic accipit Sanctus Tho. ſecunda ſecundæ. q. 154. arti. 11. Pœna tamen I non eſt eadem. Nam pro coitu fœminæ ad fœminam, nec lex diuina nec humana poſuit. Diuina quidem, ſcilicet illa, quæ Iudęis data eſt tanquā ſpecialis ad illum populum nullam pœnam huius criminis poſuit: nec etiam mentionem fecit de eo: quia per iſtud non videbatur tātum infamari natura humana, ſicut per vitium ſodomiticum, nec etiā impediebatur proles, ſicut in ſodomitico, quia perit origo prolis. Nam ſi licuerit maſculis ad maſculos accedere, & hoc exercuerint, ſublata eſt omnis ſpes ꝓlis, quæ nō habetur niſi à maſculo, & fœmina. ꝙ autem fœmina non tangat fœminam, nō impedit generationem, quæ cum viro fit: immo magis incitat ad illam, quia per tales coitus incitātur magis fęmi- K nę in libidinē, & quęrunt modū, quo expleri poſſit, vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Lex autē humana non punit hoc crimen, nec facit ſpecialē mētionem de eo, quia iſtud non infamat rem publicā, ſicut ſodomiticum. Etiam quia tatius eſt ꝑꝑ nō conſequi inde effectū libidinis. De pœna aūt ſodomitici vitij dicendum, ꝙ aliter Deus per ſe punit, aliter

Pęna vitij ſodomitici ſecūdū diuerſas leges.

puniri in lege ſua iubet, aliter lex humana, & aliter canonica. De primo patet, quia Deus puniuit vitiū illud ſubuertendo quatuor vrbes, Deutero. 29. mittens ſuper eas ſulphur, & ignē per angelos Gen. 19. In quo non ſolum qui peccauerunt puniti ſunt, ſed etiā qui nūquam peccauerant. ſ. paruuli citra vſum F rationis vſque ad infantem vnius horę, quia nihil viuum manſit in Sodomis, ꝙ ad deteſtationem criminis factum eſt, vt filij pro patribus punirentur. De mulieribus autē quare ibi perierint, cū non pertinerent ad iſtud vitium, & an pertinebant oſtēſum eſt Gen. 19. Et non ſolum fuit pœna grauis ſodomitarum, ſed etiam manſit in exemplum omnibus ſęculis ſubuerſis ciuitatibus eorum, & facto mari, in quo contra naturam omnia ſunt, vt atteſtetur vitiū eorum, qui ibi perierunt. Nam nihil viuens ibi mergi poteſt, quantūcunque ponderoſum ſit: non habētia autem vitam merguntur. Sunt etiam ibi arbores in fructibus pulchritudinem habentes. Si quis tamē dentibus attrectauerit in fauillam, & cinerē quodā- G modo reſoluuntur. De his dictū fuit ſatis Gen. 19. De iſta pœna dicitur Sap. 10. Hæc iuſtum à pereuntibus impijs liberauit fugientem deſcendente igne in Pentapoli, cuius in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & in certo tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animę memoria ſtans figmentum ſalis, ideſt, vxor Loth verſa in ſtatuam ſalis; quæ ibi poſtea manſit.

De ſecundo patet Leui. 18. vbi Deus vetat iſtum coitum, ſcilicet Cum maſculo non commiſceberis coitu fœmineo: quia abhominatio eſt. Pœnam autem delicti huius poſuit Leui. 20. Qui dormierit cū maſculo coitu fœmineo vterque operatus eſt nefas morte moriantur. Sit ſanguis eorum ſuper eos. Mo- H dus autem mortis, an eſſet lapidationis, vel iugulationis, dicendum, quòd lapidationis, ſicut pro adulterio fiebat, quia iſta pœna erat apud Iudęos multū vulgata, de quo dictum eſt Leui. 20. De tertio dicēdum, quòd lex humana punit etiam grauiter iſtud delictum. Nam pœna capitalis pro eo imponitur. C. ad l. Iul. de adulterijs. l. cum vir. Nam leges contra tales armantur, qui infames ſunt, & rempublicam infamant. Et propter talia vitia tempeſtates, & peſtes ciuitatibus aduenire creduntur. Vt oſtendit imperator in authentica, ne luxurientur homines contra naturam. col. 6. Vt nō ſolum, qui talia agunt, ſed etiam, qui corrumpunt puerum ad ſtuprum, ideſt, perſuadent ei ſe exponere ad ſtuprum ſuſtinēdū, & I ille facit: etiam ſi illi non abutantur eo, capitaliter puniuntur, de pœni. di. infra, qui puero. De quarto patet, quia etiam canonica lex punit hoc vitium, ſed non ita grauiter, cum non poſſit capitalem ſententiam inferre. Si ergo, qui deliquit eſt clericus, deponitur. Si autem laicus excōmunicatur, extra de exceſ. præla. c. clerici. Si autem ſit religioſus, cū non poſſit priuari aliquo honore ſęculari. detruditur in aliquod monaſterium arctius ad pœnitentiā ibi agēdam in perpetuum. Sicut ille, qui ſtuprum cōmiſerat, & nolebat defloratam in vxorem accipere detrudebatur in monaſterium ad agendam pœnitentiam quouſque iudici placuerit: extra de homici. c. peruenit. Sic tenet Hoſti in ſumma ti. de exceſ. præ- K la. In pœnitentiali autem foro pęna debita eſt huic crimini maior, quàm alijs fornicationibus, & tamē iam omnia ad arbitrium redacta ſunt. De vitio contra naturam fęminæ ad fęminam licet non ponaſ pęna in lege diuina Moſaica, nec in humana, tamen punitur à Deo ęternaliter: quia eſt contra legē Dei naturalem. Omnis namq; vſus membrorum generatiuorum ad libidinem illicitus eſt, niſi inter virū, & vxorē, vt ait Auguſt. in quæſtionibus Deut. & 32. q. 4. c. meretrices. Et ob hoc ēt ī foro pęnitētiali valde puniendum eſt. Quia ibi omne vitiū punit, quia ille eſt diuinus forus. Et quia peccatū graue eſt, cùm ſit contra naturam, grauem pęnā exigeret, niſi omnia redacta eſſent ad arbitrium confeſſoris.

De

De peccato beſtialitatis, quo homo coit cum beſtijs, vel fœmina beſtijs ſe ſupponunt. *Quæſt.* CCXVIII.

Reſpondetur ad quæſitum quæſtionis.

QVAERITVR de alio vitio contra naturam, ꝙ eſt per mutationem ſpeciei, vt ſi vir accedat ad pecora, vel mulier à pecore cognoſcatur. Vtrumque vitium eſt contra naturam: quia natura non iungit duas ſpecies, ſed in qualibet ſpecie dedit maſculum, & fœminam, vt ex his fiat generatio. Agere ergo contra, hoc eſt contra naturam agere. Item, quia ex tali coitu proles non ſequitur, cum non conueniant ſibi ſemina diuerſarum ſpecierum. Vel ſi aliquando ſequatur proles, illa eſt monſtruoſa. Natura autē non intendit monſtra, ſed rem perfectam determinatam ſecundum ſpeciem ſuam. Hoc verum eſt, niſi quando duæ ſpecies multum ſimiles coeunt, quia poteſt inde ſequi animal, ꝙ non ſit omnino monſtrum, ſicut ex equa, & aſino ſequitur mulus, & tamen non eſt monſtrum. Habet tamen aliquid de monſtro, quia non eſt animal perfectum. Nam tunc vnunquodq; animal perfectū eſt, quando poteſt ſibi ſimile generare: muli aūt, & mulæ non poſſunt generare, nec in ſpecie ſua, nec commixti animalibus aliarum ſpecierum. Hoc autē eſt, quia non ſunt de principali intentione naturæ: quia aliàs dediſſet vim generatiuā, ſicut alijs aīalibus, quæ minoris perfectionis ſunt. Iſtud vitium Deus valde vetuit Leui. 18 ſ. cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. De fęmina etiam idem vetuit, ſcilicet: mulier non ſuccumbet iumento, nec miſcebitur ei: quia ſcelus eſt. Pęna autem mortis pro hoc delicto imponitur Leui. 20. ſ. Qui cum iumento, & pecore coierit morte moriatur, pecus quoq; occidite: intelligebatur, quòd lapidarentur ambo, quia iſta mors infligebatur pro coitu damnato in veteri teſtamento. Occidebatur autem pecus, nō quidem quia peccaſſent beſtiæ, quia malitiam habere nō poſſunt, vt oſtenſum eſt ſupra. q. 209. maximè, quia ipſa pecora non intelligunt quid patiātur, nec ad hoc mouentur. Et tñ non eſt reus criminis, qui neſcit, ꝙ facit, vt ait Aug. li. quæſtionū noui, & veteris teſtamenti, & 15 q. 1. c. Aliquos. Sed fit hoc ad deteſtationem criminis, vt iudicetur magnum fuiſſe crimen, ꝓ quo Deus non ſolum hominem peccantem, ſed ēt pecora occidi iubet, quæ non peccauerunt. Sicut iubebat ciuitates, in quibus idola colebantur deſtrui, & cremari, vt non habitarentur in æternum Deut. 13. Vnde licet peccabant ſoli ciues, vrbes, quæ non peccabant, deſtruebātur. Alia cauſa erat, vt tolleretur memoria criminis Nam ſi pecus, cum quo aliquis coiſſet ſuperuiueret, eo occiſo, & agnoſceretur qñcūq; videretur, veniret in memoriam illud crimen, & eſſet hominibus tentatio ad ſimilia perpetrandū cum eodem, vel alio. Debebat ergo perire memoria huius facti, vt non eſſet occaſio ad malum, vt ait Aug. ſuper Leuiticum, & 15 q 1. c. ſacræ. & c. mulier. ſ. pecora inde credendum eſt iuſſa interfici, quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam. De muliere idē erat, ꝙ occidebatur, & pecus, quod cum illa coiret. Leui. 20. Mulier, quę ſuccubuerit cuilibet iumento ſimul interficietur cum eo. i. q̄ ſuccubuerit alicui de omnibus iumētis. Et dr̄ iumentum quodcunque animal largè accipiendo. Nam iumentum propriè dr̄ de animalibus, quæ ſunt ad adiutorium hominis, vt boues, equi, & aſini, & tñ cum omni animali prohibita erat cōmixtio. Ideo in viro dicitur, qui cum iumento, & pecore coierit. i. cū iumento, vel pecore, ſiue cum quocunq; aīali. Deteſtabatur autem Deus in tantum iſtam mixtionē hoīs cum alijs animalibus, ꝙ etiam inter ipſa aīalia pro-

A hibebat hoc fieri Leui. 19 iumenta tua nō facies coire cum alterius generis aīantibus. Hoc aūt principaliter vetabatur, ne ex hoc ipſi Iudæi, qui erāt infirmi haberent exemplum, & incitamentū ad coeundum cū aīalibus alterius ſpeciei. Nunc verò nobis non eſt vetitum iumenta noſtra facere coire cū aīalibus alterius ſpeciei, qñ inde putatur ſequi generatio alicuiꝰ aīalis vtilis ſeruituti noſtrę, ſicut in generatione mulorum. Nam illa erat lex cęremonialis, uel iudicialis non obligans naturaliter, ideo ceſſauit cū ipſo ſtatu veteris teſtamēti ceſſante. De legibus humanis dicendum, ꝙ non imponūt pęnam pro hoc crimine, nec eccleſiaſticæ leges, immo non faciūt mētionē de eo. Ratio eſt: quia forte non erat ita frequens, ſicut ſodo

B miticum: ideo illud magis oportebat puniri. Itē, quia non erat iam infamatiuum reipublicæ. Itē quia nō erat tanta inclinatio ad illud, ſicut ad ſodomiticum, quia quanto magis aliquid eſt extra ſpeciē rei, tanto minus ad illud res inclinatur quia inclinatio eſt ad aliquid, tanquam ad bonum, & conueniens, quę aūt extra ſpeciem ſunt, minus conueniunt ſpeciei, q̄ ea, quæ intra illam ſunt, qñ vtriſq; uti poſſumus ad eundem finem Secus autem qñ ea, quę ſunt intra ſpeciē non pertinent ad illū uſum. ſicut homo ueſcit cibis, qui non ſunt de ſpē ſua. i. ueſcit carnibus pecorū, & nō hoīum, & bibit vinū, & nō ſanguinē humanum.

De cauſa coitvs contra naturam. *Quæſt.* CCXIX.

C QVAERITVR de cauſa huius coitus cōtra naturam. In quo conſiderandum ꝙ licet omnis coitus contra naturam ſit beſtialis, maximè tamen iſte uocatur beſtialitas: quia non ſolum eſt ſimilitudo hominis ad beſtiam, ſed etiam identitas q̄dam, quia cum beſtia coit, per hoc ſe membrum beſtiæ efficit. Quia qui fornicatur cum meretrice efficitur unum corpus cum meretrice. & mēbra Chriſti facit membra meretricis. 1. Cor 6. Ita ergo qui cū beſtia coit efficit ſe membrum beſtiæ, uel efficit̄ unicato cum ea. In ſodomitico autem, & cæteris cōtra naturam coitibus beſtialitas eſt, quia homo ut beſtia deuiat ab intentione naturę, & tamen non eſt ꝓpria beſtialitas, quia nō acceditur ad beſtiam realiter, ſed

D per ſimilitudinem. Dicendum autē, ꝙ cum ſit purè beſtiale uitium poteſt hr̄e eaſdem cauſas, quas habet beſtialitas in generali, ut oſtenſum eſt ſupra. q. 211. Nam pōt accidere ex pernicioſa natura ꝑꝑ aliquam diſpoſitionem impreſſām in hoīe, per q̄ inclinetur ad pecora Vel poteſt accidere ex paſſione ægritudinali manente, ut in eo, qui eſt actualiter maniacus, aut in furorem uerſus, quia nihil eſt quantuncunq; peſſimum, ꝙ ipſe non poſſit iudicare eſſe bonū. Vel accidet ex ægritudine magna præterita relinquente diſpoſitiones ad hoc in homine, ut oſtendimus de uitio ſodomitico ſupra. q. 214. Vel accidet ex aſſuetudine à pueritia Et iſtud maius eſt. & communius. Ideo ſunt quædam genera hominum, ad quos ma-

E gis pertinet iſta macula. Sic dicitur Gene. 37. quòd Ioſeph accuſauit fratres ſuos de crimine peſſimo, & dicit ibi Glo. quod accuſauit de uitio pecorali. Erant enim paſtores, quibus opportunitas occaſionem præbet. Alia etiam cauſa eſt humana uerecundia, quia quod timeretur aliter fieri in non cognoſcente, non eſt timor, nec uerecundia. In fœminis, quod inclinentur ad ſuccumbēdum pecori eædem cauſæ eſſe poſſunt, quæ in uiris. Interdum enim apprehendunt tanquam aliquid delectabile ualde coire cum pecore: quoniam pecus, ut aliquid pulchrum, ſibi iudicatur. Sicut refert Ouidius octauo Met. de Paſiphe uxore regis Minois, quæ deſiderans coire cum quodam tauro, fabricari ligneam

vacam fecit, & operiri corio vacę, ſic taurus deci-
pi poſſet, & hoc artificio effectum eſt, quòd voluit.
Sunt tamẽ & in fœminis maiores cauſę ex opportu
nitate, & ex verecundia propter honeſtatem oſten-
dendam, & interdum propter varietatem beſtialis
organi differentis ab humano. Maximè autem fit
fortaſſis ad turpitudinem ſaturandam. Quia libidi-
noſa mens, fœmina autem viri interdum talia con
cupiſcit, quæ fateri erubeſcit: etiam ſi fœminam nõ
erubeſcat vir, nec fœmina virum quantum ad legẽ
communem coitus, talia autem ſine cõfuſione fie-
ri putant in pecore. Ideo ad hoc maximè mouet hu
mana verecundia.

Quid ſit grauius coire cum pecore, an fœmina à pecore cognoſci. Quæſt. CCXX.

QVAERITVR, quid ſit grauius virũ coire cum
pecore, vel fœminam à pecore cognoſci.
Dicendum, ꝙ quantum ad aliquid videntͤ
iſta ęqualia. Primò, quia vtrunq; eſt contra naturã.
Secundò, quia vtrunque extra ſpeciem. Tertiò, q̃a
ex neutro eorũ ſequit generatio, vel ex vtroq; mon
ſtrum fiet. Quartò, quia in vtroq; mors imponitur
Leui. 20. Quintò, quia in vtroque humana ſpecies
vilificatur, quia aſſimilatur, immo identificatur pe-
cori, quia efficiuntur vna caro. Sextò, quia in vtroq;
iubetur pecus occidi. Dicendum tamen, ꝙ maius vi
detur, ꝙ mulier à pecore cognoſcatur, quàm ꝙ vir
cum pecore coeat quantum eſt ex conditione pec-
cati. Quia magis fit contra naturam fœminam à pe
core cognoſci, quia eſt maior indignitas: etiam quia
cognoſci fœminam à pecore poteſt aliquo modo
pertinere ad adulterium. Vt ſi illa ſit coniugata, &
pro hoc capitaliter deberet puniri, ſicut ſi cum viro
altero coiret. Et tamen ſi vir pecus cognoſcit, non
eſt eadem pœna. Hoc tamen eſt magis per accidẽs
ad iſtum coitum. Sed cauſa propria eſt, quia vir per
coitum non polluitur, ſicut fœmina, quæ ſuſcipit.
Quòd ergo cognoſcatur pecus à viro eſt pollui pe-
cus, ꝙ verò fœmina à pecore cognoſcatur eſt fœmi
nam pollui à pecore, & effici minorem pecore in di
gnitate. Quia ſemper agens eſt pręſtantius patiente.
Ideo valde magis infamat, & polluit humanam ſpe
ciem fœmina cum pecore, quàm vir. Iſtud autẽ ag-
grauat valde delictum. Quia quanto aliquid eſt ma-
gis contra dignitatem debitam humanæ naturæ, tã
to eſt magis contra naturam, & contra Deum, qui
eſt auctor naturę. Nam ideo peccatum contra natu
ram eſt graue, quia natura, cuius Deus eſt autor, libi
dinis peruerſitate polluitur, vt ait Aug. 3. Confeſſio
num & 32. q. 7. c. flagitia. Et tamen maior peruerſi-
tas eſt cum fœmina à pecore cognoſcitur. Quia cũ
vir coit cũ pecore facit ſe ęqualem pecori, cum ve-
rò fœmina à pecore cognoſcitur facit ſe valde mi-
norem pecore, quia eius immũditiam ſuſcipere nõ
dedignatur. Ideo valde grauius videtur. Hoc autẽ
innuitur Leu. 18. Nam de viro dicitur: cum pecore
non coibis, nec maculaberis cũ eo. De fœmina au-
tem dicitur: Mulier non ſuccumbet iumento, nec
miſcebitur ei, quia ſcelus eſt. Ad ſignificandum er-
go maioritatẽ criminis expreſſit in muliere, quoniã
ſcelus eſt: In viro autem nihil dixit, ſed ſolũ vetuit.
Ideo licet vtrũque ſit ſcelus, vel flagitium, maius eſt
fœminę cum pecore. Iſtud verum eſt ex genere de-
licti. Ex conditione tamẽ peccantis regulariter mi-
nus peccat fœmina, ſcilicet, datis duobus peccatis
ęqualibus, vel eodem peccato in ſpecie, minus pec-
cat fœmina in illo, quàm vir, eo quòd fœmina nõ
habet tantã rectitudinem iudicij, ſicut vir. Quia ſicut

F beſtiæ non dicuntur incontinentes: quia non habẽt
opinionem vniuerſalem, ſcilicet, ꝙ omne turpe ſit
fugiendũ, vel omnẽ inhoneſtum, & ſic de alijs vni-
uerſalibus opinionibus, ſiue exiſtimationibus mo-
ralibus, quæ ſunt principia rationis practicæ, ſed ſo-
lum habent quandam cognitionem particularem,
ſcilicet, ꝙ hoc ſit delectabile, & hoc triſte. Vnde in-
continentes eſſe nõ poſſunt. Quia incontinẽs egreſ-
ſus eſt ab opinione, ſcilicet, ab opinione vniuerſali.
7. Ethi. Beſtia autem, quia non habet opinionẽ vni-
uerſalem, non poteſt egredi ab illa, & ſic non poteſt
eſſe incontinens. 7. Ethi c. 5. cum dicitur: Et propter
hoc beſtias non continenter agere, quoniam nõ ha
bent vniuerſalem opinionem, ſed ſingularium phã-
G taſiam, & memoriam. Ita mulier propter imperfe-
ctionem naturæ nõ videtur habere vniuerſalẽ opi-
nionem, vel non habet eam fixam, ſed particularũ
memoriam, & phantaſiam: ideo eſt ſibi naturale ꝓ-
ſequi delectabilia particularia, & triſtia fugere, quę
cognoſcit, cum vniuerſalem opinionem non hẽat,
quæ retrahit à proſecutione delectabilium particu-
larium, triſtitiarum. Naturale eſt ergo fœminæ iſta
proſequi, & fugere, & non erit incontinens, quia nõ
habet vniuerſalem opinionem, à qua egrediẽdo di
catur incontinens, vel habet eam imperfectam. Vn
de delectabilia, & triſtia fœminam trahũt, quaſi na-
turaliter non habentem per quid reſiſtat, ſed ꝙ illa
ſequatur. Sic dicitur 7. Ethi. c. 7. Quantis igitur natu
H ra cauſa hoc vtique nullus dicet incontinentes, quẽ
admodum nec mulieres: quoniam non ducunt, ſed
ducuntur: non tamen aſſerimus ſimpliciter fœmi
nam non poſſe eſſe incontinentem: quia tunc nihil
peccaret proſequendo quaſcunque delectationes,
vel fugiendo triſtitias. Sed falſum eſt: quia tam lex
Dei, quàm humana punit fœminam pro adulterio,
& pro quibuſdam alijs turpibus delectationibus. Et
ſic fœmina poteſt eſſe incontinens, & intemperata;
& tamen non ita propriè, ſicut vir. Ideo in quocun
que genere peccati maximè, quod ex concupiſcen-
tijs habet ortum magis peccat vir, quàm fœmina,
cęteris paribus.

I *De duplici errore beſtialitatis extra vas debitum, vel intra. Quæſt. CCXXI.*

QVAERITVR vlterius, quòd in hoc vitio be
ſtiali poteſt eſſe duplex error: vnus, quòd ſolũ
ſit tranſgreſſio ſpeciei, ita quòd vir beſtiam cogno-
ſcat, & mulier à pecore cognoſcatur, & fiat hoc in
vaſe debito, id eſt, cõſueto ad generationem, ſiue in
pecore, ſiue in fœmina. Alius modus eſt, quòd ẽt
ſit peruerſitas vaſis, vtpote, quòd vir coeat cum pe-
core maſculino, & ſic neceſſe eſt eſſe tranſgreſſio-
nem ſpeciei, & ſexus, vel coeat cum pecore fœmi-
nino in vaſe non conſueto ad generationem. Sic ẽt
fœmina, ſi cognoſceretur à pecore extra vas con-
K ſuetum. Tunc dubium eſt de diuerſitate iſtorum
pecorum, an per hoc peccatum fiat maius.
Dicunt quidam, quòd ſic, quia primo modo eſt
vnica tranſgreſſio, ſcilicet, quia fit coitus extra ſpe-
ciem. Secundo modo eſt duplex tranſgreſſio, ſcili-
cet, extra ſpeciem, & extra vas, vel extra ſexum. Ma
gis ergo contra naturam eſt, & ſic eſt maius pecca-
tum. Alij dicunt, quòd differt: quia quòd aliquis
cognoſcat virum eſt contra naturam, eo quòd coi-
tus ordinatur ad generationem, cũ viro tamen nõ
poteſt fieri generatio, ſed cum fœmina. Quando
quis tamen mutat ſpeciem, ſiue maſculum, ſiue fę-
mellam cognoſcat non erit generatio, & ſiue co-
gnoſcat in vaſe conſueto, ſiue non, generatio non

erit, ideo videtur non differre. Item, quod malum ſit, & contra naturam virum cognoſcere eſt, quia naturale eſt fœminam cognoſcere ad Ro. 1. Et tñ quomodocunq; cognoſcatur pecus ab homine, vel mulier à pecore contra naturam eſt: ideo non differt, ſiue in vaſe conſueto, ſiue nõ conſueto cognoſcatur. Item fieri coitum in vaſe conſueto eſt naturale, & in non conſueto eſt contra naturam, eo quod ex coitu facto in vaſe conſueto poteſt ſequi proles. Ex alio autem non, & tamen mutata ſpecie proles non gignitur. Idõ ẽt ſi fiat in vaſe cõſueto ꝯ naturã eſt vtroque modo. Si autem obijcias, quod poteſt ſequi proles ex coitu cum pecore in vaſe conſueto. Dicendum, quod illa proles eſt per accidens, quia non eſt de intentione gignentium, nec etiam de intentione naturę, B quia natura non intendit ex talibus prolem producere, cum ad talem copulam non inclinet. Totũ ergo, quod ibi eſt, ſiue ſequatur proles, ſiue non, ꝯ naturã eſt. Item patet, quia etiam vir cognoſcens pecus fœmininum in vaſe fœminino non dicetur cognoſcere in vaſe conſueto, vel naturali, quia cõſueta, vel naturalē dicuntur reſpectu animaliũ eiuſdẽ ſpeciei, quibus naturale eſt vaſa illa tãgere, & tñ viro cõtra naturam eſt aliquod illorum tangere.

Dicendum autem, quod non eſt tanta diuerſitas, ſi vir cognoſcat pecus fœmininũ, vel maſculinum, ſicut ſi cognoſcat mulierem, vel virũ, quia iſta duo differunt, vt naturale, & ſodomiticũ: & illa duo contra naturam ſunt. Sic etiam, quod vir coeat cũ pecore C fœminino in vaſe fœminino, vel extra, nõ tantum differt, ſicut ſi cognoſcat mulierẽ in vaſe debito, vel extra per eãdem rationem. Sic etiam de fœmina cognita à pecore in vaſe conſueto, vel non conſueto. Sed dicendum, quod aliqualiter eſt maius vitium, quando ibi mutatur ſpecies, & ſexus, vel ſpecies, & vas, quàm quando alterum ſolum: quia magis recedit ab ordine rationis, & naturę vno modo, quàm altero, & tamen iſta differentia peccati non eſt magna, & maximè, quia ſcriptura ſacra, & iura & ſacri doctores raro loquuntur de coitu pecorali. Ideo non conſueuerunt fieri differentia illa de tranſgreſſione ſpeciei ſolius, vel ſexus, & ſpeciei. Hoc tamen dicendũ, quod coitus pecoralis quomodocunq; fiat, eſt de maximis D criminibus, quæ in luxuria fiunt. Ideo grauis pœnitentia pro eo imponitur, ſic patet 23. q. 2. §. hęc q̃q̃. Vbi ponitur pœnitentia ſeptem annorũ pro quoli bet magno crimine. Dicitur tamen, quod ſi ſit crimen inceſtus, quod parẽtes cum liberis, aut alijs perſonis cõiunctis cõmittunt, vel quando quis contra naturã more ſodomitico fornicatur, vel vſque ad coitũ cũ brutis animalibus prolabitur pœnitentia maior, q̃ ſeptem annorum.

De peccato contra naturam, quando vir cognoſcet fœminam extra vas debitum. Quæſt. CCXXII.

QVAERITVR de alio vitio contra naturã, & eſt tertium, vel quartũ ſm aliquos. ſ. mutatione ſexus, vt ſi vir fœminam extra vas ſolitũ cognoſcat. Dicendum, quod iſtud eſt vitium contra naturã. Quia ſicut natura inſtituit certum ſexum. i. maſculum, & fœminam in qualibet ſpecie ad generationem, ita etiam determinauit certa vaſa. Si autem ſexus peruertitur, ita quòd maſculus in maſculum, aut fœmina in fęmina agat cõtra naturã eſt, ad Ro. 1. ergo, ſi mutetur organum à natura determinatũ vitium contra naturam erit. Item coitus ordinatur ad prolem, ex coitu tamen facto extra vas non poteſt ſequi proles ergo contra naturam eſt. Talẽ coitum vocant iura pollutionem extraordinariam. i.

Alph. Toſt. ſuper Matth.

A factam extra vaſa ordinata ad hoc 35. q. 3. c. Extraordinaria. Iſtud eſt graue delictum, quia contra naturam eſt. Sic patet per Auguſt. lib. de adulterinis coniugijs, & 32. q. 7. c. adulterij. ſ. peſſimum eſt, quod contra naturam fit, vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti. Et ſimile 32. q. 2. cap. Hoc quãquam. Et vocatur iſtud vitium ſodomiticũ ibidem. Ratio eſt, quia fit ad morem ſodomitarum, qui permutando ſexum permutabant vas. Hic autem permutatur vas, ſed non ſexus. Ideo in eodẽ c. dicitur dum, relicto naturali vſu, contra naturam more ſodomitico fornicamur. Quaſi dicat, ſodomiticꝰ mos eſt, licet non ſit omnino vitium ſodomiticum, niſi fortè dicatur, quod ſodomitę non ſolum permutabãt B ſexum, ſed etiam fœminas extraordinariè cognoſcebant, ſcilicet, in vaſe non ſolito. Conſiderandũ autem, quod ex tali coitu non cauſatur affinitas. Nã regulare eſt, quod per coitum viri, & fœminæ cauſetur affinitas inter cognatos eorum ad alterutrum ipſorum permutatim. Et tamen ſi quis fœminam ſic cognoſcat, non cauſatur affinitas, etiam ſi vxor ſua ſit illa, quam cognoſcit. Patet. 35. q. 3. c. extraordinaria. Et dicitur, quod extraordinaria pollutio affinitatẽ non cauſat. Et dicitur extraordinaria, ſi in vaſe altero cognouit, vel ſi in vaſe naturali cognoſcere voluit, & non valuit propter impotentiam: quia clauſtra non fuerunt aperta, ſed facta exterior effuſio: & ſi clauſtra aperta fuerint, & ſublata virginitas, & ta- C men non fuit effuſio ſeminis, quia tunc manifeſtũ eſt non cauſari affinitatem: quia illa fit per ſanguinis commixtionem. Ibi tamen nulla eſt, cum fiat per effuſionem, & deciſionem ſeminis, ſic dicit Glo. eo. c. Extraordinaria. Dicit tamen, quod ſi cognoſceretur fœmina à viro ſuo in vaſe non naturali, quod impedirentur omnes cognati eius contrahere cum illa fœmina, ſi diſſolueretur matrimonium inter eos ex aliqua cauſa. Et dicit, quòd eſt propter enormitatẽ criminis. Et ſic vult, quod non cauſetur ibi affinitas, ſed impediatur contractus propter enormitatẽ criminis commiſſi cum muliere. Nam ſi affinitas cauſata eſſet, non oporteret dici, quod propter enormitatem criminis impediretur contrahi matrimoniũ, D vel dirimi contractum: quia etiam ſi nullum crimẽ eſſet, & contracta eſſet affinitas, matrimonium contrahi non poſſet. Et patet, quòd non fuerit affinitas cauſata, quia in tali vaſe nõ poteſt fieri commixtio ſanguinis, nec vnitas carnis.

In coitu contra naturã cum fœminis non contrahiť affinitas.

An coitus beſtialis ſit peior, quàm ſodomiticus. Quæſtio CCXXIII.

QAERITVR, An coitus beſtialis. i. cum peccore ſit deterior, quàm ſodomiticus, vel è contrario. Dicunt quidam, quòd eſt deterior: quia iſti coitus ſunt damnati in quantum ſunt contra naturam. Ideo quanto fuerit aliquis coitus magis cõtra E naturam erit deterior: magis tamen eſt cõtra naturam, quando quis mutat ſpeciem, quàm quãdo mutatur ſexus, ergo eſt maius peccatum in beſtiali, quã in ſodomitico. Patet, quia naturalis coitus eſt viri ad fęminam, qui ſunt in eadem ſpecie. Si autem vir cognouerit virum, mutat ſexum, & tamen manet intra ſpeciem. Si autem coierit cũ peccore iam exit ſpeciem. Ideo elongatur magis ab ordine naturæ. Et ſic erit maius peccatum. Item Gen. 37. dicitur, quòd Ioſeph accuſauit fratres ſuos de crimine peſſimo. Et dicit ibi Glo. quòd commiſcebantur peccoribus: ergo coitus cum pecore eſt grauius omnibus peccatis, & conſequenter ſodomitico. Iſtam poſitionem tenet Sanctus Thomas ſecũda ſecundæ q. 154.

q.154 attic.12. in ſolutione argumenti 4 dicens, ꝙ grauiſſimum peccatum in luxuria eſt beſtialitas, vbi non ſeruatur debitus ſexus.

Dicendum tamen, quòd adhuc eſt iſtud dubium: quia videtur, quod crimẽ ſodomiticum ſit grauius. Nam inter peccata luxuriæ non fuit aliquid, quòd Deus magis puniret, quã vitium ſodomiticum, pro quo quatuor ciuitates integras cœleſti igne exuſſit, & ſubuertit. Gen. 19. & Deuter. 29. Et manet exemplum æternum illius pęnæ in mari ſodomorum, & arboribus incertos fructus proferentibus, & in ſimulacro ſalis. Sapien. 10. Vitium autem beſtiale fuit in terra Chanaan, vt innuitur Leuit. 18. vbi ponitur de iſto crimine, & poſtea dicitur: Omnes execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam, non tamen fuerunt Chananæi puniti generaliter, & atrociter pro iſto crimine, ſicut ſodomitæ: ergo non eſt tam graue. Item quanto aliquod peccatũ magis deturpat naturam humanam, tantò eſt grauius. Nam propter hoc peccata contra naturam ſunt omnia grauia: quia in eis deturpatur aliquo modo dignitas naturæ humanæ. Et tamen magis deturpatur ſi vir cognoſcatur à viro, quàm ſi cognoſcat vir pecudem, eo ꝙ patiens eſt ſemper minus præſtans, & imperfectio ei attribuitur. Ideo erit peccatum iſtud grauius, quàm beſtiale. Vnde in eo ſpecialiter violatur ſocietas Dei, & hominum, vt ait Augu. 3. confeſ. & 32. q. 7. c. flagi. ſcilicet. Non fecit ſic Deus homines, vt ſe illo vterẽtur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet cum eadem natura, cuius ipſe auctor eſt, libidinis peruerſitate polluitur. Item Leuit. 18. vbi vetatur vitium ſodomiticum, & pecorale innuitur grauius eſſe ſodomiticũ. Nam de ipſo dicitur: cum maſculo non cõmiſceberis coitu fęmineo. Quia abhominatio eſt. Et deinde dicitur de pecorali: Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Et ſic pecorale prohibetur ſimpliciter, ſodomiticum autẽ prohibetur, & dicitur: Abhominatio, quæ ſignat rem valde malam, & deteſtabilem. Ideo innuitur grauius eſſe ſodomiticum. Item Leuit. 20. dicitur, qui dormierit cum maſculo coitu fęmineo, vterque operatus eſt nefas, morte morientur, de pecorali autem dicitur: Qui cum iumento coierit, morte moriatur. Pecus quoque occidite. Et ſic vocatur ibi crimen ſodomiticum nefas, & de pecorali nihil dicitur: deterius ergo videtur ſodomiticum.

Sodomiti cum cum maſculo videt minus peccatum.

Rationes in contrarium parum probant. De primo patet: quia licet mutatio ſpeciei ſit maior exitus ab ordine naturæ ſimpliciter loquendo, tamen quantum ad grauitatem, quæ attenditur in vitio ſecundum quòd repugnat rationi, magis videtur repugnare ſodomiticum: quia per illud magis deturpatur, & vilificatur natura humana. Ad ſecundum dicendum vno modo, ꝙ non conſtat intelligi Gen. 37. de coitu pecorali, cũ litera dicat de crimine peſſimo. Ideo aliqui dicũt, quòd ſodomiticum vitium erat, de quo accuſati ſunt, & alij ponunt alia. Licet ergo Glo. dicat, quòd erat pecorale, non eſt neceſſarium hoc tenere. Aliter poteſt dici, ꝙ etiam ſi intelligatur de pecorali, non conſtat eſſe maius ſodomitico, licet dicatur crimen peſſimum: quia ſuperlatiuus aliquando tenetur abſolutè, & exponitur per poſitiuum, & valde. & ſic dicetur crimen peſſimum, id eſt, valde malum, hoc tamen non tollit quid aliud peius. Sic dicitur Ioſue 10. de omnibus Iſraelitis, qui fuerunt ad bellum, quod erant illi viri fortiſſimi, & tamen ſi propriè accipiatur ſuperlatiuus, vnicus eorum eſſet fortiſſimus: Sic etiam dicitur Theophilus vir optimus, cui ſcribebat Lucas. Lucę primo, & Fe-

F ſtus præſes Iudæorum vocatus eſt optimus à Paulo, & tamen non eſt ſenſus, quòd quilibet iſtorum eſſet melior omnibus hominibus: De Feſto patet Actu. 26. Aliter poteſt dici, quòd iſte modus loquendi eſt in peccatis multis. Quia quandocunque eſt aliquod peccatum valde malum, in deteſtationem eius dicitur, quòd eſt peſſimum, vel ꝙ nihil illo eſt grauius. Sic dicitur de adulterio, quòd nihil eſt grauius illo, ſcilicet. Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? 32 q. 7. c. Quod in omnibus. Et tamen manifeſtum eſt, ꝙ aliquid eſt deterius adulterio. Quia eodem c. dicitur, quod primum locum habent illi, qui à Deo aberrant, ſcilicet, idolatræ, & ſecundum adulteri. Sic ẽt Auguſ. lib. 1. de ſermone Domi. in mon.
G & 32. q. 6. c. Nihil dicit. Nihil iniquius eſt, quàm cauſa fornicationis dimittere vxorem, ſi ipſe conuincitur fornicari, & tamẽ conſtat, quod multa alia ſunt deteriora. Item Auguſ. lib. de adulterinis coniugijs, & 32. q. 7. c. Adulterij dicitur enarrando grauitatem criminum in luxuria, quòd omnium peſſimum eſt, quod contra ſit, vt ſi vir vti voluerit membro mulieris ad hoc nõ conceſſo, & deterius eſt ſodomiticum, quàm hoc, vt oſtendetur infra q. 234. ergo, & pecorale licet dicatur peſſimum, non ſequitur, quòd ſimpliciter ſit deterius omnibus criminibus. Item ſi ex hoc, quòd vocatur crimen peſſimum coitus pecoralis, eſt dicendum, quod eſt maius, quàm ſodomiticũ, eadem ratione dicitur de ſodomitico, ꝙ eſt
H grauius pecorali: quia etiam vocatur peſſimum. Nam Gen. 13. dicitur. Homines autem ſodomitæ peſſimi erãt, & peccatores corã domino nimis. Et ſic vtrunque vocatur peſſimũ. Immo magis aggrauatur peccatum ſodomitarum: quia non ſolum dicitur, quòd erant peſſimi, ſed etiam ꝙ erant peccatores coram domino nimis, ideo videtur eſſe maius ſodomiticũ, quàm pecorale. Dici poteſt, quòd ſodomiticum eſt deterius, quàm pecorale, quòd eſt viri ad pecus, & tamen eſt minus malum, quàm cum fęmina à pecore cognoſcatur: quia iſta videtur eſſe maxima peruerſitas, quia ſupra queſt. 220. oſtenſum eſt deterius valde eſſe fęminam à pecore cognoſci, quàm quòd vir coeat cum pecore. Ratio diuerſitatis poteſt hæc eſ-
I ſe, quia magis deturpatur humana natura cum indebitè ſuccumbit mulier pecori, quod eſt infra ſpeciem ſuam, quam cum vir ſuccumbit viro, qui eſt in eadem ſpecie. Secus autem eſt in agendo. Quia turpitudo conſideratur ex parte patientis, & quia in ſodomitico patitur vir, magis videtur deturpari dignitas naturæ humanæ per hoc, quòd vir ſuccumbit viro, quàm per hoc, quòd vir agit in pecus. Si tamen quis voluerit tenere vitium pecorale eſſe ſimpliciter deterius, quàm ſodomiticum, non eſt inſiſtendum, & poteſt adiuuare ad hoc, ꝙ habetur 32. q. 2. §. hoc quanquã. vbi cum ponitur grauitas in peccatis, dicitur quòd inceſtus, qui ſit inter parentes, & liberos, debet habere maiorem pęnam, quàm adul-
K terium, & ſimilia crimina. Et ſequitur: vel dum relicto vſu naturali contra naturam more ſodomitico fornicamur, vel vſque ad coitum brutorum animalium prolabimur, & ſic videtur, ꝙ vltra vitium ſodomiticum ſit pecorale, cum dicatur homo vltra ſodomiticum prolabi in pecorale.

An fęmina teneatur conſentire viro volenti eam cognoſcere in vaſe non conſueto. *Quaſt. CCXXIIII.*

QVAERITVR, an fęmina teneatur conſentire viro volenti eam cognoſcere in vaſe non conſueto: Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir. 1. Corint. 7. ergo Primum argu.

poterit

A poterit vti vir corpore fœminæ vt voluerit, & ipſa uon habet poteſtatem diſſentiendi, quia non eſt iuris ſui quantum ad hoc, ſed eſt in iure viri. Item, altero coniugum petente debitum tenetur alius reddere, ergo ſi petierit vir à fœmina, tenebitur: quia non debent ſe fraudere debito, vt Apoſtolus iubet. 1. Corint. 7. Sed aliquando vir petet debitum extra conſuetum vas, ergo vxor tenetur conſentire viro volenti hoc facere. *Secũdum argu.*

Dicendum, quòd nõ tenetur conſentire viro volenti hoc facere, immo ſi conſenſerit, peccat mortaliter: quia concubitus talis peccatum eſt, ergo mulier conſentiens in eo peccabit. Patet ſupra. q. 222. vbi oſtenſum eſt eſſe peccatum, & contra naturam. Aliquis dicet, ꝙ non tenet argumentum. B Quia licet ſit peccatum in viro petente ſic vſum vxoris, tamen in ea non erit peccatum reddere, ſicut petitur. Simile patet: quia 33. q. 4. per totum dicitur, quòd in feſtiuitatibus, & diebus ieiuniorum debitum petendum non eſt, & qui petit peccat, cui petitur tamẽ tenetur reddere, & non peccat reddendo. Et patet ibidem, & eſt generale, ꝙ ſemper exactus debitum tenetur reddere, extra de coniugio leproſorum. c. 2. Ita ergo erit hic, quòd non peccabit fœmina reddendo, ſed vir petendo, & ſic cognoſcendo eam. Dicendum, ꝙ iſtud tenet quando illud, quod fit, non eſt ſecundum ſe malum, ſed ſolum ex prohibitione legis. Quia tũc lex poteſt relaxare prohibitionem pro vno, & non pro alio, & peccabit vnus, & non alius. C Secus eſt ſi ſit malum ſecundum ſe. Nam tunc lex humana nõ poteſt diſpenſare in eo, nec facere illud bonum diſpenſando: ideo ex vtraque parte erit malum. Sic eſt hic: quia cum actus matrimonialis ſit bonus omni tempore, eſſet bonus ſecundum ſe, niſi prohiberetur, ſed propter prohibitionem Eccleſiæ in quibuſdam temporibus eſt tunc illicitus. Poteſt ergo tunc Eccleſia diſpenſare cum vtroq; vel altero coniugum. Et ſic poterit non eſſe peccatum ex parte vnius, vel amborum. Et ita eſt ex parte illius, à quo debitum petitur. Quia Eccleſia relaxat prohibitionem, & iubet ei reddere debitum. In coitu autem extra vas ſecus eſt: quia ille actus ſecundum ſe eſt malus, quia eſt vitium contra naturam: ideo non po- D teſt diſpenſari, quòd licitum ſit. Ideo tam vir petẽs, quàm vxor ſi conſentiat, peccabit. Nam ad Rom. 1. vbi Apoſtolus loquitur de coitibus contra naturam dicit: Qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Item, non ſolum eſt peccatum, ſed etiam eſt valde deteſtabile. 35. q. 3. c. Extraordinaria, ſcilicet: extraordinaria pollutio nõ in naturalibus admiſſa criminoſa eſt, & damnabilis. Item non ſolum damnabilis eſt, ſed omnium peccatorum peſſimũ, & peius, quàm coire cũ matre, vt ait Auguſ. li. de adulterinis coniugijs, & 32. q. 7. c. adulterij, vbi ponens ordinem grauitatis in luxuria, dicit adulterij malum vincit fornicationem, vincitur autem ab inceſtu. E Peius eſt enim cum matre, quàm cum aliena vxore concubere, ſed omnium horum peſſimum eſt, quod contra naturam fit, vt ſi vir mẽbro mulieris non ad hoc cõceſſo voluerit vti. Ergo peccabit grauiſſimè vxor ſi permiſerit ſe cognoſci, ſic à viro, ſed potius debet pati mortem, quàm hoc permittere. Quia ſi potius debet quis omnia mala pati, quàm conſentire malo, id eſt, alicui peccato mortali, à fortiori erit, cum fuerit malum grauiſſimum, ſicut iſtud. Potius enim deberet mulier ab adultero ſe permittere cognoſci in vaſe naturali, quàm à marito extra vas. Quia iſtud malum vincit adulterium, vt in allegato. cap. adulterij.

A Ad primum dicendum, quòd vir habet poteſtatem corporis mulieris, nõ ſimpliciter, ſed ad actum coniugalem, quia non habet poteſtatem ad vendendum eam vt ancillam, nec ad ſubijciendum ſeruituti ſuæ, vt ſit ei tanquam ancilla, ſicut oſtendit Ariſt. 1. Politicorum. c. 1. loquens contra illos, qui ponebant fœminam extremum eſſe communicationis deſpoticæ. ſ. vt uir eſſet dominus, & mulier ancilla. Et dicit, ꝙ hoc eſt contra naturam: quia natura non facit unum ad multa, ſicut ars facit gladium delphicum pro paupere, qui ad multa eſt, id eſt, ad ſcindendum, & ſerrãdum, ſed natura facit unum ad unum. Et tamen fœmina extremum naturalis. ſ. ad ſimile tertium. Derelinquere ergo non eſt extremum cõ- B municationis deſpoticæ. Etiam non habet uir poteſtatem ſuper uxorem ad omnem copulam, ſed ſolum ad copulam coniugalem, quia iſta debetur ex matrimonio. Quæ autem eſt extra uas conſuetum non ſolum non eſt debita, ſed omnino eſt contra conditionem matrimonij: quia eſt contra bonum prolis, in tantum, quòd ſi iſta conditio apponeretur matrimonio non teneret contractus: licet aliàs omnes turpes, & impoſſibiles ei appoſitæ non uitiarent illud. Quæ tamen ſunt contra ſubſtantiam uitiant. Vt ſi uir dicat: contraho tecum, ſi generationẽ prolis euites, aut ſi pro quæſtu te adulterandam tradidens, uel donec inueniam aliam honore, & facultatibus digniorem, extra de conditionibus appoſitis. C c. ſi conditiones. Polluere autem extra uas eſt cõtra ſubſtantiam: ergo impediret ſi poneretur in contractu. Vnde non ſolum fœmina non tenetur conſentire uiro in hoc, ſed potius debet euitare maximè tanquam matrimonio repugnans: quia per hoc non eſſet uxor, ſed adultera uiri, ſicut dicit Auguſ. & habetur. 4 ſen. di. 31. De illis, qui procurãt uenena ſterilitatis. Quòd ſi ambo tales ſunt non ſunt coniuges, ſed adulteri: ſi à principio tales fuerunt. Si uerò alter eorum hoc facit, aut illa eſt mariti meretrix, aut ille eſt adulter uxoris.

Ad ſecundum dicendum, quòd uxor tenetur ad debitum. Et tamen cognoſci in tali uaſe non eſt debitum: ideo nec tenetur reddere, quia omnis uxor D eſt fœmina. Et ſic tenetur ad debitum, ut fœmina, & tamen uas non conſuetum non eſt uas fœmininum, ſed commune maſculo, & fœmine, ergo non tenetur ibi reddere. Item tenetur reddere debitum, quia uxor eſt: quia ſi non eſſet uxor, nihil deberet uiro, quia per matrimonium traditur mutua corporum poteſtas, & ſic eſt iam debita utriq; in altero iſta poteſtas: eſt autem matrimonium ad gignendum prolem, ideo coniuges tenentur ſibi uiciſſim ad illum coitum, qui pertinet ad prolem, iſte autem non eſt talis, ideo non tenetur ad eum. Item debitum in cõiugibus eſt ad euitandam fornicationem, & tentationem diaboli. 1. Corin 7. Nolite fraudare inuicem debito, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut uacetis E orationi, & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet uos ſatanas propter incontinentiam ueſtram. Per talem tamen coitum non tollitur incontinentia, aut tentatio fœminæ, ſed per coitum in altero uaſe, ſcilicet, naturali: ergo non tenetur reddere debitum, niſi in illo. *Ad ſecundum argu.* *Ad primũ argu.*

An grauius ſit cognoſcere extra vas debitum vnam mulierem, quàm aliam. Quæſt. CCXXV.

QVAERITVR, an grauius, ſit cognoſcere extra uas conſuetum unam mulierem, quàm alteram. Dicunt quidam, ꝙ cognoſcere extra uas eſt quidam gradus peccati, & ſi addatur alijs peccatis

quanto

quanto maioribus, additur tanto maius eſt, & quia peccata luxuriæ ſunt inæqualia, quia maius eſt adulterium, quàm fornicatio ſimplex, & inceſtus maior adulterio. & vitium contra naturam maius inceſtu, vt ait Aug. li. de adulterinis coniugijs, & 32 q. 7. cap. Adulterij. Ita iſta pollutio extraordinaria addita iſtis vitijs erit maior, vel minor ſecundum diuerſitatem vitiorum. quia deterius erit cognoſcere conſanguineam extra vas, quàm adulteram, & deterius adulteram, quàm meretricem: quia cum meretrice minimum peccatum luxuriæ eſt. Et ex hoc dicunt, ꝙ iſta copula ſit minimum peccatum, quando fit in propria vxore, quia coitus cũ omnibus præter vxorem eſt peccatum. Ideo iſta extraordinaria pollutio addita cuicunque alteri peccato faciet illud maius, cum vxore autem coitus ſimpliciter peccatum non eſt, ſed iſta copula extraordinaria eſt peccatum: ideo cum vxore ſic polluitur hoc ſolum in ea peccatum eſt, ergo in ea minus eſt, quàm in qualibet alia, quia in ea eſt vnica cauſa peccati, in qualibet alia ſunt ſaltem duæ, ſcilicet, quòd cognoſcitur, & quòd ſic cognoſcitur.

Dicendum, quòd iſtud vitium deterius fit in coniuge, quàm in meretrice, in qualibet talis coitus ſit peccatum graue, non eſt tamen tam graue, ſicut in vxore Sic dicit Aug. & habetur in allegato. c. adulterij. ſ. Iſte vſus, qui eſt contra naturam execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in vxore. Ad argumẽtum dicendum, quod licet coitus cum meretrice ſemper ſit peccatum, & cum vxore non: tamen iſta turpitudo addita copulæ coniugali facit maius peccatum, quàm ſit in meretrice cognoſci. Patet hoc, quia præiudicatur matrimonio in tali coitu, & tamen non præiudicatur meretrici. Nam matrimonium eſt aliquid ſacrum, meretrix autem turpis eſt, & ad ſolam turpitudinem eſt. Quòd ergo quis vtatur ea turpius, quàm ſolitum ſit, licet peccatum ſit, non tamen eſt tam graue, ſicut cum abutimur re illa, quæ ad ſolam honeſtatem eſt Et ſic eſt de matrimonio, quòd ſacramentum eſt, & honeſtatem habet: ideo abuti illo grauius eſt, quàm abuti meretrice.

Item patet, quia quantò magis fit contra ordinẽ alicuius rei, tanto magis peccatur, ſicut dicit Aug. 3. Confeſ. & 32. q 2. c. flagi quod peccatum contra naturam ſemper repudiandum eſt: quia Deus non fecit homines, vt illo ſe vterentur modo. Meretrix autem ſolum eſt ad ſeruiendum turpitudini, & libidini. Nam ad hoc venales ſunt ſicut dicit Auguſ. in quæſtio. Deuteronom. & 32. q 4. Meretrices, ſcilicet: ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè venialis eſt turpitudo. Matrimonium autem non eſt ad ſeruiendum turpitudini. Sed ad liberorum procreationem, & honeſtam copulam, per quam vitetur incontinentia. Maior ergo deordinatio eſt, ſi quis abutatur vxore, quàm ſi abutatur meretrice. Idem de concubina dicendum, quia mulieres, quæ præter fœdus matrimonij ad copulam aſſumuntur, largè vocantur omnes meretrices, quia non ſe habent caſtè. Hoc verum eſt, niſi aliàs coitus ille ſit multum differens in magnitudine criminis propter conditionem perſonæ, ſicut deterius eſt matrem, vel ſororem polluere extra vas, quàm coniugem, quia cum talibus perſonis etiam ipſa copula naturalis eſt multum deteſtabilis. Sed in ea muliere, ad quam nullum impedimentum eſt, & cum qua poterat eſſe matrimonium, ſi meretricaliter cognoſcatur extra vas, minus graue eſt, quàm ſi vxor ſic cognoſcitur.

F *An cognoſcere mulierem extra vas debitum ſit deterius, quàm coitus ſodomiticus. Quæſt. CCXXVI.*

QVAERITVR, an cognoſcere fęminam extra vas ordinarium, ſit deterius, quàm coitus ſodomiticus. Dicendum, quòd vterque ſolet vocari coitus ſodomiticus à doctoribus. Et tamen diſtinguendo eum ſic dicendum, quòd grauius eſt ſodomiticum, quàm illud. Ratio eſt, quia vbi eſt maior peruerſio, eſt maius peccatum, ſed in coitu ſodomitico eſt maior peruerſio, quia ibi mutatur ſexus, & vas, in fœmina autem ſolum vas mutatur: nam in viro non poteſt eſſe vas debitum ad hoc: ideo quomodocunque cognoſcatur, extra vas cognoſcitur.
G Secũdo patet, quia in viro non ſolum mutatur vas, ſed etiam conditio agentis, & patientis. Nam fœminę ſi cognoſcantur extra vaſa peccatum eſt, quia ſic cognoſcuntur, & tamen aliàs competit eis cognoſci, quia ad hoc eſt ſexus fœmininus. Viro autem competit agere, & non pati, ideo eſt maior peruerſitas in eo. Tertiò, quia magis vilificatur humana ſpecies, quòd vir cognoſcatur à viro, quã quòd fœmina à viro extra vas debitum. Quia ſicut tanto maior eſt iniuria, quanto maior eſt ille, qui eam patitur, ita tanto eſt maior turpitudo, aut magis deteſtabilis, quanto excellentior eſt qui patitur. Vir tamen eſt excellentior fęmina, quia ipſe vocatur imago Dei: mulier autem eſt imago, vel gloria viri. 1.
H Corin. 11. & 33. q. 5. c. Hæc imago. Ideo turpius eſt, quòd vir polluatur, quam quòd fœmina. Et ſic deterior erit ſodomiticus coitus, quàm coitus cum fœmina extra vas: quia magis repugnat rationi, & dignitati humanæ naturæ.

De peccato contra naturam ex modo concubendi. Quæſt. CCXXVII.

QVAERITVR de peccato, quod accidit ex modo concubendi, quod aliqui uocant cõtra naturam, ſicut dicit ſanctus Thomas. 2. 2. q. 154. art. 11. eſſe vitium contra naturam in quibuſdam modis coeundi monſtruoſis. Dicendum circa hoc, vt
I aliqui volunt, ꝙ nullus defectus proueniens ex modo coitus eſt ſecundum ſe peccatum mortale, ſeruato debito uaſe: licet ſit, vel eſſe poſſit ſignum concupiſcentiæ mortalis, quando nõ ſeruatur modus, quem natura determinat. Sic dicit Alber. Mag. 4. ſen. di. 31. & idem tenet ibi ſanctus Tho. Ad aperiendum magis hoc dicit frater Ioannes in ſumma confeſſorum. Titu. de matrimonio. q. 47. quòd modus naturalis, & debitus coeundi eſt, vt mulier iaceat in dorſo, & vir ei incumbat. Et iſto modo ſequetur facilius conceptio. Et verum eſt, quia iſte modus eſt facilior ad ſeminis emiſſionem in viro, & eſt aptior in fœmina ad ſuſcipiendum, & ad retinendũ illud. Natura ergo, ſicut determinauit finem in coitu, ſci-
K licet, prolem, & etiam vaſa diſtinxit, ita determinauit modum, quo maſculus, & fœmina ſe conuenienter ad iſtum finem haberent, & eſt ſupradictum Omnis autem deuiatio ab iſto modo eſt aliqualiter illicita: quia non eſt de intẽtione naturæ. Et dicit idem frater Ioannes, ꝙ prima, & minor deuiatio à naturali concubitu eſt concubitus lateralis, deinde ſequens deuiatio, & maior eſt ſedentium, & maior adhuc eſt ſtantium, & harum maxima deuiatio eſt mutato ſitu ad retrorſum modo brutorum, eſt etiã deuiatio interdum ex ſupergreſſione. De modis primis tribus, an ſit peccatum, dicendum eſt, ꝙ quando vir vult ſic cognoſcere vxorem, aut aliqua cauſa ſubeſt, aut facit propter delectationem: quia vult ſa-

Frater Ioannes ordi. prædicatorum cõpilator ſummæ confeſſorum

tisfacere

tiſfacere libidinoſę voluptati. De primo, vt ſi fortè mulier prægnãs eſt, & timetur aborſus, ſi vir incumbat ei, vel eſt debilis, & timetur periculum propter groſſitiem, aut tumorem vteri ex quacũque cauſa; ita, vt non poſſit conuenienter teneri modus naturalis: quia erit periculum, vel difficultas, & tunc dicendum, quòd aut reddit debitum, aut petit. Si reddit, dicendum quòd nullum peccatum eſt: quia debitum ſemper reddendum eſt, ſi mulier importunè petat, nec aliquid excuſabit ad hoc, niſi impoſſibilitas, vt colligitur extra de coniugio leproſo cap. 2. Et quia non poteſt reddi modo conſueto tenetur vir reddere eo, quo poteſt. Ideo per iſtos modos reddendo non peccat, nec etiam venialiter: quia alias obligaretur ad peccandum. Si autem ipſe exigat debitũ ab vxore exiſtentibus iſtis impedimentis, ſi propter prolem faciat, vel ad vitandum incontinentiam in ſeipſo peccatum non eſt, niſi diceretur eſſe veniale. Quia licitum eſt coniugibus petere debitum, etiam ſolum ad vitandum incontinentiam; ſiue mitigandum fomitem. 1. Corint. 7. cum Apoſtolus dicat bonum eſſe habere vxorem propter fornicationem vitandam. Et tamen in caſu poſito non poteſt modo conſueto cognoſcere fęminam ſine periculo, ergo licebit ei cognoſcere eam modis prædictis. De ſecundo dicendum, quòd non exiſtente aliquo impedimento de prædictis. cum poſſet vir modo conſueto vxorem cognoſcere, ſi velit aliquid vltra hoc ad concupiſcentiam ſaturandam, vel quia putat ſe magis ſic delectari, ſignum eſt mortalis concupiſcẽtiæ, vt dicit Albertus vbi ſupra. & tamen non oportet dici, quòd ſit peccatum mortale, immo communiter dicitur, quòd ſi concupiſcentia iſta non excedat terminos matrimonij, ita quòd vir cauſa delectationis experiendæ non cognoſceret illam illo modo, nec alio ſi non eſſet vxor ſua, non eſt peccatum mortale. Si autẽ excedit limites matrimonij; id eſt, quia vir tantum afficitur ad delectationem illam, ꝙ ſiue eſſet vxor illa ſua, ſiue non, vellet eam ſic cognoſcere, eſt peccatum mortale: quia iam contra caritatem eſt. Et tamen, quando eſt deſiderium delectationis intra limites matrimonij, & fit variatio in modo cõſueto, an ſit peccatum mortale, vel ſolum veniale nõ poteſt ſatis ſecurè determinari, ideo magis timẽdum eſt, & cauendum tanquam à mortali peccato.

De modo enormi, quo quis vtitur ſua vxore in vaſe debito, ſed à retrorſum. *Quæſt.* CCXXVIII.

QVAERITVR de alio modo magis enormi, ſcilicet, mutato ſitu ad retrorſum ſicut in brutis. De iſto dicunt quidam indifferenter, ꝙ eſt peccatum mortale, & ꝙ pro nulla cauſa fieri debet: quia eſt coitus contra naturam, & tamen vitium contra naturam ſemper malum eſt, & fugiendum. 32. q. 7. cap. flagi. Et cum illud turpiter fiat in meretrice turpius adhuc, & deteſtabilius fit in vxore. Eadem cauſa, & q. e. adulterij. Ideo dicunt, ꝙ ſiue petatur debitum, vir non tenetur reddere: quia peccabit, ſiue ipſe exigat, peccat. Vnde etiam ſi timeatur, quòd vxor adulterium committet, ſi ſic non redditur ſibi debitum, vt poſe, quia aliter reddi nõ poteſt, quia eſt impedita, dicunt, quòd adhuc reddi non debet, ſed potius permitti, ꝙ illum adulterium committat: quia deterius eſt ſic vxorem cognoſcere, quàm meretricem in allegato. c. Adulterij: ergo potius vir fornicari deberet cum meretrice, & permittere à fortiori vxorem fornicari, quàm ſic eam cognoſcere.

Item, quia vitium contra naturã deterius eſt, quã adulterium ergo potius vir deberet adulterium cõ- A mittere, vel permittere, ꝙ vxor committeret, quàm quòd ſic eam cognoſceret. In nullo ergo caſu iſti volunt eſſe licitũ, ſiue ſit petendo debitũ, ſiue reddẽdo.

Aliter poteſt dici, quòd aliquando poteſt eſſe licitus talis coitus. Nam Alber. & S. Tho. dicunt quarto Sententiarum, diſtin. 31. quòd ſeruato vaſe debito variatio in modo coitus non eſt ſecundum ſe peccatum mortale, ſed poteſt eſſe ſignum concupiſcentię mortalis, id tamen, ꝙ ſecundum ſe non eſt peccatum, poteſt eſſe aliquando bonum ex aliqua cauſa: ideo non erit ſemper peccatum mortale. Pro quo ſciendum, quòd aut vir cognoſcens ſic vxorem debitum petit, vel reddit. Si reddit, aut eſt mulier impedita, ita, vt non poſſit aliter cognoſci ſine pericu- B lo propter timorem aborſus, vel debilitatẽ, aut pinguedinem ventris, & periculum ſuffocationis, aut non habet mulier aliquod impedimentum, ſed poteſt cognoſci modo conſueto. Si non ſit impedita, & vir velit eam cognoſcere ſic, ſiue reddendo debitum, ſiue petendo, ſemper eſt peccatũ mortale propter mutationem modi. Et non eſt diſtinguendum hic ſicut præcedenti quæſtio. an faciat propter delectationem contentam intra terminos matrimonij, vel non ſiſtentem in terminis, ſed ſemper erit peccatum. Ratio eſt, quia iſte modus magis deuiatur à naturali, & conſueto, quàm tres poſiti præcedenti q. cum omnino mutetur ſitus, ſcilicet, anteriora in poſteriora, in illis autem non. Item, quòd plus eſt: quia C iſte modus videtur contra naturam, & alij tres non. Nam natura determinauit homini modum coitus, de quo præcedenti quæſt. Brutis autem determinauit coitum ex poſteriori. Tres autem modi poſiti præcedenti quæſtio. licet deuient aliqualiter à modo naturali hominis, tamen nulli beſtiæ conueniũt. Modus autẽ, qui eſt à poſteriori, conuenit omnibus brutis ferè, ideo homo vſurpando modum coitus competẽtis brutis, efficitur quodammodo beſtialis. Quia non ſit in alijs tribus modis, quia nõ ſimilatur ibi beſtijs. Ideo quandocunque fœmina poteſt conuenienter cognoſci modo conſueto, ſi quis autem eam aliter cognouerit, ſcilicet, à poſteriori ſemper mortaliter peccat. Et videtur dicendum, ꝙ iſtud fiat D turpius, & deteſtabilius in vxore, quàm in meretrice, vt quidam volunt iuxta illud Aug. 32. q. 7. c. adulterij, ſcilicet: Ille, qui eſt contra naturam execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in vxore. Hoc tamen non eſt tenendum, vt dicetur ſequenti quęſt. Si autem fœmina ſit impedita propter cauſas prædictas, aut vir reddit ei debitum, aut petit. Si reddit, dicendum, ꝙ non peccat, nec venialiter ſaltem: quia ſemper vir tenetur reddere debitum, & tamen non poteſt aliter reddere propter periculum: ergo tenetur ſic reddere: quia quando quis obligatur ad duo, ſi non poteſt vtrũque debet facere alterum eorum, quòd poteſt 21 q. 2. c. Faciat homo. Sic tenet S. Tho. E & Alber. 4. Senten diſt. 31. dicens, quòd ſi vir cognoſcat fœminam extra vas debitum, ſemper eſt peccatum mortale: quia proles ſequi nõ poteſt, & tamen ſi mutetur ſitus ad poſteriora, non eſt ſemper peccatum mortale. Et dicit, quòd quandoque eſt ſine peccato, quando diſpoſitio corporis non patitur alium modum, alias autem tanto grauius eſt ſemper, quanto magis recedit à modo naturali. Et hoc ponit in fine eiuſdem diſtinctionis in expoſitione literæ. Si autem vir petat debitũ, aut fit propter prolem, aut propter incontinentiã euitandam, aut ad experiendam delectationem. Primus modus non habet locum in muliere prægnante, quia nõ adiuuatur conceptio iam facta ex iſto coitu, ſed potius lædi poſſet, & aborſus fieri, & non poteſt conceptio alia fieri, &

ſic

ſic non habet ibi locum impedimentum de vxore
prægnante, ſed poteſt eſſe, quòd vxor ſit debilis, aut
habeat ventris pinguedinem, vel tumorẽ ex aliqua
cauſa, ita vt non poſſit ſine periculo cognoſci mo-
do conſueto & tunc deſiderium licitum eſt, ſcilicet,
velle prolem gignere, & tamẽ, an potius debeat quis
abſtinere à tali coitu, & carere prole, vel talem coi-
tum habendo prolem quærere, non poſſet faciliter
dici. Nam ſi côcubitus eſt aliquo modo illicitus de-
ſiderium prolis non excuſat eum, vt ait Auguſt. lib.
de bono coniugali, & 32. q 4. c. ſicut ſatius, ſcilicet,
Sicut ſatius eſt mori famæ, quàm idolotitis veſci, ita
ſatius eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito concu
bitu ſtirpem quærere. Poſſet tamen ſatis dici, quòd
cum matrimonium ſit principaliter inſtitutum ad
prolem, & vir non poteſt aliter vxorem cognoſce-
re, ꝙ liceat iſto modo cognoſcere maximè, ſi non-
dum habet prolem. Et ſi putat iſtud impedimẽtum
longo tempore duraturum, ita vt elabatur ſibi, aut
vxori gignendi ætas. Si autem facit ad euitandam
incontinentiam, dicendum, quòd iſtud ſimpliciter
eſt licitum, & non erit peccatum aliquod. Quia ma-
trimonium licet à principio fuerit neceſſariũ pro-
pter prolem, nunc tamẽ magis neceſſarium eſt pro-
pter incontinentiam, vel fornicationem vitandam.
Vnde iſtam ſolam cauſam aſſignauit Apoſtolus. 1.
Cor. 7. ſcilicet. Vnuſquiſque habeat vxorem ſuam
propter fornicationem, ſcilicet, vitandam, & nihil
expreſſit de prole. Etiam dixit, quòd coniuges non
ſe fraudarent debito niſi ad tempus, vt orationi va-
carent, & poſtea redirent in idipſum ne tentaret eos
Satanas propter incontinẽtiam ſuam, & non dixit,
ꝙ redirent ad coitum propter prolem gignendam.
Etiam dixit, quòd bonum erat manere ſine vxore.
Qui tamen non poſſunt cõtinere nubant. Quia me-
lius eſt nubere, quàm vri. Iſtam etiam ſolam cauſam
ad matrimonium contrahendum Chriſtus expreſſit
infra 19. dicentibus Apoſtolis, ſi ita eſt, non expedit
homini nubere. Chriſtus dixit: Non omnes capiunt
verbum iſtud, ſed quibus datum eſt, Ideſt, Verum eſt,
quòd non expedit homini nubere, quia ſimpliciter
melius eſſet ei non nubere, & manere in virginitate.
Dixit tamen: nõ omnes capiunt verbum iſtud, ideſt,
non poſſunt omnes hoc facere, ſcilicet, continere,
ſed ſolum illi, quibus datum eſt, ſcilicet à Deo. Ideo
quibuſdam hominibus eſt nubere quaſi neceſſariũ,
eo quòd non poſſunt continere. Et tamen non dixit
ibi, quòd erat bonum nubere propter prolem, ſed
ſolum, quia non poterat homo continere: ergo iſta
eſt cauſa præcipua nunc matrimonij. Ideo in caſu
dato magis eſt ſine peccato vxorẽ cognoſcere mo-
do dicto, ſcilicet, à poſteriori propter fornicationẽ
vitandam, quã propter prolem gignendam, ſed exi-
ſtente vxore diſpoſita ad modũ coitus naturalis me-
lior coitus eſt propter prolem, quàm propter forni-
cationem vitandam, quia primus non ſolum eſt lici
tus, ſed etiam interdum meritorius. Secũdus autem
nunquam eſt meritorius: quia ſatis eſt ſibi, quòd ſit
licitus. Si autem fiat hoc ad experiendam delectatio
nem veneream ſolum, non videtur quomodo poſ-
ſit eſſe ſine peccato mortali, ſiue ſit voluntas delecta
tionis contẽta limitibus matrimonij, ſiue non. Quia
in coitu modo naturali voluntas delectationis con-
tentæ intra limitem matrimonij faciebat coitũ eſſe
veniale peccatũ. Si non contineretur limitibus ma-
trimonij eſſet peccatum mortale. Hic tamen eſt ma
gna mutatio à naturali modo. Quod ergo ſine neceſ
ſitate fiat, aut cauſa valde honeſta non videtur, quo-
modo ſatis excuſet peccatum mortale. Si tamen ali
quis voluerit eſſe veniale, etiam in hoc caſu conten

F ta volũtate delectationis intra limites matrimonij,
non eſt multum contra eum inſiſtendum.

Ad rationes opinionis contrariæ dicendum, ꝙ il-
le præſupponebant coitum iſtum eſſe contra natu-
ram. Et verum eſt, ꝙ aliquo modo eſt contra natu-
ram, quia ibi vſurpatur modus cocundi debitus be-
ſtijs à natura. Ideo S. Thom 2. 2. q. 154. art. 11. ponit
modos cocundi monſtruoſos eſſe vitium contra na
turam, non eſt tamen penitus côtra naturam, ſicut
alia vitia, quę dicuntur contra naturam: quia in alijs
impeditur naturę intentio, ſcilicet, proles: in hoc au
tem non impeditur, cum etiam ſic ſequatur: etiam,
quia interdum aliquæ cauſæ honeſtę ſunt ad hoc fa
ciendum, ſcilicet, ipſa neceſſitas, & indiſpoſitio cor-
G poris. Ideo dum non ſpontè fiat emiſſio ſeminis ex-
tra vas in hoc coitu non eſt peccatum mortale, ſe-
cus autem, quando fœmina extra vas cognoſcitur.
Quia iſtud omnino contra naturam eſt. Fruſtratur
enim ibi intentio naturæ, cum proles ſequi nõ poſ-
ſet Sic dicit Alber. & S Thom. vbi ſupra. Sic autem
eſſet iſte modus cocundi ſimpliciter cõtra naturam
verum eſt, quòd in nullo caſu permitti deberet, &
potius deberet vir fornicari, & permittere vxorem
adulterari, quàm quòd hoc faceret. Et tamen nõ eſt
contra naturam. Et patet maximè, quia textus ille.
32. q 7. cap Adulterij, expreſsè loquitur, quando mu
lier cognoſcitur extra vas, ſcilicet, peſſimũ eſt, quod
contra naturam fit, vt ſi vir membro mulieris non
H ad hoc conceſſo vti voluerit. Non eſt ergo intelli-
gendum ſi fœmina cognoſcatur in vaſe ſolito ſo-
lum mutato modo, quia iſti duo coitus non perti-
nent ad idem genus.

*An iſte modus ſit magis illicitus in vxore, quàm in alijs mu-
lieribus. Quæſt. CCXXIX.*

QVAERITVR, cum coitus iſte, qui fit à po-
ſteriori ſit illicitus etiã in vxore niſi in caſibus
expreſſis præcedenti quæſt & in qualibet alia mulie
re ſit illicitus, an ſit magis illicitus in vxore, quàm in
alijs. Aliqui dicunt, quod ſic: quia. 32. q. 7. c adulterij,
dicitur, quod iſte coitus, qui eſt contra naturam exe
I crabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in vxore.
Dicendum, quòd magis eſt illicitũ in qualibet alia
muliere iſtud, quã in vxore: quia cum qualibet alia
coitus eſt illicitus, etiam ſi non addatur alia circun-
ſtantia grauitatis, niſi quòd eſt coitus. Cum vxore
autem coitus licitus eſt, niſi propter aliquam circun
ſtantiã fiat illicitus: ergo quãdo fuerit modus cocun
di prędictus cum vxore, & fuerit illicitus, ſolum erit
coitus illicitus propter iſtum modum, & non pro-
pter coitum. Cum qualibet autem alia muliere coi-
tus eſt illicitus ſecundum ſe, quia eſt ſaltem fornica
tio ſimplex: ideo non poteſt eſſe licitus. Et ſic erit il-
licitus propter duo, ſcilicet. propter ſe, & propter
modum, & ita erit grauior eo, qui fit cũ vxore, cum
K ille ſit illicitus ex vnica parte. Ratio autem diuerſi-
tatis eſt: quia coitus extra vas ſolitum cum vxore
eſt peccatum contra naturam, & præiudicat magis
matrimonio, quàm meretricio, vt dictum eſt ſupra
q. 225. Coitus autem mutato modo non eſt contra
naturam ſimpliciter: ideo poterit eſſe ſine præiudi-
cio matrimonij. Maximè cum interdum licitus ſit.
Vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. Et tamen in nul
la muliere alia eſt licitus, ergo magis illicitus erit in
quacunque alia, quàm in vxore. Maximè, quia qui-
dam excuſant iſtum coitũ ferè in omnibus caſibus,
licet non benè, vt patet aliqualiter præcedenti q Et
tamen nullus excuſat ſaltem fornicationem ſimpli-
cem, niſi ſit inſipiens, aut hæreticus, ergo à fortiori,
quando

quando fornicationi ſimplici fuerit adiunctus, iſte modus erit grauior. Et ſic coitus iſte, mutato modo grauior eſt cum quacũque alia muliere, etiam cum meretrice, quàm cum vxore. Cõſiderandum etiam, quòd iſtud vitium non debet vocari ſimpliciter cõtra naturam, quia tunc eſſet deterius, quàm cognoſcere matrem, vt ſi quis cognoſcat vxorẽ extra vas ſolitum. 32. q. 7. c. adulterij. Nemo tamen diceret, ꝙ ſit deterius cognoſcere vxorem permutato modo in vaſe tamen debito, quàm cognoſcere matrem, quia longe grauius eſt cognoſcere matrem, immo quilibet inceſtus deterior eſt, & etiam adulterium. Aliquo modo ergo eſt contra naturam, quia vſurpatur ibi modus coeundi beſtialis. nõ tamen eſt ſimpliciter contra naturam: ideo quando abſolutè loquimur de peccatis contra naturam, non intelligitur iſtud inter illa, nec etiam aliquis alius modus coitus quantuncunq; ille ſit turpis, dum tamen ſit cum fœmina, & in vaſe ſolito.

De concubitu, quo fœmina virum ſupergreditur.
Quæſt. CCXXX.

QVAERITVR de alio modo concubitus deuiante à naturali, ſcilicet, ſi fœmina ſupergrediatur, an ſit peccatum mortale. Quidam dicũt, ꝙ poteſt diſtingui, ſicut diſtinguebatur ſupra. q. 226. de coitu, qui fiebat à poſteriori: quia licet ille eſſet modus brutalis, tamen interdum erat ſine peccato mortali. Dicendum, quòd aſſeritur communiter iſtud eſſe ſemper peccatum mortale. Et ratio videtur eſſe, quia iſte modus videtur eſſe omnino cõtra naturam. Nam coitus naturaliter fit ad generationem. ſ. vt ſuſcipiatur ſemen à fœmina. Et tamen iſte modus repugnat omnino effuſioni ex parte viri, & magis repugnat ſuſceptioni ex parte fœminæ: quia fortaſſis non poterit ſic ſemen recipi in matrice, ſed effluet. Cauſa ſatis patet intuenti. Hoc non eſt in cõcubitu, qui fit à poſteriori: quoniam ibi tam emiſſio, quàm receptio fieri poteſt, licet non ita conuenienter, ſicut in modo naturali. Item quia ad concubitũ, qui fit à poſteriori, poteſt eſſe aliqua cauſa excuſans, vt ꝙ ſit mulier prægnans, vel debilis, aut ventre tumido, vel pingui, & non poterit fieri modo naturali concubitus ſine periculo, & tamen mutato ſitu à poſteriori euitabuntur pericula. Sed nullum euitatur ex hoc, ꝙ fœminæ ſupergrediantur: ideo nulla cauſa honeſta ad hoc poteſt eſſe, vnde ſic peccatum mortale erit. Item in iſto modo concubitus non ſolum mutatur ſitus, ſed etiam aliquo modo conditio perſonæ agentis, & patientis. Eſt enim naturale viro agere, & fœminæ pati. Qui tamen ſuccumbit patitur quantum eſt ex ipſo modo agendi, & ſic fœmina in tali actu vſurpat conditionem viri, quia ex hoc agens videtur: fœminam tamen agentem eſſe in coitu contra naturam eſt omnino, ideo ꝙ fœmina ſupergrediatur ſemper eſt mortale. Non eſt autẽ ſic de coitu à poſteriori, quia ſolum mutatur ſitus naturalis manet tamen conditio agentis, & patientis, quia fœmina eſt ſemper vt patiens. In ſupergreſſione autem mutatur tam ſitus, quàm conditio perſonæ: ideo eſt magis contra naturam, & ſic eſt peccatum mortale. Item iſtud ponitur inter cauſas diluuij in hiſtoria ſcolaſtica. Dicitur enim ꝙ fœminæ in veſaniam verſæ ſupergreſſę viris ſuis abutebãtur, diluuium tamen nõ venit niſi pro peccatis mortalibus: ergo iſta ſupergreſſio mortale peccatum eſt. Itẽ aliqui exponunt de iſta ſupergreſſione illud, quod habetur ad Roma. 1. ſ. Fœminæ eorum immutauerunt vſum naturalem in eum, qui contra naturam

A eſt. Et licet intelligatur de fœmina cognoſcente fęminam, vt dictum eſt ſupra. q. 215. tamen etiam intelligi poteſt de hoc, quia per iſtum modum mutatur vſus naturalis in eum, qui eſt contra naturam, ideſt, modus naturalis in modum, qui eſt contra inclinationem naturæ. Ad rationem in oppoſitum dicendum, quòd non eſt ſimile de ſupergreſſione, & de coitu, qui eſt à poſteriori propter omnia ſupradicta: ideo coitus à poſteriori poteſt eſſe aliquando ſine peccato mortali, non tamen ſupergreſſio.

An mollities ſit peccatum mortale.
Quæſt. CCXXXI.

B QVAERITVR de alio modo vitij contra naturam, quod vocamus mollitiẽ, an ſit peccatum mortale. Dicunt quidam quòd non: quia nõ eſt prohibitum hoc lege Dei in nouo, nec in veteri teſtamento, in quibus tamen omnia vitia prohibentur: ergo non eſt peccatum mortale. Item iſtud non eſt in præiudicium alicuius. Nam in hoc coitu vtitur quis re ſua, & nemini præiudicat, nec occaſionem peccandi tribuit: quia nullam fœminam polluit, nec infamat.

Dicendum, quòd iſtud eſt peccatum mortale, & valde graue. Nam hic deordinatur voluntas humana circa venerea fruẽs illis, ergo peccatum eſt. Item patet, quia actus organorum generatiuorum nunq̃
C eſt licitus, niſi quando cum vxore fit, & hoc ad prolem, vel ad debitum reddendum, uel ad fornicationem euitandam in ſe, uel in uxore, cum tamen quis molliciem committit nihil iſtorum eſt, ergo peccatum. Et dicendum, ꝙ non ſolũ eſt peccatum, ſed ẽt contra naturam: quia natura coitum ingenerauit ad prolem, coitus ergo illi, uel actus uenerei, ex q̃bus non poteſt ſequi proles, ſunt contra naturam, & ita illos uocamus, ut ſodomiticum, pecoralem, & ſimiles. Et tamen ex mollicie nulla proles ſequi poteſt: quia non eſt ibi alterum extremum, in quo fiat generatio: ideo eſt contra naturã. Et hoc uerum eſt, ꝙ per ſe nõ poteſt ex iſto actu ſequi proles. Interdum tamen per accidens põt ſequi, mediantibus dęmoni-
D bus incubis, & ſuccubis, de quibus Aug. 15. de Ciui. Dei. Nam dęmon ut ſuccubus p̃t ſuſcipere ſic emiſſum ſemen, & deinde ipſemet ut incubus factus poteſt illud in uas fęmininum refundere, & concipiet fœmina. Et tamen illa conceptio non erit à dęmone, ſed à uiro, qui per molliciem ſemen effudit, & ipſe dicetur pater illius prolis, quæ naſcitur licet fęminam illam nunquam uiderit, de qua gignit. Et ſic aliquando dicitur eſſe factum de quibuſdam, quos uulgares hiſtoriæ dęmonum filios affirmant, & iſto modo dicuntur fuiſſe geniti gigantes ante diluuiũ, de quo dictum eſt Gen. 16 Iſtud tamen eſt per accidens, quia immundus, uel mollis non intendit hanc generationem: quia quantum ad eum eſt impoſſibi-
E lis Etiam quia eſt multum per accidẽs: quia eodem modo, & adhuc magis conuenienter dæmones poſſunt accipere ſęmen effuſum à dormientibus, q̃ nocturno ſomnio polluũtur, quia ibi magis poteſt dęmon applicare organa ſua, ut ſuccubus factus, quia non uidetur: nec eum impedit quiſquã in mollibus ſe polluentibus: quia ibi aliud eſt, & dęmon uideret̃ ab eis, ſi ut ſuccubus uellet ſuſcipere ſemen quod effuſum eſt. Eſt ergo uitium contra naturam. Itẽ patet, quia natura determinauit agens, & patiẽs. Et q̃n mutatur agens in patiẽs, ſicut in ſodomiticis eſt peccatum graue. Maior tamen peruerſitas eſt, quòd agens ſit ſimul patiens, quàm id, quod ſolebat eſſe agẽs, uertatur in patiens. Hoc tamen eſt in mollicie:

quia

quia idem agit, & patitur, cum ſuppleat locũ vtriuſque extremi: ergo erit valde magnum peccatum ipſa mollicies. Item Apoſtolus. 1. Corint. 6. ponit ſpecialem in peccato luxurię ab omnibus alijs peccatis dicens, ꝙ omne peccatum quodcunque homo fecerit extra corpus eſt, qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. Et hoc eſt, quia non ſolum anima, ſed etiam corpus ibi polluitur: hoc autẽ maximè eſt in mollitie: quia ipſe agens polluitur, ergo magnũ peccatum eſt. Dicendum, ꝙ iſtud peccatum, quod eſt contra naturam, vt oſtenſum eſt, non habet ita nomen ſpeciale, ſicut cæteræ partes luxuriæ, eo quòd partes, vel ſpecies luxuriæ accipiunt nomen, & ſpeciem à fœmina, quæ eſt patiens, vt oſtenſum eſt ſupra q. 187. Hic autem nullum eſt patiens, ſed ſolum agens. Ideo nõ competit ſibi proprium nomen, ſed attribuitur ei nomen ab aliquibus ſimilitudinibus, & vocatur immunditia ad Gala. 5. & ad Ephe 4. Et rectè conuenit ſibi, quia qui ſic peccat ſe ipſum polluit, & ideo immundus efficitur. In alijs autem coitibus polluitur extremum patiens, & non dicitur agens immundum, nec etiam patiens ſi ſit ſibi naturale recipere. Hic autem fit immundus agens, quia ipſe eſt agens, & patiẽs, vocatur etiam mollicies per ſimilitudinem. Quia 7. Ethicor. c. 10. vocat Ariſtot. molles eos, qui ſuccumbunt triſtitijs, qui propter non ſuſtinere illas faciunt aliquid turpe. Et dicitur ibi, quòd incontinens, & mollis peccant circa delectationem, & tamen incontinens, quia ducitur per concupiſcentiam ad delectationem, & inquantum iudicat eſſe bonum, & delectabile, tendit in delectationem. Mollis vero tendit in delectationem non propter concupiſcentiam eius, ſed propter fugere triſtitiam, quæ eſt in ſuſtinendo concupiſcentiam. Et vocãtur illi molles, ideſt, delicati, & multum paſſibiles, quia nihil poſſunt ſuſtinere, & quamlibet triſtitiam fugiunt. Accipiũtur autẽ ſic propriè molles, & tunc molles eſt nomen generale circa omnẽ modum luxuriæ, & ſpeciem. ſcilicet, quandocunque luxuriatur, vt non ſuſtineat triſtitiam cõcupiſcentiæ. Etiam pertinet ad cibum. & potum inquãtum quis comedit, aut bibit, quod vetitum eſt propter non ſuſtinere triſtitiam quæ eſt in concupiſcentia illius cibi, & potus. Et ſic fractores ieiuniorũ vocantur propriè molles: quia propter non ſuſtinere triſtitiam famis ieiunium frangunt. Et hoc modo mollis æquiualet incontinenti: quia circa omnia, ad quæ eſt incontinẽs. ſcilicet, in tactu, & guſtu, eſt etiam mollis, ſed diuerſa ratione, incontinẽs quidem propter ſequi delectationes. mollis autem propter fugere triſtitias. Hic autem mollis accipitur ſtrictè circa iſtum modum ſpecialem luxuriæ. in quo non eſt patiens. Et dicitur mollis: quia communiter qui ſic agunt non intendunt principaliter delectationẽ proſequi: quia tunc fœminas cognoſcerẽt, ſed agunt propter euitare triſtitiam. quę eſt in ſuſtinendo concupiſcentiam venereorum. Rectè ergo molles, ideſt, delicati, vel teneri dicuntur. Accidit tamen aliquando hominibus hoc ex naturali inclinatione. Quod apparet, ſi quis fortè magis ad talem modũ venereorum inclinetur, quàm ad cognoſcendum fœminam. Et iſtud dicit Ptholomeus accidere in illis, in quorum natiuitate Venus incorporabitur Saturno, & habuerit aliquam dignitatem in ſeptimo, quia tunc dicit, quòd natus erit immundi coitus. Et dicit Hali in commento, quòd cum fuerit Venus corporaliter iuncta Saturno in natiuitate alicuius, incitabit natum, vt præferat ſtuprum poſteriorum anteriori, & in exercitatione ſpermatis cũ manu, vt dicit Ptholomeus in Centiloquio propoſitione. 80. Et quãtum ad hoc

F magis deberet vocari iſte actus venereorum beſtialis, quàm mollis, eo quòd fit propter naturalem inclinationem à natura peruersè inclinata. Et tamen vna cauſa beſtialitatis eſt naturæ peruerſitas, vt dicitur. 7. Ethico. c. 7. Ideo beſtialis diceretur, quod tamen, vt communiter, nõ accidit ex cauſa naturali, ſed ex alijs vocatur mollities, ſcilicet, quia omnes, qui hoc vitio ſe polluunt, triſtitiam, quæ eſt in ſuſtinendo concupiſcentiam venereorũ, fugere volunt. Et ſic iſta mollities eſt pars quędam illius mollicie, quam Ariſtot. nominat 7. Ethico. c. 10. Nos tamen, quando vocamus iſtos molles non accipimus iſtos tanquam pertinentes ad illam ſpeciem molliũ, ſed iſtos quaſi ſolos dicimus. Eos autem, quos Ariſtot.
G molles nominat vocamus nos incontinentes largè: quia peccant circa delectationem, ſiue proſequantur ipſam delectationem, ſiue triſtitiam fugere intendant.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ etiam ſi non vetaretur iſtud vitium ſpecialiter in ſcriptura non tolebatur, quid eſſet vitium: quia recta ratio, & conſcientia noſtra eſt nobis pro lege. & ſecũdum illam iudicabimur. ad Rom. 2. ſcilicet. Gentes, quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, eiuſmodi legem nõ habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & interſe inuicem excogitationum accuſantium, aut
H defendentium in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, ideſt. Per iſtas cogitationes conſcientię accuſantes, & defendentes iudicabitur homo in die iudicij: Nam quandocunque homo agit contra conſcientiam peccat: quia agit contra legem ſibi indictam. ad Rom. 14. Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. ideſt. Omne, quod eſt contra id, quod credimus, ſi facimus illud, eſt peccatum. Et ob hoc etiã ſi non ſit aliqua lex poſitiua, habemus legẽ ſufficienter, per quam damnemur. vel ſaluemur. Ad Rom. 2. Quicunque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt, & quicunque in lege peccauerũt, per legem iudicabuntur, ideſt. Qui non habuerunt aliquam legem poſitiuam, & ſine illa viuentes egerunt contra
I dictamen rationis, & conſcientiæ, peribunt ſine lege, ideſt, condemnabuntur, & non per aliquam legem poſitiuam, ſed per cogitationes conſcientię accuſantes, & defendentes, vt dicitur. eo. c. Qui autem peccauerunt in lege, ideſt, qui habuerunt aliquam legem poſitiuam bonam dirigentem in moribus, & peccauerunt contra illam, per illam iudicabuntur, ideſt, per illam conuincentur peccaſſe, & condemnabuntur.

Aliter poteſt dici, quòd falſum præſupponitur. Nam mollities vetita eſt in vtroque teſtamento. Patet de veteri, in quo ponitur decalogus, vbi per hoc, quòd dicitur: Non mœchaberis, prohibetur omnis coitus illicitus, & non legitimus vſus membrorum
K generatiuorum, vt dicit Augu. in lib. Deuterono & 32 q 4. cap Meretrices. De nouo teſtamento patet: quia ad Gala 5. dicitur. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, & immũditia. & accipitur immunditia pro mollitie, vt dictum eſt. Et poſtea concluditur ibi: Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Et ad Ephe. 4. dicitur. Fornicatio, & omnis immunditia non nominetur in vobis, ideſt, non ſolum non ſit, ſed etiam non nominetur: quia talia turpe eſt nominare. Chriſtus quoque mollicie ſub verbo generali prohibuit inquantum dixit ſupra in litera: qui viderit mulierem ad concupiſcendũ, iam mœchatus eſt. Et ſic cõcupiſcentiam venereorum, quæ non eſt ad coniugem, etiã ſine actu exiſtentem

dam-

damnat. In mollitie autem nõ ſolum concupiſcentia deordinata, ſed etiam actus venereorum eſt, ergo prohibetur ſub illa clauſula generali, & patet expreſſè. 1. Corint. 6. Nolite errare. nec fornicarij neque idolis ſeruientes, nec adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Item patet: quia non ſolũ dicitur illud eſſe peccatum, ſed etiam rem deteſtabilem. Gen. 38. Etiam pro hoc Deus inflixit mortem Onan filio Iudæ. e.c. Deus tamen non infligit alicui mortem niſi pro peccato magno. maximè, quando per ſe ipſum mortem infligit, id eſt, non per hominem. ſed opere diuino: quia tunc ſignum eſt, quod Deus magis deteſtetur illam rem. Vnde dicitur. e. c. de Onan. ꝙ introiens ad vxorem fratris ſui ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et iccirco percuſſit eum dominus, ꝙ rem deteſtabilem faceret. Fundere autem ſemen in terram ad mollitiem pertinet. Poteſt tamen dupliciter intelligi vno modo, quòd Onan ſciens, quòd filij, qui naſcerẽtur de Thamar, quam acceperat in vxorem non pertinerẽt ad eum, ſed ad fratrem ſuum defunctum, non coibat cum Thamar, ſed ad ſatisfaciendum libidini ſuæ per modum molliciei ſemen fundebat in terram ſine coitu. Et iſta eſt propriè mollities: quia ſola mollities de actibus venereis eſt ſine coitu. Aliter poteſt intelligi, quòd Onan cognoſcebat Thamar in organo conſueto, ſed tempore effuſionis non fundebat ſemen in organo, ſed in terra, & iſta erat magna iniquitas, & illud etiam pertinet aliquo modo ad mollitiem, ſcilicet, ex parte finis: quia conſummatio illius actus eſt ſine coitu. Vetita ergo eſt mollities in ſcriptura.

Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd licèt iſte nemini præiudicet, ſcilicet, nulli proximo, Deo tamen, & naturæ præiudicat: quia agit contra naturalem ordinem, & inclinationem, cum vſus venereorum ſit ad prolem, iſte autem taliter venerea exercet, qualiter ad nullã prolem prodeſſe poſſunt. Cùm autem dicitur, quòd vtitur re ſua, ideo ꝙ non peccat. Dicendum eſt, quòd non ſtat: quia poteſt aliquis vti re ſua malè, ſicut ſi quis intemperatè comedat, & inebrietur de eo, quòd ſuum eſt, quod nemo dubitat eſſe peccatum. Item dici poteſt, ꝙ licet iſte vtatur hic ſemine, & organis, quæ ſua ſunt, peccat: quia illa nõ ſunt omnino ſua. ſed data ſunt ei à Deo ad certum vſum. Ideo, quando ſecus fecerit peccat. Sic dicit Auguſt. 3. confeſſio. & 32. q. 7. c. Flagitia loquens de ſodomitico coitu. & alijs contra naturam, quod iſti tenẽtur rei criminis diuina lege: quia Deus non fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Et tamen etiam non fecit ſemen, & organa ad hoc, quòd ſine coitu effundatur, ideo qui ſic effundit, peccat, & ſic mollities eſt peccatum graue.

An mulier per ſe ipſam ſe corrumpens peccet per mollitiem.
Quæſt. CCXXXII.

QVAERITVR de muliere, quæ ſe ipſam corrumpit, an ſit hoc peccatum, & an pertineat ad mollitiem. Dicendum, quòd mulier poteſt corrumpi à ſeipſa, vel ab alia, vel à viro, vel à pecore. Si à pecore pertinet ad beſtialitatem, & eſt crimen contra naturam. De cuius grauitate dictum fuit ſup. quæſt. 214. & in duabus ſequentibus. Si autem corrumpatur à viro modus naturalis eſt, & aliquando eſt licitus, aliquando illicitus, vt patet ex ſupradictis. Si autem ab alia fœmina graue crimen eſt, quòd Apoſtolus increpat ad Rom. 1. licèt fœmina aliquando po-

A teſt coire cum fœmina ſine corruptione, & aliquando, ꝙ ſequatur corruptio: primum eſt frequentius, & eſt magnum crimen, de quo dictum eſt ſupra. q. 216. & ſeq. q. aliquando poteſt ſequi corruptio, non quidem naturaliter, quia fęmina non habet tale organum, ſed per magnam iniquitatem aliquando fęminæ aliquæ coaptant, ſibi organa ſimilia virilibus, & ſequitur inde ſubingreſſio organorum, & vera defloratio etiam in virginibus, ꝙ interdum fit. Et iſtud eſt peſſimum crimen, quia prouenit ex ſuperabundanti iniquitate, cùm ibi pereat caſtitas ſine vlla vtilitate: quia deflorans non delectatur, cùm non ſit organum ſenſitiuum, quo res agitur, & etiam nõ eſt aliquid ipſius deflorantis, velut ſi quis ferro virgi-
B nea clauſtra aperiat. Quæ etiam violatur, non poteſt hic experiri quod optat. Ideo in hoc crimine tanto eſt maior iniquitas, quanto minor vtilitas. Et quanto maior impoſſibilitas perueniendi ad id, quod optatur: quia hoc facit actum eſſe magis contra naturam, & ideo deteriorem, & ſic inter omnia crimina contra naturam iſtud ſatis magnum eſt. Aliquando autem fœmina ex ſeipſa corrumpitur, ita vt pereat virginitas. Nam virginitas mentis, quæ eſt propriè virginitas, perit cum fœmina proponit experiri delectationem veneream. Materialis autem virginitas eſt carnis integritas. Et iſta perit, quando clauſtra primo aperiuntur, quòd fœmina ſibimet facere poteſt intendens quandam delectationem per talem coi-
C tum experiri, vel ab alia muliere pati poteſt idem modo ſupradicto. Et poſt perditam virginitatẽ ab ipſa met, vel ab alia poteſt haberi iſte contactus, & ſubingreſſio organi ex intentione delectationis. Quolibet autem iſtorum modorum peccatum eſt. Nam poteſt hoc tolli virginitas mentis, & corporis, vt dictum eſt, & nihil plus fit in ſtupro. Et tamẽ conſtat illud eſſe peccatũ: ergo à fortiori hic cum ſit magis contra naturam talis ablatio virginitatis. etiam illius actus frequentatio peccatum eſt: quia per hoc deordinatur voluntas mulieris intendentis delectationem veneream experiri modo indebito, ſcilicet, ſine viro, & extra matrimonium. Maius tamen peccatum videtur, ſi vna fœmina ab alia defloretur, q̃ ſi
D ſe ipſam corrumpat, eo ꝙ multiplicantur ibi plures peruerſitates: quia totum eſt contra naturam. An tamen pertineat peccatum illud ad mollitiem, dicendum, ꝙ aut mulier ſe ipſam corrumpit, aut ab alia corrũpitur, ita vt auferatur virginitas, vterque modus habet ſimilitudinem quãdam cum ſtupro, ꝙ eſt defloratio virginis, & tamen non eſt ſtuprum: quia illud eſt coitus naturalis, cum puella defloratur à viro nullo pacto matrimoniali interueniente, vel præcedente. 36. q. 1. c. Lex illa. §. Cum ergo. Hic autem non cognoſcitur à viro, & tamen maior ſimilitudo eſt, ſi vna fęmina ab alia defloretur, quã ſi à ſe ipſa: propriè tamen pertinet ad vtrunque ad vitium contra naturam. Et dicendum, quòd cum defloratur ab
E alia muliere, vel tangitur ab ea per ſubingreſſionem organi poſt perditam virginitatẽ, non eſt mollities: quia in mollitie idem eſt agens, & patiens. Si autem à ſe ipſa defloretur, vel patiatur hunc contactũ poſt deflorationem, habet ſimilitudinem quandam cum mollitie: quia idem eſt agens, & patiens, & tamẽ non eſt mollities: quia in mollitie agens ſe ipſum polluit, & conſumatur actus venereus, in fœmina autem non poteſt ſequi pollutio à ſe ipſa: ideo poſſet reduci aliquo modo ad mollitiem tanquã imperfectum ad perfectum. Non tamen eſt mollities, nec immunditia: nam maximè vocatur iſtud vitium immunditia: quia agens immundus fit, id eſt, polluitur, & tamen non fit hoc in fœmina.

An

An vxor poſſit virum repellere, ſi commiſerit peccatum contra naturam. Quæſt. CCXXXIII.

QVAERITVR occaſione præcedentiū, quæ dicta ſunt de coitu ſodomitico, & de mollitie, & de alijs peccatis contra naturam, an poſſit vxor virum repellere, ſi commiſerit aliquod iſtorum peccatorum, ſcilicet, ſi ſodomita eſt, vel ſi polluit, aut pollueré vult eam extra vas, vel ſi ſe ipſum per mollitiem polluitur. Dicendum, quòd in matrimonio, quando vnus coniugum alterum repellit ſoluitur quodam modo matrimonium. Habet autem matrimonium duo iura. Primum eſt, ꝙ coniuges ab inuicem debitum exigere poſſint, ſecundum eſt, quòd neutri eorū liceat alicui extraneo ſe copulare. Iſtud ſecundum nunquam poteſt ſolui, viuentibus coniugibus quantumcunque magna crimina alter eorū, vel ambo commiſerint. Sic dicit Hieronymus ad Damaſum, & trigeſimaterria quæſtio 7. capitu Omnes cauſationes. ſcilicet, quod licet vir ſit adulter, & omnibus flagitijs opertus, & derelictus ab vxore propter hæc ſcelera: maritus tamen reputandus eſt, cui alterum virum accipere non licet. Et hoc verum eſt, niſi ambo coniuges ex communi cōſenſu ingrediantur religionem: quia per hoc matrimonium ſoluitur. Quantum ad primum debitum, dicendum ꝙ tollitur per fornicationem: quia ſi alter coniugum fornicatur, alius non tenetur ei reddere debitum, licet petat, ſed poteſt recedere ab illo non ſolū quantum ad thorum, ſcilicet, non reddēdo debitum, nec petendo, ſed etiam quantum ad cohabitationem, & iſtum caſum ſolum expreſſit Chriſtus infra. 19. & tamen in iſto non tollitur adhuc matrimonium ex toto, quia non licet alteri coniugum alicui extraneo ſe copulare. Vnde 1. Corin. 7. dicitur, quòd ſi mulier recedit à viro, oportet reconciliari ei, vel manere innuptam, ideſt, nulli alteri poſſet nubere viro viuente, & tunc dicunt, quòd cùm eſſe ſodomitam ſit deterius, 32. q. 7. c. adulterij, & c. Vſus naturalis, ꝙ poterit dimittere fęmina virum. Idem & Hier. videtur etiam innuere ea. q. c. Omnes dicens. Licet vir adulter ſit, licet ſodomita, licet flagitijs omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus eſt. Ergo poterat derelinqui propter ſodomitam eſſe, ſicut propter eſſe adulterum. Idem dicunt ſi vir polluerit fęminam extra vas conſuetum, quia iſtud deterius eſt, quàm adulterium, immo deterius, quàm cognoſcere matrem, vt habetur in allega. c. Adulterij: ergo poterit dimitti, ſicut pro adulterio: idem etiam dicunt ſi vir ſe ipſum polluit per mollitiem, vel accedit ad pecora, aut committit aliquod de peccatis contra naturam: quia omnia ſunt deteriora adulterio in alleg. c. adulterij. & c. offerebat, & c. Vſus non propter illa poterit à fortiori dimitti. Hanc quæſtionem mouet Gl. in allega. c. Omnes cauſationes, & reſpondet, quòd nō poteſt dimitti vir propter aliquid iſtorum, niſi fuerit vera fornicatio. Ratio eſt, quia Chriſtus ſolum caſum fornicationis poſuit, & accipitur ibi fornicatio pro adulterio, ſcilicet, quando alter coniugum alicui extra matrimonium commiſcetur. Iſta autem crimina prædicta ſunt deteriora, quàm adulterium, & tamen non ſunt adulterium, nec etiam repugnatur ita directè matrimonio per illa ſicut ꝓ adulterium. Quia per matrimonium habet vterque coniugum poteſtatem corporis alterius 1. Corin. 7. Et non licet alteri eorum copulare ſe alicui extraneo, quia ſi liceret, tolleretur iam primum debitum, ſcilicet, ꝙ non haberet vterque coniugum inuicem poteſtatem corporis alterius, per iſta autem vitia nō præiudicatur ita directè matrimonio: quia non co-
F pulatur vir alicui alteri per quod tollatur, vel innuatur debitum vxoris in eo: ideo per hoc non licet vxori recedere ab ipſo. Cum autem dicit Hieron. quòd vir fuerit derelictus à muliere propter adulterium, vel quia ſodomita erat. Dicendum, quòd intelligitur, ſi volebat eam cognoſcere in vaſe non conſueto, quòd etiam vocatur vitium ſodomiticum, & eſt deteſtabile 32. q. 7. c. adulterij. Nam tunc ſi fœmina non poſſet ſe defendere à viro volente ei inferre vim, vt conſentiat ſibi in hoc crimine: recedere licet vxori, ne hoc patiatur, quia melius eſt, quòd recedat, immo quòd ſe ipſam occidi permittat, quàm in hoc crimine viro cōſentiat. De cæteris criminibus, propter quæ dicit Hiero. virum derelictum ab vxo-
G re intelligendum eſt, ſi uir uolebat trahere vxorem ad illa crimina, & non poterat ſe defendere. Nam licet ei recedere: quia non poteſt cohabitare ei ſine iniuria Dei. Sicut dicitur de coniugibus infidelibus, quando alter eorum conuertitur ad Chriſtum, & alter in fidelitate manet, quòd licet fidei manere cum infideli in matrimonio, ſi uult ei cohabitari ſine offenſa Dei: ſi autem non vult ſine hac offenſa debet recedere ab eo, ut innuitur. 1. Corin. 7. & ex de diuortijs. c. Gaudemus, uel erant iſta crimina uiri talia, per quæ innuebat periculum uxori, ut ſi erat uir Seuerus, & timebat mortem, ſi maneret cum eo licebat ſibi recedere à uiro. Sed quærit adhuc Glo. illa, quod ſi uir habuit uoluntatem fornicandi an li-
H ceat uxori recedere. Nam uoluntas fornicandi fornicatio eſt 32. q. 5 ca. Qui uiderit & c. Propoſito Reſpondet, quòd non poteſt propter iſtam cauſam dimitti, quia uoluntas fornicandi eſt occulta, & eccleſia non iudicat de occultis. 32. di. c. Erubeſcant, ſcilicet, ꝙ ſi uxor deberet dimittere uirum non poterat fieri niſi iudicio Eccleſiæ. Quia diuortium pœna quædam eſt, cùm alter coniugum priuetur iure petendi debitum. Pœna tamen non poteſt infligi, niſi per iudicem. Sed dicendum, ꝙ non eſt iſta cauſa, ſcilicet, propter eſſe occultam uoluntatem fornicādi. Quia etiam ſi uir confiteretur in iudicio, uel per aliquos actus exteriores potuiſſet conſtare, ꝙ uir habuit uoluntatem fornicandi, adhuc non poſſet fieri
I diuortiū: quia illud non poteſt fieri niſi propter realem fornicationem, pro uoluntate autem peccādi, quando uoluntas non exit ad actum, ſed ſolum eſt uoluntas, non infertur pœna in foro contentioſo. ff. de pœnis. l. cogitationis, & de pę di. 1. c. cogitationis. Et hoc eſt quando uoluntas contenta eſt terminis ſuis, ideſt, ſolum eſt uoluntas, & nihil ſequitur in opere, nec in conatu exteriori de pę. di. 1. c cogitatio, ſcilicet. Cogitatio non meretur pœnam lege ciuili, cùm ſuis terminis contenta eſt. Non ergo poteſt aliqua pœna diuortij, aut aliqua alia per iudicem eccleſiaſticum infligi in foro contentioſo pro uoluntate fornicandi: ſed ſolum hoc poteſt iudex fori cōſcientiæ. i. confeſſor, qui tam de factis, quàm de co-
K gitationibus iudicat, & pro illis pęnam imponit.

De grauitate peccatorum luxuriæ in generali. Quæſt. CCXXXIIII.

QVAERITVR poſt præcedentia, nunc de grauitate peccatorum, cum tactum fuerit in generali de omnibus ſpeciebus luxurię. Dicendum, quòd aut quæritur de comparatione uitiorum luxurię inter ſe, uel iſtius uitij ad alia: Si de comparatione iſtius ad alia, dicunt quidam quòd luxuria eſt grauior omnibus peccatis. Sic dicit Iſido & habetur 32. q. 7. cap non ſolum, ſcilicet. Inter cætera ſeptem uitia fornicatio maximum ſcelus: quia per carnis immun-

Immundiria templum Dei violatur. Et tamē ad iſta
ſeptem vitia reducimus omnia peccata mortalia,
ideo luxuria eſt ſimpliciter maior omnibus morta-
libus. Dicendum, quod non eſt luxuria grauior om
nibus delictis. Nam Grego in Moralibus dicit, ꝙ vi-
tia carnalia ſunt minoris culpæ, quàm ſpiritualia,
luxuria tamen omnis eſt peccatū carnale. Item pec-
cata illa ſunt grauiora ſecūdum ſpeciem ſuam, quæ
ſunt magis directè contra Deum, ſicut eſt idolatria,
& hæreſis, luxuria autem non eſt tam directè contra
Deum. Ideo ex conditione ſua non eſt ipſa maior
omnibus vitijs, niſi per accidēs aliquod ſpeciale pec-
catum luxuriæ eſſet maius omnibus: quia etiam in
quolibet ſpecie peccati per accidens poteſt eſſe tan-
ta magnitudo, quod excedat vitia aliarum ſpecie-
rum. Iudicandum tamen eſt ſemper de eo, quòd eſt
per ſe, quia in eo, quòd eſt per accidens, non poteſt
dari aliqua certitudo, & ſic dicitur 32. quæſt. 7. capit.
Quid ī omnibus, vbi dicitur, ꝙ primum gradum in
pęnis obtinent illi, qui aberrant à Deo, ideſt, qui cō-
mittūt peccatum, quod eſt directè cōtra Deū. Quia
aliàs per quodlibet peccatū aberramus à Deo Cum
autem dicitur, ꝙ fornicatio eſt maximum ſcelus, di-
cendum, ꝙ non intelligitur ſimpliciter, ſed ſolum
quantum ad id, quod exprimitur, ſcilicet, quia per
immunditiam carnis templum Dei violatur. Et hoc
non fit in alijs peccatis. Quia 1. Corint 6. dicitur, ꝙ
omne peccatum, quod homo fecerit, extra corpus
ſuum eſt, qui autem fornicatur in corpus ſuum pec-
cat. Et quia corpus noſtrum eſt templum Dei, vt di
citur ibi. & 1. Corint. 3 ille, qui fornicatur polluit
templum Dei, quod non fit in alijs peccatis. Et iſta
eſt grauitas ſpecialis huius peccati, quā tangit Apo-
ſtolus. 1 Corint. 6. ſcilicet Tollens membra Chriſti
faciam membra meretricis? Abſit. Quaſi dicat. Per
fornicationem membrum Chriſti fit meretricis. In
hoc ergo luxuria eſt maximum omnium peccato-
rum: quia ipſa ſola violat templum Dei. Et tamen
non ſequitur, ꝙ ſit ſimpliciter maximum ſicut ira
eſt maximum peccatorū in ferocitate, & impetuo-
ſitate, vt oſtenſum eſt ſup. q. 129. & 147. & 151. Et tū
non eſt maximū ſimpliciter Nam turpior eſt cōcu-
piſcentia venereorū, q̄ ira. Vt patet 7 Ethi. c 8. Glo.
autē in alleg. c. Non ſolū dicit, ꝙ fornicatio eſt maxi
mum vitiū. ideſt, cōmune, vel maximū i habet ſub
ſe multas ſpecies. Primum verum eſt: quia ſine luxu
ria carnis pauci inueniuntur, vt ait Grego. Et ex hoc
vocabitur grauius cæteris. 50. di c. Tua ſanctitas, ſci-
licet Quid enim eſt grauius, quàm carnale delictum
committere, ſine quo pauci inueniuntur? Etiam ha
bet multas ſpecies, & partes, vt patet ex omnibus
præcedentibus Non tamen dicitur maximum pro-
pter aliquid iſtorum, ſed quia per ipſum templum
Dei violatur. Et exprimit hanc cauſam Iſidor. eo. c.
ſcilicet. Quia per carnis immunditiam templū Dei
violatur. Sic etiam dicit Hierony. & habetur. 32. q.
4. cap. In eo. ſcilicet. In eo fornicator maioris eſt cri-
minis: quia tollit membra Chriſti, & facit ea mem-
bra meretricis. Et hoc eſt violare templum Dei. Si
autem inueniatur aliquando dici de peccato aliquo
luxuriæ, quòd ſit peſſimum, intelligi debet reſpectu
aliorum peccatorum luxuriæ. Non tamen ſimplici-
ter reſpectu omnium peccatorum. Vt 32. q. 7. c. adul
terij. Dicitur. quòd peſſimum eſt, quod contra natu-
ram fit, ſcilicet. Peſſimum inter alia peccata luxurię.
Non eſt ergo luxuria ſimpliciter maximum pecca-
tum. Si autem comparentur partes luxurię inter ſe,
dicendum, ꝙ vitium contra naturam eſt maius om
nibus: quia in quolibet genere peſſima, & vitupera-
bilior eſt corruptio principij: quia ex illo omnia pen

A dent, quæ ſunt in illo genere. Actus autem humani
per rationem diriguntur. Principia autem rationis
ſunt ea, quæ ſecūdum naturam ſunt. Nam quædam
ſunt determinata ſecundum naturā, quæ inſunt ipſi
rationi, & ſuppoſitis iſtis ratio procedit ad alia diſpo
nenda, & non procedit ab alijs ad iſta: quia non ſunt
alia priora, per quæ deducantur iſta tanquā conclu-
ſiones, cum ſint principia, nec etiam oportet illa de-
duci, aut inueſtigari: quia per ſe determinata inſunt
ipſi rationi. Et hoc eſt tam in ſpeculatiuis, quam in
practicis, quia in vtriſque ſunt principia naturaliter
cognita, & indita homini. Ideo error circa iſta eſt
grauiſſimus, & turpiſſimus, ita nunc circa venerea.
Nam aliquid determinatum eſt de eis ſecundum na
B turam, & aliquid ipſa ratio determinat. Nam, ꝙ coi-
tus debeat fieri inter virum, & fęminam. & nō inter
virum, & virum, vel virum, & pecus, ipſa natura per
ſe oſtendit. Quòd tamen debeat matrimonium eſſe
cum muliere diſtante per tot gradus conſanguinita
tis. & ꝙ matrimonium ſemper maneat, & quòd nō
debeat eſſe alia copula, niſi matrimonialis, iſta quidē
à ratione determinata ſunt. Illa igitur, quę ſecundū
naturam ſunt determinata circa venerea ſunt tan-
quam principium in materia venereorum, & ideo
peccatum contra iſta determinata eſt maximum in
venereis, & iſtud vocatur vitium contra naturā, &
iſtud eſt in viro ad virum, & in fęmina ad fęminam,
& in viro, vel fęmina ad pecus, & in viro ad fęminā
C in vaſe indebito, & in viro ad ſeipſum, vt in molli-
tie, & in ſimilibus, de quibus ſupra dictum eſt. Nam
iſta non ſunt ad poſſe prolem producere, quod ipſa
natura ex coitu deſiderat.

Sed obijcietur, quod non ſit maximū in vitijs lu-
xuriæ ipſum, ꝙ eſt contra naturā. Quia quanto ma-
gis contrariatur aliquod peccatum charitati, tanto
maius eſt, & tū adulterium, & ſtuprum, & raptus cō-
trariātur magis dilectioni proximi, quia per hoc of-
fendimus eum, q̄ coitus pecoralis, per quem proxi-
mus non offendit, ergo eſt minoris culpæ. Item ma-
xima peccata ſunt, quæ cōtra Deum directius com-
mittuntur ſic eſt ſacrilegiū, vt cum virgo ſacra rapi-
tur: quia fit directè Deo irreuerentia, ꝙ non vr̄ in ſo
D domiticis, & pecoralibus, ergo maius eſt ſacrilegiū,
q̄ vitium contra naturam. Item tāto eſt peccatum
grauius, quanto eſt contra perſonam, quā magis di-
ligere debemus, ex ordine tn̄ charitatis debemus dili
gere perſonas magis coniunctas ſanguine, q̄ alias, &
cum illis cōmittitur inceſtus, vitium autem ꝯ natu
ram pōt cōmitti cum perſonis non coniunctis, ideo
maior eſt inceſtus, q̄ vitium contra naturam Dicen
dum, ꝙ maius eſt vitium contra naturam, q̄ omnia
peccata luxuriæ, vt dictū eſt, & ita ſacri Doctores. &
iura dicunt. Nam maius eſt vitium ꝯ naturā, q̄ adul-
terium, & fornicatio, vt ait Ambr. li de Patriarchis,
& Aug. contra Iouinianū li. 1. 32. q. 7. c. Offerebat, &
E c. Vſus naturalis. Eſt ēt vitiū illud maius inceſu. e q.
c. Sunt enim. ſ. Sunt enim in fornicatione gradus, &
in fine dr̄: ſed hos oēs tranſcendunt inceſtuoſi, quos
vincunt ꝯ naturam delinquentes, & c. Adulteri, dr̄:
peius eſt cum matre cōcubere, q̄ cum aliena vxore,
ſed omniū horum peſſimū eſt, quod ꝯ naturam fit.
Ad primum dicendum, ꝙ ſicut ordo rōnis rectæ eſt
ab homine, q̄a homo regulat actus ſuos ſm̄ rationē,
ita ordo naturæ eſt à Deo. ſ. quia ipſe ſolus inſtituit
naturā in eo ordine, in quo manet. Ideo, qn̄ homo
peccat ꝯ naturam violando ordinē eius peccat dire
ctè ꝯ Deū, q eſt ordinator naturæ. Qn̄ aūt peccat in
eis, q ſunt determinata à rōne. non peccat ita deter-
minatè ꝯ Deū: q̄a ordo rōnis eſt ab homine imme-
diatè. Sicut ſi q̄s agat ꝯ aliquā legē datā à Deo, maius

peccatum eſt, ꝗ ſi egerit contra legẽ aliquã poſitiuã datã ab homine, et ſi illa bona ſit, & obliget ſub pęna peccati mortalis. Nam licet agendo ꝯ iſtam agatur contra Deũ, qui rationem, & ſapientiã homini dedit, Eccle. 1. Omnis ſapientia à Dño Deo eſt: tñ non agitur cum tanta irreuerentia, & cõtẽptu, ſicut qñ agitur ꝯ legem, quam Deus immediatè dedit. Et iſtã rõnem innuit Auguſt. 3. Confeſſionũ, dicens: Peccatum ꝯ naturam eſſe maximum. Et ſubditur. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cũ Deo nobis eſſe debet: cum eadem natura, cuius ipſe eſt auctor, libidinis peruerſitate polluitur 32. quæſt. 7. c flagitia.

Ad ſecundum dicendum, quod vitium ꝯ naturã magis eſt contra Deum, quàm ſacrilegium: quia vitium ꝯ naturam eſt contra Dei ordinem, ſacrilegiũ autem eſt ꝯ ordinem rationis: quia obſeruare continentiam pp Deum à ratione introductũ eſt. Præuaricatio ergo naturalis ordinis, quæ eſt à Deo, eſt maius delictũ, quàm præuaricatio cuiuſcunq; alterius ordinis quantũcunq; ille ſit introductus ad cultum Dei. Nã ordo naturę eſt prior, & ſtabilior oĩbus ordinibus: cęteri aũt ſunt tanquã ſuperadditi, & fundati ſupra ordinem naturę: ideo corruptio ordinis naturæ eſt deterior corruptione cuiuſcunq; alterius ordinis. Et ſic eſt maius peccatum. Ad tertium dicendum, ꝙ vnicuiq; indiuiduo ſpeciei magis eſt coniuncta natura ſpeciei, quã quodcunq; alterum indiuiduum. Ideo maius peccatum eſt, cùm quis agit contra naturam, quàm cum agit contra quodcunq; indiuiduum illius ſpeciei.

Nunc conſiderandum eſt de vitijs contra naturã inter ſe, & dicendum, ꝙ maximum iſtorum eſt vitiũ ſodomiticum, licet alij volunt, ꝙ ſit maius peccatũ beſtialitas, quæ eſt ad pecora, eo ꝙ eſt extra ſpeciẽ, de quo dictum eſt ſupra q. 223. Poſt ſodomiticũ eſt beſtiale, vel vt alij volunt è contrario. Ita tamen, ꝙ iſta duo ſint coniuncta. ſ. ꝙ inter illã non intercidat aliquod peccatum. Maximum tamẽ ſimpliciter videbatur qñ fœmina à pecore cognoſcitur, quia nulla poteſt eſſe maior enormitas, nec deuiatio à rectitudine naturę, vt dictum eſt eadem. q. & maius eſt cũ fœmina cognoſcitur à pecore, quàm cũ vir cognoſcit pecora, vt oſtẽſum eſt ſupra q. 220. Poſt hoc eſt, ſi fœmina cognoſcit fœminam. Nã iſtud eſt minus, quàm ſodomiticum, & pecorale, ſupra q. 215. Poſtea autem eſt mutatio vaſis, vt ſi cognoſcatur fœmina extra vas ſolitum. Nam iſtud minus eſt præcedentibus ſaltem ſodomitico, & pecorali ſupra q. 222. An verò ſit minus, quàm cum fœmina cognoſcitur ab alia. Dici poteſt, qđ aut in tactu illo ſequitur defloratio, aut non. Si ſequitur, ſatis videtur, quòd ſit maius: quia ibi nihil deficit de peccato, cum ſit praua volũtas, & prauus effectus. ſ. quòd auferat virginitas indebitè. Si autem ſolum ſit contactus, & confricatio, videtur, quòd maius ſit fœminã à viro cognoſci extra vas debitum, eo quòd ibi conſumatur actus luxuriæ, quòd non fit ſi fœmina tangat fœminam. Poſt iſta eſt peccatum mollitiei, quòd graue eſt, & tamen minimum eſt inter omnia, quæ fiunt cõtra naturã. Sed obijciunt quidam, quòd ſit maximum omniũ, quia eſt magis contra ordinem naturæ: quia natura exigit, vt alterum ſit agens, alterum patiens, & iſtud peruertitur hic, quia idem agit, & patitur. Dicendũ, quòd grauitas in peccato magis cõſiſtit in abuſu alicuius rei, quàm in omiſſione debiti vſus, & ob hoc mollities habet minimum gradum inter vitia contra naturam: quia conſiſtit in omiſſione coitus ad alterum. Nam non eſt ibi extremum, ſicut in omnibus alijs coitibus, quo extremo habito fortè iſte act⁹ bene fieret. Cum autem dicitur, quòd eſt idem agẽs

F & patiens: dicendum, quòd hoc largè concedimus, & tamen non eſt ibi propriè patiens: quia patiens in coitu non eſt, niſi ſuſcipiens: in mollitie autem nullum ſuſcipiens eſt. Minimũ ergo eſt mollities inter omnia, quæ ſunt contra naturam. Et hoc modo dicetur, ꝙ quando fœmina ſeipſam corrumpit, vel ſe corrupta abutitur per quẽdam tactum illicitum, eſt ſimpliciter minimum inter omnia peccata contra naturam: quia talis contactus reducitur ad mollitiem, vt dictum eſt ſupra q. 230. Et tñ non eſt perfecta mollicies. Quia in mollicie ſequitur complemẽtum actus venerei, qđ non fit cum fœmina ſic ſe tangit. Ideo habent ſe tanquã perſectũ, & imperfectum ſub eadẽ ſpecie largè loquendo. Sicut aũt diximus G vitium contra naturam eſſe maius eis, quæ nõ ſunt contra naturam: ita dicendum eſt, ꝙ quodlibet vitium ꝯtra naturã eſt maius omnibus vitijs, quæ nõ ſunt ꝯ naturam. Nam cognoſcere fœminam extra vas debitum non eſt de maximis vitijs contra naturam, vt dictum eſt. Et tamen ipſum eſt peius, quàm omnia vitia luxuriæ naturalis. Quia in naturali luxuria, quæ eſt viri ad fœminam in vaſe debito nihil poteſt eſſe peius, quàm quòd filius cognoſcat matrẽ. Et tamen peius eſt cognoſcere fœminam extra vas debitum, quàm coire cũ matre, vt ait Auguſt. lib. de Adulterinis coniugijs. 32. q. 7. c. adulterij. Ita ergo de cęteris erit. ſ. de ſodomitico, & pecorali, & ſi fœmina fœminam defloret.

H De mollitie tamen eſt dubium, an ſit deterius, quã cognoſcere matrem, & videtur, ꝙ ſic. Quia eſt vitiũ contra naturam, & tamen vitiũ ꝯ naturam ſuperat omne inceſtũ. 32. q. 7. §. ſunt. n. in fornicatione. Coire autem cum matre inceſtus eſt. Dicendum, quòd ex conditione ſpeciei, vel generis videtur eſſe deterior mollicies, quã coitus cũ matre, & tñ ex deuiatione quadam à rectitudine rationis eſt iſtud vitium deterius: quia ratio magis horret coitum cũ matre pp reuerentiã, quæ debetur ei naturaliter, quã mollitiẽ. Et tñ peccata habent grauitatem plurimam ex opinione noſtra: quia cum cõſiſtat peccatũ in deordinatione voluntatis, quanto aliquis credit ſe deterius agere, tanto deterius agit, quia magis deordinatur I ibi voluntas. Quia deordinati voluntatem eſt appetere id, quod putatur eſſe contra rationẽ, ſed quãto aliquis putat ſe maius malum agere, tanto magis recedit à rectitudine rationis, & credit ſe appetere maius malum: ideo ibi maius peccatũ eſt, & maior deordinatio voluntatis. Magis ergo videtur eſſe coire cum matre, quam mollitiem committere.

An mollities ſit maius [...] tum, [...] coitus [...] matre.

Sed ex hoc inſurgent inconuenientia: quia etiam aliquis putabit deterius eſſe coire cum matre, quàm cum pecore: immo rari ſunt, qui hoc non putent. Et ſic efficerentur peccata cõtra naturam minora, quàm naturalia, quod falſum eſt, cum non ſolũ coire cum pecore, ſed etiam alia minora, quę ſunt contra naturam, ſunt maiora, quàm coire cum matre, K vt dictum eſt. Dicendum, quòd peccata contra naturam ſecundum ſpeciem deteriora ſunt peccatis naturalibus, & tamen poteſt aliquis peccans naturaliter magis peccare, quàm agendo contra naturã, vt ſi credat grauius eſſe coire cum matre, quàm cũ pecore grauius peccat coeundo cum matre, & magis punietur à Deo, quàm pro pecorali coitu. Facit tamen rem deteriorem coeundo cum pecore, quã coeundo cum matre.

In mollitie autem dicendum videtur aliter, ſcilicet, quòd non ſolum ſecundum exiſtimationem noſtram, ſed etiam ſecundum veritatem ſit leuius, quã coire cum matre. Et ratio eſt, quia non pertinet ita propriè mollities ad peccatum contra naturam ſicut

cut alia peccata, eo ꝙ alia conſiſtunt in abuſu alicuius rei: mollities autem conſiſtit in priuatione vſus debiti. ſ. quia deficit ibi alterum extremū, cum quo coitus eſſe debebat, & poterat eſſe licitus: vt dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ q. 154. arti. 12.

De vitijs luxuriæ naturalibus dicendū, ꝙ primū locum tenet inceſtus: quia habet aliquid de ordinatione naturæ, & rationis. Nam ſi peccata contra naturam ſunt deteriora, quàm naturalia: quia præuaricatur ibi ordo naturæ, ita illa in quibus inuenitur magis de ordine naturæ habent grauiorem præuaricationem. Parentibus tamen debetur naturaliter à filijs quædam reuerentia, cui repugnat turpitudo actus venerei: ideo naturale eſt, quòd filij non commiſceantur parentibus: cum etiam hoc inueniatur in brutis, quando cognoſcunt parentes, ſicut refert Ariſt. 8. de animalibus, de equo, qui deceptus coiuit cum matre, & cum agnouiſſet eſſe matrem quaſi deteſtans opus ſuum præcipitauit ſe. Obſeruatio autē iuris matrimonialis, & poteſtatis paternę, & ꝙ ſpontaneus ſit coitus, vel violentus iſta à ratione determinantur: ideo inceſtus, qui eſt cum perſonis coniūctis eſt deterior, quàm adulterium, & ſtuprum, & raptus, & ſacrilegium. Quia tamen naturaliter non debetur ille honor omnibus cognatis, ſed perſonis maximè coniunctis: non oportet, quòd ſemper inceſtus ſit deterior omnibus alijs ſpeciebus luxuriæ naturalis. Vt ſi quis coeat cum perſonis coniunctis ſola affinitate, & in gradu remoto. Nam poterit eſſe aliqs raptus, vel ſacrilegium aliquod deterius, quàm talis inceſtus, & tamen inceſtus ſecundum ſpeciem ſuam eſt grauior alijs peccatis luxuriæ naturalis. Quia tamen in actibus moralibus non inuenitur ita perfecta ratio ſpeciei, ſicut in naturalibus, aliquãdo actus, qui eſt de ſpecie minus mala, poterit eſſe deterior, qđ tamen eſt impoſſibile in naturalibus. Quia ſi vna ſpecies animalis eſt perfectior altera, ſcilicet, equus aſino, impoſſibile eſt inuenire aliquem aſinum ęqualē alicui equo in perfectione: etiam ſi ſit peſſimus equorum, & optimus aſinorum. Hoc autem eſt, quia ratio ſpeciei inuenitur perfecta, & determinata in naturalibus, quod non eſt in moralibus, cum per accidens multa fiant meliora, vel deteriora. Ponitur aūt inceſtus immediatè poſt peccatum contra naturam in grauitate, ſic dicitur 32. q. 7. c. Sunt. n. & c. adulterij, ſcilicet: Adulterij malum vincit fornicationem, & vincitur ab inceſtu. Sed omnium horum peſſimū eſt, quod contra naturam fit. Sed obijcient, quòd adulterium ſit grauius inceſtu. Quia 32. q. 7. ca. Quid in omnibus, dicitur, qđ in omnibus peccatis eſt adulterio grauius? ergo eſt inceſtu grauius.

Dicendum, quòd non probatur ex hoc, quia ipſamet litera ſignificat, quod non ſit adulterium grauius omnibus peccatis. Nam ſubditur ibi, ꝙ adulterium tenet ſecundum locum in pœnis. Primum autem habent illi, qui aberrant à Deo: ergo maius peccatum eſt aberrare à Deo, quàm adulterium. Etiam ex hoc non ſolum ſequebatur, ꝙ eſſet adulterium grauius inceſtu, ſed etiam grauius peccato cõtra naturam. Et tamen falſum eſt, quia illud deterius eſt omnibus, vt patet in alleg. c. Adulterij, ſcilicet. Peſſimum omnium eſt, quòd contra naturam fit. Patet etiam ex pœnitentia impoſita pro eo, quia 32. q. 2. § Hoc quanquam dicitur, quòd pro homicidio, & adulterio ſeptem annorum pęnitentia imponitur, niſi magnitudo criminum vulgarem conſuetudinē excedat, & ponitur exemplum, ſcilicet, veluti cū cõtra naturam humanæ ſocietatis parentibus, vel liberis, vel alijs eiuſmodi pſonis impudicè adhęremus. Vel dum relicto naturali vſu contra naturam more ſodomitico fornicamur, vel vſque ad coitū brutorum animalium prolabimur. Ex quo apparet, ꝙ inceſtus, & coitus ſodomiticus, & pecoralis ſunt deteriora vitia, quàm adulterium, & maiori pœnitentia emendanda. Sed dicendū, ꝙ licet non ſit adulteriū grauius alijs peccatis dr̄ de eo hoc, & eſt modus deteſtationis. Quando. n. aliquod vitiū habet aliquā magnitudinē ad deteſtãdū illud dicimus, ꝙ nihil grauius eſt. Sic dicit Aug. lib. de Sermone Dñi in monte & 32. q. 6. c. Nihil iniquius eſt, ꝙ̄ cauſa fornicationis dimittere vxorē, ſi & ipſe conuincitur fornicari, & tñ multa ſunt deteriora. Nã deterius eſt homicidiū adulterio. 33. q. 2. c. ſi quod. Et inceſtus deterior eſt, vt dictū fuit, & ſacrilegium, vt 27. q. 4. Sicut & fra-

B ctio voti, & 27. q. 1. c. Nuptiarum, & generaliter vbicunq; maior pœna imponitur, vt 24. q. 1. c. Nõ afferamus. Ita exponit Glo. & c. Quid in omnibus, & eſt modus iſte vulgatus loquendi ad deteſtationem criminum. vt Eccle. 10. Et auaro nihil eſt ſceleſtius, & nihil iniquius, ꝙ̄ amare pecuniã, & tamē cõſtat multa eſſe iniquiora, quàm amare pecuniã. ſ. hereſis, infidelitas, idolatria, & blaſphemia, & multa alia. Et eſt ſæpe modus loquēdi hyperbolicus, vt 32. q. 6. Nihil iniquius, ꝙ̄ cauſa fornicationis dimittere vxorē. Dicit Glo. hyperbolicè loquitur: ita ergo in multis ſimilibus erit. Poſt inceſtum ſequuntur alia crimina, ſcilicet, raptus, ſacrilegium, adulteriū, ſtuprum, fornicatio, & eſt dubium de illis præterquam de forni-

C catione, quid ſit maius. Dicendū, ꝙ iſta crimina aut conſiderantur ſola, aut cõmixta. ſi commixta ſemp cõmixtū erit maius ſimplici, vt ſi raptus coincidat cū matrimonio, vel ſacrilegiū cū raptu, vt ſi puella rapiatur de domo paterna, quæ tñ erat deſponſata, erit tunc grauius crimen raptus, ꝙ̄ adulterij, ſacrilegij, & ſtupri, quia ſimul ſunt raptus, & adulteriū, cū puella eſſet deſponſata. Vel ſi coincidat raptus cum ſacrilegio, vt ſi quis rapiat virginem Deo ſacratam. Eſt. n. maius peccatum, ꝙ̄ adulterium, & ſtuprum, & raptus. Vnde non ſolum rapere tales, ſed etiã attentare punitur capitaliter, vt C. de epiſ. & cler. l. Si quis non dicam, & de pœni. di. 1. cap. ſi quis non dicam. & 36. q. 2. eo. cap. Si autem vitia ſint ſimplicia, ſcili-

D cet, raptus per ſe, & adulterium per ſe, & ita de ceteris videtur eſſe raptus maius alijs delictis, eo quòd raptus propriè dictus ſemper includit duo vitia, ſcilicet ſtuprum, & raptū. Quia raptus eſt quando puella violenter de paterna ducitur, vt corrupta in vxorem habeatur 36. quæſt. 2. c. Cum ergo. Et ſic raptus ſemper includit violentiam: quia ad raptum ꝓpriè pertinet. eo. cap. Et ſtuprum etiam: quia ſtuprum eſt defloratio virginis. Quod etiã fit in raptu, quia puella rapitur, vt poſtea deflorata in vxorem habeatur. Et ob hoc Iſido. ſecundus Etymologiarum ſemper ponit raptum cum ſtupro 36. quæſt. 1. cap. Raptus. Vnde qui rapiū potitur, ſtupro fruitur, id eſt. Qui rapit, ſtuprum committit. Concurrunt ergo multæ

E grauitates ſimul in raptu, quę non concurrunt in alijs. Et maxima grauitas eſt violentia, ſcilicet, cum honor virginitatis puellæ inuitæ aufertur, & ponitur in via meretricandi. Et multa alia incommoda ſequuntur. Eſt ergo raptus peccatū deterius alijs, ſcilicet, adulterio, & ſtupro, & ſacrilegio, & fornicatione ſimplici. Poſt raptum ſequitur ſacrilegium in grauitate: licet de hoc dubium ſit apud multos. Putant enim aliqui, quòd adulterium ſit grauius ſacrilegio, & tamen ſacrilegium grauius eſt, & hoc potiſſimè, quando virgo Deo ſacrata defloratur volēs: quia tunc ſtuprum, & ſacrilegium ſimul eſt, ſcilicet, quia virgo eſt, & quia ſacra eſt. Eſt ēt adulteriū ſpirituale, quia virgo, quæ vouit Deo caſtitatē, ꝯxit cum

Deo ſpirituale matrimonium. Si ergo cognoſcaт ab
aliquo eſt ſpirituale adulteriū, & eſt maioris culpæ,
quam adulterium legale, quod perpetratur cū con-
iugata. Sic patet 17. q. 4. c. ſicut, ſcilicet. Non ergo gra
uius peccatum eſt fornicatio, quàm ſacrilegiū, id eſt,
adulterium, quàm ſacrilegium, vt exponit ibi Gl. &
32. q. 7. c. Quid in omnibus: & redditur cauſa in eo. c.
Sicut, ſcilicet. Quia ſicut maius peccatum eſt, ꝙ in
Deo committitur, quā quod in homine, ſic grauius
eſt ſacrilegium agere, quàm fornicari i. cognoſcere
virginem ſacram, quā adulterium committere. Poſt
ſacrilegium in grauitate ſequitur adulterium. Nam
non manet, niſi adulterium, & ſtuprum, de qbus poſ
ſit dubitari. Eſt autem maius adulterium, quàm ſtu-
G prum: quia in adulterio violantur fœdera matrimo-
nij & fit iniuria illi, cuius vxor eſt. & iſtud eſt ſecun-
dum leges humanas graue peccatum, quia mariti
valde zelant caſtitatem vxorum ſuarum, & dolent
in immenſum, ſi quis alius eas tetigerit, & nemo cir-
ca hoc poteſt eſſe tolerans patienter, ſed potius lex
dicit; quod maritus non poteſt tolerare tam iuſtum
dolorem, ſcilicet, ſi viderit alium cum vxore ſua cō-
cubentem. C. de adulte. l. Gratus, & ob hoc lex hu-
mana permittit hic, quod in alijs criminibus non
permittit, ſcilicet, quòd maritus poſſit occidere adul
terum inferentem ſibi hanc iniuriam non expecta-
ta auctoritate cuiuſquam. Eſt etiam iſtud peccatum
magnæ infamiæ. Nam ex hoc res publica valde infa
H matur, & proles naſcuntur degeneres. Nā ſi de adul-
terio multi dubitarent, etiam de filijs dubitarent, an
ſui, vel alieni eſſent, & ex hoc honor adimeretur eis:
quia proles degeneres non cōſequuntur honorem
paternum. Etiam præiudicatur valde in hoc crimi-
ne ei, cuius vxor adulteratur: quia proles, quæ ex
adulterio naſcitur quandiu hoc ignotum eſt, ſucce-
dit ei, qui putatur eſſe pater, & non eſt, & vſurpat bo-
na non ſibi debita, & præiudicat filijs legitimis, cum
quibus ſuccedit, cum ei nihil de iure ſuccedēdi com-
petat. Ideo improbatur valde adulterium. Eccle. 23.
Et dictum eſt de hoc magis ſupra q. 198.

Poſt adulterium ſequitur ſtuprum. Eſt enim mi-
noris grauitatis, quàm adulterium, quia in ſtupro
I violatur virgo, quæ nulli alligata eſt. Nam ſi ſit de-
ſponſata non vocatur ſtuprum ſed magis adulteriū.
Præiudicatur autem in ſtupro patri, in cuius pote-
ſtate puella eſt, vt alicui legitimè in vxorem trada-
tur. Quia tamē maior eſt obligatio vxoris ad virum,
quàm puellæ ad patrem, maius peccatum eſt adul-
terium, quam ſtuprum. Nec videtur ſtuprum differ-
re à fornicatione ſimplici, niſi quia virgo deflora-
tur, & in ſimplici fornicatione cognoſcitur ea, quæ
corrupta eſt. Et ob hoc ſecundum legem humanam,
& etiam eccleſiaſticam maior pœna pro adulterio,
quàm pro ſtupro ponitur. Poſt ſtuprum vltimo lo-
co ſequitur fornicatio ſimplex: non enim poteſt eſſe
aliquis coitus minoris grauitatis, quàm fornicatio
K ſimplex, quia cognoſcitur illa, quæ nullius eſt, & vo-
lens cognoſcitur, & iam ab alio cognita eſt: quia ſi
virgo cognoſceretur, non eſſet fornicatio ſimplex,
ſed ſtuprum: ideo nō eſt in fornicatione ſimplici ali-
qua ſpecialis grauitas. Et ob hoc ſimplex vocatur,
ſ. quia nullum aliud malum in ea eſt, niſi quia forni-
catio eſt. Et hoc eſt, quia cognoſcitur illa, quæ non
eſt ſua, licet nullius ſit, & tamen ad hoc, quòd nō eſ-
ſet peccatum, oportebat, quòd eius eſſet, qui cogno-
ſcit eam, quod in matrimonio accidit, ideo ſimplex
fornicatio, quæ cum meretrice, & concubina. & vi-
dua eſt minimum omnium peccatorum luxuriæ, qđ
intelligendum eſt de ſpeciebus luxuriæ, quæ nomen
habent ſpeciale: quia interdū vir peccat cognoſcen-
F do vxorem ſuam, vt dicetur ſequenti q. & in alijs. &
tamen non eſt tam graue peccatum, ſicut fornicatio
ſimplex, eo ꝙ peccare cum vxore eſt excedere in re
conceſſa. Fornicatio autem ſimplex eſt cum re om-
nino vetita. Sic dicit Aug li. de Adulterinis cōiugijs,
& 32. q. 7. c. Adulterij. ſ. tantum valet ordinatio crea-
toris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum con-
ceſſis, cum modus exceditur, longè ſit tolerabilius,
ꝙ in eis, quæ cōceſſa nō ſunt, vnus, vel rarus exceſſus.

An ſit aliquod peccatum in vſu matrimonij inter virum, & vxorem. Quæſt. CCXXXV.

G NVNC occaſione præcedentium, ſunt aliqua
dubia circa ſpecies luxuriæ, & potiſſimè circa
vſum viri, & vxoris, an ſit aliquando peccatum. Di-
cendum, quòd cum matrimonium ſit aliquid hone-
ſtum, & à Deo inſtitutum actus eius bonus eſt. Ideo
coitus ad prolem gignendam, qui eſt principalior
actus eius, bonus eſt per ipſa bona matrimonij, ſcili-
cet, prolem, fidem, ſacramentū, vt ait Aug li. de Bo-
no coniugali. Ideo coitus matrimonialis non poteſt
eſſe malus, niſi per accidens. Pro quo ſciendum, ꝙ ſi
coniuges ſunt veri coniuges, coitus poterit eſſe ſem-
per licitus inter eos. Impediuntur tamen eſſe veri cō
iuges per aliquod impedimentum iuris, quod poteſt
accidere in eis, vt affinitatis, & conſanguinitatis, &
ſimilium, ꝙ non permittat eos eſſe coniuges. Et tūc
H ſi aliquis cōiugum indubitatè ſcit iſtud impedimen
tum, nō debet petere debitum, nec exigere: quia erit
fornicatio cum non poſſint eſſe coniuges, ſed potius
debet petere diuortiū, ſi poteſt probare impedimen
tum. Si verò non poteſt, ēt non debet petere, nec red
dere, dato ꝙ eccleſia excommunicet eū cōpellendo
ad reddendum debitū. Nam non debet obedire Ec-
cleſiæ, cum conſtet ſibi de impedimento, & ſuſtine-
bit ſententiam excōicationis, & geret ſe tanꝗ excō-
catum apud hoīes, cū tamen apud Deū non ſit reus,
ſed potius laudabilis: quia iniuſtè patitur. Sic patet
extra de reſti. ſpo. c. literas, & de ſen. exc. c. inquiſitio-
ni. Si autem non ſcit indubitanter, ſed per præſum-
ptionem, aut eſt præſumptio leuis, aut rōnabilis. ſi
I leuis, nō debet curare de ea, ſi eccleſia iubet debitum
reddere, ſed poterit reddere, & petere, & maximè
reddere, cum iſtud ſit neceſſitatis, petere autem ſit li
berum. Si autem eſt præſumptio rōnabilis, ſed non
certa cognitio tenetur debitum reddere, maximè ſi
Eccleſia cogit ad hoc per excōicationem, ſed nō de-
bet petere: quia ageret ꝯ conſciam, vt in allega. c. li-
teras, & c. inquiſitioni. Dr̄ aūt rōnabilis pſumptio, ſi
habet aliqua motiua veriſimilia ad putandū eſſe im-
pedimentū, licet non poſſit neceſſariò, & manifeſtè
cōmittere. Si aūt nullū ſit impedimentū, vel nullum
eſſe credatur, licet coniugibus petere, & reddere de-
bitū. An tñ aliqñ in hoc poſſit peccatum intercide-
re, dicendum eſt, ꝙ hoc pt̄ prouenire ex multis, vnū
K eſt intentio. ſ. an aliqñ ex intentione coitus coniuga
lis reddatur illicitus. Et dicendū ꝙ poſſunt coniuges
multiplici conuenire intentione ſ. cauſa prolis, vel
debiti reddendi, vel fornicationis vitandæ, vel ſatu-
randæ libidinis, & quærendæ delectationis, qđ idem
eſt, vel cauſa ſanitatis procurandæ, aut conſeruādæ.
De primo dicendum, ꝙ coitus coniugalis gratia ge-
nerādi non hēt culpā, vt ait Aug. Nā ſi culpam hēret
ipſum matrimoniū eſſet peccatum, cū per ꝯctū ma-
trimonij tradatur ptās vtriq; coniugum ad petēdū
ab altero debitum. ſ. carnalē vſum, & tñ nubere pec-
catum non eſt. 1. Corin. 7. Si virgo nupſerit, non pec
cat. Etiam patet, quia ſi peccatū eſſet coire ad gignē-
dum non iuſſiſſet hoc Deus. Gen. 1. Creſcite, & mul-
tiplica-

multiplicamini & iſtud eſt per copulam carnalem: quia
nõ eſt alius modus, nec valet, ſi quis dicat illud fuiſ-
ſe dictum ante peccatũ, quando poterat fieri coitus
ſine cõcupiſcentia. Quia etiam poſt diluuium Deus
dixit hoc Gen. 8. & 9. & tamen tunc non poterat fie-
ri coitus ſine concupiſcentia. Et iſta eſt cauſa hone-
ſtiſſima contrahendi matrimonium: quia eſt neceſ-
ſaria. De ſecundo dicendum, ꝙ etiam non eſt pecca-
tum: quia illud, ad quod tenetur aliquis, non eſt pec
catum reddere, ſed potius meritum: quia opus iuſti-
tiæ eſt, immo compellitur vir ad hoc faciẽdum per
eccleſiaſticam cenſuram, extra de reſtit. ſpolia. c. lite
ras, & de ſent excomm. c. inquiſitioni. Et ſi vir nolit
reddere debitum vxori, vel è contrario præiudicat
ei, vt dicit Augu. ſuper Pſal. 146. & 33. q 5. c. ſi dicat.
ſcilicet: Redde debitum, & ſi non exigis pro ſanctifi-
catione perfecta, Deus tibi computabit, ſi nõ quod
tibi debetur, exigis, ſed reddis, quod debetur vxori.
Et ſic non ſolum eſt peccatum, ſed etiam meritoriũ
eſt interdum reddere debitum, cum dicatur, ꝙ pro
ſanctificatione perfecta computatur, ideſt, pro ſan-
ctitate. c. c. & c. ſecundum verba. De tertio dicendũ,
quod qui petit debitum propter vitandam fornica-
tionem. aut vult vitare eam in ſe, aut in vxore, vt po
te: quia ſcit vxorem eſſe veneream, & fortè ex vere-
cundia non petentem debitum, & ſi vir non cogno
ſcat eam fornicabitur forraſſis, & tunc vir, vt nõ ha
beat ipſa fornicandi occaſionem cognoſcit eam. Si
iſto ſecũdo modo nullum peccatum eſt, ſed potius
meritoriũ: quia ex charitate mouetur, & adhuc vi-
detur eſſe magis meritorium, quàm reddere debitũ.
Quia reddere debitum pertinet ad iuſtitiam particu
larem, cognoſcere vxorẽ, vt non fornicetur ad cha
ritatem pertinet. Eſt autẽ charitatis actus excellen-
tior, quàm actus iuſtitię, & magis meritorius De his
S. Thom 4. Senten. diſtinct. 32. artic. penul. Si primo
modo, ſcilicet, vt vitet in ſe fornicationem, eſt pec-
catum veniale: quia ex incontinentia prouenit, ꝙ
quis velit vltra debitum gignendi vxorem cogno-
ſcere, & vltra debitum reddendum. Eſt tamen ma-
lum illud veniale propter matrimonium, quod bo-
num eſt, & nunc principaliter contrahitur propter
fornicationem vitandam. 1. Corint. 7. vnuſquiſque
vxorem ſuam habeat propter fornicationem, ideſt,
ad vitandam illam. Hoc tamen dixit Apoſtolus ſe-
cundum indulgentiam, & non ſecundum imperiũ,
ideſt permiſit, & non iuſſit. e. c. De hoc Auguſt. dicit
fortè aliquis dicet, ſi veniam conceſſit Apoſtòlus, er
go peccatum ſunt nuptiæ: cui enim venia niſi pec-
cato conceditur? Sed veniam concedens Apoſtolus
concubitum attendit coniugatorum, vbi eſt incon-
tinentiæ malum ĩcontinẽtiæ malum eſt, ꝙ vir co-
gnoſcit vxorem vltra neceſſitatem procreãdi filios,
ſed eſt ibi nuptiarum bonum, & ita nõ propter illud
malum culpabile eſt hoc bonum, ſed malum fit ve-
niale propter bonum nuptiale. De quarto dicendũ,
ꝙ vir, qui propter ſolam delectationẽ quærendam,
vel ſaturandam libidinem, quod idem eſt, vxorem
cognoſcit, ſi conſiſtit cõcupiſcentia intra terminos
matrimonij eſt peccatum veniale, ſi autem extra ter
minos matrimonij progrediatur eſt mortale. Ratio
eſt: quia coitus honeſtatur per matrimoniũ, & ideo
quando habet rationem matrimonij honeſtus eſt,
cum autem non habet rationem matrimonij non
habet per quid honeſtetur: ideo erit inhoneſtus, &
peccatum mortale. Dicitur concupiſcentia manere
intra terminos matrimonij, quando quis vxorem
ſuam propter ſolam delectationem cognoſcit, & ta
men non cognoſceret eam, ſi non eſſet vxor, ſed ca-
ueret, & cõtineret deſiderium ſuum, etiam ſi paſſio

A inſurgeret, & tunc eſt quidam reſpectus honeſtatis.
Ideo actus licitus eſt. Dicitur progredi concupiſcen
tia extra terminos matrimonij, quando vxorem co
gnoſcit propter ſolã delectationẽ. Et etiam ſi nõ eſ-
ſet vxor ſua, cognoſceret eã data opportunitate ad
hoc, & tunc dicitur vir quærere in vxore blanditias
meretricales, ideſt, idem facit in vxore, quod faceret
in meretrice, & non alio reſpectu. Nam cognoſcit
eam, vt fęminam, & non vt vxorem. Sic tenet S. Th.
4. Senten. diſtin 32. artic. vlt. Quidam autem dicunt,
qui propter delectationem accedit ad vxorem, aut
propter delectationem mouetur principaliter, aut
minus principaliter, ſi propter eam principaliter, vel
quod ipſa ſit tota cauſa, dicunt eſſe peccatum mor-
B tale, ſi autem minus principaliter propter illam di-
cũt eſſe veniale, ſi verò nullo modo delectatio quæ-
ritur, ſed potius diſplicet: quia inſurgit, & oderunt
illam coniuges, nullum peccatum eſt, ſed dicũt per-
tinere ad perfectionem. Sed nõ ſtat dictum eorum,
quia delectatio non eſt bona, nec mala, niſi ſecũdum
ꝙ operatio eſt bona, vel mala. Bonæ enim operatio-
nis delectatio bona eſt, & malæ operationis praua
delectatio. 10. Ethi. Et hoc, quia delectatio conſequi
tur operationem perfectam nõ impeditam, vt dicit
ibi. Actus tamẽ matrimonialis per ſe bonus eſt, ideo
quãdiu delectatio petitur intra terminos matrimo-
nij non poteſt eſſe mala, ita vt ſit peccatum morta-
le, vt dicit S. Th. vbi ſup. Si autem excedat terminos
C matrimonij eſt coitus malus: q̃a non habet aliquid,
per quod honeſtetur. ideo delectatio erit mala Et ta
les vocãtur vehementes amatores vxorum, & ſunt
adulteri in vxoribus, vt dicit Hiero. 32. q 4. c Origo.
ſcilicet: Adulter eſt ardentior amator in ſuam vxo-
rem, ſapiens iudicio debet amare coniugem non af-
fectũ. Non regnet in eo impetus voluptatis, nec pręe
ceps feratur ad coitum. Nihil eſt enim fędius, quàm
vxorem amare quaſi adulteram. Aliqui tamen vo-
lunt, vt Huguitius, ꝙ ille, qui præuenit voluptatem
manibus, vel cogitatione, vel vtendo calidis, vel in-
cẽtiuis, vt pluries poſſit cum vxore coire mortaliter
peccat. Dicendum tamen eſt, ꝙ iſtud non eſt verum,
niſi delectationem quærat, vt extra terminos matri-
D monij. Nam omnia iſta adhuc fieri poſſunt ita, ꝙ nõ
ſe extendat cõcupiſcentia extra terminos matrimo
nij, & ſic non erit peccatum mortale. Si tamen exce
dat limites mortale peccatũ eſt. Fuit tamen Hugui-
tius multum ſtrictus in hoc, & ſibi placens, ſic etiam
dixit, ꝙ reddere debitum nunquam poteſt fieri ſine
peccato veniali, eo ꝙ delectatio, & pruritus quidam
eſt in emiſſione ſeminis, ſed hoc falſum eſt: quia tũc
obligaretur quis ad peccandum venialiter, & actus
virtutis eſſet peccatum veniale. Reddere enim debi
tum iuſtitię actus eſt, & tamen actus virtutis eſt ſim
pliciter bonus. Ideo non eſt ibi peccatũ aliquod, ſed
potius interdum eſt meritum ibi, vt ſupradictũ eſt.
Iſta opinio Hug. tangitur, & improbatur in Glo. 33.
E q. 4. c. Vir cum propria Sed adhuc dicetur, ꝙ cũ quis
propter ſolam delectationem vxori commiſcetur,
etiam ſi non excedat concupiſcentia limites matri-
monij peccet mortaliter. Quia frui creatura eſt ſem
per peccatum mortale. Qui tamen delectationem
veneream pp ſe ipſam quærit, fruitur ea, q̃a frui eſt
amore inhęrere alicui pp ſe, vt ait Augu. li. de doctri
na chriſtiana, & li de Trini. Et ita eſt in cõcubitu, q̃n
pp ſe quærit̃ Ideo Gen. 38. Thamar loquẽs tanq̃ me-
retrix dixit Iudę: Quod mihi dabis, vt fruaris concu
bitu meo? ergo erit peccatum mortale. Dicendum,
quòd frui creatura ſimpliciter, ideſt, ꝙ in ea pona-
tur terminus, peccatum eſt. Qui tamen delectatio-
nẽ ſolã quærit in coitu intra terminos matrimonij,

non fruitur ſimpliciter delectatione. Quia tūc quæreret eam abſolutè, quomodocunque haberi poſſet non diſtinguendo, ſiue eſſet vxor, ſiue nō: quia quod propter ſe quæritur in immenſum quæritur. Patet primo Poli. Sed dicendum, quòd iſte quęrit delectationem propter ſe ipſum, quia vult ſibi ipſi in hoc cōplacere, & ſe ipſum habitualiter ordinat in Deū licet actualiter de Deo nihil cogitet. Et ſic nec fruit̄ delectatione, nec ſe ipſo, ſed vtitur Quod patet, quia obſeruat adhuc in iſta delectatione legem Dei, quia non coiret cum iſta fœmina, niſi eſſet vxor ſua. Et tamen eſſe vxorem, & virum à Deo inſtitutum eſt Gen. 2. Et ſic non peccat mortaliter. Secus autem, ſi quæreret in ea delectationem, ſiue eſſet vxor, ſiue non: quia tunc frueretur ſimpliciter delectatione venerea, & eſſet peccatum mortale, Sic dicit Sanctus Thom. 4. ſen. di. 31. artic. vltimo in ſolutione 3. arti. De 5. dicendum, quod coire cum vxore propter ſanitatem peccatum eſt, eo quòd quęritur res propter finem, ad quem non eſt. Sicut ſi quis velit baptizari ſolum, vt ſanetur ab aliqua ægritudine, peccatū eſt, vt patet 4. ſen. di. 6. Et hoc quia baptiſmus non eſt inſtitutus ad quęrendam ſalutem temporalem, ſed æternam, ita de coitu coniugali. Nam matrimonium inſtitutum eſt ad prolem. Tunc ergo rectiſſimè quis ad vxorem accedit, quando cauſa prolis gignendæ accedit. Iſta enim eſt cauſa nubendi, vt Ambr. ſuper Lucam, & 32. q. 2. c. Pudor, ſcilicet, pudor eſt fœminis nuptiarum pręmia non habere. i. prolem, quibus hæc ſola eſt cauſa nubendi. Et ſimile. c. ſequenti. Et tunc nullum peccatum eſt in coitu cōiugali. Etiam poterit eſſe honeſtus coitus ad reddēdum debitum, quia reddere debitum eſt de iure matrimonij, & redit ad primū, ſcilicet, ad prolem: quia fortè coniunx petens debitum prolem deſiderat, & reddens debitū ex hoc, quòd adiuuat, pertinet ad eundem finem, & in hoc nullum peccatum eſt. Si etiam ſit coitus coniugalis ad vitandam incontinentiam, & non ꝓpter prolem etiam pertinet ad matrimonium, quia matrimonium conceſſum eſt in lege Chriſti ad euitandam fornicationem 1. Cor. 7. Ideo nō eſt peccatum mortale, ſed veniale, vt ait Hiero 32. q. 2. c. Sicut non omnis, ſcilicet. Qui propter incontinentiam in naturalem vſum reddere moueretur, patet quòd non propter filiorum procreationem tantum miſceri iubentur. Non ideo tamen nuptiæ malæ iudicantur. Quidquid enim præter intentionem generandi fit, non eſt nuptiarum malum, ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum. Simile Aug. lib. de bono coniugali. & 32. q 2. c. Quidquid & Gre. 33. q. 4. c. Vir cum propria. Si tamen quis vtatur coniugali actu nihil in eo deſiderans, niſi ſalutem conſeruare, aut acquirere, licet cura ſalutis laudabilis ſit, tamen malum eſt, ꝙ ſalus per illa quæratur, quæ ad ipſam nequaquam ordinata ſunt, quia eſt quædam peruerſio ordinis, in qua conſiſtit ratio peccati. Et ſic ſemper eſt peccatū talis coitus, vt dicit Sanctus Thom. 4. ſen. di. 31. arti. penulti. in reſponſione ad quartum argumentum. Dicendum tamen, quòd ſic coeuntes propter ſalutem, aut faciunt intra limites matrimonij, ſcilicet, quòd etiam ſalutem per coitum non procurarent, cum iſta fęmina, niſi eſſet vxor, aut non. Si primum eſt peccatum veniale: quia non eſt actus de ſe malus, ſcilicet, quia ſalutem petere, non eſt malum de ſe. etiam matrimonialiter coire malum non eſt. Cum ergo iſta duo coniungantur, non efficitur malum mortale, quia non eſt ibi niſi quędam pęna pręuaricatio ordinis, & intētio ad matrimonium tollit malum iſtius inordinationis. Nam peius eſt propter ſolam delectationem coitum petere, & tamen ſi con-

F tineatur iſta delectatio intra limites matrimonij, nō eſt peccatum mortale, ſed ſolum ueniale, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo à fortiori hoc. Nam ſicut, ꝙ coitus, ſit propter ſanitatem eſt deordinatio finis, ita etiam quòd ſit propter delectationem. Quia nō eſt coitus propter delectationem, ſed potius delectatio propter coitum. Natura n. delectationem appoſuit in operibus neceſſarijs ſuę conſeruationi, vt eſſet delectatio illa irritamentum quoddam ad proſequendum, & non contemnendum illa opera, vt oſtēſum eſt ſupra q. 24. & melius q. 33. & 49. Maior ergo præuaricatio eſt hoc in ordine: quia maior repugnantia eſt inter contraria, quàm inter diſparata. Et ſic deterius eſt id, quod ſubordinatur alteri conſtituere finē

G illius, quia illud eſt facere cōtraria, quàm ꝙ inter ea, quæ nullam inter ſe habitudinem habent, vnū conſtituere finem alterius, & hoc eſt coniugere diſperata. Aliud etiam eſt: quia quærere delectationem in coitu non eſt bonum aliquod, ideo nihil poteſt honeſtè ordinari ad illud. Quærere autem ſalutem bonum quoddam eſt, ideo poteſt aliquid honeſtè ordinari ad illud, & ſi contingat non honeſtè ordinari cęteris paribus, non poterit eſſe tanta inhoneſtas, ſicut ſi aliquid ordinetur ad illud, quod nunquam bonū eſt, aut in ſe bonum non eſt. Eſt ergo ſolum peccatū veniale, ſi quis per coitum coniugalem corporis ſalutem intendat intra limites matrimonij. Si autem extra limites peccatum mortale eſt, quia coitus non

H poteſt honeſtari, niſi per matrimonium. Ideo quando in coitu deeſt intentio ad matrimonium, ſcilicet, quòd eſt ibi intentio poſita. ideſt ꝙ fieret coitus etiam ſi non eſſet matrimonium ſemper eſt peccatū mortale: quia per modicum videtur differre a fornicatione. Dicendū tamen. ꝙ licet vterque coitus coniugalis, ſcilicet, tam propter ſolam delectationem, q̄ propter ſalutem quærendam ſit peccatum veniale: multo tamen minoris culpæ eſt coitus ꝑꝑ ſalutem, quàm propter delectationem ꝑꝑ cauſas ſuprapoſitas. Quia etiam inter venialia non eſt æqualitas, ſed vnum eſt maius alio. Qđ oſtendit Apoſtolus dicens: quoſdam ſuper ædificare lignum, fęnū & ſtipulam. 1. Cor. 3. Per quæ deſignantur tres gradus peccatorū

I venialiū, quæ ſunt facilioris, & difficilioris pœnæ: ſicut lignum, fenū, & ſtipula facilioris. & difficilioris combuſtionis. Conſiderandum circa id, qđ ſupra dicebatur. ſ. coitus coniugalis propter incontinētiam, vel fornicationem vitandam nunquam eſt peccatū mortale, & propter libidinem ſaturandā erat aliqn̄ mortale. ſ. quando non continetur intra limites matrimonij. Differunt. n. iſta Quia tunc per coitū vitat̄ fornicatio, quando quis eſt potens ad venerea & cōcupiſcens, & ſi non acceſſerit ad vxorem nō potens continere propter magnitudinem deſiderij accedet ad aliam: Saturare libidinem eſt quando quis nō mouetur ad libidinem propter ſuperabundantiam humoris ſeminalis vrgentis ad exitum, ſed propter ſo-

K lum deſiderium libidinoſæ voluntatis. Et iſta libido, quam ſaturare ſic intendunt, non eſt carnis, ſed animi. Quod ſæpè accidit, ſcilicet, vt homines exhauſti per actum venereum, In quibus iam organa deficiunt, ita vt ſit eis difficilis coitus deſiderium tamen coitus, non deſinit. Sunt enim volentes ſemper experiri delectationem illam, quam aliquando in coitu experti ſunt, ſcilicet, corpore exiſtente diſpoſito. Nunc autem corporis diſpoſitio nō mouet, ſed potius in tali coitu affligitur, & perit. Animus tamen deordinatus delectationem illam q̄rit. & illud deſiderium proprie vocatur libido. Tunc ergo qs ſaturare libidinem cupit, quando corpore non diſpoſito ad venerea ex ſola libidinis voluptate mouetur,

ſicut

ſicut apparet in eis, qui ſe ipſos prouocant, & præueniunt per aliqua, quæ incitent ad venerea. Iſtud etiã eſt quærere in coitu ſolam delectationem. Et tunc non eſt coitus ad vitandam fornicationem, quia vitare fornicationem eſt, quando ex ſuperabundantia humoris ſeminalis, & alijs diſpoſitionibus corporalibus inſurgit vehemens cõcupiſcentia ad venerea, quam difficile eſt tolerare. In exauſtis tñ per actum venereum, vel ex alia cauſa non poteſt eſſe talis concupiſcentia: ideo in eis nõ eſt vitare fornicationem, ſed ſolum libidinem animi ſaturare. Ex hoc ſequit, ꝙ ẽt qñ vtrũq; eſt peccatum veniale, valde minus eſt ꝓꝑ vitandam fornicationem coire, quàm ꝓꝑ libidinem ſaturandam. Quia vitare incontinentiã, vel fornicationem eſt quidã finis matrimonij. 1. Cor. 7 conſequi autẽ inde delectationem nullo modo eſt finis matrimonij. Ideo illud magis põt honeſtari, q̃ iſtud. Item qui agit ex maiori tentatione, minus peccat: quia magis innoluntariè agit, & tñ volens vitare fornicationem agit ex forti paſſione, quæ naturaliter mouetur ex ipſa corporis diſpoſitione. Qui aũt libidinem ſaturare vult tentationem non habet, ſed ipſe eam præuenit, & ſuſcitat, ideo deterior valde eſt, & eſt volens vitare fornicationem, ſicut incõtinẽs, q ꝓꝑ ſolam paſſionem agit, volens aũt ſaturare libidinẽ. ſiue delectationem appetẽs eſt, ſicut intẽperatus, qui ex electione mouetur ad proſequendũ delectabilia, & nõ ex paſſione. Ideo deterior valde eſt, vt patet. 7. Ethi. c. 10. ſ. Omnino aũt videbitur deterior eſſe, ſi quis non concupiſcens, vel quiete. i. remiſſè concupiſcens aliquid turpe operetur, q̃ ſi vehementer cõcupiſcens, & ſi nõ iratus percutit, q̃ ſi iratus. Quid enim vtiq; faceret in paſſione exiſtens? quaſi dicat. Multo grauiora ageret, cum ſine paſſione praua operetur. Et inſert, propter qđ intẽperatus eſt deterior incõtinente Grauius ergo eſt vnum veniale altero, vt oſtenſum fuit ſupra, neutrum tamen eſt mortale: quia non repugnat omnino charitati, nec daĩ pœna æterna pro eo, & tamen pro quibuſdam venialibus datur pęna valde grauis in purgatorio, quæ differũt ab alijs venialibus, ſicut lignum à ſtipula in difficultate, & diuturnitate cremationis. Et ſic apparet, an aliquando coitus coniugalis propter intentionem malus fiat, & quando hoc fit, & quantum malus eſt.

An propter nimiam frequentationem actus coniugalis ſit peccatum. Quæſt. CCXXXVI.

QVAERITVR, an in coitu coniugali ſit aliquando peccatum propter nimiam frequentationem actus ſupra modum. Dicunt quidã quod ſic, quia ardens amator in propria vxore adulter eſt, vt ait Hieron. & habetur 32. q. 4. cap. Origo Iſtud autem eſt frequentare coitum ſupra modum: quia ex ardenti amore fit, ideo peccatum eſt. Item Hier. eo. cap. increpat tales dicens: certè qui dicunt ſe cauſa reipublicæ, & generis humani vxoribus iungi, & filios procreare imitentur ſaltem pecudes, ſcilicet, non frequentent coitum vltra neceſſitatem generationis, ad hoc autem non eſt neceſſe nimis frequẽtare: quia multa tempora ſunt, quibus ad vxorẽ cauſa prolis accedere non eſt neceſſe, cum tunc ſit impedita concipere, ſicut dicit Ambr. ſuper epiſtolam ad Cori. & 33 q 4 c Si cauſa. ſ. ſi cauſa procreando filiorum ducitur vxor, nõ multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum.

Primum argu.

Secundũ argu.

Dicendum, ꝙ frequentatio in coitu coniugali poteſt aliquando eſſe cauſa prolis ſ. temporibus illis, q̃bus vxor non eſt impedita concipere, vt ſi nondum concepit, & tunc nunquam eſt exceſſus in frequen-

A tatione cum actus honeſtus, & finis honeſtus. Ideo non erit peccatum niſi aliàs propter tempus, vel locum, vel alias circunſtantias. Si autem non propter prolem, vel erit hoc, quia fortè vir eſt potens ad uenerea, & reſpectu aliorum uirorum uidetur eſſe frequentatio, quia illi non ſunt tam potentes. Et tamẽ huic non eſt frequentatio, quia corporis ſui diſpoſitio hoc exigit. Et tunc reddit hoc ad coitum, qui fit propter uitandam incontinentiam, & talis coitus nunquam eſt, niſi peccatum ueniale, quia ex eo, ꝙ qs uult uitare fornicationem per coitum habet reſpectum ad bonum coniugale, per quod iſte coitus excuſatur. 32. q. 2. cap. Sicut non omnes &c. quidquid. Vel erit frequentatio iſta propter ſolam delectationem

B experiendam in actu uenereo, & tales increpabiles ſunt: quia omni tempore indiſtinctè coitum uolunt: quia libido dominatur in animo. Vnde tales increpat Iſido. 32. q. 7 cap. Non ſolum, ſcilicet. Sunt quidam, qui ſicut animalia abſque ulla diſcretione indeſinenter libidini ſeruiunt, quos ego nec mutis pecudibus comparauerim. Non tamen eſt propter hoc ſemper peccatum mortale. Sed diſtinguendum ſicut præcede. quæſt. ſcilicet, an concupiſcentia maneat intra limites matrimonij, uel non. Si intra limites, non eſt mortale peccatum, quia bonum matrimoniale excuſat coitum. Et ideo non iudicatur mortale, ſicut fornicatio, ſed ueniale eſt ut 32. q. 2. c. Sicut, & cap. quidquid. Si autem ſit extra limites ma

C trimonij, mortale peccatum eſt, & tamen adhuc nõ eſt ita graue, ſicut fornicatio ſimplex, cum meretrice, uel concubina: quia fœdera matrimonij aliquid de turpitudine alleuiant, licet non tollant eam in totum, ut ait Auguſ. li. de adulterinis coniugijs, & 32. quæſt. 7. cap. Adulterij, ſcilicet. Tantum ualet ordinatio creatoris, & ordo creaturę, ut in rebus ad utendum conceſſis, cum modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, unus uel rarus exceſſus. Ad argumentum dicendum, quòd cap. Origo, intelligitur de eo, qui extra limites matrimonij uxorem amat, & ille adulter eſt. Nam dicitur ibi. Nihil eſt enim fœdius, quàm uxorem amare quaſi adulteram. Tunc autem ut adultera

D amatur, quando illud facit uir in uxore, quod faceret in meretrice, aut in quacunque adultera, ſcilicet, quia non affectu coniugali eam cognoſceret. Ad aliud dicendum, quod iſti increpantur, quia inhoneſtè agunt, & tamen iſta inhoneſtas non eſt ſemper peccatum mortale, etiam ſi non propter prolẽ coniuges coeant, cum etiam alijs finibus coitus coniugalis licitus ſit, ut dictum eſt hic, & præc. q.

An coitus coniugalis in omni loco poſſit excuſari ſine peccato. Quæſtio CCXXXVII.

E QVAERITVR, an coniugalis coitus ſit aliquando illicitus propter locum, & an coniuges ad reddendum debitum in omni loco teneantur, in quo exigitur.

Dicendum, quòd obligatio ad reddendum debitum eſt ualde urgens, ita quòd coniuges nunquam ab ea excuſantur, aut abſoluuntur, ſicut dicitur extra de coniugio leproſorum. cap. 2. & Apoſtolus uult, quòd coniuges nunquam ſe fraudent debito, niſi ex conſenſu, ut orationi uacent ad tempus: prima Corinth 7. Et ob hoc exactus debitum tenetur illud reddere quandocunque petitur, & in quocunque loco, ſalua tamen humana uerecundia, & honeſtate conuictus humani, ut dicit Sanctus Thomas quarto ſententiarum diſtin. 32. Hoc autem eſt, quod ſi alter coniugum in publico debitum petat

aſtantibus aliquibus, non tenetur alius coniugum ſi-
bi debitũ reddere. Quia contra humanam verecun-
diam illud eſt. Licèt enim coitus coniugalis ſit ho-
neſtus, verecundia tamen data eſt homini in pęnam
in iſto actu. Et tamen verecundia eſt paſſio laudabi-
lis potiſſimè, quia illa eſt data toti generi humano.
Velle ergo agere cõtra eam coeundo in publico eſt
quaſi velle agere contra naturam, ideo vituperabile
eſt. Fuerunt tamẽ quidam philoſophi, qui vocaban-
tur Cynici, ideſt, canini: quia canum morem ſerua-
bant, quorum princeps Diogenes extitit aſſerentes
de nullo honeſto hominẽ debere verecundari. Ideo
vxoribus ſuis aſtante multitudine populi commi-
ſcebantur. Sed pręualuit humana verecundia ratio-
ni eorum. Vnde iſta ſecta philoſophorũ paucos ha-
buit ſectatores. Et quandiu durauit nõ ſine iniurijs,
& opprobrio inter cæteros homines viuebant. Qui
cum eos concupiſcerent in publico commiſceri, la-
pidibus, & luto eos percutiebant, & coinquinabant
hanc totius humani generis verecundiam tolerare
non potentes. Quapropter pauco tempore, poſtquã
cœpit ſecta iſta, conualuit, ſed vt naturæ contraria
abolita eſt. De qua Augu. 14 de Ciuit. Dei. Maximè
autem non obligatur petens debitum in publico ibi
reddere: quia in breui poteſt ad alium locum tranſi-
re, in quo honeſtè reddi poſſet. Requirit enim actus
ille ſecreta latibula. Siue enim coniuges, ſiue adulte
ri, aut quicunque fornicarij tenebras quærunt. Iob
24. Oculus adulteri ſeruat caliginem, dicens: nõ me
videbit oculus. & operiet vultum ſuum. Et Eccl. 23.
dicitur: Omnis, qui tranſgreditur lectum ſuum, di-
cit: quis me videt? tenebrę circundant me, & parie-
tes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me. Si au-
tem locus ſit occultus regulariter reddi debet debi-
tum vbi exigitur, niſi fortè ſit locus ſacer. Ibi enim
reddi non debet, ſed ſi alter coniugum petierit debi
tum in loco ſacro, alius debet ei ſuadere, vt deſiſtat
propter loci incongruitatem: quia locus ſacer vio-
latur per effuſionem ſeminis in ipſo, & reconcilia-
tione indiget, ideo peccatum eſt ibi coire: quia eſt
quoddam genus ſacrilegij. Nam non ſolum eccleſię
fit irreuerentia, ſed etiam impeditur diuinum offi-
cium. Quia ſi conſtat eam pollutam ſemine non di-
centur ibi diuina quouſque reconcilietur. Debet er-
go petens debitum ſuadere coniugi petenti tranſi-
re ad alterum locum, in quo honeſtè reddi poſſit.
Sic tenet S. Thom. dicit tamen Albertus magnus. 4.
ſenten. diſtinct. 32. quòd ſi petens debitum non vult
auerti à petendo, ſed inſtat, & fortè non eſt prom-
ptum ire ad alium locum non ſacrum, in quo debi-
tum reddi poſſit, quòd tenetur ibi reddere cum do-
lore, ꝙ neceſſè ſit in tali loco reddere. Potius enim
hoc facere debet, quàm negato debito præſtare con
iugi occaſionem ad fornicandum, & tunc nullum
tempus, aut locus impedit, quin licitè debitum red-
di poſſit. Qui tamen debitum ibi petit nolens ſe ſu-
ſtinere, vt in alio loco petat, mortaliter peccat, &
magis peccat, quàm qui petit in tempore vetito, eo
quod facilius eſt locum mutare, quàm tempus: quia
tempus mutari non poteſt, ſed ipſum per ſe tranſit.
Locus autem poteſt mutari faciliter. Item non in-
fertur inconueniens ſi quis in tempore vetito debi-
tum petat. Nam licèt ſit irreuerentia quædam, nul-
lum tamen malum aliud inde ſequitur. Secus in lo-
co: quia locus violatur, ſi eſt ſacer, & indiget recon-
ciliatione, tempus autem non. Item, quia reddere
debitum immediatè, vt petitur, debet coniunx, ne
alteri coniugi fornicandi occaſionem tribuat. Si ta-
men tempus vetitũ ſimpliciter obſtaret ad redden-
dum debitum, eſſet magna occaſio ad fornicãdum.

F Sicut ſi quis petens debitum in principio quadrage-
ſimæ teneretur contineri vſque ad finem eius pro-
pter temporis prohibitionem, ſi tamen ſint in loco
ſacro coniuges, ꝙ tranſeant ad locum non ſacrum,
vbi poſſit debitum reddi facile eſt, & ſi interim diffe-
ratur redditio debiti non præſtatur occaſio ad for-
nicationem: quia nullum tempus intercidit, in quo
fornicari coniuges poſſint cum ſe ſimul ad alium lo
cum transferre poſſint, quando debitũ alter eorum
exegerit. Ideo videtur, quod quando locus imme-
diatè poteſt mutari ad debitum reddendum non ſo
lum petẽs, ſed etiam reddens debitum in loco ſacro
peccat mortaliter. Et quia dictum eſt de reconcilia-
tione loci, dicendum, ꝙ ſi in loco ſacro fit effuſio ſe-
G minis, polluitur, & indiget reconciliatione, extra de
conſecra. eccleſiæ, vel altaris, c. ſi eccleſia. ſcilicet. Si
eccleſia non conſecrata cuiuſquã fuerit ſemine, aut
ſanguinis effuſione polluta, aqua protinus exorziza
ta lauetur, ne diuinæ laudis organa ſuſpendantur, id
eſt, quouſque reconcilietur, quod fit per illam aſper
ſionem aquæ, non debent dici officia diuina in eccle
ſia eadem, & hoc eſt ſuſpendi organa laudis diuinæ,
ideſt, taceri. Idem patet de conſecra. diſtin. 1. c. Eccle-
ſijs, & c. ſi motum, & c. de fabrica. Et hoc eſt quomo-
docunque effundatur ſemen in eccleſia, ſcilicet, per
adulterium, per inceſtum, vel per fornicationẽ, aut
quemcunque modum etiam ſi fiat ſine coitu, vt in
mollitie. Quia ſicut per adulterium eccleſia pollui-
H tur, & indiget purgatione, & conſecratione, vt in al-
le. c. ſi motũ. Idem & in mollitie erit: quia deterior
actus eſt, cum ſit crimen contra naturam adulterio
deterius. Maximè, quia magis propriè polluitur lo-
cus per mollitiem, quàm per adulterium, aut quem-
cunque alium coitum: quia per mollitiem ſemen in
ipſo loco effunditur, & realiter locus cõtaminatur.
In coitu autem non effunditur ſemen in loco: quia
recipitur à patiente, & ideo iſta ſolum eſt pollutio le
galis, ſcilicet. per opinionem legis, ideſt, ꝙ lex repu-
tat locum pollutũ: quia intra eum coitus factus eſt,
per mollitiem tamen eſt ſimul realis, & legalis pol-
lutio, ideo magis propriè eccleſia erit tunc polluta,
& idẽ eſt in coitu ſodomitico, vel beſtiali, aut quo-
I cunque contra naturã, cum ſit vera ſeminis effuſio,
& maioris criminis, quàm adulterium. Idem etiam
eſt ſi quis vxorẽ in loco ſacro cognouerit: quia etiã
polluitur eccleſia, licèt coniugalis actus alius licitus
eſſet. Aliqui tamen putant, quòd hoc non tenet in
coitu coniugali, ſed in adulterio, vel fornicatione.
Idem videtur dicere Huguitius, & habetur de con-
ſecrat. diſtin. 1. c. eccleſijs, in Glo. Dicendum tamen,
ꝙ qualitercunque ſemen effundatur in loco ſacro,
polluitur, ſiue ſit coitus coniugalis, ſiue non, & indi-
get eccleſia reconciliatione. Et patet, quia extra de
conſecratio. eccl. vel alta. c. Si eccleſia: dicitur, quòd
ſi eccleſia cuiuſquam fuerit polluta ſemine, aut ſan-
guinis effuſione lauetur, & de conſecra. diſtin. 1. c. ec
K cleſijs dicitur: niſi ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effu-
ſione, aut cuiuſquam ſemine pollutæ fuerint: ergo
pro quacunque effuſione ſeminis à quocunque, &
qualitercunque fiat, eccleſia polluitur. Ideo non ſpe
cialius per adulterium, quàm per alios coitus. Eſt ta
men pro hoc dicendum, ꝙ eccleſia polluta aliquan-
do ſolum reconciliatur, aliquando autem reconci-
liatur, & reconſecratur, vt ſi fuerit homicidium fa-
ctum in eccleſia, debet mundari, & reconſecrari, de
conſecra. diſt. 1. c. Si motum, & c. Eccleſijs. Si autem
fiat aliqua immũditia leuis, non oportet eccleſiam
reconſecrari, ſed ſolum reconciliari. Et ita eſt ſi quis
vxorem in eccleſia cognouerit. Si tamẽ adulterium
cõmiſſum fuerit in eccleſia, nõ ſolũ recõciliatur, ſed
recon-

reconſecratur: quia in alio c. ſi motum, dr̄. ſi homicidio, vel adulterio eccleſia violata fuerit diligentiſſimè expurget, & denuo cōſecret. Pro qualibet ſeminis effuſione Eccleſia polluitur, ita vt ſaltem indigeat reconciliari, & ſic glo. Hugu. loquitur, ſcilicet, quòd ſi per coitum cum vxore Eccleſia fuerit violata non denuo conſecrabitur, & tamen non negat, ꝙ debeat reconciliari: immò confitetur eam pollutam eſſe, & conſequenter indigere aliqua emundatione, non tamen emundatione, & conſecratione. Prędicta vera ſunt niſi quando ſemen effuſum fuerit per ſomnium, quia tunc Eccleſia non iudicatur polluta: eo ꝙ illud non eſt in poteſtate hominis qđ tamen non poſſumus vitare nec eſt crimen, nec immunditia. Sic dicitur de conſe. diſt. 1. cap. Eccleſiis in glo. ſ. ꝙ ſi per ſomnium ſemē emittatur, Eccleſia nō conſecrabitur iterum. ſ. nec mundabitur, & ita tenetur communiter. Hoc etiam verum eſt, quando eſt manifeſta iſta pollutio, vel violatio eccleſię per ſeminis effuſionem, vt quia delinquentes, vel alter eorum confitetur hoc, vel de hoc eſt fama, & ſcandalum naſcitur. Alioquin etiam ſi conſtaret alicui ſacerdoti eccleſiam eſſe pollutam non ideo ceſſare à diuinis in ea deberet nec reconciliationem illius petere: quia iſtud eſſet dare opus in infinitum. ſ. vt ſemper inquiri deberet, an pollutiones aliquę factę eſſent in eccleſia, quod eſt inconueniens: ſic enim tenetur communiter.

An actus coniugalis ſit peccatum ex conditione temporali. Quæſt. CCXXXVIII.

QVAERITVR, an coitus coniugalis ſit aliquando peccatum ex conditione temporis. Dicendum, ꝙ aliqua impedimenta ſunt temporalia cōtra actum coniugalem, & quędam ſunt propter reuerentiam ſacrorum, vt orationis, & ieiunij, & ſimiliū: alia ſunt propter alias cauſas non ſacras, vt propter fœcunditatem, & menſtrua, & purificationem, & ſimilia. De primis dicendum, quòd licet actus coniugalis in ſe licitus ſit, interdum tamen abſtinendū eſt ab eo propter reuerētiam ſacrorum, & ſunt tria tempora ſacrorum impedientia. ſ. tempus ieiunij, D orationis, & ſuſceptionis Euchariſtiæ. De primo patet quia iubentur fideles tempore ieiuniorum abſtinere à coitu, vt ait Auguſt. lib. quæſtionum veteris, & noui teſtamenti, & 33. q. 4. c. Chriſtiano cum vxore ſua aliquando conuenire non licet, vt ſunt ieiuniorum dies, & propter hoc illa tempora, quæ ab eccleſia ſunt inſtituta ad ieiunium prohibent petitionem debiti inter coniuges, & nuptias celebrari. 33. q. 4. c. Non oportet, & c. Non licet. Ratio eſt, quia ieiunia fiunt à nobis ad affligēdum carnem noſtram, vt ſicut peccauimus per indebitas delectationes, ita & ſubtrahamus nobis eas, quæ aliàs licitę ſunt, & tamen in actu coniugali eſt delectatio carnalis vehemens: ideo tempore ieiuniorum ab iſta abſtinere iuſtum fuit: quia facilius eſt alicui abſtinere à cibis, quā E à venereis. Non ergo eſt commendabilis abſtinentia, ſi quis à cibo abſtineat, & venereę delectationi velit vacare. Nam non ſolum ab iſtis, in quibus eſt delectatio, ſed etiam ab illis, in quibus non eſt delectatio talis, & poſſumus iuſtè agere abſtinendum eſt ſicut ceſſare à litigijs, & à repetitione debitorum: Iſa. 58. vbi Deus deteſtatur ieiunium Iudęorum dicens: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis: ecce ad lites, & contentiones ieiunatis. Et iſta cauſa etiam redditur in allegato cap. Chriſtiano. Alia cauſa eſt, quia qui ieiunant, aliquid à Deo impetrare volunt. ſ. peccato-

A rum remiſſionem, vel aliquod bonum, quod deſiderant. Vt ergo Deus facilius hominem exaudiat: debet homo à licitis abſtinere, vt dicit Auguſt. in allegato cap. Chriſtiano. Quia etiam à licitis abſtinendum eſt, vt facilius impetrari poſſit, ꝙ poſtulatur.

De ſecundo, ſcilicet, de oratione dicēdum, quòd etiam tempore orationis ceſſandum eſt a coitu coniugali. Sic dicit Hierony. & habetur 33. q. 4. ca. Sciatis fratres, quoniam quicunque vxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi. Et ob hoc in diebus illis, quibus eccleſia orationi vult homines vacare iubet abſtinere à coitu coniugali, & quia feſtiuitates inſtitutæ ſunt ad hoc, quod homines in eis orationi vacent iubetur, quòd in feſtiuitatibus ab vxoribus B abſtineantur, vt ait Auguſt. 33 q. 4. c. Quotienſcunque. ſ. Quotienſcunque dies Natalis Domini, aut reliquę feſtiuitates venerint non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam à proprijs vxoribus abſtineri debet. Idem Ambro. & habetur eod. q. c. Fratres. & eadem cauſa. De hoc tamen dubium eſt, an in omnibus feſtiuitatibus à coniugali coitu abſtinendum ſit. Quidā dicunt, quòd ſimpliciter in omnibus: quia in allega. c. Quotienſcūque, dicitur: quotienſcunque dies Natalis Domini, aut reliquę feſtiuitates aduenerint &c. ergo in omnibus abſtinendū dicit. Aliqui dicunt, ꝙ non eſt neceſſe abſtinere à coitu coniugali in feſtiuitatibus, ſed eſt conſilium quoddam, & pertinet ad perfectionem. Dicendum C tamen, & melius, quòd præceptum eſt abſtinere in feſtiuitatibus, & obligat ſub pœna peccati mortalis. Non tamen intelligitur de omnibus feſtiuitatibus, quia tunc ſemper abſtinendum eſſet a coitu: quia rari, aut nulli dies ſunt, in quibus non ſint aliqua Natalitia Martyrum, vel virginum, aut aliorum ſanctorum, ſed debet intelligi prohibitio de feſtiuitatibus præcipuis. Nam aliàs nō vocamus communiter feſtiuitates: illę autem ſunt illę, in quibus iubentur homines ceſſare à laboribus, vt patet de conſecra. diſt. 3. c. Pronunciandum, vbi nominantur illę feſtiuitates, & concluditur, quòd epiſcopi in ſuis epiſcopatibus denunciant eas populo, & ſequitur: reliquas vero feſtiuitates per annum non ſunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Et idem eſt de feſtiuitatibus illis, in quibus præcipitur à iudicialibus actibus ceſſari extra de ferijs. cap. Conqueſtus. Quia cū illæ ſint magnę feſtiuitates propter reuerentiam earum iubetur ceſſari ab actibus iudicialibus. In cęteris aūt feſtiuitatibus licet coniuges carnaliter commiſceri. Idem autem videtur de feſtiuitatibus ſtatutis in ſingulis prouincijs: quia etiam in eis abſtinendum eſt a coitu, licet non ſit tanta obligatio ſicut in eis, quæ ſunt de iure communi. Hoc tenet Ioan. & Hoſtien. in ſumma tit. de ſpon. & matrimo. in §. quis ſit effectus. Cauſa autem, quare abſtinendum ſit tempore orationis eſt, quia oratio dicit quēdam motum, & eleuationem animi in Deum. Omnia ergo illa, per quæ impeditur orationis feruor debent prohiberi E tempore orationis. Nihil tamen magis tollit animi eleuationem in Deum, quàm ipſe coitus, ſiue ſit cōiugalis, ſiue alius quicunque, ſicut dicit Auguſt. lib. Soliloquiorū. Nihil eſſe ſentio, ꝙ magis ex arce deijciat animum virilem, quàm blandimenta fœminę, corporumque ille contactus. Non ſolum. n. deijcit ab arce contemplationis, immo omnino aufert cōtemplationē: quia abſorbet hominem, ita vt impoſſibile ſit in ipſo aliquid intelligere, vt dr̄. 7. Ethi. c. 15. Et pp hoc prophetę quando vacabant actui coniugali non recipiebāt reuelationes à ſpiritu ſancto, vt ait Hierony. ſuper Matthę. & 32. quæſt. 3. c. Connubia. ſ. connubia legitima carent quidem peccato: nō

tamen

tamen tempore illo, quo coniugales actus geruntur præſentia ſpiritus ſancti dabitur, & ſi propheta eſſe videatur, qui, officio generationis obſequitur. Alia cauſa eſt eadem, quæ in ieiunio, ſcilicet, quia in oratione aliquid petitur à Deo, & vt facilius exaudiat debet homo abſtinere à licitis ſeipſum affligendo. 23. q. 4. cap. Chriſtiano. Et hoc, quia Deus exaudit homines afflictos. Pſalm. 50. Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies. Sed obijcitur, ꝙ tempore orationis nõ ſit neceſſarium abſtinere ab actu coniugali, ſed ſolum ex voluntate coniugum: quia dicitur. 1. Corin. 7. Nolite fraudare inuicem, ſcilicet, redditione debiti, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Dicendum, quòd quædam ſunt orationes, quas ſponte, & ex ſuper erogatione coniuges facere volunt, & aliæ ſunt orationes ſolennes, idest, dies instituti ab eccleſia generaliter ad orandũ. De primis verum eſt, ꝙ non licèt alteri coniugum propter orationem ſubtrahere debitum alteri, ſed oporteret ambos cõſentire ad hoc, ſiue ambo orẽt, ſiue non, dum tamen ambo conſentiant, quòd debitum illo tempore non petatur, nec reddatur. Et de hoc loquitur Apoſtolus. De ſecundis temporibus orandi, dicendum, quod coniuges obligantur in eis abſtinere, cum eccleſia præceperit. Et ſatis apparet, quòd intelligatur de oratione priuata, quam ſpecialiter vult facere aliquis coniugum. Quia dicit, quòd non fraudet alterum debito, niſi ambo conſentiãt. Si enim intelligeret de oratione ſolenni, non ſtatet: quia ad illam ambo coniuges ęqualiter tenentur, & non requiritur conſenſus eorum: quia ex lege ſunt obligati. Item paret, quia dicit, ꝙ poſtea reuertantur in id ipſum, ne tentet eos ſatanas. Ex quo innuitur, quòd tempus illud orationis, de quo loquitur, eſt indeterminatum: quia dicitur, quòd reuertantur poſtea ad coitum coniugalem. Si intelligeretur de oratione ſolenni, non oportebat, quòd diceret, ꝙ poſtea reuerterentur in id ipſum. Quia tempus feſtiuitatis determinatum eſt, & ceſſante illa, ceſſat prohibitio coniugalis actus, & ipſo iure coniuges habent poteſtatem licitè exercendi hunc actum. Intellexit ergo de oratione priuata, ad quam ex ſolo conſenſu faciendam poſſunt abſtinere à coitu. Et iſta non habet tempus determinatum, ſed poteſt extẽdi, vel breuis eſſe ad nutum coniugum. Et ſic poſſet vnus fraudare alterum prætextu orationis vſque ad longum tempus, nolendo alteri debitum reddere. Ideo dixit, quòd non ſe fraudarent, ſed reuertentur in id ipſum, ideſt, iterum ad copulam coniugalem. Apoſtolus autem locutus fuit ſolum de iſta oratione priuata: quia tempore ſuo nondum erant aliquæ feſtiuitates per eccleſiam inſtitutæ ad orationem ſolennem, in quibus obligarentur coniuges abſtinere à coitu. Ideo de ſola oratione priuata locutus eſt, ad quam requiritur conſenſus amborum, vt in ea abſtineant à debito carnis. De tertio dicendum, quod etiam propter ſuſceptionem Euchariſtiæ abſtinere debent coniuges à coitu. Tenentur enim ſaltem ſemel in anno Euchariſtiam recipere omnes fideles, extra de pęniten & remiſſ. c. Omnes, & pro illo tempore, quo ex neceſſitate iuris recepturi ſunt Euchariſtiam, tenentur abſtinere à coitu, etiam ſi aliàs ſuſcipere velint abſtinere debent. Sic dicit Hieron. & habetur. 33. q. 4. c. Sciatis fratres, quoniam quicunque vxori debitũ reddit de carnibus agni comedere non debet. Et redditur ibi cauſa, ſcilicet, q ſi panes propoſitionis ab his, qui vxores ſuas tetigerant comedi non poterant quanto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulo ante hęſere cõplexibus violari, atque contingi? Non

F tamen per hoc credendum eſt concubitum coniugalem eſſe malum, ſed ad hoc, ꝙ quis licitè & reuerẽter Euchariſtiam ſumat ab operibus carnis abſtinere debet. Quia etiam ſi opus carnale malum nõ ſit, irreuerentia tamen quædam maxima eſt, ꝙ quis res valde ſpirituales tradat exiſtentibus in opere valde carnali: quia per hoc non exhibetur debita reuerentia rei ſpirituali. Sicut ſedere ad menſam bonum eſt, quòd tamen rege adueniente, qui ſedet nõ aſſurgat, ſed continuet cibum, irreuerentia eſt, & peccatum. Sic eſt de ſumptione Euchariſtiæ, quæ maximam reuerentiam exigit, cum ſit ibi res optima, ſcilicet, caro, & ſanguis Chriſti, an tamẽ ſemper ſit abſtinendum à coitu, quando Euchariſtia ſuſcipienda
G eſt, & an pullutio nocturna impediat Euchariſtiæ ſuſceptionem dicetur infra q. 245. Ex prædictis autem infertur, quòd temporibus orationis, & ieiuniorum non ſolum debitum exigendum non eſt, ſed etiam nuptiæ nõ ſunt celebrandæ, & ob hoc, quia in Quadrageſima generaliter ſunt ieiunia, non licèt ibi nuptias facere. 33. q. 4. c. Non oportet, & cap. Non licet etiam à 70. vſque ad octauam Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtiuitatem ſancti Ioãnis, & ab aduentu domini vſque ad Epiphaniam nuptiæ non celebrantur, eo ꝙ iſta tempora partim ad ieiunium, partim ad orationem, & partim ad ſumptionem Euchariſtiæ pertinent. 33. q. 4. c. Non oportet, & c. Nec vxorem, & extra de ferijs, c. capellanus. Dicendum
H autem circa hæc, ꝙ temporibus iſtis non licèt coniugibus petere debitum, reddere tamen licèt quantacunque ſit feſtiuitas, vel ieiunium, & etiam ſi Euchariſtia ſumenda ſit ad certum diem ab vtroque coniugum, vel altero eorum, & exigatur debitum ab eo, qui ſequenti die ſuſcepturus eſt Euchariſtiam, tenetur reddere, ne detur occaſio fornicandi alteri coniugi. Et hoc, quia nulla exceptio eſt, quin ſemper petitus debitum teneatur reddere, non obſtante tempore, nec alia circunſtantia, extra de coniugio leproſorum. cap 2. Et tamen poteſt quis interdum petere debitum in iſtis temporibus, & ꝙ non peccet mortaliter, licèt regulariter ſit peccatum. Ratio eſt, quia ſi ſine contemptu, & cum aliqua neceſſitate, vel in-
I firmitate petatur debitum peccatum non eſt, vt ſi quis ſciens vxorem nõ poſſe continere, & verecundiam in petendo debitum, & quòd ſi non exigit ab ea debitum fornicabitur etiam in iſtis temporibus, poteſt exigere vir, & non ſolum poteſt, ſed etiã meretur exigendo: quia ex charitate agit ſi veriſimiliter præſumat, quòd ipſa fornicabitur, niſi illo tempore commiſceatur viro ſuo. Vel ſi fortè vir erat fragilis non potens continere, & vt vitaret fornicationem illo tempore petiuit debitum, ſolum peccat venialiter, niſi in contemptum agat, ſcilicet, non curans de conſtitutione Eccleſiæ, quę eum ad abſtinẽdum illo tempore arctat: quia tunc contemptus facit peccatum mortale.

K

An ſit conueniens id, quod in præcedenti quæſtione dictum eſt de abſtinentia à coitu coniugali temporibus prapoſitis.

Quæſt. CCXXXIX.

QVAERITVR propter præcedentia: quia dictum eſt, quòd temporibus ſacris coniuges impediũtur ab actu coniugali, ſcilicet, tempore orationis, & ieiuniorum, & Euchariſtiæ ſuſcipiendę, an verum ſit. Dicunt quidam, quòd eſt inconueniens: quia ſubueniendum eſt morbo quando inualeſcit, & tamen iſtis temporibus poteſt concupiſcentia inſurgere, ſicut alijs temporibus, & aliquando ſic grauius inſurgit, ergo non debet tunc prohiberi remedium

dium exigendi debitum. Item non eſt aliqua cauſa, quare non debeat exigi debitum diebus feſtiuis, niſi quia ſunt orationi deputati, ſed in illis diebus ſunt horæ determinatæ orationi: ergo in alijs licet debitum petere, & ſic nulla dies erit, in qua non liceat. Quia idem erit de diebus, in quibus ſumitur Euchariſtia. Dicendum, ꝙ aliqua tempora ſacra ſunt illicita ad petendum debitũ, ſicut dictum eſt præce. q. ſicut aliqua loca, ex eo, ꝙ ſunt ſacra, vetant ibi debitum exigi, & reddi. Ita & in quibuſdam temporibus, quia ſacra ſunt, non debet exigi debitum. Ratio eſt, quia licet actus coniugalis nõ ſit malus, ſicut nec matrimonium eſt malum, tamẽ propter carnalem delectationem vehementem deprimit rationẽ, ita ꝙ in actu illo nihil intelligi poſſit. 7. Ethicoꝝ. ca. 15. Et quoniam dies feſtiuitatum ſunt inſtituti ad orationi vacandũ, in qua requirit̃ eleuatio mentis in Deũ, vt oſtenſum eſt præced. q debet in feſtiuitatibus phiberi actus coniugalis. Quod Apoſtolus innuit dicẽs nõ eſſe fraudandos coniuges debito, niſi ad tempus ad vacandum orationi. Et ſic videtur, ꝙ oratio abſtinentiam exigit à coitu, vt benè fiat. Eadem ratio eſt in ieiunio & ſuſceptione Euchariſtiæ, vt dictum eſt præcedenti q. Et tamen magis neceſſaria eſt abſtinẽtia à coitu in oratione, quàm in ieiunio, quia fructus orationis nõ eſt, niſi ex hoc ꝙ mẽs eleuatur in Deũ, & tamen actus carnalis repugnat valde huic eleuationi. Secus in ieiunio, quia ieiunium eſt ad macerãdum carnem, & tamen etiam, ſi quis tunc fornicetur nihilominus maceratur in carne, licet illa maceratio non ſit fructuoſa.

Ad primũ argu. Ad primum dicendum, ꝙ licet temporibus ſacris vetetur coitus, & cõcupiſcẽtia poſſit inſurgere, poſſunt tamen aliqua remedia adhiberi ad reprimendam eam pro illo tempore. ſicut adhibent ſemper illi, qui continentiã perpetuã ſeruant.

Ad ſecundũ argu. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet non obligetur homo orare omnibus horis diei feſti, tenetur tamen ſe talem exhibere, vt ſit idoneus ad hoc, ꝙ ſingulis horis poſſit orare: quia ꝙ non orat in vna põt orare in altera. Si tamen liceat in feſtiuitate debitũ petere erit homo pro illa hora non ſolum occupatus, ſed etiam indiſpoſitus ad orandum per quandã indiſpoſitionẽ contrarietatis. Quod dicitur, quia in feſto licet comedere, & dormire, in quibus non põt eſſe oratio. Iſtę tamen ſunt occupationes diſparatę, ſed non ſunt diſpoſitiones contrariæ, quia nõ repugnant orationi: coitus autem eſt contraria diſpoſitio: quia totaliter tollitur fortior, & eleuatio mẽtis in Deum per coitum, in quo homo efficitur totus caro: ergo non licet in aliqua parte diei feſti petere debitũ. De hoc S. Tho. 4. Sen. diſt. 32. art. 5. ſub art. 1.

An exigens debitum diebus feſtis ſemper peccet.
Quæſt. CCXL.

QVAERITVR circa id, quod ſupra dicebat̃. q. 238. ſcilicet, quòd exigens debitum diebus feſtis peccabat, an ſit verum. Dicunt aliqui, quòd ſemper peccat. Primum argu. Dicit. n. Grego. primo Dialogorum, qđ mulier quædam, quæ per noctem à viro ſuo cognita fuerat, mane ad proceſſionem veniens à Diabolo arrepta eſt. Sed hoc non fieret, niſi peccaſſet mortaliter: quia pro peccato mortali traditur homo Sathanę. 1. Corin. 5. ergo mortaliter peccauit. Secundũ argu. Item qui fecit contra præceptum Dei, peccat, ſed præceptũ erat Exo. 19. Iudæis ſuſcepturis legem, nolite appropinquare vxoribus veſtris, & ſic peccarent mortaliter, ſi contra feciſſent. A fortiori autem peccabunt in nouo teſtamento, qui vtentes ſacris rebus vtuntur coitu coniugali: quia magis ſacra ſunt ea, quæ A in nouo, quàm quæ in veteri teſtamento erant.

Dicendum, quod circunſtantia alicuius, ſi ſolum eſt circunſtantia non poteſt dare grauitatem infinitam actui, & tamen appropinquare vxori die feſto circunſtantia quædam eſt. Cum ergo ipſe coitus cõiugalis in ſe bonus eſt, non poteſt per iſtam circunſtantiam effici peccatum mortale, quia per hoc acciperet grauitatem infinitam. Dicendum ergo, ꝙ abſolutè non eſt peccatum petere debitum in die feſto niſi ſecundum, quòd ab eccleſia vetitum eſt. Et tũc iſte actus per hoc malus efficitur, quia contra præceptum eſt. Interdum in diebus ieiuniorum, & feſtiuitatibus debitum licitè petitur, vt ſit ad vitandã fornicationem in vxore. Si tamen fiat ad prolem gignẽ B dam, vel vitandam fornicationem in ſeipſo, vel ad libidinem ſaturandam peccatum eſt. Et dicunt aliqui eſſe veniale ſolum. Alij autem morale, & tamẽ tenet ſanctus Thomas, ꝙ ſit veniale. Quod verũ videtur, quando fit ex infirmitate carnis. ſ. ad vitandã in ſeipſo fornicationem. Si tamen ſit ad libidinem ſaturandam mortale eſt, & hoc ſiue cõtineatur libido intra terminos matrimonij, ſiue non, vt aliquid operetur prohibitio Eccleſię. Et hoc communius tenetur. Et tamen S Tho. vult, quòd ẽt quando ad ſolam libidinem ſaturandam petitur debitum veniale eſt. ſi cõtineatur libido intra limites matrimonij. Grauius tamen peccatum eſt, quàm cum ex ſola infirmitate carnis debitum petit, vt vitet in ſeipſo fornicationem: C hoc autem videtur eſſe fauorabilius licet fortaſſis non eſſet tam ſecurum, & tamen quidquid teneatur, non eſt reſiſtendum.

Ad primũ argu. Ad primum dici poteſt, quod fortè illa mulier ad ſolam libidinem ſaturandam fuerat cognita petens debitum à viro, & delectatio, quam quærebat, erat extra limites matrimonij; & ſic mortaliter peccaret, & arriperet̃ à Dæmone. Aliter poteſt dici, ꝙ nõ peccauit mulier in hoc, ꝙ cognita eſt à viro ſuo debitum reddẽs, ſed quia irreuerenter ingeſſit ſe ad diuina contra conſcientiam. Non. n. debuit ſe ingerere proceſſioni, & alijs ſacris, eum à viro cognita eſſet præcedẽti nocte.

Ad ſecundũ argu. Ad ſecundum dicẽdum, quòd Iudæi fortè nõ peccarent mortaliter cognoſcendo vxores ſuas, licet eſſet eis vetitum tempore ſuſceptionis legis: D qa iſta dabantur ad quandam munditiam, & honeſtatẽ non neceſſariam. Melius tamen dicendum eſt, ꝙ Iudæi peccarent mortaliter, ſi contra facerent, quia pceptum Dei expreſſum fuit traditum eis à Deo ſine hoc, & tenebantur ſeruare. Nos tamen tenemur ſeruare, quia multa data erant Iudæis, quæ cęremonialia fuerunt, & pertinebant ad quændam ritum exteriorem, & munditiam, quæ nos obſeruare non obligamur, niſi eccleſia expreſsè iuberet. De hoc ſanctus Tho. 8. Sen. diſt. 32. arti. 5. ſub articu. 2.

An illa perſona, à qua petitur debitum coniugale diebus feſtiũ, reddere teneatur. *Quæſt. CCXLI.*

E QVAERITVR an ille, à quo debitum exigitur die feſto teneatur reddere. Dicunt quidã quod non, quia peccantes, & conſentientes ęqualiter puniuntur, ſcilicet, quia vtriq; morte digni ſunt: ad Ro. 1. Non tamen licet peti debitum die feſto, vt dictum eſt, qui tamen reddit, conſentit petenti: ergo peccat ſicut ille. Item præceptum affirmatiuũ obligat pro aliquo determinato tempore, ſed tempore, quo quis orat non poteſt reddere debitum, ergo nõ obligatur reddere quandocunque petitur.

Dicendum, quod reddere debitum eſt ſimpliciter de neceſſitate: ideo nulla excuſatio eſt quantum ad tempus, nec quantum ad locum, extra de coniugio leproſo-

leproſorum.c.2. & 33.q.5.c. Si dicat. Vnde Apoſtolus dixit, ꝙ non ſe fraudarent debito coniuges, niſi ex conſenſu ad vacandum orationi ad tēpus. Quandocunque ergo exigatur debitum reddendum eſt. Et etiam ſi concederent ſibi mutuo coniuges licentiam abſtinendi pro aliquo tempore, in quo orarēt, & alter eorum pœniteret, & debitum petere vellet, tenebatur alius ſibi reddere non obſtante licentia data de abſtinendo: quia quocūque tempore poteſt illa reuocari, maximè, quia aliàs eſſet occaſio fornicandi ei, cui inſurgeret concupiſcentia. Ob hoc ergo licèt eccleſia vetuit quibuſdam temporibus peti debitum, nullo tamen tempore vetat reddi, ſed potius iubet. Ad primum dicendum, ꝙ iſte, à quo debitum exigitur non conſentit. Nam petere debitum voluntarium eſt, reddere autem eſt omnino neceſſarium: quia debitum eſt. Reddens ergo non conſentit petenti: quia conſenſus eſt actus libertatis, & tamen in eo, qui tenetur ad aliquid reſpectu illius actus, nō eſt aliqua libertas. Ideo reddens nō conſentit, ſed cum dolore reddit dolens, quòd tantam neceſſitatem incurrerit, vt contra Eccleſiæ præceptū agere aliquid cogatur. Secus autem eſſet, ſi non tenerentur coniuges mutuo ad copulam: quia tunc ſi petēte vno conſentiret alius, ſi peccaret petens peccaret etiam reddens, & ob hoc eccleſia vetuit peti debitum, & tamē non vetuit reddi: quia quod libertatis eſt, poteſt tolli, quòd autem eſt neceſſitatis, non poteſt tolli, & tamen de lege diuina eſt, quòd teneantur coniuges ad reddendum debitū: non potuit ergo eccleſia arctare eos ad non petendum pro aliquo tempore: quia talis res magis eſt voti, quam præcepti. Ideo ſæpe eccleſia imponit quibuſdam in pœnam, ꝙ debitū non exigant, etiam tamen nunquam abſoluit eos à debito reddendo extra de eo, qui cognouit conſangui. vxo. ſu. c. Tranſmiſſæ. Sic etiam in eo, qui habet conſcientiam aliquam de conſanguinitate, vel affinitate, quam tamen non poteſt probare ad hoc, ꝙ fiat diuortium tenetur debitum reddere, & tamen non licet ei petere. extra de reſtit. ſpolia. cap. Literas, & de ſenten. excommunic. c. inquiſitioni. Ad tertium dicendum, quòd licèt oratio debeat fieri in aliqua hora determinata idest, in vna, & non in omnibus, non tamen eſt illa limitata, quę ſit, vnde non poteſt in aliqua hora impediri oratio, quin poſſit in alijs recuperari, & ſic nō eſt aliqua hora, in qua petitus debitum non teneatur reddere. Aliter poteſt dici, quòd licèt teneamur orare in die feſto, non eſt tamē tanta obligatio, quin illa poſſit tolli, vel impediri aliquo tempore per aliam maiorem obligationē, ſicut eſt obligatio de reddendo debitum, contra quam nulla recipitur excuſatio extra de coniugio lepro. cap. 2. De hoc S. Tho 2. Senten. art. 5. ſub artic. 3.

An nuptiæ ſint prohibitæ aliquo tempore, vel debuerint prohiberi. *Quæſt. CCXLII.*

QVAERITVR, an nuptiæ aliquo tēpore ſint vetitæ, aut vetari debuerunt, ſicut dicebatur ſupra q. 238. Aliqui dicunt, ꝙ nullo tempore debent vetari: quia matrimonium eſt ſacramentum quoddam, & nuptiæ ſunt celebratio matrimonij, ſed celebratio aliorum ſacramentorum nunquam eſt interdicta: ergo nec debent nuptiæ aliquo tēpore interdici. Item magis inconueniens eſt debitum peti diebus feſtiuis, & reddi, quàm nuptias celebrari: quia magis de ſacramento eſt in nuptijs, quàm in petitione debiti, & tamen licèt debitū peti in feſtiuitatibus ex aliquibus cauſis, vt propter vitandam fornicationem in vxore: ergo licebit nuptias celebrari in feſti- (Primum argu.) (Secūdum.)

F uitatibus. Item ſi eſſet contra Eccleſiæ præceptum nuptias celebrari in feſtis matrimonia ſic celebrata ſepararentur, & tamen non ſeparantur: ergo nō eſt contra præceptum. (Tertium.)

Dicendum, quòd nuptias celebrare, & debitum petere aliquo modo pertinent ad idem, eo quòd in vtriſque eſt coitus coniugalis. Sed differt, quia in nuptijs inchoatur, in alijs autē petitionibus debiti continuatur. Ideo ſicut fuerunt aliqua tempora interdicta ad petitionem debiti, ita & aliqua interdicuntur ad nuptiarum celebrationem. licèt non omnino eadem. Quia ad petitionem debiti feſtiuitates ſolum, & quadrageſima cum alijs temporibus ieiuniorum obſtant, & tamen ad celebrationem nuptiarum alia
G tempora obſtant, ſcilicet, à Septuageſima vſque ad octauam Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtiuitatem ſancti Ioannis, & ab aduentu domini vſque poſt Epiphaniam, vt 33. q. 4. cap. non oportet. Et ſic maiori tēpore interdicitur celebratio nuptiarum, quàm petitio debiti. Ratio autem eſt. quia quando nouę ſponſæ accipiuntur in coniuges ad conſummationem matrimonij, animus vtrorumque magis anhelat ad curam carnalium delectationum: quia carnales homines primos illos concubitus pro magna fęlicitate habent, quod non fit in ſequentibus. Vnde magis carnales ibi efficiuntur etiam ad oſtendendum iſtam lętitiā diſſoluuntur homines in multis & non ſolum diſſoluuntur ſponſi, ſed etiam plu-
H rimi alij. Vnde maius impedimentum eſt ibi ad ſpiritualem eleuationem mentis, quàm in petitione quotidiana debiti. Ideo debuerunt maiori tempore interdici nuptiæ, quàm petitio debiti coniugalis. Et ſunt tempora iſta. quæ pertinent ad orationem, vel ad ſumptionem Euchariſtiæ, vt. homines vacantes orationi aliquāto tempore diſponerent ſe ad dignè ſumendum Euchariſtiam, & propter hoc tria tempora interdicta ſunt ad nuptias, ſcilicet, à Septuageſima vſque ad octauam Paſchæ, & hoc propter cōmunionem, quæ fieri debebat in Paſcha, & etiam nunc fit. Et per tres hebdomadas ante feſtum beati Ioannis, quas aliqui computant à tribus diebus ante Aſcēſionem vſque ad octauas Pentecoſtes propter
I communionem, quæ in Pentecoſte fieri ſolebat. Et ab aduentu domini vſque ad Epiphaniam propter communionem aliam, quæ etiam tempore illo fiebat. Quia ſecūdum antiquos canones erant tria tempora communicandi, ſcilicet, in Paſcha, & Pentecoſte, & Natiuitate domini. Et ob hoc per aliquantum tempus ante iſta feſta, & poſt vacabatur orationi, vt Euchariſtia dignè reciperetur, & ad hoc interdicebantur nuptiæ, quæ maximè repugnant ſpirituali eleuationi mentis in Deum. Nunc autem licèt non maneant illa tria tempora cōmunicandi, quia non tenemur niſi ſemel in anno communicare, ſicut ſemel confiteri, extra de pœniten. & remiſſio. cap Omnis. tamen tempora, quæ tunc interdicta erāt etiam
K nunc interdicta manent. Quia licèt nunc non obligemur ter in anno communicare, vt tamen eccleſia non auferret occaſionem benefaciendi eis, qui aliàs facere hoc poterant, vel ad faciendum inclinarētur noluit licentiam dare nuptias celebrandi temporibus illis: quia per hoc non ſolum neceſſitas ad communicandum, ſed etiam occaſio ſublata maneret. Ideo fuit conueniens, quòd iſta tempora manerent ſemper interdicta ad nuptiarum celebrationem, & ita manent.

Ad primum dicendum, quòd non eſt de celebratione nuptiarum ſicut de alijs ſacramentis. Quia in nuptijs propter nouas ſponſas accipi à viris ſunt multę diſſolutiones in mundanis, & carnalibus gaudijs, (Ad primū argu.)

dijs, quæ tollunt eleuationem mentis in Deum. In alijs autem ſacramentis nihil mundanum fit: ideo celebratio illorum nullo tempore prohibita eſt. Et etiam ipſe contractus matrimonij nullo tempore fieri prohibetur, quia contractu non ſolent accipi ſponſæ à ſponſis, nec fieri aliqua humana gaudia, & carnalia. Vnde ille contractus nihil obſtat orationi, & ieiunio, ideo omni tempore licitus eſt. Secus autem de nuptiarum celebratione propter cauſam dictam.

Ad ſcd̄m argu. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in receptione debiti aliquo modo impeditur eleuatio mentis in Deum; ideo ſunt certa tempora, in quibus interdicitur petitio debiti, & tamen maiora ſunt, in quibus interdicitur celebratio nuptiarum: eo ꝙ in nuptijs magis diſſoluuntur homines, quàm in quotidiniana, & aſſidua redditione debiti, vt dictum eſt.

Ad tertiū argu. Ad tertium dicendum, ꝙ licet contra interdictū Eccleſiæ fuerint nuptiæ celebratæ, non reſcindūtur matrimonia, quia ante celebrationem nuptiarum erant vera matrimonia contracta, & matrimoniū, ꝙ ſemel verum eſt, non poteſt vnquam ſeparari quantum ad vinculum propter quodcunq; ſuperueniēs. Sed obijcietur, quia 33. q 4 c. Non oportet: interdicitur nuptias celebrare prædictis temporibus, & dicitur ibi, ꝙ ſi factum fuerit, ſeparentur, qui nuptię celebrauerunt. Sed intelligitur de ſeparatione ad tempus ad agendum pœnitentiam pro peccato, ſcilicet, quia contra interdictum Eccleſiæ nuptias celebrauerunt. Sic patet extra de matrimonio contracto. c. Ex literis, & ſic exponitur in dicto. c. Non oportet. De hoc Sanctus Thom. 8. ſent. di. 32. articu. 5. ſub articu. tertio.

An tempore impregnationis liceat vti actu coniugali.
Quaſt. CCXLIII.

QVAERITVR de temporibus alijs, non ſacris, quibus accedere ad vxorem eſt illicitum, & primum eſt tēpore imprægnationis. Dicunt enim quidam, ꝙ peccatum eſt ad vxorem accedere poſtquam conſtiterit eam eſſe prægnantem. Sic enim dicit Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corinth. & 33. q. 4. c. Si cauſa. ſ. Si cauſa procreandorum filiorum ducitur vxor non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum, quia tempus conceptus, & partus iuxta legem ceſſare debere vſum carnis demonſtrant. Et Hieronymus increpat iſtos, qui poſt vxorum fœcunditatem eis commiſcentur. 32. q 4. cap. Origo, ſcilicet. Certè qui dicunt ſe cauſa reipublicæ, & generis humani vxoribus iungi, & filios procreare, imitentur ſaltem pecudes, & poſtquam vxoris venter intumuit, non perdant filios, nec amatores ſe vxoribus præbeant, ſed maritos: dicitur perdere filios, qui illo tempore accedit ad mulierem, quando concipere non poteſt: quia ex quolibet actu poteſt ſequi cōceptio, cum tamen ſemel conceperit mulier, quouſque pariat, concipere iterum non poteſt: ideo non expedit commiſceri ei. Dicit etiam, ꝙ qui ſic commiſcerentur non ſunt mariti, ſed amatores, ſcilicet, ardentes amatores vxorum, qui in vxoribus ꝓprijs vocantur adulteri. eo. c. Origo. Iſtos quoque increpat Iſido. aſſerens eſſe deteriores pecoribus. 32. q 7. c. Non ſolum. ſcilicet. Sunt quidam, qui ſicut animalia abſque vlla diſcretione indeſinenter libidini ſeruiūt, quos ego nec mutis pecoribus comparauerim. Pecora enim cum conceperint vltra non indulgēt maribus copiam ſui. Cauſa autē quare tempore imprægnationis non debeant coniuges conuenire eſt. Prima, quia eſt cōtra intentionem matrimonij, quæ

A eſt proles, vt ait Ambro. ſuper Lucam & 32. q. 1. cap. Quare tpe prægnationis nō debeant coniuges conuenire. pudor. Et tamen poſt imprægnationem nō poſſunt gigni alij filij, quouſque illi nati fuerint. Ideo ſuperfluum eſt tunc accedere ad vxores. Et ſic intelligitur allegatum. c. Si cauſa, & c. Origo. Ideo dicit Hiero. ꝙ non perdant filios. Et tamen perdunt, quando commiſcentur vxoribus prægnantibus: quia conſtat inde prolem non poſſe ſequi quouſque prius conceptus de ventre exierit per natiuitatem, vel aborſum. Et ob hoc aliquis dicet iſtud eſſe peccatum contra naturam in lege matrimonij. Sicut enim ſimpliciter eſt contra naturam in venereis ille actus, ex quo non poteſt ſequi proles, vt beſtialis, ſodomiticus, & ſimiles, ita & matrimonialis, ex quo nō poteſt ſequi

B proles. Et ita eſt de coitu poſt conceptum. Secunda cauſa eſt propter periculum. Quia quando venter vxoris multum intumuit, periculum eſt cognoſcere eam, quia poterit pati aborſum. Et de hoc poteſt exponi dictum Hiero. in allegato. c. Origo, ſcilicet, ne filios perdant idest, vt non deſtruant filios iam conceptos, quod fieret ſi per acceſſum ad prægnantem cōtingeret eam pati aborſum. Tertia cauſa eſt, quia tempore conceptus non videtur coitus coniugalis eſſe niſi propter delectationem. Et hoc pertinet ad amatores vxorum. Vnde dicit Hiero. eo. c. Origo, ne ſe amatores vxoribus præbeāt, ſed maritos, ſcilicet. Si cognouerint eas poſtquam venter intumuit, & tamen amatorem eſſe vxoris facit eſſe adulterium

C eius. eo. c. Dicendum, ꝙ tempore imprægnationis, ſicut quolibet alio tempore poteſt debitum peti, & reddi, ſicut alijs temporalibus, ſi periculum nullum eſt de aborſu. Si putatur eſſe periculum, vt quia venter multum intumuit, vel quia putatur manifeſtè propter vxoris diſpoſitionem, ꝙ fœtus peribit non debet peti debitum, nec debet reddi, ſi quiſquā coniugum petierit. Quia non debet fieri homicidium, vt reddatur debitum. Et tamen per aborſum homicidium eſt, quando iam eſt formatum puerperium. 32. q. 2. c Aliquando, & c. Quia verò, & cap. Moyſes. Ideo commiſceri non debent: ſed ſi putetur eſſe aliquis modus cognoſcendi fœminam ſecurus, quo euitetur periculum, etiam mutato modo conſueto

D licebit tempore illo ipſi reddi debitum, vt oſtenſum eſt ſupra q. 126. Eſſet tamen valde melius, ꝙ abſtinerent, vt non mutarent modum conſuetum coitus. Si tamē petitur importunè à viro debitum tenetur ipſe quomodo potuerit reddere. Quando tamē nullo modo putatur ſine periculo prolis poſſe reddi debitum, nō debet reddi, etiam ſi inſtanter petatur: qa in tali caſu nemo eſt obligatus. Nam ad peccandum mortaliter nulla eſt obligatio, & ita eſt ſi debitū redderetur, quando creditur proles peritura per aborſum. Si autem non timeatur periculum, vt quia nouus eſt conceptus, nec dum multum intumuit venter, licitè redditur, & exigitur: quia matrimonium

E non eſt inſtitutum ſolum in officium, ſed nunc principaliter in remedium ad vitandum fornicationem 1. Corin. 7. Et quia contingit poſt conceptum ipſas prægnantes appetere plus coitum, quàm ante imprægnationem, ne detur occaſio fornicādi, licèt eis petere debitum. Maximè quia tempus imprægnationis longum eſt, & ſi toto illo tempore obligarentur coniuges abſtinere à coitu, difficile eis eſſet. Ideo nō arctantur, maximè cum dixerit Apoſtolus, ꝙ non ſe fraudarent debito, niſi ad tempus, vt vacarēt orationi, prima Corin. 7. Tempora ergo conceptionis non excluſit. De periculo autem nihil excluſit: quia etiam ſi lex hoc non diceret, manifeſtum eſt, ꝙ non deberet reddi debitum, quando eſſet manifeſtum periculum de morte conceptus.

Ad

Ad primũ argu. Ad primum dicendum, quòd verum eſt, quòd ſi matrimonium ad ſolam prolem eſſet inſtitutũ, nunquam liceret commiſceri coniugibus tempore impręgnationis. Quia tamen magis datum eſt iam in remedium fornicationis vitandæ, quã in officium gignendæ prolis, licèt ad vxorem accedere quocunque tempore, quo ſine periculo poteſt cognoſci, & ita loquitur Ambro. in allegato c. Si cauſa, ſcilicet, Si cauſa procreandorum filiorum ducitur vxor, nõ multum tempus conceſſum videtur ipſum vſum. Quaſi dicat, ſi propter hoc ſolum vxor ducitur, paucum tempus ſufficit ad vſum coniugalem. Si tamen cauſa vitandę fornicationis ducatur vxor multum tempus neceſſarium eſt, vt ſit licitum, ne ſi arctentur tempora non inueniatur remedium contra concupiſcentiam. Cum autem dicitur, quòd eſt contra naturam matrimonij cognoſcere vxorem prægnantem, dicendum, ꝙ verum eſt, ſi eſſet matrimonium ad ſolam prolem. Et tamen eſt etiam ad vitandam fornicationem, vt dictum fuit. Ideo quandocũque coniuges coeunt ad illam vitandam, ſecundum legem matrimonij agunt. Si autem dicatur, quòd eſt contra legem naturæ coitus: quia coitus eſt ad generandum, dicendum, quòd illos coitus vocamus contra naturam, ex quibus quantum ad ſeipſos non poteſt proles ſequi, ſicut ex mollitie, & coitu cum fœmina extra vas debitum. Ideo iſti ſunt ſemper vetiti, & deteſtabiles. Coitus autem, qui cum fœmina eſt, ſecundum ſe ſemper eſt talis, qui poſſit prodeſſe ad generationem. Quod autem impediatur ſequi prolem inde, eo quòd conceptus alius factus eſt per accidens, ideo nunquam vocatur iſte coitus contra naturam, licitus ergo eſt.

Ad ſecundũ argu. Ad ſecũndum dicendum, quòd etiam Hierony. loquitur de coitu matrimoniali, ſi ſit ſolum ad prolem gignendam: quia tunc nõ oportet miſceri vxoribus poſt conceptum. Vnde dicit certè, qui dicunt ſe cauſa reipublicę, & generis humani filios procreare, imitentur ſaltem pecudes, &c. Et tamen non eſt matrimoniũ ad hoc ſolum, vt dictum eſt. Ideo etiã in illo tempore licèt conuenire carnaliter niſi propter periculum, vt fuit dictum.

Ad tertiũ argu. Ad tertium dicendum eodem modo, quòd Iſidorus increpat homines volens deducere eos, ſaltẽ ad continentiam pecorum: quia honeſtum eſt, ꝙ poſtquam venter vxoris intumuit, ꝙ vir non accedat ad eam. Et tamen ſi acceſſerit non ſequitur, ꝙ peccet, cum liceat ſibi debitum reddere, & exigere. Cum autem dicitur, ꝙ cognoſcentes tali tempore vxores, ſunt vehementes amatores. dicendum, quòd poteſt fieri iſtud ex multis cauſis. Quia fortè vir, vt caueat fornicationem, quã timet de vxore, accedit ad eam, & charitatis opus eſt. Vel vt euitet fornicationem in ſeipſo licitum eſt: quia ad plus eſt veniale. Etiam aliquando propter ſolam delectationem. Si tamen contineat ſe intra limites matrimonij, cognoſcere vxorem mortale non eſt. Si verò non ſe contineat intra terminos matrimonij, eſt peccatum mortale. Et tunc vocatur vir vehemens, vel ardens amator vxoris, & eſt adulter in ea: quia facit in ea, quæ faceret in adultera. Quòd tamen poſt impręgnationem quis vxorem cognoſcat, non facit ſemper eſſe ardentem amatorem.

An licitum ſit vxori commiſceri poſt partum antequam purificetur. Quæſt. CCXLIIII.

QVAERITVR de tempore poſt partum antequam purificetur mulier. Nam aliqui putãt illicitum eſſe vxorem tangere. Dicendum pro hoc,

F quòd iſtud pendet ex cæremonia purificationis poſt partum. Erat enim in lege Moyſi cęremonia iſta, ꝙ mulier abſtineret per quadraginta dies ab ingreſſu in templum ſi peperiſſet maſculum. Si verò fœminam, diebus octoginta, Leuit. 12. Quando tamẽ lex Moyſi ceſſauit, pariter omnia legalia ceſſauerunt, non manet obligatio ad aliquam cæremoniã. Ideo nec ad illam, vt dicitur extra de purificatione poſt partum c. vnico, ideſt. Si mulier immediatè poſt partum voluerit ingredi eccleſiam ad gratias Deo agẽdum de puerperio prohibenda non eſt: quia pœna computaretur ei in culpam, vt dicitur. e. c. Sic etiam dicit Augu. & habetur di. 5. c. Si mulier, vbi dicitur, ꝙ eadem hora, qua parit poteſt intrare eccleſiam. Si

G tamen mulier propter reuerentiam vult abſtinere aliquanto tempore ab ingreſſu eccleſię, ne videatur ſic immunda corporaliter intrare, non eſt increpanda. De hoc extra de purificatione poſt partum. cap. vnico. Dum tamen non faciat hoc mulier: quia ſic fiebat in lege veteri. Nam eſſet iam culpabile, cum putaretur manere lex, quæ oblata eſt. Et ob hoc licèt mulieres aliquanto tempore ex reuerentia poſt partum abſtinere ab ingreſſu eccleſiæ ſit laudabile, tamen abſtinere quadraginta diebus, vel octoginta præcisè ſicut fiebat in lege veteri, etiam ſi nõ fiat ad hanc intentionem, honeſtum nõ eſt, ne occaſionem præſtent alijs errandi, aut de eis malè ſuſpicandi. Maximè, quia ad hoc, quòd ceſſent immunditię corpo-

H rales in fœmina poſt partum paucum tempus ſufficit, immo ſuperuacuũ eſſet quadraginta, aut octoginta diebus ſpectari, immo ſi ſine cauſa fieret, & non eſt laudabile tanto tẽpore abſtinere ab ingreſſu eccleſiæ: quia ad diminutionem diuini cultus pertinet. Ex hac autem purificatione oritur, ꝙ viri abſtinere debeant ab vxoribus poſt partum aliquanto tempore non quidem quadraginta, vel octoginta diebus, quod erat tempus purificationis ſecundum legem, ſed quouſque mulier ab immunditijs ſuis ſit omnino purificata naturaliter poſt partum. Et tunc ad eam honeſtè accedere poteſt. Dum autem durãt immunditiæ, prohibetur vir accedere ad vxorem diſt. 5. c. Ad eius. Et ob hoc putant aliqui eſſe morta-

I le peccatum vxorem tunc cognoſcere, & tamen de honeſtate hoc tenet. Vnde ſi contrariũ fiat non peccant coniuges mortaliter.

An tempore menſtruorum liceat ad vxorem accedere. Quæſt. CCXLV.

QVAERITVR de temporibus mẽſtruorum, an liceat tunc ad vxorem accedere. Dicẽdum, ꝙ reddere debitum omni tempore eſt neceſſarium cum nullam recipiat exceptionem, extra de coniugio leproſorum, c. 2. An tamen petere liceat eſt dubium. Si loquamur ſecundum veterem legem erat vetitum, & pœna grauiſſima puniebantur, ſcilicet,

K morte, Leuit. 2. Nunc autem, quia ceſſauit lex illa, nec manẽt eędem pęnæ, nec eędem prohibitiones, niſi inquantum eccleſia inſtituit de nouo obſeruari aliqua quæ ibi fuerant ſic prohibetur coitus coniugalis tempore menſtruorum. diſt. 5. c. Ad eius, ſcilicet. Dum in menſtruis conſuetis detinentur viris ſuis miſceri prohibentur. In hoc autem diuerſimodè multi ſentiunt. Aliqui dicunt, ꝙ ſi petatur debitum, & creditur, ꝙ fornicabitur petens ſi non reddatur, debet reddi. Si autem non timeatur de periculo non debet reddi. Et hoc, quia dicunt, ꝙ iſtud præceptum eſt morale, & non cęremoniale, & ideo ſemper obligat. Alij dicunt, ꝙ paſſio menſtruorum aliquando eſt naturalis, ſcilicet, quando redeunte

menſe

menſe, fœmina ordinariè patitur menſtrua: aliquando autem paſſio non naturalis, ſed potius ægritudo, vt quando mulier extra tempora menſtruorum fluxum patitur. Et talis morbus non dicitur paſſio mẽſtruorum, ſed fluxus ſanguinis. Leu. 15. vbi diſtinguitur, quid pro illis fieri debeat, & contingit illam paſſionem eſſe longiſſimam. Nam interdum legimus duraſſe annis duodecim. Et iſte manebant extra caſtra, ſiue ſeparatæ à communione aliorum. Leui. 15. & numeri 5. Dicunt ergo, quòd ſi paſſio ſit non naturalis, licitum eſt exigere debitum, & reddere: quia tunc non poſſunt fætus concipi propter ægritudinẽ illam: ſaltem tamen ad vitandam fornicationẽ erit vtile, potiſſimè quando talis paſſio diuturna eſt. Si autem ſit paſſio naturalis menſtruorum, durat paucis B diebus. Nam propter illam ſolum erat mulier ſeparata ſeptem diebus ſecundum legem Moyſi Leu. 12. Et ſic apparet, ꝙ non durabant ſeptem diebus menſtrua. Et de illis dicunt, ꝙ non licet tunc debitum petere, nec reddere: eo ꝙ ex coitu in tali tempore conſueuerũt fætus memoris damnati, & leproſi, & morboſi naſci. Vnde ſi mulier petat debitum à viro tempore menſtruorum, dicunt, ꝙ vir non debet reddere, niſi timeat de eius fornicatione. Et ſi vir petat debitum à muliere: tunc ipſa non debet reddere, ſed exponere ei cauſam, quare nõ poteſt. Sic tenet Glo. diſt. 5 cap. Ad eius. Dicit autem Hug. ꝙ tam mulier, quàm vir petens debitum tempore menſtruorũ peccat mortaliter, ſed qui reddit petitus, non peccat. Po C teſt tamen denegare ſine peccato, niſi videat imminere periculum fornicationis exigenti. Dicit etiã, ꝙ tenetur mulier reuelare marito tempus menſtruorum, ſi exigat ab ea debitum, & etiam ſi non exigat, ne fortè ad exactionem ipſius mulieris vir reddat ei debitum neſciens de menſtruo. Alij autem dicunt, quòd exigere debitum tempore mẽſtrui veniale eſt, reddere autem nullum peccatum eſt.

Satis tamen videtur dicendum, ꝙ nunquã ſit peccatum reddere, ſed quandocunque petitur, debeat reddi, cùm etiam inter leproſos ſit ius reddendi debitum, licèt inde timeantur proles morbidæ naſcituræ, extra de coniu. lepro. c. 2. Quanto magis in menſtruis, in quibus minus periculum eſt de morbo plis D naſcituræ, licèt ex alia parte ſit minus licitum, quia tempus menſtrui determinatum eſt, & eſt paucum: ideo facilius eſt abſtinere ĩ illo, quàm inter leproſos, quorum morbus perpetuus eſt. Non tamen excuſat hoc, quin debitum reddi debeat ſi petatur tpe menſtrui, licèt honeſtum ſit, ꝙ fęmina reuelet viro menſtrua, vt ille deſiſtat à petitione debiti. Si tamen importunè petit, reddendum eſt. Idem ſi mulier patiẽs menſtrua petat debitum à viro ſciente de mẽſtruis. Nam debet ſuadere ei, ꝙ non petat. Si tamen inſtat, reddendum eſt. De petente autem dici poteſt, ꝙ peccabit venialiter petendo ex quacunque cauſa petat, dum tamen nõ petat propter ſolam delectationem nõ contentam limitibus matrimonij: quia tũc ſem- E per eſt peccatum mortale. Multa alia circa petitionem debiti, & redditionem dubia ſunt, de quo dicetur. 1. Corin. 7. De matrimonio autem, & adulterio, & ſeparatione coniugum, & quomodo ſe coniuges repellunt propter fornicationem, vel quomodo de ea excuſantur dicetur infra. 19.

An nocturna pollutio ſit peccatum. Quæſt. CCXLVI.

QVAERITVR nunc circa nocturnam pollutionem, quæ pertinet ad genus venereorũ, an peccatum ſit. Nam niſi impediat ſopor, ſine dubio eſſet peccatum, vt ſi fieret in vigilia. Aliqui di- A cunt, ꝙ pollutio nocturna nunquam ſit peccatum, ſiue proueniat ex præcedenti cogitatione, ſiue non: quia Auguſ. 1. de Ciuitate Dei. c. 25. dicit. Concupiſcentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat abſq; culpa eſt in corpore dormientis, ſi recta eſt portio: ergo non eſt culpa in corpore dormientis, ſicut non eſt culpa in corpore non conſentientis. Item Auguſ. ſuper Gen. ad literam lib. 12. dicit. Cum ipſa phantaſia, quæ ſit in cogitatione ſermocinantis expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram commixtionem certum non diſcernatur continuè mouetur caro, & ſequitur, ꝙ cum motu ſequi ſolet, cum hoc tam ſine peccato fiat, quàm ſine peccato à vigilantibus dicitur. Item B pollutio non eſt peccatum ex ſe: quia eſt paſſio, & nõ actio, nec etiam ex cogitatione præcedenti: quia nõ eſt continuatio inter cogitationem præcedẽtem in vigilia, & pollutionem dormientis, ſicut inter cauſam & effectum: quia cognitio fit ex mente, pollutio autem ex phantaſia dormientis. Item Auguſ. lib. de vera religione: omne peccatum eſt voluntarium, qđ ſi non eſt voluntarium, non eſt peccatum: ergo pollutio, quæ accidit preter legem voluntatis culpa nõ eſt, ſed huiuſmodi eſt pollutio nocturna, ergo non eſt peccatum. Item omnis pollutio eſt paſſio, ideo eſt inuoluntaria, vt ait Dama. & Aug. de Ciui. Dei li. 14. c. 15. ſed omne peccatum eſt actio voluntaria, ergo non eſt peccatum. Item dormiens non peccat: quia C non habet liberi arbitrij vſum. Sic dicit Greg. di 6. c. Teſtamentum. Ipſa mens rea oſtenditur non tunc, ideſt, in ſomnio, ſed in iudicio ſuo libero. Et ibi Ioã. & Hugu. dicunt, ꝙ dormiens non peccat: ergo non peccat ex pollutione. Item nocturna pollutio eſt in ſolo corpore, omne autem peccatum in mente eſt, ergo non eſt peccatum. Item Ariſt. 1. Ethi. per dimidium vitæ, ideſt, ſoporem nihil differt prauus à ſtudioſo. Si tamen peccaret dormiendo, differret: ergo non eſt peccatum pollutio in ſomno. Item Ariſtot. lib. de anima. Intellectus eſt velatus in ęgritudine, vel ſomno, ſed intellectus velatus in ægritudine nõ peccat, ſicut in furioſo, ergo nec cum polluitur homo in ſomno. Item non poteſt prouenire ex reliquijs D cogitationis ad hoc, quòd ſit peccatũ: quia reliquiæ cogitationis ſunt in intellectu, ſed peccatũ propriè eſt in effectu, ergo non eſt peccatum pollutio ſecundum, ꝙ dicitur prouenire ex reliquijs cogitationis.

Aliqui dicũt, quòd eſt peccatum: quia dormiens peccare poteſt. Meritum enim, & demeritum ſunt, circa idem ſubiectum, ſed dormiens poteſt mereri, ſicut patet de Salomo. qui dormiens impetrauit à Domino ſapientiam. 3. Reg. 3. & 2. Paralipo. 1. Et ſic dormiendo poteſt aliquis demereri. Vnde pollutio nocturna poterit eſſe peccatũ. Itẽ quia q hẽt vſum rationis poteſt peccare, ſed in dormiendo aliquis habet vſum rationis: quia freqnenter aliquis in ſomnis ratiocinatur multa, & pręelegit vnum alteri con- E ſentiens, & diſſentiens, ergo poteſt peccare dormiendo. Et ſic pollutio nocturna nõ impedietur eſſe peccatum propter ſoporem, cùm aliàs ex genere ſuo ſit peccatum. Item fruſtra increpatur, & inſtruitur ille, qui non poteſt agere contra rationem, & tamen in ſomno homo inſtruitur à Deo. Iob. 33. ſcilicet. Per ſomnum, & in viſione nocturna, quando ſopor ſolet occupare homines, tunc aperit Deus virorum, & erudiens eos inſtuit diſciplina: ergo poteſt homo in ſomnijs agere contra rationem, vel ſecundum rationem, quod eſt peccare, & bene agere, & ſic pollutio nocturna poterit eſſe peccatum. Item qui nõ habet mentem ligatam, & faciat aliquid, quod eſt malum, à peccato non excuſatur. Dormiens tamẽ non

Alia opinio in oppoſitum.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

videtur

videtur habere mentem ligatam, quia mens non eſt virtus corporis, ex cuius paſſione accidit ſomnus, ſed tunc videtur, quòd eſſe debeat magis libera in operationibus ſuis, quia ceſſant motus exteriores, qui aliquo modo impediũt actus rationis, quod maxime apparet, quia in ſomnijs percipiunt homines aliqua diuina & futura quæ in vigilia percipere nõ poterunt: ergo poterit peccatum fieri in ſomno, &

Quinta ratio.

ita erit peccatum nocturna pollutio. Item cum peccatum ſit actus quidam, & actus ex terminis accipiant ſpeciem, & iudicentur, erit ſic de pollutione nocturna. Illa enim incipit aliquando in ſomno, & finitur in vigilia. ergo peccatum erit in ea, quia ſi

Sexta ratio.

fieret in vigilia ſimpliciter eſſet peccatum. Item Iſidorus, & habetur di. 5. ca. Non eſt, dicit. Non eſt peccatum, quando volentes imaginibus nocturnis illudimur. Sed tunc eſt peccatum, ſi antequam illudamur cogitationis affectibus præuenimur: ergo ſi ꝓuenit ex cogitatione præcedenti peccatum eſt. Item

Septima ratio.

dicitur eodem ca luxuriæ quippe imagines, quas in veritate geſſimus ſæpe dormientibus apparent, ſed innoxiæ ſi non concupiſcendo occurrunt, ergo à contrario ſenſu, ſi concupiſcendo occurrunt noxiæ ſunt. Sed nihil eſt homini noxium, niſi ratione culpæ, vt dicit Augu. ergo tunc pollutio eſt peccatum.

Octaua ratio.

Item 26. quæſt. 5 c. Epiſcopi dicitur, quòd Diabolus mentem, quam tenet captiuam in ſomnijs deludẽs modo blanda, modo aſpera oſtẽdens per deuia quæque deducit: blanda, ſcilicet, in pollutione nocturna, ſed quòd à Dæmone eſt, peccatum eſt, ergo hoc erit

Nona ratio.

peccatum. Item Iob primo. Per ſomnia terrebis me. Vbi dicit Grego. hoc benignè permittit miſericordia Dei, ne electorum ſomnus à pręmio paſſionis vacet: ergo poteſt in ſomno mereri, & conſequenter demereri: & ita in pollutione nocturna po-

Decima ratio.

terit eſſe peccatum. Item vbicunque poteſt eſſe conſenſus poteſt eſſe peccatum, ſed in ſomno põt mens cõſentire delectationi venereæ: ergo poteſt eſſe peccatum nocturna pollutio: dicente Auguſ. li. Confeſſionum. Adhuc viuunt in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi conſuetudo mea fixit, & occurrunt mihi vigilanti, & in ſomno non ſolum vſque ad delectationem, ſed vſque ad conſenſum

Vndecima ratio.

fictum: ergo poterit eſſe ibi peccatum. Item quia ibidem orans dicit Auge Domine magis, magiſque munera tua, vt anima mea ſequatur me ad te, atque etiam in ſomno non ſolum non perpetret iſtas corruptelarum turpitudines per imagines vſque ad carnis fluxum, ſed ne conſentiat quidem Sed non oraret, quod non conſentiret, niſi poſſet conſentire in

Decimaſecunda ratio.

ſomno, ergo poteſt ibi peccare. Item ſenſitiua pars retrahit intellectiuam in vigilia ab intelligẽdo propter multas occaſiones. Vnde dicitur. 7 Phy. quod ceſſante tranſmutatione anima fit prudens, & ſapiens, ergo quãdo ſenſus maximè ligatur, vt in ſomno, operabitur intellectus expeditus, & conſequẽter

Decimatertia ratio.

ibi poterit peccare. Itẽ pars ſenſitiua ligatur in ſomno, & organa ſentiendi præmuntur ex frigore vaporis congelati in cerebro, & in ſuo deſcenſu comprimentis organa ſenſitiua, ſed imaginatiua eſt virtus organica propinquior ſenſitiuæ, quàm intellectiua, quæ non eſt organica, & diſtat magis à ſenſitiua, ergo magis in ſomno ligabitur imaginatiua, quàm intellectiua. Et tamen ſecundum Auicen. imaginatiua magis mouet in dormiendo, quàm in vigilando: ergo intellectiua magis operabitur in ſomno quàm in vigilia, & ſic poterit peccare homo dor-

Decimaquarta ratio.

miendo. Item in actu intellectus ſunt duo, ſcilicet, receptio, & iudicium, ſed quantum ad actum iudicandi non dependet intellectus à ſenſu, licèt depen-

F deat quantum ad receptionem. Vnde antequam recipiat ſpecies indiget ſenſibus, quia nihil eſt in intellectu, quin fuerit prius in ſenſu, ſed poſtquam recepit non indiget ſenſibus: ideo de ſpeciebus iam receptis poterit iudicare in ſomno, & ſic poterit peccare.

Decimaquinta ratio.

Item grauior eſt pollutio extra vas, quàm in vaſe: quia illa eſt extraordinaria, & eſt valde deteſtabilis 35 q. 3 cap. Extraordinaria: ſed Loth dormiens pollutus in vaſe ordinario increpatur Gene. 19. ergo à fortiori nocturna pollutio, quæ eſt extra vas.

Decimaſexta ratio.

Item vbi eſt rebellio, & inobedientia carnis ad ſpiritum ibi eſt inordinatio culpabilis, maximè quando lex mentis captiuatur à lege carnis: hoc tamen eſt in nocturna pollutione, dicente Aug. contra Iulia-

G num: Vbi eſt illa paſſio eſt inobedientia carnis ad ſpiritum: quia lex mentis captiuatur à lege carnis, ergo pollutio iſta eſt peccatum.

Decimaſeptima ratio.

Item patet, quia anima conſentit in quandam turpitudinem in pollutione nocturna, vt ait Aug. 5. ad Iulianum Sopitis in ſomno ſenſibus anima diuidatur neſcio quomodo animæ callę in turpes illabuntur conſenſus, ſed non poteſt anima illabi in conſenſum turpem ſine culpa: ergo in hac pollutione eſt peccatum.

Decimaoctaua ratio.

Item vbicunque animus ſibiipſi complacet, cum inordinata perpetrat eſt propriè peccatum, & tamen hoc accidit in nocturna pollutione, cum cogitatione, vel ſomnio, quia conſiderat dormiens locum, perſonam, tẽpus,

Decimanona ratio.

& in his gaudet, ergo peccat Item eccleſia orat quo-

H tidie contra pollutionem nocturnam dicens, hoſtemque noſtrum comprime, ne polluantur corpora. Non tamen oraret contra illud, niſi eſſet peccatum. Nam per orationem ſanantur peſtes mentis, vt dicit Glo infra 17. ſupra illo verbo. Hoc genus dęmoniorum &c

Vigeſima ratio.

Item Iac. 1 dicitur, concupiſcentia cum conceperit parit peccatum, ſed parit concupiſcentia in fluxu nocturnę pollutionis, quòd concepit in vigilia: ergo peccatum eſt pollutio ex cogitatione proueniens.

Vigeſimaprima ratio.

Item nemo arcetur ſecundum eccleſiæ præceptum ab Euchariſtię ſuſceptione, niſi pro mortali peccato, & tamen arcetur quilibet ab Euchariſtiæ ſuſceptione, ſi conſtet ſibi ſe fuiſſe pol-

I lutum ex cogitatione præcedenti, vt dicit Grego. & habetur 6. diſtin. cap. Teſtamentum: ergo eſt peccatum mortale.

Determinatio auctoris.

Dicendum, ꝙ nocturna pollutio aliquo modo pt eſſe peccatum, & aliquando eſt ſine peccato. Poteſt enim conſiderari pollutio nocturna dupliciter, vno modo ſm ſe, alio modo per comparationẽ ad ſuam cauſam Si ſm ſe, nõ habet rõnem peccati. Oẽ.n. peccatum dependet à iudicio rationis: quia primus motus ſenſualitatis non habet, ꝙ ſit peccatũ, niſi inquãtum pertinet ad rõnem. 1 ꝙ poteſt per eam reprimi. 1. Ethi. in fine. Et ordinatur naturaliter ad hoc, ꝙ ſubijciatur ei cum rõ, & pars ſenſitiua ſint eiuſdẽ aĩalis, & non ſunt tanquã duo principia operationis oĩno ſeparata. Quia cum ſit vnicum aĩal non põt habere

K principia diſperata operationũ ſuarum, ſed vnum erit ei proprium principiũ, & cętera reducentur ad illud Et iſtud eſt rõ: Nam ratio eſt principiũ in hoĩe cum ab ea dicatur rõnalis. Cętera verò ei naturaliter ſubiecta ſunt. Si ergo homo cętera rõni nõ ſubiecit peccabit: quia contra ordinem naturæ agit. Et ſic licet in actu partis ſenſitiuæ ſm ſe non ſit peccatum, vt apparet in beſtijs, quę perfectam ſenſitiuam habent, & tñ peccare non poſſunt: tñ inquantũ ſenſitiua eſt ſubiecta rõni naturaliter, ſi ratio neglexerit eã regulare, peccabit homo in actu partis ſenſitiuæ, & ſic qñcunq; regulari nõ põt ſenſitiua per rõnem, nullum peccatum eſſe põt in actu eius. In dormiendo tñ non habet quis vſum liberi arbitrij: ideo non

poteſt

poteſt ſecundum rationem regulare aliquid, & ſic non poteſt peccare in dormiendo. Sic dicitur primo Ethic. quòd per dimidium vitæ nihil differt paruus à ſtudioſo, & vocatur ſomnus dimidium vitæ, & tamen per peccatum, & actum virtutis differunt paruus, & ſtudioſus: ergo non poteſt dormiens peccare, nec virtuosè operari. Si autem conſideretur nocturna pollutio per operationem ad ſuam cauſam poteſt eſſe tripliciter.

Vna quidem eſt cauſa corporalis, ſcilicet, cum humor ſeminis ſuperabundat in corpore: quia tunc facile eſt pulſare ad exitum, & ſolui. Vel cum facta eſt reſolutio per nimiam calefactionem corporis, vel per quamcunque aliam comotionem ſomniat dormiens ea, quæ pertinent ad expulſionem huius humoris abundantis, vel reſoluti. Formantur enim in imaginatione naturaliter phantaſmata pertinentia ad emiſſionem prædicti humoris. Sicut cum natura grauatur ex aliqua alia ſuperfluitate formantur quoque phantaſmata in imaginatione pertinentia ad emiſſionem illius ſuperfluitatis, & contingit organa ſolui, & emitti. Sicut accidit aliquos grauatos multitudine humoris vrinarum graui ſomno depreſſos ſomniare ſe vrinam emittere, & tunc ſolui organa, & realiter illam emitti. Et hoc eſt verum in ſuperfluitatibus illis, quæ faciliter emitti poſſunt, ſicut in valde fluidis. Et huiuſmodi eſt de ſemine, quia eſt aliquid liquidum faciliter fluens. Quia ergo humor ſeminalis ſuperabūdans, vel reſolutus effluat per ſomnum naturale eſt, nec poteſt in hoc aſſignari aliquod peccatum. Si tamen cauſa iſtius multitudinis humoris, vel reſolutionis eius ſit culpabilis, ipſa emiſſio, quæ fit in ſomno erit culpabilis. Vt cum ex ſuperabūdantia cibi, & potus prouenerit illa multitudo, vel reſolutio, quia cum ſuperabundantia in cibo, & potu ſit peccatum, id, quod ſequetur ex ea, peccatum erit. Si autem multitudo ſeminis, vel reſolutio non ſit ex cauſa culpabili, non erit peccatum in emiſſione.

Pro hoc conſiderandum, quòd multitudo ſeminis nō prouenit ſemper ex cauſa culpabili, vt aliqui putant. Quia etiam ſine ciborum ſuperabundantia poteſt eſſe ſeminis multitudo Natura enim eſt ſollicita circa ſeminis generationem, ſicut circa nutritionem, & vegetationem membrorum indiuidui: quia ſicut indiuiduum conſeruatur per alimentum, ita & ſpecies per generationem. Et ſicut non fit nutritio ſine cibo, ita non fit conſeruatio ſine generatione, & generatio non fit ſine ſemine. Ideo natura ſicut ſolicita eſt digerere cibum, vt conuertat in membra indiuidui, ita ſolicita eſt gignere ſemen ad generationem faciendam. Et locus generationis ſeminis eſt diſtinctus à loco digeſtionis alimenti pro conuerſione in membra, & virtus digerens, & conuertens vtrumque non eſt ſimilis. Nam maior calor requiritur ad digerendum materiam, & conuertendum in ſemen, quàm ad digerendum cibum, & conuertendum in ſanguinem, & membra. Quia omni tempore quamdiu animal viuit nutritur per conuerſionem cibi in membra. generatio tamen ſpermatis non fit niſi ab animali incipienti iam perfici. Vnde in homine tunc incipit fieri generatio, quando incipiunt ei apparere pili. Et ideo tunc dicitur venire ad pubertatem, & eſſe aptus matrimonio. Et fit maximè generatio pilorum prius in organis generatiuis, & ille ortus pilorum atteſtatur pubertatem, vt dicit Iſido. 11. Etymologiarum, & extra de ſpon. impub. cap. Puberes Fit tamen generatio ſeminis de eadem materia, de qua fit nutritio membrorum, & ideo ſemen vocatur ſuperfluum

A alimenti. Ex his apparet, quòd natura nimis ſolicita eſt circa generationem ſeminis: ideo ſecundum proportionem ſeminis ad neceſſitatem generandi ſemper ſolicita eſt habere multum de ſemine, ſcilicet, non eſt neceſſaria tanta quantitas ſeminis ad generationem, quanta magnitudo materiæ ad indiuidui conſeruationem. Ideo maior quantitas cibi conuertitur in membra, quàm in ſemen. Et tamen ſecundum proportionem quantitatis ſeminis neceſſariç ad generationem tantum eſt ſolicita natura de generatione ſeminis, ſicut de conuerſione cibi in membra. Ex quo apparet, quòd ſemen non gignitur per accidens in homine, ſicut aliqui putant credentes, quod ſemen ſit ſuperfluitas quædam, & ſimB pliciter ex ſuperfluitate alimēti gignatur. Ideo cum contigerit aliquem in cibo, & potu paulatim tranſgredi ex neceſſitate, tunc oportet gigni ſemen, aliàs non. Non eſt enim ſic. Sed etiam ſi quis non comederit, niſi ſemper ad famem, ita ꝙ nunquam ſaturetur neceſſe eſt ſemen gigni, quia ex quantocunque pauco cibo ſumpto natura iſta duo intēdit, ſcilicet, conuertere in membra, & conuertere in ſemē. Ideo quantumcunque aliquis abſtinens ſit, & quotidie ieiunet, neceſſe eſt in eo ſemen gigni. Et quia cū quotidie, vel continuè fiat iſta generatio ſeminis, ſi quis longo tempore maneat nō coiens, cui nec alio modo ſemen effluat, neceſſe eſt, quòd aliquando ſimul habeat multum de ſemine: licet ſemper aliquæ parC ticulç eius reſoluantur per labores, & ſudores, & naturalem corporis alterationem, ſicut etiā caro, quæ magis ſolida eſt reſoluitur. Non tamen eſt tanta iſta reſolutio, quin neceſſe ſit multum habere de ſemine eum, cui à longo tempore fluxus eius nō accidit. Et ſic viri abſtinentiſſimi in cibo, & potu interdum habent multitudinem ſeminis. Et ſi defluat præ multitudine, ſine peccato defluit: quia cauſa iſtius multitudinis ſeminis ſine peccato fuit. Aliquando autem cum peccato eſt, vt tunc, cum quis ſumit de cibo, & potu ſuperbundantius, quā oporteat in quantitate notabili: quia tunc magis de ſemine gignitur, quàm alias: potiſſimè quia quidam cibi ſunt magis apti ad hoc, quòd ex eis veneris materia generetur, ꝙ D alij Etiam complexiones quædam hominum abundant magis in generatione ſeminis, quàm aliç. Cùm ergo in cibo, & potu quis excedens multitudinem ſeminis gignit, & inde prouenit pollutio nocturna ex cauſa culpabili venit, & ſic ipſa pollutio habet rationem culpæ ex ſua cauſa.

Secunda cauſa pollutionis nocturnæ prouenit ab interiori ab ipſo animali, vt cū ex cogitatione præcedenti in vigilia contingit aliquem in ſomnijs pollui. Et hoc prouenit aliquando à cogitatione ſpeculatiua, vt cùm quis diſputat, vel ſtudet de vitijs carnis, vt veritatem inquirat, vel alijs aperiat. Nā etiam tunc relinquuntur impreſſiones aliquæ in imaginatione, ex quibus inſurgit nocturnum ſomnium, & E ſemen effluit. Aliquando autem eſt ex cogitatione practica, vt cum quis de vitijs carnalibus cogitat quaſi inclinatus ex deſiderio venereorum, vel horrens venerea, ſicut boni viri, quibus tentationes carnis inſurgunt, & cogitántes flagitia, quæ eis in mentem veniunt deteſtantur ea, vel etiam nondum inſurgente paſſione aliqua venereorum cogitant de illis, & deteſtantur ea. Vtraque iſtarum cogitationum eſt practica: quia eſt ad opus, ſcilicet, inclinans ad proſequendum, & alia ad fugiendum.

Contingit tamen magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum inquantum inclinant ad delectationem: quia tunc remanet quod-

dam veſtigium, & inclinatio in animo magis, quàm ex cogitatione ſpeculatiua: ita ꝙ dormiens facilius inducitur in ſua imaginatione ad aſſentiendum. Licet enim non ſit aſſenſus ille perfectus actus rationis: quia non poteſt eſſe in dormiente perfectus vſus liberi arbitrij: eſt tamen quidam aſſenſus ſecundum imaginationem, qui ſufficit ad motum ſeminis, & efluxum. Iſta autem nocturna phantaſmata & cogitationes, vt communiter, ſequuntur ex diurnis, vel ex eis, in quibus homo aſſuetus eſt. Ideo qui turpia per diem agere conſueuit, vel cogitare, turpes habet in ſomno cogitationes. Qui verò per diem circa bona ſtudere, & implicari ſolitus eſt, per noctem bona cogitat. Quia licet dormiens videatur eſſe alter homo, ideſt, alterius naturæ à vigilante, tamen aliquid de vigilantibus tranſit ad dormientes. Ideo Ariſto. primo Ethic. cum dixiſſet, quòd per dimidium vitæ, ideſt, per ſoporem nihil differt prauus à ſtudioſo, quia in ſopore, nec virtutis, nec vitij actus eſt, dixit continuo, quòd inquantum paulatim pertranſeunt quidam motus à vigilantibus ad dormientes meliora fiunt phantaſmata ſtudioſorum, quàm quorumlibet, ideſt, meliora cogitant ſtudioſi per ſomnium, quàm cæteri homines. Sic etiam dicit Auguſ. duodecimo ſuper Geneſ. ad literam, quòd propter bonam animæ affectionem quædam eius merita etiam in ſomnijs clarent. Et ex hac parte poſſunt pollutiones nocturnę eſſe peccatum ex cauſa ſua. Quando tamen ex cogitatione ſpeculatiua de venereis, vel ex cogitatione practica cum horrore ipſorum vitiorum ſequatur in ſomnijs pollutio. Quia relicta ſunt cogitationis veſtigia in imaginatione, tunc non habet pollutio rationem culpæ in ſe, nec in cauſa ſua.

Tertia cauſa eſt ſpiritualis, & extrinſeca, ſcilicet, à dæmone, ſcilicet, quando per operationem dæmonis commouentur phantaſmata dormientis in ordine ad actum venereum, & ſequitur efluxus ſeminis. Et iſta aliquando eſt peccatum, & aliquando non. Si enim homo ſe præmuniuit petens auxilium contra Dæmonem, ne polluatur, & ſequatur pollutio, non eſt peccatum. Et ob hoc eccleſia quotidie in completorio orat dæmones arceri dicens. Hoſtemque noſtrum comprime, ne polluantur corpora. Si quis verò negligit ſe præmunire contra hæc, & ſequatur pollutio ex opere Dæmonis aliquo modo imputatur ad culpam. Sæpe tamen Dæmon ex ſola iniquitate procurat in homine pollutionem, vt impediat eum à bono ſpirituali, ſcilicet, à celebratione Miſſæ, vel à ſuſceptione Euchariſtiæ, vel vt deducat eum in deſiderium venereorum per delectationem, quam imperfectè experitur in pollutione nocturna, & non valet homo ſeipſum defendere contra eum. Sicut legitur in vitis patrum de quodam, quod ſemper in diebus feſtis pollutionem nocturnam patereiur, procurante hoc Diabolo, vt impediretur à ſacra communione. Dæmones autem poſſunt facere hoc dupliciter. Aliquando per motum vaſorum ſeminariorum ſine aliqua cogitatione. Quia mouere quæcumque corpora facultati Dæmonis ſubeſt, niſi Deus illum arceat. Aliquando per motum phantaſmatum exiſtentium in imaginatione faciendo quandam repreſentationem facit ſemen efluere, etiam non mouendo organa ſeminaria: quia natura corporalis multum obedit apprehenſioni imaginariæ, & mouetur ad illam. Ideo quando quis per ſomnium talia cogitat, vt expreſsè videatur, ſibi talia exercere ſequitur ſeminis fluxus, quia corpus mouetur immediatè. Sic dicit Auguſ. 12. ſuper Geneſ. ad literam, quòd ipſa phantaſia, quæ

Quomodo Dæmones poſſunt in homine procurare pollutionem.

F fit in cognitione ſermocinantis, cum expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram coniunctionem corporum non diſcernatur continuè mouetur caro: & ſequitur, quòd cum motu ſequi ſolet, ideſt, effuſio ſeminis, quæ à coeuntibus fit per motum organorum. Et dicitur quando illa, quę fuerint in cognitione ſermocinantis, ſunt in viſione ſomniantis: quia per ſomnum res videtur tanquam præſens, & ſub conditionibus particularibus, ſicut in ſenſu: ideo modicum differt cognitio per phantaſiam ab ea, quæ fit per ſenſum quantum ad modum repreſentandi rem. Vnde ibi nihil concipitur vniuerſaliter, ſed particulariter, eo quòd iſta apprehenſio fit per phantaſmata particulariter repręſentantia. G Quia cum non ſit ibi perfectus actus rationis, non eſt actus intellectus agentis abſtrahentis ſpeciem intelligibilem à conditionibus particularibus phantaſmatum. Ideo ea, quæ per ſomnium cogitantur, non ſunt tanquam cogitata, ſed tãquam viſa, & nobis præſentibus geſta. Dicitur etiam, cùm fuerit expreſſa: quia expreſſio eſt maxima declaratio cogitationis, & imitatio ad rem veram. Sicut dicimus, quòd imago eſt expreſſa ſimilitudo, ideſt, valde conformis ipſi rei veræ, cuius imago eſt. Et ſic eſt in nocturna cogitatione: quia ita res ſe aperiunt quaſi à nobis realiter viderentur, & fierent. Ideo eſt expreſſa phantaſia, & peruenit iſta expreſſio ad hoc, quod nihil videatur differre inter iſtam cogitationẽ, H & rem veram, ideſt. Tanta eſt expreſſio rerum per imaginationes conformiter ſignificantes, quòd non videtur homini ibi, quòd de venereis cogitet, ſed quòd venerea exerceat. Et quando peruenerit cogitatio ad tantam expreſſionem, ſequitur immediatè motus in carne, & fluxus ſeminis. Si autem cogitatio non eſt tam expreſſa, ideſt, ꝙ non videtur res tam particulariter fieri, non ſequitur pollutio ex cogitatione. Etiam non eſt fluxus ſeminis, niſi quando cogitatio peruenit ad complementum. Vt cum quis incipit cogitare de venereis, ita vt ordinetur cogitatio quaſi ipſe ad exercendum venerea peruenturus ſit. Contingit tamen interdum, quod irruente graui ſopore, aut alia mutatione facta, aut ſi I quis fortè euigilauerit, non completur cogitatio ſomnij, & tunc non ſequitur fluxus ſeminis. In vigilia autem iſta non fiunt, etiam ſi quis conſentiat in venerea, niſi raró, ſcilicet, cum aliquis eſt valde affectus ad aliquid, & eſt inflammatus, per quam inflammationẽ reſoluitur ſemen intra corpus, ita vt iam facile ſit fluere, tunc poterit cogitatio ita intenſa, & delectabilis de aliqua re amata intercidere, quòd ſequatur fluxus ſeminis ſine coitu, & mollitie per ſolam imaginationem. Et tamen tunc propter magnam concupiſcentiam eſt homo totaliter affectus ad rem amatam, & tota intentione tendit anima in illam. Et tunc mouetur corpus ad apprehenſionem imaginationis. Vt communiter autem in K vigilantibus non fit; quia etiam ſi quis ſit affectus ad aliquam rem, tamen in vigilia anima eſt occupata circa multa, quæ per ſenſum repræſentantur. Et non poteſt toto conatu in vnum ire, quia ſic oportebat abſtrahi ab omnibus alijs. Ideo in vigilia hoc raró accidit. In ſomnijs autem ſæpiſſimè fit, quia ibi ligantur ſenſus exteriores. Et cum per illos nihil anima percipiat non poteſt circa multa diuagari. Cum ergo aliquid per imaginationis repręſentationem oſtendatur ei, tendet anima tota in illud, & erit vehemens in opere ſuo: ideo obedit ſibi corpus, & mouentur organa, & ſemen fluit. Iſtæ enim ſunt cauſæ communes pollutionis nocturnę. Interdũ tñ ex infirmitate ſola hoc accidit. ſ. ex debilitate

Alia cauſa pollutionis.

valorum

vaſorum ſeminariorum Nam in aliquo non abundante in ſemine, nec etiam aliquid cogitante contingit fieri nocturnam pollutionem, quæ ex ſola infirmitate tunc accidit, cum videamus in multis hominibus, quòd magis patiuntur, & frequentius nocturnam pollutionem, quando ieiunant, quàm cum ſaturantur. Ibi tamen non eſt alia cauſa niſi debilitas virtutis contentiuæ, ſicut in quibuſdã ex defectu virtutis retentiuę videmus vrinam nolentibus eis fluere, ita & ex debilitate virtutis retentiuæ, quæ eſt in vaſis ſeminarijs fluit interdum ſemen. Vnde & in ægrotantibus iſte fluxus aliquando apparet.
Iſtud etiam videtur, quia ſi quis ieiunans, vel non ieiunans biberit aquam paulo ante accubitum faciliter mouetur ad pollutionem nocturnam. Et hoc eſt, quia aqua laxat virtutem retentiuam propter humiditatem. Vnde magis patiuntur aliqui pollutionem ſi biberint aquam ſolam ante accubitum, quã ſi vinum temperatum: quia licet vinum propter calorem moneat magis ad venerea diſponendo, & concitando hominem ad deſiderium illorum, tamen non laxat virtutem retentiuam, ſicut aqua.
Ideo ex aqua fit magis pollutio nocturna, quàm ex vino. Contrarium autem accidit in vigilantibus, quia vinum diſponit eos ad venerea aqua autẽ non. Ideo dicitur, quòd luxurioſa res eſt vinum, Prouerb. 20. & ad Ephe. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Et cum aqua bibita ante accubitum ad pollutionem diſponat: magis diſponet, ſi fuerit tepida, quàm ſi frigida, quia frigidum ſtringit, & reſiſtit laxationi, quàm facit humidum. Tepidum autem vel aliqualiter calidum in aqua propter humiditatem laxat, & propter calorem aperit. Ideo facilior erit fluxus ſeminis bibita aqua tepida, aut aliquantulum calida. Omnia hęc proueniunt ex infirmitate, ſcilicet, quando laxatur virtus retentiua, quæ eſt in organis ſeminatijs. Ideo Gregor. dicit, quòd aliquando pollutio ex ſola infirmitate prouenit, vt patet diſtinct. 6. cap. Teſtamentum. De pollutione nocturna inquantum prouenit ex alijs cauſis ſatis dictum eſt, & tamen inquantum prouenit ex præcedenti cogitatione adhuc eſt dicendum, quòd poteſt conſiderari quinque modis.

Primum ſecundum rationem propriam. Secundò per comparationem ad ſubiectum proximum pollutum. Tertiò per comparationem ad cauſam proximam pollutionis. Quartò per comparationem ad libertatem arbitrij, quæ eſt cauſa peccati. Quintò per comparationem ad cauſam remotam, quæ eſt pręcedens cogitatio. Quantum ad ſeipſam dicendum, quòd eſt pollutio paſſio non peccatum. Vnde Leuit. 15. dicitur. Vir, qui patitur fluxum ſeminis, immundus erit. Et ſic dicitur patitur. Ideo paſſio eſt, & Gregorius Auguſtino Epiſcopo Anglorum, & diſtinct. 6. cap. Teſtamentum dicit, quòd cogitauit ſciens, hoc pertulit neſciens. In quantum autem dicit, pertulit, notat paſſionem. Si autem obijciatur, quod Leui. 15. non dicitur de pollutione nocturna, ſed de ægritudine, dic ꝙ verum eſt. Et tamen non differunt iſtæ pollutiones quantum ad rationem pollutionis, ſed quantum ad cauſam & modum. Et quia pollutio ſecundum ſe dicit paſſionem vterque conuenit eſſe paſſionem. Omnis autem paſſio eſt inuoluntaria: quia paſſiones nobis nolentibus accidunt. Peccatum autem eſt partis rationalis: ideo pollutio ſecundum propriam rationem eſt peccatum. Comparandum etiam ad ſubiectum proximum non eſt peccatum: quia ſubiectum eius non eſt affectus, ſed membra dormientis. Vnde Leuiti. 15. ſuper illo verbo: Vir, qui patitur fluxus &c. **A** dicit Gloſ. Semen incompetenter fluens corporis membra inquinat: peccatum autem in voluntate eſt, vt dicit Augu. lib. de duabus animabus: ergo non eſt peccatum quantum ad ſubiectum. Comparando etiam pollutionem nocturnam ad liberum arbitrium, quod eſt cauſa peccati, nõ eſt peccatum: quia liberum arbitrium in ſomno velatum eſt. Propter quòd in ſomno nón fit peccatum, vt dicit Augu. in Glo. Deutetono. 23. ſuper illo verbo, qui nocturno pollutus, ſit ſomnio. Nec enim in ſomno fit peccatum. Et Gregorius diſtinct. 6. cap. Teſtamentum, dicit. Ipſa mens omnino rea non fit tunc, ſed in ſuo iudicio libera oſtenditur, cum ſe & ſi dormiens nihil meminit vidiſſe, tamen in vigilijs corporis meminit **B** ſe in ingluuiem cecidiſſe. In quo innuit, ꝙ tunc, ideſt, quando pollutio illa accidit mens non peccat, & ita notat ibi Glo. Et ſic non eſt peccatum pollutio quantum ad hoc. Comparando autem ad cauſam proximam non poteſt iudicari peccatum. Quia cauſa proxima eſt phantaſia expreſſa ex cogitatione vigilantis, quæ ex vehementia ſuæ agitationis excitat virtutem expulſiuam, cuius virtus fortificatur in dormiendo propter abſtractionem animæ ab operibus ſenſitiuæ partis exterioris. Quia melius exercet vegetatiua particula dormiendo, quàm vigilando. Sic dicit Ariſtotele libro de ſomno, & vigilia, quia non impeditur ex occupatione animæ circa ſenſus exteriores, & etiam collectio**C**nes caloris ad interiora adiuuant ad hoc. Et ſecundum Auguſtinum. 12. ſuper Geneſ. ad literam, & Ariſto. & Algaze. & Auicen. reſiduum cogitationis, quæ eſt in imaginatione, excitat expulſiuam ad reſecandum ſuperfluum vltimæ digeſtionis: maxime vbi ſunt plena vaſa ſeminaria, ſcilicet. Quia tunc eſt facilis fluxus ſpermatis, & tamen eſt vehemens affectio, & apprehenſio phantaſiæ. Motus enim ſenſibilis paſſionem cauſat. Parui autem motus latentes ſenſum non faciunt paſſionem, ſicut dicit Dama. libro ſecundo. Et non ſolum fit hæc pollutio in ſomno, ſed etiam in vigilia, vt dictum eſt.
Et hoc cum tanta oſtenditur, uel exprimitur ſimilitudo amatæ rei, quòd ratio non ſinitur diſcernere **D** vtrum foris uideatur ipſum corpus, an intus ſolum cogitetur, & tunc fluit interdum humor de genitalibus. Sic expreſsè tangit Auguſ. lib. 11. de Trinitare. Sed ſi in ſomno fit non eſt peccatum: quia cauſa eius non eſt capax peccati: quia peccatum non cadit in imaginatione, uel phantaſia, quæ pertinet ad partem ſenſibilem. Si autem ſit in uigilia, eſt peccatum: quia pertinet ad actionem mentis cogitantis, quæ nimia cogitatione detinetur, & ex magnitudine deſiderij culpabilis obcæcatur, & à regulis æternæ legis auertitur, nec naturaliter uelatur, ſicut in ſomno: ideo per ſe eſt culpabilis in uigilia, & non in ſomno. Comparando autem pollutionem **E** ad præcedentem cogitationem eſt culpabilis, quia oritur ex radice culpabili, ſcilicet, ex cogitatione libidinoſa, cui tripliciter continuatur, ſcilicet, per modum cogitationis, affectionis, & delectationis.
De primo patet, quia continuatur actus uigilantis ad dormientem per reliquias cogitationis, quia forma expreſſa eſt in imaginatiua dormientis, & formantur phantaſmata in motu ſomniantis, vt dicitur primo Ethico. cap. decimooctauo, ſcilicet. Quies eſt enim animæ in ſomnis, ſecundum quòd dicitur ſtudioſa, & praua, ideſt, anima in ſomno quieſcit, ideſt, ceſſat ab illis, per quæ dicitur praua, vel ſtudioſa. Veruntamen ſi quo paulatim pertranſeant quidam motuum, & ita meliora fiunt phantaſmata ſtudioſorum q̃ quorũlibet. i. licet in ſomnis aĩa regulariter

non habeat operationem, per quam dicatur bona,
vel mala. Si tamen quidam motus paulatim per-
tranſeant,ideſt,ſi quidam motus tranſeant aliquali-
ter à vigilantibus in dormientes,& hoc eſt per hoc,
quòd cogitationes vigilantium continuentur cogi
tationibus dormientium. Et dicitur paulatim.i. ali-
qualiter ſaltem quãtum ad modicum :qnia integrè,
& verè non eſt poſſibile.ſ.ꝙ eadem cogitatio nume
ro per continuationem ſit in dormiente, & in vigi-
lante. Nam per hoc, ꝙ quis incipit dormire, deſinit
cogitare:ſed paulatim.i. quantum ad quaſdam reli-
quias manentes in imaginatiua propter phantaſma
ta, quæ ibi relinquuntur expreſſa cum quadam vir-
tute cogitationis, licet tranſierit cogitatio. Secundo
modo continuatur motus vigilantis,& dormientis
per modum affectionis.ſ. quia vehementia affectio-
nis ad venerea fuit in vigilante. Et iſta vehementer
exprimitur. i.oſtenditur valde expreſſè in phantaſia
dormiẽtis,inde ſequitur motus ad fluxum ſeminis,
ſicut ſupra. Et de his duobus dicit Grego diſt.6.cap.
Teſtamentum.Si verò,ex turpi cogitatione oritur,il
luſio patet animo reatus ſuus.ſ à qua radice illa pol-
lutio proceſſit:quia ꝙ cogitauit ſciens.i. vigilãs hoc
pertulit neſciens.i. dormiens. Tertiò modo conti-
nuatur per modum delectationis.Et non eſt modus
iſte omnino diſtinctus à præcedẽtibus, ſed ſuperad-
dit aliquid.Nam delectatio non poteſt pręceſſiſſe in
vigilante, niſi inquantum cogitauit de venereis, &
delectatus eſt in hac cogitatione Et nõ differt à pri-
mo modo, niſi inquãtum poteſt interdum eſſe cogi
tatio de venereis ſine delectatione ſiue ſit cogitatio
practica, ſiue ſpeculatiua: vt oſtenſum eſt Eſt autem
regula, ꝙ pollutio nunquam poteſt eſſe peccatum,
niſi cauſa ſua fuit peccatũ, & inquãtum cõtinuatur
actus dormientis cum vigilante, vt dictum eſt con-
tinuatur peccatum dormientis cum peccato vigi-
lantis.i. vt hoc ſit peccatum propter illud, & repute
tur culpabile propter illud. Et eſt vnum peccatum
ex actu interiori cogitationis præcedẽtis in ſomno,
& actu exteriori, vel paſſione pollutionis dormien-
tis: vt dicitur in allegato cap. Teſtamentum, oſten-
ditur ipſa mens rea non tunc i. in ſomno, vel poſt
ſomnum cum liberum habet iudicium : ſed ante. ſ.
in vigilia, quæ fuit ante ſomnum. Vnde pollutio
quãdo peccatum eſt, & prouenit ex cogitatione, eſt
vnum peccatum ex ipſa, & cogitatione, & nõ com
mittitur iſtud peccatum quando homo polluitur:
ſed quando cogitauit in vigilia. Sicut tamen quis
polluitur ex crapula, non peccat in pollutione, nec
poſtquam euigilat, & recordatur præteritæ crapulę,
& pollutionis, ſed tunc peccauit, quando crapulam
commiſit, ex qua pollutionis reatum contraxit, vt
in cauſa, ita quòd iam tunc poterat ei imputari pol-
lutio futura, ſi ſciretur, qnòd futura erat. Et ideo
Deus, qui hoc futurum nouit non ſolum crapula-
to imputat ad peccatum ipſam crapulam, ſed etiam
futuram pollutionem. Et ſatis conueniens exem-
plum ponit Dama. lib. ſecundo de Ebrioſo. Si enim
ebrius homicidium committat ignorans facit, non
tamen inuoluntariè: quia ebrietas præſtitit cauſam
ignorantiæ, ideo ſecundum Ariſtot. duplices male-
dictiones ſuſtinet. Ideo homicidium ſuum eſt pec-
catum, licèt non habeat vſum liberi arbitrij. Sic
Loth culpatur de inceſtu, licèt hoc fecerit neſciens.
Gene. decimonono. ſcilicet, quia ebrietas, quæ fuit
culpabilis, cauſam præſtitit. Et ſic pollutio talis pec
catum eſt veniens ex turpi cogitatione. Et debe-
mus eam confiteri : quia non conſtat, an mortale,
vel veniale fuerit. Ex hoc patet quomodo pollutio
nocturna aliquando eſt culpabilis propter cauſam

F ſuam, & aliquando non. Quando tamen ſit pecca-
tum veniale, & an aliquando ſit mortale, dicetur ſe-
quenti quæſtione.

Ad primum dicendum, quòd Salomon dormien
do non meruit ſapientiam à Deo, immo nec peti-
uit illam, cum verè dormiret, ſed ſolum fuit ſom-
nium, in quo videbatur, quòd dicebat Deus ei quid
peteret, & ipſe petebat ſapientiam, vt patet primo
Regum tertio, & ibi declaratum eſt, & ſecundo Pa-
ralipom. primo. Vnde dicit Auguſtinus ſuper Ge-
ne. ad literam lib. duodecimo, quòd Salomon non
meruit ſapientiam à Deo dormiendo, ſed fuit ſi-
gnum præcedentis deſiderij. Et propter hoc dicitur
petitio eius placuiſſe Deo, ſcilicet, quia antequam
G dormiret iſtud deſiderium habebat. Et ſic nec Sa-
lomon meruit in dormiendo, nec aliquis mereri
poteſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd in dormiente li-
gantur omnes ſenſus exteriores, interiores autem
vires interdum totaliter ligantur, & interdum non.
Quando enim eſt multitudo vaporis ſurgentis à ſto
macho ad cerebrum, & eſt groſſus, & turbidus va-
por, ligantur vires interiores: quia non eſt aliquid
peruium ad tranſitum ſpecierum. Et ob hoc quan-
do homo incipit dormire, nihil ſomniat, vt com-
muniter, eo quod tunc groſſior vapor inſurgit, &
eſt maior copia eius. Cum autem fuerit cerebrum
alleuiatum ab illa multitudine vaporum paucis ma
H nentibus poſſunt fieri ſomnia. Et ſic poſt aliquan-
tam dormitionem ſomnia eueniunt, vt communi-
ter. Si autem interdum eueniant in principio ſom-
ni, erit hoc antequam inſurrexerit tota multitudo
vaporum, vel quando quis habet leuem ſoporem:
quia ille omni hora poteſt ſomniare. Quomodo-
cunque aũt accidat ſomnium non eſt, niſi quando
ſolutæ ſunt vires interiores ſenſitiuæ ex parte: nam
totaliter ſolutę eſſe non poſſunt in dormiente: quia
iam non dormiret. Solui tamen contingit magis,
& minus illas in ſopore in diuerſis hominibus, vel
in eodẽ homine, in diuerſis partibus ſoporis. Quan-
tumcunque tamen ſoluantur, non ſoluuntur ex in-
tegro: quia tunc ſoluerentur exteriores ſenſus, &
I eſſet vigilia. Quandocunque autem ſolutæ ſunt vi-
res interiores, quantumcũque modicum eſt aliquis
actus rationis: quia ratio ſecundum ſe non poteſt
ligari, cum non ſit virtus corporis Quia tamen nun
quam ſoluuntur vires interiores ex toto in ſomno,
nunquam poteſt eſſe iudicium rationis perfectum.
Et ob hoc non eſt ibi cõſentire, nec diſſentire, quòd
pertineat ad electionem: quia electio eſt quaſi con-
cluſio conſilij, tertio Ethicorum. Dormiens autem
non poteſt habere conſilium: quia illud pertinet ad
actum perfectum rationis, ideo non poteſt eſſe in
dormiente culpa, nec meritum, licet ex cauſa præce
denti poteſt eſſe actus culpabilis, ſecundum quòd in
vigilia præceſſit culpa aliqua.

K Ad quartum dicendum, quòd mens humana ha-
bet duos reſpectus, vnum ad ſuperiora, à quibus il-
luſtratur, alium ad corpus, à quo recipit ſpecies ſen
ſibiles, & quod regit. Ex parte ergo illa, ſecundum
quam anima recipit aliquid à diuinis, non ligatur
per ſomnum, ſed magis redditur libera, quanto fit
à corporalibus magis abſoluta, ſcilicet, quia non im
peditur per diuagationem ad ſpecies ſenſibiles, quæ
ei præſentantur. Et ſic eſt magis diſpoſita anima ad
ſuſcipiendum aliquid à Deo in ſomno, quàm in vi-
gilia. Et ideo interdum ex influentia diuini lumi-
nis, vel angelici dormiens poteſt aliqua de futu-
ris percipere, quæ vigilans percipere non poſſet,
ſcilicet, quòd dato quodam leui pulſu, quòd Deus
ani-

animam noſtram moueat: forte in vigilia non ſentiret illũ pulſum, & non erudiretur per eum. In ſomno autem percipit illum, quia cum ſit magis diſpoſita à leuioribus poteſt immutari. Ex parte autem illa, qua anima recipit à corpore, vel per corpus eſt ligata, quia recipit per ſenſus exteriores, & illi ſunt totaliter ligati. Et ſic neceſſe eſt, quòd ligetur quãtum ad iudicium perfectum habendum ligatis ſenſibus, à quibus incępit cognitio eius. Quia quædam relatio ipſius intellectus fit ad ſenſibilia apprehenſa per ſenſus exteriores ad perfectum iudicium dandum de re per ſenſum repręſentata. Non eſt ergo in ſomno perfectum iudicium. Quia tamen imaginatio, & omnes vires interiores, quæ immediatè intellectui ſubminiſtrant ea, quæ per ſenſus accipiuntur, ſunt aliqualiter ſolutæ in ſomno, licèt non plenè poteſt eſſe aliqualis actus rationis in ſomno, quia aliàs erat impoſſibile eſſe ſomnium. Ad tertium dicendum, quòd apprehẽſio rationis, licèt impediatur in ſomno, non tamen ita ſicut iudicium, quod perficitur per conuerſionem intellectus ad ſenſibilia, quę ſunt prima principia cognitionis humanæ. Ideo nihil prohibet hominem apprehendere aliquid ſecũdum rationem de nouo in dormiendo ex ipſis reliquijs præcedentium cogitationum in phantaſmatibus oblatis, vel ex reuelatione diuina, vel Angeli boni, aut mali. Iudicare tamen de re ſecundum iudicium perfectum non eſt poſſibile, quia hoc fit per conuerſionem ad ſenſibilia, vt dictum eſt. Differt autem inter apprehenſionem, & iudicium: quia per apprehenſionem ſolum recipitur res, & habet ſe potentia vt paſſiua, per iudicium autem de re ſuſcepta diſcutitur, an verè, vel falsè bene vel malè ſe habeat, quod ſuſceptum eſt. Et iſtud non eſt pati ſolum, ſed potius agere, & pertinet ad perfectum actum intellectus, ideo non poteſt in ſomno quis habere talem actum.

Aliter poteſt dici, ſicut ſupra, quòd in ſomno anima ligatur quantum ad id, per quod recipit à cauſa inferiori, & naturali, ſcilicet, per ſenſus, & tamẽ quãtum ad id, per quod recipit à cauſa ſuperiori, & diuina non ligatur, ſed potius in ſomno eſt magis diſpoſita, & ibi poſſunt fieri facilius reuelationes animæ, quàm in vigilia. Et ob hoc Deus in ſomno tangit corda virorum inſtruens eos, quia tunc facilius immutabuntur à Deo & magis percipient ſe immutari, quàm in vigilia. Quia in vigilia immutantur per ſenſus, & fortaſſis non eſſet promptum cognoſcere de immutatione, quę à Deo fieret, vnde proueniret, an ex cogitatione noſtra, vel ab aliquo extrinſeco. In ſomno autem facilius eſt cognoſci hoc, quia ibi non habemus vſum rationis perfectum, nec immutamur ab exterioribus: ideo planius erit videre, vnde immutatio fit. Et ſic Deus in ſomno poterit hominem conuenienter inſtruere, licèt non poſſit homo in ſomno perfectè iudicare ſecundum rationẽ, ita vt poſſit eſſe conſenſus, vel diſſenſus, qui pertinet ad peccatum, vel ad virtutem. Et ſic non fruſtra à Deo inſtruimur, quia non inſtruimur quaſi pro tempore ipſo, quo inſtruimur aliquid facturus ſit, ſed poſtquam euigilauerit, dirigetur per ea, de quibus in ſomno inſtructus eſt. Ad quintum dicendum, quòd corporales motus nõ pertinent ad meritum, vel demeritum, niſi ſecundum quòd cauſantur à voluntate tanquam à principio. Et ideo pollutio nocturna magis iudicatur quantum ad rationem meriti, vel demeriti quantum ad principium, quod eſt in dormiendo, quàm ex termino, qui eſt in vigilando: quia ex quo in dormiente excitatus eſt motus carnis, non ſubiacet voluntati vigilantis vlterius

A motus ille, nec reputatur euigilaſſe quouſque vſum liberi arbitrij perfectè recuperauerit. Poteſt tamen cõtingere, quòd in ipſa euigilatione peccatum oriatur, vt ſi pollutio propter delectationem complaceat, aut ſi ſine deliberatione conſenſus, aut cum appetitu futuri. Iſta autem complacentia non facit præteritam pollutionem eſſe peccatum, quia non eſt cauſa ipſius: quia iam præterita eſt, ſed ipſa in ſe peccatum eſt. Si ergo complaceat pollutio illa inquantum delectationem præteritam cauſauit, vel inquantum per iſtam complacet homini delectationem in futuro habere in venereis, quia per id, quod in vigilia expertus eſt, delectatus eſt, & deſiderat talia poſtea experiri peccatum eſt, & mortale: B quia ibi conſenſus eſt in malum. Si tamen iſta præterita pollutio non complaceat, vt delectatio quædam venerea, ſed vt alleuiatio quædam naturæ, & exoneratio non eſt peccatum. Secus autem ſi antequam fiat placeret alicui habere pollutionem nocturnam ſolum, vt per eam alleuiaretur, & non vt conſequeretur inde quandam delectationem: quia etiam iſtud velle peccatum eſt: quia ſimul vult homo omnia iſta, quæ cum pollutione eueniunt, & ſic vult implicitè delectationem veneream etiam vult alleuiari per modum illum, qui non eſt conueniens, ſicut qui vult conſequi ſanitatem naturalem per coitum fornicarium. Et per hoc, quod pollutio ſubiſta ratione eſt volita ipſe volens eſt cauſa eius. C Et ideo imputatur ſibi tanquam actus eius. Vnde ſine peccato eſſe non poteſt.

Aliud autem eſt, quãdo poſtquam facta eſt, complacet homini non de ea tanquam de cauſa, ſed de alleuiatione, & exoneratione naturæ, quæ per eam inducta eſt: quia tunc de bono complacet homini, & non de aliquo medio, per quod inductum fuit. Si autem pollutio accidat in vigilia, etiam ex ſola cogitatione ſine mollitie ſemper videtur eſſe peccatum mortale: quia non poteſt prouenire, niſi ex magno deſiderio libidinis ad aliquam rem deſideratam, & hoc mortale eſt, niſi fortè eſſet morbus quidam, in quo, inuito homine, diſtillat ſemen, quia ibi nullum peccatum eſt, ſed pœna, vt dicetur ſequenti. D quæſt. Ad ſextum dicendum, quòd pollutio nocturna eſt aliquando peccatum, non quantum in ſemetipſa, ſed in ſua cauſa, ſcilicet, quando ex culpabili cauſa oritur. Et ideo ſi contingit aliquem peccare in cogitando de venereis, & ſequatur inde pollutio, peccatum eſt, ita loquitur Iſidorus. Ad ſeptimum dicendum, ſicut ad præcedens, & dicitur, imagines noxiæ, quia nocent per peccatum, ſcilicet, quod tunc non de nouo cauſatur, ſed quod commiſſum eſt quando hoc cogitabatur. Ad octauum dicendum, quod etiam ſi pollutio nocturna cauſetur per dæmones, non ſequitur, quod ſit mala: quia etiam pœnæ inferuntur nobis per dæmones. Pſalm. 77. Miſit in eos indignationem ſuam per an- E gelos malos, & tamen pœna non eſt culpabilis. Et ita poteſt eſſe pollutio, quæ in nobis cauſatur per dæmonum iniquitatem, nobis nihil ante hoc cogitantibus: immo contra eos nos oratione munientibus. Et tunc manifeſtum eſt, quòd nulla culpa eſt ibi. Et ideo nihil differt concurrere dæmones ad cauſandam pollutionem, vel non concurrere, dum non proueniat ex alia cauſa culpabili. Poteſt tamen dici, ꝙ pollutio ſemper eſt mala ex quacunque cauſa veniat, ſi ſentiatur, vel ſaltem homo ſe poſtea pollutum inueniat: quia hebetat hominem per delectationem, quam in ea expertus eſt, & inclinat ad ſimilia in actu. Hoc tamen non eſt peccatum, ſed ꝓnitas ad peccatum, vel incentiuum, ſicut ſunt paſſiones

noſtrę. Ad nonum dicendum, ꝙ ſomnus electorum
non vacat merito. Non quidem ꝙ dum ſomniant
aliquid mereantur, ſed quia vigilantes cogitauerũt
de iſtis terribilibus, quæ eis in ſomnio occurrunt, &
cogitando metuerunt. Vtpotè ſi illa patienter tole-
rabant, quæ cogitabant, vel erant aliqua mala, quæ
ventura formidabant. Et tamen diſponebant ani-
mum ſuum ad illam patienter tolerandum. Et in-
quantum iſta cogitatio dormientis continuatur co
gitationi vigilantis per modum ſupradictum dici-
tur eſſe meritoria. Non tamen eſt hoc aliud mereri
diſtinctum ab illo, quod fuit in vigilando, ſed illud,
quòd fuit in vigilando. Ad decimum dicendum, ꝙ
Auguſ. loquitur de conſenſu imaginario, vel inter-
pretatiuo, ſcilicet, quia ſomniãti videtur interdum
non ſolum, quòd delectetur in aliqua re, ſed etiam,
quòd conſentiat, & facere incipiat, & illam imagi-
nationem de conſenſu vocat Auguſ conſenſum.
Nam verum conſenſum eſſe in ſomno eſt impoſſi-
bile. Et eodem modo reſpondendum eſt ad vndeci-
mum, quia etiam eſt ibi cõſenſus imaginarius. Si au-
tem quis vellet intelligere de vero conſenſu, tunc
neceſſe eſt intelligi de conſenſu, qui præceſſit in co-
gitatione vigilantis, & poſtea ſequitur pollutio no-
cturna ex eo, & tamen melius eſt, quòd dictum eſt.
Ad duodecimum dicendum, quòd determinare an
in ſomno poſſit quis cogitare, & de colligationibus
virtutum animæ, & earum ſeparationibus, vel ſolu-
tionibus per ſe, eſt quæſtio ſatis longa: de qua fortè
alibi dicetur. Et tamen dicendum, quòd in ſomno
ſoluitur actualis colligantia ſenſitiuæ, & intellecti-
uæ ordinatæ ad ſenſum, & ideo velatus eſt intelle-
ctus in ægritudine, vel ſomno, vt dicitur primo de
anima in fine. Nec impeditur intellectus ꝓpter mo-
tum, vel quietem ſenſitiuæ, ſed propter ſolutionem
actualis colligantiæ, vel armoniæ. Ad decimumter-
tium dicendum, quòd licet intellectus non ligetur
ſecundum ſe, aliquo modo tamen non poteſt habe-
re operationem per ſpecies abſtractas à ſenſibus, niſi
habeat actualem colligantiam cum ſenſibus parti-
cularibus, & tamen in ſomno ſoluitur iſta colligan-
tia; eo ꝙ ſopiuntur, & comprimuntur omnia orga-
na ſentiendo. Ideo non intelligit tunc intellectus, li-
cèt nõ impediatur ſecundum ſe. Ad decimumquar-
tum dicendum, quod intellectus dependet à ſenſu
tam ad apprehenſionem, quàm ad iudicium, ſed dif
fert, quia intellectus apprehendit per ſenſum, nõ au-
tem iudicat per ſenſum, ſed per ſe. Et tamen non iu-
dicat ſine ſenſu: quia formę rerum intelligibilium, li
cèt per intellectum ſint abſtractę à conditionibus
particularibus, non tamen poteſt tolli, quin ſint for-
mæ rerum particularium. Et ideo licet per hoc, ꝙ
ſint abſtractæ à conditionibus particularibus poſſit
intellectus intelligere per eas: quia tamen ſunt for-
mę rerum particularium, non intelliguntur, niſi per
relationem ad formas particulares, & res ſimiles.
Quod non fit ſine actuali ſenſatione, per quam ap-
prehendimus particularia. Si autem eſſent formæ
rerum particularium nõdum abſtractæ à conditio-
nibus rerum particularium, non poſſent intelligi;
ſine præſentibus alijs rebus particularibus in ſenſu,
ſiue non. Cum autem ſolemus dicere, quòd intelle
ctus non dependet à ſenſu quantum ad iudicium,
ſed ſolum quantum ad apprehenſionem, intelligen
dum eſt, quod nõ fit tamen ſine ſenſu; ideſt, ſine præ-
ſentia ſenſibilium. Ad decimumquintum dicendũ,
quòd non fuit de Loth, ſicut de pollutione noctur-
na: quia ille non dicitur propriè pollutus, ſed pol-
luit filias ſuas: quia cognouit eas. Etiam non erat
dormiens, ſed erat ebrius, & non iudicauit quid fa-
F ceret. Et ideo culpatur, quia ebrietas, quæ fecit eum
neſcientem quid faceret, fuit in eo culpabilis, & in
hoc eſt aliqua ſimilitudo cum pollutione noctur-
na, quæ prouenit ex cauſa culpabili, ſcilicet, ex cogi-
tatione. Ad decimumſextum dicendum, quòd du-
plex eſt inobedientia carnis ad ſpiritum. Quædam
ſecundum inclinationem corruptionis naturalis, ſi-
cut fluxus inuoluntarius menſtruorum: alia ſecun-
dum inclinationem corruptionis vitioſæ, vt in mo-
tu generantis, & in exitu ſuperfluitatis vltimæ. Per-
tinet enim ad præuaricationem primam, ita quòd
ſine inordinatione culpabili non poſſet moueri in
vigilia, nec in ſomno ex cauſis voluntarijs vigiliæ.
Et ideo quando prouenit iſta pollutio ex cogitatio-
G ne, quæ fuit in vigilia eſt peccatum, vt in 14. de Ciui-
ta. Dei. Alias autem eſt pœnalis, ſed non culpabilis.
Et intellige etiam ſi non præceſſerunt aliæ cauſæ
culpabiles, vt ingurgitatio & ſimilia. Ad decimum-
ſeptimum dic, quod ille conſenſus non eſt verus,
quia non poteſt eſſe in ſomnis, ſed imaginarius, ſci-
licet, quia putat homo ſe conſentire, & tamen non
conſentit. Ad decimumoctauum dic, quòd non eſt
vera complacentia in ſomno in aliquo ordinato,
vel deordinato, ſed imaginaria, ſicut eſt conſenſus
imaginarius. Ad decimumnonum dic, quòd eccle-
ſia orat nos liberari à qualibet nocturna pollutione,
quia licet non ſit quælibet mala, aut culpabilis, nul-
la tamen eſt, quæ non cauſet hebetudinem mentis, ſi
H ſentiatur, & præſtat homini occaſionem ad pec-
candum in venereis propter deſiderium ex parte
delectationis. Ad vigeſimum dicendum, quòd in-
tellectus, quando ipſamet concupiſcentia, quæ con-
cipit, parit, eſt peccatum mortale, vt ſi concipiat de-
lectationem, & pariat conſenſum, ſi tamen ſit dele-
ctatio in concupiſcentia, & poſtea ſequatur ſeminis
reſolutio ex motu phantaſiæ non gignitur peccatũ
mortale, quia conceptus, & partus non ſunt in eo-
dem ſubiecto. Ad vigeſimumprimum dicendum,
quod aliquando ſine mortali peccato arcetur quis
à ſuſceptione Euchariſtiæ, vt dicetur ſequenti. q.

Argumenta alia probabant, ꝙ nunquam erat pol
lutio peccatum, & etiam iſtud non eſt verum: ideo
I dicendum ad primum, quòd Aug. loquitur de motu
concupiſcentiæ, qui eſt ſolum paſſio polluti, & non
de illa, quæ eſt actio polluentis, nec in ſe, nec in ori-
gine præcedentis cogitationis. Quia tunc magis
dolendum eſt animum pertuliſſe, quàm egiſſe. Secus
eſt ſi ꝙ cogitat ſciens, ideſt, vigilans hoc pertulit ne-
ſciens, ideſt, dormiens, vt dicit Grego. diſtinct. 7. cap.
Teſtamentum: quia tunc eſt peccatum, vt dictum
eſt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in vigilia aliquan-
do potuit de venereis cogitari ſine peccato, vt ſi ſpe-
culatiuè, vel ſolum ad deteſtandum. Et tunc ſi ſe-
quatur pollutio ex hac cogitatione non eſt pecca-
tum: quia cogitatio fuit ſine peccato. Ad tertium
dicendum, quod pollutio ſecundum ſe non eſt pec-
K catum, ſed inquantum continuatur cauſæ ſuæ, quę
præceſſit in vigilia. Et ſi iſta cauſa fuit cogitatio po-
teſt ei tripliciter continuari, vt ſupra oſtenſum eſt.
Ad quartum dicendum, quòd pollutio nocturna
non eſt omnino inuoluntaria, quia licet non ſit vo-
luntaria voluntate concomitante, eſt tamen volun-
taria voluntate præcedente, inquantum pollutio-
nis, quæ fuit cogitatio, vel crapula fuit volita. Ad
quintum dicendum, quòd pollutio inquantum eſt
paſſio polluti non eſt voluntaria, ſed inquantum eſt
actio polluentis, ſcilicet, quia præceſſit cauſa aliqua
pollutionis, quæ fuit voluntaria, & illa vocatur
actio, quæ cauſauit pollutionem, & quãtum ad hoc
homo fuit polluens ſeipſum. Ad ſextum dicendum,

quòd

quòd dormiens habet vſum liberi arbitrij. Ideo qui polluitur non peccat tunc, ſed ſi pollutio eſt culpabilis fuit commiſſum peccatum in vigilia, quando præceſſit cauſa, & pollutio non addit nouum peccatum ſuper peccatum, quod fuit in cogitatione præcedente, vel crapula, quę fuerunt cauſę pollutionis. Ad ſeptimum dicendum, quòd pollutio nocturna non eſt in ſolo corpore, ſed etiam eſt in mente. ſcilicet, inquantum præceſſit culpa in mente volendo cauſam, & huius pollutionis, quæ culpabilis eſt. Ad octauum dicendum, ꝙ per ſomnum acceptũ ſecundum ſe, qui vocatur dimidium vitæ non differt prauus à ſtudioſo. Et tamen quantum ad ea, quæ præceſſerũt in vigilia differt. Et quia ea, quæ ſunt in ſomno habent interdum originem ex his, quæ ſunt in vi- B gilia, iudicabitur differre malus à bono per ea, quæ in ſomno fiunt interdum. Et hoc innuit Ariſto. ibidem, dicens, ꝙ ſi paulisper tranſeant quidam motus, ſcilicet, à vigilantibus ad dormientes, meliora fiunt phantaſmata ſtudioſorum, quàm quorumlibet. Et ſic vult manifeſtè, ꝙ inquantum tranſeunt motus, qui fuerunt in vigilia ad dormientes differũt ſtudioſi à malis, ergo poteſt eſſe ibi aliquid, per quod homo efficiatur bonus, vel malus. Ad nonum dicendum, quòd intellectus velatus eſt in ſomno, ſicut in ægritudine. Ideo in neutro eorum peccat, ſi per ſe ſumatur. Si præceſſit tamen in vigilia, vel ſanitate cauſa aliqua culpabilis, ex qua poſtea in ęgritudine, vel ſomno fiat aliquid, quòd factum in vigilia eſ- C ſet malum, iudicabitur eſſe malum non pro malo, quòd tunc factum eſt, ſed quòd factum fuit in vigilia. Ad decimum dicendum, quòd peccatum in voluntate eſt, & tamen iudicatur pollutio iſta peccatũ non pro eo, quod nunc fit, ſed pro eo, quòd fiebat in vigilia, quando voluntas volebat illud, quòd fiebat, ſiue eſſet turpis cogitatio, ſiue crapula. De his Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtio 154. articulo quinto, & quarto Senten. diſtinctio. 9. articu. 8. ſub articu. primo.

Quale peccatum ſit pollutio nocturna, & an impediat à ſumptione communionis. Quæſt. CCXLVII.

QVAERITVR quale peccatum ſit pollutio, & an impediat hominem à ſumptione Euchariſtiæ. Dicunt quidam, quòd non impedit: quia peccatum veniale magis Deo diſplicet, quàm quælibet immunditia corporis. quæ eſt ſine peccato, ſed pollutio nocturna poteſt non eſſe peccatum, vt patet per Augu. duodecimo, ſuper Gene. ad literam etiam per Gregorium diſtinctio. ſexta, cap. Teſtamentum: Peccatum tamen veniale non impedit à ſumptione Euchariſtię, ergo à fortiori non impediet nocturna pollutio. Item certum eſt peccatum mortale magis impedit ſumptionem Euchariſtiæ, quàm quod pollutio nocturna, ſed homo confeſſus peccatum mortale poteſt immediatè corpus Chriſti mandu- E care, ergo à fortiori, qui pollutus eſt per ſomnium poterit confeſſus iſtam pollutionem eodem die ſumere Euchariſtiam. Item tenetur quilibet impedire peccatum mortale alterius, ſcilicet, ne faciat illud, quantum poteſt. Sed ſi aliquis in mortali exiſtens celebret Miſſam, conſtat, quòd peccat mortaliter, ergo ſi aliquis non habens conſcientiam peccati mortalis poſſit hoc impedire celebrando loco eius videtur, quòd hoc debeat facere, etiam ſi fuerit pollutus nocturna pollutione. Item cogitatio turpis accidit aliquando homini ſine peccato, crapula autem ſine peccato nunquam eſt, & tñ, vt ait Greg. di. 6. c. Teſtamentũ pollutio, quæ ex crapula accidit

A à communione nõ impedit, ſi neceſſitas celebrandi incumbit: ergo nec illa, quę ex turpi cogitatione pręcedente in vigilia procedit, nec illa, quæ eſt ex infirmitate, vt dicunt ibidem: ergo nulla pollutio impediet. Item dicit Greg. in epiſtola ad Aug. Epiſcopum Anglorum & 33. q. 4. c. Vir cum propria. *Quintum argu.* Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis raptus, ſed tãtum procreandorum liberorum gratia vtitur ille profecto, ſicut de ingreſſu eccleſiæ, ita de ſumendo corporis dominici myſterio ſuo eſt iudicio relinquendus. Quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Et ſic patet ꝙ ille, qui ſine peccato carnalem copulam habet etiam in vigilia non arcetur à ſumptione Euchariſtiæ, ergo à for- B tiori non prohibebit nocturna pollutio dormientis. *Sextum argum.* Item grauius eſt homicidium, quàm fornicatio. Sed ſi aliquis de noctè ſomniaret homicidium, vel furtum committere, aut quodcunque aliud peccatum non prohiberetur à ſumptione Euchariſtiæ, ergo multo minus fornicatio ſomniata cum pollutione ſequente.

In contrarium Glo. Deutero. 23. dicit Qui cogitatione polluitur indignum ſe ſocietate fidelium arbitretur: ergo multo fortius debet ſe arbitrari indignũ ſocietate corporis Chriſti. ſ. qui indignè ſumit manducat, & bibit iudicium. 1. Cor. 11. ergo nõ debet ſumere. Item iſte cibus non eſt ventris, ſed mẽtis: ergo *Septimũ argu.* magis repugnat ei ſpiritualis immundicia, quã cor- C poralis: quia reddit Deo magis diſſimilem, ſed propter immunditiam peccati venialis, quæ eſt immunditia mentis, non eſt abſtinendum à cõmunione Euchariſtiæ, ergo nec propter pollutionem. Itẽ in hoc *Octauum argu.* ſacramẽto melior eſt manducatio ſpiritualis, quàm ſacramentalis, ſed ſpiritualem non impedit, niſi peccatum mortale: ergo à fortiori non impediet ſacramentalem, ſed pollutio non impedit ab Euchariſtiæ perceptione. Item Deutero. 23. Glo comparat pollu- *Nonum argu.* tionem nocturnam, & fluxum menſtruorũ dicens. Si hæc peccata, ſcilicet, pollutionis nocturnæ putat quis accidere ex deſiderio, nunquid & ſolita menſium ſęminarum menſtrua ſunt peccata. Et tamen propter menſtruorum fluxum non prohibetur mu- D lier ab ingreſſu Eccleſiæ, & Euchariſtiæ ſumptione. Extra de purga. poſt partum. c. vnico. & di. 5. cap. Ad eius. Ne imputetur in culpam, quod pœna eſt: ita nec impediet pollutio nocturna. Item nullus eſt *10. Argu.* corporaliter immundior leproſo, ſed non prohibetur à perceptione Euchariſtiæ, vt colligitur extra de clerico ægrotante cap. Ex parte & cap. tua, & cap. de rectoribus, ergo pollutio nocturna, quæ eſt immunditia, non impediet. Item qui conſilio non vtitur *11. Argu.* non peccat. 14 quęſt. 1. cap. Quiſquis, vbi Auguſ dicit præcepto domini non obedire peccatum eſt. Conſilio vti ſi nolueris minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrabis. Sed conſilium eſt, quòd abſtineatur ab Euchariſtia poſt pollutionẽ, vt innui- E tur diſt 6 cap. Teſtamentum, ergo qui non abſtinuerit, non peccat. Item Auguſ. dicit, & habetur de *12. Argu.* Conſecr. diſtinct. 2. cap. quotidie, ſcilicet, quotidie communicare &cær. dominicis tamen diebus communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi non ſit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm iuuari: ergo qui pęnitet, & non manet in deſiderio peccandi non prohibetur poſt pollutionem communicare. Item ibidem Auguſ. dicit *13. Argu.* communicaturus ſatisſaciat lachrymis, & cõfidens de Domini miſericordia, & miſeratione accedat ad pęnitentiam intrepidus, & ſecurus. Item dicit Hilarius, & de conſe. di. 2. c. ſi non ſunt, ſcilicet, ſi nõ ſunt *14. Argu.*

tanta peccata, vt excommunicetur quis non ſe de-
beat à medicina corporis Domini ſeparare, & tamē
propter nocturnam pollutionem nemo excommu
nicatur: ergo non impedit ſuſceptionem Euchari-
15. Argu. ſtiæ. Item 3 .q. 4. ca. Vir cum propria non debet à
communione prohiberi, qui poſitus in igne neſcit
ardere, ſed iſte eſt, qui vxori debitum reddit vigilans:
ergo à fortiori, qui dormiens patitur pollutionē nō
16. Argu. debet prohiberi. Item dicit Ambro. & habetur de
Conſe. diſt. 2. ca Si quoties. Quia ſemper pecco ſem-
per debeo accipere medicinam: ergo nunquam eſt
abſtinendum à ſumptione Euchariſtiæ: quia de hac
medicina ibi loquitur, ergo non eſt ceſſandum pro-
17. Argu. pter pollutionem. Item infra 15. dicit Chriſtus. De
corde exeunt malę cogitationes, &c. quæ coinqui-
nant hominem: pollutio autem nocturna non exit
de corde, ſed de ventre: ergo non inquinat hominē,
nec reddit inhabilem ad ſuſcipiendū Euchariſtiam.
18. Argu. Item pollutio eſt in carne Leui. 15. ſuper illo verbo:
vir, qui patitur fluxum ſeminis, dicit Glo. Semen in-
conſpicienter fluens corporis membra inquinat, ſed
iſte cibus non tranſit in carnem, ſed in mentem, vt
dicit Ambro. ergo pollutio carnis non impedit à ſu
19. Argu. ſceptione. Itē immunditia corporis tranſit per ex-
teriorem ablutionē, ſicut immunditia interior per
interiorem ablutionē. Sed ceſſante immūditia mē-
tis per interiorem ablutionem nullus prohibetur à
perceptione Euchariſtiæ: ergo ſimiliter ceſſante im-
munditia corporis per ablutionem, ſed pollutio no
cturna immunditia corporalis eſt. Poſtquam ergo
lauerit quis carnem ſuam non impedietur Eucha-
20. Argu. riſtiam ſumere. Item pp exitum aliarum ſuperflui-
tatum non impeditur quis Euchariſtiam ſuſcipere:
21. Argu. ergo nec pp exitum iſtius. Item cum pœna nō de-
beatur niſi culpæ, & ſeparari à corpore Chriſti ſit pę
na, non infligetur niſi pp culpam, ſed pollutio no-
cturna non videtur eſſe culpa: ergo propter ipſam
non eſt abſtinendum.

Item in cōtrarium 1. Cor. 11. ſuper illo verbo: q-
cunque manducauerit hunc panem, vel biberit cali
cem Domini indigne dicit Glo. indignus eſt, qui ali-
ter celebrat myſterium Euchariſtię, quàm à Chriſto
traditū eſt. Talis eſt, qui non deuotè accedit ad Eu-
chariſtiam, vel in voluntate peccandi manens. Sed
qui pollutus eſt nocturno ſomno debet hoc culpæ
ſuæ attribuere, vt ait Grego. & Iſido. Qui nocturna
illuſione polluitur quamuis extra memoriam tur-
pium cogitationum ſe ſe perſentiat, inquantum ta-
men hoc, vt tentaretur ſuę culpę tribuat, ſuamque
immunditiam ſtatim fletibus tergat. diſt. 6. cap. non
eſt peccatum. Si ergo acceſſerit antequam fletibus
terſerit immunditiam indeuotè accedit, & irreuerē
ter. Ideo indignus eſt corporis, & ſanguinis Domini:
ergo debet abſtinere. Item qui polluūtur cum vxo
ribus non manducant de panibus propoſitionis, pri
mo Regū 21. ergo à fortiori de pane cœleſti nō de-
bent manducare imundi, qui tamen polluitur no-
cturno ſomno eſt magis im undus, quàm qui cogno
ſcit vxorem: ergo debet abſtinere. Item de conſe.
diſtin. 3. c. Omnis homo. Dicitur omnis homo ante
ſacram communionem à propria vxore tribus, aut
quatuor, aut ſeptem diebus abſtineat: ergo multo
magis dēt abſtinere coinquinatꝰ illa die ꝑter vxorē.

Reſpondetur ad quæſitum. Dicendum, quòd pollutio quædam eſt ex ęgritu-
dine, alia eſt ſine ęgritudine. Eſt enim ex ęgritudine,
quando quis patitur diſſolutionem ſeminis ſine ali-
quo impetu, & delectatione, & fluit per ſingulas ho
ras, & adhęret humor fœdus, & concretus carni, vt
dicitur Leui. 15. Iſta eſt peſſima, & turpis ęgritudo,
ex qua contingit ſępe homines mori. Iſta nō eſt pec
F catum, ſed pœna peccati, ſicut quælibet alia ęgritu-
do: immo in tātum eſt maior, inquantū eſt turpior,
& periculoſior. Nec eſt ibi delectatio aliqua, aut co-
gitatio præcedens, quæ cauſam præſtet fluxui ſemi-
nis. Et habebatur iſtud inter Iudæos pro magna pœ
na. Vnde Dauid, quando voluit imprecari malum
Ioab, quia occiderat dolosè, & ſub ſpecie pacis Ab-
ner principem exercitus Isboſeth, dixit: Non defi-
ciat de ſtirpe tua fluens ſemine, quaſi magna pœna
iſta eſſet ſecundum, Reg. quarto. Qui patiebantur
hunc fluxum eijciebantur de caſtris, & manebant
foris, ſicut leproſi quouſque ſanarentur, vel more-
rentur Leui. 15. & Numeri 5. De aliis accidentibus
iſtius ęgritudinis dictum eſt Leui. 15. Talis autem
G fluxus, ſiue vigilanti, ſiue dormienti accidat, pec-
catū nullum eſt. Si autem ſit pollutio per modū coi-
tus, aut eſt in vigilia, aut in ſomno, ſi in vigilia pec-
catum mortale eſt: etiam ſi non ſit ibi mollities, qa
eſt ex vehementi deſiderio venereorum, vt dictū eſt
præcedenti qō Et de hac non quęritur, quia non eſt
nocturna Si autem nocturna ſit, aliquando eſt pec-
catum, & aliquando non. Ad hoc autem diſtinguit
Grego. di 6. c. Teſtamentum. Dicens, ꝙ pollutio no-
cturna accidit aliquando ex crapula, aliquando ex
ſuperfluitate, aliquando ex infirmitate, aliquādo ex
cogitatione Quando euenerit ex ſuperfluitate ſe-
minis, vel ex infirmitate naturæ dicit non eſſe timē-
dum de hac pollutione, quia hanc magis dolendus
H eſt animus pertuliſſe ꝙ feciſſe. Et intelligitur hic ſu-
perfluitas nō ciborum, & potuum, ſed ſeminis mul-
titudo, quæ poteſt eſſe in hominibus, etiam abſtinen
tiſſimis, & quotidiè ieiunantibus, vt oſtēſum eſt prę
cedenti q. Nam quando ex ſuperfluitate ciborū, &
potuum ſequitur pollutio dicitur ex crapula fieri.
Et de hoc dicit Grego ꝙ cum vltra modū appetitus
gulæ in ſumendis cibis rapitur, receptacula humo-
rum grauantur, & fit tunc pollutio ex ſuperfluitate,
per quod habet animus aliquem reatum, & tamen
eſt leuis. Vnde dicitur, ꝙ pp hoc non impeditur qs
ſuſcipere Euchariſtiam, ſed impeditur Miſſam cele-
brare niſi fortè neceſſitas vrgeat. Vt quia eſt dies fe-
ſtus, in quo oportet certum ſacerdotem celebrare,
I vel quia nullus alius haberi poteſt. Et iſtę pollutio-
nes ſunt, quæ habentur ſine cogitatione. Si autē ex
cogitatione præcedenti in vigilia acciderit pollutio
in ſomnis impedit hominem à celebratione Miſſa-
rum, & à perceptione Euchariſtię. Et tamē iſtud pec
catum aliqñ eſt veniale, vt ſi in cogitatione diurna
delectatus fuit quis, & tamen non peruenit ad con-
ſenſum, ſi autē ad conſenſum peruenit mortale pec
catum eſt. Si verò diabolus ſolum ſuggeſſit homini,
& nō cōſenſit, nec delectatus eſt in cogitatione, pec-
catum nullum eſt. Dicit autem Glo. di. 6. c. Quia ve-
rò, ꝙ pollutio nocturna, quæ procedit ex infirmita-
te non eſt peccatum, nec etiam veniale, & ideo non
eſt timenda. Si autem ex crapula proueniat, peccatū
K veniale eſt. Si verò prouenit ex cogitatione præcedē
ti peccatum eſt. Sed eſt diſtinguēdum, quòd aut illa
cogitatio non proceſſit ad ſenſum, & tunc pollutio
proueniens eſt peccatum veniale, ſi autem proceſſit
ad conſenſum eſt mortale. Dicit autem S. Tho 4.
Sen. di 9. arti. 4. ſub articu. 2. ꝙ ad hoc, ꝙ aliquis acce
dat dignè ad ſacramentum Euchariſtiæ, tria requi-
runtur. Primò munditia conſcientiæ, quæ non tol-
litur niſi per peccatum, ſecundò eleuatio mentis in
Deum per actualem deuotionē. Et hæc per mentis
hebetudinem, vel occupationē, aut diuagationem
amittitur, & accidit ſępe ſine peccato. Tertiò immūdi
tia corporalis. Vñ celebraturi, vel tractaturi aliqđ ſa
crū propter reuerētiam manus lauant, à ſuſceptio-
ne cer-

ne ergo Euchariſtiæ homo impeditur tripliciter. Primò, & principaliter per peccatum. Secundò per indeuotionem, ſiue ebetudinem mentis. Tertiò per corporalem immunditiam. Hæc autē tria aliquando concurrūt in vna pollutione nocturna, aliquando duo tantum, aliquando vnicum. De primo, vt ſi ex cogitatione, quæ peruenerat ad conſenſum ſecuta eſt pollutio: quia ibi eſt peccatum mortale, & hebetudo mentis, ſi fortè ex illa pollutione ſecuta eſt delectatio, per quam adhuc manet animus hominis affectus aliqualiter ad carnalia, & depreſſus ab eleuatione in Deum. Eſt etiam ibi corporalis immunditia: quia ſine ea non poteſt eſſe pollutio. Nam ideo pollutio dicitur: quia polluitur, id eſt, inquinatur ille, cui acciderit. De ſecūdo, vt ſi ex cogitatione, quæ non peruenerat ad conſenſum, vel ex crapula ſecuta eſt pollutio. Nam tunc non eſt peccatum mortale, eſt tamen hebetudo quædam mentis propter delectationem, quam expertus eſt qui polluitur, & eſt inquinatio corporis. Poteſt etiam poni hoc ſine peccato veniali, vt cum alicui accidit pollutio ex infirmitate naturę, vel ſuperfluitate non proueniente ex crapula: quia tunc nec eſt mortale, nec veniale. Si tamen ſentiatur in ſomnijs, vel terminetur in vigilante, eſt ibi quædam delectatio, ex qua mens poteſt hebetari ſine peccato mortali, & veniali. De tertiò patet, vt ſi quis ex infirmitate, vel ſuperfluitate naturæ polluatur per noctem, non tamen ſentiat ſe pollui, ſed inueniat ſe pollutum, non fuit ibi delectatio aliqua, quæ poſſet hebetare mentem, & ſic erit hic ſola corporalis immunditia. Ad hoc autem, quod videatur, quando peccatum eſt pollutio & quādo impedit à ſumptione Euchariſtiæ, dicit, quod poteſt conſiderari pollutio quantum ad cauſam, vel quātum ad modum. Quantum ad cauſam poteſt tripliciter cauſari, ſcilicet, à cauſa intrinſeca ſpirituali, ſcilicet, à cogitationibus noſtris præcedentibus, quorum reliquiæ manent in dormientibus, & à cauſa extrinſeca ſpirituali, ſcilicet, à dæmonibus, & à cauſa intrinſeca corporali, ſcilicet, à ſuperfluitate ciborum, vel ſuperfluitate naturę, aut infirmitate. Et vna iſtarum eſt voluntati ſubiecta, ſcilicet, ciborum multitudo, aliæ duæ non, ſcilicet, infirmitas, & ſuperfluitas ſeminis ex multo tempore collecta, de quibus magis declaratum eſt præcedenti quæſt. Quantum ad modum diſtinguitur pollutio: quia aliqua venit cū cogitatione pręcedenti, & alia ſine cogitatione. In pollutionibus illis, quæ ſine cogitatione accidunt nullum peccatum eſt: quia anima non videtur habere ibi partem aliquam, ſed ſolum eſt corporalis paſſio. Poteſt tamen eſſe iſta pollutio effectus, vel ſignum peccati præteriti ſignans peccatū mortale, vel veniale præceſſiſſe. Peccatum autem mortale impedit ex neceſſitate pręcepti à ſuſceptione Euchariſtię: quia peccat mortaliter, qui habens conſciētiam peccati mortalis Euchariſtiam ſumit, hebetudo autem mētis, & immunditia corporalis impediūt à ſuſceptione Euchariſtiæ, nō propter ſe, ſed ex quadam decentia honeſtatis, quod indeuotio quædam videtur ſic accedere ad Euchariſtiam, niſi neceſſitas vrgeat. Et ideo conſiderandum eſt, vtrum in cauſa pollutionis poſſit inueniri peccatū. Cogitatio enim præcedens de rebus turpibus quandoque eſt ſine peccato, ſi in cogitatione ſiſtitur, non procedendo ad delectionē, nec conſenſum ſicut in diſputante, vel exponente de venereis. Nam cum iſta loquatur neceſſe eſt, quod prius illa cogitet, & ex cogitatione relinquuntur veſtigia quædam in imaginatione, ex quibus in dormientibus ſequi poteſt pollutio. Aliquando autem eſt cum veniali, vt ſi cogitatio non ſiſtat in terminis

A cogitationis, ſed ſequatur inde quædam delectatio. Aliquādo autem mortale, vt ſi cogitatio perueniat ad conſenſum. Et quia dubium eſt, quādo cogitatio peruenit ad conſenſum, & quando non, eo quod difficile eſt iudicare interdum, cum nullus effectus exterior ſequatur, debet attēdi, an in ipſo ſomnio circa venerea, in quo ſequuta fuit pollutio, anima videbatur diſſentire, aut conſentire. Si diſſentire, manifeſtè apparet, quòd in cogitatione, quæ fuit in vigilia, nō fuit conſenſus: quia aliàs ſomnium factum ex reliquijs illius cogitationis exprimeret conſenſum, vel ſi de modo eſſet, qui moueret phantaſmata moueret illa ad finem conſentiendi. Si tamē appareat anima conſentire in ſomnijs non ſequitur, quòd in vi-

B gilando præceſſerit conſenſus, ſed poteſt ex ligatione iudicij, quę eſt dormientibus exprimi conſenſus, cum prius non fuerit. Si ergo cogitans de cauſa pollutionis inueniat conſenſum fuiſſe cauſam non debet accedere ad celebrationem miſſæ, vel ſumptionē Euchariſtiæ niſi vrgeat neceſſitas, vel immineat ſcandalum, ſi non fiat: quia etiam tunc habens conſcientiam peccati mortalis, ſi non habeat, cui confiteatur poteſt dolendo de peccato licitè celebrare. Si autem non pręceſſerit conſenſus, ſed ſolum ſit quędam hebetudo mētis, & corporalis immunditia ſequuta ex pollutione ſecundum ſe non impeditur à ſacramenti perceptione, nec à celebratione Miſſæ. Non tamen debet celebrare, nec percipere Euchari-

C ſtiam, niſi vrgeat neceſſitas aliqua, quia aliàs cōmittit irreuerentiam quandam. Et tamen ſi nō exiſtente neceſſitate, nec ſcandaloſe pollutus velit celebrare, aut Euchariſtiam percipere non peccat mortaliter, ſed venialiter, ſicut cum quis quādoque patitur mentis euagationem in ſacramento, & non eſt deuotus ad illud, non tamen eſt peccatum mortale. Fit autē interdum pollutio ex Dęmonis illuſione, & poteſt in nobis præcedere cauſa illuſionis, vt ſi qs indeuotus iuit ad dormiendum, & non pręmuniuit ſe contra Dæmonum inſidias, quaſi hoc negligens. Et tunc eſt idem iudicium, ſicut quando prouenit pollutio ex cogitatione præcedenti. Et ideo abſtinere debemus, niſi ſit neceſſitas, vel ſcandalum, vt di-

Secunda cauſa pollu.

D ctum eſt. Aliquando homo ſe præmuniuit contra dæmones. Et tamē ex nequitia Dæmonis adhuc ſequuta eſt pollutio. Quod apparet, quando tunc magis ſequitur pollutio, quando magis eam volumus vitare, ſicut in collationibus patrum legitur de monacho, qui in omnibus diebus feſtis, quibus ſuſcepturus erat Euchariſtiā, polluebatur fraude Dæmonis, vt non perciperet fructum ſacramenti. Vnde conſultum fuit ei, quòd non obſtante pollutione ſumeret Euchariſtiam. Tunc Dæmon videns ſe illuſum, ſcilicet, quia ille communicabat, ceſſauit eum amplius illudere polluendo eum in feſtis. Si autem ex cibo præcedenti, aut ex potu acciderit, idem eſt iudicium, quòd de illa pollutione, quæ accidit ex turpi

Tertia cauſa pollu.

E cogitatione præcedenti, niſi quòd non eſt ita facile peccare mortaliter in ſumptione cibi, ſicut in cogitatione turpi. Etiam, quia pollutio, quæ accidit ex turpi cogitatione, ſemper fit cum ſomnio, & imaginatione, quæ autem ex cibo, & potu poteſt fieri ſine imaginatione, & ſomnio, ita quòd non ſentiatur. Pollutio autem, quæ accidit ex diſpoſitione naturæ non eſt ſignum alicuius peccati, ſed poteſt hebetationem mentis inducere, ſi cum imaginatione contingat. Habet tamē immunditiam corporalem. Et ideo ſi neceſſitas immineat, vel deuotio expoſcat, non impeditur talis à perceptione Euchariſtiæ, vel à celebratione Miſſæ. Si tamen propter reuerētiam abſtineat laudandus eſt. Quia tamen in pollutioni-

bus

bus non poteſt faciliter cauſa diſtingui, à qua proueniat: tutius eſt ſemper abſtinere quandocunque pollutio accidat quomodocunq; accidat, niſi neceſſitas, aut ſcandalum ſequatur: quia tunc laudabilius eſt celebrare ſatisfaciendo neceſſitati, vel tollendo ſcandalum, quàm abſtinere ex reuerentia, quia talis reuerentia indiſcreta eſt. Debet autem abſtinere per vigintiquatuor horas ille, qui propter pollutionē abſtinere vult, quia in tanto tempore natura deordinata per immūditiā carnis, & hebetationem mentis reddit ad priorem ordinem, ſicut dicunt Albertus magnus, & Sanctus Tho.

Aliter poteſt dici, & eſt idem quantum ad ſententiam, ſcilicet, pollutio prouenit tripliciter. Quædam ex cogitatione præcedente, quædam cum cogitatione, vel imaginatione comitante, ſed non præcedente: alia ſine cogitatione præcedente, & imaginatione concomitante. De prima dicendū, quòd illa pollutio, quæ habet ortum ex ſola cogitatione præcedente, vel principaliter ex illa, neceſſe eſt, quòd hēat imaginationem concōmitantem, id eſt, quòd tunc, quādo fit pollutio, ſit ſomnium, quia aliàs cogitatio præcedens non poteſt habere efficaciam niſi ſecundū, quòd reliquię illius relictę in imaginatione mouentur in ſomno, & fit ſomnium, & pollutio. Et tūc diſtinguendum eſt de cogitatione præcedente in vigilia, an fuit ſpeculatiua, aut practica. Si fuit ſpeculatiua, vt potè, quia ſolum diſputabat quis, aut exponebat de venereis, & inde ſecuta imaginatio in ſomnis cauſauit pollutionem, non eſt illa peccatum mortale, nec veniale quantum ad ſe, nec quantum ad cauſam ſuam. Si autem cogitatio eſt practica, id eſt, quia per eam ordinatur homo ad agendum venerea, vel euitādum, poteſt eſſe tripliciter, vt diſtinguit Gregorius diſt 6 cap. Teſtamentum. Nam aliquando cogitatio eſt per ſolam ſuggeſtionem, ſcilicet, quando à Diabolo nobis ſuggeritur, ꝙ venerea exerceamus: aliquando peruenit vſque ad delectationem, id eſt, ꝙ in actu venereo propoſito per Dęmonem ſuggerentem delectatur homo cogitando de illo, & tamē nō conſentit, nec deliberat ſe facturum. Aliquando autem peruenit cogitatio vſque ad conſenſum perfectum licet nondum ſequatur opus. Si ex cogitatione prima iſtarum ſequitur pollutio, non eſt peccatū mortale, nec veniale in ſe, nec in cauſa. Si autem ex ſecunda eſt peccatum veniale: quia delectatio in cogitatione ſine conſenſu eſt veniale, & tunc pollutio ex cauſa ſua eſt veniale, ſi ex tertia cogitatione pollutio ſequitur eſt peccatum mortale quantum ad cauſam ſuam.

Secundus modus eſt quādo cogitatio comitatur pollutionem, ſed non præcedit. Et tunc vt communiter iſta imaginatio prouenit ex Dęmonis illuſione, cùm non ſit relicta ex aliquibus præcedentibus cogitationibus. Poteſt tamen interdum eſſe naturaliter proueniens, vt quando in aliquo eſt abundantia ſeminis ex diſpoſitione naturæ mouentur phantaſmata ſignificantia ſeminis effuſionem. Et ſic etiā in alijs ſuperfluitatibus, ſicut eſt in ęgritudinibus, vt dicit Ariſto. in lib. de Somno, & vigilia. Et ſic illi, in quibus deſcendit flegma dulce ad linguam ſomniāt ſe comedere dulcia, iſta cogitatio, quæ eſt concomitans pollutionem, non cauſat per ſe peccatum mortale, nec veniale, niſi in quantū refertur ad cauſam pollutionis. Quia ſi pollutio ex ſua cauſa erat mortale iſta cogitatio concomitans auget grauitatem, ſi autem erat veniale ex cauſa ſua, etiam iſta cogitatio cōcomitans grauius illud facit, quàm ſi eſſet ſine ea. Si autem ex cauſa ſua pollutio nō erat mortale nec veniale, iſta cogitatio concomitans non facit venia-

F le nec mortale: cauſat tamen quandam mentis hebetudinē: quia ſi quis polluatur ſine cogitatione aliqua per noctem non eſt delectatio aliqua, nec ſentit ſe pollui, ſed poſtea inuenit ſe pollutū, vel fortè non inuenit, & ſic non habet aliquid animus, ex quo afficiatur ad carnalia, & deprimatr̄ eius eleuatio in Deū, quæ prius erat, ac ſi nulla pollutio accidiſſet. Cū aūt imaginatio comitatur pollutionē, ſentitur delectatio in effuſione ſeminis, ſiue ſequatur euigilatio, ſiue non, & manet memoria illius delectationis homini vigilanti. Et quia delectabile naturaliter inclinat, afficitur homo ad ſimile delectabile, etiam ſi nondū conſentiat. Et iſta affectio cauſat hebetudinem mētis. Dicitur enim mentis hebetudo, quando quis re-
G miſsè tendit in aliquid non ex toto conatu. Et propriè dicitur hebetudo circa diuina indeuotio quędā quando homo non eſt ad illa attētus, nec ad illa aſpirat toto animo, ſed remiſſam mentem habet, & cogitationem. Illud autem neceſſe eſt fieri quandocunque afficitur animus noſter ad aliquod delectabile ſecundum carnem, vel ad aliquid mundanū: qa tunc vires ſenſitiuę feruntur in illud. Sola ergo ratio poteſt ferri in Deum. Et quia pars rationalis, & pars ſenſitiua non ſunt duæ animæ diſtinctę, ſed eadem numero ipſamet eſt, quæ inclinatur ad delectabilia carnalia, ſecundum partem ſenſitiuam, & tendit in Deum ſecundum rationem. Cum ergo ipſamet tendat in duo, & maximè, quia illa ſunt contraria, neceſ-
H ſe eſt, quòd in vtrunque feratur remiſsè, & non ex toto conatu. Et tunc anima eſt indeuota circa diuina, quia non tendit in illa toto conatu, ſed remiſsè. Sic ergo delectatio, vel affectio ad delectationē cauſat mentis hebetudinem, & ſic quando in pollutione nocturna fuerit cogitatio concomitās cauſatur mentis hebetudo propter delectationē, quæ ibi experitur. Non eſſet autem aliqua hebetudo, ſi non eſſet aliqua delectatio.

Tertius modus eſt, quando pollutio nō habet cogitationem præcedentem, nec etiam concomitantem. Et tunc reſpicienda eſt cauſa, ex qua procedit. Poteſt enim interdum prouenire ex infirmitate, ſcilicet, quia vaſa ſeminaria laxantur, & effluit ſemen.
I Et vocatur iſta infirmitas, id eſt, debilitas virtutis cōtentiuę, quia nō eſt ęgritudo, nec paſſio ſpecialis, ſed eſt accidens, quia contingit fortificari, vel debilitari vires cuiuſlibet animalis. Et iſta pollutio eſt ſine peccato mortali, & veniali: quia cauſa ſua non eſt in poteſtate noſtra, ſcilicet, infirmitas carnis. Illa pollutio, vt communiter euenit ſine imaginatione aliqua, & ſomnio, & ſine delectatione, & nulla eſt magis innocens, quā illa: qa nec cauſat peccatū mortale, aut veniale, nec etiam hebetudinem mentis, cum non ſentiatur ibi delectatio, ſed ſolum cauſat immūditiā corporalem. Niſi fortè Dęmon ſe ingerat per noctē immittendo nobis cogitationes, vidēs, quòd ſumus facile ad pollutionem propter infirmitatem carnis,
K id eſt, debilitationem virtutis retentiuę ſeminis & laxationem organorum: Et tunc non erit peccatum mortale, nec veniale: quia ex cauſa ſua non habet mortale, nec veniale. Quòd autem concomitans eſt non poteſt eſſe mortale, nec veniale: quia in ſomnijs nullum peccatum eſſe poteſt, niſi inquantum trahit cauſam ex vigilia. Cauſabit tamen iſta pollutio mētis hebetudinem propter delectationem, quæ experta fuit in ipſa pollutione: Poteſt tamen mentis hebetudo eſſe ſine mortali, & veniali interdū, ſicut hic. Aliquando prouenit ex ſuperfluitate naturæ. ſ. quia ſemen multum collectum eſt in vaſis ſeminarijs ex longo tēpore etiam nulla exiſtēte crapula, aut ebrietate, cum hoc poſſit accidere, & accidat ſępe in hominibus

minibus continentiſſimis, vt oſtenſum eſt præceden ti quęſt. Et iſta etiam non eſt peccatum mortale, nec veniale, nec eſt vllo modo timenda, vt dicit Grego. diſt. 6. c. Teſtamentum: quia idem eſt de iſta, & de illa, quæ fit ex infirmitate. Et etiam accidit iſta ſępe ſine aliqua cogitatione concomitāte. Pluries tamen accidit cogitatio in iſta, quàm in illa. quæ eſt ex infirmitate, & etiam ſentitur, vt communiter delectatio in iſta. Ratio diuerſitatis eſt: quia quando fit pollutio ex infirmitate carnis fit emiſſio ſeminis quaſi ſine motu propter debilitatem organi, delectatio tamen venerea eſt in motu deciſionis ſeminis, & ideo ibi tarò eſt delectatio. Quando autem fit pollutio ex ſuperfluitate ſeminis ipſum ſemen propter ſuam multitudinem fortiter pulſat ad exitum, ideo in motu illo ſentitur delectatio: Nec tamē eſt propter hoc pollutio illa peccatum veniale, nec mortale, cauſatur tamen ibi hebetudo mentis propter delectationem illam, quæ ibi ſentitur. Aliquando autem cauſatur pollutio ex crapula: vel ebrietate. Et iſta eſt iam aliqualiter culpabilis ſicut dicit Gregor. quòd in hoc habet anima aliquem reatum. Poteſt tamen iſta crapula, vel ebrietas eſſe interdum peccatum mortale, & interdum veniale. Et ſecundum hoc iudicabitur de pollutione ſequente, licèt ipſa pollutio in ſe non ſit peccatum mortale, vel veniale, iudicatur tamen tale ea cauſa ſua. Vnde ſaltem erit ſemper peccatū veniale in pollutione, quando cauſatur ex crapula. Iſta pollutio poteſt fieri ſine cogitatione, vel cum cogitatione concomitante. Et tamen quomodocunque fiat non poteſt excuſari à veniali. Sed ſi cogitatio concomitetur erit grauius, aut ſaltem ſequetur ibi hebetudo mentis. Iſtis modis accidit pollutio nocturna, & quomodo ſit peccatum, & quomodo nō, colligitur diſtinct. 6. cap. Teſtamentum, & cap. Non eſt peccatum.

Quando homo per pollutionem impeditur à ſumptione ſacræ communionis.

Ad vidēdum autem quomodo per pollutionem nocturnam impeditur quis à perceptione Euchariſtiæ, vel à celebratione Miſſæ, dicendum, ꝙ per peccatū mortale impeditur quis directè ad hoc, quòd non poſſit dignè percipere Euchariſtiam. 1. Corint. 11. & conſequēter nec celebrare Miſſam. Quia quicunque Miſſam celebrat Euchariſtiā ſumere debet, & non è conuerſo. Et facilius quis impeditur à celebratione Miſſæ, quàm à ſumptione Euchariſtiæ. Vt ait Gregor. diſtin. 6. c. Teſtamentum. Peccatum autem veniale, aut quidquid aliud eſt non impedit hominem ſufficienter à ſumptione Euchariſtiæ, ideo quando pollutio fuerit peccatum mortale, nō licèt ſumere Euchariſtiam. Quando autem eſt peccatum veniale, vel eſt ſine veniali, & eſt ſolum hebetudo mentis cum immunditia corporali, vel ſola eſt corporalis immunditia, poteſt ſuſcipi Euchariſtia, ita ꝙ non peccabit mortaliter, qui ſuſcipit eam. Ad hoc tamen, quòd aliquis omnino dignè ſuſcipiat non ſolum debet cauere à mortali, ſed etiam à veniali, & ab indeuotione, quæ eſt hebetudo mentis, & à corporali immunditia. Et quia nunquam eſt pollutio nocturna ſaltem ſine immunditia corporali, honeſtius eſſet cauere, quando quis pollutus fuerit, quàm ſuſcipere. Nam nulla pollutio eſt minus culpabilis, quàm quando fit ſine aliqua cogitatione pręuenien te. Et tamen tunc debet homo imputare culpę ſuę, ſcilicet, quòd Deus permiſerit eum inquinari propter culpam ſuam, vt ait Iſidorus, & habetur diſtinctio. ſexta, capitu Non eſt. Si tamen neceſſitas celebrandi, aut ſumendi Euchariſtiam fuerit, vel ſcandalum ſi non fiat, debet ſumi vel celebrari cum non præceſſerit aliquod peccatum mortale. Et tamen quando fuit pollutio ſine aliqua cogitatione præce-

A dente, & concomitante, & putatur veniſſe ea infirmitate, vel ſuperfluitate naturæ licitè poteſt accipi Euchariſtia, vel celebrari miſſa, quia non eſt timēda talis pollutio, vt ait Grego di 6. c. Teſtamentum. Si autem ex crapula crēditur proueniſſe illicitum eſt celebrare miſſam, niſi neceſſitas fuerit. Licitum tamen eſt ſumere Euchariſtiā à non celebrante. Quando autem ex cogitationibus pręcedentibus pollutio accidit, cauendum eſt à ſuſceptione ſi cogitationes illæ ad delectationem peccati perduxerunt. Quia tamen non eſt facile diſtinguere ex qua cauſa pollutio quælibet proueniat, ſecurius eſt in omnibus abſtinere, niſi neceſſitas fuerit ſumendi, aut ſcādalum ſequatur ceſſando. Sic tenet Sanctus Thomas, vt

B patet ſupra ex dictis.

Ad primum dicendum, quòd peccatum veniale magis pertinet ad impuritatem mentis ſecundum ſe, quàm pollutio nocturna in ſe, & ſecundum hoc magis Deo diſplicet, tamen peccatum veniale non inquinat corpus, & hebetat animam, ſicut pollutio nocturna, nec eſt ita ſignum peccati mortalis, ſicut illa, quia illa poteſt ſequi ex peccato mortali, & veniale non ſequitur ex mortali. Ideo propter pollutionem magis abſtinendum eſt. Et facit ad hoc multum ipſa hebetatio mentis, quia per pollutionē fit homo carnalis, & diſtrahitur à feruore deuotionis, quòd non fit per omnia venialia. Quia quædam ſunt, quæ modicum tollunt de feruore deuotionis,

C actus autem venereus, ſiue ſit licitus, ſiue illicitus, hominem abſorbet, & carnalem facit. Nam reddere debitum vxori licitum eſt, immo iuſtum, & neceſſarium, & tamen qui debitum reddit non debet ſumere Euchariſtiam, vt ait Hiero Et habetur 33. q. 4. Sciatis fratres. Et eſt iſtud potiſſimum in pollutione nocturna. Etiam quia videtur quædam irreuerentia, quòd homo, qui fuerit inquinatus his ſordibus confeſtim accedat ad ſumendum Euchariſtiam.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ magis impedit mortale peccatum ſumptionem Euchariſtiæ, quam pollutio nocturna: Et tamen non eſt verum, ꝙ contrito de peccato mortali, & confeſſo liceat mox accedere ad ſumendum Euchariſtiam, ſed debet aliquanto

D tempore abſtinere, niſi neceſſitas vrgeret. Quia contritio purgat maculam mentis, non tamen tollit adhuc hebetudinem mentis cauſatam ex peccato, ſed paulatim tollitur. Ideo debet aliquantulum abſtinere contritus, & poſtea ſumere, vt dicit Sanctus Thomas. Et intelligitur, quòd debet abſtinere aliquanto tempore poſt contritionem, non tamen eſt neceſſe, quòd abſtineat poſt contritionem. & confeſſionem. Et hoc dicitur, quia poſtquam aliquis peccauit, cum primo dolet de peccato, etiam ſi nōdum confiteatur tollitur macula mentis, & per paucum tempus poteſt tolli hebetudo mentis, ſi quis verè contritus eſt. Si ergo poſt duos, vel tres dies ab

E habita contritione confiteatur, non oportet, quòd poſt confeſſionem ſpectet aliquantulum, vt tollatur hebetudo mentis, ſed immediatè licet ſuſcipere Euchariſtiam. Si tamen quis mox vt peccauit contritus fuit, & ſimul confeſſus eſt, adhuc oportet ſpectare aliquantulum ad ſuſceptionem Euchariſtiæ propter reuerentiam, & maximè in peccatis, quæ cauſant hebetudinem mentis magnam, ſicut eſt in venereis, in alijs autem non oportet hoc tam ſtrictè ſeruari, quia ibi non deprimitur mens tātum, ſicut in libidine propter vehementiam delectationis multum abſorbentis hominem, ita vt non poſſit immediatè redire ad eleuādum integrè affectum in Deum, & ita eſt in pollutione nocturna. Ideo in talibus ſaltem per vigintiquatuor horas honeſtum

eſt

eſt abſtinere, quod totum intelligitur niſi neceſſitas, vel ſcandalum hoc prohibeat.

Ad tertium dicendum ſecundum quoſdã, quòd debet homo peccare venialiter, vt impediat aliũ, ne peccet mortaliter. Dicit tamen S. Thomas, ꝙ hoc includit contradictionem. Quia ex hoc ipſo, ꝙ dicitur peccatum eſſe ponitur eſſe indebitum. Siue ergo mortale, ſiue veniale ſit, indebitum eſt, quia aliàs peccatum non eſſet. Et ideo nunquam eſt licitum fieri peccatum aliqđ pro aliqua cauſa, licet ad hoc multi ex quadam pietate inclinarentur. Sed dici debet, ꝙ id, quod aliàs peccatũ veniale eſſet factum ſine cauſa nunc factum cum cauſa erit licitum, & ſic nullũ peccatum erit, quia pro pietate fit. Et tamen quãdiu manet peccatum veniale, nunquam licet illud fieri pro aliqua re. Sicut dicere aliquod verbũ iocoſum, quod eſſet ocioſum, eſſet peccatum veniale. Si tamẽ dicatur illud idem ad conſolationẽ alicuius, vel ad aliquam piã vtilitatem, iam non erit veniale, ita de pollutione. Celebrare enim ei, qui pollutus fuit, interdum eſt veniale, ſi nulla cauſa ſubſit celebrandi, & tamen ſi neceſſitas ſubſit, vel ſcandalum generetur, ſi non celebret, iam nõ erit veniale celebrando. Ita ſi quis pollutus celebrans peccaret venialiter, ſi vt alium excuſet à peccato mortali, celebret, & aliàs non celebraret, iam non peccabit venialiter: quia ex charitate mouetur.

Ad quartum dicendum, ꝙ cogitatio vocatur turpis, non quidem illa, quæ ſolum de turpibus eſt: quia de turpibus poteſt eſſe honeſta cogitatio, ſicut quando quis omnia peccata ſua cogitat, vt confiteatur: ſed debet eſſe cogitatio habens in ſe turpitudinẽ ꝑꝑ delectationem, vel conſenſum adiunctum. Et hæc quidem cogitatio eſt turpior, quàm exceſſus, qui eſt in cibo, & potu, cum ſit difficile modum tenere per omnia in cibo, & potu, & eſt facilius tenere modum in cogitationibus. Etiam, quia cogitatio turpis ſecũdum ſe propinquior eſt ad peccatũ mortale, quàm exceſſus in cibo, & potu. De his S. Tho 4. Sen. diſt. 9. arti. 4. ſub arti. ſecundo.

Ad quintum dicendum, quòd coitus coniugalis, ſi ſit ſine peccato, puta ſi fiat cauſa prolis generãdæ, vel reddendi debiti, nõ impedit à ſuſceptione ſacramenti huius, niſi ſicut dictum eſt de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſ. ꝑꝑ corporalẽ immunditiam, & mẽtis diſtractionem, vt ait Hierony. 33. q. 4. c. Sciatis ſ. Sciatis fratres, ꝙ qui vxori debitũ reddit, non poteſt de carnibus agni comedere. Si. n. panes propoſitionis ab his, qui vxores ſuas paulo ante tetigerant, comedi non poterant, quanto magis panis ille, qui de cœlo deſcendit, poterit ab his, qui coniugalibus paulo ante heſerunt cõplexibus violari, atq; contingi? Non ꝙ nuptias condemnemus. ſed ꝙ eo tempore, quo carnes agni mãducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debemus. Sed quia hoc ſecundum congruitatem, & non ſecundum neceſſitatem eſt intelligendum Grego. Dicit, ꝙ talis eſt ſuo iuditio relinquendus. Si verò non cauſa procreandæ prolis, ſed voluptas dominatur in opere prohiberi debet accedere ad hoc ſacramentum.

Ad ſextum dicendum, quòd ſomnium de homicidio non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam mentis diſtractionem, ſicut fornicatio ſomniata propter vehementiam delectationis. Si tamen ſomnium homicidij proueniat ex cauſa, q̃ eſt peccatum mortale, impedit à ſumptione huius ſacramẽti ratione ſuæ cauſæ. Sic dicit ſanctus Tho. tertia parte ſum q. 80. arti. 7. Aliqui tamen volunt, ꝙ nullum ſomnium impediat ſumptionem ſacramenti, niſi in quo ſequitur pollutio. Vnde etiã ſom-

F nium de fornicando dum non ſit ibi pollutio, dicũt ꝙ impedit. Quod ſatis videtur rationale.

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ immũditia pollutionis poteſt tripliciter conſiderari. ſ. in ſe, vel quantum ad radicem, ſiue cauſam, vel quantum ad effectum. Primò modo quodlibet peccatum veniale eſt grauius pollutione, quia pollutio non eſt culpa aliqua, ſed paſſio, vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Secũdo modo poteſt eſſe pollutio grauior, quàm cętera venialia: quia ſumit originem à libidine deſiderij, & cogitationis, in quibus interdum eſt peccatum mortale, vt ſi ſequatur in vigilantibus conſenſus, & dato ꝙ non ſequatur eſt grauior illa vehementia deſiderij venerei. Tertiò modo quantum ad effectum, &
G eſt generaliter deterior pollutio quolibet veniali: quia cauſat mentis hebetudinem, & inclinationem ad venerea, quod non faciunt alia venialia.

Ad octauum argumentum dicendum, quòd in manducatione ſpirituali ſolum eſt acceſſus ſpiritualis ad ſacramentum, & nõ corporalis, vbi ſufficiunt fides, & charitas manducantis. In ſacramentali autẽ manducatione eſt, vel eſſe debet tam acceſſus corporalis, quàm ſpiritualis: ideo requiruntur vtraq; mũditia. Nam qui ſumit ſpiritualiter non ſumit Chriſtũ realiter, ſed ſolũ ex deſiderio: ideo non requiritur ibi talis diſpoſitio. Qui verò ſacramentaliter ſumit Chriſtum verè ſumit: ideo requiritur diſpoſitio iſta.

Ad nonum dicendum, quòd aliquo modo ſimi-
H lantur pollutio, & fluxus menſtruorum, ſcilicet, quã pollutio ſequitur ex ſola infirmitate, vel ſine cauſa culpabili: quia eſt purè paſſio. Secus autem quando præcedit aliqua cauſa voluntaria, ſicut cogitatio, vel crapula: quia tunc magis eſt actio, quàm paſſio. Fluxus autem mẽſtruorum ſemper prouenit ex neceſſitate: ideo non impedit regulariter ab ingreſſu Eccleſiæ, nec Euchariſtiæ ſumptione: pollutio autẽ interdum impedit. Etiam, quia fluxus menſtruorũ fit ſine vlla delectatione: pollutio autem quando ſentitur, fit enim vehementi delectatione, quæ hebetat mentem, & retrahit à diuinis. Et iſta eſt præcipua cauſa, quare impedit à ſumptione Euchariſtiæ. Ideo non eſt idem de menſtruis, & pollutione.

I Ad decimum dicẽdum, quòd lepra impedit à cõſecratione, & non quidem ab omni, ſed ſolum à publica propter ſcandalum populi, non autem à ſumptione, vt dicetur ſeq. quæſt.

Ad vndecimum dicendũ, quòd, vt ait S. Tho. quoli. 44. duplex eſt conſilium. Quoddam ſupererogationis, & perfectionis, aliud reuerentiæ, & deuotionis. Ad primum conſilium non tenemur, & ideo qui non vtitur illo non peccat. Ad conſilium, ſecũdo modo tenemur: ideo, qui illud non implet peccat. Et ita eſt hic, quia recipere reuerenter conſiliũ eſt, & tamen qui non accipit ſic peccat.

Ad duodecimum dicit S. Tho. quòd loquitur Auguſt. non eſſe in effectu peccandi, & pœnitere nõ ſo-
K lum de pœnitẽtia interiori, ſed de exteriori, quæ eſt ſatisfactio. Et tamen non poteſt ſatisfacere, qui pollutus eſt culpabiliter, niſi qui abſtinuerit ſaltem per vigintiquatuor horas, propter cauſam ſupra poſitã: ergo debet tanto tempore abſtinere. Vnde dicit Grego. quod mens à ſua rectitudine declinata eſt, & remanet deordinatio vitium ex feruore concupiſcentiæ, & debilitatio naturalium. Ideo expectare debet quòd natura reparetur, & ſpiritus ad Dominum dirigatur. Illa enim die non poteſt ſufficienter præparari. Cuius rationem reddit Grego. quia prius culpa cogitationis abluenda eſt lachrymis, & quouſq; infixus tentationis ignis receſſerit, ſe reum recognoſcat vſque ad Veſperum. Reliquiæ enim ignitæ cogitationis

tionis continuò non recedunt: quia,& ſi culpa tranſeat actu,manet tamen ratu.

Ad decimumtertium dicendum, quòd licet per pœnitentiam,& lacbrymas deleatur culpa, & accedendum ſit ad Euchariſtiam, non tamen immediatè,ſed poſt 24.horas. Quia & ſi ablatũ eſt vulnus peccati,manet tamen ſeruor vulneris inflicti, qui non ſubitò, ſed continuis curatur ſucceſſibus, Sic dicit Auguſt.lib.de Trini. Reuocatio enim non fit in vno momento ipſius conuerſionis,ſed quotidianis acceſſibus, quoniam aliud eſt ſebribus carere, & aliud eſt ab infirmitate,quæ facta eſt ex febribus conualeſcere. Item aliud eſt infixum telum de corpore demere,& aliud eſt vulnus,quòd ex eo factum eſt,ſera curatione ſanare.

Ad decimumquartum dicendum, quòd excommunicatio eſt duplex,ſcilicet, maior, & minor: maior eſt,quà ſeparatur quis à communione fidelium, & perceptione ſacramentorum. Minor eſt,qua priuatur quis communione ſacramentorum. Vnde quilibet in mortali exiſtens eſt ſuſpenſus quantum ad ſeipſum, & eſt dignus minori excommunicatione. Talis eſt, qui polluitur ex cauſa culpabili: licet non inducat peccatum mortale. Ideo, qui polluitur debet abſtinere ab Euchariſtia: aliter poteſt dici, ꝙ loquitur Hilarius de abſtinentia ſimpliciter. Secus autem de abſtinentia ad tempus. Nam aliud eſt ad extinguendum ſeruorem venereum ex pollutione,& hebetatione mentis abſtinere ad tempus à ſacramẽto, aliud eſt totaliter abſtinere. Et hoc laudabile eſt, quia pertinet ad reuerentiam. Aliud eſt totaliter abſtinere,quod malum eſt: quia eſt priuare ęgrum medicina. Aliter poteſt dici & melius, ꝙ abſtinere voluntariè à ſacramento propter reuerentiam laudabile eſt,etiam ſi quis non commiſerit peccata digna excommunicatione. Quòd tamen per ſententiam Eccleſiæ quis priuetur ab his, ꝙ eſt verè excommunicari,non debet fieri,niſi pro peccatis, quæ ſunt digna excommunicatione. Et hoc, quia iſtud eſt pęna, ſed non primum.

Ad decimumquintum dicendum, quòd qui cognoſcit vxorem non propter delectationem, ſed ſolum cauſa prolis,nõ debet ab Eccleſia prohiberi, ſed relinqui ſuo iudicio. Ipſe tamen propter reuerentiam deberet abſtinere,& eſſet laudabilius,quã ſumere,niſi ſubeſſet ſcãdalũ,vel aliqua cã ſumẽdi.ſ. dicerẽ.

Ad decimumſextum dicendum, quòd loquitur Ambro.de venialibus peccatis, quæ non inducunt mentis hebetudinem ſicut pollutio nocturna: quia illa nullo modo impediunt cõficientem, nec ſumẽtem,niſi intercidat contemptus,qui facit peccatum vbi non erat.

Ad decimumſeptimum dicendum, quòd pollutio exit aliquando ſolum de ventre,ſcilicet, quando non præceſſit aliqua cauſa culpabilis,ſcilicet,nec cogitatio,nec crapula. Aliquando de ventre,& mente, vt ſi præceſſit cauſa voluntaria culpabilis. Et tũc magis exit de mente,quàm de ventre, iõ inquat aĩam.

Ad decimumoctanum dicendum,quod immunditia corporalis inquinat aliquando hominẽ inquã tum coniungitur ſpirituali,vt dicetur ſequenti quęſtione. Et ſic pollutio nocturna, licet corporaliter membra coinquinet,ſpiritualiter tamen etiam mẽtem inquinat inquantum à cauſa voluntaria interdũ ortũ habet,& tunc prohibet à ſumptionibus illiᵘˢ cibi, qui tranſit in mentem, ideſt, Euchariſtiæ.

Ad decimumnonum dicendum, ꝙ immunditia purè corporalis,quę eſt continuatio,tollitur per corporalem ablutionem: illa tamen,quæ eſt corporalis, & dependet à ſpirituali indiget vtraque ablutione.

A Et quia pollutio eſt corporalis immunditia dependens à ſpirituali, debet lauari ſpiritualiter, vt doleamus,& confiteamur de illa, ſi accidit ex cauſa culpabili: debet etiã lauari corporaliter. ſ. vt expectetur, ꝙ natura deordinata per feruorem libidinis reordinetur,& tollatur hebetudo mentis inducta, quod fit poſt vigintiquatuor horas, & tunc licitè communicatur. Alioquin immunditia corporalis, vel ſpiritualis relicta ex pollutione manet,& indebitè cõicatur.

Ad vigeſimum dicendum, quòd non eſt ſimile de pollutione,& alijs ſuperfluitatibus: quia cęterę ſine aliquo deſiderio, vel delectatione inordinata expelluntur, in ſemine autẽ ſecus eſt. Ideo hic poteſt cauſari peccatum, & non in alijs. Vnde dicit Hugo de
B Sancto Victore ſupra parte primi libri, quòd aliæ virtutes ſolum corruptæ fuerunt,generatiua autem corrupta,& infecta. Vnde ſignum inobedientiæ,per quam homo contra Creatorem ſuum intumuit, poſitum eſt inſcriptum in porta, per quã humana ꝓpago tranſire debuit. Vnde cętera membra, quæ imperium ſequuntur rationis,ſine culpa poſſunt operari: hoc verò membrum,in quo præcipuè concupiſcentia regnat, quia nutui voluntatis non ſequitur ſine culpa non operatur. Non tamen eſt intelligendum, quòd ſemper ſit peccatũ actus generatiuę, qa coitus matrimonialis licitus eſt: quia ſm rõnẽ regulatus.

Ad vigeſimum primum dicẽdum, quòd pollutio nocturna non eſt culpa, per quã quis poſſit per Eccle
C ſiam excommunicari, & priuari cõmunione ſacramentorum, quod eſt pœna. Eſt tamen aliquid, propter quod debet, qui ſe reum ſentit abſtinere,& hoc non eſt pœna: quia non infertur ab alio, nec inuoluntariè ſuſcipitur.

Argumenta autem in cõtrarium probant, quòd omnino abſtinendum ſit propter pollutionẽ à ſumptione Euchariſtiæ, quod non eſt verum.

Dicendum ergo ad primum, quòd intelligitur de pollutione mentis, quando præceſſit cogitatio cum delectatione, ſiue ſecutus fuerit conſenſus, ſiue non: quia tunc ab Euchariſtia abſtinẽdum eſt. Et dicitur, ꝙ debet ſe indignum reputare ſocietate fideliũ, nõ quidem ad conſeruandum cum eis, quia nunquam
D habet quis iſtam indignitatem, etiam ſi ſit in grauibᵘˢ culpis, etiam notorijs, niſi ſi ſit excommunicatus, ſed debet abſtinere à ſocietate fidelium. ſ. ne cũ eis ſacramenta recipiat. Et intelligitur de Euchariſtia: quia pœnitentiam,& cętera ſacramenta recipere poteſt, quia nõ requirit de neceſſitate in eis talis diſpoſitio.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ accedere indeuotè poteſt intelligi negatiuè, vel priuatiuè: vt qui habet aliquam diſtractionem mentis, quæ fit ſæpe ſine cauſa culpabili, vt ex labore, vel faſtidio. Alio modo indeuotio.i.irreuerentia, quæ eſt aliquid poſitiuum. ſ. quia importat quendam contemptum, & iſta indeuotio eſt peccatum: ſola autem priuatio deuotionis non eſt peccatum, vt dicit S. Tho. Quoli. 44. Et ſcien
E dum, ꝙ deuotio quandoq; dicitur feruor charitatis, quandoq; feruor naturalis delectationis, qñq; reuerentia,& ſic aſſumitur in Glo. 1. Corin. 11.

Ad tertium dicendum, quòd non oportet manere eaſdem obſeruationes in nouo, & in veteri teſtamento. Licet ergo abſtinere à panibus propoſitionis propter venerea præcedentia eſſet morale,& debeat obſeruari tam in nouo, quàm in veteri teſtamẽto, ꝙ tamen tanto, vel tanto tempore abſtineatur; eſt cęremoniale. Ideo non oportet, ꝙ idem tempus præciſè obſeruetur hic,& ibi, ſed ſatis eſt in nouo teſtamento in eo, qui polluitur per noctem manere per vigintiquatuor horas, ĩ quibus reddit natura ad ordinẽ ſuũ,& ꝙ poſtea poſſit ſuſcipere Euchariſtiã.

Nam

Nam etiam pollutis ſomnio nocturno in veteri teſtamento non imponebatur abſtinere niſi per diem Deuterono. 23.

Ad quartum dicendum, ꝙ vir commiſcetur vxori aliquando cauſa incontinentiæ vitandæ. 32. q. c. Quidquid & tūc eſt veniale. Vel libidinis explendæ, & tunc multum aggrauatur 33. q 4 c. Vir cum propria. Vel cauſa prolis procreandæ, & tunc eſt ſine culpa eo c. Vel reddendi debitum. 27 q. 2. c. Si tu abſtines. Et eſt tunc meritum Et ideo aliqui dicunt, ꝙ quando eſt peccatum talis coitus eſt abſtinendū ab Euchariſtia, quando autem non eſt peccatum, non eſt abſtinendum. Sed dicendum eſt, quòd cum actus venereus nunquam poſſit eſſe ſine hebetatione mentis, & requiritur de honeſtate feruor quidam deuotionis ad ſumendum dignè Euchariſtiam, quòd omnino abſtinendum eſt ab vxore ante cōmunionem. Quod tamē abſtineat tribus, vel quatuor, vel ſeptem diebus conſilium eſt, & non præceptū, vt dicit Glo. eo c. Omnis homo. Debet tamen qui communicaturus eſt abſtinere à petendo debitum ante communicationem, ſi tamen petatur, tenetur reddere, vt dicit ibi Glo.

An per pollutionem nocturnam tollatur virginitas. Quæſt. CCXLVIII.

QVAERITVR, an per pollutionem nocturnā tollatur virginitas. Dicit Albertus Magnus, quod non, eo quòd voluntas, & delectationis deliberatio non cōiunguntur ipſi pollutioni. Dicit etiam Sanctus Thom. quòd non amittitur virginitas per pollutionem in ſomnijs ſicut non amittitur in mulieribus, quæ dormientes cognoſcuntur, niſi ea intentione iuerint ad dormiendum, vt dormiētes cognoſcerentur. Quia tunc etiam ſi non ſentiant delectationem veneream, verè amittunt virginitatem. Quando tamen hoc non intenderint virginitatem non perdunt. Et ita mulier, quæ eſt amens, vel omnino ebria, ita vt ſui compos non ſit, etiam ſi tunc cognoſcatur virginitatem non perdit. De hoc Sanctus Thomas quarto Senten. diſtin. 33 q. de Virginitate articu. primo.

An per corporales immunditias arceatur, quis à ſacra communione. Quæſt. CCXLIX.

QVAERITVR occaſione prædictorum de pollutione, quæ interdum eſt ſolum corporalis immunditia, an per aliquas immunditias corporales arceatur homo à ſumptione Euchariſtiæ. Aliqui dicunt, quòd ſic: quia Deuterono. 23 dicitur, quod haberent Iſraelitæ locum extra caſtra ad purgandum aluum. Et ſubditur cauſa, vt caſtra ſint munda. & nihil fœditatis appareat in medio caſtrorum. Et dicit ibi Glo. quòd Deus diligit munditiam corporalem, & deteſtatur immunditiam, ergo propter corporalem immunditiam debet quis abſtinere ab Euchariſtia. Item maior eſt dignitas ſacramēti Euchariſtiæ, quàm omnium ſacramentorum veteris teſtamēti, ſed in veteri lege mulieres poſt partum, & omnes menſtruatæ, & fluentes ſanguine extra tēpora menſtruorum, & viri fluentes ſemine reputabantur immundi, & non licebat eis accedere ad ſanctuarium. Leuit 12. & 15. & idem de leproſis erat Leuit. 14. ergo à fortiori debent abſtinere à ſacramento Euchariſtiæ, quod mundius eſt. Item ſacerdoti leproſo interdicitur facultas celebrandi. extra de clerico ægrotante, vel debilitato. c de rectoribus. & cap. Tua nos. ergo etiam laicus propter lepram excludetur à per-

F ceptione Euchariſtiæ: quia propter dignitatem huius ſacramenti ſacerdos leproſus arcetur à celebratione eius.

Dicendum, ꝙ regulariter non debet aliquis prohiberi à ſumptione Euchariſtiæ propter corporales maculas, vel immundirias: quia iſtę ſunt pęnæ quędam, & tamen non debet dari pęna pro pęna, ſed pęna pro culpa. Sic dicitur Naum primo, ꝙ non inſurget duplex tribulatio, ideo pro immunditijs corporalibus, quas inniti patimur, non eſt quis arcendus à ſuſceptione Euchariſtiæ. Item, quia per naturalia non meremur, nec demeremur. Omnes tamen corporales immunditię ex cauſis naturalibus accidunt, ergo propter eas nemo arcebitur ab Euchariſtiæ ſu-
G ſceptione. Dicendum ergo, quòd immunditiæ corporales ſecundū ſe non ſunt de genere peccati, ideo ſecundum ſe non prohibent hominem ab aliquo ſacro, nec deteſtatur Deus illas: quia Deus diligit munditiam cordis noſtri, & quidquid huic munditiæ repugnat, deteſtatur, quod autem cum hac munditia ſtare poteſt, non odit. Ideo Chriſtus non increpauit illos, qui manibus non lotis manducabant: quia dixit, quòd hoc non inquinabat mentem: quia ſi per manducare, manibus non lotis, aliqua ſordes intercideret, iſta intraret per os. Sed quidquid per os intrat in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur, ideo non inquinat mentem, ſed quòd à corde exit, inquinat hominem, ſcilicet, furta, fornicationes, homici-
H dia, & omne peccatum, infra 15. Poteſt tamen immunditia corporalis diſplicere Deo, non inquātum eſt immunditia, ſed in inquantum per eam habet ſe homo irreuerenter, & irreuerentia eſt peccatum. Et quia ſacramentum Euchariſtię eſt aliquid excellentiſſimum, debet cum magna reuerentia ſuſcipi. Et quia corporales ſordes aliquando faciunt irreuerentiam inquantum ſunt aliquo modo voluntariè in homine, aliquando arcent eum à perceptione Euchariſtiæ Et pro hoc dicendum, quòd ſordes corporales, aut ſunt aliquid perpetuum, vel longo tempore durans, aut quod leuiter tolli poteſt. Si primo modo non arcēt hominem à perceptione Euchariſtiæ, vt patet in lepra, quæ eſt infirmitas perpetua, & lici-
I tum eſt leproſus Euchariſtiam ſuſcipere. Si tamen eſſet lepra in breui curabilis. laudabile eſſet ad tempus abſtinere propter reuerentiam ſacramenti, non tamen poteſt prohiberi à communione, nec à confectione, ſi eſt ſacerdos. Quando tamen eſt perpetua nullo modo debet abſtinere à ſumptione, nec eſt laudabile abſtinere propter reuerentiam: quia non eſſet reuerētia, ſed indiſcretio, & diabolica ſuggeſtio, vt priuet hominem fructum ſacramenti. Et idem de patiētibus diuturnam infirmitatem, vt fluere ſemine, quod aliquādo longo tempore durat. Et idem eſt de muliere patiente fluxum ſanguinis extra tempora menſtruorum: quia interdum durat ad totam vitam, & interdum longo tempore. ſicut patet de
K muliere, quando Chriſtus ſanauit, quæ paſſa fuerat duodecim annis iſtum fluxum. Luc. 18 Tales autem non arcentur à ſuſcipienda Euchariſtia, nec ab intrando in loca ſacra. Sic inducitur diſtinctio. 5. c. Ad eius, quòd patientes fluxum ſanguinis non ſunt prohibendæ introire in eccleſiam, cū mulier fluens ſanguine nō fuerit prohibita Chriſtum tangere, ſed potius deuotio ſua laudata eſt, & curata fuit à fluxu illo. Si autem immunditia ſit pauci temporis, ſcilicet, quia poteſt tolli leuiter, licèt illa ſecundū ſe non offendat Deum, tamen, quia videtur eſſe quidam contemptus. ꝙ homo exiſtens in illa ſuſcipiat Euchariſtiā, cū poſſit fieri mundus corporaliter, & tūc ſuſcipere, honeſtius eſt; ꝙ expectetur purgatio immunditiæ,

tiæ,& poſtea ſumatur, quàm quòd, manente immũ A
ditia iſta, ſumatur. Et ita eſt de temporibus mẽſtruo-
rum: quia cum menſtrua ordinatè accidunt fœmi-
nis quolibet menſe, durant pauco tempore. Ideo ho
neſtius eſt fœminã tunc abſtinere ab introitu Eccle-
ſiæ, & perceptione ſacramenti, quàm ſuſcipere. Si
tamen ex deuotione mouetur ad ſuſcipiendum, nõ
eſt prohibenda ſuſcipere, diſt. 5. ca. Ad eius. §. Mulier,
quæ ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi
eccleſiam intrare nõ debet: quia ei naturæ ſuperflui
tas in culpam reputari non valet. Et per hoc, ꝙ inui
ta patitur, iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ priuetur ingreſ-
ſu. Et poſtea dicitur. Sacræ autem communionis mi
ſterium in eiſdem diebus percipere non debet pro-
hiberi. Si enim ex veneratione magna percipere nõ B
præſumit laudanda eſt, ſed ſi perceperit non eſt iudicã
da. Hoc autem eſt de immunditijs, quæ nobis nolẽ-
tibus inſunt, & non poſſumus eas tollere: quouſque
per ſe ceſſent naturaliter. Secus autem de ſordibus,
quas nos per contactum cõtrahimus, & quibus pol-
luimur. Nã iſtas poſſumus tollere: quia nõ ſunt ęgri
tudines, nec paſſiones nobis accidentes. Et ob hoc, ꝙ
celebrant conſueuerunt manus lauare, quia tracta-
turi ſunt rem tam ſacram, & mundam. Si quis ergo
immundis manibus, & alijs partibus corporis appa-
rentibus accedere vellet ad ſacramentum, iſtud iudi
caretur reprehenſibile ſolum inquãtum per hoc vi-
deretur eſſe quidam contemptus: quia homo non cu-
rat habere munditiam illam, & honeſtatem exterio C
rem, quam habere poſſet ſuſcipiendo, & quia per ta-
lia offenduntur homines, & iudicant contemptum
debet cauere quilibet ab iſtis ſordibus, quando acceſ
ſerit ad ſacramentum, ne contẽnere videatur. Vult
enim Deus, quod nos exhibeamus ei honorem talẽ,
qualem ſolemus exhibere noſtris præpoſitis, & Do-
minis temporalibus. Aliàs dicit ſe cõtemni à nobis.
Ideo Malach. 1. conqueritur de ſacerdotibus, ꝙ of-
ferrent ei animalia cęca, & clauda, & debilia in ſacri
ficium, dicens: Si ego ſum Dominus, vbi eſt timor
meus? & ſi pater, vbi honor meus? Si offers animal
claudum, & cęcum, nonne malũ eſt? Offer illud du-
ci tuo, & ſi placuerit ei, & ſi acceperit faciem tuam.
Quaſi dicat: non placebit ei, nec acceptabit te offerẽ D
tem, ita nec ego acceptabo offerentes iſta cõtempti-
bilia. Si tamen contingat hominẽ corporaliter im-
mundum accedere ad ſumendum Euchariſtiam, nõ
ex irreuerentia, ſed quia non aduertit ad iſtas ſordes
corporales, nihil nocet: dum tamen immunditiam
mentis ſeruauerit. Conſiderandum vlterius circa
immũditiam corporalem, ꝙ quadruplex eſt corpo-
ralis immunditia. Prima eſt, quæ coniungitur ſpiri-
tuali immunditiæ quantum ad cauſalitatem. Et ita
eſt pollutio, inquantum procedit ex crapula, vel co-
gitatione delectante. Secunda eſt corporalis coniun
cta ſpirituali per conformitatem meriti, vel demeri
ti, & ſic eſt pollutio nocturna procedens ex ſola dia-
bolica illuſione, de qua tangitur à Grego. 8. mora- E
lium. Et dicitur per conformitatem demeriti. Quia
licet non proueniat à crapula, nec cogitatione, præ-
ceſſit tamen aliquod demeritum in illo, propter qđ
Deus permiſit Diabolo eũ illudere. Tertia eſt corpo-
ralis coniuncta ſpirituali quantum ad pęnalitatem,
id eſt, dependet ab aliqua ſpirituali immunditia tan-
quam pœna data pro illa. Et ita eſt corruptio, & in-
fectio virtutis generatiuę in pœnam peccati origi-
nalis. Et ſic quando pollutio cauſatur ex ſola natu-
ræ infirmitate, vel ſuperfluitate non culpabili: quia
etiam ibi ſequitur delectatio repugnans rationi. Et
eſt iſta pollutio corporalis, quæ eſt pœna ſequens ex
immũditia ſpirituali, ſcilicet, ex peccato Adę, & cõ-
ſequitur ad peccatum orginale. Quarta eſt omnino
corporalis non coniuncta ſpirituali immunditię, vt
contaminatio manus, vel pedis, & iſta nunquam eſt
mala niſi ſecundum, ꝙ poteſt importare quandam
irreuerentiam, prima, & ſecunda immunditia harũ
impediunt ſumptionem Euchariſtiæ de condigno.
Tertia de congruo impedit propter incertitudinẽ
cauſę: quia neſcitur, an ex cauſa culpabili prouene-
rit iſta pollutio. Quarta impedit de congruo: maxi-
mè in conficiente propter reuerentiam ſacramenti.
Tres primæ, ſicut naturaliter cauſantur, ita natura-
liter tolluntur, ſcilicet, quia natura reddit ad ordinẽ
ſuum, & hoc poſt vigintiquatuor horas, vt dictũ eſt
præcedenti q. Quarta autem, quia non cauſatur na-
turaliter, ſed ſolum ex contactu non impedit, niſi
ad momentum, ſcilicet, quouſque lauentur manus,
vel aliæ partes corporis apparentes. Nam partes nõ
apparentes non oportet lauari, licet in veteri teſta-
mento non ſolum manus, ſed etiam pedes lauabant
ſacerdotes, quando miniſtraturi erant, Exo 30. Sed
non eſt trahendum in cõſequentiam ad ſacerdotes
noui teſtamenti: quia in veteri teſtamento attende-
batur valde ad cęremonias corporales, & nõ in no-
uo, ſed ad munditiam ſpiritualem. Vnde quãdo cõ-
ſecrabantur leuitæ Domino radebantur omnes pi-
li corporis eorum: Nume. 8. Sed in nouo teſtamento
nihil tale fit. Conſiderandum etiam circa hoc, ꝙ in- Quadruplex infirmitas.
firmitas putatur aliquando impedimentum ſumẽ-
di Euchariſtiam. Pro quo ſciendum, ꝙ eſt quadru-
plex infirmitas. Prima, quæ eſt peccatum, & cauſa
peccati, vel ſaltem peccatum, vt luxuria, inuidia, gu
la. Et iſta ſemper impedit Euchariſtiæ ſuſceptionẽ.
Secunda eſt, quæ non eſt peccatum, eſt tamen pœna
peccati, & cauſa peccati. Sic eſt obliuio, & ignorãtia
reſpectu intellectus, & concupiſcentia carnis reſpe-
ctu affectus. Nam pœnę ſunt inflictę pro peccato
Adæ. Etiam ſunt cauſa peccati: quia ignorantia eſt
cauſa peccati dicente Ariſto. 3. Ethicorum Omnis
malus eſt ignorans. Cupiditas .n. ſiue concupiſcentia
generaliter ſumpta eſt cauſa peccati. 1. Thimo. 6. Cu
piditas eſt radix omnium malorum. Et talis infirmi
tas non arcet ab Euchariſtia: quia aliàs oporteret ho
minem ſemper, vel longo tempore abſtinere ab Eu-
chariſtia. Tertia eſt, quæ eſt cauſata à peccato nõ per
modum pœnæ, ſed per modũ effectus directi, & iſta
arcet ab Euchariſtia. Talis eſt pollutio proueniens
ex cauſa culpabili. Si autem proueniat ex cauſa nõ
culpabili, pertinet ad ſecundum modum infirmita-
tis, ſcilicet, quia eſt pœna, cùm ſit ex infirmitate na-
turæ non potentis retinere, & omnes iſtæ pœnalita-
tes venerunt ex peccato primo. Quarta eſt, quæ nũ-
quam eſt peccatum, nec cauſa peccati, ſed ſolũ pęna
peccati, vt febris, & dolor membrorum, & fames, &
ſitis. Illa licet ex culpa veniãt, ſine culpa agũt, vel ſu
ſtinentur, vt ſine peccato comedimus, quando eſuri
mus, & tamen fames, & ſitis ex peccato prouene-
runt. Et iſta infirmitas nunquam impedit ſumptio-
nem Euchariſtiæ.

Ad primum dicendum, ꝙ Deus diligit munditiã
corporalem, & deteſtatur immunditiam corporalẽ
non ſm ſe, ſed ſecundum, ꝙ pertinet ad interiorem
munditiam, & immunditiam. Nam corporalis mũ-
ditia circa ſumptionem diuinorũ pertinet ad quan-
dam reuerentiam: quia ex reuerẽtia nimia, quã ho-
mo habet ad ſacra mundat ſe quantũ poteſt, vt non
inueniatur ſaltem corporalis immunditia in illo, &
quia reuerentia pertinet ad virtutẽ, quã Deus diligit
ſecundum ſe, etiam actus precedẽtes ab ea diliget,
& ſic Deus iuſſit, ꝙ ſacerdotes, quñ miniſtraturi eſſẽt
in ſanctuario lauarẽt manus, & pedes in labro ęneo,

quod

quod fecit Moyſes, Exo. 30. & 38. & è contrario eſt de immunditia corporali: quia inquantum pertinet ad irreuerentiam Deus deteſtatur illam ſecundum. ꝙ ipſam irreuerentiam deteſtatur, quando immunditia eſt ſine irreuerentia, vt quia aliquis non aduertit, vel non vidit eam, non deteſtatur Deus illam.

Aliter poteſt dici, ꝙ ſecus erat apud Iudęos, quàm apud nos: quia Iudęi erant rudes, & Deus oſtendere volebat eis, quòd habitabat cum ipſis corporaliter, & ideo omnia, quæ poterant offendere aliquem hominem volebat vitari tãquam offendentia eum. Et quia ſtercora offendunt aſpectum hominis, & odoratum, ſi ſint in cõſpectu eius. Deus noluit, ꝙ eſſent in medio caſtrorum: quia arca tranſitura erat per caſtra. & Deus, qui videbatur habitare in ea, dicebatur offendi per ſordes illas. & iſta cauſa traditur Deuter. 23. ſcilicet. Vt ſint caſtra tua munda: quia Dominus ambulat per caſtra, vt non dimittat te, ſcilicet, ſi viderit te eſſe immundum. Nobis autem iam non ſe oſtendit Deus, vt paruulis. ſed vt viris perfectis Ideo non innuit ſe diligere præcipuè corporalem munditiam: quia iſta non pertinet ad eum, nec etiam corporalis immunditia: quia ipſe ſpiritus purus eſt. Sola ergo ſpiritualis munditia ei placet, & ſpirituales ſordes deteſtatur: quia ipſe ſpiritus eſt, & eos qui volunt eum colere, oportet in ſpiritu ambulare, ideſt, colere ſpiritualiter, & non ſecundum cęremonias corporales. Ioan. 4.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſti immundi in lege veteri vetabantur in lege veteri magis propter quãdam ſignificationem, quàm propter ipſas res: quia ſtatus ille erat figuralis. 1. Corint. 10. & ad Hebr. 10. Nunc autem ceſſauerunt omnes figuræ aduenientibus rebus ipſis, ideo non oportuit manere aliquid iſtorum. Sic dicit Sanctus Thomas.

Aliter poteſt dici, ꝙ iſta vetabantur propter cauſam literalẽ, & decuit ſic fieri propter Iudæos: quia erant viri ſimplices, & non cognoſcebãt Deũ ſuum qualis erat. Volebat autem ipſe oſtendere ſe excellentiorem omnibus dijs Gentilium, & hoc voluit innuere per munditiam miniſtrorum, & miniſtrantium. Nam quanto aliquis eſt maior dominus, tanto plures cęremonias exigit in obſequio ſuo, & quia Deus volebat ſe innuere maiorẽ omnibus dijs gentium, appoſuit plures cæremonias cultus ſui, quam exhiberentur dijs Gentilium. Et quia immundi erãt illi dij, voluit ſe oſtendere munditiſſimũ: quia per hoc maximè oſtendebat dignitatẽ ſuam, ideo prohibuit omnes immunditias corporales, vt ſic magnam reuerentiam haberent Iudæi ad Deum videntes, quòd cum tantæ cęremoniæ munditiæ requirerentur ad accedendum ſaltem ad templum Domini, ꝙ ineffabilis eſſe deberet Dei munditia, & dignitas. Per munditiam autẽ ſpiritualem hoc arguere non poterant: quia erant viri multũ carnales, qui & ad iſta capienda nondum pertingebant, per munditiam ergo corporalem hoc eis debuit notificari.

Aliter poteſt dici, quòd in veteri teſtamento non erant aliqua, quæ ſpiritualiter multum proficerent, & haberent aliquam magnitudinẽ Ideo debuerunt carnalia habere magnitudinem: quia Iudæi non poterant concipere de Deo ſuo aliquid magnum, niſi per magna, quæ eis in lege darentur, non tamen fuerunt data magna ſpiritualia: quia nondum venerat temporis plenitudo. Ideo tota magnitudo debuit eſſe in apparatu cæremoniarũ exteriorum, ſic erant iſtę munditiæ corporales. Ideo Deus multos dedit modos corporalium purificationum, & cauere multos modos corporalium immunditiarum eis iuſſit. Nunc autem eſt abundantia in bonis ſpiritualibus

F propter gratiæ plenitudinem, ideo oportuit euacuari iſtas munditias, & immunditias corporales: quia ſecundum ſe inutiles erant. Quia licèt quædam earum aliquid faciant ad reuerentiã cultus diuini, aliæ tamen nihil faciunt. Ideo nunc obſeruari non debuerunt, ne tota noſtra occupatio in cęremonijs eſſet. Et ſic iuſſum eſt, ꝙ qui pollueretur ſomno nocturno, iret extra caſtra. & maneret ibi vſque ad ſolis occaſum, & tunc lotus aquis intraret in caſtra. Deutero. 23. etiam qui cognoſceret vxorem ſuam, vel aliam debebat lauare corpus ſuum totum, & immundus erat vſque ad veſperum, & niſi ſic lotus eſſet non licebat intrare in ſanctuarium. Leuit. 15. Iſtę munditię nunc ſeruari debent quantum ad aliquid,

G ſcilicet, quantum ad ſumentes Euchariſtiam, quòd qui pollutus eſt nocturna pollutione, non ſumat Euchariſtiam, quouſque dies integer tranſeat, niſi aliquid impediat, ſcilicet, neceſſitas, vel ſcandalum, vt dictum eſt ſupra quęſt. 247. Et tamen non debet, qui pollutus eſt, ire extra vrbem, vel habitationes humanas: quia etiã licèt ei intrare Eccleſiam, dum tamen non ſuſcipiat Euchariſtiam, nec requiritur, quòd lauetur in aquis. Idem in illo, qui cognoſcit vxorem ſuam: quia non debet ſuſcipere immediatè Euchariſtiam. Nam vt dicit Hierony. 33. q. 4. c. ſciatis. Qui vxori debitum reddit non poteſt carnes agni comedere. Et tamen poteſt intrare eccleſiam, & non oportet corpus lauari aqua, ſicut in veteri teſtamẽto. Ve-

H rum eſt tamen, quòd ab antiquo apud quaſdam eccleſias conſuetudo erat, ꝙ poſtquam quis cognoſcebat vxorem propriam, non intrabat eccleſiam quouſque lauaret corpus. Et illa fuit ſpecialiter conſuetudo Eccleſiæ Romanæ, vt dicit Gregor. ſcribens Auguſtino Epiſcopo Anglorum. & 33. q. 5. cap. vir cum propria, ſcilicet. Vir cum propria vxore dormiens niſi lotus aqua eccleſiam intrare non debet. Quamuis diuerſæ hominum nationes de hac rediuerſa ſentiant, atque alia cuſtodire videantur. Romanorum tamẽ ab antiquioribus ſemper vſus fuit poſt admixtionem propriæ coniugis, & lauachri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum temperare. Et ſicut erat circa ingreſſum eccle-

I ſiæ, ita à fortiori circa ſuſceptionem Euchariſtiæ, ꝙ lauarentur. Vnde dicitur ibi: Cum verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commixtionis habent coniuges etiam de cõmixtione ſua, quòd defluant. Tunc autem vir, qui poſt admixtionem coniugis aqua lotus fuit, ſacræ communionis miſterium vult accipere, cum ei ſecundum præfinitam ſententiam eccleſiam licuerit intrare. Si tamen cognoſceret vir vxorem ſolum cauſa liberorum procreandorum, non iubebatur lauari. nec abſtinere ab Euchariſtiæ ſuſceptione, nec eccleſiæ ingreſſu. Et in hoc differebat à veteri teſtamẽto: quia ibi ex quacunque cauſa vir vxorem cognoſceret, non licebat accedere ad ſanctuariũ, niſi prius

K aqua lauaretur. Iſta tamen conſuetudo non erat in multis eccleſijs, etiam tempore Gregorij, & poſtea etiam apud ipſos Romanos abijt in diſſuetudinem: quia erat cæremonijs iudaicis ſimilis.

Ad tertium dicendum, quòd non eſt idem de ſacerdote leproſo, & de laico. Nam ſacerdoti leproſo non prohibetur Euchariſtiam ſuſcipere, ſed conficere celebrando Miſſam, & hoc non propter ſe, ſed propter populum: quia ſcandalizabuntur videntes celebrare leproſum, cum quo conuerſari fugiũt. Et nemo de manu eius vellet ſuſcipere Euchariſtiam. Ideo tam propter ſcandalum, & horrorem, quàm propter dignitatem miſterij, vt non contemnantur ſi manibus leproſi, & hominis immundi tractetur,

non

non permittitur ſacerdoti leproſo coram populo celebrare, & illæ cauſæ tanguntur in eo.c. Tua nos, & ca. De rectoribus. Si tamen ex deuotione vult celebrare in occulto licet ei facere. Non tamen ordinabitur in ſacris, ſi fuerit leproſus antequam ordinetur: quia ordinatio eſt ad miniſtrandum, & immundus vitio lepræ non eſt aptus ad miniſtrãdum. De laico ſecus eſt: quia non miniſtrat alijs ſacramentum. Sed pro ſe vult ſumere: ideo non impeditur propter lepram ſumere Euchariſtiam: quia non eſt in hoc ſcandalum, nec horror.

Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et ſi dextera manus tua ſcandalizet te, abſcinde eam, & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quã totum corpus tuum eat in gehennam.

Quòd ſi oculus tuus. Poſitum fuit ſupra præceptum de non nocendo alicui in perſona coniuncta, ſcilicet, in vxore. Et huius præcepti poſuerat Chriſtus verum intellectum: hic autem infert ex illo corrolarium. Nam vetabatur ibi fœminam aliquam illicitè concupiſcere. Et quia ad hoc eſt nobis via per hoc, quòd videmus ea, quæ videre non eſt bonum, inſtruit nos Chriſtus circa hoc, ſcilicet, quòd abſtineamus à videndo illa, quæ non licet concupiſcere, ne per hoc ſcandalizemur, ideſt, inclinemur ad concupiſcendum, & dicitur. *Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te.* Ideſt, non debes videre mulierem ad concupiſcendum eam, vt dictum eſt, & ſi videndo ſcandalizaris, ſcilicet, quia inclinaris ad concupiſcẽdum oculus tuus ſcandalizat te, ideſt, præſtat tibi occaſionem ſcandali, & ruinæ. Et dicitur de dextero, non quòd ſiniſter non ſcandalizet, ſed quia illũ magis diligimus. Et ſiſtum eruere debemus, à fortiori eruere debemus ſiniſtrum, vt infra dicetur. *Erue eum, & proijce abs te.* Non eſt oculus eruendus corporaliter, & à nobis proijciendus, ſed ſpiritualiter, vel metaphoricè oculum eruimus, quando eum à videndo ſolita prohibemus, ita vt iam nihil videat illorum, quæ prius videbat, ac ſi eſſet erutus à carne, & periiſſet. *Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum.* Ideſt, melius eſt, quòd vnum de membris tuis pereat, ſcilicet, oculus, quàm totum corpus, ideſt, ſi per oculum ſcandalizamur, & inclinamur in peccatũ mortale, per quod homo periturus eſſet in inferno in æternum quantum ad totum corpus, & animã ſimul, melius eſt, quòd eruat ſibi homo oculum priuando illum operationibus ſolitis, per quod dicitur oculus quaſi perire, quàm quòd totus homo pereat propter oculum. *Quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Non ſolum corpus tuum, ſed etiam corpus, & anima peccantium mittentur ſimul in gehennam, infra 10. Sed totus homo ſignificatur hic nomine totius corporis. *Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te.* Sicut de oculo dixerat, quòd eruendus eſt, ſi per eum ſcandalizamur, ideſt, ad aliquod malum inclinamur, ita & de manu dextra, per quam ſignificatur operatio bona ex genere ſuo, quæ interdum eſt nobis cauſa ſcandali, ideſt, inclinationis ad pec-

A catum. Et ceſſandum eſt tunc ab illa operatione, quantumcunque ſit bona, vt infra dicetur. *Abſcinde eam, & proijce abs te.* Abſciſſio eſt ceſſatio ab operatione. Quia ſicut manus abſciſſa nihil operatur, ita & ſi homo ceſſauerit ab aliqua operatione ſolita ſibi, abſcindere manum quãtum ad illam operationem videtur. *Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum.* Eadem ſententia eſt, quæ ſupra, ideſt, melius eſt, quòd pereat manus, quàm quòd pereat totum corpus, ideſt, melius eſt, ꝙ ceſſet homo ab vna operatione, quàm quòd propter illam perdat fructũ omnium operationum ſuarum. *Quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Ideſt, quia quòd pereat totum corpus, ſcilicet, totus homo in igne æterno, qui gehen-

B nam dicitur.

Poteſt autem litera iſta intelligi multipliciter. Vno modo, quòd intelligatur de occaſione peccatorum amputanda, ſcilicet, quòd aliquando homo per actus membrorum ſuorum ſcandalizatur, ideſt, ad malum inclinatur, & vt non incidat in malum illud, debet à ſe abſcindere actus illos mẽbrorum. Et conuenit præcedentibus, ſcilicet. Quia ſupra vetitũ fuit videre mulierem ad concupiſcendum eam, & quia oculus præſtat nobis concupiſcere aliquid illicitum, debemus abſtinere ab actu eius, quod eſt eum à nobis eruere. Sic intelligit Glo. hic dicens. Quia non ſolum peccata, ſed etiam occaſiones peccatorũ tollendæ ſunt. Poſtquam docuit vitare mœchiæ pec-

C catum non ſolum in opere, ſed etiam in corde, conſequẽter docet peccatorum occaſiones abſcindere. Et hoc modo ceſſare debet homo à quocunq; actu ſcãdalizante eum. Et quia multorum membrorum actus ſcandalizare poſſunt hominẽ multa ſibi membra abſcindere debet. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. Sed ſi ſecundum prophetam non eſt ſanitas in carne mea: quot membra quis habet debet abſcindere, vt ſecũdum malitiam carnis ſufficiat pœna membrorũ. Et declarat quomodo oculus eruendus eſt dicens: Sed videamus, ſi ſic poſſibile eſt intelligere de oculo corporali, vel manu. Sicut enim cũ totus homo conuerſus fuerit ad Deum, mortuus eſt peccato, ſic & oculus cum deſierit male aſpicere eie-

D ctus eſt. Sed tunc obijcit, quomodo ſpecialiter dicatur de dextro, cum etiam ſiniſter ſcandalizet, dicens: Sed nec ſic conuenit, ſi enim dexter oculus ſcãdalizat, ſiniſter quid facit? Nunquid contradicit dextro, vt quaſi innocens reſeruetur? Quaſi dicat, non. Ex quo innuitur, quòd non debet intelligi ad literã, ſed figuratè. Et intelligetur, quòd etiam ſi homo valde diligat iſta membra, debet illa, ideſt, actus illorũ à ſe abſcindere ſi ſibi ſcandaloſi ſunt. Et dicitur dextro: quia homo magis diligit oculum dextrum, quã ſiniſtrum, quia in parte dextra virtus magis viget. Etiam quia oculus dexter eſt vtilior nobis, maximè pro illis, qui vtuntur bellicis, & ſcuta portant: quia oculus ſiniſter tegi poteſt. Dexter autem non. Et ſi

E quis habeat ſiniſtrum, & non dextrum eſt inutilis ad pugnãdum cum ſcuto. Et ob hoc Naas rex Ammonitarum, quando præmebat iudæos in Iabes Galaad, nolebat cum eis facere pactum dimittendi eos, niſi eruendo oculos eorum dextros, primo Regum 11. ſcilicet. In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium veſtrum oculos dextros, & dicit Ioſeph. 6. Antiqui. quod ideo hoc faciebat, vt ſiniſtram partẽ vultus ſui ſcutis celantes ad bellandum forent minus idonei. De manu dextra eadem ratio eſt. Illa enim valde magis diligitur, quàm ſiniſtra: quia vtilior eſt nobis, & aptior ad omnem operationem. Aliter poteſt intelligi, quòd vterque oculus eruen-

dus ſit,& utraque manus abſcindenda. Dixit tamen de dextris: quia ſi dextrę partes, quæ magis diliguntur abſcindēdæ ſunt, à fortiori ſiniſtræ, quæ minus diliguntur. Sic dicit Auguſ. De ſiniſtro autem ſcandalizante ſuperfluum erat dicere, quandoquidem, nec dextro parcendum eſt.

Secundò poteſt exponi, quòd hic moneamur amputare à nobis propinquorum amorem: quia aliquando nos impedit à rectitudine. Et quia rectitudo eſt in duobus, ſcilicet, in cognoſcendo & operando, ab iſtis impedimur interdum per amorem propinquorum, & ideo iubemur abſcindere eos Et dicitur: ſi oculus tuus dexter, &c. ideſt. Si amor cognatorum impedit te à cognitione boni, quæ deſignatur per oculū, eruendus eſt, & ſi manus tua, ideſt, ſi amor propinquorum impedit te à recta operatione, quæ per manum intelligitur. Licet enim multa organa pertineant ad operationem, & multa ad cognitionem: quia tamen inter omnes partes apprehenſiuas ſenſitiuę oculus plura apprehendit & certius, quàm aliæ, plus diligimus eum. Ariſ. enim dicit primo Meta ſenſum viſus plus diligimus: quia plures rerum differentias nobis oſtendit. Et ob hoc omnes operationes cognitiuæ dicuntur quoddam videre. Sicut de guſtante aliquid dicimus: vides qualis ſapor eſt, ſicut dicitur 33. Pſalm. Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. Et tamen ſuauitas, quæ eſt in ſapore non videtur, ſed guſtu percipitur. Etiam de audiēte aliquid dicimus. Vides numeraliter iſte loquitur, & quam pulchræ voces ſunt Exod. 20. Cunctus populus videbat voces, ideſt, audiebat. Et ita & ad reliquos ſenſus transfetimus videre, & ad ipſum intellectum, qui plus diſtat, nomen viſus. & oculi tranſumimus: vt de intelligente aliquo dicimus: tu vides argumentum iſtius. ideſt, intelligis Sic dicitur 6 Eth. cap. 15. quòd intellectus eſt quidam oculus, vel quidam viſus. Et ſic per hoc quod iubemur eruere oculum, iubemur abſcindere à nobis omnē cognitionem, per quam impedimur in bono. Multa etiam organa operatiua ſunt præter manum: quia tamen manus eſt organum operatiuum generaliter ponitur pro omnibus operationibus. Sicut ſolemus dicere, iſtud in manu tua eſt, ideſt. in poteſtate tua ad faciendum. Vnde etiam quę per ſolum intellectum fiunt, vel per ſolam linguam dicuntur per manum fieri. Sicut dicimus aliquid fieri per manum iudicis, ideſt, ad præceptum eius. Sic dicitur Nume. 9. quòd erant Iſraelitæ in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moyſi. i. prolatum per os Moyſi. Et ſic dum iubemur manum dextram abſcindere, iubemur omnes operationes abſcindere, quæ poſſunt nobis eſſe ad ſcādalum, vel abſcindere amorem propinquorum inquantum ad cognoſcēdum, vel operandum nos impediunt. Sic dicit Hierony. In dextro ergo oculo, & dextra manu fratrum, & propinquorum innuitur affectus, quę ſi ad contemplandum veram lucem nobis impedimenta cernimus, debemus huius portiones nobis truncare.

Tertiò poteſt exponi de amicis, & conſiliatoribus noſtris, quos à nobis abſcindere debemus ſi impediant nos à bono Sic n. exponit Auguſtinus dicens: Quemadmodum in oculo contemplario, ſic & in manu actio rectè intelligitur. Per oculum ergo intelligimus dilectiſſimum amicum. Sic enim ab eis, qui vehementer volunt exprimere delectationem ſuam dici ſolet: diligo eum, vt oculum meum. Per oculum meum, & conſiliarium intellige: quia oculus iter demonſtrat. quod autem additum eſt, dextera, fortaſſe ad augēdum dilectionis vim valet. Dex-

F trum enim oculum homines magis formidāt amittere. Vel quia dexter eſt intelligitur conſiliarius in rebus diuinis, ſiniſter autem eſt conſiliarius in rebus terrenis, vt ſit ille ſenſus quidquid illud eſt, quod ſic diligis, vt pro oculo dextro habeas, ſi ſcandalizat te, ideſt, ſi impedimento eſt tibi ad veram beatitudinem, eijce eum & proijce abs te. De ſiniſtro autem ſcandalizante ſuperfluum erat dicere quandoquidem nec dextro parcendum eſt. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in diuinis operibus. Siniſtra autem in operibus, quæ huic vitæ, & corpori ſunt neceſſaria. Et à fortiori illa pręcidenda ſunt. Ex quo innuitur, quòd quidquid pertinet ad ſcandalum noſtrum, ſiue ſit in cognitione, quæ
G ſignificatur per oculum, ſiue in operatione, quæ ſignificatur per manum etiam quantūcunq; iſta diligantur, ꝙ ſignificat pars dextra, abijciendū illud eſt.

Quartò poteſt exponi de cura, quam homo habere debet de bono aliorum, ſcilicet. Si quis habet amicos, vel famulos, qui ſint ei vtiles dirigendo negotia eius, ſcilicet, proſpiciendo illa, quòd ad oculum pertinet, vel procurando ea, quòd pertinet ad manum. Et ſi iſti aliquid turpiter fecerint, proijciendi ſunt à nobis: quia ſcandalizant nos. Non quidem in hoc, quod mouent nos ad peccandum: quia iſtud coinciderет cum prima expoſitione, ſed inquantum nos de eorum geſtis rationem reddere debemus, cum illos prohibere poſſimus à malo. Hos
H autem debemus abſcindere à noſtra conuerſatione, vel familia abijciendo, ut iam ſi peccauerint, non peccent quaſi nobis permittentibus. Et ſic non teneamur reddere rationem de eis. Sic exponit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, dicens. Vel aliter vult Chriſtus, vt non ſolum de periculo noſtri peccati curemus, ſed etiam, ne ad nos pertinentes turpe aliquid agant. Vt puta ſi habes aliquem amicum, qui res tuas benè aſpicit quaſi proprius oculus, aut qui procuret res tuas quaſi propria manus, ſi eum cognoueris aliquid turpiter agere, proijce eum longè abs te, quia ſcandalizat te: quia non ſolum pro noſtro peccato, ſed etiam proximorum, quos prohibere poſſumus, dabimus rationem.
I Quintò poteſt exponi de peccatis, quæ homini proueniunt ab extrinſeco. Supra enim cum dicebatur. Non mæchaberis, & qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, & cętera iubebatur, quod homo caueret à peccatis, quæ per ſeipſum ei conueniunt, ideſt, à ſeipſo fiunt, nullo alio præſtante cauſam. Iubet hic Chriſtus etiam fugere peccata, quæ homini accidunt propter alterum, ſcilicet, altero mouente, vel occaſionem dante. Et eſt hoc ſcandalizare, ideſt, ad ruendum in peccatum dare occaſionem. Et vocantur iſta peccata aliena: quia propter alium in illa incidimus. Sic Dauid petebat liberari à peccatis alienis, dicens: Ab occultis meis mūda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Pſalm. 18. Non intelle-
K xit de peccatis, quæ ſunt omnino aliena: quia illa nullo modo ad nos pertinent, ſed dixit aliena, quæ ad nos ipſos pertinent. Et tamen alieni dederunt nobis occaſionem ad illa. Et cauere talia adhuc eſt maioris gradus, quàm cauere illa, quæ à nobis ipſis, nullo dante occaſionem, proueniunt. Sic exponit Hilarius, dicens: Fit ergo innocentiæ gradus excelſior. Carere enim non ſolum proprijs vitijs, ſed etiam extrinſecus incidentibus admonemur.

Sextò poteſt exponi de parte ſenſitiua, & rationali. In parte enim ſenſitiua eſt oculus, & manus, ideſt, appetitus, & cognitio, & in parte rationali eadem ſunt. Et tamen cognitio, & appetitus partis

rationalis

rationalis vocantur oculus dexter, & manus dextra: quia rectitudinem facit ratio in rebus. Appetitus autem, & cognitio ſenſitiua, vel corporalis per oculum ſiniſtrum manum ſiniſtram deſignat: quia pars ſenſitiua ſiniſtra eſt, eo, ꝙ aduerſatur rationi. Scriptura tamen iubet dextrum oculum, & dextrã manum abſcindi, & nõ ſiniſtrum oculum, & manum: quia quando quis peccat non debet aduertere, quòd auferat ſibi concupiſcentiam ſenſitiuam, vel carnalem, & apprehenſionem phantaſiæ, per quam iudicat bonum eſſe, quod delectabile eſt: quia iſta non poteſt auferre, cùm ſint naturalia, ſed debet amputare iuditiũ, & appetitum partis rationalis, ſcilicet, vt non conſentiat deſiderijs carnis. Et hoc eſt amputare oculum dextrum, & manum dextram: quia iſta poſſunt amputari, cum iuditium partis rationalis, & appetitus eius poſſint variari ad voluntatẽ noſtram, ſed non appetitus partis ſenſitiuę. Et dicimur ſcandalizari per iſta, id eſt, peccare: quia per hoc, ꝙ quis concupiſcit delectabilia ſolo appetitu ſenſitiuo inclinante ad hoc, nõdum peccat, ſi ratio adhuc nõ aſſenſit. Sic exponit Chryſoſto. dicens: Oculus enim iſte carnalis ſpeculum eſt interioris oculi. Habet.n. & corpus ſuum ſenſum, qui eſt oculus ſiniſter, & appetitum, qui eſt manus ſiniſtra. Partes autem animę dextræ vocantur, quoniam anima in libero arbitrio creata eſt, & ſub lege iuſtitiæ, vt recta videat, & agat. Partes autem corporis, quod non habet liberum arbitrium, & eſt ſub lege peccati, ſiniſtræ dicũtur. Non autem carnis ſenſum, vel appetitum præcidere iubet. Carnis enim deſideria retinere poſſumus, vt non faciamus, quod deſiderat caro. Præſcindere autem non poſſumus, vt non deſideret. Quando autem ex propoſito volumus malum, & cogitamus, tunc dexter ſenſus, & dextera voluntas nos ſcãdalizant, & ideo præſcindere iubet. Poſſunt enim præſcindi propter arbitrij libertatem.

Septimò poteſt exponi, quòd per hoc vetentur bona opera ex genere ſuo, & etiam, quæ ex charitate procedunt, quãdo ex illis eſt in nobis occaſio peccandi. Et quia aliqua opera bona pertinent ad cognitionem, ſicut docere, admonere, prædicare, confeſſiones audire, & alia pertinent ad operationem, ſicut eleemoſynam dare, vel aliquas adminiſtrationes exercere, quorum primum per oculum, ſecundum per manum ſignificatur. Si ex his ſequatur nobis occaſio peccandi vtraque relinquenda ſunt, etiã ſi bona ſint, & ex charitate fiant: quia potius debet ſe quiſque reſpicere, quam alios. Ideo Apoſtolus admonebat, quod ſi quis incideret in tentationẽ alij, qui eſſent ſpirituales adiuuarent eum, cauentes tamen, ne ipſi volentes conſolari tentatum pariter tententur. Ad Gala. 6. Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. Sic exponit Chryſoſt. dicens. Vel aliter omne bonum, quod nos, vel alios ſcandalizat generaliter præſcindere debemus, ſicut ſi viſito aliquam mulierem cauſa religionis, bonus reſpectus eſt oculus dexter. Sed ſi aſſiduè viſitãs decidi in laqueum deſiderij eius, vel etiam quidam videntes ſcandalizantur, dexter oculus ſcandalizat, quod bonum eſt ſcandalizat, oculus enim dexter eſt bonus reſpectus, id eſt, intentio manus dextra eſt bona voluntas. Vel applicabitur ad cogitationem, & operationem, vtpotè ſi conuerſando cum fœmina ad docendum eam in ſpiritualibus, vel audiendũ confeſſionem eius quis ſcandalizatur: dicitur oculus eius dexter ſcandalizare eum. Si autem conuerſando cum ea ad dandum ſibi eleemoſynam, vel ꝓ-

A pter alias miniſtrationes temporales ſcandalizatur: dicitur manus eius dextra ſcãdalizare eum. Et vtroque modo ceſſare debet à conuerſatione.

Octauo poteſt exponi de vita actiua, & contemplatiua: quia contemplatiua pertinet ad cognitionem, & ſignificatur per oculum, actiua pertinet ad operationem, & ſignificatur per manum. Et ſi aliqua earum homo ſcãdalizatur ceſſare debet aliqualiter ab illa, & alteri vacare, vel vtranque miſcere, ſic dicit Gloſa. Oculus dexter eſt vita contemplatiua, quæ ſcandalizat in deſidiam mittendo, vel arrogantiam, vel dum ex infirmitate contemplatiua ad purum frui non valemus. Dextra autem manus eſt bona operatio, vel vita actiua, quæ ſcandalizat dum
B ꝑ ſęculi frequẽtia, & occupationis tędio illaqueat. Si quis ergo non poteſt frui contemplatiua non torpeat ocio ab actiua, vel nedum occupatur actibus, areſcat ab interna dulcedine.

In his omnibus facile eſt applicare cęteras partes literæ: quia quidquid ſit iſtud, quod eruendum eſt, ſiue amicus, ſiue propinquus, ſiue conſiliator, ſiue operatio ſenſuum, ſiue bonum ex genere debemus illud præſcindere tãquam quandam partem corporis noſtri, eo quòd reputamus illud eſſe partem bonorum noſtrorum. Quia melius eſt, quòd homo cũ paucis operibus bonis ſaluetur, quàm quòd volens multa agere propter aliquod eorum ſcandalizatus peccet, & pereat, & ſic omnia bona amittat. Sic di-
C cit Chryſoſtomus ſuper Matth. Quoniam enim alter alterius membra ſumus, melius eſt, vt ſine vno membro tali ſaluemur, quàm vt volentes tales habere etiam ipſi pereamus cum eis. Vel melius eſt, vt ſine vno reſpectu, aut vno bono opere ſaluemur, quã dum omnia bona opera facere volumus, cum omnibus pereamus. De ſcandalo autem, & alijs ad ipſum dicetur infra 18 vbi eſt iſta materia.

An licitum ſit prætextu iſtius literę, quòd quis eruat ſibi oculum, vel manum præſcindat. Quæſt. CCL.

QVAERITVR, cum dicatur hic, quòd eruat
D homo oculum, an licitum ſit oculum eruere, vel aliquod membrum præſcindere.

Aliqui dicunt, quòd licitum eſt hoc facere propter bonum deſiderium, vtpotè, vt homo ſaluetur, vt ſi aliquis ad concupiſcentiam carnis tollendam, vel mitigandam, aut occaſionem euitandam abſcindat ſibi aliquam corporis partem, vt ſcilicet, genitalia. Nam tales laudantur. Sicut dicitur infra decimonono. Sunt eunuchi, qui caſtrauerunt ſeipſos propter regnum cœlorum: ergo licitum eſt hoc fieri, quia quidquid proficit homini ad vitam ęternam bonum eſt.

Item patet, quia corpus naturaliter ordinatur ad animam, & ideo debet exponi pro ſalute animæ ſi-
E cut in corpore quælibet pars corporis pro toto corpore exponitur, ſi oportet ne totum corpus pereat. Sicut quando abſcinditur aliquod membrum putridum, ne omnia inficiantur, ita etiam membrum minus nobile exponit̃ pro magis nobili, vt manus, vel brachium pro capite vt excipiat ictum gladij, vel lapidis, qui capiti videtur incumbere. Et tamen anima perit per concupiſcentias aliquorum membrorum: ergo licet illa amputari, vt anima non pereat. Sic propter medicinam licet alicui abſcindere virilia, vel alias partes corporis, & non imponitur pœna 55. diſtin. capitulo. Si quis à medicis, & capitulo. Si quis in infirmitate. Et extra de corpo. vitia. c. Ex parte.m presbyteri. Item patet, quia ſi aliquis ex deuo-

deuotione abſcindat ſibi genitalia, vt Deo obſequiũ præſtet, non punitur de iure, ſed permittitur miniſtrare in officio ſacerdotali. Extra de corpo. vitia. c. Significauit. Et tamen qui aliàs ſibi abſcindũt aliqua membra, non permittitur ordinari, & ſi fuerint ordinati, non permittuntur miniſtrare 55. diſt. cap. ſi quis abſcindit, & c. qui partẽ. & c. ſi quis per ęgritudinem: ergo videtur, quod non peccauit, qui per deuotionem ſibi illa abſcidit.

Dicendum, quòd non licet alicui homini abſcindere ſibiipſi genitalia, vt vitet peccatum fornicationis, nec eruere oculos, vt non peccet videndo: quia tales puniuntur, ſcilicet, quia non permittuntur ordinari in ſacris, nec miniſtrare ſi fuerint iam ordinati, ſicut illi, qui ſine vlla cauſa ſibi mẽbra abſcindũt. 55 diſt. cap. Hi, qui, ſcilicet. Hi, qui ſe carnali vitio repugnare neſcientes abſcindunt, ad clerum peruenire non poſſunt. Si autem iam promoti ſunt debent deponi. & eadem diſt. cap. Si quis per ęgritudinem. ſ. Si quis ſanus exiſtimat poſſe ſe carnales concupiſcẽtias amputare, & ideo ſe caſtrauerit, non cũ admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod ſi iam ante fuerit promotus ad clerum à ſuo miniſterio deponatur. Iſti enim peccant multipliciter. Primo, quia ſtultè mouentur punientes innocentem. Omnes enim ſenſus, & membra corporis noſtri innocentes ſunt, nec eſt iniquitas, niſi in intellectu, & voluntate: quia per actus ſenſuum, ſi ratio, & voluntas non concurrant, peccatum nullum eſt. Punire ergò innocentes partes corporis noſtri pro iniquitate voluntatis noſtræ peccatum eſt, & omnimoda fatuitas. Secũdò, quia per hoc nihil proficimus. Nam concupiſcentiæ, quæ mouent nos ad peccandũ, nõ ſunt in iſtis membris, ſicut libido non eſt in genitalibus, ſed intra nos eſt in anima: & originem habet ab ipſa ſeminis abundantia, quæ non eſt in genitalibus, ſed intra corpus in vaſis ſeminarijs. Sic enim dicit Chryſo. ſuper Matth. Maledictioni enim eſt obnoxius, qui membrum abſcindit. Et enim quæ homicidarum ſunt, talis præſumit. Poſtea ſubdit: Non concupiſcentia manſuetior ita fit, ſed moleſtior. Aliunde enim habet fontem. Sperma enim in nobis eſt, & præcipuè à propoſito incontinendi etiam vitę negligentis. Nec ita abſciſio membri comprimit tentationes, vt cogitationis frenum. Tertiò, quia etiam ſi concupiſcentiæ eſſent in membris non ſunt membra, quæ peccant, ſed homo peccat. Ideo ſeipſum homo punire debet ieiunijs, & vitę aſperitate, & non membra ſua illa abſcindendo. Quartò, quia iniuriam facit magnam Deo, qui ſibi membrũ abſcindit: quia aufert naturalem pulchritudinem, quæ ex Dei ordinatione, & dono competit humanæ naturæ. Nam innuit Deum non rectè ordinaſſe ille, qui putant aliquid eſſe tollendum de eis, quæ Deus humanę ſpeciei ad perfectionem tradidit. Sic dicitur: 55. diſt. c. Si quis per ęgritudinem, ſcilicet. Si quis ſanus non per diſciplinam religionis, & abſtinentiæ, ſed per abſciſionem à Deo plaſmati corporis exiſtimat poſſe carnales concupiſcētias amputari, &c. Quaſi dicat malè agit, quia iniuriam facit corpori plaſmato à Deo, vel potius Deo plaſmatori corporis, & magis. 55 diſt. c. Si quis abſciderit. Quintò peccat: quia facit iniuſtum politiæ, cuius pars eſt, quia ſeipſum inutilem reddit. Sicut enim dicitur. 5. Ethico. circa finem, quòd occidens ſeipſum non facit ſibimet iniuſtum, quia volens patitur, ſed ciuitati. Et probat ibi Ariſto. ſcilicet, quia inhonorationes fiũt ſeipſum corrumpenti, id eſt, ſe occidẽti. Et hoc iniuſtum eſt: quia iſte priuat ciuitatẽ quadam parte ſua, ita peccabit, ſi abſcindat ſibi aliquod membrum: quia

F per hoc reddit quandam partem ciuitatis inutilem. Sexto peccat contra humanam ſpeciem tollendo eius pulchritudinem: quia per hoc innuit melius eſſe abſciſſum eſſe, quàm integrum Et tamen in mẽbrorum integritate conſiſtit perfectio ſpeciei humanæ. Septimo peccat, quia iſte eſt homicida ſui ipſius. Quia enim ſeipſum occidit, peccat, & tamen qui abſcindit ſibi aliquod membrum, facit opus homicidæ, vt ait Chryſoſtomus ſuper Matthęum: immo vocatur homicida 55. diſtin. cap Si quis abſciderit, ſcilicet, ſi quis abſciderit ſemetipſum. id eſt, ſi amputauerit ſibi virilia non fiat clericus, quia ſui homicida eſt, & Dei conditioni inimicus.

Octauo, quia iſte exercet tyrannidem, & præſu-
G mitur, quod in alios magis tyrannidem exerceret, quia in ſeipſum auſus eſt deſæuire. ff. de ædibi. ac. l. cum autem. §. accipitur. Et tamen illi, qui in alios tyrannidem exercent, peccant, & non promouentur ad clerum. Nonò, quia iſte præiudicat Domino, cuius ſeruus eſt. Nam nemo eſt Dominus membrorum ſuorum. ff. ad legem Aquiliam. l. liber homo. Rem ergo alienam inuadit, quando membrũ aliquod ſibiipſi amputat. Et iſta iniuria fit Deo, cuius ſeruus eſt. Quilibet homo, & ad eius voluntatem & ſeruitiũ viuit, ad Roma. decimoquarto. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? ſuo Domino ſtat, aut cadit. Stabit autem: potens eſt enim Deus ſtatuere illum, id eſt, Deus, qui eſt Dominus eius, poteſt il-
H lum ſtatuere, id eſt, facere ſtare, vel cadere permittere, ſicut voluerit. Si igitur non licet alicui iudicare alterum: quia ſeruus Dei eſt, à fortiori non licebit abſcindere membrum: quia grauius præiudiciũ eſt. Et tamen ipſemet eſt etiã ſeruus Dei: ergo nulli licet ſibiipſi amputare membrum aliquod.

Decimo, quia ſpecialiter præiudicamus ſpiritui ſancto, quia membra noſtra ſunt templum eius, quę ipſemet vult cuſtodiri in ſanctificatione Si ergo nos abſcindimus membra, deſtruimus templum eius, & ſubtrahimus nos per hoc ab eius Dominio cum de rebus eius diſponamus, ac ſi eſſent res noſtræ. Nam ipſius etiam ſumus, & non noſtri. 1. Corin. 6. ſcilicet An neſcitis quoniam membra veſtra templũ ſunt
I Spiritus ſancti, qui in nobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno, id eſt, quia Chriſtus emit vos pretio magno, iam non eſtis veſtri, ſed illius: ideo non poteſtis diſponere aliquid de vobis ipſis, ſicut ſi eſſetis liberi. Peccat ergo valde, qui ſibi abſcindit aliquod membrum propter deuotionem. Secus autem ſi propter neceſſitatem, vtpotè, quia timebat, quòd cætera membra perirent, vt ſi aliquod membrum erat putridum, ne alia corrumpantur, poteſt ſibi illud abſcindere, ſi chirurgus eſt, vel permittere medicis, quòd abſcindant. 55. diſtin. cap. Si quis à medicis. & cap. Si quis per ęgritudinem, vel timeat, quòd eueniat aliqua ęgritudo peſſima, niſi aliqua pars abſcindat, ſicut il-
K le, qui timens morbum lepræ ſibi futurum, vt illum euaderet de conſilio medicorum genitalia ſibi abſcidi permiſit, extra de corpo. vitia. capitulo. Ex parte. in. præsbyteri.

Conſiderandum circa hoc: quia illi, qui ſe abſciderunt, vel abſciſſa membra habent, vt communiter, prohibentur accedere ad ſacros ordines, vel ſi iam promoti ſunt, prohibentur miniſtrare in eis. Diſtinguendum tamen, quia habentes membra abſciſſa, aut ſponte ſe abſciderunt, aut caſu abſciſſi ſunt. Si ſponte, aut nulla cauſa iuſta interuenit, aut interuenit aliqua. Si nulla interuenit, ꝓhibẽtur aſcẽdere ad ſacros ordines Et deponuntur ſi iã ſint ꝓmoti. Et hoc verũ eſt, quia iſti incidũt in irregularitatẽ.

Et

Et hoc ſiue membrum magnum ſibi amputent, ſiue paruum, ſiue ſit occultum membrum, ſiue apparens. 55. diſt. ca. Qui partem. ſ. Qui partem cuiuſlibet digiti ſibi volēs abſcindit hunc ad clerum canones non admittunt, & c. Si quis à medicis. ſ. ſi quis ſanus ſe abſciderit, & hunc in clero conſtitutum abſtineri conueniet, ideſt, remoueri, & deinceps nullū debere talium promoueri. Hoc autem claret de his, qui hanc rem affectant, audentque ſemetipſos abſcindere. Prædicta intelliguntur nulla cauſa exiſtente iuſta, aut iniuſta, ſed ſolum voluntate, vel audacia quadam. Et ſic dicitur in allegato. c. Si quis à medicis, q; hoc eſt de illis, qui rem hanc affectant, & audēt ſemetipſos abſcindere. Si autem ex aliqua cauſa factum ſit, aut eſt iuſta, aut iniuſta. Si iuſta, non peccāt, qui ſe abſcindunt, nec prohibentur aſcendere ad ſacros ordines, nec miniſtrare in ordine iam ſuſcepto. Sicut qui volens vitare lepram fecit ſibi amputari virilia. Extra de corpo. vitia. cap. ex parte. m. præſbyteri & 55. diſtinct. cap. Si quis à medicis, & cap. ſi quis per ægritudinem. Sic etiam ille, qui poſitus in alia ęgritudine quacunque aliquod membrum permiſit ſibi abſcindi propter ſanitatem. Quod verum eſt de quocunque, niſi fortè ex tali abſciſione deformitas magna ſequatur: quia tunc etiam ſi bona intentione actum eſt, non licebit abſciſſo miniſtrare in ſacris, nec aſcendere ad ordines, quos non habet, ar. 55 diſtinct. c. Lator. & cap. Si euangelica. & extra de cor. vitia. cap. Expoſuiſti. Si autem à caſu factum eſt, ideſt, non volente eo, qui paſſus eſt, ſiue per violentiam, ſiue purè caſu acciderit non differt, quia nō imputatur ipſi abſciſſio quātum ad peccatum, cùm potius ſit pœna. Et tamen quantum ad irregularitatem, ita quod prohibeatur promoueri ad ſacros ordines, & miniſtrare in iam ſuſceptis aliquando imputatur, quia irregularitas ſæpe ſine culpa accidit, & in hoc diſtinguendum eſt, quod aut iſta mēbra ſunt magna, aut parua. Dicuntur membra magna dupliciter, ſcilicet, quantitate, & dignitate, quantitate, vt brachium, vel crus, dignitate vt oculus, & quocunque modo ſint magna prohibetur abſciſſus miniſtrare, & promoueri: quia iſta non poſſunt eſſe ſine deformitate, & defectu quantum ad operationes aliquas, tamen etiam ſi ſit ſola deformitas impeditur. 55. diſtinct. cap. Si euangelica: quia ibi oculus fuerat cuidam violenter erutus, & non permittitur aſcendere ad ſacerdotium. Si autem ſint membra parua, vel partes membrorum, aut ſequitur deformitas, aut non. Si non ſequitur deformitas, poteſt abſciſſus aſcendere ad ordines, & miniſtrare in ſuſceptis. 55. diſtinct. cap. Lator. Et extra de cor. viti. c. Thomas monachus. Hoc verum eſt, niſi culpa ſua acciderit ei abſciſſio illa: quia tunc non debet promoueri, nec tolerari in ordine ſuſcepto. Poteſt tamen diſpēſari cum eo ex miſericordia, extra de cor. vitia. cap. de præsbytero. De illis autem, qui ex cauſa iniuſta ſibi membra abſciderunt, vt ſi genitalia propter cōcupiſcentiam carnis, vel oculos propter eadem, vel alia concupiſcibilia, ne illa concupiſcāt: dicendum, quòd non permittuntur aſcendere ad ſacros ordines, nec miniſtrare in ſuſceptis. 55 diſtin. c. ſi quis per ægritudinem, & 33 diſtinct. cap maritum. Vocatur iſta cauſa iniuſta, quia concupiſcentia carnis non poteſt tolli per abſciſſionem genitalium, ſed per abſtinentiam, & diſciplinam, & ſanctam conuerſationem. eo c. ſi quis ægritudinem. Non enim caſtitas ferro quærenda eſt, ſed ſanctitate vitæ, vt Hieronym. ait 33. q. 5. cap. Tunc ſaluabitur. Non eſt ergo iuſta cauſa abſcidendi membra: quia per illorum abſciſſionem non tollitur incontinentia, & concupi-

A ſcentia, ſed moleſtior fit, vt dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. De his extra de cor. vitia. cap. Thomas in Glo.

Sed obijcietur, quia dicitur 33. diſtin. c. Maritum, quòd qui ſemetipſum abſcidit truncans membrum aliquod indignatione aliqua, aut iuſto, vel iniuſto timore, non debet ordinari in clericum.

Dicendum, quòd vocatur iniuſtus timor, quando quis ex furore, aut commotione nimia ſibi amputauit membrum, vt dicitur ibi in Glo. Dicitur iuſtus timor, quando propter aliquam rem bonam facta eſt abſciſſio, & tamen non diſcretè, nec prodeſſet abſciſſio ad illum finem. Vt ſi quis ſuperatus ſæpe à concupiſcentia carnis, timens, quòd ſemper ſupe-

B raretur, & per hoc Deum offenderet, abſcidit ſibi genitalia. quaſi per hoc auferretur timor. Iſta intentio bona fuit, & tamen finis intentus non ſequitur ex hac re. Et ſic vocatur iuſta cauſa: quia eſt iuſta intentio, ſcilicet, abſtinendi à fornicatione. Et iſta etiā vocatur iniuſta cauſa, quia non eſt conueniens medium perueniendi ad finem iſtum. Si autem eſſet iuſta cauſa ſimpliciter, non prohiberetur promoueri ad ſacros ordines, nec miniſtrare in ſuſceptis ſe abſcindens. Sicut qui propter timorem lepræ abſcidit ſibi genitalia, vel abſcidi permiſit. extra de cor. vitia. c. ex parte

Sed obijcietur adhuc, quia Origenes ſe fecit eunuchum, vt liberius poſſet prædicare in occulto tem-

C pore perſecutionis Eccleſiæ, ſcilicet, vt ſecurè poſſet eſſe cum fœminis exhibens eunuchus, & tamen poſtea apud Cæſaream factus eſt Sacerdos. Item ſanctus Mar. amputauit ſibi pollicem, vt ſacerdotio indignus haberetur. Et tamen poſtea fuit ſacerdos, & Patriarcha Alexandri. vt ait Hieronym. in prologo ſuper Marcum, & pater in Eccleſiaſtica hiſtoria. Dicendum, quòd licet regulare ſit, quòd tales ſponte abſciſſi non aſcendant ad ſacros ordines, tamen interdum diſpenſatur: quia diſpenſari poteſt, & ſubſunt aliquæ cauſæ ad diſpenſandum. Nec tamen ad conſequentiam talia trahenda ſunt. Quia ea, quæ propter temporis neceſſitatem, vel alias cauſas ſpecialiter facta ſunt, non debent ab alijs trahi in

D exemplum. Sic dicit Glo. 55. di. cap ſi quis abſciderit. De beato Marco dicendum, quod factum eſt Dei electione, quam ipſe non potuit perturbare per abſciſſionem pollicis, vt dicit Hieronymus in prologo ſuper Marcum, quòd prædeſtinatio Dei conſentiens fidei magis valuit ad hoc, quòd promoueretur, quàm detruncatio membri ad hoc, quòd impediretur.

Ad primum dicendum, quòd Chriſtus non laudat illos, qui ſe caſtrant corporaliter propter regnū cœlorum, ſed illos, qui ſe caſtrant concupiſcentias ſuas abſcidendo per continentiam carnis, vel illas mitigando, qui iſti videntur ſibi abſcidiſſe genita-

E lia, cum iam illis organis ad venerea nunquam vtantur. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum, ſcilicet. Sunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt, non membrorum abſciſſionem, ſed malarum cogitationum increpatione. Maledictioni enim obnoxius eſt, qui ſibi membrum abſcindit. Sic etiam dicit Hieronym. & habetur 33. q. 5. cap. Tunc ſaluabitur. Et rectè conuenit: quia dicitur. Qui caſtrauerunt ſeipſos. In quo innuit, quòd non eſt caſtratio corporalis: quia tunc poterat fieri ab alijs etiam propter regnum cœlorum, ipſis hoc iubentibus, & tamen caſtratio, quæ ibi laudatur, eſt, quam facit quis ſibiipſi, & hoc eſt domando concupiſcentias, q; nullus alteri præſtare poteſt, quia nemo dominatur concupiſcentijs alterius, ſed quilibet ſuis.

Ad ſecundum di·čdum, ꝙ corpus naturaliter eſt propter animam, & ideo vbi non poteſt ſalus animę ſaluari, niſi abſciſſo aliquo membro, debet quilibet permittere ſe abſcindi, & etiã occidi. ſ. quando oportet negare fidem Chriſti, vel perdere membrũ. Nunquam tamen eſt neceſſarium ad ſalutem animæ, ꝙ aliquis ſibiipſi membrum abſcindat cum poſſit cõſeruari ſalus animæ cùm ſalute corporis, & ideo in nullo caſu licet alicui abſcindere ſibi aliquod membrum ꝑpter ſalutem animæ, ſicut nec licet vnquam homini ſeipſum occidere propter animæ ſalutem, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 112. licet tamen homini abſcindere ſibi membrum propter corporis ſalutem, vt ſupra dictum eſt Et cum dicitur, ꝙ per concupiſcentias anima perit, dicendum, ꝙ ſi neceſſe eſſet perire hominem per concupiſcentiam, niſi mẽbra abſcinderentur, & illis abſciſſis, tolleretur concupiſcentia, conueniens eſſet, & neceſſarium membra abſcindi, & tamen etiam, ma entibus membris integris, poſſimus reſiſtere concupiſcentijs. Etiã qđ maius eſt, abſciſſis membris, non tollitur praua concupiſcentia, immo fit moleſtior, vt ait Chryſo. ſuper Matthęum. Quia concupiſcentia alios ſontes habet, ſuprema enim in nobis eſt, ideſt. intra corpus in vaſis ſeminarijs. Ideo abſciſſis membris, cũ maneat generatio ſpermatis, manet concupiſcẽtia, & eſt moleſtior, quia iam nullus modus eſt mitigãdi eam per actum licitum, quod fieret per actum coniugalem, ſi membra exiſterent, & ſic eſt de illis, quibus abſcinduntur teſticuli, relicto alio organo, quia in eis eſt cõcupiſcentia dura, eo quòd non poſſunt conſumare actum venereum, quẽ poſſunt inchoare Et iſti ſunt ſpadones, quorum concupiſcentia magna eſt. Eccle 20. Concupiſcentia ſpadonis deuirginauit iuuenculam Modus autem ad ſuperandum concupiſcentias eſt abſtinentia à cibis, & colloquijs impudicis & & ab aſpectu eorum, quæ non licet concupiſcere, & conuerſari in rebus ſanctis 55. diſtin. cap. ſiquis per ęgritudinem.

Ad tertium dicendum, quòd ca. illud ſignificauit. non tenet de rigore iuris, ſed ex benignitate, & miſericordia per diſpenſationem. Quia dicit litera: mandamus, ſi iam dictum præsbyterum aliàs dignũ inueneris, ei ſacerdotale officium abſque altaris miniſterio auctoritate noſtra fretus, & tua prout videris expedire, concedas. Si tamen de iure iſtud non eſſet peccatum, non competeret ei, quòd Epiſcopus auctoritate Papæ permitteret Sacerdoti iſti miniſtrationem in Sacerdotali officio, quia iam ſibi competebat ex ordine ſuo, & non indigebat iam alicuius licentia, nec auctoritate. Et tamen ſine auctoritate Papæ, & Epiſcopi, & licentia de nouo conceſſa nunc non poteſt miniſtrare: ergo miniſtrat per diſpenſationem, ſic dicit Glo. ibi, ſcilicet. Diſpenſatio eſt, qa deponi debet, eo quòd in iuſto errore ſuperatus ſe ipſum abſcinderit 55. diſt. cap. ſiquis ſemetipſum. & c. Qui partem. & 33. diſt cap. Maritum Item patet magis, quia dicitur ibi: mandamus, quòd ei ſacerdotale officium abſque altaris miniſterio concedas. Eſt autem præcipuus actus Sacerdotalis miniſterium altaris, quo iſte priuatur hic. Et tamen ſi non peccaſſet non priuaretur. Ergo peccauit, & merebatur depoſitionem. Dicitur autem Sacerdotale officium, vt baptizare, dare pœnitentias, & generaliter cuiuſlibet Sacramẽti miniſtratio ad Sacerdotem pertinet quando ſolenniter fit, vt dicit ibi Glo. Et de conſecratione diſt. quarta, capitulo Conſtat. Eſt ergo peccatum ſe abſcindere, etiam ſi propter cultũ Dei hoc quis fecerit.

F *Quę gehenna ſit iſta, de qua hic dicitur.*
Quęſt. CCLI.

QVAERITVR, quæ gehenna ſit iſta, de qua dicitur hic. Dicendum, ꝙ gehenna nomen loci eſt, vbi comburebantur corpora mortuorum, & dr̄ à gehennõ, quæ erat vallis filiorum Ennon iuxta Ieruſalem, vt Rabanus. Et ob hoc vocatur Gehenna ignis, ſicut dr̄ ſupra. Qui dixerit, fatue, reus eſt gehennæ ignis Accipitur tamen aliquando gehenna pro inferno, eo ꝙ ibi eſt ignis ęternus. Et quia damnati debent ire in ignem ęternum, infra 25. Vocatur gehenna locus ille, in quo damnati in ęternum cruciabuntur, ſic accipitur infra 10. ſ. Nolite timere eos, q
G occidunt corpus: animam verò non poſſunt occidere, ſed potius eum timete, qui poteſt animam, & corpus perdere in gehennam. Ibi tamen non poteſt accipi gehenna pro aliquo igne temporali, quia nullus talis eſt, in quo anima, & corpus crucientur. Quia in quolibet tali poſſunt principes temporales hominẽ cruciare. Sed neceſſe eſt, ꝙ gehenna ſit aliquis locus, in quo nullus poſſit hominem cruciare, niſi Deus. Et iſte locus eſt infernus. Et ideo generaliter quandocunque nos loquimur de gehenna intelligimus infernum, & tamẽ in ſacra ſcriptura aliquando accipitur gehenna pro igne temporali, in quo ſentẽtia reorũ traditur executioni, ſic accipitur ſupra, cùm dicitur. Qui dicit, fatue, reus eſt gehennę ignis. Et nõ
H poteſt intelligi de inferno, ſed de pœna temporali: quia non accipitur, niſi pro executione ſententiæ capitalis cuiuſcunq; iudicis, vt ſupra oſtenſum eſt.

Dictum eſt autem. Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam męchari. Et qui dimiſſam duxerit, adulterat.

Dictum eſt autem. Hic ponit Chriſtus intellectum cuiuſdam permiſſionis, quæ erat in lege Moyſi, ſcili-
I cet, dare libellum repudij, quem Iudæi putabant eſſe ſimpliciter bonum Chriſtus autem oſtẽdit, quòd non erat bonus, ſed ſolum erat eis cõceſſus propter duritiem cordis eorum infra 19. Et dicitur. *Dictum eſt autem.* ſ. dictum eſt antiquis. Debet enim iſtud ſub intelligi, ſicut in alijs ponitur: quia etiam iſtud præceptum datum fuit antiquis. Nam mãdatum eſt ſimul cum alia lege Moyſi tota Deuteronomij 24. Et antiqui fuerunt illi, qui ſuſceperunt eam, ſcilicet, patres huius populi. *Quicunque dimiſerit vxorẽ ſuam.* Ideſt, qui voluerit eam dimittere. Nemini enim iubebatur, ſed permittebatur volentibus. *Det illi libellum repudij.* Iſte libellus erat quædam parua carta, per quã oſtendebatur, quòd vir abijciebat vxorem à ſe, & ꝑ
K hoc licebat ei alteri viro nubere, & non iudicaretur adultera, & etiam ſi fornicaretur non eſſet adultera, quia erat iam quaſi vidua. Si autem ſine libello mulier recederet, etiam ſi vir eam dimiſiſſet, poterat eam accuſare, & ipſa non haberet defenſionẽ, quia conſtabat eam fuiſſe vxorem illius, & non cõſtabat fuiſſe ab eo dimiſſam. Et dicitur, libellus, ideſt, paruus liber, quia erat parua carta. Et dicitur, repudij, quia vxor repellebatur à viro. *Ego autem dico vobis.* Scilicet, iam non licet vobis hoc obſeruare, ſed id, quod ego nunc dico vobis. *Quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicationis.* Iſtam ſolã cauſam Chriſtus reliquit, quare vir poſſit vxorem dimittere, ſcilicet, propter fornicationem.

A Ex quo apparet, quòd Iudæi pro quacunque cauſa, immo ſine cauſa ſolum, ꝙ diſplicerent eis vxores dimittebant eas. Quod eſt contra aliquos qui dicũt, ꝙ Iudæi pro ſola fornicatione vxores repudiabant. Quia ſi hoc fuiſſet, fruſtra eſſet, ꝙ Chriſtus iſtam cauſam expreſſiſſet. Et accipitur hic fornicatio ꝓ adulterio. Eſt.n. fornicatio propriè dicta abuſus concubinarum meretricum, & viduarum. Accipitur tamen interdum generaliter, vt comprehendit omnẽ coitum viri ad fœminam 36.q.1.c.lex illa.§.Cùm ergo. Et ita accipitur hic. Et cum dicitur, ꝙ propter fornicationem poteſt dimitti vxor, debet intelligi quantum ad thorum, & mutuam cohabitationẽ, non tñ quantum ad vinculum. Quia matrimoniũ, ꝙ ſemel verum fuit, ſemper manet: nec licet alicui coniugũ B tranſire ad alia vota. Quod tamen fieret ſi matrimonium omnino ſolueretur, ſicut quando matrimonium contractum fuit inter perſonas impeditas cõtrahere ſ. inter affines, vel conſanguineos, & ſimiles diſſoluitur matrimonium, & quilibet contrahentiũ poteſt tranſire ad alia vota. Et tamen qui vxorẽ dimittit nõ licet accipere aliam. Nam ſi repulerit vir vxorem, aut illa receſſerit à viro: oportet, ꝙ reconcilietur viro, vel ꝙ maneat innupta, & cõuenienter vir ſine aliqua vxore. 1. Chorin. c. 7. Iſtud autem differt inter libellum repudij veteris teſtamenti, & dimiſſionem vxoris in nouo, quia in veteri mulier repudiata accipiebat alium virum, & vir aliam vxorẽ Deutero. 24. In nouo autem nõ accipit vxor dimiſſa alium virum. Et in nouo teſtamento non dicitur dari libellus repudij ẽt pro fornicatione, ſed dicitur fieri diuortium. i. ſeparatio quantum ad thorum, & cohabitationem, eo ꝙ dari libellum dicit matrimonium diſſolui ſimpliciter: diuortium autem nõ dicit matrimonij diſſolutionẽ, ſed coniugatorũ ſeparationem. *Facit eam mœchari*. i. dat ſibi occaſionẽ mœchandi. Nã licet vxor dimittatur à viro præter cauſam fornicationis, non ſequitur, ꝙ illa mœchatur: qa poteſt continere, ſed dicitur vir facere eam mœchari, quia quantum in ſe eſt, dat ei occaſionem fornicandi, cùm dimittat eam, & fornicatio illius imputabitur viro, quia eam iniuſtè abijcit. Vel poteſt intelligi, quando mulier abijcitur, & accipit alium virum: D quia tunc ipſa fornicatur: quia ille, cui coniungitur non eſt vir eius, cum alium habeat, & ille fecit eam mœchari, quia iniuſtè eam abijcit, & dat ſibi occaſionem ad hoc. Et iſte ſenſus concordat literæ, quia dicitur immediatè. *Et qui dimiſſam duxerit adulterat*. Ideſt, ſi vxor dimiſſa ab alio viro accipiatur ille, qui accipit eam, adulter eſt, quia accipit vxorem non ſuam. De libello repudij multa dubia ſunt, de quibus dicetur infra 19. vbi Chriſtus repetiuit iſtam materiam.

Iterum audiſti, quia dictum eſt antiquis: non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis: non iurare omnino, neq; per cęlum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius, neque per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni regis, neq; per caput tuum iuraueris, quia nõ potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autẽ ſermo veſter, eſt, eſt, non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.

E *Iterum audiſtis*. Hic dat Chriſtus intellectũ cuiuſdã præcepti primæ tabulæ. ſ. de iuramento, & periurio:

A quia Iudęi errabant circa iuramentum tam in iurãdo, quàm in obſeruãdo, & maximè, quia putabant iurare ſecundum ſe bonum eſſe. Chriſtus autem voluit tollere iſtum errorem, oſtendens, ꝙ non ſufficiebat hominem iurare, & exequi, quod iurabat in nomine Dñi ad hoc, ꝙ eſſet liber à peccato: qa manebat occaſio errandi magna in iuramento ſiquis illud frequentaret. Chriſtus igitur illius frequentationẽ vetuit hic: ne per frequentationẽ veniatur in periuriũ, & dicitur. *Iterum audiſtis, quia dictum eſt antiquis*. Iſta dictio, iterum, cõtinuatiua eſt. q. d. Etiã audiſtis iſtud, quod dictum eſt antiquis de iuramẽto. ſ. Iudæis, qui in deſerto legem ſuſceperunt, qui ſunt antiqui reſpectu totius populi Iudæorum. *Non periurabis, reddes au-* B *tem Domino iuramenta tua*. Iſtud eſt, ad quod Iudæi ſe putabant teneri. ſ. quòd non eſſent periuri. Eſt.n. periurium oppoſitum iuramento bono. ſ. quãdo mendacium iuramento firmatur. Et eſt iuramentũ duplex, ſcilicet, aſſertorium, & promiſſorium. In promiſſorio promittitur ad faciendum, vel non faciendũ, & iuramẽto firmatur. In aſſertorio aſſeritur aliquid eſſe, vel futurum eſſe, & vallatur iuramento iſta aſſertio. in vtroq; poteſt accidere periurium. In aſſertorio, vt ſiquis aſſeruerit pro vero, quod falſum eſt, qa tunc confirmando illud iuramento efficitur periurium. In promiſſorio autem accidit periurium, ſiqs quod promiſit non impleat, vel implere non intendebat. In aſſertorio periurium eſt ex eo ipſo, ꝙ quis C iurat, & non expectatur ex futuro, eo ꝙ veritas rei aſſertæ, vel falſitas ineſt propoſitioni, qñ aſſeritur: iõ immediatè, vt quis iurat eſt periurus. Vel nunquam poterit eſſe ex illo iuramento prætereà periurus, qa niſi fuerit propoſitio falſa, qñ aſſeritur, nunquã poterit eſſe falſa prætereà. Et ideo in aſſertorio nõ ſpectatur euentus aliquis ad hoc, ꝙ dicatur iuramentũ eſſe bonum, vel eſſe periurium. In promiſſorijs autem dependet ex futuro. i. vt impleatur, qđ promittitur eo tpe, quo promittitur implendũ. Et ideo in promiſſorijs requiritur reddere. In aſſertorijs aũt nihil, & ſic ſcriptura loquitur hic de promiſſorijs, & dr: non periurabis ſ. nolendo implere, qđ promiſiſti, ſed potius reddes Domino iuramenta tua. i. ſolues, quod ꝓmiD ſiſti per iuramentum. Vel poteſt intelligi hic vtrunque iuramentum. ſ. aſſertorium inquantum dicitur, non periurabis. i. non iurabis falſum aſſerẽdo, quod eſt effici periurium. Reddes autem Domino iuramẽta tua, quod ad promiſſoriũ pertinet. Et per hoc, ꝙ dicitur, Domino, innuitur, ꝙ iuramentum fieri debebat inuocato nomine Domini. Per noĩa.n. Idolorum iurare non licebat: Exo. 23. ſcilicet, per noĩa externorum Deorum non iurabitis, nec audietur omnino ex ore veſtro. Per nomen autẽ Domini iurandum erat, Deuterono. 6. Domino Deo tuo ſeruies, & in nomine eius iurabis. Dicitur etiam, reddes Domino. i. complebis ad honorem Dei id, quod promiſiſti per iuramentum. Nam in iuramento promiſſorio promittitur aliquid, & inuocatur nomen Domini in atteſtatione veritatis. Illud autem, quod faciẽdum promittitur, poteſt eſſe in fauorem Dei, ſicut in votis iuratis, quando quis vouet aliquid ſe facturum ad cultum Dei, & illud iuramento cõfirmat. Poteſt etiam in fauorem proximi, vt ſi aliquid ei dandum promittatur. Vtroque modo dicimur reddere Deo iuramenta complendo promiſſa: quia primo modo reddimus Domino iuramenta, ideſt, res iuratas, quas promiſeramus, in cultum eius faciendo, ſecũdo modo reddimus ei veritatem iuramenti: quia cũ in nomine eius iurauerimus, & introducatur nomẽ ſuum ad hoc, quòd propter reuerentiam eius non fallamus nos inuicem, ſed confirmentur dicta no-

De iuramẽto duplici.

ſtra ſi ſeruauerimus iuramentum reddimus Deo quendam honorem, ſcilicet, quia propter nomen eius promiſſa ſeruamus. Et ſic Deo iuramenta reddimus. Et ideo Auguſ. dixit, quòd iurare eſt ius veritatis Deo reddere, ideſt, tenetur quilibet veritatem dicere propter Deum. Maximè tamen tenetur ei ad hoc, quãdo inuocat nomen eius in teſtificationem, & tunc ſi compleat, quod promittit, reddit Deo ius veritatis, ideſt, veritatem, ad quam tenetur ei. Et ob hoc putabant Iudæi, ꝙ iſta duo ſolum requirebantur in iuramento, ſcilicet, ꝙ fieret in nomine Domini, & quòd compleretur promiſſum, vel iuratum. Quibus exiſtẽtibus adhuc erãt duo errores. Primus, quia putabant actum iurandi eſſe de ſe bonum ſicut orandi, vel ieiunandi, & ideo eſſe frequentandum. Quia omnis actus, qui de ſe bonus eſt, quanto magis frequentatur, melius eſt: quia eſt ad maius meritum. Secundus, quia putabant, ꝙ quidquid eſſet, ꝙ iuraretur in nomine Domini, ſiue bonum, ſiue malum implendum erat. Patet Actu. 23. vbi Iudæi quidam deuouerunt, & iurauerunt ſe non comeſturos panẽ quouſque occiderẽt Paulum, & putabãt ſe teneri ad implendum hoc. Sic etiam Iephthe Galadites iurauit vouendo immolare Domino quidquid ei occurreret primũ de domo ſua, & occurrit filia vnica, immolauitque eam putans ſe ad hoc teneri, Iudi 11. c. Chriſtus autem tollit hoc principaliter primum iſtorum, ſcilicet, ꝙ iurare non ſit frequentandum tanquam bonum ſit, dicens, nõ iurandum eſſe omnino. Secundum autem tollitur indirectè: quia per hoc, ꝙ prohibemur iurare, prohibemur tam verum, quã falſum iurare, & tam bonum, quàm malum. Nec eſt aliquis modus, per quem ſufficienter caueatur illicita iuratio, niſi per hoc, ꝙ eſt non iurare: quia iurando facile eſt incidere in periurium falſum aſſerẽdo, vel in iuramentum illicitum iniqua promittendo, vel iurata non complendo. *Ego autem dico vobis.* ideſt, Non putetis, quòd ſufficiat vobis iurare, & reddere Domino iuramenta, ſed facite, quod dico vobis, ſcilicet. *Non iurare omnino.* Aliqui intelligunt, ideſt, nullo modo iurare. Et tunc excluditur omnis cauſa periurij. Quia qui nunquam iurat nunquã poteſt eſſe periurus. Etiam quia dicitur, nec per cęlum, nec per terram, nec per Ieruſalem, &c in quo videtur prohibere omnes modos iurandi. Dicendum tamen, ꝙ non vetuit ſimpliciter iuramentum, nec litera hoc ſignificat: quia non iurare omnino æquipollet huic, ſcilicet. Aliquando non iurare, quæ eſt ſuum contradictorium, ſecus ſi diceretur, ego dico vobis omnino non iurare: quia tunc æquipollet huic, ſcilicet, nullo modo iurare. Poſſet tamen intelligi, quòd Chriſtus vetaret hic omnes modos iurandi, ſcilicet, ꝙ nullus eorum propter ſe frequentandum eſſet, licèt propter neceſſitatem eſſent liciti. Sed voluntas iurandi, & facilitas prohibentur. *Neque per Cœlum.* Ponitur hic de iuramento, quod fit per creaturas: quia hic non nominatur niſi cœlum, & terra, & Ieroſolyma, & caput, & capilli, & tamen intelligendum, ꝙ etiam prohibeatur iuramentum factum in nomine Domini. Dicunt enim quidam, ꝙ Iudæi erant aſſueti ad iurandum per iſtas creaturas, & Chriſtus diſſuadet hoc. Ita videtur dicere Hieronymus ſuper Matthæum. Conſidera, ꝙ ſaluator noſter nõ per Deum iurare prohibuit, ſed per cęlum, & terram, & per Ieroſolymam, & per caput tuum. Hanc enim per elementa iurandi peſſimam cõſuetudinem ſemper habere Iudęi noſcuntur. Hoc tamen non ſufficit: quia licèt verum ſit, ꝙ per iſta vetetur homo iurare, non aſſeritur, ꝙ bonum, & licitum ſit iurare per nomen Domini. Quia etiam hic prohibitum eſt hic, cum

Errores Iudæorũ de iuramẽto.

F dicatur infra, ſit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, à malo eſt. Et tamẽ iurare per nomẽ Domini eſt vltra Eſt, & Non, ergo à malo eſt, & prohibitum eſt. Sed dicendum, ꝙ Deus vetuit hic iuramentum per omnes iſtos modos, licèt non in omni caſu, ita quòd non putaretur aliquis modus iſtorum ſecundum ſe eſſe bonus, ſcilicet, ꝙ frequentare illum ſemper eſſet illicitum, ſed quilibet eorum in aliquo caſu poterat eſſe licitus. Et non expreſſit hic Chriſtus de iuramẽto, quod fit per Deum fit, per creaturas autem rarius. Vetando ergo iuramentum abſolutè, putaretur, quòd vetabatur illud, quod fiebat in nomine Domini, & non cætera, ideo omnes modi iurandi expreſſi ſunt. Alia

G cauſa eſt: quia iuramentum vetatur propter periculum incidendi in periurium. Et ex hac parte nullum iuramentum magis euitandum eſt, quàm iuramentum, quod fit per Deum: quia ſicut in iuramento, ſi ſeruetur, exhibetur Deo quidam honor, ita ſi non obſeruetur cõtemnitur nomen eius, & fit ei iniuria. Si autem quis iuret per creaturam aliquam, etiam ſi falſum dicat, vel promiſſum non reddat, non facit iniuriam expreſsè niſi illi nomini, per quod iurat. Et ſic non eſſet periculum committere periurium iurando per creaturam ita graue ſicut iurando per Deum, ideo potius debuit vetari iuramentum per Deum, quàm per creaturam, ideo cum hoc vetaretur iuramentum principaliter propter periuriũ, ma

H gis debuit vetari iuramentum in nomine Domini, quàm in nomine creaturarũ. Et ad hoc ſufficiebat dici non iurare omnino. Quia tamẽ tunc putaretur adhuc, ꝙ liceret iurare per creaturas, eo quòd non fiebat iniuria Deo iurando per illas, & fallendo, dicitur etiam, quòd non eſt iurandum per cęlum, nec per terram, nec per aliquam creaturam, quia iſtud minus videbatur, ideo expreſsè ponitur. Item patet ex cauſis expreſſis hoc, ꝙ Chriſtus vetet iurari per Deum: quia quando vetat iurari per quamlibet iſtarum creaturarum reducit eam in Deum, vt dicendo neque per cœlum: quia thronus Dei eſt, neque per terram: quia ſcabellum pedum Dei eſt, & ita de cæteris. Et ſic videtur, quòd non licèt iurare per illa

I inquantum ſunt aliquid Dei, vel ad ipſum pertinẽt, ergo à fortiori non licebit iurari per Deum. Ideo dicendum, quòd Deus nõ ſolum hoc vetat iurari per creaturas, ſed etiam per Deum, & tamẽ expreſſit de creaturis propter cauſas dictas. *Quia thronus Dei eſt* id eſt, non eſt iurandum per cœlum, ex eo quòd eſt ſedes Dei, quaſi dicat, ſicut non licèt iurare per Deum ne incurramus in periurium, & per hoc nomen Domini contemnatur, ita nec licèt iurare per cœlum: quia iurando per illud, cum ſit ſedes Dei ſi falſum iuramus, facimus iniuriam Deo, licèt nõ ita apertam, ſicut ſi per nomen Dei iuremus. Dicitur autẽ Deus habere cœlum pro throno, non quòd Deus ſedem habeat: quia non eſt corpus, nec corporeus, ſedem

Quare cœlum dicatur thronus Dei.

K autem ad ſola corpòrea pertinet, ſed loquitur Chriſtus ad modum humanũ: quia putant homines ſimplices Deum eſſe quaſi regem quẽdam excellentem ſedẽtem in ſolio excelſo. Et ita ſæpe deſcribitur ſedens in ſolio excelſo. 3. Reg. 22. & 2. Paralipo. 18 & Iſa 6 Et dicitur, ꝙ ſedes Dei in cęlo eſt. Pſal. 10. Non tamen ſedet: quia ſpiritus purus eſt, Ioan. 4. Spiritui autem, nec ſtare, nec ſedem, nec aliqua poſitio conuenit: quia iſta pertinent ad corpora, ſed ſignificatur poteſtas iudiciaria eius: quia iudices ſedent propter auctoritatem ſuam, & excellentiam, infra 19. ſedebitis, & vos ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſrael. *Neque per terram, quia ſcabellum pedum eius eſt.* Redditur ratio, quòd ſit illicitum iurare per

re per

Terra dicitur ſcabellum pedũ Dei.

ra per terram: quia Deus offenditur ſi iurando per terram falſum dicamua: quia ad ipſum terra pertinet: quia eſt ſcabellum pedum eius. Et dicitur ſcabellum, ideſt, paruum ſcamnum, vel appodiamẽtũ. Et pertinet ad modum ſedendi dominorum, quia quando ſedent in ſolijs ſuis non ſunt pedes eorũ ſuper pauimentum, ſed ſuper aliquam paruam ſedẽ, & illa vocatur ſcabellum, quia eſt parua ſedes, vel ſcamnum, vel ſubſternũtur aliqua mollia pedibus, & etiam illa vocantur ſcabellum. Non eſt autẽ putandum, quòd terra ſit ſcabellum Dei verè: quia ſicut cœlum non eſt thronus eius verè, quia non ſedet, ita nec terra eſt ſcabellum eius, quod ad ſedentẽ pertinet: maximè quia innueretur tunc, quod Deus ſedebat in cœlo, & extendebantur crura ſua de cęlo vſq; ad terram per omnes regiones elementorum, & tangebant pedes ipſius terram. Sed hoc non eſt intelligendum, quia ridiculum eſſet hoc putare, ſed dicitur iſtud ad ſignificandum Dei omnipotentiam, & præſentiam eius ad omnem locum, quia ſedẽs vbi ſedet eſt. Vt ergo innuatur Deum eſſe vbique, dicitur quòd Deus ſedet in cœlo, & in terra, quia nomine cœli, & terræ intelliguntur omnes creaturæ, Geneſ. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram: per quæ aerem, & ignem, & aquam, & cætera creata intellexit, cum de igne, & aere nunquã ibi fiat mentio, & ideo ad ſignificandum, quòd Deus ſit in omnibus; ſatis eſt dicere, ꝙ Deus ſit in cœlo, & in terra. Sic dicitur Ierem. 23. ſi occultabitur à me vir, & ego non videbo eum: quoniam cœlum, & terram ego impleo. Ita & hic de cœlo, & terra poſuit, ꝙ Deus eſſet in eis. Quia tamen poſuit eum per modum ſedentis, oportuit, quòd quædam partes eius eſſent in cęlo, & aliæ in terra. Et quia cœlum eſt locus excellentior inter omnia corpora creata ponitur Deus ſedere in cœlo. In terra autem dicitur habere ſcabellum pedum: quia terra eſt inferior dignitate, & ſitu alijs elementis. Sic dicit Auguſ. lib. de Sermone Domini in monte, ſcilicet. Cœlum thronus Dei eſt, & terra ſcabellum eius, non eſt ſic dictum quaſi habeat Deus membra collocata in cœlo, & in terra, vt cũ nos ſedemus, ſed illa ſedes Dei iudicium ſignat. Et quoniam in hoc vniuerſo corpore mundi maximam ſpeciem cœlum habet; ſedere in cęlo, dicitur tanquam præſentior ſit excellenti pulchritudini vis diuina, terramque dicitur calcare, quòd minimã ſpeciem ordinet in extremis. *Neque per Ieroſolimam.* Ieruſalem multa nomina habet, vt aliqui apponunt, ſcilicet, Solima, Luza, Bethel, Ieroſolyma, Iebus, Helia: vrbs ſacra: Ieruſalem dicitur, atq; Salem. An iſta nomina omnia conueniant ei, & quare declaratum eſt Gene. 12. & magis 28. *Quia ciuitas eſt magni regis.* Scilicet, quia pertinet ad Deum inquantum eſt ciuitas ipſius ſpecialiter non eſt iurandum per illam: quia ſi periurium cõmitteretur, fieret Deo iniuria expreſſo nomine Ieruſalem, quæ ad ipſum pertinet ſpecialiter. Dicitur Ieruſalem ciuitas magni regis, ideſt, Dei, qui rex eſt, quia ipſe omnia regit, & etiam vocatur rex propter excellentiam, prima ad Tim. 6. ſcilicet. Quem ſuis temporibus oſtendet beatus, & ſolus potens rex Regum, ſcilicet, Deus. Et vocatur rex magnus: quia ipſe ſuper omnes reges eſt. Et hoc eſt dicere eum regem Regum, ideſt, regem ſuper alios reges reſpectu cuius alij reges non ſunt reges, ſed oues paſcuæ eius, Pſalm. 98. & 95. Dicitur Ieruſalem ciuitas Dei, quia ſpecialiter ibi Deus habitabat 3. Reg. 8. & 2. Paralipo. 6. ſcilicet. Elegi Ieruſalem, vt ſit nomen meum in ea. Hoc erat propter cultum Dei ſpecialẽ, quia in nulla alia ciuitate terrę Iſrael erat templum, nec cultus Domini in ſacrificijs, quia Deus vetuerat

Nomina ciuitatis.

Deus rex.

A hoc fieri niſi in vno loco, & ille erat locus, quẽ Deus eligebat, vt eſſet nomen eius ibi, Deuteronomij. 15. & 16. & ad hoc elegerat Ieruſalem, vt eſſet nomen eius in ea. 2. Paralipo. 6. erant etiam ibi vaſa ſancta, & omnia pertinentia ad diuinum miniſterium. Vnde vocabatur ciuitas ſancta præcedenti. cap. ſcilicet. Duxit eum in ſanctam ciuitatem, & conſtituit ſupra pinnaculum templi. Vocabatur autẽ principaliter ſancta propter ſancta ſanctorum, vbi erit arca, & Cherubim. Leui. 16. & Numeri. 7. *Neque per caput tuum iurabis.* Chriſtus tangit modos communes iurãdi, & per iſtos vetat omnes alios modos iurãdi quotquot introducti fuerint ſecundum diuerſas gẽtium conſuetudines. Iurat autem aliquis per caput ſuum,

B quia eſt pars venerabilior in eo. Iurat autem quilibet per id, quod diligit, aut veneratur, vt dicit Hiero. ſuper Matt. Et quia caput tanquam pręcipuũ membrum corporis noſtri diligimus, aut veneramur, iuramus per illud interdum. *Quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum.* Hic innuitur, quòd per nullam creaturam iurandum ſit, cum etiam per caput noſtrum non liceat nobis iurare. Et cauſa eſt, quia ẽt caput noſtrum ad Deum pertinet. Nam de cæteris præcedentibus dicebatur, quòd non licebat iurare per illa, quia Dei erant, ſcilicet, cœlum ſedes Dei, & terra ſcabellum eius, & ideo offendebamus Deũ iurando per iſta. Ad hoc autem, quòd non offenderemus eum iurando oportebat, ꝙ iuraremus per ali-

C quam rem, quæ eſſet totaliter noſtra, in qua non offenderemus per periurium, niſi nos ipſos. Iſtud autẽ maximè videbatur eſſe de capite, quòd eſt mẽbrum corporis noſtri. Et tamen de iſto oſtenditur, ꝙ non ſit noſtrum, quia nullam poteſtatem habemus ſuper illud. Nihil enim minus poteſt eſſe in capite, quàm mutare colorem capilli. Et tamen non eſt in poteſtate noſtra mutare ſaltem colorem vnius capilli faciendo illum album, vel nigrum, ſed iſta omnia nobis non attendentibus, & etiam nolentibus Deus facit vel per ſe, vel per naturam ſibi ſubminiſtrantem. Si ergo caput noſtrum non eſt iuris noſtri, nihil eſt, quod noſtrum ſit, & conuenienter nõ poſſumus per aliquid iurare, quia nihil erit, per quod iurando

D ſi periurium committamus, non offendamus Deũ, cum nihil ſit, quod ad Deum ſpecialiter non pertineat. Sic dicit Aug. li. de Sermone Domini in monte, ſcilicet. Quid enim poterat quiſque magis ad ſe pertinere arbitrari, quàm caput ſuum? Sed quomodo noſtrum eſt, vbi poteſtatem faciendi vnius capilli albi, aut nigri non habemus? *Sit autem ſermo veſter eſt, eſt, non, non.* Poſtquam Chriſtus oſtendit quid debemus cauere in loquendo, ſcilicet, iuramentũ, hic oſtendit quomodo loqui debeamus, ſcilicet, verbo ſimplici dicendo, eſt, vel non, ideſt, ſic eſt, vel non ſic, & ꝙ non addamus aliquid aliud: quia ſunt ſufficientia ad expreſſionem omnium conceptuum noſtro-

E rum. Sunt enim introductæ locutiones noſtræ ad hoc, ꝙ per illas homines exponãt cogitationes ſuas, vt patet primo Perihermenias. ſ. Sunt ea, quæ in voce, earum, quæ ſunt in anima, paſſionum notæ. Et Auguſ. in Enchiridion dicit, ꝙ verba inſtituta ſunt, non vt per ea ſe inuicem homines fallant, ſed vt eis quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat 22 q. 2 cap Is autem qui. Omnis autem conceptus ſufficienter exprimitur per eſſe, & non eſſe: qa eſſe, & non eſſe ambiunt quidquid eſt cogitabile: qa ſunt contradictoria. Ideo ſufficit nobis, Eſt, & Non, ideſt, affirmatio, & negatio ſimplex in quocunq; genere locutionis. Dicitur autem eſt, eſt, non, non, ad ſignificandum maiorem certitudinem: quia quando aliquid duplicatur eſt certitudinis ſignum. Sic di-

xit

xit Ioſeph ad Pharaonem. Somnium regis vnũ eſt. Quod autem vidiſti ſecundo ad eandem rem pertinens ſomnium firmitatis indicium eſt, eo ꝙ fiat ſermo Domini,& velocius impleatur Sic etiã Chriſtus aliquando dicit. Amen amen dico vobis. Et tamen vtrunque pertinet ad affirmationem, ſed facit maiorem affirmationem, quando geminatur. Et ita eſt in præſenti: quia Chriſtus vetat hoc iuramentum, quod introductum eſt ad confirmationem veritatis, quia non creditur ſimplici verbo, ideo dicit, ꝙ dicatur eſt, eſt, non, non, ideſt. ꝙ affirmatio,& negatio duplicentur, vt magis credatur. Alia cauſa eſt ad ſignificãdum veritatem verborum noſtrorum. Quia ad hoc, quòd quis verum dicat, oportet ꝙ ſicut extra exprimit, ita in mente teneat. Et ſi dicit, non, in G mente teneat, non.& ſi dicit, eſt, teneat in mente, eſt. Et ſic refertur vnum, Eſt, ad mentem.& aliud ad verbum, & ita de Non. Sic dicitur extra de iureiur. c. ſi Chriſtus, ſcilicet. Sermo veſter eſt, eſt, non, non: vt affirmatio, vel negatio, ſicut procedit ex ore, ita procedat ex corde. *Quod autem his abundantius eſt. à malo eſt.* ideſt. Quod eſt vltra Eſt, & non, quæ ſunt ſimplex affirmatio, & negatio, à malo eſt. Iuramentum autem eſt vltra Eſt.& Non. Ideo à malo eſt. Non dixit autem Chriſtus, quod abundantius eſt, malum eſt: quia tunc innueretur, quòd omne iuramentum eſſet malum, ſed dixit à malo, ideſt, cauſa iurandi malum quoddam eſt. Poteſt eſſe iſtud malum culpæ, vel pęnæ, culpæ quidem aliquando ex parte iurantis. Vt ſi iurans ſine aliqua neceſſitate, aut honeſtate, vel vtilitate pro ſola delectatione, aut deſiderio iurandi, vel conſuetudine, aut leuitate quadam iurat, quia tunc culpa eſt iurare,& eſt malum iurantis. Aliquando eſt culpa exigentis, ſcilicet, quia quis cogit alterum ad iurandum, nolens ei credere eo caſu, quo iuſtum eſſet ei ſine iuramento credere. Aliquando eſt pęna, ſcilicet, quòd homo non credat alteri per ſimplex verbum in re, de cuius veritate dubitari poteſt. Nam prouenit hoc ex pœna ignorantiæ. Nam ex eo quod ignoramus, an verum nobis dicatur, non credimus ſimpliciter aſſerentibus, ſed volumus maiorem certitudinẽ, & ad hoc petimus iuramentum. Si autem non haberemus ignorãtiam in pęnam, nõ peteremus iuramentum. Quia quãdo aliquid nobis aſſereretur ſimplici verbo, ſciremus an illud verum, vel falſum eſſet, & non peteremus ampliorem certitudinem. Accipitur tamen hic malum pro pœna, quia cauſa, quæ facit iuramẽtum eſſe neceſſarium ſimpliciter eſt malum pœnæ. ſcilicet, ignorantia, propter quam neceſſariç ſunt firmitates quædam in ſermone noſtro, & huiuſmodi eſt iuramentum. Non tamen ſufficeret ſola ignorantia ad exigendum iuramentum, ſed eſt & alia pęna. ſ. quia homo poteſt mentiri aliquando volens, aliquando ignorans, & maximè volens, nam ſi certum eſſet, ꝙ nullus vnquam vellet mentiri, etiam ſi nos ignoraremus rem, quam ille aſſerit eſſe veram, non peteremus iuramentum, etiam ſi ſciremus illum poſſe falli per ignorantiam veritatis, quia iuramentum non faceret eum ſcire veritatem, quam ignorabat. ſed ſolũ exigitur ad hoc, quòd propter reuerẽtiam nominis Dei, quod inuocatur in iuramento non audeat iurans falſum dicere ſponte Si tamen putaret indubitanter verum dicere, etiam ſi contingeret eum falli, æqualiter aſſereret cum iuramento,& ſine iuramento: nec timeret iurare, cum crederet ſe verum iurare. Cauſa ergo, quę induxit neceſſitatem iurandi eſt duplex malum, ſcilicet, ignorantia eius, cui iuramẽtum exhibetur,& variabilitas ſpontanea, vel iniquitas eius, qui ſimplici verbo loquitur, & vnum totaliter eſt pęna, ſcilicet, ignorantia, alterum partim eſt pœna, ſcilicet, quòd homo ſit defectibilis,& ꝙ voluntas noſtra poſſit velle, quod malum eſt,& partim culpa. ſ. quãdo illud actualiter ſponte voluerit. Hoc innuitur extra de iureiu. c. Et ſi Chriſtus, ſcilicet. Quia tamen hominum excreſcente malitia ſimplici aſſertioni, vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adiunxit, ꝙ amplius eſt, à malo eſt. Malo quidẽ tam culpæ, quàm pœnæ, nec exhibentium, ſed exigentiũ iuramentum. Nam incredulitas huius magis eſt pęna, quàm culpa. Vnde non dixit, malum, ſed à malo. Poteſt tamen dici, quòd hic Chriſtus accipiat malum ſolum pro malo culpæ ex parte iurantis, & ꝙ ſit ſenſus, quod abundãtius eſt, ideſt, quod ſupra ſimplicem aſſertionem eſt, à malo eſt, ideſt, à malitia, vel culpa iurantis, vel à malo eſt, ideſt, malum eſt. Et patet, quia Chriſtus vetuit hic iuramentum,& dat cauſam, quare non debemus iurare, ſcilicet, quia quod abundantius eſt à malo eſt. Et tamẽ ſi accipiatur pro malo pœnæ, ideſt, pro incredulitate non eſt conueniens cauſa prohibendi iuramentum, quia etiam iuramẽtum, quod iuſtiſſimè fit, à malo eſt, ideſt, ab incredulitate, quæ eſt malum pęnæ: immo quanto eſt pœna iſta maior, ſcilicet, maior cauſa incredulitatis, tanto iuſtius iuramentum exigitur, & rationabilius præſtatur: ergo non eſt cauſa conueniens ad uetandum, quia aliàs omne iuramentum quantuncunq; licitum eſſet uetitum, quia à malo eſt Hoc tamẽ falſum eſt, etiam ſi propter hoc, quòd iuramentum eſt à malo pœnę deberet uetari omnia, quæ ſunt in nobis pœnalia, deberent uetari, quod falſum eſt: quia tunc nec ſopor, nec ægritudo, nec aliquid tale eſſet in nobis, & maxime illi actus deberent uitari, quos voluntariè facimus propter quandam pœnam vrgentem, ſicut comedere propter famem, & bibere propter ſitim, & alia requiſita naturæ, quoniam iſta à malo ſunt, non tamen prohibentur. Ideo dicendum, quòd litera propriè intelligitur, quòd id, quod abundantius eſt. à malo eſt, ideſt, malum eſt, & peccatum eſt. Et intelligitur de iuramentis omnibus, de quibus Chriſtus hic loquitur, quia Chriſtus vetat hic iuramentum,& in omni caſu, in quo prohibitũ eſt à malo eſt, ideſt, peccatum eſt. Et tunc propriè ponitur vt cauſa prohibitionis iſtius. Si autem dicatur, quod non eſt omne iuramentum malum,& ideo, ꝙ non poteſt intelligi ſemper de malo culpæ, dicendũ quod ſicut non eſt malum omne iuramentum, ita nec eſt prohibitum omne iuramentum, & tamen quandocunque eſt prohibitum malum eſt. Et quia Chriſtus non loquitur hic de iuramento, niſi prohibendo illud, rectè dicitur, ꝙ quidquid eſt abundantius. ſ. ſupra ſimplicem aſſertionem malum eſt. ſ. in caſibus omnibus, de q̃bus Chriſtus loquitur. Et tunc facit ad propoſitum clauſula iſta. Si autem velimus intelligere à malo eſt, ideſt, à malo pœnæ exigentis, ſicut exponitur in allegato. c. ſ. Et ſi Chriſtus dicetur, K ꝙ hoc verum eſt,& tamen non ponitur hic vt cauſa prohibitionis iuramẽti, ſed ponitur vt origo. ſ. ꝙ iuramẽtum oritur ꝑ infidelitatem, q̃ eſt q̃dam pęna.

Margin: Iuramenti cauſa duplex. — Reſponſiones.

Quid ſit iuramentum, ſiue iurare. Quæſt. CCLII.

QVAERITVR circa iuramentum, quid ſit iuramentum, ſiue iurare Et dicendum, ꝙ Aug. dicit, ꝙ iurare eſt Deum in teſtem inuocare,& iuramentum eſt inuocatio diuinæ veritatis in teſtimonium, ſiue inuocatio Dei in teſtimonium veritatis. Et dubium eſt, an ſit conueniens diffinitio. Quidam dicunt, quòd non eſt conueniens: quia quicunque inducit auctoritatem aliquam ſacræ

ſcripturæ

ſcripturæ inducit Deum in teſtem: quia verba eius inducit in teſtimonium veritatis, ergo quicunque allegat aliquam auctoritatem ſacræ ſcripturæ iurat, ſed falſum eſt, ergo non eſt iuramentum inuocatio Dei in teſtimonium veritatis. Item ille, qui iurat per Deum, reddit ei aliquid, vt dicitur ſupra in litera, ſcilicet: reddes Domino iuramenta tua, & Auguſt. dicit, quòd iurare eſt ius veritatis alicui reddere, & tamen qui inducit aliquem in teſtem, nihil ei reddit, ergo iurare non eſt Deum in teſtem adducere. Item aliud eſt iudicis officium, & aliud teſtis. & tamen in iurando implorat homo aliquãdo Deum non in teſtem, ſed in iudicem ſicut Pſal. 7. Si reddidi retribuẽtibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Iſtud autem eſt officiũ Dei, vt iudex eſt: quia eſt imprecari pœnam, ergo non eſt iurare ſemper inuocare Deum in teſtem, cum iſtud ſit iurare, & tamen inuocatur Deus in iudicem, & non in teſtem. Item iuramentum aliquando fit per creaturas, & eſt licitum, & tamen ibi non inuocatur diuinum teſtimonium, ſed creaturæ, ergo non eſt iurare ſemper inuocare Deum in teſtem. Item quia homines per maiorem ſuum iurant, ad Hebr. 6. & tamen maior inter homines non ſolum eſt Deus, ſed etiam vnus homo eſt maior inter homines alios, ergo iuramentum fit interdum per hominem, & ſic non eſt iurare ſemper inuocare Deum in teſtem. Item accipere teſtimonium à Deo, aut ab homine nõ differt, niſi materialiter, ſed ille, qui inuocat hominem in teſtem, non dicitur iurare per hominem, ergo qui inuocat Deum in teſtem non dicetur iurare per Deũ.

Dicendum, ꝙ iurare propriè eſt Deum in teſtem inuocare. Et ideo nunquam eſt, niſi quando in teſtimonium alicuius rei dubiæ ad cõfirmationem eius Deus aliquo modo inducitur. Pro quo ſciendum, ꝙ iuramentum propriè fit ad cõfirmationem eorum, quæ in dubium veniunt audienti de quibus loquẽs, vel certitudinem habet, vel dicit ſe habere. Et dicitur, ꝙ eſt ad confirmationem: quia omne iuramentum ad confirmandum eſt aliquid, quod aſſeritur ad Hebr. 6. Homines per maiorem ſuum iurant, & omnis controuerſiæ eorum ad cõfirmationem finis eſt iuramentum. Et iſta eſt cauſa, quare vltra verbum ſimplex additur iuramentum, ſcilicet, quia per iuramentum cõfirmatur ſimplex aſſertio. Et dicitur, eorum, quæ in dubium veniunt audienti: quia iuramẽtum nũquam fit niſi in rebus dubijs. Et propter hoc exigitur: quia dubium eſt, & confirmatio petitur de rebus aſſertis, an ſic ſint, vel de rebus promiſſis, an ſic euenient. Quod dicitur: quia iuramentũ eſt duplex, ſcilicet, promiſſorium, & aſſertorium, vt ſupra dictum eſt. Et in vtroque eueniunt res aliquæ dubiæ audienti, ſcilicet, an ſic ſint, vel ſic fient. Et ideo iuramentum ad confirmationem interuenit. Si autem res ſint manifeſtæ tam aſſerenti, quàm audienti ſuperfluum eſt iurare. Et ideo peccat, qui iurat: quia in vanum iurat. Iſta autẽ, quæ ſunt dubia audienti, debent eſſe dubia ex natura ſua: quia aliàs iuramẽtum ad illa cõfirmanda non interuenit. Sunt enim quædam dubia ex natura ſua, alia verò dubia ſunt ſolum audienti, ſed non ex natura ſua. Prima ſunt illa, quæ non habent ex radice ſua aliquam certitudinem, ſicut omnia caſualia, & particulares actiones: quia neceſſitas, & determinatio effectus prouenit ex determinatione, & neceſſitate cauſæ, & tamen cauſæ effectuum particularium maximè humanorũ ſunt indeterminatę: quia ad vtrumlibet ſunt contingentes ideo ipſi effectus ſunt contingẽtes, & indeterminati. Secunda ſunt illa, quæ pertinent ad cauſas determinatas, vt ſunt cauſę vniuerſales, & effectus earũ ſunt

Duplex iuramentum.

A determinati: Alicui tamen ignoranti ſunt dubij. De dubijs iſto ſecundo modo non fit cõfirmatio per iuramentum: quia ratio poteſt perſuadere de eis via neceſſaria. Ideo eſſet ridiculum, quòd quis ad talium probationem iuramento vteretur: quia eſt deficiens probatio. Nam indiſciplinati eſt in vnaquaque arte petere probationes, niſi ſecundum quòd requirit genus illius artis. Qui autem petit maiorem probationẽ, vel contentatur minori, errat. Sic dicitur. 1. Ethi. c. 3. Diſciplinati enim eſt intãtum certitudinem inquirere ſecundum vnumquodque genus, inquantũ rei natura recipit. Proximum enim videtur, & mathematicũ perſuadentem acceptare, & rethoricum demonſtrationes expetere, id eſt, æquale peccatum B eſt, quòd mathematicus contentetur perſuaſione, & rhetoricus petat demonſtrationem: quia perſuaſio eſt infra certitudinẽ, quam requirit mathematicus, & demõſtratio eſt ſupra certitudinem, quam exigit genus rhetoricum. Et vterque peccat: quia non petit certitudinem ſecundum genus artis ſuæ. Ita ſi in ſpeculatiuis, & ſcibilibus, quæ ſunt demonſtrabilia, vel probabilia ratione neceſſaria, aut quaſi neceſſaria quis iuramento contentus eſſet tanquam conuenienti probatione in hoc genere peccaret, id eſt, ageret contra rationem, cum iuramẽtum ſit minus ſufficiens probatio. Et poteſt haberi conueniens in hoc genere. Vnde ſi quis talis probatione vtatur, aut cõtentetur in ſpeculatiuis irridebitur. Illa autem, quæ C ſunt dubia ex natura ſua, ſcilicet, particularia accidentia, non poſſunt habere hanc probationẽ ex conditione generis ſui, & peccaret, id eſt, indiſciplinatè ageret ſi quis peteret in eis probationẽ per cauſam, & inducentem neceſſitatem. Sicut qui petit demonſtrationem in rhetoricis: quia rhetoricus in hoc genere verſatur. Ideo in iſtis vtimur alia probatione, ſcilicet, confirmatione, quæ fit per teſtes. Et tamen humanum teſtimonium nõ eſt ſemper ſufficiens ad confirmationem iſtorum propter duo. Primo propter defectum veritatis humanæ: quia facile eſt hominem mentiri, & multi mentiũtur. Secundò propter defectum cognitionis: quia homines non poſſunt cognoſcere futura, nec occulta cordium, nec D abſentia. De his tamen homines loquuntur, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeatur propter contractus, & communicationes, quæ interdum expectant aliquid futurum, & exigunt cognitionem aliquorum abſentiũ, & occultorum. Ideo oportet recurrere in his ad alterum teſtimonium. Iſtud autem non poteſt eſſe conueniens, niſi in illo, cuius ſcientiæ nihil deſit, vt falli non poſſit, & cuius veritas ſit inuariabilis, vt mentiri nolit. Iſte autem eſt ſolus Deus, ideo ipſe ſolus eſt, qui teſtimonium competens ad certitudinem, & confirmationem talium dare poteſt, vel teſtimonium ab eo ſumptum efficax erit. Dei tamen teſtimonium aliquando ſumitur ad confirmationem illius, quod iam exhibitum eſt, id eſt, factum, vel deductum ad eſſe. Et E hoc non vocatur iuramẽtum, ſed vocatur allegatio, vel probatio per auctoritatem. Aut inducitur teſtimonium Dei ad aliquid exhibendum, id eſt, ad notificandum aliquid, quod nondum fuit notificatum. Et iſtud vocatur propriè iuramentum. Et ſic iurare eſt Deum in teſtem aſſumere. Vnde iam quaſi pro iure introductum eſt, vt quòd ſub inuocatione diuini teſtimonij dicitur pro vero habeatur. Diuinum autem teſtimonium inducitur quandoque ad aſſerendum præterita, vel præſentia, & vocatur iuramentum aſſertorium aliquando ad confirmationem aliquorum futurorum, & dicitur iuramẽtum promiſſorium. De futuris autem non eſt iuramẽtum aſſer-

torium

torium ſicut de præteritis, & præſentibus, licet poſſit affirmari aliquid futurum eſſe, ſicut aliquid fuiſſe præteritum, vel eſſe præſens. Ratio eſt: quia futura aut ſunt agibilia per nos, ſiue p aliquos, qui poſſunt ad nos pertinere, vt quòd detur tali die certa ſumma pecunię, vel non ſunt per nos agibilia, ſed per ſeipſa eueniunt ex cauſis ſuis, ſicut quod cras ſit terremotus, aut pluuia, aut eclypſis ſolis, vel lunæ. Si primo modo non eſt de eis iuramentum aſſertorium, ſed promiſſorium: quia res, quas per nos facere poſſumus, pollicemur nos facturos. Si autem non ſint per nos factibilia, aut veritas eorum poteſt ſciri per rationem, ſicut de aſtrologicis, & naturalibus, quorum effectus cognoſcuntur ex cauſis, aut non poſſunt à nobis ſciri ex cauſis: quia non habent cauſas determinatas, ſicut accidentia humana, vel ea, quæ à ſolo Deo fiunt. Si primo modo non ſufficit in eis iuramentum: quia poteſt dari plenior probatio per rationē. Nam in mathematicis demonſtratio eſt probatio, & minorem recipere probationem indiſciplinatum eſt. 1. Ethic. Si autem non poſſint à nobis ſciri non ſolum ſtultum eſt de talibus certitudinem velle dare per iuramentum, ſed etiam nephandum: quia induceretur nomen Domini in contemptum, cum conſtet non eſſe certa ea, quæ per nomen Domini certificare volumus, & tamen nomen Domini inuocatur, vt non dubitetur quin ea, quæ per inuocationē eius confirmantur, vera ſint. Hoc verum eſt de iuramento, quod ab homine fit. Deus tamen bene poteſt iurare de futuro aſſertoriè aſſerendo, ꝙ aliquid erit, vel non erit: quia tamē omnia reſpectu Dei factibilia ſunt, cum ipſe ſit cauſa omnium, iuramentum illud magis erit iam promiſſorium, quàm aſſertorium: quia eſt ſenſus, quòd quando Deus dicit aliquid futurum eſſe, quod aſſerit, quòd illud faciet, & ideo de futuro ſolum eſt iuramentū promiſſorium. Dicebatur autem, quod de his, ſuper quibus fit iuramentū loquens habet certitudinē, vel oſtendit ſe habere. Nam ſi non putaretur loquentem ſcire veritatem eorum, de quibus loquitur, non crederetur ei cum aſſertione, nec ſine aſſertione. Et tamē iuramentum petitur ad veritatem confirmandum, de qua aliàs non haberemus certitudinem. Ideo prę ſupponitur, ꝙ loquens habet certitudinem de re, de qua loquitur. Et quia poſſet ſponte mentiri ad hoc, quod nolit mentiri, vel non audeat, exigitur ab eo iuramentum ſub inuocatione nominis Domini, vt inuocando Deū in teſtem mentiri non audeat, quaſi iuſtè timere debeat, ſi inuocando nomen Domini in teſtimonium, falſum dixerit. Fundamentum huius eſt: quia Deus promiſit, quòd puniret eos, qui in vanum nomen ſuum proferrent. Exo. 20. ſcilicet. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra. Et Deut. 5. dicitur Non erit impunitus, qui ſuper re vana nomen eius aſſumpſerit. A fortiori ergo ſi non ſolum vanè, ſed etiam in contemptum, & præiudicium alicuius iniuſtè acceperit. Nam qui in vanū, ideſt, pro re non neceſſaria, nec vtili nomen Domini aſſumit, quandam irreuerentiam committit. Qui tamen falſum iurat inuocato nomine Domini magnum dedecus, & iniuriam nomini Domini irrogat: quia coram alijs hominibus illud inhonorabile facit. Illi enim propter reuerētiam nominis Domini credentes, quòd iſtę non mentiretur ſibi fidem præſtiterūt. Cum ergo viderint, ꝙ iſte, contempto honore Dei, mentitus eſt, vident nomen Domini iam inhonorabile redditum, nec ipſi in tanta veneratione illud habebunt: quia non credent omnibus per inuocatio-

F nem eius. Tales ergo quaſi quādam blaſphemiam contra Deum cōmittentes ab eo creduntur puniendi, & ipſe hoc promiſit, ideo creditur, ꝙ nemo auderet falſum, iurare inuocato nomine Domini. Hoc autem non ſolum habuerunt homines poſt legem datam à Deo quaſi habita de eo quadam cognitione, ſed etiam ante omnem legem habebant hanc de Deo exiſtimationē, quòd ipſe omnia cognoſceret, etiam, quæ in occulto, & ſine teſtibus gererentur, & ꝙ ipſe omnes malos punire poſſet, & maximè contemnentes eum: ideo venerabantur eū, & timebant nomen eius nominare in vanum. Et ob hoc inuocabant eum in teſtem rerum ſuarum, & hoc erat iurare. Vnde iurantibus fides adhibebatur tanquam
G non auderent falſum dicere nomine Domini inuocato, eo ꝙ ipſum vltorem contemptus timere poſſent. Sic patet de Iacob, & Laban. Gen. 31. Nondum enim lex aliqua à Deo data erat. Et tamen Laban, qui erat idolatra, iſtam habebat cognitionem, & ipſe, & Iacob inierunt pacta, & iurauerūt per Deum. Dixitq; Laban, & Iacob. eo. c. Intueatur Dominus, & iudicet inter nos, quādo receſſerimus à nobis, ſcilicet, frangendo pacta, ſi affixerit filias meas, & introduxerit vxores alias ſuper eas, nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit. Et poſtea dixit adhuc Laban. Tumulus iſte, & lapis ſit in teſtimonium, ſi aut ego tranſiero illum pergens ad te, aut tu præterieris malum mihi cogitans Deus
H Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos. Ecce Laban idolatra aſſerebat Deum præſentē eſſe huic contractui, & videre, quæ fiebant, & quòd puniret contrauenientes. Et ideo in nomine illius iurabant ipſe, & Iacob. Et iſta fuit opinio ab antiquo omniū Gentilium. Sic colligitur per Ariſto. 1. Ethico. c. vlt. de iuramento, ſcilicet. Pueri eſt velle Deos atteſtari, ideſt, atteſtari rebus noſtris. Et ob hoc vocauit iuramentum honorabiliſſimum. primo Meta. Ideo de iure introductum eſt, & ex hominum conſuetudine, quòd iuramentum ſit probatio conueniens in iudicijs humanis quantum ad quædam negotia, cum aliæ probationes deſunt. Rectè ergo iurare dicitur Deum in teſtem veritatis inuocare. Vel iuramētum
I eſt inuocatio nominis diuini in teſtimonium alicuius veritatis.

Ad primum dicendum, quòd inuocare, vel inducere diuinum teſtimonium pro re iam exhibita, ideſt, notificata per ſacram ſcripturam non eſt iurare, ſed allegare, vel probationem facere. Inducere autem diuinum teſtimonium ad aliquid oſtendēdum, quod nondum oſtenſum eſt per ſacram ſcripturam, nec ex ea oſtendi poteſt, eſt iurare.

Aliter poteſt dici, quòd ſine vlla diſtinctione iurare eſt inuocare diuinum nomen in teſtimonium veritatis. Cum autem aliqua auctoritas ſacræ ſcripturę inducitur, benè dicitur proferri diuinum teſtimonium: quia ſacra ſcriptura à Deo certitudinem ha-
K bet: quia tota ſpiritu ſancto dictata eſt, & non eſt allata voluntate humana. 2. Pet. 1. Non tamen dicitur inuocari nomen Dei in teſtimonium: quia ibi non inuocatur, ideo non eſt iuramentum. Si tamen dicatur, quòd iurare eſt Deum in teſtem inducere, tunc argumentū procedit, & diſtinguendum eſt ſicut ſup.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ qui inducit aliquem in teſtem nihil ei reddit. Cum autem dicitur: reddes Domino iuramenta tua, eſt ſenſus, ideſt, implebis ea, quę promiſiſti iurando per nomen Domini, vel ille, qui ducit aliquem in teſtem, dicitur aliquid ei reddere: quia reuerentia quædam ei exhibetur, inquātum verbis eius ſine probatione aſſentitur. Et ita Deo exhibetur reuerentia inquantum propter honorē no-

minis

minis eius vera loquimur, & non audemus falſum A dicere. Et iſtud eſt etiam ei reddere iuramenta, vel reddere ius veritatis, vt dicit Augu.

Ad tertium dicendum, ꝙ iurare eſt nomen Dei, vel ipſum Deum in teſtimonium veritatis aſſumere. Teſtimonium autem de re eſt notificatio eius. Et quia notificatio, vel confirmatio fit aliquãdo à Deo per ea, quæ pertinent ad teſtem, ſcilicet, aliquid declarando, & aliquando per ea, quæ pertinent ad iudicem, ſcilicet, pęnas inferẽdo vtroque modo Deus teſtimonium reddit de eo, ꝙ volumus. & ſic vtroque modo noſcum ſolemus vocare in teſtem: quia etiam faciendo ea, quæ ad iudicem pertinent, teſtimonium reddit, cum illam pęnam falsè iurãtis non petamus tanquam pœnam pro iniquitate, ſed tan B quam oſtenſionem falsè iurantis. Et hoc eſt teſtem eſſe, quòd ille falsè iurauerit.

Ad quartum dicendum, quòd iuramentum per creaturas interdum eſt licitum, vt dicetur infra q. 266. & tamen cum per creaturã iuratur, non ad eam attenditur, ſed ad illius creatorem, cuius magnificentia, vel excellẽtia reſulget in creatura, ſicut Chriſtus dixit infra 23. Qui iurat in throno Dei, iurat in eo, qui ſedet ſuper illum. Ita quanquam iuretur per aliquam creaturam, ideſt, exprimendo nomen creaturæ non inuocatur creatura in teſtem, ſed Deus, cuius magnitudo ſulget in creatura.

Ad quintum dicendum, ꝙ homines iurant per maiorem ſuum propter reuerentiam, vt nomine il- C lius expreſſo, timeant, & erubeſcant falſum dicere. Quia, vt ait Hierony. ſuper Matthæum, illud, per quod quis iurat, aut diligit, aut veneratur. Et ſic iurant homines per maiorem ideſt, per Deum, qui eſt ſimpliciter maior omnibus rebus, vel per maiorem ſuum, ideſt, per Dominos ſuos, & principes in quantum in iſtis ſpecialius repręſentatur Dei magnitudo, quam in cæteris hominibus, inquantum iſti habent gubernationem illarum gentium, quæ per eos iurant, ſicut Deus habet gubernationẽ vniuerſalem omnium, ideo per maiores ſuos iurando per Deum iurant, eumque in teſtem vocant.

Ad ſextum dicendum, ꝙ differt inuocare Deum in teſtem, vel hominem: quia ſicut veneratio, quæ D fit maieſtati diuinæ, quæ ſumma eſt, habet modum ſpecialem, & nomen præ alijs venerationibus exhibitis quibuſcunque creaturis, & dicitur latria, ita, & inuocatio in teſtimonium ipſius veritatis infallibilis, ſcilicet, diuinæ habet ſpecialem modũ, & nomen teſtificandi præ alijs teſtimonijs. Ideo inuocare hominem in teſtem, non eſt iurare, ſicut inuocare Deũ in teſtem. Et ſimiliter ſeruire homini non eſt exhibere latriam, ſicut ſeruire Deo. Licet tamen iurare per creaturam, & non exhibere Deo latriam per creaturam. Quia iuramentum eſt ad diuinam teſtificationem. Conſiſtit autem teſtificatio in manifeſtatione, & quia res diuinæ per creaturas nobis manifeſtantur, licitum eſt iurare per creaturas: quia hoc eſt iu- E rare per Deum. Latria autẽ Deo exhibetur propter ſummam maieſtatem, & vniuerſale dominium, & iſtud in ſolo Deo eſt, & non eſt, nec fit per aliquam creaturam, non licet latriam exhiberi Deo per creaturam, ideſt, quòd exhibeatur alicui creaturę, ex qua redundat in Deum. De his S. Thom. q. 89. artic. 1. & 3. Sen. diſt. 39. artic. 1.

Quot modis fit iuramentum, & quot ſpecies habeat.
Quæſt. CCLIII.

QVAERITVR de iuramento quot modis fit, vel quot ſpecies habet. Dicendum, quòd iuramentum eſt inuocatio Dei in teſtimonium veritatis. Ideo modus, vel ſpecies iuramenti poteſt accipi à re illa, in qua diuinum teſtimoniũ petitur, ſiue pro qua notificanda petitur, vel à modo petendi, ideſt, ab illis verbis, quibus vtimur petendo illud teſtimonium. Quantum ad primum iuramẽtum diuiditur in aſſertorium, & promiſſorium: quia res, de quibus petimus certificationem per inuocationẽ Dei, aut ſunt præſentes, vel præteritæ, aut ſunt futuræ. Si primo modo, eſt iuramentum aſſertorium: quia de pręſentibus, & præteritis aſſerimus, quòd ſint, vel quòd fuerint. Si ſecundo modo, eſt iuramentum promiſſorium: quia de futuris non iuramus aſſerendo, ꝙ futura ſint, ſed quòd nos illa faciemus. Quare autem de futuris non poſſit eſſe iuramentum aſſertorium, declaratum eſt præcedenti quæſtio. Aliquando accipitur diſtinctio iuramenti à modo petendi diuinã teſtificationẽ. Et hoc fit dupliciter. Vno modo: quia Deus inuocatur in teſtimoniũ ad oſtendendum rei veritatem. Alio modo: quia petitur, vt iudex pęnã influgens falsè iurantibus, & per hoc eorum falſitatem oſtendens. Si primo modo ſubdiuiditur. Quia aliquando inuocatur ipſe Deus in teſtem per ſe, & aliquando per illud, in quo relucet aliqua eius excellentia. Primum eſt iuramentum per Deum. Secundum per creaturas. Primum ſubdiuiditur: quia aliquando inuocatur Deus in teſtimoniũ ſimpliciter, aliquando verò aliquid ipſius, ſcilicet, reuerẽtia eius, quæ teſtimonium credibile facit. De primò, vt cum dicitur. Deus eſt mihi teſtis, quod hoc eſt, vel Deus nouit, quòd hoc eſt: De ſecundò, vt cum dicitur, per Deum hoc eſt, vel iuro per Deum, quòd ita eſt: quia reuerentia Dei inducitur hic in teſtimonium. Si autem petitur Deus, vt iudex influgens pœnam malè iuranti vocatur iuramentum per execrationem. Et iſtud eſt iuramentum durius alijs: quia in alijs Deus in teſtem vocatur, in iſto autem creatura ei obligatur, vel in pignus datur, ſcilicet, ſi non iurauerit verum, ꝙ Deus exerceat vltionem ſuam in eam. Sic dicit Augu. in ſermone de periurio, quòd in omni iuratione aut Deus teſtis adhibetur, aut creatura Deo obligatur, & oppigneratur, vt hoc ſit iurare Deum in teſtem adhibere, vel aliquid Deo oppignerare. Et iſtud aliquãdo eſt quaſi per creaturas iurando nihil petendo à Deo, vt cum dicitur: per vitam meam, vel per filios meos. ideſt, ſi ita non eſt, Deus deſtruat vitam meam, vel filiorum meorum. Aliquando fit à Deo aliquid petendo, vt cum expreſsè aliquis petit pęnam, ſiue exprimat nomen Dei, à quo petit. Vt ſi dicat, ſi hoc feci, Deus deſtruat me, ſiue non exprimendo nomen Dei, vt ſi dicatur: ſi reddi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Pſalm. 7. Et illud Iob 31. Si deceptum eſt cor meum ſuper mulierem, & ad oſtium amici mei inſidiatus ſum, ſcortum ſit alterius vxor mea, & ſuper illam incuruentur alij. Et iſte modus iurandi eſt frequentior in ſacra ſcriptura. Et vocatur per execrationem: quia homo execratur ſeipſum ſuper ſe mala petendo, ſi falsè iurauerit. Sic dicitur 3. Sen. di 49. Eſt quodam genus iuramenti grauiſſimum, quòd fit per execrationem. Vt cum homo dicit, ſi illud feci, illud patiar, vel illud contingat filijs meis. Secundũ quem modum accipitur interdum, cum aliquis iurando dicit, per ſalutem meam, vel per filios meos, & huiuſmodi Deo obligat. Vnde Augu. dicit. Cum quis ait: per ſalutem meam, ſalutem ſuam Deo obligat, cum dicit, per filios meos oppignerat eos Deo, vt hoc eueniat in caput eorũ, quod exit de ore eius. Si verum, verùm, ſi falſum, falſum. Et ſicut per hæc iurans àliquando hæc Deo obligat, ita per Deum

iurans

iurans ipſum adhibet teſtem. De his dicit S. Tho. 2. 2. q 89. articu 1. quod teſtimonium alicuius inuocatur ad hoc, quod teſtis inuocatus veritatem manifeſtet circa ea, quæ dicũtur. Deus autem manifeſtat, an ſit verum, quod dicitur dupliciter. Vno modo ſimpliciter reuelando veritatem, vel per internam inſpirationem, vel per ſacti denudationem, dum, ſcilicet, producit in publicum ea, quæ erant occulta. Alio modo per pœnam mentientis. Et tunc ſimul eſt iudex, & teſtis, dum puniendo mendacem manifeſtat mendaciũ. Et ideo duplex eſt modus iurandi. Vnus qui dicitur per ſimplicem Dei cõteſtationem, ſicut cum aliquis dicit, teſtis eſt mihi Deus, vel corã Deo loquor, vel per Deum, quod idem eſt, vt dicit Auguſt. Alius modus iurandi eſt per execrationẽ, dum, ſcilicet, aliquis ſe, vel aliquid ad ſe pertinens ad pœnam obligat.

De forma iuramenti. *Quæſt. CCLIIII.*

QVAERITVR de forma iuramenti. Dicendum, quòd cum iurare ſit Deum in teſtem inuocare in forma inuocationis, concurrunt aliquæ ceremoniæ, & aliqua verba. Cæremoniæ autem ſunt circa aliqua exteriorá, vtpote, ꝙ iurans in aliquo loco ſpecialiter iuret, & nõ in alijs, vel tangat aliquam rem iurando. Et iſtud fit ad maiorem reuerentiam iuramenti, & timorem iurantis. Nam iuramentum pro tanto putatur validum: quia creditur, quòd homines propter reuerentiam nominis Dei non auderent proferendo illud falſum dicere. Quanto ergo plura facientia reuerentiam, & quæ timorem incutiant, concurrunt in iuramento, tanto plus timent homines falſum dicere, & eſt iuramentum firmius. Ideo obſeruantur aliquę cęremoniæ ad reuerentiã, & timorem, ſicut quòd aliquis iuret in eccleſia potius, quàm in alio loco, & potiſſimè, quando eccleſia creditur eſſe talis, quòd iurantes falſum in ea puniũtur à Deo, ſicut erat de templo Salomonis: quia ſiue Iudæi, ſiue peregrini, ideſt, gentiles ibi falſum iurarẽt, Deus reddebat iniquitatem ſuper caput falsè iurantis. 3. Reg. 8. & 2. Paralipo. 6. Et hoc modo iuratur interdum ſuper corpora ſanctorum, vel ſuper ſepulchra eorum. Quia qui iurat, timet, quòd ſi falſum iurauerit in contemptum illorum ſanctorum, pœna infligetur ei à Deo. Sic aliquando fuerunt aliqui coacti iurare, ſuper ſepulchra ſanctorum, ſicut quidam epiſcopus volens ſe purgare de infamia, iurauit ſuper corpus beati Petri, & alius iurauit ſuper corpus beati Apollinaris, vt patet 2. q 4. c. Mennam verò, & c. Qua de cauſa, & c. Quanto. Aliquando autem tangitur euangelium. extra de iura. calum. cap. vlt. vel crux Chriſti, aut ſimilia: quia iſta ſunt magnę venerationis, & reuerẽtiæ. Et ſic ſolemus in iudicijs communiter iurare. Poſſunt autem tot formæ iurandi inueniri quantum ad cæremonias, quot modis reuerentiæ in rebus potuerimus inuenire, quos putemus vtiles ad confirmandum res dubias, ſi autem forma iuramenti attendatur ex parte verborũ, tot modi poterunt eſſe iurandi, quot introducere voluerimus. Et propter hoc ſecundum diuerſa tempora, & diuerſas gentes ſunt varij modi iurãdi. Nam in veteri teſtamento, vt communiter iurabatur: Viuit dominus. Ieremiæ 4. ſcilicet, Iurabunt, viuit Dominus. Et extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus, & 22. q. q. 1. c. & iurabunt. Aliquando dicebatur: Viuit anima tua, & iſte modus ſæpe inuenitur in libris Reg. 3. Reg. 17 & in alijs libris ſacræ ſcripturæ. Interdum dicebatur leuo manum meam ad Deum, ideſt, iuro per Deum. Gene. 14. Cum dixit Abraham Regibus

F Sodomorum. Leuo manum meam ad Deum poſſeſſorem cœli, & terræ, quòd non accipiam de omnibus, quæ tua ſunt, ideſt, iuro per Deum, quòd non accipiam aliquid de rebus tuis. Et de Deo dicitur, ꝙ leuauit manum ſuam ſuper terram Chanaan, vt daret eam Iudæis Exo. 6. ideſt, iurauit, quod illam daret eis. In eccleſia autem primitiua aliter iurabatur, ſcilicet. Teſtis eſt mihi Deus. Et ſic iurabat Paulus, ſcilicet. Teſtis eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, ad Roma. 1. Et teſtis eſt mihi conſcientia mea. 22. quæſt 1. c. Si peccatum. Nunc autem iuratur per Deum, vel dicitur, ſic me Deus adiuuẽt, vt patet 35. q 6 c. de parentela. Et extra de iure iuran. c. Ego epiſcopus. Aliqui tamẽ putant, quòd cum dicimus: teſtis eſt mihi Deus, non iuratur. Quos Auguſt. G increpat in ſermone de periurio dicens Ridiculum eſt putare hoc, ſi dicas, per Deum, iuras, ſi dicas, teſtis eſt mihi Deus, non iuras. Quid enim eſt per Deum, niſi, quod teſtis eſt mihi Deus? aut quid eſt dicere, teſtis eſt mihi Deus, niſi per Deum? quaſi dicat, quòd idem ſint. Ideo ſi per vnum iuratur etiam per alterum iuratur. Iſtud intelligitur de iuramentis, per quæ Deus directè inuocatur in teſtem. In iuramentis autẽ execratorijs alius modus iurandi erat. Nam in veteri teſtamento dicebatur: Hæc faciat mihi Dominus, & hæc addat. Vel hæc faciat Dominus inimicis meis. Sicut dixit Dauid, 1. Reg 25. Et in hoc ſunt infiniti modi ſecũdum genera maiorum, quæ homo poteſt H ſibi imprecari. Et ſic Iob 31. ponuntur multa iuramenta execratoria ſecundum diuerſa mala, quę ſibi imprecabatur. Et ita Pſalm 7 & in multis ſcripturæ locis, vel ſecundum diuerſitatem bonorum, quę homo diligit, & Deo obligat. Vt cum dicitur: per vitã meam, vel per animam meam, aut per filios meos, vt dicit Augu. ſuper Pſal. & in ſermone de periurio. Et ita non eſt modus vnicus in iurãdo, ſed variatur, & variari poteſt quantum homines voluerint. Ponuntur autem diuerſæ formæ iurandi à iure ſecundum diuerſitatem rerũ, ſuper quibus iuratur, & perſonarum iurantiũ, ſicut forma iuramenti quod præſtant epiſcopi, Papæ, & officiales habetur extra de iure iur. c. Ego epiſcopus. Iuramentum, quod præſtat I Imperator Papæ habetur 63. diſtin. c. Tibi domino. Iuramentum, quod præſtant venientes de ſchiſmate, quando redeunt ad eccleſiam ponitur. 1. q 7. cap. quoties. Iuramentum eorum, qui abrenunciant hęreſi reuocantes errorem, quem tenuerunt, ponitur de conſecra. diſt. 2. c. Ego Berengarius. Et ita ponuntur formæ iurandi circa multa alia.

Vtrum iurare ſit licitum. *Quæſt. CCLV.*

QVAERITVR vtrum iurare ſit licitum. Dicunt quidam, ꝙ non: quia quod prohibetur in lege diuina, non eſt licitum, & tamen ſupra in litera dicitur, non iurare omnino, ergo non eſt licitum iu- K rare. Item nullius rei prohibetur voluntas, niſi peccati: quia velle quęcunque alia licitum eſt, & tamen velle iurare eſt prohibitum: quia dicitur Iaco. 5. ante omnia fratres mei nolite iurare, ergo non eſt licitum. Item quod prouenit à malo non poteſt eſſe bonum: quia non poteſt arbor mala fructus bonos facere. infra 7. Et tamen iuramentum à malo prouenit: quia dicitur ſupra in litera, ſit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, à malo eſt, ergo illicitum eſt. Item exquirere ſignum diuinæ prouidentiæ, & tentare Deum, eſt omnino illicitum Deutero 6. & præceden. c. Non tentabis Dominum Deum tuum, qui tamen iurat diuinę prouidentiæ ſignũ videtur exquirere, dum petit diuinum

teſti-

teſtimonium, quod eſt per aliquem euidentem effectum, & hoc eſt omnino illicitum. Ideo iurare eſt illicitum. Confirmatur, quia in ſortibus, & iudicijs, quæ fiunt per ignem, vel aquam, vel duellum, & ſimiles probationes vulgares expectatur diuinum teſtimonium. Et propter hoc ſunt prohibita: quia in his videtur eſſe tentatio Dei. Iurare tamen eſt inuocare diuinum teſtimonium, ergo eſt illicitum.

Dicendum, ꝙ iuramentum non eſt omnino prohibitum, ita quod nullo modo liceat vti illo, ſed eſt aliquo modo prohibitum, ſcilicet, in aliquibus caſibus. Prohibetur enim aliquid inquantū malum eſt. Poteſt autē eſſe aliquid malum dupliciter. Vno modo; quia ſecundum ſeipſum malum eſt. Et tunc nunquam eſt licitum quantumcūque neceſſitas incumbat, ſicut eſt in adulterio, & inceſtu, & furto, & inuidia, ſtupro, & ſimilibus, de quibus dicitur. 2. Ethic. ꝙ mox nominata cum malitia ſunt inuoluta, & non poteſt in eis dari medietas, in qua ſit bonum. Alio modo eſt aliquid malum propter aliquid, quod ſequitur ex illo, ſcilicet, quia poteſt ſequi malū ex eo, licet non ſit neceſsè ſequi illud malum. Illud autem poteſt eſſe bonum, & licitum cū duabus conditionibus, ſcilicet, vt aliqua vtilitas inde eueniat, & quòd ſufficiens cautela adhibeatur, ne inde ſequatur aliquod periculum. Sic eſt de ſectione vulneris: quia non ſecundum ſe mala, immo bonum eſt, abſcindere putrida: quia primum eſt ibi, ſcilicet, quod aliqua vtilitas prouenit, id eſt, quòd non permittitur, quod alia membra corrumpantur, quod fieret ſi aliquod membrū putridum relinqueretur in corpore. Nam ab ipſo ad cætera membra putredo ſe extenderet. Secundum etiam eſt, ſcilicet, ſi cautè attendatur, ne ſecando membrum putridum abſcindantur ea, quę ſana ſunt. Ita in iuramento. Non eſt enim malum per ſe, ſed ſolum propter periculum, quod inde ſequitur, ſcilicet, ne iurando incidamus in periurium. Cauendo ergo ſufficienter periurium, & faciendo, ꝙ iuramentum ordinetur ſemper ad aliquam vtilitatem, vel honeſtatem non erit illicitum. Si autem iuramentum non eſſet ſecundum ſe malum, & tamen neceſſe eſſet ſemper ſequi malum ex eo, vt ſi oporteret iurantem ſemper incidere in periurium, deberet iuramentum ſemper euitari tanquam malum. Non eſt tamē ſic: iuramētum enim quoddam malum, ſiue periculum videtur habere propter defectibilitatem verborum humanorum, ad quæ confirmanda veritas diuina immutabilis aſſumitur, ſcilicet, quia homo poteſt putare verum eſſe, quod falſum eſt, vel poteſt velle fallere mentiendo. Si tamen verba humana eſſent ita defectibilia, quòd neceſſe eſſet ea deficere quandocunque dicerentur, iuramētum eſſet ſemper malum, & pro nulla neceſſitate liceret iurare. Quia tamen verba humana non ſemper deficiunt, ſed aliquando veritatem habent, ideo diligenti cautela adhibita, ita vt euitetur periurium licitum eſt iurare. Iſta diſtinctio habetur extra de iureiur. & c. ſi Chriſtus ſcilicet. Quædam prohibentur: quia per ſe mala ſunt, vt furtum, & adulterium, quæ non ſunt aliquatenus faciendo. Quædam verò prohibentur ex cauſa, non quia per ſe mala ſunt, ſed quia ſi fiant, frequenter, & multum ex his mala ſequuntur. Vt vinum per ſe malum non eſt, & tamē prohibet illud Apoſtolus ad Ephe. 5 dicēs: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, quoniam ex frequenti, & immoderata vini potatione luxuria generatur, ſic & iuramentum per ſe quidem malum non eſt, cum ſit confirmatio veritatis, ſed tamen prohibetur ex cauſa, quoniam ex frequenti, & incauta iuratione periurium ſæpè contingit, ſicut dicitur Eccle. 24.

A Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga. Sic patet 22. q. 1. c. In nouo, & ibi per totum. Eſt autem iuramentum aliquo modo licitum: quia aliàs Deus non iuraſſet. Et tamen Deus ſæpe inuenitur iuraſſe, vt Gen. 22. & 26. & Pſal. 94. & 109. & 131. & in multis locis. Et Apoſtolus dixit ad Hebr. 6. quòd Deus eo quod non habuit alium maiorem ſe iurauit per ſeipſum. Angeli quoque iurant: quia ille Angelus, quem Ioannes vidit Apocal. 10. ſtantem ſuper mare, & ſuper terram leuauit manum ſuam ad cœlum, & iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum. Etiam ſancti homines iuraſſe leguntur. Nam Dauid ſæpe iurauit, vt patet 1. Reg. 25. & 3. Reg. 1. Apoſtolus etiam iurauit
B dicens: Teſtis eſt mihi Deus, ad Roma. 1. c. etiam dixit 1. Corint. 15. quotidie morior propter gloriam veſtram, id eſt, ego iuro per gloriam veſtram. Nam modus iurandi eſt, licet non appareat ex forma loquendi Latina, vt ait Auguſt. ſuper epiſtolam ad Galat. & in epiſtola ad Publicolam, & 22. q. 1. c. non eſt, & c. vt noueritis, & extra de iureiur. c. & ſi Chriſtus. Vbi inducuntur iſtę probationes ad oſtendendum, quòd liceat iurare. Amplius autem iuramentum licitum eſt ex ſua origine, & ex ſuo fine: Ex origine quidem: quia iuramentum introductum eſt ex fide: quia homines credunt Deum habere vniuerſalem omnium rerum cognitionem, ita quod non poſſit in aliqua re ignorare, aut falli. Ideo in quacunque te
C teſtimonium eius petierimus, poterit nobis verum teſtimonium perhibere. Credunt etiam eum habere infallibilem, & inuariabilem veritatem, ſcilicet, quòd mentiri non vult, nec vnquam volet de his, quæ ſcit. Ideo homines ſimpliciter confidunt teſtimonio eius. Eſt ergo ex hoc iuramentum licitum, immo bonum: quia in bono procedit, ſcilicet, à fide de Deo, & eſt quidam actus religionis, vel latriæ, vt dicetur infra quæſtio. 255 Eſt etiam iuramentum valde vtile: quia proficit ad iuſtificandum homines, ſicut interdum infamati de aliquo, contra quos ſufficientes probationes non producūtur, purgant infamiam ſuam per iuramentum ſuum, & aliorum. 2. quæſt. 4. cap. Si legitimi, & cap. Si mala. Etiam eſt
D ad ponendum finem litibus: quia multæ lites ſunt, quæ nunquam finirentur, niſi iuramentū eſſet, cum teſtes non poſſint haberi ad omnia. ad Hebr. 6. Homines per maiorem ſuum iurant, & omnis controuerſiæ eorum ad confirmationem finis eſt iuramentum. Sic patet extra de iureiuran. cap. & ſi Chriſtus. Etiam eſt bonum ex ſuppoſitione ad euitandum iuramentum per idola. Nam cum homines ſine iuramento inuicem ſibi credere nolent, & in iuramento honor quidam exhibetur ei, per quē iuratur, fuit melius, quòd iſte honor pręſtaretur Deo, quàm Dęmoni. Ideo licet aliàs iuramētum non eſſet bonum ſecundum ſe, Deus iuſſit Iudæis iurare per nomen
E ſuum. Deutero. 6. Sicut ſacrificia non ſunt ſecundum ſe bona, quæ erant in lege Moyſi. Quia tamen Iudæi oblaturi erant illa Dæmonibus in agris, iuſſit, vt potius ſibi offerrent ad oſtium tabernaculi. Leui. 17. Sic dicit Hieronymus ſuper Matthæum, & habetur 22. q. 1. c. Conſidera, ſcilicet, iurare lege conceſſum erat, vt quo modo victimas immolabant Deo, ne eas immolarēt idolis, ſic & iurare permitteretur in Deum: nam quia rectè hoc facerēt, ſed quòd melius eſſet Deo exhibere, quàm dæmonijs. Quod autē ex iuramento malum poſſit ſequi non probat iuramentū eſſe malū: quia multa ſunt per ſe bona, quæ alicui mala efficiūtur: quia malè eis vtitur. Sicut eſt de Euchariſtia, quæ ſuſcipienti indignè nociua efficitur, quoniam iudicium ſibi manducat, & bibit:

prima

prima ad Cor. 11. Malum autem, quod ex iuramento poteſt ſequi, eſt periurium. Vt ſi quis frequenter iurando in periurium incidat, ſicut multa loquēdo aliquod mendacium profert. Ad hoc autem cauendum eſt, ne homo aſſueſcat ad iuramentum: quia aſſuetudo mala eſt. Quoniam iuramentum non debet fieri leuiter, nec pro re qualibet, ſed ſolum pro rebus honeſtis, & neceſſarijs. Quæ autem ex conſuetudine fiunt, interdum à non attendentibus aliquid fiunt, & ita facile eſt periurium committere, & incidere in irreuerentiam, & multa inconuenientia Eccle. 23. Iurationi non aſſueſcat os tuum. Multi enim caſus in illa. Ad hoc ergo, ꝙ aliquis licitè iuret, debet attendere primo ꝙ verum dicat, aliàs periuriū erit, ſiue ſit voluntarium mendacium, ſiue incautè dictū, dum putatur eſſe verum, licèt non ſit æqualis culpę. Secundò, ꝙ fiat pro honeſta cauſa, vel neceſſaria. Dicitur enim neceſſaria cauſa, quando in iudicijs non eſt alius modus probationis ad iuramentum recurritur. Et ſi illud non eſſet: multa negocia indiſcuſſa manerent. Ad Hebr. 6. Et extra de iure iuran. c. Et ſi Chriſtus. ſ. Et omnis controuerſiæ ad confirmationem finis eſt iuramētum. Dicitur cauſa honeſta, vel vtilis, quando extra iudicium aliquis loquitur alteri ea, quæ ſunt ſibi vtilia, quibus aſſentire ille piger eſt, cum ſimplici verbo dicuntur. Licèt ergo ibi iurare, vt aſſentiatur. Sic dicit Aug. in lib. de Sermone Domini in mon. Iuramētum faciendum eſt cum pigri ſunt homines credere, ꝙ illis vtile eſt 22. q. 1. cap. Tu non malum. Et c. Ita ergo. Et intelligitur hoc, quando quis dicit alteri ea, quæ ſunt proximo vtilia, quia eſt tunc charitas Et tamen à fortiori licebit mihi iurare ſi volo dicere proximo id, quod mihi eſt vtile, & ipſe eſt piger ad credendum quia plura licet mihi pro me, quàm pro alio, vt colligitur 23. q. 5 c. Si non licet. Eſt autem iuramentum aliquando propter honeſtatem, vt cum quis eſt infamatus iniquè, & alius extra iudicium loquens ſciens falſum eſſe, quod dicitur vult infamiam illius tollere. Quòd ſi non potuerit verbo ſimplici licebit iuramento interpoſito hoc aſſerere, etiam ſi nemo illud petat Sic etiam ſi qs vult probitates alicuius ignotas alijs, quas tamen ſcire vtile eſſet oſtendere, ſi ei nō creditur ſimplici verbo, bonum eſt iurare. Sic etiam ad concordiam, vel pacem inter aliquos roborandam iuramenta ſunt vtilia, quia per iuramentum pax confirmatur. Sic dicitur 22. q. 1. c. Omne, ſcilicet, omne, ꝙ in fœdera pacis venit, tunc ſolidius ſubſiſtit cum iuramenti hæc interpoſitio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat tunc fidelius durat, cùm eos ſacramenti vincula ligant. Et in caſu iſto eſt iuramentum valde fauorabile: quia in cęteris non permittitur, vt communiter, iuramentum fieri in diebus Dominicis, ſcilicet, vt in contractibus, & alijs, quæ iuramento roborantur, & tamen pro pace ſpecialiter iuramentum poteſt die dominico præſtari. Extra de ferijs. c. Omnes dies, ſcilicet. Nec ſacramenta, niſi pro pace, vel alia neceſſitate præſtentur. Dicitur pro alia neceſſitate. vt pro fide, pro obedientia, pro fama, qa conſeruatio iſtarum rerum eſt neceſſaria, extra de elec. c. Significaſti. Iſtos caſus tangit Magiſter. 3. ſen. di. 39 dicens. Spontè enim, & ſine neceſſitate iurarè, vel falſum iurare peccatum grande eſt, ex neceſſitate iurare, ſcilicet, vel ad aſſerendam innocentiā, vel ad fędera pacis affirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus, quòd eſt eis vtile malum non eſt: quia neceſſarium eſt. In alijs autem caſibus iurare malum eſt, ſiue falſum iuretur, ſiue verum: Quia quędam irreuerentia committitur contra Deū, cum ipſe inutiliter, & indiſcretè in teſtimonium inuocetur. Iura-

F mentum ergo ſecundum ſe licitum eſt, & tamen caueri debet in eo, ne per iurationē incurratur in periurium, aut irreuerentia aliqua contra Deum committatur. Tunc ergo rectè iuratur, quando aliqua neceſſitas incidit, vel vtilitas. Et determinantur maximè ſex caſus, in quibus iuramentum eſt neceſſariū per hos verſus. Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni. Defectus veri ſibi poſcunt vera caueri. Pax pro pace enim iurandum eſt ad confirmandum fędera 22. q. 1. Omne. Et eſt iuramentum valde priuilegiatum: nam diebus dominicis præſtari poteſt, qn̄ alia iuramenta vetantur, extra de ferijs. cap. Omnes dies. Fama, ideſt, purgatio infamię. Quia per iuramētum ſuper euangelia ſe purgat ſacerdos 2. q. 4. c. præſ-

Iuramētū in quibus caſibus ſit debeat.

G byter, & c. ſequenti, & extra de purga. cano per totum. Fides. i. ad oſtendendum veritatem fidei, & reuocationem erroris, vt ſciſmatis. 1. q. 7. ca. Quoties, vel hæreſis, extra de hæreti. c. excommunicamus, & de conſe di. 2. c. ego Berengarius. Reuerentia, vt iurat aliquis Papæ fidelitatem, extra de iure iur. c. Ego Epiſcopus, & cap. Nullus. Cautio damni. i. quòd caueatur de damno illato, vel inferendo, extra de his, quæ vi, metuſue cauſa fiunt. c. vlt. & 2. q. 1. ca. In primis. Defectus veri: iſta eſt cauſa multum generalis. Nam quando aliter non poteſt verum probari, recurritur ad iuramentum, cum omnis controuerſiæ finis ſit iuramentum ad Hebr. 6.

Ad primum dicendum, ꝙ aliqui uolunt, ꝙ hic ſo-
H lum fuerit vetitum iuramentum per creaturas, ſed non per Deum. Sic dicit Hiero. ſuper Matthæum. Conſidera, ꝙ ſaluator non per Deum iurare prohibuit, ſed per cęlum, & terram Hanc enim peſſimam conſuetudinem iurandi per elementa Iudæi habere noſcūtur. Et ſic dicitur extra de iure iur. c. Et ſi Chriſtus. Dicendum tamen, quòd hoc non ſufficit, quia omnia iuramenta prohibita ſunt. Et licet non fuerit expreſſum de Deo, tamē de iuramento facto per ipſum principaliter intelligitur. Sed quia de ipſo dubium non erat, expreſſum fuit ne per creaturas iuraretur, vt dictum fuit ſupra in expoſitione literæ. Maximè quia Iacobus dixit c. 3. ꝙ non eſt iurādum per cœlum, nec per terram, nec per aliud quodcūq;
I iuramentum: ergo etiam nec per Deum iurandum eſt. Cùm autem dicit Hiero. ꝙ non prohibuit Chriſtus iurare per Deum, intelligitur de expreſſa prohibitione, & tamen ſubintellectè bene prohibetur, & ſic dicitur in allegato. c. & ſi Chriſtus. Cauſa autem prohibitionis fuit, vt dictum eſt, occaſio ad periuriū. Ideo dicit Aug. lib. contra mendacium, ꝙ Apoſtolus iurans in epiſtolis oſtendit quomodo accipiendum ſit quod dictum eſt, dico vobis non iurare omnino, ne ſcilicet, iurando ad facilitatem iurandi veniatur, & ex facilitate iurandi ad conſuetudinem, à conſuetudine autem in periurium decidatur. Et ideo non inuenitur iuraſſe niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior non habet linguam præcipitem. In
K ſermone autem non eſt tanta conſideratio verborum, ideo ibi facilius eſt errare. Et ſic magis cauendum eſt iuramentum in communi ſermone, quàm in ſcriptis.

Ad ſecūdum dicendum, ꝙ voluntas eſt de bono, & ideo voluntas abſoluta eſt de per ſe bono. Eius autem, quod eſt bonum non per ſe, ſed propter aliquam imminentem neceſſitatem, vel vtilitatē, non eſt voluntas abſoluta, ſed ex ſuppoſitione, vt accipere potionem amaram non eſt bonum per ſe, ſed ex neceſſitate ſanitatis acquirendæ, ideo voluntas non eſt abſolutè de potione amara, ſed ex ſuppoſitione, ſcilicet, inquantum neceſſaria eſt. In his autem, quæ ſunt per ſe mala vtraq; voluntas prohibetur. In his

verò,

verò, quæ ſunt per ſe bona, neutra eſt prohibita. In illis autem, quæ ſunt bona ex neceſſitate prohibetur voluntas, ſed nõ voluntas ex ſuppoſitione, & ita prohibetur iuramentum, ſcilicet, ꝙ non ſit abſolutè appetendum tanquam per ſe bonum. Poteſt tñ appeti ex ſuppoſitione. ſ. inquantum bonum eſt propter neceſſitatem, vel vtilitatem, vt ſupra oſtenſum eſt.

Ad tertium poteſt dici vno modo, ꝙ iuramẽtum à malo eſt, ideſt, à malo culpæ. ſ. ꝙ peccat ille, qui iurat, & ꝙ hoc verum eſt generaliter in caſibus illis, de quibus Chriſtus locutus eſt. Quia ipſe locutus eſt de iuramento ſolum prohibendo. Et quandocunque prohibetur malum eſt, & tunc verum eſt, ꝙ à malo eſt, ideſt, à malo culpæ.

Aliter poteſt intelligi ſecundum, ꝙ communiter exponitur, ꝙ eſt à malo. ſ. à malo pœnæ: quia prouenit ex quadam infirmitate incredulitatis, & ignorãtiæ eius, qui iuramentum exigit, vel qui credere non vult, niſi iuramentum præſtetur. Sic dicit Augu. lib. de ſermone Domini in monte, & habetur 22. q. 1. c. Ita ergo, & c. Tu nõ malum. ſ. Si iurare cogeris ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades. Quæ vtique infirmitas malum eſt. Itaque non dixit, ꝙ amplius eſt malum eſt. Tu enim nõ malũ facis: quia benè vteris iuratione, vt alteri perſuadeas, ꝙ vtiliter perſuades, ſed à malo eſt illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

Ad quartum dicendum, ꝙ ille, qui iurat, non tentat Deum: quia tentare Deum eſt implorare, vel experiri velle diuinam virtutem ſine neceſſitate, & vtilitate. Qui autem iurat non ſine vtilitate diuinum quærit teſtimonium, ſi rectè iurat. Nam nunquam eſt licitum iuramentum, niſi pro aliqua neceſſitate, & vtilitate. Etiam non eſt tentare Deum: quia qui tentat Deum, exponit ſe periculo, ad hoc, ꝙ Deus oſtendat virtutem ſuam. Et ſi non oſtendit periclitabitur. Qui autem iurat nulli periculo ſe exponit ſiue Deus teſtimonium perhibeat, ſiue non. Et iſtud eſt propriè, quare iurando Deus nõ tentatur, etiam qui tentat Deum raro experitur, vel fortè nũqnam virtutem diuinã, quam experiri cupit. Et tamen qui iurat, & petit per hoc diuinum teſtimoniũ ſemper illud habet in hoc ſæculo, vel in futuro. Quia ſaltem in futuro Deus perhibebit teſtimoniũ manifeſtum de omnibus, quæ hic deſiderauimus ſcire virtutem. 1. Corin. 4. ſ. Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Et iſtud teſtimoniũ nulli homini deficiet pro eo, vel cõtra ipſum. Et per iſtud teſtimoniũ erit laus vnicuique à Deo pro operibus ſuis: quia manifeſtabit omnia opera eius, ſiue bona, ſiue mala omnibus hominibus. Et ſic etiã malis erit teſtimonium confuſionis à Deo: quia omnibus manifeſta erunt mala eorum, non ſolum opera, ſed etiam cogitationes. 1. Cor. 4. Ad confirmationẽ dicendum, ꝙ illa vetantur non ſolum: quia per ea petitur diuinum teſtimonium, ſed quia petitur cum periculo & in rebus illis, in quibus homo non eſt certus, an Deus velit oſtendere virtutem ſuam. De his S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 2. & 3. Sen. di. 39. arti. 2. ſub art. 2.

An iuſtitia, iudicium, & veritas dicantur comites iuramenti.
Quæſt. CCLVI.

QVAERITVR circa illa tria, quæ communiter vocantur comites iuramenti. ſ. iuſtitia iudicium, & veritatem, an propriè dicantur comites eius. Dicunt quidam, ꝙ non. (Primum argu.) Non debeant enim connumerari inter ſe illa, quorum vnum includitur in altero. Et tamen includitur veritas in Iuſtitia: quia veritas eſt pars iuſtitiæ. Debitum eſt enim omnibus

A hominibus inter ſe veritatem loqui: quia alias non eſt inter eos recta habitudo iuſtitiæ commutatiuæ, quæ pertinet ad contractus. Si tamen tollatur veritas de medio omnis contractus, & cõmunicatio humana peribit, ergo non debet poni veritas tanquam comes iuramenti. Item iudicium, & iuſtitia non videntur eſſe comites diſtincti: (Secũdum argu.) quia iudicium non videtur eſſe aliud, quàm executio iuſtitiæ, poſita ergo iuſtitia ſuperabundat iudicium. Item multa alia pręter iſta tria requiruntur ad iuramentum. (Tertium argu.) ſ. fides, per quam credimus Deum ſcire omnia, & mentiri non poſſe; & debita forma iurandi, & deuotio, & tempus debitum ad iurandum ſtatutum. ſ. vt ieiuni ad ſacramentum accedamus ſicut dr̃ extra de teſtibus. c. placuit. ſ. Nemo teſtimoniũ dicat niſi ieiunus. B Et in conſilio Aurelianeñ. ſtatutum eſt, ꝙ omnes fideles ieiuni ad ſacra accedant, vt patet 3. Sen. di. 39 in fi. ergo non erunt ſolum tres comites iuramenti. Item non videtur, ꝙ ſiũt iſta tria ſpecialiter comites iuñ: (Quintum argu.) quia in quolibet humano opere hęc inquirenda ſunt. Nihil enim contra iuſtitiam fieri debet, cum præcipiamur iuſtum iuſtè proſequi. Deutero. 16. Etiam veritas in omnibus ſeruanda eſt: quia qui mentitur, occidit animam ſuam, & eſt filius diaboli, qui mendax eſt, & pater mendacij. Io. 8. Iudicium quoque, ideſt, diſcretio in omnibus tenẽda eſt: quia iubetur omne obſequium noſtrum rationabile eſſe, ad Rom. 12. ergo non pertinent iſti tres comites potius ad iuñm, q̃ C ad alia quæcũque opera humana. Item dicit Hiero. (Quartum argu.) ꝙ iuramentũ, ꝙ fit ſine iſtis tribus comitibus periurium eſt. 3. Sen di 39 ergo omne iuramentũ factum extra iudicium erit illicitũ, ſed falſum eſt, ergo non ſunt iſti tres comites iuramenti.

Dicendum, ꝙ iſti tres ſunt comites iuñ, vt dicitur Iere. 4. Iurabunt, Viuit Dñs in veritate, iudicio, & in iuſtitia. Hierony. autem exponens locum iſtum ſuper Ieremiam, dicit. Animaduertẽdum eſt, ꝙ iuñm hos habet comites. ſ. veritatem, iudicium, & iuſtitiã. Sic etiam dr̃ extra de iureiur. c. Et ſi Chriſtus. Et patet hoc: quia iuñm, vt dictum eſt præced. quæſt. eſt bonum, inquãtum quis eo bene vtitur. Ad hoc autem ꝙ quis bene vtatur iuño, requiruntur duo. Primò, ꝙ D quis non leuiter, ſed ex cauſa neceſſaria iuret, ſiue ex honeſta, & diſcretè iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium. ſ. diſcretionis ex parte iurantis. Quia iudicium eſt, ideſt, diſcretio, per quod iudicatur pro qua cauſa iurandum ſit: quia non pro omni, ſed pro neceſſaria, vel honeſta. Et qñ iurandum ſit, & ſic de alijs cæremonijs, & conditionibus ex parte iurantis. Secundò attenditur ex parte rei, pro qua iuratur, ꝙ non ſit aliquid falſum, nec aliquid illicitũ. Nam falſitas nũquam aſſerenda eſt per iuñm: quia Deus eſt veritas. Io. 14. Et irrationabile eſt, ꝙ falſitatem velimus confirmare per eius teſtimonium. Non debet etiam eſſe aliquid illicitum. Et quantum ad hoc iuſti E tia eſt comes. Vnde non debet aliquis promittere rẽ malam ſe facturum. Vnde ſi quis iurat facere, quod malum eſt peius eſt iuñm implere, quàm non implere: quia non eſt ibi iuſtitia. Et ſic ſunt tres comites iuramenti. ſ. iuſtitia, & veritas ex parte rei, pro qua iuratur, & iudicium ex parte iurantis. Et conueniũt iſta iuramentũ ſecundum ſe, ita ꝙ ſi aliquod eorum defuerit iuramentum eſt illicitum, ideo rectè vocantur tres comites iuramenti.

Ad primum dicendum, ꝙ veritas, & iuſtitia non accipiũtur pro eodem: quia non eſt veritas hic pars iuſtitiæ, ſed ſolum eſt adæquatio ſigni ad ſignatum, ſicut dicimus propoſitionem eſſe veram, vel falſam, & ita connumerantur, & etiam à iudicio diſtinguitur veritas: quia iudicium pertinet ad diſcretionem,

quæ eſt ex parte iurantis, veritas autem pertinet ad voces, per quas fit iuramentum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſta omnia. ſ. fides deuotio, diſcretio, tempus iurandi, & cæteræ cæremoniæ, & ipſamet forma iurandi pertinent ad iudiciũ, ideſt, diſcretionem, quia qui diſcretè ſe habet in iurãdo, iurat ex fide etiam ex deuotione, & obſeruat formam debitam iurandi, & etiam tempus quidquid aliud obſeruandum eſt. Non tamen ponuntur iſta comites iuramenti, etiam ſi diſtinguerentur à prædictis tribus comitibus, quia non ſunt iſta ita neceſſaria, ſicut illi tres comites. Nam etiam ſi quis indeuotè iuret, & tamen pro cauſa iuſta & vera, & pro qua debet, iuret, non peccat. Idem ſi non habet fidem de Deo: quia infideles iurando per Deum, & obſeruando iuramentum in caſu, in quo debet obſeruari, nõ peccant. Etiam forma variari poteſt: quia in iuramẽtis extra iudicium nulla forma certa eſt, ſed quilibet iurat qualiter vult. In iudicio autem forma iuramenti eſt, ſicut iudex voluerit addẽdo, vel minuẽdo. Ideo non oportet poni formam iurandi tãquam comitem iuramenti. De tempore autem iurandi, ſcilicet, ꝙ à ieiunis iuramenta præſtentur, non eſt de neceſſitate: quia quocunque tempore præſtantur, dum ſit homo rationis compos valet. Illud autem quod dicitur, de ieiunis, de honeſtate ſolum tenet propter reuerentiam iuramenti, quod præſtatur in quo Deus inuocatur, extra de teſtibus. ca. Placuit in Glo. & patet 22. q. 5. c. Honeſtum. Solum ergo iuſtitia, iudicium, & veritas ſunt comites iuramenti, quia quodcunque horum omittatur, peccatũ eſt iurare.

Ad tertium dicendum, ꝙ iuſtitia, & iudicium nõ coincidunt, quia iudicium prout eſt executio iuſtitiæ dicit ordinem vnius ad alterum. Iudicium autẽ hic dicit habitudinem hominis ad ſeipſum, ſecũdũ ꝙ diſcutit quid facere debeat, quando & quomodo, & quid poſſit ſequi inde an malum vel bonum, ideo diſtinguitur à iuſtitia. Nam iuſtitia eſt ex parte rei iuratæ, iudicium ex parte iurantis.

Ad quartum dicendum, ꝙ in iuramento eſt magnum periculum potius, quã in alijs actibus humanis propter Dei reuerentiam, qui in teſtimoniũ inuocatur, & propter linguæ labilitatem, cuius verba iuramento confirmantur, ideo magis attẽdendum eſt in iuramento, quàm in alijs actibus. Et ideo iſta tria ſpecialiter ei conueniunt, vt comites.

Ad quintum dicendum, ꝙ extra iudiciũ põt licitè prȩſtari iur̃m, dum ſit cauſa neceſſaria, vel honeſta ad hoc. Et non accipitur hic iudiciũ. prout eſt actus iudicãdi, ſicut eſt in litigantibus, ſed prout eſt diſcuſſio quam facit quilibet intra ſe. ſ. quid facere debeat, & qualiter Et ſine iſto iudicio iuramentum non poteſt conuenienter fieri. De his Sanctus Thom. 2. 2. q. 89. art. 3. & 3. ſen. di. 39. arti. 2. ſub artic. 3.

An iuramentum ſit actus religionis, ſiue latriæ.
Quæſt. CCLVII.

QVAERITVR de iuramento, an ſit actus religionis, ſiue latriæ. Dicunt quidam, ꝙ nõ: quia actus latriæ ſunt circa aliqua diuina, & ſacra, iuramenta tamen inſtãtur, circa aliqua humana, & prophana. ſ. circa controuerſias, ad Hebræ. 6. Homines per maiorem ſuũ iurant, & oĩs controuerſiæ eorum ad confirmationem finis eſt iur̃m, ergo non eſt iuramentum actus latriæ, vel religionis. Itẽ vt dicit Tullius ad religionem pertinet cultũ Deo offerre, qui tamen iurat, nihil Deo offert, ſed inducit eum in teſtẽ, ergo iurare non eſt actus latriæ. Item finis latrię, ſiue religionis eſt Deo reuerentiam exhibere: finis tamen

F iuramenti non eſt Deo reuerentiam exhibere, ſed confirmare ea, dȩ quibus dubitatur. Ideo non eſt iuramentum actus latriæ.

Dicendũ, ꝙ iur̃m aliqñ præſtatur debitè, & aliqñ non. Cùm n. licitè iuratur, quia ſm̃ rõnem fit neceſſe eſt, ꝙ ad virtutem aliquam pertineat iſte actus. Ideo iuramentum ad aliquam virtutem pertinebit. Non eſt autem aliqua, ad quam poſſit pertinere propriè niſi latria, ideo actus latrię eſt. Patet quia Deutero. 6. dicitur. Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen eius iurabis. Et ſic iurare ꝑ nomen Dñi pertinet ad ſeruitutem Dei, quę illi ſoli debetur. Iſta aũt eſt latria: quia quęlibet alia ſeruitus ꝑt eſſe cõis hominibus. Apparet hoc, quia ille, qui iurat

G inuocat Deum in teſtimonium ad confirmandũ ea, quȩ dicit. Nihil autem confirmatur niſi per id, qđ eſt maius, & certius ipſo. Ideo per hoc ipſum, ꝙ homo per Deum iurat profitetur Deũ eſſe potiorẽ, vtpotè cuius veritas eſt indefectibilis, & ꝙ hẽt cognitionem vniuerſalem rerũ: quia alias non iuraremus ꝑ ipſum cũ in quibuſdam dubitaremus, an ipſe poſſet dare teſtimonium, vtpotè ſi illa neſciret. Per hæc ergo honoramus Deum talia de eo prædicãdo, & credẽdo. Sic dicitur 1. Retho. Ariſ. c. vlti. ſ. de iuramẽtis. Si aũt dat iuramentum pium eſt velle Deos atteſtari, ideſt, ad pietatẽ pertinet, ꝙ velimus Deos in negocijs noſtris teſtes eſſe. Pietas autẽ eſt latria, ſiue ipſe diuinus cultus, vt dicitur 3. ſen. di. 9. ergo Deos vocare in te-

H ſtes dicit Ariſ. pertinere ad latriam. Et iſtud eſt iurando per Deum, & ſic etiam ipſe dicit iur̃m eſſe inuocare Deum in teſtimonium, vel confirmationẽ alicuius veritatis Sic etiam dicitur ad Hebræ. 6. Hoĩes per maiorem ſuum iurant. Ex quo apparet, ꝙ ad reuerentiam alicuius pertinet, ꝙ per nomen ipſius iuretur, cũ per maiores iuremus, & non per minores, nec per æquales. Dicit etiam Hiero. ſuper Matt ꝙ q iurat, aut veneratur, aut diligit eum, per quẽ iurat, ſed qđcunq; iſtorum pertineret ad Deũ, erit latria: quia non amamus eum, vt rem nobis æqualem, ſed vt Dñm vniuerſalem, cui nos totos debemus. Ariſ. quoq; 1. Meta dicit, ꝙ iuramentũ eſt honorabiliſſimum, ergo qñ per aliquem iurat̃. honoramus eum.

I Honorare autem Deum ad latriam, uel ad religionẽ pertinet, ergo iur̃m eſt actus latrię Continet. n. latria omnem modum obſequij, quo homo Deo ſeruit.

Ad primum dicẽdũ, ꝙ iur̃m ad latriam pertinet, non tamen ſm̃ oĩa, quę in eo ſunt. Duo. n. conſiderãtur in iur̃o. ſ. teſtimonium, qđ inducitur, & iſtud eſt diuinum cũ Deum adducamus in teſtem, & illud ſuper quo inducitur teſtimoniũ, uel qđ facit nobis neceſſitatem teſtimoniũ inducendi, & iſtud eſt humanum. Quia in cõtrouerſijs humanis, & rebus noſtris iuramentum facimus ad confirmationem. In rebus autem diuinis iuramentum non interdicit. Quia aut illæ ſunt tales, quæ ſciri poſſunt ex ſacra ſcriptura, uel alias, aut non poſſunt ſciri. Si poſſunt ſciri nõ eſt

K iurandum ſuper eis, etiam ſi alicui dubia ſint: quia talia ſunt ſpeculatiua, & in ſpeculatiuis probatio eſt ꝑ rationem, & demonſtrationem, & non per iur̃m. Si autem non poſſint ſciri non poterit etiam ſuper eis iuramentum præſtari, cum iuramentum ſemꝑ fiat ſuper eis, quæ dubia ſunt audienti, de quibus loquẽs certitudinem, habet uel oſtendit ſe habere, ut dictũ eſt ſupra q. 252. Et iſtud eſt, de rebus præteritis, uel prȩſentibus, de quibus põt iur̃m aſſertorium fieri. De futuris aũt diuinis non põt per nos fieri iuramentũ: quia iuramentum de futuro eſt promiſſorium. Nos autem non poſſumus aliquid de diuinis ꝓmittere cum non poſſumus illud facere. Iuramentũ ergo quantum ad primũ eſt diuinũ, & ꝑtinet ad latriã.

Ad

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iurãm pertinet ad latriam, & per illud aliquid Deo redditur. Nam Deo redditur quædam reuerentia, quia ex hoc ipſo, ꝙ iuramus per eum profitemur eum maiorem nobis, cũ iuramentum non fiat niſi per maiores. Et hoc ꝑtinet ad quendam honorem. Etiam profitemur eum habere cognitionem omnium, & veritatem infallibilem, quod ad maximum honorem pertinet.

Ad tertium dicendum, ꝙ iurãm ordinatur immediatè ad hunc finem, qui eſt cõfirmare dubia noſtra: mediatè tamen ordinatũ ad Dei gloriam, & reuerentiam: quia oĩa, q̃ nos facimus, ad Dei gloriam facienda ſunt. 1. Cor. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, oĩa in Dei gloriam facite. Nihil aũt prohibet, ꝙ aliquid ſit ꝓꝑ multos fines, dum tñ non ſint omnes illi æqualiter ſe habentes, & ſub eadẽ habitudine, qđ appareat de finibus architectorũ, & ſub architectonicis. 1. Ethi. c. 1. Deus aũt eſt ſimpliciter finis oĩum, & eſt finis noſter: ideo à fortiori erit finis oĩum operationum noſtrarum: Cùm ergo nos aliquid facimus ꝓꝑ nos ipſos, vel ꝓꝑ res noſtras, adhuc illud ꝓꝑ Deum facimus, ſi nos ipſos ad Deum dirigimus, etiam ſi non conſideremus actualiter de qualibet re, quam facimus, ꝙ illa ſit propter Deum. Et in hoc non diuerſificamur à diuina operatione. Nam Deus operatus eſt omnia ꝓꝑ ſeipſum. Prouer. 16. Et tamen dr̃ feciſſe Solem, & Lunam, & oĩa aſtra cœli ꝓꝑ hominem, Deutero. 4. ſ. quia principaliter Deus operatur propter ſeipſum & ſecundario ꝓꝑ nos, vt benefaciat nobis, & ita iuramentum pertinet ad latriam: quia propter Deum eſt, tanquam ꝓꝑ finem, & tamen non eſt propter Deum immediatè: ideo non pertinet ita propriè ad latriam, ſicut orare, & votũ facere, & ſimilia: quia illa immediatè ordinantur ad Deum. De his Sanctus Thom. 2. 2. q. 89 artic. 4.

An iuramentum ſit appetendum, & frequentandum tanquam actus virtutis. *Quæſt.* CCLVIII.

QVAERITVR an iurãm, ſit ſecundũ ſe appetendum, & frequentandum tanquam vtile, & actus laudabilis. Dicunt quidam ꝙ ſic: quia ſicut votum eſt actus latriæ, ita etiam iuramentum. Et tamẽ laudabile eſt facere aliquid ex voto magis, quã ſine voto, & magis meritorium, vt oſtẽſum eſt Numeri. 30. vbi de voto actum eſt: ergo iurare, vel aliquid facere cum iurõ erit laudabilius, & melius, quã facere ſine iuramento. Et ſic erit frequentandum iuramentum, tanq̃ habẽs aliquam ſpecialem bonitatẽ. Item dicit Hiero. ſuper Mat. ꝙ qui iurat, veneratur, aut diligit illud, per quod iurat. Venerari tamen Deũ, aut diligere ipſum eſt appetendum tanquam ꝑ ſe bonũ, q̃a verè eſt bonũ, & meritoriũ: ergo iurare eſt appetẽdum, & laudabile. Item iuramentum ordinatũ ad cõfirmationem, ſiue teſtificationem in illis, q̃ in dubiũ veniũt, & tamen ꝙ homo confirmet dictum ſuum tollendo dubia bonũ eſt: ergo iuramentũ eſt bonũ, & per ſe frequentandum tanq̃ aliquid eligibile. Item iurare eſt ius veritatis Deo reddere, vt Auguſ. dicit, & tamen reddere Deo ius aliquod eſt honeſtiſſimũ, ergo iurare eſt honeſtum, & per ſe bonum. Itẽ illud, in quo Deo conformamur appetibile eſt, quia cum Deus ſit ſummum bonum, non poſſumus ei conformari, niſi in aliquo, quod bonũ ſit: quia in eo nullũ malum eſſe poteſt, & tamen conformamur ei in iurãdo: quia ipſe ſępe iurauit, vt patet ex ꝓceſſu totius veteris teſtĩ: ergo eſt iuramentũ per ſe appetendum.

Primum argu.

Secũdum argu.

Tertium argu.

Quartum argu.

Quintum argu.

Dicendum, ꝙ iurãm poteſt eſſe licitũ ad hoc, eo ꝙ vtamur in aliquibus caſibus licitè, vt oſtenſum eſt ſupra q. 255. Nunquam tñ appetendum eſt tanquã per A ſe bonum, quia nullius per ſe boni cupiditas prohibetur, cum volũtas ſit de bono, & de per ſe bono ſit voluntas abſoluta. Et tamen voluntas iurandi prohibetur, vt dicit beatus Iaco. Ante oĩa fratres mei nolite iurare, Iacobi. 5. ergo non eſt per ſe bonũ, q̃a ꝑ ſe bona potius mouemur concupiſcere. Item per ſe boni frequentatio eſt valde vtilis, frequẽtatio tamẽ iuramenti eſt prohibita, & nociua Ecc. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non diſcedet de domo eius plaga: ergo iurare multum malum eſt: quia nihil inducit directè iniquitatem ex frequentatione ſua, niſi ꝙ frequentatum malum eſt. Etiam dicitur ibi: iurationi nõ aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa, ergo conſuetudo iurandi periculoſa, & B mala eſt, ſed non ſit hoc in per ſe bonis. Item Auguſ. dicit ꝙ iuramentum non eſt ſemper malum, nec ẽt eſt ſecundum ſe malum, ſed deſiderium iurandi, & delectatio in iurando mala eſt, vt cum quis iurat, q̃a delectatur in iurando, vel quia putat aliquid magnũ eſſe iurare, ſic dicit Aug ſuper epiſtolam ad Gala. & 22. q. 2. c. Non eſt contra. Delectatio tamen in per ſe bono bona eſt, quia delectatio iudicatur bona, vel mala iuxta operationem, cuius eſt. ſ. ſi illa eſt bona, vel mala. 10 Ethi. Delectari tamen in iurando nõ eſt bonum, ergo ipſum iuramentum ſm̃ ſe deſideratũ non eſt bonum. Sic etiam dicit Aug li. contra mendacium, ꝙ præceptum Dñi de prohibitione iurĩ ad hoc eſt poſitum, vt quantũ in te eſt non affectes quaſi C pro bono, nec cum aliqua delectatione appetas iuſiurandum. Conſiderandum etiam, ꝙ cùm in iurõ ſit confirmatio, eſt ſimile de iuramento, & de confirmatione, quæ fit per rationem via argumentatiua. In via autem cõfirmandi per rationem duo ſunt. ſ. medium probans, & id, quod probatur per medium. Ita in confirmatione, quæ fit per iuramẽtum ſunt duo, ſ. id, quod probandum eſt, & iſtud eſt quoddã dictũ humanũ, qđ ad controuerſias, & dubia humana ptinet, & mediũ probandi, & iſtud eſt diuinum teſtimonium, inquãtum Deum in teſtem adducimus eorũ, quæ aſſerimus, vel promittimus confirmare volendo. Mediũ aũt ſm̃ artem ſyllogiſticam eſt eiuſdẽ generis, cuius eſt ipſa res probanda. Vnde in neceſſarijs D medium probandi eſt neceſſariũ, & in contingentibus mediũ eſt contingens. Id aũt, qđ probandũ eſt ꝑ iuramentum, eſt humanũ dictum, & minimę firmitatis: quia error facilis eſt in homine, ad hoc ꝓ accidat rationi, & etiã q̃a lingua noſtra prona eſt ad defectum, & ſic tam ratio per ſe interdum deficit, lingua etiam interdũ, ratione non deficiente, deficit ex ſua defectibilitate, & mobilitate per incõſiderationem noſtram. Medium autem probandi. ſ. diuina veritas eſt oĩno infallibile. Aſſumere ergo diuinã veritatem ad confirmationem dictorũ noſtrorũ, quæ ſunt valde fallibilia non eſt multũ conueniens, q̃a infallibile, & valde fallibile non concordant. Ideo nõ debet vnũ aſſumi ad alterũ, niſi neceſſitas incũbat. Et ſic iu- E ramentũ non erit de rebus per ſe appetibilibus, ſed de illis, q̃ fiunt ꝓꝑ neceſſitatem, & ſunt vtilia ad aliquem finem, ſicut accipere purgationem amarã, vel pati ſectionem vulneris. Et patet hoc, q̃a illa, q̃ ordinantũ ad ſuccurrendũ alicui defectui non ſunt per ſe bona, nec oportet aſſumi niſi inquantũ ad tollendũ illum defectum proficiunt. Iuramentũ aũt introductũ eſt propter pęnam incredulitatis, quia vnus homo alteri non credit ſimplici verbo, niſi addat aliq̃ confirmationem. Si ergo iſta pœna non fuerit, non erit vlla cauſa appetendi iuramentum. Sic enim dicit Aug. li. de ſermone Domini in mon. ꝙ qui intelligit non in bonis, id eſt, per ſe appetendis, ſed in neceſſarijs iurationẽ habendam refrenat ſe quãtũ pt,

vt ea non vtatur, niſi neceſſitas cogat. Et ſic extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus, vbi vinũ comparatur iuramento, dicitur, ꝙ ſicut vinum non eſt per ſe malum, ſed inquantum eſt cauſa luxuriæ per frequentem, & immoderatam potationem, ita & iuramentum frequentatum inducit periurium. Et concluditur, ꝙ ſicut Apoſtolus dixit Timotheo, ꝙ vteretur modico vino propter ſtomachũ, & infirmitates frequentes, ita & iuramento vti licitum eſt nõ frequentando, ſed ex neceſſitate quadam aſſumendo, quãdo cauſa neceſſaria, aut vtilis, vel honeſta ſubeſt. Vnde in iuramento multũ iurare reprehenſibile eſt. Nihil velle iurare eſt ſuſpitio de hęreſi: quia quidam hęretici ſunt, qui iuramentum reſpuunt nunquã iurare volentes, & qui iurare nolunt tanquam malum ſit iurare, ipſo facto hęretici reputantur, extra de hære. c. excommunicamus, in fi. Iuramentum autem non condemnare tanquam ſit per ſe malum nec indifferenter appetere tanquam ſit per ſe bonum, ſed vti illo ad neceſſitatem, quando oportuerit medium eſt, & laudabile.

Ad primum dicendum, ꝙ licet iuramentũ, & votum ad latriam pertineant, non tamen eodem modo: quia votum ſecundum ſe pertinet ad latriam, eo ꝙ ad ſolam Dei reuerentiam ordinatur. Et ad hanc immediatè pertinet: quia votum nõ eſt aliquod bonum noſtrum, ſed ad Dei honorem, & cultum. In iuramento autem è contrario fit. Nam teſtimoniũ diuinũ, & reuerentia diuini nominis aſſumitur ad confirmationem dictorum noſtrorum. Ideo iur̃m non eſt actus latriæ totaliter, nec immediatè ſicut votũ. Et illud, quod iur̃o cõfirmatur, non fit propter hoc actus religionis, vel latriæ: quia ſemper manet actus prophanus. Et quia actus morales accipiunt ſpeciẽ, & bonum à fine non erit propriè iur̃m actus latriæ: quia finis ſuus immediatus non eſt Deum honorare, ſed confirmare humanum dictum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ille, qui iurat, vtitur quadam veneratione, aut dilectione eius, per quem iurat. Non autem ordinat iur̃m ad venerandũ, aut diligendum eum, per quẽ iurat, ſed ad aliquid aliud, quod eſt vitæ humanæ conueniens ſ. ad ponendum finem litibus, ſiue ad tollendum aliqua dubia.

Ad tertium dicendum, ꝙ confirmare dictum bonum eſt, & tñ confirmatio non fit per iur̃m quaſi ex natura rei iur̃m ſit neceſſarium, ſed ex incredulitate noſtra, quæ eſt pęna, inſurgit, ꝙ iur̃m ſit neceſſarium ad confirmationem. Et eſt quaſi medicina quædam incredulitatis noſtræ, & tñ quanto aliquis magis poteſt viuere ſine medicina, debet magis elõgari ab ea, cum non ſit niſi ꝓ ꝓ neceſſitatem, ita & de iur̃o, licet ſit ad confirmationem, quę bona eſt, ſi poteſt fieri ſine illo, non eſt appetendum iur̃m. Etiam in medicina quanto eſt vtilior, & efficacior ad ſanandum, tanto eſt periculoſior vſus eius, ſi nõ aſſumatur debitè. Sic de iur̃o eſt: quia quanto eſt magis ad honorem Dei, tanto erit periculoſius ſi debitè non aſſumatur Eccl. 23. Si fruſtrauerit, ideſt, ſi deceperit fratrem delictum illius ſupra illum erit ſi diſſimulauerit, ideſt, ſi diſſimulãdo falſum iurauerit, deliquit dupliciter: quia ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. Et ſi in vanum iurauerit, ideſt, ſine debita cauſa, & neceſſitate, vel honeſtate non iuſtificabitur, ideſt, non iudicabitur iuſtus, ſed potius ex hoc iudicabitur impius. Et ſic in iuramento ponũtur multi modi peccandi. Sic enim dicitur eo. c. Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa, ideſt, multa inconuenientia poſſunt ſequi ex iuramento. De his Sanctus Tho. 2. 2. quæſt. 89. articu. 5. & 3. Senten. diſtin. 39. articu. 2. ſub articu. 1.

F *An iuramentum incautum obliget.* *Quæſt.* CCLIX.

QVAERITVR circa obligationem iuramẽti, ſcilicet, an iuramentum incautum obliget. Aliqui dicunt, ꝙ ſic: quia iuramentum incautum dicitur, quod vergit in malum exitum, vel in minus bonum quàm ſi non eſſet iuratum. Et tamen tale iuramentum interdum obligat: quia tale fuit iuramentum, ꝙ Ioſue pręſtitit Gabaonitis. Erat enim contra legẽ Dei, qui iuſſerat occidi omnes Chananæos maſculos, & fęminas, magnos, & paruos, Deutero 20. Gabaonitæ autẽ erant Chananæi. Ioſue 9. Et Ioſue deceptus putans eos eſſe de terra longinqua iurauit, ꝙ non noceret eis. Et poſtea quando cognouit eos
G eſſe Chananæos, noluit nocere putans ſe teneri hoc iuramẽto, ergo incautum iur̃m obligat. Item ſi quis iurat, ꝙ nunquam intrabit religionem eſt iur̃m incautum, & tamen iſtud videtur obligatorium: quia ſine peccato poteſt cuſtodiri nõ ingrediendo religionem, & ſi ingrediatur, vr̃ commiſſum periuriũ: quia poterat iur̃m iſtud cuſtodiri ſine peccato, ergo vr̃, ꝙ iur̃m iſtud incautum ſit obligatorium. Item ſi quis iuret, ꝙ nunquam recipiet ſtatum prælaturæ, etiam ſponte oblatum, iur̃m dr̃ incautũ: quia per hoc impeditur cõmunis vtilitas: quia ſic poſſet quilibet iurare, & ita nõ eſſet aliquis prælatus. Et tamen vr̃ obligare iſtud iur̃m: quia etiam ſi non iuraſſet laudabile eſt prælationem fugere, ergo iur̃m factum incautè
H obligat. Item iur̃m eſt actus virtutis ſ. latriæ, vt probatum eſt. ſup. q. 255. Vna tñ virtus non opponitur alteri: quia bono conſonant omnia bona, ſicut vero omnia vera. 1. Ethi. Eſſet tñ contra virtutem, vel impediret eam aliqualiter ſi iur̃m ſemper ſeruaretur, vt cum quis iurauit facere aliquod peccatũ, vel cũ iurat deſiſtere ab aliquo opere virtutis, ergo iuramẽtum non eſt ſemper obligatorium. Item Apoſtolus dixit aliquid de futuro. ſ. promittendo ſe iturum in Corinthum. & non cõpleuit, ſicut dixerat. 2. Cor. 1. Et tñ non dr̃ fuiſſe mentitus, ergo vr̃, ꝙ iur̃m non ſit ſemper obligatorium. Item non ſolum ſi eſt incautum, ſed etiã ſi manifeſtè iuratur malum, ꝙ eſt contra Dei præceptum, vr̃, ꝙ ſit obligatorium iur̃m: qa
I minus malum eſt tranſgredi præcepta ſecundæ tabulæ, quàm primæ, occidendo aũt hominem tranſgreditur præceptũ ſecundæ tabulæ. ſ. Non occides, faciendo autem contra iur̃m, tranſgredimur præceptum ſecundę tabulę. ſ. Non aſſumes nomen Dei in vanum, ergo ſi quis iurauerit occidere hominem, vr̃ ꝙ debeat illum occidere, vt non cõmittat periuriũ. Item 22. q. 4. c. Innocẽs. §. illicitum, dicit Gratianus, ꝙ ſi quis poſt votum caſtitatis iurauerit alicui mulieri ſe habiturũ eam in vxorẽ, nulla auctoritate prohibetur ſeruare iur̃m, ergo iur̃m de re illicita eſt ſeruandum. Item duo ſunt de eſſentia iur̃i. ſ. materia, & forma. Et ſicut contingit in iur̃o apponi materiam illicitam, ita contingit apponi formam illicitã, vt ſi
K quis per idola iuret. Et tñ tenetur tũc ſeruare iur̃m, licet peccet, vt ait Auguſ. ad Publicolam, & 22. q. 1. c. Mouet ergo ẽt ſi iur̃i materia ſit illicita, ideſt, iuretur res mala, tenebit iur̃m. Item aliquando tenetur homo ad aliquid ex ſolo actu rationis. ſ. quia ſe teneri putat, licet in veritate non teneatur, aliquãdo tenetur ex actu volũtatis, vt ſi aliquid facere promittat. Et tñ ex actu rationis tenetur homo interdũ ad illicitũ. Vt ſi qua mulier petat debitũ ab aliquo viro, & ille credat eam vxorem ſuã, vtpote quia inuenit eã in lecto ſuo, ſic dr̃ 34. q. 2. c. In lectũ, & nulla ſuſpitio de fraude ei ſit, tenetur debitũ reddere, & peccabit non reddens: quia ꝯ conſcientiã aget. Et tñ ille actus coitus ad veritatem non eſt reddere debitum, ſed

Primum argu. Secũdum argu. Tertium argu. Quartum argu. Quintum argu. Sextum argu. Septimũ argu. Octauum argu. Nonum argu.

forni-

fornicari, ita ergo ex actu voluntatis ad illicitum po-
terit obligari: ideo quando iurauerit illicitum, quia
ſic iurare voluit, videbitur ad ſeruandum iuramen-
tum obligatus. Item nemo debet dimittere veritatē
verbi ſimplicis pro aliquo bono faciendo. Quia vt di-
cit Auguſ. nullus debet mentiri etiam pro vita alte-
rius ſeruanda: ergo à fortiori nullus debet dimittere
veritatem verbi iuī̄o firmati pro malo vitãdo, ergo
iuramentum de faciendo malum nihilominus ſer-
uãdum erit. Item dicit Aug 22. q. 4. Mulier. ſ. mulier
in fide coniugij violata fidem ſeruat adultero, mala
eſt, ſed adultero peior: ergo tenetur fidē promiſſam
adultero ſeruare, & ſic iuramētum de re mala factū
tenet. Item ſeruare veritatem eſt de iure naturali, ſed
quilibet tenetur ad eam, quæ ſunt iuris naturalis, er-
go iuramentum de quacunq; re factum ſeruãdum
eſt, ne veritas promiſſi violetur. Item dicit Bernar. li.
de diſpenſatione, & præcepto, ꝙ præcepta primæ ta-
bulæ nullo modo ſunt mutabilia, præcepta autē ſe-
cundæ tabulæ per hoīem non ſunt mutabilia. Et ſic
præcepta primę tabulæ in nullo caſu licet immuta-
re, ergo iuramentum in omni caſu eſt reddendū. Itē
ſupra in litera dr̄: Reddes Domino iuramenta tua,
ſed iur̄m de re illicita magis eſt noſtrum, q̄ iuramētū
de re licita, quia magis ſunt à nobis mala, quã bona:
ergo iuramentum ſuper re illicita obſeruandum eſt.

Dicendum, ꝙ iuramentum incautum aliqñ obli-
gat, & aliquando non: eſt. n. iuramētum duplex. ſ. aſ-
ſertorium, & promiſſorium. Aſſertorium quidē ad
cōfirmationē veritatis de pręſenti, & pręterito, pro-
miſſoriū aūt eſt de eo, ꝙ in futurum à iurante facien-
dū expectatur. In aſſertorio iur̄o iurans nō eſt cauſa
eius, qđ iurat: qa non pōt facere illud ſic eſſe, vel fuiſ-
ſe, ſed ſolum refert. In promiſſorio aūt iurãs pōt eſſe
cauſa, quia iurat ſe facturū aliquid, vel non facturū.
Vnde ſi iuraret aliqd qđ per ipſum fieri non poterat,
iam eſſet iur̄m illicitum, & incautum. Vt ſi qs iuret,
ꝙ ętas erit bellū, vel pluuia, ſed debet eſſe iur̄m pro-
miſſorium de his, quæ poſſunt fieri per promittētē.
Sicut autē iuramentum aſſertorium, qđ eſt de pñti,
vel de præterito, debet hr̄e veritatem, ita & promiſ-
ſorium de his, quæ ſunt fienda à nobis in futurū de-
bet hr̄e veritatem. ſ. vt aliqñ realiter impleatur ſicut
promittitur, & ob hoc vtrūq; iur̄m habet quãdam
obligationē, ſed diuerſimodè. Quia in aſſertorio eſt
obligatio nō quidem reſpectu rei, quæ iam fuit, vel
nunc eſt, quia illa non pōt effici per iurantē, ſed re-
ſpectu actus iurandi, quia iſtius pōt iurãs eſſe cã ſ. vt
faciat iur̄m verum, vel falſum iurando id, qđ iam ve-
rum eſt, vel fuit. In iuramēto aūt promiſſorio cadit
obligatio è contrario. ſ. ſuper rem, q̄ aliquis iur̄o fir-
mauit. Tenetur. n. facere verum qđ iurauit, alioquin
deficit veritas iur̄o. Si aūt eſt res, quæ in ptāte iurãtis
non erat qñ iurabat: deficit iuramento iudicium di-
ſcretionis, niſi fortè illud, qđ iuratum eſt, erat poſſi-
bile iuranti, quando iurauit, & putabat ſic futurū
eſſe quod ſemper ei poſſibile eſſet, ſed factum eſt im-
poſſibile per aliquem euentum. Vt ſi quis iurauit ſe
daturum certam pecuniam determinato die, q̄ po-
ſtea furto, vel violētia ablata eſt aut caſu perijt. Tūc
enim vr̄ excuſatus ab eo, ꝙ iurauit. ſ. ꝙ non dedit in
tpe promiſſo: quia ſine culpa ſua factus eſt impotens
ad reddendum. Tenetur tñ adhuc facere quantū in
ſe eſt, ſi fortaſſis detī opportunitas, vt iſte cōpleat qđ
promiſit. Cùm verò promiſſa eſt res, quę impoſſibi-
lis erat iuranti, quando promiſit eam, vt qui promi-
ſit montem aureum, vel ſimilia, iuramentum à prin-
cipio eſt illicitum, & incautum. Deficit. n. iudicium
rationis, quia ratio debet indicare quid eſt poſſibile,
& quid non. Et cum promiſſio non debeat fieri niſi

A animo complendi, non debet promitti id, quod nō
poteſt compleri Quia qui promittit quod facere nō
poteſt, hoc ipſo quod promittit, mentitur ſponte
cum ſciat nūquam futurum eſſe ſicut promittit, &
ideo peccatum eſt, & periurium. Si aūt qđ promitti-
tur poſſibile ſit fieri, ſed non debeat fieri, vt quia eſt
ꝑ ſe malum, vel quia eſt impeditiuum boni, tūc defi-
cit iuſtitia in iur̄o. Vt ſi quis ꝓmiſit occidere hoīem,
vel facere aliquid, per qđ impeditur à maioribus bo-
nis, ad quæ fortè obligabatur. Et qñ deeſt iuſtitia nō
eſt iur̄m obſeruãdum. Ad hoc ergo, ꝙ iur̄m promiſ-
ſorium licitum ſit, oportet ibi eſſe duos comites. ſ. iu-
dicium, & iuſtitiam. Ipſa aūt veritas non eſt comes
illius in iurando, ſed erit comes in exequēdo, quãdo
B realiter factum fuerit qđ promiſſum eſt. Aliter pōt
dici, licèt ſit idem ſenſus, ꝙ tam iur̄m aſſertorium, q̄
promiſſorium obligationem quandam habet In aſ-
ſertorio tñ eſt vnica obligatio. In promiſſorio autē
duæ. Nã in aſſertorio ſolū eſt obligatio ad peccatū, ſi
veritas non fuerit in eo, qđ aſſeritur per iur̄m. Nã ad
agendum, aut ceſſandum ab actione obligatio nulla
eſt: quia non poteſt iurãs aſſertorie aliquid facere de
eo, qđ iurat: quia ea, quæ iurat, iam ſunt exiſtentia in
pñti, vel in præterito. In promiſſorio aūt obligatur
promittens ad faciendum id, qđ promittit, quia pōt
eſſe cauſa illius immo ſi iurat ea, quę facere non pōt
eo ipſo peccat Scđo obligatur ad peccatū ſi nō fece-
rit id, qđ promittit. Et iſta obligatio inducit ꝑ iur̄m
C mox, vt iuratur aliquid faciendum, licèt peccatum
non erit, quouſq; adueniente tpe, quo deberet cōple-
ri promiſſio non cōpletur. Hoc ſuppoſito ſciēdū, ꝙ
ſicut non eſt quælibet aſſertio digna, vt iur̄o firmet,
cum iur̄m ſolum debeat fieri in rebus neceſſarijs, &
vtilibus, vel honeſtis, ita non eſt digna quælibet pro-
miſſio, vt iuramento confirmetur. Quia aliquando
promittuntur res paruæ, & leues ferè nullius vtilita-
tis. Sed tunc iuramentum erit ad confirmandū pro-
miſſionem quando fuerit illa de rebus neceſſarijs vti-
libus, vel honeſtis, quę in ſe habent aliquam grauita-
tem, vel magnitudinem. Ob hoc ergo de rebus illis,
q̄ ſunt contra honeſtatē, & ſalutem aīæ, & contra ꝑ-
fectū, & viam perfectionis hoīs non debet fieri iur̄m
D promiſſorium, quia promiſſio etiam ſimpliciter fa-
cta de iſtis, mala eſt quia eſt ꝯ ſalutem aīæ. A fortiori
ergo ſi iur̄o firmetur. Quōcū q; ergo iur̄m ſuper tali-
bus rebus præſtatī ex hoc ipſo efficitī indebitū, qa eſt
actus cadens ſuper indebitam materiam: ideo non
pōt obligare prima obligatione. ſ. ad faciendū id, qđ
promittit. Quia, cū talia ſint ſimpliciter mala, nullo
modo licet illa fieri, nec poteſt iur̄m facere eſſe lici-
tū id, qđ aliàs erat illicitum. Quia iuramentum non
eſt inuentū, vt eſſet vinculū iniquitatis. 22. q. 4. ca. In-
ter cætera, & extra de iure iur. c. Quanto, cum qdam
actus latriæ, vel ad illam pertinens. Etiam quia hoc
modo tota lex Dei tolleretur, vt ſi aliqnis iuraret ſe
non obſeruaturum legem Dei, ſiue hoc iuraret ex-
E preſſè, ſiue iuraret ſpecialiter de quibuſdam, quæ
pertinent ad legem Dei. Et tamen iurans non puta-
ret pro tunc illa pertinere ad legem Dei. Nam quo-
cunq; modo fiat, ſi iuramentum teneret, tolleretur
lex Dei, quo nihil abſurdius eſt. Ideo iur̄m præſtitū
contra Dei legem, vel contra bonos mores, & hone- Iuramētū de malo nō tenet.
ſtatem, quam quis teneatur ſeruare, aut cōtra viam
perueniendi ad perfectionem virtutis non obligat,
ſed eo ipſo malū eſt. Nã ſicut facere ꝯtra virtutē ma-
lū eſt, ita impedire viam perueniendi ad virtutē ma-
lū eſt. Et non pōt ad hoc eſſe aliqua obligatio, qa eſ-
ſet contra charitatem, Et quia in iuramento ꝓmiſ-
ſorio ſolum ſunt duæ obligationes, & hic ceſſat pri-
ma. ſ. qa iurans non obligatur ad faciēdū, qđ iurauit,

eo quòd malum eſt, immo obligatur ad non facien-
dum, manet ſecunda obligatio, ſcilicet, quòd obliga
tur ad peccatũ mortale: quia non complet id, quod
promiſit. Et ſic apparet, ꝙ quandocunque talia iu-
ramenta pręſtantur, quæ contra bonos mores ſunt,
non ſolum iurans non obligatur, ſed etiam peccat
mortaliter, eo ꝙ talia iurat, quæ impleri nõ poſſunt
ſinè peccato mortali. Et non incurrit peccatum ali-
quanto tempore poſt iuramentũ, ſcilicet, aduenien-
te tempore, quo debet compleri res promiſſa: quia
cum iſta res ſit illicita, nũquam debet compleri, ſed
eo ipſo, ꝙ iuratum eſt, fuit commiſſum peccatum:
quia indebitè iuratum eſt. Sic autem eſt quãdo quis
iurauit rem manifeſtè ſibi impoſſibilem: quia hoc ip
ſo reddidit ſe impotẽtem ad complendum promiſ-
ſum, & poſuit ſibi neceſſitatem mentiendi. Secus au
tem ſi à principio erat poſſibile, & poſtea factum eſt
impoſſibile, vt ſupradictum eſt. Et ſic iuramentum
promiſſorium, quod incautè præſtatur in caſibus di
ctis, non eſt obligatorium, & eſt peccatum mortale
eo ipſo, quod iuratur. Et ſic patet, ꝙ quãdo iuratur,
quod malum eſt: quia eſt contra ius, non tenet iura-
mentum, vt ſi quis iuret, ꝙ in notorijs ſeruabit om-
nino formam iuris, quia poſſet contingere, ꝙ mul-
ta mala ex hoc manerẽt impunita, extra de iure iur.
c. Ad audientiam & c. Quemadmodum. Et non va-
let ſi maritus iuret non cohabitare vxori, vel è con-
uerſo: niſi ambo vellent continentiam profiteri. eo.
tit. c. Tua nos. Etiam nullum iuramentum valet prę
ſtitum in detrimentum eccleſiæ, eo. titu. c. Sicut no-
ſtris. Et de his, quæ fiunt à maiori parte cap. c. 1. Nec
valet ſi fiat iuramẽtum in diminutionem regni. Vt
ſi rex iurauit in ſua coronatione non alienare in prę
iudicium regni, & poſtea faciat immoderatas aliena
tiones in detrimẽtum regni iuramento vallatas po-
terit repetere alienata, non obſtante iuramento, ex-
tra de iure iur. c. Intellecto Quandocunque ergo iu-
ratur aliquid faciẽdum, quo facto, ſalus corporalis,
aut ſpiritualis tolleretur, iuramentum non tenet. Et
ponuntur extra multa de hoc 22. q. 4. c. Innocens §.
Vnde datur. Illud autem verum eſt in iſtis ſimilibus,
quę à principio apparent mala eſſe. Et ideo iurando
committitur periurium. Aliquando tamen iuratur
aliquid illicitum: quia non putatur eſſe illicitum, &
poſtea ſcitur, ſed illa ignorantia eſt aliquando facti,
vt ſi quis iurauit cõtrahere matrimonium cum ea,
quæ eſt conſanguinea ignorans conſanguinitatem.
Aliquãdo iuris, vt cum quis putauit licitum eſſe ſibi
contrahere cum cognata, in primo non eſt peccatũ
iurare, in ſecundo eſt peccatum, niſi ſint perſonę iu-
rantes tales, quas iuris ignorantia excuſet. De his. eo.
c. Innocens. §. Illicitum. Sed obijcietur, ꝙ non ſter:
quia videtur per hæc poni homo in perplexitate, ſci
licet, quia promittens ſub iuramento tenetur obſer
uare promiſſa, hic autem non tenetur immo non li
cet ſibi obſeruare. Et tamen, quia non obſeruat mor
taliter peccat, & ſic iſte eſt perplexus: quia nullo mo
do poteſt hic vitare peccatum mortale, ſiue cõpleat,
quod iurauit, ſiue non. Perplexitas tamen non eſt po
nenda: quia aliàs non eſſet homini liberum peccare,
vel benè agere, ſed cogeretur homo peccare morta
liter, vt patet per Grego. 30 Moral & di. 13. c. Nerui
in textu. & Glo. Dicendum, ꝙ nunquam eſt conce-
dendum, ꝙ aliquis homo verè ſit in perplexitate: qa
ind iceretur tunc neceſſitas peccandi, licet aliquãdo
propter ignorãtiam eorum, quę agenda ſunt videa-
tur alicui, ꝙ ſit perplexus, ſed non eſt. Eſt enim per-
plexitas, quando quis antequam aliquid faciat, eſt ta
liter impeditus, vel illaqueatus, ꝙ ad quancunque
partem vendat non poteſt peccatum mortale effu-

In quibus caſibus iuramẽtũ factum non valet.

Reſpõdetur obiectioni.

F gere, ſicut auis, quæ clauſa eſt laqueo, quocunque ſe
verterit intra laqueum eſt. Et illa nunquã danda eſt
in aliquo homine, nec etiam eſt nunc in eo, qui iura
uit incautè: quia perplexitas eſt antequã homo pec-
catum committat, ita ꝙ neſciat ad quam partem ſe
inclinet, vt ſine peccato euadat. Poſtquam tamẽ eli-
gens alteram partium peccauit mortaliter, non eſt
in perplexitate, ſed extra illam eſt, licet male de illa
exiuit. Qui tamen iurauit ſic incautè iam peccauit
mortaliter, qñ iurauit, & iam non habet aliquid, in
quo peccet, ſed determinatum eſt ſibi, ꝙ non debet
complere iuramentum. Dato ergo, ꝙ aliqua perple
xitas poſſet dari, iſte non eſſet in perplexitate: quia
iam non habet de quo dubitet. Cum autem dicitur,
G ꝙ peccat iſte, ſi non implet iuramentũ, peccat ſi im-
plet, ergo eſt in perplexitate. Dicendum, ꝙ non pec-
cat ſi non impleat, ſed ſolum peccat ſi impleat. Et tñ
peccauit iſte à principio: quia talia iurauit, qualia ſi-
ne peccato implere non poterat. Poſtquam autem
iurauit in peccato eſt, ſed non in perplexitate, ideo
non eſt inconueniens aliquod. Iſtud autem verũ eſt
de iuramento incauto, qñ iuratur, ꝙ eſt manifeſtè
contra bonos mores, vel contra viã perueniendi ad
perfectionem ſiue cum iuratur id, quod non poteſt
per iurantem impleri. Aliquando autem iuratur in-
cautè. ſ. ꝙ iuratur aliquid, quod non apparet manife
ſtè malum, & tñ poſtea apparent aliqua inconueniẽ
tia, quæ ſequũtur ex eo. Et ſi ſeruaretur eſſet iam ma
H lum. Ideo ſeruandum nõ eſt. Et ſic ceſſat prima obli
gatio iuramenti promiſſorij, quæ eſt ad faciendum
id, quod promittitur, & tñ non manet ſecũda. ſ. obli
gatio ad peccatum mortale, eo ꝙ iurans a principio
habuit iuſtam cauſam iurandi, eo ꝙ putabatur eſſe
bonum id, quod iuratum eſt, ſed poſtea apparuit eſſe
malum, & ideo non peccauit iurans, qñ iurauit, nec
etiam poſtea, qñ non implet aduenientẽ tempore, eo
ꝙ iam non obligatur obſeruare, cum appareat ma-
lum, ꝙ iuratum eſt. De iuramentis incautis, ꝙ non
ſint ſeruanda patet. 22. q. 4. quaſi per totũ & per ma-
giſtrum 3 Sen di. 29 De illis tñ qui iurauerũt, ꝙ ma-
lum erat, vel impoſſibile, dicit, ꝙ periuri ſunt, non
quidem quia non implent, ſed quia iurauerunt illi-
I ſtum, quod impleri non licet. Qui autem iurauerũt
id, quod à principio bonum videbatur, poſtea tñ ap
paruit eſſe malum, nõ ſunt periuri: quia ibi nõ defe-
cit iuſtitia, nec iudiciũ, vt putabatur, licet poſtea in-
uentũ ſit, ꝙ non cautè factum fuerat. In illis tñ, quæ
manifeſtè ſunt illicita, qñ iurauit nulla diſtinctio de-
bet haberi. Sed dicendum, ꝙ nunquam debẽt ſerua-
ri: quia in actibus naturalibus actus tranſiens ſuper
oppoſitum ſui obiecti nihil ponit, ſed ſolum priuat.
Vt videre tenebras eſt nihil videre. Similiter ergo in
moralibus erit. Cum ergo materia iurãdi debeat eſſe
licita actus iurandi tranſiens ſuper materiã illicitam
nihil ponit, ſed priuat tñ, ideo nullam cauſat obliga
tionem, ac ſi non iuraretur. Conſiderandum ẽt am-
K plius pro hoc, ꝙ obligatio iuramenti ad aliquid fa-
ciendum, vel non faciendũ ex duobus naſcitur. ſ. ex
humana pactione, & ex diuina atteſtatione. Omnis
ergo obligatio, quæ ex iure naſcitur, vel ex homine
eſt ſeipſum obligante, vel ex Deo hominẽ obligãte.
Sed Deus non põt obligare hominẽ ad impoſſibile
manẽs impoſſibile, niſi tollat ſimul impoſſibilitatẽ,
nec ẽt homo ex iure ſe ad impoſſibile obligare põt:
ergo nullus obligatur aliquo modo ad impoſſibile.
Eſt aũt impoſſibile, aut de facto ſm, ꝙ eſt contra le-
ges naturę, vt hominẽ volare, aut de iure, Secũdum
ꝙ eſt de iure naturæ, vt cognoſcere vxorẽ alterius,
non autẽ poſſumus aliquid contra veritatẽ, ſed pro
veritate. 2. Cor. 13. ergo nullus poteſt obligari ad ali-

quid iſtorum, ſiue ſit impoſſibile de facto, ſiue de iure. Peccat autem iurando, & debet agere pęnitentiã de peccato, vt dictum eſt. Vnde dicit Sanctus Tho. quolibet. 3. q. 1d, quod iuratur, aut totaliter eſt iuſtũ, & manifeſtè iuſtum, vt dare eleemoſynam, vel ſeruare caſtitatem, & tunc iuramentum tenet, & omnino ſeruandum eſt, aut manifeſtè malum, vt occidere hominem, & tunc non obligat, nec eſt ſeruandũ, aut partim iuſtum, & partim iniuſtum, vt cum latrones iurant, ꝙ in occidendo hoĩes, vel furando erunt ſocij, & ſpolia inter ſe diuident, & tunc ꝙ occidãt, vel furentur iniuſtum eſt, ꝙ tamen ſi furati fuerint ſpolia diuidant, obligatorium eſt, & licitum, aut eſt dubium, vt ſi quis iurat ꝙ nunquam erit Epiſcopus: qa poteſt eſſe malum vel bonum. Et tunc ad determinationem ſuperioris eſt obligatorium, vel non obligatoriũ. Et ꝓpria auctoritate non eſt ad ꝯueniendũ.

Ad primum dicendum ſm quoſdam, ꝙ Ioſue nihil egit hic contra legem. Nam lex iubebat occidi Chananæos, & Ioſue illos occidit. Nam occidit eos morte ciuili ſubijciendo perpetuæ ſeruituti ad portandum ligna, & aquam in templum Domini. Vnde dixit eis Ioſue: ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, & aquas portans in domum Dei mei. Ioſue 9 Sic enim dicit Ambro. lib. de officijs, ꝙ mulctauit eos Ioſue meliori morte, ſcilicet, obſequio miniſterij diuini, vt eſſet clementior ſententia, & habetur 22. q. 4. c. Innocens. Dicendum ꝙ verum eſt, quòd illa ſeruitus fuit mors quædam, & tamen non ſatisfacit huic legi: quia Chananæos iuſſit Dominus occidi gladio, ita, vt nullæ manerent reliquię Deutero. 20 Ideo mors ciuilis, ſcilicet, ſeruitus non ſatisfaciebat legi, etiam Ioſue oſtẽdit ſe non egiſſe contra Gabaonitas ſm legẽ Dei, ſed ꝙ mutauit mortem eorum in aliam pęnam, & liberauit Gabaonitas de manu populi: quia populus volebat occidere illos Ioſue 9 Et Ioſue & principes conabantur liberare eos. Si tñ ſatisfieret legi per mortem ciuilem iſtorum nõ conaretur populus eos occidere, non eſt etiam putandum ꝙ Ioſue in iſta lege diſpenſauerit: quia nemo poterat in lege Dei diſpenſare, nec interpretari eam aliter quàm erat: quia addendum, vel minuendum nihil erat, ſed oĩa ſeruãda ad vnguem: Deutero 4. & 12. Ideo verum eſt, ꝙ mulctauit eos alia morte Ioſue, vt dicit Ambro. Et tamẽ iſtud nõ tollit difficultatem de obligatione iuramẽti, nec etiam ſaluat legem quõ non ſit contra eam præuaricatio Dicendum ergo aliter, ꝙ iuramẽtum incautum, ꝙ fit contra bonos mores in rebus illis, q̃ malæ ſunt ſecundum ſe nunquam poteſt obligare, nec etiam eſt obſeruandum, ſicut ſi quis iurat fornicari, vel hominem occidere, vt ait Ambro. lib. de officijs. Secus tamen de illis, quæ ſunt mala inquãtum prohibita: quia tunc ceſſante prohibitione, nõ eſſent mala, & poſſent obſeruari per iuramentũ Et tñ prohibitio poteſt ceſſare per eum, qui poteſt diſpenſare in lege. Ideo in tali caſu iuramentum incautè factũ poteſt obſeruari, & obligare. In præſenti tñ non erat ſic, quia licet ſecundum ſe non eſſet malum reſeruare Chananæos ad vitam, erat tamen contra legem Dei, in qua nemo poterat diſpenſare, niſi Deus, ideo quomodocunq; iuraret Ioſue contra legem non teneret iuramentum. Nam ſi iuraret contra aliquod mandatum legis expreſsè non ſolum nõ teneret iuramentum, ſed etiam peccaret grauiter tanquã manens in rebellione aperta contra legem Si autem iuraret contra mandatum legis putans ſe non iurare contra illud, quando poſtea conſtaret, ꝙ erat cõtra illud, appareret manifeſtè, ꝙ iuramentum nõ tenuerat, nec poterat licitè obſeruari, ſicut eſt in omnibus

A iuramentis, quorum obſeruatio vergit in deteriorẽ exitum: nam quandocunq; hoc inuenitur nõ ſunt obſeruanda. Ita autem erat in præſenti: quia quãdo Ioſue promiſit ſub iuramento non nocere Gabaonitis, putabat eos non eſſe de terra Chanaam, & ſic non erat contra legem ſeruare vitam illorum. Qñ autem conſtitit illos eſſe Chananęos, apparebat manifeſtè eſſe contra legem Deuterono. 20. illorum vitam ſeruare: ideo tũc conſtare debebat ipſi Ioſue, ꝙ iuramentum non tenuerat, & ad veritatem non tenuit, quia non potuit Ioſue obligare contra legem Dei per iuramentum, cùm ſine iuramento non liceret ei agere contra illam. Et ideo licet ipſe non peccauerit iurando ſeruare vitam Gabaonitarum: quia
B tunc non agebat contra legem, eo quòd credebat eos non eſſe Chananæos, tamen quando conſtitit eos eſſe Chananęos palam erat, quòd non obligabatur ſeruare vitam illorum, immo contra legem erat velle illam ſeruare. Si autem dicatur, quòd Gabaonitæ non erant de lege Iudęorum, & ideo iuramenta præſtita inter eos, & Iudæos non erant interpretanda ad hoc, quod valerent, vel non valerent ſecũdum legem Iudæorum, nec ſecũdum legem Gabaonitarum, quæ erant leges particulares, ſed ſecũdum ius gentium, quod erat cõe vtriuſque: ideo ꝙ erant ſeruãda, quia illa exceptio, ſcilicet, ꝙ iſti eſſent Chananęi, & ideo, ꝙ nulla pacta cum ipſis eſſent faciẽda ſolum habebat locum ex lege Iudæorum, ſed nõ de
C iure gentium, quod erat commune iſtis contrahentibus, & Ioſue ſi contra legem ſuam faceret hoc ipſe videre deberet. Nam cùm contraheret pacta faciendo cum gentibus, quæ non erant ſub lege Iudæorũ tenebatur obſeruare pactum inquãtum poterat habere vigorem de iure gentium, & non inquantum poterat elidi, vel deſtrui per legem Iudæorum, vel valere per illam. Dicendum, quòd Ioſue non tenebatur ad aliquid obſeruandum propter Gabaonitas: quia etiam ſi iuramentum iſtud non eſſet contra legem Iudęorum, adhuc non teneretur Ioſue ad obſeruandum illud propter Gabaonitas, quia ipſi ſeduxerant Ioſue, cum ipſe quæſiuiſſet ab eis, an eſſent Chananæi, & ipſi negauerunt dicentes ſe eſſe
D de terra lõginqua: immo ad hoc, quòd poſſent illud ſuadere, fecerunt multa artificiosè, Ioſue 9 Ideo cũ fraus dederit initium iſti contractui, non tenebatur Ioſue obſeruare iuramentum in fauorem eorum.

Potuerat ergo Ioſue occidere Gabaonitas, non obſtante iuramento, quia illud non tenuit, & tamen noluit occidere: quia fortè putabat ſe obligari, licet eſſet iuramentum contra legem præſtitum. Homines enim illius temporis, licet eſſent viri ſancti non erant ſatis intelligentes circa legem, nec circa obligationes votorum, nec iuramentorum, ſed putabant, quòd cum aliquid iuraretur, vel voueretur deberet poſtea ſeruari in quemcunque euentum.

E Ita enim fuit de Iephte Galadite, per cuius manũ Deus dedit victoriam Iudęis contra regem Ammonitarum. Et factus eſt ſpiritus Domini ſuper eum & vouit, quòd quidquid ei occurreret primum de domo ſua reuertenti, de bello in pace immolaret Domino. Cui cum occurriſſet filia vnica, immolauit eam. Iudic. vndecimo. Ipſe tamen non cogitauerat de puella, nec de aliquo homine, ſed de animalibus immolabilibus. Quia tamẽ generaliter dixerat quidquid occurrerit, imolauit filiam, & tamen nephas erat filiam occidere. Ita & fortaſſis fuit de Ioſue: quia putauit, quòd iuramentum, licet nunc vergeret in deteriorem exitum, cùm eſſet contra legem Dei: tamen quòd obligaret: quia iuramentum, & votum putabãt eſſe maius vinculũ, q̃ legem

De voto Iephte.

Dei. Vel põt dici, ꝙ Ioſue Dei inſpiratione fecit hoc.
Deus enim ſępe loquebatur ei. Ioſue primò: cũ ipſe
eſſet princeps totius populi, ſicut Moyſes, & fortè
nunc reuelauit ei, quòd Gabaonitæ non occideren-
tur. Quod ſatis eſt veriſimile, cum ipſe applicuerit
eos cultui tẽpli, ſcilicet, vt portarent aquas, & ligna
in templum Ioſue 9. Et hoc fortè Deus voluit pro-
pter honeſtatem Iudęorum, quia gentes inter ſe cõ-
municant, & vinculum communicationis eſt obſer
uatio fidei datæ in promiſſionibus, quæ iuramento
vallantur quando fortiſſimę eſſe debent 22. q. 1. cap.
Omne ꝙ in fœdera. Si autem tollatur obſeruatio iu-
ramenti, & promiſſionum nihil manebit, per quod
gentes inter ſe conuerſentur. Ideo vt Iudęi nõ eſſent
contẽptibiles apud alias gentes tanquam violatores
promiſſorum, & iuramentorum, per quæ inter om-
nes gentes communicatio eſt, ſi data fide Gabaonitis
de non occidendo eos, illos occiderent, voluit fortè
ꝙ iuramentum illud ſeruaretur. Et licet Gabaonitæ
deceperint Iudæos ad hoc, ꝙ iurarent, non excuſa-
bat hoc omnino Iudæos in conſpectu aliarum gen-
tium. Primò quia Gabaonitæ habuerũt iuſtiſſimam
cauſam decipiendi Iudęos: quia cupiebant viuere, &
nullum eſt tam naturale deſiderium, quã vitæ, ideo
ꝙ homo agat quantuncunque poteſt, vt mortem
excuſet iuſtiſſimum eſt. Nam licet Deus iuſſiſſet Iſ-
raelitis occidere omnes Chananæos, non obligaban
tur Chananæi permittere ſe occidi: quia non conſta
bát eis, an Deus hoc vellet, vel Iudæi mentirentur.
Etiam dato, ꝙ conſtaret ꝙ Deus volebat illos occidi
non tenebantur ipſi velle occidi: quia aliàs non lice-
ret homini orare pro ſeipſo, vt Deus eum eripiat à
morte quando eſt in aliqua graui ęgritudine, de qua
ſe moriturum timet. Maximè quia quando dicitur,
ꝙ Deus vult aliquos occidi, adhuc non cõſtat, an ſit
comminatio, vel certitudo ſententiæ, cum Deus ſæ-
pè comminetur, & tñ̃ faciat quod cõminatur. Iere.
18. Et placet Deo, ꝙ tunc exoretur, & auertitur ab
ira ſua. Sicut fuit de Ezechia 4. Regum. 20. & Iſa. 38.
Sic etiam de Niniuitis, Ionæ. 3. & 4. Habuerunt er-
go iuſtiſſimam cauſam Gabaonitæ quocũq; modo
poſſent vitam ſuam defendere, & ideo nõ erat in eis
increpabile, ꝙ Iudæos deciperent, vt viuere poſſent.
Item Iudæi erant aliqualiter culpabiles, quia Ioſue,
& principes faciliter crediderunt illos non eſſe Cha-
nanęos, & tamen cautius agere debuiſſent in re tam
ardua. Sibi ergo erat aliqualiter imputanda iſta de-
ceptio: quia ipſi tales ſe exhibuerunt, vt decipi poſ-
ſent. Et ſic fuit rationabile, quòd Ioſue ſeruaret
iſtud iuramentum, licet abſolutè non eſſet obligato-
rium: quia erat contra legem, quomodocunque ta-
men dicatur. eſt dicendum, ꝙ placuit Deo, ꝙ illi Ga
baonitæ reſeruarentur. Nam Saul percuſſit multos
de Gabaonitis. Et quia non fuerat facta eis vindicta,
Deus miſit famem per tres annos in diebus Dauid,
& non ceſſauit quouſque omnes de progenie Saulis
traditi ſunt à Dauid in manibus Gabaonitarum, vt
facerent de eis quod vellent, & ipſi ſuſpenderũt eos,
ſecundo Regum 21. Et tamen Saul percuſſerat eòs
quoddam zelo quaſi pro filijs Iſrael, & Iuda vt dici-
tur ibidem. Si tamen non placuiſſet Deo, quòd
manſiſſent Gabaonitæ, non puniuiſſet Saulem occi-
dentem, qui erat iudex ordinarius, ad quem pertine-
bat reos Niniuitis occidere. Placuit ergo Deo, quòd
manerent Gabaonitæ, & non occiderentur. Aliqui
autem dicunt, quòd Ioſue obſeruauit intentionem
Dei Gabaonitas ſubijciendo ſeruituti, & non occi-
dendo eos, ſicut dicit Sanctus Thom. Dicendum ta-
men, ꝙ poteſt intelligi vno modo, ſcilicet, ꝙ intẽtio
Dei fuit reuelata ſpecialiter Ioſue, quantum ad Ga-

F baonitas, ꝙ non occiderentur, ſed ſubijcerentur ſer-
uituri, & ob hoc concedi poteſt. Si autem intelliga-
tur, ꝙ intentio Dei erat, ꝙ occiderentur Chananæi
morte naturali, vel ciuili, falſum eſt, quia tunc om-
nes Chananæi potuiſſent ſic fieri ſerui. Sed falſum
eſt, quia lex iubebat ꝙ gladio occiderentur, & quòd
ex nullo pacto ſeruituris. vel aliàs ſeruaretur vita eo-
rum. Deutero. 20. Etiam quia quando Iudæi ſubij-
ciebant aliquos Chananæos in tributarios, & nole-
bant eos occidere, Deus increpabat valde Iudæos
dicens, ꝙ paterentur à Chananæis illa mala, quæ ip-
ſi Chananæis inflicturi erant Numeri. 33. & Ioſue
23. & Iudicum 2. Ideo non ſeruabatur intentio Dei
quantum ad legem illam de occidendis Chananæis
G per hoc, quòd ſubijcerentur ſeruituti. Aliqui tamen
dicunt, quòd iuramentum Ioſue tenuit, quia Am-
broſ. dicit lib de officijs, & habetur 22. q. 4. cap. Inno-
cens. Ioſue pacem, quam dederat reuocandam non
cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione, ne
dum alienam perfidiam redargueret, ſuam fidem
ſolueret. & ſic videtur, quòd putabat ſe eſſe periurũ
ſi contra ageret. Idem aſſerit Gratianus eo. cap § il-
licitum, ſcilicet. Ignorabat ſiquidem Ioſue factum,
ſed non ignorabat ius facti. Atq; ideo & ſi illicitum
erat, quòd iurauit, tamen licitè ſeruari debuit, quod
iuramento firmauit. Sed dicendum, ꝙ iuramẽtum
Ioſue non obligabat, nec feciſſet contra iuramentũ
occidendo Chananæos Gabaonitas. Quia iuramen-
H tum, ꝙ non habet tres comites, periurium eſt, vt ait
Hieronymus ſuper Ieremiam. Et tamen hic deficie-
bat iuſtitia, cùm eſſet iuramentum contra legem, cõ
tra quam agere non licebat, ergo cum conſtaret eſ-
ſe contra legem, non obligabat, ſeruauit tamen Io-
ſue iuramentum propter cauſas ſupra poſitas. Ad
Ambroſium dicendum, ꝙ noluit fidem ſoluere, ſci-
licet, quia fortè putabat ſe obligatum eſſe hoc iura-
mento, licet verè non eſſet obligatus, ſicut fuit de
Iephte, vt ſupra dictum eſt. Ad Gratianũ verò opor-
tet reſpondere, quia multa ipſe opinatur, ſicut & cę-
teri, nec cogimur ei ſtare, maximè cum plana ratio
contra eum militet.

Ad ſecundũ dicendum, ꝙ iurare non intrare reli-
I gionem, vel nõ ſuſcipere ordinem ſacrum incautũ
iuramentũ eſt, quia iuratur malum, nõ ipſum, quod
malũ eſt, ſed impedimentum ad maius bonum, ideo
per hoc ipſum ꝙ iuratur ipſe iurans eſt periurus Nã
iuramentum iſtud non eſt obligatorium, eo ꝙ eſt ꝯ
charitatem. Deficit ergo ſibi obligatio prima. & ſic
manet ſibi ſecunda. ſ. ꝙ obligat ad peccatum morta-
le. i. ꝙ mortaliter peccat, qui ſic iurat: quia licet cui-
cunque homini liceat non intrare religionem. nul-
li tamen licet ponere obicem Spiritui ſancto, iuran-
do ꝙ non intrabit, quia Spiritus ſanctus eſt, qui de-
ducit homines ad perfectionem inſpirãdo vbi vult.
Periuramentum aũt de non intrando religionẽ, vel
non accipiendo ordinem ſacrũ præcluditur via Spi
K ritui ſancto: quia etiã ſi ipſe ſpiret iam obſtante iuro,
non liceret religionem intrare, ſi iuramentum teno-
ret. Ad hoc tamen, ꝙ ille, qui ſic iurauit, euitet periu-
rium, non oportet, ꝙ religionem intret: quia ſicut
antequam iuraret de nõ intrando, non obligabatur
intrare, ita nec nunc obligatur: quia iuramentum
illud non poteſt obligare ad intrandum. cũ non fue-
rit ad hanc intentionem pręſtitum, ſed potius ad op
poſitam. ſ. vt religionem non intraret. Et etiã dato,
ꝙ intrare vellet, non excõmunicaretur propter hoc
periurium, quia illud iam commiſſum eſt, qũ iura-
mentũ factum eſt: quia tale iuramentum eſt, ꝙ ſine
peccato mortali nõ poterat iurari, nec ꝓmitti. Rur-
ſus etiam non obligatur iurans ad non intrandũ re-
ligionem:

ligionem: quia iuramentum iſtud non tenet, eo, ꝙ
eſt contra charitatem: nec etiam euitatur periuriũ
per hoc, ꝙ completur ipſum, quod iuratum eſt: quia
periurium iam commiſſum fuerat in iurando. Vnde
quantum ad iuramentum iſtud nihil magis differt
intrare religionem, quàm non intrare. De hoc
22.q.4.c.Innocens.§.Illicitum.

Ad tertium dicendum, quòd quanquam fugere
prælaturam poſſit eſſe ex bono zelo. ſ. ex humilitate,
vel quia putat quis illam vitam ſibi eſſe valde contrariam,
& ſe eſſe inutilem ad illam: tamen reſiſtere
pertinaciter ad nõ ſuſcipiendũ prælaturam eſt ſemper
malum: ſicut patet in glo. Iere. 1. Et eſt B. Gregorij.
Et hoc probatur exemplo Moyſi, & Ieremiæ, qui
licet prius recuſauerũt officiũ prælationis: tamẽ poſtea
humiliter ſuſceperunt obediendo. Ideo iuramẽtum
iſtud incautum eſt: quia repugnat homo ꝑ hoc
diuinę prouidentiæ. Nemo enim ſcit, quid Deus diſponere
dignetur de illo. Vnde quantũcunque aliquis
ſit vir imperfectus in vita, & in moribus, & in literis,
& in omni alia diſpoſitione ad prælaturam adhuc
non debet de ſeipſo diſponere, ꝙ nunquam erit
prælatus iurando quòd nunquam accipiet: quia nemo
eſt tam imperfectus, quẽ Deus non poſſit perficere
ad altiſſimam huius ſęculi pręlaturam, cum cernamus
eos, qui fuerunt maximi prælati, & columnę
totius ędificij Chriſti, ſcilicet, Apoſtolos fuiſſe viros
ignobiles, & inſipientes, & quos mundus abiecerat.
Et illos Chriſtus elegit, vt confunderet ſapientes ſęculi,
& nobiles, & potentes ſibi ſubijceret. 1. Corin.
primò. Cùm ergo non ſit nunc abbreuiata manus
Domini, Iſa. 59. poterit etiam de viris quantũcunq;
imperfectis viros perfectiſſimos, & dignos altiſſima
prælatura ſubito efficere. Ideo licet nemo debeat prælaturam
anhelare, quia nullus debet ſibi indifferenter
aſſumere honorẽ, niſi qui vocatus eſt à Deo, ſicut
Aaron, ad Hebrę 5. Tamẽ etiam nemo debet deſperare
poſſe ſe effici prælatum, & diſponere de ſeipſo
quaſi nunquam futurus ſit prælatus directè præſtãdo
ad hoc obicem per iuramentum de nunquã aſſumendo
prælaturam. Qui ergo iurat non accipere illam
periurus eſt ex hoc ſolum, ꝙ iurat, & non obligatur
ad non accipiendũ, ſed obligatur ad non procurandum
illam quia illud licitum eſt. Si tamen ſibi
imponatur teneretur ſuſcipere propter obedientiam
ſuperioris, quando illi omnino volunt, quod quis ſuſcipiat,
aliquam prælaturam. Et dato, quòd quis putaret
ſe eſſe inſufficientem ad illum ſtatum, ſi tamen
Papa, vel Eccleſia ſibi iubet, ꝙ prælaturam accipiat,
& non recipit excuſationem eius, per hoc approbat
eum tanquam dignum, & tenetur illam ſuſcipere,
quantũcunque ipſe ſecundum conſcientiam ſuã te
putet ſe indignum, ſicut dictũ eſt in prologo Hieronymi,
qui incipit: Beatiſſimo Papę Damaſo q. 3.

Ad quartum dicendum, quod vna virtus non repugnat
alteri, & ideo iuramentum nunquam obligat
contra bonum. i. contra bonos mores, qui neceſſarij
ſunt, nec etiam contra viam ducentem ad perfectionem:
quia etiam illa bona eſt: ideo quandocunque
iuramentum vergit in deteriorem exitum, non
eſt ſeruandum. Poteſt tamẽ hoc dupliciter eſſe. Vno
modo, ꝙ iuramentum à principio ſuo vergat in deteriorem
exitum i. ꝙ à principio ſit manifeſtum, ꝙ
iuramentum illud erat ad malum. Et hoc, quia forte
iuratum eſt id, quod erat ſecundum ſe malum. Vt
ſi quis iurauit furtum, vel adulterium committere:
vel ſi res iurata licet non eſſet mala, impediebat, tamen
maius bonum, ſicut ſi quis iurauit non intrare
religionem, vel non fieri ſacerdotem, vel non ſuſcipere
prælaturam, & ſic de ſimilibus: tale iuramentũ

A à principio eſt licitum. Differt tamen, quia ſi quis iuret
ſe facturum aliquid, quod malum eſt, peccat iurando,
& peccabit, ſi compleuerit: ideo tenetur non
complere iuramentum. Si autẽ iurauit illud, qđ impediebat
maius bonum, vt in dictis caſibus, peccat
iurando, & tamen poteſt ſeruare iuramentum, vel
non ſeruare, eo quòd res iurata eſt indifferens, & faciendo,
vel non faciendo poteſt manere charitas. Iurare
tamen illud fuit peccatum, quia per hoc ponitur
impedimentum Spiritui ſancto, qui eſt boni ꝓpoſiti
inſpirator. Ideo qui iurauit non intrare religionem,
vel non accipere ordinem ſacrum, melius
faceret non obſeruando iuramentum, quàm obſeruando.
Et tamen non obligatur obſeruare. In om-
B nibus tamen caſibus præcedentibus ſ. ſiue malum iuretur,
ſiue impeditiuum maioris boni periurus eſt, q
iurat. Alio modo poteſt vergere iuramẽtum in deteriorem
exitum propter aliquid, quod de nouo apparet,
quòd non fuit præmeditatum, ſicut in iuramẽto
Herodis, qui iurauit puellæ ſaltãti ſe daturũ qdquid
petijſſet infra 14. Iſtud. n. iuramentum poterat
eſſe licitum factum à principe, ſi intelligeretur debita
conditio. ſ. quòd peteret id, quod dari licitum eſſet.
petiuit tamen illicitum, ſcilicet, caput Ioannis viri
ſanctiſſimi, & innocentis: ideo impletio iuramenti
fuit illicita: quia in talibus non obſeruare iuramẽtum
eſt obſeruare. Nec peccauerat aliquo mõ Herodes
in iurando: quia non iurauit rem malam cũ iſte
C ſermo generalis poſſet extendi ſolum ad res bonas,
quas peti licitum erat. Vnde quando puella expreſſit,
ꝙ volebat caput Ioan. nõ tenebatur Herodes dare
vigore iuramenti. Nam in iſto ſermone generali
non poterat intelligi eſſe conceſſum id, quod ſi peteretur
in ſpecie nullo modo concederetur. Herodes
tamen, vt faceret verbum ſuum verum ad omnem
euentum conceſſit caput Ioan. Vnde dicit Ambro.
ꝙ contra officium i. virtutem eſt promiſſum ſoluere
interdum ſacramentum, ſicut Herodes, qui necẽ
Io. præſtitit, ne promiſſum negaret 22.q.40. eſt etiã.

Ad quintum dicendum, quod Apoſtolus excuſatur,
licet non fuerit factum, quod ipſe dixit. Quia ſecus
eſt in ſimplici verbo aſſerendo de futuro, ſiue ꝓ-
D mittendo, quàm iuramento promiſſorio. Nam in iuramento
diuinum teſtimonium inuocatur, qđ non
fit in verbo ſimplici. Ideo ad veritatem verbi ſimplicis
de futuro ſufficit, ꝙ aliquis in mente habeat id,
quod dicit ſe eſſe facturum: quia per hoc iam videtur
illud dictum verum in cauſa ſua, ſcilicet, in propoſito
facientis, à quo habet originem. Vnde ſi poſtea
adueniat aliquod impedimentum, ita vt nõ poſſit
impleri, vel aliquid aliud, propter quod appareat
melius eſſe aliud facere, quàm illud, & non fiat, non
propter hoc erit falſum, quod dictum eſt, ſed iam verum
eſt, ex quo voluit ſemel loquens illud facere,
quod loquebatur, quandò dixit ſe facturum. In iuramento
autem ſecus eſt, quia in illo inuocatur diui-
E num teſtimonium: ideo non debet adhiberi, niſi in
re, de qua aliquis certus eſt. Vnde ſi iuramentum adhibeatur
debet, qui iurat propter reuerentiam diuini
teſtimonij conari ſecundum ſuam poſſibilitatẽ,
vt faciat verum illud, quod iurauit: ne videatur diuina
teſtificatio irrita fuiſſe, niſi appareat iuramentũ
vergere in deteriorem exitum, quia tunc nõ eſt obſeruandum,
ſicut ſupradictum eſt. Quod autẽ de ſimplici
verbo de futuro dictum eſt, debet intelligi niſi
illud ſit promiſſorium ſpecialiter factũ ad alicuius
vtilitatem. quia tunc non licebit imitari illud, niſi
ex voluntate illius, cui promiſſio facta eſt. Quando
tamen locutus eſt aliquis ſe facturum aliquid, quod
non promittitur alicui, nec pertinet ſpecialiter ad
alicuius

alicuius vtilitatem: ſufficit, ꝙ habeat intētionem faciendi, quando dicit, quia tūc verum eſt, quod dicit, etiam ſi poſtea nunquam fiat. Nec obligatur loquēs illud tacere, ſi occurrat ſibi aliud, quod melius eſt, vel vtilius, & impediretur, ſi teneret, quod dictū fuerat. In votis tamen non eſt ſic, quia vota fiunt in fauorem Dei, & ſunt quædam promiſſiones factę ſibi: ideo non licet mutari illa ad voluntatem emittentis. De votis autem, & obligatione, & diſpenſatione ipſorum dictum eſt. Nume 30. De his S. Tho. ſecunda ſecūdę. q. 89. arti 7. & 3. Sen. di. 39 arti. 3. ſubarti. 2.

Ad ſextum dicēdum, quod ſi talis perplexitas eſt poſſibilis, ꝙ oporteret aliquem tranſgredi præceptum primæ tabulæ, vel ſecundę potius deberet cęteris paribus tranſgredi præceptum ſecundę tabulæ. Et tamen in præſenti nō eſt talis perplexitas, nec eſt poſſibilis, vt ſupra oſtenſum eſt: nam obſeruare iuramentum eſt primæ tabulæ, ſed non obſeruare periurium. Sed iuramentū de re illicita eo ipſo eſt periurium, quia non eſt in poteſtate hominis complere illud, ideo non obſeruando non peccamus cōtra præceptū primæ tabulæ, immo potius peccaremus, ſi tale iuramentum vellemus obſeruare.

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ Gratianus loquitur, quando quis emiſit primo votum ſimplex de ſeruādo continentiam, & poſtea iurauit alicui accipere eā in vxorem per verba de præſenti cum ea contrahēdo. Nam tunc non impeditur matrimonium p votum de caſtitate prius emiſſum. Secus autem ſi fuiſſet votum primum ſolenne: quia poſtea nec matrimonium, nec iuramentum teneret.

Ad octauum dicendum, quòd vbicunque eſt forma iurandi illicita, actus iurandi eſt illicitus, & peccat de præſenti ille, qui iurat. Non tamen oportet, ꝙ ille actus de futuro, ad quem ordinatur iſtud iuramentum, ſit malus. Ideo licet iurare ſit illicitum, qa actus de futuro in ſe non eſt illicitus tenet iuramentum. Secus eſt, quando materia eſt illicita, de qua iuratur: quia tunc non ſolum actus iurandi de præſenti eſt malus, ſed etiam actus, qui erit de futuro. Nemo tamen poteſt obligari ad peccandum mortaliter. ideo tale iuramentum non tenet.

Ad nonū dicendū, ꝙ non eſt ſimile de intellectus actu, & actu voluntatis, quia actus rationis ligat, etiā ſi ratio falsè opinetur, non quidem inquantum eſt actus rationis: quia tunc cum omnis peccans agat ex electione, & iudicetur bonum eſſe, quod agitur ſaltem pro eo tempore, quo agitur, quod dico propter incontinentem non peccaret quis, & tamē peccamus licet intellectus iudicet bonum eſſe, quod ſit, quia aliter eligi non poterat, ſed inquantum rō putat ſe ex lege Dei teneri ad hoc faciendū nullo alio deſiderio mouente, excuſatur actus, immo tenetur agere contra legem Dei, ne agat contra conſciētiā, quæ eſt lex Dei ſibi nota. De volūtate non eſt ſic, qa non eſt vis cognitiua: ideo nō poteſt fingere aliquid eſſe ex lege Dei obligans, ſicut intellectus: obligat ergo intellectus hominem, ſed non voluntas.

Ad decimum dicendum, quòd iuramentū eſt duplex, ſ. aſſertorium, & promiſſoriū in aſſertorijs nunquam eſt mutanda veritas verbi ſimplicis, vel iuramenti, vt bonum agatur, vel vt malum euitetur, in promiſſorijs autem, ſiue ſit verbum ſimplex, ſiue iuratum, licitum eſt pro aliquo malo euitando nō cōplere iuramentum, etiam ſi licitum fuit, quanto magis ſi fuit illicitum? Ratio, quia in aſſertorijs cum ſit veritas de præterito non poteſt aliquis mutare veritatem verbi, quando mentiatur, vel falſum dicat, & hoc peccatum eſt. Ideo pro nulla re licet falſum iurare, ſecus in promiſſorijs, quia veritas ſua non at-

F tenditur ex cōpletione, ſed ex eo, ꝙ promittēs tunc quando promiſit intendebat ſeruare, vel non. Nam ſi intendebat ſeruare verum iurauit. Si antē accidat poſtea mors iurantis, vel cauſa neceſſario impediens manifeſtum eſt, ꝙ non complendo, nec dicitur falſum iurare, ita ſi adueniat alia cauſa rationabilis, vt euitare malum non dicetur periurus, vel mēdax nō complendo.

Ad vndecimum dicēdum, ꝙ mulier, quæ iurauit, fidem ſeruare adultero duo iurauit, ſcilicet, adhęrere adultero, quòd eſt illicitum, & ad hoc non obligatur, & non ſe copulare alteri, quàm adultero, & hoc eſt licitum, & tenetur ſeruare, vnde peius eſt alteri. quàm adultero ſe tradere, qa ſic cōmittit ſimul
G adulteriū, & periurium, nō tamē peccaret redeūdo ad virū ſuū, vt dicit ibidē Anguſ. Quia ad hoc nō ſe potuit obligare per iuramentum, etiam ſi vellet.

Ad decimum dicendum, ꝙ eſt duplex veritas, ſcilicet, veritas ſermonis, quæ eſt veritas ſigni, & veritas operis, quæ eſt veritas rei. Vtraque veritas ſeruanda eſt, vbi ſeruari poteſt: vbi verò non poteſt, magis ſeruanda eſt veritas operis, quàm ſermonis, quia de duobus malis minus malum eſt eligendum. Cùm ergo quis promittit ſeruare aliquid, ꝙ illicitum eſt, nō poteſt ſimul ſeruare veritatem ſermonis, & operis, quia cōtrariātur, ideo, omiſſa veritate, ſermonis debet obſeruare veritatem operis.

Ad decimum dicendum, ꝙ præcepta primæ tabu-
H læ ſunt indiſpenſabilia. Seruare tamen quodcunq; iuramentum non eſt præceptum, ſed ſolum ſeruare iuramentum licitum.

Ad decimumquartum dicendū, ꝙ tuus ſignificat proprietatem, & dicuntur illa iuramēta noſtra, quę ſunt ſpontanea, quia in tantū actus eſt noſter, inquātum per voluntatem noſtrā geſtus eſt. Quod verò pter voluntatem, aut contra voluntatem noſtrā eſt, noſtrum non eſt. Et eſt ſenſus, ꝙ iuramenta ſponte facta obligant. Nam iuramenta per metū extorta, & ſi aliquo modo obligent, nō tamen ita, ſicut ſpontanea. Vel dicuntur iuramenta tua. i. facta de illis rebus, ad quas tu voluntate tua te obligaſti. Quod dicitur ad differentiam eorū, ad quæ quis per legē obli-
I gatus erat: quia illa non ſunt ita propriè noſtra.

An iuramentum extortum per coactionem ſit obligatorium. Quæſt. CCLX.

QVAERITVR de iuramēto extorto p coactionem, an ſit obligatorium. Dicunt quidā ꝙ non. Nullus. n. poteſt obligari ad aliquid ſpeciale, niſi ſe ipſum obliget, & tamen coactus nihil facere dicitur, quia non eſt volens: cum ergo iuramentum coactū excludat voluntatem iurantis, videbitur, ꝙ non obliget eum. Itē maior eſt obligatio matrimonij, quàm iuramenti, quia ſi quis iurauit nunquam contrahere matrimonium, ſi poſtea contrahit, tene-
K tur manere in matrimonio contracto, & non ſeruare iuramētum. Et ſic eſt maius vinculum matrimonij, quàm iuramenti, cùm matrimonium excludat iuramentum in caſu, in quo vtrunque ſeruari non poteſt. Et tamen coactio impedit matrimoniū, quia matrimonium coactum nullum eſt. Extra de ſponſa. cap Cum locum: ergo etiam iuramētum coactū non obligabit. Item iuramentum non obligat, niſi ex hac neceſſitate, vt iurans non peccet mortaliter, ſi non obſeruat iuramentum, & tamen coactio excludit peccatum, quia quidquid fiat à coacto peccatū non eſt, ſicut dixit Lucia: Si inuitā me feceris violari, caſtitas mihi duplicabit ad coronā, ergo et iuramētū coactū nō obligabit ad peccatū, ſi nō ꝯpleat.

Dicendum

Dicendum, quòd ſi in iuramentum coacto non interueniat aliquid, quod aliàs faciat iuramentũ eſſe illicitum adhuc, propter ſolam coactionem non perdit totam vim obligandi. Dicitur hoc, quia poteſt aliquis coactus promittere ſe facturum aliquid, quod malum eſt, ſcilicet, fornicari, vel furari, & talia etiam iurare ab eo, qui liber eſt, non obligãt: quia ſunt iuramenta iniqua. Ideo ſi fiant à coacto, à fortiori non tenebunt. Idem ſi coactus iuret, quòd nunquam intrabit religionem, non enim tenet tale iuramentum, etiam ſi liber eſſet, qui iurat: quia eſt contra charitatem, cum impediat maius bonum. Ideo etiam non tenet à coacto factum. Si autem nihil eſt, quòd aliàs impediat, ſed fiat iuramentum à coacto tale, quale factũ à nõ coacto valeret, haberet adhuc vim aliquam obligandi: quia iuramẽtum quandocunque habet tres comites ſuos eſt obligatorium. Coactio tamen non tollit aliquem de comitibus: quia poterit eſſe iuſtum, quod iuratur, & diſcretè factum, & verificari per impletionem, & ſic erũt tres comites ibi. Item beatus Auguſt. ex conſilio beati Ambroſij conſuluit cuidam, qui iurauerat coactus ducere quandam in vxorem, ꝙ ſeruaret iuramentum: ergo iuramentum coactum tenet. Conſiderandum tamen pro hoc, quòd iuramentum, vt dictum eſt, duplex eſt, ſcilicet, aſſertoriũ, & promiſſorium. In aſſertorio non poteſt aliqua coactio intercidere: quia nulla coactio eſt, quæ debeat reputari ſufficiẽs ad hoc, ꝙ homo peccet mortaliter, ſicut nihil debet eſſe, quòd aliquem ad fornicandum inducat, etiam ſi mors ſibi inferenda ſit niſi adulterium cõmittat, vel homicidium. In talibus enim nulla coactio poteſt interuenire: quia quæcunque mala alicui inferenda ſint non debent ipſum flectere ad hoc, ꝙ iſta faciat, quæ ſecundum ſe mala ſunt. Quia pro nullo timore debet quis committere peccatum mortale, Extra de his, quæ vi, metusve cauſa fiunt. c. ſacris. Et ſic dicitur 3. Ethico. quòd ad quædam fortaſſis non eſt cogi, ſed magis mori patientem durisſima. Ita eſt in iuramento aſſertorio, quia quòd aliquis ſcienter falſum iuramẽto aſſerat, ſemper eſt peccatum mortale: quia Deus contemnitur, ꝙ nomen eius ad confirmationem falſitatis inducitur. Nullum ergo malum eſſe poteſt, per quod aliquis debeat putare ſe ſufficienter coactum ad hoc, ꝙ falſum aſſerat iurando. Ideo quandocunque quis falſum iurauerit ſcienter iuramentum obligat ad peccatum, id eſt, quòd eo ipſo peccat mortaliter, qui ſic iurauit, nec excuſat eũ timor mortis, vel quaruncunque pœnarum: quia nihil iſtorũm eſt coactio ſufficiens ad hoc, ꝙ quis peccet mortaliter. Si autem ſit iuramentum promiſſorium, aut promitteretur in eo, ꝙ expreſſè malum eſt, vt ſi promittat quis occidere innocentẽ, vel adulterari. Et dicendum, ꝙ etiam ad hoc nulla coactio ſufficiens eſt: quia talia promittere, vel iurare peccatum mortale eſt, ſed non obligat ad hoc, ꝙ obſeruetur, immo non licet obſeruari tale iuramẽtum, ſed eo ipſo, quòd præſtatur, eſt periurus, qui iurat. Idem de alijs caſibus, in quibus iurare malum eſt, ſicut dicebatur præcedenti quæſtio. de iuramento incauto. Nam ad nullum illorũ debet aliquis cogi per timorem, ſed potius pati quodcunque malum, quàm iurare. Aliquando autem poterit iurari per timorem illud, quod videtur à principio eſſe licitum, ſed poſtea propter aliqua emergentia apparet manifeſtè eſſe illicitum. Sicut ergo ſi à non coacto præſtaretur tale iuramentum, non deberet obſeruari, poſtquam appareret ipſum vergere in deteriorẽ exitum, à fortiori ſi à coacto præſtetur. Aliquando autem præſtatur iuramentum à coacto, quod poteſt ſeruari

A ſine interitu ſalutis æternæ. Vt ſi cogatur iurare, ꝙ dabit alicui certam pecuniã, vel quòd ſeruiet ei in aliquo. Iſtud enim poteſt ſeruari, licet ſit dãnoſum iuranti, non eſt tamen illicitum. Et tunc dicendum, ꝙ aut tale iuramentum eſt cum ſufficienti coactione, quæ caderet in virum conſtantem, aut cum leui. Si cum leui, non excuſat, ac ſi præſtaretur à ſimpliciter voluntario, cum de iure ſola coactio cadens in virum conſtantem excuſet, extra de his, quæ vi, metusve cauſa fiunt. c. Ad audientiam, & c. Cum dilectus. Talis autem eſt, quando cõminatur pœnas ille, qui poteſt eas infligere, & de quo veriſimile eſt, ꝙ infliget eas, niſi, quod ipſe petit, fiat. Si autẽ ſit coactio ſufficiens id eſt, quæ poſſet cadere in virum conſtan-

B tem, aut conſiderabitur iuramẽtum in foro contentioſo, aut in foro conſcientiæ, ſi in foro contentioſo non tenet, ſcilicet, ſi ille, qui extorſit iuramẽtum ab altero vigore illius iuramenti petat aliquid ſibi dari, non eſt acquiſitum ſibi ius aliquod, ſed abſoluetur reus ab impetitione iſtius. Si autẽ ſit in foro conſcientiæ iuramentum iſtud obligat: quia potius debet quis pati quæcunque mala temporalia, quã recedere à veritate iurata, quam ſub inuocatione nominis Dei iurauit. Et cum poſſit hoc iuramentum ſine interitu ſalutis æternę ſeruari, debet ſeruari extra de iure iuran. c. Si verò, & 22. q. 4. cap. Si aliquis. Quia non ſolum iuramentũ, ſed etiam pactum nudum ſeruandum eſt, niſi veniat in detrimentum ſa-

C lutis æternæ, dum non ſit in damnum alterius, licet ſit in damnum promittentis, extra de iure iuran. c. cum contingat. Habet tamen remedium aliquod, qui ſic iurauit. Ipſe enim teneretur ſoluere, quod promiſit, vt non agat contra iuramẽtum. Et tamen poſtquã ſoluerit poteſt repetere in iudicio illa, quæ ſoluit tanquam indebita, ſcilicet, quòd coactus fuit iurare, & virtute iuramenti ſoluit, & tunc iudex faciet ſibi reſtitui, quod ſoluit. Sic eſt de illis, qui iurauerunt ſe ſoluere vſuras. Nam tenentur ſoluere eas, & poſtea poſſunt in iudicio repetere illis, extra de iure iuran. c. debitores. Sed quid ſi iurauit etiam non repetere? Dicendum, quòd poteſt denunciare iudici, quòd tale iuramentum coactus fuit facere; & ſol-

D uit pecuniam virtute iuramẽti, & coactus fuit non repetere in iudicio, & non repetet. Sed cum iſtud denunciauerit iudici, ipſe poteſt ex officio ſuo facere, vt reſtituatur, quod indebitè ſolutum eſt. Sed quid ſi etiam iurauit, quòd nunquam denũciaret? Dicendum, quòd tunc iuramentum non tenet: quia iſtud eſt contra bonos mores, & in damnum publicum: quia ſic omnia perirent, & eſſet facilitas ad maiora delicta. Et maximè fit hoc: quia denunciatio iſta debet eſſe euangelica, & ab iſta nemo poteſt per iuramentum aliquod, ſicut nec valet iuramentum factum contra legem Dei, aut humanam. Ideo etiam ſi iuratum eſt, ꝙ non denunciaretur poteſt denunciari. Et ſic iuramẽtum benè obligat quantuncun-

E que ſit coactum, ſed poſſunt haberi remedia iſta.

Ad primum dicendum, quòd quando aliquid eſt violentum ſimpliciter, ille, qui agit, nihil dicitur agere, ſed potius pati ſicut ſi fœmina violenter defloretur non dicitur fornicari, ſed à fornicatore iniuriam pati. Sic etiam ſi aliquis violenter tenuit manum alterius, & per illam appoſuit ſacrificia idolis nihil dicitur feciſſe, ſed paſſus fuiſſe. Et ita dicitur 3. Ethico. cap. 1. quòd violentum, vel inuoluntarium ſimpliciter eſt, cuius principium eſt extra, non conferentem aliquam vim paſſo, ſicut ſi ſpiritus hominem alicubi tulerit, vel homines domini exiſtentes, id eſt, ſi ventus deiecit hominem ad aliquem locum, & ille deiectus corruit ſuper alterũ, & occidit eum

vel

vel læſit: nihil dicitur egiſſe, quia totaliter eſt inuoluntarius. Aliud eſt inuoluntarium miſtum ex voluntario, & inuoluntario, ſcilicet, quando aliquis in periculis marinis exiſtēs, vt nauis alleuietur proijcit merces in mare eſt ibi inuoluntarium, eo ꝙ nullus ſimpliciter voluntarius vellet merces perdere. Quia tamen putat, quod oportet merces deijci in mare, vel nauem ſimul perire, eligit tanquam minus malum merces perdere, & tunc illas proijcit. Et iſtud eſt aliqualiter voluntarium, quia quando proijcit eas in poteſtate eius eſt applicare manus ad proijciēdum, vel non. Ideo non vocatur illud ſimpliciter voluntarium, nec ſimpliciter inuoluntarium, cum nō ſit violentum, ſed vocatur voluntarium miſtū ex voluntario, & inuoluntario, vt dicitur 3. Ethico. c. 1. 22. Ita in præſenti, omne, quod fit propter timorem alicuius mali euitandi eſt inuoluntarium miſtum, ſed non violentum, & ideo eſt voluntarium aliquo modo. Sic eſt de iuramento extorto per timorem, quia in poteſtate iurantis eſt iurare, nec poteſt quiſquam cogere eum loqui. Ideo non eſt ſimpliciter inuoluntarium, quod autem eſt inuoluntarium ſimpliciter idest, violentum, non eſt bonum, vel malū, nec obligat ad aliquid. Et tamen, quod eſt voluntarium miſtum ex voluntario, & inuoluntario obligat, & dicitur bonum, vel malum: licet multum differt quantum ad grauitatem peccati, vel ad laudem boni operis eſſe opus voluntarium ſimpliciter, vel miſtum ex voluntario, & inuoluntario.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ matrimonium non tenet, ſi ſit ibi qualiſcunque coactio, eo quòd ad matrimonium contrahendum non ſolum requiritur conſenſus, ſed etiam conſenſus liber, extra de ſpon. c. Eum locum, & ideo requiritur voluntarium ſimpliciter eſſe contractum matrimonij. In iuramento autem ſufficit eſſe conſenſum, etiam ſi non ſit liber, ideo obligatur, qui iurare coactus eſt.

Ad tertium dicēdū, ꝙ Lucia loquebatur de inuoluntario ſimpliciter, ꝙ eſt violentum ſ. ſi mulier portaretur violenter ad proſtibulū, & defloraretur ibi. Hoc enim non imputatur ei ad culpam, quia violētum eſt. Secus autem in iuramento, ꝙ nunquam poteſt eſſe violentum: licet poſſit eſſe inuoluntarium miſtum: iō obligauit ad peccatū, ſi nō obſeruetur.

Sed obijcietur. quia interdum aliquos coactos ad iurandum oſtenderunt Pontifices Romani non teneri. Nam abſoluti ſunt per eos à vinculis iuramenti: extra de iure iuran. c. Verū. ergo non ſunt iuramēta coacta obligatoria. Dicendum, quòd in iuramento, quod quis facit coactus duplex obligatio eſt. Vna, qua obligatur homini, cui aliquid ꝓmiſſum eſt, alia, qua obligatur Deo, vt impleat id, quod ſub inuocatione nominis eius promiſit. Prima tollitur per coactionem ſ. ꝙ nullum ius competit ei, qui iuramentū extorſit ab altero ex illo iuramēto. Et ideo ſi iudicialiter agat ex illo iuramento iudicabitur non teneri, qui iurauit, ſi fuit metus, vel coactio cadēs in virum conſtantem. Secunda obligatio ſemper manet in foro conſcientiæ, quia magis debet ſuſtinere qs dānum temporalem, quàm iuramentum violare. Habet tamen remedium ad repetendū ea, quæ propter iuramentum dedit, vt ſupra dictum eſt. Cùm autem dicitur, quòd aliquando Papa abſoluit à talibus iuramentis, non eſt ſenſus, ꝙ iudicet iſta iuramenta nō eſſe obligatoria, vel non fuiſſe, ſed per abſolutionem relaxantur obligationes cauſatæ ex iſtis iuramētis propter iuſtam cauſam. ſ. ne indebitè quis cogaṙ ad aliquid. Nemo ergo poteſt propria auctoritate ceſſare à completione iuramenti ab eo coacto extorti. & tamen auctoritate eius, qui poteſt diſpenſare, erit F abſolutus: eo, quòd ille eſt iudex in foro conſciētiæ, & poteſt remittere obligationem iſtam, quæ cauſata eſt propter reuerentiam nominis Dei, ac ſi Deus ipſe remitteret. De hoc S. Tho. 3. Sen. diſt. 39. artu. 3. ſub articu. 2. & ſecunda ſecundæ q. 89. arti. 7.

Quomodo iuramentum interpretandum ſit. Quæſtio CCLXI.

QVAERITVR de iuramēto præſtito ab aliquo in fauorem alterius, ſi nō concordēt ambo in intentione verborum ſecundum cuius intellectum ſit interpretandum. Dicunt quidam, ꝙ debet ſemper interpretari ſecundum intentionem præſtā-
G tis iuramentum: quia nullus debet ad ignotum obligari. Intentio tamen recipientis eſt ignota iuranti, vel poterit eſſe ignota: ergo non obligabatur iurans ſecundum illam, ſed ſecundum intentionem ſuam. Item iuramentum præſtatur ad confirmandum ſermonē iurantis, ſed intentio iurantis eſt propinquior ſermoni ſuo, quàm intētio eius, cui iuratur: ergo iuramentum magis obligat ſecundum intentionem iurantis, quàm recipientis. Item ad hoc, quòd obliget iuramentum, requiritur voluntas aliqua iurantis, ſecundum quam ſe obliget. Sed ſi deſit ei intentio ſe obligandi ſecundum intētionē recipientis nō erit ibi voluntas aliqua: ideo nulla erit obligatio interdum in iuramento, ſi debeat interpretari ſecun-
H dum intentionem recipientis.

Dicendum, ꝙ iuramentum, quod pręſtatur alicui homini ab altero eſt in fauorem eius, cui præſtatur, & propter ipſum ſolum: ideo deberet accipi ſecundum intentionem eius. Quia tamen nemo obligatur ad aliquid ſpecialiter, niſi ſponte ſe obliget, talis, & tanta eſt obligatio, qualis eſt voluntas ſe obligantis. Ideo aliquando interpretatur iuramentum ſecū dum intentionem iurantis, & aliquando ſecundum intentionem eius, cui iuratur. Pro quo ſciendum, ꝙ iuramentum promiſſorium, vt dictum eſt, obligat hominem ſub hac neceſſitate. ſ. vt mortale peccatū euitet. Vnde obligat ad omne illud, quo non facto culpa incurritur. Ideo in eo, q iurat, diſtinguēdū eſt.
I Aut n ſimpliciter, ideſt bono animo, & ſine intētione fallendi iurat, aut cum intentione fallendi. Si cū intentione fallendi, ſcilicet, vt per cauillationes verborum excludat obligationem, quā vult inducere ſuper eum ille, cui iuratur, tunc debet intelligi iuramentum ſecundum intentionem eius, cui iuratur, & peccat iurans dupliciter. ſ. ex dolo, quem cōmittit ex iuramento volens proximū fallere, & ex violatione iuramenti, quia vult frangere non obſeruando eo modo, quo illa verba intelligenda ſunt. Sic dicit Iſidorus ſecundo Sen. ſuarum, & habetur 22. q. 5. c. Quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamē qui cōſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui &
K Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit. Si autē non fuit intentio fallendi, ſed obligandi ſe, debet interpretari in foro conſcientiæ, ſecundum intentionem iurantis, & nō tenebitur ad aliud, niſi ad illud, ad quod ſe obligare voluit, & in quo putauit ſe, & illum, cui præſtabat iuramentum, cōcordare. Sic Grego. 27. Moralium, & habetur 22. q. 5. c. Humanæ, & ibi in §. Si ergo. ſ. humanæ aures talia verba noſtra iudicant, qualia foris ſonant. Diuina vero iuditia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Hoc verum eſt quantum ad forum conſcientiæ. Et tamen in foro contentioſo, quando dubitatum fuerit de ſenſu verborum iuramenti, vel cuiuſlibet contractus, interpretabuntur illa verba,

Rñdetur ad quæſtionem.

reducen-

reducendo illa ad ſenſum, quem communiter facere ſolent, vt innuitur extra de ſpon. c. Ex literis, & in allegato. c. Humanæ. ſ. Humanę aures talia verba noſtra iudicant verbis ſolum, ſm ꝙ ſonãt. Et ratio eſt, quia homo non poteſt iudicare de interioribus, ſed Deus ſolus. 1. Reg. 16. Homo videt, quæ extra apparent: Deus autem intuetur cor. Aliter diſtinguitur de dubio in verbis iuramenti in Glo. & 2. q. 5. in cap. Hoc videtur. ſ. quia quando iuramẽtum præſtatur, aut vterque habet rectum intellectum, aut vterque doloſum, aut vnus rectum, & alius doloſum. Si vterque eſt in dolo volens alterum fraudare per verborum cauilationes eſt intelligendũ ſm communem verborum ſignificationem, vt extra de ſpon. c. Ex literis. Si à neutro interuenit dolus tunc interpretandum eſt ſecundum intellectum vtriuſque, ſi verba poſſunt vtriuſque intellectui adaptari. Si verò vnus ipſorum fuit in dolo intelligendũ eſt ſecundũ intentionem eius, qui non fuit in dolo. Sic videtur diſtingui, 22. q. 5. §. ex his. Si tamen quando neuter fuit in dolo, verba non poſſunt applicari intẽtioni vtriuſq; videtur, ꝙ debent reduci ad communem ſenſum. Extra de ſpon. c. Ex literis: eo ꝙ iudex non habet ibi cauſam magis præſumẽdi pro vno, quã pro altero.

Ad primum dicendum, ꝙ non obligatur quis ad illud, quod eſt ſibi ignotum, ſaltem in foro conſciẽtiæ, niſi dolum cõmiſerit, propter quem meretur obligari etiam ad id, quod non intendebat, & intendebat illud ipſe, cui præſtabatur iuramentum. In foro autem contentioſo poterit iudicari aliquis obligatus ad id, quod non intellexit, ſi verba ſua de iure, vel ex cõmuni locutione talem obligationem importabant. Fuit enim in culpa ſi non aduertit ad verba ſua. ſ. quid erat illud, quod per verba ſignificabatur. Et propter iſtam culpam imputatur ei, vt teneatur ſecundum ꝙ verba ſignificant, quia aliàs poſſent omnia iuramenta præſtita partibus deſtrui dicentibus eis, qui præſtiterunt illa, ꝙ non habuerunt illam intentionem, quando iurauerunt. Hoc autem verũ eſt, niſi ille, qui iurauit tam ſimplex fuit, ꝙ merito nõ debeat ſibi imputari ignorantia iuris, & de quo poſſet præſumi veriſimiliter, quòd ſenſum verborum ignoret. Vel fortè ex conditione perſonę veriſimiliter præſumi poſſit, ꝙ nõ haberet intentionem obligandi ſe ad faciendum id, quod ſonant verba iuramenti, & ꝙ haberet intentionem ad ſe obligandum taliter, qualiter ipſe dixit ſe intendiſſe, quia iſtę ſunt prę ſumptiones ſufficiẽtes ad hoc, ꝙ iudex in dubio debeat animum ſuum conformare, vt ſententiã ferat pro eo, qui iuramentum præſtitit.

Ad ſecundum dicendum, quòd intentio iurantis propinquior eſt ſermoni ſuo, quàm intentio recipiẽtis iuramentum, niſi dolum commiſerit in intelligẽdo, aut fuerit in magna culpa intelligendo aliter, q̃ verba illa ſecundum communem vſum ſignificent & ſecundum, quòd ipſe, cui præſtitum eſt iuramentum, petebat ſibi iuramentum per illa præſtari.

Ad tertium, ꝙ non poteſt iurans obligari ſecundum id, quod ſibi ignotum eſt, & ideo nõ obligatur ſecundum illum, quem liberè formare voluerit ille, cui præſtatur iuramentum ex verbis illis. Obligatur tamen iurans ſm illud, quod ſcire poteſt, & ſcire tenetur. Poteſt mĩ ſcire in quo ſenſu verba iſta accipiãtur communiter, & tenetur hoc ſcire, ſi vult euadere damnum, quod poteſt incurrere vtendo talibus verbis: alioquin in culpa eſt, & ſibi eſt imputandum, ꝙ obligetur ad id, ꝙ ignorat: quia craſſa ignorantia eſt, cùm ignoretur id, qđ ab omnibus ſcitur, vel ſciri debet. ſ. qualiter verba in ſenſu communi accipiantur: iſta vocatur. 3. Ethico. ignorantia eius, quod cõ- A fert, & non excuſat, vt ibi dr̃. De his S. Tho. 3. Sen. diſtin. 39. arti. 3. ſub arti. 3. & 2. 3. q. 89. articu. 7.

Quæ ſit maior obligatio voti, vel iuramenti.
Quæſtio CCLXII.

QVAERITVR cuius ſit maior obligatio iuramenti an voti. Dicunt, quòd maior eſt iuramenti, quia votum eſt ſimplex promiſſio, iuramentum ſupra promiſſionem addit diuinam teſtificationem, ergo maior eſt obligatio iuramenti, q̃ voti. Item ea, quæ infirmiora ſunt, confirmantur ꝑ fortiora, & tamen votum ſolet confirmari per iuramentum, vt quando quis vult votum ſuum eſſe fir- B mius, vouet, & iurat obſeruare. Iuramentum autẽ nunquam confirmatur per votum, ergo maior obligationis eſt iuramentum, quàm votum. Item obligatio voti cauſatur ex deliberatione animi ſola, ſcilicet, quando quis deliberat aliquid propter Deum facere, & habet voluntatem ſe obligandi ad illud, vt oſtenſum eſt Nume 30. vbi de voto agitur. Iuramentum autem obligationem habet ex diuina veritate, cuius teſtimoniũ inuocatur. Cùm ergo veritas Dei excedat deliberationem humanam, videtur, ꝙ erit maior obligatio iuramenti, quàm voti. Dicendum ꝙ generaliter loquendo non determinando ad caſum ſpecialem maior eſt obligatio voti, quam iuramenti: quia votum fit ad Deum, iuramentum autẽ C fit proximo. Magis tamen obligatur homo Deo, q̃ proximo: ideo eſt maior obligatio voti. Conſiderandum tamen pro hoc quando aliquis iurat aliquid facere, vel nõ facere, aut iuramentum præſtatur in fauorem cultus diuini, aut in fauorem proximi, aut eſt iuramentum, quod ad neutrum eorum determinatè pertinet, ſed iurat homo propter ſe ipſum: quia fortè putat ſibi vtile eſſe, vel bonum obſeruare id, quod iurat, & vt maiorem cauſam habeat obſeruandi, vult ſe iuramẽto aſtringere. Vel fortè eſt iuramẽtum, quaſi indifferẽs, cuius obſeruatio nec eſt manifeſtè vtilis, nec damnoſa. Si primo modo iuramentum incidit in votum: quia votum eſt, quando quis ſponte ſe obligat ad faciẽdum aliquid, quod ad cul- D tum Dei pertinet, & tunc non poteſt comparari iuramentum ad votum, quia in idem incidunt. Si autem ſecundo modo, eſt ſolum iuramentum: quia ꝑ hoc, ꝙ aliquis ſe obligat facere aliquid, ꝙ eſt proximo vtile non vouet: quia votum ſolum fit Deo. Et de his, quæ ad ipſum pertinent, vel ſaltem debet ipſi Deo fieri promiſſio, & non proximo. Et tunc dicendum, ꝙ ex genere ſuo magis obligat votum, quàm iuramentum, quia propter Deum, & iuramentum fit propter proximum. Si tertiò modo à fortiori dicendum, quòd obligat magis votum, eo quòd iuramentum, quod quis facit ad vtilitatem ſui ipſius, eſt minimę obligationis. Nam in iuramento, quod fa- E cit quis proximo ſunt duæ obligationes. Vna, qua quis obligatur: proximo ad faciendum id, quod ꝑmittit, cum in eius fauorem iuramentum ſit præſtitum, alia obligatur Deo, cuius nomen in teſtimonium adduxit ad confirmationem veritatis. Et tenetur propter Dei reuerentiam conari, vt verum faciat id, quod dixit. In iuramento autem, quod quis facit ad vtilitatem ſui ipſius eſt vnica obligatio, ſcilicet, ad Deum. Nam ſibi ipſi non poteſt aliquis obligari: quia aliàs poſſet facere ſibi iniuſtum non ſoluendo id, ad quod teneret. Et tamen nemo poteſt facere ſibi ipſi iniuſtum 5. Ethico. circa finem. Minoris ergo obligationis eſt iuramentum, quod quis facit ad vtilitatem ſui ipſius, quàm omnia alia iuramenta. Si verò faciat quis iuramentum de rebus indifferen-

Rñdetur ad quæſitum.q.

differentibus.quæ nec ſibi,nec alteri manifeſtam vti
litatem,nec damnum afferunt,eſt iuramentum illi-
citum:quia iurari nunquam debet niſi pro re neceſ-
ſaria,aut honeſta,vel vtili,vt oſtenſum eſt ſup.q 253.
Et illud etiam eſt paruæ obligationis inquantum eſt
iuramentum illicitum. Et tamen ſi poteſt ſine inte-
ritu ſalutis ęternę ſeruari,debet ſeruari propter Dei
reuerentiam, vt nomen eius non aſſumatur in va-
num. Et ſic de iuramentis iſtis apparet,quòd mino-
ris obligationis ſunt,quàm vota.

Aliter poteſt dici, ꝙ iuramentum, & votum ali-
quando coincidunt in idem, & aliquando accipiun
tur,vt diſtincta. De primo patet,vt cum quis vouet
aliquid facere, & confirmet illud iuramento, vt ſi
quis iuret dare eleemoſynam, vel ſeruare caſtitatẽ
perpetuã. Nam votum eſt hic: quia propter Deum
illud fit,& Deo promittitur, & iſtud votum iuramẽ
to vallatur. In iſtis non poteſt comparari votum iu-
ramento:quia ambo ſimul ſunt,ſed eſt verum,ꝙ vo
tum ſic eſt maius,quã votum ſimpliciter, & quàm
iuramentum ſimpliciter. Si autem votũ accipiatur
per ſe, & iuramẽtum per ſe dicendum, quòd maior
eſt obligatio voti, quàm iuramenti. Vtraque enim
obligatio cauſatur ex aliquo diuino, ſed aliter, &
aliter. Nam obligatio voti cauſatur ex fidelitate,
quam homo debet Deo,vt ei promiſſum ſoluat. In
voto enim promittit homo aliquid Deo obſerua-
re, quod propter Deum eſt, & obligatio ad ſeruan-
dum illud naſcitur ex hoc, ꝙ tenetur homo Deo fi-
delitatem ſeruare tanquã creatura eius, fidelitas au-
tem quædam eſt,quòd ſeruentur promiſſa,& maxi-
mè eis,qui ſunt maiores. Obligatio iuramenti cau-
ſatur ex reuerentia, quam tenetur homo exhibere
Deo. In iuramento nanque nihil Deo promittitur,
ideo non eſt ibi fidelitas,quam Deo debeamus,cum
illa ſit in obſeruatione promiſſorũ, ſed inuocamus
nomen Domini in confirmationem dictorum no-
ſtrorum,debemus autem Deo reuerẽtiam: ideo no-
men eius non eſt aſſumendum in vanum, quod eſt
contra reuerentiam,quod tamẽ fieret, ſi inducendo
nomen Domini ad cõfirmandum dicta noſtra non
curaremus illa verificare,ac ſi nihil actum eſſet indu
cendo nomen Dei in teſtimonium: maius eſt autem
obſeruare Deo fidelitatem, quã obſeruare reueren-
tiam:quia omnis infidelitas eſt reuerentia. Aliqua ta
men eſt reuerentia, quæ non eſt infidelitas, vt ſiquis
circa rem paruam non obſeruet totam reuerẽtiam,
quam debet obſeruare Domino ſuo. Et cum omnis
infidelitas in violando promiſſa ſit,peccatum maxi-
mum eſt,cũ ea, quæ promiſſa ſunt Domino, violan-
tur,& ideo fractio voti maioris culpæ eſt, quàm fra
ctio iuramenti. Quia frangendo votum violatur fi-
delitas Deo debita. Frangendo autem iuramentum
committitur irreuerentia ſolum in Deum, & non
infidelitas. Si tamen quis iuraſſet aliquid obſeruare
propter Deum,vel facere, vt ſeruare caſtitatem, vel
dare eleemoſynam, & nõ obſeruaret, committeret
irreuerentiam,& infidelitatem: quia ſimul violaba-
tur inramẽtum,& votum. Et iſtud eſt grauiſſimum.
Quod autẽ dicitur votum maioris obligationis eſſe,
quàm iuramẽtum,intelligendum eſt ex genere ſuo.
Nam per accidẽs poteſt interdum eſſe maioris obli-
gationis iuramẽtum,quàm votum. Vt ſi quis vouit
dicere vnam orationẽ certo die,& non fecit,& alius
iurauit dare proximo aliquid, vel facere pro eo, &
non fecit, propter quod incurrit in magna damna,
magis peccauit, qui inramẽtum violauit, quàm qui
votum. Et tamen quanto aliquod peccatum maius
eſt, tanto magis obligatur quilibet cauere illud,& ſta
re in oppoſito: ergo magis obligatur iſte ſeruare iu-

F ramentum præſtitum proximo in hoc caſu, quàm
votum factum Deo. Et tamẽ ex genere ſuo grauius
eſt votum frangere,quàm inramentum violare.Sic
etiam peccatum,quod contra Deum directè eſt,ma
ius eſt,quàm peccatum,quod eſt contra proximum
ex hac ratione,quod eſt eſſe contra Deum,& contra
proximum. Et tamen multa peccata ſunt directè
contra proximum,quæ ſunt maiora,quàm illa,quæ
ſunt directè cõtra Deum,ſicut homicidium eſt ma-
ius,quàm non colere diem feſtum, vel aſſumere in-
terdum nomen Domini in vanum.

Ad primum dicẽdum,quòd votum eſt promiſſio
quædam non quæcunque, ſed illa, quæ ſoli Deo fit,
& de eo,quod pertinet ad cultum eius,& ſi non ſer-
G uatur eſt quædam infidelitas,quæ eſt grauior, quàm
irreuerentia ſola, quæ committitur in iuramento.
Cum autem dicitur,ꝙ in voto eſt ſola promiſſio,&
in iuramento ſupra promiſſionem eſt quædam teſti
ficatio per diuinam inuocationem,dicendum quòd
promiſſio refertur ad diuerſa: quia promiſſio,quæ
eſt in voto, fit ſoli Deo, quæ autem in iuramento fit
proximo. Et ideo promiſſio ſola facta Deo in voto
eſt maioris obligationis,quàm promiſſio,& teſtifica
tio,quæ fiunt in iuramento, quando iuramẽtum eſt
propter proximum. Si tamen promiſſio in iuramen
to, & in voto referretur ad Deum eſſet maior obli-
gatio in iuramẽto, quàm in voto,cum ibi eſſet pro-
miſſio, & teſtificatio diuina; & tunc ſunt votum, &
H iuramentum ſimul. Secus autem quando iuramen-
tum fit ad proximum,& iſto modo comparamus iu
ramentum, & votum.

Ad ſecundum dicendum,quòd votum non con-
firmatur per iuramentum,quòd iuramentum ſit fir
mius,quàm votum,cum ſit è contrario,ſed quia fir-
mius eſt, quòd habet duas res immobiles, quàm q
habet vnicam. Iuramẽtum autem per ſe eſt immo-
bile, & etiam votum: cum ergo vnum alteri adhibe
tur firmior eſt contrectus.

Ad tertium dicendum, quòd votum cauſatur ex
deliberatione animi, quæ dat ſibi firmitatem ex par
te vouentis, habet tamen maximam firmitatem ex
parte Dei,cum votum fit,& iſta eſt tanta,quòd exce
I dit firmitatem iuramẽti tam ex parte promiſſionis,
quàm ex parte teſtificationis. De his S. Thomas 2.2.
q 89 articu 8.

An in iuramento poſſit diſpenſari. *Quæſt. CCLXIII.*

QVAERITVR de iuramento,an poſſit in eo
diſpenſari. Dicunt quidam, quòd non: quia ſi
diſpenſaretur illud,eſſet in promiſſorio iuramento.
Dicunt tamen,ꝙ nec in eo poteſt diſpenſari: quia ſi-
cut requiritur veritas ad iuramentum aſſertorium,
quod eſt de pręſenti,vel de præterito,ita ad iuramẽ-
tum promiſſorium, quod eſt de futuro. Sed nullus
poteſt diſpenſare cum aliquo, quòd iuret contra ve
K ritatem de præſenti, vel de præterito: ergo non po-
terit aliquis diſpenſare in iuramento promiſſorio,
ꝙ iurans non faciat eſſe verum,quod in iuramento
promiſit. Item iuramentum promiſſorium induci-
tur ad vtilitatẽ eius, cui fit promiſſio, ſed ille, cui fit
promiſſio,non poteſt diſpenſare in iuramento iſto:
quia eſt contra diuinam reuerentiã,ergo multo mi-
nus poterit per aliquẽ alium diſpenſari. Item in vo-
to communiter quilibet epiſcopus poteſt diſpenſa-
re, extra de voto reden. c. 1. prætcrquam in quibuſ-
dam votis ſpecialibus,ſicut in voto tranſmarino,&
ſimilibus, vt declaratum eſt. Num. 30. ergo eodem
modo in iuramento ſi eſſet diſpenſabile, poſſet qui-
libet epiſcopus diſpenſare,quod nõ eſt verum: ergo
videtur

videtur,quòd iuramentum ſit indiſpenſabile.
Dicendum , ꝙ iuramentum in aliquo caſu eſt di-
ſpenſabile,quia votũ eſt maioris obligationis,quàm
iuramentum , vt oſtenſum eſt præcedenti.q. Sed in
voto poteſt diſpenſari: ergo etiam in iuramento.
Pro hoc tamen conſiderandũ eſt , ꝙ iam votũ , q̃
iuramentum ſecundum ſe ſumpta indiſpenſabilia
ſunt. Per votum.n.obligat ſe homo Deo ad facien-
dum aliquid propter ipſum,ꝙ ad cultum eius perti
near, per iuramẽtum autem obligat ſe homo ei, cui
iuramentum præſtat inuocando ad confirmationẽ
dicti ſui diuinam veritatem. Quod autem votum ſe-
cũdum ſe eſſet diſpenſabile, nihil eſſet, niſi ꝙ homo
nõ obligaretur ſeruare Deo fidelitatem in promiſ-
ſis. Iſtud autem eſt indiſpenſabile , quia non ſeruare
Deo fidelitatem eſt per ſe malum , ita ꝙ in nullo ca-
ſu poteſt eſſe bonum. Non poteſt autem diſpenſari,
ꝙ homo malum faciat , ergo non poteſt diſpenſari
in voto ſecundũ ſe diſpenſare aũt in iuramento ſe-
cundum ſe,eſſet facere, ꝙ homo non teneretur ſer-
uare proximo veritatem in eis,quæ promiſit,nec re
neretur ſeruare diuinam reuerentiam, cuius nomẽ
in teſtimoniũ inuocatur. Iſtud autem eſt ſecundum
ſe malum , ideo non poteſt diſpenſari in iuramento
ſecundum ſe, ꝙ non ſeruetur. Quando tamen dici-
tur diſpenſari in iuramento , vel voto eſt diſpenſari
in materia eorum,ſ.ꝙ aliquid,quod putabatur eade
re ſub voto, vel ſub iuramento oſtẽdatur per aucto-
ritatem eius,qui poteſt nun includi ſub iuramento,
nec ſub voto , & ꝙ illo non obſeruato dicatur iura-
mentum,vel votum ſtare, vel non violari . Neceſſi-
tas autem huius diſpenſationis eſt in iuramento , &
voto: quia interdum aliquid , quod in ſe conſidera-
tum,vel vniuerſaliter eſt vtile, vel honeſtum ſecun-
dum aliquam particularem circunſtantiam,vel euẽ
tum poteſt eſſe nociuum, vel inhoneſtũ ,ꝙ repugnet
voto,& iuramento, & etiam legi. Nam lex malũ nõ
permittit. Iuramentum etiam non eſt vinculũ ini-
quitatis.i.Ad hoc,ꝙ ꝑ illud obliget ſe homo ad illud
quod malum eſt, extra de iureiuran. c. Quanto.Vo-
rum ẽt de ſolis bonis eſt cum ſit promiſſio quædam
facta Deo de eis, quæ ad cultum eius pertinent,ſi er
go id,quod iuramentũ eſt,vel voto promiſſum con-
tingat eſſe malum, vel inhoneſtum, aut nociuũ ma-
nifeſtum eſt,ꝙ non pertinet ad iuramentum, nec ad
votum cum in iuramento iuſtitia, & iuditium atten
denda ſint. Quod tamen inhoneſtũ eſt contra iuſti-
tiam eſt , quod verò eſt nociuũ eſt contra iudiciũ. Idõ
non cadunt ſub iuramento. Quia iuramentum , qđ
non habet tres comites periutiũ eſt , vt dicit Hiero.
ſuper Ieremiam:ẽt ꝙ malum eſt ad votum non ꝑti-
net,quia in malis Deus non colitur. Oportet, ergo
oſtendere,quòd talia non cadant ſub iuramẽto,nec
ſub voto . Et iſte eſt quidam modus diſpenſationis.
Vt ſi in aliquo caſu dubitetur de aliquo, quod iura-
tum eſt,vel voto promiſſum , an bonum ſit, vel ma-
lum illud fieri,& an melius ſit contrarium, vel aliud
diſperatum fieri,q̃ illud,oportet quòd per aliquẽ ha-
bentem poteſtatem iſtud declaretur. Et illa declara-
tio vocatur diſpenſatio iuramenti,vel voti,ergo po
teſt fieri diſpenſatio in iuramento, & voto immo in
aliquo caſu neceſſaria eſt.
Ad primum dicendum , ꝙ in iuramento aſſerto-
rio non poteſt fieri vnquam diſpenſatio,In promiſ-
ſorio autem poteſt. Quia diſpenſatio, quæ fit in iu-
ramento non fit in ipſo iuramẽto ſecundum ſe. i. ꝙ
diſpenſetur, ꝙ iuramentum non debeat obſeruari ,
vel ꝙ aliquid contra iuramentum fiat. Hoc eſt enim
impoſſibile,cum obſeruatio iuramenti cadat ſub ꝓ-
cepto diuino. ſ. Reſponde Domino iuramenta tua ,

A in hoc cap.infra, & præceptum Dei eſt indiſpenſabi
le,etiam,quia facere contra iuramentum eſt contra
ius naturæ. ſ. ꝙ non ſeruetur proximo veritas in ꝓ-
miſſis,nec Deo deferatur reuerentia, hoc autem in-
diſpenſabile eſt,ſed diſpenſatio in iuramento eſt re-
ſpectu materiæ.ſ.vt id , quod ſub iuramento videba
tur cadere ſub iuramento non cadat , quaſi exiſtens
materia indebita iuramenti. Materia autẽ iuramen-
ti aſſertorij eſt res affirmabilis,vel negabilis, de præ-
terito,vel de præſenti. Præteritum tamen ex eo,ꝙ
tranſit effectum, eſt neceſſarium quia iam non eſt in
eo mutatio poſſibilis Præſens etiam iam eſt,& ideo
quando eſt neceſſe eſt eſſe, & ſic præſens neceſſitatẽ
habet,. In talibus autem non eſt poſſibilis diſpenſa-
B tio:quia nihil in eis mutatur propter nos, cum non
ſint iam per nos factibilia,& declaratio,vel diſpenſa-
tio facta in eis nihil eſſet. Si ergo fieret diſpenſatio
in aſſertorio iuramento , ſolum fieret quantum ad
actum iurandi,quia ille ſolus eſt in poteſtate noſtra.
Diſpẽſare autem in hoc eſſet dicere , ꝙ liceret alicui
interdum falſum aſſerere iurãdo. Et hoc falſum eſt,
quia eſt contra præceptũ Dei,& eſſet directè diſpen
ſare in iuramento. In promiſſorio autem iuramen-
to ſecus eſt.quia materia eius eſt aliquid futurum ,ꝙ
variari poteſt. Nam ſicut ad eſſe variari põt, vt ſit, vel
non ſit,ita ẽt põt variari ad bonũ, vel ad malũ ad no
ciuum,vel vtile , & ſic poterit interdum eſſe conue-
niens materiæ iuramenti, & interdum non. Ideo in
C promiſſorio iuramẽto diſpenſari poteſt, quia diſpẽ-
ſatio ſe extendit ibi ad materiam, & non ad iuramẽ
tum ſecundum ſe, ſcilicet , vt iuramentum non ſit
ſeruandum. Et hoc non repugnat diuino pręcepto.
Propter iſta,ergo duo, ſcilicet, quia futurum varia-
bile , & quia ſubeſt poteſtati noſtræ cum ſit per nos
factibile præteritum autem, & præſens nec ſunt va-
riabilia.nec etiam poteſtati noſtrę ſubſunt,eſt diſpẽ-
ſabile iuramentum promiſſorium, & nõ aſſertoriũ.
Ad ſecundum dicendum , ꝙ diſpenſare ſonat in
iuriſditione, quia eſt nomen actus publicè poteſta-
tis. Ideo non poteſt fieri niſi per illum, qui habet pu
blicam poteſtatem. Et quoniam iuramentum dicit
obligatione quandam ad Deum ad obſeruandum
D reuerentiam eius propter nomen ſuum ,quod in iu-
ramento inuocatum eſt non poteſt fieri diſpẽſatio
In iuramento, niſi per eum , qui eſt iudex loco Dei .
Et iſti ſunt prælati eccleſiæ. Ideo nõ poteſt Rex aut
Imperator abſoluere à iuramento diſpenſando,ſed
obijcietur. ff. ad municipales.l.imperatores. vbi vide
tur imperator diſpenſare . Dic, ꝙ omnes leges, quæ
laico videntur dare poteſtatem remittendi iuramẽ-
tum corriguntur etiam de mente iuris ciuilis. argu.
in autentico,vt clerici apud proprios epiſcopos.§. ſi
verò Eccleſiaſticum.colla 6.Item, qui in d.l.impera
tores non diſpenſauit imperator in iuramento, ſed
fecit gratiam, vt ibi dicitur : Nam nec facit ibi cõtra
iuramentum , ſed ille cum eſſet de ordine decurio-
E num tenebatur ex neceſſitate intereſſe conſilio , vel
electioni, quando eligendus erat duum vir, & iura-
uit non intereſſe,& ita fecit,quia non interfuit. Fuit
autem electus ipſe, vt eſſent duũ uit. Dicit impera-
tor,ꝙ facit ei gratiam iuris iurandi.ſ.ꝙ nõ impedia-
tur electio ſua, vel ꝙ non puniatur, quia iurauit nõ
intereſſe ordini,cui tenebatur intereſſe. Illi autem
quibus iuramenta præſtita ſunt, in eorum fauorem
non poſſunt iuramentis diſpenſare: poſſunt tamen
ſoluere iurantes à vinculo,quo tenebantur propter
iuramentum , cum ex his iuramentis ipſis ſolis eſſet
ius quæſitum . Pro hoc tamen ſciendum , ꝙ aliquis
poteſt alteri promittere aliquid ſub iuramento du-
pliciter , vno modo aliquid pertinens ad vtilitatem
ipſius

ipſius, vt ſi quis promittat alteri pecuniam dare, vel F
ei ſeruire. & à tali promiſſione, & iuramento poteſt
abſoluere ille, cui facta eſt promiſſio, quia ei ſoli ac-
quirebatur ius ex iſta promiſſione. Et intelligitur iu-
ramentum iam eſſe completum, cum iſte ſit conten
tus, ac ſi verè ſoluta eſſet ſibi pecunia, vel ſeruitium
exhibitum. Sed obijcietur, quòd non tollatur iura-
mentum per relaxationem factam ab iſto, quia in iu
ramento ſunt duæ obligationes, ſcilicet, vna ad ſol-
uendum, quod promittitur, & alia ad obſeruandum
diuinam reuerentiam, cuius nomen in iuramento
in teſtimonium inducitur. Iſte autem non poteſt
abſoluere, niſi ab eo, quod ſibi debetur, ideo adhuc
manet iuramentum. Dicendum, quòd in iuramēto
ſunt iſta duo, & tamen non ſunt ambo ęquè princi- G
paliter, ſed promiſſio facta proximo eſt ſola quæ in-
tenditur. Inuocatio diuini nominis non eſt propter
ſe, ſed ad confirmationem promiſſionis, vt credatur
promittenti. Ablato ergo principali tolletur acceſ-
ſorium, & tamen ille, cui fit promiſſio poteſt abſol-
uere à toto iuramento, etiam quādo quis abſoluitur
ab eo. cui iuramentum præſtitum eſt, facit illud, ad
quod erat Deo obligatus. Nam ſicut ſi ſolueret, qđ
promiſerat ſeruare diuinam reuerētiam, ita ſi abſol-
uatur ab hac promiſſione per illum, cui iuramētum
præſtitum eſt, ſeruat iſte diuinam reuerentiam, cum
cenſeatur per hoc iam compleuiſſe illud, quod pro-
miſerat. Et tamen iurans non agit realiter contra di-
uinam reuerentiam, niſi quando non vult ſeruare il H
lud, qđ inuocato noīe Dñi ſeruare permiſit, & ſic à
toto iuramento liber eſt, qui abſoluitur ab eo, cui p̄-
ſtitit iuramentum. Alio modo promittit aliquis al-
teri, qđ pertinet ad honorem Dei, vel vtilitatē alio-
rum, vt ſi quis ſub iuramento promittat alicui, ꝙ in-
trabit religionē, vel ꝙ dabit eleemoſynam aliquam
pauperibus, & ſimilia. Nam licet iuramētum præſte-
tur iſti, vtilitas tamen iuramenti iſtius, & ius inde p̄-
ueniens non acquiritur iſti, cui præſtatur iur̃m, ſed
Deo vel illis, in quorum fauorem pręſtatur iur̃m. Et
tunc iſte, cui præſtatur iuramentum non pōt abſol-
uere iurantem, quia promiſſio nō eſt facta ſibi. i. pro
ſe, ſed pro Deo, vel pro alijs hoībus. Et hoc verū eſt,
niſi in hoc iuramento interponeretur conditio ſic, I
vt diceretur. Ego iuro tibi, ꝙ dabo eleemoſynam ta-
lem, vel intrabo religionem ſi placuerit tibi, vel ſi ti-
bi viſum fuerit, vel aliquid ſimile: quia tunc ex p̄tāte
illius pendet abſoluere illum à iuramento non dire-
ctè abſoluendo, ſed faciendo ꝙ iur̃m nunq̄ incipiat
obligare. Quia cum ponatur ibi cōditio expectatur
ibi tempus conditionis. Et tunc ſi iſti non placet nō-
dum incipit obligare iuramentum. Ideo ille nunq̄
incipit teneri ad id, quod promiſit. Et iſto modo lar-
gè dicitur eum abſoluere à iuramento, quod magis
propriè eſt infringere iuramentum iſtius faciendo ꝙ
nunquam habeat vires. Nō obſtante tamen hoc pōt
qui iurauit intrare religionem, vel eleemoſynam, q̄
iurauit dare, etiam ſi non videatur iſti, immo etiā ſi K
diſpliceat ei, & prohibeat. Quia licet iſte, cui præſtitū
eſt iuramentum poſſit abſoluere iſtum ne teneatur
ad complendum iuramentum, non poteſt tñ obliga
re eum ad non complendū, qa hoc non iuratum eſt:
maximè, quia ēt ſi iſtud iuramentum non eſſet præ-
ſtitum, poterat de nouo velle dare eleemoſynam, vel
intrare religionem ille, qui hoc iurauit, & in hoc nō
tenetur quærere conſilium, nec voluntatem huius,
cui iuratum eſt. Etiam quia eſſet illicitum iur̃m, ſi ad
hoc ſe extenderet. Eſt. n. licitum, ſi iuro intrare reli-
gionem ſi tibi placuerit. Et tamen iſtud eſt illicitum,
iuro nunq̄ intrare religionem, niſi tibi placuerit, qa
per hoc ponitur impedimentū ad maius bonum, &
ponimus obicē Spiritui ſancto, q̄ eſt inſpirator ſan-
cti conſilij, cū quo forte iſte homo non concurret.
Sicut ergo eſt illicitum, ſi quis iuret, nunq̄ intrare re-
ligionem, ita ſi iuret nunq̄ intrare, niſi placuerit iſti:
quia per vtrumq; repugnat Spiritui ſancto, licet in-
æqualiter, quia magis per primum, q̄ per ſecundum.
Quocunq; tñ aliquis, cui iur̃m præſtitū eſt, poſſit ab-
ſoluere iurantem in caſibus ſupra poſitis non dr̃ di-
ſpenſare eum eo in iur̃o, quia diſpenſare eſt auctori-
tatis, ſed dr̃ abſoluere eū. ſ. à vinculo, quo ſibi tenet̃.

Ad tertium dicendū, ꝙ iur̃m aliqñ eſt tale, ꝙ non
indiget diſpenſatione, aliquando eſt tale, ꝙ non pōt
eam ſuſcipere. Aliqñ aūt pōt in eo diſpenſari. De pri
mo patet, vt ſi iur̃m ſit ꝙ non obliget, nō indiget di-
ſpenſatione, vt ſi quis iurauit facere, qđ malum eſt,
. ſ. adulteriū, vel furtū, vel illud qđ vergit in deterio-
rem exitum & ſimilia. Et iſtud eſt triplex. Vnū eſt,
qñ iuratur qđ per ſe malum eſt, vt facere adulteriū
furtū, vel homicidium, & à principio apparet, ꝙ iſta
mala ſunt cū de talibus nemo poſſit dubitare. Scđm
eſt, qñ quis iurat facere aliquid qđ à principio bonū
apparet, deinde oriuntur multa inconuenientia, ſi il
la ſeruentur, quæ ſunt manifeſtè peccata mortalia,
vt ſi quis iurauit nunq̄ recedere à conuerſatione ali-
cuius per totā vitam, & poſtea ille efficiatur hoſtis
patriæ, vel hæreſiarcha. qui conatur fidem deſtruere
& peruertere oēs, cū quibus loquitur, vel efficiatur
amens, ita vt occidere velit aſtantes ſibi: nā tunc pec
catum eſſet cum eo cōuerſari. Tertium eſt, qñ iurat̃
id, qđ in ſe ſine peccato ſeruari pōt: tñ impedit ma-
ius bonum, vt ſi quis iuret non intrare religionē, vel
non ſuſcipere ſacros ordines, vel non recipere præ-
laturā. De primo, & ſecundo dicendū, ꝙ nō obligāt,
& ēt peccatum eſt illa ſeruare: quia qđlibet illorum
eſt per ſe peccatum mortale, & ēt ſi non eſſet iuratū
non liceret illa fieri. Ita & nunc cum fuerit de eis iu-
ratum non licebit obſeruare iur̃m, ſed peccabit, qui
obſeruat, & peccauit iurando, quia rem malam iura
uit. Differt tamen, quia in primo caſu tam iurando,
q̄ obſeruando peccatum eſt. In ſecundo pōt eſſe pec
catum ſolum in obſeruando. vt ſi à principio nō ap
paruit, ꝙ vergebat in deteriorem exitū non fuit pec
catum in iurando, quia potuit iurari ſicut res licita,
& ēt obſeruari vſquequo appareat, ꝙ vergit in dete-
riorem exitum. Ex tunc aūt non licet obſeruari, &
peccat, qui obſeruat. Si aūt à principio fuit notū, ꝙ
iſtud iuramentum vergebat in deteriorem exitū tā
in iurādo, quàm in obſeruando peccatū eſt, ſicut in
primo caſu, qñ iuratur id, qđ per ſe malum eſt. In ter
tio aūt caſu peccatum eſt iurare qa manifeſtè iurat̃
contra charitatē. Quia tamen ipſum opus in ſe non
eſt malum, & pōt ſine peccato obſeruari. ſ. nō intra-
re religionem, & nō accipere ordinem ſacrum, nec
prælaturam eſt in poteſtate iurantis obſeruare iura-
mentum, vel non obſeruare. Non pōt tñ euadere,
quin fuerit periurus iurando talia, quæ erant mani-
feſtè cōtra viam perfectionis. In oībus his tribus ca-
ſibus dicendum, ꝙ iuramenta non tenent, ſed per ſe
nulla ſunt, ideo nulla indigent diſpenſatione, ſed iu-
rans propria auctoritate contrauenit, & in primis
duobus obligatur contrauenire. In tertio autē pōt
contrauenire, ſi vult, vel obſeruare, & vtrūq; propria
auctoritate. Hoc patet, quia ſi iur̃m iſtis indigeret diſpē
ſatione obligaretur iurans ſeruare iur̃m quouſq; di-
ſpenſetur ſecum, quia per diſpenſationem in iur̃o
fit vnum de duobus. ſ. quia aut abſoluitur, quis verè
à vinculo, quo tenebatur, vel non teneri aliquo vin-
culo declaratur per eum, qui habet auctoritatem ad
hoc, & tamen in tali iuramento non obligatur iu-
rans aliquo tempore illud obſeruare, immo obligat̃

nunquam obſeruare: quia peccaret mortaliter obſeruando, ergò diſpenſatione non indiget hoc iuramentum. De hoc 22 q.4. In malis.ſ. In malis,ꝑmiſſis reſcinde fidem.ſ.tu reſcinde illam, & non dicitur,ꝙ debet expectari poteſtas diſpenſantis. Simile eo.q c. Eſt etiam & c Si aliquid,& c. diffinitio, & quaſi per totum. Item patet diſpenſatio nũquam eſt neceſſaria ſimpliciter in iure, ſed eſt neceſſaria ſub cõditione. Vt ſi quis eſt illegitimus,& vult obtinere beneficium, vel ordinem ſacrum,indiget diſpenſatione,ſi tamen nihil vellet,non eſſet neceſſaria aliqua diſpenſatio. Eſt ergo diſpenſatio beneficium,& non neceſſitas,& tamen qui iurauit illicitum,cogitur non ſeruare, ergo non indiget diſpenſatione in iuramento tali. Et hoc eſt generale ad duos modos.ſ.ſi iuratur illicitum in ſe, vel ex quo ſequitur illicitum. Pro iſtis autem duobus, & pro tertio.ſ.qui iurauit licitũ, per quod tamen impeditur bonum maius,vt non intrare religionem eſt alia ratio.ſ quia diſpenſatio requiritur in iuř o, quod valet, aut eſt dubium, an valeat, in eo autem,de quo nullum dubium eſt, non poteſt diſpenſari, cum diſpẽſatio ſit actus iuriſdictionis, & tamen in omnibus his tribus manifeſtum eſt, ꝙ iuramentum non tenet, ideo poteſt quilibet propria auctoritate contrauenire. Sed objicietur, ꝙ in iuramento illicito debeat fieri abſolutio. Quia iuramentum factum cõtra eccleſiam eſt periurium: extra de iure iuran c. Sicut noſtris,& tamen à talibus abſoluitur quis per Papam.eo.ti.c. Peruenit.1. Etiam qui iurauit non loqui patri,aut matri illicitum iurat, quia contra charitatem iurat, & tamen abſoluitur à iuř o eo.ti.c. Cum quidam. Dicendum,ꝙ non requiritur diſpenſatio, nec abſolutio in talibus iuramentis,ſed iuranti licet per ſe contrauenire. Ad ca Peruenit reſpondet Glo ibi,ꝙ fuit abſolutio ad cautelã, & non neceſſitate. Et ſic ad cautelam abſoluitur à ſententia excommunicationis,qui excommunicatus non eſt. Et conſtat, quòd non potuit excommunicari. 24. q. 1.ca. Audiuimus,& extra de appella.c. Ad pœnitentiam aliter exponit abſoluimus, ideſt, abſolutum oſtendimus. Et ſic non fuit abſolutio, & hoc patet, quia dicitur ibi in litera valde doluimus aſſerentes ipſum epiſcopum nullius iuramenti vinculis ſuper hoc poſſe cõſtringi. Aliter poteſt dici,ꝙ Papa abſoluit illum epiſcopum non quidem à iuramẽto, quia nõ obligabat, ſed à periurio,quia iurando facere id, quod erat illicitum, erat periurus licet iuramẽtum non teneret, & pro periurio erat pœnitentia imponẽda. Quia tamen fuit magna coactio, vel metus Papa abſoluit eum à periurio,qđ incurrerat ſic iurãdo, & imponit ei pęnitentiam aliquam. Et patet ꝙ hoc velit litera, quia dicitur ibi,quem tñ abſoluimus,qa nefandiſſima coactione iurauit. Et ſic cauſa abſolutionis eſt ibi,quia fuit valde coactus. Et ſic ſi nõ fuiſſet coactus non abſolueretur. Si tñ intelligatur de iuramento manifeſtũ eſt,ꝙ etiam ſi ſpontè fuiſſet pręſtitum non teneret, & nullo modo eſſet obſeruãdũ: ergo non intelligitur de iuř o, ſed de periurio. Et ad hoc fuit cauſa abſoluendi ipſa coactio. Si aũt ſpontè hoc iuř m fuiſſet præſtitum contra res Eccleſiæ pnĩa imponeretur iuranti pro periurio. Nõ ergo erat neceſſaria abſolutio in hoc caſu. Patet ẽt eo. ti.c. Sicut noſtris,vbi Epiſcopus,& canonici iurauerunt ſpõtè in prœiudiciũ dignitatis epãlis,& tñ non abſoluũtur à iuř o,ſed iubetur eis, ꝙ non obſeruent iuř m, & ibi imponitur pnĩa Epiſcopo,quia ſpontè iurauit illicitũ,& non abſoluitur à iuř o,& in c Peruenit abſoluitur, quia fuit coactus: ideo non eſt abſolutio à iuř o, ſed à periurio non imponendo pęnam. Ad c. Cum quidam dicendum,ꝙ non erat neceſſaria abſolutio,

A immo nulla vera abſolutio ibi fieri poteſt, ſed fit ad cautelam, & de facto. Sic dicit ibi Gl. Patet in ſimilibus, quia 22.q.4. c. Qui ſacramento, ille, qui iurauit nunquam facere pacem cum aduerſario ſuo, quòd erat contra charitatem, nõ abſoluitur ibi,ſed potius iubetur ei,ꝙ contrarium faciat, & imponitur pęnitentia pro incauto iuř o. Si tamen abſolutio aliqua eſſet neceſſaria non abſolueret inuitus, ergo in talibus non eſt abſolutio. Simile eo.q.c. Inter cętera. Patet ẽt extra de iure iuran. c. Sicut ex literis, vbi Monachus iurans non manere in clauſtro, in quo erat non abſoluitur à iuramento, ſed cogitur contrafacere, & imponitur ei pęnitentia, quia malè iurauit. Si tamen eſſet neceſſaria abſolutio abſolueret, ergo
B non eſt neceſſaria. Item iuramentum illicitũ non eſt ſeruandum, & eſt pro eo pęnitentia imponenda eo. ti.c. Quanto, & c. Intellecto, ergo non eſt abſolutio, immo propriè non eſt ibi poſſibilis, etiam vbi licet alicui venire contra iuramentum ſuum nõ eſt abſolutio, nec diſpenſatio neceſſaria, quia aliàs non liceret contrauenire, ſed deberet obſeruare iuramentũ quouſque abſolueretur. Et tamen in iuramento, qđ vergit in interitum ſalutis æternæ licet cuilibet cõtrauenire, eo.ti.c. Si verò: ergo non eſt neceſſaria aliqua abſolutio. Eſt aũt quodlibet iuř m illicitum huiuſmodi. i. quando res illicita iuratur. ad cautelam tñ poteſt quilibet petere abſolutionẽ in oĩbus his. Quia vbi manifeſtè nullum vinculũ eſt, abſoluiť interdũ
C quis ad cautelam. 24. q. 1. c. audiuimus. Sed objicietur contra præcedentia. ſ. ꝙ non ſolũ requiratur abſolutio in iuramento illicito, immo ꝙ teneatur iurans obſeruare: nam dare, vel recipere ad vſuram peccatũ eſt. Et tamen iuramentum de ſoluendo vſuras tenet, & cogitur iurans ſoluere, extra de iure iuran. ca. debitores. Etiam iuramentum factum ſuper cõtractu vſurario eſt tenendum. eo ti. ca. Ad noſtram nouenis. Dicendum, ꝙ iuramenta iſta licita ſunt, quia poſſunt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. Nam licet contractus vſurarius malus, & tam creditor, quã debitor peccent ſic contrahendo: iuramenti tamen obſeruatio nõ eſt mala. ſ. dare pecuniam, quia poteſt dari ſine diſpendio ſalutis æternæ. Recipiens tamen
D peccat mortaliter, ideo per eccleſiaſticam cẽſuram cogitur reſtituere vſuras, eo. ti cap Debitores, & cap. Ex adminiſtrationis. Ad c. Ad noſtram noueritis: idẽ dicendum eſt, ſcilicet, ꝙ peccauerunt contrahentes componendo, ꝙ debitor non moleſtaret creditorẽ ſuper poſſeſſionibus datis in pignore, quouſque pecunia mutuata ſolueretur. Poterat tamen iuramentum ſeruari ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſcilicet, dare pecuniam, & permittere poſſeſſiones apud creditorem, ideo ſeruari debuit. Soluta autem pecunia eccleſia compellit creditorem reſtituere fructus, quos de poſſeſſionibus recepit, eo. cap. Ad noſtram. Et ita ſi quis iurat non repetere vſuras tenetur non repetere eo. tit. cap. Ad noſtram noueritis. Coguntur
E tur tamen hęredes teſtatoris reſtituere vſuras ei, qui iurauit illas non repetere.

Sed objicietur, quòd cum iurare fuerit illicitum, quanuis poſſit obſeruari licitè, non teneatur iurãs, patet vt ſi quis iurauit non intrare religionem, quòd iurare illicitum eſt, quia ponimus obicem ſpiritui ſancto, qui eſt boni propoſiti inſpirator, non obligamur tamen illud ſeruare quanuis licitè poſſimus obſeruare: dicendum, ꝙ hic non ſolum iuramẽtum eſt in ſe illicitum, ſed etiã res iurata impedit maius bonum, & perfectionem. Et ideo iuř m non poteſt obligare: quia obligaret contra charitatem. Secus in ſolutione vſurarum: quia non ſoluere vſuras nõ eſt melius, quàm ſoluere vſuras. Cum ergo obſeruatio

iuramenti non ſit in ſe mala, nec impediat maius bonum tenetur iurans obſeruare ſoluendo vſuras. Dicunt autem quidam iuriſtè, quòd nemo poteſt venire contra iuramentum ſuum propria auctoritate, ſiue iuramentũ teneat, ſiue non, niſi in caſibus ſequentibus. Primò ſi obſeruantia iuramenti vergit in diſpendium ſalutis æternæ, extra de iureiuran. capitu. Cum quidam. Secundò cum vergit in detrimẽtum omnium rerum ſuarũ, ſiue maioris partis, ſine quibus non poſſet temporalem vitam ducere. 22. queſt. 5. §. fin. Tertiò ſi tendit in deteriorem exitum. 22. q. 4. cap. Si aliquid. Quartò ſi ſit præſtitum de re tertij, vt de rebus eccleſiæ per prælatum extra de iureiur. capitu. peruenit, & capitu ſicut ex noſtris. Quintò ſi ſit præſtitum cõtra ius publicum, extra de foro competen. capit. ſi diligenti. Sextò, quando eſt præſtitum contra primum eo. titu. capitu. Intellecto. Septimè, quando vis conditionis appoſitę hoc ſuſtinet eo tit. cap. Quemadmodum, & extra de ſpon. cap. Ex literis. Et tamen non intelligas aliquam regulam dari per hoc, ſcilicet, quòd in omnibus alijs caſibus præter illos teneatur quilibet ſeruare iuramentum, niſi diſpenſetur. Quia ſi quis per metum daret alteri omnia, quæ habet, tenet iuramentum, & tenetur ſeruare illud iurans, nec poteſt contrauenire propria auctoritate, ſed requiritur diſpenſatio eccleſię extra de iureiuran. cap. Si verò. Si tamen venerit contra iuramentum non eſt ita grauiter puniendus, ſicut pro periurio eo. tit. c. verum.

Secundum principale erat, quòd aliquod iuramẽtum eſt, in quo diſpenſari non poteſt, ſcilicet, quando iuratur talis res, ad quam etiam ſine iuramento erat quis obligatus, & non recipit illam commutationem in alteram. Vt ſi quis infidelis iurauit effici chriſtianus, vel ſi quis iurauit nũquam committere adulterium, vel diligere proximum ſemper ex charitate. In iſtis enim per nullum poteſt diſpẽſari, cum ad iſta ſit homo obligatus ex lege Dei, & ex ipſo debito naturali, & diſpenſare in eis eſſet diſpenſare, quod malum ſecundum rationem mali fieret. Talia ergo iuramenta ſeruari neceſſe eſt: quia etiam antequam iuraretur obligabatur homo ad iſta obſeruanda. quæ poſtea iurat.

Tertium eſt, quando in iuramento diſpenſari poteſt. Et iſtud eſt quando poteſt aliquo modo interpretari licitè, quòd ea, quæ videntur cadere ſub iuramento, non cadant. Et hoc fieri poteſt dupliciter. Vno modo, quando id, quod iuratum eſt, dubium eſt vtrum ſit licitum, vel illicitũ, vtile, vel nociuum, ſimpliciter, vel in aliquo caſu. Et in tali iuramento non licet alicui contrauenire, ſed epiſcopi poſſunt diſpenſare in omnibus talibus iuramentis, ſicut diſpenſant in votis, extra de voto, & voto redem. c. 1. in tex. & glo.

Alio modo, quandò id, quod iuratur eſt manifeſtè licitum, & vtile, & in tali caſu non habet locum diſpenſatio propriè, vt relaxetur iuramentum, ita ꝙ iurans nihil agat, ſed poteſt fieri commutatio in aliquid alterum melius, vel æquale, quod videatur magis proficere vtilitati communi, vel ſaltem æqualiter. Et in hoc caſu videtur pertinere diſpenſatio, vel commutatio ad poteſtatem Papæ, qui habet curam vniuerſalis eccleſiæ, vel etiam poteſt fieri relaxatio ſimpliciter ab eo, ita quòd iurans non teneatur ad aliquid: quia fortè poterit eſſe vtile eccleſiæ, quòd iſte iurans ad nihil teneatur, & hic pertinet ad plenitudinem poteſtatis. Et iſtud eſt magis infringere iuramentum, quàm diſpenſare: quia non cõmutatur hic in aliquid, ſed efficitur, quòd iurans non obligetur, & hoc: quia ad Papam pertinet prouidere gene-

F raliter in omnibus, quæ ad diſpenſationem rerũ eccleſiaſticarum pertinent, ſuper quas habet plenitudinem poteſtatis. Sicut pertinet ad quenlibet irritare iuramenta facta à ſuis ſubditis, quando illa cognouerit. Sicut pater poteſt irritare iuramentũ filiæ, & filij parui, & vir vxoris. Num 30. ſicut in voto fit. Sic tenet Sanctus Thomas 2. 2. q. 89. art. 9.

Sed dicetur quomodo poteſt relaxari totaliter iuramentum, quod præſtitum eſt, quando conſtat eſſe licitum, quòd iuratum eſt? quia ibi non diſpenſatur circa materiam, ſed circa ipſum actum iurandi, ſcilicet, vt iurans non teneatur iuramentum obſeruare, ſed hoc dictum eſt ſupra eſſe falſum.

Dicendum, quòd hoc non poteſt fieri niſi per Pa-
G pam, non quidem quaſi ipſo iuramentũ tollat, quod aliquando obligauerit, ſed quia iuramentũ non habet omnino vires obligandi ſine conſenſu Papæ, id eſt, ſi ipſe diſſentiat. Vnde in omni iuramento intelligitur iſta conditio tacita, ſcilicet, ſi Papæ placuerit, vt patet extra de iureiuran. cap. Venientes. Sic ergo qui iurat cum cõditione, etiam ſi bonum iuret non eſt periurus, ſi non facit id, quod iurauit conditione non adueniente, ita cum iſta conditio ſubintelligatur in omni iuramento omnino liber eſt, qui iuramentum non ſeruat Papa relaxante illud, vel iubente nõ obſeruare niſi quis tales relaxationes fieri procurauerit ſine commutatione aliqua in aliud bonũ, quia tunc in foro conſcientiæ non erit multum ſe-
H curus.

Circa abſolutionem à iuramẽtis in caſu, quo fieri poteſt, tenẽt multi diſtinctionem ſancti poſitam ſupra, quę videtur eſſe valde rationabilis Raymundus tamen dicit in ſumma lib. 3. ti. 27. de diſtinctione officiorum, ꝙ ſolus Papa poteſt concedere, ꝙ veniat quis contra proprium iuramentum licitum, vel de quo dubitatur, an ſit licitum, vel illicitum. Et iuriſtæ cõmuniter reſtringunt iſtud dictum ad caſus maiores, vel quando præſtatur auctoritas veniendi contra iuramẽtum licitum ſine commutatione aliqua in aliud bonum. Pro hoc tamen conſiderandum, ꝙ iuramentum potens recipere diſpenſationem, & indigens illa ad hoc, ꝙ non obſeruetur eſt illud, ꝙ
I dubium eſt, an bonum, vel malum licitum, vel illicitum ſit ſeruare Et illud, quod eſt inutile, & nõ poteſt eſſe vtile, vt ſi quis iurauit non ſedere ad menſam, vel non bibere vinum album, & ſimilia. Et illud, quod licitum eſt, & tamen poteſt mutari in melius vel etiam, ꝙ non mutetur, & illud, quod quamuis ſit licitum ex parte iurantis, eſt tamen ſibi valde præiudiciale. Vt qui iurauit per metum, vel dolum dare alteri omnia bona ſua, vel præſtare aliquod ſeruitiũ. Et tunc dicendum, ꝙ aut eſt iuramentum dolo, vel metu exortũ, aut non Si primo modo epiſcopus poteſt diſpenſare in illo. Sic tenẽt Inno. & Hoſt. in c. Debitores. 12. q. 6. c. 1. & 2. Et hoc oẽs tenẽt indubitãter. Si ſecundo modo aut eſt dubium de iuramẽ-
K to, an ſit licitũ, vel illicitũ, vel non. Si primo modo epiſcopus poteſt diſpenſare: quia iudicabit fortè eſſe illicitum. Et tunc non erit neceſſaria aliqua commutatio in bonum aliud. Si autem ſit præſumptio aliqualis potius, ꝙ ſit licitũ non debet epiſcopus diſpenſare ſimpliciter abſoluendo, ſed cõmutando in aliud Si aũt non eſt dubiũ, eſt tñ inutile, vt qui iurauit non bibere in argento epiſcopus poteſt diſpenſare commutando in melius. Si verò eſt licitum, vt ſi iurauit quis ieiunare, vel ſimilia, dicunt quidam, ꝙ poteſt epiſcopus diſpẽſare: ſic dicunt Inno. & Hoſt. in c. Debitores, ꝙ epiſcopus poteſt diſpenſare interdum in iuramentis licitè præſtitis. arti. 15. quæſt. 6. c. Nos ſanctorum: & iuratos.

Alij

Alij dicunt contrarium, ſcilicet, ꝙ ſolus Papa poteſt diſpenſare in iſtis.

Dicendum tamen eſt, quòd ſine commutatione non poteſt Epiſcopus abſoluere à iuramento licito, poteſt tamen mutare illud in aliud. Nam poteſt Epiſcopus diſpenſare in voto commutando illud extra de voto, & voto redemp. capitu. primo, Et tamen maioris obligationis eſt votū, quàm iuramentum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 260. ergo poterit à fortiori in iuramento diſpenſare commutando illud. Iſtud eſt in illis, vbi non eſt ius quæſitum alicui ex iuramento, quia ibi nemo diſpenſat, cum ſit iniuſtum tollere alicui rem ſuam, niſi ex culpa, ſicut abſoluuntur à debito fidelitatis omnes, qui iurauerunt aliquibus ſi fiant illi hæretici: extra de hære. c. Abſolutos, & 15 q. 6. cap. Nos ſanctorum, & cap. Iuratos. Etiam in magnis caſibus propter ſcandalū Epiſcopi non diſpenſant, vt in iuramento alicuius ciuitatis, vel vniuerſitatis licito ad commutandum illud. Solus autem Papa poteſt diſpenſare in iuramento licito abſoluendo ab eo, & non commutando in aliquid aliud, cum autem ſupra expreſſa fuit. An Papa tamen poſſit diſpenſare in iuramentis licitis, apud multos dubitatur. Nam Huguitius dixit, quòd poteſt in illicitis diſpenſare: in iuramento autem licito dicit, quòd non, cùm inducat obligationem de iure naturali, in quo Papa non poteſt diſpēſare, licèt poſſet commutare in aliud ex iuſta cauſa, ſicut in voto. Dicebat tamen quòd ſi Papa abſolueret, etiam nulla cauſa exiſtente proficiebat ad hoc, ꝙ iurans non reputaretur periurus. Sed non quantum ad hoc, quòd non teneatur iuramento obligatus, dicit tamen Ioan quòd Papa poteſt diſpenſare in iuramentis coactis licitis, in voluntarijs autem non diſpenſat. Si tamen diſpenſet, tenet diſpenſatio. Et addit, quòd Papa poteſt diſpenſare contra ius naturale, & contra Apoſtolum, ſed non contra Euangelium. 34. di. lector & 82 diſtinct. præsbyter: hæc dicit Glo. 15. q. 6. cap. Auctoritatem. Sed Glo. extra de iure iuran ca. Quanto. exponens opinionem Hug. dicit, quòd ſi iuratum eſt aliquid quod licitè, & honeſtè ſeruari poteſt, nec cauſa ſubeſt diſpenſandi, non poteſt Papa diſpenſare. Et dicit, quòd in hoc omnes concordant. Ita non multum diſcordant ab eis, quæ ſupra diximus, ſcilicet, quòd Papa abſoluere poſſit. Et tamen ſi nulla cauſa ſubeſt, potiſſimè ſi qui iurauit procurat abſolutionem non eſt apud Deum tutus, ſed in iure humano ſufficit ſibi, ac ſi ex cauſa fuiſſet diſpenſatum cum eo. Quia tamen dictum fuit ſupra, quòd in iuramentis, quæ vergunt in deteriorem exitum, non requiritur diſpenſatio, dicunt quidam, quòd ſex modis iuramentum vergit in exitum deteriorem. Primò, cum iuratur aliquid, quod eſt mortale in ſe. Secundò, cum iuratur quod eſt veniale in ſe. Tertiò, cum iuratur aliquid indifferens, quod ex circunſtantia efficitur mortale, vel veniale. Quartò, cum iuramentum excludit opus pietatis ex charitate faciendum, vt ſi quis iurat, quòd non dabit aliquid iſti ex charitate. Quintò, cum excludit opus ex genere bonorum, vt cum quis iurat, quòd nunquam erit Epiſcopus, vel ſacerdos, vel monachus, vel quod nō celebrabit Miſſam vſque ad vnum menſem, vel quòd nunquam ieiunabit in pane, & aqua, & ita de ſimilibus, quæ ſunt bona ex genere, & tamen non apparet neceſſitas obſeruandi illa, iurare tamen non facere malum eſt. Sextò, cum excludit opus indifferens pia intentione pro Deo, aut pro proximo faciendum. Vt ſi quis iurat, quòd non loquetur Martino, vel quòd non intrabit domum eius, vel quod non mollet ad mo-

A lendinum ſuum, & ſic de alijs, quę indifferentia ſunt ad bonum, vel ad malum, & tamen poſſunt eſſe aliquando vtilia.

In tribus modis primis iſtorum dicunt iſti, quod quilibet ſic iurans propria auctoritate venire poteſt contra iuramentum, eſt tamen ei imponenda pœnitentia de iuramēto temerario. In alijs autem tribus quamuis huiuſmodi iuramenta non ſint obligatoria, nec imponenda ſit pœnitentia pro tranſgreſſione eorum tanquam pro mortali, non expedit tamen contrauenire niſi propter cauſam vrgentem, tum propter reuerentiam iuramenti, tum propter ſcandalum ſimplicium, qui putant ſe incurrere periurium, quando talia faciunt. Etiam præſtatur eis oc-

B caſio detrahendi, & periurandi. Ideo petenda eſt abſolutio à ſuperiore, qui faciliter debet talia iuramenta relaxare, vel potius oſtendere, quòd iurantes non fuerunt obligati per talia iuramēta, ſed ſolum, quòd agant pœnitentiam de temerario iuramento. Sic dicit frater Ioannes ſumma confeſſorum lib. primo, titu. nono, quæſtio. 13.

An iuramentum impediatur fieri propter perſonæ, vel loci, vel temporis, vel aliarum circunſtantiarum conditiones. Quæſt. CCLXIIII.

QVAERITVR, an iuramentum impediatur fieri aliquando propter conditionem perſonæ,

C vel temporis, vel loci, & ita de alijs circunſtantijs. Dicunt quidam, quòd non: quia iuramentum eſt ad confirmationem. Ad Heb. ſexto, ſcilicet. Omnis controuerſiæ eorum ad confirmationem finis eſt iuramentum, ſed cuilibet conuenit dictum ſuum confirmare quocunque tempore ergo nulla conditio perſonæ nec temporis impedit iuramentum fieri. Item idem non cauſatur ex contrarijs cauſis: quia contraria ſunt cauſæ contrariorum, ſed quidam excluduntur à iuramento propter defectus perſonæ ſicut pueri, & illi, qui ſemel ſunt periuri, ergo non prohibebuntur iurare, qui habēt excellentiam perſonæ nec etiam in tempore excellenti, ſcilicet, feſtiuitatibus ſiet prohibitio. Item nullus viuens eſt tan-

Primum argu.

Secūdum argu.

Tertium argu.

D tæ dignitatis in hoc mundo ſicut angeli, quia infra vndecimo, dicitur, quòd inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, & tamen qui minor eſt in regno cœlorum maior eſt illo, licet angeli ſunt in regno cœlorum, ergo quilibet angelus erit excellentior omnibus hominibus hic viuentibus. Angelo tamen competit iurare: quia Apoca. 10. angelus habens pedem, vnum ſuper terram, & alterū ſuper mare iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum, ergo nullus homo quantæcūque dignitatis debet prohiberi iurare propter dignitatem.

Dicendum, quòd aliquæ conditiones excludunt iuramentum tam ætatis, quàm dignitatis, ac indignitatis, & etiam temporis. Pro quo ſciēdum, quòd

E iuramentum duo habet conſideranda. Vnum eſt ex parte Dei, cuius nomen in teſtimonium inducitur, & quantum ad hoc debet magna reuerentia iuramento exhiberi. Ob hoc autem illi, qui cum reuerentia iurare non poſſunt excluduntur à iuramento. Et ſic eſt de pueris ante annum quartumdecimum: quia non coguntur ad iurandum. Periuri etiam non poſſunt cum reuerentia iurare: quia ex eo, quòd iuramentum ſemel violauerunt, iam nomen Domini turpiter in ore eorum ſonaret: quia Deus conqueritur de malis, quòd indignè enuncient ea, quæ ad ipſum pertinent. Pſalmo 89. Peccatori autem dixit Deus: quarè tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

In iuramēto duo ſunt cōſideranda.

Etiam quia qui ſemel periurium commiſit, ſemper putaretur, ꝙ committeret periurium, quandocunque iuraret: quia ex præteritis præſumitur circa futura, extra de præſum c. Scribã, & c Ex ſtudijs. Ideo non defertur iuramentũ periuro. Ad hoc etiam, ꝙ iuramẽtum cum maiori reuerentia pręſtetur obſeruatur tempus. ſ. ꝙ à ieiunis fiat. Aliud conſiderandũ eſt ex parte eius, qui iuramentum præſtat. Nam vult dictum ſuum iuramento confirmare. Non indiget autem confirmatione dictum hominis, niſi, quia de eo dubitatur, ſed quædam perſonæ ſunt tantæ dignitatis, vel eſſe debent, ꝙ repugnat dignitati eorum dubitari de dictis ipſorum. Ideo iſtis iurare non licet ſaltem ex leui cauſa. Quod autem de pueris dicebatur, dicendum, quòd non debet ab eis iuramẽtum exigi.

De iuramẽto puerorum.

Sciendum tamen, ꝙ aut iuramentum puerorum eſt aſſertorium, aut promiſſoriũ. Si aſſertorium, aut exigitur ab eo, aut ipſe ſponte pręſtat. Si primò modo, non debet cogi ad præſtandum. 22. q. 5. c. Paruuli, ſcilicet. Paruuli, qui ſine ætate rationabili ſunt, non cogantur iurare. Ratio eſt: quia cum ætas ſua non ſit rationabilis, ideſt, perfectè vtens ratione non iudicabit perfectè, an verum, vel falſum ſit id, quod iurat. Et ſic erit facilitas ad periurium. Etiam quia pueri non poſſunt exhibere reuerentiam debitam iuramento: quia nemo poteſt exhibere reuerentiam ei, cuius dignitatem non agnoſcit, cum reuerentia exhibeatur propter excellentiã, ſed paruuli non poſſunt cognoſcere excellentiam iuramenti, nec quomodo Deus honoratur obſeruando iuramentum, & quomodo iniuriã recipit non obſeruando, ideo non debent iurare, ſicut etiam non debẽt ſuſcipere Eucharistiam: quia non poſſunt cognoſcere aliquã dignitatẽ illius ſpiritualis cibi. Et tamen qui manducat debet dijudicare corpus Domini, ideſt, diſtinguere illud ab alijs cibis, non tenendo illud in eadẽ reputatione, in qua tenentur alij cibi. 1. Corin. 11. Hoc autem pueri non poſſunt, ideo peccat, qui eis dat Euchariſtiam in ætate illa, in qua de ea nihil diſcernere poſſunt. Ita ergo de iuramento: quia paruuli neſciunt quid vident, ſicut dicitur. C. de fal. mo. l. 1. Determinatur autẽ ętas, in qua non debeat iuramentũ à pueris exigi, ſcilicet, ante quartumdecimum annum. 22. q 5. c Pueri, ſcilicet. Pueri ante quatuordecim annos nõ cogantur iurare. Si tamen pueri, qui ſunt citra quartumdecimum, iurauerint, ſi ſunt doli capaces, & falſum iurauerint de eo, quod ſciunt falſum eſſe, periuri ſunt, ſicut ſi ſunt adulti, licet non ſint æqualiter increpabiles. Si autem ſpontè iurent aſſerendo aliquid, peccãt niſi fortè ſint infra ætatem doli capacem, in qua nullum peccatum eſſe poteſt Nam cum de iure à pueris non liceat iuramentum accipi, nec etiam ipſis licet ſponte iurare: quia eadem cauſa vtrobique eſt, ſi tamen falſum iurant periuri ſunt, quando ſunt doli capaces extra de delictis puerorum. c. Pueris. Et dicit, ꝙ in pueris grandiuſculis peccata ſunt, inter quę ponitur ibi periurium. Et vocantur pueri grãdiuſculi, qui ſupra ſeptenniũ ſunt, & infra quartumdecimũ, ita quòd ſint actualiter doli capaces. Si autem ſit iuramentum promiſſorium, aut eſt de rebus, quæ pertinent ad ſe ipſum, vel de eis, quæ pertinent ad aliquam adminiſtrationem, vt dare pecuniam in eleemoſynam, & ſimilia. Si primo modo iuramentum pueri obligat ipſum ſi ſit puer iam ſui compos, ita ꝙ intelligat id, quod iurat, vt ſi iuret intrare religionẽ, vel aliquid aliud quod pertinet ad Deum. Nam pater in hoc nõ poteſt eum impedire: quia ſui iuris eſt. Si tamen puer iuraret facere, quod pertinet ad perſonam ſuam, per quod non exeat poteſtatem paternam, & per hoc præiudicetur paternę poteſtati, non

F tenetur iuramentum. Sed pater poteſt infirmare illud, vt ſi iuret manere cum aliquo alio extra poteſtatem patris, vel habere aliquem modum viuendi, vel operandi, qui diſpliceat patri. Et idem eſt de puella conſtituta in poteſtate patris. 22 q. 5. c pueri, ſcilicet. Puella ſi in puerili ætate ſita in domo patris, illo neſciente, ſe iuramento conſtrinxerit, & pater eius, vt audierit ſtatim contradixerit, vota eius, & iuramenta irrita erunt. De votis autem puerorum, & puellarum in poteſtate patris, an valeant, & quomodo, & quando valent dictum eſt. Num. 30. Si autem puer iurauerit aliquid, quod pertinet ad adminiſtrationẽ pecuniæ, iuramentum non tenet: quia in ætate illa puer nullam habet adminiſtrationem pecunię: quia

G eſt totaliter ſub poteſtate patris, ideo non ſe poteſt obligare, peccat tamen iurando id, ad quod non ſe poteſt obligare.

De periuris.

De periuris autem dicendum, quòd excluduntur à iuramento, ſcilicet, quòd in iudicio non recipiuntur in teſtes. 22. quæſt. 5 cap paruuli. Hoc autem eſt in iuramento, ne ei deferatur propter ſuam indignitatem. Si tamen deferatur, tenetur iurare verũ, aliàs periurus eſt. Etiam iurare poteſt in aſſertorijs ſponte præſtitis. Idem in promiſſorijs. Nam in his non eſt differentia aliqua inter eum, & alios non periuros. De tempore præſtandi iuramenta dicendum, quòd duplex tempus obſeruatur, vnum eſt reſpectu hominum, ſcilicet, quòd ſint ieiuni, aliud reſpectu ipſiuſ-

H met tẽporis, ſcilicet, quod in feſtiuitatibus, vel quibuſdam alijs temporibus non præſtentur iuramenta. De primo patet, extra de teſtibus. c. Placuit. & 3. Senten. diſt. 39. in fi. Nam pertinet ad reuerentiam iuramenti, quòd à ieiunis præſtetur, etiam quia hoc adiuuat ad vnum de comitibus iuramenti, ſcilicet, ad iudicium, ideſt, diſcretionem: quia diſcretio eſt de ſingulis rebus, melius autem iudicat homo ieiunus, quàm qui ſaturatus eſt. Iſtud tamen eſt de honeſtate. 22. quæſt. 5. c. honeſtum, ſcilicet, honeſtum videtur, vt qui in ſanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate, & timore Dei. Nunc tamen omni tempore præſtantur iuramenta ante cibum, & poſt cibum. Iſtud, quod dictum eſt de iuramento pręſtan-

I do à ieiuno intelligitur ſolũ de aſſertorio, quod præſtatur in iudicio, vel in contractibus, aut in eis, quæ pertinent aliquo modo ad lites. Secus autem in iuramentis aſſertorijs voluntarijs, & in promiſſorijs: quia etiam de honeſtate non requiritur hic aliquod tempus determinatum. Et patet: quia iura in hoc caſu loquuntur de illis, qui præſtant iuramentum ſiue accedunt ad iurandum, quod ſignificat nõ eſſe ſpontaneum iuramentum, ſed præſtitum auctoritate iudicis, ſiue ex neceſſitate aliqua inter partes. De ſecũdo; ſcilicet, quomodo iuramentum prohibetur ex conditione temporis, dicendum, quòd diebus dominicis iuramẽtum præſtari non debet, nec poteſt exigi, niſi forte ex cauſa neceſſitatis, vt pro pace reforman-

K da, vel conſeruanda, extra de ferijs. cap. Omnes dies, & pro fide, & pro obedientia, & alijs neceſſitatibus, extra de elect. cap. ſignificaſti. Alia etiam erant tempora antiquitus, in quibus non licebat iurare, ſcilicet, à ſeptuageſima vſque ad octauam Paſchæ, & ab aduentu Domini vſque ad Epiphaniam, & in ieiunijs quatuor temporum, & in litanijs maioribus, & in diebus rogationum, vt patet 22. quæſtio. 5. capitu. Decreuit, & ratio eſt: quia iſtud intelligitur de iuramentis, quæ præſtantur in iudicio. Et tamen temporibus iſtis non licebat iudicia facere. 15. q. 3. cap. 1. & 2. Ideo nec licebat iuramẽta præſtari. Iſtud tamen iam ſublatum eſt per conſuetudinem præſcriptam, vt dicit Glo. in c. Decreuit. Totum tamen hoc per-

tinet

tinet ad iuramenta aſſertoria,ſpontanea, & promiſſoria quocunque tempore fieri poſſunt,dum tamen alias in ſe ſint licita. Diebus etiã dominicis iuramenta ad confirmationem contractuum præſtari non debent,eo ꝙ non licet illa die cõtractus facere: quia non licet mercari, nec vendere,extra de ferijs.c.Omnes dies, ſcilicet, ꝙ in diebus dominicis mercatum non fiat. Si tamen ſit aliquis cõtractus honeſtus, vel pius,qui die dominica fieri poſſit,poterunt iuramenta præſtari ad confirmationem cõtractus: quia quando aliquid cõmittitur, vel conceditur conceſſa ſunt omnia iſta,ſine quibus bene fieri nõ poteſt. Et ita eſt de iuramentis reſpectu contractuũ: quia contractus per iuramenta firmitatem accipiũt. Et ob hoc, quia pax omni die poteſt componi licitum eſt quocũque die iuramenta pręſtari pro conſeruatione illius in d. c.omnes dies. Ita ergo de cæteris cõtractibus licitis. Maximè,quia dicitur ibi nec ſacramenta niſi pro pace,vel alia neceſſitate pręſtentur. Et tamen,quod honeſtum, & pium eſt poteſt intelligi nomine neceſſarij,& maximè quando non poſſunt iſta ita bene fieri alijs diebus ſicut die dominico.

De dignitate perſonarum dicẽdum, ꝙ ſacerdotes prohibentur iurare propter dignitatem ſuam: quia debet eis credi ſicut iuramento. Et ideo quando de veritate debent reſpondere loco iuramenti interrogabuntur alio modo.ſ. per ſanctã conſecrationem, ideſt,per ordines ſuos ſacros,an verum ſit, vel vt verum dicant de eo, quod petitur. & 22 q 5. dicitur, ꝙ nullus ex eccleſiaſtico ordine cuiquã laico ſuper ſancta euangelia iurare præſumat, ſed ſimpliciter cum veritate,& pietate dicat.eſt,eſt,aut non,non. In c.nullus ex eccleſiaſtico. Per hoc tamen non debet intelligi,ꝙ nullo modo licet iurare. Quia non ſolum clericis, ſed etiã monachis iurare licet quando ſubeſt aliqua neceſſitas, & potiſſimè in cauſis monaſterij ſui, & vbi non habentur alij teſtes,extra de iureiu c.Et ſi Chriſtus §.vltimo. Clericis autẽ ſæcularibus facilius iurare permittitur, quã monachis: quia magis ſunt de ſæculo,quam monachi. Et tamen non licet eis iurare ita faciliter ſicut laicis nec debẽt ad hoc cogi,& maximè in rebus tẽporalibus, in quibus ſine magna neceſſitate iurare non debẽt. In ſpiritualibus autem negotijs,quando eſt aliqua vtilitas, vel neceſſitas iurare eis licitum eſt. Quia etiam in ſolennitatibus, in quibus alia non recipiuntur iuramenta licet recipi iuramenta pro his rebus.

Ad primum dicendum, ꝙ prohibitio fit iurandi tam propter perſonam, quã propter tempus,& maximè propter perſonam, & licet confirmare dictum ſuum vnicuique eſſet bonum,quidam tamen prohibentur tam à dicendo, quàm à cõfirmando propter eorum defectũ: quia tales ſunt, vt per eorũ dictum res iuratæ non ſufficienter confirmentur, & ſic ſunt paruuli,& periuri. Quidam autẽ ſunt,quorum dicta ita debent eſſe certa, vt confirmatione non egeant, & illi etiam iurare non debent ſic ſunt ſacerdotes, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid tolli,& fieri ex cauſis contrarijs. Nã ſuper abundantia,& defectus contraria ſunt,& tamẽ per vtrunque peccatur,vt patet 2 Ethi. Et ſic aliqui prohibentur iurare: quia ſunt maioris auctoritatis,quã vt eos iurare deceat ſicut ſunt ſacerdotes. Alij ſunt autem minoris auctoritatis,quàm vt eorum iuramento ſtetur,vt ſunt paruuli,& periuri.

Ad tertium dicendum,quòd iuramentum angeli non fuit introductum propter defectibilitatẽ dictorum ſuorum, vt per iuramentum confirmarentur: quia ſine iuramento ſtandum eſt dicto angelorũ bonorum: quia certum eſt eos non poſſe mentiti cum ſint beati,& iam non poſſint peccare. Sed introducitur iuſm ad oſtendendum infallibilem, & immutabilem Dei diſpoſitionẽ ſuper hoc. Dictum enim angeli non eſt magis certum cum iuramento, quã ſine iuramento. Quia tamen dicta humana iurata habentur certiora,quam non iurata,ita,& nos cũ audimus aliquid ab angelis iuſo firmatum illud certius reputamus, quã cum iuratum non eſt. Et quia Deus interdũ vult de aliquibus reuelatis nobis per angelos haberi ſpecialem certitudinem, facit, ꝙ angeli iurẽt ſuper illis,& ita fuit in præſenti. Ex iſta eadẽ ratione aliquando Deus iurat. Nam de verbo Dei nullus dubitat eſſe certiſſimum. Et tamen interdum iurat, & interdũ non. Iurauit enim ſuper benedictione Abrahæ. Gen.22.& ſuper Chriſti ſacerdotio, Pſal.109. In alijs autem cõmuniter non iurat. Iurauit tamen ſuper regno Dauid, ꝙ continuaretur in poſteris eius. Pſal.88.131.ſcilicet. Iurauit dominus Dauid &c. De fructu vẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam. Hoc autem facit Deus, quando vult aliquod verbum ſuum eſſe certiſſimũ, ita vt nullo modo credatur eſſe mutandum,quod interdum Deus permittit aliqua,quę intelliguntur ſecundum conditionem eorũ,quibus promittunt,ſiue in bonum,ſiue in malum,& mutata conditione eorum mutatur promiſſio, vel cõminatio. Iere.18. Nunc autẽ quando iurat,vt credatur, ꝙ nullo modo promiſſiones tales mutabuntur, confirmat eas iuramẽto. Sic innuitur ad Heb 6. ſcilicet. In quo abundantius Deus volens oſtendere policitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum fortiſſimum ſolatium habeamus De his S. Thomas 2.2.q 89.art.vlt.

Quæ conditiones in iuramẽtis intelliguntur. Quæſt. CCLXV.

QVAERITVR de iuramento,quæ cònditiones in eis ſubintelligantur. Dicendum,ꝙ vt ſupra habitum eſt iuramentum eſt duplex, ſcilicet, aſſertorium,& promiſſorium in aſſertorijs nulla conditio ſubintelligitur. Ratio eſt: quia conditio apponitur, vel ſubintelligitur in aliqua re, vt ſtante conditione,vel non ſtante fiat res, vel non fiat. Et ſic conditio eſt pro eis,quæ ſunt in poteſtate noſtra. Præteritum autem,& præſens, de quibus eſt iuramentum aſſertorium non ſunt in poteſtate noſtra, ideo circa illa nulla conditio poteſt apponi,nec ſubintelligi. In promiſſorijs autem aliquid de futuro promittitur, ꝙ in poteſtate noſtra eſt. Et ideo ſicut poteſt expreſſe conditio apponi,& ſecundũ illam debet iuramentum ſeruari, vel non ſeruari, ita poſſunt ſubintelligi aliquę conditiones de iure,etiã ſi non exprimantur, quibus non extantibus non ſtat iuramẽtum. Prima eſt, quòd in omni iuramento debet intelligi, ſi Deo placuerit, & ſi Deus conceſſerit 22.q.2.c.Beatus. §.1. Et ob hoc excuſatur beatus Paulus, qui promittens venire in Hiſpaniam non venit,ſcilicet,quia non potuit,vel Deus non permiſit.eo.c. Et intelligiẽ ſi Deo placuerit dupliciter,ideſt ſi expreſſè nõ vetuerit, vel ſi tacitè nõ impediuerit. De primo patet,quia quidquid nos promiſerimus,ſi Deus contrarium iubeat, non eſt dubium quin teneamur obedire ſibi. De ſecundo ſi ipſe nos impedit: quia quandocunque homo conatur agere aliquid, & non præualet efficere debet intelligere, quòd voluntas Dei eſt, quòd non faciat, & quod ipſe eum impedit. Ideo non ſolum debet intelligi conditio iſta in iuramẽtis, & promiſſionibus,ſed etiam debet exprimi vnde Iac 4. increpantur illi, qui dicunt aliquid ſe facturos, & non di-

eunt,ſi Deus voluerit,ſcilicet. Ecce nunc dicitis,hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi annum, & mercabimur, & lucrũ faciemus, quid ignoratis,quid ſit nobis in craſtinum? Ideo ſubditur ibi. Dicatis ſi dominus voluerit,faciemus hoc, aut illud. Et ſub illa conditione etiam intelligitur, ſi iurans ſuperuixerit: quia aliàs iuramentum impleri non poteſt. Et iſtud etiam dicit Iacobus exprimendum,ſcilicet: dicatis ſi Dominus voluerit,& ſi vixerimus faciemus hoc,aut illud. Alia conditio eſt,ſi Papæ placuerit. In omni iuramento auctoritas Papæ intelligitur excepta,ſcilicet,quòd ſi ipſe voluerit infringere,quòd non tenebit, extra de iureiuran.c. Venientis §.1. Poteſt autem Papa relaxare iuramẽtum ad tempus, vel remittere in perpetuum, ita vt nullo modo ſeruetur, & nihil loco ſeruationis iuramenti ſuccedat, extra de iureiuran. c.Si verò, & c. Verum, & c. Ea te Ratio eſt,quia Papa eſt ſupremus eccleſiæ Hierarcha, & pertinet ad eũ diſponere de omnibus negotijs vniuerſalis eccleſiæ, ideſt, de negotijs particularium perſonarum, quæ ſunt partes eccleſiæ vniuerſalis. Et quia iuramentum alicuius,etiam ſi abſolutè bonum ſit, & proficiat obſeruatio eius ipſi, potent eſſe, ꝙ alijs partibus eccleſiæ noceat, vel quòd vtilius ſit aliud fieri, quàm illud, quod iuratum eſt, conueniens fuit, quòd Papa haberet poteſtatem ad ſoluendum omnia iuramenta, quantumcunque licita ſint. Si tamen nulla omnino cauſa ſubſit ex parte perſonæ iurantis, nec ex parte alicuius alterius, quare debeat fieri mutatio, licet poſſit Papa iuramẽtum diſſoluere,non eſt ſatis ſecurus in conſcientia ille,qui talem abſolutionem procurauit. Quomodo tamen Papa diſpenſare poſſit in iuramentis,dictum eſt ſupra quæſt.263. Alia conditio eſt, ſi res in eo ſtatu permanſerit.Si enim quis depoſuit penes me gladium,vel accõmodauit, & iuraui reddere ſibi quandocunque peteret, ſi verſus in furorem petat,non teneor dare,ne ſe ipſum occidat,vel alium.22.queſt 2. cap. Ne quis. & argumen.ff de ſolu. l.Cum quis. Et iſtud rationabiliter ſubintelligitur: quia in promiſſione generali non intelliguntur ea,quæ quis in ſpecie non eſſet veriſimiliter conceſſurus. Et tamen ſi deponeret quis apud me gladium, & peteret, quòd ego ſibi iurarem illum reddere quandocunque peteret,etiam ſi eſſet in furore,ego non iurarem: quia iuramentum eſſet illicitum: quia erat manifeſtè de malo. Ideo etiam nunc non tenet generaliter præſtitum. Alia eſt,quòd ille,cui præſtatur iuramẽtum, fidem non fallat. Si quis enim mihi iurauit dare centum, & quòd ego ſibi darem aliquid, quod etiã ego iuraui, ſi ille frangit mihi fidem, non teneor ſibi ſeruare iuramentum. Extra de iureiuran.cap.Peruenit, & cap Sicut. Alia eſt,ſi quid promittitur ſub ſpe futuræ numerationis, vt ſi ego compoſui cum aliquo, quòd daret mihi centum, & antequam pecuniã traderet numeratam,ego iuraui ei reddere centum ad diem certum, ſi pecuniam poſtea non tradat non teneor ad iuramentum ſeruandum. C.de non nume pecu.l indubitati.Alia eſt,quòd intelligitur auctoritas iudicis excepta,ſcilicet,niſi ipſe contrarium iubeat, vt iuraui alicui dare certam pecuniam ad certum tempus intelligitur, niſi iudex vetet illo tempore dare,extra de cenſi.capit,Significauit, & ff.qui ſatiſdare cogantur.l.vltima. Non tamen poteſt iudex tollere iuramentum in totum: quia hoc ad ſolum Papam pertinet ſi iuramentum licitum eſt. Poteſt tamen mutare tempus conuentũ,vel iuratum: quia per hoc non perit ius quæſitum alicui ex iuramento. Alia eſt, ſi ſequatur finis,ad quem res promittitur,vt,ſi iuraui dare dotem alicui, intelligitur ſi nu-

F ptiæ ſequutæ fuerint ff.de iure dotium l ſtipulationem. Nam vir non dotat mulierem, niſi vt accipiat eam in vxorem. Alia eſt,quòd ſi iuraui alicui obedire ſemper, vel tota vita, & iuro ei tanquam epiſcopo,vel regi ſi deponatur, vel deportetur, nõ teneor obedire ei. Et hoc reddit ad illud, quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd res non manet in eodem ſtatu. Nam ego non iuraui obedire iſti tanquam homini, ſed tanquam regi, vel epiſcopo. Sic etiam,ſi aliquis iurauit obedire domino ſuo, non tenetur,quandiu eſt excommunicatus ex iuramento. Idem ſi efficitur hæreticus, vel infidelis. 15.quæſt 6. cap. Alius,& duobus.cap.ſequentibus. Et extra de hæreticis, cap. vltimo,& de pœnis,cap.vltimo. Eodem modo ſi aliquis iurat mihi tanquam epiſcopo ſoluere certam

G pecuniam, ſi fuero depoſitus non manet mihi obligatus, quòd verũ eſt, niſi fuerit verſa pecunia in vtilitatem eccleſiæ, vt innuitur. 15. quæſt.6. cap. Alius. Alia eſt, quòd iuſtũ impetretur, vt ſi quis iurauit ſtare mandatis alicuius pro ſatisfactione iniuriæ illatæ ſibi, vel ſuis. Nam intelligitur, niſi præceperit iniuſtum,vel illicitum,aut impoſſibile: quia etiam lex ad hoc non poſſet obligare,quanto magis iuramẽtum? Nam lex non obligat,nec eſt lex,niſi fuerit iuſta, honeſta,poſſibilis,diſtin.4.cap.Erit autem lex.Iuramentum autem minus obligat, quàm lex: quia lex tollit iuramẽtum, etiam ſi ſit poſterior, vt ſi iuraui aliquid,quod nõ erat lege prohibitum,& ſuperueniat

H lex prohibens, non teneor per iuramentum, immo non licet illud obſeruare. Iuramentum autem factum legem,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter nunquam tenet. Lex tamen non poteſt obligare ad iniuſtum, nec ad impoſſibile, vt dictum eſt, ergo à fortiori nec iuramentum. Et ſic ſi iubeat virtute iuramenti iſte aliquid irrationabile nõ tenetur ad illud. Nam tale, quale non eſſem iuraturus in ſpecie non obligor facere ex iuramento generaliter præſtito. extra de iureiurañ.cap Veniens,& c.Quintauallis. Item ſi quis iurauit alteri dare vinum, vel bladum pro eo, quod recepit,intelligitur, quòd ſit eiuſdem bonitatis. Vnde non poterit dari nouum pro veteri.ff. ſi certum petatur.l.cum quid, & de verbo. obligat.l.triticum.

I Item, ſi iuro dare tibi filiam meam, vel ſororem in vxorem, intelligitur, ꝙ bona fide laborabo, vt eam habeas. Nec enim ad aliud obligor,cum alienum factum præciſè promittere non poſſint. Inſtitu.de inutili ſtipu. §.Si quis aliud. Et extra de ſpon. Ex literis. Item ſi iuro alicui ſoluere pecuniã, ſubintelligitur niſi ab hoc iuramento fuero abſolutus. Item ſi iuro alicui fidelitatem ſeruare, vel quòd non ſim contra ipſum, intelligitur, quòd non procurem, quòd vitam, vel membrum perdat, vel terrã ſuam, poſſum tamen defendere me,& propinquos meos,vel agere pro his contra ipſum extra de iureiuran. c.Petitio. Similes enim conditiones ſolent intelligi de iure, vt ſcilicet,niſi neceſſitas in contrarium inducat, vel niſi

K impoſſibilitas ſuperueniat: quia nunquam dicitur aliquis violator iuramenti,niſi quando ſponte contra venit. Quando autem aliqua iſtarum conditionum interciderit iurans non tenetur ſeruare iuramentũ, nec indiget aliqua diſpenſatione ſuper hoc, ſed iure ſuo poteſt contra venire.

An liceat iurare per creaturas. *Quæſt. CCLXVI.*

QVAERITVR de illis,per quæ iurandum eſt, an liceat iurare per creaturas. Dicunt quidam, Primum
ꝙ non: quia dicitur in litera nõ iurare omnino, nec argu.
per celum,nec per terrã. Quod exponẽs Hiero,dicit.
Cõſidera,ꝙ hic ſaluator nõ ꝑ Deũ iurare vetuit, ſed

per

per cœlum, & terram. 22.q.1.c.conſidera ergo per A
creaturam non eſt iurandum. Item pęna non datur
2. argum. alicui, niſi pro culpa, & tamen iurans per creaturas
punitur. 22 q 1. c. Clericum, ſcilicet: Clericum per
creaturas iurantem acerrimè obiurgandum. Si au-
3. argum. tem perſtiterit in vitio, excommunicandum. Item
iuramentum eſt actus latriæ, vt oſtenſum eſt ſup. q.
257. Latria tamen ſoli Deo exhibenda eſt præced. c.
& Deuter 6. & ad Rom. 1. ergo non licet iurare per
4. argum. creaturas. Item Deus vetuit iurari per nomina ido-
lorum. Exo. 23. idola tamen creaturę quædam ſunt,
ergo per creaturas iurari non licet. Item ad Hebr. 6.
5. argum. dicitur. Homines per maiorem ſuum iurant, nulla
tamen creatura in ſe, nec relata ad Deum eſt maior
homine in corporalibus, ergo nō licet iurari per cor B
6. argum. poralia. Item ſi iuramentum per creaturam eſſet li-
citum in quantū Deus in ea relucet, eſſet magis lici-
tum iurare per cęlum, quàm per euangelium, quod
7. argum. falſum eſt. quia cęlum eſt creatura nobilior. Itē ho-
mo eſt excellentior creaturis corporeis: ergo maxi-
mè eſſet iurandum per hominem pluſquā per euan
8. argum. gelium, & crucem, quod falſum eſt. Item non poteſt
confirmari aliquid per id, quod nihil eſt: quia creatu
ra vanitati ſubdita eſt, ad Rom 8 ergo non debet iu
9. argum. rari per creaturam. Item quāuis fruendum eſt Deo,
vt in ſe conſideratur, & in creatura cōſideratur, ſed
10. argu. non per creaturam. Item Glo. dicit hic, ꝙ paruulis
fuit conceſſum iurare per Deū, ne iurarent per crea-
turas, ſicut dictū eſt immolare victimas Deo, ne ido C
lis immolarent, ſed nūquam licuit idolis immolare,
11. argu. ergo nec iurare per creaturas. Item nullus eſt teſtis
ſufficiēs veritatis, niſi qui illam nouit, ſed nemo no-
uit omnia, niſi Deus, nec etiam cor iurātis, niſi ipſe,
ergo per nullum niſi per eum iurandum eſt.

Dicendum, ꝙ iuramentū licet ſecundum ſe non
ſit appetendum: quia introducitur propter quādam
humanam infirmitatem. ſ. incredulitatem, tamē qn̄
iurandum eſt, per Deum iurari debet, & non per ali-
quid aliud. Poteſt tamen interdum ſine peccato iu-
rari per creaturam. Pro quo ſciendum, ꝙ iuramen-
tum eſt duplex, quoddam eſt per ſimplicē atteſtatio-
nem inquantum. ſ. diuinum teſtimoniū inuocatur.
Aliud autem eſt per execrationem Primum autem D
innititē diuinæ veritati, ſicut fides: eſt enim fides prin
cipaliter de Deo, & per ſe: quia ipſe eſt ipſa veritas,
quæ obiectum fidei. Secundario autē fides eſt de ip-
ſis creaturis, in quibus Dei veritas relucet. Sic autem
& iuramentum. Nam firmitas, quę eſt in iuramēto,
habetur ex reuerentia, & veritate diuina inquātum
putamus, ꝙ inuocato nomine Domini, nemo aude-
ret falſum dicere Iuramētum ergo principaliter re-
fertur ad ipſum Deum. cuius teſtimoniū inuocatur.
Secundariò autem aſſumuntur ad iuramentum ali-
quæ creaturæ non ſecundum ſe, ſed inquantū in eis
diuina virtus manifeſtatur. Et ita iuramus per euan-
geliū: quia per illud nobis veritas diuina innoteſcit.
Iuramus etiam per ſanctos defunctos, qui hanc veri E
tatem diuinam manifeſtauerūt, crediderunt, & ob-
ſeruauerunt. Alius modus eſt iurandi per execratio-
nem, qui vocatur grauiſſimus. 3. Sen. diſt. 39 ſ. quia in
eo grauia nobis imprecamur. Nam iurans impreca-
tur ſibi mala, ſi verum non eſt quod iurat. Iſtud iura-
mentum fit propriè per creaturas, quia ſemper crea
tura exprimitur: nomen autem Domini non ſemp:
& exprimitur creatura, vt in ea iudicium diuinum
exerceatur: ſi non eſt verum, quod iurat. Et ſic ſolet
homo per caput ſuum iurare, vel per vitam filij ſui:
vel per aliquam aliam rem, quam diligit. Sicut apo-
ſtolus iurauit per animam ſuam a Corin. 1. diſ. Teſtē
Deū inuoco in animam meā. i. inuoco Deū teſtem

A veritatis: & ꝙ ipſe deſtruat alam meam, ſi nō eſt ve-
rum, quod aſſero. Sic etiā Ioſeph iurauit per ſalutē
Pharaonis Gen. 42. Quod poterat intelligi per mo-
dum atteſtationis inquantum in Pharaonem, qui
erat princeps, ſpecialiter refulgebat diuina excellē-
tia: vel per modum execrationis. ſ. per ſalutem Pha-
raonis. i. Deus deſtruat ſalutē Pharaonis, ſi nō eſt ve-
rū, quod dico. Sic dicitur. 3. Sen. diſt. 39. Magis tamē
videtur intelligendum per modum ſimplicis atte-
ſtationis: quia Ioſeph non auderet imprecari mala
Pharaoni. Dicendū ergo, ꝙ per creaturam interdū
iurare licitū eſt: quia licet iuramentum magis debe-
ret fieri in nomine ſolius Dei, vt ei exhiberetur iſte
honor: ſi tamen fiat iuramentum per creaturas refe
B rendo eas in Deum inquātum relucet in eis aliquo
modo diuina bonitas, vel inquantum ſubijcimus
eas diuinæ poteſtati, vt exerceat in eas iudicium ho-
nor quidam Dei eſt: ideo licitum erit iuramentum
ſic fieri, dum tamen alias res iurata non ſit mala. Si
autem quis iurando intendat honorē dare ipſi crea
turæ, per quam iurat, quaſi ad eam reducens confir-
mationem veritatis ſuę attribuit creaturæ veritatē
infallibilem, quod eſt ei attribuere deitatē: & ſic eſt
ſpecies idolatriæ iurare taliter per creaturas Iſta aūt
fuit cauſa ſpecialiter, quare Deus vetuit per creatu-
ras iurare: ſ. ne honorificentia creatoris ad creaturā
transferatū: vt patet extra de iureiuran. c. Et ſi Chri-
ſtus. Aliter poſſet dici, ꝙ creatura poteſt conſiderari
C dupliciter, vel in ſe, & abſolutè, & ſic non licet per
eā iurare: vel in comparatione ad creatorem, & ſic
licet ex iuſta cauſa. In ſe autē poteſt conſiderari crea
tura dupliciter: vel quantum ad cōditiones nobiles,
& inde naſcitur rei vltra modum debitum venera-
tio, vel quantum ad conditiones ignobiles, & inde
oritur quidam contemptus iuramenti facti per crea
turam. Et quia vtrunq; malum eſt propter has duas
rationes prohibetur iurari per creaturam in ſe cōſi-
deratam. ſiue eam venerando, ſiue contēnendo. Vn
de Glo. dicit hic: non iuremus per creaturas, vt eas
veneremur vltra modum: nec iuremus per eas, vt
viles æſtimemus. In comparatione ad creatorē pōt
creatura dupliciter conſiderari. ſ. inquantum ille au
D ctor eſt, & præſidet: & ſic iuratur per creatorē, in ea
præſidentem, eum teſtem inuocando: vel inquantū
conſeruator eſt, & ſic iuratur per creaturam vtilita-
tem nobis ex ea prouenientem Deo obligando, vt
ſi mentimur, ꝙ nos puniat. Et iſtis duobus modis iu-
ratur conuenienter per creaturam. ſ. ſi per conteſta-
tionem & execrationem, vt ſupra dictum eſt.

Ad primum dicendum, ꝙ Deus non prohibuit
iurare ꝑ creaturas, quaſi ſemꝑ malū ſit, qn̄ per eas iu Ad primū argum.
ratur: ſed quia ille, qui iurat, ſolet exhibere reueren-
tiā ei, ꝑ quē iurat. Et quia talis reuerentia, qualis ꝑ iu
ramentū exhibeť, ad ſolū Deum pertinet, prohibuit
Deus per creaturā iurare. Nō n vetat Deus exhibe-
re honorē aliquē creaturæ, cū iubeat honorari parē
E tes Exo. 20 & Deut. 5. Senes etiam, & omnem cani-
tiem. Leuit. 19. Coram capite cano conſurge: & ho
nora pſonā ſenis Reges quoque, & principes. 1 Pe. 2.
Deum timete. Regem honorificate, & generaliter
omnes homines, ad Ro. 12. Honore inuicem pręue-
nientes Sed vetat honorē diuinū exhiberi creaturę.
In iuramento autem diuinus honor exhibetur, quia
ibi veritas, de qua dubium eſt, confirmatur. Primo ꝑ
inuocationē nominis illius, per qđ iuramus. Et ſigni
ficatū, ꝙ ſit veritas infallibilis in re, ꝑ quam iuramus,
& ideo dicta noſtra defectibilia per illā cōteſtamur:
veritas aūt infallibilis nō eſt, niſi in Deo: etiam qn̄ iu
ramus ꝑ aliquid tantā reuerentiā exhibemus illi rei,
ꝙ inuocato noīe eius, nō auderemus falſum dicere.

Tale tamen reuerentiā nulli creaturæ exhiberi conuenit: quia iſta eſt ſumma reuerētia. Vnde idolatria quædam eſt ſic iurando. Et patet: quia iuramentum eſt actus latriç, vt oſtenſum eſt ſup. q 255. ergo ſi quis circa iuramentum peccauerit iurando per eum, per quem nō debet, in idolatriam incidit: quia idolatria opponit latriæ, ſicut iuſtitia iniuſtitiæ. Et hoc eſt, qn̄ præcatur ex parte eius, cui honor iſte exhibēdus eſt. Nam vocatur iſte honor latria inquantum eſt quædam ſeruitus Deo exhibita in ratione generalis dominij. Si ergo ad alterum transferatur eſt idolatria. Et quia idolatria eſt vitium maximè prohibitum, Deus prohibuit valde iurare per creaturas. Cum autem tollatur iſte reſpectus, ita ꝙ nō demus eis talem honorem, ſed referamus eas in Deum, non eſt peri- G culum iurare per creaturas, licet melius eſt, quando iurandum eſt, per Deum iurare. Sic dicit Hierony. ſuper Matthæū, ꝙ ſaluator non per Deum iurare prohibuit, ſed per cęlum, & terram, & per Ieruſalem, & per caput tuū. Hanc enim per elemēta iurandi peſſimā conſuetudinē ſemper habere Iudæi noſcūtur.

Ad ſecundum argu. Ad ſecundum dicendum, ꝙ clericus, qui iurat per creaturas animo deferendi ſibi aliquem honorē peccat grauiter. Et ideo primo increpatur per ſuum prælatum, deinde ſi non deſiſtit excōmunicatur, & etiā ſi laicus fuerit excommunicatur. 22. q 1. c. clericum, & c. Si quis per capillum. Si autem iuraret per creaturam, nō intendendo aliquem honorem ei tribuere, non puniretur, niſi fortè hoc duceret in cōſuetu- H dinem. Clerici tamen ſpecialius debent hoc vitare: quia ad eos pertinet honorem Deo magis exhibere, quàm cæteris, & abſtinere non ſolum à malis, ſed ēt ab eis, qui habent ſpeciem mali, vel habere poſſunt. Et ita non licet clerico iurare per creaturas: quia ſpeciem quandam mali habet, niſi ſint illę creaturę, per quas de iure poteſt iurari, vt per Crucem, & per Euāgelia, & ſimilia. extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus in Glo. & dicetur infra de eis.

Ad tertiū argu. Ad tertium dicendum, ꝙ cultus latriæ exhibetur ei, cuius teſtimonium inuocatur per iuramētum. Et ideo ſiue iuretur expreſsè per Deum, ſiue per creaturam ſemper honor teſtificationis in ſolum Deū referendus eſt, & ſolum ſunt nominandę creaturæ in iu- I ramento inquantum in eis relucet diuina veritas, & excellentia, & ita ad Deum referimus. Si quis autem per creaturam iurat ei totum honorem teſtificationis exhibens non referendo ad Deum actualiter nec habitualiter, idolatriam cōmittit: transferendo honorem Dei in creaturam. Et hoc modo non licet iurare per creaturam.

Ad quartum argu. Ad quartum dicendum, ꝙ per idola vetitum eſt iuramentum. Quia qui per illa iurat illis honorē tanquam dijs impendit. Et ideo iurare per idola ſemper eſt malum. Iurare autem per alias creaturas aliquando licitum eſt: quia bona intentione fieri poteſt. De his Sanctus Tho. 2. 2. q. 89. art. 6.

Ad quintum argu. Ad quintum dicendum, ꝙ ſiue in iuramento no- K minetur Deus, ſiue creatura, ſemper per Deum iuratur. Cum ergo homo iurat per creaturam aliquam, licet illa non ſit melior homine, eſt tamē Deus melior homine, per quē iuratur iurando per quancunque creaturam.

Ad ſextū argu. Ad ſextum dicendum, quòd Deus magis relucet in cęlo, vt effectus in cauſa. Magis tamen relucet in Euangelio, vt ſignatū in ſigno. Maior eſt tamen manifeſtatio ſignati in ſigno, quàm effectus in cauſa, cū ſignum ex natura ſua ſit ad alterum ſignum, non autē eſt ſic de cęlo. Et quia nulla creatura eſt, quæ apertius declaret Deum, quàm Euangelium, cum ibi ſit quid Chriſtus egerit, & docuerit magis iuramus per F Euangelia, quàm per alias creaturas.

Ad ſeptimum arg. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ ſecūdum veritatem magis Deus relucet in homine, quàm in euangelio, vel cruce. Nam iſta ſunt propter hominem. Magis tamen Deus relucet in iſtis ſecūdum apertam ſignificationem: quia iſta ſolum conſiderantur, vt ſigna, homo autem, vt ens naturale, & non, vt ſignum.

Ad octauum arg. Ad octauum dicendum, ꝙ creatura in ſe vanitas eſt, ſed, vt eſt quoddam veſtigium creatoris eſt, quædam veritas.

Ad nonū argu. Ad nonum dicendum, ꝙ non eſt ſimile de fruitione, & iuratione: quia iuramentum eſt ad confirmationem, & manifeſtationem veritatis, & quia diuina veritas innoteſcit nobis per creaturam licet iurare per creaturam, vt in ea eſt Deus. Fruitio autem eſt de Deo clarè cognito, & præſente. Hoc autem non cōpetit Deo, prout eſt in aliqua creatura, ſed prout eſt in ſeipſo, ideo nō fruimur creatura, ſed Deo ſolo.

Ad decimum arg. Ad decimum dicendum, quòd non eſt ſimile omnino. Quia iurare ſiue per Deum, ſiue per creaturam nō eſt de ſe malum, ſacrificare autem idolis ſemper eſt malum. Erat tamen aliqua ſimilitudo: quia iurare per creaturas erat periculoſum ſimplicibus, qui venerabantur eas. Ideo vetitum erat illud, iurare autem per Deum erat permiſſum.

Ad vlt. Ad vltimum dicendum, quòd etiam ſi per creaturam iuretur ſemper iuratur per Deum, & ille nouit corda, & omnia.

H *An iuramentum factum per creaturas obliget ad ſeruandum, Quæſtio CCLXVII.*

QVAERITVR an iuramentum factum per creaturas obliget ad ſeruandū. Dicūt quidam, ꝙ non: quia obligatio in iuramento fit propter reuerentiam eius, per quem iuratur. Creaturæ tamē nullius honoris ſunt, qui ad teſtificationē pertineat, ergo poterit iuramentum violari ſine irreuerentia, & conſequenter ſine peccato. Dicendum, ꝙ iuramentum per creaturas præſtitū obligat, & obſeruādum eſt. Nam iuramētum per creaturas factum aliquando eſt licitum, vt patet præce. q. Et tamē ſi non eſſet ſeruandum, non ſolum non eſſet licitum, ſed etiam I nullum vigorem iuramenti haberet, nec deberet vocari iuramētum, ergo obligat ad ſeruandum ipſum. Item iuramentū præſtitum per creaturas, etiā quando eſt illicitè præſtitum ſeruandum eſt. Vt ſi quis iurauit per idola, tenetur ſeruare, dum tamen non ſit malum, quod promiſit, vt ait Augu. ad Publicolam, ergo à fortiori, iuramentū licitè præſtitum per creaturam obligabit. Item patet: quia infra 23. Chriſtus increpat Phariſæos, & Scribas, qui dicebat iuramentum tenere per quaſdam res, & non per alias dicentes: quicunque iurauerit per templum Dei nihil eſt. Qui autem iurauerit in auro templi debet, id eſt, tenetur ſeruare. Stulti & cęci, quid eſt maius aurū, an templum, quod ſanctificat aurum? quaſi dicat. Si iu- K ramentū factum per aurum templi valet, à fortiori valebit iuramentū factum per templū, quod maioris ſanctitatis eſt. Etiam dicitur: Quicūque iurauerit in altari nihil eſt, & quicunque iurauerit in dono, quod eſt ſuper illud debet, id eſt, obligatur. Et increpat eos dicens: Cęci, quid eſt maius, donum, an altare, quod ſanctificat donum? quaſi dicat. Maius eſt altare, quā donum: quia donum ſanctificatur per altare, & non è contrario. Et ſic Chriſtus innuit, ꝙ iurm̄ factū per iſtas creaturas valeat: quia aliàs nō increparet Iudęos dicētes obligari per vnū iurm̄, & non per aliud, ſed diceret, ꝙ nullum eorū teneret, & increparet eos: qa iurabant aliquo modo per iſtas creaturas. Et tamen non increpauit, ſed ſolum abſtulit errorē

corum,

eorum, ne crederent, ꝙ teneret iuramẽtum factum per aurum templi, & nõ per templũ, & per donum altaris, & non per altare: ergo innuit, ꝙ oĩa iſta iuramenta obligabãt. Itẽ patet, quia ſi quis iurat ꝑ Deũ, tenetur, niſi rem malam iuret. Qui tamen iurat per creaturam, in qua oſtenditur aliqua magnificentia, vel honor Dei, iurat per Deum: ergo obligat iuramẽtum factũ per creaturas. Quod patet, quia infra 23. dixit Chriſtus. Qui iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ ſunt ſuper illud. Et qui iurat in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum: ergo iurans per creaturam obligatur, quia per Deum iurat. Item Apoſtolus ad Heb. 6. vult innuere, ꝙ iuramentum factum per creaturam teneat. Nã iuramentum factum per Deum reducit ad modum iuramenti facti per creaturã, dicens, ꝙ homines iurant per maiorem ſuum, & omnis controuerſię eorum finis eſt iuramentum: Deus autem, quia nullũ maiorem habuit, per quem iuraret, per ſeipſum iurauit. Etiam dicit, ꝙ ſicut iuramẽtum præſtitum inter homines per maiorem ſuum eſt eis finis controuerſiæ ad confirmationẽ, i. confirmat omnia dubia, de quibus eſt controuerſia, ita Deus volens oſtendere, ꝙ illud, quod promittebat manere deberet immobiliter iurauit. Sicut ergo iuramentum Dei dicit renuiſſe, ita iuramentum factum per creaturã innuit obligare. Item extra de iure iuran. c. Et ſi Chriſtus dicit, ꝙ per creaturam iurandũ non eſt. Si tamen iuretur per eam, ſeruandum eſt, dummodo non ſit illicitum, quod iuratur. Et allegat ibi auctoritatẽ Chriſti infra 23. ſ. Qui iurat in cœlo iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper ipſum. Etiam 22. q. 1. dicitur ꝙ errabant illi, qui putabant iuramentum præſtitũ per creaturas nihil eſſe §. hinc etiam, & ca. Si aliqua, & c. habemus, & 22. q. 5. c. Ecce dico: dicitur, ꝙ qui iurat falſum per lapidem periurus eſt. Et ſubditur cauſa. ſ. Vnde hoc dico, quia multi in hoc fallũtur, & putant, quia nihil eſt, per quod iurant, & non ſe crimine teneri periurij. Prorſus periurus es: quia per id, qđ ſanctum nõ putas, falſum iuras. Si tu illum ſanctum nõ putas, ſanctum putat cui iuras. Non enim quando iuras, tibi aut lapidi, ſed proximo iuras homini. Iuras ante lapidem, ſed nunquam ante Deum. q. d. Ante Deum iuras, & per Deum. Et ſubditur pœna ſ. Non te audit lapis loquentem, ſed punit Deus te fallentem. Et tamen ſi non obligaret iuramentum factum per creaturas non puniretur violans illud, nec diceretur iuramenti violator, ergo obligat iuramẽtum præſtitum per creaturam. Item Auguſt. lib. de ſermo. Do. in monte, dicit, ꝙ Chriſtus dixit, nec per cœlum, nec per terram &c quia Iudæi non putabãt ſe teneri ex iureiurando, ſi per iſta iuraſſent. Ac ſi dicat. Cum iuras per cœlum, aut terram, non te arbitreris non debere Domino iuſiurandum tuum, quia per eum iurare conuinceris, cuius cœlum thronus eſt, & terra ſcabellum. Tenet ergo iuramentum factum per creaturas, & periurus eſt, qui non obſeruat illud: dum tamen iuretur res licita.

Ad argumentum dicendum, ꝙ cum iuratur per creaturam non iuratur per eam ſolam, ſed per Deũ iuratur, cuius excellentia, & veritas manifeſtatur ꝑ creaturam. Ideo licet non debeatur reuerentia creaturæ debetur Deo, per quem iuramus, iurando per creaturam. Et dato, quod iurando per creaturã non putaret homo ſe iurare per Deum, ſed totaliter in creaturam intenderet exhibendo ei honorem iuramenti, adhuc teneret iuramentum propter promiſſionem iuramento firmatam, quæ etiam ſine iuramento obligaret promittentem de lege naturæ.

An licitum ſit iurare per idola, & Dæmones.
Quæſtio CCLXVIII.

QVAERITVR, an licitum ſit iurare per idola, & per Dęmones. Dicunt quidam, ꝙ aliquando eſt licitum: quia ſępe licet iurare per creaturas, vt oſtenſum eſt ſupra q. 266. idola autem creaturæ ſunt: quia ſunt opera manuum hominũ: Pſal 113. ergo aliquando licebit iurare per illa. Item patet, quia idolum nihil eſt. 1. Corin 8. Et ideo etiam ſi quis comedat de cibis conſecratis idolo non peccat, niſi fortè credat ſe peccare, vel ſcandalizet conſcientias infirmorum eo. cap. & cap. 10. ergo licebit aliquando iurare per nomina idolorum.

Dicendum, ꝙ iurare per idola peccatum eſt, quia Exo. 23 Deus vetuit, dicens: Per nomen externorũ Deorum non iurabitis, nec audientur ex ore veſtro. Iſtud tamen præceptũ non eſt cęremoniale, ſed morale. Quia ſicut non colere idola morale eſt, & obligat omnes homines, ita non iurare per idola: quia iurare eſt quendam honorem exhibere ei, per quem iuratur, vt dicit Iero. ſuper Matth. ſ. Qui iurat per aliquid, diligit, aut veneratur id, per quod iurat. Et tamẽ venerari idolum, vel diligere illud peccatum eſt: ergo iurare per idola eſt peccatum. Ita dicit Auguſt. ad publicolam. Et habetur 22. q 9 c. Mouet te vbi dicitur, ꝙ qui iurauit per falſos Deos bis peccauerit. ſ. quia iurauit per illud, per quod iurare non debebat. Itẽ, quia iurat per idolum, aut exhibet ipſi idolo reuerentiam iuramenti, putans in eo eſſe aliquam dignitatem, propter quam poſſit per illud iurari, ſicut per Deum iuramus, quia ipſe eſt veritas infallibilis: aut non exhibet idolo reuerentiã, ſed Deo per idolum tanquam per creaturam quandam, in qua manifeſtatur Dei virtus, & iurat per illud, ſicut per alias creaturas iuramus. Si primo modo idolatria grauis eſt, quia virtus deitatis. ſ. eſſe veritatem infallibilem attribuitur idolo. Si ſecundo modo etiam peccatũ eſt, licet non ęquale, quia Deus deteſtatur idola, & non eſt conueniens creatura ipſum idolum, vt in eo repręſentetur diuina bonitas, cũ potius ponatur, vt offendiculũ contra diuinũ honorem: quia idola ab antiquis non ponebantur, niſi vt Dij, & vt eis honor quidam exhiberetur. Ideo per idola iurandum non eſt, quia per illa iurat, etiam ſi nullũ honorem eis exhibeat, videtur illa honorare: quia ſaltem fauet eis, cum confirmet promiſſionem ſuam inuocatis nominibus eorũ. Ideo dicendum, ꝙ omnibus hominibus eſt peccatum iurare per idola, & quandocunq; iurant, peccant, niſi fortè nõ eſſet iuramentum, ſed magis illuſio quædam ad irridendum nomina idolorum: quia tunc poterat fieri ſine peccato mortali: licet non ſit bene factum. Iudæi tamẽ videntur magis peccare iurãdo per idola, quàm cęteri homines, eo ꝙ ipſis magis hoc prohibitum eſt, quia de lege naturali eis, & omnibus hominibus ſimul hoc vetitũ eſt. Et tamen inſuper eis ſpecialiter fuit vetitum deteſtari idola, & ꝙ nullo modo iurarent per ea, & etiã ꝙ non nominarent illa Exo. 23. Chriſtianis autẽ nõ eſt illicitum nominare idola, quãuis iurare per ea ſit illicitũ, eo ꝙ ipſis non fuit hoc ſpecialiter vetitũ. Et patet per ſimile, quia Iudæi peccabant mortaliter, ſi comederent de cibis conſecratis idolo. Exo. 34. vbi valde hoc prohibitum erat: Chriſtianis autem licitum eſt comedere de illis, niſi fortè proximi ſcandalizentur inde, vel comedẽs putet ſe peccare. 1. Chorin. 8. & 10. ergo erit idem de iuramento, ꝙ non erit ęquale peccatum in Chriſtiano, & Iudæo iurare per idolum, licet per accidens poſſet eſſe maius peccatũ

Chriſtiani

Chriſtiani iurantis per idolum propter ingratitudinem, cum conuertat honorem Chriſti ad idola. Si autem quæratur, an iurare per dæmones ſit peccatum, dicendum ꝙ etiam dæmones ab antiquis colebantur, vt Dij: & ſi iurabant per eos, iurabant quaſi per Deos. Ideo erat peccatum. Et ita quicũq; nunc iuraret per illos putando illis ineſſe aliquam virtutē ad operandum aliquid præter Dei permiſſionem, & inquantum ſunt miniſtri eius, peccaret mortaliter, quia verè eſſet idolatra, & ita peccāt omnes, qui exhibent eis aliquas cęremonias honoris, & inuocant eos ad opera ſua. Si autem quis non putet dæmonē habere virtutem aliquam ſpecialem operandi, niſi inquantum eſt Dei miniſter, & rectè credat, quòd de dæmone tenendum eſt, ſi iurat per dæmonem, aut iurat ſolēniter, & deliberatè aut non. Si primo modo, ſemper peccat mortaliter: quia ex modo iurādi impenditur ei quidam honor, cum per inuocationē eius confirmare velimus res noſtras. Si ſecũdo modo, poterit eſſe aliquando ſine peccato, vt ſi quis nō animo iurandi, aut ſe obligandi, ſed animo irridendi, vel ex quadam leuitate iuraret per dæmones. Nā licet talia poſſint interdum eſſe peccatum mortale, non oportet, ꝙ in oī caſu dicamus illa eſſe mortalia.

Ad primum dicendum, ꝙ licet per creaturas aliquas ſit licitum iurare interdum, per idola tamen nunquam licet: quia quædam creaturæ ſunt, quæ valde pertinent ad honorem Dei, & per quas manifeſtatur veritas eius, & excellentia, ſicut ſunt euangelia, & crux Chriſti, & ſancti, qui mortui ſunt. Et ideo per talia aliquando iurare licitum eſt: quia quando per talia iuratur, manifeſtè apparet, quòd nō obuiatur honori diuino, cùm potius iſta ordinentur ad diuinum cultum, & honorem. Secus autem de idolis, qa idola fabricata fuerunt, vt colerentur. Sicut Dij. Et quandocunque accipiuntur vt idola, exhibetur eis quidam honor diuinus, ideo illicitum eſt per illa iurare. Etiam quia iſta nullo modo ſunt apta ad iurandum per ea: quia per creaturam aliquam iurari poteſt in quantum per illam oſtenditur Dei veritas, & excellentia: idolum autem non conuenit ad oſtēdendum diuinam veritatem, cum ſit potius ad ſignificandum falſos Deos, & eſt ad Dei ignominiā. Ideo non licet per idola iurare aliquando licet per creaturas alias honorabiles, & quas diligimus interdum liceat iurare.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt ſimile de iuramento præſtito per idola, & de manducatione ciborum conſecratorum idolis. Quia manducare cibos iſtos naturaliter eſt ad ſaturandum famem, & eſt naturalis inclinatio, quòd neceſſitati famis vndecunq; ſuccurratur. Et quia idolum nihil eſt, id eſt, nullam virtutem verè habet 1. ad Cor. 8 ſcilicet, ad hoc, quòd cibi conſecrati ſibi contrahant inde vires aliquas ad bonum, vel malum agendum non poteſt eſſe malum comedere de talibus cibis, niſi comedēs putet malum eſſe comedere: quia tunc conſcientia ſua infirma facit ipſum reum. primo Cor. 8 Et tamē ex genere ſuo iſte actus manducandi non eſt malus, ideo poteſt fieri interdum ſine peccato. Secus autē in iuramento per idola. Quia iuramentum iſtud de ſe malum eſt, eo quòd iuramentum naturaliter eſt ad confirmandum ea, quæ dubia ſunt per auctoritatem, & reuerentiam illius, per quem iuratur: ergo iurare per idola de ſe eſt exhibere eis quendam honorem. Et tamen honorare idolum ſemper eſt malum: ideo vix poteſt iurari per idolum ſine peccato mortali. Manducare tamen de cibis idolo conſecratis ſine peccato aliquo facile eſt.

F *An iuramentum factum per idola teneat.* Q CCLXIX.

QVAERITVR, an iuramētum factum per idola teneat. Dicunt quidam, ꝙ non; quia iurans ſemper peccat, & eſt deteſtabile taliter iurare. Si tamen iuramenta ſic pręſtita obſeruarentur eſſet honorare idola: quia iuramentum obligāt propter reuerentiam illius, per quem iuratur: ergo iuramēta talia non tenent. Dicendum, ꝙ obligant iuramēta facta per idola Sic dicit Aug. ad publicolā, & habetur. 22. q. 1. c. Monet te, ꝙ ſi quis per deos falſos iurauit ſe fidem ſeruaturum, & eam non ſeruauerit, bis peccauit. ſ. quia iurauit per quos non debuit: & quia contra pollicitam fidem fecit. Non tamen pec
G caret contrafaciendo, niſi iuramentũ teneret, ergo obligat. Item patet, quia quando quis iurat, aut aliquid aſſerit, aut aliquid promittit. Si aſſerit, tenetur veritatem dicere, etiam ſi nō iuraret, cum quilibet naturaliter teneatur veritatem dicere, & omne mēdacium perniciosum peccatum ſit. Nam quicunq; mentitur, occidit animam ſuam, vt ait Aug. li. de cōflictu vitiorum & 22. q. 2. ca. Nec artificioſo. Si autē quis aliquid promittit, tenetur naturaliter ad ꝓmiſſionem ſeruandam, dum non eſſet alias illicitum talia promittere: & maius peccatum eſt mentiri promittendo, quàm aſſerendo: quia aſſerendo mentiri ſolum eſt præiudicare ipſi veritati, promittendo autem mentiri eſt præiudicare veritati, & etiam pro
H ximo, cui ius quęſitum eſt ex promiſſione. Cùm ergo ſi promiſſio fieret ſine iuramento obligaret promittens, etiam obligabitur confirmando promiſſionem iurando per falſos deos: quia hic non vitiatur vtile per inutile. Iuramentum ergo per idola, licet malum ſit, quia tamen non repugnat promiſſioni factę quanquam non poſſit eam confirmare. nō adnihilabit eam, ſed manebit ipſa in viribus ſuis, ſicut ſi promiſſio ſine iuramēto aliquo fieret Sed obijcietur, ꝙ iuramentum præſtitum per falſos deos non teneat, quia ff. de iureiuran. l. non erit §. penul. dicit, ꝙ non valet iuramentum, quod fit per falſos deos. Dic ꝙ non obſtat, quia ibi nō agitur ad videndũ, an iuramentum promiſſorium factum per improba
I ram religionem ſit obligatorium, ſed ſolum de iuramento in lite delato parti apertè per religionem improbatam, an videatur eſſe delatum: & ſi iurans per hoc liberatus eſt, vel an teneatur iterum ſubire iuramentum per modum vſitatum. Et dicitur, ꝙ videtur non eſſe delatum iuramentum, & ac ſi iuramentũ non eſſet. Et hoc fortè eſt: quia cum religio illa ſit improbata, non datur plena fides iuramento facto per deos illos, ac ſi iuramentum non eſſet factum. Et hoc quia præſumi poteſt, ꝙ iurans nō verebitur falſum iurare per deos reprobatos per rem publicā: quia non timet eos, ſicut timeret falſum iurare per deos, quos res publica colit, vel quos nō deteſtatur. Et tamen ſi quis non delato ſibi iuramento, ſed ſpō
K te iuret promiſſoriè, vel aſſertoriè ꝑ falſos deos, non eſt dubium, quin teneatur iuramentum ſeruare.

Ad argumentum in contrarium dicendum, ꝙ licet iuramentũ per idola ſit ſemper peccatũ, eo ꝙ iuratur per id, per qđ iurandum non eſt: tamen promiſſio, quæ aliàs licita eſt nō ꝑ hoc violatur, cũ iſta ſint diſtincta. & ꝓmiſſio ſit principale, iuramentũ autē ſit acceſſoriũ. Fruſtrabitur ergo iuramētũ effectu ſuo, ita ꝙ nō confirmet aliquid, & tñ ipſā firmitatē, & obligationē, q̃ aliàs de ſe habet ꝓmiſſio tollere non pōt. Per quodcũq; ergo iuretur, ſiue ꝑ Deũ, ſiue ꝑ idola, ſiue per Dæmones, ſiue per quaſcunq; creaturas, dũ tamē quod iuratur nō ſit illicitum, iuramentũ obligat, & ſeruandum eſt. ſ. quia ipſa promiſſio obligat.

An

An licitum ſit exigere, vel accipere iuramentum ab idolis. Quæſtio CCLXX.

QVAERITVR, an licitum ſit exigere, vel recipere ab aliquo iuramentum per idola. Dicunt quidam, ꝙ ſemper eſt peccatum: quia ſicut malum facere peccatum eſt, ita & occaſionem ad malum præſtare: qui tamen iuramentum exigit ab aliquo per idola, vel recipit, dat ei occaſionem ad malum, ſ. ad iurandum per idola, in quo ille peccat: ergo peccatum eſt exigere, vel recipere.

Dicendum, ꝙ interdum poteſt eſſe ſine peccato recipere talia iuramenta, vt ſi ſit neceſſarium alicui recipere fidem ab altero, quam non poteſt aliter habere, niſi per iuramentum præſtitum per idola licet ei recipere illud. Ad hoc tamen, ꝙ recipiatur licitè oportet, ꝙ recipiens veram exiſtimationem habeat de idolo ſ. ꝙ non putet ei aliquam virtutem diuinã ineſſe. Nam ſi putaret, & acciperet iuramentũ præſtitum per illud: exhiberet ſibi honorem, quod idolatria eſt. Simile patet 1. Corint. 8. de eo, qui comedit cibos conſecratos idolo; putans ꝙ idolum nihil ſit: quia per hoc non honorat idolum, nec credit ſe manducare aliud, quàm cibum communem: cum per conſecrationem factam in cibo ex nomine idoli nulla virtus ad bonum, nec ad malum accreuerit cibo ipſi: quia idolum nihil poteſt, cum nihil ſit, id eſt, nullius virtutis. Qui tamen manducat cibos illos putans fuiſſe conſecutos aliquam virtutem per conſecrationem, peccat. Etiam requiritur, ꝙ qui hoc iuramentum recipit ad bonũ finem recipiat, & nõ cũ intentione incitandi idolatram ad iurandũ p idola. Et ẽt ꝙ illud, ſup quo iurat̃, ſit aliqđ bonũ, pro quo licitè iurari poſſet per Deum, ẽt requiritur, ꝙ alio modo non poſſit iſte, qui iur̃m recipit certã fidem hr̃e, vtpotè: quia ille, q iurat idolatra eſt, & p nihil aliud putabit ſe teneri, niſi per nomen idoli ſui. His ſuppoſitis, licèt iur̃m recipi à talibus per idola ſua. Sic dicit Aug. ad publicolam, & hẽtur 22. q. 1. c. monet te. ſ. ac per hoc, qui vtitur fide illius, quem conſtat iuraſſe p falſos Deos, & vtitur non ad malum, ſed ad bonum, & licitum non peccato illius ſe ſociat, q per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſeruauit. Item patet, quia viri ſancti legunt recepiſſe talia iuramenta ab idolatris, ſicut Iacob. & Laban inito fœdere in monte Galaad iurauerunt. Nam Laban, qui erat idolatra iurauit per Deos ſuos. ſ. per Deum Nachor patris ſui, Iacob aũt, qui erat ſanctus, iurauit p Deum verum Gen. 31 cũ dixit Labã: Deus Abrahã, & Deus Nachor iudicet inter nos Deus patris eorũ. Et ſequitur. Iurauit Iacob per Deum timore patris ſui Iſaac. i. per Deum, quẽ timebat pater ſuus Iſaac. Sic etiam Abraham, & Abimelech Rex Palæſthinorum iurauerunt inter ſe Gen. 21. Manifeſtũ eſt tñ, ꝙ Abimelech, qui erat idolatra iuraret per Deos ſuos. Et tale iuramentum recepit Abraham ab eo ad cõfirmationem fœderis. De his etiam 22. q. 1. c. monet te. §. alia quæſtio. Etiam Machabæi fecerunt pactum cum Romanis de amicitijs ſeruandis tpe Iudæ Machabæi. 1. Macha. 6. & poſtea tpe Ionathæ fuit iſta pax, & fœdera reformata. 1. Macha 12. Et manifeſtũ eſt, ꝙ ibi iurauerunt, vt dicitur 22. q. 1. cap. monet. §. Hinc etiam in li. Ro. tamen non iurarent, niſi p noĩa idolorum ſuorum, & receperunt Machabæi, q erant viri iuſti illud iuramentum, ergo licitum erat iur̃m recipere per idola. Si autem dicatur de eo, qui petit iuramentum, vel inducit alium ad iurandũ p idola. Secus eſt, quia iſte videtur inducere ad peccatum, & nõ ille, qui recipit iur̃m ab eo, qui ſponte præſtat, vel iurare paratus eſt; qa non præſtat ei cauſam ad malũ,
A ſed vtitur fide illius, quã pp iuramentũ firmiter ſeruat. Sic innuit Aug. ad Publicolam, & in allegato c. monet: dicens, ꝙ qui vtitur illius fide, quem conſtat iuraſſe per falſos Deos, & vtitur non ad malum, ſed ad bonũ non peccato illius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit. Vti autem fide non eſt fidem petere, licèt oblatam ſuſcipere. Et ſic dicit Sanctus Thomas, ꝙ licitũ eſt accipere iur̃m eius, qui paratus eſt, per falſos Deos iurare; ſed non licet inducere eum ad iurãdũ. Idem tenet Inno. extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus. Et ſic videtur, ꝙ ſi quis nõ poteſt aliter fidem hr̃e ab idolatra, niſi petendo ab eo iur̃m per idola, ꝙ potius debet nullum contractum facere cum eo, ad quem firmandum requiratur iur̃m, q̃ iuramentum iſtud
B petere, ſi ipſe aliàs non ſe offert facturum: quia qñ ipſe ſe offert licitum eſt recipere tale iur̃m. Hoc verũ eſt indubitanter in cõtractibus illis, qui ſine magno præiudicio noſtro euitari poſſunt. Si tamen ſit aliqs contractus multum nobis neceſſarius, vtpotè p vita ſeruanda, vel pro rebus maximis non vr̃ illicitũ eſſe peti ab eo tale iuramentum, etiam ſi ipſe illud non offerat, cum quo cõtractus ſit, dumtamen ipſe aliàs aſſueſcat per idola ſua iurare in rebus ſimilibus, vel minoribus. De quo poteſt haberi argumentum 22. q 1. c. monet § alia quæſtio. Ad argumentũ dicẽdũ, ꝙ ille, qui ſuſcipit iuramẽtum huiuſmodi ab eo, qui præſtare paratus eſt nõ, dat ei occaſionem ad malũ, cum ipſe illud etiã non petitus exhibeat, & recipiens
C non conſentit cum eo in malo, qđ eſt per idola iurare, ſed in bono, qđ inde ſequitur. ſ. in fide, quæ ſeruatur propter hoc iuramentũ Sic dicit Aug. ad publicolam, ꝙ qui vtitur fide illius, qui iurauit per falſos Deos non peccato illius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius quo fidẽ ſeruauit. Secus autem in eo, qui incitauit alium ad iurandum: qa aliquo modo ſociat ſe peccato illius, vt ſupra dictũ eſt.

An magis peccet periurans per Deum, quàm per creaturas. Quæſt. CCLXXI.

QVAERITVR, quis grauius peccat, qui piurus eſt iurando in nomine Domini, vel per
D creaturas. Dicendum, quòd cum vtrunq; iuramentum teneat, ſiue per Deum, ſiue per creaturas violatio vtriuſque inducit periurium, & tamen videtur quibuſdam grauius eſſe periurium, quod fit iurãdo per creaturas. Quia quanto quis in pluribus peccat, tanto grauius peccat. Et tamen qui per creaturam iurans, committit periurium, in duobus peccat, ſcilicet, quia per creaturam iurauit, & quia fidem violauit. Qui autem iurando per Deum commiſit periurium, ſolum peccauit fidem violando. Sic dicitur 22. q. 1. c. monet. § hinc etiam cum dicitur. Sed quæritur quid grauius ſit, an per creaturas, an per creatorem iurare fallaciter, & reſpondetur. ſ. Dupliciter enim reus eſt, qui per creaturas iurat mendaciter, qa
E & contra prohibitionem iurat, per quod ſibi iurare non licet, a quo peccato immunis eſt, qui nõ niſi per creatorem iurat, & proximum dolo capit, quòd facit etiam per creatorem mendaciter iurans. Eſt tamen dicendum, quòd in hoc non poteſt reſponderi abſolutè. In iuramento enim promiſſorio duo ſunt. ſ. promiſſio, & cõfirmatio. In aſſertorio aũt aſſertio, & confirmatio. De aſſertorio dicendum, ꝙ vr̃ eſſe maius ſemper periurium, qđ fit iurando per Deum; q̃ qđ fit iurando per creaturas, niſi ex periurio iſto ſequatur alicui damnum: quia tunc poterit eſſe maius periurium, qđ fit iurando per creaturas, q̃ iurando p Deum, ſm ꝙ põt eſſe valde magnum dãnũ in piurio per creaturam, & paruũ in iurãdo p Deũ. Et hoc eſt

conſi-

conſiderando aſſertionẽ, quæ fit in iuramento aſſertorio. Si autem conſideretur confirmatio, quæ fit in iuramento habet periurium grauitatem quandam in quantum fit irreuerentia, quædam contra illum, per cuius inuocationem confirmatur aſſertio. Et quanto maior eſt irreuerentia commiſſa cõtra aliquẽ, quanto ipſe maioris reuerentiæ eſt: iuramentum factum per Deum, ſi violetur, erit grauius periurium, cum Deus ſit maioris reuerẽtiæ, quàm creatura. Et licet quando iuratur per Deũ: quia qui iurat p thronũ Dei iurat per Deũ, qui ſedet in throno infra 23. & extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus, & ita qui iurat per aliquam creaturam iurat per eum, qui creauit illam: tamen quando iuratur per Deũ expreſſo nomine proprio grauior irreuerentia eſt, ſi committatur periurium, quàm ſi iuretur per Deum expreſſo ſolo nomine creaturæ. Sicut grauior iniuria eſt, quñ aliquis facit iniuriã alicui in perſona ſua, quàm quãdo facit ei iniuriam in aliquo de ſuis familiaribus: licet vtrobique ipſi Domino fit iniuria. De iuramento promiſſorio idem dicendum eſt, ꝙ propter promiſſionem, quæ ibi fit poteſt eſſe maius interdũ periuriũ factum per creaturas, quã per Creatorem ſecũdum differentiam promiſſionis, & damni ſequuti ex violatione eius. Si tamen attendatur cõfirmatio, quæ fit inuocato nomine eius, per quem iuratur grauius eſt periurium, quod fit per Deum, quã quod fit per creaturas. Et ſic dicendum, ꝙ cum periuriũ dicat iuramenti violationem, & iuramentum dicat ipſam inuocationem eius, per quẽ iuratur, grauius eſt ſemper periurium, quod fit per Deum, quàm qđ per creaturas accipiẽdo periuriũ quãtũ ad ſeipſum ſiue ex genere periurij. Conſiderare autem violationem promiſſionis, vel damnum falſę aſſertionis nõ pertinet per ſe ad periurium, cùm iſta fieri poſſint ſine periurio, vt in ſimplici promiſſione, & aſſertione.

Ad argumentum dicendum, vno modo falſum eſſe, ꝙ vbi in pluribus peccatur, grauius peccetur, quia hoc eſt verum, ſi omnia peccata eſſent ęqualia, alias tamen falſum eſt, vt ſi quis bis furatus eſt quinq; denarios, & alius furatus ſemel rapuit decẽ millia denarios, grauius eſt peccatum vnum, quã duo. Et ita hic: quia licet periurans per creaturã peccet in duobus grauius peccat, qui periurus eſt per Deum, etiã peccans in vnico. Et iſta eſt veritas. Sic.n. reſpondetur ad iſtam quæſtionem 22 q. 1. c. monet §. hinc ẽt, cum dicitur. Sed ſi periuriũ tanto magis pœnale eſt, quãto ſanctius eſt illud, per quod iuratur, apparet, ꝙ & ſi per creaturas mendaciter iurans dupliciter peccet, grauiori tamen ſe ſubijcit pœnę, qui per Creatorem iurat mendaciter. Aliter poteſt dici, ꝙ falſum præſupponitur, quia qui iurat per creaturã non ſemper peccat dupliciter, cum ſępe iurare per creaturã licitum ſit, vt oſtenſum eſt ſupra q. 266. Et ſic ſaltem quando licitum eſt iurare per creaturam non tenet argumentum iſtud: quia tunc ſolũ peccatur in vno, ſicut, qui periurat per Deum. Et tamen licet interdũ ſit peccatum iurare per creaturã, adhuc minus peccatum eſt tunc periurium per creaturam, quam per Deum, vt dictum eſt præcedenti ſolutione.

Aliter poteſt etiam dici, ꝙ periurium ſolum dicit violationem iuramenti. Et quia violatio iuramenti, vt iuramentum eſt, ſolum dicit irreuerentiã quandam cõtra illum, per cuius nomen iuratum eſt ſemper grauius erit periurium per Deum, quã per creaturam. Quod autem peccet aliquis iurando per creaturam non pertinet hoc ad periuriũ: quia illud peccatum diſtinctum eſt à periurio, cum illud committatur in iurando, iſtud autem in violando iuramentum. Et poteſt eſſe illud ſine periurio: quia etiam ſi F iuramentum ſeruetur, iam peccatum eſt in iurando per creaturam in caſu, quo illicitè iuratur.

An magis peccet periurus per Deum, an periurus per idola. *Quaſt. CCLXXII.*

QVAERITVR, quod ſit grauius periurium quando quis periurus eſt iurando per Deum, an quando iurat per idola. Dicendum, ꝙ aut quæritur, quod eſt maius peccatũ, aut quod eſt maius periurium. Si quæratur de periurio, dicendũ ꝙ grauius eſt periurium, quod fit per Deum, eo ꝙ periuriũ dicit ſolum violationem iuramenti. Iuramentũ autẽ in ſola confirmatione per nomen illius, per quẽ iuratur, conſiſtit. Et quia quanto eſt magis reuerendũ G nomen aliquod, tanto committitur maior irreuerẽtia violando iuramentum factum per illud necesse eſt eſſe maius periuriũ, qđ fit per nomen Domini, q̃ quod fit per nomen idolorum. Sic dicit Auguſt. ad Publicolam. & 22. q. 1. c. monet. Quanto.n. per quod iurauerit magis factum eſt, tanto magis pęnale periurium. Nomen tamen Dei eſt factum, & facere cõtra illud eſt irreuerentia: nomina autem idolorum nullius reuerentiæ ſunt, ſed nephanda, & execrabilia, ideo contra ea nulla poteſt fieri irreuerentia. Et ſic ex hac parte nullum peccatum eſt venire contra iuramẽtum præſtitum per nomina idolorum, cum nullius reuerẽtiæ illa digna ſint. Si autem quæratur quod eſt maius peccatũ, an periuriũ in nomine Dei, H vel in nomine idoli, dicendum, ꝙ poſſunt conſiderari hic tria. ſ. iurare per idolum, & damnum cõſequẽs ex violatione iuramenti, & irreuerentia, quæ cõmittitur violando iuramentum. De tertio iam dictum eſt, ꝙ nulla committitur irreuerentia, eo ꝙ nomina idolorum nulla reuerentia digna ſunt. Et ſic non poteſt comparari ex parte periurium in nomine idoli ad periurium in nomine Dei. Si autẽ comparetur quantum ad iurare, dicendum, ꝙ iurare in nomine Dei de ſe non eſt peccatum, iurare autem per idolũ de ſe peccatum eſt. Si autem conſideretur quantum ad damnum conſequens ex periurio eſt per accidẽs, quia aliquando ſequitur maius damnum violato iuramento, quod fit per Deum, quàm violato iuramẽ I to, quod fit per idola: aliquando è contrario ſecundum differentiam aſſertionum, & promiſſionum in vtriſq; iuramentis. Ideo comparando totum peccatum, quod eſt iurare per idolum, & periuriũ eſſe ad hoc, quod eſt periurium eſſe per nomen Domini nõ poteſt dici, qđ ſit grauius. Quia comparantur multa ad vnũ. Et etiam ſit hic aliquid, quod eſt per accidẽs, de quo non poteſt dari certitudo. Si tamen diceretur, ꝙ aliquis peccaret iurando per nomen Domini, & in hoc nomine periuraret, poſſet comparari ad periurium, quod fit per idola: quia vtrobique eſſet peccatum iurando, & periurando. Dicit tñ Auguſt. ad Publicolam, & habetur in diſt. c. Monet, ꝙ verũ eſt ſine vlla dubitatione minus malum eſſe iurare ve K raciter p falſos Deos, quàm iurare fallaciter p Deũ verum. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi ille, qui iurat per falſos Deos, non putat eos habere virtutem diuinam. Nam ſi hoc putat, & per iuramentum exhibet eis quandam reuerentiam, tanq̃ in eis ſit veritas infallibilis, maius peccatum eſt, q̃ periurium cõmittere per nomen Dei, eo ꝙ iſtud eſt idolatria. Et tamẽ idolatria eſt grauior omni crimine, cùm ipſa ſit contra Dum.

An Iudæi peccant iurando per ſuum thora. *Q. CCLXXIII.*

QVAERITVR, an Iudæi peccant iurando p ſuum thora. Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia tale

iuramen-

iuramentum pertinet ad infideles, & tamen infidelitas eſt peccatum, ideo iurando peccant. Dicendum, ꝙ in thora Iudęorum nihil continetur, niſi quinque libri Moyſi, quos nos Gręco nomine Pentateuchũ dicimus. Iudęi vero thora appellant, vt dicit Hiero. in prologo Galeato ſuper libros Regũ, qui incipit. Viginti duas literas. Iſti quinq; ſunt ſacri libri, quos Eccleſia tenet, licet cęremonialia, & iudicialia mandata, quæ in eis continentur, iam ceſſauerint quantum ad obligationem. Quia tamen ſunt libri ſacri, quos eccleſia in honore ſeruat, licet ẽt Chriſtianis iurare per illos, ſicut licet iurare per Euãgelia. Licebit ergo Iudęis iurare per thora, niſi fortè circa hoc obſeruent aliquam cęremoniã, vt potè, ꝙ iurando ſuper librum illum, quẽ vulgariter thora vocant, credant ſe obligatos, & ſi iurauerint per alios libros, in quibus continẽtur iſti quinque libri Moyſi putent ſe non teneri: quia eſt ſuperſtitio putare obligari iurando per vnum volumen, & non per aliud, cũ vtrobique contineatur eadem ſcriptura. Licet ergo Iudæis per thora iurare, niſi ſuperſtitionem aliquã cõmittant, vel præſupponant ad iuramentum iſtud aliquem errorem. Illud tamen eſt per accidẽs: quia ẽt in iuramento, quod fit per Deum, poteſt multiplex error præſupponi, & etiam multa peccata accidere.

Ad argumentum dicendum, quòd licet iurare ꝑ thora ſit actus infidelium, non tamen eſt peccatum mortale, quia non eſt actus ipſius infidelitatis. Non enim eſt verum, ꝙ infideles in omnibus, quæ agũt, peccent: quia ſic peccarent comedendo, & bibẽdo, & dormiendo, quod falſum eſt. Sed peccant in illis, quæ pertinent ad infidelitatem, vt quando negant aliquid, quod pertinet ad veram fidem. & quãdo deteſtantur Chriſtum, de quo eſt vera fides. Sic eſt de ſure, quia furari peccatum eſt, & furem eſſe eſt eſſe in ſtatu perditionis. Et tamẽ non omnia, quæ facit fur, ſunt peccatum: quia comedit, & bibit, quod peccatum non eſt. Ita de Iudæis: licet ſint infideles, & iurẽt in thora non ſequitur, ꝙ peccent: quia iurare in thora non eſt actus infidelitatis. De hoc magis dictum eſt Exo. vigeſimotertio.

An iudex poſſit cogere Iudęum litigantem in iudicio cum Chriſtiano, quòd iuret ſuper thora. Quęſt. CCLXXIIII.

QVAERITVR, an litigante Chriſtiano cum Iudæo, ſi non poteſt haberi alia via probationis, & iuramentum deferendum eſt Iudęo, an iudex poſſet cogere Iudęum, vt iuret ſuper thora.

Dicendum, ꝙ ſi eſſet iudex Iudæus non eſt dubiũ quin licitè ageret, cum ipſis Iudæis liceat iurare ſuper thora, vt dictum eſt præcedenti q. Si autem ſit iudex Chriſtianus eſt magis dubium: quia in hoc videtur fauere aliqualiter legi Iudæorum. Dicendum tamẽ ꝙ licet ei cogere Iudæum, vt iuret ſecundũ formã, quam ipſi Iudæi inter ſe tenent. Nam non eſt aliqđ inconueniens: quia iurare per thora non eſt peccatũ Iudæis. Iudex ergo Chriſtianus cum cogit Iudæum ſic iurare, nõ cogit, nec inducit eum ad aliquod malum. Ideo licitè agit. Etiam propter defectũ probationum, ne pereat Iuſtitia eſt hoc neceſſarium: quia aliqua licẽt propter neceſſitatem, quæ aliàs non licent. Sicut, quòd quis recipiat iuramentum, qđ præſtat idolatria per idola. Non enim peccat recipiẽdo illud, qñ non poteſt aliter fides haberi, vt ait Auguſt. ad Publicolam, & dictum eſt ſupra q. 270. Iudex aũt tenetur prouidere, ne arctetur via probationis: quia per hoc lęderetur valde reſpublica, eo ꝙ multa iniuſta corrigi non poſſent. Ideo licet ei cogere Iudæos ad hoc. Nec tamẽ per hoc præſtatur fauor ſtatui Iu- A dæorum: quia iſtud non fit propter venerationem legis ſuæ, ſed propter neceſſitatẽ. Quia non eſt alius modus probationis. Etiã licẽt Chriſtiani venerarentur libros Iudęorum, non approbarent ſtatum ipſorum: quia non negamus veritatem librorum ſuorũ. Sed dicimus iam tranſiſſe ſtatũ legis illius, vt libri ipſorum manifeſtant. Nec tamen ꝑꝑ hoc exhibendus eſt honor libris eorum: quia cũ ipſi honorent libros ſuos, eo quòd putant legem in eis contentam adhuc obligare. Ita cum aliquis Chriſtianus illos venerabitur, poterunt idem putare. Ideo non eſt exhibenda reuerentia eis per Chriſtianos, niſi ſicut libris, qui ad lectionem proficiunt, & iuramentum exigendũ nũquam erit in eis, nec recipiendum, ſi præſtetur, niſi B ex neceſſitate in caſu dicto.

An Iudęi peccent faciendo iurare Chriſtianos in nomine Chriſti. Quæſtio CCLXXV.

QVAERITVR, an Iudæi peccẽt, ſi cogant Chriſtianos, vel incitent ad iurandum in nomine Chriſti, vel per Crucem, aut per aliquid ſimile. Dicunt quidam, ꝙ non peccãt, quia Chriſtus eſt verus Deus, & licet per illum iurare: nam incitando Chriſtianos ad iurandũ per Chriſtum non incitãt ad malum, quia Chriſtiani in hoc non peccant.

Dicendum, ꝙ peccãt Iudæi in hoc: quia vetitum erat eis iurare per idola, & etiã nominare ea, Exo. 23. C Iudæi tamen putant Chriſtum non eſſe Deum, ſed idolum, immo deteriorẽ omni idolo: quia nihil putant eſſe deterius Chriſto, & grauius puniri in inferno, vt ipſi fabulantur in ſuo Thalmud: eo ꝙ ꝑ Chriſtum ſtatus legis ſuæ ſublatus eſt. Vñ ipſi Iudęi, qui ſe veros Iudęos putant non iurarent per nomẽ Chriſti ꝑꝑ vllam neceſſitatẽ, ſed potius ſe mori permitterent. Non ergo licet eis incitare aliquos ad iurandũ per Chriſtũ. Quia ſicut peccarẽt Iudæi, ſi aliquos incitarẽt ad iurandũ ꝑ idola, q̃a idola ſunt, ita cũ Chriſtũ putent eſſe deteriorẽ idolo, peccabũt, ſi incitent aliquem ad iurandũ per eum. Qđ aũt Chriſtus non ſit idolum, ſed verus Deus per accidens eſt reſpectu eorum, cũ ipſi putent eum eſſe idolum. Agunt ergo D contra conſcientiã cogendo, vel incitando aliquos ad iurandũ Chriſtũ, & ſic peccant: quia omne, qđ nõ eſt ex fide peccatum eſt. i. quod eſt ꝯ conſcientiã, ad Roma. 14. & tñ peccant cogendo aliquos ad iurandum per Chriſtum, qui eſt Deus, quantũ ſi ipſe eſſet idolum, cùm ipſi putent eũ eſſe idolum. Sicut, qui iurat ſuper lapidem putans ſe iurare ſuper ſanctũ Euãgelium, ſi periurus ſit, tñ peccat quantum ſi verè iuraſſet ſuper Euangeliũ. 22. q. 5. c. humanæ aures. §. itẽ obijcitur. idẽ eſt, ſi cogant iurare ſuper Crucem, vel ſuper Euãgelia: quia omnia iſta putant pertinere ad idolatriam. Et tamen ſicut idola fugienda erant, ita oĩa, quę ad idola ꝑtinebant, Deut 7. peccant ergo in omnibus his contra conſcientiam agentes.

E

An Chriſtianus peccet iurando ſuper thora. Quęſtio CCLXXVI.

QVAERITVR, an Chriſtianus peccet iurando ſuper thora. Dicendum, ꝙ aut putat thora. i. librum illũ, quem Iudęi pannis, & virgis ęneis, vel argenteis incluſum, & implicitũ tenent eſſe alicuius virtutis ſpecialis, cuius non ſunt alij libri, qui continent ſacram ſcripturam in Hebræo, aut non. Si hoc putat, pertinet ad ſuperſtitionem, & eſt modus idolatriæ, ideo erit tunc ſemper peccatum, ſiue ludendo, ſiue verè iuretur. Si autem non putet eſſe alterius virtutis, quàm ſint cæteri libri ſacri.

Aut

Aut iuratur ſolenniter ſuper thora, aut non. Si ſolē-
niter, ſemper eſt peccatum: quia qui taliter iurat iu-
daizat, & tamē iudaizare peccatum mortale eſt. Etiā
datur fauor Iudæis, vt putent legis ſuæ ſtatū aliquid
eſſe. Quia qui iurat ſolenniter per aliquid honorē
illi tribuit: quia inducit in confirmationem dictorū
ſuorum. Ideo potius deberet Chriſtianus quælibet
mala pati, quàm ſic iurare. Si autem non ſolenniter
poterit eſſe, quòd fiat ludendo, vt ita manifeſtè appa
reat ex ipſo actu, quòd non intendit iurare, nec ali-
quem honorem tribuere, ſed irridere. Et tunc poteſt
eſſe ſine peccato mortali, & tamen nunquam poteſt
fieri, quin ſit vituperabile, ideo ſemper fugiendum
eſt tanquam mortale, vel quod poteſt eſſe mortale.
De hoc magis dictum eſt Exo. 23.

An Saraceni peccent iurando per nomen Chriſti, vel per crucem. Quæſt. CCLXXVII.

QVAERITVR. an Saraceni peccent, iuran-
do per nomen Chriſti, vel per Euangelia, aut
per crucem. Dicunt quidam, ꝙ peccant: quia licet
Chriſtus ſit verus Deus, tamen Iudæi, qui infideles
ſunt, peccant iurando per Chriſtum, vel cogēdo, aut
inducendo aliquos ad iurandum, vel per Chriſtum,
vt dictum eſt ſupra q. 275. Saraceni tamē ſunt etiam
infideles, ideo etiam peccabunt.
Dicēdum, ꝙ Saraceni poſſunt iurare per Chriſtū,
ſi non ſit ſecundum ſe malum, non erit malum niſi
ei, qui putat eſſe malum, & ſic agit contra conſcien-
tiam, vel errat in aliqua circunſtātia, quod etiam in
Chriſtianis fit iurando in nomine Chriſti. Et tamen
Saraceni non putant malum eſſe iurare in nomine
Chriſti, nec eſt malum ſecundum ſe, ideo poterit eſ-
ſe, ꝙ licitè iurent. Patet hoc, quia licet Saraceni non
putent Chriſtum eſſe Deum, putant tamen eū fuiſſe
prophetam ſanctiſſimum. Licet tamen iurare per vi
ros ſanctos defunctos inquantum in eis refulget ſpe
cialiter quædam Dei virtus, quam viuentes oſtende
runt: ergo per Chriſtum etiam ſi ſolum eſſet homo
liceret iurare, cum ſæpe per creaturas iurare liceat,
vt oſtenſum eſt ſupra q. 266. De Euangelijs ēt dicen-
dum, ꝙ Saracenis liceat iurare per illa, quia ipſi non
credunt in Euangelijs mala, vel falſa contineri, ſed
vera, & ſancta, & plura eorum, quæ ipſi credunt, &
principaliter ipſum aduentum Mahometi ſui putāt
probari ex Euangelijs. Ideo neceſſe eſt, ꝙ veritatis
honorem Euangelio deferant: quia alias probatio
ſua eſſet debilis, quia præſupponeretur procedere ex
falſo. Non putant ergo Saraceni malum agere ſi per
Euangelia iurent. Et etiam malum non eſt, quia per
illa licet nobis iurare inquantum in eis veritas Dei
nobis oſtenditur, vt patet infra q. 285. Et etiam eſt in
eo quædam virtus Dei, ad Ro. 1. ergo non peccabūt
Saraceni iurando per Euangelia. Ad argumentum
dicendum, ꝙ non eſt ſimile de Iudæis, & Saracenis:
quia licet vtrique ſint infideles, & in ſtatu perditio-
nis, tamen Saraceni putant Chriſtum fuiſſe ſanctiſ-
ſimum prophetam, & non licet alicui eorum blaſ-
phemare de Chriſto ſecundum legem ſuam. Iudæi
verò credunt Chriſtum eſſe rem peſſimam deterio-
rem omnibus idolis, & dæmonibus. Ideo Saraceni
iurando per Chriſtum nihil mali agunt: quia nō pu-
tant ſe malum agere. Iudæi tamen contra conſcien-
tiam agunt: quia putant ſe iurare per idolum iurādo
per Chriſtum, ideo peccabunt iurando per eum. Et
idem eſt de Euangelijs: quia illa putant pertinere ad
idolatriam, cùm ibi ſit doctrina Chriſti, ideo etiam
contra conſcientiam agerent iurando per ea. De his
magis dictum eſt Exo. 23.

F

An liceat alicui Chriſtiano iurare per crus Mahometi. Quæſt. CCLXXVIII.

QVAERITVR an liceat alicui Chriſtiano iu-
rare per crus Mahometi. Dicendum ꝙ non, q̄a
hoc aliquo modo eſt contra illud præceptum Exo.
23. ſcilicet. Per nomina externorum Deorum non
iurabitis. Crus autem Mahometi, vel corpus eius, li-
cèt etiam à Saracenis non reputetur eſſe Deus, cre-
ditur tamen aliquid eſſe valde ſanctum, & ideo di-
cuntur ſeruare illud tanquā aliquid valde ſanctum,
& diuinum. Et ſic in iurando per illud, exhibetur ei
quædam reuerentia ſanctitatis tanquam ſpecialiter
virtus Dei reluceat in illo, quod falſum eſt: ideo per-
G tinet ad quendam modum idolatriæ venerari illud
crus, & iurare per illud. Omne tamen iuramentum
factum per aliquid, quod putatur habere virtutem
aliquam deitatis, & non habet, reducitur ad iuramē-
tum factum per Deos externos, ergo non licet tali-
ter iurare: quia malum eſt ſecundum ſe venerari illā
rem turpem. Etiā quia per hoc faueretur ſtatui peſ-
ſimo Saracenorum. Quod peccatum eſt de Iudæis,
idem dicendum ꝙ illicitum eſt eis iurare per hoc, ꝙ
obligantur dupliciter ad non iurandum ſic. Primò
quia iurare. ſic malum eſt, & naturaliter obligantur
omnes ad cauendum tale iuramentum. Secundò,
quia ſpecialiter eis iuſſum eſt, ne per nomina Deorū
externorum iurarent, & tamen iurando per crus
H Mahometi putarent ſe iurare per idolum, ideo neu-
tris licet hoc iuramentum. De hoc etiam Exod. 23.
dictum eſt.

An liceat Chriſtiano iurare ſuper Alchoranum Mahometi. Quæſt. CCLXXIX.

QVAERITVR, an liceat Chriſtiano iurare ſu
per Alchoranum. Eſt enim Alchoranus liber
quidam Saracenorum apud eos maximè veneratio-
nis, in quo continetur lex illa, vel potius inſania, q̄
reliquit eis Mahometus. Dicunt ergo quidam quod
aliquando liceat Chriſtianis iurare per Alchoranū:
quia licet aliquando iurare per creaturam: Alchora
I nus autem eſt ſic, ideo aliquando licebit per eum iu-
rare, cum non ſit idolum, nec accipiatur vt idolum.
Dicendum, ꝙ peccāt Chriſtiani ſi iurent per Alcho-
ranum. Nam iuramentum non debet fieri regulari-
ter niſi per Deum, eo ꝙ iurando exhibetur quædam
reuerentia ei, per quem iuratur. Iſta autem reueren-
tia ſoli Deo propriè competit, eo ꝙ inuocatur in te-
ſtimonium tanquam veritas infallibilis, & habens
cognitionem vniuerſalem omnium rerum, & etiā
tantæ reuerentiæ exiſtens, ꝙ nomine eius inuocato
nemo auderet falſum dicere, vt oſtenſum eſt ſupra
q. 250. Iſta autem ſoli Deo competūt, ideo per eum
ſolum iurandum eſt. Qđ autem interdum iurare li-
ceat per creaturam, hoc eſt, quia per creaturam ma-
K nifeſtatur nobis diuina veritas, & refulget etiam in
ea quædam excellentia diuina. Propter hoc autem
oportet, ꝙ creatura illa, per quam iuratur, duo hēat.
Primò, ꝙ non contineat falſitatem aliquam: quia
cum per creaturam debeat nobis innoteſcere diui-
na veritas, ſi ipſa falſitatem in ſe habeat non conue-
nienter oſtendit diuinam veritatem. Secundò, ꝙ res
illa ſit alicuius dignitatis, eo quòd in ea debet aliquo
modo refulgere excellentia diuina. In rebus tamen
nullius dignitatis non oſtenditur conuenienter di-
uina excellentia, velut ſi quis iuraret per gallinam,
vel per lapidem non eſſet conueniens ad atteſtatio-
nem veritatis: quia licet falſitatem nullam cōtineāt,
tamen dignitatem nullam habent. Sic eſt de Alcho-
rano:

rano: quia iſta duo ei deficiunt. Primum quia men- A dacia plurima continet, & res turpiſſimas, quas etiã audire indignum eſt. Secundum, quia nullius digni tatis eſt, cum libri mereantur honorem ex ſententijs, quas continent. Sententiæ tamen Mahometi quan tum ad ſpeculatiua falſæ ſunt, quantum ad agibilia verò turpiſſimæ. Ideo nullius dignitatis ſũt, ſed omni ignominia, & opprobrio dignæ. Non eſt ergo cõueniens creatura Alchoranus, per quam iuretur, vt in ea repręſentetur diuina excellẽtia, & honor. Etiã quia chriſtianus iurans per Alchoranum atteſtatur aliquo modo vera contineri in Alchorano: quia veritas non confirmatur, niſi per aliam veritatem firmiorem, ſicut concluſio ex principijs. Et tamen alchoranus nihil niſi mendacia, & res turpes cõtinet. B Etiam quia iurans per Alchoranum ſcãdalizat animos aliorum chriſtianorum debilitando in eis fidẽ, cum ipſe oſtendat ſe aliquo modo venerari legem Mahometi. Etiã: quia per hoc fortificat animos Saracenorum in ſua perfidia, cum videant, ꝙ etiam ab extraneis Alchoranus ſuus veneretur. Nullus ergo chriſtianorum, pro vlla re pati debet iurare ſuper alchoranum, vel per ipſum, etiam ſi cogatur ab aliquo, qui poteſt hoc facere: quia eſt quoddam genus infidelitatis, & apoſtaſiæ. De Iudæis idem dicendũ eſt, ꝙ illi peccant iurando per Alchoranum: quia ille repugnat legi ſuæ, & prophetis, & eſt doctrina quædam deteſtabilis. De his dictum eſt Exo. 23. Ad rationem in contrarium dicendum, ꝙ interdum li- C citum eſt iurare per creaturam. ſ. quãdo illa talis eſt, ꝙ per eam diuina veritas aliquo modo nobis innoteſcat, & diuinus honor refulgeat ĩ ea. Alchoranus autem non eſt huiuſmodi, vt dictum eſt: nunc ideo ſuper illum, vel per illum non licet iurare alicui.

An Saraceno liceat iurare per Mahometi crus. Quæſtio. CCLXXX.

QVAERITVR, an Saraceno liceat iurare ꝑ Mahometi crus. Dicunt quidam, ꝙ liceat: quia ſicut ſe habent chriſtiani ad Chriſtum, ita ſe habent Saraceni ad Mahometum, & tamen licet chriſtianis iurare per Chriſtum: ergo etiã Saracenis ꝑ Maho- D meti crus, vel ipſum Mahometum. Dicendũ, ꝙ peccant iurando quandocunq; ſic iurent: quia honorẽ quendam diuinum tribuunt homini impudico, & peſſimo. Et hęc pro religione habent. Vnde in eis iurare per Mahometũ, vel per crus Mahometi eſt quaſi iurare per deos alienos, cum honorẽ quendã diuinum tribuãt ei. Nec etiã licet iurare per Mahometi crus tanquam per creaturam: quia non poteſt conuenienter repręſentari diuinus honor niſi in re, quæ eſt alicuius dignitatis. Et tamẽ Mahometus, & quicquid pertinet ad eũ eſt res turpis: ideo non conuenit iurare per hoc. Ad rationem in contrarium dicendum, ꝙ nõ ſe habent omnino Saraceni ad Maho- E metum, ſicut chriſtiani ad Chriſtum: quia chriſtiani credunt Chriſtum eſſe Deum ſicut verè eſt: Saraceni autem nõ putãt Mahometum fuiſſe Deum, ſed hominem. Etiam dato, quòd putarent Saraceni idem de Mahometo, quod chriſtiani de Chriſto, non ſequeretur, ꝙ licite per eum iurarent: quia gẽtiles idolatrę putabant idola, quæ colebant, eſſe Deos, ſicut nos ſcimus eſſe vnicum Deum, & tamen non excuſabantur, quin peccarent colendo idola, & iurando per ea.

Ita & Saraceni, quanto maiorem honorem dederint Mahometo iurando per eum, vel aliàs tanto magis peccant: & ſic peccabunt iurando per crus eius.

An liceat Saracenis per Alchoranum iurare. Quæſtio CCXXXI.

QVAERITVR, an liceat Saracenis per Alchoranum iurare. Aliqui dicunt, ꝙ lic: quia Saracenis eſt Alchoranus pro lege ſicut nobis euangelia: nobis autem licet iurare per euangelia: ergo licebit eis iurare per Alchoranum. Dicendum, ꝙ peccant iurando per illum: quia honorãt eum per hoc tanquam legem ſacram. Et tamen ſunt ibi turpiſſima documenta. Etiam Deo iniuriam quandam faciunt: quia putant in Alchorano veritatem doctrinæ diuinæ expreſſam eſſe, ſed qa qualis vnuſquiſq; eſt talia dicit, & operatur 2. Ethi. cum ergo ſint fal- B ſa, & impudica ea, quæ ĩ Alchorano traduñt innueretur, ꝙ Deus ille, à quo talia documenta proceſſerant, mendax, & impudicus erat. Sic enim Augu. 2. de Ciuit. Dei probat deos gentilium fuiſſe turpes: quia in ſacrificijs, & cęremonijs ſuis, & ſolennitatibus petebant turpia fieri, quæ contra humanam honeſtatem eſſent: illicitum ergo erit Saraceno per Alchoranum iurare. Ad argumentum dicendum, ꝙ licet habeat Saracenus Alchoranum, vt legem non excuſatur a crimine: ſed tanto magis peccatum eius grauius eſt. Quia cum agat ex lege putat ſe agere licitè. Et ideo intensè agit, & magnam venerationẽ exhibet. Et tamen quanto maior honor exhibetur rei turpi, tanto grauius peccatum eſt. Si ergo Sarace- C ni peccant tenendo Alchoranum, vt legem: quia eſt manifeſtè contra rationem: ita exhibendo ei quẽcunq; honorem tanquam legi Dei peccant, & hoc fit in iurando per illum: quia honoratur: ergo Saracenis non eſt licitum iurare per eum.

An liceat Iudæis iurare per thalmut. Q. CCLXXXII.

QVAERITVR, an liceat Iudæis iurare per Thalmut: Eſt enim Thalmut collectio magna librorũ apud Iudæos, in quibus multi errores, & abſurditates continentur cõtra Dei dignitatem, & contra ſacram ſcripturam, & contra Chriſtum. Nam plurima, quæ Iudæi contra Chriſtum, & eius D doctrinam confixerunt, ibi habentur. Dicendum, ꝙ peccatum eſt per librum illum iurare: quia manifeſtos errores continet. Velle autem atteſtari veritatẽ per errores eſt inconueniens: maximè quia quando iuratur per aliquam creaturam innuimus, ꝙ per illam diuina veritas nobis oſtenditur, per mendacia tamen non oſtenditur veritas. Ideo nulli licet per talem librum iurare, ſiue Iudæo ſiue chriſtiano, ſiue Saraceno: quia iniuriam Deo facit, qui diuinam veritatem per talia conteſtatur: quia innuit talem eſſe Deum, qualia iſta ſunt. Idem de libris necromanticis, & quibuſcunq; prohibitis ſcripturis dicendum eſt, ꝙ per eas, aut ſuper eas iurare nõ licet: qa nõ iurare per aliquid, ꝙ non licet honorare. Qui autem ꝑ E talia iurat. nõ caret quodam ſcrupulo ſocietatis occultę ad ea ſ. ꝙ ipſa diligat, & veneretur, & vtatur ad aliquid: Ideo quomodocunq; quis per talia iuret, illicitum eſt aut ſuſpectum.

Quis magis peccat iurando per crus Mahometi: Chriſtianus Iudęus, an Saracenus? Quæſt. CCXXXIII.

QVAERITVR, cum tam chriſtianus, quàm Iudæus, quàm Saracenus peccent iurando per crus Mahometi, & ꝑ Alchoranum, qui iſtorum magis peccant in hoc. Dicendum, ꝙ vt cõmuniter, magis peccant in hoc Saraceni, quàm chriſtiani, & Iudæi; quia enormius iſta agunt. Nam Saraceni tan-

quam

quam licitum iſtud habent,& ideo feruntur in illud tota intentione, & quandam diuinam venerationẽ exhibent hoc pro religione habentes, & in hoc inſtructi ex parua ętate. Chriſtiani autem,& Iudæi cũ non credãt hoc licere, non agent hoc ex tanta deuotione,& inclinatione. Ideo non tantam reuerentiã exhibent, & ſic minus malum agunt. Si tamen eſſet aliquis Chriſtianus, vel Iudæus, qui ex tanta reuerentia iuraret per Macometũ, vel crus eius, aut Alchoranum, ex quãra iurant Saraceni, grauius valde peccaret, quàm Saraceni; quia tamen hoc non fit communiter, enormius peccant Saraceni, vt communiter iurando per iſta, quã Chriſtiani & Iudęi. Ex alia tamen radice eſt grauius peccatum Chriſtianorum, & Iudęorum. Quia Saraceni cum ſint in hoc inſtructi,& reputent hoc licitum, licet per hoc non excuſentur totaliter: aliquo tamen modo alleuiatur culpa eorum, quod non fit in Iudæis, & Saracenis, qui in hoc inſtructi non ſunt,& quibus manifeſtatur ex lege ſua iſtud eſſe peccatum: ideo grauius peccabũt iſti ex hac parte. Dicere autem ſimpliciter quis magis peccet in hoc, an Saracenus, vel Chriſtianus,& Iudęus, non eſt poſſibile, niſi dicatur cęteris paribus i. quod ex ęquali deuotione, & cum ęquali reuerẽtia omnes iſti iurent. Et tunc Saracenus minus peccat, quia minus agit contra conſcientiã: Chriſtianus aũt peccat maximè, quia magis innoteſcit veritas fidei,& falſitas infidelium Chriſtiano, quàm Iudæo: & maiorem ingratitudinem cõmittit Chriſtianus, quã Iudæus, qui contemnit plura bona, quæ ſibi exhibita credita Deo, quàm Iudæus, ſcilicet, beneficium redẽptionis,& legiſlationis. Ideo cęteris paribus ꝓ quolibet peccato magis punietur à Deo Chriſtianus, quã Iudæus,& Saracenus, quia plura de veritate cognoſcit. Seruus tamẽ ſciens voluntatem Domini, & nõ faciens plagis vapulabit multis: quia autem neſcit voluntatem Domini ſui, & ideo non facit plagis vapulabit paucis, Luc. 12. De hoc Exo. 23.

An alicui liceat iurare per membra Dei.
Quæſtio CCLXXXIIII.

QVAERITVR, an liceat alicui iurare per mẽbra Dei. vt per caput, vel per pedes, & ſimilia.

Dicendum, ꝙ nullo modo licet, immo reputatur blaſfemia magna. & grauis pœna infligitur 22. q. 1. c. 6 ſi quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia contra Deum vſus fuerit ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi laicus, anathematizetur. Si quis autem talem hominem non manifeſtauerit, non eſt dubiũ, quin diuina condemnatione coherceatur. Et ſi Epiſcopus iſta emendare neglexerit acerrimè corripiatur. Illud intelligendũ eſt de quocunque membro, quia eadem ratio eſt de omnibus. Et idẽ eſt, ſi quis per corpus Dei iuret, quia licet corpus non ſit membrum, continet tamẽ omnia mẽbra. Et ſic vt eſt blaſphemia iurare per aliqđ membrum, ita eſt blaſphemia iurare per corpus: quia iuratur per multa membra.

Dicit autem Hoſtienſis in ſumma titulo de iureiuran. ꝙ hoc fuit vetitum propter errorem quorundam Hęreticorum, qui ruſtica ſimplicitate putabãt Deum habere membra, ſicut ſcriptura loquitur. Et vocantur iſti antropomorphitę, i. attribuentes Deo humanam formam, vel figuram, vt dicit Auguſt. lib. de nonaginta hæreſibus. & Iſido. 7. Ethymo. & habetur 24 quæſt 3. quidam Hęretici. Dicitur autẽ iurare per aliqua membra Dei non ſolum malum eſſe, ſed etiam eſſe blaſphemiam: quia taliter iurantes attribuunt Deo quandam imperfectionem, ſcili-

F cet, habere membra humana, quæ non habet. Et iõ tale iuramentum, quòd blaſphemia eſt, ſecundum leges humanas grauius punitur, ſcilicet, capitaliter in auctoritate, vt non luxurientur homines contra naturam colla. 6. §. vlti. In hoc tamen Hoſti. in ſumma titulo de maledi. dicit, quòd illud iuramentum, per capillum Dei, vel per caput,& ſimilia poteſt fieri affirmando,& iurando, vel deteſtando, & iraſcendo. Si primo modo licet grauiter peccet iurans, nõ incidit in pœnam maledicorum, quę habetur extra de maledi. cap. Statuimus. Quia illa eſt pro blaſphemia,& eſt pœna grauis, ſcilicet, quòd maledicus ſit ante portas Eccleſiæ in loco publico, dum Miſſa celebratur per ſeptem dies dominicos. Et vlti. die do-
G minico illo non habeat pallium, nec calciamẽta & ſit ligatus corrigia circa collum. Et imponitur ibi, quòd ſextis ferijs præcedentibus ieiunet in pane, & aqua, & cogatur ſoluere certam ſummam pecuniæ,& in obitu careat eccleſiaſtica ſepultura. In illo autem, qui ſolum iurauit non deteſtando, dicit non habere locum iſtam pœnam.

Alij dicunt, quòd illa pœna depoſitionis, quæ ponitur 22. q. 1. cap. ſi quis per capillum, habet locum in iurante per membra Dei,& in iurante ex conſuetudine: ſecus autem in eo, qui ſemel iuraret, vel caſu, nihil præmeditatus: quia non deberet tam grauiter puniri. Dicunt etiam, quòd differt, an quis iuret per membra honeſta, ideſt, per illa, quæ in homi-
H ne reputantur honeſta, vt caput manus, & oculus, vel per inhoneſta, ſcilicet, per pudenda, & ſimilia. Primo modo dicunt non eſſe peccatum mortale, niſi fortè eſſet ex conſuetudine ſecundo modo, quòd ſemper ſit peccatum mortale: quia talia dicere ad ribaldos pertinet, & eſt quædam iniuria Dei, ſic dicit frater Ioannes in ſumma confeſ. lib primo tit. 9. quæſt. 6. Sed obijcietur, quòd non ſit blaſphemia iurare ꝑ mẽbra humana in Deo: quia Chriſtus Deus, & homo eſt, & membra humana verè habet ſicut nos, ideo nihil ſibi attribuimus, ꝙ non habeat. Ioan. ord. prædicatorum.

Dicendum. quod ſi quis dicat per caput Chriſti, vel oculos non eſt blaſphemia: licet ſit inhoneſtum iurare per creaturam in Deo. Nam caput Chriſti
I creatum eſt,& omnes partes corporis ſui. Honeſtius ergo eſt iurare per ipſum Chriſtum abſolutè, qui Deus eſt, quàm per partes ſui corporis, quæ ſunt aliquid creatum. Et hoc, quia videtur quædam irreuerentia ſic diuidere Chriſtum, ſic iurando per quaſdam partes eius, & non per alias quaſi exhibendo honorem quibuſdam, ꝙ non alijs. Cum in Chriſto nulla ſit diuiſio. Etiam irreuerentia eſt, cum rem aliquam nominauerimus, omittere id, quod in ea eſt optimum, & nominare iſtud, quod eſt minus perfectum. Et ita eſt, cum quis per aliud membrum corporis Chriſti iurauerit. Nam omittit deitatem eius, quæ eſt infinitum bonum, & veneratur aliquod
K membrum eius, quòd reſpectu deitatis nullius venerationis eſt. quando tamẽ iuratur, per caput Dei, vel aliud membrum Dei, non nominando Chriſtũ blaſphemia eſt, quia licet Chriſtus Deus ſit, tamen nominando Deum abſolutè intelligimus ſolam naturam diuinam, vel perſonas diuinas ſolum quantum ad diuinam naturam, & non quantum ad humanitatem aſſumptam à verbo. Natura tamen diuina, & perſonæ ſecundum iſtam naturam non habent membra aliqua, nec corpus, ideo eſt blaſphemia aſcribere eis membra, vel corpus ſicut homini aſcribimus. Et ita intelligimus, quòd ſit blaſphemia iurare per capillum Dei, vel per alia membra Dei, cum nulla habeat.

An

An ſit licitum iurare per Euangelia. Quæſt. CLXXXV.

QVAERITVR, an ſit licitum iurare per Euãgelia. Dicunt quidã, ꝙ non, quia 22. q. 5. cap. nullus, dicitur, ꝙ nullus ex eccleſiaſtico ordine cuiquam laico ſupra ſancta Euange. iurare præſumat.

Item eadem. q. c. decreuit. dicitur, ꝙ in diebus rogationũ nullus ſupra ſacra Euange. iurare pſumat.

Dicendum, quod iuramentum, quando fieri debet, melius fit per Deum, quã per aliquam creaturã. Et tamen interdũ licitum eſt iurare per creaturas, vt oſtenſum eſt ſupra q 268. Inter creaturas autem, per quas iurari poteſt, conuenientiſſima eſt Euange. Nam per creaturam iuratur inquãtum per eam diuina veritas nobis innoteſcit, quã in iuramento inuocamus in teſtimonium. B Euangelio autẽ hoc conuenit, quia in eo manifeſtatur maximè veritas credendorum, & eſt quædam virtus Dei in illo pro credentibus ad ſalutem. ad Ro. 1. Nec eſt aliqua ſcriptura in toto ſeculo tantę auctoritatis, ſicut Euang. vt dicit Auguſt. lib. 1. de concor. Euange. in principio. Ideo per Euange. maximè cõſueuimus iurare qñ iuramentum ſolenniter præſtatur. Sic. n. iuratur Papę. 63. di c. tibi Dño, & 1. q. vlti. c. ſentimus. Et veniẽs de ſciſmate ſic iurat. 1. q 7. cap. quoties. Et pręsbyter infamatus ſuper Euangelia iurãdo ſe purgat. 2. q. 5. c. pręsbyter. Et ſic regulariter eſt forma iurandi, qñ fidelitas iuratur Papæ per aliquos epiſcopos, vel officiales ſuos, vel ſubditos ſibi iuratur. C Et dicitur in fi. ſic me Deus adiuuet, & hęc ſancta Euange. Extra de iureiuran. c ego epiſcopus. Sic etiam per Euang. iuratur in iuditijs, quando iuratur de calumnia extra de iuramento calũ. c. vlti. & 11. q 1. c teſtimonio. licet Epiſcopus pp dignitatem ſuã non tangit corporaliter Euangelia, qñ iurat, ſed ponuntur Euang. coram ipſo extra de iura calũ. c. Cũ in cã. & in alleg. c. teſti. Et iſte eſt modus magis vulgatus iurandi, & eſt approbatus de iureiuran. Ideo iurando p Euãge. non peccabit quis, niſi quando iurando per Deum peccaret. Hoc autem dr̃: quia iurare per creaturam non eſt licitũ, non ſolũ pp rem iuratã, ſed exhibeaĩ honor creaturę, qui debetur Deo, extra de iureiurã. c. Et ſi Chriſtus. D Et quia q̃dam creaturę ſunt, in quibus expreſſa diuina veritas, & perfectio oſtenditur, & per quas homo manu ducitur in Deum manifeſtè: licet iurare per illas creaturas, quia ibi manifeſtũ eſt, ꝙ iurans nõ ſe referat ad creaturã, ſed ad Creatorem, in quem directè deducitur illa creatura. Secus autem de alijs creaturis, quę non referuntur ita manifeſtè in Deum, nec deducunt nos apertè in ipſum, ideo per eas iurare non licet. Iſtas autem, quæ ſic in Deum deducunt iura collegerunt ſ. Euange & altare, & reliquias ſanctorum, & crucem, & ordinem ſacrum, & manus epiſcopi conſecratas, & fidẽ noſtrã, & ſimilia, de quibus omnibus dicetur ĩfra locis ſuis. E Euangelia autem inter omnia iſta maximè in Deũ ducunt: ideo per ea licitum eſt iurare ſeruatis conditionibus requiſitis ad hoc, ꝙ ſit licitũ iuramentũ. De quibus dictum eſt ſupra q. 255. Et non ſolũ licet iurare per Euange ſed ẽt ſi quis iuret per lapidẽ, vel aliam rem putans eſſe Euange. vtpotè, quia opertus erat, tenet iuramentum, ſicut ſi per Euangelia iuratum eſſet. Et ita eſt graue periurium, ſicut ſi iuratũ eſſet per Euange. 21. q. 5. c. humanæ. §. itẽ obijcitur.

Ad primum argumentum dicendũ, ꝙ non prohibetur iurare clericus ſuper Euangelia, tanquã iurare ſuper illa malum ſit, ſed quia clericus prohibetur iurare hoc laico pp dignitatem Sacerdotis, ſiue clerici, & indignitatem laici. Et tñ epiſcopo ſuo bene iurat clericus ſuper Euangelia eo. c. dicit tamen A ibi glo. ꝙ intelligitur de iuramento calũ. vel qa nullum iuramentum clericus laico præſtare debet, niſi de licentia epiſcopi. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ non prohibetur ibi ſimpliciter iuramentum, ſuper Euãgelio, ſed ratione tẽporis, quia in eo. c. Decreuit. ponuntur tempora, in quibus non licebat cauſas iudiciales agi, & conſequenter, neci iurare aliquo modo iudicialiter: quia iuramentum eſt modus probationis ad Hebręos 6. & extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus. Et quia iurare ſuper Euangelia erat modus cõmunis iurandi in iudicio, quando de calũ. iuratur extra de iuramento calũ. c. Cum in cã prohibendo iuramentum ſuper Euangelia prohibetur omne iuramentũ cuiuſcunq; modi, ꝙ ad iuditia pertineat.

B

Quid ſit maius iurare per Deum, vel per Euangelia. Quæſtio CCLXXXVI.

QVAERITVR, quid ſit maius iurare p Deũ, an per Euange. Aliqui putant, ꝙ ſit maius iurare per Euange. Dicendum tamen, ꝙ qui iurat p Euange. aut iurat per ſola Euangelia, non nominando Deum, aut iurat aliquid Deo per Euang. Si iurat per ſola Euangelia, dum tamẽ vtrobique ęqualiter iuretur quantum ad ſolennitates, ſcilicet, vtrobiq; ſimpliciter, vel vtrobique ſolenniter maius eſt iurare per Deum, q̃ per Euange. eo qđ Euangeliũ eſt pp Deũ, & non Deus pp Euange. Et ſic nomen Dei eſt C maioris venerationis, quàm nomen Euang. & conſequenter iuramentum præſtitum per Deũ magis obligat, quàm iuramentum præſtitũ per Euange. Iõ Chryſo. increpat quoſdam putantes maius eſſe iuramentũ per Euange. & habetur 22. q. 1. c. Si aliqua cã fuerit, modicum videtur facere, qui iurat per Deũ, qui autem per Euang. maius aliquid feciſſe videtur. Quibus dicendum eſt. Stulti, ſcripturę propter Deũ factę ſunt, & non Deus propter ſcripturas. Si autẽ vnum eſt iuramentum ſimplex, & alterum ſolenne, magis obligat ſemper illud, quod ſolenne eſt, & maximè reſpectu Eccleſiæ, quæ attendit ſolennitates iſtas. Et ſic ſi per Deum iuretur ſimpliciter, & per Euange. ſolenniter magis obligat iuramentum factum per Euange. D vt patet 22. q. 1 c. Si aliqua. In glo. Dicitur tamen ibi, quòd eſt verum quantũ ad eccleſiam, ſed ſecus eſt quantum ad Deum, coram quo non magis obligat iuramentum ſolenne, quã ſimplex, & votũ ſolenne, quàm ſimplex. Extra, qui clerici, vel vouentes cap. rurſus. Non eſt tamen hoc verum abſolutè: quia votum ſolẽne etiam corã Deo magis obligat, quàm ſimplex. Quia ſecundum Deũ obligatur vouens ſolenniter non cõtrahere matrimonium. Et ſi contraxerit obligatur dimittere coniugem, qa non eſt vxor, ſed fornicaria. Si tamen fuit votum ſimplex, & cõtraxit matrimonium poſt votum non tenetur, ẽt ſecundum Deum, & forũ conE ſcientiæ dimittere vxorẽ. vt impleat votum, ſed tenetur cum ea manere. Etiam quantum ad pœnam magis obligat votum ſolenne, quàm ſimplex: quia ſolenne votum frangens plura contemnit: quã frãgens votum ſimplex. Et tamen ex magnitudine cõtẽptus accipitur grauitas peccati Sed dicitur, ꝙ tantum obligat apud Deum votum ſolenne, quantum ſimplex, ideſt, ad ęqualem rẽ, vel ad eandem rẽ obligat vtrunque, ſcilicet, ad continentiam. Et ſic dr̃, ꝙ apud Deũ non magis obligat iuramentum, quã ſimplex promiſſio. i. quia ad idem obligat. Nam ſiue qs iuret, ſiue promittat, ſine iuramento, tenetur ſemp reddere rem promiſſam Et ita magis peccat ille, qui violat iuramentũ, q̃ qui ſimplicẽ promiſſionem: licet vtrobiq; eẽt ęqualis obligatio. i. ad ęquale rẽ nõ

tamen æqualis in ſeipſa: quia maior eſt in ſeipſa obli-gatio inducta per iuramentum. Si autem iurans per Euangelia iuret ſimul per Deum, ſoli et, quia iurat aliquid Deo per Euangel. i. tangendo Euangelia, vel ſuper Euang. erit maioris obligationis iuramentum factum per Euang. quia eſt ibi Deus, & Euãgelium. Et ita quanto magis creſcunt ſolennitates, tãto magis obligatio iuramenti eſt vehementior. Maius enim erit iurare Deo per euãgelia, & ſuper reliquias ſanctorum, quàm iurare ſolum Deo ſuper euang. Et ita de varietate ſolennitatum, quæ adduntur iuramento Sic dicit Sanctus Tho. De periurio autem commiſſo idem iudicium eſt: quia quanto iuramentum eſt maioris obligationis, tãto eſt periurium grauius, ſicut quanto eſt aliqua virtus maior, tanto eſt vitium ſibi oppoſitum maius. Vnde ſi quis iurando per euangelia ſolenniter periurium committat, maius eſt, quàm ſi periuret iurando per Deum ſine ſolennitate, eo quòd maioris obligationis eſt iuramentum ſolenne per euang. quàm iuramentum ſimplex per Deum. Sic tenet Sanctus Tho. & Inno. extra de iureiuran. in c. Et ſi Chriſtus. Dici poteſt etiam conformiter ſecundum ſanctum Tho. Quolibeto. 110. quòd virtus obligandi in iuramento pendet ex forma iuramenti. Vnde quanto forma eſt fortior, tanto obligatio eſt maior, & quanto forma debilior, tãto obligatio minor: forma enim iuramenti in genere triplex eſt. Aut enim nominatur ſolus creator, aut ſola creatura, aut vtrunque. In prima Deus confirmat immediatè veritatem. In ſecunda mediatè ſolum. In tertia mediatè, & immediatè. Cum ergo ſit magis fortis actio immediata, quàm mediata, & fortiſſima illa, quæ habet vtrunq; erit fortiſſimum iuramentum per creatorem, & creaturam ſimul: minus autem per creatorem ſolum, minimum autem per creaturam ſolam. Ex forma ergo iurandi minus eſt iurare per creaturam, quàm per Deum. Per accidens tamẽ poteſt eſſe maius, & hoc in tribus caſibus potiſſimè. Primò ratione contemptus, vt ſi blaſphemando iuret per creaturã, vt per caput Dei. Nam per ſolum caput, ꝙ eſt creatura, nunc iuratur, & non per Deum. Secundo ratione ſcandali, vt ſi maius ſcandalum ſequatur ex periurio facto iurando per creaturam. Vtpotè ſi fuit creatura inducta in ſolennitatem, vt per Euang. vel reliquias ſanctorũ. Tertio ratione conſcientiæ, vt ſi quis iurãs per creaturas interdum magis ſe teneri putat, quàm iurando per Deum. An verò liceat iurare per euangelia illa, in quibus falſum iurans mortem timere poteſt, vel creditur moriturus, dicetur infra q. 287.

An liceat alicui iurare per Dominum ſuum, vel per aliquem hominem. Quæſt. CCLXXXVII.

QVAERITVR, an liceat iurare alicui per Dominum ſuum, vel per aliquem hominem. Dicendum, quòd iuramentum per creaturas aliquando licitum eſt. Poteſt ergo iurari per Dominum ſuum, cum non ſit ſibi aliquid, quod repugnet honeſtati iuramenti. Vnde viri ſancti legũtur iuraſſe hoc modo, ſicut Ioſeph iurauit per ſalutem Pharaonis Gen. 42. & Magiſter 3. Sen. di. 39. oſtendit fuiſſe licitum iuramentum dicens, quòd Ioſeph venerabatur Deum in Pharaone. Nam erat conſtitutus iudex ſuper homines, ſicut Deus ſuper omnia, & ſic refulgebat magis Dei excellentia in illo, quàm in ſubditis. Vnde melius poterat iurari per eum, quàm per ſubditos: quia per eum veritas diuina, & excellentia oſtendebatur, quæ in iuramento inuocatur, & à qua iuramentum vires accipit. Sic etiam Apoſtolus ad

F Hebræos 6. dicit: homines per maiorem ſuum iurãt, & omnis cõtrouerſiæ eorum finis eſt iuramentum. Vbi innuit tenere iuramentum, quod præſtatur per maiores, & eſſe licitum. Nam comparat illud ad iuramentum, qđ Deus fecit. Et ſic ſm conſuetudinem gentium iurabatur. ſ. per ſalutem principis. ff. de iureiuran. l. 3. §. vlt. & l. Qui per ſalutem. Dicit tñ Hoſti. in ſumma ti. de iureiuran. ꝙ hodie non eſt iurandum ſic: licèt antiquis patribus hoc conceſſum fuerit, ar. 22. q. 1. §. Sicut etiã in verſi. Sed obijcietur, ꝙ Ioſeph. Et ſatis rationabiliter dicitur, ꝙ licet iſte modus iurandi poſſet aliqualiter duci in Deũ, eo ꝙ principes propter excellentiam ptãtis repræſentant Deũ, ſpecialiter tamen minus conuenit iſte, ꝗ alij modi iu-

G randi per creaturas, quos iura approbauerunt, eo ꝙ iurantes per ſalutem principis videntur totaliter referre ſe ad honorem principis, & ſalutem, & non ad honorem Dei. Et iſtud periculum eſt, cum in tãtum liceat iurare per creaturam, in quãtum ipſa deducit hominem in Deum. Et propter hoc iſte modus iurandi iam abijt in diſſuetudinem. Quando autem iuramus per euang. vel per crucem manifeſtum eſt, ꝙ nõ exhibemus ibi honorem iſtis propter ſe ipſa, ſed vt referuntur in Deum: quia ipſa talia ſunt, ꝗ non in ſe ipſa, ſed in alterum nos ducunt, ſcilicet, in Chriſtum, cuius ſunt. Per talia ergo iuramentum licitè præſtatur: quia ad honorem Dei ſolum referuntur, & non transfertur honor Dei ad creaturas, vt dici-

H tur de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus. Aliquando tamen de iure reperitur, ſic iuratum, vt rediens de ſcilmate iurat per ſancta Euangelia, & per ſalutem Dominorum gubernantium rempublicam. 1. q. 7. c. Quoties. Sed etiam iſtud iuit in diſſuetudinem.

An licitum ſit iurare per ſanctos defunctos. Quæſt. CCLXXXVIII.

QVAERITVR, an licitum ſit iurare per ſanctos defunctos. Dicendum ꝙ ſic, quia iuramẽto inducitur in teſtimonium ille, per quem iurat, in quantum propter reuerentiam eius non auderet qs falſum dicere. De ſanctis autem eſt huiuſmodi: quia

I cum ſint iam cum Chriſto ſcimus eos eſſe magnæ poteſtatis, cum ipſi iudicaturi, ſint ſcilicet, ſedentes cũ Chriſto infra 19. Sedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes Iſrael. Et ob hoc credimus, quòd quidquid ipſi velint, poterũt obtinere à Chriſto. Vnde ſicut Chriſtum propter ſe ipſum timemus: quia per ſe ipſum facere poteſt quidquid voluerit, ſine alieno adiutorio, ita & ſanctos propter Chriſtum timemus, quia per Chriſtũ facere poſſunt quidquid ab eo petiuerint. De honore eodem modo eſt: qa ſicut Chriſtũ pp ſeipſum honoramus exhibentes reuerẽtiam, & ob hoc per ipſum iurõ, ita ſanctos pp Chriſtũ honoramus. Et ſic per eos pp Chriſtũ iurare poterimus in quantũ ad ipſum pertinent, & honor eo-

K tũ ad ipſum refertur. Alia ẽt ratio eſt, qa ſanctis debetur honor quidam diuinus in quantum cõtra eos blaſphemia committiť in dehonoratione, vel irreuerentia Nam blaſphemia propriè non eſt niſi cõtra Deũ, in quãtũ dicimus de ipſo aliquid falſum, qđ in dedecus eius cedit. Nã ſi quis male dicat pximo ſuo falſa de eo aſſerens, non dicitur blaſphemare, ſed cõtumeliam, vel iniuriam facere. De Deo autẽ blaſphemia dicitur. Et ob hoc blaſphemi lapidabantur Leu. 24. Si tamen ſolum maledicerent hoibus, non lapidarentť, ſed eſſet contra eos actio iniuriarũ, ꝯ ſanctos tamen dř cõmitti blaſphemia extra de maledi. c. ſtatuimus, vbi dř ſtatuimus, vt ſiqs ꝯ Deũ, vel aliquem ſanctorũ ſuorũ linguã in blaſphemiã relaxare præſumpſerit

ſumpſerit per Epiſcopum ſuum pęnę ſubdatur. Poteſt ergo per ſanctos iurari, quia eis reuerentia quædam diuina, & honor debetur. Et tamen nō iuratur per eos propter ſe: quia etiam eis ſanctis exiſtētibus, non competit tanta reuerentia, ſed ſolum inquantū maniſeſtiſſimè relucet in eis veritas infallibilis eius, qui facit illos ſanctos. ſ. Dei, cui inſeparabiliter vniti ſunt. Et ob hoc quāto aliquis ſanctus eſt maioris dignitatis, tanto maior reuerentia ei debetur, & offenſa facta ei maior eſt. Et dicitur committi maior blaſphemia in ipſum, vt in alleg. c. ſtatuimus. Nam mater Christi eſt maior omnibus ſanctis, extra de pęni. & remi. ca. noua. Et blaſphemia commiſſa in ipſam maior eſt, cum dicitur, ſi quis contra Deum, vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maximè Beatam Virginem linguam in blaſphemiam publicè relaxare pſumpſerit. De periurio autem commiſſo iurando p ſanctos dicendum, ꝙ eſt maius vel minus cęteris paribus, ſecūdum ꝙ ſanctus, per quem iuratur, maior, vel minor eſt. Sic dicit Aug. ad Publicolam, & habetur 22 q. 1. c. mouet te ſ. Quanto enim per qđ iuratur magis ſanctum eſt, tāto magis pęnale periurium. Et ob hoc, quia nomē Domini eſt ſanctius omnibus alijs nominibus: licèt omnes, qui iurant per ſanctos iurent per Deū ſicut dicit Chriſtus, ꝙ q iurat p thronum, iurat per eum, qui ſedet in throno, infra 23. iñ periurium, qđ per nomē Domini fit cęteris paribus, grauius eſt piurijs, quæ fiunt per quoſcunq; ſanctos, & per quaſcunq; creaturas 22 q. 1. § ſicut etaim in li Macha. ſ. ſed periurium tanto magis pęnale, eſt quāto ſanctius eſt illud, per quod iuratur, apparet. ꝙ & ſi per creaturas mendaciter iurans dupliciter peccet, grauiori tamen ſe ſubijcit pęnæ, qui per creatorem iurat mendaciter. Et quia poſt Deum mater Chriſti eſt excellentior omnibus ſanctis, periurium cōmiſſum per eam eſt maius oībus periurijs commiſſis iurādo per ſanctos. Et habet ſpecialem grauitatem, & offenſam extra de maledi. c. ſtatuimus. ſ. ſi quis cōtra Deum, vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maximè Beatam Virginem linguam in blaſphemiā relaxare præſumpſerit. Et ratio huius eſt, quia in periurio cōmittitur quędam irreuerentia contra illum, per quē iuratur. Quanto ergo irreuerentia fuerit maior tāto eſt maius periurium, & tamen tanto eſt maior irreuerentia, quanto ſanctior erat & maioris dignitatis ille, per quem iurabatur: ergo per maximū ſanctum fit maximum periurium. Sic etiam eſt iurando per res inanimatas, ſi ſanctæ ſunt ſicut in illo, qui iurat per crucem. i. ponendo manus in ea. Nam ſi crux eſt conſecrata eſt grauius periurium, quàm ſi non ſit cōſecrata: quia periurans primo modo debet ieiunare tribus annis. Periurans ſecundo modo debet vno anno ieiunare, vel pœnitere 22. q. 5. c. qui periurat.

An liceat iuramentum fieri ad ſepulcra ſanctorum.
Quæſt. CCLXXXIX.

QVAERITVR, an liceat iuramētum fieri ſuper ſepulcra ſanctorum. Dicendum, ꝙ ſicut licet iurare per nomina ſanctorum, ita etiam licet iurare ſuper ſepulcra eorum, quia iuratur ſuper ſepulcra inquantum ſunt ibi oſſa ſanctorum, & manēt ibi eorum memorię. Iſtud autem eſt iuramentum conueniens: quia per talem creaturam conuenièter exhibetur Deo honor, eo ꝙ ſepulcrum alicuius ſancti non honoratur pp ſe: quia non eſt aliquid honorabile ſimpliciter: quia nihil habet niſi oſſa mortuorū. Sed in quantum manent ibi oſſa eius, quę Deus ſanctū fecit oſtenditur maniſeſtè, & ſpecialiter Dei virtus per ſepulcra ſanctorum. Vnde ſolet Deus, circa

A talia ſepulcra miracula multa oſtendere. Et ob hoc introductum eſt in reuerētiam ſanctorum, ꝙ ſuper ſepulcra eorum homines iurent, quia ſpecialiter honorem eis exhibent, cum tangendo eorum ſepulcra propter ipſorum reuerentiam non audēt falſum dicere. Et hoc modo iubētur aliqui de iure ſe purgare de infamia, qua laborant iurando ſuper ſepulcra aliquorum ſanctorum. Sic quidam Epiſcopus iurare coactus eſt purgando ſe ſupra ſepulcrum beati Petri 2. q. 5. ca. Mennam vero. alio modo ēt purgauit ſe de infamia orta ſuper Simonia, & hæreſi iurando ſuper ſepulcrum beati Apollinaris 2. q. 5. ca. Quanto à nobis, & c. Qua de cā. An verò liceat iurare ſuper ſepulcra illa ſanctorum, ſuper quæ iurās ſi periurium

B cōmiſerat, creditur moriturus, dicetur infra q. 297. De periurio commiſſo ſuper ſepulcra ſanctorum dicendum eſt, ꝙ maius eſt, quàm periurium commiſſum nominādo ſolum nomina ſanctorū. Ratio eſt, quia quanto plures ſunt ſolennitates in iuramento, tanto magis obligat, & periurium eſt grauius, vt oſtēſum eſt ſupra q. 286. Qui tamen iurat ſuper ſepulcra ſanctorum, exprimit nomen Dei, vel nomen ſancti ſuper ſepulcrum, cuius iurat. Qui autē iurat per nomen ſancti ſolum exprimit nomen eius. Grauius ergo eſt periurium ſuper ſepulcrū ſancti, quia hic ſunt duæ ſolennitates, & ibi vnica. Patet adhuc: quia etiā ſi non exprimeretur aliquod nomen in iuramento, ſi fieri poſſet, ſed ſolum ꝙ iuraretur ſuper ſepulcrū

C ſancti, vel fieret ibi ſimplex promiſſio, videretur iſta eſſe maior ſolennitas, quàm iurare per nomen ſancti, eo ꝙ plus ſe credit agere, qui ſic iurat. Nam cum maiori reuerentia, & timore accedit homo ad iurandum ſuper ſepulcrum alicuius ſancti, eo quòd iſtud non eſt ſolitum fieri quotidie, quàm cum iurat ſolū per nomē ſancti. Putant enim homines differre illa iuramenta in vigore quantum differt res à voce ſignificante: quia quandam virtutem realiter credūt eſſe in ſepulcris ſanctorum. Etiam patet hoc, quia pro cauſis magnis, & ad faciendum magnam probationem iurant aliqui ſuper ſepulcra ſanctorum, ſicut illi, qui infamati erant de magnis criminibus, ſcilicet, hæreſi, & Simonia non exiſtentibus probatio-

D nibus legitimis ſuper ſepulcra ſanctorum. ſ. beati Petri, & beati Apollinaris iurando ſe purgauerunt 2. q. 5. c. Mennam, & c. Quanto, & c. qua de cauſa. Et iſta eſt purgatio iuridica, & non vulgaris: quia vbi permittitur illa prohibetur vulgaris. ſ. in ferro cādente, vel aqua feruente, aut frigida, vt in alleg. ca. Mennā. Sed obijcietur, quòd ſit grauius periurium iurando per nomen ſancti, quàm ſuper ſepulcrum eius: quia maior eſt efficacia viuentis, quàm mortui. Dicendū, quòd grauius eſt periurare ſuper ſepulcrum, quàm per ſolum nomen, vt ſupra dictum eſt. Comparatio autem nō eſt conueniens, quia ſi ſanctus aliquis poſſit haberi viuens, & pręſente eo iuraretur per ipſum valde grauius eſſet periurium, quod cōmitteretur,

E ſic, quàm ſi iuraretur ſuper ſepulcrum eius. Et tamē nunc non comparatur viuens ad mortuū, ſed cōparatur nomen nudum ſancti ad ſepulcrū, & oſſa eius, & tunc manifeſtum eſt, ꝙ maius eſt periurium ſuper ſepulcrum, quàm per ſolum nomen: quia hic eſt res ſignata, & ibi ſolum nomen ſignificans.

An liceat iurare per crucem Chriſti.
Quæſt. CCXC.

QVAERITVR, an iurare liceat per crucem Chriſti. Dicendum, ꝙ ſic: quia conſuetudo nobis eſt iurare per illam, & tangere eam corporaliter, & eſt modus approbatus de iure 22. quæſt. 5. cap.

Qui periurat. Ratio huius eſt, quia hic conuenienter iuratur, cum per tale iuramentũ ſoli Deo honor reddatur, eo quòd Crux manifeſtè nos in Deum ducit: quia eſt ſignum noſtrę redemptionis, & nullus iurando per Crucẽ poteſt decipi: quia nemo Cruci honorem propter ſeipſam exhibet, ſed pp Chriſtũ, qui in ea pependit. Et ob hoc ſicut licet iurare per Chriſtum, ita licet iurare per Crucem, in qua pependit Chriſtus. Etiam debetur Cruci quidã honor ſpecialis, qui vocatur adoratio hyperdulię. Nam omnibus illis, quæ pertinent ad miniſterium noſtræ redemptionis debetur hyperdulia, ideſt, quædã excellens dulia, ſiue adoratio. Et ſic eſt Beata virgo, de qua

Crux Chriſti quomodo adoranda. natus eſt Chriſtus, qui nos redemit, & Crux, in qua pependit, & ſimilia, vt dicunt Doctores, & colligitur 3. Sen. diſt 9 Sic etiam veneraremur clauos Chriſti, & ſpineam coronã, & flagella & cętera, per quæ paſſus eſt, ſi illa haberemus. Iuramentum tamen fit per illam rem, cui debetur honor ſpiritualis, ſiue diuinus, ideo per Crucẽ Chriſti iurare licitum eſt. Et hoc ſit dupliciter, ſcilicet, nominando Crucem, vel ponendo manus ſuper Crucem, ſicut etiam de Euãgelijs fit iſtis duobus modis, & vtroque modo iuramentum tenet. Et non ſolũ eſt hoc de Cruce illa, in qua Chriſtus pependit, ſed etiam de omni ſigno Crucis: quia quælibet Crux reducit nos in memoriam Chriſti patientis. Et iſte eſt fructus Crucis, vt apud nos habetur. Cũ ergo per quamlibet Crucem hoc habeatur, tamen illam vnicam, quæ iam in partes diuiſa eſt, q̃ ſup omnes alias venerari debemus exhibẽdo hyperdulia. Si tamen illã Chriſti Crucem haberemus, multo excellentius honoranda eſſet. quia verè tetigit mẽbra Chriſti, & tota perſuſa eſt eius ſanguine benedicto, & tamen adhuc maneret iſta adoratio intra hyperduliam: quia quæ ſoli Deo exhibetur, apparent prædicta, quia non ſolum inter Cruces iſtas, & illam eſt differentia venerationis, ſed etiã inter iſtas vulgares, quia venerabilior eſt Crux conſecrata, quàm non conſecrata 22 q 5. c. qui periurat, & tamen magis differt illa ab iſtis, quàm conſecrata à non conſecrata: quia iſtę conſecrantur per Pontifices noſtros cęremonijs quibuſdam ſacris: illa verò conſecrata eſt per Pontificem noſtrum magnum, q penetrauit cęlos, & intrauit in ſancta ſanctorũ perfundendo eam nõ vnctionibus cęremonialibus, ſed verò ſanguine ſuo rubricando. De periurio cõmiſſo iurando per Crucem dicendum, quòd differt an iuret quis per Crucem ſolum eam nominando, vel eam manu tangendo. Periurium ſecundo modo eſt maius, quàm. 1. eo ꝙ plures ſolennitates ſunt, cũ tangitur Crux corporaliter, quàm cum ſolũ nominatur. Quia cum tangitur iuratur per nomen Dei, vel crucis, & tangitur Crux, & ſunt duæ ſolennitates. Cum verò nominatur non tangendo ſolũ exprimitur nomen, & ſic eſt vnica ſolẽnitas: ideo eſt periurium leuius. Et eſt hęc eadem ratio cum ea, quę ponebatur præcedenti q. de iurante per nomen ſancti, vel ſuper ſepulchrum ſancti.

Diſtinguendum etiam an Crux, per quam iurat̃, ſit conſecrata, vel non, quia periurans per Crucẽ cõſecratam magis peccat, quàm per non conſecratã: eo quòd quanto ſanctius eſt id, per quod iuratur, tãto magis graue eſt periuriũ, & maioris pœnę, vt ait Auguſt. ad Publicolam, & habetur 22. q. 1. c. moner, & in § ſicut etiam. verſi. Sed ſi periurium. Ideo periurans in Cruce cõſecrata debet pœnitere tribus annis, qui autem in Cruce non conſecrata debet pęnitere vno anno. 22. q. 5. c. Qui periurat. Hoc intelligendum eſt, quando iuratur ſuper Crucẽ tangendo eam, ſicut etiam tangimus corporaliter ſancta Euã-

F gelia, quando iuramus per ea in inditio, extra de iuramento calũ. c. vlti. & 2. q. 1. c. teſtimonium.

Si autem iuretur per Crucem ſolum nominãdo, & non tangendo, non incurritur illa pœna, ſed lęuior: quia lęuius periuriũ eſt non tangendo, vt oſtenſum eſt. Et patet, quòd ſic intelligatur d. c. qui periurat. Quia ſi ſolum intelligeretur de iuramẽto nominando crucem, nõ diſtingueretur, an iurauit in cruce conſecrata, vel non conſecrata, quia quando nihil tangimus nominamus crucem abſoluiè, & non iſtam, nec illam conſecratam, aut non cõſecratam. Etiam quia dicitur, qui periurat ſe in cruce. i. ponendo manum ſuper crucem. Nam ſi intelligeretur de ſola nominatione crucis, non diceretur, qui periu-
G rat ſe in cruce, ſed per crucem i. nominando crucẽ. Hoc autem intelligitur de periurio volũtario, ſ. qui ſciebat ſe falſum iurare, vel qui ſponiè venit contra iuramentum ſuum. Si aũt coactus eſt aliquis iurare, vel ignorans iurauit, & poſtea veritatem cognoſcit, debet pęnitere tribus quadrageſimis. Et non diſtinguitur ibi de cruce conſecrata, & nõ conſecrata, ſed debet intelligi ſicut prius, ſcilicet, tribus quadrageſimis ieiunei pro periurio commiſſo ex ignorãtia in cruce cõſecrata; & vna quadrageſima pro ſimili piurio in cruce non cõſecrata. Dicitur tamẽ ibi in Glo. ꝙ intelligitur de ignorãtia iuris, vt ſi quis iurauit incautè id, quod malum erat, & contra ius, & neſciuit tunc, an eſſet contra ius: quia talis ignorãtia licet ali-
H qualiter alleuiet culpam, non tollit in totum, niſi iurans ſit talis perſona, quæ non teneatur ſcire iura, ſicut ruſticus, mulier, miles, puer, & ſimiles. Si autem eſſet ignorantia facti totaliter excularetur. Vt potè qui iurauit aliquid facere, quod de ſe malum non erat, nec erat contra ius, nec videbitur eſſe occaſio alicuius mali, poſtea tamen inuentum eſt, quòd vergeret in deteriorem exitum, quia tunc non peccauit aliqualiter, qui iurauit, etiam ſi poſtea iuramentum non obſeruet. 22 q. 4. c. innocens. §. Illicitũ. Niſi fortè fuerit ignorantia craſſa, ſcilicet, quòd licet nõ eſſet res iurata mala, ſecundum ſe tamen manifeſtè ex ea ſequebatur malum, & tamen iſte ignorauit, quòd omnes ſcire poterant. Talis autem ignoran-
I tia non excuſat, licet aliqualiter alleuiet: quia nõ eſt ſimpliciter volens, qui ſic agit.

An liceat iurare per manus Epiſcopi. *Quæſt.* CCXCI.

QVAERITVR, an liceat iurare per manus Epiſcopi Dicendum, quòd iurare licet p res ſacras inquantum res ſacrę ad Deum pertinent Sic autem eſt de manibus Epiſcopi, quia ↄſecratę ſunt: ideo per eas iurare licet, ideſt, ſuper eas iurare licet, ideſt, ſuper eas, quia non iuratur inuocando eas, ſed tangendo illas, ſicut qui iurat per crucem tangendo eam, vel ſuper ſepulchra ſanctorum Eſt autem conueniens illud iuramẽtum, & in omnibus alijs rebus
K ſacris. quia per creaturas non debet iurari in quantum illę ducũt nos in Deum, cui debetur honor iuramenti. Res autem ſacrę dupliciter nos in Deum ducunt: quia duplicem habitudinem ad ipſum habent, ſcilicet, ab eo ſunt, & propter ipſum ſunt. Omnis. n. cõſecratio virtute quadam ſpirituali, & ſecreta fit: quia aliàs per homines conſecratio facta nihil valeret: quia virtutem nullam cauſare poſſunt.

De ſecundo patet, quia non conſecratur aliquid, niſi ordinetur in Dei miniſteriũ, & obſequiũ. Quod patet, qa ſola vaſa, & miniſtri ad diuinũ miniſteriũ pertinẽtes conſecrantur. Et ſic per omnes res ſacras poteſt iurari, & huiuſmodi ſunt manus Epi. Ideo per eas iuratur. 22. q. 5. Qui periurat. Poteſt ẽt iurari

per

per manus Sacerdotis: quia ſacræ ſunt, ideſt, conſecratæ, ſpiritualiter tamen iura dicunt de epiſcopo. Ratio eſt, quia manus epiſcopi non ſolum ſunt conſecratę, ſed etiam conſecrantes miniſtros ad conſecrandū aliquid. Nam per manus Epiſcopi ordinantur miniſtri ad ordines ſacros, vt in ſacris miniſtrare poſſint, & nullus inferior epiſcopo ordines iſtos cōferre poteſt. Sunt ergo manus eius ſpecialiter conſecratæ, & ſic per eas iuratur. ſ. tangendo eas. Poſſet autem iurari per manus epiſcopi non tangēdo eas, ſed nominando, vt ſi quis dicat: ego iuro p manus epiſcopi, ꝙ faciam tale, vel tale, iuramentum tenet: ſicut ſi per aliam creaturam iuretur. Et tamen iura non approbant talem modū, ſed ꝙ iuretur in manibus epiſcopi tangendo eas. Et ſic accipitur in di. cap. Qui periurat: quia dicitur, qui periurat ſe in manib' Epiſcopi. i. tangendo manus epiſcopi. Iſtud iuramētum multum obligat, ideo periurium eſt pœnale. Nam qui periurat in manibus epiſcopi debet pœnitere tribus annis in di. c. Qui periurat. Et eſt æqualis pœna cum periurio, quod cōmittitur in Cruce conſecrata. Et eſt maius, quā periuriū cōmiſſum in Cruce non conſecrata: quia vno anno pœnitet, qui ſic periurium commiſit. eo. c. Qui periurat.

An liceat alicui iurare per ſacros ordines. *Q. DCXCII.*

QVAERITVR, an liceat iurare alicui p ordines ſacros. Dicendum, ꝙ licet, & eſt conueniens iuramentum: quia hic iuratur per creaturā, q̃ ducit hominem in Deum, & non exhibetur honor ipſis ordinibus, ſed Deo per ordines: quia ad ipſum ordinant. Et iſte eſt modus, quo ſacerdotes maximè iurare debent, ſcilicet, per ordinem ſuum ſacrum, vel ſub periculo ordinis ſui. 1. q. 7. ca. quoties, & eſt modus, quo iurant illi, qui redeunt de ſchiſmate, pmittentes ſe manere in vnitate eccleſiæ, & obedientia: licet etiam illi iurant per quatuor Euangelia, vt dicitur in eo. cap. quoties, & tamen reſpectu aliorū non debent iurare ponendo manus ſuper Euangelia, ne polluatur manus, quæ ad conſecrationem inſtituta eſt. Ibi autem iuramentum præſtatur propriè, & ponitur manus ſuper Euangelia. Eſt autem hic periurium, ſicut in alijs iuramentis.

An liceat iurare per altare. *Quæſt. CCXCIII.*

QVAERITVR, an iurare liceat per altare. Dicendū, ꝙ ſic: quia altare eſt res ſacra, & ſpecialiter ad Deum pertinens: ideo in Deum ducit: ita ꝙ manifeſtè apparet in iuramento facto per altare non exhiberi honorem ipſi altari, ſed Deo, & Chriſtus approbauit iſtum modum iurandi, dicens eſſe obligatorium contra illos, qui dicebāt, quod qui iurabat per altare non debebat i. non tenebatur. Qui autem iurabat per donum, quod erat in altari tenebatur: Chriſtus autem dixit: Cęci, quid eſt maius, donum, an altare, qđ ſanctificat donū? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in oībus, quæ ſuper illo ſunt, infra 23. Et ſic innuit, ꝙ teneatur ad hoc iuramentū ſeruandum, qui iurauit. Erat autem frequentatum hoc iuramentum in veteri teſtamento propter reuerentiam altaris, quod expreſsè repręſentabat Deū, eo ꝙ ibi offerebantur ſibi omnia ſacrificia. Ideo dixit, ꝙ non offerrēt Iudæi victimas ſuas Dęmonibus in agris. ſed offerrent eas ſibi ſuper altare ad oſtium tabernaculi: Leuiti. 17. Sicut ergo per Euāgelia, vel per Crucem iuratur: quia ſunt valde repręſentatiua Chriſti: ita in veteri teſtamento per altare: quia valde repręſentabat Deum: vnde erat magni hono

A ris. Sic innuitur Exo. 21. Si quis per inſidias occiderit proximum ſuum, ab altari meo euellas eum, vt moriatur. q. d. non ſolum ab alijs locis ſacris poteris eum euellere, ſed etiam ab altari. In quo innuit locum iſtum ſanctiorem eſſe alijs. Manet etiam nunc iſtud iuramentum: quia per altare Dei iuratur, & eſt valde ſeruandum iuramentum, vt dicit Hierony. & habetur 22. q. 1. c. habemus. ſ. ideo admonendi ſunt omnes, vt diligenter caueant periurium non ſolum in altari, ſed etiam in communi loquela. Eſt autem periurium graue, vt ibi innuit Hiero. ponens alia eſſe periuria minora. Et hoc eſt, quia periurando per altare contemnitur altare tanquam ſit aliquid pollutum, & immundum: Deus tamen cōqueritur de

B illis, qui contemnūt altare. Malachię. 1. Nam dixerunt ibi ſacerdotes: menſa Domini polluta eſt, & qđ ſuperponitur contemptibile eſt cum igne, qui deuorat illud. Et vocatur mēſa Domini ipſum altare, quia ibi ponuntur cibi eius, vt deuorētur ab igne, & Deus pœnam infligit pro hoc contemptu.

An liceat iurare per ſanctorum reliquias.
Quæſtio CCXCIIII.

QVAERITVR, an iurare liceat per ſanctorū reliquias. Dicendum, ꝙ ſic, quia reliquiæ ſanctorum ſunt aliquid ſacrum, ſcilicet, partes quædā ipſorum, quæ nobis relinquuntur in memoriā eo-

C rum, & ſic deducunt nos in Deum in quantum per ipſum iſtę reliquię ſacrę ſunt, & ſancti, quorū ſunt, per eum ſanctificati ſunt. Et iſte modus iurandi etiā tenet de iure ſicut iurare per altare. Ita dicit Hiero. & habetur 22. q. 1. c. habemus, ſcilicet, nō ſolum per altare, & reliquias ſanctorum à periurio abſtinendū eſt, ſed etiam in cōmuni locutione. Et patet etiam hoc, quia ſuper ſepulchra ſanctorum iuratur. 2. q. 5. c. Mēnam. & c. Quanto & c. Quæ de cauſa. Et tamē iuratur ibi: quia in ſepulchris ſanctorū ſunt oſſa eorum, quæ ſunt reliquiæ ipſorum: ideo per reliquias eorū, quando fuerint per ſe, ſcilicet, extra ſepulchra iurare licebit. Et intelligitur de iuramento, quod fit tangendo reliquias, ſicut quando iuratur tangendo

D ſepulchra ſanctorum: quia illa eſt magna ſolennitas iuramenti. Et ideo eſt grauius periurium, quā in forma communi, ſcilicet, ſi quis ſolum iuret per Deū, vel per nomen alicuius ſancti. Poteſt etiam intelligi, ꝙ iuretur per reliquias ſanctorum, ſcilicet, nominando eas, & non tangendo, nec habendo ſibi præſentes. Et etiam iuramentum iſtud tenet, & tamen iſtud eſt minus, quàm iurare per Deum, & quàm iurare per nomen ſanctorum: quia ſanctius eſt nomē alicuius ſancti, quàm reliquiarum ipſius ſancti.

An liceat iurare per Euchariſtiam. *Qō CCXCV.*

E QVAERITVR, an iurari liceat per Euchariſtiam. Dicendum, quòd hoc poteſt fieri dupliciter, ſcilicet, per illam, vel ſuper eam. Primum licitum eſt, quia iurare per Euchariſtiā eſt iurare per Chriſtum, quia ibi Chriſtus verus, & integer eſt, ſecundum non eſt vſitatum, nec licitum, quia illud, ſuper quod iuratur, tangitur corporaliter: ſicut, qui iurat ſuper Euangelia tāgit illa corporaliter extra de Iureiuran. calū cap. vlti. & 11. q. 1. ca. Teſtimonium. Euchariſtiā tamen ab hominibus contingi nō licet, ſed ſolum adorari, & manducari manibus autē tractari non debet, niſi à ſacerdotibus miniſtrantibus eam laicis, & omnibus fidelibus, & conſecrantibus eam. Non licet ergo iurare ſuper eā, ita quòd corporaliter tangatur ad confirmationem iuramenti.

Alij autem ad maiorem ſolẽnitatem pacti, & iu-
ramenti Euchariſtiam diuidunt, & ſumunt: quaſi
iſtud ſit maximum firmamentum pacti. Tales tamẽ
modi iurandi, & confirmandi non ſunt approbati
de iure, quia vergunt in dedecus ſacramentorum, li-
cèt per Euchariſtiam iurare, ſed non ſuper eam.

An interpoſitio fidei ſit iuramentum. *Quæſt.* CCXCVI.

QVAERITVR de alio modo iurandi. ſ. per
interpoſitionem fidei. i. ſolum promittẽdo ſer
uare aliquid Nam tenet promiſſio, & ſolet vocari iu
ramentum. Diſtinguitur tñ iuřm ab interpoſitione
fidei extra. ꝙ vi, aut me. ca. c. ad aures. ſ. Renunciatio
facta ad terrorem laicorum, niſi fortè iuřo, vel fide
interpoſita ſit confirmata, non impedit, poteſt tamẽ
accipi interpoſitio fidei pro iuřo facto per fidem iu-
rantis, vt ſi quis dicat: iuro tibi per fidem meam, ꝙ fa
ciam hoc. Sic tenet Inuo. in eo. c. ad aures Et tũc po-
nitur, vt ſpecies iuramenti, vel modi iurandi. Sic po-
nit hoſti. in ſum. ti. de iureiur. In ſimplici autem locu
tione periurium non committitur: quia periurium
non eſt niſi violatio iuramenti, & tñ ſimplex loque-
la iuřm non eſt. Aliquando tamen vocaĩ periuriũ,
vt dicit Hier. quando non ſeruatur veritas ꝓmiſſo-
rum 22. q. 1. c. habemus. ſ. Omnes diligenter caueant
periuriũ non ſolũ in altari, ſeu in reliquijs ſanctorũ,
ſed ẽt in cõi loquela, & tamen in iuřo violato pro-
priè eſt periuriũ. In ſimplici aũt loquela eſt menda-
ciũ. Sic dicit Chryſo & habetur 22. q 5 c Iuramẽti,
ſcilicet. Sicut in iuřo nullam conuenit eſſe perfidiã,
ita quoq; in veſtris verbis nullum debet eſſe menda-
ciũ. Dř autẽ, ꝙ inter ſimplicem loquelam, & iuřm
Deus non facit dñiam, eo c. Iuramenti. Non tñ eſt ve
rum, ꝙ ſint ęqualia, quia magis peccat, qui cõmittit
periurium, q̃ qui mendaciũ: cũ periuriũ addat ſuper
mendacium. Quia periuriũ eſt mẽdaciũ iuřo firma-
tum, alias fruſtra inuocaretur nomẽ Domini ad cõ-
firmationem in iuřo, ſi nihil maius eſſet iuřm, q̃ ſim-
plex locutio. Sed eſt ſenſus, ꝙ Deus non vult eſſe di-
ſtantiam inter iuřm, & ſimplicem loquelam. ſ. quia
vtrunq; vult impleri, & pro vtroq; eſt pęna, ſi nõ im-
pleatur Et hoc dř, vt non putet aliquis, ꝙ ad ea, quæ
iurauit, teneatur, ſed non ad ea, quę ſimpliciter ꝓmi
ſit, vtrũq; tamen obligat. Et ſic dicitur ibi, quia vtrũ-
que & periurium. & mendacium diuini iudicij pœ-
na damnatur: maior tamen pęna eſt tam ſm Deum,
quã ſm iura pro periurio, q̃ pro ſimplici mendacio.

An liceat iurare per Euangelia ſuper ſepulcra ſanctorum, in quibus falsè iurantes morte puniuntur. *Q.* CCXCVII.

QVAERITVR, an iurari liceat per Euange-
lia illa, per quæ iurans creditur moriturus ſi
falſum iuret, aut per ſepulcra ſanctorum, in quibus
ẽt periuri morte puniuntur. Dicunt quidam ꝙ ſic,
quia Deus in veteri teſtamẽto ſimilem modũ dedit
iurandi, quia qui iurabat in templo Salomonis, ſi fal-
ſum iurabat, Deus puniebat eum, & ſentiebat puni-
tionem apertam, vt patet 3 Regum. 8 & 2. Parali. 6.
Alij dicunt, ꝙ hoc non licet: quia eſt purgatio vulga
ris cum in purgatione periculum eſt, ſicut in ferro
cadente, & aqua frigida, aut calida 2. q 5. c. Menã. Ta-
les enim ꝓbationes, & purgationes ſunt de iure re-
probatæ. Dicẽdum, ꝙ cum quis purgat ſe de aliquo
crimine, de quo eſt infamatus per iuramentum ſuũ
licitum eſt, ꝙ compellatur iurare ſuper aliquod alta
re, vel ſupra ſepulcra ſanctorum ad hoc, ꝙ maior re-
uerentia habeatur in iuramento. Idem etiã quando
iuramenta præſtantur non ad purgationem, ſed pp
F alias cauſas licitũ eſt illa ſic præſtari, vt ſatisfiat parti,
ſi illa ſic petit. Nam ſicut iurantes communiter cõ-
pelluntur iurare ſuper ſancta Euangelia, extra de
iuramento calũ. cap. vlti. & 2. q. 1. ca. Teſtimonium,
vt propter reuerentiam eorum dicant, ita licet adhi
beri omnes alias cæremonias, per quas credantur iu
rantes cum maiori reuerentia iurare. Sic enim eſt,
quòd iurent in Eccleſia, & ſuper altare, vel ſuper ſe-
pulcra ſanctorum. Vnde Papa compulit quoſdam
purgãtes ſe de criminibus iurare ſuper ſepulcrum
beati Petri 2. q. 5. Menam, & ſuper ſepulcrum beati
Apollinaris e. q ca. quarto, & c. Quæ de can. Quòd
tamen aliquis iuret coram ſepulcro alicuius ſancti,
vel ſuper illud, vbi creditur, quòd falſum iurans cer-
G tiſſimè morietur, vel à Deo punietur, manifeſtè illi-
citum eſt iurare: quia purgatio vulgaris eſt taliter ſe
purgare. Sed aliquis obijciet, quòd illicitum ſit præ-
ſtari iuramenta ſuper talia ſepulcra, vel in Euange-
lijs, in quibus falſum ſcienter iurans creditur mori-
turus, quod idem eſt: quia Papa compulit quoſdam
iurare ſuper corpus beati Petri, & ſuper corpus bea-
ti Apollinaris, vt dictum eſt.

Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia ibi cõpulſi ſunt
ad iurãdum ſuper corpora ſanctorum ex ſola reue-
rentia, & non credebantur morituri dato, ꝙ falſum
iurarent. & hoc modo compelluntur homines iura-
re ſuper Euangelia ad reuerentiam ipſorum, & ta-
men nõ creditur, quòd iurantes falſum ſuper ea cer-
H tiſſimè punientur: quia contrarium ſępe experti ſu-
mus. Secus autem erit ibi, vbi falsè iurantes, certiſſi-
mè credimus puniẽdos à Deo: quia ibi eſt purgatio
vulgaris. Sed aliquis dicet, quòd non ſit iſta vulgaris
purgatio: quia dicitur purgatio vulgaris, in qua non
poteſt ſubiens illam euadere, ſiue ſit reus, ſiue inno-
cens, niſi miraculũ fiat, ſicut eſt in aqua frigidiſſima,
aut in feruenti, aut in ferro candente, & ſimilibus,
quia tam nocentes, quàm innocentes læduntur ibi,
niſi miraculosè liberentur. Iſtud autem eſt accipien-
do propriè, & ſtrictè vulgarem purgationem. Nam
accipiendo eam largius, etiam monomachia eſt pur
gatio vulgaris. ſ. certamen ſingulare, quãdo duo ho-
mines ſoli pugnantes volunt oſtendere per euentum
I belli quis nocens, & quis innocens ſit. Eſt enim pur-
gatio vulgaris iſta, & de iure prohibita, & tamen no-
cens poteſt ſine miraculo euadere, & perire inno-
cens. Hic autem non ſic: quia iurando ſuper talia ſe-
pulcra, vel euangelia non læduntur innocentes. ſed
ſoli periuri: ideo non erit vulgaris purgatio. Dicen-
dum, ꝙ vulgaris purgatio eſt: quia ſimile fiebat in ve
teri teſtamẽto ad purgationem in muliere ſuſpecta
de adulterio, ꝙ biberet aquas amariſſimas. i. maledi-
ctas per ſacerdotem: quas cum biberet, ſi innocens
erat, non nocebant ei aquę. Nam ipſę aquę erant ta-
les, ꝙ ſm ſe ipſas nocere non poterant: quia nõ erat
in eis aliqua vis nocendi, niſi Deus ex miraculo face-
ret, quòd nocerent. Si autem mulier rea eſſet adulte-
K rij, nocebant ei aquę rumpentes ſemur eius. i. ven-
trem apud loca genitalia, per quæ peccauerat, vt pa-
tet Numeri 5. Iſta tamen erat purgatio vulgaris. Sic
enim vocatur 2. q. 4. c. conſuluiſtis. §. in libro nanq;
Numerorum, & habetur ibi pro palea. Nam in tota
illa quæſtione agitur de purgatione canonica, &
vulgari. & ponitur iſtud ad declarandum, quòd eſſet
purgatio vulgaris illa, quæ fiebat per aquas amariſſi-
mas Et tamen omnino ſimilis eſt purgatio, quæ fit
iurando ſuper ſepulcra ſanctorum, & ſuper Euãge-
lia in caſu dicto, quia illa non habent virtutem aliq̃
ad nocendum, & innocentibus non nocent, ſed ſo-
lis periuris: eſt ergo iſta purgatio vulgaris. Cõſiderãdũ
pro hoc, ꝙ in purgatione vulgari tres ſunt gradus.

Primus

De purgatione vulgari tres gradus.

A Primus eſt quando ſumitur talis modus probandi, in quo neceſſe eſt periclitari tam nocentem, quã innocentem, niſi à Deo miraculosè liberentur. Et iſta purgatio eſt, quæ fit in ferro cãdenti, & aqua feruenti, & tranſitu per ignẽ, & ſimilibus. Et iſta eſt valde illicita inter oẽs alias, vt patet 2 q. 5. c. Mennã. & c. ꝯſuluit, & extra de purgatione vulgari. c. dilecti filij.

Secundus gradus eſt, quando probatio eſt talis, ꝑ quam non poteſt cognoſci quis nocens, & quis innocens ſit, & tamen eſt talis, à qua poteſt tam nocẽs, quàm innocens ſine miraculo liberari. Quia tamen non conſtat ex ea, quis nocens, aut quis innocẽs ſit, & inſuper contingit interdum innocentes ſuccumbere, & non nocentes autem ſuperare reprobata B eſt. Sic eſt probatio per duellum, vel ſimilem modũ pugnandi, vbi ille, qui vincit creditur innocens, & tamen poteſt innocens, ſi eſt debilior ſuccumbere. Sic patet 2 q 5 cap. Monomachiam, & extra de pur. vul. cap. cum ſuſcepti. & c. ſignificantibus. Iſta purgatio licet ſit mala non eſt tamen tam mala ſicut prima. Tertius gradus eſt in purgatione illa, per quam inuenitur delictum ſufficienter, & tamen ad inueniendum illud tentatur Deus, vel ſaltem fit aliquid, per quod videtur Deus tentari, vt delinquens inueniatur. Et ſic eſt purgatio, per aquas amariſſimas: Numeri 5. Nam ibi mulieres innocentes non poterant lædi: etiam probatio erat ibi manifeſtè probans, in qua nunquã erraretur cum eſſet à Deo introducta. C Aliquo modo tamen tentabatur Deus in ea, quia volebãt homines ꝑ huiuſmodi purgationẽ cognoſcere voluntatem Dei. Sic etiam erat in iurantibus in templo Salomonis, quia illi ſi verè iurarent, non habebant aliquod periculum. Periuri autem periclitabantur, & erat talis iſta probatio, quòd ſecundum ſe nulli poterat nocere, nec innocenti, nec reo niſi Deus miraculosè hoc faceret. Erat tamen modus iſte, per quem ſufficienter oſtẽdebatur veritas, & nõ poterat eſſe defectus in eo, cum eſſet introductus à Deo. Sic etiam eſt in iurantibus ſuper altaria, & ſup corpora ſanctorum, vel ſuper Euangelia, ſuper quæ falsè iurantes creduntur à Deo certiſſimè puniẽdi. Quia in his attenditur quid Deus facere velit de il-D lis, qui ſic iurant. Eccleſia tamen vetuit omnẽ purgationem, in qua tentatur Deus extra de purgatione vulgari capitu. dilecti filij. Ideo non ſunt aliquę iſtarum purgationum tolerandæ. Et nõ ſolum iſtæ, ſed nec etiam alię minores, in quibus Deus minus tentari videtur, quia etiam non permittũtur. Sicut antiquitus conſtitutum erat, ſi in monaſterijs furta aliqua fierent, quòd omnes monachi die illa communicarent. Et quando Abbas daret eis Euchariſtiam, diceret corpus Domini ſit tibi ad probationẽ hodie. 2. q. 5. c. Sępe contingit. Sed ipſa probatio, licet olim ab Eccleſia fuiſſet introducta, poſtea auctoritate Eccleſiæ reprobata eſt, vt dicit ibi glo. Et patet hoc, quia homini ſuſpecto nunquam danda eſt Eu-E chariſtia: ſi homini ſuſpecto de peccato non eſt danda, niſi ipſe inſtanter petat, quanto magis, quod Euchariſtia detur ad inueſtigãdam veritatem ſuſpitionis peccati? non ergo debet dari. Sic dicitur de conſecratione diſt. 2. cap. tribus.

Dicendum ergo eſſe illicitum, quòd quis compellat alium ad iurandum ſuper talia altaria, vel ſepulchra ſanctorum, vel ſacros libros, in quibus creditũ periculum iuranti falſum. Nec debet ſubire talem purgationem ille, cui offertur, quia peccat. Eſt enim illicitum, quòd conſentiat iniquitati eius, qui ſibi tale iuramentum defert, licet iuramentum in ſe non ſit illicitum. Iſti modi purgationis vulgaris, & qualeſcunque alij in tantum ſunt reprobati, ꝙ ſentẽtia lata prætextu talium probationum non tenet, ſed reſtituit leſus, extra de purga. vulga. c. ſignificãtibus.

Dicendum ergo generaliter, ꝙ omnes probationes, q̃ vel incertę ſunt, vel periculoſę, vel expectant aliquid à Deo, pertinent ad purgationẽ vulgarem, quia Deus tentatur in talibus. Et licet Deus dederit quibuſdam ſanctis ſuis ad ſingularẽ honorẽ, ꝙ iurãtes in Eccleſijs eorum, vel in talibus, vel ſuper ſepulchra ipſorum falsè habeant aliquam punitionẽ: homines tñ non debent ſubire experimẽta diuinę virtutis. Dici tñ poſſet, ꝙ licet nulla probatio per purgationem vulgarem exhibenda ſit pro quacunque cauſa, & petens cauſa ſemper peccet, tamen iurans poſſet aliqñ licitè ſe purgare, ſic in caſu, in quo purgatio de ſe non eſt periculoſa, ſed ſolũ ei, qui nocẽs eſt. Si ergo aliquis ſibi conſcius eſt innocentiæ ſuæ, & videat, ꝙ alias euenient multa ſcandala, niſi talẽ purgationem ſubeat, poteſt illam ſubire. Sicut ſi vir habeat ſuſpitionem de vxore, ꝙ ſit adultera, & exigit ab ea, ꝙ ſecretè iuret ſuper aliqđ tale ſepulchrũ alicuius ſancti, ꝙ non fornicata eſt. Si ipſa videt, ꝙ ſi non iurauerit, occidet eam credens veram eſſe ſuſpitionem, videtur, ꝙ ſatis licitè iuret ſuper tale ſepulchrum, vt mortem euadat, vt vir non committat iniuſtũ homicidium. Vir tamen ſemper peccat exigendo ab ea talem purgationem. Si tamen vir petat ab ea probationem per aquam feruentem aut in ferro candente, & ſimilibus, quæ ſunt periculoſa de ſe, non debet ſubire talem purgationẽ, ſed potius debet tolerare quæcunque alia mala.

Ad argumentum in contrarium dicendũ, quòd licet Salomon impetrauit à Deo talem modum iurandi, & pœnã falsè iurantium: tamen eſt illicitum nobis ſubire illũ. Iudæis aũt conceſſum eſt ad duritiem cordis eorum, ſicut libellus repudij. infra 19 & multa alia, & ideo licita erant Iudæis. Chriſtus autẽ nihil illicitum permiſit in nouo teſtamento, nec ẽe permittit eccleſia in decretis ſuis: ideo omnis vulgaris purgatio reprobata eſt, & conſequenter iuramentum ſuper talia ſepulchra, & altaria, & Euangelia, vt ſupra oſtenſum eſt.

An peccet ille, qui exigit iuramentum ab eo, qui falsè iurat. Quęſtio CCXCVIII.

QVAERITVR, an peccet, qui iuramentum exigit ab altero, ſi ille falſum iurat.

Dicendum, ꝙ qui iuramentum exigit, aut eſt iudex, aut non, ſi iudex non peccat deferendo iuramẽtum alicui ſecundum formam iuris, cum iuramentum ſit quidam modus probationis, quãdo non habentur alij modi, ad Hæb. 6. & extra de iureiuran. c. Et ſi Chriſtus. Ideo ſiue iudex credat, ꝙ aliquis verũ iurabit, vel dubitet, vel ſciat, ꝙ falſum iurabit, non peccat iuramentũ exigẽdo, quia cogitur interdum exigere, vt ſi petente parte deferatur iuramentum alteri parti conſentienti, non exiſtentibus alijs ꝓbationibus. Non ergo peccat iudex, quia non eſt iuris ſui, ſed tenetur ſequi formã iuris. Si autem ſit perſona priuata exigens iuramentum, vel incitans ad iurandũ, aut ſubeſt aliqua cauſa, aut nulla, ſaltem rõnabilis. Si nulla, peccat, qui incitat alterum ad iurãdũ, ſiue ille falſum iuret, ſiue non, quia vtrobique peccatum eſt. Nam iurare ſine cauſa, etiam ſi verum iuretur, peccatum eſt, quia aſſumitur nomen Domini in vanũ, vt oſtenſum eſt ſupra. q. 255. & 258. peccat ergo qui ſine cauſa iurat. Et tñ ille impulit eũ ad iurãdũ, ergo etiam peccat: quia ad peccatum incitat. Si autem falſum iuret, ẽt peccat iſte, qui incitauit, & eſt peccatum grauius, ſicut periuriũ eſt grauius, quã

iuramentum præſtitum ſine cauſa. Et non oportet diſtingui hoc, an qui incitauit alium ad iurandū crededit, ꝙ falſum iuraret, aut non, quia vtroque modo peccatum eſt, licet grauius ſi ſciebat, ꝙ iurans piuriū commiſſurus erat. Si autem ſit iuſta cauſa petendi iuramentum, ſecus eſt. Nam ſicut iuſ͞m non eſt ſ͞m ſe malum, ita nec vſus eius erit ſemper malus. Et ſic poterit aliquando iuſte exigi, & iuſtè prȩſtari, immo iuſtius petitur, q̄ iuretur, quia Chriſtus non vetuit iuramentum exigi, ſed vetuit iurari, vt ait Aug. ad Publicolam, & habetur 22. q. 1. c. Quanuis. ſ. q̄uis dictū ſit, ne iuremus, tñ nuſquā in ſcripturis ſanctis me legiſſe memini, ne ab aliquo iurationem recipiamus. Ratio eſt, quia quando quis iurat, nemine exigente iuſ͞m, non habet aliquam cauſam iurandi. Et ideo iuſ͞m eſt illicitū, & tunc vetatur, quia ſine cauſa iurari nō debet. Qui autē exigit iuſ͞m poteſt hr̄e cauſam, & ideo non prohibetur exigere, quia alias arctarentur ꝓbationes. Qui ergo debet exigere iuſ͞m ab altero, oportet ꝙ habeat iuſtam cauſam petendi. ſ. quia fide illius indiget, q̄ niſi per iuſ͞m plene ſe habere non poſſe credit. Et tūc aut iſte credit, ꝙ verum iurabit ille, à quo petitur iuſ͞m, aut dubitat, aut credit certiſſimè, ꝙ falſum iurabit. Si primo modo, non eſt peccatum, quia nō mouet alterum ad malum, ſed ad id, qđ licitum eſt: maxime cum ſit ſecurus, ꝙ verum iurabit. Si ſecundo modo ēt licitum eſt: eſt tñ quædam tentatio humana, quia poterit ille falſum iurare. Et iſte, q inducit eum ad iurandū preſtat aliquo modo cauſam, & ſic tentat eum. Et tamen non eſt illicitum, qa non agit ad malum, nec pro mala cauſa, nec ſcit inde malum ſecuturum. Sic dicit Aug. in ſermone de periurio, & habetur 22. q. 5. c. Quæ exigit, ſcilicet. Si enim neſcit, & ideo dicit: iura mihi, vt fidelis eis ſit, non eſt peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si tertio modo, peccatū eſt graue dupliciter. ſ. quia exigens iuſ͞m ſcit ſibi non prodeſſe, & ſcit alteri nocere. Primū patet, quia iuſ͞m quæritur, vt per illud certitudo de re habeatur. Si autem quis ſcit, ꝙ iurans falſum iurabit nullam cauſam habet petendi iuſ͞m, nec prodeſt ſibi. Secundum patet, quia valde nocet alteri, eo ꝙ impulit eum ad periuriū, in quo ille valde peccat. Iſte ergo grauiter peccat, & eſt ſicut homicida. Sic dicit Aug. in alleg. c. Qui exigit in rationem. ſ. Si aūt eum ſcit feciſſe, & cogit eū iurare homicida eſt. Ille enim ſe ſuo periurio interemit, ſed iſte manum interficiētis impreſſit, & præſſit: immo dicitur maior, quàm homicida: quia duas animas interficit. Sic dicit Auguſ. in ſermone decollationis ſancti Ioannis, & habetur 22. q. 5. c. ille, qui hominem. ſ. Ille, qui hominem prouocat ad iurationem, & ſcit eum falſum iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille autem animam, immo duas aĩas. ſ. eius, quem iurare prouocauit, & ſuam. Modus aūt eſt, vt ſi quis ſciat certiſſimè ꝙ aliquis commiſit crimē, & cum quæreretur, an commiſiſſet, negauit publicè: ſi petatur ab eo vt ſuper hoc iuret, manifeſtum eſt, ꝙ iurabit ſe non commiſiſſe, cū iam publicè illud teſtatus fuerit. Petere ergo ab eo iuſ͞m eſt ſcire, ꝙ ille periurabit, & qui petit valde peccat. ſ. quia ſibi nō ꝓdeſt, & alteri nocet. Iſtas duas cauſas tangit Auguſ. in alleg. c. Ille, qui hominem. ſ. Scis verum eſſe, quod dicis, & falſum, quod ille dicit, & iurare compellis, ecce iurat, ecce periurat, tu quid inueniſti, immo & tu periiſti, qui de illius morte ſatiari voluiſti. Quod autē dicit Auguſ. grauiorem eſſe iſtum, quàm homicidā, non eſt intelligendum, ꝙ magis peccet, quia etiam ipſum periurium non eſt tam graue, ſicut homicidium, vt patet di. 13. c. 1. Sed eſt maioris nocumenti: quia pluribus nocet. ſ. animæ ſuæ, & alterius. Homi-

F cida autem ſolum corpus tollit. Etiam damnum eſt, ꝙ anima vna pereat, quàm ꝙ mille corpora, vt patet 24. q. 3. Si habes. Et tamē in periurio perit anima iurantis. In homicidio autem non oportet, ꝙ pereat aĩa occiſi, immo directè non poteſt ei nocere per homicidiū: ergo maius nocumentū eſt inducere aliquē ad periurandum, q̄ occidere illū. Sic dicit Glo. in eo. c. Ille, qui hominem. Et ob hoc grauius pȩna imponitur inducenti alium ad periurium. ſ. ꝙ quadraginta dies pȩniteat in pane, & aqua, & per ſeptē ſequentes annos, & ꝙ tota vita ſua nunquam ſit ſine pnĩa, vt patet 22. q. 5. ca. ſi quis ſe periurauerit. Etiā hoc verū eſt, qñ ſimul aliquis periuriū cōmittit, & alios ad piurandū inducit. Si tñ ſolū inducat alios ad piurandū,
G & ipſe periurium non cōmittat, dr̄ ꝙ grauiter peccat, & ꝙ eſt homicida 22. q. 5. c. Qui exigit, & ꝙ vincit homicidam, eo. q. ca. Ille qui hoĩem. Et vocat aliquando periurus ille, q alteri periurium cōmittere iubet, vt Dñs ſeruo, & dicatur, ꝙ grauiter peccat eo. q. c. qui cōpulſus. Pȩna autē determinata eius ponitur 22. q. 5. c. ſi quis cōuictus. ſ. ꝙ per totā vitam maneat excōicatus. i. ꝙ non detur ei cōicatio corporis, & ſanguinis Chriſti, & in fine vitȩ detur ei. Sed dicūt qdam ꝯ prædicta, ꝙ in nullo caſu licet exigere ab aliquo, vel recipere iuſ͞m. Quia ad Ro. 1. ſup illo verbo, teſtis eſt mihi Deus, dicit Glo. Tu nō facis malū, qui bene vteris iuratione, vt alteri ſuadeas, ꝙ vtile eſt, ſed à malo eſt, ſupple illius, qui recipit iuramentum,
H ergo peccat qui recipit. Item ille, qui exigit iuramentum ab altero, vel ſcit eum verum iuraturum, vel ſcit falſum iuraturum, vel neſcit an verum, vel falſum iurabit. Si ſcit, ꝙ verum iurabit, videtur ꝙ peccet, quia ſuperfluè petit iuſ͞m, cum petat id, qđ ſcit, & iuramentum ſuperfluum peccatum eſt. Si autem ſcit, quòd falſum iurabit, peccat, & iudicatur homicida. Si autem neſciat, dicit Auguſ. quòd non audet dicere, an peccatum ſit, eſt tamen humana tentatio. Et tamen tentare malum eſt, quia ad diabolum pertinet, ergo iuramētum exigere in nullo caſu erit licitum. Dicendum, quòd licitum eſt iuramentum exigi, quia aliàs perirent multi humani contractus, & periret ordo iudiciarius, quia multa ſunt dubia, quæ per ſolum iuramentum diffiniuntur ad Hebr. 6. Omnis controuerſiæ eorum ad confirmationem finis eſt iuramentum. Maximè quia Auguſ. dicit, non eſſe prohibitum iuramentum exigere, & recipere, ſed ſolum iurare 22. q. 1. c. quanuis.

Ad primum dicendum, quòd iuramentum eſt à malo exigentis, non quidem à malo culpæ, ſed à malo pœnæ, quod eſt ignorantia, quia ſi homines haberent certitudinem de rebus non peterent eas ab aliis iuramento confirmari. Ignorantia autem non eſt culpa. Rectè ergo agere poteſt, qui iuramentum ab altero exigit, vt fidelis ei ſit, ideſt, vt veritatem ſibi ſeruet 22. q. 5. c. Qui exigit.

Ad ſecundum dicendum, quòd qui ſcit falſum
K iuraturum eum, à quo iuramentum petit, vel probabiliter hoc credit, non debet iuramentum petere, niſi fortè ſit iudex: quia iudex cogitur ſecundum formam iuris exigere iuramentum interdum, vel recipere, & non licet ei mutare formam iuris, ſiue litigantes benè agant, vel malè.

Si autem ſcit verum iuraturum, licet ei exigere iuramentum, quia interdum eſt neceſſarium tam in promiſſorijs, quàm in aſſertorijs. De aſſertorijs patet, vt ſi quis neſciat veritatem alicuius facti, & confidit certiſſimè de aliquo, quòd verum iurabit ſuper re, & exigit ab eo iuramentum. Iſte enim ſcit, quòd ille verum iuraturus erat, & tamen neſcit, quòd eſt illud verum. Ideo non eſt iuramentum

ſuper-

ſuperfluum. Etiam aliquādo quis ſcit veritatem rei, & alij neſciunt, & confidit de aliquo, quòd verum iurabit, exigit ab eo iuramētum aſſertorium, non vt ſibi res notificetur, ſed ut notificetur alijs. Et fortè eſt hoc ſibi neceſſarium ad diffenſionem iuris ſui, vt in eo, qui producit teſtes in iudicio ad probandum ea, quæ ipſe petit. In promiſſorijs licitum eſt iuramē rum petere ab eo, de quo confidimus, quòd ſeruabit iuramentum: quia ſi iuramentum non intercideret, fortè non ſeruaret, quod promittit. Ideo iuramentum eſt ibi neceſſarium etiam in eo, de quo ſcimus, ꝙ fideliter ſeruabit. Nam ſi licitum eſt contractus facere licitū eſt iuramentis illos confirmare, cum alia confirmatio non fuerit ſufficiens. Si autem dubitetur, an iurans falſum iurabit, poteſt eſſe tanta iſta dubitatio, quod exigere ſit peccatum, & interdum erit parua, & non erit peccatum exigere. Et ideo ſub dubio relinquitur in dicta Glo. ad Roma. primo an in tali caſu exigere iuramētum ſit peccatum. Quando tamen dubium non eſt vehemēs, peccatum non eſt. Et de hoc dicit Auguſtinus in ſermone de periurio, & 22. q. 5. c. qui exigit, quòd qui exigit iurationem multum intereſt ſi neſcit illud iuraturum falſum, an ſcit verum. Si enim neſcit, & ideo dicit: iura mihi, vt fidelis ei ſit, non eſt peccatum, tamen humana tentatio eſt.

Quid ſit periurium. *Quæſt. CCXCIX.*

QVAERITVR circa periurium, quid ſit, & dicitur, ꝙ periurium eſt mendacium iuramento firmatum. Aliqui tamen dicunt, ꝙ falſum eſt: quia mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi, vt dicitur 3. Sen. diſtin. 38. Sed poteſt eſſe periurium ſine falſa ſignificatione vocis: quia qui iurat verum, quod putat eſſe falſum, periurus eſt, vt dicit Auguſt. lib. de verbis Apoſtoli, & habetur 22 q. 2. c. Homines: ergo periurium non eſt ſemper mendacium iuramento firmatum. Item periurium incurritur quandoque in iuramentis, quæ ſunt de futuro contingenti, illa tamen non habēt veritatem determinatam, vt Ariſto. probat, ergo aliquando periurium eſt ſine mendacio. Item qui falſum iurat, quod credit eſſe verum periurus eſt, in allegato cap. homines, & iſte non mentitur: quia non dicit contra mentem, ergo periurium eſt interdum ſine mendacio. Item Hieron. ſuper Hiere. dicit, quòd iuramentum, quod non habet tres comites, periurium eſt, & tamē defectus iuſtitiæ & iudicij, quæ ſunt duo comites iuramenti, non cauſat mēdacium, ſed ſolum defectus veritatis, ergo non omne periurium eſt mendaciū. Item periurium nihil aliud eſt, quàm peruerſum iuramentum, & tamen iuramentum non ſolum peruertitur mendacio, ſed etiam per indebitā formam iurandi, ſicut ſi quis iurat per idola, ergo non eſt ſemper periurium mendacium.

Dicendum, quòd periurium dicit peruerſitatem iuramēti, & illa peruerſitas eſt quædam defectus rectitudinis iuramenti. Iuramentum autem in multis poteſt deficere, & tamē defectus ſuus principalis eſt in veritate, quæ tollitur per mendacium, ideo periurium dicitur eſſe mendacium iuramēto firmatum, id eſt, mendacium in iuramēto. Denominatur enim quælibet res propriè à ſuo complemento: quia denominatio fit ab optimo. Eſt autem optimum complementum rei. Ideo à complemento nominatur, & conſequenter, quando aliqua res nomen accipit à defectu. Sumitur defectus, qui accidit circa complementum illius rei. Alij autem defectus, qui accidunt rei citra complemētum ſuum, non denomināt eam

A ſimpliciter defectuoſam, iuramētum autem in confirmatione veritatis completur: quia iuramentum non eſt niſi ad cōfirmandum veritates, de quibus dubitatur, ad Hebr. 6 Omnis controuerſię eorū ad confirmationem finis eſt iuramētum. Sicut ſyllogiſmus completur in confirmatione cōcluſionis: quia non eſt ſyllogiſmus, niſi vt videatur quomodo ſequitur concluſio, & conſtet eam ex hoc eſſe veram. Ideo ſicut dicitur non ſyllogizatum eſſe, quādo concluſio non ſequitur ex præmiſſis, non autē quando aliqua præmiſſarum eſt falſa manente debita forma Syllogiſmi, ita etiam periurium, quòd defectum iuramenti importat, ſignificat defectum in re, quæ iuramēto confirmanda erat. Et quia finis iuramenti erat confirmatio.

B Veritatis defectus ſibi oppoſitus eſt mendacium, & ideo periurium propriè loquēdo nominat defectum mendacij in iuramento. Alijs autem modis dicitur aliquis periurium committere, & non eſt ibi mendacium. Sicut cum quis iurat id, quod complere malum eſt, mox, vt iurat periurus eſt. Et tamen omnes illi modi dicuntur periuria per habitudinem ad mendacium. Quia ſicut propriè periuriū eſt, quando quis iurat verum eſſe, quod falſum eſt mentiendo, ita tamen quis iurat id, quod non licet ei facere, non implebit illud: quia malum eſt. Et ſic mendacium quoddam ibi eſt: quia illa propoſitio de futuro nunquam efficitur vera de præſenti. Et quia mox, vt iuramentū eſt, illicitum eſt, non licet complere,

C mox, vt iuratur, incurritur periurium: quia ex tunc cenſetur iſte mentitus, cum dixerit id, de quo apparet, ꝙ nunquam poterit iuſtè impleri. Et hoc modo reduci poſſunt omnia periuria, & modi periuriorū ad mendacium. Ideo rectè dicitur, ꝙ periurium ſit mendaciū iuramento firmatum. Sic dicit Magiſter. 3. Sent. diſtin. 39. quòd illi, qui promiſerunt ſub iuramento id, quod obſeruari non licet, dicuntur incurrere periurium, non quia iuramētum non ſeruant, ſed quia iurant talia, quæ obſeruanda non ſunt.

Ad primum dicendum, ꝙ quamuis aſſertio illius, qui dicit verum putans eſſe falſum non ſit mendacium abſolutè eſt tamen mendacium in comparatione ad dicentem. Vnde ille mentiri dicitur: quia

D contra mentem dicit, licet falſum non dicat. Et ideo aliquo modo reperitur hic ratio mendacij in periurio.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ futurum non poteſt habere veritatem, niſi in ſua cauſa: quia quod eſt verum eſt. Et tamen futurum nō eſt: quia futurum eſt, ergo futurum ſecundum ſe verum non eſt. Habet tamen futurum aliquod eſſe in ſua cauſa. Et quantū ad hoc poteſt aliquo modo dici verum, vel falſum. Nam futurum, quod pendet ex cauſa neceſſaria, habet veritatem determinatā. Quod autem habet cauſam contingentem, eſt indeterminatum ad verum, & falſum. Cauſa autem contingentium, quæ fiunt per nos eſt, noſtra voluntas, quę determinatur ad effectum per propoſitum fixum de aliquo faciendo.

E Tale autem propoſitum ſignificat ſe habere, qui iurat ſe aliquid facturum. Vnde ſi quis iuret, ꝙ aliquid faciet, & non gerit illud in mente licet poſtea faciat, iam periurus eſt iurando: quia mentitur loquēs contra conſcientiam ſuam. Et tamen ſi poſtea impleat, quod iurauit, iſtud periuriū ſolum eſt cōtra Deum. Nam proximo non præiudicatur per hoc. Si autem iurans ſe aliquid facturum à principio non tenuit in mente, ꝙ illud faceret, & ideo nec poſtea compleuit eſt periurus tam quantum ad Deum, quàm quātum ad proximum. Et illud eſt grauiſſimum periuriū in promiſſorijs. Et in iſtis duobus caſibus periurium incurritur à principio: quia promiſſio falſitatē habet in ſua cauſa. Si autem à principio promittens intendebat

debat

debat complere, & poſtea voluntatem mutauit adueniente tempore, & non compleuit, periurium eſt tam quantum ad Deum, quàm quantum ad proximum, & tamen non fuit periurium à principio, ſed poſtea, quando voluntatē mutauit incępit eſſe periurium. De his tangit Magiſter. 3. Sen. diſt 38. Si verò à principio intendit complere, quod iurauit, & nunquam mutauit voluntatem, ſed ante aduentū temporis facta eſt res promiſſa impoſſibilis promittenti ſine culpa ſua, periuriū nullum eſt, etiam ſi non compleatur promiſſum: quia iuramentū confirmat promiſſionē. Sed promiſſio non poterat fieri de impoſſibilibus, & facta non obligaret, ideo etiam iuramentum, quod ad confirmationem eſt, non obligabit facta re impoſſibili, & conſequenter non erit periuriū violatio eius.

Ad tertium dicendum, ꝙ qui iurat verum eſſe id, quod falſum eſt, quod tamē credit eſſe verum, periurus eſt. Nam hic falſa vocis ſignificatio eſt, quæ requiritur ad mendacium, non eſt tamen ibi intentio fallendi. ideo non inuenitur ibi perfectè mendaciū. Iudicatur tamen iſte periurus: quia iuramētum non eſt exhibendum niſi de eo, de quo quis certitudinem habet. Vnde quicūque iurat aliquid ſignificat ſe certum eſſe de hoc: quia vel non crederetur ſibi, niſi putaretur certus de re, quam aſſerit. Ad hoc ergo, ꝙ rectè ſe habeat, oportet, ꝙ ita ſit certus ſicut oſtendit eſſe certum. De falſo tamen non poteſt eſſe aliqua certitudo: quia falſum, ideo qui iurat falſum, quod putat eſſe verum ex ipſo modo aſſertionis quodam modo mendacium incurrit, quāuis ipſum aſſertum ſecundum ſe non eſt mendacium, ſed eſt falſum.

Ad quartum dicendum, ꝙ iuramentum promiſſorium non poteſt propriè habere veritatem pro comite: quia veritas determinatè non habetur, niſi de præteritis, & præſentibus. De futuris autem contingentibus nō poteſt haberi veritas determinata, ideo non eſt veritas in iuramento promiſſorio. Etiā quia veritas eſt in propoſitione indicatiua, & tamen promittere aliquid facere non ſolum continet indicationem, ſed etiam aliquid aliud. Nam ſi attendatur ſolum promiſſio, vera eſſet promiſſio etiam ſi nunquam ſolueretur aliquid. Vt cum quis dicit: promitto dare centum, vera eſt propoſitio: quia promittit verè, & non expectatur veritas huius de futuro, ſed nunc eſt verum. quod promittit, & tamen expectatur aliquid alterum, ideo propoſitio promittētis, & iurantis de futuro non poteſt eſſe vera, quando iuratur, vel promittitur quantum ad totum, quod in ea intenditur. Dicitur tamē vera eſſe propoſitio, ſecundum, quòd reducitur ad præſens. vt ſi quis iurat, vel promittit dare centum, propoſitio illa vera eſt ſi aliquando fuerit verum de præſenti, ꝙ iſte dat illi centum. Hoc modo iuramentum promiſſorium habet veritatem, vt comitem, & tamen non habet eam, quando iuratur, ſed quando completur.

Aliter poteſt dici, quòd cum futurum habeat eſſe in ſua cauſa etiā in illa poteſt eſſe verum, & ideo qui iurat ſe facturū aliquid, quod in animo tenet, quantum ad hoc veritatem iurat. Et ſic eſt veritas comes iuramenti promiſſorij. Et hoc modo facile eſt inuenire mendacium in iuramento promiſſorio per defectum veritatis, & tamen quando deficit iudicium, & iuſtitia, vel alterum eorum in promiſſorio nō inuenitur ſic mendacium, ſed dicitur mendacium inquantum iuratur id, quod verificari nō poteſt de iure. Deficit enim iuſtitia in promiſſorio, quando promittitur aliquid, quod eſt contra ius, vt qui promiſit occidere hominem, vel adulterari, ſiue à principio, quando iuratur, appareat iſtud eſſe contra ius, ſiue

F poſtea. Nam quomodocunque ſit, non debet impleri, eo quòd contra ius eſt. Ideo iurans cogitur falſum dicere, ſcilicet. Quia non poteſt verificare id, quod dixit. Eſt tamen periurium, & mendaciū iſtud à principio. quando putatur eſſe contra ius, vel ſi ex ignorantia craſſa putatum eſt non eſſe contra ius, quod erat contra ius. Si autem erat ambiguum, quòd non erat facile ſciri in iure non erit periurium, nec mendacium à principio, ſed quādo cognitum fuerit eſſe contra ius non debet obſeruari. Si enim poſt hoc iurans habuerit adhuc intentionem ſeruandi iuramētum periurus eſt, ac ſi ſcienter iuraſſet contra ius, iudicium autē deficit in iuramento, quando id, quod iuratur, in ſe licitum eſt, & tamen poteſt eſſe occaſio

G ad malum, & à principio non fuit cogitatum antequam iuraretur, ideo fuit ſine iudicio, ideſt, ſine diſcretione. Et ſic poſtea inuenitur nociuū eſſe, quod vtile putabatur. Et iſtud à principio non fuit periurium. Sed poſtquam cognoſcitur tale eſſe, ſi quis velit illud obſeruare periurium eſt. Et hic dicitur eſſe mendacium ex eo, quod prohibetur homo de iure facere verbum ſuum verum: quia indiſcretè iurauit. Qui ergo iurat ſine iuſtitia, & iudicio dicitur mendacium iurare: quia remanet obligatus ad mentiendū, ideſt, ad non implendum verbum ſuum.

Ad quintum dicendum, quòd non omnis peruerſitas iuramenti facit periuriū, ſed ſolum quando eſt defectus ex parte veritatis directè, vel indirectè, ita ꝙ

H poſſit reduci ad mendacium, vt patet in caſibus præcedentibus. Per idola autem iurare non poteſt reduci ad mendacium. Ideo non eſt periurium, eſt tamen peccatum in iurando. Quod patet: quia periurium non eſt ſeruandum ſi propriè ſumitur, vel ſaltē non eſt neceſſe ſeruari. Et tamen iuramētum factum per idola ſeruādum eſt, dum tamen ſit alias licitū, quod iuratur. De his S. Tho 3. Sen. di. 39 artic. 4.

Quot ſunt modi periurij. Quæſt. CCC.

QVAERITVR quot ſunt modi periurij. Dicendum, quod periurium committitur in iuramento, cum ſit mendacium iuramento firmatum,

I vt patet præcedenti quæſtio. iuramentum autem eſt duplex, ſcilicet, aſſertorium, & promiſſorium. In aſſertorio tripliciter periurium committitur, ſcilicet, cum quis iurando loquitur falſum cum intentione fallendi, vel cum loquitur verum cū intentione fallendi, vel cum iurando loquitur falſum ſine intētione fallendi, & ſecundum hoc ſunt tres modi. Primus iſtorum ſit ordine mutato, cum quis errat putans verum eſſe, quod falſum eſt, & tāquam verum illud iurat indiſcretè aſſerens. Secundus eſt cum putat aliquid eſſe falſum, & tamē verum eſt, & ipſe iurat tanquam verum, ſicut ſi quis credit non fuiſſe hoc hominem, & iurat cōtrarium, & illud verum eſt, quod tamen ipſe putauit falſum. Tertius eſt cum ſcit ali-

K quid eſſe falſum, & ita falſum eſt ſicut ipſe putat, & tamen pro vero iurat. Hos tres modos ponit Augu. lib. de verbis Apoſtoli. & habetur 22. q 2. c. homines. In promiſſorio autē ſunt tres alij modi periurij. Primus eſt, cum quis iurat ſe facturum aliquid illicitū, vel inhoneſtum, vt pote fornicari, vel furari. Secundus eſt, cum iurat ſe facturum, vel dicturum aliquod licitum, & hoc cum ſolennitate abſque neceſſitate tamē aliqua, & indiſcretè. Nam non erat iurandum maximè cum ſolennitate niſi id, quod neceſſarium eſt, vel vtile valde, aut honeſtum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 255 & 258. Tertius modus eſt in iuramentis quotidianis, quæ fiunt ſine ſolennitate ex incurſu verborum, & quadam leuitate, & cōſuetudine mala

dere

de re tamẽ licitã. Vt ſi quis dicat: per Deum ego ibo cras ad eccleſiã, vel comedam carnes, vel ieiunabo, etiam ſi fuerint huiuſmodi iuramenta ioco ſa, & iſta eadem exempla ſunt pro modo præcedenti, niſi ꝙ ibi fiunt cum ſolennitate, ideſt, cum quibuſdum ca-remonijs, & non indeliberatè, hic autem indeliberatè fiunt. Iſtos tres modos periurij promiſſorij ponit Raymundus in ſumma parte 1 tit. de iuramento, & periurio. Duo tamen modi iſtorum, ſcilicet, ſecundus, & tertius non ſolent vocari communiter periuria, cum ſeruanda ſint, ſed largiſſimè periuria vocantur inquantum interuenit ibi quidam defectus iudicij, ſcilicet, quia non fiunt diſcretè, & rationabiliter. Nam irrationabiliter iuramentum fit, quando ſine neceſſitate pręſtatur, vel ſine aliqua magna vtilitate, quantumcunque ſit res licita, quæ iuratur. Eſt etiam iuramentum irrationabile, quando indeliberatè fit, non attendendo quid iuratur, etiam ſi illud bonum ſit: quia oportebat rem iuratam non eſſe ſine pręmeditatione. In vtroque eſt quidam defectus iudicij, & ex hac parte poteſt vocari largè periuriũ vtrunque: quia iuramẽta, in quibus nõ ſunt tres comites, periuria ſunt, vt ait *Hiero.* ſuper Iere. Primus tamen modus ſubdiuiditur: quia iurare illicitũ poteſt ſtare tripliciter. Vno modo, quòd ſit in ſe illicitum, vt qui iurat fornicari, vel furari. Alio modo, quòd non ſit in ſe illicitum, & tamen ſit impedimentum perfectionis, vel maioris boni. Vt cum quis iurat, quod nunquam intrabit religionẽ, vel non ſuſcipiet ordinem ſacrum, nec prælaturam, etiam ſi vocetur ad illam. Nam religio eſt ſtatus perfectionis, & eſſe ſacerdotẽ, vel prælatum eſt excellentius bonum, quã non eſſe hoc. Ideo per tale iuramentum impeditur homo à maiori bono, & non valet iuramẽtum. Alio modo, quando iuratur aliquid, quod in ſe licitum eſt, & tamen poſtea ex aliqua cauſa emergenti efficitur illicitum, vel nociuum, vel impoſſibile. Tale enim iuramẽtum ſeruandum non eſt. Vt ſi quis iurauit ire ad talem eccleſiam quotidie, ſi eundo videat, ꝙ incurrit periculum mortis, quod euitari non poſſet, iam non eſt ſeruãdum. & ita de ſimilibus. Primus adhuc modus ſubdiuiditur. Quia quando iuratur, quòd ſecundum ſe eſt illicitum, aut cognoſcebatur eſſe illicitum à principio, aut non, vtroque modo non debet ſeruari, & tamẽ grauius eſt, quando iuratum eſt, quòd cognoſcebatur eſſe illicitum, vt occidere hominem, vel adulterari. Si autem neſciebatur à principio eſſe illicitum, quanquam eſſet illicitum à principio, aut fuit iſta ignorantia iuris, aut facti. Iuris, vt ſi quis ſciens aliquam eſſe cognatam ſuam, vel affinem iurauit cum ea matrimonium contrahere, putans licitum eſſe contrahere cum conſanguineis. Et iſtud nõ excuſat, quin fuerit periurium à principio, niſi iſte iurans ſit talis, qui excuſetur per iuris ignorantiam: quia non tenetur ſcire iura, vt mulier, miles, ruſticus, & pueri, & iſtud, quod iuratur, ſit tale, de quo dubitari poſſet per aliquem, vel ignorari: quia quædam ſunt, quæ à nullo ignorantur aut veriſimile eſt ignorari, & in talibus ignorantia non tollit peccatum, licet modicum alleuiet. Si ſit ignorantia facti poteſt excuſare peccatum. Vt ſi quis iurauit contrahere matrimoniũ cum aliqua conſanguinea ſua, vel affine neſciens eſſe conſanguineam, vel affinem. Et tunc iuramentum non tenet, & tamen non committit periurium iurans in iurando, niſi craſſa eſſet iſta ignorãtia, vtpote ſi ignoraret factum publicum, & quod veriſimiliter ſcire poterat. Aliàs autẽ ignorantia facti regulariter excuſat quencunque. Et tũc non peccabit iurando: quia neſciebat ſe iniuſtum iurare, & tamen iuramentum non tenet: quia fit de re

A illicita. Ideo quando apparuerit rem iſtam eſſe illicitam non debet obſeruari iuramẽtum. Et ſi quis obſeruare velit iſtud, iam eſt periurus. De his modis habentur exempla. 22. q. 4. §. illicitum. Et illi ſunt modi, quibus periurium cõmittitur. Duo autem vltimi modi, quos ponit Raymundus, ſcilicet, iurare licitũ ſine neceſſitate, vel vtilitate, & tamen cum ſolennitate, & iurare licitum ſine neceſſitate, & ſolennitate cum quadam leuitate communiter periuria non vocantur: quia obſeruari poſſunt, immo debent, cum poſſint ſine interitu ſalutis æternæ, & etiam temporalis ſeruari. Periuria tamen regulariter ſeruanda non ſunt.

B *An periurium ſit ſemper peccatum mortale.* *Quaeſt.* CCCI.

QVAERITVR, an periurium ſit ſemper peccatum mortale. Dicunt quidam, ꝙ non: quia ſicut contingit mentiri iocoſè, ita etiam periurare iocoſè: quia periurium eſt mendacium iuramento firmatum. Mendacium tamen iocoſum non eſt peccatum mortale, ergo nec periurium iocoſum. Item contingit, quòd propter conſuetudinem iurandi aliquis ex lapſu linguæ falſum iurat. Eſſet autem graue dicere, ꝙ talis mortaliter peccaret: ergo non omne periurium eſt mortale. Item ſicut prohibetur iurare falſum, ita etiã iurare ſine cauſa, & tamen iurare ſine cauſa non eſt ſemper peccatum mortale, ergo etiam C iurare falſum non erit ſemper mortale, & cõſequenter nec omne periurium erit mortale. Dicendum, ꝙ iuramentum eſt duplex, quoddam, in quo percipit aliquis ſe iurare, & tunc ſi falſum iurat, creditur, ꝙ ſemper mortaliter peccat, ſiue ſit iuramentũ ſolenne, ſiue non ſolenne, & præcipuè quando percipit eſſe falſum, quod iurat. Quoddam autem iuramentum eſt, in quo homo non attendit ad iuramẽtum, & quaſi non percipit ſe iurare, ſed quaſi ex lapſu linguæ in iuramentum prolabitur. Et quia tunc quaſi neſciẽs iurat, & neſciens nõ reputatur voluntarius, ideo in tali caſu videtur quis non voluntariè iurare. Vnde ſi ſit falſum hoc, de quo iurat, ſiue percipiat eſſe falſum, ſiue non, dummodo non ſit mendacium D pernitioſum, nõ eſt peccatum mortale, ſed veniale. Valde tamen cauendum eſt propter vicinitatem ad mortale. Iſtud dicit Sanctus Thomas 3. Sent. diſt. 39. artic. 5. ſub artic. 1. Et ſciendum, quòd hic non comprehenditur omne periurium propriè loquendo: quia ipſe diſtinguit hic in vtroque membro de eo, quod iuratur, an ſciatur eſſe verum, vel falſum. Et tamen verum, & falſum non ſunt propriè niſi in aſſertorio. Promiſſorium autẽ: quia eſt de futuro contingenti, cuius veritas eſt indeterminata non dicitur continere verũ, vel falſum, quando iuratur, ſed pendet hoc ex futuro, ſcilicet, an compleatur, vel non, & tamen Sanctus Thom. loquitur de tempore, quo E iuramentũ fit, cum diſtinguat an iurans ſciat ſe tũc verum iurare, aut falſum, in promiſſorijs autẽ non iudicatur periurium per falſum, ſed per iniuſtum, & irrationabile, ſcilicet, per defectum iuſtitiæ, & iudicij. Quod tamen dicit Sanctus Thomas, aut percipit ſe aliquis iurare, aut non. Dicitur quis non percipere ſe iurare, non quidem, ꝙ ſit alienatus omnino à mẽte, ita ꝙ non ſit cõpos ſui, ſicut omnino ebrius, vel furioſus, quando eſt in furore, vel dormiẽs ſi contingat eũ per ſomnia loqui, & iurare, & ſimiles, quorũ mẽs ligata eſt: quia de talibus nihil eſt diſtinguendũ: quia manifeſtũ eſt, ꝙ in nullo peccant inquantũ huiuſmodi, cũ nõ ſint cõpotes ſui quaſi nõ habeãt liberũ arbitriũ, niſi fortè inquantũ ea, q̃ fiũt ab iſtis habeãt ortũ à tpe, in quo non erãt in hac diſpoſitione.

Vt

Vt ſi quis antequam incideret in furorem, erat hoſtis alicuius, & in furore exiſtens occidat illum: imputabitur enim aliquo modo ei iſtud homicidium. Vel etiam ſi ille, qui eſt in hac diſpoſitione.ſ. extra mentem, deuenit ex culpa ſua ad eam: quia tunc imputantur peccata facta in tali ſtatu non tantum grauia quantum ipſa in ſe ſunt, ſed quãtum grauis fuit illa culpa, per quam inciderit in hunc ſtatum. Sicut qui occidit aliquem ebrius factus: quia ipſe fuit in culpa, vt efficeretur ebrius. Sic dicit Aug. li. 2. contra Fauſtum, & habetur 15 q. 1. c. Inebriauerunt. ſcilicet. Inebriauerunt Loth filię eius, & neſcienti ſe miſcue runt. Quapropter culpandum eſt quidẽ non tamen quantum ille inceſtus, ſed quãtum ebrietas illa meretur. Omiſſis ergo ſimilibus exceptionibus, regulariter ea, quæ fiunt ab eis, qui non ſunt ſui compotes, non ſunt peccata. Et non intelligitur ita de periurio, quia periurium à talibus commiſſum non eſt peccatum, nec vocatur propriè periurium, ſed dicitur aliquis non percipere ſe iurare quando aliquis ex quodam ſubito calore mentis iurat, & non reſpicit, an iurat quouſque iurauerit. Nam ille ſui compos eſt, & tamen non percepit hoc iuramentum, quia ſubito à non aduertente factum eſt. Et in tali caſu, aut percipit poſt iuramentum ſe iuraſſe ſalſum, aut nõ: vtroque modo dicit Sanctus Thom. ꝙ non eſt peccatum mortale, ſed veniale: quia iſte eſt quaſi nõ voluntariè iurans, & tamen minus graue eſt, quãdo nõ percipit etiam poſt iuramentum, an falſum iurauit, quàm ſi percepit ſe falſum iuraſſe. Quando aũt percipit iurans ſe iurare, ita ꝙ non agit ex quodam calore ſubitaneo, ſiue lapſu linguæ, ſed aduertit quid facit, dicit quòd eſt peccatum mortale ſemper, ſiue percipiat ſe falſum iurare, ſiue non: dum tamen falſum iuret, licèt magis peccet, quando percipit antequam iuret falſum eſſe quod iurat, & maximè ſi ſit iuramentum cum ſolennitate. Si autem non percipiat ſe falſum iurare quando iurat etiam peccatum eſt, quia iurans non debet ſuper aliqua re iurare, niſi diligenter ſciuerit de illo, quod iurat, an verum, vel falſum, & an licitum, vel illicitum ſit, aliqui tamen volunt, quòd hoc ſit peccatum veniale. Sed infra dicetur de hoc.

Aliter autem dicit Raymundus in ſumma parte prima tit. de iuramento, & periurio. ꝙ tres ſunt modi periurij aſſertorij. Primus, cum quis credit verum eſſe, quod falſum eſt, & temere, ac indiſcretè iurat. Secundus, cum ſcit, vel putat falſum eſſe aliquid, & ita eſt, & tamen pro vero illud iurat. Tertius, cũ putat aliquid eſſe falſum, & eſt verum, ipſe tamen iurat tanquam verum. De primo periurio dicit, quòd eſt peccatum veniale, ſi adhibuit diligentiam, quã debuit. Si verò fuit ignorantia iuris, vel ignorantia facti craſſa, & ſupina mortale eſt 22. q. 5. ca. Qui periurat. Duo vltimi modi ſunt peccata mortalia, ſed primus ipſorum eſt grauius peccatum 22. q. 1. c. homines, & hoc eſt de aſſertorio. In ꝓmiſſorio ponit tres modos. Primus eſt cum iurat quis ſe facturum aliquid, quod eſt illicitum. Secundus, cum iurat ſe facturum, vel dicturum aliquid licitum, & hoc cum ſolennitate, & tamen abſque neceſſitate, & indiſcretè. Tertius eſt in iuramentis quotidianis ſine ſolennitate ex quadam leuitate. Dum tamen licitum iuretur, exempla horum patent præcedenti. q. in his tribus dicit, quòd iurans ſtatim eſt periurus, quando iurat 22. q. 4. c. Qui ſacramento, ſed dicit, ꝙ primum periurium eſt mortale, & nullo modo ſeruandum 22. q. 4. ca. In malis, ſecundum ſimiliter eſt mortale, ſed minus eſt, & omnino ſeruandum ex quo ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ 22. q. 4. cap. Si

F aliquid tertium dicit eſſe veniale 25. diſt. § criminis,
& etiam ſeruandũ eſt ſi ſeruari poteſt, vt patet ibidẽ.

Aliter autem diſtinguuntur quatuor periuria 22.
q. 2. §. ꝙ autem periurium in Glo. Et dicitur primo
modo periurium committi ſi aliquis ſalſum ignoranter
iuret. & dicitur. ꝙ nullo modo eſt peccatum
22. q. 2. ca. Beatus. Non eſt tamen intelligendum de
ignorantia, quæ eſt in iuramento aſſertorio, vt cum
quis aſſerit ſalſum iurando: quia iſtud nunquam poteſt
eſſe leuius, quàm vt ſit veniale, ſed intelligitur
de ignorantia in iuramento promiſſorio. Vt ſi quis
promittit ſe aliquid ſacturum intendens ſic in animo,
& putans, ꝙ illud ſacere poſſet. Accidit autem,
ꝙ poſtea nõ potuit impeditus legitimè. quod impe-
G dimentum ſibi futurum eſſe neſciebat, quando iurauit.
Ideo ille, quia nõ complet quod promiſit, periurium
dicitur committere largè, ſed hoc fuit ꝓpter
ignorantiam futuri euentus, & tũc verum eſt, quòd
nõ eſt peccatum mortale, nec veniale tale periuriũ.
Patet, ꝙ ſic intelligatur: quia allegatum. c. Beatus loquitur
in hoc caſu, ſcilicet, de beato Paulo, qui promiſit
ſe iturum in Hyſpaniam, & poſtea ex diſpoſitione
diuina implere non potuit, qđ promiſit. Ipſe
tamen quando promiſit neſciebat ſibi euenturum
illud impedimentum. Secundo modo dicitur periurium
quãdo id, qđ falſum eſt, & ſcitur eſſe ſalſum iuratur
tanquam verum, & eſt ſemper peccatũ mortale
22 q. 2. c. homines. Tertiò modo periurium eſt
H indiſcretum iuramentum, & illud dicit eſſe aliquando
mortale peccatũ, & aliquando veniale 22. q. 4. c.
Qui ſacramento, & 25. diſtin. §. criminis ver. alias ca.
Quartò dicitur periurium tranſgreſſio iuramenti,
& illud quandoq; eſt nullũ peccatũ 22. q. 4. c. in malis,
quandoq; aũt eſt mortale, ea q. ca. ſi aliquid. Ad
hoc tamen ꝙ materia iſta melius colligatur. Dicendum,
ꝙ periuriũ aut accidit circa iuramentũ aſſertorium,
aut circa promiſſorium. Si circa aſſertorium,
aut ſit ab illo, qui nullo modo eſt ſuæ mentis cõpos,
aut à paruulo, vel à dormiente loquente in ſomnijs.
Vel ab ebrio, aut à furioſo, dum eſt actualiter in furore,
& tales non peccant: quia nihil agere dicuntur
ſaltem humanũ. Quia principiũ operationis huma-
I næ eſt intellectus, & voluntas 6. Ethic. in principio.
Et tamen iſti non habent vſum intellectus, & volũtatis,
quia eſt in eis ratio ligata: ideo non agunt opus
humanũ, & conſequenter nec peccant, quia peccatũ
ſolius hominis eſt. Beſtiæ autem non peccant, nec
poſſunt vocari incontinentes, nec intemperatæ, vt
patet 7. Ethic. c. 5 & 9. Et hoc verũ eſt, niſi inquantũ
iſti incidunt interdum in talem ſtatum ex culpa, ſicut
diximus ſupra de ebrio occidẽte hominem, vel
fornicante: quia imputatur ei actus ſequens non ſm
propriã grauitatem. ſed ſm grauitatem culpę pręcedentis
15. q. 1. cap. Inebriauerunt. Quod autem diximus
de paruulis, ꝙ non committunt periuriũ, intelligendum
eſt de illis, qui nondum ſunt doli capaces.
K Secus de alijs, quia inter peccata eorũ ponitur periurium,
mendacium, & furtum, vt patet extra de delictis
puerorum capi. pueris grandiuſculis. Si autem
periurium committatur ab eo, qui eſt mentis compos
aut ſit ignoranter, aut ſcienter. Ignoranter quidem
ſit dupliciter, vno modo, vt ſi putet aliquid eſſe
verũ, & iuret illud ꝓ vero, & tñ ſit falſum. Et tũ caut
illud eſt in ꝑiudiciũ alicuius, vtpotè ſi in iudicio iurać.
aut in nullius præiudiciũ. Vt ſi qs aſſerat, ꝙ heri
pluit, vel qđ terra eſt maior, q̃ ſol ſub iuro. ſi primo
modo, peccatũ mortale eſt, qa non debet aliqs iurare
id, qđ põt eſſe in præiudiciũ alterius, niſi ſit certus
oĩno de illo. De falſo tñ nullus põt eſſe certus, cum
nõ ſit: ideo grauiter peccat ſm differẽtiã magni, vel
parui

parui præiudicij, quod ſequitur ex ſuo periurio. Et hoc, quia tanto eſt iſte magis in culpa, quanto ſciens præiudicium grauius poſſe ſequi ex iuramento ſuo non certificauit ſe de illo, quod iurabat, & ſic intelligitur. 22 q.5.c. Qui periurat. Nam dicitur, quòd qui ignorans periurauerit ſe in cruce conſecrata, & poſtea cognoſcit ſe periuraſſe, per tres quadrageſimas pęniteat, ſi tamen ſcienter fecit, per tres annos pęniteat. Glo. tamen intelligit hoc ignorantia iuris, vt ſi neſciebat eſſe peccatum id, quod iurabat. Addens ꝙ ſi fuiſſet ignorãtia facti nullum eſſet peccatum, niſi eſſet ignorantia craſſa. Et bene dicitur: quia ignorantia craſſa eſt, quando quis ignorat id, quod ſcire tenetur, & iſtam vocat Ariſto 3 Ethico. ignorantiam eius, quòd confert, id eſt, ꝙ vtile eſt ad vitam. Qui tamen deponere debet in iudicio id, quod poteſt eſſe in præiudicium alicuius, tenetur certus eſſe de eo, ꝙ iurat: quia aliàs lęderet innocentem. Quod ergo iuret id, de quo non eſt certus, licet putet eſſe verum ignorãtia craſſa eſt, & ideo peccat mortaliter. Illud autem eſt, quando putatur aliquid eſſe verum, & tamen eſt falſum. Si autem in nullius pręiudicium ſit, diſtinguit Raymundus, ꝙ aut eſt ignorantia iuris, vel facti. Si iuris, vult eſſe peccatum mortale. Vt ſi quis iurauit aliquid eſſe verum de iure, & tamen eſt falſum, & ipſe putauit eſſe verum. Si ignorantia facti, aut adhibuit diligentiam, quam debuit, vt ſciret veritatem, aut nullam, ſed eſt ignorantia craſſa. Si primo modo, dicit eſſe peccatum veniale. Si ſecundo dicit eſſe mortale. Et de alijs modis non eſt dubium niſi de primo, ſcilicet, in ignorantia facti non craſſa: quia Sanctus Thomas vult aliquo modo, ꝙ ſit mortale, dicens, quòd iuramentum, in quo aliquis percipit ſe iurare ſi falſum iurat, ſemper credit eſſe peccatum mortale, & præcipuè quando percipit falſum eſſe, quod iurat. Dicit tamen hoc de credulitate. Et ſic poteſt relinqui ſub dubio, an ſit veniale, vel mortale. Satis tamen poteſt dici, quòd eſſet mortale, & ita Sanctus Thom. 2 2. q 89 artic. 3 dicit, quòd periurium ex genere ſuo ſit mortale. Et patet hoc, quia mentiri in ſimplici locutione exiſtenti tali ignorantia peccatum veniale eſt. Iurare tamẽ valde grauius eſt: quia in iuramento inuocatur Deus in teſtimonium, & ideo debet eſſe homo multum attentus ad id, quod iurat, ne ſalſum ſit, ne per hoc nomen Domini dehonoretur. Quòd autem non attenderet irreuerentia eſt, & ideo poſſet dici, ꝙ eſſet mortale, ſed eſſet de paruis mortalibus. Hoc autem verum eſt, quod dictum eſt de iurante ſalſum per ignorãtiam, ſcilicet, quia credebat eſſe verum, & non intendebat fallere: quia ſi intẽdat fallere mortale peccatum eſt. Secundo modo committitur periurium in aſſertorijs iurando verum, quòd quis putat eſſe ſalſum, & aſſerit illud eſſe verum credens eſſe falſum, & habẽs intentionem fallendi. Et iſtud ſemper eſt peccatum mortale, vt ait Auguſt. lib. de Verbis Apoſtoli, & 22. q.2.c. homines. Et hoc ſecundo modo cum quis iurat eſſe verum illud, quod verum eſt, & putat illud eſſe falſum. Dicendum, quòd aut conſideratur quantum ad iura humana, aut quantum ad Deum. Si primo modo, non reputatur periuriũ, nec punitur etiã ſi conſtet. Et hoc ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium iurauerit, etiam ſi quis ſic iurauerit ſic in iudicio putans ſe falſum dicere, vt aliquis iniuſtè conuictus puniretur: qnia dato, ꝙ conſtet hoc legi humanæ non punit illud. Nam non læſit realiter, ſed eſt ſicut peccatum cogitationis prauæ, quod ſecundũ leges non punitur. ff. de pęnis. l. Cogitationis, & de pęnit. diſt. 1. §. cogitationis. Si autem in foro Dei, ſiue pęnitentiæ dicendum, quòd eſt periurium, & ex ſe grauius eſt,

A quàm falſum iurare. Quod verũ putabatur, & ſemper eſt maius, ſi vtrunque ſit extra iudicium, ſi tamẽ ſint ambo in iudicio poteſt per accidens maius eſſe peccatum iurare ſalſum, quod putabatur verum. Vt ſi ex illo iuramento condemnetur reus ad mortem iniuſtè. Quod imputatur iuranti: quia non certificauit ſe, cum nõ debuiſſet iurare niſi de eo, de quo certus erat, ſi autẽ aliquis ſciens falſum iurauit, aut egit per quandam violentiam, ſcilicet, timore pęnarum, aut ſponte, ſi per violentiam peccatum mortale eſt, licet ſit minus, quàm ſi ſponte, eo quòd dilexit magis corpus, quam animam 22 q 5 c Qui compulſus. Potius enim debebat omnia mala pati, quàm conſentire huic malo, quod eſt falſum iurare. Et ſic de

B alijs mortalibus. 33 q. 5. c. Ita ne. Et imponitur grauis pęnitentia ſic iuranti licet minor, quàm iuranti ſponte falsò, vt patet 22 q 5. c. Qui compulſus, & c. ſi quis coactus, & cap ſi quis ſe periurauerit. Si autem ſciens, & ſpontaneus falſum iurauit, peccat grauius, quàm cęteri, & Aug vocat eum belluam lib de Verbis Apoſtoli, & iſti imponitur grauior pœna, quam cæteris periuris, ſcilicet, ꝙ ieiunet qnadraginta diebus in pane, & aqua, & ſeptem ſequentibus annis, & tota vita nunquam ſit ſine pœnitentia. 22. q. 5. cap. ſi quis periurauerit. Si autem committatur periurium in promiſſorijs fit tripliciter: qa aut iuratur id, quod in ſe eſt illicitum, & de ſe apparet illicitum, aut id, quod non eſt illicitum in ſe, & tamen impedit pro-

C fectum charitatis, & viam perfectionis. Aut illud, quod nec eſt in ſe malum, nec apparet eſſe occaſio mali, vel impedimentum boni maioris. Et tamen poſtea propter aliquid emergẽs efficitur malum. Si primo modo dicendum, ꝙ aut iurans ſcit illud, quod iurat eſſe malum ſicut in ſe malum eſt, aut neſcit, ſi ſcit, eſt periurium valde graue, & non debet ſeruari tale iuramẽtum, ſicut qui iurat fornicari, aut furari, & in talibus nunquam eſt ſeruandum iuramentum. 22 q 4 c Non eſt obſeruandum, & c. Magnæ, & c In malis, & c ſi publicis. Si autem ignorat illud eſſe malum, aut eſt ignorantia iuris, aut facti, ſi iuris non excuſat, & ideo periurium eſt, vt ſi quis iuret conſanguineæ ſuę, quòd contrahet cum ea matrimonium

D putans hoc licere, quòd non licet, vel ſi iuret adulteræ poſt mortem viri eius accipere eam in vxorem. Nam ſicut iurans immediatè eſt periurus. 22. q 4. §. Illicitum. Quia ſicut non licet conſanguineam habere in vxorem, ita nec eam, quam per adulterium ipſe polluit, maximè ſi viuente viro dedit ei fidem deducendo eam, vel machinati ſunt ambo in mortem viri. Extra de eo, qui duxit in vxorem, quam polluit per adulterium. c. 1. & per totum. Et non debet ſeruari hoc iuramentum. Hæc vera ſunt niſi in eo, quem excuſat ignorantia iuris: quia iurando talia ignoranter non peccauit, & tamen iuramentũ nunquam tenet, & quãdo cõſtiterit ei malum eſſe, quod iurauit, non debet obſeruare: quia aliàs tunc incipe-

E ret eſſe periurus, & peccaret tanquam ſcienter iurãs malum facere. Si autem ſit ignorantia facti, aut eſt craſſa, aut probabilis, ſi eſt craſſa non excuſat, & ideo eſt periurium. Vt ſi quis ignoret aliquid factũ, quod omnes ſciunt, vel ſcire poſſunt, & propter hoc malum agit non excuſat, vt ſi quis ſciens illicitũ eſt contrahere cum cõſanguinea, iurauit contrahere cum conſanguinea, quam non putabat conſanguineam, & tamen erat ei in ſecundo, vel tertio gradu conſanguinea, in quo veriſimiliter ſcire poterat conſanguinitatem periurus eſt iurando contrahere, & mortaliter peccat. Si autem ſit ignorãtia probabilis, & valde veriſimilis, non eſt periuriũ propriè dictum quãdo iuratur, ſed poſtea quando cognoſcitur malum

eſſe,

eſſe, quod iuratum eſt, ſicut quãdo Ioſue iurauit Gabaonitis non occidere eos: quia putauit nõ eſſe Chananæos, quos ſi ſciuiſſet Chananæos, tenebatur occidere. Deutero. 20. & fuiſſet ei peccatum hoc iurare. Quia tamen neſciebat ſatis probabiliter eos eſſe Chananæos, non peccauit hoc iurando. 20. q. 4. innocens. & § illicitum. Iſtud tamen iuramentum non tenuit: quia erat contra legem, licet Ioſue non peccauerit iurando. Poteſt tamen vocari hoc periuriũ: quia ei, qui talia iurat, etiam ſi ignoranter iuret non licet complere, quod promiſit. Ideo cogitur mentiri: quia non licet ei facere verbum ſuum verum. In hoc tamen eſt differentia in modo loquendi: quia quidam dicunt talia iuramẽta à principio eſſe periuria, eo quòd à principio eſt verum, quòd iuranti non licet complere verbum ſuum. Et tales neceſſariò debent dicere, quòd periurium poteſt eſſe ſine peccato mortali, & etiam veniali: quia iurans per ignorantiã probabilem, vt in caſu dicto, non peccat. Alij dicũt, ꝙ non eſt periurium à principio, ſed poſtea quando cognouerit illud eſſe malum ſi ſeruare voluerit. Et hoc quia iſti volunt periurium ſemper eſſe peccatũ, & iſtud eſt rectius dictũ, & ſic taliter iurantes ſi mox, vt cognouerint malum eſſe, quod iurauerunt, deſierint velle obſeruare iuramentum nunquam iſti peccauerunt, ſcilicet, nec iurando, nec obſeruando. In ſecundo caſu, quando quis iurat id, quod impedit viam perfectionis, vt non intrare religionẽ, nec fieri ſacerdotem, nec accipere prælaturam periurium eſt mox, vt iuratur, & eſt peccatum mortale: quia ponit obicem Spiritui ſancto, qui taliter iurat, & tamẽ non obligatur ſeruare iuramentum, ſed ſiue ſeruet, ſiue non ſeruet, periurus eſt in hoc, quòd iurauit, vt dicit Sanctus Thomas 3. Sent. diſt. 39. artic. 3. ſub articulo primo, & 22. q. 4. § Illicitũ. Aliquando tamen iuramus aliquid, quod eſt contra charitatem, id eſt, contra aliquem modum charitatis, & non tollitur per hoc totaliter charitas. Vt ſi quis iuret non præſtare proximo talem, vel talem vtilitatẽ. Nam aliquis actus charitatis impeditur hic: quia tamen manent nobis aliæ viæ, per quas poſſimus ſuccurrere proximo, licet ſit hic cõtra quendam modum charitatis, obſeruari poteſt, & tamẽ periurus eſt, qui iurauit, aut ſaltem peccat mortaliter: quia pręſtitit impedimentum cuidam bono meliori, ſcilicet, melius erat præſtare illam vtilitatem proximo, quàm non pręſtare. De hoc 21. q. 4. §. illicitum. ver. Vnde enim nos. Si autem iuraret cõtra charitatem, & non poſſet ſuppleri charitas, vel bonum illud, quod haberetur ex charitate per aliam viam periurium eſt, & iuramentum non tenet. Vt ſi quis iurauit, ꝙ cum aliquo inimico ſuo nunquam rediret ad pacem. 22. q. 4. c. Qui ſacramento. Non enim tenet iuramentum iſtud, nec debet impleri, ſed imponitur pro eo pęnitentia, vt patet ibidem. In tertio caſu, ſcilicet, quando iuratum eſt id, quod nõ erat malum, ſed poſtea ex aliquo accidenti apparet eſſe malum, non eſt periuriũ à principio, nec peccat iurans. Sed quando apparuerit, quod vergit in malum exitum, ſi iurãs velit hoc ſeruare, periurium eſt, & peccatũ, ſicut cum Herodes iurauit dare puellæ ſaltanti quidquid peteret, & tũc non apparebat malum eſſe, quod iurabatur, & non peccabat Herodes iurando: quia poterat bene implere, quando tamen puella petiuit caput Ioannis debuit Herodes dicere, quòd nõ includebatur illud ſub hoc iuramẽto, vel ſi fortè poſſet includi ſequendo virtutem verborum, quod cum iam vergeret in deteriorem exitum, non deberet obſeruari. Sic dicit Ambro. lib. de Officijs, lib. 1. & 22. cap. eſt etiam: non ſunt alij modi periurij. Ponit tamen duos alios mo-
F dos periurij Raymundus, vbi ſupra. Vnus eſt, quando iuratur aliquid licitum cum ſolennitate, & ſine neceſſitate. Alius eſt cum iuratur aliquid licitum ſine neceſſitate, & ſolennitate ex quadam leuitate, & incurſu verborum. Dicendum tamen, quòd iſti non ſunt modi periurij: quia in periurio ſemper iurãs cogitur non ſeruare iuramentum, vel ſaltem non obligatur ſeruare. De primo, vt ſi quis illicitum iurat, vt fornicari, & furari: peccat enim ſeruando iuramentum. De ſecundo, vt de eo, qui iurauit nõ intrare religionem: nam licet non cogatur agere contra iuramentum, tamen non cogitur illud ſeruare. 22. q. 4. §. illicitum. Immo melius faceret non ſeruando iuramentum, & intrando religionem, quàm quòd ſer-
G uet, vt dicit Sanctus Thomas 3. Sent. diſt. 39. artic. 3. ſub artic. 1. Verum eſt ergo, quòd in iſtis duobus modis iurandi, quos ponit Raymũdus peccatum committitur, ſed non periurium: quia etiam multi alij modi ſunt peccandi in iuramento, in quibus nõ incurritur periurium. Vt ſi quis iurat per falſos deos peccat. 22. q. 1. c. Mouet, & tamen non eſt periurus, ſed tenetur ſeruare iuramentum. Sic etiã iurans per creaturas peccat grauiter, & punitur. ea. q. c. clericum, & c. Si quis per capillum. Et tamen iuramentum factum per creaturas non eſt periurium, ſed tenemur illud obſeruare, extra de iureiuran. cap. Etſi Chriſtus: ſic etiam ſi quis iurat per membra Dei peccat. 22. q. 1. c. Si quis per capillum. Idem ſi quis iurat
H die Dominico, in quo iuramenta vetita ſunt, extra de ferijs. c. Omnes dies. & alijs temporibus prohibitis 22. q. 5. c. Decreuit: & multis alijs modis peccatur in iuramento, & in nullo eorum eſt periurium. Ita eſt de iſtis duobus, ſi velimus eos vocare periuria: quia deficit ibi iudiciũ, quod eſt vnus de comitibus iuramenti. Dicemus, quod omne iuramentum, in quo aliquod peccatum committitur ſit periurium: quia in omni tali iuramento deficit iudicium, id eſt, non adhibetur tota diſcretio, & cautela neceſſaria ad debitè iurandum, vt dicit Sanctus Thom. 3. Sent. diſt. 39. artic. 1. ſub art. 3. Nullus tamen vocat periuria omnia iuramenta, in quibus eſt aliquod peccatũ: ergo nec iſti duo modi debent vocari periuria, licet
I in eis peccatum ſit, & magis peccatur in primo eorum, quàm in ſecundo: quia in primo iuratur cum ſolennitate, & ſic eſt magis voluntarium, & deliberatũ, vnde habet magis de ratione peccati. Primũ eorum dicit Raymundus eſſe peccatum mortale, & tamen ſeruari debet, ex quo res iurata eſt licita, & poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. ar. 22. q. 4. c. Si aliquid. Secundum dicit eſſe veniale: quia ex leuitate quadam iuratur. ar. 25. di. § criminis. ver. all. ea. cir. fi. Et iſtud etiam ſeruandum eſt ſi poteſt commodè fieri cum res licita iuretur. Eſt etiam peccatum veniale ſi quis ex lapſu linguæ, vel indiſcretè iurat aliquid, quod poſtea implerè nõ poteſt per aliquam neceſſitatem, & de hoc eſt propriè caſus in eodem.
K §. criminis Nam ibi dicitur, ꝙ de peccatis leuibus, id eſt, venialibus eſt ſi aliquid incautè iuramus, & periuremus: quia per aliquam neceſſitatem implere non poſſumus. Sic etiam peccatum eſt, quando perſona vetita iurare iurat, vt ſi clericus iuret ſuper Euangelia. 22. q. 5. c. Nulla ex eccleſiaſtico. Nam iſtud iuramentum erit peccatum mortale ſi ſponte clericus laico ſuper euangelia iurauerit ſine licentia epiſcopi, vt ibi colligitur ex textu, & Glo. & ſic patet quando periurium eſt peccatum, & quomodo.

Ad primum dicendum, ꝙ non eſt ſimile de mendacio, & de periurio: quia iuramentum per inuocationem diuini nominis fit, & præcipuum peccatum eſt ibi, ſi nomen domini ſine reuerentia inuocetur: quia

A quia hoc valde Deus prohibuit. Exo. 20. & Deutero. 5. licet ergo ipſa res, de qua iuratur, ſit iocoſa, & mentiri in ea non eſſet peccatum, tamē iurare in illa peccatum eſt. Et ſic mendacium iocoſum veniale eſt. Periurium autē iocoſum ſponte factum peccatum eſt, & non leue. Nam etiam iuramentum verum in iocoſis ſi ſit ex deliberatione peccatum eſt, & putant aliqui eſſe mortale. Nam illud, quod eſt indeliberatum eſt veniale, vt Raymundus dicebat. Mendaciū ergo iocoſum non poteſt ęquiparari alicui periurio.

Ad ſecundum dicendum, quòd mentiri iurando ex lapſu linguæ, & ex quadam conſuetudine peccatum eſt. Nec excuſat conſuetudo: quia potius aggrauat cum tanto ſint grauiora peccata, quanto diuturniora ſunt, extra de conſuet. c. Cum tanto. Nec etiā B lapſus linguę: quia hoc fortè excuſaret mendacium in ſimplici ſermone, in quo non requiritur tanta attentio, & cautela, ſicut in iuramento, in quo inuocatur nomen Domini: quia magna reuerentia ibi requiritur. Si ergo quis velit nomen Domini circa illa leuia inuocare, ex hoc ſolo eſt in culpa, etiam ſi non ſequatur inde aliud, cum dicamus iuramenta præſtita ſine neceſſitate, aut vtilitate peccatum continere. Si ergo ſequatur ex iſta irreuerentia mendacium propter lapſum linguæ, erit iam periurium, & ideo neceſſariò erit culpabilius, quā iuramentum verum præſtitum ſine neceſſitate circa iſta leuia.

Ad tertium dicendum, quòd iurare falſum, & iurare ſine cauſa ambo ſunt peccatū, vt dicitur 3. Sen. C diſt. 39. & ideo vtrunque opponitur aliquo modo iuramento. Iurare tamen falſum magis opponitur ei: quia iuramentum ſecundum ſe eſt ad confirmationem controuerſiæ, vel rei dubiæ. Ad Hebr. 6. & ff de iureiuran. l. maximum. Falſum autem non eſt confirmabile, verum autem non neceſſarium licet non indigeat confirmatione: quia non eſt neceſſarium, eſt tamen confirmabile: quia verum eſt, ideo non repugnat iuramento. Et ſic non eſt periurium in eo. In falſo autem iurato periurium eſt, & ideo falſum iurare in aſſertorijs ſemper erit peccatum mortale. Iurare verum autem ſine cauſa non eſt ſemper mortale. De hoc S. Tho. 3. Sen. di. 39. art. 5. ſub art. 1.

Quod ſit maius peccatum periurium, an homicidium. Quæſtio CCCII.

QVAERITVR, quod ſit maius peccatum periurium, an homicidium. Dicunt quidam, ꝙ periurium. Quia dicit Bernardus lib. de diſpenſatione, & præcepto, quod cōtra præcepta primæ tabulæ non poteſt diſpenſare Deus, nec homo. contra præcepta ſecundæ tabulæ poteſt diſpenſare Deus, ſed non homo, periurium tamen eſt contra præcepta primę tabulæ, homicidium autem contra præcepta ſecundæ tabulæ, ergo eſt grauius periurium: quia eſt minus diſpenſabile, nam eſt cōtra illud præceptum: E Non aſſumes nomen Domini in vanum, homicidiū autem eſt contra illud: Non occides. Item grauius eſt peccare in Deum, quàm in hominem, ſicut dicitur 1. Reg. 2. Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus, ſi autem in Domino peccauerit vir, quis orabit pro eō? Periurium tamen eſt contra Deum, homicidium autem contra hominem, ergo eſt grauius periurium, quàm homicidium. Item grauius peccat ſponte periurans, quàm qui præſtat ei occaſionem ad periurandum exigendo ab eo iuramentum, & tamen qui alteri periurandi cauſam dat homicida eſt, vt ait Augu. in ſermone de periurio, & 22. q. 5. c. Qui exigit, ſcilicet. Si ſcit eum feciſſe, & cogit illū iurare homicida eſt, ergo ipſe, qui periurat pluſquàm homicida erit. Item qui inducit aliquem ad periurandum ſolum exigendo iuramentū eſt pluſquam homicida, vt ait Augu. in ſermone decollationis ſancti Ioan. & 22. q. 5. c. Ille, qui hominem prouocat ad iurationem, & ſcit eum falſum iuraturū vincit homicidam. Ipſe tamē, qui ſponte iurat, plus peccat, quàm prouocans eum, ergo à fortiori erit pluſquàm homicida.

Dicendum, ꝙ hic ſunt cōtrariæ opiniones. Dicit enim Sanctus Thom. in ipſo quolibet q. 18. ꝙ periurium eſt grauius peccatum, quàm homicidiū: quia ad Hebr. 6. dicitur homines per maiorem ſuum iurant, & omnis controuerſiæ eorum ad confirmationem finis eſt iuramentum. Fruſtra autē in cauſa homicidij eſſet iuramētum finis controuerſię, ſi homicidium eſſet grauius, quā periurium: præſumeretur enim, ꝙ qui maiorem culpam homicidij cōmiſiſſet non vereretur minorem culpam periurij incurrere. Vnde ex hoc, ꝙ in cauſa cuiuſlibet peccati defertur iuramentum, manifeſtè oſtenditur, ꝙ periuriū pro maximo peccato debet haberi. Nec immeritò: quia periurare per nomen Domini eſt quaſi quædam diuini nominis denegatio. Vnde ſecundum locū poſt idolatriam peccatū periurij tenet, vt ex ordine præceptorū apparet. Etiam apud Gentiles iuſiurandum erat honorabiliſſimū, vt dicitur in principio Meta. Alij dicunt, ꝙ homicidium ſit grauius, quàm periurium, ſic tenēt communiter iuriſtæ antiqui. Sic dicit Raymundus in ſumma tit. de iuramēto, & periurio. Idem tenet Glo 13. diſt c duo mala, & 22. q. 5. c. Ille qui hominem, & idem dicere videtur allegatum. c. duo mala. Apparet etiam, vt iſti volunt: quia non ponitur maior pęna pro periurio, quā pro homicidio. 22. q. 1. c. prædicandum, ſcilicet. Noſce debent talem de periurio pęnitentiam imponi debere, qualem de adulterio & de fornicatione, & de homicidio ſpōte commiſſo: ergo nō eſt maius crimen periuriū. Item apparet, ꝙ ſit maius homicidium: quia ſecūdū leges humanas maior pęna ponitur pro homicidio, & tamen pęna proportionatur culpę: ergo homicidium erit maius, quàm periurium. Dicendum videtur, ꝙ periurium ex conditione generis ſui ſit grauius delictum, quàm homicidium, cum ſit periurium de peccatis, quæ ſunt directè in Deū. Homicidium de his, quæ ſunt directè in hominem. Maiora tamen ſunt peccata in Deum, quā in hominem ideo dicitur extra de hære. c. Vergentis, ꝙ hæreſis eſt grauius crimē, quàm lęſę maieſtatis. Quia grauius eſt æternā, quam temporalem lædere maieſtatem. Eſt tamen homicidium maius ex maiori animi feritate, & commutatione: quia magis videtur deordinari ratio in homicidio, quàm in periurio, cum ſit magis contra naturalem inclinationem occidere hominem, quā periurium committere. Et tamen quanto quis magis agit contra naturę inclinationem magis peccat. Vnde ſatis credi poteſt, ꝙ apud Deū maior pęna imponatur in alio ſæculo pro homicidio, quàm pro periurio, & per illud apparet, ꝙ eſt grauius peccatū ſimpliciter. De pęnis tamen illis quantum ad ſuam quantitatē, non ſumus certi. Iſtud autē eſt conſiderandum cæteris paribus. ſ. vt aſſumatur aliquod homicidium, in quo non ſit exquiſita iniquitas, ſed cōmunis, vel mediocris & ita de periurio. Nam tale homicidium poterit excogitari, ꝙ ſit grauius decē periurijs. & è contrario aliquod periuriū erit, ꝙ ſit grauius viginti homicidijs. Vt quia plura mala ſequuntur ex eo, quàm ſint viginti homicidia. Sed iſta eſt cōſideratio per accidens, & iſtud non dat alicui peccato eſſe abſolutè maius, quā aliud. Quia iſto modo nullū peccatū eſt quantuncunque paruū ex genere ſuo, ꝙ ſm aliquas circun-

circũſtãtias exquiſitas, nõ poſſit interdũ eſſe grauius quocũq; alio maiori peccato ex genere. Et ideo ſm hoc nõ ſunt cõparãda peccata, qñ abſolutè volum⁹, de illis loq. Vt ergo dicendũ, ꝙ maius ſit homicidiũ, quàm periurium, vt cõmuniter, licet ex genere periurium ſit grauius, & tamen non facit hoc ipſum eſſe grauius abſolutè: quia alia ſunt, quę concomitantur ſemper homicidium, quæ faciunt illud grauius periurio. Ideo ſuperpoſito hoc faciliter reſpondetur ad contraria.

Ad primum dicendum, quòd præcepta primæ tabulæ ex genere ſuo ſunt minus diſpenſabilia, & magis obligant: quia ſunt erga Deum, & tamen aliqua peccata facta contra præcepta ſecundæ tabulæ ſunt grauiora ſicut ſeruare diem ſabbathi ad primam tabulam pertinet, & tamẽ violatio eius leuius peccatũ eſt, q̃ homicidium, quod pertinet ad ſcdam tabulã.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ peccare contra Deũ ex genere ſuo grauius eſt, & tamen peccare cõtra ꝓximum poteſt eſſe grauius propter aliquas circũſtantias peccati, ſed obijcietur, ꝙ tunc erit iſtud per accidens, & tamen communiter erit contrarium, & ſic periurium erit communiter grauius, q̃ homicidiũ. Item non poteſt eſſe minus altero id, quod eſt maius eo ſm genus, vel ſpeciem: quia ea, quæ cõpetunt rei ex genere ſuo, vel ſpecie ſunt inuariabilia, quia ſunt ei eſſentialia, ſicut homo excedit equũ ſm ſpeciem in perfectione, ideo impoſſibile eſt, ꝙ aliquis equus quantumcunque excellens, ſit perfectior aliquo homine, quantũcunq; imperfectus, & miſer ſit. Dicendum, ꝙ homicidium maius eſt periurio non vt rarò, & in caſu ſpeciali, ſed vt communiter. Et qñ dicitur, quod conuenit peccatis, quæ ſunt contra Deũ eſſe maiora ex genere peccatis, quę ſunt cõtra proximũ. Dicendum, ꝙ non intelligitur, ꝙ ex natura ſua ſpecifica conueniat eis, ſed eſt ſenſus, ꝙ ex hac rõne cõi, quæ eſt eſſe contra Deum, & ex hac, quæ eſt eſſe contra proximum grauiora ſunt peccata, quę ſunt contra Deum, q̃ quæ ſunt contra proximum, & verum eſt, ꝙ ſi non cõſideraretur aliquid aliud ad ſpeciem peccati, vel ad grauitatem eius, niſi eſſe contra Deũ, & eſſe cõtra proximũ neceſſariò qd̃libet peccatum contra Deũ eſſet maius quocũq; peccato contra ꝓximũ. Et tamen conſiderantur multa alia, quæ ad ſpeciem, & grauitatem peccati pertinent, & ſm illa peccatũ, qd̃ eſt contra proximũ, poteſt interdũ non ſolũ per accidens, ſed etiã ex ſpecie ſua eſſe grauius, q̃ peccatum aliquod, qd̃ eſt contra Deũ, ſicut homicidium ex ſpecie ſua vr̃ eſſe grauius, q̃ violatio ſabbathi. Cum autẽ dr̃, ꝙ peccata, quæ ſunt cõtra Deũ ſunt grauiora, q̃ peccata, quæ ſunt cõtra proximum ex genere ſuo, dicendum ꝙ non intelligiť ex genere ſuo. i. ex eo, ꝙ conſtituit in eis naturam generis, vel ſpeciei, qd̃ eſt eis ſubſtantiale, ſed ex genere. i. ex hac rõne cõi, vel generali, quæ eſt eſſe contra Deũ. Et tñ iſta ſola non conſtituit in aliquo peccato totã rõnẽ generis, vel ſpeciei, ideo per iſtud ſolũ qd̃ eſſe peccatũ contra Deũ, vel contra proximũ non poſſumus ſufficienter iudicare de aliquo peccato, an ſit maius altero. Aliter poteſt dici, qd̃ ſi peccata ſunt, q̃ contra proximum eſſent ſolũ contra proximũ, & nõ cõtra Deũ, ſemper eſſet neceſſe peccata, quæ ſunt contra Deũ eſſe incomparabiliter grauiora quibuſcunque peccatis, quæ eſſent contra proximũ, & tñ peccata, q̃ ſunt contra proximũ ẽt ſunt contra Deũ: qa nullũ peccatũ eſt, in quo Deus non offendať: immo ex hac parte operatio noſtra principaliter dr̃ eſſe peccatũ, .i. quia contra Deũ eſt, ſed differunt in hoc, qa peccata, quæ dicunť eſſe contra Deũ, ſunt directè cõtra ipſum, & ſunt contra ipſum ſolũ, & nullo modo con-

F tra proximũ, vt idolatria, hęreſis, infidelitas, violatio ſabbathi, aſſumptio noĩs Domini in vanũ. Peccata aũt, quæ dicunť contra proximũ, ſunt ſimul ꝯ Deũ, & proximũ, & tamen ſunt directè contra proximũ, & indirectè cõtra Deũ. ſ. quia damnũ, vel iniuria ex illis non redundat in Deũ, ſed in proximũ inquantũ ſunt tales actus, vt adulterium, homicidiũ, furtum, Deus. n. ex his nihil patiť, niſi inquantũ ſunt cõtra legem ſuam. Et in hoc non differt eſſe homicidiũ, vel adulteriũ, aut furtũ, ſed iſta differunt ex parte proximi: quia homicidium eſt inquãtũ proximus occidiť. Adulteriũ verò inquãtũ vxor eius ab altero cognoſciť, furtũ aũt inquantũ res eius diripiť. Oĩa ergo iſta ſunt directè contra proximum, & indirectè contra

G Deũ, ex hac ergo parte maiora ſunt peccata, q̃ ſunt contra Deũ, q̃ quæ ſunt contra proximum. Quia tñ multa alia ſunt in quolibet actu iſtorũ, quę dant ſpeciem iſtis peccatis, & grauitatem, vt ſunt contra proximũ, & quia ẽt iſta, quæ ſunt contra proximũ ſunt contra Deũ tot circũſtantiæ grauitatis poterũt eſſe ex parte peccati, qd̃ eſt contra proximũ, ꝙ ille faciat maiorẽ grauitatẽ, q̃ ſit in peccato, qd̃ eſt cõtra Deũ, & ſic aliqua peccata, quæ ſunt contra proximũ, poterunt eſſe maiora ex ſpecie ſua quibuſdã peccatis, q̃ ſunt contra Deũ, & non ſolũ per accidens, ſicut grauior eſt iniuria, quæ irrogatur alicui in ſe ipſo, q̃ quæ irrogatur ſibi in familiaribus ſuis, vt grauius eſt dicere alicui contumeliam, q̃ dicere familiari ſuo, licet

H vtrobiq; fiat iniuria domino. Et tamen aliqua iniuria poterit inferri domino in familiari, quæ ſit maior q̃ illa, quæ in ſe ipſo infertur. Vt grauius eſt, ꝙ qs occidat decem familiares alicuius Dñi, qui fortè nullos alios habet, q̃ ꝙ dicat ei paruũ verbũ cõtumelioſum in perſona ſua. Ita ergo poterit eſſe de homicidio, & periurio, qd̃ licet periuriũ ſit directè in Deũ, & homicidium non ſit in Deũ, niſi per hoĩem. ſ. inquantũ occiduntť hoĩes ab eo facti, & conſtituti ſub eius gubernatione, & contra legem eius poterit eſſe Deo maior iniuria in homicidio, q̃ in periurio. Ad aliud dicendũ, ꝙ in eis, in quibus inueniť perfecta rõ generis, & ſpeciei nõ põt id, qd̃ eſt ſub vna ſpecie minori eſſe ꝑfectius eo, ꝙ eſt ſub altera ſpecie ꝑfectio-

I ri. Et ita eſt in naturalibus, in quibus eſt perfecta rõ naturæ, & ſpeciei. In moralibus aũt non inueniť ita perfecta ratio ſpeciei ſm genus moris. Et ideo contingit actũ exiſtẽtem ſub vna ſpecie perfectiore alia eſſe minus perfectum, q̃ ſit actus alterius ſpeciei minus perfectæ, & è contrario. Quia ꝑfectio, & imperfectio in moralibus non ſolũ accipiunť à natura ſpeciei, ſed ẽt à circunſtantijs, quę ſunt extra naturã rei, & accidunt ei. Et ita accidit aliquem actum vitij, vel virtutis, qui ſolet eſſe minoris excellentię, vel grauitatis, q̃ actus alterius vitij, vel virtutis, vt cõiter fieri excellentiorem, vel grauiorẽ ꝑꝑ aliquas circũſtãtias accidentes ei. Sicut adulterium ſm ſpeciem ſuam eſt minus peccatũ, q̃ homicidium, & tñ aliqd̃ adulteriũ

K eſſe poterit grauius multis homicidijs. De ꝑiurio aũt, & homicidio dicendũ, ꝙ homicidiũ eſt grauius, non ſolũ accidentaliter per aliquas circunſtãtias, ſed etiã ſm ſpeciem ſuam, quia homicidiũ ex ſua cõditione, dicit magnam grauitatẽ maiorẽ, q̃ importet ꝑiuriũ.

Ad tertium dicendũ, ꝙ iſte, qui præſtat alteri cauſam periurij petendo ab eo iuſm, vocatur homicida non realiter, nec ex aliqua æqualitate delicti, ſed ex quadam ſimilitudine multum remota ſ. inquãtum per periurium aĩa occiditur. Et ideo qui præſtat alteri occaſionem ad periuriũ præſtat ei occaſionem ad mortem, & ſic eſt homicida. Hoc tñ generaliter eſt in quolibet peccato mortali, qa per qd̃libet aĩa moritur: nam ꝑꝑ hoc mortale vocatur. Et tñ manife-

ſtum

Reſpõdetur obiectioni.

ſtum eſt, ꝙ multa mortalia ſunt minora periurio, &
homicidio, & tamen dans occaſionem alicui ad qđ-
cunque mortale dicitur homicida eius: ergo non
probatur per hoc, quòd ſit æqualis culpæ ille cum
vero homicida, & ita erit hic.
Ad quartum dicendum, quòd dicitur ſuperare
homicidam, ille, qui inducit alterum ad periurium,
non quidem, ꝙ ſit maioris culpæ periurus, quã ho-
micida, ſed quia facit maius damnum, ſcilicet, quia
homicida nocet in corpore tollendo vitã. Inducens
autem ad periurium nocet in anima, quia maius dã-
num eſt in amiſſione vnius animæ, quàm in occiſio-
nem mille hominũ, vt Aug. dicit & habetur 24 q. 3.
c. ſi habes, ita reſpondet Glo. 22. q. 5. c. Ille, qui homi-
nem, & 13. di. c. Duo mala hoc autem modo, ſi quis
induceret alium ad peccatum veniale ſolum dice-
retur magis nocere, quàm ſi occidat eum: quia per
occiſionem corporalem nullum malum ſequiť dire-
ctè animæ. Et tamen per peccatũ veniale anima rea
eſt coram Deo ad aliquam pęnam, & ſic dicitur ille,
qui dat occaſionem ad periurium vincere homici-
dam, ſcilicet, in damno, ſed non in culpa, & ideo ho-
micidium maius eſt.
Ad aliã rõnem, quæ erat confirmatio ſancti Tho.
ſ. ꝙ per iuramentum terminatur cauſa, vel contro-
uerſia de quocunq; peccato, & conſequenter de ho-
micidio: ergo maius peccatum periuriũ, quã homi-
cidiũ, non vr̃ valere ꝯña: quia tunc ſequeretur, ꝙ eſ-
ſet periuriũ ſimpliciter maius oĩbus peccatis, cũ per
iur̃m purget ſe quis de quocunq; crimine ſibi obie-
cto. Nam de hæreſi, & Simonia purgat ſe quis per iu-
ramentum. 2. q. 5. c. Quanto, & c. Quæ de cauſa: & ta-
men nemo dubitat hæreſim eſſe maius crimen, quã
periuriũ: quia hæreſis, & infidelitas ſunt contra pri-
mum præceptũ, periuriũ autem contra ſm̃. Etiam
periuriũ ſolũ dicit quandam irreuerentiã commiſ-
ſam contra Deum: hęreſis aũt dicit totaliter recede-
re à Deo per hoc, ꝙ homo aſſerit de ipſo ea, quæ ne-
ganda ſunt, & negat ea, quæ aſſerenda ſunt. Etiã per
iur̃m poteſt ſe purgare quis de idolatria ſibi obiecta,
non exiſtentibus alijs probationibus, & tamẽ idola-
tria ſm̃ ſanctum Tho. e q. eſt grauior, quã periuriũ:
ergo non ſequitur, ꝙ licet per iur̃m tollatur contro-
uerſia de quolibet peccato obiecto, ꝙ ſit periurium
maius omnibus delictis. Cùm autem dicebat, ꝙ ſi nõ
eſſet maius, poterat præſumi, ꝙ ille, qui non timue-
rat committere homicidium, qđ eſſet maius delictũ
non vereretur committere periuriũ non vr̃ ſtare, q̃a
non vitat homo ſemper vnum peccatum magis, q̃
aliud ex eo, ꝙ maius, ſed ex eo, ꝙ eſt magis inclinatus
naturaliter ad horrendum vnum peccatum, quã al-
terum. Sic reſpondet ipſemet Sanctus Tho. 4. Sen. di.
33. art. 3. ſub art. 2. quando arguitur, ꝙ ſit maius pec-
catum mendacium, quàm fornicatio ſimplex, eo, ꝙ
Iudas horruit dicere mendacium, & non horruit cõ-
mittere fornicationem. Dicit. n. ꝙ interdum magis
euitat homo vnum peccatum veniale, ad quod nõ
eſt inclinatus, quàm vnum mortale, ad quod ſit na-
turaliter diſpoſitus. Et ita Iudas, qui diſpoſitus erat
ad fornicationem horruit magis mendaciũ dicere, q̃
fornicationem committere. Cùm autem dicitur. ꝙ
per iur̃m determinatur controuerſia de cęteris deli-
ctis, non ſequitur ꝙ propter hoc ſit periuriũ maius:
quia iſta ratio procederet, ſi fortè poneret quis in ꝑ-
plexitate, ita vt oporteret, ꝙ committeret periuriũ,
vel aliqđ de alijs criminibus. Nam tunc illud, qđ vi-
deretur ei maius, fugeret magis, & ſic fortaſſis potius
quis vellet incidere in periurium, quàm in hęreſim,
aut in homicidiũ. Cum aũt alicui iur̃m defertur, vt
ſe purget ſuper aliquo crimine nõ eſt in ꝑplexitate,

A ad qđ crimen debeat ſe magis inclinare, ſed ſolũ an
velit potius pati pęnam, q̃ committere periuriũ. Et
ideo licet aliquis eligat potius puniri, q̃ periuriũ cõ-
mittere, non ſequitur, ꝙ iſte magis fugiat periuriũ q̃
illud peccatum, pro cuius purgatione ſibi iur̃m de-
fertur. Nam ſi poſito ſimili caſu. ſ. ꝙ iſte deberet pu-
niri iſta pęna, quæ nunc inferenda eſſet, niſi periuriũ
committat, & in alio caſu, quod deberet puniri, niſi
committeret illud delictum, pro quo nũc purgatio
ſibi indicitur, & potius vellet committere peccatũ,
quã puniri, & tunc è contrario vellet potius puniri,
quàm periurium committere, videretur reputare
maius delictum eſſe periurium, quàm illud, de quo
purgatio ſibi iniungitur. Et tamen dato iſto caſu for
B tè potius euitaſſet illud delictum, & ſuſtineret pœ-
nam, vt non committeret illud, quã ꝙ nũc euitaret
periurium, & vellet ſubire pœnam. Et ſic non pro-
batur ſufficienter, ꝙ licet quis purgetur de infamia
alicuius delicti per iuramentum, ꝙ magis horreat
periurium, quã delictum, de quo infamatus eſt. Etiã
ratio iſta non tenet: quia iuramentum nõ eſt proba-
tio ſufficiens, & directa pro quolibet crimine, ſed eſt
ex neceſſitate, ſcilicet, quia interdum deficiunt om-
nes aliæ probationes, & recurritur ad iſtam non tan
quam ſufficiens ſit, ſed quia nulla alia haberi poteſt,
ideo tanquam minor oĩbus alijs aſſumenda in defe-
ctum cęterarum aſſumenda, & non ſumitur quãdo
alię probationes poſſunt haberi. Cùm aũt dicit San-
C ctus Tho. ꝙ poſt idolatriam tenet periurium ſm̃ lo-
cum in ordine præceptorũ non ſequetur ꝓpterea,
ꝙ poſt idolatriam non ſit aliud maius peccatum, q̃
periuriũ: quia multa ſunt maiora, vt hæreſis, Simo-
nia, vitium contra naturam, & ſimilia. Nam iura po
nunt valde maiorem pęnam pro quolibet vitio con
tra naturam, q̃ pro periurio: ergo nõ prodeſt ad pro-
bandũ magnitudinem delicti. Etiam quia nõ cole-
re ſabbathũ ponitur ante homicidiũ, & tñ grauius
eſt homicidium, q̃ violatio ſabbathi. Etiã nõ facere
furtum ponitur ante, non dices falſum teſtimoniũ,
& tñ grauius eſt falſum teſtimonium dicere, q̃ fura-
ri, quia per falſum teſtimonium ſequitur aliquando
mors proximi, & aliquando infamia quæ ſunt dete-
D riora, quàm ablatio rerum poſſeſſarũ: non ergo or-
dinauit Deus ſic præcepta illa quaſi talem ordinem
habeant in grauitate, qualem habent in collocatio-
ne ſcripturæ. Sed fuerũt ſic poſita, quia Deus voluit
per ſe ponere, & ſimul omnia, quæ pertinebant ad
proximũ, & ſimul omnia, quæ pertinebant ad Deũ.
Et poſuit prius oĩa, quæ ad Deum, & poſtea omnia,
quæ ad proximum, licèt aliqua de eis, quæ ſunt con-
tra proximum ſint maiora quibuſdam peccatis, quę
ſunt contra Deum. Cùm autem dicit, ꝙ fuerunt pę-
næ appoſitę pro idolatria, & periurio, & non ꝓ alijs,
vt oſtendatur grauitas iſtorum. Dicẽdũ, ꝙ idolatria
ſimpliciter eſt maior oĩbus peccatis: periuriũ ãt non
eſt maius cęteris poſt idolatriam: pęnæ aũt non ap-
E ponuntur ad oſtẽdendũ iſta eſſe maiora cęteris, ſed
ad tollendam pronitatẽ hoĩum ad illa, vel ad oſten-
dendũ ꝙ habeant aliquam grauitatem. Nã de homi
cidio, & de adulterio, & furto nullus hominum du-
bitabat, quin eſſent grauia: quia per hęc ſibi inuicem
pręiudicabant, & tamẽ idolatriam non iudicabant
peccatum, cùm quęlibet gens coleret illum Deum,
quem volebat, & ſi multos vellet, multos colebat.
Nominare etiam nomen Dñi nullius pręiudicij vi-
debať, ideo non putarent ſe aliquid mali facere, licèt
nomen Dñi ſine cauſa noĩarent, ſicut & nũc conſue-
tũ eſt. Ideo vt Iudęi putarent iſta eſſe peccata, Deus
expreſſit pęnas eorum. In homicidio autem adulte-
rio, & furto nullã pęnã expreſſit, eo ꝙ ſine appoſitio-

ne pœnæ conſtabat iſta eſſe mala. Et ſic ſatis concedendum eſt, quod homicidium ſit grauius periurio modo ſupra declatato.

Quod horum ſit grauius, periurium, an adulterium.
Quæſt. CCCIII.

QVAERITVR quid ſit grauius periurium, an adulterium. Dicendum, quòd ſecundum ſanctum Thom. periurium grauius eſt: quia periurium eſt maius homicidio, vt ipſe dicit in quoli. quęſt. 18. homicidium tamen eſt grauius adulterio, vt ipſe dicit ſecunda ſecũdæ q. 154. ar. 3. ergo vult periurium eſſe maius adulterio. Alij dicũt, quòd ſit maius adulterium, quia reputant iſtud eſſe maius alijs vitijs, ſicut dicitur 21. q. 7. ca. quid in omnibus, ſcilicet, quid in omnibus peccatis eſt adulterio grauius? quaſi dicat: nullum, etiam Iſid. dicit, & habetur ca. q ca. Non ſolum ꝙ inter cętera ſeptem vitia fornicatio maximum ſcelus eſt: ergo eſt maius, quàm periurium.

Alij volunt, quod periurium, & adulterium ſint æqualia, ſic vult Gl. extra de iudi. c. ac ſi clerici ſuper parte diſpenſare dicens. Epiſcopi poſſunt diſpenſare cum periuro, vt videtur: quia periurium, & adulterium æquiparantur 22. q. 1. c. prędicandum. Et ſatis videtur hoc conuenire ipſi literæ: quia in dicto. cap. prædicandum, dicitur talem de periurio pęnitẽtiam imponi debere, qualem de adulterio, & ſic vult crimina eſſe æqualia, cùm ponat pœnas æquales. Alij volunt, quod adulterium, licèt non ſit maius omnibus criminibus, eſt tamen maius periurio, ita ꝙ homicidium ſit maius adulterio. & adulteriũ ſit maius periurio, ſic tenet Gl. 22. q. 1. c. Prędicandum, dicens. Licèt ſeptennis pęnitẽtia imponatur pro periurio, ſicut pro adulterio, vel homicidio, aſperior tamẽ pęnitentia imponitur pro adulterio, vel homicidio, quàm pro periurio, & durior pro homicidio, quàm pro adulterio, vt 23. q 2. c. ſi quod.

Dicẽdum, quòd adulterium, aut accipitur ſtrictè pro illo coitu, in quo fit præiudicium fœderi matrimoniali, aut accipitur generaliter ꝓ alijs ſpeciebus fornicationis, ſicut accipitur 32. q. 4. c. Meretrices, & 32. q. 7. c. Non mæchaberis, vbi ponitur męchia, quę ſignificat adulterium, & tamẽ dicitur ibi, ꝙ per hoc intelligitur prohibitus eſſe omnis coitus, qui fit extra vxorem, & omnis vſus illicitus iſtorum mẽbrorum, ſi iſto modo accipiatur adulteriũ erit grauius, quã periuriũ, quia ſunt multæ ſpecies adulterij. i. fornicationis, quæ ſunt deteriores, q̃ periuriũ. Nam periurium computatur inter crimina magna, quæ tamen nõ excellunt magnitudinem vulgarẽ. Inceſtus autem, & omne crimen cõtra naturam, vt ſodomiticũ, & pecorale, & extra vas debitum ſunt excedentia vulgarem magnitudinem, & ideo pro eis imponitur maior pęnitẽtia, vt patet 32 q. 2. c. Hoc ipſum. Si accipiatur adulterium ſtrictè, dubiũ eſt, an ſit grauius, quàm periurium. Nam ex circunſtantijs poteſt vnum grauius altero apparere, & tamen directè nõ apparet vnum maius altero: quia non eſt aliqua cauſa ſatis manifeſta, vt vnum altero maius ſit, niſi quis dicat, ꝙ adulterium eſt contra proximũ, periurium aũt contra Deum. Iſtud tamen nihil probat: quia vt oſtenſum eſt præced. q. aliqua peccata ſunt contra proximũ, quæ ſunt grauiora, q̃ peccata contra Deũ. Lex aũt humana non facit iſta æqualia, quia adulterium ponit eſſe maius peccatũ, cum pro illo ſemper ponatur pęna capitalis. Pro periurio aũt ſæpe nulla ponit ibi. Interdum ãt ponitur parua, vt dicetur ſequenti q. ſed hoc non oſtendit ſimpliciter adulteriũ eſſe maius periurio; quia lex humana cõſiderat ma-
F gnitudinem peccati ſm magnitudinem nocumẽti, qđ fit proximo. In illis autẽ actibus, qui ſolum ſunt contra Deum nullũ peccatũ conſtituit, vt in praua cogitatione, vt patet. ff. de pęnis. l. cogitationis, & de pę. di. 1. §. cogitationis. Et quia adulteriũ ſemper eſt, vel ſaltem, vt communiter grauioris pręiudicii, quã periurium, ponitur maior pęna pro adulterio, q̃ pro periurio. Iſte tamen modus non eſt conueniens ad inueniendam differentiam magnitudinis in peccatis, ſed potius impedit, quia quædã, quæ ſunt magna peccata, non reputantur peccata ſecundum legem humanam, & alia, quę ſunt minora reputantur maiora: quia ſic conuenit ſecundum habitudinem ad damnum, qđ inuicem ſibi homines inferunt ꝑ pec-
G catũ, & tamen peccatũ non eſt principaliter hominis reſpectu alterius hominis, ſed reſpectu Dei: quia Deus eſt, qui pro omni malo puniturus eſt hominẽ: Eccleſiaſtes vltimo, & etiam de minimis rebus. ſ. de verbis ocioſis rationẽ exiget infra 12. Illa ergo ſunt ſimpliciter peccata maiora, quæ ipſe reputat maiora, tum quia ipſe habet intellectum verius iudicantem, quàm nos, ita vt iudiciũ ſuum nũquam erret, tum quia ipſe eſt regula omnium actionum noſtrarum. Et ideo ſecundum ꝙ ipſe menſurat eas in bono, & malo, & magno, & paruo, ita verè ſe habent. Tum quia peccatum, qđ ad culpam pertinet, per pęnam emendatur. Et quia ſolus Deus eſt, qui pro omnibus peccatis pœnam imponit ſm ſuam exiſtima-
H tionem, ſunt verè iudicanda peccata maiora, vel minora: ſi ergo nos ſcire poſſemus quãtam pęnã Deus ꝓ ſingulis iſtorũ infligit, manifeſtè cognoſceremus, quæ eſſent maiora, & quæ minora, & quia hoc neſcimus, ideo oportet aliunde ad hoc ſumi coniecturã. Ideo põt dici, ꝙ periuriũ ſit aliqualiter grauius, quã adulterium, & in hoc ſtabitur poſitioni ſancti Thomæ; licèt ſi aliquis vellet contrarium dicere, nõ eſſet magnũ fundamentũ àd probandũ contrarium. Illi aũt, qui dicunt adulteriũ periurio eſſe maius, & omnibus vitijs nõ loquunt̃ rationabiliter; quia grauior eſt inceſtus, q̃ adulteriũ, & grauior omnis coitus contra naturam inceſtu, & adulterio, vt ait Aug. lib. de Adulterinis coniugijs, & 32 q 7. ca. Adulterij. Cum
I aũt, ſcilicet. Quid in omnibus peccatis eſt adulterio grauius? dicendum ꝙ non dicitur ad innuendum, ꝙ ſit ſimpliciter maius omnibus delictis, ſed dicitur ad deteſtationem criminis, & eſt modus loquendi, qñ volumus deteſtari aliquod crimen, dicimus nihil eſſe deterius illo, ſic dicit Aug lib. de Sermone Domini, & 32. q. 6. cap. Nihil iniquius eſt, quàm dimittere vxorem cauſa fornicationis, ſi ipſe conuincitur fornicari. Et tamen conſtat multa eſſe deteriora, quàm ſit dimittere vxorem. Multa etiam crimina ſunt grauiora adulterio: quia homicidium grauius eſt adulterio. 33. q. 2. c. Si quod: & ſacrilegiũ eſt deterius adulterio. 1 quæſt. 4. cap. ſicut. Etiam fractio voti eſt deterior. 27. quæſt. 1. cap. Nuptiarum, vt dicit Glo. ibi.
K Et etiam dicitur ibi in litera, quòd adulterium ſit minus, quàm aberrare à Deo. Quod fit per infidelitatem, & idolatriam, & hæreſim. Non ergo ſequitur ex hoc, quod adulterium ſit deterius, quàm periurium. Quando tamẽ dicimus periuriũ eſſe grauius adulterio, intelligendum eſt de periurio voluntario in aſſertorijs, & maximè in rebus, quæ non ſunt indifferentes, ſed pertinent ad aliquam vtilitatem, & etiam in promiſſorijs, quando quis ſpontè venit cõtra iuramentum, quod licitè fecerat de rebus bonis, non indifferentibus. Multi tamen modi ſunt periurij minoris grauitatis, quàm ſit adulterium. Vt ſi quis iuret non intrare religionem, vel non fieri Sacerdotem. Nam periurium eſt, ſiue obſeruetur

res

res iurata ſine non, & tamen non eſt tantæ grauitatis, ſicut adulterium, & ita de alijs modis periurij. Qui autem volunt periurium, & adulterium eſſe æqualia: *quia videntur æquiparari 22. q. 1. can. Prædicandum,* non rectè dicũt: quia eadem ratione fornicatio ſimplex erit æquale vitium, ſicut adulterium, & ſicut homicidium, quod abſurdum eſt. Etiam omnia peccata mortalia eſſent inter ſe æqualia, quia dicitur ibi noſſe debent talem de periurio pœnitentiam imponi debere, qualem de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio ſpontè commiſſo, & de cæteris criminalibus vitijs, ſed dicitur illud, quia pęnitentia talis ponitur pro periurio, qualis pro omnibus peccatis mortalibus ponitũ generaliter, licet.n. pro ſingulis peccatis ſm diuerſitatem grauitatis, & alias circunſtãtias imponatur diuerſa pœnitentia, tñ habent oĩa peccata mortalia hoc cõe, ꝙ pro quolibet mortali imponitur pęnitentia ſeptennis, vt patet 33. q. 2. ca. Hoc ipſum, & 82. di. c. præsbyter, & 24. q. 1. c. Si quis dederit. Et tamen in iſto ſeptennio non eſt ęqualitas grauitatis pęnitentiæ: quia quibuſdam imponuntur grauiora agenda, alijs autem leuiora, ſicut in inferno erit pęna ęterna pro quolibet peccato mortali, & tamen erit differentia in acerbitatem ſm differentiam magnitudinis peccatorum. Sic dicit Gl. 22. q. 1. c. prędicandum: qđ licet ſeptennis pęnitentia imponatur pro periurio, ſicut pro adulterio, vel homicidio, aſperior tamen pęnitentia imponitur pro adulterio, vel homicidio, quàm pro periurio. Alia autem poſitio, .ſ. quòd ſit adulterium grauius, quã periurium, & tamen minus, quàm homicidium non eſt irrõnabilis: quia inter iſta vitia non apparet magna differentia in grauitate, & ideo poteſt teneri vnum, ſicut & alterum. Nam multi modi ſunt periurij minoris culpæ, quàm adulterium ſit, vt ſupradictum eſt.

Quę ſit pœna periurij. Quæſt. CCCIIII.

QVAERITVR, quæ ſit pęna periurij. Dicendum, quòd periuri, vt communiter, ſunt infames, & hoc maximè ſi conuicti ſunt. Nam cõuictus de periurio infamis 22. q. 5. c. ſi quis conuictus, licet aliquando periurus nõ dicitur infamis ipſo iure, ſed per ſententiam, ſicut qui eſt periurus in iuramento aſſertorio. Extra de exceptionibus. c. Denique & de ordine cognitionum c. Cum dilectus. Qui autem eſt periurus in iuramento promiſſorio cũ ſolennitate facto ſuper re licita, in qua aliquid ſe obligabat proximo dare, ipſo iure eſt infamis, extra de iureiurã. c. Querelam, & 6. q. 1. c infames. Et ideo omnes periuri, qui ſcienter periurauerunt, repelluntur à teſtificãdo. 2. q. 1. c quicunque, & 22. q. 5. c. ſi quis conuictus, & extra de teſtibus, c ſicut. Iſta eſt pœna generalis. Si autem quæratur in ſpeciali de pœna periurij. Dicendum, quòd aut eſt ſecundum legem ciuilem, aut ſecundum canonicam in foro contentioſo, aut ſecundum legem fori pęnitentiæ. Si ſecundum legem ciuilem, dicendum, ꝙ aut iurat quis per iuramenta vetita, vt per capillos Dei, vel pedes eius, vel alia membra, quæ ſunt iuramenta prohibita: quia ſunt blaſphemiæ 22. q. 1. ca Si quis per capillum: aut per iuramenta conceſſa, vt per Deum, vel Euangelia, aut crucem, vel ſimilia. Si primo modo, aut habet hoc in cõſuetudinem, & nõ vult corrigi, aut ſolum ſemel, vel bis, ſiue rarò hoc fecit. Si primo modo capitaliter punitur, vt in Authentica, vt non luxurientur homines contra naturam coll. 6. §. Et quoniam quidam. Si ſecundo modo, non punitur capitaliter, ſed leuius ad arbitrium iudicis, arg. ff. de iure deliberandi. l. 1. Et extra de offic. delega. c. De cauſis: ſi autem iurauit per

A iuramenta licita, aut iſte, qui iurat eſt teſtis, aut iurat
extra iudicium, ſcilicet, quòd non eſt teſtis: ſi enim
teſtis eſt, & de periurio conuincitur durante iudicio
poteſt eum punire iudex pœna extraordinaria C. de
teſtibus. l. Nullum. Finita autem cauſa poteſt accuſari.
l. Cornelia. de falſis, ff. ad legem Corneliam de
fal. l prima: & pœna iſta erit in teſte, etiam ſi ex falſo
teſtimonio ſuo non fuit condemnatus ille, contra
quem depoſuit. Et quia teſtis falſidicus tribus perſonis
eſt obnoxius, ſcilicet, Deo, & iudici, & parti extra
de crimine fal. ca. Falſidicus punietur tripliciter,
ſcilicet, quia Deum offendit imponitur ſibi pęnitentia
ſeptennis, quæ competit periurio 6. q. 1. ca. Quicunque.
Quia verò iudicem deluſit infamabitur 22.
B q. 5. cap ſi quis conuictus, & verberibus caſtigabitur,
5. q 5 cap. Illi qui, vel extraordinariè punietur, ſcilicet,
durante cauſa, in qua fuit periurus. C. de teſtibus
l. nullum. Et quia proximum læſit punietur iuxta
modum læſionis, argumen 3. quęſtione 9. cap Nihilominus.
Et ſic erat in veteri teſtamento, quia teſtis
falſidicus patiebatur talionem: Deuterono. 19 ſcilicet.
Si pro teſtimonio eius aliquis occidendus erat,
quod ipſe occidatur. Vel ſi ſolum fuſtigandus, quod
ipſe fuſtigetur. Sed dicit Glo. extra de crimi. fal. c.
Falſidicus in Glo. 1. & ſecunda. Si autem non erat teſtis,
qui iurauit, aut iurauit motus quodam calore
animi, aut ex deliberatione. Si ex calore, non punitur
ſecundum leges, ſed ſolum Deum habet vltorẽ,
C ff. de reg. iur. l. quod calor. Si autem ex deliberatione,
aut iurauit aſſertoriè, aut promiſſoriè, ſi aſſertoriè,
aut illud iuramentum vergit in vtilitatem, vel
præiudicium alicuius, vel non: ſi in nullius præiudicium,
vel vtilitatem, vt ſi iurauit, quòd vnus homo
currit, & ſimilia indifferentia non punitur ꝑ legem,
ſed ſolum Deum habet vltorem, ff de iureiuran. l. Si
duo patroni. §. vltimo, vt ibi tangit Glo. Intelligitur
tamen, quòd non iurauit per imperatorem, ſed per
Deum: quia cum hoc mitius agitur. Si autem iurat
promiſſoriè, aut periurat ex cauſa incerta legibus,
aut ex alia. ſi ex cauſa incerta, non punitur, vt ff. qui
ſatiſdare cogantur. l. ſi. ſi autem ex alia cauſa, aut illa
eſt in alicuius vtilitatem, vel damnum, ſcilicet, ꝙ
D acquiratur ius alicui ex iuramento, aut nulli. Si nulli,
vt ſi quis iuret non comedere carnes, etiam per legem
non punietur, ſed à Deo, vel in foro pœnitentiæ
tanquam violator voti. Si autem acquiritur inde
ius alicui, vt ſi promittat ſe aliquid daturum, aut
facturum alicui, & tunc aut ſufficienter acquiſitum
eſt ius alicui ex hoc iuramento, vel non ſufficienter
eſt quæſitum, ſi eſt quæſitum, punietur ſecundũ formam
legis, ſi quis maior. C. de tranſact. ſi autem non
erat quæſitum ſufficienter, non punietur pro violatione
iuramenti. ff. de pact. l. iuriſgen. § & generaliter.
Et iſtæ ſunt pœnæ de iure ciuili pro periurio. Si
autem quæratur de iure canonico in foro contentioſo,
aut obijcitur alicui periurium per modum
E exceptionis, aut per modum petitionis, vel accuſationis,
ſi per modum exceptionis nõ punitur aliqua
pęna, niſi, quòd repellitur ab eo, quòd volebat adipiſci,
ſcilicet, ſi volebat teſtificari repellitur à teſtimonio.
Si autem volebat aſſequi dignitatem, vel beneficium
repellitur ab aſſecutione. Sic patet extra de
ordin. cogni. cap. Cum dilectus, §. fin. Si autem proponatur
per modum accuſationis, vel petitionis poteſt
puniri corporaliter, & priuari beneficijs, & hoc
ſiue per modum accuſationis, ſiue denunciationis,
ſiue inquiſitionis periuriũ inueniatur, vt extra de iureiur.
c. Querelam, & 3 q. 7. c. ſicut & de fideiuſ. c peruenit,
& de pig. cap. 1. Et hoc eſt in eo, qui periurauit,
Si autem non periurauit, ſed ad periurandum alios

ſolicitauit,& induxit, priuatur cõmunione corpo-
ris Chriſti vſq; ad finẽ vitę, & in exitu daĩ ſibi cõio.
22.q.5.c.ſi quis conuictus. Si autem quæritur de fo
ro cõſcientiæ,dicendũ, ꝙ aut quis induxit ad periu-
randũ alios, & ipſe nõ periurauit, aut induxit ad ꝑ-
iurandum,& ſimul periurauit,aut periurauit, & nõ
induxit aliquos ad hoc, ſi primo mõ,poteſt eſſe iſta
inductio duplex. Vno mõ,ꝙ qs videat aliquẽ prom-
ptum ad periuriũ,& petat ab eo iuſm. Vt ſi quis cõ-
miſit crimen de quo eſt ſuſpectus, & cum peteretur
an cõmiſerat publicè negauit. Si petaĩ ab eo poſtea,
an cõmiſit manifeſtũ eſt, ꝙ periurabit aſſerens ſe nõ
cõmiſiſſe. Aut ſuaſit quis alteri periurare inducẽdo
per dona,vel promiſſiones,aut extorſit iuſm per mi
nas,& terrorem. De primo dicit Auguſt. ꝙ eſt homi
cida,qui ſic periurij cauſam præſtitit.22.q.5.ca.Qui
exigit:immo dicit,ꝙ vincit homicidam.ſ.quantum
ad damnũ: quia duas animas occidit,homicida autẽ
ſolũ corpus,vt Auguſ.dicit.eo.q c.Ille,qui hominẽ.
Non tamen ponitur pœna determinata huiuſmo-
di,ſed debet dici, ꝙ cùm iſtud ſit peccatum mortale
deberet poni pro eo pœnitentia ſeptẽnis cum gene
raliter pro quolibet mortali tanta ponatur.33.q.2.
c.Hoc ipſum.82.di.c Præsbyter. Verum eſt tamẽ, ꝙ
ſecundũ differentiam perſonarum,& magnitudinẽ
criminis deberet poni aliqñ maior,aliqñ minor. vt
in alleg c Hoc ipſum. Hodie tñ de iure oẽs pœniten
tiæ ſunt arbitrariæ pro ſacerdotũ arbitrio. 26.q.7.c.
Tempora pœnitudinis. Et de pœni di.1.c. Menſurã.
& extra de pœni.& remiſ.c.Deus, qui eccleſiam. Idõ
poteſt ad arbitrium puniri illud peccatum. Si ſecun
do caſu debet manere ſine communione corporis
Chriſti vſque ad finem vitæ.22.q.5.ca.ſi quis conui-
ctus.Iſta pœna magis pertinet ad forum contentio-
ſum:quia dicitur:ſi fuerit conuictus. In foro autem
pœnitentiali nemo conuincitur: quia ibi nõ ſunt te
ſtes,nec litigantes. Ideo erat pœnitẽtia iſtius ſepten-
nis ſm iura antiqua, vel arbitraria ſm moderna.

Si in tertio caſu, dicitur, ꝙ valde peccat compel-
lens,& magis iſte,quàm præcedentes:quia præcedẽ-
tes inducebant: iſte autem compellit,de quo 22.q.5.
c.Qui compulſus.& dĩ ipſe compellens periurus: qa
efficacem cauſam ad periurium dedit. Et peccat iſte
magis,quàm duo primi,& ſecundus magis,quã pri-
mus. Quia ſecundus inducit promittendo, vel dan-
do aliquid,aut aliàs agendo directè ad periuriũ. Pri-
mus autem non ſuadet iuranti periurare, ſed ſolum
dedit ei occaſionẽ inquantum ſciebat cũ promptũ
ad periurium, & exegit iuramẽtũ. Si autem periura-
uit,& alios ad periurandum ſolicitauit,& deduxit,
debet ieiunare quadraginta dies in pane,& aqua, &
per ſeptem annos ſequentes ieiunio cõmuni, & to-
ta vita ſua nunquam debet eſſe ſine pœnitẽtia.i.ſine
aliquo opere laborioſo,& afflictiuo,vt ſatisfaciat de
peccato.22.q 5.c.ſi quis ſe periurauerit. Si autẽ per-
iurauit ſe, & neminẽ ad hoc induxerit, aut periura-
uit ſciens dicendo falſum,quod verum putabat,aut
verum iurauit,quod falſum putabat, & erat verum
cum intentione fallendi, ſi neſciens iurauit falſum,
quod putabat eſſe verũ debet ieiunare tres quadra-
geſimas.22 q 5.cap. Qui periurat. Verum eſt tamen,
ꝙ multũ differt de iſta ignorantia, an erat iuris, vel
facti,& ſi facti,an erat probabilis,vel craſſa.quia pro
ignorantia iuris maior pœna imponitur: quia non
dicitur ſimpliciter ignorans agere, qui per ignoran-
tiam iuris agit, & tamen iſtud pertinet ad iuramen-
tum promiſſorium. Nam ad aſſertorium,cuius ſunt
iſta tria membra proxima,non pertinet ignorantia
iuris: quia iuramentum aſſertorium non ſit niſi de
de his, quæ ad factum pertinent, vt ſunt præſentia,

F vel præterita. Ea verò, quæ in iure conſiſtunt, vel in
ſpeculatione rationis non confirmantur iuramen-
to,ſed per rationem,& legitimas ꝓbationes,vt oſtẽ-
ſum eſt ſupra q.252. Interuenit ergo ignorantia fa-
cti ſola in iuramento aſſertorio: quæ ſi eſt craſſa nõ
excuſat, licet modicum alleuiet: quia non peccauit
tam grauiter, qui neſciens per ignorantiam craſſam
periurauit, ſicut ille,qui ſciens. Si autem eſt ignoran
tia probabilis, aut inuincibilis, alleuiat multum, &
tamen non omnino excuſat: quia qui iurat in aſſer
torijs debet eſſe certus de eo,qđ iurat, alioquin pec-
cat mortaliter iurando: quia in culpa eſt, vt dicit S.
Tho.3.ſenten diſt.39.arti.5.& oſtenſum eſt ſupra q.
301. Et ideo ponetur maior pœnitentia, quàm triũ
G quadrageſimarum ei, qui per ignorantiam craſſam
falſum iurauit: quia de ignorantia, quæ non eſt craſ
ſa intelligitur dictum cap qui periurat,licet ibi Glo.
dicat,quòd ſi iurauerit per ignorantiam facti,pecca-
tum nullum eſt,niſi ſit ignorantia craſſa. Sed dicen
dum,ꝙ illud eſt verum in iuramentis promiſſorijs,
in quibus ignorantia facti probabilis poteſt aliquẽ
excuſare omnino à periurio. Vt ſi quis putabat, ꝙ
poſſet ſoluere certam pecuniam die certo, & ſic iu-
rauit: interim euenit impoſſibilitas faciendi,& non
compleuit,eſt periurium loquendo largè. Et nõ pec
cauit iurans aliquo modo: quia probabiliter ignora
uit iſtud impedimentũ, quod ſibi poſtea venit. Eſſet
autem ignorãtia craſſa, ſi manifeſtè cognoſcere po-
H terat tale impedimentum,& tamen non cognouit.
& tunc adueniens impoſſibilitas in ꝓmiſſione ſol-
uenda non excuſaretur à periurio. In aſſertorijs tñ
nulla eſt ignorantia,quæ non ſit craſſa ſaltem inter-
pretatiuè: quia qui non eſt certus de re, eſt in graui
culpa, ꝙ iuret ſuper ea: quia poterit mentiri, & ſic
contemnitur Deus,& proximus læditur. Ideo quæ-
cunque ignorantia in aſſertorijs reputabitur craſſa
verè,vel interpretatiuè. Grauius tamẽ periurium qñ
fuerit verè ignorantia craſſa, quàm cum fuerit craſ-
ſa interpretatiuè. Si autem iurauit falſum ſciens eſ-
ſe falſum, aut fecit ſponte, aut per timorem, & pro-
pter aliquam neceſſitatem. Si per timorem, dicitur
22 q.5.cap. Qui compulſus, qđ ſi eſt liber pœniteat
I quadraginta dies in pane.& aqua,& ſeptem ſequen
tes annos. Si autem ſeruus eſt, tres quadrageſimas pę
niteat,& legitimas ferias, & legitimè ferię vocantur
ſecunda,& quarta. & quinta feria cuiuslibet hebdo
madæ. de conſe.di.3.cap.ieiunia & 82 di.ca præsby-
ter. Et intelligitur, quòd iſtę tres quadrageſimę ſint
eiuſdem anni, quarum vna eſt ante Paſcha. quã nos
ſeruamus,& alia ante feſtum Sancti Ioan. & alia an-
te feſtum Natalis Domini,& eſt ſenſus, quod ieiuna
bit iſtas tres quadrageſimas, & omnes legitimas fe-
rias eiuſdem anni, ideſt, tres dies in qualibet hebdo-
mada,vt innuit Glo.ibi,& tamen ea. quæſt.cap ſi qs
coactus: dicitur,quòd periurans coactus ieiunet tres
quadrageſimas, vel vt alij iudicant, ieiunet tres an-
K nos, vnum ex his in pane,& aqua, Glo. autem dicit
ibi, quòd cum ponantur duę pœnę diſiunctiuè im-
ponetur illa, quæ eſt minor.50 di.cap. eos verò.

Poteſt autem ſolui varietas iſtarum trium pœni-
tentiarum ſecundum diuerſitatẽ contritionis: quia
ei, qui magis contritus eſt de peccato minor pœnitẽ
tia imponẽda eſt. Vel poteſt intelligi ſm varietatem
coactionum, vel timoris.ſ.qa aliquis fuit ĩductus ad
periurandũ ex leuiori, vel grauiori cã, & ſm ꝙ fuit
timor leuior dẽt poni pnĩa maior. Vel poteſt intelli
gi, ꝙ vnũ intelligitur de eo, q ſimul fuit coactus, &
ignorans. Vt ſi quis coactus eſt, vt iuraret aliquid,
quod neſciebat, an erat verum, vel falſum, erat ta-
men falſum,& tunc pœna eſt minor iſti imponẽda.

Et ſic poteſt intelligi 22 q.5.c.Qui periurat. Quia dr̃ ibi. Qui aũt coactus fuerit,& ignorans ſe periurauerit & poſt cognoſcit,tres quadrageſimas pœniteat. Et iſta eſt minima pœna periurij. eo ꝙ eſt hic ſimul ignorantia,& coactio, in alijs autẽ duobus. ſ. in cap. Qui compulſus,& c.ſi quis coactus fuit coactio, ſed non ignorantia: ideo eſt ibi maior pęna, & tñ differt ſecundum varietatẽ coactionis inter iſta duo capitula. Quia in ca. qui compulſus:ponitur maior pœna.ſ quadraginta dies in pane,& aqua,& ſeptem anni ſequentes in ieiunio cõi,eo ꝙ fuit hic maior coactio:quia Dñs præcepit ſeruo, vel militi ſuo iurare, & fuit ſolũ timor reuerentialis,vel leuis cõpulſio:qa præcipere in Dño eſt compellere ſeruũ, & m̃ in capitulo,ſi quis coactus fuit magna coactio: quia fuit ad redimendam vitam,cùm dicatur:ſi quis coactus, pro vita redimenda,vel qualibet alia neceſſitate.i.qa eſt in aliquo periculo mortis,& nemo vult ſibi ſuccurrere niſi periuriũ cõmittat tũc dicitur potius eſſe in neceſſitate,ꝙ̃ vitam redimere, & ideo ponitur hic parua pœnitentia ſ. trium quadrageſimatũ, ſed in c.Qui compulſus.ſeptem anni pęnitentiæ imponuntur libero,& tres quadrageſimę ſolũ cum legitimis ferijs ſeruo. Ratio eſt,vt dicit ibi Glo quia in ſeruo eſt maior coactio,ꝙ̃ in libero, cum ſeruus ſit omnino in poteſtate Dñi: liber autem non eſt totaliter in poteſtate alicuius,licet ſit miles eius,aut famulus: ideo maior pœnitẽtia imponitur libero, quã ſeruo: quia magis voluntariè periurat. Aliàs tñ magis puniũtur ſerui,quã liberi regulariter in peccatis,& nobiles minus,ꝙ̃ ignobiles,ſic patet 34.q.5. c. Qui contra. Si autem ſponte aliquis periurauerit falſum aſſerendo dẽt ieiunare quattuor dies in pane,& aqua, & ſeptem annos ſequentes. Et nunquam ſine pœnitentia manere debet dum viuit.22.q 5.c Si quis ſe periurauerit. Si autem aliquis committat periuriũ iurando verum, quod putat eſſe falſum non eſt expreſſa pœnitentia eius, & tamẽ debet eſſe media inter pœnitentiam eius,qui ignoranter,& eius,q ſciẽter periurat:quia culpa media eſt. Nam iſte habet intentionẽ fallendi,& putat ſe falſum dicere, cùm dicat verum. Qui autem falſum ignoranter iurat nõ habet intentionẽ fallendi: ideo minus peccat ignoranter iurans. Quod verum eſt in foro conſcientiæ, ſecus in contentioſo. Quia in contentioſo iurans verum putans ſe falſum dicere,nullam pœnam meretur:quia non peccat, niſi ſecundum cogitationem, & tamen peruerſę cogitationis nemo pœnam meretur.ff.de pe l.cogitationis.& de pœni.di.1.§.cogitationis. Iurans tamen falſum putans ſe verum dicere in foro contentioſo punitur,ſicut ſi eſſet ſciẽs, nec excuſat eum ignorantia: quia eſt in graui culpa, cum in præiuditium alicuius deponat,quod neſcit. Qui autem ſciens falſum iurat in foro conſcientiæ plus peccat quã duo prædicti,eo ꝙ habet intentionem fallendi,& verè fallit, cum falſum loquatur, ꝑ quod proximus lęditur. Et iſte ſolus eſt ille teſtis falſidicus. De quo dicit Auguſt. quòd tribus perſonis eſt obnoxius.ſ.Deo,cuius pręſentiam contemnit,& Iudici,quem mentiendo fallit,& innocenti, quẽ falſo teſtimonio lædit. Extra de crimi.fal.c. Falſidicus. Nam qui falſum ignoranter iurat non ita contemnit Deum, ſicut qui ſcienter: proximum tamen lædit,& iudicem fallit. Qui vero iurat verum putans eſſe falſum,ſolum Deum contemnit: iudicem autẽ non fallit,nec innocentem lędit: quia verum loquitur. Iſta vera ſunt de periurio in iuramentis aſſertorijs. Si autem ſit iuramentum promiſſorium, & ſit ibi periurium: quia iurauit quis malum facere, debet vno anno à communione corporis,& ſanguinis

A Chriſti ſegregari,& tunc eleemoſynis, & ieiunijs,& fletibus quantis poterit pro peccato ſatisfacere. 22.q.4.c.qui ſacramento. Hic autem non diſtinguitur an iurauit quis quod apertè malum erat, vt fornicari, & furari, vel quod impediebat maius bonũ, vt non intrare religionem, vel illud,quod in ſe bonum videbatur, & tamen poſtea inuentum eſt eſſe malum ꝑꝑ aliquam cauſam emergẽtem, nec etiam an ſcienter quis promiſit,qđ malum erat, vel putabat eſſe bonum.cùm eſſet apertè malũ. Nam ſecundum hæc eſt differentia in magnitudine peccati. Pęnitentia tñ non eſt expreſſa, niſi pro periurio quãdo quis iurauit illud,quod erat malũ,& ſciebat eſſe malũ ſicut in d.c.Qui ſacramento. vbi iurauit quis non
B redire ad pacem cum aduerſario ſuo. Et hoc erat cõtra charitatem expreſsè, & non tenet iuſm, ſed cogitur contrauenire. Vnde dicitur ibi,ꝙ ille,qui ſic iurauit cogitur ad charitatem cito venire. Quia tamẽ ad hoc non poteſt eſſe coactio dr̃,ꝙ ſtudeat, vel feſtinet celeriter venire ad charitatem. Pœnitentia tñ pro hoc periurio magis eſt nũc arbitraria in magnitudine,& paruitate ſecundum arbitrium prælati,vt iurans abſtineat à ſimilibus, & cęteris timeant ſimilia facere. Extra de iureiuran.cap Sicut ex literis. De monacho, qui iracundia ſuccenſus iurauit, ꝙ non moraretur in eodem monaſterio, in quo profeſſionem fecerat, & tamen tenebatur ibi manere ſecundum ius,iſtę ſunt pœnę pro periurio. Si quis autem
C noluerit pœnitentiam agere de eo. ſ.quia timẽs longam pœnitentiã ſibi imponendã pro periurio non vult venire ad confeſſionem repellendus eſt ab eccleſia,& à communione, & conſortio fidelium. vt nullus cum eo comedat, nec bibat, nec eũ in domo ſua recipiat.22.q 1.c.prædicandum.

An iurans contra aliquod de conſilijs Euangelicis ſit iuramento obligatus. *Quæſtio CCCV.*

QVAERITVR, ſi quis iurat contra aliquod de conſilijs,an iuramẽtum teneat, & obligat. Iurat autem contra conſilium, qui iurat contra ſtatum perfectionis,vt non intrare religionem, nõ dare
D oĩa bona ſua pauperibus, non ieiunare in pane & aqua,& ita de ſimilibus. Dicunt quidam,quod eſt iuramentum obligatorium: quia dicit Beda, ꝙ omne iuramentum ſeruandum eſt,quod ſeruatum nõ vergit in deteriorem exitum,ſed ita eſt in iſtis,quia ſine obſeruatione conſiliorum poteſt homo ſaluari.

Item magis tenetur homo implere præceptum, ꝙ̃ conſiliũ ſeruare:tñ iuſm non eſt præceptum.ſ.reddes Dño iuramenta tua. Intrare autem religionem, & ſimilia ſunt conſilia. Ideo tenetur quis magis ſeruare iuramentum iſtud,quàm intrare religionem.

Item ſi quid licet homini facere,licet ei ad hoc ſe obligare, ſed licet cuilibet non intrare religionem: ergo licet iurare,ꝙ nõ intrabit,omne tñ iuramentũ
E licitum eſt ſeruandum: ergo iſtud ſeruandum eſt.

Item.22 q.4.§.Illicitũ:dicit Gratianus,ꝙ ſi quis iurauit non intrare religionem,nulla auctoritate hoc iuramentũ ſeruare prohibetur, ergo ſeruari debet.

Item virgo iurat alicui matrimonium cõtrahere cum eo,tenet iuramentum, & ſeruandum eſt, ſeruare tamen virginitatem pertinet ad conſilium. 1. Corinth.11. ergo contra conſilium tenet iuramentum. Sed non intrare religionem eſt ſimile, ergo tenet, ſi iuretur.

Dicendum, quòd iuramentum iſtud non tenet. Dicit.n. Bernardus libro de diſpenſatione, & pręcepto,ꝙ id,qđ pro charitate inſtitutũ eſt,ꝯ charitatem militare non debet,ſi tamen iuramentũ impediret.

religionis ingreſſum impediret profectum charita-
tis, & ita militaret contra charitatem, ideo non eſt
obſeruandum. Item excellentius bonum eſt obſer-
uantia conſilij, quàm præcepti, ſed iuramentũ non
poteſt impedire obſeruantiam præcepti, ergo mul-
to minus impediet obſeruantiam conſilij. Itẽ Deus
non impedit profectum ſpiritualem, licèt obligatio
iuramenti eſt à Deo, ergo per iuramentum nullus
obligatur ad non intrandum religionem. Pro quo
ſciendum ꝙ, vt dictum eſt ſupra q.256. iuramẽtum
tres habet comites, veritatem, iuſtitiam, & iudiciũ.
In promiſſorijs autem iuramentis præcipuum eſt,
quòd iurans iuſtitiam ſeruet, idest, ꝙ ſit iuramẽtum
de re iuſta. Eſt autẽ duplex iuſtitia hominis Vna ne-
ceſſaria, & ſufficiens ad ſalutem, quæ conſiſtit in pre-
ceptis: altera perfecta, & expediens ad ſalutem, quæ
conſiſtit in conſilijs. Vtraque habet duas partes, ſci-
licet, declinare à malo, & bonũ facere. Iuſtitia.n.ne-
ceſſaria, & ſufficiens conſiſtit in declinando à malo,
quod prohibetur, & faciẽdo bonum, qđ præcipitur.
Iuſtitia autem ſuperabundans, ſiue expediens conſi-
ſtit in declinando à minoribus malis, quæ diſſuaden-
tur, & in faciendo maiora bona, quæ ſuadetur, vel
de quibus nobis conſulitur, & vtraque pars eius per-
tinent ad ſalutem. Ideo id, quod impedit aggredi ali
quam partem iſtius iuſtitię, eſt contra ſalutem, & ca-
dit in detrimentum ſalutis ſpiritualis, ideo nõ eſt ſer
uandum tanquam ſaluti contrarium. Et ꝓpter hoc
iuramentum non tenet in promiſſorijs ex defectu
iuſtitiæ in quatuor caſibus. ſ. quando iuratur facien-
dum malum, quod facere prohibemur, vel iuratur
non faciendum bonum, qđ facere iubemur, vel ſi iu
ratur faciẽdum malum, ꝙ diſſuadetur, vel ſi iuratur
nõ faciendum bonum, qđ conſulitur. De primo, vt
ſi quis iurat fornicari. De ſecundo, vt ſi quis iurat nõ
honorare parentes. De tertio, vt ſi quis iuret petere
debitum ab vxore quandocunque fuerit potẽs. De
quarto, vt ſi quis voueat non intrare religionem, &
iſta negatiua iuramenta, vt ſi quis iuret nunquã ceſ-
ſare à petitione debiti cauſa orationis, nec ceſſare à
delitijs, quibus licitè poteſt vti: non tenet ergo iura-
mentum in aliqua iſtorum tanquam contra iuſti-
tiam exiſtens. De his Sãctus Tho. in quolibet q.112.

Ad primum dicendum, quòd iuramenta iſta ver-
gunt in deteriorem exitum: quia cùm quis ſe vult
obligare ad hoc, quòd nunquam ſit perfectus dete-
riorem ſe reddit. Nam ſi non ſe obligaret ad hoc,
etiam ſi nunquam aggrederetur iſtam viam perfe-
ctionis eſſet ſaltem in potentia ad perfectionem, qui
autem obligatur, vt nunquam ſit perfectius, non eſt
in potẽtia ad perfectionem, ideo minus habet de bo
nitate. Sicut entia prohibita ſecundum naturam vt
chimera minus habent de eſſe, quàm entia, quę ſunt
in potẽtia etiam ſi non ſint futura: quia ſaltem non
prohibetur ea eſſe, & eſſe in potentia, eſt aliquod eſſe
ſaltem diminutum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non intrare religio-
nem licitum eſt, & tamen iuramentum de nõ intrã-
do religionem non eſt licitum: qa eſt incautũ, vt di-
cit Gra.22.q 4 §. Illicitum. Ideo non obligat ad hoc,
ꝙ ſeruetur. Nam per hoc Spiritui ſancto obijcere
ponimus, qui eſt inſpirator boni propoſiti.

Ad tertium dicendum, ꝙ non eſt licitum homini
iurare iſtud. Eſt.n.duplex licitum. Quoddam eſt lici-
tum, & expediens. & iſtud iurari poteſt. Aliud eſt li-
citum, ſed non expediens, & iſtud non licet iurari.
De primo, vt ieiunare. De ſecundo, vt nõ intrare re-
ligionem, vel non abſtinere à copula coniugali pro-
pter orationẽ. Licita aũt non expedientia, ſicut non
eſt laudabile fieri, ita iurari non licet. Ne per hoc ſe

F obliget homo ad faciendũ id, qđ non expedit. Sicut
dr̃ 1.Cor.10. Oĩa mihi licent, ſed non oĩa expediunt.
Omnia licent, ſed non omnia ædificant: ſicut ergo
non licuit iurari talem rem, ita poſtquam iuramen-
tum fuerit emiſſum, non eſt neceſſe illud obſeruare.

Ad quartum dicendum, quòd licut iuramentum
iſtud nulla auctoritate obſeruari præcipitur, ſed eſt
liberum iuranti obſeruare, vel non obſeruare, iurare
tamen illud à principio fuit illicitum.

Ad quintum dicendum, quòd virginitatis obſer-
uatio ad cõſilium pertinet, & iuramentum de non
obſeruando virginitatem non eſt obligatorium, &
tamen contrahere matrimonium nõ repugnat vir-
ginitati, quia poteſt eſſe matrimonium longo tem-
G pore, vel tota vita cum virginitate. Conſumare au-
tem matrimonium virginitati repugnat. Poteſt er-
go virgo obligare ſe ad matrimonium contrahen-
dum, & antequam cõſumetur poteſt recedere, cum
antequam conſumetur matrimonium liberum ſit
contrahentibus ad alia vota tranſire. Obligabitur er
go virgo ad contrahendum per iuramentum præſti
tum: quia licitum fuit, & non repugnat præcepto,
nec conſilio. Secus autem ſi iuraſſet matrimonium
conſumare: quia iſtud repugnat conſilio, & ideo ad
iſtud non teneretur, & ita eſt de non intrãdo religio-
nem, quia cõſilio repugnat, ſcilicet, perfectioni cha-
ritatis, & ita ſi iuretur non ieiunare, vel nullum con-
ſilium obſeruare.

H

*An obligatus ſit ſeruare iuramentum, qui timore mortis ali-
quid promiſit. Quæſt. CCCVI.*

QVAERITVR, ſi quis per timorem mortis
iurare coactus eſt, vt traderet res ſuas, vel vt tra
deret caſtrum, quod tenebat, an obligatus ſit. Dicen-
dum, ꝙ debet preſupponi, ꝙ timor, per quem iſte ad
iurandum inductus eſt, ſit timor rationabilis ſ. qui
cadere poterat in virum conſtantem, extra de his, q̃
vi, metuſue cã.ſi.e. Ad audientiam. Nam ſi ſit timor
leuis, qui non deberet cadere in cõſtantem, nihil mu
tat de iure, ſed reputatur iurans, vel promittens per
talem timorem tanquam liberè agat. Ideo tenent
I iuramenta, & promiſſiones, non obſtante tali timo-
re, dum tamen aliàs iſta non eſſent illicita.co.ti e.Cũ
dilectus. Suppoſito autem, ꝙ iſte timor, per quẽ iſte
fuit inductus ad iurandum, erat talis, qui poterat ca-
dere in conſtantem, dicunt quidam ꝙ non obligat
iuramentum: quia iurm non debet, nec põt eſſe vin
culum iniquitatis 22.q.4.c. Inter cætera 15.q 6.ca.1.
& extra de his, quæ vi, metuſve ca.ſi.c. Perlatum, &
de iureiur.c. Verum, & c. Quanto. Item quia eſſet val
de inconueniens, ꝙ malefactor, qui illicitè coegit
aliquem ad iurandum de ſua iniquitate cõmodum
reportaret, quod fieret, ſi teneretur ad iuramentum,
qui coactus eſt iurare: ergo non debet teneri, ne ini-
quus commodum reportet. ff. de fur.l. itaque ſullo.
K Alij dicunt, quòd licet fuerit iſte coactus ad iuran-
dum: tamen iuramentum tenet, quia volens iurat,
cum voluntas coacta ſit voluntas, vt dicit Augu.15.
q.1.c. Meritò quæritur. Item quia iuramentũ iſtud
poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, & omnia
talia ſeruanda ſunt, ar.22.q 4.cap. Si aliquid extra de
iureiuran.cap. Si vero. Nam hic iſte non cogitur per
iuramentum dare niſi res temporales, quæ ſine pec-
cato poſſunt dari, & perdi, & non peccamus, etiam
ſi illis careamus. Et dicunt iſti, quòd coactio non ex-
cuſat iſtum, quin teneatur ad iuramentum, cum po-
tius periuris per coactionem imponitur pœnitentia
22.q.5.c. Qui compulſus, & c. ſi quis coactus: quia dr̃
ibi ꝙ plus animam, quã corpus dilexerunt. ſ. propter

timorem corporis iurantes: ergo videtur, ꝙ tenean-
tur iſti iur̃m ſeruare, cum non ſeruando ſint periuri,
& imponatur eis pn̄a. Alij autem dicũt è cõtrario,
ꝙ non obligat iuramentum, quia qđ vi, aut metu ge
ſtum eſt, non eſt ratum habendum. Iſti tñ diſtinguũt
inter iur̃m aſſertorium, & promiſſoriũ. Et dicunt, ꝙ
in aſſertorio nullus metus excuſat: qa potius debet
quis omnia mala pati, q̃ aſſerere falſum per iuramen
tum 22. q. 5. c. Itane. In promiſſorio dicunt, ꝙ metus
excuſat a iuramenti obſeruatione. Ratio differẽtiæ
videtur eſſe ſ̃m hoc: quia ad peccatũ nemo cogi de-
bet. Falſum tamen iurare peccatum eſt, ideo ad hoc
nemo debet putare ſe coactum, ſed potius tolerare
omnia mala. Promittere autem dare alicui res ſuas
peccatum non eſt. Ideo pōt licitè hoc iurare ꝑ timo-
rem. Et tamen ẽt ꝙ ipſe timor excuſet poſtea ab ob-
ſeruatione iuramenti. Dicendum tñ ꝙ iſtud non eſt
verum abſolutè: quia ſicut iurare falſum ſemper eſt
illicitum, & nullus metus ad hoc debet inducere, ita
ẽt quædam ſunt, quę ſine peccato promitti nõ pñt.
Vt ſi quis furari, vel occidere hoīem promittat: quia
ẽt ſi non obſeruet iurare ſolum eſt peccatum. Vnde
nullus metus ſufficienter cogere pōt ad tale iur̃m.
Nunc aũt dici debet, qđ aut iſte pōt dare ſine pecca-
to res illas, quas dare iurauit, vtpotè qa ſunt res ſuæ,
quibus ẽt ſine iur̃o liberè abrenunciare pōt, aut nõ
poterat dare ſine peccato, vtpotè ſi caſtrum, qđ dare
iurauit, non erat ſuum, ſed tenebat illud in fidelita-
tem, ꝙ ſolum daret illud Dño ſuo, vel ſub certo mo-
do, & maximè ſi ſuper hoc iurauerat: quia tũc, cum
iuramentum primum eſſet licitum, ſ̃m non potuit
obligare contra primum, extra de iureiur. c. Veniẽs,
& c. intellecto. Dato ẽt ꝙ non iuraſſet, ſed ſolum re-
cepiſſet in fidem, non licebat dare illud, niſi ei, q tra-
diderat, vel iuxta formam ab eo datã. Si primo mo-
do iur̃m ẽt ſi per timorem exortum eſt, fuit tamen
de re licita, ideo tenuit, & iſte iurando non fuit periu
rus, & tenetur iur̃m ſeruare. Si ſecundo modo, iur̃m
eſt illicitum, ideo non eſt ſeruandum. Qui tñ iurauit
hoc, peccauit mortaliter iurando: quia pro nullo ti-
more cogi debuiſſet, vt iuraret id, qđ erat illicitum.
Et ſic vocabitur periurus, non quidem quia nõ com
plet iur̃m, ſed quia tale iur̃m præſtitit, ꝙ ſine pecca
to compleri non pōt. Et de hoc pōt intelligi 22. q. 5.
c. Qui compulſus, & c. ſi quis coactus. ſ. ꝙ iſti dilexe-
runt corpus pluſquam animam propter timorẽ pę-
næ periurium committendo. ſ. talia iurando, q̃ iura-
re illicitum erat, & periurium. Simile eſt, ſi ꝑ timorẽ
cogatur quis iurare, ꝙ pecuniam alicuius, quã tenet
apud ſe depoſitam dabit: quia hoc non licet. & gene-
raliter, quando iur̃m exortum eſt in præiudiciũ ali-
cuius alterius, q̃ eius, qui iurauit, eſt illicitum, & non
eſt ſeruandum. Nam id, quod non poterat qs licitè
facere ſine iuramento, non poteſt ẽt cum iur̃o face-
re, cum iuramentum non ſit vinculum ad iniquita-
tem faciendam. Et tamen ſine iuramento non licet
alicui facere id, qđ eſt in præiudicium alterius, ergo
etiam per iuramentum facere non poterit. Et ſic iu-
ramentum, qđ vergit in præiudiciũ proximi exortũ
per metum non obligat, quia etiam ſpontè factum
non obligaret. ſi autem alicubi inueniatur, ꝙ iuran-
tes rem licitam per timorem non teneantur ad iu-
ramentum, debet intelligi, ꝙ fit hoc in odium violẽ-
torum. Ille tamen, qui iurauit tradere rem ſuã per ti
morem, quam aliàs licitè poterat dare, tenetur iura-
mentum complere, ſed poſtea poterit repetere. Vn-
de aduertendum eſt de iſto, qui ſic iurauit tradere
rem, ꝙ aut tradidit eam, aut nondum tradidit. Si nõ-
dum tradidit, dicunt quidam, quòd non debet dare,
ſed poteſt vti exceptione, quòd metus cauſa repel-
A lendo petentem. Dicitur tamen, quòd ille peccabit
mortaliter vtendo tali exceptione: quia per eam ve-
nit contra iuramentum. Et hoc verum eſt, niſi quan
do iurauit dare habuiſſet animum non dandi, ſed ſe
defendendi hac exceptione. Tunc enim licebit ei ſic
excipere: quia iuramentum non obligauit eum, niſi
ſecundum quòd ipſe intendebat, licèt verba ſua ali-
ter ſonarent, arg. 22. q. 5. c. Humanæ aures. Et hoc, qa
exigens iuramentum fuit in graui culpa, cogendo
iſtum ad iurandum. Aliàs enim intelligeretur iura-
mentum ſ̃m, ꝙ verba ſonabant. Iſte tamen iurando
peccauit mortaliter: quia mutauit omnino verba à
ſuo ſignificato, & mentiebatur iurãdo. Iurabat. n. da
re aliquid, & intendebat illud non dare. Tunc tamẽ
B licet peccauit mortaliter, ſic intendendo non pecca
bit vllo modo vtendo hac exceptione, quia nõ agit
contra iuramentum. Caueat tamen qui ſic agit ſcan
dalum. & malum exemplũ apud alios, qui non ſciũt
occultam intentionem eius, & putãt eum verè age-
re contra iuramentum. Non ergo debet aliquis, qui
ſic iurauit defendere ſe ſic ne rem tradat, quam pro-
miſit: quia licet de iure iſtud fieri poſſit. ſ. in foro con
tentioſo, tñ in foro conſcientiæ, in quo iur̃m obli-
gat aliter, q̃ in foro contentioſo. fieri non poteſt ſine
peccato, licèt fiat ſine periurio. Ad hoc ergo ꝙ licitè
fiat, tradat rem illam, quã iurauit, & per hoc iuramẽ-
tum compleat. Poſtea autem repetere poteſt: quia iu-
ramentum obligauit ad dandũ, ſed non obligauit ad
C non repetendum. Si autem iurauit, ꝙ daret, & nõ re-
peteret pōt denunciare iudici ſ̃m formam Euange-
licam. ſ. Si peccauerit in te frater tuus infra 18 & ex-
tra de iudi. c. Nouit. Et tunc eccleſia coget iſtum ad
agendum pniam, & in hac veniet abſolutio à iur̃o,
ideſt, coget eum, quòd remittat iuramentum, quod
fecit ſibi iniuſtè præſtari, & ẽt coget ad reſtituẽdum
id, qđ virtute iuramenti recepit. Si autem iurauit, ꝙ
ẽt non denunciaret eccleſię, iuramentum nõ tenet:
quia iurauit contra legem Euangelicam, ſ̃m quam
obligamur ad correctionem, vel admonitionẽ fra-
ternam. Ideo non obſtante iuramento poteſt denũ-
ciare. Fuit tamen periurus iurando non denunciare
Eccleſiæ, cum hoc eſſet illicitum. Dicit autem Ioan.
D 15. q. 6. c. Auctoritatem in Gl. iuramẽtum per timo-
rem præſtitum obligare ſemper, ſi ſit ſuper re licita
excipit tamen quatuor caſus, in quibus non tenet.
Primus eſt in voto præſtito per timorem, extra ꝙ vi
aut met. cã. ca. Perlatum. Secundus eſt in traditione
eccleſiaſticæ, ideſt, ſi quis per timorem iurauit trade-
re rem eccleſiæ 15. q. 6. ca. 1. & 2. Et idem intelligen-
dum eſt quandocunque quis iurauit tradere rem al-
terius, ſuper qua nullum ius habet quia iuramẽtum
eſt illicitum. Tertius eſt in promiſſione dotis facta
per metum ff quod me. ca. l. ſi mulier. § ſi dos. Quar-
tus eſt in matrimonio: quia iuramentum de cõtra-
hendo per timorem exortum non tenet, extra de
ſpon. cap. Cum locum, & c. Requiſiuit. Si autem ali-
E quando inueniantur contraria aliqua ad hoc, ideſt,
quòd iuramentum per timorem exortum teneat,
& contrauenieus ſit periurus, debet intelligi quan-
do fuit coactio legis, vt 22. q 4. Inter cætera, & ſimi-
lia, vel quando poſtea ſequutus fuit cõſenſus, extra
de ſpon. cap. Veniens. Generaliter autem poteſt dici,
quòd iuramentum per timorem exortũ nunquam
tenet in eis, quę aliquo modo pertinent ad alterum,
ideſt, non ſolum ad iurantem, ſed ad aliquem alium,
cui pręiudicetur per hoc iuramentum, ſiue ſit com-
munitas, ſiue perſona particularis, quia ſolũ poteſt
ſibi quiſq; per iuramentum ſuum præiudicare. Ad
allegationes in contrarium pro vtraque parte patet
reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

An iurans aliquid dare alicui certo tempore, & ſuperueniente impedimento impeditus, ſit cenſendus periurus.
Quæſtio CCCVII.

QVAERITVR, quid, ſi aliquis iurat dare certam pecuniam, vel facere aliquid vſque ad certum diem, & poſtea ſuperuenit neceſſitas, vel impoſſibilitas, ita vt nō poſſit ſeruare, an excuſetur à periurio. Dicendum, quòd qui iurauit, aut credebat tunc quando iurauit, ꝙ non poterat ſoluere, quod iurabat, vel dubitabat de hoc, aut credebat leuiter ſe facere poſſe, id eſt, ꝙ leuis cauſa mouebat eum ad credēdum iſtud, cum potius debuiſſet veriſimiliter credere, quòd non poterat implere, aut certiſſimè & veriſimiliter credebat, quòd implere poterat. Si primo modo, periurus eſt: quia iurauit, ꝙ ſciebat, vel putabat ſe non poſſe implere. Nam per hoc mētiebatur, velut ſiquis iuraret ſe facturum id, quod animo non tenebat: quia ibi deficit veritas, quæ eſt comes iuramenti, cum quis contra mentem ſuam loquitur. De hoc extra de iureiuran. c. Tua. Si ſecundo modo, ſcilicet, quia dubitabat, an poſſit implere, etiam periurus eſt, ſi non impleuit: quia fuit in culpa promittendo ſub iuramento id, de quo non erat certus, an implere poſſet. De tertio idem dicendum, ſcilicet, quādo credidit ſe poſſe implere, & tamen credidit fatuè non habendo cauſam ad hoc: quia etiam tunc in culpa eſt iurando. Et licet in iſtis tribus caſibus committatur periurium, grauius tamen eſt in primo, quàm in ſecundo, & grauius in ſecundo, quàm in tertio. Si autem ſecundo, ſcilicet, quia certiſſimè, & veriſimiliter credidit ſe poſſe implere, non incidit in periurium, ſi adueniente impoſſibilitate non ſoluit, dum tamen non venerit ex culpa ſua, & ipſe ante terminum conatus eſt quātum potuit, vt implere poſſet. Nam nō eſt periurium, & maximè ſi iurauerat quis dare pecuniam, & miſit eam ad illum, cui iurauerat. In via tamen caſu perdita eſt, aut violenter ablata. Nam non eſt periurium, extra de iureiuran. c. Querelam, & 23. q. 8. c. Si nulla. & de conſecra. diſtin. 2. c. ſicut. Ille tamen, qui in tempore iurato ſoluere non potuit, tenetur ſoluere lapſo termino, ſi poteſt, alioquin erit periurus: quia lapſus termini non abſtulit totam obligationem, eo quòd iſte, qui iurauit ſoluere in certo termino, iurauit duo, ſcilicet, dare, & certo termino dare, licet ergo non potuit vnum complere, tenetur ad alterum. Simile extra de dolo, & contuma. cap. Cum dilecti. Et hoc verum eſt, niſi res promiſſa non poſſit ſolui extra terminum, vt ſunt aliqua, quæ certo die fieri poſſunt, alijs autem diebus non poſſunt. Et ideo qui non ſeruat vnum, non poteſt ſeruare alterum, vt ſi quis iurauit alteri quòd veniret Kalendis Auguſti ad nuptias ſuas, quæ illa die celebrandæ erant. Si autem illa die venire non potuit iam non obligatur vltra venire: quia actus ille ſemel tantum, & illa die ſolum celebratus eſt.

An teneatur aliquis vſuras ſoluere, quas ſoluere promiſit.
Quæſtio CCCVIII.

QVAERITVR, ſi quis iurauit alteri ſoluere vſuras, an teneatur. Dicendum, quòd aut ſoluit eas, & vult repetere, vel nondum ſoluit: Si nondum ſoluit debet conari inducere creditorem ad relaxandum iuramentum de ſoluendo vſuras. Et ad iſtam relaxationem induci poſſunt creditores per cenſuram eccleſiaſticam: quia indebitè ſibi extorſerunt iuramentum præſtari, extra de iureiuran. c. Ex adminiſtrationis. Si autem non poſſunt ad hoc induci, & cogi, aut eſt creditor præſens, vt poſſit admoneri, &

F excommunicari, vt relaxet iuramentum, aut nō eſt præſens, vt hæc fieri poſſint. Si non eſt præſens, aut conſtet iudici pecuniam eſſe ex cauſa vſuraria promiſſam, & ſuper hoc iuramentum factum, aut non conſtat. Si conſtat, ipſe relaxabit iuramentum tanquam indebitum extra de iureiuran. cap. Cum quidam, & 15. q. 6. cap. auctoritatem, ſecundo extra de teſtibus c. Conſtitutus. Si autem non conſtat iudici promiſſam eſſe pecuniam ex vſuraria cauſa, vtpote quia apparet contractus de ſoluendo certam pecuniam, & iuramentum ſuper hoc præſtitum, & non exprimitur ibi aliqua cauſa vſuraria, & tūc fiet ſicut infra dicetur. Si autem creditor eſt præſens, & conſtat de promiſſione ex cauſa vſuraria excommuni-

G cabitur, vt remittat iuramentum de ſoluendo vſuras. Si autem potius vult ſuſtinere excommunicationem, quàm relaxare iuramentum, poteſt puniri per iudicem ſæcularem requiſitū ab eccleſia ſuper hoc, cum eccleſia nō habeat vltra quid faciat. Simile extra de clerico excommunicato, c. Si quis presbyter. vbi contemnēs totam eccleſiaſticam cenſuram per regem exilio traditur. Sic etiam extra de iudi. capit. Cum non ab homine: vbi incorrigibilis traditur ſeculari poteſtati, à qua exilio punitur, vel alia pœna legitima. & fortè in hoc caſu iudex ſæcularis iſtum ſuſtinentem excommunicationem pertinaciter, vt hæreticum condemnabit: quia præſumitur contra eum de hereſi: quia tam pertinaci animo cenſuram

H eccleſiaſticam contemnit. 11 q. 3. cap. Rurſus, & cap. Quiſquis, & extra de hæret. cap. Excommunicamus. & de peniten. cap. vltimo. Vel tenebitur in carcere, aut in alia pena infligetur, vt videbitur iudici. Si autem non conſtat iudici pecuniam eſſe promiſſam ex cauſa vſuraria, non poteſt abſoluere eum à iuramento. Nam modus in hoc erat, ꝙ ſi quis ſub iuramento ad certum diem ſe obligauit ſoluere certam pecuniam pro vſuris, quod ante terminum ſolutionis petat à iudice relaxationē iuramenti, & tunc fient omnia, quæ ſupra dicta ſunt. Si tamen non conſtat iudici pecuniam eſſe promiſſam ex cauſa vſuraria, nō poteſt abſoluere à iuramento, nec cogere creditorē per cenſuram eccleſiaſticam. Et ſic ſi aduenerit ter-

I minus, & iſte non ſoluerit, erit periurus. Ideo in hoc caſu ſoluat vſuras, & ſic complebit iuramentū. Sed poſtea poterit repetere, quòd ſoluit tanquam indebitè ſolutum. Et licet repetat non agit contra iuramentū: quia qui iurauit vſuras ſoluere per hæc non iurauit non repetere, niſi hoc expreſſerit, extra de iureiuran. cap. Debitores. Si autem iurauit etiam non repetere, poterit denunciare ſecundum euāgelicam correctionem, ſcilicet, quòd ipſe, qui ſoluit vſuras, dicat creditori, cui ſoluit, quòd eſt in peccato mortali: quia detinet ei pecuniam vſurariam per extorſionem ſolutam, ideo, quod admonet eum reddere, ꝙ ſi non audierit ipſum adhibitis duobus teſtibus, vel tribus ſecum idem illi dicat. Quos ſi non audio-

K rit dicatur eccleſiæ, id eſt, prælato. Et iſte compellet illum ad reſtituendum, quod indebitè recepit. Non poterit tamen fieri iſta compulſio, niſi conſtet iudici traditum eſſe pecuniam ex cauſa vſuraria: quia iſta compulſio fit per cenſuram eccleſiaſticam, quæ pertinet ad forum contētioſum, & cum iſta cenſura ſit penalis ei, contra quem exercetur, non debet cōtra aliquem exerceri, niſi conſtito de crimine. Si autem iſte iurauit etiam non denunciare, non tenet iuramētum: quia eſt illicitum, cùm quilibet teneatur ad admonitionem Euangelicam.

Conſiderandum tamen, ꝙ ille, qui iurauit non repetere vſuras, nec denūciare, vel ſaltem non repetere, aut vult poſtea denunciare ex charitate. ſ. vt tenens

nens pecuniam vſurariam non maneat in peccato, & hoc ſolum intendit, aut ſolum denuntiat, vt ipſe recuperet pecuniam, aut partim propter vtrum, & partim propter alterum. Si primo modo licitũ eſt, & etiam valde meritoriũ: quia omnis actus, qui purè eſt ad charitatem, eſt valde meritorius. Si ſecundo modo videtur peccare mortaliter: quia admonitio, vel denuntiatio Euangelica à charitate habet exordium, ſcilicet, vt ſinguli cogitẽtur citius exire de pec catis vrgentibus eos ad hoc alijs fratribus ex charitate fraterna. Qui autem non ex charitate, ſed vt pecuniã recuperet agit, non dicitur admonere, vel denunciare, ſed potius pecuniam repetere, & ideo iam videtur agere contra iuramentum de non repetendo. Si autem partim propter charitatem, & partim, vt recuperet pecuniam, denunciat hoc, poteſt iudicari licere, vel non licere iuxta id, quod principaliter mouet ad hoc denuntiandum.

An ſucceſſores comitatum teneantur iuramentis ſuorum prædeceſſorum. Quæſt. CCCIX.

QVAERITVR, ſi aliqua vniuerſitas ciuitatis, vel collegij alicuius obligauit ſe iuramento ad aliquid faciendum, vel nõ faciendum, & mortui ſunt omnes illi, qui hoc iurauerunt, an ſucceſſores ſint periuri, ſi non obſeruauerint illud iuramentum. Aliqui dicunt, ꝙ periuri ſunt: quia obligationes anteceſſorum tranſeunt ad ſucceſſores, extra de ſolutio. c. 1. & de vſuris. c. Tua Etiam, quia iidem videntur eſſe, qui nunc ſunt, & iurantes primi, quia illi iurauerunt, vt vniuerſitas, & non vt ſinguli, & tamẽ eadem vniuerſitas eſt quãdiu durat. ſ. eadem numero, licet duret per mille annos, & hoc per continuationem ſuppoſitorum: licet nulli manſerint de prioribus, cùm nunquam actu, & habitu deſierit eſſe illa vniuerſitas, ſicut eſt idem numero fluuius, qui nunc eſt, & qui erat ante mille annos licet fortè nulla gutta aquę eſt nunc in eo, quæ eſſet ante mille annos. Ita ergo eſt eadem vniuerſitas ſemper per continuationem. 7. q. 1. c. denique. Dicendum, ꝙ obligatio iuramenti perſonalis eſt: ideo periurium, quod crimen eſt, non tranſit ad ſucceſſores, etiam ſi non obſeruent iuramentum, cùm ipſi non iurauerint. Obligatio tamen nuda, ac ſi ſine iuramẽto eſſet facta, trãſit ad ſucceſſores, vt in allegatis iuribus. Et extra de iure iuran. c. Veritatis. licet non eſt verũ, ꝙ ex omni iuramento anteceſſoris obligetur ſucceſſor, ſed debet diſtingui, ſicut de pactis, & promiſſionibus non vallatis iuramento. Nam taliter fieri poſſunt, ꝙ ad ſucceſſorem non tranſeat, ſed de hoc non eſt ad propoſitum: quia iſtud non eſſet quærere de obligatione iuramenti, ſed de obligatione nudi pacti.

An aliquis tenens concubinam, qui iurauit eam amplius nõ cognoſcere, poſſit eam ducere in vxorem. Q. CCCX.

QVAERITVR, ſi aliquis habens concubinã iurauit nunquam amplius cognoſcere, an poſſit eam ducere in vxorem, & cognoſcere.

Dicendum, ꝙ iurans, quando iurauit, aut ſpecialiter cogitauit de coitu fornicario ſ. ꝙ nõ cognoſceret eam amplius, vt concubinam, vel intelligerit generaliter de omni coitu tam fornicario, quã matrimonlali, aut non attendit ſpecialiter ad aliquid iſtorum, ſed ſolum iurauit hoc, vel ſaltem neſcit nunc quid tunc ſpecialiter intenderit quando iurauit.

In primo caſu licitũ eſt ducere eam in vxorem: Quia licet verba ſic generaliter ſumpta videãtur ſignificare, ꝙ nullo modo eam cognoſcat: iuramen-

A tum tamen non debet intelligi vltra id, quod iurãs voluit: extra de iure iuran. c. Quintauallis. & c. clericus: quia Deus non attendit quid verba ſonent, ſed quid anima velit, vt ait Grego. in moralibus. 27. & habetur 22. q. 5. humanæ aures. In ſecundo caſu nõ debet nec poteſt ducere illam in vxorem, quia iuramentũ iſtud poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis ęternę. Ideo ſeruari debet, & tamen ſi iſte de facto contraxerit cũ illa tenebit matrimonium, quia maioris obligationis eſt votum, quàm iuramentũ, vt oſtenſum eſt ſupra q. 260. Et tamen vouens non ſolenniter caſtitatem, licet impediatur contrahere, ſi contrahit non dirimitur matrimonium, extra qui cleri. vel vo. c. Rurſus. ergo iurans non contrahere ſi con-

B trahit, tenet matrimonium, & tamen prius eſt, ſicut eſt violator voti, & pœnitentiam agere debet, quia emiſſo voto caſtitatis ſimplici matrimoniũ contraxit, vt in allegato. c. Rurſus. In tertio caſu, ſi dubitatur quid iurans intenderit debet interpretari, ꝙ ſolũ iurauit de fornicario coitu: quia iuramentum indefinitè præſtitum nõ intelligitur excludere opus charitatis, nec obligare ad id, quod eſt illicitum, vt colligitur extra de iure iuran. c. Veniens & c. Quintauallis, & de regu iu. c. In generali lib. 6. & tamẽ opus charitatis eſt reconciliare concubinam accipiẽdo eã in vxorem. Nam meretricem in vxorem ducere, vt liberetur a ſtatu peccati de operibus charitatis eſt, vt patet extra de ſpon. c. Inter opera. De cõcubina ea-

C dem ratio eſt, quia in ſtatu peccati eſt: licet non ſit tãta turpitudo eius quanta meretricis, cuius libido venalis eſt. 32. q. 4. Meretrices. & ſupra oſtenſum eſt. q. 196. Etiam patet idem: quia quãdo dubitatur de intentione iurantis debet recurri ad cauſam, quæ veriſimiliter poterat eum mouere quando iurabat. Et tamen, qui iurat non cognoſcere concubinam videtur, ꝙ iſtud agat propter peccatum, quod eſt in cognoſcendo eam. Et tamen ſi ducatur in vxorem, tã licitè cognoſcitur, ideo non debet intelligi de hoc fuiſſe iuratum.

An iurans ſtatutum communitatis ſeruare iam factum, & poſtea nouum ſtatutum factum ſeruare promittens non ſeruando cenſeatur periurus. Quæſt. CCCXI.

D

QVAERITVR, ſi aliquis iurauit ſe ſeruaturum ſtatuta alicuius eccleſiæ, vel vniuerſitatis in ea iam facta, & poſtea fit nouum ſtatutum in eccleſia ipſa, vel vniuerſitate, & promittit iſte ſub virtute prioris iuramenti ſe illud ſeruaturũ, ſi cõtraueniat, an ſit periurus. Dicendum, ꝙ ex eo, ꝙ iſte promiſit tenetur ſeruare ſtatutum, niſi fortè eſſet aliàs illicitum, quod ſeruari non deberet, tamen non tenetur ex vigore iuramenti illud ſeruare. Et ſi cõtrauenerit non eſt periurus, vt eſt caſus expreſſus extra de iure iuran. c. Clericus. Peccat tamen mortaliter cõtraueniẽdo: quia promiſſio obligauit eũ, cùm inter

E ſimplicem loquelam, & iuramentum Deus non faciat differentiam. 22. q. 5. c. Iuramenti. Quod verum eſt quantum ad hoc, ꝙ obligetur per loquelam ſimplicem, ſicut per iuramentum. Et tamen vehementius, & fortius vinculum eſt iuramenti, quàm ſimplicis promiſſionis. Et ideo veniens contra iuramentum grauius peccat, quàm veniens contra promiſſionem non iuratam. Prædicta autem intelligũtur, quando iurans intẽdebat ſolum de pręteritis. ſ. quæ iam facta extabant, vel ſaltem non habuit intentionem obligandi ſe ad futura. Quia ſi intendat ſe obligare ad illa, etiam ſi non exprimatur tenetur obſeruare futura, dato ꝙ non promittat poſtea ſub vigore præſtiti iuramenti obſeruare illud, quod de nouo

ſtatuitur

ſtatuitur. Sed obijcietur, ꝙ teneatur per talem promiſſionē, cum dicatur ſub vigore præſtiti iuramenti promittere obſeruare futura ſtatuta: quia idem iuramentum videtur manere. Dicendum, quòd licet nunc ſub vigore præſtiti iuramēti ille promittat obſeruare futurum ſtatutum, tamen non iurat. Iuramentum autem præteritum nō potuit extendi niſi ad ea, de quibus tunc cogitatum eſt. Nunc ergo faciens contra iſtam promiſſionem, cum non ſit iurata, non eſt periurus. Et dato, ꝙ iſte vellet nunc poſtquam iurauit, quòd iuramentum ſuum extendatur ad futura, non poteſt extendi, niſi actualiter iuret: quia velle hoc facere non eſt facere cum ſit liberum illud facere, ſcilicet, iurare ſi vellet. Promiſſio ergo obligat: quia realiter illa fit, iuramētum autem non obligat: quia nullum fit nunc. & illud, quod iam factum eſt nō poteſt ſe extendere ad futura, de quibus non cogitatum eſt. Secus autem eſt, quando quis iurauit alicui facere quæcunque ille mandaret, & venire quocūque tempore ad vocationem eius. Nam quocunque tempore fuerit vocatus maximè ſi exprimatur pœna iuramēti præſtiti, periurus erit ſi non venerit, eo quòd iſtud iuramentum de omnibus futuris generaliter factum eſt.

An coniuges, ſi iurauerint nunquam ab inuicem diſcedere, poſſint pro aliqua cauſa recedere. Quæſt. CCCXII.

QVAERITVR, ſi coniuges iurauerunt nunquam recedere ab inuicem, an iuramētū iſtud teneat. Dicendum, ꝙ aut ſubeſt aliqua cauſa iuſta recedendi, quæ ſit neceſſaria, ſiue ad ſemper, ſiue ad tēpus, aut nulla. Cauſa iuſta poteſt eſſe duplex, ſcilicet, neceſſaria, aut voluntaria. Neceſſaria, vt ſi inueniatur aliquod impedimētum inter eos, ꝙ dirimat matrimonium, vtpote ſi erant cōſanguinei, vel affines, aut aliud ſimile. Voluntaria, vt ſi volunt ad religionem tranſire ex mutuo conſenſu. De primo dicendum, quòd non tenet iuramentum: quia coguntur de iure ſeparari, cum matrimonium non poſſit eſſe inter eos, & non poſſunt ipſi per iuramentum ſuum obligare ſe contra legem: quia illud eſſet tollere legem, & eſſet tunc iuramentum vinculum iniquitatis. Voluntaria autē cauſa eſt tranſire ad religionem, vt ſi ambo ex mutuo conſenſu tranſire velint. Vel ſi vnus non ſuſpectus de incontinētia manere velit in ſæculo, & alius de licentia eius tranſire velit ad religionem. Et dicendum, ꝙ non obſtante iuramento poterunt hoc facere. Nam ſi iuraſſet quis nunquam intrare religionem, non obſtante iſto iuramento, poterat intrare, vt oſtenſum eſt ſupra q. 355. immo melius faceret iurans faciendo contra iuramentum, & intrando religionem, quàm non intrare, vt ſeruet iuramentum, vt dicit Sanctus Thomas 3. Sent. diſt. 39. art. 3. ſub artic. 1. A fortiori ergo coniuges, qui non iurauerunt expreſsè nunquam intrare religionē, ſed nunquam recedere abinuicem, poterunt ex cōmuni conſenſu intrare non obſtante iuramento, immo ſi iuraſſent eo animo nūquam recedere abinuicem, vt nunquam religionem intrarent, periuri erant hoc iurando: quia iurabāt illud, per quod impediebatur maius bonum, ſiue via perfectionis. Si autem ſit cauſa iuſta temporalis, id eſt, per quam ad tempus ſeparentur quantum ad thorum, vtpote, vt vacent orationi ad tempus, poſſunt non obſtante iuramento hoc facere: quia alias iuramentum iſtud impediret maius bonū, cum abſtinere ad tempus propter orationem ſit quidam modus, vel via ad perfectionem, & Apoſtolus hoc ſuadet. 1. Corin. 7. Sic ergo iuramentum de non recedendo abinuicem non tollit, quin

F poſſit intrare religionem. Sic dicitur extra de iureiuran. c. Tua nos. in Glo. quòd illi non dicuntur frangere iuramentum: quia illud commutāt in melius, extra de iureiuran. cap. Peruenit, & de voto, & voti redem. c. Scripturæ: maximè quia iſtud iuramētum, cum ſit generale, & recipere poſſit benignam interpretationem, ſcilicet, vt iuramento ſtante intelligatur, quòd coniuges non recederent abinuicem, ſcilicet, pro cauſa, pro qua recedendum non erat, & tamen pro cauſa, pro qua aliàs licitè poterant recedere, iuramento non facto, quòd nunc liceat eis recedere. Simile eſt extra de iureiuran. c. Ad noſtram, & c. Quanto. Sic ergo benignè interpretādum eſt, ſicut ibi dicitur de illo, qui iurauit in omni cauſa ſeruare
G ordinem iudiciarium, & tamen in notorijs non eſt ſemper ſeruandus ordo iuris. Et exponitur ibi iuramentum iſtud, ꝙ intelligatur iuraſſe ſeruare ordinē iuris in omnibus cauſis, ſcilicet, in omnibus illis, in quibus de iure ſeruandus eſt ordo iuris: Et idem eſt in illo, qui iurauit non mutare monetam patientis ſui vſque ad certum tempus non formando aliam, erat tamen iam illa defraudata legitimo pondere, & ponitur ibi interpretatio iuramēti huius in c. Quanto. Sed quæritur cum iurauerint cōiuges abinuicem nunquam recedere, an liceat alteri eorum petere ſeparationem quantum ad thorum propter fornicationem ab altero commiſſam. Dicendum eſt, quòd ſi iſta fornicatio cōmiſſa erat, quando iuramentum
H præſtitum eſt, non licet alteri eorum alterum ſuper hoc accuſare, obſtante iuramento. Si tamē poſt hoc committatur fornicatio, licebit petere diuortium: quia iuramentum non intelligitur de eis, quæ non cogitabantur, ſed ſubintelligitur tacita conditio, ſcilicet, ſi in eodem ſtatu manerent. Simile eſt extra de iureiuran. c. Quemadmodum, vbi qui iurauit, quando contraxit cum aliqua ſemper tenere eam in legitimam vxorem non poteſt ei obijcere fornicationem, quam commiſit ante hoc iuramentum, ſed poteſt obijcere eam, quam poſtea cōmiſerit: quia aliàs ſequeretur abſurdum, vt ibi dicitur, ſcilicet, ꝙ obligaretur tenere eam in vxorem, etiam ſi fieret publicè meretrix.
I

An coniuges iurantes nunquam amplius petere debitum coniugale, poſſint de cætero debitum petere. Quæſt. CCCXIII.

QVAERITVR, ſi coniuges iurauerunt, quòd nunquam ſe repeterent, id eſt, nunquam peterent abinuicem debitum, an poſtea poſſint ſe repetere. Dicendum, ꝙ aut coniuges ſicut ex communi conſenſu iurauerunt ſe nūquam repetere, ita poſtea ex communi conſenſu volunt ſe repetere, & tunc poſſunt, licet in hoc dubitant aliqui, an propria auctoritate liceat eis contrauenire ſe repetēdo, vel requiratur diſpenſatio in iuramento iſto ab aliquo ſu-
K periore. Dicendum tamen eſt, quòd propria auctoritate poſſunt contrauenire: quia iuramentum fuit temerarium. Et patet temeritas: quia ſi iſti animo perficiendi in melius iuraſſent ſe nunquam repetere, intrarent religionem ad obſeruandam perpetuam caſtitatem, ſi autem manent in ſæculo, apparet, quòd non ex deuotione, ſed ex temeritate fecerunt. Sicut patet extra de iureiuran. c. Tua nos, vbi mulier repetita à viro iurauit, quòd potius ſe faceret ſaracenam, quàm ad eum rediret. Et ſic ex iracundia, vel temeritate quadā iſti iurauerunt, & fecerunt contra Apoſtoli conſilium. 1. Cor. 7. ſcilicet, quòd non fraudent ſe coniuges debito niſi ad tēpus, vt orationi vacent. Et ſic dicitur in alle. c. Tua nos. in glo. quòd iſtud iu-

ramentum

ramentum de non ſe repetendo fuit temerarium,& ideo non fuit obligatorium. 22. q.4. c.Inter cætera. Et dicitur ibi,quòd quidam dicunt eſſe imponẽdam pœnitentiam pro iſto iuramento tanquam pro veniali,ar. eo.tit.c.Verum. & 25. diſt.§.criminis Et tamen diffinitur ibi,quòd ad minus vno anno penitere debent : quia pro iuramento temerario imponitur vnus annus pœnitentiæ. 22.q.4.c.Qui ſacramento. Et hoc ſatis rationabile eſt. Et tamen in d.c.Qui ſacramento. agitur de iuramento illo, quod erat temerarium,& etiam iniuſtum, & in nullo caſu poterat bene obſeruari, ſcilicet, quia iurauerat quidam, ꝙ nunquam rediret ad pacem cum aduerſario ſuo. Et hoc erat contra charitatem ,quòd tamen coniuges ſe abiurent poteſt eſſe in bonum, immo in melius,vt ſi velint continẽtiam perpetuam obſeruare. Si autem alter eorum velit repetere alterum eo nõ conſentiente debent admoneri,vt caſtitatem perpetuam ambo obſeruent. Quàm ſi volunt vouere manebunt ſeparati. Si autem alter eorum non vult, cogitur alius ad eum redire per excommunicationis ſententiam.extra de iureiuran.c.Tua nos.

An coniuges vouentes ſeruare perpetuam continentiam teneantur ad eam. Quæſtio CCCXIIII.

QVAERITVR quid, ſi coniuges ſe abiurãtes vouerunt ſeruare perpetuam continẽtiam. Dicendum, quòd aut ſolenniter vouerunt, aut ſimpliciter. Si ſolẽniter nõ poſſunt iam redire in idipſum, ſiue alter eorum petat,ſiue ambo conſentiant : quia iam dirimitur matrimonium inter eos per votum ſolenne ,& ideo peccant mortaliter , ſi ſe repetunt, etiam ſi non ſequatur copula carnalis. Et tamen ſi ſe repetiuerint,& carnaliter conuenerint adhuc cogendi ſunt redire ad ſtatum religionis : quia per votum ſolenne effecti ſunt religioſi. Si autem votum ſit ſimplex vtpote: quia ambo ſimul manẽtes in domo ſua ſine aliqua alia cæremonia iurauerunt ſeruare perpetuam caſtitatem . Et tunc dicendum , quòd adhuc matrimonium nõ eſt diſſolutum,& ideo manet eis adinuicem ius petendi debitum,licet illud ſit impeditum per iuramentum,& votum, & tamen ſi alter eorum repetiuerit alterum antequam ſolennizent votum, videtur,quod teneatur ei reddere debitum,licet petens ſit periurus,petitus tamen reddere tenetur cum adhuc obligatus maneat ad vinculum matrimonij. Simile apparet extra qui cleri. vel vou. c.Rurſus, vbi vouens continentiam ſimpliciter non poteſt contrahere. Si tamen contrahat tenet matrimonium. Si ergo votum ſimplex.& iuramentũ non potuit impedire contractum matrimonij,ne fieret, à fortiori non poterit rumpere contractum legitimum matrimonij,qui extabat antequam votum,& iuramentum fieret: quia difficilius eſt rumpi vinculum iam exiſtens,quàm impediri,ne cauſetur: ſic patet extra de iureiur. c.quemadmodum, vbi dicitur, ꝙ facilius repellitur mulier per exceptionem fornicationis, ne accipiatur in vxorem , licet iuratũ ei eſſet , quòd acciperetur, quàm quòd poſtquam fuerit accepta per eandem exceptionem fornicationis repellatur,ergo iuramentum iſtud.& votum nõ ſolennizatum non abſtulit vinculum matrimonij , quod prius erat, & conſequenter manebit ius petendi debitum,quod eſt inſeparabile à matrimonio,licet per iuramentum fuerit impedimentum.ſ. quantum ad hoc,ꝙ non poteſt licitè exigi, & periurus eſt, qui repetit debitum , & ideo poterunt non obſtante iuramento redire ad copulam, & cohabitationem , ſed periuri erunt.

An vir, & vxor conuenientes in continentia per certum tempus, infra ipſum tempus poſſit exigere debitum. Quæſtio CCCXV.

QVAERITVR quid,ſi vir,& vxor ex communi conſenſu conuenerũt vſque ad certum tempus non petere debitum,vtpote: quia volunt vacare orationi, ſi ante tempus expletum alter eorum debitum petat,an teneatur alius reddere. Dicẽdum, ꝙ aut iſti fecerunt ſimplicem compoſitionem non vallatam iuramento , aut interpoſuerunt iuramẽtum de faciendo hoc. Si non fuit iuramẽtum interpoſitum, aut ambo conueniunt , ꝙ ante tempus præfinitum debitũ petant,& reddant, & tunc nemo eorum peccat : quia licet propoſuerunt abſtinere, vt vacarent orationi,tamen non fuit illud ex voto,nec interpoſitum eſt iuramentum , & ideo nulla ibi fuit obligatio, ſed voluntas libera, & ſic licet præfinierit tẽpus abſtinendi licebit eis quandocũque voluerint retrocedere: quia nulli inde fit præiudicium. Si autẽ alter eorum petat debitum alio non conſentiẽte,tenetur ille, qui petitur, reddere debitum : quia alius poteſt reuocare licentiam, quàm dedit, cum maneat ſemper ſibi ius petendi . Videtur tamen malè agere, niſi fortè timens non poſſe vitare fornicationem hoc fecit : quia cum matrimonium principaliter nũc ſit conceſſum ad vitandam fornicationem. 1.Corin.7. licebit petere cuique coniugum debitum ad euitandam fornicationem,& propter hoc dicebat Apoſtolus ibidem,ꝙ ſi aliquando coniuges ſepararentur ad tempus, vt vacarent orationi,rurſus redirẽt ad opus coniugale, ne tentaret eos Satanas propter incontinentiam ſuam, ergo qui putauit ſe poſſe certo tempore abſtinere , & dedit licentiam alteri coniugi ad vacandum orationi,ſi ante illud tẽpus videat ſe non poſſe continere, & propter infirmitatem carnis ſuæ timeat fornicationem , licet ſibi repetere debitum , & alius coniunx tenetur reddere , maximè autem ſi putet illum eſſe lubricum , & facilem ad fornicationem. Si autem iuramentum inter eos præſtitum eſt, dicendum eſt ſicut ſupra, quòd factum eſt temerariè: quia cum iſti ſcirent ſe eſſe lubricos, non debuerunt ſibi imponere iugum,ita vt non liceret eis redire ad opus carnis , quando eis videretur . Ideo iuramentum non tenet,& poſſunt redire propria auctoritate ad opus coniugale. Et ſi alter eorum voluerit per ſententiam excommunicationis compelletur , extra de iureiuran.c.Tua nos. Imponetur tamen eis penitentia pro temerario periurio, vt ſupra dictum eſt. Et hoc verum eſt, ſiue ambo conſentiant venire contra iuramentum,ſiue alter eorum tantum petat contra iuramentum ſibi reddi debitum .

An iurans ſeruare ſtatuta eccleſiæ, vel vniuerſitatis, in quibus aliqua in contrarium inueniantur, teneatur ea ſeruare. Quæſtio CCCXVI.

QVAERITVR, ſi quis iurauerit ſeruare omnia ſtatuta alicuius eccleſiæ,vel vniuerſitatis, & inueniantur aliqua contraria adinuicem inter ea,an teneatur illa ſeruare. Dicendum, ꝙ aut illa poſſunt aliquo modo reduci ad concordiam,aut non: Si poſſunt,debet ſeruari vtrunque in caſu ſuo. Si autẽ non poſſunt reduci ad concordiam,dicũt quidam, quòd debet ſeruari primum eorum, ſicut fit in iuramentis contrarijs .

Dicendum tamen,quòd non ſtat: quia ſecus eſt in iuramentis,quàm in ſtatutis: quia iuramentum primum ſi licitum ſit, obligat. Et non poteſt tolli obligatio illius. In ſtatutis autem,& omnibus iuribus generale

netale eſt priora per poſteriora corrigi, vel reuoca-
ri, ſeruabitur ergo ſecundum ſtatutum tāquam per
illud ſit primum derogatum, hoc verum eſt, quando
illa ſtatuta ſunt æqualis auctoritatis. Secus autem ſi
inæqualis. Vt ſi vnum à Papa, & alterum ab Epiſco-
po, vel ab inferioribus conditum eſt. Nam tūc illud,
quod eſt maioris auctoritatis tenet generaliter, &
reuocatur per illud quodcunque ſtatutum contra-
rium, quod minoris auctoritatis eſt. Si autem ſint æ-
qualis auctoritatis, quærēdum eſt, quod ſit primum
illorum, & tunc eſt derogatum illud. Si autem non
inueniatur, ꝙ ſit primum, nec ſecundum, debet at-
tendi ordo ſcripturæ, & ſic iudicabitur poſterius, qđ
poſtremo loco eſt de elec. c. penul. libro 6. & de præ-
bend. cap. Mandato.

De duobus iuramentis contrariis, quod eorum eſt ſeruandum.
Quæſt. CCCXVII.

QVAERITVR, de duobus Iuramentis con-
trarijs, quod illorum ſeruandum eſt.
Reſpōdetur ad quæſitum quæſtionis. Dicendum, ꝙ aut ambo ſunt iuramenta, aut am-
bo ſunt promiſſa ſimplicia ſine iuramento, aut alte-
rum eſt iuramentum, & alterum eſt ſimplex ꝓmiſ-
ſum. Si ambo ſint ſimplicia promiſſa, non attinet ad
præſens, cum ibi nullum ſit iuramentum. Dici tamē
poteſt, ꝙ aut ambo ſunt illicita, aut ambo licita: aut
alterum eorum licitum, & alterum illicitum. Si am-
bo ſunt illicita neutrum ſeruandum eſt, ſi verò am-
bo ſunt licita ex conditione materiæ, vt ſi quis pro-
miſit ire hodie ad certum locum, & poſtea promiſit
non ire ad illum, vtrumque ſecundum ſe licitū eſſe
poteſt, quia eſt indifferens, & tamen iam ſecundum
eſt factum illicitum, eo ꝙ eſt contrarium primo, ꝙ
erat licitum, & ideo primum eſt obſeruandum ſolū.
Si autem alterum illorum ſit licitum, & aliud illici-
tum ſeruandum eſt illud, quod licitum eſt: quia illi-
citum etiam ſi ſolum eſſet non deberet ſeruari. Si au
tem ſint ambo iuramenta, aut primum eſt licitum,
& honeſtum, & illud deberet ſeruari, & non ſecun-
dum, quia ſecundum etiam ſi poſſet eſſe licitum ſe-
cundum materiam, quia tamen eſt cōtrariū primo,
quod eſt licitum, eſt per hoc illicitum, cùm nō liceat
alicui velle agere contra id, qđ eſt obligatus agere, &
tamen cum primum iuramentum fuerit licitū, obli
gabat, & ſecundum, quod contra illud eſt, ad tollen-
dum illud eſſet, quia contraria ſe tollunt, & ideo il-
lud eſt iam illicitum, & non tenet, *ſed primum ſeruan-
dum eſt*, extra de iureiuran. c. Veniens, & c. Intellecto.
Si autem primum ſit illicitum, & ſecundum ſit lici-
tum, ſecundum ſeruari debet, & non primū. Et tunc
primum iuramentum debet eſſe ita illicitum, quod
etiam ſi ſolum fuiſſet factum, non deberet obſerua-
ri. extra de iureiuran. c. Tua nos, & c. Ea te. Si autem
alterum ſit promiſſum, & alterum iuramentum po-
teſt diſtingui, an alterum ſit licitum ſecundum ma-
teriam, & alterum illicitum. Nam ſiue iuramētum,
ſiue promiſſum ſit ſecundum ſe illicitum, etiam ſi
ſolum eſſet non deberet obſeruari, & ideo non ſer-
uabitur, ſed manebit illud, quod eſt licitum, ſiue ſit
promiſſum, ſiue iuramentum. Si autem ambo ſint
ſecundum materiam licita, aut primum ipſorum
eſt iuramentum, aut promiſſum. Si primum eſt iura-
mentum, manifeſtum eſt, quòd ipſum obſeruādum
eſt, & nō promiſſum, eo ꝙ ipſum inquantum eſt pri-
mum obligauit, & ſecundum per hoc, quòd erat cō-
tra illud, qđ iam erat licitum, efficitur illicitum. Etiā
quia iuramentum ſecundum ſe eſt maioris obliga-
tionis, quàm promiſſum. Ideo etiam cęteris paribus
iuramentum magis obligaret. Ipſum ergo debet ſer-
F uari. Sic patet extra de iureiuran. ca. Tua nos, & cap.
Ea te. Si autem promiſſum eſt primum, & eſt licitū,
aut erit iuramentum, quod eſt ſecūdum licitum ſe-
cundum materiam, aut non, id eſt quòd res iurata in
ſe ſit mala, & tunc ſolum promiſſum ſeruādum eſt,
non obſtante iuramento: quia etiam ſi iuramentum
ſolum eſſet, vel etiam ſi primum fuiſſet, non deberet
obſeruari quando illicitum eſt. Si autem iuramen-
tum ſecundum materiam ſit licitum eſt diuerſitas.
Quia quidam dicunt, quòd iuramentum, licèt ſit ſe-
cundum præualet ſimplici promiſſioni, & ideo eſt
obſeruandum, & de promiſſo debet fieri aliter ſatiſ-
factio, & ſic tenet Inno. Alij autem dicunt, quòd iu-
ramentū non debet teneri, ſed ſimplex promiſſum,
G quod primum eſt, & ſic tenet Hoſti. Iſtud videtur ra-
tionabilius, quia iuramentum videtur eſſe factum il-
licitum, quia erat cōtra promiſſum licitum, & ideo
tanquam illicitū non debet iam obſeruari iuramen-
tum. Et apparet hoc: quia iuramentum non facit ali
quam rem eſſe licitam, quæ aliàs non erat licita, ſed
ſolum ipſam rem, quæ licita erat magis confirmat,
& tamen ſi eſſent duæ promiſſiones contrariæ, quæ
nō poſſent ſimul ſeruari, licet ambo eſſent licitæ ſe-
cundum materiam ſecunda tamen ex eo, quòd erat
contraria primę, quæ fuit licita, eſt iam illicita, & nō
eſt ſeruanda. Ita in iuramentis, cum non potuerit,
ſecundum promiſſum fieri licitum, per cōfirmatio-
nem iuramenti, cum eſſet contra primum promiſ-
H ſum ſimplex, quod erat licitum, non erit ſeruandum
iuramentum, ſed promiſſum. Etiam ſi deberet ſerua
ri iuramentum, & non promiſſum præiudicaretur
ei, cui promiſſum factum eſt ſine culpa ſua, cū aliàs
illud promiſſum eſſet licitū: quia factum eſt primū,
& ſecundum ſe licitum erat. Cum autem dicitur, ꝙ
loco promiſſi debet ſatisfieri in alio, non ſtat: quia
cùm promiſſum obligauerit, determinatè obligat
ad id, quod expreſſum eſt, & non ad aliquid aliud,
ideo non poteſt ſolui in aliquo alio. Simile eſt. ff. ſi
certum petatur l. a. Vbi dicitur, ꝙ aliud pro alio cre
ditori meo ſolui non poteſt. Etiam non ſtat, quia ali
quando eſſet impoſſibile, ꝙ ſatisfieret aliquo modo,
niſi ſoluendo hoc, quod promiſſum eſt. Vt ſi qs pro-
I miſit ducere aliquam in vxorem, ſi poſtea iurat du-
cere aliam, eſt iuramentum contrarium promiſſo,
& non poteſt promiſſum ſolui, niſi ducendo in vxo
rem illam, quàm promiſit. Nam non poteſt ſolui in
pecunia: quia non eſt hoc reducibile ad pecuniam,
vt ſi quis promitteret vni dare iſtum equum, & po-
ſtea iuraret alteri, quod daret ſibi iſtum equum, &
non priori tum repugnant promiſſum, & iuramen-
tum, & poterat promiſſum ſolui in alio, ſcilicet, ꝙ
loco equi illius daretur alius equus, vel pecunia: quia
appreciabilis eſt. Et tamen in caſu prędicto, ſcilicet,
ſi quis promiſit ducere aliquam in vxorem, & po-
ſtea iurauit ducere aliam nō poteſt ſolui promiſſum
in alio ęqualenti, quia non eſt res appreciabilis, ſed
K oportet in ſe ipſo ſeruari, & tunc non ſeruabitur iu-
ramētum, vel oportet promiſſum omnino violari.
Aliqui autem dicunt dando viam mediam, ſcili-
cet, ꝙ quando poteſt iuramentum quod eſt ſecun-
dum, ſeruari ſine manifeſta læſione promiſſi, debet
ſeruari iuramētum propter auctoritatem nominis
Domini. Si autem non poteſt ſine præiudicio illius *Iuramentū factum*
ſeruari, non ſeruabitur: quia promiſſum primum, *cōtra pro-*
cùm fuerit licitum, obligauit, & iuramentum, quòd *miſſum li-*
poſtea fuit præſtitum, iam erat illicitum, eo ꝙ erat *citū non*
contra promiſſum licitum, & obligatorium. Et in- *tenet.*
telligendum eſt poſſe ſeruari iuramentum ſine læ-
ſione promiſſi, non quidē, quòd ambo poſſint ſtare,
& ſeruari in ſuis terminis: quia tunc nō eſſent cōtra-
ria,

ria, ſed dicitur obſeruari ſine læſione, quando ille, cui promiſſum eſt factum, poteſt habere aliud, quod ſit æquale. vel maius, quàm ſibi promiſſum, licet illud, quod promiſſum eſt ſibi realiter non ſeruetur, vt ſi quis promiſit dare iſti certum equum, & poſtea iurauit illum equum dare alteri ſunt contraria, & tamen ei. cui factũ eſt promiſſum, poteſt ſatisfieri non ſoluendo illud promiſſum in ſeipſo; ſed dando aliũ equum meliorem loco eius, vel pecuniam. Et iſtud videtur rationabiliter dictum, & de æquitate. De rigore tamẽ cum primum promiſſum fuerit licitum, & obligatorium, iuramentũ, quod poſtea venit, non poteſt illud infirmare, ſed in ſe ipſo ſolui debebat, & iuramentum eo ipſo, quod erat contra promiſſum licitum, efficiebatur illicitum, & non tenebar. Interpretando tamen benignè pro iuramento, vt vtrunque ſeruetur, quomodo poteſt, debet ſic fieri, quando autem non poteſt promiſſum ſeruari, niſi in ſe ipſo, & equiualens nõ poteſt dari, ſeruabit promiſſum: quia fuit primum, & non iuramentum, ſicut in eo, qui promiſit ducere aliquam in vxorem, & iurauit poſtea ducere aliam. Nam tunc quia non poteſt dari aliquod æquiualens ipſi promiſſo, debet ſeruari in ſe ipſo, & iuramentum non ſeruabitur.

An ſciens aliquem eſſe periurum debeat illum denunciare.
Quæſtio CCCXVIII.

QVAERITVR, ſi aliquis ſcit, quòd aliquis eſt periurus, vel ꝓpinquus periurio, an debeat denunciare illum, vel ſi peccat tacendo, vel quid debet agere. Dicendum, quòd peccat ſi tacuerit: quia Leuit. 5. dicitur: anima, quæ audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit, aut conſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Etiam quia ſi videat periurantem, vel periurio propinquum, & taceant, videtur conſentire ei in periurio: quia non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare, extra de homicidio c. ſicut dignum, & 86. diſt. c. facientes. Aliqui autem dicunt, quòd debet tacere: quia peccaret manifeſtando periurium iſtius: quia qui crimen occultum manifeſtat, non eſt erroris corrector, ſed proditor, vt dicit Augu. 2. q. 1. c. Si peccauit. Etiam quia ſi ille prodiderit periurium illius fortè ille periurus punietur in corpore, vel occidetur à iudice, vel etiam à cognatis illius, cõtra quẽ volebat falſum iurare, vel falſum iurauit, vel etiam ipſe reuelator periurij poteſt incurrere faciliter periculum mortis offendendo eum, contra quem reuelat periurium. Ideo Aug. Dicit iſtam quæſtionem eſſe perplexam, & difficilem, & tamen ſoluit eam dicens, quòd ex quo Moyſes non expreſſit in prędicta auctoritate Leuitici, cui iſtud periurium iudicãdum eſſet, ſufficit, vt ille, qui hoc ſcit, indicet talibus perſonis, quæ magis poſſint prodeſſe, quàm obeſſe periuro, ſiue eum corrigendo, ſiue Deum pro eo orando, ſicut ſunt ſacerdotes, vel parẽtes honeſti, & diſceteri. Differt tamen in hoc: quia aut iſte, cuius crimen denunciandum eſt, commiſit realiter iam periurium, aut eſt propinquus ad committendum. Si eſt propinquus, debet reuelare prædictis perſonis, quæ poſſunt prodeſſe, & non obeſſe. Sic tenet Auguſt. & habetur 22. q. 1. cap. Hoc videtur. Si autem periurium lit iam commiſſum, non tenetur quilibet hoc denunciare, ſed prælati tenentur ad hoc tam eccleſiaſtici, quàm ſæculares, & tenentur ex præcepto cæteri autem tenentur ex conſilio, vt communiter Doctores dicũt. Sic tenet Raymundus in ſumma par. 1. tit. de iura. & periurio, quia tamen teneatur ad denunciationem criminum ſecundum regulam euangelicam, & cui,

A & quando, & an de omnibus criminibus, & multa alia dubia circa hoc declarabuntur. infra 18. vbi agitur de monitione fraterna.

An vnus poſſit remittere iuramentum ſua cauſa factum, & ſimiliter alter remittere ſibi factum.
Quæſtio CCCXIX.

QVAERITVR ſi aliqua vniuerſitas, vel ſocietas iurant aliquid ſe facturos, vel non facturos, an poſſint inter ſe remittere ſibi iuramenta. Dubium autem eſt: quia poteſt quilibet abſoluere aliũ à iuramento, quod ſibi præſtitum eſt ſolum in fauorem ſuum. Dicendum, quòd aut pertinet iuramentum ad cultum Dei, aut non, ſed ad vtilitates temporales. Si primum non poteſt remitti quibuſdam per alios, vt ſi iurent omnes de communitate dicere certam orationem, vel facere ieiunium. Nam ſoli Deo acquiritur iſta obligatio. Ideó ipſi de vniuerſitate inter ſe non poſſunt illam tollere, licet poſſent tollere aliquid, quod pertineret ad mutuam vtilitatem. Nunc verò, quod ad Deum pertinet, remittere non poſſunt, etiam ſi in iuramento illo eſſet aliquid, quod ad eorum vtilitatem pertineret. Sed illam particulam, quæ in ſolum fauorem eorum eſt, remittere poterunt, vt ſi omnes de cõmunitate iurauerunt, quòd ſimul ſtent vltra mare peregrinãdo in terram ſanctam: nam non poſſunt remittere ſibi ipſis ad inuicem iuramentum de non eundo in terram ſanctam, poſſunt tamen remittere iuramẽtum, vt non cogantur ire ſimul, ſcilicet, quilibet poteſt remittere hoc alteri, ſcilicet, quilibet remittet omnibus, & omnis cuilibet, eo quod in fauorem cuiuſlibet erat, quòd haberet ſocietatem pro via. Si autem non reſpicit iuramentum cultum Dei, ſed aliqua commoda, vel incommoda temporalia, aut iurantes abſque iuramento tenebantur facere id, quod iurauerunt, aut non, ſi tenebantur abſque iuramẽto facere non poſſunt ſibi remittere iuramentũ: quia non poſſunt ipſi ſe abſoluere inuicem ab eo, quod iam aliàs obligati erãt. Vt ſi aliqua vniuerſitas, vel collegium carnificum iuret non vendere carnes infectas, vel corruptas pro ſanis, vel ſi mercatores iurent, quod non ſophiſticabunt merces ſuas, aut quòd non vendent eas carius propter terminum ſolutionis expectatũ. Nam ad omnia iſta ipſo iure tenebantur, ideo non poſſunt ſibi remittere iuramenta. Si autem non tenebantur alias niſi iurarent, aut iſtud, quod iuratur ſpectat ſolum ad cõmodum, vel incommodum iurantium, aut non. Si primum poſſunt iſti remittere ſibi ipſis iuramẽtum, eo quòd eſt ſolum in fauorem eorum. Vt quia iſta inter eos mutua ſunt, vt ſi omnes carnifices iurarent inter ſe, quòd quando vnus non haberet pecuniam cæteri mutuare tenerentur ei: nam poterãt ipſi omnes abſoluere ſe ipſos ab hoc iuramento. Sic etiã ſi quis iurauit alteri dare librum, & alter dare ei equum, poſſunt ſibi inuicem remittere iuramentum. Sic etiam ſi duo ſocij iurent de diſtribuendo inter ſe omnia lucra æqualiter, poſſunt ſibi remittere iuramẽtum: quia propter ipſos ſolum eſt. Si autem iuramentum reſpicit commodum alienum, vel incommodum non poſſunt remittere iſti ſibi inuicem iuramentum: quia ex hoc iuramento ius quæſitum eſt alijs. Vt ſi carnifices iurent, quòd dabunt carnes pro certo pretio, vel aliqui artifices iurant, quòd dabunt merces tales, vel tales, & pro tanto, vel tanto pretio. In iſtis enim ius acquiritur eis, in quorum vtilitatem iurarut, & ideo non poſſunt iſti remittere ſibi inuicem iuramẽtum. Totum autem fundamentum eſt in hoc: quia iuramẽta pręſtita

ſtita à communitate, poſſunt eſſe in fauorem ipſorum de cõmunitate. Et quia quilibet poteſt renunciare fauori ſuo, poterit communitas remittere iſta iuramenta in quarum quilibet de communitate remittet omnibus de communitate obligationem iuramentorum quantum ad cõmoda, quę venire poſſunt ex iſtis iuramentis. Si tamen non ſint iuramẽta in fauorem ipſorum de communitate, aut ſaltem non ſolum in fauorem ipſorum, ſed aliquo modo pertinet ad Deum, vel ad aliquos alios non poſſunt ſibi inuicem ſibi remittere iuramenta.

Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Et quicunque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo, & alia duo. Qui autem petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, ne auerteris.

Audiſtis quia dictum eſt: Hic ponitur intellectus cuiuſdam præcepti iudicialis, quod pertinet ad vindictam. Iudæi enim errabant circa appetitũ vindictæ deſiderãtes eam ſupra modum, & vindictam illam, quę in lege ponebatur, ſcilicet, oculũ pro oculo, &c. putabant eſſe per ſe bonam, & ideo appetendam. Chriſtus autem oſtendit eis, ꝙ vindicta non ſit ſecundum ſe bona, nec appetenda niſi propter neceſſitatem, vel ordinem iuſtitię ſeruandum, vel correctionem malorum, & terrorem eorum, qui nondum mali ſunt, vt mali non fiant. Et ideo quòd potius debebat quis iniurias remittere, & tolerare, quàm vindictam petere. Vnde dicitur. *Audiſtis quia dictum eſt*, ſubintelligitur antiquis: quia iſtud etiam dictũ fuit antiquis, ſicut omnia præcedentia: quia iſtud ſcriptũ fuit in lege Moyſi, quę data fuit antiquiſſimis Iudęorum oculum pro oculo, *dentem pro dente*. Iſta eſt retributio pęnalis, ſcilicet, quòd quis tantum malum patiatur, quantum intulit. Et ideo dicitur, oculum pro oculo: quia ſignificatur æqualitas pœnæ, & tamen non dabatur verè oculus pro oculo, vt dicetur infra q. 322 ſed ponitur ad ſignificandum æqualitatem pęnæ. Quaſi dicat. Antiquis dictum eſt oculum pro oculo, ideſt, quod poterant pro iniurijs appetere vindictam vſque ad æqualitatem. Nam propriè vindicta conſiſtit in æqualitate pęnæ, retribuere autem plus de pęna, quàm ſuſceptum eſt de iniuria nõ pertinet ad vindictam, ſed ad punitionem abſoluiè. Vnde irati, qui vindictam appetunt poſtquã putant æqualiter intuliſſe de pœna, quantum ſuſceperint, non iraſcuntur amplius, nec infligunt pœnas, licet poſſent, vt dicit Ariſto. 2. Rheto. & oſtenſum eſt ſupra q. 134. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo*, ideſt, dico, ꝙ non debetis vindictam appetere, ſed etiam non reſiſtere inferentibus vobis mala. Et ponit Chriſtus perfectum gradum patientiæ: quia non dixit, ꝙ remitteremus iniurias nobis inflictas non appetendo vindictam, ſed ꝙ non reſiſteremus malo, ideſt, ꝙ ſiquis vellet nos percutere, quòd permitteremus. Et iſtud eſt magis, quàm remittere iniuriã: quia poteſt aliquis remittere iniuriam iam ſibi factam, & tamẽ ſi quis velit ampliorem inferre, reſiſtet ei ne inferat. Chriſtus autem dicit, ꝙ etiam non reſiſtamus malo, ideſt, homini iniuſto: quia iniuſtè nobis damna, aut

F iniurias infert. *Sed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe ei & alteram*. Declarat per exemplum perfectam patientiam, ſcilicet, non eſſe reſiſtendum malo, ſed quòd diſpoſiti ſimus ad tolerandum mala non reſiſtendo inferenti. Et hoc eſt, ꝙ ſi quis percuſſerit hominem in vna maxilla, non repercutiat eum, nec etiam defendat ſe, vt amplius non percutiatur, ſed præbeat alteram maxillam, ac ſi diceret aduerſario. Si non eſt tibi ſatis in hac maxilla percuſſiſſe, ſed placet adhuc in alia percutere, ecce illam, percute, vt vis, non reſiſtam. Iſte eſt gradus maximus patientiæ, cum ſit magis paratus tolerans ad patiendum, quàm inferens ad nocendum. *Et qui vult tecum in iudicio contendere*. Intelligitur dupliciter, vno modo,
G quòd per hoc Chriſtus hortatur nos ad pacem. Nam hortatus fuerat ſupra ad patientiã dicens: ſi quis percuſſerit, &c. hic autem ad pacem hortatur. Et quia pax turbatur inter homines per litigia, quæ in iudicijs fiunt, hortatur non eſſe litigandum. Et quia non eſt in poteſtate noſtra non litigare, ſi velimus res noſtras defendere, cum iniqui petant ſæpe, quod ſuum non eſt, oportebit litigare, vel res poſſeſſas perdere. Et quia non eſt alius modus, quo quis omnino euadat litigia niſi cedendo, ſcilicet, vt id, quod à nobis in iudicio petendum erat, ſine litigio concedamus, dixit Chriſtus ꝙ ſi quis vult tollere tunicam, dimittatur ei etiam pallium. Quaſi dicat, vt non ſit aliqua occaſio litigandi non ſolum id, quod petit aduerſa-
H rius relinquendum eſt ſibi, ſed etiam id, quod petere poteſt. Et dicitur. *Et tunicam tuam tollere*. Eſt intelligendum, quòd ante litigium iſte ſciat quid aduerſarius petere vult ab eo. Et tunc ſine lite concedat: quia Chriſtus non vult, quòd expectet quis, vt in lite iſta petantur ab eo: quia qui incipiunt litigare, non tenent perfectam pacem. *Da ei & pallium*. Quaſi dicat, non ſolum des ei tunicam, quam petit, ſed etiam pallium, quod cõiunctum eſt tunicę da illi. Hoc autem dicitur: quia fortè iſte, qui nunc petebat tunicam, ſi illa ſola fuerit ſibi data, peteret poſtea palliũ, quod coniunctum eſt, & ſic manebit adhuc litigandi occaſio, quæ paci repugnat. Vt autem non ſolum lis, ſed etiã litis occaſio auferatur, dandum eſt etiam pallium, vt
I iam non maneat aduerſario occaſio ad plus petendum. Et ſic maneat in pace iſte, à quo tunica petebatur. Et per hoc innuitur, quod danda ſunt nõ ſolum quæ petuntur, ſed etiam omnia ſimilia, vel adhærentia illis. Vt petito vno, & dato non reſtet adhuc quęſtio de alio. Et ad hoc oportebat omnia dari, quę poſſidẽtur, vt nihil maneret, ꝙ peti poſſet: quia alias iniquitas aduerſariorum ſemper adhuc aliquid petere poterit. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ iſta ſententia ſit continuata cum præcedenti, ſcilicet, ꝙ tam hic, quàm ibi hortemur ad patientiam. Eſt autem patiẽtia in malorum toleratione. Malum autem pęnæ, quod toleramus eſt duplex. Quia quoddam pertinet ad damnum, & alterum ad iniuriam. Eſt enim
K iniuria in perſona, damnum autem in rebus. Vtrunque verò Chriſtus hortatur nos tolerare. Ideo de iniurijs dixit: Si quis te percuſſerit in maxillam dextram. De damnis autem dixit hic: Si quis autẽ vult à te tollere tunicam, dimitte ei, & pallium. Et hoc ſiue iudicialiter petatur, ſiue violenter auferatur. Et hoc conuenit literæ Luc. 6. Qui percutit te in maxilla, præbe ei & alteram, & ab eo, qui aufert tibi veſtimẽtum, etiam tunicam noli prohibere. Quaſi dicat, ſi voluerit etiam tunicam tollere, noli prohibere defendendo, ſed permitte ei auferre, quod voluerit, & vterque ſenſus conuenit literæ ſiue pro pace, ſiue patientia intelligatur. *Et quicunque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo & alia duo*, i. Vade alia duo millia, &

ſic

ſic ille voluit mille, tu autē dabis tria millia: quia ſuperaddis duo millia. Aliqui intelligūt angariare.i.cōducere pro pretio. Et innuitur ſuperabūdās iuſtitia. Nam illud, ad quod quis cōducitur, facere tenetur, quòd autem ſuperaddat pertinet ad perfectionem, & ſuperabundantem iuſtitiā. Et iſtud dicunt Chriſtum ſuadere nobis: quia conſilia ſunt de iuſtitia ſuperabundanti. Sed dicendū, ꝙ iſti ignorant linguā Latinam: quia angariare non eſt conducere, ſed cōpellere: quia angariare, & cogere, vel compellere ad ad idem pertinent. Sic dicitur infra 27. quòd inuenerunt hominem nomine Simonem Cireneū, & hūc angariauerunt, vt tolleret Crucem eius.i. compulerunt portare Crucem Chriſti: quia fortè Chriſtus ſecundum corpus Iam deficiebat viribus propter magnitudinem, & diuturnitatem tormentorum, & nō poterat portare Crucem ſuam: ideo angariauerunt, ideſt, compulerunt Simonem Cireneum portare illam. Maximè quia accipiendo angariare pro conducere non pertinet ad propoſitum, cùm hic agitur de perfectione patientię in tolerando aduerſa. Qđ tamen quis agat pluſquam ex cōuētione agere obligatur non pertinet ad patientiam, ſed ad quandam ſupererogationē Iuſtitię. Accipitur ergo angariare, ideſt, cōpellere, ſcilicet. Si quis angariauerit.i. compulerit aliquem ire ſecum per mille paſſus vadat cū eo etiam alia duo millia, vt in hoc perfecta patiētia oſtendatur, quæ non ſolum tolerat mala, quæ inferuntur, ſed etiā ea, quæ inferri poſſent, tolerare parata eſt. Et tunc concordat iſta ſententia cum duobus ſuperioribus.ſ. Si quis percuſſerit te, &c. Nam in vna toleramus plus de iniuria, vel parati ſumus tolerare, quàm inferre velit aduerſarius, & in alia plus de damno, quàm inferat ſ. non ſolum tunicam, quę petitur, ſed etiam pallium, quod non petitur dimittendo. Ita hic de iniuria compulſionis plus parati ſumus tolerare, quàm nobis inferatur. *Qui petit à te, da ei.* Poteſt intelligi hic eſſe conſilium, vel admonitio quātum ad liberalitatem, ſcilicet, ꝙ ſimus liberales ad omnes, & ideo ꝙ quidquid petatur à nobis, quòd demus. *Et volenti mutuari à te, ne auertaris.* Ideſt. Si aliqs vult accipere à te mutuum, non auertas faciem tuā ab illo.ſ. nolendo mutuari. Iſte.n.eſt modus eorū, qui nolunt concedere ea, quæ petuntur.ſ. auertunt faciem ſuam, vel obturant aures, ne exaudiant, iuxtà illud, qui obturat aures ſuas ad clamorem pauperis, ipſe clamabit, & non exaudietur. 1. Ioan. 3. vel dicitur: ne auertaris.i. ne iraſcaris ei: quia petit à te.

Alio modo poſſet intelligi, quòd iſta litera pertineret ad ſuperiorem ſententiam.ſ. quia ſupra dicebatur de violentijs, iniurijs, & damnis. Et quia damnum poteſt alicui irrogari dupliciter.ſ. petendo ab eo iniuſtè in iuditio, quod non debetur, aut illud ſine iuditio tollendo, ponitur tolerātia pro vtroque modo. Nam de damno, quod fit in iuditio dictū eſt ſupra, quòd qui petit à te tunicam, & vult iuditio cōtendere, da ei & pallium. De damno autem, quod fit extra iuditium dicitur, qui petit à te da ei.i. Si aliquis vult accipere à te rem tuam, non prohibeas, ſed potius tu da ei, & nō peccabit tā grauiter. Et hoc innuitur Luc. 6. vbi ponitur iſta litera, & dicitur: Omni petenti te tribue, & qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas. Magis tamen conuenit iſti literæ, quòd intelligatur de ſpontanea datione. Hoc autem fit dupliciter. Vno modo, quòd quis donet nihil inde recepturus. Alio modo, quòd det vnum pro altero: ſicut eſt in mutuo. Primum innuitur, cum dicitur. *Qui petit à te, da ei.*ſ. da ſimpliciter ipſam rei proprietatem nihil inde expectando, ꝙ eſt donare. Vel da vſum rei ad tempus aliquod nihil pro illo petendo, quòd eſt

A accommodare, vel precario concedere.

Secundum innuitur, cùm dicitur. *Et volenti mutuari à te, ne auertaris.* Quod pertinet ad mutuum, vbi datur res pro re ſimili. Vt ſi datur panis, vel vinum, & poſtea ſimile redditur. Et etiam hoc pertinet ad opera miſericordiæ, & liberalis communicationis, ſcilicet, ꝙ quis mutuet alteri non habenti expectando ab eo recipere ęquale alio tēpore, quando habuerit, & eſt modus contractus: quia hic nihil donatur.

Ad quid poſuit Chriſtus hic: Oculum pro oculo.
Quæſtio CCCXX.

B QVAERITVR circa hoc, ꝙ hic Chriſtus dicit oculum pro oculo, ad quid poſuit iſtud.

Dicendum, ꝙ iſtud factum eſt ad tollendum opinionem erroneam Iudæorum circa vindictā, quā non ſolum licitam, ſed etiam appetendam eſſe putabant, vt dictum eſt. Chriſtus autem oſtendit melius eſſe iniuriam remittere, & etiam tolerare, quā vindictam petere, eo ꝙ Deus non concedebat Iudæis petitionē vindictæ tanquam bonam, ſed quaſi neceſſariam propter imperfectionem ſuam, ſicut erat de libello repudij infra 19. Nunc autē nihil erat permittendum, quod ſecundum ſe eſſet illicitum. Ioā. dixit Chriſtus iam non eſſe appetendam vindictā, vt daretur oculus pro oculo, dens pro dente, ſed remiſſio iniuriarum, & patientia erat neceſſaria.

C

Quare Chriſtus poſuit potius de hac vindicta remittēda, quàm de alijs in lege poſitis. *Quæſt.* CCCXXI.

QVAERITVR, quare Chriſtus dixit hic oculum pro oculo, & non vetuit aliam vindictā, quæ permittebatur in lege. Nam ſi quis occideret alterum à caſu, nihil intendens, & etiam non præcedēte culpa permittebatur cognatis occiſi interficere occiſorem, ſi inuenirent eum extra vrbem refugij antequam illuc perueniret. Vel ſi poſtea egrederetur de illa. Nume. 36. & Deutero. 19. Nam iſta videtur eſſe peior vindicta, quàm oculum pro oculo.

Dicendum, quòd Chriſtus dans legem perfectam D voluit prohibere omnia mala. Et quia aliqua mala in lege veteri permittebantur propter imperfectionem Iudæorum, tetigit hic multa eorū. Circa vindictam autē poterat eſſe duplex error. Vnus ſi quis vellet vindictam indebitam.i. de eo, qui malum nō meruit. Alius error ſi quis vindictam iuſtam nō iuſto animo appeteret. Primus eſt valde grauis error. Et iſte erat permiſſus in lege propter magnā imperfectionem Iudæorum, ſcilicet, ꝙ aliquando poſſent impunè occidere innocentes. Vt ſi quis occideret alium caſu, nihil mali ſuſpicatus, aut præcogitans. Vt ſi quis cum alio iuit in ſyluam, qui eius inimicus nunquam fuerat, & cum cęderent ambo ligna ferE rum egreſſum de manubrio vnius percuſſit, & occidit alterum. Erat.n. iſte innocens, & licebat ei fugere in vrbem refugij, & non occidebatur, Exo. 21. Si tamen antequam illuc perueniret, vel poſtquā perueniſſet inueniret eum aliquis cognatus occiſi extra vrbem poterat eum occidere impunè: Nume. 36. & Deuterono. 19. Iſtud autem erat ita malū, ꝙ nec etiā leges humanæ illud permittunt: Chriſtus ergo non curauit hoc tangere: quia videbatur ita clarè malū, & propter ſolam imperfectionem eorum promiſſum, quòd non oportebat contra illud aliquid dici. Vel fortè, quia vetuit hic id, quod minus malū erat, ſcilicet, iuſtam vindictam malo animo appetere. A fortiori ergo vetitum videbatur occidere aliquē iniuſtè propter iram. Secundus error erat vindictā

malo

quantumcunque fuerit ab eo petitum. Si autē pretium illi noluerint, occidetur ille, cuius bos cornupeta erat. Exod. 21. Et ſic in poteſtate paſſi iniuriam erat, quòd infligeretur pœna talionis, vel æſtimaretur in pecunia.

Ad aliud de eo, qui percuſſit alterum lapide, vel pugno dici poteſt vno modo ſecundum quoſdam, ꝙ pęna impenſarum, & operarum perditarum non erat ſola, ſed etiam ſuper hanc erat pęna talionis. Dixit tamen lex, quòd iſte eſſet innocens, ideſt, ꝙ non reputaretur reus mortis, ſed ſolum talionem, qui ex lege generaliter inerat, pateretur, & inſuper impenſas in medicos, & operas perditas ſolueret. Aliter poteſt dici, ꝙ iſte non ſoluebat niſi impenſas, & operas perditas, quia percuſſus fuit etiam in culpa. Nam B ambo rixabantur, & ideo ſatis erat ſibi ſolui impenſas, & operas. Si autem iſte inuaſiſſet non rixantē lapide, vel pugno, non ſolum tenebatur ad impenſas, & operas, ſed etiam ad talionem, & ideo notanter dicitur, ſi rixati fuerint viri. Quaſi dicat in non rixantibus alia pęna erat. Si tamen quis velit dicere, ꝙ contrapaſſum, ſiue talio erat pœna generalis, niſi in caſibus illis, in quibus ſpecialiter diſponebatur aliter per legem, rectè dictnm erit, & hoc etiam concedimus. De hoc dictum eſt Exo. 24. & Leui.

Quare Deus poſuit in lege pęnam talionis, & an eſſet ſimpliciter iuſta. Quaeſt. CCCXXIII.

QVAERITVR, quare Deus poſuit pœnam talionis in lege: & an erat ſimpliciter iuſta.

Ad primum dicendum, quòd Deus volebat iuſtā legem ponere, vel quę iuſta videretur. Eſt autem iuſtitia æqualitas quędam, vt videtur quinto Ethicorum. Et propter hoc homines vadunt ad iudicem tanquam ad quendam adęquatorem, vel commenſuratorem, vt ibidem dicitur. Talio autem eſt æqualitas quędam ſecundum rem: ideo videtur pertinere valde ad iuſtitiam talionem infligi peccantibus. Et dato, quòd non eſſet ſimpliciter iuſta pœna talionis, tamen Iudæis, qui adhuc erant rudes, circa legiſlationem iuſta videbatur. Et hoc ſufficiebat ad D hoc, quòd Deus talem legem imponeret. Nam in omnibus alijs legibus non obſeruauit Deus id, quod ſimpliciter erat iuſtum, ſed id, quod conueniebat Iudęis, & videbatur eis rectum. Omnibus tamen viris rudibus, videtur valde iuſtum contrapaſſum, ſiue talio, ideo conueniebat Iudęis talis lex.

Ad ſecundum dicendum, quòd aliqui putant legem talionis, ſiue contrapaſſi, quòd idem eſt, eſſe ſimpliciter iuſtam, & ſic apud antiquos contendebatur, quòd eſſet iuſta, vt tangit Ariſt. quinto Ethicorum: dicunt enim quidam ſimpliciter iuſtum eſſe contrapaſſum, & ciuitatem per hoc manere, ideſt, conſeruari in bona habitudine inſerendo talem pœnam delinquentibus. Et iſta eſt ſufficiens probatio, quòd E lex politica ſit bona: quia non ordinatur, niſi ad bonum ſtatum, & fœlicitatem politicam. Illa eſt ergo melior lex politica, per quam ciuitas manet in meliori ſtatu. Si igitur per contrapaſſum conſeruatur ciuitas, lex contrapaſſi iuſta eſt. & ſic dicunt Radamantum dicere rectam fieri vindictam ſi quis patiatur ea, quæ fecit. Sic etiam Pythagorici determinant, vt dicitur quinto Ethicorum. Erat tamen Radamantus iudex iuſtiſſimus, & propter hoc apud Gentiles poetica fictio poſuit eum eſſe vnum de tribus iudicibus animarum apud inferos, & ſic tanquam famoſum allegat eum Ariſt.

Alph. Toſt. ſuper Matth.

A Dicendum, quòd non eſt contrapaſſum ſimpliciter iuſtum, ideſt, ſemper iuſtum quantum ad omnes cauſas, & quantum ad omnes perſonas: licèt contingat eſſe aliquando iuſtum. Sic dicit Ariſtot. quinto Ethicorum, quòd contrapaſſum in multis locis diſſonat. Et ſubdit exemplum, puta, ſi principatum habens percuſſit, non oportet repercuti. & ſi principem percuſſit quis, non percuti oportet ſolùm, ſed & puniri, ideſt, occidi. Vnde dicit, quòd ciuitas non permanet, ideſt, non conſeruatur ſtatus politicus per contrapaſſum, ſcilicet, quòd fiant eadem & æqualia, quę recepta ſunt, ſed ꝙ fiant proportionalia. Nam ſicut dixit, percutiens regem non ſuſcipit æquale ſi repercutiatur, ſed minus ei infligi, quàm ipſe inflixerit. Et ratio eſt, quia quando lex dat aliquas punitiones pro illatis vulneribus, vel aliàs non reſpicit iniuriam, & damnum, quæ ſequuntur ex percuſſionibus, vel quę inferuntur ſimul cum percuſſionibus. Quod patet, quia ſi quis iuſtè percuſſerit alium iam graue vulnus poterit infligere, ſicut ſi iniuſtè percuſſerit, & tamen iuſtè percutiens non punitur aliqualiter ſecundum legem, eo quòd non facit iniuriam aliquam, ſicut percutiēs alterum defendendo ſe: ergo iniuria reſpicitur, & non vulnus. Etiam in eo, qui iniuſtè percuſſit, conſideratur maioritas, & minoritas iniurię, & non vulneris, vt ſi quis ex inſidijs. & ſine cauſa percuſſit alterum magis punitur pro ęquali percuſſione, quā qui rixando aper-C tè alterum percuſſit. Non ergo conſideratur, vulnus, ſed iniuria. Si ergo infligendo ęqualia vulnera ęquales iniurię, vel pęnę infligantur, erit contrapaſſum iuſtum, cum vero infligendo iſta ęqualia non ſunt æquales pœnæ, non eſt contrapaſſum iuſtum, cum iuſtitia ſit ęqualitas quędam, quinto Ethicorum: oportet autem ad æqualitatem reduci duos, ſcilicet, agentem, & patientem, vt quantum vnus de malo accepit, tantum alius accipiat. Vnde cum rex percutit ruſticum, iniuriam quidem infert ſi iniuſtè percutit, parua tamen eſt iniuria propter duo, ſcilicet, quia ille, qui recepit non poterat recipere magnam iniuriam, cùm ſit perſona paruæ dignitatis: iniuriæ tamen ſecundum quantitatem accipien-D tium ſuſcipiunt magnitudinem, vel paruitatem: quia res recipitur in aliquo ſecundum conditionem recipientis.

Quomodo dicat iniuria parua, vel magna.

Secundò iſta iniuria eſt parua: quia ille, qui eam intulit, magnus erat, & quanto qui infert eſt maior, tanto iniuria eſt minor. Ratio eſt, quia iniuria ortum habet ex contemptu. Tanta enim iniuria alicui infligitur, quantus contemptus fit. Vbi autem non eſt contemptus non eſt iniuria, ſed pœna, vt dicitur ſecundo Retoricorum. cap. de ira. Et tamen quando quis percutitur a magno, parum contemnitur: quia ille ex eminentia ſtatus ſui ſaltem de facto iſta facere poteſt, cùm potentioribus pares eſſe non poſſumus. Parua ergo iniuria erit, quia paruus E contemptus eſt.

Si autem ruſticus è contrario regem percuſſit, iniuria valde magna eſt. Primo quidem, quia ille, cui irrogatur, magnus eſt, & à magnitudine ſuſcipientis menſuratur magnitudo iniuriæ. Sic dicitur ſecundo Rhetoricorum, quòd iraſcitur aliquis propter magnitudinem, vel excellentiam, ſcilicet, quòd quanto aliquis excellentior eſt, tanto facilius iraſcitur, eo quòd tanto iniuſtius contemnitur. Nam non poteſt eſſe contemptus eius, niſi magnus: quia magnum eſt, quod in eo contemnitur. Et quia rex improportionabiliter, vel quaſi ruſticum excedit æqualis percuſſio regi illata eſt

improportionabilis iniuria, vel quaſi iniuriæ ſuſceptæ, cum ruſticus à rege percuteretur. Etiã hoc eſt, quia qui percutit regem, non facit iniuriam ſoli regi, ſed etiam toti communitati: quia rex communicat communitati, cui pręeſt: æquale autem in quantitate inflictum communitati valde maius eſt, quã ſi inferatur perſonæ priuatæ. Quia ſicut bonum commune melius, & diuinius eſt bono priuato, primo Ethicorum. cap. primo, ita etiam malum commune eſt maius malo priuato. Iniuria tamen irrogata communitati eſt malum commune, ideſt, communitatis ergo eſt maius malum, quàm ſi irrogetur perſonæ priuatæ. Ita iſta iniuria eſt valde magna, quia ille, qui eam intulit eſt paruæ dignitatis, & quãto inferens eſt minor, tanto iniuria eſt maior. Sicut quanto patiens maior eſt, tanto magis augmentatur iniuria. Ruſticus autem dignitatis paruæ eſt, ideo percutiendo magnam iniuriam infert. Vnde fit, quod cum rex percuſſerit ruſticum, parua iniuria ſit. Si autem ruſticus regem repercuſſerit, grauiſſima iniuria erit. Ad hoc tamen, quòd iuſtitia ſit, debet eſſe quædam æqualitas: ergo ſi tantum ruſticus regem repercuſſerit, quantum ab eo percuſſus eſt, iniuria fiet regi: quia maius patitur, quàm intulit. Nam paruam iniuriam intulit, & magnam ſuſcipit. Neceſſe eſt ergo, quòd ad hoc quòd rectè fiat, quod tanta ſit iniuria, vel pœna quam rex tollerat, quanta fuit illa, quàm ruſtico intulit: ergo neceſſe eſt, quod aliquid valde minus ſecundum quantitatem rex patiatur ad hoc, ꝙ ſolum recipiat tantam iniuriam, quantam ruſtico intulit.

Vnde repugnat omni legi, quod rex percutiens ruſticum debeat æqualiter repercuti. Repugnat etiam rationi & Deo, qui eſt autor rationis, & iuris. Ideo non ſolum in exteriori foro, ideſt, in contentioſo & publico rex non debet pati quantum intulit, ſed etiam nec in foro conſcientiæ hoc debet fieri. Si enim rex publicè percuſſerit ruſticum non debet publicè repercuti: nec etiam in foro conſcientiæ, ſi rex confiteatur, & velit ſatisfacere plenè pro peccato commiſſo in ruſticum, non deberet ei imponi, quòd repercuteretur ſi percuſſerat: quia hoc manifeſtè eſſet maiorem ei valde pœnam imponere, quàm intuliſſet. Sicut ſi quis rapuiſſet alicui decem denarios, & iuberetur ei reſtituere viginti millia. Debet ergo imponi minus regi, quàm intulerit, non quidem de iniuria, vel de pœna: quia non ſatiſfaceret plenè, niſi tanta pœna ſibi inferatur, quantam ipſe intulit. Sed minus de quantitate exterioris punitionis infligi debet: quia minor pœna in rege cauſat maiorem iniuriam in eo, quàm magna pęna cauſat in ruſtico. Patet ergo, quòd contrapaſſum, ſiue talio non eſt ſimpliciter iuſtum, ſed oportet reduci ad alterum modum ęqualitatis.

Vnde dicẽdum generaliter, vel regulariter, quòd contrapaſſum circa diſtributiuam iuſtitiam non dicit æqualitatem, ideo non eſt ſimpliciter iuſtum, niſi aliquando fiat per accidens, quòd contrapaſſum conueniat diſtributioni. Ratio eſt, quia in iuſtitia diſtributiua quæritur medium, vel æqualitas nõ rei, ſed rationis, vel dignitatis, vt dicitur quinto Ethicorum. Et ideo ibi quæritur æqualitas Geometrica, & non Arithmetrica, ſcilicet, ęqualitas proportionis, quæ eſt Geometrica, & non æqualitas quantitatis, quæ eſt Arithmetrica. Sed cõtrapaſſum dicit æqualitatem Arithmetricam, quæ eſt æqualitas rei, & nõ proportionis, vel dignitatis. Ideo rariſſimum eſt, ꝙ in iuſtitia diſtributiua conueniat contrapaſſum. De iuſtitia autem commutatiua dicendum eſt, ꝙ con-

F trapaſſum magis applicatur ad eam, quàm ad diſtributiuam, & tamen non conuenit ſemper contrapaſſum in commutatiua. Vt patet in exemplo dato de rege percutiente ruſticum, & repercuſſo ab eodem: quia ibi eſt commutatio per contrapaſſum, & tamen non eſt iuſtum, ꝙ autem contrapaſſum conueniat aliqualiter iuſtitiæ commutatiuę magis, quã diſtributiuæ. Et eſt manifeſta, quia in commutatiua attenditur medium rei, & non rationis, ideſt, æqualitas in re, in qua fit commutatio, & non æqualitas ſecundum rationem. Et ſic fit iuſtitia ſecundũ ęqualitatem Arithmetricam, & tamen non conuenit ibi ſemper contrapaſſum, licèt videatur conuenire in ſuperficie: quia cõtrapaſſum dicit, vt aliquis eadem,
G vel tanta patiatur, vel quanta intulit. Iuſtitia autem ſecundum æqualitatem eſt. Et ſic videtur, ꝙ cùm aliquis tale, & tantum patitur, quantum intulerit, ſit iuſtum commutatiuũ: hoc autem eſt contrapaſſum, ſed in hoc errant illi, qui ponunt contrapaſſum eſſe ſimpliciter iuſtum ad pauca attendentes, quoniam in commutatiua iuſtitia attenditur æqualitas iſta, quę non eſt in ipſa re, quę eſt percuti, vel percutere, ſed in damno, vel iniuria inde ſecutis. Iſta autem non ſunt ęqualia, quanquam percuſſiones æquales ſint, vel ipſe res, quæ exterius inflictę ſunt: quòd autem non debeat cõſiderari ęqualitas ſecundum res illatas, ſed ſecundum iniuriam, vel damnum, patet quia quando quis ſe percuſſum conqueritur, ideo di-
H cit malum fuiſſe ſibi inflictum, quoniam iniuria inflicta eſt, & non quia percuſſio, quia alias de ſe ipſo conquereretur, ſi ipſe ſe percuteret, & tamen non conqueritur: quia non poteſt ſibi ipſi iniuſtũ facere, quinto Ethicorum. Ideo ad hoc, quòd ęquetur patiens agenti, oportet vt in eo ęquetur, in quo dicit ſibi malum inflictum eſſe, ſcilicet, in iniuria Nam ſi ęquarentur ſecundum rem, ideſt, ſecundum quantitatem percuſſionis, & non ſecundũ quantitatem iniurię adhuc conquerendum maneret iſti, qui paſſus eſt. Diceret enim maiorem fuiſſe ſibi illatam iniuriam, quàm poſtea fuerit irrogata ei, qui ſibi intulit, & ſic ſemper maneret iniuſtum, cùm conſiſtat iuſtitia in quadam ęqualitate.

I Dicendum ergo, ꝙ ipſa percuſſio, & quodcunq; illatum ab extra per accidens eſt ad ipſam ęquationem agentis, & patientis. Iniuria autem eſt id, in quo per ſe ęqualitas, quàm iuſtitia requirit facienda eſt. Et idem dicendum eſt de damno: quia non conſideratur ęqualitas in re, quę contra aliquem facta eſt, ſed in damno, ꝙ ex ablatione, vel deſtructione illius rei ſecutum eſt: quia ſi ex ablatione eiuſdem rei in aliquo ſequatur, magnum damnum directè, in alio autem ex ablatione eiuſdem paruum damnum ſequatur non ſunt ęqualiter iſta ęſtimanda, ideo ad hoc quòd iſti ęquentur non conſiderabit iudex ipſam rem ablatam ęqualem, quia iſta eſt per accidẽs, ſed damni illationem. Et ſecundum hanc fiet ęqua-
K litas, & ſic eſt error in hoc ipſorum, qui putant contrapaſſum eſſe iuſtum: quia putant, ꝙ ęqualitas ſit in re illata, ſiue ſit percuſſio, ſiue ablatio rerum. Sed falſum eſt, quia ſolum eſt id, in quo fit æqualitas, iniuria, & damnum. Si autem contingat, vt cùm ęquantur res exteriores: iniurię & damna æquentur, conueniet ibi contrapaſſum, & erit ibi iuſtum ſimpliciter, ſi tamen ęquatis rebus extra iniuria, & damnum non ſunt adhuc ęqualia, contrapaſſum non erit iuſtum. Vnde dicendum, quòd contrapaſſum ſolum habet locum in iuſtitia commutatiua, quando perſonę, & merita perſonarum ſunt totaliter æqualia inter ſe, qa tũc ęquatis rebus extra ęquabun-

tur

tur iniuriæ, & damna, & erit ibi iuſtum ſimpliciter. Si tamen perſonæ, & merita non ſunt inter ſe æquales, ſed res exteriores æquantur, non fiet æqualitas in damno, nec in iniuria: immo neceſſe eſt, quòd quandocunque fuerint res æquatæ nunquam damnum, & iniuria ſint æquales, vt patet in exemplo dato de rege, & ruſtico. Ex his ergo apparet, quando contrapaſſum eſt iuſtum, & quando iniuſtum.

Inter Iudæos autem contrapaſſum erat lex iuſta, eo quòd erat inter perſonas æquales, ſcilicet, inter priuatas perſonas. Tales autem quanquam habeant in alterutrum aliquam excellentiam in virtute, vel diuitiarum magnitudine, & ſimilibus rebus, quæ ſolent facere differentiam inter homines, non ſunt tamen ſimpliciter inæquales, ideo lex contrapaſſi venit inter eas. Principatus autem, vel poteſtas dominatiua facit inæqualitatem ſimpliciter, ſcilicet, vt non ſit æqualis dominus ſubdito, vel iudex eis, quos iudicat, aut prælatus eis, quibus præeſt, ideo cum inter iſtos æqualitas facienda fuerit, non debet poni contrapaſſum: quia non erit iuſtum inter eos. Iudęi autem quia erant æquales, vt communiter inter ſe conueniebat eis contrapaſſum.

Alia cauſa eſt: quia omnes reputant iuſtitiam conſiſtere in quadam æqualitate, & hoc verum eſt. Ideo neceſſe eſt, quòd ſingulis gentibus illud putetur iuſtum, quod putatur æquale. Et quia non omnes iudicant eodem modo de æqualitate, non putabitur idem eſſe iuſtum omnibus, & quia Iudæi à principio tanquam inexperti legum neſciebant attendere æqualitatem in iniuria, & damno, quæ quodammodo menſurantur in intellectu iudicabant æqualitatem in percuſſione, & rebus exterioribus: quia iſtæ cognoſcuntur ſenſu, & cognitio ſenſus eſt communior, & prior, quàm cognitio intellectus. Et ob hoc non ſolum apud Iudæos, ſed etiam apud omnes gentes ab antiquo contrapaſſum putatum eſt ſimpliciter iuſtum. Sic enim Radamantus legiſlator famoſus, ſic etiam Pythagorici putauerunt, vt dicit Ariſto. quinto Ethicorum, putabant ergo Iudæi æqualitatem eſſe in rebus extra, & ideo cõtrapaſſum eſſe ſimpliciter iuſtum. Et ob hoc Deus, qui dedit eis leges, vt ipſis conuenirent dedit eis contrapaſſum in legem. Nunc verò contrapaſſum non reputatur ſimpliciter iuſtum, ſed attenditur ad damnum, & iniuriam, & per iſta fit æqualitas.

An vindicta poſſit eſſe iuſta, vel fieri debeat.
Quæſtio CCCXXIIII.

QVONIAM autem agitur hic de contrapaſſo, ſecundum quòd Iudæi deſiderabant iſtam pœnam in vindictam eorum, qui ſibi nocuerãt, eſt dubium, an vindicta poſſit eſſe iuſta, vel fieri debeat.

Dicunt quidam, quòd nunquam ſit vindicta iuſta: quia peccat, qui vſurpat ſibi diuinam poteſtatem. Et tamen vindictam retribuere ad Deum pertinet. Deuterono trigeſimoſecundo, & ad Roma. duodecimo. Mihi vindictam, & ego retribuam, ergo vindicta ſemper eſt illicita.

Item ille, de quo vindictam ſumimus, non toleratur à nobis, mali tamen tolerandi ſunt, quia ſuper illud Canticorum ſecundo. Sicut lilium inter ſpinas, dicit Glo. Non fuit bonus, qui malos tolerare non potuit: ergo vindicta non eſt ſumenda de malis, & conſequenter de nullo: quia de bonis vindicta nulla ſumenda eſt: quia non habent quid in eis vindicetur.

A Item vindicta fit per pœnas, quæ timorem ſeruilem incutiunt, lex autem Chriſti non eſt lex timoris, ſed amoris, ad Roma. nono, ergo ſaltem in ſtatu legis Chriſti, ideſt, inter eos, qui iſtam legem tenent, & ab eis vindicta nulla exercenda eſt.

Item ille dicitur ſe vindicare, qui iniurias ſuas vlciſcitur. Et tamen iudici non videtur hoc etiam licere, ſcilicet, punire delinquentes in ſe: quia dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum. Diſcamus Chriſti exemplo noſtras iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei autem iniurias nec vſque ad auditum ſufferre. Ergo etiam in iudice vindicta non eſt licita.

Dicendum, quòd vindicta, ideſt, vindictæ deſiderium poteſt eſſe interdum licitum. Dicit enim vin-
B dicta animum retributionis, ſcilicet, quòd quis deſideret ei, qui ſibi malum intulit, vel alijs, quæ pertinent aliquo modo ad ipſum malum inferre, vel gaudeat ſaltem quãdo illud per aliquem fuerit illatum, aliàs autem vindicta non eſt. Vt ſi quis paſſus eſt iniuriam ab aliquo, & illi pœna reddatur pro illa iniuria ab aliquo alio, ſed iſte, qui paſſus eſt, non deſiderauit illam pœnam, nec gaudet in illa aliquo modo, quando infertur, non dicitur habere, vel ſuſcipere vindictam. Iſtud autem deſiderium, vel gaudium de malo alterius ſemper conſideratur, vt iuſtum, ſcilicet, inquantum ille, qui nocuit, putatur iniuſtè nocuiſſe, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè nocuerit. Si autem ſine conſideratione iuſtitię quis deſideret, vel
C gaudeat in malo alterius, non dicitur vindicta, vel vindictæ deſiderium, ſed appetitus pœnæ, vel mali alterius. Quod patet, quia ille, qui nunquam læſus eſt, vel non putat ſe fuiſſe læſum non poteſt vindictam appetere, & ſic vindicta retributio quædam eſt, ſed retributio ad iuſtitiam pertinet: ideo vindicta ſub ratione iuſti appetitur, licet ille, qui appetit ſæpe iniuſtum appetit, vt quia vult vindictam de eo, quod non oportet, vel plus, quàm oportet. Et ſic de alijs circunſtantijs. Iſta autem vindicta aliquando eſt licita: quia non poſſumus à Deo expectare, niſi quod bonum, & licitum eſt. Sancti tamẽ expectant vindictam à Deo de hoſtibus. Luc. 18. Deus faciet vindictam electorum clamantium ad ſe die, ac no-
D cte: ergo vindicta non eſt mala.

Item quia ſancti non petũt niſi iuſtum, & tamen ſancti vindictam petunt. Apocal. ſexto. Vſque quo Domine non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant terram? ergo eſt licita vindicta.

Item ſancti non gaudent niſi de bono: quia charitas non gaudet ſuper iniquitate, primo Corint. decimotertio, ſed iuſti gaudent operibus iuſtitiæ, ſecundo Ethicorum, ſancti tamen gaudent de vindicta. Pſal. 58. lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam, & lauabit manus ſuas in ſanguine peccatoris.

Conſiderandum autem, quòd vindicta non ſemper bona, nec ſemper mala eſt. Eſt enim vindicta inflictio cuiuſdam mali pęnæ, & pertinet ad animum,
E ſcilicet, quòd ſumens vindictam debet conſiderare pœnam illam, quæ infertur, vel gaudere in ea, vt dictum eſt. Eſſe autem vindictam licitam, vel illicitam pertinet ad animum: quia ſi animus vindicantis ſe feratur principaliter ad malum eius, de quo ſe vindicat, & ibi quieſcit, eſt omnino illicita vindicta. Quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, qđ charitati repugnat, qua omnes homines diligere debemus, nec aliquis excuſatur ab hac dilectione. Sicut ergo non excuſaret aliquis à peccato per hoc, ꝙ odit odientem ſe, ita nõ excuſatur ſi malum velit inferre ei, qui ſibi malũ intulit: quia non debet quis velle peccare in alterum, licet ille prius peccauit in

ipſum: quia hoc eſt vinci à malo. Et tamen Apoſtolus ad Roma. duodecimo hortatur, quòd non vincamur à malo, ſed vincamus malum in bono. Vinci eſt de ſtatu commoueri. Quando quis ergo mutat ſtatum mentis, vt propter iniurias inflictas velit iniurias inferre vincitur à malo, ſcilicet, ab illo, qui iniurias infert. Hoc autem non debet fieri. Vincere autem malum in bono eſt, quòd quis per bonum opus moueat malum hominem de ſtatu mentis ſuæ, ſcilicet, quia malus deſiderat nocere. Si ergo bonus tolerando mala, quæ infert malus, & è contratio benefaciens ei moueat animum ipſius ad bonum volendum, dicitur vincere malum in bono: quia mouet eum ad ſe, ideſt, ad bonum, & non mouetur ipſe ad malum, vt malus efficiatur. Qui ergo malum deſiderat alteri, & in hoc maló quieſcit, peccat ſic vindictam volendo. Si autem intentio vindicandi feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per pœnam peccantis, ſcilicet, ad emendationem ipſius, vel ſaltem ad cohibitionem eius, ne amplius peccet, & ad quietem aliorum ad conſeruationem iuſtitiæ. & Dei honorem poteſt eſſe deſiderium vindictæ licitum, obſeruatis his, & alijs debitis circunſtantijs.

Sed obijcietur, quòd vindicta nunquam poſſit eſſe illicita ex parte animi, ideſt, finis, vel deſiderij: quia vindicta appetitur ſub ratione iuſti, vt dictum eſt, & ob hoc quando quis putat ſibi ſatisfactum eſſe, ſcilicet, quòd inferens mala tanta paſſus eſt, quanta intulit, non iraſcitur amplius, vt patet ſecundo Rhetoricorum. c. de ira. & c. de manſuetudine.

Dicendum, quòd appetitus vindictæ propriè ſumptus pertinet ad iratos, & ideo ita dicitur appetitus vindictæ, vel appetitus contrarij doloris, primo de Anima, & deſideratur ſub ratione iuſti retributiui. Odium autē pertinet ad inimicos, & per illud vult aliquis malum alteri non ſub ratione iuſti retributiui, ſed ſub ratione diſconuenietis, & mali. Et ob hoc, odium ſemper malum eſt, ira autem, quæ ad vindictam eſt, non eſt ſemper mala, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 138. & quæſt. 139. Poteſt tamen qui vindictam appetit peccare: quia vindictam appetit pro eo, quòd non oportet. Vt ſi quis putet ſibi iniuriam factam, vbi non eſt, & de hoc vindictam deſideret. Vel quia putat iniuriam maiorem eſſe, quàm ſit, & ideo maiorem pœnam vult inferre, & ſic de alijs circunſtantijs. Nam licet moueatur ad vindictam ſub ratione iuſti, peccat tamen quia nō appetit iuſtum, ſed decipitur per falſam imaginationē, ſicut in omnibus alijs peccatis eſt quædam deceptio, & ignorantia: quia omnis malus eſt ignorans tertio Ethicor. & tamen præter hæc adhuc in ipſo deſiderio vindictæ ex parte deſiderij, & finis eius poteſt eſſe peccatum, vt dictum eſt, ſcilicet, ſi ſolum vult inferre malum alteri, vt ipſe gaudeat in hoc malo. Et quando obijcitur, quòd vindictæ deſiderium eſt ſub ratione iuſti, dicendum, quòd iſtud eſt quantum ad menſuram retributionis, non tamen quantum ad finem, vel intentionem retribuentis, ſcilicet, quia qui vindictam appetit non appetit maius malum inferre, quàm ſibi irrogatum eſt. Et quia æqualitas pertinet ad Iuſtitiam, vindicta videtur eſſe ſub ratione iuſti: Non tamen eſt intentio, vel finis vindicandi ſe ipſa iuſtitia, ideſt, non deſiderat inferre pœnam ei, qui ſibi intulit pœnā: quia iuſtum eſt illam inferre, ſed inferēdo illam delectatur, & ceſſat triſtitia eius, quam ante hoc patiebatur propter malum ſibi inflictum. Sic patet quarto Ethicorum, capit. de manſuetudine, ſcilicet, quod amari retinent iram, quies autem

F fit, cum retribuerint. Punitio enim quietat impetum iræ delectationem pro triſtitia faciēs. Quo non facto graue habent, ideſt, ſuſtinēt quandam grauem triſtitiam, ſi nō potuerint retribuere. Et dicitur hoc de iratis, quorum proprium eſt vindictam appetere, ergo appetitus vindictæ non eſt ad finem iuſtitię, ſed ad finem tollendi triſtitiæ, & inducendi delectationem cōtrariam, ita dicitur ſecundo Rhetoricorum, capitu. de ira, quòd ira eſt appetitus cum triſtitia, & ſeptimo Ethicorum, capitu. octauo, dicitur, quòd omnis iratus agit triſtatus, ideſt, cum triſtitia. Et ſic appetitus vindictæ ex parte ſui poteſt eſſe illicitus, quòd non fieret, ſi eſſet ſub ratione iuſti, ideſt, deſiderium iuſtitiæ ſolum moueret ad appetendum vindictam. G Vnde quando appetit quis vindictam propter iuſtitiam, licita eſt, ſcilicet, vt corrigatur peccās, vel vt ſtatus publicus non perturbetur, non punitis vitijs, vel propter honorem Dei, vt dictum eſt. Deſiderat autem vindictam ad hoc, quòd delectetur, pœnas inferens in eo, quòd patitur ſuſcipiens non eſt iuſtitia, licet ſolum velit, quòd inferatur tanta pœna illi, quantā ipſe paſſus eſt. Erit igitur iuſtitia ex parte materiæ, ſed non ex parte finis, vel intentionis. Cum autem dicitur, quòd odium non eſt ſub ratione iuſti. ira autem eſt ſub ratione iuſti, dicendum, quòd odium nullo modo conſiderat iuſtum, nec ex parte materiæ, nec ex parte finis: quia odiens non infert malum, ex eo, quòd ipſe ſuſcepit, cum aliquan- H do oderimus eos, qui nullum malum nobis fecerūt, ſed infert malum in quantum malum eſt. Etiam nō eſt menſura aliqua in malo, quod infert odiens: quia iratus poſtquam putauerit ſe intuliſſe quantum receperat de malo, placatur, & non vult vltra pœnam inferre, odiens autem nunquam placatur, ſed quantumcunque malum intulerit ſemper vult plus inferre. Sic dicitur ſecundo Rhetoricorum. c. de amore, & odio, quòd iratus ſi multa fiant placabitur, odiens autem nunquam placabitur, nec miſeretur, ideſt, ſi multas pœnas intulerit iratus ei, cui iraſcitur, poſtea miſeretur, odiēs autem nunquam miſeretur, etiam ſi multas pœnas intulerit. Apparet ergo, quòd vindictæ deſiderium aliquando ſit licitum, & aliquan- I do non.

Ad primum dicendum, quòd ille, qui exercet vindictam in malos ſecundum conditionem ſtatus ſui, & ordinis, ideſt, quia iudex non vſurpat ſibi. quod ad Deum pertinet, ſed potius vtitur poteſtate ſibi à Deo conceſſa, ad Roma. decimotertio, principes non ſunt timore boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum, ſi autem malè feceris time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt vindex in iram, ideſt, iudex eſt ad vindicandum inferendo iram, ideſt, pœnam malis. Accipitur tamen vindicta largè pro pœna: quia vindicta non eſt niſi illius, qui ma- K lum paſſus eſt, quando retribuit pro hoc malo. Iudex autem quando punit reum, non dicitur vindictam agere, niſi accipiatur reſpectu illius, qui læſus eſt, ſcilicet, quòd iſte reus læſit aliquem, & pro illa læſione iudex punit eū. Et ſic dicitur vindicare illum, qui prius paſſus eſt malum. Et ſic dicitur Apoca. ſexto: Quouſque non vindicas Domine ſanguinem noſtrum? Tunc tamen iudex ſolum eſt miniſter vindictæ, ſed vindictam non capit ipſe, ſed ille, pro quo vindicatur in iſtum reum. Quando tamen de vindicta propriè, quæritur de illa, quam quis appetit pro malis ſibi inflictis.

Ad ſecundū dicendū, ꝙ mali tolerātur à bonis in

hoc,

hoc, quòd ab eis illatas ſibi iniurias patienter ſuſti- **A** nent, ſicut oportet. Non tamen debent eos tolerare, vt ſuſtineant iniurias Dei, & proximorũ, quas illi faciunt. Dicit enim Chryſoſto. ſuper Matthæũ, quòd in iniurijs proprijs eſſe quempiam patientem laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare eſt impium. Quando tamen aliquis vindictam deſiderat, non vt gaudeat in pœna, quæ infertur iniuriāti, ſed vt ille corrigatur: Vel vt proximi non vexentur, & vt Deus honoretur, non vult vindictam de iniurijs proprijs, ſed de iniurijs Dei, vel proximi.

Ad tertium dicendum, quòd lex Chriſti eſt lex amoris, ideo illis, qui ex amore operantur bonum, qui ſoli pertinent ad Chriſtum, & Euangelium, non eſt timor incutiendus per pœnas, & ſic non eſt vin- **B** dicta de illis ſumenda. Illis tamen, qui non ex amore mouentur, eſt incutiendus timor. Et iſti non pertinent ad Chriſtum, nec ad ſtatum noui teſtamenti; nec ſunt de Eccleſia niſi numero, merito autem extra illam ſunt, & ideo vindicta ſumenda eſt de eis. Nec repugnat hoc dignitati noui teſtamenti: quia non ſunt iſti verè de nouo teſtamento, ſed extra illud ſunt & contra tales ſunt leges pęnales: quia contra iuſtos nulla lex poſita eſt, ſed peccatoribus ſceleratis, & contaminatis, primo ad Tim. 1.

Ad quartum dicendum, quòd iniuria, quæ infertur alicui, interdum redundat in proximum, interdum in Deum, aliquando vero ad ipſum ſolũ pertinet. Si in Deum redundet, licèt homini iniuriā vin- **C** dicare: quia iam non ſuam, ſed Dei iniuriam vindicat. Sic Eliſæus pueris irridentibus eum maledixit; & occiſi ſunt 42. à duobus vrſis 4. Regum ſecundo, Elias quoque ſuper quinquagenarios duos ignem de cœlo vocauit, & combuſti ſunt, quarto Regum primo. Volebant enim eum inuitum trahere ad regem, quòd erat in dedecus Dei, eo quòd Elias prænunciauerat mortem Ochoziæ regis ex parte Dei, & forte Ochozias volebat eum punire. Sic etiam quando fit iniuria alicui pręlato, poteſt illam vindicare interdum excommunicando eos, qui intulerũt illam, ſicut Silueſter Papa excommunicauit eos, qui miſerunt eum in exilium. Et hoc quia iniuria prælati non ſolum eſt ſua, ſed magis eſt Eccleſię, vel Dei. **D** Sic etiam iniuria principis eſt iniuria omnium ſubditorum. Ideo licet ei vindictam petere inquantum per hoc vindicat iniuriam aliorum. Si autem iniuria ſolum pertineat ad eum, cui infertur, & non redundat in alios, maximè in Deum, debet eam tolerare patienter ſi expediat. Si autem vult petere vindictam non vt gaudeat de pœna, quæ infligitur aduerſario, ſed propter correctionem illius, vel bonũ publicum, aut honorem Dei licitum eſt, non eſt tamen intelligendum, quòd aliquando liceat alia intētione appetere vindictam: quia ſemper eſſet aliàs illicita. Sed diſtinguitur, quando redundat in iniuriam Dei, vel proximi, vel quando eſt propria. Quia in primis duobus caſibus, non ſolum eſt licitum vin- **E** dictam petere, ſed etiam eſt neceſſarium, & non poteſt quis remittere iniuriam illam. Quando autem eſt iniuria propria, id eſt, quæ non redũdat in alium, non eſt neceſſarium vindictam petere, ſed eſt permiſſum intentione recta. Melius tamen eſt, quod quis remittat totaliter iniuriam propriam, quam quod bona intentione vindictam petat, niſi fortè ex remiſſione iniuriarum ſequeretur manifeſtè multiplicatio malorum, & ſcandalum, & ipſe inferens efficeretur deterior: quia tũc contra charitatem eſſet iniurias remittere, ſed bona intentione erat vindicta petenda. Si tamen hoc non apparet, vel ſaltem dubium eſt, laudabilius eſt remittere, quàm petere. Hoc verum eſt in eis, qui petere poſſunt. Secus autem in illis, qui nullo modo ſunt ſui iuris. Vt monacho non licet petere vindictam de iniuria ſibi illata à laico, licèt monaſterio competat agere ſaltem ciuiliter, vel denunciare: quia totum monaſterium eſt ſui iuris, monachus autem non. De his Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione 108. articulo primo.

An ponenda ſit aliqua virtus ſpecialis circa vindictam.
Quæſt. CCCXXV.

QVAERITVR, an circa vindictam ſit ponenda aliqua virtus ſpecialis, ſecundum quam ſit appetitus, & executio vindictæ.

Dicunt quidam, quòd non: quia ſicut remunerantur boni pro his, quæ bene agunt, ſic puniuntur mali pro his, quæ malè agunt. Remuneratio tamen bonorum non pertinet ad aliquam ſpecialem virtutē, ſed eſt ipſius iuſtitiæ commutatiuæ actus: ergo eadem ratione vindicatio non debet poni, ꝙ ſit actus alicuius ſpecialis virtutis.

Item ad illum actum non debet ordinari ſpecialis virtus, ad quem homo ſufficienter diſponitur per alias virtutes, ſed ad vindicandum mala ſufficienter diſponitur homo per virtutem fortitudinis, & per zelum: ergo non debet poni aliqua virtus ſpecialis, cuius vindicatio ſit actus.

C Item cuilibet virtuti opponitur aliquod ſpeciale vitium, ſecundo Ethicorum, & tamen vindicationi non videtur opponi aliquod ſpeciale vitium: ergo non erit virtus aliqua ſpecialis, cuius ipſa ſit actus.

Dicendum, quòd vindicatio habet virtutem ſpecialem, cuius actus eſt. Nam vbicunque datur inclinatio diſtincta ad aliquod bonum, oportet dari virtutem diſtinctam correſpondentem illi inclinationi. Nam virtutes ſunt in nobis naturaliter quantum ad inclinationem, ſed nunquam habent complementum ſuum, niſi per aſſuefactionem ſecundo Ethicorum capitulo primo, & complentur etiam per prudentiam: quia aliàs inclinationes bonæ na- **D** turales eſſent magis nociuæ, quàm vtiles non habentes directiuum, ſicut accidit corpori fortiter moto ſine lumine. Nam grauius offendit, quàm ſi debiliter moueatur, ſexto Ethicorum capitulo vltimo. Eſt tamen inclinatio quædam naturalis ad vindicandum, quæ eſt diſtincta ab alijs inclinationibus: quia vindicare eſt impedimenta remouere, & iſtud pertinet ad vim iraſcibilem ſpecialiter. Nam ſicut natura dedit inclinationem ad proſequendum bonum animalibus, ita dedit inclinationem ad remouendum impedimenta, quæ diſtrahunt ab illo bono. Et propter hoc datæ ſunt duæ vires, ſcilicet, concupiſcibilis ad bonum appetendum, & proſequendum, & ipſo habito fruendum, iraſcibilis au- **E** tem ad repellendum nocumenta in illo bono obſtantia. Et ad hoc pertinet iniurias vindicare, ſcilicet, per hoc quòd quis ſe defendit contra iniuriantem, ne iniurias inferat. Vel iniurias iam illatas vlciſcitur non quidem intentione nocendi, ſed intentione remouendi impedimenta, vt ſcilicet, non ſit locus ipſi iniurianti vltra iniuriam inferre. Et ſic Tullius ponit vindicationem actum virtutis diſtinctæ in Retorica ſua dicens, quòd vindicatio eſt, per quam vis, aut iniuria, & omnino quidquid obſcurum eſt, & ignominioſum defendendo, aut vlciſcendo propulſatur. Et ſic eſt virtus diſtincta pro vindicatione. Eſt tamen innominata, quia multa in moralibus innominata ſunt.

Sed obijcietur, quòd non ſit aliqua virtus ſpecialis, niſi manſuetudo: quia manſuetudo eſt circa iras, quarto Ethicorum, vindicta autem ad iram propriè pertinet, cum ſit ita appetitus contrarij doloris, quod idem eſt, quòd appetitus vindictæ, primo de Anima, ergo manſuetudo diriget circa vindicationem.

Dicendum, quòd in aliquo conſonat iſta virtus cum manſuetudine: quia manſuetus aliquando ſuſtinet iram remittendo iniuriam, aliquando autem punit, & eſt vindicatiuus, non tamen concordat omnino cum vindicatione: quia virtus vindicatiua ſolum eſt ad vindicandum, & non ad remittendum. Ideo nõ eſt idem, quod manſuetudo, maximè, quia manſuetudo licet interdum puniat, & interdum remittat, magis ſe habet ad remittẽdum, quàm ad puniendum. Quod ſignificat nomen ſuum: quia manſuetudo placationem quandam, & miſericordiam ſignificat. Etiam patet quia 4 Ethico. dicitur, quòd licet manſuetudo habeat duo vitia oppoſita ſibi, ſcilicet, iracundiam, & iraſcibilitatem, magis tamen opponitur ſibi iracundia, & magis in ea peccatur. Et propter hoc alterum extremum innominatum eſt: quia rarum eſt, & pauci in eo delinquunt, magis ergo declinat mãſuetudo ad remittere iniuriã, quàm ad punire. Etiam manſuetudo ſolum eſt circa iras, vindicatio tamen poteſt eſſe vbi nulla ira ſit. Vt ſi quis cognoſcat iniuriam ſactam eſſe, quę debeat vindicari, & tamen nondum inſurrexit ira, erit ibi vindicatio ſine ira, & tamen manſuetudo non poteſt eſſe ſine ira.

Aliqui dicunt, quòd vindicatio pertineat ad fortitudinem: quia per eam fortia facimus.

Dicendum, quòd non ſunt idem: quia fortitudo eſt virtus, qua quis bene ſe habet circa terribilia, ſiue in aggrediendo, ſiue in ſuſtinendo, vt patet 3. Ethic. vindicatio autem non eſt in ſuſtinendo aliquid, ſed ſolum in inſerendo pęnas. Etiam quia vindicatio, licet ſit circa aliquid arduum, non tamen eſt de ratione ſua, quòd ſit circa terribile. Hoc enim habet proprium fortitudo, quòd ad terribilia ſit, ergo nõ ſunt eadem virtus. Etiã quia fortitudo non conſiſtit propriè in agendo aliquid, vel in patiendo, ſed in hoc, ꝙ homo habeat animũ imperterritum, ne moueatur propter dura, & terribilia: quia iſta ſunt, quæ impediunt hominem ab agendo, vel ſuſtinendo, & tunc qui imperterritus eſt aget ea, quę agenda fuerint, vel ſuſtinebit quæ ſuſtinenda fuerint, non impediente timore. Vindicatio autem directè eſt ad agendum inferendo pęnas, ergo fortitudo non eſt virtus vindicationis, licet præſupponatur ad vindicationem: quia qui debet vindicare iniurias. oportet, quòd nõ timeat aduerſarium, alioquin non audebit reſiſtere iniurianti, nec reſouere pro iniurijs iam ſuſceptis. Eſt ergo virtus quædam per ſe ad vindicandum diſtincta ab alijs.

Ad primum dicendum, ꝙ recompenſatio bonorum operum non pertinet ſemper ad iuſtitiam commutatiuam, ſed ſolũ in debitis legalibus, ideſt, quando aliqui communicãt in commutando inter ſe aliqua, ex quibus oritur legalis obligatio, vt in contractibus, ſcilicet, emptione, venditione, locato, conducto, depoſito, commodato, mutuo, precario, & ſic de cæteris. Nam ex iſtis oritur obligatio legalis, & contra non benè ſe habentes in iſtis cõpetit actio ex lege humana, & ideo bene ſe habere in eis pertinet ad iuſtitiam cõmutatiuam. Sunt autem aliqua debita moralia, quæ oriũtur ex beneficio exhibito. Vt ſi quis donat aliquid alteri. Nam in talibus non inſurgit aliqua obligatio legalis. Vnde ſi non retri-

F buant, non poteſt agi contra eos ex lege, ſed eſt ibi debitum morale: quia recta ratio dictat, & morum honeſtas, quòd retribuat benefactoribus liberaliter dantibus ſine contractu. Et ob hoc 8. Ethico. cap. 13. quòd fiunt querelæ inter amicos, quando diſſimiliter communicant, ſcilicet, quibuſdam cõmunicantibus moraliter, ideſt, liberaliter dantibus, alijs verò legaliter communicantibus, ideſt, ſolum volentibus retribuere id, quod obligati ſunt ex lege. Quòd ergo quis retribuat moraliter pro beneficijs receptis, non pertinet ad virtutem iuſtitiæ commutatiuæ, ſed ad quandam virtutem, quæ vocatur gratia, ideſt, per quam gratis donatur, ſcilicet, non ex obligatione legali, licet ſit ibi obligatio moralis, vel naturalis. Ita

G etiam eſt in punitione malorum: quia ſecundum ꝙ punitio peccatorum pertinet ad ſtatum reipublicæ actus punitionis, vel vindicationis pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, vel ad diſtributiuam. Et tamẽ ſecundum quod pertinet ad aliquam perſonam ſingularem propulſantem iniuriam, quæ fit, vel iniuriam iam factam punitẽre, ſiue realiter in caſu, in quo licitum fuerit, vel petendo à iudice vindictam fieri pertinet ad virtutem vindicationis, ſcilicet, inquantum bene ſe habet quis in vindicando.

Ad ſecundum dicendum, quòd fortitudo non eſt virtus vindicationis, vt dictum eſt ſupra. Diſponit tamen ad virtutem vindicationis auferendo timorem periculi imminentis in vindicatione. Zelus etiã

H diſponit ad vindicationem inquantum importat quẽdam ſeruorem amoris, & amor eſt prima radix vindicationis. Nam ex eo, quòd quis amat Deum, & proximum iniurias illis inflictas reputat eſſe ſuas, & vult vindicare illas tanquam ſuas ſicut dixit Elias tertio Regum 19 Zelo zelatus ſum pro Deo Iſrael. Sacerdotes tuos occiderunt, & altaria tua ſuffoderunt. In quo innuebat. quòd propter iſtas iniurias Deo illatas ipſe occidit Prophetas Baal, & Prophetas Lucorum, tertio Regum 18 Et in hoc apparet, quòd vindicatio ſit actus virtutis: quia zelus pertinet ad charitatem, & quælibet virtus habet radicem à charitate quantum ad actum ſuum Sic dicit Gregorius in quadam homilia, quòd nihil viriditatis ha

I bet ramus boni operis, ſi nõ procedat ex radice charitatis Non eſt tamen virtus vindicatiua ipſe zelus, vel charitas, licet ex illo ortum habeat, ſicut cuiuſlibet virtutis actus procedit à radice charitatis, & tamen charitas nõ eſt niſi vna virtus, à qua omnes alię diſtinctæ ſunt, & actus eius ab actibus omnium aliarum, licet ergo præſupponat virtus vindicatiua fortitudinem tanquam remouentem impedimenta, & zelum tanquam inclinantem ad vindicandum, tamen ipſa non eſt fortitudo, nec zelus.

Ad tertium dicendum, quòd virtus vindicatiua eſt virtus ſpecialis, & habet vitia duo oppoſita, vnũ per exceſſum, ſcilicet, vitium crudelitatis, vel ſæuitiæ, quæ excedit menſuram in puniendo. Aliud eſt

K vitium, quod conſiſtit in defectu. Sicut cum aliquis eſt minus remiſſus in vindicando Vnde dicitur Prouerbio. decimotertio. Qui parcit virgæ, odit filium ſuum. Virtus autem vindicationis conſiſtit in hoc, vt homo ſecundum omnes circunſtantias debitam menſuram in vindicando obſeruet. Et in hoc apparet iſtam virtutem differre à fortitudine, quia extrema opponuntur habitu medio. Quando ergo extrema ſunt inter ſe differentia, neceſſe eſt habitus medios, quibus opponuntur differre, extrema autem in fortitudine ſunt audacia, & timiditas, vt patet tertio Ethico. c. de fortitudine. Extrema autem in manſuetudine ſunt iracundia, & inirafcibilitas 4. Ethico. cap. de manſuetudine. Extrema verò circa vindica-

tionem

tionem ſunt crudelitas, & remiſſio quædam. Iſta autem differunt ab illis quatuor extremis: ergo virtus iſta differt à fortitudine, & manſuetudine. De his Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 108. articulo ſecundo.

An virtus vindicatiua debeat inferre tales pœnas, quales apud homines ſunt conſuetæ. Quæſt. CCCXXVI.

QVAERITVR, cum virtus vindicatiua ſit in inferendo pœnas, an debeat tales pœnas inferre, quales apud homines conſuetæ ſunt.

Dicunt quidam, quòd non: quia occiſio eſt conſueta apud homines, & tamen non conuenit virtuti: quia occiſio eſt quædam eradicatio hominis de terra. Chriſtus tamen mandauit Infra 13. quòd zizania non eradicaretur, & per ipſam ſignificantur filij nequam, id eſt, peccatores, vt dicit G.o. ergo etiam peccatores non ſunt occidendi.

Item omnes peccantes mortaliter eadem pœna digni videntur, quia eodem modo peccant, ſcilicet, mortaliter. Et tamen aliqui eorum occiduntur: ergo omnes deberent occidi, quod falſum eſt: ergo nullus peccator occidendus eſt.

Item videtur, quòd ſit incõueniens puniri aliquẽ manifeſtè pro peccato, quia cùm quis publicè punitur pro peccato, ex hoc peccatũ eius publicum fit, quod videtur eſſe nociuũ multitudini, quæ ex exemplo peccati occaſionem ſumit peccandi: ergo non eſt alicui pœna publicè infligenda, ſiue mors, ſiue aliqua alia.

Dicendum, quòd vindicta, quæ competit virtuti debet conſiſtere in his pœnis, quæ vulgariter inferuntur, quia ea, quę à Deo fiunt, & nobis fieri iubentur, ſunt regula, & menſura operationum noſtrarũ. Et tamen in ſacra ſcriptura ponuntur iſtæ pœnæ, quibus leges humanæ vtuntur: ergo licitum eſt eis vti, & ad virtutem pertinebit inferre vindictam per iſtas. Patet, quia occiſio ponitur aliquando in lege Moyſi, ſcilicet, lapidatio. Sic Dominus bouis cornupetæ lapidatur Exod. 21. & mulier adultera cum adultero, & etiam mulier, quæ menſtrua patiens permittit ſe ab aliquo cognoſci. Leui. 20. & blaſphe. Leuit. vigeſimoquarto, & pertinaces, atque contumaces filij aduerſus parentes. Deuterono. 21. & idolatræ. Deuteronom. 17. Comburuntur aliqui ſicut, quando tota ciuitas eſt idolatratum, ardet ciuitas, & ſi qui in ea viui inueniuntur, licèt prius debent omnia viuentia, quæ inuenta fuerint, occidi gladio. Deuterono. 13. filia autem Sacerdotis, ſi in domo patris fornicabatur, cremabatur. Leu. 21. Aliqui ſuſpenduntur, ſicut illi, qui faciunt quæcunq; alia peccata digna morte, vt furtum, homicidium, & ſimilia. Deutero. 21. Aliqui autem gladio occiduntur, ſcilicet, quando eſt multitudo idolatrarum. Deuter. 13. Aliquando autem erant verbera non ad mortẽ, vt pro aliqua cauſa leui fuſtigabantur peccantes, ſicut ille, qui cognoſcens ſponſam ſuam dicebat: non inueni eam virginem, ſi parentes puellæ expanſo veſtimento oſtenderent ſigna virginitatis, verberabatur ſponſus, ſcilicet, flagellabatur: Deuterono 22. & ita in quibuſcunq; criminibus, cum eſſet quis reus, & non mereretur mortem, fuſtigabatur ſecundum conditionem delicti. Ita tamen, quòd nunquam reciperet aliquis vna vice vltra quadraginta flagella: Deuterono. 25. Ideo quando Iudæi volebant aliquẽ ſæpe flagellare nunquam perueniebant ad quadraginta flagella, & tunc poterant repetere alia vice flagella, ſic fuit in beato Paulo. Vnde dicit ipſe ſecunda Corinth. 11. à Iudæis quinquies quadragenas vna

A minus accepi. Aliquando autem puniebatur quis exilio, ſicut illi, qui occidebant aliquos caſualiter, ſi volebant mortem euadere, cogebantur manere exules in vrbibus refugij vſque ad mortem ſacerdotis ſummi, qui viueret, dum accideret illa mors: Numeri 36. Et interim non licebat eis muros vrbium alioquin cognatis occiſi licebat iſtos impunè occidere. eod. cap. Erat etiam pœna ſeruitutis in lege, vt ſi quis furaretur, & non haberet vnde ſolueret, vendebatur. Exod. 22. Erant etiam pœnæ pecuniariæ in lege, vt ſi quis cognoſceret puellam virginem ſeducendo eam, cogebatur ipſam dotare. Exod. 22. & hoc ſi in vrbe eam cognoſceret, ſi autem extra vrbem, dabat inſuper quinquaginta ſiclos patri puel-

B læ: Deuteronomij 22. Qui etiam verberabat alium, & non moriebatur ſoluebat impenſas in medicos, & operas perditas reſtituebat. Exod. 21. Et ita ſæpe percuſſiones, & occiſiones redimebantur pecunia. eo cap. Iſtæ autem ſunt pœnæ ferè omnes, quę ſunt in lege humana, ideo licitę ſunt pœnæ iſtæ ad inferendum vindictam ſecundum eas, cum Deus tales pœnas impoſuerit. Si autem aliquæ aliæ ſunt ſecundum legem humanam etiam illæ licitæ ſunt, quia vel ſunt ſimiles iſtis, vel reducuntur ad eas. Pro quo ſciendum, quòd cum pœnæ ſint ad incutiendum timorem conueniunt pro illis, qui ad bonum nõ amore, ſed timore mouentur, & vindicta inquantum eſt virtuoſa tendit ad cohibitionem malorum, ideo de-

C bet eſſe per pœnas. Qui autem non cohibentur amore virtutis à malo cohiberi poſſunt per pœnas inquãtum per eas tollitur ipſis aliquod bonum, quod plus amant, quàm illa bona, quę peccando adipiſcuntur. Quia ſi bonum, quo priuaretur peccans propter peccatum eſſet minus, quàm illud, quod peccando adipiſci intendit, nullus vnquam cohiberetur à malo. Velut ſi quis adulter puniretur in decem denariis pro adulterio non ceſſaret propter iſtam pœnam ab adulterio. Et quia ea bona, quæ peccantes interdum per peccatum deſiderant adipiſci reputantur ab eis valde magna, neceſſe eſt, quod illa bona, quibus priuati poſſint per pœnam ſint valde magna. Non poſſunt autem eſſe maiora, quàm quòd ſint

D omnia bona ipſorum. Tunc enim nullum vitium erit, per quod tantum bonum poſſint adipiſci quantum perdere poſſint per pœnas eis infligendas à lege. Ideo ſic ſufficienter poterunt cohiberi homines à peccatis, niſi omnino velint inſanire, ſicut beſtiæ contemnentes omnia, vt adipiſcantur, quod per peccatum ſe adepturos putant. Contra tales enim nulla lex ſufficit, ſicut & beſtijs nulla lex proficit. Sunt autem omnia bona humana in præſenti, vel maxima eorum vita incolumitas corporis libertas ſui, & bona exteriora, vt diuitiæ, honor, & gloria, & natalis patria. Hæc autem omnia peccantibus per legem auferuntur. Vnde dicit Auguſ. 21. de Ciui-

E tate Dei. & Iſido. libr. Etymologiarum octo eſſe genera pœnarum, ſicut Tullius ſcribit in legibus, ſcilicet. Mors, per quam tollitur vita, verbera & talio, per quæ tollitur incolumitas corporis, ſeruitus, & vincula, per quæ tollitur libertas ſui, exilium, per quod quis perdit patriam, damnum, per quod quis perdit diuitias, ignominia per quam perditur gloria, & honor. Ad iſta genera pœnarum reducuntur omnia pœnalia quæcunque excogitari poſſint. Iſta omnia in lege Deus poſuit, vt patet ex exemplis ſuprapoſitis. Nam licet ibi non ponatur ignominia tanquam diſtincta ab alijs, tamen ad illa pertinet, maximè quia Deus poſuit priuationem honoris pro pœna in lege, ſicut de Heli ſummo Sacerdote prædixit, quod poſteritas ſua priuaretur ſum-

mio ſacerdotio,& poſtea peterent ſe recipi inter minores ſacerdotes. 1. Regum ſecundo, & poſtea executioni traditum eſt per Salomonem, qui priuauit Abiathar ſummo ſacerdotio tradens eum in exiliū. 3 Reg 2. Erat autem Abiathar de domo Heli ſacerdotis eo c. Licitum eſt ergo vtendo vindicta inferre quęcunq; genera illatarum pœnarum ſecundum virtutem vindicationis.

Ad primum dicendum, ꝙ Deus prohibuit eradicari zizania, quando erant ſimul cū meſſe, & ex eorum eradicatione timebatur periculum eradicationis meſſis: ideo dixit, ꝙ ſinerētur vtraq; vſque ad meſſem, & ibi eradicarentur zizania, & cremarentur. Ita eſt de malis, quòd ſi aliquando non poſſunt eradicari ſine periculo bonorum, tolerandi ſunt propter bonos. Interdum tamē eorum eradicatio eſt ſine periculo: immo cum magna vtilitate, & ſecuritate bonorum, quæ per eorum mortem pręſtatur: ideo tunc eradicandi ſunt mali per mortem.

Ad ſecundum dicendū, ꝙ omnes peccantes mortaliter digni ſunt morte æterna quantum ad futuram retributionem, quæ eſt ſecundum veritatē diuini iudicij. Hic tamen penę ſunt magis medicinales, quàm afflictiuæ, vel punitiuæ: ideo illis ſolis peccatis pœna mortis infligitur, quæ in grauē perniciē aliorum cedunt. Sicut enim quantum ad Deum eſt in futuro ſæculo: quia quidam puniuntur, vt mundentur. ſ. qui ſuſtinent pœnam purgatoriam. Alij verò, vt crucientur, & pereant. ſ. qui ſuſtinent pęnā inferni. Prima enim eſt quaſi medicinalis. Secunda eſt verè pœna. In vita autem iſta quantuncunq; aliqui mali ſint pœnę eorum nunquam inferuntur, vt punitiuæ: ſed vt medicinales. Et ſicut in medicina nunquam membra pręſcinduntur niſi quando nullo modo poſsūt viuere, vel qñ vita corū eſt toti corpori periculoſa propter córruptionem, quæ inde deriuatur in alia membra: ita ergo licet quodlibet peccatum mortale mereretur hic pęnam corporalem: quia tamen aliqui peccantes adhuc ſunt corrigibiles, & vita eorum non redundat in perniciem manifeſtam aliorum hominum tolerantur, & non infligitur eis mors. Aliter poteſt dici, ꝙ Deus punit iuſtiſſimè peccatores poſt vitam pro quolibet mortali infligens mortem æternam. Quæ pœna licet quātum ad extorſionem durationis ſit ęqualis, non eſt tamen ęqualis quantum ad acerbitatem, & ideo ſm differentias qualcunque peccatorum poteſt eſſe ibi differentia acerbitatis. Lex autem humana non poteſt omnino punire peccata iuſtè: quia nō poteſt inuenire tot differentias pęnarum in acerbitate, quot ſunt differentiæ peccatorum in magnitudine. Nam etiam ſi differentias pœnarum inuenire poſſet, differentiam tñ grauitatis in peccatis ſcire non poſſet, ideo lex humana punit aliqualiter iuſtè, ſed non omnino, quia pro inęqualibus peccatis ſępiſſimè ęquales pœnas tribuit, ſicut omnibus adulteris eandē pęnam. Et tamen manifeſtū eſt, ꝙ non peccant omnes ęqualiter: quia raro contingit, ꝙ etiam in eodē peccato duo homines ęqualiter peccēt. Quia vnus prævaricatur plures circunſtantias, quàm alius, aut ſaltē ex peiori voluntate agit. Lex tamē humana omnia iſta æqualiter punit, quia non conſiderat iſta particularia. Deus autem omnia hæc diligentiſſimè conſiderat, & punit, quem lex humana aliquo modo imitatur. Si tamen pro quolibet mortali lex humana mortem temporalem infligeret, ſicut Deus p quolibet mortali infligit æternā, valde iniuſtè, & inæqualiter puniret. Quia vltra mortem nihil poteſt lex humana ſi ergo pro quolibet mortali infligeret mortē omnia peccata ęqualiter puniret. Deus autem vltra

E hoc ꝙ dat mortem æternam poteſt dare maiorem pœnam. ſ. faciendo illam pœnam acerbiorem, vel minus acerbam. Ideo ſi pro quolibet mortali inferat mortem æternam puniet inæqualiter ſecundū inæqualitatem peccatorum. Ideo iuſtè ab eo infertur mors æterna pro quolibet mortali, non tamen infert lex humana iuſtè mortem temporalem pro quolibet mortali.

Ad tertium dicendum, ꝙ licet ex pœna publica reddatur peccatum publicum, non eſt inconueniēs peccantes publicè puniri, quia nō innoteſcit culpa per ſe. Sed ſimul culpa, & pœna. Et ſi culpa incitat ad peccandum: pœna tamen, quam horremus magis voluntatem diſtrahit à peccato Et ſic melius eſt G puniri peccantes publicè, quàm puniri in occulto, licet puniēdo in occulto poſſent manere crimina in occulto, quia maior eſt timor incuſſus per pęnam, quàm pronitas ad peccandum incuſſa, vel cauſata p exemplum culpæ. Et hoc verum eſt, niſi fortè homines nunquam ſcirent vitia, niſi per exempla eorum, qui puniuntur, nec haberent aliunde inclinationē ad ea. Et tamen etiam nullo exemplo peccati dato quilibet homo habet intra ſeipſum, per quod ſufficienter ad omnia vitia inclinetur. ſ. paſſiones ſuas, & Dæmonem exterius ſuggerentem: ita vt exemplo non egeat ad quæcunque mala aggrediendū, niſi timor, aut verecundia cohibeat. Ideo melius eſt peccantes puniri publicè, quàm in occulto: quia plus H bonum affert timor pœnæ, quā afferat de malo exēplum culpæ. De his S. Tho. 2. 2. q. 108. arti. 3.

An vindicta ſit exercenda in illos, qui voluntariè non peccauerunt. Quæſt. CCCXXVI.

QVAERITVR, an vindicta ſit exercenda in illos, qui ſunt inuoluntarij. i. qui non cōmiſerunt aliquid voluntariè. Dicunt quidam, ꝙ ſic, quia ignorantia facit inuoluntarium. 3. Ethi. Et tamē videmus vindictam exercitam in eos, qui nihil voluntariè commiſerunt. ſ. in paruulis Sodomorū Gen. 19. etiam paruuli, qui perierunt cum Dathan, & Abiron. Nume 6. Nam iſti nihil ſciebant de eo, qđ com I miſerant patres, & tamen Deus exercuit vindictam in eos, ergo exercetur vindicta in voluntarios.

Item coactio maximè repugnat voluntari, quia ea, quæ quis coactus agit non dicitur agere, nec meretur laudem, aut vituperium, ſicut ſi ſpiritus. i. ventus hominem alicubi tulerit, vel homines Dñi exiſtentes. 3. Ethi. c. 1. & tamē ſi quis timore pœnæ coactus peccatum committit, non excuſatur à pœna, ſicut in eo, qui compellitur periurare 22 q. 5. c. Qui compulſus. & c. ſi quis coactus: ergo exercetur vindicta ſuper inuoluntarios. Item dicit Ambroſius ſuper Lucam, ꝙ nauicula, in qua erat Iudas turbabatur. Vnde & Petrus, qui erat firmus meritis ſuis, turbabatur alienis demeritis. Sed Petrus nolebat pec- K catum Iudæ: ergo inuoluntarij puniūtur aliquādo.

Dicendum, ꝙ licet regulariter pœna non detur, niſi voluntariè peccanti, & non detur vni pro peccato alterius, tamen ſecundum, ꝙ pœna poteſt accipi diuerſimodè, poteſt etiam pœnam habere inuoluntarius, & etiam vnus pro alio. Pro quo ſciendū quòd pœna poteſt conſiderari dupliciter. ſ. per modum pœnæ, & per modum medicinæ. Primo modo pœna non debetur, niſi peccato in quantum per pœnam reparatur æqualitas iuſtitiæ quātū ad hoc, ꝙ ille, qui peccando nimis ſequutus eſt voluntatem ſuam aliquid contra voluntatem ſuam patiatur. Et hoc eſt inquantum pœna ſecundum ſe, non eſt bonum, ſed ſolum eſt ad ſupplendum defectum boni

inductum

inductum per culpam: quia per culpã recedltur ab ordine iuſtitiæ, quod eſt quoddam malnm. Pęna autem ſupplet iſtum defectum, & corrigit: quia quantum quis exiuit à rectitudine rationis per culpã, tanto ad eam redire cogitur per pęnam. Nam peccans, vt deſiderijs ſuis iniuſtè conſentiret ſibimet conſentiendo plus, quàm deberet recceſſit à rectitudine rationis. Pœna autem habet rationem boni inquantum eſt ordinata à ratione per oppoſitũ ad culpam; ſcilicet, peccans in hoc peccauit, quòd de delectabili, & bono ſibi accepit plus, quàm debebat conſentiendo volnntati propriç. Nunc autem de malo, & triſti patiatur magis, quàm vult, & magis, quã aliàs paſſurus erat, ſi non peccaſſet. Hic eſt enim modus, per quem iudex iuſtitiam facit inter litigantes reducendo eos, qui erant in extremo ad quandam æqualitatem .5. Eth. ex prædictis autem competit pœnæ, quòd ipſa ſit ordinata à ratione, & quòd ſit innoluntaria, & ſic pœna pro ſolo peccato eſt propriè. Et quia peccatum eſt voluntarium, pœna eſt inuoluntaria. Vbi autem non fuit receſſus ab ordine rationis conſentiendo proprijs deſiderijs magis, quàm licebat, non eſt peccatum, nec eſt malum voluntariũ. Ideo non poteſt ibi locum habere pęna propriè. Eſt ergo pęna ſic ſolum in eos, qui voluntariè peccauerunt. Alio modo accipitur pęna inquantum eſt medicina quædam: quia accidit medicinæ eſſe pęnalẽ. Medicina autem non ſolum eſt ſanatiua præteriti mali, ſed etiam præſeruatiua à malo futuro, & promotiua ad maius bonum ſanitatis. Et ideo ſicut alicui non habenti ægritudinem datur medicina pœnalis, vt præſeruetur à futura ægritudine, vel vt perducatur ad perfectiorem ſtatum ſanitatis, ita etiam licet pœna pro peccato præterito danda erat regulariter, datur interdum ei, qui nõ habet aliquod peccatum de præterito, vt nullum incurrat de futuro, & etiam vt perueniat per pœnas ad maiorem ſtatũ virtutis exercitando ſe in bono. Et hoc modo ſæpe pœna infligitur ſine culpa, licet non ſine cauſa. Sicut medicina amara, & afflictiua ſæpe datur non habenti ægritudinem, & tamen non ſine cauſa: quia propter vtilitatem eius, cui datur, fit, vt dictum eſt. Sicut tamen medicina corporalis nunquam ſubtrahit maius bonum, vt promoueat minus bonum velut medicus non excęcat oculum, aut non permittit illum excæcari, vt ſanet calcaneum. Infert tamen nocumentum in minoribus, & minus vtilibus, vt præſtet auxilium in melioribus. Ideo ſi neceſſe eſt lædi quædam membra propter id, quod bonum eſt alijs, permittit lædi minora propter vtilitatem meliorum. Ita autẽ medicina ſpiritualis facit. Et quia bona temporalia ſunt minima bona, ſpiritualia autem ſunt maxima, infert quandoque pęnam quandam. Spiritualis autem medicus, ſcilicet, Deus in bonis temporalibus, vt proficiat homo in ſpiritualibus. Et ſic aliquando punitur homo ſine culpa, vt ſi pœna inferatur ei, vt melior efficiatur. Omnes autem tales pœnæ erunt temporales, ſcilicet, in bonis poſſeſſis, vel in bonis corporis, quæ ſunt parua bona. In bonis autem animæ nunquam inferetur pœna, nec in præſenti, nec in futuro, vt homo ad meliora eleuetur: quia ibi pęnæ non poſſunt eſſe medicinæ, ſed magis ſunt corruptiuæ: quia illud, quod eſt optimum, læditur, & ita nunquam punitur homo in bonis ſpiritualibus ſine culpa, ſicut ſunt pœna animæ, vel ſubtractio gratiæ. Et ob hoc nullus punietur pro altero in bonis animæ, nec etiam punietur inuoluntariè agens: quia ille non peccat. Pœna igitur ſpiritualis, quæ eſt propriè pęna, nunquam datur, niſi pro peccato, & nunquam niſi cuilibet pro peccato ſuo. Pę-

A na autem temporalis, quæ poteſt habere locum medicinæ poteſt dari ſine peccato, ſcilicet, ad cauẽdum peccatum futurum, & ad inducendum meliorem ſtatum. Et etiam poteſt dari vni pro peccato alterius inquantum pęna illa pro altero ſuſcepta in temporalibus poteſt prodeſſe ad aliquod bonum ſpirituale, quod maius ſit, quàm malum, quod fit inferendo pœnam temporalem. Non eſt ergo inconueniens ſic puniri eos, qui non peccauerunt, & qui nũquam fuerunt voluntarij in aliquo malo.

Ad primum dicendum, quòd iſti paruuli ſodomitarum, & etiam Dathan, & Abiron poſſunt conſiderari inquantum erant filij iſtorum, cum quibus, & propter quos perierunt, & quantum ad hoc dicetur.
B infra quæſt. 330. ſcilicet, an filij puniantur pro patribus, aut inquantum erant ignorantes, & inuoluntarij, & tunc non erat inconueniens eos pati ſine culpa: quia non paſſi ſunt in ſpiritualibus, ſed in corporalibus bonis, ſcilicet, in vita corporis, & iſta paſſio fuit eis ad vtilitatem ſpiritualium bonorum: quia fortè per hoc excuſati ſunt, vt poſtea non peccarẽt, & fierent mali ſicut patres ſui, & perirent tam in anima, quàm in corpore. De hoc Auguſt. in epiſtola ad Auxentium, & habetur 1. quæſt. 4. cap. Paruulos Sodomitarum.

Ad ſecundum dicendum, quòd aliquando poteſt eſſe quis ſimpliciter inuoluntarius, vt ſi ſit coactus, & tunc nullo modo peccat: quia nihil agit boni, aut
C mali, ſicut qui violenter portatur, & ita ſi virgo per violentiam multorum defloretur nihil de gloria virginitatis perdidit: quia nihil egit, ſed paſſa eſt. Aliquãdo eſt inuoluntarium mixtum, vt per timorem, & minas ſi quis ad malum inducatur. Tunc enim rectè malum agere dicitur: quia in poteſtate ſua eſt agere, vel non agere. Quòd autem timore perdendi temporalia, vel corporalia bona agat, licet aliquo modo poſſit alleuiare culpam, tamen totaliter tollere non poteſt. Taliter ergo inuoluntarij benè puniũtur etiam ſpiritualiter: quia ipſi verè peccant licet minus puniantur, quàm illi, qui omnino ſponte peccant.

Ad tertium dicendum, quòd pro peccato Iudæ
D cæteri Apoſtoli turbabantur pœna quadam temporali, quæ eis vtilis poterat eſſe ad ſalutem. Spiritualis autem pęna non erat ſicut dicit Ambro. vbi ſup. & habetur 1. q. 4. c. Turbatur, ſcilicet Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, ſed corporalis perſecutio intelligitur: quia meritis malorum non nunquam boni puniuntur à Deo. Et hoc fit ad eorum bonum, & hic ſpecialiter factum eſt ad cõmendandum vnitatem: quia pertinebant omnes Apoſtoli ad vnum collegium, & ſic pro peccato quorundam alij puniebantur temporaliter, ſicut in eodem corpore quędã membra patiuntur interdum pro alijs.

An vindicta exerceatur interdum ſuper inanimata.

E *Quæſtio. CCCXXVIII.*

QVAERITVR, an vindicta exerceatur interdum ſuper res inanimatas. Dicendum, quod vindicta fit per pęnas, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 326. pęna autem eſt afflictiua, ideo debet eſſe in ſentiente. Inanimata autem ſentire non poſſunt, ideo pœna nullam habere poſſunt. Dicuntur tamen aliquando deſtrui, non quidem pro ſe, ſed pro peccato eorum, quorum ſunt, in quo non ipſa patiũtur, ſed illi, quorum ſunt: quia iſta ſunt bona ipſorum, ideſt, poſſeſſa ab eis. Damnum ergo, quod infertur in eis, illorũ eſt, inquantũ ſubtrahendo eis iſta, tollitur quædam pars boni vtilis ad vitã. Et hoc modo pro peccato poſſeſ-

ſorum

forum iſta inanimata interdũ læduntur, ita vt videan
tur ipſa puniri. Sic enim theſauri Iericho anathema
tizati ſunt 1.q 4.c. Peccato ciuium. Sic etiã poſſeſſio
nes Aegyptiorũ grandine perierũt pp ipſorum pec-
cata. ea q.c. peccato Aegyptiorũ. Arca etiã Domini
pp peccatũ Iudæorum ab hoſtibus capta eſt. 1. Reg.
5. & 1.q 4.c. peccato Iſraelitarum. Nã licet eſſet Ar-
ca Domini, inquantum tñ pertinebat ad Iſraelitas,
quia illa erat gloria ipſorum capta eſt pro peccato
eorum. Sic n. dixit Heli ſummus Sacerdos capta Ar
ca. Tranſlata eſt gloria Domini ab Iſrael. i. Arca, q̃
erat gloria Domini. 1. Reg. 4. Sic etiam Deus condi-
tionem terrarum deteriorẽ reddit, faciendo regio-
nes aliquas ſteriles pp peccata habitantium in eis in-
quantum ex hoc ipſi læduntur: quia priuantur fru- G
ctibus terræ Pſal. 16. Poſuit flumina in deſertum, &
exitus aquarum in ſitim, terram fructiferam in ſal-
ſuginem propter malitiã habitantium in ea. Et hoc
modo pœnę in defectu tẽporalium, & maximè in
terræ naſcentibus infliguntur in ſacra ſcriptura ſæ-
piſſimè. Leui. 26. & Deutero. 28. & ſi homines emen
dentur, Deus reducet omnia illa ad proſperum ſta-
tum. Malach. 3 & Deuterono. 28. & Pſal. 106. Dicit
tamen Augu. ad Auxentiũ, q́ temporalia bona ali-
quando læduntur propter poſſeſſores, & Gratianus.
1.q.4.§. his ita reſpondetur. dicit, q́ inſenſibilia pro-
pter peccatum hominum execrantur, vel perduũt;
non participatione peccati, ſed cauſa ſacramẽti, vel
deteſtatione peccati, vel flagello delinquẽtiũ. i. pro- H
pter pœnam poſſeſſorum, qui peccauerũt. De ſacra-
mento. i. ſignificatione ponitur exemplũ in theſau-
ris Iericho, & animalibus Amalecitarum. De crimi-
nis deteſtatione ponitur exemplum de pecunia Si-
monis, quæ pro peccato Symoniæ in deteſtationẽ
eius pecunia in perditionem damnata eſt. ſ. pecunia
tua tecum ſit in perditione. Act. 8. De flagello delin
quentium ponit exemplum in Arca Domini, quæ
capta eſt propter peccatum Iſraelitarum. Vt com-
muniter tamen iſte modus tertius eſt, propter quẽ
temporalia læduntur, vel pereunt. ſ. inquantum in
eis puniuntur poſſidentes, quia priuantur eis.

An vindicta aliquando fiat ſuper creaturas irrationales animatas. Quæſt. CCCXXIX.

QVAERITVR, an aliquando vindicta pœnę
fiat ſuper res irrationales, animatas tamen, vt
bruta. Dicendum, quòd iſta ex eo, q́ ſentiunt ma-
gis ſunt capacia pœnę, quã res inanimatæ. Et tamẽ
non competit eis pœna ſm, q́ pœna: quia pœna eſt
pro peccato ad ſuppiendum defectum ordinis indu
ctum per culpam, beſtiæ tamen peccare non poſsũt.
Nam beſtiæ non poſſunt eſſe incontinentes, nec in-
temperatæ 7 Ethi. c. 5. & 9. Et tamẽ ſi peccatũ aliqđ
habere poſſent, iſtud eſſe maximè in cibo, & potu, &
venereis: quia his actibus beſtiæ participant, & perti
nent illa ad temperantiam, & intemperantiã. 3. Ethi K
co c de temperantia. & conſequenter ad continen-
tiam, & incõtinentiam, quę ſunt circa eandem ma-
teriam. circa quam temperantia, & intemperantia.
7. Ethi. c. 10. Eſt ergo in beſtijs affligi natura & nõ pę
na, & hoc eſt quando aliquæ afflictiones eis compe-
tunt propter ſe. Interdum tamen beſtiæ puniuntur
propter nos ſ. quia à nobis puniuntur, vel à Deo pp
nos, & tunc dicimur etiam nos puniri inquantum
beſtiæ ad nos pertinent, & ſunt quædã bona noſtra,
eſt tamen in eis quædam ſimilitudo pœnæ propriè
dictæ, ſicut eſt in illis, quædam ſimilitudo peccati.
Vnde puniuntur dupliciter: vno modo quaſi p̱ pec
cato ſuo, alio modo pro peccato poſſeſſoris. De pri-

F mo, vt ſi eſſet bos cornupeta, quem Dominus ſuus
neſciebat eſſe cornupetam, & occideret virum, aut Bruta puniuntur & … dè.
mulierem, lapidabatur bos, & non comedebantur
carnes eius: Exo 21. & hoc nõ erat pro peccato Do
mini: nam Dominus neſciebat vitiũ bouis. Si n. ſci-
uiſſet, & non cuſtodiuiſſet eum, occidebatur bos, &
etiam Dominus, eo. c. Licet ergo bos occidendo ho
minem peccare non poterat, qa tamen erat iſte act⁹
ſimilis peccato, occidebatur bos; velut ſi eſſet vir oc
cidens alium. Fiebat etiam propter periculum, ſcili-
cet, vt bos, qui hominem occiderat, non occideret
iam alios. Ad hoc tamen ſufficiebat, q́ occideretur
quomodocunque, vt ſi iugularetur, & comederetẽ,
q́ tamen lapidaretur, & non comederentur carnes
G eius, erat quædam ſimilitudo pœnæ peccati, qa ta-
lis pœna erat homicidarum, vt patet ibi de Domi-
no, qui non cuſtodiuit bouem poſtquam cognouit
vitium eius. Erat autem hoc, vt oſtenderet Deus vi
tiũ homicidij eſſe valde deteſtabile, cùm ipſum ad-
huc in beſtijs, quæ peccare non poſſunt, deteſtaretẽ.
Sic ipſe oſtendit Gen. 9. dicens: Sanguinem animarũ
veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarũ,
& de manu hominis. i. p̱ effuſione ſanguinis huma-
ni, ego puniam beſtias, & etiam hominem. Et iſta pę
na conuenienter poſita fuit, vt Deus ſignificaret, q́
etiam beſtias puniebat propter homicidium. Aliqñ
beſtiæ puniuntur pro peccato, non quod faciũt, ſed
quod patiũtur, vel quod in eis exercetur. ¶ Et ſic ſi qs
H coiret cum pecore, ſolus vir peccat, vel fœmina, ſi ſe
pecori ſubiecerit. Et tamen tam homo, quàm pecus
occiditur. Leui: 20. Nõ tamen peccauit pecus, quia
neſcit, quid agat, ſed propter deteſtationem peccati
illius commiſſi in eo etiam ipſum occiditur, vt non
maneat memoria illius ſceleris: qa refricaretur me-
moria facti, ſi pecus maneret, quando videretur, &
incitarentur videntes ad ſimile peccatum. Sic dicit
Augu. ſuper Leui. & habetur. 15.q.1.c. Mulier. §. Itẽ
pecora. Aliquando autẽ pœna exercetur in beſtijs
ſine peccato, & ſimilitudine peccati, & eſt ſolũ in pę
nam hominis poſſidentis, quia cũ priuatur illis pri-
uatur quodã bono ſuo. Et ſic animalia Aegyptio-
rum percuſſa ſunt lapidibus, & grandine p̱pter pec
I cata ipſorum: Exo. 9. Et poſtea primogenita omniũ
peccatorum ſimul, & hominum ab angelo extermi
natore occiſa ſunt. Exo. 11. & 12. & 1.q 4.c. Peccato
Aegyptiorũ. Et ſic etiam homines interdũ puniũt
pecora pro peccato Dominorum. Sic fuit de Saule
quando voluit vocare omnes Iſraelitas, vt irent in
bellum cõtra hoſtes Iabes. Nam occidit duos boues
ſuos, & concidens in fruſtra miſit per totam terram
Iſrael, dicens. Qui non exierit, & ſequutus fuerit Sa
muelem, ſic fiet bobus eius. 1. Reg. 11. id eſt, concidentur
in fruſta. Et tamen illa erat pœna pro peccato illo-
rum, qui non irent ad bellum. Sic etiam pro pecca-
to Amalecitarum pecora omnia ſua iuſſa ſunt occi
di. 1. Reg. 15. Et quia Saul reſeruauit illa peccauit gra
K uiter. e. c. & 1.q.4. cap. Peccato Amalecitarum. Dicit
tamen Gratianus. e. q. §. his ita reſpondetur, q́ fuit
factum hoc propter ſacramentum. i. ſignificationẽ,
quia Amalecitę interpretantur lingentes ſanguinẽ,
& ſignificant cupidos, & auaros, & Dæmones. Iſrae-
litæ autem interpretantur viri videntes Deum, & ſi
gnificant multitudinem ſanctorum, per animalia
autem Amalecitarum ſignantur motus irrationa-
biles vitiorum, qui non debent tranſire in ſortẽ ſan
ctorum. Iſte tamen eſt ſenſus myſticus. Scriptura ta-
men debet habere ſenſum literalem. Ideo fuit alia
cauſa occiſionis iſtorum animalium: maximè, quia
Auguſ. in Epiſtola ad Auxẽtium. & 1.q.4. c. peccato
Amalecitarum dicit, q́ pp peccatum Amalecitarũ
animalia

animalia eorum iuſſa ſunt interfici. Quia tamen ſufficiebat propter peccatum Amalecitarum, quòd ipſi priuarentur animalibus illis, non erat neceſſe, ꝙ omnia occiderentur. Deus tamen diſtrictè mandauit, vt occiderentur. Et quia Saul non occidit illa, punitus eſt, primo Regum 15. Oportet ergo eſſe aliã cauſam magis ſpecialem, quare occidi iuſſa ſunt, de qua dictum eſt eo. cap. Pecora quoque interdũ cremantur, vel occiduntur gladio ad magnam deteſtationem peccati ipſius poſſidentis, & non in pœnam eius, ſicut propter Achor, qui furatus eſt de anathemate Iericho combuſti fuerunt boues, & aſini, & omnia iumenta, & pecora eius Ioſue. 7. Sic etiam in ciuitate, in qua idola colebantur iubebat Deus occidi omnes habitatores, & omnia pecora, & iumenta, & quidquid ibi viuens erat, & poſtea omnia cremari. Deuterono. 13. Non tamen fiebat hoc in pœnam peccantium, quia iſtud eſſet ſi Domini nõ morerentur. Nam pœna eſſet eis carere bonis poſſeſſis. Quod autem, eis occiſis, pecora eorum occidantur, non fit propter eorum pœnam, ſed propter deteſtationem magnam peccati, vt putetur valde magnũ peccatum fuiſſe, pro quo Deus non ſolum peccãtes occidi fecit, ſed etiã pecora eorum, & conſumi igne omnia, quæ habebant. Et ſic erant iſta duo peccata valde deteſtabilia, ſcilicet, idolatria, & furtũ de anathemate. Apparet ergo quomodo pecora aliquãdo propter hominem puniũtur propter ſe, ipſa autem non puniuntur: quia nec peccant, nec rationem de factis ſuis redditura ſunt, quia rationabilia nõ ſunt, vt Auguſti. dicit, & habetur 15 q. 1. §. Ex eo autem. Homines autem ſoli, quia rationabiles creati ſunt de ſe, & de omnibus rebus, quas in vſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt de eo, vt dicitur ibidem.

An aliquando exerceatur vindicta in filios propter patres. Quæſt. CCCXXX.

QVAERITVR, an aliquando exerceatũ vindicta pœnalis in filios propter patres. Dicunt quidam, ꝙ fieri non debet: quia non eſt de homine, ſicut de pecoribus Nam pecora ſunt propter hominem, homo autem non eſt propter alium hominẽ, ſed omnes ſunt immediatè propter Deum. Ideo nõ debet vnus puniri pro alio. Sic dicitur Ezechielis 18. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Et datur ibi cauſa, ſcilicet, omnes animæ meæ ſunt. Vt anima patris, ita & anima filij mea eſt. Quaſi dicat. Aequaliter pertinet ad me anima filij ſicut anima patris, & ideo non magis puniã vnam pro alia, quàm aliam pro alia. Item Deus vetuit hoc Deuterono. 24. ſcilicet. Patres non occidentur pro filijs, nec filij pro patribus, ſed vnuſquiſque pro ſuo peccato morietur.

Dicendum, quòd aliquando filij puniuntur, & occiduntur pro patribus, ſiue ſecundum legem Dei, ſiue ſecundum humanam. Nam Deus dixit, ꝙ puniebat peccata patrum in filios vſq; in tertiam, & quartam generationem Exod. 20. & 34 & Nume. 18. Etiã ſecundum legem humanam ſæpe hoc inuenitur. Nam puniuntur filij hæreticorum pro peccato patrum: quia priuantur ſucceſſione paterna, & publicantur bona eorum, extra de hęret. c. Vergentis. Secundò puniuntur filij pro peccato patris, qui cõmiſit crimen læſę maieſtatis. Nã priuantur bonis reſeruata eis vita ex miſericordia. In c. allegato vergẽtis, & 6 q. 1. c. Si quis cum militibus. Tertiò puniuntur filij pro coitu illicito patris. Nam non ſuccedunt in A honoribus filij illegitimi, nec promouentur ad ordines, nec beneficia obtinent ſine diſpenſatione, extra de filijs pręsbyterorum per totum, & extra qui filij, ſint legitimi per totum. Quartò puniuntur ſeruitute filij clericorum geniti ab eis dum ſunt in ſacris. Nam ſecundum antiquos canones efficiebantur ſerui Eccleſiæ. Nunc autem beneficia non obtinẽt, maximè in Eccleſijs, in quibus patres eorum proximè adminiſtrauerunt. Extra de fi. præsby. c. Ad pęnitentiam, & c præſentium, & cap. Conquerente, & c. veniens, & quaſi per totum. Quintò priuantur filij honoribus vſque ad quartam generationem propter delicta parentum, ſcilicet, ſi occiderint clericum Eccleſiæ ſuæ per ſe, vel per alium occidi fecerint, quia B non poſſunt recipi in clericos beneficiatos in collegio clericorum eiuſdem loci, cuius patres ſui clericum aliquem occiderunt, extra de pęnis, c. In quibuſdam. Sextò priuantur aliquando honore ciuitatis filij propter patres. Vt ſi aliqui occiderunt Epiſcopũ ciuitatis ſuæ, & hoc bis fecerint, ciuitas illa priuatur in æternum honore Epiſcopatus 25. q. 2. ca. Ita nos. Et ſic filij carebunt honore Epiſcopatus, ideſt, nunquam habebunt Epiſcopum in ciuitate ſua propter peccata patrum. Et ita in alijs caſibus interdum. Ad hæc tamen conſiderandum, quòd pęna infligenda filijs pro patribus, aut infligitur per Deum, aut per hominem, ſi per hominem, aut illa eſt pęna temporalium rerum, aut ſpiritualium, aut eſt pęna corpo- C ris, ſi primo modo filij puniuntur pro patribus, vt patet in caſibus ſupra poſitis: quia ibi filij priuantur interdum iure ſucceſſionis in bonis temporalibus, & interdum honoribus, & interdum amiſſione libertatis.

Alia eſt pœna ſpiritualis, ſicut excommunicatio, depoſitio, degradatio, ſuſpenſio, interdictum, priuatio à iure offerendi, priuatio ab ordinibus, ideſt, à iure ſuſcipiendi ordines. Excommunicatio autẽ nunquam infertur in vnum propter alterum, nec in filium propter patrem, nec in ſubditum propter Dominum, nec in aliquem alterum. Et propter hoc excommunicatio nunquam infertur in communitatem, vel collegium, ne innocentes pro peccatoribus D puniantur, extra de his, quæ fiunt à maiori parte capi. c. Quæſiuit. Depoſitio autem ab ordine, & degradatio, & ſuſpenſio ſunt perſonales pęnæ, & nũquam infliguntur, niſi pro peccato perſonali. Ideo nunquã infliguntur filijs pro patribus, nec è contrario. Pęna autem interdicti ſępe infertur in filios pro patribus, & in quoſcunq; propter peccata aliorum, ſicut pro peccato regis interdicitur terra eius, extra de ſponſa. Non eſt, & pro peccatis aliarum perſonarum interdicuntur loca, in quibus ſunt.

Alia eſt pœna remotionis ab oblationibus, quia quod oblationes alicuius non recipiantur in Eccleſia eſt magnum dedecus eius, quia fit in deteſtationem ipſius: ſicut merces proſtibuli, & pretium car- E nis non poterant offerri in domo Domini: Deuterono. 23. Gentiles etiam non poterant offerre ſacrificia. Nam non recipiebantur de manu eorum oblationes pro ſacrificijs, quia reputabantur cõtaminatæ. Leui. vigeſimoſecundo. Ita nunc eſt ſi oblationes alicuius non recipiantur in eccleſia: quia ex hoc videtur contemptibilis, & deteſtabilis, & tamen filij interdum pro patribus ſic puniuntur, & tota familia pro Domino: quia ſi non recipiuntur oblationes eius pro aliquo delicto, etiam non recipiuntur oblationes familiæ decimoſeptimo, quæſtione quarta, capitulo. Miror. Alia eſt pœna non recipiendi ordines, & hæc infertur filijs, pro peccato patrũ, ſcilicet, quia illegitimi non promouentur ad ſa-

cros,

cros,vt ſnpra dictum eſt. Et iſtę ſunt pœnę ſpiritua-
les: quia ſunt reſpectu rerũ ſpiritualium.ſ. pertinen-
tium ad cultum Dei. Si aũt ſit pœna corporalis.ſ. ꝙ
debeat quis occidi,vel verberari, aut quomodocun
que torqueri: dicendum,ꝙ regulariter non puniun
tur filij pro patribus. Sic dr̄ Deuterono.24. non occi
dentur patres pro filijs,nec filij pro patribus. Aliquã
do tamen propter magnitudinem criminum, quæ
non ſunt ſpecialiter contra aliquem hominem, ſed
contra totam rempublicam,ſiue totum ſtatũ patrię
interdum iudices occidunt peccantes, & filios eorũ
in deteſtationem tanti criminis,& etiam propter ti-
morem,& ſuſpenſionem, ne filij imitentur peccata
parentum. Et quia legiſlator conſiderat magis vtili
tatem publicam, quàm alicuius particularis, inter-
dum volet occidi vnum de republica ẽt, ſi ſit inno-
cens,vt per hoc conſulatur ſaluti reipublicæ.

Si autem pęna per Deum infligatur, qualitercun-
que infligatur iuſta eſt: quia ipſe ſcit, quare hoc expe
diat: licet nos ignari altiſſimi conſilij eius putemus
aliquando pœnas infligi iniuſtè ab eo. Sic dicit Boe-
tius de conſolatione lib. 4. proſa 5. ſ. Sed tu quanuis
cauſam tantæ diſpoſitionis ignores; tamen quoniã
bonus mundum rector temperat rectè fieri cuncta
ne dubites. Maximè, quia quomodocunque Deus
faciat, etiãſi nulla cauſa diſpoſitionis occultè lateat,
ſed ſolũ, quia vult ſic facere, quidquid fecerit, iuſtũ
erit: quia non poteſt nobis facere iniuſtum quidqd
faciat. Nam non eſt iuſtum hominis ad poſſeſſionẽ
ſuam 5. Ethi. Ideo ſiue deſtruat eam,ſiue colat, & cõ
ſeruet,nõ facit ei iuſtum,nec iniuſtum. Et tamẽ om
nia ſunt poſſeſſio quædam Dei, quia ipſe omnia cõ-
didit. Ideo ſiue deſtruat illa, ſiue conſeruet,non fa-
cit illis iniuſtum. Et iſtam rationem inducit Apo-
ſtolus ad Roma.9. oſtẽdens ꝙ nemo poteſt conque-
ri de diuina diſpoſitione, qualiſcũque ſit circa eum
dicens, ꝙ vas non poteſt dicere figulo, cur me feci-
ſti ſic? Ita nec homo Deo. Quia tamẽ Deus nobiſcũ
ſe habet ſm quandam regulam rationis tanꝗ inter
eum,& nos iuſtum quoddam eſſet, poteſt dari regu-
la aliqua de pœna, quæ infertur à Deo filijs pro pa-
tribus Et dicendum,ꝙ illa, aut eſt ęterna, aut tempo
ralis. Si ęterna nunquam filij pro patribus puniũtur
nec è contrario, ſed quilibet pro peccato ſuo. Et de
hoc poteſt intelligi Ezech. 18. Anima, quæ peccaue
rit ipſa morietur Et vocatur hic pęna ęterna omnis
pœna, quæ eſt poſt vitam iſtam, ſiue in ęternum du-
ret, vt gehenna, ſiue ad tempus, vt pęna purgatoria.
Nam etiam in purgatorio non puniuntur filij pro
patribus. Si autem ſit pœna temporalis infligẽda,
dicunt quidam, ꝙ ſoli filij paruuli puniũtur ꝑ patri-
bus, adulti nõ. Et de hoc intelligunt Ezech. 18. Et ta-
men non eſt hoc totaliter verum: quia aliquãdo fi-
lij magni puniuntur pro peccatis patrum, alioquin
non poſſent puniri filij pro patribus vſque in tertiã,
& quartam generationem: quia paruuli gignere nõ
poſſunt. Et ſic nunquam poſſet puniri peccatum pa
trum in filios, niſi in prima generatione, ſcilicet, in
ſolos filios, quando eſſent paruuli ſub poteſtate pa-
trum. Si autem in nepotes, & pronepotes punitur
peccatum patrum iam in filios adultos punitur: qa
non gignerent, niſi adulti eſſent, & in nepotes pœna
infertur mediantibus filijs, & tamen quando quis ne
potes habet, filij eius adulti ſunt.

Dicendum ergo, quòd iſti filij, qui puniri debent
pro peccatis patrum, aut ſunt in præſentia eorum,
ſiue in regionibus, in quibus patres poſſunt ſcire, ꝗ
apud eos aguntur, aut ſunt in locis, de quibus ad pa-
tres eorũ cognitio nulla de eis puenire poteſt. Si pri
mo modo, filij puniũtur pro peccatis patrũ: quia pa
F tres triſtari tunc poſſunt de aduerſitate filiorum. Et
in tantũ iſta pœna tũc infligitur filijs pro patribus,
inquantum patres de ea triſtari, vt in filijs puniãtur.
Et ſic redundet pœna in auctorem peccati. Si autẽ
ſecundo modo, non punientur filij pro patribus: qa
non poſſunt patres triſtari de malo filiorũ, & quia fi
lij puniuntur pro peccatis patrum, vt patres de hoc
doleant, non punientur tunc, cùm illi dolere, nõ poſ
ſunt. Quando tamen patres poſſunt cognoſcere ma
la, vel bona, quæ filij habent, diſtinguendum eſt: qa
aut filij ſunt citra quartam generationem, aut vltra.
Si verò vltra, nõ puniuntur pro patribus: quia Deus
dixit, quòd puniret peccata patrum in filios vſque
in tertiam,& quartam generationem: ergo vltra nõ
G extendet punitionem: qa odia reſtringenda ſunt. Si
autem citra quartam generationem, aut pœna infli
genda eſt mors, vel aliqua temporalis afflictio, vt in
amiſſione rerũm, vel in labore corporis. Si iſto ſecũ-
do modo, dicendum, ꝙ puniuntur filij pro patribus
indifferenter, ſiue ſint magni, ſiue parui, vt patet de
mãſione Iſraelitarum in deſerto per annos quadra-
ginta. Nam pro murmuratione patrum manſerũt
ibi filij triginta octo annis. Nã ſecundo anno ab exi-
tu de Aegypto ingreſſuri erant in terram Chanaan.
Numeri 14. & ibi declaratum eſt. Et quia murmura
uerunt tunc, manſerunt in deſerto vſque ad finem
anni quadrageſimi. Et ſic filij, qui naſcerentur tem-
pore illius murmurationis, vel oẽs quotquot tunc
H erant paruuli, ita vt in ea non peccauerint per tri-
ginta octo annos, tolerauerunt labores deſerti ꝑ pa
tribus ſuis. Et ſic filij adulti puniuntur pro peccatis
patrum. Sic dr̄ ibi: filij veſtri portabũt fornicationẽ
veſtrarum. i. ſuſtinebunt pœnã pro peccato veſtro,
quadraginta annis erunt vagi per deſertum, donec
conſumantur cadauera veſtra. Sic etiam fuit in ca-
ptiuitate Babylonis, quæ durauit ſeptuaginta annis
2. Parali 36. & Iere. 36. Neceſſe ergo erat ibi Iudęos
multos natos in Babylone, vel qui paruuli portati
fuerant de Iudæa in Babylonẽ quãdo eſſent in adul
ta ętate tolerare pœnam captiuitatis pro peccatis
patrum, cum tanto tempore durauerit captiuitas.

Si autem pœna infligenda ſit mors, aut illi, qui pu
I niendi ſunt, paruuli ſunt, aut adulti. Si paruuli, inter-
dum occiduntur pro peccatis patrum, vt in ſubmer
ſione Dathan,& Abiron: quia tam filij, quàm tota fa
milia,& poſſeſſio aperta terra deuorata eſt. Nume.
16. ibi enim paruuli ſolum pro peccato patrũ occiſi
ſunt. Nam adulti filij iſtorum, qui cum patribus pe-
rierunt non iam pro peccato patrũ, ſed pro ſuo pe-
rierunt: quia Moyſes denunciauit omnibus, ꝙ rece-
derent de tabernaculis illorum hominum. Qui autẽ
noluerunt, culpa ſua perierunt. Idem fuit in occiſio
ne primogenitorum Aegyptiorum Exo. 11. & 12.
quia multi erant paruuli, qui nihil peccauerant. Sic
etiam in ſubuerſione quatuor ciuitatum Sodomo-
rum tam paruuli, quàm magni perierunt. Sed ma-
K gni pro delictis ſuis, paruuli autem pro peccatis pa-
rentum, niſi eſſent illi, in quibus erat iam aliqualis
diſcretio, quia in eis ex praua conſuetudine parẽtũ
malitia iam ſupplebat ętatem. Nam Gen. 19. dicitur
quando introierũt duo angeli in domo Loth, quos
Sodomitæ putauerunt viros, quòd conuenerũt om
nis ciuitatis populus à puero vſque ad ſenem volã-
tes domum Loth. Et ſic etiam paruuli erant huic vi
tio dediti. Si autem filij fuerint adulti, aut repugnãt
peccatis patrum, aut conſentiunt. Si conſentiunt, iã
pro peccatis ſuis puniuntur: quia qui conſentit ma-
lè agenti dignus eſt morte, ad Roma. 1. Si autem nõ
conſentiant, ſed totaliter diſſentiant contrarium fa
cientes, non punientur filij pro patribus. Et de hoc
proprię

propriè intelligitur Ezech. 18. vbi dicitur, ꝙ ſi pater fecerit aliquod de peccatis, quæ continentur ibi, aut de alijs ſimilibus, morietur. Et ſi filius nullum de illis egerit non morietur. Et rurſus, ſi pater bonus genuerit filium latronem, homicidam, idolorum cultorem, & ſic de cęteris criminibus pater viuet, & filius comportabit iniquitatem ſuam ſolus. Et intelliguntur omnia illa de morte corporali: quia de morte ęterna nullus ſciret, an puniatur pater ꝓ filio, vel è contrario. Aut aliquis pro alio, quia ſtatus defunctorum nobis ignotus eſt. Et tñ Ezechielis 18. dicitur, ꝙ viuentes videntes patrem aliquem mortuũ, qui peccauerat, & filios eius incolumes dicebãt: quare non portant iſti filij iniquitatem patris? ergo iſti intelligebant de tẽporali punitione, & Deus loquẽs ea, quæ in cælo habentur intelligebant de temporali morte. Vt patet cum reſpondit his iuxta id, quod interrogauerant dicens. ſ. quia filius iudicium, & iuſtitiam operatus eſt, & omnia præcepta mea cuſtodiuit, vita viuet, & ſic intelligitur de temporali morte, quã populus videre poterat. Eſt autem dubiũ de filijs Achor, qui lapidatus eſt propter furtum de anathemate Iericho. & filij eius, & filię eum eo perierũt Ioſue. 7. & non conſtat, an erant paruuli, an adulti. Si paruuli, manifeſtum eſt, ꝙ poterunt puniri ꝓ peccato patris. Si autem erant adulti, erit difficile.

Aliqui tamen dicunt, ꝙ fortè filij conſenſerunt in furto patris, & ideo puniti ſunt, ſicut dictum eſt de filijs Dathan, & Abiron adultis. Non tamen põt ſtare: quia ibi erat peccatum publicum, cũ Moyſes admoneret omnes diſcedere à tabernaculis illorum hominum impiorum cõminatus, ꝙ Deus mortem inſolitam eis inferret. Num. c. 16. Achor tamẽ clam furatus eſt de anathemate, & nemo ſciebat, ſed ipſe tenebat abſconditum in terra defoſſa: Ioſue. 7. ideo non potuerunt filij cõſentire ſibi. Si ergo aliqui magni fuerunt ibi, dicendum, ꝙ factum eſt ad deteſtationem tanti criminis: quia ꝓ magno crimine Deus habebat, ꝙ aliquis furaretur quidquã de eis, quæ anathematizata erant: quia illa anathematizabantur quantum ad vſum hominum, & vt applicabantur ad cultum Dei: quia aurum, & argentum, ferrum, & ęs in theſauros Domini ſeparata ſunt, Ioſue. 6.

Si autem dicatur de filijs Saulis, qui erant magni, & ſuſpenſi ſunt omnes quotquot manſerant pręter Miphiboſeth filium Ionathæ. 2. Reg. 21. & iſti erant adulti, & occiſi ſunt pro peccato Saulis: quia actriuerat Gabaonitas, reſponſum eſt eodem capite.

Quare filij puniuntur pro culpis parentum vſque ad quartam generationem, & non vltra. Quæſt. CCCXXXI.

SED dicetur, quare filij puniuntur pro patribus vſque ad quartam generationem ſolum, cũ retributio pro bonis patribus extẽdatur vſque in millia, Exo. 34. Dicendum, ꝙ Deo proprium eſt miſereri, punire autem non, & ideo facilis eſt ad miſerẽdum. Vnde pro virtute vnius miſeretur in millia, ꝓ peccato autem vnius non punit, niſi vſque ad quartam generationem. Cauſa autem, quare ſpecialiter vſque ad quartam generationem extenditur, videt̃ eſſe: quia cum Deus punit peccata patrum in filios, ideo eos punit, quia in illis punit patres. Nam cũ filius ſit de ſubſtantia patris, & diligatur ab eo in immenſum dolebit pater de pœna filij, & ideo cum punietur filius pater in eo puniet̃, & ſic eſt modus iſte abundans ad puniendum, quando nõ ſufficit homini pœna ſua, ſed etiam pœnam alterius tolerat: quia pœna illius ſua eſt. Et quia patres non poſſunt puniri in filijs, niſi quando vident eos puniri, & tales ſunt,

A qui videant vltra quartam generationem: ideo vſq; ad illam ſolã punientur patres in filijs. i. peccata patrum in filijs. Sed obijcietur: quia etiam poſt mortẽ dolent homines de filijs, & alijs de poſteritate ſua, & curam habent de eis, etiamſi ipſi maneant apud inferos, ſicut patet Luc. 16. de diuite, qui apud inferos petiuit ab Abraham, vt mitteret Lazarum ad quinque fratres ſuos, & annũciaret eis, ne ipſi irent in locum illum tormẽtorum. Item mortuis accidit bonum, vel malum propter infortunia poſterorũ ſuorum, qui relinquuntur, vt ait Ariſtote. 1. Ethi. c. Pronepotum autem fortunas. Ergo vſque ad quaſlibet generationes poſt mortem poterunt puniri peccata patrum in filios. Dicendum, ꝙ non puniuntur B niſi vſque ad quartam, vt dictum eſt.

Ad primum dicendũ, ꝙ licet mortui bona velint cognatis ſuis, quos hic reliquerunt, tamen neſciunt de ſtatu eorum, ſi ſunt apud inferos, niſi ex reuelatione, vel ex alijs modis communicationis animarum. Et iſtud eſt extraordinarium, quia ſic raro, de paucis rebus habent cognitionem. & ideo non poſſunt cõuenienter puniri poſt mortem pro peccato eorum filij, ita vt ipſi puniantur in eis. Dum autem viuunt cognoſcant infortunia, & eufortunia propinquorum, & tunc gaudere, vel triſtari poſſunt. Etiam põt dici, & melius, ꝙ dato, ꝙ mortui ſcirent omnia accidentia, quæ ſunt apud viuentes, adhuc non triſtarentur, nec gauderẽt de bonis, vel malis propinquorũ, C ſicut quando viuebant: quia iſtę affectiones ſunt in homine ex inclinatione carnis, & ſanguinis, quoniã cognatio ad carnem pertinet, & non ad animam: quia quantum ad animam omnes homines ęqualiter cognati ſunt, anima autem ſoluta à corpore nõ habet iſtas inclinationes. Ideo licet ex eo, ꝙ eſt anima illius corporis inclinetur ad illud, & conſequenter habeat aliquam maiorem affectionem ad ꝓpinquos ſibi ſecundum corpus, quàm ad alios, tamen non poſſunt omnino manere ęedem affectiones, & ęquales, quæ erant in corpore, & ſic non dolebit, q eſt apud inferos de infortunijs propinquorum, ſicut doleret viuens, & ſimiliter non gaudebit de eufortunijs eorum, ſicut ſi viueret. Et patet hoc in Moy- D ſe, qui rogabat Dominum, ꝙ permitteret eum tranſire in terram Chanaan vltra Iordanem, & Deus in pœnam dedit ei, ꝙ de longè videret eam, & tamen non intraret in eam. Deuteronomij. 3. & 4. Si tamẽ maneret idem gaudium, & triſtitia, & de eiſdem rebus morientibus, & viuis non curaſſet Moyſes, an in terram Chanaan intraret: quia poſt mortem ſciret qualis erat terra illa, & experiretur illud gaudium, qd viuens habiturus erat. Non tamen putauit hoc Moyſes, cum valde orauerit Dominum ſuper hoc, & poſtea quaſi ſe inſęlicem conquereretur: quia nõ permittebatur intrare in terram illam: Deuteronomij 4. Et Deus etiam oſtendit, ꝙ dabat ei hoc in pœ- E nam, non tamẽ eſſet ei vlla pœna, ſi mortuis maneret gaudendum, & triſtandum de eiſdem, de quibus viuentes triſtantur, & gaudent: ergo non eſt idem gaudium, nec triſtitia, nec de eiſdem rebus. Et ſic licet mortui nouerint, quæ aguntur hic apud ſuos ꝓſpera, aut aduerſa, non gaudent, nec triſtãtur eo modo, quo ipſi viuentes triſtarentur, aut gauderent.

Item patet hoc efficacius, quia etiã ſi mortui nouerint infortunia, & eufortunia viuentium, nõ gaudebunt, nec triſtabuntur de illis, niſi valde remiſsè, vel fortè nullo modo: quia viuentes gaudent de ꝓſperitatibus, & triſtantur de aduerſis, eo ꝙ reputant eſſe bona, vel mala. Qui tamen apud inferos ſunt, vel in quocunque receptaculo alterius ſęculi ſciũt verè iſta aduerſa, & proſpera tẽporalia nõ eſſe bona,

nec

nec mala niſi per opinionem noſtram, verè autem bona, & mala eſſe poſt iſtam vitam: ideo tanquam de rebus nullius ponderis non curabunt de proſperis, vel aduerſis, quæ fuerint hic apud ſuos, aut valde remiſsè, ſicut nos parum aduertimus ad ea, quæ putamus eſſe in differentia ad bonum, vel ad malum. Non ergo triſtantur mortui in ſeipſis de aduerſitatibus viuentium: quia & paruam de his habebunt curam, ſed ſolum de ſtatu eorum inquantum diſponūtur per bona, & mala, quæ hic faciunt ad futuram requiem, vel pœnam. Et patet per ea, quæ petiuit diues exiſtens apud inferos. Nam non reſpexit ad proſpera, vel aduerſa fratrum ſuorum in ſæculo, ſed ad ſtatum eorum futurum petens, quòd annūciaretur eis, ne ipſi venirent in locum illum tormentorum. Non ergo puniuntur patres in filijs, niſi dum viuūt. Item dato, ꝙ mortui triſtarentur de aduerſis cognatorum ſuorum, ſicut quando viuunt, adhuc non triſtarentur de aduerſitatibus eorum, quæ ſunt in 5. & 6. generatione, & vltra, eo ꝙ iſtas generationes nemo videt. Licèt ergo apud inferos cognoſcerent infortunia iſtorum, qui poſt mortem ſuam naſcerentur parum ad eos aduerterent: quia cum nunquam eos viuentes viderint, non haberent vnde ad eos afficerētur, ſicut ille, qui natus eſt poſt mortem patris ſui parum eum diligit, & parum de morte eius triſtatur, quia nunquam agnouit aliquid, vnde diligeret ex affectione carnis. Non ergo triſtarentur mortui apud inferos de aduerſitatibus eorum, qui poſt mortem ipſorum nati ſunt. Ideo vltra quartam generationem, quam homines videre poſſunt, nō puniuntur peccata patrum in filios.

Alia cauſa eſſe poteſt, quia Deus punit peccata patrum in filios, non ſolum vt patres puniantur in eis, ſed etiam ad oſtendendum ſeueritatem iuſtitiæ ſuę, vt timeatur. Et quia memoria alicuius manet apud eos, qui viderunt eum, & cognouerunt geſta eius, poſt quartam tamē generationem nemo manet de his, qui viderunt iſtum, cuius eſt quarta generatio. Cum ergo peccata patris puniuntur in filios vſq; ad quartam generationem, licèt pater moriatur, manent aliqui, qui viderunt ipſum, & recordantur de geſtis eius, & illi poterunt ſcire quomodo pœnæ filiorum proueniant ex peccato patris, quia cognouerunt peccata eius. Si autem extenderetur pœna ad ſeptimam, & octauā generationem, & vltra nemo tunc cognoſceret illum, cuius erat iſta octaua generatio, & ſic neſciretur, cur puniebantur iſti, & ideo non prodeſſet. Non ergo fuit conueniens peccata patrum puniri in filios, niſi vſque ad generationem quartam.

Ad ſecundum dicēdum, ꝙ Ariſt. non locutus eſt de malo, quod prouenit mortuis ex infortunijs viuentium, quaſi ipſi illa ſentiant, ſed intelligit de malo, quod prouenit ex eis, ſecundum ꝙ habent eſſe in opinione noſtra. Quia poſt mortem bona, aut mala realiter accidere mortuis nō auſus eſt aſſerere Ariſ. Ex hoc apparet quot ſunt perſonæ pro quarū peccatis puniuntur filij. Puniuntur enim tam pro peccatis matrum, quàm patrum: quia ambo vocantur patres, vel parentes: & ab vtroque deſcendunt filij. Sunt ergo quindecim perſonæ pro quarum peccatis puniri poteſt homo perueniēdo vſq; ad quartam generationem incluſiuè. Primò punitur quilibet ꝓ peccato ſuo. Secundò pro patris ſui. Tertiò pro peccato aui ſui paterni. Quartò ꝓ peccato ꝓ auię ſuę paternæ. Quintò pro peccato proaui ſui paterni. Sextò pro peccato proauiæ ſuæ paternæ. Septimò pro peccato abaui paterni. Octauò pro peccato abauiæ ſuæ paternæ. Et hic conſumatur linea patris in quar-

F ta generatione. Rurſus incipiendo lineam maternā punitur homo pro peccato matris, & illa eſt nono loco. Decimo punitur filius pro peccato aui materni. Vndecimo pro peccato auiæ maternæ. Duodecimo pro peccato proaui materni. Tertiodecimo pro peccato proauiæ maternæ. Quartodecimo pro peccato abaui materni. Quintodecimo ꝓ peccato abauiæ maternæ. Et hic conſumatur quarta generatio ex parte matris, & ſic puniūtur filij pro peccatis patrum. Quòd autem puniantur pro peccatis patrum nō eſt iniuſtum, quando fit ab eo, qui omnia poteſt, & ſcit quid expediat nobis. Nam nunquam aliqui ſic puniuntur, niſi ad maius bonum ipſorum: quia per hoc, ſi moriuntur in parua ętate, tollitur eis eſſe G imitatores peccatorum paternorum, propter quæ perirent æternaliter: aut ſaltem grauius perirent: vt dicit ſanctus Tho. ſecunda 2. q. 108 artic 4. Si autem paruuli pereunt æternaliter: vtpote ſi ſint filij infidelium tenendum eſt ſine dubio, ꝙ Deus illos nouerat tales ex propria iniquitate futuros, ꝙ ſi ſuperuiuerent deteriores fierent, & tandem damnarētur. Gratiam ergo fecit eis, ꝙ eos paruulos abſtulit, ne grauius damnarentur.

Ad rationem in contrarium præcedenti. q. dicendum, ꝙ filij non ſunt propter patres, ſicut res poſſeſſa propter hominē. Quandiu tamen parui ſunt quędam partes patrum ſunt: vt dicitur. 5. Ethicorum, & ſicut quando pars percutitur homo percutitur, H ita quando filius patitur pater patitur. Ad puniendū ergo patres fuit conueniens modus punire peccata eorum in filios, vt ſic patres nō ſolum in ſeipſis, ſed etiam in filijs puniantur. Et tamen adhuc filij parui non ſunt ad patrem, ſicut pecora reſpectu hominis, quia totum eſſe pecoris eſt propter hominem. Filius autem quāquam puniatur corporaliter propter patrem: tamen quantum ad animam, in qua eſt eſſe excellentius eius, non punitur pro patre. Cùm autem dicitur, ꝙ anima, quæ peccauerit, morietur, & filius non portabit iniquitatem patris ſupra declaratum eſt. ꝙ non intelligatur de paruulis quantum ad pœnam temporalem: ſed ſolum de adultis non conſentientibus in peccatis patrum. Nam non occiduntur I pro eis temporaliter.

An vindicandum ſit peccatum multitudinis, vel parcendum ei. Quæſtio CCCXXXIII.

QVAERITVR de pęna, quæ infertur multitudini, an vindicandum ſit peccatum multitudinis, vel parcendum ei.

Quidam dicunt, quòd parcitur multitudini, vt innuitur extra de tempo. ord. c Sanè, & extra de clerico excommunicato. c. Latores.

Dicendum, quòd peccata multitudinis aut conſiderantur in iudicio Dei, aut in iudicio hominum. Si in iudicio Dei, aut dicitur de iudicio poſt vitam, aut K de iudicio, ſiue pœna in vita. Si poſt vitam, dicēdum, quòd Deus non magis parcit multitudini, quā vni homini, ſed ſi omnes homines morerentur in peccato mortali omnes æternaliter perirent, quia regulam generalem poſuit de omnibus, qui moriuntur ſine charitate, quòd ibunt in ignem æternum. Et ratio eſt, quia Deus non habet eandem cauſam ceſſandi à pœna multitudinis, quàm habent iudices; quia iudices propter ſcandalum non puniunt peccatum multitudinis, & tamen reſpectu Dei nullum ſcandalum eſſe poteſt, quia nemo ei reſiſtere poteſt. Vnde ſicut puniet peccatum multitudinis, ſicut peccatū vnius, ita nihil alleuiabit de pœna propter peccatū multitudinis. Et ſic dicitur, quòd non minus ardebit,

bit, qui cum multis ardebit. a. q. 1. c. Multi: ſed æqualiter ardebit, ſicut ſi ſolus arderet. Si verò loquamur de pœna huius ſæculi, dicendum, quod pœna Dei non eſt hic regularis, eo quòd non punit hic omnia peccata, nec omnes peccantes, ſed multa impunita relinquit, quia nunc eſt locus miſericordiæ, & conceditur nobis illud tempus ad pœnitentiam, vt ſatiſfaciamus de præteritis malis. Ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & longanimitatis, & patientiæ contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundum duritiã tuã, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. Et ſic non eſt nunc tẽpus ordinarium pœnarum: ſed in futuro. Ideo nũc non infligitur pœna pro omnibus delictis, & quando infligitur non ſemper infligitur iuxta quantitatem delictorum, ſed vt communiter minor. Sũt ergo extraordinariæ punitiones. Et fortaſſis Deus nũc nulla peccata puniret reſeruans omnia in futurum: niſi quia ſequerentur inconuenientia. ſ. Si mali non punirentur putarent homines ꝙ Deus nullus eſſet, ſicut dixit quidam, ſi Deus eſt, vnde mala? Quaſi dicat, exiſtẽte Deo, quomodo poſſunt mala accidere? vt ait Boetius de conſola. lib. 1. proſa 4. Secundũ eſt: quia dato, ꝙ putarent aliqui eſſe Deum, crederet, ꝙ non haberet cognitionem iſtorum actuum humanorum, ſicut aliqui putant, ꝙ Deus nihil intelligat, niſi ſeipſum, ne intellectus eius vileſcat, ſi aliqua alia intellexerit, vt multi Philoſophi putauerunt.

Tertium, quia dato, ꝙ crederetur ſcire actus humanos: putaretur, ꝙ non curaret de eis, an bene, vel male fierẽt. & ideo, ꝙ temerè, & ſine rectore omnes actus humani fluitarent. Et ita eſt ſententia omniũ, qui inciderunt in aliquas magnas calamitates. Sic enim Boetius, quaſi turbatus conqueritur libr. 1. de conſo. metro. 5. ꝙ cum Deus regat omnia, ſolos humanos actus regere nõ curat. Et hoc quia videmus in eis res inordinatas ſ. virtuoſos deprimi, vitioſos autem exaltari, & proſperari omnibus. De quo etiã viri ſancti conqueruntur, ſicut patet Pſal. 72. Et Iob cõqueritur de proſperitate impiorum Iob 21. iſtud autem locum habet Deo adhuc faciente aliqualem vindictam peccatorum, quanto magis hoc putarẽt, ſi nulla peccata hic puniret? Quartum eſt propter regimen vniuerſi. Quia, ſi Deus nulla peccata puniret, tanta eſſet hominum iniquitas, ꝙ ſtatus humanus nõ poſſet durare diu. Primò, quia quidam cohibentur à malis timore pœnarũ: quia timẽt, ꝙ Deus puniet eos, ſi nocuerint proximis: quia hoc aliquando fieri vident. Si autem nullum à Deo vnquam puniri viderent, putarent nullam pœnam à Deo inferẽdã: ideo quilibet conaretur efficere malũ, quod cogitaret. Secundò, quia multi nequiſſimi non timẽtes Deum conantur efficere peſſima, quæ cederent in perniciem totius humani ſtatus cõturbando omnia, & volendo ſibi ſubijcere. Deus autem puniẽdo peccata ipſorum impedit conatus ſuos tollẽdo eos de ſæculo: quia ſi permitterentur viuere, & non impedirentur in actibus ſuis à Deo, cito totum ſtatum humanum deſtruerent. Et tamen per hoc, qđ Deus punit eos pro præteritis, & impedit deſideria corũ in futurum manet ſtatus humanus. Et patet, quia ẽt Deo nunc puniente peccata noſtra: quia non ita cito punit, ſicut nos peccamus, audent homines facere peccata grauiſſima: quanto magis, ſi Deus nullos puniret hic pro peccatis omnia eſſent turbata ĩ actibus humanis. Eccleſiaſtes 8. Etenim quia nõ profertur cito contra malos ſententia abſq; vllo timore filij hominum perpetrant mala. Quintũ, quia ſi non

Punitio peccatorum ſtatũ hominũ cõſeruat.

A puniret Deus aliqua peccata hic, nulla eſſet nobis ſpes futuri boni, aut mali in alio ſæculo: quia quod nunquam videremus, nec in ſe, nec in ſimilitudine ſua non haberemus cauſam vllam ſperandi. Quo dato, omnis diuinus cultus ceſſaret, & omnis ſpes, & fides: nihil hominibus expectantibus poſt hanc vitã: quia principium accedẽdi hominem ad Deum eſt, ꝙ credat eum remuneratorem pro bonis, & malis. Ad Hebre. 11. Fuit ergo valde neceſſarium propter hæc, & multa ſimilia, ꝙ Deus puniret aliqua peccata in hoc ſæculo: vt per hoc ſeipſum oſtenderet, & bonis. ꝙ bonum habituri eſſent, & malis, ꝙ poſt hãc vitam deteriora ſperare deberent. Deus ergo punit hic aliqua peccata, ſed non omnia. Nam etiam per B hoc dat nobis ſpem de futuro bono: quia ſi omnia puniret hic ſufficienter *cum nemo eſt, qui non peccet* omnes perirent, & non haberemus cauſam credendi, ꝙ Deus diligeret nos, & reſeruaret nobis aliqua bona in futurum. Quia tamen aliquando punit, & aliquando non: & expectat peccantes ad pœnitẽtiam tolerando eos, habemus magnum ſignum, ꝙ ipſe diligat nos, & aliqua bona nobis reſeruet: quia aliàs fruſtra nos expectaret delinquentes hortando ſemper ad bonum. Eccleſiaſtes 8. Attamen ex eo, ꝙ peccator centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego cognoui, ꝙ erit bonum timẽtibus Deum, qui verentur faciẽ eius. Simile dicitur Iſai. 30. ſ. Ideo expectat nos Deus noſter, vt miſereatur noſtri. Ideo C conueniens eſt aliqua peccata puniri hic à Deo: & tamen non omnia, nec ſufficienter. Et ſic non eſt hic locus ordinarius pœnarum Dei, ſed in futuro ſæculo. Et ideo non poteſt dari regula de modo, quo Deus punit multitudinis peccatum, an omnino illud toleret, vel aliquando omnino remittat ꝓpter multitudinem, vel ſaltem temperat aliquid de rigore per pœnas, quas videmus à Deo inferri hic: quia pœnæ ab eo inflictæ nunc potius ſunt medicinæ, q̃ pœnæ propter cauſas ſupra poſitas. Ideo punit Deus quædam peccata, quæ iudicat expediens eſſe puniri ad oſtenſionem virtutis ſuæ, & conſeruationem ſtatus humani. Plurima autem hic impunita relinquit. Et ideo tam peccata multitudinum, quàm perſona-D rum priuatarum interdum relinquuntur hic impunita, & conſequenter peccata multitudinis aliquando puniuntur totaliter: aliquando partim: & aliquãdo nihil. Et tamen poteſt dici, ꝙ circa peccatũ multitudinis Deus puniẽdo ſe habet dupliciter. Aliquãdo per ſeipſum punit. Aliquando puniri iubet.

De primo dicendum, ꝙ Deus ſæpe punit communitatem pro peccato, ita ꝙ omnes peccantes ſimul puniat: immo, & aliquando, non ſolum peccantes, ſed etiam non peccantes, qui ſunt partes illius communitatis punit. De primo patet ĩ pœna Aegyptiorum in mari rubro Exo. 14. Nam quotquot perſequuti fuerunt ibi Iudæos, perierunt in mari rubro: & non remãſit ſaltem vnus ex eis. e. c. Sic etiã Deus E deſtruxit totum exercitum Sanacherib occidendo in eo per noctem centum, & octoginta quinq; millia, & nõ remanſit, niſi ipſe Senacherib cum paucis, vt fugiens in terram ſuam, occideretur ibi à filiis 4. Regum. 19. De ſecundo patet, vt in ſubuerſione Sodomorum: quia omnes peccatores ibi perierunt: & etiam quidam, qui non peccauerant. ſ. paruuli. Gen. 19 Sic etiam fuit in ſubmerſione Dathan, & Abirõ. Nam etiam paruuli eorum, qui nihil peccauerãt cũ patribus abſorti ſunt Nume. 16. Sæpe autem Deus punit multitudinem peccantium quantum ad maiorem partem reliquens aliquos, qui emendari poſſunt. Sic fuit quando propter murmurationem de ſubmerſione Dathan, & Abiron Deus miſit ignem & com-

& cõbuſit quatuordecim millia de extremitate ca- F
ſtrorũ. Et niſi ſtetiſſet Aaron medius inter mortuos,
& viuentes orans Dñm ſumpto turibulo, videban-
tur omnia caſtra comburenda: Nume 16. Deum ta
men punire multitudinem quantum ad omnes pec
cantes ſatis vulgatum eſt. Nam occidit ſimul ducẽ-
tos, & quinquaginta viros, qui peccauerant ſumen-
do turibula. eo. c. Occidit etiã in deſerto oẽs Iſraeli-
tas quotquot murmurauerant, & non permiſit eos,
nec alios introire in terram Chanaan quouſque illi
morerentur: Nume. 14. Si autem quæratur de pœ-
na, quã Deus iubet inferri, dicendum, ꝙ aliquando
iubebat totam cõitatem peccantium puniri: immo
etiam non peccantes cum eis, & aliquando partẽ
communitatis. De primo patet: Deus. n. iuſſit occi- G
di omnes Chananęos viros, & fœminas, magnos, &
paruos, & quòd non miſcerentur eis Iudęi, Deute-
ro 20 & hoc pro peccatis ipſorum fuit. Leui. 18. Sic
ẽt omnes Amalecitas iuſſit occidi, magnos, & par-
uos, & vſque ad pecora: Deutero. 26 & 1. Regũ. 15.
Sic ẽt quando in aliqua ciuitate publicè colebãtur
idola omnes in vrbe manentes, & paruuli, & pecora
occidi debebant, & ciuitas cremari: Deutero 13. Et
tamen paruuli non peccauerant hic. Sic etiam fuit
de morte Madianitarum, quia omnes tam viros, q̃
fœminas Deus iuſſit occidi præter puellas virgines:
Nume. 31. Aliquando autem peccãte multitudine,
quia non peccabant omnes, quotquot erant in mul
titudine, Deus iubebat occidi præcipuos de multi- H
tudine, qui magis peccauerant, & qui alijs peccandi
exemplum dederant & qui peccantes cum cohibe-
re poſſent, & ex officio facere tenerentur non cohi-
buerant. Sic fuit nume. 15. vbi fornicantibus Iſraeli
tis cum mulieribus gentilibus, & colẽtibus Deos ea-
rum iuſſit Deus ſuſpendi omnes principes in patibu
lis. Si autem loquamur de humano iuditio, q̃ mul-
titudo punienda eſt: dicendum, ꝙ aliquando mul-
titudini parcitur propter ſcãdalum: quia punire vo
lendo omnes ſequeretur ſcandalum: nã reſiſterent.
Et ideo dimittitur punitio. Nam vtilius diſciplina
interdum obmittitur, q̃ vt ſcandalum naſci permit
tatur. Et hoc maximè eſt quantum ad leges politi-
cas: quia lex eſt propter cõitatem, & non commu- I
nitas propter legem. Si ergo peccante cõitate debe
rent omnes occidi, vt lex ſeruaretur, iam magis at-
tenderetur ad legem, quàm ad cõitatem. Debet er-
go potius lex infringi, aut aliquando nõ obſeruari:
q̃ vt cõitas tota propter legẽ puniatur. Iſtud eſt ve-
rum de magnis cõitatibus, propter quas leges ſunt,
ſecus autẽ eſt de quibuſdam paruis cõitatibus, quæ
ſunt quaſi particulæ magnarum cõmunitatum, qa
interdum melius eſt puniri illas communitates ad
ſalutem magnarum communitatum, quàm legem
violari. Pro quo dicendum, ꝙ quando communi-
tas peccauit, aut poteſt ſine ſcandalo puniri, aut nõ.
Si non poteſt ſine ſcandalo, non punitur, vel ſaltem
pœna temperatur. i. infligitur minor, quàm aliàs in- K
fligenda erat. Sic patet. l. diſtinctio c. Vt conſtituere
tur, & 44. diſtin c. Comeſſationes. & 9 q. 1. c. Ordina-
tiones, & extra de tempo. ordi. c Sane. Nam vbi ti-
metur multorum ſtrages, ſeueritati detrahendum
eſt. Si tamen poſſunt ſaltem pręcipui in peccato iſto
puniri punientur. ex eo, ꝙ alijs præſtiterunt peccan
di cauſam. Sic patet extra de cleri. excõmu. miniſtrã.

Quare nõ quã fertur ſententia excõmunicationis in totã cõmunitatem.

c. Latores. Si autem multitudo poteſt ſine ſcandalo
puniri tota punietur. ſ. quando cognoſcitur, ꝙ om-
nes peccauerint i. quilibet eorum per ſe, quia aliàs
non punirentur. Et iſta eſt cauſa, quare nunquam in
communitatem aliquam fertur ſententia excõmu
nicationis, quia illa ligat ſingulos, & tamen poſſunt
eſſe aliqui innocentes ibi. Vt ergo non puniãtur illi
cum impijs non fertur excõicatio in populum, vel
in vniuerſitatem. extra de his, quæ fi. à ma par. ca. c.
Quæſiuit. Aliquando autem, licet aliqua multitu-
do peccauit, apparet ꝙ ſinguli eorum peccauerunt.
Sicut cum mille homines ſimul perpetrant vnũ de-
lictum, & quilibet eorum per ſe peccat. Sicut quan-
do aliqui exiſtẽtes excõicati, vel interdicti celebrãt.
Nam quilibet eorum per ſe peccat. Et in talibus, ſi
cognoſci poſſunt omnes peccantes omnes punien-
di ſunt, & tamen propter multitudinem mitigabi-
tur pœna: ſicut extra de clerico excõmu. miniſ. ca.
Latores: vbi dicitur, de clericis, qui exiſtentes ex-
communicati, vel interdicti miniſtrauerunt quòd
ſi ſunt 40. vel pauciores, deponantur in perpetuum
ab officio ſacerdotali, ſi autem eſt magna multitu-
do, illi, qui fuerũt præcipui, & alijs cauſam delinquẽ
di præſtiterũt deponuntur, cęteri verò, qui non tã
grauiter deliquerunt ſuſpenduntur ab officio ad
tempus, interdum tamen multitudo peccans nõ pu
nitur, etiamſi ſine ſcãdalo poſſet puniri. Et hoc ſi ha
bent aliquem colorem excuſandi factum ſuum, vt
prætextu conſuetudinis circa illa, quæ ſunt de iure
poſitiuo. Nam multitudo poteſt cauſare conſuetu-
dinem in talibus, & erit actus ſuus licitus quaſi lex,
quando conſuetudo eſt antiqua quando fieret con-
tra ius poſitiuum. Vnus autem, vel pauci nõ poſsẽt
cauſare taliter conſuetudinem ad hoc, quòd cęteri
haberent colorem ſic faciendi. Sic patet extra de tẽ
po ordi. c. Sanè. de illis, q ordinati ſunt in ſacris ex-
tra tempora ieiuniorum quatuor temporum: nam
taliter ordinati deponendi ſunt, & ordinatores pri-
uandi ſunt poteſtate conferendi ordines. Si tamen
multitudo eſt taliter ordinatorum, & conſuetudo
antiqua patrię erat ſic ordinari non puniuntur in
aliquo. Prædicta vera ſunt, quando multitudo non
vult defendere peccatum ſuum prætextu auctorita
tis: quia tunc ſi ſine ſcandalo puniri poſſunt omnes
de communitate punientur, ſicut aliàs punirentur
ſinguli. Etiam intelligitur hoc in pęnis illis, quæ ſin
gulis per ſe infliguntur. In illis autem, quæ non ligãt
ſingulos particulariter bene poteſt puniri cõmuni-
tas peccãtium, & etiam non peccantes inter eos pu-
nientur, ſicut fit in ſententia interdicti, quæ ponitur
ſupra locum, vel cõmunitate, ẽt ſi pauci de commu
nitate peccauerint. Iterdictum tamen non ligat ſin
gulos, & hoc ſi ponatur ſuper locum, & non ſuper
perſonas: quia licet tunc perſonis illis audire diuina
alibi. Secus ſi ſint pſonę interdictę: quia tunc non li-
cet eis ibi nec alibi audire diuina. Et tamen interdi-
ctum perſonaliter non ponitur niſi ſuper perſonas
delinquentium. Poteſt tamen poni in loco etiã nõ
delinquentibus omnibus, ſed quibuſdam, & tũc om
nes puniuntur, etiam non peccantes, & tamen hoc
eſt indirectè. ſ. quia ibi non audiunt diuina, vbi aliàs
audiebant.

An peccatum principis puniendum ſit, vel deferatur ſibi. Quæſtio CCCXXXIII.

QVAERITVR, an principis peccatum pu-
niendum ſit, vel deferatur ſibi. ꝙ non puniatũ.
Dicendum, ꝙ aut loquimur de pœna, quæ à Deo
infligitũ, aut quæ ab homine. Si de pœna. quæ à Deo,
dicendum, ꝙ principes puniuntur ſicut cæteri ho-
mines, & maximè quantum ad pœnam ęternam:
qa ibi nulli ſtatui defertur in toto, aut parte pœnę.
De pœna etiam, quæ in hac vita à Deo infertur. idẽ
eſt: quia Deus punit hic principes: immo in eis oſtẽ-
dit poteſtatẽ ſuam, quia puniẽdo paruos non appa-

tet poteſtas Domini, puniendo autem magnos apparet poteſtas. Sic dicitur Exo. 14. Glorificabor in Pharaone, & in ſeruis, id eſt, habebo magnam gloriam puniendi eos. Et ad hoc Deus permiſerat Pharaonem propter peccata ſua indurari, vt illud bonũ haberetur ex ſua induratione, ſcilicet, quòd gloria Dei oſtenderetur puniendo illum Exo. 9. & ad Ro 9. ſcilicet. In hoc excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & annunciaretur nomen meum in vniuerſa terra. Et non ſolum puniuntur potentes à Deo, ſed etiam grauius, quàm cęteri puniuntur, ex eo, quòd peccata eorum grauiora ſunt. Sic dicitur Sapientię ſexto, quòd potentes potenter tormenta patientur. Et iterũ dicitur, quòd potentioribus grauior inſtat cruciatio. Si autem loquamur de pœna, quæ infertur ab homine, ſiue à iure, dicendum, quod interdũ princeps non punitur propter ſcandalum, eo quod multos habet ſibi fautores, ſi tamen poteſt peccatũ principis puniri ſine ſcandalo multitudinis puniendum eſt. alìas autem tolerabitur. Et hoc verum eſt, niſi peccatum principis eſſet tale, quòd ſpiritualiter magis noceret multitudini, quàm ſcandalum, quod poterat ſequi puniendo illud. Nam tunc puniendũ eſt. Velut ſi princeps conaretur fideles ſibi ſubditos conuertere ad ritum infidelium, vel ſi vellet ſubijcere gentem ſuam hoſtibus. Talia enim permittenda non ſunt, ſed potius cum quantocunque ſcandalo agantur princeps puniendus eſt, vel ſaltem cohibendus, ne hoc facere poſſit. De hoc Sanctus Thomas ſecunda ſecundę quæſt. 108. arti. primo. In illis verò, quæ non important tale ſcandalum princeps interdum non punitur, ſed puniuntur ſubditi eius Sic patet extra de ſpon. cap. Non eſt nobis: vbi rege peccante, ſcilicet, tenente violenter vxores filiorũ ſuorum ſubijcitur interdicto terra eius, in qua fuerint mulieres illę, quandiu ibi manſerint, & non punitur rex in ſe. Si tamen eſſet aliquis inferior excommunicaretur. Idem etiam in Epiſcopis, quia aliquã do pro delictis eorum ſubiecta terra eis ſubijcitur interdicto, extra de offi. delega. cap. Sanè quia & c. p. & g. per literas. Si tamen per tales pœnas non corriguntur principes: proceditur ad vltetiores, ita vt ipſimet puniantur. Defertur tamen principibus, & magnis viris aliquando circa pœnas aliquando propter ſcandalum, & aliquando propter dignitatem ſtatus: quia ſtatus per ſe honorandus eſt cũ repręſentet Deum expreſſius in hoc, quòd præſunt, & etiam, quia omnis poteſtas à Deo eſt, & vocãtur miniſtri Dei præſidentes ad Roma. 13.

An maiores pœnæ debeant infligi maioribus principibus peccantibus. Quæſtio CCCXXXIIII.

QVAERITVR, quomodo puniendi fuerint principes, & qui ſunt in magnis dignitatibus, vel ſtatu, an propter dignitatem minores pœnæ eis debeãt dari, vel maiores, aut ſi aliquo dẽt eis deferri.

Dicunt quidam, quòd nulla differentia facienda eſt: quia hoc pertinet ad acceptationem perſonarũ, quæ peccatum eſt: Deuterono. primo.

Item patet, quia. e. cap. dicitur: ita magnum iudicabis, vt paruum: quia Domini iuditium eſt: ergo in nullo debet eſſe differentia.

Dicendum, quòd quantum ad quantitatem pœnarum pro peccatis non poſſumus loqui ſic de iuditio Dei, ſicut de humano. Nam Deus cognoſcit ſingula peccata quantæ culpæ ſint, & ideo non facit differentiam aliquam, ſed quandocunque fuerint aliqua peccata ęqualia, ſiue ſint eiuſdem ſpeciei, vt duo adulteria, ſiue diuerſarum, vt adulterium, &

A furtum, ſiue perſonarum ſimilium, ſiue diſſimilium ęqualiter punit. Si autẽ ſint peccata inæqualia inæqualiter punit, ſiue ſint perſonæ ſimiles, ſiue diſſimiles. Et ſic ſi peccatum principis, & ſubditi ſunt ęqualia puniuntur æqualiter, non habita conſideratione ad differentiam ſtatus. Vocantur tamen æqualia non propter rem exteriorem, vt ſi vnus furatus eſt decem, & alius totidem, ſed propter culpæ æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ colligitur ex omnibus circunſtantijs collatis in vnum. Et hoc eſt quantum ad pœnam futuri ſęculi. Nam in præſenti Deus multa peccata omnino impunita dimittit: aliqua vero ex parte punit, & ex parte impunita relinquit. Et ideo ſecundum hoc non poteſt ſciri, an

B peccatũ principis, vel ſubditi magis puniatur, quia Deus hic interdum punit magis pro minori peccato, quàm pro maiori: licet pro nullo puniat magis quàm ipſum peccatum meretur. Et apparet hoc, quia Deus nõ intendit hic punire omnia, ſed aliqua propter aliquas cauſas. Et quia interdum expedit quædam peccata minora puniri: vtpotè, quia ſunt publica, vel ſcandaloſa, vel propter alias cauſas, & alia, quæ maiora ſunt, vt quia occulta, vel quia nõ expedit puniri, relinquit impunita. A fortiori ergo continget pro peccato aliquo paruo infligi hic maiorem pœnam, quàm pro magno, & tamen non punietur etiam pro paruo plus quàm meretur illud, quia puniri plus pro peccato, quàm meretur eſt ſim

C pliciter iniuſtum. Puniri autem minus non eſt iniuſtum, quia licet hic non puniatur, erit locus puniendi in futuro. Et ideo per pœnas, quas Deus hic infert, non poſſumus iudicare quorum peccata Deus grauius punit. Apparet tamen grauitas culpæ per pœnam, quæ in futuro infertur, ſed illam non cognoſcimus. Dicendum tamen, quòd in futuro cęteris paribus principes magis puniuntur, quàm cæteri: quia peccata eorum ſunt maiora: quia peccatum principis non ſolum eſt peccatum, ſed etiam peccati exemplum, & remiſſio virtutis iudiciarię: quia qui peccat nõ poteſt efficaciter alios arguere in eo, in quo peccat. Et tamen officium principis eſt punire malos. Nam datus eſt in pœnam malorum,

Principes magis puniẽtur, quàm alij.

D & laudem bonorum, ad Romanos decimotertio, par. pe. ſecundo. Illud tamen ceſſat principe peccante: quia non corripit peccantes efficaciter. Ideo peccata principum maiora videntur peccatis aliorum. Et ideo grauius à Deo puniẽtur in futuro ſęculo: Sapientiæ ſexto. Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio.

Si autem dicamus de pœna, quæ infligitur hic: aut loquimur de foro conſcientiæ, vel contentioſo. In foro conſcientiæ, quæ ęqualia ſunt ęqualiter punienda ſunt. Quia ibi Deus eſt iudex, & non homo. Et ideo nec regi, nec alicui alteri deferendum eſt, ſed pro maiori peccato maior pœnitentia imponenda eſt, niſi inquantum pœnitentia eſt arbi-

E traria, & poteſt ſacerdos imponere, quod voluerit. De pœni. diſt. 1 cap. Menſuram. Non tamen debet attendere ad perſonam, ſed ad peccatum. Et quantum ad hoc communiter in foro conſcientiæ magis puniendi ſunt principes, & omnes, qui ſunt in dignitatibus: quia magis videntur contemnere, & quanto quis magis contemnit, magis peccat. 11 q. 3. §. Cum ergo. Quanto autem quis magis excellit. i. eſt in maiori dignitate, vel ſtatu, præſumitur tantò magis contemnere, & peccare. Ideo dicitur, quòd dignitas peccantis aggrauat delictum eius. Vnde ratione præſumptionis, etiamſi nihil aliud conſtet in peccatis ęqualibus quantum ad extra, maior debet imponi pęnitẽtia ei, qui eſt in dignitate, eo quòd eccleſia neſcit

cōſcientiam illins. Poſſet tamen aliquis ruſticus peccans ex maiori contemptu peccare, quā princeps, & ex hac parte grauins eſſet peccatū eius, vt dicit Glo. extra de iureiur. c. Cum quidam. Eſt etiam peccatū eorum, qui ſunt in dignitatibus grauius propter exēplum, ex eo, ꝙ cæteri ſequuntur eos, ſicut dicitur in allegato. c. Cum quidā: ꝙ in Epiſcopos, qui trāſgreſſi ſunt iuramentum tanto grauins vindicandum eſt, quanto maiori præeminent dignitate, & eorū exemplo facilius alij poterunt ad ſimilia prouocari. Si autem in foro contentioſo, dicendum ꝙ aut pęna imponitur procedendo contra aliquem, vt aliquid faciat, vel non faciat, vel puniendo eum pro peccato iam facto. Si primo modo, ſemper defertur principibus, & prælatis: quia non fit contra eos talis ꝓceſſus, ſicut contra alios. Et hoc eſt propter honorem dignitatis, ſicut ſi procedatur contra regē honeſtius proceditur. Sicut patet extra de ſpon. c. Non eſt nobis: vbi regi tenenti violenter vxores filiorū ſuorum nō infertur immediatè excommunicatio, ſed ſubijcitur terra interdicto. Et tamen ſi eſſet aliquis ſine dignitate admonitus immediatè excommunicaretū. Et ſic dicitur extra de iudi. c. nouit. ſ. Sed forſan dicetur, ꝙ aliter cum regibus, & aliter cū alijs eſt agendum, qđ licet videatur ibi dici in contrarium, tamen verum eſt. Nam in exhibenda iuſtitia i in hoc, ꝙ res debita ſoluatur, vel peccatum iam commiſſum puniatur, idem erit in regibus, & in alijs. Et tamen quātum ad modum perueniendi ad hoc non erit idem processus, ſed defertur dignitati. Quod etiā fit in Epiſcopis, vt patet extra de offic. dele. c. Sanè & c. Paſtoralis. Nam ſupponitur terra eorum interdicto, & nō excommunicantur ipſi. Et hoc verū eſt à principio, quando nondum apparuit cōtumacia eorum. Si autem contumaces ſint, puniūtur, ſicut cæteri poſtquā hoc apparuit, vt ibidem colligitur. Si autem intelligatur de pœna inferenda pro peccato iam cōmiſſo, dicendum ꝙ ſunt quædā peccata, quæ reſpectu maiorum ſunt peccata, & non reſpectu minorum: vel ſaltem non ita propriè, ſicut eſt delictum in milite vendere arma, ſic etiam artem ludicram exercere, & pati ſe vendi. vt ff. de pœnis. l. quædam, & de iuriſdictione omnium iudicum. C. in l. magiſterię. Etiam procurare negotia aliena delictum eſt in milite. C. locati, & conducti. l. milites, & in clerico eſſe tabernarium, & ebrioſum peccatum eſt 35. di. c. Ante omnia, & 44. di. cap. Nulli. & c. clerici. & extra de vita. & honeſta. clerico c. A crapula. & in clerico comā nutrire, & barbam. eo ti. c. Clericus, & c. Clericis peregrinari etiam, & abſentare ſe à beneficio ſuo requirente reſidentiam, ſine licentia ſuperioris, extra de clericis non reſidenti ca. Ex tuę, & per totum. Alia ſunt delicta reſpectu minorum, & non maiorū: licèt maiores in eis aliquo modo poſſent delinquere, vt ſtare intra cancellos dum celebrantur diuina laicis peccatum eſt, extra de vita, & honeſt. cleri. c. Vt laici. Etiam vel clericis miniſtrare in ordine, quē non habent, peccatum eſt, extra de cleri. non ordi. miniſ. c. 1. & per totum. Alia ſunt vitia æqualiter cōmunia maioribus, & minoribus, vt adulterium, furtū, periurium, dolus, auaritia, inuidia, & ſic de cæteris ſimilibus. In primo caſu magis peccant maiores, quā minores, & intelligendum eſt, quando peccatum poſſit conuenire maiori & minori, licèt maioribus ꝓpriè conueniat, ſicut dimittere arma in bello, & fugere, delictum militis eſt, in quo magis puniuntur qui habent honorem in militia, quàm inferiores, & rudes ſubminiſtrantes eis in bello. Et hoc modo in eis, quę competunt aliquibus propter excellentiam grauius peccāt illi, qui maiores ſunt, ſicut prædicare verbum

F fidei pertinet ad prælatos, & nō mentiri in fide. Quicunque tamen mentiatur in fide docendo, peccat: quia qui neſcit, non debet docere: maximè in rebus periculoſis. Et tamen grauius erit in pręlato mentiri in fide, quàm in alijs pręd icatoribus inferioribus. Si autem peccatum ita ſit proprium maioribus, ꝙ nullo modo conueniat minoribus, non eſt ibi operatio magis, & minus peccandi, vt in milite eſt delictum res alienas procurare: in alijs autem non. Ideo non comparabuntur in eo, quòd peccent magis, & minus, ſed miles ſolus peccat. Poſſunt tamen comparari, vt ſi quis, cui licet procuratorem eſſe malè procuret, & miles, cui nō licet procurare malè procuret, erit grauius peccatum militis: quia maius peccatū eſt in eo, quod nullo modo eſt permiſſum peccare, quàm in eo, quod permiſſum eſt excedere aliquo modo. Sic dicit Auguſ. lib. de adulterinis coniugijs, & habetur 32. q. 7. c. Adulterij: quòd in rebus ad vtendum conceſſis cum modus exceditur longè eſt tolerabilius, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, vnus, vel rarus exceſſus. In ſecundo caſu ſemper peccant magis minores, quàm maiores, vt ſi non habēs ordinem miniſtret in illo magis peccat, quàm ſi habens illum male miniſtret in eo. Et iſtud eſt generaliter in omnibus illis, quæ minoribus propter ſtatū minorem non conueniunt, & conueniunt maioribus propter ſtatum ſuum. E contrario autē quędam ſunt prohibita maioribus propter ſtatū ſuum, quæ non ſunt prohibita minoribus, & in illis magis peccant maiores, vt negotia ſæcularia exercere prohibitum eſt clericis, & monachis, extra ne cle. vel mona. per totum. Etiam prohibentur poſtulare in iudicio, id eſt, habere officium aduocatorum, niſi in caſibus certis: alijs autem non prohibetur. Ideo ſi clericus, vel monachus male negocietur, aut poſtulet magis peccat, quàm laicus æqualiter male negocians. In tertio caſu refert, quia quædam ſunt delicta communia omnibus, quæ tamen reſpectu maiorum dn̄t maiora, alia autem ſunt delicta cōia, quæ aliter ſe habent de primis. Vt ſi pater carnalis, vel ſpiritualis cognoſcit filiam carnalem, vel ſpūalem, & tunc magis peccat pater, q̄ filia: licèt ambobus ſit peccatum cōe: quia eandem habitudinē cognationis inter ſe hn̄t. Sic ēt ſi iudex inferat vim alicui, vel impreſſionem: magis peccat, quàm quicunq; alius, licèt facere impreſſionem ſit cōe ad oēs. Et hoc quia indignū eſt, vt inde proueniant iniuriæ, vnde iura naſcuntur, extra de accu. c. Qualiter, & qn̄, & C. ꝙ me. ca. l. ſi ꝑ impreſſionem. Et ſic ſtuprare virginem cōe eſt ad multos, & tn̄ ſi virgo, quę eſt ſub tutore, vel curatore ab ipſo ſtupretur grauius punitur, q̄ ſi ab aliquo alio. Nam deportatur, & bona eius publicātur. C. ſi qs eā, cuius tutor fuerit corruperit. l. vnica. Alij autem non puniuntur ita grauiter, vt oſtenſum eſt ſup. q. 202. De ſecundis eſt ſubdiſtinguendū, quia quædā ſunt maiora ex pſona minorū: alia aūt non ſunt maiora ex minoribus, nec maioribus, ſed æqualia. De primis, vt ſi miles incuſſerit plagam duci ſuo, vel manus ingeſſerit. Nam licet quilibet hoc poſſit facere, & ēt dux in militem, magis peccat miles percutiendo ducē iniuſtè, quàm dux percutiendo militem. In alijs, quę nō ſunt maiora ex maioribus, nec ex minorib⁹ eſt ſubdiſtinguendum. Quia aut quæritur de pęna corporali imponenda, vel de pecuniaria. Si de corporali ſemper deferē dignitati, quia minus punīr. ff. de incēdio, ruina, & naufragio. l. pedius, & ff. de pęnis, l. in ſeruorum, & C. de ſumma Trinit. l. nemo. Et hoc modo cōiter puniuntur plus ſerui, quā liberi pp minorem dignitatem 24. q. 1. cap. Qui contra niſi fortè excuſaretur metu Domini iubentis: quia tunc minus puniretur

niretur ſeruus, quàm lib. 20. 2. quæſt. 5. cap. Qui cõpulſus. vbi ſeruus periurium committens compulſus à Domino ieiunat tres quadrageſimas, & legitimas ferias: liber autem Domino compulſus periurare ieiunat quadraginta dies in pane, & aqua, & ſeptem ſequentes annos: aliàs tamen ſerui magis puniuntur, quàm liberi, & maximè, ſi ſint nobiles: quia nobilitati parcitur, extra de pœnis, ca. vltimo, & 50. diſt. cap. contumaces & 24. quæſt. 1. ca. Qui cõtra pacem. Si autem ſit pœna pecuniaria, aut eſt ordinaria, aut eſt mulcta, & extraordinaria. Si ordinaria deferrur nobili, vel maiori in hoc, quòd ſoluit pœnam. Pauper autem, & minor ſi non poteſt ſoluere punitur corporaliter. Et tamen etiam maior ſi non haberet vnde ſolueret, vel ſi non ſolueret puniretur corporaliter. Si autem ſit mulcta, ſiue extraordinaria: tunc punitur magis maior, quàm minor, quia maior tenetur mulctam ſoluere, & diues, pauperi autem remittitur ff de offi præſidis. l. Illicitas. §. vltimo. Et illa regula datur, extra de iureiuran. cap. Cum quidam. in gl. quòd in pecuniaria pœna plus puniuntur maiores, quàm minores. In pœna autẽ corporali ſæpe puniũtur minores, & remittitur maioribus, idem 41. di. cap. non cogantur in glo.

Ad primum dicendum, quòd non eſt facienda acceptio perſonarum, quantum ad hoc, ꝙ fiat iuſtitia de quibuſdam, & de alijs non, & tamen quantum ad modum faciendi iuſtitiam debet eſſe diuerſitas: quia non debet eſſe idem modus procedẽdi contra omnes, nec etiam eædem pœnæ, vel æquales debent infligi: quia iſtud eſſet iniuſtum, cum interdum in eadem re magis peccet vnus, quàm alius. & tamen pœnæ debent eſſe maiores, vel minores ſecundum proportionem culpæ. Sicut ergo contra paſſum nõ eſt ſimpliciter iuſtum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 323. quia ibi tantum quis patitur exterius quantum egit, ita non erit iuſtum ſimpliciter, quòd pro æqualibus rebus commiſſis exterius debeant eſſe ſemper æquales pœnæ cum ex æqualibus commiſſis non ſequatur, ꝙ ſint æqualia peccata. Aliquando ergo ꝓ eadem re magis puniuntur maiores, quàm minores & aliquando è contrario ſecundum quòd interdũ magis, & interdum minus peccant, in eadem re ſicut ſupra declaratum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd magnus iudicandus eſt ſicut paruus quantum ad hoc, quòd fiat de vtroque iuſtitia. Quia ſi de magno non fiat iuſtitia, quia magnus eſt, velut ſi à lege abſolutus eſſet iniuſtum eſſet, modus tamen faciendi iuſtitiam, & pœnæ, quæ inferuntur vtriuſque non oportet, vt ſint æquales.

An aliquando vnus pro alio debeat puniri.
Quæſt. CCCXXXV.

QVAERITVR, an aliquando debeat vnus pro altero puniri. Dicunt quidam, quòd nõ: quia pœna pro peccato infligitur Nemo tamen peccat pro alio, ſed pro ſeipſo, ergo pro peccato vnius non debet alius puniri.

Item Ezechielis 18. dicitur: anima, quæ peccauerit, ipſa morietur: ergo nõ morietur vnus ꝓ altero.

Item ſi vnus pro peccato alterius puniretur non eſſet in poteſtate hominis, quod ſaluaretur, hoc autem eſt inconueniens. Patet, quia etiam ſi quis bene viueret, poſſet pro peccato alterius condemnari.

Item iura volunt, quòd nõ puniatur vnus ꝓ alio, etiam ſi ſint perſonæ coniunctæ, in quibus maximè poſſet iſtud habere locum. Nam maritus pro vxore, & vxor pro marito, & filius pro patre, & è cõtra-

A rio non puniuntur extra de pig. c. Ex literis & C. ne vxor pro marito in rubro, & in nigro & extra de purga. vulga. capitulo ſecundo.

Dicendum, quòd licet ſit regulare vnum non puniri pro alio, ſed quemlibet pro ſe, cum peccata debeant tenere ſuos auctores, extra de his, quæ fi. à ma. par. ca. cap. Quæſiuit. Interdum tamen vnus pro altero punitur, non tamen pœna æterna, ſed alijs pœnis. Dicit enim, ſcilicet. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 108. arti. 4. ꝙ vnus homo nunquam punitur pro alio pœna ſpirituali. Quia pœna ſpiritualis pertinet ad animam, ſecundum quam quilibet eſt liber. Pœna autem temporali punitur vnus pro altero, eo ꝙ quantum ad eſſe temporale, vel corporale non eſt quilibet liber, ſed aliquo modo dependet ab alijs. Et quia

B

tripliciter poteſt ſe habere vnus ad alterum in quadam dependentia triplici ratione punitur vnus pro alio. Primo inquantum vnus homo eſt temporaliter res alterius, & ita tẽporaliter ipſe punitur in pœnam illius, ſicut filij ſecundũ corpus ſunt res patris, & ſeruus eſt res Domini. Secundò modo inquantum peccatum vnius deriuatur in alterum, vel per imitationem quandam, ſicut peccata parentum puniuntur in filijs, quia filij imitantur patres, & ſerui peccata Dominorum, vt audacius peccent, vel per modum meriti ſicut peccata ſubditorum merẽtur prælatum peccatorem. Iob 34 Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. An ta-

C men prælati puniantur pro peccato ſubditorũ, vel ſubditi ꝓ peccato prælatorum, dicetur infra q. 337. Tertiò fit ad commẽdandã vnitatem ſocietatis humanæ, quia oẽs homines ſunt quodammodo vnũ ſicut participatione ſpeciei plures hoĩes ſunt vnus homo Et ideo ſunt ſicut vnum totum, & ſicut totũ habet partes, quarũ quælibet eſt ſolicita de alijs, ita quilibet homo debet eſſe ſolicitus de alio, quia vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo Eccle. 17. Ideo ſicut malum vnius partis corporis redundat in alteram, ita & pœna pro peccato vnius hominis redundat in cæteros inquantum omnes tenentur eſſe ſoliciti de quolibet, ne peccet Sic dicit Auguſt. de peccato Achor. Cum ergo videatur quædam ne-

D gligentia cæterorum, cum vnus peccat, quem poterant prohibere, videntur ipſi peccare negligendo, & ſic pro peccato illius puniuntur. Pro hoc tamen cõſiderandum magis, quòd pœna, quæ infertur vni ꝓ altero, aut eſt à Deo, aut ab homine, ſi à Deo poteſt inferri homini, quodcũque genus pœnæ, ſiue in dãno rerum, ſiue in corporali afflictione, ſiue in morte, ſicut filij pro patribus puniuntur, vt oſtenſum eſt ſupra q. 328. Puniuntur etiam interdum prælati ꝓ ſubditis, & è contrario, vt infra dicetur, & quidam de cõmunitate pro alijs. Iſta tamẽ pœna ſemper eſt temporalis, quæ eſt in corpore, vel in rebus corporis. Aeternaliter autẽ nemo pro alio punitur, nec etiam in purgatorio, quia illa eſt pœna animæ. Et

E quilibet eſt liber quantum ad animam. Illi tamẽ, q pro alijs puniuntur, interdum puniuntur pro peccatis, & interdum ſine peccatis ſuis. Nam peccatum vnius dependet aliquãdo à peccato alterius. Et quãtum ad hoc etiam ſi quis puniatur pro peccato ſuo dicitur puniri pro peccato alterius. Et tñ verè ꝓ ſuo puniuntur, & non pro peccato alterius. Sicut ſi filij imitentur patres in peccatis, dñt puniri pro peccatis eorum, & tñ puniũtur pro ſuis: quia ipſi verè peccauerunt. & iſte eſt modus accipiendi largus.

Aliter punitur quis pro peccato alterius, quãdo ipſe non peccauit in aliquo, ſed alius, & tamen punitur pro eo. Sicut ſi paruulus filius alicuius puniatũ pro peccato patris. Nam ipſe non peccauit. Et tunc

dicendum, quòd nullum iniuſtum fit ei à Deo, quia poteſt omnia, & vtitur eo tanquam poſſeſſione ſua, & maximè, quia Deus facit ad bonum iſtorum, qui puniuntur, ſicut fuit in paruulis Sodomorum, & in paruulis Dathan, & Abiron. Nam iſti nihil peccauerant, & tamen cum patribus ſubmerſi ſunt Gen. 19. & Nu. 16. Profuit aũt hoc eis ad ſalutẽ animæ: quia ſi ſuperuixiſſent ſucceſſiſſent in vitijs paternis, ſicut patet de pueris Sodomorũ. Nam Gen. 19. dicitur, ꝙ intrantibus duobus angelis in domum Loth, in ſpecie virorum conuenerũt omnes viri ciuitatis à puero, vſque ad ſenẽ petentes educi viros foras, vt abuterentur eis. Si ergo paruuli, qui ante annos diſcretionis mortui ſunt, ſuperuixiſſent, ſucceſſiſſent in vitijs paternis, & ſic puniri fuiſſent ęternaliter. Nũc verò morientes potuerunt ſaluari, vel ſaltem eſſent in lymbo paruulorum, vbi nihil paterentur. Miſericorditer ergo cum eis actum eſt, quòd à Deo occiſi fuerint, antequam peccarent. Sic dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Auxentium, & prima quæſt. 4. cap. Paruulos, ſcilicet: Paruulos Sodomitarum non excuſauit ignorantia, quin pro paterno ſcelere cęleſti igne conſummerentur, ſed hoc igne pœna iſtis diminuta eſt, quibus ſucceſſio paterni ſceleris eſt adempta. Et dicitur poſtea illud idem intelligendũ eſt de paruulis, qui pro peccato Dathan, & Abiron viui deſcenderunt ad inferos. Melius ergo iſtis fuit, quòd non habentes peccatum morerentur pro peccato alieno, quàm vt poſtea peccantes pro delictis proprijs punirentur, & perirent. Hoc enim etiam viris ſanctis præſtatur in gratiam. Sapientiæ quarto. Placens Deo, & dilectus viuens inter peccatores tranſlatus eſt. Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Placita enim erat Deo anima eius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Sic etiam fuit de paruulis Chananęorum: quia Deus iuſſit occidi illos, Deuterono. 20. & profuit eis: quia ſi ſuperuixiſſent, fuiſſent mali, ſicut patres eorum. Nam Chananæi exercebant peccata multa, & grauia. Leui. 18. & malitia eorum erat peruerſitas, quia filij ſemper imitabantur patres. Sapientiæ 12. ſcilicet, iniqua eſt natio illorum, & naturalis malitia ipſorum. Et quoniam non poterat mutari cogitatio cordis illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio. Et loquitur ibi litera de Chananæis. Bonum ergo erat paruulis Chananæorum, quòd occiderentur, ante annos diſcretionis, ne peccarent, & perirent.

Secundò prodeſt pœna taliter à Deo data ad alleuiationem peccatorum, quæ quis committit. Vt ſi quis ex pœna, quam patitur pro anno moriatur: cedit ſibi in alleuiationem pœnarum debitarum ſibi pro peccatis ſuis: ſicut pro peccato Giezi eius poſteri leproſi facti ſunt, quarto Regum. 5. & non moriebantur. Erat ergo ſibi hoc ad alleuiationem. Hoc verum eſt, niſi ipſi poſteri peccata patrum imitentur, pro quibus pœnę illæ inflictæ ſunt: quia tunc iam infligitur eis pęna pro peccatis ſuis: ſicut Iudęi petiuerunt ſanguinem Chriſti, ideſt, pœnam debitam pro iniuſta effuſione ſanguinis Chriſti venire ſuper ſe, & ſuper filios ſuos infra 27. & ita venit, quia ſemper puniuntur. Quia tamen Iudæi imitantur nunc peccata patrum ſuorum: quia ęquale odium habent ipſi contra Chriſtum, ſicut patres eorum. Iã pro peccatis ſuis puniuntur, & non oportet, quòd puniantur pro peccatis patrum. Simile etiam eſt de maledictione Chanaan, & poſteritatis ſuæ. Geneſis nono. Nam poſteri ſui fuerunt iniqui. Sapientiæ duodecimo. Et ſic merebantur propter delicta ſua

F pœnas, quas tolerabant, etiam ſi nulla maledictio præceſſiſſet. De his Auguſtinus in Epiſtola ad Auxentium. & 1. queſt. 4. capitulo: Cham peccauit.

Tertiò fuit interdum, quia non poſſunt conuenienter quidam puniri, qui peccauerunt, niſi puniãtur cum eis alij propter vnitatem, & ſimultatem vitæ, & ſic cum vellet Deus, quòd Ionas à nautis proijceretur in mare pro peccato ſuo, conturbauit eos ponens in periculo naufragij: quia nunquam ipſi proieciſſent Ionam in mare, niſi inſurrexiſſet illa turbatio. Ionæ primo. Sic dicit Auguſtinus, vbi ſupra prima quæſt. 4. cap. Populus, ſcilicet. Sic nauicula Ionæ periclitatur, vt fugitiuus ſorte deprehenſus fluctibus immergeretur. Sic etiã fuit de Achor:
G quia fecit Deus in bello perire trigintaſex viros: Ioſue ſeptimo, vt haberent cauſam Iſraelitę quærẽdi à Deo cur hoc fieret, & inueniretur peccatũ Achor. Et ſic factum eſt, eod. capitulo. Si autem nõ fuiſſent illi viri occiſi, non fuiſſet aliqua occaſio ad inueniendum peccatum Achor, & ad hoc, quòd ſeuerè vindicaretur à populo in eum, & ita in multis.

Conſiderandum etiam, quòd cum Deus puniat morte aliquando vnum pro altero, & cęterę pœnę ſint minores, quòd quamlibet aliam infert vni pro altero. Et ita lepra infligitur vni pro peccato alterius, vt in filijs Giezi, qui lepra percuſſi ſunt propter patrem 4. Regum quinto. Aliquãdo etiam ſeruitute, vt Chanaan maledicitur pro peccato patris
H patris ſui Cham, Geneſis nono. Et licet iſta maledictio ab homine fuerit data, Dei tamẽ voluntate data eſt, & confirmata, & ideo ſic ſequuta eſt. Ita eſt de omnibus alijs generibus pœnarum, quas Deus infligit vni propter alterum præter æternam, quam cuilibet pro ſe ſolo infligit, & vocamus æternam largè quancunque pœnam poſt vitam, etiam ſi ſit breuis, vt purgatoriæ.

Si autem dicamus de pœnis datis ab homine, vel iure, dicendum, quòd eſt quædam pęna corporalis, & alia realis, & alia ſpiritualis. Corporalis eſt mors, aut verberatio. Et iſta non infligitur vni propter alterum de iure, quia iſtę ſunt pœnæ perſonales, licet à Deo inferatur.

I Ratio differentiæ eſt, quia Deo licet agere quidquid voluerit de homine, eo quòd eſt poſſeſſio ſua, & hominis ad poſſeſſionem ſuam nõ eſt iuſtum politicum, quinto Ethicorum, & tamen hominis ad hominem eſt iuſtum politicũ: ideo non poteſt vnus agere contra alterum niſi id, quod recta ratio, & lex permittunt. Et tamen ita non permittunt aliquem occidi, aut verberari aliquem pro peccato alterius: ergo homo non poterit hic facere.

Alia cauſa eſt, quia Deus quidquid agat homini poteſt per illud deducere eum in meliorem ſtatum. Vnde occidendo hominem deducit illum ad vitã æternam. Mors ergo, quæ à Deo infertur, cum poſſit eſſe via ad bonum, non erit illicitum, nec etiam
K malum reſpectu hominis, quòd Deus puniet illum, vel occidat ſine peccato. Non eſt tamen in poteſtate hominis deducere alium ad meliorẽ ſtatum per mortem, & verbera, ſed potius ad deteriorem, ſcilicet, ad non eſſe. Ideo non licet homini punire alterum corporaliter, niſi pro peccato eius cum per pęnam peccatum emendetur.

Pœna autem realis conſiſtit in eis, quæ pertinent ad hominem, ſiue in bonis fortunæ, vt diuitijs, honore, laude, potentia, gloria, ſiue in bonis quibuſdam naturalibus, ſicut in libertate. In omnibus iſtis poteſt inferri pœna de iure vni propter alterum, vt patet in filijs hæreticorum, & filijs eorum, qui commiſerunt crimen læſæ maieſtatis.

Nam

Nam priuantur bonis paternis, & omni honore, A & fama, & gloria ſæculi, ſola vita eis reſeruata. extra de hæreti. cap. Vergentis. Sic etiam filij illegitimi priuantur honore competẽte alijs hominibus: quia non admittuntur ad honores, nec ad beneficia, nec ad ordines. Etiam vnus redditur infamis pro peccato alterius, ſic iſti filij hæreticorum, & eorum, qui commiſerũt crimen læſæ maieſtatis. Incurrit etiam ſeruitutem vnus pro peccato alterius, vt filij præsbyterorum in ſacerdotio geniti ſecundum antiqua iura efficiebantur ſerui Eccleſiæ. De his ſunt multa exempla 6. q. 1. §. verum, & 15. q. vltima. cap. Cum multæ, & extra de filijs presbyterorum. cap. Literas, & quaſi per totum, & extra de pœnis, cap. In quibuſdam, & cap. Ad aures, & extra de purgatio. canoni. c. B Accedens. Et fuerunt poſiti aliqui caſus de hoc ſupra. q. 330 vbi puniuntur filij pro patribus. Fit autem illa punitio de iure ad deteſtationem criminis, vt oſtendatur tam deteſtabile eſſe crimen, quod nõ ſolum committens, ſed etiam qui ad eos pertinent puniri debeant. Et eadem ratio etiam in plurimum eſt, quando Deus punit filios pro patribus. vt in pœna Sodomitarum, & Dathan, & Abiron Gen. 19. & Nume. 16. Sic etiam quando in aliqua ciuitate colebantur idola, vbi tam adulti, quàm etiam paruuli vnius diei occidendi erant, Deuterono. 13. ſcilicet. Vt omnes videntes tantam ſeueritatem fieri in punitione huius criminis fugerent illud tanquam grauiſſimum. Et patet, quod fieret ad deteſtationem, C & terrorem: quia etiam mortuis viris, & fœminis iubebantur occidi omnia iumenta, & pecora, & cremari quidquid in vrbe erat, ipſamque ciuitatem deſtrui, vt nullus habitaret in ea in æternum. Iſta tamẽ non fiebant iam ad pœnam idolatrarum, quia illi non poterant ad hoc teſtari, cum eſſent iam mortui, ſed erat horror omnibus videntibus. Aliquando tamen paruuli, qui occiduntur, cum patribus occiduntur, quia non eſt modus ad liberandum eos, niſi per miraculum, ſicut in paruulis Sodomorum, & Dathan, & Abiron: quia cum loca, in quibus ipſi manebant aperirentur ad vorandum eos, non poterant paruuli, qui cum eis erant liberari, niſi per miraculum. Et non erat aliqua cauſa liberandi eos D miraculoſè: quia nec ipſi hoc meruerant, nec petiuerunt, nec aliquis pro eis petiuit, quòd liberarentur, ideo perierunt. Adulti tamen filij illorum, qui non conſenſerunt in peccato parẽtum liberati ſunt per miraculum, ſicut fuit in filijs Chore. Nam ipſe periit, quia terra abſorbuit eum, & filij eius, qui cum eo erant, manſerunt pendentes in aere quouſque terra concluſa eſt, Nume 26. ſcilicet, grande miraculum factũ eſt, vt Chore pereunte, filij eius non perirent. Iſti tamen liberati ſunt propter merita, quia peccato patris expreſsè repugnabant. In paruulis tamen, quia nulla cauſa liberandi eos erat, & non poterant, niſi per miraculum liberari perierunt, cum patribus. E

Alia eſt pœna ſpiritualis, vt excommunicatio, interdictum, ſuſpenſio, depoſitio, degradatio, priuatio ab oblationibus, inhabilitatio ad ſacros ordines. Illę vocantur pœnæ ſpirituales, quia ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam pertinent. Excommunicatio tamen nunquam infligitur vni pro altero: quia eſt pœna perſonalis, ſed cuiuſlibet pro peccato ſuo, vt dicit Auguſ. & habetur 24. quæſt. 3. cap. Si habes, & extra de his, quæ fi. a ma. par. ca. c. Quæſiuit. Suſpenſio, depoſitio, degradatio etiam ſunt pœnæ perſonales, & non infliguntur vni pro altero, ſed ſolis peccantibus. Interdicti tamen pœna ſępe punitur vnus pro altero, vt quando propter vnũ peccantem locus totus ſubijcitur interdicto, quod maxime fit pro peccatis præſidentium, vt pro peccato regis, vel Epiſcopi ponitur interdictum in terra ſua. extra de ſpon. cap. non eſt nobis, & extra de offi. deleg. c. ſanè, quia & c. p. & g. Pœna etiam priuationis à iure offerendi punitur vnus pro alio, ſcilicet, tota familia pro Domino, pro peccato alicuius iubet interdum, quòd non recipiatur oblatio ab eo, nec à familia ſua 17. q. 4. cap. Minor. Pœna etiam inhabilitationis ad ordinem punitur vir pro peccato vxoris, vt ſi vxor alicuius adulterata eſt, etiã ipſo neſciente, ſi poſtea cognoſcit eam, non poteſt promoueri ad ſacros ordines 34. di. cap. Si laici. Sic etiam ſi filius obtinuit eccleſiam per Simoniam parentum, etiam B ipſo neſciente Eccleſiam perdit, quia nõ poteſt eam retinere, extra de Simo. c. De regularibus, & duobus c. ſequentibus. Et in ſimilibus caſibus punitur quis de iure humano pro peccato alterius.

Ad primum dicendum, quòd nemo peccat pro alio, & tamen punitur quis pro alio, eo quòd pœnæ non infliguntur ſemper vt pœnę, ſed aliquando vt medicinæ curatiuæ, vel pręſeruatiuæ. Quãdo autem pœna ponitur propriè vt pœna nunquam punitur vnus pro peccato alterius, ſed quilibet pro ſuo, & tamen in caſibus ſuprapoſitis, in quibus punitur vnus pro altero ſemper eſt pęna, vt medicina ſicut in interdicto, ſcilicet, vt multi puniti, ſine culpa cogant eum, qui peccauit, & pro cuius cauſa ponitur interdictum ſatisfacere, & ceſſare à peccato. Et ita in om- C nibus alijs caſibus eſt aliqua cauſa quare pęna detur, & ex ea parte eſt medicina.

Aliter poteſt dici, quod poteſt aliquis peccare in peccato alterius, & punitur pro illo, quia inquãtum aliquis pertinet ad alterum dicitur agere, quę ille agit. Et quia filius eſt quędam pars patris 5. Ethi. cenſetur peccare patre peccante inquantum in illo eſt, vel inquantum illius eſt. Et ſic punitur, quia aliquo modo peccatum eſt ſuum. Sic enim peccatum originale cauſatum eſt, quia peccãte Adam, in quo erat tota natura humana ſecundum rationem propagationis, dicuntur omnes peccaſſe, ſicut dicit Adam ad Ro. 5. Omnes in Adam peccauerunt, id eſt, omnes D erant in Adam, & exiſtentes in eo peccauerunt peccato, quæ ipſe peccauit.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ intelligitur de morte æterna, & de morte temporali, quando infligitur alicui adulto, quia nõ infligitur niſi pro peccato ſuo.

Ad tertium dicendum, quòd intelligitur de pęna ęterna: quia damnari, vel ſaluari nõ eſt niſi poſt hãc vitam, & hoc non poteſt vnus per peccatum alterius ſuſtinere, ſed pro ſuo.

Ad quartum dicendum, ꝙ intelligitur etiam de pęna ęterna, & de tẽporali, quę eſt mors, aut verberatio vel excõicatio, & ſimiles pęnę ꝑſonales. Quędã tñ pęnę ſunt, q̃ pñt vni vel multis pro altero inferri.

E *An puniatur aliquando quis ſine culpa.*
Quæſt. CCCXXXVI.

QVAERITVR, an puniatur aliquando quis ſine culpa. Dicunt quidam quòd non, quia pęna, & culpa correſpondet ſibi, ergo nunquam iuſtè poterit pœna, niſi pro culpa inferri.

Dicendum, quòd ex præcedentibus apparet pœnam aliquãdo ſine culpa inferri, cum puniatur vnus pro peccato alterius, & tamen vnus non peccat in peccato alterius. Eſt tamen regula, quòd comuniter non punitur quis ſine culpa, nec de iure diuino, nec de humano, extra de conſtit. c. Cognoſcentes, & 56. diſt. Satis peruerſum. Aliqñ tñ in cauſalibus ſpãlibus puni-

punitur quis ſine culpa, nunquam tamen ſine cau- F
ſa, vt exponitur in decretali. Quoniã ſal uum extra,
vt lite non conte. Et fit hoc aliquando in pęna in-
flicta à iure. De pœnis a Deo inflictis patet, vt in oc-
ciſione paruulorum Sodomorum. & Dathan, &
Abiron. Geneſis 19. & Nume. 16. & in paruulis Cha
nançorum Deuterono. 20. & in paruulis ciuitatum
Iſrael, in quibus colebantur idola. Deutero. 13. &
in paruulis Madianitarum, Numero 31. & in par-
uulis Amalecitarum. 1. Regum. 15. & ita in multis
alijs Et in his videntur eſſe duę cauſæ.

Vna propter deteſtationem criminis. alia pro-
pter peccatum parentum. Tertiò ſolet Deus puni-
re aliquos, vt eos meliores efficiat, ſicut in Iob.

Quartò punitur quis, vt innoteſcat gloria Dei ſi G
cut in cęco nato: Ioan. 9. Nam dicitur, quòd nõ pec
cauit ipſe, nec parentes eius, vt cęcus naſceretur, ſed
oſtenderetur gloria Dei in eo. Et alij modi ſimiles,
ſunt ſine culpa ex parte Dei. Quintò ad cuſtodiam
virtutum, vt in Paulo. 2. Cor. 12. Sexto ad purgario-
nem, vt in Maria ſorore Moyſi. Numero 12 Sed ibi
pœna fuit pro culpa Septimò eſt, vt cõtinuetur pœ
na præſens ęterne, vt in Herode. Actu. 12. & etiam
hic eſt pœna pro culpa. Ideo modi quinque præce-
dentes pertinent ad propoſitum, quia eſt in eis pœ-
na ſine culpa, licet non ſine cauſa. Quinque modos
iſtos communes ponit Beda in Homilia, & Magiſter
quarto Senten diſt 15. Similiter iure humano puni
tur quis ſine culpa in aliquibus caſibus, ſcilicet, in H
ſex, qui comprehenduntur his verſibus.

Paupertas, odium vitium, fauor, & ſcelus ordo,
Perſonas ſpoliant, & loca iure ſuo.

De paupertate, vt duę eccleſiæ vniuntur in vna,
& fiet vnus epiſcopatus, cum eſſent duo, & vna ec-
cleſia perdit honorem epiſcopalem. 16. quęſt. 1. cap.
Et temporis qualitas. Et ſimiliter propter pauper-
tatem duæ eccleſię Parochiales vniũtur, vt habeant
vnicum ſacerdotem, cũ prius quælibet haberet pro
prium. 10. quæſt. 3. cap vnico. De odio patet, vt ſi ci
ues alicuius vrbis occiderunt bis epiſcopum ſuũ pri
uatur ciuitas illa in ęternũ iure epiſcopatus, & vni-
tur alteri epiſcopatui. Et hoc in odium ciuium, qui
occiderunt epiſcopos, licet illi iam mortui ſint. 28. q. I
2. cap. Ita nos. Et ſimile extra de pœnis c. Ad aures
& cap. In quibuſdam: vbi ſucceſſores priuantur iure,
quod habituri eſſent propter prædeceſſores in pro-
genie ſua. Sic etiam ordinatus ſine titulo in odium
ordinatoris non habet executionem ordinis 60. di.
cap. Neminem in tex. & glo. & inſtitutio facta de cle
rico in eccleſia cõtempto patrono etiam de digno
in odium epiſcopi eſt irrita 16. quæſt. 7. cap. Decer-
nimus, & ſic punitur ordinatus propter ſolam cul-
pam ordinatoris. De vitio patet, vt de clerico habẽ-
te lepram. Nam non permittitur miniſtrare pro-
pter ſcandalum, & horrorem. extra de cle. debili. c.
tua nos. De fauore patet in Eccleſia Conſtantino- K
politana: quia in fauorẽ eius Patriarchatus primus,
qui debebatur Alexandriæ poſt Romanam, transla
tus eſt in Conſtantinopolitanam 22. diſt. cap. Reno-
uantes, & extra de priui cap. Antiqua. Et quandoq;
in fauorem religionis datur eccleſia ſęcularis cano-
nicis regularibus extra de eccle. ędifi. cap. Ad audiẽ-
tiam tertio. De ſcelere patet 27. quæſt. vlti. capit.
Multorum vbi priuantur aliqui iure ſuo propter
ſcelera aliorum. Melius tamen dicetur, vt in occi-
dentibus epiſcopũ, quia ibi eſt ſcelus, & tunc odium
manebit in exemplo de epiſcopo ordinante ſine ti-
tulo, vel contempto patrono, vt dictum eſt.

De ordine patet: quia in fauorem ordinis priua-
tur Dominus ſeruo. Si enim ſeruus ordinatus eſt
in ſacris Dominus perdit ius, qđ habebat in eo. 54.
diſt. cap. Frequens, & cap Ex antiquis, & ff. de operis
liber. l. interdum. vbi ratione dignitatis amittit quis
operas, quas habebat in liberta. quia indignũ eſt, ꝙ
libertas ſeruiat cum tantam dignitatem adepta ſit,
de his tangit Glo. extra de priuile. cap. Antiqua.

Vltra iſtos ſex caſus etiam punitur quis interdũ
de iure humano ſine culpa, licet poſſint reduci ad
iſtos omnes alij caſus, vt filius illegitimus priuatur
honore, & iure ſucceſſionis, & eſt inhabilis ad con
ſequẽdum eccleſiaſticum beneficium, & ordinem,
extra de fil præſ. per totum, & extra qui fil. ſint legi.
per totum etiam, quando partes ſunt hæretici: filij
priuantur omni ſucceſſione paterna, & honore. Idẽ
etiam quãdo patres commiſerunt crimen læſę ma
ieſtatis: extra de hęre. cap. Vergentis, ſed iſti tres ca-
ſus reducuntur ad odium, ſcilicet, quia in deteſtatio
nem criminum paternorum hoc fit. Etiam priua-
tur familia iure offerendi ſine culpa propter pecca-
tum Domini 17. quæſt 4. cap. Miror. Etiam interdũ
terra, & puniuntur omnes, qui ibi ſunt, pro peccato
Domini, vel vnius, aut paucorum. pro quorum de-
licto terra interdicitur, extra de ſpon. cap. Non eſt
nobis. Iſti tamen duo caſus pertinent ad pœnam
tanq̃ ad medicinã, vt per hoc ille, qui peccauit, coga
tur ſatisfacere vexatus à multis, qui ꝑ eo puniunt.

Alio modo punitur quis ſine culpa, vt in bigamo:
quia contrahendo bis non peccauit, aut ſemel, cum
vidua, & tamen non promouetur ad ordines, &
perdit per hoc priuilegium clericale: extra de biga-
mia, per totum. Illud autem eſt propter ſignifica-
tionem matrimonij, quæ non poteſt inueniri in bi-
gamo, eo titulo. Debitum, in textu, & Glo. ſic etiã
ſi quis habens vxorem, quam duxerat vnicam, &
virginem, & illa poſtea adulteratur etiam neſcien-
te marito. non poteſt ille promoueri ad ſacros ordi-
nes 24. diſt. cap. Si laici. Et ad idem pertinet: quia
hic bigamia eſt, ſi poſtquam vxor adulterata eſt rur-
ſus cognoſcatur à viro ſuo. Et ſimiles caſus poſſunt
alij de iure colligi, in quibus aliqua cauſa ſubeſt pu-
niendi aliquem, licet non culpatum. Et ſimile eſt de
eo, qui habetur ſuſpectus de crimine, & non com-
miſit illud, quia interdum ponitur ad torturam, vt
veritas inueniatur. Sic etiam quando putatur, ꝙ ali
qui ſciant veritatem rei, licet non credantur ipſi
commiſiſſe maleſactum, torquentur, vt veritas cer-
tius habeatur. Iſta autem fiunt ex neceſſitate: quia
ſi hęc non fiunt, non eſt modus inueniendi veritatẽ
in multis criminibus, & multa committerentur, ha
bita ſpe, quæ nunquam nota eſſent, niſi iſte modus
extorquendi veritatem eſſet. Eſt ergo bonum pu-
blicum, ꝙ ſic veritas inueniatur. Et quia quilibet ho
mo eſt pars cõmunitatis alicuius, & lex vult potius
bonum commune, quàm priuatum, præeligit po-
tius puniri aliquam partem communitatis iniuſtẽ,
quàm totum communitatis periclitari, ſi non de-
tur modus inueniendi veritatem criminum. De iſta
autem neceſſitate humana, ſcilicet, quòd oporteat
malum agere, vel malum pati conqueritur Augu-
ſtinus 19. de Ciuitate Dei: dicit tamẽ iuſtum eſſe in-
nocentes torqueri, vt veritas inueniatur.

Conſiderandum vlterius, quod ſolent aſſignari
5. cauſę, quare Deus puniat homines in hac vita, quę
patent his verſibus.

Vt probet, aut damnet, aut expiet, aut mereatur,
Vt pateat Chriſti gloria pœna datur.

De probatione, vt in Iob, & in Tobia. Nam ad
probationem virtutum ſuarum puniti ſunt, & ſic
etiam multi alij 45. diſt. capitu Diſciplina. & capitu-
lo. Sunt nanque.

Vt damnet, ſicut fuit in Herode, quia pœna ſua incœpit hîc, vt in æternum puniretur: quia cũ permiſiſſet ſe laudari, vt Deum, à Deo ſubito percuſſus eſt, & cito mortuus eſt. Act. 12 & 23. q. 4. cap. Nabuchodonoſor. Sic fuit in beato Paulo, cui datus eſt Angelus Satanæ ad colaphizandum eum, ne magnitudine reuelationum extolleretur 2. ad Corin. 12. & 23. q. 4 ca. Diſplicet. Vt mereatur, & ita etiam dicunt fuiſſe in Tobia: quia ad augmentum meriti profuit ſibi pœna cæcitatis. Et illud eſt in multis, qui vt meliores efficiantur, puniuntur: quia virtus in infirmitate perficitur, ideſt, perfecta redditur per tolerantiam infirmitatum, & paſſionum. Vt pateat Chriſti gloria, ſic fuit in cæco nato, Ioan. 9. quia gloria Dei manifeſtata eſt in illo, inquantum curatus eſt miraculoſè. Si tamen non fuiſſet cæcus, non potuiſſet virtus Dei oſtendi in illo ſanando eum. Iſtos ponit Beda in Homil. licèt alijs verbis, vt dictũ eſt. Multi ergo caſus ſunt, in quibus pęna ſine culpa infligitur, & tamen ſemper eſt pro aliqua cauſa.

Ad argumentum dicendum, quòd pęna, quando accipitur propriè vt pęna ſemper corriſpondet culpæ, & tamen in caſibus præcedentibus non datur, vt pœna, ſed vt medicina inquantum aliquid prodeſt.

An ſubditi interdum puniantur pro peccato prælati, vel è contrario. Queſt. CCCXXXVII.

QVAERITVR, an ſubditi puniantur interdum pro peccato prælati, vel è contrario. Dicunt quidã, quòd non eſt iuſtum, quia diſtincta ſunt merita, & demerita prælatorum, & ſubditorũ: ideo pęnæ, & præmia debent diſtingui, ſed pro bono opere vnius non præmiatur alius, ſed ipſe operans ſolus ergo etiam pro vnius peccato, ſcilicet, prælati non punientur ſubditi, nec è contrario.

Dicendum, ꝙ aliquando puniuntur ſubditi pro peccatis prælatorum, & hoc tam à Deo, quã à iure. A Deo patet, vt populus Iſrael punitus eſt peſte propter peccatum Dauid numerantis illum 2. Reg 24. & 1. Paralip. 21. De iure humano patet, vt quia aliquando peccãte principe interdicitur terra eius: extra de ſpon. c. Non eſt vobis, & extra de offi. deleg. c. ſanè quia, & c p. & g. Conſiderandum tamen circa hoc, ꝙ prælati, & ſubditi ſic ſe habent, ꝙ aliquando propter peccata prælati eſt peccatum in populo, & è contrario, & aliquando propter peccatum pręlati dicitur puniri populus, & è cõtrario, & ſic duo ſunt conſideranda. Primò ſi ex peccato vnius ſequitur peccatum alterius. Secundò ſi ex peccato vnius ſequitur pęna alterius. De primo dicit Aug. in Epiſtola ad Auxentium, & 1. q. 4. c. Populus. ſ. aliquãdo pro meritis pręlatorum deprauatur vita ſubditorũ. Qđ autem propter peccata populi ſit peccatũ in prælato, dicit Greg. in moralibus, ꝙ ſecundũ merita ſubditorum diſponitur vita rectorum. Quomodo autẽ iſta vera ſint, conſiderandum eſt, & dicendum, quòd nunquam propriè ex peccato ſubditorum ſequitur peccatum prælatorum, nec è ɔ̃rio: quia tunc nõ eſſet in poteſtate hominis benè agere, vel malè, & tamen omne peccatum eſt volũtarium. Etiam ſequeretur, ꝙ non eſſet in poteſtate hominis ſaluari, vel condemnari: quia pp peccatum condemnatur quis. Si ergo ex peccato vnius poſſet ſequi peccatũ in altero, condemnaretur aliquis æternaliter ẽt ſi nolet, & non eſſet in poteſtate ſua euitare. Debent tamen iſta intelligi aliter. Cùm.n. dicitur, ꝙ ſecundum merita populorum diſponitur vita rectorum: nõ eſt ſenſus, ꝙ ſi populus eſt malus, prælatus cogatur eſſe malus,

A vel Deus faciat eũ eſſe malum, ſed ꝙ ſi populus eſt malus, Deus dat ei pp peccata ſua malum rectorẽ. Sic dr̃ Iob. 34. Qui regnare facit hoĩem Hypocritam pp peccata populi. Et hoc pp duo. ſ. quia populus nõ meretur bonum rectorem, cuius meritis adiuuaretur à Deo, & pficeret in bono Scđò, quia Deus dat malum rectorem malo populo, vt puniatur populus ab eo pp peccata ſua etiam indebitè, & indirectè. vt ſi ille extorqueat bona ipſorum, vel opprimat eos, ſicut fieret ab hoſtibus. Talis enim pœna eſt, quam mali malis inferunt, vel mali bonis, non vt emẽdẽt, ſed vt torqueant, boni autem nunquam taliter puniunt bonos, aut malos, ſed vt eos meliores faciant. Aliter poteſt intelligi, quòd propter peccatum ſub-
B ditorum peccent pręlati. ſ. quia ſi populus bonus eſſet, etiam ſi pręlatus in ſe non eſſet bonus Deus, non permitteret eum malum fieri pp populi virtutem, vt non haberet bonus populus malum prælatum, & ſic aliàs fortè Deus permiſſurus erat, ꝙ malus efficeretur pręlatus pp demerita ſua. Nunc autem ſi propter populum, vt non habeat malum prælatũ, Deus nõ permittit eum deprauari, eſt bonus prælatus pp bonitatem populi. Si autem populus malus ſit, permittet Deus prælatum effici malum inquantũ hoc incidit in malum populi, vt exemplificatũ eſt. Et ſic pp peccatum populi dicitur malus effici prælatus. Aliter poteſt hoc intelligi, vt ſi fortè pręlatus ad malum inclinabatur, & populus qui poterat eũ mone-
C re, non monuit, & ex hoc ipſe peccauit, dicitur peccare propter peccatum populi, ſcilicet, quia populus peccauit non admonendo, nec prohibẽdo eum, quẽ poterat prohibere à peccato, & ſi prohibuiſſet, vel admonuiſſet, non peccaſſet. Vel poteſt intelligi, vt ſi populus peccet, & prælatus ſequatur exemplũ populi. Nam ex peccato multitudinis redditur pręlatus ad peccandum facilior. Cum aũt dicit Grego. ꝙ ſecundum merita ſubditorum diſponitur vita rectorum, iſtis modis poteſt intelligi. Et maximè in primo modo, quia ibi loquitur de rectore futuro ſ. ꝙ ſi populus malus eſt, Deus prouidet ſibi de malo rectore, & patet quia Grego. dicit hoc ſuper illud Iob. 34 Qui regnare facit hominem Hypocritã propter
D peccata populi, & non eſt ſenſus, quòd eum, qui iam regnat, Deus faciat eſſe Hypocritam, vel malũ propter peccata populi, ſed ꝙ facit, quòd ille, qui eſt Hypocrita, antequam regnet, accipiat regnum ſup populum illum, qui malus eſt. De prælato autem etiã dicendum, ꝙ propter peccatum ſuum non ſequitur peccatum in populo, ſed eſt ſenſus, quòd ſi quis eſt malus, & pręlatus efficitur. Deus dat ſibi malum populum gubernandum, quòd cędit ei in pœnam. Et hoc dupliciter: vno modo, quia mali ſubditi male obedient prælato, & vexabũt eum tędijs, & iniurijs. Secundò, quia ſi populus eſſet bonus propter merita ſubditorum, Deus benefaceret ei. Nunc autem quia malus eſt, non meretur habere bonos ſubdi-
E tos, quorum meritis adiuuetur. Secundò dicitur peccare populus propter peccatum prælati, ſi prælatus exemplum peccandi populo tribuat, quia pręlatus ponitur vt ſpeculũ, & lux ſubditorũ, ſicut dicitur ſupra in litera prælatis: Vos eſtis lux huius mundi, & 1. Petri 5. dicitur. Non dominantes in clero, ſed forma facti gregis, ideſt. Paſtor debet eſſe forma gregis. Et vocatur forma, ideſt, ſpeculum, quia ſicut in ſpeculo ſunt formæ, ad quas reſpiciendo, maculas noſtras abſtergimus, & vultus componimus, ita prælatus debet eſſe forma ſpecularis, ad quam reſpicientes ſubditi vitam ſuam componant. Et propter hoc dicitur. Exod. 38. vt dicit Gregorius in quadam Homilia, quòd labrum ęneum fa-

ctum eſt de ſpeculis mulierum, in quo ſacerdotes lauarentur, id eſt, quod ſacerdotes habebant mundare vitam ſuam, ita vt cęteri ad eos tanquam ad ſpecula reſpicerent. Si autem prælati peccauerint, faciliter populus ſequitur illos, quia eorum doctrina regitur, & ob hoc quando peccat prælatus, dicitur facere peccare populum, Leui. 4. ſcilicet. Si peccauerit ſummus ſacerdos delinquere faciens populum. Et maximè erit hoc quando prælatus non ſolum malè viuit, ſed etiam malè docet: quia tunc populus ſequens eius doctrinam neceſſario peccabit.

Tertiò propter peccatum prælati ſequitur peccatum populi, ſcilicet, ex peccato negligentiæ. Nã officium prælati eſt vigilare ſuper gregem ſuũ, & peccare volentes à peccando retrahere Actu. 20. Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo ſpiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Chriſti. Simile Ezechiel 3. & 33. Nam ſpeculator poſitus eſt prælatus, & culpa pereuntium prius eſt ſua. Nec habet excuſationem ſi dicat: neſciui, quòd perirent oues: quia non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit, extra de regulis iuris, cap. quãuis. debet ergo omnes ſollicitè admonere nihil omittens, quo minus proponat omne cõſiliũ Dei, id eſt, legem eius Actu. 20. & 43. di. cap. Epheſijs. Si autem admonere ceſſauerit, & corrigere, populus peccauit, prælatus negligendo admonitionem, & correctionem, & ex peccato ſuo ſequutum eſt peccatum populi occaſionaliter.

Quartò peccat populus propter prælatum, quia populus ſępe virtute, & meritis prælati à Deo liberatur, ne incidat in mala. Si autem fuerit malus prælatus non poterit populus adiuuari meritis eius, & pmitteretur à Deo peccare, quod non fieret, prælato exiſtente bono. Et ſic ex peccato ſuo ſequatur peccatũ populi occaſionaliter. Et in iſto 4 modo accipit Gregorius eum dicit, ꝙ pro meritis prælatorum deprauatur vita ſubditorum, vt aliqui intelligunt. Melius tamẽ intelligitur, ꝙ accipiatur ſecundo modo, ſcilicet qñ prælato peccante populus ſequatur exẽplũ eius, & fauet ſibi. Et patet, quia dicit: aliqñ pro meritis prælatorum depr auatur vita ſubditorũ, vt prælatis ſuis ſubditi fauẽtes cũ eis ſimul corruãt. 1. q. 4. c. populus.

Circa ſecundũ dicendum, ꝙ nunquam verè punitur populus pro peccato prælati, nec è contrario ſaltem in punitione illa, quæ a Deo fit, ſed quilibet pro peccato ſuo punitur. Quia nã pro quolibet peccato correſpondet aliqua pœna, & prælatus dicitur aliquando peccare propter peccatum populi, & populus propter peccatum prælati, vt ſupra dictum eſt, dicetur puniri populus pp peccatum prælati, vel ꝑlatus propter peccatum populi ſui. Aliqñ tamẽ peccante ſolo prælato, dicitur puniri populus pp peccatum eius, non quidem, ꝙ puniatur, ſed quia non expectetur, vt ſi aliquãdo populus peccauerit, & Deus non erat puniturus cũ imediatè, ſed expectaturus: ſi prælatus peccet, fortè non expectabitur populus, ſed inferetur immediatè punitio in quãtum iſta pęna populi cedit in pœnã prælati: quia pereuntibus ſubditis, perit principatus. Subditi ergo pro peccato ſuo ſolo puniuntur, & tamen hoc, ꝙ eſt non differri pœnam, prouenit eis ex peccato prælati. Nec in hoc fit eis aliqua iniuria, quia cũ peccauiſſent, debebatur eis pœna, ꝙ autem differretur ex Dei beneficio proueniebat, ꝙ autem non diferatur, non eſt facere eis iniuriam, ſed eſt non præſtare beneficiũ, quia nemo tenetur alteri beneficium præſtare: nam ſi teneretur, iam non eſſet beneficium, ſed debitũ. Quandiu ergo beneficium eſt, non eſt debitũ, & ſic non facit iniuriam, qui præſtare illud non vult.

F Ad rationẽ in ꝯrium cum dicebatur de Dauid, pro cuius peccato populus punitus eſt, dñt quidam, ꝙ populus peccauit in hoc, quia perſuaſit regi facere numerationẽ, vel ſaltem conſenſit ei, & ſic puniebantur iam pro peccato ſuo. Dicendum, ꝙ no ſtat, quia potius Ioab, & principes exercitus reſtiterunt Dauid rogando, ne hoc faceret, quia reputaretur in peccatũ. Et dicitur, ꝙ ſermo regis magis præualuit: quàm ſermo Ioab, & principũ. 2. Reg. 24. & 1. Paralipo 21. Et ipſe Dauid ſignificauit, ꝙ populus nõ peccauerat, ſed ipſe, dicens: Ego ſum, qui peccaui: ego iniquè egi, iſti oues ſunt, ꝗ fecerunt. eo. c. ergo pro peccato regis puniebantur, & non peccauerant ipſi in hoc, vel taliẽ puniebantur pro aliquo alio pecca-
G to, quod ipſi fecerant, & non quaſi cõſenſiſſet in peccatum regis. Item patet hoc magis: quia ſi punirentur pro peccato regis quaſi ipſi cõſenſiſſent huic numerationi, cum ſit maius facere peccatum, quã conſentire ei, quando non eſt operatio cũ conſenſu: videtur, ꝙ Dauid, quia magis peccauerat magis puniri debuiſſet: & tamen populus percuſſus eſt peſte, & Dauid non: ergo non fuit populus percuſſus ꝓ peccato Dauid, vel pro peccato ſuo, quaſi conſenſerit populus in numeratione, ſed pro aliquibus alijs peccatis, q̃ populus fecerat ante hoc, & puniendus erat. fortè tamẽ Deus dilaturus erat pœnam ad aliud tẽpus, ſi non peccaſſet Dauid. Nunc tamen, quia peccauit Dauid, punitus eſt populus, vt in vna punitio-
H ne eſſent duę pœnæ. ſ. populus puniretur pro peccato ſuo, & Dauid puniretur in hoc, ꝙ populus puniebatur: quia mors populi erat pœna principis, eo, ꝙ in multitudine populi eſt dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia eſt principis: Prouer. 14. Et punitus eſt propriè Dauid in eo, in quo peccauit, quia peccauerat, eo ꝙ gloriabatur in multitudine populi, & pp hoc illum numerauerat: Deus aũt Diminuit populũ, vt in hoc triſtaretur. Sic dicit Auguſ. in Epiſtola ad Auxentiũ. & 1. q. 4. c. Dauid. ſ. Dauid populũ numerauit: quo peccato gladius Dñi deſęuit in populum, ſed in lata gẽte gloria regis eſt in diminutione plebis contritio principis. Quòd ergo de numeroſitate gentis ſuperbiuit iure in eius diminutione
I punitus eſt. Hoc aũt facit Deus ſępe ita ordinans, vt in eadem pœna duos puniat. ſ. vnũ, quia patitur, & aliũ, quia ex pęna illius affligitur, vt ſi quis ſpem ſuã hẽat in aliquo, qa ab eo recipit tẽporalia bona, ſi ille peccauerit, & occidatur à Deo duorum peccata in eius morte puniuntur. ſ. eius, qui moritur, & illius, q temporali cõmodo, quod ab iſto pcipiebat, defraudatur, & in iſto modo maximè puniuntur perſonæ illę, quæ inter ſe habent aliquam habitudinẽ, vt cognati, & amici, prælati, & ſubditi. Sic dicit Auguſ. eadem Epiſtola, & 1. q. 4. c. Populus. ſ. populus, qui peccato Achor, & filiorũ Heli in manibus hoſtiũ traditus eſt ſignat ſubditos corporaliter flagellari, vt inter ipſa eorũ flagella ẽt prælatorum peccata ferian-
K tur. Sicut Achor ſorte deprehenſus lapidibus obrutus eſt. Sic & nauicula Ionæ periclitatur, vt fugitiuus ſorte deprehenſus fluctibus immergeretur.

Ad ſecundum dicendũ, ꝙ illa non eſt ſpãlis pęna, qua puniantur ſubditi pro prælatis ꝓ peccato aliarum perſonarũ ſingulariũ ſępe interdictũ ponit in loco ſuper illos, quibus non præſunt iſti peccantes, quia interdictum non eſt pœna directa, ſed eſt qddã incitatiuum ad hoc, ꝙ populus, vel cõitas cogant cito iſtos peccantes ſatiſfacere pro peccato. Pœna tamen perſonali nunqnam punieẽ quiſquam de ſubditis ꝓ ꝑlato, nec è contrario. Et ideo nunquã ponitẽ ſñia excõmunicationis ſuper cõitatẽ, vel populum pro peccato ſingularium. Et etiam ipſa cõitas peccaſſet,

caſſet, q̃a in cõitare poſſunt eē aliqui innocẽtes, q̃ pu niri non debẽt pro nocentibus, extra de his, quæ fiũt a maio par. cap. c. Quæſiuit. Interdictum autem non eſt directè pœna perſonalis: quia pœna ponitur ſuper locum, & non ſuper perſonas. Nam ſi interdici debeant perſonæ nunquam hoc fiet, niſi in eis, qui peccauerunt. Innocentes autem nunquam interdicentur perſonaliter, ſed lo[c]us, in quo ſunt. Et ſic licet eis alibi diuina audire, & ob hoc excommunicatio, quia ſingulos ligat perſonaliter non poteſt infligi niſi peccantibus. interdictum autem poteſt infligi etiã innocentibus.

An liceat homini reſiſtere ſibi vim inferre volenti.
Quæſtio CCCXXXVIII.

QVAERITVR, quia dicitur non reſiſtere malo, an liceat homini reſiſtere malo, ideſt, homini malo volenti malum inferre, ſcilicet, iniuriã, vel furtum, aut rapinam. Dicendum, ꝙ litera videtur hoc prohibere, & tamen non prohibet: quia aliàs eſſet ſimpliciter illicitũ, & tamen aliquando fuit non ſolum licitum, ſed etiam neceſſarium, vtpote quando mandabatur alicui à Deo. ergo non eſt illicitum reſiſtere malo. Item non ſolum nõ eſt illicitum, immo videtur eſſe neceſſarium, & opus charitatis: quia ſi non reſiſtatur malis, dabitur eis occaſio ad deteriora, præſtare tamen alicui occaſionem ad peccãdum eſt peccatum, ergo malis reſiſtendum eſt. Dicẽdum, ꝙ reſiſtere malis, aut iubetur alicui expreſsè à Deo, aut non. Si iubetur, tunc non ſolum eſt licitum reſiſtere, ſed etiam vindicare puniendo pro malis præteritis, immo ſi quis non faciat hoc, peccat, patet in bellis, quæ Deus mandabat facere Iſraelitis, vt pugnare contra Chananæos. Deuter 20. Et contra Madianitas Nu. 25. & 31. & contra Amalecitas. Deute. 26. Etiam non faciendo hoc Iudæi peccabant, vt pa ter quando Saul pugnauit cõtra Amalecitas, & non occidit regem, nec pecora. Nam propter hoc Deus iratus eſt, & abſtulit ſibi regnum 1. Reg. 15. & 1. Paralipo. 10. Sic etiam quando Iudæi nolebant delere Chananæos Deus cõminabatur eis, quod inferret ipſis omnia mala, quæ cogitauerat Chananæis inferre. Nu. 34. & Ioſue 23. Si autem non iubebat Deus expreſsè, aut inſpirabat illud, aut non. Si primo modo, reſiſtendum erat, & vindicandum. Sic patet in Elia, cui Deus inſpirauit, quòd percuteret duos quinquagenarios principes cum exercitu ſuo. 4. Reg. 1. & venit ſuper eos ignis de cœlo orante Elia. Sic etiam fuit de Eliſæo qui orauit contra pueros maledicens eis ex diuina inſpiratione: quia irridebãt eũ, & duo vrſi de ſylua egreſſi occiderũt quadraginta duos de eis. 4. Reg. 2. Si autem non eſt ſpecialis Dei reuelatio, aut competit alicui ex officio iſtud facere, vtpote, quia eſt perſona publica, aut eſt priuata. cui nõ competit ex officio, ſi primo modo, dicendum, ꝙ non ſolum licet; immo etiam eſt neceſſarium, ſic eſt de rege, cui competit regni gubernatio, & defenſio ab inuaſione hoſtium. Vnde hoſtes inuadẽtes regnum ſuum non ſolum licet impedire reſiſtendo eis, ſed etiam punire vindicando in eos iniurias, & damna, quę intulerunt. Et ſi non agat, peccat, quia obmittit ea, quæ competunt ſibi ex officio; ſic dicit Hiero. ſuper Iere. & 23. q. 5. c. Regum eſt. Sic etiam ad omnes iudices pertinet reſiſtere malis, vt mala non faciant, & punire eos occidendo, & verberando, ꝙ ad laicos iudices pertinet. Et in hoc miniſtri Dei ſunt. 23 q. 5. c. Qui malos, & c. Homicidas, & c. Sunt quædam. Et cum pertineat ad omnes, maximè tamen ad reges: quia rex debet furta cohibere adulteria punire, &

A impios de terra perdere, parricidas, & periuros non ſinere viuere, vt ait Cyprianus. 23. q. 5. c. Rex debet. Et quando ſic faciunt reges merentur apud Dominum, & Deus cõſeruat regnum in progenie eorum in longinquum Hiero. 22. & 23. q 5 c. Regum eſt. Cęteri etiam iudices, & executores iuſtitiæ conſequuntur à Domino per iſtam executionẽ miſericordiam magnam, & multiplicantur bona eorum. Deute 23. & 23. q. 5. c Si audieris Et ſicut iudices licitè hoc faciunt, ita etiam miniſtri eorum obediẽdo ſibi, vt ait Augu. in quæſtionibus. Exo, & 23 q. 5. c. Cum miniſter, & ſicut dux belli gerens bellum iuſtum benefacit, ita & milites ſui occidẽtes quos dux iuſſerit, non peccant. 23. q. 5. c. Miles. Ad iudices etiam eccleſiaſti

B cos pertinet reſiſtere malis quandiu poteſt fieri ſine ſanguinis effuſione. Et tunc æqualiter pertinet ad iudices eccleſiaſticos, & ſęculares mala cohibere 23. q. 5. c. Leges omnes: quando tamen aliqui non poſſunt corrigi per eccleſiam dicunt corrigi per iudicẽ ſęcularem. e q. c Inceſtuoſi, & c. De liguribus, & maximè quando vindicta ſanguinis inferenda eſt: quia eccleſia hoc facere non debet, ſed principes ſęculi hoc faciunt. e. q. c Sunt quædam: & quando eccleſia opprimitur recurrit ad ſęcularem poteſtatem, vt eam defendat. e. q. c. Adminiſtratores. Iſtis autẽ non eſt dictum, ꝙ non reſiſtant malis, cum ad officium ſuum pertineat, ſicut dicit Auguſt. lib. de ſermone Domini. Quis mente ſobrius regibus dicat, non ad

C vos pertinet quis velit eſſe, ſiue religioſus, ſiue ſacrilegus. Quibus dici non poteſt: non ad vos pertineat in regno veſtro quis velit pudicus eſſe, vel impudicus. Et dicit ibi, ꝙ ad eos pertinet propter publicam vtilitatem: quia multi ad bonum trahuntur potius pœna, quàm doctrina, & ideo iſti non prohibentur per hoc dictum Chriſti reſiſtere malis, vt dicit Aug. ibidem, ſcilicet. Nec tamen hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet. Ipſa enim pertinet ad miſericordiam, nec impedit illud propoſitum, quo quiſque paratus eſt ab eo, quem correctum eſſe vult, plura proferre. Requiritur tamen, vt ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt, & ea voluntate vindicet, qua pater in filium paruulum,

D quem odiſſe non poteſt. Si autem non incumbit ex officio malis reſiſtere: aut illud malum, quod fit, eſt ſpecialiter contra perſonam priuatam, aut contra Deum. Si contra Deum, debet quilibet reſiſtere malo inquantum poteſt honeſtè: vt ſi quis iniuriã Dei dicat, aut contra legem Chriſti aliquid aſſerat, tolerandum non eſt. Dicit enim Chryſoſtomus ſuper Matth. quaſi iniurijs proprijs laudabile eſt quempiã eſſe patientem. Iniurias autem Dei diſſimulare impium eſt. Et ideo laudãtur valde illi, qui iniurias Dei vindicauerunt, ſicut Phinees occidens Zambri coeuntem cum ſcorto Madianitide. Num 25. vbi Deus propter hoc promiſit ei ſacerdotium ſempiternũ. Sic etiam Mathathias ex zelo Dei occidit Iudęum

E ſacrificantem ſuper aram. 1 Macha 2. Elias quoque laudatur, quia occidit prophetas baal ex zelo Dei. 3. Regum 18. In hac tamen reſiſtentia malis faciẽda moderatè procedendum eſt, ſcilicet, vt non faciat quis plus, quàm ei competere poſſit. Nam pęnas infligere non competit alicui niſi iudici: verbo tamen increpare blaſphemantem, vel inferentem Deo iniuriam quouſque ſaltem oſtendatur, quòd iſtud diſpliceat ad quemlibet pertinet. Si autem ſit iniuria, vel malum perſonale, dicendum quòd aut quis vult malo reſiſtere, vt nõ permittat eum male agere, aut vt non patiatur damnum, ſi primo modo ad omnes pertinet reſiſtere malo: quia charitas eſt non permittere, ꝙ proximus peccet. Si autem hoc facit propter

dani-

damnum, vel iniuriam ſuam repellendam, aut facit F
animo nocendi, aut ſolum animo defendendi, ſi ani
mo nocendi, peccat: quia repugnat hoc charitati: ſi
autem animo defendendi rem ſuam, non peccat: qa
hoc poteſt ſtare cũ charitate: ſi tamen videat aliquis
improbitatem volentis inferre iniuriam, vel dam-
num, & ꝙ non poteſt reſiſtere ei niſi malum inferẽ-
do, licitum eſt infirmis, id eſt, imperfectis hominibus
hoc facere, licet non debeant occidere aliquem, vt
res ſuas defendant, vt oſtẽſum eſt ſupra q. 110. Quã-
libet tamen aliam impugnationem facere licet &
hoc de iure diuino. De iure autem humano impu-
nitus eſt, qui occidit latronem in via, cum non poſ-
ſet aliter res ſuas liberare: ſi autem eſt perfectus de-
bet abſtinere: & potius debet pati, ꝙ tollantur ſibi G
temporalia bona, aut inferantur iniuriæ, quàm reſi-
ſtere, quando reſiſtendo timet, ꝙ ſequãtur inde vul-
nera, aut mors, vel pereat charitas inter proximos.
Et in hoc eſt perfectio velle potius temporalia bo-
na perdere, quæ defendere licitum eſt, quàm proxi-
mo nocere vel charitatem ponere in periculo. Et
iſtam perfectionem tangit Chriſtus hic: vnde dicit
Aug. lib. de ſermo. Do. ꝙ iuſtitia Phariſæorum erat
minor, ſcilicet, non excedere modo vindictæ. Hæc
autem eſt inchoatio pacis, & perfecta pax talem pe-
nitus nolle vindictam. Vnde ponuntur gradus circa
iuſtitiam, & iniuſtitiam in retributione. Et primus
eſt, ꝙ reddatur maius malum pro minori malo. Me-
dius eſt æquale malum reddere. Perfectus gradus eſt H
malum nolle reddere. Sunt autẽ inter iſtos alij gra-
dus, & vt omnes cõprehendantur, dicendum, quòd
ſunt ſex gradus in hoc, quorum primus eſt malum
inferre illi, à quo nihil ſuſcepimus, & iſte maxime à
iuſtitia diſtat. Secundus eſt, cum læſus rependit malũ
pro malo & tamen repẽdit plus quàm paſſus eſt. Et
iſtud malum eſt, licet minus. Tertius eſt, qui læſus
malum reddit tantũ quantum paſſus eſt. Et iſte non
ſolum licitè agit, ſed etiam miſericorditer, ſi plus po
tens inferre voluit ſolum æquale rependere: quia
grauius puniri debebat, qui prius alium offendit.
Quartus eſt, qui læſus rependit, minus tamen quàm
ſuſcepit, & iſte pertinet ad miſericordiam. Quintus
eſt, qui læſus nihil vult reddere, ſed remittit: & iſte I
magnæ perfectionis eſt. Sextus eſt, qui non ſolum
non retribuit malum, ſed etiam eſt paratus maiora
mala ſuſtinere: & iſte eſt gradus perfectiſſimus. Iſtũ
Chriſtus poſuit dicens: Non reſiſtere malo. Nam nõ
dixit: non vos vindicantes, ſed non reſiſtere malo,
quod eſt permittere eum plura mala inferre, ſi vo-
luerit, de his etiam gradibus tangitur. 23 q. 3. c. Sex
differentiæ. Dicendum tamen eſt, quando quæritur
generaliter, an liceat reſiſtere malo, ꝙ vindicare pro
malo iam ſuſcepto non eſt ſemper licitum, reſiſtere
tamẽ malo, quod eſt prohibere eum, ne mala faciat,
omnibus hominibus licitum eſt: & omni tempore,
immo eſt meritorium, vt nõ permittatur proximo
peccare, niſi quando ex defenſione timetur ſcanda- K
lum aliquod, vel ꝙ charitas periclitabitur: quia tũc
ſaltem perfectis viris non eſt licitũ reſiſtere. Ad duo
argumenta in contrarium dicendum, ꝙ verum cõ-
cludunt: quia primum tenet, quando ex præcepto
quis debet reſiſtere, vel vindicare. Secundum autem
quando ex charitate mouetur reſiſtens, vt non pec-
cet, qui malum vult inferre.

An percutienti in vna maxilla aliam exhibere debeamus.
Quæſtio CCCXXXVIIII.

QVAERITVR de hoc, quòd hic dicitur. ſi qs
te percuſſerit in vna maxilla, & c. an præbenda
ſit maxilla percuſſori. Dicendum, ꝙ cum liceat ho-
mini reſiſtere malo, nõ eſt neceſſe, quod percutiẽti
maxillam vnam præſtetur altera: cum etiam nõ ſit
neceſſarium tollere percuſſionem in maxilla vna,
ſed licitum eſt reſiſtere. Nam ſi hoc eſſet ſub præce-
pto, nulli liceret ſeipſum defendere: & à fortiori, nec
malum inferre: & tamen licet, quia multi ſancti vo-
lentibus nocere nocuerunt, ſicut Elias quinquage-
narijs, & Eliſæus pueris illudentibus. 4. Reg. 1. & 2.
Sed obijcietur, quòd non eſſet licitum, quia Luc. 9.
cum quidam Samaritani nolent Chriſtum recipe-
re intra vrbem ſuam, dixerunt Iacobus & Ioan. to.
Domine, vis dicimus, vt Ignis deſcendat de cœlo, &
conſumat illos: Chriſtus autem increpauit eos, di-
cens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis: & tamen Elias fe-
cerat ſimile, ideo non erat licitum. Dicendum quòd
factum Eliæ licitum fuit, quia Deus non exaudiuiſ-
ſet eum, mittendo ignem de cęlo ad preces eius, ni-
ſi ipſe iuſtè peteret, & eum tamen miſit bis: ergo ap-
paret, ꝙ Deus approbauit facta per ipſum: & in 3. vi
ce Angelus Domini dixit Eliæ, vt iret ad regem, &
non timeret. Et tunc non petiuit ignem de cœlo
contra quinquagenarium. 4. Reg. 1. Chriſtus ergo
non increpauit id, quod Apoſtoli volebant: quia po
terat eſſe licitum in aliquo caſu, ſed malum deſide-
rium, quia non ex charitate, ſed ex odio: & propter
vindictam hoc petebant. Sic dicit Augu. lib. de ſer-
mone Domini, ꝙ Chriſtus reprehendit in diſcipulis
non exemplum prophetæ, ſed ignorantiam vindi-
candi: animaduertens eos non amore correctionis,
ſed odio deſiderare vindictam. Sed poſtquam do-
cuit eos diligere proximũ, infuſo etiam ſpiritu ſan-
cto, non defuerunt tales vindictæ. Nam & verbis
Petri Ananias, & vxor eius exanimes ceciderunt: &
Paulus Apoſtolus tradidit quendam Satanæ in in-
teritum carnis. Et ſic Elias iuſtè egit vindicando in
quinquagenarios: ergo non eſt neceſſarium ei, qui
percutit maxillam alteram exhibere: cum interdũ
ſancti de male agentibus vindictã ſumpſerint. Item
patet, quia ſi iſtud fuiſſet neceſſarium tanquam gra-
dus excellens patientiæ in nullo magis apparuiſſet,
quàm in Chriſto, qui erat legis conditor, & exem-
plum virtutis. Ipſe tamen percuſſus in maxilla vna
non præbuit alteram, ſed leuiter increpauit percuſ-
ſorem, dicens: Si malè locutus ſum teſtimonium
perhibe de malo, ſi autem benè, cur me cedis? Quaſi
dicat: iniuſtè agis. Non ergo obligatur quiſquam no
ſtrum percuſſus præbere maxillam alteram, vt am-
plius percutiatur. Sed iſtud intelligendum eſt ſecun
dum pręparationẽ animi, ſcilicet, ꝙ ſi quis nos per-
cuſſerit, debemus patienter tolerare. Parati quęcun
que mala etiam maiora ſuſtinere, ſi oportuerit, vel
ſi illata fuerint. Et illa præparatio eſt in ſolo animo.
Exterius autem non oportet, ꝙ nos incitemus per-
cuſſorem alteram ei prębendo maxillam: quia iſtud
ad nihil prodeſt. Sic dicit Augu. lib. contra menda-
cium. Ea verò, quæ in nouo teſtamento à ſanctis fa-
cta ſunt, valent ad exempla intelligẽdarum ſcriptu-
rarum, quæ in præceptis digeſta ſunt, vel, vt cum le-
gimus in euangelio: Accepiſti alapam, para alteram
maxillam. Exemplum autem patientię nullum quã
ipſius Domini excellentius inuenimus, & ipſe cum
alapa percuſſus eſſet, non ait: ecce aliam maxillam,
ſed ait: ſi male dixi, exproba de malo, ſi autem benè,
quid me cedis? Vbi oſtendit illam præparationem
alterius maxillæ in animo faciendam. Et patet hoc,
quia Chriſtus in animo ſuo habuit iſtam pręparatio
nem. Nam licet non parauerit alteram maxillam,
ſed dixit: cur me cedis? paratus erat maiora tolerare,
cum etiam mortem ſubire deſtinaſſet, vt ait Augu.
lib.

lib. de ſermo. domini. Paratus enim fuit Dominus A
non ſolum in alteram maxillam cędi pro ſalute ho
minum, ſed etiam toto corpore crucifigi. Debet er-
go chriſtianus, cum percutitur patienter tolerare. id
eſt, ꝙ animus ſuus non moueatur ad odium contra
percuſſorem, etiam ſi plura mala inferat, & tamen
poteſt eum verbo increpando erudire, & quòd ma-
lè fecerit oſtendendo, vel ſi poteſt auctoritate eum
corrigere, dum tamen animo ſolo correctionis eius
faciat, ne amplius ſuperbiat, quod ad charitatē per-
tinet: quia pater filium paruulum punit, quem odiſ-
ſe non poteſt. Quod autem præbeatur maxilla alte-
ra percuſſori, nec eſt de neceſſitate, nec pertinet ad
perfectionem. quia iſtud in ſolo corde eſſe debet. Sic
dicit Auguſt. ſcilicet. Tenebitur ergo in hoc iniuria- B
rum genere iſte modus à chriſtianis, vt accepta iniu-
ria, non inſurgat odium, ſed paratus ſit animus plu-
ra perpeti. Nec correctionem negligat, qui vel con-
ſilio, vel auctoritate vti poteſt, & ſic Chriſtus fecit:
quia verbo correxit rationabiliter conuincens per-
cuſſorem ſuum, ꝙ malè egiſſet, dicens: Si male locu-
tus ſum, &c. id eſt Aut ego locutus ſum malè, aut be
nè, ſi benè, irrationabiliter agis cędendo. Si autem
malè locutus ſum, perhibe teſtimonium de malo, id
eſt, potes dicere, ꝙ ſum malus, non tamen licet tibi
percutere me: quia tu non es iudex. Et ita quilibet
poteſt iniuſtum percuſſorem redarguere, vt de ma-
lo ſuo doleat, & per hoc ad charitatem redeat, &
tantæ perfectionis eſt ibi ſic proximum corrigere, C
quantum totaliter tacere, & tolerare. Et hoc ſi ex
ſola charitate, & nō zelo aliquali vindictæ quis pro-
ximum redarguat. Nam multi ſunt, qui ſaltem in
verbis iram expendunt, & per qualiacunque verba
ipſam leniunt, & ſic quieſcunt quaſi ſumpta vindi-
cta, ſicut eſt de prima ſpecie iracundorum, qui vo-
cantur acuti, vel acrocoli. 4. Ethico. c. de manſuetu-
dine. Si ergo quis ſuſcepta iniuria viderit ſe prom-
ptum ad vindicandum ſaltem in verbis, non debet
proferre verbum, ſed potius tacere, ne per hoc ꝙ al-
terum vult corrigere, ſe ipſum tentet, ad Gala 6 Si
autem videat, ꝙ ſine iracundia poteſt verbum cor-
rectionis proferre, melius eſt. quòd increpet percuſ-
ſorem erudiendo ad charitatem, ꝙ omnino taceat. D

An liceat in iudicio contendere petendo, vel defendendo, vel ſit neceſſe volenti aliquid auferre à nobis dimittere, vel dare ei. *Queſt. CCCXL.*

QVAERITVR, cum Chriſtus dicat hic. Si quis
vult contendere tecum in iudicio, & tollere à
te tunicam tuam, da ei & pallium, an liceat in iudi-
cio cōtendere petendo aliquid, vel defendendo, vel
ſit neceſſe volenti aliquid auferre à nobis dimittere,
quod vult tollere, vel dare ei. Dicēdum, ſicut ait Au
guſt. quòd Chriſtus ponit hic tres regulas. Vna eſt de
non repetendo id, quod ſine vindicta repeti non po
teſt cum dixit. ſi quis percuſſerit te, &c. Nam non po E
teſt fieri reſtitutio in percuſſione niſi per percuſſio-
nem, quæ pertinet ad vindictam. Alia eſt de his, quę
poſſunt reſtitui ſine vindicta, vt ſi quis abſtulerit res,
quæ poſſidentur, vt tunicam, vel pallium. Et eſt in il
lis, quæ reſtitui poſſunt per vindictam, & ſine vindi-
cta. Et iſta eſt in illo, qui cogit improbè aliquem, vt
ab eo inuito adiuuetur poteſt luere pœnam impro-
bitatis ſuæ, vel operam reddere, id eſt, poteſt ſatisfa-
cere ſuſtinendo iniuriam in corruptione, vel redden
do operam. id eſt. laborando pro illo, quem coegit
indebitè laborare. Et hoc eſt, cum dicitur, ſi quis an-
gariauerit te, &c. Circa ſecundam regulam iſtarum
conſiderandum, ꝙ Chriſtus locutus eſt hic de tuni-

ca, & veſtimento intelligens per hæc omnia illa, quę
poſſidentur, & pertinent ad vſus noſtros, quæ perdi
poſſunt, & tolli à nobis, & dixit de illis, quæ ſunt ne-
ceſſaria ad quotidianos vſus, vt per hæc intelligātur
à fortiori ea, quæ non ſunt neceſſaria Et non eſt in-
telligendum, quod obligemur dimittere illa quan-
docunque aliquis voluerit ea auferre à nobis: quia
non eſſet iſta perfectio charitatis. ſed potius occaſio
ad malum proximi, vt inhiet ad res alienas, & efficia
tur auarus, & violentus. Sed debet intelligi hoc de
animi præparatione, ſcilicet, ꝙ ſi alicui fuerint abla-
ta aliqua. quæ poſſidet, non debet propter hoc mo-
ueri ad odium fraternum. Sed habere animum pa-
ratum ad ſuſtinēdum perditionem rerum iſtarum,
B & quarumlibet aliarū, quæ poſſideri poſſunt potius
quàm, quòd pereat charitas, quæ ad proximum ha-
betur. Sic dicit Augu. lib. de ſermone Domini, ſcili-
cet. Sicut quod poſitum eſt de percuſſa maxilla om
nia ſignificat, quæ ab improbis ingerūtur, vt reſtitui
non poſſint, niſi vindicta, ita quod poſitum eſt de ve
ſtimento omnia ſignat, quę poſſunt reſtitui ſine vin
dicta, & hoc etiam ad pręparationem cordis, & non
ad oſtēſionem operis præceptum rectè intelligitur.
Et quod de tunica, & veſtimento dictum eſt, in om
nibus faciendum eſt, quæ aliquo iure tempora no-
ſtra eſſe dicimus. Si enim de neceſſarijs hoc impera-
tum eſt, quanto magis ſuperflua contemptione con
uenit. Quod ipſe ſignat, cum dicit: Qui vult tecum
C in iudicio contendere, omnia intelliguntur, de qui-
bus nobiſcum iudicio contendi poteſt. Sed Auguſt.
de ſeruo dubitat, an idem faciendum ſit ꝙ de veſti-
mento. Et dicit, ꝙ non eo animo, aut modo poſſi-
dendus eſt ſeruus, quo poſſidetur equus, vel bos, li-
cet interdum multo precioſior ſit equus quàm ſer-
uus, ſi tamen quis ſeruum habet, quem à ſe benè re-
gi putat, & fortaſſis apud alium non bene regetur,
non eſt contemnendus ſeruus, ſicut veſtimentum:
quia veſtimentum res inanimata eſt, & apud quen-
cunque fuerit bene eſt, vel ſaltem malè nō eſt: quia
malè ſibi eſſe non poteſt, cum inanimatū ſit, ſeruus
autem homo eſt. & ex charitate diligendus, cum in
Chriſto non ſit differētia ſerui, & liberi, maſculi, nec
D fœminæ, ad Coloſſ. 3. ideo non eſt permittendum,
ꝙ apud illum ſit, apud quem malè ſibi futurum pu-
tamus. Cum autem quæritur, an iudicio contende
re liceat pro iſtis rebus, quæ poſſidentur. Dicēdum,
ꝙ contendere iudicio ſecundum ſe non eſt malum,
licet ſit à malo. Et ideo nulli genti eſt prohibitum,
niſi chriſtianis, & iſtis non abſolutè. Cęteris autem
contendere licet pro eo, ad quod putant ſe ius habe
re. Et patet, quia Deus poſuit in veteri teſtamento
iudices, qui eſſent in portis, & ordinauit modum, &
habitudinem iudicum, & quomodo ad vnum ſupre
mum recurri oporteret in dubijs. Deutero. 17. Moy
ſes etiam iudices inſtituit, Dei inſtinctu, & conſilio
Iethro Exo 18. & Deutęr. 1. Et cum iſti iudices non
E ſufficerent ad releuandum grauia, & onera Moyſi,
Deus addidit alios ſeptuaginta ſeniores, quibus de-
dit ſpiritum propheticum, vt poſſent diffinire in re-
bus arduis. Num. 11. & poſtea ſemper Deus dedit iu
dices in populo. Nam & leuitæ, qui erant in lege ſa-
pientes iudices erant, & Dauid ſeparauit de ipſis iu-
dices. & præpoſitos. 1. Paral. 23 & 29. Ita etiam alijs
gentibus licebat habere iudices, & contendere iudi-
cio, immo nihil tam neceſſarium eſt in communi-
tate, quàm iudex. Sic dicitur 3. Poli. circa principiū,
ꝙ in politia magis neceſſarium eſt diſtributiuum iu
ſtitiæ, quàm panis, id eſt, magis neceſſarius eſt iudex,
qui diſtribuit iura partibus, quàm panis. Quia non
eſt poſſibile ciuitatem aliquo tempore manere, niſi
ibi

ibi iudex ſit, nec etiam poteſt politia conſtitui ſine F
iudice. quia ad vnitatem politiæ, vel ciuitatis requi-
ritur vnitas loci, & legum 3 Poli. in principio. Et ta-
men leges non ſunt niſi ad iudicandū per eas, quod
non ſit niſi per iudicem, ergo ſine iudice non poteſt
conſtitui ciuitas. Omnibus igitur gentibus licitum
eſt contendere iudicio: Chriſtus tamen nobis dixit
non contendere, & tamen non eſt illicitum ſimpli-
citer contendere. Pro quo ſciendum, ꝙ chriſtiani
inter ſe iudicio contendentes, vel cum infidelibus,
aut contendunt coram iudice fideli, aut coram in-
fideli, ſi coram infideli, non licet, quia iſtud valde
increpat Apoſtolus. 1 Cor 6. dicens. Audet aliquis
veſtrum habens negotium aduerſus alterum iudica
ri apud iniquos, & non apud ſanctos. Quaſi dicat: G
Male facitis Et patet, quia increpat eos amplius di-
cens: ſæcularia iudicia ſi habueritis contemptibiles,
qui ſunt in eccleſia illos conſtituite ad iudicandum.
Ad verecundiam veſtram dico, ſic non eſt inter vos
ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem,
& fratrem ſuum, ſed frater cū fratre in iudicio con
tendit, & hoc apud infideles. Quaſi dicat: Malum eſt.
Et ſic videtur, ꝙ ſi chriſtianus non habeat iudicem
chriſtianū, coram quo contendat, ſed oporteat con
tendere corā infideli, potius debet perdere cauſam,
quàm contendere coram illo: quia per hoc perdit
dignitatem nominis chriſtiani ſubiiciendo ſe infide
li, ita, vt eius iudicio indigeat. Sic dicit Chryſoſto.
ſuper Matthæum: Indigna res eſt vt homo fidelis H
ſtet in iudicio ante conſpectum iudicis infidelis. Vt
ſi infidelis Dominus terræ ſæcularis, & qui te vene-
rari debuerat propter dignitatē fidei iudicat te pro-
pter neceſſitatem cauſæ, perdes dignitatem Chriſti
propter negotium mundi. Si autē contendatur co-
ram iudice fideli, tunc non eſt ſecūdum ſe illicitum,
licet poſſit eſſe malum. Et ideo dicendum, quòd aut
contēdens agit ex charitate ſola, ſcilicet, vt nō per-
mittat proximum fieri malum, auarum, & violen-
tum furem, & latronem, quod tamen accidet, ſi ma
li permittātur ex arbitrio agere. Si ergo quis vt pro-
ximus malus non fiat, contendat cum eo in iudicio,
non ſolum non agit illicitum, ſed etiam valde me-
retur: quia proximo miſeretur ad charitatem eum I
redire cogens Sic dicit Grego. Quidam dum tempo
ralia nobis rapiunt, ſolummodo ſunt tolerādi, qui-
dam verò ſeruata charitate prohibendi, cum nō ſo-
la carne noſtra ſubtrahantur, ſed nec rapientes non
ſolum ſemetipſos perdant: plus enim ipſis rapori-
bus debemus metuere, quam rebus irrationabilibus
inhiare. Si autem cōtendere quis vult deſiderio re-
cuperandi rem ſuam, aut eſt vir perfectus, vel ten-
dens ad perfectionem, aut imperfectus Si eſt imper-
fectus conceſſum eſt ſibi contendere iudicio, dum
tamen ſolum intendat res ſuas ablatas recuperare,
vel à volēte tollere eas defendere. Et tunc iudicium
eſt conceſſum, licet non ſit ſecundum ſe bonum, &
appetendum: quia à malo procedit, ideſt, ab iniqui- K
tate litigantium, ſcilicet, petētis. quia deſiderat, quæ
ſua non ſunt, vel defendentis, ſcilicet, quia aliena in-
iuſtè poſſidet Signum ergo eſt, quòd peccata ſunt
in populo, quando iudicium fit. Sic dicitur 1 Cor.
6. Iam quidem omnino delictum eſt in nobis, ꝙ iu-
dicia habetis inter vos, ideſt, apparet manifeſtè, ꝙ
delictum habetis: quia habetis iudicia, ideſt, litigia
inter vos. Si autē vir perfectus non licet iudicio con
tēdere, ſed ſi quis velit ei auferre res ſuas, poteſt de-
fendere eas pacificè non procedendo ad pugnas re-
rum, nec verborum, ſed ſi non poſſunt res aliter de-
fendi, melius eſt permittere, vt pereant, quàm vul-
nerata charitate eas defendere. Si autem res ſuæ te-

nentur apud alium, poteſt eas petere ſimpliciter ſi-
ne iudicio, & contentione, coram iudice autem pe-
tere non debet. Et hoc conſilium eſt pro perfecto:
quia vir perfectus, vel qui perfectionem deſiderat,
non ſolum debet abſtinere ab illis, per quæ charitas
perit: quia ad hoc omnes homines tenentur, ſed etiā
ab illis, per quæ perire poteſt, aut periclitari. Ita au-
tem eſt de iudicio: quia per iudicium eſt occaſio ad
ſuſcitanda odia, & fraudes inueniendas, per quę cha
ritas perit. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matt. Omne iu
dicium irritatio cordis eſt, & cogitationum mala-
rum. Nam ſi videas, ꝙ cauſa tua fraudibus aut pecu
niis expugnetur, ſimiliter tu cauſæ tuæ adeſſe feſti-
nas, & ſi ab initio hoc conſilium non habuiſti. Eſt ta
men contra charitatem, ꝙ propter defenſionem re-
rum temporalium incipiat quis odiſſe fratrem, ſic
dicit Grego. Cum autem pro terrena re pax à corde
cum proximo ſcinditur, apparet, ꝙ plus res, quàm
proximus amatur. Amittere tamen charitatem pec
catum mortale eſt. Vnde ſi aliquod iudicium eſſet,
ꝙ nullo modo cum charitate agi poſſet, non ſolum
vir perfectus, ſed etiam quilibet quantumcūque im
perfectus tenetur non contendere in iudicio illo,
etiam ſi oporteret perdere omnia, quæ poſſidentur,
vel magnam iniuriam pati. Perfectis autem non ſo
lum fugiendum eſt, quod malum eſt, ſed etiā quod
malum eſſe poteſt. Et ita eſt de iudicio: quia nullum
eſt, ex quo charitas vulnerari non poſſit, ideo potius
fugiendum eſt. Et patet quia illud, quod ex permiſ-
ſione conceditur, ſolis infirmis competit. Nam per-
fecti ad illud, quod eſt ſecundum ſe bonum, & excel
lens anhelant. Sic autem eſt de iudicio: quia ex per-
miſſione eſt, vt ait Aug in Enchiridion, & ideo pro-
hibuit hic dominos ſuos de ſęcularibus rebus cum
aliis habere iudicium. Vnde cum ſunt in eccleſia ta-
lia iudicia fieri Apoſtolus fratres fratribus iudican-
tibus, extra eccleſiam verò terribiliter vetat, mani-
feſtum eſt, ꝙ ſecundum veniam concedatur infir-
mis. Sic etiam patet 1. Cor 6. Iam quidem delictum
eſt in vobis: quoniā iudicia habetis inter vos quare
non magis iniuriā accipitis? quare nō magis fraudē
patimini? Quaſi dicat. melius erat, quòd pateremini
iniuriam, & damna, quàm quòd litigaretis iudicia
liter De hoc in Glo 1. Corin 6 Omnia ſupra poſita
intelligenda ſunt ſolū in duobus caſibus, quos Chri-
ſtus in litera tetigit. Vnus eſt quando ſuper rebus pu
rè temporalibus, quæ noſtræ ſunt contendendum
eſt, cum dicatur. Qui vult contendere tecum iudi-
cio, & auferre à te tunicam, da ei & pallium. Secun-
dus eſt, quādo contenditur ſuper violentia quadam
ad patrandum operas, vt ſi quis vult angariare nos
ad eūdum cum illo mille paſſus, vt in litera dicitur:
quia ibi totum damnum eſt temporale, quod ſaltē
viris perfectis, vel ad perfectionem anhelantibus eſt
contemnendum, vt charitas non pereat, vel nō ex-
ponatur periculo. In aliis autem caſibus, non tenet
hoc. Vnde interdum tenemur litigare, & quanto
quis fuerit perfectior tenetur magis litigare Primò,
vt ſi ſit cauſa fidei, & non poteſt aliter fides honora-
biliter ſuſtentari, eritq; periculum eius, niſi iudiciali-
ter defendatur, quia tunc iudicio contendere obli-
gabimur. Nam cum pro fide defendēda obligemur
vſque ad ſanguinis effuſionem, à fortiori obligabi-
mur ad omnia, quæ minora ſunt, vt eſt iudicio con-
tendere. Fides tamē catholica interdum iudicio de-
fenditur, ſic fuit tempore Arrii, quia Athanaſius di-
ſputauit contra Arrium, & contendebant iudiciali-
ter iudice probo quodam viro gentili Sic etiam Syl
ueſter iudice gentili diſputauit cum Iudæis de fide,
& beatus Dominicus, & duodecim Abbates diſpu-

tauerunt

tauerunt contra hæreticos Albigenſes iudice quodam infideli. Secundo in rebus ſpiritualibus, ſcilicet, quando neceſſe eſt incidere in peccatum mortale, ſi permittamus, quæ contra nos aguntur. Vt ſi quis habeat vxorem, & illa volens alteri nubere, dicat: ego non potui eſſe vxor tua, quia ſum conſanguinea, vel fuit aliquod impedimentum legitimũ: ſi vir ſciat nullum eſſe impedimentum, nõ debet permittere vxori, quod ipſa vult, ſed contendere iudicialiter cum ea, ne accipiat alterum virum: quia per hoc maneret vterque in peccato mortali. Nam in talibus non poteſt pars remittere parti, & etiam ſi lata eſſet ſententia, non tranſiret in rem iudicatã, quia vitium ſententiæ non eſt remiſſibile parti per partem, extra de ſen. & re iudi. c. lator, & extra de frigiditate, & malefi. ea. Fraternitatis. Vnde non currit præſcriptio in matrimonio 33. q. 5. c. Quod Deo: ſic etiam ſi contracto matrimonio, & conſumato conſtet alteri coniugum eſſe conſanguinitatem inter eos, vel affinitatem, tenetur iudicialiter agere ad diſſolutionem & gerere ſe pro non coniuge non petẽdo, nec reddendo debitum. Et ſi alter coniugum petat iudicialiter cogi reliquum ad debiti redditionẽ, tenetur ille iudicialiter ſe defendere, quia non licet ei conſentire alteri. Et ſi fortè propter defectũ probationum, vel aliàs ſententia fertur contra ipſum pro matrimonio, tenetur non ſtare ſententiæ nolens reddere debitum, etiam ſi excommunicetur. Nã potius debet tolerare excommunicationem extra de ſen. excom. cap. Inquiſitioni, & de reſ. ſpoli. c. literas. Tertiò in defenſione vitæ, & famę: ſi quis enim accuſet alium tanquam furem, vel homicidam, pro quibus capitaliter plectendus eſſet, non debet relinquere ſe indefenſum, ita vt poſſit puniri à iudice, ſed contendere tenetur ad defenſionem, quia aliàs peccaret dupliciter. Primò, quia cõtra charitatem agit non diligendo ſe ipſum, ſed permittendo ſe iniuſtè occidi, cum poſſet ſe iudicialiter cõtendendo defendere. Secundo, quia negligit famam ſuam: nemini tamen licet eam negligere, quia crudelis eſſet cõtra ſe, potiſſimè cum fama ſit donum Dei, quo ad ædificandum proximos potentes ſumus. Si autem illa pereat, contemnitur quidquid in nobis eſt, & etiam ſacra ſcriptura propter nos: quia infames non debent prædicare. Nam Deus de illis conqueritur Pſal. 49. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iuſtitias meas? & tamen qui non ſe defendet iudicialiter concederet verum eſſe crimen, & ſic permitteret ſe occidi, vt furem, adulterum, vel homicidam, quod illicitum eſt 1. Pet. 4. Nemo veſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus nõ erubeſcat. Quartò in procuratione rerum alienarum, quarum onus nobis incumbit, vt ſi quis ſit adminiſtrator rerũ Eccleſiæ, vt Epiſcopus, vel ſimiles, aut rerum pupilli, vt tutores, & curatores pro rebus temporalibus, tenentur iudicialiter contendere agendo, aut defendẽdo, vt bene adminiſtrent res, quarum onus eis incumbit: quia peccant male adminiſtrando, nec in talibus negligendo perderent res temporales, ſed conſcientiam. Quia autem dictum eſt, quod non licet coram gentili iudice litigare, verum eſt pro rebus noſtris temporalibus, de quibus hic Chriſtus loquitur. Secus autem pro alijs rebus, quarum defenſio nobis neceſſaria incumbit: quia pro illis coram gentili licet contendere, quando non habetur catholicus iudex, ſicut contendendo de ipſa fide, ſicut ſupra dictũ eſt. Idem erit in omnibus caſibus, in quibus contendere neceſſe eſt, & non poteſt haberi iudex fidelis.

An faciendum ſit hoc, quod dicit hic Chriſtus: ſi quis angariauerit, &c. *Queſt. CCCXLI.*

QVAERITVR de hoc, ꝙ hic dixit Chriſtus, ſi quis angariauerit te mille paſſus vade cũ eo & alia duo millia, an faciendum ſit. Dicendum ſecũdum Auguſtinũ, ꝙ iſtud pertinet ad tertium genus iniuriarum, vel malorum, quæ infliguntur: quia ſimul eſt in eis iniuria, & damnum, iniuria quidem: quia quis cogitur, damnum verò: quia perditur opera, ſiue labor. Et dicendum, ꝙ hoc non eſt intelligendum ſecundum rem, ſed ſecũdum præparationem animi, ſcilicet: ſi quis angarietur, id eſt, cogatur ad aliquid faciendum vltra debitum, ꝙ habeat animum paratum ad tolerandum maiora ſi inciderint. Vt ſi quis angarietur ad eundum cum aliquo per mille paſſus, debet tolerare patiẽter, & habere diſpoſitum animum ad hoc, ꝙ etiam ſi per tria millia angariaretur, pateretur, & non ageret contra charitatem. In opere tamẽ non oportet iſtud exhiberi. Sed conſiderandum, ꝙ aut illud, ad quod quis angariatur, eſt malum, ſcilicet, quia eſt ſecũdum ſe malum, vel eſt iniuria proximi, aut non eſt malum, ſed eſt laborioſum, ſi primo modo non debet aliquis aſſentire cogenti, ſed potius debet omnia mala tolerare, quàm conſentire malo. Nam 3. Ethi dicitur, ꝙ ad quędam fortaſſis non eſt cogi, ſed magis mori patientem duriſſima. Si verò non eſt malum, ſed eſt laborioſum, ſi poteſt reſiſtere quis, ne cogatur ſeruata charitate, ſcilicet, ne procedatur ad pugnas rerum, aut verborũ, non obligatur conſentire volenti cogere, ſiue ſit vir perfectus, ſiue non perfectus qui cogitur: quia conſentire in hoc cogenti non eſt opus charitatis. Si tamen non poſſit excuſari coactio ſine pugna rerum, vel verborum infirmis licitum eſt ſe defendere, ne cogantur, dum tamen non agant animo vindictæ, ſed ſolum defendendi ſe, ne damna, aut iniurias ſuſtineant. Si autem ſit vir perfectus, qui cogitur, debet potius permittere ſe cogi, quã defendere ſe pugnando, cum vir perfectus non ſolum debeat vitare ea, quæ mala ſunt, ſed etiam ea, ex quibus malũ ſequi poteſt. Quòd autem vltra id, ad quod quis cogitur debeat ſe offerre ad maiora non pertinet ad perfectum, nec ad imperfectum: immo nec debet fieri niſi forte ille, qui cogit alterum, credatur eſſe talis, ꝙ cognita ſuperabũdantia bonitate eius, qui cogitur, agnoſcet culpam ſuam, & ſic redibit ad charitatem: quia quidam ſunt generoſi animi, etiam ſi improbi, quos ſuperabundans bonitas flectit à concepto rigore. Alij autem ſunt miſerabiles, qui quanto viderint aliquos humiliores, tanto in eos magis præmunt. Et tunc non ſolum nemo debet cogenti ſe offerre ad plura faciendum ſpontè, ſed etiam peccatum eſt iſtud facere, quia datur occaſio proximo ad peccandum.

An omni petenti ſit tribuendum. *Queſt. CCCXLII.*

QVAERITVR, quia dicitur hic: omni petenti retribue, an hoc implendum ſit, & quomodo poſſit impleri.

Dicẽdum, quòd Chriſtus in hoc hortatur nos ad magnam perfectionem, ſcilicet, vt non ſolum mala toleremus, ſicut ſupra oſtẽderat, ſed etiam eis à quibus mala toleramus, bonum præſtemus. De quo tamen intelligatur, quod hic dicitur dubium eſt. Dicit enim Chryſoſtomus ſuper Matthæum, quòd intelligatur de rebus poſſeſſis, ſcilicet, quia diuitiæ noſtræ non ſunt, ſed Dei. Deus diſpenſatores diuitiarũ ſuarum nos eſſe voluit, & non Dominos. Si tamen intel-

intelligatur hoc de ſolis diuitijs,nemo erit,qui ſem- F
per poſſit dare,quod petitur:quia dando deficiet. Di
cit Hierony. ſuper Matth. Si de eleemoſynis noſtris
tātum eſſe dictum intelligamus in pauperibus, hoc
ſtare non poterit,ſcilicet,quia dare non poſſunt,ſed
& diuites ſi ſemper dederint, ſemper dare non pote
runt. Dicendum,ꝙ poteſt intelligi de eleemoſynis
corporalibus, & tamen intelligendum eſt ciuiliter,
ſcilicet, ꝙ omnibus dandum ſit, ſcilicet, omnibus,
quibus potuerimus,& quando potuerimus. Et non
ſunt danda omnia,quæ petuntur,ſed ſolum ea,quæ
licita ſunt. Nam interdum quis petit ea,quæ dare
iniuſtum eſt, vel petere illicitum, & tunc dari non
oportet. Sic dicit Auguſtinus. Omni petenti da non
omnia petenti, vt id des, quod dare honeſtè potes, G
& iuſtè. Quid enim ſi pecuniam petat,qui innocen-
tem conatur opprimere? Quod ſi ſtuprum petat.
Dandum eſt ergo, quòd nec tibi, nec alteri noceat
quantum ab homine credi poteſt. Et dicitur,quod
tibi non noceat,ſcilicet,quòd non oportet,quòd ali
quis tanta alijs det,quod deficiat in ſe ipſo, quia hoc
non pertinet ad eleemoſynam, ſic dicitur 2. Cor. 8.
voluntas ſi prompta eſt, accepta eſt ſecundum id,
quod habet non ſecūdum id,quod non habet. Non
enim, vt alijs ſit remiſſio nobis autem tribulatio,ſed
ex æqualitate, vt veſtra abūdantia illorum inopiam
ſuppleat. Aliter poteſt dici,ꝙ ſemper poteſt petitus
dare omni petenti: quia aut dabit rem petitam,aut
iuſtam excuſationem. Si rem petitam ſatisfacit vo- H
luntati petentis. Si verò iuſtam excuſationem Deo
ſatisfacit. Et per hoc etiam eleemoſynam dat, vt ſi
quis petat, quod iniuſtum eſt,& erudiatur,ꝙ hoc pe
tere non debet, vel inſtruatur, quòd nihil ſibi debet
dari,maior ei in hoc eleemoſyna præſtatur,quàm ſi
daretur,quod petebat. Si autem iuſtum petat,& ta-
men petens hæc dare non poſſit,etiam hic reſpon-
dere dare quoddam eſt. Sic dicit Augu. dandum eſt,
quòd nec tibi,nec alteri noceat, quantum ab homi-
ne credi poteſt, & cum negaueris, quod petit iudica
ta eſt iuſtitia,vt non cū manere dimittas, & aliquan
do melius aliquid dabis cum petentem iniuſtè cor-
rexeris. De hoc etiam Augu. contra vincentium do
natiſtā dixit. Vtilius enim eſurienti panis tollitur, ſi I
de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat,quàm eſurien-
ti panis frangitur, vt iniuſtitiè acquieſcat Aliter po-
teſt intelligi de eleemoſyna, quæ eſt in doctrina: qa
iſta eſt valde neceſſaria,& nulli neganda eſt: quia eſ-
ſet cōtra charitatem directè negare proximo viam
ſalutis,& eſt vtilior eleemoſyna, quā corporis: quia
plures defectu conſilij,quàm cibi pereunt, & pericu
loſius etiam Nam ſi panem detrahas, ſolum corpus
peribit, conſilium verò ſi ſubtraxeris, totus homo
peribit, iſta autem eleemoſyna ſemper dari poteſt:
quia non deficit,cū erogatur ſicut pecunia,ſed ſem-
per in maiora creſcit, ſic dicit Hierony. ſuper Matt.
Poteſt intelligi de pecunia doctrinæ,quę nunquam K
deficit,ſed quāto plus data fuerit tanto, amplius du-
plicabitur De eleemoſyna tamen dicetur magis ſe-
quen. c. q 19. vſque 80 incluſiuè. ca. Sed hic intelli-
gendum eſt,ꝙ Chriſtus locutus ſit de omnibus, quæ
petita proficere poſſunt ad vtilitatem petentis, ſiue
ſpiritualia, ſiue corporalia: quia omnia danda ſunt,
quando dari iuſtum eſt. Quid tamē dare obligemur,
& an omni petenti,& quandocūque petat,& an da-
re eleemoſynam ſit conſilium, vel præceptum, dice
tur ſeq. c. quando agetur de eleemoſyna.

Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proxi-
mum tuum, & odio habebis inimicū tuū.

Ego autem dico vobis: Diligite inimicos ve
ſtros, benefacite his,qui oderunt vos, & ora
te pro perſequentibus, & calumniantibus
vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt,
qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, &
malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si
enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam
mercedem habebitis? nonne & publicani
hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres ve-
ſtros tantum, quid amplius facitis? Nonne
& ethnici hoc faciunt. Eſtote ergo vos per-
fecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfe-
ctus eſt.

Audiſtis. Hic Chriſtus dat intellectum circa præ-
ceptum dilectionis proximi, ſuper quod fundatur
tota lex,& prophetæ, vt dicitur infra 7. & 22. ad Ro.
13 Dicit autem Glo quòd docuit Dominus ſupra
inferenti iniuriam non eſſe reſiſtendum, ſed ad plu-
ra perferenda paratum eſſe, nunc vlterius docet in-
iuriam inferentibus impendendum eſſe charitatis
affectum, pariter & effectum. Et ponit Chriſtus hic
declarationem iſtius præcepti: quia Iudæi errabant
circa illud putantes ſe non teneri ad diligendū om-
nes homines,ſed ꝙ poterant inimicos odiſſe. Chri-
ſtus autem oſtendit, quod omnes tenentur diligere,
& omnibus benefacere. Vnde dicitur, *Audiſtis, quia
dictum eſt.* Scilicet antiquis, idest, Iudæis illis, qui fue-
rant patres huius populi,& antiquiſſimi in eo. *Dili-
ges proximum tuum.* Iſtud habetur Leuit 19 & tamen
ibi nō dicitur: proximum tuum, ſed amicum tuum,
ſcilicet, diliges amicum tuum ſicut te ipſum, ami-
cus tamen,& proximus ad idem pertinent: quia om
nis homo proximus eſt naturæ proximitate. Etiam
omnis homo amicus eſſe debet: quia omnibus be-
nefacere debemus,& omnes diligere. Vnde natura-
liter quilibet homo eſt amicus omniū hominum,
vt oſtendit Ariſto. 8. Ethico. probans hoc ex errore
viarum ideo proximus,& amicus bene conuertun-
tur, licet aliquando amicus accipitur ſtrictè ſicut lo
quitur Ariſtot. 8. Ethico. dicens, quod inter amicos
dicunt eſſe tria, ſcilicet, æqualitas, ſimilitudo,& con
uiuere, & tunc amicus eſt pluſquam proximus. Et
ſic dicitur ibi, quòd amicus eſt alter ipſe. Et Seneca
dicit, ꝙ cum amico omnia tractanda ſunt. Et iſto
modo etiam Chriſtus vocat interdum amicos. Io.
15 Vos amicos dixi: quia omnia quæcunque audiui
à patre meo nota feci vobis,& diſtinguitur ibi ami-
cus contra ſeruum. Et tamen ſeruus proximus eſt.
Tales autem amici pauci eſſe debent: quia non eſt
poſſibile tales multos inuenire. Etiam non eſt poſ-
ſibile multis communicare, vt amicis mente,& ver
bo participando 9 Ethicorum. ideo Ariſto. 10. Ethi.
oſtendit, ꝙ fœlix debet habere amicos non tamen
valde multos. Et ſic dicitur eccleſiaſtici. 6 Multi pa-
cifici ſint tibi,& conſiliarius ſit tibi vnus de mille. Et
tamen non eſt amicus niſi cum quo omnia, ſicut cū
anima ſua tractare liceat, vt dicit Seneca ad Lucilliū.
Iſto modo amicus non conuertitur cum proximo,
& tamen amicus primo modo, ſcilicet, qui aman-
dus eſt, vel qui naturaliter amicus eſt cum proximo
conuertitur. Et ideo licet Leuit. 19 dicitur: diliges
amicum tuum: Chriſtus conuenienter dixit: diliges
proximum tuum transferens ſenſum, & non lite-
ram, licet etiam alibi ſæpe in lege de dilectione, &

Inter ami- cos tria & [illegible]

bona

A bona habitudine proximorum agatur. *Et odio habebis inimicum tuum*. An hoc in lege habeatur, & an licuerit aliquando, dicetur infra queſt 345. *Ego autem dico vobis*. Scilicet, quòd iam non debetis ſic intelligere, nec ſic ſeruare, ſed è contrario. *Diligite inimicos veſtros*. Loquitur Chriſtus ad modum Iudæorum, qui aliquos habebant, vt inimicos, nemo tamen habendus eſt vt inimicus: quia inimicus eſt, quem quis odit, neminem tamen odiſſe licet: quia omnes obligantur diligere ex charitate: ergo nullus habendus eſt inimicus, ſed dicitur: diligite inimicos, id eſt, eos, quos reputatis, vel vocatis inimicos. *Benefacite his, qui oderunt vos*. Præceptum charitatis eſt iſtud. Et quia charitas eſt in corde, & in ore, & in opere. De iſtis tribus ponit Chriſtus mandatum.

Charitas in corde, ore & opere debet eſſe.

B De primo dicit. Diligite, quod pertinet ad animi affectum. De ſecundo dicit. Et orate pro perſequẽtibus: quia oratio ad os, & ad animum pertinet. De tertio dicitur. Benefacite his, qui oderunt vos. Diligere autem eſt bona velle, ſcilicet, quòd proximis etiam inimicis bona velimus, ſcilicet, vitam æternam. An verò quæcunque genera bonorum eis velle debeamus, dicetur infra quæſt 348. Benefacere autem eſt proficere eis, in quo poſſumus. Quia licet inimico aliquando iuſtè poſſimus nocere, tamen adhuc charitas manere debet. Et ideo ei in aliquo benefacere debemus, ſaltem in bonis, quæ proficiunt ad ſalutem animę. An vero circa tẽporalia bona eis benefacere teneamur dicetur infra quæſt. 348 & dicitur hic. *His, qui oderunt vos*.

C Id eſt inimicis: quia iſti propriè vocari poſſunt inimici, qui oderunt nos. Nam ſi quis mala nobis intulit iniuſtè, non tamen manet adhuc in voluntate nocendi, ſed reconciliari velit, inimicus dici non poteſt. Sed quòd inimicabiliter ſe aliquando habuerit, & cum illis non eſt dubium, quin ad pacem redire teneamur, licet de malis illatis nobis poſſumus ſatisfactionem petere. Sed de illis, qui adhuc in voluntate nocendi manent dubium erat, an eos diligere teneamur. Et de ipſis dicitur, quòd non ſolum diligendi ſunt, ſed etiam benefaciendum eſt eis. *Et orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*. Perſequens dicitur, qui conatur iniurias, vel damna inferre, & hoc in rebus.

D Calumnians vocatur, qui iniuſtas accuſationes contra aliquem format. Et per hoc intelligitur omnis detractio, & offenſa, quæ fit in verbis, & maximè in criminibus falsè appoſitis. Quando etiã aliquis de alio vera crimina refert non animo corrigendi, nec ad aliquem bonum finem, ſed ad detrahendum, vel infamandum, peccat, & inimicus eſt. Et tamen magis propriè eſt inimicus, qui falſa crimina opponit. Et iſtud eſt calumniari, licet aliquando calũnia accipiatur pro omni malo, quod homo iniuſtè infert alteri homini. Pſal. 118. Redime me à calumnijs hominum, vt cuſtodiam viam tuam. Et accipitur ibi calumnia pro omnibus malis, quæ ab altero inferuntur, à quibus Dauid petebat ſe liberari, vt poſſet ſecurè ſeruare mandata Domini.

E Aliquando autem propriè accipitur pro falſa criminis oppoſitione. Iob 10. Nunquid bonum tibi videtur ſi calumnieris, & opprimas me? id eſt, ſi opponas mihi falſa crimina, & propter illa opprimas me? id eſt, punias, quaſi dicat. Non eſt hoc bonũ. Iſtud orare pro inimicis eſt orare pro bonis ſpiritualibus: quia bona temporalia non tenemur eis abſolutè petere. *Vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt*. Id eſt iſta faciendo eritis filij Dei, qui eſt pater veſter cęleſtis, ſicut dicitur infra. Eſtote perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Et dicitur, vt ſitis filij, ſcilicet, per imitationem: quia iam eſtis filij per naturam. Nam aliàs nõ poſſet quis effici filius eius, cuius non eſt, nec etiam

Duplex filiatio.

A poteſt effici filius poſtquam iam filius eſt, ſed poſtquam eſt filius vno modo poteſt effici filius alio modo. Deus autem eſt pater, qui creauit nos, & poſſidet. Deutero. 32. Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, fecit, & creauit te? Et dicitur: qui eſt in cœlis per modum intelligendi humanum. Nam propriè Deus nec eſt in cœlo, nec in terra: quia cœlum locus eſt, Deus autem eſt ſpiritus. Io. 4. Spiritualia autem locari non poſſunt, vt dicit Boetius lib. de hebdomadibus. Quod per ſe notum eſt apud ſapientes incorporalia in loco non eſſe. Homines tamen putant Deum eſſe in cœlo: quia ſimplices non poſſunt concipere quomodo Deus ſit, & non ſit alicubi menſurãtes omnia lege corporum.

B Et quia Deus eſt ens perfectiſſimum, attribuunt ſibi locum perfectiſſimum, id eſt, cœlum, & ita communiter in ſcriptura Deus ſolet dici eſſe in cœlo, vt dicitur hic, & ſeq. c. & infra 7. & Luc. 11. Et ob hoc vocatur pater cœleſtis infra in litera, id eſt, habitans in cœlo. Nam ibi putatur habere ſedem, ſicut rex excellens. Pſal. 10 Dominus in cęlo ſedes eius, id eſt, Deus eſt in cęlo, & ſedes eius in cęlo: Chriſtus autem, quia loquitur ſimplicibus vtitur modo loquendi communi: quia aliàs non intelligeretur. *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos*. Dixit, quòd eſſemus ſimiles patri noſtro cœleſti, & oſtendit in quo, ſcilicet, quia ille eſt ſuperabundanter miſericors faciendo bonum, tam bonis, quàm malis, & ingratis, ita & nos benefacere debemus malis,

C ſcilicet, inimicis, licet ab eis malum recipiamus. Et dicitur: ſolem ſuum: quia ille ſuus eſt, & non alterius, eo quod ipſe ſolus creauit illum. Gene. 1. & aſſignauit ei tempus, in quo ſeruiret, & operationem, quam faceret, ſcilicet, quòd diem faceret, & tempora, & annos. Gene. 1. id eſt, per motum ſuum cauſaretur dies. Ideo dicitur dies eſſe in poteſtate ſolis. Pſal. 135. Qui fecit luminaria magna. Solem in poteſtate diei, id eſt, vt præſit diei. Etiam per motũ ſuum cauſatur annus, ſcilicet, per reditum ſuum de puncto ad punctum ſecundum ſuum motũ naturalem, qui completur in 365. diebus, & quaſi quarta parte diei: etiam tẽpora cauſantur per ſolem, ſcilicet, quatuor tempora anni, ver,

D æſtas, autumnus, hyems. Nam decurrente ſole per tria ſigna, ſcilicet, à principio Arietis in principium Cancri fit ver, & dum mouetur à principio Cancri in principium libræ fit æſtas: à Libra verò in Capricornum fit autũnus: à Capricorno autem rurſus in Arietem fit hiems. Et ſic completur annus per redditum de puncto in punctum conſumatis quatuor temporalibus. Etiam ſol eſt Dei, quia ſibi ſoli obedit etiam contra motum ſuum, & curſum communẽ, ſcilicet, manendo immobiliter quaſi ſpatio vnius diei. Ioſue. 10. & Eccleſia 46. Et retrocedendo cõtra ordinem ſolitum per decem lineas, vel gradus horologij. 4. Reg. 20. vt Eccleſia 48. & Iſa. 38. Etiam ſol eſt Dei, quia ipſe ſolus ponit illum ad miniſtrãdum,

E quibus vult, ſcilicet, omnibus gentibus, Deutero. 4. Ne videas Solem, & Lunam, & omnia aſtra cœli, quæ creauit Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cœlo ſunt. Et iſtud, quod hic dicitur, ſcilicet, quòd Deus facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos, & malos verum eſt. Nam ſi ſuper omnes gentes facit illum oriri, cum in iſtis ſint boni, & mali neceſſe eſt, quòd oriatur ſuper bonos, & malos. *Et pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos*. Id eſt, pluuiam mittit. Nam iſtud ad Dei beneficium pertinet: quia de theſauris ſuis mittit nobis pluuias abundantes, & ideo quando nobis propitius eſt aperit cœlum, & dat pluuias: Deute. 28. Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuę in tempore ſuo.

Et

Et è contrario quando iraſcitur pluuias negat nobis eo c. vt infra dicetur. Iſtas tamen pluuias Deus mittit ſuper iuſtos, & iniuſtos, quia aliàs in terra infidelium, vbi nullus eſt iuſtus, Deus pluuias nunquã daret. Dat tamen illas ad copiam, quia creaturæ eius ſunt adhuc potentes peruenire ad ſalutem. Et tamẽ licet ipſe nouerit plurimos ipſorum nunquam ad ſalutem peruenturos pluuias eis non negat: quia miſericors eſt. & nihil odit eorum, quæ fecit Sapiẽtię. 11. *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt.* Probat hic Chriſtus, quòd diligere debeamus inimicos, quia aliàs non faciemus aliquid, in quo imitemur patrem noſtrum cœleſtem. *Quam mercedem habebitis?* Quaſi dicat nullam, vel paucam, quia hoc faciunt omnes homines, verum eſt, quòd aliquam mercedem iuſtitiæ habebunt: nullam tamen habebunt perfectionis, vel ſupererogationis, vt infra dicetur q. 355. *Nonne & publicani hoc faciunt?* Quaſi dicat, & publicani, qui ſunt peccatores publici hoc faciunt, quia amicos ſuos diligunt. Vocantur publicani illi, qui publicos redditus conducunt. Nam officium iſtud vix ſine peccato poteſt exerceri. & ideo qui hæc officia exercent habentur tanquam peccatores, ſic dicitur infra 22 meretrices, & publicani pręcedent vos in regnum Dei. Et ſic poſuit meretrices, & publicanos ſimul, & tamen meretrix non poteſt eſſe ſine peccato, ita ergo de publicanis cõmuniter putabatur. Et propter hoc communicare cum publicanis erat quaſi infame viris honeſtis, ac ſi communicaret cum peccatoribus. Vnde accuſabant Phariſæi Chriſtum, dicentes. Quare cum publicanis. & peccatoribus manducat magiſter veſter? infra 9. Et infra 11. Dixerunt: ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. *Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis?* Poſuit de dilectione hic ponit de ſignis dilectionis: quia dilectio in voluntate eſt, & per ſe patere non poteſt proximo, quia nemo ſcit, quæ ſunt in homine, niſi Deus, & ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt 1. Cori. 2. Ideo oſtendi debet per ſigna, & iſta ſunt benefacere, & bene loqui, & conuerſari. Ad bonam autem locutionem pertinet ſalutare, ideſt, ſalutem optare in verbis eis, quos obuios habemus. Et iſtud ex communi conſuetudine quaſi pro lege introductum eſt, ita quòd ille, qui eum, quem obuium habuerit, non ſalutauerit, putetur, aut eum habere inimicum, aut contemnere propter magnam inæqualitatem, aut protius non agnoſcere. Et ideo inter cognitos, & æquales vnum de ſignis inimicitiæ eſt nolle ſalutare. Dicit autem, quòd ſi quis ſolum ſalutat fratres, ideſt, cognatos nihil amplius facit quã ethnici, ideſt, Gentiles, & peccatores. *Nonne ethnici hoc faciunt?* Quaſi dicat, Gentiles iſtud faciunt & ideo nullam excellentiam habebitis ſuper eos, ſi ſolum ſalutetis cognatos. Ethnici Gentiles ſunt, vt Rabanus ait: quia Græcè ethnos gens dicitur. Et dicũtur Gentiles, quia tales ſunt quales geniti ſunt, ſcilicet, ſub peccato manent ſicut in peccato geniti ſunt. Vel dicuntur Gentiles, ſiue gentes: quia nihil habent niſi ꝙ ſunt gẽtes, ideſt, homines. Nam Iudæi tempore ſuo, & Chriſtiani nunc habent aliquid vltra, quòd eſt eſſe gentes, ſcilicet, quia à Deo legem habent, ſecundũ quam cum colunt Gentiles autem nihil habent niſi id, quod gentes, ideſt, homines inuenerunt, quia à Deo nihil ſpecialiter acceperunt. *Eſtote ergo vos perfecti.* Ideſt, non ſolum habeatis iuſtitiam ſufficientem, ſed etiam ſuperabundantem, quæ eſt perfectio. Et hoc pertinet ad conſilia. Nam in preceptis continetur iuſtitia neceſſaria, & ſufficiens. In cõſilijs autem iuſtitia ſuperabundans. De conſilijs autem, & præceptis, & de differentia eorum, & quæ ſunt, & qui il-

Gentilis vnde ſic dicatur.

F la tenentur obſeruare, & de alijs, quæ pertinent ad hoc dicetur Luc. 6. vel infra 1c. *Sicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Ideſt, ſicut Deus eſt perfectus, qui eſt pater veſter, quia aliàs non eritis filij eius per imitationem, niſi eum in hac perfectione imitemini, ſcilicet, quòd benefaciatis inimicis veſtris, ſicut ipſe benefacit malis. Et dicitur: pater cœleſtis, ideſt, in cęlo habitans, vt expoſitum eſt ſupra, vel cœleſtis ad differentiam patris carnalis, quia illum non oportet imitari ſemper in moribus, cum ſæpe patres filijs deteriores ſint. Et dicitur: ſicut pater veſter, ideſt, per quandam ſimilitudinem proportionalitatis, & non æqualitatis: quia nemo poteſt eſſe perfectus, ſicut Deus Et tamẽ aliqua proportionalitas, ſcilicet, quia G ipſe multa bona facit malis ex ſola clementia, ita & nos aliqua bona faciamus malis, ſcilicet, inimicis noſtris ſecundum modum noſtrum. Sic exponitur iſta litera extra de ſumma Trin. cap. Damnamus: & iſte modus incitandi ad bonum, & perfectionẽ erat etiam in veteri teſtamento, cum ſępe Deus dicat Iudæis: ſancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. *Leuiti.* 11. & 20.

Quis eſt proximus, qui eſt diligendus. *Q. CCCXLIII.*

QVAERITVR, quis eſt hic proximus, qui diligendus eſt. Dicendum, ꝙ charitas ad duos ſolũ eſt, ſcilicet, ad Deum, & proximum, ſicut ChriH ſtus dixit, qui hos ſolos diligere iuſſit infra 22. Quidquid ergo poſt Deum ex charitate diligendum eſt, proximum vocari poteſt. Quatuor autem ſunt, quæ ex charitate diligenda ſunt, vt ait Augu. li. 1. de doc. Chriſtiana, ſcilicet, vnũ ꝙ eſt ſupra nos, ideſt, Deus, & alterum, quod nos ſumus, Tertium, quod eſt iuxta nos, ſcilicet, alij homines Quartum, quod eſt infra nos, ſcilicet, corpus noſtrum, & proximorum noſtrorum corpora. Poſſent ergo tria iſtorum vocari proximus, melius tamen dictum eſt, ꝙ proximus vocetur ſolum ille, qui à nobis diſtinctus eſt. Nã corpus noſtrum non rectè proximus dicitur, nec etiã quiſquã ſibi proximus eſt, cum in præcepto de dilectione proximi infra 22 dicatur: diliges proximum tuũ, I ſicut te ipſum: ergo quilibet à proximo ſuo diſtinguitur, quia ad eum comparatur. Accipitur autem proximus quadrupliciter, vt dicit Magiſter 3. Sen. 28. ſcilicet. Conditione primæ natiuitatis, & ſic omnes homines proximi ſunt. Spe conuerſionis, & ſic infideles ſunt proximi noſtri: quia licet ſecundũ id, quod nunc habent, non poſſint communicare nobiſcum in beatitudine, poſſunt tamen conuerti, & communicabunt. Propinquitate cognationis, & ſic omnes de eadem progenie proximi ſunt. Vel ꝓpinqui ratione beneficij exhibiti. & ſic omnes, quibus benefacere poſſumus, & à quibus beneficia recipere poſſumus dicuntur proximi noſtri. Luc. 10. in parabola de vulnerato à latronibus, cuius proximus dicitur K fuiſſe ille, qui benefecit vulnerato. Sciendum autem, ꝙ licet proximus poſſit accipi omnibus iſtis modis, tamen in propoſito nullus eorũ omnino cõuenit, quia proximus accipitur magis largè, quã ſit aliquis iſtorum modorum. Nam proximus eſt ille, q ex charitate diligendus eſt. Omnis ergo, qui ex charitate diligi poteſt, pręter Deum, proximus eſt. Qui verò diligi non põt. i. non debet, proximus nõ eſt, charitas aũt per ſe, & directè habet Deum pro obiecto. Ipſe. n. propter ſeipſum diligendus eſt, qa ſummum bonũ eſt, cætera aũt diligenda non ſunt, niſi inquãtũ ad ipſum pertinent, vel in ipſum tendunt. Et qa charitas eſt quidam amor ſpecialis, & excellens non põt eſſe de re, pro vt hẽt quęcunq; modũ tẽdẽdi in Deũ,

Quatuor ſunt ex charitate diligẽda.

quia

quia nihil eſt, quod propter Deum non ſit,cum oĩa A propter ſe ipſum operatus fuerit Dominus Prouer. 16. & ſic nihil eſſet, quod ex charitate diligendũ nõ eſſet,ſed falſum eſt,quia quatuor ſunt ſolum ex charitate diligenda,vt ait Auguſ. 1.li. de doctrina Chriſtiana. Illa ergo diligentur ſolum ex charitate, quæ tendere poſſunt in Deum modo perfectiſſimo. Eſt autem modus perfectiſſimus tendere in Deum, vt beatificantem. Nam per hoc ꝙ res tendit in Deum participat aliquo modo diuinam bonitatem. Nullus tamen modus perfectioris cõmunicationis eſt, quàm beatificari: quia in cæteris participationibus diuinis participat res aliquid factum à Deo, ideſt,aliquam perfectionem ab ipſo creatam. In beatificatione autem participatur Deus per eſſentiam, non B quidẽ in eſſendo, ſcilicet, ꝙ homo efficiatur Deus, ſed in cognoſcẽdo. ſ. ꝙ medium ſine forma,aut ſpecies intelligibilis, qua homo Deum cognoſcit quã do beatus efficitur non eſt aliqua forma, vel ſpecies creata,ſed ipſa diuina eſſentia,vt oſtenſum eſt ſupra q. 40. & non poteſt per aliquam ſpeciem creatam homo intelligendo effici beatus, vt ibi oſtenſum eſt. Eſt ergo perfectiſſima participatiò Dei ipſa beatitudo, licèt vna beatitudo ſit maior alia: ſicut nullum animal eſt perfectius homine,& tamen quidam homo eſt perfectior alio. Debet ergo correſpondere iſta participatio beatitudinis perfectiſſimo amori. Et quia charitas eſt amor excellentiſſimus Dei, & rerum tendentium in ipſum, illæ ſolæ tres ex cha- C ritate diligentur, quæ in Deum poſſunt tendere, vt beatificabiles. Ex hoc autem apparet quis dicatur eſſe proximus, & quis non. Et dicendum, ꝙ omnis homo viuens proximus eſt, quia nullus viuens eſt quantuncunq; malus, qui ex diuino beneficio non poſſit vitam mutare,& peruenire ad beatitudinem. Ideo ſiue quis ſit fidelis, ſiue infidelis proximus eſt, quia beatus effici poteſt, infidelitate relicta. Amici etiam, & inimici proximi ſunt: quia poſſunt mutare malum propoſitum inimicitiæ. De mortuis etiã dicendum eſt: ꝙ omnes mortui in charitate proximi ſunt: quia illi vel ſunt iam beati, ſicut qui ſunt in Paradiſo, vel habent certam ſpem beatitudinis, ſicut qui ſunt in purgatorio. Mortui autem, qui dam- D nati ſunt, proximi non ſunt: q̃a iam beati effici non poſſunt. De Angelis bonis etiam dicendum eſt, ꝙ proximi ſunt,& conſerui noſtri. Ita enim ipſi teſtantur, ſicut dicitur Apocal. 19 & 22. cum Ioan. vellet adorare Angelum, dixit ei. Caue ne feceris, conſeruus enim tuus ſum,& fratrum tuorum. Dæmones autem proximi noſtri non ſunt, quia beati eſſe non poſſunt: de his apparet per Augu. 1. lib. de doctrina Chriſtiana, & per Magiſtrum 3. Sen diſt. 28. Quia tamen Chriſtus dixit proximum eſſe illum, qui bene fecerat alteri: Lucæ 10. vidẽdum eſt, quomodo omnibus iſtis poſſit conuenire proximum eſſe ex ratione beneficij. De hominibus planum eſt, quia nullus E eſt tam magnus, qui interdum non indigeat auxilio paruulorum, imino qui maiores ſunt pluribus indigent, vt dicit Boe. & interdum iſtis bene facere etiã ſecundum corpus magna miſericordia eſt, cum cõtingat tales incidere in magnas calamitates. Nullus etiam tam inutilis, & paruus eſt, qui interdum alijs in multis prodeſſe non poſſit. Et ideo nullus viuens à ratione proximi excipitur. Maximè autem quia benefacere alteri competit etiam ſecundum animam, quod maximum beneficium eſt, ſicut anima corpore maior eſt, hoc autem quilibet poteſt alteri præſtare, vt orando pro ipſo. Et iſtud ſpecialiter Chriſtus expreſſit, dicens: Orate pro perſequentibus,& calumniantibus vos. Mortui etiam, qui in charitate deceſſerunt, proximi noſtri ſunt: quia vel ſunt beati in re, vel in certa ſpe. Si in re, ſunt proximi noſtri: quia nobis benefacere poſſunt orando Deum pro nobis, vt oſtendetur ſequen. cap. q. 87. licet nos non poſſimus benefacere eis. Nam ſufficit ad rationem proximi, quòd vnus alteri benefaciat, etiam ſi ab eo bonum non recipiat, nec receptiuus ſit. Sic patet ex verbo Chriſti Luc. 10. Nam Samaritanum vocauit proximum vulnerati ſolum ſecundum hoc, quod benefecit ei, & nõ recepit aliquod bonum ab ipſo. Si autem dicas, quòd licet non recepit, poterat tamen recipere, & ex hoc vocaretur proximus, dicendum ꝙ Chriſtus non vocauit iſto modo proximum: quia etiam ſacerdos,& leuita vocarentur iſto modo proximi ipſius vulnerati, quia licet tunc non benefecerunt ei poterant aliquando benefacere. Chriſtus tamen vocauit ſolum Samaritanum proximum, Leuitam autem,& Sacerdotẽ nõ vocauit proximum: ergo ex hoc ſolo, ꝙ erat benefacere proximum vocauit: mortui ergo, qui beati ſunt, proximi noſtri ſunt, quia orãdo benefacere nobis poſſunt, licèt nos illis non poſſimus benefacere. Mortui autem, qui nondum ſunt beati, in charitate tamen deceſſerũt, ſicut q̃ in purgatorio ſunt, proximi noſtri ſunt, quia illis benefacere poſſumus, licèt non poſſumus ab eis recipere bonum. Nã pro eis orare poſſumus, qđ eis proficit ad faciliorem liberationem de pœnis. Ipſi autem pro nobis orare non poſſunt, nec etiam pro ſe ipſis, vt oſtendetᷣ ſe. c. q. 87. hoc modo Chriſtus dici poteſt proximus noſter inquantum homo. Nam inquantũ Deus proximus non vocatᷣ, licèt nobis benefaciat: q̃a magis eſt, q̃ proximus. Et ideo dilectio Dei diſtinguitur à dilectione proximi: quia debemus Deum diligere plusq̃ nos, proximum aũt ſicut nos, Chriſtum aũt inquãtũ homo, vt proximũ diligimus, & tñ pluſquã nos aliqualiter diligimus, minus tñ q̃ Deum, vt dixit Magiſter 3. Sen. di. 18. Angeli boni ſunt etiam proximi, quia nobis benefaciunt, licèt nos illis non poſſimus benefacere: nam ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui capiunt hẽditatem ſalutis, ad Heb 1. Dæmones non ſunt proximi noſtri, quia in nullo nobis benefaciunt, nec benefacere poſſunt, ſed potius deſiderant aduerſari. Vñ eos ex charitate diligere non debemus quia tunc optaremus eis vitam æternam, & tamen nõ poſſunt illã hr̃e. Damnati etiam proximi noſtri non ſunt, q̃a in nullo poſſumus eis benefacere orãdo, vel aliàs, nec etiam optare eis bonum ex charitate debemus: q̃a illud habere non poſſunt, etiam ipſi nobis in nullo poſſunt benefacere. ideo licet qñ viuebant proximi erant, iam tamen proximi eſſe deſierunt per hoc, ꝙ damnati ſunt. Et ſic patet, ꝙ proximi noſtri ſunt tã amici, q̃ inimici boni,& mali quandiu viuunt: quia benefacere poſſumus eis,& ab illis bonum recipere. De his Auguſ lib 1. de doctrina Chriſtiana.

Quomodo dicitur hic, quòd dictum eſt antiquis: odio habebis inimicum tuum, &c. Quæſt. CCCXLIIII.

QVAERITVR, quomodo dicitur hic, qđ dictum eſt antiquis: odio habebis inimicũ tuũ: quia lex iubet charitatem, & non odium. Dici põt ſecundum Aug. li. de Serm. Do. ꝙ lex Moyſi quendam gradum poſuit iuſtitię Phariſæorum, quę erat diligere amicum: & odiſſe inimicum, cum eſſet omnino malum odiſſe inimicum, & etiam amicũ, eſt autem perfectio diligere amicum, & inimicum. Ad deſignandum autem gradum iuſtitiæ Phariſæorũ dixit ſcriptura: diliges amicum tuum, & odio habe-

bis inimicum tuum,& dixit, ꝙ iſta vox non eſt tan-
quam iubentis iuſto, ſed tanquam permittentis in-
firmo. Aliter etiam Auguſ. reſpõdet lib. ↄ Fauſtum
loquens contra Manichæos, qui dixerunt hoc eſſe
proprium legis veteris, ꝙ homo odiſſet inimicũ, in-
nuentes, ꝙ lex vetus mala erat, & à malo Deo. Sed
dicit, ↄ ſicut Apoſtolus dicit quoſdã homines Deo
odibiles, Chriſtus tamen dicit, ꝙ Deus facit oriri ſo
lem ſuum ſuper bonos, & malos, per quod intelligi
tur, ꝙ Deus diligit in nobis naturam bonam, quam
fecit, & odit malitiam, quã nos fecimus. Ita & nos
debemus in quolibet homine facere. ſ. diligere bo-
num, quod eſt, & odiſſe malum, quod facit. Et hoc
dicit Auguſ. intelligi in his verbis: diliges amicum
tuum ſ. ꝙ idem homo ſit amicus, & inimicus. Ami- G
cus quidem propter bonum, in quo nobiſcũ conue
nit: inimicus autem pp malum, in quo nõ cõuenit,
ſed aduerſatur. Et quantum ad vnũ diligendus eſt,
quantum ad aliud verò odio habendus eſt. Aliter
poteſt dici, ꝙ ſcriptura nõ dixit hoc. ſ. odio habebis
inimicũ. ſed dr̃ dictum eſſe, quia Iudæi hoc putabãt
ex ſcriptura colligi. & ſic illam interpretabantur.
Nam cum Deus iuſſerit amicum diligi, putabant ex
oppoſito inimicum eſſe odio habendum. Sic dicit
Sanctus Tho 3. Sen. di. 30 art. 1. Aliter etiam poteſt
dici. ꝙ Iudęi colligebant hoc, quia Deus iuſſerat eis
perſequi quaſdam gentes, & occidere illas. Ex quo
putabant præceptum eſſe, ꝙ inimici odio haberen-
tur. Sic dicit Glo. ſ. ſciendum eſt in toto corpore le- H
gis non eſſe ſcriptum: odio habebis inimicũ tuum,
ſed hoc dicitur quantum ad traditionem ſcribarũ,
quibus viſum eſt hoc addendum. Quia Dominus
præcepit filijs Iſrael perſequi inimicos ſuos, & dele-
te Amalec de ſub cęlo, & iſte eſt conueniens ſenſus.

An teneamur diligere inimicos. *Quæſt.* CCCXLV.

Ad primũ argu. QVAERITVR, an inimicos diligere tenea-
mur. Dicunt quidam ꝙ non, quia Luc. 9. di-
cit Glo. ſuper verbo: diligite inimicos veſtros, hoc
perfectorum eſt, & tamen ad ea, quę ſunt perfectio-
nis, non tenentur omnes: ergo non tenẽtur omnes
Ad ſcd̃m argum. ad diligendum inimicos. Item non tenentur homi- I
nes ad plura in lege noua, quàm in veteri: quia infra
13. ſuper illo verbo: accipiens panes, dicit, quòd non
alia, quàm, quæ ſcripta erant, præcipit, ſed legem, &
prophetas grauia eſſe demonſtrat. Et tamen in lege
veteri non tenebatur quis diligere inimicos, vt pa-
Ad tertiũ argu. tet hoc in litera: ergo nec etiam nunc. Item natura
non inclinat contra charitatem, quia charitas natu
ram perficit, cum ſit virtus, & tamẽ natura inclinat
ad deſtructionem contrarij. Inimicus autẽ inquan-
tum huiuſmodi contrarius eſt: ergo non tenemur
Ad quartũ argu. eum ex charitate diligere. Item charitas facit volũ-
tatem noſtram conformem diuinæ volũtati. Deus
autem odit aliquos. Malach. 1. Eſau odio habui: er-
go poſſumus nos aliquos odio habere, quòd maxi K
Ad quintũ argu. mè erit de inimicis. Item propheta expreſsè dixit:
perfecto odio oderam illos: Pſalm. 138. Et tamen
perfectio hominis pertinet ad charitatem: ergo ſtat
Ad ſextũ argu. cum charitate interdum aliquos odiſſe. Item dicit
Auguſ. in Enchiri. ꝙ hoc tam magnum bonum, qđ
eſt diligere inimicos, nõ eſt tãtę multitudinis, quan
tam credimus exaudiri, cũ in oratione dicatur: di-
mitte nobis debita noſtra, & tamen non exauditur,
qui nõ eſt in charitate, nec peccatum ei dimittitur:
quia charitas operit multitudinem peccatorum, er
go nõ eſt de neceſſitate charitatis inimicos diligere.
Dicendum, quòd diligere inimicos eſt de neceſſi-
tate charitatis: quia diligere tenemur Deum ex cha

F ritate propter ſe, & ꝓpter ipſum diligere debemus
proximum inquantum tendit in ipſum, vt potens
ab eo beatificari, vt oſtenſum eſt ſupra q. 343. Inimi-
cus tamen habet nobiſcum quandam conuenien-
tiam in natura, ſecũdum quam poteſt peruenire ad
beatitudinem, & eſt capax virtutis, & gratię, per quã
peruenitur in beatitudinẽ. Ideo inimicos tenemur
diligere ex charitate, inimicitiam tamen eorum di-
ligere non debemus, quia illa aliquid malum eſt, &
ſecundum illam non poſſunt peruenire ad beatitu-
dinem. Pro quo ſciendum. ꝙ dilectio inimicorum
poteſt conſiderari tripliciter: vno modo ꝙ inimici
diligantur inquantum inimici ſunt. Et hoc eſt per-
uerſum, & charitate contrarium: quia ex charitate
G non eſt diligendum, niſi bonum, cum malũ in Deũ
non ordinetur: diligere tamen inimicitiam alicuius
eſſet diligere malum eius: quia ſecundum illam ipſe
malus eſt. Et hoc eſt, ſi placeret alicui, ꝙ alius eſſet
inimicus eius, quia illud dicimur diligere in aliquo,
de quo ipſe nobis placet. Sicut ſi quis diligit aliquẽ
ſecundum virtutem, diligit virtutem in eo, ita ſi qs
placet alteri, quia inimicus eius eſt, diligit inimicitiã
illius, & placet ei de illa. Iſtud autem eſſet diligere
inimicum ſecundum ꝙ inimicus eſt. & eſt valde ir-
rationabile. Alio modo accipitur dilectio inimico-
rum quantum ad naturam ipſorum. Et hoc in vni-
uerſali. Et ſic eſt de neceſſitate charitatis diligere ini
micum, ſcilicet, aliquis diligens Deum, & proximũ
H ex chari. ab iſta generalitate dilectionis proximi nõ
excludat inimicos ſuos. Iſta dilectio ĩ vniuerſali eſt,
quando quis diligit omnes homines tanquam pro-
ximos non determinãdo ſe ſpecialiter ad aliquem
eorum, ſiue amicum, ſiue inimicum, ſed ſicut Deus
vult omnem hominem ſaluum fieri, & ad agnitio-
nem veritatis venire 1. Timo. 2. ita & nos diligamus
omnes hoĩes in generali cupientes, ꝙ omnes hoĩes
ſaluentur. Tunc ſi ab hac dilectione generali nõ ex-
cludamus inimicos, dicimur eos diligere ex chari.
Ad hoc autem nõ requiritur, ꝙ diligamus illos ſpe-
cialiter habentes affectum ad eos, ſed ſolum, ꝙ non
excludamus eos ab iſta dilectione ſ. expreſsè mala
illis cupiendo. Et hoc nõ eſt ſpecialiter diligere, ſed
I ſpecialiter non odiſſe. Tertiò modo poteſt conſide-
rari dilectio inimicorũ in ſpeciali. ſ. vt ſi qs ſpeciali
motu dilectionis moueatur ad inimicum volendo
pro eo aliqđ bonum, ſiue temporale, ſiue æternum.
Et iſtud non eſt abſolutè de neceſſitate charitatis,
quia ẽt ad alios hoĩes nõ tenemur, ſic chari. habere.
Nam nullum minus tenemur diligere, q inimicos,
& tamen multi alij ſunt quos ſpeciali affectu nunq̃
diligimus: quia nunquam de illis conſideramus, im-
poſſibile eſt tamen aliquem diligere, de quo non co
gitemus: ergo multi ſunt, quos ſpeciali affectu nõ di
ligimus: immo eſſet impoſſibile, ꝙ oẽs hoĩes dilige-
remus ſpeciali affectu, cum multi ſint, quos non co
gnoſcimus. Dicimur tñ diligere oẽs ex charitate,
K ideo intelligitur de dilectione generali, ſm quã quis
vult pro oĩbus hoĩbus vitam ęternã. Et iſta dilectio
ſufficit pro inimicis, cum ẽt ſufficiat pro amicis. Eſt
tñ neceſſariũ ſm præparationem animi. ſ. vt homo
habeat animum paratum ad hoc, ꝙ in ſingulari ini-
micũ diligeret, ſi neceſſitas occurreret, vtpotè ſi eſ-
ſet in periculo, quo non poſſet niſi per inimicũ ſuũ
liberari, tenetur eum liberare ſi commodè poteſt,
ideſt, ſine damno, & non pręiudicando æquitati. Si
autem nolit eum liberare, ſpecialiter ipſum odit. Si
verò ipſum liberat, ſpeciali affectu ipſum diligit: qa
non poteſt eũ liberare, niſi velit pro eo illud bonũ,
qđ eſt liberatio: ergo tunc tenetĩ eũ in ſpāli diligere.
Qđ tñ ſine articulo neceſſitatis qs diligat inimicũ
ſpeciali

ſpeciali affectu non eſt de neceſſitate charitatis, ſed de perfectione. Cum autem diligatur proximus propter Deum ex chari. quanto quis magis diligit Deum, tanto magis dilectionem ſuam extendit ad proximum, nulla inimicitia impediente. Sicut ſi qs valde diligeret aliquem, diligeret & filios eius propter ipſum, dato ꝙ eſſent inimici ipſius. Et ita cum omnes homines pertineant ad Deum, quia ad beatitudinem peruenire poſſunt, qui diligit nimis Deũ, diliget etiam inimicos ſuos propter Deum, quia illi ad Deum pertinent: Ex prædictis apparet, ꝙ de neceſſitate chari. non tenetur quis velle aliquod bonũ inimico ſuo, nec æternum, nec temporale, ſed obligatur ſolum, ꝙ non excludat eum à generali amore. i. ꝙ non habeat determinatè odiũ contra ipſum. Vnde ſi quis nunquam de proximo ſuo cogitet bonum, aut malum dicitur eum diligere, quia ſi nunq̃ de eo cogitet, nũquam poteſt eum ſpecialiter odio habere. Et idem eſt cõmuniter de alijs hoĩbus, quia non tenemur cogitare de illis, nec habere aliquem actum affectionis determinatè ad illos, & hoc habẽtes dicimus eos diligere inquantum nõ deteſtamur eos, hoc verum eſt, niſi reſpectu quorũdam, quibus pro beneficio, vel cõtractu, aut aliàs tenemur, ꝙ ſpecialem memoriam ipſorum habeamus, & diligamus eos ſpeciali amore. Et ſic aliquid eſt de neceſſitate chari. aliud eſt de perfectione, & eſt conſilium.

Ad primũ argu. Ad primum dicendum, ꝙ diligere inimicos quãtum ad oſtenſionem ſignorum dilectionis eſt, & perfectionis: diligere tamen ſine ſigno ẽt ad inimicos neceſſarium eſt intelligendo de generali dilectione, qa in ſpeciali non tenemur eis, vt dictum eſt. Et iſta dilectio generalis debet eſſe de bonis vitæ æternæ, ita ꝙ quilibet velit omnes homines ſaluos fieri 1. Tim. 2. Nam ita etiam Deus vult: velle autem bona temporalia, etiam in hac generali dilectione non tenet̃ quis: quia tẽporalia non pertinent directè ad chari. ſed gloria, & gratia vt finis, & medium, qđ eſt ad finem: ideo nec amicis, nec inimicis tenetur quis in generali dilectione velle, niſi gloriam, & gratiam.

Ad ſcđm argum. Ad ſm dicendum, ꝙ in nouo teſtamẽto nõ ſunt plura pręcepta, quàm in veteri: quia Chriſtus nõ poſuit ſpecialiter aliqua præcepta Nam cęremonialia & iudicialia nulla poſuit, ſicut erant in veteri teſtõ. Moralia autem obligant de iure naturæ, & ideo ita obligabant in veteri teſtamento, ſicut & nũc. Et ſic Chriſtus non poſuit plura præcepta, quã ibi erant, ſed abſtulit multa. ſ. cęremonialia, & iudicialia: quia per ipſum fuerunt impleta, & ceſſauerunt, cũ ſtatus legis per eum ceſſauerit, vt oſtenſum eſt ſupra q. 98. Declarauit tamẽ præcepta legis naturæ ſpecialiter, & ideo multa putatur addidiſſe non aſpicientibus. Nihil tamen addidit ſupra id, quod erat in veteri teſtamento. Ideo ſicut nunc tenemur diligere inimicos, ita ẽt tunc Iudæi tenebant̃, vt dicet̃ infra q 347.

Ad tertiũ argu. Ad tertium dicendum, ꝙ natura non inclinat ad odiendum inimicum, niſi inquantũ contrarius eſt, & nociuus, & non inquantum concordat nobiſcũ in natura. Inimicitia autem ſua non eſt diligenda. Et ad hoc natura inclinat, quia malũ eſſet illius inimicitiam diligere, quia mala eſt, vel ꝙ placeret nobis inquantum inimicus eſt. Quãtum ad naturam autem inquantum eſt capax glorię, & gratię diligẽdus eſt, & ad hoc non repugnat natura: ideo charitas non inclinat contra naturam.

Ad quartũ argu. Ad quartum dicendum, ꝙ Deus nõ vult malum alicuius. ſ. malum culpæ, ſed permittit illud. Et hoc permiſſio bona eſt, qa ex iuſta cauſa permittit. Malũ autem pęnæ Deus vult, & ipſe directè infert pęnas, non quaſi delectetur in pœnis noſtris ſapiæ. j. Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione viuorum, ſed ſolum inquantum iuſtæ ſunt, & conueniũt ordinationi ſuę. Et in hoc etiam nos poſſumus velle malum alicuius, ſcilicet, pœnam eius inquantum iuſta eſt, & proficit ad aliquid.

Ad quintũ argu. Ad quintum dicendũ, ꝙ propheta oderat malos odio perfecto. i. odio magno, & hoc inquantũ erant inimici Dei, ſcilicet, inquantum peccabant, ſed non inquantum erant ad imaginem Dei, & per tale odium non tollitur charitas.

Ad ſextũ argu. Ad ſextum dicendum, ꝙ Auguſ. loquitur de dilectione proximi non ſolum in ſe ipſa, ſed ẽt quantũ ad oſtenſionem ſignorum dilectionis, & verũ eſt, ꝙ multi exaudiuntur in oratione Dñica, q nõ diligũt inimicos quantum ad iſtã oſtenſionẽ, quia illa non eſt de neceſſarię charitatis, ſed de conſilio: vel poteſt dici ꝙ loquit̃ Aug de dilectione in ſpãli: quia nemo tenetur ad hñdũ ſpãlem, & determinatũ affectũ ad inimicũ, ſed ſufficit hr̃e in gñali, licèt falſum p̃ſupponit: qa ẽt non exiſtens in charitate Deus exaudit, & impetrat, ſed nõ meret̃, vt oſtẽdet̃ infra 7. c. q. 16.

An quis poſſit licitè odire inimicum ſuum, vel velle ei malum, vel gaudere de malis eius, & triſtari de bonis. Quæſt. CCCXLVI.

QVAERITVR, an poſſit aliquis licite velle malum inimico ſuo, vel gaudere de malis eius, aut triſtari de bono. Dicunt quidam ꝙ licitum eſt; quia in ſcriptura ſæpe inuenitur ꝙ viri ſancti mala optent inimicis ſuis, ſicut Iere. dicebat: Cõfundãtur illi, & non cõfundar ego: paueant illi, & non paueã ego. Da filios eorum in famẽ, & deduc eos in diem gladij, & multa alia Iere. 18. Dicendum, ꝙ charitas, & odiũ opponuntur, & ideo non poſſunt ſtare ſecũdum eandem rationem, & tamen tenetur quilibet diligere inimicos, vt dictum eſt præced. q ergo non poteſt abſolutè gaudere de malo inimicorum, vel triſtari de bono eorum. Charitas tñ non eſt directè de omni bono, & ideo nec per eam excluditur omne malum, & ſic aliqđ bonũ eſt, quod non tenemur velle pro inimicis, licèt eos ex charitate diligamus, & aliquod malum eſt, quod eis velle poſſumus, charitate ſtante. Eſt enim charitas amor Dei directè, & amor proximi propter Deum inquantum tẽdit in Deum. Tendit tamen homo in Deum inquantũ eſt beatificabilis, ad quam beatitudinem nõ eſt via niſi per gratiam, ideo ex charitate tenemur velle gratiã, & gloriam eis, quos diligimus, ſiue in generali, ſiue in ſpeciali, & quantum ad hoc odium non habet locum. Nemo. n. poteſt, manente charitate, velle alicui, ꝙ habeat pęnam æternam, vel quod nunquam habeat gratiam, aut ꝙ perdat quam habet. Et ſimiliter non poteſt aliquis gaudere de malo ęterno alicuius, vel de gratiæ amiſſione, charitate manente. Bona autem temporalia per accidens ſe habent ad charitatem, ſicut ſe habent per accidens ad vitam ęternam: quia ſine eis põt illuc perueniri. Et ſic poſſunt bona temporalia in diuerſis ſe impedire: quia proſperitas vnius inducit aduerſitatẽ alterius vnius quia in chari. eſt ordo, & tenetur quiſque ſe ipſum plus diligere, quàm alios, & cognatos plus, quã non cognatos, & amicos, & natos, & bonos plus, quàm inimicos, & incognitos, & malos, & bonum commune plus, quam particulare vnius, vel paucorum. Poteſt quis, manente charitate, optare malum temporale alicui, & gaudere de malo temporali, ſi illi eueniat, & triſtari de bono temporali eius. Et cum gaudet quis de malo alterius, non debet gaudere de illo inquantum malum eſt illius,

ſed inquantum eſt impedimentum malorum alterius. ſ. quia per hoc ꝙ iſte mala patitur nõ poteſt mala inferre. Etiam poteſt gaudere quis de malo tẽporali alterius inquantum per illud, quod eſt malũ pęnæ excuſatur in eo malũ culpæ. Vt ſi quis gaudeat, ꝙ latro occiditur: quia per hoc deſinit malum agere, & non oſtendetur Deus amplius ab eo. Cum verò triſtatur quis de bono alterius, non debet triſtari de bono illius inquantum eſt bonũ eius, ſed inquantum eſt impedimentum bonorum alterius. Sicut enim põt quis iuſtè triſtari, ſi inimicus ſuus temporaliter proſperat̃: quia per hoc poteſt ipſum deprimere. Bonum autem gratiæ, & gloriæ non impedit bonũ alterius. Quia poſſunt omnes ſimul gratiam habere, & gloriam. Nec minuitur bonum vnius per bonũ alterius: quia ita abundanter poſſunt omnes homines habere gratiã, & gloriam, ſicut ſi vnicus iſtud haberet. Ideo quantum ad hoc nemo poteſt manente chari. optare alicui malũ pęnę ęternę, vel amiſſionẽ gratiæ, nec etiam poteſt gaudere de malo culpæ, vel de malo pœnę æternæ, aut triſtari de gloria, vel gratia eius. In bonis aũt tẽporalibus ſecus eſt: inquantũ ſe impediunt, vel impedire poſſunt. Si quis tamẽ cupiat malum inimico ſuo tẽporaliter, vel triſtetur de bono eius, non inquantũ per iſta impediũtur bona ſua, ſed ſolum inquãtũ eſt inimicus cõtra chari. eſt, vt ſi quis habeat inimicum habitantẽ in terra remotiſſima, quem veriſimiliter nunquam timet, nec putat, ꝙ aliquod malum ei, aut ſuis inde prouenire poſſit, gaudent tamen de malo, & infortunio eius, quã do illud audiuerit, vel triſtetur de eius proſperitate. Nam illa cum chari. ſtare non poſſunt, & per hoc apparebit quando quis licitè inimicum oderit, & quã do non. De hoc dicit Greg. Inimici autem dilectio tunc veraciter cuſtoditur, cũ non pro eius profectu deijcimur, nec de illius ruina lætamur Non. n amat aliquis eum, quem non vult eſſe meliorem, ſtantẽq; eum voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulat̃ Euenire tamen plurimum ſolet, vt nõ amiſſa chari inimici ruina nos lætificet, & rursũ eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet, cum, ruente eo quoſdã bene erigi credimus, &, proficiẽte eo, pleroſq; iniuſtè opprimi formidamus. Sed ad hoc ſeruandũ eſt diſcretionis examen, ne cum noſtra odia exequimur fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Oportet etiam penſare quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iuſtitię ferientis. Nam cum peruerſum quenquam omnipotens percutit, & congaudendum eſt iuſtitiæ iudicis, & condolendum eſt miſeriæ pereuntis.

Ad rationem in contrarium dicendum, ꝙ ſancti non imprecantur malum, quaſi illud deſiderantes, ſed prænunciantes. Erat enim Ieremias propheta, & prænuntiabat mala futura hoſtibus ſuis, & non optabat ea, licet per modum optantis loquatur. Nã Deus per os eius prænuntiabat mala futura illis, qui impediebant eum in illis, ad quæ Deus ipſum miſerat, & videbatur iſta imprecari. Aliter poteſt dici, quia viri ſancti interdum iſta petebant pro malis, & inimicis eorum inquantum per hoc impediebantur mala facere, & non poterant opprimere ipſos, iſtud autem poteſt quilibet iuſtè optare, vt ſupra dictum eſt.

An Iudæi in veteri teſtamento tenerentur diligere inimicos. Quæſt. CCCXLVII.

QVAERITVR, an Iudæi in veteri teſtamento tenerentur diligere inimicos. Dicunt quidam, quod non ſolum non tenebantur diligere inimicos, ſed etiam poterant eos odiſſe. Quia dicitur F hic, quòd dictum eſt antiquis: odio habebis inimicũ tuum. Item, quia Deus iubebat Iudæis perſequi inimicos: ſicut iuſſit, quòd delerent chananæos viros, & fœminas, magnos, & paruos nulli parcentes, Deutero. 20. Iuſſit etiam Amalecitas deleri de ſub cœlo Deuter. 26. Et quia Saul miſertus eſt regi eorum, & reſeruauit pecora ipſorum Deus iratus abſtulit ei regnum: 1. Regum 15. Iuſſit etiam, quòd nũquam haberent Iſraelitæ pacem cum Ammonitis, & Moabitis, nec quęrerent eis bona cunctis diebus vitæ ſuæ. Deuter. 23. & ita de multis alijs. Nam etiam iuſſit, quòd hoſtiliter ſe haberent contra Madianitas: Nu. 25. ergo Deus iubebat Iudæis habere odium quarundam gentium.

G Dicendum, quòd Iudęi obligabantur diligere inimicos ex charitate, ſicut nunc obligamur: q̃a iſtud non eſt præceptum cæremoniale, nec iudiciale, ſed morale, & tamen moralia, quia ſunt de iure naturę, omni tempore obligauerunt: etiam quia Iudęi obligabantur ad legem implendam, Deuter 30. Et tamẽ lex tota conſiſtit in chari. ad Ro. 13 & ad Gala. 5. ergo ad charitatem obligabantur, & tamen lex nõ ſolum dirigit erga amicos, ſed etiam erga inimicos: ergo etiam ad illos charitas habenda erat. Et hoc etiã aliquando dictum eſt in veteri teſtamento, vt Leui. 19. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum, & tamen qui iniuriam fecit inimicus eſt. Non quærere autem vltionem, & non recor-
H dari iniuriæ ad chari pertinet: quia ex ęquitate poterat quis petere vltionem, dum tamen ageret ex debito fine, vel etiam, ſi intelligatur ſola iniuſta vltio vetita adhuc pertinet ad charitatem non deſiderare illam, cum quis poſſit illam habere, etiam Prouerb 24. dicitur. Si ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas: hoc tamen expreſſè ad charitatem cum inimicis pertinet. Et non ſolum dilectio inimicorum iubebatur eſſe in veteri teſtamento, ſed etiam oſtenſio ſignorum dilectionis. Sic dicitur Prou. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, & ſi ſitit, da illi bibere. Et ſic etiam dicitur: ſi occurreris boui, aut aſino inimici tui erranti reduc ad eum. & ſi inueneris bouẽ, aut aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertrã-
I ſibis, ſed ſubleuabis cum eo. Exo 23. Iſtud autem eſt, quod Chriſtus dixit: benefacite his, qui oderũt vos: ergo in veteri teſtamento erat præceptum de diligẽdo inimicos.

Dicendum, quòd tenebantur Iudæi diligere inimicos ex charitate dilectione generali, ſicut & nos tenemur. Et hoc ſolum quantum ad bonum gratiæ, & gloriæ quia bona temporalia non tenebantur eis velle, ſicut nec nos tenemur. Grauius tamen nos peccamus odiendo inimicos, quam Iudæi: eo quòd pręceptum de diligendo inimicos non fuit tam expreſſum in veteri teſtamento, ſicut in nouo, in quo nihil aliud iubetur, niſi charitas. Et dicitur, quòd in hoc conſiſtit tota lex: & prophetę infra 7.
K & 22. Et quòd ille, qui habet chari. impleuit legem, infra 22. & ad Roma. 13. & Gala. 5 ſicut omnes gentes obligatę fuerũt ſemper ad decalogum, eo quòd decalogus eſt de iure naturę, & tamen Iudęi magis peccabant faciendo contra iſta pręcepta, quando ſibi data erant per Deum in voce, & in ſcriptis, quã antequam darentur, & quàm cętere gentes, quibus non data erant, eo quòd iam iſti habebant maiorem obligationem, & ignorantia eorum erat minus excuſabilis.

Ad primum dicendum, quòd non fuit Iudęis pręceptum odire inimicos, nec habetur iſtud in tota lege eorum, & ſcribę, & ſapientes eorum iſtam doctrinam dabant populo tanquam ſequeretur ex eis, Ad primũ argum.

eis, quę in lege ſcripta erant, vt dictum eſt, ſupra A
queſtione 344.
Ad ſecundum dicendū, ꝙ propter illa non iube-
bat Deus Iudæis odiſſe aliquas gentes: quia poterat
ſtare, ꝙ diligerēt omnes gentes ex chari. & tamen, ꝙ
exercerent pęnas in illas ex mandato Dei: quia offi-
cia vindictæ bono animo impleri poſſunt, ſicut lex,
& ſicut iudex: patet, quia 23 q 5. c Officia. Miniſter ēt
iudicis reos puniendo benefacit, & diligit eos, quos
occidit Sic etiam miles præcepto ducis occidens ali
quos in bello iuſto non peccat, & ex chari. agit. e. q. c.
Cum miniſter, & c Miles, & hoc eſt, quia ſolum agūt
iſtud inquantum iuſtum eſt, & inquantum ſibi iube-
tur. Nam ſi ex deſiderio occidendi facerent, pecca-
rent. ea q c. Lex æterna Ita Iudęi poterant bono ani B
mo ſeruata charitate occidere gentes iſtas, immo te-
nebantur inquantum Deus iubebat eis hoc, per qđ
conſtituebat eos executores iuſtitiæ ſuæ. Nam Cha-
nanæi, & Amalecitę, quos Deus occidi iuſſit pro de-
lictis ſuis, merebantur mortem Et erat idem de Ma-
dianitis. Deus autem voluit cōmittere executionem
huius rei potius Iudæis, quàm alteri genti: ideo tene-
bātur ex charitate Deo obedire, & cum ꝓximo cha-
ri. ſeruare poterant etiam occidendo iſtos, quia per
mortem temporalem nō tollitur gratia, nec gloria,
nec impeditur quis ad iſta. De Ammonitis, & Moa-
bitis non iuſſum eſt, vt Iudæi occiderent illos, ſed vt
non facerent cum eis pacem, nec quærerent eis bo-
num. Hoc autem erat, quia communicatio Iudæo- C
rum cum Ammonitis, & Moabitis erat periculoſa,
& etiam erat in contemptum Dei, cum ipſi ſeduxe-
rint Iudæos per mulieres eos ad ſacrificia idolorum
deducendo, vt ad iram concitarent Deum Iſrael, &
percuteret Iudęos: Num. 25 Non ergo debebant fa-
cere Iudæi cum illis pacem, nec componere aliqua
fędera: non tamen iubebantur perſequi eos inferen-
do eis aliquod malum, ſed ſolum ꝙ non quærerent
eis bonum. Deu. 23. Et intelligitur de bono. i. proſpe-
ritate temporali, & iſtam non tenetur quis velle pro
inimico, nec etiam pro non inimico manente chari.
quia charitas directè eſt ad gratiam, & gloriam, non
autem ad bona temporalia. Ideo Iudæi poterant
habere chari. cum Moabitis, & Ammonitis: etiam D
ſi obligarentur non quærere eis bonum, & ita eſt de
omnibus alijs gentibus.

An quis teneatur oſtendere inimicis ſigna beneuolentiæ.
Quæſt. CCCXLVIII.

QVAERITVR, an teneatur quis oſtendere
inimicis ſigna dilectionis qualia ſunt beneface
re, & beneloqui. Dicunt quidam quod ſic: quia tene
tur homo benefacere inimicis: Prouer. 25. Si eſurie-
rit inimicus tuus, da illi cibum, & ſi ſitit, potum da il-
li. Et iſtud eſt ſignum dilectionis: ergo tenemur ini-
micis iſta ſigna dilectionis oſtendere. Item Eccleſia
orat pro inimicis, & docet nos orare, dicens. Amicis. E
& inimicis noſtris veram chari. largire, & idem dicit
Glo. hic. Oratio tamen eſt beneficium maximum,
quod poteſt impendi, ergo quis obligatur ad oſten-
denda ſigna dilectionis inimico. Item nullus debet
habere dilectionem ſimulatam, ſed dilectio non eſt
vera, quæ non ſe oſtendit in opere, vt dicit Grego. in
Homilia. Probatio dilectionis exhibitio eſt operis, &
1 Ioā 3. dicitur: non diligamus lingua, vel verbo, ſed
opere, & veritate. Et tamen obligatur quilibet inimi
cum ſuum verè diligere: ergo obligatur oſtendere
ſigna dilectionis. Item ſimul iubentur hic à Chriſto
iſta duo. ſ. diligere inimicos, & benefacere his, q ode-
runt nos: tenemur tamē ad primum, vt oſtenſum eſt

ſupra q. 345. ergo eadem ratione ad ſecundum. Item
ꝙ quis neget alteri ſigna dilectionis, & beneficia eſt
vindicta quędam, ſed nō licet homini ſe vindicare,
ad Ro. 12. Non vos vindicantes, ſed dantes locū iræ:
ergo tenetur quilibet inimico oſtendere ſigna dile-
ctionis. Item ex chari. amatur Deus, & proximus, ſed
amor Dei non poteſt eſſe ſine oſtenſione in ſigno ex-
teriori, ergo nec amor proximi. Patet, quia dicit Gre
go. in Homilia paſchali: Amor Dei non poteſt eſſe
otioſus Magna enim operatur ſi eſt, ſi deſinit opera-
ri, amor non eſt: ergo charitas, quę habetur ad inimi-
cum cum ſit eadem, quę habetur ad omnem proxi-
mum, non poteſt eſſe ſine ſignis dilectionis.
Dicendum, ꝙ ſigna amicitię oſtēdere inimicis ſm
quoſdam ſemper eſt perfectionis, & nunquam neceſ
ſitatis: quia dicitur hic in Glo. ꝙ ſigna amicitię. ſ. be-
nefacere inimicis, & orare pro eis perfectionis ſunt:
ad illa tñ, quę ſunt perfectionis, non tenentur oēs, er
go non tenentur oēs exhibere ſigna amicitię inimi-
cis. Item, quia charitas ad inimicos erat ita neceſſa-
ria in veteri teſtō, ſicut nunc, & tñ nunc non tenebā-
tur Iudęi oſtēdere ſigna dilectionis inimicis, cum iu-
berentur proſequi illos, & non habere cū eis pacem,
nec quærere eis bonum, vt patet de Chananęis Deu.
20 de Madianitis Num. 25. de Moabitis, & Ammoni
tis Deu. 23. de Amalecitis Deut. 16. & 1. Reg 15. ergo
nec nunc tenebimur ad ſigna dilectionis oſtendēda
inimicis. Item Eccleſia interdum fieri iubet bella ꝯ
tyrannos, & infideles, iſta autem ſunt ſigna inimici-
tię: ergo à fortiori non erit neceſſe oſtēdere eis ſigna
dilectionis. Item quia poſtquā Chriſtus dixit bene fa
ciendum eſſe inimicis, & orandum pro eis, ſubiūxit:
eſtote perfecti, ſicut pater veſter cęleſtis pfectus eſt:
ergo indicauit, ꝙ oſtendere iſta ſigna dilectionis pti-
nebat ad perfectionem. Ad euidentiam huius dicen
dum, quòd effectus, & ſigna amoris procedūt ex in-
teriori dilectione, & proportionantur ei. Dilectio au
tem interior inimici conſiderata in generali eſt abſo
lutè de neceſſitate pręcepti, in ſpeciali autem conſi-
derata non eſt abſolutè de neceſſitate precepti, ſed
ſecundum pręparationem animi, vt oſtenſum eſt
ſupra q. 345. Ita ergo dicendum eſt de affectu, vel
ſigno dilectionis exterius exhibendo ſcilicet, quòd
ſunt quædam beneficia, vel ſigna amicitiæ, quæ in
communi exhibentur proximis, aliqua verò in ſpe-
ciali. De primis, vt cum quis orat pro fidelibus de-
functis, vel pro ſalute, & bono ſtatu fidelium, aut
pro aliquo toto populo, vel cùm impendit aliquis
beneficium aliquod toti populo, vel communita-
ti. De ſecundis, vt cùm quis particulariter exhibet
beneficium alicui, vel habet ſe bene ad illum gratè,
& delectabiliter communicando cum eo, & profi-
ciendo ei in aliquibus. De primis dicendum, quòd
eſt de neceſſitate pręcepti exhibere illa etiam inimi-
cis. Quod patet, cum quis talia faciat, cum directè
ea faciat pro communitate, neceſſe eſt, quòd profi-
ciat etiam inimicis, cùm includantur in illa com-
munitate, niſi ſpecialiter, & expreſsè exceperit eos
de tali beneficio. Vt ſi quis diceret: proficiat hoc ad
ſalutem omnium fidelium defunctorum, vel ad in-
columitatem omnium viuorum fidelium, niſi ini-
micorum meorum, vel omnium, & cætera, niſi ta-
lium, & talium, qui ſunt inimici mei: quia tunc mor
taliter peccat, qui ita excipit eos ab illo generali be-
neficio, quia iſtud eſt odiſſe illos expreſsè, & eſt
vindictam quærere, quod vetitum eſt Leuitic. 19.
Non quærere vltionem, nec eris memor iniuriæ
ciuium tuorum. Iſtud autem verum eſt, quan-
do beneficium datur multis, vt communitati, ita
quòd non oportet magis apponi de labore, vel ſum-

ptu pro multis, quàm pro paucis. Vt cū quis dicat: F oro pro toto populo chriſtiano, non magis refert, ꝙ ſint ſolum centum chriſtiani, quā cum ſint milleſies millia. Secus autem, quādo quis orat pro tota aliqua cōmunitate nominando in oratione illa ſingulos de communitate expreſsè. Nam tūc ſi ſint in communitate illa, aliqui inimici ſui non tenetur illos exprimere, & etiam ſi non exprimat, nō peccat: quia tunc licet toti communitati benefaciat, nō benefacit, vt communitati, ſed vt ſingulis, ideo eſt beneficium particulare, & non commune: quia magis apponit de labore, & attentione nominando mille, & decem, quàm mille ſolum. Eſt tamen aliquale ſignum adhuc rancoris, ſi, nominatis omnibus de cōmunitate duos, vel tres ſolos, q inimici ſunt, nō nominet. G Secus autem ſi cum illis aliquos etiā alios de cōmunitate, qui non ſunt inimici ſui, omittat: quia tunc non erit ſignum rancoris. Caueat ergo quis ne in hoc ſeipſum fallat putans, ꝙ non agit ex odio, & agat ex odio. Sic etiam eſt, quando quis inuitat aliquam multitudinem ad prādium, vel exhibet ei ſimile beneficium, ꝙ maiorum ſumptuum eſt quāto fuerit in plures collatum. Nam tūc ſi quis omnibus de communitate hoc beneficium præſtet, & ſolos inimicos excipiat, non peccat ſi plus expendere neceſsè erat eos cum cæteris inuitando, quàm alios ſolum, excluſis eis. Nam non tenetur hoc beneficium eis præſtare: quia eſt particulare. Beneficia tamen cōmunia ſunt illa, à quibus inimici non ſunt excludendi. H De ſecundis, ſcilicet, de particularibus beneficijs, vel ſignis dilectionis, quæ aliquibus particulariter exhibentur. Dicendum, ꝙ non tenetur quis de neceſſitate inimicis ea exhibere, vel oſtendere, ſed ſolū ſecūdum præparationem animi, ſcilicet, ꝙ animus noſter debeat eſſe paratus, ꝙ ſi inimicus fuerit in articulo neceſſitatis, & non poteſt per alterum ei prouideri, ꝙ nos ei ſuccurramus. Prouer. 25. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, & ſi ſitit, potum da illi. Quod autem extra articulum neceſſitatis quis exhibeat inimico iſta particularia beneficia, vel oſtendat ſigna dilectionis ad perfectionem pertinet, per quā non ſolum vult aliquis euitare peccatum faciendo, ne ipſe malus ſit, ſcilicet, per odiū proximi, ſed etiā I vult inimicum beneficijs ſuperare, vt eum bonum efficiat. Et iſta eſt ſuperabundās charitas, & ſub conſilio cadit. Sic dicitur Prouer. 25 & ad Ro. 12. Sic faciens carbones ignis congregabis ſuper caput eius, & dominus reddet tibi, ideſt, pro hac ſuperabūdanti charitate Deus tibi retribuet, ſcilicet, quia ad iſta non eſt homo obligatus. Et ita eſt de quocunque genere beneficij particularis.

Ad primū argu. Ad primum dicendum, ꝙ tenetur quis inimico ſuo ad dilectionem in generali: quia iſta eſt de bonis vitæ æternæ, ſcilicet, de gratia, & gloria, & tenetur ad beneficia generalia, ideſt, ꝙ non excludat eū ab illis, vt ſupra declaratum eſt. Beneficia tamen particularia procedunt ex liberalitate, & nō ex debito, ideo K non tenetur quis inimico ſuo ad iſta, amico autem interdum tenetur propter retributionem: quia amici mutuo recipiunt, & conferunt beneficia.

Ad ſecundum arg. Ad ſecundum dicendum, ꝙ de oratione non eſt omnino ſicut de alijs beneficijs, & tamen non tenetur quis pro inimico orare niſi generaliter, vt dicetur ſequen. quæſtio.

Ad tertiū argu. Ad tertium dicendum, ꝙ ſimulata dilectio eſt, quando non tantum exhibetur in opere, quantum oſtenditur in ſigno, ſiue, quando nō eſt tanta in corde, quanta oſtenditur in ſignis Quod autem non exhibeat quis inimicis ſuis effectus, vel ſigna exteriora amicitię ſicut oſtendit amicis, non eſt ficta dilectio, F cum non tantum diligat inimicos, quantū amicos: quia nec tenetur ad hoc. Et tamen in effectu oſtendit quantam habet dilectionem. Habet enim, vel habere tenetur quilibet dilectionē ad inimicos in generali, & ita tenetur ſolū effectus generales dilectionis habere ad illos particulares, aut non, vt ſup oſtēſum eſt. Et ſic eſt vera dilectio: quia eſt in opere, & veritate, & tamen non conſiſtit in oſtenſione ſignorū amicitiæ: quia iſta oſtenſio pertinet ad particularia beneficia, vel ſigna.

Ad quartū argu. Ad quartum dicēdum, ꝙ diligere inimicos, & benefacere eis æqualiter ſe habent, & tamen non tenetur quis diligere niſi in communi. ſ. non excludēdo inimicos à dilectione, qua diligit quis proximos. Et G hoc ſolum quantum ad ea, quæ pertinent ad vitam æternam. ſ. ad gratiam, & gloriam. Ergo effectus dilectionis inimicorum ad idem ſe extendet. ſ. ꝙ à generalibus beneficijs maximè in his, quæ pertinēt ad gratiam, & gloriam non excludat quis inimicos. Et tamen pro eis ſpecialiter nō tenetur aliquid facere, ſicut etiam non tenetur quis inimicum ſpecialiter diligere, niſi in caſu neceſſitatis, vt ſup dictum eſt.

Ad quinti argu. Ad quintum dicendum, ꝙ negare ſigna familiaritatis eſt aliud, quàm non exhibere. Et ideo non exhibendo non ſemper peccat, niſi aliqua ſpecialis cauſa interuenerit. Pro quo ſciendum, ꝙ negare ſigna familiaritatis, vel non oſtendere, aut eſt in caſu neceſſitatis, aut non, ſi in illo, eſſet vindicta: quia vindicaret ſe quis de inimico ſuo per hoc, ꝙ ille malum H pateretur, ſi extra caſum neceſſitatis, aut hoſtis petit veniam, vel ingerit ſe ad familiaritatem, aut neutrū agit. Si primo modo tenemur ei oſtēdere ſigna amicitiæ. ſ. loquendo, & alia faciendo, quę communiter ſolemus facere ad amicos, licet in nullo teneamur pro eo laborare. Et iſtud verum eſt ſi putatur ſine fictione veniam petere: quia aliàs repellendus eſt, vel etiam ſi creditur, ꝙ eius conuerſatio nō erit periculoſa, aut nociua: quia vbi aliquid timetur, non eſt cōmunicatio, vel ſignum dilectionis oſtendendū quia propter hoc Deus Iudæis iubebat non cōmunicare cum quibuſdam gentibus ſ. quia erat eis periculum incidendi in idolatriam. Si autē non petit expreſsè, I & tamen ingerit ſe ad communicationem recipiēdus eſt, ſi putetur, quòd vera intentione agat, & non irriſoriè, vel animo nocendi. Et quòd non putetur inde ſequuturū aliquod periculum. Nam per hoc, ꝙ aliquis ſe ingerit petere vr: eſſetque ei magna confuſio, ſi repelleretur, quia per hoc contemneretur. Si autem nec petat, nec ingerat ſe ad communicationem, non tenemur ei loqui ſalutando, nec oſtendere aliqd ſignum familiaritatis. Nam ſalutare eſt vnum de ſignis familiaritatis, ſicut Chriſtus dixit. Si ſalutaueritis tantum fratres veſtros quid amplius facietis? q. d. Nihil plusquàm peccatores, & publicani, ideo illud pertinet ad ſupererrogationem, & eſt de ſignis amicitiæ, vel familiaritatis. Quod autē quis inimico K ſuo non petenti, nec ſe ingerenti amicitiæ ſigna oſtēdat perfectionis eſt. Ideo non tenemur ad hoc. Et in omnibus his neceſſitatis articulus non accipitur ſtrictiſſimè. ſ. qn̄ quis moriturus eſt, niſi ſibi ſuccurratur, ſed ēt qn̄ malè ſe hēbit, niſi ſubueniat̄ ſibi, vt ſi dēret pati mutilationem mēbri, aut deberet effici ſeruus, vel perdere oīa bona, aut maximā partem bonorū, & in ſimilibus. Nam tunc illi ſubuenire tenemur. De articulo neceſſitatis patet, vt in fame, & ſiti, quæ inducunt vltimum periculum. Nam tenetur quilibet inimico ſubuenire dando cibum, & potum: Prouer. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit potum da illi. De alijs neceſſitatibus, quæ non ſunt extremæ, vt perditio bonorum vel ſeruitus. Eadem

videtur

videtur ratio & maximè de ſeruitute, quia illa eſt q̄dam mors. De perditione bonorum eſt ratio eadē, quia ſine illis non eſt vita conueniens, & non ſolū in perditione omnium bonorum, vel maioris partis, q̄ ſunt cauſæ graues ſecundum ius, ſed etiam in rebus minoribus, vt ſi quis inueniret bouem, aut aſinū inimici ſui errantem, tenebantur reducere ad eū. Exo. 23. Et hoc erat, ne periret, & iudicabatur hic neceſſitatis articulus, ſcilicet, ne periret aſinus, aut bos: quia aliàs periturus erat Domino ſuo, niſi reduceretur ad eum. Etiam ſi quis inueniret aſinum, aut bouem inimici iacere ſub onere, ſi ſolum inueniret tenebatur ſubleuare. Si autem eſſet Dominus cum eo, tenebatur adiuuare illum ad ſubleuandum. eo. c. Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo. Et hoc, quia cenſebatur eſſe ibi neceſſitas, ſcilicet, quia aſinus moreretur, & Dominus perderet pretium eius. Et tamē ſalus illorum animalium, & vt non perderetur pretium faciebat neceſſitatem ſecundum legem ad hoc, quòd poſſet quis in die feſto aliquid ſeruile agere. ſ. ſi caderet in puteum die ſabbathi extrahebatur inde, vel in aliquo periculo eſſet, Luc. 14. In talibus ergo neceſſitatibus videtur, ꝙ teneatur quis inimico ſuo benefacere, quando commodè facere poteſt, & ſine magna occupatione ſua. Et accipitur etiam ſemper hic inimicus pro eo, qui nobis iniuſtè nocet, non autem pro eo, qui iuſtè ſe defendit: quia ſi vnus inimicorū iuſtus eſt, alius iniuſtus eſt. Si ergo nos iniuſtè perſequamur aliquem, licèt ille ſit inimicus noſter nō intelliguntur de illo aliqua de prædictis: quia illū non ſolum tenemur recipere ad familiaritatem oſtēdendo ſigna, ſed potius tenemur ab eo petere reconciliationem ſatisfaciēdo ei, ſicut Chriſtus dixit ſupra. Si offers munus tuum ad altare & cæt. & ibi declaratum eſt de reconciliatione à q. 160. vſque ad q. 170. ſed intelligitur de illo inimico, qui nobis iniuſtè nocuit. Nam illum diligere tenemur: ſigna tamen dilectionis oſtendere non tenemur, niſi ſicut ſupra dictum eſt.

Ad ſextum argu. Ad ſextum dicendum, ꝙ charitas ſemper habet aliquem actum. ſ. in temporibus conuenientibus. Nam nemo poteſt ſemper operari ſecūdū aliquam vnam virtutem, quia tunc nunquam dormiret, nec cibum ſumeret. Sed ad hoc, ꝙ dicatur quis ſemper operans per virtutem aliquam, requirūtur duo. Primum eſt, ꝙ nunquam contra illam operetur, & ſic dicitur ille ſemper operari per charitatē, qui nunq̄ contra charitatem agit, & ſemper agere temperatè, qui nunquam agit intemperatè, licèt non ſemp verſetur circa materiam temperantię. i. circa delectabilia tactus, & guſtus: ſecundū eſt, ꝙ temporibus cōuenientibus ſemper operetur: quia iſta eſt conditio pcepti affirmatiui, ꝙ non obliget ad ſemper agendū. Et ſic dicit Hiero. ad Ruſticum monachum, & de conſecr. di. 5. c. Nunquam. ſ. Nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber Pſalterij diſcedat. Et dicit ibi Gloſ. Nunquam. ſ. horis conſtitutis. Simile 36. di. c. Si quis, ſcilicet. Erat Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. i. horis conuenientibus. Nam manifeſtum eſt, ꝙ aliquando erat cum populo, cum ipſe haberet curam de omnibus, & ſtaret iudicādo cauſas eorum Exod. 18. & Numeri 11. & Deuterono. 1.

Ad argumentū ſecūdę opinionis. Ad primum argumentum ſecundæ opinionis dicendum, ꝙ Glo. loquitur ibi de beneficijs particularibus extra caſum neceſſitatis exhibitis. Nam illud perfectionis eſt, ſicut diligere affectu ſpeciali inimicum extra caſum neceſſitatis, eſt perfectionis.

Ad ſcdm argum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Iudæi etiā debebant interdum oſtendere ſigna dilectionis inimicis. ſ. in Alph. Toſt. ſuper Matth.

A neceſſitate. Iuxta illud: Si occurreris boui inimici tui erranti, reduc ad eum. Et illud: Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo: Quia hoc erat neceſſitatis, ſcilicet, quia periret aſinus, aut bos, niſi reduceretur ad Dominum ſuum, quando errabat, vel niſi ſubleuaretur de ſub onere. Ita etiam, quòd daret quis inimico ſuo potum, aut cibum eſurienti, & ſitiēti Prouer. 25. Quòd autem iuberet Deus quibuſdam gentibus, non exhiberi familiaritatem erat propter periculū Iudæorum: quia ſi cōicarent cum eis erant proni ad idolatriam. Et iſtud poterat fieri per quoſcunq; gentiles, maximè tamē per illos, in quorum terra Iudæi manſuri erant, & iſti erant Chananæi: quia propter B nimiam cōicationem deducerētur ad ritus eorum. Ideo Exo. 3. & Deute 7. iubetur, ne Iſraelitæ acciperent vxores de filiabus Chananæorum, nec ēt darēt filias ſuas Chananæis in vxores. Etiam dicitur, ꝙ nō comederent, nec biberent cum eis, ne fortè inuitarent eos ad comedendum de cibis conſecratis idolo. Exo. 34. De Moabitis & Ammonitis eadem cauſa erat, quia ſemel deceperant eos per mulieres deducendo ad cultum idolorum Numeri 25. Ita ergo poſtea per alios modos hoc facere poſſent. De Madianitis fuit etiam eadem cauſa, quia ipſi fuerunt miniſtri in hac deceptione Numeri 25. Etiam quia peccata eorum completa erant, & merebantur mortem. Ideo Deus tradidit eos in manus Iudæorum faC ciens eos executores ad hoc, ſicut quamlibet aliam gentem facere potuiſſet. De Amalecitis eadem cauſa eſt, & maximè quia iniquè perſecuti fuerant Iudæos Deuterono. 26. Iſta tamen non tollunt quin Iudæi tenerentur inimicis oſtendere ſigna dilectionis in aliquo caſu: quia etiam nos non tenemur omnibus inimicis, & in omni caſu oſtendere ſigna familiaritatis, & non ſolum inimicis, immo etiam amicis quibuſdam, ſcilicet. ſi communicatio eorum ſine dubio eſt nobis periculoſa, vtpotè quia non poteſt quis communicare cum amico ſuo ſine iniuria Dei, peccat, ſi communicat cum eo. Nam propter hoc diſſoluitur matrimonium fidelis ad infidelem, ſi non vult infidelis cohabitare fideli ſine cōtumelia D creatoris, vt colligitur 1. Cori. 7. & extra de diuor. c. Gaudemus. Vnde etiam ſi præſtaretur iuramentum de cohabitando ei, non teneret iuramentum extra de iureiuran. c. Quemadmodum.

Ad tertiū argum. Ad tertium dicendum, ꝙ Eccleſia indicit bella interdum contra aliquos, vt iuſtitiam faciat de malis, qui perturbant ſtatum pacificum, & maximè ſi turbent ſtatum fidei quemadmodum ſunt hæretici, & fautores hęreticorum. Nam cōtra iſtos Eccleſia bellum indicit, quando aliter non poteſt de eis iuſtitia fieri, extra de hęreti. c. Ad abolendam, & c. Excōmunicamus. Vel vt euitet maius malum, aut inducat maius bonum, quia pro iſtis iuſtè pugnatur. Et ideo non eſt oſtendendum ſignum dilectionis inimicis, E ex quorum communicatione poteſt ſequi malum, & tales ſunt iſti. De remiſſione autem iniuriarum an teneatur quis inimico ſuo petenti, vel non petenti iniuriam remittere, dicetur ſequen. c. q. 115. De his Sanctus Tho. 3. Sen. di. 30. arti. 2. & ſecunda ſecundæ, quæſt. 25. artic. 9.

An teneamur orare pro inimicis. *Q. CCCXLIX.*

QVAERITVR, an teneamur orare pro inimicis. Dicunt quidam, ꝙ non: quia iſtud eſt perfectionis cumulus, vt dicit hic Glo. ad perfectionem tamen nō tenentur omnes. Item quia in ſacra ſcriptura ſæpe inueniunt factę imprecationes cōtra

inimicos, & malos, vt illud: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua, & ſimilia: Pſal. 108. ergo non tenemur pro eis orare, cum liceat contra eos orare.

Item ſi oppoſitum de oppoſito, & propoſitum de propoſito, ſed amico benefaciendum eſt, & pro eo orandum eſt: ergo inimico malefaciendum eſt, & pro eo orandum non eſt.

Di endum, ꝙ aliquando tenemur orare pro inimicis, aliquando autem eſt perfectionis, & conſilij. pro quo ſciendum, ꝙ cum orare ſit quoddam benefacere, eadem ratio videtur de orando, & benefaciẽdo inimicis. De benefaciendo tñ præce. q dictũ eſt, ſcilicet, quando, & in quibus teneamur eis benefacere. i. oſtendendo ſigna amicitiæ eis: orare autem aliquo modo eſt minus, q̃ benefacere, & aliquo modo maius. De primo patet, quia orare non requirit aliquem actum, niſi velle, & non actum exteriorem, & ideo cuilibet promptum eſt orare pro altero, benefacere autem dicit actum exteriorem, & interdum non occurrit homini poſſe alteri benefacere. De ſecundo patet, quia orare pro altero nõ poteſt eſſe, niſi ſecundum veritatem animæ: benefacere autẽ exterius poteſt eſſe ſine veritate animi. Sępe n. benefacit eis, quos non diligit, & oſtendit illis ſigna amicitiæ ex neceſſitate quadam, vel quia intelligit ſibi eſſe vtile Orare autem cum fiat in corde noſtro, & nõ exhibeatur alteri in cõſpectu eius, non poteſt fieri ſine animi veritate. Vnde ſi quis pro alio orat verè eũ diligit. ſed non ſemper diligit, licet benefaciat exterius. Hoc etiam patet, quia orare pertinet ad bona animæ, & oratur principaliter pro bonis animæ. ſ. ꝓ gratia, & gloria. Benefacere autem pertinet ad bona corporis: maiora tamen ſunt bona animæ: etiã Chriſtus iſtud videtur voluiſſe. Nam ponit ordinẽ ĩter iſta tria. ſ. diligere inimicos, benefacere illis, orare pro eis. Et ſicut benefacere eſt maius, quàm diligere: ita orare ſignatur maius eſſe, quàm benefacere.

Nouẽ grad⁹ ad charitatem.

Hoc etiam oſtendit Chryſo. ſupra Matthæũ in quadam homilia ponens nouem gradus, quibus peruenitur ad ſummã charitatẽ rerũ inimici. Primus eſt non incipere nocere ei, ſecundus eſt ęqualiter vindicare, ſi ille noceat, tertius eſt nõ facere vexanti, quæ ab illo paſſi ſumus, quartus eſt exponere ſe ad patiendum mala, quæ infert vexans, quintus eſt ad maiora toleranda ſe exponere, quàm velit inferre vexans, ſextus eſt, non odio habere eum, qui iſta operatur, ſeptimus eſt diligere, octauus eſt benefacere, nonus eſt pro ipſo orare. Eſt ergo orare maius ſimpliciter, quàm benefacere intelligendo hoc de benefacere, quod conſiſtit in ſignis exterioribus, & communibus amicitiæ, vt ſalutare, & bene loqui, & familiaritatẽ non negare. Secus autem eſt de ſpecialibus beneficijs: quia illa poterunt eſſe valde maiora, quàm orare pro inimico.

Conſiderandum tamen pro hoc, quòd orare eſt bonũ petere pro aliquo, quod poteſt eſſe tam in bonis animæ, quàm corporis. Præcipuè tamen orare K eſt pro bonis animæ, eo quòd oratio ad Deum fit. Ille tamen promptior eſt ad dandum nobis bona animæ, quàm corporis, quia ſunt meliora bona, & ex hoc dicendum, quòd aliquo modo obligatur qs magis ad orandum pro inimico, quàm ad benefaciendum ei, quia benefacere eſt circa bona corporis: contingit autem, quòd bona corporalia inimici ſunt contraria noſtris, & tunc nõ ſolum nõ obligamur ei benefacere, ſed etiam poſſumus obuiare, ne bona illa habeat, vt per hoc non aduerſentur nobis Bona autem animæ inimicorum noſtrorum nõ poſſunt aduerſari nobis. ideo in his non licet eis obuiare, ſed poſſumus ĩdifferẽter bona velle. Et ſic ma-

F gis orandum eſt pro illis, quàm benefaciendum eis. Quia tamen poteſt oratio eſſe pro vtriſque bonis, aut erit pro bonis animæ, aut pro bonis corporis. Si primo, aut in generali, aut in particulari. Si in generali, tenetur quilibet petere bona animæ pro inimicis. i. nõ excludere eos ab illa oratione, in qua petit bona animæ generaliter pro oĩbus. Vt ſi dicat, ꝙ orat pro animabus omnium fidelium defunctorũ, vel pro gratia omnium fidelium viuorum non debet dicere, niſi inimicorum meorum, vel niſi taliũ, & talium, qui ſunt inimici mei. Et ſicut non debet dicere, ita nec debet habere in corde, quòd oratio non proficiat iſtis. Nam vtrunque eſt contra charitatẽ, quia eſt expreſsè eis velle malum. Et hoc verũ G eſt, ꝙ non licet cuiquam inimicos ſuos excipere à generali oratione. Non tamen tenetur exprimere eos in oratione generali generaliter, nec ſpecialiter. Generaliter dico, vt cùm quis in oratione ſolet tangere multos ſtatus hominum in generali, vt ſi dicat: proſit iſta oratio omnibus fidelibus, viuis, & defunctis, prælatis, & ſubditis, clericis, & ſæcularibus, cognatis, & amicis. Nam non tenetur ibi addere. Et inimicis: licet poſſet dici in generali amicis, & inimicis, & à fortiori non tenetur exprimere quis inimicos in oratione, quando orat pro aliqua communitate Et exprimit nomina omnium de communitate. Nam ſi ibi ſint tres, vel quatuor inimici ſui ex expreſſis nominibus ſolùm de communitate, nõ te- H netur exprimere nomina illorum triũ, vel quatuor, qui inimici ſunt: quia iſtud iam eſſet benefacere, & orare in particulari. De quo manifeſtum eſt, ꝙ non teneatur quis inimico ſuo illud agere. Nam etiã generaliter non tenetur apponere hanc clauſulam in oratione, ſcilicet: amicis, & inimicis. Quod patet, qa à fortiori teneretur hoc facere pro amicis, & tamẽ nõ tenetur quis in generali oratione iſtud exprimere, quia tunc nunquam eſſet in charitate cum ſimiliter teneretur exprimere omnes ſtatus alios hominum in oratione: quia quibuslibet alijs hominibus tenetur quilibet magis, quàm inimicis ſuis, & tamẽ nemo exprimit omnes ſtatus hominum in oratione: ergo à fortiori nõ tenetur exprimere inimicos; I quia tunc cum non exprimat omnes alios etiam ſi inimicos exprimeret ſemper ageret ꝯ charitatẽ. Iõ ſicut nõ tenetur quis in oratione ſua exprimere aliquem ſtatum hominum in generali, ita nec tenetur exprimere inimicos generaliter: ſed ſatis eſt de quolibet ſtatu, ꝙ nullum excipiat quis ſpecialiter ab oratione ſua, quia tunc peccaret. Vt ſi quis diceret: ꝓficiat hæc oratio omnibus fidelibus, niſi argentarijs, & carnificibus. Nam tunc grauius peccaret, quàm ſi diceret: niſi inimicis meis, eo quòd minus tenetur inimicis, quàm cæteris hominibus, & facilius ſibi liceret excipere inimicos ab orationibus ſuis, quã cæteros homines. Et non poteſt etiam quis excipere iſto modo infideles dicens. Proficiat iſta oratio om- K nibus hominibus, niſi infidelibus. Nã etiam ad infideles obligamur tenere charitatem, quia proximi ſunt, vt oſtenſum eſt ſupra q. 343. Non licet etiam excipere peccatores, quia illos diligere tenemur ex charitate: peccat ergo, qui aliquem hominem viuẽtem excludit ab oratione ſua. Mortuos etiam in generali non licet excludere: quia multi in charitate deceſſerunt, & indigent orationibus noſtris, & alijs auxilijs charitatiuis: à fortiori tamen peccat, qui aliquem mortuum ſpecialiter excipit ab oratione, quia iſtud pertinet ad verum odium. Illos autem, qui in inferno ſunt, excipere licet, eo quòd illi non ſunt proximi noſtri. Et tñ nõ oportet expreſsè illos excipere, quia per ſe intelligitur, ꝙ excepti ſunt: qa

oratin

A oratio noſtra non poteſt eis proficere. Eſſet ergo pec
catum expreſsè orare pro eis, ſiue in generali, ſiue in
ſpeciali, & tamen eſt inutile, & ſuperuacuũ illos ex-
cipere expreſsè quantũcunq; ergo fuerit oratio ge-
neralior vtilior eſt, q̄ ſi ſub illa generalitate aliqui
comprehenduntur, quibus non pōt oratio profice-
re, hoc non attinet ad nos. Deus.n. videtur pro qui-
bus vult illam acceptare. Si autem non proficere-
tur generaliter ſaltem ex intentione, multi eſſent, q̄-
bus poſſet proficere, & non proficeret eis. Si autē in-
telligatur de oratione facienda in particulari ꝓ ini-
micis: dicendum ꝙ regulariter nemo obligatur ora
re pro eis in ſpeciali etiam pro gratia, & gloria. Nā
pro alijs hominibus non tenemur ſpecialiter orare
B niſi ex aliquo ſpeciali beneficio, vel conuentione,
aut promiſſione: a fortiori autem non tenebimur
orare in ſpeciali pro inimicis. Si tamen quis putaret
inimicum eſſe in periculo pereundi ęternaliter per
peccatum mortale, & crederet, ꝙ oratio ſua pote-
rat illum liberare, teneretur pro eo expreſſe orare.
Qua ſi quis videret inimicum fame, aut ſiti peritu-
rum, niſi ei ſuccurreret, teneretur hoc facere ſi poſ-
ſet. A fortiori ergo in periculo animæ, quod eſt ma
ius quàm corporalis mors, tenebitur orare. Si autē
intelligat̄ de bonis corporis, aut eſt in generali, aut
eſt in ſpeciali. Et dicendum, ꝙ vtroque modo mi-
nus obligatur, quàm pro bonis animæ: quia illa ma-
gis pertinent ad charitatem, quàm bona corporis.
C In generali tamen tenetur orare pro inimicis .i. nō
excipere eos ab oratione, vt ſi oretur pro incolumi
tate omnium viuorum fidelium, non dicunt excipi
inimici ab hac oratione, quia licet non teneamur
petere pro eis incolumitatem, excludere tamen eos
ab oratione eſt contra charitatem, quia ad odiũ pti
net, & tamen exprimere illos in oratione generali
generaliter, vel ſpecialiter non tenemur, vt ſupradi
ctum eſt, ſi autem loquamur in ſpeciali de oratione
pro inimico quantum ad bona temporalia, dicen-
dum, ꝙ non tenemur ſic orare: imo non eſt ſic oran
dum, quia etiam pro nobiſmet non debemus pete-
re determinate bona temporalia: quia neſcimus an
nobis conueniant, ſed cum conditione ſi nobis ex-
D pedit illa habere. A fortiori ergo pro inimicis non
debemus in particulari petere aliqua bona tempo-
ralia. Et in hoc plus tenetur quis benefacere inimi-
co, quàm orare pro eo, quia ſi accidat articulus ne-
ceſſitatis, tenetur quis benefacere inimico ſuo ſub-
ueniendo in temporalibus. Et tamen non tenetur
orare pro eo ſpecialiter, ꝙ habeat aliqua bona tem
poralia, quia primum eſt neceſſarium, ſecũdum nō
apparet, an ſit conueniens: quia fortè Deus iudicat
expedire magis illi, ꝙ indigeat, quàm ꝙ abundet. De
bet tamen quilibet habere animum paratũ ad oran
dum pro inimico .i. ꝙ ſi eſſet aliquis caſus, in quo ne-
ceſſe eſſet orare pro eo, ſiue in particulari, ſiue in ge-
nerali, quòd oraret.
E Ad primum dicendum, ꝙ orare pro inimicis in-
terdum eſt perfectionis, & interdũ neceſſitatis. Nā
orare in ſpeciali pro eis, ſiue nominando eos gene-
raliter, aut ſpecialiter ad perfectionem pertinet, nō
excludere autem eos ab oratione eſt de neceſſitate.
Poſſet tamen quis excludere aliquos inimicos ſuos
ſpecialiter ab oratione ſua, quando orat pro bonis
temporalibus, vt ſi quis habet iuſtā cauſam pugnan
di contra aliquem ad inferendum mortem, à fortio
ri licebit ei optare illam, & petere à Deo, ꝙ tradat il
lum in manibus eius, & conſequenter ab omnibus
orationibus, quæ fiunt pro bonis temporalibus po-
ſſet illum excludere, ſed non licebit hoc facere quā-
tum ad omnes inimicos, ſed ſolum contra illos,
A quorum mortem iuſtè poſſumus procurare.
Ad ſecundum dicendum, ꝙ imprecationes ſacræ
ſcripturæ ſunt quædam prænunciationes malorũ,
quæ euenirent illis, contra quos proferuntur. Et nō
ſunt verę imprecationes: quia ille, qui dicebat illa,
non optabat illa mala euenire. Aliter dici poteſt, ꝙ
poterant deſiderari mala temporalia non ſolũ pro
inimicis, ſed etiam pro malis, qui non ſunt inimici,
ſi putatur, ꝙ mala temporalia perueniant ad bona
ſpiritualia. Non eſt tamen cautum petere iſta abſo-
lutè: quia quidā mali ſunt, qui per mala inflicta non
corriguntur, ſed efficiuntur deteriores: Et ideo nō
debent peti mala temporalia pro illis abſolutè: quia
poſſunt eſſe eis nociua, & petere hoc eſt ꝯ charitatē.
B Ad tertium dicendum, ꝙ illa regula tenet in illis,
quæ conueniunt per ſe oppoſitis inquantũ ſunt op-
poſita, aliàs.n. nō ſtat, ſicut album, & nigrum oppoſi
ta ſunt, & albo cōuenit eſſe viſibile: nigro tamē nō
conuenit non eſſe viſibile, eo ꝙ viſibile non compe
tit albo inquantum eſt contrarium: ideo nigro non
competit diſgregare, ſed congregare. Sic de dilectio
ne, quia diligere non competit amico, inquantũ eſt
amicus, cũ diligere pertineat ad charitatem, quæ tā
ad amicum, quàm ad non amicũ eſt. Ideo licet ami
cus diligatur, non ſequitur, ꝙ inimicus debeat odio
haberi. Amico tamen competit, ꝙ ei reuelentur ſę
creta: ideo inimico competit, ꝙ ei non reuelentur,
ſed occultentur ab eo, ita eſt de oratione, quia orare
C non competit amico ſecundum ſe, ſed pro omnibꝰ
illis orandum eſt, cum quibus charitas habenda eſt,
quæ tam ad amicos, quàm ad inimicos habetur.

Quid ſit maioris meriti, diligere amicum, aut inimicum.
Quæſtio CCCL.

QVAERITVR, quid ſit maioris meriti dili- Primum argu.
gere inimicum. Dicunt quidam maius eſſe di
ligere inimicum, qui dixit Chriſtus hic in litera: ſi
dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedē ha-
bebitis? Et tamen merces eſt præmium, & habetur
ex merito: ergo diligere inimicos eſt meritorium, &
non diligere amicum, vel ſaltem plus meritorium
D diligere inimicum, quàm amicum. Item illud, qđ Secũdum argu.
eſt perfectionis maioris meriti eſt, quàm qđ eſt ne-
ceſſitatis. Diligere autem inimicũ eſt charitatis, per-
fectè diligere autem amicum non eſt perfectionis,
ſed neceſſitatis: ergo magis meritorium eſt inimicũ
diligere. Nam dicit Auguſt. in Enchiri. ꝙ inimicum
diligere eſt filiorum perfectorum Dei. Item vbi eſt Tertium argu.
maior difficultas eſt maius meritum, quia virtus eſt
circa difficile, ſed diligere inimicum eſt difficilius, q̃
diligere amicum: ideo magis meritorium eſt. Nam
vnuſquiſq; mercedem accipiet, ſecundum menſu-
ram ſui laboris .1. Corin. 3. ergo vbi maior labor eſt,
eſt maius meritum. Item dicit Grego. ꝙ ſeruitia tā Quartum argu:
to ſunt magis accepta, quanto minus debita, ſed mi
E nus debitum eſt diligere inimicum, quàm amicum:
ergo magis meritorium eſt inimicum, quàm ami-
cum: ergo magis meritoriũ eſt inimicum diligere.
Item efficacia merendi eſt ex gratia, ad dilectionē Quintum argu.
autem inimicorum mouet ſola gratia, quia natura
potius repugnat, ad dilectionem autem amicorum
mouet natura ſimul & gratia, magis ergo eſt dilige-
re inimicum, quam amicum.
Aliqui dicunt, ꝙ ſit magis meritoriũ diligere ami
cum, quia quanto aliquis actus eſt magis bonus, eſt
tanto magis meritorius, ſed melius eſt diligere ami-
cum, quàm inimicum: quia actus diligendi amicũ
cadit ſupra materiam debitam, inimicus autem nō
eſt debita materia dilectionis: magis ergo meritoriũ

erit amicum diligere. Item quãdo neceſſitas incum
bit dimittendum eſt minus bonum pro maiori bo-
no, ſed in neceſſitate dimittẽda eſſet potius dilectio
inimicorum, quàm amicorum, vt ſi non poſſemus
ſuccurrere vtriſque poſitis in neceſſitate eſſet po-
tius amico ſuccurrendum: ergo magis meritorium
eſt diligere amicum, quã inimicũ. Item illud, quod
eſt commune principium, melius eſt, quàm illud,
quod ſuper additur ſi conſideretur ſine illo, ſicut eſ-
ſe melius eſt, quàm viuere, ſi conſideretur viuere ſi-
ne eſſe, vt dicit Dio. 5. c. de diui. no. ſed diligere ami-
cum eſt commune, & primum fundamentum cha-
ritatis, cui ſuper additur dilectio inimicorum, ergo
erit magis meritorium amicum, quàm inimicum
diligere.

Dicendum, quòd comparatio dilectionis amici,
& inimici, vel aliorum inter ſe poteſt dupliciter in-
telligi, ſcilicet, quantum ad actum, & quantum ad
habitum. Si quantum ad actum, dicendum, ꝙ quan
do quęritur de duobus actibus quis ſit melior, & ma
gis meritorius, oportet, ꝙ intelligatur quæſtio de il-
lis per ſe loquendo quantum ad genus ſuum. Nam
ſi conſideretur per accidens non poterit dari regu-
la: quia contingit, quòd illud, quod ſecũdum genus
ſuum eſt minus bonum, & minus meritorium, ex
aliqua circunſtantia accidentali efficiatur maius bo
num, & magis meritoriũ, ſicut paruum opus ex ma-
gna charitate factum eſt magis meritorium, quàm
magnum opus factum ex parua charitate. Actus ve
rò in bonitate ſua menſuratur à duobus, à quibus
bonitatem accipit, ſcilicet, à termino, ſiue obiecto,
& à principio, quod eſt voluntas. Ex termino enim
habet actus ſpeciem bonitatis, ſed ex principio ſiue
voluntate habet rationem merendi: quia quantum
ad hoc eſt in poteſtate facientis inquantum à volun
tate procedit. Si igitur comparemus dilectionem
amicorum, & inimicorum quantum ad obiecta, ſi-
ue terminos, melius eſt diligere amicum, quàm ini-
micum, cum obiectum magis competẽs ſit amicus,
quàm inimicus: quia amicus conſideratur, vt quod-
dam bonum. 8 Ethico. inimicus verò, vt quoddam
malum. Amor tamen, & omnis appetitus de ſolo
bono eſt. 1. Ethico. Si autem comparemus iſtas duas
dilectiones quãtum ad principium diligendi, quod
eſt voluntas, tunc vbi fuerit maior conatus volun-
tatis, ibi erit maius meritum: quia quanto eſt maior
conatus voluntatis, tanto eſt voluntas feruentior de
fine, propter quem attentat aliquid facere. Et quia
quãto aliquis finis magis repugnat voluntati requi-
ritur maior conatus tendendo in illum, erit feruen-
tior voluntas circa talia, quàm circa ea, ad quæ incli
natur, quamuis voluntas interdum ſit magis remiſ-
ſa circa illud, ad quod magis conatur eum, ꝙ non
obediunt ſibi vires inferiores, ſicut in illo, ad quod
ipſa non tantum conatur. Nam inter ſuperiores, &
inferiores vires naturalis colligantia eſt: quia ſunt
eiuſdem ſubiecti, ſcilicet, animę. Et cum omnes ten
dunt in idem tunc eſt efficax inclinatio. Cum verò
quędam diſcordant alię ne[illegible] poſſunt efficaciter mo
ueri. Quod patet: quia qua[illegible]do quis naturaliter eſt
inclinatus ad aliquid efficaciter operatur illud, &
valde intensè, cum autem non inclinatur ad illud,
ſed potius ad conſilium, etiam ſi velit intensè cona-
ri, immo ſi realiter conetur non poteſt intensè face
re. Ita eſt de dilectione amicorum: quia ad illam na-
turaliter inclinatur homo, ideo intensè poterit dili-
gere etiam ex paruo conatu voluntatis agens. Dile-
ctio autem inimicorum eſt aliquo modo contra na
turam, ideo etiã ſi voluntas per rationẽ mota cone-
tur intensè diligere inimicos, erit remiſſa dilectio:

F quia vires inferiores refugiunt iſtud, ad quod ſupe-
riores inclinãtur. Meritum autem conſiſtit ex hoc,
quòd voluntas afficitur ad finem, ideo comparãdo
iſtas duas dilectiones, dilectio inimici videtur magis
meritoria: quia inquantũ huiuſmodi requirit maio
rem conatum voluntatis, & feruorem circa finem,
licet dilectio amici ſit intenſior circa obiectum. Et
eſt intelligendum de dilectionis æqualitate, ſcilicet,
quia exiſtentibus æqualibus dilectione amici, & ini
mici in intenſione, neceſſe eſt dilectionem inimici
eſſe ex maiori conatu, & quanto exceſſerit in cona-
tu, tanto eſt maior in merito. Poteſt tamẽ interdum
eſſe dilectio inæquali tam in intenſione, quàm in co
natu, & ſic poterit eſſe dilectio amici etiam magis
G meritoria, quàm dilectio inimici: quia non ſolum
erit intenſior, & feruentior in ſe, ſed etiam voluntas
magis conatur ad iſtum actum faciendũ intenſum,
quam in dilectione inimici. Non tamen eſt neceſſe,
quòd quandocunque eſt feruentior dilectio amico-
rum, quàm inimicorum ſit maior, vel inæqualis in
merito: quia poterit eſſe dilectio inimicorum valde
remiſſior in ardore, & tamen intenſior in conatu, &
tunc erit magis meritoria. Sicut aliquis, qui eſt debi
lis apponendo totas vires ſuas parum, vel nihil agit,
& alius qui robuſtus eſt ex paruo conatu operatur
magna, ita hic, & ideo licet ſit dilectio amicorum,
vt communiter, feruẽtior circa obiectum, ideſt, cir-
ca amicum, eſt tamẽ dilectio inimicorum intenſior
H circa finem, ideſt, circa Deum. Quia ad hoc, quòd ali
quis diligat amicum in decem gradibus feruoris, nõ
oportet fortè, ꝙ diligat Deum in duobus gradibus
feruoris, cum etiam ſine aliqua dilectione Dei poſ-
ſit quis feruenter amicum amare. Ad hoc tamen, ꝙ
quis amet inimicum in decem gradibus feruoris,
oportet, ꝙ diligat Deum pluſquam in quadraginta
gradibus feruoris, cum inimicum non diligat niſi
propter Deum. Et ſic dilectio inimicorum, vt com-
muniter eſt magis meritoria, quàm dilectio amico-
rum. Dilectio tamen amicorum eſt melior, quã ad
bonitatem eſſentialem, quæ conſequitur ſpeciem
actus. quia ſpecificatur ex obiecto, ideſt, ab amico. Si
autem conſideretur dilectio amici, & inimici quan-
I tum ad habitus, aut intelligetur de dilectione inimi
ci, quæ eſt neceſſitas, vel de illa, quæ eſt perfectionis.
Si neceſſitatis, dicendum, quòd nulla eſt compara-
tio: quia idem habitus, & omnino ęqualis eſt, ſecun
dum quẽ amamus omnia, quæ ex neceſſitate aman
da ſunt, ſcilicet, omnes proximos. Si de dilectione
perfectionis ſic dilectio inimicorũ includit dilectio
nem amicorum, ſicut viuere includit eſſe, eo ꝙ per-
fectio ſemper includit, & præſupponit ea, quæ ſunt
de neceſſitate. Dilectio autem amicorum de neceſ-
ſitate eſt, ideo erit ſic melior dilectio inimicorum,
quàm amicorum. Præſupponendum tamen, quòd
etiam dilectio amicorum quantũ ad aliquid eſt ne-
K ceſſitatis, & quantũ ad aliquid perfectionis, ſcilicet,
quando quis facit pro amico aliqua quæ ſunt ſuper
erogationis ſuperãdo eum beneficijs propter Deũ.
Si ergo comparetur dilectio amicorum, vt eſt perfe
ctionis ad dilectionem inimicorum inquantum eſt
neceſſitatis, perfectior erit quantum ad habitum di
lectio amicorum, quàm inimicorum, & includet
eam. Nam dilectio inimicorum non ſemper eſt per-
fectionis, ſed aliquando eſt neceſſitatis. Aliter poteſt
dici, & quaſi eſt idem, ſcilicet, ꝙ dilectio amici, & ini
mici, aut comparantur ex parte proximi, qui diligi-
tur, aut ex parte rationis, propter quam diligitur.
Primò modo dilectio amici eſt melior, quàm inimi
ci: quia eſt ſuper materiam magis debitã, vt dictum
eſt, ſecundò modo dilectio inimici eſt excellentior,
quàm

quàm amici propter duo. Primò, quia dilectionis amici poteſt eſſe alia cauſa, vel ratio, quàm Deus, ſcilicet, naturalis inclinatio, vel beneficiũ ſuſceptum. Dilectio autem inimici non poteſt eſſe niſi propter Deum. Secundò: quia dato, quod vterque diligatur propter Deum, maior apparet eſſe dilectio Dei, quę poteſt mouere hominem ad diligẽdum inimicum, quàm illa, quæ mouet eum ad diligẽdum amicum: quia fortior virtus eſt, quæ extendit ſe per remotiora, ſicut intenſior eſt calor ignis, qui ad remotiora cõburit. Ita ergo dilectio Dei fortior erit, propter quam inimicum diligimus, quàm illa, propter quã diligimus amicum. Non tamen oportet ex hoc, ꝙ dilectio inimici ſit intenſior, quàm dilectio amici: quia licet fortior ſit ignis comburens ad remotiora, tamen intenſius comburit in propinquis, quàm in remotis. Ita licet maiori charitate egeat qs ad hoc, ꝙ poſſit diligere inimicum, quàm ad diligendũ amicum. Intenſius tamen amicum diliget. Iſtud autem eſt verum regulariter, & tamen interdum dilectio, qua quis diligit amicum, eſt intenſior non ſolum ex parte amici, ſed etiam ex parte Dei: quia ex maiori conatu charitatis illum diligit. Et tunc erit non ſolum intenſior, ſed etiam magis meritoria dilectio amici, quàm inimici.

Ad primũ argum. Ad primum dicendum, quòd illa dilectio, qua ſoli amici diliguntur, nõ eſt ex charitate, ſed ex alia inclinatione, & ideo non eſt meritoria, nec poteſt habere mercedem. Si tamẽ diligat quis amicos ex charitate, meritorius actus eſt, & habet mercedem, & poteſt tunc comparari ad dilectionem inimici, vt ſit maior, vel minor.

Ad ſcd̃m argum. Ad ſecundum dicendum, quòd ſupponitur falſum, quia non eſt ſemper dilectio inimicorum perfectionis, ſed interdum neceſſitatis tanquam ad affectum, ideſt, ad diligere, & benefacere, vt oſtẽſum eſt ſupra q. 345. Dilectio autem amicorum non eſt ſemper neceſſitatis, quia quantum ad aliquid eſt perfectionis, vt ſi ſuperabundet quis diligendo, & benefaciendo amico propter Deum. Ideo dilectio inimici interdum poteſt eſſe maior, quàm dilectio amici, & interdum ęqualis, & interdum minor, ſecundum quòd comparantur diuerſimodè inter ſe.

Ad tertiũ argum. Ad tertium dicendum, ꝙ difficultas in opere nõ facit ad rationem meriti, niſi inquantum propter maiorem difficultatem requiritur maior conatus. Si tamen in opere faciliori moueatur quis ex maiori conatu voluntatis, quàm in difficili poterit eſſe maioris meriti opus facile, quàm difficile.

Ad quartum argu. Ad quartum dicendum, ꝙ eſſe aliquid debitum non diminuit rationem meriti, niſi inquantum diminuit rationem voluntarij inquãtum id, quod eſt debitum, eſt quoddammodo neceſſarium & meritũ prouenit ab inclinatione volũtatis. Si tamẽ aliquid quod debitum eſt, voluntariè reddatur, erit tantum ibi de merito, quantum eſt ibi de voluntario, & ſic poterit interdum aliquod opus, quod debitum eſt, tanti meriti eſſe propter magnam inclinationẽ volũtatis ad illud, quanti meriti eſt aliquod opus, ideo ratio meriti eſt penes voluntatem, & non debitum.

Ad quintum argu. Ad quintum dicendum, ꝙ licet in amore inimicorum ſola gratia moueat, & non ſimul natura, & gratia non ſequitur, ꝙ ſit motus efficacior merendi ex ſola gratia: quia hoc teneret ſi gratia repugnaret naturæ: quia ex adiunctione vnius ad alterum fieret debilitatio. Et tamen gratia non repugnat naturæ, ſed adiuuat eam, & è contrario: ideo intẽſior eſt inclinatio, quę fit ſimul ex natura, & gratia quàm quę fit ex ſola gratia. Et ita poterit interdum eſſe magis meritoria dilectio amici, quàm inimici.

Ad primam rationem alterius partis dicendum, ꝙ actus habet bonitatẽ ex obiecto, & fine ſiue principio, dilectio autem amicorum ex parte obiecti eſt melior, quàm dilectio inimicorum, & tamẽ dilectio inimicorum eſt melior, ſiue magis meritoria ex parte finis, vt oſtẽſum eſt: licèt poteſt interdum dilectio amicorum tam ex obiecto, quã ex fine eſſe melior.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ argumentum nõ tenet: quia in his, quæ ſe habent per additionem conſequentia tenet è contrario, vt ſi dicatur, ſicut ſe habet animal ad hominem, ita ſe habet non homo ad non animal quia non homo eſt ſuperius ad nõ animal, ſicut animal ad hominem, & ſi dicatur ſimiliter, ſ. ſicut ſe habet animal ad hominem, ita non animal ad non hominem falſum eſt. Ita ergo debet argui, ſicut ſe habet dilectio amicorum ad dilectionẽ inimicorum: quia melior eſt dilectio inimicorum, q̃ amicorum, ita ſe habet ceſſatio à dilectione amicorum ad ceſſationem à dilectione inimicorum. Quia deterius eſt ceſſare à dilectione amicorum, quã inimicorum, & non è contrario. ſ. quia id, quod fuit affirmatiuè minus bonum, debet eſſe magis malum negatiuè. Sicut homo affirmatiuè eſt inferius ad animal, & negatiuè, ſcilicet, non homo eſt ſuperius ad non animal.

Ad tertium dicendum, ꝙ argumẽtum illud procedit de bonitate actus ex obiecto, ſiue ex ſpecie ſua, & verum eſt, quòd ſic amare amicos eſt melius ſecundum ſe, quàm amare inimicos, ex fine tamen aliter eſt. De his Sanctus Thom. 3. Sen. di. 30. artic. 3. & 2. 2. q. 27. artic 7.

An oriri ſolem ſuper bonos, & malos, ſit beneficium.
Quæſt. CCCLI.

QVAERITVR, cum Chriſtus dicat hic, vt ſitis filij patris veſtri, qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, & ponit iſtud hoc tãquam beneficium: an oriri ſolem ſuper bonos, & malos beneficium ſit. Dicunt quidam ꝙ non, quia beneficium eſt aliquid gratuitum, Solem autem oriri ſup omnes homines, & ſuper omnem terram naturale eſt: ideo non eſt beneficium, quia naturalia non dicimus beneficia. Item beneficium eſt, quod ſpecialiter alicui datur: iſtud tamen omnibus datur, quia indifferenter oritur ſol ſuper homines, & pecora, & plantas, & omnia inanimata, etiam vbi homines nõ morantur, nec proficit eis illa illuminatio, aut motus ſolis: ergo non eſt beneficium, quòd oriatur ſol ſuper bonos, & malos.

Dicendum, ꝙ iſta ſunt beneficia Dei nobis collata: duo enim requiruntur ad hoc, ꝙ aliquid dicatur beneficium, ſcilicet, ꝙ non ſit debitum, & ꝙ ſit voluntariè præſtitum. De primo patet, quia quando debitum ſoluitur non reputatur impenſum eſſe beneficium, quia debitum eſt neceſſitatis: beneficium autem eſt ſupererogationis. De ſecundo patet, quia ſi aliquid præſtatur ex neceſſitate, etiam ſi non ſit debitum, non eſt beneficium, vt ſi non eſt in poteſtate eius, qui dat, dare vel non dare, vt ſi quis potens alicui auferre rem ſuam violenter, dicat ei: da mihi rẽ hanc, alias violenter tollam, ſi ille tunc non potens eam defendere, det, non dat beneficium: quia nõ eſt in poteſtate ſua dare, vel non dare. Sic etiam ſi quis rem ſuam perdiderit, & alius eam inuenerit: licèt illa res non ſit debita inuenienti, nõ dicitur ille, cuius eſt, vel qui perdidit, dare beneficium, eo ꝙ non eſt in poteſtate ſua, quòd habeat ille, qui inuenit, quia nolens perdidit, & eo neſciente, alius rem eius tenet. Ex oppoſito autem beneficium eſt, quod alteri præſtatur,

tur, & non eſt debitum, & ſpontè præſtatur. Iſta cõpetunt Deo in præſenti, quia nemini Deus põt quidquam debere, nec bonis, nec malis: quia oportebat, quod prius recepiſſet ad hoc, vt retribuere teneret, & tamen à nemine recepit Iſai 40 & ad Ro. 11. Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, vt retribueretur ei? quaſi dicat. Nullus: tam bonis ergo, quã malis Deus nihil debet: ideo quidquid præſtet vtriſq; beneficiũ eſt. Sed maximè malis, quia licet non meruerint aliquid antequam Deus eis aliquid daret, poſtquam tamen dat eis gratiam, ſine merito ipſi per illam merentur, vt alia bona conferantur, & vt ipſa gratia pficiatur, vt dicitur Auguſ. ꝙ charitas aucta meretur perfici. Mali autem nihil merentur antequã eis gratia detur à Deo, cum nemo poſſit mereri primã gratiam, quia mereri non contingit, niſi per gratiam. Etiam data gratia non ſolum non merentur, ſed ẽt demerentur: quia per gratiam non operantur, ſed perdunt eam, & contemnunt bona à Deo collata, in quo eſt magna ingratitudo, quæ directè repugnat beneficio reddens hominem indignum vlteriori beneficio Quod ergo cõferatur malis aliquod bonum beneficium eſt, quia indebitum eſt. Eadem tamẽ res collata bonis, & malis à Deo maius beneficium eſt in malis, quàm in bonis: inquantum ipſi magis elongati ſunt ab hoc, quod eſt poſſe mereri illud, quod ſibi datur. Secundum patet: quia Deus ſpontè bonis, & malis pluuias donat, & ſolem oriri facit ſuper eos: quia ad hoc nemo eum cogere poteſt, quia nemo fortior eſt Sunt ergo iſta beneficia Dei nobis præſtita, quæ ſubtrahere poſſet quandocunque vellet, & potuiſſet nunquam incipere donare ea nobis.

Amplius patet, quia alia, quæ ſunt minus voluntaria, & magis debita, quàm iſta iudicantur beneficia, vt patet in eis, quæ ſuſcepimus à parentibus, ſcilicet, eſſe educationẽ, & doctrinam. Nam iſta dicuntur magna beneficia, pro quibus ita filij tenẽtur obligati parentibus, ꝙ nunquam poſſunt eis ſufficienter retribuere. 8. Ethi. Iſta tamen non ſunt omnino voluntaria, & indebita, ſed aliquo modo debita, & aliquo modo voluntaria. Patet de primo, quòd reputatur maximum, ſcilicet, de eſſe communicato per generationem filijs. Nam iſtud eſt omnino voluntarium, ſcilicet, quia aliquando filius gignitur, & parẽtes non intendunt gignere, ſed ſolum delectari in venereis, vel reddere debitum coniugale. Etiam parentes ſunt neſcientes, quia dato ꝙ gignere velint & gignant, tamen neſciunt quem gignent. Et ſic neſciunt cui benefaciunt. Ignorantia tamen facit inuoluntatium. 3 Ethi. Ideo non ſunt parentes omnino voluntarij in benefaciendo proli etiam ex neceſſitate. Iſtud fit, quia non eſt in poteſtate parentum gignere quando voluerint, ſed accidit eos gignere. Eſt ergo gignere ex neceſſitate materiæ, ideſt, ex diſpoſitione naturali ipſorum ad gignendum, & non ex voluntate, ideo non eſt generatio prolis omnino voluntaria, ſed aliquo modo ex neceſſitate, & tamẽ reputatur beneficium maximum, cui filij nunquam poſſunt æqualia rependere. 8. Ethic. Ergo à fortiori iſta, quæ Deus facit, erunt beneficia quia ipſe volens facit ſolẽ oriri, & ſtillare pluuias, & ſcit quibus iſtud præſtat, & non prouenit hoc ex conditione rerum naturalium, quæ ſit præter voluntatem eius: quia ſi naturalia ita diſpoſita ſunt, vt ſol oriatur, & pluuiæ ſtillẽt nõ prouenit hoc ex ſe ipſis, aut ex aliquo alio artifice: ſed à Deo ſolo, qui illa ſic diſpoſuit, & ſic manere iubet, vt ſemper nobis ſeruiãt. Eſt ergo iſtud beneficium. Nec poteſt aliquis cogitare, quòd Deus ab aliquo cogatur iſta facere, quia nullus eſt prior

F eo, nec fortior: nec etiam res naturales poterãt eum ad hoc impellere, quaſi ipſe non poſſet aliquo modo eis vti, ſed ſic vt facit. Quia iſtud poſſet ſtare, ſi res præextitiſſent ante diuinam operationem: quia nõ poſſet de illis facere, niſi ſecundum conditionem eorum, cum nullus artifex poſſit mutare ea, quæ præſupponuntur in arte ſua. Deus tamen ſicut compoſita fecit, ita etiam produxit materiam, & ideo nihil eſt, quo non poſſit vti ad placitum ſuum. Sic dicit Boe. de Conſo. li. 3. Met. 9.

Quem non externæ pepulere fingere cauſæ
Materiæ fluitantis opus. Verum inſita ſummi
Forma boni liuore carens.

Ideſt, carere externæ, ſcilicet, extrinſecæ, ideſt, efG ficiens extra ipſum, & finis extra ipſum, non pepulere, ideſt, non coegerunt Deum fingere opus materiæ fluitantis, ideſt, materiam formare per diuerſas formas eam diſtinguendo, ſed forma boni i bonitas inſita ſibi fecit, vt formaret materiam. Deus ergo ad libitum vtitur iſtis rebus. Et ſic quidquid boni eueniat nobis ex illis beneficium Dei eſt.

Amplius patet, quia 8. Ethic. dicitur, ꝙ dijs, & parentibus non poſſumus æqualia retribuere: ergo innuitur ibi, quòd à Deo recipimus beneficia: qa aliàs non teneremur ad aliquam retributionem, ſiue nihil reciperemus, ſiue debitum eſſet nobis id, quod reciperemus. Id ergo, ꝙ Deus dederit nobis beneficium eſt, & tamen dare pluuias, & facere ſolem oriH ri ſunt huiuſmodi: ideo beneficia eius ſunt, & non ſolum hoc, ſed etiam quidquid boni Deus nobis dat beneficium eſt. Poſita fuerunt tamen hic ſpecialiter iſta duo beneficia propter cauſas, quæ dicentur infra q. 353. & 354.

Ad primum dicendum, quòd licet iſta ſint naturalia, ſunt beneficia, & non minus ſunt beneficia, ꝗ ſi nullo modo eſſent naturalia: quia iſtud videt obſtare inquantum beneficium debet eſſe ſpontaneũ. Quæ autem naturalia ſunt neceſſitatem quandam habent. Hoc tamen verum eſt in comparatione hominis ad hominem: quia nullus homo poteſt aliqd ſuper operationem naturalem, ideo quòd naturaliter accidit non reputatur alicui homini in beneI ficium: quia nullus iſtud dare poteſt. Secus autem reſpectu Dei, quia ea, quæ naturalia ſunt, reſpectu Dei, ita ſunt ſpontanea, ſicut velle, vel nolle reſpectu noſtri, eo quòd ipſe eſt naturæ cõditor, & gubernator. Quod autem per naturæ operationem effectus neceſſariò deducatur, & non per accidens non facit quin effectus reſpectu Dei ſit purè voluntarius, ſed oſtendit hoc poſt perfectionem Dei, qui poteſt habere modum inuariabilem operãdi. Sic patet in omnibus, quæ fiunt per artem Nam principia artis, & modus operãdi eius ſunt aliquid determinatum, & ideo, illis ſuppoſitis, neceſſe eſt effectũ certũ ꝓduci, qui non producitur per accidens quaſi contingat talem, vel talem produci, & poſſit ſequi contrarius, K ſed neceſſariò producitur iſte, & non alius, & tamen propter hoc non tollitur, quin artifex liberè operetur, & poſſit produci effectus, ſi voluerit, vel ceſſare ab operatione, & nihil producere, vel ꝓducere alio modo quàm ſolet. Ita ergo in Deo eſt reſpectu effectuum naturalium. Nam maiorem libertatẽ habet Deus reſpectu effectus naturæ, quàm artifex reſpectu effectus artis, cum artifex non poſſit ſuper naturam, ſed ſolum ſuper modum operandi artis variãdo illum, vel ceſſando ab eo. Deus autem tam ſuper materiam rerum naturalium, quàm ſuper operationem naturæ poteſt. Ideo iſti effectus naturales quantuncunque in ſe ipſis ſint neceſſarij, & determinati, ſunt reſpectu Dei totaliter liberi & ſpontanei,

nei, ideo quidquid boni in illis Deus nobis præſtet, beneficium eſt.

Ad ſecundum dicendũ, ꝙ licet iſta omnibus conferantur tam bonis, quã malis, beneficia tamẽ ſunt: quia dum aliquid liberè conſeratur non differt vni conferri, vel multis, ſi ad quemlibet ita perfectè proueniat, ſicut ſi vni ſoli conferretur. Velut ſi quis multos inuitet ad cõuiuiũ, & omnes abundanter, & delicatè paſcat, ac ſi vnicum inuitaſſet, ita cuilibet beneficium erit præſtitum ſicut ſi quilibet eorũ ſolus inuitatus fuiſſet: quia ita ſufficienter paſtus eſt. Sic autem in Deo eſt: quia propter eius immenſam ſapientiam, & poteſtatem ita perfectè curam habet de tota rerum vniuerſitate, quaſi de nulla parte eius aliquam ſpecialem curam haberet, & ita habet curam B exactiſſimam de qualibet re particulari, ac ſi de nulla alia re eſſet ſolicitus. Sicut ergo ſi Deus totũ iſtum mundum propter vnicum hominẽ creaſſet faciendo ſolem oriri, & mittendo pluuias ad eius vtilitatem ei præſtaret beneficium, ita cum nunc propter omnes homines hoc faciat, cum quilibet tantã vtilitatẽ ex his percipiat, ac ſi ſolum eſſet, dicetur Deus cuilibet homini præſtare beneficium in hoc, quòd facit ſolem oriri, & ſtillare pluuias. Dicẽdum tamẽ, ꝙ licet tanta vtilitas cuilibet homini ex hoc proueniat, ſicut ſi propter ipſum ſolum iſta fierẽt, non eſt tamen tãtus honor ei ſicut ſi propter ipſum ſolum fierent. Velut ſi quis inuitauerit centum viros, & paſcat eos ſolenniter non eſt cuilibet eorum magnus C honor ſi æqualiter inuitentur. Si autem vnicus inuitetur, licet non paſcatur ſolennius, quàm aliàs cum centum, eſt ei valde maior honor, ita nunc. Et quia honor eſt vnum de bonis datis à Deo, immo de magnis bonis ſi aliqua bona ſunt in vita mortaliũ, cum ipſe Deus quaſi ꝓ magno beneficio dixerit Dauid: feci tibi nomen, ideſt, famam iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra. 2. Reg. 7. & 1. Paralip. 17. erit maius beneficium valde ſi vni homini ſoli iſta conferrentur, quàm cum conferuntur omnibus ſimul, eo ꝙ inæqualitas honoris reddit iſta beneficia inæqualia. Non tamen tollitur ex hoc, quin cuilibet homini conſeratur beneficium in eo, quòd ſuper eum ſol oritur, & ſtillant pluuiæ. D

Quomodo poſſit facere Deus, quòd ſol ſolum ſuper bonos, & non ſuper malos oriretur. *Quæſt. CCCLII.*

QVAERITVR, cum Deus dicat hic facere magnum beneficium faciendo oriri ſolem ſuper homines, & ex hoc innuitur, ꝙ poterat facere, vel non facere, quomodo poterit facere, quòd oriatur ſuper bonos, & non ſuper malos. Nam ſi Deus faciẽdo oriri ſolem ſuper bonos neceſſariò faceret, quòd oriretur ſuper malos, non reputaretur beneficium apud malos, eo ꝙ inuitus daret, vt dictum eſt præcedẽ. quæſt. Dicendum, ꝙ multi modi ſunt ad hoc. Primus eſt ſecundum aliquos, quòd Deus tollat ma E los de terra, & tunc faceret oriri ſolem ſuper ſolos bonos. Simile eſt 4. Reg 7. cum dixit Eliſæus, quod ſequenti die vnus modus farinæ valeret ſtatere vno in porta Samariæ, & vnus de ducibus regis dixit: ſi Dominus fecerit in cœlo cataracthas aperiri, nunquid poterit eſſe, quod loqueris? Cui dixit Eliſæus: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Et ita factum eſt: quia ſequenti die mortuus eſt in porta Samarię, qui iſta dixerat: ita poſſent mali tolli de terra, qui ſunt indigni diuinis beneficijs, & nõ oriretur ſuper eos ſol. Secundus eſt ſecundum aliquos, ꝙ Deus mutaret ordinem motus ſolis, & verum eſt, ꝙ mutare poteſt. Nam ſicut fecit, ꝙ ſol aliquando ſtaret, &

A aliquando retrocederet. Ioſue 10. & 4. Reg. 20. quæ, ſunt cõtra conditionem curſus eius, ita poteſt dare alium modum, quem voluerit in curſu ſolis. Nam poſſet facere, ꝙ ſe extenderet motus ſolis ad plures terras: quia nunc tota extenſio, vel latitudo motus ſolis eſt quantitas declinationis eius ab ęquinoctiali verſus Septentrionem, & Auſtrum vſque ad ambos tropicos, & vtraque declinatio eſt ferè graduum 24. vt probat Ptholomęus in Almageſt. Et ꝓuenit hoc ex diſtantia, quæ eſt inter polum Zodiaci, & polum mundi, quæ eſt ferè 24. graduum. Si autem eſſet iſta declinatio 30 graduum, vel plurium eſſet maior diſtantia inter ęquinoctialem, & quemlibet tropicum ſolis, ſcilicet, totidem graduum, & conſequẽter ſol B declinaret magis verſus meridiem in hyeme, quàm nunc, & magis verſus Septẽtrionem in vere, & æſtate, quàm nunc, & conſequenter eſſent plures regiones habitabiles, quã nunc ſunt, cum vltra vtrunque tropicum verſus polos ſint magnæ regiones inhabitabiles. Iſtud tamen non factum eſt, nec fuit conueniens: quia tunc eſſet hyems valde aſpera in regionibus, quæ eſſent ad extremitates. Nam in hyeme infrigidatur terra ex eo, ꝙ ſol modicum eleuatur ſuper eam, & radij fracti, & reflexi ſuper eam, ex quibus cauſatur calor, ſunt multum obtuſi, ideo cauſatur paruus calor. Si autem magis declinaret ſol ab æquinoctiali ad Septentrionem, & Auſtrum diſtantibus tropicis plus, quàm nunc diſtant, quando de- C clinaret ad Auſtrum, eſſet hyems frigidiſſima in Septentrione, & è contrario, quando declinaret ad Septentrionẽ eſſet hyems frigidiſſima in Auſtro pluſquàm nunc, eo ꝙ ſole magis declinante ad terram, fierent minores reflexiones, & conſequenter eſſet maior frigiditas: Et ſic eſſent terræ multum diſtemperatæ magis, quàm nunc ſunt. Ideo non fuit conueniens ille modus. Poterat etiam mutari curſus ſolis ſtantibus tropicis, & polis ſicut nunc ſunt, vel mutatis ſicut ſupra dicebatur, ſcilicet, ꝙ fierent plures dies in anno, vel pauciores. Quod patet: quia nunc completur annus, dum ſol pertranſit circulum ſuũ de puncto ad pũctum motu naturali, & dum ſemel mouetur motu ſuo, rapitur in oppoſitum à motu D primi mobilis 365. vicibus, & ideo annus conſtat ex tot diebus. Si autem ſol in circulo haberet motum tardiorem, & motus primi mobilis eſſet æqualiter velox, ſicut nunc eſt, eſſent neceſſariò plures dies in anno, quod patet: quia nunc ſunt 365. dies in anno: quia dum ſol motu naturali pertranſit quaſi vnum gradum circuli ſui mouetur motu raptus per vnam circulationem perfectam, & eſt vnus dies. Sunt autẽ in quolibet circulo. 360. gradus. Si ergo ſol quotidie præciſè tranſiret vnũ gradum circuli ſui motu naturali dum rapitur à primo mobili per vnam circulationem perfectam eſſent in anno neceſſariò 360. dies præciſè. Si autem ſol eſſet tardioris motus, & trãſiret præciſè medium gradum de circulo ſuo, E dum rapitur a primo mobili circulatione perfecta eſſent neceſſariò duplo plures dies in anno, quàm nunc ſunt, ſcilicet, ſeptingenti, & viginti. Et è contrario, ſi ſol eſſet velocioris motus, vt tranſiret duos gradus de circulo ſuo dum ſemel rotatur à primo mobili, eſſent duplo pauciores dies in anno, ſcilicet, 180. & ita pluribus alijs modis poterat hoc variari, vt eſſent plures, aut pauciores dies in anno, quàm nunc ſunt. Sed neutrum iſtorum fuit conueniens. De primo patet: quia ſi exiſtentibus tropicis, & polis in eadẽ diſpoſitione, in qua nunc ſunt, eſſent duplo plures dies, vel quomodocũque plures. Neceſſe eſſet, ꝙ paralelli, quos quotidie ſol deſcriberet inter ſe, minus diſtarent, quàm nunc diſtant, & ſic ſol per

Quare ſit 365. dies i anno.

manentius

manentius reſpiceret eãdem terram ſub eadem ha-
bitudine, quàm nunc reſpiciat. Et ex hoc neceſſario
ſequeretur maior calor, quàm ſit nunc propter ſi-
militudinem, & continuitatem reflexionis. Et ſic
multæ regiones eſſent inhabitabiles propter calo-
rem, & generaliter tota terra eſſet magis diſtempe-
rata propter calorem, quàm nunc. Aliud inconue-
niẽs erat: quia hyems eſſet aſperior. Nam hyems eſt
frigida ex eo, ꝙ ſol diu receſſit à regione illa, in qua
hyems eſt. Si autem annus eſſet duplo maior recede
ret ſol duplo maiori tempore à qualibet regione, &
ſic eſſet hyems valde frigidior, quã nunc, & æſtas eſ-
ſet calidior, ideo non fuit modus conueniens. Pri-
mum iſtorum inconuenientium poterat euitari ſi
tropici, & poli non eſſent in eadem habitudine, in
qua nunc: quia poterat eſſe tanta diſtantia inter pa-
rallelum, & parallelum, quanta nunc eſt, & ſic non
eſſet maior calor, quàm nunc. Secundum tamen in-
conueniens, ſcilicet, de abſentia diuturna ſolis non
poteſt euitari: quia manebit longo tempore diſtans
à Septentrione, & Meridie, & ideo eſſent frigora gra
uiſſima, & intolerabilia in hyeme, tum ex diuturno
receſſu, tum ex magna declinatione ſolis: qa eſſent
reflexiones paruæ, & cauſarẽt paucum calorem. Se-
cundum etiam non erat conueniens: quia ſi eſſent
pauciores dies, quã nunc in anno, non poſſent tem-
pora confirmari in qualitatibus ſuis: Vt ſi eſſent cen
tũ, & octoginta dies in anno, & diuideretur annus
per quatuor tempora ſicut nunc quodlibet tempus
illorum haberet paucos dies. Et ideo nõ poſſet con-
firmari qualitas alicuius temporis. Sicut nunc vide-
mus, ꝙ principiũ veris eſt ſicut finis hyemis, & prin-
cipium æſtatis ſicut finis veris, ita tunc omnia tem-
pora eſſent quaſi ſimilia propter hoc, ꝙ quodlibet
haberet paucos dies, & in tam paruo tempore non
poſſet terra diſponi ſecundum qualitatem aliam di
ſtinctam à qualitate temporis præcedentis: quia ad
hoc requiruntur multi dies: eſſet ergo magnum in-
conueniens. Etiam quia ſi in tam pauco tempore
ſol pertranſiret totum circulum ſuũ, neceſſe erat,
quod inter parallelum, & parallelum eſſet magna di
ſtantia, & tunc ſol nõ poſſet multum calefacere ter-
ram: quia non maneret ſibi aſpectus ad eandem ter
ram ſimilis niſi in paruo tempore, ſed quotidie mul
tum mutaretur aſpectus propter magnã diſtantiam
paralleli à ſequenti parallelo. & ſic non fuit iſte mo-
dus conueniens. Multi alij modi variationum pote
rant eſſe, ſed non fuit conuenientior ad bonam ter-
ræ diſpoſitionem, niſi ꝙ tropici ſoli non magis di-
ſtarent inter ſe, quàm nunc diſtant, & ꝙ annus non
eſſet maior, nec minor, & ita teneretur maior tem-
peries terræ quàm alijs modis teneri poterat. De his
& ſimilibus dictum eſt Ioſue 10. cũ agebatur de ſta-
tione ſolis. Potuit ergo Deus motus alios quoſcũq;
vellet dare in curſu ſolis, & tamen non proficerent
ad id, quod quæritur: quia iſtud ſolũ faceret ad hoc,
ꝙ quædam regiones quæ nunc habitantur, non ha
bitarentur, & aliæ, quæ non habitantur, habitaren-
tur. Sed hoc non proderat: quia gentes, quæ eſſent
in regionibus illis, quando Deus mutaret iſtum cur
ſum ſolis, tranſirẽt ad alias regiones habitatas, & ſic
oriretur ſol ſuper bonos, & malos etiam ad hoc, ꝙ
deſineret ſol oriri ſic ſuper aliquos malos erat neceſ
ſe, ꝙ deſineret oriri ſuper bonos cum in quacunq;
regione ſint boni, & mali: & ideo etiam iſte modus
non eſt conueniens.

Tertius modus eſſe poterat ꝙ non mutaretur cur
ſus ſolis à ſtatu priori, ſed ꝙ Deus poneret tenebras
inter malos, ita vt non viderent ſolem, ſic fuit in
Aegypto vbi tribus diebus fuerunt ita groſſæ tene-
F bræ, ꝙ palpari poterant, & nemo Aegyptiorum il-
lis diebus vidit proximum, nec auſus eſt ſe mouere
de loco, in quo fuerat: & ſolum vbi erant ipſi erant
tenebræ. Vbi autem erant Iſraelitę lux erat. Exo. 12.
& Sap. 17. & 18. & ſic poterat oriri ſuper malos, &
ꝙ non viderent eum: quia ſol non ſufficeret illuſtra
re illam denſitatem tenebrarum. Nã ita fuit in Ae-
gypto: Sapientiæ. 17. c. Et ignis quidem nulla vis po-
terat illis lumen præbere, nec ſiderum limpidę flam
mæ illuminare poterant illam noctem horrẽdam.
Sed etiam iſte modus non erat omnino conueniẽs:
quia licet ſic mali non viderent ſolem, non ſolũ ta-
men tolleretur eis ſol, ſed etiam vita. quia non erat
poſſibile ſic diu viuere: quia nemo ſe moueret de lo
G co ſuo, ſicut fecerunt Aegyptij. Quartus modus eſ
ſe poterat ſine vllis tenebris, ſed, ꝙ oriretur ſol ſu-
per bonos, & malos, & nullæ tenebræ, aut nubes eſ-
ſent: mali tamen non viderent ſolem percuſſi qua-
dam cęcitate, quam Græci acriſiam vocant: vt di-
cit Aug. 22. de Ciui. Dei, & iſta eſt, quando quis verè
videns eſt, & tamen tenentur oculi eius, vt cętera
videndo aliquod vnum quod coram eo eſt, non vi-
deat, aut non cognoſcat. Sic enim dicitur Gene. 19.
ꝙ Sodomitę percuſſi ſunt cęcitate: quia cum eſſent
ad oſtium domus Loth frangere volentes illud p-
cuſſi ſunt cęcitate, ita vt totam domum videntes,
& ſeipſos, & cętera, quæ præſentia erant, ſolum o-
ſtium domus, quod coram eis erat, non viderent: &
H ita fuerũt tota nocte. Sic etiã fuit de Syrijs ſeruis re-
gis Benadad, qui venerant in vrbem Dothaim vbi
erat Eliſæus tenere eum, & cognoſcebant illũ: quia
ſæpe viderant, & cognoſcebant ciuitates, & vias ter
ræ Samariæ, in qua tunc erant. Exiuit autem ad eos
Eliſæus, & percuſſi ſunt cęcitate, ita vt cum non co
gnoſcerent. Dixitq; eis: Ego oſtendam vobis virum,
quem quæritis. Eduxitq; eos per viam Samariæ in-
troduxit eos in Samariam, & nunquã cognouerunt
quouſq; fuerunt in platea Samariæ. Et tunc aperti
ſunt oculi eorum, & viderũt ſe eſſe in medio Sama-
riæ, & in manibus hoſtium ſuorum 4. Reg 6. iſto mo
do poterat eſſe de aliquo, quod videret omnia, &
nunquam videret ſolem

I Quintus modus eſſe poterat, ꝑ ſol oriretur ſuper
malos: & tamen ipſi non haberent aliquam vtilita-
tẽ in ſe, nec ĩ rebus ſuis ex ortu eius, ſicut fit in alijs,
qui vident, & vtilitatem percipiunt ex motu ſolis.
Et iſto modo neceſſe erat malos omnes cito mori:
quia à ſole eſt tota vegetatio rerum generabilium,
& corruptibilium, & ſi quis non recipiat vtilitatem
aliquam ex motu ſolis, non vegetabitur, nec altera-
bitur per motum eius, & ſic nõ poterit diu viuere.
Sextus modus eſt per hoc, quòd ſol non emitteret
radios ad partem, in qua malus aliquis eſſet. Nam
ſol, & alia luminoſa emittunt radios luminis ſui ad
omnẽ punctũ per gyrum, & ideo vbicũq; homo ſit,
K videre poteſt ſolem, poſtq̃ ortus eſt. Si ñ ad aliq̃ par-
tem radios emittere ceſſauerit, nõ poterit videri in
illa parte. Ita poterat eſſe, ꝙ vbicunq; malus aliquis
eſſet non peruenirent radij ſolis, & ſic ſemper eſſent
mali in tenebris, & tamen hoc modo oportebat,
quòd ageret ſol tanquam rationale agens ſubtrahẽ-
do radios, & emittendo quando vellet, & ad quam
partem vellet. Multis ergo modis Deus facere pote
rat, quòd ſol non oriretur ſuper malos, ſed ſolum
ſuper bonos, & tamen ex magnitudine clementiæ fa
cit eum oriri ſuper bonos, & malos: Nam aliàs non
poſſent viuere conuenienter: ſed pauco tempore vi
uerent, & ſibi ipſis non poſſent prouidere: & ſic
eſſent maius impedimentũ bonis: quia oportebat,
quòd boni prouiderent eis propter humanitatem.

Quare

Quare Deus magis poſuit exemplum de ortu ſolis, & de pluuijs, quàm de alijs rebus in dilectione inimicorum.

Quæſtio CCCLIII.

QVAERITVR, cum Deus voluerit hic oſtendere, ꝙ ipſe benefacit malis, vt nos inducat ad diligẽdũ inimicos, quare potius poſuit exẽplũ in ortu ſolis, & in pluuijs, quàm in alijs rebus: quia multa alia ſunt maiora beneficia præſtita malis, & eis ſpecialia, & videtur, ꝙ poſt illa ponenda erant: quia maius beneficium eſt illud, quod ſolis malis datur, quàm ꝙ datur bonis, & malis ſimul: quia diceretur, ꝙ illud, quod datur ſimul bonis, & malis datur malis ſolum propter bonos, & eis, ſi ſoli eſſent non daretur. Secus autem in eo, quod ipſis per ſe datur, & patet: quia alia ſunt beneficia maiora, quàm ortus ſolis, & caſus pluuiæ, ſ. ea, quæ pertinent ad animam: & iſta Deus etiã malis dat. Nam dat eis angelos cuſtodes, vt à tentationibus Dæmonum liberentur per eorum ſuggeſtiones, etiam per eos liberentur à periculis tam Dæmonũ, quàm hominum. Etiam Deus corda malorum mouet, vt ad pręſentiam veniant, & non pereant temporaliter, & æternaliter, Iob 33 per ſomnium in viſione nocturna, quãdo irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit Deus aures virorum, & inſtruit eos diſciplinam vt auertat hominẽ ab his, quæ fecit, & liberet eum de ſuperbia eruens animam eius à corruptione, & vitam illius, vt non tranſeat in gladium: dat eis etiam ſpecialiter bona temporalia: quia Deus eſt, qui dat ſemen ſerenti, & panem comedenti 2. Corinth 9 Omnia etiam bona particularia, quibus viuimus, & diuites efficimur Deus dat tam bonis, quã malis: ideo de iſtis, quæ ſunt particularia beneficia, & magna potuiſſet Chriſtus ponere exẽplum. Dicendum, ꝙ Chriſtus poſuit de ſole, & pluuia potius, quàm de alijs rebus propter multa. Primo, quia voluit Chriſtus nominare beneficia, de quibus eſſet notum, ꝙ eſſent beneficia. Multa tamen iſtorum, quæ nominauimus erant ignota vulgo, & rudibus, quibus Chriſtus pręḋicabat a principio. Nã licet cuſtodia angelorum ſit magnum beneficiũ collatum homini: multi tamen ignorant, an homines habeant angelos cuſtodes, immo multi putant nullos eſſe angelos. Doctrina tamen debet procedere ex per ſe notis: quia alias non prodeſſet, cum audientes verbum neſcirent, an Chriſtus vera diceret. Sic etiã erit de immutatione cordis, quam Deus facit: quia multi ignorant, an Deus pulſet corda hominũ: quia in ſe hoc non experiuntur. Ideo licet iſta eſſent magna beneficia, non fuit conueniens ea poni à Chriſto, vt exempla. Secũdum fuit: quia Chriſtus voluit, ꝙ eſſet notum iſta beneficia à Deo eſſe: quia licet ſit notum, ꝙ homo aliquid recipit, ſi non eſt notum, quod à Deo prouenit, illud non reputatur eſſe beneficium. Et propter hoc Chriſtus noluit ponere exẽplũ de cibo, & potu, & terræ naſcentibus, & diuitijs: quia multi putant, ꝙ homines nõ habeant iſta à Deo, ſed per labores ſuos. Nam plurimi crediderũt, quod Deus ſolum curã habeat de cęleſtibus, de humanis autẽ, & inferioribus curam non habeat iuxta illud: iuxta cardines cœli ambulant, & inferiora non conſiderat. Iob 22. Et iſta eſt opinio omnium, qui temporalia mala patiuntur. Sic enim dicit Boe. loquens tanquam calamitoſus, de Conſola. lib. 1. Metaph. 5.

Omnia certo fine gubernans
Hominum ſolos reſpuis actus.

Et ſic multi neſcirẽt, an ex Dei beneficio iſta proueniant homini, & ſic non fuit conueniens exemplum poni in iſtis. In ſole autem, & pluuia planũ eſt: quia cum de ſurſum veniant apparet manifeſtè, ꝙ

A à Deo ſunt. Tertium fuit: quia Chriſtus volebat, ꝙ iſta beneficia eſſent communia, quia voluit nos inſtruere in charitate, per quam bonos, & malos ſimul diligere debemus. Voluit ergo ponere beneficium Dei indifferenter præſtitum bonis, & malis. Non eſt autem ſic de bonis particularibus tam corporis, quã animæ: quia iſta non concedit Deus æqualiter omnibus, ſed tanta differẽtia eſt, ꝙ quibuſdam multum concedere videretur: alijs verò nihil. In ſole autẽ & pluuia æqualiter præſtatur beneficium bonis, & malis manentibus in eadem regione, ideo fuit conuenientius poni exemplum de ſole, & pluuia quàm de alijs beneficijs particularibus. Et iſta eſt de potiſſimis cauſis: quia tota Chriſti intentio eſt dilatare charita-
B tem noſtram tam ad amicos, quàm inimicos. Et quia probatio dilectionis eſt exhibitio operis, vt ait Greg. in Homil. Oportet oſtendi charitatem in operibus, ſcilicet, benefaciendo, & vt videatur eadem charitas ad amicos, & inimicos debent eadem opera vtriſq; exhiberi. Si autem non exhibeantur eadem opera, etiam ſi vtriſque bona exhibeantur, non videtur ad vtroſque eſſe charitas, vel non eadem charitas. Non debuit ergo Chriſtus ponere exemplum in alijs beneficijs, niſi in illis, quæ Deus ſimul & æqualiter tam bonis, quàm malis largitur, vt nos per hoc ad charitatem indifferenter habendam cum amicis, & inimicis inſtrueret. Et ſic conuenienter de ortu ſolis, & pluuiarum diſtillatione exemplum, potiuſquam de
C alijs poſitum eſt. Quod autem dictum eſt eadẽ opera debere exhiberi inimicis, & amicis non eſt ſenſus, ꝙ ad eadem teneamur amicis, & inimicis, ſed intelligitur iuxta ea, quæ in pręceden q de hoc dicta ſunt. Quartum fuit, quia voluit Chriſtus ponere exẽplum in beneficijs maximis, ſcilicet, quæ quilibet reputaret maxima: quia licet quodlibet beneficium ſpirituale, vt liberatio à peccato, & mouere cor ad bonũ, ſit maius ſecundum veritatem, quàm omnia beneficia corporalia, pauci tamen hoc verè credunt, maximè inter rudes, qualibus Chriſtus pręḋicabat: ideo debuit ponere exemplũ de beneficijs corporalibus, quæ non ſunt. Et inter omnia nulla videntur eſſe maiora, quàm ortus ſolis, & caſus pluuiarum: quia
D iſta conſeruant humanam vitam in ſe, & etiam per alimentum Quintum fuit, quia Chriſtus voluit oſtẽdere quaſi omnia beneficia, quæ Deus facit bonis, & malis ſimul, quæ cognoſci poſſunt ab omnibus Huiuſmodi ſunt ferè omnia beneficia corporalia. Iſta autem proueniunt à ſole, & pluuia, ideo ponendo exemplum de iſtis poſuit de omnibus, quorum iſta cauſæ ſunt. Nam iſta ſunt cauſa vitæ animaliũ, quia vita illorum, & maximè hominis conſiſtit in quadã temperie compilationis, qua ceſſante, vita ceſſat, vt per excedens calidum, vel excedens frigidum. Iſta autem cauſantur in animali ſecundum qualitatem loci, in quo eſt. Vnde in loco ſalubri viuunt animalia, in loco autem peſtifero ſubito moriuntur Iſta tamẽ
E temperies, in qua conſiſtit vita, fit à calido & humido, id eſt, à ſole. & pluuia & maxime à ſole: quia vt dicitur primo de generatione, propter acceſſum, & receſſum ſolis in circulo obliquo fiunt generationes, & corruptiones in terra. Tota ergo vitæ diſpoſitio prouenit ex iſtis, etiam animalia ad vitam indigent cibo, vt reſtauretur in eis, quod continuè deperditur propter cõtinuam reſolutionem corporum. Cibus ergo, & potus ſunt ſimpliciter neceſſarij ad vitã animalium. Iſti tamẽ per ſolem, & pluuiam cauſantur, cum generatio omnium mixtorum fiat per actionẽ calidi in humidum. Et quia ſol eſt principium caloris, aqua autem eſt principium totius humoris ex iſtis duobus prouenit omnis cibus, & potus: conuenienter

nientet ergo Chriſtus expreſſit iſta duo: quia in iſtis includuntur oĩa bona noſtra tanq̃ effectus in cauſa, nec potuerunt alia exempla magis conueniẽter poni, & per hoc paret ſolutio ad ea, quæ obijciebantur.

Quare ponitur hic de pluuia, & quod iſtorum ſit maius beneficium. Queſt. CCCLIIII.

QVAERITVR quare ponitur hoc de pluuia, & quod iſtorum ſit maius beneficium.

Dicendum, quòd caſus pluuiæ eſt beneficiũ valde magnum, & generale, cui conueniunt omnes ꝓprietates, quæ habẽtur præceden. q. Et dicendũ, ꝙ ambo ſunt magna beneficia, & ita neceſſaria, ꝙ vnum ſine altero non proficeret. Dici tamen poteſt aliquo modo eſſe pluuia maius beneficium. Primò, quia de ratione beneficij eſt libertas. Pluuia autem videtur dari magis ex libertate, quàm ortus ſolis: quia licet Deus non cogatur oſtẽdere nobis ſolem: tamẽ nunquam mutat curſum eius, ſiue boni, ſiue mali ſimus. Caſus autem pluuiarum nõ eſt regularis: quia interdum longo tempore ceſſant pluuiæ cadere, vt in fame Aegypti. Nam tunc per ſeptem annos, quibus fames fuit, videtur, ꝙ nunquã pluerit. Nã Gen. 45. dicitur, ꝙ non poterat ſeminari, nec arari, & tamen ſi plueret arari poſſet, etiam aliquando tribus annis non pluit, vt tempore Dauid 2. Reg. 21. & aliquando tribus annis, & dimidio, vt tempore Achab propter peccata Iſraelitarum. Luc 4. & Iaco 5. Sol autem quotidie oritur, & occidit, Eccle. 1. Secundo quia dato, ꝙ pluuiæ ſingulis annis temporibus ſuis caderent, poteſt eſſe differentia in magno & paruo: quia aliquando tanta eſt copia pluuiarũ, vt omnia putreſcant, & interdum tanta eſt inopia, vt omnia areſcant. Mediocritas autem fertilitatem facit. In ſole autem non eſt iſta varietas: quia per circulos, ꝑ quos vno anno mouetur in ęternũ mouetur, & tantum eleuatur, & tãtum inclinatur: Eccle 1. Ideo circa pluuiam, in qua tantam mutabilitatem Deus facit, iudicamus eſſe maius beneficium. Tertiò, quia ꝑ pluuiarum dationẽ Deus oſtẽdit ſe diligere nos, vel diligere terram aliquam, cui pluuias det. Sic dicitur Deutero. 11. Terra, ad quam ingredieris poſſidendã, cãpeſtris eſt, & montuoſa de cœlo expectãs pluuias, quam Dominus Deus tuus ſemper inuiſit, & oculi eius in ea ſunt à principio anni vſq; ad finem, & dabit terræ tuę pluuiam temporaneam, & ſerotinam, vt colligas frumentum, & vinum, & oleum, & fœnum. De ſole autem non eſt ſic: quia nulla terra dicitur habere Deum magis ꝓpitiũ, quia dat ei plus, vel minus de ſole. Quarto, quia inter beneficia, per quę Deus maximè innoteſcit, pluuia eſt pręcipuũ. Sic patet Act. 14. vbi Paul. voluit oſtendere, ꝙ Deus licet manſiſſet incognitus gentilibus colentibus idola, tamen ipſe omni tempore tribuit omnibus gentibus talia beneficia, per quæ ignotus eſſe non poterat, ſi quis bene attenderit, & dixit: Nos mortales ſumus annũciantes vobis conuerti ad Deum viuũ, qui fecit cęlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt: qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. Et quidem nõ ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciens, de cęlo dans pluuias & tempora fructifera implens cibo, & letitia corda noſtra. Et ſic pluuia fuit primum beneficium, quod poſuit. Solem autem oriri non poſuit pro beneficio. Et fortè fuit cauſa, quia ortus ſolis, & motus eius nunquam variatur, ſicut variãtur pluuiæ. Quia licet Deus poſſit facere non oriri ſolẽ, vel mutare curſum eius, vt dictum eſt ſupra q. 350. ſicut aliquando fecit, faciens eum ſtare, Ioſue 10. &

F Eccle. 46. & aliquando fecit eum retrocedere, ſicut diebus Ezechiæ 4. Reg 20. & Eccl. 48. & Iſa. 38. Non tamen facit iam, quia promiſit nunquã mutare illũ curſum, ſed ꝙ ſemper erit Dies, & nox, quatuor tempora anni, & frigus, & calor, q̃ ſunt complexiones eorum Gen. 8. cunctis diebus terræ ſementis, & meſſis, frigus, ęſtus, ęſtas, hyems, nox, & dies non requieſcent. Et Iere. 33. dicitur: Si irritũ fieri poteſt pactũ meum cum die, & pactum meum cũ nocte, vt non ſit dies, & nox in tempore ſuo, poterit eſſe irritũ pactum meum cum ſeruo meo Dauid. Quintò, quia pluuia datur hominibus & auſertur in pœnam. Nã quando bene viuunt, Deus promittit eis pluuiam. Cum autem male viuunt ſubtrahit pluuias, Deutero. 11. G Si obedieritis mandatis Domini, dabit pluuiã terræ veſtrę temporaneam, & ſerotinam, vt colligatis frumentum, & vinum, & oleum. Sic etiam Deutero. 28. vbi Deus Iudæis obſeruantibus legem benedicit, & ait: aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ tempore ſuo. Et ſpecialiter propter quędã bona, quæ nos facimus propter Deum, dat pluuias, vt ſi ſoluuntur decimę ex integro pluuiæ dantur ad copiã, Malach. 3. Inferre omnem decimam in horreum meum, & probate me ſuper hoc, ſi non aparuero: vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem meã vſque ad abundantiam. E contrario autem propter peccata pluuiæ prohibentur, ſicut fuit tribus annis H tempore Dauid: quia non vindicata fuerat mors Gabaonitarum 2. Reg. 21. & Deutero 29 dicitur Iudęis peccantibus: Sit cœlũ, quod ſupra te eſt, ęneũ, & terra, quam calcas, ferrea, det Dominus hymbrẽ terræ tuæ puluerem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec conteraris. Et Pſal. 106. dicitur: Poſuit flumina in deſertum, & fontes aquatũ in ſitim: terram fructiferam in ſalſuginem propter malitiam habitantium in ea Et illud eſt, in quo ſolet Deus punire nos ſubtrahendo pluuias, quia per hoc deficit ſpiritus noſter, & vita: Pſal. 103. Auertente te vultum tuum turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum conuertentur: ſolẽ autem non ſolet Deus dare, nec ſubtrahere propter I peccata, ſed ſemper tenet curſum ſuum, ſicut Deus promiſit: ideo reputamus maius beneficium in datione pluuiarũ: quia magis illę dari, & auferri poſſunt, quàm ſol. Sextò pertinet hoc ad maius beneficium, quia per orationem hominũ ſolent pluuiæ dari, & auferri 3. Reg. 8. & 20. Paralipo 6. vbi Salomon orauit, ꝙ ſi pluuiæ deficerent, & populus oraret in templo pro illis, daret eis pluuiã ſuper terram. Sic etiam è conuerſo auferuntur per orationem: quia Elias orauit, vt non plueret propter peccata Iſraelitarum, & non pluit tribus annis, & dimidio, & poſtea, ipſo orante, pluit, Luc 4 & Iaco. 5. Et ita etiam quando nos conuertimur ad Deum de peccatis, ꝑ quibus nos afflixerat ſterilitate terræ, & famæ, emit K tit pluuiam abundantem, orantibus nobis, vt innuitur Oſeę 2. vbi cœli exaudiunt terram, ſcilicet, mittendo pluuiã, & terra exaudit triticum, & vinum, & oleum, ſcilicet, gignendo iſta ad abundantiã poſtquam ſuſceperit copiam pluuiarum. Eſt ergo ſpeciale beneficium Dei nobis collatum pluuiarum miſſio: Chriſtus ergo poſuit iſta duo, ſcilicet, ortum ſolis, & caſum pluuiarum ſuper bonos tanquam ſpecialia beneficia: magis tamen reputatur in beneficium caſus pluuiarum.

An diligens amicos ex hoc aliquid mereatur. Q. CCCLV.

QVAERITVR, ſi quis diligat amicos ſuos, in hoc aliquid mereatur. Et dicunt aliqui, ꝙ

non:

non: quia Chriſtus dicit hic, ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? q.d. nullam.

Dicendum vno modo, ꝙ diligere diligentes ſe, non facit dignum mercede aliqua perfectionis, ſed benefacit dignum mercede aliqua iuſtitiæ: quia iuſtum eſt diligere diligentes ſe, iuſtitia autē virtus eſt, ideo aliqua merces competit actui eius. Et hoc videtur conuenire intentioni Chriſti: quia poſtquam dixit hic: ſi diligitis eos, qui vos diligūt &c. ſubiunxit: Eſtote ergo perfecti, ſicut & pater veſter perfectus eſt: ergo loquitur Chriſtus de mercede, quæ competit perfectioni, & nulla talis datur diligentibus amicos ſuos: quia non eſt perfectio, ſed debitum quoddam amicos diligere. Aliter dici poteſt, & melius, ꝙ dilectio amicorum aut eſt ſola, ita vt quis diligat ſolos amicos, aut diligit omnes proximos. Si primo modo dilectio nullo modo eſt meritoria: quia meritum ſolum competit charitati. dilectio autem, qua ſolus amicus diligitur, non pertinet ad charitatem: quia idem habitus charitatis eſt, per quem diligitur Deus, & proximus. Et quia proximi non ſolū ſunt amici, ſed etiam omnes homines quandiu viuunt, vt oſtenſum eſt ſupra q. 341. qui charitatē habet nō ſolum diliget amicum, ſed etiam omnem hominē. Si autem ſolum amicum diligit, non eſt charitas, ꝑ quam diligit, ſed aliquid aliud, & ideo non erit meritoria dilectio illa. Cum aūt dicitur, ꝙ diligere amicum eſt opus iuſtitiæ: dicendū, ꝙ licet virtutes morales ſint boni habitus, non tamen ſunt meritorij, niſi per charitatem informentur. Ratio eſt, quia meritū dr̄ reſpectu præmij, & demeritū reſpectu pœnę, pręmiū autē & pęna, quæ à nobis expectātur, ſolū ſunt à Deo: quia ipſe punit, & glorificat. Nam ſi aliqua bona ꝓ bono opere recipiamus hic ab hominibus, vel pœnas ꝓ iniquitate, non dicimus ibi eſſe pręmiū noſtrum, vel pœnā. ſed in eis, q̄ à Deo inferent. Neceſſe eſt ergo ꝙ meritum, & demeritum ſint reſpectu Dei. Virtutes tn̄ morales non habent Deum pro obiecto, ſed quaſdā paſſiones, vel operationes, circa quas nos regulant. Non etiam habent Deum pro fine naturaliter, quia naturaliter ſunt ad quoddam bonum humanū. ſcilicet, vt homo per eas bonus fiat 2. Ethi. Ex nulla parte ergo ſunt virtutes morales in Deum: ideo impoſſibile eſt ipſas ſecundum ſe eſſe meritorias. Charitas autem in Deū eſt tanquā in obiectum: quia per charitatem Deus diligitur: ēt eſt in eum tanquam in finem: quia per ipſam Deus diligitur propter ſeipſum, & proximus ꝓpter Deū. Ideo charitas ſola eſt, quæ eſt ſecundum ſe meritoria. Virtutes autem morales, niſi per charitatem ordinentur, non poſſunt perdere obiectum ſuum, ita ꝙ incipiant habere Deum pro obiecto, quia tūc perderent id, quod eſt ſibi ſubſtantiale, & deſinerent eſſe morales. Poſſunt tamen acquirere per charitatē id, quod non habebant. Non. n. erant naturaliter virtutes morales propter Deum, & tamen non repugnat eis eſſe in Deum. Hoc ergo accipiunt à charitate. ſ. ꝙ actus earum fiant propter Deum, & ſic quilibet habens charitatem, ſiue iuſtè, ſiue temperatè, ſiue liberaliter operetur (& ſic de omnibus alijs virtutibus) propter Deum facit hęc, & tunc actus virtutū moralium meritorij ſunt non ex ſeipſis, ſed ꝓpter charitatem dirigētem eos in finem ſuum. ſ. in Deū. ex hoc etiam patet aliud. ſ. ꝙ actus charitatis nunq̄ poteſt eſſe non meritorius: actus verò virtutum moralium poteſt interdum eſſe meritorius, & interdū non. Primum patet: quia meritū eſt per hoc, ꝙ aliquis actus bonus noſter in Deum eſt, actus tamē charitatis nunquam poteſt non eſſe in Deum. cū charitas habeat Deum pro obiecto, & pro fine. Et quia

A obiectum eſt eſſentiale habitui nunquam poteſt perdere illud. Neceſſe eſt ergo, ꝙ quicunque habet charitatem mereatur ſemper in omnibus actibus illius. Secundum patet: quia virtus moralis nō habet Deū pro obiecto, ſed poteſt habere illum pro fine. Habitudo autem ad finem nō eſt eſſentialis habitui, cū eſſentiale ſit id, per quod accipit ſpeciem, & illud eſt obiectum. Ideo poteſt actus moralis eſſe ad alium finem, quàm ad Deum, & ſic non erit meritorius: quia tunc nullo modo eſt in Deum. ſ. nec ex parte obiecti, nec ex parte finis. Et ſic patet, ꝙ qui diligit ſolos amicos, licet operetur iuſtitiam, non meretur: quia non habet charitatem, ſi ſolos amicos diligit, & tamen ſine charitate nō eſt poſſibile mereri. Iſtud B autem verum eſt de merito propriè dicto, quod eſt reſpectu præmij vitæ ęternæ, ſecus aūtem de merito largè dicto: quia ſic meretur homo bona temporalia etiam in peccato mortali exiſtens, vt oſtenſum eſt ſupra q. 171. Et tamen illud magis propriè dicitur non eſſe meritum, quàm ꝙ ſit meritum, q̄a non eſt de condigno, ſed de congruo, vt ibi dictum eſt. Et tunc dicendum, ꝙ per omnes virtutes morales, licet ſint ſine charitate, meretur homo ſaltem bona temporalia, & tamen iſta non ſunt propriè merces. Iō Chriſtus dixit: ſi diligitis &c. quam mercedem habebitis? q. d. nullam: quia bona temporalia non merentur vocari merces. Et patet, ꝙ Chriſtus loquatur hic quando quis diligit ſolos amicos: quia ſubiunxit: C Nonne & publicani hoc faciunt. ſ. peccatores, & tamen peccatores non habent charitatem, & ſic diligunt amicos ſolos, qui ſine charitate diligi poſſunt: inimici autem nō poſſunt ſine charitate diligi. Etiā quia dixit. *Si ſalutaueritis fratres veſtros tantum*. Et hoc poſuit pro ſimili: intelligendum etiam eſt hic de illis, qui ſolos diligentes ſe diligunt, & illis nulla merces competit. Si autem diligat quis amicos, & inimicos, tunc diligit ex charitate, & poterit eſſe dilectio amicorum, & ex charitate, vel ſine charitate. etiā ſi charitatem habeat diligens. Nam non eſt neceſſe, ꝙ omnia, quæ facit ille, qui eſt in charitate, manente charitate, faciat ex charitate, ſed pōt aliqua facere, nullo reſpectu habito in Deum. Et tunc ſi habēs cha D ritatē diligat amicum nō ex charitate, ſed ex quodam naturali debito, non meretur niſi temporalia bona. vt dictum eſt, licet operetur iuſtè. Si autem ex charitate quis diligat amicum, etiam ſi ſit illa dilectio debita. i. cadens ſub debito, ſemper meretur: q̄a non poteſt quis operari ex charitate, quin ſemꝑ mereatur. Et tunc differt, quia aut diligēs amicum diligit quantum obligatur ſecundum conditionē amicitiæ, & beneficia mutua amicorum, aut plus. Si primo modo, cadit iſta dilectio ſub præcepto, & eſt meritoria. Si verò plus diligat, quàm tenetur, pertinet ad perfectionem, & hoc, ſiue ſit in dilectione ſola, ſiue in dilectione, & ſignis dilectionis. ſ. in beneficijs exterioribus. Et ſic diligere amicū: aliquando eſt ꝑ E fectionis. ſicut diligere inimicum immo interdum diligere inimicum eſt neceſſitatis, vt oſtenſum eſt ſupra q. 348. & diligere amicum eſt perfectionis.

An ſalutatio ſit opus charitatis, & an teneamur ad ſalutationem. *Quaeſt. CCCLVI.*

QVAERITVR, quia dicitur hic: ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, in quo innuit, ꝙ ſalutatio ſit opus charitatis, an verum ſit. & an ad ſalutationem teneamur. Dicunt quidam, quòd non ſit actus charitatis: quia actus charitatis non eſt prohibitus, ſed vel eſt de neceſſitate ſi cadit ſub præcepto, vel ſaltem conſulitur nobis ſi ad perfectionem

pertinet

pertinet. Et tamen ſalutare prohibetur in ſacra ſcriptura Quia 4. Reg. 4. Eliſæus prohibuit Giezi puero ſuo, dicens: Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eũ: & ſi te ſalutauerit quiſpiam, non reſpondeas: ergo non eſt actus charitatis ſalutare.

Item actus charitatis maximè conueniunt viris perfectis, & tamen ſalutare prohibetur viris perfectis: ergo non eſt actus charitatis. Patet quia Apoſtoli erant in ſtatu perfectiſſimo, & tamen Chriſtus dixit eis: neminem in via ſalutaueritis Luc 10.

Rñdet ad quæſitum qonis.

Dicendum, quòd ſalutare pertinet ad charitatẽ: quia eſt vnum de ſignis charitatis, ſicut benefacere, & orare. Et ideo ſicut Chriſtus inſtruxit nos, & monuit inimicis benefacere, & orare pro eis: ita etiam inſtruit nos, vt ſalutemus eos dicens: *Si ſalutaueritis* G *fratres veſtros tantum, quid amplius facietis?* Ideſt, quid facitis plus, quã peccatores? q. d. Nihil: quia etiam ipſi ſalutant fratres ſuos: ideo cõcludit, quod debeamus ſalutare tam amicos, quàm inimicos, cum ait: *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis.* Ideſt, ſicut ille facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos, & malos, ita & vos ſalutate amicos, & inimicos, pertinet ergo ſalutare ad charitatem.

Dicendũ tamen, quòd ſalutare in ſe non eſt actus charitatis: quia non eſt aliquod bonum, ſed ſolũ eſt ſignum charitatis, vel amicitiæ. Nam per ſalutationem ſalutem alicuius precamur, & oſtendimus, ꝙ illam in corde deſideremus. Deſiderare autem ſalutem proximi actus charitatis eſt. In voce autem illã H imprecari poteſt fieri interdum ex corde, & interdũ fictè: ideo non eſt ſalutare ſemper actus charitatis. Ideo inter ſigna dilectionis nullum eſt minus neceſſarium, quàm iſtud. Vnum autem eſt, propter quod eſt neceſſarium, ſcilicet, humana conſuetudo. Nam homines tantum aſſueti ſunt ad ſalutandum occurrentes ſibi, ꝙ qui non ſalutat alium occurrentẽ ſibi niſi ſit incognitus, vel multum inæqualis in ſtatu, putabitur contemnere illum, vel eſſe inimicus eius. Iõ ſalutatio eſt aliquo modo neceſſaria nõ pp ſeipſam: ſed propter ſcandalum tollendum. ſ. vt non putetẽ quis inimicus alterius, aut eum contemnens. Multa tamen propter ſcandalum vitãdum facienda ſunt, quæ aliàs nõ erant neceſſaria: quia magna pœna eſt I ſcandalizantis proximum infra 18.

Ad primum dicendum, quòd Eliſæus vetuit Giezi ſalutare in via, & reſpondere ſalutantibus, nõ quidem tanquam malum eſſet, ſed ne per hæc eſſet occaſio contrahendi moram. Nam volebat eum ire feſtinum: quia mittebat illum ad ſuſcitandum filiũ mulieris ſunamitis, & nolebat, ꝙ moraretur in via. Erat tamen occaſio morandi, ſi loqueretur cum aliquo, & quia principia locutionis apud eos, qui ſibi occurrunt, ſunt in ſalutatione: iuſſit, quod neminẽ ſalutaret, & ꝙ ſalutatus non reſponderet.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſalutare erat licitum Apoſtolis, immo neceſſarium: quia Chriſtus dixerat eis: In quancunque domum intraueritis, pri- K mum dicite: pax huic domui, Luc 10. Et ipſi vtebantur valde ſalutatione tam in ſcriptis, quàm verbo. De ſcriptis patet: quia Apoſtolus in omnibus Epiſtolis ſuis in fine ſalutat eos, quibus ſcribit. Etiã iubet, ꝙ ipſi ſibi inuicem ſalutent, ad Ro 16. vbi dicit ſæpe, ſalutate tales, & tales, & iſta ſalutatio verbaliter fieri debebat. Patet etiam, quia ſi iſta ſalutatio non eſſet aſſueta, & quaſi debita, nõ priuarentur homines illa in pœnam, & tamen quidam priuantur ea, ſcilicet, qui excommunicãtur, & potiſſimè hæretici. Sic patet 2 Io. vnico: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert. ſ. catholicam, nolite eum recipere in domũ, nec, Aue, ei dixeritis. Qui. n. dicit illi, Aue,

F communicat operibus eius malignis. Erat ergo ſalutatio quaſi de neceſſitate, & iſta ſalutatio fiebat aliquando cum ſolennitate quadam, ſcilicet, cũ oſculo inter Chriſtianos ad oſtendendum valde charitatem. 1. Corin. 16. Salutant vos omnes fratres, ſalutate inuicem in oſculo ſancto. Et ita erat grata iſta ſalutatio inter viros bonos in Eccleſia præmitiua, ꝙ quando Paulus ſcribebat alicui, ſalutabat eũ ex nomine omnium fidelium, cum quibus ipſe conuerſabatur: quia omnes volebant quemlibet ſalutari eod. cap ſcilicet. Salutant vos omnes Eccleſiæ Aſiæ.

Dicendum ergo, quòd Chriſtus non vetuit Apoſtolis ſimpliciter ſalutare, ſed ſolum ſalutare in via Lu. 10 Neminem in via ſalutaueritis, & tamen im- G mediatè iuſſit, ꝙ in quancunque domum intrarẽt, ſalutarent eos, qui ibi erant dicentes: pax huic domui. Cauſa autem, quare in via neminem debebant ſalutare, ſed in domo ſecundum quoſdam fuit: quia ſalutare eſt ſaluum dicere. Nemo tamen in via ſaluus eſt. Ideo non licet alicui dicere hoc, niſi ſit certificatus per diuinam reuelationem de ſalute illius, quem ſalutat. Sic refert Nico. quoſdam dicere Luc. 10. Alia cauſa redditur ſecundum Grego. in quadã Homilia ſuper Luc. ſcilicet. Qui in via ſalutat ex occaſione ſalutat, & non ex deſiderio ſalutis eius, cui occurrit. Quia ille incognitus fortaſſis ſibi eſt, & nõ deſiderat ei bonum ex animo: quia neſcit, an fortè ille ſit talis, cui aliquod bonum optandum ſit, & ma- H ximè in voce, ſed ex ſola occaſione ſalutatio fit, ſcilicet, quia accidit iſtum illi occurrere. Viri autẽ perfecti nihil debẽt facere, aut dicere ex occaſione, ſed ex veritate cordis: ideo vetitum erat Apoſtolis ſalutare quenquam in via. Iſta cauſa eſt ſatis conueniẽs, & tunc concordat, ꝙ in domo ſalutare debebant, qa in domo manſuri erant cum eis qui ibi habitabant: comedentes, & bibentes, quæ apud illos erant. eo. c. Et ibi aliquanto tempore manſuri erant: quia Chriſtus iuſſerat, ꝙ non diſcurrerent de domo in domũ: ſed quod quandiu mãſuri eſſent in ipſa vrbe, manerent in illa domo. Qui autem communicant intra eandem domum diligunt ſe ipſos naturaliter: quia eodem cibo paſcuntur, & ſic inter illos conuenien- I ter poteſt fieri ſalutatio, quia ex corde talibus bona optanda ſunt.

Præcedens prima poſitio non ſtat: quia ſi non eſt ſalutandum, ne quis aſſeratur ſaluus dum in via eſt, etiam non liceret ſalutare in domo: quia qui in domo ſunt in via ſunt. Nam vſque ad mortem in via ſumus, & de ſalute noſtra dubij ſumus, quia neſcit homo finem ſuum, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta: Eccle 9 Et tamen conceſſum eſt ſalutare in domo: ergo non prohibetur ex hac cauſa ſalutare in via Et quia ſalutare non eſt ſaluum aſſerere, ſed ſalutem optare. Hoc autem maximè competit homini dum eſt dubius de ſalute: quia poſtquam de illa certus fuerit, ſuperfluum erit petere. Vnde in vi- K ta æterna nemo alterum ſic ſalutabit: quia omnes ſalutem certiſſimam habebunt: licet nos nunc Deo ſalutem imprecemur, vt dicitur ſæpe in hymnis eccleſiæ: Sit ſalus Deo. Sic etiam animalia. & ſeniores laudabant Deũ dicẽdo: ſit ſalus Deo, & agno: Apoc. 7. Hoc tamen fit, non quia Deo aliquid ſit neceſſarium: quia complетè habet omne bonum in ſe, cum verius ipſe ſit omne bonum, ſed fit ad oſtendendũ deſiderium noſtrum. Nam quodcunque bonum nos imprecemur Deo, iam ipſe illud habet: Ideo, vel nihil imprecabimur, vel imprecabimur aliqua bona, quæ iam habet. Et tamen non eſt bonum tacere erga Deum: quia nobis ipſis proficimus oſtendẽdo deſiderium noſtrum Deo: iuſtũ eſt ergo imprecari

Deo

Deo illa bona, quæ nos maximè cupimus, & quæ
videntur eſſe maiora ſimpliciter, ſcilicet gloriam,
deitatem, honorem, fortitudinem, laudem, poteſta-
tem, imperium, benedictionem, & ſimilia. Et hæc
docemur imprecari Deo, quia talia imprecabantur
ei animalia, & ſeniores, & omnis multitudo, quæ
erat ante thronum Apoc. 4. & 5 & 7. Non eſt ergo
illicitum ſalutare proximum: quia non eſt ſalutem
aſſerere, ſed optare. Alia cauſa eſt, & magis conue-
niens, quàm duę præcedentes, ſcilicet: Chriſtus fecit
hoc, vt non daret occaſionem Apoſtolis à ſuo pro-
poſito, & opere diuagandi, ſed cito facere: quia Chri
ſtus impoſuerat eis onus prædicandi toti ſęculo, q̃d
erat opus multorum dierum, & laborum: ipſi vero
pauci erant, & non habebant longũ tempus ad illud
miniſterium implendum. Vnde Chriſtus innuit, ꝙ
maius erat opus, quàm facultas operariorũ, dicens,
meſſis quidem multa eſt: operarij verò pauci, infra
19. Luc. 10. Oportebat ergo, ꝙ in hoc tempore par-
uo conceſſo ſibi ad operandum operarentur ſollici-
tè, ne, opere inexpleto, tempus finiretur. Et ad hoc
voluit, quòd non occuparętur circa alia, ſed ſolum
in hoc. Si tamen ſalutarent in via occurrentes ſibi,
haberent occaſionem ex verbis ad diuagandũ à ꝓ-
poſito ſuo. quia fortè ex ſalutatione in via inciperet
noua conuerſatio cum illis, quos ſalutabant. Et ſic
fortè illi facerent eos diuertere ad alia loca, ad quæ
ipſi non intendebant, vel maiori tempore circa ali

A qua occupari, quàm aliàs occupandi erant Ideo ne-
minem ſalutare debebant in via: In domo autem
ſalutatio erat neceſſaria ad principium cognitionis,
cum hoſpitium quærerent, quod non poterat habe
ri, ſi non loquerentur. Ideo debebant ſalutare cum
intrarent domum. Quòd autem iſta eſſet cauſa, pa-
tet ex ſimili de Giezi, cui cum iuberet Eliſęus ire fe-
ſtinum, iuſſit, quòd neminem ſalutaret, & etiam nõ
reſponderet ſalutatus. Alia etiam cauſa erat, quare
intrantes domum ſalutare debebant: quia Chriſtus
volebat dare gratiam in verbis Apoſtolorum, ita
B ꝙ mox, vt ipſi hoſpitium peterent, concederetur eis
omnia gratis, niſi fortè ille, à quo peterent, indignus
eſſet, vt apud eũ aliquis Apoſtolus maneret. Quod
innuitur Luc. 10. ſcilicet. Dicite: pax huic domui, &
ſi fuerit ibi filius pacis, requieſcet ſuper illum pax
veſtra. Erat ergo ad hoc neceſſaria ſalutatio eorum,
vt per hanc immutaretur cor illius, cui loqueren-
tur ad concedendum hoſpitium, ſi dignus eſſet tali
ſocietate. Simile fuit de Hebræis petentibus veſtes,
& vaſa aurea, & argentea ab Aegyptijs. Nam dedit
C Deus gratiam in verbis eorum, & quidquid petebãt
dabat eis. Exo. 3. & 11. Iſta eſt vera cauſa, quare Chri-
ſtus vetuit ſalutare in via, & iuſſit ſalutare in domo.
Et hanc etiam tenet Nicolaus. An verò liceret Apo
ſtolis aliquando in via ſalutare occurrentes ſibi, &
an prius ſalutati rñdere poſſent, & an nobis liceat in
via ſalutare, & alia circa ſalutationẽ, dicetur: Luc. 10.

F I N I S.

R E G I S T R V M.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

Omnes ſunt quaterniones, præter I i, qui ſunt Quinterniones.

Excudebat Hieronymus Polus.

ROMA